4V a/a/

99693

a/so

4 vols
$12.00 net

Suarez, Francisco, S.J., 1548-1617

De virtute et statu religionis
(v. I - second set)

99693

BT613

Fr. Andres Castro

Este tomo con los tres siguientes de Religione y statu religioso los compre en Valladolid en 1846.

Fr. Blas Anton exclaustrado del Orden de Sn. Bern.do del Monast.o de Valdedios.

5°

IHS

THEOLOGIA

PHILOSOPHIA

S. GREGORIVS

S. HIERONIMVS

OPERIS DE RELIGIONE

Tomus Primus.

COMPLECTENS

TRACTATVS
I. De natura, & eſſentia virtutis Religionis.
II. De præceptis affirmatiuis Religionis, præſertim ad cultum Religionis externum pertinentibus.
III. De vitiis Religioni contrariis, & præceptis negatiuis, quibus prohibentur.

Auctore

P. D. FRANCISCO SVAREZ
Granatenſi, è Societate IESV, in Regia Conimbricenſi Academia S. Theologiæ quondam primario ac emerito Profeſſore.

EDITIO NOVISSIMA.

INDICIBVS LOCORVM SCRIPTVRÆ, Canonum, & Rerum verborúmque locupletiſſimis decorata.

LVGDVNI,
Sumptibus Iacobi Cardon.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

S. AMBROSIVS.

S. AVGVSTINVS.

P. FRANCISCVS SVAREZ

M. DC XXX

BOSTON COLLEGE LIBRARY,
CHESTNUT HILL, MASS.

BT
1100
.S83
1630
JESUITICA
OVERSIZE
t.1

2.25.16 DLR

ILLVSTR^MO AC REVER^MO D.

D. ALPHONSO A CASTELBRANCO,

EPISCOPO CONIMBRICENSI, COMITI ARGANILENSI.

OPVS de Religione, quod per hoſce annos meditabar, tuo nomine, ILLVSTRISSIME PRÆSVL, tectum, ac tutum prodibit in lucem: neque enim de Religione tractatus alium depoſcit patronum, aut amabit defenſorem, quàm eum præſulem, in quo ſic Religionis amor efflorefcit, vt cum cætera ſumma habeat, hic tamen cæteris magnis, ac ſummis longè videatur eminere. Totam veteris Pontificis pulchritudinem, ac veſtium ornamenta Dei vocabulum, teſte Hieronymo, protegebat, & coronabat. Dum enim Pontifex ſacroſanctum Dei nomen religioſè colit, & capite impoſitum humiliter reueretur, quidquid induit venuſtatis, ac decoris, noua exornare gloria, nouis inſignire luminibus, nouis creditur ornamentis coronare. Haud aliter, quæ tibi benefico arridens vultu natura dedit ornamenta, quæ tua tibi peperit induſtria, quæ immortalis Deus manu contulit liberali, ea omnia, tua in Deum Religio, tua in ſuperos pietas, tua in ſacra loca obſeruantia, ita locupletat, & exornat, vt coronam addere, ac diadema imponere videatur. Tua quidem nobilitas longa proauorum ſerie ab antiquis hauſta temporibus, neminem latêre poteſt, eam tu, ſua ſatis luce promicantem triplici ampliaſti incremento: Pontificis dignitatem addidiſti: Comitis prærogatiuam cumulaſti; Supremi Luſitaniæ Gubernatoris inſignibus euexiſti. Hanc tamen generis claritudinem tua Religionis obſeruantia protegit, & coronat: *Summa enim nobilitas eſt clarum eſſe virtutibus*, vt olim Hieronymus dictitabat. Inter cæteras verò, quæ generis commendant ſplendorem, pietas in Deum, ac Religio certum obtinent principatum; præclarè enim Nazianzenus, cum Heronem dilaudaret, & ex optimis optimum, ex nobiliſſimis diceret nobiliſſimum; cautè adiunxit, *Nobilitatem dico, quam pietas, & mores notant.* Sed generis omitto ſplendorem, quem non

D. Hiero. in epiſt. ad Fabian.

D. Hiero. epiſt. 14.

Nazian. orat. 13.

tam tua tibi peperit induſtria, quàm maiorum inuexit excellentia. De tua doctrina, quam aſſiduo ſtudio, perennique Sanctorum Patrum lectione comparaſti, quid commemorem? Non poſſum ſanè, & ingenij felicitatem, & ſtudij vigilantiam, & memoriæ vbertatem non demirari, cum te audiam frequenter de rebus difficilibus diſertè, de grauibus copiosè, de ſubtilibus acutè, de omnibus luculentè philoſophantem. Sed hanc ingenij tui excellentiam, ac doctrinæ vbertatem tua in Deum ſingularis Religio protegit, & coronat: *Non enim* (inquit Ambroſius) *ſufficit ad conſummationem ſapientiæ verbis præferre virtutem, niſi doctrina ornetur ex rebus.* Nulla verò res eſt, quæ maiorem ſapientiæ afferat ſplendorem, quàm illa, quæ in ſuperis colendis inſudat, & Deo religiosè famulatur. Iam verò quãtus in te exiſtat Religionis amor, qui hæc omnia felici coronat ornamento, neminem credo poſſe ignorare: cùm omnes tuæ curæ, & ſtudia eò tendant, vt Diuinus in tua diœceſi cultus præcipuè effloreſcat. Teſtatur hoc in primis tua ſedes cathedralis, cui augendæ, & exornandæ tam liberales opes contuliſti, vt cum eam multis rebus indigam inueneris, nunc omnibus ornamentis ita poſſideas abundantem, vt in te mirificè quadret, quod in Gorgoniæ ſororis laudẽ olim dixit Nazianzenus, ita ſanctam Gorgoniam, templum, in quo ipſe perorabat, ſuis exornaſſe muneribus, vt nuſquam poſteà ita videretur honeſtandum. Teſtem quoque laudo eiuſdem rei ſacrarum Virginũ Parthenonem, Annæ nuncupatum, quem ab imis fundamentis ad ſummum faſtigium propriis impenſis erexiſti, ſitu amplum, opere magnificum, reditibus locupletem: denique talem, vt eius fama non Luſitaniæ terminis concludatur, ſed ad exteras nationes meritiſſimo tuæ magnificentiæ præconio euecta deferatur. Ad hæc tuæ Religionis argumenta accedit ille tui animi affectus erga Religioſos ordines ſingularis, quos ad ſtudia pietatis non ſolùm dictis promoues, ſed factis. Seorſim verò noſtra Societas tam multa à te accipit beneficia, vt non immeritò diffidat paria apud te poſſe obſequia collocare. Nam à primis annis, quibus litterarum ſtudia iniiſti, ad hoc temporis, quo Pontificis infulis ſplendeſcis, ſemper tuus in nos amor maiora in dies habuit incrementa. Sed quid communia perſequor beneficia, cum propria, quæ in me ipſum contuliſti, tam multa ſint, vt nequeant à me omnia recenſeri? Nam ab eo die, quo in hanc vrbem pedem poſui, te vnum habere cœpi ſingularem meorum ſtudiorum Mecœnatem, qui non ſolùm editis à me libris authoritatem conciliabas, & honorem; ſed etiam beneuolis me verbis ad vlteriùs ſcribendum erigebas, & liberalibus factis ad ſcripta euulganda adiuuabas. Quæ cum ita ſint, librum hunc tam multis tibi debitum nominibus tuo tibi iure non dico, ſed ſoluo; non dono, ſed reddo. Tuus eſt, quia tuo fauore prodit; tuus ſit, vt tuo patrocinio defendatur.

D. Ambr. de Pœnit. c. 8. tom. 5.

D. Greg. Nazianzen. orat. 11.

LICENTIÆ

LICENTIÆ.

ORdine ſanctæ, & ſupremæ Inquiſitionis Senatus, qua potui diligentia, perlegi opus iſtud de *Virtute, & ſtatu Religionis*, quod poſt multa alia, eáque præclariſſima, compoſuit inſignis admodum Doctor Franciſcus Suarius, ex ſacra Religione Societatis IESV, Pater vtique & literis, & religione præſtantiſſimus, & ſicut alia eruditiſſimis quibuſque admodum fuerunt probata, ita & præſens haud dubiè probabitur; quippe quod virtutem Religionis ſecundum ſe, actus illius tam internos, quàm externos, præcepta, & reliqua omnia, quæ ipſam concernunt, mira, de more, & ſubtilitate, & perſpicuitate contempletur; exponendo interim ad mentem Sanctorum Patrum, multa loca ſacræ Scripturæ, quorum expoſitiones tam ſpeculationi, quàm rei morali mirabiliter patrocinantur. Tantum abeſt vt aliquid contineat orthodoxæ Fidei, vel ſanctis moribus repugnans. Quare ad communem ſtudentium vtilitatem digniſſimum cenſeo, vt tam eximij laboris fructus in lucem prodeat, typíſque mandetur. In Conuentu D. Franciſci d'Enxobregas Olyſippone, die 24. Septembris, Anno Domini 1607.

Fr. Ludouicus ab Angelis.

EGo Hieronymus Diaz Societatis IESV in Luſitania Prouincia Prouincialis, è facultate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre noſtro Generali Claudio Aquauiua, facultatem concedo, vt hoc opus de *Virtute, & ſtatu Religionis*, à Patre Franciſco Suario Societatis noſtræ, ſacræque Theologiæ Doctore, & in Conimbricenſi Academia primario Profeſſore compoſitum, & eiuſdem Societatis grauium doctorúmque hominum iudicio approbatum, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigillóque noſtro munitas dedimus. Conimbricæ 1. die Iulij, anni Domini 1608.

Hieronymus Diaz.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi.

LVDOVICVS MICHAELIS Prouincialis Collegiorum Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta priuilegium eidem Societati à Rege Chriſtianiſſimo Henrico III. die x. menſis Maij, anni 1583. & Henrico IV. nunc regnante 20. Decembris 1606. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos, abſque illorum permiſſione imprimant; permittit Horatio Cardon Lugdunenſi Bibliopolæ, vt *Opus de Virtute, & ſtatu Religionis, Authore P. D. Franciſco Suarez, &c.* ad ſex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſit. Datum Lugduni die 6. Maij 1609.

LVD. MICHAELIS.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege obtenti.

HENRICI IV. Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum eſt, ne quis in ſuo regno, aliiſve locis ditioni ſuæ ſuppoſitis, intra proximos annos decem à die conceſſionis præſentium inchoandos, excudat, vendat, excudendum vendendúmque quouis modo ac ratione curet, librum, qui inſcribitur, *Opus de Virtute, & ſtatu Religionis, Authore P. D. Franciſco Suarez, &c.* vno Horatio Cardon, Bibliopola Lugdunenſi, excepto, cuive ipſe conceſſerit; ſub pœnis originali diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Lutetiæ, die 17. Iulij, Anno 1609.

Sic ſignatum,

De mandato Regis.

PERREAV.

INDEX TRACTATVVM, ET LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

TRACTATVS I.

DE natura, & eſſentia virtutis Religionis, in tres libros diuiſus. pag.1.

Lib. I. De obiecto,& materia virtutis Religionis.pag.3.

Lib. II. De actibus Religionis in generali.pag.16.

Lib. III. De habitu virtutis Religionis.pag.24.

TRACTATVS II.

DE præceptis affirmatiuis Religionis,præſertim ad cultum Religionis externum pertinentibus.pag 49.

Lib. I. De præceptis Diuini cultus, præſertim quoad oblationes, decimas, & primitias.pag 51.

Lib. II. De ſacrorum dierum obſeruatione,& præcepto.pag.157.

Lib. III. De templorum Religioſo cultu, & Eccleſiarum immunitate. pag.245.

TRACTATVS III.

DE vitiis Religioni contrariis, & præceptis negatiuis, quibus prohibentur.pag.281.

Lib. I. De Irreligioſitate, & eius ſpeciebus, tentatione Dei, & blaſphemia. pag.282.

Lib. II. De ſuperſtitione,& variis modis eius.pag.301.

Lib. III. De ſacrilegio,eiúſque ſpeciebus,&c.pag.386.

Lib. IV. De Simonia.pag.401.vſque ad finem totius voluminis.

Ordo,& numerus capitulorum vniuſcuiuſque lib.in illius initio deſignatur.

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM D. THOMÆ, IN SECVNDAM SECVNDÆ, QVI IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Tractauit D.Thom. de virtute Religionis, & de vitiis illi contrariis in 2.2. à quæſt.81. vſque ad 100. Cuius omnes articuli in hoc, & in ſequenti volumine explicantur, ordine aliquantulum mutato, & ideo pro ſtudentium vtilitate loca, in quibus ſinguli articuli exponuntur, in præſenti indicabimus.

QVÆSTIO LXXXI.

De Religione.

Art. 1. Vtrum Religio conſiſtat tantùm in ordine ad Deum, tract. 1. lib. 1. c. 3. 4. 5. & 6.
2. Vtrum Religio ſit virtus, tract. 1. lib. 3. cap. 8.
3. Vtrum Religio ſit vna virtus, tract. 1. lib. 3. c. 8.
4. Vtrum Religio ſit ſpecialis virtus, tract. 1. lib. 3. cap. 2. 4. vſque ad 8.
5. Vtrum Religio ſit virtus Theologica, tract. 1. lib. 3. cap. 3.
6. Vtrum Religio ſit præferenda aliis virtutibus moralibus, tract. 1. lib. 3. cap. 9.
7. Vtrum Religio habeat exteriores actus, tract. 1. lib. 2. per totum.
8. Vtrum Religio ſit eadem ſanctitati, tract. 1. lib. 3. cap. 2. num. 13.

QVÆSTIO LXXXII.

De deuotione.

QVÆSTIO LXXXIII.

De oratione.

Remittuntur in ſequens volumen.

QVÆSTIO LXXXIV.

De adoratione.

Art. 1. Vtrum adoratio ſit actus latriæ, tract. 2. lib. 1. cap. 1. & 2.
2. Vtrum adoratio importet exteriorem & interiorem actum, tract. 2. lib. 2. cap. 2. & 3. & tract. 3. lib. 1. cap. 1. per totum.
3. Vtrum adoratio requirat determinationem loci, tract. 2. lib. 3. per totum.

QVÆSTIO LXXXV.

De ſacrificiis.

Hæc quæſtio breuiter perſtringitur tract. 2. lib. 1. c. 3. quia ex profeſſo tractata eſt in tertio tomo 3. partis diſp. 73. & ſequent.

QVÆSTIO LXXXVI.

De oblationibus, & primitiis.

Art. 1. Vtrum aliquæ oblationes ſint de neceſſitate præcepti, tract. 2. lib. cap. 4. & 5.
2. Quibus oblationes debeantur, eod. lib. 1. cap. 7.
3. De quibus rebus fieri debeant, eod. lib. 1. c. 7. n. 6.
4. De oblationibus primitiarum, eod. lib. 1. cap. 8.

QVÆSTIO LXXXVII.

De decimis.

Art. 1. Vtrum homines teneantur dare decimas ex neceſſitate præcepti, tract. 2. lib. 1. à cap. 9. vſque ad 16.
2. De quibus rebus ſint decimæ dandæ, eod. lib. 1. à cap. 31. vſque ad 35.
3. An decimæ ſint ſoluendæ clericis, eod. lib. 1. à cap. 21. vſque ad 30.
4. Vtrum clerici teneantur decimas dare, eod. li. 1. cap. 17. & ſequent.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De voto.

QVÆSTIO LXXXIX.

De iuramento.

QVÆSTIO XC.

De adiuratione.

QVÆSTIO XCI.

De aſſumptione Diuini nominis ad inuocandum per orationem, vel laudem.

Hæ quæſtiones in ſequens volumen reſeruantur.

QVÆSTIO XCII.

De ſuperſtitione.

Art. 1. Vtrum ſuperſtitio ſit vitium Religioni contrarium, tractat. 3. lib. 1. cap. 1. præſertim num. 7.
2. Vtrum ſint diuerſæ ſuperſtitionis ſpecies, eodem cap. 1. & lib. 2. cap. 1.

QVÆSTIO XCIII.

De ſuperſtitione in cultu veri Dei, incipit explicari tract. 3. lib. 2. cap. 1.

Art. 1. Vtrum in cultu veri Dei poſſit eſſe aliquid pernicioſum. lib. 2. c. 1. & 2.
2. Vtrum in cultu Dei poſſit eſſe aliquid ſuperfluum. ibid.

QVÆSTIO XCIV.

De idololatria.

Art. 1.

*Art.*1. Vtrum idololatria ſit ſpecies ſuperſtitionis, tract.3.lib.2.cap.3.& 4.
2. Vtrum idololatria ſit peccatum, eodem lib.2. cap.6.
3. Vtrum idololatria ſit grauiſſimum peccatorum, eod.cap.6.
4. Vtrum cauſa idololatriæ fuerit ex parte hominis,eod.lib.2.cap.5.

QVÆSTIO XCV.

De ſuperſtitione diuinatiua.

*Art.*1. Vtrum diuinatio ſit peccatum,tract.3.lib.2. cap.7.
2. Vtrum diuinatio ſit ſpecies ſuperſtitionis, eod. cap.7.
3. De variis ſpeciebus diuinationis.ibid.
4. Vtrum diuinatio per inuocationem dæmonum ſit licita,explicatur eod.lib.2.c.8.9.10.
5. Vtrum diuinatio, quæ fit per aſtra, ſit illicita, eod.lib.2.cap.11.
6. Vtrum diuinatio, quæ fit per ſomnia,ſit illicita, eod.lib.2.cap.13.
7. Vtrum diuinatio per auguria, &c. illicita,explicatur in eodem lib.cap.8.
8. Vtrum diuinatio ſortium ſit illicita, eod. lib. 2. cap.12.

QVÆSTIO XCVI.

De ſuperſtitionum obſeruantia.

*Art.*1. Vtrum vti obſeruantiis artis notoriæ ſit illicitum,eod.lib.2.cap.15.à n.4.
2. Vtrum obſeruationes ad corporum immutationes ſint illicitæ,eod.lib.cap.15. à n.8.
3. Vtrum obſeruationes ordinatæ ad præcognoſcendum, &c. ſint illicitæ, eodem lib.2. cap.10. n.4.& 5.
4. Vtrum ſuſpendere Diuina ad collum ſit illicitum,eodem lib.2.c.15.à n.10.

Et ad explicationem harum duarum quæſtionum pertinent alia,quæ de Magia diſputantur, eodem lib.cap.14.16.17.18.

QVÆSTIO XCVII.

De tentatione Dei.

*Art.*1. Dei tentatio conſiſtit in aliquibus factis, in quibus ſolius Diuinæ poteſtatis expectatur effectus,tract.3.lib.1.cap.2.& 3.
2. Vtrum tentare Deum ſit peccatum, eodem ca.2. n.4.& 14.& cap.3.n.5.
3. Vtrum tentatio Dei opponatur virtuti Religionis,eod.cap.2.n.4.& cap.3.n.5.
4. Vtrum tentatio Dei ſit grauius peccatum,quàm ſuperſtitio,explicatur partim tract.3.lib.2.cap.6. partim lib.1.cap.3.n.15.& 16.

QVÆSTIO XCVIII.

De periurio.

Remittitur in ſequens volumen.

QVÆSTIO XCIX.

De ſacrilegio.

*Art.*1. Vtrum ſacrilegium ſit ſacræ rei violatio,tractat.3.lib.3.cap.1.
2. Vtrum ſacrilegium ſit peccatum ſpeciale, eod. lib.3.c.7.
3. Vtrum ſpecies ſacrilegij diſtinguantur ſecundùm res ſacras,eodem lib.à cap.1.vſque ad 6.
4. De pœna ſacrilegij,eod.lib.cap.7.

QVÆSTIO C.

De Simonia.

*Art.*1. Vtrum Simonia ſit ſtudioſa voluntas, &c. tract.3.lib.4.cap.1.
2. Vtrum ſemper ſit illicitum pro Sacramentis pecuniam dare,eod.lib.4.cap.10.& ſequent.
3. Vtrum liceat dare,recipereve pecuniam pro ſpiritualibus actibus,eod.lib.4.à cap.15.vſque ad 20.
4. Vtrum ſit licitum pecuniam accipere pro his, quæ ſunt ſpiritualibus annexa,à cap. 21. vſque ad 29.
5. Vtrum liceat ſpiritualia dare pro munere ab obſequio,vel à lingua,eod.lib.c.37.vſque ad 40.
6. Vtrum ſit conueniens Simoniaci pœna, eodem lib.4. à cap.55.vſque ad 61.

Alia multa in diſcurſu illius libri tractantur, quæ tantum obiter D.Thom.attingit.

Præter has quæſtiones exponitur quæſtio 13. eiuſdem 2.2. D.Thom. quæ eſt de Blaſphemia in tract.3.lib.1.à cap.4.vſque ad finem.

OPVS

OPVS DE VIRTVTE ET STATV RELIGIONIS.

PROOEMIVM, ET RATIO TOTIVS OPERIS DE RELIGIONE.

SACRA Theologia ita ſubtili diuinarum rerum ſpeculatione detinetur, vt humanas etiam dirigat actiones; ſpeculatrix enim eſt, & practica. Hinc fit, cùm Deum tanquam obiectum contempletur, non ſolùm eius nobis ingerat cognitionem: ſed etiam modum oſtendat, quo cognitum debito tantæ maieſtati cultu veneremur. Minus quidem laudabilis eſſet Theologia, ſi mentem illuſtraret, non mores dirigeret, ſi diuinæ maieſtatis notitiam conferret, neque ad eam colendam, viam, modúmque oſtenderet. Deum enim cognoſcere, & non, vt Deum, honorificare, flagitium eſt omnium maximum, quod in antiquis Philoſophis Paulus reprehendit *ad Rom.* 1. vt ibi Chryſoſt. adnotauit, ideóque diuina Sapientia non ſolùm mentem cognitione illuſtrat, ſed etiam normam præfigit voluntati, qua Deum ita cognitum ſupremo cultu, ac veneratione extollamus. Cum ergo æquum ſit Theologum doctorem, Theologiam, quam profitetur, æmulari: poſtquam ea Dei myſteria, in quibus ſpeculatrix Theologia præcipuè verſatur, pro meo captu euulgaui; non potui me ampliùs continere, quin ad explicanda illa deſcenderem, quæ nos Deo debitum cultum edocerent. Cum enim hic ſemper fuerit meorum laborum ſcopus, vt Deus ab hominibus, & cognoſcatur magis, & ardentiùs, ſanctiúſque colatur; hoc peculiari opere id mihi perficiendum putaui, quò ſpecialiùs homines ad cultum, & honorem Deo exhibendum incitarem. Cum verò, teſte Clemente Alexan. 2. Strom. *Religio cæteras virtutes ſuperans, antiquiſſimam, & ſupremam cauſam doceat colere, & venerari*; de Religione hanc inſtitui tractationem.

Hæc præcipua cauſa eſt ſuſcepti operis; cui acceſſit alia non minoris ponderis, quæ ex Superiorum ſumitur auctoritate, à quibus ſæpe ad hoc opus aggrediendum fui excitatus, eorum autem nutum, & voluntatis ſignificationem tanquam imperium mihi ſuſcipiendam ſemper exiſtimaui. Quanquam facile illud cenſeatur imperium, in quod animus ipſe ſponte propendet, atque in hoc ita libenter voluntas ferebatur, vt calcaribus non indigeret. Enimverò cum tractatus de religioſo Statu iis ſit connectendus, quæ de virtute Religionis à nobis ſunt explicanda; mirum non eſt, ſi animus, quò ſe gratum exhiberet, ad illius ſtatus commendationem properaret, ad quem diuina gratia ipſum euexit, & per plures annos conſecrauit. Sicut enim conferre gratiam bonum eſt, ita non referre eſt duriſſimum, vt in lib. 1. de Offic. eleganter dixit Ambroſius.

Illud etiam benigno Lectori attentè conſiderandum eſt, multa ex his, quæ ad tertiam partem D. Thom. ſuperioribus annis diſputauimus, qualia ſunt, quæ de Adoratione, Sacrificio, Sacramentis, aliíſque ſimilibus in lucem dedimus, ad materiam, & actus Religionis, vel directè ſpectare, vel proximè reuocari; ideóque vniuerſam illam doctrinam ex huius virtutis cognitione pendere, éique quodammodo ſubordinari, ac ſubinde tractationem hanc à ſuperiori non diſcrepare, ſed eam quodammodo perficere, ac conſummare. Iam verò quæ de Sacramento Ordinis dicenda erunt, maiori quadam ratione cum virtute Religionis copulantur. Nam per illud Sacramentum miniſtri diuini cultus conſecrantur, & à virtute Religionis de actibus, quos in eo munere exercere debent, inſtruuntur. Denique ipſum etiam Matrimonij Sacramentum, cum votis tam ſolennibus, quàm ſimplicibus, quæ inter actus Religionis numerantur, connexionem habet. Vnde ſi fauente Deo ad inceptum Sacramentorum opus aliquando reuertar, expeditior erit curſus, multis in hoc opere enodatis, quæ in illo incommodè permiſcentur. Quòd ſi vita, virtúſque defecerit, priuſquam ad illud opus animum iterum appellam, quod video quàm ſit probabile, non me facti pœnitebit, vt ſpero, quia non ſunt pœnitendæ rationes, quibus inductus, illud opus interrupi, vt hoc aggrederer.

Eſt ergo Religio totius huius operis ſcopus, & obiectum. Sed quia duos hoc nomen *Religio* præcipuos habet ſignificatus; alterum, quo exprimit virtutem quandam omnibus Chriſtianis communem, alterum, quo peculiarem ſignificat ſtatum eorum, qui propriè Religioſi appellantur; duas præcipuas partes totum hoc opus continebit, quarum vna virtutis, altera ſtatus cognitionem comprehendat. Quamuis enim D.Thom.2.2.à qu.81.vſque ad 100. de virtute Religionis diſputauerit, & poſteà multis interiectis à qu.183.& præſertim in 186.& ſequentibus de Statu diſſeruerit, nihilominus virtus, & ſtatus Religionis ita mutuo nexu copulantur, vt ad vnius exactam cognitionem alterius notitia requiri videatur. Nam Religioſus Status, & ad virtutis Religionis exercitium inſtituitur: ideóque ſtatui Angelorum ſemper laudantium, & colentium Deum, comparatur ab Ambroſio: & eiuſdem virtutis actibus conſtituitur, conſueta nimirum votorum emiſſione, ſine quibus ſtatus ille non cohæret, imò ipſam religioſæ vitæ profeſſionem gratum Deo ſacrificium S. Auguſtinus appellauit, & Gregorius addidit eſſe gratiſſimum Deo holocauſtum. At votum, ſacrificium, & diuina laus actus virtutis Religionis ſunt; non poteſt ergo ille ſtatus ab hac virtute, diſputatione ſeiungi.

Ex dictis tamen manifeſtè deducitur, priorem huius operis locum virtuti eſſe tribuendum, quoniam ad illam, vt ad finem, & efficientem cauſam Status religioſus refertur. In virtute autem explicanda, quem in pertractandis aliis virtutibus tenere ſoleo ordinem, obſeruabo. Prius enim eius naturam, ſubiectum, materiam, actus, eſſentiam, proprietates, vnitatem, & diſtinctionem ab aliis inueſtigabo. Gradum poſteà faciam ad moralem doctrinam, atque adeò tam diuina, quàm humana præcepta ad hanc virtutem ſpectantia explicabo. Tum ea, quæ aliquid imperant, tum etiam ea, quæ quippiam prohibent, & cum illis vitia omnia, quæ eidem virtuti opponuntur, recenſebo, & explanabo. Quamuis enim in virtutum tractatione moralis doctrina, & copioſior, & præcipuè intenta eſſe debeat: niſi tamen exacta cognitio, ſpeculatióque præcedat, non poſſunt fundamenta deprehendi, à quibus moralis doctrina deriuatur.

Eſt tamen poſtremo loco obſeruandum, licet huius virtutis actus phyſicè (vt aiunt) ſpectati, multiplices ſint, in præſenti nonniſi ſub ea ratione conſiderari, qua cultum Deo debitum continent. Sunt tamen nonnulli actus proprij huius virtutis, qui rationem ipſam cultus fundatam habent in quadam alia peculiari proprietate morali, ex qua, noua, & ſpecialis conſideratio moralis conſurgit. Hi verò actus tres præcipuè inueniri videntur, Oratio, Iuramentum, ac Votum. Oratio enim ad impetrandum aliquid ab alio refertur; Iuramentum ad confirmandam veritatem infallibili teſtimonio; Votum ad obligandum hominem peculiari modo, ratione promiſſionis; quæ omnes rationes ſunt ſubſtratæ ad rationem cultus, & ſatis morales ſunt, peculiaréſque tractatus exigunt. Quapropter priùs generatim de ipſa Religionis virtute, eiúſque præceptis, ac vitiis illi oppoſitis dicam: poſteà verò de tribus actibus paulò antea explicatis, & aliis, qui ad illos reuocantur, diſſeram: quamuis in materia de Voto, & quia copioſior, & quia valde neceſſaria eſt, longiùs erit immorandum. Atque de induſtria hunc de Voto tractatum in vltimum huius virtutis locum reſeruabimus, quia ex voti, eiúſque naturæ conſideratione, accommodato ordine, ac procliui quaſi ductu ad religioſi ſtatus conſiderationem tranſitum faciemus.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI

DE OBIECTO ET MATERIA

VIRTVTIS RELIGIONIS.

CAp. 1. *De etymologia, & multiplici ſignificatu vocis Religionis.*

Cap. 2. *De diuiſione Religionis in virtutem, & ſtatum.*

Cap. 3. *Quomodo Deus ſub obiecto virtutis Religionis comprehendatur.*

Cap. 4. *Sitne Deus ſolus obiectum* cui *virtutis Religionis.*

Cap. 5. *An ſola Religio reſpiciat Deum vt obiectum* cui.

Cap. 6. *Sub qua ratione Deus ſit obiectum Religionis.*

Cap. 7. *Quænam ſit materia proxima Religionis.*

Cap. 8. *De cultu, quem exercet Religio.*

Cap. 9. *De debito, quod reddit Religio.*

LIBER PRIMVS, DE OBIECTO, ET MATERIA VIRTVTIS RELIGIONIS.

Hvnc de Religione tractatum in tres præcipuas partes, ſeu libros diuidemus: in primo tam materiale, quàm formale obiectum virtutis Religionis explicabimus; In ſecundo generalem doctrinam de actibus eius trademus; In tertio virtutem quoad eius habitum, excellentiam, ſeu perfectionis gradum, ac diſtinctionem à cæteris virtutibus exponemus. Priùs verò quàm ad rem ipſam accedamus, pauca de nomine Religionis præmittere opportunum iudicauimus.

CAPVT PRIMVM.

Religio *vnde dicta ſit, & quo modo ſolius Dei cultum propriè ſignificet, licet ad alia etiam transferatur.*

1. Religionis ſignificatū ex D. Aug. aliorúmq; ſententia.

EX Latinis Patribus, & Doctoribus Aug. lib. 10. de Ciu. cap. 1. quem imitatus eſt Ionas Aurelian. lib. 1. de cultu Imaginum ante medium, Religionem dixit, iuxta Latinè loquendi conſuetudinem non imperitorum, ſed doctiſſimorum, non ſignificare ſolius Dei cultum, ſed etiam officium, quod hominibus cognatis, & affinibus vel alia quacunque ratione nobis coniunctis exhibemus. B Hanc tamen ſententiam expendens D. Tho. 2. 2. q. 81. art. 1. ad 2. (D. Thom.) dicit, Auguſt. latè Religionis voce vſum fuiſſe, & ſecundùm vocis proprietatem ſoli Deo attributam eſſe, quod verum cenſeo, & hanc eſſe propriam, & primæuam huius vocis ſignificationem, non ſolùm ex vſu, & accommodatione Latinorum Patrum, quod certum eſt, ſed etiam apud Latinos auctores. Nam Cicero lib. 2. de Inuentione, (Cicero.) *Religio,* inquit, *eſt, quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ, quam diuinam vocant, curam, cæremoniámque affert.* Quam definitionem vſurpauit Auguſt. lib. 83. quæſtionum quæſt. 31. (D. Auguſt.) Et in hac ſignificatione à nobis in hac materia vſurpatur. Ad cognatos autem, nobíſque coniunctos, pietas, vel amicitia, aut obſeruantia haberi dicitur, non autem C Religio: niſi fortaſſe quatenus vel per exaggerationem, vel per tranſlationẽ, (vt infrà declarabo) quidquid magna cura, & ſtudio animi fit, ex religione, vel religioſè fieri dicitur, vel etiam quatenus ipſamet Dei Religio beneficentiam proximorum, & præcipuè nobis coniunctorum imperat, iuxta illud Iacobi 1. (Iacob. 1. 27.) *Religio munda, & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.*

2. Religionis etymologia à verbo *Relinquo* refertur.

Religio ergo Deum ſolùm, eiuſque cultum reſpicit; Quam ſignificationem ex ipſa vocis origine, ſeu etymologia colligere poſſumus: quæ multiplex etiã ab auctoribus traditur. Primò enim quidam Religionis nomen deducere voluerunt à verbo *Relinquo,*

A quia religioſum illud eſſe dicitur, quod propter ſanctitatem aliquam remotum eſt, ac ſeparatum à communi vſu. Ita refert ex Maſurio Sabino, Aulus Gellius lib. 4. Noctium Attic. c. 9. (Aul. Gel.) Nimis autem remota videtur deductio hæc, ſiue effectum, ex quo deſumitur, ſiue ipſarum vocum diſſimilitudinem conſideremus. Secũdò exiſtimatum eſt, vocem *Religio* à verbo *Religendi* deriuatam eſſe. Sic D. Auguſt. 10. de Ciuit. cap. 4. de Deo loquens. (D. Auguſt.) *Ipſe* (inquit) *fons noſtræ beatitudinis, ipſe omnis appetitionis eſt finis, hunc eligentes, vel potiùs religentes, amiſeramus negligentes: vnde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, &c.* Eiuſdẽ meminit 1. Retract. ca. 13. eámque tribuit latini ſermonis auctoribus, Ciceronem ſubindicans; fortaſſe B enim ita intellexit illa verba Ciceronis 2. de natura Deorum. (Qui crediderint à verbo *Religo* deductum Religionis nomen.) *Hi dicti ſunt religioſi ex religendo, tanquam eligendo eligentes, & diligendo diligentes, intelligendo intelligentes.* Veruntamen conſtat, Ciceronem in alio ſenſu loquutum eſſe, vt ſtatim dicam. Aliqui etiam putant Iſidorum hanc ſequi etymologiam, licet in alio ſenſu, ſcilicet quia Religioſi Deum reeligant, non quem amiſerant, ſed quem priùs elegerant. Veruntamen Iſidorus nihil aliud facit, quàm ſententiam Ciceronis ſequi, & referre. (D. Iſidor. lib. 10.)

3. Religio à verbo *Religo* haudquaquam deriuatur.

Denique Auguſtinus ipſe in ea ſententia non permanſit; neque nobis placet, ſiue vocem, ſiue rem attendamus. Nam in primis nullum eſt verbum proprium latinum *Religendi,* ex quo illa vox deduci potuerit, imò nec C *Religio* vſitatum inuenitur. Quinetiã ſi illud admittamus, non tã ſignificabit eligere, quod neglectum erat, quàm iterum eligere, quod iam erat electum. Sicut religare non ſignificat ligare ea, quæ ſoluta erant, ſed iterum ligare ea, quæ iam erãt ligata. Accedit, quòd eligere Deum iam negligenter amiſſum, vel non eſt munus Religionis, ſed Pœnitentiæ, vel ſi Pœnitentia aliquo modo ſub Religione continetur, illud munus eſt quaſi ſecundariũ, & accidentarium: nam Religio per ſe reſpicit Deum, & ad illum tendit, etiamſi nunquã negligenter amiſſus ſit. Non eſt ergo veriſimile, nomen Religionis fuiſſe tractum ex comparatione (vt ſic dicam) ad priorem negligentiam, ſeu ad negligentem Dei amiſſionem.

Tertiò,

4. Religionẽ à verbo Relego dictã dixit Tullius. *D. Iſidorus.*

Tertiò igitur deriuata cenſetur vox *Religio* à verbo *Relegendi*,quia nimirum ea,quæ ad Dei cultum pertinent, iterum, atque iterum legenda, ſeu cogitanda ſunt. Ita Cicero lib.2.de Natura Deorum,quem ſequutus eſt Iſidorus lib.10.Originum lit. R, in principio.Quorum ſenſus conſtat ex illis Ciceronis verbis. *Qui omnia,quæ ad cultum Dei pertinerent,retractarent,& relegerent,hi dicti ſunt Religioſi à relegendo.* Alia autem verba ſuprà citata adducuntur tanquam exẽpla, non quia ex verbo *Eligendi*, aut *Religendi* in alia ſignificatione ſumpta ſit etymologia,ſed ex hac,qua propriè ſignificat legere, quatenus ad cognitionem ordinatur. Eſtque probabilis deductio, ſiue vocum ſimilitudinem,ſiue munus ipſum Religionis ſpectemus.

5. Religionẽ a religando Lactantius deriuauit.

Nihilominus Lactantius lib. 4. de vera ſapientia cap.28.Ciceronem in hoc deſerit,& Religionem ex verbo *Religandi* deducit,dicens, *Hac conditione gignimur,vt generati nos Deo iuſta,& debita obſequia præbeamus,hunc ſolũ nouerimus,hunc ſequamur,hoc vinculo pietatis obſtricti Deo,& religati ſumus,vnde ipſa Religio nomen accepit, non vt Cicero interpretatus eſt, à relegendo.* Atque hanc Lactantij ſententiam approbatunt D. Hieronymus circa illa verba Amos 9. *Qui ædificat in cælo aſcenſionem ſuam, & faſciculum ſuum ſuper terram fundauit*. Et D.Aug. lib. de vera Religione cap. vlt. primam ſuam etymologiam retractat lib.1.Retract. cap.13. Atque hæc ſententia eſt maximè veriſimilis,ſiue ſpectemus vocum alluſionem,& propinquitatem,ſiue munus ipſum Religionis.

Amos c.9. *D. Auguſt.*

6. In quo D. Hier.& Lactant. diſſideant.

Eſt autem differentia inter Lactantium,& Hieronymum: Lactantius enim vult Religionem eſſe dictam,quia ipſa Deo homines ligat: Hieronymus verò, quia ipſos homines inter ſe ligat, & quaſi in vnũ congregat ad colendum Deum, & ideò ait; *Gregem iuſtorum ſeu electorum faſciculum appellari,quia vna Domini religione conſtrictus eſt:vnde & ipſa Religio à religãdo,& in faſcem Domini vinciendo,nomen accepit*; Lactãtium videtur ſequi Bernard.lib.de Natura, & dignitate diuini amoris,c.15.dicens:*Corporalibus religamur ſacramentis, ne à Deo recedamus,vnde etiam à religando Religio dicitur.* E contrario Abulenſ. Exod. 12. ſub quæſt.49. *Religio*, inquit, *dicitur modus ſpecialis colendi Deum.ſiue verum, ſiue falſos Deos*; *vocatúrque Religio à religando,quia religant ſe homines illi modo viuendi,& colendi Deum.* Mihi magis placet, vt Religio dicatur, quia ipſamet religat homines Deo. Nam expoſitio Hieronymi eſt quidem accommodatiſſima ad eam ſignificationem,qua vox Religio pro ſtatu religionis accipitur;tamen quia illa primæua non eſt,ſed deriuata,vt infrà dicam, ideò Lactantij conſideratio potior videtur , & primario effectui religionis accommodatior. Religio enim primum omnium vnit nos Deo;hinc verò conſequenter fit,vt qui eundẽ Deum colunt,aliquo modo inter ſe colligati maneant, magis autem,vel minus,iuxta rationem cultus.

D. Bernard. *Abulenſ.*

Approbatur ea ſentẽtia, quæ Religionem ita dictam credit,quia religat homines Deo.

7. Diſcrimen inter D.Auguſt. Lactãtiúque ſententiam. *D.Thom.*

Rurſus verò conſiderari poteſt aliud diſcrimẽ inter Lactantium,& Auguſt. nam Lactantius ſignificat Religionem dictam eſſe ab illo vinculo naturali,quo Deo obligãmur ex propria naturæ conditione: Auguſtinus autem potius dictam ſignificat, quia huic vinculo nouum vinculum ſuperaddit. Quod explicuit D.Tho.Opuſc.19. contra impugnãtes Religionem c.1.dicens, *Religio iteratam ligationem importans, oſtendit ad illum aliquem ligari,cui primo coniunctus fuerat, & ab eo diſtare incepit, & quia omnis creatura prius in Deo extitit,quàm in ſe ipſa,& à Deo proceſſit, quodãmodo ab eo diſtare incipiens ſecundum eſſentiam per creationem:ideò rationalis creatura ad ipſum Deum debet religari, cui primò coniuncta fuerat antequam eſſet,vt ſic ad locum,vnde exeunt flumina reuertantur*; Quæ explicatio ſubtilis quidẽ eſt,magis verò fauet ſententiæ Lactantij,quatenus declarat cur ipſum naturale vinculum ſubiectionis rationalis creaturæ ad Deum dicatur potius religio,quàm ligamentum. Tamen nimis metaphorica, minúſq; propria videtur illa deductio: nam creaturæ, prout ſunt in Deo, non tam dici poſſunt alligatæ Deo , quàm eſſe ipſemet Deus : ſolùm ergo ligantur illi, quatenus ſunt in ſe productæ , & ab illo diſtinctæ:ergò primum vinculũ,quo illi coniunguntur,non propriè dicitur religio,ſed ligamentum tantum. Nec dicuntur tantùm religari quæ diſſoluta iam ſunt, cum priùs fuerint ligata, ſed etiam, & fortè propriùs,illa, quæ licet ligata iã ſint, vt fortiùs adhæreant,& non diſſoluantur,iterum ligantur.

Ligantur non ſolùm diſſoluta, ſed ligata, vt firmiùs adhæreant, qui ſenſus optimè quadrat in Religionem.

Iuxta hanc ergo proprietatem videtur Religionis nomen rectè poſſe explicari : nam cum creatura rationalis per naturale debitum, & inditam propẽſionem ligata ſit ad colendum vnum Auctorem ſuum, per voluntariam electionem, & ſuperadditam habitus inclinationem religatur : & ideo virtus, quæ hoc officium præſtat,Religio dici potuit.

8. Cum rationalis creatura naturaliter Deo ſit ſubiecta, & alligata; merito religio illa dicitur,quæ hoc vinculum religat.

Quod ſi fortaſſe obiiciat aliquis, hanc conſiderationem habere locum in omni habitu , nam auget inclinationem potentiæ , & ita quaſi iterato eam ligat ſuo obiecto. Reſpondemus,hoc nihil referre; tũ quia potuit hæc ratio in hoc nomine imponendo conſiderati,& non in aliis:tum etiam,quia hæc propenſio rationalis creaturæ ad ſuum creatorem maxima eſt : nam quia eſt perfectiſſima ſubiectio , & ſeruitus, magnum debitum , & obligationẽ inducit, ideóque meritò vinculum , ſeu ligamen dicitur ; & quia hæc eſt nobilitas creaturæ rationalis, vt per ſe, & ex vi ſuæ originis,ad nullum alium,niſi ad Deum, vt ad finem ordinetur , ideò quaſi per antonomaſiã ſoli Deo naturaliter alligata cenſetur : meritò ergo illa virtus,quæ hoc vinculum confirmat,& debitum ſoluit, religio dicta eſt. Vnde etiam obiter intelligitur,vbi nouum vinculum voti ſuperadditur in ordine ad hunc ipſum cultum,ibi ſpecialiori quadam ratione quadrare nomen *Religionis* hoc modo deductum , ideóque ratio ſic viuendi , & colendi Deum ferè iam ſibi vſurpauit in Eccleſia hoc nomen *Religionis* ſimpliciter dictum.

9. Aliæ religionis etymologiæ per habitudinem ad vinculum deductæ.

Vltimò ex his quæ dicta ſunt de propria ſignificatione, & etymologia huius vocis , intelligere licet ſi quas alias ſignificationes habet hæc vox , deductas eſſe aliquo modo ex comparatione , vel habitudine ad vinculum cum Deo iam declaratum, etiamſi aliquid immediatè ad Deum ordinatum continere non videantur. Vt,verbi gratia,religio apud Latinos aliquando ſumi ſolet pro *anxia cura*.Sic Cicero de clar. Orat.dixit,quorundam hominum orationem eſſe attenuatam *nimia religione* , id eſt , ſollicitudine. Nam quia in diuino cultu maxima cura adhibenda eſt , & illa cæteris curis præferenda : ideò tranſlata eſt hæc vox ad ſignificandam quandam nimiam anxietatem in aliqua re agenda. Simili modo religionis nomine ſignificari ſolet ſcrupulus cõſcientiæ,ac timor, iuxta illud Pamphili apud Terẽtium in Andria. *Dignus es odio cum tua religione*,id eſt,cũ tuo timore, & ſcrupulo.Quo modo eſt frequẽns apud Ciceronem, *religionem iniicere*,id eſt,conſcientiæ ſcrupulum;*Aliquid eſſe religioni*,id eſt,in debito conſcientiæ,& ſimilia.Intellexiſſe enim ſuo modo videntur etiam Philoſophi, timorem conſcientiæ ad cultum Dei aliquo modo pertinere, & è conuerſo contra conſcientiam agere, nihil aliud eſſe,quàm Deum offendere.Sic ergo Religionis vox ex ſignificatione diuini cultus,ad ſignificandum conſciẽtiæ ſcrupulum tranſlata eſt. Et inde etiam vlteriùs ad ſignificãdum nimium ſcrupulum, vel timorẽ in aliis rebus,vel actionibus traducta eſt.

Tandem

10. Tãdem debitum officium in quocunque munere præſtando, ſolet etiam à Latinis, religionis nomine ſignificari. Quod fortè ſignificauit Auguſt. in principio citatus, cum dixit religionem etiam dici ad cognatos, vel affines. Generaliùs autem dixit Cicero 4. in Verrem. *Ego, quos adhuc magiſtratus mihi populus Romanus mandauit, ſic accepi, vt me omnium officiorum religione obſtringi arbitrarer.* Quæ extenſio eandem ferè rationem habet, quam præcedentes: nam debitum officium præſtare in omnibus, eatenus ad diuinum cultum pertinere poteſt, quatenus in eo deficere redundat in offenſionem Dei: vel certè, quia honor diuinus eſt officium maximè debitum: per quandã analogiam ad illud, omne debitũ officium, religionis nomine appellatur. Omnes ergo hæ ſignificationes huius vocis, per extenſionem quãdam deriuatæ ſunt à principali, & propria, qua religio ſolius Dei cultum importat.

D. Auguſt.

Cicero.

CAPVT II.

Quot modis dicatur Religio ad Deum, & ſub quo illorum, virtus, vel ſtatus ſit.

1. Religio in veram, & falſam bipartitur.

PRimum omnium notanda eſt diuiſio Religionis valde vſitata ab antiquis Patribus, in veram, & falſam, quam ſupponit Lactantius in ſuis Inſtitutionibus; nam in primo libro agit de falſa religione; in 4. verò, & 6. agit de vera ſapientia, & de vero cultu. Auguſt. etiam in libro de vera religione, in ipſo titulo tacitè indicat dari etiã religionem falſam, ſeu per errorem introductam, vt ſtatim in cap. 1. ſignificat, & in diſcurſu operis latiùs proſequitur. Cum autem verum, & falſum propriè ad intellectum referantur, & rebus etiam tribui ſoleant, declarare oportet, quo ex his modis Religioni accommodetur. Pro quo eſt animaduertendum, Religionem, iuxta modum etiã loquendi antiquorum, aliquando tribui intellectui, aliquãdo verò affectui. Priori modo dixit Mercurius Triſmegiſtus εὐσέβεια γνῶσίς τοῦ θεοῦ. Quem imitatus Saluianus lib. 2. ad Eccleſiam Catholicam non lõgè à fine dixit, *Religio ſcientia eſt Dei.* At verò Lactantius lib. 4. de vera ſapientia cap. 4. Religionem apertè tribuit voluntati, dum ait, religionem, & ſapientiam ita eſſe coniunctas, vt nunquam ſeparentur, quia idem Deus eſt, qui intelligi debet, quod eſt ſapiẽtiæ, & honorari, quod eſt Religionis. *Sed Sapientia,* inquit, *præcedit, Religio ſequitur, quia prius eſt Deum ſcire, conſequens colere.* Sicut ergo volũtas intellectum, ita Religio ſapiẽtiam ſequitur. Statim verò videtur hæc duo confundere, dicens, *Ita in duobus nominibus vna vis eſt, quamuis diuerſa eſſe videantur;* Sed non negat hæc duo eſſe diſtincta, nam ſubdit, *Alterum eſt in ſenſu, alterum in actione,* id eſt, in intellectu, & affectu; ſed illa vnum appellat in radice, & fundamento, nam *ſimilia ſunt,* inquit, *duobus riuis ex vno fonte manantibus, fons autem Sapientiæ, & Religionis Deus eſt.* Clemens etiã Alexãd. lib. 2. ſtromat. num. 8. Religionem à Sapientia diſtinguit, ſignificat autem Religionem eſſe priorem, dum ait, *Religionem eſſe initium ſapientiæ,* ſed aliter loquitur de Sapientia, quàm Lactantius; nam hic Sapientiam vocat Fidem ipſam, ſeu quamcunque veram Dei cognitionem; Clemens verò loquitur de Sapientia perfecta, quæ cum Charitate coniuncta eſt, cuius initium dicitur eſſe Religio, vel eodem modo, quo timor, vel quia à Deo eſt impetranda per orationem, quæ eſt actus Religionis.

Religionẽ qui attribuerint intellectui, & qui voluntati.

Ludouicus Viues in Scholia ad 4. c. lib. 10. de Ciuit. Dei.

Religio à ſapiẽtia diſtinguitur, ſed ſe inuicem comitantur.

Clemens Alex.

Ex hac ergo coniunctione inter Sapiẽtiam, & Religionem ortum eſt vt aliquando Sapientia ipſa vocetur Religio, & Religio Sapiẽtia. Hoc enim ſenſiſſe videtur Clemens Alexand. ſuprà dicens: *Intelligentia eſt rerum ſanctarum cura, & prouidentia,* quod eſt Religionis munus, iuxta illud Ciceronis in principio citati. *Religio eſt, quæ diuinæ naturæ cultum, cæremoniámque affert.* Hæc autem cura proximè quidem affectus eſt, tamen quia ex vera Dei cognitione naſcitur, intelligentia vocatur. Sic igitur, ſi Religio ſumatur ſecundũ id, quod in intellectu ſupponit, vera, vel falſa appellatur propriè, ac formaliter, prout hæc attributa in intellectu inueniuntur. Atque ita *Vera Religio erit veri Dei, veríque cultus illi debiti vera cognitio.* Atque hoc modo fides Chriſtiana ſolet frequẽter à Patribus appellari *Sola, & vera Religio.* Qui veritatem cõtinet in oſtendendo Deo, qui colendus eſt, & in proponẽdo modo, quo colendus eſt; vtrũque enim ad veram Religionem neceſſarium eſt. Eſt enim Fides ſimul, & eminenter ſpeculatiua, & practica: ſpeculatiua quidem, oſtendens Deum eſſe, & dignum eſſe omni honore: practica verò, quatenus etiam docet modum, & obligationem colẽdi illum, & in vtroque munere veritatem requirit, vt ſimpliciter vera Religio ſit.

Religio, ſecundum id quod in intellectu ſupponit, formaliter dicitur vera, vel falſa.

Vnde è contrario falſa Religio ex parte cognitionis duobus modis poteſt contingere: (nam malũ ex quocunque defectu.) Primò quando pro Deo habetur, & colitur, quod Deus non eſt; & hoc modo fuit falſa Religio apud Gentiles colentes falſos Deos, & eſt apud omnes illos, qui diuinum cultum creaturæ, aut dæmonibus aliquo modo communicant, vt latè proſequitur Auguſt. lib. 2. de Doct. Chriſt. cap. 19. & ſequentibus. Alio modo contingit error in ipſo cultu, quia licet colatur verus Deus, honor tamen eius in eis rebus ponitur, quibus re vera non colitur, neque adoratur. Et hoc modo eſt nunc falſa Religio apud Iudæos, & Paganos, & omnes illos Infideles, & Hæreticos, qui vnum verum Deum, & creatorẽ recognoſcunt, & ſe colere profitentur, re tamen vera non colunt, quia vel falſis ſignis ad Deum colẽdum vtuntur, maximè Iudæi, vel cæremoniis ſuperfluis, & ad ſalutem animæ nihil conferentibus, vt Pagani, & multi ex Hæreticis; vel certè quia in his omnibus nunquam deeſt aliquis error circa ipſius Dei cognitionem, neque illi mentem ſubiiciunt, quod eſſe debet veræ Religionis fundamentum. Propter quod D. Thom. dixit dicto Opuſc. 19. cap. 1. *Primum vinculum, quo Deo ligatur homo, eſſe Fidem,* ſcilicet veram, & quæ ita in ipſo Deo fundetur, vt in nulla re aberrare poſſit.

3. Quibus modis falſa eſt Religio ex parte cognitionis.

D. Auguſt.

D. Thom.

Atque hinc vlteriùs Religio, prout ſpectat ad affectũ, (quæ eſt propria, & formalis Religio,) denominabitur vera, vel falſa, vel ineſſe rei, vel (quod perinde eſt) per habitudinem ad ſuum fundamentũ, quod eſt Fides, aut cognitio Dei. Erit ergo vera Religio, quæ in vera Fide fundatur, & cõſequenter circa verum cultum veri Dei verſatur; falſa autẽ erit omnis illa, quæ in errore fundata eſt, quæ etiã ſolet *Superſtitio* appellari, de qua poſteà dicemus. Vnde in priori eſt verum eſſe Religionis, quia conſtat ex illis principiis, quæ vera Religio poſtulat, & ideò dicitur *Vera* ineſſe res, & per conformitatem ad veras cauſas Religionis, quæ ſunt verus Deus, veráq; cognitio eius. Alia verò ſolùm habet nomen, & apparentiam Religionis, & ideo falſa dicitur, vel potiùs nulla: nam Religio ſimpliciter dicta, ſolũ eſt illa, quæ vera exiſtit. Vnde etiam cõſtat, Religionem falſam, non eſſe virtutem, imò nihil, quod ad veram virtutem ſpectet, in ea, quatenus talis eſt, reperiri. Nam (vt rectè dixit Lactantius dict. lib. 4. cap. 4.) *Fons ſapiẽtiæ, & Religionis Deus eſt, à quo hi duo riui, ſi aberrauerint, areſcãt, neceſſe eſt;* nihil ergo veræ virtutis fructificare poſſũt. Virtus enim opus honeſtum requirit; In cultu autẽ falſi Dei, vel in falſo, & ſuperſtitioſo cultu nulla honeſtas eſſe poteſt, cum rectæ rationi repugnet; quid-

4. Vera Religio, quæ in vera fide fundatur.

Lactan.

quid ergo virtutis in Religione eſſe poteſt, in vera Religione quærendum eſt. A

5. Religionis nomen non ſolũ interno affectui, ſed etiam externis actibus, atq; doctrinæ, quib⁹ Deus colitur, tribuitur. Exod. c. 12. Num c. 19. Exod. 29. Leuit. c. 7. & 16. Clemens Alex.

Rurſus verò circa veram Religionem, (& cum proportione, idem eſt in falſa) aduertere oportet, nomen *Religionis* non ſolum interno affectui, ſed etiam exterioribus actionibus, imò, & rebus quibus Deus colitur, tribui ſolere, atque etiam doctrinæ, quæ talem cultum, vel cæremoniam docet. Hoc cõſtat ex communi vſu loquẽdi etiam ſcripturæ. Nam Exod. 12. de Phaſe dicitur, *Quæ eſt iſta Religio?* id eſt, quid eſt iſta cæremonia ſacra, & actio religioſa? Et Num. 19. *Iſta eſt Religio victimæ, &c.* Vbi ſermo eſt de ſacrificio vaccæ rufæ. Sic etiã Exod. 29. Leuit. 7. & 16. dicitur aliquid eſſe faciendum *Religione perpetua*; id eſt, lege ſtabili ad religionem, & cultum Dei pertinente. Sic etiam dixit Clem. Alex. lib. 2. Strom. num. 5. *Religio eſt actio quæ Deum ſequitur.* Denique ſicut fidei nomine ſignificari ſolet, & doctrina fidei, & actus, vel habitus fidei; vel ſicut votum dici ſolet, & res, quæ vouetur, & ipſa promiſſio, ita etiam *Religio* dicitur, & cultus ipſe, ſeu modus colendi Deum, ſiue in hominis actibus, ſiue in rebus, quæ talibus actibus deſeruiunt, conſideretur; & actiones ipſæ, ſiue exteriores, per quas talis cultus exercetur, ſiue interiores, à quibus proficiſcuntur, & conſequenter etiam habitus, à quo tales actiones propriè, & ſub ratione cultus efficiuntur.

6. Quomodo aliqua honeſtas reperiatur in iis omnibus, quibus Religionis nomen attribuitur.

Atque in his omnibus, prout ad veram Religionem pertinent, aliqua honeſtas reperitur, ſed diuerſo modo. Nam in ipſo cultu reperitur tanquam in C obiecto; & materia, circa quam aliquæ actiones humanæ verſantur. Eſt enim illud obiectum quoddam rectæ rationi cõſentaneum, id eſt, ſecundùm rectam rationem amabile, ſeu eligibile. In actionibus autem quatenus voluntariè, ſeu liberè exercentur, inuenitur moralis honeſtas, quia ſtudioſæ ſunt, & diuinæ legi conformes. In habitu etiam reperitur rectitudo, quatenus connaturale, & proximum principium eſt talium actionum, præbens optimum modum illas operandi.

7. Ex ſupradictis conſtat aliquem eſſe habitum Religionis, qui vera virtus ſit.

Vnde tandem conſtat ex his omnibus, quæ vera Religio cõplectitur & quæ nomẽ Religionis aliquo modo participant, aliquid eſſe, quod vera virtus ſit, D nempe habitus ille, qui ad tales actiones inclinat; nã virtus ſimpliciter dicta nihil aliud eſt, quàm habitus per ſe ſtudioſus, & honeſtus, qualem hunc eſſe conſtat ex dictis, ampliúſque ex diſcurſu materiæ cõſtabit. Atq; in hac ſignificatione, qua huiuſmodi habitũ deſignat, ferè ſemper voce Religionis vtemur. Dico autem *Ferè*, quia non poſſumus aliã omittere, in qua etiã pro ſtatu Religionis ſumitur, quæ licet ex priori deriuata ſit, vt ſuprà tetigimus, & ideò analogiam quandam continere videatur, tamen iam vox illa accipitur, vt omninò æquiuoca, propriè, & ſimpliciter vtrunque ſignificans, ſtatum ſcilicet, & virtutem; & ita etiam nos illa vtemur; nam ex materia ſubiecta cõſtabit in qua ſignificatione accipiatur. Quin etiam

Religionis vox pro ſtatu, ex ſententia Abulenſis eſt æquiuoca.

Religionis vox prout ſtatum ſignificat, æquiuocationem continet, vt notauit Abulenſ. Leuit. 7. circa finem. E Nam generalis ſtatus Eccleſiæ Catholicæ, quæ talem doctrinam, talémque modum colendi Deum profitetur, Religio Chriſtiana dicitur; imò & vnica, & ſola Religio dici poteſt; quia extra illam nulla eſſe poteſt vera Religio. Et eodem modo ante legẽ gratiæ Synogaga Iudæorum erat vera Religio, quamuis nõ eſſet vniuerſalis, ſicut nunc eſt Eccleſia Catholica; ſpecialiori autem modo *Religionis* vox applicata eſt ad ſignificandum peculiarem viuendi modum, & ſtatũ, in quo aliqui fideles cõgregantur ad perfectiori modo colendum Deum; & hæc ſignificatio nobis deſeruiet ſimul cum alia priori, quæ virtutẽ indicat.

CAPVT III.

Quomodo Deus ſub obiecto virtutis Religionis comprehendatur.

EX vocis declaratione ſupponimus, vt per ſe notum, dari in nobis aliquam virtutẽ, quæ Religio vocatur, ad eiúſque naturam explicãdam ab obiecto incipimus. Videtur enim ex dictis colligi obiectũ illud, aut eſſe ſolum Deum, aut Deum ſaltẽ principaliter complecti. In cõtrarium verò facere poteſt, quòd D. Th. in dicta q. 81. art. 5. non permittit Deum vocari materiam, vel obiectum Religionis, ſed finem. 1. D. Thom.

Dicendum nihilominus in primis eſt, Deum verè, ac propriè pertinere ad obiectũ virtutis Religionis. Ita ſumitur ex D. Thom. art. 3. & ibi Caiet. annotat. B Et probatur, quia omne id, circa quod virtus verſatur, & ad quod tendit, pertinet ad obiectum eius, oſtenſum autem eſt, virtutem Religionis ordinari ad Deum, imò circa illum ſolùm aliquo modo verſari, quatenus ſolius Dei cultum, & honorem procurat, ergo Deus pertinet ad obiectum huius virtutis. Poteſtq; declarari ex illa vulgata diuiſione virtutis moralis in eam, quæ ordinatur primariò ad moderandas paſſiones, & eam, quæ perficit operationes circa alterum, quam tradit D. Tho. 1. 2. q. 60. art. 2. & nunc à nobis ſupponenda eſt potiùs, quã explicanda: ſumpta verò eſt ex propriis obiectis, ſeu materiis, circa quas variæ virtutes verſantur. Nam quarũdam principale munus eſt, paſſiones reprimere, & ideo paſſiones ipſæ dicuntur materia, ſeu obiectum illarum. Aliæ verò virtutes pro fine proximo habẽt rectè, & cõuenienter operari circa alios, & ideò dicuntur verſari circa operationes, eáſq; recipere, vt materiam circa quam verſantur. Hæ autem virtutes ſub hac materia, includunt perſonam illam, circa quam operantur; quia illam reſpiciunt, vt terminum habitudinis ſuæ. 2. Statuitur Deum verè ac propriè ad obiectũ Religionis pertinere. Diuiſio virtutis moralis ex Diuo Thoma.

Rurſus hæ virtutes, quæ ſunt ad alterum, Religionem ſub ſe cõprehendunt. Nam (vt rectè adnotauit Caiet. in dicta q. 81. ar. 1.) ſicut omne peccatum contra alterum, eſt contra perſonam aliquam, quia per ſe non peccat homo contra brutum animal; ita etiã virtus ad alterum ſolùm eſt circa rationalẽ, vel intellectualem perſonam. Hæc autem eſſe poteſt, aut proximus, ad quem ordinatur iuſtitia, aut Deus, ad quem ordinatur religio: Angeli verò in hac partitione non numerantur, quia pro hoc ſtatu non videntur habere nobiſcum neceſſitudinem aliquam, vel communicationem naturalem, quæ à nobis officium aliquod virtutis iuſtitiæ circa illos requirat; ſed ſiquam habent, non eſt ſecundùm propriam, & ſpecificam conditionem ſuæ naturæ, ſed ſecundùm cõmunem rationem ſanctitatis, eiúſq; beatitudinis, ad quam cum illis ordinamur, & ſub qua, Proximorum nomine comprehẽduntur. Eſt ergo Religio eſſentialiter virtus ad alterum, ſcilicet Deum. Sicut ergo iuſtitia ſub obiecto ſuo cõprehendit proximũ, ad quem ordinatur, & in vniuerſum quidquid eſt ad alterũ, illum reſpicit vt finem, vel terminum; ità Religio in Deum tendit, & cõſequenter ſub obiecto ſuo illum cõplectitur; nam in habitibus finis proprius, ac terminus habitudinis, ſeu tendẽtiæ ipſius habitus, & obiectum, idem ſunt. 3. Caiet. Religio ordinatur ad Deum, iuſtitia ad homines, ſed neutra ad Angelos ordinatur.

Vt autem hoc ampliùs declaretur, dubitari poteſt, quomodo Deus ſit obiectũ Religionis, an proximũ, an remotum. Si enim tantùm remotũ eſt, nihil in hoc habet ſpeciale Religio, nam cuiuſcunq; virtutis moralis poteſt Deus eſſe obiectum remotum, nã poteſt eſſe finis remotus, quod perinde eſſe videtur. Si autẽ dicamus Deum eſſe finem immediatum, Religionẽ extra ordinẽ virtutum moraliũ ponemus. Nam cùm virtutes morales immediatè verſentur circa operationes, vel paſſiones, neceſſariò reſpiciunt, vt obiectũ proxi- 4.

proximum aliquid creatum: ergo nulla virtus moralis poteſt Deum reſpicere, vt obiectum proximum.

Quo ſenſu Deus ſit obiectum Religionis proximum, & quo remotum.

5. Ad hoc breuiter dicendum, Deum quodammodo eſſe obiectū remotum, & quodāmodo proximū Religionis: Poſſunt enim hæ voces ſumi, vel in abſoluta ſignificatione, vel reſpectiua. Abſolutè dicetur obiectum proximū illud, inter quod & internum actū à virtute elicitū, nihil mediat; ſicut Deus eſt immediatum obiectū Charitatis; & moderata comeſtio Tēperantiæ. Hoc ergo modo negamus Deum eſſe immediatū obiectum Religionis, & hoc ſenſu loquutus eſt D.Thom. dicto art. 5. vt diſtingueret hanc virtutē à Theologicis, vt in ſequentibus videbimus. Hoc etiā conuincit ratio facta; quia Religionis affectus, qui eſt eius actus internus, nūquam ita Deum attingit, quin mediet aliqua alia actio hominis, qua Deo cultū, aut reuerentiam exhibet. Sicut etiam virtus Iuſtitiæ nūquam ita immediatè attingit proximum, quin mediet actio aliqua, qua ius proximi conſeruatur, aut reſtituitur. Sub nomine autem actionis, intellige etiam moralem carentiam eius, nam illa etiam poteſt eſſe medium attingendi alterum, vt quando volo non infamare proximum, vel non blaſphemare Deum.

6. Alio modo poteſt eſſe obiectū proximū reſpectiuè, ſeu comparatione facta, ad finē extrinſecū, & remotū, ſeu ad omne illud obiectū, quod per ſe nō attingitur ab actu elicito à tali virtute, vt ab ea progreditur, ſed ſolū, vt ab alia imperatur. Quomodo Deus dici poteſt obiectum remotū caſtitatis, quāuis iuxta vſitatū modū loquendi, potiùs dicatur finis remotus. In hoc ſenſu, dicimus Deum non eſſe obiectū remotum Religionis, ſed ſub proximo cōprehendi. Quod etiam probat ratio prius facta. Et declaratur ampliùs, quia Religio ex vi eiuſdē affectus, qui ab illa manat, & quaſi eodē impetu, (vt ſic dicam) quo verſatur circa aliquam operationem, attingit etiam Deum, quia nō in illa ſiſtit, ſed per illā tranſit in Deum, vt hæc locutio, & ſimiles declarant. *Volo honorare Deum:* ergo hac ratione meritò dicitur Deus ſub proximo Religionis obiecto contineri. Poſsētque non incommodè dici, Deum eſſe obiectum proximū Religionis, ſed indirectum. Sicut quando relatio cognoſcitur, ſub obiectū talis cognitionis, non ſolum cadit relatio, ſed etiam terminus eius, diuerſo tamen modo: nam relatio immediatè, & directè; terminus verò, media relatione, & quaſi indirectè ſub talem cognitionē cadit: & ideo comparatione relationis, non videtur obiectum ita propinquum: tamen quatenus illa cognitio nō terminatur in relatione, niſi in ordinē ad aliud, verè cōtinetur ſub obiecto propinquo, quāuis indirecto; ad hunc ergo modum, in præſenti Philoſophandum eſt.

Caietani ſententia explicatur.

7. Et fortaſſe ita rectè explicatur, quod communiter dici ſolet ex Caiet. dicto a. 3. & 5. Deum eſſe obiectū Religionis, non *Quod*, ſed *Cui*. Appellatum eſt enim obiectū *Quod*, illud, quod omninò directè, & immediatè per internū actum virtutis attingitur; vt ſe habet Deus ad actum, quo amatur, nam talis amor immediatè, & directè circa Deū ipſum verſatur. Obiectum autē *Cui*, eſt illud, quod ſolum, mediante alia actione, attingitur, quamuis cum illa coniūctum ſit; vt ſe habet res, quam honoramus, reſpectu volūtatis honorandi illā. Atq; hoc etiam obiectū *Cui* ſolet vocari finis virtutis; ſicq; D.Th. dicto art. 5. Deū vocat finem Religionis; intelligēdum enim hoc eſt de fine intrinſeco, & proximo; nam extrinſecus, & remotus, eſt quaſi per accidens, ideóq; ſub ſciētiam non cadit. Præterquā quòd illo modo, Deus eſt finis virtutū omniū extrinſecus, & remotus. Religionis ergo eſt finis proximus per ſe, & intrinſecè, qui finis non eſt extra rationem obiecti, in quod virtus tendit, ideóque ab illo fine, actus talis virtutis ſuam ſpeciem ſumunt.

D.Thom.

CAPVT IV.

Sitne Deus ſolus obiectum Cui *virtutis Religionis.*

Vt Deus ſit adæquatum obiectum Cui Religionis, tria requirūtur.

1. DIximus Deum eſſe obiectum Religionis, iam exponere oportet, an in ea ratione adæquatum ſit. Dico autem *In ea ratione*, quia cōparatione ad obiectum *Quod*, ſeu materiam eiuſdem virtutis, conſtat non eſſe adæquatum obiectum, nam præter illud neceſſaria eſt alia materia, circa quam proximè verſatur talis virtus; quæ materia, obiectum ſine dubio eſt, ſeu quaſi pars obiecti, licet ſuo modo ad actiones externas eiuſdem virtutis pertineat, vt poſtea dicemus. Vt autem Deus priori modo ſit obiectum adæquatum huius virtutis, tria neceſſaria videntur. Primò vt ſemper ſit obiectum *Cui*, & nunquam ſit obiectum *Quod* Religionis. Secundum, vt Religio ſolùm Deum hoc modo attingat, & nullam aliam rem, vel perſonam attingat, vt obiectum *Cui*. Tertium, vt Deus ad nullam virtutem præterquam ad Religionem pertinere poſſit vt obiectum *Cui*. Atque hæc tria breuiter à nobis explicanda ſunt, quia re vera ſunt neceſſaria ad perfectam, & (vt ſic dicam) conuertibilem adæquationem, & multum conferre poſſunt ad naturam, & excellentiam huius virtutis explicandam.

2. Circa primum difficultas eſt, quia licet cōſtet, Religionē per plures actus ſuos tantùm attingere Deū vt obiectū *Cui*, tamen per aliquos videtur immediatiùs attingere Deum, vt obiectū *Quod*. At ſi hoc verum eſt, non minus dicendus eſt Deus proximum, & immediatum obiectum *Quod* Religionis, quàm Charitatis, & Fidei. Quia etiam hæ virtutes non omnibus actibus ſuis proximè attingunt Deum, vt obiectum *Quod*, ſed per multos verſatur immediatè circa res alias, vt patet in amore proximi, & in actu credendi Virginis integritatem. Aſſumptum ergo probatur, quia oratio eſt actus virtutis Religionis, vt infrà videbimus. Oratio autem immediatè attingit Deum, vt obiectum *Quod*, oramus enim Deum, ſicut amamus Deū, & petimus à Deo, ſicut ſperamus in Deo.

3. Dicet aliquis, ſemper proximā, & directam materiam orationis eſſe aliud à Deo, rem nimirum illam, quam poſtulamus: perſonam autē à qua poſtulamus, ſemper ſe habere, vt obiectum *Cui*, quia indirectè, & per aliud attingitur, ſcilicet, per petendi actum. Sed contra hoc, inſto, quia non ſolum petimus à Deo res alias, ſed etiam Deum ipſum: ſic enim interrogatus D.Th. *Quam mercedē accipies?* reſpondit, *Domine non aliam niſi teipſum.* Sicut ergo hæc merces deſiderari poteſt, & ſperari, ita etiam poſtulari: ergo talis oratio omnino habet pro materia proxima directa, & indirecta Deum, quia petit Deum à Deo. Item dantur iuſtis non tantùm Spiritus ſancti dona, ſed etiam perſona ipſa Spiritus ſancti, ergo etiam perſona ipſa poſtulari poteſt. Hoc ergo ſatis erit, vt dicatur Deus obiectum proximum, & directum Religionis, ſicut ob ſimilem cauſam eſt obiectum ſpei, quia Deum à Deo ſperamus, quamuis res alias ab ipſo ſperemus. D.Thom.

Religionis virtus nunquam Deū attingit, vt obiectum (quod) ſed vt obiectū (cui.)

4. Nihilominus dicendum eſt, virtutem Religionis nunquā attingere Deū, vt obiectum *Quod*, ſed tātùm vt *Cui*. Quod facilè probabitur, & ſoluetur difficultas propoſita, ſi aduertamus ſermonē eſſe de obiecto virtutis, quantum ad proprium, & internum actum immediatè ab ipſa elicitum. Illud enim obiectum, quod per talē actum directè, & immediatè attingitur, dicitur eſſe obiectum proximum eiuſdē virtutis cum eâdē proportione. Et reſpectu talis actus, ſatis quidē eſſe, quod virtus per vnū actū immediatè, & directè attingat aliquod obiectū, vt illud dicatur eſſe proximū, & directum obiectum *Quod* talis virtutis, ſiue ſit

adæquatum, ſiue principale, hoc enim conuincunt exépla adducta de Fide, & Charitate. Ratio verò eſt, illud, in quo virtus verſatur, verè dicitur obiectum eius: ergo etiam illo modo, quo circa illud verſatur.

5. Negandum verò eſt habere Religionem aliquem talem actum, quo circa Deum ita verſetur. Nam petitio, de qua difficultas procedebat, nõ eſt hoc modo proprius, & internus actus Religionis. Aliud enim eſt velle petere, aliud petere; ſicut aliud eſt honorare, aliud velle honorare; velle ergo petere eſt actus internus immediatè elicitus à virtute Religionis, qui non attingit Deum, niſi media petitione: ſicut voluntas credendi Deum, & Deo, directè, & immediatè non attingit Deum, ſed credulitatem Dei. Ob hãc ergo cauſam, ipſa Religionis virtus directè, & immediatè non attingit Deum per talem actum, quia cum ipſa ſit virtus voluntatis, immediatus actus eius eſt velle: non vult autem directè Deum, hoc enim ad Charitatem, vel Spem ſpectant; ſed vult petere Deum, vel à Deo; ergo inter immediatum actum eius, & Deum interponitur petitio, ratione cuius nõ omnino proximè, & directè attingit Deum, vel circa illum verſatur.

6. Statim verò oriebatur difficultas, quænam virtus ſit, ad quam pertineat elicere actũ petitionis Dei, & quomodo illa reſpiciat Deum, vt obiectũ proximũ, & immediatum; ſed hoc meliùs infrà dicetur diſputando de oratione. Nunc ſolùm addo, in ipsâmet petitione Dei, ſeu à Deo, duos reſpectus, ſeu rationes poſſe conſiderari. Prior eſt, quatenus illa petitio cedit in bonum, & commodum petentis; & vt ſic, non pertinet ad Religionem, vt per ſe conſtat, quia Religio ad alterum tendit, eíque debitum reddit. Poſterior eſt, quatenus ipſa petitio eſt quidam cultus, & honor eius, à quo aliquid poſtulatur, & vt ſic, pertinet ad Religionem. Conſtat autem ſub hac ratione, Deum non conſiderari, niſi vt perſonam, cui honor defertur: ideóque non comparari ad Religionem, vt obiectum *Quod*, ſeu directum, ſed vt obiectum *Cui* Religio vult talem honorem deferre.

7. Circa ſecundum punctum, ratio dubitãdi eſt, quia videtur Religio habere plures actus, qui non habent Deum pro obiecto *Cui*, ſed alias perſonas, vel res: ac proinde nõ eſſe Deum ſub ea ratione obiectum adæquatum. Aſſumptũ probatur in actu adorandi ſanctos viros, qui videtur ad officiũ huius virtutis pertinere, idémq; eſt de actu venerãdi res ſacras, vt imagines, calicem, & ſimilia: nam hic actus non attingit talem materiam, vt obiectum *Quod*, ſed *Cui*: Deúmque non proximè attingit, ſed remotè, quatenus propter ipſum hæc omnia in veneratione habentur.

8. *Religio ita Deũ attingit vt obiectũ (cui) vt nihil aliud ſub eâdem ratione reſpiciat.*

Nihilominus dicendum eſt, Deum etiam quoad hanc partem eſſe obiectum adæquatũ *Cui* Religionis. Quia nimirum nullum habet actum externum proprium, quo nõ attingat Deum illo modo. Vt autem hoc probetur, & ſoluatur difficultas propoſita, aduertendum eſt, non omnem actum huiuſmodi attingere Deum eodem modo. Sunt enim quidã actus primarij, quibus colitur Deus in ſe ipſo, vt ſacrificium, & ſimiles, & hi proximè tẽdunt in Deũ ipſum in quem explicitè diriguntur per intentionem colẽtis Deum. Alij verò ſunt actus ſecundarij, quibus colitur Deus, non in ſe, ſed in alio, vt in imagine, vel in re ſacra, quando illa ſumitur, vt tota materia proxima adorationis. Quia verò talis res non propter ſe adoratur, ſed propter habitudinem aliquam, vel coniunctionem, quam habet cum Deo, ipſe Deus attingitur per talem actum, tanquam ratio adorandi. Hoc autẽ ſatis eſt, vt talis actus ex vi talis virtutis in Deũ tendat, quia licet expreſſa intentione tunc non dirigatur talis actus colendi in Deum, vt in rem adoratam, implicitè tamen, & virtute ad eum refertur.

9. Cum ergo dicitur Deus eſſe dicto modo adæquatum obiectum Religionis, ſeu (quod perinde eſt) Religionem circa ſolius Dei cultum verſari, intelligendum eſt abſtractè, itaut quilibet illorum modorum ſufficiat, vt Religio ſecundum totam latitudinem ſuorum actuum ſic operetur; quod clariùs cõſtabit, explicãdo ipſos actus Religionis, & in genere, & in ſpecie. Et multa, quæ huc ſpectant, attigimus in 1. tomo 3. p. diſp. 54. ſect. 5. & 3. tomo diſp. 81. ſect. 8. Actus ergo, quibus colimus ſanctos glorioſos, ſi in eis ſiſtant, vt in re per ſe adorata, propter propriam excellentiam non ſunt actus huius virtutis Religionis, de qua tractamus, & ita non poteſt ab illis ſumi argumentum. Si verò ſolùm conſiderentur Sancti, vt tẽpla Dei, in eíſque colatur Deus quoquo modo, ex vi talis actus, iam Deus ipſe erit etiam obiectum *Cui* eiuſdem actus. Sancti verò per illos non coluntur, niſi in quantum aliquo modo ſunt vnum cum ipſo Deo. Idémque eſt quoad hanc partem, de quibuſuis rebus ſacris, quæ ob habitudinem aliquam immediatam ad Deum, adorantur. Atque ita ſemper Deus ingreditur in obiecto *Cui* huius virtutis, quoad omnes actus illius.

CAPVT V.

Sítne Deus ſolius virtutis Religionis proprium obiectum Cui?

1. *Deus ita eſt obiectum, Cui Religionis, vt neque ipſa aliud obiectum, neq; ipſe aliam virtutẽ ſub eâdem habitudine reſpiciant.*

Maior nonnulla difficultas eſt in tertio puncto explicando, quo modo ſcilicet Deus ita ſit obiectum adæquatum Religionis, vt nõ ſolùm Religio aliam perſonam non reſpiciat, vt obiectum per ſe adorabile, verùm etiã Deus ipſe alteri virtuti morali nõ obiiciatur, ſub ſimili habitudine obiecti *Cui*. Quæ difficultas vt intelligatur aduertendum eſt, Deum, non eſſe obiectum vnius tantùm virtutis voluntatis, ſed plurium, vt nimirum Charitatis, Spei, & Religionis: vnde abſolutè, & ſecundùm rem, non poteſt dici eſſe obiectum adæquatum vnius tantùm virtutis, ſed plurium: & ideò diſtinguimus in illo plures rationes, vel modos obiecti, vt circa illum plures virtutes voluntatis verſari poſſint. Diſtinximus autem ſuperiùs duos generales modos, quibus Deus obiici poteſt virtuti voluntatis, ſcilicet, vt *Quod*, vel tantùm *Cui*, ſeu omnino proximè, & directè, vel nõ omnino proximè, ſed indirectè, & media alia actione. Prior ergo modus non eſt omnino ſpecificus. Deus enim illo modo, non vni tantùm virtuti obiicitur, ſed duabus, ſcilicet Charitati, & Spei, quas oportet proinde diſtinguere ex aliis rationibus obiectiuis, quæ in ipsâmet bonitate Dei cõſiderari poſſunt, de quibus alibi. Inquirimus ergo, an Deus ſub alia ratione obiecti *Cui*, vni tantùm Religioni obiiciatur, vel etiam aliis virtutibus. Quæ difficultas videtur eſſe coniuncta cum alia quæſtione infrà tractanda, an virtus Religionis vna ſit: nunc autem ab illa abſtrahimus, & de toto genere Religionis (ſiue plures ſub ſe ſpecies comprehendat, ſiue non) quærimus, an Deus, vt obiectum *Cui*, illi ſoli obiiciatur, vel etiam aliis.

2. *Proponuntur argumenta contra propoſitam aſſertionem.*

Et quidem videtur nõ illi ſoli obiici, ſed aliis etiã virtutibus voluntatis. Primò quia voluntas credendi Deo, & Deum, attingit aliquo modo Deum, vt obiectum, & non attingit immediatè, & directè, quia inter Deum, & voluntatem mediat ipſum credere, ergo attingit indirectè, & tanquam obiectum, *Cui* fides adhibetur, vel de quo aliquid creditur: ergo in hoc conuenit talis voluntas cum actibus elicitis à Religione. Illi autem voluntati credendi reſpondet in voluntate proprius habitus, vt ſuppono ex doctrina S. Thomæ 2. 2. qu. 4. art. 2. & ex his, quæ notaui in 1.

in 1.tom. quæſt.7. art.3. Qui habitus virtus eſt,nam eſt de obiecto valde honeſto, & rectæ rationi conſentaneo, éſtque virtus à Religione diſtincta, quia per ſe non reſpicit cultum,ſed credulitatem. Vnde actus ipſe credendi, prout relatus ad cultum Dei, imperatiuè tantùm, & extrinſecè cenſetur ad Religionem pertinere, vt infrà dicam. Et ob eandem cauſam quamuis Religio infuſa non maneat in peccatore, Fides tamen manet etiam quoad habitũ piæ affectionis, quem in voluntate punit. Datur ergo alia virtus in voluntate præter religionem, quæ attingat Deum,vt obiectum *Cui*.

3. Idem videtur dicendum de virtute Obedientiæ, quia voluntas obediendi Deo eſt actus internus immediatè elicitus à tali virtute, & ille verſatur circa Deum aliquo modo immediatè,& vi ſua,non tamen omnino directè, & immediatè, ſed mediante illo actu,per quẽ illi obedire aliquis vult: ergo in modo attingendi Deum, conuenit etiam cum Religione, à qua tamen diſtincta virtus eſt,vt nunc ſuppono ex
D.Thom. ſententia D.Tho.2.2.qu.204.art.2.& 3.communiter recepta. Tertio loco afferri poſſet Pœnitẽtia ad idem confirmandum,tamen quia de illa quæſtio eſt, an ſub Religione comprehendatur,eam nunc omitto. Ratione deniq; vti poſſumus,quia ſi Deus vt obiectum *Quod*,cadit in multas virtutes voluntatis,cur non etiam, vt obiectũ *Cui?* Nulla profectò ſpecialis ratio afferri poſſe videtur. Item,quia ſicut voluntas ſuis actibus elicitis poteſt diuerſis modis directè attingere Deum ipſum,ita etiã aliæ actiones,quas voluntas proximè vult,vt tendentes in Deum,poſſunt diuerſas habitudines dicere ad Deum ipſum, quales ſunt ratio cultus,obedientiæ,aut credulitatis.

4. Confirmatur doctrina propoſita, & argumenta diſſoluuntur.

In hoc puncto dicendum eſt, dari quidem in voluntate alios habitus,ſeu virtutes attingentes Deum per modum obiecti *Cui*: nihilominus tamen Deum peculiari modo, obiici virtuti Religionis, vt obiectum *Cui*:quo nulli alteri obiicitur. Priorem partem probant rationes,& exempla allata. Poſterior autem neceſſaria eſt,vt inde poſſit Religio habere propriã, & ſpecificam rationem ſuam. Vt autem explicetur quid proprium in hoc habeat Religio,aduerto duobus modis pertinere poſſe Deum ad obiectũ alicuius virtutis moralis. Primò tanquam perſonam, cuius bonum, vel cõmodum (vt noſtro modo loquamur) per talem virtutem intenditur. Alio modo ſolùm, vt informans extrinſecè materiam, circa quam talis virtus verſatur, id eſt, vt conferens illi fundamẽtum illius honeſtatis, quam talis virtus per ſe reſpicit. Qui duo modi ex genere ſuo ſunt valde diuerſi, & ſufficientes ad diſtinguendas virtutes, non minus, quàm Dei bonitas, vt amabilis ipſi Deo propter ſe, vel vt eſt ſummum bonum ipſius amantis, ſufficit ad diſtinguendas virtutes Charitatis,& Spei.

5. Obedientia igitur & pia affectio voluntatis attingunt Deum poſteriori modo ſpectatum,ſed inter ſe differunt,quòd altera reſpicit honeſtatem in ordine ad intellectum, altera verò in ordine ad voluntatẽ; Deus enim reuelando, ſeu teſtificando aliquid conſtituit illud obiectum fide dignum,& ideò fides talis obiecti proponitur voluntati,vt eligenda ſecundùm rectam,& diuinam rationem.Voluntas ergo credendi Deo tendit in tale obiectum ſuum, quod eſt ipſa fides,non vt per eam colat Deum, aut aliquid ei retribuat,ſed quia tale obiectum credibile eſt ex teſtimonio Dei. Similiter cum Deus aliquid præcipit,ſua lege facit vt res illa ſic præcepta,inde habeat ſpecialem quandam rationem bonitatis in ordine ad voluntatem, quæ ſubiecta eſſe debet ſuo ſuperiori. Et ideo virtus obedientiæ, quæ quatenus ſpecialis virtus eſt, hanc formalem bonitatem intuetur, non ita A tendit in Deum,vt illi aliquid propriè retribuat, ſed tendit in rem præceptam ratione ſpecialis bonitatis, & neceſſitatis, quæ in ea moraliter reſultat ex præcepto Dei. Hac ergo ratione dicimus has virtutes ſolùm attingere Deum, vt extrinſecè informantem materias eorum.

Religio autem tendit in Deum,quaſi in ipſum referendo totam materiam ſuam, intendens per illam 6.
debitum cultũ,& quaſi ius ſuum Deo reddere. Propter quod fortè D.Thom.dict.art.5. vocauit Deum D.Thom. finem religionis, quod non tam propriè dici poteſt de voluntate credendi, aut obediendi Deo. Atque hanc doctrinam inſinuaſſe videtur idem D.Thom. D.Thom. d.q.104.art.2.ad 4.dicens: *Reuerẽtiam directè reſpicere perſonam excellentem, obedientiam verò reſpicere perſonæ* B *excellentis præceptum.* Hæc enim diuerſitas non in alio conſiſtit,niſi quòd reuerentia reſpicit quaſi commodum, ſeu bonum extrinſecum perſonæ, cui exhibetur; & ideo dicitur directè reſpicere illam:obediẽtia verò non ita reſpicit perſonam, ſed præceptum eius,quatenus à tali perſona habet talem bonitatem, ſeu amabilitatem. Quod idem D.Thom. iterum ex- D.Thom. plicuit ibi,art.3.ad 1.dicens, *Obedientiam procedere ex reuerentia, quæ exhibet cultum, & honorem ſuperiori, & quantum ad hoc ſub diuerſis virtutibus contineri, licet ſecundum ſe conſiderata, quatenus reſpicit rationẽ præcepti, ſit vna ſpecialis virtus.* Quæ doctrina ſuo modo applicari poteſt piæ affectioni ad fidem, nam etiam illa non reſpicit directè perſonam,ſed dictum eius,quatenus ſub auctoritate eius verum oſtenditur.

C Sic igitur Deus quatenus eſt perſona,ad quã proximè, & directè refertur aliqua materia, ſeu actio 7.
hominis, eſt obiectum *Cui* ſolius religionis, ita illi adæquatum, vt & religio totam materiam ſuam in hoc obiectum proximè referat, & nulla alia virtus hoc munus exerceat,quæ religio non ſit,vel ſub religione non comprehendatur. Neque contra hanc doctrinam procedunt exempla de pia affectione, & Obedientia, vt explicatum iam eſt: de Pœnitentia verò adhuc ſupereſt difficultas infrà tractanda.

CAPVT VI.

Deus ſub qua ratione virtuti Religionis obiiciatur. D

VT titulus intelligatur, ſupponendum eſt, cum voluntas ſtudioſè tendit in aliquam perſonam, 1.
referendo in eam operationem aliquam,vel actionẽ; neceſſarium eſſe,vt reſpiciat in tali perſona aliquam rationem, quæ talem actionem honeſtet, vt Iuſtitia reſpicit ius, quod perſona habet ad talem rem, vel actionem; miſericordia, indigentiam, & ſic de aliis. Sic ergo oportet,vt Religio etiã reſpiciat in Deo rationem aliquam, ob quam iuſtum, & honeſtum ſit, cultum,vel quippiam ſimile illi tribuere. Inquirimus ergo,quænam hæc ratio in Deo ſit?

Omnis virtus in perſona,in quã refertur,reſpicit rationẽ aliquã, quæ honeſtet actionem.

Eſt autem ratio dubitãdi,quia licet Deus ſit vnus, 2.
& ſimpliciſſimus, plura attributa habet,quorum di-
E ſtinctio,quamuis rationis tantùm ſit,interdum ſufficit ad diſtinguendas in nobis virtutes, quæ talia attributa,vt obiecta formalia,reſpiciunt, vt in Fide, & Charitate videre licet.Et ratio eſt,quia noſtræ virtutes accommodantur actibus noſtris, vnde ſicut nos propter diſtinctos conceptus,& actus,ratione diſtinguimus illa attributa, ita & virtutes noſtræ poſſunt optimè diſtingui per formales habitudines ad diuerſa attributa.In præſenti ergo plura poſſunt eſſe attributa,propter quæ Religio cultum, orationem, & ſimilia Deo offerat. Primum eſt excellentia, & perfe-

Quæſtionis ſtatus aperitur,& obiicitur plura eſſe attributa. ſub quibus Religio Deum reſpicit.

ctio,

ctio diuina ſecundùm ſe: & hoc attributum aſſignat D.Thom.tanquam proprium,& formale Religionis dicta quæſt.81.art.4. in Corpore, ad 3: aliud attributum eſt, eſſe principium primum creationis, & gubernationis rerum, & hoc aſſignat D. Thom. art.1. & 3. Hoc autem attributum eſſe diuerſum à primo conſtat,quia diuerſis conceptibus noſtris ſubordinatur. Et per mentis præciſionem intelligimus aliquam perſonam eſſe dignam honore propter excellentiam aliquam,etiamſi nihil operetur.

D.Thom.

3. Præter hæc conſiderari poteſt in Deo aliud attributum ſufficiens ad fundādum hunc reſpectum, nimirum peculiare dominium, vel ius, quod Deus habet in res omnes,præſertim verò in res, & actiones humanas, nā hoc titulo debitum eſt illi vt quod ſuū eſt, ei reddatur, & ius illius in nullo violetur. Hoc ergo titulo debet homo Deo non tantùm cultū, ſed ſeruitutem, vt attigit D.Th.art.3.ad 2. Conſtat autem dominium eſſe attributum diſtinctum,& à cauſalitate,& ab intrinſeca excellentia. Denique datur aliud attributum Benefactoris, cui ſub tali ratione gratitudo debetur,vnde etiā gratiarum actio ad Religionem pertinere creditur. Aut ergo hæc omnia attributa formaliter concurrunt in obiecto Religionis,vel vnum eorum tantùm.Hoc poſterius dici non poteſt, tum propter dicta tum etiam quia non eſt maior ratio de vno,quàm de alio. Neque etiam videtur prius dici poſſe; aliàs vel tot eſſent Religiones,quot ſunt formalia attributa,quæ conſiderantur in reddendo cultu Deo:vel vna,& eadem virtus ſub diuerſis formalibus rationibus tenderet in Deum, quod non videtur fieri poſſe.

4. Concluditur Religionem tendere in Deum ſub vna aliqua ratione. D.Thom. Caiet.

Nihilominus dicendum eſt, Religionem tendere in Deum ſub vnâ aliquâ ratione ipſi attributâ,quæ ſit veluti adæquata ratio honeſtatis,quam habet ex parte talis obiecti actus Religionis. Ita ſupponit D.Th. in his art.quem ſequuntur Caiet.& omnes. Sufficiēterque probatur ex proportione,& adæquatione requiſita inter intrinſecum finē, ſeu obiectum, & virtutem.Eo igitur modo, quo Religio vna eſt, aut per modum vnius concipitur,neceſſe ex parte Dei fundari in aliqua formali ratione aliquo modo vna. Et ideo hoc ſupponit tanquam manifeſtum D.Th.ar.3. Addendum verò eſt, oportere hanc rationem formalem conſiſtere in aliquo ſimplici attributo potētiæ,bonitatis,aut alio ſimili quatenus à nobis concipitur,vt præciſum ab aliis. Nam diuina excellentia, quatenus coaleſcens noſtro modo intelligendi ex omnibus attributis, poteſt intelligi vt adæquata ratio ob quam Religio colit Deum. Hoc etiam inſinuauit D.Thom.dict.art.3.ad 1.dicens: *Diuerſæ rationes attributorum concurrunt ad rationem primi principij,quia Deus producit omnia, & gubernat ſapientia, voluntate,& potentia bonitatis ſuæ.* Ex quo immediatè infert. *Et ideo religio eſt vna virtus.* Subiicuit tamen, & nobis intelligendum reliquit ſubſumendam propoſitionem, videlicet rationem primi principij, quatenus ad eam omnia attributa concurrunt, eſſe ſufficienter vnam ad conſtituendam formalitatem huius obiecti. Non eſt autem intelligendum,attributa cōcurrere ad hanc rationem primi principij, quaſi ab illis reſultet tanquam nouum attributum ita peculiare in ſuo conceptu vt ab aliis ratione ſit diſtinctū, ſicut ex bonitate, & cognitione reſultat amor. Sed intelligendum eſt, omnia illa attributa concurrere intrinſecè, & formaliter ad conſtituendum primum principium,vt ſic;quia neque extra illa poteſt intelligi aliud ſimplex attributum ab eis reſultans,nec ſine illorum formali perfectione concipi poteſt primum principium conſtitutum.

D.Thom. Ratio ſub qua Religio Deū reſpicit,eſt diuina excellētia, quatenus coaleſcit ex omnibus attributis. D.Thom.

5. Imò vlterius aduertendum eſt,hoc primum prin-

A cipium duobus modis cōcipi poſſe.Primò in potentia tantùm ad ſe communicandum.Secundò,vt actu ſe communicans,& benefaciens hominibus, ac gerens curā eorum. Videri ergo poteſt,quādo dicimus, rationem primi principij eſſe ex parte Dei formale fundamētum Religionis, intelligēdum id eſſe ratione primi principij ſolùm,quantum ad infinitam virtutem agendi,quam habet, & infinitam bonitatē, ac ſapientiam,quibus de ſe eſt aptum, (vt ſic dicam) & propenſum ad agendū,quia hoc tantùm pertinet ad intrinſecam excellentiā eius,quæ eſt vnica ratio colendi illum. Actualis enim operatio, vel in ipſo non eſt,vel nihil perfectionis in ipſo addit,ergo nō poteſt B illo modo ſimul concurrere ad conſtituendam illam rationem primi principij,quæ eſt ratio colendi Deū.

Suboritur obiectio.

Nihilominus D.Th.dicto art.3.ad 2.ſentit,vtrumque eſſe neceſſarium ad conſtituendam illam rationem. *Quia eodem*,inquit, *actu homo ſeruit Deo,& colit ipſum.* Vnde per omnes actus Religionis proteſtatur homo,& diuinam excellentiam,& ſeruitutem ſuam: dum autem ſeruitutem ſuam profitetur, dominium Dei profiteri neceſſe eſt, quod habet Deus per aliquam operationē ad extra,& non ſine illa;ergo talis actus Religionis non fundatur adæquatè in ſola excellentia Dei intrinſeca, ſed etiam in extrinſeca dominatione, nec in ſola virtute agendi; ſed etiam in operatione. Atque hoc ipſum indicauit Lactant. lib. de Ira Dei,c.8.vbi conatur oſtendere,ablata ira Dei, C id eſt iuſtitia vindicatiua eius,& conſequēter ablata etiam remuneratiua,omnem Religionem euerti; &, *Si Deus nihil boni tribuit,nec gratiā refert colentibus,vanū eſſe illum colere.* Statimverò ſibi obiicit dicens, *Atqui naturam excellentem honorare oportet.* Reſpondet, *Quis honos haberi poteſt nihil curanti,& ingrato? An aliqua ratione obſtricti eſſe poſſumus ei,qui nihil habeat commune nobiſcum? Deus* (inquit Cicero) *ſi talis eſt, vt nulla gratia,nulla hominū charitate teneatur,valeat.* Quæ verba ſano modo intelligenda ſunt.Nam Deus à nobis colendus eſſet,etiamſi nullā mercedem,vel nullum beneficium proptereà eſſet redditurus,nam per ſe tenemur illū colere,ſecluſa retributione, vt infrà D dicemus.Senſus ergo debet eſſe,ablata Dei prouidētia,& omni operatione, auferri Dei cultum. Quia ſi apprehendatur Deus,vt nullam habens humanarum rerum prouidentiam, hoc ipſo non apprehenditur, vt ſummè excellens ac ſupremus Dominus,quod eſt quaſi fundamentum Religionis,& cultus eius. 6.

Soluitur obiectio, & ratio primi principij, quomodo ſit Religionis fundamentum. Lactan. Cicero.

Nec refert,quòd actualis operatio nō ſit perfectio Dei,tum quia cultus,& reuerentia, non ſolùm propter intrinſecam perfectionem, ſed etiā propter extrinſecam operationem ab interna perfectione manantem deberi poteſt,tum etiam quia ipſe honor nō eſt intrinſecum bonum, ſed extrinſecum eius, qui honoratur; quid ergo mirum,quòd propter extrinſecam etiam rationem deberi poſſit? Maximè cum operatio, quæ ipſi Deo extrinſeca eſt, redundet in bonum, & commodum intrinſecum ipſius hominis, qui ad diuinum cultum obligatur, & ipſemet cultus E ita ſit quoddam extrinſecum bonum Dei, vt ſit intrinſeca perfectio ipſiuſmet hominis honorantis Deum. Tum etiam,quia operatio Dei eſt quaſi vinculum ita coniungens hominem cum Deo, vt inde oriatur obligatio colendi Deum. 7.

Et fortaſſe ob hanc cauſam, quando ſcriptura loquitur de reuerētia,& honore quem Deo debemus, vtitur nominibus reſpectiuis indicantibus huiuſmodi vinculum inter nos & Deum.Huiuſmodi eſt illud Malach.1. *Filius honorat Patrem, & ſeruus Dominum ſuū,ſi ergo ego pater ſum,vbi eſt honor meus? Et ſi Dominus ego ſum,vbi eſt timor meus?* Igitur diuina excellentia, quatenus nobiſcum habet hanc coniunctionem 8.

Malach.1.

vel

vel reſpectum ſupremi principis, & Domini, eſt ex parte Dei obiectiua ratio cultus debiti per Religionem. An verò hæc ſit ratio omnino ſpecifica, vel tãtùm generica, & ſub illa poſſint aliæ diſtingui, nondum explicatum eſt, nec poteſt commodè fieri, donec varios actus Religionis declaremus, & iuxta illos, ipſius virtutis vnitatem inueſtigemus, quod in ſequentibus libris præſtabimus: & ibi etiam explicabimus, quãdo operatio Dei in nobis ſit tantùm conditio ſine qua non, quando verò ſit etiam ratio formalis, & mouens ad colendum illum.

CAPVT VII.

Quænam ſit materia proxima, circa quam Religio verſatur.

1. *Actiones humanas, quibus cultum Deo deferimus, eſſe proximam materiam, ſiue obiectum, (quod) Religionis.*

DIximus Deum ita pertinere ad obiectum Religionis, vt non ſit obiectum proximum, & directum. Hinc ergo ſequitur neceſſariũ eſſe, vt hæc virtus habeat aliam materiam propinquam, vt ea mediante Deum attingat, quæ materia etiam appellatur rectè communi vſu *Obiectum materiale* quod *Religionis*; nam illud eſt, quod immediatè vult Religio, quãuis in ordine ad Deum, cui illud vult. De hoc ergo materiali obiecto, certum in primis eſt conſiſtere, vel omnino, vel principaliter in aliquibus actionibus humanis, quibus honorem, & reuerentiam Deo deferimus, quæ ſub nomine cultus Deo debiti cõprehendi ſolent, vt notauit Caiet. dicta quæſt. 81. art. 2. notabili 2. dicens, *Reddere Deo debitum cultum, ſeu honorem, eſſe adæquatum actum Religionis*, quod ibidem D. Thom. non obſcurè docet, & art. 3. ad 2. & art. 4. ad 2. expreſſiùs verò art. 5. dicit, *Hunc cultum ſe habere per modum materiæ, & obiecti ad Religionem.* *Caiet.* *D. Thom.*

2. Eſt enim maximè aduertendum, quod ſuprà indicaui, in his virtutibus moralibus eoſdẽ actus externos, (qui à virtute fiunt, & ſunt effectus internorum actuum voluntatis elicitorum à virtute) ſecundùm ſe ſumptos, & vt priores in ordine intentionis (vt ſic dicam) eſſe obiectum, ſeu materiam talium virtutum. Ita ergo eſt in virtute Religionis, quia ſicut Philoſophia docet finem, & effectum in idem coincidere ſub diuerſis reſpectibus: ita hîc dicimus eundem cultum, quem efficienter Religio exhibet Deo, eſſe materiam, quæ proximè obiicitur eidem virtuti Religionis. Conſtat autem hunc cultum conſiſtere in actionibus humanis, quales ſunt *Sacrificare, laudare Deum*, & ſimiles. Ergo hæ actiones ſunt *Obiectum* quod *materiale* huius virtutis.

3. *Quo pacto ſacra inſtrumenta ſub materia proxima Religionis contineantur.*

Dixi autem *Omnino, vel principaliter*, quia præter actus hominis poſſunt dici materia huius virtutis omnes illæ res ſacræ, quibus aliquo modo vtimur, vt inſtrumentis ad Dei honorem, & cultum, cuiuſmodi ſunt, *Imagines, cerei accenſi, veſtimenta, aut vaſa ſacra, &c.* Omnia enim hęc volumus, & procuramus ad cultum Dei, & ſub hac ratione dici poſſunt materia huius virtutis. Tamen omnia illa reducuntur ad operationem, quia ipſa ſola per ſeſe non cõtinent cultum, ſed in quantum alicui operationi deſeruiunt, & hac ratione ſub operatione continentur. Vnde ſub ſacrificio cõtinentur templa, altaria, & aliæ ſimiles res ſacræ; ſub adoratione continentur imagines, & ſic de aliis; & ideo de hac materia, prout in his rebus conſiſtit, nihil ampliùs dicemus, ſed circa vnumquéque actũ conſideranda erit, prout ad illum ſpectauerit.

4. *Propoſita ſuperiùs aſſertio confirmatur.*

Iam verò ſupereſt explicandum, quinam ſint actus hominis, in quibus hæc materia Religionis poſita eſt. Hanc verò quæſtionem latè diſputaui tom. 1. in 3. p. diſp. 51. ſect. 2. & 3. tractando de actu adorationis;

A & occaſione illius de omni actu, quo poteſt ab homine coli Deus. Et ideo omiſſis opinionibus, reſolutio breuiter eſt, omnẽ actum humanum honeſtum, quatenus in Dei honorem, & gloriam referri poteſt, eſſe poſſe materiam Religionis. Nam in huiuſmodi actu duo poſſunt conſiderari. Vnũ eſt, actus ipſe materialis, quo Deus coli dicitur, aliud eſt, quòd actus ille ſit aliquo modo extrinſecum bonũ Dei, & per hoc videtur formaliter compleri in ratione cultus; nam ſi hoc non habeat, nihil erit in tali actu, propter quod ad Deum pertinere dicatur. Hoc autem bonum, cùm ſit merè extrinſecum Deo; & non pertineat ad eius vtilitatem vel cõmoditatem, ſolùm poteſt ad honoB rem, vel famam, ſeu æſtimationẽ Dei ſpectare. Quia reſpectu perſonæ intellectualis, præter bona inhærentia, & quæ ad illa conſequenda ſunt vtilia, ſolùm hæc duo bona extrinſeca, talia reputantur; nã ſi qua alia ſunt quæ etiam videantur eſſe bona, & amabilia, vt ſunt amari, vel timeri; hæc ipſa, vel ad illa reuocantur, vel ſolùm apprehenduntur, vt vtilia ad alios fines, vt videre licet apud Ariſt. 6. Ethic. cap. 8.

Eſt autem aduertendum, illa duo, ſcilicet famam, & honorem ita indifferenter accipi ab auctoribus in hac materia, vt pro eodem reputari videantur, vt cõſtat ex modo loquendi D. Thom. in omnibus artic. d. quæſt. 81. & ex his, quæ in dicta diſput. 51. de adoratione tractauimus. Re tamẽ vera in hominibus hęc duo bona cẽſentur diſtincta, vt colligitur ex eo quòd C gloria conſiſtit in bona æſtimatione, & fama, iuxta definitionem D. Aug. lib. 83. quæſtionum quæſt. 31. & tract. 100. & 105. in Ioannem, nam *Gloria eſt clara cum laude notitia*, quam definitionem ex Ambroſio refert D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 3. Aug. verò dixit, eſſe *frequentem famam cum laude.* Honor autem non in hoc cõſiſtit, ſed in ſignificatione, ſeu teſtificatione virtutis alterius, vt docet D. Thom. dicta qu. 2. ex Ariſt. 1. Ethic. c. 5. & 4. Ethic. c. 3. & 8. Ethic. c. 14. Sunt ergo illa duo nobis diſtincta. Ergo etiam reſpectu Dei diſtincta erunt. Sicut Paulus iſta diſtinguit 1. ad Timot. 1. dicens, *Soli Deo honor, & gloria.* Iudas verò in Epiſtola, *Soli Deo* (dixit) *gloria, & magnificentia, imperium, & poteſtas*, id eſt, recognitio, & laudatio talibus D attributis proueniens. Declarandum ergo ſupereſt, an Religio vtrumque horum, vel alterum tantùm intendat; & ſi vtrumque, an per modum vnius, vel vnum propter alterum. 5. *D. Auguſt.* *D. Ambroſ.* *D. Thom.* *D. Auguſt.* *D. Thom.* *Ariſt.* *D. Paul. 1. ad Timoth.* *D. Iudas Canon.*

6. *Religio, Dei honorem, & gloriam intendit.*

In quo primò dicendum eſt, Religionem Dei honorem, & gloriam ſimul intendere. Probatur quia vtrunque ſpectat ad debitum Dei cultum: vtriuſque ergo officium, & cura ad virtutem ſpectat, ſed non ad aliam, niſi ad Religionem: ergo ad illam ſpectat. Cõfirmatur, quia non eſt virtus multiplicanda propter illa duo, quæ ita ſunt in actione cõiuncta, vt vix poſſint ſeparari. Imò ſi rectè aduertatur definitio gloriæ data ab Auguſtino, vtrunque comprehendit, ſcilicet bonam æſtimationem, & honorem, laus enim quidam eſt honor, quatenus eſt bonitatis, & excellentiæ ſignificatio, ſolúmque differt, quòd laus propriè tunc E dicitur, quando verbis fit, honor autem quibuſcunque ſignis exhibetur. Igitur gloria ex bona æſtimatione, ſeu fama, & illius ſignificatione, & manifeſtatione completur, hæc autem duo ita videntur inter ſe comparari, vt æſtimatio ſit veluti finis, & terminus honoris, & laudis, quia actus honoris ad hoc videtur ordinari; vt debita æſtimatio diuinæ excellentiæ in nobis, vel in aliis generetur, conſeruetur, vel augeatur. *In quo honor, & laus differant.*

7. *Vt plurimũ non diſtinguuntur in cultu actus, quo ſignificatur interna æſtimatio Dei, & æſtimatio ipſa.*

Propter quod aliqui cenſent, licet cultus reſpectu Dei ſit materia proxima Religionis, nihilominus in ipſo cultu illa duo diſtinguenda eſſe, ſcilicet actum, quo vtimur ad ſignificandam internam Dei æſtimationem,

tionem, & æſtimationem ipſam; nam hæc inter ſe comparantur, vt materiale, & formale; quia actus, quo Deum colimus, ad eius æſtimationem generandam proximè refertur. Quod quidem in multis actibus contingere poteſt; & rectè conſideratum eſt, nō tamen eſt neceſſarium in omni actu religionis illa duo diſtingui, vel illum ordinem ſeruari. Nam interdum ſola ipſa debita æſtimatio Dei poteſt interiùs exerceri ex affectu Religionis, quia illamet continet honorem Dei. Eſt enim hæc differentia inter hominem, & Deum: quòd homini non manifeſtamus exiſtimationem, quam de illo habemus, niſi per aliquod ſignum, quo teſtimonium præbemus excellētiæ eius, & opinionis, quam de illo habemus: Deo autem ipſammet æſtimationem, quam de illo habemus, illi offerimus in teſtimonium, (vt ſic dicam) eiuſdemmet bonæ famæ, quam apud nos habet, quia ipſe per ſe ſine alio ſigno eam intueri poteſt. Atque hoc modo honor diuinus aliquādo vnico actu internæ æſtimationis Deum decentis perficitur, ſolúmque poſſunt æſtimatio, & cultus, ratione, aut denominatione diſtingui. Sæpe verò actus aliquis exercetur diſtinctus ab æſtimatione, & in ordine ad illam, non tamen ſemper ad generandam, aut perficiendam illam, vel in nobis, vel in aliis, ſed ad exercendam illam in laudem, vel honorem eius, quem ſic æſtimamus. Vt hoc modo æſtimatio perficiatur, & quaſi conſummetur in ratione gloriæ, quæ debet eſſe bona fama cum laude, id eſt, cum ſignificatione, & teſtificatione illius bonitatis, vel excellentiæ, quam de alio conceptam habemus.

8. Obiectio. Dices, hoc quidem habere locū inter homines, vt ſaltem ei, quem honoramus, ſignificemus bonā æſtimationem, quam de illo habemus: in Deo autem minimè, cum ipſe mentem noſtram intueatur: ergo, ſi actio, qua ſignificamus excellentiam Dei, nō ordinatur ad notificandam, vel manifeſtandam illam hominibus, ſuperflua eſt, nec poteſt habere verā rationem virtutis, de cuius ratione eſt, vt ad finem intrinſecum

Soluitur obiectio. conuenientem tendat. Reſpondetur ex dictis, ſignificationem non ſemper ordinari ad nouam cognitionem gignendam in ſe, vel in alio: ſed ſæpe fieri ad exercendam, & profitendam interiorem cognitionē. Quod practicè, & moraliter loquendo ſæpe eſt conueniens in ordine ad alios, vel vt ipſi, quam nos habemus de Deo opinionem, agnoſcant, vel vt ſimilem concipiant, vel ad eam exercendam excitentur: nam totum hoc pertinet ad gloriam Dei, & ita totum cadit ſub munus Religionis. Aliquando verò illud officium confert ad conſeruandam in operante, vel augendam, vel actuādam illammet exiſtimationem, quam de Deo habet, & maximè ad accendendum ipſummet affectum deuotionis ad Deum.

9. Addo denique, etiam ſecluſis his effectibus, qui proprij videtur huius vitæ, vſum talium actuum, vel ſignorum reſpectu Dei, eſſe conuenientem per ſeſe, & non tantùm propter alicuius vtilitatem, ſed propter ipſammet Dei gloriam, quæ per ſeſe appetibilis eſt. Tum quia illam Deus intēdit in operibus omnibus ſuis; & illam maximè à nobis poſtulat in omnibus ſcripturis, præſertim in Pſalmis, & epiſtolis Pauli, adeò vt omnia velit in gloriam Dei fieri, 1. ad Corinth. 10. & ideo hæc gloria in æternum duratura dicitur, nam hoc eſt præcipuum beatorum officium, vt in Apoc. paſſim deſcribitur. Tum etiam, quia non poteſt homo, vel intellectualis creatura aliud veluti tributum Deo reddere ratione ſuæ ſeruitutis, & hoc eſt valde accommodatum, & rationi conſentaneum, vt homo ſeruitutem Deo debitam, & mente, & opere, & affectu recognoſcat, & prout poteſt exerceat.

CAPVT VIII.

Corollaria ex præcedenti doctrina, quibus materia diuini cultus magis explicatur.

Ex dictis conſtare in primis poteſt, materiam Religionis comprehendere, & conuenientē de Deo æſtimationem, & actus alios, quibus illa manifeſtatur, aut quouis modo ſignificatur. In priori conſiſtit bonum Dei nomen, ſeu fama, quam in nobis habet; in poſteriori conſiſtit honor, quem illi exhibemus, (ſub honore comprehendendo adorationem, laudem, & omnia ſimilia,) & vtrunque horum amplectitur Religio in ſua proxima materia, quatenus ex vtroque diuina gloria conſurgit: & ideo in ſcriptura hæc omnia quaſi pro eodem accipiuntur. Atque hinc etiam fit, vt præter internam de Deo æſtimationem, quæ requiritur in ratione cognitionis, reliqui omnes actus ſolùm cadant ſub materiam Religionis, & veniant in vſum eius in ratione ſigni non naturaliter repræſentantis ex aliqua impoſitione, vel voluntate hominis cum aliquo fundamento in ipſo actu, vt ſtatim explicabimus. Hoc autem ſignum interdum oportet eſſe publicum, id eſt, publicam, & aliis notam ſignificationem habens, quando ſcilicet, ita oportet exhibere Deo honorē, vt vel cōmuni omnium nomine fiat, vel certè expediat aliis eſſe manifeſtum. Aliquando verò ſufficere poteſt ſignum priuatum, id eſt, proprio hominis arbitrio, & quaſi impoſitione ſumptum ad talem ſui animi ſignificationem, vt quādo cultus priuatus eſt, & inter ſolum hominem, & Deum fit: nam cum Deum latêre non poſſit aliquis modus locutionis, vel ſignificationis, reſpectu illius quilibet ſufficiens eſt. 1. Proxima Religionis materia æſtimationē, & actus alios illam manifeſtantes cōprehendit, hi in ratione ſigni, illa in ratione cognitionis requiritur.

Atque hinc vlteriùs ſequitur tam internos actus hominis, quàm externos poſſe eſſe materiam proximam Religionis. Poſſunt autem exteriores actus appellari, vel illi tantùm, qui per corpus, aut res corporales exercentur; vel etiam illi, qui licet ſint intra animam, ſunt tamen extra voluntatem: vel generaliùs etiam illi, qui licet ſint in voluntate, ſunt tamen extra ipſam virtutem Religionis, id eſt, non ſunt ab ea eliciti, de qua diſtinctione dicemus plura libro ſequēti. Nunc primo modo magis communi, & vulgari accipimus exteriorem actum, & interiorem, prout ab illo diſtinguitur. Non eſt autem exiſtimādum, quemlibet actum exteriorem, vel interiorem eſſe poſſe materiam Religionis: ſed illum, qui habet proportionem, vt ratio cultus, & ſignificatio diuini honoris in eo fundari poſſit, quod nō habent actus, verbi gratia mali, neque omnes indifferentes, vt deambulare, aut ſimiles, vt per ſe notum eſt. Duobus autem modis poteſt aliquis actus eſſe proportionatus ad officium Religionis, vt ſumitur ex D. Th. art. 1. ad 1. Vnus eſt, ſi talis actus habeat ex ſe aliquam honeſtatē in alio genere virtutis, ratione cuius ordinibilis ſit ad cultū religioſum. Et hoc modo ait D. Th. opera miſericordię eſſe poſſe materiam religionis, quatenus per illamet opera poteſt honorari Deus, ſi per Religionem ad hoc referantur. Alius modus eſt, quando actus, licet ex ſe non habeat peculiarem honeſtatem, ſed indifferens ſit, habet nihilominus proportionem ad dictam ſignifiationem. 2. Tam interni actus, quam externi poſſunt eſſe materia proxima Religionis. D. Thom.

Circa priorem tamen modum dubitari poteſt, an quilibet actus honeſtus, hoc ipſo, quòd honeſtus eſt, poſſit eſſe apta materia Religionis: multi enim videntur eſſe actus ad hunc finem improportionati, licet aliàs honeſti ſint, vt verbi gratia, ſtudere, temperatè comedere, debitum ex iuſtitia ſoluere, & ſimilia. Nihilominus dicta diſp. 51. ſect. 2. in fine, oppoſitum 3. Quilibet actus honeſtus eſt apta Religionis materia.

ſitum tanquam probabilius defendi, ex illo Pauli 1. ad Corinth. 10. *Omnia in Dei gloriam facite.* Quam ſententiam D. Thom. & Auguſtini eſſe oſtendi. Nunc autem addere poſſumus locum D. Thom. 2.2. q.104. art. 3. ad 1. vbi vniuerſaliter inquit, *Obſeruationem præcepti, ſeu obedientiam, quatenus procedit ex reuerentia Dei, ſub Religionem cadere.* Intelligit autem cadere, tanquam materiam Religionis, ſeu deuotionis. Per obedientiam verò intelligit, vel quancunque ſtudioſam præcepti obſeruationem, vel illam maximè, quæ formaliter reſpicit complementum voluntatis Dei: nam tunc præcipuè videtur obedientia procedere ex reuerentia Dei. Ex hoc ergo infero, omnem actum honeſtum, hoc ipſo quòd honeſtus eſt, habere in ſe fundamentum, vt in diuinum cultum aſſumi poſſit. Nam ſi abſolutè præceptus ſit, eo ipſo habet illam proportionem, quam conſiderauit D. Thom. & quamuis non ſit preceptus abſolutè, ſemper eſt aliquo modo præceptus, ſaltem quoad ſpecificationem, id eſt, vt ſi talis faciendus ſit, tali modo, & cum talibus circunſtantiis, talique rectitudine fiat. Quoties ergò homo operatur aliquid ſeruans, & reſpiciens honeſtatem eius, prout ad actum virtutis eſt neceſſarium, implet aliquod præceptum diuinum, ergo eò ipſo poteſt referre opus illud in diuinum honorem.

D. Thom. D. Auguſt. D. Thom.

4. Nihilominùs tamen conſiderari circa hoc poteſt diſtinctio aliqua inter varios virtutis actus. Nam multi illorum in hoc nihil habent ſpeciale in ordine ad Deum, præter generalem rationem honeſtatis, aut præcepti, & quòd tendunt in Deum tanquam vltimum finem, quod etiam ad diuinum honorem ſpectat, & huiuſmodi ſunt ſuprà numerati. Alij verò ſunt actus honeſti, qui non ſolùm ex dictis rationibus communibus, ſed etiam ex propriis, & peculiaribus modis habent maiorem proportionem ad cultum, vel adorationem Dei, & huiuſmodi eſſe videntur inter actus internos, actus fidei, timoris, ſpei, atque etiam charitatis: inter externos verò, fortiter, & patiènter ferre aliquid propter Deum, & actus miſericordiæ, vt in citato loco latiùs explicuimus.

5. Circa alium modum, quo poteſt actus non habens aliam honeſtatem, eſſe proportionatus ad Dei cultum, dubitari poteſt an hoc contingat in ſolis externis actibus, vel etiam in internis. Nam in interioribus difficile videtur inuenire huiuſmodi actum, in quo prior aliqua honeſtas non requiratur. Nam deuotio, cui hoc maximè tribui poſſet, non eſt propriè materia Religionis, ſed potiùs actus proximè elicitus ab illa, quod longè diuerſum eſt, vt infrà videbimus. Tantùm ergò videntur eſſe actus interiores hoc modo proprij Religionis, vel mentalis oratio, vel promiſſio aliqua interior ſola etiam mente facta. In vtroque autem iſtorum actuum videtur requiri aliqua prior honeſtas. Nam vt Religio velit aliquam orationem offerre Deo, ſupponit, & requirit, illam eſſe de re honeſta, & ex affectu recto, & cum circunſtantiis debitis; ergò ſupponit in tali opere aliquam propriam honeſtatem, ſine qua non eſſet aptum, vt in cultum Dei fieret. Atque idem cum proportione eſt de promiſſione. Nihilominùs tamen rectè dici poteſt, hos actus ita eſſe materiam proximam Religionis, vt prima honeſtas obiectiua illorum ſit diuinus cultus, quamuis in aliis materiis, in quibus ipſi verſantur, aliam honeſtatem ſupponant. Eſt enim attentè conſiderandum, Orationem, (quæ eſt materia Religionis) habere aliam materiam, in qua ipſa verſatur; nam eſt petitio alicuius rei: & idem eſt de promiſſione. Quamuis ergo in ea re, quæ petitur, vel promittitur, ſupponi poſſit alia honeſtas, in ipſa tamen oratione, vel promiſſione, non neceſſariò ſupponitur, ſed per ſe primò, & immediatè ad Religionem pertinere poteſt, vt velle, vel vouère paupertatem, ſolùm ex intentione cultus, & ſic de aliis, vt latiùs in propriis locis declarabitur.

Actus interni orationis & promiſſionis, vt ſunt materia Religionis proxima, primam honeſtatem habent ex diuino cultu.

6. In actibus autem exterioribus faciliùs inuenimus huiuſmodi materiam, nam ſacrificium, genuflexio, & ſimiles ſunt materia valdè propria huius virtutis, quæ per ſeſe ad aliam virtutem non ſpectat, neque alterius honeſtatem participat: In ordine verò ad voluntatem religioſam, habet efficientem honeſtatem obiectiuam, vt in ea meritò verſari poſſit. Hæc autem honeſtas fundatur in hoc, quòd illi actus ſunt proportionati, & ſecundùm rectam rationem accommodati ad cultum Dei ſignificandum. In quo ſupereſt aduertendum ſignificationem talis actus ex voluntate, ſeu inſtitutione diuina, vel humana prouenire, quia non eſt merè naturalis, vt per ſe notum eſt, & latè declaraui in 3. tom. diſp. 73. de ſacrificio in genere. Vbi oſtendi hanc impoſitionem in ſacrificio propriè dicto debere fieri auctoritate publica, quia cultus, & ſignificatio publica ſunt. In priuato autem cultu, ſeu adoratione fieri poteſt impoſitio, priuata voluntate operantis, contraria ratione. Quia verò talis impoſitio non ita eſt ad placitum, quin debeat eſſe prudens, & cum aliquo fundamento in re, ideò in tali materia ſemper ſupponitur decentia, & aptitudo ad talem vſum, & ſignificationem. Hæc autem decentia ſumi poteſt, partim ex natura ipſius actionis: oportet enim vt per ſe ſit decens, & modum aliquem ſubiectionis præ ſe ferat, vt in genuflexione per ſe ſtatim apparet: partim ex communi vſu, & apprehenſione hominum vtentium ſimilibus actionibus ad ſignificationem honoris, vel præeminentiæ, nam tunc mutata intentione, facilè poſſunt accommodari, & eleuari ad diuinum cultum, ſi per accidens aliquid non obſtet.

Externorũ actuũ; & qui ſunt propria materia Religionis, ſignificatio prouenit ex hominũ voluntate cum fundamẽto.

CAPVT IX.

Quomodo ratio debiti pertineat ad formale obiectum Religionis.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia Religio non ſolùm reddit Deo cultum debitum, ſed etiam non debitum: nam reddit, verbi gratia, cultum per votum, quod merè voluntarium eſt, & non debitum. Quanquam enim ſoluere votum debitum ſit, tamen facere non eſt debitum, cum ſit religioſus cultus. Item oratio non ſolum eſt ex Religione, quando eſt debita, ſed etiam quando eſt omnino ſpontanea: ergo ſignum eſt, rationem debiti non cadere formaliter in obiectum Religionis, ſed materialiter, ſeu per accidens, ſicut cadere poteſt in materiam temperantiæ, quæ non minùs exercet abſtinentiam voluntariam, quàm præceptam. Aliàs diſtinguere oportebit duplicem Religionem, vnam, quæ reddat formaliter: aliam, quæ præbeat cultum merè liberaliter, ſicut inter homines circa tribuendas pecunias, alia eſt virtus, quæ ſoluendo debitum, illas reddit, alia, quæ omninò liberaliter donat. Rurſus intra rationem debiti plura obiecta formalia diſtingui poterunt, ſicut inter homines, aliud eſt debitum gratitudinis, aliud fidelitatis, aliud iuſtitiæ, quæ in formalibus rationibus obiectorum adeò diſtincta ſunt, vt virtutes etiam diſtinguant, ergo eiſdem modis diſtingui poterit debitum reſpectu Dei, ita vt aliquod eſſe intelligatur omnino rigoroſum ex ſpeciali iure Dei ad talem rem, vel actionem, aliud verò ex gratitudine tantùm, vel alio ſimili modo. Hæc autem non cenſentur formalia in obiecto Religionis, cum illam non diſtinguant, ergò nec ipſa ratio debiti pertinet ad formalitatem obiecti eius. 1.

Quæſtionis ſtatus aperitur.

Debitũ poteſt eſſe ex variis titulis.

Nihilominùs communis vox omnium eſt, reddere 2.

Statuitur proprium, & adæquatum Religionis munus eſſe, reddere Deo debitum cultum.
D. Thom.

Deo debitum cultum eſſe proprium, & adæquatum munus Religionis, vt conſtat ex D. Thom. in dicta qu. 81. fere in omnibus articulis. Nam in primo, hac ratione dicit appellatam eſſe Religionem, quia alligari debemus Deo, tanquam indeficienti principio. Et in ſolutione ad 3. hoc munus Religionis vocat ſpecialem ſeruitutem ad Deum: conſtat autem, ſeruitutem debitum intrinſecè includere. Et in ſolutione ad 4. ait ſpecialem rationem honoris, & cultus Deo deberi, cui attendit Religio. Et art. 2. ait ad Religionem pertinere, reddere honorem debitum Deo. Vbi Caiet. aduertit, hunc eſſe adæquatum actum, ſeu materiam proximam Religionis. Idem repetunt ſæpè D.Thom. & Caiet. in cæteris articulis. Soto ibidem, Aragonius, & alij, tum ibi, tum etiam ſupra queſt. 57. art. 4. Ergo ſignum eſt, rationem debiti attendi formaliter in obiecto Religionis, ſeu (quod idem eſt) formaliter intendi ab ipſamet religione, quando munus ſuum exercet. Ratione oſtendi poteſt, nam munus iuſtitię eſt, reddere debitum: Religio autẽ eſt pars poteſtatiua iuſtitiæ, ergo. Præterea ideo diximus, Deum ſub ratione primi principij obiici Religioni, vt in eo ſpectetur aliqua ratio, ob quam honor ei debeatur, ergo honor, & cultus Dei non cadit in Religionem, niſi vt ei debitus.

D. Thom. Caiet. Soto. Aragon.

3. *Declaratur magis propoſita doctrina.*

Declarari præterea poteſt in hunc modum, quia homo nihil poteſt tribuere Deo per modum liberalitatis, quia cum ſit ſeruus, & omnia, quæ habet, vel operatur ſeruus, ſint magis domini, quam ſua; nõ poteſt liberalitatem circa dominum exercere: quidquid ergo facit in obſequium eius, facit per modum debiti, quia inter donationem, ſeu officium merè liberale, ac debitum, non eſt medium. Vnde in hoc cernitur magna differentia hominis ad Deum, & hominum inter ſe, propter quam inter homines, præter virtutes ad alterum, quæ ſoluunt debita, datur virtus liberalitatis: reſpectu verò Dei nulla datur virtus, quę in modo operandi, liberalitatem imitetur. Tùm quia liberalitas propriè dicta, vt reſpicit alios, videtur reſpicere vtilitatem illorum, & verſari in his rebus, quæ in eorum dominium transferri, vel in eorum commodum expendi poſſint; hæc autem reſpectu Dei locum habere non poſſunt. Tùm etiam quia in modo operandi ita ſe habet liberalitas, vt in vſu pecuniæ, vel donatione alicuius rei, non conſideret in altero conditionem aliquam, quæ vel minimam rationem debiti perſonalis inducat ad talem donationem. Nunquam autem homo ita operatur circa Deum, & ideò dicimus, nullam eſſe virtutem hominis ad Deum, quæ in modo conferendi aliquid, liberalitatem intendat. Cum ergo Religio ſit virtus, per quam homo aliquid Deo retribuit, neceſſe eſt, vt id faciat ſub aliqua ratione debiti.

4. *Debitũ à D. Thom. in legale, ac morale diuiditur.*

Ad ſoluendas autem difficultates priori loco poſitas, diſtingui ſolet duplex debitum: vnum legale, & alterum morale ex D.Tho. 2.2.q.80. vbi ait debitum legale eſſe ad quod reddendum aliquis lege aſtringitur, morale verò, quod aliquis debet ex honeſtate virtutis, in quo dicit eſſe latitudinem, nam aliquando eſt tantum hoc debitum, vt ſine illius obſeruatione non poſſit honeſtas virtutis conſeruari; aliquando verò tale debitum ſolùm confert ad maiorem honeſtatem. Dicunt ergò aliqui, debitum Religionis non eſſe legale, ſed morale: quod interdum poteſt eſſe neceſſarium ad honeſtatem morum, interdum verò ſolùm ad melius eſſe, & ita ſatis fieri putant difficultatibus poſitis, quæ ad ſummum probant hoc debitum non eſſe legale. Et confirmari, ac declarari amplius poteſt hæc reſponſio. Quia reddere Deo illud legale debitũ formaliter, ac proprie, eſt virtutis obedientiæ, ergo non pertinet ad Religionem. Vnde etiã quando aliquis audit ſacrum in die feſto, ſi opus illud formaliter conſideretur ſolùm, vt præceptum eſt, & ſub illa ratione fiat, non propriè ex Religione, ſed ex Obedientia ſit: è contrario verò ſi fiat formaliter ad reddendum Deo cultum illi debitum ratione ſuæ excellentiæ, eſt actus Religionis. Supereſt ergò, vt cùm dicimus, rationem debiti pertinere formaliter ad òbiectum religionis, intelligendum ſit de debito morali, quod per ſe ſeparabile eſt à priori, & ſolet eſſe fundamentum eius, vt in aliis etiam præceptis, ac virtutibus videre licet. Sic enim dicunt Theologi, moralia præcepta fundari in bonitate debita ipſis rebus, vel actionibus, ac ſubinde quædam opera eſſe prohibita, quia mala ſunt, id eſt, quia carent bonitate debita: ſũt ergo talia opera præcepta propter intrinſecam bonitatem ſibi moraliter debitam, ſicut colere parentes, ideò præceptum eſt, quia ex ſe bonum eſt, & moraliter debitum parentibus: eſt ergo morale debitum à legali diſtinctum, & prius illo: ſic ergo poteſt attendi erga Deum per virtutem Religionis.

5. *Obiectio inſurgit.*

Dicet verò aliquis, hoc genus debiti moralis commune eſſe omni virtuti, maximè quoad aliquos actus, qui natura ſua habent bonitatem tàm neceſſariam homini, vt ex illa ſequatur obligatio præcepti, vt notauit Caiet. infra. q. 104. art. 2. ad 1. cum D.Thom. ibi; ergo nihil in hoc habet ſpeciale Religio, vt ei hoc debitum tribuatur tanquã pertinens ad formalitatem ſui obiecti. Reſponderi poteſt, hoc debitum morale ſpectandum eſſe iuxta exigentiam materiæ, in qua virtus verſatur. Nam re vera omnis virtus aliquo modo verſatur circa debitum, quia omnis virtus ſeruat, modum, ſpeciem, & ordinem, vt ex Auguſt. ſumitur, quem hic D.Thom. art. 2. citat, & ex ratione boni, quam virtus per ſe reſpicit, hæc autem includunt aliquam rationem debiti, ſecundùm conuenientẽ proportionem vnius rei ad aliam. Sed in hoc eſt diuerſitas inter virtutes morales; quæ ſolùm ad operantem, vel ad alterum pertinent. Nam priores ſolùm reſpiciunt debitum ſecundùm conuenientiam talis materiæ ad propriam naturam rationalem; poſteriores verò reſpiciunt debitum, ſecundum ius, vel conditionem alterius perſonæ rationalis, vel intellectualis, conſiderata etiam conditione operantis, comparatione illius. Et ſecundùm hunc reſpectum ad alterum intelligitur ratio debiti, quando de his virtutibus loquimur. Variatur autem hoc debitum iuxta conditiones & proportiones perſonarum, & ideò quatenus eſt hominis ad Deum, habet ſpecialem rationem, quam virtus Religionis formaliter reſpicit.

Caiet. D. Thom.
Reſpõdetur obiectioni iuxta aliorũ ſententiam.
D. Auguſt. D. Thom.

6. *Concluditur debitũ Religionis eſſe legale.*

Veruntamen licet hæc explicatio debiti moralis communis ſit: tamen applicatio eius ad virtutem Religionis, & reſponſio etiam, iuxta diſtinctionem datam, apertè eſt contra mentem D.Thom. citato loco. Nam potiùs ibi diſtinxerat virtutes, quæ non deficiunt à proprietate iuſtitiæ in ratione debiti, ab illis, quæ in hoc patiuntur defectum. Et ſub priori membro comprehenderat Religionem, & totum illud pertinere dicit ad debitum legale; ſub poſteriori autem membro complectitur virtutes, quæ ſolùm reddunt debitum morale in ordine ad alterum: debitum ergò Religionis ex ſententia D.Thomæ legale eſt nõ minùs, quàm debitum iuſtitiæ ad homines. Imò ex ſuo genere maius debitum eſt, ſicut debitum pietatis inter homines, legale etiam eſt, vt ibidem docet D. Thom. & maius, quàm ſit debitum iuſtitiæ ad homines, vt rectè notauit Caietanus 2.2.qu.57.art.4. & ibi Soto, & alij Doctores. Debitum autem ad Deum maius eſt, quàm ad parentes. Non dicitur autem hoc debitum legale, quia per legem conſtituatur, aut quia formaliter conſideretur, vt eſt obligatio legis, & obedientiæ, vt in priori reſponſione inſinuabatur, ſed dicitur

D. Thom. Caietan. Soto.

citur legale, quia hoc debitum eſt, quod maximè attendunt leges Reipublicæ. Id enim, quod hoc modo eſt debitum, vnicuique debetur ex proprio iure inuento in ipſo: maximè autem intereſt bono Reipublicæ, & paci eius, vt hoc ius illæſum conſeruetur. Religio ergò hoc modo reddit cultum Deo iure proprio illi debitum, & ideò debitum eius non vtcunque morale, ſed proprium, & legale eſt.

7. *Vera ſolutio propoſitæ obiectionis: & explicatur qualeſit Religionis debitum.* Vt autem difficultati poſitæ ſatisfaciamus, aduertendum eſt, quanquam hoc debitum non ſit ſemper tale, vt ex eo naſcatur in ſingulis actibus obligatio præcepti, tale tamen eſſe, vt per ſingulos Religionis actus poſſit aliqua ex parte ſolui, & expleri: idq; ſatis eſt, vt talis virtus poſſit reſpicere rationem debiti. Sicut, verbi gratia, qui ex iuſtitia aliquid debet, etiamſi ſoluat ante tempus, pro quo obligatur, verè ſoluit debitum, & intuitu illius operatur, vel ſi in communi debeat aliquid, quod poſſit in hoc, vel illo opere, vel in hac, aut illa re præſtare, quamuis ſpontaneè hoc, vel illud faciat, nihilominus debitum ſoluit, & intuitu illius operatur. Ita ergò intelligendum eſt, fieri in actibus Religionis, quamuis ſpontanei videantur. Neque inde fit, vt materia, vel debitum Religionis exhauriri poſſit. Quia huic virtuti peculiare eſt, vt debitum eius nunquam poſſit impleri ſolutione; tum quia debitum quodammodo infinitum eſt, tum etiam, quia ipſa ſolutione creſcit, nam per eam nouum beneficium homini confertur. Quod non ita eſt in iuſtitia ad hominem, nam per ſolutionem eius poteſt ita finiri debitum, vt locum iam non habeat iuſtitiæ exhibitio. Per actus autem Religionis nunquam poteſt homo exhaurire debitum, quod ad Deum habet, ſiue in gratiis agendis, ſiue in quolibet alio cultu deferendo.

Aliter etiam poteſt hoc debitum Religionis explicari, vt non tàm intelligatur eſſe in exercitio actus, quàm in ſpecificatione illius. Dicitur enim actus debitus quoad exercitium, quando vrget obligatio exercendi illum, quæ obligatio non ſemper coniuncta eſt cum honeſtate actus, quia rarò ſequitur ex illa præcisè conſiderata, ſed ex ſpeciali præcepto vel ex ſpeciali neceſſitate. Quoad ſpecificationem autem dici poteſt actus debitus alicui perſonæ, quando talis perſona ratione ſuæ excellentiæ, vel alio ſimili titulo iure ſuo poſtulat talem actum, qui licet non ſemper neceſſarius ſit; tamen & aliquãdo eſſe poteſt, & ſaltem ſemper eſt neceſſarium non operari contra tale debitum. 8. *Debitũ Religionis magis explicatur.*

Per hæc igitur ſufficienter explicata videtur aſſertio poſita, & ſolutæ difficultates omnes in principio poſitæ præter vltimam, quæ in præſenti non poteſt ſufficienter explicari. Poſtulat enim illa difficultas, an ſub hac ratione generali cultus Deo debiti contineantur variæ rationes debiti, adeò diuerſæ, vt ſufficiant actus morales ſpecie diſtinguere: & conſequenter, an ex actibus diuerſi etiam habitus generentur. Vtrunque autem horum commodiùs examinabimus in libris ſequentibus. 9.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI DE ACTIBVS VIRTVTIS RELIGIONIS IN GENERE.

Cap. 1. De interioribus actibus proximè à Religione elicitis.

Cap. 2. De actibus externis Religionis.

Cap. 3. An cultus externus à Religione imperetur.

Cap. 4. Habeátne Religio actus proprios ſpecie inter ſe diuerſos.

LIBER SECVNDVS, DE ACTIBVS RELIGIONIS IN GENERALI.

D E *his actibus nihil in communi diſſeruit D. Thom. in d. q. 81. ſed ſtatim in q. 82. incipit agere de actibus huius virtutis in particulari Nobis autem ad maius doctrinæ complementum, maiorémque claritatem, neceſſarium viſum eſt, pauca de his actibus generatim præmittere; Sic enim poſteà in ſingulis breuior, & facilior erit doctrina, meliúſque ipſius virtutis eſſentia, & vnitas explicari poterit. Nam Religio habitus operatiuus eſt, vnde à ſuis actibus ſpeciem ſumit, ſicut cæteræ virtutes, & potentiæ: Breuiter igitur præ oculis ponemus huius virtutis actus, ſecundùm generales rationes eorum, ſingulorum verò conſiderationem, ſecundùm proprias rationes eorum, poſteà ſuis locis trademus.*

CAPVT PRIMVM.

De interioribus actibus proximè à Religione elicitis.

1. DVPLICES eſſe ſolent virtutum moraliũ actus, interni ſcilicet, & externi. Quoniam verò hæ voces, varias habent ſignificationes, vt ſuprà attigi, in præſenti, per internos actus ſolùm intelligimus eos, qui proximè, ac per ſe fiunt, vel fieri poſſunt ab ipſo habitu, procedúntque ex immediata inclinatione ipſius, quando ex habitu fiunt, aut ſi illum præcedant, ipſum ſecum B afferunt, vel efficiendo, vt in acquiſitis, vel proximè ad illum in diſponendo, vt in infuſis. Externos autem actus voco omnes illos, qui non fiunt ab habitu, niſi mediantibus his prioribus actibus. In hoc ergo capite ſolùm de prioribus agimus, de aliis dicemus poſteà: nam abſtractior conſideratio communis vtriuſque neceſſaria non eſt, neque vtilis, quia non habent rationem communem, ſed valdè analogam, vt ex dicendis conſtabit, & ex generali doctrina actuum humanorum, quæ traditur in 1. 2. quæſt. 18. notum eſſe debet.

2. Interior Religionis actus eſt voluntatis ſupponens rationis iudicium.

Dico ergo primò, Interiorem actum Religionis eſſe actum voluntatis, qui ſupponit ſuperioris rationis iudicium. Hoc notum eſt ex dictis de obiecto, & C muncre Religionis. Nam ad cultum debitum Deo reddendum, duo neceſſaria ſunt. Vnum eſt, agnoſcere tale debitum, ideóque iudicare Deo eſſe reddendum: Aliud eſt voluntas ſoluendi tale debitum, exibendo cultum illi proportionatum, & ex his duobus ſequitur executio ipſius honoris, & cultus quæ ad exteriores actus iam pertinet. Primum pertinet ad intellectum, ſiue operantem per naturale lumen, ſiue per fidem, vel per prudentiam, de quo poſteà. In illo autem actu non conſiſtit Religio, ſed eſt præuius ad Religionem, ſicut ad omnem virtutem moralem antecedit iudicium, de agendis in tali materia, cum quo iudicio ſtat hominem non operari vir- A tutem, ſi nolit, vel etiam contrarium operari, ſi velit, quamuis hoc moraliter non contingat ſine aliquo defectu in ipſo iudicio. Et ita in præſenti materia poteſt quis rectè iudicare de cultu Deo reddendo, & illum non reddere.

3. Argumentum contra datam doctrinam de iudicio rationis.

Dices, Quando homo circa hoc rectè iudicat, conuenientem habet æſtimationem de excellentia Dei: niſi enim hanc habeat, non poteſt rectè iudicare de honore illi debito: diximus autem ſuprà, ipſam debitam æſtimationem de Deo, eſſe quendam cultum eius, ergo qui illam habet iam Religionis actum exercet. Reſpondeo, hîc optimè accommodari, quod Iacobus ait cap. 2. *Quid proderit, ſi quis dicat, fidem ſe habere, & opera non habeat? nam & Dæmones credunt, & contremiſcunt.* Sic enim nos B dicimus, ad officium Religionis, exiſtimationem parùm prodeſſe ſine voluntate. Conueniens enim de Deo exiſtimatio, obiectiuè pertinet ad cultum Religionis, formaliter autem non continebit cultum, niſi ex intentione honorandi, & colendi Deum, voluntariè exerceatur.

Reſpondetur ad Arg. D. Iacobus cap. 2.

4. Poſita aſſertio declaratur, & probatur.

Relinquitur ergo, vt internus actus Religionis, voluntatis proprius ſit. Eſt ergo affectus quidam ad diuinum cultum, qui ſi ſit perfectus & efficax, erit voluntas illa, quæ mouet cæteras potentias ad exhibendum actus, quibus colitur Deus. Probatur, quia hic eſt actus primus huius virtutis, & ab illo cæteri manant, ergo hic eſt proprius internus actus eius. Atque hoc confirmari poteſt ex ratione virtutis moralis, quæ eſt ad alterum: nam ex propria materia C habet, vt ad voluntatem primò pertineat. Quod maximè verum eſt in virtute Religionis, tum propter excellentiam perſonæ, cuius honorem procurat, tum etiam propter ipſam rationem cultus, & honoris, quæ valde ſpiritualis eſt, & ideò non niſi per rationem proponi, & per voluntatem intendi poteſt. Nec circa hanc partem difficultas vlla occurrit.

5. Probabile eſt dari actũ Religionis naturalem.

Dubitari verò poteſt, an hic actus Religionis naturalis ſit, vel infuſus, ſeu ſupernaturalis, vel in hæc duo membra ſit diſtinguendus. Ad quod breuiter reſpondeo, primò poſſibile eſt dari aliquem actum naturalem, quo voluntas ſola recta ratione naturali regulata, velit debitum cultum dare Deo tanquam

aucte

auctori,& principio ſuæ naturæ.Nam per ſe loquendo, hoc obiectum naturali ratione cognoſci poteſt, ergo honeſtas eius naturalis eſt: ergo voluntas per naturalem actum poteſt illã velle, & exequi. Antecedens eſt D.Tho.dicta q 81.art.2.ad 3.& Caiet.ibi, dicentium reddere Deo debitum cultum, eſſe de dictamine rationis naturalis, licet determinatio ad hunc,vel illum modum colendi Deum,ſit ex lege diuina,vel humana: de qua re in 3.p.ſæpè dixi,tractando de ſacrificio, & ſacramentis. Hoc ergo ſatis eſt, vt honeſtus actus Religionis poſſit eſſe naturalis.

D. Thom. Caiet.

6. *Ad actum Religionis naturalem an requiratur ſpecialis Dei gratia.*

Nec modò diſputo, an requiratur aliquis modus gratiæ, vel ſpecialis prouidentiæ Dei ad perficiendũ talem actum cum omnibus requiſitis circunſtantiis: nam hæc quæſtio communis eſt omnibus actibus moralibus licèt in hoc videatur habere nonnullam ſpecialem difficultatem propter maiorem nobilitatem eius.Nihilominus cõmunis doctrina,quæ de reliquis dari ſolet,in hoc etiã locum habet,quòd nimirum per ſe, & ex ratione ſpecifica talis actus, ad illũ non requiritur gratia,quia licet nobilis appareat,non excedit nobilitatem voluntatis,& rectæ rationis naturalis, & hoc præcipuè modo, dicimus illum eſſe actum naturalem.Ad illum enim lex naturæ obligat, nam ob hoc Paulus ad Rom. 1. Gentes reprehendit: *Quia cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Lex autem naturalis nonniſi ad actus naturales obligat. Vnde in natura integra certum eſt, potuiſſe eſſe talem actum per vires naturæ. In natura verò corrupta, alia ratio eſt propter impedimentum peccati. Et ſaltem eſt verum, non poſſe eſſe perfectum ex vero Dei amore ſuper omnia, cum perſeuerantia, & ſine admiſtione errorum,& ſuperſtitionum abſque auxilio gratiæ.An verò ſuppoſita naturali cognitione veri Dei, poſſit ſemel, aut iterum ille actus haberi ſine ſpeciali gratia, alia quæſtio eſt, quæ ad præſens non ſpectat.

D. Paul. ad Rom. 1.

7. *Perfecta voluntas colendi Deum fideli cultu eſt ſupernaturalis.*

Secundò verò dicendũ eſt,voluntatem perfectam colendi Deum fideli cultu,eſſe per ſe infuſam,atque in ſua ſpecie ſupernaturalem. Poteſt autem diſtinctio huius actus ab alio, eiúſque ſupernaturalitas ex triplici capite conſiderari, ſcilicet ex parte Dei, ex parte materiæ, & ex formali honeſtate,ſeu conformitate ad rationem. Primum patet,quia per actum naturalem colimus Deũ, vt principium naturæ: per actum autem infuſum colimus Deũ, vt eſt primum principium gratiæ,& finis ſupernaturalis. Vnde noſtro modo concipiendi,apprehendimus Deum quaſi ſub excellentiis diuerſarum rationum, & ordinum, quod ſatis eſt ad diſtinguendas voluntates colendi Deũ. Secundũ patet, quia materia,quâ colitur Deus per actum merè naturalem, eſt tantùm naturalis ordinis: matèria autem poſterioris voluntatis infuſæ, aliquando eſt ſupernaturalis, qualis eſt, *Captiuare intellectum in obſequium Chriſti,* 2. Cor. 10.& in vniuerſum,actus Fidei,Spei,& Charitatis,quatenus aliquãdo poſſunt imperari ex voluntate colendi Deum. Item ſacrificium, & ſacramenta à Chriſto inſtituta, & ſimilia, materiam continent ſupernaturalem. Actus ergo voluntatis, qui circa illam verſatur, ſi illi proportionatus ſit, non eſt merè naturalis.

8. *Virtutes morales acquiſitæ,ab infuſis diſtinguuntur.*

Tertium patet ex ratione communi omnibus virtutibus moralibus per ſe infuſis, quæ iuxta veriorem ſententiam, ab acquiſitis diſtinguuntur, etiãſi in eiſdem materiis verſentur, propter honeſtates diuerſarum rationum,quæ in eis cerni poſſunt ex conformitate ad dictamen rationis ſupernaturaliter illuminatæ, vel(quod perinde eſt) per conformitatem ad naturam rationalem ſecundùm ſe, vel ad naturam eleuatam per gratiam ad participationem diuinæ naturæ, vt videre licet apud D. Tho. 1. 2. q. 63. art. 3. & 4.

D. Thom.

& Expoſitores ibi. Hæc igitur diſtinctio in actibus Religionis locum habet, quia licet honeſtas Religionis dicatur ſumi per comparationem ad alium, ſcilicet Deum: non tamen excluditur comparatio, & conformitas ad ipſum operantem, quem Religio ordinat ad Deum, & ideò ſicut in ipſo homine quodammodo ſunt duæ formę diuerſorum ordinum,ſcilicet naturæ, & gratiæ,ita & honeſtates,& actus colendi Deum ſunt ordinum diuerſorum.

9. *Actus non eſſe ſupernaturales ex ſolis principiis.*

Alij contenti ſunt diſtinguendo hos actus ex parte principiorum, ita vt vnus ſit naturalis ſolùm, quia à naturali principio procedit, tanquam proportionatus illi: alius verò ſit ſupernaturalis, quia procedit à principio ſupernaturali, etiamſi ex parte obiecti nihil ampliùs, neque alio modo ſit volitum per vnum actum, quàm per alium.Sed (quicquid ſit,an ſimpliciter ſit poſſibilis talis diſtinctio actuum) mihi nunquam viſa eſt apta ad actus gratiæ explicandos, tum quia nulla eſt neceſſitas, vel ratio exigendi ſupernaturales actus, quando ipſa obiecta illos non requirunt, neque hoc eſt iuxta prouidentiam debitam, & conſentaneam rebus ipſis, tum etiam quia principia connaturalia his actibus, ſunt habitus, qui potiùs ex actibus diſtingui debent, quàm è conuerſo, loquendo de formali, ſeu eſſentiali diſtinctione,& primaria: quamuis in exiſtentia (vt ſic dicam) diſtingui poſſit actus ex habitu, tanquam ex cauſa efficienti, ſed de hoc latiùs in materia de gratia.

10. *Actus Religionis ex diuerſo modo tendendi in obiectum diſtinguuntur.*

Aliter diuidi poteſt actus Religionis vtriuſque ordinis, id eſt,tàm infuſus, quàm naturalis, ex diuerſis modis, quibus voluntas ſolet tendere in bonum, vel auerti à malo,nam eiſdem modis poteſt Religio operari circa ſuam materiam, eſt enim eadem ratio. Illi autem modi operandi, vel ſunt communes appetitui ſenſitiuo,& rationali,vt *Amare,deſiderare,delectari,* vel includunt proprium modum appetitus rationalis; vt ſunt *Intendere, & eligere*; ſic ergo poteſt Religio habere actum amoris ſimplicis complacentiæ in diuino cultu per ſe ſpectato, & in honeſtate, quæ in actu ipſo colendi Deum ineſt,& conſideratur: poteſt item habere propoſitum, & intentionem colendi Deum, in omnibus,& ad hunc finem eligere media, Præterea poteſt habere voluntatem,qua per modum vſus actiui applicet corporis mẽbra, aut vtatur aliis rebus, aut potentiis ad exercendum ipſum cultum Dei. Poteſt denique de ipſo,& in ipſo, actuali cultu delectari propter ipſum honorem Dei.Nam per omnes hos actus tendit voluntas in eandem honeſtatem Religionis, licèt diuerſo modo propoſitam, aut applicatam, omnéſque illi actus ita ſunt inter ſe connexi,vt vnus ex alio oriatur; ideóq; non eſt dubium, quin omnes ad eandem virtutem pertineant, quidquid ſit de Phyſica diſtinctione eorum inter ſe.Idémque dicendum eſt de actibus, quibus voluntas vult vitare malum immediatè oppoſitum honeſtati diuini cultus,ſeu quibus fugit carentiam illius boni.

11. *Quomodo actus Religionis ex parte materiæ diſtinguantur.*

Circa hos ergo actus, quantum ad modum, & diſtinctionem formalem ex parte voluntatis, nihil ſpeciale occurrit aduertendum, ſed applicanda eſt generalis doctrina, quæ ex 1. 2. ſupponitur. Ex parte verò materiæ, licet conſiderare, quoſdam actus voluntatis proximè imperare ipſum cultum Dei, vt eſt v. g. voluntas ſacrificandi, vel orandi, alios verò ſolùm imperare, vel eligere aliquid ordinatum ad cultum Dei,vt eſt, v.g. mundare vaſa, quibus ſacrificandum eſt.Nam licet hæ actiones,quæ ad alias ordinari videntur, poſſint ab ipſo operante immediatè referri, vt per illas honorificetur Deus,& vt ipſæmet ſint ſigna ſubiectionis debitæ, & exhibitæ Deo: nihilominùs illa ordinatio eſt quaſi extrinſeca ex parte ipſius operantis; propria autem ratio honeſtatis in

tali actione eſt, quòd ordinatur ad aliam in qua cultus conſiſtit: quod notandum eſt ad explicandas multas actiones Religioni attributas, de quibus infrà dicam. Sic etiam ex parte materiæ diſtingui poteſt interior actus Religionis, vt quidã ſit proſequens bonũ, alius autem fugiens, vel vitans oppoſitum malum: omnis enim virtus vtrunq; munus amplectitur, imò in vniuerſum omnis appetitus, ſeruata proportione, vtroque modo operatur, imò omnis facultas agendi aliquid, reſiſtit contrario quantum poteſt.

12. *Suboritur difficultas.*

Hîc verò ſuboritur difficultas, quomodo voluntas non periurandi, ſeu non blaſphemandi Deum, poſſit eſſe actus Religionis, hoc enim ex dictis apertè ſequitur. Ratio autem difficultatis eſt, quia reſpectu Proximi, voluntas non inferendi contumeliam, non pertinet ſolùm ad obſeruantiam, ſed etiam ad iuſtitiam B commutatiuam, cui opponitur vitium contumeliæ, vt patet 2.2.q.72. Et ratio eſt manifeſta, quia alterum honorare non eſt ex debito iuſtitiæ, ſed obſeruantiæ; non priuare autem alium honore ſuo, eſt ex debito iuſtitiæ, ſicut non auferre aliena; aufertur autem honor per contumeliam, ideóque nolle contumeliam inferre, iuſtitiæ eſt: ergo multo magis erit opus iuſtitiæ non dicere conuitium contra Deum, vel blaſphemiam, vel aliquid huiuſmodi, ergo voluntas vitandi hoc malum, non eſt virtutis Religionis, (quæ eſt quaſi obſeruantia reſpectu Dei) ſed iuſtitiæ.

13. *Difficultas propoſita expeditur. Diſp. de Iuſtitia Dei, & in 4. tom. diſp. de virtute Pœnitentiæ.*

Reſpondeo primò, hunc actũ non eſſe iuſtitiæ cõmutatiuæ: hæc enim ad homines, non ad Deum ordinatur, vt nunc ſupponimus, & aliis locis tetigimus. Si ergo talis actus ad aliquam iuſtitiam pertinet, illa erit C iuſtitia hominis ad Deum, & longè altioris rationis, deficiens quidem à proprietate iuſtitiæ, quæ eſt inter homines in facienda æqualitate, & omnimodą diſtinctione tàm abſoluta, quàm reſpectiua inter eos, inter quos verſatur; nam homo, & eſt aliquid Dei, & æquale illi reddere non poteſt. Excedit tamen ille actus in ratione debiti, quia excellentius eſt ius, quod Deus habet ad ſuum honorem, & gloriam, quàm quod habet homo; maiórque iniuria illi fit, cum priuatur proprio honorè, quàm creaturæ. Sicut detractio, ſeu falſum teſtimonium contra Deum maiorem rationem iniuriæ habet, quàm contra homines. Vnde actus voluntatis, qua homo ſtatuit vitare omnem actionem, quæ cedit in contumeliam, infamiam, vel aliam ſimilem iniuriam diuini nominis, D non ad iuſtitiam commutatiuam humanam, ſed ad altiorem virtutem pertinet, quam nunc ſub Religione comprehendimus, quia cum illa conuenit in reſpectu ad alterum, quatenus ille alter ſemper eſt idem Deus, quem reſpicit media aliqua materia, nempe diuino honore, quem aliquo modo cuſtodit, & procurat. An verò in hac latitudine obiecti diſtinguendæ ſint plures virtutes ad Deum, in ſequentibus explicabimus.

14. *Actus à Religione eliciti etiam ex parte motiui proximi diſtinguuntur.*

Vltimò, diſtingui poſſunt hi actus immediatè à Religione eliciti, ex parte proximi motiui: nam licèt hoc motiuum reſpectu totius virtutis adæquatè vnum eſſe videatur, tamen ad diuerſos actus videtur applicari ſecundùm rationes valdè diuerſas, quales ſunt, honorare Deum propter excellentiam, quam in ſe habet: velle gratias agere propter beneficium colla- E tum: profiteri illum eſſe auctorem omnis boni aliquid ab eo petendo: velle ſeruare votum propter ſpeciale debitum ex promiſſione contractum. Huiuſmodi enim voluntates non tantùm in materialibus obiectis, ſed etiam motiuis proximis videntur differre. An verò tanta ſit hæc diuerſitas, vt ſufficiat ad diſtinctionem ſpecificam, dicemus cap. 4. priùs enim de exterioribus actibus dicere neceſſe eſt.

CAPVT II.

Vtrùm præter actus internos, habeat Religio actus externos, & qui illi ſint.

HÆc quæſtio ferè explicata eſt in ſuperioribus, declarando materiam huius virtutis; quia, vt dixi, proxima materia virtutis moralis, illius præſertim, quæ eſt ad alterum, & exteriores actus eius, idem ſunt, ſolúmque ſub diuerſis rationibus, vel habitudinibus ſic denominantur; *Materia*, quatenus ſubiicitur virtuti; *Actus*, quatenus ab illa efficiuntur. Ex his ergo manifeſtũ eſt, habere hanc virtutem aliquos actus exteriores, & hoc nomine, latè illo vtendo, appellari poſſe omnes illos, circa quos verſatur voluntas colendi Deum. Probatur, quia omnes illi ſunt materia proxima huius virtutis, quatenus in illis omnibus ratio cultus aliquo modo inuenitur. 1.

2. *Qui actus internus poſſit dici cultus, qui verò non.*

Et iuxta hunc loquendi modũ, hi exteriores actus diſtingui poſſunt: nam quidam ſunt corporales, quidã verò ſpirituales. Rurſus ſpirituales diſtingui poſſunt in actus intellectus, & voluntatis: nam vtriſque coli poteſt Deus, vt infrà dicetur, & latiùs dixi in 1. tom. 3.p. Hic autem cultus, qui per actus mentis fit, communi vſu interior potiùs appellatur, vt diſtinguatur ab illo, qui exhibetur per actus corporis; nos autem explicuimus proprium reſpectum, quem tales actus habent ad ipſam virtutem. Quanquam aduerti poteſt, aliud eſſe loqui de cultu ſub nomine cultus, aliud verò ſub nomine actus, cultus enim ſolùm dicitur internus, vel externus, quia intus in anima, vel extra per corpus fit: vterque autem cultus dici poteſt actus externus ipſius Religionis, quia ſic denominatur per habitudinem ad virtutem tanquam ad principium ſuum quodammodo extrinſecum, ſeu remotum. Actus autem ipſe immediatè procedens à Religione, quem vocamus internum, non eſt propriè cultus, neque intrinſecus, neque extrinſecus, ſed eſt affectus colendi, quia à cultu diſtinguitur, ſicut actus à materiali obiecto. Nihilominùs ſæpè confundi ſolent hæ voces, ita vt omnis cultus interior, dicatur etiam actus interior religionis, quomodo nos ſæpè cum multis loquemur, aduertendo illa duo non conuerti, quia non omnis actus internus poteſt dici cultus, ſed ille tantùm, qui remotus, ſeu imperatus eſt: nam alius, qui eſt propinquior, & elicitus, non eſt cultus, ſed affectus cultus, vt dixi.

3. *Quomodo affectus colendi Deum poſſit rationem actus, & cultus ſimul participare.*

Quanquam dubitari hîc poteſt, an ipſemet affectus colendi poſſit etiam induere rationem cultus, & conſequenter, an poſſit idem actus, qui proximè fit à Religione, eſſe etiam materia eius, ac demum ſimul eſſe actus proximè elicitus, ſeu internus, & externus, in priori, & rigoroſa conſideratione. Ad quæ omnia breuiter reſpondeo, vnum & eundem actum per ſe ſimpliciter, ac ſolitariè ſumptum, non poſſe illas duas rationes ſimul induere, ſeu participare, tamen ſi fiat reflexio vnius actus in alium, poſſe. Patet prior pars, quia illæ denominationes includent conditiones oppoſitas, & includentes contradictionem, vt ſunt immediatè oriri à virtute, vel mediatè: hæc autem duo non poſſunt eidem actui ſolitariè ſumpto, ac per ſe conuenire. Similiter eſſe obiectum, & eſſe effectum immediatũ eiuſdem potentiæ, vel virtutis animi, non poteſt eidem actui per ſe, ac nudè ſpectato conuenire, quia virtus per actum, quem facit, tendit directè in aliquod obiectum. Nec refert, quod actus à voluntate elicitus per ſe ipſum ſit intrinſecè voluntarius, vt obiter attigi lib. 1. de Trinitate, & latiùs in 1. 2. Deo dante dicemus; Nam eſt voluntarius, non per modũ obiecti, & effectus, ſed ſolùm per modũ actus, & implicitè potiùs, quàm explicitè. Vnde id non ſatis eſt, vt

vt in præſenti talis actus denominetur cultus, quia non eſt voluntarius, vt cultus, ſed vt effectus colendi.

4 Altera verò pars declaratur, quia non repugnat ex generali affectu colendi Deum, habere voluntatem ſacrificandi, aut communicandi, maximè quando deeſt opportunitas exercendi hos exteriores actus. Tunc ergo ex illo affectu poſſum Deo in cultum offerre ipſam voluntatem ſacrificandi, vel communicandi. Illa ergo eadem voluntas, & eſt affectus cultus externi, & eſt quidam internus cultus. Eſt item à Religione proximè factus, quia verſatur circa materiam eius, & eſt etiam imperatus ab eâdem, medio illo priori affectu colendi Deum; Ac denique ſimul eſt actus proprius Religionis, & materia eius, ratione prioris actus. Ratio verò à priori eſt, quia voluntas eſt reflexiua, & imperatiua vnius actus proprij per alium; nam vult velle ſeu amare, & hoc modo comprehendit actus ſuos ſub materia ſua. Et ſimiliter poteſt habere duplicem reſpectum ad eundem actum, ſcilicet imperantis, & elicientis. His autem modis poteſt operari intra materiam Religionis, quia eadem eſt ratio de illa, ac de aliis. Ob eandem ergo cauſam eadem Religionis virtus illum modum operandi participat & per vnum actum, ſibi imperat alium, quem ipſa etiam elicit. Semper autem ratio cultus conuenit tali actui per ordinem ad alium, cuius eſt obiectum, & à quo in talem finem ordinatur.

Quo modo per reflexionem actus internus poſſit eſſe cultus.

5. Iam verò, vt aliud membrum propoſitum explicemus, actus colendi omnino externi, ſunt actus corporis, vel vſus cuiuſcunque rei corporalis, circa quem per ſe, & directè verſatur affectus ipſe colendi Deũ, tum quia ille cultus non reſultat ex alio actu, ſed per illam directam voluntatem imperatur, tum etiam quia illi actus per ſe aſſumuntur in gloriam, vel honorem Dei, tanquam ſigna per quæ homo proteſtatur diuinam excellentiam. Hic ergo cultus Dei exterior multiplex eſſe poteſt iuxta varietatem actionum quas explicatas reliquimus, tractando de obiecto materiali: eſt enim eadem ratio.

Actus externi cultus ex parte materiæ in duo membra diuiduntur.

6. Solùm vt ea, quæ tractanda ſunt præ oculis habeãtur, oportet aduertere, hos actus ex parte materiæ in duo principalia membra diſtingui à D. Tho. d. q. 81. art. 3. ad 2. & q. 89. in capite illius, quia poſſumus Deum honorare, vel exhibendo illi aliquid, vel aſſumendo quaſi ad noſtrum vſum aliquid diuinum. Hic poſterior modus exercetur in vſu Sacramentorum, in quo ſubiicitur homo Deo, vt ſanctificatori ſuo, de quo vſu in 3. p. D. Thom. dictum eſt. Exercetur etiam hic modus in aſſumptione diuini nominis ad confirmandũ aliquid, vt per Iuramentũ, vel aliquid ſimile.

D. Thom.

7. Rurſus prior modus honorandi Deum eſſe poteſt per varios actus. Quidam enim ſunt, qui per mẽbra corporis immediatè exercentur, vt ſunt genuflexio, capitis inclinatio, totius corporis proſtratio, &c. Alij verò ſunt, qui per alias res externas exercentur, vt per ſacrificia, & oblationes, quæ interdũ fiunt immediatè ipſi Deo, interdum verò mediatè, propinquè autem eius miniſtris, vt decimarum, & primitiarum ſolutio. Præter hos etiam, eſt alius actus, qui duos complectitur. Prior eſt promiſſio alicuius rei facta Deo, nã per talem promiſſionem ſpeciali modo ipſa res promiſſa exhibetur Deo in honorem eius. Alius eſt actus, quo talis promiſſio impletur, & ſoluitur Deo debitũ, per illam ſpecialiter contractum. De quibus actibus poſteà in ſpeciali dicendum eſt. Hîc autem ſolùm aduerto, illos interdum eſſe poſſe purè internos, regulariter verò ab hominibus exteriùs fieri, & ideò inter externos actus collocari. Oratio verò è conuerſo ponitur inter actus internos, quia ibi principaliùs conſummatur, licèt in actum etiam exteriorem prodire poſſit, & ſoleat.

A Difficultas verò circa dicta ſuboritur, quia motus appetitus ſenſitiui non videntur ſub dicta numeratione comprehendi, & tamẽ illis poſſumus etiam vti ad colendum Deum, ergo non videtur ſufficiens diuiſio. Maior patet, quia illi actus ſpirituales non ſunt, vt conſtat, nec ſunt ita corporales, vt ex affectu colendi Deum, directè imperari, aut in nobis excitari valeant. Minor verò patet, tum quia deuotio eſt actus Religionis, & tamen magna ex parte pertinet ad appetitũ ſenſitiuum: tùm etiã, quia appetitus ſenſitiuus poteſt aliquo modo in Deum moueri, iuxta illud Pſ. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuũ:* ibi enim nomine *Cordis*, ſpiritualis appetitus, nomine *Carnis* ſenſitiuus appetitus intelligitur At hic appetitus non mouetur, niſi media phantaſia proponente B obiectum; poteſt ergo phãtaſia aliquo modo illi proponere Deum, ergo poſſunt tales actus huius inferioris portionis in diuinum cultum, & honorem referri. 8.

Suboritur difficultas.

Circa hanc difficultatem aduerto, duobus modis poſſe voluntatem per affectum in Deum excitare, vel ordinare motus aliquos ſentientis appetitus, ſcilicet, vel indirectè & per quandam concomitantiam, & ſympathiam potentiarum, vel directè volendo talem actum ita, vt inferior actus ſit obiectum ſuperioris actus voluntatis. Priori modo mouetur appetitus, quando ex meditatione intellectuali rerum diuinarum, & ex affectu voluntatis in Deum, excitatur in phantaſia apprehenſio aliqua, & repræſentatio earundem rerum ſub aliqua materiali forma, vel habi- C tudine, & conſequenter inſurgit in appetitu motus proportionatus affectui voluntatis, delectationis, vel iuſtitiæ, timoris, aut deſiderij, vel alius ſimilis. Fit enim ſæpè hæc motio appetitus, homine nihil de illa cogitante per intellectum, neque directè illam volendo per voluntatem, ſed ſolùm ex coniunctione potentiarum, quę in eadem anima corpori coniuncta radicantur. Poſteriori autem modo mouetur appetitus, vel phantaſia, quando homo directe vult applicare internum ſenſum ſeu cogitatiuam ad cogitandum, prout poteſt, de rebus diuinis, vt de Deo ſub ratione benefactoris, aut alia ſimili, ſub aliqua ratione materiali: & ſimiliter mouet appetitum ad aliquos affectus circa talia obiecta exercendos. Quo modo etiam poteſt voluntas ex affectu Religionis mouere directè D appetitum ſenſitiuum, vt ſuo modo ſubiiciatur Deo, vel doleat, vel gaudeat, in ordine ad cultum eius.

9. *Dupliciter voluntas ordinat motus appetitus directè ſcilicet, & indirectè.*

Quando ergo appetitus mouetur priori modo, & eleuatur aliquo modo ad exercendos ſuos actus ex affectu, & conſideratione ſuperiori diuinarum rerum, tunc actus appetitus ſub interiori cultu computantur, tanquam acceſſorium ſub principali. Poſteriori autem modo imperati, pertinent magis motus appetitus ad cultum corporalem, & externum, tùm quia directè intenduntur, & imperantur in ipſo corpore, tùm etiam, quia tunc moraliter loquendo, non ſeparantur ab actibus externis corporis, ad quos ferè ſemper ordinantur. Et ideò non oportuit, hos actus ab interiori, & exteriori cultu diſtinguere, nam ſub illis E ſufficienter comprehenduntur.

10. *Suborta difficultas diſſoluitur.*

CAPVT III.

An cultus externus ſit actus à Religione elicitus, vel imperatus.

SVB externo comprehendimus omnem actum aliterius potentiæ à voluntate: Et hinc oritur ratio dubitandi, quia actus elicitus ab habitu, debet etiam eſſe elicitus à potentia, in qua ineſt habitus, ſed hic cultus externus non elicitur à voluntate, in qua ineſt Religio, vt infrà videbimus: Ergo neque ab ipſa Religione elicitur. Minor per ſe clara eſt, quia ille cultus

1. *Argumentũ quo probatur externũ cultũ à Religionis virtute nẽ poſſe elici.*

externus per corpus immediatè exercetur, voluntas autem per ſe,& immediatè non efficit motus corporis: ſed ſolùm applicat potentias exequentes ad mouendum, non ergo talem cultum elicit. Nam elicere eſt propriè,& per ſe efficere. Neque, vt voluntas dicatur elicere motum aliquem, ſatis eſt vt applicet aliam potentiam ad efficiendum talem cultum, aliàs voluntas eliceret aſſenſum fidei, vel opinionis, & actum viſionis corporalis,& ſimilia quæ dici nõ poſſunt. Maior autem probatur, quia habitus non eſt principium per ſe efficiens, ſed ſolùm coadiuuans potentiam, & ideò in tantum habitus operatur, in quantum potentia, cui adhæret, vtitur illo, & ideò habitibus vtimur,cum volumus, ergo non poteſt habitus elicere actum, niſi cum ſua potentia, ergo neceſſe eſt,vt potentia eundem eliciat,& quod ad illum eliciendum applicet habitum, ſeu habitu vtatur. Et confirmatur, quia elicere actum, iuxta propriam illius verbi ſignificationem communi vſu receptam, idem eſt, quod immediatè, ac per ſe efficere actum, qui elici dicitur, at verò habitus non efficit hoc modo, niſi actus ſuæ potentiæ,ergo.

2. D.Thom. in hac re ſententia proponitur.

Nihilominùs D.Thom. dict.q.91.art.1.ad 1.& art. 4.ad 2. ſentit actus aliquos exterioris cultus diuini eſſe elicitos à virtute Religionis. Et quia hoc non poterat in vniuerſum de omnibus affirmari, diſtinctionem talem indicat.Nam cum colimus Deum per actus aliarum virtutum, vt fidei, miſericordiæ, &c. tunc cultus ille non eſt elicitus à Religione, ſed tantùm imperatus; quando verò actus, quo Deum colimus,non habet per ſe honeſtatem alterius virtutis,vt eſt ſacrificium, adoratio; tunc actus ille eſt propriè elicitus à virtute Religionis. Ratio huius ſententiæ eſſe poteſt, quia neceſſe eſt, omnem actum virtutis, tàm externum, quàm internum elici ab alia virtute; ſed actus, quibus colimus Deum, qui ex ſe non habent aliam honeſtatem, præter rationem cultus, non eliciuntur ab alia virtute extra Religionem, ergo eliciuntur ab illa.

3. Caiet. corollarium.

Vnde infert Caiet. non eſſe de ratione actus eliciti ab aliqua virtute,quod ſit elicitus ab eàdem potentia, in qua eſt virtus; ſed ſolùm, quod non eliciatur ab alia virtute, & quod ſit à voluntate mouente aliam potentiam ad talem actum ex immediata inclinatione talis virtutis. Nam vt actus ſit elicitus à virtute,non eſt neceſſe vt ſit ab illa quoad ſubſtantiam ſuam,ſed ſatis eſt,quòd ab illa habeat modum,id eſt, facilitatem, & promptitudinem. At verò quando ſit immediatè ex propenſione Religionis, non interueniente aliqua alia virtute morali, tunc licèt non ſit actus voluntatis, ſed intellectus,aut alterius facultatis, à ſola Religione habet quòd facilè, & promptè fiat. Ergo eſt elicitus ab illa. Quæ ratio ceſſat quãdo actus habet propriam honeſtatem alterius virtutis, nam tunc ab illa habet immediatè promptitudinem, & facilitatem, vt eleemoſyna à miſericordia, & ideò talis actus non eſt elicitus à Religione, ſed tantùm imperatus.

4. Soluitur argum. ex doctrina Caiet.

Vnde ad rationem in cõtrariam in ſumma reſpondet Caiet. negando maiorẽ, quia vt actus ſit elicitus à virtute,non eſt neceſſe,vt ab illa habeat ſubſtantiã, ſed modum;hunc autem poteſt habere actus à virtute ſuperioris potentiæ, etiamſi ab illa non eliciatur. Vnde alij inferunt,etiam actum virtutis, exiſtentẽ in voluntate,& ab illa ſola per ſe effectum,quoad ſuam entitatem,& ſubſtantiam,poſſe etiam eſſe elicitum à virtute exiſtente in appetitu ſenſitiuo,quia mediante moderatione paſſionis alicuius, ab illa habet immediatè facilitatem,& modum virtutis;vt actus temperantiæ, qui eſt in voluntate, elicitur à virtute temperantiæ, quæ eſt in appetitu ſenſitiuo. Alij verò moderantur loquendi modum, & aiunt,virtutem voluntatis elicere actum potentiæ exequẽtis, non Phyſicè, propter rationem à nobis in principio factã,ſed moraliter,propter illam facilitatem, & modum virtutis.

5. Quæſtio magis explicatur.

Sed ne fortaſſe ſit quæſtio de nomine,vel propter abuſum vocis alicuius, circa rem ipſam erremus, explicemus priùs quid res ipſa habeat, & inde facilè conſtabit,quomodo loquendum ſit. Primò ergo certum videtur, Religionem non habere efficientiam aliquam, ſiue Phyſicam,ſiue moralem in exteriorem actum,niſi medio actu elicito ab ipſa voluntate ſimul cum virtute Religionis. De Phyſica efficientia, hoc eſt,per ſe notum ex ratione in principio poſita, quia habitus non operatur per ſe, ſed quatenus illo vtitur potentia, & ideò nihil poteſt immediatè, ac per ſe efficere Phyſicè, niſi proprium actum talis potentiæ. Item quia habitus per ſe efficere non poteſt, niſi in ordine ad obiectum ſuum, in ſuo autem obiecto ſeruat proportionem cum potentia, & ideò non poteſt immediatè operari,niſi circa obiectum ſuæ potentiæ, & ſub particulari aliqua ratione illius, atque ita immediatè nihil per ſe efficit, niſi cooperando ipſi potentiæ. De morali autem efficientia patet, quia Religio non eſt cauſa moralis per ſe actus exterioris, niſi quatenus moraliter applicat potentiam exequentem ad operandum, ſed non applicat illam niſi mediante actu elicito à voluntate,id eſt, media voluntate ſacrificandi, vel flectendi genua,vel quid ſimile,ergo.

6. Quot modis virtus vnius potentiæ facilitatẽ præbeat ad actionẽ alterius.

Vnde obiter intelligitur, quomodo virtus vnius potentiæ det facilitatem ad actionem alterius potentiæ; variis enim modis poteſt illam conferre, vno modo per accidens tantùm, tollendo impedimenta & hoc modo habitus appetitus ſenſitiui, quatenus moderatur affectum eius, poteſt dare facilitatem ad actum voluntatis. Hic tamen modus non ſatis eſt, vt actus voluntatis dicatur elici ab habitu appetitus ſenſitiui, quia illa facilitas ſolùm eſt à tali habitu, vt à cauſa per accidens. Alioqui etiam poſſet dici elici à frigefactione corporis, aut à complexione,ſic, vel ſic temperata, quia hæc etiam conferunt ad facilitatem, remouendo prohibens. Alio modo confert virtus ad facilitatem ex parte obiecti, & per quandam concomitantiam,quia qualis vnuſquiſque eſt,talis finis ſibi videtur, & quia faciliùs, & attentiùs cogitamus de his, ad quæ afficimur, vel inclinamur. Et hic etiam modus non ſufficit, vt actus vnius potentiæ fiat ab alia, vel à virtute eius, quia eſt etiam modus, valde extrinſecus, & per accidens, magis per quandam occaſionem,quàm per efficientiam.

7. Tertius facilitandi modus magis proprius explicatur.

Tertio ergo modo poteſt virtus vnius potentiæ dare facilitatem ad actionem alterius potentiæ, quatenus illæ potentiæ per ſe ſubordinantur,& ſuperior applicat inferiorem ad operandum; quæ applicatio eſt moralis influxus per ſe. Et hoc modo in tantum virtus ſuperioris potentiæ, verbi gratia, Religio dat facilitatem in actum inferioris facultatis;in quantum voluntati dat facilitatem in efficiendo illuminet actum, quo mouet inferiorem potentiam. Alio enim modo facilitatem per ſe dare non poteſt. Vnde ſi potentia exequens in ſe habet aliam difficultatem, vel defectum virtutis, non ſufficit virtus ſuperioris potentiæ ad dandam facilitatem intrinſecam, vt ſic dicam,ſed per proprias diſpoſitiones vel habitus danda eſt,vt per ſe conſtat,& ſumitur ex D. Tho. 1.2. q.56. art.4.& 22.q.4.art.2. *D.Thom.* Facilitas ergo in actu potentiæ exequentis ſolùm poteſt eſſe per denominationem extrinſecam ab actu voluntatis, quatenus ille facilius fit ex habitu. Vnde propter illam ſolam rationem non poterit dici elici ab habitu tali, quia etiam actus imperatus participat hanc denominationem ab actu imperante,eò enim faciliùs fit talis actus, quò voluntas

tas maiorem facilitatem habet in imperando, ergo participat illam, vt actus imperatus, non vt elicitus.

8. *Actuum externorum cultus diuini, alij proximè à religione imperantur, alij remotè.*

Secundò nihilominùs certum eſt, quoſdam eſſe actus externos, qui in ratione actus honeſti, & ſtudioſi, non poſtulant fieri niſi ex motione immediata Religionis per actum voluntatis pertinentem de ſe ad illam virtutem; alios verò eſſe, qui non fiunt ex immediata motione voluntatis per actum Religionis, ſed per actum alterius virtutis miſericordiæ, aut temperantiæ, vel alterius ſimilis. Hoc conſtat ſatis ex ſupradictis, & ex doctrina D. Thom. & Caietan. Iam ergo, recténe dicantur priores actus eliciti à Religione, & poſteriores imperati propter dictam differentiam, & ad explicandam illam, quæſtio eſt de nomine. Tamen quia periti in hac arte ita loquuntur, ita etiam nos loqui poſſumus. Satis verò eſſet, priores vocare proximè imperatos, poſteriores verò remotè, quia illi ſine alia virtute media imperantur, hi verò media alia virtute. Non video enim, cur ſicut voluntas dicitur imperare genuflexionem, immediatè illam volendo, non dicatur etiam Religio illam imperare, immediatè concurrendo, & efficiendo illam voluntatem.

D. Thom. Caiet.

9. Imò vt actus ſit imperatus à virtute, non ſemper neceſſe eſt, vt eliciatur medio alio habitu, nam aſſenſus fidei imperatur à pia affectione voluntatis, licet fiat medio habitu fidei, & actus fortitudinis exiſtens in iraſcibili, imperatur immediatè à voluntate, & ab habitu eius (ſi quis eſt) licet eliciatur ab appetitu medio habitu, quem in ſe habet. Tunc ergo dicitur actus alterius potentiæ à voluntate, immediatè imperari à virtute voluntatis, quando illa potentia applicatur immediatè per actum voluntatis elicitum à tali virtute. Quando autem voluntas vtens vna virtute ſua, non applicat aliam potentiam niſi media alia virtute eiuſdem voluntatis, & actu illius, tunc dicitur mediatè imperare actum exteriorem, & hoc modo ſe habet Religio ad opera miſericordiæ, & alia ſimilia. Et ita ſatis conſtat diſtinctio talium actuum, ſiue quidam vocentur eliciti, & quidam imperati, ſiue illi dicantur proprij, & quaſi connaturales Religioni, alij aduentitij, & extranei; ſiue denique hi dicantur immediatè imperati à religione, alij mediatè. Quod propriè locum habet in actibus externis ſecundùm ſe ſpectatis, vt condiſtinctis ab internis; nam ſi conſideretur actus externus, vt coniunctus interno, & quatenus ex vtroque fit vnus moraliter, ſic optimè dicetur talis actus elicitus à Religione, quando eliciendo internum, immediatè trahit externum, & illum proximè informat, & ita loquutus eſt D. Thom.

D. Thom.

10. *D. Iacobi verba licet à D. Thom. ad actus à Religione imperatos applicentur, propriè tamen de Religionis ſtatu intelligenda ſunt.*

Ex quibus facilè intelliguntur verba Iacobi 1. *Religio munda, & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Quæ exiſtimat D. Tho. dicto art. 1. ad 1. eſſe dicta, quia hæc officia ſolent à Religionis virtute imperari. Quod poteſt facilè ſuſtineri, verba illa nudè conſiderando, quia in re verum eſt. Tamen inſpecta intentione Iacobi, non videtur loqui de ſpeciali virtute Religionis, ſed de ſtatu, ſeu profeſſione Religioſa, vt patet ex antecedentibus verbis. *Si quis putat ſe Religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt Religio,* Ibi enim Religioſum appellat non à ſola virtute Religionis, vt conſtat, quia non frænare linguam, non eſt contra ſpecialem virtutem, ſed contra ſanctitatem, vt complectitur omnem virtutem, & conſequenter veram profeſſionem Religioſam. Contrariam ergo profeſſionem vocat vanam Religionem, cui veram opponit, cum ſubiungit. *Religio munda, &c.* Quæ profectò munda, & immaculata erit, etiamſi illi actus viſitandi pupillos non fiant ex imperio peculiaris virtutis Religionis, ſed ex propriis virtutibus. Poteſt autem hoc intelligi, vel de profeſſione Religioſa, vt dicit ſtatum perfectionis. Quomodo dixit Euſeb. in vita Hieronymi; *Sacerdos, & monachus ſine miſericordia, nauis eſt in medio pelagi vndique perforata, ſunt hi monachi ſolo habitu, & nomine quorum vana eſt Religio.* Vel magis ad mentem Iacobi intelligi poteſt de Religione Chriſtiana. Ac ſi dicat, non eſſe ſolidum, ac bonum Chriſtianum, qui linguam non moderatur, neque opera miſericordiæ exercet, & hanc eſſe Iacobi ſententiam, dixit Abbas Iſaias orat. 21. de Pentecoſt. tom. 2. Bibl.

CAPVT IV.

Habeátne Religio actus proprios inter ſe ſpecie differentes.

Non eſt difficultas de actibus propriè imperatis ſecundùm ſe ſpectatis, quia conſtat illos poſſe eſſe omnium virtutum, vt fidei, miſericordiæ, vt ſuprà dictum eſt, qui ſecundùm ſe eſſentialiter diſtinguuntur. Idémque eſt de multis actibus exterioribus, vt ſunt, verbi gratia, Iurare, Vouere, Sacrificare, nam quoad materiales actiones apertè diſtinguuntur. Difficultas verò eſt, an in ordine ad Religionem, eſſentialiter diſtinguantur. Vbi ſimul quærendum eſt de internis actibus voluntatis; an voluntas orandi, verbi gratia, & ſacrificandi, ſint actus inter ſe ſpecie diſtincti. 1.

Vt autem intelligatur difficultas, & vitentur diſtinctiones inutiles, aduertere oportet, in interiori actu voluntatis (ſi intrinſecè, & ex obiecto eſt actus virtutis.) ipſam differentiam, per quam conſtituitur in tali eſſe virtutis, eſſe etiam differentiam conſtituentem ipſum actum in ſuo eſſe entitatiuo, neque rectè conſiderari ipſum eſſe virtutis tanquam adiacens entitati eſſentiali talis actus. Secundò ſuppono de ratione actus voluntatis ex obiecto honeſti, eſſe vt tendat in honeſtum, quà honeſtum eſt: quia omnis actus voluntatis tendit in bonum ſub ratione boni: nullum autem bonum eſt per ſe rectum, & conſentaneum rationi, niſi quod honeſtum eſt, & ideò nullum bonũ reddit per ſe actum ſtudioſum, & virtutis, niſi honeſtum, quatenus honeſtum eſt. Atque eadem proportione, & ratione tale bonum honeſtum, quatenus tale eſt, conſtituet actum in tali eſſe virtutis. Et hęc eſt ratio à priori, ob quam ipſum eſſe virtutis eſt ſubſtantiale interno actui voluntatis, quia nimirum ſumitur ex tendentia ad primarium obiectum talis actus, in qua tendentia cõſiſtit ſubſtantiale eſſe eiuſdem actus. Tandem ſuppono, quod ſæpe dixi, exteriores actus eſſe obiecta internarum voluntatum. Vnde in illis cõſiderari poteſt, vel materiale obiectum, quod eſt talis, vel talis actus, vel formale, quod eſt honeſtas obiectiua exiſtens in tali actione, quatenus cultus Dei eſt, à qua habet interior actus voluntatis ſuam honeſtatem formalem; quã etiam appellamus ipſum eſſe virtutis. 2. *Differentia quæ conſtituit actum in tali eſſe virtutis, ipſũ etiam in tali eſſe entitatiuo cõſtituit.*

Duæ igitur ſunt opiniones extremè contrariæ, Prima eſt dicentiũ, quoties exteriores actus Religionis, in ſuo eſſe naturali, & materiali, ſpecie diſtinguuntur, etiam diſtingui ſpecie interiores voluntates, quæ circa illos verſantur ob diuinum cultum. Ita ſentiunt Nominales, non in particulari de religione, ſed vniuerſè de quocunque habitu, vel virtute morali. Fundamentum eorum eſt, quia ſicut loqui, verbi gratia, vel genua flectere, vel ſicut credere, & petere ſunt actus natura ſua ſpecie diſtincti, ita velle hunc, vel illum actum facere, requirit volitionem ſpecie diſtinctam, quia motio actiua debet accommodari paſſiuæ. Nec refert (aiunt) quod illæ omnes actiones ſint volitæ ad cultum Dei: nam inde ſolùm ſequitur, internas voluntates conuenire in eodem eſſe morali virtutis, non autem in eâdem ſpecifica entitate actus. 3. *1. Sententia. In prologo ſententia.*

Hæc

4. Propoſita ſententia reiicitur.

Hæc verò ſententia communiter reiicitur, quia diſtinctio, & conſtitutio actuum, & habituum non ſumitur ſufficienter ex obiectis materialibus, quia & circa idem materiale obiectum contingit verſari diſtinctos actus intellectus, & voluntatis, & eundem actum circa diuerſa materialia obiecta, vt latiùs traditum eſt in Metaphyſica. In præſenti etiam non admittimus diſtinctionem illam de eſſe morali, & naturali, ſeu entitatiuo in ipſo interno actu virtutis, vt diximus. Quocirca ſi interiores actus virtutis Religionis, qui ſunt in voluntate, dicuntur conuenire in ſpecifico eſſe virtutis, ſimpliciter fatendum eſt eſſe eiuſdem ſpeciei etiam in entitate. Neque oportet volitiones eſſe in ſua entitate ſpecie diſtinctas, etiamſi cauſent exteriores actiones, vel motiones in ſpecie diſtinctas, quia vt exterior actio cauſetur ab interiori B voluntate, ſufficit quòd ſit volita; ſiue ex hoc, ſiue ex alio motiuo volita ſit, vt autem ſpeciem conferat, non ſufficit ſola materia, ſed formale obiectum attendendum eſt.

5. Eſt ergo ſecunda ſententia, quæ affirmat, omnes actus Religionis formaliter eſſe eiuſdem ſpeciei. Cuius ſenſus eſſe debet, exteriores actus quamuis in entitate diſtinguantur, tamen in honeſtate, quam habent in ordine ad diuinum cultum conuenire, eſſeque eiuſdem rationis in ratione obiecti honeſtè appetibilis; ac proinde interiores actus voluntatis, quibus talia obiecta, ſeu tales actus exteriores (ſub quibus omnem Dei cultum comprehendimus) appetuntur ſeu imperantur, eſſe eiuſdem ſpeciei etiam quoad entitates phyſicas, ſeu naturales ipſorum. C Vnde etiam fit, vt ipſi actus exteriores, quatenus ab his interioribus imperantur, & dominantur, moraliter conueniant in eſſe talis virtutis, quantumcunq; in eſſe naturali diſtinguantur. Atque hæc ſententia cenſetur eſſe D.Thom. (D. Thom.) in his articulis præſertim in 3. ad 1. & 2. & in 4. ad 1. & 2. Et eam ſequuntur frequentiùs Moderni Thomiſtæ. Fundamentum eſt, quia Religio eſt vna virtus in ſpecie, vt hîc docet D. Thom. (D. Thom.) ergo eſt vnus habitus ſpecie; ergo omnes actus eius ſunt eiuſdem ſpeciei. Probatur vltima conſequentia, tum quia actus generant habitum, ergò ſi ſunt ſpecie diuerſi non poſſunt generare eundem habitum in ſpecie, tum etiam, quia ſi habitus eſt vnus, habet vnum formale obiectum: ergo & omnes actus in D eodem formali obiecto conueniunt, quia habitus non attingit obiectum niſi per actum: ergo etiam actus ſunt eiuſdem ſpeciei, nam ex obiecto formali ſpeciem ſumunt immediatiùs, (vt ita dicam) quàm habitus, nam vt eſt vulgare, habitus per actus, & actus per obiecta ſpecificantur.

6. Vera ſententia.

Inter has ſententias media via tenenda eſt. Et imprimis certum exiſtimo, dari aliquam diſtinctionem ſpecificam in actibus Religionis, eam ſcilicet, quæ communis eſt omnibus habitibus, præſertim voluntatis. Nam (vt attigi in 4. Tom. tractando de virtute Pœnitentiæ, & generaliùs Diſp. 44. Metaphyſicę ſect. 11.) quando actus ſunt inter ſe ordinati, vt vnus ex alio per ſe oriatur, vt odium mali ex amore Dei; deſiderium, & delectatio ex amore boni præſentis, vel E abſentis; electio ex intentione & c. tunc omnes tales actus radicati in eodem obiecto formali pertinent ad eundem ſimplicem habitum, quamuis tales actus ſpecie Phyſica, ſeu entitatiua diſtinguantur ex diuerſo modo attingendi tale obiectum, & participãdi honeſtatem eius. (Aſſertio 1.) Conſtat autem virtutem Religionis omnes hos actus voluntatis poſſe exercere circa eundem cultum Dei, nam habet affectum, ad illum per modum ſimplicis amoris, & ſimili modo poteſt odio habere diuinam irreuerentiam, vel defectum in cultu. Conſtat item amorem, & odium ſpecie diſtingui inter ſe, & ex eodem principio naſci, ergo ſaltem ex A hac parte elicit Religio actus ſpecie diſtinctos. Et eodem modo diſcurri poteſt per cæteros actus inſinuatos. Neque in his habet difficultatem fundamentum ſecundæ ſententiæ, quia tales actus ratione connexionis pertinere poſſunt ad eundem habitum, tanquam ad idem principium, & eadem ratione poſſunt illum generare, præſertim ratione primarij actus, qui eſt quaſi fundamentum reliquorum, vt in fine dictæ ſectionis 11. in Metaphyſica declaraui.

Hæc verò diſtinctio actuum internorum, circa eundem externum actum, ſeu obiectum verſari poteſt, vt ex dictis facilè conſtat. Difficultas ergò propria relinquitur de actibus voluntatis, qui in generali modo tendendi, ſunt eiuſdem rationis; vt ſunt actus amoris, vel intentionis quando verſantur circa diuerſos actus externos, ſeu diuerſos cultus Dei: eſt (inquam) difficultas, an inde habere poſſint diſtinctionem ſpecificam. In quo ſecundò cenſeo certum, non ſemper illam habere, neque ad eam ſufficere quancunque diſtinctionem cultuum. Hoc patet ex dictis contra primam ſententiam. Deinde declaratur exemplis & ratione; nam genuflexio (verbi gratia) & vocalis confeſſio diuinæ excellentiæ, actus ſunt materialiter, & phyſicè diſtincti, & tamen ſi fiant animo honorandi Deum, vt ſupremum dominum non habent in ratione cultus honeſtates diuerſarum rationum: ergo interiores actus voluntatis, & Religionis, qui circa tales materias verſantur, erunt eiuſdem ſpeciei ſubſtantialis, cum illam ſumant ab honeſtate obiectorum. Conſequentia patet ex dictis; & antecedens videtur per ſe euidens, quia honor reſultans ex tali actione eſt idem, & inde habet hic actus ſuam honeſtatem, ergo accidentarium eſt, quod per hanc vel illam actionem materialem fiat. Ratio autem eſt à priori, quia honor eſt in genere ſigni, vnde ſub ea ratione fundat honeſtatem, quæ in tali cultu reperitur: ſignũ autem non variatur formaliter ex materia, quæ ad ſignificandum imponitur, ſed ex re proximè ſignificata: ergo ſi cultus Dei ad eandem honoris ſignificationem refertur, non variatur formaliter, nec ſufficit ad diſtinguendos interiores actus Religionis, etiamſi materia cultus ſit. Denique confirmatur à contrario: nam ſiquis neget fidem, flectendo genua Idolo, aut verbis confitendo illud eſſe Deum, idem peccatum in ſpecie eſt: ergo & è contrario idem eſt Religionis cultus vero Deo tributus, ſiue hoc, ſiue illo ſigno fiat. 7.

Secunda aſſertio. Quælibet definitio cultuum nõ facit diuerſos ſpecie actus voluntatis.

Adhuc ſupereſt difficultas, an inter varios actus exteriores cultus diuini, ſint aliqui formaliter etiam diuerſi in ratione cultus, ita vt interiores voluntates, quæ circa illos verſantur, diſtinguantur ſpecie. Et quoad hanc partem aſſero tertiò, in latitudine actuum Religionis inueniri ſpecificam diuerſitatem. Probo primò inductione, nam promittere aliquid Deo, & implere promiſſum, ſunt actus, qui moraliter, & per ordinem ad rectam rationem ſpectati, habent bonitates ſpecie diſtinctas, propter diuerſam rationem debiti, quam includunt. Similiter obſeruare votum & facere iuramentum, etiam valdè diuerſæ res videntur, non materialiter tantùm, ſed etiam formaliter, & in ratione cultus, & honeſtatis; quia per vnum actum ſeruatur fidelitas debita Deo, per alium verò recognoſcitur Deus, vt prima, & infallibilis veritas cui falſum dicere, aut confirmare repugnat: quæ duo planè videntur etiam in ratione honeſti maximè diuerſa: ergo voluntates interiores, quæ circa tales actus verſantur, ſunt etiam ſpecie diſtinctæ. Cuius etiam argumentum à poſteriori, ſeu à contrario eſt, quia peccata his actibus oppoſita ſunt ſpecie diſtincta, ac proinde in confeſſione diſtinctè aperienda, & idem eſt de peccato, verbi gratia, omittendi Miſſam, vel non implendi votum. 8.

Tertia aſſertio. In actibus Religionis inuenitur diuerſitas ſpecifica.

Quòd

9. *Peccata oppoſita actibus Religionis ſpecie differunt.* Quòd autem quidam Theologi moderni dicunt, hæc peccata eſſe eiuſdem ſpeciei, & nihilominùs eſſe diſtinctè confitenda propter circumſtantias varias notabiliter aggrauantes, hoc inquam, vt verum fatear, probabile non eſt. Quis enim vnquam dixit, periurium, & orationis omiſſionem ex voto debitæ, eſſe eiuſdem ſpeciei? Aut quomodo id credi poteſt, cum in illis actibus inferatur Deo iniuria valdè diuerſæ rationis? Denique opinio aſſerens circumſtantias non mutantes ſpeciem, ſed intra eandem notabiliter aggrauantes, eſſe confitendas, non eſt adeò certa, quin oppoſita ſit practicè probabilis: poſſet ergò aliquis conformando ſe illi opinioni non explicare has circumſtantias, ſed duas omiſſiones contra Religionem confiteri, vel certè vnam, ſi in die feſto ſacrum omiſit, quamuis etiam ex voto ad id teneatur, quia tota illa tantùm eſſet vna grauior malitia, ſi eſſet eiuſdem ſpeciei, quod dicere eſſet abſurdiſſimum, & periculoſus error moralis. Et ſimilia argumenta poſſunt fieri multa ex peccato periurij, blaſphemiæ, ſimoniæ, & ſimilibus.

10. *Obiectioni occurrunt.* Apparentius reſponderi poſſet, ex diuerſitate ſpecifica malitiarum non inferri ſimilem diſtinctionem in actibus virtutum, quibus talia peccata, ſeu malitiæ opponuntur, quia eidem virtuti opponuntur vitia non ſolùm ſpecie diuerſa, ſed etiam contraria. Sed contrà, nam iuxta veram doctrinam malitia moralis in interiori actu voluntatis non eſt, niſi priuatio alicuius honeſtatis moraliter debitæ tali actui: ergò ſatis probabile argumentum ſumitur à priuatione ad habitum, nam priuationes proximè diſtinguuntur ex poſitiuis, quibus priuant per ſe primò, & immediatè. Vnde licet eidem habitui virtutis opponantur vitia extrema, nihilominùs actus virtutis, quibus opponuntur vitioſi actus contrarij, etiam ſunt inter ſe diſtincti, vt, verbi gratia, in liberalitate, cui opponitur auaritia, & prodigalitas, diſtincti actus ſunt prudenter retinere, vel donare, habéntque honeſtates actuales valdè diuerſas, quibus opponuntur, vel nimia elargitio, vel nimia retentio. Idémque conſiderare licebit in omnibus ſimilibus vitiis. Eſt autem res clarior in his peccatis, quæ non diſtinguuntur tantùm ex diuerſis modis recedendi ab eodem medio virtutis per acceſſum, vel receſſum, ſed etiam per diuerſam participationem obiecti talis virtutis, in quo inuenitur extenſio quædam, non ſolùm in materiis particularibus talis obiecti, ſed etiam in participatione motiui, ſeu formalitatis eius.

Atque hinc ſumenda eſt ratio à priori huius partis, quia multi ſunt actus voluntatis ad religionem pertinentes, qui non ſolùm in materialibus, ſed etiam in formalibus obiectis talium actuum diſtinguuntur: ergò huiuſmodi actus ſunt ſpecie diuerſi iuxta generale principium, quod ſupponimus, actus diſtingui ſpecie ex obiectis forma'ibus. Antecedens probatur, ac declaratur, quia ad formale obiectum actus religioſi, pertinet ratio honoris, ſeu cultus diuini, quæ conſiſtit in exhibendo aliquo ſigno æſtimationis debitæ, quæ habetur de diuina excellentia: hoc autem ſignum, & hic honor aliquando exhibetur ſolùm in teſtimonium diuinæ auctoritatis in teſtificando, vt in iuramento; aliquando verò exhibetur præciſè in teſtimonium ſupremi dominij Dei, vt in ſacrificio. Quæ rationes ſunt valdè diuerſæ formaliter, præſertim in ordine ad noſtros inadæquatos conceptus, & actus illis correſpondentes: ergò ſufficit illa diſtinctio obiectorum ad diſtinguendos illos actus. Simile argumentum fieri poteſt, quia ratio debiti etiam intrat obiectum formale Religionis, vt ſuprà oſtenſum eſt, ſed hæc ratio valdè diuerſo modo participatur in diuerſis materiis partialibus Religionis, vt patet in debito ex voto, vel ex ſimplici cultu, vel adoratione. Quæ omnia magis patebunt ex diſcurſu materiæ. Difficultas, quæ hic ſupereſt, quámque tetigit contraria ſententia de vnitate, vel diſtinctione habitus, vel virtutis Religionis tractabitur meliùs in ſequentibus. 11. *Ratio à priori diſtinctionis inter Religionis actus proponitur.*

INDEX CAPITVM LIBRI
TERTII DE HABITV
VIRTVTIS RELIGIONIS.

Cap. 1. An Religio ſit habitus proprius naturæ creatæ intellectualis.

Cap. 2. Quomodo diſtinguatur Religio à fide, Spe, & Charitate.

Cap. 3. An Religio ſit virtus Theologica, vel moralis.

Cap. 4. Quomodo Religio à Iuſtitia diſtinguatur.

Cap. 5. De Diſtinctione Religionis à Dulia.

Cap. 6. An Religio ab obedientia diſtinguatur.

Cap. 7. Sítne Religio diſtincta virtus à Pœnitētia.

Cap. 8. De vnitate ſpecifica Religionis.

Cap. 9. De perfectione huius virtutis inter alias.

LIBER

LIBER TERTIVS, DE HABITV VIRTVTIS RELIGIONIS.

EXPLICATIS *obiecto, & actibus Religionis, ſupereſt vt de ipſo habitu, ſeu (quod idem eſt) de propria virtute tractemus, de qua priùs quædam generalia expediemus, quia ex dictis faciliora ſunt, deinde diſtinctionem illius à cæteris virtutibus inueſtigabimus, vt tandem, quod difficilius eſt, vnitatem eius, ac ſpecificam rationem inueſtigare poßimus.*

CAPVT PRIMVM.

An religio ſit habitus proprius naturæ creatæ intellectualis.

1. Prima aſſertio dari in nobis habitum Religionis.

PRIMÒ certum eſt dari in nobis habitum Religionis, obiecto, & actibus ſuprà declaratis correſpondentem. Hoc pro certo ſupponunt D.Tho. & omnes, qui de hac materia diſputant. Poteſtque experimento cõſtare aliquo modo, nam huiuſmodi actibus fit homo promptior, & facilior ad ſimiles actus efficiendos. Ratio etiam generalis, ob quam in nobis generantur habitus, maximè locum habet hic; quia prædicti actus difficiles ſunt, & ex multis capitibus repugnãtes aliquo modo inclinationi naturali. Quæ rationes probant maximè de habitu acquiſito, qui actibus naturalibus proportionatus eſt. Tamen ſupponendo ex ſuprà dictis dari etiam actus Religionis ſupernaturales, ad quorum ſingulos gratia eſt neceſſaria, euidentius eſt dari etiam habitum Religionis per ſe infuſum, & ſupernaturalem. Quia talis habitus non eſt neceſſarius propter ſolam facilitatem talium actuum, ſed etiam propter ſubſtãtiam eorum, ſcilicet vt ſit principium intrinſecum ad eliciendos tales actus connaturali modo: hæc enim eſt cauſa ob quam in aliis materiis huiuſmodi habitus inueniuntur. Datur ergò duplex habitus Religionis, vnus acquiſitus, & alter infuſus reſpectu diuerſorum actuum. Ne tamen oporteat ſemper de illis ſigillatim dicere, Theologico more loquemur ſemper de infuſa Religione, & cum proportione applicanda erunt omnia ad religionem acquiſitam: quod ſi in aliquo fuerit diuerſitas, id adnotabimus.

2. Secunda aſſertio hic Religionis habitus eſſentialiter eſt virtus. D. Thom.

Secundò dicendum eſt, hunc habitum Religionis eſſentialiter eſſe virtutem. Aſſertio certa eſt, quã rectè probat D.Thom. dicta q.81. art.2. quia actus Religionis ſunt boni, & honeſti: ergò & habitus, qui ab eis generatur, vel eſt principiũ per ſe illorũ, vel eſt habitus per ſe honeſtus, quod eſt eſſe habitum virtutis. Præterea D. Tho. art.2. eandem veritatẽ demonſtrat ex hoc principio, quod ad omnẽ actũ per ſe honeſtũ, & bonũ neceſſaria eſt aliqua virtus, ſed actus colendi Deum, eſt per ſe honeſtus, & bonus: ergò ad illum eſt neceſſaria virtus; illã autem Religionem appellamus; nam illius officium eſt, reddere Deo honorem debitũ. Atque ita minor eſt ſatis nota ex dictis. Maiorem au-
A tem probat D. Thom. ex definitione virtutis, ſcilicet eſſe illam, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonũ reddit. Circa quam probationem dubitat Caiet. quia videtur ſupponere, quod omnis actus per ſe bonus, eſt ab aliquo habitu, vt ſignificat D.Tho. dicens. *Omnis actus bonus ad virtutem pertinet:* & tamen hoc fallit in actibus, qui antecedunt habitum. Sed inſpectis D.Thom. verbis, non habet locum dubitatio, quia non dicit D. Thom. omnem actum bonum fieri ab habitu virtutis, ſed *Pertinere ad virtutem*: id eſt, poſtulare habitum, vt bene, & conuenienter fiat. Maius

D. Thom.

B dubiũ habere poſſet, an de omni actu voluntatis honeſto, illa propoſitio vera ſit abſque exceptione. Sed nunc non eſt neceſſarium id examinare. Quia de his actibus diuini cultus ſatis notum eſt, indigere habitu, vt in præcedenti aſſertione oſtenſum eſt. Atq; ideò licet principium illud haberet aliquam exceptionem (in quo nunc non immoror) illa non haberet locum in præſenti, quia conſtat hos actus habere ſpecialem, ac propriam honeſtatem, eſſéque ſatis difficiles, licet fortaſſe probabilius etiam ſit, principium illud ſine exceptione verum eſſe, de quo aliàs.

3. Tertia aſſertio. Virtus Religionis eſt propria naturæ creatæ intellectualis.

Tertiò dicendum eſt, virtutem Religionis eſſe propriam naturæ creatæ intellectualis, vel rationalis.
C In quã aſſertione non ſolùm loquor de Religione, prout eſt habitus, vel qualitas; ſic enim nulla virtus eſſe poteſt, niſi in natura creata, quia increata non eſt capax accidentium. Loquor ergo de Religione formaliter quoad perfectionem, & honeſtatem eius. Sicut loquendo de Iuſtitia, & miſericordia dicimus eſſe in Deo formaliter, & ſecundùm ſe, licet non quoad qualitates, vel alias materiales conditiones. In hoc ergò conſtituimus differentiam inter Religionem, & illas virtutes, vel alias ſimiles, quod Religio non habet conceptum communem naturæ creatæ, & increatæ, ſicut ſapientia, iuſtitia, ſed definitum ex ſe ad naturam creatam: & hoc modo dicimus eſſe pro-
D priam perfectionem illius. Vnde fit, vt ex proprio conceptu, ſeu ratione formali non dicat perfectionem ſimpliciter ſimplicem, ſicut dictę virtutes. Ratio eſt, quia intrinſecè reſpicit ſuperiorem, habere autem ſuperiorem, imperfectionem inuoluit, propriúmque naturæ creatæ eſt. Sicut ergò natura diuina ſuperiorem non habet, ita nec capax eſt Religionis. Et declaratur, quia Religio eſt ad alterum, nemo enim colit ſe ipſum, ſed alium: At Deus non habet alterum Deum, quem colat, neque aliquem infrà ſe colere poteſt, ſed amare, benefacere, aut miſereri, quia omnia reſpicit, vt ſibi inferiora, & indigentia.

Dices

Obiectio 1. Soluitur, & oſtenditur vnam perſonam diuinã aliam non poſſe colere.

4. Dices ſaltem poſſe vnam perſonam diuinam colere aliam, quatenus habet excellentiam relatiuam diſtinctam. Reſpondeo, non poſſe, tùm quia omnes perſonæ ſunt vnum in voluntate, tum etiam quia ſunt vnum in illa excellentia, ſecundùm quam ſunt dignæ cultu, & veneratione religioſa. Nam perfectio relatiua in tantum ad hoc ſufficit, in quantum eſſentialem perfectionem in re includit: & ideò Trinitas vnica tantùm adoratione ſimpliciter adoratur.

Obiectio. 2. *Iſaiæ c. 42.* *Solutio eiuſdem.*

Dices rurſus, Deus vult gloriam ſuam formaliter, quatenus gloria eſt, iuxta illud: *Gloriam meam alteri non dabo*: ergo vult vt alij ipſum glorificent, & honorent: ergo formaliter vult cultum ſub ratione cultus; ſed in hoc conſiſtit propria, & formalis perfectio Religionis, ergo. Reſpondeo, aliud eſſe, velle ſibi deferri cultum, aliud velle deferre cultum alteri: hoc poſterius pertinet ad obſeruantiam, & Religionem, non verò illud prius, quia re vera non eſt motus ad alterum, ſed ad ſe; vnde magis ſpectat vel ad amorem ſui, ſeu proprij commodi, aut quaſi commodi, vel ad ſummum pertinet ad ſimplicem affectum boni honeſti, quod ab vnoquoque amari, vel deſiderari poteſt in alterius voluntate.

Tertia aſſertio magis explicatur.

5. Addidi verò in aſſertione, talem naturam debere eſſe intellectualem, vel rationalem, non ſolùm propter generalem rationem virtutis moralis, ad quam eſt neceſſarius vſus rationis propter libertatem, quam poſtulat virtus moralis, & propter cognitionem boni honeſti, in quod tendit virtus: ſed etiam propter ſpecialem rationem huius virtutis, quæ habet pro immediato, & proximo ſubiecto voluntatem, tùm quia proprius actus eius eſt in voluntate, vt ſuprà oſtendi, tùm etiam quia non verſatur immediatè circa paſſiones, ſed circa operationes, & ad alterum tendit. De his autem virtutibus, quæ ſunt ad alterum, extra controuerſiam eſt, quod ſint in voluntate, (quidquid ſit de aliis virtutibus) ergò Religio dicit ex intrinſeca ratione habitudinem ad voluntatem creatam, quæ non eſt niſi in natura intellectuali, & ideò dicitur eſſe propria illius.

6. Addo etiam, dici propriam talis naturæ, quia habet quandam adæquationem cum illa. Nam licet Religio, vt eſt habitus quidam, non inſit omni voluntati creatæ: nihilominùs ſemina huius virtutis cuicunque intellectuali naturæ indita ſunt, omníſque voluntas creata reſpicit Deum vt ſuperiorem, éſtque ſub illius dominio, & ideò capax eſt Religionis, & illam poſtulat, vt magnam perfectionem ſuam, quia perfectio voluntatis creatæ conſiſtit in debita coniunctione, & ſubiectione ad Deum. Quod adeò verum eſt, vt in humana Chriſti voluntate, quantumuis deificata, virtus hæc locum habuerit, & neceſſaria fuerit quia ſemper manſit inferior, & ſubiecta, & ideò attentè non dixi hanc virtutem eſſe propriam perſonæ creatæ, ſed naturæ, quia poteſt eſſe in perſona increata ſecundùm creatam naturam. Vnde à fortiori eſſe poteſt in omni perſona creata. Ideóque in omnibus voluntatibus Beatorum hæc virtus inuenitur, quia maximè ſunt ſubiectæ Deo, & ipſum adorant. Nec refert, quod habeant neceſſariam rectitudinem ex perfecta coniunctione ad ipſum Deum, quia ad hanc ipſam rectitudinem cooperatur Religio in eis exiſtens.

Sitne Religio in damnatis.

7. De inferioribus autem voluntatibus, ſeu exiſtentibus in inferiori ſtatu conſtat voluntates damnatorum eſſe incapaces huius virtutis non ſecundùm ſe, ſed ratione ſtatus. Quod quidem generale quodam modo eſt omni virtuti propter obſtinationem damnatorum in malo: ſpeciali tamen ratione in hac verum eſt propter maximum odium Dei, quo ſemper tenentur: ex quo fit, vt illum blaſphement, & contemnant, quantum poſſunt. Quod ſi coguntur illi genua flectere iuxta illud ad Philippenſes 2. *Omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*: vt multi exponunt, tamen illud ipſum non faciunt ex virtute, ſed ex neceſſitate, quia, velint nolint, coguntur recognoſcere Chriſtum, vt Deum, & Dominum quamuis illi reuerentiæ ſigna non exhibeant niſi vel ex praua intentione, vel neceſſitate, coacti a Deo per Sanctorum Angelorum miniſterium, de quo alias. At verò Viatores ex ſe capaces ſunt huius virtutis: ex defectu autem cognitionis diuinæ, aut rectitudinis voluntatis, poſſunt illa priuari.

D. Paul. ad Philip.

Specialiter autem dubitari poſſet de hac virtute, quatenus infuſa eſt, an locum habeat in homine peccatore habente Fidem, & Spem. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia talis homo poteſt habere actus proprios, & perfectos huius virtutis, & maximè poteſt orare Deum, vt ſupernaturalem finem, & auctorem, cum debita fiducia, & aliis requiſitis ad impetrationem: imò hoc eſt vnum ex potiſſimis mediis, quæ talis homo habet ad recuperandam gratiam: ſed oratio ſupernaturalis eſt actus Religionis infuſæ: ergo etiam virtus ipſa habet locum in peccatore. In contrarium verò eſt, quia nulla alia virtus moralis cenſetur eſſe in peccatore, nec recuperari, niſi recuperata gratia. Propter quod, hæc dubitatio videri poteſt generalis omnibus virtutibus moralibus, vt re vera eſt: habet tamen hîc ſpecialem rationem dubitandi, quam propoſui. 8.

Sine gratia habituali poteſt quis habere actus Religionis ſupernaturales.

Videtur autem mihi ratio illa conuincere, poſſe peccatorem habere veros actus ſupernaturales pertinentes ad virtutem infuſam Religionis, vt de oratione explicui, & idem cenſeo de ſacrificio, nõ ſolùm vt exterius fit, quod per ſe eſt clarum, ſed etiam, vt procedit ex vera exiſtimatione, & interiori affectu colendi Deum, vt Fide propoſitum. Nam veram, & ſupernaturalem exiſtimationem de Deo, & de cultu illi debito præbet Fides, quæ in peccatore manet, qua ſuppoſita, voluntas cum auxilio Dei, quod de ſe paratum eſt, pro libertate ſua poteſt velle exhibere Deo illum cultum, quamuis non exhibeat perfectum amorem. Quia iſti duo actus non ſunt ita inter ſe connexi, vt honor neceſſariò ſupponat amorem, præſertim perfectum appretiatiuè, & ſuper omnia, & ideò ex parte Dei etiam non negatur auxilium ſufficiens ad efficiendum priorem actum, etiamſi alius non fiat. Nam peccator ponit in Deo ſuam totam fiduciam, & ſpem, etiamſi nondum in eo collocet totum amorem ſuum. Ergo ſimili proportione poteſt illum orare, vel ſacrificium offerre ex affectu ſupremi cultus. Itaque quod ad actum attinet, mihi non eſt dubium, quin habere poſſit locum in voluntate peccatoris. 9.

Habitus ſupernaturalis Religionis ſine gratia in homine, de lege eſſe non poteſt.

De habitu verò non eſt ita neceſſarium: nam licet indirectè inferatur, nullam eſſe repugnantiam, quòd talis habitus ſit in tali voluntate, nihilominùs de facto veriſimile eſt, ſequi hanc virtutem legem communem aliis virtutibus moralibus infuſis, nimirum, vt Charitatem comitetur, & ab illa non ſeparetur. Fidelis ergò cum primũ mortaliter peccat, Religionem infuſam cum gratia amittit: poſteà verò quamuis actus Religionis ſupernaturalis, & ex auxilio gratiæ efficiat, non ſtatim virtutem ipſam infuſam recuperat, donec ſufficientem de peccato pœnitentiam agat, quia neque illam meretur de condigno, cum non ſit in ſtatu gratiæ, neq; ad illam ſufficienter ſe diſponit. Quia hæc virtus non eſt talis, vt per ſe conferatur, ſed vt proprietas conſequens ad formam gratiæ, & ideò ſola illa eſt diſpoſitio ſufficiens ad talem virtutem recuperandam, quæ ſufficit ad iterum obtinendã gratiam. Actus ergo illi pro eo ſtatu non fiunt connaturali modo, ſed ſunt ab auxilio ſpeciali Dei operantis, 10.

tantis, nondum verò inhabitantis per ſanctificantem gratiam.

11. Qualis Religionis habitus in appetitu ſenſitiuo eſſe poſſit.

Tandem quæri hîc poteſt. An hæc virtus poſſit eſſe ſolùm in rationali natura ſecundùm mentem, ſeu voluntatem ſpiritualem, vel etiam ſecundùm appetitum ſenſitiuum. Nam rationes ſuperiùs factæ videntur probare, nullo modo poſſe eſſe in tali appetitu, tum quia Iuſtitia, & virtus ad alterum, non eſt in illo: tum etiam quia excellentia obiecti huius virtutis videtur tranſcendere illum inferiorem appetitum. In contrarium autem eſt, quia hic appetitus poteſt aliquo modo tēdere in Deum, vt ſuprà dixi. Vnde etiam dixi, poſſe hunc appetitum habere aliquos actus, quibus ad diuinum cultum ſuo modo cooperatur, in quibus actibus difficultatem aliquam patitur, vt experimento conſtat. Eſt ergo capax habituum, quibus ad huiuſmodi actus promptior fiat, prout ipſo vſu, & experientia cognoſcitur. Talis ergò habitus ad hãc virtutem pertinet, illiq; inſeruit, vt voluntas faciliùs, & ſuauiùs in operibus huius virtutis ſe exerceat, dum appetitus ipſe promptè in hoc officio illi cooperatur. Denique in ſimili cauſa, & ob rationes ſimiles diximus tractando de Pœnitentia dari in appetitu ſenſitiuo habitum aliquem pœnitentiæ, ſeu deſeruientem virtuti pœnitentiæ: ergo idem cum proportione eſt hîc dicendum. Quod ſanè concedimus; Quanquam, vt ibi etiam dixi, talis habitus non mereatur nomen virtutis per ſe ſpectatus, ſed ad ſummum, vt coniunctus virtuti voluntatis, & ab illa quaſi informatus moraliter. Et ideò nullam rationem illius habitus in præſenti habemus, ſed ſolius virtutis, quæ in rationali, & creato appetitu exiſtit.

Corollarium primum, de cauſis virtutis Religionis.

12. Cauſæ virtutis Religionis. Finalis.

EX dictis obiter intelligi poteſt, quas cauſas habeat hæc virtus, & ideò non oportet de hac re ſpecialem diſputationem inſtituere. Prima enim cauſa, quæ eſt finalis, iam declarata eſt, coincidit enim cum obiecto huius virtutis, ſi ſit ſermo de fine per ſe, & intrinſeco, nam finis extrinſecus, quem adhibere poteſt operans, per accidens eſt, & variari poteſt, nec cadit ſub ſcientiam.

Efficiens.

Cauſa efficiens propria, & Phyſica in acquiſito habitu ſunt actus: in infuſo, Deus, ſuppoſita diſpoſitione ſubiecti, quæ fit etiam per actus proportionatos. Moralis autem cauſa per meritum, vel impetrationem, & inſtrumentalis per ſacramenta, ita poſſunt interuenire in hac virtute, ſicut in aliis, neque in hoc habet aliquid ſpeciale hæc virtus.

Formalis.

Cauſa formalis Phyſica, & propria hîc nulla eſt, quia ipſa Religio eſt quædam forma: Metaphyſica verò eſt differentia ſpecifica eius, quam mox inquiremus. Obiectum verò, quod ſolet reputari quaſi forma virtutis, quatenus ſpecificat illam, iam explicatum eſt.

Materialis.

Denique materialis cauſa virtutis non eſt niſi ſubiectum eius, quod in hoc ipſo capite à nobis declaratum eſt, tàm quoad ſubiectum proximum, quod eſt voluntas, quàm quoad remotum, quod eſt natura, vel perſona. Alia item materia, quæ in virtutibus interuenit, & vocatur, *Circa quam*, cum materiali obiecto coincidit, quod etiam declaratum eſt; nihil ergò de his cauſis dicendum ſupereſt.

Corollarium ſecundum, de effectibus virtutis Religionis.

13. Effectus virtutis Religionis.

OMnes item effectus, qui in hac virtute conſiderari poſſunt, ex dictis colligi, & facillimè intelligi poſſunt: ſi tales ſint, vt generaliter ad ipſam virtutem pertineant, ad duo enim capita reuocantur. A Nam hic effectus poteſt eſſe, vel formalis, vel in genere cauſæ efficientis, quia cauſalitas materialis hîc locum non habet, vt per ſe conſtat. Finalis verò inueniri poteſt, multa enim ab homine fieri poſſunt propter hanc virtutem obtinendam, & tunc illa omnia poſſunt dici effectus huius virtutis in genere finis, tamen quia illa ſunt extrinſeca, & pro arbitrio operantis multiplicari poſſunt, non pertinent ad particularem conſiderationem huius virtutis. Tantùm ergo ſuperſunt illi duo effectus, qui communes ſunt omni virtuti, & tanguntur in definitione virtutis, cum de illa dicitur, quod *Facit bonum habentem, & opus eius bonum reddit.* Nam primum horum facit formaliter, id autem præſtat vnaquæque virtus ex parte, & ita hæc virtus facit habentem religioſum, id eſt, promptum, & facilem ad religioſum cultum Deo B perſoluendum, vel ſi loquamur de infuſa, inclinat ad colendum Deum ſuperiori quadam ratione, & ad hoc dat & poteſtatem, & quandam connaturalitatem: & in hoc terminatur formalis effectus huius virtutis. In quo proportionem ſeruat cum reliquis, neque habet aliquid ſpeciale notatione dignum. Secundum autem, id eſt, opus bonum facit hæc virtus effectiuè, ſiue Phyſicè eliciendo, ſiue moraliter imperando iuxta ſuperiùs tractata. Quibus nihil hîc addere neceſſe eſt, quia huiuſmodi effectus cum actibus huius virtutis coincidunt. Poteſt autem hæc virtus mediis ſuis actibus habere alios effectus, non tam Phyſico, quàm morali modo, & ſic peculiariter habet effectum impetrandi, media oratione, de quo infrà dicemus, & habere poteſt etiam effectus merendi, vel ſa- C tisfaciendi: ſed hi communes ſunt aliis virtutibus, & ſiquid habent peculiare aliqui actus huius virtutis, propter quod cenſeantur habere peculiarem aptitudinem, ad hos effectus, cum ipſis actibus explicandum eſt, ideóque nihil amplius de his effectibus hoc loco dicere neceſſe eſt.

CAPVT II.

Quomodo diſtinguatur Religio à Fide, Spe, & Charitate.

1. Ratio dubitandi.

RAtio dubitandi ſumi poteſt ex Auguſtin. in Enchi. cap. 2. & 3. dicente, *Deum coli à nobis Fide, Spe, & Charitate:* ergo cùm Religio tantùm ſit ad colendum Deum, non eſt neceſſaria tanquam diſtincta D ab illis virtutibus, cum dictum officium per illas ſufficienter impleatur. Vnde idem Aug. lib. 10. de Ciuitate cap. 9. de dilectione Dei, ait, *Hic eſt Dei cultus, hæc vera Religio.* (D. Auguſt.) Deinde de Spe, & Charitate eſt ſpecialis difficultas, quia vel in Religione conſideramus reuerentiam, quam Deo exhibet, vel affectum reuerendi Deum. Illa prior reuerentia videtur ad virtutē Spei pertinere, ſub vna ratione, licet ſub alia poſſit ad Charitatem ſpectare. Affectus autem ad Charitatem omninò pertinet, non eſt ergo neceſſarium diſtinctam addere virtutem. Minor quoad priorem partem probatur, quia reuerentia Dei eſt quidam timor eius, ex ſententia D. Thom. 22. q. 81. art. 2. ad 1. Timor E autem eſt actus virtutis ſpei, vt alibi dixi, quatenus eiuſdem virtutis eſt tendere in finem, & timere illo carere. (D. Thom.) Quod ſi timor eſt filialis, Charitatis eſt actus. Quoad aliā verò partem probatur eadē minor. Quia ille affectus reuerendi Deum, eſt quidam amor eius propter ipſum, ſicut affectus quærendi in omnibus gloriā & honorem Dei, actus eſt Charitatis eiuſdem Dei, quia eſt beneuolentia ad ipſum propter ipſum, ergo nullus eſt affectus proprius Religionis, qui non ſit etiam Charitatis. Religio ergo non dicit virtutem diſtinctam, ſed continet, & declarat veluti ſecundariū effectum Charitatis, quo primò vult Deo intrin-

ſeca bona, deinde etiam extrinſeca, inter quæ ſunt cultus, timor, &c. Confirmatur, quia Religio dicitur eſſe idem, quod ſanctitas: at ſanctitas vera non eſt, niſi Charitas, ergo.

2. *Vnica aſſertio, Religionis virtus à Fide, Spe, & Charitate diſtinguitur ſaltem ſpecie.* Dicendum nihilominus eſt, Religionem eſſe virtutem à tribus Theologicis diſtinctam. Aſſertio eſt communis, & certa ex D. Thom. dicta q. 81. art. 4. & 5. & cæteris Theologis in 3. d. 9. vbi breuiter de hac virtute diſputant, & hoc vt certum ſupponunt. Et probatur facilè ex dictis de obiecto formali Religionis, nam diſtinctio virtutum ex obiecto proximo, & formali petenda eſt, obiectum autem proximum, & formale Religionis eſt diuerſum ab obiectis illarũ virtutum, ergo. Minor patet, quia ſi conſiderentur omnes hæ virtutes, vt tendunt in Deum, Religio formaliter reſpicit in Deo excellentiam, ſub ratione cuius dignus eſt ſupremo cultu, & honore. At Fides attingit Deum ſub ratione primæ veritatis, Spes ſub ratione maximi boni noſtri, Charitas ſub ratione ſummi boni in ſe, & propter ſe amabilis. Quæ rationes omnes ſunt valdè diuerſæ ab ea, quam obſeruat Religio. Item ſi conſideretur in his virtutibus materia proxima, in Religione ſemper eſt aliquid creatum, vt ſuprà viſum eſt, in illis verò tribus eſt Deus ipſe, ergo.

3. *Religio à Fide quomodo diſtinguatur.* Meliùs verò hoc confirmabitur diſcurrendo per dictas virtutes ſingulas. Et primò de Fide loqui poſſumus, vel quoad habitum, quem ponit in intellectu, vel quoad illũ, quem requirit in voluntate. De primo nota eſt diſtinctio, quia Fides, quoad illum habitum, eſt virtus intellectualis, Religio eſt affectiua, ſeu appetitiua; vnde Fides eſt in intellectu, Religio in volũtate. Eſt ergo clara diſtinctio. De ſecundo vero habitu conuenit ille quidem cum Religione in ſubiecto proximo, quia vterque habitus eſt in voluntate; conueniunt item, quia vterq; attingit aliquo modo Deũ, vt obiectum *Cui*, vnde vterque immediatè verſatur circa aliquam materiam creatam, ſeu circa aliquem actum humanum, quo mediante attingit Deum, & vtraque reſpicit Deum, vt obiectum *Quo*, ſeu formale talis materiæ, vt de Religione ſuprà eſt oſtenſum de alio autem habitu patet, quia Deus reuelans, ſicut facit res à ſe dictas credibiles, ita reddit fidem earum amabilem, & rectæ rationi cõſentaneã. Differunt autẽ, quia pia voluntatis affectio dum mouet, ac determinat intellectũ ad credendum, non reſpicit in actu credẽdi, honorem, vel cultum Dei, ſed veritatem infallibilem: ſub teſtimonio Dei propoſitam per iudicium: quod intelligitur ex iudicio, quod antecedit illam voluntatem, iudicat enim homo credendũ eſſe Deo dicenti, nõ quia Deus eſt dignus cultu, & honore, ſed quia eſt prima veritas teſtificans, quæ digna eſt credulitate. Vnde etiam inter homines aliud eſt eſſe fide dignum aliquem, quod habere poteſt etiamſi ſit infimus de plebe: aliud verò eſſe dignum ſpeciali obſeruantia, quod requirit aliquam excellentiam. Eſt ergo clara diſtinctio Religionis à Fide quoad vtrunque habitum eiuſdem fidei.

4. *Religio ab Spe quomodo diſtinguatur.* Quod ad Spem attinet, generalis, & primaria differentia inter ipſam, & Religionem explicabitur in cap. ſeq. quæ conſiſtit in hoc, quod Spes attingit Deũ, vt obiectum *Quod*, non autem Religio. Illa verò, quæ tacta eſt ſufficit, eſtq; magis ſpecifica, quod Spes non attingit Deum, vt ſuperiorem, & excellentem formaliter: ſed vt bonum ſummũ ſperantis. Vnde cum Spes confidit in Deo, vel ſperat ipſum conſequi, non id facit, vt colat Deum, vel reuerentiam exhibeat, ſed vt in illud tendat, vt in bonum conſequendum. In quo officio ſtatim apparet longè diuerſa honeſtas, & ratio virtutis, quàm ſit in Religione.

5. Ad difficultatem autem tactam de actu reuerentiæ reſpondeo, nomen hoc *Reuerentia* æquiuocum eſſe, nam cum homo dicitur reuerentiam exhibere Deo, tria ibi concurrere poſſunt, duo interiora, & vnum externum. *Reuerentia quid ſit, &. qua virtute.* Primò enim interiùs cõcipitur æſtimatio quædam, per quam aliquis magnam reputat diuinam excellentiam, & hoc fit per actus intellectus, vel Fidei, vel Sapientiæ, aut Scientiæ. Secundò inde naſcitur in animo veluti fuga quædam accedendi ad Deum, aut nimis familiariter tractandi cũ illo, quæ ad voluntatem ſpectat, & ſine dubio timor quidam eſt, qualis erat in illis, qui dicebant ad Moyſem: *Exod. 20.* *Loquere tu nobis, non loquatur nobis Dominus.* Tertiò hinc naſcitur, vt tractando cum Deo, vel ad illum accedentes ſigna aliqua illius æſtimationis, & timoris exhibeamus. Nomen ergo *Reuerentia* his omnibus tribuitur. Vnde Henri. quodlib. 10. q. 6. & Palud. in *Henr.* *Palud.* 3. d. 9. q. 1. art. 3. dicunt, *Reuereri aliquem, eſſe bonum alicuius magnum reputare*, quod pertinet ad primum actum. D. Thom. autem dicta q. 81. art. 2. ad 1. ait, *D. Thom.* *Reuereri Deum, eſſe actum doni Timoris.* Vnde ſentit reuerentiam conſiſtere in actu ſecundo. At Cicero lib. 2. *Cicero.* de Inuent. *Obſeruantia*, inquit, *eſt per quam ætate, aut ſapientia, aut timore, aut aliqua dignitate antecedentes reueremur, & colimus.* Et lib. 1. Offic. *Adhibenda eſt* (inquit) *quædam reuerentia aduerſus homines.* Vbi ad tertium illud, quod propoſuimus ſignificandum, videtur vocem illam vſurpare. Atque ita expeditur facilè difficultas, nam reuerentia ſumpta primo modo, non eſt actus à Religione elicitus, ſed à Fide, vel alio dono intellectus. Secundo item modo quamuis D. Thom. *D. Thom.* ſignificet, non elici à Religione, ſed ab ſpeciali dono Timoris, nihilominus probabile eſt, ſub aliqua ratione elici ab Spe, & à Charitate, quod non obſtat diſtinctioni harum virtutum à Religione, vt per ſe conſtat. An verò reuerentia illis modis accepta poſſit eſſe actus imperatus à Religione, in ſuperioribus tactum eſt, & paulò inferiùs in hoc capite dicemus. Eſto tamen, ſit actus imperatus, non ſequitur quod Religio non ſit virtus diſtincta, quia vna virtus imperare poteſt alteri, à ſe diſtinctæ. Addo inſuper, aliquem timorem reuerentialem poſſe eſſe elicitum à Religione, ſub diuerſa tamen ratione. Nam Charitas timet accedere ad Deum indebito modo, ne illum offendat. Spes, ne priuetur Deo, & pœnam incurrat: Religio, ne deficiat in debito cultu Dei. Sic abſtinere à frequentia communionis, poteſt eſſe actus Religionis, & ab ea dicitur, ſicut odiſſe irreuerentiam Dei. Reuerentia item tertio modo ſumpta, eſt actus Religionis. Et ſic dicit D. Thom. dicta ſolut. ad 1. *D. Thom.* *Ad Religionem pertinere, facere aliqua propter diuinam reuerẽtiam*, id eſt, exhibere ſigna interioris æſtimationis, & timoris diuini, quæ etiam nomine reuerentiæ ſignificantur. Reuerentia verò hoc tertio modo accepta non ſignificat ſolùm actum internum præciſè ſpectatum, ſed vt procedit ab affectu accedendi ad Deum cum talibus ſignis, vel tali modo, qui conſentaneus ſit æſtimationi, quam de illo habemus. Et hic affectus non eſt Spei, nec Charitatis, ſed Religionis immediatè ab ea elicitus, exterior vero exhibitio ſignorum, eſt actus exterior, vel elicitus, vel proximè imperatus ab eadem Religione.

Venio ad Charitatem, de qua nõ eſt dubium, quin nullum commercium habeat cum Religione, quoad officium amandi Deum propter ſeipſum, volendo illi omne intrinſecum bonum, quod habet, ſeu eſt. 6. *Religio quomodo à Charitate diſtinguatur.* Difficultas verò eſt de Charitate quoad amorem, quem Deo exhibet, volendo illi etiam externa bona, quæ præcipuè ſunt honor, adoratio, & gloria Dei. Cum enim affectus exhibendi Deo hæc eadem bona, pertineat ad Religionem, videntur quoad hos actus non diſtingui, & conſequenter nomine Religionis nõ ſignificari virtutem à Charitate Dei diſtinctã, ſed ſignifi

ſignificari eandem Charitatem ſub inadæquato quodam conceptu, ſcilicet, quatenus eſt veluti quædam beneficentia ad Deum. Sicut beneficentia ad proximum, non eſt alia virtus ab amicitia illius, ſed dicit illam, vt afficit hominem ad benefaciendum amico.

7. Veruntamen ex hac ipſa comparatione ad res humanas, illam ampliùs expendendo, intelligetur facilè diſtinctio, & ſoluetur difficultas tacta. Nam eſto, amicitia humana, vel Charitas erga proximum ſit benefactiua, hoc non impedit, quominus iuſtitia, gratitudo, & obſeruantia, quibus proximo etiam aliquod bonum conferimus, & conferre volumus, ſint virtutes diſtinctæ à Charitate proximi, ſeu amicitia, & beneficentia. Ita verò comparantur Charitas, & Religio ad Deum, ſicut amicitia, & iuſtitia ad proximum. Nam Charitas Dei amicitia quædam eſt cum illo, vt conſtat 2.2. q.23. Et Religio eſt quædam iuſtitia, & obſeruantia ad Deum, vt infrà dicemus. Amicitia itaque per ſe primò reſpicit beneuolentiam perſonæ, cui vult bonum formaliter, ac præcisè propter bonum eius. Iuſtitia verò intendit reddere alteri ius ſuum; quod quidem, quamuis re ipſa cadat in bonum, vel commodum eius, cui fit ſolutio: iuſtitia tamen ipſa formaliter non attendit hoc bonum, vel commodum, ſed honeſtatem, quæ in conſtituenda æquitate per talem ſolutionẽ inuenitur. Ita ergo diſtinguetur Charitas à Religione etiã in his actibus, in quibus videntur circa eandem, vel ſimilem materiam verſari. Nam ſi aliquando Charitas amat diuinã gloriam, & honorem, illud ipſum eſt ex amicitia, & beneuolentia ad ipſam perſonam Dei, neque in eo attendit honeſtatem, quæ eſt in reddendo debito, ſed hoc ſolùm, quòd ſit aliquo modo bonum Dei, quem propter ſe diligit, tanquam vera amicitia ad Deum ipſum. Religio autem in diuina gloria procuranda, aut reddenda reſpicit diuinam excellentiam, & debitum, quod ex illa naſcitur, vt ſuprà ſatis declaratum eſt.

D.Thom.

8. *Prima expoſitio verborum Auguſtini.* *D.Thom.* Ad rationem ergo præcipuam dubitandi, ex dictis ſatis reſponſum eſt. Teſtimonium verò Aug. ibi adductum, variè exponitur. Primò D.Thom. dicta qu.81. art.5. ad 1. reſpondet, ſenſum Auguſtini eſſe, Fidem, Spem, & Charitatem generare in nobis verum cultum Dei, ita vt ſenſus ſit cauſalis, his nimirũ virtutibus coli Deum, non quia ipſæ eliciant cultum Dei, ſed quia generant, & inducunt illum, vel illuminando, vel imperando. Eodem modo intellexerunt Aug. Durand. 3 d.9. qu.1. Marſil. qu.8. art.1. dub.3. Et quidem ſententia veriſſima eſt in ſe; quòd verò ille fuerit ſenſus Auguſtini, non audeo dicere: quia in cap.2. expreſsè interrogat, quomodo colendus ſit Deus, & reſpondet in cap.3. *Fide, Spe, & Charitate*, & in cap.6. repetit *Illa tria, per quæ colendus eſt*; non ergo agit de principio, & cauſa cultus, ſed de ipſo cultu, & de modo, & actibus, quibus Deus colendus eſt, quia in eis verus cultus continetur. Exiſtimóque, cum Auguſtinus Fidem, Spem, & Charitatem numerat, non ſolos actus internos ab his virtutibus elicitos intelligere, ſed etiã omnes actus quacunque ratione ab his virtutibus procedentes comprehendere, vt in altero loco lib. 10. de Ciuitate cap.6. & 9. clariùs conſtat.

Religio elicit cultũ Dei, aliæ imperant. *Durand.* *Marſil.*

9. *Altera expoſitio.* Aliter ergo idem D.Thom. in 3.d.9.q.1.art.1.q.3. reſpondet, coli Deum Fide, Spe, & Charitate tanquam actibus, quibus Religio vtitur, ſeu quos imperat ad colendum Deum, quia ipſi continent in ſe quaſi materialem cultum Dei ſupremum omnium, licet formalis intentio eius ſub ratione cultus ad Religionem pertineat. Sicut contritio ex Charitate, eſt nobiliſſimus actus *Pœnitentiæ*, licet intendere illum ſub ratione recompenſationis, ſit ſpecialis virtus Pœnitentiæ, & non Charitatis. Vnde conſtat, non eſſe inconueniens, actus Theologicarum virtutum à morali aliqua imperari, etiamſi illæ perfectiores ſint, quia hoc imperium non eſt niſi motio, ſeu applicatio ad actum proprium, propter finem alterius virtutis, quæ applicatio poteſt fieri ex libertate voluntatis, etiamſi ex natura rei neceſſaria non ſit, atque ita poteſt virtus inferior vti actu ſuperioris virtutis ad ſuum finem propter proportionem, quam ad illam habet. In quo nulla eſt inordinatio moralis, ſed potiùs quoddam augmentum perfectionis, ſaltem extrinſecum, & accidentarium, quod in diuinam gloriam tandem ordinatur.

Nihilominus hæc expoſitio aliis non probatur, tũ quia non eſt de mente Auguſtini, tum etiam quia falſam continet doctrinam. Putant enim nõ poſſe fieri, vt actus Fidei, Spei, & Charitatis à Religione imperentur in Dei cultũ. Non quia Religio non poſſit imperare actus perfectiſſimarum virtutum, id enim non repugnat, vt oſtenſum eſt, ſed quia oportet, quando ſic imperat, vt actus imperatus habeat proportionẽ, & aptitudinem ad finem Religionis, propter quem imperatur. Actus autem Fidei, Spei, & Charitatis de ſe non ſunt apti ad cultũ Religionis, quia non continent notam ſubiectionis ex parte colentis, nec ſignificationem, vel teſtificationem diuinæ excellentiæ, & recognitionis eius. Vnde Bonauent. 3.d.9.art.2.qu.2. ad 1. & 2. ad Auguſtinum reſpondet, locutum fuiſſe latè de cultu, non prout pertinet ad ſpecialem virtutem Religionis. Diſtinguit enim ibi triplicem acceptionem cultus, communis, proprij, & propriiſſimi. Primo modo ſignificat omnem actum virtutis relatum in Deum, vt in finem. Secundo ſignificat actus, quibus vnimur Deo, vt obiecto immediato, vt ſunt actus, Fidei, Spei, & Charitatis. Tertio ſignificat actus, qui fiunt ſpecialiter in honorem Dei, & teſtimonium excellentiæ diuinæ. Ait ergo, Auguſtinum locutum fuiſſe in ſecunda ſignificatione. 10. *Propoſita D.Thom. explicatio ab aliquibus impugnatur.* *D.Bonau.*

Ego vero in 3.p.tom.1. oſtendi, poſſe Religionem imperare actus Theologicarum virtutũ in peculiarẽ, & maximũ, ac propriiſſimum Dei cultum. Quod etiã D.Thom. dicta q.81. art.8. ſatis ſignificauit, dum vniuerſaliter tribuit ſanctitati, (quam idem eſſe cum Religione docet, vt ſtatim dicemus) poſſe imperare actus omnium aliarum virtutum. Vbi Caiet. expreſsè id docet de actibus Theologicis. Imò tunc (ait) Religionem mereri nomen ſanctitatis, quando imperat vnionem cum Deo per tales actus. Art. item 6. ad 1. & 2. eiuſdem quæſtionis, ſine limitatione dicit, Religionem eſſe virtutem vniuerſalem in imperando aliis, & omnia opera virtutũ omniũ, vt ſunt ex imperio Religionis, eſſe quædã ſacrificia. Sub qua vniuerſali locutione, actus Theologicos, etiã ipſius Charitatis cõprehendit, ſicut & Auguſt. quem refert, & exponit. Idem tenet Greg. de Valent. 3.to. diſp.6. qu.1. puncto 2. Et vterque vtitur argumento ex voto ſumpto, quia actus virtutũ Theologicarũ poſſunt eſſe materia voti, ergo poſſunt imperari à Religione. Quam rationẽ aliqui putant infirmã, quia ſine promiſſione non poſſumus affectum reuerentiæ attribuere his virtutibus, ſicut nec aliis extra Religionẽ: at facta promiſſione, iam habet locum in tali actu promiſſo affectus fidelitatis ad Deum, quẽ Religio ibi exerceat. At profectò argumentum ſatis firmum eſt, quia nõ ſolùm pertinet ad Religionẽ implere promiſſionem circa illos actus, poſtquam facta eſt, ſed etiam promittere illos, nam ipſemet actus vouendi, Religionis eſt. In vouendo autem non cernitur affectus fidelitatis, ſed cultus; ergo materia illa, quæ poteſt ſub votum cadere, non poteſt eſſe inepta ad cultum. Nec video quid deſit actibus Theologicarum virtutum, quominus aſſumi poſſint vt notæ reuerentiæ, & ſubmiſſionis, ac cultus. Quia eo ipſo, quod per Fidem captiuatur intelle-

11. *D.Tho. reſpõſio propugnatur veriſſima.* *Caiet.* *D.Auguſt.* *Gregor. de Valent.*

ctus

ctus in obſequium Dei, eſt aptiſſima nota ſubiectionis,& ſubmiſſionis. Idémq; eſt de aliis. Quapropter licèt affectus colendi non pertineat ad virtutes has, nec ad alias extra Religioné, (hoc enim nullus dicit:) tamen actus Theologicarum virtutum aptiſſimi ſunt, vt ex affectu colendi Deum, & tanquam teſtimonia excellentiæ eius Deo offerantur.

12. Hac ergò veritate ſuppoſita, rectè iuxta illam, Auguſtini verba intelliguntur, quia & intentio totius operis, & verborum proprietas optimè huic ſenſui accómodantur. Et ideò in alio loco de Ciuitate ſemper loquitur de actibus harum, & aliarum virtutum, non ſecundùm ſe, ſed vt in Deum referuntur, & hoc modo vocat illa ſacrificia, non, vt ſacrificiú dicitur de quodá peculiari ſigno externo diuini dominij, vt infra videbimus: ſed vt dicitur de omni cultu Dei ex vera Religione profecto. Ac denique licet illam expoſitionem Bonauenturæ admittamus, & illas varias ſignificationes cultus, (quamuis non omnes videantur ſatis vſu receptæ) nihilominus ex illis, & ex dicta interpretatione intelligi poteſt, in actibus Theologicarum virtutum eſſe ſufficiens fundamentum, vt à Religione impetrari poſſint ex affectu cultus; ideò enim dicuntur eſſe proprij cultus de ſe, licet non propriiſſimi, quia de ſe non habent formalitatem illam, quæ eſt in affectu colendi, habét tamen quaſi in actu exercito ipſam Dei reuentiam, & quandam ſubiectionem ad ipſum, ratione cuius poſſunt ex affectu formali cultus imperari. Ex quo tandem patet, hinc non ſequi identitatem inter Religionem, & has virtutes, ſed potiùs inde diſtinctionem illarum inter ſe clariùs innoteſcere.

D. Auguſt.

13. Religio qua ratione ſanctitas dicatur. D. Thom.

Supereſt, vt de ſanctitate, quod in vltima confirmatione petebatur, pauca dicamus, propter D. Thomá dicta qu. 81. art. 8. Vbi docet ſanctitatem ſpeciali ratione ſignificare Religionem ipſam, quod pertinet magis ad vſum, & etymologiam vocis, quàm ad rem nouam explicandam. Nec dubitari poteſt, quin iuxta proprietaté vocis latinæ ſanctitas ad Religionem pertineat, nam propriè dicitur ſanctè fieri, quod Religiosè fit, ac proinde ſanctitas propriiſſimè dicitur de ipſa Religione, ſub diuerſa conſideratione, ſeu appellatione. Nam Religio vocatur, vt præbet cultum Deo, ſanctitas verò quatenus mentem purificat, & diſponit, (imperando etiam ad hunc finé actus aliarum virtutú) vt firmiùs coniungatur Deo. Vbi obiter notare licet, pro his, quæ diximus, Religionem non tantùm poſſe imperare actus aliarum virtutú, vt continent cultum materialem, ſed etiam, vt bene hominem diſponant ad colendum Deum. Quod vſu ſatis conſtat, nam homo affectus ad orationem temperatè comedit, vt ſit ad orandú melius diſpoſitus. Tunc ergò abſtinentia à Religione imperatur. Exiſtimóque Religionem, vt officium ſanctitatis exercet, imperare actus Theologicos, vt ſupremum cultum, alios autem morales regulariter imperare, vt diſpoſitiones ad cultum. Sic ergo Religio ſanctitas eſt.

14. Nomé (Sanctitas) varias habet ſignificationes iuxta D. Auguſt.

Oportet tamen aduertere, hanc vocem *Sanctitas* varias habere ſignificationes, vt notauit Augu. ſerm. 14. de verbis Apoſtoli, circa finem, & attigimus in 1. to. 3. p. diſput. 18. ſect. 1. Sumpta verò ſanctitas prout attribuitur homini, & ad animam, verámq; eius ſalutem refertur, generaliùs ſumi ſolet pro ipſa gratia, vel iuſtitia, per quam formaliter ſanctificamur. Quid enim ſanctitas dici poteſt, quàm illud, quo propriè ſancti efficimur? illud autem eſt gratia, ſeu iuſtitia. Et hoc ſenſu videtur dixiſſe Paul. ad Heb. 12. *Pacem habete cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Similiter Concil. Trident. ſeſſ. 5. cap. 1. in hoc ſenſu dicit. *Adam in Paradiſo ſanctitatem, & iuſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe*, &c. ca. 2. ſubdit:

D. Paul. ad Heb. c. 12.

Conc. Trident.

A *Acceptam a Deo ſanctitatem, & iuſtitiam ſibi, & nobis perdidiſſe.* Hanc autem ſanctitatem declarat poſtea in ſeſſ. 6. conſiſtere in gratia, & donis Spiritus ſancti, & ideò cap. 7. iuſtificationem ſanctificationem appellat, quia nimirum ipſa iuſtitia ſanctitas eſt, qua Deus nos ſanctificat, *Signans, & vngens nos Spiritu promiſſionis ſancto.* Et in eodem ſenſu dixit Baſil. lib. de Spiritu ſancto *Sanctificationé non eſſe abſque Spiritu ſancto.* Ita vt angelici ſpiritus ſuapte naturâ ſancti non ſint, ſine communicatione Spiritus: *Aliàs*, inquit, *nihil ab ipſo Spiritu ſancto differret.* Aug, verò lib. de ſalutaribus docum. c. 9. dixit, *Sanctitatem in operibus iuſtitiæ poſitam eſſe*: quod intelligendum eſt de iuſtitia Chriſtiana, & ad Deum relata.

D. Baſil.

D. Auguſt.

15. Nomé ſanctitas, Religioni, & Charitati commune eſt.

B Hinc ergò Charitas meritò etiam dici poteſt ſanctitas animæ. Nam Auguſtin. dixit lib. de Natur. & gratia, 24. *Charitas eſt veriſſima, pleniſſima, perfectiſſimáque iuſtitia*; habet enim ſemper adiunctam ſecum gratiam, & cætera dona. Nam ſi Religio vocatur ſanctitas, eò quòd aliarum virtutum opera ad Dei gloriam referat: maiori titulo poteſt Charitas hoc nomen ſibi vendicare, quia altiori modo refert omnes virtutes, & ipſam Religionem in Deum, & quia illa eſt, quæ præbet maiorem firmitatem, & animi puritatem ad ipſum diuinum cultum præſtandum. Itaque fatemur, hoc nomen cómune eſſe poſſe Religioni, & Charitati: negamus tamen, inde ſequi, illas eſſe eãdem virtutem, quia vel æquiuocè de illis dicitur, vel ſolùm, quatenus aliquo modo conueniunt in tendendo ad Deum, & ordinando ad illum cætera virtutum opera, quæ ratio generica eſt, & non ſpecifica.

C

CAPVT III.

An Religio ſit virtus Theologica, vel moralis.

1. Ratio dubitandi proponitur.

QVamuis iam conſtet, Religionem non eſſe aliquam ex illis tribus virtutibus Theologicis, adhuc dubitari poteſt, an Theologica ſit, & cú illis virtutibus ſub tali genere proximo conſtituenda. Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia videtur Religio habere quandam ſpecialem cómunicationem, ſeu conuenientiam cum virtutibus Theologicis, ratione cuius ſolet illis annumerari, & ab aliis moralibus condiſtingui: ſic enim D. Tho. 1. 2. qu. 30. art 4 cum miſericordiam præfert omnibus virtutibus moralibus, non videtur ſub illis cóprehendere Religioné, nec 1. 58. arg. 2. vbi ſimiliter loquitur de iuſtitia legali: ergò videtur Religio ad altius virtutis genus pertinere, quod eſſe non poteſt, niſi Theologica virtus. Quod ſic declaratur: Ná virtutes Theologicæ illæ ſunt, quæ hominé ipſi Deo coniungunt, talis auté eſt Religio, ergò. Pater minor, quia Religionis munus eſt, totú hominem conſecrare Deo, ideò enim deuotio ponitur præcipuus Religionis actus, & Religio ipſa hac ratione ſanctitas appellatur, vt vidimus, ergò verè, & propriè vnit nos Deo. Cur ergò non erit Theologica virtus?

D

D. Thom.

E

2. Argumenta quæ ſuadent Religionem eſſe Theologicam virtutem. 1. Argum.

Solet reſponderi, non vnire nos Deo immediatè, ſed mediante aliqua materia creata, ſeu actione diſtincta ab affectu ipſius virtutis, de ratione autem virtutis Theologicæ eſſe, vt vniat nos Deo immediatè per actum internú proximè à ſe elicitum. Sed contra hoc, inſto diſcurrendo per ſingulas virtutes Theologicas, Ná Fides Theologica virtus eſt, etiá quoad habitum, quem ponit in voluntate, & tamé ille habitus nó attingit Deú immediatè, ſed mediante alia actione diſtincta ab affectu proximè elicito ab illo habitu, qui eſt pia affectio, nó immediatè ad Deú, ſed ad credendú Deo: ergo. Maior probatur, quia Fides habet, quòd ſit virtus propriè à voluntate, nam inde habet, quòd actus eius honeſtè, & liberè fiat, ergò ſi

2. Argum. habitus voluntatis non eſt virtus Theologica, nec Fides erit abſolute Theologica, virtus. Præterea de Spe eſt vulgare argumentum, quia nõ attingit immediatè Deũ, ſed mediante beatitudine formali, per quam ipſi vniri ſperamus: & ita non vnit nos Deo ipſi per ſuum proximum effectum, ſed beatitudini, qua illi vnimur, quæ beatitudo, aliquid creatum eſt. 3. Argum. Tandem Charitas non ſolum eſt virtus Theologica, quatenus amat Deum in ſe, ſed etiam quatenus amat Deo gloriam, & honorem propter ipſum, quia per hoc etiam amat Deum ipſum in ſe: Vndè talis amor reſpectu Dei eſt beneuolentiæ, licèt reſpectu honoris, & gloriæ Dei, ſit concupiſcentiæ.

3. Aſſertio 1. Religio non eſt virtus Theologica. D. Thom. Caietan. 1. ad Cor. 13.

Nihilominùs dicendum eſt, Religionem non eſſe Theologicam virtutem. Ita docet D. Thom. dicta q. 81. art. 4. & 5. & ibi Caiet. & omnes Theologi communiter in 3. d. 9. & ſuppoſita doctrina præcedentis capitis, ſumitur ex communi ſenſu Eccleſiæ, quia virtutes Theologales tres tantùm eſſe creduntur, de quibus propterea ſingulariter dixit Paulus. *Nunc autem manent Fides, Spes, & Charitas, tria hæc.* Rationem aliqui conantur deſumere ex ſola ratione formali obiecti, quæ debet eſſe Deus ſub aliqua ratione increata. Sed, hoc ſatis non eſt, quia Religio etiam habet pro obiecto formali Deum ipſum, id eſt, diuinam, & increatam excellentiam: illa enim eſt ratio, ſub qua Religio præbet cultum, vel adorationem, vt apertè docet D. Thom. (D. Thom.) hîc art. 4. Vbi ex ſpeciali ratione excellentiæ diuinæ colligit propriam, & ſpecialem rationem virtutis Religionis, & diſtinctionem eius ab aliis virtutibus. Eſt ergò illa ratio formalis obiecti huius virtutis, quod etiam ex ſuperiùs diſputatis cõſtat, ergò ſi ad rationem virtutis Theologicæ ſufficeret, vt reſpiciat Deum ipſum, vt obiectum formale ſub aliqua ratione increata, nihil deeſſet Religioni, quominùs virtus Theologica ſit.

4. Quæ ſint ad Theologicã virtutẽ neceſſaria.

Addendum ergò eſt, quamuis huiuſmodi formale obiectum ſit neceſſarium ad virtutem Theologicam, non tamen eſſe ſufficiens, ſed oportere, vt etiam proximè, & immediatè attingat Deum vt obiectũ *Quod*. Quia vt perfectè, & ſimpliciter ſit virtus diuina, neceſſe eſt, vt vtroq; modo Deũ attingat, id eſt, quod in illo nitatur tanquam in obiecto formali, & quod nos immediatè coniungat Deo, vt vltimo fini, & primo principio, quod ſpectat ad obiectum proximum, & immediatum, vt ſumitur ex D. Thom. (D. Thom.) ſuprà, & 1. 2. q. 62. art. 1. 2. & 4. Religio verò licet nitatur Deo, & excellentiæ eius, vt obiecto formali non tamen nos illi immediatè vnit vt obiecto *Quod*, & ideò nõ eſt Theologica virtus. Quod à ſimili confirmari poteſt exemplo Pœnitentiæ, & Obedientiæ, quæ hac ratione non ſunt Theologicæ virtutes.

5. Denique poteſt declarari in hunc modũ: Nam excellentia diuina ita eſt formalis ratio obiectiua Religionis, vt tamen nõ ſit obiectũ, quod immediatè vult ipſa Religio, quia velle Deo illã excellentiã potiùs eſt effectus Charitatis, quàm Religionis: velle autẽ illam alteri quàm Deo, nõ eſſet actus virtutis. Solùm ergò reſpicit diuinã excellentiam medio honore, vel cultu, quatenus ſcilicet ratione illius Deus ſic honorabilis eſt, & ab illa talis honor habet quòd ſit honeſtus, & debitus Deo: quod ſecùs eſt in omnibus virtutibus Theologicis. Quod in Fide eſt clarum, nam illa ita credit primæ veritati, vt credat etiam ipſam primam veritatem eſſe, vel infallibilem eſſe, vel quid ſimile. In Charitate etiam eſt manifeſtum, quia ita nititur bonitati diuinæ in amando vt illam etiam amet ipſimet Deo, & ita per ſe primò amat Deum ipſum. Idem denique eſt in Spe, nã ita ſperat aliquid à Deo, vt primò, & principaliter ſperet, & amet ipſummet Deum, tãquam ſummũ quoddam bonũ eius, qui illũ, A & in illo ſperat. Quia tamen hoc bonum non eſt (vt ita dicam) actuale bonũ ipſius hominis, niſi ei vniatur, & cõiungatur, ideò non ſperatur tale bonũ, quin ſimul ſperetur poſſeſſio eius, ſicut amatur calor vnitus, & pecunia poſſeſſa, amor verò non tendit immediatè ad ſolam vnionẽ, vel poſſeſſionẽ, ſed maximè ad calorem, vel pecuniã, quod tamen non ita eſt in Religione, quæ tãtum reſpicit Deũ, vt terminũ cultus: nõ vt bonum, quod immediatè amet, vt declaratum eſt.

6. Aſſertio 2. Religionem eſſe virtutẽ moralem.

Atque hinc à ſufficienti diuiſione cõcluditur, Religionem eſſe virtutem moralem. Quia virtus volũtatis ſufficienter diuiditur in Theologalem. & Moralem: oſtenſum eſt autem, non eſſe Theologalem, ergò eſt Moralis. Atque hæc eſt cõmunis ſententia. Solus Durandus in 4. d. 14. q. 2. dixit partim eſſe Moralem, & partim quaſi Theologicam, quod exponẽs num. 7. B ait, Latriam non eſſe purè moralem, quia non poteſt exire in actum ſuum, niſi præuiis actibus virtutum Theologicarum oſtendentium obiectum ſub circunſtantiis, ad quas ratio naturalis non poſſit attingere. Sed hoc non rectè dicitur, nec ipſe Durandus in 3. (*Durand.*) d. 9. ita loquitur, ſed abſolutè moralem eam vocat, ſicut reuera eſt, quia nulla eſt virtus, quæ in ſua eſſentiali ratione nõ habeat puram naturam virtutis Moralis, vel Theologicæ. Neque ratio Durandi eſt alicuius momenti, quia Religio operari poteſt ex proprio motiuo ſine imperio Charitatis, vel Spei: Et Religio infuſa ſolùm indiget proxima directione prudentiæ infuſæ. Quòd autem ſupponat fidei fundamentum, non eſt contra rationem virtutis moralis, ſed commune eſt omnibus infuſis. Sed obiici poteſt, quia virtus C moralis conſiſtit in medio, Religio autem minimè, quia nũquam poteſt homo tantùm reddere Deo, quin plus debeat. Reſpondetur ex D. Thom. dicta qu. 81. art. 5. ad 3. & Durando 3. d. 9. qu. 1. ad 1. Mediũ Religionis imitari Medium Iuſtitiæ, quod eſt æqualitatem conſtituere. Quia tamen non poteſt illam attingere, ſeruat eam prout poteſt ſeruata proportione ad conditionem hominis, & Dei, ita vt Deum deceat, & hominis conditionem non excedat. (Soluitur obiectiuncula ex D. Tho. & Durand.)

7. Solutio prima in qua aſſeritur piã affectionem moralẽ eſſe virtutem.

Ratio dubitandi in principio poſita ex dictis ſoluta eſt. Ad inſtantias verò factas de tribus virtutibus reſpondendum eſt. Ad primam de Fide nego habitum piæ affectionis, qui eſt in voluntate ad credendum, eſſe virtutem Theologicam, quia reuera ille habitus per ſe ſpectatus plus habet virtutis Moralis, D quam Theologicæ. Neque inde fit, fidem in ratione virtutis non eſſe Theologicam, quia fides propriè, & per ſe eſt virtus intellectualis, & ſub ea ratione eſt virtus Theologica, non ſecundùm eas denominationes morales, quas habet ab actu voluntatis. Adde quòd ſicut actus credendi, vt includit affectũ, & aſſenſum, eſt Moraliter vnus actus, qui ſimpliciter eſt Theologicus, quia per aliquid ſui, immediatè attingit Deum, vt obiectum: ita etiam virtus Fidei eſt ſuo modo moraliter vna, vt conſtans ex habitu piæ affectionis, & luminis intellectualis: & illa eſt ſimpliciter Theologica, quia per actum ſuum immediatè attingit Deum, vt obiectum. Neque quoad hoc æquiparatur illi Re- E ligio, quantumcunque enim actus voluntatis cum actu intellectus per modum vnius coniungatur, nunquam attingit Deum, vt obiectum, ex vi, & influxu Religionis, ſed ſolùm, vt terminum cultus. Nam ſi per actum petitionis, contemplationis, aut ſimilem attingitur Deus, vt immediatum obiectum, id ſemper prouenit aliunde, ſcilicet, quia ille actus, vel eſt Fidei, vel alterius ſimilis virtutis, vt ſuprà tactum eſt, diſputando de oratione latiùs dicimus.

8. Solutio ſecundi arg.

Ad ſecundam difficultatem de Spe, communis reſponſio eſt, virtutem Spei immediatè attingere Deũ in ſe, quia ipſe eſt ſummum bonum noſtrum, quem

nobis

nobis amamus per illam eandem virtutem, atque etiam ſperamus, vt mercedem potiſſimam noſtrorum meritorum. Nec refert, quod non ſperemus illum, niſi ſperando ſimul viſionem, tãquam poſſeſſionem illius boni, quia nõ propterea Spes attingit Deũ mediante viſione, ſed vtrumque immediatè, vt bonum poſſeſſum, & id, quo poſſidetur. Quæ duo quaſi componunt vnum finem ex formali, & obiectiuo conflatum, vt latiùs in Metaphyſica, & in 1. 2. traditur. Neque eſt ſimile de Religione, vt dictum eſt, quia non Deum immediatè amat, ſed vt reddatur cultus Deo. Nec Deus, vt cultus poteſt propriè dici immediatum obiectum Religionis, quia ibi inuoluitur denominatio ab exteriori actu Religionis, qui eſt proximum obiectum eius, non verò Deus ipſe ſecundùm ſe.

9. Solutio tertij arg. qua etiam oſtenditur virtutẽ Theologicã non operari in omnibus actibus qua talem.

In tertia inſtãtia de Charitate petitur, an Charitas, vt amat gloriam Deo, exerceat propriè officium virtutis Theologicæ ex parte obiecti *Quod*, ita vt illud ſufficiat etiamſi per impoſſibile perfectior modus attingendi Deum præſcindatur. Vt autem intelligatur interrogatio, eſt aduertendum, virtutem Theologicam non in omnibus actibus ſuis operari (vt ſic dicam) quatenus Theologica eſt quoad obiectum materiale, quia non ſemper operatur circa illud obiectũ, à quo Theologica denominatur, vt Charitas, amando proximum, non operatur Theologicè, & ſic de aliis. Et ratio eſt, quia virtus non denominatur Theologica ex adæquata materia, ſed ex primario obiecto, quod proximè, & per ſe attingit, quod eſt Deus. Hinc ergò oritur dubium, quando ex Charitate amamus gloriam Deo, an ille actus poſſit dici propriè, & formaliter Theologicus ex ea parte, qua eſt amor beneuolentiæ Dei, quamuis illi ſolùm amet bonum extrinſecum creatum; & ex illa parte qua eſt amor concupiſcentiæ ipſius gloriæ Dei, deficiat à ratione, & excellentia virtutis Theologicæ.

10. Reſolutio ſubortæ dubitationis.

In hoc ergò dubio vtraque pars videtur probabilis, & facilè defendi poſſet. Nam quòd ille affectus propriè Theologicus non ſit, probare videtur difficultas tacta, retorquendo argumentum ab actu Religionis ad actum Charitatis ex ſimilitudine rationis, quia per illum actum non attingitur Deus immediatè, ſed gloria Dei. Et ſequendo hanc partem, manet ſolutum argumentum. Quia verò actus ille eſt verus amor amicitiæ, qui primò, & per ſe fertur ad perſonam tanquam ad obiectum, ideò ſatis veriſimile eſt, illum actum eſſe Theologicum, quia vnit nos ipſi Deo vt amico. Neque hoc amiſſo, ſequitur idem dicendum eſſe de actu Religionis, quia licet per illum etiam velimus reddere gloriam Deo, nihilominus per illum actum non attingitur Deus, vt obiectum, quod amatur proprio amore amicitiæ. Et propria ratio eſſe videtur, quia ad amorem amicitiæ non ſufficit velle alicui, quod eſt ei bonum, ſed neceſſe eſt velle, quatenus bonum eius eſt, & propter ipſum, quomodo Charitas vult gloriam Deo, vel potiùs vult Deum eſſe gloriâ affectum, & propter hunc ſpecialem modum amandi dicitur immediatè coniungere affectum ipſi perſonæ amatæ, & non tantùm gloriæ eius. At verò Religio vult prebere gloriam Deo non formaliter ex affectu ad ipſam perſonam, neque propter ipſam, ſeu propter bonum eius, ſed ſolum propter iuſtitiæ æquitatam, & honeſtatem. vt ſuprà dicebam: & ideò talis actus formaliter, & propriè loquendo non eſt amor amicitiæ ad Deum, nec tendit in illum, vt immediatum obiectum *Quod*, ac proinde ex vi talis actus non eſt Religio, Thologica virtus. Si autem attentè conſideremus, hoc totum prouenit ex eo, quod illémet Deus, cui amo gloriam ex Charitate, eſt in ſe, & propter ſe primariò amatus per eandẽ Charitatem, & non per Religionem, & ideò in hac differentia potiſſimè ſiſtendum eſt.

CAPVT IV.

Quomodo Religio à vera, & propria Iuſtitia diſtinguatur.

POſt comparationem Religionis cum virtutibus Theologicis, quibus propinquiſſima eſt, cum moralibus eſt conferenda, vt tandem eius vnitas, ratio, & dignitas intelligatur. Suppono autem primò, hîc ſolùm eſſe ſermonem de virtutibus moralibus appetitiuis, ſeu voluntatis, vt excludamus virtutem moralem intellectualem, vt eſt prudentia. quæ cum in intellectu ſit, ſatis claram diſtinctionem habet à Religione, quamuis Religio neceſſariò debeat eſſe coniuncta prudentiæ, vt ab illa in ſuis actibus dirigatur, quod commune illi eſt cum cæteris virtutibus. De qua prudentia religioſa, (vt ſic dicam) an ſit diſtincta à prudentia, prout verſatur in materia aliarum virtutum, quæſtionem habet generalem de vnitate prudentiæ, quæ ad hunc locum nihil ſpectat: nam vt cunque ſe habeat prudentia in ſe, & in ſuo eſſe, & vnitate, certum eſt, diſtingui à virtute Religionis, etiam prout verſatur circa materiam eius, ſicut diſtinguitur intellectus à voluntate, quia verſatur circa illam materiam ſub ratione veri, Religio verò ſub ratione boni, & honeſti ſecundùm talem ſpeciem honeſtatis.

1. Quæſtionis ſtatus aperitur, ac prima ſuppoſitio præiacitur.

2. Secũda ſuppoſitio.

Secundò ſuppono, nullam hîc eſſe difficultatem de comparatione Religionis ad Fortitudinem, vel Temperantiam: ſub his virtutibus includendo virtutes omnes, quæ harum partes potentiales appellantur, nam ab his omnibus differt Religio, non tantùm ſpecie, ſed etiam quodammodò genere. Nam virtutem moralem appetitiuam generali partitione diuidit S. Thom. 1. 2. quæſt. 59. artic. 4. & quæſt. 60. artic. 2. in duo immediata membra, vnum dicit eſſe virtutum circa operationes, aliud circa paſſiones, quæ ſub aliis vocibus dicuntur virtutes ad alterum, vel ad ſe. Quæ diuiſio non eſt dubium quin eſſe poſſit in omni rigore, generis in ſpecies proximas, & immediatas, licet quælibet illarum ſubalterna ſit, & genus continens ſub ſe plures ſpecies, vel etiam plura genera minùs vniuerſalia, quia omnes virtutes ſub illo quaſi ſupremo genere, ſeu diuiſo comprehenſæ, ſunt propriè, & vniuocè virtutes morales: Et illa prima duo membra ratione ſuæ honeſtatis habent inter ſe eſſentialem diuerſitatem, quæ ita poteſt explicari. Nam ſicut in accidentibus, abſolutum, & relatiuum eſſentialiter differunt: ita in virtutibus habere honeſtatem per reſpectum ad alterum, vel ſolùm per conformitatem ad ipſum operantem, ſunt differentiæ virtutum, & honeſtatum, valdè eſſentiales. Vnde honeſtates habent valde diſtinctas, & media diuerſarum rationum. Imò multi volunt, etiam in ſubiecto differre, quia virtutes ad alterum, ſunt in voluntate, aliæ verò à multis creduntur eſſe in appetitu, de quo aliàs. Cùm ergò Religio ſub priori membro virtutum ad alterum comprehendatur, vt ex ſuprà dictis conſtat, & ex D. Thom. 2. 2. q. 80. ſit pluſquam ſpecie, & quaſi genere diſtingui ab omnibus aliis virtutibus, quæ ad ſe, vel circa paſſiones eſſe dicuntur, & ſub Temperantia, & Fortitudine includuntur.

D. Thom.

D. Thom.

Atque hinc vlteriùs ſequitur, ſi accipiamus illum communem conceptum virtutis moralis ad alterum, illum verè, & propriè, ac ſimpliciter eſſe vnum genus, complectens eas virtutes, quę propriè, & vniuocè ſunt ad alterum. Quæ mihi videtur eſſe doctrina diui Thomæ 1. 2. quæſt. 60. artic. 3. vbi in ſolutione ad 1.

D. Thom.

ad 1. ait, illam communem rationem poſſe appellari nomine iuſtitiæ, & ſic non eſſe iuſtitiam vnam ſpecialem virtutem, & quæſt. 61. artic. 3. dicit expreſsè, ſactos Doctores, & Philoſophos interdum loqui de virtutibus ſub generalibus rationibus, & ſic iuſtitiam complecti virtutes omnes, quæ reddunt alteri debitum, vt partes ſubiectiuas. Ratio autem eſt, quia omnes illæ ſunt propriè, ac ſimpliciter, & vniuocè virtutes morales voluntatis, quæ habent inter ſe conuenientiam eſſentialem in hoc, quod circa operationes ad alterum per ſe primò verſantur, ergò ab illa conuenientia poſſunt accipere genericam, ſeu ſubalternam differentiam communem, in qua à cæteris omnibus virtutibus, quæ ſunt circa paſſiones, generaliter differunt, inter ſe autem in illa conueniunt. Ergò ex illa differentia cum genere communi conſtituitur vna ſpecies ſubalterna, quæ eſt verum, & proprium genus ad omnes illas virtutes, quæ ſunt ad alterum.

4. Sub qua cõſideratione Religio ſit vera, & propria Iuſtitia.

Hoc ergò genus, quod vno ſimplici conceptu, id eſt, incomplexo habere poſſumus, poſſumus etiam ſimplici voce nominare. Non inuenio autem vocem aliquam ſimplicem ad hoc genus, ita ſignificandum impoſitam, vel communiter vſurpatam. Niſi quis velit dicere, ita eſſe accipiendum nomen iuſtitiæ, quando generaliter ſumitur, tanquam vnum membrum ſufficienter diuidens virtutem moralem appetitiuam, in iuſtitiam, fortitudinem, & temperantiam. Et quidquid ſit de hoc vſu vocis, tamen non eſt dubium, quin potuerit vel illa vox, vel alia ſimilis ad illud genus ſignificandum imponi, Quo poſito, clarum eſt, Religionem eſſe veram, & propriam iuſtitiam illo modo acceptam, quia eſſentialiter, & vniuoce continetur, imò fortaſſe ſub illo genere eſt perfectiſſima ſpecies, vt inferiùs dicam. At genus verè & propriè, ac ſimpliciter dicitur de ſpecie ſua: erit ergò Religio ſub hac conſideratione vera, ac propria iuſtitia. Differt autem ab illa, tanquam ſpecies à genere, non enim conuertitur cum illa, ſed ratio talis iuſtitiæ ſic ſumptæ multò vniuerſalior eſt, vt per ſe conſtat. Ita ergò vtendo his terminis, ſatis clarè conſtat propoſitæ quæſtionis reſolutio.

5. Multiplex Iuſtitiæ ſubdiuiſio.

Non ſumimus autem in titulo quæſtionis nomen propriæ ac veræ iuſtitiæ in hoc ſenſu, ſed in ea ſignificatione, qua Philoſophi morales, & Theologi, præſertim D. Thomas preſſiùs, & rigoroſiùs illa vtuntur. Pro quo eſt vlteriùs ſciendum, genus illud virtutis moralis ad alterum, quod explicuimus, ſubdiuidi poſſe in proxima mẽbra, vel genera, aut ſpecies ſubalternas variis modis. Nam quia ille conceptus virtutis eſt ad alterum, qui alter poteſt eſſe, vel Deus vel homo: ideò immediatè diuidi poteſt in virtutem, quæ eſt ad hominem, vel ad Deum; item quia illa virtus, quæ eſt ad alterum, reddit ei debitum, ideò proximè diuidi poteſt in eam, quæ reddit debitum rigoroſum, & quod legale vocant, vel debitum ſolùm ex quadam decentia, quod vocant morale. Item quia munus huius virtutis eſt conſtituere æqualitatem, etiam poteſt diuidi in eam, quæ tendit ad conſtituendam abſolutam, & perfectam æqualitatem, & eam, quæ tantùm ſecũdùm quid reddit æquale, prout poteſt. Omiſſis aliis diuiſionibus, quæ præſenti inſtituto non ſeruiunt.

6. D. Thom.

At verò D. Thom. 2. 2 quæſt. 61. in principio, & quæſt. 80. indicat, genus illud diuidendum eſſe in iuſtitiam formalem, (vt ſic dicam) & potentialem. Diſtinguit enim ibi duplices partes iuſtitiæ, quaſdam ſubiectiuas vocat, inter quas ponit iuſtititiam commutatiuam, & diſtributiuam, alias appellat potentiales, inter quas ponit Religionem, Gratitudinem, Pietatem, & plures alias. Et in partibus ſubiectiuis ſignificat ſeruari propriam, & perfectam rationem formalem iuſtitiæ, in potentialibus autem eſſe tantùm conuenientiam aliquam cum formali iuſtitia, cùm aliquo defectu ab illius proprietate. Dum autem priores vocat partes ſubiectiuas, ſignificat habere genus commune, in quo vera ratio formalis iuſtitiæ integre ſoluatur? Et ideo vocaui hoc genus, iuſtitiam formalem. Et ſimiliter dum alias omnes virtutes ad alterum, quæ hanc perfectionem iuſtitiæ non attingunt, potentiales vocat, etiam ſentit in alio genere proximo conuenire, quod nos ex penuria vocũ potentialem iuſtitiam appellauimus.

7. Iuſtitia legalis ex doctrina Diui Thomæ eſt vera, & propria iuſtitia.

In qua diuiſione aduerto, quantùm ad prius membrum, omiſſam videri iuſtitiam legalem, quam vocauit generalem diuus Thomas, licet virtutem ſpecialem eſſe declaret. 2. 2. quæſt. 58. art. 5. & 6. præterquam ponit iuſtitiam eãdem quæſt. 58. art. 7. Quam rurſus ſubdiuidit in commutatiuam, & diſtributiuam quæſt. 61. art. 1. Et ideò aliqui dubitant, an iuſtitia legalis ſit propriiſſima, & formalis iuſtitia. Sed ſine dubio D. Thom. ſupponit eſſe veram, propriam &(vt ita dicam) formalem iuſtitiam, & perfectiorem aliis, & ideò nunquam illam ponit inter partes potentiales iuſtitiæ; Sed agens de propria iuſtitia, prius diuidit illam in generalem, & particularem, vt patet ex dicta quæſt. 58. artic. 6. & 7. & quæſt. 59. artic. 1. vbi ſimili modo diuidit iuſtitiam. Et quæſt. 79. art. 1. vbi explicat partes, quas integrales vocat, vtriuſque iuſtitiæ generalis, & ſpecialis, quatenus in communi, & propria ratione iuſtitiæ conueniunt. Eandem diſtinctionem habet 1. 2. quæſt. 60. artic. 3. ad 2. Vnde cum 22. quæſt. 61. in principio quæſtionis, & in art. 1. ſolùm ponit duas partes ſubiectiuas iuſtitiæ, loquitur de iuſtitia, quam ſpecialem vocat, nam de priori iuſtitia generali, ſeu legali poſt quæſtionem 58. nihil ampliùs ex profeſſo tractat. De illa verò, & de tota hac re nonnulla tetigimus in ſpeciali diſputatione de iuſtitia Dei.

8. Iuſtitia quæ inter homines exercetur, tres conditiones habere debet.

Vt autem aliud membrum, & ratio totius diuiſionis intelligatur, quantùm præſenti inſtituto neceſſe eſt, aduerto ex D. Thom. in omnibus locis proximè citatis, & ex communi doctrina, cùm munus, & materia iuſtitiæ ſit actio, per quam redditur debitum alteri, tria poſtulari ad quandam perfectam integritatem, & quaſi conſummatam rationem iuſtitiæ, ſcilicet, quod verum, & perfectum reddat debitum, quod cum æqualitate integrè reddat, quódque alterum omnino diſtinctum reſpiciat. Vnde fit vt loquẽdo de iuſtitia humana, illa dicatur, & cenſeatur propria, & perfecta iuſtitia, in qua illa tria exactè inueniuntur; cenſentur autem inueniri in illa iuſtitia, quæ inter omnes verſatur, ſiue reſpiciat debitum communitati, vt ſic, ſiue debitum perſonę priuatę in ordine ad commutationes, ſiue in ordine ad diſtributionem cum æquitate factam. Et ideò iuſtitia, vt dicit communem conceptum his virtutibus, vendicauit ſibi nomen iuſtitiæ propriæ, ſeu formalis, quæ comprehendit ſub ſe tres iuſtitias, legalem, diſtributiuam, & commutatiuam, vt tres partes ſubiectiuas, de quibus hìc ampliùs dicendum non eſt.

9. Quæ ſint partes potẽtiales iuſtitiæ.

Aliæ igitur virtutes omnes ad alterum, vocantur partes potentiales illius propriæ iuſtitiæ, & ſub illa conſideratione cenſentur eſſe iuſtitiæ ſecundùm quid quod nos ſignificauimus per vocem illam *Potentialis*, quia per quandam imitationem, iuſtitiæ vocantur, vel quia deficiunt in aliqua ex dictis conditionibus iuſtitiæ, vt in illa quæſt. 80. latè D. Thom. declarat. Add. verò in 1. 2. quæſt. 61. artic. 3. quod licet hæ partes potentiales iuſtitiæ dicantur deficere ab illa principalitate iuſtitiæ, nihilominus poſſunt habere aliunde principalitatem aliam, ratione cuius

D. Thom.

enim

emineant. Et ego addo, poſſe in aliqua conditione propria iuſtitiæ habere tantùm exceſſum, & eminentiam, vt etiam in vera latitudine iuſtitiæ emineant, dicantúrque deficere à proprietate iuſtitiæ potiùs per exceſſum, quàm per defectum, vt in ſecunda aſſertione ſtatim explicabo.

10\. *Prima aſſertio. Religio eſt pars potentialis iuſtitiæ à qua differt eſſentialiter. D. Thom. Ratio.*

Dico ergò primò. Religio non eſt vera, & propria iuſtitia, ſed ab illa diſtinguitur eſſentialiter, & ab omnibus partibus ſubiectiuis ſub illa contentis, atque hoc modo ponitur inter partes potentiales iuſtitiæ. Aſſertio eſt D. Thom. & communis. Ratio autem eſt, quia ex dictis tribus conditionibus iuſtitiæ, ſaltem duæ non inueniuntur cum omni proprietate in Religione. Vna eſt conditio ad alterum, nam licet homo ſit res ſatis diſtincta à Deo Phyſicè, ſeu entitatiuè: tamen moraliter eſt quaſi vnum cum illo, quatenus eſt res Dei filius, & ſeruus. Sic enim in hominibus non cenſetur eſſe inter Patrem, & Filium, Dominum, & ſeruum tàm perfecta diſtinctio, ſeu alteritas, quanta ad propriam iuſtitiam neceſſaria eſt, idem ergo eſt in homine reſpectu Dei, vt bene notauit D. Thom. 2.2. quæſt. 57. & art. 3. & 3. part. quæſt. 85. art. 5. *D. Thom.* Alia conditio iuſtitiæ, in qua maximè deficit Religio, eſt in conſtituenda æqualitate. Nam homo propter infirmam conditionem ſuam comparatione Dei, & quia quidquid eſt, vel habet, totum eſt Dei: ideò non poteſt debitum Deo cum æqualitate reddere. Ergo deficit Religio à proprietate iuſtitiæ. Imò concludit hæc ratio, ſi attentè conſideretur, nullam virtutem, per quam homo reddat debitum Deo, poſſe eſſe veram, ac propriam iuſtitiam in illo ſenſu, quia neceſſe eſt, vt in omni tali virtute duæ illæ conditiones deficiant. Vnde etiam ſequitur, nullum actum virtutis quo homo reddit debitum Deo, poſſe eſſe elicitũ ab aliqua ex illis tribus propriis iuſtitiis, quas inter homines eſſe poſſe diximus, quia illæ virtutes cum veram æqualitatem de ſe conſtituant, non attingunt Deum. Et ita primò, & per ſe differt Religio à propria iuſtitia, quod iuſtitia propria, & humana verſatur inter homines, Religio autem per ſe reſpicit debitum Deo.

11\. *Obiectio Durandi cõtra propoſitam aſſert.*

Contra hanc aſſertionem referri poteſt Durandus in 4. diſt. 14. quæſt. 2. vbi vult, pœnitentiam, quatenus Deo reddit ſatisfactionem, eſſe propriam iuſtitiam, eandem nimirum commutatiuam, quæ inter homines verſatur. Quod ſi verum eſt, inde concludi poteſt, illum defectum in Religione inuentum non obſtare, quominus illa ſit propria iuſtitia, & eadem cum humana. Et ratio reddi poteſt quia debitum ad Deum ſatis rigoroſum eſt, non minùs, quam ad hominem. Vnde differentia illa, quo perſona, cui redditur debitum, ſit homo, vel Deus, materialis videtur, quantùm ſpectat ad formalitatem debiti. Quòd autem homo non poſſit reddere æquale, etiam videtur accidentarium ad eſſentiam virtutis: quia virtus non reſpicit effectum, ſed affectum, vt dixit D. Thomas dicta quæſt. 81. art. 6. ad 1. *D. Thom.* Nam etiam ipſa iuſtitia commutatiua ſæpe non poteſt ſoluere æquale ex defectu facultatis, & nihilominùs eiuſdem virtutis, & honeſtatis actum elicit, dando affectum ſoluendi quantum quis poteſt, etiam ſi non ſit tantum, quan tum debet. Ad hoc autem etiam Religio inclinat, nam ſi non reddit æquale, non eſt ex parte affectus, ſed ex impotentia ſubiecti, ex qua non variatur ratio virtutis. Quod ſi hæc duo ſeruentur, non poteſt deeſſe ſufficiens ratio ad alterum, quia verum debitum, & vera ſolutio non poteſt eſſe niſi inter perſonas diuerſas, vel ſecundùm rationales naturas. Et licet inter eas intercedat aliqua habitudo filij, vel ſerui, &c. illa eſt quaſi materialis, & ſolùm facit quaſi Metaphoricam vnitatem, quæ non excludit propriiſſimam diſtinctionem, & alteritatem: ergo non poteſt impedire proprietatem iuſtitiæ.

12\. *Confirmatur obiect. ex doctrina D. Thom.*

Poteſtque hæc difficultas augeri auctoritate D. Thom. 2.2. quæſt. 79. art. 1. vbi docet, hæc duo *Declinare à malo, & facere bonum*, ſpeciali quadam ratione (quam ibi explicat) eſſe integrales partes propriæ iuſtitiæ generalis, vel ſpecialis, vt in corpore articuli desertè declarat: & tamen ſubdit ibidem. *Ad iuſtitiam generalẽ pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatem vel ad Deum*, vel vitare malum oppoſitum. Sentit ergo virtutem, quæ reddit debitum Deo, eſſe propriam iuſtitiam, ſicut iuſtitia generalis eſt propria iuſtitia, vt diximus.

13\. *Obiectio quo ad primam partem diſſoluitur.*

Reſpondeo, ſententiam Durandi de Pœnitentia eſſe falſam, & communiter reprobatam, vt in proprio loco latè oſtendi. Et certè Durandus ipſe non conſequenter loquitur, nam in 3. diſt. quæſt. 1. ex eodem principio docuerat, Religionem deficere à propria, & perfecta ratione iuſtitiæ, tum quia homo eſt aliquid Dei, cui per religionem debitum reddit, tum etiam quia non poteſt illi reddere æquale. Et hoc confirmatur ab eo exemplo Pietatis, quæ eſt ad parentes, nam propter ſimiles cauſas diſtinguitur à propria iuſtitia. Vnde ad ratione à nobis factam libenter admittimus, debitum Religionis in tota latitudine ſua rigoroſius eſſe, quàm debitum iuſtitiæ commutatiuæ: ac ſubinde ex eo capite non deſcendere à rigore iuſtitiæ, ſed fortaſſe excedere, vt in ſequenti aſſertione dicam. Nihilominùs (quidquid ſit de illo rigore) dico ex hoc capite poſſe ſufficienter diſtingui Religionem ab omni humana iuſtitia, vt Diuus Thom. in locis citatis ex 2.2. ſatis indicauit. *D. Thom.* Et ratio eſt, quia debitum illud ad Deum eſt alterius ordinis, ab omni humano debito: ſiue reſpiciamus excellentiam Dei in qua fundatur, ſiue Dominium, & ſuperioritatem Dei in homines, ſiue quemcunque alium particularem titulum in quo poſſit tale debitum fundari.

14\. *Secunda pars obiectionis expeditur.*

Vnde ad aliam partem de æqualitate dicitur, quando impotentia reddendi æquale non naſcitur ab intrinſeco, ſed ex debiti magnitudine, ſeu quantitate naturali, & quaſi homogenea, tunc habere locum obiectionem factam: ſecus verò eſſe quando impotentia ab intrinſeco naſcitur, id eſt, ex debiti excellentia, quod eſt alterius ordinis, & ex conditione perſonæ, quia vel nihil habere poteſt proprium reſpectu illius, cuius eſt debitor: vel quia quo magis conatur reddere, eò magis creſcit debitum, quia debitum eſt quaſi tranſcendere reſpectu omnium operum talis debitoris ad talem creditorem comparati. Tunc enim impotentia reddendi æquale, oſtendit planè ſingularem naturam illius virtutis quæ tale debitum reddit, longè diuerſam à iuſtitia, quæ per ſe poteſt reddere æquale, & ſolùm per accidens interdum non poteſt. Vnde licet verum ſit, virtutem magis reſpicere affectum, quàm effectum: tamen etiam inclinat ad effectum proportionatum obiecto, ſeu debito ex natura ſua talem conditionem habenti. Atque ita reſponſum eſt ad vltimam partem. Nam diuerſa conditio ad alterum tunc confert ad variandam rationem virtutis, vel iuſtitiæ, quando ratione illius oritur diuerſa ratio debiti, vel intrinſeca impotentia reddendi æquale, & ita contingit inter Deum, & hominem, vt explicatum eſt.

15\. *Ad D. Tho. teſtimoniũ reſpõdetur.*

Ad teſtimonium D. Thom. reſpondeo in primis, D. Thom. accepiſſe iuſtitiam non propriè, ſed latè, vt dicitur de omni virtute, quæ verſatur circa operationem, & non per ſe circa paſſiones. Hoc patet ex ſolut. ad 1. vbi ait, illas duas partes *Declinare à malo, & facere bonum*, quæ generales videntur, ſpeciali ratione appropriari iuſtitiæ, & non aliis virtutibus moralibus.

talibus. *Quia aliæ virtutes morales* (inquit) *conſiſtunt circa paſſiones.* Ergò intelligit partes illas appropriari Iuſtitiæ, vt adæquatè diſtinguitur à virtutibus, quæ conſiſtunt circa paſſiones, aliàs inadæquata eſſet ratio, & in rigore falſum in ea aſſumeret. Vnde quod in corpore artic. numeret iuſtitiam ſpecialem, & generalem, & Religionem, gratia exempli accipiendum eſt; potuiſſet enim, ſi voluiſſet, alia adiungere, vt pietatem, quæ facit bonum reddendo debitum parenti, & declinat à contrario malo. Vnde cùm D.Thom. ibi dicit ad iuſtitiam generalem pertinere facere æquitatem in ordine ad communitatem, vel ad Deum, probabile eſt ſumere iuſtitiam generalem non pro ſola iuſtitia legali, aliàs illam confunderet cum Religione, ſed largiùs, prout includit partes potentiales iuſtitiæ. Addo tandem, ibi inſinuaſſe D.Thom. Religionem habere quandam maiorem proprietatem iuſtitię, quàm habeant reliquæ virtutes annexæ Religioſæ iuſtitiæ, vt in ſequenti aſſertione declarabo.

16. Secunda aſſertio. Dico ergo ſecundò. Religio in ratione debiti, quod Deo reddit, magis rigoroſa iuſtitia eſt, quàm ipſamet propriiſſima, & perfectiſſima iuſtitia, & quàm omnes aliæ partes potentiales iuſtitiæ, quæ extra Deum verſantur, à quibus proinde eſſentialiter differt, vnde non tantùm Metaphoricè, ſed cum quadam proprietate, iuſtitia ad Deum dici poteſt. Ad explicandam, & probandam hanc aſſertionem, aduerto inter virtutes circa operationes, ſeu ad alterum, quæ ponuntur potentiales partes iuſtitiæ, poſſe diſcrimen quoddam conſiderari, nam quædam illarum reddunt propriè debitum, non minùs vel interdum magis rigoroſum, quàm iuſtitia propriiſſima: aliæ verò ſolùm reddunt debitum largè ſumptum, & interdum largiſſimè. Hoc ſignificauit D.Thom. 2. 2. quæſt. 80. dum diſtinxit duo membra illarum virtutum. Vnum eſt earum, quæ deficiunt in æqualitate, alterum illarum quæ deficiunt in ratione debiti: ſub priori membro ponit primo loco Religionem, ſecundo Pietatem, tertio Obſeruantiam: ſub poſteriori autem membro ponit Veritatem, Gratitudinem, Gratiam, Vindicationem, prout ſine iniuſtitia fieri poteſt priuata auctoritate, Liberalitatem, Affabilitatem & Amicitiam. Sentit ergo, virtutes ſub priori membro contentas non deficere à perfecta ratione debiti: imò ſtatim declarat illas reddere debitum morale, & legale, ac neceſſitatis: nam de cæteris in ſecundo membro contentis, dicit reddere debitum morale tantùm. Quod vlteriùs ſubdiſtinguit, nam quoddam dicit eſſe neceſſarium ad honeſtatem virtutis, quale dicit eſſe in tribus illis, Veritate, Gratitudine, & Vindicatione; aliud eſſe tantùm congruentiæ, ſeu ad melius, vt in Affabilitate, & ſimilibus, quas parùm dicit habere de ratione debiti.

Probatur 1. pars aſſert.

D.Thom.

17. 2. Aſſertionis pars confirmatur. Ex hac doctrina conſtat ex mente D.Thom. Religionem non deficere à proprietate iuſtitiæ ex parte debiti. Quod autem excedat ex genere ſuo, probatur facile, quia excellentius eſt dominium diuinum, quàm humanum, quodcunque illud ſit, & grauior eſt iniuria facta Deo, quàm homini, & promiſſio facta Deo maius debitum legale, & morale inducit, quàm facta homini. Confirmatur, quia Pietas propriè dicta, prout eſt virtus, quæ reddit parentibus debitum, excedit iuſtitiam in ratione debiti ex ſuo genere, nam coniunctio maior ex ſe non debet minuere obligationem debitoris, nec ius creditoris, ſed potiùs augere. Vnde rectè dixit Caiet. 2. 2. quæſt. 57. art. 4. inter patrem, & filium non eſſe propriè ius, ſed eſſe pluſquàm ius. Et in eandem ſententiam Soto inclinat lib. 1. de Iuſt. quæſt. 1. art. 4. vbi dixit, licet inter patrem, & filium minuatur ratio iuſti, non tamen A minui rationem debiti, ſed augeri. Et addit (quod hîc nos intendimus) multos magis hoc conueniri homini reſpectu Dei, & meritò, nam quò maior eſt excellentia, & beneficentia Dei, quàm parentum, eò maius eſt debitum honorandi, & colendi Deum, quàm parentes. Et ideò dixit Chriſtus Luc. 4. *Si quis venit ad me, & non odit Patrem, & matrem, &c. propter me, non eſt me dignus.* Ergò debitum, quod Religio reſpicit, ſuperat debitum Pietatis. Propter quod dixit Ambroſ. in cap. 12. Luc. *Neceſſitudini generis, diuinæ Religionis pietas antefertur.* Si ergo Pietas in ratione debiti ſuperat iuſtitiam, multo magis ſuperabit Religio.

Confirmatio.

Caiet.

Sotus.

Luc. c. 4.

D.Ambroſ.

Atque inde tandem efficitur, Religionem ſuperare in ratione debiti omnes alias virtutes, quæ ſunt ad alterum extra Deum; nam omnes illæ inferiores ſunt Pietate in ratione debiti, & quia ratio ſumpta ex diuina excellentia de omnibus concludit. Addidi autem limitationem illam, *Extra Deum*, vt abſtinerem à comparatione Religionis cum Obedientia, & Pœnitentia, quæ aliquo modo Deum reſpiciunt, & debitum illi reddunt, in quibus non habent locum rationes factæ, & ideò peculiari comparatione indigent, quam ſequenti capite faciemus. Hinc verò ſatis per ſe conſtat altera pars aſſertionis, nimirum, diſtingui Religionem ſpecie, & eſſentialiter à virtutibus omnibus, quæ verſantur circa operationes ordinatas ad alterum extra Deum, vt ſunt partes potentiales iuſtitiæ. Tum quia ratio debiti in omnibus eſt diuerſæ rationis, vt oſtendimus. Tum etiam, quia eo ipſo quod Deum proximè non attingunt, differunt à Religione in obiecto formali, & magna ex parte in materiali. 18. Tertia pars aſſertionis ſtabilitur.

Vna verò grauis, & moralis difficultas ex hac comparatione oriebatur. An propter ſoluendum debitum ex Religione, prætermittendum ſit debitum ex iuſtitia, vel ex Pietate, aut alia ſimili virtute. Nam ex dictis videtur ſequi pars affirmatiua. In contrarium verò eſt, quia non poteſt quis iuſtè omittere ſolutionem debiti, vt ſacrificet Deo: nec partem in neceſſitate relinquere, vt Religioſus fiat, nec relinquere ſponſam, vt votum Caſtitatis impleat. Sed hæ quæſtiones, quæ grauiſſimæ ſunt, non ſunt hîc obiter tranſigendæ. Omittamus ergo illas in propria loca, quæ partim occurrent in materia de Voto, partim in materia de ſtatu Religioſo, partim ad alios tractatus pertinent. 19. Dub. An ſit præferẽdum debitũ Religionis debito iuſtitiæ.

Nunc dico breuiter, aliud eſſe loqui de obligatione negatiui præcepti, aliud de affirmatiui. De priori verum eſt nunquam eſſe agendum contra Religionẽ, hoc eſt, contra Dei honorem, & gloriam propter ſeruandum, vel ſoluendum iuſtitiæ, vel Pietatis humanæ debitum: & hoc probat illatio facta, quia diuinus honor omni rei creatæ præferendus eſt. De poſteriori autem obligatione dicendum eſt, non ſemper eſſe præferendum Religionis opus aliis obligationibus. Nam in primis ſi Religionis actus tantùm ſit in conſilio, & aliàs ſit obligatio neceſſitatis, & ex præcepto, clarum eſt præferendam eſſe. Deinde præceptum affirmatiuum Religionis, non ſolum humanum, ſed etiam diuinum eſt, quod obligat quando aliæ circunſtantiæ, vel obligationes non occurrent, ceſſat ſæpe, & deſinit obligare pro tali tempore, propter obligationes alias Iuſtitiæ, vel Pietatis occurrentes, vel quia illæ magis vrgent, & obligatio Religionis poteſt in aliud tempus differri, vel quia, ſtantibus talibus obligationibus, aut circunſtantiis, deeſt materia apta ad colendum Deum: quia non vult Deus coli bonis alienis; ſed propriis, nec cum alterius iniuria, vel damno graui; ſed de hac re (vt dixi) latiùs in ſequentibus dicemus. 20. Breuis reſolutio.

Tandem ex dictis colligitur vltima pars propoſita 21.

Religio quo modo ſit propria iuſtitia.

ſita in aſſertione, nimirum Religionem eſſe aliquo A modo propriam iuſtitiam, nam licet non ſit cum illa exacta ratione, quæ in Iuſtitia humana reperitur,& explicata iam eſt, eſt tamen cum ea proprietate, quæ ad Metaphoram excludendam ſatis ſit. Quod annotarunt in 22. Aragon. quæſt. 58. art. 5, poſt. 2. cõcluſionem,& Salon. q. 57. art. 4.& q. 58. art. 5. Eámque ſumo ex D. Tho. in dicta q. 80. Nam poſtquam dixit, Religionem, (idémque eſt quoad hoc, de Pietate, & Obſeruantia) non deficere à proprietate Iuſtitiæ in ratione debiti, ſubdit hoc debitum eſſe legale, *Quod pertinet* (ait) *ad principalem iuſtitiam*, vbi per *principalem iuſtitiam*, non intelligit ſolùm iuſtitiam propriiſſimam ſpecialem,& legalem, nam etiam Religioni attribuerat, quod reddat tale debitum proprium,& (vt ſic dicam) rigoroſum; ergo comprehendit ſub illa B principali iuſtitia omnes virtutes, quæ reddunt proprium, & principale debitum, ergo Religio eſt quædam principalis iuſtitia, atque adeò propria iuſtitia, licet non exacta, modo iam explicato.

Aragon. Salon. D.Thom.

22. Vnde inſinuat D. Tho. ibi alium modum diuidendi iuſtitiam communiſſimè ſumptam pro virtute, quę verſatur circa operationes ad alterum. Nam quædam eſt principalis & propria, vt eſt omnis illa, quæ reddit proprium, & rigoroſum debitum: alia magis Metaphorica. Et vtraque ſubdiuiditur, nam propria iuſtitia quædam eſt exacta, & rigoroſa, quæ etiam vocatur ſimpliciter Iuſtitia: alia eſt, quæ deficit in ratione ad alterum,& æqualitate conſtituenda,& ſub hoc genere primum locum tenet Religio. Aliud item membrum ſubdiuidi poteſt in eam, quæ reddit debitum C morale neceſſarium ad honeſtatem morũ, & in eam, quæ ſolùm habet congruitatem, ſeu decentiam abſque neceſſitate. Eſtqúe conſentanea hæc diuiſio, & doctrina alteri doctrinæ D. Tho. 2.2. q. 60. art. 3. vbi docet, ex ratione debiti diſtinguendas eſſe Iuſtitias, ergo vbi in obiecto virtutis ad alterum, fuerit vera, & propria ratio debiti, ibi ſaluatur propria, & vera iuſtitia, etiam ſi in aliis conditionibus non attingat omnimodam æqualitatem, & proprietatem iuſtitiæ. Vbi autem ratio debiti fuerit quaſi Metaphorica, erit etiam Metaphorica iuſtitia.

D.Thom. D.Thom.

23. Neque huic proprietati iuſtitiæ obſtant defectus illi in æqualitate conſtituenda, vel in reſpectu ad alterum, quia neuter defectus tantus eſt, vt excludat ſufficientem proprietatem in vtrâque conditione, licet D non cum exactiſſima ratione. Nam æqualitatem facit, quantam poteſt,& quantam Deus à debitore prudentiſſimè exigit, & hoc ſatis eſt ad propriam quandam æqualitatem licet non ſummam. Et quoad hoc, iuuat obiectio ſupra facta, quòd laus virtutis in voluntate, non in poteſtate conſiſtit, vt dixit D.Thom. dicta qu. 81. art. 6. ad 1. Quod verò ſpectat ad aliam conditionem, etiam conſtat inter Deum, & homines eſſe propriam habitudinem ad alterum, vt ſuprà etiam in quadam obiectione factum eſt. Et licèt ex aliis conditionibus minuatur hæc ratio ad alterum; id quidem ſatis eſt, vt Religio non ſit exactiſſima iuſtitia, non verò vt non ſit propria, vt à Metaphorica diſtinguitur. Denique illa conditio ad alterum in tantum neceſſaria eſt, in quantum ad verum debitum, & E ſolutionem eius per aliquam operationem eſt neceſſaria; ad hoc autem ſufficit ille modus alteritatis, qui eſt inter homines, & Deum, vt ex dictis conſtat, ergo.

Duæ conditiones ad rigoroſam iuſtitiam quodammodo in Religione reperiantur. D.Thom.

* * *

CAPVT V.

An Religio ſit virtus diſtincta ab omni virtute morali, quæ circa homines verſatur, præſertim à Dulia.

TOta difficultas huius quæſtionis conſiſtit in explicanda diſtinctione virtutis Religionis ab illa virtute, qua colimus Sanctos:(nam de cæteris non eſt difficultas, vt ex dictis facile cõſtat.) Ratio autem difficultatis eſt, quia ex dictis ſequitur, virtutẽ Religionis, qua colimus Deum, eſſentialiter diſtinctam eſſe à virtute, qua colimus Sanctos, quæ Dulia ſpecialiter appellatur, conſequens autẽ videtur difficile. Sequela patet, quia dictum eſt, Religionem eſſe quandam iuſtitiam reſpectu Dei, quæ eſſentialiter diſtinguitur ab omni iuſtitia propriiſſima, vel potẽtiali, quæ verſatur circa operationes ad alterum creatum, qualis eſt Dulia. Minor autem probatur, primò quia vna eſt Charitatis virtus, qua Deum,& proximum diligimus, ergò vna eſt virtus Religionis, quâ Deum,& proximũ colimus. Probatur conſequentia, quia ſicut diligitur Deus per ſe,& homo propter Deum, ita etiam colitur Deus propter ſe,& Sancti propter Deum, vel ſicut coli poſſunt Sancti propter ſuam ſanctitatem creatam, ita etiã poſſunt amari propter virtutem creatam, ac ſupernaturalem, quam in ſe habent. Ergo ſicut eſt vna Charitas ad Deũ,& Sanctos, ita & vna Religio. Secũdò fieri poteſt argumentum de virtute Obedientiæ, nam vna eſt tãtùm virtus, per quam Deo,& hominibus ſuperioribus nobis obedimus, ergo eſt etiam vna virtus, qua vtroſque colimus, ſed per Duliam colimus ſuperiores homines, ergo Religio nõ eſt alia virtus ab illa. 1.

Ratio difficultatis. Prima dubitandi ratio.

Circa hanc difficultatem Marſil. in 3. q. 8. art. 1. ad 1. opinatur, eandem eſſe virtutem, qua colimus Deum & Sanctos, licet diuerſa nomina habeat ſecundùm inadæquatos conceptus ſuos, nam prout colit Deum vocatur Religio, prout Sanctos, vocatur Dulia, ſicut etiam eadem Dulia vocatur Hyperdulia, prout colit quoſdam excellentes Sanctos. Ex iuxta hanc ſententiam facilis eſt reſponſio ad primam difficultatem, concedendo totum, quod infertur. Imò ex illa difficultate fortaſſe nata eſt hæc opinio, argumento ſumpto à paritate rationis. Quia verò argumentum hoc ab extrinſeco ſumptum eſt, per locum intrinſecũ poteſt reddi ratio, quia totus Sanctorum cultus eſt reſpectiuus ad Deum. Vbi autem eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantùm. Sed dicet aliquis, hoc ſolum eſſe verum de illo cultu, quo in Sanctis adoratur Deus principaliter,& Sancti ſunt ſolùm, vt materia, vel locus, in quo adoratur Deus, de quo cultu verum eſt eſſe à virtute Religionis; negari autem non poſſe, quin Sãcti, vt tales ſunt, aliter colantur propter intrinſecam,& ſupernaturalem dignitatem, quam in ſe habent: imò communi, & morali vſu hoc tantùm modo colendos eſſe, vt alibi diximus, hic autem cultus non videtur reſpectiuus. Sed contra, nam illa etiã poteſterior adoratio Sanctorum reſpectiua eſt. De illa enim loquuntur Sancti, cum dicunt. *Qui colit martyrem, Deum ipſum colere*, vt ex Leontio in quodam dialogo, & ex Germano in epiſtola ad Ioannem refertur in 7. Syno. Act. 4.& ita etiam loqui ſolent alij Patres, vt ex propria materia conſtat. 2.

Marſilij ſententia exiſtimantis eadẽ nos virtute colere Deum & Sanctos.

Ratio verò eſt, quia ipſa ſanctitas, quæ eſt per gratiam, naturâ ſuâ eſt reſpectiua ad Deum, nam eſt participatio quædam diuinæ naturæ, & Filium Dei conſtituit. Ideóque ſicut honor exhibitus Filio regis, etiã ſi ad Filium ipſum verè terminetur propter dignitatem, quæ reuera in ipſo eſt, nihilominùs eſt reſpectiuus ad Patrem, & in eum aliquo modo redun- 3.

Superior ſententia exemplis probatur.

dat,

dat:ita honor Sancti,vt ſic natura ſua tendit in Deum, non ſolùm tanquam in vltimum finem, quo modo tendunt in eum omnia opera, eo ipſo quod honeſta ſunt: ſed ſpeciali quodam modo, tanquam in obiectum aliquo modo coniunctum. Hic enim modus coniunctionis videtur ſufficiens ad vnitatem habitus virtutis. Sicut in exemplo poſito coniunctio inter Patrem,& Filium,ſatis eſt,vt ab eodem habitu procedat vtriuſque honor. Item Legatus Regis licet in ſe verè adoretur propter dignitatem,quam in ſe habet, videtur nihilominùs coli ex vi eiuſdem virtutis, qua colitur Princeps,cuius Legatus eſt. Et Pōtifex quatenus Vicarius eſt Chriſti, colitur quidem per ſe,& propriiſſimè,vt perſona digna tali honore,propter dignitatem quam in ſe verè habet, & nihilominùs ſatis veriſimile eſt,coli ex vi eiuſdem virtutis Religionis,qua Chriſtus ipſe colitur,quia ſemper eſt reſpectiuus aliquo modo cultus ille, quia ex vi illius virtutis, qua colitur Chriſtus, inclinatur quis ad colendum Vicarium eius, & illa virtus eſt ſufficiens ad vincendam totam difficultatem,quæ eſt in illo actu, ergò non eſt neceſſaria alia virtus.

4. *Prima aſſertio Religio diſtinguitur re ipſa, & eſſentia à Dulia & omni alia virtute quæ reſpicit rem creatam.*

Nihilominùs communis ſententia eſt,Religionem eſſe virtutem re ipſa, & eſſentia diſtinctam à virtute Duliæ,& omni alia,quæ reddit cultum perſonæ creatæ:hæc ſententia eſt D.Thom.in 2.2.q.85.art.4.& q.103.art. 3. Et eſt cōmunis Theologorum in 3.diſt.9. Bonau. Alber. Durand. Richard. Gab.& aliorum, & Alenſ. 3. part. q. 30.m.1.art.1.§.2.vbi vtitur nominibus *Latriæ*, & *Duliæ*, tamen perinde eſt, nam Latria idem eſt,quod Religio,vt ex D.Thom.conſtat 2.2.q. 84.art.1.& ex communi vſu. Item Concilia & Patres, quando communiter docent, Deum ſolùm coli Latria, Sanctos Hyperdulia, indicant diſtinctionem inter has virtutes, ſaltem quoad actus ipſos, maximè quoad internos, & quoad intentiones, ſub quibus cultus Deo & Sanctis defertur. Nam in externis actibus ſæpè poteſt eſſe ſimilitudo, & conuenientia, vt conſtat ex materia de Adoratione;intentio autem eſt, quæ moraliter, & formaliter cultus diſtinguit. Ergò diſtinguuntur Religio, & Dulia in primariis actibus ſuis & internis affectibus, ergò etiam habitus diſtincti ſunt. Probatur conſequentia, quia diſtinctio inter illos actus non qualiſcunque eſt, ſed ex obiectis formalibus primò diuerſis deſumitur ſine intrinſeca connexione, & habitudine eorum inter ſe,habitus autem & virtutes diſtingui ſolent ex huiuſmodi actibus, & obiectis. Vnde Alenſ. ex differentia,quæ eſt inter excellentiam increatam Dei,& excellentiam cuiuſcunque creaturæ colligit differentiam harum virtutum. D. Tho. verò ex diuerſa ratione debiti, quia debitum reſpectu Dei eſt longè alterius ordinis, quàm reſpectu creaturæ. Quàm etiam rationem tetigit Alenſ. in ſolut.argumentorum. Totum verò fundamentum eſt in diuerſitate excellentiæ,nã inde accipit Religio totam excellentiam, & vt ita dicam,ſingularitatem ſuã & inde etiam variatur ratio debiti.

D. Thom. Bonauent. Albert. Durand. Richard. Gabriel. Alenſ. — *Alenſ.* — *D.Thom.*

5. *Cultus qui fundatur in excellentia increata quãuis applicata ad rem creatam, pertinet propriè ad Religionem.*

Vt autem hæc ratio magis explicetur, & ſoluatur ratio oſtenſiua in contrarium facta, aduertendum eſt ex ſuperiùs dictis circa actus, & obiectum Religionis,non eſſe de ratione Religionis, vt non colat, aut veneretur niſi ſolum Deum, aut perſonas increatas, poteſt enim interdum proximè verſari circa rem, vel perſonam creatam, tanquam in materia immediata, quam veneratur,vel colit,ſed de ratione illius eſſe,vt ſemper immediata ratio colendi aliquid, quidquid illud ſit,ſit excellentia increata ipſiuſmet Dei, quomodocunque ad illam applicetur, id eſt ſiue intrinſecè,vt diuinis perſonis, ac diuinitati, ſiue extrinſecè per aliquam habitudinem,vt rebus ſacris,& ipſi Deo immediatè conſecratis vt tales ſunt. Omnis ergò cul-

A tus, qui neutro ex his modis fundatur immediatè in excellentia increata, ſed in aliqua creata, non pertinet ad Religionem,ſed nouum genus virtutis moralis requirit. Cultus autem Duliæ, qui tribuitur ſanctis, non fundatur immediatè in excellentia increata, ſed in illa participatione creata excellentiæ,quæ illis cõmunicata eſt, vt ex materia de Adoratione conſtat. Non pertinet ergò elicitiuè ad Religionem, ſed propriam virtutem requirit.

6. *Cultus Duliæ non eſt formaliter, reſpectiuus, ſed virtualiter tantùm ad increatam excellẽtiam.*

Neque verum eſt, cultum hunc ſeu adorationem Sanctorum reſpectiuum eſſe propriè, ac formaliter, ſicut eſt cultus imaginum, vel rerum ſacrarum, ſed ſolùm virtualiter, ſeu largo modo, dici poteſt reſpectiuus; quia qui Sanctos veneratur,virtute colit Deũ, qui de ſuorum Sanctorum honore gaudet, & illum nobis commendat,& ita loquuntur interdum Patres, B ſicut Chriſtus dixit, *Quandiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* (*Matt.* 25.) Nec gratia creata eſt talis, vt ſolùm ſit adorabilis ex denominatione aliqua, vel habitudine ad excellentiam increatam Dei,ſed ipſa in ſe eſt quædam abſoluta excellentia quæ formaliter reddit dignam honore, & cultu perſonam, cui ineſt. Sicut natura ipſa rationalis, vel intellectualis, licet creata, reddit perſonam aliquo honore dignam. Neque honor in illa fundatus poteſt dici formaliter reſpectiuus ad Deum, eò quod natura illa ſit ad imaginem Dei, & participatio quædam intellectualis gradus per eſſentiam,qui in Deo eſt,quia ille honor non fundatur proximè in illo reſpectu formali, neque in termino eius, ſed fundatur in abſoluto eſſe, & perfectione talis naturæ. Idem ergò eſt in altiori veneratione,quæ fundatur in excellentia gratiæ creatæ,nam C licet illa in ſe ſit participatio diuinæ naturæ, & perfectior quædam ſimilitudo eius,quàm ſit ſola rationalis natura: nihilominùs ſuum abſolutum eſſe habet, ac intrinſecam excellentiam, quæ eſt fundamentum illius honoris.

7. *Superioris ſententiæ exempla non conuincunt.*

Ad exemplum autem de Patre, & Filio, ſuppono in primis non eſſe ſermonem de illis formaliter, vt relatiua ſunt:quia vel relationes ipſæ formaliter ſumptæ non ſunt rationes adorandi, vel ſi ita ſumantur, non erit exemplum ad rem, quia gratia non eſt ratio cultus propter relationem, vt relatio eſt, ſed propter abſolutam perfectionem ſuam. Sic ergò loquendo de Filio prout habet abſolutam naturam, quam à Patre accepit, Reſpondeo ſi ſermo ſit de Filio naturali, eſſe longè diuerſam rationem,quia inter D talem Patrem, & Filium eſt quædam æqualitas, & ideò mirum non eſt, quod eorum veneratio ad eandem virtutem pertineat:Sic autem gratia creata non facit Filium, ſed longè inferiori, & quaſi Metaphorica ratione. Si autem ſit ſermo de Filio adoptiuo inter homines, ſic etiam non tenet ſimilitudo, quia illa filiatio non confert abſolutam & intrinſecam perfectionem, ſicut confert gratia, & adoptio diuinam: & ideò ſi aliqua veneratio talis Filij in ea fundatur, illa magis eſt reſpectiua, de qua poteſt eſſe quæſtio, ad quem habitum pertineat. Idémque eſt de aliis exemplis, Legati Regis, & Vicarij Chriſti; illæ enim dignitates nullam realem perfectionem, vel Phyſicam excellentiam addunt perſonæ, & ideò in E illis exemplis ad ratio videri poteſt magis reſpectiua, & pertinere ad eundem habitum cùm cultu Regis, vel Chriſti. Nihilominùs tamen contrarium fortè eſt etiam probabilius in illis exemplis, quia in illa perſona eſt propria excellentia, & moralis dignitas, quæ ſufficit ad fundandùm honorem abſolutum diuerſæ rationis.Sed de hoc aliàs,ad præſens enim nõ refert, quia (vt dixi) excellentia gratiæ creatæ multò magis abſoluta eſt, magiſqúe intrinſeca. Vnde cum diuerſam rationem abſolutam excellentiæ habeat,per ſe

ſe etiam habet propriam honeſtatem, propriámque difficultatem, quæ requirit propriam virtutem, quia licet Religio poſſit imperando iuuare ad illum actum, non tamen per ſe elicere.

8\. Prima dubitandi ratio initio poſita de exemplo Charitatis expeditur.

Supereſt verò, vt ad primam difficultatem ex exemplo Charitatis deſumptam reſpondeamus, quæ difficultas expediri non poteſt, niſi prius examinando veritatem exempli de vnitate Charitatis erga Deum, & proximum, quod ex profeſſo tractare, videtur ab hoc loco extraneum; tamen vt difficultas expediatur, attingemus tantùm quod videbitur neceſſarium. Quidam ergo moderni ſuperati illa difficultate, fatentur eſſe omnimodam rationem de Charitate, & de Religione. Nam ſicut duobus modis poteſt coli Sanctus, ita etiam duobus modis poteſt amari proximus: & ſicut cultus Sanctorum vno modo factus, eſt à virtute Religionis, alio verò modo requirit virtutem diſtinctam: Ita amor proximi vno modo exercitus eſt ab eâdem virtute Charitatis, qua diligitur Deus, alio verò modo poſtulat diſtinctam virtutem, quæ amicitia, vel beneficentia, aut ſpecialis Charitas proximi dici poteſt: ergò nulla eſt differentia. Antecedens totum, quoad eam partem, quæ ad cultum ſpectat, in ſuperioribus declaratum eſt. Nam Sancti (ſecluſo periculo) adorari poſſunt non propter ſe, ſed vt imagines, & templa ſunt Spiritus ſancti, qui in eis adoratur tanquam in ſua peculiari imagine, ac ſede. Et hic cultus ad Religionem, quà Deus ipſe colitur, pertinet ex omnium ſententia, vt patet ex D. Thom. 3. part. quæſt. 25. artic. 3. ad 3. Caietan. ibi, & 2. 2. quæſt. 103. artic. 3. ad 4. Alenſ. 3. part. quæſt. 30. mem. 3. artic. 2. §. 1. Albert. in 3. diſt. 9. artic. 4. ad 2. & 3. Vuald. tom. 3, cap. 154. & latiùs à nobis dictum eſt in citato loco 3, part. Alio verò modo magis proprio & vſitato adorantur Sancti propter intrinſecam dignitatem creatam, & excellentiam gratiæ, quam habent, & ita coluntur propria virtute Duliæ diſtincta à Religione.

D. Thom. Caietan. Alenſ. Alber. Mag. Vualdenſ.

9\. Quoad alteram verò partem declaratur aſſumptum. Quia Charitas per ſe primò eſt amicitia ad Deum, cui ex vi talis amicitiæ volumus, non ſolùm bona intrinſeca eius, ſed etiam extrinſeca, ex quibus vnum eſt, quod in hominibus honoretur, & glorificetur. Sic ergo poſſumus vno modo amare proximo omne bonum, etiam ſupernaturalem gratiam, & gloriam ex affectu immediato, & formali ad ipſum Deum, cuius bonum, id eſt, honor, & gloria reputatur totum illud, quod proximo amatur, ſeu proximus ipſe, vt talibus affectus bonis. Alio verò modo poteſt diligi proximus ex ſola beneuolentia, & complacentia ipſius, volendo illi bonum quodcunque, etiam ſupernaturale, & Deum ipſum ob ipſiuſmet proximi commodum, vt ſic dicam, ſiſtendo in ipſo tanquam in proximo, & formali obiecto, licet nunquam excludatur relatio ad Deum tanquam ad vltimum finem. Quæ diſtinctio amorum videtur per ſe manifeſta, quia in illis obiectis cernitur illa duplex ratio amandi, & nihil repugnat ita exerceri; imò vſu videtur compertum ita fieri. Primus ergo amor non eſt amor amicitiæ ad proximum, ſed ad Deum; nam per illum actum Deo ipſi volumus bonum propter ipſum, proximo autem non ita, ſed volumus illi bonum, vt ſit ſuo modo quoddam bonum ipſius Dei, & ita ibi potiùs amatur proximus amore concupiſcentiæ comparatione ad Deum. Et ideò ille amor ab ipſâmet Charitate Dei elicitus eſt, & hic correſpondet primæ adorationi Sanctorum, quæ eſt ex eâdem Religione Dei. Secundus verò amor eſt amicitiæ ad proximum, nam ex complacentia ad perſonam eius, illi volumus omne bonum, quod per illum actum volumus, vnde etiamſi illi A velimus Charitatem ipſam, & Deum, non eſt amor amicitiæ ad Deum, ſed tantùm concupiſcentiæ, quia illo actu non volumus Deo bonum propter ipſum, ſed potiùs volumus Deum ipſum proximo, vt bonum eius, ſicut gratia ipſa, vel Charitas amatur hic ex concupiſcentiæ amore comparatione proximi. Ergo talis amor non eſt ex Charitate Dei elicitus, cum non ſit amicitia ad ipſum: ergo neceſſe eſt vt ad aliam virtutem pertineat, quæ per ſe, & adæquatè, vt ſic dicam, verſetur circa proximum, vt circa perſonam per ſe amatam; quæ proptereà vocari poterit beneficentia, vel amicitia humana. Et hic amor reſpondet propriè Duliæ Sanctorum, & ita nulla relinquitur differentia inter illas virtutes in pluralitate, vel vnitate earum circa Deum, B & proximum.

Poteſtque hæc ſententia attribui Durando in 3. d. 9. q. 3. ad 1. nam reſpondens argumento facto de comparatione inter cultum ſanctorum, & amorem proximi, reſpondet, in Charitate non eſſe aliam formalem rationem diligendi Deum, & proximum, quia per Charitatem diligitur Deus per ſeipſum, *& proximus ſolùm propter Deum. Et ideò eſt vna Charitas.* Et ſubiungit. *Amicitia autem, per quam diligitur proximus propter aliquam aliam rationem, quàm propter relationem, quam habet ad Deum, differt à Charitate ſecundùm ſpeciem.* Et huic poſteriori amicitiæ ſignificat eſſe ſimilem cultum Sanctorum, quia fundatur in propria eorum excellentia, vt eſt diſtincta ab excellentia Dei. Alterius verò modi colendi Sanctos men- C tionem non facit, quia neque eſt, neque eſſe debet vſitatus. Atque hoc modo videtur reſpondiſſe ad idem argumentum D. Thom. 2. 2. q. 103. art. 3. ad 2. *Dicendum eſt* (inquit) *rationem diligendi proximum, eſſe Deum. Non enim per Charitatem diligimus in proximo niſi Deum, & ideò eadem Charitas eſt, qua diligitur Deus, & proximus. Sunt autem aliæ amicitiæ differentes à Charitate ſecundùm alias rationes, quibus homines amantur.* Et his poſterioribus amicitiis dicit comparari Duliam, non priori amori, in quibus verbis illa excluſiua maxima ponderanda eſt. *Per Charitatem non diligimus in proximo, niſi Deum.* Nam inde videtur colligi, amorem Charitatis circa proximum obſeruare tantùm proportionem cum illo cultu proximi, quo ſolus Deus per ſe colitur in proximo, ſeu in D homine, & ita in his ſeruari proportionem, neque eſſe neceſſarium alias differentias inquirere inter Charitatem, & Religionem.

10\. Propoſita ſententia Durando adſcribitur.

D. Thom.

11\. Vera ſententia in qua aſſignatur differentia inter Charitatem, & Religionem, vt verſantur circa Deum, & proximum.

Nihilominùs Theologi communiter differentiam aliquam quoad vnitatem, vel diſtinctionem aſſignare conati ſunt inter Charitatem, vt verſatur circa Deum, & proximum, & Religionem, ac Duliam, vt verſantur circa Deum, & Sanctos, vt patet ex D. Tho. 2. 2. quæſt. 25. art. 1. ad 2. & quæſt. 81. art. 4. ad 3. Alenſ. dicta quæſt. 30. m. 1. artic. 1. §. 2. ad argu. Bonauent. in 3. d. 9. artic. 2. q. 4. ad 2. Albert. ibid. artic. 6. ad 1. Richard. artic. 3. q. 1. ad 1. & in 3. d. 27. & 28. Vbi etiam Argent. quæſt. 1. artic. 1. in fin. & art. 3. & 4 Durand. quæſt. 1. Sco. Gab. Richard. Albert. ibi. Quorum ſententiam ego veram exiſtimo, licet non ſit facilis E ad explicandum, & probandum. Vt autem hoc vtcunque præſtemus, pauca de Charitate, vt eſt vna circa Deum, & proximos, præmittenda ſunt, quòd enim ſit aliquo modo vna dubitari non poteſt, quia Scriptura hoc ſatis ſignificat, cum de Charitate, vt de vna virtute loquitur 1. Corinth. 13. Illíque tribuit dilectionem Dei, & proximi. 1. Ioan. 4. *Si diligamus inuicem, Charitas Dei in nobis perfecta eſt.* Vnde Auguſt. epiſtol. 29. expreſsè dicit, Charitate diligi Deum, & proximum, idémque conſtanter docent Theologi, éſtque totius Eccleſiæ vnanimi conſenſione ita

D. Thom. Alenſ. Bonauent. Alb. Mag. Richard. Argent. Durand. Scot. Gabriel.

Eádem virtute Charitatis qua diligimus Deũ diligi, & proximum.

D. Paul. 1. ad Cor. 3. Ioan. Euang. 1. epiſt. 40. D. Auguſt.

receptum, vt negari nullo modo poſſit. Vnde Greg. de Valent. tom.3.diſp. 3.quæſt.3.p.1.in fine, certum eſſe dixit eâdem Charitate, qua diligitur Deus, diligi proximum.

12. *Amorem proximi ex Charitate eſſe amicitiæ.* Addo vlteriùs ex Charitate diligi proximum vt amicum, atque adeò amorem Charitatis, vt eſt amor amicitiæ, non ſolùm erga Deum, ſed etiam circa proximum verſari. Ita docent Theologi quos retuli. Et ratione declaratur, primò quia proximus diligendus eſt ex Charitate, non autem res irrationales, vt citati Theologi rectè diſtinguunt in hoc differentiam conſtituentes, quod proximum ex Charitate diligimus, vt amicum? hoc enim ſignificatur propriè illa voce *Ex Charitate*, quia Charitas amicitia eſt, res autem irrationales amare poſſumus per Charitatem amore concupiſcentiæ illarum, ex amicitia Dei, vel proximi, non verò ipſarum, & ideò illæ non dicuntur propriè diligi ex Charitate: ergo Charitate diligitur proximus amore amicitiæ ad ipſum.

13. Secundò, Deus amat nos amore amicitiæ, licet propter ſuam bonitatem nos præcipuè amet, & licet nos amando magis amet ſe ipſum, quia nos amat vt res ſuas, & vt media, vel materiam gloriæ ſuæ, ergo licèt nos amemus proximum ad imitationem huius amoris Dei ex Charitate, nihilominùs verè dicemur amare illum amore amicitiæ. Antecedens commune eſt Theologorum. *D. Thom.* D.Thom.1.part. qu.20.art.2.& 2.2.qu.23.art,1.*Scotus.* Scot. in 3.diſt.32.ad 2. Et ibi *Capreol.* Capreol. in 1.diſt.45.q.1.art.1. & aliorum. Et de illo plura dixi Relect.1. Diſp. 1. ſect. 2. num. 16. & ſequentibus. Conſequentia probatur ex paritate rationis, ſi enim in diuino amore non eſt contra rationem amicitiæ ad hominem quod Deus ſibi hominem amet: cur in amore meo ad Petrum, erit contra rationem amicitiæ ad eundem Petrum, quod eum Deo amem? nulla profectò reddi poteſt ratio. Idem argumentum ſumi *Ioan.c.14.* poteſt ex verbis Chriſti: *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.* Diligit enim nos Chriſtus, vt verè amicos, ſicut ibidem ſubdit. *Vos* *Ioan.c.15.* *amici mei eſtis, &c.* Ioan.15. Nec dubitari poteſt, quin ex Charitate nos amet vt amicos, nam de ſe ibidem ait. *Sicut dilexit me Pater. & ego dilexi vos.* At Pater ex Charitate Filium diligit, ex eâdem ergo nos diligit Chriſtus illa dilectione, de qua ibidem ſubiungit, *Maiorem hac dilectione nemo habet.* Ergo ex eâdem Charitate poſſumus, & debemus nos inuicem diligere, vt amicos. Et certè vnitatem illam animorum, de *Act.c.4.* qua legimus Actor. 4. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna* nec negare poſſumus fuiſſe ex Charitate, nec etiam negari poteſt fuiſſe veram, & ſupernaturalem amicitiam, vt ex Patribus *Lorinus.* rectè ibi confirmat noſter Lorinus. Charitas ergo & Deum, & proximum amat vt amicum.

14. Tertiò ita hoc oſtenditur, quia amor amicitiæ nihil aliud eſt, quàm beneuolentia cum redamatione, *Ariſtot.* iuxta Ariſtot. 9. Eth. cap. 5. ſed huiuſmodi eſt amor Charitatis ad proximũ, eſt ergo vera amicitia ad illum. Minor quoad poſteriorem partem nota eſt, nam ita diligimus proximũ, vt ab illo redamari poſſimus, & debeamus: vnde quantum eſt ex hoc capite amor ille amicitiæ eſt. Prior verò pars probatur, quia ex Charitate volumus proximo maximum bonum eius, ſcilicet Charitatem ipſam per eſſentiam illi vnitam media Charitate participata. Et quamuis hoc etiam ſimul velimus, vt bonũ Dei ſuo modo, id eſt, vt pertinens ad gloriam eius, hoc tamen non excludit, quin illud velimus, verè, & propriè ipſi proximo, vt verum bonũ eius: nã hæc duo repugnantia non ſunt, vt patet in ipſo amore Dei, quo noſtrũ bonũ, vt noſtrũ, ſimulque vt gloriã ſuam amat. In hoc enim differt creatura *D. Thom.* rationalis ab irrationali, vt notauit D. Tho.2.2.q.25. A art.3. quod irrationalis non eſt capax habendi bonum tanquam proprium, quia non habet rationem, & libertatem: & ideò, licet velimus bonum creaturæ irrationali, non tamen, vt ipſius, ſed ſolùm, vt noſtrũ. At verò creatura rationalis eſt capax proprij boni propter intellectum, & libertatem, per quam poteſt vti ſuo bono, vt proprio. Vnde fit vlteriùs, vt ſicut non eſt contra rationem boni proprij creaturæ rationalis, quod ſit bonum Dei, & ad hoc principaliter ordinatum; imò hoc pertinet ad perfectionem, & honeſtatem eius, ita etiã non ſit contra veram, & perfectã beneuolentiam rationalis naturæ, velle totum eius bonum, vt cedit in gloriam Dei, quia nihilomi- B nùs illud eſt velle bonum, verum, ac proprium eiuſdem creaturæ; imò etiam quatenus tale eſt ſpecificatiuè, licet talis amor non ibi ſiſtat, ſed tranſeat in Deũ. Simili ratione declaraui, in dicta Relectione, amorem amicitiæ Dei erga nos, quia non eſt propter aliorum vtilitatem, vel commodum, ſed propter ſuam gloriã; qui reſpectus eſt adeò intrinſecus, vt excludi non debeat à vero, & honeſto amore amicitiæ: pari ergo ratione non imminuet veram beneuolentiam, & amicitiam proximorum inter ſe ex Charitate. Quæ rationes vtique probant etiam illam dilectionem Charitatis, qua proximo velimus Deum, & ſupernaturalia dona intuitu diuinæ beneuolentiæ, & affectus erga Deum eſſe etiam veram, & ſupernaturalem amicitiam non ſolùm Dei, ſed etiam proximorum. Quanquam reſpectu Dei ſit veluti ſecundarius amor, (nam C prior eſt, quo Deus in ſe, & propter ſe diligitur,) reſpectu verò proximi, eſt primus, & puriſſimus amor.

Hinc vlteriùs addo valdè probabile eſſe, nullã eſſe inter homines amicitiam per ſe infuſam intrinſecè ſupernaturalem ex obiecto tàm formali, quàm materiali, præter Charitatem. Declaratur, nã duobus modis poteſt aliqua virtus eſſe per ſe infuſa, vno modo ex obiecto formali tantùm, quia ſcilicet in eo conſideratur conformitas ad ſupernaturalem regulã, etiãſi materia virtutis tota naturalis ſit, vt contingit verbi gratia, in Temperantia infuſa: Alio modo poteſt eſſe virtus infuſa, quia & rationem formalem, & materiã, totúmque fundamentum ſuum habet ſupernaturale, ideóque conformitas ad rationem ſupernaturalem in ea ſupernaturalis eſt, quia illa ſola eſt proportio- D nata tali materiæ, & non tantùm, quia ad illam veluti eleuetur. Suppono deinde vt probabile, homines ex natura rei eſſe capaces virtutis moralis amicitiæ inter ſe, quæ naturalis ſit, & acquiſita. Vnde etiam fit probabile, poſſe huic virtuti reſpondere in ordine gratiæ, aliam virtutem infuſam, quæ in illâmet materia verſetur ſub altiori ratione, & conſideratione honeſtatis, & conformitatis ad rationem rectam ſupernaturalem, de qua virtute probabile etiam erit, eſſe moralem tantùm, & à Theologali Charitate diſtinctam: de hac ergo virtute modò non diſputo, neque aliquid huiuſmodi de illa affirmo, vel nego. Sed aſſero, homines, vt per gratiam vniuntur in ſupernaturali quadam natura, & quaſi diuina, ratione cuius E communicant in eodem fine ſupernaturali, eſſe capaces altioris, & ſupernaturalis amicitiæ, quam ideò voco intrinſecè ſupernaturalem, quia totum id, in quo per ſe fundatur, ſupernaturale eſt, eíque debita eſt ſupernaturalis ratio diligendi, vt amor proportionatus ſit. Hanc ergò amicitiam cenſeo probabiliſſimè eſſe ipſam Charitatem, & non aliam virtutem ſpecialem, vt in hoc clariùs cernatur differentia inter Charitatem, & Religionem. 15. *Inter homines amicitiam per ſe infuſam non eſſe niſi Charitatem.*

Probatur autem aſſertio primò ex dictis, quia oſtenſum eſt, proximum amari per Charitatem vero amore amicitiæ: ergo ſuperfluum eſt, aliam amicitiam in hoc genere multiplicare, cum hæc ſufficiat ad omne 16. *Probatur propoſita ſententia.*

Secunda probatio.

omne officium amicitiæ proximorum inter ſe. Deinde in eâdem vnitate, communicatione bonorum, & fine, vnica tantum amicitia proportionata, & eiuſdem ordinis fundatur: ſed inter homines, vt eleuatos per gratiam ad finem ſupernaturalem eſt vnica communicatio, & quaſi vnitas in participatione diuinæ naturæ, & beatitudinis, ergo & vnica amicitia infuſa. Si ergo Charitas eſt vera amicitia infuſa non ſolùm cum Deo, ſed etiam cum proximo, vt eſt conſequens ad prædictam vnitatem, & communicationem, profectò nulla alia fingenda eſt.

17. 3. Probatio.

Tertiò ſi eſſet alia, eſſet maximè ad amandum proximo Charitatem, & alia ſupernaturalia dona, & Deum ipſum, vt ſunt bonum eius, in eo ſiſtendo, vt in proximo obiecto, & fine. Hoc enim genus amoris, poſſibile eſſe admittimus, eſſeque bonum, & honeſtum, quia habet bonum obiectum nullam malam circunſtantiam. Eſtque talis amor pertinens ad amorem amicitiæ talis perſonæ, vt per ſe patet, & non eſt amor formalis amicitiæ Dei, quia non eſt formalis beneuolentia eius, etiamſi virtute dici poſſet amor Dei, vel potiùs propter Deum, vt vltimum finem, quia talis actus fertur ex ſe in ipſum, ſicut omnis bonus, & honeſtus amor. Nihilominus tamen aſſerimus, non eſſe neceſſarium, vt propter hunc actum, nouam Charitatem, & amicitiam omnino ſupernaturalem ad proximum introducamus, à Charitate diſtinctam. Probatur primò ab inconuenienti, quia talis virtus eſſet Theologalis, & diſtincta à tribus communiter numeratis. Quòd enim ſit diſtincta à Fide, & Spe, vt manifeſtum ſupponitur, quòd verò diſtinguatur à Charitate, aſſeritur ab aduerſariis. Quòd autem Theologalis ſit probatur, quia immediatè fertur in Deum, vt in obiectum, quod diligitur, vt in finem vltimum ſupernaturalem proximi, erit ergo Theologalis virtus, nam omnis virtus, quæ attingit Deum immediatè, vt proximum obiectum, & finem, eſt Theologalis, vt diximus. Quod ſi quis dicat, hunc finem, Deúmq; ipſum per talem virtutem amari proximo: hoc nihil obſtat, quia ſolùm amatur illi, vt obiecto, ſeu fini, cui tale bonum deſideratur, hoc autem non eſt contra rationem virtutis Theologicæ. Nam vnuſquiſque etiam amat Deum ſibi, vt fini ſui, & nihilominus talis amor ſpectat ad Spem virtutem Theologalem, quia bonum proximè amatum, & finis propter quem, eſt ipſemet Deus: ergo ſimilis virtus proportionata reſpectu proximi erit Theologica, ſicut Spes eſt virtus Theologica. Neque etiam refert, ſiquis dicat, Spem eſſe virtutem Theologicam, quia ſperat illud bonum ab ipſo Deo: nam ſimili modo amatur, & deſideratur proximo: Vel ergo admittenda eſt alia virtus Theologica voluntatis a Charitate, & Spe diſtincta, vel dicendum eſt, amicitiam, qua volumus proximo ſupernaturalia bona, inter quæ primum, ac præcipuum eſt ipſe Deus, non eſſe aliam à Charitate, qua diligimus Deum.

18. Quarta, & vltima probatio.

Vltimò declaratur, quia licet amor amicitiæ dicatur eſſe ad perſonam, cui bonum propter ſe amatur, ad bonum autem quod perſonæ amatur, dicatur eſſe concupiſcentia, nihilominus abſolutè, & ſimpliciter ipſa amicitia, vnica, & ſimplex exiſtens, vtrumque amat, vt ait D. Tho. 2.2. quæſt. 25. art. 3. nam ex vtroque conficit ſibi vnũ obiectũ, in quod ſimpliciter, & adæquatè fertur. *D. Thom.* Quocirca cum diſtingui ſolet amor amicitiæ ab amore concupiſcentiæ ſecundùm realem, & eſſentialem diſtinctionẽ, non ſumitur diſtinctio ſecundùm illos tantùm reſpectus inadæquatos eidem actui, ſed per reſpectum ad diuerſas perſonas, quæ amantur propter ſe, & propter bonum earum, nam quando talis amor eſt ad propriam perſonam amantem, dicitur concupiſcentiæ; quando verò eſt ad alteram, eſt amicitiæ. *D. Greg.* Quomodo dixit Greg hom. 17. in Euang. amorem debere eſſe ad alterum, vt poſſit eſſe Charitas, ſeu amicitia. At verò licet amicitiæ amor in hac proprietate ſumptus ſit ad alterum, ſemper tamen ſupponit, vt fundamentum, vel conditionem requiſitam, vnitatem aliquam inter diligentem, & dilectum, ſeu communicationem in aliquo bono, iuxta doctrinam D. Thom. 2.2. quæſt. 23. art. 1. & quæſt. 25. art. 4.

Hinc ergò fit, vt licet perſonæ, quæ amicitia coniunguntur, alioqui inæquales ſint, ſi tamen vniuntur 19.
per communicationem alicuius boni communis omnibus, eâdem amicitia omnes diligantur. Ita verò contingit in ſupernaturali amicitia inter Deum, & homines. Nam ratio primaria, & fundamentum huius amicitiæ eſt Deus ipſe ſecundùm ſe tùm quia eius bonum propter ipſum primariò per hanc amicitiam diligitur, tum etiam, quia hoc bonum infinitum Dei, quatenus obiectum eſt æternæ fruitionis, eſt quaſi vnicum centrum, in quo tota hæc amicitia verſatur, & terminatur. Et ideò Deus eâdem Charitate per eſſentiam, qua diligit ſe, etiam homines ſibi amicos, vt amicos diligit, & in hoc noſtra Charitas participata diuinam Charitatem imitatur. Nec refert, quod participatio huius boni, & formalis beatitudo ſit inæqualis, quia hîc principaliter, & formaliter attenditur ipſum bonum, quo fruendum eſt, reliqua verò quaſi via ad illud, quæ materialem potiùs, quàm formalem diuerſitatem faciunt; maximè quia tota illa participatio eſt diuini ordinis, & quodammodo eiuſdem formalitatis ex parte obiecti: vnde licet in entitate ſit diuerſa, non tamen ita per ſe conſtituit diuerſum gradum naturæ creatæ, vt poſſit aliter haberi, quàm per ſpecialem, & ſupperadditam participationem diuinitatis, & in eodem genere amoris diligitur, quo ipſa diuinitas, ſicut neceſſarium cum principali.

20. Differentia inter Charitatem, & Religionem.

Ex quibus omnibus rectè concluditur, neceſſariò conſtituendam eſſe aliquam differentiam inter Charitatem & Religionem. Nã Charitas ipſa per ſeipſam inclinat nos ad proximos, non ſolùm vt ad bona amici, qui eſt Deus, ſed etiam vt ad eos, ad quos amicitiam habemus, volendo illis ſupernaturalia bona, vt expreſsè ait D Thom. 2.2.q.25.art. 2. ad 1. *D.Thom.* Religio verò per ſe ſola, & immediatè ſolùm inclinat ad diuinam maieſtatem, & excellentiam, non verò ad ſanctos, vt propriam quandam excellentiam habent ſed hoc eſt alterius virtutis munus, ſcilicet Duliæ. Volens autẽ D.Tho. rationem huius differentiæ aſſignare 2. 2.q.25.art.1. ad 2. dixit. *D.Thom.* *Amorem reſpicere bonum in communi, honorem verò propriam excellentiã honorati.* Quæ verba apparent difficilia, quia etiam amor talis reſpicit particulare bonum perſonæ ſic amatæ. Eandémque difficultatem habet, quod ait q. 81. art. 5. ad 3. Obiectum amoris eſſe bonum, honoris verò eſſe excellens, creaturæ autem communicari bonitatem Dei, non verò excellentiam. Quod eſt difficile, quia prout in ſe ſunt nec bonitas, nec excellentia diuina communicatur perſonis creatis, ſecundùm aliquam autem participationem ambæ communicantur.

21. D.Tho. loca difficilia de charitate, & Religione enodantur.

Poſſumus autem, & rem, & mentem D. Thom. ita exponere. Nam Religio formaliter reſpicit debitum ratione excellentiæ, vnde ex propria ratione habet reſpicere excellentiam ſecundùm illum peculiarem modum, quem habet in perſona tali, & ſic excellentia diuina incommunicabilis eſt. At Charitas reſpicit vnionem amicitiæ, in qua non ita formaliter conſideratur ille reſpectus, ſed abſolutè talis bonitas, & communicatio. Quam differentiam latiùs attigi in 1. tom. 3. part. diſp. 52. ſect. 3. Vbi etiam declaraui, hanc eſſe mentem D.Thom. locis citatis. Cum enim ait, amorem ferri ad bonum abſolutè, vel in communi, non eſt ſenſus, ferri ad bonum in communi, &

non in particulari: hoc enim tam apertè falſum eſt, vt non potuerit in mentem D. Thom. cadere. Intelligit ergo amorem amicitiæ ex formali ratione ſua non niti in bonitate, vt conſtituit vnum ſuperiorem alteri, ſed vt conſtituit vnum cum altero. Vnde quãuis in exercitio, & modo, ſeu gradu amoris etiam attendat modum,& gradum bonitatis, quia hoc ſpectat ad debitum ordinem, quem omnis virtus obſeruat, nihilominus ad vnitatem amicitiæ ſufficit conuenientia in aliquo communi bono, licet illud bonũ non æquè ab omnibus participetur, hunc enim reſpectum non ita attendit amor, ſicut honor. Quæ differentia etiam ex vulgari, & communi ſenſu omnium hominum comprobari poteſt. Nam vbi perſonæ inæquales ſeſe communicant, vt amici quodammodo obliuiſcuntur inæqualitatis, vel illam diſſimulant, vt amicitia locum habere poſſit: cum verò honoris ratio habenda eſt, tunc vniuſcuiuſque excellentia,& dignitas formaliter attenditur.

22. Eadem diſtinctio vtriuſq; virtutis demonſtratur magis, & rationi dubitandi in principio poſitæ fit ſatis.

Deniq; declaratur in hunc modum, quia amor amicitiæ ſemper fundatur in aliqua vnitate; impoſſibile enim eſt, vt ego alicui velim bonum propter ipſum, niſi ſupponam illum tanquam vnum mecum. Religio verò, & obſeruantia, ſeu Dulia potiùs reſpiciunt diſtinctionem, & diuerſitatem inter honorantem, & honoratum,& in ea fundantur. Hinc ergo fit, vt plures, (qui aliàs inter ſe diuerſi ſunt) in quantum in aliqua vnitate conueniunt, poſſint etiam eãdem amicitia amari, licet in ratione cultus,& honoris ſuam diſtinctionem retineant. Ita ergo videtur eſſe in præſenti, nam Charitas eſt ſpecialis amicitia ſupernaturalis, hominis cum Deo, quæ fundatur in ſpeciali vnitate ſpiritus, quam efficit gratia inter Deum, & homines, quæ vnitas eiuſdem formalis rationis eſt inter homines inter ſe; licet non ſit in eodem gradu, quod eſt veluti materiale quid ad rationem amicitiæ: & ideò Charitas non eſt tantùm amicitia inter homines, & Deum, ſed etiam inter ipſos homines, quatenus eodem vinculo inter ſe, quo cum Deo, vniuntur per gratiam. Religio verò non reſpicit hanc vnitatem, ſed prorſus diuerſitatem, vt dictum eſt. Et in hoc ſenſu dicitur excellentia diuina incommunicabilis creaturæ, ſcilicet, vt ratio eſt talis cultus. Bonitas autem dicitur communicabilis, non quidem ita, vt reddat creaturam æquè bonam, ac Deum, ſed ita, vt coniungat creaturam cum Deo in vera amicitiæ vnitate, & conſequenter etiã coniungat in eãdem amicitia perſonas omnes creatas, quæ illam participant. Ita ergo ſatisfactum eſt rationi dubitandi in principio poſitæ. De confirmatione verò,& de virtute Obedientiæ dicemus cap. ſequenti.

CAPVT VI.

Vtrùm Religio ſit virtus diſtincta ab illa, quæ debitam obedientiam Deo reddit.

AD conſiderandam propriam vnitatem virtutis Religionis, & diſtinctionem eius ab aliis, ſupereſt, vt cum aliis virtutibus moralibus, quæ aliquo modo circa Deũ proximè verſantur, eiq; aliquod debitũ reddere videntur, eam conferamus. Duas autem inuenio virtutes, quæ in hoc puncto difficultatẽ aliquam ingerere poſſunt. Vna eſt Obedientia, & altera Pœnitẽtia; de priori dicemus in hoc capite, de altera in ſequenti. Ratio igitur dubitandi ex ſuprà dictis oritur. Nam diximus, Religionem eſſe iuſtitiam quandam ad Deum, quia illi proprium quoddam, & rigoroſum debitum reddit, at hoc etiam conuenit virtuti Obedientiæ, reddit enim obedientiam Deo, quæ illi ſumma cum proprietate, & rigore debetur, non minus, quam cultus, aut veneratio, ergò Obedientia eſt quædam iuſtitia ad Deum, ergo erit idem cum Religione, nam iuſtitia ad Deum vna tantùm eſt. Reſpondebit aliquis fortaſſe, obedientiam non conſiderare rationem debiti reſpectu Dei, ſed ſolùm reſpicere honeſtatem, quæ in materia præcepta reſultat, ex hoc præcisè, quod præcepta eſt, quod nos ſuprà tractando de obiecto inſinuauimus.

Ratio dubitandi ponitur.

Reſponſio.

2. Refutatur ratione tradita reſponſio.

Contrà hoc verò obiicitur, quia Obedientia eſt reuera debita Deo, vnde illi fit iniuria, ſi ei non obediatur, ergo ad aliquam virtutem pertinet hoc debitum reddere, ergo ad Obedientiam: Illa enim videtur maximè formalis Obedientia, imò ſola illa videtur ſpecialem virtutem requirere; nam illa honeſtas, quæ in materia præcepta reſultat poſito præcepto, non eſt vna, ſed nunc ad Temperantiam, nunc ad Iuſtitiam, vel aliam ſimilem virtutem pertinet. Ergo propria,& formalis Obedientia eſt iuſtitia quædam propria (licet potentialis) ad Deum. Vnde D. Thom. 2.2.q.104. art. 2. ex ratione debiti colligit honeſtatem Obedientiæ. *Quia cum multa* (inquit) *debeant ſubditi ſuis ſuperioribus; Vnum eorum eſt obedire illis: quod habet ſpecialem rationem boni*, & art.4. ſubiungit. *Moueri hominem ad obediendum Deo ex quadam neceſſitate iuſtitiæ.* Ergo Obedientia & reddit debitum Deo, & eſt quædam iuſtitia ad ipſum, eſt ergo idem, quod Religio, nam ſola Religio eſt iuſtitia ad Deum, & omne debitum reddit ei, aliàs eſſent plures virtutes diſtinguendæ, quæ varia debita Deo redderent, quod admittendum non eſt, vt lib. 1. tetigi, & infrà dicam. Tandem confirmatur, nam qui vouit Obedientiam Deo, certum eſt debere illam ex ſpeciali virtute Religionis, ſed non eſt minus debitum illud, quo ex ſe, & ex vi ſupremæ iuriſdictionis Dei ipſa Obedientia debita illi eſt, ergo etiam ſecluſo voto, reddere Obedientiam debitam Deo pertinet ad illam virtutem, quæ pro officio habet reddere debitum Deo.

D. Thom.

3. Vera aſſertio. Religio ab Obedientia propriè diſtinguitur.

In hoc puncto nullã inuenio moueri quæſtionem à Doctoribus, ſed omnes pro comperto videntur ſupponere, Religionem eſſe virtutem diſtinctã ab Obedientia, vt patet ex D. Thom. 2.q.104. art.& ibi Caiet. Valent. &c. Patres etiam ſemper de his virtutibus, vt de diſtinctis loquuntur. Et apertè Greg. diſtinxit actus earum cum dixit. *Melior eſt Obedientia, quàm victimæ*: de quo teſtimonio plura in ſequentibus. Ratio autem reddi poteſt, quia formaliter, & in ratione honeſti, aliud eſt colere, aliud obedire; prius, eſt officium Religionis, poſterius, Obedientiæ; virtutes autem ex officiis; ſeu actibus diſtinguuntur, ergo virtutes illæ diſtinctæ ſunt. Dicet aliquis obedire, & colere non diſtingui tanquam duo membra ſpecifica omnino condiſtincta, ſed diſtingui, vt generale, & ſpeciale, nam colere generalius eſt, obedire autem eſt quoddam colere. Nam obediendo Deo magnum cultum ei exhibemus: tranſgrediendo autem præceptum eius iniuriam, & irreuerentiam illi facimus. Sicut colere, & orare diſtinguuntur, vt generale, & ſpeciale, quia (orare) quidam cultus eſt.

D. Tom. Caietan. Valent. D. Gregor.

Probatur aſſertio.

Inſurgit dubitatio.

4. Oſtenditur ita diuerſas eſſe rationes formales cultus, & reuerentiæ, vt vnum non contineatur ſub alio tanquam ſub ſuperiori.

Sed contra, quia licet (Obedire) poſſit eſſe materia cultus, ſi ex intentione formali ad eum finem dirigatur: ſicut etiam credere, vel ieiunare, tamen obedire formaliter nõ eſt colere, nec adæquatè, nec tanquam particulare contentum ſub generali, conſiderata ratione formali vtriuſque, quæ ad diſtinctionem virtutum maximè ſectanda eſt. Aſſumptum declaratur, quia formalis ratio, & intentio obediendi nõ reſpicit reuerentiam debitam perſonæ, cui obeditur, propter excellentiam eius, ſed reſpicit ſolùm honeſtatem, quæ eſt in obſeruantia præcepti, ſed (quod perinde eſt) quæ eſt in conformitate voluntatis ſubditi cum voluntate Superioris volentis,& potentis obligare. Et hoc ſignificauit. D. Thom. dicta q. 104 art. 2. ad 4. dicens, *Reuerentia directè reſpicit perſonam excellentem Obediẽtia*

D. Thom.

verò

verò reſpicit præceptum perſonæ excellentis. Velle ergo A obedire, formaliter non eſt velle colere ſuperiorem, & ideò talis actus reſpectu Dei non eſt actus à Religione elicitus, ac proinde nec Obedientia ipſa eſt Religo. Et poteſt ex dictis hæc differentia explicari, quia Obedientia, etiam prout verſatur circa præcepta Dei, non ita proximè tendit in Deum, ſicut Religio, tum quia Obedientia tota verſatur immediatè circa præceptum, & auctorem præcepti ſolùm reſpicit tanquam extrinſecam cauſam efficientem præcepti, vel tanquam regulam extrinſecam, cui ſecundùm voluntatem conformari tenetur. Vnde D. Thom. dicta quæſt. 104. art. 2. in corp. & ad 3. dicit, *Proprium obiectum Obedientiæ eſſe præceptum, quod ex alterius voluntate procedit.* Et ad 1. dicit, non facere aliquem formalem actum obedientiæ *niſi quando* B *operatur ex intentione implendi præceptum.* Et Auguſt. 14. de Ciuitate cap. 12. dixit, *Obedientiam commendatam eſſe in præcepto.* At Religio immediatiùs, & directiùs tendit in Deum, immediatiùs quidem, quia non nititur in præcepto eius, ſed in excellentia eius, atque ita in eo, quod ipſe eſt. Directiùs verò, quia non reſpicit Deum vt cauſam efficientem, ſed vt perſonam, ad quam tendit colendo illam, tanquam proximum finem, ſeu obiectum, cui reuerentiam defert.

Explicatio vberior poſitæ diſtinctionis. — D. Thom. — Auguſt.

5\. Ad difficultatem igitur propoſitam benè reſponſum eſt, Obedientiam non attendere formaliter ad rationem debiti reſpectu perſonæ ſuperioris, quod attendit Religio. Sed generaliter dicit reddere debitum, quia implet obligationem præcepti, & hanc o- C bligationem formaliter reſpicit. Ad replicam verò concedimus Deo eſſe debitam Obedientiam. Aduertimus autem hoc duobus modis cõſiderari poſſe: vno modo, vt eſt quid pertinens ad bona Dei, vel (vt ita dicam) ad ius quoddam, quod Deus habet in creaturam ſuam, pertinétq; ad integritatem dominij eius, quod debet illæſum ſeruari: alio modo conſiderari poſſe ſolùm vt ex illo debito, & ex vſu illius poteſtatis naſcitur quædam ſpecialis honeſtas, quę in re præcepta inuenitur, ex hoc præcisè quod præcepta eſt. Dico ergo Obedientiam non habere curam ſoluendi hoc debitum priori ratione ſpectatum, ſed tantùm poſteriori, vt explicatum eſt Cum autem quæritur, an formaliter intendere debitũ hoc reddere Deo priori modo ſpectatum, ſcilicet quatenus quid illius, & in D bonis eius extrinſecis computatur, pertineat ad aliquam virtutem, & quænam illa ſit. Reſpondeo pertinere quidem ad aliquam virtutem, nam ibi profectò cernitur magna quædam, & ſpecialis ratio honeſtatis, arbitrórque pertinere ad ſpecialem iuſtitiam ad Deum, de qua ſtatim in puncto ſequenti dicam. Et hoc exiſtimo ſenſiſſe D. Thom. dicta ſolut. ad 4. cum diſtinguit inter reuerentiam, & obedientiam; & ſubdit, Obedientiam formaliter non reſpicere reuerentiam perſonæ, (vtiq; reddendo illi ius ſuum) poſſe tamen imperari ex reuerentia perſonæ, quia nimirum ab illa virtute, quæ reſpicit hoc ius diuinum, optimè imperatur obedientia in præceptis Dei.

Ad rationẽ dubitãdi initio poſitam reſpondetur approbando datã reſponſionem, & refutatio eiuſdem confutatur. Notanda diſtinctio in Obedientia Deo debita. — D. Thom.

6\. Ad D. Thom. reſpondeo, loca illa ex aliis eiuſdem doctrinæ locis explicanda eſſe: Intelligit ergo obe- E dientiam ſoluere quoddam debitum generali quadam ratione, quatenus omnis obligatio præcepti eſt debitum quoddam, in quo ſoluendo hoc habet proprium, & ſpeciale obedientia, quòd illam obligationem præcepti formaliter, ac præcisè attendit. Et hæc obligatio vocatur etiam quædam neceſſitas iuſtitiæ latè ſumptæ pro quacunque obligatione, quæ quouis modo alterum reſpicit. Sic etiam facilè ſoluitur confirmatio ibi addita de debito orto ex obedientiæ voto, in impletione enim illius voti, formaliter loquendo, id eſt, ſi præcisè ex vi voti impleatur, attenditur ſpeciale ius acquiſitum Deo ex vi talis voti, ideóque actus ille, vt ſic, non eſt formaliter ex virtute Obedientiæ, ſed Religionis.

Loca D. Th. ſuprà poſita in meliorem ſenſum trahuntur iuxta eius doctrinam.

Deniq; ex his poteſt ſumi aliqua ratio reſpondendi ad comparationem relictam in præcedenti cap. inter Obedientiam, & Religionem in vnitate. Quanquam enim hîc nec tractare velimus, nec definire illam quæſtionẽ, an virtus Obedientiæ, quatenus inclinat ad obediendum Deo, & hominibus, vna ſit: ſupponendo tamen id, vt probabile, ratio differentiæ inquiritur, ob quam Obedientia habeat illam amplitudinem, Religio verò ſiſtat in ſolo Deo; & non habeat vnitatem cum virtute, quæ ſanctos homines veneratur. Ratio igitur ex dictis reddi poteſt, quia Obedientia ſolùm attendit honeſtatem, quæ eſt in obſeruatione præcepti vt ſic: quæ eiuſdem rationis eſſe videtur, ſiue tale præceptum manet immediatè à Deo, ſiue per hominem. Religio autem reſpicit excellentiam, & debitum ratione excellentiæ, prout ſingularis rationis eſt, in Deo ſuprà omnem creaturam, & ideò ſingularem virtutem requirit. Quam rationem attigit D. Thom. d. q. 104. art. 2. ad 4. vbi etiam adiungit, quod licet obedientia præceptorum vnius rationis ſit, poteſt imperari à cauſis ſpecie diſtinctis, quia Obedientia ad præceptum hominis, imperari poteſt à iuſtitia ad hominem, vel ab obſeruantia: Obedientia verò ad Deum, à Religione, ſeu iuſtitia ad ipſum. 7.

Eãdem obedientia inclinamur ad optemperãdum Deo & hominibus, non tamen eãdem Religione colimus Deum, & ſanctos.

CAPVT VII.

Sítne Religio virtus à Pœnitentia diſtincta.

DE hoc puncto tractaui in 4. tom. 3. part. & plenam eius reſolutionem in hunc locum remiſi, ſolùm quoad diſtinctionem inter virtutem Religionis, & Pœnitentiæ Nam de aliis opinionibus, & variis modis explicandi Pœnitentiæ virtutem, & reducendi illam ad alias virtutes, vel Charitatis, vel Iuſtitiæ commutatiuæ, vel vindicatiuæ, vel in vniuerſum ad omnes virtutes ſecundùm varios actus, & materias Pœnitentiæ, ibi ſatis dixi. Quapropter nunc ſupponimus, proprios actus Pœnitentiæ, qui reducuntur ad voluntatẽ efficacem ſatisfaciendi Deo, & recompenſandi iniurias ei factas, & deſtruendi illas, in quantum in nobis eſt: ſuppono (inquam) hos actus, vt tales ſunt, non elici à Charitate, nec à Iuſtitia morali, & propriiſſima, neque ab aliqua alia virtute particulari, excepta Religione. De hac ergo virtute ſola videndum eſt, an eliciat illos, & conſequenter an præter illam non ſit neceſſarium, ponere aliam virtutem propter illos actus, ſed illamet ſecundùm quendam inadæquatum conceptum vocetur Pœnitentia. 1.

Quæſtionis ſtatus expenditur.

Caiet. ergo 3. p. q. 85. art. 2. aſſeruit Religionem ipſam elicere ipſum affectum Pœnitentiæ, ideóque non eſſe neceſſariam aliam virtutem. Fundamentum Caiet. præcipuum, quo dicit conuinci intellectum ſuum, eſt quia actus Pœnitentiæ non poteſt eſſe primarius, ſeu per ſe primò conueniens alicui virtuti, ſed tantùm ſecundarius alicuius virtutis, ergo Pœnitentia non eſt virtus ſpecialis condiſtincta ab omnibus aliis, ergo maximè cum Religione coincidit. Primum antecedens probat, quia nulla virtus, vt ſit, vel vt operetur ſimpliciter, & abſolutè, neceſſariò ſupponit peccatum, aut actum ſibi contrarium in tali perſona præceſſiſſe. At Pœnitentia quoad actus proprios pœnitentiæ, vt ſic, ſupponit præceſſiſſe peccatum, ergo ſignum eſt virtutem, à qua illi actus procedunt, non reſpicere illos actus per ſe primò, nec vt primarios, ſed habere alios, ratione quorum poteſt, & eſſe, & operari in ſubiecto ſuo, etiamſi in illo actus peccati non præceſſerit. 2.

Opinio Caietani de vnitate Religionis, & Pœnitentiæ. — Ratio Caiet.

3. Aliquorum reſponſio. Cui rationi aliqui ſatisfactum iri putant, excipiendo Pœnitentiam in hoc à cæteris omnibus virtutibus. Nam cæteræ (inquiunt) non ſunt primariò ad deſtruendum malum, ſed ad bonum per ſe primò tendunt, conſequenter autem auerſantur malum, prout tali bono contrarium. At pœnitentia tanquam medicina quædam per ſe primò eſt ad deſtruendum malum, ideóque nil mirum eſt, quòd peccatum in ſubiecto ſupponat, vt in eo ſit, vel ſaltem, vt operari poſſit. Sed hoc modo, vt exiſtimo, non euacuatur difficultas argumenti. Nam de omni virtute in vniuerſum verum cenſeo, nunquam ita verſari per ſe primò, vel adæquatè circa deſtructionem mali, quin principaliùs intendat bonum, vel introducendum, vel ſaltem, vt conſeruandum. Hoc latè probaui in dicto tom. 4. Sumitúrque ſatis apertè ex D. Tho. 2. 2. q. 79. art. 1. vbi in principio art. ait. *Si loquamur de bono, & malo in communi: facere bonum; & vitare malum pertinet ad omnem virtutem.* Et infrà dicit: *Eiuſdem virtutis eſt conſtituere aliquid, & conſtitutum conſeruare in his quæ ſunt ad alterum. Conſtituit quis æqualitatem iuſtitiæ faciendo vnum, id eſt, reddendo alteri, quod ei debet: conſeruat autem æqualitatem iuſtitiæ iam conſtitutæ, declinando à malo, id eſt, nullum nocumentum proximo inferendo.* (D. Thom.)

4. Hæc doctrina applicari poteſt ad Pœnitentiam cum proportione. Nam ſi ad illam pertinet facere bonum, & conſtituere æqualitatem ad Deum, prout poteſt recompenſando offenſam, ad eam etiam ſpectat declinare à malo, nullam iniuriam ei inferendo, quod non importat negationem, ſed motum voluntatis repudiantis malum, vt in eodem art. ad 2. D. Thom. dicit, ergo ex hac parte non ſupponit illa virtus, quæ eſt Pœnitentia, peccatum vel iniuriam, quæ præceſſerit in tali ſubiecto, quia per ſe poteſt conſeruare illud ius diuinum illæſum, & ad hoc afficere voluntatem. Quod etiam expreſsè docuit Alen. 4. p. q. 12. m. 1. art. 1. §. *Ad vlt.* alias q. 54. m. 1. art. 4. vbi reſpondet Pœnitentiam eſſe in eo qui non peccauit, *ad actum deteſtandi peccatum ſimpliciter.* (D. Thom. Alenſis.)

5. Caiet. principium recipitur, improbatur illatio, & probatio. Fundamentum ergo Caiet. non deficit in antecedente, quod aſſumit, ſed in illatione, vel ſaltem in eius probatione videtur deficere. Eſto enim, pœnitentia ſit talis virtus, quæ non neceſſariò prærequirat, quod præceſſerit peccatum in ſubiecto ſuo, non inde immediatè ſequitur eſſe Religionem: quia poteſt eſſe alia ſpecies virtutis, ad quam pertineat continere voluntatem, ne Deum offendat, & intendere in omnibus vitare diuinam iniuriam, diuinúmque ius illæſum conſeruare, quæ ratio obiectiua videtur diuerſa à ratione cultus, quam attendit Religio, ac proinde Religionem non eſſe illam virtutem, ad quam actus Pœnitentiæ ſpectant. (Inſtãtia pro Caiet.) Sed contra hoc vrgere poſſumus argumentum in fauorem Caietani; quia Religio habet pro fine intrinſeco, & adæquato reddere Deo debitum, proprium, & legale, ſed ſub hoc debito includitur, vel recompenſatio iniuriæ commiſſæ, vel obligatio, ne fiat: ergo totum hoc pertinet ad Religionis munus. Confirmatur primò, quia Religio eſt iuſtitia ad Deum vera, ac propria, quantum inter Deum, & homines eſſe poteſt, ſed ad virtutem iuſtitiæ reſpectu alicuius pertinet recompenſatio debiti, tàm contracti in actione alteri inuoluntaria, vt eſt iniuria, quàm ex quocunque alio titulo: ergo. (Reſponſio aliorum.) Reſpondent aliqui, Pœnitentiam in hoc differre à Iuſtitia, quia non purè intendit redditionem debiti, ſed intendit deſtructionem peccati, ne Deus nobis ampliùs iratus ſit, ſed placatus: Iuſtitia verò ſolùm intendit æqualitatem facere, ſiue alter, accepta ſatisfactione maneat offenſus, ſiue placatus. Vnde aiunt, recompenſationem pro iniuria Deo facta peccando, vt præcisè reddit debitum Deo, pertinere ad Religionem; vt verò tendit ad placandum Deum offenſum, pertinere ad Pœnitentiam.

6. Vrgetur inſtantia in fauorem Caietani. Sed certè D. Tho. 3. part. q. 85. art. 3. planè fatetur eſſe Pœnitentiæ munus reddere Deo quoddam debitum, ideóque eſſe partem iuſtitiæ, ſolúmque deficere à perfecta iuſtitia in reddendo æquale; nunquam verò diſtinxit Pœnitentiam à Iuſtitia, vel Religione in hoc, quòd intendit placare Deum, ne peccatori ampliùs iratus ſit, & ad hunc finem intendit deſtructionem peccati. Nec poteſt re vera ex hoc fine Pœnitentia diſtingui ab aliis virtutibus. Quia placare Deum, ne nobis ampliùs iratus ſit, ex duplici affectu poteſt in nobis procedere. Primò ex affectu beneuolentiæ ad Deum in ſe, ſeu ex complacentia ad ipſum: & ſic intendere illum finem eſt proprius actus Charitatis, ad quam pertinet, & velle Deo omne bonum propter ſe ipſum, & complacentia in ipſo propter ipſum, & auferre omnia impedimenta amicitiæ eius, quatenus talia ſunt. Vnde ſi in actione, & ſatisfactione pœnitentiæ, interdum ex hac intentione homo operatur, quæ optima eſt: ex imperio, & motione Charitatis operatur. Secundò poteſt quis intendere placare Deum anteà offenſum, ne ſibi ampliùs iratus ſit, ex beneuolentia ad ſeipſum, & propter proprium commodum, quia magnum ſuum detrimentum reputat & meritò, habere Deum ſibi iratum. Et hic affectus, ſicut non eſt Iuſtitiæ, ita non eſt proprius Pœnitentiæ, ſed eſt amoris proprij commodi, qui eſt beneuolentia quædam ad ſe ipſum, quæ concupiſcentia nominatur. Quòd ſi ſupernaturaliter habeatur, pertinet propriè ad virtutem Spei, ad quam pertinet (vt alibi dixi) ſupernaturalis amor concupiſcentiæ ſui ipſius. Vnde illa intentio placandi Deum ſic accepta, non differt ab eo, quod Concil. Trid. dixit, veram Pœnitentiam debere eſſe cum Spe veniæ. Quid eſt enim placare Deum, niſi intendere conſequi veniam ab illo? Intendere autem veniam, & ſperare illam, idem ſunt: habere autem ſpem veniæ, omnes fatentur eſſe actum Spei præuium ad Pœnitentiam, & quaſi imperantem illam. Non ergo debet illud motiuum placandi Deum poni, vt peculiare pœnitentiæ, neque inuolui cum proprio eius motiuo, quod eſt recompenſare Dei offenſam, propter iuſtitiæ æquitatem.

7. Dubitandi locutio recipitur, illatio refutatur. Et quoad hoc meliùs locutus eſt Durand æquiparando Pœnitentiam cum iuſtitia humana. Nam ſicut reſpectu hominis, cui iniuriam intuli, illud motiuum reſarciendi inæqualitatem factam, eſt per ſe honeſtum, & conſtituit iuſtitiam ad hominem: ita reſpectu Dei ſimile motiuum eſt ſufficiens ad aliquam virtutem conſtituendam, quæ non eſt niſi Pœnitentia. At inter homines, licet, etiam poſſit quis intendere per ſatisfactionem ſimul placare perſonam, ne ſibi ampliùs ſit offenſa, vel irata: hoc per ſe non ſpectat ad iuſtitiam humanam, nec poteſt aliunde procedere, quàm vel ex amore beneuolentiæ erga perſonam offenſam, propter puram amicitiam, vel gratitudinem, vel aliquid huiuſmodi, vel ex timore humano illius radicato in amore concupiſcentiæ, ſeu proprio. Sic enim interdum quis procurat placare amicum, quem offendit, ſolùm quia illum, illiúſque amicitiam amat: aliquando verò intendit quis placare Regem offenſum, quia illum timet. Neque hinc multiplicantur aliæ virtutes, præter iuſtitiam elicientem, & amicitiam, vel amorem ſui imperantem. Ita ergo contingit profectò in recompenſatione diuinæ offenſæ; nec quoad hoc ratio aliqua diuerſitatis reddi poteſt. In hoc ergo nihil errauit Durandus, ſed in eo, quòd inde intulit identitatem inter iuſtitiam humanam, & diuinam, falſum dixit, quia non attendit altiorem rationem debiti ex parte Dei, & inæqualitatem

tem recompenſationis ex parte hominis, quæ poſtu- A lant iuſtitiam alterius, & altioris rationis, vt ſuprà dixi.

8. Diſcurſus pro Caiet. ſententia, quo tandem probabilis iudicatur.

At verò hæc omnia videntur ſuadere opinionem Caiet. quia hæc iuſtitia excellentior erga Deum, non videtur eſſe niſi Religio. Et confirmatur, quia vel redditio debiti ad Deum, in hac generali, & adæquata ratione ſumpta, eſt ſpecifica in ratione obiectiua, ita vt vnam tantùm, & ſpecialiſſimam virtutem iuſtitiæ conſtituat, & ſic non diſtinguentur Pœnitentia, & Religio: vel eſt generica, & ſub illa diſtingui poſſunt rationes debiti ad Deum ſpeciales, quæ ſufficiant diſtinguere eſſentialiter plures virtutes reddentes debitum Deo: & ſic non ſolùm duæ diſtinguendæ e- B runt, ſcilicet, Religio, & Pœnitentia, ſed plures aliæ, putà, gratitudo ad Deum, fidelitas ad Deum, obſeruantia ad Deum, quæ ſpecialiſſimè videtur dici Religio. Patet ſequela, quia ſicut aliud eſt debitum, quod naſcitur ex iniuria illata; ita aliud eſt, quod naſcitur ex beneficio accepto, aliud ex promiſſione facta, aliud ex dominio, vel excellentia perſonæ: ergo vel hæc omnia diſtinguunt virtutem, vel nullum; multiplicare autem tot virtutes videtur difficile, & inuſitatum: ergo ſiſtendum eſt in vna virtute, quæ hoc totum munus exerceat, totúmque reuocet ad cultum adæquatum Dei. Quia cùm Deus non ſit capax boni vtilis, vel alterius commodi; quidquid illi redditur, vt debitum quocunque titulo, ad gloriam, & cultum eius pertinet, nec poteſt eſſe aliquid huiuſmodi, quod non innitatur diuinæ excellentiæ, eámque reſpiciat. C

9. Sic igitur videtur fieri veriſimilis, & probabilis opinio Caietani, quod Religio ſit vnica virtus ſpecialiſſima habens innumeros actus reddendi debita Deo, ex quibus quidam pertinent ad reddendum debitum pro peccato, ſub qua habitudine peculiari, & per conceptum inadæquatum, illa virtus denominatur Pœnitentia, re tamen vera eſt ipſa Religio. Eſt ergo hæc opinio probabilis.

10. Vnica aſſertio: Religio à virtute Pœnitentiæ diſtinguitur.

Nihilominus exiſtimo non fuiſſe opinionem Diui Thomæ, nec antiquorũ Theologorum, vt in 4. tomo probaui, ideóque probabilius cenſeo, Iuſtitiam ad Deum, ſeu virtutem, quæ reddit debitum Deo, ad minus diſtinguendam eſſe in duo membra eſſentialiter diſtincta, vt ſpecies ſub proximo genere, ſiue ſingula membra ſint ſpecies ſpecialiſſimæ, ſiue ſubalternæ, de quo ſtatim. Illa autem duo membra vſitatis nominibus dici poſſunt Religio, & Pœnitentia, quarum diſtinctio ex duobus attendi poteſt, primò, ac principaliùs in ratione debiti, nam licet conueniant, quòd vtraque reſpicit debitum Dei, tamen ſtrictiùs, ac rigoroſiùs videtur eſſe debitum Pœnitentiæ, quàm Religionis. Quod ita poteſt explicari,

Probatur 1. aſſertio ex diuerſa conſideratione diuini iuris, quod reſpicit vtraque virtus,

nam duplex ius ex parte Dei conſiderare poſſumus; vnum, quod habet tanquam proprius, & peculiaris dominus vel famæ ſuæ, vel honoris, vel aliarum rerum externarum, ad quod ſpecialiter pertinet dominium vitæ, & mortis humanæ, & iuriſdictio ſuprema, quam in omnes homines habet ad præcipiendum, &c. Aliud ius eſt, quod præciſè ratione ſuæ excellentiæ, potentiæ, & operationis habet, vt ab omnibus colatur, & honoretur. Ex quibus duobus iuribus primum videtur rigoroſius, & inducere quandam maiorem rationem debiti. Vnde etiam violatio prioris iuris videtur eſſe ex genere ſuo magis propria iniuria, ſeu iniuſtitia contra Deum, quomodo dixit D. Thom. 22. quæſt. 94. art. 5. ad 1. occidere ſeipſum eſſe actum iniuſtitiæ contra Deum, quod videtur intelligendum de altiori iniuſtitia, quàm ſit contra hominem. Quia ſicut dominium Dei in vitam hominis altius eſt, ita violatio illius dominij eſt iniuſtitia al-

D. Thom.

tioris, & grauioris rationis. Sic etiam in *ſpeciali diſp.* de iuſtitia, ſect. 2. dixi, infamationem Dei, vel detractionem de Deo, eſſe propriiſſimam iniuriam Dei altioris rationis, quàm ſit erga homines; Vnde dici poteſt non ſolùm iniuria, ſed pluſquam iniuria, vt in ſimili loquitur Caiet. 22. quæſt. 57. art. 4. Igitur iuxta *Caietan.* has duas conſiderationes diuini iuris, videntur ſatis probabiliter diſtingui duo genera virtutum, vnum Religionis, quod reddit Deo debitum ratione excellentiæ ſuæ, aliud quod illæſum ſeruat ius diuinum in tota latitudine dominij, & iuriſdictionis eius, quod dici poteſt eſſe eiuſdem ſtrictioris iuſtitiæ, ad quam pertinet Pœnitentia.

Poteſt prætereà diſcrimen aliud inter hæc duo genera virtutum conſiderari, nam hæc virtus, quam generico nomine iuſtitiam ad Deum appellamus, per ſe non exercet erga Deum, ſaltem ex neceſſitate actum poſitiuum in effectu, ſeu obiecto, aut materia, ſed ſolùm in affectu, ex vi talis virtutis homo declinat ab omni iniuria Dei, habétque affectum conſeruandi illæſum ius diuinum. Religio autem per ſe poſtulat ex parte obiecti, & materiæ poſitiuos actus, quibus colatur Deus, gratiæ agantur & cæt. Tamen ſuppoſita læſione iuſtitiæ diuinæ priori modo ſumptæ, ipſamet obligat ad poſitiuos actus, quibus illa iniuria recompenſetur, & ad æqualitatem reducatur, quoad fieri poſſit. Et ideò tales actus cenſentur eſſe præcipui in tali virtute, & ab illis maximè denominatur Pœnitentia. Hinc ergò intelligitur altius, & rigoroſius eſſe debitũ prioris iuſtitiæ, quàm Religionis, licet vtrunque proprium, & grauiſſimum ſit. Nam reſpectu ſuperioris, & maximè Dei, maius eſt debitum non violandi iura eius, & non inferendi illi iniuriam, quàm ſit reddendi ei cultum poſitiuum, & demonſtrationem ſeruitutis. Eadémque ratione debitum recompenſandi iniuriam, quod eſt proprium Pœnitentiæ, vt ſic, videtur ex ſuo genere altius, quàm ſit debitum colendi, (vbi iniuria non præceſſerit) ſolùm ex obſeruantia debita tali excellentiæ.

11. 2. Probatur ex diuerſo genere actuum, & inæqualitate debiti.

Tandem in conſtituenda æqualitate videtur eſſe alia diuerſitas inter has virtutes. Nam reſpectu Dei potentior eſt homo ad iniuriam faciendam, quàm ad reſarciendam, vt in 1. tom. 3. part. diſput. 4. latè tractaui. Nam homo per ſe poteſt iniuriam facere Deo D ſuo modo infinitam, recompenſare autem ad æqualitatem non poteſt, non ſolùm per ſe ipſum, ſuíſque viribus, (ſic enim in hoc negotio nihil poteſt) ſed nec per auxilium gratiæ, quia ſemper infinitè diſtat à perſona offenſa, ex qua magnitudo iniuriæ penſatur. Quocirca ſi homo conſideretur antequam iniuriam Deo inferat, peccando in ipſum, eúmque offendendo, non poteſt propriè per iuſtitiam ad Deum, æqualitatem aliquam cum illo conſtituere, ſed ad ſummum poteſt non facere ſummam inæqualitatem abſtinendo ab omni iniuria Dei, quantum eſt ex affectu, & propenſione talis virtutis. Quod idcircò addo, quia homo per ſe, neque hoc ſimpliciter poteſt, niſi per Dei gratiam ſibi donetur. Poſtquàm autem homo E iniuriam in Deum commiſit, etiamſi per illam virtutem ad recompenſandam iniuriam afficiatur, & hoc intendat, non poteſt quidquam facere, quo æqualiter tale debitum ſoluat, tum quia non ſolùm habet naturalem conditionem infimam ſuæ perſonæ, ſed etiã ſuperadditam indignitatem peccati, tum etiam quia infinitis aliis titulis Deo debet, quidquid in ſatisfactionem offerre illi poteſt. At verò Religio ſecluſa omni culpa, & iniuria, poteſt aliquid Deo reddere pro ſuo debito, quod licet non ſit omninò æquale, ſaltem continet aliqualem ſolutionem primi debiti, ad Deum, & in eo ſoluendo ſeruat æqualitatem, quam poteſt. Hæc ergo videntur ſufficere ad intel-

12. 3. Probatur ex inæqualitate ſolutionis vtriuſque virtutis.

ligendam differentiam aliquam eſſentialem inter has virtutes. Quia verò communiter non ſolent diſtingui virtutes, quæ iuſtitiam quandam ad eum ſeruant, niſi ſub nomine Pœnitentiæ, & Religionis: ideò his nominibus ſemper vtemur, & omnes actus qui ad Pœnitentiam propriè non ſpectauerint, ſub Religione comprehendemus, & eandem proportionem in pertractandis vitiis Religioni contrariis, obſeruabimus.

CAPVT VIII.

An virtus Religionis ſit vna ſecundùm ſpeciem vltimam, vel ſolùm ſecundum genus continens ſub ſe plures ſpecies.

1.

HÆc quæſtio de vnitate, vel de diſtinctione ſpecifica virtutum & habituum difficilem habet reſolutionem, quia valde difficile eſt vltimam rerum differentiam cognoſcere, & propria motiua internorum actuum, & vnuſcuiuſque rationem exactè diſcernere, & ideò proponam vtriuſque partis veriſimiles rationes, & vnicuique liberam opinandi facultatem relinquam; breuiſſimè tamen, quid mihi, vel conſultius, vel veriſimilius videatur inſinuabo.

2. Ea ſententia quæ Religionem genericam aſtruit, eíq; varias ſubiicit ſpecies, ſuadetur. *D. Thom.* 1. Ratio ex diuerſis rationibus debiti.

Quòd ergo hæc virtus vna tantùm genere ſit, & ſub ſe plures ſpecies contineat, hæc potiſſimum ſuadere videntur. Primum quòd virtutes, quæ reddunt debitum alteri, iuxta varias rationes debiti diſtinguuntur, ſed intra latitudinem Religionis inueniuntur debita diuerſarum rationum: ergo & virtutes. Maior eſt diui Thomæ 1.2. quæſt. 60. art. 3. vbi ex diuerſa ratione debiti, concludit eſſe plures virtutes circa operationes. Sunt autem verba eius notanda. *Sed debitum non eſt vnius rationis in omnibus, aliter enim debetur aliquid æquali, aliter ſuperiori, & aliter minori, & aliter ex pacto, vel ex promiſſo, vel ex beneficio ſuſcepto. Et ſecundùm has diuerſas rationes debiti, ſumuntur diuerſæ virtutes.* Et ſimilem ferè doctrinam habet 2.2. quæſt. 80. Et ratio eſt, quia ſi ratio debiti formaliter reſpicitur à virtute, profectò diuerſa ratio debiti faciet formalem diſtinctionem in obiecto, & conſequenter in ipſa virtute. Minor autem probatur ex eiſdem verbis diui Thomæ. Nam licet in Religione non inueniatur prima diuerſitas ex parte perſonæ, cui debitum ſoluit, quia ſemper eſt ad ſuperiorem, tamen altera diuerſitas ex titulo ipſius debiti, hîc inuenitur. Nam aliquid debetur Deo ex pacto, ſeu promiſſo, aliquid ex beneficio accepto, aliquid etiam ex vi ſolius excellentiæ eius. Confirmatur, quia ſimilis varietas debiti erga proximum ſufficit ad diſtinctionem virtutum circa eundem, nam debitum ex pacto ſoluit iuſtitia; ex promiſſione, fidelitas; ex beneficio, gratitudo; ex dignitate perſonæ, obſeruantia.

3. 2. Ratio ex diuerſitate ſpecifica habituum.

Secundò argumentor, quia in hac virtute ſunt plures habitus ſpecie diſtincti, ergo & plures virtutes. Patet conſequentia, quia omnes illi habitus ſunt virtutes eſſentialiter: ergo ſi in propriis differentiis ſpecificis diſtinguuntur, planè diſtinguuntur in ſpecie virtutis, & conſequenter ſunt plures virtutes eſſentialiter. Antecedens patet, quia ſuprà dictum eſt inueniri in hac virtute actus ſpecie diſtinctos ex diuerſa honeſtate proximi obiecti, quorum vnus ex alio non oritur, nec habent inter ſe connexionem, ſed ſolùm genericam conuenientiam in ratione cultus diuini, vt ſunt vouere, vel iurare, orare, ſacrificare. Quilibet autem ex his actibus eſt ſufficiens ad generandum habitum, & habitus, qui per vnum fit, non recipit ab actu alio ſpecie diuerſo augmentum, vel promptitudinem aliquam circa ſuum actum, ſed hoc eſt ſufficiens ſignum diſtinctionis habituum, vt ge-

A neratim dictum eſt in Metaphyſica diſput. 44. ſect. 11. Ergo vnuſquiſque ex his actibus generat ſimplicem habitum diſtinctum ab alio, atque adeò diſtinctam virtutem.

Vltimò argumentari poſſumus, quia in duobus proximè præcedentibus capitulis oſtendimus diſtinctionem Religionis à Pœnitentia, & Obedientia, ex diuerſis debitis reſpectu ipſiuſmet Dei, vel ex diuerſo modo, aut motiuo ſoluendi, vel implendi debitum; Sed non videtur intercedere minor ratio diſtinctionis inter debitum verbi gratia, quod conſurgit ex promiſſione iam facta Deo, & cultum redditum promittendo, nam illud prius eſt planè magis rigoroſum, & legale, & neceſſarium ad honeſtatem B morum, & fortaſſe eſt cuiuſdam iuſtitiæ ſuperioris ordinis: debitum autem, quod ante promiſſionem poteſt conſiderari in ipſa promiſſione, nec iuſtitiæ eſt, nec rigoroſum, nec neceſſarium ad honeſtatem morum, ſed ex quadam decentia, & voluntario cultu: ergo ferè ſimilis ratio diſtinctionis hîc interuenit. 4.

3. Ratio ſumitur à diſtinctione Religionis à Pœnitentia, & Obedientia.

5. Altera pars quæſtionis quæ ſimplicem Religionis habitum, & infimam ſpeciem credit, proponitur, ac præfertur. *D. Thom. Caiet. Valent. Aragon. Soto.*

Contrariam partem, nimirum vnicum eſſe, & ſimplicem Religionis habitum, vnámque virtutem, quæ totum id, quod generali nomine diuini cultus comprehenditur, exhibet Deo, ſuadet in primis auctoritas D. Thom. nam ita videtur ſentire in dicta quæſt. 81. art. 3. & 4. quem etiam ita intelligunt, & ſequuntur Caietan. Valent. Aragonius, C & alij moderni, & hoc etiam ſupponit Soto lib. 7. de iuſtitia. Vnde idem Diuus Thomas proxima quæſt. 80. licet reſpectu hominum, veritatem, gratitudinem, & obſeruantiam diſtinguat; de Religione nihilominùs ſemper loquitur, vt de vna tantùm virtute, eíque tribuit omnes illos actus orandi, vouendi, & ſoluendi votum, adorandi, ſacrificandi, &c. Et ſimiliter in 1.2. quæſt. 60. & vbique de hac virtute loquitur, vt de vna tantùm, eódemque modo loquuntur alij Theologi in 3. diſtinct. 9.

6. 1. Ratio.

Accedit ratio ſatis congrua, nam quidquid homo reddit Deo per dictos actus Religionis, totum eſt ſub ratione cultus, vel gloriæ, ac honoris Dei, ſempérque in omnibus attenditur ratio diuinæ excellentiæ; D nam cum homo agit gratias Deo, reſpectum habet ad excellentiam eius, nimirum vt aliter, & ſub alia æſtimatione illi agantur, quàm homini: & ſic de aliis: Ergo hoc ſatis eſt ad vnitatem virtutis. Antecedens declaratur ampliùs quia homo reddendo Deo hæc debita, nullum commodum, vel vtilitatem ei afferre poteſt, nec propriè dominium eius augere, quia ipſe ex ſe, & ex ſua poteſtate, & actione, eſt ſupremus Dominus omnium: ergo ſolùm ſupereſt ratio cultus, & honor, quæ in his omnibus actionibus Religioſis intendi poſſit. Ergo licet in modo colendi, vel in qualitate debiti ſit in eis aliqua diuerſitas, illa conuenientia in ratione cultus cum connexione in eadem excellentia Dei, erit ſufficiens ad vnitatem habitus, & virtutis.

7. 2. Ratio ex eo ſumitur quod non ſint ſine neceſſitate multiplicandæ entitates.

E Tandem quia ſine neceſſitate cogente non ſunt multiplicandæ res, præſertim illæ, quæ tantùm ſunt propter neceſſitatem operandi, iam verò admiſimus diſtinctionem inter quandam iuſtitiam ad Deum, ſeu inter Pœnitentiam, & Religionem propter aliquam obiectorum diuerſitatem: ſed ad hæc duo membra poſſunt facilè reduci omnes actibus, quibus Deo debitum reddimus, nam ſi qui videntur magis rigoroſum debitum ſoluere, quàm Religio obſeruet, pertinebunt ad iuſtitiam erga Deum, & omnes alij ad vnam Religionem ſpectabunt: ergo. Vnde confirmatur, quia illa virtus iuſtitiæ ad Deum vna eſſe cenſetur, nam ſi iuſtitia commutatiua ad hominem vnica eſt, multò magis illa iuſtitia ad Deum, quæ commutatiuam

tatiuam imitatur, quantùm poteſt, ergo etiam virtus A Religionis prout, ab illa condiſtincta, erit vnica ſpecies virtutis. Eſt enim æqualis ratio, nam ſicut iuſtitia illa intendit diuinum ius illæſum conſeruare, & in hoc fine connectit omnes actus ſuos, etiamſi varij eſſe videantur, ita Religio intendit cultum integrum, & completum diuinæ excellentiæ tribuere, & omnes actus exercet, vt habent connexionem in hoc adæquato motiuo.

8. Vtraque pars habere videtur ſuam probabilitatem, vt argumenta facta oſtendunt. Iuxta priora verò argumenta maximè diſtingui poſſent in latitudine huius virtutis tres habitus, quos fidelitatem ad Deũ, gratitudinem ad Deum, & Latriam poſſumus appel- B lare. Nam Latria propriè reſpicit diuinam excellentiam, vt ſic, quam ſuis actibus, tanquam ſignis honoris, & excellentiæ proteſtatur, & ideò vnica ſub illa ſaltem ratione eſſe videtur, Tum quia ratio debiti videtur eadem, cum immediatè ex eâdem excellentia naſcatur, tum etiam, quia illa diſtinctio ſignorum materialis eſſe videtur; tum denique, quia obſeruantia erga homines, quando eandem excellentiam reſpicit, vna eſt, licet ex parte perſonarum, vel ſignorum aliquam variationem actuum, immò & obligationum admittat, vt docet D. Thom. 22. quæſt. 102. art. 1. ad 2. At hæc Latria eſt tanquam obſeruantia ad Deum, ergo erit in ſe vna. Gratitudo autem non fundatur in excellentia, ſed in beneficio accepto, & magis exhibet, & profitetur grati animi ſignificationem, quàm proteſtationem diuinæ excellentiæ, & C ideò videtur præ ſe ferre diuerſam honeſtatem, ſicut etiam diuerſo fundamento nititur, ideóque non eſt improbabile, ad officium hoc conſtituendam eſſe ſpecialem virtutem ad Deum, vt ſenſit Cano in Relect. de Pœnitentia. Quod ſi hoc de gratitudine admittitur, maiori ratione de Fidelitate ad Deum idem ſentiendum eſt, fundatur enim proximè non in ſola excellentia Dei, neque in actione Dei erga homines, ſed potiùs in actione hominis erga Deum, & ideò diuerſam rationem honeſti habet, ac proinde propriam virtutem poſtulare videtur. Præter has autem rationes non apparet alia probabilis ad multiplicandos plures Religionis habitus. Et ita hæc pars viſa eſt mihi probabilis in 4. tomo, ſaltem quoad diſtinctionem ſimplicium habituum. Nam poteſt quis D dicere, ex illis tribus habitibus coaleſcere vnam virtutem Religionis, quæ aliquam vnitatem habet ex eo, quòd reſpicit adæquatam obſeruantiam, & cultum Dei quæ ſine illis tribus habitibus conſiſtere non poteſt, & ideò inter ſe habent connexionem aliquam. De quo modo loquendi contendendum non eſt, cum modus diſtinctionis, vel vnitatis iam declaratus ſit, & congruum ſit ita loqui, ſaltem propter communem vſum.

Iuxta 1. ſent. in tres habitus tota Religio tripartitur, fidelitatem, gratitudinem & latriam.

D. Thom.

Cano.

9. Nihilominus etiam poteſt probabiliter defendi vnam, ac ſimpliciſſimam eſſe virtutem Religionis, quæ omnes illos actus exercet. Quod certè de virtute per ſe infuſa, faciliùs defendi, ac credi poteſt. Quia non acquiritur per actus, nec dat tantùm facultatem E operandi, ſed eſt quaſi potentia quædam, quæ faciliùs admittit ſpecificam diſtinctionem in ſuis actibus. Infunditur autem hæc virtus per ſe primò ad dignè, & cum debita reuerentia tractandum omnia, quæ ad exhibendam Deo ſeruitutem, illi debitam ratione ſuæ excellentiæ, & ſupremi dominij, pertinent: In quo obiecto, & fine videtur eſſe ſufficiens vnitas, vt virtus ipſa vna ſit. Maximè, quia tota illa varietas quæ eſt in actibus huius virtutis, habet connexionem quandam ratione vnitatis diuinæ excellentiæ, quæ tota in quolibet illorum actuum ſemper attenditur. Nam etiam cum Deo gratiæ aguntur, habetur ratio diuinæ excellentiæ, & ratione illius intelligitur, illi eſſe ſingulari modo debita animi gratitudo. Vnde ſi ſolam honeſtatem grati animi ſpectes, non oportebit ad aliam virtutem recurrere, præter communem gratiam: ergò vt eleuetur aliquo modo reſpectu Dei, neceſſariò debet obſeruari diuina excellentia, & ita conſurgit quædam gratitudo reddens honorem Deo, & reuerentiam excellentiæ eius, & ita iam operatur ibi Religio. Idémque cum proportione de fidelitate dicetur. Quare meliùs dicimus, omnes hos actus eſſe vnius Latriæ, atque ita Latriam, ſeu Religionem eſſe vnam ſimplicem virtutem, ſaltem infuſam. Nam de acquiſita probabile eſt, quod in alio loco inſinuaui.

Probabilitas alterius partis quæſtionis expenditur.

CAPVT IX.

Quem perfectionis, & excellentiæ gradum habeat Religio inter virtutes omnes.

1. D. Thom. 22. quæſt. 81. art. 6. ſimilem proponens quæſtionem, ſolùm comparat Religionem ad alias virtutes morales, nec ſine cauſa, quia cum oſtenſum ſit, illam non eſſe virtutem Theologalem, tanquam manifeſtum ſupponit Religionem eſſe inferiorem virtutibus Theologicis. Nec immeritò, ita enim ſentiunt communiter Theologi, & ſumitur ex illo Pauli 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc.* Vbi illis tribus quaſi per Antonomaſiam tribuit excellentiam, & eminentiam virtutis, ideóque de illis ſolis eſt certa, & indubitata ſententia eſſe virtutes per ſe infuſas: de cæteris enim ſolùm eſt opinio probabilior; Quare in illis principaliter, & quaſi eſſentialiter conſiſtit ſupernaturalis iuſtitia infuſa, vt ſumitur ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. Ratio denique eſt, quia perfectio virtutis eſt, vt coniungat mentem Deo, ſaltem vt fini; ergo illæ virtutes, quæ immediatiùs & perfectiùs attingunt Deum, perfectiores ſunt cæteris, quæ remotiùs in Deum ordinantur: ſed virtutes Theologales propinquiùs, & perfectiùs attingunt Deum, quàm Religio, vt ex ſuprà dictis conſtat, ſunt ergo perfectiores illa.

Religionis virtus Theologaliũ cuique cedit in excellentia, & dignitate.

D. Pauli 1. ad Cor. 13.

Conc. Trident.

Solùm poſſet quiſpiam dubitare de habitu piæ affectionis, qui comitatur fidem, prout eſt in intellectu. Nam de illo non procedit ratio facta, quia non immediatè nos vnit Deo, nec præcisè ſpectatus eſt virtus Theologica, vt ſuprà dixi, ſed magis eſt moralis. Vnde cogitare quis poſſet cum Religio præfertur omnibus virtutibus moralibus, illi etiam habitui præferri. Nihilominus exiſtimo, fidem quoad illum habitum antecedere, & præferri Religioni, quia licet per ſe non ſit Theologica virtus, tamen per ſe eſt neceſſaria ad quandam Theologicam virtutem, cuius eſt quaſi moralis forma. Item verſatur circa nobiliſſimam materiam, puta intellectum, quem captiuat in obſequium fidei, vnde ex hac parte ſuperat Religionem, & ex alia non eſt inferior in attingendo Deum in ſe, quia per illam materiam nobiliſſimo modo, & immediatè illum attingit; plus eſt enim, ad Deum ipſum ipſimet credendo, accedere, quàm ſigna quæcumque reuerentiæ illi exhibere; ergo habitus voluntatis, qui immediatè mouet hominem, & eius mentem, vt priori modo Deo coniungatur, perfectior eſt quàm Religio, quæ poſteriori modo in Deũ mouet. Nec refert, quod Religio mouere poſſit ipſam Fidem, & Charitatem, vt ſub ratione ſua in Deum ferantur. Tùm quia Religio ad ſummum mouere poteſt ad exercitium illorum actuum. Pia verò affectio quoad ſpecificationem ad actus credendi, intellectum determinat, quod longè altiùs, ac difficilius 2.

Pia voluntatis affectio Religione perfectior eſt.

cilius eſt. Tùm etiam quia Religio ſolùm vtitur actibus illarum virtutum, tanquam ſignis recognitionis, & ſubiectiuis ad diuinam excellentiam; ſupponit autem aliunde ſubſtantiam illorum actuum. At pia affectio vtitur intellectu ad eliciendum actum fidei, quoad ſubſtantiam eius. Eſtque ſuo modo per ſe neceſſaria ad illam, & ideò hinc magis commendatur eius perfectio. Virtutes ergo Theologales quoad omnes habitus, quos includunt, perfectiores Religione ſunt.

3. Ex D. Tho. ſententia, vna Religio cæteras virtutes morales longo ſuperat interuallo.

Comparando autem Religionem ad virtutes morales, D.Thom. dicta quæſt. 81. art. 6. abſolutè, & ſine limitatione affirmat, Religionem eſſe perfectiorem virtutem omnibus virtutibus moralibus. Poteſtque hoc perſuaderi, quia virtutes Theologales perfectiores ſunt omnibus moralibus, ergò etiam Religio eſt perfectior illis. Patet conſequentia, quia licet Religio non ſit virtus Theologalis, ita proximè ad eas accedit, vt minimum ab illis diſtinguatur, ergo erit perfectior aliis, quæ magis à Theologalibus diſtant. Nam id quod eſt perfectiſſimum, eſt quaſi metrum, & menſura cæterorum, quod ergo ad illud propinquiùs accedit, cæteris perfectius eſt. Ratio item à priori eſt, quam D.Thom. tetigit, quia virtutes Theologales habent excellentiam ſuam ex immediata coniunctione ad Deum, quia virtus ſicut ab obiecto habet ſpeciem ſuam, ita ex eodem habet ſuam nobilitatem. Deus autem eſt nobiliſſimum obiectum, & immediata tendentia in ipſum, omnium etiam excellentior eſt, & ideò virtutes Theologales ſunt nobiliſſimæ. Poſt illas vero Religio attingit Deum propinquiùs, quàm reliquæ virtutes morales, ergò inde maiorem nobilitatem participat.

4. Hæc verò aſſertio D.Thomæ, licet quoad plures virtutes, & ferè omnes certiſſima, & per ſe clara ſit; in quibuſdam peculiaribus comparationibus habere poteſt nonnullam dubitationem, an ſcilicet, aliqua exceptio admittenda ſit. Itaque quoad omnes virtutes, quæ verſantur circa paſſiones, Temperantiam, ſcilicet, & Fortitudinem, & omnes virtutes illis connexas, nulla eſt controuerſia, nec occaſio dubitandi. Item de nonnullis virtutibus connexis Iuſtitiæ, quæ cum proportione exercent cum proximo illud officium, quod Religio exercet cum Deo, clarum eſt, eſſe longe inferiores, vt conſtat de Pietate, Dulia, ſeu Obſeruantia, &c.

5. Caietani ſententia legalem iuſtitiam præferens Religioni, ea tamen impugnatur. D. Thom.

Primum verò dubium eſt de Iuſtitia legali. De qua Caiet. dicto art. 6. contendit præferendam eſſe Religioni. Nam D.Thom. 2. 2. quæſt. 58. art. 12. abſolutè, & ſine limitatione dixit, Iuſtitiam legalem eſſe præclariorem inter omnes virtutes morales. Tamen Religio ſine dubio præſtat etiam Iuſtitiæ legali. Et D. Thomas in dicto art. 6. dum generalem, & ſine vlla reſtrictione, vel prælatione facit comparationem, tacitè declarat comparationem in alio loco factam, ſcilicet vt intelligatur eſſe de virtutibus moralibus, quæ Deum, vt obiectum non attingunt, ſed circa ea verſantur, quæ in Deum, vt in finem ordinantur, vt ibi expreſsè dixit D.Thomas. *D. Thom.* Deinde hoc etiam declarat, & ſuadet ratio, qua diuus Thomas vtitur in dicto art. 12. Inde enim probat iuſtitiam legalem eſſe excellentiorem, quia bonum commune præeminet bono particulari vnius perſonæ. Ex hac enim ratione conſtat, ſolùm comparare iuſtitiam legalem cum virtutibus moralibus, quæ circa perſonas creatas verſantur. De huiuſmodi enim perſonis loquitur. Nam ſi de honore, & gloria Dei ſit ſermo, præferendum ſine dubio eſt hoc bonum cuicunque bono creato, etiam communi. Vnde ſic poteſt ratio concludi, quia Religio nobilius obiectum habet, quàm iuſtitia legalis; nam illa habet pro obiecto *Cui* A Deum, & pro obiecto *Quod* cultum illi debitum: hæc verò pro obiecto *Cui* habet Rempublicam, vel communitatem humanam, quæ Deo longe inferior eſt, pro obiecto verò *Quod*, habet ius, ſeu bonum debitũ huic communitati. Obiectum ergo Religionis excellentius eſt: ergo & ipſa Religio.

6. Inſtantia pro Caiet. ſententia, ea tamen diſſoluitur.

Sed ait Caietanus, Iuſtitiam legalem non omnino excludere Deum, quia etiam ad Iuſtitiam pertinet reddere debitum Deo, vel ſatis eſſe, inquit, quod Deus ſit finis particularis Iuſtitiæ legalis. Vnde ita argumentatur; iuſtitia legalis comparatur ad Religionem, ſicut totum ad partem, vel ſicut imperans, & ordinans ad imperatum & ordinatum: nam & leges latæ inueniuntur de his, quæ ad Religionem ſpectant, & iuſtitia legalis non minùs ordinat de reddendo debito Deo, quàm proximo, ergo. B Sed non ſatis percipio, quid Caietanus his rationibus intendat. Nam ſi per iuſtitiam legalem intelligit, totam collectionem virtutum, vel omnium ſimpliciter, vel earum quæ ſunt ad alterum, ſic verum eſt, iuſtitiam legalem comparari ad Religionem, ſicut totum ad partem, eſſéque perfectiorem non intenſiuè, (ſi de ſola collatione moralium virtutum loquamur) ſed extenſiuè, quia iuſtitia ſic ſumpta non eſt vna virtus ſimpliciter, ſed plures virtutes. Hæc verò comparatio impertinens eſt, nec D. Thomas ita loquitur de iuſtitia legali, cum eius perfectionem exaggerat. Neque etiam Ariſt. lib. 5. Ethic. cap. 1. iuxta probabiliorem intellectum. *D.Thom. Ariſtotel.* C Si autem legalis iuſtitia accipiatur pro vna ſpeciali virtute iuſtitiæ, quæ à commutatiua, & diſtributiua diſtinguitur, iuxta Doctoris Angelici doctrinam dicta quæſt. 58. art. 5. & 6. Sic falſum eſt comparari ad Religionem, vt totum ad partem.

7. Solutio magis expenditur, & oſtenditur actus omnium virtutum, vel etiam theologaliũ, ſub imperio Religionis cõtineri.

Nam iuſtitia legalis ſic ſumpta, dici ſolet vniuerſalis iuſtitia ſecundùm quandam cauſalitatem, & materiæ extentionem. Quod videtur Caietanus conſideraſſe, vt eam compararet ad Religionem, vt totum ad partem. Et præcipuè videtur eam conſideraſſe, quatenus in Principe eſt legum latiua, & ferre poteſt leges in materia Religionis, in quibus ferendis etiam obſeruat rationem boni communis, quod reſpicit hæc iuſtitia. D Veruntamen neque ob illam cauſam iuſtitia legalis poteſt præferri Religioni, neque ad illam comparari, vt totum, vel ſuperior, ſed vt pars, & inferior. Probatur, quia etiam Religio in cauſalitate, & materia habet vniuerſalitatem quandam, in qua non ſolùm æquiparatur, ſed ſuperat etiam iuſtitiam legalem. Patet prior pars ex ſuprà dictis de materia, & actibus imperatis ab hac virtute, nam omnium virtutum actus ſub imperio ſuo complectitur, quatenus eos ordinare poteſt ad cultum Dei. Poſterior vero pars patet, primò, quia Religio non tantùm moralibus virtutibus, ſed etiam Theologicis imperare poteſt, quod non poteſt ita propriè, & verè dici de iuſtitia legali. E Deinde quia conferendo illas duas virtutes inter ſe, potiùs Religio imperat, & ordinat iuſtitiam legalem ad ſuum finem, quàm è conuerſo. Proprio enim, & recto ordine non debet diuinus cultus ordinari ad bonum Reipublicæ, vt ad pacem, & quietem eius, vel quid ſimile: ſed potius totum Reipub. bonum ad hoc referri debet, vt Deus melius colatur, & in maiorem Dei gloriam cedat.

8. Religio aliquando poteſt per iuſtitiam ordinari, id tamen magis fit intentione operantis, quã virtutis.

Non nego, quin etiam liceat aliquando curam Religionis in Republica haberi, vt pax eius, & omne aliud bonum meliùs in ea conſeruetur, quia hic finis honeſtus eſt, & medium illud ad eum obtinendum eſt ſine dubio vtiliſſimum. Tamen ita hoc licitum eſt, ſicut licet ſæpe ordinare ſuperiora bona ad bonum inferius, ita ſcilicet, vt tandem omnia in maiorem

iorem Dei gloriam redundent. Nam humanæ Reipublicæ bonum inferius eſt, ad diuinam gloriam comparatum: & ideò diuinum bonum, quo eſt Deo propinquius eò ex ſe magis comparatur vt finis, quàm vt medium ad quodlibet humanum bonum. Cuius ſignum euidens eſt, quia Deus ipſe vult bonum commune humanum propter gloriam ſuam. Igitur conſiderando has virtutes ſecundùm ſe, & non per accidens ex intentione hominis operantis, Religio imperat iuſtitiæ legali, & omne bonum eius refert in finem, & obiectum ſuum. Nullo ergo modo comparatur iuſtitia legalis ad Religionem, vt totum ad partem, quia non in eſſentia, cum ſint eſſentialiter condiſtinctæ, neque in integritate, aut alio genere compoſitionis, cum neque vlla ex alia, neque ex vtrâque aliquod tertium componatur, nec denique in virtute, aut cauſalitate vniuerſali, cum Religio abſolutè, & ſimpliciter prior ſit, ac vniuerſalior, & eminentior in agendo.

9 Neque quidquam refert, quod Religio ponatur inter partes potentiales iuſtitiæ, ac proinde deficere videatur à perfecta ratione iuſtitiæ. Nam ſi hæc ratio quidquam valeret, probaret Religionem eſſe virtutem minùs perfectam iuſtitia commutatiua, imò etiam probaret iuſtitiam commutatiuam eſſe perfectiorem legali, quia conditiones iuſtitiæ magis integrè, & exactè in ea inueniuntur. Aliud eſt ergo, conſiderare rigorem, & proprietatem iuſtitiæ, aliud excellentiam virtutis: nam in priori deficit aliquando Religio, & ideò pars potentialis iuſtitiæ dicitur, vt ſuprà explicatum eſt. Nihilominùs tamen hoc non impedit, quominus in perfectione virtutis ſimpliciter ſuperet propter excellentiam obiecti, & affectus voluntatis. Vnde D. Thom. in dicto art. 6. ad 1. in ſimili reſpondet, poſſe eſſe Religionem perfectiorem ſimpliciter in eſſe virtutis, licet in attingendo medium iuſtitiæ deficiat magis ex impotentia ſubiecti, quàm ex imperfectione voluntatis.

Religio ita eſt præſtantiſſima in ratione Virtutis, vt ſit in ratione iuſtitiæ aliis virtutibus inferior.

D. Thom.

10 Quòd verò Caiet. aſſumit, leges etiam ferri de his, quæ ad Religionem ſpectant, non video quid ad cauſam referat. Nã ſi in legiſlatore conſideretur potentia legum latiua, hoc eſt bonum alterius ordinis, & cum illa non fit comparatio, vt per ſe conſtat. Si verò conſideretur prudentia legis latiua, quatenus eſt vera virtus, non ſolùm intellectualis, ſed etiam moralis: ſic quidem illa præferri poteſt moralibus virtutibus, ſed illa non eſt iuſtitia legalis, neque cum illa fit comparatio. At verò ſi in legis latore conſideretur illa virtus voluntatis quæ dirigit intentionem eius, vt rectè præcipiat in quacunque materia in ordine ad commune bonum, ſic quidem habet iuſtitia legalis excellentiam quandam, tamen illa vincitur à Religione, quæ multò magis dirigere debet intentionem legiſlatoris, vt diuinam gloriam in ferendis legibus reſpiciat. Vnde hoc modo etiam dici poteſt Religio imperare, vt leges ferantur non ſolùm in ſua materia, ſed etiam in materiis aliarum virtutum, ſi ad diuinum honorem id ſpectet.

Caieta. fundamenta magis eueituntur.

11 Quapropter falſum abſolutè eſt Deum eſſe finem particularem iuſtitiæ legalis quia non eſt finis intrinſecus, & proprius, ſicut eſt Religionis, quia non eſt obiectum, in quod immediatè dirigat iuſtitia legalis actiones ſuas. Neque etiam eſt finis comprehenſus (vt ita dicam) intrinſecè in communitate illa cuius bonum procurat iuſtitia legalis. Nam Deus potiùs eſt finis vltimus extrinſecus, ſeu obiectiuus, in cuius gloriam quodlibet humanum bonum referendum eſt, quod ad Religionem ſpectat. Denique ob eandem cauſam falſum eſt, quod Caietanus ait, ad iuſtitiam legalem ſpectare reddere debitum Deo, niſi iuſtitiam legalem ſumat pro collectione aliqua, vel pro aliquo genere virtutum, in quibus Religio contineatur. Nam loquendo de propria, & ſpeciali virtute iuſtitiæ legalis, non pertinet ad illam reddere debitum Deo, vel proximo, qui ſit priuata perſona, vt talis eſt, ſed ſolùm communitati vt ſic, ſeu quatenus ad commune bonum illius ius ſpectat: quod hoc loco fuſius explicari non poteſt; ſatis verò inde probatur, quod iuſtitia humana, ſub qua legalis continetur, non attingit vllo modo Deum, vt obiectum *Cui*; & hoc titulo longè inferior eſt Religione.

Deus non eſt finis particularis iuſtitiæ legalis.

Secunda comparatio, de qua dubitari poteſt, cum miſericordia fit. Nam Caiet. miſericordiam præfert iuſtitiæ legali in dicta q. 58. & 12. ergo ſi legalem iuſtitiã præfert Religioni, multò magis miſericordiam. Fauétque D. Tho. 2.2. quæſt. 30. art. 4. Vbi ſolam Charitatem videtur miſericordiæ præferre in nobis: nam in Deo etiam Charitati miſericordiam anteponit. Denique ad hoc ſuadendum afferri poſſunt illa verba Matth. 9. & 12. ex Oſeæ 6. *Miſericordiam volo, non ſacrificium.* Quod perinde eſt, ac ſi diceretur. Malo miſericordiæ opera, quàm Religionis: ergò teſtimonio Chriſti, & Oſeæ, opera miſericordiæ meliora ſunt operibus Religionis, quia quod Deus præfert, & eligit, melius eſt: ergò & virtus ipſa miſericordiæ eſt melior. 12.

Miſericordia ex ſententia Caietani præſtat Religioni.

D. Thom.

Matth. 9. & 12.
Oſee 6.

Nihilominùs dicendum eſt, Religionem eſſe perfectiorem virtutem miſericordia. Ita ſumitur ex Diuo Thoma dicta qu. 30. vbi cum limitatione ait, *Miſericordiam eſſe potentiſsimam inter omnes virtutes, quæ ad proximum pertinent*, non verò excedere illas virtutes, quæ coniungunt hominem Deo. Nam ei, qui ſupra ſe aliquem habet, melius eſt coniungi ſuperiori, quàm ſupplere defectum inferioris. Et quamuis ibi D. Thomas ſolùm ponat exemplum in Charitate, non eſt tamen dubium, quin ea doctrina locum habeat in Spe, & Fide, quæ etiam coniungunt hominem Deo. Ob eandem ergò rationem habebit locum in Religione, quæ licet non æquè, ac virtutes Theologicæ, tamen proximè poſt illas coniungit nos Deo, vt ſupremo principio, cui cultum defert. Idem confirmat D. Thomas dicta quæſt. 81. art. 6. dum ſine limitatione præfert Religionem cæteris virtutibus moralibus. Et ratio qua id probat, procedit etiam reſpectu miſericordiæ, quæ non ita proximè nos vnit Deo, ſicut Religio. Vnde in eadem, quæſt. art. 1. ad 1. ſignificat idem D. Thom. ita excedi miſericordiam à Religione, ſicut medium à fine, quia Religio attingit finem, propter quem miſericordiæ actus imperandi ſunt. Atque ita ſimul ratione, & auctoritate, probata eſt noſtra reſolutio. 13.

Vera D. Th. ſententia. Miſericordiam licet aliis virtutibus præſtet, Religioni tamen cedere.

Ad locum autem Oſeæ, & Matth. Hieronymus ſuper Oſeam, per *Miſericordiam* videtur intelligere non noſtram erga pauperes, ſed Dei erga nos, quam exercet remittendo nobis peccata, vnde ſic exponit. *Non in ſacrificiis delector, & victimis, & multitudine holocauſtorum, victima mea, & holocauſta, ſalus credentium, & conuerſio peccatorum eſt.* Quo ſenſu hæc ſentẽtia æquiualet illi Pſalm. *Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem, vtique holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, &c.* At communiùs exponitur de miſericordia hominis, & exponitur primò, *Miſericordiam volo, & non tantùm ſacrificium*, ſeu *nolo ſacrificium, ſine miſericordia.* Ita Anſel. Matth. 92. Non velle Deum ſacrificium externum ſine interno, vel quod internum præferat externo: nam per miſericordiam omnia Charitatis opera ex amore Dei facta intelliguntur. Ita Maldon. Matth. 9. & ſumitur ex Auguſt. lib. 10. de Ciuitate cap. 5. & 20. contra Fauſtum cap. 16. Tertiò ſignificat Dominus, ſe non velle ſacrificia hæc externa, quia illis indigeat in ſuam vtilitatem, ideóque vbi neceſſitas proximi occurrit, ſe malle 14.

Scripturæ loca pro Caiet. allata explicantur.

Hieronym.

Pſalm. 50.

Maldonat.
Auguſt.

miſeri

Bellarm.

miſericordiam. Ita ferè Bellarm. tom. 1. lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 6. Vnde non fit, miſericordiam, eſſe meliorem, ſed interdum eſſe, magis neceſſariã quanquam etiam tunc melius ſit ipſammet miſericordiam intuitu Religionis exercere propter Deum. Et ita licet interdum materia externa propria Religionis omittenda ſit propter miſericordiam, internus verò cultus nunquam eſt neceſſariò omittendus Et ſic facilè conciliantur omnes expoſitiones & veritas conſtat.

15. Confertur Religio cum Obedientia, ac præfertur. 1. Reg. c. 1.

Tertia comparatio fieri poteſt cum virtute Obedientiæ. Nam de obedientia ſcriptum eſt, 1. Reg. ca. 11. *Melior eſt Obedientia, quàm victima*, Item Obedientia videtur coniunctiſſima Charitati, & ſimilis in materia, quatenus voluntatem propriam voluntati Dei ſubiicit. Nihilominùs eſt dicendum, Religionem eſſe ſimpliciter perfectiorem. Ita ſentit, licèt obſcurè D. Thom. 2. 2. quæſt. 104. art. 3. Expreſſiùs verò Caiet. ibi qui paucis verbis rationem comprehendit dicens, *Quoniam Religio Deum, qui præcipit, colit: Obedientia verò ad eius præceptum attendit.* Rationes etiam ſuprà factæ de iuſtitia legali hîc habent locum, quia Religio propinquior eſt virtutibus Theologalibus, quàm Obedientia, magiſq; deuouet Deo totum hominem, quàm Obedientia. Et in hoc eſt Charitati ſimilior, vt ex ſuprà dictis conſtare poteſt, & infrà cũ agemus de deuotione magis conſtabit. Cum ergo Obedientia præfertur externo ſacrificio, non ideò præfertur toti Religioni, ſed, vt Caietanus bene notauit, præfertur ſacrificium internum externo, quia illo voluntas Deo mactatur, vt Greg. dixit vlt. Moral. c. 12. At illa interior mactatio per Religionem fit media deuotione.

D. Thom. Caiet. D. Greg.

16. Comparatur Religio cum Pœnitentia, illa tamen ignobilior iudicatur.

Quartò conferri poteſt cum virtute Pœnitentiæ Religio, de qua comparatione nihil ſcriptum inuenio. Tractat quidem D. Tho. 3. part. q. 85. art. 6. an Pœnitentia ſit prima virtutũ, & ſignificat naturã eſſe inferiorẽ aliis, id eſt, excellentia, & perfectione, quia quod eſt per ſe, melius eſt, quàm id, quod eſt per accidens: aliæ autem virtutes ſunt per ſe neceſſariæ: Pœnitentia verò per accidens, ſuppoſito peccato. Veruntamen D. Tho. illo in loco, in primis non comparat Pœnitentiam ad alias virtutes in perfectione, ſed in vſu ſui actus, & in hoc dicit quodammodo eſſe imperfectiorem Pœnitentiam: quæ comparatio eſt tantùm ſecundum quid, & præterea iuxta noſtram ſententiam, non habet locum in virtute Pœnitentiæ quoad totam latitudinem ſui obiecti, ſuorúmq; actuum ſed ſolùm in propriiſſimo actu deteſtandi peccatum commiſſum, nam in aliis per ſe habet illa virtus vſum ſuorũ actuũ quoad odium peccati ſecundum ſe, & quoad propoſitum cauendi omnem diuinam iniuriam, & ſimiles.

D. Thom.

17. Quocirca facta comparatione abſolutè, & ſimpliciter inter illas virtutes quoad perfectionem earum, veriſimile mihi eſt antecedere virtutem iuſtitiæ ad Deum, quæ nomine Pœnitentiæ ſignificatur, ſi diſtincta eſt à Religione. Ratio eſt, quia cum modo attingendi Deum immediatè conuenit cum Religione, & in reddendo illi debito, attendit ſtrictius, magiſque rigoroſum debitum. Vnde ſicut in ordine ad proximum nobis non ſpecialiter coniunctum perfectior virtus eſt iuſtitia propria, & rigoroſa, quàm aliæ virtutes illi annexæ eundem proximum reſpicientes, vt Liberalitas, Obſeruantia, &c. ita inter virtutes, quæ reddunt debitum Deo, illa videtur perfectior, quæ magis de perfectione, & obligatione iuſtitiæ participat. Nec refert, quod in conſtituenda æqualitate magis videatur deficere Pœnitentia, quàm Religio, vt ſuprà inſinuauimus, nam vt notauimus etiam ex D. Tho. dicta q. 81. art. 1. ad 1. defectus æqualitatis cum non ſit voluntatis, ſed poteſtatis, parùm minuit perfectionem virtutis. Magis verò illam auget, quod ad conſeruandum illæſum omne diuinum ius, quantum in ſe eſt toto affectu tendit, & quando læſum eſt, illud quantum poteſt, reſtaurare ſtudet, Et in Pſal. 50. maximè commendatur ſacrificium contriti cordis, vt notauit Aug. 10. de Ciuitate c. 5. nec D. Tho. alienus eſt ab hac ſententia in illa q. 81. art. 6. Nã cum facit comparationem ſimpliciter, ſolas virtutes Theologales præfert abſolutè Pœnitentiæ. Caiet. verò ſaltem æquiparat Pœnitentiam Religioni, quia illas non diſtinguit. Vnde cum Religio numerari ſolet inter virtutes proximo loco poſt Theologales, intelligendum exiſtimo de Religione in communi, & genericè, prout omnem iuſtitiam ad Deum ſub ſe comprehendit.

Caiet.

18. Comparatur cum Prudentia.

Vltimò fieri poteſt comparatio Religionis ad Prudentiam, ſed hanc omittimus, quia eſt inter res diuerſorum ordinum. Prudentia enim non tantùm moralis, ſed etiam intellectualis eſt virtus, de cuius præſtantia ſuprà reliquas virtutes morales alibi dicendum eſt. Atque ex his, quæ diximus de virtute Religionis, ſatis videtur natura eius declarata, ſimulque cauſas, materiam, & effectum eius expoſuimus generatim: nam in particulari tractari ampliùs non poſſunt, niſi diſcurrendo per ſingulos actus internos, & externos, huius virtutis, quod in ſequentibus tractatibus faciemus, ſimulque dicemus de præceptis pertinentibus ad hanc virtutem, quia hæc dantur de actibus in particulari, & quia doctrina moralis circa particularia etiam verſatur.

Finis libri tertij.

TRACTA

TRACTATVS SECVNDVS
DE PRÆCEPTIS AFFIRMATIVIS RELIGIONIS AD DEI CVLTVM, ET ADORATIONEM, PRÆSERTIM externam pertinentibus.

Tractatus huius inſtituti explicatur.

EXPLICATA doctina quaſi ſpeculatiua virtutis Religionis (ſeruando methodum, quam in pertractandis aliis virtutibus, vel Sacramentis tenere ſoleo) materiam moralem huius virtutis quaſi generaliter in hoc, & ſequenti tractatu tradere decreui, priuſquã ad nonnullos particulares actus eiuſdem virtutis, qui ſub ſpecialibus, & propriis rationibus proprias, & prolixas poſtulant diſputationes, deſcendam. Quia verò doctrina moralis de actibus humanis datur, & vt practica ſit, & vtilis, ad particularia deſcendere debet, ideò neceſſarium erit in præſenti de nonnullis actibus Religionis in particulari dicere.

In tria capita diuiduntur actus ad Religionem pertinentes.

Tria verò capita illorum actuum diſtinguimus, vt totam moralem materiam comprehendamus. Primum complectitur actus, qui ſecundùm ſubſtantiam ſuam pertinent ad alias virtutes, á quibus eliciuntur, licet à Religione poſſint ad ſuum proprium finem imperari, vt ſunt actus Fidei, Humilitatis, & virtutum omnium, vt ſuprà tractatum eſt, & ſtatim attingemus. Secundum comprehendit actus, qui ex intrinſeca ratione ſua continent cultum Dei, & in nulla alia ſpecie virtutis per ſe collocantur, quos ad tres reuoco, qui ſunt Oratio, Iuramentum, & Votum: & ad Orationem Deuotionem reduco. Quamuis enim propriiſſimè ſumpta, magis pertineat ad affectum cultus, quàm ad cultum; hæc enim duo diſtincta ſunt, vt ſuprà declaraui, & ſtatim attingam; tamen quia Deuotio maximè comitari ſolet Orationem præcipuè mentalem, de hac tractando, ſimul rationem Deuotionis, & obligationem declarabimus. Tertium genus eſt illorum actuum, qui ex ſe non habent aliquam rationem virtutis, aut cultus, aſſumuntur tamen, ad proteſtandum diuinam excellentiam; cuiuſmodi ſunt actus quidam externi, vt Genuflexio, Sacrificium, & ſimiles. De primo ergo genere actuum nihil dicendum eſt, quia proprias habent rationes, & præcepta, quæ aliis in locis, conſiderantur; quomodo autem applicari poſſint ad cultum Dei, obiter attingemus. De actibus verò ſecundi ordinis, quantum ad ea, quæ illis propria ſunt, dicemus poſtea: hîc enim ſolùm ea, quæ generaliter pertinent ad rationem cultus, ad illos poterunt applicari.

Tractatus diſtributio.

In hoc ergo tractatu ſolùm explicabimus illa præcepta affirmatiua, quæ circa actus tertij ordinis verſantur. Diuidemus autem hunc tractatum in tres libros: Primus erit de præceptis pertinentibus ad actus ipſos: In ſecundo verò, & tertio de temporibus, ac locis ad diuinum cultum deſtinatis diſſeremus: quoniam hæ duæ circunſtantiæ præcipuè ſpectantur in diuino cultu, & materiam continent ad complementum huius doctrinæ maximè neceſſariam.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE DIVINO CVLTV, EIVSQVE PRÆCEPTIS.

Cap. 1. An præceptum adorandi Deum, ſit naturale.
Cap. 2. Quomodo adorandus ſit Deus ex lege naturali.
Cap. 3. An ſit præceptum offerendi Deo ſacrificium.
Cap. 4. An ritus ſimplicium oblationũ nunc liceat.
Cap. 5. An oblationes Eccleſiæ debeantur.
Cap. 6. A quibus perſonis recipiendæ ſint oblationes.
Cap. 7. Quibus, & de quibus rebus dandæ ſint oblationes.
Cap. 8. De Primitiis.
Cap 9. An ſit in Eccleſia præceptum Decimarum.
Cap. 10. Cuius iuris ſit in Eccleſia præceptum Decimarum.
Cap. 11. An conueniens ſit determinatio Decimarum.
Cap. 12. Quid in Decimis poſſit conſuetudo.
Cap. 13. Quod tempus requirat præſcriptio non ſoluendi Decimas.
Cap. 14. Quid Pontifex poſſit in diſpenſandis Decimis.
Cap. 15. Priuilegium Decimarum ſine cauſa datum quale ſit.
Cap 16. Quibus locis ſit impoſitum Decimarum præceptum.
Cap. 17. An Clerici teneantur ad ſoluendas Decimas.
Cap. 18. An aliqui exempti ſint à debito Decimarum.
Cap. 19. Dubia circa exemptionem Decimarum.
Cap. 20. Quomodo admittatur exemptio à Decimarum ſolut.
Cap. 21. An Parochialibus Eccleſiis Decimæ ſoluendæ ſint.
Cap. 22. De Conſuetudine ſoluendi Decimas in aliena Parochia.
Cap. 23. De priuilegio Decimandi extra Parochiam.
Cap. 24. An in Eccleſia baptiſmali Decimæ ſoluendæ ſint.
Cap. 25. An Laicis debeantur Decimæ.
Cap. 26. An Decimæ dentur in feudum perpetuum.
Cap. 27. An Laici poſſint præſcribere Decimarum perceptionem.
Cap. 28. Ad quos Clericos Decimæ pertineant iure communi.
Cap 29. Corollaria, & aſſertiones ex doctrina ſuperioris cap.
Cap. 30. Poſſintne Eccleſiaſtici præſcribere ius Decimarum.
Cap. 31. Ex quibus rebus Decimæ perſonales ſoluendæ ſint.
Cap. 32. An aliqua propria lucra immunia ſint à Decimarum ſolut.
Cap. 33. An perſonales Decimæ integræ ſoluendæ ſint.
Cap. 34. Ex quibus bonis prædiales Decimæ ſoluendæ ſint.
Cap. 35. Quomodo prædiales Decimæ ſoluendæ ſint.
Cap. 36. Quomodo ſint Decimæ debitæ Eccleſiæ.
Cap. 37. Quando, & vbi teneantur fideles Decimis ſoluendis.
Cap. 38. Quomodo poſſit Eccleſia Decimas non ſolutas recuperare.

LIBER

LIBER PRIMVS, DE DIVINO CVLTV EX PRÆCEPTO NECESSARIO, PRÆSERTIM PER OBLATIONES, DECIMAS AC, PRIMITIAS.

IN hoc libro priùs à nobis explicandum eſt generale præceptum de diuino cultu, prout iuris naturalis eſt, ac diuini: Hoc autem in generali breuiter poterit expediri, quia præceptum illud, quatenus affirmatiuum eſt, & merè naturale, valdè generale eſt, & indefinitum, ideóque vix poteſt ſine poſitiua determinatione ad praxim applicari: quapropter conſequenter explicabimus, quomodo ex inſtitutione diuina, vel humana ad aliquos particulares actus hæc obligatio applicetur. Vnde quoniam hæc inſtitutio non datur de actibus purè internis, ſed de externis, ideò ferè totus hic liber erit de actibus externis diuini cultus, qui ſub præceptum cadunt, qui ad tres poſitos reuocantur, videlicet, Oblationem, (ſub qua ſacrificium comprehendimus,) Primitiarum, ac Decimarum ſolutionem: nam præceptum orationis in alium tractatum reſeruamus, vt dixi.

CAPVT PRIMVM.

An præceptum colendi, adorandi Deum tàm corpore, quàm ſpiritu, naturale ſit.

1. Philoſophi qui cultum Dei abiecerunt. *Lactant.*

NONNVLLI Philoſophi omnem cultum, & venerationem ſuperioris numinis abiecerunt, & reprobarunt, vt ſignificat Lactantius lib. 2. diuin. inſtit. cap. 3. Quia cum ratione naturali cognoſcerent falſas eſſe Religiones plurium Deorum, quas Gentiles profitebantur, & veram non valerent attingere, ſine Religione manſerunt. Et in hoc numero ſolet referri Comment. B in 12. Met. Imò Caiet. 2. 2. quæſt. 85. art. 1. ſuſpicatur etiam Ariſtotelem in eodem errore fuiſſe. Sed hi omnes, vt ait Paulùs Rom. 1. *Dicentes ſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Nam ſi illi credebant nullum eſſe verum Deum, quid magis ſtultum cogitari poteſt? ſi autem agnoſcentes eſſe aliquem verum Deum, à cuius potentia, & prouidentia pendemus, nihilominùs ſenſerunt, non eſſe nobis colendum, contra omnem etiam naturalem rationem locuti ſunt. Nam ſi ratio naturalis dictat parentes eſſe honorandos, multò magis dictat Deum verum eſſe colendum. Vnde propter hos Philoſophos rectè dixit C Paulus. *Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt,* vnde etiam, *ſunt inexcuſabiles.* Fortaſſe tamen hi non de omni cultu, ſed de externo tantùm loquebantur. Putarunt enim aliqui, hæc ſigna externa cultus, reſpectu Dei permitti quidem poſſe propter vulgus, verè tamen nihil deſeruire ad cultum Dei. Neque minùs errarunt Hæretici, qui dixerunt, Deum non eſſe adorandum actionibus corporalibus, quia *Spiritus eſt Deus, & in ſpiritu, & veritate debet adorari.* E contrario quorundam etiam Catholicorum ſententia fuit, adorationem propriam per ſola corporis membra, illa inflectendo, vel hoc, aut illo modo in notam ſubmiſſionis componendo, exhiberi poſſe, etiam ad Deum, quia ſigno, vel actu ſpirituali non poteſt talis nota ſubmiſſionis intelligi, licet interiùs exerceri poſſint alij actus colendi Deũ, vt orandi, gratias agendi, & ſimiles, qui non ſunt adorationes. Ex qua ſententia ſequitur proprium præceptum adorationis dari poſſe de adoratione externa, & corporali, non verò de interna, & ſpirituali. Contra primum errorem diſputaui latè in 2. tom. 3. p. diſp. 3. ſect. 1. & diſp. 15. ſect. 2. & tota diſp. 73. Poſteriorem autem ſententiam copioſè tractaui in 1. tom. 3. p. diſp. 51. & ſect 2. vbi oſtendi adorationem Dei non ſolum eſſe poſſe internam, & ſpiritualem, verùm potiùs illam eſſe perfectiſſimam, illa ergo, quæ ibi dicta ſunt, hoc loco repetere neceſſarium non eſt.

Caiet. — *Rom. 1.* Impugnantur hi Philoſophi. — Hæreticorum error. — Catholicorum falſa opinio.

2. An Deus poſſit actibus merè externis adorari. *D. Thom.*

Dico ergo in primis, Deum poſſe, & debere adorari à nobis actibus merè internis & ſpiritualibus. Ita docet Diuus Thomas dicta q. 84. art. 1. Vnde cum in initio illius quæſtionis proponit ſe acturum de actibus exterioribus Latriæ, & primo loco ponit adorationem illam, per quam aliquis corpus ſuum ad Deũ venerandum exhibet, non intelligit, ſolam hanc venerationem per corpus proprium, habere veram rationem adorationis, ſed potiùs ſupponit, Deum aliis etiam modis adorari poſſe; in illa autem queſtione de illo ſpeciali modo adorandi tractare intendit, quia, de aliis iam dixerat, ſcilicet de adoratione purè interna, in q. 82. De alia verò externa, quæ per alias actiones fieri poteſt, in ſequentibus quæſtionibus ibidem tractare diſponit. Vnde in eodem art. 2. ad 2. expreſsè comparat adorationem cum oratione, & dicit ſicut

datur oratio mentalis, ita etiam poſſe dari adorationem mentalem, ſeu internam; non datur autem in mente ſolus affectus orandi, ſed etiam vera oratio, ergo etiam datur interiùs in mente, non ſolùm affectus adorandi Deum, ſed etiam executio. (vt ſic dicam) illius affectus, atque adeò vera adoratio. Eadem eſt communis ſententia Theologorum in 3. d. 9. Et ſumitur ex Auguſt. 10. de Ciuit. cap. 4. Damaſc. lib. 4. de Fide capit. 63. & optimè orat. 3. de imagin. circa medium, & aliis Patribus, quos citato loco retuli. Imò etiam in Scripturis hic modus loquendi de adoratione, quam Angeli exhibent Deo, & quæ in ſpiritu exhiberi poteſt, tam frequens eſt, vt eum per Metaphoram, vel Tropum exponere alienum à ſincera Scripturæ intelligentia videatur. Ratio autem eſt, quia inter puros ſpiritus eſſe poteſt ordo, & conſequenter eſſe poſſunt diuerſi gradus honoris, & reuerentiæ: Nam in omni Republica bene inſtituta, & in omni corpore myſtico rectè compoſito hoc neceſſarium eſt, poteſt erga eſſe reuerentia, ſeu honoratio ſpiritualis, & interna, ergo etiam poteſt eſſe adoratio ſpiritualis, & interna Angeli ad Deum, ergo etiam in homine ſuo modo eſſe poteſt,

D. Auguſt. Damaſcen.

Angeli verè Deum adorant.

3\. Cuius potentiæ ſit actus, adoratio interna.

Hîc verò ſtatim occurrit quæſtio ſimilis illi, quam de oratione Theologi tractant, cuiuſnam potentiæ actus ſit hæc interna adoratio. Neceſſe eſt enim, vt conſiſtat in aliqua operatione, nam adoratio, actus virtutis moralis eſt, vnde in operatione conſiſtit, ergo cum ſit interna, & ſpiritualis, & proximè ad Deum referatur, vt ad perſonam adoratam, neceſſe eſt, vt voluntatis, vel intellectus actus ſit. Præterea in noſtra anima corpori vnita manifeſtum, eſt, ſi nõ vtatur mẽbris corporis ad Deũ adorandũ, non poſſe id facere, niſi actibus intellectus, vel voluntatis, per quod nõ excluditur, quin poſſit etiam cooperari phantaſia. Neceſſe eſt ergo, vt mentalis adoratio præcipuè ſit actus intellectus, vel voluntatis: Non videtur autem eſſe voluntatis, quia in ea eſt affectus adorandi, qui affectus non eſt adoratio, ſed habet illam pro obiecto, ſicut affectus orandi non eſt oratio, ſed imperat illam. Nec etiam videtur eſſe actus intellectus, quia omnis actus intellectus eſt cognitio, tum quia cognitio Dei eſt actus Fidei, vel Scientiæ; tum etiam quia ſtat cognoſcere, & nõ adorare, Dæmones enim vel inuiti recognoſcunt maieſtatem Dei, quam non adorãt.

4\. Reſolutio quæſtionis.

Reſpondeo hanc adorationem poſſe eſſe vtriuſque potentiæ actum, ſi ex affectu adorandi procedat, & ſit aptus ad profitendam, indicandam, vel exercendam ſubmiſſionem animi ad Deum Et quidem in intellectu poteſt eſſe hic actus per modum cognitionis, & in nobis etiam eſſe poterit per modum locutionis humanæ mentalis, & internæ. Prior actus eſt, quando ex affectu colendi Deum, applicatur intellectus ad recognoſcendam diuinam excellentiam, & recognoſcit Deum, vt ſupremum Principem, & Dominum, & hanc ipſam recogitationem illi offert in cultum, & adorationem: Quod enim hic actus in puro ſpiritu exerceri poſſit, per ſe notum eſt, neque minus euidens eſt, illum eſſe ſanctum, & honeſtum. At non eſt alterius virtutis, niſi Religionis formaliter loquendo, cum moralem honeſtatem habeat ab affectu, à quo procedit, & immediatè oriatur ab affectu Religionis; Neque intra virtutem Religionis aliud eſſe poteſt, quam adoratio, quia formaliter non eſt oratio, vt per ſe patet, neque etiam eſt deuotio, ſed potiùs affectus ipſe, à quo procedit, dici poſſet quædam deuotio, eſt ergo propriiſſima adoratio.

5\. Neque refert, quòd illa cogitatio ſubſtantialiter (vt ſic dicam) ſit actus Fidei, vel Scientiæ, vel alterius doni Spiritus ſancti, dummodo liberè, & ex dicto affectu exerceatur, nam inde ſumit nomen, & forma- A lem rationem adorationis, ſicut genuflexio materialiter eſt motus localis, tamen ex tali affectu, & intentione habet, quòd ſit adoratio Latriæ, vel Duliæ, &c. Vel ſicut deteſtatio peccati propter Deum poteſt eſſe ſubſtantialiter actus Charitatis, & tamen factus ex affectu Pœnitentiæ, dici poteſt quædam ſatisfactio, vel recompenſatio pro offenſa, quantum ab homine exhiberi poteſt. Atque hoc modo eſt etiam aptiſſimus actus ad hanc adorationem internam recogitatio propriæ naturæ, quatenus tam Angelus quàm Homo ex ſe nihil eſt, vel peccat, vel peccare poſſet, & in omnibus bonis à Deo pendet; hæc enim cogitatio, ſicut animi ſubmiſſionem fouet, ac generat; ita eſt aptiſſima materia, vt in ſignum, & notam eiuſdem ſub- B miſſionis exhibeatur. Multò enim magis genuflectitur ſpiritualiter anima coràm Deo per illam recogitationem ad hunc finem ordinatam ex affectu colendi Deum, quàm corporaliter genuflectatur per crurium plicationem, & demiſſionem vſque ad terram.

6\. Adoratio poteſt eſſe per modum locutionis.

Per modum etiam locutionis poteſt in nobis eſſe talis actus, eodem ferè modo, quo poteſt eſſe in noſtro intellectu petitio, & gratiarum actio mentaliter loquendo per conceptus vocum nobis ad placitum ſignificantium. Quod in primis explicatur in actu laudandi Deum, qui abſque vlla controuerſia poteſt dicto modo in mente fieri. Et licet laus Dei ſpecialiter numerari ſoleat, vt actus diſtinctus ab adoratione, C prout exhibetur per ſigna, quæ non ſunt voces, nec ita expreſsè ſignificant, ſicut voces: Nihilominùs diſtinctio illa materialis potiùs eſt in ſignis ad cultum exhibendum aſſumptis, quàm in formali ratione adorationis, ſi laudatio fiat ex affectu oſtendendi ſubmiſſionem animi ad Deum, & profitendum ſupremum dominium eius; ſicut ergò poſſumus ſolo ſpiritu, & mente laudare Deum, ita etiam adorare. Deinde intelligi hoc poteſt in actu interiori expreſſæ confeſſionis diuinæ excellentiæ, & ſupremi dominij, facto in eiuſdem Dei præſentia, per verba mentalia expreſsè ſignificantia ſubiectionem, & ſubmiſſionem illi maieſtati debitam. Hæc enim interna confeſſio (quam eſſe poſſibilem, nemo vertit in dubium) diſtincta eſt à confeſſione laudis diuinæ, quia formaliter non ad D hoc tendit, ſed ad exhibendam Deo debitam ſeruitutem, ſaltem confitendo, & affirmando eſſe illi debitam ratione ſuæ excellentiæ, & ſupremi dominij, & hanc ipſam confeſſionem in ſignum illius recognitionis exhibendo. Sicut enim Homo confitendo interiùs coram Deo, ſe eſſe peccatorem, illammet confeſſionem offert Deo in aliqualem ſatisfactionem pro peccatis, ita confitendo interiùs dominatum Dei in nos, & ſubiectionem noſtram ad illum, ipſammet ſubiectionem offerimus in notam: & ſignum talis ſubiectionis, & ſubmiſſionis ad Deum, & hoc eſt eſſe adorationem.

7\. Qui voluntatis actus ad adorationem ſpectet.

Denique in voluntate multi actus inueniri poſſunt aptiſſimi ad hanc animi ſubmiſſionem ſignificandam, vt in citato loco ſatis copioſè proſequutus ſum. V- E nus autem videtur propriiſſimus, qui eſt admiratio, qua poſt conſiderationem diuinæ maieſtatis, & excellentiæ, anima quaſi ſuſpenditur, & ſuſpenſa quieſcit in conſpectu Dei. In quo actu multi Patres perfectiſſimam collocant contemplationem, vt infrà videbimus. Eſt autem admiratio actus voluntatis, vt in 1. tom. 3. p. q. 15. art. 8. declaraui, & quomodo in illo conſiſtat interior reuerentia, & veneratio Dei, explicui in quæſt. 7. diſputa. 20 ſect. 2. Eſt enim vel genus quoddam ſuauiſſimæ complacentiæ, ſeu gaudij, quo aliquis veluti in ſtuporem rapitur contemplans ſummam excellentiam Dei ſuper omnia, dilecti; vel eſt genus quoddam reuerentialis timoris, quo aliquis veluti reformidat ad Deum accedere, aut maieſtatem

Admiratio quid ſit.

tem

tem eius contemplari, prout ſignificabant Seraphin velatia capita, & pedes ſuos Iſai.6. *Significabant enim* (ait Dionyſius capit. 13. de cœleſti Hierarch.) *Sacram illam, ac plenam horroris venerationem, qua ſancti celſiorem myſteriorum indaginem perhorreſcunt.* Et Chryſoſt. homil. 1. in eadem verba Iſaiæ. *Duabus* (inquit) *alis velabant faciem, ſimul excludentia radium e throno procedentem, eo quod ferre non poſſent immenſam illius gloriam, ſimul autem ſuam Religionem, & reuerentiam ſignificantia; quam habent erga Dominum: Tali gaudio gaudent illa, tali lætitia exultant:* Et infrà: *Facies quidem velabant propter metuendum ſpectaculum, quódque non poſsint inacceſſam gloriam intueri.* Et infrà: *Quare pedes velant? inexplebilem erga conditorem reuerentiam exhibere ſtudent.* Et hom.2. *Cum* (inquit) *etiam ipſas ſupernas virtutes ſemper maximus obtineat ſtupor, propterea auertunt facies, aláſq; vice murorum obiiciunt.* Et in alia enarrat. in cap. 6. Iſaiæ: ſic ait. *Quòd velabant pedes, quódque operiebant terga, vtrunque indicat, eos admiratione fuiſſe perculſos, & ad fulgorem tantæ maieſtatis intremuiſſe.* Et in orat. 7. ex decem nuper impreſſis in fine tom. 5. eleganter hanc ipſam adorationem exponit. Hanc ergo internam reuerentiam, & adorationem participare poſſumus in hac vita per Spiritus ſancti dona, & ita interiùs Deum adorare per actus voluntatis noſtræ. Imò etiam per ipſos actus Spei, orationis, & ſimiles, vt in loco citato latiùs ſum proſecutus.

Iſaiæ 6. Dionyſ. Chryſoſt.

8. Dico ſecundò: Etiam actibus corporis, ex affectu reuerentis, ac ſubmiſſi animi procedentibus adorare poſſumus Deum, & debemus. Aſſertio eſt de Fide, quàm docent omnes Theologi 3. diſtinct. 9. cum Diuo Thoma ſuprà, & Damaſceno lib. 4. de Fide cap. 13. Supponit autem hæc aſſertio, poſſe Deum ab homine adorari, etiam actibus corporis, quod ſuprà lib. 1. ſatis eſt declaratum, eſtque ex ſe, & ex vſu ſatis notum, quia poteſt homo per actum externum corporis indicare ſuam mentem, & internum affectum, & hæc ipſa manifeſtatio dicitur adoratio, quando ex affectu ſubmittendi ſe alteri, procedit. Supponit etiam, illum modum adorandi Deum eſſe honeſtum. Et hoc etiam eſt per ſe euidens, quia eſt rationi conſentaneus, & ex eo quod ſit corporalis, non habet intrinſecam indecentiam, quia non ordinatur ad Deum, vt illi innoteſcat noſter animus, ac ſi illum ignoraret, D ſed vt nos omni modo nobis poſſibili ei ſeruitutem exhibeamus.

An externis corporis actibus Deũ adorare poſſimus. *D.Thom. Damaſc.*

9. Vnde concluditur tertium, quod intendimus, nempe quod hæc etiam adoratio Deo debeatur, ſcilicet quia nos duplici natura conſtamus, corporali nimirum, & ſpirituali; & ideò vtriuſque actibus colere debemus Deum, quia vtriuſque auctor eſt. Quam rationem cum aliis, declarabimus de oratione vocali diſputando; eſt enim eadem ratio. Hoc etiam ſuadet vetuſtiſſima conſuetudo non ſolùm Eccleſiæ in lege gratiæ (de qua mirum non eſt, quod Deum factum carnem, ipſis etiam corporeis membris, & genibus flexis, & manibus extenſis, adoret) verùm etiam omnium fidelium Sanctorum tàm in legè veteri, quàm naturali, vt in veteri teſtamento paſſim legimus. Eſt etiam hic modus colendi tam naturalis homini, vt vix poſſit modo ſibi accommodato aliter Deum adorare. Quia ſicut intelligit ſpiritualia per ſenſibilia, & ad modum rerum corporalium, ita vix exprimit interiorem reuerentiam, & ſubmiſſionem, niſi exhibendo aliqua ſenſibilia ſigna illius, per quæ, & ſuo affectui quodammodo ſatisfacit, & rurſus per eadem in illo interiori affectu confirmatur, & creſcit. Præterquam quòd cum homo non ſit ſolitarium animal, ſed ſociale, & inter homines viuat, expedit, vt exiſtimationem, quam de Deo habet, & adorationem, quam illi præbet, aliis oſtendat: hoc autem non fit, niſi per

Vtriuſque naturæ actibus Deum colere debemus.

A corporalem adorationem, quia homines non vident internos actus noſtros, ſed ſenſibiles. His ergo rationibus, & infinitis aliis, neceſſe eſt Deo adorationem etiam corporalem exhibere.

Hic verò fortaſſe aliquis curioſè inquirat, an modus hic externæ adorationis etiam in ſpiritibus ſeparatis locum habere poſſit, & an poſſit eſſe debitus, 10.
Reſpondeo in primis, adorationem per propria membra corporis non habere in eis locum, quia corpora non habent. Deinde in aſſumptis corporibus poſſe illam exercere, ſi velint, vti in Scriptura ſæpe legimus & optimè declarat Chryſoſtomus in oratione 7. ſuprà citata, & non eſt dubium, quin poſſit Deus eam B illis præcipere. Nam licet hoc non exigat eorum natura, tamen ad exercitium obedientiæ, vel propter communicationem cum hominibus poſſet eis præcipi. Præterea motus ipſe localis Angelicus poteſt interdum habere rationem cultus, & adorationis, vt ſi Angelus cum à cœlo in terram deſcendit ex obedientia Dei, illammet deſcenſionem offerat Deo in cultum, & adorationem. Sic Angeli cum deſcenderunt ad præſepe, vt Chriſtum natum adorarent, & glorificarent, illammet deſcenſionem, & detentionem in illo loco potuerunt in diuinitatis eius recognitionem ordinare. Et quando illum aſcendentem in cœlum comitabantur, tota illa comitatio habebat veram rationem cultus, & adorationis. Et his modis ad literam impletum eſt, quod Paul. ad Hebr. ait. *Et cum iterùm introducit primogenitum in orbem terræ, di-* C *cit, & adorent eum omnes Angeli Dei*: & quod dicit ad Philippenſes 2. *In nomine* IESV *omne genu flectatur, cœleſtium, &c.*

An modus externæ adorationis habeat locum in ſpiritibus ſeparatis.

Ad Hebr. *Ad Philip. 2.*

Imò exiſtimo, ipſas Purgatorij animas poſſe adorare, & colere Deum, ipſammet detentionem in illo loco, & paſſionem ab igne, in Deum referendo. Nam ſicut violenta detentio in animabus damnatis habet veram rationem pœnæ, & coactæ humiliationis, eò quod ſit detentio in loco infimo, & viliſſimo, repugnante voluntate, ita è conuerſo voluntaria detentio in loco illo pœnali, ſicut habet quandam rationem voluntariæ pœnæ, ita poteſt aſſumi vt nota, & ſignum debitæ ſubiectionis ad Deum, potéſtque illi offerri in recognitionem ſupremi dominij, & poteſtatis eius. Quamuis enim illa detentio, ſeu permanentia in illo loco fortaſſe non ſit ex imperio proprio ipſarum animarum, nec ſit in poteſtate earum inde diſcedere, nihilominùs poteſt eſſe obiectiuè voluntaria; & hoc ſatis eſt, vt per eandem voluntatem ordinetur in cultum, & adorationem Dei. Sicut paſſio Martyris, vel etiam Chriſti Domini non erat effectiuè à voluntate eius, ſed à militibus, ſeu miniſtris; erat tamen obiectiuè voluntaria, & hoc ſatis fuit, vt per modum cultus, & ſacrificij potuerit Deo offerre. His ergo modis poteſt in ſpiritibus ſeparatis, ſeu Angelis intelligi cultus, & adoratio per actus externos, ſeu imperatos, ſeu voluntariè ordinatos in recognitionem diuinæ excellentiæ. 11.

Animæ purgatorij poſſunt Deum adorare.

Dico tertiò, vtranque adorationem Dei tam ſpi- 12.
E ritualem, quàm corporalem, eſſe homini in præcepto ex vi ipſius legis naturalis. Loquor de hominibus, quia de Angelis dicta ſufficiunt. Eſt ergo hæc veritas certa omninò, & communis: Vt autem illam probemus priùs explicanda eſt. Diſtinguere enim poſſumus duplicem, vel, (vt alij volunt,) triplicem adorationem, purè ſpiritualem, conſtantem ex ſpirituali, & corporali, & purè corporalem. Ego verò hanc tertiam prætermitto, quia vera non eſt, ſed ficta. Vt enim exterior adoratio vera ſit, debet verè ſignificare talem exiſtimationem de excellentia rei adorare, qualem exteriores actiones ſignificant, & procedere ex voluntate, & affectu illam profitendi,

Tam interna, quàm externa adoratio Dei eſt de præcepto naturali.

Explicatur quæſtio, & proponitur triplex adoratio.

nam ſi hæc conformitas ſigni cum interiori mente deficiat, fictio eſt, & mendacium, non vera adoratio, vt rectè dixit Chryſoſtomus homil. 8. in Matth. *Chryſoſt.* Si autem externum ſignum ex tali mente procedat, vocamus illam adorationem miſtam ex corpore, & ſpiritu compoſitam. Purè autem ſpiritualis eſt, quando ſine corporali ſigno Deus mente colitur, vt in prima aſſertione explicatum eſt. Quòd ergo ad fictam Adorationem attinet, non ſolùm præcepta non eſt, verumetiam eſt omninò prohibita, tanquam continens perniciosum mendacium, vt infrà dicemus. Adoratio autem purè ſpiritualis non eſt in hac vita determinatè præcepta hominibus, quia ſi ſemper colamus Deum adoratione miſta, ſatis implemus obligationem colendi Deum; nam licet adoremus corpore, ſimul adoramus ipſum in ſpiritu, & veritate. Et ideò dixi, non præcipi puram ſpiritualem adorationem determinatè, quia licet præcepto adorandi Deum ſæpe ſatisfieri poſſit per ſolam internam adorationem, nunquam tamen nobis præceptum eſt, vt in illa ſola ſiſtamus, & ita quoad illam particulam (*pura*) non eſt determinatè præcepta, quia non eſt prohibitum, quin ſemper coniungi cum illa poſſit corporalis adoratio. Nullibi enim talis prohibitio reperitur, nec ratione aliqua naturali oſtendi poteſt, nec eſt cur homini prohibeatur ſemper operari modo faciliori, magíſque accommodato naturæ ſuæ.

13. *Quomodo adoratio miſta, ſit homini præcepta.* At verò è contrario adoratio miſta, ſeu exterior eſt homini determinatè præcepta etiam ex lege naturæ: Quod non eſt ita intelligendum, vt exiſtimetur homo obligari ad vtendum ſemper hoc genere adorationis, eſt enim hoc præceptum affirmatiuum, quod non pro ſemper obligat, & ideò ſicut poteſt homo in multis temporibus non adorare Deum, ita poteſt, ſi velit, ſæpe adorare ſola mẽte ſine vſu membrorum corporis, quia illa adoratio eſt prior, & abſtractior, & non pendet à poſteriori, neque vt fiat, neque vt honeſtiſſimè fiat. Imò vtiliſſimum eſt, ſæpe exercere animum in hoc adorationis modo, vel vt aſſueſcat ad rerum ſpiritualium contemplationem, & vſum, vt ſæpiùs, ac frequentiùs poſſit adorare Deum, etiam vbi non eſt commoditas exercendi externa ſigna adorationis. Quod ergo dicimus, eſt obligari homines ex lege naturæ, vt interdum etiam corpore Deum adorent, quia cum animo, & corpore conſtent, & vtrunque à Deo habeant, vtrunque debent Deo exhibere, hoſtiam viuentem, ac ei placentem in cultum, & adorationem eius. Item quia moraliter loquendo, & humano modo, non facilè poteſt homo reuerenter ad Deum accedere, niſi corpore ipſo ſigna reuerentiæ exhibeat, & per corpus ipſum animum componat: hic eſt enim modus homini maximè connaturalis, & licet interdum poſſit per ſpiritum ad Deum aſcendere ſine demonſtratione corporis, rarò tamen, & poſt longam conſuetudinem; & ideò cultus exterior homini præcipitur tanquam maximè connaturalis. Denique quod Paulus, dixit, *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem*, ad cultum etiam religioſum Dei applicari poteſt; *Rom. 10.* oportet enim, vt homo exteriùs ſe oſtendat Dei ſeruum, & cultorem, & hoc etiam ipſa ratio naturalis dictat: oſtendit autem ſe talem per veri Dei verum cultum externum. Eſt ergo hæc adoratio ſub naturalis legis obligatione.

14. *Obiectio.* Dices: ſi de hoc diuino cultu datum eſt naturale præceptum, quomodo in Decalogo inter præcepta primæ Tabulæ, quæ ad Deum pertinent, datum non eſt? In illa enim Tabula tantùm tria præcepta ſcripta eſſe legimus, ex quibus duo priora, quæ moralia erant, negatiua fuere. *Non habebis Deos alienos* A *coram me*, & *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, Tertium verò, quod affirmatiuum fuit de Sabbathi ſanctificatione, non fuit morale, ſed cæremoniale: propterea enim ceſſauit, & non ſeruatur, vt docuit Irenæus lib. 4. contra Hæreſ. cap. 31. & Auguſtin. 19. contra Fauſtum cap. 18. & lib. 3. contra duas Epiſtolas Pelagianorum, cap. 4. *Irenæus. Auguſt. Satisfit.* Reſpondeo præceptum hoc naturale, de quo hîc agimus, in primo præcepto Decalogi indicari, & ad tertium etiam poſſe reduci, nec fuiſſe neceſſarium, vt expreſſiùs traderetur. Primum patet, quia licet primum præceptum per formam negationis detur, ſupponit, & virtute includit affirmationem, in qua illa negatio fundatur. Ideò enim idololatria prohibetur, quia cultus vero Deo debitus non eſt ad falſos Deos transferendus. Et B hoc ſignificatum eſt in ipſa forma præcepri in verbo illo *Coram me*, perinde enim fuit, ac ſi diceret Deus, me ſolùm habebis tanquam verum Deum, quem colas, neque alium in conſortium Deitatis mecum tibi propones.

Hinc Hebræi, vt Abulenſ. ibi quæſtione 2. refert, 15. *Abulenſ. Senſus verborum primi præcepti Decalogi.* dixerunt, verba illa: *Ego ſum Dominus Deus tuus*, quæ præcedunt ante illam negationem: *Non habebis Deos alienos coram me*, continere primum præceptum Decalogi, & illud eſſe affirmatiuum de adoratione Dei, & ſequens negatiuum eſſe ſecundum. Quinimò etiam Hieronymus Oſeæ 10. circa illa verba: *Corripientur propter duas iniquitates ſuas*, *Hieronym.* dicit illas duas iniquitates populi Iſraël, *Fuiſſe contra duo precepta Decalogi: Ego ſum Dominus Deus tuus, &, non habebis Deos* C *alienos.* Sic etiam illa præcepta diſtinxit Eſichius Leui. 26. quem refert Diuus Thomas 12. quæſtione 100. art. 4. *Eſichius. D. Thom.* Veruntamen licet non ſit hoc admittendum, tum quia verba illa non habent formam præcepti: nullum enim verbum præceptiuum continent, tum etiam quia aliàs plura eſſent præcepta Decalogi, quàm decem, contra id, quod habetur Exod. 31. & 34. & Deut. 4. *Exod. 31. & 34. Deut. 4.* nihilominùs verum eſt, in verbis illis inſinuatum eſſe, Deum verum eſſe ſingulariter colendum, & adorandum, & hoc fuiſſe propoſitum, & in memoriam redactum, vt inde facilè intelligeretur ratio præcepti negatiui ſtatim ſubiuncti: *Non habebis Deos alienos.* Vnde D. Thomas art. 4. ait; *Cum ſcriptum ſit Matth. 7. nemo poteſt duobus Dominis ſeruire, eiuſ*- *D. Thom.* D *dem rationis eſſe, & ſub eodem præcepto cadere, Ego ſum Dominus Deus tuus, & non habebis Deos alienos.*

16. *An 3. Præceptum Decalogi ſit morale.* Secundum patet, quia tertium præceptum licet quoad determinationem diei ſabbathi cæremoniale ſit, vt citati ſancti docent, & eſt per ſe clarum, tamen quoad ſubſtantiam eſt morale, quatenus præcipit vt per aliquod tempus diuino cultui, & adorationi vacemus, vt rectè D. Thomas 12. quæſt. 100. art. 3. ad 2. & Abulenſ. quæſt. 3. & latiùs in 11. in cap. 20. Exodi, *D. Thom. Abulenſ.* vbi ait, ibi præcipi etiam aliquam externam Dei adorationem, quia propter illam præcipiebatur vacatio ab operibus, non propter corporis otium; Et ideò in eodem præcepto dicitur: *Memento, vt diem Sabbathi ſanctifices*, ſanctificatur enim dies per opera Religionis, quæ in eo exercenda ſunt. Et ideò etiam errauit Eſichius, vt D. Thom. notat dicto *D. Thom.* E art. 4. excludens præceptum de Sabbathi ſanctificatione à præceptis Decalogi, eò quòd cæremoniale ſit. Nam præterquam quod hoc repugnat contextui Scripturæ, eſt contra communem ſententiam Patrum, & ſenſum totius Eccleſiæ; & contra rationem, quia (vt dixi) præceptum illud nõ tantùm cæremoniale eſt, ſed etiam morale, & ideò ex illa parte potuit optimè inter præcepta Decalogi poni; Et fuit etiam conueniẽs, quoniam in illo præcepto indicatur ſeruitus Deo debita in recognitionem beneficiorum eius, vt Diuus Thomas ait dicto art. 4. & 5. & ideò debuit ab ipſo

Deo

Deo tradi inter illa decem verba, quæ in Tabulis digito ſuo ſcripſit.

17\. Tertium, videlicet non fuiſſe neceſſarium præceptum hoc adorandi Deum clariùs, & expreſſiùs tradi in Decalogo, probatur ab Abulenſ. ſuprà q. 2. quia præceptum affirmatiuum colendi Deum non eſt vnum, ſed multiplex, nam complectitur præcepta Fidei, Spei, & Charitatis, quibus maximè colitur Deus, teſte Auguſtino in Enchir. cap. 3. & 5. & lib. 12. de Trin. cap. 14. ſed hoc parùm vrget, nam licet præceptum adorandi Deum poſſit eſſe generale, quoad materiam, qua poteſt homo vti ad colendum Deum, nihilominus formaliter, & ſub ratione adorationis, & Religioſi cultus, poteſt eſſe ſpeciale, ſaltem ſpecie ſubalterna pertinente ad virtutem Religionis, iuxta illa, quæ de actibus huius virtutis præcedentis tractatu diximus. Aliter ergo D. Tho. dicta quæſt. 100. art. 4. ad 2. ait, præceptum affirmatiuum non diſtingui à negatiuo, quando vnum comprehenditur ſub alio, ſicut non eſt aliud præceptum reſtituendi à præcepto non furandi, hîc autem præceptum adorandi Deum, & non colendi alium Deum, ita comparari, vt vnum ſub alio comprehendatur. Addo verò, illud ipſum præceptum magis fuiſſe explicatum in primo præcepto per negationem, quàm per affirmationem, quia tam naturale eſt homini adorare Deum, vt ſolùm fuerit neceſſarium impedimenta remouere; quod factum eſt per illã prohibitionem, quæ illi populo, & illo tempore fuit maximè neceſſaria, propter pronitatem ad idololatriam, quam ex conſuetudine, & conuerſatione cum gentibus conceperat. Ablato autem hoc impedimento, ſolùm oportuit certum aliquod tempus exigere ad cultum Dei exercendum, quod in tertio præcepto factum eſt.

Adorationem Dei nõ fuit neceſſe tradi expreſſius in Decalogo.
Abulenſ.
Auguſt.
D. Thom.

CAPVT II.

Quomodo ſit colendus, ſeu adorandus Deus ex vi legis, ſeu præcepti naturalis.

1\. Diximus in generali de precepto adorandi, ſeu colendi Deum, quia verò illud non poteſt in vniuerſali impleri, ſed aliquo actu, & modo particulari, ideò neceſſe eſt exponere, quomodo hæc determinatio vel præcipiatur, vel fieri poſſit, ita vt præceptum impleatur. Poſſumus autem loqui vel de adoratione interna, quæ mente, vel de externa, quæ corpore fit: Item loqui poſſumus, vel de præcepto naturali, modum, & ſpeciem adorationis præcipiente; vel de præcepto poſitiuo, aut diuino, aut Eccleſiaſtico. Cum autem loquimur de diuino iure naturali, non illud tantùm intelligimus, quod pura naturalis ratio ſine fidei lumine dictat; ſed illud præcipuè, quod ipſi gratiæ connaturale eſt, & ex ipſo fidei lumine intrinſecè, & connaturaliter naſcitur, & quod de illo dixerimus, poterit cum proportione applicari ad ius ipſum naturale, quod in pura natura humana bene inſtituta, & ordinata ad ſuum naturalem finem inueniretur.

Status quæſtionis.

2\. Dico ergo primò. Ex vi ſolius legis naturalis non tenetur homo colere, vel adorare Deum alio cultu, purè interno, præter illum, qui in actibus Fidei, Spei, Charitatis, & Pœnitentiæ (ſi neceſſaria ſit) continetur; imò in rigore præcepti legis naturæ non teneretur homo hos actus exercere formaliter ſub ratione adorationis, & cultus, ſed tantùm materialiter, ſeu in actu exercito; atque ita præceptum naturale in rigore non obligat ad adorationem purè mentalem. Vt ergo intelligatur Aſſertio, ſuppono teneri hominem ex diuino iure ad credendum, amandum, & ſperandum in Deum, & ad pœnitentiam agendam, ſi mortaliter peccauit. Per Fidem autem habet homo de Deo conuenientem exiſtimationem: per amorem verò, & Spem illi vnitur vt ſummo bono, & ſupremæ cauſæ ſalutis ſuæ. Et (ſi per peccatum à Deo aduerſus erat) per Pœnitentiam ad eum conuertitur. Et hinc fit, vt illi actus ſint aptiſſimi de ſe, vt in internum Dei cultum, verámque adorationem referantur ſicut in 1. tom. 3. p. diſp. 51. ſect. 2. ex mente Auguſtini, & D. Thom. & ex rationibus ipſorum, ſatis oſtendi. Si ergo homo illis actibus colat Deum, & per virtutem Religionis eos imperet ad recognoſcendam, & profitendam diuinam excellentiam, eíque debitam ſubiectionem tribuendam, ſatis implet obligationem adorandi Deum pura mente, & ſpiritu, quatenus ad illam ſupremam mentis partem hoc officium pertinere poteſt. Et ita patet prima pars Aſſertionis; nam licet fortaſſe poſſit mens noſtra aliis etiam internis actibus Deum colere, tamen cum illi nos vniant Deo ſufficienter, in aliis non eſt tanta neceſſitas.

Quo cultu interno teneatur homo Deum adorare.
Explicatur aſſertio.
D. Auguſt.
D. Thom.

3\. Neque aliquem moueat actus obedientiæ ad Deum, nam quatenus neceſſarius eſt, in perfecta Dei dilectione continetur; quatenus verò ſub ſpeciali formalitate virtutis moralis exerceri poteſt, non eſt neceſſarius ſimpliciter ad ſalutem. Dices etiam Pœnitentia poſſet in rigore per Charitatem ſufficienter exerceri. Reſpondeo, verum id eſſe, nec diſtinctè numerari, vt in rigore poſtuletur per modum ſpecialis actus virtutis moralis, ſed vt ſignificetur in eo, qui peccauit, neceſſarium eſſe, vt non ſolum amet, ſed etiam doleat, & ſe Deo ſubmittat, ſiue per ſolam Charitatem vtrunque faciat, ſiue alio modo. Et hoc modo Auguſt. in Enchir. cap. 3. & lib. 10. de Ciuitat. cap. 4. & 12. de Trinit. cap. 14. Damaſcen. orat. 3 de Imaginibus circa medium; hos actus ponunt inter præcipuos actus diuinæ adorationis.

An obedientiæ actus ſit neceſſarius.
Auguſt.
Damaſc.

4\. Iam verò probatur altera pars Aſſertionis, nam duobus modis poſſunt hi actus Theologicarum virtutum exerceri, vel ex propriis rationibus tantùm, prout eliciuntur à propriis virtutibus, vel ex affectu colendi Deum, à quo ſuo modo imperari poſſunt, vt dixi. Ex his autem duobus modis prior eſt per ſe, & natura ſua ex vi talium virtutum neceſſarius, quia ſubſtantia, & eſſentia talium actuum in illo conſiſtit, & ideò cum illi actus præcipiuntur, neceſſariò præcipiuntur quoad proprias rationes ſuas in quibus materialiter (vt ſic dicam) ſeu in exercitio includunt cultum Dei, & ſubiectionem ad ipſum. Poſterior autem modus eſt accidentalis illis actibus, & ideo propter proprium illorum vſum, & exercitium neceſſarius non eſt. Neque verò eſt aliquod naturale principium, vnde colligi poſſit naturalis obligatio exercendi illos actus ſub tali ratione, & imperio. Dices, etiam poſtulari ab homine, vt ex virtute Religionis, & proprio affectu illius reddat Deo debitam ſeruitutem. Reſpondeo, eſto, ita ſit in genere loquendo, non tamen in particulari eſſe neceſſarium ex ſola rei natura, vt Religio vtatur illis actibus internis ad Deum adorandum, quia vel poteſt id præſtare aliis actibus, vt laude Dei interna, vel gratiarum actione, vel admiratione, vel pia meditatione, aut aliis ſimilibus: vel certè poſſet illud officium exhiberi ſufficienter per externos actus adorationis: nam cum illis mens ſubiicitur, vt ſuprà declaraui. Et ita in rigore præcepti naturalis, non obligatur homo ad adorationem Dei purè mentalem; quia per miſtam poteſt naturali obligationi ſatisfacere, ſicut inferiùs etiam de oratione dicemus.

Prima pars aſſertionis probatur.
D. Auguſt.
D. Thom.
Obiectioni ſatisfit.

5\. Atque hinc tandem fit in hoc genere adorationis internæ, nullam determinationem quoad exercitium

In exercitio adorationis internæ nulla determinatio.

tium (vt ſic dicam) factam eſſe per proprias leges præcipientes diuinum cultum, & adorationem, vt talis eſt, quia nec naturalis lex facit hanc determinationem, vt declaraui, nec leges poſitiuæ, diuinæ, vel humanæ illam fecerunt. Nam leges humanæ non dantur de actibus purè internis ſecundùm ſe: diuinæ autem quoad actus internos nullæ ſunt, præter eos, qui ex natura rei ſunt neceſſarij, nullæ enim aliæ nobis datæ, aut promulgatæ ſunt. Hæc ergo determinatio ad arbitrium ipſius hominis operantis fieri poteſt, ſolúmque oportet, vt legitimis actibus, (vt ſic dicam) & Deo decentibus fiat, quæ obligatio ex naturali quidem lege naſcitur, ſed pertinet magis ad negatiuum præceptum non exhibendi Deo ſuperſtitioſum cultum, quàm ad affirmatiuum, de quo præcepto infrà dicendum eſt.

6. Ex lege naturali an ſit determinatus cultus externus adorat.

Dico ſecundo. Ex vi ſolius legis naturalis non eſt poſitiuè determinatus modus particularis adorandi Deum cultu externo, nec quoad genera actionum, nec quoad tempora, vel alias circunſtantias, ſed ſolùm datur vel præceptum affirmatiuum generale quoad exercitium, ſcilicet vt talis adoratio aliquando exerceatur, vel etiam quoad ſpecificationem genericam, ſeu ſubalternam, vt modo decenti, & proportionato fiat, vel ad ſummum eſt affirmatiuum præceptum cum negatiuo coniunctum, ſcilicet vt adoretur Deus ſine modo ſuperſtitioſo, aut indecente. Hæc concluſio ſumitur ex his, quæ latiùs, & diſtinctiùs tractauimus in 3. tom. diſp. 73. per totam, præſertim ſection. 8. quibus hîc nihil ferè addendum occurrit. Probatur ergo prima pars ratione ſumpta ex D. Thom. 22. quæſt. 85. articul. 1. ad 3. quia licet ſit Homini naturale ſignificare conceptus ſuos per ſenſibilia ſigna, tamen determinatio talium ſignorum eſt ſecundùm humanum placitum, ergo ſimiliter cum adoratio hæc conſiſtat in vſu aliquorum ſignorum externorum, licet vſus illorum in genere ſit de lege naturæ, determinatio illorum non erit de lege naturæ, ſed aliunde. Et confirmatur, quia nulla ſunt principia naturalia, ex quibus neceſſariò inferatur his potiùs, quàm illis ſignis eſſe vtendum ad Deum adorandum. Confirmatur ſecundò ex varietate talium ſignorum, nam quæ lege naturali præſcripta ſunt, eadem ſunt apud omnes, at in modo colendi Deum cultu externo, magna varietas fuit à principio orbis, etiam inter veros Dei cultores, ergo. Atque eodem modo conſtat, non habere præceptum hoc determinationem temporis ex ſola lege naturali, nam eſt præceptum affirmatiuum, quod non obligat pro ſemper, nec pro certo numero actionum in anno, menſe, vel hebdomada, & ſic de aliis circunſtantiis. Relinquitur ergo, vt ſolùm in generali ſint hæc omnia ſub proprio præcepto legis naturæ, determinationem autem faciendam eſſe vel per poſitiuam legem, vel per prudens arbitrium operantis. Quòd verò in hac determinatione neceſſaria ſit prudentia, & decentia, per ſe notum eſt.

D. Thom.

Ratione probatur.

7. Externæ adorationes ſunt indifferentes ad Deũ, & homines.

Vt autem breuiter declaremus, quomodo hæc determinatio facienda ſit, præſertim in modo actionum, aduerto quòd ſi conſideremus omnes actiones, vel ſigna externa poſita in actionibus, vel motibus corporis (extra locutionem) quibus aliis honorem deferimus, omnia ſunt indifferentia, & ad honorandos homines vſurpari ſolent, vt notauit Aug. lib. 10. de Ciuit. cap. 4. dicens: *Multa de cultu diuino vſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis, ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera, ita tamen vt quibus deferantur, homines haberentur. Quis verò ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit?* Imò Gregorius Nyſſenus, quem D. Thomas refert Lucæ 22. in Catena circa illa ver-

Auguſt.

Greg. Nyſ.

A ba, *Et poſitis genibus orabat*, dicit: *Honorifica ſigna, quæ inuicem exhibemus, fatentes nos humiliores eſſe reſpectu excellentiæ proximi, tranſſumpta eſſe à nobis ad obſequia incomparabilis naturæ. Quia humana naturâ nihil habet Deo condignum, quo eius excellentiam proteſtetur, ac recognoſcat.* Vnde fit, vt hæc ſigna de ſe indifferentia ſint ad humanam, & diuinam adorationem, ſolúmque ex adorantis intentione, aut verbis diſcerni poſſint, niſi aliqua peculiari conſuetudine, vel inſtitutione, ſignum aliquod ſoli Deo accommodatum ſit. Vnde & in Scriptura legimus, & vſu obſeruari videmus, vt ferè omnia ſigna reuerentiæ, quæ Deo ipſi per corpus exhibentur, hominibus etiam tribuantur, vt ſunt genuflexio, corporis humiliatio, proſtratio, & ſimilia. Sic Ruth. 2. B proſtrata in terram adorauit Booz, & Abigail adorauit Dauid. 1. Reg. 25. & Iudith. cap. 10. viſo Holoferne, *adorauit eum proſternens ſe ſuper terram.*

Ruth. 2.
1. Reg. 25.
Iudith. 10.

8. Vtroq; genu flexo Deus reuerenter colitur.

Similiter genuflexio ad hominem adorandum fit, ſed ordinariè fit tantùm vno genu, & ideò qui reuerenter Deum colunt, ſolent vtrunque genu in terram figere, vt de Salomone legimus 3. Regum 8. & de Petro, Paulo, & Stephano, aliiſque fidelibus Actorum 7. 9. 20. & 21. Veruntamen hoc ſignum interdum etiam exhibetur homini in ſignum adorationis, ſicut de quodam Quinquagenario legimus 4. Regum 1. qui hoc modo adorauit: etiam & nunc ſolemus vtrunque genu coram Pontifice flectere. Addi præterea ſolet, in diuina adoratione manuum eleuatio ad cœlum, vt ſignificetur, totam adorationem C ad Deum ſpecialiter referri, ſicut de Salomone loco ſuprà citato, & 2. Paral. cap. 6. legitur, & 1. Eſdræ, cap. 9. *Curaui genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum.* Et ideo Pſalm. 43. dicebat Dauid, *Si expandimus manus noſtras ad Deum alienum.* Quaſi hoc ſit proprium ſignum adorationis veri Dei, vnde Pſalm. 140. ait, *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Et nihilominùs etiam hoc ſignum interdum extenditur ad homines, quia magis videtur ordinari ad poſtulandum miſericordiam, vel auxilium, quàm ad exhibendam reuerentiam, licet vtroque reſpectu fieri poſſit; inde enim eſt illud Auguſtini libro de Cura pro mortuis agenda, cap. 5. *Orantes de membris corporis ſui faciunt, quod, ſupplicantibus congruit, cum genua figunt, cum* D *extendunt manus, &c.* Vnde eo modo, quo poteſt ab homine miſericordia, vel auxilium poſtulari, poſſunt etiam ſupplices manus ad illum eleuari ſicut facere ſolent pauperes coram diuitibus, & nos religioſiùs ad ſanctos cum Chriſto regnantes genua flectimus, & manus cum debita intentione extendimus, ac eleuamus.

3. Reg. 8.
Act. 7. 9. 20. & 21.
4. Reg. 1.

Manuum eleuatio ad cœlum quid ſignificet.

2. Paral. 6.
1. Eſdræ 9.
Pſal. 43.
Pſalm. 140.
Auguſt.

9. Pectus tundendi ſignũ cui competat.

Signum etiam tundendi pectus videtur eſſe maximè proprium diuinæ reuerentiæ, quia eſt ſignum poſtulandi veniam peccatorum, quæ ſolùm Deus remittit: Vnde Auguſt. lib. 58. Homil. in 10. refert, conſuetum fuiſſe Chriſtianis tundere pectus, cum dicerent, *dimitte nobis debita noſtra*, Exemplo ſcilicet illius Publicani, qui non audebat oculos ſuos leuare in cœlum, ſed pectus ſuum percutiebat dicens, E *Deus propitius eſto mihi peccatori.* De quo videri poſſunt multa apud Durantum libro 2. de Ritibus, capit. 12. numero 5. & ita Corduba libr. 1: quæſtione 5. dubio 6. Vbi inter actus ad propriam Dei adorationem deſignatos ponit hunc percutiendi pectus. Et fortaſſe ex vſu frequenti, & communi ita eſt, tamen ex natura actus ſine dubio indifferens etiam eſt. Nam ſolùm eſt actus oſtendens ſubmiſſionem animi petentis veniam pro offenſione aliqua, quæ ſubmiſſio fieri poteſt etiam homini à nobis offenſo, ad poſtulandam etiam ab eo remiſſionem, quatenus ab eo

Auguſt.
Durant.
Cordub.

fieri

fieri poteſt; poſſet ergo per illum actum etiam ſignificari, ſi conſuetudo id ferret: Præterquàm quod illud magis aſſumitur in ſignum contriti cordis, iuxta illud Auguſt. Enar, 2. in Pſalm. 31. *Tunſio pectoris obtritio cordis.* Sic ergo potiùs ad virtutem Pœnitentiæ ſpectat, quàm ad propriam adorationem, quatenus Religionis actus eſt.

Auguſt.

10\. Adoratio externa determinanda per actum internum.

Igitur adoratio externa, aut eſt priuata, aut publica; Item aut fit ſigno non habente certam ſignificationem ex impoſitione, aut fit ſigno iam impoſito ſufficienter ad aliquid determinate ſignificandum. Quādo ergo adoratio eſt priuata, & fit ſigno de ſe communi, tunc vt fiat diuina, & propria Religionis quantùm ad ipſum operantem, per intentionem eius determinanda eſt, quia non eſt aliud principium, vnde talem determinationem accipere poſſit, & quia actus externus, vt exercitus, ab interno, ſeu ab intentione accipit rationem ſuam. Item quia hæc externa opera non ſignificant naturaliter talem vel talem excellentiam eius, cui exhibentur, ſed ex inſtitutione ad placitum; ergo reſpectu ipſius operantis, & quoad priuatum vſum eius non poteſt commune ſignum aliunde habere talem ſignificationem, ſeu animi expreſſionem, niſi ex voluntate, & intentione eius.

Adoratio priuata quæ.

Dicitur autem adoratio priuata in rigore, omnis illa, quam vnuſquiſque exhibet pro ſe tantùm, & in perſona ſua tanquam priuatus cultor Dei. Hæc tamen ipſa priuata adoratio poteſt fieri, vel occultè, vel publicè. Quando fit occultè, ordinariè ſola intentio bona ex vera fide, ac deuotione profecta ſufficit ad determinationem faciendam; nam ex parte Dei nihil aliud requiritur, nec ex parte aliorum hominum, quia ſupponitur actionem eſſe occultam. Et ita poteſt fieri quocunque tempore, loco, &c. Solùm ex parte operantis attendendum erit, vt talis ſit geſtus, vel actio, aut vſus externorum membrorum, vt ad reuerentiam conciliandam, ac ſubmiſſionem, & deuotionem internam excitandam ſit accommodatus: & vt corporis etiam infirmitati, ac defatigationi ſit proportionatus, ita vt prudens mediocritas ſeruetur.

11\. Quid ſeruandum ſit in hac adoratione quādo fit publicè.

Quando verò hæc ipſa adoratio priuata publicè fit, tunc aliorum ratio habenda eſt, & ideò tunc non ſatis eſt bona intentione operari, ſed neceſſe eſt talibus ſignis vti, quæ alios non offendant, & cauere ne ex circunſtantiis loci, temporis, & perſonarum adſtantium poſſint actiones ſignificare aliud, quàm operans intendit, nimirum aut adorationem illam non eſſe conſentaneam Deo, vel non indicare in ipſo adorante veram exiſtimationem de excellentia eius, aut ſignificare propriam Dei adorationem tribui alteri, qui non eſt verus Deus, vt latiùs infra dicemus de idololatria tractantes.

12\. Aliud ſignorũ externorum genus.

Quando denique adoratio fit ſigno iam impoſito ad ſignificandum peculiari modo diuinam excellentiam, iam in ipſo opere ablata eſt indifferentia, ideóque ſoli Deo poteſt per tale ſignum adoratio exhiberi. Hæc autem determinatio (ſecluſo ſacrificio, de quo nunc non agimus) vix inuenietur in actionibus externis, quæ ſolùm in aliquo vſu, vel inflexione membrorum corporis poſitæ ſint: ſed tantùm in verbis, & conſequenter in vſu linguæ, quatenus illa profert, vel manus, quatenus illa ſcribit. Et hac ratione oportet laudare, ſeu adorare Deum quando ore adoratur, vocibus verè ſignificantibus excellentiam eius. Neque hoc loco plura de hac adoratione priuata dicam, quia de modo huius priuatæ adorationis nulla ſunt orta poſitiua præcepta, quæ explicare neceſſe ſit. Reliqua verò, quæ de hac adoratione deſiderari poſſunt in dicto 1. tomo 3. parte tractata ſunt, quæ verò ſpectant ad ſacramentorum vſum, in ſuis locis explicata ſunt.

13\. Adoratio publica requirit externum ſignũ.

Atque hinc etiam conſtat, quid dicendum ſit de adoratione Dei publica: Voco autem Publicam non omnem illam, quæ coràm aliis fit, ſed illam, quæ ita de ſe fit coràm aliis, vt nomine omnium fiat, ſicut fit ab Eccleſia, per miniſtros, & Sacerdotes ſuos colente Deum. Hoc enim genus adorationis neceſſe eſt fieri aliquo ſigno viſibili, quia communitas hominum non poteſt in alio ſignorum genere coaleſcere, & conuenire, vt rectè dixit contra Fauſtum Auguſt. lib. 19. cap. 11. Eſtque per ſe notum, quia interiora ſigna per ſe occulta ſunt hominibus, qui non intuentur cor; adoratio autem quæ nomine omnium fit, debet ex ſe nota eſſe omnibus, debet ergo fieri ſigno viſibili. Oportet etiam, vt habeat ſignificationem auctoritate publica, & communi, aliàs etiam non poſſet nomine omnium fieri. Et conſequenter oportet, vt iam tale ſignum habeat ex impoſitione determinatam ſignificationem, & quod illa ſit accommodata veræ excellentiæ Dei, ſiue ille modus quoad alias circuſtantias per naturalem prudentiam determinandus ſit; ſiue per publicas leges ſit præſcriptus, vtrunque enim coniungi poteſt, & vtrunque ſeruandum eſt, vt in ſequentibus videbimus.

Auguſt.

14\. Duo genera publicæ adorationis.

Eſt autem obſeruandum circa hanc adorationem puplicam, ſeu communem, duobus tantùm modis eſſe, & fuiſſe in vſu inter homines. Vnus eſt per actionem ſacrificij; Alius per orationem publicam, inter quos duos modos prior ſemper habitus eſt, vt præcipuus, & primarius iuxta illud Pauli ad Hebr. 5. *Omnis homo ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat.* Et cap. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hoſtias conſtituitur.* Huic autem muneri ſemper coniuncta fuit oratio ſiue ad impetrandum, ſiue ad laudandum Deum, vel ei gratias agendum. Hæc enim duo actionum genera inuenta ſunt apta & ſufficientia ad Deum adorandum publico ritu, & cultu, aliæ enim actiones vel ordinantur ad ſanctificationem ipſorum fidelium proximè, & immediatè, ad cultum verò remotè, vt eſt Sacramentorum vſus, vel ſunt ad ornatum & decentiam illarum actionum principalium. De publico ergo cultu Dei, qui oratione, vel laude fit, infrà ex profeſſo diſputaturi ſumus; de illo vero, qui conſiſtit in ſacrificiis, & oblationibus in citato 3. tom. 3. p. fusè, diſputatum eſt. Hic ergo ſupponendo breuiter ea, quæ ibi dicta ſunt, ſolùm addemus ea, quæ ad præcepta Eccleſiaſtica potiſſimùm ſpectant: & ad conuenientem vſum dictarum actionum ordinantur, & ibi in hunc locum remiſſa ſunt.

Ad Hebr. 5.

CAPVT III.

An offerre Deo aliqua ſacrificia in cultum eius, ſit lege naturali, diuina, vel Eccleſiaſtica præceptum.

HIc breuiter explicabo, quæ D. Thom. in hac materia quæſt. 85. 22 attigit, ſolum quatenus neceſſaria videbuntur ad huius materiæ complementum: & ad ea intelligenda, quæ poſtea de Superſtitione, Idololatria, & aliis vitiis Religioni contrariis ſeu (quod perinde eſt) ad intelligenda præcepta negatiua huic virtuti annexa, neceſſaria ſunt. Quia verò ſacrificium, oblatio quædam eſt, ideò prius ratio nominum oblationis, & ſacrificij præmittenda eſt. Differunt enim illa duo tanquam genus, & ſpecies: omne enim ſacrificium, oblatio eſt; non verò omnis oblatio eſt ſacrificium; propriè, & ſtrictè tam de oblatione, quàm de ſacrificio loquendo. Nomen enim oblationis latiſſimè patet, nã poteſt eſſe oblatio interna, 1.

Oblatio, & ſacrificium in quo differant.

&

& externa;prior propriè pertinet ad Deuotionem,qua homo ſe totum, & ſua offert in obſequium Dei, poſterior verò fit per actiones ſenſibiles, & externas. Rurſum poteſt homo offerre ſeipſum Deo, non ſolũ interiùs, & affectu, ſed etiam exteriùs, & cum reali effectu,quomodo ſe offert quis Deo per profeſſionem Religionis,vel per ſacram ordinationem, imò & per Baptiſmum vel Confirmationem, aut Pœnitentiam, & ſic etiam Martyr per Martyrium vitam ſuam Deo offert. Et ita nonnulli inter actus peculiariter deſignatos ad cultum Dei,ponunt Martyrium, vt ex Auguſt.lib.10.de Ciuit.cap.4.notat Vvald.tom.3. de Sacrament.cap.117.num.4.Cordub.lib.1.quæſt.5. dub. 6. Aragon.22.quæſt. 84. art. 2. in fine. Veruntamen non agimus hìc de his oblationibus, nam illæ ſecundùm proprias rationes,vel habent peculiares virtutes, ad quas pertineant, vt Martyrium, Fortitudinem, & Charitatem; Satisfactio, vel caſtigatio proprij corporis, Pœnitentiam: licet ad cultum, & adorationem per Religionem aſſumi poſſint: vel certè multæ ex illis pertinent ad cultum Sacramentorum. Solùm illa de profeſſione Religionis habere poteſt in hac materia peculiarem conſiderationem, quam infrà trademus, tractando de Voto præſertim ſolemni.

Auguſt. Vvald. Cordub. Aragon.

2. Quid ſit oblatio propriè.

Obligatio ergò propriè dicitur actio exterior, per quam aliquid ex noſtris ſenſibilibus bonis Deo offerimus in recognitionem dominij,& excellentiæ eius, & ſeruitutis noſtræ ad ipſum,vel in quemcunque cultum Religioſum Dei. Hæc verò oblatio vlteriùs diuidi poteſt,nam quædam offeruntur Deo ipſi immediatè, tanquam illi, cui directè donantur, etiamſi poſteà cedant in aliquem hominum vſum, vt ſunt multa ex his,quæ in Eccleſia,vel in Altari offeruntur; alia offeruntur Deo tanquam ei, propter quem donantur, proximè verò, & directè donantur miniſtris eius, vt fit in Decimarum ſolutione, ſed illæ communiter nõ cenſentur propriè oblationes:Et ita D.Thom. 2.2. q.85.art. 3. ad 3. dixit, Decimas non eſſe oblationes. Nunc ergo de oblatione in hac ſtricta ſignificatione tractamus: Et adhuc ſic accepta tandem ſubdiuiditur in oblationem ſimplicem, ſeu puram,& in ſacrificiũ, quæ eſt oblatio cum aliqua conſecratione, vel mutatione rei oblatæ, ita vt ipſa conſecratio, vel mutatio fiat in peculiarem Dei venerationem: Et ita diſtinxit D. Thom.ſuprà oblationem Sacrificio, eámque diſtinctionem latè declarauimus,& ex Patribus confirmauimus in tom. 3. tertiæ partis diſp. 73. ſect. 5.In hoc ergo capite de ſolo Sacrificio tractamus, in ſequentibus de Oblationibus dicemus.

Oblationis variæ diuiſiones.

3. Sacrificium externum eſt quaſi de iure gentium.

D. Thom.

Dico ergo primò. Colere Deum per viſibile ſacrificium,& externam oblationem, licet non ſit in rigore præſcriptũ ſola lege naturæ, eſt adeò conſentaneũ illi,vt ſemper fuerit quaſi de iure gentium,quod quodammodo naturale dicitur. Hanc etiam aſſertionem attigi citato loco,& iuxta illam interpretor D.Thom. dicta q.85.art.1.dicentem,ſacrificium eſſe de lege naturæ, quod de oblatione etiã dicit, q.86 art.4. Prima ergo pars ſequitur apertè ex præcedentibus,quia licet cultus per externas oblationes,vel ſacrificia,generalis ſit,& hac ratione videatur eſſe poſſe naturalis:nihilominùs comparatus ad cultum externum in communi, iam addit determinationem aliquam, nam multi ſunt cultus externi, qui non ſunt ſacrificia,nec oblationes externarum rerum, vt ſunt genuflexio, tunſio pectoris, laudatio vocalis,& ſimilis. Poſſent ergo homines eſſe contenti ſimilibus actionibus ad Deum adorandum ſine aliis oblationibus, neque hoc haberet intrinſecam deformitatem ex vi legis naturæ, vt per ſe conſtat, quia ex nullo principio oſtendi poteſt intrinſeca malitia in limitatione talium ſignorum, cũ negatione, (vt ſic dicam) aliorum. Ergo ex ſolis prin-

A cipiis naturæ non oſtenditur neceſſarium præceptum talium oblationum.

4. Probatur concluſio.

Altera nihilominùs pars probatur ex ipſo vſu, qui ſatis oſtendit inclinationem hominis naturalem:nam in primis in Scriptura habemus, ſtatim à principio mũdi Abel, & Cain obtuliſſe Deo de bonis ſuis,quos naturali lege ductos feciſſe teſtatur Chryſ.hom,18.in Gen.& Caſſian.colla.6. c.23.Et oblationes illas ſacrificium fuiſſe ſentiunt, eſtque communis expoſitio in illum locum. Et licet de Adam ſimile quid non legatur,veriſimillimũ eſt,filios à patris doctrina,& exemplo id didiciſſe.Nec oportuit Scripturam omnia narrare, vt dixit D.Tho. dicto art.1.ad 5. vbi etiam congruentiam addit, cur neque de Adam,neque de Iſaac id in Scriptura referatur,quę ibi videri poteſt.De aliis verò Patriarchis ante legem ſcriptam frequenter re- B fertur, de Noë, Abraham,Iacob, Melchiſedech. Nec ſolùm de fidelium oblationibus, & ſacrificiis, ſed etiam de gentium Sacerdotibus, & ſacrificiis, quæ Diis ſuis,& Idolis faciebãt, Scriptura loquitur & præcipuè Gen.47.fit mentio Sacerdotum Ægypti, & ſingularis immunitatis eorum. Ariſtoteles etiam lib. 7. Polit. c.8.inter alia perfectam remp. neceſſaria. *Primum*; id eſt, præcipuum eſſe dicit, *Circa rem diuinam cultum, quem vocant ſacrificium*. Vnde in fine concludit, inter alios artifices, vel magiſtratus, neceſſarios eſſe *ſacerdotes*, de quibus etiã dixerat lib.6.c.vlt.quoſdam vocari ſacerdotes,alios æditnos, qui templorum curam habent,& earum rerum, quæ ad diuinum cultum pertinent: Alios autem vocari Sacrificulos, alios Reges ſacrorum,alios Pontifices maximos: & lib. 8. C Eth. c. 9. Sacrificia dicit eſſe antiqua. In Romana etiam Rep. & aliis hunc mortem fuiſſe conſtat: ſatis ergo hinc oſtenditur, quàm ſit naturalis hic cultus. Non defuerunt tamen Philoſophi, qui dixerint,hunc ritum viſibilium ſacrificiorum ſolùm propter continendum vulgus permitti,non verò quia ad Dei cultũ conferant. Vt de Seneca refert Aug. lib. 6. de Ciu. c. 10. ſed hi ex dictis in c.præced. ſatis confutantur.

Chryſoſt. Caſſian. D. Thom. Geneſ.47. Ariſtotel.

5. Hunc modum colendi Deum, eſſe honeſtum.

Quod ergo hic modus colendi Deum, ſi aliàs in verum Deum referatur, & debitis circumſtantiis fiat, honeſtus ſit ex vi legis naturæ, manifeſtum eſt ex vſu omnium piorum,& vera fide colentium Deum. Item quia in tali actu eſt aptitudo,& congruentia, vt ad diuinum cultum ordinetur, & alioqui nulla deordinatio, vel praua circunſtantia per ſe illi coniuncta eſt. D Quæ omnia in dicto loco latè deduxi, & patent breuiter,quia dum res aliqua Deo offertur,gratitudo animi erga illum oſtenditur, & ipſe tanquam bonorum omnium auctor recognoſcitur. Neque enim hæc dona illi offerũtur,quia eis indigeat,vel quia illi ſint vtilia, ſed *Offerentium vtilitati proſpicitur*(ait Philo lib.de Sacerdotum honoribus in principio) *Dum enim aſſueſcunt ſemper alimenti partem Deo decidere,nunquam in eius obliuionem veniunt, qua re nihil in vita poteſt contingere felicius homini.* Deinde cum huic oblationi adiungitur aliqua cæremonia ſacra, qua res oblata mactatur,vel aliquo modo conficitur,vel conſumitur, additur expreſſa quædam ſignificatio dominij ſupremi Dei, à quo omnium aliarum rerum vita, & eſſe E pendet, & interdum etiam ex diuina inſtitutione ad aliquid aliud myſticè ſignificandum accommodatur, quod totum ſanctum,& religioſum eſt.

Philo.

6. Conformitas inter hũc cultum, & hominis naturam.

Et hinc orta eſt conformitas, & conſonantia inter hunc cultum,& naturã hominis,quæ ſenſibilis ſimul, ac rationalis eſt,vt Damaſc.Orat.3.de Imag. & lib. 4. de Fide cap.13.adnotauit.Nam quia homo per ſenſibilia intelligit,per vſus etiam ſignorũ ſenſibiliũ explicat mentẽ ſuã,& memoriam renouat,& affectũ ſuum mouet, quod iucundiùs,& cum maiori attentione,& quaſi admiratione facit, quando non tantùm verbis, ſed

Damaſc.

ſed etiam factis, nec tantùm vſu membrorum corporis, ſed etiam aliis actionibus, & rebus ipſis, ſeu bonis ſuis externis animum ſuum oſtendit. Ita ergo in exhibenda reuerentia præſertim Deo, his omnibus ſignis vtitur, éſtque hoc illi valdè connaturale, & propenſioni naturali conſentaneum. Hic verò ſtatim occurrebat declarandum, quæ circunſtantiæ neceſſariæ ſint vt ſacrificium honeſtè offeratur: ſed hoc in 3. tom. latè tractatum eſt. Et ſumma eſt, primò ex parte materiæ ſeruandum eſſe, vt res Deo digna illi offeratur; ſecundò vt vero Deo offeratur; tertiò vt iuxta legitimam inſtitutionem; quartò, vt a debito miniſtro. Omnia verò pendent maximè ex inſtitutione: qualis verò eſſe poſſit, an humana, vel tantùm diuina; dicto loco latè diſſerui.

7\. *D. Thom.* Tandem vt explicemus ampliùs vltimam partem aſſertionis, interrogare poſſumus, quid ſibi voluerit D. Thom. conſtituendo in hoc diſcrimen aliquod inter ſacrificium, & ſimplicem oblationem, vt ex ipſo licet colligere in 22. quæſt. 85. art. 1. & quæſt. 86. art. 1. Nam in priori ſimpliciter aſſerit ſacrificiũ eſſe de lege naturæ, in poſteriori verò ait, *Huiuſmodi oblationes de ſui ratione habere, vt voluntariè offerantur ſecundùm illud* Exod. 25. *Ab homine qui offert vltroneus, accipietis eas*, Videtur enim difficile explicatu, in quo hæc differentia poſita ſit: Nam ſi loquamur propriè, & in rigore de lege naturali prout dicit præceptum obligans ex ſolo diſcurſu rationis naturalis, non magis ſacrificium, quàm oblatio ſimplex eſt de lege naturæ, vt oſtenſum eſt: ſi verò loquamur latiùs de lege naturæ, prout dicit ſolùm moralem quendam vſum de ſe honeſtum, ac religioſum, & conſentaneum naturæ hominis, non minùs ſimplex oblatio eſt de iure naturæ, quam ſacrificium, imò ſimplex oblatio videtur de ſe magis connaturalis, quia ſine ſpeciali impoſitione, aut inſtitutione ſtatim ipſa dictante natura, oblatio munerum, & fructuum à Deo receptorum repręſentatur, vt apta ad ipſius dominatum, & beneficentiam recognoſcendam, ac proteſtandam. Reſpondeo breuiter, quod ad legem purè naturalem attinet, nullam in hoc inueniri differentiam inter oblationem ſimplicem, & ſacrificium, vt ratio facta conuincit, nec D. Thomas talem differentiam conſtituere intendit. Quin potiùs cum in art. 1. dictæ quæſt. 85. dicit ſacrificium eſſe de lege naturæ, latè videtur loqui de omni oblatione alicuius rei facta Deo in recognitionẽ dominij eius: hoc enim tantùm probat eius ratio, vnde poſteà in art. 3. ad 3. diſtinctionem conſtituit inter oblationem, & ſacrificium, ſentit ergo doctrinam priorem, vtrique eſſe communem. Poſteà verò in q. 86. artic. 1. potius explicat, quibus modis nunc contingat interuentu humanæ volnntatis oblationem cadere ſub obligationem.

Exod. 25.

Difficultas proponitur.

Enodatur.

8\. Sacrificium eſt actio magis ſacra quã oblatio. Ex illo tamen loco videtur colligi quædam differentia; quia ſacrificium ſemper habitum eſt vt actio magis ſacra, & publica, quàm ſimplex oblatio, & ideò regulariter de ritu ſacrificandi, in vnaquaque Republica ſemper fuerunt inſtituta iura, & præcepta ſpecialia, tám ſpectantia ad modum, & ritum ſacrificij, quàm præcipientia vſum, & exercitium eorum. Sicut in lege veteri factum eſſe ſcimus, & in noua conſpicimus, & veriſimile eſt, idem fuiſſe in lege naturæ; tam inter cultores veri Dei, quam inter gẽtiles ſuo modo: Quamuis enim non omnes etiam fideles eodem modo ſacrificarent, vt in ſacrificio Melchiſedech, & ſacrificiis Noë, vel Abrahæ notari poteſt: tamen in vnaquaque congregatione credibile eſt fuiſſe ſolemnem ſacrificandi ritum, neque fuiſſe vnicuique licitum, vel permiſſum ſuo arbitrio, & auctoritate ad libitum ſacrificare, vt in dicta diſp. 73. latiùs tractaui. At verò vſus ſimplicium oblationum videtur fuiſſe ſemper magis liber, & voluntarius, & ideò D. Tho. illis oblationibus ſpecialiter tribuit, quod ex ſua natura ſpontaneæ ſint, non ſolùm purum ius naturæ conſiderando, ſed etiam ſpectando ad communem vſum, & quaſi ius gentium. Et ideò licet vtráque oblatio ſimplex, & ſacrificij ſuo modo ſit de iure naturæ quantum ad honeſtatem, & congruitatem ad diuinum cultum, tamen ſacrificium ſpecialiùs videtur fuiſſe ſemper in præcepto quaſi ex communi conſenſu omnium nationum; vſus verò oblationum, & modus earum minorem determinationem ſemper habuit, & vniuſcuiuſque arbitrio relictus eſt. Ex his ergo ſatis tota hæc concluſio declarata, & probata eſt.

9\. Sacrificium in noua lege eſt de iure diuino. Dico ſecundò. Cultus Dei per verum ſacrificium in lege noua pręceptum eſt iure diuino à Chriſto ipſo inſtituto. Hæc aſſertio eſt de fide ex verbis Chriſti Domini Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem* Addita ſententia Conſilij Tridentini Seſſione 22. cap. 1. dicentis, Chriſtum illis verbis. *Hoc facite in meam commemorationem, Apoſtolis, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent præcepiſſe, vti ſemper Catholica Eccleſia intellexit, & docuit.* Et Canone 2. ita definit. *Si quis dixerit illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe, vt ipſi, aliique Sacerdotes offerrent corpus, & ſanguinem ſuum, Anathema ſit.* Ratio verò huius præcepti eſt, quia Eccleſia Chriſti eſt viſibilis congregatio ſub vna Fide, & vno capite ad verum Dei cultum inſtituta, & ideò habere debuit à ſuo inſtitutore viſibile ſacrificium, quo maximè Deum colere teneretur. Ergo Chriſtus, qui eſt auctor Eccleſiæ, ritum etiam ſacrificandi in ea inſtituit, & præcepit. De hac autem veritate latè diſputatum eſt in 3. tom. 3. parte diſputatione 73. Sect. 1. & ſecunda declaratum eſt, quomodo ſacrificium hoc in myſterio Euchariſtię conficiendo celebretur, & offeratur, & in toto diſcurſu illius, & ſequentium diſputationum declararum eſt, in quo conſiſtat eſſentia illius ſacrificij, & quas cauſas, & effectus habeat. Et ſpecialiter in diſp. 80. declaratum eſt præceptum huius ſacrificij, quatenus ad miniſtros illius pertinet, & in diſp. 88. quatenus ad alios fideles ſpectare poteſt.

Luc. 22. *Concil. Trid.*

Ratio præcepti.

Vnde hîc ſolùm aduertere neceſſe eſt, præceptum hoc quatenus diuinum eſt per ſe primò datum eſſe ipſi Eccleſiæ, relinquendo Paſtoribus Eccleſiæ determinationem eius, tàm quoad tempus, ſeu frequentiam, quàm quoad modum obſeruandi tale præceptũ perſonis accommodatum; aliter enim per ſacerdotes, vt tales ſunt, offerri poteſt, & debet, aliter per alios fideles inferioris ſtatus quibus propterea præcipitur, vt certis quibuſdam diebus huic ſacrificio aſſiſtant, & ſuo modo per Sacerdotem offerant, ipſis verò ſacerdotibus iniungitur, vt immediatè offerant, nam ad hoc ſunt ordinati miniſtri, nec præceptum datum vniuerſæ Eccleſiæ poteſt aliter impleri, niſi per ſacerdotes offerendo. Et ita de obligatione huius præcepti, & quando, ac quomodo à ſingulis implendum ſit, nihil hic occurrit addendum. Cur autem non liceat in hac Eccleſia vti alio ſacrificio, & quomodo in Chriſti inſtitutione hæc prohibitio contenta ſit in diſput. 74. Sect. 4. explicatum eſt. 10.

Præceptum ſacrificij datum eſſe Eccleſiæ.

CAPVT IV.

De ritu ſimplicium oblationum, præſertim in lege gratiæ.

11\. Simplicium oblationum ritus eſt legi naturali conſentaneus, & non malus de ſe.

PRincipio ſtatuendum eſt, hunc oblationum ritum, de ſe non eſſe malum, ſed legi naturali conſentaneum: quoniam diuinus cultus, & adoratio non tantùm ſacrificiis, ſed etiam aliis obla

oblationibus exerceri poteſt. Hæc aſſertio de fide certa eſt, nam ex Scriptura colligitur ſatis apertè, quia in lege veteri tàm oblationum, quàm ſacrificiorum vſus fuit approbatus, & præceptus: Nam Exod. 23. generaliter dicitur. *Non apparebit in conſpectu meo vacuus.* Et ibi præcipitur oblatio Primitiarum: Item cap. 25. principio, & cap. 35. & Leuit. 23. præcipitur oblatio de manipulis nouarum ſpicarum, &c. & de panibus propoſitionis, qui Deo per ſacerdotes offerebantur. Leuitic. 21. & 24. Exod. 25. & Deut. 18. ſacrificia, & oblationes diſtinctè numerantur: Item, multi putant, oblationem Cain de fructibus terræ non fuiſſe ſacrificium, ſed ſimplicem oblationem, quæ non ideò diſplicuit Deo; ſed quia non debita deuotione offerebat. Imò & de oblatione Abel eodem modo loquitur Concilium Matiſcon. 2. Cant. 4. & in Canone Miſſæ ſolùm vocatur *Munerum oblatio.* Præterea etiam oblatio Decimarum, quam vouit Iacob, videtur fuiſſe per modum ſimplicis oblationis propriæ, quia tunc non erant miniſtri, pro quibus Decimæ redderentur, ipſe enim Iacob tanquam primogeniti iure vtens, ſacerdos erat, & aliis miniſtris non indigebat, ſed immediatè videtur illa obtuliſſe. Denique quod Paulus ait de Pontifiçe, aſſumi, *Vt offerat dona, & Sacrificia*, multi per dona, ſimplices oblationes intelligunt, illæ ergo non ſolùm ex inſtitutione legis veteris, ſed ex dictamine rationis naturalis, præſertim fide illuminatæ, in verum Dei cultum aſſumi poſſunt. Et ratio eſt clara, quia in illa actione eſt proportio ad ſignificandum animum ſubiectum, & gratum Deo, rectéque de illius excellentia, & prouidentia ſentientem. & aliunde nihil eſt in tali actione per ſe loquendo, quod à recta ratione exorbitet, vt ex principiis poſitis de externo Dei cultu notum eſſe poteſt, & per ſe eſt ſatis euidens.

Exod. 23. *Leuit. 23.* *Conc. Matiſc.*

2. Ex his ergo vlteriùs dicendum eſt, vſum oblationum etiam in lege gratiæ eſſe licitum, & ſanctum, Prob. quia in Eccleſia vſus ſimplicium oblationum vltrà ſacram Miſſæ oblationem antiquiſſimus eſt, De hoc enim videtur loqui Hieronymus Epiſt. 2. ad Nepotianum, cum ait, *Si altari ſeruiens, altaris oblatione ſuſtentor.* Nam de oblatione ſacrificij Euchariſtiæ non poſſunt miniſtri altaris ſuſtentari, ſupponit ergo, cum illo ſacrificio, coniungi ſolitas alias oblationes, quæ in vſum miniſtrorum cedere poſſent. Vnde Paulus accommodans ad miniſtros noui teſtamenti illud: *Qui altari deſeruiunt, cum altari participant*, etiam ſupponit, futuras fuiſſe ſimiles oblationes in altari noui teſtamenti, ſed hæc loca poſſent in rigore exponi de ſolutione Decimarum, vel etiam Primitiarum, quæ Altaris vocari poſſunt, quia propter Altare fiunt, etiamſi in Altari non fiant. Clariùs ergo oſtenditur concluſio ex antiquiſſima conſuetudine Eccleſiæ offerendi in Altari; vel in Eccleſia tempore Miſſæ ordinarie panem, vinum, interdum verò etiam oleũ, ceràmque. Sic legitur in Canon. 8. ſextæ Synod. *Concurrendum eſt Dominica die cum oblationibus ad Miſſarum ſolemnia.* Et in Canon. 28. Trullano declaratur, quomodo poſſint fructus aliqui offerri, vt verbi gratia, vuæ, non vt diſtribuantur cum Euchariſtia, ſed vt benedicantur, &c. At in Canon. 57. dicitur, non oportere offerre ad altare lac, & mel. Sed fortaſſe illa prohibitio ſpecialis facta eſt ad vitandam aliquam ſuperſtitionem, quæ illa occaſione introducebatur, ibi autem ſignificatur, aliarum rerum oblationes licitas eſſe. Vnde in Can. 69. permittitur Imperatori intra ſacrarium ingredi, *Quando voluerit Creatori dona offerre.* Præterea in Concilio Matiſcon. cap. 4. præceptum videtur imponi de ferendis oblationibus panis, & vini ad Eccleſiam omnibus Dominicis diebus.

Hieronym. Probatur aſſertio. *Synod. 6.* *Can. Trul.* *Conc. Matiſc.*

A *Decernimus* (ait) *vt omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur, tàm panis, quàm vini.* Et infrà concludit, vt Anathemate percellantur, qui fuerint inobedientes. Refertúrque in tom. 1. Conciliorum inter decreta Fabiani Papæ, ſimilis conſtitutio ex eod. decretorum ſexdecim librorum lib. 5. cap. 7. eiſdem ferè verbis. De quo præcepto cap. ſeq. dicetur.

Videtur autem conſuetudo hæc offerendi panem, & vinum, introducta eſſe in ordine ad Miſſæ ſacrificium: Primò propter eius participationem, quia ex illis materiis conficitur & diſtribuitur. Vnde Cyprianus in lib. de Oper. & Eleemoſyn. circa medium reprehendit diuitem fœminam, *Quæ ad Dominum* (vtique templum, & ſacrificium) *Sine ſacrificio* (id eſt, B materia ſacrificij) *venit, & partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumit.* Sic etiam Auguſt. ſer. 215. Oblationes (ait) quæ in Altari conſecrentur, offerte, *Erubeſcere debet homo idoneus* (id eſt, potens, vel diues) *Si de aliena oblatione communicauerit.* Et quia hæc oblatio panis, & vini ad Euchariſtiam ordinabatur, ideò in Concilio Laodicen. cap. 49. ordinabatur, vt oblationes per Quadrageſimam non fierent, niſi in ſabbatho, vel Dominica, quia iuxta veterem Orientis conſuetudinem ſolùm illis diebus conſecrari poterat, & communicari, vt conſtat ex Canon. 52. Trullano. Deinde videtur conſuetudo habuiſſe occaſionem ex alio vſu panis benedicti, qui in Eccleſia introduci cœpit quando quotidiana communio fideliũ omnium, qui Miſſæ aſſiſtebant, incepit intermitti. Nam pro C his, qui communicaturi non erant, cœpit panis benedici, qui in ſymbolum Charitatis inter omnes ſacrificio aſſiſtentes diuideretur. Potéſtque hoc colligi ex Concil. Laodic. cap. 14. vbi dicitur tempore Paſchatis non eſſe faciendam hanc oblationem, & diſtributionem panis benedicti: Quia nimirum illo die omnes debent Euchariſtiam accipere. Solebat etiam panis benedictus mitti à Prælatis ad ſuos parochos, vel ad alios Prælatos in ſignum concordiæ, & mutuæ communicationis, vt ſumitur ex Innocent. 1. Epiſt. cap. 5. De quo vſu panis benedicti (qui vſque ad noſtra tempora multis in locis perſeuerat aliqua ex parte) videri poteſt Guillielm. Durant. lib. 4. Ration. offic. cap. 53. & quæ refert, ac notat Pamelius in lib. de Oper. & Eleemoſyn. Cypriani ſub D numer. 5. & Stephanus Durant. lib. 21. de Ritib. ca. 58. vbi oſtendit, vſum panis benedicti valde antiquum eſſe, & ſolitum fuiſſe dari Cathecumenis loco Euchariſtiæ ex Auguſtin. lib. 1. de Peccator. mer. cap. 20. & lib. 2. cap. 26.

3. Antiqua cõſuetudo panem, & vinum offerendi. *Cyprian.* *Auguſt.* *Concil. Laod.* *Can. Trul.* Panis benedicti vſus. *Concil. Laod.* *Innocent.* *Guill. Durãt.* *Steph. Durãt* *Auguſt.*

Præter panem autem, & vinum offerri ſolebant oleum pro luminaribus, thymiama ad incenſum, & ſpicæ, ac vuæ nouæ pro Primitiis (de quibus poſtea dicemus) ita habetur in Can. 2. alias 3. & 4. Apoſtol. & Eutichius Papa epiſt. 5. citans illum Canonem, cum vuis adiungit *fabas*, & fortaſſe idem erat de Primitiis quorumcunque leguminum, vt iuxta quandam verſionem in illo Canone Apoſtolorum legitur. Denique oleo adiungit ceram Auguſtin. dicto ſerm. 215. de tempore dicens: *Qui poſſunt, aut cereolos, aut* E *oleum, quod in cicindelibus mittatur, exhibeant.* Optimè Ambroſ. ſerm. 33. in feria 2. poſt. 1. Dominicam Quadrageſimæ, vbi multa in particulari recenſet, videri etiam poteſt Iuſtin. Martyr. Apolog. 2. pro Chriſti in fine, vbi meminit oblationum, ſeu collectarum, quæ in fine Miſſæ fieri ſolebant. Denique Concilium Emeritan. c. 14. etiam pecuniam dicit ſolitam fuiſſe offerri à fidelibus.

4. Aliæ oblationes. *Canon.* *Euthic. Papa.* *Auguſt.* *Ambroſ.* *Iuſt. Martyr.* *Conc. Emerit*

Vt verò partem hanc ratione declaremus, obiici priùs contra illam poteſt, quia in Chriſti Eccleſia non licet aliud ſacrificium offerre præter illud, quod ipſe

5. Obiectiones propon untur.

ipſe inſtituit, ergo nec aliam oblationem offerre, loquendo de oblatione, quæ ipſimet Deo immediatè fiat. Antecedens ſupponitur ex loco ſuprà allegato in 3. tom. Conſequentia verò probatur, primò à paritate rationis, quia ſicut vno ſacrificio omnia comprehendit, & compleuit ſacrificia, & illud inſtituendo, conſequenter cætera prohibuit, non ſolùm vetera, ſed etiam quæcunque alia, nec ſolùm ſignificatiua futurorum, ſed etiam moralia, aut myſteria iam facta verè ſignificantia: ita pari ratione conſummauit omnem oblationem, & virtute cæteras prohibuit. Atque ita in cap. *Non oportet*, de conſe. d. 2. dicitur, *Non oportere aliquid in Sanctuario offerri præter panem, & vinum, & aquam, quæ in typo Chriſti benedicuntur.* Sumptúmque eſt ex Canonibus Martini Bracharenſis Epiſcopi Can. 55. Secundò, quia ex oblatione ſimplici facilè ſit tranſitus ad ſacrificium, vt verbi gratia, oblationi panis benedicti nihil videtur deeſſe ad rationem ſacrificij, nam fit oblatio cum benedictione, fractione, & diſtributione panis, vt conſumatur. Vnde interdum ab Auguſtino Sacramentum appellatur, vt patet lib. 2. de peccator. merit. cap. 26. Tertiò, omnes hæ oblationes pertinebant ad cæremonialia legis veteris, ergo non debuerunt in noua lege retineri, vel renouari.

Martin. Epiſcop.

6\. *Satis fit obiectionibus ſuprà poſitis.*

Reſpondetur in primis diſtinguendos eſſe varios modos harum oblationum. Nam interdum comprehenduntur ſub oblationibus omnia munera, vel dona, quæ fideles in vita, vel per mortem donant Eccleſiis, aut piis locis, etiam ſi non in templo, nec in Miſſà Deo offerantur. Et in hac ampla ſignificatione videtur Diuus Thomas de oblationibus loqui, cum dicta quæſt. 87. artic. 2. inter oblationes debitas ponit, *Cum aliquis offert donatione inter viuos, vel teſtamento relinquit Eccleſiæ aliquam rem mobilem, vel immobilem in poſterum ſoluendam.* Et in hoc genere oblationum non procedunt difficultates factæ, quia in illis nihil eſt cæremoniale (vt ſic dicam) ſed morale tantùm, planè honeſtum, & ſanctum, & de ſe ad ſeruitium, & cultum ipſiuſmet ſacrificij Euchariſtiæ ordinatum. Secundò interdùm fideles offerunt aliqua Deo per miniſtros eius, non intentione ea donandi, ſeu à ſe alienandi, ſed ſolùm ad quandam ſanctificationem, vel benedictionem, vt poſteà illa ſic benedicta recuperent, vt maiori cum fructu, vel fiducia illis vtantur. De his videtur loqui Canon. 28. Trullanus ſeu ca. *Didicimus* de Conſe. d. 2. nam priùs prohibet vuas offerri, & diſtribui cum Euchariſtia, & poſteà ſubdit, *Tanquam Primitias autem vuæ allationem exiſtimantes Sacerdotes eam ſeorſum benedicentes, petentibus impertire poſſunt ad gratiarum actionem datoris fructuum, per quos corpora noſtra diuina diſpoſitione aluntur.* Breuiùs tamen dixit Gratianus, *Vuas ſeorſum benedictas populus, qui petierit, accipiat, & fructuum gratias agat.* De huiuſmodi etiam oblationibus loqui videtur Auguſtin. lib. 8. de Ciuit. cap. vlt. cum agens de more piorum fidelium deferentium epulas ad ſepulchra Martyrum, ait. *Quas cum appoſuerint, orant, & offerunt, vt veſcantur, vel ex eis etiam indigentibus largiantur, ſanctificari eas volunt ibi per merita Martyrum in nomine Domini Martyrum.* Hæc ergo deuotio bona fide, & mente facta honeſta eſt, nec de illa procedunt difficultates ſuprà factæ. Quia hæc re vera non eſt propria oblatio, ſed impetratio potiùs cuiuſdam benedictionis, vel auxilij. Sicut quando quis offert Pontifici imagines, grana, vel ſimilia, vt eis ſuam benedictionem, vel aliquam indulgentiam impertiatur, non facit oblationem propriam, ſed potiùs gratiam aliquam poſtulat.

D. Thom. — *Can. Trul.* — *D. Auguſt.*

7\. *Oblationes Sacerdotibus factæ.*

Tertiò offeruntur aliqua Sacerdotibus per ſe, & directè ad eorum ſuſtentationem, non ea intentione, vt offerantur immediatè Deo per modum ſpecialis cultus: & huiuſmodi videntur eſſe quædam oblationes, quæ prohibentur fieri in Eccleſia, vel altari, ſed in priuatis domibus Sacerdotum, de quibus ſic habetur in Can. 3. & 4. alias 5. Apoſt. *Non liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, quam oleum, & incenſum tempore ſanctæ oblationis: Omnis autem alius fructus domum mittatur, Primitiæ Epiſcopo, & Presbyteris, clarum autem eſt, quod Epiſcopus, & Presbyteri, Diacenis, & reliquis Clericis diſtribuunt.* Hæ igitur oblationes non continent ipſum immediatum cultum Dei, ſed ſe habent ad modum Decimarum, imò interdum fieri debent in defectum illarum, vt mox dicemus. Et ideò etiam de hoc oblationum genere non procedunt difficultates factæ, quia non ſunt oblationes cæremoniales, aut myſticæ, (vt ſic dicam) ſed ſunt largitiones morales, ac piæ ſubuentiones, ordinatæ ad cultum Dei. Eadémque ratio eſt de omnibus, quæ tribuuntur immediatè Eccleſiis ad ornatum earum, vel ad fabricam, vel ad veſtimenta, & vaſa ſacra conficienda, & ſimilibus, quando non priùs offeruntur Deo immediatè, & directè in cultum ſpecialem, ſed immediatè donantur Eccleſiæ ad aliquem vſum ſacrum, habent enim eandem rationem honeſtatis, quam habent aliæ donationes rerum mobilium, vel immobilium Eccleſiis factæ, & ita in eis etiam non procedunt difficultates propoſitæ.

8\. *Punctum difficultatis ſoluitur.*

Tota ergo dubitatio eſt de oblatione ſimplici, quæ immediatè fit Deo de aliquibus bonis ab eo datis in recognitionem beneficij ab eo ſuſcepti, quales videntur eſſe oblationes illæ, quæ in altari, & quaſi coniunctim cum ipſomet Sacrificio Miſſæ fieri conceduntur. Vt, verbi gratia, oblatio illa panis, quę fit Deo cum aliqua benedictione, vt poſtea inter fideles in ſymbolum concordiæ diſtribuatur. Item oblatio, & benedictio cerei Paſchalis videtur eſſe eiuſdem modi. Item oblatio incenſi cum benedictione, & thurificatione, quæ in Miſſa, & diuinis officiis fit. De his ergo oblationibus dicimus, etiam eſſe honeſtas debita inſtitutione, & intentione factas, quia non ſunt iure aliquo poſitiuo diuino prohibitæ, nec per ſe malæ ſunt, cum nullam contineant ſuperſtitionem, aut falſitatem. Ac denique vſus Eccleſiæ ſatis illas approbat. Neque contra hoc obſtat cap. *Non oportet*, ſuprà citatum, quia loquitur de his, quæ in ipsâmet oblatione conſtitutiua (vt ſic dicam) ſacrificij Miſſæ offerenda ſunt, De qua etiam loquuntur alia multa Iura, quæ in illa d. 2. de Conſecr. referuntur. Materia ergo illius oblationis non poteſt eſſe niſi panis, & vinum aquâ miſtum, quod autem alia genera oblationum de aliis rebus fieri poſſint, non eſt contrarium illis Iuribus. Neque etiam ex vi inſtitutionis ſacrificij Miſſæ, prohibitæ ſunt aliæ oblationes ſimplices, quæ vel tantùm ſunt morales, & quaſi connaturales homini, ſicut eſt oblatio alicuius partis fructuum in recognitionem diuini beneficij, vel ſi habent aliquam ſignificationem quaſi myſticam ex impoſitione Eccleſiæ, non in ea ponitur principalis, & quaſi ſupremus cultus Dei, qui eſt in Sacrificio, ſed ordinatur potiùs ad maiorem ſolemnitatem, & honorem ipſius ſacrificij Miſſæ.

9\. *Soluuntur reliqua argumenta.*

Et ita etiam reſponſum eſt ad ſecundum, nam tota illa cæremonia, & ſignificatio eſt quaſi ſacramentale quoddam ad conciliandam maiorem reuerentiam ipſi ſacramento, & ſacrificio Euchariſtico. Et ideò hæc ſigna interdum vocantur Sacramenta lato modo, prout de omnibus ſignis aliquo modo ſacris, & occultis interdum illa vox dicitur; propriè verò nec ad Sacramenta, nec ad Sacrificium pertinent. Ad 3. reſpondetur, oblationes legales quatenus tales ſunt, ceſſaſſe in lege noua, de quibus loquitur Auguſtin.

D. Auguſt.

Enar. in Pſal. 50. cum ait, Deum velle oblationem cordis non vitulorum, dicuntur autem oblationes legales, vel quoad propriam ſignificationem illius legis, quæ erat præfiguratio futurorum myſteriorum Chriſti, & interdum etiam erat recordatio ſpecialiũ beneficiorum temporalium illi populo conceſſorum, maximé liberationis ab Ægyptiaca ſeruitute, vel etiã dicuntur legales quoad obligationem poſitiuam illius legis. Sic ergo ceſſarunt oblationes legales vt tales, & vt propriæ cæremoniæ illius legis. At ratio oblationis, vt ſic, non eſt legalis, ſed moralis, ſicut ratio templi, ſacerdotij, & ſimiles, & ideò non ceſſarunt per ablationem illius legis, ſed in ſua morali, & quaſi connaturali ratione permanſerunt, & poſſunt per nouam legem poſitiuam præcipi, ſicut de Primitiis, & Decimis dicemus. Ita ferè D Thom. quæ. 86. art. 1. ad 1. & art. 4. ad 1. Durand in 4. d. 1. q. 9. ad 1. de qua re videri poteſt Couar. lib. 1. Vari. ca. 17. nu. 1. §. *Hinc non* in fine, vbi alios refert.

D. Thom. Durand. Couar.

CAPVT V.

An oblationes Eccleſiæ ex præcepto debeantur.

1. Ratio dubitandi. *Ambroſ.*

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia ex Patribus, & Decretis videtur colligi, oblationes eſſe ſimpliciter ſub obligatione: Nam in primis Ambroſ. ſer. 58. de Aſcenſ. inter opera boni Chriſtiani ponit, quod *Quando ad Eccleſiam venit, oblationem, quæ altari debetur, exhibet*, & ibidem: *Qui de fructibus ſuis non guſtat, niſi priùs ex ipſis Deo aliquid offerat.* Et Clem. Ro. lib. 4. Conſtit. cap. 7. dicit, *Oblationes populi fieri ad victum Sacerdotum, & eleemoſynas pauperum*: habent ergo, vel habere poſſunt eandem rationem obligationis; quàm Decimæ, vel Primitiæ, & ita in c. *Præter* d. 32. idem præceptum eodem tenore verborum de Primitiis, Decimis, & oblationibus ponitur. Similis ratio, & neceſſitas oblationum ſupponitur in capite *De his*, & capit. *Antiquos* 10. quæſt. 1. ex Concil. Aurel. cap. 16. & 17. & in tribus c. vltimis eiuſdem quæſtionis fertur Anathema in Laicos, qui Eccleſiæ oblationes vſurpant, & in capit. *Statuimus*, 16. qu. 1. Anaſtaſ. Papa ſimilem facit prohibitionem, & ſupponit populum debere ſuæ Eccleſiæ baptiſmali tales oblationes. Idem habet Greg. VII. in capit. *Omnis Chriſtianus* de Conſacr. d. 1. Denique c. præcedenti retulimus verba Fabiani, & Concil. Matiſcon. quibus hæ oblationes præcipi videntur. Propter hæc aliqui Canoniſtæ abſolutè docuerunt, oblationes aliquas facere, eſſe in præcepto Eccleſiaſtico. Referuntur pro hac ſententia Gloſſæ in dicto cap. *Statuimus*, & dicto ca. *Omnes Chriſtiani*, & Hoſtienſ. in Rub. de Parochiis, & latiùs in ſum. tit. de Parochi. §. *In quibus*, verſ. *ſed nunquid tenetur*, &c. Lapus Alleg. 58. num. 1. & 7. Sed re vera hi omnes nihil diuerſum docent ab his, qui ſolent etiam in contrarium referri, vt legenti conſtabit. Non enim fundant obligationem in pura lege Eccleſiaſtica, ſed in conſuetudine, indigentia Parochi, vel promiſſione, aut legato.

Clem. Rom. Concil. Aure. Anaſt. Papa. Greg. Papa. Gloſſa. Hoſtienſ. Lapus.

2. Nõ eſt præceptum faciendi oblationes.

Vera ergo reſolutio eſt, quam tradit D. Thom. huiuſmodi oblationes per ſe, & natura ſua ſpontaneas eſſe, & de conſilio, poſſe autem cadere ſub obligationem aliquo ex quatuor modis paulò ante inſinuatis. Eſt autem ſupponendum, nunc eſſe ſermonem de oblationibus, prout diſtinguuntur à Primitiis, & Decimis, Nam de his ſeparatim dicendum eſt, ſic autem nullum inuenitur decretum abſolutè, & in rigore præcipiens oblationes fieri, ſed Iura omnia citata præcipiunt, vt oblationes, quæ aliquo titulo debentur, ſoluantur à Laicis, & declarant illas oblationes debitas reddendas eſſe Eccleſiis, & Clericis, &

A non poſſe vſurpari à Laicis. Et ita loquuntur ferè omnia Iura citata, ſimpliciter autem, ac per ſe, oblationes ſpontaneas eſſe declaratur in Concil. Cabilon. ſub Carol. Magn. cap. 6. his verbis. *Animarum ſalutem inquirere Sacerdos, non lucra terrena debet, quoniam fideles ad res ſuas dandas non ſunt cogendi, neque circumueniendi: Oblatio enim ſpontanea eſſe debet iuxta id, quod ait Scriptura, voluntariè ſacrificabo tibi*, Pſal. 55. *Et illud. Omnis populus mente deuota obtulerunt donaria Domino.* Exod. 33. Atque ita docent communiter Theologi cum D. Thom. ſuprà, & Canoniſtæ, ac Summiſtæ infrà referendi: Præſertim Anton. 3. part. tit. 12. cap. 11. Gabr. in Can. lect. 6.

Conci. Cabil. Pſal. 55. Exod. 33. D. Thom. D. Anton. Gabriel.

B Magis verò hoc conſtabit, diſcurrendo per quatuor titulos à D. Thom. poſitos, ex quibus poteſt oriri hæc obligatio. Ad quos explicandos ſupponendum eſt, hîc non ſumi oblationem pro ſola illa ſimplici oblatione, quæ in Eccleſia, vel altari offertur immediatè ipſi Deo per modum proprij cultus, & adorationis, ſed ſumitur latiùs pro quacunque donatione facta Eccleſiæ de aliqua parte bonorum temporalium, ſiue immediatè detur miniſtris ad ſuſtentationem eorum, ſiue Eccleſiæ ad fabricam, & ornatum, vel alias expenſas eius, & ſiue detur res immobilis in perpetuum, & quoad proprietatem, ſiue ad tempus, vel quoad fructum, vel vſum tantùm, ſiue detur res mobilis, &c. Quamuis enim priores oblationes Deo immediatè factæ in Eccleſia frequentiùs ſoleant illa C voce intelligi, tamen D. Thom. generaliùs loquitur, & Iura etiam citata ita loquuntur, & hoc modo omnia pia legata ſolent nomine oblationum ſignificari, etiamſi ſint *Sacrificia eleemoſynarum*, vt loquitur Auguſt. lib. quæſt. ad Dulcitium quæſt. 2. Et colligitur ex capite. *Qui oblationes* 1. & 2. &c. *Clerici* 13. quæſt. 2.

3. Quomodo hîc ſumatur oblatio. *D. Thom. D. Auguſt.*

Primus ergo titulus à D. Thoma poſitus eſt, quando oblatio debetur per modum cenſus, ratione conuentionis priùs factæ, vt cum quis vel in morte, vel in vita donat alteri talem poſſeſſionem cum onere faciendi talem oblationem Eccleſiæ talibus temporibus. Tunc enim nota eſt obligatio orta ex contractu, nihilq; refert, quòd fuerit donatio, legatum, aut venditio, vel alia commutatio, dummodo fuerit pactio. D Et tunc obligatio erit iuſtitiæ tám reſpectu primi donantis, ſeu contrahentis, quàm reſpectu Eccleſiæ, ſuppoſita eius acceptatione. Quia & iuſtum pactum obligat ex iuſtitia reſpectu eius cum quo fit, & Eccleſiæ ex vi talis legati, vel donationis, datum eſt peculiare ius ad talem oblationem, ſeu penſione, ſiue hoc ius ſit tantùm ad rem, ſiue in re, & ſiue ſit cum actione in foro exteriori, ſiue abſque illa, hoc enim pendet ex modo contractus, aut legati, & acceptationis ex parte Eccleſiæ. Neq; hoc eſt in præſenti latiùs tractandum, oporteret enim hûc aduocare totam materiam de legatis piis, & multa ex materia de Voto, quod eſt à præſenti inſtituto alienum.

4. 1. Titulus oblationis debitæ ob conuentionum.

Et eâdem ratione nihil amplius dicere neceſſe E eſt de ſecundo titulo à diuo Thoma poſito; qui à precedenti parùm differt, videlicet quando per votum, vel legatum aliqua bona temporalia directè relinquuntur Eccleſiæ, ſiue illa mobilia ſint, ſiue immobilia: Nam tunc obligatur, qui vouit rem promiſſam offerre, & donare Eccleſiæ, non ex iuſtitia, neque ex præcepto humano, ſed ex religione, & naturali iure dictante, vota eſſe reddenda. Et ſimiliter obligatur hæres ad implendum legatum defuncti, quæ obligatio ex iuſtitia eſt, vt conſtat. Hæ autem oblationes non limitantur ad eas, quæ in Eccleſia fiunt, & immediatè Deo in ſe offeruntur, ſed generaliter comprehendunt omnes eleemoſynas, & donationes factas, vel promiſſas Eccleſiis,

5. Secundus titulus Voti, vel Legati.

nam

nam omnes dicuntur offerri Deo, quia ad eius cultum proximè ordinantur.

Tertius titulus ſuſtentãdi miniſtros Eccleſiæ.

Panor. Anchar. Couar. Gutier. Greg. Lop. Soto.

6. Tertius titulus eſt, quando miniſtri Eccleſiæ aliunde non habent commodam ſuſtentationem: & hunc præcipuè, & ſequentem ponunt omnes Canoniſtæ ſuperiùs citati, neque aliud reuera intendunt. Et ita cum eis conueniunt Panor, Anchar. & alij in Rub. de Parochiis, & Summiſtæ omnes, & alij Doctores, quos refert, & ſequitur Couar. dicto lib. 1. Variar. c 17. n. 3. Et Gutierrez in Canon. q. q. c. 21. n. 139 & ſequentibus Greg. Lopez in leg. 9. tit. 19. par. 1. Soto lib 9. de Iuſti. q. 3. art. 1. Solum eſt aduertendum, hanc obligationem reduci ad illam generalem, qua tenentur laici fideles alere miniſtros ſacramentorum: *Nam dignus eſt operarius mercede ſua*, de qua obligatione latiùs dicemus infrà, tractando de decimis. Ex vi autem huius generalis principij non tenetur homo magis ſubuenire Parocho, aut Prælato indigenti per propriam oblationem, quàm per primitias, vel decimas, vel per quemcunque alium modum contribuendi. Et ideò cum dicuntur fideles habere obligationes ad oblationes propter indigentiam miniſtrorum, intelligitur latè de oblationibus pro quocunque genere donationis, ſeu contributionis. Vbi autem vel ex conſuetudine, vel ex pacto aliquo, ſeu tranſactione, aut concordia modus ſuſtentandi miniſtros determinatus fuerit ad talem modum oblationum, tunc erit obligatio determinata ad tales oblationes, quia iam ſimul cum hoc titulo concurrit alius ex dictis, vel titulus conſuetudinis, de quo ſtatim. Tunc etiam fieri poteſt talis determinatio ad oblationes, vel quantitatem, aut modum earum per Eccleſiaſtica præcepta, Nam licet D. Thomas dicat, quando oblatio fit ex hoc titulo, licet oblatio ipſa ſit neceſſitatis, quantitatem eſſe voluntatis, limitandum id eſt, niſi tàm parua ſit quantitas oblationum, vt non ſufficiant ad congruam ſuſtentationem, ad hanc enim obligat naturalis lex iuſtitiæ, & ideò in eo caſu etiam obligat ad quantitatem oblationis ad hunc finem ſufficientem, vltra illam verò erit voluntaria quantitas, niſi per legem, vel conuentionem taxata ſit, vel certè niſi ſit introducta conſuetudo de tali oblatione, & in tanta quantitate determinatè, nam tunc eadem erit vtriuſque ratio: Cum his ergo limitationibus ſententia illa D. Thomæ intelligenda eſt.

Apponuntur duæ declarationes huius tituli.

7. Addendæ verò vlterius, ſunt circa hunc titulum duæ aliæ declarationes. Vna eſt, vt procedat quando neceſſitas miniſtrorum oritur ex eo, quod Parochiani non ſoluunt decimas, neque primitias ſufficientes, tunc enim neceſſe eſt vt aliquo alio modo tribuant pro miniſtrorum ſuſtentatione, & totũ illud comprehenditur ſub oblationibus. At verò ſi Parochiani ſoluunt primitias, & decimas non ſolum ſufficientes, ſed etiam abundantes ad ſuſtentationem miniſtrorum, tã proprij, vt eſt Parochus, quàm cõmunium, vt ſunt Epiſcopus, & alij Prælati neceſſarij, ad quorum ſuſtentationem cum debita proportione debent concurrere omnes fideles: ſi (inquam) Parochiani ſoluunt decimas ſufficientes, & nihilominus Parochus, aut Vicarius non habet ſuſtentationem congruam, quia decimæ ad alios vſus applicatæ ſunt, vel in plura beneficia ſimplicia, aut præſtimonia diuiſæ fuerunt, vel quia vnus poſſidet beneficium, & Vicario nihil ferè tribuit, aut è conuerſo, quia beneficiarius nihil accipit ex decimis, ſed omnes fructus alteri pro penſione dati ſunt: In his, & ſimilibus caſibus, non iuſtè coguntur fideles ad nouas oblationes faciendas, ſecluſa conſuetudine, vel alio titulo, propter ſolam indigentiam miniſtrantis proximè, ſiue proprietarius ſit, ſiue mercenarius.

8. Ratio eſt, quia nullus iuſtè cogitur, vt duplicatam A mercedem ſoluat pro eâdem opera, ſed Parochiani illi ſoluendo decimas dant ſtipendium, & ſuſtentationem miniſtris non tantùm ſufficientem, ſed etiam ordinariè abundantem, ergò titulo ſuſtentationis non poſſunt iuſtè obligari ad nouas oblationes. Atque ita docent communiter Doctores ſuperiùs citati. Vnde in eo caſu, qui recipit decimarum fructus, tenetur ſufficienter Eccleſiæ, & miniſtris eius prouidere: & Prælati tenentur ſollicitè curare, vt ita fiat, & ne pauperes, & fideles nimium grauentur. Atque hæc reſolutio indubitata eſt, quando de facto proprius beneficiatus accipit decimas à Parochianis, quia tunc maximè procedit ratio facta. Difficultas verò nonnulla eſſe poteſt, quando Papa illas accipit, vel applicat cui vult, de qua difficultate dicemus infrà, B tractando de decimis.

Ratione cõfirmatur.

Secunda declaratio.

9. Alia declaratio, ſeu limitatio eſt, niſi Parochiani ſint adeò pauperes, vt non habeant, vnde tot oblationes facere valeant, quot ad Parochi ſuſtentationem neceſſariæ ſunt. Ita aduertit Hoſtienſ. in ſum. tit. de Parochiis. idem Syluester verſ. *Decima*, quæſt. 2. citans Gloſſ. Innocent. & Raymund ſed tunc ait, vel ſacerdos quærat aliquid ad ſupplendam ſuſtentationem ſuam ex aliqua arte non indecente, iuxta cap. *Clericus victum* cum ſequent. d. 91. vel certè Epiſcopus prouidere debet, vnde illius Eccleſiæ, & miniſtrorum eius, neceſſitati ſubueniatur, quia ad hoc facultatem habet in ſua diœceſi, iuxta ca. *Epiſcopus Eccleſiarum*, &c. C *Præcipimus*, 12. q. 1. & ſignificat Hoſtienſis, Epiſcopum teneri ex propriis reditibus tali Eccleſiæ indigenti prouidere, ſi aliunde non habet vnde prouideat. Quod exiſtimo verum, quando commodè poteſt, attentis aliis ſui ſtatus oneribus. Quod ſi Epiſcopus per ſe remedium adhibere non potuerit, vti debet remediis traditis à Conſilio Trident. ſeſſ. 21. c. 7. & 8. de Refor. & ſeſſ. 24. c. 3. de Refor. & quando illa ſufficientia non fuerit, ſummum Põtificem conſulere oportebit, vt tanquam ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiæ illi neceſſitati prouideat.

Hoſtienſ. Syluest. Gloſſ. — *Hoſtienſ.* — *Concil. Trid.*

Quartus titulus conſuetudinis, an obliget.

Caiet. Soto.

10. Circa quartum titulum de Conſuetudine, variæ ſunt ſententiæ. Aliqui enim exiſtimant per huiuſmodi conſuetudinem non induci præcepti obligationẽ. Quia ſemper fit ex deuotione tantùm ſpontanea, D huiuſmodi autem conſuetudines non inducunt legis obligationem, etiamſi diuturnæ ſint, vt notarunt Caiet. in ſum. ver. *Hora Canoca*, §. 2. & Soto lib. 2. de Iuſt. qu. 7. art. 2. quia actus gentium non operantur vltra intentionem eorum, qui ergo nunquam operatur intentione ſe obligandi, ſed ex pura deuotione, etiamſi ſæpius id faciat, non obligabitur. Sicut qui quotidie dat eleemoſynam pauperi ad ianuam petenti, non propterea obligatur tandem dare, nec pauper acquirit ius, etiamſi per multum tempus petat, & accipiat. Quod autem talis ſit hæc conſuetudo, declaratur argumento Innocentij ſtatim citandi, quia vel oblatio in principio fuit ſpontanea, vel extorta: ſi dicatur hoc ſecundum, talis coactio eſt iniu- E ſta, & ſimoniaca, & ideò ex vi illius non poteſt obligatio induci, licet eodem modo ſæpius repetatur: Si verò dicatur primum procedit argumentum factum, quod per ſpontaneam donationem etiam continuatam non inducitur obligatio. Eò vel maximè quod hæ conſuetudines oblationum non ſunt adeò regulares, & continuæ, quin ſæpius omittantur ſine ſcrupulo peccati, quod ſatis eſt ad interrumpendam conſuetudinem, ſeu præſcriptionem.

Dices, licèt ab hac, vel illa priuata perſona omittatur interdũ oblatio, tamen à populo nunquã omittitur, ſed ad minimum fit à maiori parte, & hoc ſatis eſt ad præſcriptionem. Sed contra, quia obligatio non inducitur in communitatem, niſi ratione ſingulorum,

ſed ſinguli non obligantur, ſi ſinguli interrumpant actus, ergo nec populus manebit obligatus, etiamſi in diuerſis perſonis actus ille continuetur, ſed habebit ſemper illam moralem continuationem, ſine obligatione tamen. Confirmatur ex ca. *Cum in Eccleſia*, &c. *Suam*, de ſimonia, vbi damnatur exactio talium oblationum, non obſtante quacunq; conſuetudine, quæ ibi *Corruptela* dicitur, & magis aggrauare culpã, quam excuſare: at verò ſi talis oblatio ideò eſſet debita, quia conſueta, eâdem ratione poſſet peti, & exigi, non minus quàm decimæ, vel primitiæ, ſicut etiam in tribus caſibus priùs dictis non ſolùm poſſunt recipi oblationes, cum offeruntur, ſed etiam exigi, ſi non ſoluantur; ergo ſignum eſt, in hoc quarto caſu eſſe ſemper voluntariam oblationem, non obſtante conſuetudine. Et ita tenet Angel. in verb. *Oblationes*, n. 1. in additione ad illum, & inclinat Sot. lib. 9. de iuſt. qu. 6. art. 1. nam vbi decimæ ſoluuntur, non putat conſuetudinem oblationum obligare.

Angel. *Sot.*

12. Cõſuetudinem oblationum obligare. *D. Thom.* *Aragon.* *Maior.* *Panor.* *Hoſtienſ.* *Sylueſt.* *Couar.* *Gutier.*

Nihilominùs contraria ſententia cõmunis eſt, eam enim tenet D. Thom. 2. 2. q. 86. ar. 1. & ibi Caiet. Aragon, & alij. Maior in 4. d. 15. q. 4. Conc. 2. & ad argumẽta contra illã, Panor. Hoſtien. & alij in c. *Suam*, & c. *Ad audientiam* de ſimon. Sylueſt. ver. *Decima*, qu. 2. & frequentiùs Summiſtæ, Couar. dicto nu. 3. vbi ait, eſſe cõmuniter receptam ſententiam, *Nemine refragante*: Quam etiam multis allegationibus cõfirmat Gutierrez dicto c. 21. n. 140. & ſequentibus. Videtur autem ſufficienter probari ex dicto cap. *Ad audientiam*, vbi in primis *Laudabilis* dicitur cõſuetudo introducta in Eccleſia *Pia deuotione fidelium* offerendi aliquid pro exequiis defunctorum, vel benedictionibus nuptiarum, aut aliis ſimilibus ſacramentorũ adminiſtrationibus, & deinde dicitur, *Non eſſe permittendũ fidelibus, vt has cõſuetudines laudabiles infringãt, aut immutẽt, ſed compeſcendos eſſe, qui hoc tẽtauerint*. In quo apertè ſupponitur, hanc cõſuetudinem inducere obligationem, non enim poſſet Epiſcopus cogere fideles ad ſoluendas huiuſmodi oblationes titulo conſuetudinis, niſi eadem conſuetudo obligationem induxiſſet.

13. Reſpõſio ad argumentũ.

Reſponderi verò poteſt, in illo textu non dici, vt fideles cogantur cõſuetas oblationes ſoluere, ſed verba textus eſſe: *ſed per Epiſcopum loci, veritate cognita, cõpeſcãtur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinẽ immutare* dixerat enim ſuperiùs: *Quidã laudabilem cõſuetudinem erga ſanctam Eccleſiã pia deuotione fideliũ introductã ex fermẽto hæreticæ prauitatis nitũtur infringere, ſub prætextu Canonicæ pietatis*, Quãdo ergo præcipit vt cõpeſcantur, qui laudabilem cõſuetudinem malitioſè immutare nituntur, videtur loqui de his, qui prauo ſpiritu nituntur, infringere piã conſuetudinem, vel damnãdo illam vt malam, vel ſimoniacã, quæ pertinent *Ad fermẽtum hæreticæ prauitatis*, vel alio modo impediendo fideles, ne piã conſuetudinẽ obſeruent. At verò hinc nõ ſequitur, ipſos fideles, qui non malitioſè, ſed propria voluntate oblationes omittũt, quia nõ putant, illas eſſe ex obligatione, ſed ſpõtaneas, eſſe cogendos ad illas ſoluendas propter ſolam cõſuetudinem. Nec ex eo textu id colligi poteſt; aliud enim eſt, malitioſè infringere piam conſuetudinem ex fermento hæreſis, aliud propria ſponte nolle oblationẽ offerre. Et hunc ſenſum expreſsè ſequitur Innocent in dict. c. *Ad Apoſtolicã* dicens non pertinere ad officium Epiſcopi cogere fideles vt oblationes ſoluant, neq; hoc in illo textu doceri, ſed tantùm compeſcere eos, qui volunt tales conſuetudines mutare, ſolicitando, vel ſtatuendo ne tales conſuetudines ſeruentur, Idémque videtur ſentire ibi Ant. de Butr.

Innocent. *Anto. de Butr.*

14.

Alij verò Canoniſtæ, præſertim Hoſtiẽſ. & Panor. abſolutè intelligunt illũ textum, videlicet, in eo ſupponi, talem cõſuetudinem induxiſſe obligationem, & A ideò cogi poſſe fideles per Epiſcopum, & debito modo, vt illas obſeruent. Et huic ſenſui fauent multum illa verba textus. *Prauã exactionem fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſeruari*. Nã hæc poſteriora verba abſolutum continent præceptum, quod non ſufficienter impleretur ſolum cõpeſcendo impedientes malitioſè. Reſpondere autẽ poſſet Innocent. illa verba intelligenda eſſe iuxta caſus propoſitionẽ, & iuxta verba vltima explicantia præceptum illud. Vnde ſenſus illorum eſſe poſſet, vt præcipiantur obſeruari conſuetudines, id eſt, nõ immutari, nec impediri, ſed in ſua libertate relinqui, vt ita obſeruentur, ſicut introductæ fuerunt, id eſt, vt ſponte offerentes aliquid, liberè, & ſine impedimento poſſint id facere, qui verò noluerint, non cogantur. Ita enim moraliter B loquẽdo fiet, vt ſemper conſuetudo in ſua obſeruantia perſeueret, quia ex tota multitudine populi ſemper aliqui offerent, licet alij omittant, & qui offerũt, ſponte id faciant, & non ex obligatione. Atq; ita fateor textum illum non omnino cogere, maximè cum ſint alia decreta multùm repugnantia huic exactioni, & obligationi.

Nihilominùs hic poſterior ſenſus Hoſtienſis, & Panormitani eſt ſimplicior, & magis pius, & ideò præferendus eſt. Et iuxta illũ ſimpliciter fatendũ eſt, per hanc conſuetudinem induci obligationem. Et ad hominem confirmari hoc poteſt contrà Innocentiũ. Nam ille concedit per conſuetudinem voluntariam poſſe induci obligationem, quando non ipſa collatione ſacramenti, vel rei ſpiritualis adminiſtratione aliquid ex conſuetudine datur, ſed poſteà; *Quia qui* C *tanto tempore* (ait) *exſoluerunt, creditur, quòd volũtariè ſe obligauerint*. Sed hæc ratio etiam habet locum in conſuetudine offerendi aliquid tempore ipſo, quo ſacramentũ miniſtratur, ergo. Et confirmatur, quia vel talis conſuetudo nõ obligat ſolùm, quia per ſpontaneã actionẽ incepit, & durauit, vel quia ſimoniæ labe infecta eſt. Hoc poſterius dici non poteſt, tum quia in illomet textu vocatur hæc pia cõſuetudo, tum etiam quia ibi nõ datur aliquid pro re ſpirituali, licet ſimul detur, ſed datur gratis: hæc enim duo nõ repugnant. Primum item non rectè dicitur, quandoquidem in aliis exemplis admittitur, per gratuitam oblationem continuatam poſſe obligationem induci, & nulla ratio affertur, cur hîc etiam non poſſit. 15.

Pars affirmatiua confirmatur ad hominem.

Ratio autem huius ſententiæ magis conſtabit reD ſpondendo ad rationes in oppoſitum. Circa primam, ac præcipuam de intentione ſponte offerentium occurrit aduertendum, duobus modis poſſe intelligi hanc obligationem ſcilicet vel per modũ conſuetudinis habentis vim legis, & introducentis rigoroſum præceptum: vel per modum præſcriptionis Eccleſiæ, ſeu Parochorum contra laicos, ſeu Parochianos offerentes: ſunt enim hæc duo valdè diuerſa, vt infrà cap. 13. latiùs explicabo. Si priori modo intelligatur, conſequenter dicendum eſt, quòd licet hæc cõſuetudo in principio gratis, & ſpontanea intentione inceperit: poſteà paulatim mutata eſt intentio in voluntatem ſoluendi illam oblationem vt iam debitam, ſiue ex voluntate ſponte ſe obligandi formali, E aut virtuali, ſiue ex conſcientia erronea; quia cùm priores offerentes gratis darent, ſucceſſores cogitantes illam eſſe obligationem, in eodẽ officio perſeuerarunt, & cum illa apprehenſione reliqui proſecuti ſunt, & ita tandem inducta eſt conſuetudo habens vim legis, Atque ita explicat hanc obligationem Maior dicta qu. 4. Et non putat eſſe ſingulare in hoc genere operis pij, ſed generale ad ſimilia opera Religionis publica, & communia, vt eſt obſeruatio alicuius diei feſti, vel ieiunij alicuius vigiliæ, verbi gratia, Natiuitatis Virginis, vel alterius ſimilis, vnde doctrina

16. Soluuntur rationes in oppoſitum factæ.

Duplex caput huius obligationis proponitur.

Maior.

Caiet. *Sotus.*

ctrina Caietan. & Sot. ſuprà in contrarium allegata intelligenda erit, quando vſus incipit ſub apprehenſione, & intentione voluntariæ intentionis, & cum eàdem continuatur: ſecus verò erit, ſi paulatim mutetur intentio dicto modo, vt dictum eſt.

17.

Præcedens expoſitio impugnatur. Cap. *Ad Apoſt.* Soluitur Argumentū.

Contra hanc verò expoſitionem obiici poteſt, quia omnes Doctores ad valorem huius cōſuetudinis requirunt, vt ſit ſpontanea, & merè voluntaria oblatio, vt in ſuprà allegatis videri poteſt ex dicto capit. *Ad Apoſtolicam*, ibi, *Pia fidelium deuotione introducta.* Hoc verò non vrget, tum quia iam ſupponitur conſuetudinis initium fuiſſe omninò purum ab omni pactione, & coactione, ſed perfectè voluntarium, tum quia etiam continuatio fuit ſine exactione, & compulſione, vt ſupponimus. Quod autem pro aliquo tempore fuerit ex conſcientia obligationis, aut intentione ſe obligandi non obſtat, quominus abſolutè ſit ſpontanea oblatio, quia illamet obligatio voluntariè aſſumpta ſupponitur, non per aliquam coactionem. Sicut quod ex voto redditur, dicitur eſſe ſpontaneum, & gratuitum in ſua radice, cap. *Ex parte* de cenſib.

Cap. *Ex parte.*

18.

Duplex proponitur difficultas cōtra ſolutionem datam.

Adhuc verò reſponſio illa duas patitur difficultates. Vna eſt, quia ſaltem ſequitur, deciſionem capituli *Ad Apoſtolicam*, non eſſe vniuerſalem; Nam vbi conſtiterit offerentes nunquam habuiſſe intentionē ſe obligandi, neque ex tali conſcientia, aut exiſtimatione rei debitæ aliquid tale obtuliſſe, ſed tantùm ex pia deuotione voluntaria, non erit inducta lex, nec obligatio, nec poterunt fideles compelli ad ſimiles oblationes faciendas: non eſt autem impoſſibile ſæpiùs poſſe conſtare de tali intentione. Imò eſt veriſimile in multis populis, vel Eccleſiis ita explicaturos fideles mentem ſuam, ſi interrogentur. Alia difficultas eſt, quia licet fideles ex erronea conſcientia habuerint illam intentionem ſoluendi debitum, non videtur ſufficiens ad inducendam obligationē, quia illa obligatio debet eſſe volūtariè inducta, error autem ille cauſat inuoluntarium, & ita non ſufficit ad inducendam talem obligationem. Quocirca ſi aliquando talis conſuetudo obtinet vim legis, neceſſe eſt, vt non præſumatur ex tali errore fuiſſe inductā, ſed ex voluntate ſe obligandi, in hac autem materia ſupponitur vt conſtat, initium talium oblationum fuiſſe ſpontaneum, & nōn tranſiſſe in cogitationem obligationis niſi per errorem, ergo difficile eſt hoc modo ſaluare obligationē cum ſolido fundamento, niſi aliquid aliud addatur quod ſtatim videbimus.

An conſuetudo errore introducta obliget.

19.

1. Caput obligationis, quod eſt præſcriptio. Præſcriptio non requirit conſenſum.

Alio ergo modo poteſt hæc obligatio intelligi per modum præſcriptionis, nam in præſcriptione non interuenit abrogatio, vel inductio legis, ſed acquiſitio alicuius dominij, vel iuris in re, vel ad rem in aliquem locū, vel in rem alterius, vel ad opus, aut ſeruitium eius, quod ius acquiri ſolet per diuturnum vſum cum bona fide, & aliis conditionibus in iure requiſitis, ſic enim acquiritur ius ſeruitutis in fundum, vel domum, vel etiam in perſonam, aut iūs ad aliquā actionem humanam, vt ad eligendū, iuxta c. *Cumana* de electione, & clariùs in cap. *Cum Eccleſia Sutrina* de Cauſ. poſſeſſ. & propriet. Hæc autem præſcriptio in alterius perſonam vel actionem, aut rem eius, non requirit ex parte eius, ſuper quem cadit, conſenſum, aut voluntatem dandi tale ius alteri, aut obligandi ſe illi, ſed ipſo vſu, & facto ipſo acquiritur adminiculo iuris. Vnde ſæpe acquiritur, alio nihil ſciēte, & conſequenter ipſo neque expreſsè, neque tacitè cōſentiente. Quæ eſt differentia quædam notāda inter hanc præſcriptionem, & conſuetudinem derogantem legi poſitiuæ, nam hæc non poteſt hunc effectū habere, niſi interueniente tacito conſenſu Principis, cuius legi per talem conſuetudinē derogatur, vt ex materia de legibus ſuppono. In præſcriptione verò

Cap. *Cumana.* Cap. *Cum Eccleſ.*

Diſcrimen inter abrogationem & præſcriptionem.

A non requiritur conſenſus eius, contra quem præſcribitur, quia Iura illum non requirunt, & præſcriptio inducitur virtute legis, imò videtur à lege inducta ad ſupplendum conſenſum alterius, vt poſſit tranſlatio iurium fieri ipſo vſu, ſine conſenſu alterius, ad quem antea pertinebat. Et nihilominùs conſummata præſcriptione ille contra quem præſcriptum eſt, obligatus manet ex iuſtitia ad ſeruandum alteri ius acquiſitum per præſcriptionem, non quidem in virtute alicuius legis poſitiuæ inductæ per conſuetudinem, ſed ex vi naturalis iuſtitiæ, quæ obligat ad ſeruandum vnicuique ius ſuum.

Sic igitur in præſenti dicimus per diuturnam cōſuetudinem offerendi, acquiri Eccleſiæ, ſeu Clericis, 20.
B ius ad ſimiles oblationes, per modum cuiuſdā præſcriptionis, & conſequenter Parochianos manere obligatos ad oblationes, non ex voto, vel ex ſpeciali voluntate, & intentione ſe obligandi, ſed ex vi iuris acquiſiti Eccleſiæ, quod ſeruādum eſt ex ipſo naturali iure, poſtquam re vera ſemel acquiſitum eſt. Vt autem acquiratur, non eſt neceſſarius ſpecialis conſenſus offerentium in voluntariam oblationem, cōtinuatus tanto tempore; quia ad præſcriptionem, vt dixi, non requiritur ſimilis conſenſus, ex parte eius, contra quem præſcribitur. Neceſſarium verò eſt adminiculum iuris, & hoc videtur præſtari in dicto cap. *Ad audientiam*, in quo præcipuè hæc obligatio fundatur. Quod ſi quis dicat, illud ius fūdari in præ-
C ſumptione, quia, vt Innocentius aiebat, qui tanto tempore obtulerunt, præſumuntur voluiſſe ſe obligare, & ideò, ſi veritas in re ipſa non reſpondeat præſumptioni, legem illam in conſcientia ſaltem, non obligare. Reſpondemus primò negando conſequentam, quicquid ſit de antecedenti, nam illa præſumptio, fuit (vt ſic dicam) occaſio legis, non cauſa, & proprium fundamentum; nam non immeritò haberi poterat talis præſumptio, & quia illa non ſufficiebat ad certitudinem obligationis, voluit Eccleſia tollere omnem dubitationem conferendi Eccleſiæ ius, & modum præſcribēdi: ideóque ſuppoſito illo iure, qui voluntariè perſeuerant tanto tempore in oblatione, conuincuntur velle ſe obligare iuxta il-
D lud ius, etiam ſi illud ignorent, & nihil de hoc cogitent. Secundò reſpondetur cum Panor. Couar. & aliis, negando hoc ius eſſe inductum propter præſumptionem, ſed in fauorem Eccleſiæ, & piæ cauſæ. Addit etiam Panor. cum Bart. hoc maximè habere locum in actionibus, quæ referuntur ad alium, ſub aliquo reſpectu, ad recompenſationem, in præſenti offertur aliquid miniſtris, in recognitionem beneficij, & in ordine ad ſuſtentationem eorum, ſimúlque in Dei honorem, & ideò Eccleſia ita acceptat illam oblationem, vt ſi tanto tempore duret, etiam ius acquirat.

Clerici per modū præſcriptionis acquirūt ius in oblationes.

Cap. *Ad audient.*

Obiectioni reſpōdetur.

1. Reſpōſio. *Panor.* *Couar.*

Bartol.

Sed quæres, quanta continuatio, & quanto tem- 21.
E pore neceſſaria ſit ad hanc obligationem inducendam. Reſpondeo breuiter, in primis ſufficere tempus decem annorum. Ita docent Panor. & ratio eſt, quia hæc conſuetudo non eſt contra ius, ſed potiùs illi conformis, & eſt pia, & fauorabilis, & ideò decennium in illa ſufficit, quia in huiuſmodi rebus nō ſolent Iura longius tempus poſtulare ad præſcriptionem. Addenda verò eſt limitatio, niſi conſtet conſuetudinem illam inchoatam, & continuatā eſſe in ordine ad certum effectum, vt ad ædificationem Eccleſiæ, vel quid ſimile, nam tunc finito effectu, poteſt ceſſare conſuetudo, quia tunc non habet locum abſoluta obligatio, vel præſcriptio, vt per ſe notum eſt, & notat Panorm. in capit. *Abolendæ*, de ſepult. Modus autem continuandi, ſeu frequentandi actum ſine interruptione, debet eſſe accōmodatus mate-

Quæ continuatio requiratur ad hanc obligationem. *Panorm.*

Limitatio concluſionis.

F 3 riæ,

tiæ,& actioni.Hæ nãmque oblationes interdum fiũt à particularibus, & ſolis ſingularibus perſonis, vt ab ſponſis,in benedictionibus nuptialibus;ab ordinatis, qui ſolent candelam offerre , in his non oportet, quod ab eiſdẽ perſonis actas frequentẽtur; ſed ſatis eſt,quod à diuerſis,in ſimili occaſione,vel cauſa.Aliquando verò fiunt oblationes à populo congregato in Eccleſia ad ſacrificium,vel aliud diuinum officiũ, ita vt ſinguli aliquid offerant, & tunc ſatis eſt vt pro maiori parte aſſiſtentes offerre ſoleant,vel qui potẽtes ſunt,quia hoc ſatis eſt,vt abſolutè cẽſeatur eſſe in illo populo talis conſuetudo, vt latè Paul. Caſtrenſ. probat Conſ. 296. quem cum aliis refert Gutierrez ſup.num.148. Tunc autem,licet vnus,vel alius interdum omittat,non ſolùm non interrumpitur conſuetudo , verum etiam nec fortaſſe grauiter peccatur,præſertim ſi rationabilis cauſa interueniat , quia iuxta communem morem non introducuntur hæ conſuetudines cum maiori rigore. Et ita reſponſum eſt ſufficienter ad ſecundam rationem dubitandi.

Paul Caſtr. Gutier.

22. Reſpondetur iuris capitibus prohibentibus exactionem oblationũ.

Ad alia verò Iura,quæ videntur prohibere exactionem talium oblationum,Maior reſpondet illa loqui de oblationibus nondum ſatis præſcriptis , & conſuetudine firmatis.Addo verò etiam poſt ius acquiſitum prohiberi indebitum, & indecentem modum exigendi. Nam in primis priuatus Parochus non habet propriam iuriſdictionem ad cogendum alium,& ideò non poteſt auctoritate ſua extorquere oblationem,neque cogere illum,qui non vult dare, ſed per Epiſcopum cogi debet , & ab Epiſcopo peti debet, vt ipſe exigat,&ſoluere cogat,prout cauetur in dicto cap.*Ad Apoſtolicam.* Deinde ſpecialiter damnatur in illis Iuribus modus extorquendi oblationes, negando Sacramenta,vel ſpiritualia officia,niſi oblationes priùs afferantur,vel detur cautio,aut aliquid ſimile. Hoc enim habet quandam ſpeciem Simoniç,&venditionis Sacramentorum. Et ideò prohibent Iura ne ita fiat, in quo non contradicit cap. *Ad Apoſtolicam.* Et ideò ſeruandum id eſt,vt etiam D.Thom.& omnes Doctores admonent.

Cap. *Ad Apoſt.*

D.Thom. Caiet.

23. An poſſit ne gari Sacramentũ non ſoluenti oblationes.

Interrogat autem Caiet. dicta q.86. art. 1. Quid faciet Parochus, ſi videat Parochianum eſſe in malo ſtatu,eo quod nõ ſoluit oblationem, & nihilominùs petere Sacramentum, nam tunc tenebitur illud negare,ne conferat indigno,& negando illud, videtur agere contra prædicta Iura. Dicendum verò eſt , in primis neceſſarium eſſe, vt ſit omninò certum, ſubditum eſſe in ſtatu peccati,nam ſi ſit res aliquomodò dubia,præſumi poteſt,illum habere bonam fidem,& ſequi probabilem opinionem,vel conſilium alicuius hominis docti , & ita poterit illi dari Sacramentum ſine culpa. Imò vlteriùs oportet,vt crimen ſit publicum , ſi Sacramentum publicè negandum eſt , quia pecccatori occulto petenti publicè Sacramentũ,dari poteſt ſine culpa,imò etiam dari debet ab eo,qui ex officio tenetur,vt ex materia de Sacramẽtis, & Cenſuris conſtat. Si autem crimen eſt certum, & publicum, ſiue illud conſiſtat in non dandis oblationibus debitis,ſiue in non ſoluendis Decimis , ſiue in quacunque alia materia , negari poteſt , & debet Sacramentum. Neque fit contra dicta Iura, quia non negatur ad extorquendum temporale commodum,ſed ne indignè conferatur Sacramentum , & tunc ſatis erit moderatam diligentiam adhiberi, vt hoc etiam publicè intelligatur, & ita omne ſcandalum vitetur.

24. Contra conſuetudinem non poteſt populus aliquid ſtatuere.

Ex quibus à fortiori ſequitur , poſt inductam talem conſuetudinem non poſſe populum,vel Laicum aliquem ſtatuere contra illam, vt non ſeruetur , vel continuetur, nam id eſſe contra ius Eccleſiæ acquiſitum ; ac ſubinde contra libertatem Eccleſiaſticam, vt bene notauit Abbas dicto cap.*Abolendæ* cũ Bart. in leg.*Priuilegia*,Cod.de ſacroſ.Eccleſ.Et hoc ipſum vt notius ſupponit Innocent. Nam etiam ſi conſuetudo nondum induxiſſet obligationem , illam prohibere,cum ſit pia,impium eſſet,& contra Eccleſiaſticam libertatem , quia eſſet diſpoſitio, in ſpirituali materia à poteſtate Laica omninò aliena.

Abb. Bartol. Innocent.

25. Qui oblationes non ſoluunt, an incurrant cenſuram.

Sed quæret tandem aliquis , an qui non ſoluunt oblationes debitas, cenſuram aliquam , vel pœnam Eccleſiaſticam eo ipſo incurrant. Reſpondeo breuiter , nullam eſſe talem pœnam , vel cenſurum ipſo facto incurrendam per Eccleſiam latam aliquo Iure; nullum enim tale inuenitur:ſunt quidẽ aliqua iura, quæ præcipiunt excommunicari , vel ab Eccleſia vt infideles excludi eos, qui bona Eccleſiæ legata non ſoluunt;vel qui bona ſemel Eccleſiæ donata,auferre moliuntur , vt patet in cap. *Qui oblationes*, 1. & 2. & cap.*Clerici* 13.q. 2. Sed ibi nulla cenſura fertur ipſo Iure , vt Gloſſa etiam notauit. Et illa Iura non de omnibus oblationibus loquuntur , ſed de illis ſpecialiter , quæ vel iam donata ſunt Eccleſiæ , & actu tranſierunt in eius Dominium , eiúſque bona ſunt effecta,vel teſtamento ei legata ſunt,&poſt mortem teſtatoris etiam ſuo modo ad Eccleſiaſtica bona pertinent.De aliis verò oblationibus,quæ ſolùm ex conſuetudine debentur , nihil peculiare ſtatutum eſt in Iure circa modum, quo cogendi ſunt fideles ad illas ſoluendas præter illud , quod circa hoc ſtatuitur in dicto c.*Ad Apoſtolicam*, vbi hoc videtur committi arbitrio Epiſcopi,*Vt veritate cognita*,id eſt, conſuetudine,& obligatione bene examinata,*Faciat pias conſuetudines ſeruari*,prudenti arbitrio, pœnam,& coactionem adhibendo. De quadam verò cenſura ſpecialiter lata in Concil.Trident. ſeſſ.22. c.11. de Refor. & aliâ,quæ habetur in Bulla Cœnæ,eſtque num.17. an poſſit,vel debeat ad hanc materiam applicari, dicemus commodiùs infrà,tractando de Decimis,quia difficultas poteſt eſſe communis ad oblationes, Decimas, & Primitias ; & in Decimis, quæ magis debitæ eſſe ſolent , magíſque pertinent ad Eccleſiaſticos fructus, meliùs expendetur.

Cap. *Qui oblat.*

Cap. *Ad Apoſt.*

Conc.Trid. Bulla Cœnæ.

CAPVT VI.

Quæ perſonæ admitti poſſint,vel debeant ad Eccleſiaſticas oblationes faciendas.

1. Variæ circunſtantiæ numerãtur.

IN hoc actu facilè conſiderari poſſunt circunſtantiæ omnes communes cæteris actibus moralibus, nam omnes cum proportione ſunt neceſſariæ in his oblationibus faciẽdis,&in eis,quatenus ex ſolo Iure naturali poſtulari poſſunt , nihil ferè occurrit peculiariter adnotandum;quatenus verò ex iure Eccleſiaſtico aliquid circa nõnullas illarum poſitum eſt,ſunt aliquæ cõſiderãdæ,præſertim ex parte perſonæ offerentis,&eius,cui offertur,& rei oblatæ;nam reliquç, vel nihil habent peculiare, vel in ſuperioribus tactæ ſunt. Non de loco diximus , quando , & quomodo faciendç ſint in Eccleſia,vel alibi,&in diſcurſu huius capitis aliquid attingemus. De tempore, conſtat faciendas eſſe vel tempore conſueto,vel debito ex alio titulo.Quod ſi oblatio ſit merè voluntaria,etiam determinatio temporis proprio arbitrio fiet.De modo, dictum eſt debere fieri ſponte,& ſine coactione,&c. Denique de fine,conſtat debere fieri in Dei cultum, vel propter alium pium finem,vt eſt ſubuentio pauperum, aut miniſtrorum;in his ergò ampliùs immorari non eſt neceſſe.

2. Perſona offerẽs qualis debeat eſſe.

Circa perſonam ergò offerentem, communiter dici ſolet,neceſſarium eſſe,vt ſit perſona baptizata,& fidelis , & ab Eccleſia non præciſa, neque publicus peccator. Et quidẽ de præciſis ab Eccleſia,ſeu excom muni

muniatis frequentiùs ſermo eſt in ſacris Canoni-
Con. Illiber. bus. Nam in Concil. Illibertin. cap. 28. ſic habetur, *Epiſcopum placuit, ab eo, qui non communicat, munera accipere nondebere.* Qui Canon duobus modis intelligi poteſt. Primo de communione, id eſt, receptione Euhariſtiæ, ita vt ſenſus ſit, ab eo, qui cum aſſiſtit diuino ſacrificio, de illo non participat communicando, non eſſe oblationem ſuſcipiendam. Fuit enim olim conſuetudo, vt omnes audientes ſacrum, in illo communicarent, quæ colligi poteſt probabiliter ex
Can. 9. & 10. Apoſt. Con. Antio. Can. 9. & 10. Apoſt. & ex Concil. Antiochen. can. 2. ideo ad verecundiam, & confuſionem eorum, qui tam piam conſuetudinem non ſeruabant, potuit Concilium ordinare, vt eorum oblationes non reciperentur. Sed hoc ad ſummum, habere poterat locum in Miſſa diei, publica, & ſolenni: quia non eſt veriſimile, vt in priuatis omnibus Miſſis omnes audientes communicare cogerentur, alias vel ſæpius intra eundem diem communicare licuiſſet; vel non licuiſſet plures Miſſas in eodẽ die audire; vel certè oporteret excuſationem afferre non communicandi eo quod iam eodem die communicaſſent, quod eſſet fraudibus, & ſcandalis expoſitum. Et fortaſſe nunquam fuit conſuetudo, obligans ex rigoroſo præcepto, communicare in Miſſa, etiam ſolenni, de quo alibi dictum.

3. Proprius concilij ſenſus. Propriè ergo, in allegatis verbis, de excommunicatis ſermo eſt, qui nõ ſolum actu, verum etiam neque poteſtate communicant, nec ſolum à communicatione Euchariſtiæ arcentur, ſed etiam ab omni alia communicatione, præſertim ſpirituali, & Eccleſiaſtica. Quia ergo datio, & receptio oblationum magna communicatio eſt, & ſuo modo ſpiritualis, ideo cum excommunicatis prohibetur. Quod ab Apoſtolis
Clemens. manaſſe teſtatur Clem. lib. 3. Conſt. Apoſt. cap. 8. &
Conc. Nice. lib. 4. cap. 7. Et confirmatur in Concil. Nicen. cap. 27. iuxta verſionem Piſani. Et conſtat ex propria materia de Cenſuris, & à fortiori, ex aliis Iuribus ſtatim citandis.

4. A quibus peccatorib. non ſint accipiendæ oblationes. De peccatoribus autem publicis, licet ſint multa iura ſpecialia; nullum tamen inuenitur decretum, in quo generaliter ſit ſermo de quocunque peccatore pùblico: & ideo quæri poteſt an idem dicendum ſit de quocunque publico peccatore, quod nimirum eius oblatio recipienda non ſit. Nam Gloſſa in cap. *Oblationes*, d. 90. ſimpliciter negat, & probabili quidem ratione. *Nam hæc* (inquit) *eſt pœna*, eſt enim veluti quædam cenſura, & infamia, ergo non eſt extendenda vltra caſus in Iure expreſſos.

5. Argumenta in contrarium. In contrarium vero facit, primo quod eadem Gloſſa extendit hoc ad publicas meretrices, cum tamen expreſsè in Iure non habeatur. Nã licet in quadam nota marginali ibidem allegetur Authentica de Leonib. in princ. Collat. 3. illa non habet auctoritatem legis in materia, & pœna Eccleſiaſtica; præſertim quia nec de tali pœna ibi mentio fit; nõ eſt ergo ad rem Ius illud; nec Gloſſa in eo fundata eſt, ſed in ipſa rei decentia, & paritate rationis; ergo eadem ratione, nec à publico concubinario oblatio recipiẽda eſt, & conſequenter, nec à quolibet peccatore publico. Præterea videtur eſſe hoc quaſi diuinũ naturale ius; nam ipſi naturales Philoſophi illud agnouiſ-
Plato. ſe videntur, Plato enim, lib. 4. de Rep. dixit, nec virũ bonum ab impio ſe donari velle, nedũ ipſum Deum:
Cicero. & Cicero lib. 2. de legibus, dixit, non placari Deum donis impiorum. Quibus conſonat illud Eccleſ. 34.
Dona iniquorum non probat altiſſimus, nec reſpicit in obla-
Eccleſ. 34. Clemens. *tionibus iniquorum.* Accedit, quod etiam in Eccleſia videtur fuiſſe hoc ſemper prohibitum; nam Clem. dict. lib. 4. c. 6. generaliter ait, *Qui deliquerunt, & eos nonpœnitet delictorum ſuorum, non ſolum non exaudien-*

A *tur, cum precationes facient, ſed magis Deum irritabunt. Prohibete igitur huiuſmodi miniſteria oblationum,* & c. 7. *Præſtat fame perire, quam ab inimicis Dei quicquam accipere*, & c. 9. ait; ſi contingat aliquid ob neceſſitatem ab impiis recipi, id non eſſe inſumendum in cibos pauperum, ſed in ligna, vel carbones eſſe impendendum. Item Petr. Damian. Epiſt. 1. *Dona,* *Petr. Dam.*
(inquit,) *vel oblationes ab iniquo ſuſcipere, quid eſt aliud, quam propriam animam ex dantis ſqualore fœdare?* Denique, interdum etiam propter indecentiam corporalem, prohibetur oblatio, vt de fœminis mẽſtruatis refert Burchar. lib. 19. ſui decret. c. 140. Ex Concil. *Burchar.*
Mogunt. can. 6. ergo multo magis, pro indecentia ſtatus publici, in peccato mortali, arcendus quis eſt
B ab oblatione, & ſi ad illam accedere præſumpſerit, non eſt admittendus.

Hæc interrogatio non videtur poſſe habere vnam ſimplicem, & vniuerſalem reſponſionem. Nam diſtinguere oportet de vitio, quod vel ipſam oblationem commaculat, & eſt veluti circunſtãtia eius praua; vel tantum afficit perſonam, & quaſi materialiter ſe habet, reſpectu oblationis. Quando vitium eſt prioris generis, conſtat non eſſe oblationem recipiendam, quia eſſet cooperari actioni iniuſtæ, vel irreligioſæ. Exẽpla ſunt; primum in oblatione vſurarij, quæ recipi prohibetur in c. *Quia in omnibus*, de vſuris, non ſolum in pœnam, & odium talis delicti, ſed etiam, quia acquiſita per vſuram, aliena ſunt; ideoq; illa Deo offerre, nõ ſolum ſacrilegium eſt; ſed etiam noua iniuſtitia; ac propterea, ibidem præcipitur, vt 6. Quæſtioni ſatisfit per varios caſus. Ab vſurario non accipienda oblatio. C. *Quia in omnibus.*
C talis oblatio ſtatim reſtituatur, vt ibidem Gloſſa notauit, addens, rem oblatam, offerenti eſſe reddendam; vt ipſe vero domino illam reſtituat; & eadem ratione cauetur in c. *Super eo*, de Raptore, ne raptorum eleemoſynæ recipiantur ab Eccleſia. Atque eadem ratio eſt de omnibus iniuſtè poſſeſſis, ſeu acquiſitis, vt notauit D. Th. d. q. 86. art. 3. cum Aug. ſerm. 35. de verb. Domini; & ita exponit illud Eccleſ. 34. *Immolantis ex iniquo, oblatio eſt maculata*; & habet locũ in quacunque alia oblatione, vel eleemoſyna, vt latè tradit Greg. lib. 7. epiſt. 110. & habetur in c. *Non eſt*, 1. q. 1. Qui etiam adiungit illud Eccleſ. 34. *Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.* *Gloſſ. C. Super eo.* Neque à fure. *D. Thom. Auguſt. Eccleſ. 34. Greg. C. Non eſt. Eccleſ. 34.*

Et ſimilis ratio eſt de his rebus, quæ, licet iuſtè 7.
D poſſideantur, ſecundum ordinẽ Iuſtitiæ, vel Charitatis, ſunt obnoxiæ alteri priori, & maiori obligationi: Tunc enim, licet offerẽs non ſupponatur eſſe in ſtatu peccati, peccaret tamen, vel contra Iuſtitiam, vel cõtra Charitatem, aut pietatem, rem ſuam offerendo Deo, vel Eccleſiæ: & ideo eius oblatio recipienda non eſt. Talis eſt oblatio, quam filius facere vult de re neceſſaria ad ſuſtentationem parentis; quam reprehendit Dominus Matth. 15. Et eadem, vel maior ratio eſt de parente, qui oblationem facere vult de rebus neceſſariis filiis, vel alias eis debitis. Item, de creditore, qui ex bonis debitis offert: & idem contingere poteſt in eleemoſyna, quando neceſſitas proximorum vrget; quia tunc Deus magis vult miſericordiam, quam oblationem Matth. 9. Oblatio rei alteri obnoxiæ, non eſt accipiẽda. *Matth. 9.*

At vero quando vitium eſt tantum perſonæ offe- 8.
E rentis, & in rem oblatam non redundat; per ſe loquendo, non obſtat, quo minus oblatio talis perſonæ recipi poſſit, quantumuis eius peccatum publicum ſit. Ita ſumitur ex D. Thom. ſupra, & ex Gloſſa in cap. *Oblationes*, d. 90. Et ratio eſt, quia illa conditio perſonæ non obſtat, quo minus illa oblatio ſit verus Religionis actus; ergo nec obſtare poteſt, quo minus recipere illam licitum ſit; quia tunc nulla eſt ad malum cooperatio, nec alia malitia in tali acceptatione cogitari poteſt. Dixi autem *per ſe loquen-* Quãdo vitium eſt perſonæ & non rei oblatæ poteſt recipi oblatio. *D. Thom. Gloſſa.*

Excipiuntur duo caſus quorum primus, eſt ſcandali.
D. Thom.
Deut. 23.

do, quia oportet duos caſus excipere. Primus eſt quando ex tali obligatione ſequitur ſcandalum, & hac ratione ait Diuus Thomas ſupra, non licere tűc accipere oblationem à publica meretrice, quia intelligitur eſſe de mercede proſtibuli, quam accipere prohibitum erat Deut. 23. & licet illa lex, quatenus cæremonialis erat, ceſſauerit; vt habet moralem rationem, poteſt durare. Ratio autem ſcandali eſt moralis, ne videatur Eccleſia fauere iniquitati, ſi de mercede iniquitatis oblationem acceptet. Et ideo non eſt eadem ratio de publico concubinario, qui non offert aliquid ex iniquitate comparatum, quia ceſſat dicta ratio ſcandali; ſi vero aliunde orietur, etiam vitandum eſſet; vt ſi crederetur Eccleſia conniuere, & tolerare talem ſtatum in tali perſona, propter oblationem eius, vel quid ſimile. Sicut è cõtrario, ſi ratio ſcandali in meretrice ceſſaret, poſſet eius oblatio recipi; vt ſi meretrix publica, publicè conuertatur, & ſtatum mutet; & poſtea, de bonis priùs comparatis non iniuſtè, licet inhoneſtè, aliquid Eccleſiæ offerat, acceptari poſſet; quia iam tunc ceſſat ſcandalum: tunc enim non poteſt exiſtimari, quòd Eccleſia faueat iniquitati, ſed pœnitentiæ, & ſatisfactioni, pro præteritis peccatis. Nec aliunde eſt hoc prohibitum, iure poſitiuo, vt bene ſupra probatum eſt.

9.
Secundus caſus.
Gloſ.

Alia exceptio eſt, niſi ſpeciali iure prohibitum ſit, talis peccatoris oblationem accipere; tunc enim quod ius ſtatuit, ſeruandum eſt. Ita notat Gloſſa dicto cap. *Oblationes, d. 90.* Et ex parte ſumitur ex illo textu, quatenus ait, oblationes diſſidentium fratrum recipiendas non eſſe. Altera verò pars illius textus, in qua dicitur, dona eorũ, qui pauperes opprimunt, à Sacerdotibus recipienda non eſſe, magis pertinet ad aliud membrum prius explicatum de oblationibus iniuſtis, ex parte etiam rei oblatæ, vt ex dictis conſtat. Et ita in Concil. Carth. 4. illi ſunt Canones diuerſi, nonageſimus tertius, & nonageſimus quartus. Ad hanc vero partem ſpectat cap. *De viro*, 12. quæſt. 2. vbi ſacrilegis quibuſdam, in partem pœnitentiæ, imponitur, vt in tertio anno pœnitentiæ, permittantur eſſe in Eccleſia *Inter audientes ſine oblatione.* Et ſimile quid de Matricida ſtatuit Nicolaus Papa in cap. *Latorem*, 33. quæſt. 2. Et de his, qui rebaptizantur, Felix Papa in cap. *Eos, quos*, de conſ. d. 4. Et de his, qui infantes ſuos rebaptizandos tradunt, Concil. Illerdenſ. cap. 13. Item facit, quod ex Aug. Epiſt. 187. refertur in cap. *Miror*, 17. quæſt. 4. præcepiſſe nimirum, ne reciperentur oblationes Bonifacij Præſidis, qui homines de Eccleſia extraxerat. Ad hoc etiá adduci ſolet Canõ trigeſimus ſeptimus Concilij Laodi. ſed diuerſa eſt illius decreti diſpoſitio. Nam in primis loquitur de Iudæis, & Hæreticis, ex quibus primi baptizati non ſunt; poſtremi ſunt præciſi, & excommunicati. Deinde non videtur loqui de oblationibus Eccleſiaſticis, ſed de quibuſcunque muneribus, quæ indicant amicitiam, vel communicationem, præſertim in ritu Religionis. Verba Concilij ſunt, *Quod non oporteat à Iudæis, vel Hæreticis, quæ mittuntur munera feſtiua ſuſcipere, nec cum eis feſta celebrare.* Vbi munera feſtiua appellari videntur illa, quæ pro alicuius diei feſtiuitate, vel ſolemnitate mitti ſolent, non tantum Eccleſiæ, vel Clericis, ſed etiam inter amicos, vel quouis alio modo. In caſibus ergo à Iure expreſſis, non ſunt oblationes iniquorum hominum ſuſcipiendæ, etiam ſi aliâs fiant de rebus conuenientibus, & iuſtè poſſeſſis. Non ſunt tamen extendenda illa Iura ad alios caſus, etiam ſi ſimiles eſſe videantur, quia in pœnalibus legibus non habet locum hæc extenſio, vt dicta Gloſſa notauit, quam ibi Turrecr. & alij ſequuntur, & Silu. verb.

Concil. Carth.
Cap. De viro.
Nicolaus Papa.
Felix Papa.
Concil. Iller.
Auguſt.
Concil. Laodic.
Turrec.
Sylueſt.

Decima, n. 8. & ibidem Angel. limitat hoc tantum Silueſter, niſi crimen ſit horrendum; quod habere poterit locum, ratione ſcandali, non ex vi legis pœnalis, quicquid ipſe dicat.

Interrogabit vero aliquis, primo an hæc Iura intelligenda ſint tantum, de oblationibus, quæ fiunt ad altare, & in Eccleſia, vel vniuersè de omni donatione, quomodocunque facta Eccleſiæ, inter viuos; vel in legato, aut teſtamẽto, aut quouis alio modo. Quidam de quocunque modo offerendi, Iura illa intelligunt, quia Laici nunquam offerebant immediatè per ſe, ſed per Diaconum, iuxta cap. *Perlectis*, 25. d. nec deferebant oblata ad altare, ſed ad ſacrarium, vel gazophylacium; quod etiam prohibetur his peccatoribus in dicto cap. *Oblationes* 90. d. At vero Gloſſa in dicto cap. *Eos quos*, de conſ. d. 4. de oblatione tantum, quæ fit ad altare, intelligit textum illum, & capitulum *De viro*, 12. quæſt. 2. Vbi Turrecremata etiam cum Hugone, reſtringit ius illud, ad oblationem, *Quæ ad altare, ad manus Sacerdotis defertur, iuxta* cap. *Omnis Chriſtianus, de conſ. d. 1.* Et ſimili modo exponit cap. *Latorem*, 33. quæſt. 2. de oblationibus, *quæ diebus Dominicis, & feſtiuis in Eccleſia fieri ſolent.* Et in eodem ſenſu videtur locutus Auguſt. in dicto cap. *Miror.* Et regulariter loquendo, eſt hæc expoſitio magis accommodata Iuribus, & materiæ pœnali, quæ reſtringenda eſt. Nec refert, quod Laici non accedant ad altare immediatè ad offerendum; ſatis enim eſt, quod immediatè offerant, vel in manu Sacerdotis, vel per Diaconum, nam ſemper talis oblatio cenſetur fieri immediatè Deo, & cenſetur magis ſacra, & per ſe magis publica, ideoque ſpecialiùs acceptari prohibetur. Hoc tamen non impedit, quo minus prohibitio poſſit generalius fieri, & exponi ſpecialia verba alicuius Canonis, quando vel materia ipſa id poſtulauerit.

10.
An iura ſolũ intelligẽda de oblationibus factis ad altare.
Ferdin. Mẽdoza lib. 2. in Concil. Elib. cap. 54
Cap. *Perlectis.*
Cap. *Oblationes.*
Gloſſ.
Cap. *De viro.*
Turre.
Hugo.
Cap. *Omnis.*
Chryſoſtom.
Cap *Latorẽ*
Cap. *Miror*

Vlteriùs interrogari poteſt; an extendatur hæc prohibitio ad oblationes neceſſarias, vel tantum ad ſpontaneas: Nam Gloſſa, Hugo, Archid. Turrecrem. & alij communiter exponunt de oblationibus tantum ſpontaneis; quia neceſſariæ, id eſt, quæ ſunt in præcepto, vt Primitiæ, ac Decimæ, non ſolum acceptandæ, ſed etiam exigendæ ſunt, etiam ab his malefactoribus, alias commodum ex ſua iniquitate reportaret, & id cederet in Eccleſiæ grauamen. Omiſſis tamen Decimis, & Primitiis; petimus quid dicendum ſit de oblationibus, quæ in principio ſpontaneæ fuerunt, iam vero vſu factæ ſunt neceſſariæ; Nam hinc apparet doctrinam, & rationem illorum auctorum in his locum habere, vt ſolui debeant, & recipi poſſint. Item de oblationibus neceſſariis ad ſuſtentationem miniſtrorum, non videtur dubium, quin ſolui debeant à publicis peccatoribus, & recipi poſſint, imo & exigi. Aliunde vero obſtat, quia tales ſolent eſſe oblationes, quæ ordinariè fiunt in Eccleſia ad Miſſam, in diebus Dominicis, & feſtiuis; & tamen iidem Auctores dicunt has oblationes ſuſcipiendas non eſſe in caſibus prohibitis; ergo intelligenda ſunt illa Iura, non ſolum de voluntariis, ſed etiam de neceſſariis oblationibus.

11.
An prohibitio ſit ſolùm ad oblationes neceſſarias, vel etiã ad ſpontaneas.
Gloſ.
Hugo.
Archi.
Turrec.

Mihi ergo breuiter videtur, nullas oblationes, etiam neceſſarias aliquo ex dictis modis recipiendas eſſe ab his peccatoribus in Eccleſia, ad altare; vel in publica oblatione, ad manum Sacerdotis. Nam hoc abſolutè, & ſine reſtrictione prohibent dicta Iura, nec æſtimant inconueniens, quod Eccleſia tunc priuetur illo temporali commodo in deteſtationem talis delicti, & ad confuſionem, & humiliationem talis peccatoris; ad quos fines parum refert, quòd talis oblatio voluntaria ſit, vel neceſſaria; & hoc modo, neque Primitiæ à talibus recipiendæ ſunt per modum

12.
Sententia Auctoris.

dum ſacrarum oblationum, quæ ſuo modo offeruntur immediatè in Dei cultum. Nihilominùs verò res ipſæ, ſi aliàs ſint debitæ in ſuſtentationem miniſtrorum, poſſunt alio modo priuatim tradi, vel exigi; quia hoc non eſt prohibitum, vt dixi, & ratio Iuſtitiæ, id per ſe poſtulat. Item hoc modo exigi poſſunt primitiæ, ſicut & decimæ, & quoad hoc, eadem eſt ratio de oblationibus neceſſariis ad ſuſtentationem miniſtrorum; quia illæ, per ſe primò debentur miniſtris, & modus offerendi illas in Miſſa, vel Eccleſia, accidentarius eſt illi fini. Confirmatur hoc ex cap. *Quanto* de vſuris, vbi dicitur, etiam Iudæos compelli poſſe ad ſoluendum valorem oblationum, vel penſionum, quas accipere ſolebat Eccleſia à domibus vel terris, priuſquam ad Iudæos deueniſſent, de quo vide Sylueſtrum ſupra num. 8. Addo tandem, quando obligatio non naſcitur ex ſimili iure Eccleſiæ, neque ex indigentia miniſtrorum, ſed ex pura conſuetudine, recipi quidem poſſe valorem illum, ſi extra actionem ſacram datur, non tamen poſſe exigi, vt alio modo detur, quia conſuetudo non obligat, niſi ad dandum tali modo, loco, & tempore. & ideò ſi tunc Eccleſia illas recipere non vult, peccator non obligatur, aliter illas offerre.

Cap. *Quanto.*

Sylueſt.

15\. Vt oblationes non accipiantur, an expectanda ſit condemnatio.

Tandem, interrogari poteſt, an miniſtri altaris teneantur, has oblationes non accipere ab his peccatoribus, eo ipſo, quòd peccatum de facto notum eſt, ante condemnationem, vel etiam ante declarationem per ſententiam; Ratio dubij eſſe poteſt, quia dicta Gloſſa nihil aliud requirit, niſi vt delictum ſit notorium, id eſt, facto ipſo publicum, & eam videntur approbare cæteri Doctores, vnde non requirunt condemnationem, vel ſententiam. In contrarium verò eſt; quia (vt ſupponitur) hæc prohibitio non fit ratione ſcandali, nec quia ipſa oblatio, vel receptio eius mala ſit: ſed ſolùm in pœnam, ac pœna non eſt executioni mandanda ante ſententiam, vel præceptum iudicis, ſeu ſuperioris; ergo eadem regula, in præſenti, ſeruanda eſt. Vnde Auguſt. in dicto cap. *Miror*, ſpecialiter dicit, *oblatio vero domus tuæ, à clericis ne recipiatur, iniũxi*, vel, *interdixi*; quia videlicet, ſine ipſius præcepto, vel iudicio, non poterant miniſtri Eccleſiæ, alterius oblationem non recipere, ſeu illum ab oblatione excludere. Confirmatur, ac declaratur; Quia hæc eſt veluti excommunicatio quædam partialis, quia eſt priuatio cuiuſdam Eccleſiaſticæ communicationis; ergo non incurritur ipſo facto, niſi in ipſa lege exprimatur.

Auguſt.

14\. Vera ſententia.

Circa rem hanc conſiderandum occurrit, duobus modis poſſe hanc pœnam, ſeu prohibitionem imponi: Primò, ex parte ipſius peccatoris, vt quando illi præcipitur, ne offerat, ſicut fit in dicto cap. *De viro*, & dicto cap. *Tenorem*, & dicto cap. *Eos quos*. Secundò, fit prohibitio ex parte miniſtrorum Eccleſiæ, interdicendo eis, ne talium peccatorum oblationes recipiant, vt fit in dicto cap. *Miror*, & in dicto cap. *Oblationes*, & in dicto Concilio Laodiceno. Quando fit prohibitio priori modo, ſine dubio non obligat peccatorem, vt ipſe ab oblatione abſtineat, donec per Eccleſiaſticum Paſtorem arceatur, niſi vbi lex aliud diſpoſuerit, verbis ſatis expreſſis, quod in decretis citatis ex iure communi factum non inuenio, & hoc mihi ſatis probant rationes poſteriori loco facta. Et tunc, conſequenti ratione, non tenentur Eccleſiæ miniſtri, oblationes tales non recipere, donec offerens per ſententiam ſuperioris damnatus ſit, vel declaratus, iuxta legis exigentiam, vel donec ipſis à ſuperiori Prælato præcipiatur. Quia nulla lege directè eis prohibetur receptio talium oblationum, vt ſupponitur, nec etiam conſequenter; cum alteri non ſit prohita donatio; & alioqui talis receptio, per ſe, & naturâ ſuâ, mala non eſt, vt conſtat. At vero, quando prohibitio fit directè ipſis clericis, ne talium hominum obligationes recipiant; tunc non videtur neceſſaria ſententia, ſed ſufficit, delictum eſſe publicum, quia illud præceptum, licèt redundet in pœnam peccatoris, reſpectu eorum, quibus directè imponitur, nõ eſt pœnale, ſed directiuum, & ita eos obligat ante omnem ſententiam, & ideò ſatis eſt, quòd materia præcepti ſupponatur. Oportet tamen, factum eſſe notorium, & publicum, quia ſeparatio illa, & quaſi denegatio illius Eccleſiaſticæ communicationis, publica eſt, & ſcandalum poſſet generare, niſi delictum eſſet publicum, & in hoc caſu loquuntur Gloſſa, & Doctores allegati.

Cap. *De viro.* Ca. *Tenorem.* Ca. *Eos quos.* Cap. *Miror.* Cap. *Oblationes.* *Concil. Laod.*

CAPVT IV.

Quibus perſonis, & de quibus rebus, faciendæ ſint oblationes.

1\. Conditiones requiſitæ ex parte illius, cui fiunt oblationes.

DIximus de conditionibus requiſitis ex parte offerentis: ſequitur, vt dicamus de eo, cui debent huiuſmodi oblationes fieri, & de qua materia fieri debeant. In priori puncto, breuiter conſiderandum eſt, oblationes has, principaliter offerri Deo, & ſecundariò, miniſtris eius, ſed non omnes eodem modo. Dupliciter enim poteſt aliquid offerri Deo principaliter, ſcilicet; vt quod, & vt quo (vt præciſis, & Scholaſticis verbis rem explicem;) interdum enim Deus ipſe eſt perſona, cui directè, & proximè res offertur, quo modo ſacrificium dicitur offerri ſoli Deo, aliquando, non Deus, ſed homo eſt, cui directè, & proximè res aliqua donatur; ratio autem, propter quàm proximè donatur, eſt ipſe Deus, ſeu cultus eius, vt per talem donationem conſeruari, ſeu promoueri poſſit; & ſic decimæ dicuntur offerri Deo, licèt proximè miniſtris eius dentur. Oblationes ergò, ſunt veluti mediæ, inter ſacrificium, & decimas; vnde vtroque modo fieri poſſunt, vt ſæpiùs dictum eſt; aliquando enim Deo ipſi immediatè offeruntur, ita vt proprium cultum eius immediatè contineant; & tunc, ex parte eius, cui offeruntur, conueniunt cum ſacrificio, vt c. 3. declaraui. Huiuſmodi ergo oblatio, ex parte eius, cui directè offertur, ſolùm requirit, vt ſit verus Deus, quia fit in recognitionem ſupremi dominij, & offertur quaſi tributum ſoli Deo debitum.

Ille, cui fit oblatio, debet eſſe verus Deus.

2\. Aliquando immediatè fit homini, ſed ratio offerendi eſt Deus.

Aliquando verò fiunt oblationes directè, & immediatè hominibus, & tunc, vt oblatio ſit religioſa (de qua ſola nunc loquimur) oportet, vt ratio offerendi & donandi proxima, ſit Deus, ac diuinus honor, & cultus; & hoc modo, pertinent ad oblationes multa, quæ ipſis ſacerdotibus ſponte donantur, vt ad Diuinum cultum nutriantur, & ſuſtententur, & ſic, etiam ad oblationes pertinent ea, quæ ad ornatum, vel miniſterium ſacrum, templis donantur In his ergo oblationibus, ex parte eius, cui donatio fit proximè, & vt quod; poſtulatur vt ſit Clericus, ſeu Dei miniſter in ſpiritualibus; vel perſona ad Diuinum cultum aliquo modo deputata, quia aliàs, oblatio non eſſet religioſa, nec ad cultum Dei pertineret.

3\. Ius ad oblationes, eſt Eccleſiaſticũ & ad clericos pertinens.

Atque hinc conſtat, ius ad huiuſmodi oblationes, ſeu ad res, quæ offeruntur, Eccleſiaſticum eſſe, & ſpirituale, & quodammodo diuinum; ideóque ſolis Clericis, & Eccleſiaſticis perſonis conuenire poſſe, vt declarat Damaſus, in capit. vltim. 10. q. 1. Et idem ſumitur, ex duobus antecedentibus capitulis, & ex cap. 1. & cap. *Perueniet*, 16. quæſt. 7. Idem tradit D. Thom. 22. quæſt. 86. art. 2. Alenſ. 3. part. quæſt. 53. mem. 2. & omnes. Et ratio eſt, quia miniſterium Diuini cultus, & cura eius, & ſalutis animarum,

Damaſ. Ca. 1. C. *Perueniet.* *D. Thom.* *Alenſis.* Ratio concluſionis.

rum, ad ſolos Sacerdotes, & Eccleſiaſticos, per ſe pertinet, & ideò ad illos etiam pertinent omnia, quæ in diuinum cultum offeruntur: non tamen eodem modo, ſed quædam, vt illorum vſui cedant, in eorúmque ſuſtentationem conſumantur: quædam, vt diuino cultui dicata maneant, & in eum finem conſeruentur ſub cura, & diſpoſitione miniſtrorum Dei: quædam verò, vt in eodem diuino cultu, vel eleemoſynis pauperum conſumantur, iuxta varia genera oblationum, & intentionem offerentium. Et in hoc ſeſu, dixit Diuus Thomas ſupra, *Oblationes pertinere ad Clericos, vel, vt in ſuos vſus eas conuertant, vel vt eas fideliter diſpenſent.* An verò acquirant earũ dominium, vel ſolùm ius vtendi, ac diſpenſandi, quæſtio generalis eſt de omnibus reditibus Eccleſiaſticis, ac Decimarum, & Primitiarum; de qua alio loco, vbi de beneficiis Eccleſiaſticis tractabimus, diſſeremus. Nunc ſolùm aduertendum eſt, quòd licèt ius oblationum, ſit proprium Clericorum, res tamen ipſæ oblatæ, præſertim mobiles, ſi conſecratæ non ſint, poſſunt in Laicorum vſum conuerti, per donationem, vel alium iuſtum contractum, quia nec res illæ in ſe ſacræ ſunt, nec aliquo iure eſt prohibitum; ſecus verò eſt, poſt conſecrationem talis rei, vt D. Thomas notauit ex Damaſo in ca. *Hanc conſuetudinem.* 10. quæſtione 1.

D. Thom.

19. Sed quæres, an Monachi, ſeu Religioſi, ſint capaces oblationum. Reſpondet D. Thomas dicto art. 2. ad 2. Religioſos tribus modis poſſe oblationes accipere, vel de illis participare, Primò, vt pauperes, per diſpenſationem ſacerdotum. Secundò, ſi ſint miniſtri altaris, poſſunt recipere voluntarias oblationes. Tertiò, ſi annexam habeant animarum curam, ſeu Parochiam; tunc etiam oblationes debitas accipiunt, Vnde videtur fieri, vt Religioſi, quà Religioſi ſunt, non recipiant oblationes. Nam in primo modo, recipiunt vt pauperes, & ad illum effectum accidentarium eſt, quod ſint pauperes voruntarij, vel neceſſarij: Præterquam quòd non recipiunt proprium ius decimarum, ſed vſum: Secundo autem modo recipiunt oblationes, non vt religioſi, ſed vt miniſtri altaris; vnde ſi exerceant idem miniſterium, non ex profeſſione Religioſa, ſed ex deuotione, poterunt etiam ſpontaneas oblationes recipere. Addo etiam, ſecundum iſtum modum, non poſſe dici habere ius oblationum, ſed capacitatem. Hanc verò, etiam habere poſſunt omnes perſonæ, peculariter deputatæ diuino cultui, & orationi, poteſt enim intuitu diuini cultus, aliquid eis ſponte offerri, habebítque veram rationem ſpontaneæ oblationis: In tertio verò modo Religioſi ſubeunt vicem Parochorum, & ideò proprium ius oblationum participare poſſunt, ſicut etiam recipere poſſunt decimas, vt infra videbimus.

Tribus modis ſunt Religioſi oblationem capaces.

20. Tractari etiam hic poteſt, an poſſit conſuetudine introduci, vt in aliquo feſto, & diuino officio, Clerici aliquid tribuant Laicis; vt, verbi gratia, in die feſto Purificationis, cereos albos, vel quid ſimile. Hoc attigit Freder. Senen. conſ. 155. & affirmat, poſſe valere talem conſuetudinem. Sequitur Roſel. Ver. *Decima*, Additio ad Abbat. cap. 1. de conſuet. num. 2. Greg. Lopez in lib. 15. Tit. 17. part. 1. Illam verò Frederici reſolutionem improbat Sylueſter; Ver. *Decima*, num. 7. & in eandem partem inclinat Gutierrez, referens Menochium lib. 2. quæſt. Canonic. cap. 21. numer. 156. Sed profectò, non eſt talis conſuetudo per ſe, & intrinſecè irrationabilis, vt præualere non poſſit, quia non fit eo titulo, vt Eccleſia ſoluat tributum Laicis, neque vt eis offerat, loco Dei: ſed eſt donatio quædam cuiuſdam rei ſacræ, qua fideles iuuentur, & excitentur ad deuotionem. Vnde falſum

An poſſit cõſuetudo introduci vt clerici aliquid dent laicis.
Freder. Sen.
Roſel.
Greg. Lopez.
Syluest.
Gutier.
Menochi.

A eſt, quod Silueſter ait, per illam conſuetudinem, ſubiici Eccleſiam Laicis, non enim ita eſt, ſed potius ſe oſtendit matrem erga illos. Sicut ſacerdos, dando aliis Euchariſtiam, non ſe illis ſubiicit. Deinde, hac largitione non multùm grauatur Eccleſia. Sed ait Silueſter, licet vna candela non ſit grauamen, dare tamen multas, eſſe grauamen notabile. Dico tamen, in hoc rationem eſſe habendam, & multitudinis populi, & facultatis Eccleſiæ, vt non nimium grauetur, vel per eiuſdem populi oblationes iuuetur; in quo, iudicio paſtoris Eccleſiæ ſtandum eſt, qui hoc modo poteſt conſuetudinem temperare, & alia etiam incommoda cauere, quæ cum accidentaria ſint, non conſiderantur.

21. Vltimò dicendum ſupereſt de conditionibus rei B oblatæ, de qua re egit D. Thom. dicta quæſt. 86. art. 3. Ex cuius doctrina breuiter dicendum eſt, aliter loquendum eſſe de oblatione, quæ fit ex debito, & aliter de illa, quæ ſponte fit: Nam quando oblatio fit ex debito, oportet vt res oblata correſpondeat debito, id eſt, vt talis ſit, qualis debetur; vt, verbi gratia, ſi debeatur oblatio ex voto, vt talis offeratur, qualis neceſſaria ſit, ac ſufficiat ad implendum integrè votum: Si verò debeatur ex conſuetudine, aut Superioris præcepto, eas conditiones habeat, quas habet conſuetudo, vel præceptum poſtulat. Ratio clara eſt, quia aliàs, non ſatisfit obligationi. Sed quid, ſi obligatio cadat in rem abſolute dictam? nunquid ſatisfaciet quis, offerendo quancunque rem talis ſpeciei, etiam vilem, vel infimam; vel tenebitur C optimam offerre, vt, verbi gratia, ſi lex præcipiat offerre oleum, ſatisfaciet ne, offerendo quodcúmque, etiam viliſſimum, vel quale oportebit offerre? Idem de vino, & quacunque alia re ſimili, interrgari poteſt, & in materia voti, & ſimilibus, eadem quæſtio locum habet. Ad quod reſpondendum eſt, quando ex verbis legis, aut voti, aut intentione vouentis, huiuſmodi circunſtantiæ, rei offerendæ, determinatæ non ſunt, tunc in primis conſiderandas eſſe circunſtantias, & præſertim finem, propter quem res offertur, nam ex illis, ſæpe determinari poterit qualitas, quæ in re oblata poſtulatur: Si verò, nec ex his circunſtantiis ſatis colligi poteſt, arbitraria res eſt, & prudentis iudicio definienda; ſemper tamen cauenda eſt fraus, dolus, & ne aliquid contra reuerentiam, D Deo debitam committatur, iuxta illud Malach. 1. *Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculũ* (ſupple integrum & ſine vitio) *& votũ faciens, immolat debile Domino, quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meũ horribile in gentibus.* Itaque, quãdo obligatio ſimpliciter eſt de offerenda tali re, ſaltem intelligi debet de re ſana, & integra, & vſui ſacro accommodata, & illam offerens ſatisfaciet obligationi ſuæ; ſi autem optimum obtulerit, melius faciet.

De cõditionibus rei oblatæ.
D. Thom.
Qualis res offerenda quãdo obligatio eſt de re abſolutè.
Expeditur quæſtio.
Malach. 1.

22. At verò quando oblatio eſt ſpontanea, tunc, ex parte rei oblatæ nulla ſpecialis conditio requiritur, quaſi poſitiuè (vt ſic dicam) præter illam ſupra inſinuatam; quod ſcilicet ſit de bonis propriis, & non de alienis, propriis (inquam) vel quoad dominium E vel ſaltem quoad diſpenſationem, & vſum, ſaltem ex licentia veri Domini, ita vt oblatio ſine alicuius iniuria fiat. Quantitas verò rei offerendæ, ordinariè in oblationibus ſpontaneis arbitraria eſt, vt D. Thom. & omnes notant, licèt conſuetudine poſſit interdum etiam quantitas præſcribi, vt ſuprà notatum eſt. Dico autem, non requiri ſpecialem conditionem poſitiuam, quia generatim, ſeu negatiuè obſeruare oportet, vt res oblata non habeat conditionem aliquam non decentem ad diuinum cultum. Qua ratione apud Malachiam dicto cap. 1. ſimpliciter

Qualis res offerenda, in oblatione, ſpontanea.
D. Thom.
Malach. 1.

pliciter dicitur eſſe malum, offerre Deo claudum, aut cæcum, quia, ex natura rei, videtur eſſe contra reuerentiam Deo debitam; vel quia, eius Maieſtas videtur contemptui haberi; vel quia, per talem oblationem, non rectè ſignificatur perfectio Dei, in efficiendis ſuis operibus. Regulariter autem, & ſecluſo contemptu, & ſcandalo, non videtur hoc peccatum graue, etiam, ſi ex auaritia, vel negligentia procedat; quia oblatio eſt ſpontanea, & defectus rei oblatæ non eſt ſimpliciter contra ſubſtantiam oblationis, vt ſupponitur; ſed contra perfectionem eius; & licèt aliquam indecentiam includat, regulariter leuis eſt: vt ſi quis, ad offerendum in Eccleſia, & maximè in ſacrificio, vile triticum, aut vinum eligat; ſi verò eligeret iam corruptum, vt vinum, factum acetum, grauis eſſet culpa, quia eſſet contra ſubſtantiam oblationis.

CAPVT VIII.

De precepto ſoluendi primitias.

1. Quid ſint Primitiæ.

D.Thom. *Alex.* *Deut. 6.* *Hoſtienſ.* *Raimund.*

PRimitiæ ſub oblationibus continentur; habent tamen ſpecialem quandam rationem, & obligationem, & ideò, aliquid de illis in particulari dicendum eſt, cum D. Thom. dicta quæſt. 86. art.4. Alexand. 3. part. quæſt. 52. Primitiæ igitur, dicuntur primi fructus frugum, terræ, vt ex Deut. 6. colligitur. Addit Hoſtienſ. in Sum. Raimund. & alij, eſſe primam partem fructuum Domino offerendam; Sed non oportet hanc poſteriorem particulam addere: quia, nec ex vi vocis ſignificatur, nec pertinet ad rationem Primitiarum. Non enim ideò Primitiæ ſunt, quia Domino ſunt offerendæ; ſed potiùs, quia ſunt Primitiæ, id eſt, primi fructus frugum: ideò præcipiuntur Deo offerri.

Primitiæ an ſint primi fructus, an meliores.

Poteſt autem dici fructus primus; vel origine, ſeu tempore, quia priùs matureſcit, & ante alios colligitur; vel dignitate, quia eſt cæteris melior, aut pinguior. Interrogari ergo poteſt, an Primitiæ dicantur primi fructus tempore, vel bonitate, id eſt, optimi. Nam in modo loquendi Scripturæ videtur eſſe in hoc aliqua ambiguitas; nam Numer. 18. ſic dicitur, *Primitias, quas vouerint, & obtulerint filij Iſrael, tibi dedi.* &c. Quæ autem iſtæ Primitiæ, ita explicatur: *Omnem medullam olei, vini, ac frumenti, quicquid offerunt Primitiarum tibi dedi.* Vbi medulla vocatur, id quod eſt optimum; & hoc ipſum, nomine Primitiarum, ſignificatur.

Mum. 28.

1. 2. Solutio q. *Abulenſ.*

Dicendum tamen eſt, licèt nomen Primitiarum varium ſit, & multiplex in Scriptura, vt latè tractat Abulenſ. in cap. 23. Matth. à quæſt. 209. & Exod. 25. Num. 18. & ſæpè aliàs: Nihilominùs vt ſignificat materiam propriam illius præcepti de Primitiis quotannis ſoluendis, non à dignitate, ſed ab ordine temporis ſumptum eſt, id eſt, non optimos, fructus, ſed primos ſignificat. Ita enim explicatur ſtatim in eodem cap. 18. Num. *Vniuerſa frugùm initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vſus tuos.* Et infrà: *Quicquid primum erumpit de vulua, &c.* Itaque, ſicut primogenita dicuntur, primi fœtus animalium, etiamſi optima non ſint; ita Primitiæ, ſecundùm ordinem originis conſiderantur, non ſecundùm bonitatis gradum. Denique, in præceptis tradendis, vox in propria ſignificatione accipitur; Primitiarum autem vox propriè ſignificat primos in origine fructus; aliæ verò ſignificationes, Metaphoricæ ſunt. Et conuerſo autem ijdem Primitiarum fructus, per quandam Metaphoram, vocantur medulla; vel quia multum ſolent æſtimari; vel quia ordinariè ſolent eſſe præcipui, vel vt tales reputari. Et hoc ſignificauit D. Thom. dicta quæſt. 86. art.

Num. 18. *D. Thom.*

A 4. infrà verò, aliam expoſitionem trademus. Circa hoc ergo Primitiarum præceptum; primò videndum eſt, quid ius naturæ ſtatuat; deinde, quid fuerit in veteri lege præceptum; ac tandem, quid in lege noua obſeruandum ſit.

3. Aliqui dicũt eſſe primitias de iure diuino naturali.

Circa primum; aliqui exiſtimant, præceptum offerendi Deo primitias factum naturale eſſe, ac ſubinde, pertinere ad ius diuinum morale: Quod videntur ſentire multi ex auctoribus, qui dicunt, præceptum de ſoluendis Decimis, eſſe de iure naturali, quos ſeq. cap. referemus: Nam eodem fere modo loquuntur de præcepto Primitiarum, nam Primitiæ, eodem modo cenſetur debitæ, quo Decimæ, iuxta Gloſſam in §. B *Hic ita* verſ. *Et Primitias* poſt cap. 1. 13. quæſt. 1. ex cap. *Reuertimini* 16. quæſt. 1. Et hoc videtur tenetur Andr. Hiſpan. tract. de Decim. quæſt. 8. quem ſequitur Rebuf. tract. de Decim. quæſt. 1. nu. 21. Dicunt enim, non valere conſuetudinem, contra præceptum de ſoluendis Primitiis, quia eſt contra gratitudinem, & honorem Deo debitum. Et poteſt hæc ſententia ſuaderi ex vſu antiquiſſimo honorandi Deum, Primitias frugum, vel cum proportiones primogenita pecorum ei offerendo: ſicut de Abel legitur, Geneſ. 4. obtuliſſe *Domino de primogenitis gregis ſui*, & Plinius, libro 18. c. 2. refert, Romanos olim non priùs deguſtaſſe nouas fruges, vel vina, quàm Sacerdotes Primitias libaſſent, & multa ſimilia, ex antiquitate, refert Alex. ab Alex. lib. 5. Genial. cap. 18. Tiraquel. de primogen. in Præfat. num 65.

Gloſſ. Cap. 1. Ca. *Reuertimini.* *And. Hiſpan.* *Rebuf.* *Geneſ. 4.* *Plin.* *Alex.* *Tiraquel.*

4. Tria in primitiis conſideranda.

C Sed hæc ſententia, ſi de proprio præcepto intelligatur, probabilis non eſt. Tria enim in Primitiis, diſtingui poſſunt. Vnum eſt, quod aliqua pars fructuum Deo in recognitionem beneficij, offeratur; Secundum eſt, vt illa pars ſit primorum fructuum. Tertium, vt ſit in tanta quantitate. Quoad hoc tertium. omnes fatentur, nihil eſſe determinatum, de iure naturali, in ſolutione Primitiarum; imò nec de iure poſitiuo diuino, aut humano id definitum eſt; ſed arbitrio offerentium relinquitur, vel conſuetudine ioterdum determinatur, vt videbimus. Vnde in hoc differunt Primitiæ à Decimis, quòd Decima in rigore ſumpta, dicit certam partem aliquotam fructuum, vt vox ipſa præ ſe fert: Primitiarum verò præceptum non dicit partem certæ quantitatis, etiam D proportionalis, ſed abſolutè primam partem fructuum. De ſecundo etiam manifeſtum eſt, nullum eſſe præceptum naturalis iuris obligans ad colendum Deum, per oblationem primorum fructuum, vt rectè docuit D.Thom. dicto art.4. quem omnes ſequuntur, & Henric. Boic. in capit. 1. de Decimis. Et fatetur etiam Rebuf. ſuprà numer. 22. vbi hac ratione dicit Primitiarum præceptum in lege veteri non fuiſſe morale, ſed iudiciale. Ac denique eſt communis, & certa ſententia? Quia nulla ratio naturalis dictat eſſe ad honeſtatem morum neceſſarium, offerre Deo Primos fructus; quia aliis modis, & oblationibus poteſt coli Deus, & oſtendi gratitudo ad ipſum, quantum ſatis ſit, ad non peccandum, vt ex dictis in cap. 3. apertè conſtat, & ampliùs ſtatim E declarabitur.

D. Thom. *Henr. Boic.* *Rebuf.*

5. Quo modo primitiæ dicãtur de iure naturali.

D. Thom. *Caietan.* *Anton.* *Didac. Per.* *Abulenſ.* *D. Thom.*

De Tertio verò, ait D. Thom. ſupra. *Pertinere ad ius naturale, vt homo de rebus ſuis, aliquid Deo exhibeat, in eius honorem.* Et ſequitur Caiet. ibi & Anton. 2. p. tit. 4, cap. 2. §. 3. & latè Didac. Per. in lib. 1. ordinat. tit. 5. li. 1. Et in re conſentit Abulenſ. Matth. 23. q. 221. Nam fatetur de iure naturali eſſe; vt aliud detur Deo, in recognitionem; vnde ſine cauſa reprobat D.Thom. ſententiam, cum re vera nihil aliud dicat. Veruntamen etiam illud dictum D.Thom. explicandum eſt, iuxta dicta in cap. 3. dici de iure naturali; non quia ſit de abſoluto præcepto legis naturalis, cum præceptū naturale colendi

colendi Deum, poſſit aliis modis impleri, ſi omnis determinatio iuris poſitiui excludatur: Sed dicitur pertinere ad ius naturale, quia habet quandam honeſtatem, & congruentiam moralem, valde conſentaneam naturali rationi, & quia ipſa natura valde inclinat ad hunc modum colendi Deum, & recognoſcendi eum, vt ſupremum benefactorem, & auctorem bonorum fructuum.

6. *Obiectionibus impugnatur.* Occurrit vero ſtatim obiectio: Quia hoc modo etiam Primitiarum oblatio eſt de Iure naturali, quia, etiam in oblatione primorum fructuum, eſt peculiaris congruitas, & aptitudo ad ſignificandum gratum animum ad Deum, tanquam ad primum auctorem omnium fructuum, & maximum benefactorem, & ſupremum dominum, cuius eſt terra, & plenitudo eius. Item inter homines eſt peculiare ſignum beneuolentiæ, donare amico primos fructus arboris, & ſi id fiat ab Inferiori, reſpectu Superioris, eſt ſignum peculiaris reuerentiæ; & hoc fit dictante, & inclinante natura; ergo, in dicto ſenſu, dici poteſt de iure naturali; ergo idem à fortiori verum eſt, de oblatione Primitiarum facta Deo. Denique hoc oſtēdit antiquitas huius conſuetudinis, etiam inter Gentiles, vt diximus. *Satisfit.* Reſpondeo, hæc argumenta probare locutionem illam, in bono ſenſu expoſitam poſſe, vt veram admitti; nimirum, oblationem Primitiarum, etiam quoad eam circunſtantiam, ſcilicet, vt de primis fructibus ſoluatur tributum, eſſe de iure naturæ, non vt ſimpliciter neceſſarium, ſed vt honeſtum, congruum, & conforme naturali dictamini, & propenſioni. Neque hoc negat *D. Thom.* D. Thomas; nam in eodem art. ſolut. ad 1. ait, huiuſmodi oblationem Primitiarum, eſſe retentam in lege gratiæ, quia eſt ſecundum dictamen rationis naturalis. Inter has ergo circunſtantias ſolùm poteſt differentia hæc conſtitui, quòd offerre aliquam partem fructuum, abſtrahendo à prima, vel alia qualibet, generalius quidem eſt, & ideò immediatiùs dictatur à ratione naturali, & moralem quandam neceſſitatem, ſeu congruentiam habere videtur maiorem, quam oblatio ex Primitiis fructuum.

7. *Caiet. An primitiæ prout à ſacrificio diſtinguuntur ſint de iure naturæ.* Interrogat autem Caietan. in dicto art. an oblatio Primitiarum, vel alicuius partis fructuum, intelligatur eſſe hoc modo de iure naturæ, etiam vt eſt diſtincta à ſacrificio, vel ſolùm, vt in ipſo ſacrificio fieri, & includi poteſt; & reſpondet, intelligendum id eſſe de tali oblatione, vt diſtincta à ſacrificio; quia in hoc ſenſu, de illa tractat D. Thom. & in alio ſenſu, nihil ſuo diſcurſu conficeret. Addit tamen Caieta. ſacrificium, eſſe quaſi per ſe de iure naturali; oblationem verò Primitiarum, vt diſtinctam à ſacrificio, ſolùm eſſe de iure naturali, ſuppoſitâ indigentiâ miniſtrorum. Sed dico: in rigore iuris naturalis ſtando, vnica oblatione ſacrificij, ſatisfieri poſſe rationi naturali, dictanti; Deo eſſe offerendam aliquam partem fructuum, etiam primam, in recognitionem dominij, & beneficiorum eius; ſiue intelligatur hoc dictari, vt neceſſarium; ſiue, vt congruum, & conſentaneum rationi naturali. Patet, quia Primitiæ directè, & proximè Deo ipſi offeruntur, in cultum & honorem, & non miniſtris eius: licèt conſequenter ad vſus eorum applicari ſoleant, quod ſanè pendet ex inſtitutione: nam poſſent etiam pauperibus applicari, vel permanenter conſeruari, aut ſuſpendi in ſignum honoris, donec per ſeſe conſumerentur, & perirent. In quo differunt Primitiæ à Decimis, quæ directè, & proximè miniſtris ſoluuntur, & conueniunt cum ſacrificio ex ſententia eiuſdem D. Thom. & omnium. Ergo Primitiæ fructuum poſſunt ſimul & Deo offerri, & in oblatione ipſa aliquid ſacrum circa ipſas exerceri; ergo illâ vnicâ actione, poſſet in rigore ſatisfieri & cultui ſacrificandi, & recognitioni Diuini beneficij, per oblationem Primitiarum: Non enim eſt de ratione huius recognitionis, vt oblatio Primitiarum ſimplex ſit, & ſine aliqua conſecratione, quin potiùs quò actio fuerit magis ſacra, eò aptior erit ad gratias Deo agendas.

8. *Obligationi Primitiarum ſacrificij per vnam actionem poſſe ſatisfieri.* Nec etiam eſt neceſſarium, vt Primitiæ Deo oblatæ ſaluæ conſeruentur, ſed poſſint comburi, vel alio modo conſumi in Dei honorem; non enim offeruntur Deo, quia illis egeat; ſed ſolùm in ſignum reuerentiæ, & gratitudinis. Et quòd cedant, vel cedere poſſint in vſum miniſtrorum, eſt per accidens; nam ex Decimis, vel aliunde poſſent ſuſtentari. Nec denique obſtat, quod ſacrificium, & Primitiæ ſub diuerſis rationibus, offerri Deo videantur: ſacrificium enim Dei majeſtatem, & excellentiam ſecundùm ſe reſpicit, & proteſtatur; oblatio autem Primitiarum, ipſius beneficentiam, & ſingularem prouidentiam recognoſcit: Nam licèt hoc ita ſit, vtrunque poteſt eâdem oblatione ſacrâ ſignificari; illud, quatenus in Dei honorem res conſumitur; hoc verò, quatenus materia ipſa oblata, ex primis terræ fructibus, ad Deũ honorandum offertur. Atque hoc modo vtrique rationi, & obligationi ſatisfecit Abel, offerendo Deo primogenitos gregis ſui, & illos mactando, & ſacrificando. Et idem intelligi poteſt in oblatione Cain, ex fructibus terræ; potuit enim eſſe ex prima parte fructuum, & per modum ſacrificij comburi. Et in lege veteri oblatio Primitiarum non fiebat ſine aliquo genere ſacrificationis, vt mox dicemus. Et in noſtro Diuino Sacrificio, etiam offerimus Deo Primitias omnium beneficiorum Dei, quia Chriſtum offerimus, qui eſt Primogenitus mortuorum, & Primitiæ reſurgentium, & primus prædeſtinatus, in gloriam noſtram.

9. *Oblationem primitiarum diſtinctam à ſacrificio fieri, conſentaneum eſt iuri naturæ.* Nihilominùs tamen dicendum etiam eſt, conſentaneum eſſe iuri naturali, vt præter ſacrificium proprium offerantur Deo Primitiæ, oblatione diſtincta, etiam ſine indigentia miniſtrorum. Declaratur, & probatur? quia non dicitur hoc eſſe de iure naturali, quia præceptum illo iure, ſed quia ratio naturalis ad id inclinat, dictando eſſe honeſtum, & congruum, vt iam explicatum eſt. At ratio naturalis inclinat ad colendum Deum, non tantùm vno modo, ſed multiplici; non tantùm corde, ſed etiam ore; nec tantùm ore, ſed etiam geſtibus corporis; neque his ſolùm, ſed etiã aliis actionibus, & rebus externis; ergo cum ſacrificatio, & oblatio Primitiarum, ad diuerſos fines ordinentur, ſatis conſentaneum rationi eſt, vt rebus, & ſignis, ſeu oblationibus diuerſis fiant. Nec eſſet ridiculum (vt Caiet. obiicit) offerre Deo ſimpliciter Primitias, etiam ſine indigentia miniſtrorum, tum quia poſſent priùs ſimpliciter offerri in ſignum gratitudinis ad Deum, & poſteà ab ipſis offerentibus conſumi; non ita, vt conſumptio eſſet veluti pars actionis ſacræ, ſed ſolùm ad propriam ſuſtentationem; ſicut Dauid comedit de panibus propoſitionis: tum etiam, quia poſſent ſuſpendi in loco Deo dicato, vel in propria domo in ſignum, & memoriale permanens beneficiorũ Dei: ſicut nunc interdum, & ſpontanea pietate fieri videmus in floribus, & nonnullis primis fructibus. Et Hæc ſunt ſatis, de oblatione Primitiarum, ſtando in iure naturæ.

10. *De præcepto Primitiarum in lege veteri.* De tempore autem legis veteris, certum eſt ſæpiùs latum eſſe præceptum de Primitiis Deo offerendis. In quo præcepto, in primis continebatur quidquid ex vi legis naturalis deſiderari poterat, vt per ſe conſtat; addebantur autem plures circunſtantiæ, vel determinationes, quas ratio naturalis, vel non exigit, vel etiam non dictaret per ſe ſolam; ſed ex peculiaribus occaſionibus fuerunt illi populo, tempori, ac legi accommodatæ, ſecundùm ordinem diuinæ Sapientiæ. Nam in primis, præceptum fuit illi

illi

Exod. 13. *Exod. 23. & 34.* *Num. 28.* *Deut. 26.* *Aug.* *Abulenſ.* *Auguſt.* *Vatab.* *Deut. 26.*

illi populo, peculiari modo, offerre Deo primogenita. *Tam de hominibus, quam de iumentis.* Exod. 13. Quod fortaſſe ratio naturalis non aſſequeretur, præſertim quoad proprios filios; nec etiam fortè extenderetur ad primos fœtus omnium aliorum animalium, ſed ſatis eſſe crederet aliquos offerre, præſertim ex his pecudibus, quæ ad cibum, & veſtitum corporis humani maximè inſeruiunt. Deinde ampliatum eſt illud præceptum *Ad Primitias omnium frugum*, Exod. 23. 34. Num. 28. Deut. 26. Vnde Auguſt. lib. quæſt. in Num. q. 32. diſtinguit primitiuos fructus animalium, à Primitiis, quas dicit fuiſſe ex primis fructibus terræ iam collectis, nam in dictis locis, hæ vocantur *Primitiæ frugum terræ:* generaliùs tamen nomen *Primitiarum*, etiam primogenita animalium comprehendere poteſt. Addit verò Abulenſ. ſub nomine Primitiarũ, non fuiſſe comprehenſos, in veteri lege fructus arborum; nam ex primitiis fructuum arborum, ait, nihil erat debitum Deo; quod non ex Scriptura, ſed ſolùm ex quadam traditione Rabbinorum confirmat. Oppoſitum verò ſentit Auguſt. dicta q. 33. in Num. ibi, *Vel de arbore, vel de vite.* Et videtur planè colligi ex allegatis locis Scripturæ, in quibus ſic dicitur: *Primitias frugum terræ tuæ offeres.* Conſtat autem nomine frugum, etiam fructus arborum cõprehendi in omni proprietate latini ſermonis; vnde Vatabl. vertit, *Principium primitiuorum fructuum terræ tuæ inferes in domum Domini Dei tui;* at fructus arborum fructus ſunt terræ, vt notum eſt; non poteſt ergo illa limitatio admitti: maximè cum Deut. 26. addatur diſtributio *De cunctis frugibus terræ*, ſeu *cunctorum fructuum telluris.* Erat ergo materia huius præcepti, vniuerſalis de omnibus fructibus, qui ad ſuſtentationem corporis humani, deſeruire poterant.

11. Multiplex primitiarũ oblatio. *Auguſt.* *Leuit. 2.* *D.Thom.* *Leuit. 23.* *Deut. 26.*

Tertiò, non vna tantùm erat Primitiarum oblatio, ſed multiplex; vnde Auguſt. dict. q. 32. præter primogenita animalium, diſtinguit duplices Primitias frugum terræ: Quædam ſpecialiter offerebantur ex ipſis fructibus arborum, aut ſegetum ante generalẽ fructuum collectionem, aliæ verò ſoluebãtur de fructibus iam redactis ab agro. De prioribus Primitiis videtur eſſe ſermo Leuit. 2. cùm dicitur: *Si obtuleris munus Primitiarum tuarum Domino de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes iu morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino.* Et ex illo loco colligitur, illam non fuiſſe ſimplicem oblationem, ſed per modum ſacrificij, vt notat D.Thom. 1.2. q. 102. art. 3. ad 12. De eodem Primitiarum genere videtur fuiſſe manipulus ſpicarum, qui Leuit. 23. ferri præcipitur ad Sacerdotem tanquam Primitiæ meſſis in feſto Azimorum. Item panes etiam Primitiarum, qui offerebantur in Pentecoſte, vt ibidem habetur. At verò aliæ Primitiæ offerebantur, vel dabantur Sacerdotibus ex fructibus iam collectis, & congregatis in dolio, vel in area, aut alio ſimili loco, & de his Primitiis videtur ſpecialiter ſermo eſſe Deut. 26. cum dicitur: *Tolles de cunctis frugibus terræ, &c.* Quod fieri ſolitum fuiſſe in feſto Tabernaculorum, notat Abul.

12. Primitiarũ quantitas non certa. Vide Abul. *Hieron.* Ca. *De Decimis.*

Itaque ante Decimarum computationem, & exactionem aliquid pro Primitiis ſoluebatur, quod nõ erat in determinata quantitate taxatum, ſed pro arbitrio ſoluentium dabantur. Vſu autem receptum erat, vt ex fructibus terræ ad ſummum daretur pars quadrageſima, & ad minimum ſexageſima, vel inter hæc duo extrema pro voluntate offerentium, vt Hieronym. tradit Ezech. 45. & ex eo refertur in cap. 1. *De Decimis.* Addit verò Hieronymus, propter Sacerdotum auaritiam, & duram exactionem determinatam eſſe ibi ab Ezechiele propheta quantitatem offerendam in Primitiis, quod in lege prætermiſſum fuerat. Dices, quomodo poterant Primitiæ

A ex fructibus omnibus iam collectis deduci, cum illic iam non poſſet fieri diſtinctio inter primos, & cæteros fructus? Reſpondeo, vel tunc quantitatem aliquam fuiſſe ſolutam loco Primitiarum, etiamſi non fuiſſet prima, quæ collecta, vel maturata fuerat, vel debuiſſe eſſe primam partem, quæ ex tali cumulo extraheretur, vel certè tunc locum habet, vt ex optimis fructibus pars aliqua eligeretur, quæ pro Primitiis penderetur. Dubitationi ſatisfit.

Quartò habebat hæc Primitiarum oblatio peculiarem determinationem in illa lege ex parte cauſæ: Tum quia nõ tantùm offerebatur in recognitionem generalium beneficiorum Dei, qui & terram ipſam hominibus dedit, & fructus eius multiplicat, ſed ſpe- B cialiter in memoriam peculiarium beneficiorum illi populo collatorum, tam in liberatione de terra Ægypti, quàm in donatione terræ promiſſionis, vt ex allegatis locis cõſtat, præſertim Deut. 26. Tum etiam quia peculiariter applicatæ fuerunt Primitiæ Aaron, & filiis eius, Num. 18. Rationem autem illius applicationis reddit D.Thom. dicto art. 4. Quia Primitiæ ſingulariter offerebantur tanquam ſupremo benefactori, & quia Sacerdos eſt ſequeſter, & ſpecialis interceſſor ad Deum pro populo, ideo peculiariter, & in ſignum maioris dignitatis applicatæ fuerunt Sacerdotibus, Leuitis autem tanquam inferioribus Decimæ donatæ fuerunt, ipſi verò etiam Decimas Decimarum Sacerdotibus tribuebant, quæ nomine C etiam Primitiarum aliquando in Scriptura appellantur. Et hæc de veteribus Primitiis noſtræ intentioni ſufficiunt, alia legi poſſunt in Abulenſi, & aliis expoſitoribus veteris Teſtamenti. 13. Quæ cauſæ offerendi Primitias in lege veteri. *Deut. 26.* *Num. 18.* *D.Thom.* *Abulenſ.*

Vltimò ergo dicendum ſupereſt de tempore legis gratiæ. De quo, primò certum eſt latum eſſe in Eccleſia Chriſti præceptum aliquod ſoluendi Primitias Deo. Ita docent Theologi omnes, & Canoniſtæ, & Gloſſa ſuprà citata in cap. 13. qu. 2. Primitias æquiparat Decimis quoad præcepti obligationẽ, & idem tradit Gloſſa in cap. 1. de Decimis, ver. *In primitiis*, & colligitur ex Hieron. in eodem textu relato. Et hoc ad minimum affirmat Malach. 3. & refertur in cap. *Reuertimini*, 16. q. 1. idémque ſupponit Gregor. 7. in D cap. *Decimas*, 16. q. 7. & Orig. dicta Hom. 11. in Num. & Ambroſ. ſerm. 33. Fauent etiam Concil. Arelat. 3. c. 9. & Concil. Foroiul. c. 14. 14. In lege gratiæ eſt præceptum ſoluendi Primitias. *Gloſſ.* *Hieron.* *Malach. 3.* Cap. *Reuertimini.* *Gregor.* *Origen.* *Ambroſ.* *Conc. Arel.* *Conc. Foroiul.*

Secundò verò etiam eſt certum, hoc præceptum non durare in Eccleſia ex vi præcepti legis veteris, quia (vt oſtendimus) illud non fuit morale, ſeu naturale, ſed merè poſitiuum, ſiue iudiciale fuerit, ſiue (quod magis videtur) cæremoniale. At illa lex quoad vtraque præcepta ceſſauit, ita vt nec obſeruari poſſit ratione antiquæ obligationis, nec retineri, ſeu renouari quoad cæremonias, quæ ſpecialiter ad illum populum pertinebant. Vnde fit, vt ſolutio Primitiarum, quæ in noua lege retinetur, abſtrahat ab omni peculiari determinatione veteris legis, quia nõ præcipiuntur Primitiæ in recognitionẽ beneficiorum li- E berationis ex Ægypto, aut donationis terræ promiſſionis, ſed præcipuè ad Eccleſiæ ſumptus, & conſequenter in recognitionem quaſi naturalem beneficiorum Dei, & prouidentiæ ipſius. Nec determinatio quantitatis Primitiarum olim introducta modo ab Hieron. relato nunc durat, ſed omninò arbitraria eſt. Nec applicatio ſpecialis Sacerdotibus facta nunc retinetur, ſed indifferenter Primitiæ cum Decimis, Clericis, Eccleſiis, & pauperibus diſpenſantur. Denique hæc Primitiarum ſolutio non videtur nunc in Eccleſia retineri per modum propriæ oblationis, quæ directè, & proximè Deo fiat; ſed per modum tributi ad onera Eccleſiæ ſuſtentanda, quia vbicunque in Iure fit mentio Primitiarum, in hunc finem 15. Hoc præceptum non durat in Eccleſia ex vi legis veteris.

præcipuè inſtituta eſſe declaratur, eodem modo, quo Decimarum ſolutio, nec in Eccleſia eſt aliquis vſus aliter offerendi Primitias in templo, vel ad altare. Et ita omnia, quæ in illo præcepto veteri cæremonialia fuerunt, in lege noua ceſſarunt. Et conſequenter ſublata eſt illa multiplex Primitiarum oblatio, quia tota illa in cæremoniarum ritu fundabatur. Quamuis non propterea prohibitum ſit, quin manipulus ſpicarum, vel aliorum fructuum poſſit in Eccleſia offerri, vel ſuſpendi in ſignum gratitudinis, & gratiarum actionis, dummodo ex deuotione, non ex ritu legis id fiat, quia illud per ſe morale eſt, & nullum veſtigium ſuperſtitionis habet.

16. *Obligationem Primitiarum poſſe conſuetudine variari, & auferri.* Tertiò hinc conſtat, obligationem hanc ſoluendi Primitias, poſſe conſuetudine non ſolùm minui, variari, & augeri, ſed etiam omninò auferri. Quod affirmant Doctores in 1. puncto citati contra Rebuff. & Andream Hiſpan. Eſtque ſententia communis, & clara. Quoad priorem quidem partem; quia in tali præcepto nulla quantitas determinata eſt, ergo de ſe eſt arbitraria, ergo poteſt conſuetudine determinari, ergo & variari, vel in diuerſis locis, vel in eodem pro diuerſis temporibus. Nam humanæ conſuetudines ſunt variabiles etiã ſine malitia. Quoad alteram verò partem; patet, quia conſuetudo poteſt præualere contra legem humanam. Idem à fortiori conſtabit ex his, quæ de Decimis ſtatim dicemus, eſt enim eadem ratio. Vnde quia (vt dixi) Primitiæ hoc habent commune cum Decimis, quod propter ſuſtẽtationem miniſtrorũ exigantur ſemper ſubintelligendum eſt, tũc valere dictam conſuetudinem, quando ad ſuſtentationem miniſtrorum Primitiæ non ſunt neceſſariæ, nec ad alia Eccleſiæ onera ſuſtentanda, tamen quia regulariter ſatis prouiſum his eſt, aut prouideri poteſt per alias oblationes, & Decimas, & poſſeſſiones, ſeu reditus Eccleſiaſticos, ideo moraliter loquendo talis conſuetudo valet. Imò ex communi ſententia Doctorum in hac materia pro regula huius obligationis habenda eſt, tam quoad gradum obligationis, quàm quoad quantitatem ſoluendam, & quoad perſonas, quæ ad Primitias ſoluendas obligãtur, & quoad loca, vel perſonas, quibus reddendæ ſunt, vt ſumitur ex Innocent. & aliis in cap. 1. de Decimis, Syl- *Innocent. Sylueſt.* ueſt. ver. *Decima* quæſt. 1. circa finem, vbi alios refert, vnde quæ de Decimis quoad hanc partem dicturi ſumus, ad Primitias poterunt applicari.

CAPVT IX.

De præcepto ſoluendi Decimas, an ſit in Euangelica lege.

1. *Præceptum hoc eſt in Eccleſia, & ad virtutẽ Religionis pertinet.* PRæceptum hoc eſſe nunc in Eccleſia tanquam certum ſupponimus; quinque enim Eccleſiæ præcepta fidelibus communia etiam inter ipſa fidei rudimenta traduntur, & quintum eorum eſt de Decimis ſoluendis, ſicut de Primitiis diximus: & ſtatim allegabimus Iura, in quibus fundatur. Deinde præceptum hoc ad Religionis virtutem pertinere, ſupponit D. Thom. 2. 2. q. 87. & cum eo Theologia omnis. *D. Thom.* Quod non caret aliqua difficultate, quia videtur potiùs pertinere ad iuſtitiam, ſed explicãdo modum, & fundamentum illius præcepti, explicabimus quomodo id verum ſit. Nunc ſolùm ſupponimus tanquam manifeſtum, hoc præceptum trahere neceſſitatem ſuam à virtute Religionis, & à quibuſdam actibus eius, tãquam ex primaria radice. Dictum eſt enim ad officiũ Religionis pertinere, vt ſit in Eccleſia Sacrificium, & cætera omnia, quæ ad illius religionem, & debitum cultum communem, & publicum Dei neceſſaria ſunt, ad quem etiam pertinent omnia ſacramenta, & ſacramentalia. Hinc ergo factum eſt, vt in

A Chriſtiana Republica ſint maximè neceſſarij miniſtri ad hoc ſacrificium, & ad hunc Dei cultum ſpecialiter deputati, quibus conſequenter ſpiritualis cura, & regimẽ animarum peculiariter commiſſum eſt, quia medio ſacrificio, & ſacramentis, ſimul cum vera fide & verbo Dei, animarum ſalus procuratur.

Hoc ergo fuit primarium Decimarum fundamentum, nam hi Eccleſiæ miniſtri corporali ſuſtẽtatione indigent, & non debent à diuino cultu, & aliis ſpiritualibus muneribus abſtrahi, vt ſibi neceſſaria ad vitã tranſigendam procurent. Tum quia neq; id erat decens, vel cõueniens ad diuinum cultum, neq, ad bonum animarũ erat vtile. Tum etiã quia ratio poſtu- 2. *Quale fuerit in Eccleſia inſtituẽdi Decimas fundamentum.*
B lat, vt qui laborant aliis ſpiritualia miniſtrando, ab eiſdem corporaliter alãtur, vnde eſt illud Paul. 1. ad Corinth. 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* Et iuxta alia teſtimonia, & Iura, quæ infrà referemus. Hinc Doctores omnes duo diſtinguunt in Decimis ſoluendis, vnum eſt, vt miniſtris Eccleſiaſticis congrua ſuſtentatio tribuatur. Aliud eſt, vt ad hunc finem deſignetur decima pars fructuum, & illa reddi præcipiatur. Nam primũ de ſe abſtrahit à quota parte, vt vocant, poſſet enim eſſe maior, vel minor ad ſuſtentandos miniſtros neceſſaria. Vnde ſi de illa tantùm congrua ſuſtentatione ſermo eſſet, vel nihil, vel parũ difficultatis haberet, quia ex ſuppoſitione facta, & ex tali ſtatu Reipublicæ fidelis ratio ipſa naturaliter dictat, illam ſuſten- *D. Paul. 1. ad Cor 9.* *Duo diſtinguunt Doctores in Decimis.*
C tationẽ eſſe debitam lege nõ tantùm Religionis, ſed etiam naturalis iuſtitiæ, ad quam pertinet illud Pauli citato loco; *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquã?* Et illud: *Non alligabis os boui trituranti*; Et illud: *Qui in ſacrario operatur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari deſeruit, cum altari participat.* Hîc autem non de ſuſtentatione in genere, ſed de propria decima tractamus. *D. Pauli 1. ad Cor 9.*

3. *Triplex Decimarũ diſtinctio proponitur.* Eſt igitur quæſtio, an præceptum ſoluendi decimam partem fructuum naturale, aut poſitiuum, diuinum, aut humanum ſit. Quia verò ad intelligendas opiniones, & ad claritatem materiæ oportet terminos exponere, ideo aduertere neceſſe eſt, duplices, vel triplices Decimas ſolere diſtingui, ſcilicet prædiales, & perſonales, quibus Hoſtienſis in principio
D huius materiæ in ſumma, miſtas addit, quem Angel. Sylueſt. & alij ſecuti ſunt. Et latè Nauar. conſ. 1. De Decim. Prædiales dicuntur, quæ ex fructibus prouenientibus ex terra, ſeu prædiis reſultant, vt ſunt frumentum, vinum, & oleum, & ſub his etiam continẽtur omnes fructus arborum, & olera, & ſiqua ſunt ſimilia. Perſonales dicuntur, quæ ex lucro per negotiationem, vel per quancunque actionem perſonæ comparato ſoluuntur, iuxta cap. *Ad Apoſtolicæ*, & cap. *Non eſt*, & cap. *Paſtoralis* de Decimis, vt ex mercatura, venatione, opificio, & ſimilibus. In his enim exempla poſuit Auguſt. relatus in cap. *Decimæ*, 16. quæſt. 1. Miſtæ dicũtur, quæ ex fructibus animalium debentur, vt ex ouibus, & ſimilibus, ſiue ſint fœtus ipſi, ſiue lana, caſeus, & ſimilia. Vocantur autem hæ Miſtæ, quia non proueniunt ex ſolis prædiis, ſed ex illis ſi-
E mul cum induſtria hominum. *Hoſtienſ. Angel. Sylueſt. Nauar. Prædiales. Perſonales. Cap Apoſt. Cap. Nõ eſt. Cap. Paſtoralis. D. Auguſt. C. Decimæ. Miſtæ.*

4. *Mediæ decimæ impugnantur.* Fortaſſe tamen hoc membrum non eſt neceſſariũ, quia nullæ ferè ſunt prædiales Decimæ, quæ iuxta illam conſiderationem non poſſint dici Miſtæ, quia nulli eſſent terræ prouentus, ſi induſtria hominũ ad illos non cooperaretur, plantando, rigando, triturando, quibus modis cooperatur homo ad fructus animalium, cuſtodiendo, paſcendo, &c. Et quamuis negari nõ poſſit, quin circa animalia maior induſtria, & cuſtodia hominum requiratur, tamen in ipſis prædiis hoc ipſum reperitur, maiorem etiam induſtriã requirũt ſegetes, quàm arbores; & inter arbores maiorem oliuæ, quàm poma. Vnde Iuriſperiti ipſos prædiales fructus

fructus diſtinguunt in naturales, & induſtriales, vt notauit Couar. lib. 1. Var. c. 3. n. 6. cum Gloſ. in l. *Diuortio* ver. *fructus* ff. ſolut. Matri. Nõ quia in prioribus nulla ſit neceſſaria induſtria, & in poſterioribus nihil operetur natura, ſed quia in illis multũ facit natura cum parua induſtria, in his verò multa induſtria neceſſaria eſt vt iuuetur natura; & ita fructus arborũ vocant naturales, ſegetum induſtriales, & oleum inter induſtriales ponunt, vt patet per Bart. in l. *Ex diuerſo* C. de Rei vendi. Et eadem ratio eſt de vino, vt indicatur in l. *Si eius* ff. de leg. 1. Et hoc modo etiã lac, lana, & animalium fœtus inter induſtriales fructus numerantur à Bart. ſuprà, & Bald. in l. *Ancilla*, C. de Fur. & Panor. in c. *Grauis* de Reſti. ſpoliat. Qui addunt alios fructus, quos ciuiles vocant, vt penſiones domorum, & ſimiles, quos tamẽ Baldus induſtriales etiam vocat in l. vlt. C. de vſuris, & fructibus legatorum. Omnes ergo Decimæ horum fructuum Prædiales cenſendæ vidẽtur, niſi velimus tot membra Decimarum diſtinguere, quot fructuum diſtinguuntur: vnde Gloſ. in dicto cap. *Ad Apoſtolicæ*, duo tantùm membra ponit, & animalium Decimas inter Prædiales computat, eámque communiter approbari teſtatur Nauar. d. conſi. 1. de Decimis n. 8. Et habent fundamentum in textu; nam duo tãtùm membra ponit, conſtat autem apud omnes, illas Decimas non eſſe Perſonales. Et ad tollendam ambiguitatẽ contra Perſonales Decimas poſſent diſtingui Decimæ Reales, quæ omnes dictas comprehendant, vt indicauit Tyndarus tract. de Decimis n. 4. Differentiáque inter eas eſt, quòd Perſonales ſunt ex lucris prouenientibus ab actionibus merè perſonalibus, vt ſunt corporales, & artificiales omnes, vel doctrinales; & inter has etiam venatio, & piſcatio computantur, vt notauit Innoc. in cap. *Non eſt*, de Decimis, & Tynda. ſuprà. Reales verò, ſeu Prædiales ſunt ex bonis prouenientibus à rebus diſtinctis à nobis, quas poſſidemus: Interdum autem breuitatis cauſa vtemur nomine Miſſarum ad ſignificandas Decimas ex fructibus animalium, vbi ſpecialis difficultas circa eas occurrerit. Non eſt autem ſemper facile diſcernere an aliqua ſit Realis, vel Perſonalis, cum tamen id multum interſit ad ſciendum cui ſoluenda ſit. Sed hoc pendet ex dicendis, & præcipuè in c. 19. explicabitur.

Couar. Gloſſ. Bart. Bald. Panorm. Nauar. Tyndarus. Innocent.

5. 1. Aſſertio præceptum ſoluendi Decimas non eſt de puro iure naturali.

His poſitis, de præcepto ſoluendi Decimas vnum cõſtat apud omnes, ſcilicet non eſſe de puro iure naturali, ſecluſo omni poſitiuo diuino & humano, quia nulla ratio naturalis dictat, neceſſarium eſſe ad honeſtatem morum dare decimam partem prouẽtuum Sacerdotibus ad ſuam ſuſtentationem, quia nec certum, nec euidens eſt illam copiam eſſe illis neceſſariam, aut eſſe iuſtum ſtipendium. Vnde hoc non ſolùm eſt verum loquendo de lege naturæ, qualis in pura natura eſſe potuiſſet, ſed etiam loquendo de lege connaturali fidei, ſeu rationis illuſtratæ per fidem. Neque etiam hoc ſolùm fundari poteſt in hoc, quod ipſemet ritus Sacrificij, & Sacerdotij, vt ſic, nõ eſt ita neceſſarius ex puro iure naturali, quin aliquo etiam iure poſitiuo diuino, vel fortaſſe iure gentium fuerit introductum: nec etiam procedit, facta ſuppoſitione talis ſtatus Sacerdotalis ad cultum Dei, & miniſteriũ cæterorum fidelium ordinati: Nam etiam hoc modo ex puro diſcurſu rationis nõ ſequitur obligatio reddendi illam quotam partem, ſed ſolum conuenientem ſuſtentationem. Et ita ante legem ſcriptam nullum fuit præceptum de ſoluẽdis Decimis, vt docuit D. Th. 2. 2. q. 87. art. 1. ad 2. ideóque in Scriptura de toto illo tempore non legimus obligationem aliquã ſoluendi Decimas ex præcepto: nam licet Geneſ. 14. Abraham Decimas dederit Melchiſedech, non conſtat id feciſſe ex obligatione, ſed ex gratitudine, vel

Ante legem ſcriptã nullũ erat præceptũ Decimarum. *Geneſ. 14.* Abrahamus quas ob cauſas ſoluerit Decimas.

A reuerentia, ac deuotione, & gratiarum actione pro victoria in bello parta, & in recognitionem dignitatis, & Sacerdotij Melchiſedech, & fortaſſe ſpiritu prophetico, vt Chriſtum in ſua figura veneraretur, iuxta doctrinam Pauli ad Hebr. 7. Similiter licet Geneſ. 28. Iacob obtulerit Deo Decimas dicens: *Cunctorum, quæ dederis mihi, Decimas offeram tibi*, tamẽ ipſe modus offerendi ex voto, (vt rectè notarunt Hugo de S. Victor. infrà citandus, & Abulenſ. ibi) oſtendit, non fuiſſe ex obligatione, ſed ex deuotione, & ſpontanea promiſſione. Præterquam quòd illa Decimarũ ſolutio alterius rationis, & conſiderationis fuit, vt infrà probabo. Vtrunque autem modum offerendi Decimas in Dei cultum, ſcilicet & ex voto, & in gratiarum actionem pro aliqua victoria fuiſſe etiam inter
B Gentiles vſitatum ex humanis hiſtoriis conſtat, quas breuiter indicat Cæſar. Baro. tom. 1. anno Chriſti 57. nu. 74. & plura Azor. lib. 7. Inſtit. cap. 34. q. 2. Salmer. tom. 4. in Euang. p. 3. tract. 34. & videri poteſt Plin. lib. 19. c. 14. & Plutarch. in Problem. c. 16. Hæc verò omnia non indicant naturale præceptũ, ſed ad ſummum conſonantiam cum lege naturali. Et quamuis in contrarium referri ſoleant Innocent. in cap. vlt. de Parochiis, & Hoſt. in ſum. tit. de Decimis, §. 7. & Panor. in c. *In aliquibus*, de Decimis, & alij, quos refert Couar. lib. 1. Variar. cap. 17. nu. 2. §. *Et præter has*; tamen neque illi ſatis declarant, de quo iure loquantur, ſed confusè valde tractant de iure diuino, neque illa ſententia in illo ſenſu intellecta probabilitatem, aut veriſimilitudinem habet, nec rationem, aut teſti-
C monium, cui reſpondere neceſſarium ſit.

D. Paul. ad Hebr. 7. Geneſ. 28. Baron. Azor. Salmer. Plin. Plutarch. Innoc. Hoſtienſ. Panor. Couar.

6. 2. Aſſertio. In lege veteri datum eſt diuinum præceptum de ſoluẽdis Decimis. *Exod. 22. & 23. Leuit. 27.*

Secundò conſtans, & certum eſt, in lege veteri fuiſſe datum diuinum præceptum de ſoluendis Decimis Sacerdotibus, & Leuitis, res eſt notiſſima, Exod. 22. & 23. & Leuit. 27. &c. Duo autem circa præceptum illud declarare neceſſe eſt. Primum, an fuerit datum de ſolis Decimis Prædialibus, vel etiam de Perſonalibus; Nonnulli enim Canoniſtæ, vt Innocentius Panormitanus, & alij indicant de vtriſque datum eſſe illud præceptum, quatenus aiunt, etiam nunc præceptum ſoluendi Decimas Perſonales eſſe de Iure diuino. Tamen D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 1. docet tantùm Decimas Prædiales fuiſſe tunc præceptas, quia de Perſonalibus nullum inuenitur datũ præceptum, & eo ipſo quod in lege datum non eſt,
D rectè colligitur non fuiſſe, quia non erat naturale, vt dictum eſt, & idem colligo ex Philone lib. de Sacerdotibus honorandis, vbi poſt explicatum vſum Iudaici populi de ſoluendis Decimis, ſubdit, *Et hæ quidem ſoluuntur ex priuatis poſſeſſionibus*. Sub Prædialibus autem Miſſas comprehendi intelligendum eſt, vt diſertè explicatur Leuit. 27. *Omnes* (inquit) *Decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Domini ſunt*. Sub quibus etiam minimi fructus comprehenduntur iuxta illud Luc. 11. *Decimatis mentha, & rutam, & omne olus*. Et additur in prædicta lege, *Omniũ Decimarum bouis, & ouis, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quicquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino*. Quod etiam de quibuſcunque fœtibus, & fructibus aliorum animalium intelligendum eſt. Vn-
E de Luc. 18. Phariſæus ille dicebat: *Decimas do omnium, quæ poſſideo*. Vbi etiam notari poteſt, quòd licet ſe maximè laudare cuperet, non dicit, Decimas do omniũ, quæ lucror, vel acquiro: Quod eſt ſignum, Prædiales nõ Perſonales Decimas fuiſſe tunc præceptas. Atque hæc ſententia vera eſt, & communiter recepta, vt videre licet in Soto lib. 9. de Iuſtit. q. 4. art. 2. Couar. Gutierez, & aliis, quos infrà referemus, & tenuit etiam Hoſtienſ. in dicto §. 7.

Philo. Leuit. 27. Luc. 11. Luc. 18. Soto. Couar. Gutier. Hoſtienſ.

7. Prima ſententia aſtruẽs

Alterum explicandum circa illam legem eſt, An præceptum illud Decimarũ fuerit iudiciale, vel cæremonia

præceptum de Decimis eſſe cæremoniale, non verò iudiciale, nec morale.

remoniale. Suppono enim ex materia de legibus notam diſtinctionem triplicium præceptorum illius legis, moralium, iudicialium, & cæremonialium: Suppono etiam præceptum Decimarum non fuiſſe purè morale, vt ex prima aſſertione manifeſtum eſt, quia præcepta moralia dicũtur illa, quæ ſunt de lege naturæ, in hoc autem præcepto ſpecialis determinatio addita fuit ex iure diuino poſitiuo, ad quod pertinebant præcepta iudicialia, & cæremonialia. Inquirimus ergo, ſub quo illorum membrorum contineretur hoc præceptum, videri autem poteſt eſſe præceptum cæremoniale, quia erat præceptum pertinens ad virtutẽ Religionis, omnes autem actus Religionis ſub cæremoniis meritò comprehenduntur, ergo præceptum de tali actu cæremoniale erat, quia præceptum cæremoniale nihil aliud eſſe videtur, quàm præceptum de cæremonia religioſa. Item præceptũ illud ſignificationem aliquam habebat, quod etiam erat proprium cæremonialiũ præceptorum. Aſſumptum patet, quia denarius eſt numerus perfectus, vnde qui Decimam Sacerdoti ſoluit, dum nouem tantum partes retinet, imperfectionem ſuam profitetur, vt notauit Philo lib. de Congreſſu quærendæ eruditionis gratia, ad medium, & ita etiam populus ille ſoluendo Decimam, imperfectionem ſui ſtatus, & perfectionem per Chriſtum expectandam præfigurabat, & Paulus ad Hebræos 7. perfectionem Melchiſedech indicatam dicit in eo, quod Abraham ei Decimas ſoluit. *Intuemini* (inquit) *quantus ſit hic, cui & Decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha*, quæ perfectio in Chriſto præcipuè futura ſignificabatur, vt ibidem exponit D. Thomas, & latiùs 3. p. q. 31. art. 8. Accedit quod D. Thom. 1. 2. quæſt. 104. art. 4. reducens præcepta iudicialia ad quatuor membra, nullum aſſignat, ſub quo poſſit hoc præceptum contineri, & in 3. p. quæſt. 65. art. 1. ad 7. Decimas ponit Sacramenta vetera, at verò præcepta Sacramentorum cæremonialia erant, iuxta doctrinam eiuſdem Sancti, 1. 2. quæſt. 101. art. 4. Ergo præceptum Decimarum erat cæremoniale, quoad quotam. Atque ita ſenſit Henric. quod. 4. quæſt. 28.

Probatur.

Confirmatur ex eo quod illud præceptum erat ſignificatiuum.

D. Paul. ad Hebr. 7.

Henric.

8.
Vera D. Th. & aliorum ſent. Eſſe Iudiciale quoad determinationem partis Decimæ.
Probatur.

Nihilominus D. Thom. dicta qu. 87. art. 1. (quam Soto, Aragon. Valentia, & alij ſequuntur, & Aſtenſis in Sum. 2. p. lib. 6. n. 35.) docet, præceptum illud fuiſſe iudiciale quoad determinationem partis decimæ. Ratio eſt, quia præcepta iudicialia dicebantur, quæ ad debitũ ordinem, & æquitatem inter partes illius populi ſeruandam ordinabantur, vt latè D. Tho. declarat 1. 2. q. 104. Præceptum autem Decimarum ordinabatur ad cõſtituendam æquitatẽ quandam inter homines illius populi ſecundùm ſpecialem, & determinatum modum, quem ſola naturalis ratio non dictabat, vt neceſſariũ erat, ergo ex præceptis iudicialibus. Minor declaratur, quia in primis tribus Leui nõ habuit partẽ cum aliis Tribubus in diuiſione terræ quoad prædia, & poſſeſſiones, & ideo oportuit aliquo modo illud recompenſari, quod factum eſt per ſolutionem Decimarum. Deinde quia Leuitæ, & Sacerdotes miniſtrabant populo, & ideo ratio etiã poſtulabat, vt à populo alerentur ſolutis Decimis, iuxta illud Num. 18. *Filiis Leui dedi omnes Decimas Iſraël in poſſeſſionem pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi.* Et infrà: *Nihil aliud poſſidebunt, Decimarum oblatione contenti, quas in vſus eorum, & neceſſaria præparaui.* Idem Deut. 10. & 18. Præterea præceptum illud non fuit primò, & per ſe datum propter ſignificationem, ſed propter conuenientem ordinem illius Reip. conſequenter autem, vel indirectè habere potuit ſignificationem ſuprà poſitam, nam id etiam præceptis iudicialibus conuenit. Tandem cæremonialia præcepta ita ceſſarunt, vt renouari non poſſint per legem humanam.

Secundò.

Num. 18.

Deut. 10 & 18.

Tertiò.

Quartò.

Præceptum autem Decimarum retentum eſt in Eccleſia, vt videbimus, quod in iudicialibus præceptis fieri poteſt, vt conſtat ex D. Thom. dicta q. 104. art. 3. ergo ſignum eſt, eſſe iudiciale.

D. Thom.

9.
2. Sententia amplectitur & ad 1. fundamentum reſpõdetur.
D. Thom.

Ad rationem igitur in oppoſitum reſpondemus, ſi conſideretur actus ſoluendi Decimas, quatenus ad cultum Dei ordinatur, aliquid ſine dubio participare de cæremonialibus præceptis. Vt dixit etiam D. Th. quodlib. 2. art. 8. Quia verò actus ſoluendi Decimas immediatè, & quaſi ex obiecto proximo pertinet ad iuſtitiam, ad religionem autem quaſi remotè, quia formaliter non continet ipſum cultum Dei, ſed ad illum ordinatur, ideo magis cẽſetur illud præceptum iudiciale, quàm cæremoniale. Et ſic dixit D. Thom. 2. 2. q. 85. a. 3. ad 3. Decimas non offerri Deo immediatè, ſed miniſtris diuini cultus, & ideo non eſſe oblationes, neque ſacrificia. Vnde etiam in rigore, & proprietate ſermonis Decimarum ſolutio non poteſt dici propriè cæremonia: nam ſuſtentatio miniſtrorum non eſt cæremonia, vt per ſe patet: determinatio autem ad talem modum nõ fit propter cæremoniam, ſed propter quandam prudentem legis moralis determinationem. Quod autem dicebatur de ſignificatione, iam ſolutum eſt, nam facile potuit nunc retineri ille vſus ſine illa ſignificatione, nihil autem impedit, quòd nunc etiam ſignificet imperfectionem populi Laici reſpectu Sacerdotalis. Ad primum autem locum D. Thomæ reſpondetur, præceptum hoc reduci ad illud membrum ordinis debiti inter Principes, & ſubditos, hunc enim iudicialia præcepta conſtituebant, & inter Principes poſſunt Sacerdotes numerari, quod eleganter ſenſit Philo ſuprà dicto lib. de Sacerd. honor. vbi explicato præcepto Decimarum ſubiungit, *Ex his liquet iuxta legis iudicium Sacerdotes æquiparari honore, ac maieſtate Regibus, ſiquidem illis tanquam principibus conferri tributa imperat.* In altero verò loco tertiæ partis latè vtitur D. Tho. nomine Sacramenti pro quocunque ſigno ſacro; ſic enim loquitur Hugo de S. Victor. 1. de ſacram. p. 12. cap. 10. quem ibi D. Tho. interpretatur, & ideo iuxta illius modum loquitur.

Confirmatio infirmatur.

D Thom loca explanantur.

10.
3 Aſſertio. Præceptum ſoluẽdi Decimas, quo ſenſu eſt de iure naturali, & diuino Euangelico.

Tertiò principaliter dicendum eſt, fidelibus Chriſtianis datum eſſe præceptum ſoluẽdi Decimas. Hoc in genere ſumptum certiſſimum eſt, ac de fide. Quia verò in Decima duo diſtinximus, ſcilicet congruam ſuſtentationem Clericorum, quæ vocari poteſt Decima ſuſtentationis, & determinatio tantæ partis, quæ vocatur Decima quotæ, ex diuerſis fundamẽtis vtrũque probãdum eſt, nam quoad primum, ſolutio Decimarum de iure naturali rigoroſo eſt, vt in principio diximus. Eſt etiam de iure diuino Euangelico quaſi confirmante, & explicante ius ipſum morale, quod apertè docuit Paulus 1. ad Corinth. 9. vbi priùs ius naturæ declarat, dicens: *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?* & pluribus aliis ſimilibus verbis. Deinde Euangelicũ oſtendit dicens: *Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangeliũ annunciant de Euangelio viuere.* Significauit autẽ hoc Chriſtus Dominus Luc. 10. dicens: *In eadem autẽ domo manente edẽtes, & bibentes, quæ apud illos ſunt, dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Idem docuit Paulus 1. ad Tim. 5. dicens: *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeãtur, maximè qui laborãt in verbo, & doctrina, dicit enim Scriptura: Non alligabis os boui trituranti, & dignus eſt operarius mercede ſua.* Vbi Ambr. & aliqui interpretes per duplicẽ honorem intelligunt exteriorem reuerẽtiam, & ſuſtentationem; Chryſoſtomus autem ibi homil. 15. de ſolo honore ſubſidij verba intelligit, ſed illum futurum dicit eſſe duplicem, id eſt, non ſolum ſufficientem, ſed etiam abundantẽ, iuxta phraſim Scripturæ, *Duplici contritione conteret eos*, Ieremiæ 16. id eſt, *magna*, *Oportet enim* (inquit)

D. Paul. 1. ad Cor. 9.

Luc. 10.

D. Paul. 1. ad Tim. 5.

D. Ambroſ.

D. Chryſ.

Ierem. 16.

(inquit) *doctoribus neceſſaria affatim miniſtrare, ne deficiant, neque ſoluantur, neque minimis occupati, magnis ſe ipſos, atque alios priuent.* Greg. autem Hom. 17. in Euãgelia, duplicem honorẽ declarat ſubſidij conuenientis in terris, & condigni præmij in cœlis: *Vt hic* (inquit) *de labore prædicationis merces inchoetur, quæ ibi de veritatis viſione perficitur.* Quocunque autem modo illa verba exponantur, in eis naturale, & Euangelicũ præceptum de congrua, imò & abundanti ſuſtentatione miniſtris Euangelicis debita continetur.

D.Greg.

11. Probatur hoc præceptũ ex traditione Eccleſiæ, & Iure canonico.

Altera verò pars huius præcepti de quota, probatur ab aliquibus Canoniſtis etiã ex Euangelio Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi, qui decimatis, &c.* & infrà, *hæc oportuit facere, & illa non omittere, &c.* Quod etiam habet Lucas cap. 11. Sed inde nihil probatur, quia Chriſtus de tempore antiquæ legis ibi loquitur, & laudat Phariſæos in hoc, quod præceptum illud ſeruabant, reprehendit autem, quia alia prætermittebant: Inde verò colligi non poteſt, quod illud idem præceptum pro tempore legis gratiæ approbauerit. Solùm ergo probandum eſt hoc præceptum ex traditione Eccleſiæ, & ex iure Canonico, ita enim habetur in decretis, 16. q. 1. per multa capita, cap. *Eccleſiæ,* cap. *de Decimis,* & cap. *Decimas,* & cap. *Statuimus,* & cap. *In ſacris,* cap. *In Canonibus,* cap. *Reuertimini,* & cap. *Decimæ,* vbi ſpecialiter Auguſt. ait, *Decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit.* ſerm. 219. de tempore. Idem præceptum habetur in titulis de Decimis lib. 3. decretal. & in 6. Ex quibus aliqua decreta ſtatim indicabimus. Et in Clementina *Cupientes* de Pœnis, excommunicantur Religioſi, qui concionando, vel alio modo abalienant homines à ſoluendis Decimis debitis, & in Cõcil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 13. de Refor. dicitur, *Non ſunt ferendi, qui variis artibus Decimas Eccleſiis obuenientes ſubtrahere moliuntur,* &c. *Cum Decimarum ſolutio debita ſit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt.* Deinde adiungit præceptum reddendi integrè Decimas debitas. Et in Concil. Conſt. ſeſſ. 8. damnatur error VVicleph, qui dicebat Decimas tantùm eſſe voluntarias eleemoſynas, quas populus pro arbitrio negare poteſt Sacerdotibus, malè viuentibus. Rationem autem, & antiquitatem huius præcepti explicabimus commodiùs cap. ſequentibus.

Ca. De Decimis. Cap. Decimas. Ca. Statuimus. C. in Sacris. C. In Canonibus. C. Reuertimini. C. Decimæ. D. Auguſt. Clemẽ. Cupientes, &c. Conc. Trid. Conc. Conſt.

CAPVT X.

An præceptum Decimarum nunc ſit iuris diuini, vel tantùm Eccleſiaſtici.

1. SVppoſitis his, quæ in ſuperiori capite diximus, vix relinquitur huic quæſtioni locus: ſolet tamen latiſſimè tractari, & ideo non poſſumus omittere, quin breuiter illam attingamus. Canoniſtæ itaque cõtendunt eſſe de iure diuino, quod aliqui etiam naturale vocant: Inter ipſos verò duæ ſunt opiniones. Prima affirmat, eſſe ſimpliciter de iure diuino hoc præceptum, tam quoad Perſonales, quàm quoad Prædiales Decimas. Hæc fuit opinio Innocentij in Rubrica de Decimis, & in cap. vlt. de Parochis, quam ſecuta eſt Gloſſa in c. 1. de Decimis in 6. & Archidiac. in c. *Decimæ* 19. q. 1. & in c. *Quicunque,* vbi etiam Gloſſ. 16. q. 7. & Anton. de Butrio in c. *Parochianos* de Decimis: & eſſe communem ſententiam Canoniſtarum ait Tyndarus tractatu de Decimis quæſt. 2. n. 36. & eam conſtanter ſequitur Andr. Hiſp. tract. de Decimis §. 2. vbi ſentit fuiſſe præceptum naturale, & morale, & eſſe immutabile, etiam quoad quotam per Eccleſiaſticam poteſtatem. At verò Rebuff. in tract. de Decimis q. 1. n. 9. & 10. declarat, nõ eſſe de iure naturali, ſed de iure diuino poſitiuo, dictante ratione naturali. Fundantur præcipuè in aliquibus decretis Canonicis, quæ ita loqui videntur ſub tit. de Decimis, vt in cap. *Parochianos,* ait Papa: *Cum Decimæ non ab homine, ſed à Deo ſint inſtitutæ, tanquam debitum exigi poſſunt.* Et cap. *Tua nobis,* dicitur, *Decimæ, quas Deus in ſignum vniuerſalis dominij ſibi reddi præcipit.* & idem in c. *Cum non ſit,* & 16. q. 1. c. *Decimas,* & *Reuertimini,* cum ſimilibus, & in c. *Decimas,* & c. vlt. eiuſdem cauſ. & q. 15. & c. *Maiores* 16. q. 7. c. *Quadrageſima* de conſ. d. 5. ex Gregor. idémque habet Ambroſ. ſerm. 33. in fer. 2. poſt Dom. 1. Quadrag. & clariùs ſerm. 34. & habetur c. *Nam qui* 16. quæſt. 2. & cap. *Quicunque* 16. quæſt. 7.

Innoc. Gloſſ. Archid. Anton. de Butr. Tyndarus. Notãda eſt ſent. Andr. Hiſpan. & Rebuf.

Ca. Tua nobis. Cap. Cum non ſit. Cap. Decimas. Cap. Reuertimini. Ca. Vltimo. C. Maiores. Cap. Quadrageſ. D. Greg. D. Ambroſ.

2. Sent. aſſerens præceptũ ſoluendi Decimas Prædiales, eſſe de iure diuino, perſonales vero, Eccleſiaſtico.

Secunda opinio Canoniſtarum eſt, præceptũ ſoluendi Decimas Prædiales eſſe de iure diuino, præceptum autem ſoluendi Decimas Perſonales eſſe tantùm Eccleſiaſticũ. Hæc fuit opinio Hoſtienſ. in ſum. tit. de Decimis §. 7. & in cap. *In aliquibus* de Decimis, eandem tenet Ioannes Andr. in regula, *Qui prior* in Mercurialibus, & Imola, & Florianus, quos refert Tyndarus ſuprà, & Felinus in c. *Cauſam* de præſcription. Cardinalis, & Hẽricus cum aliis, quos moderni referunt, de quibus ſtatim. Hæc opinio videtur orta ex eo, quod ſuprà diximus, Prædiales Decimas fuiſſe præceptas iure diuino legis veteris, non verò Perſonales. Vnde ſentiunt hi auctores, hoc ius diuinum, quod nunc obligat ad Decimarum Prædialium ſolutionem, eſſe illud ipſum, quod in lege veteri obligauit, & vix poſſunt exponi, vt ſolùm loquantur ſecundùm quandam imitationem, vel confirmationem, & non formaliter, ac per ſe, nam addunt tale eſſe illud ius Diuinum circa Prædiales Decimas, vt nulla humana conſuetudo poſſit cõtra illud præualere etiam quoad quotam: In Perſonalibus autem id facile admittunt, quia præceptum eas ſoluẽdi humanum eſt.

Hoſtienſ. Ioan Andr. Imola. Florian. Tyndar. Felin. Cardin. Henric. Fundamentum.

3. 4. Aſſerit. Præcep. alẽdi miniſtros Eccleſ. eſt de Iure naturali; Determinatio, quoad quotam de iure Eccleſiaſt.

Vera tamen ſentẽtia eſt, quæ ex diſcurſu, & aſſertionibus c. præced. propoſitis facile colligitur, nempe obligationem alendi Eccleſiaſticos miniſtros de iure naturali eſſe, explicato etiam, & confirmato in Euangelica lege per Chriſtum ipſum, & Apoſtolos, modum autem, ſeu determinationem Decimæ quoad quotam ad prædictum finem reddendam in tempore legis gratiæ formaliter eſſe de iure Eccleſiaſtico: Exemplariter autem (vt ſic dicam) conſtitutum eſſe ad imitationem iuris diuini legis veteris. Addo prætereà, radicaliter, ſeu poteſtatiuè manaſſe ex iure Euãgelico, & poteſtate à Chriſto ſpecialiter data. Hæc eſt doctrina D. Tho. 2. 2. q. 87. art. 1. vbi ſatis expreſsè omnes partes à nobis poſitas declarat, vltima excepta, idem Quodlib. 2. art. 8. Ita etiam eſt intelligenda ſententia Hugonis de S. Victor. de Sacrament. lib. 1. ca. 4. & 11. qui dixit, Decimas ante legem fuiſſe in conſilio, ſub lege in præcepto diuino, nunc de Eccleſiaſtico, idem Alenſ. 3. p. q. 51. m. 1. a. 2. & 3. D. Ant. 2. p. tit. 4. cap. 3. §. 5. Richard. in 4. d. 17. ar. 2. q. 7. ad 4. Mai. 4. d. 15. q. 4. ad 2. cont. 3. c. & idẽ ſentit in d. 25. q. 4. & in 3. d. 37. q. 36. Idem tenet Henr. Quodlib. 4. q. 28. Adrian. quodlib. 5. Abulenſ. Matt. 23. q. 63. Soto lib. 9. de iuſt. q. 4. art. 1. & recentiores Theologi omnes, atque etiam moderni Canoniſtæ, præſertim Nauar. in Manuali cap. 21. num. 28. & in Apolog. de reditibus Eccleſiaſt. q. 1. monito. 69. Couar. lib. 1. Variar. c. 17. à principio, & Gutierez lib. 2. Canon. q. c. 21. num. 8. & ſequentibus.

D. Thom. Hugo de S. Vict. Alenſ. D. Anton. Richard. Maior. Henr. Adrian. Abulenſ. Soto. Nauar. Couar.

4. Probatur tota aſſertio.

Ratio totius ſententiæ facilis eſt ex dictis: nam in prima parte nulla eſt diſſenſio, ſed omnes conuenimus, Decimam ſuſtentationis iure naturæ, & diuino Euangelico deberi. Cum autem Euangelicum ius coniungimus naturali, non exiſtimamus in hac parte eſſe diuerſum, quia in lege gratiæ non habemus ſpecialia præcepta iudicialia, vel cæremonialia, præter præcepta ſacrificij, & ſacramentorum, & præcepta Fidei, ſub quibus ſpiritualis poteſtas in Eccleſia à

Chriſto relicta, cum obligatione illi obediendi comprehenditur, ſed dicimus, hoc naturale præceptum peculiariter fuiſſe à Chriſto Domino in Euangelio declaratum, confirmatum, & ad vſum Eccleſiæ ſuæ accommodatum, in quibus omnibus nulla, vt dixi, diſſenſio eſt. Deinde loquendo in rigore de Decima quoad quotam, & de proprio præcepto legis diuinæ naturalis, euidentiſſimũ eſt, non eſſe nunc in Eccleſia hoc præceptum iuris diuini in hoc ſenſu, quia ex natura ſua tale non eſt, & in hoc tempore non habet aliam naturam, neque eſt nunc peculiaris aliqua ratio naturalis, quæ per ſe ſola conuincat magis eſſe debitam Clericis decimam partem fructuum, quàm octauam, vel duodecimam, & ſic de aliis. Ac denique vſus ipſe oſtendit, non eſſe hoc naturale præceptum, B cum non eodem modo in omnibus Eccleſiæ prouinciis ſeruetur, ídq; ſine peccato, vt poſtea videbimus.

5. Præceptum Decimarũ non eſt idẽ, quod legis veteris.

Si verò ſit ſermo de iure diuino poſitiuo, duobus modis intelligi poteſt, Decimam quotæ eſſe nunc de hoc iure diuino. Primò quia illudmet præceptum quod populo Iſraël fuit datum, adhuc durat, ita vt ex vi illius obligentur nunc fideles. Et in hoc ſenſu id ſentire hæreticum eſſet, quia de fide eſt, legẽ illam veterem iam non obligare, maximè quoad cæremonialia, & iudicialia præcepta, imò nec quoad moralia, quatenus illius erant, ſed ſolùm quatenus naturali ratione dictantur. *Maior.* Et ideo Maior in tertio, Canoniſtarum ſententiam quoad hanc partem hæreticam vocauit, C quia re vera interdum ſignificant obligare nunc illud præceptum eo ipſo, quod non inuenitur expreſsè reuocatum, vt videre licet in Rebuffo, *Rebuff.* & aliis relatis ab ipſo, & à nobis ſuprà. Veruntamen non fuit neceſſaria reuocatio, quia illa lex non erat perpetua, ſed temporalis; lex autem, quæ pro aliquo tempore datur, illo completo, deſinit obligare abſque alia reuocatione, illa autem lex *Poſita eſt, donec veniret ſemen*, vt dicit Paul. ad Galat. 3. *D. Paul. ad Galat. 3.* & ideo adueniente Chriſto & conſummata redemptione, ceſſauit, *fuit enim illa lex* (ait Paulus citato loco) *Pædagogus fidelium in Chriſto, at vbi venit Fides, iam non ſumus ſub Pædagogo.* Et propterea quod hoc præceptum nunc non obliget in virtute illius legis, euidens argumentum eſt, quia illa lex non obligabat omnes homines, D ſed tantùm Iudaicum populum, vel eos, qui per circuncìſionem ad illum tranſibant. Hoc autem præceptum nunc obligat de ſe vniuerſum mundum, & non media Circunciſione, ſed Baptiſmate.

6. Cõmodiori modo explicatur illud ius diuinum, & impugnatur.

Alio ergo modo poſſet hoc ius diuinum poſitiuũ intelligi, quia illud præceptum diuinum ex peculiari Chriſti confirmatione prorogatũ eſt pro lege gratię. Et hic ſenſus non continet apertum errorem contra Fidem, quia vt eſt communis ſententia D. Thom. *D. Thom.* & Theologorum, præcepta iudicialia legis veteris, licet vt erant illius, ceſſauerint, & mortua ſint, poſſunt ſecundum eandem formam retineri in aliqua republica, ſi per legitimum principem ferantur. Vnde multò magis potuit hoc præceptum à Chriſto Domino pro ſua Eccleſia confirmari, vel potiùs de nouo tradi. Eſt E tamen illa ſententia in hoc ſenſu voluntaria, & improbabilis, tum quia nullum habet fundamentum in Euangelio, neque in traditione, aut doctrina Patrum. Nam quæ Hoſtienſ. Innocent. & alij Canoniſtæ afferunt ex Greg. Ambroſ. Auguſt. & Hieron. *Hoſtienſ. Innocent. D. Greg. D. Ambroſ. D: Auguſt. D. Hieron.* relatis apud Gratianum ſuprà, nihil probant, quia non loquuntur de ſpeciali præcepto à Chriſto dato, ſed ab Eccleſia tradito ad imitationem diuinæ legis antiquæ, vt ex Cypriano, & aliis cap. ſeq. referemus; eſt etiam contra receptam doctrinam Theologorum, quod cum lege noua non ſunt à Chriſto data præcepta iudicialia, nec cæremonialia præterquam Sacramentum, vt eſt D. Thom. 1. 2. quæſt. 108. art. 1. *D. Thom.*

A & 2. & quodlib. 4. art. 13. Relinquitur ergo præceptum hoc quoad hanc partem Eccleſiaſticum eſſe.

7. Superuacanea diſtinctio.

Vnde etiam conſtat nullam eſſe in hoc neceſſariam diſtinctionem inter Decimas Prædiales, & Perſonales, ſi in rigore loquamur quoad præcepti obligationem, quia ſi ſolùm cõſiderentur quatenus ſunt Decimæ ſuſtentationis, ſic veriùs dicunt, qui indifferenter aſſerunt omnes eſſe de iure naturali diuino, quia etiam illi fideles, qui poſſeſſiones non habent, tenentur concurrere ad ſuſtentandos miniſtros ſpirituales, ſi ex labore, & actionibus ſuis habebant, vnde id facere poſſint. Si autem loquamur de Decimis, quoad quotã, neutræ ſunt de iure diuino quoad obligationem, vt dixi. At verò quoad imitationem B admitti poteſt diſtinctio Hoſtienſis. *Decimæ in Eccleſia sũt ad imitationem legis antiquæ.* Nam Prædiales retentæ ſunt in Eccleſia ad imitationem antiqui iuris diuini, Perſonales verò ſine exemplo additæ ſunt, cur autem id fecerit Eccleſia, poſtea videbimus. Atque ita conſtat quo ſenſu intelligenda ſint Iura Canonica, quando Decimas dicunt eſſe ex Dei præcepto, vel de iure diuino, loquuntur enim de præcepto diuino, non quod nunc obliget, ſed quod aliquando fuit, & quod primum fuerũt Decimæ ſub neceſſitate conſtitutæ, & quia inde, ſeu exemplo illius, ſumptum eſt Eccleſiaſticum præceptum, ideo etiam hoc per quandam imitationem, diuinum dicitur. Sicut ſolent Patres præceptum Quadrageſimæ ſeruandæ diuinum vocare, quia exemplum eius in Domino præ- C ceſſit, vt eſt apud Ambr. ſerm. 31. in 1. Dom. Quadrag. *D. Ambroſ.* & per nonnulla capita de Conſ. d. 5. Vnde allegata Iura præſertim loqui videntur de Prædialibus Decimis, nam Perſonales neque iſto modo dici poſſunt de iure diuino, niſi nimis remotè, & per quandam ſimilitudinem rationis.

8. Vltima aſſer. pars cõfirmatur.

Addidi verò in fine aſſertionis modum alium vtriſque Decimis Prædialibus, & Perſonalibus communem, quo poſſunt omnes dici eſſe de iure diuino Euangelico, non actu, ſed poteſtate, ſeu in radice. Quod vtile eſt ad intelligendum, per quam poteſtatem potuerit hæc determinatio Decimarum quoad quotam in Eccleſia fieri. Dicimus enim hoc pertinere ad poteſtatem ſpiritualem Eccleſiæ, non ad tem- D poralem, ſeu ciuilem. Quod certum de Fide eſt, quia diſponere de ſpiritualibus & de ſpiritualibus annexis, ad ſpiritualem, poteſtatem pertinet, non ad temporalem, vt in materia de legibus, & in peculiari tractatu de immunitate Eccleſiæ, latiùs diximus, ius autem Decimarum ſpirituale eſt, & Decimæ ipſæ ſpiritualibus ſunt annexæ, ergo taxatio, ſeu determinatio illarum ad ſpirituale̋ poteſtatem ſpectat. Vnde etiam omnes cauſæ Decimales Eccleſiaſticæ ſunt, vt eſt indubitatum. Ac denique Decimæ ipſæ peculiari titulo ſunt bona Dei, & ideo tota cura, & prouidentia circa illas ad diſpenſatores Dei per Chriſtum conſtitutos pertinet. Ergo determinatio Decimæ quoad quotam in tempore legis gratiæ actus eſt ſpiritualis poteſtatis. Hæc autem poteſtas ſupernaturalis eſt, & ab ipſo Chriſto immediatè data, & inſtituta E in Eccleſia ſua, ergo hæc determinatio peculiari modo trahit originem à iure diuino Euangelico, ſaltem radicaliter, ſeu poteſtatiuè. Hac ergo ratione poſſunt etiam dici Decimæ aliquomodo de iure diuino. Adde poſtquam hoc ius Decimarum in Eccleſia conſtitutum eſt, Decimas deberi Deo in miniſtris ſuis, & ratione iã peculiari modo pertinere ad ius diuinum. Item Decimæ ſunt res ſacræ ac Religioſæ, & ius percipiendi illas ſpirituale eſt, & ad diuinum cultum pertinet, & ideo hac etiam ratione diuinum appellari poteſt, id eſt ius Deo ipſi comparatum.

9. Poteſtatem determinã-

Atq; hinc obiter conſtat, hanc poteſtatem determinandi quotã Decimæ primò, ac per ſe reſidere in ſummo

di quotam Decimæ de iure diuino reſidere in ſummo Pōtif.

ſummo Pontifice, & iure diuino ſoli illi immediatè conuenire, quia tota poteſtas ſpiritualis quæ eſt in Eccleſia in illo ſolo eſt immediatè ex diuino iure, aliis verò per ipſum communicatur, vt nunc ſuppono, eſt enim ſermo de poteſtate ſpiritualis iuriſdictionis, & gubernationis, non de poteſtate ordinis: ſub illa autem generali poteſtate comprehenditur hæc de qua nūc tractamus. Quoad vſum verò huius poteſtatis aduertendum eſt, quod licet per ſe primò pertineat ad Pontificem, præſertim reſpectu totius Eccleſiæ vniuerſalis, tamen in his, quæ ipſe non prohibet, vel ſi ipſe non præueniat, modum, & ordinem vniuerſalem in hac determinatione conſtituendo ad vnumquenque Epiſcopum in ſua Diæceſi pertinere, huiuſmodi facere determinationem, & conſequenter etiam potuiſſe vnumquenque Epiſcopum Decimam in ſua Diœceſi imperare, etiamſi pro tota Eccleſia non eſſet lex lata per Pontifices, vel generalia Concilia, dummodo (vt dixi) non eſſet prohibitum. Quia vnuſquiſque Epiſcopus poteſt in ſua Diœceſi facere omnia, quæ ad conuenientem ſpiritualem adminiſtrationem pertinent in his, quæ ſibi per Pontificem prohibita, aut limitata non ſunt. Inter hæc autem continetur Decimarum determinatio, ſed in eo caſu vt ſupponimus, nulla eſſet prohibitio, ergo. Quantam verò poteſtatem circa hoc, habeant nunc Epiſcopi, infra declarabimus. Difficultates etiam, quæ circa hoc præceptum occurrere poſſunt, in ſequenti capite elucidabuntur.

CAPVT XI.

An determinatio Decimarum conuenienti ratione in tempore legis gratiæ facta ſit.

1. Prima ratio dubitandi.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia hæc determinatio facta eſt ad imitationem legis veteris: nō eſt autem eadem proportio inter hoc tempus, & illud, hanc legem, & illam, & ideo non videtur ſeruata æquitatis ratio. Declaratur minor. Primò quia in populo Iſraëlitico ex duodecim Tribubus vna integra erat Sacerdotalis, & ita ferè ſeruabatur proportio inter partem decimam fructuū, & partem duodecmam totius generis, at verò in Eccleſia non duodecima, nec vigeſima pars fidelis populi pertinet ad Clerum, ſeu brachium Eccleſiaſticum, ergo non cum debita proportione imperatur, ſed ſufficeret vigeſima, vel trigeſima.

2. Ratio.

Secundò eſt alia magna differentia, nam in lege veteri non ſunt datæ poſſeſſiones Tribui Leui in terra promiſſionis, & ideo etiam ſine cauſa miniſterij quodammodo debebatur illi Tribui aliquis cenſus, vel ſubſidium loco poſſeſſionum. Nam licèt receperit ciuitates cum ſuburbiis vſque ad mille paſſus, tamen ciuitates ſolùm erant ad habitandum, & ſuburbia non poterant deſeruire ad ſuſtentationem, ſed ad ſummum ad quādam ciuium commoditatem, & neceſſariam recreationem, ergo debebantur illis alimenta, ſi prædia denegabantur. At nūc Eccleſiaſtici omnes poſſunt habere, & multi habent diuitias, & poſſeſſiones temporales æquè, ac Laici: ergo non eſt in eis eadem adæquata ratio, vt perſoluantur ipſis Decimæ, ergo neque ipſa quota ſtipendij debuit eſſe æqualis.

3. Ratio.

Tertiò eſt aliud diſcrimen ſuprà indicatum, quia in lege veteri ſolùm imperabantur Decimæ Prædiales, nunc autem etiam

C. Decima.

Perſonales iuxta cap. *Decimæ* 16. q. 1. cum ſimilibus, quod videtur nimium rigoroſum. Præſertim cum miniſtri Euangelij debeant liberaliùs donare, quod gratis acceperunt, eſſéque minus affecti ad hæc temporalia, quàm fuerint Leuitici Sacerdotes.

A In hac re grauiter errauit Eraſmus in annotationibus ad nouum Teſtamētum, nam auſus eſt dicere, exactionem Decimarum eſſe tyrannidem. Referuntur etiam quidā hæretici vocati Fratriceli, qui dixerunt, Decimas non eſſe ſoluendas his Clericis, qui paupertatem Apoſtolicam non profitentur. Ita refert Turrecr. in ſumma de Eccleſia lib. 4. p. 2. c. 37. & in eodem errore fuerunt Pſeudo-Apoſtoli, vt refert Guido Carmelita, & Caſtro lib. 4. de hæreticis, verb. *Decimæ*. Fundamenta huius erroris, vel ſunt eadem, quæ in ratione dubitandi indicata ſunt, vel etiam ſupponunt alium errorem, ſcilicet Clericos, & Sacerdotes legis gratiæ eſſe prohibitos iure diuino, ne poſſint habere rerum temporalium dominium, de quo errore nunc dicendum non eſt, nam ſpectat ad B proprium tractatum de Sacramento ordinis, & ſtatu Eccleſiaſtico. Aliqui etiam Catholici Doctores moti fortaſſe conjecturis, propoſitis exiſtimant neceſſarium ad iuſtificandam hanc inſtitutionem Decimarum in lege gratiæ, dicere non eo fine imperari Decimas, vt in dominium Sacerdotum transferantur, ſed vt diſpenſationi eorum committantur, ita vt ex illis congruam, & decentem pro ratione ſtatus ſuſtentationem accipiant, & Eccleſiarum vſibus, ac ſumptibus prouideant, & reliqua, quæ ſuperflua fuerint, pauperibus erogent.

2. Hæreticorum error. — Turrec. — Guido. Caſtro. — Aliquorū Doctorum ſententia.

Dicendum verò in primis eſt, præceptum hoc, etiam prout Eccleſiaſticum eſt quoad quotam, iuſtè, ac conuenienter inſtitutum, & latum fuiſſe. Aſſertio eſt de Fide, ad quam probandam ſufficiunt iura, & C Concilia ſuprà citata. Sufficit etiam auctoritas, & conſenſus vniuerſalis Eccleſiæ, quæ errare non poteſt in moribus: & præſertim in re tam graui. Confirmatur verò hoc ampliùs ex antiquitate huius inſtitutionis: Nam illius meminit Clemens Rom. lib. 2. Conſtit. Apoſt. cap. 25. dicens: *Quæ ſecundum Dei mandatum tribuuntur, Decimas dico, & Primitias, inſumat Epiſcopus vt homo Dei*, & lib. 8. cap. 30. idē dicit. Item Cyprianus Epiſt. 34. in fine, & clariùs Epiſt. 66. priùs commemorat veteris legis inſtitutum. *Quod*, inquit, *fiebat de auctoritate, & diſpoſitione diuina, vt qui operationibus diuinis inſiſtebant, in nulla re auocarentur, ne cogitare, aut agere ſecularia cogerentur.* Et ſtatim de tempore legis gratiæ ſubiungit, *Quæ nunc ratio, & forma in Clero tenetur, vt qui in Eccleſia Domini ordinatione* D *Clerica tenentur, in nullo ab adminiſtratione diuina auocentur, nec moleſtiis, & negotiis ſecularibus alligentur, ſed in honore ſportulantium fratrum tāquam Decimas ex fructibus accipientes ab altari & ſacrificiis non recedant, &c.* Origenes etiam Hom. 11. in 18. cap. Num. dicit, præcepta Primitiarum, & Decimarum eſſe ex his, quæ ad literam ſunt ſeruanda in lege Gratiæ: Imò indicat, ius ipſum naturale, & diuinum hoc exigere, quod vt ſit verum ſecundùm magnam congruentiam, & propinquitatem, intelligendum eſt, & hoc modo præſenti inſtituto deſeruit.

3. Eccleſiaſticum præceptū de Decimis quoad quotam iuſtè inſtitutum. — Confirmatio. — Clemens Roman. — Cyprian. — Origen.

Sic eiam Chryſoſt. Hom. 4. ad Epheſ. in fine agens de eleemoſyna, & ſolutione Decimarum: *Quanto eſt*, inquit, *hoc plenum probro, & dedecore, ſi quod apud Iudæos non habebatur in admiratione, hoc apud Chriſtia-* E *nos factum eſt admirabile. Si tunc erat periculum, Decimas non relinquere, cogita, quantum nunc ſit.* D. etiam Hieronym. in Epiſt. 2. ad Nepotianum Decimarum meminit dicens: *Si pars Domini ſum, & quaſi Sacerdos viuo de Decimis, habens victum, & veſtitum, his contentus ero:* & Malach. 3. quod de Primitiis ibi à Propheta dicitur etiam in Eccleſiæ populis locum habere dicit. Hanc etiam eſſe antiquam conſuetudinem apertè indicat Aug. lib. 50. Hom. in 48. dicens: *Maiores noſtri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo Decimas dabant*: & cætera, quæ referuntur in cap.

4. Chryſoſt. — Hieron. — Auguſt.

Maiores, 16. quæſt. 7. De reddendis etiam Decimis habet integrum ſermonem Auguſtinus 219. de tempore, vbi etiam locum Malachiæ accommodat, & inter alia Decimas vocat *Tributa egentium animarum:* Quem Auguſtini ſermonem refert Concil. Triburienſe Canon. 13. Vbi etiam adducit Gelaſium Papam in Epiſt. 1. cap. 29. præcipientem, quatuor fieri partes de reditibus Eccleſiarum, & oblationibus fidelium, quod de Decimis Concilium dictum intelligit. Et multa alia ex Conciliis, & Patribus infra afferemus, explicando, quibus perſonis & de quibus rebus dandæ ſint Decimæ.

5. *Congruentia probatur Decimarum determinatio.* Ratione declarari poteſt hæc veritas, oſtendendo & congruentiam huius inſtitutionis, ſeu taxæ, & vindicando illam ab omni iniuſtitia, nam abſolutam neceſſitatem eius non poſſumus oſtendere, cum ex impoſitione, & arbitrio pendeat, vt diximus. Cógruentia ergo eſt primò imitatio legis diuinæ: nam huius conſiderationis magnam rationem habent iura omnia Canonica, vt viſum eſt. In quo etiam animaduertere poſſumus, non tantùm in lege veteri, ſed etiá ante legem inſignes Dei cultores Abraham, & Iacob eam quotam elegiſſe, non ſine inſtinctu Spiritus ſáncti, vt credimus, ad eundem Deum colendum, & vt auctorem omnium beneficiorum recognoſcendum. Imò quaſi naturali inſtinctu etiam Gentiles infideles Decimarum ſolutionibus vtebantur ad gratias agendas ſuis Diis, vt ſupra attigimus. Eſt ergo in hac parte aliqua moralis congruitas, quam Eccleſia etiam meritò obſeruare voluit. Illa autem eſſe poteſt vel vt fideles Chriſtiani non minus gratos ſe oſtendant erga Deum, quam antiqui Iuſti, vel autores legis veteris, vel etiam falſorum Deorum adoratores: hanc enim rationem, & Auguſt. ſupra, & Hieron. & nonnulla Iura citata indicant, & Chryſoſt. hom. 43. in 1. ad Corinth. Vel etiam eſſe poteſt ſignificatio myſtica, non repugnans, ſed potiùs valde accommodata ſtatui legis gratiæ. Nam quæ in illa Sacerdotibus dantur, Chriſto, cuius perſonam gerunt, principaliter offeruntur: Decima autem Chriſti perfectionem ſignificat, nam *Decimus numerus* (ait Chryſoſt. Homil. 1. in Matth. in imperfecto) *quia numerus eſt perfectionis, myſterium habet Chriſti perfecti*, quod etiam ſupra tactum eſt, & ideo rectè illi quaſi in tributum Decima deſignatur. Et fortaſſe ob ſimilem cauſam Deo ipſi ſemper oblata fuit, vel ad recognoſcendum in illo omnem perfectionem, quæ nobis deeſt, vel ad profitendum, habere nos ab illo, quicquid boni, vel abundantiæ nobis prouenit. Quæ omnia, & ſimilia conuenientiſſimè poſſunt etiam nunc fideles intendere, & confiteri in Decimarum ſolutione.

August. Hieron. Chryſoſt. *Chryſoſt.*

6. *Decimarú quotam nó eſſe rigoroſam, probatur ex iis ad quæ fuit inſtituta.* Sed conſiderando vlteriùs Decimas ſecundùm moralem vſum, prout ordinantur ad ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ, & ad onera Eccleſiaſtica (vt ſic dicam) ſuſtentanda, non poteſt hæc quota videri rigoroſa exactio. Et in primis ſi ſpectemus antiquam inſtitutionem præcipientem, fieri diſtributionem Decimarum in quatuor partes, Vnam pro Epiſcopo, aliam pro Clero, aliam pro fabrica Eccleſiæ, & quartam pro pauperibus, ſtatim apparebit, eſſe æquiſſimam Decimarum exactionem. Habetur autem hæc inſtitutio ex Gelaſio Papa in epiſt. 1. cap. 21. Et habetur in cap. *Quatuor*, 12. q. 2. vbi ex multis aliis Pontificibus & Conciliis eadem refertur. Et idem habetur in Concilio Maguntino 3. ſub Gregor. IV. cap. 10. vbi ſpecialiter dicitur, Decimas eſſe *ad vſus Eccleſiæ, & pauperum*, & in Concilio Turonico tempore Leonis III. & Carol. Magn. cap. 16. ſimiliter dicitur, *Eſſe diſpenſandas in vſum Eccleſiæ, & pauperú:* & in Cóc. Meldéſi c. 65. Preſbyteris dicitur, vt *Si Decimas acceperint, ſarta tecta Eccleſiæ, & luminaria exinde competenter prouideant, & reſtaurationem Eccleſiarum, & hoſpitum, ac pauperum receptionem exhibeant, populi neceſſitatibus debitè inuigilent.* Et ſimilia leguntur paſſim in Decretis antiquis. Si hæc ergo inſtitutio ſeruaretur, nulla eſſet prorſus difficultas, quin Decimarum quátitas ſit Eccleſiaſtico ſtatui neceſſaria.

Gelaſ. Pap. Cap Quatuor. Concil. Magunt. Conc. Turó. Concil. Melden.

7. *Cura pauperum cur Paſtoribus ſpecialiter commiſſa.* Nec etiam poteſt eſſe dubium, quin potuerit Eccleſia imperare Decimas intuitu ſubuentionis pauperum (præter alia capita, quæ per ſe clariſſima ſunt) quia hæc cura, & ſollicitudo pauperum ad ſpirituale regimen Eccleſiæ maximè pertinet, & ideo Paſtoribus Eccleſiæ ſpecialiter commiſſa eſt, vt alibi tractatum eſt. Veruntamen hinc ſtatim inſurgit ardua illa quæſtio de reditibus Eccleſiæ, & de obligatione, quam Præbendati in Eccleſia habent ad eleemoſynas faciendas, an ſit ex iuſtitia, vel Charitate, à qua nunc abſtinere intendimus, quia in proprium tractatum de Beneficiis illam reſeruamus. Ideóque addimus, ſiue ſtipendia Decimarum dentur Clericis cum onere, & obligatione iuſtitiæ dandi ſuperflua pauperibus, ſiue abſolutè in proprium ſtipendium cum ſpeciali obligatione Charitatis, vtroque modo habere poſſe æquitatem, & omnibus penſatis, eſſe moderatum ſtipendium. Quod declarabitur meliùs, reſpondendo ad difficultates propoſitas.

8. *Soluuntur rationes partis contrariæ.* Prima ratio dubitandi erat, quia in populo Chriſtiano pars Clericorum eſt multò minor reſpectu totius Corporis Eccleſiæ, quàm eſſet Tribus Leuitica, reſpectu duodecim Tribuum: Ad quam reſpondemus primo, quòd licet quantitate ſit minor, qualitate, & dignitate eſt multo maior, & ideo nunc indiget maiori ſplendore, & auctoritate: vt in debita veneratione ab omnibus habeatur. In quo etiam conſiderandum eſt, Hierarchiam Eccleſiaſticam eſſe multò maiorem, & altiorem, quàm fuerit in Leuitico Sacerdotio: Nam & dignitas ſummi Pontificatus longè excellentior eſt, & ſub illo ſunt varij ordines Pontificum, dignitatum, Sacerdotum, & Clericorum, qui nó poſſunt ſine magnis ſumptibus cum debito honore tractari. Accedit præterea (quod D. Th. aduertit dicta q. 87. art. 2. ad 1.) Sacerdotes legis gratiæ debere magis abſtractos eſſe ab omni negotiatione, quàm Sacerdotes Leuiticos, quibus non prohibebatur, quin poſſet honeſtè lucrari, ſicut alij Iudæi. Præterea conſiderari poteſt, in lege veteri fuiſſe ſacrificia carnalia, quæ magna ex parte cedebant in vſus Sacerdotum cum innumeris oblationibus panis, & aliorum fructuum, & rerum vtenſilium, quæ ferè ad vitæ ſuſtentationem potuiſſent ſufficere: quæ omnia in lege noua non inueniuntur ex vi diuinæ inſtitutionis circa ſacrificium, aliæ verò oblationes ferè ſunt ſpontaneæ, vt ſuprà viſum eſt, præter Primitias, quæ etiam in lege veteri imperabantur.

Cur Sacerdotes nouæ legis maiori ſumptu indigeant, quam veteris legis Sacerd.

9. *Sacerdotes alias diuites poſſunt Decimas recipere.* Secunda ratio dubitandi petit dubium, an Sacerdotes aliàs diuites poſſint Decimas recipere, & Laici teneantur eis illas ſoluere. Aliqui enim dixerút, Decimas non eſſe ſoluendas Clericis, quando diuites ſunt, neque ipſos poſſe tuta conſcientia illas recipere, quomodo videntur loqui Hieron. & Proſp. relati in cap. *Clericos*, & cap. *Paſtores*, 1. q. 2. Dicendum verò eſt, & Sacerdotes diuites poſſe licitè Decimas recipere, ſi beneficium habent Eccleſiaſticum, cui miniſtrant, & fideles teneri ad eas ſoluendas Sacerdoti, quantumuis aliàs diues ſit. Ratio eſt, quia id quod eſt per accidens, & non eſt fundamentum obligationis, non tollit ius, neque debitum iuſtitiæ, Decimæ autem non debentur Sacerdoti, quia pauper eſt, ſed quia ex officio miniſtrat, & ideò, quod ſit diues, accidentarium eſt, neque ab illo tollit ius ſuum, neque ab altero debitum. Et hæc eſt certa, & indubitata ſententia inter Catholicos, vt conſtat ex D. Thom. quodlib.

Proſper. Hieron.

D. Thom. Caiet. Caſtro. Hieron. & Proſp. dicta explicãtur. quodlib.6.art.10.& 2.2.quæſt.87. art.3. ad 1. & ibi Caiet.Sot. & reliquis Theologis, Caſtro verſ. *Decima*,& Couar. dicto c.17. nu.4. Dicta verò Hieron. & Proſp.videntur intelligenda de Clericis ſimplicibus,qui licet Eccleſiæ non deſeruiant,volunt ex bonis Eccleſiæ ſuſtentari, etiamſi aliàs diuites ſint. De illis enim rectè dicitur,iniquè bona pauperum vſurpare, quia alimenta non debentur Clericis ex eo tãtùm,quod Clerici ſunt,ſed quia ex officio miniſtrare teneantur.Vnde licet Clericus ſit pauper,ſi non miniſtret,non debentur ei Decimæ ex iuſtitia commutatiua,ſed ex miſericordia,vel ad ſummum ex Religione; è contrario verò ſi miniſtret,ex officio,ei debentur ex iuſtitia,licet alias ſit diues.

10. Ad improportionem autem,quæ inde videtur ſequi inter inſtitutionem Dei in veteri teſtamento, & hanc Eccleſiæ determinationem reſpondet D. Tho. *D.Thom.* dicta q.87.art.3.ad 1.nullam eſſe.Quia in lege veteri vltra Decimas, quæ dabantur tribui Leui, aliæ reſeruabantur, vel ad ſacrificandum, aut offerendum, vel comedendum in templo,de quibus etiam Leuitæ participabant,& vltra has reſeruabantur aliæ tertio quoque anno ad vſum pauperum, & peregrinorum, de quibus etiam Leuitæ indigentes participare poterant. Quæ omnia conſtant ex Deut. 14. & 26. *Deut.14 & 26. Hieron.* & explicantur ab Hieron.lib.14.in Ezech.in principio circa cap. 45. qui refertur in cap.1. de Decimis, & de illis videri etiam poteſt Abulenſ.Deut.12.q.7. *Abulenſ.* & q.10.& Deut.14.poſt quæſtionem 4. & in fine,& Deut.26.quæſt.4.& Rebuffus tract. de Decim. q.3. *Rebuff.* n.9.& 11. At verò in lege noua tantum vna Decima imperatur, non ſolùm ad integram ſuſtentationem miniſtrorum altaris,ſed etiam (ait D. Thom.) *D.Thom.* vt ex eis ſubueniant pauperibus, *Et ideo non ſuperfluunt, ſed ad hoc neceſſariæ ſunt poſſeſſiones Eccleſiaſticæ, & oblationes,& Primitiæ ſimul cum Decimis.*

11. *Caiet.* Hinc Caiet.art.1.& 3.d.quæſt.87.dixit non poſſe plenè iuſtificari hanc determinationem Decimarum, prout in lege gratiæ fit,niſi ex eo,quòd pro ſubuentione pauperum ſimul cum ſuſtentatione Sacerdotũ largiuntur,quia pro pauperibus nunquam ſatis ſufficere poſſunt, licet ampliſſimæ ſint: & eodem modo expedit hanc difficultatem Caſtro cõtra hæreſ. verſ. *Caſtro.* *Decimæ*, vbi pauperum egeſtatem ponit inter cauſas iuſtificantes exactiones Decimarum. Et ſubiungit, *Sacerdotes diuites eſſe decimarum diſpenſatores cenſent aliqui.* propter hanc cauſam docere peritiſſimos Theologos, Sacerdotes etiam alias abundantes in diuitiis poſſe Decimas recipere,tanquam earum diſpenſatores,vt eas videlicet pauperibus diſtribuant,*Et qui hoc non faciunt*,inquit,*iniuſtè eas retinent*.Et certè Hieron. *Hieron.* Malach. 3. ad hoc videtur alludere, cum ſic inquit: *Quod de Decimis,Primitiiſque diximus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus, ac Leuitis, in Eccleſiæ quoque populis intelligite, quibus præceptum eſt, non ſolùm Decimas dare,& Primitias, ſed & vendere omnia,quæ habent, & dare pauperibus,& ſequi Dominum Saluatorem: quod ſi facere nolumus, ſaltem Iudæorum imitemur exordia, vt pauperibus partem demus ex toto,& Sacerdotibus, ac Leuitis honorem debitum deferamus.Honorem* vtique abundantis ſubſidij, quem *Duplicem honorem* appellauit Paul.1.ad Tim.5.quem ibidem Hieron.allegat:ſentit ergo Primitias, & Decimas nunc ſolui ad vtrunque finem ſubueniendi,& Sacerdotibus,& pauperibus. Atque hic eſt communis modus loquendi Patrum,qui latè referuntur à Gratiano 16.quæſt.1.ca. *Gratia.* *Cunctis*,& ſequentibus,& quæſt.7.& 13.quæſt.1. & 2. Et nonnulla alia ſuprà indicauimus.

12. *Difficultas præcedentis reſponſionis.* Hæc autem reſponſio, vt ſupra etiam tetigi, licet pleniſſimè expediat totam hanc difficultatem, videtur tamen nimium coarctare poteſtatem, & dominium miniſtrorum Euangelij circa Decimas, in quo
A videntur fieri multo deterioris conditionis, quàm eſſent Sacerdotes,aut Leuitæ in lege veteri.Nam illi habebant proprium, & verum dominium illarum Decimarum, quæ ipſis in ſolidum ſoluebantur; & præterea habebant vſum ſecundarum Decimarum, quæ ad offerendum,& epulandum in Templo reſeruabantur,præter alias victimas,& ſacrificia, quæ vel ex præcepto,vel voluntariè fiebant,& magna ex parte in vſum miniſtrorum cedebant. Et vltra hoc videntur fuiſſe exempti ab ſpeciali onere eleemoſynarum, quia aliæ Tribus ad hunc finem tertiam Decimam reſeruabant,ex qua poterat ſufficienter ſubueniri pauperibus. Igitur iuxta illam reſponſionem videtur nimium inclinari in contrarium extremum.
B Et ideo non oportet, ita rem hanc intelligere, ac ſi Decimæ non potuerint imperari in lege noua,vt inter Eccleſiæ miniſtros ſimpliciter diſtribuantur,iuxta munera, & dignitates ſuas, ſiue aliàs habeant ſecularia bona,ſiue non,id enim accidentarium eſt, & minus frequens, ideóque in moralem conſiderationem non venit.

Cenſeo ergo ſimpliciter potuiſſe hoc modo imperari, & de facto ita fuiſſe hoc præceptum impoſitũ, vt omnes Decimæ in Eccleſiæ dominium transferãtur,& Sacerdotibus,ac miniſtris Eccleſiaſticis,ex iuſtitia debeantur integrè,& ſine diminutione, ſuppoſito Eccleſiæ præcepto in ſua vi permanente,vt nũc loquimur. Ratio eſt, quia Decimæ dantur Paſtori- 13. *Decimas in dominium Eccleſiæ, & Sacerdotũ transferri abſolutè. Ratio aſſert.*
C bus Eccleſiæ ad ſuſtentanda onera ſui officij, inter quæ (præter propriam ſuſtentationem congruam, tam perſonarum, quàm dignitatum, & ſtatus vniuſcuiuſque) numerantur ſumptus Eccleſiarum, receptio peregrinorum, & ſubſidia pauperum. Nam vt rectè adnotauit Caietan.dicta quæſt.87.Prælati Ec- *Caiet.* cleſiæ ex officio ſunt Patres pauperum,quia vt boni Paſtores tenentur,etiam animam ſuam,nedum exteriora bona offerre pro ouibus ſuis,Ioann. 10.& ideo *Ioan.10.* Paul.2.ad Timoth.2.ait:*Oportet, Epiſcopum hoſpitalem* *2.Tim.2.* *eſſe*:Item,loquendo de toto Clero,includendo caput cum inferioribus Prælatis,& Clericis, ſæpe neceſſarium eſt, vt poſſint etiam temporalibus Principibus ſubuenire ad defendendam Eccleſiam: Item, ſæpe
D neceſſe eſt,illis ſe gratos oſtendere, adiuuando illos ex reditibus Eccleſiæ.

Præterea, licet non omnes Clerici voluntariam paupertatem profiteantur,magna tamen pars perſonarum Eccleſiaſticarum huiuſmodi paupertatem obſeruant, & multi ex his Decimis Eccleſiæ aluntur, etiamſi ex officio non miniſtrent ſacramenta, neque per modum ſtipendij Decimas recipiant,ſed per modum liberalis largitionis, ſeu applicationis Pontificũ. Alij verò Clerici,licet capaces ſint hæreditatum temporalium, nihilominus experientia conſtat, eos maximè applicari ad Eccleſiaſticum ordinem,qui illas non habent, ſiue illi ſint ex communi plebe, ſiue ex nobilibus,quibus etiam Eccleſiaſticus ordo ornatur, expedítque, vt iuxta ſuam conditionem commodè poſſint ex Eccleſiaſticis reditibus ſuſtentari. 14. *Aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ ex Decimis aluntur, licet ſacramenta non miniſtrent.*
E Omnibus ergo penſatis, non eſt exceſſus in huiuſmodi deſignatione quotæ partis,& ſanè experientia ipſa tot annorum ſatis oſtendit,fuiſſe hanc determinationem Eccleſiæ conuenientem, ac neceſſariam. Et licèt in particulari interdum eueniat, vt quidam Clerici plus nimio abundent,alij verò,& fortaſſe digniores,& qui plus laborant,multum egeant,id non poteſt imputari exceſſui, vel ſuperfluitati Decimarum, ſed interdum ſunt particulares defectus, vel caſu contingentes, vel ex negligentia aliquorum Prælatorum: qui defectus non poſſunt omnino impediri in rebus humanis.

Concedo ergo ſub oneribus Clericorum perci- 15.
pientium

Decimæ datæ Clericis habent reſpectũ ſub uentionis pauperum.

pientium Decimas comprehendi ſubuentionẽ pauperum,& cõſequenter Decimas,quæ ad ſuſtentanda opera Clericatus datur, habere peculiarem reſpectũ ſubuentionis pauperũ. Hinc autem non oportet inferre aliquam partem Decimarum non transferri in Eccleſiam,ſeu in Clerũ quoad dominium, ſed ſolùm quoad diſpenſationẽ, hoc enim nec neceſſarium eſt nec fortaſſe verum;præſertim loquẽdo in communi de Clero: Alioqui Laici in rigore iuſtitiæ non tenerentur,ſaltem eam partem Decimarum ſoluere Eccleſiæ,nec illã Eccleſiæ reſtituere, ſi nõ ſoliti eſſent. Patet ſequela, quia præceptum Decimarum ſolùm pertinet ad iuſtitiam, quatenus eſt ſolutio ſtipendij debiti,& quaſi taxati ab Eccleſia,nam eo ipſo materia illa tranſit in rationem iuſtitiæ. At verò pars illa quæ re vera non datur Clericis,ſed pauperibus, non habet rationem ſtipendij,non eſt ergo materia iuſtitiæ, ſed eleemoſynæ. Et licèt ex ſpeciali præcepto poſitiuo Eccleſia obliget ad dandam partem in eleemoſynam per Paſtores Eccleſiæ,tanquam per diſpẽſatores, nihilominus totum hoc pertinebit ad circũſtantiam eleemoſynæ, non verò ad materiam iuſtitiæ,ergo qui omiſerit dare illã partem,peccabit contra miſericordiam, non contra iuſtitiam, & qui ſuo arbitrio illam dederit in eleemoſynam,peccabit contra ordinem,& modum præceptum ab Eccleſia,non tamen contra iuſtitiam, nec tenebitur aliquid reſtire. Imò poſſet quis excuſari à culpa,ſi propterea illã partem daret pauperibus,& non Parocho,quia certo experimento ſcit, ſi intret in poſſeſſionem Parochi, non eſſe peruenturam ad pauperes. Hæc autem & ſimilia admittenda non ſunt, nam planè repugnant legibus & conſuetudini Eccleſiæ, & poſſunt afferre multa practica incommoda,ergo.

Occurritur difficultati.

16. Decimæ etiam in partes poſſent partiri à Pontif.

Dico ergo,Decimas omnes, & in integrũ tranſire in verum ius,& dominium Eccleſiæ, & Cleri, generatim loquendo,& quantum eſt ex vi determinationis Decimarum. Quod ideo addo,quia ipſamet Eccleſia, ſeu Pontifices, aut Concilia approbantibus Pontificibus, optimè poſſunt cumulum Decimarum in aliquas partes diuidere,& vnam ita applicare pauperibus,& alteram fabricæ Eccleſiæ,vt neutra tranſeat in dominium Parochi,aut Epiſcopi,vel Rectoris Eccleſiæ,aut alterius beneficiati,quia ſuprema poteſtas diſpenſandi hæc bona eſt in ſummo Pontifice, & ille modus diſpenſationis, & diſtributionis eſſe poteſt ſatis rationabilis.Et illo non obſtante, ſemper Laici tenentur integras Decimas ſoluere ex iuſtitia, quia reſpectu totius Cleri abſolutè imperátur vt iuſta ſtipendia, & neceſſaria ad ſuſtentanda onera miniſtrorum Eccleſiæ, quamuis modus applicandi, & diſtribuẽdi Decimas, vel partes earum per ipſoſmet Eccleſiæ Paſtores, & præſertim per Pontificẽ variis modis determinari poſſit:Inter quos ille,quem diximus,poſſibilis eſt,& non incongruus.An verò ſit de facto,necne,non eſt huic loco neceſſarium,quia ſine modo diſtributionis rectè intelligimus, aſſignationem Decimarum habere æquitatem, & proportionem cum officio miniſtrorum Eccleſiæ,adiuncto etiam onere ſubueniendi pauperibus,ſiue hæc ſubuẽtio facienda ſit ab ipſis ex Decimis tanquam ex bonis iam propriis & ſibi conceſſis in verum dominiũ, ſiue tanquam à meris diſpenſatoribus:vterque enim modus ſufficit ad prædictam æquitatem.

17. Cur perſonales Decimæ imperentur in lege noua, & nõ in veteri. D. Th. Prima ratio.

Tertia ratio poſtulabat cauſam,ob quam Perſonales Decimæ imperentur in lege noua,cũ non præciperetur in veteri,quia hinc videtur augeri difficultas circa æquitatem huius impoſitionis. Quam difficultatem attigit D.Th.dicta q.87.art.2.ad 1.& duas indicat rationes vel vnam adæquatam, quæ ex duabus partibus coaleſcit.Prima eſt,quia in lege veteri om- A nes vndecim Tribus extra Leuiticam habuerunt in ſortitione terræ ſuas proprias poſſeſſiones,ex quibus ſufficienter poterant Decimas ſoluere Leuitis, tam pro miniſterio, quàm quia carebant poſſeſſionibus. At in lege noua non ſunt datæ poſſeſſiones fidelibus omnibus, quin potius maxima illorum pars prædia non habet,cum tamen æquè fruantur labore,& miniſterio Sacerdotum, vnde ſi ex propriis operibus Decimas non ſoluerent, nullo modo contribuerent ad ſuſtentationẽ miniſtrorum ſibi ſeruientium,quod præter rationem & æquitatem iuſtitiæ videretur. Et poteſt hæc ratio ampliùs explicari,quia in lege veteri etiam ſi in ſingulis Tribubus poſſent eſſe multi pauperes non habentes poſſeſſiones,& ideo non ſol- B uerent Decimas, nihilominus ipſe vſus ſacrificiorum, & cæremoniarum talis erat, vt non poſſet quis vti miniſterio, & opera Sacerdotum, aut Leuitarum, quin per ipſaſmet materias ſacrificiorum,& oblationum aliquo ſufficienti modo contribuerent ad ſuſtentationem Leuitarum. In lege autem noua non ita eſt: Nam ex ſacrificio,vt tale eſt,vel ex Sacramẽtorum adminiſtratione nulla vtilitas temporalis, per ſe loquẽdo,prouenit miniſtris. Nam ſi quæ oblationes cum his coniunguntur, id accidentarium eſt, & per ſe loquendo ſpontaneum,vt ſupra viſum eſt. Et ideo oportuit,vt quota Decimarum communis eſſet de ſe omnibus fidelibus vndecunque haberet prouentus,aut lucra, cum omnibus ſint communia ſpi- C ritualia,quæ per ſe,& intrinſecè ſtipendium non includunt,vt explicatum eſt.

Altera ratio D.Th.eſt,quia Sacerdotes Leuitici licet priuati fuerint poſſeſſionibus in ſortitionẽ terræ, non fuerunt priuati poteſtate negotiandi, & lucrandi eodem modo quo alij conciues, & ideo non fuit aliis impoſitum onus ſoluendi ipſis aliquid ex ſuis lucris. At verò in lege noua Clerici,vt poſſint dignè intendere diuino cultui, & miniſteriis ſpiritualibus, quibus omnino dicati ſunt,arcentur à negotiationibus ſecularibus,& lucris; & ideo meritò Laicis imponitur, vt ex ſuis lucris,aliquam partem eis impertiantur, cum propter eorum vtilitatem ipſi Clerici priuentur ſimilibus lucris. Quæ ratio optima eſt, D ſupponit tamen, quòd totus cumulus Decimarum conſurgens ex Prædialibus,& Perſonalibus,non excedit conuenientem quantitatem redituum Eccleſiaſticorum,quod ex dictis in duobus prioribus punctis declarandum,& probandum eſt. 18.

CAPVT XII.

Quid poſſit conſuetudo circa obligationem vel modum ſoluendi Decimas.

1. An obligatio ſoluendi Decimas poſſit auferri per conſuetudinem.

PRiuſquam de circunſtantiis huius præcepti dicamus,videtur hæc quæſtio hoc loco neceſſaria, tũ quia pendet ex dictis in capitibus proximè præcedẽtibus,& illius reſolutio doctrinam in eis datam ma- E gis declarabit & confirmabit:tum etiam quia lucem afferet ad omnia ſequentia, quia maiori ex parte ex conſuetudine definienda ſunt.Sub conſuetudinẽ autem præſcriptionem comprehendimus,quamuis aliquo modo inter ſe differat,vt dicemus.Præcipua ergo quæſtio in præſenti eſt, an obligatio ſoluẽdi Decimas,poſſit per conſuetudinem auferri.In qua conſequenter loquuntur Canoniſtæ, vt latè tractat, & refert Couar.d.cap.17.n.8.& Gutier.d.lib.2. ca.20. n.31.& ſequentibus,præſertim vſque ad 38.Qui ergo dixerunt, Decimam deberi ex iure diuino, etiam quoad quotam,conſequenter aſſerunt,nec tolli, nec diminui poſſe per contrariam conſuetudinem, quia hæc

Couar. Gutier.

hæc non poteſt derogare iuri diuino. Nam ſi naturale ſit, illud eſt immutabile: ſi verò eſt poſitiuum, pẽdet ex diuina voluntate, quæ non mutatur, neque aufert legem, propter prauam hominum conſuetudinem. Et hanc opinionẽ tenẽt Innoc. & Ioan. Andr. quos tãdem ſequitur Panor. in c. *In aliquibus*, de Decim. num. 7. licet dubius, & perplexus in hac re fuiſſe videatur. Nonnulli vero relati à dictis auctoribus valde inconſtanter loquuntur, & errant, quia ex vna parte aſſerunt, quotam Decimæ eſſe de iure diuino, & ex alia affirmant, poſſe diminui per conſuetudinem, licèt non prorſus tolli, quia ius, inquiunt, diuinum licèt non poſſit tolli, poteſt diminui. Quod omnino falſum eſt. Nam ratio facta æquè probat de immutabilitate quoad diminutionem, & quoad ablationem. Eo vel maximè quòd lex taxans ſtipendium, ſicut & pretium, quaſi in indiuiſibili conſiſtit, nam eo ipſo, quòd præcipitur, & taxatur tanta quantitas, ſi illa non impletur, non ſeruatur lex. Iſti ergo dum illa duo admittunt, licet propriam vocem ignorare videantur, in re dicunt, quotam non eſſe de iure diuino, ſed aliquid aliud, quod per minorem partem impleri poteſt, nempe ſuſtentatio miniſtrorum.

1. Opinio. Innocent. Ioan Andr. Panorm.

2. Alia opinio refertur.

Alij, qui inter Prædiales, & Perſonales Decimas diſtinguebant, aſſerendo, priores eſſe de iure diuino, & poſteriores de humano, conſequenter diſtinguunt cum proportione in præſenti, dicẽtes, Prædiales nec tolli, nec diminui poſſe per contrariam conſuetudinem vtpote repugnantem diuino iuri: Perſonales autem aiunt, poſſe, & diminui, & tolli per conſuetudinem, quia conſuetudo poteſt præualere contra humanam legem, hæ autem Decimæ tantùm Eccleſiaſtica lege debentur, vt ſupponitur. Atque ita diſtinxit Turrecr. in ca. *Reuertimini*, 16. q. 1. art. 7. cum Hoſtienſ. & aliis, quos latiùs referunt Couar. & Gutier. ſupra. Et hoc modo interpretantur multi §. *Ille quippe*, c. *In aliquibus*, de Decimis, in quo dicitur, illas Decimas neceſſariò eſſe ſoluendas, *Quæ debentur ex lege diuina, vel loci conſuetudine probata:* Nã prior pars cenſetur poſita propter Decimas Prædiales, quas dicũt, non pendere ex conſuetudine, quia in lege diuina taxatæ ſunt: Poſteriorem verò partem accommodãt ad Decimas Perſonales, nam quia illæ de iure humano ſunt, ipſummet ius humanum potuit approbare, vel tolerare conſuetudinem illis derogantem.

3. Opinio aliorum in hac materia.

Non defuerunt alij, qui aliter diſtinguerent, dicẽtes, conſuetudinem per ſe ſolam, & non approbatam à Papa, non poſſe poſtualere cõtra Decimas, etiam ad diminuendas illas, ſiue ſint de iure diuino, ſiue de humano. Si verò ſit approbata à Papa, putant ſufficere, cuiuſcunque etiam iuris ſint. Ita refert Abbas d. cap. *In aliquibus*, & non multum refragatur. Et idẽ ſignificat Gloſſ. ibi, ver. *Cõſuetudinem.* Latè illã defendit Didac. Perez in lib. 1. tit. 5. lib. 1. Ordin. Ratio prioris partis quoad ius diuinum iam conſtat ex dictis, quoad humanum verò reddi poteſt, quia non quæcunque conſuetudo potens eſt ad derogandam iuri Eccleſiaſtico, ſed illa tantùm, quæ rationabilis eſt, conſuetudo autem non ſoluendi integrè Decimas, irrationabilis eſt. Quod declarari poteſt ex dictis in præcedenti capite, nam ſi quota Decimæ ſecundum prudentem æſtimationem Põtificum, & totius Eccleſiæ eſt conueniens ſubſidium Clericorum, & moraliter neceſſarium, ad ſuſtentanda onera illius ſtatus, profectò conſuetudo diminuens illam quotam, irrationabilis cenſenda eſt. Quod etiam ex effectibus declarari poteſt, quia neceſſe eſt, per talem conſuetudinem diminui, & ſubſidium pauperum, & diuinum cultum, aut ornatum eius, & decentiam Sacerdotum, ſeu Clericorum, quæ omnia ſunt à recta ratione aliena.

Abbas. Gloſſ. Didac. Per.

A Altera verò pars, ſcilicet, quòd interueniente approbatione Pontificis, hæc conſuetudo præualere poſſit, ſi ſupponamus quotam Decimæ tantùm de iure Eccleſiaſtico deberi, facilis eſt, quia Pontifex poteſt Eccleſiaſticam legem immediatè immutare, ergo etiam poteſt id facere, approbando conſuetudinem. Item tunc ceſſat ratio in contrarium facta, quia Pontificis approbatio præſumitur rationabilis, & non fieri, niſi vbi aliter eſt ſufficienter prouiſum Eccleſiæ, & miniſtris eius. At verò ſi quota Decimæ eſſet in rigore de præcepto diuino, difficile videretur illam partem ſuſtinere, quia non poteſt Pontifex diuinum præceptum auferre, etiam ex parte. Poſſet autem quis dicere, poſſe Pontificem cedere iuri ſuo, vel Eccleſiarum, & hoc modo probare conſuetudinem, non directè mutando ius diuinum, ſed quaſi B ſubtrahendo materiam eius, ſicut qui remittit promiſſionem, tollit ab altero obligationem, nullam mutationem faciendo in iure diuino naturali.

4. Poſterior pars opinionis probatur.

Alia diſtinctio magis recepta, & communis eſt de Decima ſuſtentationis, vel Decima quotæ. Nam cõtra priorem non poteſt valere cõſuetudo, poteſt autem præualere contra poſteriorem, quando tota illa neceſſaria non eſt ad congruam ſuſtentationem miniſtrorum. Ita tenet Couar. ſup. n. 8. & Gut. n. 35. & in re idem tenet Sot. 9. de Iuſt. q. 4. ad 4. & Aragon. 2. 2. q. 87. art. 1. circa ſolutionem ad 5. Rebuff. etiam tract. de Decimis q. 13. hoc ipſum ſentit, licèt aliter loqui videatur, quod ferè in omnibus Iuriſtis citatis obſeruari poteſt, & in Abul. & aliis, quos ſtatim re- C feram. Et ex hac diſtinctione colligunt dicti auctores, conſuetudine fieri poſſe, vt minuantur Decimæ quoad quotam, id eſt, quod ſufficiat ſoluere vigeſimam, vel trigeſimam partem, non verò poſſe fieri, vt omnino tollantur. Quia cũ diminutione poteſt manere ſufficiens ſuſtentatio miniſtrorum, non verò ſi omnino nihil ſoluatur. Vnde fit, vt etiam in diminutione neceſſariò ſit aſſignãdus terminus, vltra quem iam non relinqueretur congrua ſuſtentatio.

5. Alia diſtinctio de decima ſuſtẽtationis, & quotæ. Couar. Gutier. Soto. Aragon. Rebuff. Abulenſ.

Deinde inferunt, conſuetudine facilè poſſe introduci, vt Perſonales Decimæ abſque culpa non ſoluãtur, quia Prædiales ſufficiunt ad ſuſtentationem miniſtrorũ. Cõſequenti autẽ ratione videtur poſſe inferri, vbi fuerit conſuetudo ſoluẽdi Decimas Perſonales, & illæ fuerint ſufficientes ad ſuſtentationẽ mi- D niſtrorum, poſſe valere conſuetudinẽ nihil ſoluendi de Decimis Prædialibus, quia tunc eadẽ procedit ratio: Neque auctores citati hoc negant, licèt illud taceant, fortaſſe quia vel raròvel nunquam contingit talis modus cõſuetudinis. Cuius ratio eſſe poteſt, quia ſoluentes Prædiales Decimas ordinariè ſunt diuites, ſoluentes autẽ Perſonales frequẽtiùs ſunt pauperes, rationabile autem eſt, vt diuites potiùs, quàm pauperes miniſtros alant. Fructus etiã Prædiales ſunt magis naturales, vt ſic dicã, & ſunt magis certi & magis noti, & ideo, vbi eſt conſuetudo ſoluendi Decimas, ordinariè incipit à Prædialibus. Niſi fortaſſe in aliqua ciuitate (qualis poteſt cogitari Venetia, vel alia ſimilis) in qua pauca, vel nulla ſũt prædia, & ideo omnes vel artibus, vel negotiationibus incũbunt. In huiuſ- E modi enim locis, facile poſſet introduci conſuetudo non ſoluendi Decimas Prædiales, dummodo Perſonales perſoluantur. E contrariò verò non item, quia ſine Decimis Perſonalibus non haberẽt Eccleſiaſtici ſufficientem ſuſtentationem, vt notarunt Gregor. Lupus in lib. 1. tit. 20. part. 1. & Archid. in lib. 1. tit. 5. lib. 1. Nou. recopila. quos refert, & ſequitur Gutier. ſupr. numer. 33. cum Couar. d. numer. 8. Ratio denique fundamentalis huius ſententiæ eſt, quia Decima ſuſtentationis, eſt de iure naturali, ergo debitum eius non poteſt tolli per conſuetudinem. Decima autem quotæ

6. Doctrina quæ ex ſuperiori opinione infertur.

Greg. Lup. Gutier. Couar.

quotæ de iure humano eſt, ergo poteſt per cõſuetudinẽ tolli;vel quod perinde eſt, diminui in omni illa parte,quæ non repugnauerit congruæ ſuſtentationi.

7. Approbatur præcedens opinio & explicatur. Obiectio contra primam partem.

Et hæc quidem ſentẽtia in re vera eſt,indiget tamen explicatione quoad vtrunque membrum. Nam contra primum obiici poteſt, quia ſupra dictum eſt, ſoluendas eſſe Primitias ex præcepto,quantitatẽ verò Primitiarum,aut voluntate,aut conſuetudine determinari.Si ergo eſſet conſuetudo ſoluendi tantam quantitatem Primitiarum,vt ad congruam ſuſtentationem miniſtrorum ſufficeret,poſſet ibi valere conſuetudo nihil omnino ſoluendi ex Decimis, tã Prædialibus,quam Perſonalibus,ergo non tantùm Decima quotæ, ſed etiam Decima ſuſtentationis poteſt cõſuetudine abrogari.Simile argumentum ſumi poteſt ex oblationibus, nã illæ etiam cedunt in ſuſtentationem miniſtrorum,ſi ergo illæ tantę ſint,vt ſufficiant,non erit contra naturale ius,vel diuinum,nihil omnino ex Decimis ſoluere. Præſertim quia ſupra dictum eſt interdũ teneri fideles ad oblationes ſoluendas,ſolùm quia miniſtri illis indigẽt ad ſuam ſuſtentationem,ergo commutata proportione,quando miniſtri ſufficienter aluntur per oblationes, poterit per conſuetudinem tolli integrè,& omnino obligatio ſoluendi Decimas.Tandem Eccleſiis dantur à fidelibus multa prædia, & bona immobilia fructifera, & ſoluuntur cenſus per pia legata, vel aliis modis Eccleſiæ relicti,ergo fieri poteſt, vt ex his fructibus habeant miniſtri Eccleſiarum ſufficientem ſuſtentationem,ergo ibi etiam non erit iuri naturali cõtraria conſuetudo nihil omninò ſoluendi ex Decimis, poterit ergo præualere.Atque ita ſine vlla diſtinctione Decimarum hoc aſſeruit Gloſſ.in c. *Quia cognonimus*, 10.q.3.& in c. *In aliquibus*. §. *Ille quippe*, de Decim. Abul. q.185. in c.23. Matth. & eandem opinionem conſtanter defendit Mencha. lib.2. controu. Illuſtr. c.89.n.8. Nec diſſentit Rebuf. dicta q.13.nu.43. & 44.ait enim non valere conſuetudinem non ſoluendi Decimas, niſi eadem conſuetudo habeat vt detur aliquid pro ipſis Decimis,nam tunc, inquit, valeret: hoc autem in omnibus dictis caſibus fit.

Gloſſ. *Abulenſ.* *Mencha.* *Rebuff.*

8. Argumenta facta non procedere contra ſuperiorem ſententiam.

Dico ergo, huiuſmodi argumenta non procedere contra mentem, & intẽtionem præcedentis ſententiæ,ſi cõuenienter declaretur. Non enim faciẽda eſt vis,in voce, *Decima*, neque in hoc, quod ſuſtentatio congrua miniſtrorũ deducenda neceſſariò ſit ex aliqua parte aliquota fructuum prædialium, vel negotiorum,aut operum,ſed in hoc tãtum,quòd Clericis prouideatur de congrua ſuſtentatione. Nam hoc eſt debitum ex iure naturali; quod autẽ impleatur,hoc, vel illo modo,non eſt de iure naturali,vel diuino,& ideo ſi alia via ſufficienter prouiſum eſt Eccleſiis,nõ eſt dubium, quin poſſit conſuetudine introduci, vt nulla alia pars fructuum, vel lucrorũ Clericis ſoluatur.Et hæc conſuetudo dicitur eſſe in Italia, atque eadem dicitur viguiſſe inter Græcos.

Impugnatur Couar.

Vnde non video,cur Couar.d.c.17.cum prius D. Th. & Theologorum ſententiam defendiſſet,poſtea in fine n.8.ver. *Vndecimo*,ſimpliciter damnet vt irrationabilem conſuetudinem nõ ſoluendi aliquas Decimas,*Etiamſi Sacerdotes* (inquit) *ſpiritualia miniſtrantes,aliunde habeant,vnde congruè alimenta recipiant*.Nec tendit aliam rationem,niſi quia eſt nimia illa exemptiò,ſiquidem ex ea tollitur recognitio, quam exhibere debent Laici Sacerdotibus miniſtrantibus eis ſacramenta, præbendo eis aliquod ſtipendium. Veruntamen ſi ſupponantur miniſtri altaris habere ratione ſui miniſterij congrua alimenta, non poſſunt dici omninò priuari ſtipendio,nec Laici prorſus exẽpti ab illo ſoluendo. Ideóque licet talis conſuetudo laudanda non ſit,vbi fuerit præſcripta legitimè, Ec-

A cleſia non repugnante, non videtur damnanda. At verò ſi Couar. loquatur in eo caſu, in quo miniſtri Eccleſiæ ab illa nihil habẽnt, licet aliunde ex patrimonio, vel ex induſtria, ſeu arte alimentum habere poſſint:tunc vera eſſet eius ſententia,nam eſſet irrationabilis talis conſuetudo,vt eius ratio probat.Nos autem loquimur ſemper in priori ſenſu.

Atque hoc modo potuit contingere,vt huiuſmodi cõſuetudines in principio introductæ fuerint ex benigna conuentione inter Clericos,& Laicos,conſentientibus Epiſcopis, & approbante, vel ſaltem non repugnante ſummo Pontifice. Potuerunt etiam in principio Clerici voluntariè cedere iuri Decimarum, contenti ſolis ſpontaneis oblationibus: (ſicut Paulus 1.ad Cor.9.de ſe dicit,non fuiſſe vſum poteB ſtate exigendi ſuſtentationem, ſed propriis manibus laboraſſe ad ea,quæ ſibi neceſſaria erant, comparanda,)& poſtea vſu temporis illam conſuetudinẽ præſcriptam eſſe. Contra hunc ergo ſenſum non procedunt obiectiones factæ.Sed obiici poteſt,quia nemo poteſt præſcriptione liberari ab obligatione ſoluendi tributum Regi,leg.*Comperimus*,c.de Præſcription. trigint. &c. ergo minus poterit liberari à ſolutione diuini tributi,qualis eſt Decima,iuxta cap. *Tua nobis*, de Decim.Reſpondent Abbas,Felin.& alij in ca. *Ad audientiam*, de Præſcript. negando conſequentiam, quia tributa immediatè ſoluuntur in recognitionem regiæ poteſtatis,Decimæ verò in commodum,& ſuſtentationem miniſtrorum,& proteſtatio Diuini dominij eſt quaſi annexa, & ſecundaria in hoc actu, C nam aliis actionibus primariò fit. Dici etiam poteſt, ob hanc, & aliam rationem ius Ciuile non admittere illam præſcriptionem, ius autem Canonicum illam admittere in Decimis, quia noluit cum maiori rigore Decimas imperare.

9. Vnde talis conſuetudo poſſet oriri.

1. Cor 9.

Leg. Comperimus.

Ca. *Tua nobis*.

Ca. *Ad audientiam*.

10. Quo ſenſu verum ſit præceptum Decimarũ non tolli per conſuetudinem. D.Thom. Soto.

Circa hanc verò partem eſt aduertendum ex mẽte D.Thom.dicta quæſt.87. art.1. & quodlib.6. art. 10.ad 2.quod doctè animaduertit Soto dicto art.1. in fine,hanc conſuetudinem minuentem,vel tollentem ſolutionẽ Decimarum, nunquam poſſe ita contra Eccleſiam præſcribi,vt priuetur Eccleſia poteſtate imperandi Decimas,etiam quoad quotam,nõ obſtante tali conſuetudine, quoties ad bonum Eccleſiæ expedire iudicauerit. Atque in hoc ſenſu verum eſt, præceptum Decimarum non poſſe tolli, aut diminui D per conſuetudinem,niſi ſit à Pontifice approbata,vel ſaltem tolerata;eſt autem tolerata,quandiu Pontifex illi non reſiſtit,maximè ſi illam non ignoret.Veruntamen etiam ſi ignoret illam, ratione iuris communis cenſetur eam approbare, neque enim neceſſaria eſt ſpecialis approbatio,quæ prærequirit facti cognitionem, nullo enim iure hoc cauetur, & ex natura rei non eſt neceſſarium, vt probant omnia, quæ diximus. Sufficit ergo ius commune, quod frequenter in hac materia diſponit, in Decimarum ſolutione conſuetudinem attendendam eſſe, vt patet ex cap. *Commiſſum*,cap. *Cum ſint homines*,& in c. *Dilecti*,& ca. *Apoſtolicæ*,de Decimis. Et idem probat dictum capitulum *In quibuſdam*.§.*Ille*. Senſus enim ſupra relatus neceſſarius non eſt, ſed proprius intellectus eſſe viE detur,Decimam ſoluendam eſſe ex rigore legis quoad quotam; vbi autem minus ſolutum fuerit,debere eſſe ex conſuetudine approbata,cenſetur autem approbata, vt dixi, eo ipſo, quod eſt legitimo tempore præſcripta,& illi contradictum non eſt per eum,qui habet legitimam poteſtatem.

11. In Eccleſia eſt poteſtas ad ponendã Decimã de nouo, etiã contra conſuetudinẽ.

Non obſtante verò hoc iure communi,& quacunque conſuetudine, etiam immemoriali, ſemper manet in Eccleſia ſpiritualis poteſtas ad imponendam Decimam de nouo, etiam vbi nunquam ſoluta fuit, ſi iudicauerit, expedire. Hæc autem poteſtas de

facto

facto nõ eſt in aliquo inferiori ſummo Pontifice. Itaque vbi eſt præſcripta conſuetudo non ſoluendi quotam Decimæ, vel ſimpliciter, vel ex talibus rebus, non poſſunt Clerici ſua auctoritate illam petere, vel exigere, & iniuſte facerent, ſi per coactionem vellent illam extorquere. Imò neq; Epiſcopi particulares, cuiuſcunq; dignitatis ſint infra Pontificem, poſſunt imponere obligationem ſoluendi Decimã contra conſuetudinem receptã. Ratio eſt, quia hoc eſt contra ius cõmune, inferiores autẽ Epiſcopi non poſſunt contra ius cõmune quicquã diſponere, præſertim in re tam graui, & quę poteſt eſſe oneroſa fidelibus, & ſcandalũ generare, quando de nouo introducitur. At verò in ſummo Põtifice ſemper manet integra hæc poteſtas: Nam in primis ſemper poteſt iuri cõmuni derogare: & licitè id facit ex legitima cauſa. Deinde poteſtas illa imperandi Decimas, quam ſupra diximus Pontificem habere, diuina eſt, & per nullam conſuetudinem tolli, aut diminui poteſt. Et ideò ſicut in principio, antequã eſſet in Eccleſia hæc, vel illa conſuetudo, potuerunt Põtifices præceptũ Decimarũ imponere, ita ſemper poſſunt, non obſtãte quacunq; conſuetudine. Vnde licet ſemper poſſint cedere iuri ſuo, vel Eccleſiarũ, vel conniuere, aut priuilegia concedere, vt capite ſequenti dicã, nunquã poſſunt ſeipſos priuare poteſtate condendi hoc ius, quando, & vbi expedire ſenſerint, neq; ſubditi poſſunt ita præſcribere contra hanc poteſtatem, quin teneantur conſuetudinem relinquere, quoties Pontifex illã reprobauerit, aut mutauerit, & hæc eſt cõmunis reſolutio, quam expreſsè tenet Ant. 2. p. tit. 4. c. 3. §. 16. & Sylueſt. ver. *Decim.* q. 3. §. *Quantum ad tertium.* Couar. dicto cap. 17. nu. 12. & Gutierrez allegat plures dicto cap. 21. num. 51.

Hoc ſolùm ad ſummum Pontificem ſpectat.

12. Explicatur D. Tho. dupliciter 1.

Et iuxta hæc intelligendus eſt D. Tho. quando in dict. ar. 1. ad 5. ait, *Eos qui propter deſuetudinem non ſoluunt Decimas, non eſſe in ſtatu peccati, niſi fortè propter obſtinationem animi habentes voluntatem non ſoluendi, etiam ſi ab eis petantur.* Duobus enim modis hoc poteſt intelligi: Primò quando adeò eſt obſtinatus animus, vt licet Clerici ſeruientes Eccleſiæ, non habeant congruentem ſubſtentationem, & ideò illam petant, nihilominùs fideles non ſint parati ad illam dandam prætextu conſuetudinis, nam hoc contra iuſtitiam eſſet. Vnde ſi fortaſſe Eccleſia aliqua ſuperiori tempore habebat prædia, vel alios reditus, ex quibus poſſet miniſtros ſuſtentare, & poſtea per mutationem rerum, & temporũ ad paupertatem perueniat, & ideò de nouo petat Decimas, ſine dubio tenebuntur fideles illas ſoluere, ſaltem in ea quantitate, quæ ad ſuſtentationem ſufficiat, dummodo ipſis de neceſſitate conſtet, quia iam tunc illud incipit eſſe debitum iuſtitiæ, & diuini, ac naturalis iuris, quod reddendum eſt, etiam ſine interuentu humani præcepti. Imò ſi Eccleſia ſemper fuit indigẽs, & nihilominùs anteceſſores Parochi non petebant Decimas, nec ſuſtentationem, ſed cedebant iuri ſuo, & aliunde victum, ac veſtitũ, & neceſſaria ſibi quærebãt, poſteà verò ſuccedentes Clerici nolint cedere iuri ſuo, ſed petant ſibi ſuſtentationẽ debitã, tenebũtur fideles eã præſtare & cõſequenter vbicũque ſtatus Eccleſiæ eſt huiuſmodi, quãuis Decimæ ſine peccato nõ ſoluãtur, quãdiu non petuntur, quia ita habet conſuetudo, & quia cenſentur Paſtores cedere iuri ſuo, nihilominùs tenentur fideles eſſe parati ad dandum ſaltem congrua, ſi petantur, & tunc procedit, quod D. Thom. ait, illos eſſe in ſtatu peccati, ſi ſint obſtinati in contrario propoſito.

13. Cur D. Tho. particulam fortè addiderit.

Dixit autẽ *fortè*, nõ quia ius ſit incertũ, ſed quia factũ poteſt eſſe dubiũ, id eſt, an Eccleſia verè indigeat, & an nõ ſolutio Decimarũ fundetur in volũtaria ceſſione Clericorũ, vel in alia recompenſatione. Tamen ſuppoſita facti certitudine, obligatio ſatis certa eſt,

A quia contra naturale ius præſcribi non poteſt, & quia liberalitas vnius cedentis iuri ſuo non poteſt ſucceſſori præiudicium afferre, nec obligare illum, vt etiam ipſe cedat iuri ſuo. Imò neque eadem perſona, proptèrea quod aliquo tempore ceſſit, vel diſſimulauit, obligatur, aut cogitur ad non petendum poſtea congruam ſuſtentationem, ſi re vera illa indiget.

14. 2. Modus explicandi D. Thom.

Alio modo poteſt intelligi illud dictũ D. Th. de petitione Decimarũ, etiã quoad quotã, quãuis non tota ſit neceſſaria ad congruã ſuſtentationẽ miniſtrorum talis Eccleſiæ, vel Prouinciæ, vel etiã ſi petatur in minori parte, noua tamen & nõ ſolita ſolui, neq; propter nouam mutationem, & penuriam in bonis Eccleſiæ factã, ſed ſolùm propter vniuerſale ius Eccleſiæ, eiuſque poteſtatem. Et in hoc ſenſu erit hoc etiã verum B in ordine ad poteſtatẽ Pontificis, propter rationẽ ſupra factã, & quia ipſe reſpicit vniuerſale bonũ Eccleſiæ, & ita poteſt ſtatuere de nouo aliquid, quod obliget particularẽ Eccleſiã, vel Prouinciã, etiamſi ibi nõ ſit facta noua mutatio, neq; occurrat particularis neceſſitas, quia vniuerſalis gubernator, & diſpenſator poteſt vti ſua poteſtate propter vniuerſaliores cauſas. Qui ergo in huiuſmodi Prouinciis, vbi nunc eſt talis conſuetudo non ſoluendi Decimas, eſſent in animo obſtinato non reddendi, etiãſi à Pontifice præciperẽtur, eſſent ſine dubio in ſtatu peccati mortalis. Si ſolũ autẽ eſſent in propoſito non dandi quotam Decimæ, vel aliã partem non neceſſariã ad ſuſtentationẽ etiam inferioribus Clericis petẽtibus, tunc non eſſent in ſtatu peccati mortalis. Et ita videtur clariùs locutus D. *D. Thom.* C Th. in quodlibeto 2. ar. 8. dum ait, non obſtante quacunque conſuetudine, Eccleſiam poſſe imperare Decimas, & fideles debere eſſe paratos ad obediendum illi: nam per Eccleſiam ſupremam eius poteſtatem intelligit, vt Authores citati rectè intellexerunt.

15. Ex his, quæ diximus de virtute conſuetudinis ad minuendam, vel abrogandam obligationem ſoluendi Decimas Eccleſiæ abſolutè ſimpliciter, ſuppoſita aliunde ſufficienti ſuſtentatione miniſtrorũ, ſequitur à fortiori, poſſe cõſuetudine introduci mutationem, ſeu varietatem in circunſtantiis (vt ſic dicam) circa ſolutionem Decimarũ, vt v.g. quòd ſoluantur ex his rebus, & non ex illis, quòd ſoluantur huic loco potiùs, quã illi, v.g Eccleſiæ vbi quis habet prędia, vel vbi recipit Sacramenta. Item quòd ſoluantur hoc tempore, D hac mẽſura, hoc modo potius, quàm illo, vt v.g. quod ſolùm ſoluantur, quando petuntur, vel etiamſi nõ petantur, vel quod ſoluantur in arca, aut deferantur in Eccleſiam, ſeu domum Parochi, & ſimilia; hæc enim omnia ex conſuetudine pendent, vt Iura ſupra citata docent, & in ſequentibus in particulari dicemus. Ratio verò generalis eſt, quia Iura nihil ſtatuunt in particulari de his circunſtantiis ſingulis, & conſuetudo de ſe habet vim ſufficientem ad introducẽdã humanam regulã in his rebus ſeruandam præſertim quãdo alia deeſt. Quod ideò addo, quia ſub conſuetudine comprehendi debent pacta, & conuentiones humanæ, ſeu concordiæ, quæ in huiuſmodi circunſtantiis poſſunt tranſigi, & conſtitui inter Laicos & Clericos, dummodo ſufficienti auctoritate confirmatæ ſint. Nã E ſi ſint perpetuæ, Epiſcopi conſenſum requirunt, ſi verò ad tempus tantùm, vel vitam fiant, ex partium conuentione fieri poſſunt: Vt notat Gloſſ. in cap. *Ex multiplici*, de Decim. per textum ibi, &c. *Suggeſtum*, &c *Nuper*, eodem tit. &c. *Statuimus*, cap. *Veniens*, de tranſact. Denique ſemper in his conſuetudinibus ſupponendum eſt, manere integrum ius naturale dandi ſufficientem ſuſtentationem miniſtris Eccleſiæ: Nam huic iuri nunquam poteſt conſuetudo derogare, & hæc regula applicanda ſemper eſt ad particulares caſus, quos infra attingemus.

Poſſe conſuetudine introduci varietatem in circunſtantiis Decimarum.

Gloſſ. Cap. *Suggeſtum.* Cap. *Nuper.* Cap. *Statuimus.*

16. Poteſt per conſuetudinem aliquis liberari à ſoluendis Decimis. *Couar.*

Secundò ſequitur ex dictis, poſſe aliquem vſu, & conſuetudine legitimè præſcripta liberari à debito ſoluendi Decimas, vel ex parte, vel etiam in toto. Ita ſentit Couar. dicto c.17.num.10. contra nonnullos Canoniſtas, quos ibi refert. Verumtamen illi Canoniſtæ fundabantur in opinione ſupra reprobata, quòd conſuetudo non poſſit Decimarum debitum tollere. Suppoſitis autem iis, quæ diximus, nulla in hoc poteſt eſſe dubitatio, quia ſi conſuetudo poteſt liberare ab hac obligatione totam communitatem, a fortiori poterit vnã, vel aliã perſonam eximere, quia minus eſt eximere vnam perſonam, quàm omnes. Itẽ ſicut conſuetudo poteſt abrogare legem, ita & aliquem liberare ab obligatione legis humanæ: ſed oſtendimus, hanc legem Decimarũ quoad quotam, eſſe humanã, & ideò poſſe abrogari per conſuetudinem, ergo eadẽ ratione poteſt limitari (vt ſic dicã) ſeu exceptionẽ pati quoad vnam vel aliã perſonam, ſupponimus enim per hoc non priuari miniſtros ſacramentorum congruenti ſuſtentatione; hoc enim ius ſemper debet manere illæſum. Et ita ſequitur Gutier. ſup.num,64.citans etiam Menchab.lib.2.Contr. illuſtr..cap.89.num.10.

Gutierr. Mencha.

17. Obiectio.

Sed obiici ſolet, quia Laicus nõ poteſt præſcribere ius Decimarũ, id eſt, vt ei ſoluantur Decimæ ab aliis, ergo nec poteſt præſcribere ius retinendi Decimas, quas ipſe ſoluere deberet. Cõſequẽtia probatur. Quia hæc duo paria ſunt; nã retinendo Decimas, quaſi à ſe ipſo illas recipit; Antecedẽs autem certũ eſt apud Iuriſperitos ex c. *Cauſam, quæ*, de Præſcript. vbi videtur eſſe expreſſa diffinitio: Et ratio eſt, quia Laicus eſt incapax ſpiritualis iuris, & perſona incapax nunquam præſcribit. Reſpondetur tamen, negando conſequentiam; Nã longè diuerſa ſunt acquirere ius Decimarũ, vel liberari ab onere ſoluendi Decimas, illud enim prius eſt acquirere ius ſpirituale; Nam ius obtinendi Decimas ſpirituale eſt, onus autem ſoluendi Decimas, temporale, & ideò immunitas ab hoc onere in rigore tantùm eſt quædam commoditas, vel libertas temporalis, quæ conſuetudine præſcribi poteſt.

Cap. *Cauſam*. *Satisfit.* *Satisfit.*

18. Augetur argumenti vis.

Sed vrgebis: Quia videtur contra iuſtitiam, quòd is, qui fruitur miniſterio, & labore alterius, non ſoluat ſtipendium; cur enim onus hoc aliis accreſcet, cum non magis participent de huiuſmodi miniſterio, quàm ille alius, qui Decimas non ſoluit? Reſpondetur, poſſe hanc conſuetudinem legitimè præſcriptam non eſſe contra iuſtitiam, nam vel iniuſtitia conſideratur reſpectu Parochi, vel reſpectu aliorũ Parochianorum, qui ſoluunt Decimas: At verò reſpectu Parochi non eſt, iniuſtitia, quia ſupponitur habere congruentem ſuſtentationem, & illius parùm intereſt, quòd ab hoc, vel ab illo ſoluantur, Integræ autẽ Decimæ non debentur illi, niſi iuxta cõſuetudinem præſcriptam. Neque etiam reſpectu aliorum Parochianorum intercedit neceſſariò iniuſtitia, tum quia fieri optimè poteſt, vt licet alius non ſoluat Decimas, ipſi non plus ſoluant: tum etiam quia poteſt interdum rationabilis cauſa interuenire eximendi aliquem priuatum à communi onere aliorum, & quando inuenitur conſuetudo præſcripta legitimè, præſumitur exẽptionem illam ex aliqua legitima cauſa factã eſſe, imò etiã præſumitur priuilegiũ aliquod præceſſiſſe, vel ſaltem bona fide reputatũ ſemper eſſe, quia nõ eſt veriſimile, Paſtores, & Parochos, ad quos pertinebat ius taliũ Decimarũ, tanto tẽpore diſſimulaſſe, & patiẽter toleraſſe, non ſolui ſibi Decimas ſine aliquo iuſto titulo.

Reſpondetur.

CAPVT XIII.

De tempore neceſſario, vt conſuetudo non ſoluendi Decimas, ſit legitimè præſcripta.

Dicendum eſt in primis, in hac præſcriptione ſeruandam eſſe regulam Cap. primi de Præſcriptionibus in 6. Oportere talem conſuetudinem immemorialem eſſe, vel neceſſarium eſſe oſtendere titulum, in quo talis præſcriptio fundata fuerit. Nam ad præſcribendum contra Eccleſiam in his, quæ ſimul ſunt contra ius cõmune, talis modus conſuetudinis, & probationis ibi poſtulatur: Hæc autẽ præſcriptio, de qua loquimur, & eſt contra Eccleſiam, & contra ius cõmune, vt conſtat, ergo in ea ius illius decreti ſeruandum eſt. Et ita docent allegando alios, Couar. dicto cap.17.n.7.8.& 10. & Gutierrez nu.65.& 67.& Molina tract.1.de Iuſt.diſput.75. Addunt verò iidem Auctores, non eſſe eandem rationem de conſuetudine totius communitatis in non ſoluendis Decimis, quia in illa ſufficit tempus quadraginta annorum, etiam ſine titulo, iuxta capitulum vlt, de Conſuetudine, adiuncta Gloſſa, verb. *Legitimè præſcripta.* & quæ ibi à Panormitano, & aliis notantur, &c. *Auditis*, de Præſcriptionibus cum ſimilibus.

Quanto tempore opus ſit ad præſcribendum in Decimis. Cap. 1. *Couar. Gutierr. Molin.* Aliter de cõmunitate loquendũ, aliter de particulari in hac materia. Cap. *vlt.* *Gloſſ.* Cap. *Auditis.*

2. Impugnatur tradita differentia.

Contra hanc verò differentiam obſtare videtur ratio ſupra facta, quòd faciliùs videtur eximere vnam perſonam ab onere ſoluendi Decimas, quàm totam communitatẽ, ſi ergo vt præualeat conſuetudo totius communitatis contra debitum Decimarum, ſufficit tempus quadraginta annorum abſque alio titulo, cur in priuata perſona, vltra tẽpus quadraginta annorum poſtulatur titulus, & deficiente titulo, immemorialis conſuetudo requiritur? Ad hoc reſpondent dicti Auctores, & rationem diuerſitatis reddunt, quia peculiaris perſona non eximitur ex vi ſolius conſuetudinis, ſed ex vi præſcriptionis, communitas autem eximitur ex vi conſuetudinis abſque præſcriptione, & ideò præſcriptio priuatæ perſonæ regulanda eſt iuxta ius ſtatutum in dicto capit. 1. de Præſcriptionibus, in 6. quod de præſcriptione contra Eccleſiam, quæ fit, reſiſtente iure, expreſsè loquitur: Illud autem ius, cum odioſum quodammodo ſit, & reſtringens; non eſt extendendum ad conſuetudinem, quæ non eſt præſcriptio, qualis eſt conſuetudo totius communitatis de non ſoluendis Decimis. Cum ergo iuxta ius commune ad talem conſuetudinem ſufficiat tempus quadraginta annorum cum aliis conditionibus requiſitis, vt ſuum effectum habeat, idem dicendum erit de conſuetudine communitatis non ſoluendi Decimas.

Reſponſio.

3. In quo differant conſuetudo, & præſcriptio.

In hac verò reſolutione, quam veram exiſtimo, ſtatim occurrit illa difficultas cur, vel in quo præſcriptio à conſuetudine diſtinguatur, quia præſcriptio eſſentialiter videtur includere conſuetudinem, cum nihil aliud ſit, quàm ius quoddam vſu longi temporis bona fide acquiſitum; vſus autem longi temporis, & conſuetudo idem eſſe videntur, & è contrario omnis conſuetudo debet eſſe legitimè præſcripta, vt vim habeat, vt dicitur in dicto cap. vlt. de Conſuet. Omnis ergo conſuetudo præſcriptionem aliquam inducit. Quæ eſt ergo illa differentia? Et quæ reddi poteſt ratio, ob quam ad conſuetudinem non ſoluendi Decimam, ſufficiat tempus quadraginta annorum abſque titulo, non verò ad præſcriptionem? Item, cur immunitas priuatæ perſonæ à Debito Decimarum vocatur præſcriptio, & non liberatio, & immunitas totius communitatis? Quod enim aliqui reſpondent, præſcriptionem, & conſuetudinem differre, quod præſcriptione ius acquiritur priuatis perſonis, conſuetudine autem communitati, & eſt petitio principij, & ad ſummum eſt quædam vocabulorum accommodatio, non verò declarat rationem, ob quam plùs in priuata perſona, quàm in communitate poſtuletur. Eò vel maximè quòd etiam communitas poteſt præſcribere tam contra aliam communitatem, quàm contra perſonas priuatas, vt ciuitas contra ciuitatem, & contra ciues, vt eſt res clara.

Cap. *vlt.* Reſponſio quorundam impugnatur.

In hac differentia aſſignanda inter conſuetudinem, & præ

Aſſignatur diſcrimen.

Gloſſ. Couar. Matien. Molin. Gutierr.

& præſcriptionem laborant Iuris-periti, cum Gloſſa in c. vlt. de conſuet. & in c. vlt. 18. q. 2. Couarr. allegans alios in regula *poſſeſſor*. 2. p. §. 3. n. 2. & Matienzo in lege 1. tit. lib. 5. nouæ recopilat. Gloſſ. 6. n. 3. Molina libr. de Primogeniis, cap. 6. num. 10. Gutierrez, qui alios etiam refert dicto cap. 21. n. 68. & ſequentibus. Omiſſis verò variis differentiis, quas ibi aſſignãt, breuiter dicendum videtur, ſi ad vſum tantùm terminorum attendamus, variam, & multiplicem eſſe, nam interdum conſuetudo conſummata vocatur præſcriptio, & è conuerſo, vt ex Paulo de Caſtro notauit Gutierrez ſuprà. In rigore verò illæ duæ voces, videntur ſe habere, vt generalis, & ſpecialis, nam omnis præſcriptio conſuetudo quædam eſt, vt ratio ſupra facta probat, non tamen omnis conſuetudo eſt præſcriptio, vt ſtatim declarabimus. Hinc ergo eſt, vt conſuetudo ſoleat interdum à præſcriptione diſtingui applicando genericum nomen vni ſpeciei; prout eſt Dialecticis conſuetum. Et hoc modo loquuntur Auctores citati in præſenti puncto.

Paul. de Caſt.

5. Præſcriptio eſt quid facti, conſuetudo autem eſt quid iuris.

Differentia autem, quæ conſtituenda videtur inter præſcriptionem, & conſuetudinem, & ad rem præſentem maximè facit, eſt, quod præſcriptio videtur eſſe quid facti (vt ſic dicam) conſuetudo autem quid iuris, accipiendo ius, prout ad legem pertinet, quia etiã illa vox æquiuoca eſt. Nam ius interdum ſumitur pro lege, interdum verò pro facultate vtendi, vel non vtendi aliqua re, vt eſt dominiũ, vel ſeruitus, & alia huiuſmodi. Et ius hoc poſteriori modo ſumptum vocamus quid facti, quia nõ conſtituit legem, nec aliquid illi æquiualens, ſed reſpicit tantùm dominia & poteſtates morales vtendi rebus. Hoc ergo modo dicimus, præſcriptionem eſſe quid facti, quia per ſe non conſtituit, vel mutat ius legale, ſed mutat dominia rerũ, vel æquiualentia iura, quæ generaliter loquendo cõſiſtunt in facultate vtendi, vel non vtendi, rebus, conſuetudinem verò ſpecialiter ſumptam dicimus eſſe quid iuris, quia propriè dicitur conſuetudo illa, quæ habet vim legis, vel quæ habet vim abrogandi legem, ſeu liberandi à iugo legis, nam ſemper priuatio ad habitum reducitur, & eiuſdẽ ordinis reputatur. In qua differentia res ipſa ſatis nota eſt, nam ſine dubio inuenitur ille duplex modus iuris, ſeu facultatis, vt conſtat ex materia de legibus, & iuſtitia, & iure. Conſtat etiam, vtrunque illorum poſſe vſu, & frequentia actuum acquiri, vt ex eiſdem materiis manifeſtum eſt. Quòd autem vocabula conſuetudinis, & præſcriptionis ad illa duo ſignificanda rectè accommodentur, ex vſu ſapientium eſt etiam notum, ſufficitque ad vſum terminorum, maximè cum non habeamus alias voces quibus illa duo diſtinctè ſignificemus.

6. Ex hac ergo differentia expeditur optimè difficultas tacta, & redditur ratio diſcriminis ſupra conſtituti circa tempus præſcriptionis priuatæ perſonæ, vel conſuetudinis communitatis de non ſoluendis Decimis. Nam priuata perſona non poteſt liberari à lege Decimarum per ſolam vim conſuetudinis ſtrictè ſumptæ, & ideò vt liberetur, neceſſe eſt, vt propriè præſcribat cum omnibus conditionibus in Iure requiſitis ad veram præſcriptionem talis rei: Ratio autem, cur non poſſit liberari per conſuetudinem, eſt, quia vnius tantùm perſonæ vſus longæuus non poteſt legem introducere, nam lex propriè reſpicit communitatem. Et eadem ratione priuatus vſus vnius perſonæ non poteſt legem abrogare neq; immutare, quia eiuſdem rationis, & poteſtatis eſt, ferre, aut abrogare illã, vel in illa diſpenſare. Et hinc eſt, vt priuata perſona nunquam eximatur ab obligatione legis propter diuturnam non obſeruantiam eius, etiamſi ex ignorantia inuincibili bona fide in illa perſtiterit, ſed quam primùm ignorantiam depulerit, incipiat lege

A obligari. Ergo per puram conſuetudinem, vt eſt quid iuris, non poteſt aliquis eximi ab obligatione præcepti ſoluendi Decimas: Oportet ergo vt eximatur per præſcriptionem, vt eſt quid facti, id eſt, vt poteſt dominia rerum augere, vel mutare, obligationes, & debita extinguere, ſeruitutes introducere, vel ab illis liberare, & ſimilia.

7. Diuturnus vſus communitatis habet vim introducendi legem.

At verò communitas poteſt liberari à iugo Decimarum per conſuetudinem, vt eſt quid iuris: Et ratio eſt, quia frequens, & diuturnus vſus communitatis habet vim introducendi legem, & ideò poteſt etiam illam abrogare, ſi legitimo tempore duret. Ad abrogandam autem legem Eccleſiaſticam, ſufficit conſuetudo quadraginta annorum, vt ex materia de legibus notum eſt, ideóq; etiam ſufficit ad abrogandum præceptum de ſoluendis Decimis reſpectu talis commu-
B nitatis, in qua illa conſuetudo introducta tolerata eſt. Imò ſunt qui putent minus tempus ſufficere vt lex Eccleſiaſtica per contrariam conſuetudinem abrogetur. Sed hoc in generali pertinet ad materiam de legibus: in hac verò particulari lege Decimarum, omnes Auctores hoc tempus requirunt. Eſtque ſecurior ſententia, tum quia eſt iuri communi conformior, eſto non ſit in illo ſatis expreſſa: Tum etiam quia illa conſuetudo eſt in graue damnum Eccleſiæ, & ideò temperanda eſt: tum etiam quia non poteſt prudenter præſumi in minori tempore de tacito conſenſu Pontificis, ſine quo nihil poteſt conſuetudo illa operari. Ob dictam verò cauſam, in communitate non petuntur conditiones aliæ ad præſcriptionem requiſitæ: Non quidem quia communitas etiam præſcri-
C bere non poſſit: hoc enim non eſt in vniuerſum verum, vt obiectiones probant: ſed quia non oportet expectare rigoroſam præſcriptionem, ſed ſola conſuetudo ſufficit, vt notatum eſt.

8. Ad præſcriptionem requiritur bona fides, non verò in conſuetudine.

Poteſt denique hæc ratio ampliùs explicari ex alia differerentia notanda inter preſcriptionem, & conſuetudinem, ſumptas eo modo, quo à nobis explicatæ ſunt. Nam ad præſcriptionem requiritur bona fides in præſcribente ab initio temporis vſque ad conſummationem eius: maximè ſecundùm ius Canonicum, vt ſuppono ex toto titulo de Præſcriptionibus, & ex propria materia. At verò ad conſuetudinem abrogantem legem, non requiritur bona fides toto tẽpore illius: Nã in principio, quãdo conſuetudo nititur contra legem ſolet inchoari cum mala fide, &
D per actus prauos, vtpotè legi contrarios, vt omnes fatentur, aliàs nulla conſuetudo humana poſſet legem poſitiuam abrogare. Ex hac ergo differentia ſequitur, meritò ad præſcriptionem non ſoluendi Decimas in particulari perſona, poſtulari immemorialem conſuetudinem, aut in illius defectum poſtulari ſaltem conſuetudinem longi temporis cum titulo. Quia vt præſcriptio inducatur, requiritur bona fides, quando autem conſuetudo eſt immemorialis, præſumitur bona fides, etiamſi de titulo non conſtet, quia ſicut initium conſuetudinis extra memoriam hominum eſt, ita etiam facilè potuit obliuiſci titulus, & ideò præſumitur bonus, cum probari non poſſit ma-
E lus. Imò ſi coniectura vtendũ ſit, veriſimilius apparet tam diuturnum, & conſtantem vſum non potuiſſe ſine bona fide introduci. Imò licet in principio malè inchoatus fuiſſet, poſtea potuit bona fide continuari, & ex quo cœpit bona fides, potuit etiam ſufficienti tempore præſcribi, quia immemoriale tempus totum hoc comprehendere poteſt, & ideò totum præſumitur, quando aliud non conſtat.

Quãdo præſumatur bona fides in conſuetudine, etiamſi non conſtet de titulo.

9. Quãdo præſumatur mala fides in cõſuetudine.

At verò quando de initio conſuetudinis conſtat, & non apparet titulus, eo ipſo meritò præſumitur mala fides, quia actus ſine legitimo titulo factus contra communem legem, de ſe malus eſt. At verò actus ille,

ille, quo inchoatur præſcriptio, niſi habeat legitimam excuſationem de ſe iniuſtus eſt, quia eſt, verbi gratia, vſus, vel detentio rei alienæ, & ideò, niſi oſtendatur titulus, contra ſe habet præſumptionem, maximè in præſenti, vbi non ſoluere Decimas eſt contra ius cõmune, & adeò graue, vt difficile diſpenſetur, aut priuilegium contra illud concedatur. Item quia non poteſt quis in eo caſu iuſtam cauſam obliuionis tituli allegare, cum ipſummet initium conſuetudinis immemoriale non ſit. At verò ad conſuetudinem alicuius communitatis de non ſoluendis Decimis ſufficere cenſetur tempus quadraginta annorum abſque alio titulo, quia, vt dixi, illa non eſt præſcriptio, ſed aliud genus conſuetudinis, in quo in principio non requiritur bona fides, & ideò non poſtulatur præſumptio eius, ſed ſiue præceſſerit, ſiue non, conſuetudo eſt ſufficiens ad derogandum legi, dummodo habeat alias conditiones in tali conſuetudine requiſitas, & præſertim quòd ſciente, & tolerante Pontifice, ad eum ſtatum peruenerit. Et per hæc ſatis reſponſum eſt ad difficultates omnes ſupra inſinuatas.

CAPVT XIV.

Quid poßit Summus Pontifex in remittendis, vel diſpenſandis Decimis.

1. 1. Difficultas, an Pontifex poſſit abrogare totam legem Decimarũ.

EX poteſtate Summi Pontificis inſurgit ſpecialis difficultas circa doctrinam cap. 11. quæ hoc loco expedienda eſt, & ſimul declarabimus, quantùm extendatur poteſtas Pontificia, vel prout in ipſo eſt, vel prout participatur ab aliis Epiſcopis tam circa ius Decimarum, quàm circa prouentus, ſeu reditus ipſos: Quod magna ex parte attingit materiam de beneficiis, non tamen inuoluemus illam, ſed tantùm nonnulla fundamenta iaciemus. Difficultas ergo eſt, quia videtur ſequi ex dictis, Pontificem Summum poſſe abrogare totam legem Decimarum, ſalua tantùm congrua ſuſtentatione Clericorum: Conſequens nulla ratione videtur admittendum, quia eſſet in magnam perniciem Eccleſiæ, & in deſtructionem, & non ædificationem, ergo. Sequela patet, quia dictum eſt, præceptum Decimarum quoad quotam eſſe merè Eccleſiaſticum, ſolúmque pertinere ad ius diuinum naturale ratione congrui ſtipendij: Pontifex autem poteſt abrogare totum id, quod eſt de ſolo iure Eccleſiaſtico: quia totum pendet ex voluntate ipſius, quia per quam voluntatem introductum eſt, poteſt etiam tolli; nam ſi affirmatio eſt cauſa adæquata affirmationis, negatio erit negationis.

2. 2. An poſſit ſibi capere Decimas relinquendo Eccleſiaſticis ſufficiens ſtipendium.

Secunda difficultas eſt, quia ſequitur poſſe Pontificem ſibi vſurpare totas Decimas quoad quotam, relinquendo cæteris inferioribus omnibus Eccleſiaſticis miniſtris ſolùm certum ſtipendium ſufficiens ad congruam ſuſtentationem iuxta vniuſcuiuſque ſtatum: Conſequens eſt duriſſimum, & nullo modo admittendum. Sequela patet, quia Pontifex habet in ſe ſupremam poteſtatem, ergo in rigore ſolùm tenetur ad id, ad quod iure diuino naturali obligatur, nam poſitiuum ipſe poteſt mutare, ſed dando aliis ſtipendium ſufficiens, ſatisfacit iuri diuino naturali, ergo vſurpando reliqua, contra nullam legem facit, ergo

3. An poſſit liberare à Decimisque voluerit.

poteſt licitè id facere. Tertia difficultas ſimilis eſt, quia ſequitur poſſe Pontificem ſuo arbitrio liberare, quem voluerit à debito ſoluendi Decimas, & dare cum voluerit ius recipiendi illas, vel applicare illas ad hunc, vel illum locum, aut perſonam, ita vt etiam licitè id faciat, ſiex rationabili cauſa, vel ſaltem validè, etiamſi abſque illâ pro ſola voluntate faciat: Conſequens autem non eſt admittendum, ergo. Sequela probatur eodem modo, quo aliæ, quia in omni-

A bus illis factis nihil eſt contra ius naturale, ſed tantùm contra Eccleſiaſticum.

3. Quorũdam opinio.

Circa quæſtionem hanc multi ex Canoniſtis docuerunt, Summum Pontificem non poſſe tollere in totum, ſeu abſolutè, & ſimpliciter præceptum de Decima ſoluenda, etiam quoad quotam, ſed ſolùm poſſe eximere aliquem ab hac obligatione, & concedere huic, vel illi vſum, aut ius Decimarum. Ita tenet Gloſſa in cap. *A nobis* de Decimis. Quam ſcribentes ferè ſequuntur, Hoſtienſ. Ioan. Andr. Panor. & alij, tum ibi, tum etiam in cap. *Licet*, & cap. *Ad audientiam*, & cap. *Ex parte tua*, eodem tit. Fundantur autem quoad primum dictum in hoc, quod præceptum Decimarum eſt diuinum, & ideò non poteſt in totum abro-

Gloſſ. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Panorm.

B gari à Papa: Confirmant hoc, & declarant, quia Deus ipſe retinuit ſibi Decimas in ſignum vniuerſalis dominij, iuxta cap. *Tua nobis*, de Decimis. Non poteſt autem Papa facere quin homines recognoſcant Deum, vt vniuerſalem Dominum.

Cap. *Tua nobis.*

4. Poſſe aliquos eximi à Decimis.

Nihilominùs verò addunt, poſſe Pontificem eximere aliquos particulares ab onere ſoluendi Decimas, quia poteſt, inquiunt, remittere ex parte ius diuinum, & naturale. Ponit gloſſa illa exemplum in iure libertatis humanæ, quod naturale eſt, & ideò non poteſt in totum tolli, non enim poſſunt omnes homines fieri ſerui, poteſt autem ex parte remitti, quia poſſunt aliqui in ſeruitutem redigi, Aliter verò Panor. & Hoſtienſ. cum exiſtiment, præceptum hoc De-

C cimarum pertinere ad moralia, differentiam conſtituunt inter illud, & alia moralia, quòd alia non poſſunt per Pontificem tolli, nec remitti, quia continent immutabilem honeſtatem. In hoc autem præcepto duplicem diſtinguunt conſiderationem: Vna eſt, quatenus ordinatur ad recognitionem ſupremi dominij Dei; & hac ratione dicunt, non poſſe tolli omnino à Papa. Alia conſideratio eſt, quatenus concernit commodum Clericorum; Et hac ratione dicunt, poſſe ex parte, & quoad aliquas perſonas remitti. De tertio autem puncto, ſcilicet, de poteſtate applicandi Decimam ad hanc, vel illam perſonam ait Panormitanus, rem eſſe claram, quando perſonæ ſunt Eccleſiaſticæ, quia ibi nihil fit contra præceptum diuinum, ſed ad ſummum contra Eccleſiaſticum: Si verò Decimæ con-

D ferantur Laico, eſt inter Canoniſtas nonnulla diſſenſio, quam in ſequentibus attingemus: Nunc de duobus primis punctis pauca dicenda ſunt.

5. Refellitur primum Canoniſtarum dictum.

Primum ergo dictum Canoniſtarum falſo nititur fundamento, quia, vt oſtendimus, totum hoc præceptum Decimarum non eſt de iure diuino merè poſitiuo, quia ius poſitiuum legis veteris omninò ceſſauit; in lege autem Euangelica nullum eſt ius poſitiuum diuinum de Decima quoad quotam: Et licet inueniatur ius Euangelicum de Decima ſuſtentationis, illud non eſt propriè poſitiuum, ſed eſt explicatio iuris naturalis, quod in Eccleſia locum habet, ſuppoſita inſtitutione eius, & miniſtrorum illius. Ex hoc ergo iure diuino ſolùm poteſt colligi, Pontificem non poſ-

E ſe diſpenſare, aut efficere, quominus miniſtris Euangelicis congrua ſuſtentatio debeatur, quia hoc eſt contra ius naturale. Si autem ipſe alio ſufficienti modo prouideat Clericis, & Eccleſiis de ſuſtentatione congrua, ex illo principio non poteſt oſtendi, hoc eſſe extra Pontificis poteſtatem. Nec confirmatio illa de recognitione vniuerſalis dominij diuini, alicuius momenti eſt, nam licet ſit de iure naturali hæc recognitio, & proteſtatio illius per aliquod ſignum ſenſibile, determinatio autem huius ſigni per ſolutionem Decimæ non eſt de puro iure naturali, vt eſt euidens ex dictis in principio huius libri. Quod ſi illa determinatio facta eſt in lege veteri, quoad illam fuit ius illud poſitiuum, & temporale, licet diuinum, &

ideò

ideò iam nunc non obligat, vt lex diuina fuit. Ac ſubinde ſi talis determinatio nunc etiam eſt in lege gratiæ, ſolùm eſt inquantum Eccleſia vult illam facere, & in ea imitari antiquum ius diuinum, & ideò quantum eſt ex hoc capite, per eandem Eccleſiam poterit talis determinatio auferri, & conſtitui, vt illa recognitio vniuerſalis dominij Dei fiat per alias oblationes, vel contributiones, præterquam quòd etiam fit per diuinum ſacrificium.

6. *Refellitur ſecundum punctum*

Præterea, in ſecundo puncto non ſatis conſtanter loquuntur: Nam verum ius diuinum, vt ſupra dixi, non ſolùm non poteſt in totum offerri, verum etiam nec diminui circa propriam materiam ſuam. Quod in primis clarum eſt in iure naturali, ſeu morali proprio, id eſt, quod ex ſe neceſſarium eſt, ſecluſa omni lege poſitiua diuina, & humana, Nam quod eſt contrarium tali iuri naturali, intrinſecè malũ eſt, & prohibitum, quia malum, non malum, quia prohibitum, & ideò in quocunque indiuiduo ſemper eſt malum, quia ſemper ſecum defert intrinſecam rationẽ ſuam, ergo tale ius non ſolùm in totum, ſed etiam quoad quãcunque partem immutabile, & irremiſſibile eſt, maximè per poteſtatem homini conceſſam. Neque exemplũ adductum à Gloſſa ad rem facit, quia quòd homines ſint liberi, & non ſerui, non eſt de iure naturali præceptiuo, (vt ſic dicam) ſed eſt de iure naturali conceſſiuo, ſeu creatiuo (vt ſic etiam rem declarem) ſi enim puram naturã hominis conſideremus, ab illa habent homines naturaliter, vt liberi procreentur. Non eſt autem aliqua lex naturalis, quæ præcipiat, vt homines in illa libertate cõſeruentur, aut generentur ſemper. Et ita cum ius libertatis dicitur naturale, illud ius non eſt propriè legale, ſed dominatiuum (vt ſupra in ſimili diſtinxi) quia videlicet dominium libertatis, ſeu propriarum actionum naturale eſt, & ideò auferri non poteſt, niſi ex legitima cauſa, & poteſtate: Nam quod hoc modo auferatur, non eſt prohibitum præcepto naturali. Et in idem redit, quod aliàs dici ſolet libertatẽ eſſe de iure naturæ negatiuè, non affirmatiuè, quia lex naturalis non facit hominem ſeruũ, neque etiã poſitiuè præcipit, vt ſemper ſit liber. In illo ergo exemplo nec tollitur, nec remittitur ius naturale præceptiuum, de quo tantum in præſenti ſermo eſt.

7. *Differentiã ſupra traditam non ſubſiſtere.*

Differentia autem à Panormitano, & Hoſtienſi aſſignata inter hoc præceptum, & alia moralia, ſubſiſtere non poteſt, ſupponendo, vt ſupponitur, hoc etiam præceptum morale eſſe. Nam ſi ius naturæ determinatè præcipit, vt homines habẽtes fructus terræ, ſoluant Deo quaſi tributum decimæ partis in recognitionem vniuerſalis dominij eius, nullus hominum poterit eximi ab hac lege, ſicut nullus filius eximi poteſt à lege honorandi parentes, & ſicut nullus hominum poteſt eximi à lege colẽdi Deum cultu externo illi naturaliter debito, quicunque tandem ille ſit. Quapropter ex illo principio non ſolùm deberent concludere, hanc recognitionem diuini dominij non poſſe in vniuerſum auferri, verum etiam nec poſſe diminui, aut aliquem ab illa eximi. Verũtamen quia ius illud quoad talem determinationem, vt dixi, naturale non eſt, ideò quantum eſt ex hoc capite, non minùs in totũ auferri, quàm ex parte remitti poteſt. Addo, quod licet hoc ius eſſet poſitiuum diuinum, nihilominùs dicendum iam eſſet, non poſſe ex parte remitti, magis quàm auferri in totum, quia non poteſt Pontifex diſpenſare in iure Diuino poſitiuo, niſi fortaſſe in caſu ſibi ſpecialiter conceſſo. Vnde ſicut non poteſt auferre præceptum diuinum confitendi, vel communicandi, ita non poteſt cum aliqua perſona in talibus præceptis diſpenſare. Dices; poſſe Pontificem remittere Decimas debitas Eccleſiæ, etiamſi debeantur iure Diuino, quia hoc non eſt diſpenſare

A in præcepto Diuino. Reſpondeo in primis, hoc non ſatis eſſe, vt dicatur remittere ipſum ius Diuinum in parte. Nam hoc modo quilibet Parochus, vel beneficiatus habens ius ad Decimas, poteſt eximere aliquẽ remittendo ius ſuum, nam ibi interuenit, quædã virtualis donatio, & conſequenter ex parte alterius præcedit virtualis ſolutio, per quam ſeruat præceptum ſoluẽdi Decimas. Deinde illa remiſſio faciẽda à Pontifice ſolùm haberet locum in Decimis ad ipſum ſpeciali titulo pertinentibus, quia non faceret illam per poteſtatem ſuprà legem Decimarum, ſed per ius propriũ, ſeu dominiũ, quod haberet circa tales Decimas. — *Obiectioni reſpõdetur.*

8. *Pontificis poteſtatem dupliciter ſpectari.*

Omiſſis ergo fundamentis illius doctrinæ, & ſuppoſita communi ſententia Theologorum ſupra explicata circa modum, quo Decimæ ſunt de iure Diuino, B vel Eccleſiaſtico, aduertendum vlteriùs eſt, poteſtatem Pontificis quoad iuriſdictionem, ſeu adminiſtrationem Eccleſiaſticam; duobus modis ſpectari poſſe. Primò ſecundùm ſe; ſeu nudè ſumptam, quomodo dici poteſt quædam abſoluta potentia, ſecundò prout ſubeſt directioni, & regimini Spiritus Sancti, quomodo dici poteſt potentia quædam ordinata. Rurſus in vſu huius poteſtatis diſtinguendum eſt inter licitum, & validum. Multa enim per poteſtatem iuriſdictionis fiunt, quæ licet illicitè fiant, facta tenent: Quanquam è conuerſo nihil fiat inualidè, quin etiam illicitè fiat, per ſe loquendo, ſeu niſi ignorantia excuſet, quia ſemper ibi interuenit illicita vſurpatio iuriſdi-C ctionis, ſeu poteſtatis, quæ non habetur. Optimus autem vſus poteſtatis eſt, quãdo & eſt validus, & licitus.

9. *Põtifex quo modo validè poſſit Decimas omninò tollere.*

Dico ergo primò, Pontificem abſoluta poteſtate vtendo poſſe omninò obligationem Decimarum tollere, ita vt ſi id faceret, factum tenere, quamuis malè faceret, ſaluo tamen ſemper naturali iure alendi Eccleſiaſticos miniſtros. Ita docent communiter Theologi ſupra citati, quos Couar. Gutier. & alij moderni Canoniſtæ ſequuntur ex principio poſito, quòd hæc obligatio eſt de iure Eccleſiaſtico, poteſt autem Pontifex auferre totum Eccleſiaſticum præceptum; quia ſemper pendet ex eius voluntate non vt talis, vel talis perſona eſt, ſed vt Pontifex eſt. Si ergo per impoſſibile daretur caſus, in quo Pontifex totum hoc præ-D ceptum abrogaret, Laici non tenerentur ad quotam Decimæ ſoluendam, neque in rigore ad aliquam determinatam partem fructuum, ſed retinerent tantùm naturalem obligationem alendi miniſtros ſuos, hanc enim auferre non poteſt Pontifex, etiamſi vniuerſa Eccleſiaſtica præcepta euerteret per impoſſibile (vt dixi.) Et conſequenti ratione, ſi in eo caſu Pontifex non determinaret modum alendi miniſtros Epiſcopi poſſent, & deberent illum determinare, quia ſunt ordinarij Paſtores, & habẽt ſufficientem iuriſdictionem, niſi impediantur. Quod ſi ipſi etiam hoc facere omitterent, tunc ipſimet fideles prudenti arbitrio poſſent modum illum determinare, præſertim per modum cõpoſitionis cum ſuis Clericis diuina miniſtran-E tibus. Et iuxta hanc aſſertionem & ſenſum eius exiſtimo, intelligendos eſſe auctores modernos dicentes, poſſe Pontificem remittere Decimam, reducendo illam in vigeſimam, aut trigeſimam partem, non tamen poſſe in vniuerſum præceptum de Decimis auferre, vt videre licet in Soto dict. lib. 9. de Iuſt. q. 4. art. 1. Couar. dicto c. 17. à n. 9. Gutier. dicto c. 21. n. 30. qui alios allegant. Intelligunt autem, vt apertè explicant, non poſſe auferre in totum præceptum Decimarum, quatenus continet ſuſtentationem neceſſariam miniſtrorum, vel niſi hæc aliunde ſuppleatur. Poſſet etiam id interpretari iuxta ſequentem Aſſertionem.

Couar. Gutierr. — *Soto. Couar. Gutierr.*

10. *Quomodo non poſſit Põtifex Decimatũ legẽ abrogare.*

Dico ſecundò, ſimpliciter loquendo, non poſſe Pontificem legem Decimarum in totum abrogare, etiam quatenus Eccleſiaſtica eſt. In hoc Canoniſtis aſſen-

aſſentior, Theologis non repugnantibus, vt ex declaratione patebit: Nam inprimis certũ eſt talem, abrogationem non poſſe licitè fieri, quia non eſſet diſpenſatio, ſed diſſipatio redituum Eccleſiaſticorum. Deinde talis vſus ſupremæ poteſtatis à Chriſto datæ Pontifici ſine dubio cederet in grauiſſimum, & generale damnum totius Eccleſiæ, non ſolùm temporale, ſed etiam ſpirituale, tum quia neceſſario fieret conſequẽs, vt diuinus cultus, & maxima ex parte minueretur, & ferè in vniuerſum indecenter, vel ſine cõuenienti ornatu, & honore fieret. Præterea Eccleſiaſticæ perſonæ vileſcerent, eſſentq; veluti mercenarij operarij Laicorum, & ita ab eis contemnerentur, & ſæpè etiam cogerentur ad Sacramenta indignè tractanda. Vnde vlterius ipſimet Clerici habentes animarum curam, nec de illa eſſent multùm ſoliciti humano, & morali modo loquendo, neque in adminiſtrando ſuo munere auctoritatem, & libertatem neceſſariam habere poſſent. Tandem, ſubuentio pauperum & miſerabilium perſonarũ magna ex parte periclitaretur. Hinc ergo magna cum probabilitate inferimus, cum ad prouidentiam Spiritus ſancti pertineat, regere, & gubernare ſupremam poteſtatẽ Pontificis, vt non erret, ſaltem cum notabili & communi detrimento totius Eccleſiæ, fieri non poſſe, vt eum huiuſmodi abrogationem facere permittat. Hoc ergo modo dicimus ſimpliciter non poſſe in totum tollere Decimas, ſicut etiam alibi diximus, non poſſe Eccleſiaſticã immunitatem abrogare, vel Eccleſiaſticas cæremonias auferre, aut ſimilibus modis vniuerſalem Eccleſiæ ſtatum perturbare. Atque hic etiam loquendi modus conſentaneus eſt modo loquendi ipſorum Pontificum, vt conſtat ex cap. *Litteras* de Reſtit. ſpoliat. cum ſimilibus.

Cap. *Litteras.*

11\. Pontifex poteſt cum aliquibus diſpenſare in Decimis.

Dico tertiò. Poteſt Summus Pontifex in particulari eximere aliquos à ſolutione Decimarum, non tantũ cedendo iuri ſuo, ſed diſpenſando, vel in præcepto ipſo ſoluẽdi Decimas, vel in vſu, & applicatione ipſorum fructuum Decimarum. Tota hæc aſſertio communis eſt, & ſatis certa ex vſu ipſo, & praxi Pontificum; frequenter enim hæc priuilegia conceduntur, vt colligitur ex c. *A nobis*, & cap. *Ex parte* de Decimis, & ex cap. *Nuper*, eodem titulo eadem poteſtas colligitur, quamuis ſimilia priuilegia ibi aliquo modo reſtringantur: Eadem poteſtas colligitur ex cap. 2. de Eccleſiis ædificandis, & ex cap. vlt. *Vt lite pendente*, & ex variis priuilegiis Religionibus conceſſis, quæ interdum ſatis ampla ſunt, & iuri etiam communi derogant, quæ, fortaſſe inferius tractãdo de ſtatu Religionis explicabimus: hic enim prouinciam hanc non aſſumimus, ne doctrinæ ordinem peruertamus. Videri poteſt interim Ioannes Azorius in 1. tom. li. 7. c. 37. q. 6. 7. & 8. Ratio denique eſt, quia præceptum ſoluendi Decimas, Eccleſiaſticũ eſt, vt ſæpè dixi, & ideò per poteſtatem Eccleſiaſticã poſſunt aliqui eximi ab eius obligatione. Dices, præceptum hoc naturale eſſe ſaltem quoad Decimam ſuſtentationis, ergo diſpenſatio Pontificis non poterit omninò eximere à Decimis ſoluendis, ſaltem quoad ſuſtentationem. Reſpondeo, quamuis naturale ius dictet dandam eſſe miniſtris congruentem ſuſtentationem, non tamen dictare, vt detur ab omnibus, & ſingulis perſonis, ſeu mẽbris communitatis, ideóque poteſt Pontifex eximere omnino aliqua membra in particulari, dummodo ex Decimis, quas alij ſoluunt, habeãt Eccleſiaſtici miniſtri congruam ſuſtentationem, vel aliunde eis ſufficienter ſit prouiſum, hæc enim conditio ſemper ſubintelligenda eſt; ne illam repetere neceſſarium ſit.

Cap. *A nobis*. C. *Ex part.* Cap. *Nuper.*

Azorius.

12\. Et ex ratione data conſtant aliæ partes aſſertionis, ſcilicet, hoc priuilegium nõ concedi per modum donationis, ſeu ſeſſionis ex rebus propriis, vel pertinen- A tibus ad propriũ, & ſpeciale eius Pontificis: Nam conſtat, generaliter priuilegia concedi reſpectu cuiuſcumque Eccleſiæ, Epiſcopatus, vel beneficij. Datur ergo per modum diſpenſationis in lege communi, vt probatum eſt. Vel certè intelligi etiam poſſet per modum applicationis talium Decimarum ad vſum & ſuſtẽtationem eorum, quibus tale priuilegium conceditur, vt in priuilegiis Religioſorum facile conſiderari, & credi poteſt. Vnde circa huiuſmodi diſpenſationes, ac priuilegia in primis neceſſaria eſt iuxta cauſa, ſaltem vt licite concedantur, quia diſpenſatio in lege communi cauſam iuſtã requirit, vt licitè fiat, ſicut in materia de Legibus conſtans eſt. Maximè verò eſt neceſſaria talis cauſa, quando diſpenſatio redundat in aliquod B præiudicium, vel grauamen aliorum, vt in præſenti contingit, nam exemptio aliquorum à Decimarum ſolutione minuit reditus Eccleſiaſticorum. Quocirca etiam ſi hæc diſpenſatio conſideretur, vt diſtributio, & applicatio redituum Eccleſiaſticorum, magnam cauſam requirit, vt aliis applicentur, quàm illis, quibus ex communi, & ordinario iure competebant. An verò hæc cauſa neceſſaria ſit etiam ad valorem conceſſionis, ſtatim dicemus. Eſt enim vlteriùs conſiderandum, qualis ſit perſona, quæ à ſolutione Decimarum eximitur. Poteſt enim eſſe vel Eccleſiaſtica, vel Laica.

Diſpenſatio in Decimis requirit iuſtã cauſam.

13\. Exemptio à Decimis Eccleſiaſticis facilè poteſt concedi.

De Eccleſiaſticis indubitatum eſt apud omnes, facilè poſſe illis hanc exemptionem concedi. Vt aduertunt Anton. & Panor. in cap. *A nobis* de Decimis. Imò C ſiquis rectè conſideret Iura omnia, & indulta, quæ ſupra ad hoc conformandum allegauimus, inueniet per illa omnia concedi propriuilegium Eccleſiaſticis perſonis: Nam Religioſi omnes in hoc ordine continentur. Vnde certum exiſtimo priuilegium hoc Eccleſiaſticis conceſſum validum ſemper eſſe abſque alia extrinſeca cauſa, tum quia ipſamet ſubuentio perſonarum Eccleſiaſticarum, vel alicuius particularis Eccleſiæ eſt cauſa iuſta, & quaſi intrinſecè incluſa in hac diſpenſatione. Tum etiam quia per hoc priuilegium non immutatur generalis ratio, & quaſi adæquatus finis, & per ſe intentus in Decimis, qui eſt diuinus cultus, & ſuſtentatio miniſtrorum Dei, ac pauperum, ſed immutatur particulare ius applicandi hanc partẽ D Decimarum huic Eccleſiæ, vel illi, his perſonis, vel illis: hoc autem licet aliquam cauſam requirat; quatenus per tale priuilegium aliquo modo ius commune immutatur, tantò verò minor cauſa ſufficiet, quantò minor eſt immutatio: præcipuè tamen cauendum eſt, ne tale priuilegium cedat in aliorum ſcandalum, vel rationabilem querimoniam, iuxta capitulum *Suggeſtũ* de Decimis. Nihilominùs tamen etiamſi in hoc ſummus Pontifex interdum ſit nimium liberalis, ita vt excedat iuſtitiam cauſæ, ac denique licet in tali conceſſione peccet, nihilominùs cẽſeo, priuilegium eſſe validum, quia cõtra nullum ius diuinum eſt, nec contra naturale; ſemper enim ſuppono, Eccleſiæ, & Clericis relinqui ſufficientes reditus, & ita in rigore non fit E illis iniuria contra iuſtitiam commutatiuam, licet fiat contra legalem, & fortaſſe etiam contra prudentem diſtributionem, & fidelem diſpenſationem. Et in hoc etiam videntur conuenire Ant. & Panormit. ſupra.

Anton. Panor.

Cap. *Suggeſtum.*

Priuilegium hoc ſine cauſa cõceſſum adhuc eſt validum.

14\. Quomodo Laicis poſſit concedi hoc priuilegium.

At verò in perſonis Laicis habet hoc priuilegium nonnullam maiorem difficultatem, quia per exemptionem earum nõ hæc, vel illa Eccleſia, aut hæc, vel illa pars perſonarum Eccleſiaſticarum, ſed in vniuerſum totum Eccleſiaſticum corpus illis Eccleſiaſticis reditibus priuatur. Quod videtur eſſe magnum præiudicium Eccleſiæ, & contra ipſam inſtitutionem Decimarum. Vnde ex nullo iure Canonico (quantum inuenire potui) probari poteſt tale priuilegium Laicis conceſſum. Nihilominùs certum eſt, ex iuſta cauſa poſſe

poſſe hoc priuilegium concedi Laicis. Probatur primò, quia per hoc non læditur ius diuinum, vel naturale: ergo non eſt, cur poteſtas Papæ ad hoc non extendatur. Secundò probatur à fortiori, quia Laico poteſt Pontifex concedere Decimas, quas alij ſoluũt Eccleſiæ, ergo ex ſimili, vel proportionali cauſa poteſt idem Pontifex Laico concedere, vt Decimas non ſoluat, ſed ſibi retineat. Vt autem tale priuilegium licitè concedatur, iuſta cauſa neceſſaria eſt, vt ex dictis conſtat: An verò ſit etiam neceſſaria ad valorem eius in ſequenti capite dicemus.

CAPVT XV.

An priuilegium de non ſoluendis, vel de recipiendis Decimis ſine cauſa Laico conceſſum, validum ſit.

1. Dicemus priùs de priuilegio non ſoluendi Decimas. Illud enim ſine cauſa conceſſum Laico eſſe inualidum, tenet Anton. in dicto cap. *A nobis*, Fundatúrq; in hoc, quòd talis exemptio derogat iuri diuino Decimarum, diſpenſatio autem, quæ attingit ius diuinum, ſi abſque cauſa detur, inualida eſt, vt patet in voto, & iuramento, in quo ipſe ponit exemplum. Sequitur hanc opinionem Panor. ibi dicens, ſic priuilegiatum non eſſe tutum in conſcientia ex remiſſione Papæ. Quia licet Papa (inquit) habeat plenitudinem poteſtatis, debet tamen facere, ſicut diligens pater familias, diſpenſando vnicuique, prout opus eſt. Citat etiam capitulum primum 16. q. 7. ſed ibi nihil agitur de poteſtate Pontificis, ſed de retentione, vel vſurpatione Decimarum propria auctoritate. Panormitanum vero ſequi videtur Syluest. verb. *Decima*, quæſt. 5. vbi refert Innocentium, & alios.

Panor.

Syluest. Innocent.

2. Validam eſſe exemptionẽ à Pontifice factam etiã ſine cauſa.

Hæc autem ſententia communiter non videtur probari ab aliis Auctoribus, qui ſimpliciter aſſerunt, poſſe Pontificem eximere quoſcunque fideles à ſolutione Decimarum, dummodo id fiat ſine præiudicio naturalis iuris ſuſtentãdi congruenter miniſtros Eccleſiæ. Et licet in particulari non definiant, validam eſſe exemptionem in dicto caſu, tamen ex eorũ principiis colligi videtur. Quia tota hæc diſpenſatio eſt tantum in iure Eccleſiaſtico, & non in diuino poſitiuo, vel naturali. De poſitiuo eſt res clara, quia nullum eſt ius diuinum à Chriſto ſpecialiter traditum, quod omnes Chriſtianos in particulari obliget ad Decimas ſoluendas. De naturali probatur, quia (vt ſupponimus) per exemptionem vnius non grauantur alij ſoluentes Decimas (quod videri poſſet contra naturalem iuſtitiam) quia non plus ſoluunt, quàm ſi alter non eſſet exemptus. Neque etiam fit propria iniuria Eccleſiæ, quia nondum habet ius in Decimis ſoluendis, priuſquã ſoluantur. Et quod talis perſona in particulari teneatur ſoluere Decimas, non eſt debitum Eccleſiæ ex iuſtitia, ſed ex ſolo præcepto Eccleſiæ, ergo exemptio alicuius ab hoc præcepto licet ſit illicita, non eſt contra iuſtitiam commutatiuam reſpectu Eccleſiæ, ergo talis diſpenſatio ex hac parte non eſt contra ius naturale, ergo nec eſt inualida ex tali capite, ergo ſimpliciter valida eſt, quia licet ſit illicita ex ſuppoſitione præcepti communis Eccleſiaſtici, & ex defectu cauſæ legitimæ, hoc non ſatis eſt ad nullitatem. Et cõfirmatur: Nam Laicus poteſt præſcriptione acquirere hanc exemptionem, vt diximus, neque ad valorem talis præſcriptionis ſpecialis cauſa exàminatur, aut poſtulatur, ergo ſignum eſt, hunc effectũ tantum derogare iuri Eccleſiaſtico, ac ſubinde poſſe fieri à Pontifice validè, licet inordinatè fiat. Dixi autẽ, *dummodo id fiat ſine præiudicio, &c.* quia ſi propter talem exemptionem Eccleſia tantam indigẽtiam pateretur, vt non poſſet miniſtros, & fabricam ſufficiẽter ſuſtentare, tunc priuilegium non excuſaret, quominus priuilegiatus teneretur ſoluere Decimas ſaltem ad hunc finem neceſſarias, vt ſatis conſtat ex hactenus dictis.

Maior difficultas eſt, quando ex Decimis, quæ re vera ſoluuntur Eccleſiæ à fidelibus, magna pars illarũ applicatur aliquibus Laicis per Pontificẽ. In qua ſupponimus in primis poſſe Pontificem, non ſolùm Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis, ſed etiam Laicis applicare aliquam partem Decimarum, & validè, & licitè, ſi iuſta ſit cauſa, Ita docent omnes, & cõſtat ex vſu. Ratio verò eſt, quia licet Laicus ſit incapax ſpiritualis iuris, non eſt tamen incapax fructuum Decimarũ, quia temporales ſunt; Pontifex autẽ eſt ſupremus diſpenſator horum fructuum, ergo poteſt illos applicare cuicunq; perſonæ capaci, ſi ſecundum rectam & conuenientẽ cauſam expedire iudicauerit. Poteſt autem hæc cauſa eſſe vel pia ſubuentio perſonæ verè indigẽtis, & dignæ tali ſubſidio, vel adiutoriũ alicuius Principis ad defendendã Eccleſiam, vel gratitudo pro magnis laboribus pro Eccleſia ſuſceptis, & aliæ ſimiles. Quod totũ ex frequenti vſu Eccleſiæ manifeſtum eſt.

3. Poteſt Pontifex applicare partem Decimarum aliis perſonis, etiam Laicis.

Deinde ſolùm quærimus de Laicis, quia quando hæc diſtributio, vel applicatio fit inter ipſas Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas, aliter tamen, quam in iure communi ordinatum ſit: Tunc etiam videtur certum, applicationem eſſe validam, etiamſi abſque ſufficienti cauſa fiat, non ſine aliqua culpa, vel inordinatione. Ratio eſt, quia etiam tunc fit diſpenſatio tantùm in iure Eccleſiaſtico & ſi aliquis defectus ibi committitur, non eſt in rigore contra iuſtitiam commutatiuam, & ideò non ſufficit actum facere inualidum. Quod totum conſtabit ex ſequenti puncto, in quo eſt maior difficultas.

4. Applicatio ad perſonas Eccleſiaſticas valida eſt, etiam ſine cauſa ſufficiẽte facta.

Vltimò ergo videtur dicendum, largitionem, Decimarum factam Laico per modum diſpenſationis, vel applicationis Pontificiæ ſine cauſa pietatis, quæ honeſtet actionem eſſe in conſcientia nullam, & non reddere tutum nec Pontificem applicãtem, nec eum, cui applicatur. Hæc aſſertio ex hypotheſi tãtum procedit ad veritatem explicãdam; credendum eſt enim, Pontifices, quoties has Decimas diſtribuunt, habere rationabiles, & pias cauſas, & ideò, qui has gratias recipiunt, ſi bona fide procedãt, & veram informationem cauſarum tribuant, ſecuros poſſe eſſe in conſciẽtia præſumendo ſemper legitimam eſſe conceſſionẽ. Decimus nihilominùs, ſi contingat talem diſpenſationẽ fieri ſine cauſa, ſolùm ex humano affectu, vel prodigalitate quadam, & hoc conſtet recipienti gratiam, non reddere illum tutum in conſcientia. Hoc à fortiori ſumitur ex ſententia Panormitani, & Anton. ſupr. citata, & ex eorum fundamento, nimirum, quia hoc repugnat aliquo modo iuri diuino naturali: Quod tamen fundamentum longè aliter, quàm ipſi ſentiant, nos explicamus: Nõ enim agimus de præcepto ipſo ſoluendi Decimas, ſed de alio diuino iure, quod illo poſito reſultat. Quod in primis declarari poteſt iuxta opinionem eorum, qui dicunt, Decimas, & reditus omnes Eccleſiaſticos ipſi Deo immediatè donari, & ſub illius dominio tantum eſſe, homines verò, etiam Pontificem, tantũ eſſe illorũ diſpenſatores: Nã ex hoc principio optimè ſequitur, diſpenſationẽ taliũ bonorum contra Dei voluntatem factã, eſſe nullã, vtpote contra veri Domini voluntatẽ, & vltra illius commiſſionem, talis enim eſt diſpenſatio, quæ fit ſine cauſa legitima, ſeu ad pietatem pertinente. Confirmatur, Quia diſpẽſatio in his, quæ attingunt diuinum ius facta ſine cauſa legitima, eſt nulla, vt conſtat in diſpẽſatione voti, ergo ſimiliter in præſenti applicatio eſt nulla, quia eſt contra ius Deo acquiſitum.

5. Applicatio facta Laico ſine cauſa, nulla eſt.

Panor. Anton.

Cõfirmatur.

6. Aliud fundamentum commodius aſſignatur.

Quia verò principium illud non eſt certum, nec fortaſſe verum, ideò poſſumus aliter rationem explicare ſupponendo Eccleſiaſticos reditus ſub dominio aliquo humano conſtitui, ſiue illorum dominus cenſeatur eſſe determinata perſona; cui ratione beneficij applicati ſunt, ſiue ipſa communitas Eccleſiæ, ad quam tales reditus pertinent, illique collati ſunt, vt in diuino cultu, & ſuſtentatione miniſtrorum eius, & pauperum, aliiſque piis operibus conſumantur. Sic enim etiam Papa non eſt Dominus Decimarum, ſeu Eccleſiaſticorum redituum, his exceptis, qui illi in particulari ratione ſuæ dignitatis, & officij, ſeu beneficij applicati ſunt, (de quibus hic nunc non tractamus.) Ergo contra iuſtitiam, atque adeò contra ius diuinum naturale facit, quando Decimas ex primæua inſtitutione ſua Eccleſiæ tributas ad prædictos fines, B in vſus merè humanos, & prophanos conuertit, ac prodigit: Eſt ergo talis largitio nulla, quia etiam eſt contra voluntatem veri Domini, & contra iuſtam intentionem eorum, qui Decimas ſoluunt, ac denique ſine poteſtate legitima facta, quia Deus non dedit Pontifici poteſtatem diſpenſandi in diſſipationem, ſed in ædificationem: Neque in hoc inuenio obiectionem aliquam, vel rationem, quæ contrarium probabiliter ſuadeat.

7. Iniuſtam eſſe applicationem ſi miniſter propriæ Eccleſiæ ſuſtentatione careat.

Hinc verò obiter infertur, quoties Decimæ, ſeu fructus alicuius beneficij ita applicantur alteri loco, vel perſonæ, vt beneficiatus ipſe, ſeu miniſter Eccleſiæ debita ſuſtentatione priuetur, iniuſtam eſſe approbationem, & nullam, ſaltem quoad partem neceſſariam ad congruam ſuſtentationem miniſtri. Ratio eſt, quia C talis actio eſt contra naturalem iuſtitiam, quæ dictat dignum eſſe operarium mercede ſua: Quæ ratio procedit, etiam ſi is, cui applicati ſunt fructus, ſit perſona Eccleſiaſtica, vel locus pius, quia ſemper committitur, dicta iniuſtitia. Vnde fit vt non obſtante tali applicatione, teneatur is, cui tales fructus applicati ſunt, congruenter alere beneficiatum, niſi Pontifex ipſe aliter illi prouideat, vel conferendo ei aliud beneficium ſufficiens, vel penſionem, vel ex propriis bonis illum ſuſtentando. Patet, quia non poteſt aliter illa inæqualitas ad debitam æquitatem redigi. In quo tamen conſiderandum eſt (vt latiùs dicemus infrà tractando de Horis canonicis) dupliciter poſſe aliquem recipere beneficium quoad titulum ſine fructibus etiam ad ſuſtentationem neceſſariis: vno modo D ſciens, & videns, ac liberè conſentiens, & tunc nulla illi fit iniuria, ideóque obligatur ſatisfacere officio, propter quod beneficium datur, etiamſi nullum emolumentum ei conferatur, quia voluntariè ſe obligauit ſuis expenſis inſeruire, quando ſcienter tali modo beneficium acceptauit. Et hoc generale eſt in omnibus beneficiis, tam Curatis, quam habentibus miniſterium aliquod annexum, ſiue omninò ſimplicibus, ſeruata proportione, quia ratio facta in omnibus militat. Alio verò modo poteſt quis recipere tale beneficium per deceptionem, & ignorantiam, & tunc non tenetur ſine ſtipendio, ſaltem ſuſtentationis congruæ miniſtrare, quia nec ſe ſponte obligauit, nec iuſtè cogi poteſt, vt inuoluntariè ita faciat ſine aliqua extrema Eccleſiæ neceſſitate. Neque etiam cogi po- E teſt, vt beneficium, relinquat, ſi abſque ſtipendio miniſtrare non vult, quia poſtquam illud recepit, eſt verus Dominus, & habet ius illud retinendi debito modo. Nec denique cogi poteſt, vt non inſeruiat, vel miniſtret, vt ſic Pontifex, vel tertia perſona, quæ fruitur Decimis, liberetur obligatione ſuſtentandi illum. Tum quia ſi beneficium habeat curam animarum, illa deſerenda non eſt, ſi verò habeat annexum aliud miniſterium, vel ſeruitium Eccleſiæ etiam eſt præſtandum, quia non debet Eccleſia priuari ſeruitio

Dupliciter poſſe recipi beneficium ſine fructibus.

ſuo, maximè quando ad ſpirituale regimen, vel bonum commune ſpectat, & eadem ratione nunquam poteſt obligari beneficiatus, vt non præſtet officium proprium ſui beneficij, ne ius ad propriam ſuſtentationem acquirat, quia hoc ſemper eſt, & contra commune bonum Eccleſiæ, & contra proprium ius, quod acquiritur ex vi tituli beneficij, talis ergo applicatio Decimarum quoad hanc partem valere non poteſt.

Sed quid ſi in eo caſu nec Papa, nec Penſionarius prouideat miniſtro Eccleſiæ de congruenti ſuſtentatione, & ipſe nihilominùs inſeruiat, tenebitúrne populus, qui aliàs ſufficiẽtes ſoluit Decimas, illum congruenter alere, augendo oblationes, vel alio modo illi prouidendo? Aliqui affirmant, tribuúntque ſolet D. Tho. 2. 2. q. 86. art. 1. quia affirmat populum teneri ad alendum miniſtrum ex oblationibus, quando indiget, quæ eſt certa, & communis ſententia, vt etiam ſupra à nobis dictum eſt, ſed in eo caſu Sacerdos indiget, vt ſupponitur, ergo. Confirmatur primò, quia ille Sacerdos non poteſt licitè deſerere miniſterium ſuum, cum ſit paſtor ouium, nec tenetur gratis miniſtrare, & aliunde quærere victum, nã qui altari deſeruit de altari viuere debet, ergo tenetur populus illum alere. Confirmatur ſecundò, quia ille populus ſimpliciter debet huic miniſtro ſuſtentationem, & licet ſoluat Decimas, illæ tamen cum effectu non perueniunt ad miniſtrum nec ex illis ſuſtentatur, ergo non ſatisfit debito eius, ergo ſemper manet apud populum obligatio implendi tale debitum. Sicut ſi debitor mittat per famulum pecunias debitas creditori, & famulus ei non tribuat, ſed defraudet, tenebitur debitor iterum eas ſoluere. Aliis videtur dura hæc ſententia, quia populus ille ſemel iam ſoluit iuſtum ſtipendium ſuorum miniſtrorum per Decimarum exhibitionem, ergo non poteſt iuſte obligari, vt iterum alat miniſtros, quia nemo tenetur duplicatum ſtipendium pro miniſterio præſtare. Item qui ſemel miſit debitam pecuniam creditori per miniſtrum ab eo deſignatum, vel admiſſum, vel certè publica auctoritate conſtitutum, etiamſi per iniquitatem miniſtri talis pecunia cum effectu non ſoluatur creditori, non tenetur debitor iterùm eam ſoluere, ſic autem eſt in præſenti, & in hoc multum deficit exemplum in contrarium allatum. Denique onus ſuſtentandi Vicarium, ſeu miniſtrum eſt quaſi reale, & inhærens ipſis Decimis, vnde cum illis tranſit ad eum, cui conferuntur, vel ad Pontificem, per quem applicantur, ergo non poteſt ſimul manere in ipſo populo.

8. Si nec Pontifex, nec Pẽſionarius prouideat miniſtro Eccleſiæ, an populus ad id teneatur. Pars affirmatiua. *D. Thom.*

Pars negatiua.

In hac re primò certum eſt de iure non teneri talem miniſtrum, ſiue beneficiatum, ſiue Vicarium miniſtrare ſuis ſtipendiis, ſed illi deberi de iuſtitia ſuſtentationem ab aliquo. Secundò eſt certum primum debitorem (vt ſic dicam) huius congruæ ſuſtentationis eſſe illum, qui Decimas recipit, ſiue ille habeat etiam titulum beneficij, & miniſter ſit Vicarius eius, ſiue è contrario ipſe miniſter habeat titulum beneficij, & alius recipiat omnes Decimas per modum penſionis, vtroque enim modo poteſt caſus accidere. Et in priori eſt res clarior, quia ille eſt proprius paſtor, & Vicarius ſubit vicem eius: Veruntamen etiam in poſteriori modo Aſſertio locum habet propter rationem ſupra inſinuatam, quod Decimæ tranſeunt cum hoc onere, quæ ſtatim ampliùs confirmabitur. Tertiò videtur etiam certum in caſu, quem tractamus, ſcilicet, quando ſine iuſta cauſa Decimæ alteri donatæ ſunt, ſeu applicatæ per Pontificem, ipſummet Pontificem teneri ſecundo loco (vt ſic dicam) ad miniſtrum alendum, id eſt, in defectum alterius, cui applicatæ ſunt Decimæ, quando nec ipſe præbet congruam ſuſtentationem, nec Pontifex vult eum cogere. Tunc enim Pontifex

9. Dirimitur quæſtio.

ipſe

ipſe tenetur, quia eſt prima radix, & cauſa illius iniuſtitiæ; vnde non poteſt iterùm grauare populum ſine grauiſſima cauſa ad commune bonum pertinente: Difficultas verò ſupereſt, quando neuter ſatisfacit huic obligationi, an cadat in populum quaſi tertio loco: Nam pars quidem affirmans videtur ſanè probabilis propter rationem priori loco factam: Iuxta quã dicendum eſſet, ſemper manere ius apud populum ad recuperandos huiuſmodi ſumptus, & è conuerſo eum, qui recipit Decimas, & in defectum eius, Pontificem teneri ad reſarciendum populo damnum illud, quia eſt cauſa eius contra iuſtitiam.

10. *Non teneri populum in eo caſu ad ſuſtentationem miniſtri.* *Couar.* *Soto.*

Nihilominùs cenſeo contrariam ſententiam veriorem, ſcilicet non obligari populum ad præbendam ſuſtentationem in eo caſu, etiam cum dicto ordine: Quam indicat Couarr. libr. 5. Variar. cap. 17. num. 3. in fine, abſolutè affirmans, non poſſe cogi in eo caſu populum ad alendum miniſtrum, citátque in eandem ſententiam Sotum libr. 9. de Iuſt. quæſt. 3. art. 1. qui non tam clarè loquitur. Et quidem quando ille, qui ſeruit beneficio, eſt Vicarius alterius proprij beneficiarij, res eſt clara, quia iam populus ſatisfacit proprio Paſtori: Et Vicarius non cum populo, ſed cum ipſo beneficiario paciſcitur, propriéque eſt miniſter eius, & ideò ab illo, & non à populo iniuriam patitur, quare populum grauare non poteſt. Et ideò Concilium Trident. ſæpiùs prouidit de congrua portione Vicariis deſignanda, & ſoluenda, ſeſſ. 6. cap. 2. de Refor. & ſeſſ. 7. cap. 5. & 7. & ſeſſ. 25. cap. 16. Deinde licet proprius Paſtor, ſeu beneficiatus ſit, qui miniſtrat, & Pontifex alteri iniuſtè applicuerit Decimas, non relicta congrua ſuſtentatione miniſtranti, non eſt ad illam præſtandam populus grauandus, nec in conſcientia obligandus, quia re vera ſoluendo Decimas ſatisfecit ſuæ obligationi. Nec obſtat, quod non dederit ei, qui immediatè ſeruit tanquam proximus Paſtor, quia ſatis eſt, quod dederit ſupremo Paſtori qui eſt etiam immediatus Paſtor, ſi vult, aut debet de illo ſufficienter prouidere. Sicut etiam ſi Rex non ſoluat ſtipendia debita Prætoribus, vel Iudicibus Regni, non tenetur Regnum illa ſoluere, quia iam ſoluit Regi (vt ſupponitur) ſufficientia tributa, vt per ſe, & miniſtros ſuos Regnum gubernet, & iudicet. Ad hunc enim modum ſe habet populus Chriſtianus reſpectu Pontificis, nec poſſunt fideles aliter reddere ſuis proximis miniſtris ſuſtentationem ex Decimis debitam, ergo ſi per ipſum Pontificem impediatur, ne pars illa Decimarum cum effectu perueniat ad beneficiatum miniſtrantem, non poteſt obligatio illa iterùm in populum recidere. Neque tunc cogitur beneficiatus ſine ſtipendio miniſtrare, nam ſemper habet ius ſtipendij, & Papa, vel alius tertius ſemper tenetur illud ei præſtare: Quod ſi non faciant, & cogi non poſſint propter potentiam eorum, non poteſt propterea populus obligari ad reſarciendam iniuriam, quam alius committit.

Concil. Trid.

11. *Prælatos inferiores non poſſe ius Decimarũ mutare.*

Vltimò, eſt in fine huius cap. addendum, reliquos prælatos Eccleſiæ inferiores Pontifice, nullam habere poteſtatem circa iura Decimarum immutanda, vel Decimas ipſis aliter diſtribuendas, vel applicandas, quàm iure communi ſtatutum ſit, vel legitima conſuetudine receptum. Concluſio eſt communiter recepta ab Auctoribus in hoc, & ſuperiori cap. citatis, maximè ab his qui vix in ſummo Pontifice hanc poteſtatem agnoſcunt. Et de Epiſcopis in ſpeciali id docet Rebuffus quæſt. 5. de Decimis, num. 32. vbi multa Iura adducit. Ratio verò eſt, quia cæteri Epiſcopi, vel Prælati ſunt inferiores iure communi, & non poſſunt immutare ea, quæ per Summos Pontifices ſtabilita ſunt, niſi in caſibus ſibi conceſſis, hic autem nulla talis conceſſio eis facta eſt, neque in Iure vel Conciliis legitur: Sed ſolùm in quibuſdam ſpecialibus caſibus, eis committitur, vt Decimas, vel aliquam earum partem, aut beneficia ex illis inſtituta ad aliqua opera, vel loca pia applicare poſſint, nunc vniendo beneficia, nunc diuidendo, vel Decimarum partem applicando. Quæ conceſſiones maximè in concilio Tridentino factæ ſunt, vt videre licet ſeſſion. 7. capit. 5. 6. 7. & 8. de Reform. & ſeſſion. 21. cap. 3. 4. 5. & 7. & ſeſſion. 22. cap. 9. & ſeſſion. 23. cap. 18. ſeſſion. 24. cap. 13. & 15. ſeſſion. 25. cap. 9. Et in pleriſque ex his locis dicitur, hanc poteſtatem tribui Epiſcopis, vt Apoſtolicæ ſedis legatis, & ſi attentè inſpiciantur omnia dicta Iura, & ſimilia, conceſſiones illæ non tam ſunt relaxationes communis iuris ad Decimarum ſolutionem, & applicationem pertinentis, quàm directiones, & prouidentiſſima remedia, vt finis Decimarum fructuoſiùs comparetur, & ius ipſum executioni mandetur. Aliæ ergo diſpenſationes, vel exemptiones, aut liberales conceſſiones circa Decimas, nec ad ordinariam poteſtatem Epiſcoporum pertinent, neque ipſis conceſſæ inueniuntur.

Rebuff. *Ratio.* *Concil. Trid.*

CAPVT XVI.

Vtrum præceptum ſoluendi Decimas obliget omnes, an ſolos fideles, præſertim Laicos.

1. *Omnes baptizatos ad Decimas obligari.*

EXplicata vi, & origine huius præcepti, de circunſtantiis, & modo implendi illud, agendum eſt inter quæ primum occurrit perſona, cui præceptum impoſitum eſt, in qua explicanda Regula generalis facilis eſt: exceptiones autem ſunt variæ, & obſcuriores ad explicandum. Regula igitur generalis eſt, omnes baptizatos, qui de manu Sacerdotum ſacramenta tenentur recipere, teneri per ſe loquendo, & ex vi communis iuris ad Decimas ſoluendas, niſi aliquo legitimo titulo exempti ſint. Hæc Regula ſumitur ex D.Thom. 2. 2. quæſt. 8 art. 1. & 4. & aliis Theologis, Canoniſtis, & Summiſtis infra referendis: Et probatur ex cap. *Ex tranſmiſſa*, & cap. *A nobis*, de Decimis: Nam in priori dicitur, fideles omnes teneri ad Decimas ſoluendas; in poſteriori additur exceptio, *Niſi quis ſe exemptum oſtendat.* Ratione declarabitur, & probabitur meliùs per ſingulas propoſitæ Regulæ partes diſcurrendo.

D. Thom. *Ca. Ex tranſmiſſa.* *Ca. A nobis.*

2. *Expenduntur tres partes poſitæ Regulæ. 1. Pars.*

Tres enim principales partes in propoſita Regula conſiderandæ ſunt. Prima explicat conditionem neceſſariam, vt aliquid hoc præcepto obligetur, nimirum quod baptizatus ſit; per quam excluduntur infideles omnes non baptizati. Et ratio eſt, quia præceptum Decimarum conſiderari poteſt, vel quatenus naturale eſt, vel quatenus Eccleſiaſticum. Priori modo non obligat infideles, quia illi non ſunt Eccleſiæ membra, & conſequenter Sacerdotes Eccleſiæ non ſunt eorum Paſtores, nec miniſtrant illis ſpiritualia, nec pro illis offerunt, ergo nec poſſunt ab eis exigere Decimas, nec ipſi tenentur eas ſoluere ex vi iuris naturæ, cum in eis deficiat fundamentum illius obligationis, ſcilicet, illud: *Dignus eſt operarius mercede ſua.* Poſteriori etiã ratione non poſſunt obligari, quia præcepta Eccleſiaſtica ſolùm obligãt baptizatos, *Nam de his, quæ foris ſunt nihil ad nos.* 1. Cor. 15. Dixi autem, *baptizatos* omnes obligari hoc præcepto, vt hoc modo explicarem verba dicti c. *Ex tranſmiſſa. Fideles omnes.* Intelligenda enim ſunt de fidelibus in foro Eccleſiæ, cuiuſmodi ſunt baptizati omnes: nam per baptiſmũ vnuſquiſque Eccleſiæ ſubiicitur, & præceptis eius.

Infideles non obligantur Decimarum præcepto. *1. Cor. 15.*

Vnde hæretici baptizati re vera obligantur hoc præcepto: Tum quia ratione characteris obligantur Eccle- 3.

Hæretici tenentur Decimas ſoluere.

Eccleſiaſticis præceptis: Tum etiam quia ante hæreſim erant obligati, vt conſtat, non eximuntur autem à tali obligatione ſuo vitio, & voluntate; non eſt enim hoc in ſubditi poteſtate: Tùm præterea, quia licet de facto non ſint fideles propter iniquitatem ſuam, iure tenentur eſſe fideles, & per Eccleſiam cogi poſſunt, vt ad fidem reuertantur. Et ſimiliter licet fortaſſe de facto non recipiant ſpiritualia ab Eccleſiæ miniſtris, tenentur recipere, & ipſi Sacerdotes parati ſunt ad miniſtrandum, imò ex officio ad hoc tenentur, & debent actu facere, prout poſſunt, vel eos monendo, & illuminando, quantum poſſunt, vel certè eos cogendo, vel puniendo propter hæreſim, & Apoſtaſiam.

Qui cathecumeni obligentur ad Decimas.

E contrario verò, licet aliquis fidelis ſit, quandiu baptizatus non eſt, ſed catechumenus, in rigore non tenetur ad ſoluendas Decimas, propter rationem dictam, quia ſola fides abſque charactere, & ſolemni fidei profeſſione, quæ in ſuſceptione baptiſmi fit, non ſubiicit homines præceptis Eccleſiæ. Loquor autem de catechumeno filio infidelium, qui ſua ſponte ad Eccleſiam venit, nam filij Chriſtianorum ex vi originis ſubduntur Eccleſiæ propter characterem parentum, & per voluntatem, ſeu obligationem eorum, & ideò ſi contingat eos habere dominia rerum, & fructuum priuſquam baptizentur. Decimis ſoluendis ſunt obnoxij, & tanquam baptizati cenſentur.

4. Obiectio. Cap. *De terris.* Cap. *Quanto.* Soluitur.

Duæ verò difficultates circa iſtam partem occurrunt. prima eſt, quia per ius Eccleſiaſticum Iudæi non baptizati tenentur ſoluere Decimas, capit. *De terris,* de Decim. & capit. *Quanto,* de vſur. ergo non eſt in vniuerſum vera regula poſita. Reſpondent aliqui diſtinguendo inter Perſonales, & Prædiales Decimas, & limitando regulam à nobis poſitam ad perſonales Decimas, nam ad Prædiales ſoluendas cogi poſſunt etiam infideles non baptizati, vt Iura facta probant. In qua diſtinctione prior pars, nimirum hos infideles non teneri ad Perſonales Decimas, communis, eſt cum Gloſſa in dicto cap. *De terris.* Et conuincitur rationibus factis. Panorm. verò in dicto cap. *De terris.* Num. 6. illam limitat, vt intelligatur per ſe, & formaliter (vt ſic dicam) de Decima, nam per modum compenſationis ait obligari Iudæum non baptizatum habitantem in Parochia Chriſtianorum ad ſoluendum Eccleſiæ valorem Decimæ perſonalis, quam Chriſtianus ibidem habitans poſſet ſoluere: Nam infidelis habitando ibi impedit, ne Chriſtianus habitet, & conſequenter defraudat Eccleſiam Perſonali Decima, quam eſſet perceptura à fideli ibi habitante, & ideò cogi poteſt ad ſatisfaciendum intereſſe. Et hoc fortaſſe ſignificauit Gloſſa in cap. *Tua nos.* verſ. *Prætextu,* De Decimis, dicens: *Nam & Iudæus præſtat Perſonales : Decimas quaſdam quandoque, ſed non omnes, licet non ratione diuini obſequij.* Non explicat enim quæ ſint illæ Decimæ, nec qua ratione ſoluendæ ſint, nec videtur alia poſſe excogitari præter eam, quàm Abbas expreſſit.

Gloſſa. Panorm. Gloſſ. Abbas.

5. Iudæos non obligari ad Decimas Perſonales.

Hanc verò ſententiam non probat Soto lib. 9. de Iuſtitia quæſtion. 4. articul 4. Nec mihi veriſimilis videtur, Quia nullo iure fundatur, imò ſiquis rectè expendat caput penultimum de vſur. inde ſumet argumentum ab ſpeciali, ſatis probabile contra hanc ſententiam. Dicitur enim ibi, cogi poſſe Iudæos ad ſatisfaciendum Eccleſiis pro Decimis, quas de domibus, & aliis poſſeſſionibus recipere conſueuerant, non ergo pro perſonis. Deinde neque in ratione habet illa ſententia fundamentum, nam ille prætextus non eſt ſolidus, neque verus: quia Parochialis Eccleſia non habet ius acquiſitum, vt omnes, qui intra eam habitant, laborent, & lucrentur aliquid ma- A nibus, aut negotiatione ſua, ex quo Decimam ſoluant, ſed hoc liberum eſt, ac voluntarium etiam ipſis fidelibus. Alioqui nobilis habitans in aliqua Parochia, cum Perſonales Decimas non habeat, deberet nihilominùs ſatisfacere Eccleſiæ intereſſe pro Decima Perſonali, quam negotiator idem habitans poſſet dare, & ſimiliter Clericus habitans intra Parochiam, quia impedit ne ibi habitet artifex, qui ſolueret Perſonales Decimas, deberet ſoluere intereſſe: hæc autem, vel ſimilia admittere ridiculum eſt, ergo etiam reſpectu infidelis ſimilis prætextus fictus eſt, & non verus. Adde, poſſe Iudæum venire ad habitandum in Parochia Chriſtianorum, de nouo ibi domum ædificando, & conſequenter neminem impediendo. Denique ſi nunc in Iapone diuiderentur Pa- B rochiæ, & in ſingulis manerent Gentiles habitantes inter fideles, poſſent obligari ad ſoluendas Decimas Perſonales ratione intereſſe; quod dicere, nec pium, nec vtile eſſet, & ſine dubio verum non eſt. Quia quòd Gentilis hîc habitans impediat, vel non impediat habitatorem fidelem, & obnoxium Perſonalibus Decimis, & incertum, atque contingens, & accidentarium eſt: Nam ille vtitur iure ſuo, & per ſe non facit contra aliquod ius Eccleſiæ acquiſitum, ergo ad nullam ſatisfactionem tenetur.

6. Ad prædiales Decimas obligantur Iudæi.

De Prædialibus autem Decimis videtur illa ſententia frequentior: Quam tenet Gloſſa in dicto cap. *Tua nobis,* Panormitanus ſupra, & Sylueſter verſ. *Decimæ* quæſt. 7. cap. 1. citans Hoſtienſem, & hoc maximè videtur probari per Iura citata: Sed vt rectè C aduertit Gloſſa in dicto capit. *De terris,* Iudæi non obligantur ad ſoluendas Decimas vt ſic, etiam Prædiales, ſed ſolùm obligantur ad ſoluenda onera realia talium prædiorum. Nam ipſi Iudæi, vel quicunque infideles non baptizati ratione ſuarum perſonarum non obligantur ſoluere aliquid, vt probatum eſt. Et ideò in Aſſertione poſui illam partem *per ſe,* quia hîc conſideramus vim directam præcepti de ſoluenda Decima. Nihilominùs tamen, quia prædia ipſa habent annexam Decimam Eccleſiæ ſoluendam tanquam onus ipſiuſmet rei, neceſſe eſt vt ad Iudæum, & quemlibet alium tranſeat cum illo onere, vt Eccleſia ſeruetur illæſa, & hoc modo poteſt infidelis obligari ad Decimas Prædiales per modum ſatisfactionis intereſſe. Quod ſatis in Iure ipſo declaratur: D Nam in dicto cap. *De terris* dicitur, *Ne fortè illa occaſione Eccleſiæ valeant ſuo iure fraudari.* Itaque ſupponit, Eccleſiæ ius eſſe acquiſitum in tali fundo, quoad talem penſionem & Iudæos cogi, non ad Decimam vt ſic; ſed ad non lædendam Eccleſiam. Imò in dicto capit. *Quanto* dicitur, Pœna etiam impoſita cogendos eſſe Iudæos *ad ſatisfaciendum Eccleſiis pro Decimis, & oblationibus debitis, quas de domibus, & poſſeſſionibus aliis accipere conſueuerant, antequam ad Iudæos quocunque titulo deueniſſent,* Vbi Gloſſa notat rationem, *Quia res* (inquit) *tranſit cum ſuo onere.* Supponitur ergo ius illud acquiſitum in rem ipſam.

C. Tua nobis. Panorm. Syluest. Hoſtienſ. Gloſſ. Cap. De terris. Cap. Quanto. Gloſſ.

7. Duplex modus quo Eccleſia acquirit ius reale in Decimis.

Quod autem onus hoc intelligatur eſſe reale, & quaſi adhærens ipſis rebus, duobus modis accidere poteſt. Primò ex vi alicuius contractus, vel per ſpecia- E lem donationem factam Eccleſiæ, aut inter viuos, aut per teſtamentum, aut legatum, vel quia poſſeſſio illa fuit aliquando Eccleſiæ, & cum illo onere illam alienauit, vel alio ſimili modo: & tunc nulla eſt difficultas neque id pertinet ad ius Decimarum, ſed potiùs ad oblationes, de quibus ſuprà dictum eſt. Alius modus eſt, vt poſſeſſio aliqua intelligatur habere hoc ex vi iuris Decimarum, & hoc eſt, quod ad præſens ſpectat; quando autem prædium aliquod intelligatur habere tale onus reale, & quæ conditiones ad hoc requirantur, in cap. ſeq. explicabimus.

8.

Infideles vbicunq; degãt, Decimas Eccleſiæ debere, falsò quidam aiunt. Fundamentum eorum.

Ex his verò Iuribus conuincitur, falſam eſſe ſententiam Abbatis, vbi ſuprà, & Oldrandi Conſil. 9. 1. omnes infideles, vbicunque degant, debere Eccleſiæ Prædiales Decimas, & iure ad eas ſoluendas cogi poſſe, ſi facto eſſet poſſibile: Et ſi nunc conuertantur, teneri in conſcientia ad perſoluendas omnes Decimas, quas antea non ſoluerant. Fundamentum eorum eſſe potuit, quia Eccleſia habet ius poſſidendi totam vniuerſi terram, & conſequenter exigendi Decimas ab omnibus prædiis vbique gentium, & iniquè ab infidelibus impediri, ne hoc iure vtatur, & fruatur. Hæc ergo ſententia falſa eſt, & improbabilis, vt Soto ſuprà notauit, & ex illo cap. *Quanto* ſatis improbatur: Nam ibi dicitur Iudæos poſſe cogi pro Decimis: *Quas Eccleſiæ de poſſeſſionibus priùs accipere conſueuerant.* Ergo alij infideles non poſſunt obligari pro Decimis prædiorum, quæ ad Eccleſiam nunquam pertinuerunt. Ratio itaque eſt, quia illa prædia nunquam habuerunt tale onus reale, neque cum illo peruenerunt ad Gentiles, verbi gratia, a quibus poſſidentur, ergo illi non tenentur ad tales Decimas nec ratione ſuarum perſonarum, nec ratione rerum ipſarum, ergo nullo titulo. Nec ratio in contrarium quicquam probat, quia Eccleſia non habet proprium ius iuſtitiæ ad terras infidelium, nec ipſi peccant contra iuſtitiam, vel eas occupando, vel fidem non recipiendo, ſed tantùm contra fidem ipſam, & contra ſalutem propriam, ideóque non habet in eis locum obligatio per modum ſatisfactionis, ſeu cuiuſdam reſtitutionis. Habet tamen nonnullam probabilitatem in terris, quæ aliquando fuerunt Chriſtianorum, & in eis fuerunt erectæ Eccleſiæ & prædia in ius Decimarum attributa fuerunt, poſtea verò ab infidelibus, & Paganis per iniuſta bella vſurpata ſunt. Nunquam enim priuata fuit Eccleſia iure acquiſito in illa prædia, vt à fortiori ſumitur ex Concil. Hiſpal. 2. cap. 1. & habetur in cap. *Prima*, 16. q. 3. & cap. *Cum per bellicam*. 34. quæſt. 1. neque contra hoc ius ab infidelibus præſcribi potuit, ideóque ſemper videntur obligari ad ſatiſfactionem reddendam Eccleſiæ pro illo intereſſe.

Ca. *Quanto*.

Quã probabilitatẽ hoc habeat in terris, quæ iam fuerũt Chriſtianorum. *Concil. Hiſp. Cap. Prima. Ca. Cum per.* Vide Barboſam in lege. (Diuortio) §. (Interdũ) à num. 7. ff. ſolut. matrimonio.

9.

Quid de hoc ſentiendum.

Sed licet hoc de rigore iuris, & ſpeculatiuè fortaſſe verum ſit, tamen moraliter loquendo eſt nullius vtilitatis, quia iſti infideles, dum in ſua infidelitate manent, moraliter obligari non poſſunt ad hanc recompenſationem, multoque minus poſſunt cogi, & facilè poſſunt excuſari, ſaltem per ignorantiam inuincibilem. Nam licet fidei ignorantiam inuincibilem non habeant, huius tamen Eccleſiaſtici iuris omninò illam habere poſſunt. Si verò ad fidem conuertantur, nulla ratione obligandi ſunt ad aliquid ſatisfaciendum Eccleſiæ pro huiuſmodi Decimis, ſeu intereſſe illius non ſolùto, tum quia eſſet intolerabile onus, & magnum fidei impedimentum, tum etiam quia Eccleſia id facere non conſueuit: Eò vel maximè, quia licet ius Eccleſiæ ſemper duret quaſi in habitu, vt ſcilicet, ſi contingat, Prouincias illas ad Eccleſiam Catholicam reuocari, Diœceſes, & Parochiæ cum ſuis prædiis, quantùm de illis conſtare poterit, inſtaurentur, quod ad ſummum probant Iura citata: nihilominùs quandiu ibi ſpiritualia non miniſtrantur, videtur ceſſare ius illud, vel quaſi ſuſpendi in actu, quia debentur Eccleſiæ propter miniſterium, & in ſuſtentationem miniſtrorum, Eccleſiarum inſtaurationem, & cultum; cum ergo hæc omnia in illis regionibus ceſſent, non videtur peculiaris aliqua iniuria inferri Eccleſiæ, eò quòd Decimæ illi non ſoluantur, ſed fit iniuria generalis in detentione iniuſta illius terræ totius, & omnium fructuum eius, quos omnes tyranni illi, & infideles reſtituere tenentur, ſed illa reſtitutio (vt dixi) non poteſt ad praxim reduci.

10.

Proponitur obiectio.

Statim verò occurrit altera obiectio, quia licet infideles non ſint ſubiecti Eccleſiaſtico iuri, ſubiiciuntur nihilominus iuri diuino, ergo ratione illius obligantur ad ſoluendas Decimas. Primò, quia ipſi etiam tenentur recognoſcere Deum vt ſupremum Dominum; Deus autem ipſe Decimas ſibi ſolui præcipit in recognitionem ſui ſupremi dominij, vt dicitur in cap. *Tua nobis*, de Decimis, ergo. Secundo quia licet non teneantur Gentiles ſoluere Decimam quoad quotam, tenentur tamen quoad ſuſtentationem, quia tenentur auditum fidei præbere, & prædicatores Euangelij recipere, & ad hoc poſſunt à Pontifice ſummo cogi: ergo etiam cogi poſſunt ad alendos huiuſmodi prædicatores, & paſtores Eccleſiæ, quatenus huic muneri incumbunt, & ad illud parati ſunt, & ex officio obligati. Et hoc modo Sacerdotes Eccleſiæ, etiam reſpectu infidelium, ſunt miniſtri Sacramentorum ſaltem quoad baptiſmum, & ſeminant illis ſpiritualia per fidei doctrinam, & præcepta, ac Sacramenta, ergo etiam in illis habet locum illud Pauli: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* 1. Corinth. 9. Confirmatur ipſo vſu, & experientia: Nam ad mittendos prædicatores Euangelij ad Sinas, verbi gratia, vel Iaponios, magnas expenſas facere neceſſe eſt, & plures ad conſeruandos, nutriendos, & augendos illos, ergo poteſt Eccleſia has expenſas ab ipſiſmet Gentilibus exigere, cum teneatur hoc modo illos paſcere, & nemo militet ſuis ſtipendiis vnquam.

C. *Tua nobis*.

1. Cor. 9.

11.

Reſpondetur obiectioni.

Prior pars huius obiectionis facilis eſt, Nam licet omnes homines teneantur iure naturæ diuinum dominium recognoſcere, non tamen ex vi eiuſdem iuris tenentur illam recognitionem facere per ſolutionem Decimarum, vt ſupra oſtenſum eſt, Fuit ergo illa determinatio facta iure diuino poſitiuo, quod olim non omnibus hominibus, ſed populo Iſraelitico poſitum fuit; nunc verò etiamſi demus ſub illa etiam ratione morali fuiſſe ab Eccleſia retentum, tamen vt ſic, non poteſt extra Eccleſiam extendi, vt probatum eſt. Qui ergo ſunt extra Eccleſiam non tenentur hoc peculiari modo diuinum dominium recognoſcere, donec baptizentur, ſicut non tenentur ad colendum Deum per ſacrificium Miſſæ, ſed ſolùm quantùm naturalis ratio dictat. Difficilior eſt altera pars, non enim ſatisfacit, quod Soto ait, infideles non baptizatos, licet immediatè obligentur ad fidem, & baptiſmum ſuſpiciendum, non tamen ad alia Eccleſiæ præcepta. Hoc enim verum eſt de præceptis poſitiuis Eccleſiæ: & ita ſolùm concludit de Decima quoad quotam: Obiectio autem procedit de Decima quoad ſuſtentationem, & de præcepto iuris diuini, quod videtur annexum illi præcepto recipiendi fidem, & baptiſmum. Quia qui præcipit actum, præcipit omnia, quæ ad actum conſequuntur, Deus autem ipſe ſubiecit omnes gentes Eccleſiæ, quoad hoc, vt tenerentur prædicationem Euangelij per eius miniſtros ſuſcipere, audire, & eis parere proximè & immediatè quoad fidei, & baptiſmi ſuſceptionem, ſed ad hoc neceſſarij ſunt miniſtri, & conſequenter eorum ſuſtentatio, ergo.

Soto.

12.

Probabile eſt poſſe exigi tributum ab infidelibus ad prædicatores eorum alendos.

Probabile profectò eſt, hoc titulo poſſe Eccleſiam, & principes eius aliquod tributum ab infidelibus exigere, ad quos de facto prædicatores Euangelij mittũtur, tum ad expenſas itineris, tum ad eos ſuſtentandos, quandiu inter ipſos verſantur. Sicut Romæ, verbi gratia poſſet exigi à Iudæis tributum ſpecialiter deputatum ad ſuſtentandum prædicatorem Euangelij, qui illos doceat, & illuminet: Eccleſia verò non ſolet vti hac poteſtate maximè circa infideles ſibi nõ ſubditos tẽporaliter, quia fortaſſe ſcandalum eſſet infidelibus.

Vnde

Vnde in principio, priùs à Chriſto, pòſt ab Apoſtolis miſſi ſunt prædicatores, qui omninò gratis ſine ſtipendio, etiam ſuſtentationis, verbum Dei prædicarent, victum & veſtitum, vel ſuo labore quærendo, vel ab his, qui fidem admittebant, accipiendo vel certe ab ipſiſmet infidelibus, eleemoſynam poſtulando. Poſtquàm verò Eccleſia, & Pontifices habere cœperunt Eccleſiaſticos reditus, quos poſſent diſpenſare: ex Decimis, quæ ab ipſis fidelibus præſtantur, ſuſtentare potuerunt miniſtros, quos ad infidelium miniſterium mittebant, & eis prouidere, donec à fidelibus in ſingulis prouinciis conuerſis ſuſtentari poſſent. Et certè cum hæc cura pertineat ad vniuerſalem Eccleſiæ Paſtorem, qui eſt Pontifex, meritò poteſt ab Eccleſia fidelium exigere reditus ſufficientes ad ſuſtentandos miniſtros Euangelij etiã pro infidelibus, quando neceſſarij fuerint. Et fortaſſe hæc ratio aliis addita, quas ſuprà tractauimus, non parùm cohoneſtat quotam Decimarum, & abundantiam redituum Eccleſiaſticorum. Atque ita conſulendum profectò eſt, vt Gentiles ipſi non grauentur, nec vexentur tributis pro prædicatoribus Euangelij, ſed à Pontifice, & Chriſtianis Principibus alendi ſunt, donec fideles denuò ad fidem conuerſi ex Gentibus, eos ex bonis ſuis ſponte alant: Eò vel maximè quòd Deus ſemper vocat aliquos in Eccleſia ſua qui cum voluntariè pauperes ſint ſine certo ſtipendio, vel viatico huic muneri incumbant, ex eleemoſynis victitando.

13\. *2. Pars regulæ poſitæ explicatur qua Sacerdotes liberantur à Decimis.*

Secunda pars regulæ poſitæ continetur illis verbis, *Qui de manu Sacerdotum ſacramenta recipiunt*, per quæ partim limitatur, partim ampliatur hæc regula. Limitatur enim ad eos fideles, qui Sacramenta à Sacerdotibus recipiunt: ipſi enim Sacerdotes fideles etiam ſunt, & baptizati, tamen quia ipſi ſunt miniſtri conſtituti ad miniſtranda aliis Sacramenta (ſub quibus nunc omnia ſpiritualia comprehendimus) ideò non ſoluunt ipſi, vt tales ſunt, Decimas, ſed potiùs ipſis penduntur. Sicut in veteri lege Tribus vndecim Decimas ſoluebant Leuiticæ: hæc autem aliis non ſoluebat: ſic ergo limitatur Aſſertio ad fideles, quibus miniſtrantur Sacramenta. Intelligitur autem de his fidelibus, qui pro Sacramentorum ſuſceptione alicui ſubiecti ſunt, qui ex officio teneatur illa eis miniſtrare, nam illi per ſe debentur Decimæ, vt infrà oſtendemus, & ita ſolùm fideles ſic ſubiecti illas debent. Inter hos verò extenditur regula ad omnes, ſiue pauperes ſint, ſiue diuites, ſiue nobiles, ſiue Principes, & Reges. Et ratio eſt, quia præceptum de ſe vniuerſale eſt, & generalibus verbis propoſitum, vt patet ex citatis Iuribus, & ex communi forma Eccleſiaſticorum præceptorum vniuerſali Eccleſiæ traditione recepta, & alioqui in his omnibus eſt capacitas huius obligationis, quia ſunt fideles baptizati, ſubditique paſtoribus Eccleſiæ, & inuenitur etiam in eis fundamentum obligationis, nam omnes fruuntur opera, & labore miniſtrorum Eccleſiæ, ergo par eſt, vt omnes ad eorum ſuſtentationem concurrant, ergo omnes obligantur ad ſolutionem Decimarum, quæ ad hunc finem proximè, ac præcipuè ordinantur.

14\. *An inhumanum ſit obligari pauperes ad Decimas.*

Circa vtranque vero partem occurrit difficultas, & primò circa ampliationem, primò ex parte pauperum, videtur enim inhumanum, pauperes ad ſoluendas Decimas obligare, cum innumeri ſint, qui vix poſſint ſeipſos, ſuámque familiam alere. Item, quia ipſæmet Decimæ exiguntur ad pauperum ſuſtentationem, vt ſuprà viſum eſt, quomodo ergo ab ipſiſmet pauperibus extorqueri poſſunt? Secundò ex parte diuitum, quia ſi omnes omninò fideles, quibus Eccleſia ſpiritualia miniſtrat, tenerentur per ſe loquendo, & ex vi iuris Decimas omnium ſuorum redituum, & lu-

Sitne conueniens quod Reges obligentur.

A crorum reddere, obligarentur omnes Reges, & Principes Eccleſiæ Decimam partem omnium ſuorum redituum, tributorum, ac fructuum, vel bonorum vndecunque ſibi quotannis prouenientium Eccleſiæ reddere, & ſimiliter omnes mercatores decimam partem omnium, quæ lucrantur, & ſic de aliis, hoc autem incredibile eſt, aliàs immenſæ eſſent Eccleſiæ opes.

Ad primam difficultatem Doctores ſimpliciter docent, pauperes obligari ad Decimas ſoluendas. Ita D. Thom. dicta quæſt. 87. art. 4. & ibi Soto. & alij: Alenſ. 3. p. quæſt. 51. Memb. 7. art. 1. & Sylueſt. Angel. & alij Summiſtæ, Rebuffus dicto tract. quæſt. 5. num. 14. cum Panorm. & aliis in cap. *Cum homines*, de Decimis: Hoſtienſ. in ſumm. §. de Decim. Ratio verò præter ſuprà tactam addi poteſt ex Alenſe, quia pauperes non eximuntur à tributis regiis ſoluendis, ergo nec eximi debent à ſolutione Decimarum. D. Thom. aliam rationem indicat, quia pauperibus fidelibus ſubueniendum eſt per diſpenſationem Eccleſiæ, & miniſtrorum eius, & ideò non oportet, vt ipſi à ſolutione Decimarum ſe ipſos eximant; oportet enim vt ſoluendo Decimas, Deum colant, & ſubiectionem Eccleſiæ recognoſcant, quod ſi aliàs indiguerint, melius ills per Eccleſiam ſubuenietur, quàm ſi ipſi ſuam partem Decimarum præoccupent. Imò addit Alenſis, promiſſionem eſſe Dei, vt qui fideliter Decimas ſoluerit, penuriam non ſentiat, per Malach. cap. 3. dicentem: *Inferte omnes Decimam, &c. Et probate me ſuper hoc dicit Dominus &c.* Iuxta quam promiſſionem dixit etiam Aug. *Maiores noſtri ideò omnibus copiis abundabant, quia Deo Decimas dabant*, &c. lib. quinquaginta Hom. in 48. ſimilia habet ſerm. 219. de tempore, & refertur 16. q. 7. cap. *Maiores.*

15. Teneri pauperes ad Decimas. D. Thom. Soto. Alenſ. Sylueſt. Angel. Rebuf. Panorm. Hoſtienſ. Malach. 3. Auguſt.

Veruntamen quod ad promiſſionem attinet, exiſtimo illam, quatenus erat de temporali abundantia, vel extendendam non eſſe ad legem gratiæ, vel non eſſe abſolutam, ſed ſub conditione, ſi ad ſpiritualem fructum fuerit conueniens. Vnde licet verum ſit, quod Auguſtinus refert, non oportet, vt ex rigoroſa promiſſione id fieri ſoleat, ſed ex ordinatiſſima prouidentia Dei. Quod verò ſpectat ad pauperum obligationem, licet doctrina communis vera ſimpliciter ſit, intelligenda videtur de his pauperibus, qui licet tenuiſſimos prouentus, aut lucra habeant, nihil ominùs habent neceſſaria ad congruam ſuſtentationem perſonæ, & familiæ, etiamſi Decimas ſoluant. Nec enim veriſimile eſt, vt Eccleſia velit cum tanto rigore obligare pauperes ad Decimas ſoluendas, vt etiam ex rebus ſibi moraliter neceſſariis illas ſoluere teneantur, & poſtea mendicatò illas poſtulare. Præſertim hoc tempore, quando pars illa Eccleſiaſticorum redituum, quæ pauperibus deſtinata erat, diſparuit, vel cum aliis confuſa eſt; & ſubuentio pauperum ex arbitrio Clericorum pendet.

16. De quibus pauperibus ſententia communis intelligēda.

Hæc declaratio, & moderatio fuit antiqui cuiuſdã Doctoris Canoniſtæ, vt Innocent. refert in cap. *Licet* de cenſibus, quã ipſe non videtur improbare. Panor. autem cum Ioanne Andr. & aliis eam probat. Primò, quia Decimæ debentur ex iuſtitia cap. *Parochianos*, de Decimis, ſed propter inopiam non poteſt committi iniuſtitia, ergo. Confirmatur, quia Decimæ ſunt ipſius Eccleſiæ ex reſeruatione diuina cap. *Tua.* de Decimis, ergo non poſſunt à quoquam detineri, etiamſi pauper ſit, niſi fortaſſe in caſu extremæ neceſſitatis, in quo omnia ſunt communia. Et ita ſolùm illum caſum excipiendum eſſe tenet in ſpecie Rebuff. ſuprà. Imò addit etiam in illo caſu debere pauperem habere propoſitum reddendi, ſi venerit ad pinguiorem fortunam, & in confeſſione id aperire ac promittere. Sed hoc vltimum eſt planè falſum, nam qui in caſu extremæ neceſſitatis.

17. Aliqui præcedentem doctrinam impugnant. Panorm. Ioan. Andr. Cap. Parochianos. Cap. Tua. Rebuff.

Qui in neceſſitate extrema aliena conſumit, non tenetur poſtea reſtituere.

ceſſitatis accipit alienum, & illud conſumit, poſtea non tenetur aliquid reſtituere, quia nec ratione acceptionis, quæ iuſta fuit: nec ratione rei acceptæ, quæ conſumpta iam eſt, ergo à fortiori in præſenti. Item, quia tunc non conſumitur res vt aliena, ſed vt propria. At verò extra caſum extremę neceſſitatis, pium, ac probabile eſt, quod dicti Auctores aſſerunt, pauperem debere ſuam neceſſitatem Eccleſiæ oſtendere, id eſt, Paſtoribus Eccleſiæ eam comprobare, & tunc ipſi Paſtores tenentur Decimam remittere, non tamen poſſe pauperem ſua auctoritate eam retinere. Quod maximè probabile eſt, ſi ſententia illa vera eſt, quæ affirmat Decimas eſſe ſub dominio Eccleſiæ, etiam antequam ſoluantur, quàm poſtea diſcutiemus; illa tamen ſuppoſita, eſt conſecutio valde apparens, quia nemo poteſt accipere alienum in graui neceſſitate auctoritate ſua, ſed debet à Domino poſtulare. Item Oeconomus non poteſt conſumere ſua auctoritate, & ſine Domini voluntate propter neceſſitatem grauem, ergo idem eſt in præſenti, ſuppoſita illa ſententia.

18. *In graui neceſſitate nõ teneri quépiã ad Decimas eſt probabile.*

At verò quia illa ſententia incerta eſt, & contraria eſt probabilis, ideò non videtur improbabile, quòd excuſetur à culpa, qui propter ſolam neceſſitatem grauem Decimam non ſoluit. Quia illa re vera indiget ad ſuſtentationẽ ſuam, & familiæ ſuæ: hæc enim neceſſitas grauis reputatur. Neque tunc facit iniuſtitiam propter vitandam inopiam, ſed ipſa inopia facit, vt iuſtitia tunc non obliget, quia hoc præceptum affirmatiuum eſt, & non obligat pro ſemper, ſed cum certis circunſtantiis, & ita etiam licet Decima per ſe debeatur, pro tunc tamen non vrget eius debitum. Imò licet dicatur Decima eſſe ſub dominio Eccleſię, antequam tradatur, dici poſſet obligationem ad tradendam illam etiam poſtulare circunſtantias ſuas, & poſſe prorogari propter neceſſitatem. Sicut qui poſſidet rem alienam, & non poteſt reddere ſtatim ſine magna iactura perſonæ, vel ſtatus, poteſt differre. Maximè verò poteſt hæc opinio locum habere, quãdo pauper certus eſt de ſua neceſſitate, & timet probabiliter, non eſſe ſubueniendum illi, nec remittendam Decimam, etiamſi neceſſitatem ſuam oſtendat, & comprobet. In hoc verò caſu, ſiue mala, ſiue bona conſcientia Decima non ſoluatur propter paupertatem, reſtituenda integrè erit poſtea, ſi ad pinguiorem fortunam deueniatur, & hoc ad minimum probant fundamenta contrariæ ſententiæ.

CAPVT XVII.

An Clerici, & Eccleſiaſtici omnes ad Decimas ſoluendas teneantur.

1. *An Clerici ad Decimas teneantur.* *Cap. 2.*

HÆc quæſtio petitur in ſecũda parte prioris difficultatis in præcedenti capite propoſitæ: quam hic ſeparatim proponimus, quia largiorem diſputationem requirit. Et ratio dubitandi pro vtraque parte oritur ex c. 2. de Decimis. Nam in priori eius parte dicitur, *nouũ eſſe, vt Clerici à Clericis Decimas exigant*, appellat autem *nouum*, id eſt, inſolitum, & præter ius, vt ex contextu conſtat, & ita ſentit ibi Gloſſa vltima in fine. Contrarium verò ſuaderi poteſt ex eodem textu in fine, vbi quaſi comprobando regulam contrariam ait, Clericos qui à Clericis ſpiritualia recipiunt, debere illis Decimas perſoluere. D. Th. ergo dicta q. 87. art. 4. Clericos ſub duplici ratione conſiderari poſſe dicit, ſcilicet vel quatenus Clerici ſunt, & miniſtri ſpiritualium, vel quatenus fideles ſunt, & à Sacerdotibus poſſunt ſpiritualia recipere. Priori modo ait nõ teneri Clericos ad Decimas ſoluendas, ſed potiùs ad illos ſub ea ratione ſpectatos pertinere Decimas recipere. Poſteriori autem modo ait, ex vi iuris teneri ad ſoluendas Decimas, quia ſic ſub dicta regula includuntur, & nullo iure eximuntur. Et hanc doctrinam communiter recipiunt ibi Sot. Aragon. Valent. & alij, & communiter Canoniſtæ (licet ſub diuerſis terminis) in dicto cap. 2. & Summiſtæ in verb. *Decimæ*, Couar. lib. 1. var. c. 17. num. 8. Gutier. dicto cap. 21. num. 52. qui alios referunt.

D. Thom. *Soto. Aragon. Valent. Couar. Gutier.*

2. *Clericos non teneri ad Decimas prædiales de reditibus Eccleſiæ.* *D. Thom. Alenſ. Gloſſ. Abbas.*

Atque ex hac diſtinctione, & doctrina inferunt primò, Clericum nõ teneri ſoluere Decimas prædiales ex reditibus Eccleſiæ, quos recipit ratione beneficij, vel ſpiritualis miniſterij ex Decimis fideliũ, vel ex prædiis Eccleſiæ, quæ aliquo titulo Eccleſiaſtico poſſidet. Ita ſumitur ex D. Thom. ſupra, & docet expreſsè Alenſ. 3. p. q. 51. mem. 7. art. 2. & alij Theologi, & Summiſtæ ſuprà relati, idémque ſentiunt Canoniſtæ cum Gloſ. vlt. in dicto c. 2. & Abbas, ibi, n. 4. Et ſumitur ex textu illo in principio, vbi in hoc cõparat Sacerdotes Leuitis, qui non tenebantur ſoluere Decimas, quia non habebant propria bona, ſed tantùm Decimalia, ergo ſimpliciter Clerici ex his ſaltem bonis non ſoluunt Decimas. Præterea probatur ex dicto principio, quia hi fructus competunt Clerico, vt Clericus eſt, & miniſter Eccleſiæ, ſi ergo ex illis ſolueret Decimas, iam ſolueret vt Clericus, contra dictũ c. 2. de Decimis. Et contra rationẽ ſuprà inſinuatam, quod talia bona potiùs debẽtur ipſi Clerico, vt talis eſt ratione ſui muneris, ergo repugnat ex illis, vt Decimas debeat. Aliàs ſibi ipſi illas deberet, quod moraliter eſſe non poteſt, quia iuſtitia, & obligatio, ſeu debitum propriũ eſt ad alterũ, & ideò nemo poteſt ſibi ſoluere tributũ, & ſimilia, & in vniuerſum inter dantem, & accipientẽ debet eſſe diſtinctio, vt dicitur in c. vlt. de inſtitut. Circa hanc verò rationem occurrit difficultas, quam infrà tractabo.

3. *Clericos teneri ad Decimas prædiales ex prædiis alio titulo poſſeſſis.* *D. Thom. Alenſ. Sot. Syluest. Angel. Couar. Gutier. Gloſſ.*

Secundò inferunt, Clericos teneri ad ſoluendas Decimas Prædiales ex prædiis, quæ temporali, ſeu ſeculari titulo poſſidẽt, vt ex bonis patrimonialibus, aut alio ſimili titulo acquiſitis. Ita D. Tho. Alenſ. Sot. & alij Theologi, & Syluest. Angel. ac Summiſtæ, Couar. Gutier. & alij Canoniſtæ, quos referunt cum Gloſſa in d. c. 2. Ex quo textu in vltima parte illius etiam hæc pars probatur. Ibi enim aſſeritur, Clericos poſſe eſſe obnoxios Decimis ſoluendis aliis, à quibus Sacramenta recipiunt, ergo maximè ex his bonis tẽporalibus, cum ex ſpiritualibus illas non debeant, vt dictum eſt. Cõfirmatur, quia reſpectu talium bonorum per accidens eſt, quod talis perſona ſit Clericus, aut beneficiatus, ergo habet illa, non vt Clericus, ſed vt ciuis, ergo vt ſic nõ eſt exemptus à ſolutione Decimarum ex talibus bonis: & aliunde eſt fidelis baptizatus, & ab alio poteſt recipere Sacramenta, ergo comprehenditur quoad hæc bona ſub generali regula eorum qui ad Decimas ſoluendas tenentur.

4. *Idem cum proportione de Decimis Perſonalibus dicendum.* *Couar.*

Tertiò inferunt, idem eſſe de Perſonalibus ſtatuẽdũ cum proportione. Nã perſona Clerici poteſt aliqua lucrari, vt Clericus, id eſt, titulo, & actione ſpirituali, ſicut comparat ſtipendiũ, ſeu eleemoſynam pro Miſſa, vel anniuerſario, &c. Aliqua verò lucratur vt artifex, vel corporaliter laborans. De priori ergo lucro non debet Clericus Perſonales Decimas, quia nullas Decimas debet vt Clericus, illi autem prouentus ad illum pertinent, vt Clericum, & ita tenet Couar. dicto cap. 17. num. 8. ver. *Primum*, imò ibi abſolutè ſentit eſſe probabilius, Clericos iure communi eſſe exemptos à Perſonalibus Decimis, quam ſententiam dicit eſſe communem. Sed intelligenda videtur de his Decimis ex lucris ſpiritualibus. Nam de aliis temporalibus conſequenter dicendum videtur, Clericos non eſſe exemptos ex vi iuris communis à Decimis Perſonalibus ex talibus bonis, propter contrariam rationem, quæ eundem locum habet in his De-

cimis Perſonalibus, quem in Prædialibus ex patrimonio. Nec eſt textus in Iure, vnde talis exemptio colligi poſſit, & ita ſentit apertè Syluest. verb. *Decima*, num. 13. Excipit tamen Clericos communiter viuentes, ſed hoc ſpectat ad tertiam partem regulæ.

4. *Duæ difficultates cõtra doctrinam traditam proponuntur.* Duæ vero difficultates circa hanc doctrinam occurrunt. Vna eſt circa fundamentũ, quod in hac doctrina ſupponitur, alia circa cõſequentiam doctrinæ. Supponitur enim in hac doctrina, Clericos eſſe debitores Decimarum, ſaltem vt Sacramenta ab aliis Clericis recipiunt; declaratur autem hoc debitũ poſſe cadere in bonis Laicis, non in Clericalibus. Circa primum igitur eſt difficultas, quia ſequitur primò etiam ſummum Põtificem poſſe eſſe obnoxium Decimis ſoluendis, ſaltem ex Laicis bonis, ſi illa habeat. Conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia etiã ipſe recipit Sacramenta, vel confeſſionis, dum eſt ſanus, vel extremæ vnctionis, & communionis, quando eſt æger, imò & ordinem, & conſecrationam recipere poteſt iam electus Pontifex, quin etiam confirmationem; ſi enim contingat nondum confirmatũ eligi, verus erit Pontifex, & cõfirmatione indigebit, ergo vt homo fidelis eſt, indiget aliquo veluti ſpirituali miniſtro, qui ei neceſſaria, vel vtilia Sacramenta miniſtret, & pro illo offerat, vel ſacrum faciat, quando ipſe non poteſt, ergo vt ſic poterit eſſe obnoxius Decimis ſoluendis. Falſitas autem cõſequentis patet, quia repugnat, Principẽ ſupremum ſoluere tributũ: cui enim ſolueret? certè non ſuperiori, illum enim non habet: neque Eccleſiæ, nam etiam eſt ſupra totam illam, nec ſibi ipſi, quia hoc repugnat, vt ſupra dixi, ſed Decima eſt veluti quoddam tributum, quod Eccleſiæ ſoluitur, ergo Pontifex nõ eſt illi ſubiectus. Secũdò ſequitur, Clericos poſſe eſſe debitores Decimarum, etiam vt Clerici ſunt, quod eſt contra dicta. Sequela patet, quia vt Clerici ſunt, ſpiritualiter paſcuntur ab aliis Clericis, quod in omnibus inferioribus ſummo Pontifice videre licet. Nam in primis omnes Clerici ab Epiſcopis ordinantur, ergo Sacramenta recipiunt ab illis, etiã vt Clerici ſunt. Deinde inferiores omnes regũtur ſpiritualiter à ſuperioribus vt Sacerdotes ſimplices à Parochis, hi ab Epiſcopis, & omnes à Põtifice, regimen autẽ illud ſpirituale eſt, & cadit in Clericos formaliter, vt Clerici ſunt, ſic enim ſubiiciuntur Eccleſiaſticæ poteſtati, & regimini; ergo ratione illius debent Decimas, etiam vt ſunt Clerici. Et confirmatur primò: Nam omnes ſubditi in aliquo ordine debent recognitionem aliquã ſuperiori eiuſdem ordinis, ergo omnes Clerici inferiores in ordine Clericatus eandem recognitionem debent ſuperiori, cui vt tales ſubordinantur, illa autem recognitio fit optimè per ſolutionẽ Decimarum, ergo. Confirmatur, quia hoc modo Leuitæ in veteri lege ex Decimis ſoluebant Decimas ſummo Sacerdoti.

5. *2. Difficultas.* Atque hinc oritur ſecunda difficultas circa conſecutionem doctrinæ. Nã ſi Clerici poſſunt eſſe debitores Decimarũ, profectò non minus ex ſpiritualibus reditibus, quàm ex temporalibus poſſunt illas debere. Primò quidẽ, quia poſſunt illas debere, vt Clerici, ſicut oſtenſum eſt, & poſſunt illud debitum ſoluere ex fructibus beneficiorum. Reſpondent aliqui, non poſſe, quia non faciunt illos fructus ſuos, ſed ſolùm eis dantur, vt ex eis ſumant neceſſaria, & reliqua dẽt pauperibus. Et hoc titulo illos eximunt Innocent. & Abb. c. 2. de Decimis. Sed illud impugnant ibi Anto. & Anchar. Et ex contrario fundamento fatentur teneri Clericos ad Decimas ſoluendas ex illis fructibus tanquam ex lucro perſonali, quia re vera faciunt illos ſuos. Ego addo, licet nõ facerent illos ſuos, fundamentum videri inualidum, quia inter neceſſarios vſus ſuos, vnus eſt, ſoluere Decimas ſeruientibus, & miniſtrantibus ſibi, ergo hoc titulo debent ſoluere Decimas ante omnes eleemoſynas. Secundò quia ſi Clericus debet Decimas, ideò eſt, quia recipit ab alio ſpiritualia, & ideò debet illi temporalia miniſtrare, ergo vndecũque illa habeat, tenetur ex illis huic debito ſatisfacere, ſiue illa temporalia acquiſita ſint titulo ſpirituali, ſiue temporali, hoc enim valde accidentarium videtur ad rationem illius debiti, & ad ſolutionem eius. Nam ſi Clericus debeat famulo ſtipendium, & non habeat vnde ſoluat, niſi ex fructibus ſui beneficij, certè ex illis tenetur ſoluere, & ſi vnus Clericus alteri promittat iuſta ſtipendia cẽtum Miſſarum, tenetur illa ſoluere ex quibuſcunque bonis, titulo etiam ſpirituali acquiſitis: Ergo ſi ſimplex Clericus, verbi gratia, debet ſuo Parocho decimas, quia re vera eſt parochianus eius, profecto tenebitur illas ſoluere ex quibuſcunque fructibus, aut lucris etiam Eccleſiaſtico titulo acquiſitis.

Vnde apparent valde infirmæ rationes adductæ pro dicto primo, quia licet Clericus ſoluat Decimas ex fructibus Eccleſiaſticis, ſibi aliàs competentibus, ſi illas tantùm ſoluat, quatenus fruitur opera, & miniſterio Parochi communi aliis fidelibus Laicis, ſemper ſoluet illas nõ vt Clericus, ſed vt vnus ex fidelibus ſubditis. Quia hæc formalitas (vt ſic dicam) non eſt attendenda ex titulo quo acquiruntur bona ex quibus ſoluuntur Decimæ, ſed ex titulo, propter quẽ Decima ſoluitur, quia hæc eſt ratio ſoluẽdi, non alia, & per illam reduplicationem ratio ſoluendi ſignificatur. Sicut licet mercator ſoluat Decimas ex lucro ſuæ negotiationis, & agricola ex fructibus ſui agri, & venator ex præda, & ſic de aliis, omnes ſoluunt ſub eâdem ratione fidelis ſubditi, quia hoc titulo debẽt, non ſub ratione venatoris, aut mercatoris, &c. Quia hoc materiale eſt ad rationem debendi Decimam. Vnde è contrario, ſi Clericus debeat Decimam, non ſolùm quia recipit Sacramenta modo communi aliis fidelibus, ſed etiam quia ſpeciali modo vel Sacramenta, vel alia ſpiritualia miniſteria recipit ab alio, cui ſubiicitur, profectò dicendus eſt debere Decimas vt Clericus, & vt talis ſoluere, etiamſi ex patrimonialibus, ſeu Laicalibus bonis illas ſoluat. Videtur ergo illa diſtinctio ſine fundamento conficta, ſed potius eſſe vniuerſaliter dicendum, Clericos & communi ratione, & titulo aliorum fidelium & ſpeciali, ac proprio Clericorum recipientium ab aliis ſpiritualia, vel communia, vel propria modo explicato, eſſe poſſe debitores Decimarum. Et quando tales ſunt, illas debere tam ex Perſonalibus, quàm ex Prædialibus, vndecunque illas comparent attento naturali iure, vt determinato per Eccleſiaſticum, ſi aliunde non eximantur. 6.

Accedit tandẽ, quòd illa diſtinctio videtur inuenta ad conciliandas duas partes illius capitis ſecundi de Decimis. Nã in priori dicitur eſſe nouũ, & improbatur, quòd Clerici à Clericis exigãt Decimas. In poſteriori verò ſubiungitur, illos Clericos, qui ab aliis Clericis Sacramẽta recipiũt, debere illis ſoluere Decimas. At vtrũque poteſt vniuerſaliter, & ſimpliciter intelligi, ſi prior pars intelligatur de Clericis, vt miniſtrant actiuè ſpiritualia, poſterior verò de Clericis, vt recipiũt illa. Nã in priori modo nõ reſpiciunt alios Clericos vt ſuperiores, vel Paſtores, ſed ad ſummũ, vt cooperatores, vel coadiutores, & vt ſic non poſſunt eſſe debitores Decimarum, ſed potiùs eis debetur pars Decimarum. At poſteriori modo reſpiciunt alios Clericos, vt Paſtores ſuos, & ſic meritò poſſunt illis debere Decimas. Et in hoc ſenſu admitti poterit diſtinctio de Clerico, vt Clericus eſt, vel vt fidelis recipiens, id eſt, vt actiuè, vel paſſiuè comparatur ad ſpiritualia miniſteria. Quamuis in ſecundo membro poſſit 7. *Augetur difficultas. Cap. 2.*

Syluest. *Innoc. Abbas. Anton. Anchar.*

poſſit habere locum eadem diſtinctio in alio ſenſu: nam in ipſamet receptione Sacramentorum ab alio interdum ſe habet Clericus generali modo Laicorũ, interdum verò ſpeciali,& vt Clericus.Quomodo antiqui Canones diſtinguunt interdum cõmunionem Laicam à Clericali,& præcipiunt aliquando Clericũ non communicare vt Clericum,ſed vt Laicum. Igitur vt Clericus dicatur ſoluere Decimas vt Clericus, non ſatis eſt,quod ſoluat illas ex prædiis Eccleſiaſticis,ſi alioqui debet illas,quia communi modo aliorũ *D.Thom.* fidelium Sacramenta recipit. Et in hoc videtur D. Thom.in dicto art.4.quandam æquiuocationẽ committere, priùs enim explicat diſtinctionem illã Clerici,vt Clerici, & vt fidelis, per reſpectum actiuum, vel paſſiuum ad miniſterium Sacramẽtorum, poſtea verò explicat Clericum nõ debere Decimas vt Clericum, id eſt, *in quantum habet Eccleſiaſticam poſſeſſionem.* Hoc enim lõgè diuerſum eſt : nam licet verum ſit, Clericum non debere Decimas, in quantum habet talem poſſeſſonem,id eſt,licet non inde naſcatur ratio obligationis, poteſt nihilominus debere Decimas ex illis ratione miniſterij paſſiui Sacramentorum, & tunc re vera non debet illas vt Clericus, vt explicatum eſt. Diſtinctio ergo illa de Decimis ſoluendis ex prouentibus temporalibus , vel Eccleſiaſticis,neque neceſſaria eſt ad intelligentiã illius capitis ſecundi,nec veram doctrinam continere videtur.

8. *An Põtifex ſummus ad Decimas teneatur.* Hæ difficultates poſtulant , vt doctrinam illam magis in particulari explicemus , & ad omnes ordines,ſeu gradus Clericorũ illam applicemus.In prima ergo difficultate petitur,an ſummus Pontifex teneatur aliquo titulo, vel ex aliquibus bonis ſoluere Decimas.In qua re aliqui Canoniſtæ ſentiũt,Papã teneri ad Decimarũ ſolutionem. *Rebuff. Andr. Hiſp.* Ita Rebuff. dicta q.5.n. 26.cum Andrea Hiſpan.ſua regula 10.q.11.Qui addunt rationem , quia etiam Papa tenetur Deo recognitionẽ facere , quia omnes ſumus de populo eius & oues paſcuæ eius,& nihil habemus,quod ab eo nõ poſſideamus. Confirmari poteſt, quia Epiſcopus in ſua Eccleſia,& Parochus in ſua tenetur ſoluere Decimas,ergo Pontifex in ſua, vel in quacunq; poſſeſſionem habuerit. *Reſolutio quæſtionis.* Dicendum verò eſt,præceptũ Decimarum propriè,& per ſe non obligare Pontificem ratione ſuæ perſonæ , interdum verò poſſe obligare ad aliquam Decimam ratione poſſeſſionis , & debiti realis. Ad intelligendam vtranque partem ſuppono, quod in præcedenti puncto tetigi,Decimam duplici titulo deberi,ſcilicet vel ratione perſonę,vel ratione prædij. *Cap. Tua nobis.* Quæ diſtinctio tangitur in cap. *Tua nobis,* de Decimis circa finẽ, eámq; intelligo, nõ iuxta diſtinctionem Decimarum in Perſonales,& Prædiales,ſed iuxta diſtinctionem debiti in perſonale,& reale : interdum enim debitum oritur ex actione,vel paſſione ipſius perſonæ,interdum verò ex re accepta,vel poſſeſſa, quia ſecum affert onus illud. Et hoc modo dicebamus in puncto præcedenti,præceptum Decimarum directè,& per ſe reſpicere ipſos fideles,& ipſos obligare,interdum verò onus ſoluendi aliquam Decimã aduenire cum re ipſa habente tale onus , & ſic poſſe tranſire hoc debitũ etiam ad infideles.Ad eum ergo modum nunc loquimur de Pontifice , quia ratione ſuæ perſonæ nõ obligatur hoc præcepto,poteſt autem obligari ad aliquam Decimam ratione rei.

9. *Rationes in contrarium ſoluuntur.* Probatur prima pars. Primò ratione facta, proponendo priorem difficultatem. Secundò,quia Clerici, vt Clerici,vel non debẽt Decimas,vel nonniſi ſuperioribus,vt infrà dicã;Pontifex autem non habet ſuperiorẽ,ergo vt Clericus,& Pontifex non debet Decimas,nec etiam vt fidelis,quia etiam non habet Paſtorem,cui in perceptione Sacramẽtorum ex officio ſubdatur, quod neceſſariũ eſt ad perſonale debitum A Decimarum,vt in regula declaraui,ergo nullo modo habet hoc debitum per ſe,& vt perſonale. Vnde ratio in contrarium,quam tãgit Rebuffus de recognitione ad Deum,parui momenti eſt,quia non eſt hæc propria,& per ſe ratio inſtitutionis Decimarum, ſed ſuſtẽtatio miniſtrorum,& ſunt multi alij modi, quibus Pontifex profiteatur recognitionem ad Deum. Nec etiã obſtat ratio illa, quod Pontifex recipit aliqua Sacramẽta,& habere debet Confeſſorẽ, vel miniſtrum ad hoc deputatum. Quia hinc ad ſummum ſequitur,debere huic miniſtro ſuſtentationem , eam verò præſtare illi poteſt,non ſoluendo Decimam,ſed vel aliquod ei ſtipendium præſtando,vel ex Decimis B aliorum fidelium partem aliquam illi applicando.Eo vel maximè quòd ille Confeſſor Pontificis non eſt propriè ordinarius Paſtor eius, ſed Commiſſarius ab ipſo electus,& tanquam Vicarius,& Miniſter ab ipſo cõſtitutus. Vnde ſicut alios Officiales ſuos alit Pontifex,non ſoluendo illis Decimas,ſed applicando eis partẽ vel Decimarum, quas vniuerſi fideles ſoluunt, vel aliorum Eccleſiaſticorum redituum, vel certum ſtipendium,ita & hunc alere poteſt.Ipſi enim Pontifici ex vi ſui muneris debitum eſt ex reditibus Eccleſiaſticis totum id,quod ad ſui,ſuæque familiæ, & omnium Officialium ſuorum ſuſtentationem neceſſarium fuerit, vt ſtatim explicabimus. Non reperitur ergo in Pontifice proprium fundamentum Decimarum , quantum ad debitum perſonale earum , ideo- C que nec debitum ipſum inueniri poteſt. Deniq; hoc modo habet etiam vim alia ratio,ſcilicet quòd præceptum ſoluendi Decimas, non obligat Pontificem, quatenus naturale eſt, quia vt ſic,obligat ad ſuſtentationem miniſtrorum,de qua iam dictum eſt. Nec etiam vt Eccleſiaſticum , quia vt ſic , Papa eſt ſupra Canones. Et licet obligetur legibus Eccleſiaſticis quoad vim directiuam , illud procedit quando lex reſpicit rationem vniuerſalem, & honeſtatem communem Principi,& ſubditis,nõ eſt autem huiuſmodi hoc præceptum Decimarum , ſed directè reſpicit fideles aliquo modo ſubditos in ſpiritualibus , vt dictum eſt,& ampliùs iam exponetur. Et hanc partem D ſequitur Abulenſ.Matth.23.qu.193.infra. *Abulenſ.*

10. *Altera pars de debito reali confirmatur. Abulenſ.* Alteram partem de debito reali non videtur admittere Abulenſis:eſt tamen vera,& fortaſſe intenta à Canoniſtis ſuprà citatis,& illa ad ſummũ ſuadetur ex proportione ad Epiſcopos, vel Parochos. Et breuiter declaratur,quia poſt Parochiarum, vel Diœceſum diuiſionem,prædia vnicuique Eccleſiæ aſſignata habent annexum tãquam onus reale debitum Decimarum,reſpectu talis,vel talis Eccleſiæ,vt nunc ſupponimus,& cap.21.ex profeſſo oſtendemus. Ergo ſi Pontifex quocunque temporali titulo acquirat , vel poſſideat poſſeſſiones illas, vt proprias, acquirit illas cũ ſuo onere,ergo tenetur ex illis ſoluere Decimas illis Eccleſiis , quibus antea debebantur , quia res tranſit cum onere ſuo. Et licet ſummus Pontifex ſit ſupremus diſpenſator Decimarum,& iurium earum. E non eſt tamen Dominus,& ideò non poteſt arbitrio ſuo illas vſurpare. Quapropter ſi Cardinalis aliquis antequam eligeretur in Pontificem , haberet prædia patrimonialia , vel alio modo propria, ratione quorum deberet alicui Eccleſiæ Decimas, eaſdẽ ex eiſdem, eidẽmque Eccleſiæ, debebit poſtea etiam electus Pontifex : eadẽmque ratio eſt,licet iam factus Pontifex talem poſſeſſionẽ acquirat.Quòd ſi fortaſſe vti velit poteſtate Põtificia,ſecũ ipſe diſpenſando, & ſe eximendo ab illarum ſolutione , oportet vt ex rationabili cauſa id faciat , quomodo poſſet ſibi applicare Decimas alicui Eccleſiæ debitas ex aliis prædiis,& ideò hæc poteſtas nõ impedit,quominus ſimpliciter,& ex vi iuſtitiæ Decimæ talium prædiorum ſoluen

ſoluendæ ſint Eccleſiæ, etiamſi dominium prædiorum ad Pontificem tranſeat titulo temporali. Quod ſemper addo, quia ſi prædia pertineant ad Pontificem vt Pontifex eſt, quia ſcilicet ſunt de patrimonio Petri, ſic conſtat non poſſe ex eis debere Decimas, quia ſibi ipſi illas deberet, & quia non ſola Decima, ſed ſimpliciter omnes fructus talium prædiorum ad ipſum pertinent. An verò teneatur ex eis quotã aliquam partem vel pauperibus, vel fabricæ applicare, alia quæſtio eſt, quæ ad debitum Decimarum non pertinet. Et hæc ſatis ſunt de Pontifice, per quæ prima pars primæ difficultatis ſatis uxpedita eſt.

11. Epiſcopos teneri ad Decimas debito reali, non verò perſonali.

In ſecunda de Epiſcopis, & Prælatis petitur, an teneantur ad Decimas, & omiſſis opinionibus, dicendũ eſt, non teneri ad ſoluendas Decimas debito perſonali, attento iure Eccleſiaſtico, poſſe tamen teneri debito reali quoad aliquas Prædiales Decimas, non verò quoad Perſonales etiam tẽporali titulo acquiſitas. Probatur prima pars, quia Epiſcopi non tenentur ſoluere Decimas Parochis, aut ſummo Pontifici, nec aliis Epiſcopis, vel Archiepiſcopis, nec Clericis ſibi inferioribus; ergo per ſe non obligantur hoc debito, vt perſonali. Conſequentia tenet à ſufficiẽti partium enumeratione, quia hoc debitum immediatè debet eſſe ad aliquem hominem, ſub homine cõprehendendo corpus myſticum ex hominibus conſtans, hoc autem ſufficienter comprehenditur ſub illis tribus membris, ergo illis excluſis, non manet debitum, quia nemo conſtituitur Debitor, niſi reſpectu alicuius. Probatur ergo prima pars, quia licet attento iure diuino naturali, poſſit Pontifex poſtulare ab omnibus Epiſcopis quotam aliquam ſuorum redituũ tam Eccleſiaſticorum quàm temporalium ad ſe, ſuáque onera ſuſtentanda, nihilominus iure communi, & Eccleſiaſtico non eſt vſus hac poteſtate quoad quotam Decimarum Epiſcopalium, ſed aliis modis ſuſtentationi, & quaſi ſtipendio Pontifici debito prouiſum eſt. Et ideò non dixi, Epiſcopos non poſſe ad hanc Decimam obligari, nec dixi ſimpliciter non teneri, ſed cum limitatione, nõ teneri attento iure Eccleſiaſtico. Nã quod in rigore obligari poſſent, mihi ſatis probant omnia adducta in ſecunda parte primæ difficultatis, & in tota difficultate ſecunda, quæ maximè procedit in debito perſonali Decimarum poſſibilia abſolutè attenta ratione naturali. Et ita etiam fatetur D.Thom. dicto art.4. ad 3. quem omnes ſequuntur. Et loquitur non ſolum de Epiſcopis, ſed abſolutè de Clericis, quia eadem eſt ratio de omnibus, cum Pontifex ſit vniuerſalis omnium Paſtor.

D.Thom.

12. Quòd autem ſecundùm commune ius Pontifex non vtatur hac poteſtate, ſentiunt idem D.Thom. & omnes, & conſtat, quia nullum tale ius Eccleſiaſticũ inuenitur, nec vſus illud oſtendit. Sed alitur Pontifex, & ſuſtentat onera ſua, partim ex tributis, & reditibus ſuis dominij temporalis, quod Petri patrimoniũ vocatur, partim ex Decimis, & reditibus Eccleſiaſticis ſuis Romani Epiſcopatus, partim ex partitione aliqua beneficiorum Eccleſiaſticorũ, & Epiſcopatuum vacantium, aut de nouo prouiſorum, quam ſibi ſedes Apoſtolica applicauit, in quo conſuetudines Prouinciarũ, & Regnorum obſeruari ſolent partim ex certis quibuſdam Iuribus, quæ in expeditionibus diuerſarum litterarum illi Sedi debentur, vel aliis ſimilibus reditibus. Et nihilominus poteſtatem retinet plura exigendi, & nõ ſolùm Decimam Decimarum, ſed etiam maiorem quotam, quando neceſſitas, vel occaſio aliqua id poſtulauerit, tamen de facto, & ex vi iuris communis conſtituti non tenentur Epiſcopi ſoluere Decimas Pontifici, vnde à fortiori nõ tenentur aliis, ſiue ſuperioribus, ſiue inferioribus, aut æqualibus Prælatis, vel Clericis, quia in his nec ius in-

A ueniτur, nec fundamẽtum iuris, cum non ſint Paſtores upiſcoporum, nec illis ſpiritualia miniſtrent. Et licet in ſuperioribus videri poſſet eſſe aliquod fundamentum reſpectu inferiorũ, vt in Archiepiſcopo reſpectu Suffraganeorũ Epiſcoporum, & ſimilibus, nihilominus ex vi iuris cõmunis nullum eſt tale debitum, nec ſufficiens fundamentũ eius, quia illã ſubiectio, & ſubordinatio parua eſt, & non meretur tantam recompenſationem: ſed onus illud vel cẽſentur eſſe ſuperiori dignitati annexum, eíque ſufficienter prouiſum per reditus talis dignitatis, vel per contributiones alias, quæ pro actibus iudicialibus, aut viſitationibus debentur, ſufficienter compenſantur.

Ex his ergo ſatis probata manet aſſertio quoad perſonale debitum: quoad alteram verò partẽ de debi- 13. Probatur aſſertio quoad debitum reale.
B to reali, quod nimirũ hoc modo obligentur Epiſcopi ad Decimas prædiales ſeculari titulo poſſeſſas, cõmunis ſententia eſt, vt ex D.Th. & Theologis referemus in puncto ſequenti, & ex Inno. & aliis Canoniſtis ſumitur in cap.2. de Decimis, & ſequitur Rebuff. dicta q.5.n.3.& 4.cum Card.conſ.87.n.7. Probari autem ſolet ex c.*Queſti*.16.q.1. quod Gratianus refert ex Concilio Moguntino, inuenitur tamen ſolùm in Cabilonenſ.2.ca.19. Nihil verò ad rem præſentem facit, nam verba ſunt: *Queſti ſunt quidam fratres, quòd eſſent aliqui Epiſcopi, & Abbates, qui Decimas non ſinunt dari Eccleſiis, vbi illi Coloni Miſſas audiunt. Proinde decreuit ſacer iſte conuentus, vt Epiſcopi, & Abbates de agris, & vineis, quæ ad ſuum, & fratrum ſtipendium habent, Decimas ad Eccleſias dari faciunt. Familiæ*
C *verò ibidem Decimas ſuas, vbi infantes eorum baptizantur, & vbi per totum anni circulum Miſſas audiunt.* Ex quibus verbis apertè conſtat, ibi non eſſe ſermonem de prædiis Patrimonialibus, ſeu ſecularibus Epiſcoporum; ſed de his, quæ Eccleſia poſſidet ad Clericorum ſuorum ſtipendium, & ſuſtentationem, vt patet ex illis verbis: *Quæ ad ſuum, & fratrum ſtipendium habent.* Epiſcopi enim non habent Patrimonialia bona ad ſuum, & fratrum ſtipendinm, vt per ſe conſtat, ad hoc autem dicuntur Eccleſiaſticas poſſeſſiones habere, quia illas ſub ſua cura, & diſpenſatione habent.

D.Thom. Innocent. Rebuff. Cardin. Ca.Queſti.

Dices, hinc augeri difficultatem, quia ſequitur, teneri Epiſcopos ad ſoluẽdas Decimas ex Eccleſiaſticis prædiis. Nã ibi concluditur, vt ex dictis agris *Decimas ad Eccleſias dari faciant.* Vnde à fortiori ſumitur argu- 14. Obiectioni occurritur.
D mẽtum, quod multò magis ex Patrimonialibus prædiis Decimas ſoluere teneantur. Sed verba illa contrariũ habent ſenſum, nam intelligendũ eſt, *Vt faciãt dari Decimas ad Eccleſias ſuas.* Ita enim addit Gratian⁹, & fortè ita inuenit in antiquo Concilio, licet nunc in Cabilon. nõ legatur. Eſtq; conſonũ caſui, & deciſioni Concilij. Nam querimonia erat, quia Epiſcopi nõ permittebant Colonos ſoluere Decimas in ſuis Eccleſiis Parochialibus, quæ (vt apertè ſupponitur) erãt diſtinctæ ab Eccleſiis Epiſcoporum, vel Abbatum. Deciſio autem Concilij eſt, vt ſi poſſeſſiones ſint Eccleſiaſticæ, & ad ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ deputatæ, Epiſcopi non ſoluant Decimas Prædiales Parochiis Colonorum, ſed illas retineant pro ſuis
E Eccleſiis, ipſos autem Colonos (quos nomine, *familiæ* intelligit) ſinant in Parochiis ſuis ſoluere Decimas, vtiq; vel perſonales, vel partiales, quas ex prædiis conductis habere ſolent, ſi prædia ſunt intra terminos ſuarum Parochiarum cõſtituta, & in ſummario illius textus negatiuè legitur: *Nõ perſoluant de propriis prædiis Abbates, & Epiſcopi Decimas.* Qui tamẽ titulus ſano modo intelligendus eſt de prædiis Eccleſiaſticis, ſeu ſuarum Eccleſiarum. Atque ad hoc propoſitum adducitur textus ille à Gratiano. Ac denique ſenſus ille euidentius exprimitur in Canone Vrbani Papæ, qui ſub dicto cap. *Queſti*, refertur in nouo Decreto Grego-

Gratian.

Vrban. Pap.

Grego

Gregoriano. *Prælatum eſt ad ſanctã Synodum, quòd ſint quidam Epiſcopi, & Abbates, qui Colonos ad ſe pertinẽtes non ſinant Decimas dare ad Eccleſias, vbi Miſſas audiũt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decreuit ſacer iſte conuentus, vt Epiſcopi, & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad ſuum, vel fratrum vſum laborant, Decimas ſibi pro benedictione, vel hoſpitum ſuſceptione habeãt, familiæ verò ibidem Decimas ſuas, vbi per totum anni circulum miſſas audiunt, & infantes eorum baptizantur.* Ille ergo textus nihil ad rem præſentem facit. Alij verò id probare conantur ex dicto cap. 2. de Decimis, ſed nihil etiam probat, nam in priori parte eius potiùs negatur obligatio ſoluendi Decimas: poſterior verò, vbi affirmatur, non poteſt applicari ad Epiſcopos, quia per ſe loquendo non ſunt ex illis Clericis, qui ab aliis Clericis Sacramenta recipiunt, quia in ea parte ſermo eſt de debito perſonali, non de reali.

Cap. 2.

15. Probatur ratione aſſertio.

Illa ergo pars eodem modo probanda eſt, quo ſimilem de Pontifice oſtendimus, quia res tranſit cum onere ſuo, & quia Eccleſia non debet in bonis ſuis lædi, eo quòd ad temporale dominiũ Epiſcopi prædia tranſeant. Quæ rationes eò fortiùs in cæteris Prælatis infra Pontificem procedunt, quo minorem illi poteſtatem habent circa Decimarum diſpẽſationem, vnde conſtat, partem hanc non procedere in prædiis Eccleſiaſticis, ſiqua fortaſſe ſpecialiter Epiſcopo applicentur in ſtipendium, & ſuſtentationem propriam, ex illis enim Decimas ſoluere non tenetur, vt à fortiori conſtabit ex his, quæ de Parochis dicemus. Idémque iudicium eſt de quibuſcũque Decimis Perſonalibus, quia in illis non habet locum reale debitum, vt iterum etiam ſtatim dicemus.

16. Parochum teneri ad Decimas ſoluendas debito reali, non verò perſonali.

Tertiò petitur in eâdem parte ſimilis quæſtio de Parocho vniuſcuiuſq; Eccleſiæ, an teneatur ille ſoluere Decimas. Cui cum proportione reſpondendum eſt, Parochos teneri quidẽ poſſe debito reali ad Decimas Prædiales ſoluendas, propriè tamen non teneri ad ſoluendas vllas debito perſonali, attento iure cõmuni. Prima pars à fortiori conſtat ex dictis, & iuxta hæc intelligo dictũ D.Th. in dicto art. 4. ad 1. vbi ait, Clericos debere Decimas de propriis prædiis, *Etiamſi ſunt Clerici illarum Eccleſiarũ, in quibus tales Decimæ ſoluuntur.* Sub quibus Clericis etiam Parochos comprehendi expreſſiùs, quàm alij declarant Couar. & Gutier. ſupra. Et ſic eſt res clara ex his, quæ de Pontifice, & Epiſcopis diximus: nam ſi prædia ipſa habent hoc reale onus, cum illo tranſeunt ad Clericũ, etiamſi Parochus ſit. Limitandum autem hoc eſt ad prædia Laicalia, ſeu titulo ſeculari acquiſita, vt Soto dixit, & D.Thom. apertè ſentit. Quia ſi prædia ſunt Eccleſiaſtica, & Parocho ſint in particulari applicata ad eius ſuſtentationem, non poteſt ex illis debere Decimas, nam potiùs illæ habent locum Decimarũ, quæ ipſi Parocho dantur ratione ſui miniſterij. Quod ſi Eccleſiæ prædium non ſit in particulari applicatum Parocho, tunc non Decimæ, ſed omnes fructus eius ad Eccleſiam peruenient, ex quibus ſua pars ad Parochum iuxta modum ſui beneficij pertinebit, ex qua parte nullam Decimam cogitur ſoluere propter eandem rationem. Secus verò eſt de fructibus ſecularis prædij, nam illi non pertinent ad perſonam Parochi ratione ſui miniſterij, & ideò ex illis debet ſoluere Decimas, ſaltem ex debito reali.

D.Thom. *Couar.* *Gutier.*

17. Satisfit obiectioni.

Dices: in Eccleſia Parochiali Decimæ ſoluuntur ipſi Parocho, ergo ſi Parochus illius Eccleſiæ tales Decimas debet, ſibi debet, quod repugnat, vt ſuprà argumentabamur. Reſpondetur primò, licèt antecedens eſſet verum, nihilominus debere in hac perſona diſtingui rationem debitoris, & eius, cui debetur: & verum ſemper eſſet, quod Decima illius prædij non cõpetit huic perſonæ, quatenus Dominus tem-

A poralis illius prædij eſt, ſed quatenus tale beneficiũ habet. Secundò verò dicitur antecedens eſſe falſum in rigore, quia Decimæ non Parocho propriè, ſed Clero, ſeu miniſtris huius Eccleſiæ debentur, ex quibus pars aliqua ad Parochum pertinere ſolet, vt magis ſequenti capite explicabimus. Et hoc ſignificauit D. Thomas in ratione, quam ſubdidit dicens, *Quia aliud eſt habere aliquid vt proprium, aliud vt commune.* Decima ergo ex tali prædio non poteſt vſurpari à Parocho tanquam propria, ſed debet illam exhibere ſuæ Eccleſiæ, vt communem, etiamſi poſtea ex ipſa tanquam beneficiatus participare debeat. Vnde longè diuerſo modo, & diſtincto ônere B poſſidebit illos fructus, vt proprios ratiône temporalis dominij, vel vt receptos ratione ſui beneficij, vt conſtat.

Secundam partem de debito perſonali in Curato ſpecialiter indicauit Soto, ſentit enim, Curatum ſolùm propter temporalem poſſeſſionem poſſe debere Decimas, non verò ratione ſuæ perſonæ. Et idẽ ſentit Rebuffus dicta quæſt. 5. num. 9. & probatur ex dictis, quia debitum perſonale Decimarum fundatur in receptione ſpiritualium ab aliquo Paſtore, qui ex officio ad hoc teneatur, & per ius Eccleſiaſticũ conſummatur, at in Parocho, vel deeſt fundamentum illud, vel per ius Eccleſiæ non conſummatur, ergo debitum illud non habet locum in Parocho ratione ſuæ perſonæ. Minor declaratur, quia Parochus non C habet proprium Paſtorem, niſi Epiſcopum, & Pontificem (nam ſub Epiſcopo comprehendo quemlibet alium participantem aliquomodo Epiſcopalem iuriſdictionem, ſi eſſe contingat, nam eadem eſt ratio de illo.) Reſpectu ergo ſummi Põtificis, quæ dicta ſunt de Epiſcopo, à fortiori de Parochis procedunt, quantum ad poteſtatem exigẽdi ab eis Decimas pro ſummo Pontifice, tamen de facto etiam non eſt illis hoc onus impoſitum iure communi, vt ſentit D.Thom. dicta ſolut. ad 3. & eodem modo declarari, ac perſuaderi poteſt, quo in Epiſcopo, & ideò licet reſpectu Pontificis non deſit fundamentum, deeſt tamen commune ius, & ideò attento iure, non eſt in Parochis talis obligatio. Reſpectu etiam Epiſcopi non D deeſt fundamentum, vt probant obiectiones ſuprà factæ, quia etiam Epiſcopus eſt Paſtor ordinarius Parochorum ſibi ſubditorum, eiſque ſpiritualia adminiſtrat, nam licet ordinariè non tribuat illis Sacramenta, paſcit eos verbo, & doctrina & ſpiritualiter ipſos gubernat, ſicut & cæteras oues ſuas, & in multis caſibus ſpecialiori modo. Ergo intercedit inter Parochum, & Epiſcopum ſufficiens fundamentum perſoluendi Decimas, de poſſibile loquendo.

18. Probatur ſecunda pars de debito perſonali. *Soto.* *Rebuff.* *D.Thom.*

Eſt tamen hæc differentia inter Pontificẽ, & Epiſcopum, quod Pontifex habet ſuo iure poteſtatẽ imponendi Decimas Parochis, ſicut & Epiſcopis: Epiſcopus autem non poteſt illas imperare Parochis ſibi ſubiectis, nec tributum aliquod, aut ſubſidium ab illis exigere, præter id, quod iure communi ſtatutum eſt, vt patet ex c. *Conſtitutum* c. *Nulli Epiſcoporũ*, E cap. *Ad hoc*, c. *Prædicator*, 16. q. 1. Ratio vero eſt, quia Epiſcopi non ſunt ſupremi diſpenſatores Decimarum, ſicut Põtifex, nec illis commiſſa eſt poteſtas ad imponendas Decimas, non ſolùm Parochis, verùm etiam quibuſlibet Clericis, vel Laicis, vt ex dictis iuribus, quæ ferè omnia Pontificia ſunt, conſtat. Ex hoc ergo capite non tenẽtur, nec obligari poſſunt Parochi ab Epiſcopis ſuis ſibi Decimas perſoluere: illiſque, & eorum ſuſtentationi, ac oneri ſufficiẽter prouiſum eſt per communium Decimarum portionem eis iuxta ſacros canones deſignatam, vel (vbi cõmune ius receptum non eſt) per alios Eccleſiaſticos reditus vnicuiq; Eccleſiæ deſignatos. Denique in vno-

19. Differentia inter ſummum Pontif. & Epiſcopos in Decimis imponendis. *C. Conſtitutum.* *Cap. Nulli.* *Ca. Ad hoc.* *Cap. Prædicator.*

quoque Parocho reſpectu aliorum extraneorũ Epiſcoporum, vel Clericorum, aut Parochorum deeſt non tantùm ius, ſed etiam fundamentum Decimarum, quia non recipiũt ab illis diuina, neque eis ſubordinantur. Et hoc ſenſu dixerunt aliqui, vt refert Rebuff. ſupra num. 6. Clericos non debere Decimas Clericis æqualibus, ita intelligentes cap. 2. de Decimis, quæ ſententia in ſe vera eſt, & rationi conformis, quicquid ſit de accommodatione illius ad textum prædictum. Nomine autem æqualium comprehenduntur omnes non ſuperiores in iuriſdictione, vel paſtorali munere reſpectu ipſorum.

20.
Parochos non teneri ad Decimas ſoluendas rationeper ſoparum.

Ita ergo inductione facta conſtat, Parochos non teneri ad Decimas ſoluendas ratione ſuarum perſonarum, quia nulla perſona inuenitur, cui debitores conſtituantur. Dici verò poteſt debere illas ſuæ Eccleſiæ, vt in cumulum communem veniant cum aliis Decimis, & poſtea omnes cum proportione diuidantur iuxta Canones vel conſuetudinem, ſicut ſuprà dicebamus de debito reali Decimarum Prædialium ex ſecularibus poſſeſſionibus. Sed hoc etiam dici non poteſt, quia Parochus ad ſuam Eccleſiam non comparatur, vt recipiens, ſed vt conferens ſacra, vt hîc Soto aduertit, ergo non eſt, cur obligetur ad ſoluendas Decimas: quia ad hoc ſolùm obligantur Clerici, quatenus recipiunt ab aliis diuina, vt patet ex dicto c. 2. de Decimis, in fine. Nec refert, quod ipſe etiam Parochus Sacraméta interdum ab alio recipiat, nam per ſe tantùm recipit illa à ſuo Epiſcopo, vel Pôtifice, vel à Vicario, quem loco illorum ex eorum conſenſu ſpeciali, vel generali habet, & ideò non magis illi debet Decimas, quam Pontifici, vel Epiſcopo. Nec eſt eadem ratio de Decimis Prædialibus debitis ratione ipſarum rerum, ſeu poſſeſſionum, quia in illis & ius, & fundamétum eſt longè diuerſum, vt explicatum eſt. Atque ex his apertè concluditur, Parochum non teneri ad ſoluendas Perſonales Decimas, ſiue ſpirituali titulo, ſiue temporali acquiſitæ ſint. Probatur quia non tenetur ad ſoluendas illas ex debito perſonali, quia ad nullas omnino Decimas hoc titulo obligatur, vt oſtenſum eſt: debitum autem reale non cadit in Decimas Perſonales, quia perſona de ſe non habet annexùm onus ſoluendi Decimam, niſi quatenus reſultat ex receptione diuinorum per laborem, & operâ miniſtrorum Eccleſiæ, quod pertinet ad perſonale debitum. Atque ita tenet Rebuff. dicta q. 5. num. 9. Couar. ſuprà, qui etiam generalius loquuntur, vt in ſequenti puncto declarabo.

Rebuff.
Couar.

21.
Clerici ſimplices tenétur ex vi iuris ad Decimas non ſolum reali, ſed perſonali debito.

D.Thom.
Hoſtienſ.
Anton.
Abbas.
Henric.
Couar.
Sot.
Rebuff.

Quartò tãdem ſimilis interrogatio peti poteſt de aliis ſimplicibus Clericis, de quibus alia ratio eſſe videtur. Et ideò dicendum eſt, alios Clericos, qui non ſunt Paſtores Eccleſiæ, nec ex officio diuina miniſtrant aliis fidelibus, per ſe, & ex vi iuris communis teneri ad Decimas perſoluendas, non ſolùm reali debito (vbi contigerit illud habere) ſed etiam perſonali. Hæc concluſio in genere ſumpta eſt D.Tho. & communis in dicto cap. 2. de Decimis, vbi Hoſtienſ. Anton. Abbas, Henr. Cardin. Conſ. 90. Couar. Soto, Gutier. Rebuff. & alij ſuprà citati. Probatúrque ſufficienter ex poſteriori parte illius textus. In qua dicitur Clericos, qui ab aliis Clericis recipiunt Sacramenta, Decimis eſſe obnoxios, non quidem ratione rei poſſeſſæ, ſed ratione operis, & laboris in eorum commodum impenſi, ex quo titulo oritur debitum perſonale. Sine cauſa verò Gloſſa ibi hoc limitat ad Clericos cõiugatos: tum quia textus abſolutè loquitur, tum quia ratio textus in omnibus Clericis recipientibus dicto modo Sacramenta locum habet, vt notauit Rebuff. ſuprà. Et ideò nec limitandus eſt ille textus ad Clericos inferiores primæ tonſuræ, vel minorum ordinum, (quicquid ille inſinuet) quia eadem ratio eſt de Clericis in ſacris; etiamſi Sacerdotes ſint, vt Antonius ibi, & alij dixerant. Quia licet Sacerdotes non ab alio, ſed à ſe videantur Sacramenta ſuſcipere, hoc ſolùm eſt verum de Euchariſtiæ communione, quæ in ipſo ſacrificio fit. In aliis verò etiam ipſi ſubduntur Parochis quoad ſpiritualia, quia eorum curæ ſubſunt in Sacramentorum receptione, vt communiter notant Canoniſtæ in cap. *Omnis vtriuſque* de Pœnit. & remiſſi. ergo ſub regula ſoluendi Decimas comprehenduntur in rigore iuris.

Gloſſ.

22.
Limitatio à quibuſdam aſſignata.
Aleſ
Sylueſt.
Angel.
Cap. 2.
Impugnatur.

Ab hac tamé obligatione excipiunt aliqui, Clericos inſeruientes alicui Eccleſiæ, cui Decimæ debentur: nam illos aiunt non teneri ad ſoluendas Decimas etiam de patrimonialibus bonis. Ita Alenſis ſuprà, quem Sylueſter & Angel. ſequuntur, ſolúmque id probant ex cap. 2. de Decimis, ſed inde nihil probari poteſt, quantum ad Decimas ex ſecularibus bonis, vt ex dictis facilè conſtat. Si ergo illa limitatio intelligatur de debito reali Decimarum ex prædiis ſecularibus, probabilis profecto non eſt, eſtque contra D.Thomam, & communem ſuprà allegatam, & ſine fundamento. Si enim Parochus ipſe tenetur illas Decimas ſoluere, multò magis quilibet alius tali Eccleſiæ inſeruiés. Item illud onus eſt annexum rei, & ideò diximus etiam Epiſcopum, & Papam obligari, ergo. Item aliàs grauiter læderetur Eccleſia, quia poſſent Canonici, & alij inſeruientes ei, multas poſſeſſiones acquirere, & eam Decimis priuare. Denique hoc euidenter ſupponitur in c. *Siquis Laicus, vel Clericus*, 16. q. 1. vbi dicitur, non poſſe Clericum rem propriam legare, aut dare, priuando priorem Eccleſiam Decimarũ prouentu, ſupponit ergo habere Eccleſiã Decimarum prouentũ ex rebus Clericorum. Si verò illa ſententia intelligatur de perſonali debito, erit fortaſſe magis tolerabilis. Simpliciter tamen vera non eſt, neque in iure habet fundamétum, quia cap. 2. quod pro illa citatur, in ſecunda parte ſua potiùs contrarium probat, vt deductum eſt, in priori verò non agit de Clericis, quatenus poſſident prædia more Laicorum, ſed ad ſummum vt Clerici ſunt, vt omnes exponunt, & ratio facta conuincit, vnde contraria ſententia eſt etiã ratione deſtituta, nam in his Clericis inuenitur fundamétum obligationis perſonalis harum Decimarum, & forma generalis præcepti illos comprehendit tanquam fideles Sacramenta recipientes, & nullum eſt ius illos eximens, ergo.

Ca. Si quis.

Cap 2.

23.
Exemptio præcedens quomodo poſſit eſſe vera.

Intellecta verò illa exceptio de Decimis ex poſſeſſionibus, vel reditibus Eccleſiaſticis, eſt probabilis, & communiùs recepta, & habet in illo cap. 2. magnum fundamentum iuxta expoſitionem D.Thomæ communiter etiam approbatam, & ita accommodatur exemplum à Leuitis in eo textu ſumptum, nam illi non ſoluebant Decimas aliis Leuitis, quia non habebant alia bona, niſi Decimarum, ergo & noſtri Clerici non ſoluent aliis Clericis Decimas ex fructibus Eccleſiaſticis. Tandem ratione declarari poteſt, quia ad ſoluendas huiuſmodi Decimas non obligantur hi Clerici ex debito reali, quia poſſeſſiones Eccleſiæ nõ habent annexum onus ſoluendi Decimas eidem Eccleſiæ, cuius ſunt, vt ſuprà oſtenſum eſt cum D.Tho. & aliis. Et eadem ratio eſt de omnibus fructibus, ſeu reditibus, nam ſecundùm ius commune Eccleſiæ Decimæ non ſunt obnoxiæ, vt ex illis ſoluantur aliæ Decimæ, neque in hoc Eccleſia imitata eſt legem veterem. Neque etiam obligantur hi Clerici ad Prædictas Decimas ſoluendas ex debito perſonali, tum quia illo modo non plus obligantur, quàm Laici, quia titulo, & onere Laicorum obligantur, & ideò ſolùm obligantur ad ſoluendũ Decimam ex reditibus poſſeſſionum ſecularium, ſicut Laici, tum etiam quia eo ipſo quòd eidem Eccleſiæ miniſtrant, & illo titulo

acci

accipiunt Eccleſiaſticos reditus in ſtipendium,& ſuſtentationem, cenſentur illud ſtipendium accipere integrum,& liberum ab omni Eccleſiaſtico onere,& hoc eſt,quod in dicto cap.2.in principio ſignificatur.

Alia limitatio impugnatur. *Alenſ.* Quandam verò limitationem in hoc puncto inuenio poſitam ab Alenſi ſuprà, videlicet, quando Clerici teſtari poſſunt ex fructibus ſuorum beneficiorũ, teneri etiam ad Decimas præſtandas ex eorum reditibus. Sed hoc nullo iure fundatum eſſe video,nec ratione probari poteſt, & ideò admittendum non eſt, niſi vbi eadem conſuetudo; quæ facultatem teſtandi induxerit, ſimul etiam Decimandi oblationem introducat,quod tamen nec neceſſarium eſt, quia illa duo non ſunt per ſe connexa,nec de facto conſuetudine ſeruatur,quantum intelligo.

B Denique ex his colligi poteſt,quid dicẽdum ſit de Perſonalibus Decimis. Veriſimilius enim eſt,Clericos nunquam teneri ad Decimas Perſonales ſoluendas ex lucris acquiſitis ſpirituali titulo propter eandem rationem cum proportione applicatam. Et poteſt etiam alia ſuprà inſinuata induci, quia Eccleſia non vult Clericos grauari in Eccleſiaſticis bonis,niſi in caſibus in iure expreſſis, hic autem caſus, ſeu decimandi modus non eſt in iure expreſſus. De aliis verò Decimis Perſonalibus ex lucris temporalibus variæ ſunt opiniones, tamen in rigore iuris eadem ratio de illis eſt, quæ de Prædialibus Decimis ſecularibus poſſeſſionibus,licet conſuetudo eſſe dicatur, vt tales Decimæ non ſoluantur, maximè à Clericis, quæ conſuetudo, vbi fuerit, ſeruanda eſt iuxta ſuprà dicta,& dicenda in ſequenti capite.

25. Religioſos teneri ad ſoluendas Decimas. Atque ex his conſtat, quid dicendum ſit de Religioſis, & de quibuſcumque Perſonis Eccleſiaſticis quocumque modo, aut titulo tales cenſeantur. Dicendum enim eſt,omnes tenri ad perſoluendas Decimas,quantum eſt ex vi communis iuris. Probatur, quia non eximuntur ex eo præciſè,quod Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt,nam Clerici ſimpliciùs,& propriùs ſunt Eccleſiaſticæ perſonæ,& non propterea eximũtur,neque etiam ex eo,quod ſub generali regula nõ comprehendantur, nam etiam illi ſunt fideles participantes Sacramenta, & diuina à Paſtoribus Eccleſiæ.Quòd ſi interdum ipſi participant curam animarum ex officio, non id habent, quatenus Religioſi ſunt, ſed quatenus Clerici, & beneficiati, & vt ſic illorum regulam ſequuntur,Religioſi autem per ſe, & vt Religioſi ſunt, Decimas debent, vt in cap. *De cætero*,cap.*Ex parte*,& cap. *Licet*, & aliis de Decimis, habetur & cap. 2. §. *Cæterum*, de Decimis, in 6. & idem ſupponitur in cap.*Veniens* de tranſactio.

Cap.*De cætero.* Ca.*Ex parte.* Cap. *Licet.* Cap.2.

26. Tandem ex his omnibus ſatisfactum eſt toti primæ difficultati, nã explicuimus, quomodo Decimarũ obligatio in ſingulos Clericorum ordines cadere poſſit. Solùm eſt cauenda æquiuocatio circa illam reduplicationẽ *De Clericis,vt Clerici ſunt*, quia non in eo ſenſu accipitur à D.Thoma, & aliis Doctoribus, in quo in illa obiectione accipitur, non enim negantur Clerici ſoluere Decimas vt Clerici,eò quod illas non ſoluant ſuis ſuperioribus, qui illos ſpeciali modo paſcunt, & gubernant, etiam vt Clericos, nihil enim repugnat, quin hoc titulo, illas ſoluant, vt oſtenſum eſt:ſed dicuntur nõ ſoluere vt Clerici,quia quotieſcunque Decimas ſoluunt, non ſoluunt illas ex Eccleſiaſticis bonis, ſed ex temporalibus, nam in illa formalitate ſoluendi (vt ſic dicam) magis attenditur reſpectus ad bona, ex quibus fit ſolutio, quàm ad modum ſubiectionis ad Prælatos Eccleſiæ,ſeu ad influxum ſpiritualem Paſtorum in ſubditos debentes Decimas,nam quod ille influxus ſit communis fidelibus, vel proprius Clericorum, materiale quid eſt in ordine ad ſolutionem Decimarum. Et ita manet

A etiam expeditã tota ſecunda difficultas,quæ in prædicta æquiuocatione ferè fundata eſt. Cur autem bona, ſeu prædia ſeculari titulo poſſeſſa ſint obnoxia ſolutioni Decimarum, non autem Eccleſiaſtica prædia,iam ſatis explicatum eſt.

Vna verò ſupereſt difficultas circa hæc prædia Eccleſiaſtica, quando prædia vnius Parochiæ propria ſita ſunt intra terminos alterius Parochiæ, an tunc Eccleſia, cuius eſt prædium, teneatur ſoluere Decimam illi Eccleſiæ,in cuius territorio eſt prædium: nam ex dictis videtur ſequi, teneri ſaltem ex debito reali, licet perſonale hic intercedere non poſſit, ſequela patet,quia res tranſit cum ſuo onere,ſed prædia exiſtentia in termino alicuius Eccleſiæ, habent onus reale Decimarum illi Eccleſiæ ſoluendarum, 27. Cum prædia vnius Eccleſiæ ſunt intra terminos alterius, an Eccleſia teneatur ad Decimas.

B ergo licet perueniant ad dominium alterius Eccleſiæ, ad illam tranſeunt cum ſuo onere, ſcilicet ſoluendi Decimas alteri Eccleſiæ. Et confirmatur,quia dictum eſt, etiam ad ſummum Pontificem, & Epiſcopos tranſire cum hoc onere, ergo multò magis ad aliam particularem Eccleſiam. Confirmatur ſecundò,quia alias monaſterium emens,& colens prædia in alicuius Eccleſiæ terminis exiſtentia, non teneretur ex illis ſoluere Decimas tali Eccleſiæ ex vi iuris communis, quia iam efficiuntur Eccleſiaſtica prædia. Conſequens eſt contra multa decreta, cap. *Commiſſum*, cap. *Nuper* cum aliis de Decimis,& 16. quæſt. 1.ergo. C.*Commiſſum.* Ca.*Nuper.*

Ad hanc igitur difficultatem primò reſponderi poteſt, concedendo ſequelam, nimirum tales Ec- 28. Pars affirmatiua proponitur.

C cleſias tunc teneri ad ſoluendas Decimas alteri Eccleſiæ,in qua ſunt prædia debito reali.Quam ſententiam tenent Abbas in dicto capite 2. numer.6. & in dicto capite *Nuper*,de Decimis,Rebuffus dicta quæſtion.5.num.20. Gutierrez dicto capit.21. numer. 54. & eſſe communiùs receptam affirmat Couarruuias dicto cap.17.numer.8.§. *Secundo.* Et à fortiori tenet eandem ſententiam Gloſſa in cap.1. de Cenſibus verſic.*Vllo onere*,ampliando illam etiam ad manſum,ſeu proprium fundum Eccleſiæ. Nam licet de illo manſo in illo textu dicatur debere eſſe liberum ab omni onere,nihilominus Gloſſa illa dicet,quòd ſi priùs ex illo ſoluebantur Decimæ alteri Eccleſiæ, etiam poſtea ſoluendæ ſunt. Habétque hæc ſententia magnum fundamentum in capit. *Eccleſiæ*, & cap. *Abbas. Rebuff. Gutier. Couar. Gloſſ.*

D *Quicunque*,16.quæſt.1. Quibus ſtatuitur antiquiores Eccleſias non eſſe priuandas Decimis prædiorum, propter nouas Eccleſias in eis ædificatas.Addi etiam poteſt ratio vltra ſupradictas, quia alias poſſet vna Eccleſia graue detrimentum pati,ſi aliæ poſſeſſiones intra illius terminos ſitas acquirerent, qua ratione vtuntur ſæpe Iura citata,cum de Religioſis loquuntur. Cap. *Eccleſiæ.* Cap. *Quicunque.*

Nihilominus contrariam ſententiam, nimirum in prædicto caſu, Eccleſiam, cuius eſt poſſeſſio aliqua, non teneri ad ſoluendas Decimas alteri Eccleſiæ, in qua eſt poſſeſſio,tenet expreſsè D.Tho. dicta q. 87. art.4.ad 1.vbi Caiet.Soto,Aragon,qui omnes limitationem adhibent,niſi contigat ob eam cauſam Eccleſiam,in qua ſunt prædia, magnam pati iacturam. 29. Pars negatiua explicatur. *D.Thom. Caiet. Soto. Aragon.*

E Hi verò auctores nullam probationem ex Iure aſſerunt, ſed ſolùm hanc coniecturã, ſcilicet,quòd fundus eo ipſo quòd ſit Eccleſiæ,efficitur Eccleſiaſticus, ac ſubinde ſpirituali muneri,ac Eccleſiæ fabricæ mãcipatus: & ideò ad ſoluendas Decimas alteri Eccleſiæ non manet obnoxius.Quæ coniectura parui momenti eſſe videtur. Primo quia non poteſt de nouo huic Eccleſiæ mancipari cum iniuria prioris Eccleſiæ, & ita per hanc rationem non ſatisfit obiectioni factæ,nec Iuribus in contrarium adductis. Secundò quia non repugnat, fundum,vel poſſeſſionẽ aliquam

habentem antiquum cenſum, vel penſionem, donari, aut vendi Eccleſiæ, & cum ipſomet onere tranſire ad Eccleſiam, vt in lib. de immunit. Eccleſiaſt. latè tractaui, & res eſt vulgaris, & receptiſſima. Maximéque hoc verum eſt, quando onus illud ſpirituale etiam eſt iuxta cap. 1. de Cenſib. in fin. Nihil ergo repugnat, fundum eſſe Eccleſiaſticum, & fructus eius quoad nonam partem, eſſe vnius Eccleſiæ, & decimam eſſe alterius, nam ita etiam totus fundus erit mancipatus ſpirituali muneri, vel fabricæ Eccleſiæ, non tamen vnius, & eiuſdem, ſed plurium, iuxta earum quaſi partialia iura. — Cap. 1.

30. Meliùs poſſet ſuaderi hæc ſententia ex dicto cap. *Queſti*, 16. quæſt. 1. cum his, quæ circa illud ſuprà notauimus, videtur enim ibi facta conceſſio vnicuique Eccleſiæ, vt ex ſuis poſſeſſionibus, quas habet ad ſuorum miniſtrorum ſuſtentationem, Decimas alteri Eccleſiæ non ſoluat. Quod videtur generaliter intelligendum, vbicunque illæ poſſeſſiones ſitæ ſint, tum quia textus abſolutè loquitur, tum quia ex contextu colligi poteſt de huiuſmodi Decimis ibi eſſe ſermonem. Nam aliàs nulla eſſet ratio, cur Clerici alterius Eccleſiæ conquererentur, quia Epiſcopus non ſinebat, colonos ſuorum prædiorum alteri Parochiæ ſoluere Decimam. Neque enim eſt veriſimile, querelam fuiſſe pro ſolis Perſonalibus Decimis colonorum, quia nec de illis ita ſolent curare Epiſcopi, neque Concilium tanta cum diſtinctione reſpondiſſet, ſi de ſolis illis eſſet quæſtio, & ita videtur intellexiſſe textum illum Gloſſa in dicto cap. 2. de Decimis verb. *A clericis*. — Ca. *Queſti.* — Cap. 2.

31. Reiicitur media ſententia inter duas ſuprà relatas. At verò Gloſſa in eodem cap. *Queſti*. in proponendo caſum illius textus, aliquid addit huic textui, & tertiam opinionem inducit, ait enim, Eccleſiam dominam agri altera in Eccleſia ſiti, ſi colat illum ſuis ſumptibus, & famulis non teneri ad ſoluendas Decimas alteri Eccleſiæ, & quoad hoc approbat poſteriorem ſententiam. Indicat verò per argumentũ à contrario, quod ſi per colonos agrum colat, tunc Decimas ſoluere debet alteri Eccleſiæ iuxta priorẽ opinionem. Quam ſententiam etiã approbat Turrecr. Sed profectò non habet in textu illo fundamẽtum, quia textus non ponit illam conditionem, *Si agros ſuos propriis colunt ſtipendiis*, ſed verba textus ſunt. *De vineis, & agris, quæ ad ſuum vel fratrum ſtipendiũ habent*. Quocirca licet illa diſtinctio in aliis caſibus à Pontificibus tradi ſoleat, maximè in priuilegiis Religioſorum, vt infrà videbimus. In præſenti quæſtione non habet fundamentum in illo textu, nec in alio iure, quod ego ſciam. Omiſſa ergo hac diſtinctione, aliæ duæ opiniones probabiles ſunt, quamuis prior magis nitatur rigore iuſtitiæ, & ideò in Iure videatur habere maius fundamentum: nam ſenſus illius capit. *Queſti*. dubius eſt, & ſatis obſcurus. Defendendo autem illum ſenſum iuxta ſecundam opinionem dicendum conſequẽter eſt ad obiectionem factam, illam procedere ſecundùm generalem regulam, tamẽ in hoc Eccleſiam ſtatuiſſe ſpeciale ius in fauorem Eccleſiaſticorum prædiorum, quod ſine dubio facere potuit, mutãdo aliqua ex parte Iura Eccleſiarum, vt bona Eccleſiaſtica eſſent magis certa, & integra. Et ideò non eſt eadem ratio de prædiis, quæ veniũt in dominium perſonæ Pontificis, vel Epiſcopi, &c. quia per hoc non efficiuntur bona illa Eccleſiaſtica, vt conſtat. De Religioſorum autem prædiis ſtatim dicemus. Denique licet in rigore iuris res ſit dubia, vſu verò, & conſuetudine D. Thom. ſententia recepta eſt, vt Couar. & Gutier. ſignificarunt. Et fortaſſe ipſe D. Thomas in illo ſenſu eſt loquutus. Limitatio verò quam Caiet. & alij adhibent, rationi conſentanea eſt, iudicio tamen ſuperioris Prælati diſcernendum erit, quando ſit tam enormis læſio, vt ius illud, vel conſuetudo admittenda non ſit. Et hactenus de ſecunda parte regulæ. — Turrecr. — Couar. Gutier.

CAPVT XVIII.

An aliqui eximnatur à debito Decimarum, vbi de priuilegio non ſoluendi Decimas nonnulla diſſeruntur.

IN hoc cap. explicanda eſt tertia pars regulæ propoſitæ in c. 16. quæ habebat, omnes ſuprà dictos obligari ad Decimas, *Niſi peculiari titulo exempti ſint*. Quam particulam, & limitationem expreſsè addidit Innocentius III. in cap. *A nobis*, de Decimis, in illis verbis: *Niſi à præſtatione ipſarum ſpecialiter ſit exẽptus*, & infrà: *niſi ab eis oſtendatur, quare ab huiuſmodi ſint immunes*. Et ratio talis limitationis eſt clarà ex dictis in c. 11. 12. & 13. Nã hæc obligatio ſoluendi Decimas conſiderata in particulari, vt applicata ſingulis perſonis, non eſt naturalis, ſeu diuina, ſed merè humana, ergo fieri poteſt, vt aliquæ perſonæ obligatæ aliàs ex vi iuris ad ſolutionem Decimarum ab ea obligatione eximantur. Dices hoc ſolùm probare de exemptione à quota, non verò à tota ſolutione, quia præceptum Decimarum ſolùm eſt humanum quantum ad quotam. Reſpondeo hoc procedere reſpectu totius communitatis, vel Parochiæ, vel Eccleſiæ, non verò reſpectu ſingularum particularium perſonarum, vel familiarum. Quia de iure naturali, & diuino ſolum eſt, vt miniſtri Eccleſiæ habeant ab eadem Eccleſia congruam ſuſtentationem; quòd verò concurrant omnes & ſinguli de Eccleſia, aliquid contribuendo, non eſt de iure naturali, neque quoad quotam Decimæ, nec omninò quoad aliquam partem, quantumuis minimam, poſſunt ergo aliqui per Eccleſiam eximi ab hoc onere. Dices, ſaltem erit hæc acceptio perſonarum, quæ eſt contra ius diuinum, & naturale, quia eſt contra iuſtitiam diſtributiuam, vel etiam contra commutatiuam, quia dum quidam eximuntur, alij grauantur. Aſſumptum patet, quia cum omnes fideles gaudeant laboribus miniſtrorum Eccleſiæ, acceptio perſonarum eſt, quibuſdam imponere totum onus ſuſtentandi miniſtros, & alios eximere. Reſpondetur, hanc exceptionem ſemper fieri debere ex rationabili cauſa, & quando reſpicitur iuſta cauſa, non accipi perſonam, neque hoc redundare in grauamen aliorum, qui non eximuntur, quia non exigitur ab illis vltra Decimam, ad quam ex iure tenentur, ſolùm ergo per hanc exceptionem diminuitur cenſus, & ſtipendium miniſtrorum Eccleſiæ, quæ diminutio nunquam eſt, nec eſſe poteſt citra congruentem ſuſtentationem, quod autem vltra illam datur, poteſt Eccleſia taxare, augere, & minuere, prout ad commune bonum expedire iudicauerit. Hæc ergo exemptio ſæpe iuſtè fit, & ideò illa limitatio regulæ, neceſſaria fuit. — 1. Explicatur tertia pars regulæ ſuprà poſitæ. — Innocent. 3. — Obiectio. — Solutur. — Obiectio. — Reſpondetur.

Eſt autem circa iſtam partem vlteriùs aduertendum ex dictis in ca. 15. ſolum Summum Pontificem poſſe hanc exceptionem facere, quia inferiores Prælati non poſſunt, vt ibi oſtenſum eſt. Et licet per conſuetudinem comparari poſſit, vt diximus capit. 12. tamen ibidem adnotauimus, conſuetudinem quoad hunc effectum pendêre ſemper aliquo modo à Papa, vt expreſsè, vel tacitè, in generali, aut in particulari admittente talem conſuetudinem, quæ contra illius voluntatem, vel poteſtatem præualere non poteſt. Et hoc modo dicimus à ſolo Pontifice poſſe hanc exemptionem fieri. Poſſumus autẽ diſtinguere tres modos, quibus fieri ſolet. Primus eſt per ipſum commune — 2. Exemptio à Decimis à ſolo Sum. Pontif. poteſt fieri.

Proponuntur tres modi eximendi à Decimis.

mune ius,ſub quo comprehendimus omnia priuilegia in corpore Iuris inſerta. Secundus eſt per priuilegia ſcripta & conceſſa extra ius commune. Tertius eſt per conſuetudinem non ſcriptam. De hoc tertio modo, quæ ad doctrinam generalem ſpectare poſſunt,tradita ſunt in cap.12.reliqua particularia, quæ ad factum potiùs, quàm ad ius pertinent, non poſſunt à nobis tradi,quia in diuerſis Prouinciis,Populis,& Familiis variæ ſunt conſuetudines,quas illi ſcire,& ſeruare tenentur,ad quos pertinent. In ſecundo etiam modo eſt magna varietas pro diuerſitate Religionum, & vnicuique remittimus, vt ſua priuilegia conſideret, & obſeruet, & tractando de ſtatu Religioſo attingemus aliqua,tum in communi, tum in ſpecie de noſtra Religione Societatis. Nunc ergo de exemptionibus in Iure conceſſis pauca dicemus, B & quia illæ ad Religioſos maximè ſpectant, quædam etiam generalia principia de hoc priuilegio Decimarum elucidabimus.

3. Primo modo eximūtur à Decimis qui in communi viuunt. *Paſchaſ. Papa. Alenſ. Syluest. Angel.*

Ad primum ergo modum pertinet exemptio à ſolutione Decimarum Perſonalium ex propriis laboribus, quam concedit his, qui in communi viuunt, Paſchaſius Papa in cap. *Decimas*, 16. quæſt. 1. vt notant Alenſ. Syluest.& Angel. locis ſæpe citatis. Et fit extenſio in textu tam ad Monachos, quam ad Clericos communiter viuentes,id eſt,Regulares,& paupertatem in communi profitentes, nam illi non ſibi, ſed ſuæ communitati lucrantur ad ſuſtentationem illius, quæ Eccleſiaſtica eſt, & ſi quid habet ſuperfluum, in pauperes,& pia opera illud expendere debet, vt dixit Gregorius in reſponſione 2. ad Auguſt. *Greg. Aug.* Et ideò merito ab hac Decima eximūtur. Imò Gloſſa,Turrecr.& alij intellignnt, ibi non ſolùm concedi exemptionem à Decimis Perſonalibus, ſed etiam à prædialibus, quæ ex labore, & induſtria talium Regularium proueniunt. *Gloſſ. Turrecr.* C Quod certè ſatis inſinuatur in verbis illis textus: *Decimas de laboribus,ſeu nutrimentis ſuis propriis*: Nam licet vox illa, *De laboribus*,poſſet in rigore reſtringi ad Decimas merè Perſonales, per alias nimirum, *Seu nutrimentis ſuis propriis*, extendi videtur etiam ad Prædiales. Nam hoc verbum non eſt ſynonymum prioris, ſed ampliat illud ad omnes labores,qui ad nutrimentū proprium ordinantur: huiuſmodi autem ſunt animalium,quibus nutrimur,educatio,proprij agri,vel horti cultura. Eſt ergo hæc ſententia valde probabilis,vnde per hæc verba ſolent ſignificari in Iure Decimæ omnes, D quæ ex propriis laboribus proueniunt,vt in ſequentibus videbimus.

4. Et confirmari poteſt ex c. 2. de Eccleſiis ædi. Vbi extenditur hæc conceſſio ad leproſos communiter viuentes, quando ſunt in tanto numero, vt propriam Eccleſiam cum ſuo cœmeterio, & proprium Preſbyterum habere poſſint. Qui dicuntur *ſub communi vita congregati*, non quia Religioſi ſint, vt bene ibi Gloſſa vltima ſupponit, ſed quia per modū vnius *Gloſſ.* communitatis quaſi in hoſpitali ſibi communi ſeparatim viuunt. Jllis ergo ibi conceditur, *De hortis,& nutrimentis animalium ſuorum Decimas tribuere non cogantur.* Hoc ergo multò magis intelligitur conceſſum Monachis, & Clericis communiter viuentibus. E Sed hoc euidentiùs in ſequentibus confirmabitur. Addit verò Alenſ. dicta quæſt. 52. Memb. 7. ar. 3. per *Alenſ.* Clericos communiter viuentes intelligi etiam Canonicos ſeculares, quatenus de ſtipendiis Eccleſiæ viuunt,quia bona Eccleſiæ, ex quibus aluntur,communia ſunt,ex quo concludit illos non teneri ad ſoluendas Decimas de reditibus Eccleſiæ. Quæ concluſio in ſe quidem vera eſt, aliena tamen à ſenſu illius textus,vt ex cōmuni expoſitione conſtat, & ex proprietate verborum,& quia Gregor. quem Paſchaſius *Greg.*

A citat per *Clericos communiter viuentes*,apertè intelligit Regulares Clericos, qui proprium ſtipendium non habent,eóſque diſtinguit ab illis,quibus propria portio ex Decimis aſſignatur. Eſt ergo illa exemptio Regularium propria,præter caſum ſpecialem in alio Iure expreſſum.

Hoc autem priuilegium, quantùm ad Prædiales Decimas ſpectat, magis in aliis Iuribus explicatur. 5.
Nam in cap. *Ex multiplici*,de Decimis, Adrianus 2. dicit,ſe conceſſiſſe ſimile priuilegium Ciſtercienſibus, illis verbis, *Vt de laboribus,quos propriis manibus,aut ſūptibus excolunt,nulli Decimas ſoluere teneantur.* *C. Ex multiplici. Adrian. 2.* Eiuſdem priuilegij meminit Alexand. III. in cap. *Ex parte* de Decimis, dicítque priùs conceſſum fuiſſe à Prædeceſſoribus ſuis ferè omnibus Religioſis, poſtea verò Adrianum ſolis Ciſtercienſibus,Tēplariis, & Hoſpitalariis,illud ſimpliciter conceſſiſſe, *Alexand. 3.* *Cæteris verò,vt de noualibus ſuis, quæ propriis manibus, vel ſumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium ſuorum, & horis ſuis, non perſoluant.* Quo pacto ſe habeant Religioſi circa Decimas. Et hoc idem priuilegium ipſe confirmat, addens extra caſus, in illo priuilegio expreſſos teneri Religioſos omnes ad Decimas ex rebus omnibus ſoluendas. Et in duobus capitulis ſequentibus declarat,per illud priuilegium non eximi à ſoluendis Decimis,quas per Colonos excolunt. Et in cap. *Dilecti* eodem tit. declarat, Priuilegium illud arctari ad *C. Dilecti.* Decimas prædiorum propriorum Religionis. Nam de prædiis conductis debent Religioſi Decimas, etiamſi per ſe,vel famulos ſuos illa excolant. Et idem declarauit Innocentius cum Lateran. Concil. in cap. *Nuper* eodem tit. vbi etiam priùs priuilegium Ciſtercienſium reuocat quoad prædia ab illo tempore acquirenda, de quibus antea Decimæ debebantur *Innoc. Conc. Lat. Ca. Nuper.* Eccleſiis, ſtatuit enim, vt de illis Decimas ſoluant, etiamſi terras ſuas ſuis laboribus excolant, & idem ſeruari ſtatuit de omnibus Regularibus habentibus ſimilia priuilegia. Poſt illud verò Later. Concil. non inuenitur aucta,vel immutata hæc exemptio. Et ita ex vi iuris communis Religioſi iam non habent in hoc maiorem exemptionem, vt colligitur etiam ex cap. 2. §. *Cæterum* de Decim. in 6. Et notarunt Rebuf. *Cap. 2. Rebuff.* dicto tract. quæſt. 5. num. 5. & 29. cum ſequentibus, & quæſt. 14. nu. 30. & 42. & alij, quos refert Gutier. *Gutier.* dicto cap. 21. num. 136. At vero per priuilegia particularia plurium Religionum nouæ exemptiones, & conceſſiones factæ ſunt,quæ (vt ſuprà dixi) nunc exponere non eſt in animo, ſed in proprium locum ea remittere.

Hic verò quædam generalis regula circa hæc priuilegia Religioſorum de non ſoluendis Decimis,obſeruanda eſt, quia locum habet etiā in priuilegiis in Iure cōtentis: eſt autem regula,hoc priuilegium exēptionis à Decimis ſoluendis etiam Religioſis conceſſum odioſum eſſe. 6. Priuilegiū Religioſorum circa Decimas non ſoluendas odioſum eſſe. Nam licet ex parte eorum,quibus datur,videatur Religioni fauere,tamen ſimpliciter derogat communi Iuri, & ſecum affert præiudicium tertij, ſcilicet Eccleſiarum, & Clericorum, qui illis Decimis priuantur,ideóque ſimpliciter odioſum reputatur,vt notarunt Oldra. Conſil. 268. & Gutier. *Oldra. Gutier.* Conſil. 5. num. 15. & alij infrà referendi,vnde fit, vt ſtrictè interpretandum ſit, iuxta vulgarem regulam: *Odia reſtringi*,&c. Ita vt quàm minimum fieri poſſit, & Iuri communi legis deroget, & Iuri alterius noceat: vt in ſimili reſpondet Pontifex in cap. *Cum Capella* de Priuil. *Pontifex. Cap. Cum Capella.* Ita enim ſolet Princeps priuilegium concedere,vt quoad fieri poſſit ſine cuiuſque præiudicio obſeruetur,vt dixit I.C. in lege *Prætor ait* §. *Si quis* 1. & 2. ff. Nequid in loco publico. *Leg. Prætor ait.* Semper tamen ita eſt reſtrictio facienda, vt verba priuilegij in ſua proprietate ſoluentur, & ſecundùm illam ſignificationem priuilegium ſeruetur,& ad effectum perducatur

catur

Decius. Bald. catur iuxta doctrinam Decij Conſ. 113. num. vlt. & Bald. Conſ. 271. in 1. volum. Quia voluntas ſuperioris ſeruanda eſt, illa verò ex verbis propriè intellectis colligi debet, niſi aliunde de illius intentione conſtet. De qua re latiùs in materia de legibus dictum eſt. Et iuxta hoc videtur intelligenda Gloſſa in cap. *Ad audientiam* de Decimis, quatenus dicit priuilegia hæc eſſe latiſſimè interpretanda, vtique quantum ad proprietatem verborum retinendam, & explendam neceſſe fuerit. Ex hoc autem principio varia dubia breuiter definiri poſſunt, quæ in ſequenti capite expedientur.

CAPVT XIX.

Exponuntur varia dubia circa priuilegia non ſoluendi Decimas.

1. PRimum dubium eſt, an per dicta priuilegia eximentia à ſolutione Decimarum Prædialium, liberetur quis à debito etiam reali ſoluēdi Decimam Prædialē, quæ antea Parochiæ ex tali agro debebatur. Nam Oldra. dicto Conſil. 268. putat nō liberari, ſed ſolùm à Decimis agri noualis, quē Religioſi ſuis laboribus denuò excoluerūt. *Rebuff. Couar. Gutier.* Quod ſequitur Rebuf. 13. nu. 114. & alij, vt referunt Couar. dicto cap. 17. num. 14. Gutier. dicto cap. 21. num. 129. Ratio eſt, quia hoc priuilegium eſt odioſum, & ideò ſtrictè interpretandum, ergo cum poſſit habere effectum, & ſufficienter ſeruari in exēptione à Decimis, quæ ſine præiudicio tertij poſſunt non ſolui, non eſt vltra illas extendendum, ſed intellectum de Decimis noualiū prædiorum cauetur præiudiciū tertij, quia illa prædia nūquam fuerunt obligata ſolutioni Decimarum alteri Eccleſiæ, & ſufficienter impletur priuilegium in rigore verborum. Tum quia illa verba *De laboribus, quos propriis manibus, & ſumptibus excolunt*, propriiſſimè arctantur ad noualia, & quæ proprio labore, & ſumptu fructifera fiunt, prouentus enim antiquorum prædiorum ſuo modo aliorum laboribus attribui poſſunt, tum etiam quia cum aliquis eximitur à Decima, optimè intelligitur eximi à debito perſonali, non à reali, quod magis eſt rei, quàm perſonæ, cum ratione rei ſolius perſona obligetur.

2. *Pars affirmatiua cōmunis, & certa. Couar. Gutier. Abbas.* Nihilominus contraria ſententia eſt communis, vt referunt Couar. & Gutier. ſuprà cum Abbat. in c. *Dudum*, de Priuilegiis. Eſtque communis praxis. Et poſt declarationem Alex. 3. videtur mihi res indubitata. Nam antea poterat fortaſſe prior ſententia apparenter ſuſtineri, quia neque Paſchaſ. neque Adria. Papa vſi fuerant verbis, quibus ſatis apertè oſtenderent, ſe eximere nōn tantùm perſonas, ſed etiam res *Alexand. 3.* priùs obnoxias debito Decimarū. At verò Alex. 3. in dicto cap. *Ex parte* 1. expreſsè diſtinguit dicens, antiquitùs fuiſſe conceſſum omnibus Religioſis, vt Decimas non ſoluerent de laboribus ſuis & intelligit à temporibus Paſchaſ. 2. in dicto cap. *Decimas* 16. q. 1. Nā antea Monachi ſoluebant Decimas non minus, quàm Laici, vt notat Gloſ. in dicto c. *Ex parte* 1. iuxtà *Gloſſ. Rebuff.* c. *Alia cauſa* 1. adiuncta Gloſ. Ver. *Si munus* 16. q. 1. Rebuf. verò dicta q. 14. n. 27. & 38. addit Gregorium exemiſſe. Monachos à Decimis ſuorum prædiorum ſoluendis ſimpliciter, & ſine illa limitatione: *De laboribus ſuis*, citátque Canonem Gregorij, qui in Iure, vel operibus eius nōn inuenitur. Poſtmodum verò Paſchaſius Religioſos exemit verbis ſuprà relatiſque ambiguitatem tactam facere poterant. At verò attenta relatione, & confirmatione Alexandri, res eſt clara, dicit enim ſecum Adriano eximere quoſdam abſolutè *A Decimis ſoluēdis de laboribus ſuis*, alios verò

A *tantùm à Decimis de noualibus, animalibus, & hortis*. Ergo planè declarat, illos priores non tantùm quoad noualia, ſed abſolutè quoad omnes terras propriis manibus cultas eximi, ſiue priùs cultæ fuerint, & ſoluendis Decimis aſſuetæ, ſiue nō, aliàs nulla eſſet differentia inter illa duo membra. Et conſequenter exponit illa verba *De laboribus, &c.* Extendi ad quæcunque prædia propriis laboribus, vel ſumptibus culta, ac ſubinde in hoc ſenſu non fuiſſe antea conceſſum priuilegium. Ac denique in c. *Ad audientiam* eodē tit. *Ca. Ad audientiam. Innocent.* expreſsè refert priorem interpretationem, & explodit illam. Tādem Innoc. III. in dicto c. *Nuper* ſtatuit, *Ca. Nuper.* vt Religioſi de terris amodò acquirendis Decimas perſoluant Eccleſiis, quibus ratione prædiorū antea
B ſoluebātur, ergo de terris ante illud Decretū acquiſitis non tenebantur ſoluere Decimas, licet ratione prædiorum antea ſoluerentur. Et è contrario etiam nunc non tenentur ſoluere de noualibus, nā ex illis, vel ratione ipſorum nullis Eccleſiis priùs Decimæ ſoluebantur, ergo per illa verba generalia, conceſſa erat exemptio à Prædialibus Decimis, etiam quoad reale debitum. Atque hoc euidentiùs locum habet in priuilegiis extra Ius conceſſis Religioſis, in quorum fauorem interdum derogatur dictum cap. *Nuper*, interdum additur diſtributio *Ab omnibus Decimis*, aliquando ſimpliciter dicitur *A Prædialibus Decimis*.

Sed obiici poteſt cap. *Dudum* de Priuileg. quatenus ex eo colligitur per priuilegium non ſoluendi 3. *Obiectio. Ca. Dudum de priuileg.*
C Decimas de noualibus, non priuari aliquā Eccleſiam iure, vel poſſeſſione exigendi Decimas de talibus rebus, niſi hoc ipſū in ipſo priuilegio exprimatur, ergo in vniuerſum niſi Indultum mentionem faciat debiti realis, non eximit ab illo, nec priuat tertium iure ſuo. Sic etiam in cap. *Dudum* de Decimis per conceſſionem cuiuſdam Eccleſiæ cuidam Hoſpitali factam, *Cap. Dudū.* non cenſetur Epiſcopus priuari Iure Decimarū talis Eccleſiæ, quia hoc in literis non exprimebatur, ergo idem eſt in præſenti. Reſpondetur, caſum vtriuſque *Soluitur.* textus eſſe longè diuerſum. Nam in priori ſermo eſt de priuilegio conceſſo ad non ſoluendas Decimas de noualibus, & declaratur ſub tali Indulto non comprehendi noualia, à quibus Eccleſia Decimas acci-
D piebat priùs, quàm rumperētur, & excolerentur. Poterat enim priùs accipere Decimas ex herbis, paſcuis, aut lignis talium terrarum, & tunc nō cenſetur Pontifex facere præiudicium Eccleſiæ poſſidenti, ſed ſolùm cōcedere illa noualia, quæ omninò infructuoſa erant Eccleſiis, quia ex vi vocis *noualiū* hæc videtur eſſe intentio Pōtificis, & ita declarata eſt illa vox in c. *Quid per nouale*, de verb. ſignifi. At in præſenti cum *Cap. Quid per.* conceditur abſolutè exemptio à Decimis ex propriis laboribus, ſeu (quod idem eſt) ex prædiis propriis laboribus, vel ſumptibus cultis, comprehenduntur etiam Decimæ ex terris priùs cultis, & ſub poſſeſſione Eccleſiæ conſtitutis quoad Decimarum perceptionem, quia verba illa in proprietate hoc totum comprehendunt. Nam ipſa vox, *Decima*, ſignificat
E aliquid ſub iure Eccleſiæ conſtitutū, à quo iure priuilegium liberat, quia implicitè ſaltem fit in eo ſufficiens mentio illius iuris. Hinc verò inferunt Couar. *Couar.* & Gutier. hanc ſententiam intelligēdam eſſe quoad Decimas, quatenus communi Iure debentur. Nam ſi alicui deberentur ex talibus prædiis ex particulari priuilegio, vel titulo, tunc illi non præiudicaret tale priuilegium, niſi vel alterius iuris ſpecialis expreſſam faceret mentionem, vel daretur per verba adeò particularia, vt omnes ſimiles titulos, & exactiones comprehenderet, vt in priuilegiis Religionum fieri nunc ſolet, quod mihi valde placet. In alio verò cap. *Dudum*, minor eſt difficultas, quia concedere Eccleſiam, ſeu illam vnire Hoſpitali, aut Monaſterio, in rigore

rigore non eſt illi applicare iura Epiſcopalia illius Eccleſiæ,ſed ad ſummum propria,& Parochialia, & ideò nulla ibi erat difficultas , nec ſimilitudo cum noſtro caſu.

An priuilegium de nõ ſoluendis prædialibus Decimis extendatur ad noualia.
Rebuff.
Anton.
Socin.
Gutier.

4. Secundò verò poteſt è cõuerſo dubitari,an priuilegium conceſſum,*De non ſoluendis Prædialibus Decimis*, extendatur ad noualia, poſt conceſſum priuilegium culta, vel ſolùm de prædiis vſque ad illud tẽpus cultis intelligatur.Quidam enim cenſent nõ extendendum ad noualia.Ita Rebuffus dicta quæſt.14. num.29.& 30. refértque Anton. & Socin. Et eum ſequitur Gutier. dicto cap.21.nu.130. Conſtituunt autem dicti Auctores differẽtiam inter priuilegium eximens à Decimis ſoluendis ex propriis laboribus propriorum agrorum,vel abſolutè eximens à Decimis propriorum prædiorum. Nam primum fatentur extendi ad noualia,quod de altero negant.Quocirca loquendo de priuilegiis in Iure conceſſis ſimpliciter dicendum eſt,extendi ad noualia , quia in Iure non inuenitur priuilegium eximens à Prædialibus Decimis, niſi cum illa duplici limitatione, *De prædiis propriis,& de propriis laboribus,vel expenſis*,ſed ita conceſſum extenditur ad noualia,ergo.Atque ita colligitur ex dicto cap. *Ad audientiam*, ibi, *Non ſi intelligeremus tantummodo de noualibus*, ergo intelligit etiã de illis, quamuis non ſolis.Idem argumentum ſumitur ex c. *Ex parte* 1.ibi,*Cæteris verò,vt de noualibus ſuis*,aliis ergo, id eſt , quibus priuilegium de propriis laboribus datum eſt, tam de noualibus, quàm de aliis facta eſt gratia.Item poteſt ſumi argumentum ex ca.*Ex parte* 3.de Decimis. Quia ibi dicitur Parochianis , quibus conceſſæ ſunt Decimæ de laboribus terræ Parochiæ ſuæ , conceſſas etiam eſſe Decimas noualium , ergo ſimiliter Religioſis , quibus conceſſæ ſunt Decimæ de propriis laboribus,noualia etiam data intelliguntur. Verum eſt textum illum habere obſcuriorem intellectum,de quo in capite ſequenti.

Ca. *Ad audientiam.*

5. Priùs verò,quàm rationem reddamus,oportet expendere alteram partem de priuilegio abſolutè conceſſo de non ſoluendis Decimis Prædialibus.Nam ſi hoc nõ extenditur ad noualia, difficile eſt, rationem differentiæ reddere.Illi enim Auctores hoc probant, quia hoc priuilegium eſt odioſum, & reſtringẽdum. At idem argumentum procedit de altero : nam etiã eſt odioſum,vt dictũ eſt.In vtroque ergo non eſt reſtrictio facienda vltra verborum proprietatem,vnde quia in noualibus implentur duæ illæ conditiones, nimirum quòd Decimæ ipſorum ſunt ex agris propriis(ſupponimus enim terras illas eſſe proprias monaſterij priuilegiati)& ſunt ex propriis laborihus (nã etiam ſupponimus propriis laboribus , & expenſis fuiſſe ruptas) ideò ſub illa negatione, non ſoluendi Decimas ex prædiis,& laboribus,euidenter comprehenduntur etiã noualia. At verò hæc ratio procedit in alio priuilegio *De non ſoluendis Decimis ex propriis prædiis*,quia etiam noualia ſunt propria prædia & illa negatio eſt abſoluta, ergo omnia prædia comprehendit. Item inter hæc priuilegia ſolùm videtur eſſe differentia , quod in vno exigitur duplex conditio ſuprà dicta:in altero verò vna tantùm, ſcilicet quod prædia ſint propria , ergo ſicut illud extenditur ad omnia prædia,in quibus duplex conditio inuenitur, ſiue illa ſint noualia,ſiue non,ita & ſecundum æquè vniuerſaliter intelligendum eſt de omnibus prædiis, in quibus illa conditio verificatur,quod ſcilicet propria ſint.

Alia differentia quæ aſſignatur.

6. Aſſignant verò aliam differentiam , quod quando priuilegium limitatur ad proprios labores , poteſt paruum detrimentum Eccleſiæ afferre,quia non poſſunt Religioſi magnam terræ partem propriis laboribus colere , ideóque poteſt ad noualia extendi,

A ſecus verò eſt de alio priuilegio ſine tali limitatione conceſſo, quia poteſt magnum præiudicium afferre. Sed hæc differentia non eſt ſolida. Primò quia fieri facilè poteſt , vt prius priuilegium graue præiudicium afferat, ſi monaſterium multa præmia habeat, nam licet Religioſi non poſſint facilè propriis manibus illa colere,poſſunt tamen facilè propriis ſumptibus,quod perinde eſt; & è contrario aliud priuilegium paruum detrimentum afferet , ſi monaſteriũ paruam terram habeat. Secundò quia illud eſt per accidens,hîc autem per ſe loquimur, nam ſiue in vno , ſiue in alio priuilegio enormis læſio contingat, alio iure agendum eſt, ita vt vel ſoluantur Decimæ, B vel congrua compoſitio fiat,iuxta cap.*Suggeſtum*, de Decim.cap. *Quid per nouale*,de verb.ſign. & argum. cap.penult.de Cleric.non reſid. Quapropter verius exiſtimo , vtrumque priuilegium per ſe extendi ad noualia , quia proprietas verborum vtriuſque id requirit,per accidens verò ſæpiùs vni derogari propter enormem læſionem inde ſubſecutam,quàm alteri.

C.*Suggeſtũ.*
C.*Quid per.*
Ca. *Penult.*

Tertiò dubitari ſolet,an talia priuilegia limitanda ſint ad prædia acquiſita , & poſſeſſa tempore conceſſionis,an verò extendantur etiam ad acquirenda.Nã priorem partem affirmat Oldrad. Conſ.268. ex eodem principio, quod tale priuilegium ſtrictè intelligendum eſt. Item quia res tranſit cum ſuo onere. Item quia in Decimis non fit extenſio ad futurum, capit. *Cum contingat*,capit. *Tua* 1.§.vltimò de Decimis. C Sed contrarium eſt omninò verum , maximè quando priuilegium eſt reſtrictum ad proprios labores, potéſtque id non obſcurè colligi ex dicto capit. *Nuper*,de Decimis in quantum decernit, *Vt de terris amodo acquirendis Decimæ ex tunc ſoluerentur,non obſtãte prædicto priuilegio* , ergo antea ad terras acquirendas extendebatur , & ex vi illorum verborum tales terræ comprehendebantur. Et ita omnes intelligunt in illo Concilio Lateran. factam eſſe reuocationem illius priuilegij quoad illam partem,& idcircò in priuilegiis poſtea conceſſis,quando extenſio fit ad terras acquirendas, additur. *Non obſtante capit. Nuper*, &c.Deinde eſt ad hoc textus ferè expreſſus in capit. D *Quia circa*, de Priuil. vbi interrogatus Pontifex , an priuilegium Monachis conceſſum ab Epiſcopo de retinendis Decimis,extendatur ad poſſeſſiones acquirendas : reſpondet affirmando (ſi priuilegium fuit ſecundùm ius conceſſum) *Quia indefinitè concedendo, intellexiſſe videtur nõ ſolùm de Decimis illius temporis,ſed futuris*. Hæc ergo deciſio à fortiori procedit in priuilegio Pontificio , quod non dubitatur eſſe legitimũ. Nam rationes, quæ ibi redduntur, fortiùs in Pontifice procedunt. Prima, *Cum nihil exceperit,& potuerit excepiſſe*. Secunda,*quia in beneficiis pleniſſima eſt interpretatio adhibenda*, vtique iuxta verborum proprietatem,vnde rectè dixit,*pleniſſima*,quia debet verba integrè expleri non addendo limitationem in verbis non cõtentam nec neceſſariam ad æquitatem beneficij. Quæ ratio maximè locum habet in beneficiis ſupremi Principis iuxta regulam Iuris. Tertia ratio, E *Quia non debet vna,eademq́; ſubſtãtia diuerſo iure cẽſeri*. Quæ licet non ſemper cogat, vt ſeq.cap. videbimus, eſt tamen congrua ratio,quando aliæ iuuant. Maximè quia ex illa colligitur alia, ſcilicet, *Quod indefinita æquiualet vniuerſali*,quando eſt eadem ratio de omnibus , vt ibidem aduertit Henricus in principio , & cum eo Couar.lib.1.Var.ca.13. in fine. Accedit tandem,quod priuilegium hoc includit negationem nõ ſoluendi Decimas,tunc etiã indefinita tranſit in vniuerſalem, vt ibidem latè Couar. num.7. Et per hæc ſatis eſt reſponſum fundamentis contrariæ ſententiæ. Quia priuilegium eſt ſtrictè intelligendũ,ſed planè, & tunc res tranſit cum onere , quando priuilegium illud,

7.
An priuilegia ſint ſolũ ad prædia acquiſita,an etiam ad acquirenda.
Oldrad.
C. *Contingat.*
Cap. *Tua.*
Ca. *Nuper.*
Reſoluitur extẽdi etiã ad prædia acquirenda.
Conc.Lat.
Cap. *Quia circa.*
Henr.
Couar.

illud non tollit, hic autem tollit, vt oſtenſum eſt. Nec eſt adem ratio de præſcriptione Decimarum, de quibus textus ibi allegati loquuntur, vt in cap. ſequent. videbimus. A

8. Quartò interrogari poteſt, an ex vi dictorum priuilegiorum eximantur Religioſi à ſoluẽdis Decimis ex prædiis; quorum proprium dominium non habent. Quidam enim diſtinguunt; quia vel priuilegium concedit, vt non ſoluant Religioſi Decimas *Ex prædiis ſuis; ſeu propriis;* & tunc aiunt, ſoluendas eſſe Decimas, ſi prædia non ſint propria, etiamſi in Emphyteuſim habeantur, vel priuilegium concedit, ne ſoluant Decimas *Ex prædiis, ſeu locis quæ habent:* & tunc aiunt eximi à ſoluendis Decimis, etiam ex agris conductis, quos ipſi ſuis manibus, vel ſumptibus colunt, quia etiam prædia conducta habentur à conductore, & multò magis bona emphyteutica. Idémque videri poteſt dicendum eſſe, quando forma priuilegij eſt illa vſitata in Iure, *De laboribus, & nutrimentis ſuis propriis,* vt habet cap. *Decimas* 16. quæſt. 1. vel illa: *Indulſit Decimas laborum ſuorum, quos propriis manibus, vel ſumptibus colunt,* vt habetur in cap. *Ex parte* 1. de Decimis. Nam ſi Religioſi manibus ſuis, vel ſumptibus colant conductitios agros, re vera illi fructus ſunt de laboribus ſuis propriis, ergo de illis non debent Decimas. Veruntamen hac in re vnum habemus de iure certum, nimirum ſi agri ſint conducti, licet Religioſi eos colant propriis laboribus, vel ſumptibus, teneri ad ſoluendas Decimas. Ita enim declarauit Alexand. III. in cap. *Dilecti*, de Decimis, & ſumitur etiam ex dicto cap. *Ex parte*, vt in vtroque loco notant Panorm. & omnes, & Rebuffus dicta quæſt. 14. num. 52. Neque oportet hîc alias rationes quærere, præter voluntatem Pontificis, qui noluit illam conceſſionem ampliùs extendere; tum ne Parochiales Eccleſiæ enormiùs læderentur, tum ne Religioſi in conducendis agris excederent. Hæc autem declaratio ſolùm cadit in hæc priuilegia, quatenus in Iure conceduntur, ſeu quatenus ante Alexandrum III. conceſſa erant, non enim poterat ipſe declarare futura, ſi verbis diſtinctis concederentur. Contra illam verò declarationem videtur procedere vltima obiectio facta. Ad quam tacitè reſpondit Panorm. in dicto cap. *Dilecti*, quòd licet eſſet priuilegium ſimpliciter conceſſum de Decimis non ſoluẽdis, reſtringitur contra propriam ſignificationem verborum, vt tertio non inferatur graue præiudicium, & nihilominus inferiùs ait, non fuiſſe illam reuocationem partialem priuilegij, ſed declarationem intentionis Pontificis.

An Religioſi eximãtur à ſoluendis Decimis prędiorum, quorum nõ habent proprium dominium.

Cap. Decimas.

Ca. Ex parte.

Non enim certum eſt in prædiis conductis.

Alexand. 3.

Panormitani reſponſio.

9. Sed in primis non videtur vera facti narratio, quia in Iure nõ conceditur Religioſi priuilegium ſimpliciter de Decimis non ſoluendis, ſed cum limitationibus multis, vt patet ex verbis citatis. Deinde non videtur eſſe verum, quòd priuilegium reſtringatur contra propriam verborum ſignificationem, quia hoc eſt contra naturam priuilegij, vt ſuprà dictum eſt. Vnde ſi Pontifex talem declarationem faceret, in rigore potiùs eſſet partialis reuocatio, quàm interpretatio, vel certè ſolus ipſe poſſet illam declarationem adhibere, quia ipſe nouit intentionem ſuam, licet fortaſſe per verba non bene fuerit explicata, quod in præſenti dicere neceſſarium non eſt. Vnde exiſtimo ex vi, & proprietate verborũ, quæ in Iure habentur, priuilegium illud non extẽdi ad prædia conductitia. Nam in verbis illis Alexand. III. *Laborum ſuorum*, ſubintelligendum videtur *Suorum agrorum,* nam ſubiungitur, *Quos propriis manibus, vel ſumptibus colunt,* non enim coluntur labores, ſed agri, ergo neceſſe eſt, agros ſubintelligere, quos oportet eſſe ſuos, non conductos, vnde cum ibi referat Alexander, talem fuiſſe conceſſionem Adriani, in eodem ſenſu interpretatur priora verba *De laboribus ſuis,* ſeu *propriis.* Et addi præterea poteſt, labores culturæ tunc maximè dici proprios, quando in propriis agris fiunt, nam quando fiunt in alieno agro, potiùs videntur alieni, & domini agri venditi, ſeu locati. Atque hæc tandem videtur eſſe propria ratio huius declarationis; nimirum quia per hoc priuilegium eximuntur directè ab onere Decimarum perſonæ, non prædia, niſi ratione perſonarum, vt notauit Abbas in dicto cap. *Ex parte.* Et ideò quando prædia ſunt aliena, non eximuntur à Decimis, etiamſi colantur à perſonis exemptis, quia ſola cultura non ſufficit, vt prædia cenſeantur exempta ratione perſonarum, ſi non ſint ſua. B Quod ita etiam declaratur, quia fructus agri culti non ſunt proprij ipſius colentis, vel laborum eius, ſed ſunt maximè fructus ipſius agri, & ideò Decima illorum fructuum non poteſt dici ex propriis laboribus, niſi etiam agri ipſi ſint colentium ipſos. Ita ergo verum exiſtimo Decimas ex agris conductitiis, etiam in rigore verborum non comprehendi in priuilegiis iure conceſſis ſub prædicta verborum forma.

Impugnatur prædicta reſponſio.

Alexand. 3.

Abbas.

De illa igitur verborum forma, *Ne ſoluant Decimas ex propriis fundis, vel ex ſuis fundis,* à fortiori ſequitur ſub illa non comprehendi agros conductitios, quia illi re vera non ſunt proprij, vel ſui. Quod etiam conuincit dictum cap. *Dilecti.* Idem verò cenſeo dicendum de verbis illis, *Non ſoluãt Decimas de prædiis, quæ habent,* ſeu *de bonis poſſeſſis, & obtentis,* & ſimilibus. Et hîc maximè habet locum doctrina Panormitani, quod Pontifices voluerunt, ſatíſque declararunt verba priuilegiorum iſtorum, quoad hanc partem eſſe ſtrictè intelligenda, illa autem verba cum omni proprietate reſtringuntur ad bona, quæ habentur, vel poſſidentur vt propria, non enim dicitur quis habere domum ſimpliciter, eò quod habeat conductam, ſed dicitur habere ſecundùm quid, id eſt, ad habitandum aliquo tempore, ſeu habere vſum eius. 10.

C

Ca. Dilecti.

Panor.

Maior certè difficultas eſſe poteſt de bonis acceptis in emphyteuſim, an ſi monaſterium priuilegiatũ aliqua talia habeat, & ſuis ſumptibus colat, ex illis Decimas debeat; videtur enim non debere, quia bona emphyteutica ſimpliciter, & abſolutè in bonis propriis talis monaſterij numerantur iuxta communem exiſtimationem, & loquendi modum. Idem cõtractus emphyteuticus diſtinctus eſt à locato, & conducto, vt conſtat ex Iure, ſed Pontifex in dicto cap. *Dilecti*, ſolùm excipit agros conductitios, ergo non comprehendit emphyteuticos, ergo exceptio illa firmat regulam in contrarium, ac ſubinde tales agri ſub priuilegio exemptionis Decimarum comprehenduntur. Denique Emphyteuta ſimpliciter ſolet vocari dominus agri, quia habet dominium vtile, ergo hoc ſatis eſt, vt monaſterium, quod eſt Emphyteuta, dicatur colere agros ſuos, ergo, &c. 11.

D

An ex bonis Emphyteuticis monaſteriũ debeat Decimas.

Ca. Dilecti.

In contrarium verò eſt, quia illi agri ſunt alterius habentis dominium directum illorum; nam ille proprietatem eorum habet, vnde monaſterium eos colendo, non poteſt dici proprios agros colere. Maximè quia verba huius priuilegij ſunt ſtrictè intelligenda, in rigore autem, & propriiſſimè Emphyteuta non eſt dominus iuxta leg. iuncta Gloſſa vltim. ff. ſi ager emphyteuticus petatur. Præterea ſi priuilegia illa extendantur ad agros emphyteuticos, pari ratione extendantur ad agros conductos ad longum tempus. Conſequens admittendum non eſt, ergo. Sequela patet, quia re vera Emphyteuſis non eſt niſi quædam ad longum tempus locatio, & conductio, nam eoſdem effectus, & eaſdem cõditiones habet, & conductor longi temporis etiam cenſetur 12.

E

Leg. 1. Gloſſ Vlt.

Leg. 1.

ſetur habere dominium vtile, ſeu actionem in rem iuxta leg. 1. ff. de ſuperficiebus; & locatio ad longum tempus etiam cenſetur in Iure quædam alienatio iuxta cap. *Nulli*, de reb. Eccleſ. non alien. cum Gloſſa in Clem. 1. eod. tit. Quod ſi hæc non dicitur alienatio niſi largè, nec etiam Emphyteuſis, & conſequenter nec ex parte excipientis eſt propria acquiſitio, eſt ergo æqualis ratio. Minor verò patet, tum quia conſequenter extendetur etiam ad rem locatam ad breue tempus, quia maioris, vel minoris temporis duratio ſubſtantiam contractus non mutat: tum maximè, quia Pontifex indefinitè loquitur de agris cōductitiis, ergo vbi ipſe no diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. Maximè, quia illa declaratio eſt ſimpliciter fauorabilis, & ad euitandum grauamen, & præiudicium tertij, & ideò reſtringenda non eſt. Imò ſi verba textus attentè penſentur, videntur omnes illos contractus comprehendere, in quibus res accipitur ad culturam, & fructus, ſine dominio directo, & ſub certa pactione, ſub qua generalis omnis conductio ſiue ad longum, ſiue ad breue tempus, & Emphyteuſis comprehenditur, verba textus ſunt. *Conduxiſtis, & recepiſtis prædiam ad formam*, ſcilicet penſionem, ſic autem accipiuntur etiam Emphyteutica bona, ſeu ad longum tempus conducta, argumento capit. *Veſtra* declarato. Quocirca licet res appareat dubia, hæc poſterior tutior, & probabilior eſt, nam eſt iuri conformior, & quia ex fundamentis eius contraria diſſoluuntur facilè, & non tanti momenti eſſe videntur.

Cap. *Nulli*. Gloſſ.

13. Colonos Religioſorum non eximi à Decimis per hæc priuilegia. Ratio aſſertionis.

Quinta dubitatio eſſe poteſt, an Coloni conducentes prædia Religioſorum habentium talia priuilegia, eximantur ipſi à ſolutione Decimarum. In quo ſi de ſolis priuilegiis in Iure contentis loquamur, reſolutio clara eſt, Colonos non eximi, ſed teneri ad ſoluendas Decimas. Ratio eſt, quia hoc priuilegium expreſsè conceditur ſub illa conditione ex propriis laboribus, & explicatur, neceſſarium eſſe, vt propriis manibus, vel expenſis prædia colant, vt ſæpe dictum eſt, ergo ſi per Colonos id faciant, tenentur ipſi Religioſi ſoluere Decimas de illis fructibus, quos ipſi percipiunt, vt expreſsè declaratur in capit. *Licet*, de Decimis; ergo etiam ipſi Coloni tenentur ſoluere Decimas illius partis fructuum, qua fruuntur, iuxta cap. *A nobis*, & cap. *Tua*, 2. eodem titulo. Quando verò aliquis cenſendus ſit Colonus, & quomodo inter eum, & dominum integrè Decimæ ſoluendæ ſint, infra capit. 35. explicabitur. Hoc autem procedit, vt dixi, & indubitatum eſt, attenta forma priuilegiorum Iuris; ſi tamen forma mutetur, vel augeatur, vt interdum ſolet, tunc aliter iudicandum erit. Aliquibus enim Religioſis conceſſum eſt, vt de ſuis prædiis etiamſi per Colonos ea colant, Decimas ſoluere non teneantur. Quo ſtante priuilegio Coloni ipſi non tenebuntur ſoluere aliam Decimam præter penſionem, quam Religioſis ſoluunt ratione contractus, non quidem quia Coloni ipſi aliqua ex parte priuilegio illo fruantur, vt ſtatim explicabo, ſed quia Religioſi poſſunt ſibi vendicare illam Decimam, ſiue augendo ob eam cauſam quantitatem penſionis, ſiue diſtinctè exigendo tantùm pro penſione, & tantùm pro Decima. Quia cum ſimpliciter ſint exempti à Decima, eam ſibi vſurpare poſſunt.

Cap. *Licet*. Cap. *A nobis*. Cap. *Tua*.

Aliqui Religioſi circa hoc habent particulare priuil.

14. Diſcrimen inter priuilegiū reale, & perſonale.

Et iuxta hæc intelligenda eſt communis diſtinctio Iuriſtarum de Priuilegio reali, & perſonali. Dicunt enim ſi priuilegium detur tantùm perſonæ, & non prædio, tunc ad Colonos non extendi, ſi verò per priuilegium prædia ipſa eximantur directè, & abſolutè ab onere Decimarum ſine alia conditione, vel onere, niſi quod talis Religionis ſint, tunc extendi ad conductores. Ita Gloſſa in Clem. 2. de De-

Gloſſ.

A cimis, verbo *Excolendus*, quam ibi omnes ſequuntur, & Abbas in cap. *Ex parte*, 1. de Decimis num. 5. Non explicant autem dicti Auctores, quando priuilegium hoc cēſendum ſit tantùm perſonæ conceſſum, quando verò etiam prædio. Solùm Panormitanus ait priuilegia in Iure contenta tantùm perſonis concedi, & ideò ad Colonos non extendi. Gloſſa verò illa dicit conſideranda eſſe verba priuilegij iuxta cap. *Porro*, de Priuilegiis. Quatuor ergo modis poſſunt concipi talia verba. Primus eſt, ille vſitatus in Iure *De proprio*, vel, *De agris, quos ſuis laboribus, vel expenſis excolunt*, & tunc res eſt clara, priuilegium eſſe perſonale, vt bene dixit Abbas. Secundus eſt, ſi priuilegium dicat, B *Eximimus tales Religioſos, & eorum prædia ab onere ſoluendi Decimas*, vt de facto nunc habent aliqua priuilegia. Et tunc ſine dubio priuilegium eſt reale, vt prædicta Gloſſa expreſsè declarat, & verba ipſa præ ſe ferunt. Tertius modus erit, ſi priuilegium eximat Religioſos à Decimis ſoluendis de ſuis prædiis, addendo, *ſiue per ſe, ſiue per Colonos illa colant*. Et tunc licet priuilegium videatur directè referri ad perſonas, tamen quia in fauorem earū ſimpliciter eximit terras, reale dici poteſt, & eundem effectum habet, vt mox explicabo. Quartus modus eſſe poteſt, ſi abſolutè eximatur Religio à debito Decimarum Prædialium ſuorum prædiorum, non addita reſtrictione, *ſi ea propriis laboribus colant*, nec ampliatione *licet per Colonos*, &c. Et tunc Gloſſa illa ſentit priuilegium C eſſe perſonale, ego verò cenſeo tranſire in reale.

Abbas. Panorm. Cap. *Porrò*. Abbas.

Vt autem hæc intelligantur, & probentur, oportet expendere differentiam inter hoc priuilegium, quādo eſt perſonale, vel reale, quam dicta Gloſſa aſſignat. Dicit enim, quando priuilegium eſt reale, tunc ſi ager tradatur aliis excolendus, colonos non teneri ad ſolutionem Decimarum, *quia priuilegio participant*, & ſequitur Abbas, *quia fructus capiuntur ex terra priuilegiata*. Sed non exiſtimo hoc eſſe verum, niſi ſano modo intelligatur, quia priuilegium illud conceſſum eſt rebus, ſeu agris, in ordine ad commodum, & vtilitatem Religioſorum, non verò Colonorum, nec enim intentio concedentis fuit directè, vel indi- D rectè, concedere beneficium aliquod conductoribus ſed locatoribus. Igitur Coloni non ſunt liberi à Decima, niſi quatenus illam compenſant, ſoluendo eam Religioſis, vel augendo penſionem, quam ſoluere obligantur, niſi ipſi Religioſi illam remittant ex iuſta cauſa; aliter enim non poſſunt, quia eſſet abuſus priuilegij, & in virtute darentur Laicis bona Eccleſiæ ſine cauſa, & poteſtate, ergo Coloni non participant priuilegiū quoad exemptionem ab onere, ſed ſolùm quoad libertatem, vel facultatem ſoluendi Religioſis, & nō Eccleſiæ tales Decimas. Reale igitur priuilegium in præſenti dicetur illud, per quod agri ita eximuntur, vt quomodocunque colantur poſſint Religioſi apud ſe retinere Decimas, & nō ſoluere illas Eccleſiæ, nec permittere, vt à Colonis ſoluantur. Perſonale autem erit, quando conceditur E cum onere perſonali, id eſt, colendi agros per ſe, ſeu ſuis ſumptibus, quia tunc ſi aliter fiat, non poſſunt priuilegiati retinere Decimas illorum fructuū, quos percipiunt, nec Colonos impedire, quominus pro ſua parte Eccleſiæ ſoluant. Iuxta hanc ergo doctrinam, quam omnino veram cenſeo, etiam priuilegiū tertio modo conceſſum reale erit, quia per illud eximuntur omnino talia prædia ab onere Decimarum Eccleſiæ ſoluendarum, & applicantur ipſis Religioſis, quomodocunque talia prædia excolantur.

15. Impugnatur diſcrimē à Gloſſa aſſignatum.

Abbas.

Dices, verba illa poſſe habere hunc ſenſum; vt ſcilicet, Religioſi ex vi illorum liberentur ab onere ſoluendi Decimas fructuum, quos percipiunt, qui interdum ſunt omnes fructus agri, vt quando illum

16. Obiectio.

per ſe excolunt, interdum pars aliquota, vt quando colunt illum per Colonos partiarios, ſeu penſionarios, & tunc ex altera parte fructuum, quam Coloni percipiunt, ſoluent Decimas Eccleſiæ, & ſic priuilegium erit perſonale, non reale. At enim hîc ſenſus

Explicatur. erit probabilis, ſi priuilegium dicat, *Non ſoluant Decimas de fructibus ſuis*; non ſolet autem ſub hac forma concedi, ſed ſub hac, *Non ſoluant de prædiis ſuis Decimas, etiamſi per Colonos, &c.* quod perinde eſt, ac ſi dicatur, *Non ſoluant Decimas de fructibus prædiorum ſuorum.* pars autem illa fructuũ, quam Coloni accipiunt, de prædiis Religionis ſunt, licet ipſi fructus non ſint illius, ergo etiam Decima illorum fructuum ad religionem pertinet, quia illi etiam fructus eximuntur ex vi illorum verborum. Et ita priuilegium reale eſt, quia ex vi illius eximuntur illi fructus ab onere Decimæ ſoluendæ Eccleſiæ, & applicatur Religioni, cui per Colonos danda eſt, vel ratione illius penſio augenda. Et re vera ſi rectè penſentur hæc verba: *Eximimus prædia Religionis*, vel *eximimus fructus prædiorum Religionis*, æquipollentia ſunt: at verò idem eſt eximere perſonas à ſolutione Decimarum ex fructibus cũ illa ampliatione, quod eximere abſolutè fructus talium prædiorum. Quamuis ergo nõ repugnet conceſſionem fieri in priori ſenſu, & ad illum iudicandum penſanda ſint verba priuilegij, tamen iuxta formam verborum à nobis propoſitã, quam in multis priuilegiis legimus, ſenſus declaratus videtur proprius abſque ampliatione verborum cum ſola propria, & integra illorum ſignificatione.

17. Vltima forma priuilegiorum ſupra poſita.

De vltima verò forma verborum poſſet eſſe nonnullum dubium, quia cum nõ addatur in ea illa ampliatio, *Licet per Colonos*, non videtur derogari iuri cõmuni, nam poſſet illa clauſula exponi ſecũdùm commune ius. Sed nihilominus cenſeo ex vi illorum verborum eximi fructus, & prædia, abſque illa conditione, *Quod propriis laboribus colantur*, quando Põtifex illam non adhibet, quia quando vult, vt ſeruetur, ſolet illam addere, ſi ergo hic voluiſſet, expreſſiſſet, vt

Ca. *Ad audientiam.* in ſimili ait Pontifex dicto cap. *Ad audientiam*, de Decimis. Item ius commune nõ ſtatuit quaſi poſitiuè, vt Religioſi non eximantur à Decimis ſine illa conditione, ſed ſolùm negatiuè in hoc ſe habet, quia in eo non inuenitur priuilegium, tam abſolutum, hoc autẽ non ſatis eſt, vt illa forma dicatur eſſe contra ius commune, ſed eſſe vltra formam inuẽtam in iure communi, ergo non eſt reſtringenda ad formas iuris communis, quia potius omittendo illam conditionem, ſatis indicauit Pontifex velle ampliorem conceſſionem facere. Denique ſi Põtifex in priuilegio dicat, *Eximimus prædia Religionis*, non addendo reſtrictionem, nec ampliationem, ſed purè, intelligitur abſolutè eximere prædia, ita vt licet per Colonos colantur, non ſint ſubiecta oneri Decimarum, vt dicta Gloſſa, & Panormitanus fatentur, & ego admitto, dummodo Decimæ cedant Religioſis, non ipſis Colonis, ergo idem eſt, ſi purè dicat, *Eximimus Religioſos à Decimis Prædialibus*, quia ſiue hoc, ſiue illo modo explicetur, ſemper intenditur fauor Religioſorum in omnibus illis Decimis abſolutè. Vnde ſi Religioſi non poſſunt ſibi retinere Decimam fructuum, quos percipiunt Coloni, re vera licet proximè videantur Coloni illam ſoluere, non ipſi, ſed Religioſi ſoluunt, cum ſit de prædiis ipſorum, & Coloni nihil iuris in illa habeant, at verò Pontifex per illa liberat eos ab onere Decimarum Prædialium purè, & abſolutè, & ſine conditione; ergo dicendum eſt, per illa verba ſimpliciter eximi prædia Religioſorum à tali onere, eo ipſo quòd illorum ſunt, à quocunque nomine illorum colantur.

A

CAPVT XX.

Quibus modis priuilegium non ſoluendi Decimas amittatur.

1. Proponuntur tres modi amittẽdi hoc priuilegium.

TRes modi amittendi hoc priuilegium communiter aſſignantur. Primus eſt, ſi priuilegium cedat in enormem læſionem, vel grauamen Eccleſiæ, & perſonarum, ad quas tales Decimæ pertinerent, ſecluſo priuilegio. Ita ſumitur ex capit. *Suggeſtum*, de Decimis, vbi Doctores omnes, & Alenſis, Sotus, Rebuffus, Couarruuias, & alij locis allegatis. Et ratio eſt clara, quia non eſt intentio concedentis, ita grauare Eccleſiam, vt ſæpe dicitur in eodem titulo de Decimis, aliàs conceſſio eſſet iniuſta. Interrogari verò ſolet, an in eo caſu amittatur priuilegium ipſo

Cap. *Suggeſtum.* *Alenſ.* *Soto.* *Rebuff.* *Couar.*

B iure, aut neceſſaria ſit declaratio, vel reuocatio ſuperioris. De quo puncto videri poteſt Panormitanus in dicto cap. *Suggeſtum*, & in cap. *Cum ad hoc*, de Clericis non reſident. num. 8. & in cap. *Quid per nouale*, circa finem de verbo, ſignificat. Et ibidem Ioannes Andr. & Felin. in capit. *Cum acceſſiſſent*, de Conſtitutionibus. Breuiter tamen videtur dicendum, ſi priuilegiato clarè, & euidenter conſtet de enormi læſione, eo ipſo amittere priuilegium in conſcientia, & iuſtitia. Ita Gloſſa in cap. *Reſcripta*. 25. quæſt. 2. ver. *Quod non lædat*. Panorm. & alij, & patet, quia iam illi conſtat de mente concedentis, & quia priuilegium ſemper habet intrinſecè incluſam illam conditionem, & ideò ſi à principio eam inueniſſet, fuiſſet nullum, ergo quàm primum impleta fuerit, ceſſat effectus priuilegij. Denique illa cõditio reſoluitur quaſi

Panor. *Ioan. Andr.* *Felin.* *Gloſſ.*

C in limitatione temporis, datur enim priuilegium, donec enormiter lædat, ergo dato termino ceſſat, ergo non poteſt priuilegiatus illo in conſcientia vti. Nihilominus tamen in eo caſu non poterit Eccleſia extetiùs cogere Religionem ad Decimas ſoluendas propria auctoritate, ſed per ſuperiorem legitimum, quia nullo iure hoc ei conceditur, tunc autem ſatis eſt, vt cauſa decidatur per quemlibet iudicem competentem.

2. Quando enormis læſio clara nõ eſt, quid agendum. *Panorm.*

Si verò læſionis enormitas clara non eſt, & neceſſarium eſt arbitrium, recurrendum eſt ad Pontificem tanquam ad priuilegij auctorem, quia eius eſt interpretari reſcriptum ſuum, vt bene Panormitanus, qui alia citat. Qui etiam addit in eo caſu non eſſe moderandum priuilegium, quia totum extin-

D ctum eſt. Quod verum credo, ſi res agatur per inferiorem iudicem, quia læſio eſt manifeſta, quia tunc ceſſauit ſimpliciter priuilegium, & inferior nec in totum, nec in partem poteſt illud reſtaurare. At ſi agatur coram Pontifice, etiamſi iudicet læſionem eſſe enormem, poteſt moderari priuilegium, & non omninò auferre, quia vel non fuit ipſo facto nullum, aut licet fuiſſet, ipſe poteſt illo modo illud innouare. Neque habet vim ratio Panormitani, ſcilicet, quia non eſt maior ratio, (inquit) quare magis in vna parte, quàm in alia conſiſtat. Sufficiens enim ratio eſt, quòd priuilegium moderatum poteſt eſſe iuſtum, & antea erat iniuſtum. Et fortaſſe propter hanc cauſam dicunt Iura, in caſu talis læſionis debere Reli-

E gionem, vel non vti priuilegio, vel compoſitionem cum alia parte facere, vt patet ex dicto capit. *Suggeſtum*. Quod maximè habet locum, quando enormitas læſionis non eſt manifeſta, vel ſi ſit occaſio litium, aut dilationum ſub ſpe obtinendi à Pontifice moderationem; tunc enim meliùs facient partes inter ſe componendo.

Cap. *Suggeſtum.*

3. 2. Modus amittendi priuilegij.

Secundò perditur hoc priuilegium per contrarium vſum ſoluendi Decimas, non obſtante priuilegio. Quod aliis priuilegiis commune eſt, & de hoc in ſpecie traditur in cap. *Si de terra*, & cap. *Accedentibus*, de

Cap. *Si de terra.* C. *Accedẽt.*

de Priuileg. In quibus duobus Iuribus eſt differentia notanda, quia in priori videtur poſtulari tempus triginta annorum; in poſteriori verò quadraginta, vt per contrauentionem hoc priuilegium amittatur; vnde videtur inter eos eſſe repugnantia. Aliunde autem videtur neutrum tẽpus eſſe neceſſarium, ſed vnico actu poſſe priuilegium amitti, quia per renunciationem amittitur, vt in eiſdem Iuribus ſignificatur; renunciatio autem vnico actu fieri poteſt, & ita multi putant priuilegium vnico actu cõtrario amitti ex cap. *Cum acceſſiſſent*, de Conſtitut. Sed quicquid ſit de aliis priuilegiis, quod alibi tractandum eſt, de hoc eſt certum non amitti, niſi tempore legitimo, & ſufficienti ad præſcriptionem. Vnde conſiderandum eſt, duobus modis poſſe intelligi amitti hoc priuilegium, vno modo directè renunciãdo illi per voluntariam ceſſionem, alio modo indirectè, & quaſi per conſecutionem, quando alius acquirit ius. Hoc ergo priuilegium non amittitur priori modo, ſed tantum poſteriori, ſiue hoc ſit, quia (vt multi volunt) in hoc priuilegio non habet locum expreſſa renunciatio, eo quod eſt in fauorem Eccleſiæ, & Religionis conceſſum; & conſequenter multò minùs admittitur tacita renunciatio, ſiue hoc ſit, quia licet tota Religio, cui datum eſt priuilegium, poſſit illi renunciare, non tamen priuata domus, perſona, aut prælatus; ſiue ſit, quia Iura ita ſtatuunt, vt videlicet non admittatur, nec præſumatur talis renunciatio, donec alia Eccleſia contra Religionem ſic priuilegiatam ius ſtabile acquirat, & hoc plane videtur ſtatui in dictis Iuribus. Vnde quia ad ius illud acquirendum requiritur præſcriptio plurium annorum, ideò tot anni neceſſarij ſunt, vt hoc modo priuilegium amittatur. Renunciatio ergo, de qua illa Iura loquuntur, non eſt ſola, ſed coniuncta præſcriptioni alterius partis, & in re non eſt aliud, quàm tacitus conſenſus in iure alteri dando contra ſuum priuilegium, qui tacitus cõſenſus nonniſi per plurium annorum curſum præſumitur, vel admittitur.

C. Cum acceſſiſſent.

4. Non ſemper idem annorum numerus requiſitus ad præſcribendũ contra Eccleſiam. Cap. *Illud.* *Gloſſ.* *Panor.*

Differentia autem, quæ in numero annorum in illis textibus reperitur, ad varia tempora pertinet, priùs enim ad præſcriptionem contra Eccleſiam triginta anni ſufficiebant, poſtea verò inductum eſt, vt quadraginta anni ſint neceſſarij, vt expreſsè dicitur in cap. *Illud*, de Præſcript. Et hoc ius nunc ſeruatur, & aliæ etiam conditiones ad præſcriptionem neceſſariæ ſeruãdæ hic ſunt. Et hæc eſt ſententia Gloſſæ, & Panorm. & communis in dicto cap. Ex qua obiter colligo, quod ſi priuilegium non ſoluendi Decimas, non Religioni, nec in fauorem Eccleſiæ, ſed priuatæ perſonæ fuiſſet conceſſum, poſſet breuiori tempore amitti, quatenus contra priuatam perſonam breuiori tempore præſcribitur, imò etiam poſſet per renunciationem expreſſam dimitti, quia illa renunciatio non eſſet contra, ſed in fauorem Eccleſiæ. Vnde conſequenter habere poſſet in eo locum tacita renunciatio per actus contrarios; quando autem, vel per quos actus præſumeretur conſummata talis renunciatio, ex materia de Priuilegiis petendum eſt, quia non habet hic ſpecialem doctrinam, ſed generalem.

5. 3. Modus amittendi priuilegiũ. *Alenſ.* *Angel.* *Sylueſt.* C. *Ex multiplici.*

Tertius modus perdendi priuilegium eſt ex conuentione, ſeu pactione partium. Hunc ponunt Alenſ. Angel. & Syluester, ſupra allegantes caput *Ex multiplici*, de Decimis. Sed aduertendum eſt, conuentionem partium poſſe antecedere priuilegium, vel ſubſequi. Quando antecedit ad priuilegium, & priuilegium eſt conuentioni partium contrarium, quia ſcilicet vna pars perit priuilegium, vt non ſeruet pactum, tunc priuilegium à principio eſt nullum, ſi in eo non fuit facta mentio prioris conuentionis, quia eſt ſubreptitium, & hic eſt caſus dicti capit. *Ex multiplici*, vnde tunc non reuocatur, nec perditur propriè priuilegiũ, ſed à principio eſt nullum. At verò quando conuentio ſubſequitur poſt priuilegium rite, & validè obtẽtum, tunc non videtur poſſe tolli per partium cõuentionem, ſi in fauorem Religionis cõceſſum eſt, quia tunc illa conuentio ex parte Religionis eſſet quædã expreſſa renunciatio, quæ fieri non poteſt, vt eſt probabile. Dicendum nihilominus eſt, tale pactum eſſe poſſe validũ, & legitimum, & tunc ſine dubio amitti, vel limitari priuilegium iuxta conditiones pacti. Probatur, quia talis conuentio non eſt per ſe mala; ſupponimus enim eſſe liberam ab omni labe ſimoniæ, neque etiã eſt vllum ius poſitiuum, quod talem conuentionem prohibeat, imò in multis caſibus ius illam conſulit, vt patet ex capit. *Suggeſtum*, capit. *Dilecti*. de Decimis, & alioqui poteſt eſſe conuentio rationabilis, & vtilis vtique parti, ergo per illam poterit tolli priuilegium. Neque illa dici poteſt abſoluta, & quaſi liberalis renunciatio, de qua obiectio procedit, ſed iuſta conuentio, quæ ſemper intelligitur eſſe congrua Religioni. Vnde quia talis conuentio non eſt contra commune ius ſoluendi Decimas, ſed potiùs ſecundùm illud, ideò non videtur neceſſaria confirmatio Papæ, vel alterius Prælati, præter illum, qui ordinariam poteſtatem habet ad ſimilia pacta cum debito modo, & ſolennitate facienda.

Cap. *Suggeſtum.* C. *Dilecti.*

6. 4 Modus amittendi hoc priuilegium.

Quartò addere poſſumus, hoc priuilegium amitti per alienationem prædiorum, quæ ab onere ſoluendi Decimas eximebantur virtute priuilegij; intelligo autem tunc amitti non ſimpliciter, ſed quoad ipſa prædia. Hoc aduerto ſolùm propter diſtinctionem priuilegij in perſonale, & reale ſuprà traditam. Vt nimirum intelligatur hoc priuilegium nunquam ita eſſe reale, vt cum rebus ipſis, ſeu prædiis tranſeat, ſi contingat illa vendi, aut alio modo à Religione alienari. Nam eo ipſo quod prædium deſinit eſſe ſub dominio Religionis, deſinit etiam eſſe exemptum ab onere Decimarum. Quia (vt dixi) fauor ille totus fit Religioni, & intuitu eius, non ad commodum alterius, cui tale priuilegium cõceſſum non eſt, nec etiam poteſt Religio cum re etiã exemptionem transferre, licet maximè vellet, tum quia nec ex ſe habet talem poteſtatem, nec eſt illi in priuilegio conceſſa, tum etiam, quia vel hoc titulo vẽderet rem cariùs, & ſic venderet priuilegium, quod eſſet & iniuſtum, & ſimoniacum, vel rem daret pro iuſto pretio, & priuilegium liberaliter: & hoc eſſet diſſipatio bonorum Religionis, & vſurpatio alienæ poteſtatis. Igitur eo ipſo quòd res deſinit eſſe ſub dominio Religionis, deſinit eſſe exempta, ſicut ſi ſeruo, vel famulo Religionis daretur priuilegium exemptionis à Decimis, verbi gratia, perſonalibus, ſi deſineret eſſe ſeruus, aut famulus, eo ipſo tale priuilegium amitteret. Verum eſt tamen, quòd ſi religio vnam rem immobilem pro alia cõmutaret, aut prædium vẽderet vt ex pecunia aliud emeret, tunc prædium ſubrogatum loco alterius, & trãſlatum in dominium Religionis, exemptum eſſet à Decimis iuxta tenorem priuilegij. Quod intelligo non ſolùm in his, qui modo gaudent his priuilegiis tam pro bonis acquiſitis, quàm pro acquirendis, nam tunc res eſt omninò certa, & per ſe nota, ſed etiam in his, qui poſt Concil. Later. ſub Innocentio III. non habent tale priuilegium pro terris acquirendis. Tum quia prædium ſubrogatum loco alterius non eſt ſimpliciter acquiſitum de nouo, ſed ſubrogatum loco alterius, & ita ſapit naturam, & conditionem eius, pro quo ſubrogatur. Tum etiam quia illa reuocatio fuit odioſa, & ideò reſtringenda ad acquiſitionem omni-

nō nouam. Tum denique quia tunc ſeruari videtur intentio Concilij, ſcilicet, vt opes Religionis non augeantur cum grauamine Eccleſiæ, cum autem ſit illa commutatio, non creſcunt opes per ſe loquendo, neque ampliùs Eccleſia grauatur moraliter, aut notabiliter, quod ſolum Concilium conſiderauit.

CAPVT XXI.

An ſecundùm commune ius Decimæ ſoluendæ ſint Eccleſiæ Parochiali.

1. QVoniam hoc Decimarum debitum non eſt immediatè ad Deum, ſed ad homines intuitu Dei, ideò poſtquam dictum eſt de perſonis, quæ Decimas debent, dicendum ſequitur de illis, quibus debentur, ſed quia perſonæ illæ ſemper habent reſpectum ad locum, ſeu Eccleſiam aliquam, cui inſeruiunt, ideò prius de locis, poſtea de perſonis, quibus Decimæ ſoluendæ ſunt, dicemus. In priori ergo puncto diſtinguendum eſt, quid iure communi debeatur, quid verò aliis titulis excipi poſſit, ac debeat. Et quoniam diuerſa eſt difficultas de Decimis prædialibus, de perſonalibus prius dicemus. Sítque generalis regula, Perſonales Decimas ex vi iuris communis deberi propriæ Parochiæ, in qua quis tenetur ex eodem iure, vel Miſſas debitis temporibus audire, vel ſacramenta recipere, &c. Ita D. Thomas dicta quæſt. 87. artic. 3. ad 2. & ibi omnes, Abulenſ. in cap. 23. Matth. quæſt. 196. Syluest. ver. *Decima*, num. 14. Canoniſtæ omnes in ſequentibus cap. Expreſsè enim hoc traditum eſt in cap. *Ad Apoſtolicæ* de Decimis, & cap. *Significauit* de Parochiis, & in cap. *Queſti*. c. *Statuimus*. c. *In ſacris*, 16. quæſt. 1. Et de eiſdem Decimis eſt maximè intelligendus textus in cap. *De Decimis*, ibidem. Ratio vero eſt, quia decimantur in ſuſtentationem eorum, qui ſpiritualia miniſtrant, ergo vnuſquiſque fidelis illi maximè tenetur eas ſoluere, qui tenetur ei ex officio ſpiritualia miniſtrare, ergo illi Eccleſiæ debet eas ſoluere, vbi ſacramenta recipit, nam Parochus illius Eccleſiæ eſt proprius Sacerdos, & miniſter eius.

Perſonales Decimas deberi propriæ Parochiæ. *D. Thom. Abulenſ. Syluest.* Cap. *Ad Apoſt.* Cap. *Significauit.* Ca *Queſti* Ca. *Statuimus.* C. *In ſacris.* Ratio concluſionis.

2. Declaratur præterea in hunc modum, quia Decimæ perſonales non ſunt onus reale, id eſt, rei extra perſonam, ſed merè perſonale, ergo maximè debetur ab ipſa perſona ratione miniſterij, ſeu officij, quod circa illā Eccleſia exercet, ergo illi Eccleſiæ debetur Decima perſonalis, in qua perſona ipſa hoc beneficium ſuſcipit. Et eadē ratio probat de Rectore eiuſdem Eccleſiæ, quòd ei debeantur tales Decimæ, quia ipſe Rector ſuo Parochiano inſeruit, vt à fortiori probat c. *Nouū* de Decimis in 2. p. illius. Vnde infertur, quod ſi perſona mutet domicilium in aliam Parochiam, licet habeat poſſeſſionem in alia, Decimas perſonales debet ſoluere, vbi habet domicilium, quia ibi ſuſcipit ſacramenta, &c. At verò ſi non mutet domicilium, licet extra ſuam Parochiam laboret, negotietur, aut lucretur, etiā per magnam anni partem, ſemper ſoluere debet Decimas perſonales illi Eccleſiæ, vbi habet domicilium, quia ibi per ſe recipit Diuina, licet ex accidenti contingat ratione abſentiæ, & peregrinationis, alibi ea recipere. Quod totum ex dicto cap. *Ad Apoſtolicæ* colligitur; & optimè confirmatur ex cap. 3. de ſepult. n. 6. Quod ſi cōtingat, vnam perſonam habere duo domicilia in diuerſis Parochiis, tunc ſi vnū ſit principale, aliud quaſi acceſſoriū, priori Eccleſiæ debentur Decimæ perſonales, ſi verò ſint æqualia domicilia, diuiduntur Decimæ, vt reſoluit Rebuffus ſupra q. 6. vbi alios ſimiles caſus ſufficienter proſequitur. Sed non oportet

Confirmatur aſſertio. *C. Nouum.* Vide Nauar. conſ. 2. de Decimis n. 3. Cap 3. *Rebuff.*

A immorari, quia hæ Decimæ perſonales ferè ſunt omninò ſublatæ per cōſuetudinem, ita vt nullibi ſoluantur. Vt notauit Panor. in cap. *Cum homines* de Decimis n. 5. in fine. Si alicubi tamen ſoluuntur, ſemper propriæ Eccleſiæ ſoluuntur, neque legi alicubi eſſe conſuetudinem, vt perſona ex propriis perſonalibus lucris Decimas ſoluat extra ſuam Parochiam.

Panorm.

De Decimis autem prædialibus eſt ſpecialis difficultas, quæ inde oritur, quod aliquando contingit, perſonam habitare in vna Parochia, vbi habet domicilium, in alia verò habere prædia, ex quibus percipit fructus. Quod interdum contingit in diuerſis Epiſcopatibus, interdum verò in diuerſis Parochiis eiuſdem Epiſcopatus. Nam ſicut Diœceſes, & Territoria Epiſcopatuum diuiſa olim fuerunt, per localia B ſpatia, quæ ſuis propriis terminis clauduntur: ita in vnaquaque Diœceſi diuiſa fuerunt Territoria Parochialia, (vt ſi dicam) quæ ſingulis Eccleſiis fuerunt commiſſa, quæ Eccleſiæ Parochiales vocantur, & vnicuique tali Eccleſiæ præficitur Sacerdos aliquis tanquam Rector, cui talis Eccleſiæ demandata eſt cura, omniúmque habitantium intra ambitum loci tali Eccleſiæ deſignatum, & totum illud ſpatium ſolet Parochia appellari, vt conſtat ex toto titulo de Parochiis, & Doctor. ibi in Rub. & ex cap. 1. 13. q. 1. vbi Turrecr. & alij, & ex Sylueſt. & aliis verb. *Parochia*. Facta ergo hac diuiſione optimè intelligitur, poſſe aliquem habere domicilium, (id eſt, ſuæ ſtabilis habitationis domum) in Territorio vnius Parochiæ, & poſſeſſiones, ac fructus in alia Parochia eiuſdem, vel alterius Epiſcopatus, & ita habere duas C Parochias, vnam perſonæ, quam perſonalem vocare poſſumus, aliam prædiorum, quæ prædialis nominetur. Cui ergo Parochiæ Decimas prædiales ſoluet? Videri enim poteſt, quòd eas debeat Eccleſiæ domicilij, quia ibi recipit ſacramenta, & omnia miniſteria, ratione quorum debet Decimas, vt latè argumentatur Gratianus in illa quæſt. 1. cauſæ 13. ferè per totam. Quam quæſtionem adeò difficilem indicauit Alexand. III. in cap. *Cum ſint* de Decimis, vt conſuetudinem conſulendam eſſe dixerit, nec aliter illam definierit.

3. Si domicilium in vna Parochia fuerit, & prædia in alia, cui Decimæ ſoluendæ. *Doctor.* Cap. 1. *Turrecr. Sylueſt.* *Gratia.* *Alexand. 3.*

Nihilominus dicendum eſt primo: Ordinario iure Decimas prædiales illi Eccleſiæ ſoluendas eſſe, in cuius Parochia ſunt prædia. Hæc eſt certa, & communis reſolutio D. Thomæ, Abulenſ. & alio- D rum Theologorum, Iuriſtarum, & Summiſtarum in locis citatis, & explicando Iura, ex quibus illa probatur, quæ multa ſunt. In primis cap. *Cum contingat*, cap. *Cum in tua* de Decimis. Idémque ſupponitur in cap. *Quoniam* eod. tit. & cap. vltim. in fine de Parochiis, & optimè in cap. vltim. de reſtit. ſpoliat. in 6. Ratio verò ſumenda eſt ex ipſamet Eccleſiæ inſtitutione, & Parochiarum diuiſione, per eam enim factum eſt, vt prædia omnia, ſeu terræ ſitæ in Territorio vniuſcuiuſque Parochialis Eccleſiæ illi applicarentur, vt illi ſoluerentur Decimæ ex omnibus illis terris, quibus ex vi eiuſdem communis iuris hoc onus reale impoſitum eſt. Hinc ergo fit, vt ſicut illæ terræ immutabiliter manent in illo territorio, ita E etiam ius illius Eccleſiæ Parochialis ad tales Decimas immutabile ſit ex vi iuris communis, quantuncunque perſona habens dominium talium terrarum mutet domicilium ſuum, ſeu Parochiam, quia in ſoluendo reali onere non conſideratur perſona, ſed res ipſa iuxta leg. *Imperatores*, ff. de Publican. & vectigal. Quod autē talis fuerit Eccleſiæ inſtitutio ex allegatis Iuribus colligitur. Item ex dicto c. 1. 13. q. 1. Vbi Dionyſius Papa ſic inquit: *Eccleſias ſingulas ſingulis Preſbyteris dedimus Parochias, & cœmeteria eis diuiſimus, & vnicuique ius propriū habere ſtatuimus, ita ut nullus*

4. Prædiales Decimæ ſoluendæ vbi ſunt prædia. *D. Thom. Abulenſ.* Cap. *Cum contingat.* C. *Quoniā.* Cap. Vlt. Leg. *Imperatores*. Cap. 1. *Dionyſ. Papa.*

nullus alterius Parochiæ terminos, aut ius inuadat, ſed ſit vnuſquiſque ſuis terminis contentus. Quibus verbis ſatis declarat ius illud fundatum eſſe in ipſo territorio, eique quaſi affixum,& hoc eſt eſſe onus reale. Quod *Conc. Mag.* optimè confirmat Concilium Magunt. in cap. *Si quis Laicus, vel Clericus*, 16. quæſt. 1. dicens: *Si quis Laicus, vel Clericus, vel vtriuſque ſexus perſona proprietatis ſuæ loca, vel res alicui dare delegauerit, Decimationum prouentum priori Eccleſiæ legitimè aſſignatum inde abſtrahere nullam habeat poteſtatem.* Et quicquid in cõtrarium tentatum fuerit, declaratur ibidem irritum, & inane, quia ſemper à poſſeſſore terræ poterit Decima *Gloſſ.* peti, quia res tranſit cum onere ſuo, vt ibi Gloſſa ad- *C. Eccleſia.* uertit; fuit ergo hoc onus impoſitum ipſis terris, *Cap. Quicunque.* ſeu proprietatibus. Et idem habetur ex cap. *Eccleſia*,& cap. *Quicunque* eadem cauſa,& quæſt.

5. Conuenientia huius rei. Fuitq; hæc inſtitutio magna ratione facta in hunc modum, vt iura Eccleſiarum, quoad fieri poſſet, firma,& immutabilia permanerẽt. Nam ſi prædiorum iura transferrentur cũ perſonis, infinita eſſet confuſio, cum perſonæ ipſæ quotidie mutentur, vel prædia in hoc Territorio exiſtentia vendantur, donentur, aut legentur hominibus in alia Diœceſi, vel Parochia degentibus, vnde fieret, vt proprietates Eccleſiarum eſſent permiſtæ, nam hodie ad hanc, cras ad illam Eccleſiam pertinerent. Quam rationem attigit *Alexand. 3.* Alexand. III. in dicto cap. *Cum ſint homines*, dicens: *Difficile nimis videtur, quod vna Eccleſia in Epiſcopatu alterius accipiat Decimas, cum ex hoc Epiſcopatuum fines confundi nõ immeritò viderentur.* Vbi licet de ſolis Epiſcopatibus loquatur, in quibus illud inconueniens maius eſt,& clariùs cernitur, tamen etiam habet lo- *Cap. Super eo.* cum in Parochiis, vt apertè ſupponitur in c. *Super eo*, *Cap. Licet.* de Parochiis,& in cap. *Licet*, 16. q. 3. Et iuuat c. *Quicunque*, *Cap. Quicunque.* ibid.& cap. 9. de Reform. Concilij Trident. ſeſſ. 14.& optimè in ſeſſ. 24. cap. 13. in fine.

6. Per hoc nulli Parochiæ fit iniuria. Nec verò per hãc inſtitutionem aliqua iniuria fit illi Eccleſiæ, quæ Sacramenta miniſtrat perſonis habentibus prædia in aliis Eccleſiis; tum quia ius Eccleſiarum æquale eſt per ſe loquendo,& per accidẽs eſt, quod huic Eccleſiæ hoc incommodum contingat, potuiſſet enim etiam alteri accidere, & poterit curſu temporis commutari. Tum etiam quia vnicuique Eccleſiæ ſemper manent integra ex vi communis iuris ſua prædia, quorum Decimæ viſæ ſunt ſufficere ad Clericorum ſuſtentationem. Quod ergo in aliqua creſcat numerus Parochianorũ ſine augmento prædialium Decimarum non eſt inconueniens. Tum quia iã ſupponitur ius naturale impletum per congruam ſuſtentationem, tum etiam quia ſæpe augetur ille numerus perſonarum ex pauperibus, qui nullibi habent prædia: quid ergo refert, quòd augeatur ex aliquibus habentibus ea in alio territorio? Tum denique quia ſemper hi Parochiani aliquid cõferunt, vel ex Decimis perſonalibus, vel ex oblationibus, & quotidianis contributionibus, quæ ſolent eſſe maiores, quando Parochiani diuites ſunt, Rebuffus q. 5. nu. 19. q 6 nu. 11. q. 14. n 39. etiamſi in aliis Eccleſiis prædia ſua poſſideant. Accedit tandem quod humanæ leges conſiderãt id, quod frequentiùs accidit, frequentiùs autem accidit, vt domini prædiorum Parochiani ſint illius Eccleſiæ, in cuius Territorio prædia exiſtunt, quod autem in hoc contingat mutatio, rarum eſt,& accidentarium, nec debet præiudicium afferre ipſi Eccleſiæ Parochiali, quia ipſa parata eſt de ſe adminiſtrare eis Sacramenta, ſi in ſuis fundis habitare voluerint.

7. Quid in ſimili caſu ſentiendum de Decimis Miſtis. Supereſt verò videndum, quid dicendum ſit in quæſtione ſimili de Decimis ex fructibus,& fœtibus pecorum, quas ſupra Miſtas appellari diximus. Eſt enim quædam differentia inter has,& præcedentes, quod res illæ, ſeu animalia, vnde producuntur, non

A ſunt immobilia, ſicut ſunt prædia, vnde fit, vt interdum intra propriam Parochiam domini ſui fructificent, interdum extra illam. Quando ergo intra illam habitant,& ibi producunt fructus ſuos, clarum eſt eorum Decimas Eccleſiæ Parochiali ipſiuſmet domini eſſe reddendas, quia tunc & perſona, & res fructiferæ ibi permanentem habitationem habent. Contingit autem vt hæc animalia, vt oues, verbi gratia, in hyeme in vno loco paſcantur, & maneant longè ab Eccleſia Parochiali, imò interdum etiam à Diœceſi, & Prouincia, in æſtate verò ad propriam habitationem reducantur. Tunc ergo difficultas eſt, an ſequantur conditionem perſonalium, vel prædialium Decimarum, & conſequenter an tales B Decimæ ſoluendæ ſint, vbi fructus percipiuntur, vel vbi dominus fructuum recipit Sacramenta. Et Ratio dubitandi. ratio dubij eſt primò, quia iura nihil in hoc caſu de *C. Ad apoſtolicæ.* his Decimis diſponunt, dictum enim caput *Ad Apoſtolicæ*, ſolùm diſtinguit de perſonalibus Decimis meſſium, ac fructuum arborum, de his verò Miſtis nihil dicit, nec in alio textu diſponitur, quem ego viderim. Nam caput, *Commiſſum*, quod adduci Cap. *Commiſſum.* ſolet, non agit de animalibus, ſed de paſcuis, quorum Decimæ, etiam prædiales ſunt, vt conſtat. Secundò quia hæ Decimæ ſunt miſtæ,& ideò non apparet, cuius extremi naturam ſequantur; nam perſonalibus multum aſſimilantur in hoc, quod ex hominum induſtria maximè pendêre videntur, prædia- C libus verò in hoc, quod immediatè non ex lucris actionum, ſed ex fructibus rerum poſſeſſarum ab homine proueniunt.

In hoc puncto communis reſolutio eſt, in eo caſu 8. Reſoluitur quæſtio. diuidendas eſſe Decimas, & pro rata temporis vnicuique Eccleſiæ partem fructuum eſſe reddendam, ita vt ſi per totum dimidium annum in alia Eccleſia oues habuerunt paſcua, illi dimidia pars Decimarum ſoluatur, alia verò dimidia detur propriæ Eccleſiæ ipſius perſonæ, ſi in ea per alium dimidium annum commorantur, & paſcuntur, quod ſi in alia tertia Eccleſia per aliquam notabilem partem anni, verbi gratia, quartam depaſtæ ſunt oues, illi etiam ſua pars proportionalis detur, & diminuatur alteri, D in qua temporis etiam diminutio facta eſt. Ratio eſt, quia hæ Decimæ ſimpliciter ſunt prædiales, & in Canonibus ſub illis comprehenduntur, vt in principio huius materiæ oſtendimus, & ideò illarum naturam, & legem ſequuntur. Et poteſt confirmari, quia Decimæ paſcuorum debentur Eccleſiæ prædiali argument. dicti capit. *Commiſſum*, ergo Cap. *Commiſſum.* quando hæc pecora aluntur ex prædiis Parochiæ alicuius, illi debentur Decimæ ex fructibus pecorum pro rata temporis. Ita tenet Gloſſa in dicto *Gloſſ.* cap. *Ad Apoſtolicæ*, quam ibi Doctores ſequuntur, & D. Thom. 2. 2. quæſt. 87. artic. 3. ad 2. Et ibidem *D. Thom.* Soto, & alij. Alenſ. 3. part. quæſt. 51. Membr. 4. *Soto.* *Alenſ.* artic. 4. in fine, Rebuffus dicta quæſt. 6. num. 25. & *Rebuff.* ſequentibus. Hæcque ſententia in praxi ſequẽda eſt, niſi conſuetudo aliud expoſcat, vt mox dicemus. E Minus tamen certa eſt, quàm altera de Decimis prædialibus, quia non eſt omninò certum, has Miſtas regulandas eſſe per Iura prædialium. Vnde alij dicunt, quando dominus ouium domicilium habet in Eccleſia, in qua oues nunquam paſcuntur, ſed in alia vel aliis, vnam partem fructuum dandam eſſe Eccleſiæ domicilij, alias verò partes Eccleſiæ, vel Eccleſiis, vbi ſunt paſcua, quia vt perſonalis eſt hæc Decima, ſequitur perſonam, vt prædialis prædia. Ita indicat Nauarr. Conſil. 1. de Decimis, num. Nauarri opinio. 10. Quia tamen verius eſt has Decimas ſimpliciter cenſeri prædiales, ideò communis opinio probabilior eſt.

9. Aliqua notatu digna.

Nonnulla verò occurrunt aduertenda. Primum A in his mutationibus gregum ab vno loco in alium ſtantem, ſolere multum temporis in itinere cõſumi, quod tamen non cõſideratur, ſed ſolùm illi termini, in quibus habitatio, & quaſi domicilium per plures menſes figitur. Tum quia paſcua itineris reſpectu ſingularium Parochiarum in itinere occurrentium ſunt parui momenti, & moraliter fieri non poteſt, vt inter omnes diuidantur Decimæ cum proportione, vt notat Nauar. ſupra, num. 3. Tum etiam quia perſonæ peregrinantes non tenentur ſoluere aliquam perſonalem Decimam in Parochiis, per quas tranſeunt, licet ibi Sacramenta percipient, ſed ſolùm vbi domicilium habent, vel ſi nullibi habeant omninò fixum, vbi diutiùs permanent, & quaſi domicilium ponunt. Et item vlteriùs conſiderandum in ipſamet B prouincia, vbi oues, verbi gratia, paſcuntur per totam hyemem, vel æſtatem ſæpe non permanere in eadem Parochia per totum tempus veris, ſed per varias diſcurrere, vnum menſem in vna, alium in alia tentoria figendo, & interdum etiam in diuerſis Epiſcopatibus. Et tunc difficile erit, diſtributionem Decimarum facere, ideóque iudicio prudentis exiſtimo relinquendum, vel conſuetudini, vt infrà dicam.

Nauar.

10. Quando greges in vna Parochia paſcũtur, & in alia accubant, cui Decimæ debeantur. *D. Thom. Alenſ. Soto.* Aliorum probabilis opinio. *Gloſſ. Henric. Bohic. Rebuff. Leg. Si plures.*

Præterea conſiderandum etiam eſt, interdum ſolere contingere, vt greges armentorum paſcantur in prædiis vnius Parochiæ, accubent verò in alia Parochia, in qua habent quaſi domicilium, ſeu habitationem. Et tunc D. Thomas cum Alenſe, quos Soto ſequitur, dixit magis deberi Decimam Eccleſiæ prædiali, quia fructus gregis ex agris proueniũt. At verò citata Gloſſ. quam ibi ſequitur Henric. Bohic. & Re- C buffus ſuprà, putant tunc etiam eſſe diuidẽdas Decimas. Et videtur hoc probabile, quia hæ Decimæ, vt dictum eſt, prædiales ſunt, id ergo, quod hic tãquam prædiũ reputatur, ſunt ipſa animalia, ergo ſicut Decima prædij debetur, vbi eſt prædiũ, ita hæ Decimæ vbi ſunt animalia. Dicuntur autem propriè eſſe non minus vbi degunt, & iacent, quàm vbi paſcuntur. Et induci poteſt, quod I.C. ait in l. *Si plures*. ff. Arborum furtim cæſarum, in vltimis verbis, *Si radicibus vicini arbor aletur, tamen eius eſt, in cuius fundo origo eius fuerit.* Ita enim per quandam accommodationem, vbi oues iacent, & dormiunt, ibi quodammodo radices figunt, ibique nutriuntur, & ab inclementiis cœli proteguntur, ergo ea ratione dicentur ſaltem ex parte illius territorij eſſe, & ea ratione pertinere ad ius il- D lius Eccleſiæ quoad partem Decimarum, licet altera debeatur Eccleſiæ prædiali propter rationem D. Thom.

Nauar.

Denique interdum poteſt contingere, vt oues neque paſcantur, neque habitent per vllam partem anni in Eccleſia Parochiali ſui Domini, ſed in aliis, & tunc nulla pars Decimarum videtur deberi tali Eccleſiæ Parochiali, ſed diuidendas eſſe cum proportione inter alias Eccleſias, in quarum Parochiis vel paſcuntur, vel iacent. Nauarr. autem vult, ſemper eſſe ſoluendam ſaltem partem quartam Eccleſiæ Parochiali, quia putat has Decimas reputandas eſſe perſonales aliqua ex parte. Sed illud prius videtur verius, præſertim quia nulla ratio illius quotæ, ſeu E quartæ partis reddi poteſt, magis quàm ſextæ, vel octauæ, quia nec ex debito perſonæ, nec ex quantitate temporis reddi poteſt. Igitur ſequenda eſt regula prædialium Decimarum, & applicanda cum proportione ad tempus paſcuæ, vel habitationum ouium, ſemper tamen eſt conſulenda conſuetudo, vt generaliter nunc exponemus.

* * *

CAPVT XXII.

De conſuetudine ſoluendi Decimas in aliena Parochia.

SVpponendum in primis eſt, contra ſupradictum ius conſuetudine introduci, ac præſcribi poſſe, vt Decimæ prædiales non in Eccleſia, vbi eſt prædium, ſed in alia Parochiali perſoluantur. Hæc eſt ſententia D. Thom. & omnium, quos ſupra retuli, & certa ex reſponſis Pontificum in cap. *Ad Apoſtolicæ*, & cap. *Cum ſint homines*, de Decimis, & colligitur ex cap. *Ad aures*, de Præſcr. & cap. 1. de Præſcr. in 6. Et ratio eſt, quia conſuetudo habet vim derogandi ordinario iuri poſitiuo. Item quia inducit præſcriptionem, per quam etiam iura, & dominia mutari ſolent, ita diſponente ipſomet iure vt dominia, & iura rerum certa permaneant, vt in materia de præſcriptionibus latiùs tractatur. 1.

1. Conſuetudine poteſt introduci contrariũ. *D. Thom.* Cap. *Ad Apoſt.* Cap. *Cum ſint.* C. *Ad aures.*

Difficultas verò eſt in explicando, quantum temporis neceſſarium ſit vt conſuetudo tribuat hoc ius. Multorum enim reſolutio eſt, decennium ſufficere, tradit Panorm. in dicto cap. *Cum ſint homines*, in fin. Quem ſequitur Couar. dicto c. 17. num. 8. §. *Quarto*, Gutier. dicto cap. 21. nu. 58. Fundamentum eorum eſt, quia in conſuetudinibus, quæ non ſunt contra ius, ſed præter ius, ſufficit diuturnum tempus, quod decennium eſſe cenſetur ad ius præſcriptionis acquirendum, iuxta doctrinam communiter receptam ex Gloſſa in cap. vlt. de conſuetud. in 6. ſed hæc conſuetudo non eſt contra ius, ſed præter ius, vel potiùs eſt ipſius iuris interpretatio, quia nullum eſt ius, quod abſolutè prohibeat prædiales Decimas ſolui Eccleſiæ Parochiali domini prædij, ſed potiùs ipſum ius dicit, obſcuram eſſe controuerſiam inter vtranque Eccleſiam Parochialem, & prædialem, quando ſunt diſtinctæ, & ideò conſuetudinem eſſe ſeruandam, ergo. Poteſt etiam ad hoc ponderari dictum cap. *Ad Apoſtolicæ*, ibi, *Tu eligas in hoc, quod per conſuetudinem diu obtentam, ibidem noueris obſeruatum.* Nam conſuetudo tunc dicitur *diu* duraſſe, quando per decennium durauit, iuxta Gloſſ. in l. *De quibus*, Ver. *Inueterata* ff. de legib. & quæ allegant tam illi, quam Panor. ſuprà, ergo. 2.

2. Quantum tempus requiratur ad hoc ius. *Panor. Couar. Gutier. Gloſſ.* C. *Ad apoſtolicæ.* *Gloſſ.*

Contra hanc verò ſententiam obiici poteſt, quia hæc conſuetudo potiùs eſt contra ius, ergo vt per eam inducatur præſcriptio, neceſſarium eſt tempus quadraginta annorum, iuxta ſententiam dictorum Auctorum; quæ ſatis communis eſt cum Gloſſ. in c. fin. de conſuet. Antecedẽs expreſsè aſſeritur à Gloſ. in dicto cap. *Cum ſint homines*, Ver. *Ad conſuetudinem*, ibi, *Per quam iuri communi præiudicatur.* Et in cap. *Ad Apoſtolicæ*, Ver. *Conſuetudo.* dum ait, *ius commune in promptu eſſe, quod illi Eccleſiæ debent dari hæ Decimæ, in cuius territorio ſunt prædia*, & certè omnia quæ pro aſſertione adduximus, videntur hoc conuincere. Nam in dicto cap. *Cum contingat*, *perceptionem Decimarum ad Parochiales Eccleſias de iure contingere*, & erat ſermo apertè de prædialibus, & de Parochia, vbi prædia ſunt, nam inde concluditur, Decimas noualium eodem communi iure ad illam Eccleſiam pertinere, in cuius territorio noualia fuerint. Idem probat cap. *Cum in tua*, ibi, *Ad quas de iure communi ſpectat perceptio Decimarum.* 3.

3. Præcedens opinio impugnatur. *Gloſſ.* Cap. *Cum in tua.*

Dicetur fortaſſe, hæc, & ſimilia iura ordinare quidem, vt prædiales Decimæ dentur Eccleſiæ territorij, non tamen prohibere, quin alteri Parochiali dari poſſint. Nam potiùs dictum cap. *Cum ſint homines*, & cap. *Ad Apoſtolicæ*, de Eccleſia Parochiali generatim loquuntur, poſſuntq; intelligi vel de Parochiali perſonę, vel de Parochiali prædij. Alia verò Iura intelligi 4.

poterunt

poterunt indefinitè, ſeu abſque præiudicio alterius Eccleſiæ; vt ſcilicet tales Decimæ dandæ ſint Eccleſiæ talis prædij, niſi alia habeat maius ius, vt apertè additur in cap. *Cum contingat.* Contra hoc verò inſtatur primò, quia ius non ſolùm diſponit affirmatiuè (vt ſic dicam) quod Eccleſiæ prædiali dantur Decimæ, ſed etiam priuatiuè, quia expreſsè prohibet, ne tales poſſeſſiones ita poſſint alteri Eccleſiæ applicari, vt altera priuetur Decimis ſuis, vt patet ex cap. *Siquis Laicus, vel Clericus,* 16. q. 1. & expreſſiùs ex ſeq. *Eccleſia antiquitus conſtitutæ, nec Decimis nec vlla poſſeſſione priuentur, ita vt nouis oratoriis tribuatur.* Quod plane intelligitur de Capellis etiam intra eandẽ Parochiã erectis, ergo à fortiori tribui prohibet extraneis Eccleſiis. Et idẽ habetur in cap. *Quicunque.* ibid. Item in c. 1. 13. q. 1. ita diuiduntur iura Parochialiũ Eccleſiarum per Territoria, *Vt nullus* (dicitur ibi) *alterius Parochiæ terminos, aut ius inuadat,* ſcilicet, nullus Preſbyter Parochialis, ergo recipere Decimas ex terminis alterius Parochiæ, planè eſt contra hoc commune ius. Tandem in cap. vlt. de Reſtitut. Spoli. in 6. dicitur, Præſumi, eos Decimas iniuſtè occupare, qui eas exigunt ex prædiis in aliena Parochia conſtitutis, hæc autem præſumptio in hoc fundatur, quod illa exactio eſt contra ius commune, vnde conſequenter ſubiungitur. *Sitque manifeſtum (niſi aliud oſtẽdatur) eas de iure communi ad eandem Eccleſiam pertinere,* quo modo dici poterat clariùs contrarium hoc eſſe contra commune ius? Deinde non refert limitatio illa, niſi conſuetudo, &c. nam eodem modo non ſoluere Decimas eſt contra ius commune cum illa limitatione, vt ſupra dictum eſt, & nihilominus illud ſimpliciter eſt contra ius commune.

Cap. Cum contingat. — *Cap. Siquis Laicus.* — *Cap. Quicunque.* — Cap. 1. — Cap. Vlt.

5. Alia reſpõſio.

Aliter verò reſponderi poteſt, aliud eſſe conſiderare ius introductum ab Eccleſia poſt diuiſionem Parochiarum: aliud, primæuum ius ipſarum Decimarum ſecundùm ſe, quod maximè connaturale inſtitutione Decimarũ dici poteſt: Nam loquendo de priori iure, negari non poteſt, quin hæc conſuetudo contraria ſit iuri communi, vt videntur conuincere, quæ adduximus. At verò conſiderando primæuum ius, conſuetudo illa non eſt iuri contraria, ſed potius, per illam redditur ad ius proprium, & quaſi intrinſecum ipſis Decimis. Quia iuxta illam conſuetudinem ſoluuntur propriis miniſtris Sacramentorum, propter quos illæ primum inſtitutæ ſunt, & præçeptæ, & ideò talis conſuetudo non dicitur ſimpliciter contra ius, ac ſubinde ad illam ſufficit decem annorum tempus.

6. *Cap Accedentibus.*

Contra hoc verò obiicio ex cap. *Accedentibus,* de Priuil. ibi enim poſtulatur tempus 40. annorum, vt vna regularis Eccleſia contra aliã præſcribat in perceptione Decimarum à Religioſis priuilegiatis, qui tanto tempore ſuo priuilegio vſi non fuerũt, vt ſupra expendimus, quia talis conſuetudo cenſetur eſſe cõtra ius Eccleſiæ, & neceſſarium erit tempus 40. annorum, vt Eccleſia Parochialis, ſeu Perſonalis (vt ſic dicam) contra Eccleſiam prædialem præſcribat. Probatur conſequentia, quia vel per Eccleſiaſticum ius intelligimus ius facti (vt ſic me explicem) id eſt, facultatem illam, quam vnaquæque Eccleſia habet ad recipiendas, & exigendas, vel retinendas Decimas virtute alicuius confeſſionis, priuilegij, aut conſuetudinis, ita vt idem ſit dicere cõtra ius Eccleſiæ, quod contra dominium, vel quaſi dominium Eccleſiaſticum: & ſic non minus, imò quodammodo magis eſt dominium Eccleſiaſticum, quod habet vnaquæque Eccleſia Parochialis ad Decimas prædiales ſui Territorij, quam quod habet monaſterium priuilegiatum ad retinendas Decimas ſuarum terrarum, aut Eccleſiarum ſibi vnitarum, quia vtrumque ius eſt

A legitimum, & vera facultas moralis dominio æquiualens, & prius eſt ex iure communi, poſterius ex priuilegio, ergo quoad hoc procedit æquiparatio. Nam ſi ad præſcribendum contra ius illud ex priuilegio conueniens tempus 40. annorum neceſſarium eſt, multo magis ad præſcribendum contra illud ius competens iuri communi, quod non minus Eccleſiaſticum eſt. Vel per Eccleſiaſticum ius intelligimus legale per Eccleſiam introductum quod nil differt à præcepto Eccleſiaſtico, & ſic propriùs eſt conſuetudo contra ius Eccleſiaſticum in noſtro caſu, quàm in caſu cap. *Accedentibus,* nam caſus hic eſt proximè contra ordinariam legem, & vniuerſale præceptum Eccleſiæ, & in rigore opinio, quam dicti Auctores ſupponunt, ſcilicet, neceſſarium eſſe tempus 40. annorum B ad derogandum communi iuri Eccleſiaſtico, magis procedit in noſtro caſu, quam in alio, vbi agitur contra priuilegium, quod minus propriè vocatur ius in hoc ſenſu. Et quamuis verum ſit, incertam eſſe illam opinionem de neceſſitate temporis 40. annorum, vt conſuetudo præualeat contra legem Eccleſiæ, & fortaſſe oppoſita ſit probabilior, tamen re vera in præſenti conſuetudo magis eſt contra ius facti, quam legis, & ſolum in vi præſcriptionis confert, aut tollit ius Eccleſiæ, de qua certum eſt, poſtulare tempus 40. annorum, vt ſupra dictum eſt, & conſtat ex cap. *Auditis,* de Præſcr. & ex cap. 3. de conſuet. in 6. C. *Auditis.*

7. Probabilius eſt tempus 40. annorũ neceſſariũ eſſe ad hãc præſcriptionem.

Quapropter mihi probabilius videtur neceſſariũ eſſe tempus 40. annorum, vt hæc conſuetudo conferat C Eccleſiæ Parochiali vnius perſonæ ius ad Decimas prædiorum exiſtentium in alia Parochia, quia oportet, vt ſit præſcriptio contra Eccleſiam, quæ minori tempore non fit, quod etiam ſi conſideretur, vt eſt contra legem Eccleſiæ, falſum eſt per illam conſuetudinem rediri ad aliquod antiquius ius, nunquam enim fuit in Eccleſia lex contraria, ſed ſolum aliquando non fuit in Eccleſia materia huius legis. Quando enim in ſingulis Diœceſibus non erant diuiſæ Parochiæ, non poterat circa terminos, vel prædia earum propria lex conſtitui, tamen eo modo, quo poterat, eadem lex vigebat. Quia tunc vnuſquiſque Epiſcopatus totus erat veluti vna Parochia, & ideò interdum ita appellatur, vt patet ex Can. 14. Apoſtolic. & c. *Ad Apoſtolicæ* de Decim. & in capite, *Apoſtolicæ,* D de Donation. Et inter Diœceſes ipſas eadem lex ſemper fuit ſeruata, vt ex allegatis iuribus conſtat. Denique in cap. *Ad aures,* de Præſcrip. apertè ſupponi videtur, quadragennalem præſcriptionem in hoc caſu eſſe neceſſariam, & in cap. 1. de Præſcrip. in 6. ad ſimiles præſcriptiones inter diuerſas Diœceſes, idem tempus cum titulo poſtulatur, vel tempus immemoriale ſine titulo.

Can 14. — Cap. *Ad Apoſtolica* — Cap. *Apoſtolica.* — Ca. *Ad aures.* — Cap. 1.

8. Quare non video, quomodo ſententia Abbatis poſſit defendi niſi in eo caſu, in quo dubium eſſet de ipſomet prædio, ad quam illarum Eccleſiarum pertineret, tunc enim ipſummet ius commune eſſet dubium pro vtraque Eccleſia, & ibi poſſet decennalis præſcriptio deſeruire. Et in eo caſu videntur apertè E loqui Couar. & Gutier. Nam Couar. paulo ſuperius num. 7. nobiſcum ſentit in caſu proprio, quem tractamus. Fundamentum verò contrariæ ſententiæ expeditum iam eſt. Ponderatio autem illius particulæ *Diu* in dicto cap. *Ad Apoſtolicæ,* parui momenti eſt: eadem enim vox habetur in dicto cap. *Accedentibus,* & non ſignificat tempus decem annorum, nec aliquod tempus certum. Illa ergo vox ſolum ponitur ad declarandum, illam conſuetudinem non debere eſſe minorem decem annorum, non verò, vt tempus decem annorum ſemper ad illam ſufficiat, interdum enim decem, interdum viginti, aliquando plu-

Couar Gutier. — Occurritur contrariæ ſententiæ fundamento.

res anni requiruntur iuxta diuerſas materias,& perſonas.Ex illa ergo particula ſolùm colligitur,ex vi illius textus eſſe neceſſariã conſuetudinem longi temporis, quantum verò tempus neceſſarium ſit in illo ordine,ibi non declaratur, ſed ex aliis Iuribus colligitur eſſe quadraginta annorum,vt oſtenſum eſt. A

9. Cõſuetudo hæc nõ extenditur ad noualia antea nõ poſſeſſa.

Addendum verò eſt circa hanc conſuetudinem, illam non extendi ad noualia antea nullo modo poſſeſſa.Itaque licet vna Parochia conſueuerit per longiſſimum tẽpus exigere Decimas à prædiis, quæ coli conſueuerunt in alia Parochia:& in hac nunc denuò excolentur,& ſeminẽtur,vel plantentur agri inculti, non extenditur ad illos ius prioris Eccleſiæ,nec poterit ex illis noualibus Decimas exigere.Hæc ſẽtentia communis eſt,& in hoc ſenſu dici ſolet,præſcriptionem nõ extendi ad furem,& ita tenet Rebuffus dicta quæſt.14.à num.9.vbi doctè,& latè per varios caſus hanc materiam explicat. Item Couar. dicto cap.17.num.13.Gutier.dicto cap.21.num.78.& ſequentibus. Et probatur bene ex cap. *Cum contingat*, de Decim. vbi Gloſſa,ver. *Noualium*, & omnes notant. Item ex cap.*Tua*,§.*nec*,eod.vbi additur, *in talibus non eſſe extendendam licentiam, ſed potius reſtringendam.* Ratio etiã eſt clara, quia præſcriptio ſupponit poſſeſſionem,& per vſum,& conſuetudinem acquiritur,ſed in eo caſu Eccleſia,quæ præſcripſit prædiales Decimas, non poſſedit vnquam terras ſilueſtres, & incultas, nec vſum habuit aliquid ab eis percipiendi, ergo non potuit præſcribere Decimam, quæ poſtea de nouo debetur ex nouis fructibus. Confirmatur, quia præſcriptio in aliena Parochia non extenditur ab vno prædio ad aliud,ſed poteſt eſſe circa vnum prædium: & non circa aliud,etiam ex prædiis cultis,vt planè ſupponitur in cap.*Cum in tua*, de Decimis. Ex illa ratione, quod non plus præſcribitur, quàm poſſideatur, & vſu capiatur, ergo à fortiori idem erit de prædiis incultis, illa ergo noualia non ſunt præſcripta, ideóque Iure communi debentur illi Eccleſiæ,in cuius Territorio ſunt,iuxta cap.*Quoniam*,de Decim.& dictum cap.*Cum contingat*. B

Rebuff. Couar. Gutier. — *Cap. Cum contingat. Gloſſ. Cap.Tua.* — *Cap. Cum in tua.* — *Cap. Quoniam. Cap. Cum contingat.*

10. Quid faciendum ſi agri inculti antea poſſidebantur.

Et propterea addidi, hanc præſcriptionem non extendi ad noualia, *Antea nullo modo poſſeſſa.* Nam ſi agri inculti antea poſſidebantur, & ex herba, vel lignis vel paſtu illorum aliquæ Decimæ accipiebantur,tunc licet poſtea de nouo excolantur,& creſcant Decimæ,ad omnes illas extenditur præſctiptio,quia nec poſſeſſio,nec vſus deeſt,& aliæ conditiones ſupponuntur,& videtur caſus expreſſus in cap. *Dudum*, de Priuil.Iuuat cap.2.§.1. de Decimis in 6. Nec varietas in fructibus,ſeu Decimis obſtat, quia præſcriptio per ſe primò eſt realis circa terram ipſam, ſeu fundum, & ideò quicquid fructificet, præſcribenti fructificat quoad Decimam. Sicut ſi in eodem prædio culto ab antiquo in ſeminatione graui, & ita præſcripto,poſtea plantetur vinea,etiam extenditur præſcriptio ad Decimam vini,quia illa varietas accidentalis eſt,& per ſe attenditur præſcriptio terræ,vt à paritate rationis probatur apertè ex cap. *Cõmiſſum*, de Decimis,ibi.*Et ſicut de paſcuis olim Decimæ perſoluebantur,ita nunc de eiſdem ad frugum fertilitatem trãſlatis Decimas volumus abſque diminutione perſolui:* vt ibi notat Gloſſa ver. *Paſcuis*, & latiùs Auctores citati proſequuntur, & Couar.etiam in Practic.c.37.nu.5. & idem cenſent dicti Auctores eſſe, quando præſcriptio cadit in fundum,qui ſimpliciter cenſetur vnus, quia certis terminis clauditur, & tanquam vnus, & indiuiſibilis poſſidetur, tunc enim licet antea non coleretur in omnibus partibus ſuis, & in aliquibus earum poſtea fiant noualia, ad illa extenditur præſcriptio,quia totus ſimpliciter cenſetur poſſeſſus,licet per partes, vt latè Rebuffus ſupra à num.20. & Gutier. à num.101.

C. Dudum. Cap.2. — *Cap. Commiſſum.* — *Gloſſ. Couar.* — *Rebuff.* — *Gutier.*

11. Decimæ Miſtæ eodem modo procedunt, quo prędiales quoad conſuetudinem.

Tandem addo, hæc, quæ de conſuetudine circa prædiales Decimas dicta ſunt, cum proportione habere locum in Miſtis,quia illæ etiam inter prædiales computantur,& in omnibus,quoad fieri poteſt,illas imitantur. Imò quia in his non eſt tam expreſſum ius,ideò fere omnes Auctores docent,in eis ſeruandam eſſe receptam conſuetudinem, eſtque aliunde maior neceſſitas,quia res illæ,vnde percipiuntur hi fructus, non habent ita firmam ſedem, & radicem, ſicut prædia,& arbores,& ideò facilè poteſt prædialis Eccleſia (vt ſic dicam) mutari, aut multiplicari: ex quo oriuntur varij caſus, qui non poſſunt meliùs, quàm conſuetudine terminari, vt ex ſupra dictis conſtare poteſt. Quapropter in his Decimis Miſtis, & in caſibus dubiis ſupra tractatis circa diuiſionem talium Decimarum admitti facilè poteſt, ſufficere conſuetudinem decem annorum ad præſcribendum, & acquirendum ius, quia non eſt tam clarè contra ius commune, & ita non eſt certum, talem conſuetudinem eſſe contra alienam Eccleſiam, quia nulla eſt, quæ ex vi iuris communis habeat certum ius in caſibus prædictis.

CAPVT XXIII.

De priuilegio,vt extra propriam Parochiam Decimæ ſoluantur.

C EX dictis in ſuperioribus hanc generalem aſſertionem ſtatuere poſſumus. Priuilegio concedi poſſe, vt prædiales Decimæ non ſoluantur Eccleſiæ Parochiali illius Territorij, in quo ſunt prædia, ſed vel alicui Eccleſiæ alterius Territorij,vel alteri non Parochiali,in eodem Territorio exiſtenti.Concluſio eſt certa apud omnes & ex ſuprà dictis ſatis nota. Nam oſtenſum eſt ſupremam poteſtatem diſpenſandi Decimas,omnéſque Eccleſiaſticos reditus eſſe in ſummo Pontifice,ac ſubinde poſſe priuilegia concedere ad retinendas, ſeu non ſoluendas Decimas, eadem ergo ratione poteſt priuilegia cõcedere vni loco ſacro,vt Decimas accipiat,licet de iure communi ei non debebantur. Dices, non poſſe hoc fieri, quin alter locus, cui iure debebantur, illis priuetur, hoc autem contra iuſtitiam videri. Reſpondetur,ſemper ſupponendum eſſe, Eccleſiam illam, ad quam iure ordinario,vel etiam conſuetudine Decimæ illæ pertinebant, non priuari occaſione talis priuilegij congrua ſuſtẽtatione miniſtrorum, & omnium onerum ſuorum, alias argumentum concludi, priuilegium fore iniuſtum,& contra naturale ius,& quoad illam partem non valere. At verò quando Eccleſiæ relinquuntur ſufficientes reditus,non eſt cõtra iuſtitiam, partem Decimarum applicare alteri, vt ſupra oſtenſum eſt,quia illa ſolum eſt diſpenſatio in iure humano,& quia talis Eccleſia non habet abſolutum dominium talium Decimarum, ſed pendens à iuſta Pontificis diſpenſatione. 1. D

Obiectioni occurritur.

Duas autem partes in aſſertione diſtinximus:Vna eſt de applicatione Decimarum ad Eccleſias alterius Territorij,ſiue Parochiales,ſiue non Parochiales: Altera eſt ad Eccleſias eiuſdem Parochiæ nõ Parochiales,nec curam animarum habentes. Prior diſpenſatio difficilior eſt quàm poſterior, quia in priori Decimæ vnius Eccleſiæ diſtrahuntur ad aliam in qua fideles,qui Decimas illas ſoluunt, nullam ſpirituale vtilitatem, vel miniſterium accipiunt, in poſteriori autem,cum Eccleſia,cui applicãtur Decimæ,maneat intra eandem Parochiam, ſemper poſſunt illius Parochiani diuinis officiis, quæ in illa fiunt, intereſſe, & aliquem ſpiritualem vſum illius habere, ideóque hoc poſterius minus exorbitat à communi iure,& ab ſcopo, E

2. Duæ partes aſſertionis explicãtur.

ſcopo,& fine,propter quem Decimæ à fidelibus ſol-A uuntur, hac ergo ratione difficilior eſt prior diſpenſatio: vnde in illo genere diſpenſationis quò fuerit minor elongatio,ſeu ſeparatio Eccleſiarum, eò faciliùs poterit priuilegium, ſeu diſpenſatio iuſtificari, vt ſi pars Decimarum vnius Parochiæ applicetur Eccleſiæ alterius Parochiæ intra eandem ciuitatem,ſeu populum,minus habet incommodi,quam ſi in diuerſis populis fiat,& quando fit applicatio ad Eccleſiam alterius populi intra eandem Diœceſim, minor eſt diſpenſatio, quàm ſi fiat ad Eccleſiam alterius Diœceſis,quia in Iure difficile valde iudicatur,quod fructus vnius Diœceſic in aliam transferantur, vt patet ex cap. *Cum ſint*,de Decimis.

Cap. *Cum ſint.*

3. Vniones perpetuæ beneficiorū difficiles. *Conc.Trid.*

Et hinc in Iure vniones perpetuæ beneficiorum difficiles ſunt, & odioſæ, quia per illas Decimæ ad B vnam Eccleſiam pertinentes alteri applicantur,vt ſatis ſignificauit Concilium Tridentinum ſeſſ.7. ca.6. de Refor. Maximè verò illæ,quæ inter Eccleſias diſtinctarum Diœceſum fiunt ex eodem Concilio,ſeſſion.14.cap.9.Nihilominus licet hæc applicatio Decimarum ad Eccleſiam alterius Diœceſis, ſit difficilis, & ideò non debeat, niſi rarò, & magna ex cauſa fieri,tamen non eſt impoſſibilis, vt notauit Gloſſa in dicto capit. *Cum ſint*,quia quod conſuetudine introduci poteſt, etiam poteſt per priuilegium Pontificis concedi, quia maior eſt poteſtas Pontificis, quàm conſuetudinis: oſtenſum autem eſt, id poſſe conſuetudine introduci,ergo. Item hæc diſpenſatio ſæpe neceſſaria eſt ad bonum Eccleſiæ, eiuſque poteſtas Pontifici commiſſa eſt,vt ſupra oſtendimus. C Vnde non refert, quod fortaſſe Eccleſia, cui applicantur Decimæ aliquorum fidelium, illis immediatè non ſeruiat, nec ſpiritualia miniſtret, tum quia omnes ſumus vnum corpus in Chriſto, & membra debent ſe inuicem iuuare,quando indigent,tum etiam quia Pontifex ipſe poteſt à quibuſcumque fidelibus Decimas exigere, quatenus ad ſuum vniuerſale regimen neceſſarium fuerit, nam ipſe omnibus miniſtrat, & in omnes influit, & ideò poteſt etiam partem Decimarum huic, vel illi Eccleſiæ applicare, prout neceſſarium iudicauerit.

Gloſſ.

4. An per tale priuilegiū noualium Decimæ concedantur. Ratio difficultatis.

Supereſt autem dubitatio circa hoc priuilegium, quando vni Eccleſiæ conceditur Decima prædiorum alterius Eccleſiæ,an ſub illa conceſſione noualia cōprehendantur. D Vt autem ratio difficultatis intelligatur: ſupponimus, vt clarum, conceſſionem non extendi vltra vim verborum, quia priuilegia non plus valent,quam ſonant;vnde ſi determinatè concedantur Decimæ talium prædiorum,vel terrarum,vel tātæ quātitatis fructuum,nulla poteſt moueri quæſtio, quia ſolùm tales Decimæ debentur, ſiue plures accreſcant poſtea per noualia,ſiue non. Difficultas ergo eſt,quando indefinitè conceduntur Decimæ talis Eccleſiæ, vel talis terræ, & in illa Eccleſia,vel terra poſtea fiunt noualia. Nam ex vna parte videntur tunc noualia conceſſa, quia conceſſio eſt indefinita, quæ nihil excludit,ſed æquiualet vniuerſali.Itē quia dictum eſt in priuilegio non ſoluendi Decimas comprehendi noualia, ergo & in priuilegio percipiendi. E Maximè verò ſuadetur ex cap. *Ex parte*, de Decim. vbi ſic dicitur: *Cum tibi,quod maius eſt,ſit conceſſum,videlicet, vt de laboribus terræ Parochiarum tuarum cum integritate percipias, de noualibus eas exigere ſatis poteſt, quia vbi maius conceditur, minus conceſſum eſſe videtur.* Ergo in abſoluta conceſſione Decimarum noualia comprehenſa eſſe intelliguntur.In contrarium verò vrget non parum deciſio,& ratio textus in cap. *Tua.* 1.§. vlt. eod. ſic enim ibi dicitur, *Nec occaſione Decimationis antiquæ (licet in feudum Decimæ ſint conceſſæ) ſunt Decimæ noualium vſurpandæ, cum in talibus non ſit extendēda licentia,ſed potius reſtringenda.* Quæ ratio in omni ſimili conceſſione locum habet,quia conceſſio hæc odioſa eſt, & odia ſunt reſtringenda. Item quia verba illa in rigore non continent diſtributionem. Item quia qui donat fructus ſuarum hæreditatum, non intelligitur donare fructus hæreditatum, quas poſtea acquiſiturus eſt, ſed quas nunc habet. Denique quia priuilegium æquiparatur præſcriptioni, at præſcriptio Decimarum non extenditur ad noualia, vt ſupra viſum eſt,ergo.

C. Ex parte.

Contraria pars proponitur. Cap. *Tua.*

5. Communis ſententia.

In hac difficultate, & in concordia illorum duorum Canonum variæ ſunt ſententiæ Doctorum.Prima,& communis diſtinguit inter priuilegium conceſſum Clericis,aut Laicis. Et de priori ait, extendi ad noualia propter cap. *Ex parte*,de poſteriori autem negat propter cap. *Tua*, & ratio reddi poteſt, quia reſpectu Laicorum tale priuilegium eſt valdè odioſum,non verò reſpectu Clericorum:ita Gloſſa ibi,& Panor. éſtque communis ſententia, vt teſtatur Couar.dicto cap.17.n.13. Secunda ſententia dicit,hoc priuilegium non extendi ad noualia,ſiue Clericis,ſiue Laicis conceſſum ſit. Ita tenet latè Rebuffus dicta quæſt.14.à principio vſque ad num.8. & nu.29. & ſequentibus, Couar. dicto num.12. Gutier. dicto cap.21. num.120. & ſequentibus, qui referunt Anchar.Fortuni.Garn.& alios, & ſuaderi poteſt, primò quia licet hoc priuilegium Clericis conceſſum, minus odioſum ſit,quam conceſſum Laicis,tamen ſimpliciter eſt odioſum,& præiudicat tertio,ergo vt ſic, & quoad hunc reſpectum reſtringendum eſt. Vnde ſic argumentor. Vel verba priuilegij talia ſunt,vt ſalua eorum proprietate poſſint reſtringi ad priùs culta prædia, & non extendi ad noualia, vel ex vi verborum omnia comprehenduntur,nec poſſunt verba reſtringi abſque impropria, & violenta interpretatione. Quando ſunt prioris modi,tam in Clericis, quàm in Laicis reſtringēda ſunt propter rationem factam: quando verò ſunt poſterioris rationis, non poſſunt ita reſtringi etiam pro Laicis,niſi in eo caſu, in quo intellecta plenè, & iuxta ſuam proprietatem continerent iniquitatem,vel iuſtitiam, in quo caſu etiam reſpectu Clericorum reſtrictio facienda eſſet, ergo non eſt conueniens illa diſtinctio, nec eſt veriſimile in illis decretis eſſe intentam. Præterea multum iuuatur hæc ſententia ex cap.1.de Decimis in 6. Nam in principio illius cap. ſupponitur, priuilegium veterum Decimarum non extendi ad noualia, niſi expreſsè addatur extenſio, & quando additur, ſtrictè dicitur interpretanda, quantum verba permittunt: & in §.1. ſubiungitur. Quando priuilegiū erat priùs datum de percipiendis totaliter antiquis Decimis,& poſtea de nouo extenditur ad noualia, quæ antea non erant conceſſa, reſtringendum eſſe ad medietatem Decimarum noualium. *Quia non eſt veriſimile* (ait) *ſi tunc de plena,& integra perceptione veterum fuiſſet expreſſum, quod Apoſtolica ſedes pariter, & ſimiliter noualium Decimas in tam graue Parochiarum diſpendium indulſiſſet.* Additúrque vt conceſſio noualium in poſterum intelligatur reſtricta ad medietatem, etiam ſi abſolutè concedatur. Et licet illa fuerit ſpecialis diſpoſitio Iuris vltra vim verborum priuilegij, ex illa tamen colligitur, quàm ſit hoc priuilegium in Iure odioſum, ac ſubinde pro certo ſupponi, priuilegium de obtinēdis Decimis ad aliam Eccleſiam ſpectantibus Iure communi, abſolutè conceſſum ſine expreſſa mentione noualium,ad illa non extendi. Ibi autem nulla diſtinctio fit de Clericis, aut Laicis, ſed abſolutus eſt ſermo,ergo.

Gloſſ. Panor. Couar. 2. Sententia. *Rebuff. Couar. Gutier. Anchar. Fortu. Garn.*

Confirmatur hæc ſētentia. Cap. 1.

6. Secunda ſētentia probabilior.

Quapropter hæc ſententia probabilior videtur. Nec eſt eadem ratio de priuilegio negatiuo non ſoluendi Decimas,tum quia hoc ex forma,& vi verborum

rum magis vniuerſale eſt propter negationem incluſam, tum quia minus affert præiudicium Eccleſiæ, quia ſolùm priuat illam Decimis prædiorum pertinentium ad vnam perſonam,per aliud autẽ priuilegium percipiendi Decimas alterius Parochiæ omninò priuaretur Eccleſia illa tota territorio ſuo,ſi tale priuilegiũ ad noualia extenderetur,& omni ſpe habendi aliquam vtilitatem ex tota illa terra,quod eſt graue detrimentum,quod conſideraſſe videtur Pontifex in dicto cap.2. de Decimis. Ad dictum autem ca. *Ex parte* reſpondent Rebuffus,& Couar.ibi non eſſe ſermonem de priuilegio contrario iuri communi,de quo hic loquimur,ſed de ordinario Iure Parochiali,declarato in c.*Cum contingat*,de Decim.Quem ſenſum ſatis indicant illa verba explicantia cõceſſionẽ: *Vt videlicet Decimas de laboribus terræ Parochiarum tuarum cum integritate percipias*. Refert autẽ Rebuff. quandam lectionem integram illius textus, ex qua ſenſus ille euidens eſt. Nam ex illa cõſtat,Parochialem quandam Eccleſiam per quendam Epiſcopum priuatam fuiſſe veteribus Decimis,quas ille Epiſcopus prætextu cuiuſdam conſuetudinis cuidam Canonico conceſſerat, illa verò Eccleſia veteres ſuas Decimas à Pontifice recuperauerat.Poſtea verò petit,vt in illa conceſſione declaretur,ſiue eſſe cõceſſa noualia,quod profecto nulla declaratione indigebat. Tum quia ex vi alterius gratiæ,quam Epiſcopus Canonico fecerat in præiudicium Eccleſiæ(etiã ſi fuiſſet valida)non erant comprehenſa noualia,quæ Parochiæ de Iure competebant,iuxta eandem opinionem,quam defendimus,quod ſub generali conceſſione Decimarum facta in Eccleſiæ præiudiciũ,non veniunt noualia.Tum etiam quia per illam conceſſionem reſtituebatur Eccleſia ad ſtatum priſtinum, & iuri conſentaneum, & ideò non tam concedebantur ei noualia, quàm ſua eſſe declarabantur.

Cap.2. Rebuff. Couar.

7. Nodatur difficultas. Rebuff.

Dices,cur ergo in illo textu pro ratione affertur, quia cui maius conceditur, minus intelligitur eſſe conceſſũ.Reſpondet Rebuff. in integra non eſſe talia verba,nec talem rationẽ,quæ vera non eſſet quia in priuilegio non valet argumentum à maiori,ſed à comprehenſis ex vi verborũ.Ratio ergo,quæ in integra ab illo relata redditur,eſt.*Cum ergo perceptio Decimarum ad Parochiales Eccleſias de Iure cõmuni pertineat, per quod Decimæ noualiũ, quæ fiunt in Parochiis earũdem ad ipſas ſpectare noſcũtur*,&c. Quia verò alia verba in Gregoriana cõpilatione habentur,poſſumus illa trahere ad eundum ſenſum, non enim eſſe poteſt sẽſus illorum verborum,in priuilegiis valere argumẽtum à maiori ad minus,ſi tantum ſit à ſimili,& non ſimul ex vi verborũ: igitur iuxta ſubiectam materiã intelligendum eſt,cum conceſſio, vel potius redintegratio fuerit facta in eo,quod fuerat expreſsè ablatum, multò magis factã fuiſſe in eo, quod expreſsè ablatum non fuerat,& ad idem ius Parochię pertinebat.

CAPVT XXIV.

An in Eccleſia baptiſmali Decimæ ſoluendæ ſint.

8. DIcendum ſupereſt de Decimis ſoluendis in Eccleſia baptiſmali,Matrice,vel Cathedrali,quando hæc à Parochiali diſtinguitur, vel quando intra terminos ſui territorij habet Parochiales Eccleſias ædificatas,ad quas proximè ſpectat Cura aliquorum Parochianorum.Et vt intelligatur dubium,aduertẽdum eſt,regulariter,ac ordinariè eandem Eccleſiam ſolere eſſe baptiſmalem,& Parochialem, baptiſmalis enim dicitur,in qua ſolẽt,& debẽt fideles filios ſuos baptizare, & quia in eadem Eccleſia ſolent etiã Sacramenta recipere, ac participare Diuina, ideò talis Eccleſia etiam eſt Parochialis. Contingit autem aliquando,vt ſub Eccleſia baptiſmali ſint erectæ Parochiales Eccleſiæ,quæ baptiſmales non ſint, ſed purè Parochiales; quia nimirum fideles iam baptizati in eis recipere debent alia Sacramenta, ibi tamen non baptizantur,ſed in alia,in qua fons baptiſmi relictus eſt pro aliis Parochiis, quaſi inferioribus, illa verò tunc ſpeciali modo baptiſmalis dicitur.Nõ quia nullam omninò Parochiam habeat,aliquam enim ſemper retinet,reſpectu cuius Parochialis etiam eſt. Nã ſi ſolum ſit erecta ad iuuandas Parochiales in miniſtratione baptiſmatis propter periculum puerorum, tunc ſolum reputatur vt capella quædam Parochialis Eccleſiæ, vnde in præſentem conſideratioñe non venit,quicquid Rebuff.ſentiat in dicta q.6.n.19. Rebuff.

2. Quæ ſit Eccleſia baptiſmalis.

Baptiſmalis ergo propriè eſt, quæ licet propriam habet Parochiam,habet etiam alias,quę illam aliquo modo recognoſcunt in hoc, quod ad profeſſionem ſolemnem fidei per ſuſceptionem baptiſmi faciendam, ſubditos ſuos ad illam deferre tenentur, vnde talis Eccleſia reſpectu aliarum ſolet Matrix appellari iuxta modum loquendi Iuris in c. *Ad audientiam* 1.de Eccleſiis ædific.& c. *Ex transmiſſa* de Præſcr.& cap. *Præterea* 2.de tranſact.& Clem.1.de ſent.excom.vbi id notat Gloſſ.verſ.*Matrix* dicens baptiſmalem Eccleſiam Matricem vocari, quia ſicut mater generat, ſic & illa regenerat per baptiſmum. Sed iuxta hanc rationem omnis baptiſmalis Eccleſia eſſet Matrix, non tamen ita appellatur, niſi quando habet alias Eccleſias ſibi aliquo modo ſubiectas,vt sẽtit Panor. c. *Ex parte* de Reſcrip.n.1.& notat Rebuff.tract.de Decimis q.6.n.6.& 7. Qui etiam aduertunt, Eccleſiam Matricem ſimpliciter dictam, Cathedralem ſignificare, niſi qualitas materiæ aliud neceſſariò poſtulet,iuxta cap. *Venerabili*,de verb.ſignificat.

C. Ad audientiam. C. Ex tranſmiſſa. Cap. Præterea. Gloſſ. Panorm. Rebuff. Cap. Venerabili.

3. Ratio dubitãdi proponitur.

Hinc ergo naſcitur dubium,quia Iura interdũ dicunt Decimas ſoluendas eſſe Eccleſiæ Parochiali, c. *Quoniam*,c. *Ad Apoſtolicæ*,c.*Cum cõtingat* de Decimis, aliquãdo verò dicunt,ſoluendas eſſe Eccleſiæ baptiſmali c.1.§.*In Diœceſ.*13.q.1.& c. *De Decimis* c. *Statuimus* c.*In ſacris* 16.q.1.& in Conſil.Laterã. ſub Alex. 3.p.4.c.3.vbi integrè habetur c.*Nuncios* de Decimis & dicitur,*Omnes de Parochia tua moneas vt Decimas matricibus Eccleſiis perſoluant*,vbi *Parochia* Diœceſim planè ſignificat: per Matrices autem Eccleſias videntur intelligi Baptiſmales. Quando ergo eadem Eccleſia Parochialis eſt,& baptiſmalis reſpectu eiuſdem perſonæ,ſeu familiæ,tunc planè procedunt omnia ſuprà dicta,& de illis Eccleſiis loquũtur expreſsè c. *Queſti* & c.*In ſacris* 16.q.1.Quãdo verò vna eſt baptiſmalis, alia Parochialis,dubium eſt, quomodo ſint applicanda,& intelligenda omnia,quæ diximus.Poteſtq; hoc tam de perſonalibus, quàm de prædialibus interrogari.Primò ergo de perſonalibus probabilior ſentẽtia videtur, pertinere ad Parochialẽ etiamſi baptiſmalis non ſit.Ita tenet Gloſſa in dicto ca.*De Decimis*, verb.*Baptiſmalem*,Abb.in c.*Cum contingat*,de Decim. n.6.Ioan.And.& Anchar.in dict.c.*Ad Apoſtolicæ*,Rebuff.d.q.6.n.21. Et ratio eſt,quia regula Iuris eſt, vt hæ Decimæ Parochiali Eccleſiæ debeantur,vt ſuprà viſum eſt,at Eccleſia Parochialis,licet baptiſmũ non tribuat,ſimpliciter Parochialis eſt,ergo. Item ſi quis alibi baptizatus domicilium mutet, abſolutè debet Decimas perſonales illi Parochię,vbi fixit domiciliũ, iuxta ca.vlt.de Parochiis,ergo. Denique Parochialis Eccleſia eſt,quæ permanẽter miniſtrat ſpiritualia,illi ergo debẽtur maiora, & quaſi continua ſtipẽdia, ſaltem ergo debẽtur Decimæ Parochiales.Addit verò Abb. dicto c. *Cum contingat*, cum Cardin.ibidem, veriſimile

C. Quoniã. Cap.Ad Apoſt. Cap. Cum contingat. Cap.1. Ca De Decimis. Ca. Statuimus. C. In ſacris. Conc Lat. C.Nuncius. Ca. Queſti.

Probabilior ſententia. Gloſſ. Abbas. Ioan.Andr. Anchar. Rebuff. Cap. Vlt. Abbas. Cardin.

veriſimile eſſe aliquam partem harum Decimarum eſſe dandam Eccleſiæ baptiſmali, quia Sacramentum aliquod adminiſtrat, & quia ſolet eſſe Eccleſia Matrix cui aliqua recognitio facienda eſt. Sed hoc licet ſeruandum ſit, vbi conſuetudine fuerit receptum, per ſe tamen nõ videtur neceſſarium, tum quia ſemper in ipſo baptiſmo fit aliqua oblatio, quæ in recognitionem, & ſtipendiũ illius miniſterij ſufficit, tum etiam quia quatenus Eccleſia baptiſmalis Matrix eſt, ſolet inferior Eccleſia aliis modis, vel actionibus ſubiectionem illam recognoſcere, iuxta cap. *Ad audientiam*. 1. cum Gloſſ. ibi, de Eccleſiis ædific.

C. Audientiam. Gloſſ.

4. Decimæ Prædiales ad Parochialem ſpectant.

Secundò de Prædialibus multa dicunt Panorm. & Rebuff. ſupra, vera tamen reſolutio eſſe videtur, vbi conſtiterit Eccleſiam Parochialem habere territorium propriis terminis clauſum, ad illam pertinere Decimas omnium prædiorum, in illius territorio exiſtentium, niſi aliunde conſtiterit, ſpeciali aliquo Iure pertinere ad Eccleſiam baptiſmalem. Ita tenet Abbas in dicto cap. *Cum contingat*, n. 8. & Archid. 13. q. 1. in principio, & ad hoc ſuadendum faciunt cum proportione rationes adductæ in puncto præcedenti. Fauent etiam Iura adducta, quæ cenſent, hæc prædia eſſe adiudicata Parochiali Eccleſiæ talis territorij, nam talis eſt illa Eccleſia ſimpliciter loquendo, licet baptiſmum non adminiſtret. Vnde alia Iura, quæ de Eccleſia baptiſmali loquuntur, vel baptiſmalem accipiunt pro Parochiali, quia regulariter ſunt eadem, & illa partitio extraordinaria eſt, & rara, vel certè loquuutur, quia prædia ſunt conſtituta intra Parochiam ipſius Eccleſiæ baptiſmalis. Dices: Ordinariè ſolet baptiſmalis Eccleſia eſſe antiquior Parochiali, & antea ſub terminis ſuæ Parochiæ comprehendiſſe totum territoriũ nouæ Eccleſiæ Parochialis, ac ſubinde omnia prædia illius territorij reali debito fuiſſe obligata illi Eccleſiæ antiquiori pro Decimis Prædialibus, ergo licet prædia poſtea tranſierint ad nouam Parochiam, tranſierunt cum onere ſuo, ac ſubinde illorum Decimæ non vicinæ Eccleſiæ Parochiali, ſed baptiſmali, & Matrici debentur. Maximè quia in c. *Eccleſia*, & c. *Quicunque*, 10. q. 1. ſtatuitur, vt Eccleſiæ antiquæ non priuentur ſuis Decimis propter nouarum ædificationem.

Abbas. Archid. Obiectio. Cap. *Eccleſia.* C. *Quicunque.*

5. Soluitur. Obiectio.

Reſpondetur, in primis argumentum poſſe conuerti, quando conſtiterit, Parochialem Eccleſiam eſſe antiquiorem, nam illi etiam fauet ius Parochiale, quod oritur ex continuo ſeruitio, ſeu miniſterio ſpirituali, & obligatione ad illud. Et ita in eo caſu rem eſſe indubitatam, fatetur Rebuffus ſuprà num. 17. Deinde ſi fuerit dubium de antiquitate, pro Parochiali præſumendum eſt, & ad baptiſmalem pertinebit probare ſuam antiquitatem, & ius (quidquid Rebuffus ſupra contendat) quia ius commune magis fauet Parochiali, vt oſtenſum eſt, & propter rationem quam nunc ſubiungemus. Vnde vlterius addo etiamſi cõſtet, Eccleſiam baptiſmalem eſſe antiquiorem, & prius habuiſſe illa prædia in ſuo territorio, per nouæ Eccleſiæ ædificationem iuxta illos terminos, & legitimam erectionem illius in Parochiam, cum aſſignatione talis territorij, tranſlata fuiſſe prædia etiam cum Iure Decimarum ad talem Parochiã, non obſtante præiudicio antiquioris Eccleſiæ. Quod ſanè ſatis apertè videtur probare textus in dicto ca. *Ad audientiam*, 1. de Eccleſiis ædific. Et ratio eſt, quia licet res ſoleat tranſire cum onere ſuo, tamen quando cauſa, & fundamentum illius oneris cum ipſa re publica auctoritate, & ex rationabili cauſa in alium transfertur, etiam vtilitas illius omnis debet in eundem ttansferri, quia ratio iuſtitiæ, & æquitatis hoc poſtulat, in præſenti autem onus miniſtrandi Sacramenta, quod habebat antiqua Eccleſia, transfertur in nouam Parochiam, & illud eſt præcipuum fundamentum Decimarum, ergo & prædia antiquæ Eccleſiæ tranſlata cenſenda ſunt in nouam Eccleſiam cum vtilitate Decimarum, ac ſubinde non cum onere tradendi Decimas alteri Eccleſiæ, ſed cum Iure percipiendi illas tranſlata ſunt. Aliàs prior Eccleſia abieciſſet à ſe onus oneroſum (vt ſic dicam) ſcilicet miniſtrandi Sacramenta in toto illo territorio nouæ Parochiæ, & retinuiſſet ius, & vtilitatem ad onus reale eiuſdem territorij, quod videtur contra æquitatem per ſe loquendo. Non eſt ergo id præſumendum, niſi aliqua certa ratione conſtet.

Rebuff. C. Ad audientiam.

6. Explicatur Iura.

Quando ergo Iura dicunt, antiquis Eccleſiis non eſſe inferendum præiudicium quoad Decimarum perceptionem per nouæ Eccleſiæ ædificationem, loquuntur in primis, quando per nouæ Eccleſiæ ædificationem non diuiditur Parochia. Et ita loquitur apertè dictum cap. *Eccleſia* de nouis oratoriis, & cap. *Quicunque*, de Eccleſia, quam aliquis in ſua proprietate ædificare vult de conſenſu Epiſcopi, quæ non ſolet eſſet Parochia, ſed ſimplex quædam Capella. Secus verò eſt, quando ædificatio Eccleſiæ fit ad diuidendam Parochiam, iuxta dictum c. *Ad audientiam* renouatum, & auctum in c. 4. Concil. Trident. ſeſſ. 21. vbi declarat, poſſe hoc facere Epiſcopum, etiam inuitis Rectoribus Matricis Eccleſiæ, ſeu baptiſmalis, iuxta formam prædicti cap. *Ad audientiam*. Ad quam formam maximè ſpectat, vt id non fiat ſine magna neceſſitate Parochianorum, vt quando aliàs non poſſunt accedere ad Diuina audienda ſine magno incommodo, vt ibidem dicitur, & notant Doctores in dicto cap. *Ad audientiam*. Vbi videri poteſt Gloſſa 2. & circa illam Abbas, qui bene hoc explicat. Denique oportet aduertere, ſemper præſumi, hanc tranſlationem Decimarum ad Parochialem Eccleſiam ex rationabili cauſa, & modo legitimo factam eſſe, niſi oppoſitum probetur, vt notauit Abbas, in dicto cap. *Cum contingat*, num. 8. & Rebuffus in dicta quæſt. 6. num. 15. ex cap. *Niſi eſſent*, de Præbẽ. Et faciunt cap. vlt. 9. quæſt. 2. & quæ congerit Felin. in cap. *De quarta*, de Præſcription. num. 12.

Conc. Trid. Gloſſ. 2. Abbas. Rebuff. Cap. Niſi eſſent. Cap. Vlt. *Felin.*

7. Limitationis ratio explicatur.

Addidi verò limitationem, *Niſi aliunde conſtiterit, Eccleſiam baptiſmalem retinuiſſe ius ad tales Decimas*, quia certum eſt, multis modis hoc poſſe contingere. Vnus eſt, ſi conſtat tranſactionem, & compoſitionem eſſe factam in erectione Parochialis Eccleſiæ, inter eam, & baptiſmalem cum approbatione Epiſcopi, & ex vi illius Decimas retentas eſſe baptiſmali Eccleſiæ, & Parochiali aliter eſſe prouiſum: nam tunc id ſeruandum eſt, vt notat Rebuffus ſupra n. 12. Alius eſt, ſi Parochialis Eccleſia non eſt omninò ſeparata à baptiſmali, nec erecta in titulum beneficij Curati, aut Vicariæ perpetuæ, ſed eſt annexa baptiſmali, cuius Parochus mercenarium illic conſtituit, vt in ea ſeruiat, tunc enim tota eſt quaſi ſit vna Parochia, & ita omnes Decimæ pertinẽt ad Matricem. Et ſic ait Panor. per textum in cap. *Ex parte* de Reſcript. *Poſſe Eccleſiam Matricem plebanalem* (ſic enim appellat) *tenere Capellam poſitam in ſuo plebanatu, non ponendo ibi Rectorem. ſed Capellanum, qui eam officiet*. Tertius eſſe poteſt titulus conſuetudinis, nam in hac materia habet magnam vim, vt Iura docent. Et conſuetudo oſtendit, à principio erectam fuiſſe inferiorem Eccleſiam cum hac conditione, & modo. Præſertim quando aliunde habet ſufficientes reditus ſine talibus Decimis. Et tunc ſine dubio ſufficiet decennalis conſuetudo, quia illa non eſt apertè contra ius, ſed ad ſummum eſt de Iure dubio, & ideò Innocent. & alij in dicto c. *Cum contingat*, dicũt, in toto hoc dubio ſtandum eſſe conſuetudini, nam ſi hæc fauet Parochiali, multò magis procedunt ea, quæ diximus.

Rebuff. Panorm. Innocent.

Addo

8. Idem ſentiẽdum etiãſi baptiſmalis Eccleſia ſit Cathedralis.

Addo præterea, dictam reſolutionem procedere, A etiãſi Eccleſia baptiſmalis ſit Cathedralis, vel cuiuſcũque dignitatis, ſemper enim pro Parochiali præſumitur, non ſolùm, quando illi fauet conſuetudo, ſed etiam ſecluſo hoc titulo, ex vi ordinarij iuris, quãdo oppoſitum ſufficienter non probatur in alterius Eccleſiæ fauorem. Nam ſola maior dignitas talis Eccleſiæ non cõfert illi ſpeciale ius ad Decimas Prædiales alterius Parochiæ, etiamſi illi alias ſubiecta ſit. Dicit tamen Gloſſa in c. *Quicunque* 16. q. 1. in fin. Pluralem Eccleſiã (ſic enim Parochialem appellat) debere ſuas Decimas in quatuor partes diuidere, & quartã dare Eccleſiæ baptiſmali, alias pro pauperibus, fabrica, & ſuis Clericis retinere. Sed hoc nullo Iure probat, & ſupra oſtenſum eſt, quartam illam portionem eſſe de B Iure Epiſcopali, non ergo debetur de Iure Eccleſiæ baptiſmali quæcunque illa ſit. Vnde tandem conſtat, hoc ius Prædialium Decimarum, quod diximus eſſe in tali Parochiali Eccleſia pura, extendi ad noualia, quę poſt talis Eccleſiæ fundationem in illius territorio facta fuerunt, quia non ex priuilegio, vel præſcriptione habet tales Decimas, ſed ex vi Iuris cõmunis pertinentis ad Parochialem Eccleſiam, & ideò in illa locum habet deciſio c. *Quoniam*, & cap. *Cum cõtingat*, de Decim. Idem verò dicẽdum eſt de baptiſmali Eccleſia in illis caſibus, in quibus Prędiales Decimas antiqui territorij retinuiſſe oſtenditur, tunc enim non niſi Iure Parochilis Eccleſię ab antiquo illi cõueniẽte illas retinet, & ideò ad noualia ſẽper extendi poteſt. C

Cap. *Quoniam* Cap. *Cum contingat.*

9. Quando prædia in nullius Parochiæ territorio ſũt quid dicendum.

Tandem verò interrogari poteſt in hac materia, ad quam Eccleſiam pertineant Decimæ Prædiales, vbi conſtat, prædia nõ cadere intra territorium alicuius Parochiæ. Reſpondeo breuiter, ad nullam Eccleſiam Iure communi pertinere, ſed ad Epiſcopalem menſam. Ita docet Panor. dicto c. *Cũ contingat*, & ſequitur Rebuff. q. 7. n. 8. & ſumitur ex dicto c. *Quoniã*, quatenus decernit, Decimas noualiũ ad Epiſcopos pertinere, quãdo terræ de nouo cultæ intra certã alicuius Eccleſiæ Parochiã non continentur, niſi ipſe Epiſcopus eas velit alteri Eccleſiæ deputare. Eadem autem ratio eſt de terris quibuſcũque ab antiquo cultis extra terminos Parochianorum exiſtentibus. Generalis autẽ ratio eſſe videtur, quia Epiſcopus ante diuiſio- D nem Parochiarum habet ius diſponendi de omnibus Decimis totius Diœceſis, modo ſacris Canonibus præſcripto, ſi ergo in diuiſione Parochiarum aliquæ terræ nulli Parochiæ deſignatæ fuerunt, ſub antiquo Iure remanſerunt, vnde relictæ cenſentur pro menſa Epiſcopali, vel illi accreuiſſe, ſi poſtea de nouo cultæ ſũt. Et ita videtur hoc ius declarari in illo c. *Quoniã*.

Panor. Rebuff. C. *Quoniã.*

CAPVT XXV.

Poſſintne Decimæ deberi, aut iuſtè ſolui Laicis.

1. Variis perſonis Decimas ſolui.

Licet dictũ ſit, Decimas certis locis, ſeu Parochialibus Eccleſiis eſſe ſoluẽdas, tamen propter perſonas dantur, ad quarum ſuſtentationem præcipuè ordinatur. Perſonæ autem ſunt variæ, quidam enim ſunt Laici, alij Clerici, & inter Clericos quidam habent curam animarum, alij minimè, quidam item habent in tali Eccleſia miniſterium aliquod, quidam nullum habent. Igitur exponere neceſſe eſt, cui ordini perſonarum Decimæ debeantur ordinario Iure, & conſequenter dicendum erit, quibus ex conſuetudine, vel priuilegio competant. Ad cuius quæſtionis deciſionem vulgaris diſtinctio ſupponenda eſt. Nam poteſt eſſe ſermo vel de Iure, ſeu tit. percipiendi Decimas, vel de ipſis Decimis, prout ſunt quidam temporales fructus pretio æſtimabiles. Inter quæ diſcrimen aſſignatur, quod ius ad Decimas percipiendas

Vulgaris diſtinctio.

ſpirituale quid eſt, quatenus eſt fundatum in ſpirituali miniſterio, ſeu in poteſtate, & obligatione miniſtrandi ſpiritualia, ratione cuius miniſterij temporalia dantur. Quod probatur optimè ex c. vlt. de rerum permut. vbi hac ratione dicitur, ius percipiẽdi Decimas non poſſe temporali penſione compenſari, quia non poteſt ſpirituale pro tẽporali comparari. At fructus ipſi Decimales temporales ſunt, vt conſtat.

Cap. Vlt.

2. Obiectio.

Dices. Etiam ius ad Decimas percipiendas poteſt eſſe temporale, vt ſiquis conducat beneficium, titulo conductionis habet ius ad Decimas, quod temporale eſt. Idem acquiri poteſt titulo venditionis, poteſt enim quis futuras Decimas huius anni vendere, & conſequenter alteri ius conferre ad illas percipiendas, Laici etiã ſæpe videntur habere hoc ius, & tunc neceſſe eſt, eſſe temporale. Reſpondeo, ſermonem eſſe de Iure proprio, & per ſe pertinente ad Decimam, vt talem, & iuxta inſtitutionem ſuam, de hoc enim procedit ratio facta, & de illo loquuntur Iura, cum dicunt, beneficium dari propter officiũ, & ideò eſſe quid annexum rei ſpirituali. Conductor autem, aut emptor non habet tale ius ad Decimam, nec illam reſpicit vt Decimam, nec vt ſtipendium pro munere ſpirituali, ſed ſolùm materialiter (vt ſic dicam) vt eſt quidam temporalis fructus tanto pretio æſtimabilis. Et ſimiliter Laici habẽtes Decimarum conceſſionem aliquam non proprio Iure illas recipiunt, ſed quaſi vice aliorum, vt ſtatim dicemus.

Soluitur.

3. Decimæ, vt tales non debentur Laicis.

Ex his ergo dicendum eſt primò, Decimas, vt tales ſunt, & vt ſunt Eccleſiaſtici fructus, per ſe non deberi Laicis, neque illis eſſe ſoluendas. Eſt certa, & communis ſententia, quam D. Thom. & alij Theologi 2. 2. q. 87. art. 3. tenent. Idem D. Thom. Quodlib. 2. art. 8. ad argument. Alenſ. 3. p. q. 51. memb. 6. art. 1. Abul. q. 178. in dicto c. 23. Matth. Gloſſa communiter approbata in cap. *Quamuis* de Decimis, verb. *Cõceſſerit*, & Gloſſa in c. *Cauſam quæ* de Præſcr. & Doctores communiter, Rebuff. latè dicto tract. q. 10. ferè per totam. Couar. dicto cap. 17. à n. 6. Gutier. dicto c. 21. à n. 64. Et habetur ſæpiùs in Iure, c. *Decimas* 16. q. 7. vbi Greg. 7. cum Concil. Lateran. Sic ait, *Decimas, quas in vſum pietatis conceſſas eſſe Canonica auctoritas demonſtrat, à Laicis poſſideri auctoritate Apoſtolica prohibemus*, & infrà, *Decimas, & Primitias, quas iure ſacerdotum eſſe ſancimus*, &c. Notatur autẽ in editione Gregoriana, priora verba reperiri etiam in Concilio Romano ſub Innoc. 2. c. 9. Et vtrumque Concilium extare in Bibliotheca Vaticana, poſteriora autem verba in neutro Concilio inueniri. Idem verò habetur in c. *Quamuis*, c. *Prohibemus*, c. *Ad hæc*, c. *Tua*, 1. de Decim. & in c. *Cauſam* de Præſcript. & generatim de oblationibus Eccleſiæ, idem tradit Damaſ. in c. vlt. 10. q. 1. refértque idem fuiſſe in Niceno Conc. ſtatutum: ſic etiam intelligendum eſt, quod in c. vlt. 16. q. 7. dicitur vſum Decimarum, & oblationum ſecularibus prouenire non poſſe. Idem ferè in c. *Pernit*. 1. q. 3. & 16. q. 7. Ratio vero clara eſt, quia Laici ſpiritualia miniſtrare non poſſunt, ergo non ſunt capaces ſpiritualis Iuris, ergo proprium ius Decimarum non poteſt illis conuenire, ergo Laicis non poſſunt per ſe, ſeu ratione illorum deberi Decimæ. E

D. Thom. Alenſ. Abulenſ. Gloſſ. Gutier. Cap. Decimas. Greg. 7. Conc. Lat.

Conc. Rom.

C. Quãuis. C. Prohibemus. C. Ad hæc. Cap. Tua. C. Cauſam. Con. Nicen. Cap. Pernit. Ratio aſſertionis.

4. Quam immutabilis ſit hæc regula.

Atque hinc colligitur, hanc regulam non ſolum procedere de Iure cõmuni, ſed etiam ſimpliciter de Iure ita fundato in naturali ratione, ſuppoſita inſtitutione diuina: vt per nullam præſcriptionem, vel humanam conceſſionem immutari poſſit, ſi formaliter, ac propriè loquamur. Declaratur in primis ex ratione facta, quia ratio naturalis dictat, neminem eſſe capacẽ ſtipendij, qui non eſt capax miniſterij, aut laboris, cui ſtipendium reſpondet, ſed Laici Iure diuino ſunt incapaces ſpiritualis miniſterij, vt nunc ſupponitur,

&

& eſt per ſe conſtans in iure, ergo ſunt incapaces Decimarum, vt ſunt ſtipendium miniſtrorum Eccleſiæ, ergo nullo modo poteſt immutari ius prohibens ne Laici Decimas accipiant. Deinde per partes oſtenditur, Et primo non poſſe Laicos Decimas præſcribere

Alex. Præſcriptione nõ mutatur hoc ius.

apertè docet Alexand. 3. in cap. *Cauſam quæ*, de Præſcription. ergo maximè id verum eſt de Decimis hoc modo, & quaſi formaliter ſpectatis, quatenus ratione proprij, & intrinſeci iuris debentur. Et ratio eſt, quia præſcriptio ſupponit capacitatem tituli, & poſſeſſionis iuſtæ, ſeu ciuilis, quia ſine tali poſſeſſione non currit præſcriptio, iuxta regulam iuris in 6. An verò poſſint Laici præſcribere Decimas ipſas quaſi materialiter, id eſt, fructus illos alio nomine, & ratione percipiendo, mox dicemus.

5. Neque etiã humana cõceſſione vatiatur hoc ius.

Tandem hinc etiam facilè probatur, non poſſe hoc ius immutari per humanam cõceſſionem, etiamſi Pontificia ſit, quia non poteſt Pontifex Laicis concedere ſpiritualem titulum, quia non poteſt illis concedere ſpiritualia miniſteria. Et hoc ſanè clarum eſt in miniſteriis, quæ eſſentialiter pendent à poteſtate ordinis, vt ſunt oblatio ſacrificij, & adminiſtratio Sacramentorum, & conſequenter vſus ſpiritualis iuriſdictionis in foro pœnitentiæ. De aliquo verò vſu ſpiritualis iuriſdictionis in exteriori foro Eccleſiæ, & de aliquo ſpirituali miniſterio, quod ſine ordine aliquo poteſt exerceri, vel in publicis orationibus, vel in alio miniſterio exteriori Eccleſiæ, poteſt eſſe nonnullum dubium, cur mediante tali miniſterio non poſſit ius aliquod Decimarum Laicis concedi, ſaltem à Pontifice, ſed de hoc inferius dicam. Nunc breuiter dico, & ſi aliquid poſſit hoc titulo aliquibus concedi, qui propriè Clerici non ſunt, nihilominùs non eis concedi vt Laici ſunt, ſed vt aliquo modo fiunt Eccleſiaſticæ perſonæ, vt poſtea declarabo.

6. Laicos poſſe licitè percipere fructusDecim.

Secundo ergo dicendum eſt, non repugnare, quin Laicæ perſonæ licitè interdum percipiant fructus Decimarum, non proprio titulo, ſed vel nomine Clericorum, ad quos pertinent, vel per iuſtam diſpenſationem, & applicationem Prælatorum Eccleſiæ. Senſus aſſertionis non ſolum eſt de perceptione Decimarum quaſi materiali, vel miniſteriali, vt ſic dicam, qualis eſt in famulo, vel Oeconomo, qui colligit fructus, non ſibi, ſed Domino, in cuius poſſeſſionem, & dominium ſtatim tranſeunt, nam hoc non eſt propriè percipere Decimas, neque hoc poterat in quæſtionem venire, cum conſtet, poſſe Clericos per miniſterium Laicorum reditus ſuos colligere, ac percipere. Senſus ergo eſt de propria perceptione quaſi formali, qua quis fructus colligit, vt in ſuam poſſeſſionẽ, & dominium illos transferat. Et in hoc ſenſu aſſertio eſt communis

D.Thom. Gloſſ. Abbas. Rebuff. Tiraq.

D.Thom. & aliorum, quos ſupra retuli, Gloſſæ receptæ, in cap. *Quamuis*, de Decim. Abb. ibi, & dicto cap. *Ad hæc*, & dicto cap. *Cauſam*, Rebuffi dicta q. 10. à n. 33. Tiraquel. de Retr. tit. 1. §. 1. Gloſſę num. 51. Eſtque cõcluſio per ſe clara, quia Decimæ hoc modo ſpectatæ res temporales ſunt, ideóque in poteſtatem iuſtè venire poſſunt, dummodo ratio accipiendi illas, & ab his manet, quibus ius Decimarum, & primarius vſus earum competit, & iuſtam aliquam cauſam habeat Laicis accomodatam. Hoc autem modo illam accipiunt, quando & nomine Clericorum, ad quos pertinent, & ex aliqua iuſta cauſa illas recipiunt. Atque

Cap. 2.

ita probatur etiam aſſertio ex Iure in cap. 2. de locato. Dico autem, hoc poſſe concedi per iuſtum contractũ, & iure non prohibitum, quia interueniente Eccleſiæ prohibitione, iam Laicus non perciperet Decimas ex Eccleſiæ conſenſu, & approbatione, vnde nec nomine Eccleſiæ, nec iuſta aliqua ratione, aut titulo eas poſſet exigere.

7. Statim verò occurrit inquirendum, quibus modis

A poſſint Laici accipere hanc facultatem percipiendi fructus Decimarum licitè, & valide, ſaltem nomine Clericorum, à quibus talem facultatem accipiunt. In quo in primis conſiderandum eſt, aliud eſſe accipere fructus, ſeu reditus Decimarũ iam perceptos ab ipſis Eccleſiaſticis perſonis, ad quas pertinent, aliud verò eſſe, accipere facultatem durabilem, ac diuturnam exigendi Decimas ex conceſſione habentium ſpiritualem poteſtatem, atque adeò nomine illorum. De priori modo hic nõ tractamus, quia re vera tunc non ſoluitur Decima Laico (de quo tãtùm hic agimus) ſed poſtquam Sacerdoti ſoluta eſt à Laico, ipſe Sacerdos illam iterum diſpenſat in Laicos, & tunc Sacerdos eſt, qui propriè vtitur ſuis reditibus, eos diſpenſando,

Quibusmodis Laici accipiant hoc ius.

B vel donando Laico; poſtquam autem in dominium Laici tranſeunt, iam non habent rationem bonorum Eccleſiaſticarum, ſed merè temporales ſunt, & liberè illos poteſt expendere.

8. Regula diſcernendi an iuſta ſit acceptio Decimarum.

Regula autem diſcurrendi, quando talis acceptio fructuum Eccleſiaſticorum, etiam manu Clerici licita ſit, vel illicita Laico, ſumenda eſt ex parte Clerici, nam ſi Clericus bene diſpenſat, Laicus licitè recipit, ſi autem Sacerdos dat, quando non poteſt, alter iniquè accipit, quia ſaltem cooperatur iniquæ actioni, ac diſtributioni. Non tamen ſemper eodem modo, nam Clericus ſi diſpenſet eam partem Decimarum, quarum non eſt Dominus, ſed ſolum fidelis diſpenſator, & in donationem excedit ſuam commiſ-

C ſionem, & Decimas donet eis, qui non ſunt capaces eorum iuxta titulum, & rationem diſpenſationis Clerico commiſſæ, tunc ſicut dans dat contra iuſtitiam, ita & recipiens, nec poteſt acceptas Decimas tuta cõſcientia retinere, ſed tenetur eas Eccleſiæ reſtituere. Si vero Clericus donet Decimas, quarum eſt Dominus, peccet autem in modo contra Charitatem, vel aliam Eccleſiæ prohibitionem non irritantem donationem, tũc peccabit quidem accipiens propter cooperationem: nihilominùs tamen factum tenebit, & poſtea retinere poterit, quæ accepit, & illis licitè vti, quia effectus eſt Dominus. Quando autem Clerici habentes reditus Eccleſiaſticos peccent vno, vel alio modo, vel nullo modo in expendendis Decimis, di-

D cemus, Deo dante, tractando de Clericis, & beneficiis, quia non pertinet ad præſentem materiam.

9. Alius modus, quo Laici Decimas percipiunt.

Agimus ergo in præſenti de alio modo facultatis, quæ interdum conceditur Laico ad accipiendas, & exigendas Decimas vice, & nomine Clericorum: & hæc etiam interdum concedi poteſt ex vi particularis iuris, quod Clericus, vel aliqua Eccleſia habet ad tales Decimas, interdum verò ex vniuerſali aliqua poteſtate gubernandi, & diſpenſandi Eccleſiaſtica bona. Priori modo vnuſquiſque Clericus habens Eccleſiaſticum beneficium, ratione cuius Decimas habet, poteſt ſua auctoritate, & voluntate, eas locare ad breue tempus, & pro illo dare conductori facultatem ad exigendas illas, iuxta cap. 2. de locato. Et eadem ratio Cap. 2.

eſt de quolibet alio iuſto contractu, vt ſatis indicatur in Clem. 1. de Reb. Eccleſ. non alien. in fine. vt autem

E contractus ſit iuſtus, neceſſe eſt in primis, vt iure Canonico non ſit prohibitus, vt in dicta Clem. & cap. *Clem.*

Nulli, de Reb. Eccleſ. non alien. Vbi conſtat maximè *Cap. Nulli.*

neceſſarium eſſe, vt contractus in alienationem iuriũ Eccleſiæ, ſeu bonorum immobilium non trãſeat, hæc enim maximè prohibita eſt. Reputatur autem alienatio, quando eſt locatio perpetua, ſeu ad longum tempus, vt notant Gloſſ. & Doctores in dict. cap. 2. de locat. qui tempus illud dicunt eſſe decennium, nam infra illud ex iure communi tempus reputatur breue, vt de ſeptennio habetur in cap. vlt. Ne prælati vices ſuas, & notat Gloſſ. in dicta Clem. 1. At verò Pius II. in extrauag. *Ambitioſè*, de Reb. Eccleſ. non alien. Hoc tempus

tempus contraxit ad triennium, & irritauit omnem locutionem, aut venditioné longioris temporis. Quæ conſtitutio ſeruanda eſt, vbi non fuerit contraria cõſuetudine derogata. Vnde à fortiori fit, etiam conceſſionem ad vitam eſſe prohibitam auctoritate priuata, vel etiam Epiſcopi, vt notauit Abb. in cap. *Quamuis*, de Decim. Quia conceſſio ad vitam non poteſt breuis temporis exiſtimari, quod etiam de Iure communi ille affirmat, & videtur verum. Oportet autem conſiderare, hanc prohibitionem non eſſe tantum in ordine ad Laicos, ſed etiam ad Clericos, quia etiam inter Eccleſias, monaſteria, vel Epiſcopos non licent hæ alienationes, & ideo nihil habent peculiare, quod ad præſens pertineat.

Abbas.

10. Alio etiam modo poſſunt Decimæ conferri Laico per modum temporalia ſtipendij: ſic enim poteſt Laicus accipere ab Eccleſia particulari, vel ab Epiſcopo portionem aliquam in fructibus Decimarum, pro obſequio exhibere Eccleſiæ, vel ius cultu publico, vel in docẽda gramatica, vel in alio ſimili obſequio, quod per Laicos exerceri poteſt, & tũc Laicus non ſuo iure ſpirituali, ſed Eccleſiæ, vel Epiſcopi auctoritate recipit fructus illos, tanquam mercedem pro temporali obſequio. De quo etiam modo percipiendi Decimas, nulla eſt difficultas, quin licitus eſſe poſſit quia in eo non conceduntur Decimæ Laicis, vt aliquã ſpiritualitatem habent, ſed vt ſunt quid merè temporale, & iuſto titulo, & ab habente poteſtaté, vt ſupponitur, largiuntur. Vnde tunc etiam vſus Decimarum non à Laico, ſed à Clerico, vel Eccleſia exercetur, & per illum vſum fit, vt pars illa Decimarum ad temporalem (vt ſic dicam) ſtatum trãſferatur ex iuſta cauſa, vt ſit iuſtum pretium corporalis laboris, vel obſequij pretio æſtimabilis. Et in hoc genere cõceſſionis nulla videtur facta in iure temporis limitatio, ſed poteſt ad decennium, & ad vitam alicuius fieri: in hoc enim contractu Eccleſiæ, vel Eccleſiaſtica perſona non locat bona Eccleſiæ, ſed conducit potius alterius operas, quas poteſt ad longum tempus conducere, quod illi prohibitum non eſt, imò in vſu ita ſeruatur.

Decimas pro ſtipendio conferri Laico poſſe.

11. Ad alium modum concedendi Decimas Laicis per ſuperiorem, & vniuerſalem poteſtatem diſpenſandi Eccleſiaſtica bona ſpectant maximè liberales donationes Decimarum, quæ interdum fieri ſolent Laicis per legitimam poteſtatem. Sic enim Reges, & Principes ſeculares ſolent interdum percipere tertiam, vel quartam partem Decimarum, vel certa quædam ſubſidia, aut alia genera contributionum ex Eccleſiaſticis Decimis. Hoc autem poſſe eſſe licitum praxis Eccleſiæ oſtendit, nec enim veriſimile eſt, tam frequentem conſuetudinem inter Catholicos Principes, conſentientibus Pontificibus, honeſtari non poſſe. Nec etiã oſtendi poteſt in illo vſu Decimarum intrinſeca malitia, vt licitus eſſe non valeat. Multa vero cõcurrere neceſſarium eſt, vt ſanctè fiat. Primum enim certum eſt, id non poſſe fieri propria auctoritate, & poteſtate ipſorum Principum ſecularium, ſiue enim illi vſurpare tentent hoc ius, ſiue aliis concedere, iniuſtè faciũt, & res Eccleſiæ rapiunt, vnde neque ipſi, neque illi, quibus eas concedunt, retinere illas poſſunt, & varias cenſuras incurrere, vt conſtat ex omnibus titulis de Reb. Eccleſ. non alien & ex cap. *Prohibemus*, & c. *Tua*, 1. de Decim. Et in bulla Cœnæ clauſula 17.

Alius modus conferendi Decimas Laicis per donationes.

Cap. Prohibemus. Cap. Tua. Bulla Cœnæ.

12. Oportet ergo, vt talis conceſſio per Eccleſiaſticam poteſtatem fiat. Quam poteſtatem ſine controuerſia habet ſummus Pontifex: nam in omni genere gubernationis, & adminiſtrationis Eccleſiaſticæ habet ſupremam poteſtatem. Item quia hæc poteſtas moraliter neceſſaria eſt ad bonum Eccleſiæ vniuerſale, & commune, ergo nondeeſt ipſi Eccleſiæ, ergo maximè eſt in Pontifice, nam per illum omnis ſimilis poteſtas

Has conceſſiones à Põtifice fieri.

A ad Eccleſiam manat, vt alibi oſtenſum eſt. Denique ex vſu ipſo id conſtat, ſæpe enim Pontifices, cum Regib. Hiſpaniæ, & Galliæ hac gratia vſi ſunt, vt videre licet in Couar. lib. Pract. q c. 35. Rebuff. q. 10. de Decim. An verò Epiſcopi inferiores hanc poteſtatem participẽt, infra dicemus. Deniq; neceſſariũ eſt, vt talis cõceſſio ex legitima cauſa fiat; qualis interdum ſumitur ex magnis obſequiis, ac beneficiis ab aliquo Rege, aut Principe in Eccleſiam collatis, præſertim quando facta ſunt cum magnis expenſis, ac laboribus, nam huiuſmodi gratitudo, & renumeratio ad vniuerſale bonum Eccleſiæ neceſſaria eſt, vt conſtat, & indicauit D. Th. dicto Quodlib. 2. art. 8. ad arg. Aliquando verò hæc

Couar. Rebuff.

D. Thom.

B conceſſio fit per modum ſubſidij propter imminentes neceſſitates ad reſtituendum infidelibus, vel hæreticis, & aliis Eccleſiæ hoſtibus. Sæpè verò conceduntur Decimæ in feudum cum aliqua recognitione, & obligatione alicuius obſequij, vel adiutorij in certis occaſionibus, vel neceſſitatibus, in quo etiam habetur ratio gratitudinis, & defenſionis Eccleſiæ, ſimúlque id pertinet ad quendam ſplendorem, & auctoritatem Eccleſiæ, vt Prælati eius in maiori veneratione, ac honore, etiam à temporalibus Principibus habeantur. An verò talis conceſſio poſſit eſſe perpetua, cap. ſeq. dicemus.

CAPVT XXVI.

C

An Decimæ poßint dari Laicis in feudum auctoritate inferiorum Epiſcoporum.

1. QVoniam certum eſt auctoritate Pontificis hoc fieri poſſe, vt ex ſupra dictis conſtat, & obiter hîc dicetur, ſolum de cæteris Epiſcopis mouetur quæſtio. In qua duo ſolent diſtingui tempora, vnum eſt ante Conc. Later. ſub Alexan. 3. anno 1179. Aliud ab ipſo Concilio. Ego verò (vt infrà dicam) potius diſtinguenda puto hæc tempora à tempore Vrbani II. qui per 84. annos ante illud Concil. Later. præceſſit. Item diſtinguitur de conceſſione vel in perpetuum

D feudum, vel ad tempus, aut ad vitam. Primò ergo de conceſſione temporali, ſeu vitalitia, communis ſententia eſt fieri poſſe ab Epiſcopo ex iuſta cauſa, vt propter magnum obſequium Eccleſię pręſtitum, eam à Tyranno defendendo, vel propter aliud ſimile. Ita tenet Gloſſ. in cap. *Quamuis*, de Decim. Quam refert communiter probatam eſſe dicens Couar. dicto cap. 17. num. 15. Illa verò Gloſſa dicit quidem poſſe hanc conceſſionem fieri Laico ad vitam, non tamen dicit Epiſcopum habere hanc poteſta tem, ſed indifferenter loquitur. Vnde Abb. eam intelligit etiam de locatione, quæ propria, & priuata auctoritate fieri poteſt, ipſe verò addit ſine Epiſcopi auctoritate fieri non poſſe locationem ad vitam. Vnde extendendo ſermonem ad conceſſionem remuneratiuam, vel feu-

E dalem, ſentit ipſe poſſe fieri auctoritate Epiſcopi, quod etiam ſignificat in dicto cap. *Ad hæc*, refert etiã Couar. Cardin. & Bald. in eam ſententiam, quam ipſe etiam ſequitur. Non tamen affert illius fundamentum, videtur autem poſſe probari ex decreto Vrbani II. quod refertur in Rubrica, *Epiſcopum vel Abbatem*, in vſibus feudorum, de quo plura inferius. Et ratio reddi poteſt, quia hoc non inuenitur Epiſcopo prohibitum, ergo intelligitur conceſſum per ordinariam eius poteſtatem, cum ad bonum, & ordinarium regimen pertinere poſſit. Item ex his, quæ de feudis perpetuis ſtatim dicemus, hoc poteſt colligi per argumentum à contrario, quia in feudis perpetuis facta eſt ſpecialis prohibitio, ergo ſignum eſt, temporalia non eſſe ita prohibita, quin ab Epiſcopo dari poſſint,

Ca. Ad hæc. Couar. Cardin. Bald. Vrban.

poſſint, vnde hæc aſſertio communis in ſequentibus magis expenditur, & explicabitur.

2. Potuiſſe Epiſcopum olim fructus Decimarū in feudum perpetuum dare Laicis.

Secundò ſupponunt omnes, olim potuiſſe Epiſcopos fructus Decimarum in feudum etiam perpetuum dare Laicis ex iuſta cauſa, & multi exiſtimant illud ius duraſſe vſque ad Concil. Lateran. ſub Alexand. III. fortaſſe tamen ſolum durauit vſque ad Vrbanum II. Vnde etiam attendendum eſt, ſimiles conceſſiones antea factas, nunc poſſe retineri tuta conſcientia. Ita colligitur ex Auctoribus ſtatim citandis. Ratio prioris partis illa eſſe videtur, quæ facta eſt, quia ante illud tempus non erat talis prohibitio facta, ergo intelligebatur poteſtas conceſſa, quia Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu poteſt, quicquid poteſt Pontifex in Eccleſia, niſi prohibeatur. Quæ regula maximè verum habet in his, quæ ordinariè fieri contingunt abſq; diſpenſatione aliqua in Iure communi, ſed ex generali, (vt ita dicam) & communi Prælatorum prouidentia, huiuſmodi autem ſunt iſtæ conceſſiones ſeu infeudationes etiam perpetuæ, vt Doctores ſupponunt: præſertímque videri poteſt Felin. in c *Quæ in Eccleſiarum* de Conſt. n. 69 § *Quinta declaratio* Maximè verò cōfirmatur ex dicto decreto Vrbani II. Ex quo etiam apertè probatur poſterior pars, nam de feudis antea factis ibi dicitur, *In ſuo robore permanſiſſe.* Quia nimirum decretum illud non reuocauit conceſſionem, aut infeudationes antea licitè factas, ſed solùm prohibuit in futurum, ergo prius factæ validæ permanſerunt, ergò tuta conſcientia retinentur à Laicis æquè, ac antea. Quod ex dicendis ampliùs declarabitur, & confirmabitur.

Felin. *Vrban. 2.*

3. A quo tempore conceſſio feudi perpetui irrita ſit ſine ſum. Pōtificis auctoritate. *Couar.* *Aragon.* *Rebuff.*

Tertiò dicendum eſt, poſt illud tempus omnes conceſſiones Laicis factas in feudum perpetuum Decimarum ſine Pontificia auctoritate illicitas eſſe, imò & irritas, & inanes. In hoc omnes Doctores conueniunt, multi tamen exiſtimant, hanc prohibitionem incœpiſſe à tempore Concil. Later. ſub Alex. 3. Quod maximè tradit Couar. dicto num. 5. quem Aragon. ſequitur 2. 2. quæſt. 87. artic. 3. Ego verò cum Rebuffo, & aliis antiquiorem eſſe exiſtimo prohibitionem, imò nullam inueniri ſpecialiter ab Alexan. 3. factam. Quod oſtendam, exponendo decreta, quæ in hac materia afferuntur. Primum eſt c. *Prohibemus*, de Decimis ex dicto Concilio parte 1. cap. 14. in fine, vbi ſic habetur. *Prohibemus, ne Laici Decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes in alios Laicos poſſint aliquo modo transferre: ſi quis verò aceperit, & Eccleſiæ non reddiderit, Chriſtiana ſepultura priuetur.* Quem textum latè expendit Rebuffus dicta quæſt. 10. à num. 11. Tamen ſi attentè verba penſentur, intelligetur, illam prohibitionem non eſſe vniuerſalem ſimpliciter, nec directè fieri Epiſcopis, ne Decimas in feudum concedere poſſint eo modo, quo antea poterant, quia nulla mentio Epiſcoporum ibi fit, ſed prohibitio directè dirigitur ad Laicos, & nō ad omnes indiſcriminatim, ſpecialiter ad illicitè Decimas detinentes, nimirum, (vt Rebuffus ſignificat) quia illas de manu Principum ſecularium, præſertim cuiuſdam Regis Franciæ, & non de manu Prælatorum Eccleſiæ acceperant, vel certè generalius, quia ab illis acceperunt, qui dare non poterant (vt infra dicam) illi enim, qui Decimas ſic receperant, eas retinere non poterāt, & in malo ſtatu erant, eas occupando, iuxta cap. 2. de Reb. Eccleſ. non alien. Vnde etiam ſine prohibitione noua Conc. Later. eas non poterant trāsferre in alios, ſed tenebantur ſtatim eas Eccleſiæ reſtituere. Tamen ex iuſtis cauſis, & fortaſſe ad vitanda ſcandala noluit Conciliū eos ad hoc cogere per Eccleſiaſticam perſonam, ſed ſolùm prohibere, ne illas in alios transferrent, vt ſaltem per mortem earum ad Eccleſiam redirent. Nec tamen propterea eis cōceſſit, vt licitè in vita retinerent, quæ malè acceperant, ſed in hoc permiſſiuè ſe habuit, vt benè notat Rebuff. num. 22. Et hic videtur prior ſenſus illius textus. Ex quo nulla ſpecialis prohibitio colligitur ab illo Concilio facta Epiſcopis, ne Decimas dare poſſint in feudum perpetuum, vnde ſi antea hæc licebant, nihil circa illa videtur innouaſſe Concilium, & conſequenter nec prohibuiſſe, quin in poſterum Epiſcoporum etiam auctoritate ſimilia fieri poſſint, alibi ergo quærenda eſt prohibitio.

Cap. *Prohibemus.*

4. Ab Vrbano 2 hæc prohibitio fuit facta.

Addo præterea in illo cap. non explicari, quinam ſint Laici, qui *Decimas detinent in animarum ſuarum periculum:* ideóque non oportere coarctari ad eos, qui de manu Principum ſecularium illas receperant, ſed intelligi poſſe etiam de multis, qui de manu Epiſcoporum illas acceperant. Nam ante illud Concilium inuenimus, id fuiſſe prohibitum ab Vrbano II. & Alexand. 3. non legimus ſpecialem circa hoc prohibitionem addiſſe. Primum patet ex dicto decreto Vrbani II. relato in dicta lege de vſibus feudorum ſub Rubricis *Epiſcopum vel Abbatem*, vbi ſic dicitur: *Item, ſi Epiſcopus, vel Abbas, vel Abbatiſſa, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quæ eis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur, nullum habere vigorem ſecundum hoc, quod conſtitutum eſt à Papa Vrbano in ſancta ſynodo, hoc eſt illud, quod poſt eius decretum fuerit datum, quod autem ante datum fuerit, firmiter permanere debet.* Fuit autem illud decretum editum ab Vrbano in Concilio Turronico, anno 1096. vt ex Archidiac. & Henric. refert Rebuffus dicta q. 10. num. 23. Qui inde concludit, prohibitionem illam factam eſſe Epiſcopis ante Alexand. 3.

Vrban. 2. *Archid.* *Henric.*

5.

Eſt autem in allegatis verbis aduertendum in primis, abſolutum eſſe ſermonem de feudis ſine limitatione ad perpetua, nihilominùs de illis ſolis communiter intelligi, fortaſſe quia illa tantùm videntur eſſe ſimpliciter, & abſolutè talia, & lex illa, quæ rigorem continet, eſt reſtringenda. Deinde aduerto, ibi non eſſe tantùm ſermonem de feudis Laicis concedendis, ſed ſimpliciter de feudis, & ideò in rigore omnia videri comprehendi, niſi aliunde de limitatione conſtet. Semper tamen verum eſt, illam prohibitionem maximè propter Laicos factam eſſe, & in eis ſpeciali ratione iuſtam fuiſſe. In Concilio autem Lateranenſ. ſub Alexand. 3. videtur hæc prohibitio ſupponi potius, quàm de nouo fieri, vt in dicto capit. *Prohibemus*, explicatum eſt. Idémque colligi poteſt ex cap. *Quamuis*, de Decim. Quod etiam ex Alexand. 3. refertur, quod in dicto Concilio non inuenitur, ſed ante illud fuiſſe ab Alexand. editum, Rebuffus ſuprà inſinuat. In illo ergo textu grauiter conqueritur Alexand. quod, cum Laicis non liceat Decimas Eccleſiarum tenere, nonnulli prælati Eccleſiarum eas illis indulgent, & ideò ſuſpenſionis pœna imponitur ei, *qui alicui Laico in ſeculo remanenti Eccleſiam, Decimam, oblationémque conceſſerit*, quod de Decimis quoad feudum perpetuum ibi Gloſſa exponit iuxta dicta, & colligitur etiam ex cap. *Ad hæc*, eod. tit. vbi dicitur, non licere Laicis ita Decimas poſſidere, vt iure hæreditario ad hæredes illas tranſmittant, & capit. *Cum Apoſtolica*, de iis, quæ fiunt à Prælat. &c. in fine de feudo perpetuo expreſsè loquitur. Vnde per argumentum à contrario Gloſſa, & Doctores colligunt, conceſſionem Decimarum non perpetuam, nec ad poſteros transfundendam, non eſſe illo iure prohibitam; habetur autem illud ius in dicto Concilio Lateranenſ. ſub Alexand. 3. part. 50. capit. 39. Ex his ergo ſatis conſtat aſſertio poſita, ſiue illa prohibitio incœperit à Concilio Lateranenſ. ſiue à Concilio Turon. ſub Vrbano II. quod videtur probabilius.

Concil. Lat. Cap. *Prohibemus.* Cap. *Quamuis.* *Alexand* 3. *Rebuff.* *Gloſſ.* C. *Ad hæc.* Cap. *Cum Apoſtolica.* *Conc. Lat.*

6. In quo fundetur hæc prohibitio.

Atque hinc intelligitur, hanc prohibitionem non eſſe in eo fundandam,quod ius Decimarum ſpirituale eſt,& non poteſt Laicis concedi, vt nonnulli Doctores ſignificant; nam hoc modo non à tempore illorum Conciliorum,ſed ſemper fuit prohibitum Laicis Decimas dare,etiam ad tempus,imò etiam ab ipſo Pontifice non fit,ſaltem ordinario Iure.Fundatur ergo in poſitiua prohibitione Eccleſiæ, quæ neceſſaria fuit propter abuſum, & prodigalitatem Prælatorum in concedendis Decimis Laicis Iure perpetuo. Et hinc etiam conſtat, conceſſiones factas ante hanc prohibitionem firmas permanſiſſe, & vſque in hodiernum diem permanere. An verò illarum tempus computandum ſit à tempore Alexan.3. vel Vrbani II. poteſt eſſe controuerſia. Nam Couar. ſupra pro indubitato habet, eſſe computandum à tempore Alex. & Concil. Lateranenſ. Ex dictis autem videtur ſequi, numerandum eſſe à tempore Vrbani II. quia in dicta Rubr. de Vſibus feudorum ita refertur, & deciditur, & illa habet auctoritatem, teſte Ioan. Andr. & aliis ibi, & ita tenet Hoſtienſ. in Summa. Quod ſi hoc verum eſt, ſequitur, conceſſiones factas ante Concilium Lateranenſe, & poſt Turonicum,non eſſe nunc firmas. Cuius contrarium videtur ſupponi in cap.2.§.*Sanè*,de Decim. in 6. Nam ibi declaratur, conceſſiones Decimarum factas ante Concilium Later. poſſe ab eiſdem Laicis Eccleſiæ, vel alicui religioni tribui de licentia Epiſcopi, vnde ſupponitur ibi, licitè nunc detineri à Laicis. Ita ergo illa declaratio facta in illo titulo de vſibus feudorum, videtur ampliata, & extenſa vſque ad tempus Concilij Lateranenſis, ſiue hoc factum fuerit conſuetudine, & quaſi præſcriptione, ſiue expreſſa eiuſdem Concilij declaratione, quamuis ego hactenus illam non inuenerim. Siue (vt Syluester ait) quia piè creditur,tempore Vrbani omnes, qui iniuſtè Decimas tenebant, illas reſtituiſſe Eccleſiæ, & ideò præſumitur, omnes Decimarum conceſſiones, quas Laici antea habuerunt,& vſque ad Concil.Lateran. ab eis retentæ fuerunt,licitas fuiſſe.

Couar. Rubr. Ioan. Andr. Hoſtienſ. Cap. 2.

7. Vtrum Laici perpetui feudi Decimas trāſferre in alios poſſunt. *Abbas.*

Solet autem vlterius dubitari, an iſti Laici, qui ab antiquo licitè retinent Decimas in feudum perpetuum,poſſint iuſtè in alios trāſferre illas,ſiue in Laicos,ſiue inEccleſiaſticos.Et quoadLaicos quidē multi ſimpliciter negāt,poſſealteri Laico donare,aut trāſmittere huiuſmodi feudum etiam ex conſenſu Epiſcopi.Ita Abbas in c.*Prohibemus*, de Decimis, & dicit eſſe communem ſententiam Doctorum, quam tenet etiam Hoſtienſ. in dicto cap. *Cum Apoſtolica*, Archidiac. in cap.2. de Decimis in 6. Rebuffus dicta quæſtione 10. à num.26. Alij verò affirmant,id fieri poſſe ſaltem Epiſcopi conſenſu. Ita tenet Gloſſa in dicto cap.*Prohibemus*,quam ſequitur Cardin.ibi,& Syluest. n.16. cum Raymund. ſumma Confeſſ. & ſumma Piſan.Et idem tenet Ioannes Andr.in cap.1.de præſcriptione in 6.Et hanc opinionem præualere in conſuetudine,ait Felin.(referens alios)in c. *Quæ in Eccleſiarum*,de Conſt.num.69. Et in cap.*Cauſam*, de Præſcriptione num.4. & Couar. dicto num.5. §. *Præter hæc.* Breuiter dico, aliter eſſe loquendum de Decimis iniuſtè detentis à Laico, aliter de iuſtè poſſeſſis per feudum licitum, & iuſtum,id eſt,vel antiquius Concilio Lateranenſi, vel à Papa conceſſum. In priori enim caſu certum eſt,non poſſe illas Decimas transferri in alium Laicum,etiam auctoritate,& conſenſu Epiſcopi Et in hoc conueniunt omnes citati Doctores. Et probatur aperte ex cap. *Cum Apoſtolica*, & ex dictis cap.*Prohibemus*,& ex c.*Ad hæc*, de Decimis, quæ maximè in hoc caſu loquūtur, vt ex verbis planè cōſtat, maximè in c.*Ad hæc*,& c.*Cum Apoſtolica*,infrà ponderabimus,in cap.autem *Prohibemus*, conſiderandum eſt verbū illud, *Nullo modo tranſmittant*,nam excludit etiā hæreditariam ſucceſſionem, quæ tamen in feudo iuſto, & legitimo excludi non poteſt, vt infra videbimus. Habet ergo locum caſus hic vel in Decimis antiquioribus Conc.Latera.quæ à Laicis,& non à Prælatis Eccleſiæ receptæ fuerunt,vel in his quæ poſt illud Conciliū ſine auctoritate Papæ receptæ fuerunt. At verò in poſteriori caſu ſupponimus,feudum illud perpetuum transferri poſſe ad ſucceſſores legitimos iuxta feudi inſtitutionem, quia feudum priùs conſtitutum firmum manet,& eiuſdem qualitatis,cuius antea erat, ſicut ergo erat perpetuum, ita perſeuerat. Non eſt autem perpetuum, niſi ratione ſucceſſionis, ſaltem filiorum in ius parentum, ergo ſemper eſt locus huic ſucceſſioni.

Hoſtienſ. Archid. Rebuff. Gloſſ. Cardin. Syluest. Raym. Ioan. Felin. Concil. Reſolutio quæſtionis. *Cap. Cum Apoſtolica. Cap. Prohibemus. C. Ad hæc.*

8. Quid faciendum cum extinguitur linea.

Difficultas verò eſt, quando extinguitur linea, & tunc etiam duo tempora diſtingui poſſunt: vnum, in quo feudum adhuc durat, quia vltimus poſſeſſor viuit,aliud,in quo iam defunctus eſt vltimus poſſeſſor, & feudum vacauit. In priori quidem tempore, & caſu ego non dubito, quin poſſit fieri tranſlatio feudi in alium de conſenſu Epiſcopi. In quo ſecundam ſententiam ſequimur, quia cum transfertur feudum adhuc in ſuo eſſe permanens, re vera non erigitur de nouo, ergo ex vi verborum non comprehenditur hæc tranſlatio ſub prohibitione Vrbani, & Concilij Lateranenſis, ergo fieri nunc poteſt, ſicut antea poterat, ergo conſentiente Epiſcopo, feudarius poteſt illud transferre in alium etiam Laicum. Et confirmatur, quia illa bona non ſunt tunc ſub dominio vtili Eccleſiæ, ſed ſolùm ſub directo,ergo per tranſlationem illam non magis alienantur ab Eccleſia,quam antea eſſent, ergo quantùm ad hoc non cadunt ſub prohibitione non alienandi,ergo nec etiam cadunt ſub prohibitione non dandi illa in feudum. Et hoc à fortiori ex ſequēti puncto patebit.Hinc verò colligitur, quod in altero caſu, & tempore, quo feudum iam vacauit, mortuo vltimo feudatario ſine ſucceſſoribus, non poſſit Epiſcopus Decimas illas in feudum dare,quia iam prius feudum extinctum fuit, oportet ergo, vt omnino de nouo detur, ergo talis conceſſio comprehenditur ſub prohibitione facta Epiſcopis per Vrbanum II. Et Alexandrum III. In illo etiam caſu Decimæ illæ fuerunt ipſo facto per mortem vltimi feudatarij incorporatæ Eccleſiæ,ergo ſtatim recuperat Eccleſia dominium vtile illius,ergo illa dare in feudum alteri Laico eſſet, illa alienare, quod Epiſcopo non licet. In hoc ergo caſu eſt ſatis probabilis prior ſententia.

9. Contraria ſententia probabilior. Cap. 2.

Nihilominùs tamen etiam in illo videtur contraria probari fortiter ex cap.2.*De feudis*, vbi interrogatus Innocentius III. an Epiſcopus, qui iurat, non infeudare bona Eccleſiæ, poſſit ſine tranſgreſſione iuramenti, dare feudum alteri, quando contingit, vaſallum decedere ſine ſucceſſore: reſpondet Pontifex,liberè poſſe id facere:declarans ſubinde ſub iuramento non infeudandi de nouo, non comprehendi bona iam data in feudum,etiamſi per mortem vaſalli ad Eccleſiam redeant, & ita omnes Doctores ibi fatentur. Eadem ergo ratione in præſenti ſub prohibitione facta Epiſcopo non infeudandi in perpetuum, non comprehenduntur bona iam antea infeudata, etiam vacauerit antiquius feudum. Ratio verò eſt, quia illa bona non cenſentur eſſe ſimpliciter de mēſa Epiſcopi, vel Eccleſiæ, vt notant latè Panormit. & alij in cap.*Vt ſuper*,de Reb.Eccleſ. non alien. Gloſſa in Clement.vnic.de Exceſſi.prælat verb.*Ad menſam*, quia non ſunt ſub eius dominio vtili, & ideò ad illa non extenditur prohibitio. Item quia difficiliùs eſt de bonis omnino propriis, iámque incorporatis aliquid abſcindere, & de nouo infeudare, quàm non admittere

Panor. Gloſſ.

admittere, vel incorporare, quod ſeparatum iam erat. Vnde conſequenter dicendum eſt, illas Decimas prius infeudatas non incorporari Eccleſiæ quoad dominium vtile ipſe facto, per mortem vaſalli, ſed neceſſariam eſſe acceptationem Epiſcopi: vnde prius, quam illam det, poteſt infeudare alteri. Si autem illas ſemel incorporauit, iam non poterit iuxta doctri-
Abbas. nam Abbatis in dicto cap. *Vt ſuper.* Atque hoc modo hæc ſententia videtur probabilior. Solum occurrit addendum, quòd licet hæc ſint vera quoad prohibitionem Concilij, & loquendo in rigore poteſtatis neceſſariæ, vt factũ teneat: nihilominùs, vt licitè fiat talis feudi renouatio, neceſſariam eſſe iuſtam cauſam, vt ita vtilitati Eccleſiæ conſulatur, vel alia ratio gratitudinis, vel boni communis intercedat. Quia hæc ex natura rei eſt neceſſaria, & parum intereſt quoad hoc, vt feudum ſit omninò nouum, vel inſtauratum, aut quaſi continuatum per nouam conceſſionem.

10. An Laicus poſſit feudi Decimas cuicumque Eccleſiæ dare.

Atque ex his facilè reſponderi poteſt ad alteram partem initio propoſitam, an poſſit Laicus in eo caſu dare illas Decimas, cui voluerit Eccleſiæ, de conſenſu Epiſcopi. In quo ſententia communis affirmat, quæ videtur expreſsè probari in cap. *Cum Apoſtolica*, de iis, quæ fiunt à Prælat. & in c. *Cum & plantare*, de Priuileg.: ſed in hoc puncto etiam conſiderandum eſt, an Laicus verè, & iuſtè habeat tales Decimas in feudum, vel ſolum iniuſtè detineat, quia non recepit illas ab habente dandi poteſtatem. In priori caſu eſt indubitata dicta reſolutio, & vel formaliter, vel à fortiori probatur ex citatis iuribus, vt videbimus. Imò addo ex Gloſſa in cap. 2. §. *Sanè*, de Decim. in 6. Quando Laicus habens feudum alicuius Eccleſiæ, vult eidemmet Eccleſiæ, cuius eſt vaſallus, reſtituere Decimas, quas in feudum habet, tunc neque conſenſum Epiſcopi eſſe neceſſarium, quia ibi nihil ſubtrahitur vlli Eccleſiæ, ſed acquiritur. Tunc ergo conſenſus Epiſcopi neceſſarius eſt, quando Laicus poſſidens Decimas non vult illas reunire Eccleſiæ, cuius antea erant, ſed alteri, quia tunc fit quædam alienatio ab vna Eccleſia in aliam, ideo meritò prælati conſenſus poſtulatus in dictis c. & in dict. § *Sanè*. At verò quando feudatarius non eſt verus, & iuſtus poſſeſſor, ſed intruſus, ac iniuſtus detentor Decimarum, & non vult illas illi Eccleſię reſtituere, cuius erant; ſed alteri, difficultas eſt, an poſſit fieri de conſenſu Epiſcopi. Et videtur profectò non poſſe. Nam ille iniuriam facit priori Eccleſiæ, ergo etiamſi conſentiat Epiſcopus, non poteſt iuſtificari. Et conſequenter neque factum valebit, quia non poteſt Epiſcopus Eccleſias priuare ſuis Decimis, illæ autem Decimæ re vera ſunt illius Eccleſiæ, etiamſi ab alio iniuſtè detineantur, & hoc videtur ſentire Gloſſa vlt. in dicto c. *Cum Apoſtolica*, & Panorm. & alij ibi: & idem ſumitur ex Panorm. in cap. *Prohibemus*, de Decimis.

(margin: Cap. *Cum Apoſtolica.* Cap. *Cum & plantare.* — *Gloſſ.* — *Gloſſ. vlt. Panor.*)

11. Oppoſita pars probatur.

Contrarium autem videtur probari ex dicto cap. *Cum Apoſtolica*: Nam quæſtio propoſita erat de Decimis detentis à Laicis: dicuntur autem detineri, quæ non poſſidentur iuſtè, ſed per vim detinentur: nam detinere ad factum refertur, poſſidere ad ius, vt in dicto c. *Prohibemus* ponderauit Rebuff. dicta q. 10. n. 24. Eò vel maximè quòd Hieronymus citatus in eodem capit. *Cum Apoſtolica*, expreſsè dicit, *Si fuerint à Laicis malè detentæ*, & nihilominùs ait, ſufficere conſenſum Epiſcopi, cuius ſententiam in hoc Pontifex ſequitur. Præterea videtur clarè hoc colligi ex illis verbis, *Monendus eſt Laicus, qui Decimam detinet, vt eam reſtituat Eccleſiæ, ad quam ſpectat*, ergo loquitur de eo, qui iniuſtè detinet, & reſtituere tenetur, vt ibidem Gloſſa ſentit. Ac tamen de illo ſubditur, vt ſi induci non poſſit, vt illi Eccleſiæ reſtituat, & alteri det de conſenſu Epiſcopi, donatio valeat. Item Pon-

(margin: *Rebuff. Hieron.*)

A tifex ibi videtur intendere, vt in eo caſu ſufficiat conſenſus Epiſcopi in ordine ad locum Religioſum, in quo non ſufficeret reſpectu alterius Laici, vt patet ex illa ratione, *Cum per vtrumque vtilitati Eccleſiæ conſulatur*, ſed quando Laicus iuſtè poſſidet, poteſt in alium Laicum transferre ius ſuum de conſenſu Epiſcopi, vt ſupra viſum eſt, ergo vt aliquid ſpeciale ibi concedatur de locis Religioſis, oportet dicere, quod, licet reſtitutio fiat de iniuſtè detentis, applicatio fieri poteſt de conſenſu Epiſcopi.

His verò non obſtantibus, Panorm. & alij conantur omnia verba illius textus, imò & capituli *Prohibemus*, accommodare ad iuſtam poſſeſſionem Decimarum in verum, & validum feudum. Et vltimum B argumentum à nobis factum retorquent, inde colligentes, non poſſe Laicum transferre in Laicum etiam ex cõſenſu Epiſcopi Decimas, quas legitimè poſſidet in verum feudum perpetuum. Sed profectò magnam vim inferunt verbis Decretorum, & quoad hoc vltimum repugnant aliis iuribus, vt viſum eſt: ideóque probabiliorem putamus hanc ſententiam cum declaratione, & reſtrictione addita in dicto §. *Sanè*, de Decimis in 6. Vbi poſtquam declarauit Pontifex, Religioſos non poſſe habere Decimas à Laicis ſine conſenſu Epiſcopi, quantũuis fingant, ipſos illas dediſſe Laicis in feudũ, ſubiungit: *Illas autem Decimas intelligimus poſſe taliter à Religioſis de manibus Laicorũ recipi,* C *& acquiri, quæ ante Lateranenſe Concilium ipſis Laicis in feudũ perpetuò fuere conceſſa.* Dicit autem *taliter*, id eſt, ex conſenſu Epiſcopi, vt ex antecedentibus conſtat. 12. Secunda ſententia probabilior iudicatur.

De illis ergo Decimis, quæ ante dictum Concilium à Laicis detentæ fuerunt, verum exiſtimo de conſenſu Epiſcopi cuilibet loco Religioſo applicari poſſe, ſeu ita reſtitui poſſe, etiamſi iniuſtè detentæ fuerint. Hoc enim probant argumenta facta, ídque videtur ab illis Pontificibus conceſſum ad maiora mala vitanda, & damna Eccleſiæ aliquo modo reparanda, prout fieri poſſit. Quia minùs inconueniens eſt, Decimas mutari ab vna Eccleſia in aliam, quàm à Laico poſſideri, nec per hoc fouet Eccleſia peccatum aliquod, vel aliquam iniuſtitiam, ſed per piam Eccleſiæ diſpenſationem, & conniuentiam fit, vt ma- D teria iniuſtitiæ ſubtrahatur, etiamſi reſtitutio fiat aliter quàm in rigore fieri deberet, non interueniente Prouidentia Eccleſię. Nam qui tenetur alicui centum reſtituere, ſi à creditore obtineat facultatem dandi illa pauperibus, vel alicui Eccleſiæ, ſufficienter reſtituet, ſic ergo licet alicui Eccleſiæ in particulari debeantur Decimæ iniuſtè ab aliquo retentæ, vniuerſalis Eccleſia, quæ eſt veluti principalis creditor, poteſt eſſe contenta, vt alteri Eccleſiæ donentur, illáque ſufficiens reſtitutio habetur. Id ergo in præſenti ordinaſſe videtur Eccleſia cum hac iuſtiſſima conditione, vt cum Epiſcopi conſenſu, & auctoritate applicatio Decimarũ alteri Eccleſiæ fieret. Omninò enim prohibitum eſt, vt Laici ſua auctoritate de rebus Eccleſiaſticis diſponant 16. quæſt. 7. per totam, vnde etiam in feudis, ſeu Decimis iuſtè poſſeſſis à Laicis E ſeruandum omninò eſt, vt ſine conſenſu Epiſcopi nulli Religioſo loco eas audeant applicare iuxta cap. *Cum & plantare*, (ſic intelligendum) de Priuileg. Denique accedit, quòd de illis Decimis ante Concilium Lateranenſe in perpetuum feudum conceſſis, vix conſtare poteſt, an iuſtè vel iniuſtè conceſſæ fuerint, & ideò indiſtinctè conceſſum eſt, vt omnes illæ reſtitui poſſint Eccleſiis quibuſcumque, dummodo conſenſus Epiſcopi accedat. 13.

(margin: Cap. *Cum & plantare.* Aliter dicẽdum de Decimis vſurpatis poſt Concil. Lateran.)

At verò de Decimis vſurpatis à Laicis poſt Lateranẽſe Concilium ſine titulo iuſto, exiſtimo omninò eſſe reſtituendas illi Eccleſiæ, ad quam antea pertinebant, nec poſſe alteri applicari etiam de conſenſu

Epiſcopi, & in hoc verum habere ſententiam Gloſſæ, & aliorum. Quia nec ex iuribus dictis aliud colligitur, imò ex dicto §. *Sanè*, videtur hoc ſatis colligi. Nec eſt in cæteris eadem ratio, vel neceſſitas, neque hæc licentia, quæ videri poteſt in præiudicium aliquarum Eccleſiarum, amplianda eſt ſine maiori fundamento.

CAPVT XXVII.

An Laici poßint præſcribere Decimarum perceptionem.

1. An Laici poſſint præſcribere Decimas.

TAndem poteſt circa Laicos inquiri, an conſuetudine, ſeu præſcriptione poſſint Laici Decimas acquirere. Nam licet ſupra dictum ſit, non poſſe præſcribere ius Decimarum, quod ſpirituale eſt, ita vt conſuetudo efficiat, vt Laici quaſi proprio dominio, & intrinſeco Iure illa poſſideant, quia illi non ſunt capaces talis iuris, vel poſſeſſionis, nihilominùs de ipſis Decimis, (vt ſunt quidam temporales fructus, & percipi poſſunt ſine ſpirituali titulo, ex alia conceſſione) dubitari poteſt, an hoc modo poſſint conſuetudine comparari à Laico, ita vt eo modo, quo per priuilegium Pontificium concedi poſſunt Laico, ita intelligantur conſuetudine concedi. Aliqui abſolutè negant ex c. *Cauſam*, de Præſcript vbi obſolutè dicitur, *Laicos Decimas præſcribere non poſſe*. Hoc enim non videtur intelligendum tantum quoad titulum ſpiritualem Decimarum, quia non eſt veriſimile, virum illum nobilem (de quo ibi eſt ſermo) pro ſpirituali Iure Decimarum contendiſſe, ſed pro ipſis fructibus quacumque ratione præſcrib i poſſint, ergo oportet, vt nullo modo valeant præſcribi, aliàs non potuiſſet illa ratione ſimpliciter priuari fructu Decimarum, ſed ſolum vt ſpirituali titulo eas non perciperet, quod non multùm ille curaret, dummodo illi concederentur. Intelligit ergo Pontifex, Decimas quacumque ratione ſpectatas præſcribi non poſſe; atque ita videntur ibi omnes ſentire.

Pars negatiua. C. *Cauſam*.

2. Affirmatiua pars proponitur. Cap. *Super quibuſdam*. Leg. *Hoc Iure*. Felin. Abb.

In contrarium verò eſt, quia præſcriptio longiſſimi temporis, ſeu immemorialis æquiparatur priuilegio, cap. *Super quibuſdam*, de verb. ſignif. Vbi Gloſſa notat conſuetudinem, cuius initij memoria non extat, priuilegium inducere, nec indigere alio titulo, & ad hoc multa allegat, & notatur etiam à Doctoribus in leg. *Hoc Iure*, §.1. ver. *Ductus aquæ*, ff. de Aqua quotid. & æſtiua, ſed Laicus poteſt per priuilegium Decimas obtinere, ergo & præſcriptione. Reſpondet Felin. d. c. *Cauſam*, num. 2. cum Abb. & multis aliis, illam æquiparationem procedere in perſona capaci, fallere tamen, quando præſcribens eſt incapax, vt eſt in præſenti, reſpectu Decimarum, ſed contra, quia licet Laicus ſit incapax iuris ſpiritualis, non eſt incapax illius commoditatis temporalis, quæ eſt in perceptione Decimarum, ergo hanc poteſt præſcribere, quod hic ſolum intendimus, non de ſpirituali Iure. Et confirmatur, quia per priuilegium non dantur Decimæ Laico, vt incapaci iuris ſpiritualis, nec enim per tale priuilegium aliquod ius ſpirituale illi conceditur; (& fortaſſe nec dari poteſt,) ſed datur illud temporale commodum, cuius capax eſſe ſupponitur, atque priuilegium non dat capacitatem, ſed illa ſuppoſita, dat actum, hunc ergo actum poterit etiam dare præſcriptio, quia iam non deeſt capacitas.

5. Quæſtionis reſolutio.

Dicendum breuiter eſt, conſuetudinem, etiam immemorialem non ſufficere in vi ſolius præſcriptionis ad poſſidendas, & exigendas legitimè Decimas, poſſe autem ſufficere in vi cuiuſdam probationis ſufficientis priuilegij, in cuius virtute illa conſuetudo inchoata, & continuata creditur, etiamſi tale priuilegium, nec inueniatur ſcriptum, nec aliter probari poſſit, quàm per diuturnam famam, & opinionem. Priorem partem intendit communis ſententia in d.c. *Cauſam*. Et ratio eſt, qui præſcriptio tunc cenſetur date ius vi ſua, quando poteſt transferre ab vna perſona in aliam dominium proprium, ſeu ius in illa re, quæ præſcribi dicitur; in præſenti autem materia non poteſt præſcriptio hanc vim habere, propter rationem tactam, quod proprium ius Decimarum eſt ſpirituale, quod in Laicum transferri non poteſt propter incapacitatem eius. Facultas autẽ illa ad fruendum Decimis, quæ ſolet Laico per priuilegium concedi, non poteſt dari ex vi præſcriptionis. Tum quia tota vis præſcriptionis eſt, à lege inſtituente talem modum transferendi rerum dominia, vel iuriſdictionem, aut alia ſimilia, nulla eſt autem lex, in cuius virtute hæc facultas conferatur ex vi ſolius conſuetudinis. Tum etiam quia præſcriptio prærequirit bonam fidem, & poſſeſſionem; Decimæ autem non poſſunt à Laicis poſſideri propria, & ciuili poſſeſſione, quæ requirit, vt proprio nomine, iure, ac titulo, res ipſa, vel ius ad illam habeatur. Laicus autem non eſt capax, vt proprio nomine, & Iure Decimas habeat, & ius ad illas vt dictum eſt. Vt autem poſſit illas accipere nomine Eccleſiæ, oportet, vt à Prælatis habeat legitimam facultatem, ergo vt conſuetudo ſit legitima, debet ſupponi hæc facultas, ac ſubinde non conſuetudo, ſeu præſcriptio dat talem facultatem, ſed potius ex facultate debet manare cõſuetudo licita, & honeſta, qualis ad huiuſmodi effectus neceſſaria eſt.

Prior pars cõcluſionis probatur.

4. Poſterior pars oſtenditur. Felin. Cardin. Bald. Imol. Domin. Sylueſt. Ioan. Andr.

Hinc autem facilè oſtendi poteſt altera pars, quam docuit expreſsè Felinus in dicto cap. *Cauſam*, num. 3. cum Cardinal. ibi, & in dicto cap. *Cum Apoſtolica*, de his, quæ fiunt à Prælatis, vbi etiam idem tenent Baldus, & Imol. & Domin. in cap. 2. §. *Sanè*, de Decimis in 6. & idem ſentit Sylueſter verb. *Decima*, quæſt. 10. dicto 2. refértque Ioannem Andr. in cap. 1. de Præſcript. in 6. & in cap. *Super quibuſdam*, de verborum ſignificatione, dicentem, quando conſuetudo illa immemorialis introducta eſt cum opinione, & fama, quòd ex aliqua conceſſione legitima petuntur tales Decimæ à tali Laico, & ab anteceſſoribus eius: tunc præſumi probatum priuilegium, vel inneſtiturã feudi debita auctoritate factam, ſcilicet, Pontificis, vel Epiſcopi ante Concil. Lateran. & in re idem ſentit Couar. plures alios referens dicto ca. 17. num. 5. §. *Sed ſi dubitetur*. Vbi in principio videtur ita hoc ampliare, vt dicat, non eſſe neceſſariam probationem famæ, ſed ſufficere probationem immemorialis poſſeſſionis. Tandem verò concludit, neceſſarium eſſe, vt ſaltem ex fama conſtet, Laicos ex feudo Decimas poſſediſſe. Quod neceſſe eſt intelligi de feudo iuſto, idémque eſt de quacunque legitima conceſſione. Sic ergo intellecta hæc opinio perſuaderi poteſt optimè ex leg. vltim. ff. de aqua pluuia arcen. Vbi ſic habetur: *Scæuola dixit, ſolere eos, qui iuri dicendo præſunt, tueri aquæ ductus, quibus auctoritatem vetuſtas daret, tametſi ius non probaretur*. Sic ergo tueri debemus priuilegium, cui auctoritatem vetuſtas dat, tametſi aliter non probetur, ergo in noſtro caſu licet conſuetudo non det ius præſcriptionis, tamen dat ſufficientem auctoritatem, ſeu probationem priuilegio, ſub cuius opinione, & fama continuata eſt.

Couar. Leg.

5. Confirmatur exemplis.

Et ad hoc confirmandum adduci poſſunt multa exempla, vt de facultate eligendi confeſſorem, quia licet conſuetudine comparari non poſſit, poteſt tamen conſuetudo probare talem facultatem eſſe legitimam, & ex priuilegio manaſſe, vt alibi diximus. Item de vnione Eccleſiarum, quæ licet præſcriptione fieri non poſſit, poteſt tamen conſuetudine pro-

bari à ſuperiore aliquo legitimè factam eſſe, vt ex Ioan. Andr.& aliis notat Felinus ſupra. Præterea eſt optima ratio pertinens ad forum animæ, quia vnuſquiſque præſumitur bonus, niſi probetur malus, ſed in præſenti non probatur prædeceſſores Laicos per vim & iniuſtitiam Decimas vſurpaſſe, imo, vt ſupponitur, ſimul cum vſu recipiendi Decimas currit opinio, quod aliquo priuilegio, vel conceſſione legitima illas acciperent, ergo ita eſt præſumendum, & probata conſuetudine ſub tali opinione probatum cenſetur priuilegium. Alia ratio politica, ſeu ad externum regimen neceſſaria eſt, quia propter difficultatem probandi rem adeo antiquam, credendum eſt receptæ opinioni, ſeu famæ æquè antiquæ, ne pereat ius poſſidentis, præſertim quia in dubio melior eſt conditio illius, ne dum quando habet tam vehementem præſumptionem. Vnde conſtat, quod ſi cum tali conſuetudine percipiendi Decimas, non coniungeretur conſtans fama,& opinio, quod in virtute alicuius priuilegij reciperentur, ceſſaret præſumptio priuilegij,& præſcriptio non ſufficeret. Et ita componuntur omnia, quæ pro vtraque parte adducta ſunt.

Felin.

CAPVT XXVIII.

Ad quas perſonas Eccleſiaſticas Decimæ pertineant Iure communi.

1\. *Decimas Iure communi ad ſolos Parochos pertineret.*

EX dictis in præcedenti cap. conſtat, Decimas ad Clericos per ſe,& Iure pertinere; tamen quia inter Clericos eſt magna varietas, ideo explicare oportet, ad quos pertineat hoc ius Decimarum, & quomodo. In qua re eſt quædam ſententia ſatis communis, quæ affirmat, Decimas Iure communi ad ſolos Parochos pertinere, & omnem aliam Decimarum applicationem, ſeu donationem aliis Clericis, vel perſonis Eccleſiaſticis factam eſſe priuilegio, vel alio ſpeciali Iure factam. Ita ſentit D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 4. vbi ait, ius ſpirituale Decimarum ſequi ex debito quo miniſtris altaris debentur ſumptus de miniſterio ſpirituali: *Quod* (ait) *ad ſolos Clericos pertinet habentes curam animarum, & ideo eis ſolus competit hoc ius habere.* Quam ſententiam ibi Caiet. ita exponit, & defendit, quam etiam in art. 1. tradiderat. Et hanc opinionem habet Gloſſa in c. *Cum contingat*, de Decimis, ver. *De Iure communi*, per textum ibi quatenus ait, *Decimas de Iure cōmuni ad Eccleſias Parochiales pertinere*, ex quo Gloſſa infert, *Decimas Parochiarum ita deberi Parochis, vt Epiſcopi nullam in eis debeat habere portionem, ſed ſolum in Decimis ſuæ Parochiæ, vel Epiſcopalis Eccleſiæ.* Sentit ergo, Decimas ad ſolos Parochos vel paſtores Eccleſię reſpectiuè pertinere. In idem inclinat Sylueſt. ver. *Decima*, q. 8. d. 9. dum ait, Clericum non poſſe præſcribere Decimas, niſi habeat Parochiam, ſed ſolos Parochos.

D. Thom. *Caiet.* *Gloſſ.* *Sylueſt.*

2\. *Soto. Aragon. Valent.* Fundamentum huius ſententiæ.

Hanc vero opinionem reprobant Sot. lib. 9. de Iuſt. q. 3. art. 1. & 3. Aragon. 2. 2. q. 87. art. 1. & 3. Et in hanc partem magis inclinant Valentia, & alij moderni. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia non ſoli Parochi, nec illi ſoli, qui curam animarum habent, miniſtrant Eccleſiæ in ſpiritualibus, & ex officio, ſed Decimæ inſtitutæ ſunt pro omnibus, qui miniſtrant in ſpiritualibus, iuxta ſententiam Pauli ſæpè citatam, ergo Decimæ non Parochis ſolis debentur. Alij denique diſtinctione vtuntur dicentes, Decimas ſolis Parochis, ſeu habentibus animarum curam ex iuſtitia deberi, aliis vero Clericis deberi poſſe ex Charitate, & Religione, ac præcepto Eccleſiæ, non vero proprie ex iuſtitia. Ratio prioris partis eſt, quia ſoli curatores animarum ex obligatione, & officio habēt quaſi implicitum pactum cum populo, vt illi tenean-

Aliorum opinio.

A tur ſpiritualia miniſtrare, ideoque ab ipſo alantur, alij vero, licet diuino cultui inſeruiant, non ita ſunt populo obligati, vnde nec ipſe populus tenetur eos alere ex vi iuſtitiæ, cum illius vtilitati non ſeruiant: Ex præcepto autem Religionis, & Eccleſiæ teneri poſſunt, quia Eccleſia ita ſtatuit.

Hęc diſſenſio fortaſſe magna ex parte eſt de modo loquendi, & ideo vt tota res explicetur, incipiemus à prima inſtitutione Decimarum, & indicabimus, quid olim ſeruatum fuerit, & quid nunc ſeruandum ſit in diſtribuendis Decimis inter Clericos, ac tandem conſtabit, quid in hoc peculiare habeant Parochi, vel in vniuerſum omnes qui curam habent animarum. Dico ergo primo; Decimas ex primæua inſtitutione deberi Clero ad ipſius ſuſtentationem, & ad omnes expenſas neceſſarias ad Eccleſiarum ſeruitium, ac diuini cultus miniſterium. Hoc facilè oſtendi poteſt, ex dictis in principio huius materiæ, & ex proportione ad inſtitutionem Decimarum in veteri teſtamento,& ex decretis ſtatim allegandis. 3.

Decimas prima inſtitutione deberi Clericis.

B

Secundo ergo dicendum eſt, in Eccleſia factam eſſe à principio diuiſionem Diœceſum, & vniuſcuiuſque Diœceſis Decimas ad Clerum illius Diœceſis pertinuiſſe, licet præcipua earum adminiſtratio Epiſcopo eſſet commiſſa, vt cum debita proportione eas diſtribueret. Prima pars de diuiſione Diœceſum conſtat ex ipſamet Scriptura, præſertim in Actibus Apoſtolorum, Epiſtolis Pauli, & Apocalypſi, item ex Decretis Pontificum dicto 80. capit. 1. & ſequentibus; & dicto 99. cap. 1. & ſequentibus. Item ex Eccleſiaſticis hiſtoriis, in quibus Hieroſolymitanam Eccleſiam ab Apoſtolis fundatam, & Iacobum illius Epiſcopum creatum fuiſſe legimus. Item Antiochiæ Petrum prius ſedem ſuam collocaſſe paucis annis poſt Chriſti aſcenſionem, & alias Eccleſias per Syriam,& alias religiones fundaſſe,& poſtea Romæ ſediſſe, & partim per ſe, partim per diſcipulos à ſe miſſos Epiſcopatus varios erexiſſe, idemque Ioannem Apoſtolum Epheſi, & in aliis Orientis Eccleſiis, Paulum vero, & alios Apoſtolos fere per vniuerſum mundum feciſſe, vt ſummatim collegit Baronius tomo primo, Anno Chriſti 39. à num. 9. vſque ad finem, & Anno 44. à num. 10. vſque ad 41. Ratio etiam illam partem ſuadet. Nam Epiſcopalis dignitas à Chriſto eſt inſtituta,& ita hæc diuiſio Eccleſiarum Epiſcopalium à Chriſti præcepto manauit, licet modus, & determinatio in particulari ex Petri, Apoſtolorum fuerit arbitrio, ideoque tanquam maximè neceſſaria ad Eccleſiæ ordinem, & regimen ſtatim à principio quoad fieri potuit indicata eſt. 4.

Diœceſum diuiſio antiquiſſima.

C *Act. Paul. Apocaly.*

Baron.

D

Et ita etiam facilè ſuadetur pars ſecunda, nam licet fortè prior fuerit Epiſcopatuum diuiſio, quam Decimarum inſtitutio, (nam priùs per aliquot annos omnia fuerunt communia, poſtea ex eleemoſynis,& oblationibus fidelium Clerici viuebant, & pauperibus ſubueniebatur, vt intelligi poteſt ex illo Pauli 1. Corinth. 6. *De collectis autem, quæ fiunt in ſanctos,* & ex aliis, quæ refert Baronius tomo 1. Anno 44. num. 68.& ſequentibus) nihilominus etiam Decimæ imperatæ ſunt non multo poſt, quandoquidem earum meminit Clemens lib. 2. Conſtit. capit. 25. 34. & 35. Et poſt eum ferè omnes antiqui Patres, quos in principio huius materiæ retulimus. Semper ergo pro Cleri, & miniſtrorum Dei ſuſtentatione, & cum dicta proportione imperatæ fuerunt, vt in vnaquaque Diœceſi ad Clerum illius Diœceſis pertinerent, quia ratio iuſtitiæ id poſtulabat, & ad debitum ordinem neceſſarium erat. Imo quando erant omnia communia, non eſt putandum in vniuerſa Eccleſia Catholica, iam per varias regiones diſperſa, omnia 5.

Decimarū vſus quādo incepit.

1. Corint. 6.

E *Clemens.*

Decimæ vnius Diœceſis ad illius Clerū ſpectabant.

fuiſſe ita communia, vt eſſent ſub dominio totius vniuerſalis Eccleſiæ: ſed ita vt in vnaquaque Eccleſia, vel ciuitate, Hieroſolymitana, Alexandrina, &c. omnia eſſent ibi communia: Ita ergo Decimæ, & oblationes ad ſingulas Diœceſes cum proportione ſpectabant. Quod etiam aperte probatur ex 16.q.7.c. *Peruenit*, c. *Omnes Baſilicæ*, & c. *Quoniam*, cum aliis. Et ratio eſt clara, tum quia in vnaquaque Diœceſi miniſtri eius ſunt illius Clerici, ergo illis dari debent illius Diœceſis Decimæ; tum etiam quia hoc neceſſarium ſemper fuit ad ſeruandum debitum ordinem, & confuſionem, & diſſenſionem vitandam.

C. Peruenit. C. Omnes Baſilic. C. Quoniã.

6. Confirmatur tradita doctrina. *Clemens.*

Quod ex tertia parte propoſita apertè declaratur, & confirmatur. Nam vt Clemens dicit dicto cap.25. Ad vnumquemque Epiſcopum Decimarum, & oblationum diſtributio ſpectabat: vitanda autem ſemper fuit Epiſcopatuum confuſio, ideoque ad vniuſcuiuſque Epiſcopi curam ſuæ Diœceſis Decimæ pertinebant. Non tamen pro ſolo Epiſcopo ſoluebantur, ſed pro ipſo, & vniuerſo Clero, aliiſque Eccleſiaſticis ſumptibus, & oneribus, vnde non illi propriè, ſed Clero per illum ſoluebantur. Et hoc ipſum ſumitur ex multis decretis 12. quæſt. 1. cap. *Videntes*, cap. *Epiſcopus*, cap. *Præcipimus*, & ſequentibus. Et 12. quæſt.2.cap. *Vulterana*, cap. *Conceſſio*, cap. *Quatuor*, & ſequentibus. In quibus de diuiſione Eccleſiaſticorum redituum in quatuor partes per Epiſcopum facienda, ſermo eſt. Vnde in cap.1.16. quæſtion.7. ſic Gregorius inquit, *Decimas ſub manu Epiſcopi fore cenſemus, vt ille, qui cæteris præeſt, omnibus iuſtè diſtribuat, &c.* & in cap. *Peruenit*, reprehendit Epiſcopos, *qui Decimas, atque oblationes Chriſtianorum, non in Sacerdotes propriæ Diœceſis conferunt.* In quibus verbis rationes etiam huius inſtitutionis tanguntur. Quia Decimæ inſtitutæ ſunt pro his, qui diuina populo miniſtrant, ſed non ſoli Epiſcopi miniſtrant, ſed etiam alij Clerici, ergo. In Clero autem Epiſcopus præeſt, ergo & illi peculiari ratione prouideri debet de neceſſariis ex fructibus Decimarum, & ipſi tanquam aliorum paſtori committi debuit omnium redituum Diœceſis ſuæ gubernatio.

C. Videntes. C. Epiſcopus. C. Præcipimus. C. Vulterana. C. Conceſſio. C. Quatuor. Cap. 1. C. Peruenit.

7. Quãdo Decimæ vnius Parochię ad illius Clerũ pertinere incepit.

Tertio dicendum eſt poſtquam Diœceſes in Parochias diuiſæ fuere, vniuſcuiuſque Parochiæ Decimas ad Clerum in illa Parochia ex officio miniſtrantem Diuina per ſe loquendo pertinere, illique eſſe reddendas, & non ſoli Parocho, licet per illum regulariter diſtribuantur, in quo conſuetudo, vel Epiſcoporum ordinationes ſeruandæ ſunt. Hæc aſſertio in primis habet fundamentum in his, quæ ſupra diximus de diuiſione Parochiarum à Dionyſio facta cum aſſignatione propriorum finium, ſeu Decimarum ad vnamquamque pertinentiũ. Inde enim planè conſtat, vniuſcuiuſque Parochiæ Decimas pro miniſtris propriis ſolui, non pro alienis: In hoc enim ſenſu probatum eſt, Decimas Parochiæ in illius Eccleſia ſoluendas eſſe, non in aliena. Item facta diuiſione eadem proportio ſeruanda eſt inter Parochias diſtinctas, quæ inter Diœceſes diſtinctas prius ſeruabatur, vt reſpondit Vrbanus III. in cap. *Super eo.* de Parochiis, & rationes ſupra factæ probant, ergo.

Dionyſ. Vrban. 3.

Differentia cõſideranda inter Parochias & Diœceſes.

Eſt autem hic conſideranda quædam differentia, nam Parochiæ nunquam debent intelligi ita diuiſæ, vt vnaquæque ſolum Parochum, & inferiores Clericos comprehendat, nam etiam Epiſcopus totius Diœceſis ad Clerum vniuſcuiuſque Parochiæ aliquo modo pertinet, tanquam principalis illius populi gubernator, & miniſter in ſpiritualibus, & ſuo modo etiam proximus. Diœceſes vero ita fuerunt ſemper diſtinctæ, vt Clerus illius Diœceſis ſolum Epiſcopum, & inferiores comprehendat. Nam licet Papa ex inſtitutione Diuina omnium Eccleſiarum, & Epiſcopatuum ſit paſtor, nihilominus quatenus Papa eſt, cenſetur eſſe extra, & ſupra Clerum vniuſcuiuſque Diœceſis, præſertim quoad negotium Decimarum, quia tanquam ſupremus Princeps, & caput non ordinario iure, ſed altiori modo de redditibus ſingularum Diœceſum participat, vt ſupra tetigimus, & ſtatim amplius explicabimus. Alij vero ſuperiores prælati Epiſcopalium Diœceſum, quos Eccleſia conſtituit, vt Archiepiſcopi, Primates, ſeu Patriarchæ, valde etiam remote attingunt regimen, & curam ſuffraganeorum Epiſcopatuum, & ideo extra Clerum illorum cenſentur, maximè in iure Decimarum.

Ex his ergo ſatis probata manet, non ſolum prima aſſertionis pars, ſed aliquo modo etiã ſecunda quoad negationem illius excluſiuæ, nimirum quod Decimæ Parochiales non pertineant ad ſolum Parochum, etiam per ſe, & iure ordinario, quia etiam ad Epiſcopum Diœceſis cum proportione pertinent, quo ſenſu dicimus ſub Clero vniuſcuiuſque Parochiæ comprehendi. Dico autem *Cum proportione*, quia inter Clericos Parochiæ cum proportione diuidendæ ſunt Decimæ, & inter eos Prælatus cõputatur, ad quem pars Decimarum ſpectat, vt rectè docuit Abulenſ. q. 176. in 23. cap. Matth. & Panor. in cap. *Cum contingat*, de Decimis num. 7. vbi quartam partem ad Epiſcopum pertinere dicit, & videtur expreſsè declaratum in cap. *Conquerente*, de offic.ordin. Vbi inter Epiſcopalia iura ponitur, *Quarta Decimationum*, & licet Gloſſa ibi dicat, quod hanc quartam Epiſcopus de conſuetudine percipiebat; tamen & nullam probationem affert, & illa conſuetudo ſufficere potuit ad introducendum ius. Vel certè ex antiquo Iure Manaſſe, probabilius eſt. Nam illa conſuetudo conſentanea eſt antiquis decretis cap. *Vobis*, cap. *Vulterana*, & ſequentibus 12. q.2. Vnde in cap. *De quarta*, de Præſcript. clarè ſupponitur, hanc quartam pertinere ad Epiſcopum iure ordinario, cum ibi dicatur, neceſſariam eſſe præſcriptionem 40.annorum, vt Parochus poſſit contra Epiſcopum ſe tueri in huius quartæ petitione. Et idem planè colligitur ex c. *Quoniam*, de Decim. ibi *Tua parte retenta.* Nam plane ſupponitur, partem aliquam Decimarum prædialium Parochiarum ita ad Epiſcopum pertinere, vt tanquam ſuam poſſit illam retinere. Signum eſt ergo, eſſe certam partem aliquotam, quam oportet eſſe iure definitam, & conceſſam, nam propter ſolam conſuetudinem contingentem non oportet illam exceptionem facere. Idem colligitur ex cap. *Dudum*, eod.tit. vt ibi notant Ioan. Andr. & Hoſtienſ. in illis verbis: *Intentione tua de Iure communi fundata petiſti.* Nec refert, quod Gloſſa, quam ſequitur Rebuffus d.q.7.num.11.dicat, illam eſſe narrationem partis, non Papæ, hoc, inquam, non obſtat, tum quia id non ſatis conſtat ex verbis, tum etiam quia Papa inferius conſentit, dum ait, non fuiſſe *Iuri Epiſcopali* derogatum, loquitur enim de Iure quod pro ſe Epiſcopus allegauerat.

9. Decimæ Parochiales ad Epiſcopum etiam pertinent. *Abulenſ. Panorm. C. Conquerente. Gloſſ. C. Vobis. C. Vulterana. Cap. De quarta. C. Quoniã. C. Dudum. Ioan. Andr. Hoſt. Gloſſ. Rebuff.*

10. *Ioan. Andr. Abbas.* Decimas mediante Parochia deberi Epiſcopo aliqui dicunt.

Addunt tamen Ioannes Andreas, & Abbas in dicto c.*Conquerente*, Decimas de Iure communi non deberi Epiſcopo, ſed Eccleſiis Parochialibus, has vero Eccleſias debere Epiſcopo quartã partem præceptarum Decimarum. Sed hoc in idem redit, dicuntur enim Decimæ Parochiarũ non deberi Epiſcopo quaſi immediatè, ſed mediante ipſa Parochia, quia immediatum ius eſt in ipſa Parochia, ſeu Clero illius, & reſpectu illius totus cumulus Decimarum ad talem Eccleſiam pertinentium congregandus: ex illo autem ſua portio ad Epiſcopum ſpectat æquè primo, ac ad cæteros de illo Clero, vel etiam principalius, quia ipſe de iure eſt principalis diſpenſator illius cumuli perceptarum Decimarum, & ita etiam in hoc modo loquendi, vel non magis pertinẽt Decimæ de iure cõm-

muni

muni ad Parochum, quam ad Epiſcopum, reſpectiuè loquendo de portionibus illorum, vel ad ſummum dici poſſe videtur, Parochum eſſe quaſi proximum miniſtrum, ad quem ius colligendi Decimas Eccleſiæ ſuæ debitas pertinet. Propter hoc enim ille habet poteſtatem agendi ad petendas omnes Decimas Parochiæ contra iniuſtè occupantes, vt notauit Rebuffus quæſt. 9. num. 16. licet non ſibi ſoli, ſed aliis conſortibus petat. Ratio autem huius inſtitutionis eſt ſupra tacta, quia Epiſcopus eſt principalis miniſter ſingularum Parochiarum, ergo ratio poſtulat, vt de bonis, ac Decimis vniuſcuiuſque Parochię principaliter participet, vnde olim pars etiam fructuum illi conferebatur, vt colligitur ex c. *Vnio*. 10. quæſt. 3. Quod tamen non de Decimis, ſed de oblationibus multi intelligunt, iuxta alia iura eiuſdem quæſtionis. Inde vero roboratur ſaltem ratio facta, quod Epiſcopus ſemper habitus eſt tanquam pars, & caput Parochialis Cleri, ideo enim etiam oblationum particeps fiebat, ergo licet illud de oblationibus ordinariis vſu videatur ſublatum, merito participatio Decimarum Iure communi retenta eſt. Neque huic aſſertioni D. Thom. aut Caiet. refragantur, nam generatim loquuntur de Clericis habentibus animarum curam, ſed quibus merito Epiſcopi comprehenduntur. Atque ex hac ratione conſtat, non eſſe hoc limitandum ad Parochiam Cathedralis Eccleſię, quia quod attinet ad quartam partem Decimarum prædialium, iura de omnibus Parochiis Diœceſis loquuntur. Nec maiorẽ partem habet in Decimis Parochiæ Eccleſiæ Cathedralis, niſi vbi ipſe fuerit proprius Curatus eius (vt notauit Rebuff. d. q. 7. n. 7. alios referens) quia nullo Iure plus illi tribuitur.

Rebuff. — Ratio inſtitutionis. — *C. Vnio.* — *D. Thom.* *Caiet.* — *Rebuff.*

11\. Obiectio. Dices, hac ratione concludi Decimas ſingularum Eccleſiarum, ſiue Parochialium, ſiue Epiſcopalium cum debita proportione etiam ad ſummum Pontificem pertinere, quia ipſe etiam eſt Clericus habens animarum curam, habet autem curam omnium animarum in omnibus Parochiis degentium, & ibi ſuas Decimas perſoluentiũ. Reſpondeo breuiter ex ſupra dictis c. 12. loquendo de poſſibili, potuiſſe quidem Iure communi ſtatui, vt in diſtributione omnium Decimarum Parochialium ſuam partem Summus Pontifex haberet, quia cum ipſe ſit caput omnium Eccleſiarũ, & vniuerſalis paſtor ſpiritualis, in illo maximè locum habet finis proximus Decimarum. Et ita ſupponit D. Th. 2. 2. q. 78. art. 4. ad 3. Abul. 3. p. q. 51. memb. 6. art. 6. Abul. d. c. 23. q. 176. Ioan. Andr. Hoſt. & alij in c. 1. de Decimis. Ad quod notari poteſt ſingulare verbum in Conc. Lateran. ſub Alex. 3. p. 4. c 4. *Cum homines &c. Decimas Eccleſiæ, & mihi ſoluere teneantur*: eſt enim conſideranda illa particula, *Et mihi*, nam Pontifex eſt, qui loquitur, & ſignificat, Decimas ſibi deberi. Sed illa particula in c. *Cum homines*. Extra de Decimis, omittitur, tamen poteſt intelligi, vt dicantur Pontifici deberi, tum quia ex præcepto eius debẽtur, tũ quia eſt ſupremus diſpenſator illarum, tũ quia ius habet de illis participandi, ſi velit, & indigeat. Nihilominus Iure communi, & ordinario non vſurparunt ſibi Pontifices hoc ius, vt iidem Auctores pro comperto habent, & nos in d. cap. oſtendimus: & huius inſtitutionis varias congruentias Abul. ſupra adducit. Et in hoc ſenſu diximus ſupra, Papam non comprehendi ſub Parochia, ſeu Clero Parochiali, cui debentur Decimæ Iure ordinario, & cõmuni, quamuis alioqui habeat ſupremum ius diſpenſandi omnes Decimas, & aliquam earum partem poſtulandi ex vera ac iuſta cauſa, & neceſſitate. At Epiſcopus è conuerſo quoad ſuam canonicam portionem Iure communi cenſetur de illo Clero: quoad reliquas vero partes licet habeat poteſtatem adminiſtrandi, & diſtribuendi

Satisfit illi. — *D. Thom.* *Alenſ.* *Abulenſ.* *Ioan. Andr.* *Hoſt.* *Conc Lat.* C. *Cum homines.* — *Abulenſ.*

A illas, habet tamen illam alligatam Iuri communi, nec poteſt ea, quę ad alios pertinent, vſurpare, nec nouum onus Clericis imponere, vt in multis decretis inſtitutum eſt, 16. q. 1. Hac ergo ratione merito dicimus Decimas Parochiæ non ſoli Parocho deberi, quia etiam Epiſcopo magna ex parte, & quodammodo magis ac principalius debentur.

Addendum vero vlterius eſt, alia etiam ratione deberi Decimas non ſolis Parochis; quia videlicet in vnaquaque Eccleſia ſimul debentur aliis miniſtris altaris, qui ex titulo alicuius beneficij ex Decimis inſtituti tenentur ex officio altari, vel choro inſeruire. Hanc concluſionem principaliter intendunt Soto, & qui eum ſequuntur: & licet non poſſit poſitiuè, (vt B ſic dicam) & in particulari ex Iure oſtendi, oſtenditur autem in primis illa ratione, quod Decimæ non ſunt inſtitutæ propter ſolum miniſterium curãdi animas, ſeu miniſtrandi illis Sacramenta, ſed ſimpliciter propter miniſterium diuini cultus cap. *Ex parte* 2. de Decim. Quia populus Chriſtianus non tenetur tantum Sacramenta ſuſcipere, ſed etiam ſacrificia offerre, ac Deum publicè colere, & laudare, fidemque profiteri, ac tueri; ad hos autem fines neceſſarium eſt, non ſolum alere miniſtros, qui curam habeant animarum, ſed etiam alios, qui Deum variis modis colant nomine totius populi, & fidem tueantur, ac doceãt, & verbo Dei populum paſcant, ergo Decimæ non tantum C curatis, ſed etiam aliis ex officio miniſtrantibus ſpiritualia deberi poſſunt Atque hoc modo poteſt hoc ex Iure colligi partim negatiuè, partim ex generalibus locutionibus, & rationibus Decimarum, quę in re habentur. Negatiuè quidem, quia nullum eſt ius ita pręcipiens Decimas dari Parochis, vt alij miniſtri Eccleſiæ excludantur; ad ſummum enim dicunt iura, Decimas perſoluendas eſſe Parochiis, at in Parochiis non ſolum computantur Parochi, ſed etiam alij miniſtri, licet cura, & adminiſtratio proxima Parochiæ, & bonorum ad eam pertinentium peculiari modo Rectori eius commiſſa ſit.

12\. Quibus Eccleſiæ miniſtris Decimæ etiam debeantur. — *Soto.* — C. *Ex parte.*

Vnde adiungi poteſt alia probatio ex generalibus locutionibus, nam in c. *Non eſt* de Decimis, dicitur, Decimas eſſe *Miniſtris Eccleſiæ* tribuendas: & in cap. *Ex parte*, 1. ſupponitur *Canonicis* in ſua Eccleſia eſſe D debitas: & in c. *Tua* 2. dicitur, *Deo debitam eſſe ſolutionem Decimarum*, quia nimirum propter cultum ſuum principaliter imperantur, vnde ſubditur, *Eſſe Clericis exhibendas, quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit*. Et in cap. 1. 16. quæſt. 7. abſolutè dicitur, Decimas in vſum pietatis conceſſas eſſe Canonica auctoritas demonſtrat. Et hoc maximè probant antiqui Canones, qui in diuiſione Decimarum diſpoſuerunt, vt quarta pars non ſolis Parochis daretur, ſed *Presbyteris, Diaconibus, & Clero diuideretur*, vt dicitur in c. *Ad hoc*, 16. q. 1. & aliis ſupra citatis. Quæ iura antiqua quoad hanc partem non ſunt per poſteriora decreta ſublata, nec Parochiarum diuiſio obſtat, quominus illa in ſua vi E poſſint remanere.

13\. C. *Non eſt.* — Cap. *Ex parte.* — C. *Tua.* — Cap. 1. — C. *Ad hoc.*

14\. Obiectiones proponuntur. Sed obiici poteſt, quia hinc ſequitur Decimas prædiales non ad ſolum Clerum pertinere, ſed etiam ad pauperes, quia etiam illis ſua portio Decimarum ex vi communis Iuris applicanda eſt: conſequens eſt planè falſum, vt ex omnium ſententia, & ex dictis in capit. præced. conſtat. Similiter ſequitur, Decimas aliquas ex parte non pertinere ad perſonas Clericorum, ſed etiam ad ipſam Eccleſiam, ſeu fabricam eius, in qua etiam pars aliqua Decimarum expendi debet, iuxta diſpoſitionem Iuris. Conſequens eſt falſum, quia materiale ipſum templum non eſt capax Iuris, ſed Clerici, vel Rectores eius habent tale ius cum tali obligatione, ſeu onere. Denique ſi ratio facta eſſet efficax, quotquot miniſtri Eccleſiæ ex Decimis

eius

A

Quorũdam opinio.

eius aluntur computandi eſſent inter eos,quibus Decimæ debentur,etiam cantores Laici, & famuli,quia omnibus datur aliqua pars Decimarum ex vi illius legis, *Non alligabis os boui trituranti*,& *Dignus eſt mercenarius mercede ſua.* Propter hæc , & ſimilia dicunt aliqui Decimas ſolis Parochis propriè deberi , & ad ſummum etiam Epiſcopis , cæteros autem Eccleſiæ miniſtros non habere ius Decimarum , quia populus non tenetur eos alere,cum illius vtilitatem non procurent , ſed Eccleſia,cui inſeruiunt,ad hoc tenentur, quæ obligatio cadit in eos,qui habent animarum , & conſequenter etiam Eccleſiarum curã.Tenentur enim illi alere ex ſuis reditibus miniſtros , & coadiutores ſibi neceſſarios,vt ſuo muneri poſſint ſatisfacere,ſiue illi miniſtri Clerici ſint,ſiue etiam Laici pro ratione, & modo miniſterij , aut ſeruitij Eccleſiæ , ad quod conducuntur.

15. Soluuntur obiectiones

Reſpondeo ad excludendas has , & ſimiles obiectiones , & rem totam explicandam , dictum à nobis eſſe,Decimas deberi illis miniſtris altaris,qui ex titulo alicuius beneficij tenentur in Eccleſia ad aliquod miniſterium ſpirituale, etiam ſi propriam animarum curam non habeant. Quod omnino verum eſſe probatur. Quia illi propriè,& in rigore debentur Decimæ,qui habẽt ius ſpirituale, in quo fundatur tale debitum,ſed omnes illi,qui habent tale beneficium,habent ius ad percipiendos fructus eius , etiam ſi ſint fructus Decimarum,ergo.Maior ex ſupra notatis clara eſt,quia in Decima duo tantum à D.Thom.& Doctoribus diſtinguuntur,reditus ipſi materiales, & ius ſpirituale,cui ergo iſta duo propriè conueniunt,propriiſſimè etiam Decimæ debentur. Minor autem eſt etiam certa. Nam omnia beneficia , etiam ſi curata non ſint,in ſpirituali Iure fundata ſunt, & illud principaliter includunt; temporale autem eſt quaſi annexum,& hoc eſt totum fundamentum ſimoniæ in venditione , & emptione beneficiorum , non enim tantum in beneficiis curatis , ſed in omnibus ſimonia committitur , & ideo ait Soto , non poſſe ſine errore negari ius ad Decimas in talibus beneficiis ſpirituale eſſe.Et confirmatur,ac declaratur, quia licet alij Clerici non ita immediate incumbant ſaluti animarum, ſicut curati , nihilominus non tantum actiones propriæ Parochorum ſpirituales ſunt, ſed etiam aliæ, ergo aliæ etiam ſufficiunt ad fundandum ius , & proprium debitum Decimarum , quia non eſt de ratione iuris , vt fundetur in actionibus directè operantibus ſalutem animarum,ſed ſatis eſt, vt ſint actiones ſpirituales pertinentes ad cultũ Dei.Eo vel maximè quod nullæ ſunt huiuſmodi actiones factæ à miniſtris Eccleſiæ,vt tales ſunt,quæ non conferant ad animarum ſalutem,licet non omnes æqualiter, neq; cum eadem neceſſitate,quod parum refert.

D. Thom.

Soto.

16. Accedit tandem,quod vtrumque genus actionum pertinentium tam directè ad curationem animarum, quam ad alia miniſteria diuini cultus , poteſt duobus modis fieri , ſcilicet vel ex proprio officio collato per Eccleſiam cum ſpirituali titulo,vel non ex officio,ſed aut deuotione , vt fit à Religioſis, vel ex mercenario ſtipendio , ſicut fit à Clericis mercede conductis, inter quos modos tanta eſt differentia , vt etiam miniſterium proprium Parochorum,niſi fiat priori modo,non ſufficiat , vt ſic operantibus Decimæ propriè debeantur. Et hac ratione Religioſis vt ſic,& ex proprio Iure non debentur Decimæ , etiam ſi maximè cooperentur animarum ſaluti , vt eſt certa omnium ſententia. Nec etiam Clerico Cappellano per mercedem conducto , vt Parochum iuuet , debentur Decimæ,ſed Parochus,vel Epiſcopus debet ei ſuam mercedem. Ergo ſimili modo dicendum eſt in aliis ſpiritualibus actionibus,ac miniſteriis diuini cultus,quod licet facta ex deuotione,vel mercenaria conductione non ſufficiant ad fundandum proprium debitum Decimarum,nihilominùs facta ex officio, ratione beneficij,& tituli ſpiritualis,fundãt proprium ius,cui etiã correſpondet proprium debitum Decimarum.

17. Nõ eſſe eãdẽ rationẽ in pauperibus, atque in aliis Clericis.

Et ita facilè reſpondetur obiectionibus factis. In primis enim non eſt eadem ratio de pauperibus,quia illi numquam habent intrinſecum ius ad aliquam partem Decimarum,ſed ipſis Clericis dantur beneficia cum hoc onere ſubueniendi pauperibus,ſiue onus illud ſit ex propria iuſtitia , ſiue ex Charitate,vel alia virtute , quod alibi eſt tractandum. Vnde optimè dixit Ambroſ ſerm.58.de Aſcenſ *Ille bonus Chriſtianus eſt qui Decimas Deo annis ſingulis erogandas pauperibus reddit,qui Sacerdotibus ſuis honorem impendit.* Pauperib. ergo Decimæ ſunt erogandæ,ſed per Sacerdotes locũ Dei tenentes , qui Decimarum ſolutione honorandi ſunt. Sic etiam Clemens lib.2. Conſtitutionum cap. 25. *Quæ ſecundum Dei mandatum* (ait) *tribuuntur, Decimas dico,& primitias ,inſumat Epiſcopus,vt homo Dei,quæ cauſa pauperum ſponte offeruntur,diſtribuat decenter*,&c. Et plura de hoc videri poſſunt in Abul. in dicto cap. 23. Matth. quæſt.177.

Ambroſ.

B

Clemens.

Abulenſ.

18. Quid de templi fabrica dicendum.

Eademque ratio eſt de fabrica cum proportione. Quod ſi fortaſſe contingat,vt olim obſeruatum erat, partem aliquam Decimarum nulli Clerico , ſeu beneficiato applicari , ſed ad vſum fabricæ,vel pauperũ reſeruari , tunc quidem Decimæ illæ non debentur propriè alicui Clerico in particulari , vt in eius dominium tráſferantur:ſed debentur Eccleſiæ non quidem materiali templo , vt obiectio procedebat , ſed ratione templi debentur Eccleſiæ, id eſt Clero, vt in talem vſum , & non in alium illas diſpenſet ; non eſt autem ita de Decimis, quæ per inſtitutionem beneficiorum Eccleſiaſticorum variis modis applicatæ ſunt Clericis ad varia miniſteria, nam tunc proprium ius Decimarum confertur Clerico habenti tale beneficium.Et ideò etiam non eſt ſimile de aliis, qui Eccleſiæ inſeruiunt(etiam in ſpiritualibus)tantùm,vt mercenarij conducti , quia illi non habent intrinſecum ius ad Decimas , neque reſpectu plebis ſoluentis Decimas habent propriam actionem , ſed tantùm reſpectu Epiſcoporum,Parochorum,vel Eccleſiarum, quæ eos conduxerunt : ſecus verò eſt de his , qui ratione beneficij miniſtrant in quibuſcunq; ſpiritualibus actionibus, vt declaratum eſt.

C

D

CAPVT XXIX.

Corollaria,& aſſertiones,quæ ex doctrina præcedentis capitis inferuntur.

E

1. Decimas primò Epiſcopis deberi.

EX dictis in ſuperiori capite inferimus primò, Decimas primò , ac principaliter deberi Epiſcopis , quia principaliter habent curam animarum ex officio , & præterea ad eos proximè pertinet ſpirituale regimen Clericorum , & Chriſtiani populi in rebus Eccleſiaſticis, etiam ad forum externum pertinentibus,propter quod munus etiam Decimæ meritò impendi poſſunt. Ad eóſque maximè ſpectat ſubuentio pauperum,& omnia alia onera ; propter quæ Decimæ exigi poſſunt. Tria autem genera Decimarum videntur ad Epiſcopos pertinere. Vnum eſt ratione Cathedralis Eccleſiæ , cuius peculiari modum eſt membrum,& caput,& ideò illi debetur Iure ordinario màgna portio Decimarũ, ac reditnum talis Eccleſię.Aliud eſt ratione Parochiarũ ſuę Diœceſis,quarum etiam eſt ſuo modo membrum,& caput, & ideò quarta pars Decimarum illi debetur Iure cõmuni,vt, oſten

Tria genera Decimarũ ad Epiſcopos ſpectantia.

oſtenſum eſt. Quod ſi in aliqua, vel aliquib. Eccleſiis Parochialibus ipſe eſt immediatus curatus, ad illum etiam pertinebunt Decimæ, quæ Parochis deberi ſolent, ſiue illa Parochia ſit ſuæ Eccleſiæ Cathedralis, ſiue aliarum: eadem enim ratio quoad hoc eſt de omnibus. Vnde ſi aliquæ Diœceſes nun ſunt, (vt re vera ſunt) in quibus Parochiæ non ſunt ita diuiſæ, vt in ſingulis ſint propria beneficia curata pro Parochis inſtituta, ſed ſub cura Epiſcopi immediatè maneant, & per mercenarios Clericos ab ipſo conſtitutos animarum cura miniſtretur, ibi habebit Epiſcopus omnes Decimas Parochorum, tenebitur autem ipſe cõgruẽter alere dignos, & ſufficientes animarum Paſtores, & alia onera talium Eccleſiarum ſuſtinere. Tertium genus Decimarum Epiſcopalium eſſe poteſt ad ipſius perſonam, ſeu menſam immediatè pertinens ex prædiis, quæ ſunt intra terminos ſuæ Diœceſis, & nullius Parochiæ, vel particularis Eccleſiæ ſunt: nam Decimæ prædiales inde conſurgentes ad Epiſcopum pertinent, vt diximus. Et hæc dici poſſunt de communi Iure, poſſunt tamen conſuetudine augeri, vel minui, vt conſtat ex dictis, & paulò inferiùs aliquid addemus.

2. Poſt Epiſcopos Decimas Parochis præcipuè deberi. D.Thom.

Secundò ſequitur ex dictis, poſt Epiſcopos Decimas præcipuè deberi Parochis tam titulo iuſtitiæ, quam omni alio, qui in hac materia interuenire poſſit. Et hanc concluſionem cum præcedenti fortaſſe intendit D. Thom. Nam hic duplex ordo miniſtrorum eſt maximè per ſe (vt ſic dicam) neceſſarius in Chriſtiano populo, & in qualibet etiam Parochiali Eccleſia. In miniſtris ergo Eccleſiæ neceſſariis Parochi tenent ſecundum locum (nam de Summo Pontifice nunc non agimus) ipſique maximè ſuſtinent pondus miniſterij ſpiritualis, & ad illud ex officio, & peculiari titulo tenentur, ergo illis maximè debentur Decimæ ex iuſtitia, & conſequenter etiã ex charitate, quia ſunt peculiari modo ſpirituales Patres, & Paſtores ſuorum ſubditorum, & ex Religione, quia eorum ſuſtẽtatio ad diuinum cultum maximè pertinet, & quia peculiari modo vicem Dei gerunt. Denique etiam ex obedientia maximè illis debentur, quia hæc eſt voluntas Eccleſiæ, vt illi præcipuè ex Decimis alantur, & hoc maximè præcipiunt iura, ideóque diligentiſſimè prouident, vt beneficia curata in ſua iuſtitutione conſeruentur, & ſufficientes habeant reditus, vt patet ex Trident. ſeſſ. 25. cap. 16. de Reform. Quanta verò pars Decimarum præſertim Parochialium ad Parochos pertineat, non inuenio in Iure definitum ſpecialiter. Si tamen ſpectemus ius antiquum, quarta pars fructuum Decimarum vniuſcuiuſque Parochiæ pertinet ad Clerum Eccleſiæ illius. Vnde ſi in illa Eccleſia non fuerint alia beneficia inſtituta ex Decimis ad inſeruiendum illi Eccleſiæ præter Parochiale, ad Parochum pertinebit quarta pars Decimarum Prædialium præter perſonales, & oblationes, & alia commoda. Ipſe verò tenebitur neceſſarios ſibi miniſtros, adiutoreſque conducere, & ſuis ſumptibus alere. Nec in hoc poterit ampliùs populum grauare, quia hac lege, & conditione illi tanta pars Decimarum tribuitur in Concil. Trid. ſeſſ. 21. de Refor. cap. 4. arg. ca. vlt. de Eccleſiis ædif. & c. *Et temporis*, 16. quæſt. 1.

Concil Trid.

3. Quibus etiã propriiſſimè debeantur Decimæ.

Tertiò ſequitur, Eccleſiarum Cathedralium capitulis, & eorum membris, ſeu Clericis præbendatis, vt ſunt Canonici, Dignitates, &c. propriiſſimè deberi Decimas Eccleſiæ ſuæ, eo modo, & proportione, quo eorum menſis, vel beneficiis applicata ſunt. Idemque cum proportione dicendum eſt, de quibuſcumq; Eccleſiis collegiatis ex Decimis Eccleſiaſticis legitimè fundatis. Ac denique idem eſt de omnibus Clericis, qui titulo cuiuſcunque beneficij Eccleſiaſtici propriè dicti Decimarum fructus vel aliquam eorum partem

A recipiunt. Hoc corollarium quantùm ad primam partem de Canonicis probatur ex c. *Ex parte* 2. de Decimis, & conſequenter inde probari poſſunt omnes propter ſimilitudinem rationis. Eſt autem generalis ratio ſuprà facta, quia omnes hi proprio Iure ſpirituali ad ſe pertinente Decimas recipiunt. Et confirmatur: nam hi omnes nõ recipiunt fructus ſuos, vel partem Decimarum ad ſe pertinẽtem à Parochis propriè loquendo, licet enim (vt ſupra dixi) Parochi ſæpè habeant aliquam adminiſtrationem, vel curam circa collectionem Decimarum (in quo eſt conſuetudo conſulenda) nihilominùs nunquam ſibi colligunt totas prædiales Decimas ſuæ Parochiæ, ita vt illarum efficiãtur Domini, & poſtea teneantur aliis ſuas portiones dare, ſed immediatè vnuſquiſque habens beneficium, ius, vel dominium in ſua portione obtinet, alioqui eſſet quaſi penſionarius, vel ſtipendiarius Parochi, quod falſum eſſe conſtat Sicut ergo poſt diuiſionem Parochiarum vnuſquiſque Parochus haber ius in Parochiam ſuam, ita poſtquam Eccleſia diuiſit reditus vniuſcuiuſque Parochiæ in plura beneficia, vnicuique beneficiato per ſe, & directè competit ius ad portionem Decimarum ſuo beneficio correſpondentem, illi ergo propriè debentur Decimæ. C.Ex parte.

B

Vnde etiam colligo, hoc debitum non ſolum ad Religionem, ſed etiam ad iuſtitiam pertinere, cum tam propria obligatione iuſtitiæ, quanta eſt reſpectu Clericorum habentium curam animarum. Nam licet in his videatur eſſe maius quoddam fundamentum rigoroſæ iuſtitiæ, in illis non deeſt ſufficiens ad propriam, & veram obligationem iuſtitiæ. Quia illæ Decimæ, quæ his conferuntur, debentur ex iuſtitia Eccleſiæ, & ipſa erigendo beneficiorum titulos tranſtulit ius ſuũ proprium in ſuos miniſtros beneficiatos, ergo illis debentur ex iuſtitia Decimæ. Item illi ſunt veri miniſtri Eccleſiæ, ergo debetur illis ſuſtentatio ex iuſtitia, ergo debetur iuxta taxam, & modum ab Eccleſia præſcriptum, ergo debetur ſecundum proprium Decimarum ius, vnde nihil obſtat, quod ad hoc debitum neceſſaria fuerit inſtitutio, taxatio, & præceptum Eccleſiæ, nam per tale præceptum, & inſtitutionem conſtituitur illa materia in propria ratione iuſtitiæ. Sic enim etiam iuſtitia Parochorum ad ſuas Decimas pendet ex inſtitutione Eccleſiæ, & naturalis, ac diuina obligatio iuſtitiæ, quam habet populus Chriſtianus ad alendos miniſtros Eccleſiaſticos, non eſt limitata ex ſe ad Parochos (licet erga illos maiori quadam ratione vrgeat) ſed extenditur generatim ad omnes etiam miniſtros, quos Eccleſia iudicauerit ſibi eſſe neceſſarios, vèl conuenientes, & ideo facta determinatione, & inſtitutione beneficiorum per Eccleſiam illa obligatio iuſtitiæ ad omnes extenditur.

4. Hoc Decimarũ debitum non ſolum ad Religionẽ, ſed etiam ad iuſtitiam pertinere.

C

D

Hic vero inquiri ſolet, an omnes hi Clerici, & beneficiati, de quibus in his tribus aſſertionib. loquuti ſumus, poſſint percipere Decimas, eiſque debeantur, etiam ſi diuites ſint. Sed in hoc reſolutio eſt certa, diuitias eorum nihil obſtare, quominus eis debeantur Decimæ, & iuſtè illas percipiant, ſi miniſtrent, Quia *Nemo militat ſuis ſtipendiis vnquã*, vt Paulus dixit, vnde accidentarium eſt, quod ſint diuites, nam creditori diuiti ſuum debitum ſoluendum eſt, nemo enim ſuo Iure priuatur propter diuitias. Ideoque merito damnatus eſt error Pſeudo Apoſtolorum, qui negabant Decimas dandas eſſe Clericis, qui non profitentur Euangelicam paupertatem, vt referunt Caſtro verb. *Decimæ*, & Turrecrem. lib. 4. ſummæ, part. 2. cap. 37. De qua re in materia de Beneficiis, & reditibus Eccleſiaſticis tractandum eſt, hic enim non explicamus, quomodo Clerici teneantur vti Decimis quibus ipſi interdum non indigent, ſed ſolum agimus

5. Clericis etiã diuitibus ſoluendæ Decimæ.

Paulus.

E

Caſtro. Turrec.

Decimæ ſoluendæ prædictis Clericis, etiã malis. mus de debito ſoluendi illas ex vi præcepti,quod abſolutè datur,& ideo reſpectu omnium obligat. Et eodem modo reſoluenda eſt ſimilis dubitatio de malis beneficiatis,an illis ſoluendæ ſint Decimæ.Nam Vvicleph. dixit , liberum eſſe fidelibus negare Decimas malis Sacerdotibus. Sed ille errauit in fundamento, quia putauit,Decimas non eſſe debitas, ſed voluntarias,ideoque articulus ille cum aliis damnatus eſt in Conc.Conſtantienſi,ſeſſ.45. & expreſsè ſententia illa reiicitur in c. *Tua nobis*, de Decimis. Et ratio eſt euidens , quia Decimæ non dantur propter bonitatem vitæ, ſed propter ſeruitium , & ideo ſi Clerici miniſtrent, vt debent , malitia eorum non liberat alios à debito Decimarum. Vide Rebuff.q.7. de Deci.n. 14. 15.& 16.& Abul.d.c.23.Matth.q.174.175.& Alenſ.d. q. 51. Membr. 6. art.3. *Conc. Conſt.* *C. Tua nobis.* *Rebuff.* *Abulenſ.* *Alenſ.*

6. Simplices Clericos nõ habere proprium ius ad Decimas. Quarto è contrario ſequitur , Clericos ſimplices nullum habentes Eccleſiaſticum beneficium,non habere proprium ius ad Decimas recipiendas , nec illis eſſe propriè debitas. Vtraque pars & certa , & communis.Ratio autem prioris eſt , quia ius Decimarum non ſequitur ipſo facto,ſeu ipſo iure ex vi characteris ſeu Clericatus, ſed ad ſummum intelligitur ordo, vel tonſura dare capacitatem quandam ad habendum tale ius,ſi aliquo titulo conferatur,quia cum Laici non ſint capaces illius Iuris , Clericatus dat capacitatem. Non verò dat ſtatim ius ipſum,quia nec Diuinum ius id ſtatuit , vt per ſe conſtat , nec etiam Eccleſia illud confert,vbi enim eſt talis Eccleſiæ inſtitutio,aut præceptum ; Confirmatur , quia ex vi ſolius Clericatus non obligatur quis ad miniſtrandum populo Chriſtiano in ſpiritualibus,ergo nec acquirit ſtatim ius ad Decimas. Et inde patet ratio alterius partis , quia ſi Clericus non eſt obligatus ex vi ſtatus ad miniſtrandum populo, nec populus eſt illi Decimarũ debitor.

Obiectio. Dices : ſaltem Clerici in ſacris obligantur ſtatim ad horas canonicas recitandas,in quo toti populo Chriſtiano inſeruiunt , cum illius nomine orent,& à Deo impetrare illi poſſint multa bona. Reſpondeo obligari ad illud officium non debito iuſtitiæ , ſed Religionis ex præcepto Eccleſiæ.Illud autem præceptum non imponitur quaſi in vi pacti includentis obligationem iuſtitiæ,ſed ſolum ratione ſtatus ad Religionem pertinentis,vt infra tract.4.lib.4.latè dicitur , & ideo niſi Clericus beneficium habeat, nullæ Decimæ illi debentur ex vi ordinationis ſuę.Vrgebis pręterea, ſaltem illis,qui miniſtrant,& inſeruiunt ex aliquo pacto debetur ſuſtentatio , ergo & Decimæ propter ſuſtentationem miniſtrorum dantur. Diluitur. Reſpondetur ex dictis,deberi quidem illis ſuſtentationem ab eo,cum quo pactum inierunt,non in vi iuris Decimarum,ſed in vi pacti,ſiue ſuſtentatio illa detur ex Decimis, ſiue ex aliis bonis,ſiue Eccleſiaſticis,ſiue ſecularibus;vnde licet ſæpè talia ſtipendia ſoluantur ex Decimis, ideſt quaſi per accidens , ita enim etiam Laicis conferri poſſunt, vt ſupra vidimus.

7. Religioſis nõ debētur Decimæ Iure cõmuni. Quinto infertur , etiam religioſos ex vi ſui ſtatus non habere proprium, & intrinſecum ius Decimarũ, neque illis Iure communi deberi. Ita D.Th.2.2.q.87. art.3.ad 3.Et ibi omnes,Alenſ.3.p.q.51.Memb.6. art. 2.Abulenſ.dicto cap.23.Matth.q. 189. Turre. in cap. vlt. 16. q. 1. ad quæſtionem primam , Abbas in cap. *Suggeſtum*,de Decimis,notab.1. Gloſſ. & Doctores in cap.penult.de Decimis.Anton.2.part. tit. 4. c.3. §. 3. Et Canoniſtæ paſſim,ex quorum ſententia ſub Religioſis omnes perſonæ ita Deo deuotæ,vt aliquo modo Eccleſiaſticæ cenſeantur , comprehenduntur. De quibus procedunt in primis omnia dicta in capite præcedenti. Et præterea probatur aſſertio ex capit. *Alia cauſa*,cap.*Placuit* 2.cap.*Peruenit* , 16. quæſt.1. & faciunt etiam cap. *Doctos*,& cap. *Si monachus* ibidem. *D. Thom.* *Alenſ.* *Abulenſ.* *Turrec.* *Abb.* *Gloſſ.* *Anton.* *C. Alia cauſa.* *C. Placuit.* *C. Peruenit.* *C. Doctor.* *C. Si monachus.*

Quibus locis dicitur, ad Clericos pertinere ex altari viuere , non vero ad Monachos, niſi ad Clericorum ſtatum,& munus aſſumantur : & ideo Religioſis non deberi Decimas ex vi ſtatus.

Ratio vero eſt , quia ſtatus Religioſus vt ſic non conſtituit miniſtros Eccleſiæ, nec inducit obligationem ſeruiendi populo in ſpiritualibus , & ideo nec populus obligatur ex iuſtitia ad Religioſos ſuſtentãdos , etiamſi ipſi ex deuotione , vel regula,aut voto proximorum ſaluti maxime incumbant,ſed ſolum ex gratitudine,miſericordia,ſeu Charitate,aut Religione poterit populus eos alere , non tamen Eccleſiam priuando Decimis ſuis. Quia ſemper ius ad Decimas manet integrum apud Eccleſiam , & miniſtros ſuos, ex officio ad id obligatos, etiam ſi ipſi Religioſi cooperatores , & coadiutores Clericorum voluntariè ſe exhibeant. Tandem ob hanc cauſam in Clem. 1. de Decimis ſuſpenduntur, aut excommunicantur(reſpectiuè)Religioſi,qui Decimas Eccleſiis debitas ſine iuſto titulo vſurpant,& qui prauis artibus,& fraudibus impediunt, ne Decimæ Eccleſiis debitæ illis perſoluantur Et in Clem *Cupientes* de pœnis, excommunicantur Religioſi, qui ſuis ſermonibus alios auertunt à ſolutione debitarum Decimarum , & ſuſpenduntur Religioſi,qui audiendo confeſſiones id detinentibus iniuſtè Decimas ſcrupulum non iniiciunt. De quibus iuris videri poſſunt adnotata in tom.5.de Cenſ. diſp. 23.ſect.5.n.3.& 36.& ſequentibus,& diſp.31.ſect. 6. n.9. 12.& 13. 8. Ratio aſſer. *Clem. 1.* *Clem. Cupientes.*

9. Religioſis variis modis Decimæ cõferri poſ. ſunt. Quamuis autem Religioſis non debeantur Decimæ ex eo præcisè,quod Religioſi ſunt,conferri tamẽ poſſunt,& aliquo modo eis deberi variis modis. Primo ſi illis vt pauperibus conferantur, quod etiam D. Thom.& Alenſ.notarunt.Tunc autem non confertur Religioſis ius Decimarum , ſed fructuum , neque hi conferuntur ex titulo iuſtitiæ,ſed ex Charitate,ideóque conferri non poſſunt,niſi ab his,quibus ipſæ Decimæ proprio Iure competunt,vel poteſtatem habent illas diſpenſandi,& applicandi.Et ſic res eſt clara.Secundò poſſunt eas habere, ſi beneficium aliquod Eccleſiaſticum eis conferatur,quod interdum fit,vniendo Eccleſiam,vel beneficium Parochiale, aut ſimplex Monaſterio alicui, interdum conferendo beneficium ipſum alicui particulari Religioſo. De quib. vnionibus,& collationibus,quo modo,& à quibus fieri poſſint,non eſt hic dicendi locus,tamen illis factis, non eſt dubium,quin ius Decimarum in Religionem, vel Religioſum transferatur,quia per beneficium tale ius confertur ſub onere miniſtrandi,quod onus in ſe ſuſcipit Religio ; vel Religioſus , cui ſupponitur etiam Clericus,& ideò capax eſt talis iuris. *Alenſ.*

10. Tertiò poſſunt Decimæ Religioſis conferri ex ſpeciali priuilegio,quod ſatis conſtat ex vſu,& ex dictis in ſuperioribus. Nam ſi hoc priuilegium poteſt Laicis concedi, multo magis Religioſis.Quin potius in ca. *Quamuis* de Decimis,ita prohibetur Epiſcopis, ne Laicis ſecularibus Decimas concedant , vt de Religioſis etiam Laicis id permitti videatur in verbis illis : *Siquis Laico alicui in ſeculo remanenti.* Vbi Panor. notat,Laicũ conuerſum , & Religioſum non excludi, quo minus ex priuilegio poſſint illi Decimæ concedi. Vnde indicat differentiam inter Laicos ſeculares , & Religioſos,nã prioribus poteſt concedi ex priuilegio perceptio Decimarum , non tamen ius proprium ad illas.Religioſis autem poteſt non ſolum concedi priuilegium percipiendi Decimas more Laicorum per modũ cuiuſdam eleemoſynæ, vel charitatiui ſubſidij ſine aliqua obligatione ad miniſteriũ ſpirituale,vt eſt clarum c.vlt.16.q.1.Sed etiam poteſt concedi priuilegiũ percipiendi Decimas ſub aliquo titulo ſpirituali, cum onere alicuius ſpiritualis miniſterij quia Religio- *C. Quamuis.* *Panor.*

gioſi

Abbas
Couar.
Gutier.

gioſi poſſunt exhibere tale miniſterium, & ſunt capaces illius iuris, vt Abbas ſuprà docet per textum in dicto cap. *Quamuis*. Et eſt communis ſententia in cap. *Cauſam, quæ* de Præſcrip. de qua re videri poteſt Couar. dicto cap. 27 num. 13. Gutier. Conſil. 5. n. 2. & 17. Cætera verò, quæ de hoc priuilegio deſiderari poſſunt, ex cap. 10. & 13. petenda ſunt. A

CAPVT XXX.

An Clerici, vel Eccleſiaſticæ perſonæ poſſint præſcriptione acquirere ius Decimarum.

1. Prima ſententia.

HÆc quæſtio locum habet in Religioſis, & in aliis Clericis, qui non ſunt incapaces Decimarũ, ſicut Laici. Et in hoc puncto aliqui docuerunt nõ poſſe Religionẽ præſcriptione acquirere ius Decimarũ, niſi aliunde habeat vnitam aliquam Parochiam, ratione cuius præſcribat Decimas in alia Parochia. Et idem dicunt de quolibet Clerico, nam ſi Parochiam, vel beneficium habet, ratione illius poteſt præſcribere aliquas Decimas, quæ videantur exercere titulum talis beneficij ſecundum commune ius, ſi tamen nec Parochiam, nec beneficium habet, non poteſt præſcribere. Ita ſentit Hoſtienſ. in Summa tit. 1. de Decimis §. *An præſcribi poſſint*. Et Abulenſ. in cap. 23. Matth. q. 188. Anton. 2. p. c. 4. tit. 3 §. 3. Quorum ſententia ita explicari poteſt, & fundari, quia ius Decimarum conſuetudine præſcribi poteſt quoad augmentum, vel extenſionem ſuam (vt ſic dicam) non verò quoad ſubſtantiam, ſeu quoad primum eſſe ſuum, ſeu reſpectu omnium Decimarum. B

Hoſtienſ.
Abulenſ.
Anton.

2. Prior pars nota eſt ex ſuperioribus, & ex omnibus iuribus, quæ in hac materia loquuntur. Nam ſi quis ea rectè conſideret, tractant de extenſione Decimarum. Nam cap. *Cum ſunt homines* de Decimis, agit de Eccleſiis Parochialibus, quæ ius habent percipiendi Decimas in ſuis Territoriis, & interdum ex conſuetudine extenduntur ad percipiendas Decimas ex prædiis ſitis in alia Parochia, & de eodem loquitur cap. *Ad Apoſtolicæ*, & cap. *Ad aures* de Præſcrip. in cap. autem *De quarta*, de Præſcription. illa præſcriptio in quarta Epiſcopali eſt etiam per extenſionem, quia Clericus habens iura Parochialia, prẽſcriptione extẽditur ad illud ius Epiſcopale. Si etiam in cap. 1. de Præſcriptione in 6. ſermo eſt de Epiſcopo, qui præſcribit contra Epiſcopum extendendo ius ſuum de percipiendis Decimis ad alterius Diœceſim. Et ratio huius partis eſt quia qui habet ius ad aliquas Decimas percipiendas, poteſt bona fide poſſidere aliarum perceptionem, putans comprehendi ſub ſuo iure, & ita currente tempore præſcribere. C D

C. Cum ſint homines.
Ca. Ad Apoſtolicæ.
Ca Ad aures.
Cap. De quarta
Cap. 1.

3. Fundamentum aſſertionis.

Hinc verò ſumitur ratio alterius partis, quia qui nullum habet beneficium, nec verum ius aliquarum Decimarum, non poteſt poſſidere ſaltem bona fide aliquas Decimas, quia non poteſt habere titulum etiam coloratum ad percipiendas illas, ſine poſſeſſione autem ciuili, & bona fide non poteſt præſcribi. Atque hinc fit, vt de tali modo præſcribẽdi Decimas etiam à Clericis, vel Religioſis, nulla ſit in Iure mentio. Nam ſi aliquando indicatur, Religioſos poſſe præſcribere, illud eſt ratione alicuius Parochiæ, vel facultatis, quam ex priuilegio ſupponuntur habere, nam ſuppoſito iure ad aliquas Decimas per priuilegium obtento, non eſt inconueniens, quin ſub illius colore poſſint alias præſcribere. Et ita videtur ſupponi in cap. *Dudum* de Decimis. & fatentur Hoſtienſ. & Abulenſ. ſupra, & poteſt etiam ſumi ex ca. *Cum contingat*, & c. *Cum in tua* de Decimis. Vt verò totum ius Decimarum poſſit præſcribi, non videtur habere exemplum in Iure, neque fundamentum. E

C. Dudum.
Hoſtienſ.
Abulenſ.
Cap. Cum contingat.
Cap. Cum in tua.

Suarez de relig. tom. 1.

Contrariam nihilominùs ſententiam tenet Rebuff. q. 13. de Decimis n. 63. ait enim abſolutè, Religioſos poſſe præſcriptione acquirere ius percipiendi Decimas, etiamſi Eccleſias Parochiales non habeant, citatq; in eandem ſententiam Turrecrem. in cap. vlt. 16. q. 1. ad q. 1. Sed ibi nullum habet verbum de præſcriptione, ſed potius abſolute dicit, Religioſos ſecluſa Eccleſiæ donatione per modum eleemoſynæ, aut niſi Parochiam habeant, non poſſe percipere Decimas ibi non conceſſas, quæ ad aliorum ius pertinent, citat etiam dictum c. *Cum in tua*, ſed ibi nec verbum eſt de conſuetudine, & præſcriptione, ſed ſolùm generatim ſupponitur, aliquando Religioſos iure accipere Decimas maiores, & explicatur, quomodo illud ius ad minutas Decimas extendatur, non verò dicitur, illud ius poſſe præſcriptione acquiri. Referri ſolet in eandem ſententiam Couar. dicto c 17. n. 8. §. *Tertio*. Sed ſine cauſa, nam ibi tantum generaliter dicit, conſuetudine fieri poſſe, vt Decimæ ordinario iure alicui Eccleſiæ debitæ, alteri ſoluantur, quod verum eſt, ſuppoſito aliquo iure accipiendi Decimas in vtraque Eccleſia. Illam verò ſententiam ſequitur Gutier. dicto c. 21. n. 6. afferétque cap. *Statuto* §. Penult. de Decimis in 6. ſed ſine cauſa, vt ſtatim dicam. 4.

4. Secũda ſententia contraria præcedenti.
Rebuff.
Turrec.
Couar.
Gutier.
Ca. Statuto.

Poteſt autem hæc ſententia ſuaderi, quia Iura, & dominia humana, quæ nullo iure prohibentur præſcribi, præſcriptione cõparari poſſunt, tale autem eſt ius Decimarum reſpectu perſonæ Eccleſiaſticæ, vel monaſterij Religioſi, ergo. Maior cõmunis eſt in materia de Præſcripti. Quia leges Ciuiles, & Canonicæ illam admittunt in materia non prohibita, etiam in ſpiritualibus Iuribus, vt patet ex c. *Auditis* de Præſcriptione cum ſimilibus. Minor autem patet, quia in iure decimandi ſuppoſita capacitate perſonæ, nulla eſt prohibitio, neque ex natura rei, cum non ſit hoc intrinſecè malũ, nec iure Canonico, quia in eo ſolùm ſpecialiter prohibetur, ne Laici præſcribant ius Decimarũ, vnde potius per argumentũ à contrario, vel ab ſpeciali indicat Clericos, vel Monaſtrium poſſe præſcribere eo ipſo, quod nõ ſunt Laici, ſed Eccleſiaſtici, licet nullum aliud beneficium habeant. Et confirmatur, quia præſcriptio, & priuilegium æquiparantur, vt ſupra dictum eſt, ſed Religioſi poſſunt habere ius Decimarum ex priuilegio, vt etiam dictum eſt, ergo etiam poterunt præſcriptione illud acquirere.

5. Fundamentũ ſecundæ ſententiæ.
Ca Auditis.

Mihi occurrit breuiter aduertendum, aliud eſſe loqui de iure retinendi Decimas prædiorum, aliud verò de iure accipiendi Decimas iure ordinario debitas alteri Eccleſiæ. De primo enim non eſt dubium, quin poſſit à Religioſis, & aliis Clericis præſcribi, cum etiã à Laicis poſſit, quia illud nõ eſt ius ad recipiendas Decimas, ſed ad non ſoluendas, quod non eſt ius ſpirituale, ſed immunitas quædam à temporali onere, quæ poteſt conſuetudine acquiri. Et in hac ſpecie loquitur c. *Statuto*, §. penult. de Decimis in 6. quamuis neque illud loquatur de conſuetudine, ſed de priuilegio, ſed quoad hoc, eſt eadem ratio, vt ſupra viſum eſt. De acceptione verò Decimarum ſubdiſtiguendum eſt, nam aut conſuetudine præſcribitur non tantùm ius Decimarũ, ſed etiam fundamentum, quod eſt ſpiritnale miniſterium ex officio præſtandum, ratione cuius Decimæ dantur, vel ſolum acquiritur ius ad Decimas percipiendas ſeparatum ob omni tali miniſterio ſpirituali, vel obligatione ad illud, vt, verbi gratia, poteſt monaſterium intelligi præſcriptione acquirere Decimas alicuius Parochiæ, quia præſcriptione acquiſiuit ipſam Parochiam, & ius Prochiale illius, ita vt obligatum maneat ad gerendam curam talis Parochiæ, vel intelligi poteſt ſolum acquiſiuiſſe ius ad Decimas ſine Parochia ipſa, vel onere illius.

6. Diſcrimen adnotandũ.
Ca. Statuto.

Dico ergo primò, rectè fieri poſſe, vt Monaſterium 7.

M acqui

Religioſos poſſe præſcribere Decimas alicuius Eccleſiæ ſuſcipiendo illius onus. *Syluest.* Cap. *Ad aures.*

acquirat ius Decimarum alicuius Eccleſiæ præſcribendo ipſammet Eccleſiam, & illius onera in ſe ſuſcipiendo. Hoc certum videtur apud omnes. Suppono enim, Eccleſiã poſſe præſcriptione acquiri ab alio, qui ſit capax eius, poſſitq́ue illam poſſidere, quale eſt Religioſum Monaſterium, vt tradit Syluest. Verb. *Præſcriptio*, 2.n.4. ex cap. *Ad aures*, de Præſcriptione cum his, quæ ibi communiter notantur. Acquiſita autem Eccleſia, clarum eſt, etiam Decimas acquiri, quia acquiritur fundamentum Decimarum, quod eſt principale, vnde fit, vt etiam acquiratur acceſſoriũ. Item tunc ſemper Decimæ exiguntur titulo Parochiæ, ergò optimè illo modo præſcribi poſſunt. Item, licet quis non poſſit præſcribere ius ad procurationem debitam ratione viſitationis ſi nõ viſitet, nec viſitare poſſit, tamen præſcribendo ius viſitandi, poteſt etiam procurationem præſcribere, c. *Cum ex officiis*, de Præſcriptione, ergo ſimiliter præſcripta Eccleſia præſcribuntur Decimæ. Quanto autem tempore præſcribatur Eccleſia, & quis titulus ſit neceſſarius, ad hunc locum non ſpectat.

Cap *Cum ex officiis.*

8. Non poſſe Eccleſiaſticum præſcribere ius Decimarum ſine Parochia.

Dico ſecundò, per ſe, & directè non poteſt quiſpiam, etiam Eccleſiaſticus totum ius Decimarum ſine Parochia, vel alio ſimili titulo præſcribere, poteſt tamen per talem præſcriptionem ſufficienter probari, ſeu præſumi priuilegium, ratione cuius tales Decimæ iuſtè poſtulentur. Priorem partem probat mihi prioris ſententiæ fundamentum, quia ſecluſo priuilegio, nunquam poteſt Decima exigi iuſtè ab eo, qui non ſeruit, nec laborat, quia Decimæ intrinſecè habet, vt ſint ſtipendium ſpiritualis miniſteri, & ideò non poſſunt aliter iuſtè peti, niſi ratione conceſſionis, vel donationis à domino, vel diſpenſatore facta, quam nomine priuilegij comprehendimus. Sed in eo caſu conſtat, talem perſonam, vel Monaſterium non accipere Decimas vt ſtipendium, quia ſupponimus non ſuſcepiſſe in ſe onus Eccleſiæ, ſeu beneficij, ſed tantum cõmodum; ideoq; non habet ibi locũ ratio ſtipendij, ergo nõ poſſunt aliter iuſtè peti, niſi ratione priuilegij. Neque ſub alio colore poteſt valere præſcriptio, quia per actionem iniuſtam non poteſt præſcribi, & petere Decimas, non miniſtrando, & ſine conceſſione ſpeciali, ſeu priuilegio, nunquam poteſt eſſe licitum. Neq; in hoc poteſt præſumi bona fides, quia continet tam claram iniuſtitiam, vt nullo alio titulo colorari poſſit. Et ideò non procedit contra hanc partem fundamentũ prioris ſententiæ, quia hic non eſt neceſſaria ſpecialis prohibitio talis materiæ præſcribendæ, quia modus ille præſcribendi intrinſecè continet iniuſtitiam & excludit bonam fidem. Neque etiam confirmatio quicquam probat, quia licet quicquid præſcriptione acquire poteſt, poſſit etiam priuilegio concedi, non tamen è contrario conuertitur, vt apertè probatur ex cap. *Accedentes*, de Præſcriptione, vbi dicitur, poſſe aliquem priuilegio eximi à procurationibus pro viſitatione ſoluendis, & non poſſe eximi præſcriptione longiſſimi temporis non ergo quicquid priuilegio obtineri poteſt, poteſt etiam præſcriptione. Et ratio eſt, quia poſita priuilegio interdum fit iuſtè, quod ſine illo bona fide fieri non poteſt, quia non habet locum præſcriptio.

Cap. *Accedentes.*

9. Probatur ſecunda pars cõcluſionis.

Hinc verò probatur facilè altera pars, quia ſi priuilegium ſit, vel exiſtimetur eſſe: tunc poteſt bona fide inchoari, vel ſaltem cõtinuari conſuetudo exigendi Decimas, ergo tunc nihil oberit, quominus poſſit præſcribi illo modo, quia perſona eſt capax, & habet locum bonæ fidei poſſeſſio. Tunc autem præſcriptio non eſt propria præſcriptio rei, ſeu iuris, ſed eſt quaſi præſcriptio priuilegij, ſeu talis præſumptio eius, quæ & conſcientiam reddat ſecuram, & det actionem, & ius etiam in foro exteriori. Sicut ſupra dicebamus,

A hoc modo poſſe etiam Laicos probare conſuetudine priuilegium obtinendi Decimas, etiamſi non poſſint aliter probare. Eſt tamen differentia, quia ſicut priuilegium non dat Laicis ius proprium ſpirituale Decimarum, ſed ſolum facultatem ad temporalem vtilitatem de licentia Eccleſiæ capiendam, ita nec illa cõſuetudo plus oſtendit. In Religioſis autem quia per priuilegium dari eis poteſt ius etiam Decimarũ, idem poteſt conſuetudine probari, ſi in modo cõſueto exigẽdi Decimas ſint ſufficientia ſigna talis iuris, & quod illæ Decimæ petantur tanquam debitæ proprio, & intrinſeco ſpirituali iure. Quod maximè indicari poterit, ſi Monaſterium, in quo eſt talis conſuetudo, ſed agnoſcit obligatum ex iuſtitia ad aliquod miniſteriũ

B ſpirituale ratione talium Decimarum. Hinc verò cõſtat, ad hoc genus præſcriptionis, vel conſuetudinis neceſſarium eſſe immemorialem morem iuxta dicta ſuprà de Laicis, nam quoad hoc eſt eadem ratio, nimirum quod in hac conſuetudine non poteſt allegari, & oſtendi titulus, præter priuilegium ipſum, de quo dubitatur, & ſola conſuetudine oſtẽditur, & alioqui res, de qua controuertitur, eſt contra Ius commune; ergo neceſſaria eſt immemorialis conſuetudo ad plenam oſtenſionem, & quietem conſcientiæ, iuxta Deciſionem c.1. de Decimis in 6. & alia, quæ videri poſſunt in Couar. dicto c.17. num.7. & aliis ſuprà relatis.

Ad hãc præſcriptionẽ immemorialis mos neceſſarius.

Cap. 1. Couar.

C

CAPVT XXXI.

Ex quibus rebus Decimæ perſonales ſoluendæ ſint.

HÆc eſt tertia principalis circunſtantia in Decimarum ſolutione obſeruanda, quæ pertinet ad circunſtantiam *quid*, ſeu *circa quid*, & inde etiam pendet ſcire, quanta Decimarum quantitas ſit ſoluenda. Nam licet quoad quantitatẽ parti aliquotæ ſingulorum fructuum conſtet debere eſſe Decimam ſtando in communi iure, tamen quantitas omnium Decimarum pendet ex multitudine, vel paucitate rerum ex quibus ſoluendæ ſunt. Et quia hæc quantitas, & circunſtantia D maximè pendet ex modo ſupputandi fructus, ex quibus Decimæ ſoluendæ ſunt, ideò de hoc etiam modo in diſcurſu dicemus. Quia verò in multis loquendum eſt aliter de prædialibus, quam de perſonalibus Decimis, ideo priùs expediemus, quæ ad perſonales pertinent, poſtea de prædialibus dicemus. 1.

Exponitur quæſtionis ſenſus.

De perſonalibus ergo Decimis generaliter dicendũ eſt, ſtando in iure cõmuni Eccleſiæ ſoluendas eſſe ex omnibus lucris, quæ quouis modo verè, ac iuſtè acquiruntur. Eſt communis ſententia omnium, quos referemus, & ſumitur ex verbis Auguſt. *De malitia, de negotio, de artificio redde Decimas.* Præmiſerat autem, *Si tardiùs dare, peccatum eſt, quantò peius eſt, non dediſſe?* oſtendẽs eſſe præceptum. Habetur in c. *Decima*, 16.q. E 1. Expreſſiùs, ac generaliùs id traditur in c. *Ex tranſmiſſa*, de Decimis, *Fidelis homo de omnibus, quæ licitè poteſt acquirere, Decimas erogare tenetur*, & in c. *Non eſt*, eodem *De negotiatione, de ipſa etiam malitia, & venatione, & omnibus bonis.* Ratio ergo huius tam generalis obligationis eſt Eccleſiæ præceptum; congruentia autem nunc ſit, quia non eſt maior ratio de vno lucro, quam de alio, cum de omnibus honorandus ſit Deus. 2.

Decimæ perſonales ex omnibus lucris ſoluendæ. *Aug.* C. *Decima.* C. *Ex tranſmiſſa.* C. *Non eſt.*

Vt autem hæc generalis regula explicetur, nonnulla circa illam inquiri poſſunt. Primum eſt, An de omnibus licitè acquiſitis debeatur hæc Decima, vel aliqua limitatio, vel declaratio adhibenda ſit. Ratio autem dubitandi eſt, primò quia multa acquiruntur per liberalem donationem aliorum, vel per legatum, aut hæreditariam ſucceſſionem, ex quibus non 3.

An aliqua limitatio adhibenda cõcluſioni.

eſt

eſt veriſimile, deberi decimas, alias facilè bona o- A
Ratio dubitandi. mnia peruenirent ad Eccleſiam. Item, quæ aliquis ac-
quirit ex propriis laboribus, tanquam iuſta illorum
ſtipendia iuſtiſſimè acquiruntur: & tamen duriſſimũ
eſt obligare omnes ad ſoluendas decimas ſuorum ſti-
pendiorum, aliàs Aduocatus ex mercede, Lector ex
cathedræ ſtipendio, & omnes ſimiles, decimas ex his
lucris deberent ſoluere: quod videtur iniuſtum onus;
nam qui vendit equum, vel triticum ſuum iuſto pre-
tio, non tenetur ſoluere Eccleſiæ decimam; ergo nec
ille, qui vendit loborem ſuũ iuſta æſtimatione, quod
fit quoties pro opere merces accipitur. Simile argu-
mentum fit de militibus, cur enim decimas ſoluent
de ſtipendio, quo vix poſſunt ſuſtentari? Dices, ſol-
uant ſaltem de præda. Contrà, ergo tenebitur Prin- B
ceps decimam partem terrarum, quas in bello iuſto
acquirit, Eccleſiæ dare, quia tenetur decimam ſolue-
re. Accedit quod modus ille lucrandi in bello mul-
tis eſt periculis plenus, & quod hodie ab hoſte acci-
pitur, paulò poſt duplicatũ perditur: durum eſt autem
prædam non accipere integram, & poſteà ſubire pe-
riculum amittendi illam non tantùm integram, ſed
etiam duplam. Et hæc difficultas inuenitur etiam in
lucratis per ludum, quantuncunq; iuſtum, quia ſem-
per eſt dubia fortuna, ideóque non poteſt ſtatim in
lucrum computari, quod hodie per lucrum compa-
ratur, cras enim perditur: quod ſi lucrum antea ob-
tentum poſteà amittatur, antequam ſoluatur decima, C
non videtur poſſe deberi. Quando ergo ex tali lucro
orietur obligatio ſoluendi decimas? Denique ſi pro-
C. Ex transmiſſa. pter diſtributionem poſitam in cap. *Ex transmiſſa*, &
ſimilibus, de omnibus his lucris deberentur decimæ,
etiam de omnibus bonis tam immobilibus, quàm
mobilibus denuò comparatis deberentur decimæ,
Ca Non eſt. quia in cap. *Non eſt*, abſolutè dicitur, deberi *De omni-
bus bonis*: id autem dici non poteſt, vt omnes fatentur,
ergo nec alia regula certa eſt.

4. Stabilitur præcedens concluſio. D. Thom. Abba. Rebuff.
Reſpondeo nihilominus, ex vi iuris communis de
omni vero lucro ab homine acquiſito deberi deci-
mam, quia ita loquuntur iura, & ita intelligunt o-
mnes, vt præter D. Thom. & Theologos, ac Summi-
ſtas videri poteſt in Abbate, & aliis exponentibus il-
la Iura, & latè per Rebuffum dicto tract. q. 8. à n. 18. D
Et præterea quia non poſſumus dicere ex nullo lu-
cro perſonali licito deberi decimam, quia eſt expreſsè
contra ius, nec poſſumus cum ratione excipere vnum
potiùs, quàm aliud, tum quia nulla eſt maior ratio,
tum etiam quia vbi Ius non diſtinguit, nos diſtingue-
re non debemus ſine alio iure, vel ratione cogentes
ergo ex vi iuris, generalis eſt illa obligatio. Dico autẽ
ſemper *Ex vi iuris*, quia conſuetudine ferè ſunt iſtæ
decimæ ſublatæ, & facilè potuerunt conſuetudine
excipi aliqua lucra, & non alia, quia ipſa conſuetudo
derogat, vel minuit ius, & ita illa poſita inſurgit ſpe-
cialis ratio excipiendi. Interdum verò dubitari poteſt
de aliquibus bonis quæ de nouo in noſtrum domi-
nium veniunt, an ſint propria lucra, vt de lucro Iura
in hac materia loquuntur.

5. An propriè lucra ſint quæ per donationẽ acquiruntur. Pars affirmatiua. Syluest. Hostienſ.
Et hoc in primis poſtulatur in prima obiectione E
poſita de his bonis, quæ per donationem, vel aliam
largitionem, vel per teſtamentum, aut ſucceſſionem
neceſſariam, vel alio ſimili modo cõparantur, an ſint
propria lucra, ex quibus decimæ debentur. Nam par-
tem affirmantem ſimpliciter docuit Syluester verb.
Decima cum Hoſtienſ. & aliis, ſolùm propter abſolu-
tam, & vniuerſalem locutionem Iuris de omni lucro,
nam omnia iſta obtinentur titulo lucratiuo. Et hoc
ipſum ſignificant, qui dicunt ex omni lucro Caſtren-
ſi, quaſi Caſtrenſi, aduentitio, vel profectitio deberi
Rebuff. Andr. Hiſp. decimam. Vt loquitur Rebuffus dicta quæſt. 8. num. 2.
cum Andr. Hiſpan. q. 12. Addi verò ſolet duplex li-
mitatio Vna eſt de filio ſuccedente patri in hæredi-
tate, vel non habente fructus, vel habente illos iam
decimatos, quia tunc non cenſetur filius aliquid lu-
crari, ſed poſſidere incipere, quod iure ſuum iam
erat. Ita Gloſſa in cap. *Paſtoralis*, de decimis, Verb. Gloſſ.
Quaſi de lucro, quam multi ibi ſequuntur. Alij verò
hanc exceptionem extendunt ad omnes ab inteſtato
ſuccedentes, quia illi ſunt neceſſarij hæredes, & ideò
non tam acquirunt, quàm rem ſibi debitam accipiũt.
Ita Gloſſa in cap. *Decima*, 16. quæſt. 1. Secunda limi-
tatio eſt, vt de ſolis mobilibus bonis decima ſolua-
tur, non de immobilibus etiam de nouo per legatum
vel donationem acquiſitis. Ita Gloſſa dicto cap. *Pa-
ſtoralis*, quam ibi in hoc multi ſequuntur, & Rebuf- Rebuff.
fus dicta quæ. 8. num. vlt. *Quia frugum*, (inquit) *nomine
res immobiles non veniunt*. Et quia ſi ex immobilibus
decima deberetur, omnia ferè immobilia bona ad
Eccleſiam peruenirent.

Aliorũ autem opinio eſt de bonis nobis aduenien- 6. Pars negatiua proponitur.
tibus per liberalem largitionem alterius, ſiue per
donationem inter viuos, ſiue cauſa mortis, ſiue per
legatum, aut inſtitutionem hæredis quantumuis ex-
tranei, non deberi decimas. Hanc ſententiam benè
defendit, ac declarat Valent. in ſum. tom. 3. diſp. 6. Valent.
quæſt. 5 p. 3. fuitque Alberi. vt Syluest. refert. Et in Alberi.
eam inclinat Innoc. in cap. *Non eſt*, de decimis, qui Innocent.
refert fuiſſe opinionem antiquiorum, & Panor in di- Panor.
cto cap. *Paſtoralis*, ait non eſſe facile in hoc præcipi-
tare ſententiam, & tandem ait, ſtandum eſſe conſue-
tudini. Quem imitando aſſero, rem quidem eſſe du-
biam, tamen in rigore iuris ſatis probabile videri de
ſic acquiſitis non ſolui decimam. Quia ex nullo iure
hoc ſatis colligitur, & non ſunt augenda onera ſine
iure cogente. Antecedens patet, quia ex iure ſolùm
habemus ſoluendas eſſe decimas ex frugibus, ſeu
fructibus, aut emolumentis rerum immobilium, vel
animalium, quod pertinet ad decimas prædiales: vel
ex laboribus noſtris, vel ex acquiſitis noſtra manu,
opere, ſeu induſtria, quod ſpectat ad perſonales. At
illa bona, quæ nobis donantur, quocũque modo,
nec ad prius membrum pertinent, vt per ſe conſtat,
nec ad poſterius, quia non ex actione noſtra nobis
proueniunt, ſed ex actione alterius in nobis reci-
piuntur, vt ſic dicam: ergo.

Vnde confirmari, ac declarari poteſt, quia ſicut 7. Confirmatur hæc doctrina.
decimæ prædiales debentur ex fructibus prædiorum,
ita perſonales ex fructibus perſonarum, qui fructus,
ſunt actiones, & labores ipſius perſonæ, & lucra illo-
rum: at quæ nobis dono dantur, neutro modo ſunt
fructus, ergo non ſunt materia decimarum. Confir-
matur ſecundò, quia ſi aliquo modo ex Iure illa o-
bligatio colligeretur, maximè ex generalibus locu-
tionibus Canonum; inde autem non colligitur, er-
go. Patet minor: nam in primis cap. *Non eſt*, & *De* Ca. Non eſt.
omnibus bonis, non poſſunt tam latè accipi, vt nul-
lam declarationem admittant: aliàs etiam de im-
mobilibus teſtamento nobis relictis decimas debe-
remus, quod ab omnibus reiicitur: ſequela patet,
quia etiam res immobiles ſunt bona, quæ verè ac-
quirimus, cum nobis donantur Vnde parùm refer- Rebuff.
ret, quod non ſint fruges, (vt Rebuffus argumenta-
tur) tum quia textus ille non dicit de omnibus frugi-
bus, ſed de omnibus bonis, tum etiam quia ſi licet
exponere de bonis quæ ſint fruges, vel fructus, etiam
aliæ res mobiles, vt vaſa aurea, & argentea, & veſtes,
& ſimiles teſtamento nobis relictæ, non ſunt fruges,
nec fructus, ergo etiam illæ non comprehenduntur
ſub illa generalitate. Videtur ergo illa locutio expo-
nenda iuxta ſubiectam materiam, & contextum de Cap. Tua nobis.
omnibus prouentibus, vt loquitur cap. *Tua nobis*, de
decimis; legata autem, vel donaria non dicuntur pro-

ptiè prouentus, quia non ſunt reditus, & prouentus idem eſt, quod reditus. Vnde nec eleemoſynæ, nomine prouentuum, vel redituum comprehenduntur.

C. Ex tranſmiſſa. Et ſimiliter quod dicitur in d.cap. *Ex tranſmiſſa de omnibus, quæ homo licitè poteſt acquirere*, &c. actiuè, (vt ſic dicam) & non paſſiuè tantùm intelligendum videtur, id eſt, de his, quæ noſtra actione, vel induſtria acquirimus, non de his, quæ nobis acquiruntur ex ſola quaſi actione, vel donatione alterius, alioqui etiam immobilia comprehenderet (vt dictum eſt) quia ſimpliciter dicit de omnibus quæ acquirimus, & immobilia etiam acquirimus.

8. Augetur argumenti vis. Atque idem argumentum vrgeri poteſt etiam contra aliam limitationem de acquirentibus per ſucceſſionem ab inteſtato, quia etiam illi acquirunt de nouo, ſolùm ergo poſſunt excludi, quia non per actionem ſuam acquirunt. Nam quod acquirant ex debito, parùm refert, nam etiam mercenarius acquirit rem ſibi iam debitam ratione operis ſui, iuxta leg. *Quia operas*, ff. locati. (Cap. Qui operas.) Solū ergo conſtitui poteſt differentia, quia in mercenatio lucrum fit debitum per actionem eius: in hæreditate ab inteſtato naſcitur iure ſanguinis, quod ius partim humana lege, partim ex voluntate defuncti (ſaltem negatiuè ſe habente, non conſtituendo alium hæredem) prouenit, quando ſucceſſio non eſt neceſſaria omnino, vt in filio, &c. Quæ differentia parùm ad præſentem materiam facit, niſi ſupponamus nō de omni lucro quocunque modis nobis adueniente, ſed de comparato per propriam actionem, decimam deberi. Nam ſi de bonis merè ab intrinſeco prouenientibus deberi poteſt, quid refert quod illa bona nobis debeantur, & proueniant ex ſola voluntate teſtatoris poſitiua, & iure extraneo, vel quod proueniant iure hæreditario virtute legis, abſque interuentu voluntatis defuncti. Imò etiam in ſucceſſione filiorum eſt parua differentia, quia illi etiam vera acquirunt de nouo hæreditatem per mortem patris; licet anteà haberent ius ad illam magis intrinſecum, & neceſſarium.

9. Tandem confirmari poteſt, quia aliàs ex eleemoſynis, quæ nobis conferuntur, teneremur decimas ſoluere; conſequens videtur abſurdum, ergo. Sequela patet, quia etiam acquiſita per eleemoſynam ſunt bona quædam, vt per ſe conſtat, & ſunt licitè comparata, vt etiam eſt clarum, quia excludimus omnem fictionem, & violentiam, ergo in rigore comprehenduntur ſub illis generalibus locutionibus Iurium ſi nullam limitationem admittant. Conſequens autem illud abſurdum eſſe conſtat ex ſenſu omnium, nullum enim Doctorem legi, qui diceret ex eleemoſynis decimam deberi. Nec in Iure inuenitur verbum, in quo id fundari poſſit, neque fuiſſet conueniens pauperibus mendicantibus, ſeu ex eleemoſynis viuentibus tale onus imponere. Vnde licet Canones interdum dicant Religioſos debere decimas ex laboribus, vel fructibus, nullibi tamen indicatur eos debere decimas ex eleemoſynis etiam attento iure; ergo non de omnibus, quæ liberaliter nobis dantur, decimas debemus. Euaſio refellitur. Quod ſi quis fortè dicat de eleemoſynis non exigi decimas, vel quia neceſſariæ ſunt pauperibus, quibus dantur, vel quia pro minimis reputatur, & de minimis lucris non exiguntur decimæ, quia minima in generali locutione non computantur. Reſpondemus, non minus eſſe neceſſariam mercedem pauperi mercenario, vel ſtipendiū militi, quàm eleemoſynam mendicanti, ergo quoad hoc, eſt eadem ratio. Nec eſt diſſimilis in quantitate, nam in vtroque lucro inuenitur, & parua, & magna quantitas, & licet eleemoſyna vnius diei ſit parua, cumulus totius anni efficit magnam quantitatem, quod etiam in mercede operum reperitur: & ſæpe etiam per vnam tantū eleemoſynam magna quantitas confertur. Non eſt ergo illa vera differentia, ſed quæ ex modo acquirendi per propriam induſtriam, vel per alterius tantùm voluntatem inſurgit. Nam Iura loquentia de decimis, ſolùm de acquiſitis priori modo loquuntur, & illa vocantur propria lucra negotiationum, emptionum, ac venditionum, & aliarum actionum, de quibus planè loquuntur dicta Iura, & cap. *Paſtoralis*, de Decimis, ibi, *Quaſi de lucro*. (Cap. Paſtoralis.)

10. Quando res donantur cum fructibus, quid faciendum. Atque ex his ſatis reſponſum eſt ad fundamenta aliarùm opinionum, ſolùm oportet aduertere, quando res fructiferæ, ſiue immobiles, ſiue ſe mouentes, teſtamento, aut legato, aut ſucceſſione ſanguinis, aut alia donatione ad aliquem tranſeunt cum ſuis fructibus, conſiderandū eſſe an illi fructus collecti ſint, necne. Nam ſi non ſint percepti, clarum eſt, ex illis deberi decimam ſuo tempore ab eo, in cuius dominium, & poſſeſſionē talia bona tranſeunt, tum quia tranſeunt cum onere ſuo, & ex illis fructibus debetur Eccleſiæ decima debito reali; tum etiam quia illi fructus percipiuntur ab illo vltimo poſſeſſore ex rebus, & bonis ſuis, & ideò comprehenduntur in omni proprietate, & rigore ſub decimis prædialibus, & verbis Canonum. Item ex fructibus in futurum producendis clarum eſt, ſoluendam eſſe decimam, ergo & de illis, licet iam eſſent nati, quia à principio naſcuntur cum illa obligatione. At verò ſi fructus iam erant percepti, quando in alterius dominium tranſeunt, conſiderandum vlterius eſſet, an eſſent ex illis decimæ ſolutæ ante mortem teſtatoris, vel ante donationē. Nam ſi non erant ſolutæ, ſoluendæ ſunt, propter eandem rationem, vt latiùs videbimus cap. ſeq. At verò ſi decimæ iam erant ſolutæ, non eſt alia decima ſoluenda ex reliquis nouem partibus fructuum, quæ in horreis, vel cellariis inueniuntur, ſolum propter nouam acquiſitionem illorum per donationem, vel teſtamentum, quia iam illi non habent onus reale, nec ex eis debetur decima prædialis, vt per ſe notum eſt, cum iam fuerit ſoluta, vt ſupponitur. Nec perſonalis etiam debetur propter omnia dicta. Vnde illi iam non habent rationem fructuum, vel prouentuum, ſed perinde ſe habent, ac res aliæ mobiles, & vſu conſumptibiles, pretio comparatæ à teſtamento, vel donatione, de quibus nullas decimas debet, qui dono, vel hæreditario iure illas recipit, vt dictum eſt.

CAPVT XXXII.

An aliqua propria lucra ſint ab onere decimarum exempta.

HAnc quæſtionem propono propter obiectiones factas in ſuperiori capite, & exemplis, quæ in eis adducuntur, quibus non obſtantibus, Dicendum eſt, in rigore iuris nihil eſſe excipiendum de propriis lucris per actionem, & induſtriam hominis comparatis. 1. Quia & generalia verba Iurium, & ſpecialia, quibus illam obligationem applicant ad negotiationem, piſcationem, venationem, militiam, lucrum, venditionem, & artificium, non permittunt, quin omnia ſimilia lucra comprehendantur abſque exceptione. Dico autem *In rigore iuris*, quia conſuetudo potuit illud mutare, vt ſupra viſum eſt, & de facto mutauit, ideóque conſuetudo ſemper conſulenda eſt, vt omnes docent, ad iudicandum autem de conſuetudine oportet ſcire, quale ſit ius. Probatur ergo aſſertio inductione. Nam miles debet decimam ex ſtipendio, quia Ius dicit, *De militia*, & militia tam comprehendit lucrum ſtipendij, ſicut lucrum iuſtæ prædæ, vt notant Çardin. & Panor. in dicto c. *Non eſt*. (Cardin. Panor.) Eadē ratione aduocatus ex lucris ſui patrocinij decimis ſoluendis obnoxius eſt, nam eadem eſt ratio; vnde militibus

Leg. Aduocati. tibus comparantur, & militare dicuntur in leg. *Aduocati,* C. de Aduocatis diuerſ. iud. in priori titul. Eadémq; ratio eſt de publico Doctore quoad ſtipendiū cathedræ, & de iudicibus, & omnibus, aliis ſimilibus.

2. *Non eſſe hoc præter æquitatem.* Nec in hoc genere obligationis, & præcepti eſt nimis rigor, vel præter æquitatem, quia cum non minus fructus laborum noſtrorum ſint à Deo, quàm fructus terræ, non minus decet, vt ex illis Deum colamus, quàm ex iſtis; cúmque miniſtri Eccleſiæ ſuas operas in ſpirituale bonum fidelium impendant, iuſtum etiam eſt, vt de fructibus quaſi carnalibus operum eorundem fidelium participent. Et ideò non eſt ſimile de venditione rei per iuſtum pretium, quando ex illa non capitur nouum lucrum; at ſi cum nouo lucro vendatur, & ad hoc ordinetur talis rei acquiſitio, & venditio, etiam ex illo lucro ſoluenda erit Decima, iuxta cap. *Paſtoralis*, de Decimis, & ita ſeruatur proportio. Eo vel maximè, quod propriè non dicitur quis vendere, ſed locare operas ſuas, vel ſe ad operas ſuas, ſicut è contrario dicitur paterfamilias conducere operarios in vineam Matth. 20. Ex locutione autem rei fructiferæ Decima ſoluitur, vt mox videbimus. Quod verò addebatur de paupertate militum, vel aliorum mercenariorum locantium operas ſuas, non habet hîc ſpecialem difficultatem, ſed communem ſuprà tractatam, quomodo pauperes obligentur ad Decimas ſoluendas. Et iuxta ibi reſoluta dicendum hîc eſt, accidentarium eſſe, quod lucra ſint tam tenuia, & perſona adeò indigens, vt indigeat omnibus, quæ lucratur ad ſuam ſuſtentationem: tunc enim meritò excuſabitur, præceptum autem de ſe obligat, & generalius eſt. Ad cap. autem *Ex tranſmiſſa* & *Non eſt,* ſatis in ſuperioribus dictum eſt, ex quibus facilè expediuntur cætera, quæ ibi tanguntur.

Cap. Paſtoralis. *Matth. 20.*

3. *Decimas ſoluendas eſſe ex militia.* Circa Decimas verò ex militia ſoluenda petitur ibi, an extendantur etiam ad prædam. Et ſanè affirmandum eſt, quandoquidem præda in maximam partem lucri computatur, & cum obtineatur poſt comparatam victoriam, maximè poſtulat gratiarum actionem, & recognitionem diuini beneficij. Vnde Abraham de omnibus ſpoliis victoriæ Decimas obtulit Melchiſedecho, Geneſ. 16. & ad Hebr. 7. Quo exemplo maximè oſtenditur initium, & Religio harum Decimarum perſonalium, vt notauit Concil. Magunt. in c. *Decimas* 16. q. 7. Rurſus verò poſtulatur ibidē, an ex rebus etiam immobilibus in bello captis Decimæ debeantur. Ad quod iuxta doctrinā Gloſſæ, & aliorū ſuprà relatam reſponderi poteſt, ſimpliciter non deberi, quia ex reb. immobilibus non debentur Decimæ: & poteſt ad hoc induci dictum c. *Paſtoralis*, quatenus ibi ſignificatur ex domo ædificata non deberi Decimam, donec vendatur, & lucrum accreſcat.

Geneſ. 14. Hebr. 7. Conc. Magunt. *Gloſſ.* *Cap. Paſtoralis.*

4. *Quid ſentiendum de rebus immobilibus.* At verò quæſtio illa generaliter proponi poteſt de quacumque re immobili acquiſita per modum lucri per propriam actionem, an ex illa debeatur Decima, vt v. g. ſi pro labore tanti temporis, nimirum ſeptem annorum talis domus detur, vel quid ſimile. Et tunc certè non video, cur ex tali lucro non debeatur Decima perſonalis. Quia hęc non ſolùm debetur, quando lucrum eſt, pecunia, ſed etiam ſi ſit triticum, vel ouis, vel aliud ſimile, quia qualitas rei accidentaria eſt, & quia tunc illa res ſubdit locum pecuniæ, ſeu pretij, idem ergo eſt, etiamſi pro mercede detur res immobilis. Et hoc etiam ſuadent multa ex argumentis factis, quia Iura indiſtinctè loquuntur. Nec obſtat cap. *Paſtoralis*. ibi enim non debebatur Decima ante venditionem domus, non quia illa eſſet res immobilis, ſed quia nondum erat contractus lucratiuus conſummatus. Idem enim erit in rebus mobilibus, ſeu ſe mouentibus, nam ſi quis ad negotiandū emat agnos, vt illos nutriat, &c. non debet Decimam lucri, donec

A vendat illos, & lucretur, quia antea non eſt conſummatus contractus, nec fructus lucri perceptus. Et idem eſt in emptione, & venditione quarumcunque mercium. At in præſenti ſi vinea detur in mercedem, & ſtipendium operis, conſummato opere, & accepta vinea, contractus, & lucrum conſummatur, cur ergo non debebitur Decima? Credo igitur deberi, ſed non neceſſario in eadem ſpecie, id eſt, in parte rei immobilis, ſed ſufficit dare in æſtimatione & pretio, quia hoc eſt per ſe in tali lucro; aliud eſt per accidens. In caſu autem illo particulari de bello, regulariter non debetur talis Decima, quia cum bellum debeat eſſe iuſtum ſi terræ hoſtium occupantur iuſtè: id eſt (regulariter loquendo) vel quia occupantur, & accipiuntur, vt propriæ, vel quia accipiuntur in recompenſationem iuſtarum expenſarum, vel pœnam iuſtam, & recompenſationem iniuriæ illatæ, his autem cauſis interuenientibus illa bona non cōputantur in lucro, & hanc ſententiā tenet Abulenſ. ſupra q. 159. in fine. *Abulenſ.*

B

Præterea, petebatur in illis obiectionibus aliud dubium de lucro ex ludo comparato, an debeatur ex illo Decima. In quo diſtingui poteſt de ludo illicito, vel licito, nam de illicito iudicandum eſt per regulam cæterorum lucrorum ex actionibus illicitis, de quibus in puncto ſequenti dicemus. De licito autem ludo non videtur dubium, quin per ſe loquendo Decimæ debeantur ex illius lucro. Quia ille eſt quidam contractus licitus, & lucrum eſt iuſtum, nullique reſtitutioni obnoxium, & eſt verum lucrum ex actione, & induſtria hominis proueniens, licet enim ſæpe interueniat fortuna, ſeu contingentia euentus, hæc ferè nunquam excluditur ab his lucris, & negotiationibus humanis, & quòd ſit maior, vel minor, parum refert ad veram lucri rationem, quando actio, & induſtria hominis interuenit. Quamuis ergo Iura de hoc lucro in ſpecie non loquantur, quia communiter turpe reputatur, includunt tamen illum ſub generali ratione lucri, quoties iuſtum eſſe contigerit. Auctores etiam illud non excludunt, quamuis in ſpecie non attingant. Tandem petebatur ibidem, quomodo ex his lucris peti poſſit Decima, cum ſemper ſint quaſi in fieri, & in dubio euentu, ſed hoc magis ſpectat ad quæſtionem, quando ſoluenda ſit hæc Decima perſonalis, de qua dicam in ſequentibus. 5. *Ex ludo licito deberi Decimas.*

C

D

Tandem inquiri ſolet de his perſonalibus Decimis, an debeantur de rebus illicitè acquiſitis. Duobus autem modis poteſt aliquid illicitè acquiri. Primo contra iuſtitiam commutatiuam, vt per furtum, per vſuram, per venditionem vltra iuſtum pretium: Et huc ſpectat omnis acceptio, in qua non comparatur dominium lucri acquiſiti, etiamſi non videatur eſſe contra iuſtitiam, vt ſunt acquiſita per ſimoniam, quæ Religioni opponitur, vel per quamcumque largitionem ita lege prohibitam, vt dominij translatio per legem impediatur, licet illa acceptio non ſit contra iuſtitiam commutatiuam, (quia dans non ſupponitur inuitus) ſed contra obedientiam, vel iuſtitiam legalem eſſe videatur, tamen hæc omnia ſub vno capite comprehendimus, quia de omnibus eadem eſt ratio. Et quia fortaſſe ſuppoſita lege prohibente, & impediente trāſlationem dominij, illud lucrum non acquiritur moraliter loquendo ſine iniuſtitia, quia licet dans non ſit ſimpliciter inuitus, tamen moraliter cogitur, & præterea, quia licet conſentire videatur, lex irritat eius voluntatem. Secundò poteſt aliquid illicitè acquiri ſine iniuſtitia & verum, ac firmum dominium rei acquirendo, per vitioſam tamen actionem contra temperantiam, vel aliam ſimilem virtutem. 6. *An perſonales Decimæ debeantur de rebus illicitè acquiſitis.* *Dupliciter aliquid acquiri illicitè.*

E

Dicendum ergo in primis eſt de acquiſitis illicitè, id eſt, iniuſtè, ita vt lucrans vel non acquirat dominiū rei, 7.

M 3

De rebus in iuſtè acquiſitis non deberi Decimam.

rei, vel ad illius reſtitutionem teneatur, non deberi Decimam, nec ab Eccleſia accipi poſſe. Hoc ſignificaui in generali regula, cum dixi, *Verè & iuſtè acquiruntur*, nam quorum dominium non acquiritur, verè non acquiruntur, & quæ obnoxia ſunt reſtitutioni, non acquiruntur iuſtè. Et in hoc ſenſu accipiendum eſt verbum *Licitè*, poſitum in cap. *Ex transmiſſa*, vt ibi Gloſſa explicat, & omnes, & D. Tho. dicta q. 87. art. 2. ad 2. Et ibi omnes Theologi, & omnes Summiſtæ.

C. Ex transmiſſa. Gloſſ. D Thom.

Ratio concluſionis

Ratio autem eſt clara. Quia ſi lucrans non acquirit rei dominium, non poteſt de illa diſponere, nec alienare, ergo nec poteſt eam, aut partem eius Eccleſiæ tribuere. Item ſi ita rem vſurpat, vt eam teneatur reſtituere, re vera non lucratur, quia illa ſic acquiſita non computatur in bonis eius, vt ait I. C. in leg. *Si fratres*, §. vlt. ff. Pro ſocio, & leg. *Non poſſunt*, ff. de iure fiſc.

Obiectio.

Dices, qui accipit pretium, vt alium occidat, contra iuſtitiam commutatiuam peccat; & tamen inde tenetur Decimam ſoluere, quia verè ditior factus eſt: ſimiliter mulier coniugata, quæ propter adulterium mercedem accipit, contra iuſtitiam peccat, & nihilominùs tenetur, ob eandem cauſam. Item qui ſeminat in alieno agro contra voluntatem domini, & fructus colligit, tenetur ex fructibus Decimam ſoluere, licet contra iuſtitiam peccauerit. Et ſimiliter, qui ſeminat triticum furto ſublatum, contra iuſtitiam peccat, & tamen ex fructibus Decimas debet, vt D. Tho. ſuprà docet: Gloſſa, Innoc. & omnes in dicto cap. *Ex transmiſſa*. Denique Gloſſa in cap. *Decimæ*, 16 q. 1. ver. *Negotiatio*, docet, à fure, & raptore benè peti Decimam, propter poſſeſſionem, quia Decima ſequitur quemlibet poſſeſſorem: *Alioqui* (ait) *eſſet prædo melioris conditionis, quàm bonæ fidei poſſeſſor.*

D. Thom. Gloſſ. Innocent.

8. *Satisfit.* Reſpondeo ad priorem partem, cum dicimus ex lucratione iniuſta non deberi Decimã, intelligi formaliter de lucratione, quæ in ſe continet formaliter iniuſtitiam reſpectu eius, à quo res lucrata ſubtrahitur, & iniuſtè accipitur, de tali enim lucro procedunt rationes factæ. At verò in caſibus, qui obiiciuntur, acceptio mercedis pro occaſione, vel adulterio non continet in ſe formalem iniuſtitiam reſpectu dantis mercedem, ſed eſt actio cauſaliter iniuſta reſpectu eius, qui occiditur per aſſaſſinum, vel reſpectu mariti in vxore adultera, & ideò non eſt in illis caſibus ſimilis ratio. Nam in illis re vera cõparat malefactor dominium ſui ſtipendij, & non tenetur illud reſtituere danti, ſi opus præſtitit, quod vt eſt quidam corporalis labor, æquiualet ſtipendio, licet ad iuſtum opus applicatus ſit. Ad alteram verò partem reſpondetur, illas Decimas, quatenus debitæ ſunt, non pertinere ad perſonales Decimas, ſed ad prædiales, quia debentur ex fructibus terræ, & ita non debentur ex actione iniuſta vt ſic, nec ex re male parta, ſed ex re à Deo producta ex ipſa terra, quæ cum illo onere naſcitur. Vnde (vt ſupra dicebamus) debitum talis Decimæ reale eſt, non perſonale, niſi ratione rei. Nec per hoc fit iniuria domino agri, ſi erat alienus, quia ipſemet teneretur Decimas ſoluere, ſi fructus illos perciperet, & terra ſemper relinquitur ſub dominio eius, & ſiquid illi debetur propter iniuſtam detentionem, & vſum terræ, ex nouem partibus fructuum ſatis ſuperque ſatiſfieri poteſt. Et ſimiliter licet triticum ſeminatum furto eſſet ablatum, nulla fit creditori iniuria, exigendo fructuum Decimam, quia non eſt ille dominus omnium fructuum, nec illi debentur, ſed ſolùm quod furto ſublatum fuerat, cum ſatisfactione pro lucro ceſſante, vel damno emergente ex iniuſta detentione, quod totum ex reſiduis fructibus ſublata Decima ſatisfieri poteſt. Ad Gloſſam reſpondeo, aut loqui de Decimis prædialibus, iuxta hæc, quæ proximè dicimus, (vt illa non allegata) tacitè indicat Abbas in c. *Paſtoralis*, de Decim. n. 3. Vel certè poſſet intelligi, à fure, & raptore peti poſſe Decimam, non vt Eccleſia illam retineat, ſed ſaltem vt eam partem vero domino recuperet. Quicquid verò ſit de ſenſu eius, ipſius rationes nullius momenti ſunt, quia fur, & prædo verè non poſſidet, ſed facto detinet rem alienam, de re autem ſic detenta non debetur Decima. Nec propterea eſt melioris conditionis prædo, cum rem totam teneatur vero domino reſtituere.

Abb.

Secundò dicendum eſt, de acquiſitis non iniuſtè deberi per ſe loquendo Decimam, etiamſi alias turpiter acquiſita ſint. 9. Ita ſumitur ex D. Thom ſupra, & ex his, quæ tradit Silueſter cum Hoſtienſ. verb. *Decima*, q. 6. Exempla ſunt in meretrice, hiſtrione, & aliis ſupra adductis. Ratio verò eſt, quia licet hæc ſint turpiter acquiſita, tamen ſunt verè, & firmiter lucrata, id eſt, cum acquiſitione dominij, & ſine obligatione reſtituendi, ergo comprehenduntur ſub regula generali Decimarum perſonalium. Item hîc habet vim illa ratio, quod non debet eſſe melioris conditionis turpis lucrator, nam conſequenter lucrum totum ſine onere Decimæ, ſolum propter ſuam turpitudinem, ne videatur ergo commodum de ſua malitia reportare, vt dicitur in cap. *Intelleximus*, de Iudiciis, æquum eſt, vt ſoluat. Optimum exemplum eſt in milite ſtipendiario in bello iniuſto, nam ex ſtipendio debet Decimam, quia licet ſit turpe lucrum, non eſt iniuſtum reſpectu dantis, nec tenetur illud reſtituere, ex præda autem non debet Decimam, quia eſt lucrum iniuſtum reſpectu eius, à quo ſubtrahitur, & non poteſt retinere illud, ſed totum tenetur reſtituere. Dixi autem *Per ſe loquendo*, quia ſi ſequatur ſcandalum, vel indecentia Eccleſiæ ex acceptione talis Decimæ, tunc Eccleſia non recipit illam, vt quando delictum v. g. meretricis publicum eſt, & conſequenter talis meretrix excuſatur tunc à Decima ſoluenda, non quia illam, quatenus eſt ex ſe, non debeat, ſed quia cum Eccleſia illam nolit, conſequenter eam remittit. Dicunt autem aliqui, debere tunc meretricem dare illam pauperibus, vel inſumere in alia opera pia. Quod poteſt eſſe bonum conſilium, vt à Deo impetret auxilium ad reſipiſcendum, tamen ex vi præcepti Decimarum ad id non tenetur, quia præceptum a principio ad hoc non obligabat, nec Eccleſia, dum non acceptat, ſeu remittit Decimam, imponit de nouo illam obligationem.

De acquiſitis non iniuſtè etiam ſi turpiter, deberi Decimas. D. Thom. Silueſt. Hoſtienſ.

Cap. Intelleximus.

At verò ſi peccatum fuit occultum, & ſine ſcandalo, poteſt recipi Decima lucri, & peccator tenetur illam dare, & Parochus poteſt accipere, etiamſi delictum nouerit, quia nulla lege prohibetur, nec aliud incommodum ſequitur. 10. Imò addit D. Thom. quòd etiam à peccatore publico poſtquam pœnitentiam egit & de vitæ mutatione conſtat, poſſunt Decimæ ab Eccleſia recipi, etiam de anterioribus lucris. Idémque affirmat Syluester cum Raymund. & Innocent. Non tamen declarat, an in eo caſu teneatur meretrix poſt conuerſionem ſuam omnium priorum lucrorum Decimas nunquam ſolutas Eccleſiæ reddere, & quaſi reſtituere. Ego tamen exiſtimo, non teneri, tum quia iam illas Eccleſia remiſit, tum etiam quia non eſt veriſimile, velle his peccatoribus hanc obligationem imponere, quæ ipſorum conuerſioni magno impedimento eſſe poſſet. Denique quia hi peccatores potuiſſent antea illas Decimas conſumere ſine iniuria Eccleſiæ, nec tenebatur illas conſeruare, vt in ſua conuerſione, vel in fine vitæ illas darent, ergo ſi per accidens illas conſeruarunt, ſi retinuerunt. Addit præterea Sot. nullibi ſolui has Decimas, ſed ille de conſuetudine loquitur, nos de iure.

D. Thom.

Syluest. Raymund. Innoc.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

An Decimæ perſonales integræ ſoluendæ ſint vel deductis expenſis.

1. An hæ Decimæ ſoluẽdæ deductis expenſis. *C. Tua nobis* *C. Commiſſum.*

CErtum quidem eſt, illas Decimas, quæ debentur, integras debere ſolui, iuxta c. *Tua nobis*, c. *Commiſſum*, cum ſimilibus de Decim. Qui ipſa ratio iuſtitiæ non permittit aliquid de ſolutione rei debitæ ſubtrahere, & contra Religionem ſpecialiter eſt, aliquid ex Decimis, quæ ſpeciali modo Deo debentur, furari. Nihil omnius tamen, meritò quæritur, an hæc integritas in præſenti materia ſpectari debeat in parte decima lucri, quod ſupereſt deductis expenſis, vel ſimpliciter. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia Decimæ prædiales integræ perſoluendæ ſunt ex omnibus fructibus, nihil ex illis priùs deducendo, vt infrà videbimus, ergo & ex perſonalibus. Patet conſequentia, tum à paritate rationis; tum ex cap. *Non eſt*, vbi prius proponitur ex ſententia ſanctorum Patrum, *Decimas eſſe ſoluendas de vino, agro, fructibus*, & additur, *Negotiatione, militia, venatione* & ita prædiales, & perſonales comprehenduntur; & tamen ſubiungitur. *Præcipimus, quatenus antequam deducatis vllas de bonis prædictis expẽſas, Decimas cum integritate perſoluatis*, ergo hoc præceptum etiam ad perſonales extenditur. In contrarium verò eſt, quòd in dicto cap. *Paſtoralis* dicitur, *in negotiatione conceſſum eſſe, vt poſſint expenſæ deduci priuſquam Decimæ ſoluantur ex lucro.* Et ideò ibidem ſubiungitur circa res acquiſitas, vel factas de pecunia decimata, *Cum ipſæ venduntur, deducendas eſſe expenſas, & de reſiduo, quaſi de lucro Decimas perſoluendas*, ergo idem dicendum eſt de omnibus Decimis perſonalibus, quia omnium eſt eadem ratio.

Ratio dubitandi. *C. Non eſt.* *C. Paſtoralis.*

2. In Decimis perſonalib. deducendas eſſe expẽſas. *Gloſſ. Hoſtienſ. Anton. Panorm. Rebuff.*

In hac ergo re communis conſenſus omnium Doctorum eſt, expenſas deducendas eſſe ante ſolutionem Decimarum perſonalium. Ita docet indiſtinctè Gloſſa in cap. *Apoſtolicæ*, de Decim. ver. *Perſonales.* Item Gloſſa in dicto cap. *Non eſt*, & in cap. *Paſtoralis*, vbi in hoc conueniunt Innoc. Hoſtienſ. Anton. Panor. & cæteri, Rebuff. q. 11. n. 4. & 6. Ratio præcipua eſt, quia ita Eccleſia declarauit ſuum præceptum, eſt autem hæc declaratio antiquior, quam ſit cap. *Paſtoralis*, nam in illo refertur tanquam iam facta illis verbis: *Sicut eſt in negotiatione conceſſum.* Aduertit tamẽ ibi Gloſſa, non inueniri ius ſcriptum antiquius illo capite, quo talis declaratio facta ſit, ſed vel conſuetudine recepta, vel ratione cogente communi interpretatione factum eſſe, & in illo cap. tandem fuiſſe approbatum, & ad ius deductum. Et quamuis textus ille ſolùm de negotiatione loquatur, tamen Doctores abſolutè id extendunt ad Decimas perſonales, quamuis ex multis aliis actionibus debeantur, quæ re vera negotiationes non ſunt, vt venatio, piſcatio, artificium, &c. Colligi autẽ poteſt extenſio tum ex paritate rationis, tum ex verbo illo eiuſdem textus ſuprà ibi, *De reſiduo quaſi lucro.* Ex quo verbo ſumunt auctores primam rationẽ huius iuſtiſſimæ moderationis, quia perſonalis Decima præcipitur ſolui tantùm de lucro. At in negotiatione non eſt lucrum totum pretium, pro quo venditur merces, ſed id, quod ſupereſt, deductis expenſis, vt conſtat ex ipſamet appellatione lucri, & ex communi omnium ſenſu, ergo meritò in ſolutione harum Decimarum expenſæ deducuntur. Et eodem modo induci ad hoc poteſt dictum c. *Ex tranſmiſſa*, vbi Decimæ dicuntur ſoluendæ ex omnibus licitè acquiſitis, at in negotiatione nõ dicitur homo acquirere, niſi quæ illi ſuperſunt deductis expenſis, ergo. Hæ autem rationes cum proportione procedunt eodem modo in omnibus perſonalibus Decimis, omnes enim debentur ex lucro, & ex acquiſitis.

C. Ex trãſmiſſa.

A Aliam rationem tradit Gloſſa in dicto cap. *Paſtoralis, Quia alias* (inquit) *de eadem re bis Decima ſolueretur*, quæ ratio ab Hoſtienſ. & aliis approbatur, & fundamentum habet in eodem textu ibi *Acquiſitas, vel factas de pecunia Decimata.* Ideò ergò, quando res acquiſitæ, vel factæ per talem pecuniam iterum venduntur negotiationis cauſa, non ſoluitur Decima de toto pretio rei venditæ, ne prior pecunia bis decimetur, ſemel quia iam Decimata ſupponitur, & iterum quando reſultat ex venditione rei, ac propterea tantum *De reſiduo* Decima ſoluitur, de quã ratione plura inferius. Tertia etiam ratio redditur. *Ne clerici videantur improbi exactores, & ne ditetur cũ graui iactura aliorum*, vt ex Hoſtienſ. dicit ſupra Panor. Quam rationem declarare poſſemus ex differentia inter B fructus terræ, & lucrum negotiationis, vel alterius operis, quia in fructibus terræ ex vno naſci ſolent decem, vel quid ſimile, ex negotiatione verò, vel actione hominis, vix ex decem vnum accreſcit, ſeu vix quod accreſcit ſufficit ad compenſandas expenſas (regulariter, & vt plurimùm loquendo) quod leges humanæ conſiderant, & ideò intolerabilis eſſet exactio, ſi Decimæ perſonales, non deductis expenſis poſtularentur.

3. Aſſignatur alia ratio. *Gloſſ. Hoſtienſ.* *Hoſtienſ. Panor.*

Ex his ergò ſatis reſponſum eſt ad rationem dubitandi in contrarium, negando conſequentiã, eſt enim longè diuerſa ratio de prædialibus Decimis, de quibus poſtea dicemus. Ad dictum autem cap. *Non eſt*, reſponderi poſſet, illud ius fuiſſe antiquius, & reuo- C catum fuiſſe in c. *Paſtoralis*, ſed non placet, tum quia prius caput ex Cœleſt. III. poſterius ex Innoc. III. refertur, fuit autem Innoc. paulò poſterior, cum ergo ipſe non ſtatuat de nouo hoc ius, ſed dicat fuiſſe conceſſum, non videtur veriſimile, Cœleſtinum contrarium ſtatuiſſe, tum maximè quia rationes factę oſtendunt, tam magnum eſſe illud grauamẽ, vt non ſit veriſimile, aliquãdo fuiſſe ab Eccleſia impoſitum. Dico ergo quamuis illa verba in dicto cap. *Non eſt*, *Antequam deducatis*, &c. videantur indifferenter cadere ſuper omnes actiones ſuperiùs numeratas, nihilominùs ex neceſſitate materiæ, & ne ſequatur abſurdum contra aliam legem, reſtringenda eſſe ad Decimas prædiales. Quam reſponſionem ſignificat Gloſſa ibidem. Addi etiam poteſt, illa verba accommodanda eſſe ad materiam capacem, talis autem materia in- D uenitur in fructibus prædiorum, vt per ſe conſtat, non autem in lucris humanarum actionum: quia non poteſt cognoſci, an reſultet aliud lucrum, necne, niſi priùs deducantur expenſæ; quando autem lucrum poſt computationem expenſarum, eſt liquidum, & notum, iam non habet locum deductio expenſarum, & ideò reſpectu lucri, ex quo ſolo Decima perſonalis debetur, non fit in rigore deductio expenſarum.

4. Soluuntur rationes dubitandi ſupra allatæ. *Cœleſt. 3. Innocent. 3.* *Gloſſ.*

Solùm ſupereſt in hoc puncto explicandum, quid ſit in his expenſis computandũ. Hoc declarat Rebuf. expreſſiùs, quam cæteri Auctores his verbis: *Deducuntur expenſæ factæ in mercibus emendis, quærendis, & vendendis, & in faciendo rem meliorem, etiam quæ data ſunt mediatoribus, & ſimilibus.* Sed interrogo, an deduci etiam debeant expenſæ, quas ipſemet homo ne- E gotiator facit in ſuſtentatione ſuæ perſonæ, & ſeruorum. Itẽ an miles deducere debeat expenſas, quas militãdo facit in victũ, veſtitu, &c. Idẽ de quolibet mercenario ſaltem ſeruitore interrogari poterit, & de aduocato & Doctore & ſimilibus, vt non intelligantur teneri ad integras Decimas ex toto ſtipendio, ſed ex ſolo reſiduo poſt conuenientem ſuſtentationẽ ſuam. Cur enim non omnia iſta inter expenſas computabuntur, quandoquidem verè inſumuntur, & neceſſaria ſunt ad præſtandum laborem, ſeu opus, ex quo lucrum reportandum eſt.

5. Quid ſit in expenſis cõputandum.

A Certè ſi hæc ſententia vera eſt, multum alleuat pondus harum decimarum, & pleniſſimè ſatisfacit dubitationi ſupra propoſitæ de tenuitate huiuſmodi lucri, vt plurimum loquendo de mercenariis, & militibus, aliiſque hominibus ſtipendiariis, qui vix ſolent ſuis ſtipendiis viuere, & expenſas neceſſarias ad ſuum miniſterium ex ſuis ſtipendiis facere. Vereor tamen, ne videatur nimia hæc reſtrictio, & diminutio harum Decimarum, ſic enim ferè nulli ad eas ſoluendas obligarentur, niſi negotiatores, qui copioſa lucra acquirunt. Et ideò fortaſſe non diſplicebit diſtinctione vti. Nam hi ſumptus, qui fiunt in alenda perſona, & familia, duplices conſiderari poſſunt. Quidam ſunt, qui non cauſantur ex ipſo miniſterio, vel arte, ſed vel per ſe neceſſarij ſunt, ita vt etiam ſine exercitio talis artis, vel lucratiuæ actionis excuſari non poſſint, vel ſunt ita voluntarij, vt ſine illis poſſet optimè talis negotiatio, vel actio fieri: alij ſunt qui præcisè propter tale miniſterium fiunt, & accreſcunt (vt ſic dicam) ſumptibus neceſſariis per ſe ad propriã conſeruationem. Expenſæ igitur in his poſterioribus ſumptibus conſumptæ deducendæ ſunt, & hoc probant omnia adducta; non verò illæ, quæ priori modo fiunt, quia illæ re vera non ſunt expenſæ, quæ propter lucrum faciendum fiant. Et poteſt diſtinctio ſumi ex Gloſſa in leg. *Fructus*, ver. *Impenſa*, ff. ſolut. matrim. B

Diſtinctio accommodata.

CAPVT XXXIV.

Ex quibus bonis prædiales Decimæ ſoluendæ ſint.

1. DE his Decimis generalis regula ſtatuitur, ſoluendas eſſe ex fructibus, ſeu prouentibus, aut reditibus temporalibus rerum omnium tam immobilium, quàm ſe mouentium. Ita ſumitur ex c. *Nuncios*, ibi, *de omni fructu*, & c. *Ex parte*, 2. ibi, *de omnibus prædiorum fructibus*, & c. *Ex transmiſſa*, ibi, *de omnibus, quæ poteſt acquirere*. Loquitur enim etiam de prædialibus Decimis, vt ex concluſione capitis colligitur, & ſtatim oſtendetur, & cap. *Tua nobis*, ibi, *de cunctis omninò prouentibus*. Multáque ſunt alia iura ſub titulis de Decimis, & 16. q. 1. & 7. Et conueniunt omnes Doctores ſuper dicta iura, & Theologicum D. Thom. dicta q. 87. art. 2. Rationes verò ſunt illæ, quæ ſupra de præcepto Decimarum datæ ſunt, propter eaſdem enim de omnibus fructibus datum eſt. Et quia ita datum fuit à Deo in lege veteri, & non debent fideles minus liberales eſſe erga miniſtros Dei in noua lege. Ac denique quia non erat maior ratio percipiendi Decimas ex quibuſdam fructibus, quam ex aliis, cum omnes ex Dei munere proueniant, & ad ſuſtentationem miniſtrorum Dei, & rerum neceſſariarum ad cultum eius omnes poſſint eſſe neceſſarij.

Decimas prædiales ſoluendas eſſe ex fructibus omnium rerũ. C. Nuncios. C. Ex parte. C. Ex tranſmiſſa. Cap. Tua nobis. D. Thom.

2. Hæc autem generalis regula variis exemplis illuſtratur in ſacris Canonibus. Et in primis de rebus immobilibus paſſim nominantur prædia, & fructus eorum in dicto cap. *Ex parte*, & in ſpecie *granum*, & *vinum*, in dicto cap. *Non eſt*, & in cap. *Quicunque*, 16. q. 7. eadémque ratio eſt de oleo. Generalius autem omnes fructus arborum in vtroque textu adiunguntur, & in cap. *Omnes*, 19. q. 7. dicitur, *ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum*, & in dicto cap. *Quicunque*, additur, *aut de horto*. Sub grano autem in rigore iuris palea comprehenditur tanquam acceſſorium ſub principali, & quia etiam palea inter fructus computatur, vt Iuriſtæ colligunt ex leg. *Adeo* ff. de Acqui. rer. Dom. licet ibi expreſsè non dicatur, ſed ſolùm eiuſdem domini eſſe triticum, cuius erat ſpica. Inde verò colligitur, etiam paleam eſſe eiuſdem domini, cuius erat ſpica, priuſquam à palea diuideretur. Notat autem Abbas in c. *Peruenit*, de Decimis num. 3. Decimam deberi

Exempla apponũtur. C. Ex parte. C. Quicunq; C. Omnes. L. Adeo. Abbas.

ex manipulis ſegetum, prout metuntur ex terra, & in rigore ita eſſe decimandas, quia tota illa res, ſeu materia eſt fructus terræ. Et ita iura ſæpe ſub nomine ſegetum, vel meſſium loquuntur, vt in cap. *Ad Apoſtolicæ*; ergo licet poſt triturationem decimetur granum, idem ius manet in palea in rigore iuris, licet conſuetudo poſſit aliud introducere.

C. Ad Apoſtolicæ.

3. Præterea adduntur expreſsè legumina cap. *Ex multiplici, de blado*, ait, *& vniuerſis leguminibus*. Et ibi præter legumina adduntur etiam minutæ Decimæ, quæ de oleribus eſſe intelliguntur, & ideò etiam de his ex vi iuris Decimæ debentur; & hæc videntur etiam ſignificari nomine *Hortorum*, cum de hortis Decimæ ſoluendæ dicuntur, vt in cap. *Non eſt*. Præterea in dicto cap. *Peruenit*, additur fœnum: & eadem ratio eſt de ſimilibus. Adduntur etiam ibidem *Prouentus molendinorum*, de quibus etiam in cap. *Ex tranſmiſſa*, & cap. *Paſtoralis*, vnde vlterius licet colligere, ex penſionibus domorum, quæ locantur, etiam ſi in pecunia ſoluantur, Decimam deberi, vt in eodem cap. *Paſtoralis*, ſignificatur, vbi & domus, & clibanus numerantur inter res, ex quarum fructibus Decima debetur, idémque ſupponitur in c. *Plerique*, de Pactis, & in cap. *Commiſſum*, de Decimis, vbi etiam additur, & paſcuis ſoluendas eſſe, id eſt, de valore herbæ, ſi pratum ad paſcendum locetur, vel ſi herba colligatur, & in faſciculos, vel ſaccos redacta vendatur, nam eadem ratio eſt de herba, quæ de fœno, & aliis rebus, C etiamſi ſint fructus maximè naturales, quia eos terra quaſi ſua ſponte producit. Vnde fit, vt etiam de lignis nemorum, quæ ſcinduntur, & pretio æſtimantur, Decima debeatur, & de lapidibus pretio æſtimabilibus, quæ ex lapidicinis ſcinduntur, & de metallis, quæ ex terra eruuntur; nam de omnibus iis eſt eadem ratio. De his autem poſterioribus dubitari poteſt, an ſint perſonales Decimæ, vel prædiales, de quo ſtatim dicetur. Denique additur in cap. *Ex parte*, 2. de Decimis, licet eadem terra plures fructus in eodem anno ferat, de omnibus eſſe Decimas ſoluendas, quia omnes ſub generali lege comprehenduntur.

C. Ex multiplici. C. Non eſt. C. Peruenit. C. Ex tranſmiſſa. C. Paſtoralis. C. Plerique. C. Commiſſum. C. Ex parte.

4. Rurſus quoad Decimas Miſtas, ſeu ex animalibus varij fructus conſiderari poſſunt, de quibus varia etiam exempla in iure ponuntur, ex quibus alia intelligenda ſunt. Et in hoc ordine primum locũ tenent D greges ouium, & armenta boum, de quorum fœtibus ſoluẽda eſt Decima, & de lacte, caſeo, lana, butyro, & ſimilibus, c. *Peruenit*, cum ſimilibus, eod. Hæc enim omnia in fructibus pecorum computantur, §. *Item ea*, & §. *In pecudum*, Inſtitut. de rerum diuiſ. Omnes autem fructus pecorum decimandi ſunt, c. *Non eſt*, eod. & cap. *Quicunque*, c. *omnes*, 16. quæſt. 7. vbi oues, & boues & capreæ in particulari numerantur; eadem tamen ratio eſt de equis, & iumentis, ac denique *de omnibus, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt*, vt Scriptura loquitur. Præterea de fructibus animalium domeſticorum etiam debentur Decimæ, vt ex gallinis pulli, oua, & ſimilia, hæc enim ſub minutis Decimis comprehenduntur, vt notauit Gloſſa prima in E cap. *Cum in tua*, eodem, & ita licet in particulari non numerentur, ex aliis colliguntur. Maximè quia in c. *Nuncios*, dicitur *de quibus, & de omni fructu*. Quod autem dicitur de apibus, quoad mel, & ceram intelligitur, nam hi cenſentur proprij fructus apum. De apibus verò ipſis, ſeu earum fœtibus, qui in noua examina prodeunt, nouiſque alueariibus includuntur, non ſolet ſolui Decima. Siue hoc ſit de rigore iuris, quia nihil de hoc expreſsè dicit, ſiue quia apes tanquam feræ reputantur, vt dicitur in §. *Apes*, Inſtit. de rerum diuiſ. Et ita non videntur earum fœtus natura ſua inter fructus computari, ſed induſtria hominum capi, & in alueis includi. Et ideò ſi quid eſt

Apponũtur exempla in Decimis Miſtis. C. Peruenit. C. Non eſt. C. Quicunq; C. Omnes. Gloſſ. C. Nuncios.

emo

emolumenti in ea captura, magis ad induſtriam hominis, quam ad naturalem procreationem pertinere cenſetur, ideoque ſi decima eſſet inde ſoluenda, potius eſſet perſonalis,& ita in deſuetudinem abiit,præſertim quia res parui momenti reputatur.Præterea in dicto cap. *Peruenit*,numerantur *Piſcariæ*,nam ex piſcibus in ſtagnis incluſis, & poſſeſſis decimæ debentur, ſi vendantur, vel ſi pretio locentur, vt in eis piſcari poſſit. Et idem cum proportione intelligitur de auibus,vel animalibus,quæ incluſa tenentur,& tanquam propria poſſidentur ad lucroſam capturam, vel locationem;nam eſt eadem ratio.Ex his autem non videtur ſolui decima per genituram,& fœtum,ſicut in pecoribus,& ferè in auibus domeſticis fit, ſed per capita,quando capiuntur, & interficiuntur, quia vix poſſunt alio modo decimari, quamuis in hoc conſuetudo conſulenda eſſe videatur.

5. Difficultates proponuntur. *Abb.* Cap. *Paſtoralis.*

Nonnulla vero explicanda ſuperſunt. Vnum eſt, quia ex dictis videtur ſequi, ex eadem re ſæpè eſſe ſoluendam duplicem decimam, quod Deus non præcepit,& ideo nec Eccleſia præcipit,vt dixit Abbas dicto cap.*Non eſt*,& ſumitur in dicto cap. *Paſtoralis*.eo. Sequela patet. Nā ſiquis in ſylua cædua ligna cædat, ex illis iuxta valorem,quem ibi habēt, debet decimā, quia eſt quaſi fructus illius nemoris,quem ex illo capit,& rurſus,quando illa ligna vendit, debet decimā, quia aliquid inde lucratur. Similiter ſi dominus ſtagni piſcatoribus locet ſtagnum, ſeu vendat facultatem ibi piſcandi, de illo lucro debet decimam, quæ, re vera, eſt decima piſcium, & tamen piſcatores ipſi etiam debent decimas ex captura illorum. Idemque eſt de venatione, & ſimilibus. Sic etiam dominus prati ex paſcuis ſoluit decimam, & tamen illamet herba virtute decimatur iterum in ouibus,quæ illam pauerunt. Vnde etiam fiet, vt ſi dominus prati proprias oues in eis paſcat, nihilominus ex paſcuis debeat vnam decimam,& ex ouibus aliam, quod videtur durum. Aliud explicandum eſt, quia videntur in his interdum confundi decimæ perſonales, & prædiales,& ita ambiguum relinquitur, cui Eccleſiæ ſoluendæ ſint,iuxta ſuperius dicta. Aſſumptum declaratur,quia venatio,& piſcatio inter perſonales decimas numerantur, & tamen dicimus de animalibus, vel piſcibus captis interdum deberi decimam prædialem. Idem de lignis cæſis ex ſylua, de lapidibus,& metallis cum eadem proportione. Tertiò, quod de minutis decimis dictum eſt, explicatione indiget, quia videtur nimius rigor,cauendum eſt enim (vt ſupra dicebam)ne Clerici videantur improbi exactores, id autem ſequi videtur,ſi ex ſingulis minimis decimæ exigantur:alias tenebitur vnuſquiſque ex horto tantum habente olera ad ſuum vſum, vel ficum ad ſuam voluptatem, & ſimilia ſoluere decimas. Eademque difficultas eſt de columbis, cuniculis, & ſimilibus quando ad proptium tantum vſum, vel voluptatem domi educantur.

6. Doctrina notanda ad ſoluendas difficultates ſupra poſitas.

Circa priora duo dubia aduertendum eſt in primis, quando lucrum aliquod reſultat ex actione hominis,aliquando comparari ex ſola actione, aliquando vero non ſolum ratione actionis, ſed etiam ratione rei acceptæ. Prior modus conſiderantur in actione fodiendi terram, vel inſeruiendi alio modo ſimili: ſecundus in venatione, piſcatione, in lignis cæduis, vel lapidibus, metallis eruendis, &c. Poſſet etiam tertium membrum addi de actionibus artificioſis, ex quibus aliquid factum,vel permanens reſultat: ſed hæc ad prius membrum reduci poſſunt, quia cum non computentur in lucro,niſi deductis expenſis,totum lucrum videtur in actione, & induſtria poſitum, non in materia, in qua omnes expenſæ inſumuntur præter affectionem. Quando ergo lucrum eſt A prioris generis, conſtat totum eſſe fructum perſonæ, ac ſubinde tantum deberi vnam decimam perſonalem. At vero quando lucrum eſt poſterioris generis, poteſt ex ipſa re accepta augeri,& quoad hoc,videndum eſt, an ex illo augmento decima debeatur, & qualis illa ſit,vt inde conſtet cui ſoluenda ſit. Eſt ergo conſiderandum vlterius,an res illa denuo capta,& lucrata,antea eſſet ſub alicuius dominio,necne: nam diuerſo modo eſt de illa cenſendum. Quando ergo res de nouo capta, ſeu acquiſita nullius antea erat, vna tantum debetur decima totius lucri,quę perſonalis erit, & conſequenter Eccleſiæ perſonæ reddenda: quando vero res erat alterius, vel tanquam pars, vel tanquam fructus,vel tanquam nutrimentum ſui præ- B dij,vel domus, tunc ex licito lucro duplex debebitur decima, vna prædialis, & altera perſonalis, ita tamen vt vtraque non excedat decimam partem valoris totius lucri.

Exemplis res declaratur. Nam per venationem, vel aucupium capi poſſunt aues, vel animalia, quæ antea ſub nullius erant dominio, & per capturam efficiuntur capientis. Tunc ergo vnum eſt tantum lucrum venationis, quod totum eſt capientis, & ratione illius vnam debet decimam, quæ perſonalis eſt ex omnium ſententia. Tum quia non reſultat ex prædio aliquo, neque ex re, quæ conſiderari poſſit vt adiuncta alicui prædio, vel domicilio. Tum etiam quia licet poſt capturam totum lucrum conſiſtat in valore rei acceptæ, nihilominus totum cenſetur ortum ex actione perſonæ, quia cum res antea non eſ- C ſet ſub humano dominio,non cenſebatur, vt ſic, habere valorem, neque eſſe pretio digna. At vero quando quis venatur, aut piſcatur animalia ſub alicuius dominio exiſtentia,tunc ex parte rei, & ex ipſa actione poteſt accreſcere lucrum. Nam dominus poteſt vendere ius venandi, aut piſcandi, quod in re eſt vendere res illas ſecundum aliquem valorem, vel æſtimationem, quam habent prius, quam capiantur, & tunc illud lucrum eſt quaſi fructus talis poſſeſſionis, vel talium animalium, & ideo ex illo debetur decima prædialis, iuxta regulam ſupra poſitam, & illam per ſe loquendo debet dominus talium rerum Eccleſiæ prædiali. Per capacem autem creſcit valor illius rei, & inde accreſcit lucrum venatori, vnde ſi vendat res captas, debet ex illo lucro decimam perſonalem, ac ſubinde computari debet, deductis ex- D penſis, ſeu pretio,quod dedit dominio fundi,aut ſtagni,pro facultate venandi, aut piſcandi, & talis decima perſonalis eſt vt conſtat, & vtraque ſimul non excedit decimam partem valoris integri rei captæ,vt facilè conſideranti patebit. Atque hæc regula habet etiam locum in lignis, lapidicinis, metallis, & ſimilibus, nam hæc omnia æquiparantur in Leg. *Item ſi fundi*. ff.de Vſufructu, & in Vſufructu fundi computari dicuntur, ſi illi adhæreant, & ideo ſecundum prædictam regulam decimandæ ſunt. Viderique poteſt Rebuffus dicta quæſt. S. num. 10. 14. 15. 16. 17. 23.& 24. In hoc tamen vltimo loco ait, decimam de argentariis,aut metallariis,vt perſonalem eſſe ſoluendam: ſed intelligendum eſt, quando ad nullius fundi vſumfructum pertinentis ad aliquam Eccle- E ſiam ſpectabunt, alioqui etiam eſt prædialis, ſicut de lignis ipſe ſtatim ait numer.26.Ex dictis vero obiter colligo, ex partu ancillæ non eſſe decimam ſoluendam, quia ille non computatur in fructibus, vt dicitur in § *In pecudum*, de rerum diuiſ. Et Leg. *In pecudum* ff de Vſur.Nec obſtat,quod licet non in fructibus,ſaltem in rediribus computatur,iuxta Gloſſam vlt.in cap. *Generali* de Elect in 6. Nam Iura loquentia de decimis, de fructibus loquuntur, & reſtringenda ſunt. Præſertim quia ſæpe addunt *pecudum*,

L. *Item ſi fundi.*

Rebuff

L. *In pecudum.*

Gloſſ vlt.

C. *Nuncios.*

C. *Non eſt*

dum, vel *animalium*, cap. *Nuncios*, & cap. *Non eſt* eod. Sub illa autem appellatione non veniunt homines.

8. Soluuntur difficultates.

Ex his ergo eſt reſponſum ad primũ dubiũ: Nam re vera nunquam ſoluitur, niſi vna integra decima, licet hæc interdum per partes ſoluatur, & vna ſit perſonalis, & alia prædialis, quia fructus ipſe eſt quaſi diuiſus inter duos, & ex diuerſis titulis. Et hoc tantum probant exempla ibi adducta. Solum in vltimo exemplo de Paſcuis aduertendum eſt, decimam, quæ ex paſcuis ſoluitur, & ex fructu ouium, quę ex paſcuis aluntur, vtramque prædialem eſſe: non tamen ex eadem re, neque ex eiſdem fructibus, vt per ſe conſtat. Quod autem oues nutriantur ex paſcuis decimatis, valde remotum eſt. An vero dominus prati, qui non vendit herbam, nec locat pratum, ſed in eo ſuas oues, B vel alia animalia paſcit, teneatur inde ſoluere decimam iuxta valorem pretij, non facile dixerim; aliqui enim ſimpliciter negant, vt Azor. lib. 7. cap. 35. quæſt. 4. referens Panor. in cap. *Commiſſum*. At ille ſolum dicit de paſcuis deberi decimã, & exponit, *Id eſt, de pretio*. Statim vero addit, quod licet non vendantur, ſed gratis alicui dentur, ſoluenda eſt decima, quia ſicut non poteſt vendere niſi cum onere: ita nec donare, & quia ita eſt in aliis fructibus. Vnde ſumitur argumentum, idem eſſe ſi conſumatur paſcua in nutriendis propriis animalibus, tum quia in aliis fructibus ita ſeruatur, vt in tritico, &c. herba autem eſt quidam fructus, tum etiam quia eadem eſt ratio de conſumptione, quæ de donatione, quia fructus naſcũtur cum illo onere, & à natiuitate (vt ſic dicam) decima pars C eſt debita Eccleſiæ, vnde ſicut donari, aut vendi non poteſt, ita neque conſumi. Dices, Ergo ſiquis habitet propriam domum, debebit decimam ex valore illius vſus. Sed non eſt ſimile, quia vſus non computatur in fructu, nec domus habet fructum neceſſarium, ſed voluntarium.

Azor. Panor.

Obiectioni occurritur.

6. Duplex modus lucrãdi in pecudib.

De ſecunda difficultate nihil ferè addendum occurrit, nam ſatis explicatum eſt quomodo in exemplis ibi adductis, perſonalis, & prædialis decima diſtinguenda ſit. Solum occurrit aduertendum circa decimas, quæ de pecudibus ſoluuntur, duplicem modum lucrandi in his animalibus interuenire poſſe. Vnus eſt percipiendo fructus, qui ex illis naſcuntur, vt ſunt fœtus, lana, & alij ſupra numerati. Et decimæ, quæ hinc ſoluuntur, inter prædiales computantur, vt D ſæpe diximus, & earum conditionem ſequuntur, licet interdum miſtæ nominentur. At vero alio modo contingit lucrari ex his rebus per modum ſolius mercaturæ, & negotiationis, vt fit cum armenta boũ in vno loco emuntur, & in alium transferuntur, vt cariùs vẽdantur, vel in eodem ſtatu, vel melius nutrita, vel robuſtiora facta, qui modus negotiationis etiam in animalibus ſterilibus locum habet, vt patet in multis. Ex hoc ergo lucro etiam debetur decima, ſed illa perſonalis eſt, & leges illius ſequitur, quia non ex fructibus ipſarum rerum, ſed quaſi ex ſubſtãtia earum, media induſtria, & negotiatione hominum: vnde ita ſe habent tunc talia animalia, ſicut res aliæ inanimatæ, ac infructuoſæ, circa quas talis mercatura exercetur. Et iuxta hæc intelligẽda ſunt ſupra dicta de loco, vbi E ſoluendæ ſunt decimæ horum animalium, nam intelligẽda ſunt de prioribus decimis quæ ſunt formaliter (vt ſic dicam) de fructibus animalium, nõ de poſterioribus, quæ ſunt de mercatura, & negotiatione, in qua ſolum quaſi materialiter animalia ipſa interueniunt.

7. Quid aſſerendum de decimis minutis. D. Thom.

Ad tertiam de decimis minutis D. Thom. dicta qu. 87. art. 2. ad 3. ſignificat, non cadere in præceptum propter argumentum factum, & propter exemplum legis veteris, in qua dici non fuiſſe in præcepto, ſed in conſilio, quia hæc minima quaſi nihil cõputatur. Vnde concludit, nunc non teneri fideles ad has minutas decimas, niſi forte propter conſuetudinem patriæ. Idem ſignificat Alenſ. dicta q. 51. mem. 4. art. 3. licet obſcurè loquatur. Verumtamen negare non poſſumus, quia lucra Canonica etiam minutas decimas ſub præcepto decimandi concludant. Tum propter Iura ſupra allegata, quæ de fructibus ſatis minutis loquuntur: tum quia in dicto cap. *Ex multiplici*, minutarum decimarum in ſpecie fit mentio, & clariùs in cap. *Cum in tua*, dicuntur deberi, & dari mandantur locis, ad quæ pertinent: tum etiam quia illi quoque ſunt veri fructus, & Iura cum diſtributione loquuntur: Et licet ſingula ex his videantur minima, & inde nominentur, tamen cumulus omnium, poteſt eſſe magnæ æſtimationis, & neceſſarius, vel valde commodus ad conuenientem ſuſtentationem miniſtrorum. Et ita videtur ſentire Sot. lib. 9. de Iuſt. q. 4. art. 2. ad 3. niſi immemorialis conſuetudo aliud habeat. Tacitè autẽ exponit D. Thom. vt intelligatur de minutiſſimis oleribus, quæ ex priuatis hortis colliguntur, non ad lucrum, ſed ad quandam commoditatem, & voluptatẽ. Quam limitationem etiam in viuariis domeſticis, & ſtagnis omnes adhibent. Neque diſplicet, quod de immemoriali conſuetudine Soto aduertit. Nam de illa intelligendas puto omnes limitationes, quæ in hac materia fiunt ab omnibus circa omnia ſupra dicta, quæ licet de rigore iuris procedant, conſuetudine auferri poſſunt, & magna ex parte ſublata ſunt. Tamen quia illa conſuetudo contra ius eſt, immemorialis eſſe debet, quia ordinariè nullo ſpeciali titulo fundatur præter morem: cum titulo vero conſuetudo quadragenalis ſufficeret iuxta ſuperiùs tradita.

Alenſ. C. Ex multiplici. C. Cum in tua. Soto.

CAPVT XXXV.

An prædiales Decimæ integræ ſoluendæ ſint.

1. In decimis prædialibus non prius deducendas eſſe expenſas.

SEnſus quæſtionis eſt, an decimæ ſoluendæ ſint ex omnibus fructibus nulla facta eorum diminutione, vel pro ſumptibus compenſandis, vel pro aliis tributis, ſeu penſionibus ſoluendis. In qua re Iura Canonica expreſſe definiunt integros fructus decimandos eſſe ſine vlla diminutione. Et primò non eſſe deducendas expenſas expreſsè traditur in c. *Tua nobis*, & in c. *Non eſt*, & in c. *Paſtoralis*, & in c. *Cum homines*. de Decimis, vbi Gloſſ. & Doctores ſine controuerſia id docent, & plures per Tiraquel. relati de vtroque retr. tit. 1. §. 15. Gloſſ. 1. n. 10. & de Primog qu. 74. n. 9. Deinde, non eſſe deducenda tributa, neque cenſus expreſſe traditur in cap. *Cum non ſit*, de Decimis. Quapropter dubitari non poteſt, quin ita ſit ſeruandum quia ita præceptum eſt. Vt autem ratio, & ſenſus pręcepti magis explicetur, difficultates circa vtramque partem occurrentes breuiter explicandæ ſunt.

C. Tua nobis. C. Non eſt. C. Paſtoralis. C. Cum homines. Gloſſ. Tiraq. C. Cũ nõ ſit.

2. Obiectiones.

Circa primam de expenſis frequens difficultas eſt, quia decimæ ſolum debentur ex fructibus, & expenſæ non computantur in fructibus; ſed illi tantum cenſentur fructus, qui ſuperſunt deductis expenſis, vt expreſsè dicitur in leg. *Fructus*, ff. ſoluto matrim. Et in leg. 1. C. de fructibus & litium expenſis, & quod magis vrget, additur in leg. *Fundus* ff. Familiæ erciſcũdę, quod *Nullus caſus interuenire poteſt, qui hoc genus deductionis impediat*. Eſtque hæc regula frequentiſſima in iure Ciuili & Gloſſ. & Doctores in dictis locis notant. Confirmatur primò, quia quantitas illa fructuũ, quæ ſeminata fuit, erat iã decimata, & iterum decimatur fructus ex illa productus, ergo nihil impedit quin ipſa deducatur. Confirmatur ſecundo, quia interdum contingit, non plures fructus naſci ex terra, quam fuerit quantitas ſeminis, ergo iniuſtum videtur, tunc decimam

L. Fructus. Leg. 1. L. Fundus.

Decimam exigere,ſępiùs vero contingit,ad ſummum excedere fructus quãtitatem ſeminis in dupla, vel tripla quantitate, & tunc ſi computentur aliæ expenſæ, quæ in cultura terræ, & collectione fructuum fiunt, vix ſufficiunt fructus ad compenſandas expenſas, ergo iniquum eſt non eas deducere.Denique licet multoties fructus ſint vberiores,tamen computando ſteriles annos cum abundantibus, ferè dimidia pars lucri ſoluetur Eccleſiæ ex fructibus terræ,ſi expenſæ nõ deducantur,ergo videtur hæc eſſe nimia exactio. Atque hæc conſideratio maximè videtur vrgere in nonnullis fructibus, qui & maioribus periculis expoſiti ſunt,ſæpiúſque deficiunt,& maioribus ſumptibus coluntur,vt ſunt pręcipuè vinearum fructus.Confirmatur tertio,quia in Decimis perſonalibus ſoluendis expenſarum deductio prius fit, ſed Prædiales Decimæ magna ex parte conueniunt cum perſonalibus,ſaltem quoad ſumptus,qui fiunt in adhibendo labore, & induſtria hominum & animalium, aliorúmque inſtrumentorum, cur ergo ſaltem hæ expenſæ non deducantur in his etiam Decimis.Vltimò videtur durum, hoc extẽdere ad Decimas Miſtas,quia res illæ ex quarum fructibus tales Decimæ ſoluuntur, non ſunt ita durabiles,ſicut agri,vineæ, & arbores, ſed facilè moriuntur, & ſæpè cum magno diſpendio dominorum, quod damnum totum in ſumptibus numeratur, nec reparari poteſt ſine magno diſpendio, niſi ex fructibus eorundem animalium, ergo ſaltem hæc deductio fieri debet in ſolutione talium Decimarum. Et hæc ratio procedit etiam in Decimis, quæ ex molendinis ſoluuntur, propter magnas expenſas, quæ in illis reparandis fieri ſolent,& ex ſuo modo habet etiam locum in penſionibus domorum,& ſimilibus.

3. *Soluitur prima difficultas.* Ad primam difficultatem communis reſponſio eſt, nullam eſſe in moralibus tam generalem regulam, quę exceptionem non admittat,& ita in præſenti eſſe ſpeciale in Decimis, quod fructus computentur ſine deductione expenſarum,cum generalis regula in cõtrarium ſit.Ita Glo.in dicto c.*Paſtoralis*,ver.*Credimus*, & Gloſſ. in cap. *Grauis* de Reſt. Spol.verſ.*Fructus*,& Bart.& alij in dicta leg.*Fructus*. (*Cap. Paſtoralis. Cap. Grauis Bart.*) Ratio autem huius ſpecialiatis reddi poteſt, quia ita ſtatuit ius Canonicum,cui non poteſt ius Ciuile obuiare,etiamſi ipſum non admittat caſum, in quo talis deductio non fiat. Ratio autem,cur ius Canonicum hanc ſpecialitatem fecit,reddi poteſt,tum ex parte Dei, in cuius cultum Decimæ ſoluuntur, & ideò cum omni plenitudine & integritate ſoluendæ ſunt;tum etiam quia hoc modo Deus ipſe illas præcepit, quem Eccleſia imitata eſt. Quas rationes Iura citata indicãt.Addi etiam poteſt, Eccleſiam iudicaſſe ad ſuſtentationem miniſtrorum ſuorum,& alia onera ſuſtinenda,neceſſarium eſſe hoc tributum cum tali integritate exigere.Quæ reſponſio mihi ſatisfaceret, ſi ad illam confugere neceſſarium eſſet,tamen neceſſarium non eſt, quia re vera non eſt hęc ſpecialitas,ſed in aliis caſibus hoc ſeruatur,vt videbimus.

4. *Alia reſponſio.* Alia reſponſio vulgaris,(vel potius eadem ſub aliis terminis)eſt,fructus terræ conſiderari poſſe ciuiliter, vel naturaliter, & priori modo non computari, niſi deductis expenſis, & ita procedere leges citatas; poſteriori autem modo integre computari,prout naſcũtur ex terra,nulla deductione expenſarum facta,& ita conſiderari à lege Canonica in materia de Decimis. *Gloſſ.* Hanc reſponſionem indicauit Gloſſ.in dicta leg.*Fructus* ver.*Impenſa*,in illis ver.*Et hoc inſpecto exitu,iterim tamen verè eſt fructus*. Quam ibi ſingularẽ dicũt Aretinus,& Iaſon,& ita exponunt; (*Areti. Iaſon.*) *Fructus dici deductis expenſis interpretatiuè,non verè*,idem autem eſt *interpretatiuè*,quod *ciuiliter*,& *verè*,quod*naturaliter*.Eandem diſtinctionem approbat Innocentius in dicto cap. *Pa-* (*Innocent.*)

A *ſtoralis*, quem ibi Panorm. ſequitur, n.9.Dico autem, (*Panorm.*) hanc reſponſionem coincidere in præcedentem, quia reddenda eſt ratio, cur in ſolutione Decimarum fructus conſiderentur naturaliter,& non ciuiliter.Ratio autem non eſt alia, niſi quia ius Canonicum, quod à ciuili non perdet, ita ſtatuit propter congruentias ſupra adductas. Refert præterea Panor. diſtinctiones alias, & reſponſiones ex Hoſtienſi, & Barto. quæ in illis videri poſſunt latiùs,breuiter tamen eas attingemus. (*Hoſtienſ. Bart.*)

5. *Duplex fructuum conſideratio.* Addimus enim,fructus dupliciter conſiderari poſſe, vel vt ſunt lucrum, & commodum vſufructuarij, vel ſecundum ſe, vt oriuntur ex terra,arboribus, &c. Priori modo conſiderantur in ordine ad reſtitutionẽ,

B ſeu reparationem damni illati vſufructuario, cum culpa, vel ſine culpa alterius poſſidentis fructus, ſeu inferentis damnum.Et ideò tunc habet verum in vniuerſum, quòd fructus computantur, deductis expenſis,& ita procedunt tres leges ſupra citatæ; nam hæc eſt materia illorum, & loquuntur iuxta ſubiectã materiam,vt Gloſſæ declarant, præſertim in dicta leg.1. C.de Fructib. (*Prima conſideratio.*) Vnde cum dicitur, ciuiliter computari fructus,deductis expenſis,vt ſit in vniuerſum verum, intelligendum eſt quando fructus conſiderantur, vt lucrum,ſicut fit in ordine ad reſtitutionem,vel damni compenſationem. Ratio autem eſt,quia reſtitutio tãta eſſe debet, quantum fuit damnum, & non maior;

C nam ſi aliquando maior exigitur, eſt pœna,non pura compenſatio, vt vſufructuarius, vel dominus fundi non erat conſecuturus fructus ſine ſumptibus,& ideò nec illi reſtituendi ſunt,niſi deductis ſumptibus,quia non maius damnum paſſus eſt. In ordine ergo ad talem effectum fructus conſiderantur ciuiliter, velfortaſſe melius conſiderantur, non vt fructus, ſed vt lucrum,non eſt autem lucrum,niſi quod ſupereſt deductis expenſis,vt ſupra dicebamus.Atq; ſimili ratione, cui legantur fructus omnes fundi,nõ eximitur ab expenſis neceſſariis,iuxta leg. *Fundi*,ff.de vſufruct. leg. (*Leg. Fundi.*) Quia intelligitur legari commoditas,& nõ alteri imponi onus colendi fundum ſuis ſumptibus, vt alter totum fructum integrum accipiat: eſſet enim res nimis iniuſta. Et eadem ratione, ſi in beneficio omnes

D fructus pro penſione ponantur, demptis oneribus,& expenſis intelligitur,quia aliàs nimis eſſet iniqua. Itẽ eadem ratione,licet fructus beneficij ſint centum aurei, ſi deductis expenſis ſolùm ſuperſunt quinquaginta, non creditur eſſe fraudulenta narratio, ſi tantum quinquaginta pendere dicatur, quia cenſentur narrari fructus, prout re vera cedunt in ſtipendium, & commodum, vel ſuſtentionem Clerici. De quo vide Felinum in c. *Ad noſtram*, de Iureiur. n.3.& 4.in cap. *Ad aures*, de Reſcript.num.13.concluſ.12. (*Felin.*)

6. *Secũda fructuum conſideratio.* At verò cum conſiderantur fructus poſteriori modo integri, & abſque deductione expenſarũ conſiderari debẽt quia iſto modo fructus ſunt. Et hoc modo regulariter accipiuntur in contractibus, vel aliis caſi-

E bus, in quibus de aliqua parte fructuum diſponitur, etiam ſecundum ius ciuile,vt patet ex leg. *Si pẽdentes*, ff. de vſufructu, vbi ſic intelliguntur legari fructus, (*Leg. Si pendentes.*) *Quando fructus pendentes iam maturos reliquerit teſtator*, non enim priores expenſæ deducendæ ſunt,*Sed omnes extantes fructus accipiet vſufructuarius*,vt ibidẽ dicitur. Similiter ſiquis vendat feudum cum onere, vt ſibi quotannis ſoluatur certa pars fructuum, intelligitur ſoluenda,non deductis expenſis, etiam ſecundum ius ciuile,vt videre licet per Bartolum ſuprà. (*Bart.*) Simile eſt, ſi locetur ager pro tot menſuris,vel quarta parte fructuum, etiam intelligitur, non deductis expenſis, vt explicatur apertè in dicto cap.*Tua nobis*, de Decimis. (*Cap. Tua nobis.*) Ita ergo(vt ibi argumentatur Pontifex) in lege Decimarum, cum nõ agatur de reſtitutione damni,nec de commo-

commoditate eius, qui ſoluturus eſt Decimas, ſed de penſione certa Deo, & miniſtris eius ſoluenda, intelligenda eſt, de fructibus integrè ſpectatis, vt naturales fructus ſunt, ac ſubinde non deductis expenſis. Quia nec ex vi, & proprietate verborum aliud deduci poteſt, neque ex materia, quia non conſiderantur fructus ſolum, quatenus lucrum afferunt dominis ſuis, ſecundum ſe *In quantum proueniunt ex Diuino munere*, vt dixit D. Thom. dicta quæſt. 87. art. 2. ad 4. in fine. Ob quam rationem ait Soto, d. lib. 9. qu. 4. art. 2. paulo ante ſolutionem argumentorum, tam eſſe hoc ius rationi conſentaneum, vt non poſſit valere conſuetudo in contrarium, ſcilicet, deducendi ſemen ante Decimationem, vel alias expenſas. Sed hæc exaggeratio nulla ratione fundata eſt, vt notauit Aragon. dicto art. 2. quia cùm hic modus decimandi Iure Eccleſiaſtico inductus ſit, contra illud poteſt præſcribere conſuetudo. Neceſſaria vero erit immemorialis ſine titulo, vel quadragenaria cum titulo, vt in aliis dictum eſt, & ita ſufficienter eſt expedita principalis difficultas.

D. Thom. Sot. Aragon.

7\. Reſpōdetur cōfirmationibus primi arg.

Ad primam confirmationem negatur ſequela, nam ſemen iterum Decimari non poteſt, cum neceſſe ſit mori, vt fructum afferre poſſit; totus ergo fructus qui ex ſemine naſcitur, de nouo fit, & donum Dei eſt, & ideo totum illum denuo decimari neceſſe eſt. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, euentus, qui ibi conſiderantur, contingentes eſſe, & ideo non debere vnius, vel alterius anni fructus ſpectari, ſed omnibus compenſatis, hoc autem modo onus hoc conſiderando non eſt præter æquitatem, & moderationem debitam, vt vſus ipſe, & experientia ſatis oſtendit. In quo etiam duo conſideranda ſunt, vnum eſt reſpectu Dei, nam tota hæc contingentia, & varietas fructuum, id eſt; quod pauci ſint, vel multi, ex illius prouidentia, aut per iudicium, aut per miſericordiam prouenit, & ideo ſicut proueniunt, ita reddendi ſunt, vel in recognitionem miſericordiæ, vel in confeſſionem iuſtitiæ. Alterum eſt erga Dei miniſtros quod illi ſemper indigent, ſemperque laborant æqualiter, ſiue annus ſit ſterilis, ſiue fertilis, & nihilominus in ſe ſuſcipiunt contingentiam, & periculum ſterilitatis, ſicut & vbertatis, ideoque cum eadem proportione decimandi ſunt. Niſi tanta ſit paupertas vt propter impotentiam homines excuſentur, tunc enim etiam ipſa Eccleſia conniuere debet, imo & de bonis ſuis debet pauperes iuuare.

8\. Ad tertiam confirmationem iam ſupra aſſignata eſt differentia inter Decimas perſonales, & prædiales. Quia in perſonalibus fructus eſt in lucro; in prædialibus eſt in ipſis prouentibus, qui denuo procreātur. Item quia lucrum perſonale regulariter paruum eſt, & vix reſpondet ſingulis annis vnum pro decem, fructus autem prædiales multo vberiores ſunt; vnde ex argumento illorum relinquitur ſufficiens lucrum vltra expenſas, etiam ſi ſoluatur Decima, non deductis expenſis. Item in negotiatione non oportet rem deſtrui ad lucrandum, ſed ſatis eſt, aut tranſportari, aut pro alia commutari, &c. Vt autem terra fructificet, neceſſe eſt, ſemen corrumpi in his, quæ ex ſemine producuntur, vel ſaltem neceſſe eſt, vt Deus det incrementum arboribus, & materiam ac diſpoſitiones, vt fructificare poſſint. Et hoc ſenſu dixit Gloſſa cap. *Paſtoralis.* verſ. *Deducendas*, ideo in mercimoniis deduci expenſas, & non in fructibus, *Quia in negotiatione operatur manus hominis, in fructibus vero manus Dei.* Non quod lucrum negotiationis non pendeat etiam ex Dei prouidentia, & beneficio, (vt aliqui obiiciunt) ſed quod magis cernatur eius operatio in fructibus naturæ, qui ſubſtantialiter producuntur, & minus ibi operatur induſtria humana,

Gloſſ.

A quia *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*, &c. Atque hoc etiam modo dixit Diuus Thomas, Decimas non eſſe obnoxias mercedi operariorum, quia debentur Deo, in quantum fructus proueniunt ex eius munere. Et Soto dixit, cogitandum eſſe, in hoc negotio genus quoddam ſocietatis inter Deum, & homines interuenire; nam homo laborem ſuum, & ſemen exponit, Deus autem protectionem, & operationem ſuam, ea ſolum conditione, vt homo pro ſuo labore, expenſis, & periculo nouem partes obtineat, Deo autem Decimam in recognitionem, & ſuorum miniſtrorum ſuſtentationem ſoluat.

D. Thom. Soto.

Atque ita etiam patet ſolutio ad vltimam difficultatem de Miſtis Decimis, in qua ſpecialiter attingitur de ſumptibus, qui fieri ſolent in reparandis proprietatibus, vt molendinis, domibus, &c. De quo eſt expreſſa Deciſio in d. c. *Paſtoralis*, etiam has expenſas non eſſe deducendas, *Quia penes dominum* (dicitur ibi) *Res permanent inſtauratæ*, & ideo expenſis eius, nō Eccleſiæ, reſtauratio fieri debet. Idemq; ibi eſſe dicitur, *Si pars aliqua moriatur armenti*; imo (quod notandum eſt) etiā in Decimis perſonalibus, quæ ex negotiatione reſultant, *Si pars mercium deperiit*, dicitur ibi, non eſſe reparandam ex lucro alarum partium ante deductionem Decimarum, propter eam rationem, quod ſi reparatur, domini efficitur. Et addi poteſt alia, videlicet, quia expenſæ factæ in parte mercis deperditæ, non fuerunt factæ ad comparandum lucrum, ex quo Decima ſoluitur, ſed aliunde illud damnum accidit. Quæ ratio ſuo modo applicari poteſt ad Decimas prædiales; vnde non eſt, cur onus illud durum videri debeat, præſertim quia licet in Decimis merè prædialibus videantur magis durabiles terræ, & fundi, &c. tamen ſemen ipſum quotannis perit, quod onus in aliis miſtis non ita inuenitur, & ita in omnibus ferè eadem proportionalis ratio ſeruatur. 9.

B C. Paſtoralis. C

Tandem circa alteram partem de non deducendis ex fructibus aliis penſionibus, vel tributis ante Decimationem, eſt difficultas. Primò quia hinc fit, vt tributa regia ratione Decimarum minuantur. Item ſi quis teneatur ſoluere cenſus ex fructibus alicuius prædij, tenetur ſuam penſionem integram ſoluere penſionario, non ergo debet Decimam prius ſoluere, alias altera penſio minueretur. Tandem colonus, qui conducit agrum pro parte fructuum, qui partiarius dicitur, partem integram debet reddere domino fundi, vt ſupponi videtur in c. *Tua nobis*, de Decimis, ergo non debet fructum priùs decimare. Reſpondeo nihilominus hanc legem ſemper eſſe inuiolabiliter ſeruandam vt nihil Eccleſiæ depereat de integra decima parte fructum, & in hoc ſenſu dicitur, Decimam eſſe ſoluendam integram, nulla priùs deducta penſione. Fieri tamen poteſt interdum, vt potius æquiualenter fiat, quam formaliter, quod nihil refert, dummodo Eccleſia illæſa permaneat, vt iam explicabitur ex dicto cap. *Tua nobis.*

10\. Decimam ſoluendam eſſe nulla prius deducta penſione.

D C. Tua nobis. C. Tua nobis.

Itaque primum reſpondemus, in primis id non eſſe inconueniens, quia tributum diuinum regio præferendum eſt, vt D. Tho. ſupra rectè ſignificat. Alioqui Decimæ ipſę minuerentur propter tributum regium, & ita in virtute ex Decimis ſolueretur tributū, quod nō decet, nec fieri poteſt. Deinde dicitur, Regē ipſum teneri ad ſoluendas Decimas ex ſuis reditibus, at ſi recipiat tributum ex fructibus Decimatis Eccleſiæ, iam ex illo non tenebitur ſoluere Decimā, & ita non grauatur, etiamſi contingat, ea de cauſa minui quantitatem abſolutam tributi, quod accidere poſſet, ſi tributum conſiſteret in aliqua parte aliquota fructuum, nā ſi eſſet penſio determinatæ quātitatis abſolutæ, tunc non minueretur, vt iam dicemus, eſt enim eadē ratio.

11\. Satisfit argumentis.

E

Ad.

12\. Ad ſecundum ergò dicitur, ſi penſio ſit determinatæ quantitatis abſolutæ, verum eſſe antecedens, illationem verò non eſſe bonam: quia licet penſio ſoluatur ex nouem partibus fructuum, quæ remanent ſoluta Decima, poteſt integra ſolui, ſicut per cenſum cõſtituta eſt, & ita eſt intelligendus contractus, quia non poteſt fieri cum Eccleſiæ iniuria. Tunc autẽ ex penſione non ſoluetur Decima, quia ex fructibus iam decimatis accipitur, & dominus agri cẽſetur in ſe accepiſſe onus decimandi pro illa, ideóque vel pẽſio minuenda fuit in contractu, vel pretium eius agendum, alioqui iuſtus non fuiſſet. At verò ſi penſio eſt de aliqua parte aliquota, quæ maior eſt ex integris fructibus, quam ex decimatis, tunc re vera eſt intelligenda penſio de fructibus decimatis, & tunc penſionarius non tenebitur aliam ſoluere Decimam ex ſua parte, & ita nihil grauatur. Nam ſi reciperet talem partem aliquotam ex fructibus integris, teneretur ipſe pro parte ſua decimare, & ſic tandem in idem rediret, & Eccleſia reciperet integram Decimam.

13\. *A quo debeat ſolui Decima, quãdo ager colitur per colonos.* Et ita etiam contingit in caſu de colono, qui in vltima difficultate tangebatur, & petit illam quæſtionem, quando ager colitur per colonos, ex qua parte debeant ſolui Decimæ. Reſolutio autem eſt, ſoluẽdas eſſe ex integris fructibus; ſiue priùs ex illis Decima deducatur, & poſtea dominus, & colonus inter ſe diuidant iuxta conuentionem ſuam, qui ordo videtur optimus, & iuri conſentaneus, quo facto, neuter illorum tenebitur ad alteram decimationem pro parte ſua: ſiue priùs inter ſe diuidát fructus, & poſtea vnuſquiſq; pro ſua parte Decimã ſoluat, nã in idem redit, & fieri poſſe ſupponitur in dicto cap. *Tua nobis*. Et ita rem hanc expediunt Gloſſ. Panormitan. & alij ibi, & Gloſſ. in cap. *Quæſti*, 16. quæſt. 1. Hoc autem procedit de proprio colono. Si verò loquamur de mercenario, qui ſeruit in cultura agri pro aliqua parte fructuum, tunc conſtat, illam penſionem pertinere ad expenſas, quæ fiunt in cultura agri, vel collectione fructuum, & ideò deduci non poſſe ante decimationem. Ait tamen Soto; mercenarium in illo caſu non teneri ad ſoluendas Decimas ex ſua penſione. Quod erit verum quoad prædialem Decimam, ſecus verò eſt de perſonali, quæ alteriùs rationis eſt, & aliud habet fundamentum, ideóque à mercenario tunc debetur, nõn minùs quàm ſi in pecunia ſtipendium ſui laboris acciperet. Quod benè notauit Abulenſ. in cap. 23. Matth. quæſt. 204.

C. Tua nobis. Gloſſ. Panor. — *Quid ſentiẽdum quãdo ager colitur per mercenarium.* — *Soto.* — *Abulenſ.*

14\. Addit verò Abulen. ibidem, etiam dominum fundi, qui illum locat colono pro certa parte fructuum, vel certo pretio, transferendo in colonum onus ſoluendi integras Decimas prædiales, teneri ad alteram Decimam ſoluendam ex pẽſione, quam accipit, vel ex pecunia, quia eſt lucrum illi accreſcens de nouo, & ex omni lucro debetur Decima. Nec putat, hoc eſſe inconueniens, quia exiſtimat hanc Decimam eſt perſonalem, quia ei datur ratione iuris, & dominij; iura autem dominij perſonalia ſunt, & ideò Decima eſt perſonalis, ac ſubinde deberi poteſt ſimul cum prædiali. Sed hoc fundamentum re vera falſum eſt; quia totum illud lucrum pertinet ad reditus fundi reſpectu domini, & ideò Decima, quæ ex illo deberi poteſt, prædialis eſt; quia ex fructu prædij datur, & non ratione perſonalis actionis, vel negotiationis, quod neceſſarium eſt ad Decimam perſonalem. Quod benè perſpexit Gloſ. dicto c. *Tua nobis*, ver. *Sic & dominus*; & nihilominùs in principio indicat, ex illa deberi ſpecialẽ Decimam, vt ait Abulen. Tandem verò ait Gloſſ. contrarium eſſe æquius, & Hoſtienſ. ac Ioan. And. dicũt, eſſe iuſtius, & mihi videtur omninò verum. Quia dominus fundi iam ſoluit illam Decimam per colonũ, quando in illum transfert omnes fructus cum onere

Præcedens fundamentum infirmatur. — *Gloſſ.* — *Hoſtienſ. Ioan. Andr.*

A decimandi illos integrè; ibi enim ſua penſio eſt virtute decimata, nam ea ratione minor eſſe debuit, & proportionata, valori nouem partium fructuum tantùm, & ideò non debet iterum decimari, cum ibi nullum ſit diſtinctum lucrum perſonale. Probabiliùs certè id dici poſſet de colono, quia licet ſoluat integram Decimam prædialem, quicquid, ſoluta penſione, ex reſiduis fructibus lucratur, eſt lucrum perſonale ex propria actione, & induſtria, & ideò deductis expenſis, & in eis computando labores proprios iuxta ſuum valorem, videtur teneri ad Decimam perſonalem ex tali lucro, non minus quàm mercenarius, vel famulus ex ſua mercede, vel negotiator ex ſuo lucro. Veruntamen licet fortaſſe in rigore ita ſit, non tamen eſt in B vſu, vel quia perſonales Decimæ ſublatæ ſunt conſuetudine, vel quia colonus ille cenſetur iam quaſi vſufructuarius, & habens dominium vtile fundi, & ita ratione illius fructus percipere.

CAPVT XXXVI.

Quomodo ſint Decimæ debitæ Eccleſiæ.

HActenus explicuimus ea, quæ ad ſubſtantiam huius præcepti pertinere videntur, vt ſunt finis, & ratio propter quam poſitum eſt, perſona, cui imponitur, & reſpectu cuius, & circa quam materiam imponitur. Nunc de circunſtantiis, & accidentibus dicendum ſupereſt, vt ſunt quando, vbi, & quo modo C facienda ſit Decimarum ſolutio, vt præceptum illud impleatur. Reſolutio autem in his omnibus maximè pendet ex quadam graui quæſtione, quam propterea præmittendum diximus, nimirum, quomodo Eccleſiæ Decimæ debeantur. Supponimus enim deberi, nam id Iura ſtatim citanda ſæpè tradunt, & ex ipſo præcepto, & ratione eius colligitur, quia præceptum inducit debitum, vnde in cap. *Parochianos*, de Decimis, ſic dicitur; *Cum Decimæ non ab homine, ſed ab ipſo Domino ſint inſtitutæ, quaſi debitum exigi poſſũt.* Quę ratio vim ſuam habet, ſiue præceptum illud fuerit à Deo immediatè latum, vt olim, ſiue per Eccleſiam, vt in lege gratiæ. Supponimus item ex dictis, hoc debitum non tantùm eſſe Religionis, ſed etiam iuſtitiæ, D quia ſubſidiũ aliquod ad ea, quæ neceſſaria, vel cõuenientia ſunt pro diuino cultu, & pro ſuſtentatione miniſtrorum eius, ex iuſtitia debitũ eſt ex natura rei, vt ſuprà viſum eſt: illud autem potuit taxare Eccleſia, quod feciſſe intelligitur, præcipiendo Decimas. Facta verò illa taxatione, iam tale, & tantum ſubſidiũ ex eadem iuſtitia debetur: ſicut taxato pretio frumẽti ex iuſtitia ſeruandum eſt, ſic enim lex humana conſtituit talem materiam, & actum intra obiectum iuſtitiæ. Intra latitudinem autẽ iuſtitiæ poteſt res duobus modis eſſe debita, ſcilicet vel tanquam aliena, ſicut debetur res furto ſublata, vel tanquam propria creditoris, cum obligatione tamen reddendi illam, ſicut debetur pecunia mutuò accepta: qui duo modi E licet quod attinet ad obligationem conſcientiæ, & peccati, in idem redire videantur, tamen in ordine ad multos effectus morales, & ciuiles multùm differunt, vt videbimus, & ideò explicandum à nobis eſt, quo ex his modis Decimæ ſint debitæ. 1.

Quomodo Eccleſiæ Decimę debeãtur. — *Cap. Parochianos.*

Prima opinio dicit, eſſe debitas tanquam res alienas reſpectu debitoris, quia ex quo fructus percipiuntur, ſtatim eſſe incipiunt ſub dominio Eccleſiæ, ſeu Dei, etiam antequam ſoluantur, vel ſeparentur ex cumulo fructuum. Ita tenet Abbas in dicto c. *Tua nobis*, n. 11. & dicto c. *Commiſſum*, n. 4. de Decimis. Putátque eſſe ſententiam Innocentij, & Ioannis Andr. vel ex eorum dictis colligi. Deinde illam probat ex cap. *Tua nobis*, de Decimis, quatenus ait; quod Deus præcepit ſolui Decimas, *ſuas eſſe aſſeuerans*; nam pronomen 2.

Deberi Decimas tanquam res alienas dicũt aliqui. — *Abb.* — *Cap. Tua nobis.* — *Cap. Commiſſum.*

Vide ff de Argento legato. L. Quintus Matius §. Argento & L. Cum ſua ancillæ, & L. Scribit Quintus.

nomen *ſuum* dominium ſignificat, vt habetur in iure ciuili, nec propter ſolam actionem ad rem poteſt quis dicere illam eſſe ſuam. Secūdò expreſſiùs in cap. *Omnes*, 16. quæſt. 7. *Omnes*(dicitur) *Decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum Domini ſunt*: ſunt ergo ſub ſpeciali dominio Dei, quod Eccleſiæ ipſe conceſſit, vel ſaltem talem illius adminiſtrationem, vt eodem iure agere poſſit. Tertiò Auguſtinus in cap. *Decima*, 16. quæſt. 1. *Decimæ*(ait) *ex debito requiruntur*; explicans autem hoc debitum, addit, *& qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit*. Vbi Gloſſa, ver. *Alienas*, infert, *ergo ante ſeparationem ſunt Eccleſiæ*, debentur enim vt res quæ non ſunt ſub dominio debitoris, alias non inuaderet res alienas, ergo ſunt ſub dominio Eccleſiæ, ſeu Dei.

Aug. Gloſſ.

3. Quartò, quia priuilegium Eccleſiæ eſt, vt ſine traditione conſequantur dominiū rei ſibi legatæ, aut donatæ, ex cap. 2. de Conſuet. in fine, & clariùs ex lege, vlt. Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis, ergo multò magis ex voluntate Dei, & Eccleſiæ transfertur dominium Decimarum in Clericos, ſeu Eccleſiam ante traditionem, vel ſeparationē, quia efficacior eſt voluntas Eccleſiæ, quàm priuati donaroris. Quintò inducitur cap. *Moderamine*, 16. q 1. quatenus ibi dicitur, Sacerdotes miniſtrantes diuina, laudabiliter Decimas ſibi vendicare; ſi que vis in verbo, *vendicare*, quia actio rei vendicationis non datur, niſi in rem propriam ab alio detentam, ff. de rei vendicat. leg. *In rem*: ſed hæc actio datur Clericis ad exigendas, vel recuperandas Decimas, ergo. Sextò Eccleſia poteſt exigere Decimam à quocunque raptore, & iniuſto detentore, poteſt etiā agere contra incendiarium, qui ſegetes combuſſit, & ſimilia; ergo ſignum eſt habere ius in re, atque adeò dominium ipſarum Decimarum. Et confirmatur maximè, quia ſi Parochianus vendat omnes fructus non decimatos, poteſt Eccleſia cōtra emptorem agere, & ipſe tenetur in conſcientia reſtituere Eccleſiæ Decimas ſuas, & agere contra venditorem pro illa parte, ex c. *Paſtoralis*, de Decimis. Imò ſiquis ex pecunia, ſeu fructibus non decimatis emit domum, tenetur ex reditu domus Decimam ſoluere Eccleſiæ, vt ex eodem c. colligitur, ſaltem per argumentū à contrario; ergo ſignum eſt domum illam, ſaltem quoad decimam partem, emptam fuiſſe ex pecunia Eccleſiæ, & ideò eadem proportione in ius illius tranſiiſſe.

Cap. 2. Cap. vlt. Cap. Moderatione. L. In rem. Cap. Paſtoralis.

3. 2. Sententia negās Decimā eſſe ſub dominio Eccleſię quandiu non eſt ſeparata.

Secunda ſententia negat Decimā eſſe ſub dominio Eccleſiæ, quādiu ſeparata nō eſt ab aliis fructibus, ſeu partibus, non tradita aliquo modo Eccleſiæ. Hanc ſentētiam fuiſſe antiquorū Canoniſtarum, refert ſuperiùs Panor. & in eam magis inclinat Gloſſ. in dicto cap. *Moderamine*, verb. *ſibi vendicent*, in fin. 16. q. 1. & Gloſſ. in dict. cap. *Tua nobis*, verbo, *Tributa*, etiam in fine. Licet priorem ſententiam ſatis probabilem cenſeat. Hanc verò conſtantiùs aſſeuerant Freder. Senen. Conſ. 74. & Rebuff. tract. de Decimis quæſt. 3. n. 16. & 17. & quæſt. 9. num. 8. & ſequentibus. Fundamentum huius ſententiæ ita poteſt explicari, quia Decima, donec ſit ſeparata ab aliis patribus fructuum, eſt ſub dominio eius, cuius ſunt fructus; Arg. leg. 2. ff. de Pollicit. quæ loquitur quando Decima ex voto debetur, videtur autem eadem ratio, licet debeatur ex præcepto quia votum eſt quaſi lex quædam priuata. Ratio vero eſt quia in re nondum diuiſa non poteſt acquiri dominium determinatæ partis. Dicetur, poſſe aliquem habere dominium rei, ſeu partis nondum diuiſæ, vt quando plures habent dominium hæreditatis totius, vel quando cumulus tritici eſt multorum ſimul, & ſingulorum partialiter, licet nullus habeat dominium determinatæ partis materialis (vt ſic dicam) ſed formalis, ſeu aliquotæ in cōfuſo. Sed contra, quia oportet oſtendere titulum ſufficientem hu-

Panorm. Gloſſ. Freder. Rebuff. Fundamentum.

A ius dominij communis, quod hic fieri non poteſt: Nam Eccleſia non habet dominium commune in terris, v.g. quæ ſeminantur, nec in ſemine ipſo, nec in arboribus, aut ouibus, aut aliis rebus ſimilibus, à quibus proueniunt fructus. ergo nec in ipſos fructus habet tale dominium ex vi natiuitatis eorum, (vt ſic dicam) nec etiam ex vi ſolius præcepti, quia præceptum nec tollit dominium, nec facit illud commune, niſi id ſatis explicet, quod in hoc præcepto non fit.

Poteſt autem hoc multis modis oſtendi. Primò ex lege veteri, ad cuius exemplum noſtrum præceptum datum eſt, tunc enim non videntur Decimæ fuiſſe ſub dominio Leuitarum priùs, quàm ſepararentur, & traderentur. Tum quia Exod. 22. dicitur, 5. Oſtenditur aſſertio. Exod. 22.

B *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere.* Vbi pondero particulam, *tuas*, quæ dominium ſignificat, erant ergo Decimæ illorum, à quibus tradendæ erant, donec eas traderent, & hoc tantùm eis præcipiebatur, & Deut. 14. *Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis*, &c. Omnes ergo fructus erant poſſidentis, & ille tenebatur ſegregare partem, & à ſe illam abdicare. Item, in illa lege tres Decimæ præcipiebantur, & tamen veriſimile non eſt, Decimam pauperum, illorum fuiſſe, antequam daretur, ergo nec Decima Leuitarum. Tandem, Primitiæ nón poterant tranſire in dominium Leuitarum ex vi legis, antequam darentur, quia non præcipiebantur Deut. 14.

C in certa parte, vel quantitate, ſed hoc erat ex arbitrio dantium, dominium autem debet eſſe de re certa, & tamen forma præcepti eadem erat in Primitiis, & Decimis, vt patet ex citatis verbis Exodi, & (quod notandum eſt) in dicto cap. *Tua nobis*, eodem modo dicitur, *Suas eſſe Decimas, & Primitias aſſeuerans*. Quod certè de Primitiis intelligi non poteſt cum eo rigore, quem prior ſententia ponderabar, ſed eo modo, quo dicit Deus Exod. 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum, &c. Mea ſunt enim omnia.* Ergo eodem ſenſu dicitur Leuit. 27. *Omnes Decimæ Domini ſunt, & illi ſanctificantur.* Dicuntur enim Domini, quia ad illius cultum ſpecialiter erant deputatæ, non quia à dominio Iſraelitarum ſubtraherentur, antequam illas traderent, ſicut Primitiæ, & primogenita. Quod Cap. Tua nobis. Exod. 13. Leuit. 27. Num. 18.

D etiam ex Num. 18. non obſcurè colligitur, ſi attentè legatur.

Præterea hoc declaratur ex verbis ipſorum Canonum. Nam in dicto cap. *Parochianos*, ſolùm dicitur, Decimas peti poſſe, *tanquam debitum*, non ergo vt res propria, nam hæc duo in rigore diuerſa ſunt. Item in cap. *Ex tranſmiſſa*, dicitur: *Fidelis homo ex omnibus, quæ licitè acquirit, Decimas erogare tenetur.* Priùs ergo acquirit rem totam, ſeu omnes fructus, & ex illis Decimas dare tenetur, priùs ergo, quàm det, ipſe retinet omnia, quæ acquiſiuit. Prętерea, ſolent in Iure Decimæ vocari tributa, vel cum tributis comparari, cap. *Decimæ*, 19. q. 1. & dicto cap. *Tua nobis*. At tributa licet ſint debita, non tamen fiunt extra dominium debentis, & ſub dominio Principis, donec ſoluantur, ergo ſimiliter Decimæ, & ideò iura dicunt, Deum illas ſibi 6. Probatur Canonū decretis. Cap. Parochianos. C Extranſmiſſa. C. Decimæ. Cap. Tua nobis.

E reſeruaſſe in ſignum vniuerſalis dominij, in dicto ca. *Tua nobis*, & in cap. *Cum non ſit*, eod. vbi ſpeciali titulo eſſe reſeruatas dicitur; & ideò in prærogatiuam dominij generalis præcedere ſolutionem Decimarum ante ſolutionem aliorum tributorū, aut penſionum. Non ergo ratione particularis dominij præfertur Decimarum ſolutio: nam ſi illa ratio interueniret, illa eſſet præcipua, & maximè proponenda, ſed præfertur ratione maioris excellentię, & ſtrictioris debiti, ergo ſicut aliæ penſiones, & tributa debita ex rigore iuſtitiæ, non ſunt eius, cui debentur, nec extra dominium debitoris, priùs quàm ſoluantur, ita nec Decimæ, ſed in hoc æquiparantur. Cap. Cum non ſit.

Tandem

7. **Argumento negatiuo probatur.**

Tandem oſtendi idem poteſt argumento negatiuo, quod in hac materia eſt ſufficiens: nã ſi ius ipſum diuinum, vel humanum per ſe ipſum nõ confert Eccleſiæ hoc dominium, non eſt, vnde illud habeat, non ſunt autem verba in Iure, quibus indicetur tranſlatio talis dominij ipſo facto. Quod in primis declaratur ex iure antiquo diuino, & verbis, quæ in contrarium ponderantur: nam, quod Deus appellet ſuas Decimas, nimis generale eſt, quia etiam vocat ſua omnia, vt re vera ſunt, licet per hoc non immutentur humana dominia. Et ſpeciali titulo ſolet vocare ſua quæ ad ſuum cultum peculiariter reſeruauit, & deputauit, vt primogenita, & primitias, vt vidimus, neque alia verba fortiora inueniuntur in Scriptura, ex quibus id probari poſſit. Hinc verò facilè etiam probatur de iure Canonico, quia ſi in illo reperiuntur ſimilia verba, ſolùm referuntur ex veteri lege, vnde in eodem ſenſu afferuntur. Poſſet etiam vocare Eccleſia Decimas ſuas, antequam ſoluantur, quia in illis habet peculiare ius & actionem, ita enim in bonis computantur ea, ad quæ actio habetur iuxta Leg. *Rem in bonis*, ff. de Acquirend. rer. domin. Et contraria ratione, qui debitum non ſoluit, per quandam æquippollentiam dicitur rem alienam rapere, vel inuadere. Imò interdũ Sancti vocant fures, & raptores, ac homicidas eos, qui ſuperflua non dant pauperibus, cum teneantur, quamuis non ſtatim illorum bonorum dominium amittant, vel pauperes ipſo facto illud acquirant ante omnem traditionem. Ex his ergo formulis loquendi nihil colligitur. Neque verbum *Vendicandi*, plus probat, vt iam oſtendam.

Leg. Rem in nobis.

8. **Præcedentium opinionum iudicium, & concordia.**

Inter has ſententias prior videtur magis pia, quia fauorabilior Eccleſiæ, poſterior verò magis ſecũdum rigorem iuſtitiæ. Poſſumus autem quadam moderatione adhibita vtramque ſententiam interpretari, & quaſi componere diſſenſionem, ſi dicamus, Eccleſiam nõ habere proprium, & rigoroſum dominium Decimarũ, antequam illas præcipiat, habere tamen vſumfructum illarum, atque adeò non ſolùm habere ius ad illas, ſed etiam aliquod ius in illis, quod dici poteſt dominium vtile, licet non ſit directum, quale habet vſufructuarius in fructibus nondum præceptis. Priorem partem, quæ negat dominium directum, & perfectum, probant adducta pro ſententia poſteriori. Quibus non obſtant motiua prioris opinionis, quia tria prima ex modis loquendi Scripturæ, & Canonũ ſumpta non probant, vt oſtendi. Quartum verò de priuilegio Eccleſiæ acquirendi dominium ſine reali traditione Dei, habet locũ, vel quando res eſt certa, & determinata, vel certè quãdo de donatione proprietatis conſtat, quod hic non conſtat, vt dixi. Aliæ verò duæ rationes ſumptæ ex effectibus, ad ſummum probant alteram partem de dominio vtili, & nõ amplius. Illa ergo pars videtur mihi ſatis probabiliter colligi ex c. *Paſtoralis*, de Decimis, vt ſtatim oſtendam, maximè verò probari ex effectibus aliquibus, qui ex hoc iure Eccleſiæ naſcuntur, qui varij poſſunt numerari; quorum declaratio maximè elucidabit hanc reſolutionem, & totam hanc materiam, & ideò per illos breuiter diſcurrere oportet, vt & falſi à veris ſeparentur, & veri rectè intelligantur.

Cap. Paſtoralis.

9. **Dominium vtile Eccleſiæ in Decimas probatur ex effectibus.** *Greg.*

Primus ergo effectus huius dominij eſſe cenſetur, quia Eccleſia poteſt Decimas poſtulare per rei vendicationem ab iniuſto inuaſore. At hic effectus in primis nõ colligitur ex iure, nam verbũ *Vendicandi*, in illo ca. *Moderamine*, poſitũ, non accipitur in hoc ſenſu, quia nõ tractabat ibi Greg. de actione ciuili, qua poteſt vti Eccleſia contra non ſoluentes, vel vſurpantes Decimas, ſed de ratione, ob quam poſſunt Monachi accipere Decimas, ſi Sacerdotum ordinem, & miniſterium accipiant, & tunc ait, poſſe illas ſibi vendi-

A care, id eſt vſurpare, vel appropriare, hæc enim eſt vis latina illius verbi, & eſt in vſu iuris, etiam in iure Canonico, vt in c. *Quia nonnulli*, de Cler. non reſid. Alia verò ſignificatio non vſurpatur, niſi cum agitur de proprietate iuriſciuilis. Deinde ille effectus parum neceſſarius eſt Eccleſiæ, quia ſi tractetur de Decimis, id eſt de iure Decimarum, tunc iuriſtæ dicunt, petendum eſſe actione confeſſoria, quæ in Iuribus incorporalibus æquiualet actioni, quę circa bona corporalia rei vendicatio dicitur, & meritò ita fit, quia illud ius ad Decimas ſub dominio Eccleſiæ exiſtit. Hic verò non tractamus de Decimis pro iure, ſed pro fructibus ipſis qui peti poſſunt, cum iniuſtè detinentur, etiamſi *Ius ipſum* Eccleſiæ nõ vertatur in dubium. Et B tunc actio perſonalis ſufficit, quæ dicitur ex lege, vel ex Canone: nec rei vendicatio affert ſpecialem vtilitatem. Propter quod dixit Hoſtienſ. in c. *Parochianos*, Canoniſtas non multùm curare de his formis petendi. Sic ergo neceſſarium non eſt vt talis actio, ſeu poſtulatio procedat à dominio; nam certum eſt, non poſſe Decimas accipi propria auctoritate, ſed petendas eſſe, ad quod ſufficit ius, & actio perſonalis, vt Rebuff. dicta quæſt. 9. latiùs proſequitur. Tandem ad ſummum inde probari poteſt ius aliquod in re, quia negari non poteſt, quin dominus fundi habeat actionem ad vendicandos omnes fructus integros ſui prædij, ſi ab alio iniuſtè occupentur, & contra illum habere actionem rei vendicatiuam. Poſſumus ergo di- C cere, Parochianum habere actionem directam per rei vendicationem ad omnes fructus integros. Eccleſiam verò habere actionem vtilem per rei vendicationem ad ſuam partem. Nam iſtæ actiones etiam à Iuriſtis diſtinguuntur, vt patet ex Gloſſ. in §. *Si quis in aliena*, verb. *Vtilis actio*, Inſtit de Rerũ diuiſione, & in Gloſſ in Le. *Idem Pomponius*, §. *De arbore*, ver. *dabant*, ff de Rei vendi. Atque hoc modo ex hoc effectu rectè noſtra ſententia declaratur.

Cap. Quia nonnulli. Hoſtienſ. Rebuff. Gloſſ.

10. **Exponitur ſecundus effectus.**

Secundus effectus eſſe poteſt, quia apud quemcunque fructus non Decimati exiſtunt, poteſt Eccleſia ab illo immediatè ſuam Decimam poſtulare. Itaque ſi Parochianus vendidit omnes fructus non Decimatos, poteſt Eccleſia Decimam immediatè poſtulare ab emptore, & non à venditore, licet emptori poſtea ſuum ius maneat contra venditorem. Quod D cenſetur verum non ſolùm in iudicio externo, ſed etiam in foro conſcientiæ, in quo talis emptor tenetur reddere decimam Eccleſiæ, etiamſi non petatur, vel etiam ſi Eccleſia ignoret ſuum nocumentum. Hoc ergo videtur eſſe magnum ſignum dominij, quia tunc tenetur ille emptor ratione rei acceptæ reſtituere, ergo ſignum eſt, illam Decimam eſſe ipſius Eccleſiæ, cui debetur. Item quia niſi Eccleſia haberet ius in illa re, non tranſiret ius cum re contra emptorem, ſed maneret ſemper contra perſonam venditoris, vt ex aliis bonis ſuis ſatisfaceret Eccleſiæ. Atque ita in hoc effectu magnam vim facit Panormitan. nam ille E effectus videtur certus ex cap. *Cum non ſit*, de Decimis, ait enim, eos ad quos cenſus, vel tributa ex fructibus indecimatis peruenerunt, cogendos eſſe, illa decimare Eccleſiis, ad quas pertinent. *Quoniam res* (inquit) *cum onere ſuo tranſit.* Quod autem ibi de parte fructuum dicitur, eadem proportione, & ratione procedit in omnibus fructibus, ſi quouis modo ad alium indecimati perueniant. Idem patet ex capit. *Paſtoralis*, eod. vbi dicitur. *Fructus non poſſe alienari, niſi cum onere Decimarum*, ſcilicet cum onere reali, quod ipſis fructibus veluti inhæreat, vt in alio cap. declaratur. Hoc autem onus non videtur eſſe aliud, niſi quod illi fructus quoad decimam partem ſunt alieni, nimirum Eccleſiæ, quæ poteſt illam recuperare, vbicunque inuenerit.

Panorm. Cap. Cum non ſit. Cap. Paſtoralis.

11. Declaratur amplius hic effectus.

Circa hunc autem effectum priùs oportet exponere, quomodo ſit intelligendus, vt ſit verus. Tribus enim modis poteſt aliqua perſona occupare fructus non decimatos, ſcilicet, per actionẽ iniquam, & iniuſtam cõtra poſſidentem, & contra Eccleſiam, ſecundò per actionem iniuſtam & contra Eccleſiam, non vero contra poſſidentem, tertiò bona fide, & ſine iniuria alicuius. Primus modus habet locũ in eo, qui omnes fructus indecimatos furatur, & tunc clarum eſt, teneri ad reſtituendos omnes fructus: tamen non dubito, quin ſatisfaciat illos omnes reddendo prioris domino, imò fortaſſe non rectè faceret, reddendo nouem partes Domino, & Decimam Eccleſiæ, quia nõ poteſt ipſe ſua auctoritate Decimam ab alio debitam ex illius bonis ſoluere, nam ſi Parochus ipſe non poteſt propria authoritate capere, multò minus poterit alius rapere, vt det Parocho: vnde in eo caſu non videtur Eccleſia habere immediatam actionem cõtra furẽ, niſi quando dominus eſſet negligẽs, & ea de cauſa Eccleſia pateretur: nã tunc Eccleſia habebit actionem ad Decimam recuperãdam, ſiue illa ſit ratione rei acceptæ, ſiue ratione dãni illati, quælibet enim ſufficit.

Triplex modus occupãdi fructus non decimatos.

12. Secundus modus.

Secundus modus contingit vel in ipſo Parochiano detinente Decimas, & nolente eas ſoluere cum iniuria Eccleſiæ, vel in emptore, qui mala fide emit fructus non decimatos ab iniquo venditore: tunc enim emptor nullam iniuriam facit venditori voluntariè vendenti, & pro iuſto pretio, facit tamen iniuriã Eccleſiæ, niſi in ſe ſuſcipiat onus ſoluendi Decimam: Nã ſi hoc onus ſuſcipiat, non peccat ſic emendo, & accipiendo fructus non decimatos, vt apertè colligitur ex dicto cap. *Paſtoralis* dicente: *Fructus autem ipſos alienari poſſe credimus, niſi cum onore Decimarum*, ergo cum illo alienare poſſunt, & idem planè ſupponitur in dicto cap. *Tua nobis*. Et ratio eſt, quia tunc venditor transfert in emptorem onus, & obligationem ſoluendi Decimam, & ita per illum quaſi per ſuũ miniſtrum ſoluit Eccleſiæ Decimam. Tunc ergo mirum non eſt, quod Eccleſia habeat actionem immediatè contra emptorem, ſi Decimam detineat, quam ei immediatè reddere tenetur ex vi pacti inter ipſum, & venditorẽ, quod pactum, etiamſi expreſſum non ſit, interuenire cenſetur, quoties venditor apertè dixit emptori, fructus illos non eſſe decimatos, & ita illos vendere, quia cenſetur vendere, vt licitè poteſt, vt ſenſit Abulenſ. infra citandus. Imò in eo caſu veriſſimum credo, illum emptorem non acquirere dominium illius Decimæ, quia vendens, vel non poteſt, vel certè nõ vult illud concedere, quia cum tali modo, & onere rem vendit. Semper tamen liberum erit Eccleſiæ à ſuo ſubdito, & debitore immediatè Decimam petere, quia ille eſt primarius debitor, & non potuit ſe illo onere liberare omninò ſine conſenſu Eccleſiæ, ſed onus cum re ipſa incedit, vt notauit Gloſſa in cap. *In aliquibus*, de Decimis, verbo *Compellantur*, & Panormitanus ibi per illum textum, & alia ſuprà allegata. At verò qui emeret fructus indecimatos ſine onere decimandi illos, ſed cum intentione emendi etiam partem ad Eccleſiam pertinentem, tunc planè eſſet Eccleſiæ iniurioſus, ſiue cooperando damno illi iniuſtè illato per venditorem, ſiue rem ad Eccleſiam iure pertinentem emẽdo, vnde, (velit, nolit,) tenebitur Eccleſiæ ſatisfacere, & ſuſtinere onus decimandi, ſiue ratione rei acceptæ, ſiue ratione iniuſtæ acceptionis. Et ideò tunc etiam Eccleſia poteſt, ſi velit, immediatè agere contra emptorem ab illo poſtulando Decimam, quia iniuſtè occupauit rem ad Eccleſiam pertinentem cum damno illius. Et præſertim poteſt hoc Eccleſia facere per cenſuras Eccleſiaſticas, vt in dictis Iuribus dicitur, quia cum talis emptor ex iuſtitia teneatur Decimam reſtituere Eccleſiæ, meritò poteſt ab eadem Eccleſia per cenſuras cogi, vt reſtituat.

Cap. Paſtoralis. Cap. Tua nobis. Abulenſ. Gloſſ. Panor.

13. Tertius modus.

Tertius modus contingit in eo, qui bona fide emit fructus integros non decimatos, putans, eſſe decimatos, quia venduntur tempore, & modo, quo decimati fructus vendi ſolent, & non habet probabilem rationem ſuſpicandi, venditorem peccare, aut malè agere, & tunc cum non teneatur ratione acceptionis, dubitari poteſt, an ratione rei acceptæ teneatur ad decimandum, & conſequenter, an Eccleſia habeat actionem contra illum immediatè, ſi velit, vel ſi non poſſit à venditore valorem Decimæ recuperare. Et in hoc dicendum videtur iuxta communem ſententiam, emptorem teneri ad reſtituendum Eccleſiæ Decimam illam, & Eccleſiam poſſe ab illo eam poſtulare immediatè, ſi velit, ipſum verò retinere actionem contra venditorem. Ita ſumitur ex D. Thom. 2.2. quæſt. 87. art. 2. ad 4. Qui licet non declaret, an loquatur etiam in caſu, in quo emptor bona fide emit, tamen abſolutè dicit, emptorem fructuum integrorum teneri ad Decimam ſoluendam Eccleſiæ. *Quia habet* (inquit) *rem Eccleſiæ debitam*, & non dicit; *Quia Eccleſiam defraudauit*, ſicut dicit de venditore; vnde planè ſentit, obligationem oriri ex ipſa re, ſiue interuenerit culpa, ſiue non. Idem habet in ſpecie Abulenſis in cap. 23. Matth. quæſt. 158. Et ſumitur planè ex Iuribus citatis, quatenus in eis dicitur, quod fructus tranſeunt ad emptorem cum onere ſuo, & hoc titulo eum tenere ad Decimam ſoluendam, ergo hæc obligatio oritur ex ipſa re, & non tantùm ex crimine, vel culpa ementis. Ratio verò ſumi poteſt ex dictis ſuprà de prædiis ipſis, ſeu poſſeſſionibus, ex quibus Decimæ ſoluuntur, nimirum habere in ſe onus reale Decimarum reſpectu talis Eccleſiæ, & illud ſecum deferre, ad quemcunque dominum tranſeant, hinc ergo fit, vt fructus cum eodem onere naſcantur, & tranſeant ad quemcunque poſſeſſorem, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè illos occupet. Totum autem hoc naſcitur ex inſtitutione Eccleſiæ, quæ ita hoc præceptum ordinauit, & tale ius ſibi attribuit.

D. Thom. Abulenſ.

14. Quale ius ſit neceſſarium adhoc dominium.

Iam verò explicandum ſupereſt, quale ſit hoc ius; & an ad hunc effectum neceſſarium ſit verum dominium, vel aliud ius minus ſufficiat. Dico ergo, non eſſe neceſſarium dominium perfectum, & plenarium, ſeu dominium proprietatis, vel directum (vt vocant:) neceſſarium tamen eſſe tale ius, quale cenſetur habere vſufructuarius in fructibus nondum apprehenſis, quod ſuo modo dominium vtile poteſt appellari. Hoc declaro ex § *Is verò*, Inſtituta de Rerum diuiſion. Vbi de vſufructuario ſic dicitur: *Is verò ad quem vſusfructus fũdi pertinet, nõ aliter fructuum dominus efficitur, quàm ſi ipſe eos perceperit.* Ex his ergo conſtat, vſufructuarium, antequã fructus ipſe percipiat, non conſequi verum, ac radicale dominium illorum. Et tamen negari nõ poteſt, quin priuſquam fructus ex terra, vel arbore colligantur, vſufructuarius habeat aliquod ius in illis, ratione cuius habet poteſtatem recipiendi illos, & recuperandi, vel poſtulandi eos, ſi ab alio iuſtè, vel iniuſtè, percipiantur. Ac denique hinc conſtat, totum hunc effectum cum eadem proportione habere locum in vſufructuario. Nam ſi dominus fundi vendiderit fructus, vel donauerit alteri, quàm vſufructuario, poteſt ille ab emptore illos poſtulare. Et ipſe emptor à principio non potuit tuta conſcientia illos emere, & ſi per ignorantiam id fecit bona fide, ſtatim, ac ſciuerit, tenetur vſufructuario illos fructus reſtituere. Sic ergo Eccleſia, licet non habet proprium dominium Decimarum, priuſquam illas recipiat, videtur eſſe vſufructuaria partialis, vt ſic dicam, & ita habere aliquod ius non tantùm ad rem,

ſed

ſed etiam in re in ipſa Decima. Tale enim ius videtur habere vſufructuarius. In fructibus nondum perceptis, ratione cuius ei debentur tales fructus, antequam illos percipiat, non tantùm perſonali debito, ſed etiam reali, ita vt ipſamet fructus habeant in ſe tale onus, cum quo tranſeunt ad quemcunque occupantem. Ita ergo videtur dicendum in Decimis Eccleſiæ: nam quòd hoc ius ſufficiat, probat exemplum adductum, quòd autem neceſſarium ſit, probat prædictus effectus.

15. Declaratur hoc ex iure Eccleſiæ in poſſeſſiones. Cap. *Paſtoralis.*

Declarari etiam hoc poteſt ex iure, quod habet Eccleſia circa poſſeſſiones ipſas, ſeu prædia, ex quibus Decimam partem fructuum percipit, nam Eccleſia non habet proprium, ac perfectum dominium talium poſſeſſionem, vt conſtat ex communi ſenſu omnium, & probat textus in dicto cap. *Paſtoralis*, ibi, *Quia apud dominum res permanent reſtauratæ.* Ex qua ratione collegit Pontifex, non eſſe deducendas expenſas conſumptas in reſtauranda poſſeſſione, vel alia re, à qua fructus percipiuntur, quia ſemper res illa vt melior per reſtaurationem effecta manet ſub poteſtate, & dominio Parochiani. Neceſſe eſt autē, vt intelligat ſic manere ex omni parte, ita vt nec quoad decimam partem etiam in confuſo ſumptam intelligatur eſſe ſub dominio Eccleſiæ, alioqui ratio nihil valeret. Nam ſi Decima pars domus, v. g. eſſet Eccleſiæ, deberet profectò ſoluere Decimā partem expenſarum pro reſtauratione talis rei, & ſic eſſent expenſæ cum proportione deducendæ. Ergo vt illa ratio contrarium probet, oportet ita intelligi, vt Eccleſia non habeat proprium dominium illius rei, nec Decimæ partis eius. Et nihilominùs habet aliquod ius in illa re, ratione cuius res illa dicitur eſſe obnoxia Eccleſiæ debito reali, & ſecum deferre illud onus, quod ius non videtur eſſe aliud, niſi quòd res illa eſt vſufructuaria Eccleſiæ quoad illam partem. Eodem ergo modo fructus, qui ex illa naſcuntur, ſunt Eccleſiæ onoxij, & ipſa habet idem ius in illos, quod ad prædictum effectum ſufficit. Atque in hunc modum intelligenda cenſeo alia verba illius capit. *Paſtoralis*, quæ licet ab Auctoribus primæ ſententiæ non afferantur: maximè videntur poſſe illorum ſententiam confirmare. Cum enim dixiſſet Innocent. III. non eſſe

Innocent. 3.

deducendas expenſas, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ſubdit rationem: *Quoniam ſalua Decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipſas expenſas.* Cōſideranda enim eſt illa exceptio, *Salua Decima*, ſignificat enim Papa, fructus quidem effici poſſidentis fundum, non tamen omnes abſolutè, ſed præter Decimam, & hoc modo videtur hic textus probare priorem ſententiam. Tamen intelligenda puto verba illa cum dicto moderamine, quia non omnes fructus ſimpliciter fiunt poſſidentis, ſed cum onere Decimæ, ita vt quoad illam non habeat ſaltem vtile dominium, ſed hoc ſit penes Eccleſiam, & ideò illi ſemper, & vbique Decima debeat ſalua manere. Hoc ergo modo ex hoc effectu, & ex illo textu optimè noſtra ſententia declaratur, & confirmatur.

16. Tertius effectus dominij Eccleſiæ in Decimas.

Tertius effectus addi poteſt affinis præcedenti, quia Eccleſia poteſt petere Decimas ab eo, qui iniuſtè ſegetes combuſſit, vel arbores ſuccidit habentes iam fructus. Non enim minus damnificat Eccleſiam, qui comburit fructus, quàm qui ſibi rapit, ac detinet, ergo ſicut in hunc habet actionem ratione rei acceptæ, ita in illum ratione damni illati. Atq; ita docent Innoc. Ioannes Andreas, & Panorm. in cap. *Commiſſum*, de Decimis, & Couar. in reg. *Peccatum*, p. 2. §. 8. num. 12. in fin. vbi hoc extendit etiam ad Decimas perſonales, vt venationum, vbi fuerint in vſu, quando aliquis impedit iniuſtè, ne alius lucretur tali modo. Ex hoc ergo effectu etiam confirmat Panormitanus ſuam

Innocent. Ioan. Andr. Panorm. Couar.

A ſententiam. Veruntamen dato etiam illo effectu, ex illo non probatur habere Eccleſiam plus quam ius aliquod, ſeu dominium vtile illorum fructuum. Tum quia multo magis poteſt dominus fundi agere cōtra malefactorem ad reſarciendos integros fructus ſine vlla diminutione iuxta prudentem æſtimationem, vt multa iura diſponunt, ergo ſignum eſt, habere illum dominum directum ius, & dominium talium fructuum. Tunc etiam quia in ſimili caſu vſufructuarius poſſet agere contra inuaſorem, aut deſtructorem fructuum, cum non poſſit aliter ſuum damnum reſarcire, ergo ex hoc effectu non poteſt ius maius colligi.

Circa ipſum verò effectum aduertit Panormitanus 17.

17. Limitatio huius effectus.

cum Ioanne Andr. intelligendum eſſe, quando ſegetes, v. g. iniuſtè combuſtæ ſint, nam ſi iuſtè comburantur, tunc in damnificante nulla eſt obligatio ſatisfaciendi Eccleſiæ pro Decima perdita, ideóque nec in Eccleſia eſt ius aliquid ab illo petendi. Exemplum eſt, ſi in bello iuſto ſegetes comburantur, deſtruantur vineæ, &c. Tunc enim non grauatur conſcientia militum, aut ducum, etiam reſpectu Decimæ, in qua damnificatur Eccleſia, quāuis ipſa Eccleſia non fuerit cauſa belli, nec contra illam geratur; quia tunc hoſtes vtuntur iure ſuo, & non poſſunt ſeparationem facere. Crediderim autem hoc habere locum, quando illa deſtructio fructuum eſt medium neceſſarium ad victoriam, ſeu ad agendum bellum ſecurè, & expeditè, C tunc enim per ſe intenditur finis iuſtus belli, & damnum illud eſt per accidens. At verò quando id non fit, vt medium neceſſarium ad bellum, ſed fortaſſe in pœnam iniuriæ illatæ; tunc non videtur poſſe fieri iuſtè cum Eccleſiæ nocumento, quia poſſet agi bellum ſine tali damno, & poſt comparatam victoriam poſſet illa pœna imponi in bonis propriis eorum, qui deliquerunt ſine damno Eccleſiæ. Nunquam enim licet, innocentes cum nocentibus inuoluere in participatione pœnę, quando ad finem belli neceſſarium non eſt, comparata victoria, poteſt conuenienter ſeparatio fieri.

Quartus effectus, vel quaſi extenſio præcedentis 18.

18. Quartus effectus.

addi poteſt, quia non ſolùm contra extrinſecos hoſtes, ſed etiam contra ſuum ſubditum, ſeu Parochianum dominiū fundi poteſt Eccleſia agere, ſi ſua cauſa fructus eius pereant. Nam hæc poteſtas videtur fundari in dominio, quod Eccleſia habet Decimarum talium fructuum. Hunc autem effectum indicauit D. Thom. dicta quæſt. 87. art. 2. ad 4. Vbi generaliter ait, culpa domini pereant fructus, teneri ad reſarciendas Decimas, *Quia ex culpa illius non debet Eccleſia damnificari.* Variis autem modis poteſt intelligi hac culpa in Parochiano. Primò quia iniuriam fecit alteri, qui odio vel ira iuſta, vel iniuria prouocatus fructus in vindictā deſtruit. Et hæc culpa videtur valde remota, ac ſubinde per ſe ſolum non ſufficere, vt propter illam cogatur Parochianus Eccleſiæ pro Decimis ſatisfacere. Quia nec tenetur ratione rei acceptę, vt ſupponitur, nec ratione acceptionis, vel iniuriæ, quia nullo modo ad illam cooperatus eſt. Quoniam E non poſitiuè, quia non eſt cooperatus illi actioni, & licet aliquam occaſionem dederit, valde tamen remotam, ad quam vitandam non obligabatur ex ſpeciali lege ſoluendi Decimas, ſeu non ponendi impedimentum perceptioni earum. Vnde nec omiſſiuè concurrit, quia non tenebatur hoc peculiari titulo remouere illud obſtaculum, quia erat valde accidentarium, & remotum.

D. Thom.

19. Tribus modis poteſt dici ſubditus moralis cauſa damni Eccleſiæ. Primus modus.

Oportet ergo, vt culpa ſit talis, quòd re vera ratione illius poſſit ſubditus dici moralis cauſa nocumenti illati ſuæ Eccleſiæ. Quod tribus modis poteſt accidere. Primò commiſſiuè, vt ſi ipſemet Parochianus ſuas ſegetes comburat, &c. Et tunc obligatio clara eſt,

eſt, quia ſi extraneus tenetur, cur non ille. Item quia ſi contra vſufructuarium totalem, vel partialem id feciſſet, tenetur illi pro rata fructus reſtituere, ergo & Eccleſiæ.

Secundus. D. Thom. Soto.

Secundò omiſſiuè, vt ſi potuit impedire damnum, vel reſiſtere hoſtibus ſine maiori iactura, & non fecit; & hoc etiam putat D. Thom. ſufficere, vt teneatur quis Decimas ſoluere, ſi ſua culpa fructus amiſerit; & addit Soto, quòd ſi agricola fuit in mora triturandi, v.g. vel recondendi fructus in area, & alluuione perierunt, tenetur Eccleſiæ Decimas perſoluere. *Secus verò* (ait) *eſſet, ſi abſque negligentia notabili id accideret, quia tunc periculum quaſi naturale eſt, & commune.*

Tertius modus.

Tertius modus cogitari poſſet, ſiquis non habeat ſui prædij fructus, quia noluit ſeminare, vel vineam colere, &c. De quo Auctores expreſsè non loquuntur, tamen conſequenter videtur ſequi, tunc etiam teneri, quia eſt in cauſa, vt Eccleſia careat Decimis ſuis.

20.
Secundus, & tertius caſus impugnatur.

At enim difficilè eſt, hanc obligationem imponere in ſecundo, & tertio caſu, quia dominus agri non tenetur ex iuſtitia defendere, vel cuſtodire, aut recondere fructus propter vitandum periculum reſpectu Eccleſiæ, ergo licet in eo peccauerit, vel cõtra charitatem, vel per quandam prodigalitatem, & negligentiam contra debitam prouidentiam familiæ, & rerum ſuarum, non videtur inde obligari ad reſtitutionem Decimæ reſpectu Eccleſiæ. Quia vbi non eſt iniuſtitia, nec res aliena detinetur, non poteſt eſſe reſtitutionis obligatio. Item eadem ratione, qui eſt negligens in metendis ſegetibus, vel fructibus ex arboribus colligendis, vel qui omninò nolit eos colligere, & qui circa agnos recens natos negligẽs fuit, & ideò mortui ſunt, non videtur poſſe obligari ad Decimas ſoluendas, quia contra iuſtitiam non peccauit. Alias qui propter negligentiam pauciores fructus habuit, quam potuiſſet, teneretur etiam diminutionem Decimarum reſtituere, quod incredibile eſt. Denique eadem ratione credi non poteſt, eum, qui propter pigritiam tantum, vel auaritiam ſeminare noluit, nec agros colere, debere nihilominùs Decimas, quæ ex illis ſolent prouenire, cum coluntur, cum non teneatur ex iuſtitia ſeminare.

Quid in his ſentiẽdum.

Diſtinguendum igitur videtur de mora. Vna eſt, quando collectis iam fructibus, & in eo ſtatu poſitis, in quo tenetur quis ſtatim Decimam tribuere Eccleſiæ non ſoluit, ſed detineat. Alia eſt mora in colligendis ipſis fructibus tempore opportuno, quo in ſtatu non videtur adhuc obligare præceptum Eccleſiæ, quia ſolùm obligat ad dandas Decimas ex fructibus collectis, vt apertè habetur ex c. *Cum homines*, de Decimis.

Cap. *Cum homines.* *Gloſſ. Anſelm. Rebuff.*

Quando ergo mora eſt primi generis, procedit indubiè ſententia D.Thom. quod periculum Decimarum ad Parochianum ſpectat, vt dixit etiam Gloſſa in dicto cap. *Cum homines*, ver. *Fructibus collectis*, & Alenſ. 3. part. q. 51. membr. 5. ad penult, & Rebuff. q. 12. num. 2. Et ratio eſt, quia ſicut Decimæ ex iuſtitia debentur, ita illa mora procedit contra iuſtitiam, & ideò nocumentum, quod ratione illius prouenit, imputatur debitori tanquam iniuria illi facta, & ideò illud reſtituere tenetur.

21.

Quando verò mora eſt poſterioris generis, procedunt obiectiones à nobis factæ, ad quas dicendum videtur, in illis caſibus poſſe Clericos, ad quos pertinent Decimæ, monere Parochianos, vt per ſe, vel per colonos, aut alios miniſtros colant agros, fructúſve colligant temporibus ſuis, & eos fideliter adminiſtrent, vt Eccleſia non fraudetur ſuis Decimis. Quod ſi noluerit, poſſunt per Eccleſiaſticum prælatum eos compellere, argum. tex. in cap. *In aliquibus* de Decim. vbi præcipitur, vt domini prædiorum talibus perſonis, & taliter ſua prædia excolenda committant, quòd abſque contradictione Eccleſiis Decimas cum integritate perſoluant, & ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſuras compellantur. Vbi Panot. num. 3. aduertit, inde colligi, ratione Decimæ habere Eccleſiam quoddam ius in fundum, ratione cuius poteſt compellere dominum, vt talibus colonis fundum locet, qui vtiliter & fideliter rem gerant, etiam reſpectu Eccleſiæ; ergo eadem ratione poteſt cogere ipſos colonos, vel etiam dominos, vt fideliter, & ſtrenuè ſe gerant in cultura agrorum vſque ad fructuum collectionem; nam eſt eadem ratio. Vnde ſi in eo caſu ſubditi non obedirent Eccleſiæ, poſſet Eccleſia iure aſſumere curam, & adminiſtrationem prædiorum, & ſe indemnem ſeruare, quod ſi propter potentiam domini, & ad maiora mala vitanda, id non faceret, tunc ſubditus cõtumax in conſcientia teneretur ad reſarciendum Eccleſiæ damnum in amiſſione Decimarum, quia per vim, & contra iuſtitiam illam priuat iure ſuo. At verò ſi paſtores Eccleſiæ videntes, ſubditum negligenter ſe gerere in fructuum perceptione, illum non monent, neque cogunt vllo modo, nec ſe offerunt ad curam aſſumendam, ſi ipſa non emendetur, non videtur ſubditus obligari ad ſoluendum plus quàm Decimas fructuum, quos de facto percipit, etiamſi ex negligentia plures non fuerint exorti, vel ad maturitatem non peruenerint, & hoc mihi probant obiectiones factæ.

Potéſtque hoc totum explicari exemplo vſufructuarij partialis, vt ſic dicam. 22.

Eſt enim notandũ, quod vſufructuarius cui legato, v.g. omnes fructus prædij relicti ſunt, ſemper intelligitur eos recipere cum onere expenſarum, ita vt ipſe teneatur prædium colere, fructus colligere, &c. & ideò non habet locum in caſu, quem tractamus. Nam ſi talis vſufructuarius fuerit negligens, ſibi nocebit. At verò ſi alicui teſtamento legetur certa pars fructuum, tunc ad dominũ proprietatis pertinet quidem cultura agri vſque ad fructuum collectionem, etiam expenſis ſuis faciendã, vt Bart. tradit in l. *Fructus*, ff. ſolut. matr. *Bart.* Tunc ergo licet proprietarius ſit negligens, & ea de cauſa vel nulli, vel tenues ſint fructus, & ideò pars illa minoris valoris; ſeu abſolutæ quantitatis ſit: quia in ea negligentia non peccauit contra iuſtitiam reſpectu alterius; non tenetur illi aliquid amplius ſoluere, aut reſtituere; habebit tamen vſufructuarius ius petendi, & procurãdi, vt prædia illa fideliter, & vtiliter adminiſtrentur, vt ſe poſſit indemnem ſeruare, & vt ex malitia, vel negligentia alterius non priuetur conuenienti portione ſua. Ita ergo in præſenti dicendum cenſeo, atque ita ex hoc effectu, prout explicatus eſt, rectè explicatur, & confirmatur noſtra ſententia.

CAPVT XXXVII.

Quando, & vbi teneantur fideles ſoluere Decimas.

1. Quintus effectus.

EX principio ſuperiori capite poſito declarari facilè poſſunt hæ duæ circunſtantiæ. Nam vlteriùs ex illo colligimus, Decimam dandam eſſe Eccleſiæ, etiam non petitam, & ſine mora. Ita ſentit Gloſſa in dicto cap. *Cum homines*, verb. *Fructibus*, & ibi communis, Rebuff. dicta q. 11. à num. 7. & alij infrà referendi. Et colligitur ex dicto cap. *Cum homines*. Et prior pars conſtat ex forma præcepti, non enim præcipitur fidelibus, vt ſi requiſiti fuerint, Decimas ſoluant, ſed abſolutè vt ſoluant. Et ideò in lege veteri præceptũ erat, *offerre Decimas*, Exo. 22. Verbum autem *offerendi*, ſignificat obligationem, quæ vltrò danda eſt, etiam ſi non petatur. Ratio verò propria eſt, quia vnuſquiſque tenetur reddere alteri, quod ſuum eſt, etiam illo non petente, ſed Decima eſt Eccleſiæ aliquo modo, ſaltem quoad dominium, vtile, vt oſtenſum eſt, ergo.

Gloſſ. Rebuff. Cap. Cum homines. Exod. 22. Ratio fundamentalis.

Imò

Imo ad hunc effectum neutrum dominium videtur in rigore neceſſarium, ſed ſufficit, quod Decima verè ſit debita, quia vnuſquiſque tenetur ſoluere debitum etiam creditore non petente, quando iam tempus pro quo debetur, aduenit. Maximè vero vrger hæc obligatio, quando res ipſa, quæ detinetur, eſt aliena, vel habet reale onus ſibi annexum, ratione cuius alteri reddenda eſt, quale onus habet Decima, vt Iura docent. Atque hinc facile patet altera pars aſſertionis: quæ etiam in lege veteri expreſsè ponebatur, Exod. 22. *Decimas, & Primitias non tardabis reddere.* Pertinetque hoc ad quandam integritatem ſolutionis: nam qui tardè ſoluit, minuit quodammodo ſolutionem, quatenus illa dilatio poteſt eſſe incommoda

l. *Si cui* ff. de ver. ſign.

creditori, & ideo dixit lex ciuilis, *Minus ſoluit, qui tardius ſoluit*: præcipimur autem integrè Decimas ſoluere. Denique pertinet hoc ad intrinſecam rationem præcepti, ſeruandum enim eſt eo tempore, quo obligat, alias contra illud fit, tunc autem cenſetur quis eſſe in mora, quando tempore præcepto non ſoluit.

2. Quando ſit mora in ſoluendis Decimis.

Archid. *Pariſi.* *D. Thom.*

Statim vero occurrit interrogandum, quando quis cenſetur eſſe in mora non ſoluendo Decimam, videtur enim non eſſe in mora, donec Decimæ petantur, vel (quod perinde eſt) donec ſubditus moneatur à Parocho. Ita ſenſit Archid. in cap. 1. de Decimis in 6. quem ſequitur Pariſi. Conſ. 15. in 1. volumin. & ſolet pro hac ſententia referri D. Thomas 2.2. quæſt. 87. artic. 1. ad 5. quia dicit, non peccare, qui abſque obſtinatione animi differt ſoluere Decimas, quia non petuntur, paratus reddere, ſi petantur. Quod etiam

Anton.

ſenſit Anton. 2. part. tit. 4. cap. 3. §. vltim. & pro hac opinione citantur iura, quæ monitionem poſtulare

C. Peruenit

videntur, c. *Peruenit*, de Decimis cum ſimilibus. Dicendum vero eſt, duplicem eſſe poſſe moram, vnam in ordine ad conſcientiam, aliam in ordine ad forum externum, ſeu vnam in ordine ad culpam, aliam in

Quæſtio ſoluitur. C. Peruenit. C. Omnes.

ordine ad pœnam, ſeu cenſuram. Ad hanc poſteriorem clarum eſt, eſſe neceſſariam præuiam monitionem, vt ex materia de excommunicatione conſtat, & ita loquitur apertè dictum c. *Peruenit*, & c. *Omnes*, 16. q. 7. ſufficiet tamen generalis monitio, quam in Eccleſiis ſolent facere Parochi, ſi trina ſit, quia illa ſufficit ad contumaciam. Hic vero non agimus de pœna, ſed de culpa. Hoc ergo modo ad priorē moram nulla eſt neceſſaria præuia monitio, vel petitio. Quæ eſt

Abb.

certa, & communis ſententia, vt patet ex Abbate, & aliis dict. cap. *Peruenit*, & dicto c. *Cum homines*, Rota in Antiquis deciſion. in 25. Felin. in cap. *Si autem*, de

Couar. *Gutier.*

Reſcr. n. 5. Couar. 1. Var. cap. 17. num. 8. ver. *Octauo*, & num. 12. Gutier. dicto cap. 20. num. 43. Et probatur facilè ex dictis in aſſertione præcedenti, quia tunc aliquis eſt in mora, quoad conſcientiam, quando peccat, differendo ſolutionem debiti, ſed vt aliquis peccet, non ſoluendo Decimam, non eſt neceſſe, vt præcedat petitio, vel monitio, quia tenetur ſoluere, etiam non requiſitus, vt oſtenſum eſt, ergo. Nec D. Thomas contra hoc aliquid docuit, loquitur enim de locis, vbi per conſuetudinem abrogatæ ſunt Decimæ, & ibi ait, non peccare qui non ſoluunt, & nihilominus vult, eos eſſe paratos ad ſoluendum, ſi petantur, quod quomodo ſit intelligendum, ſupra à nobis declaratum eſt. Et eodem ſenſu loquitur Anton. & fortaſſe etiam alij Doctores, moti enim ſunt ex verbis D. Thomæ, & planè loquuntur, quando Eccleſia non petendo intelligitur remittere Decimam, at hoc ſolum habet locum, vbi vel expreſſa eſt remiſſio, vel conſuetudo, quæ tacitam remiſſionem indicat, vel inducit, nunc autem loquimur per ſe, & ex vi iuris, vbi integrum eſt.

3. Quæ mora ſit culpabi-

Sed vlterius occurrit inquirendum, quando teneantur fideles ſoluere Decimam, ita vt ſi differant,

A ſint in mora culpabili. Circa hoc diſtinguere oportet de perſonalibus, & prædialibus Decimis, & de perſonalibus dicendum eſt, nihil de illis eſſe iure præſcriptum. Ideóque dixit Hoſtienſ. in ſumma de Decim. in fin. in his locum habere opinionem dicentiū tunc deberi, quando petuntur. Sed melius dicitur, ſtandum eſſe conſuetudini, quæ ſuccedit loco iuris, vnde cum frequentius conſuetudo habeat, vt hæ Decimæ non ſoluantur, ceſſat quæſtio de tempore ſolutionis. Nihilominus vbi fuerint in vſu, aiunt Doctores, per annos eſſe ſoluendas, ac ſubinde in fine ſingulorum annorum, quia hoc eſt Eccleſiæ vtilius, & magis accommodatum moribus humanis. Ita Alenſ. ſupra, Gloſſ. in c. *Reuertimini*, ver. *Annus*, 16. q. 1. Panor. cum B Ioan. Andr. in cap. *Peruenit*, de Decimis. Inclinat Rebuffus dicta quæſt. 12. num. 4. & ſequentibus, licet alias referat ſententias, quæ videntur eſſe conſilia bona; ad ſeruandum vero præceptum illud prius ſine dubio ſufficit: maior autem dilatio non eſſet permittenda, niſi conſuetudine introducta.

In Decimis perſonalibus ſoluendis.

Alenſ. *Gloſſ.* *Panorm.* *Ioan. Andr.* *Rebuff.*

4. Soluitur dubium ſupra tactum de compenſatione.

Et iuxta hanc reſolutionem facilè expeditur difficultas quædam in ſuperioribus tacta, præſertim circa ea, quæ per negotiationem, vel militiam acquiruntur, quæ ſemper ſunt periculis expoſita, & non videntur plenè comparata, quandiu homo negotiatur, aut bellum gerit. Facilè enim reſpondemus, hanc computationem per annos ſingulos eſſe faciendam, & in vnoquoque anno expenſas eſſe detrahendas, & in eis eſſe computanda damna omnia, & bona infelici- C bus euentibus amiſſa, & ex remanente lucro totius anni Decimas eſſe ſoluendas. Inter diuerſos autem annos non eſt talis compenſatio admittenda, quia alias nunquam poſſet certa quantitas lucri haberi ad Decimas perſoluendas. Hæc igitur tempora ſunt per annos ſingulos computanda, nulla enim ratio moribus humanis magis accommodata excogitari poteſt, regulariter loquendo. Annus autem hic per ſe loquendo videtur computandus ſecundum naturalem ordinem, & curſum eius; tamen in particulari poſſunt eſſe variæ conſuetudines iuxta locorum, & materiarum exigentiam. Vel vnuſquiſque poterit annum computare, aut ex quo tempore cœpit negotiari, aut ſeruire, aut militare, aut iuxta communem modum computandi lucra, vt in hoc regno ab vno aduentu nauium ex India vſque ad alium, & in aliis D locis à quibuſdam nundinis vſque ad alias ſequentis anni, & ſic de aliis. Oportet ergo, vt veluti communi conuentione, vel prudenti arbitrio certa tempora deſignentur, in quibus hæc computatio, & ſolutio fiat.

5. Prædiales Decimas collectis fructibus eſſe ſoluendas.

D. Thom. *Alenſ.* *Gloſſ.* *Panor.* *Rebuff.* *C. Cum homines.*

De prædialibus autem Decimis communis ſententia eſt, collectis fructibus ſtatim ſine morali mora perſoluendas eſſe. Ita ſentiunt D. Thomas, Alenſ. Gloſſa, Panorm. & Rebuffus ſupra citati, & Summiſtę communiter: Quia in dicto cap. *Cum homines*, ſic dicitur: *Mandamus, vt ſtatim fructibus collectis, Decimam perſoluant.* Eſtque hæc determinatio conſentanea legi diuinæ antiquæ, in qua tempus collectioni fructuum deſignabatur ad ſoluendas Decimas, & reſpectu illius admonebatur ſæpe populus, vt Decimas ſoluere E non tardaret. Item cum hoc præceptum ſit affirmatiuum, cuius natura eſt, vt non obliget pro ſemper, oportuit, aliquod certum tempus pro illo deſignare, nullum autem poterat eſſe commodius, quia tunc maior eſt commoditas, priuſquam inſumantur fructus; & quia ex tunc incipit Eccleſia habere ius magis certum, & dominium taliū fructuum quoad Decimam partem, & ideo ſtatim illi eſt tradenda, quia non poteſt res aliena detineri. Vnde colligunt Doctores, quod ſi idem prædium ter in anno fructus ferat, cum de ſingulis ſoluenda ſit Decima, iuxta cap.

Ex parte. *Ex parte*, 1. de Decim. non eſt expectandus finis anni ad ſoluendas omnes illas Decimas ſimul, ſed ſingulas reddendas eſſe ſuis temporibus, ſtatim ac fuerint collectæ.

6. *Aſſignatur tempus ſoluendis Decimis animalium.* Et iuxta hæc iudicari poterit de Decimis ex fructibus animalium, nã cum ex vno animali multiplex poſſit eſſe fructus, ſingulorum Decima reddenda eſt ſuo proportionato tempore; nam fœtuum ſoluenda eſt Decima paulo poſt partum; & quidam dicunt expectandos eſſe nouẽ dies, in quibus fœtus nutriantur, vt ſine periculo poſſint decimari. Ita Rebuffus *Rebuff.* dicta quæſt. 12. num. 3. cum aliis, quos refert, & melius quæſt. 6. num. 30. De hoc tamen non eſt certum ius, ſed prudens arbitrium; tunc enim fœtus præſtari debet, quando ſine matre viuere commodè poſſit, & interim congruenter ad hunc finem nutriendus eſt, alioqui infructuoſa eſſet decimatio, & non fideliter Decimæ ſoluerentur. At vero lanæ Decima ſolui debet, quando tundentur oues in fine. Alius fructus eſt ex lacte, quod poteſt in ea ſpecie decimari, vel in caſeo, butyro, &c. iuxta conſuetudinem, vel conuentionem tacitam, aut expreſſam cum Parochis, & quia hic fructus tractu longi temporis colligi ſolet, in fine totius temporis ſoluenda eſt Decima cum proportione. Hæc autem regula non poteſt omnino accommodari ad eas poſſeſſiones, quæ non reddunt proprios fructus naturales, ſed pecuniam, vel aliquid ſimile, & in his fieri poterit ſolutio aut per ſingulos annos, aut in duabus, aut tribus partibus anni, prout videbitur expediẽs, aut magis conſentaneũ: hæc enim omnia ad conſuetudinem tandem reuocanda ſunt, quam oportet eſſe certam, & immemorialem, & tunc ſeruanda eſt, alioqui ius eſt ſeruandum in materia, in qua diſponit, in aliis vero habet locum prudens arbitrium, quod per ius quoad fieri poſſit, regulandum eſt, & vtilitati Eccleſiæ ſemper eſt conſulendum.

7. *Vbi, & quomodo ſoluendæ ſint Decimæ.* Iam vero dubitari vlterius poteſt, an fideles teneantur, non ſolum tempore debito offerre Decimas, ſed etiam illas deferre in domos, vel horrea Clericorum propriis ſumptibus, & labore, quod eſt quærere vbi, & quomodo, & quibus auxiliis, ſeu ſubſidiis Decimæ ſoluendæ ſint. Aliqui dixerunt teneri fideles ſuis expenſis deferre Decimas. Ita ſentit Gloſſ. in cap. *Gloſſ.* *Reuertimini*, 16. q. 1. ver. *In horrea*, & in c. *Decimas*, 1. ver. *In horreum*, 16. q. 7. Et ſequitur Pan. in c. *Peruenit* de Decimis n. 3. vbi Io. And. & alios refert. Conſentit ex parte Couar. ſupra, limitat enim, dummodo leui ſumptu, & labore Decimæ deferri poſſint, non vero alias, quem ferè in omnibus imitatur Gutier. *Panor. Ioan. Andr. Couar. Gutier.* dicto c. 21. num. 43 & ſequentibus vbi plures Iuriſtas pro illa ſẽtẽtia refert. Sed re vera hoc nullo iure probatur. Vnde veriorem cenſeo ſententiam quæ negat teneri fideles ad deferendas Decimas ſuis ſumptibus, & laboribus. Neque oportet diſtinguere de ſumptibus leuibus vel grauibus, nec de horreis publicis Eccleſiæ, vel priuatis, (vt Cou. diſtinxit) quia in nullo ex his caſibus ius aliquid præſcribit, & hoc modo tenuit hanc ſententiã Rota ſupra, & Adr. quodlib. 5. art. 1. §. 2. *Rota. Andr.* Satis ergo implet hoc præceptũ, attento tenore iuris, qui poſt collectionem fructuum monet Parochum, vt Decimam deferri faciat, quia iam eſt tempus percipiendi, & ipſe eſt paratus ad dandum, ille enim iam ſoluit tempore debito, quantum in ſe eſt, vt indicauit Gloſſ. in d. c. *Cum homines*, verb. *Fructibus*, ergo *Gloſſ.* ex vi iuris ad nihil aliud tenetur, nec eſt imponendum nouum grauamen ſine expreſſo iure.

8. *Non deferendos eſſe fructus in decimatos in horrea.* Bene autem Couar. aduertit, non eſſe fructus in horrea mittendos indecimatos, ſine licentia, & conſenſu Clericorum, quia alias poſſent Laici fraudem committere in Eccleſiæ præiudicium, & ideo ſuppoſita lege, & debito Decimarum ex natura rei videtur *Couar.* ſequi hæc obligatio, quia *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Item hoc ſequitur ex dicto dominio, quod diximus habere Eccleſiã in Decimas; nam ad debitum vſum, & ſecuritatẽ illius iuris ſpectat, vt collecti fructus non recondantur ſine conſortio vſufructuarij. Denique quoad hanc partem hæc eſt recepta ſententia, & praxis, vt latè Gutier. ſupra proſequitur. *Gutier. Hoſtienſ.* Poſtquam vero Clerici admoniti ſunt, & certiores facti, ſi nolint deferre, vel negligentes ſint, non tenetur dominus fructuum in area expectare, ſed poteſt vel omnes fructus recondere, vel etiam Decimam in area relinquere, ſi cõſuetudo ita habeat, vt dixit Rebuff. in q. 13. n. 50. cum Hoſt. & aliis. Quã- *Rebuff.* uis autem ex vi iuris hoc verum ſit, ſi tamen conſuetudo habeat, vt fideles deferant Decimam in horrea, ſeruanda eſt, & ad hoc ſufficiet conſuetudo decem annorum, quia non eſt contra ius, & eo modo ſeruabitur, quo fuerit introducta, id eſt, quoad paruas expenſas, vel etiam magnas, vel quoad publica horrea, vel quoad priuatas domos, prout habuerit conſuetudo. Atque ita ſatis explicatæ ſunt circunſtantiæ in ſolutione Decimarum ſeruandæ.

CAPVT XXXVIII.

Quomodo recuperari ab Eccleſia poſſint Decimæ non ſolutæ.

QVia de modo ſoluendi Decimas dictum eſt, 1. oportet, vt de modo exigendi, vel recuperandi Decimas non ſolutas, pauca dicamus. In quo in primis ſuppono, ſemper habere Eccleſiam ius ad petendas, & exigendas Decimas ab iniuſtis detentoribus, quandiu illas non remiſit, vel alij bona fide non præſcripſerunt. In quo grauiter errauit Pariſi. leg. 1. Conſilio 15. n. 26. dicens, Parochum, ſi non petiit Decimas *Pariſi.* tempore collectionis, non poſſe poſtea petere; eſt enim practicè improbabilis, & planè temeraria aſſertio, quia nullo iure, vel ratione fundatur; imo nec eſt alterius auctoris, vt latè Couar. & Gutier. ſupra *Couar.* oſtendunt. Ratio vero clara eſt, quia qui non petit *Gutier.* debitum ſtatim, ac poteſt, non cenſetur idcirco illud remittere; vt per ſe notum eſt. Imo ſemper poteſt omitti, vel differri petitio ex vrbanitate quadã, quando enim creditor plus expectat, tunc debitor tenetur magis ex iuſtitia, & gratitudine ſe offerre. Si ergo ipſe ſit negligens, ſemper poteſt creditor petere: ita ergo eſt in præſenti. Imo licet Parochus oblatus Decimas nolit nunc recipere, poteſt poſtea poſtulare, & Parochianus tenetur dare, & ex tũc incipiet eſſe in mora, ſi non det, antea enim iam fecerat, quod debebat, vt notauit Gloſſ. in d. c. *Cum homines*, ver. *Fructibus*. *Gloſſ.*

2. *Non poteſt Parochus accipere Decimas per vim ſua auctoritate.* Secundo eſt certum, non poſſe Parochum per vim accipere Decimas ſua auctoritate, etiam ſi ſubditus iniuſtè detineat, vel ſolutionem differat. Ita ſumitur ex communi ſententia Doctorum, vt tradit Rebuffus q. 9. per totam, maximè vero num. 20. *Rebuff.* Ratio eſt, quia fidelis quiſque eſt in legitima poſſeſſione ſuorum fructuum, ergo non poteſt per vim priuari illa poſſeſſione auctoritate priuata, etiamſi verè ſit debitor illorum; quia hæc vis eſt contra pacem Reipublicæ, & poteſt eſſe origo plurium iniuriarum, & ſcandalorum. *Ratio concluſionis.* Et ideo omnia Iura dicunt per publicã poteſtatem cogendos eſſe ſoluere Decimas, qui eas detinent, non vero priuata auctoritate. Quocirca non ſolum per vim corporalem, verum etiam nec per ſpiritualem (vt ſic dicã) poteſt Parochus propria auctoritate cogere Parochianum, vt Decimas ſoluat. Tetigit hoc Nau. in Conſilio 2. de Decimis, vbi docet, *Nauar.* non poſſe Parochum negare Parochiano ſacramenta, donec Decimas ſoluat, quia hoc eſſet propria auctoritate

ritate illum cogere, & bonis ſuis, vel poſſeſſione, & vſu eorum priuare, quod non licet iuxta cap. *In literis*, & capit. *Conquerente*, cum ſimilibus de Reſtit. Spoli. Item quia vel illa coactio eſſet per iuriſdictioně forenſem, & coactiuam, ſeu punitiuam in foro externo, & hanc non habet Parochus; vel eſſet per facultatem quaſi intrinſecam non dandi Sacramenta indignis, & hac non poteſt vti Parochus, niſi quando eſt publicum, & indubitabile delictum; hic autem peccatum non eſt publicum, quia non eſt per ſententiam declaratum, vt ſupponimus, nec eſt ita indubitabile, vt ſit publicum euidentia facti, quia poteſt quis habere excuſationem, & ius aliquod prætendere, ergo nullo modo licet talis coactio priuata auctoritate. Item, qui ſic delinquit, non eſt excommunicatus ipſo facto, vt ſupra dixi: & licet eſſet, nõ poſſet, à Parocho publicè denunciari, donec per ſententiam eſſet declaratum incurriſſe, ergo antea non poteſt eo titulo excludi à participatione Sacramentorum, ergo illa coactio eſt violenta, & iniuſta; ſi propria auctoritate fiat. Et hic addi poſſunt, quæ ſupra in ſimili de oblationibus diximus.

C. In literis. C. Conquerente.

3. Tertiò eſt certum, Prælatos Eccleſiæ, & iudices Eccleſiaſticos competentes poſſe cogere fideles debitores Decimarum ad ſoluendas illas. Hoc cõſtat ex cap. *Omnes*, 16. quæſt. 7. vbi dicitur, hos eſſe admonendos primò, ſecundò, & tertiò; & ſi non obedierint, anathemate feriendos vſque ad ſatisfactionem congruam. Idem ſumitur ex multis capit. de Decimis, Ac tandem ex Tridentino ſeſſione 25. cap. 12. de Reformatione. *Qui Decimas* (inquit) *ſubtrahunt, aut impediunt, excõmunicentur, nec ab hoc crimine ſine plena reſtitutione ſecuta abſoluantur.* Ratio vero clara eſt, quia qui Decimas detinent, ſacrilegij crimen committunt, & æternæ damnationis reatum incurrunt, dicitur in cap. *Decimas*, 1. 16. quæſt. 7. Ergo ſi admoniti contumaces ſunt, meritò excommunicari poſſunt, & quandiù non reſtituunt, abſoluendi non ſunt, quia non ſunt ad abſolutionem diſpoſiti, & quia ſemper cogi poſſunt, donec Eccleſiæ ſatisfaciant. Aduertit autem circa hoc Nauarr. in Man. c. 21. num. 33. hoc intelligendum eſſe de illo, qui poteſt reſtituere ante communionem vel mortem, quia ſi excuſetur impotentia abſolui poterit ab habente poteſtatem in foro interno vel externo iuxta modum iuriſdictionis, cum propoſito ſatisfaciendi Eccleſiæ, cum primum poſſit, & ſufficiente cautione iuxta occurrentes circunſtantias.

Prælatos, & Iudices Eccleſiæ poſſe cogere Decimarũ debitores. C. Omnes. Conc. Trid. C. Decimas. Nauar.

4. Sed quæres an teneantur Epiſcopi, & Prælati hoc modo cogere ſubditos ad ſolutionem Decimarum. Reſpondeo primò, per ſe loquendo, teneri. Ita Panormitanus cum aliis in cap. *Peruenit*, de Decimis. Ex quo textu id rectè probatur, ibi, *Mandamus*, &c. per quod præceptum hoc prælatis imponitur ab Alexan. III. Præterquã, quod ex vi ſui muneris ad hoc tenentur, quia vt fideles miniſtri, & diſpenſatores tenentur non negligere Eccleſiaſticorum bonorum defenſionem, & cuſtodiam. Secundò verò dicitur poſſe interdum Prælatos Eccleſiæ conniuere, & non cogere propter vitanda ſcandala, & maiora mala. Ita ſumitur ex Diuo Thoma dicta quæſt. 87. art. 1. ad 5. & rationem reddit. *Quia miniſtri Eccleſiæ maiorem curam habere debent ſpiritualium bonorum in populo promouẽdorũ, quam temporalium colligendorum.* Et infra, *Laudabiliter miniſtri Eccleſiæ Decimas non requirunt, vbi ſine ſcandalo requiri non poſſent.* Idem verò Diuus Thom. 2. 2. quæſt. 43. artic. 8. ſignificat prælatos Eccleſiæ non poſſe dimittere temporalia bona Eccleſiæ, propter ſcandalum vitandum, & in ſolut. ad 5. ſolùm excipit petitionem Decimarum, vbi ſcandalum orietur ex conſuetudine non ſoluendi Decimas. Alenſ. etiam 3 parte.

An Prælati teneantur ſubditos cogere. Panorm. Cap. Peruenit. Alex. 3. D. Thom. Alenſ.

A quæſt. 51. membr. 6. art. 1. dicit, propter vitandum ſcandalum generale, quod in ſchiſma vergeret, poſſe prælatos diſſimulare, & Decimas non exigere, propter vitandum autem ſcandalum particulare non poſſe.

Sed non exiſtimo poſſe in hoc dari generalem regulam, ſed prudentia opus eſſe; & præterea, adhibendam eſſe diſtinctionem, nam aliud eſt, ſi agatur de Iure Decimarum; aliud, ſi tantum de temporali Decima per iniuſtitiam negata, aut occupata. In priori caſu nõ debet Eccleſia facile credere propter ſcandalum publicum, ſeu ſchiſma, vt optimè probat exẽplum Sancti Thomæ Cantuarienſis, & in lib. de Immun. Eccleſiæ latiùs oſtendimus; & in hoc caſu loqui videtur B D. Thom. cit. loco, & ideo excipit conſuetudinem, quia illa mutat ius. At vero in poſteriori caſu facilè poſſunt Paſtores Eccleſiæ non exigere Decimas, propter vitandum ſcandalum, maximè ſi ſit publicum, vel multorũ. Interdum vero licere id poterit propter ſpirituale bonum alicuius, qui fortè per ignorantiam excuſatur, & de fragilitate eius timetur, ſi cogatur. In quo valde mihi placet, quod Caiet. aduertit dicta q. 43. art. 8. aliud eſſe, bona, quæ iam ſunt in poteſtate Eccleſiæ, bene diſpenſare; aliud, bona Eccleſiæ debita, & occupata recuperare. Nam primum ita eſt neceſſarium, vt nunquam contrarium licere poſſit propter vitandum ſcandalum, quia eſt contra præceptum diuinum negatiuum. Secundum autem pertinet ad præceptem defendendi, vel recuperandi res Eccleſiæ, C quod non obligat pro ſemper, ſed pro loco, & tempore iuxta prudentis arbitrium, & ideo interdum omitti poteſt propter ſcandalum vitandum. 5.

Caiet.

Addimus præterea, etiam poſſe Prælatos Eccleſiæ deſiſtere ab hac coactione per aliquod genus tranſactionis, & amicabilis compoſitionis, & interdũ etiam per liberalem remiſſionem. Ita notat Caiet. cit. loco, vbi maximè de remiſſione agit, quando is, qui Decimas debet, re vera indiget, ſaltem ad decentiam ſtatus: ſic etiam Nauar. d. cap. 21. n. 33. ait, condonationem factam ab eo, cui debentur Decimæ, ſufficere ad liberandum ab hoc debito, & ſentit, licitè poſſe fieri ab Eccleſiaſticis, ſi debitor ſit pauper, non vero ſi ſit diues, quod debet intelligi, ſi abſque rationabili cauſa fieret, at propter ſcandalum vitandum, vel alia mala poſſet honeſtè fieri, vt Caiet. ſentit. Quod vero D generaliter loquendo poſſint prælati, vel beneficiati, ad quos tales Decimæ pertinẽt, in his euentibus paciſci, & per priuatam conuentionem rem tranſigere, indubitatum eſt apud omnes, vt patet ex Glo. in c. *Vt ſuper* de Reb. Eccleſ. non alien. ver. *Poſſeſſiones*, & Pan. in c. *Cum homines*, de Decim. n. 7. Et in c. vlt de Rerum permut. & colligitur ex d. c. *Vt ſuper.* Ratio vero eſt, quia ibi non agitur de Iure ſpirituali, ſed de temporali debito, & ita in illa compoſitione nulla eſt ſimoniæ ſpecies, ſed poteſt eſſe fidelis adminiſtratio, & diſpoſitio de bonis Eccleſiæ.

6. Poſſe per compoſitionẽ deſiſtere Prælatos ab hac coactione. Caiet. Nauarr. Gloſſ. Panorm. C. Vt ſuper. Ratio aſſignatur.

Dices, ſaltem eſt quædam alienatio bonorum Eccleſiaſticorum. Reſpondeo non eſſe alienationem bonorum immobilium, ſed quorundam redituum, & ideo ex iuxta cauſa vel in totum, vel ex parte remitti E poſſe, vel commutari, aut aliter de illis tranſigi. Et ideò notant dicti Auctores, hanc compoſitionem licitam eſſe de præteritis Decimis, non vero de futuris, commutando in perpetuum, vel ad longum tempus Decimas futuras in alios fructus, vel poſſeſſiones. Nã hoc expreſsè prohibetur in Conc. Lateran. ſub Alex. III. part. 4. c. 1. quod incipit, *Intelleximus*. Quod olim videtur fuiſſe ſub titulo de Decimis in Decret. vt ſignificat Gloſſa in cap. vlt. de Rerum permutat. in fine, aſſerens, non debuiſſe remoueri, nam illa prohibitio durat, vt ex eodem capite colligitur. Et ratio redditur

7. Occurritur obiectioni. Conc. Later. Concil. Gloſſ.

ditur ab Alexand. III. quia Decimæ non ſunt pro temporalibus immutandæ, id eſt ius Decimarum, quod videtur commutari, quando eſt de futuris Decimis; vnde Panorm. hoc explicans ſentit, hoc maximè procedere in Laicis, quia non ſunt capaces Decimatum, vel certè quia non poſſunt ab eis eximi, niſi de conſenſu Pontificis. Vnde inter Eccleſiam, & Clericos poteſt habere locum illa compoſitio in futurum; tamen quia tunc interuenit quædam alienatio rei perpetuæ, quale eſt ius Decimarum, ideo ſine auctoritate ſuperioris, & debita ſolemnitate, ac Eccleſiæ vtilitate fieri non poteſt, vt notatur latiùs in d. c. vlt. de Rerum permut. vbi videri poteſt Abbas, & in cap. 2. de Tranſact. & in dict. cap. *Cum homines* de Decimis.

Panor. — Cap. vlt. — *Abb.*

8. *An Prælati poſſint Decimas petere nō ſolū ab eo, qui debet, ſed etiam ab eo qui agrum emit.* — Pars affirmatiua. — *Gloſſ. Abbas. Ioan. Andr. Hoſtienſ. Freder. C. Tua nobis* — *L. Imperatores.* — *C. In aliquibus.* — *C. De terris.* — *Cap. Siquis Laicus.*

Quartò addunt multi, Paſtores Eccleſiæ non ſolum poſſe petere præteritas Decimas prædiales non ſolutas ab illis perſonis, quæ illas non ſoluerunt, ſed etiam ab his, quibus ipſa prædia vendiderunt, vel donarunt, aut teſtamento legarunt; nam illi vltimi poſſeſſores tenentur non ſolum ad ſoluēdas futuras Decimas, ſed etiam ad præteritas ratione prædiorum. Ita docent Canoniſtæ ſignificat Gloſſa in cap. *Tua nobis*, de Decimis ver. *Sic & dominus* in fine, tenet Abbas cum Ioan. Andr. & Hoſtienſ. in c. *Paſtoralis*, de Decimis num. 5. Idem Abbas in c. *Cum homines* de Decimis num. 6. cum Ioan. Andr. & Freder. Senenſ. Conſilio 81. Fundantur in hoc, quod Decimæ ſunt tributa iuxta cap. *Tua nobis*, de Decimis. At tributum tranſit in nouum poſſeſſorem, ita vt etiam præterita tributa nō ſoluta ſoluere teneatur, vt expreſsè dicitur in leg. *Imperatores*, ff. de Public. & vectig. ergo. Secundo allegat Abbas in c. *In aliquibus*, de Decimis, quia ibi dicitur, cogi poſſe dominos prædiorum ea locare illis perſonis à quibus Eccleſia ſine contradictione Decimas percipiat. Citat etiam cap. *De terris*, quia ibi dicitur, vt Iudæi ſoluant Decimas de terris, à quibus Eccleſiæ recipiebant Decimas, vel illas compellantur relinquere; & c. *Si quis Laicus*, 16. q. 1. vbi dicitur, vt nullus poſſit ita alienare prædia ſua, vt prouentus Decimarum inde abſtrahere valeat.

9. *Pars negatiua.* — *Abb. Freder* — *C. In aliquibus* — *C. De terris.* — *C. Siquis Laicus.*

Nihilominus contrariam ſententiam tenuerunt alij Canoniſtæ, vt Abbas, & Freder. referunt. Quæ primo probari poteſt, quia omnia, quæ adducunt dicti auctores in confirmationem ſuæ opinionis, probant ſolum prædia eſſe obnoxia pro futuris Decimis, non vero pro præteritis. Nam c. *In aliquibus*, c. *De terris*, c. *Si quis Laicus*, cum ſimilibus euidenter loquūtur de onere Decimandi fructus prouenturos ex talibus prædiis à tempore, quo poſſidentur à quocūque. Hinc autem non licet colligere, etiam obligari pro præteritis, quia eſt debitum longè diuerſum, & prædium iam dedit fructus obnoxios illi debito, & conſequenter manſit liberum à tali onere. Vnde prima ratio, quæ videtur magis vrgens ex lege *Imperatores* etiam non probat, tum quia ipſimet Iuriſtæ fatentur, Decimas non eſſe propriè tributa, ſed per quandam ſimilitudinem, & accommodationem, vt notat Gloſſ. in d. c. *Tua nobis*. ver. *Tributa*, vbi multa dicit ſeruari in tributis, quæ non ſeruantur in Decimis, ergo etiam in præſenti argumentum ſumptum ex Deciſione Imperatoria circa tributa per ſolam ſimilitudinem non eſt efficax, quia Pontifices hoc non diſpoſuerunt circa Decimas, & ad extendenda onera argumentum à ſimili inefficax eſt, præſertim vbi ſimilitudo in aliis multis deficit. Tum maximè quia Iura Canonica diſponunt, vt onus præteritarum Decimarum tranſeat cum ipſis fructibus, qui indecimati alienantur, quod in tributis non ſeruatur. Videtur autem vltra æquitatem, quod idem onus præteritarum Decimarum maneat, & ſuper poſſeſſionem, & ſuper fructus præteritos, cum etiam ſemper maneat ſupra perſonam Primi debitoris, qui vendidit prædium, vt iidem Doctores fatentur. Vnde confirmatur, quia ſi ille debitor alienauit & prædia, & fructus indecimatos diuerſis perſonis, Eccleſia debet conuenire poſſidentem fructus, & non poſſidentem prædia, quia iura Canonica expresſè diſponunt, primum eſſe debitorem ratione fructuum, c. *Cum non ſit in homine*, & cap. *Paſtoralis*, de alio autem habente prædia ſolum diſponunt, vt teneatur ad Decimas in poſterum ſoluendas. Tandem declaratur, quia prædia habent in ſe onus Decimarū, quatenus virtute continent fructus, ſic autem comparantur ad futuros; nam præteritos iam protulerunt, & in illos tranſtulerunt onus Decimarum, vnde ſi manerent obnoxia prioribus debitis, id eſſe debere per modum pignoris, ſeu hypothecę, vel in vi alicuius legis, nihil autem horum inuenitur.

L. Imperatores. — *Gloſſ.* — *C. Cū nō ſit.* — *C. Paſtoralis.*

10. *Dupliciter Prædia poſſe eſſe obligata pro Decimis præteritis.*

Quocirca dicendum cenſeo, duobus modis poſſe intelligi, prædia eſſe ſpecialiter obligata pro præteritis Decimis: vno modo ſpeciali obligatione, quæ naſcitur ex lege Decimarū propter peculiare onus, quod Eccleſia imponit vnicuique prædio pro Decima ſuorum fructuū: alio modo poſſet intelligi ex hypothecaria obligatione inducta beneficio legis in fauorem Decimarum. Inter quos duos modos poteſt hæc differentia cogitari, quod in priori onus non extēditur in vnoquoque prædio, niſi ad Decimam ſuorum fructuum, non vero aliorum. Itaque ſiquis habēs vineas, & prædia quæ ſeminantur, & de vuis ſoluit Decimā, non vero de granis, licet poſtea vendat vineas, non erunt obnoxiæ debito Decimarum grani ex vi illius oneris, quia illud onus non extēditur niſi ad proprios fructus talis vineæ, vel poſſeſſionis, etiam futuros, ergo multo minus ad præteritos. At vero in alio modo obligationis & hypothecæ, quodlibet prædium intelligetur eſſe obnoxium pro quolibet debito ex nō ſolutis Decimis contracto, ex quibuſcunque fructibus illæ Decimæ debeātur. Auctores ergo primæ opinionis videntur loqui de priori genere oneris, & obligationis, & fortaſſe eſt probabilis eorum ſententia propter ipſorum auctoritatem, contra illam vero procedunt obiectiones à nobis factæ, quibus ſatisfieri aliquomodo poſſet. Ego tamen, vt verum fatear, non video ſufficiens fundamentum illius obligationis, nec qua lege inducta ſit, & ideo in hoc puncto illis non aſſentior, ſed aliis iudicium relinquo.

11. Poſſet autem quis vlterius dicere, hæc bona immobilia fidelium eſſe obligata poſteriori modo, ſcilicet per modum generalis hypothecæ tacita obligatione in fauorem Decimarum, & ita ſemper tranſire cum hoc onere pro quibuſcunque Decimis non ſolutis. Eo modo, quo bona mariti dicuntur eſſe taliter obligata pro dote vxoris in cap. *Ex literis*, de Pignor. Tamen quia hæc hypothecaria obligatio debet eſſe inducta virtute alicuius legis, cum ipſi fideles ad hoc non ſe obligauerint voluntate ſua. Oportet oſtendere legem, vbi hæc obligatio impoſita ſit omnibus bonis fidelium. Dici vero poteſt, quod licet non ſit expreſſum in Iure, in fauorem Eccleſiæ extēdi poteſt priuilegium illud conceſſum fœminis pro dotibus ſuis. Sic enim Doctores illud extendunt ad dotem Eccleſiæ, cui bona prælati obligata creduntur pro mala adminiſtratione, vt videre licet in Gloſſ. Abbas & aliis in dicto cap. *Ex literis*. Item eſt aliud argumentum à ſimili, quod bona tutoris ſunt obligata pupillo, ſed Eccleſia comparatur minori, ergo & bona fidelium erunt obligata Eccleſiæ pro Decimis non ſolutis, tāquam pro bonis Eccleſiæ. Verūtamen licet hoc pium ſit, non audeo illud proferre, quia huiuſmodi extenſiones non ſunt faciſè admittendæ Præſertim cum ſit magna differentia inter ſingulos priuatos fideles, &

C. Ex literis. — *Gloſſ. Abb.*

Prælatos

Prælatos reſpectu Eccleſiæ,& tutore reſpectu pupilli nam horum eſt multo maior obligatio. Quapropter probabiliter concludi videtur, hæc bona immobilia fidelium non magis eſſe obligata ad debita præteritarum Decimarum,quam ad quæcunque alia. Quod ſi verum eſt,per generalem regulam iuſtitiæ iudicandum eſt,quando ex illis bonis recuperari poſſint Decimæ non ſolutæ.Vbi applicari poſſunt,quæ de reſtitutione vſurarum ex bonis vſurariis apud alium inuentis tradi ſolent,de quo videri poteſt Couar. lib. 3. Var.cap.5.num.6.& Nauar.in Man.cap.17. num.265. Sot.libr.6. de Iuſt.quæſt.1. art.4. Med. Cod. de Reſt. quæſt. 4.

Couar. Nauar. Sot. Medin.

12. *Quid ſentiendum ſi ex pecunia Decimis obnoxia ager ematur. Panorm. Innocent.*

Denique addūt aliqui,quod ſi ex fructibus,vel pecunia obnoxiis Decimationi,ante ſolutam Decimam ematur res fructifera,ex fructu illius debetur Eccleſię Decima tanquam de re ſua quoad partem Decimam, quia empta fuit ex pecunia, quæ etiam erat Eccleſiæ quoad decimam partem.Ita ſentit Pan.in c.*Paſtoralis*, de Decim.n. 6. Vbi ait eſſe opinionem Innocentij, & aliorum. Et inde etiam colligit, Decimam eſſe ſub dominio Eccleſiæ priuſquā illi ſoluatur:Nam illa ratione, quicquid ex illa,vel ex pretio eius emitur,trāſit in dominium Eccleſiæ, ac ſubinde illi fructificat pro rata, ſaltem deductis expenſis neceſſariis ad talē fructum. Sed hoc licet piè dictum, & conſideratum ſit,credò tamē non eſſe vſu receptum,nec facile poſſe ad praxim accommodari, nec ſatis poſſe fundari, quia non fundatur in Iure, ſed in principiis incertis. Vnum eſt, quod Decima non ſoluta computatur in bonis,quæ ſunt ſub dominio Eccleſiæ, quod ſatis dubium eſt;nam de dominio perfecto,ac directo cōtrarium eſt verius;de Dominio vero vtili,vel Iure aliquo in re,licet id probabilius ſit,valde tamen eſt dubium, an ad illos conſequentes effectus ſufficiat. Præſertim quod illa ſententia ſupponit aliud principium, ſcilicet bona, vel poſſeſſiones emptas ex bonis Eccleſiæ, eſſe Eccleſię,illique fructificare,etiamſi nec illius voluntate ſint emptæ,nec illi traditæ,& applicatę,quod nō minus incertum eſt.Nam vel fundatur in alio generali principio, quod bona empta alicuius pecunia iniuſtè occupata,sūt eius cuius eſt pecunia;vel in aliquo ſpeciali priuilegio. At illud generatiſſimum pronunciatum communiter non admittitur, vt latè tractat Couar. d.li.3.Var.c.3.n.6.ſpecialiter de re empta ab vſurario ex vſurario lucro, qui non cenſetur tranſire in dominium eius, qui ſoluit vſuras, ſed acquiri vſurario, ac ſubinde quamuis ipſe maneat obligatus reſtitutioni vſurarum,non tamē fructuum ex re empta perceptorum. Sicut non tenetur ad lucra,quæ ſua induſtria cum vſuraria pecunia comparauit,vt docuit etiam Sot.d.art.4.ſed de his alias.

Couar.

13. Si autem dicatur, hoc eſſe ſpeciale in Eccleſia, vt quicquid emitur pecunia illius,ipſius ſit;hoc nec ſufficienter ex Iure probari poteſt,vt dixit Ioan.Andr.in additione ad Speculat.ti.de Emptione,& venditione §.3.Quia ex c.1.de Peculio Cleric.id generaliter non probatur,cum id habeat ſpecialem rationem in clerico adminiſtrante bona Eccleſiæ: & aliud ius non affertur. Vnde multo magis erit incerta illa aſſertio in his,quæ emuntur ex Decima nō ſoluta, cum fructus, in quibus illa cōtinetur,ſimpliciter ſint illius, qui ex illis tales poſſeſſiones emit,& illius induſtria,& opera ſit emptio, ergo illi tribuendi ſunt fructus, qui ex poſſeſſione empta poſtea reſultant. Valde igitur dubito,an in exteriori foro ille condemnaretur, niſi ad ſoluendum valorem Decimarum non ſolutarum, & in conſcientiæ foro nullam aliam obligationem ego illi imponendam iudico.

Ioan. Andr. Cap. 1.

14. *Occurritur obiectioni. Cap. Paſtoralis.*

Solum poteſt pro ſententia Panormitani induci illud cap.*Paſtoralis*,per argumentum à contrario ſenſu.Dicitur enim ibi,ex fructibus prędij empti ex fructibus Decimatis non deberi Eccleſię Decimam,ergo à contrario ex fructibus poſſeſſionis emptę ex fructibus nō Decimatis debetur Eccleſiæ Decima.Sed hoc argumentum non eſt efficax, vbi ratio obligationis aliunde non conſtat.Negatur ergo conſequentia.Nā ibi loquutus eſt Pontifex de his tantum poſſeſſionibus, quæ ex fructibus Decimatis emuntur, vel quia tantum de illis interrogatus eſt, vel quia illo tantum modò poſſunt tales emptiones licitè fieri,inde tamen non ſequitur,contrarium eſſe intelligendum, quando emptio fit ex pecunia non Decimata. Quin potius conſiderando immediatam Deciſionem illius textus, neceſſario videtur extendenda, etiam ad emptionem factam ex pecunia non Decimata. Nam ibi Pontifex non agit de dominio rei emptæ ex tali pecunia,cuius videlicet ſit,nec agit de fructu talis rei,ſi ſit fructifera,ſed agit merè de lucro comparato ex emptione, & venditione talis rei,quod poteſt accreſcere tam in re immobili,& fructifera, quam in re mobili,& nō fructifera;vt ſunt ordinariæ merces,in quibus etiam ponit ibi exemplum Pontifex. Certum eſt autem, quod ſiquis negotietur ex pecunia non Decimata,emendo, & vendendo merces, non debet Eccleſiæ partem lucri,vt lucrum eſt,imo licet tota pecunia negotiationi expoſita,eſſet Eccleſiæ, nullum lucrum vt ſic deberetur Eccleſiæ,ſed tantum reſtitutio ſuæ pecuniæ, quia nec vſurarius tenetur mutuatario reſtituere lucrum, quod negotiando cum pecunia vſuraria comparauit, ſed ſolam pecuniam.

Siquis negotietur ex pecunia nō Decimata, non debet Eccleſiæ partem lucri.

Dico autem,in eo caſu non deberi partem lucri,vt lucrum eſt, quia ex lucro illo deberetur Decima perſonalis,nō quia ex pecunia Eccleſię,vel ex indecimata pecunia comparatum eſt, ſed quia ex omni lucro debetur perſonalis Decima, & hæc eſt Deciſio illius c. *Paſtoralis*.Illa ergo etiam habet locum in re empta ex pecunia non Decimata. Vnde ſi talis res empta eſſet fructifera, ex fructibus eius deberetur Decima ex titulo Decimationis prædialis, non tamen ex titulo dominij decimæ partis talis poſſeſſionis, vt citata opinio docet. Cuius ſignum eſt, quia etiamſi fundus ematur ex pecunia Decimata,debetur ex illo Decima prædialis,etiam non deductis expenſis, vt ibidem dicitur, ergo deciſio illius textus nullo modo induci poteſt in fauorem prioris ſententiæ:niſi forte aliquis conſequenter dicat iuxta illam ſententiam, quod ſi prædium ſit emptum ex pecunia non Decimata in primis debetur Eccleſiæ Decima pars fructuū titulo dominij, vel peculiaris iuris circa partem pretij, quæ Decima pars computanda eſſet,deductis expenſis: & deinde ex reſiduis fructibus debetur Decima prædialis,non deductis expenſis.Sed hoc licet conſequenter ſit dictum,tamen per ſe incredibile eſt,& nullum habet fundamentum in textu, vnde potius oſtendit illius ſententiæ difficultatem,quam illam ſuadeat:Non ergo neceſſe eſt,nouis ſcrupulis, & oneribus rem hāc inuoluere,ſed ſatis eſt,quòd fructus, vel pecunia non Decimata ſemper eſt obnoxia Eccleſiæ pro Decima non ſoluta, licet pro aliis lucris ex illa comparatis ſpeciale debitum non oriatur. 15.

Vltimò ſolet hoc loco tractari, ad quod forum pertineant cauſæ Decimarum, vbi pro illis recuperandis,vel ſoluendis, aut non ſoluendis lites mouentur. Sed hæc quæſtio generalis eſt de omnibus Eccleſiaſticis bonis, & pertinet ad eorum immunitatem, & ideò illam generaliter tractaui in peculiari opere de immunitate Eccleſiæ. Hîc ergo illam omittendam cenſui. Generalis enim, ac certa regula eſt, Decimales cauſas Eccleſiaſticas eſſe,& in foro Eccleſiaſtico tractandas, quoties de Iure Decimarum, vel de difficultatibus, aut dubiis circa earum ſolutionem 16.

Cauſæ Decimarū ad quod forū pertineant.

nem lites oriuntur. Ita ſumitur ex c. *Prohibemus*, & c. *Tua*, 1. de Decimis. imò & ex toto titulo, vt ait Gloſſa in cap. *Ex tenore*, de Foro compet. ver. *Eccleſiaſticam*, ex Clem. vlt. de Iud. cum Gloſſ. ibi, ver. *Decimis*, & ex generali regula Iuris in c. *Decernimus*, de Iudi. *Vt Laici Eccleſiaſtica tractare negotia non præſumant*. Et à ſimili, vel ex alia regula tradita in cap *Quanto*, eod. tit. vbi decernitur, cauſam Iuris patronatus tantum in iudicio Eccleſiaſtico poſſe terminari, quia eſt omnino cõiuncta cum ſpiritualibus cauſis ac rebus, non eſt autem minus coniuncta Decimarum cauſa. Vnde generalis regula ſumitur, non tantum ſpiritualia, ſed etiam ſpiritualibus annexa ad forum Eccleſiaſticum pertinere, ius autem Decimarum ſpirituale eſt, vt oſtendimus, & conſequenter Decimæ ipſæ ſunt ſpiritualibus annexæ, ergo vt tales ſunt, vel quatenus tales conſiderantur, ac tractantur, ad Eccleſiaſticum tantum forum pertinent.

C. Prohibemus. C. Tua. C ex tenore. Clem. vlt. Gloſſ. C Decernimus. C. Quanto.

16. An generalis regula exceptioné aliquá patiatur.

An vero hæc generalis regula aliquas exceptiones patiatur, tractant latè Couar. in Pract. c. 35. & lib. 1. Var. c. 17. num. 8. dicto nono, Rebuffus q. 10. de Decimis. Sed tam illi, quam nonnulli alij, quos ipſi referunt, caute legendi ſunt, quia plus quam oportet inclinant in fauorem ſecularium principum, vt breuiter adnotauit Azor. lib. 7. inſtit. cap. 36. quæſt. 3. & ſequentibus. Et inconcuſſa ſeruanda eſt generalis regula ſacrorum Canonum, Eccleſias cum Decimis, & omnibus rebus ſuis ad ordinationem, & conſequenter ad curam, & iuriſdictionem Paſtorum Eccleſiæ pertinere, cap. *Decretum eſt*, cum multis aliis, 10. qu. 1. & cap. *Statuimus*, cap. *In ſacris*, cum tribus ſequentibus, 16. quæſt. 1. & cap. 1. & 2. cap. *Nullus*, cap. *In nona*, 16. quæſt. 7. Nulla ergo exceptio admittenda eſt, niſi vbi priuilegium, & ſpecialis licentia Summi Pontificis interuenerit, quandiu nimirum de Decimis agitur, vt Decimæ ſunt. Nam ſi fructus Decimarum iam ſoluti ſint Eccleſiis, & poſtea ſunt diſtracti, vel furto ſublati, aut in alios vſus temporales conuerſi, iam amiſerunt annexionem illam, quam habebant cum ſpirituali titulo, & nullo modo Eccleſiaſtica bona ſunt, & ideo ad Laicum tribunal pertinere poterunt cauſæ circa illos exortæ, niſi alioqui ratione perſonarum, inter quas tractatur, ad Eccleſiaſticum forum pertineant.

Couar. Rebuff. Azor. C. Decretũ. C. Statuimus. C. In ſacris. C. 1. & 2. C. Nullus. C. In nona.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI, DE DIEBVS FESTIS.

Cap. 1. De obſeruatione Sabbathi.

Cap. 2. An Conueniens ſit præceptum ſeruandi feſta in Eccleſia.

Cap. 3. De diebus ab vniuerſa Eccleſia obſeruandis in generali.

Cap. 4. De Feſto Dominicæ, atque Trinitatis.

Cap. 5. De feſtis ad vitam, & mortem Chriſti pertinentibus.

Cap. 6. De Reſurrectionis feſto.

Cap. 7. De Feſtis Chriſti poſt Reſurrectionem.

Cap. 8. De Feſtis Beatiſſimæ Virginis Mariæ.

Cap. 9. De Feſtis Sanctorum.

Cap. 10. De Numero, & comparatione generalium feſtiuitatum.

Cap. 11. De Feſtis, quæ in aliquibus Diœceſibus ſeruantur.

Cap. 12. De Feſtis, quæ à Principe ſeculari inſtituuntur.

Cap. 13. An obligentur peregrini ad feſta patriæ.

Cap. 14. An obligentur peregrini ad feſta loci.

Cap. 15. De Miſſa in die feſto audienda.

Cap. 16. De aliis actionibus ſacris in die feſto exercendis.

Cap. 17. Non omnia corporalia opera prohiberi in Feſtis.

Cap. 18. An per peccatum mortale feſtum violetur.

Cap. 19. An opus omne mercenarium prohibeatur in die feſto.

Cap. 20. Seruile opus quod ſit.

Cap. 21. De aliquibus operibus ſeruilibus non prohibitis.

Cap. 22. De operibus liberalibus non prohibitis.

Cap. 23. Dentur ne opera media, & quomodo ſe habeant ad hoc præceptum.

Cap. 24. An ſcribere interdum ſit vetitum in die feſto.

Cap. 25. An tranſcribere ſit prohibitum in die feſto.

Cap. 26. Actio pingendi an ſeruilis, & prohibita in die feſto.

Cap. 27. De itineratione, & aliis corporis agitationibus.

Cap. 28. De venatione, Piſcatione, & Militia.

Cap. 29. De operibus liberis ſpeciali Iure prohibitis.

Cap. 30. De operibus Forenſibus irritis, vel prohibitis in feſto.

Cap. 31. De obligatione, & duratione huius prohibitionis.

Cap. 32. De excuſationibus ad laborandum in feſto.

Cap. 33. De diſpenſatione in obſeruatione feſti.

LIBER

LIBER SECVNDVS, DE SACRORVM, SEV FESTORVM DIERVM obſeruatione & præcepto.

Hactenus explicuimus actiones, in quibus externus Dei cultus continetur, vel ad illum proximè ordinantur; nunc duæ circunſtantiæ ad huiuſmodi actiones neceſſariæ explicandæ ſuperſunt, quæ ſunt tempus, & locus. Nam de his etiam circunſtantiis præcepta ſunt data, ad virtutem Religionis pertinentia, quorum declaratio ad hunc locum maximè pertinet. Dicemus ergò priùs de tempore, poſtea de loco. De tempore autem duo præcepta data nobis ſunt. Vnum diuinum, quod eſt tertium Decalogi de ſanctificatione Sabbathi, aliud humanum, quod eſt primum inter generalia Eccleſiæ præcepta, quod eſt de Feſtorum obſeruatione, quæ duo præcepta in huius libri diſcurſu à nobis explicanda ſunt.

CAPVT PRIMVM.

An præceptum de obſeruatione Sabbathi, conuenienter præcepta primæ Tabulæ latum ſit.

1\. QVONIAM ab hoc præcepto deriuatum eſt præceptum Eccleſiaſticum de obſeruatione feſtorum, ideò ab huius præcepti declaratione initium huius materiæ ſumendum eſt. Adnotandum autem in primis eſt in obſeruatione alicuius temporis ad diuinum cultum dicati, duo poſſe conſiderari, vnum ad ius naturale ſpectans, aliud ad poſitiuum. Nam aliquid inuenitur, quod dictante ratione naturali neceſſarium eſt, etiamſi nulla lex extrinſecùs addita ſit, aliquid verò, quod per voluntatem alicuius legiſlatoris inductum eſt. Naturale enim eſt, vt aliquod tempus ſoli diuino cultui tribuendum ſit, poſitiuum verò eſt, quod tale tempus ſit determinatum ad talem diem, vel horam, &c. Vtrumque facilè conſtat ex ſupra dictis. Diximus enim cultum Dei externum eſſe de præcepto legis naturalis, at hæc eſt hominis natura, vt ad ſuas actiones, præſertim externas tempore indigeat, ergo ſub idem præceptum cadit, quod in eo cultu exercendo tempus aliquod inſumamus. Rurſus hæc eſt etiam hominis conditio, vt non poſſit conuenienter vacare diuino cultui, niſi ab aliis operibus vacet; ergo hoc etiam cadit ſub idem præceptum, pro eo nimirum tempore, quo cultui diuino vacandum eſt. Diximus præterea, naturale præceptum Religionis, quod affirmatiuum eſt, ex vi ſolius rationis naturalis non determinari ex neceſſitate ad certas cæremonia, vel actiones, & multò minus ad certa temporas, ergo illa præcepta, quatenus certa tempora determinant, non ſunt naturalia, ſed poſitiua.

2\. *In quo differat tertiũ præceptum Decalogi ab aliis.* Primò ergo ex hac doctrina, quæ certa, clara, & communis eſt, inferunt Theologi, tertium præceptum Decalogi, prout latum fuit in lege Moyſis, hoc differre à cæteris eiuſdem Decalogi, quòd cætera purè moralia ſunt, tertium verò partim morale, partim cæremoniale fuit. Ita D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 1. & ibi Caiet. & alij. Idem D. Tho. 1. 2. q. 100. art. 7. ad 2. & 5. Alenſ. 3. p. q. 32. memb. & omnes Scholaſtici, & Summiſtæ. Et notauit Iren. lib. 4. cont. hær. c. 31. Significat etiam Aug. lib. de Spirit. & Lit. c. 16. Qui ob eandem cauſam dixit lib. 3. contra duas Epiſt. Pelag. c. 4. Decalogum ſeruari à Chriſtianis, *Excepta Sabbathi obſeruatione carnali, quæ ſpiritualem ſanctificationem, quietemq; ſignificat.* Ait autem, *obſeruatione carnali*, id eſt, quoad id, quoad literam præcepto illo mandabatur: ſic enim paulò antea dixerat: *Chriſtũ abſtuliſſe à nobis iugum carnaliũ obſeruationũ:* inter quas ponit: *Ne Sabbatho ſepteno dierũ volumine redeunte, ab operibus etiã neceſſariis quieſcamus.* E contrario verò dixit lib. 19. cont. Fauſt. c. 18. præceptum illud tertium ſpiritualiter ſeruari à Chriſtianis: *Nunquid* (ait) *ipſum Sabbathum, quod ad intelligendam veram requiem pertinet, non obſeruant Chriſtiani?*

D. Thom. Caiet. Alenſ. Iren. Auguſt.

3\. *Alia differentia.* Hæc etiam differentia ex alia facilè oſtenditur, quia ante legem Moyſis præceptum de obſeruatione Sabbathi non obligabat homines, cætera autem præcepta Decalogi obligabant. Hoc poſterius patet ex illo Pauli: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* Rom. 2. Primum autem conſtat quia ante Abraham non erat Sabbathorum obſeruatio, etiam apud pios, & Deum colentes, ſicut neque in nobis eſt, vt dixit Euſeb. lib. Hiſt. c. 4. poſt Iren. l. 4. c. 30. & 42. & Tertul. lib. contra Iudæ. cap. 2. Et poſt illos Damaſ. lib. 4. de Fid. cap. 24. Dices. Quid ergo eſt, quod Geneſ. 2. dicitur Deus *benedixiſſe diei ſeptimo & ſanctificaſſe illum?* Hinc enim aliqui collegerunt, ex tunc dicaſſe Deum diem illum ad ſuum cultum, quia non poteſt eſſe alia illa benedictio, & ſanctificatio. Reſpondet autem ibi Abulenſ. quæſt. 4. illud eſſe dictum per anticipationem, vt eſt frequens in Scriptura. Itaque ex tunc dedicauit Deus illum diem ad ſuum cultum in ſua mente, & propoſito, non in executione. Vel certè tunc poſuit (vt ſic dicam) fundamentum illius ſanctificationis, non obligationem, aut legem, quia nec illam ſpecialiter promulgauit, nec per rationem naturalem patefecit. Non eſt autem improbabile, ex tunc incepiſſe obſeruationem aliquam diei ſeptimæ, quæ per traditionem ad poſteros deuenerit. Nam Euſebius lib. 13. de Præparat. cap. 7. refert *Septimam diem non Hebræos tantùm, ſed omnes ferè tam Philoſophos, quàm Poëtas ſacratiorem eſſe cognouiſſe.* Credit tamen ipſe hanc opinionem ad Philoſophos ab Hebræis manaſſe, ac ſubinde vel antea non fuiſſe, vel per errores, & idololatrias fuiſſe extinctam

Rom. 2. Euſeb. Iren. Tertull. Damaſ. Obiectio. Gen. 2. Reſpondetur. Euſeb.

tinctam. Non fuit ergo illa lex purè moralis, ſed ex parte cæremonialis.

4. *Quid morale, & quid cæremoniale in hoc præcepto. D. Thom.*

Quid autem fuit morale in illo præcepto, quid verò cæremoniale? Reſpondeo, fuiſſe morale illud præceptum, quatenus abſolutè præcipiebat cultum Dei externum, hunc enim ibi eſſe præceptum docet D.Thom.2.2.q.122. art.4. *Quia ad interiorem cultum* (ait) *magis inducitur homo Spiritus ſancti inſtinctu, quàm exteriori lege*, & ideò hæc data fuit de exteriori cultu. Item quia vacatio ab operibus ibi præcepta, propriè intelligitur de operibus externis, & ita præcipiebatur quædam exterior dedicatio alicuius temporis ad cultum Dei. Perinde autem eſſe videtur præcipere cultum Dei externum, & præcipere vt tempus aliquod huic cultui deſtinemus, quia nec tempus præcipitur, niſi vt circunſtantia illius actionis, ne actio præcipi poteſt, quin etiam tempus aliquod illi tribuere ex vi eiuſdem præcepti neceſſarium ſit. Vnde *Alenſ.* Alenſ.dicta q.32,mem.3. art.2.§. *Ad illud*, ait, ad internam adorationem (quam dicit pertinere ad primum præceptum) non fuiſſe additam in Decalogo alicuius temporis determinationem, quia ad exercendam illam non oportet ab externis operibus vacare: *Exercetur enim* (ait) *hæc adoratio per latriam mentis, concurrente deuotione fidei, ſpei, & charitatis, quæ ſimul eſſe poteſt cum opere corporali.* Ad exercendum autem externum cultum Dei, neceſſarium eſt ab aliis vacare operibus pro illo tempore, & ideò dicit, hanc vacationem in illo tertio præcepto fuiſſe ſpecialiter determinatam: ſentit ergo fuiſſe illud præceptum de cultu exteriori.

5. *Qui cultus externus fuerit per illud præceptum impoſitus. Exod.20. & 31. Deut 5. Caiet.*

Sed quæres, quiſnam externus cultus fuerit mandatus ex vi illius præcepti. Nam cultus hic conſiſtit in actu poſitiuo, at in forma illius præcepti nullus actus in Dei cultum exercendus in die Sabbathi deſignabatur, nec præcipiebatur, ſed ſola vacatio ab aliis externis operibus ſeruilibus, ſeu alienis à diuino cultu, vt videre licet Exod.20.& 31.& Deut.5.cũ ſimilibus. Ad hoc tacitè reſpondet Caiet. dicta q.122. art. 4. in principio illum externum cultum ex vi illius præcepti neceſſarium non in poſitiuo actu, ſed in carentia actus conſtitiſſe: *Colebatur ſiquidem Deus* (ait) *Sabbatho in ipſa exteriori quiete ab operib. ſeruilibus, quia quieſcebant ad repræſentandum diuinam quietem à creatione mundi.* Vnde aliqui dixerunt præceptum illud negatiuum fuiſſe, quia nullum actum præcipiebat, ſed tantum ceſſationem ab actu. Et licet forma illius videatur poſitiua: *Memento, vt Sabbathum ſanctifices:* tamen re ipſa ſanctificatio illa ibi præcepta ſolùm conſiſtebat in priuatione quadam, vt ſi alicui præcipiatur quieſcere per horam, licet forma præcepti per verba affirmatiua proferatur, re ipſa eſt negatiua, quia nihil aliud præcipitur, quàm non moueri. Confirmatur, quia ſi præceptum illud fuiſſet affirmatiuũ, oportuiſſet vt obligaret ad exercēdum aliquod opus externum diuini cultus in die Sabbathi, ſicut nunc præceptum Eccleſiæ de obſeruatione feſtorum poſitiuum eſt quoad aliquid, vt poſtea dicemus. At verò ex vi illius præcepti, vt erat legis veteris, non fuit determinatum ſpeciale opus cultus diuini neceſſariò exercendum in die Sabbathi, vt ex dictis locis apertè conſtat, & Exod.31.& 35. *Exod.31. & 35.*

6. *Obiectioni ſatisfit.*

Dices, licet non obligauerit præceptum illud ad particulare opus diuini cultus, nihilominùs obligaſſe ad colendum aliquo modo Deum illo die externo cultu, prout vnuſquiſque vellet. At enim neque hoc colligi poſſe videtur ex ſcriptura, nam vbicumque de illo præcepto fit mentio, ſola ceſſatio ab opere præcipitur, non verò alicuius operis poſitiui cultus, & ſpecialiter Leuitic. 23. *Leuit.23.* dicitur, *Sex diebus facietis opus, dies ſeptimus, quia Sabbathi requies eſt, vocabitur* A *ſanctus, omne opus non facietis in eo.* Vbi notanda eſt illa cauſalis, per illam enim explicatur verbum *Sanctificandi*, diem Sabbathi, conſiſtebat enim illa ſanctificatio in ceſſatione ab opere ſeruili, ordinata ad diuinum cultum tum propter ſignificationem eius, tùm maximè, quia per eam deputabatur tempus illud diuino cultui, ad illam verò nullum opus poſitiuum diuini cultus poſtulari videbatur. Dici verò poteſt primò, licèt per illud præceptum expreſsè, ac formaliter non præciperetur cultus poſitiuus, virtute fuiſſe præceptum, quia moraliter loquendo non poterat ceſſari ab omni opere modo religioſo, prout ibi præcipiebatur, & infra explicabimus, quin ſigno aliquo externo, & poſitiuo id o- B ſtenderetur: tale autem ſignum pertineret ad externum cultum Dei. Item, cum lex naturalis obliget ad colendum Deum aliquando cultu externo, eo ipſo quod Deus determinat aliquod tempus huic cultui, vt fecit per illud præceptum, videtur conſequenter obligatio illa naturalis ad tale tempus determinari, & pro ipſo vrgere, ſicut præceptum diuinum communicandi, licet de ſe non determinet certum tempus ſuæ obligationis, nihilominùs facta determinatione per Eccleſiam de die Paſchatis obligat pro illo. Atque hoc modo poſſet dici, præceptum illud tertium Decalogi eſſe morale, & naturale quoad poſitiuam obligationem cultus, facta tali temporis determinatione.

C Sed licet hoc probabile ſit, non ſatis colligitur ex forma præcepti, quia non determinat tempus illud, præcipiendo aliquid fieri, ſed ſolùm prohibendo, ne aliquid fiat, quod non ſatis eſt, vt dicamus, præceptum illud fuiſſe de cultu poſitiuo, præter ceſſationem ab operibus ſeruilibus. Quia hæc ceſſatio ex intentione præcepti, & ex intentione ſeruandi illud, eſſet religioſa, abſque alia demonſtratione exteriori. Neque ex tali ceſſatione fit conſequens, vt lex naturalis obliget ad exercendos actus exteriores diuini cultus in illo tempore, niſi per aliam legem poſitiuam pro tunc præcipiantur, ſicut de Eccleſiſtico præcepto mox dicemus. Formaliter ergo nihil ibi præcipiebatur, niſi dedicatio quædam illius tempo- D ris ad cultum Dei, quæ vocatur ſanctificatio illius, vt ait D.Thom. dicto articulo 4. ad 3. Hæc autem dedicatio formaliter fit per ceſſationem ab opere, quæ pertinet ad externum cultum per ſignum negatiuum declaratum. Vnde materialiter videtur eſſe illud præceptum negatiuum; formaliter verò, & in genere ſigni, ac cultus eſſe affirmatiuum. Addi etiam poteſt, in illa lege fuiſſe alia præcepta poſitiua de aliquibus actibus diuini cultus exercendis in die Sabbathi, vt erat oblatio, & ſanctificatio panis propoſitionis, Leuitic. 24. & ſacrificandi eodem die duos agnos, & duas Decimas ſimilæ, & liba, Numero. 28. ſed illa cæremonialia erant, & non pertinebant ad omnes, & ſingulos de illo populo, ſed ad Sacerdotes, E non enim tenebantur omnes ad illa ſacrificia conuenire, vt conſtat. Addit verò Philo, & refert Euſeb. libr.8. de Præpar. Euangelica, cap.2. Moyſem inſtituiſſe populum ſeptenis diebus congregari, *Vt condentes, ſcripturas audirent:* quem morem ex Euangeliis etiam, & Actibus Apoſtolorum colligimus. Videtur autem potius traditione, & quaſi morali conſecutione introductum, quàm ex vi ac forma præcepti, igitur tertium illud præceptum ſolùm fuit morale, quatenus generaliter continebat, tempus aliquod eſſe diuino cultui dicandum. 7.

Quid formaliter per hoc præceptum mandatur. D.Thom. *Leuit.24. Num.28.* *Philo.*

Fuit autem præceptum illud cæremoniale quoad multa. Primò quoad ſignificationem, vt teſtatur D.Thomas dicto articulo 4. in corp. & ad 1. Nam datum eſt illud præceptum in ſignum rememora- 8.

Tertium Decalogi præceptum in quo fuit cæremoniale.

tiuum

tuum beneficij creationis, vt expreſsè in eiſdem locis oſtenditur, quia pro ratione illius præcepti aſſignatur, *Quoniam ſex diebus fecit Deus cælum & terram, & in ſeptimo requieuit, & idcirco* (dicitur) *benedixit Deus diei ſeptimo, & ſanctificauit illum* Exod. 20. Addit etiam D. Thomas, allegoricè ſignificaſſe quietem Chriſti Domini in ſepulchro, & anagogicè quietem æternæ patriæ. Secundò, fuit Cæremoniale quoad temporis determinationem, in qua determinatione duo diſtingui poſſunt. Vnum eſt, quod ad hunc effectum, non tantùm ſingulis annis, aut menſibus, ſed etiam ſingulis hebdomadis certum vnius diei tempus deſignatum ſit, ita vt poſt ſex dies, operibus humanis occupatos, ſeptimus quietis ſequatur, & hoc licet poſitiuum ſit, non poteſt tamen dici cæremoniale veteris legis, quia nihil habet proprium illius, poterat enim talis determinatio ſine ſpeciali cæremonia, vel ſignificatione ſolum propter moralem rationem, & vtilitatem fieri. Quia licet naturalis ratio non dictet illam determinationem vt neceſſariam, dictat tamen, vt conuenientem, vt ſic per publicam legem homines ad ſeruandam naturæ legem inducantur. Et ſimiliter eſt conſentaneum rationi naturali, vt Dei cultus frequenter exerceatur, & ideò illam temporis determinatio quoad dierum frequentiam poterat fieri ex morali, ac prudenti ratione ſine propria cæremoniali ſignificatione. Aliud verò fuit peculiare in illa determinatione quod ſcilicet dies ille ſeptimus fuerit talis, nimirum vltimus hebdomadæ, incipiendo numerationem à primo die creationis mundi, ita enim fuit dies ille determinatus in lege veteri, vnde non potuit, niſi à Deo, vel ex reuelatione Dei determinari, quia non poterat aliter cognoſci, quis fuerit primus creationis dies Et ideò dies ille per Antonomaſiam Sabbathum appellatus eſt, quia tunc Deus ab operibus ſuis requieuit. Sabbathum enim iuxta Hebraicam deriuationem requiem ſignificat: ſic ergo illa determinatio ſumpta eſt in ordine ad ſignificationem, fuitq; propriè cæremonialis.

Exod.20.

9. Tertiò fuit etiam poſitiui iuris, & aliquo modo cæremoniale in illa derminatione, quod ſolemnitas illa Sabbathi per integras viginti quatuor horas iuſſa eſt obſeruari, iuxta illud, *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis Sabbatha veſtra.* Leuitic. 23. Vnde non eſt dubium, quin hoc tunc fuerit diuino iure ſtatutum. Aliqui verò ſentiunt, illud fuiſſe ita immutabile, vt hodie etiam neceſſariò ſit ſeruandum in celebratione Dominici diei, ita vt nulla conſuetudine, vel poteſtate humana poſſit tempus illud viginti quatuor horarum minui, quia eſſet contra ius diuinum: ex quo planè ſequitur, hanc circumſtantiam illius præcepti non fuiſſe ex poſitiuo iure, ſed naturali. Atque ita ſentit Angel. verbo. *Dies feſtis*, in principio, & inclinat Syluester. Verbo. *Dominica*, numerò 4. Sed hoc ſine dubio eſt improbabile, quia nulla ratio naturalis dictabat tanquam neceſſarium ad honeſtatem morum, vt integer dies viginti quatuor horarum diuino cultui dedicaretur, quæ enim poteſt eſſe hæc neceſſitas. Item, non fuit de iure naturali, vt per ſingulas hebdomadas certum tempus præciperetur pro diuino cultu, poterat enim præcipi ſingulis menſibus, vt in lege veteri potuit Deus præcipere Neomenias, & non Sabbathum, nam cur non? Ergo potuit præcipere in ſingulis hebdomadis tantùm dimidium diem, vel aliquas horas. Fuit ergo ſine vlla dubitatione illa circunſtantia temporis de iure tantùm poſitiuo, diuino, & ad cæremonias pertinuit, quatenus propter ſignificationem etiam obſeruata eſt. Quamuis potuerit habere rationem moralem congruentiæ, non neceſſitati; vi-

Quod Sabbathi ſolemnitas per 24. horas ducet poſitiuum & cæremoniale eſt. *Leuit.23.*

Angel. Syluest.

A delicet, vt diuinus cultus publicus, & ſolemnis durabilior eſſet, ac ſolemnior; & ita potuit Eccleſia in ſuis feſtiuitatibus hanc circunſtantiam imitari, licet id non fuerit ſimpliciter neceſſarium, nec ſemper ſeruetur, vt infrà dicemus.

Quartò fuit etiam poſitiuum, & cæremoniale in illa determinatione otium, & ceſſatio ab operibus ibi præcepta. Illa enim non erat per ſe, & ex ſola ratione naturali neceſſaria ad diuinum cultum, vt per ſe manifeſtum eſt. Potuit tamen præcipi ex ratione morali congruenti, vt homines illo tempore eſſent magis expediti, & diſpoſiti ad diuinum cultum, vnde hoc modo etiam Gentiles cuſtodiebant ſuos dies feſtos, abſtinendo ab humanis occupationibus, & laboribus, B vt ſuis ſacrificiis & cæremoniis vacare poſſent. Tamen quatenus in illa lege otium illud ſpecialiter præceptum eſt propter proportionem, & analogiam ad ſignificandam requiem Dei ab operibus, ad cæremonialia præcepta illud pertinuit. Et auget, ac declarat cæremoniam, quod propter exactam ſignificationem, non ſolùm à ſeruilibus operibus voluntariis, ſed etiam aliquo modo à neceſſariis vacatio præcipiebatur; in quo clara diſtinctio cernitur illius præcepti à præcepto Eccleſiæ, vt poſtea videbimus. Hæc igitur fuit ratio cæremonialis præcepti, ex qua intelligitur propter ignorantiam religionis erraſſe Senecam, qui Sabbatha Iudæorum reprehendebat, C quod exiſtimaret inutiliter ſeptimam vitæ partem perdere, vt Auguſtin. refert 6. libro de Ciuit. capit. 11. Impium autem eſt exiſtimare, inutiliter amitti tempus, quod in diuino cultu conſumitur. Quod ſi quis vacans ab aliis operibus propter præceptum, diuino cultui, & bonis operibus non vacet, & inutiliter tempus amittit, quia præcepto abutitur, & non quia præceptum de ſe inutile ſit. 10.

Otium, & quies Sabbathi poſitiua, & cæremonialia fuere.

Senecæ error.

Aug.

Secundò principaliter dicendum eſt, præceptum illud tertium Decalogi quantùm ad totam illam determinationem, quam addit vltra moralem, ac naturalem obligationem, ceſſaſſe, & in lege gratiæ non obligare, ſicut nec præcepta de aliis feſtiuitatibus in ea lege lata nunc obligant. Hoc de fide certum eſt ex generali doctrina de ceſſatione legalium, vnde D eodem modo de cæteris feſtis Iudæorum, prout in ea lege obſeruabantur, intelligendum eſt, & probabitur apertè ex locis Pauli infrà tractandis. In particulari verò de Sabbatho id tradit Gregor. libro 11. Epiſtol. 3. & in capit. *Peruenit*, de Conſe. dicto 3. contra quoſdam hæreticos; qui ſuo tempore errorem Ebionitarum excitando, Chriſtianos cogebant ad ſeruandum Sabbathum, vacando ab operibus, & eandem hæreſim ait excitaturum eſſe Antichriſtum, vt Iudæos ſibi lucri faciat. Eandem veritatem tradidit Auguſtin. locis citatis, cenſens, eandem eſſe rationem de hoc præcepto obſeruationis Sabbathi, quæ de tota lege veteri & in ſermon. 251. de Tempore ait, *ideo ſanctos Eccleſiæ Paſtores decreuiſſe, omnem gloriam Iudaici Sabbathi in diem Dominicam transferre, vt quod ipſi in figura, nos celebraremus in veritate.* Quod E ipſe optimè declarauit lib. 4. Geneſ. ad literam, cap. 13. Vnde Concil. Lugduneſ. in capit. 1. de Conſe. dicto 3. dixit, Chriſtianos non obſeruare Dominicam diem, *Ne Iudaiſmo capiantur*, vtique in obſeruatione Sabbathi. 11.

Quid de hoc præcepto ceſſauerit in lege gratiæ.

Greg.

Aug.

Concil. Lugd.

Circa rationem autem huius aſſertionis oportet aduertere, vnam eſſe rationem, ob quam lex vetus mortua eſt, aliam, ob quam eſt mortifera, dicitur enim mortua quatenus non obligat, mortifera verò, quatenus non ſolùm non tenemur ſeruare ritus eius, ſed etiam peccatum eſt, illos ſeruare. Ratio ergo, ob quam illa lex fuit mortua, eſt, quia non fuit in perpetuum poſita, ſed vſque ad Chriſti conſummationem, 12.

Cur lex vetus ſit mortua, & cur mortifera.

Galat 3. tionem, vt dixit Paulus ad Galat. 3. interrogans, *Quid igitur lex? &* reſpondens, *Propter tranſgreſſionem poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat,* &c. Ratio autem, cur ſit mortifera, eſt, quia erat vmbra, & figura futurorum; & ideò audiente luce, & veritate, prohiberi debuit, quia iam eius ſignificatio, & profeſſio falſa eſſet. Prima ergo ratio manifeſtè habet locum in præcepto de obſeruatione Sabbathi. Poſterior autem videri poteſt non ita neceſſaria, quia propria ſignificatio obſeruantiæ Sabbathi non erat de futuro aliquo myſterio, ſed de beneficio creationis, ſemper autem potuit verè ſignificari beneficium illud, & requies Dei ab operibus ſuis per quietem Sabbathi, etiam poſt Chriſti

Clemens. aduentum, & ſine iniuria eius. Vnde Clemens libro 7. Inſtitut. cap. 24. *Sabbathum cum Dominica ſeruandum eſſe, dicit, illud in recordationem fabricationis mundi, hanc reſurrectionis Domini.* Et hunc fuiſſe morem antiquum Eccleſiæ Orientalis, teſtatur Socrat. (Socrat.) lib. 6. Hiſtor. cap. 8. & patet ex Canon. 64. Apoſtol. (Ignat.) Ignat. Epiſtol. 5. Clemen. lib. 7. Conſtitut. cap. 24. (D.Thom.) Nec obſtat, ſi quis dicat cum D. Thoma ſuprà, illud otium Sabbathi etiam ſignificaſſe futuram requiem Chriſti in ſepuchro, quia non conſtat, illam ſignificationem fuiſſe in illo præcepto intentam, vel non oportet, illam ſignicari vt futuram, ſed poſſet ſignificari vt iam facta, ſicut ſignificatur beneficium

Diluitur obiectio. creationis. Reſpondetur nihilominùs, hac ratione ad ſummum probari, obſeruationem Sabbathi, ſecluſo ſpiritu Iudaico non eſſe intrinſecè malam, id eſt, ſi non fiat vel ex neceſſitate, & obligatione legis veteris, ac ſi illa duraret, nec in ſignificationem alicuius myſterij Chriſti, tanquam venturi. Atque hac ratione dicitur in Concil. Laodicenſ. cap. 29. *Quod*

Conc. Laod. *non oporteat, Chriſtianos Iudaizare, & otiari in Sabbatho, ſed operari eos in eodem die.* Quibus verbis oſtenditur mortuum eſſe antiquum præceptum: ſubditur verò ſtatim; *Præferentes autem in veneratione Dominicum diem ſi vacare voluerint, vt Chriſtiani hoc faciant,* id eſt, non eo ritu, & modo, quo faciebant Iudæi; aliqui, *Anathemate ferrendos eſſe* decernit. Indicat ergo id non fuiſſe ſimpliciter prohibitum, ſed ſolùm, ſi ſpiritu Iudaico fieret.

13. Sabbathi obſeruatio mortifera. Nihilominùs dicendum eſt, abſolutè eſſe mortiferam nunc obſeruationem Sabbathi, qualem præſcribebat lex vetus, meritóque eſſe ab Eccleſia prohibitam in deteſtationem Iudicæ cæcitatis, ne videatur Eccleſia illi conſentire, & ideò ſuſpecti meritò ſunt de Iudaiſmo, qui Sabbathum cuſtodire inueniuntur. Nam in primis Eccleſia non præcipit obſeruantiam Sabbathi, vt per ſe notum eſt, nullibi enim talis lex Eccleſiaſtica reperitur. Quin potius

Act. 15. Act. 15. vniuerſaliter dictum eſt ab Apoſtolis, *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis nihil aliud imponere vobis oneris,* &c. Declaratur ergo etiam onus Sabbathi eſſe ſublatum; qui ergo illud obſeruat, meritò cenſetur ex obligatione legis veteris illud ſeruare, ac ſubinde ſpiritu Iudaico duci. Deinde Eccleſia abſolutè pro-

Cap. 1. Cap. Peruenit. hibet illam obſeruantiam, vt patet ex dicto cap. 1. & cap. *Peruenit*, de Conſect. dicto 3. & ex traditione Eccleſiæ, quæ ex citatis Patribus colligitur, & ex tranſlatione Sabbathi in Dominicam diem, de qua infrà dicemus. Quocirca, licet ſignificatio beneficij creationis facta per otium Sabbathi falſitatem non conueniat, ſemper indicat imperfectionem legis veteris, & ſaltem obliquè indicabat, beneficium redemptionis nondum fuiſſe hominibus collatum: nam cum ſit longè maius, multò magis debuit illud coli & repræſentari per Dominicum diem, quam beneficium creationis per Sabbathum. Nec oportuit vtrumque commemorari, vtrumque diem feſtum agendo, tum propter moralem rationem, quia non expediebat tantum onus perpetuum, ac continuum imponere Chriſtiano populo; tum etiam quia in die Dominico poteſt vtrumque beneficium recognoſci, vel quia illo die cœpit mundi creatio, vt conſtat, vel quia eundem eſſe credimus mundi auctorem, & reſtauratorem.

Accedit, quod teſte Paulo ad Coloſſ. 2. etiam Sabbathorum obſeruatio erat vmbra futurorum adimplendorum per Chriſtum, & in Chriſto, cuius erat vmbra lex illa, & ideò ſignificatio futuræ quietis Chriſti in ſepulchro, non eſt tantùm ab hominibus excogitata, ſed etiam ab ſpiritu ſancto intenta, licet fortaſſe vſque ad veritatis aduentum non fuerit declarata. Et quamuis illius diei obſeruantia, quæ priùs erat ſignum futuri, mutari potuerit in memoriam præteriti beneficij: tamen hæc memoria non per feſtum, & lætitiam, ſed per ieiunium, & mœrorem debuit retineri, & repræſentari, & ideò Eccleſia ieiunari potius voluit illo die, ſeu à carnibus abſtineri, quàm feſtum diem agi, vt Innocentius Papa tradit Epiſt. 11. ad Decentium, cap. 4. cap. *Sabbatho* de Conſecrat. dicto 3. Quam conſuetudinem antiquiſſimam eſſe conſtat ex Hieronymo, Epiſt. 97. ad Auguſtinum, & ex Auguſtino, Epiſt. 86. & 118. 14. Confirmatur. Coloſſ. 2. Innoc. Pap. Hieron. Auguſt.

Vna verò ſupereſt contra hoc obiectio ex capite *Licet*, de Feriis, vbi Alexand. III. prius dicit, *Licet tam veteris, quàm noui teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanam quietem ſpecialiter deputauerit*, poſteà verò ſubiungit, *quod tam eum, quam alios dies Maieſtati altiſſimæ deputatos, necnon natalia Sanctorum Martyrum Eccleſia decreuit obſeruando.* Ergo non ſolùm in veteri, ſed etiam in noua longe Sabbathina requies commendata eſt, & eius religioſa obſeruatio ſaltem ex Eccleſiæ præcepto retinenda eſt. Quod autem Pontifex ait, in nouo Teſtamento eſſe Sabbathum approbatum, ideò dixiſſe videtur, quia Actor. 20. dicitur, *Paulum vna Sabbathorum conueniſſe ad frangendum panem*, ſimile habetur 1. Corinth. 16. & clariùs Actor. 13. Paulus ingreſſus eſt Synagogas in die Sabbatho ad docendum. Ad Alexandrum reſpondet ibi Gloſſa, partitionem illam deberi accipi cum diſtributione accommodata; nam vetus Teſtamentū deputauit Sabbathum ad literam, & quaſi materialiter, *Nouam verò* (ait) *ſpiritualiter illud ſeruat, primam diem pro ſeptimana celebrando.* Idem ſequitur Panor. Sed non placet, quia Pontifex loquitur de obſeruantia vera, & ad litteram, quæ in diebus feſtis ſeruanda eſt. Dicendum ergo eſt, Pontificem non fuiſſe locutum de Sabbatho, neque illud nominaſſe, ſed locutum eſſe de die ſeptimo. Septimus autem dies intelligi poteſt, vel ille, qui eſt ſeptimus, numerando à primo die creationis, quæ dici poteſt veluti materialis numereatio; vel poteſt dici ſeptimus quaſi generatim, ſeu formaliter ille, qui eſt vltimus in ſeptenario numero dierum, ſicut Ariſt. dixit, vltimam vnitatem eſſe formam numeri. Dico ergo Pontificem loquutum fuiſſe de die ſeptimo hoc poſteriori modo, ſenſumque eſſe vtrumque teſtamentum approbaſſe morem deputandi ad quietem humanam ſeptimum quémque diem hebdomadæ, quod eſt formaliter deputare ſeptimum diem, licet materialiter non idem dies fuerit ille deputatus ad hanc quietem pro diuino cultu; vnde cum ſubdit, *Tam eum*, &c. illud relatiuum *eum* non refert Sabbathum materialiter ſumptum, ſed refert ſeptimum diem, quem Eccleſia ad illam requiem deſignauit. Et hoc modo verum eſt, quod alij dicunt, ſeptimum illum diem in lege veteri eſſe Sabbathum; in noua vero eſſe Dominicam diem.

15. Obiectio. Cap. Licet. Alexand. 3. Actor. 20. 1. Corin. 16. Actor. 13. Reſpondetur. Gloſſ. Panor. Cōmodior reſponſio aſſignatur. Ariſt.

Dices, vbi pagina noui teſtamenti dedicauit ſeptimum diem pro humana requie? Reſpondeo in primis, vbicum 16.

vbicunque in nouo teſtamento approbatur Sabbathiſmus Iudæorum, virtute approbari dedicationem ſeptimi cuiuſque diei ad diuinum cultum, quia in præcepto de obſeruatione Sabbathi hoc etiam continetur, vt dixi. Approbatur autem Iudaicum Sabbathum in nouo teſtamento, vel in generali, vbicumque lex vetus commendatur, vel in particulari, vbicumque legimus, tam Chriſtum, quàm Apoſtolos Sabbathum obſeruaſſe, vel honoraſſe, vt de Chriſto in multis eius verbis, & actibus legimus; cum enim ſæpè argueretur à Iudæis de violatione Sabbathi, ſemper oſtendit, ſe nunquam illud violaſſe, ſed ſecundum veram intelligentiam, & pietatem obſeruaſſe. Et præterea refert Marcus, c. 6. quod *Facto Sabbatho*, cœpit in Synagoga docere. Quam conſuetudinem ſeruaſſe frequenter refert Luc. cap. 4. & 13. & eodem modo Paulus ſe oſtendit cultorem Sabbathi Act. 13. & 18. Veriſimile enim eſt, Apoſtolos eo primo tempore, quo lex erat mortua, & non mortifera, Sabbathum obſeruaſſe, nam qui Circunciſionem retinebant, conſequenter etiam cæteras cæremonias legis, & Sabbatha cum honore ſepeliebant. Per hæc autem facta non intelliguntur quidem Chriſtus, vel Apoſtoli approbare, ſeu confirmare legem Sabbathi pro tempore legis gratiæ, ſed approbare illam in ſe; vnde fit, vt generaliter etiam approbauerint dedicationem ſeptimi diei pro diuino cultu, vt mox dicemus latiùs. Nunc ita interpretamur alia duo teſtimonia citata ex Act. 20. & 1. Cor. 16. Hinc enim *Vna Sabbathi*, diem Dominicam ſignificat; dicitur enim *Vna*, id eſt, *Prima, Sabbathi*, id eſt poſt Sabbathum, iuxta doctrinam Hieronymi Epiſt. 150. ad Hedibiam quæſt. 4. Et in particulari ita exponit Pauli verba, lib. contra Vigilan. cap. 5. Eſtque communis expoſitio Anſelmi, D. Thom. Caiet. &c.

Marc. 6. *Luc 4 & 13.* *Act 13. & 18.* *Act. 20.* *1. Cor. 16.* *Hier.* *Anſelm.* *D. Thom.* *Caiet.*

CAPVT II.

Vtrum Feſtorum obſeruatio conuenienter in tempore legis gratiæ inſtituta ſit.

1. Conuenientem eſſe feſtorum obſeruationē in lege noua. *Epiphan.* *Aug.*

CIrca quæſtionem hanc errauit Aerius, qui obſeruationem hanc ſacram feſtorũ dierum damnabat, vt Auctor eſt Epiphan. hæreſ. 75. Auguſt. verò hær. 53. ſolum de Aerianis ait, *Negaſſe ſtatuta ſolemniter ſeruanda eſſe ieiunia, ne videamur eſſe ſub lege:* quæ ratio etiam de diebus feſtis procedebat. Vnde maximè confirmari ſolet hic error, quia nõn licet in lege noua cæremonialia præcepta legis veteris retinere, aut in morem inducere, feſtorum autem obſeruatio ad cæremonias pertinet. Et hunc errorem, licet alio modo explicatum, docent huius temporis hæretici, vt latè refert, & impugnat Bellarm. lib. 3. de cultu Sanctorum, cap. 10. Addúntque in ſui erroris confirmationem verba Pauli ad Gal. 4. *Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: timeo, vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.* Et ad Coloſ. 2. *Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, aut Neomeniæ, aut Sabbathorum.* Vbi Sabbathorum nomine omnes dies feſtos, qui ad otium, & ceſſationem à laboribus obſeruantur, intelligere videtur.

Bellarm. *Ad Gal. 4.* *Ad Coloſ. 2.*

2. Aſſertio.

Nihilominùs dicendum eſt, præceptum de obſeruatione feſtorum, ſeu dierum, qui ad diuinum cultum deſtinantur, conuenienter fuiſſe in Eccleſia traditum. Eſt aſſertio de fide, ex perpetua traditione, & communi Eccleſiæ conſenſu, qui ad hoc ſufficit. In diuina enim Scriptura non habemus traditum, quòd Chriſtus Dominus alicuius feſti obſeruationem inſtituerit, & infrà oſtendemus, nullum de hac re Eccleſiæ ſuæ peculiare præceptum tradidiſſe; quia præter leges fidei, & Sacramentorum, nulla præcepta poſitiua tradidit, ſed ſuis miniſtris commiſit. Tamen

A etiam non legimus, prohibuiſſe, ne feſti dies in ſua Eccleſia inſtituerentur, vel ſeruari præciperentur in Religioſum cultum. Quia neque hoc per ſe malum, nec inutile, ſed valdè conſentaneum rationi naturali, vt oſtenſum eſt; & potius eſt moraliter neceſſarium, tum ad conuenientem hominum gubernationem, ſunt enim mortales, & laboribus corporis facilè diſtrahuntur, & ideò conſentaneum naturæ illorum eſt, vt interdum à laboribus quieſcant; tum maximè, vt certum tempus pro tota populi communitate deſignetur, in quo diuino cultui vacare, & ad illum publicè, & gregatim conuenire valeant. De Apoſtolis verò non ſolum certum eſt, obſeruationem feſtorum non prohibuiſſe, ſed etiam eſt certum

B ea obſeruaſſe modo proprio, & peculiari legis nouæ, & probabiliſſimum eſt, aliquorum obſeruationem lege lata ſanxiſſe, quod in peculiari oſtendemus c. ſequen. per nonnullos dies feſtos diſcurrendo. Nunc duo teſtimonia Actor. 20. & 1. Cor. 16. ſuprà explicata de die Dominico ſufficiunt, nam ex eis habetur, ſolitos fuiſſe fideles tempore Apoſtoli Pauli conuenire ſpecialiter die Dominico *Ad fractionem panis*, id eſt, ad Miſſæ ſacrificium, & communionem, & in eiſdem ſolitas fuiſſe fieri collectiones, & oblationes eleemoſynarum pro pauperibus fidelibus, de quibus ibi Paul. & Rom. 15. & 2. Cor. 6. mentionem facit. *Rom. 15.* *2. Cor. 6.*
Atque hoc modo ex traditione Apoſtolica confutat *Epiph.*

C dictum errorem Epiph. Et eandem tradunt Hilar. in *Hilar.* prolog. Pſal. Tertul. lib. aduerſus, Pſychi. c. 15. Orig. l. *Tertull.* 7. contra Cel. Nazian. orat. in Pentecoſt. Baſil. de Spiritu ſancto c. 27. Aug. Epiſt. 86. & alij infrà referendi. *Orig.* *Nazianz.* *Baſil.*

Denique quamuis hæc obſeruatio, tam antiqua *Aug.* non eſſet, ſufficeret Eccleſiæ auctoritas ad veritatem hanc confirmandam. Nam quod ſuprema eius auctoritate latum ſit hoc præceptum, conſtat ex Canonibus ſcriptis ſub titulo de Fer. & de Conſec. diſt. 3. quos in ſequentibus afferemus: & ex vniuerſali conſenſu, & conſuetudine; cum autem ipſa Eccleſia ſit columna, & firmamentum veritatis, clarum eſt in re tanti momenti, & quæ ad ſanctitatem morum pertinet, errare non potuiſſe. Et confirmatur, quia licet hæc inſtitutio non ſit eadem, quæ in veteri teſta-

3. Eccleſiæ auctoritate cõfirmatur.

D mento, eſt tamen inſtar illius facta in his omnibus, quæ ſunt conſentanea rationi naturali, ac fidei; ſolúmque diſcrepat vel in maiori perfectione, vel in his, quæ ad ſpeciales cæremonias, & ſignificationem illius temporis, & non per ſe ad moralem vſum pertinebant, ergo nihil eſt in tali vſu, quod conueniens & honeſtum non ſit. Vnde ſolutum manet fundamentum contrarij erroris: nam cæremonialia præcepta legis veteris abrogata quidem ſunt, ideóque nullam obligationem inducunt, & conſequenter etiam ſunt prohibita, vt tanquam neceſſaria virtute illius legis fieri non poſſint. Ac ſubinde etiam eſt vetitum, ne ſecundum propriam, & ſpecialem ſignificationem illius legis, & conſequenter nec ſecundum proprium modum ad illam ſignificationem accommodatum in vſum reuocentur. Nihilominùs tamen in illis cæ-

E remoniis, ſeu obſeruantiis ſunt quædam rationes generales, quæ ſecundum ſe pertinent ad moralem rationem virtutum, vt de ſe abſtrahunt à particulari ſignificatione, & ritu veteris legis, vt ſuprà dicebamus de oblationibus, primitiis, & Decimis; & in præſenti ita ſe habent, quod aliquod certum tempus ſit lege præſcriptum ad cultum Dei, & quod in illo præcipiatur aliqua ceſſatio ab operibus, & ſimilia, quæ (vt dicebam.) conſentanea ſunt legi naturali, & in omni tempore, & in omni gente iuxta menſuram cognitionis Dei, quam habuit, obſeruata ſunt. Hoc ergo modo retinuit Eccleſia vſum de obſeruatione feſtorum, & de ea re peculiare præceptum impoſuit.

O 3 Ad

4. Exponitur D. Paulus. *Hier.*

Ad locum verò Pauli ad Galat. 4. copioſè reſpondet ibi Hier. Apoſtolum loqui ad litteram de Iudaicis ritibus, quos ex vi illius legis aliqui introducere in Eccleſiam volebant; illi ergo obſeruabant *dies Sabbathorum, Neomeniæ, & Azymorum, &c.* Item *menſes*, Martium ad Azianorum feſtum, Septembrem ad Feſtum Tabernaculorũ, &c. Item *tempora anni* in quibus fructus terræ, vel matureſcere incipiunt, vel collecti iam ſunt, vel in quibus ter per annum in templum erat aſcendendum. *Annos* denique obſeruabant vel Sabbathiſmi terræ, vel Remiſſionis, aut Iubilæi. Hunc ergo modum Iudaicarum obſeruationum ibi reprehendit Apoſtolus, non Eccleſiaſticam traditionem. *Nos enim* (ait Hieronymus) *non Azymorum Paſcha celebramus ſed Reſurrectionis, & Crucis, nec ſeptem iuxta morẽ Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte, ſed Spiritus ſancti veneramur aduentũ, & ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Chriſto, propterea dies aliqui conſtituti ſunt, vt in vnum pariter veniremus.* Quaſi dicat, nunc propter rationem moralem determinata eſſe hæc tempora, non propter Iudaicam cæremoniam. Et aduertit vlterius, Iudæos ita obſeruaſſe illa tempora, vt extra illa non liceret, tale, vel tale ſacrificium offerre, vel conuentus illos facere. Tabernacula figere, Azyma obſeruare, &c. At nos quolibet die ſacrificium offerre poſſumus, & de illo participare, & mortem, vel Reſurrectionem Domini recolere, & quoad hoc, ait Hieronymus, omnes dies nobis eſſe æquales, & Eccleſiam non obſeruare dies, & annos, ſed ſolùm, vt omnia ordinatè fiant, deſignaſſe tempora accommodata, in quibus fideles teneantur vel ad ſacrificium congregari, vel peculiaria Dei beneficia propria legis gratiæ recognoſcere, *Præſertim* (ait) *propter eos, qui magis ſæculo, quam Deo vacant, & negligentiſſimè viuerent, niſi per hæc præcepta ad officium Religionis inducerentur.*

5. Alia eiuſdem loci expoſitio. *Orig.*

Alij intelligunt, Paulum illo loco ritus Gentilicos reprehendere, quod indicat Orig. lib. 8. contra Celſum, & videtur veriſimile; nam quod loquatur ad eos, qui ex gentibus conuerſi erant, verba illa oſtendunt. *Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non ſunt dij ſeruiebatis.* Quod non Iudæis, ſed gentibus dici poterat, & tamen ſubdit. *Nunc autem cum cognoueritis Deum, imò cogniti ſitis ab eo, quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuò ſeruire vultis? Dies obſeruatis, &c.* Vnde Aug. in Enchir. c. 79. intelligit Apoſtolũ reprehendere illos, *Qui certis diebus, ſiue menſibus, ſiue annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eo quòd ſecundum vanam doctrinam hominũ fauſta, vel infauſta exiſtiment tempora.* Et latiùs Epiſt. 119. cap. 7. *Eos* (inquit) *culpat Apoſtolus, qui dicunt, non proficiſcar hodie, quia poſterus dies eſt, &c.* Hinc idem Aug. lib. contra Adiman. cap. 16. Cum ille abuteretur illis verbis Apoſtoli ad damnandas cæremonias legis veteris, & conſequenter totam legem, & hoc modo Apoſtoli verba allegaret. *Dies obſeruatis, & Sabbatha, & ſolemnitates, timeo vos, &c.* Illũ arguit, quod malè verba refert; quia non ibi Apoſtolus nominat Sabbathum, aut ſolemnitates, ſed dies, menſes, &c. Significans, Apoſtolum non agere ibi de obſeruationibus Iudæorum, quæ ſuo tempore ſanctæ fuerant, ſed de vanis ſuperſtitionibus, & diuinationibus Gentilium. Veruntamen non ita hoc docuit Auguſt. vt priorem ſenſum improbaret, imò in reſidua parte illius capitis, illum egregiè declarat; dicens, *Sed putet eſſe de Sabbatho dictum. Numquid, vt nos non dicimus iſta non eſſe obſeruanda, ſed illa potiùs, quæ his ſignificantur. Illi enim ea ſimiliter obſeruabant; non intelligentes ad quarum rerum ſignificationem, & prænunciationem pertineret. Hoc in eis culpat Apoſtolus, & in omnibus, qui ſeruiunt creaturæ potiùs, quam creatori: nam nos quoque & Dominicũ diem,* *August.*

A *& Paſcha ſolemniter celebramus, & quaſlibet alias Chriſtianas dierum feſtiuitates, ſed quia intelligimus quò pertineant, non tempora obſeruamus, ſed quæ illis ſignificantur.* Et cætera, quæ proſequitur.

Atque ita vtrumque ſenſum amplectitur ibi Anſelmus, vt probabilem; D. Thom. verò, licet hunc poſteriorẽ ſuſtineri poſſe dicat, priorem tamen præfert, & mea ſententia meritò. Nam licet ibi loquetur Paulus cum fidelibus ex Gentilitate conuerſis, tamen non eos reprehendit, quòd ad Idololatriam, vel Gentilicam obſeruationem, redire vellent, ſed quod legalia vellent obſeruare, & hoc agit in toto illo capite, & Epiſtola. Ergo etiam ibi tractat de obſeruationibus Iudaicis, &c. Quod autem ait? *Quomodo conuertimini iterum*, non ideò dicit, quia ad idola conuerti vellent, ſed ita loquitur, quia illa ſuperſtitio iam erat B omninò vana, & veræ fidei ita repugnans, ſicut Idolatria, & ideò ait, illos voluiſſe conuerti *Iterum*, & *denuò* ad egena, & infirma elementa, quæ licet non eſſent idola, in ſuperſtitione, & inutilitate, ac falſitate conueniebant cum idolis. Vnde rectè ibi Caietanus ait, verum eſſe quod Apoſtolus ait, *Quia conuertebantur iterum ad elementa, licet non eodem modo, prius enim adorando elementa, ad illa conuertebantur, poſtea non adorando, ſed inutiliter ſeruiendo.* 6. Præfertur prima expoſitio. *Anſelm.* *D. Thom.* *Caiet.*

7. Alius locus Pauli explicatur.

Eadem reſponſio eſt ad aliud Pauli teſtimonium ad Coloſſ. 2. Nam ibi clarè loquitur de obſeruatione legalium; & monet Coloſſenſes, vt non timeant, etiam ſiquis eos *Iudicet*, id eſt, reprehendat, quod non diſcernant inter cibos mundos, vel immundos, *Nec in parte diei feſti, aut Neomniæ, aut Sabbathorum*, id eſt, C nec in ea temporis parte, quæ ad feſta Iudica, Neomenias, & Sabbatha celebranda eeputata erat, diſcretionem faceret, vel peculiarem obſeruationem, vel (vt exponunt Hieronymus, & Origenes ſuprà) *Partem feſti* vocat, quia illa feſta Iudaica non erant perfecta, & integra, ſed imperfecta, & adumbrata. Nam vt ſtatim ſubdit Paulus, illa omnia erant vmbræ futurorum, & ideò iam tranſierant, ideóque meritò illa non ſeruabant. At feſta nouæ legis non ſunt vmbræ futurorum, ſed corpus ipſum Chriſti continent, ac repræſentant: nil ergo ad has feſtiuitates illa Pauli monitio pertinet, vt omnes citati Patres concludunt. *Hier.* *Orig.*

D

CAPVT III.

De diebus, quos vniuerſa Eccleſia ex obligatione ſeruat, in generali.

1. EXplicuimus in generali hoc præceptum, tamen quia in multa diuiditur, quæ ſub ſe quodãmodo continet, & obligatio præcepti nonniſi in particulari cognoſcitur; ideò de his præceptis ſigillatim dicere neceſſe eſt. Aduertendũ autem eſt, dupliciter ferri poſſe huiuſmodi præceptum de aliquo feſto ſeruando, ſcilicet, vel pro tota Eccleſia, vel pro aliqua tantum prouincia, vel Diœceſi. Hanc partitionem indicauit Pontifex in cap. *Conqueſtus* de Feriis, vbi priùs E numerat vniuerſales feſtiuitates totius Eccleſiæ, deinde addit, *Ceteriſque ſolẽnitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus duxerit, ſolemniter venerandus.* Et in capit. *Quoniam*, eodem, dicitur ſecundùm diuerſas conſuetudines interdum celebrari vnum feſtum in vno loco, & non in alio, & hîc in vno die, alibi in alio. Idem ſumitur ex capit. 1. de Conſecratione diſtinct. 3. & generaliùs ex cap. *Catholica*, diſtinct. 11. quod eſt ex Auguſt. Epiſt. 118. Priores ergo feſtiuitates vniuerſales, poſteriores particulares appellabimus, atque priùs de vniuerſalibus, poſteà verò de paricularibus dicemus. Duplex ſolemnitas. Cap *Conqueſtus*. Cap *Quoniam*.

Circa

2. In quo ſit poteſtas ferendi leges vniuerſales celebrandi.

Circa vniuerſales autem feſtiuitates ſupponendum eſt, eſſe in Eccleſia poteſtatem ferendi legem; aut leges vniuerſales, quæ totam Eccleſiam obligent ad has, vel illas feſtiuitates ſeruandas. Hoc ſatis conſtat ex dictis in c. præced. Nam hęc celebritas, & conſenſio totius Eccleſiæ in aliquibus præcipuis feſtiuitatibus pertinere poteſt ad conuenientem vſum Religionis, & ad vnitatem Eccleſiaſticam; & aliunde determinatio talium dierum non eſt facta diuino iure, vt dictum eſt, & dicetur, ergo neceſſaria fuit poteſtas in Eccleſia, qua huiuſmodi legem poſſit ſtatuere.

Vnde vlteriùs tanquam certum, & clarum ſupponimus, hanc poteſtatem præcipuè eſſe in Summo Pontifice, & quodammodo in illo ſolo. Primum patet, quia Pontifex eſt vniuerſalis Paſtor, & ideò habet vniuerſalem poteſtatem legiſlatiuam in ſpiritualibus, vt alibi in materia de Legibus, & de Summo Pontifice latiùs probandum eſt. Inde verò probatur etiam excluſiua, per quam in primis excluduntur Imperatores, Reges, & omnes Poteſtates ſeculares, non enim poſſunt illi in ſpirituali materia præcipere, vt generaliter in materia de immunitate Eccleſiaſtica oſtenſum eſt, & in particulari aliquid addemus in diſcurſu huius cap. & ſequentium. Excluduntur præterea, quicumque Epiſcopi inferiores Pontifice, quia nullus eorum poteſt legem vniuerſalem pro vniuerſa Eccleſia ferre. Dixi autem, Quodammodo, quia Concilium generale poteſt hanc legem ferre, non tamen ſine Pontifice cogente, & approbante Concilium. Item vniuerſalis conſuetudo totius Eccleſiæ poteſt hanc legem introducere, non tamen ſine Pontifice, vel expreſsè, vel tacitè approbante, vt cum proportione dicemus infrà de conſuetudine particulari reſpectu Epiſcopi, eſt enim eadem proportionalis ratio.

3. Feſtiuitates quaſdã eſſe Dei, alias ſanctorum.

His poſitis, vt vſum huius poteſtatis circa inſtitutionem vniuerſalem feſtorum ad aliquem ordinem reuocemus, eſt præ oculis habendum; licet feſtiuitates omnes in Dei cultum, & venerationem primariò ordinentur; nihilominùs inter eas quaſdam eſſe, quæ in ſolius Dei memoria, & honore, vel gratiarum actione pro aliquo beneficio ſuſcepto quodammodo ſiſtunt, alias verò, quæ ſimul cum Dei cultu coniungunt ſpecialem alicuius Sancti memoriam, & venerationem. Prioreſque vocare poſſumus Dei feſtiuitates, poſteriores verò feſtiuitates ſanctorum. Et vtrumque ex his mēbris in alia duo ſubdiuidere poſſumus: Nam inter Dei feſtiuitates, quædam ad Deum ipſum, vt Deus eſt, referuntur, eúmque quaſi pro ſpeciali materia, & obiecto habent, aliæ vero ſunt propriæ feſtiuitates Chriſti, ſeu Dei hominis facti. Inter Sanctos verò Virginem Beatiſſimam ſpeciali cultu colimus, quem hyperduliam vocamus, alios verò omnes ſanctos communi dulia: Et ideò feſtiuitates ſanctorum in duo etiam capita diuidimus: quædam enim ſunt propriæ Beatiſſimæ Virginis, quæ inter feſtiuitates Sanctorum ſunt præcipuæ, & interdum ita ſunt cum Chriſti feſtiuitatibus coniunctæ, vt aliquæ feſtiuitates tam Matri, quàm filio tribuantur, ſub vltimo verò membro reliquorum Sanctorum feſtiuitates comprehendimus. Per hæc ergo capita breuiter feſtiuitates omnes, quas Eccleſia vniuerſaliter celebrat, proponemus, & in ſingulis antiquitatem, rationem inſtitutionis, & modum inſtitutionis explicabimus.

CAPVT IV.

De diei Dominicæ obſeruatione, & de feſto Trinitatis.

1. Dies Dominica.

QVoniam in ipſius Dei cultum, vt Deus eſt, præcipuè videtur in lege gratiæ Dominica dies ab Eccleſiæ exordio inſtituta, & tanquam præcipua feſtiuitas obſeruari præcepta: cui poſtea temporis decurſu ſpeciale feſtum Trinitatis adiunctum eſt; ideo de his primo loco dicendum eſt. Et in primis celebritas Dominicæ diei habetur ex communi vſu, & ſenſu Eccleſiæ, & in ipſa Scriptura noui Teſtamenti commendatur. Nam Ioan. Apocal. 1. commemorat, ſe in Dominica die inſignem illam reuelationem accepiſſe, vbi ſine dubio diem illam Dominicam appellat à Chriſto Domino, qui ſua Reſurrectione illam ſpecialiter conſecrauit, ſicut Paul. 1. Cor. 11. vocat cœnam Dominicam ſacram communionem, quam Chriſtus Dominus inſtituit, & in qua ipſe manducatur, vel certè Dominicam diem vocauit Ioannes, quia eam per Antonomaſiam Dominus feciſſe dicitur, iuxta illud, *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* Quæ verba de ipſo die Reſurrectionis Dominicæ dicta ſunt à Propheta Pſal. 117. Nam totum euidenter eſt de Reſurrectione Dominica, de qua ipſemet Chriſtus illum interpretatus eſt, de ſe exponens illa verba, quæ proximè præcedunt: *Lapidem quem reprobauerũt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A Domino factũ eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.* Poſt quæ verba immediatè ſubſequuntur illa: *Hæc dies quam fecit Dominus, &c.* Dicta ergo ſunt ſpecialiter de die Reſurrectionis, vt vniuerſa Eccleſia intellexerit. Imo Hierony. Marc. 16. *Poſt Sabbatha triſtia* (inquit) *felix irradiat dies, quæ primatum in dieb. tenet, luce prima in eo luceſcente, & Domino meo cum triumpho reſurgente, & dicente, Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.*

Dominicæ diei quam antiqua obſeruatio. *Apocal.* 1. *Cor.* 11. *Pſalm.* 117 *Marc.* 16.

5. *Chryſoſt. Beda. Anſelm. Actor.* 20.

Inde igitur prima dies hebdomadæ, quam Eccleſia vt feſtiuam ſeruat, Dominica appellata eſt. Imo vt ait Euſeb. lib. 4. de Demonſt. Euang. c. 18. *Is vnus & ſolus re vera eſt proprius ac Dominicus dies, & melior eſt aliis innumerabilibus diebus, ſiue qui communiter intelliguntur, ſiue qui à Moyſe in ſolemnibus, & Nouiluniis, & Sabbathis lege ſanciti ſunt.* Et ſtatim ſubiungit, hunc ſolum, & verum Dominicum Saluatoris diem in ſola Eccleſia per totum orbem diffuſa, lucere, & nomen, ac dignitatem ſuam obtinere. Quia nimirum in Eccleſia ſemper celebris fuit, & Dominicus appellatus. Vnde non eſt dubium quin Ioannes de illo, tanquam de die celebri, & omnibus fidelibus ſolemni loquatur, ad ſuam reuelationem etiam ex circunſtantia temporis commendandam, vt Chryſ. Beda, Anſel. & alij ibi adnotarũt. Ibi vero non declaratur, tunc fuiſſe diem illum, vt feſtiuum ab Eccleſia obſeruatum: verumtamen Actor. 20. hoc magis indicatum eſt. *Vna autem Sabbathi cum conueniſſemus ad frangendum panẽ, Paulus diſputabat cum eis.* Nam illam diem fuiſſe Dominicam ſupra oſtenſum eſt; fractio autem illa panis non erat, niſi oblatio, & communio Euchariſtiæ, ad quam diebus Dominicis conuenire ſolebant fideles, tanquam in ſolemni, ac feſto die, vt conſtat ex Patribus ſtatim allegandis. Ibique fiebat ſacra concio, cuius etiam in eodem Act. loco mentiò fit. Et eodem die fieri ſolebat oblatio fidelium ad diem feſtum conuenientium, vt ſupra tractando de oblationibus vidimus, quod etiam in Scriptura fundamentum habere conſtat ex 1. Cor. 16. Ita enim hæc loca Patres intellexerunt, vt ſupra notatum eſt, & videri poteſt in Chryſ. Amb. & aliis expoſitoribus Græcis, & Latinis.

1. *Cor.* 16. *Chryſ. Ambr.*

6. Confirmatur Patrum teſtimoniis. *Clemens.*

Huc accedit traditio antiquiſſima Patrum docentium, hunc diem ſemper fuiſſe in Eccleſia tanquam feſtum obſeruatum, & in magna veneratione habitum, Clemens lib. 7. Conſtit. c. 31. *Die*, inquit, *reſurrectionis Domini, quẽ Dominicũ dicimus, conuenite ſine vlla conuentus intermiſſione ad agendas gratias Deo, & profitendum beneficia, quibus nos Deus per Chriſtum affecit, cũ liberauit nos ignorãtia, errore, vinculis, vt ſic ſacrificiũ veſtrũ reprehenſione careat.* Quæ ibi proſequitur, & latiùs

Ignat. Iuſt. Orig.

infra cap.37.idem habet Ignat.Epiſt.3. ad Magneſia. A dicens. *Pro Sabbathizatione diem feſtum celebret omnis Chriſtianus Dominicam Reſurrectionem,regalem,eminentiſſimam omnium dierum*, &c. Idem latè Iuſt. Apolog. pro Chriſti.circa finem vbi de conuentibus Chriſtianorũ in die Dominico agi ſolitis tractat. Idem Orig. hom.7.in Exod. Euſeb. lib. 4. de vita Conſtant. cap. 18. 19. refert Conſtantinum diem illum religioſiſſimè obſeruaſſe & obſeruandum præcepiſſe, Apoſtolicam nimirum traditionem amplectens. Idem habet Ambr.in Lucam cap.17. Auguſt. ſerm. 251. de Tempore,dicens expreſsè, celebritatem huius feſti ab Apoſtolis traditam fuiſſe. Quam etiam declarat antiquiſſima prohibitio ieiunandi in illo die, propter ſolemnitatem,& alacritatem eius.De qua extat Canon. B ſexageſimus quintus Apoſtolorum, & apud Clementem lib. 6. de Conſtit. capit. vltim. in fine, & lib.7. Conſtit.cap.24.vbi Turrianus affert Damaſum lib.de Ieiuniis,& alios.Idem habet Ignat.Epiſt.5.ad ad Phil. Tertullian.in Apolog.cap.16. & de Coron.milit cap. 3. vnde in Concil. Carthag. IV. Can. 64. dicitur. *Qui ſtudioſè ieiunat die Dominico non credatur Catholicus.* Idem ferè in Concil. Gangren.cap. 18. vide cap. *Siquis* 7. & cap.vlt.diſt.30. & cap. *Sacerdos*, 26. quæſt. 7. & cap. *Placuit*, c. *Ieiunium*, c *Nequis*, c. *Ieiunia*, de Conſec. d. 3. ac denique videri poteſt latè Epiphan. in Epitome fidei ad finem, & Baſil. de Spiritu ſancto cap. 27.

Ambr. Auguſt. Prohibitio ieiunandi die Dominica. Can. Damaſ. Tertull. Concil Carthag. Con.Grang. C Siquis. C. Vlt. C. Sacerd. C. Placuit. C. Ieiuniũ. C. Nequis. C. Ieiunia.

7. Diei Dominicæ obſeruationem eſſe de iure diuino, qui dicant.

Ex his ergo intulerunt aliqui feſtiuitatem hanc diei Dominicæ in lege gratiæ non humano,ſed diuino iure eſſe introductam. Ita ſentit Auctor ſupplementi ad ſummam Piſanam ver. *Dominica* in Additione. Indicat etiam Abbas in cap. *Licet* de Fer. num. 3.Nam ex diſpenſatione in hoc præcepto infert poſſe Papam diſpenſare in præcepto veteris, & noui teſtamenti. Angel.ver *Feria*,num.3.in fine dicit, eſſe quaſi iuris diuini. Simpliciter id affirmat Silueſt. ver. *Dominica*, quæſt. 1. §.7. vbi alias etiam feſtiuitates adiungit, quas dicit eſſe de iure diuino.vt natiuitatem Domini,Paſcha,Pentecoſtẽ, & alias, de quibus infra. Fundamentum eſſe videtur, quia ſupponunt hi auctores, ſeptimi cuiuſque diei dedicationem ad diuinum cultum eſſe de iure diuino; & putant, determinationem ad talem diem, ſeu mutationem diei Sabbathi in Dominicam,eſſe ex inſtitutione diuina in lege gratiæ. Confirmatur, quia alias poſſet feſtum hoc mutari,abrogari,aut prorogari per humanam legem, vel conſuetudinem, quia omnis lex humana poteſt per hominem, vel per conſuetudinem tolli; ſed hoc admittendum non eſt in die Dominica,vt communiter Doctores docent in dict.c. *Licet*, & c. *Conqueſtus*, de Fer.ergo.

Auct.ſuppl. Abbas. Angel. Silueſt. Fundamentum.

8. Refellitur præcedens opinio.

Nihilominus hoc non probatur ex teſtimoniis Scripturæ adductis, nec ex traditione; vnde nec verum cenſendum eſt.Quia eſt contra regulam generalem, quod in lege noua non ſunt data ſpecialia præcepta diuina de his accidentalibus obſeruantiis, ſed tantùm de ſubſtantialibus,quę ſunt Fides,Sacramenta, & Sacrificium. Reliqua enim diſpoſitioni Paſtorum Eccleſiæ relicta ſunt. Igitur tantum ex præcepto Eccleſiæ retenta eſt determinatio ſeptimi diei ad diuinum cultum, & eodem iure mutata eſt à Sabbatho in Dominicam. Ita D.Thom. 2.2. quæſt.122. art. 4. ad 4. dicens hoc eſſe de conſtitutione Eccleſiæ, & conſuetudine populi Chriſtiani. Idem Anton. 2. p. tit.9.cap.7. Bonau.in 3. dict. 37. circa literam, & ibi Maior.quæſt.19. Sot.lib.2. de Iuſt.quæſt.4. articul.4. ad 2. Vvaldenſ.de Sacramental.tit.17. cap.140. Turrecrem.in cap.1.de Conſec.d.3. Nauar. in Manual.c. 13.n.1.Tabiena,Roſel.& Armilla, ver. *Dominica*, & Archid.in c.*Ieiunia*, de conſ. d.3. Fundamentum autem contrariæ ſententiæ ad ſummum probat, hoc præceptum non incœpiſſe à lege ſcripta Eccleſiæ,ſed à traditione Apoſtolica; nam quod ex tunc cœperit conſuetudo, apertè conuincitur ex teſtimoniis adductis. Probabile item eſt,id fuiſſe verbo tenus ab Apoſtolis tunc præceptum, & à toto populo Chriſtiano receptum, vt neceſſarium ad honeſtatem morum, & Religionis Chriſtianæ, atque ſub hac æſtimatione conſuetudinem duraſſe. Quæ tandem legibus ſcriptis confirmata eſt,vt patet ex cap.1. & cap. *Sabbatho*, de Conſe. d.3. & cap. *Quoniam*, cap. *Licet*, & cap. *Conqueſtus*, de Fer. Et ipſi etiam Imperatores hoc præceptum ſuis legibus munierunt, vt patet toto tit. 6. de Feriis præſertim leg.2.& leg. *Omnes dies*, vbi poſt alias præcipuas feſtiuitates ſubditur. *Et dies Solis,quos dominicos ritè dixere Maiores, qui repetito in ſeſe calculo reuoluuntur,parem neceſſe eſt habere reuerẽtiam,&c.*Et in l. vlt. *Dominicum diem ita ſemper honorabilem decernimus,ac venerandum,vt à cunctis executionibus excuſetur.*

D.Thom. Anton. D.Bonau. Maior. Soto. Vvaldenſ. Turrecr. Nauar. Tabien. Roſel. Armil. Archid.

C. 1. C. Sabbath. C. Quoniã. C. Licet. C. Conqueſtus. Leg. 2. L. Omnes. L. Vlt.

9. Reſpondetur argum.

Ad argumenta vero de immutabilitate huius præcepti per conſuetudinem,vel legem humanam reſpõdetur,ſimpliciter loquendo, & quaſi de potentia abſoluta Eccleſiæ,ſeu Pontificum, tale præceptũ mutabile eſſe,vt argumentum probat; tamen practicè, ac moraliter dici poſſe aliquo modo immutabile, licet Eccleſiaſticũ ſit.Quædã enim ſunt Eccleſiaſtica præcepta tam propinqua, tamque ſimilia diuinis inſtitutionibus,& tam conformia legi naturali,& tot rationibus honeſtatis, ac Religionis munita, & tam vetuſta,ac vniuerſali cõſuetudine firmata,vt ſimpliciter C loquendo ſecundum ordinatam potẽtiam abrogari, & omnino tolli non poſſint, licet in peculiari diſpenſari poſſint. Et per hoc poſterius ſatis oſtenditur, non eſſe de iure diuino.Ex primo autem non colligitur ius diuinum,& quia illud genus immutabilitatis ſolum oritur ex materiæ qualitate,& quia non poteſt moraliter occurrere rationabilis cauſa talis abrogationis.Vnde cum ſemper futura ſit in deſtructionem, & non in ædificationẽ,credendum eſt, Spiritum ſanctum non permiſſurũ, vt Eccleſia erret in tam ſanctis legibus,& conſuetudinibus mutandis,etiãſi Eccleſiaſticæ ſint. Exempla ſimilia ſunt in lege Decimarũ,vt ſupra dictũ eſt,& in lege Quadrageſimæ,& ſimilibus.

10. Obiectio

Dices:Quamuis demus,non poſſe moraliter mutari legem quoad dedicationem diei ſeptimi ad cultum D Dei,cur non poterit mutari quoad mutationem talis diei? Nam lex vetus de obſeruatione Sabbathi mutata eſt quoad hanc determinationem, etiamſi ab ipſo Deo immediatè fuerit lata,cur ergo non magis poterit hæc determinatio mutari, ſi ab Apoſtolis facta ſit? Maior eſt enim auctoritas Dei, quam Apoſtolorum: maxime cum dictum ſit,Apoſtolos non introduxiſſe hanc conſuetudinem,vt promulgatores alicuius præcepti à Chriſto lati, ſed vt inſtituentes nouum ius.

Satisfit.

Reſpondeo, hanc immutabilitatem non fundari in auctoritate, & poteſtate immediati legiſlatoris, ſic enim conuincit ratio facta,ſed fundari in modo,materia,& ratione talis determinationis.Nam in primis Deus non fecit illam determinationem Sabbathi,ſtatuendo illam lege perpetua ſimpliciter, ſed tantum E ſecundum quid, id eſt durante ſtatu illius populi, & vtilitate, ac valore Circuncíſionis, ſeu *Donec veniret ſemen*, vt ait Paul. Vnde veniente illo tempore, per ſeſe ceſſauit,non ex defectu poteſtatis,ſed voluntatis ipſius legiſlatoris. At vero præceptum hoc Eccleſiaſticum latum eſt ſine temporis determinatione, ac ſubinde quantum eſt ex ſe in perpetuum, quia Eccleſia Chriſti eſt perpetua, ideſt, vſque ad finem mundi duratura, & illius vtilitas etiam eſt perpetua. Deinde præceptum illud legale includebat ordinem ad myſterium futurum, quod aliquando debebat

bat deſinere eſſe futurum,& incipere eſſe præſens,aut præteritum, & ideo ex tunc oportuit tale præceptum abrogari. At vero hoc Eccleſiaſticum præceptum nititur in myſterio Reſurrectionis Chriſti iam facto, quod vt ſic immutabile eſt, nec enim poteſt Chriſtus non reſurrexiſſe, nec poteſt non viuere glorioſè, poſtquam reſurrexerit. Quod ſi hoc præceptum habet aliquem ordinem ad quietem perfectam futuram in gloria, quando illa comparata fuerit, ceſſabit etiam hoc præceptum. Denique rationes, quæ in die Dominico concurrunt, vt pro illo facta ſit hęc determinatio,& mutatio,ſunt rationes perpetuę, & immutabiles,& ideo præceptum ipſum non poteſt rationabiliter abrogari, contra rationem autem, & contra vtilitatem Eccleſiæ non permittet Spiritus ſanctus, vt dixi, qui Eccleſiam gubernat, talem fieri mutationem.

11. Aſſignantur rationes ob quas Dominica dies celebretur.

Sed quæ ſunt iſtæ rationes, ſeu proprietates talis diei, propter quas ita oportuit in eum cadere tam fixam, & immutabilem determinationem? Plures à ſanctis Patribus aſſignantur. Prima, & præcipua eſt, quia in illo die Chriſtus reſurrexit,illo enim die myſterium contigiſſe indubitatum fidelibus eſt, & tractatum à nobis eſt latè in 2.tom.3.p.diſput.46.ſect.2. Quod vero illa fuerit præcipua ratio huius determinationis,teſtatur Auguſt.in ſerm.154.& 251.de Tempore,cuius verba, & aliorum Patrum ibi retuli, vnde etiam dies Dominicus,dies Reſurrectionis à Patribus appellatur, & inde etiam Dominicus dictus eſt, quia Domini victoriam commemorat, vt videre licet in Leone Papa Epiſt.81. ad Dioſc.c.2. Chryſoſt.hom.5. de Reſurrect. Greg.lib. 11.epiſt.3. in fine, *Dominico* (inquit)*die à labore terreno ceſſandũ eſt,atque omni modo orationibus inſiſtendum, vt ſiquid negligentiæ per ſex dies agitur, per diẽ Reſurrectionis Dominicæ precib. expietur.* Et ob hanc cauſam Dominico die genuflexio prohibita ſemper fuit, ſicut in die Paſchatis, vt conſtat ex Concil.Nicen.c.20.de Conſec.d.3. c. *Quoniam ſunt.* Eamque eſſe Apoſtolicam traditionem ex Iren.refertur ſub nomine Iuſtin. q. 115. ad Orthod. Cum autem ibi Irenæus martyr citetur, non potuit à Iuſtino allegari:cum ipſe Iuſtinus quadraginta fere annis ante Irenæum paſſus ſit,vt docte aduertit Couarr.lib.4. Var.cap.19.Ergo vel illa reſponſio Iuſtini nõ eſt, vel allegatio illa;ab aliquo addita eſt.Eiuſdem vero traditionis meminerunt Tertull.de Coron.milit.c.3. Hieron.contra Lucifer.Auguſt.epiſt.119.c.15.& ſequentibus,Ambr.optimè ſerm.60.*Dominica* (inquit) *erecti, & feriati Reſurrectionem Domini celebramus, Dominica enim ideo venerabilis eſt,atque ſolemnis,quia in ea Saluator velut ſol oriens emicuit, ac propterea ipſa dies ab hominibus ſeculi dies Solis vocatur, quod ortus eam Sol iuſtitiæ Chriſtus illuminet.* Atque eundem morem ſtandi diebus Dominicis ſeruauit Eccleſia vſque ad Alex.III. iuxta c. *Quoniam*, de Fer. Et eundem poſtea Clem.8. inſtaurauit.

D. Auguſt. Leo Papa. Chryſoſt. Greg. Con. Nicen. Iren. Couar. Tertull. Hieron. Auguſt. Ambr. C. Quoniã. Clemen. 8.

12. Aliæ rationes afferuntur.

Præter hanc rationem conſiderantur aliæ in hoc die ex mirabilibus operibus, quæ in eo Deus operatus eſt,propter quæ (vt dicitur in Canon.8.Trullano) *Tanta debet eſſe illius diei obſeruãtia, vt præter orationes, & Miſſarum ſolemnia,& ea,quæ ad veſcendum pertinent, nihil aliud fiat.* Secunda ergo ratio ſumitur ex aduentu Spiritus ſancti in Apoſtolos,& diſcipulos, qui in eundem diem contigit, vt in eodem Canone dicitur,& idem habent Leo Papa,& Auguſt. ſupra, idem Auguſt.ſerm. 154. & alij ſtatim referendi, multaque alia de hoc puncto dixi in d.2. tom. diſp. 46. ſect. 2. Tertia ratio ſit,quia in eodem die natus eſt Chriſtus, vt expreſsè affirmatur in d. Can.8. Trull. idemq; habet Rupert.lib.3. de diuin. offi.cap.16. & Caſſiod.in id Pſalm.117. *Hæc dies,quam fecit Dominus,* &c.latius auctoritate, & coniecturis confirmauimus d. 2. tom. diſp.13.ſect.4. Atque hinc ſequitur quarta ratio,quia in eodem die circumciſus eſt Chriſtus & ſanguinem pro hominibus fundere cœpit,& nomen *Ieſus*, illi eſt impoſitum,vt notauit Nicep.lib.1. hiſt.c.12. Quinta addi poteſt, ex eodẽ Canone Trull. quod in eodẽ die ſtella Magis refulſit,quæ etiã ſequitur ex tertia, quia eodem die ſtella Magis apparuit, quo Chriſtus natus eſt,vt tradunt Leo,Auguſt. Fulgent. & alij in ſermonibus de Epiph. & diximus latius dict.2.tom.diſp.14. ſect. 4.

Canon. Trullano. Leo. D. Auguſt. Can. Trull. Rupert. Caſſiod. Niceph. Leo. Auguſt. Fulg.

13. Sexta adiungitur ibidem,quia in eodem die baptizatus eſt Chriſtus, quod etiam affirmat Auguſtin. ſerm.154.de Tempore.Vnde vero id poſſit ſatis confirmari,nunc non inuenio, præſertim quia in eodem ſermone Auguſt. dicit, Chriſtum etiam cœpiſſe ſua miracula facere in die Dominico, conuertendo ſcilicet aquam in vinum,oſtendimus autem in dict.2. to. diſputatio.26. ſect. 1. non potuiſſe vtrumque myſterium in Dominica fieri, quia vtrumque eſt factum ſexta die Ianuarij, & integer annus tantum inter illa interceſſit,fieri autem non poteſt,vt ſextus dies eiuſdem menſis in duobus annis cõtinuis Dominicus ſit, ſeu quicumque alius dies hebdomadæ; & ita vtrumque redditur incertum. Suppoſitis vero opinionibus, quas loco proximè citato locuti ſumus, videlicet Chriſtum baptizatum eſſe anno ætatis ſuæ trigeſimo inchoato,& ſexto die Ianuar.quo die facta eſt Magorum adoratio, ſeu Epiphania, & ſupponendo ex iam dictis,in anno primo Natiuitatis Chriſti Epiphaniã incidiſſe in ſextam feriam hebdomadæ,quia ipſa Natiuitas, & Circumciſio in Dominicam inciderunt ex his principiis per ſingulos annos computando, non erit difficile deducere, an in trigeſimo,vel trigeſimo primo anno ætatis Chriſti potuerit ſexta dies Ianuarij eſſe Dominica. Nunc verò nolumus in hoc immorari, ſed probabili fide ſequimur, quod de baptiſmo dixerunt Patres ſextæ ſynodi in Trullo cõgregati,quod & nomine Auguſtini in dicto ſermone habetur. Aliud vero de miraculo nuptiarum omittemus: & eadem ratione omitto aliam rationem, quæ in eodem ſerm.154.Aug.habetur,ſcilicet in hoc die benedixiſſe Dominum quinq; panes,quibus quinque millia hominum ſatiauit: nam vnde hoc probari poſſit, non video.

Auguſt.

14. Septimam rationem addit Leo Papa in d.Epiſt.81. his verbis:*In hac die Apoſtoli à Domino prædicãdi omnibus gentibus Euangelij tubam ſumunt, & inferendũ vniuerſo mundo ſacramentũ regenerationis accipiunt.* In quibus verbis obſcurum eſt, de quo myſterio vel de qua Chriſti apparitione ad diſcipulos ſuos poſt Reſurrectionem ſuam,Leo loquatur;nam ſi verba in ſuperficie conſiderentur,videtur alludere ad illa Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos,*&c.Quia per priora verba acceperunt Apoſtoli tubam Euangelij, per poſteriora vero ſumpſerunt Sacramentum regenerationis inferendũ mundo.At difficile eſt oſtẽdere, quod Matt.ibi narrat de apparitione Chriſti facta vndecim diſcipulis in monte Galileæ,&c.die Dominico factum eſſe, quamuis neq; contrarium poſſit demonſtrari.Quicquid ergo de hoc ſit,quod tanquã incertũ omittimus,melius fundatur hęc ſeptima ratio in verbis,quæ ſtatim addit idẽ Pontifex:*In hac die(ſicut beatus Ioannes Euangeliſta) congregatis in vnum diſcipulis ianuis clauſis,cum ad eos Dominus introiſſet,inſufflauit & dixit,accipite Spiritum ſanctum,* &c. Nã hoc factũ eſſe in ipſa die Reſurrectionis ad veſperam,ac ſubinde in die Dominico,conſtat ex Lucæ vlt.& Ioan.20.Et latè oſtendimus d.2.to.diſp.49.ſect.4. Et ad idem myſterium poſſunt applicari priora verba Leonis.Quia tũc dixit etiam Chriſtus diſcipulis, *Sicut miſit me viuens Pater,*

Leo Papa. Matth.28. Luc vltim. Ioan. 20.

Pater,& ego mitto vos. Per quæ verba Euangelij turbã A abſque dubio ſumpſerunt. Vnde etiam Lucas narrat, ibi dixiſſe Chriſtum, *Oportere, in nomine eius prædicari pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.* Quibus verbis etiam Sacramentum regenerationis ſignificatur. Hoc ergo myſterium merito inter præcipuas huius diei prærogatiuas diſtinctè numeratur, quia licet eodem die reſurrectionis contigerit, ſpecialia,& maxima beneficia continet Eccleſiæ collata: Nam tunc data eſt illi poteſtas remittendi peccata in Apoſtolis, qui tunc primum conſummati ſunt Sacerdotes quoad poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, vnde etiam tunc videntur primò cõſecrati Epiſcopi, & creati etiam Apoſtoli quoad ſpiritualem iuriſdictionem in vniuerſum orbem,maximè in foro ſacramentali. Et fortaſſe ob hanc cauſã à ſanctis Patribus, & Canonibus inſtitutum eſt, vt Epiſcopi nonniſi in Dominico die conſecrentur, vt ex Decreto Anacleti Papæ refertur in c.1. d.75. Nam Epiſcopi Apoſtolis ſuccedunt c.*In nouo*, d.22.ideo eodem die conſecrantur,vt ibi notat Turrecrem.

Anacl.Pap. Turrec.

15. Atque hæ quidem rationes ad illam dignitatem Dominicæ diei pertinent, quem ſpecialiter in lege gratiæ obtinuit;non tamen caret prærogatiuis, quæ ad legem naturæ,& ſcriptam ſpectare videntur.Conſtat enim in die Dominica creatum eſſe mũdũ quoad ſubſtantiam cœli,& terræ,& in eadem factam eſſe lucem,non ſolum ſpiritualem, & angelicam, ſed etiam hanc materialem, ratione cuius hæc fuit prima dierũ omnium.Vt notat Auguſt.dict ſerm.251.& Beda lib. de offic.Eccleſ.cap.1. Et idem habet Leo ſupra,& dictus Canon 8. Trullanus. Hanc ergo prærogatiuam dicimus communem eſſe legi naturæ, quia in Deum, vt in naturæ conditorem refertur. Atque ita hic dies complectitur præcipuã dignitatem Sabbathi Iudaici: Non enim minus per celebrationem huius diei,quàm per ſolemnitatem Sabbathi, beneficium creationis recognoſcimus.Denique addunt prædicti Patres prçſertim Auguſt. & Orientales in dicto Can. 8. in hac die miſiſſe Deum Manna de Cœlo, quod pertinet ad mirabilia patrata tempore legis ſcriptæ, imo eſt memoriale quoddam omnium beneficiorum, quæ Deus illi populo contulit.Idem affirmat Iſidor.lib.1.de Offic.Eccleſ.c.24. Probat ex c.16. Exod. Vbi in principio datum eſt Manna Hebrçis per ſex dies continuos, & ceſſauit in ſeptimo,quia erat Sabbathum, vnde bene concluditur cœpiſſe in Dominico, ſeu primo die: *Vnde*(infert Iſidor.) *intelligant Iudæi,iam tunc prælatam eſſe Iudaico Sabbatho Dominicam noſtram: Iam tunc indicatum, quod in Sabbatho ipſorum gratia de cœlo ad eos nulla deſcenderit,ſed in ſancta Dominica, in qua primum Dominus illam pluit.* Sic ergo ſatis conſtat, quot, & quantis rationibus dies hæc ad diuinum cultum peculiariter in lege gratiæ electa eſt.

Aſſignantur prærogatiuæ à lege naturali & ſcripta poſitæ.

Auguſt. Beda. Leo. Can.Trul.

Auguſt.

Iſidor. Exod. 20.

16. Eſt autem animaduertendum, licet ad hanc determinationem talis diei faciendam, hæ omnes prærogatiuæ conſiderari potuerint, nihilominus per ſe, ac directè non referri,vel inſtitui hunc diem ad peculiarem commemorationem illorum operum Dei,ſed ad Deum ipſum propter ſe colendum, & propter ſuam excellentiam,& maieſtatem. Nam (vt ſæpè diximus) E naturalis ratio hoc modo principaliter dictat diuinum cultum, & quoniam ſola ratio certum tempus ad hunc cultum non determinat,per poſitiuam legem fieri determinationem oportuit, & ita in lege veteri facta eſt in die Sabbathi,cui Dominica dies ſucceſſit; ergo ſolemnitas,& requies ab operibus terrenis,quæ in hoc die indicitur, ad ipſam diuinitatem colendam ordinatur,etiamſi ad hanc determinationem pro tali die faciendam circumſtantiæ illius diei,& opera,quç in eo Deus fecit,fuerint conſiderata. Et confirmatur hoc, nam hac ratione in Eccleſia Romana Dominicus dies ſpecialiter cenſetur dicatus in honorem totius Trinitatis,quia in lege gratiæ,ſicut expreſſiùs cognoſcitur Deus, prout in ſe eſt trinus, & vnus; ita ad profitendam hanc fidem, & Deum trinum, & vnum expreſſiùs colendum,ſeptimus hebdomadæ dies ſpecialiter deſtinatus eſt. Et ideo graues Auctores referunt, olim præfationem Trinitatis in omnibus Dominicis fuiſſe decantatam, quia Dominici dies ſanctiſſimæ Trinitati dicati erant.Ita Micrologus de Eccleſ. obſeruat. cap. 60. Et ſumi poteſt ex cap. *Inuenimus*,de Conſec.dicto 1. Vbi Pelag.II. inter præfationes,*Quas longa retro vetuſtas in Romana Eccleſia ſeruauit*,ponit præfationem ſanctiſſimæ Trinitatis,cum tamẽ Eccleſia Romana ſpeciale feſtum Trinitatis olim B non ſeruaret,vt dicit Alexand. III. in cap.2. de Fer. Ergo veriſimile eſt, præfationem illam fuiſſe dictam in diebus Dominicis, vt Micrologus dicit. Item in eiſdem diebus in ordinario tempore non impedito conſueuit dici in Matutino octauum Reſponſorium de Trinitate. Et in eiſdem Dominicis maximè obſeruari præcipitur, vt ſymbolum fidei, quo Trinitatem profitemur,in Miſſa dici non omittatur. Sic ergo dicimus,diem Dominicum in Dei,ac Trinitatis cultum eſſe ſingulariter ordinatum.

Dies Dominica aſſignata ad colendum Deum propter ſe.

Dominica dies ſpecialiter dicata toti Trinitati.

Microlog. C. Inuenimus. Pelag. 2.

Alex. 3.

Neque obſtat, quod poſtea introductus ſit mos in Eccleſia, vt in quadam peculiari Dominica feſtum Trinitatis celebretur; quod prius in peculiaribus Prouinciis,ſeu Eccleſiis incepit,vt Alex. III. d.c.2.refert,& ſumitur ex Rupert.lib.2.de diuin.Offic.c.1. & C Dur.in Rationali lib.6.c.11. & poſtea Ioannes XXII. in Romana etiam Eccleſia celebrari voluit, vt notat ſumma Piſana ver. *Feriæ* §. 3. quod etiam nunc vniuerſa Eccleſia ſeruat. Non (inquam) hoc obſtat,quia illud merito additum eſt ad maiorem reuerentiam Trinitatis,& vt expreſſior memoria,tam in officio toto,quam in concionibus illius myſteriis fieret. Nihilominus tamen omnes etiam Dominici dies ad peculiarem Trinitatis honorem inſtituti ſunt. 17.

Rupert.

CAPVT V.

De feſtis ad vitam, & mortem Chriſti pertinentibus, Virginique communibus.

D

ADuertendum eſt, ſermonem eſſe de his feſtiuitatibus, quæ ſub præcepto ſeruari mandantur vniuerſæ Eccleſiæ,& populo eius, & in rigore tãtum ſunt quinque;quibus nos duas addemus vſq;ad Chriſti mortem. Sunt vero multæ aliæ, in quibus quoad Eccleſiaſtica officia,myſteria humanitatis Chriſti celebrantur, ſed illæ non pertinent ad præceptum ſpeciale de obſeruatione feſtorum, de quo nunc diſſerimus,ſed vel ad prçceptum de horis Canonicis,vel de modo celebrandi Miſſæ ſacrificium; & ideo nunc de illis non agemus; attingemus verò, quæ neceſſaria fuerint, vt intelligatur, an in aliquo illorum dierum præceptum hoc de obligatione feſtorum liget. 1.

Feſtum Incarnationis.

Primum ergo feſtum,vt ſecundum ordinem rerum ea enumeremus, eſt feſtũ Incarnationis diuini verbi; quod etiam feſtum Annunciationis B.Virginis appellari ſolet.Imò in Conc.Tol.10. c.1. per Antonomaſiã feſtũ diuinę ſeu Dominicę Matris appellatur;*Nã quod* (ait)*feſtũ Matris eſt,niſi Incarnatio verbi?* Et ita cõmuniter inter feſtiuitates Beatiſſimę Virginis hęc numerari ſolet,nec immeritò, quãdoquidẽ in illa ſummam digni 2.

In eodẽ die feſtũ celebratur Verbi Incarnationis, & Virginis annunciationis.

Conc.Tolet.

dignitatem, & excellentiſſima gratiæ dona conſecuta eſt. Propriè tamen dici etiam poteſt feſtum verbi Incarnati quod illo die conceptum eſt ſanctum, vt per Angelum annunciatum eſt. Sicut enim feſtum Conceptionis Virginis magis eſt feſtum eiuſdem Virginis quàm Matris eius Annæ, quamuis ex illa Conceptione magnus honor, magnáque Dei dona (vt credendum eſt) in glorioſam Annam redundauerint ita feſtum Incarnationis Chriſti principaliter eſt feſtum perſonæ conceptæ, & myſterij, licet ſimul ad Virginem pertineat: Quapropter ſi ſecundum ſe ſpectetur illud feſtum ſummæ dignitatis, & lætitiæ inter omnia, quæ ad humanitatem Dei pertinent, eſſe videtur. Quia in illo ſupremum beneficium Deus hominibus contulit,& maximū omnium mirabilium ſuorum operum fecit. Tamen quoad nos non videtur donum illud perfectè collatum vſque ad Virginis partum, & ideo quoad exteriorem lætitiam ſolemnius illa Natiuitatis feſtiuitas celebratur. Et ob eandem cauſam feſtiuitas illa præcipuè ad Chriſtum, hæc vero ad Virginem referri videtur, & ſine dubio Eccleſiaſticum officium ad Virginem præcipuè dirigitur. Nihilominus tamen propter rationes factas,& propter ordinem feſtiuitatum hoc loco illam poſuimus. Sciendum autem eſt, feſtum hoc duobus modis in Eccleſia celebrari, vno generali,& alio particulari: generali quidem modo celebratur eodem die, quo myſterium peractum eſt, nimirum vigeſima quinta die Martij; particulari vero, prout in Hiſpania obſeruatur, Decima ſeptima die Decembris ex decreto Concilij Tolet. 10. capit. 1. conſuetudine, & Pontificum approbatione vſque ad noſtra tempora retento;& olim in Eccleſia Mediolanenſi iuxta ritum Ambroſianum celebratur in Dominica quarta Aduentus, vt refert Galeſinus in annotationibus ad Martyrolog. Romanum: veruntamen hic de propio feſto agimus, nam aliud potius inſtitutum eſt per tranſlationem quandam ſolemnitatis, vt in eodem Concilio dicitur.

Dupliciter hoc feſtum in Eccleſia celebratur.

Conc.Tolet.

3. Cap.1.

De illo ergo feſto in omni rigore obſeruando non inuenio præceptum in Iure expreſſum, & ſcriptum. Nam in cap.1. de Conſe.d.3. inter feſtiuitates generales non ponitur neque inter eas, quæ ad Chriſtum neque inter eas, quæ ad Virginem ſpectant, cum tamen inter priores ponatur Purificatio,& inter poſteriores Natiuitas,& aſſumptio Virginis. In c. 1. extra de Feriis ſolum in generali dicitur. *Et omnes feſtiuitates Beatæ Virginis*, quæ autem illæ ſint, non declaratur. Nihilominus tamen Doctores ibi communiter Hoſt. Ioan.Andr.Panorm. & alij pro certo ſupponunt, Annunciationem ibi comprehendi ſub feſtiuitatibus Virginis;& aduertunt, quatuor ſolemnes feſtiuitates Virginis in quatuor anni temporibus celebrari, Annunciationem in vere, Purificationem in hyeme, Aſſumtionem in æſtate; Natiuitatem in Autumno, vt ita omnibus temporibus Virgo colatur, & viciſſim omnia tempora Virginis ſolemnitatibus ornentur, & protegantur. Et ſanè cum Gregor. IX. auctor illius Decret. non ſit admodum antiquus, veriſimile non eſt, illius tempore feſtum Incarnationis non fuiſſe ex præcepto obſeruatum in vniuerſa Eccleſia; nam vt colligitur ex Leone Papa epiſt. ad Epiſcopos Siciliæ, c.2. *Sicut eſt aliud tempus, quo annunciante Angelo, Beata Maria fœcundādam ſe per Spiritum ſanctum credidit, & concepit, aliud quo ſalua integritate Virginea puer editus, exultante gaudio cæleſtium miniſtrorum, paſtoribus indicatur: ita diſcernendæ erant cauſæ ſolemnitatum, & in omnibus inſtitutis Patrum, Principumque noſtrorum rationabilis ſeruanda diſcretio. Nam ſpiritus Sapientiæ, & intellectus ita Apoſtolos, & totius Eccleſiæ erudiuit magiſtros, vt in Chriſtiana obſeruantia nihil inordinatum, nihil pateretur eſſe confuſum.* Quæ verba omnia ſunt Leonis, licet non eodem ordine, & contextu poſita: vnde licet non expreſsè aſſerat has ſolemnitates fuiſſe à principio diſtinctas, indicat tamen,& ex eiſdem verbis ſatis congrua ratio eius inſtitutionis colligitur, vnde non dubito, quin myſterium Incarnationis proprio, & ſpeciali ritu, officio, ac die fuerit ab Eccleſia ſemper celebratum.

Annūciationē eſſe vnā ex Deiparæ feſtiuitatib.

Greg.9.

Leo Papa.

An vero vbique, & ſemper fuerit omnibus fidelibus propoſitum, vt ex præcepto obſeruandum, vel quando hæc obligatio incœperit, mihi non conſtat. 4.
Item an vbique fuerit in vigeſima quinta die Martij obſeruatum, vel in alio die, mihi incertum eſt. Nam in dict. Concil. Tolet. 10. præcipitur obſeruari in Hiſpania Decima ſeptima die Ianuarij, & de feſtiuitate Martij nulla fit mentio; imo ſignificatur, tunc non celebrari propter officia Quadrageſimæ, aut Paſſionis, vel reſurrectionis Domini,& ideo ne omitteretur illa ſolemnitas, illum alium diem pro illa deſignari. Et additur. *Quod tamen nec ſine exemplo decentis moris, qui per diuerſas mūdi partes dignoſcitur obſeruari, videtur inſtitui. In multis enim Eccleſiis a nobis,& ſpatio remotis,& terris, hic mos agnoſcitur retineri.* Non eſt autem dubiū, quin loquatur illud Concilium de obſeruatione propria feſti omnibus fidelibus iniuncti: nam dixit *Debere eſſe ita ſolemne, ſicut eſt eiuſdem Natiuitatis Verbi.*

Quo die obſeruari ſolitum ſit hoc feſtum; incertū eſt.

Conc.Tolet.

Atque eodem modo videtur mentio eiuſdem feſti fieri in ſerm.18. de Sanctis apud Augu. qui eſt ſecundus de Annun. quem aliqui tribuunt Fulgentio, ſub nomine tamen Auguſtini legitur ab Eccleſia in die Natiuitatis Virginis: incipit autem in hunc modum, *Adeſt nobis dilectiſſimi optatus dies Beatæ, ac Venerabilis ſemper Virginis Mariæ, ideo cum ſumma exultatione gaudeat terra noſtra tantæ Virginis illuſtrata die ſolemni,&c.* Quæ verba ſatis indicant, magnam fuiſſe tunc illam feſtiuitatem, nec ſunt admodum diſſimilia, quibus ſermonem alium in eandem feſtiuitatem inchoat Andr. Ieroſ. auctor grauis, & ſatis antiquus. *Adeſt* (inquit) *nobis hodie gaudium omnium priſtinam nobis noxam diluens, adeſt, qui eſt vtique, vt omnia gaudio impleat.* Ioannis etiam Chryſ. oratio in eandem feſtiuitatem nobis indicat eius antiquitatem, incipit autē in hunc modum, *Rurſus lætitiæ nuncij, rurſus libertatis indicia, rurſum gaudia, rurſum à ſeruitute liberatio, &c.* Petrus etiam Chryſogonus ante mille centum annos varias in illud feſtum habuit hom. quæ inter ſer. eius à 140. incipiunt, & in 142. ſic incipit: *Audiſtis hodie fratres chariſſimi, Angelum cum muliere de hominis reparatione tractantem,*&c. Et multa in cæteris habet ſimilia, quibus illius feſti obſeruantiam indicat. Beda etiam in to.7. in eadem feſtiuitate concionem habuit, omitto Bernard. Petrum Damian. & recentiores, quamuis illi etiam ſuis concionibus feſtum illud vt ſolemne, & antiquum celebrent: & Guarricus in ſer.1. planè demonſtrat, in proprio die obſeruari ſolitum, ſic enim incipit: *Opportunè nobis in his diebus Quadrageſimalis obſeruatiæ ſolemnitas interuenit Dominicæ Annunciationis,* &c. Non eſt ergo dubium, quin hoc feſtum antiquum ſatis ſit: quando vero inceperit, & præſertim quando Romana Eccleſia illud amplexa fuerit,& per vniuerſam Eccleſiam obſeruari primum præceperit, affirmare non poſſumus, quia ſcriptum non inuenimus, certū tamen eſt, traditione ſatis eſſe firmatum hoc præceptum,& à Summis Pōtificibus ſaltem ipſo vſu approbatum. Et multo ante Gregorium IX. feſtiuitatibus præcipuis Virginis fuiſſe annumeratum, ac proinde fuiſſe ab ipſo comprehenſum in d.c.vlt. in illis verbis generalibus, eaque ſatis eſſe vt dicamus, hoc feſtum eſſe vnum ex his, quæ Iure communi in vniuerſa Eccleſia obſeruari præcipiuntur.

5. Quam antiquum ſit hoc feſtum.

D.Auguſt. *Andr. Ieroſol.* *Chryſoſt.* Refert eam Metaph. *Petrus Chryſolog.* *Beda.* *Bernard.* *Petrus Damian.* *Gnarric.* *Greg. 9.* *C.vlt.*

Feſtum

Feſtum Natiuitatis.

6. Natiuitatis feſtum ab Apoſtolis inſtitutum. Cap 1. C. Vlt. *Clemens.*

Secundum eſt feſtum Natiuitatis Domini, quod primo loco ponitur in dict.c.1.de Conſe.d.3.& vlt. de Feriis. Et illi ſtatim adiunguntur feſtũ ſancti Stephani, ſancti Ioannis Euangeliſtæ, & Innocentum, & S. Syluestri, de quibus poſtea. Illud autem feſtum antiquiſſimum eſſe, & ab Apoſtolis inſtitutum conſtat ex Clement. lib. 8. Conſt. & ex perpetua traditione, cuius initium ignoratur, quod eſt ſignum illam eſſe Apoſtolicam. Et ita Iſid. lib. 1. de offic. 25. cap. indiſtinctè ait: *Natalis dies Domini à Patribus votiuæ ſolennitatis inſtitutus eſt.* Idemq; ex variis concionibus antiquiſſimorum Patrum in illud feſtum facilè intelligitur. Nicephorus autem lib. 17. Hiſtor. c. 28. indicat, Iuſtinum hoc feſtũ obſeruari præcepiſſe his verbis vtens: *Idem Imperator* (agit autem de Iuſtiniano primo) *tum primum Seruatores exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinus de ſancta Chriſti Natiuitate fecit.* Ita enim legendum eſt, non Iuſtinianus, vt habent nonnulla vetera exemplaria. Nã ibi tractat de Iuſtiniano, qui Iuſtino primo ſucceſſit, ante quem non fuit alius Iuſtinianus. Igitur Iuſtino tribuit huius feſti inſtitutionem. Verumtamen non poteſt ita intelligi, vt tunc primum exiſtimetur hoc feſtum incepiſſe: nã ſine dubio eſt multo antiquius. Ad ſummum ergo potuit Iuſtinus augere illius diei celebritatem, & fortaſſe negligentiam aliquam, quæ irrepſerat, ſua lege emendauit, vt adnotauit Bellar. lib. 3. de cultu ſanctorum c. 16. circa finem.

Iſidor. *Nicephor.* *Iuſtinus. Imperat.* *Bellarm.*

7. Quo die celebretur.

Celebrat autem Eccleſia feſtum hoc eodem die menſis, quo factum eſt myſterium, ſcilicet vigeſima quinta Decẽbris, illo enim die natus eſt Chriſtus, de quo myſterio, & circunſtantiis eius in dicto 2. tom. diſp. 23. diximus. Non celebratur autẽ ſemper in eodem die hebdomadæ Natiuitatis Chriſti, ille enim in die Dominico natus eſt, feſtum autẽ non poteſt ſemper in Dominica celebrari ſimul cum eodẽ die menſis, & ideo per omnes dies hebdomadę mutatur. Cur autem id factum ſit in hoc feſto potiùs quam in morte, vel reſurrectione Domini, tractat Durand. lib. 6. Ration. c. 4. & varias rationes affert, quas infra agẽtes de Paſchate attingemus. Nunc illa ſufficit, hoc fuiſſe neceſſarium, vt ſingulis annis, ſeu poſt completum anni circulum feſtum poſſet celebrari, quod in omnibus aliis feſtis immobilibus obſeruatum eſt, id enim per ſe erat conueniens, in Paſchate vero propter ſpecialem rationem immutatum eſt, & conſequenter in quibuſdam aliis feſtiuitatibus, quæ ab illa pendent, & mobiles appellantur, vt videbimus.

Durand.

Feſtum Circumciſionis.

8. Circũciſionis inſtitutio valdè antiqua. Cap. 1. C. vlt.

Tertium feſtum eſt Circumciſionis Domini, quaſi annexum præcedenti, & ita in d. c. 1. ponitur ſub nomine Octauæ natalis in c. autem vltim. de Feriis ſub proprio nomine Circumciſionis. Quam vero antiqua ſit ſolemnis, & feſtiua obſeruatio illius diei, non ſatis cõſtat, quia ante illa iura, nec Clemens, nec Iſidorus, aut alij ex antiquis ſcriptoribus Eccleſiaſticarum feſtiuitatum, huius facit ſpecialem mentionem. Nec etiam Leo Papa, aut Auguſtinus, aut alij Patres illis ætate æquales, & de hoc feſto proprias cõciones reliquerunt. Imo Leo Papa in ſermonibus de Epiph. ſignificat, feſtũ illud proximè poſt Natiuitatem Domini ſolitum fuiſſe celebrari. Idem tamen Leo in dicta Epiſt. c. 2. inter illa Chriſti Domini opera, & myſteria peculiari ſolemnitate digniora illud ponit, *quo infans circũciditur.* Et Cyprianus, vel Auctor de Cardinal. Chriſti operibus huic feſto peculiarem orationem dicauit: Beda etiam in quadam Hom. illius diei tom. 7. ſic incipit: *Sanctam, venerabilemq; præſentis feſti memoriam paucis quidem verbis Euangeliſta cõprehendit, ſed non pauca cœleſtis myſterij virtute reliquit.* Ex cõcionib. etiam Bernardi in illud feſtũ intelligimus, inter celebres feſtiuitates illam fuiſſe innumeratam. Itaq; dubitãdum non eſt, quin ſit ſatis antiqua, & ſine certi initij memoria. Solet autem cum Natiuitatis feſto confundi, quia eſt veluti terminus, & octaua illius. Tamen licet ratio octauæ ſit ſufficiens ad ſolemnitatem quoad officium, quoad obſeruantiam autem feſti non ſolet reputari ſufficiens, niſi cum die Dominica, vel cum alio peculiari iungatur myſterio. Sicut in hoc die octauo adiunctum fuit myſterium Circumciſionis, quod peculiari feſto meruit celebrari. Tum quia eodem die cœpit Chriſtus pro nobis ſoluere pretium ſanguinis ſui. Tum etiam quia ſignaculum Circumciſionis, quod proprium lapſorũ hominum videbatur, pro nobis ſumpſit. Tum denique, *Vt in nomine Ieſu.* quod illa die accepit, *omne genu flectatur.* Ob has ergo, & alias rationes ſub pręcepto feſtum illud generaliter cõſtitutum eſt. Et aliqui exiſtimant illud etiam fuiſſe inſtitutum ad impediendas ſuperſtitiones, quas Gentiles in illis calendis Ianuarij obſeruare ſolebant, vt habetur ex c. *Non obſeruetis 26.* q. vlt. Tandem aduertit Duran. lib. 6. Ration offic. c. 15. feſtum illud non ſolum Chriſto, ſed etiam Virgini eſſe dicatum, & olim duas Miſſas ſolitas fuiſſe in eo celebrari, vnam de Virgine, alteram de myſterio, & nunc conſtat ex multis Miſſæ, & officij partibus, præſertim ex Collecta, Antiphonis, & Reſponſoriis, magnam officij partem eſſe de B. Virgine. Propter quod idem Durand. lib. 7. c. 1. n. 47. illam vocat Octauam ſuppletionis, *Nam quia in Natiuitate* (ait) *multum actum eſt de partu, & parum de parturiente, ideo in Octaua plenius ipſa celebratur.*

Leo. *Cyprian.* *Beda.* *C. Non obſeruetis.* *Durand.* Feſtũ hoc non ſolum Chriſto, ſed Virgini etiã dicari.

Feſtum Epiphaniæ.

9. Epiphaniæ feſtum ab Apoſtolis decretum. *Clement.*

Quartum feſtum eſt Epiphania, quod in eiſdẽ iuribus expreſsè numeratur, eſtq; adeo celebre, & antiquum, vt inter apoſtolicas feſtiuitates poſt Natiuitatem numerari ſoleat, vt videre licet in Clem. lib. 5. Conſt. c. 12. & lib. 8. c. 33. vbi (quod valdè notandum eſt) pro ratione illius feſtiuitatis affert, *Quod in illa die declarata ſit Diuinitas Chriſti teſtimonio Patris in baptiſmo, & Spiritus ſancti, qui in ſpecie columbæ oſtendit aſtantibus eum, cui tributum erat teſtimonium.* Iſid. etiam lib. 1. de Diui. offic. c. 26. eandem rationem ponit ſimul cum præcipua de manifeſtatione Chriſti Magis facta, eorumque adoratione: addens etiam eodẽ die feſtum eſſe à Chriſto primum, & celebre miraculum conuerſionis aquæ in vinum, de quorum myſteriorum concurſu in eodem die fuſiùs egimus d. 2. tom. diſp. 26. ſect. 1. vbi Auguſt. Ambr. Orig. Maximum, Leonem, & alios Patres feſtum illud maximè venerantes retulimus. Et videri etiam poteſt Rupert. lib. 3. de diuin. offic. c. 34. & Allin. lib. 4. c. 23. & Ammianus Marcelli. lib. 21. Vbi circa tempora Conſtantij Imperatoris huius feſtiuitatis meminit, longè antiquiorem eſſe ſignificans. De præcepto ergo ſeruandi hoc feſtum, & ſcriptum ius habemus, & Apoſtolicam traditionem, & magnas huius obſeruantiæ cauſas præſertim propter vocationem gentium, & Chriſti manifeſtationem, de quibus dicto loco eſt diſputatum, & ideo hic plura dicere eſt neceſſe.

Iſid. *D. Auguſt.* *Ambroſ.* *Orig.* *Maxim.* *Leo Papa.* *Rupert.* *Allim.* *Ammian. Marcel.*

Feſtum Præſentationis.

Quinto loco inter Chriſti feſta ponimus præſentationem, & oblationem eius in templo propter ordinẽ feſtiuitatũ, & quia re vera primaria ratio illius 10. Præſentationis feſtũ

ſolem

ſolemnitatis eſt Chriſtus:vnde in hoc ordine videtur numerari in dicto c.1.de Cõſ.d.3. nam proximè poſt Epiph. ponitur ante Paſcha, & inferiùs adduntur feſtiuitates Beatæ Mariæ & more Ambr. & iuxta Græcorum ritum ita numerari dicitur. At verò in cap.vlt. de Feriis hoc feſtum omittitur, vnde ſine dubio ſub feſtis Beatæ Virginis comprehenditur;nam ita etiam numerari optimè poteſt, & communiter ſolet, præſertim iuxta Romanum morem,vt ex lib. *Ordo Romanus*, & ex communi vſu ſatis conſtat. Habétque magnum fundamentum in ipſo myſterio,quia ſimul cum obligatione Primogeniti ſacrificium pro matre offerebatur,vnde & Purificatio Virginis,feſtum illud appellatur. Propter quod rectè dixit Beda, tom. 7. in homil.illius diei. *Solemnitatem nobis hodiernæ celebritatis, quam quadrageſimo natiuitatis die debitis veneramur officiis,maximè eiuſdem Saluatoris noſtri,ſimul & intemeratæ genitricis eius humilitate dedicatam ſacra Euangeliſtæ lectio deſignat,exponẽs eos,qui legi nihil debuerant,implendis ſe legalibus per omnia ſubdidiſſe decretis.*Sic autẽ illius feſti officium attentè ſpectetur,maiori ex parte ad Chriſtum referri,tàm ex collecta,quàm ex Introitu,Epiſtola,& aliis patribus facilè intelligitur.

Chriſto ſimul,& virgini exhibetur. Cap. 1. Cap.*Vlt.* *Ordo Rom.* *Beda.*

11\. De antiquitate autem huius feſti non eſt tam certa notitia,ſicut præcedentis, vnde aliqui putarunt, cœpiſſe celebrari temporibus Iuſtiniani primi, quia Nicep.lib.17.c.28.ſic de illo ſcribit:*Idem Imperator* (loquitur de Iuſtiniano ſeniore,ſeu primo) *tum primum ſeruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit,* vbi *ſeruatoris exceptionem*, illius præſentationem appellat more Grecorum,qui hoc feſtum hypantin vocant,id eſt,occurſum, vel Simeonis, & Annæ,qui eo die obuiauerunt Domino,dum præſentaretur in templo,vt ait Micrologus ca.48. vel celebrantium feſtum,qui fide Chriſto occurrunt,cum à Virgine matre in templum præſentandus defertur, vt ex Martino Polono in Chriſ.lib.17.c.28. retulit Couar. lib.4.Var.cap.19. Et cum Nicephoro concordare videtur Sigibertus in Chronico,qui huius feſti inſtitutionem ponit in anno Domini quingẽteſimo quadrageſimo ſecundo,qui ſine dubio cadit in imperiũ Iuſtiniani, Duran.etiam in Rationali,lib.7.c.7. dicit tempore Iuſtiniani Imperatoris Cõſtãtinopoli magnam hominum multitudinem peſtilentia fuiſſe ſublatam, & ideò tunc fuiſſe inſtitutam feſtiuitatem Purificationis. Georg. autem Cedrenus Iuſtino prædeceſſori Iuſtiniani inſtitutionem huius feſti tribuit anno quingenteſimo vigeſimoſeptimo.

Quando inceperit. *Niceph.* *Microlog.* *Mart.Pol.* *Sigibert.* *Durand.* *Geor.Ced.*

12\. Apud Baron.verò in 1.tom.in I.Chriſti anno, nu. 41.reperio,Purificationis feſtum ad abolenda Lupercalia Romæ cœptum fuiſſe anniuerſario die celebrari;ibi autem non refert,quo anno inceperit,nec potui alium locum inuenire, in quo id ſe dicturum promittit.Nam tom.6.Ann.496.n.46. dicit tempore Gelaſij,& eius monitu Lupercalia fuiſſe à Senatu ſublata, de Inſtitutione autem feſti illo tempore facta nihil narrat.At verò Beda in Martyrol.quinto Idus Septembris,& ordo Romanus referunt, Sergium Pontificem inſtituiſſe ſolemnẽ ſupplicationem, ſeu proceſſionem, quæ illo die fit,illámque conſuetudinem, & ſolemnẽ feſtiuitatem introductam eſſe ab Eccleſia ad mutandam luſtrandi conſuetudinem,quam gentes obſeruabant, refert idem Beda in lib. de Ratione tẽporum,& Allin.Flac.de diuin. offic.c. de Purificatione,& Durand. ſupra. Vbi etiam tribuit hanc inſtitutionẽ Sergio Papæ, vnde dici poteſt priùs fuiſſe hoc feſtum inſtitutum Conſtantinopoli occaſione peſtis, poſtea verò Romæ alia ratione. At Sergius poſt Iuſtinianum I. fuit tempore Iunioris,& Tiberij. Ideoq; probabilius eſt,nõ fuiſſe feſtum à Sergio inſtitutum, ſed auctum, vt ſenſit etiam Bar. Ann.701. nu.3. Imò

Baron. Hoc feſtum Romæ celebratum ad abolenda Lupercalia. *Beda.* *Ordo Rom.* *Allin.* *Durand.*

Suarez de relig.tom.1.

A

veriſimile eſt, antiquius eſſe hoc feſtum, (vt bene Couar.ſuprà aduertit, & ſequitur Azor tom.2. lib.1. cap.18.) nam antiquorum Patrum Gregorij Nyſſeni, Chryſoſt.Cyril.Hieron.& aliorum declamationes,& homiliæ in ea feſtiuitate habitæ leguntur apud Surium. Inter quos Cyrillus indicare videtur proceſſionum vſum,quæ accenſis cereis fiunt. Fortaſſe ergo aucta eſt ſolemnitas, vel innouatum eius præceptum tum Conſtantinopoli, tum etiam Romæ, vt maiori cum pompa,& obſeruatione celebraretur; ipſum autem feſtum antiquius eſſe credibile eſt; nam & Leo Papa in dicta Epiſt.4.illius tempus,& rationem, cum aliis ſolemnitatibus maioribus ponit.

Couar. *Azor.* *Leo Papa.*

Feſtum Transfigurationis.

13\. Hæ feſtiuitates, quas hactenus enumerauimus, pertinent ad infantiam Saluatoris, de reliquis autem myſteriis eius,quæ ante paſſionem contigerunt, vnam tantùm feſtiuitatem videtur Eccleſia celebrare, quam ſexto loco ponimus, ſcilicet Transfigurationis.Nam licet de aliis myſteriis vitæ eius peculiarem commemorationem faciat,vt de initio doctrinæ eius in ætate duodecim annorũ quando ad templum veniens cum matre ibi remanſit, &c. Et de illius Baptiſmo, Ieiunio, ac tentationibus, & de initio miraculorum eius, non tamen his myſteriis peculiarem feſtiuitatem dedicat, ſed vel cum aliis feſtiuitatibus illa coniungit,vel in aliquibus Dominicis per annum ea commemorat, vt manſionem Chriſti in Templo celebrat in Dominica infra octauam Epiphaniæ; Baptiſmum in ipſâmet Epiphania, & in Octaua eius, initium miraculorum cum eâdem etiam Epiphania, & prima Dominica poſt Octauam eius. Ieiunium verò in prima Dominica Quadrageſimæ. At verò de Transfiguratione licet in ſecunda Dominica Quadrageſimæ particularem mentionem faciat; ſpecialis nihilominùs inſtituta eſt feſtiuitas,quæ ſexto die Auguſti celebratur. Qui mos in Eccleſia græca videtur eſſe antiquus,vt ex Menologio Græcorum colligitur. In Eccleſia autem Latina habuiſſe initium à Calixto III. affimat Platina in vita eius,& in eo feſto indulgentias illas conceſſiſſe, quas Vrbanus in feſto corporis Dominici conceſſerat.Occaſionem illud inſtituendi in illo die dicit fuiſſe,quia in eo Chriſtiani inſignem victoriam à Turcis ad Belgradum reportarunt. Alij verò antiquius putant eſſe hoc feſtum, quia illius meminit Vvandelbertus in ſuo Martyrol. Vixit autem ille ante Calixtum III.circa annum Domini 858.teſte Trithemio lib.2.de Vir. illuſ.S. Benedicti c.36. Secundò quia Durand. lib.7.de diuin. off. c.22.& Ioan.Beleth.in explicatione diuin. off.c. 144. hãc poſuerunt feſtiuitatem in die ſexta Auguſti,& tamen ſunt Calixto III.antiquiores.Tertiò quia legitur hom.S.Leonis in eo tempore habita. Quapropter in hac re nihil certum affirmare poſſum. Eſt autem veriſimile,feſtum hoc quoad officium Chori,altaríſque ſolemnitatem ante Calixtum incepiſſe, quoad præceptum verò ſeruandi diem illum vt feſtiuum,à tempore ipſius Calixti exordium habuiſſe.

B C D E

Multa Chriſti feſta ſimul cum aliis celebrãtur. Tansfigurationis ſolennitas quã antiqua. *Menolog. Greg.* *Platina.* *VVandel.* *Trithem.* *Durand.* *Ioan. Belet.*

14\. Et ita facilè poſſunt in concordiam redigi prædictæ ſententiæ. Nam Platina de propria obſeruatione feſti loqui videtur,Durandus autem,& Beleth.de officio præcipuè tractant; nam innumeras recẽſent feſtiuitates ſanctorũ, quæ ſub præcepto non ſunt, licet Eccleſia de illis recitet. Minùs verò vrget, quod ex Vvandelberto refertur, quia ſolent in Martyrologiis poni feſtiuitates,quæ nõ ſeruantur ex præcepto, imò ſæpe ponuntur Sancti,de quibus Eccleſia nõ recitat. Aliquando etiam referuntur feſtiuitates, quæ apud Græcos celebrantur,etiamſi non obſeruentur à Latinis; veriſimile autem eſt,feſtũ hoc fuiſſe celebrius,&

Propoſitæ opiniones in concordiã reducuntur.

P anti

antiquius apud Græcos, quàm inter Latinos, vt indicant orationes Sanctorum Ephræm, Cyril. Alexandrini, Andreæ Creten. & Baſilij Seleuc. in eam ſolemnitatem, quas refert Surius, & Simeon Metaphr. & prima habetur inter opera Ephræm. Verum eſt illas tantùm eſſe de myſterio, nihílque de ſpeciali feſtiuitate indicare, vnde potuerunt in Dominica 2. Quadrageſimæ præferri quod etiam probabile eſt de homilia ſancti Leonis. Denique quod ad præſens ſpectat, præceptum ſeruandi illud feſtum non videtur multùm antiquum & fortaſſe Romæ, vbi hoc feſtum rigoroſè ſeruatur, à Calixto 3. inchoatum eſt; non tamen videtur fuiſſe latum pro vniuerſa Eccleſia, vel certè non vbique eſt conſuetudine receptum, quia de facto non vbique obligat, ſed conſuetudini ſtandum eſt. Et ideò hæc ſufficiunt de hoc feſto; nam de myſterio ipſo in dicto 2. tom diſp. 32. tractatum eſt.

Surius. Metaphr.

Feſtum Paßionis.

15\. *Paſsionis feſtum quãdo inceperit.*

Septima Chriſti feſtiuitas poni poteſt dies mortis, & paſſionis eius cum his quæ illam proximè antecedunt, & ſubſequuntur vſque ad diem Reſurrectionis excluſiuè. Hoc enim feſtum, vt ab aliis diſtinctũ ponit Gre. IX. in d. c. vlt. de Feriis, his verbis, *Septem diebus Dominicæ Paſſionis*, & in leg *Vt in die*, & leg. *Omnes dies*, C. de Feriis, ſeptem dies præcedentes ante Paſcha obſeruari præcipiuntur. Et (quod maius eſt) Clem. lib. 8. Conſtit. c. 33. ſignificat, illas fuiſſe inſtitutiones Apoſtolorum. Sed ſciendum eſt, aliud eſſe tractare de Feriis, quæ in ordine ad iudicia conceſſa ſunt in iure, aliud verò in ordine ad obſeruationem ex præcepto quoad abſtinendum ab operibus ſeruilibus, audiendam Miſſam, &c. Priori modo conſiderantur maximè in iure ciuili, & magna ex parte in iure Canonico ſub titulo illo de Feriis, & præſertim in illo cap. vlt. videtur de hoc præcipuè tractari, ſic enim in principio dicitur. *Quamuis non prorogari, ſed expediri deceat quæſtiones, debet tamen iudicialis ſtrepitus diebus quieſcere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noſcuntur eſſe inſtituti.* Quam vltimam particulã addit, quia ſunt aliæ feriæ, *quæ gratia vndecimarum, vel meſſium indulgentur* (vt ibidem ſubiungitur) quas quidam Iuriſtæ *ruſticas*, alij *temporales* vocant. Inter quas, & priores differẽtia conſtituitur in eodem capite in ordine ad ſtrepitum iudicialem, quòd prioribus nõ poſſunt patres renunciare, nam etiam ex conſenſu illarum nõ poſſunt iudicia peragi, quia non in earum fauorem, ſed in Dei honorem ſunt introductæ. Poſterioribus autem renunciare poſſunt partes, ſi inter ſe conſentiant, vt eis non obſtantibus, lis tractetur, quia ſunt veluti priuilegium in fauorem earum conceſſum, cui renunciare poſſunt. His addunt Iuriſtæ ferias, quas repentinas vocant, id eſt, quæ non certa, & ſtabili lege, ſed præcepto Principis ob occurrentem occaſionem vno vel alio die præcipiuntur. Quæ quidem vtroque ex dictis modis iuberi poſſunt, ſcilicet vel ab Eccleſiaſtico Principe in honorem Dei, vel à ſeculari in honorem ſuum, vel propter aliam Reipublicæ commoditatem ob Principem natum, vel partam victoriam. Sed hæc obiter tantùm attingimus, vt nominum notitia habeatur, reliqua Iuriſperitis remittimus.

Gregor. 9. Cap. vlt. L. Vt in die. Leg. Omnes dies. Clemens.

16\. *An ſeptem dies ſanctæ hebdomadæ obſeruentur operum ceſſatione.*

Quòd ergo attinet ad ſeptem dies Dominicæ Paſſionis, licet probabile ſit, olim dies illos fuiſſe in præcepto ex vi iuris communis, etiam quoad religioſum cultum, & ceſſationem ab operibus ſeruilibus. Nihilominùs dicendum eſt, nunc non eſſe ſub peculiari præcepto totam illam hebdomadam, quam ſanctam appellamus. Dico autem *ſub peculiari*, quia prima dies eius ſub generali præcepto de Dominica obſeruanda continetur; de reliquis verò diebus nullum eſt præceptum generale obligans totam Eccle-

A ſiam. Et ita in cap. 1. de. Conſe. d. 3. nulla fit illorum dierum mentio. Et quamuis ibi Archid. dixerit hodie ſeruari feriam quintam, & diem Paraſceues, tamen id non habet vniuerſalis conſuetudo, vt notat Syluest. ver. *Dominica*, q. 1. §. 7. qui addit limitationem his verbis. *Niſi ibi Paraſceues vſque ad oſculum Crucis.* Sed in hoc etiam conſulenda eſt conſuetudo, nam alicubi ſolet obſeruari ceſſatio ab operibus ſeruilibus, ab officio Miſſæ feriæ quintæ vſque ad finem officij feriæ ſextæ illius hebdomadæ. Frequentiùs tamen (vt opinor) hoc fit ex voluntaria pietate, ac deuotione, potiùs quàm ex obligatione in conſcientia, & ſicubi cenſetur eſſe obligatio propter conſuetudinem, videtur ſolùm eſſe quoad ceſſationem ab operibus in publico exercendis propter ſcandalum, & perturbationem vitandam, non verò quoad obligationem audiendi Miſſam, ſeu ſacrum officium, vel omnino ceſſandi ab operibus etiam in occulto. Cuius ſignum eſſe poteſt, quod quando dies Incarnationis cadit in aliquem ex illis diebus, longè alio modo, & rigore ſeruatur feſtiuitas à populo Chriſtiano quoad Miſſam, vel officium audiendum, & quoad ceſſationem à laboribus.

Cap. 1. Archid. Sylueſt.

B

Igitur ſi olim fuit tota illa hebdomoda ſub præcepto, conſuetudine derogatum eſt, vt Summiſtæ cõmuniter docent, Armill. ve. *Feriæ*, n. 6. Roſella ibidem, Anton. 2. p tit. 9. cap. 7. & alij. Veriſimile autem eſt id, quod Clemens refert, non fuiſſe in vniuerſa Eccleſia introductum, neque fuiſſe inſtitutum, vt ſemper duraret, ſed pro aliquo tempore. Nã ibidem refert etiam Apoſtolos præcepiſſe tunc obſeruationem Sabbathi more Chriſtiano per modum feſti, quod fieri potuit pro illa regione, & tempore donec lex vetus cum honore ſepeliretur. De Gregorio autem IX. veriſimile eſt, nullum de hoc tuliſſe ſpeciale præceptum, quia in dicto cap. vltim. non eſt ſermo de ceſſatione ab omnibus operibus, ſed ab ſtrepitu iudiciorum. Et hoc ſolùm in principio proponitur, vt patet ex verbis citatis, & id ſolùm in fine capitis concluditur illis verbis: *Quibus ſolemnibus feriis (niſi neceſſitas vrgeat, vel pietas ſuadeat) vſque adeò conuenit ab huiuſmodi abſtinere, vt conſentientibus etiam patribus, nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia, quam contingit diebus huiſmodi promulgari.* Et certè veriſimile non eſt, ante Gregorium aliam fuiſſe conſuetudinem, nec facilè credi poteſt, illum voluiſſe nouam conſuetudinem, & feſtiuitatem introducere.

17\. *Armil. Roſel. Anton. Clemen.*

C D

Neque obſtat, quòd feriæ illæ dicantur ſolemnes, non enim ita vocantur propter feſtiuam ſolemnitatem religioſam, quam in omnibus illis obſeruare neceſſe ſit, ſed quia ſtabili, & antiqua conſuetudine recepta ſunt. Sic enim Latinè etiam dicitur eſſe ſolemne, quod quotannis fieri ſolet, vel conſuetudine receptum eſt: vnde etiam feriæ ruſticæ æſtiuales, vel autumnales ſolemnes appellantur, vt à repentinis diſtinguantur, vt ſumitur ex Gloſſa dicto cap. vltim. & ibi Panor. num. 8. Nec etiam obſtat, quòd illæ feriæ dicantur in Dei reuerentiam, quia hoc optimè ſtat ſine præcepto abſtinendi omninò ab operibus ſeruilibus, vel audiendi ſacrum omnibus illis diebus. Sunt enim multi dies peculiariter dicati in honorem Dei, vel alicuius Sancti, qui non præcipiuntur illo modo obſeruari, ſed ſpecialis reuerentia, aut honor cernitur, maximè in Eccleſiaſtico officio, quod in diebus maioris hebdomadæ peculiariter fit in recordationem Dominicæ Paſſionis. Et vt maiori cum ſolemnitate fieret, adiunxit Eccleſia vacationem ſaltem à ſtrepitu Iudiciorum, quæ non ſunt tam neceſſaria ad hominum vitam, & ſuſtentationem, ſicut ſunt alia opera, & ideò noluit Eccleſia vniuerſale præceptum ferre de obſeruatione feſtiua illorum dierum, licet iudi

18\. *Quare feriæ illæ ſolẽnes dicantur.*

Gloſſ. Panorm.

E

iudicia prohibuerit in ordine ad reuerentiam Dei. Quin potiùs toto tempore Quadrageſimæ iure ciuili prohibebantur iudicia criminalia, vt in leg. *Quadraginta*, Co.de Feriis, & in c.1.15.q.4. prohibetur, ne omnibus illis diebus liceat, aliquem damnare in exilium. Et in cap. *Decreuit*, 22.q.5. à Septuageſima prohibetur, exigi ab aliquo iuramentum. Quę omnia non ſeruantur, & decreta illa ſunt tantùm Conciliorum prouincialium. Tamen ex eis intelligitur, quàm diuerſum ſit tempus feriatum in ordine ad iudicia, etiam in reuerentiam Dei, & bonum animæ, vel ſimpliciter feſtiuum.

Leg Quadraginta. Cap 2. Cap. Decreuit.

17. *Obiectio.* Poteſt tamen apparentiùs obiici, quia hinc ſequitur ex vi illius Decreti non probari, alios dies qui ibi numerantur, etiam Natalis, vel Paſchatis, & ſimiles eſſe in præcepto iuris communis quoad obſeruationem rigoroſam feſti. Patet ſequela, quia non aliter dicuntur feriati hi dies, quàm feriæ hebdomadæ ſanctę. Conſequens autem videtur contra dicta. *Diluitur.* Reſpondeo, propter hoc argumentum eſſe probabilem opinionē, quam Syluester ſuprà communem dicit, in illo capite non tantùm præcipi vocationem ab ſtrepitu iudicij, ſed etiam ab operibus ſeruilibus in omnibus illis diebus. *Syluest.* Sed nihilominùs, inſpecta intentione Pontificis in illa lege, & vi verborum eius, concedendum videtur, intentionem illius legis non fuiſſe agere de feſtis ex præcepto obſeruandis ab omnibus fidelibus, ſed ſolùm de feriis, in quibus abſtinendum eſt ab ſtrepitu iudicij propter reuerentiam Dei, quæ feriæ latiùs patent, quàm illæ feſtiuitates, vt declaratum eſt. Nihilominùs tamen ex qualitate materiæ, & ex aliis Iuribus, & maximè ex traditione Eccleſiæ intelligimus feſtiuitates, quæ ibi numerantur, eſſe ita ſolemnes, vt ab omnibus ſint ex præcepto obſeruandæ cultu religioſo, & hanc eſſe generalem regulam, quæ non admittit exceptionem, niſi vbi ex materia ipſa, vel ex conſuetudine contrarium conſtet.

CAPVT VI.

De feſto Paſchatis, & Reſurrectionis Domini.

1. *Paſchatis feſtum antiquiſſimum. 1.Cor.15.* HÆc eſt octaua, & pleniſſima Chriſti feſtiuitas, quam communiter Paſcha appellamus, tranſlato nomine ab vſu Hebræorum, qui circa illud tempus ſuum Paſcha celebrabant, quia iam Paſcha noſtrū immolatus eſt Chriſtus, vt dixit Paulus 1. Corint. 15. Qua occaſione ſolet hic tractari de vocibus *Phaſe*, & *Paſcha*, & ſignificatis earum, ſed de his ſatis pro noſtro inſtituto dictum à nobis eſt in 2. tom. ſect.2.in fin. Iam ergo vſu Eccleſiæ Paſcha ſignificat tempus illud, ſeu ſolemnitatem illam, in qua Dominicam Reſurrectionem ſolemniter celebramus. De qua in primis certum eſt, cadere ſub rigoroſum præceptum ſabbathizandi (vt ſic dicam) ſeu feſtiuū agendi diem illū. Et ita ſub nomine ſancti Paſchatis proponitur in dicto cap.1.de Conſe. diſtin.3. & ſub nomine Reſurrectionis in dicto cap.vlt.de feriis. *Cap. 1. Cap. Vlt.* Quam eſſe inſtitutionem Apoſtolicam colligimus ex Clemente lib.8.Conſt.cap.33.& ex Canone 68. Apoſtolorum, vbi Quadrageſima Paſchæ ieiunari præcipitur, id eſt, quæ in ſolemnitate, & feſtiuitate Paſchæ terminatur, vt ex Clemente intelligimus lib.5.cap.12. 16.17. & 18. *Clemens. Can.68.* Et hanc conſtitutionem fuiſſe perpetuò in Eccleſia obſeruatam ſub obligatione legis, & præcepti notius eſt, quàm vt probatione indigeat. Nam in præſenti ſtatu cōſtat de communi conſenſu Eccleſiæ, & obſeruantia; cuius nullum aliud initium aſſignari poteſt præter Apoſtolicam inſtitutionem, nec aſſignari poteſt tēpus, in quo talis conſuetudo fuerit in Catholica Eccleſia interrupta. Eam verò fuiſſe cōtinuam, ex Patribus oſtendi poteſt, quos ſtatim referemus. Vnde aliqui putarunt, hoc præceptum eſſe de iure diuino, ipſóſque Apoſtolos nō proprio arbitrio, ſed inſtitutione diuina hoc feſtum Eccleſiæ tradidiſſe, quia ſumma, & quaſi diuina ratione nititur, tum propter reſurrectionem Chriſti, tum quia in illo omnes reſurreximus, tum etiam quia illa eſt per Antonomaſiam dies, quam fecit Dominus ad ſalutem, & iuſtificationem noſtram. *Hoc feſtum non eſt de iure diuino.* Vnde etiam fit, vt illud feſtum omnino immutabile videatur, ac proinde diuinum. Sed nihilominùs idem de Reſurrectione, quod de Dominica die ſenſendum eſt, propter eaſdem rationes, ſimpliciter enim eſt Eccleſiaſticū præceptum, licet Apoſtolicum, non diuinum, habérque omnem firmitatem, & rationem, quam habet dies Dominica, cum maiori execellentia, & cauſa, quia illa eſt tanquam exemplar, & prototypon omnium Dominicarum anni, nihilominùs tamen in eadem latitudine Eccleſiaſtici præcepti continetur.

2. *Totam hebdomadā Paſchatis non eſſe feſtiuæ obſeruationis.* Vnde eſt vlteriùs obſeruandū, ex dictis locis Clementis haberi, hanc inſtitutionem in principio factā eſſe, de obſeruanda tota hebdomada Paſchæ, ita enim expreſsè dicit in dicto cap.33. lib.8. & quod ampliùs eſt, in dicto cap.vlt. ponitur dies *Reſurrectionis cum ſeptem ſequentibus*, & in dicto c.1. ponitur *Sanctum Paſcha cum tota hebdomada.* *Clemens. Cap. 1.* Nihilominùs tamen certum eſt, licet tota illa hebdomada ſit feriata in ordine ad iudicia, quod maximè intenditur in illo cap.vlt. non tamen eſſe totam ſub præcepto feſtiuæ obſeruationis quoad omnia, quæ ad diem feſtum pertinent, vt conſtat ex Eccleſiæ conſuetudine. *Cap.vlt.* Vnde in Concilio Maguntino ſub Carolo cap. 36. præcipitur obſeruari Paſcha vſque ad quartam feriam ſimpliciter, & quintam cum aliqua moderatione. *Concil. Magunt.* At verò iam nunc generalis conſuetudo eſt, vt duo proximi dies poſt feſtum Paſchæ ita obſeruentur, ſicut primus, ob maiorem ſolemnitatem, & honorem myſterij. In aliquibus item Prouinciis obſeruatur tertius, reliqui verò vſque ad ſabbathum nullibi obſeruantur, & in obſeruatione tertij diei, ſeu feriæ quartæ illius hebdomadæ conſuetudini ſtandum eſt. Nam iuxta morem Eccleſiæ Romanæ illa dies non eſt ita ſolemnis ſicut priores. Vnde etiam in officio diei non habet æqualem ſolemnitatem, nam primi tres duplices ſunt, & ſupremæ claſſis, quartus verò ſolùm vt ſemiduplex colitur. Et hæc eſt ſententia communis, Anton. Syluestri, Angeli, Caietani, Armillæ, & aliorum.

3. *Paſcha die Dominico celebrandū.* Circa hanc autem feſtiuitatem nonnulla breuiter explicanda ſunt, propter antiquam de hoc feſto controuerſiam, & vt ratio temporis eius perſpicuè cognoſcatur. Secundò igitur dicendum eſt, feſtum Paſchæ ſemper eſſe in Dominico die celebrandum cum hebdomada ſequenti in ſenſu iam explicato. Ita habetur ex traditione Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis traxit originem, vt ſumitur ex Clemente dicto lib.5. capit. 16. *Clemens.* *Ne per errorem* (ait) *diem Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti alio die, præterquā Dominico tantū celebremus.* Et cap.18. *Sabbatho vſque ad galli cantum ieiunium producite, & illuceſcente vna ſabbathorū, qui eſt dies Dominicus, deſinite, &c.* Et quoniam de obligatione huius inſtitutionis aliqui dubitare cœperunt, Deus ſpeciali reuelatione, Hermæ Doctori Eccleſiæ antiquiſſimo, facta, illam confirmauit, vt refert Pius I. (qui anno centeſimo quinquageſimo Chriſti ſedit) in Epiſt. 1. decret. *Pius I.* Vbi etiam de hac obſeruatione ſpecialem legem tulit, quæ habetur de Conſec. d.4. cap. *Noſſe vos*, quam poſt quadraginta annos confirmauit Victor Papa Epiſt.1. cap. *Celebritatem*, de Conſec. d. 3. *Vict. Papa.* Et cum eo ferè tempore de hoc articulo controuerſia orta eſſet inter Orientales Eccleſias, omnes Epiſcopi Orientis in Concilio quodam Paleſtino congregati ſtatuerunt, omninò eſſe retinendam traditio-

traditionem, vt feſtum Paſchæ in die Dominica celebraretur, túncque ieiunium ſolueretur. Ita refert Euſeb. lib. 5. Hiſtor. cap. 22. addens, eo tempore in variis prouinciis tam Orientis, quàm Occidentis, atque etiam Romæ fuiſſe de hac re motam quæſtionem, & omnes Epiſcopos in hanc ſententiam conſpiraſſe: & cap. 23. refert Epiſtolas Polycratis ad Victorem, vbi perpetuam traditionem de hac obſeruantia oſtendit, & cap. 24. refert deciſionem Victoris Papæ de hac re, & concordiam Irenæi in ſententia, licet iudicaret, non eſſe vnitatem Eccleſiæ ſcindendam propter vnius cæremoniæ diuerſitatem.

Euſeb.
Polycr.

4.
Conc. Nic.

Tandem verò in Concilio Niceno controuerſia omnis conſopita eſt, & dicta veritas ſtabilita. Quamuis enim in actis Concilij, quæ modo habemus, nihil de hac cauſa tractatum legamus, & in eius Decretis vel viginti, vel octoginta, quæ in 1. tomo Concil. iuxta varias editiones leguntur, nullum ſit ad hanc quæſtionem pertinens, nihilominùs communis traditio Patrum eſt, in Concilio Niceno ſtatutum, vel potius conſtitutum eſſe; quod nunc Eccleſia ſeruat. Quod ſatis patet ex Concilio Antiocheno, vt ſtatim dicemus. Item ex Socrate lib. 1. Tripart. cap. vlt & Euſeb. lib. 3. de Vit. Conſt. cap. 4. & 5. Qui referunt, duas fuiſſe cauſas præcipuas cogendi Concilium illud; vnam ad definiendam fidem contra Arium, alteram ad ſtatuendum Dominicum diem pro Paſchate celebrando contra Aſiaticos. Et cap. 17. refert, vbi in Concilio de ſanctiſſimo feſto Paſchatis diſceptaretur, communi ſententia ſtabilitum eſſe, vt vno die, videlicet Dominico ab omnibus celebretur. Quod etiam refert Niceph. lib. 8. Hiſt. c. 19. Et attigit Athan. in Epiſt. de ſynodo Armin. & Seleuci. latiùs Epiph. hæreſ. 50. & 70. & Ambroſ. in Epiſt. 83. alias in enarratione de Paſchatis celebrandi ratione, vbi præterea refert in Niceno Concilio aureum numerũ computo eſſe adiectum ad ſtatuendam certam rationem inueniendi legitimum diem Paſchatis celebrandi. Ipſum autem Decretum ex quadam Epiſtola eiuſdem Concilij ad Alexandrinam Eccleſiam, refert Theodor. lib. 1. Hiſtor. cap. 9. & in lib. 2. Tripart. cap. 12. his verbis. *Euangelizamus de conſonantia ſanctiſſimi Paſchæ, quia veſtris orationibus eſt correctum hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres qui cùm Iudæis primitùs celebrabant, conſonè cum Romanis, & vobiſcum, & cum omnibus ab initio Paſcha cuſtodientibus ex hoc tempore debeant cuſtodire.*

Conc. Ant.
Socrates.
Euſeb.
Niceph.
Athanaſ.
Seleuc.
Epiphan.
Ambroſ.
Theod.

5.
Quanta ſit certitudo poſitę aſſertionis.

Vt autem veritas magis declaretur, inquiri poteſt quanta certitudine tenenda ſit aſſertio poſita, & quo ſenſu accipienda ſit, & an ſit mortale peccatum contrarium ſentire, vel agere, & quo iure fundata ſit. Quidam enim dixerunt, non debere Paſcha celebrari ſemper die Dominica, ſed in decima quarta luna primi menſis, in quacunque die hebdomadæ inciderit, iuxta Iudæorum obſeruationem. In hac opinione fuerunt Aſiani ante Concilium Nicenum, vt ex Euſeb. relatum eſt, additque Niceph. lib. 4. cap. vltim. etiam poſt Concil. Nicen. aliquos in ea opinione perduraſſe, eámque conſuetudinem retinuiſſe; idémque refert Epiphan. hæreſ. 50. vbi ſectatores huius ritus Quartadecimanos vocat. Et inter hæreticos eos ponit; ſicut & Auguſtin. hæreſ. 29. Teſſaraſcædecatitas eos vocat. Alij verò dixerunt, reum hanc indifferentem eſſe, & neutram fuiſſe vt neceſſariam ſtatuendam. Ita videntur ſenſiſſe Nouatiani, vt ex Socrate lib. 5. Hiſtor. cap. 20. & lib. 8. Tripart. cap. 9. colligitur. Et hæretici huius temporis dicuntur ita ſentire, & multi alij, de quibus videri poteſt Bellar. lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 10. Et ad hoc ſuadendum videri poteſt hiſtoria ſupra relata de Irenæo, qui Victori Pontifici obſtitit, ne propter cuiuſdam cæremoniæ obſeruationem Aſianos excommunicaret. Allegari etiam poteſt, quòd Ioannes Euãgeliſta fertur, morem illum celebrandi hoc feſtum 14. Luna Eccleſiis Aſiæ tradidiſſe, ſicut Petrus tradidit Romanis vſum celebrandi illud in Dominica, & ideò neutrum morem fuiſſe damnandum; vnde refert Nicep. lib. 4. Hiſt. cap. vlt. cum Polycarpus Romam veniſſet tempore Aniceti, perſuaderi ab illo non potuiſſe, vt morem à Ioanne receptum relinqueret; & nihilominùs vnione inter eos ſeruata diſceſſiſſe. Idem habet Euſeb. lib. 5. cap. 24. & ita etiam admittit Beda lib. 5. Hiſt. cap. 25. & Bellarm. ſuprà. Denique cùm alia feſta Chriſti non eodem die hebdomadæ celebrentur, quo myſteria ipſa facta fuerunt, videri poteſt commodius futurum, ſi idem in hoc feſto ſeruaretur, ita enim maior vniformitas in feſtis celebrandis haberetur, & innumeræ difficultates circa obſeruanda nouilunia ad legitimum diem Paſchæ inueniendum euitarentur.

Euſeb.
Niceph.
Epiphan.
Aug.
Socrat.
Bellarm.
Niceph.
Euſeb.
Beda.
Bellarm.

6.
Hæreticum eſt ſentire illicitum eſſe celebrari Paſcha die Dominico.
Caſtro.
Epiph.
Aug.
Ratio.

Veruntamen vt rectè notauit Caſtro, verb. *Paſcha*, aliud eſt agere de doctrina, aliud de obſeruatione. Quod ergo ad doctrinam attinet; in primis ſentire, eſſe illicitam conſuetudinem celebrandi Paſcha in die Dominico, & non in decima quarta luna, hæreticum eſt. Et hoc ſenſiſſe videntur illi, quos vt hæreticos damnant Epiphan. Auguſt. & alij Patres. Ratio verò eſt primò, quia eſt contra infallibilem Eccleſiæ vniuerſalis auctoritatem, & contra Apoſtolicam traditionem; impoſſibile enim eſt, vt Eccleſia, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis, erret approbando pro licito id, quod illicitum eſt. Secundò, quia vel hoc eſſet illicitum, quia eſt contra præceptum legis veteris de celebratione Paſchatis in luna 14. & hoc Iudaicum eſt, & inuoluit hæreſim, quod obſeruatione legalium ſit neceſſaria, vel eſſet illicitum, quia eſt iure naturali, aut alio diuino poſitiuo prohibitum, & hoc ſtultum eſt, quia nec naturalis lex habet hîc locum, vt eſt per ſe notum, nec de tali prohibitione eſt aliqua ſcriptura, vel traditio; imò illam fingere, eſt contra Eccleſiaſticam traditionem, ac proinde hæreticum eſt, vel eſſet illicitum, quia contra præceptum aliquod humanum, & ſic præter temerariam aſſertionem ſine fundamento, inuoluitur hæreſis, quod ſupra leges Pontificias, & Conciliares à Pontificibus approbatas, poſſit eſſe humana prohibitio, quæ actum reddat illicitum.

7.
Dempta Eccleſiæ lege, an per ſe ſit illicitũ celebrare Paſcha aliis diebus.

At verò è contrario ſentire, quod ſecluſa Eccleſiæ lege de ritu celebrandi Paſcha die Dominico, ſit per ſe illicitum illud celebrare in aliis diebus hebdomadæ, in quibus 14. Lunam incidere contigerit, licet probabile non ſit, tamen eſt ita falſum, ſeu hæreticum, ſicut contrarium aſſertum. Hoc propono contra aliquos, qui dixerunt, eſſe contra ius diuinum alio die celebrare Paſcha, quàm Dominico. Id enim ſupponitur in illa aſſertione, quam reprobamus, ſi enim hoc eſt illicitum ſecluſa Eccleſiæ inſtitutione, & lege, oportet, vt ſit contra ius diuinum. At illud ius eſſe non poteſt naturale, vt per ſe notum eſt, quia tota celebratio huius feſtiuitatis eſt vltra rationem naturalem, etiam ſuppoſitis ipſis myſteriis, & beneficiis mortis, & Reſurrectionis Chriſti, ex nullo enim principio morali ſequitur neceſſitas talis feſtiuitatis, ſeu commemorationis, ſecluſa lege determinante, & præcipiente illam, ergo multò magis idem eſt de circunſtantia talis diei in illa ſolemnitate ſeruanda. Nec etiam poteſt de hoc fingi præceptum diuinum poſitiuum, quia nec ſcriptum eſt, nec traditum. Et quia totum ipſum feſtum non eſt de præcepto iuris diuini, vt dixi, ergò multò minùs illa circunſtantia. Et hoc ad ſummum probat argumentum ſumptum ex facto Ioan. Euangeliſtæ, ſi verum eſt,

eſt, ipſum in vita ſua celebraſſe Paſcha in 14. luna ſine obſeruatione peculiari diei Dominicæ. Potuit enim tunc id facere quodam arbitrio humano, quia non erat res prohibita, & potuit fortaſſe tunc expedire in illis locis ad ſedandos Iudæorum animos, ſicut Paulus circuncidit Timotheum, & alia legalia interdum ſeruauit. Quanquam Ioan. non more Iudæorum celebrabat Paſcha, ſed ritu Chriſtiano, ſolúmque in circũſtantia diei volebat cum Iudæis conuenire, vt minùs à noſtra feſtiuitate abhorrerent. Vel certè id facere potuit ex aliis humanis coniecturis, vt ex propinquitate temporis oſtenderetur conſonantia rei, & figuræ, varietatis, & vmbræ, vel vt celebritas Paſchæ haberet diem magis certum, vel aliis ſimilibus, quæ in his moralibus rebus ſufficiunt ad aliquam determinationem faciendam in re de ſe non mala, neque prohibita.

7. *Poſt Eccleſiæ decretũ non eſt indifferẽs dies ad Paſcha celebrandum.* *Socrates cautè in hoc legendus.*

Dico vero tertiò, licet ſit verum, hanc rem ante determinatinem eſſe indifferentem, non tamen ita eſſe indifferentem, vt non poſſit Eccleſia circa illa neceſſitatem imponere, ac ſubinde nunc poſt Eccleſiæ præceptum non eſſe indifferentem, ſed neceſſariam ad honeſtatẽ morum, & oppoſitum dicere hæreticum eſſe. In quo cautè legendus eſt Socrat. lib. 5. Hiſt. c 20. & lib. 9. Tripar. c. 38. Nam contrario errori fauere videtur. Probatur autẽ aſſertio, quia licet non ſeruare præceptum Eccleſiæ non ſit hæreticum, ſed prauum, vel ſacrilegum, vel ſcandaloſum, aut etiam ſchiſmaticum: tamen dicere, non eſſe peccatum agere contra præceptum Eccleſiæ, hæreticum eſt, quia eſt negare poteſtatem Eccleſiæ ad ferẽdum verum præceptum, & obligans in conſcientia, quod eſt hæreticum. Et ita etiam hoc titulo iudicantur hęretici à Patribus omnes, qui in priori opinione Aſianorum fuerunt pertinaces poſt Eccleſiæ determinationem, & præceptum, ſicut etiam modò hæretici habentur, qui communionem ſub vtraque ſpecie retinere ſtudent conrra Eccleſiæ prohibitionem.

8. *Obiectio.*

Dices non oportere, vt qui ſic ſentit de hac particulari materia, generaliter neget Eccleſiæ poteſtatem ad præcipiendum, vel obligandum in conſcientia. Sed in hac tantùm materia dicere poſſet quis, non obligare præceptum, aut conſuetudinem, vel quia materia non eſt capax tãtæ obligationis, vel quia non eſt iuſtum tale præceptum, cum alius ritus reputetur magis conueniens. *Satisfit.* Veruntamen dubitari non poteſt, quin Eccleſia hoc ſtatuerit tanquam neceſſariò ſeruandum ab omnibus Eccleſiis. Sic enim ait Ambroſ. *Ambroſ.* ſuprà. *Eò vſque Domini fratres dilectiſſimi, à vero nos deuiare non conuenit, nec vago ingenio diſcrepare, vt quædam neceſſitas celebritatis eius omnibus ſit impoſita Chriſtianis.* Et Euſeb. ſuprà ait, ſtatutum eſſe, *vt ampliùs non liceat, niſi die Dominica Paſcha celebrare.* *Euſeb. Athanaſ.* Et Athanaſ. in dicta Epiſt. ait *Viſum eſſe Concilio, vt omnes obtemperarent.* Et ex ſumma diligentia adhibita ab Eccleſiæ Paſtoribus, Conciliis, & ſummis Pontificibus circa hanc obſeruationem conſtat, ab eis iudicatã eſſe rem grauiſſimam, & ad vnionem, & decorem Eccleſiæ multùm pertinentem. *Pius. Vict.* Et ſimiliter verba decretorum Pij, Victoris, euidenter oſtendunt proprium præceptum, & idem referũt omnes citati Patres de decreto Concil. Nice. Alias nullius vtilitatis fuiſſet Concilij labor, ſi nihil ſtabile, ac firmum ab illo fuiſſet conſtitutum, nulla enim eſſe poſſet vtilitas, niſi res eſſet in neceſſitatem adducta, & impoſita. Eſt ergo nunc hæreticum dicere, vel hoc non eſſe in præcepto, vel non potuiſſe ferri, aut præceptum eſſe iniuſtum, aut materiam non eſſe capacem illius, omnia enim hæc ſunt contra communem ſenſum & traditionẽ vniuerſalis Eccleſiæ, & Pontificum, Conciliorum, ac Patrum.

9. Neque ab huius legis obligatione poſſet quis ex-

A cuſari eo titulo, quòd Ioannes Euangeliſta alium ritum tradidit, nam Ioannes tunc illum tradidit, quando oppoſitus non erat generaliter præceptus, & ipſe non potuit cæremoniam ſtatuere, quæ per Petrum, & ſucceſſores eius non poſſet reuocari. Imò neque poterat legem ferre obligantem vniuerſam Eccleſiam ſine conſenſu Petri, vel expreſſo, vel ſaltem tacito, qui in præſenti non interuenit. Vnde certiſſimum eſt, ritum illum non fuiſſe generalem. Et in rigore non eſt dubium, quin potuiſſet Anicetus Papa obligare Polycarpum ad ſeruandum morem Romanum, tamen eo tempore non fecit quia non expediebat. Atque eadem ratione certiſſimum eſſe cenſeo, quod ſi aliqua priuata Eccleſia pertinaciter vellet in hac obſeruantia à Romana, & vniuerſali diſcedere, ſiue cum Iudæis Paſcha celebrando, ſiue in certo, ac fixo aliquo die menſis, vt tertio die Aprilis, vel 25. Martij vel alio ſimili, iuxta varias opiniones de die Mortis, & Reſurrectionis Chriſti: meritò poſſet cogi per cenſuras ad ſeruandum Eccleſiæ ritum, & ſi contumax eſſet, præſcindi, & anathematizari. Quia illa eſſet grauiſſima culpa, & inobedientia cum ſcandado, & ſchiſmate, & non ſine magna ſuſpicione hæreſis. Vnde Concilium Antiochen. ſub Iulio c. 1. ſub grauiſſima cenſura præcipit, obſeruari decretum Concil. Nice. de celebratione Paſchatis in die Dominico & excommunicat eos, qui celebrant in 14. luna more Iudaico. Neque contra hoc obſtat factum Irenæi, quia tunc forte non erat tam clara obligatio, vel licet eſſet, pro tunc iudicauit, non expedire, coactione vti, non quia fieri non poſſet, ſed quia tolerando, & conueniendo pro tunc, credidit potuiſſe meliùs remediũ adhiberi.

Ex ritu tradito per Ioannem Apoſtolum, non excuſari quenquã. *Conc. Antioc.*

10. *Tertia aſſertio.*

Tertiò dicendum eſt, magis rationibus Eccleſiam motam fuiſſe ad hanc obſeruantiam retinendam, & præcipiendam, atque adeò hunc ritum ſecundùm ſe magis eſſe conuenientem, & oppoſitum ſentire plus eſſe quàm temerarium, id autem docere eſſe valde ſcandaloſum & impium. Non dico autem eſſe hæreticum, quia de hac maiori congruitate non inuenio expreſſam definitionem, neque neceſſariam conſecutionem, ex vi præcepti, vel traditionis de re ipſa, quia ad obligationem, & honeſtatem præcepti ſatis eſt, quod res ſit pia, & honeſta, ac ſubinde conueniens, quicquid ſit de illa comparatione. Nihilominùs tamen dicta ratio conuenientiæ euidenter ſupponitur & ſignificatur à ſanctis Patribus, & Eccleſiaſticis decretis, & hoc ſufficit ad prædictum gradum certitudinis. Rationes autem, quæ potuerunt Eccleſiam mouere, ſequentes occurrunt. *Prima ratio.* Prima, quod ita ſit à Petro, & Paulo traditum, & (vt credi poteſt) à cæteris Apoſtolis, ſaltem excepto Ioanne, & vniuerſalis conſuetudo, paucis exceptis, ita tenuit vſque ad Concil. Nice. vt ex Patribus, & Hiſtoriis vſque ad illud tempus conſtat, & allegatum eſt. Et ita locum habet ratio, quam ex Conſtant. ſupra indicat Euſeb. dicto lib. 3. de Vita eius c. 7. *Conſtant. Euſeb.* *Quia nefas eſt, vt in tanto, & tam ſolemni noſtræ Religionis feſto regnet diſſenſio, & quia graue, ac indecorum eſt, vt iiſdem diebus alij ſunt in mœrore, & ieiuniis, celebrando mortẽ Chriſti, alij in lætitia & animorum remiſſione Paſcha celebrando. Quapropter* (ait) *iſtud rectiùs inſtituendum eſt, & ad vnam normam redigendum.* Ergo ratio ipſa poſtulat, vt pauciores pluribus cedant, & inferiores ſuperioribus, & præſertim ipſi capiti Petro, & ſucceſſoribus eius.

11. *2. Ratio. Clemens.*

Secunda ratio tradita à Patribus eſt, vt non videamur Iudæis cõſentire, aut illos imitari, eodẽ die cum illis Paſcha celebrando. Hanc ſignificauit Clemens dicto lib. 5. c. 16. dicens, *Neque ampliùs cum Iudæis tempus celebrandi Paſcha obſeruetis, nulla enim cum eis nunc nobis communitas eſt.* Et addit, ipſos etiam Iudæos falli in ſuo calculo, & ratiocinatione. Quod etiam dixit

Epiphan. Conſtant. Epiphan.hæreſ.70. Et eandem rationem habet Conſtant.ſuprà,& addit: *In noſtra enim eſt poteſtate, vt illorum more reiecto, veriore ac magis ſincero inſtituto quod quidem à prima paſſionis die vſque hactenus recoluimus, huius feſti celebrationem ad poſteros propagemus.* Et infrà: *eſt enim reuera abſurdiſſimum, vt illi inſolenter ſe iactant, nos abſque ipſorum diſciplinæ ſubſidio iſtas res obſeruare non poſſe.* Ac ſi dicat, vitandã eſſe illam ſimilitudinem cum Iudaica conſuetudine, vt clariùs profiteamur nos non celebrare Paſcha ex obligatione ſuæ legis, nec indigere illorum ritibus ad verum Paſcha celebrandum. *Conc. Nic.* Quæ ratio adeò mouit Concilium Nicenam, vt ſtatuerit, nunquam eſſe celebrandum Paſcha eodem die, quo Iudæi celebrant, etiamſi contingat, diem Dominicam in 14.Lunam incidere, vt infrà videbimus. Nam licet in rigore, feſtiuitatem tunc agere, non eſſet Iudaicum (ſicut nunc ſæpe feſtum agimus in die Sabathi ſine ritu Iudaico, quia alio titulo, & modo id obſeruamus) nihilominùs ob celebritatem magnam Paſchæ, & propter Iudæorum inſolentiam, ac cæcitatem noluit Eccleſia cum eis vnquam concurrere in huius feſti ſolemnitate. Solet præterea hîc alia ratio tradi, quia niſi hoc modo celebretur Paſcha, continget in aliquo anno non celebrari, & in alio celebrari bis. Hoc enim inconueniens videntur colligere Clemens, & Conſtantinus citatis locis ex obſeruatione Paſchatis more Iudæorum, ſed non videntur procedere ſimpliciter, ſed ſuppoſito alio errore Iudæorum, vt infrà dicam.

12. Ratio 3. Tertia ratio addi poteſt, quia per ſeſe erat expediens, vt Eccleſia ſemper ageret Paſcha in Dominica, hoc autem ſuaderi poteſt omnibus rationibus, quibus perſuaſum eſt, debuiſſe feſtum Sabbathi in feſtum Dominicæ diei à Chriſtianis commutari. Si enim propter gloriam Dominicæ Reſurrectionis, & propter ſpem noſtram expediebat diem illũ feſtiuum agere, multò certè magis conueniens erat feſtum ipſum Reſurrectionis, quod eſt veluti prototypon omnium Dominicarum extra Dominicam diem non celebrari. *Aug.* Rationem hanc longo diſcurſu tractat Auguſt. Epiſt.119. ad Ianuarium, præſertim à c.9.vſque ad 17. vbi latè diſcurrens oſtendit, debuiſſe ita celebrari Paſcha in lege gratiæ, vt ante diem eius Sabbathum præcedat, & ante illud dies crucis Domini, quia hoc Paſcha noſtrum non ſignificat corporalem tranſitum, ſed ſpiritualem, quem Chriſtus nobis meruit, tranſeundo priùs de hoc mundo ad patrem, & poſtea trãſeundo de morte ad vitam glorioſam. Vnde in c.13.ſic inquit, *Dies Dominicus, non Iudæis, ſed Chriſtianis Reſurrectione Domini declaratus eſt, & ex illo cœpit habere feſtiuitatem ſuam* Et in cap.14. præcipit attẽdere *triduum ſacratiſſimum Crucifixi, ſepulti, ſuſcitati* Nam per diem Crucifixionis ſanctificatio laborioſa huius vitæ, quæ ferendo Chriſti crucem, obtinetur, ſignificatur, per ſepulturam verò requies gloriæ in anima inchoata, & per Reſurrectionem, conſummatio noſtra in gloria per generalem Reſurrectionem. Et concludit in fine c. *Hoc ex auctoritate Scripturarũ, & vniuerſæ Eccleſiæ conſenſione per anniuerſarium Paſcha celebratur.* Vnde addit in principio c.15. *In veteri lege ad celebrandũ Paſcha ſolùm præceptum eſt obſeruare menſem primum, & lunam 14. Ex Euangelio tamen, (ait) quia iam manifeſtum eſt, quo etiam die Dominus cruxifixus ſit, & in ſepultura fuerit, & reſurrexerit, adiuncta eſt etiam dierum obſeruatio per Patrum Concilia, & orbi Chriſtiano perſuaſum eſt, eo modo Paſcha celebrari oportere.* Eundémque Auguſtini diſcurſum breuiter, & dilucidè colligit Iſidor.lib.1.offic.cap.31. *Iſid.*

13. Cur Paſcha non celebratur ſemper. Atque ex hac aſſertione intelligitur ratio, ob quam feſtum Reſurrectionis non celebretur in die fixo, & immobili alicuius menſis, vt fit in Natiuitate, & aliis feſtis, quæ immobilia vocantur. Nam eo ipſo quod oportuit in Dominica ſemper fieri, non potuit in certo die menſis Aprilis, aut Martij, puta tertio, vigeſimo quinto, aut alio ſimili numero fieri, quia non ſemper talis dies menſis eſt Dominicus. *certo die menſis.* Aliam rationem reddit Auguſt. in dicta Epiſt. 119. cap.1. ſcilicet, quia in feſto Natiuitatis, & ſimilibus non repræſentatur aliquod Sacramentum, id eſt, ſacra aliqua ſignificatio, ſed fit tantùm annua commemoratio talis myſterij, in feſto autem Paſchatis non ſolum fit commemoratio myſterij ſecundùm ſe, ſed etiam repræſentatur peculiare Sacramentum, quod Deus obſeruari voluit in ſua morte, ſepultura, & Reſurrectione, prout talibus diebus factæ ſunt. *Aug.* Vnde totus ille diſcurſus ad hoc reducitur, quod oportuit hoc feſtum ſemper in Dominica celebrari, quæ non poteſt immutabiliter in aliquo die menſis numerari. *Obiectio.* Dices potuiſſe inſtitui, vt in quarta Dominica Martij v. g. vel prima Aprilis ſemper Paſcha celebraretur, & tunc fieret aliqua mutatio in numero dierum, menſis tamen fuiſſet longè minor, & faciliùs inueniri poſſet. Et hoc ſufficeret ad repræſentandum omnia myſteria, & Sacramenta, quæ in hac ſolemnitate Auguſtinus ſuprà expendit, quia ſemper præcederet Sabbathũ, & poſſet præcedere repræſentatio mortis Chriſti in feria 6. & ante Paſcha potuiſſet etiã ieiunium Quadrageſimale deſignari, obſeruata in vnoquoque anno Dominica, & cum proportione poſſent celebrari Pentecoſtes, & alia feſta, quæ mobilia dicuntur, quę aliquantulùm etiam tunc mutarentur, ſed multò minùs, quàm nunc. Et ita hic diſcurſus non videtur ſufficienter oſtendere neceſſitatem, aut conuenientiam in modo deſignandi Dominicam Paſchæ, quam nunc habet Eccleſia. *Reſpondetur.* Reſpondeo concludere obiectionem, aliquid oportere addere diſcurſui facto, vt hoc probetur, hactenus verò non fuit neceſſarium, quia ſolùm egimus de ratione celebrandi hoc feſtum in die Dominico.

14. *Paſcha celebrãdum die Dominico poſt 14. lunam.* Dico ergo quartò feſtum Paſchatis celebrandum ſemper eſſe in die Dominico, qui proximè cadit poſt 14. lunam primi menſis, idque conuenienter fuiſſe ab Eccleſia ſtatutum, & præceptum. Doctrina huius aſſertionis non minùs certa eſt quàm præcedentis, quia eadem auctoritate, & traditione Eccleſiæ, Pontificum, & Conciliorum, ac Patrum nititur. Nam vt ex omnibus ſuprà citatis conſtat, ita ſtatutum eſt in Concilio Niceno, ſicut antea fuerat generaliter obſeruatum, & poſtea retentum eſt. *Conc. Nic.* Vt autem tota res breuiter exponatur, aduerto primò, Primum menſem hic appellari illum de quo dicitur Exod.12. *Menſis iſte vobis principiũ menſium primus erit in menſibus anni,* qui ſtatim c.13. vocatur *Menſis nouarum frugum,* quo clarè oſtenditur fuiſſe principium veris, quod inter Martium, & Aprilem cadit. *Exod. 12.* *Quis menſis primus dicatur hoc loco.* Quamuis enim menſis Septembris antea eſſet primus apud Hebræos, vt multi volunt, & fortè ſemper talis habitus fuerit in ordine ad negotia, & actiones politicas: tamen ex peculiari inſtitutione diuina aliud principium anni, atque adeò alius primus menſis in eo capite deſignatus eſt. Sicut ergo Hebræi obſeruabant illum menſem ad ſuum Paſcha celebrandum, ita etiam voluit Eccleſia eundem ad verum Paſcha obſeruari. Diuerſo tamen ſpiritu, nam Iudæi in recognitionem temporalis beneficij, quod in Ægypto receperunt, illum menſem obſeruabant; Eccleſia verò in repræſentationem mortis, & Reſurrectionis Chriſti. Illi enim celebrant Paſcha propter tranſitum Angeli percutientis, vel propter tranſitum ſuum ex Ægypto in terram promiſſionis; nos propter tranſitum Chriſti ex hoc mundo ad Patrem, & à morte ad vitam, & propter tranſitum noſtrum à morte ſpirituali ad vitam gratiæ in hac vita, & gloriæ (in ſpe) pro vita futura. Denique ait

D. Auguſt.

ait Auguſt. *Obſeruamus menſem nouarum frugum, quia innouationem noſtram recognoſcimus.*

Annus lunaris obſeruabatur à Iudæis in Paſchate.

15. Secundo obſeruare oportet annum, de quo ibi eſt ſermo, eſſe lunarem, qui initium ſumit à nouilunio primi menſis, in cuius decimaquarta luna, id eſt, lunari die, Iudæi ſuum Paſcha celebrabant. Vt ex dicto loco Exod. 13. & Leuit. 23. & Num. 18. conſtat. Primus autem menſis erat ſemper circa Æquinoctiũ vernale, ſole in Ariete exiſtente, vt ait Ioſeph. libr. 3. Antiquitatum c. 13. eſtque communis traditio Hebræorum, vt ex Anatholio ſtatim referemus; ſumiturque ex Scriptura, quæ menſem illum vocat nouarum frugum Exod. 13. Ac denique id etiam confirmat Eccleſiaſtica traditio. Quia vero Æquinoctium ſolum cadit in vno die menſis ad non errandũ in deſignãda decima quarta luna, quam Deus requirebat ad celebrationem Paſchæ; oportet inquirere, an quilibet menſis, in cuius aliquo die cadit Æquinoctium vernale, ſit primus. In quo eſt certa, & communis reſponſio, non omnem menſem, in quo cadit Æquinoctium, eſſe primum, ſed diſtinctione vtendum eſſe, nam ſi Æquinoctium cadat in ipſa decimaquarta die menſis, vel in quacumque alia antecedente, ille erit menſis primus. Si vero 14. luna, vel quod idem eſt, ſi 14. dies menſis lunaris præterita ſit ante Æquinoctiũ, tunc menſis ille non primus, ſed vltimus anni, & conſequenter illa decimaquarta luna Paſchalis non eſt. Ita docent omnes, vt conſtat ex Clauio in Apolog. noui Kalend. lib. 1. cap. 1. & in explicatione eiuſdem Kalend. c. 1. Pereira in c. 12. Exod. diſp. 1. Azor. tom. 2. lib. 1. cap. 3. & 4. Qui ſupponunt hanc fuiſſe diuinam inſtitutionem, quam colligunt ex communi traditione Hebræorum, & Eccleſiæ, quam tradit Beda de Ratione temporum cap. 43. & ſequentibus vſque ad 60. vbi primum menſem Hebræorum ad feſtiuitatem Paſchæ celebrandam, illum eſſe definit, cuius decimaquarta luna cadit in ipſum Æquinoctium, vel proximè poſt illud: & hanc fuiſſe traditionem Hebræorum, refert Anatholius antiquiſſimus, & peritiſſimus in his rebus. Laodicæ Epiſcopus, apud Euſeb. lib. 7. Hiſt. c. 26. alias 28. ex qua concludit; *Paſcha, & feſtum Azymorum omnino poſt Æquinoctium agendum fuiſſe.* Idem attigit Niceph. lib. 12. cap. 32. Sozomen. lib. 7. c. 28. Socrat. lib. 5. c. 20. & lib. 9. Tripart. c. 38.

Exod. 13. Leuit. 23. Num. 18. Ioſeph. Anathol. Exod. 13. Clauius. Pereira. Azor. Beda. Anathol. Niceph. Sozom. Socrat.

16. Quod etiam ſumitur ex Epiph. hæreſ. 70. vbi notat, Iudæos quoſdã in magno errore verſatos fuiſſe quatenus Paſcha ſuum interdum ante Æquinoctiũ vernum celebrabãt. *Vnde ſequebatur,* (ait) *vt intra eundem annum bis aliquando Paſcha celebrarent.* Et ita ab incõueniente tacitè confirmat hanc ſententiam; nam vt ſingulis annis ordinatè celebraretur Paſcha, & non eſſet confuſio, bis in vno anno illud celebrando, & in alio nunquam, neceſſarium fuit illud celebrari, vel in ipſo Æquinoctio, vel in prima 14. luna poſt illud. Atque ita eundem errorem Iudæorum notauit Conſtant. apud Euſeb. lib. 3. vitæ eius c. 17. & ante illum Clemens lib. 5. c. 16. De quibus tandem concluditur, nouilunium, ſiue initium illius primi menſis potuiſſe antecedere Æquinoctium, per vnum, vel duos, vſque ad tredecim dies, non vero amplius. Vnde aliqui dixerunt, illum menſem eſſe primum, cuius initium eſt propinquius Æquinoctio vernali. Sed hæc regula non eſt vniuerſalis, quia poteſt interdum nec plus, nec minus diſtare, ſed æqualiter, & tunc non poteſt regula applicari, nec eſt vera, vt dicti auctores latius probant, & ex dictis facilè poteſt intelligi. Rectè autem ex dictis colligitur, non eſſe neceſſarium, vt Æquinoctium cadat ſemper intra primum menſem, nam fieri poteſt, vt aliquando cadat in vltimo menſe, nimirum, quando Æquinoctium cadit in 15. die menſis, vel poſt illam. Regula ergo generalis, tantum ſumi poteſt ex 14. luna ad Æquinoctium comparata, vt ſcilicet non ſit ante illud, ſed vel in illo, vel prima poſt illud. Et hinc ſumi poteſt nonnulla congruentia huius inſtitutionis, nã quoties maior pars menſis præcedit Æquinoctium, merito menſis ille cum præcedenti anno computatur. Alia etiam ratio reddi poteſt, quia veriſimile eſt, Deũ non creaſſe mundum ante Æquinoctium vernale, ſed in illo, vel poſt illud, nam in illo Æquinoctio incipit proprium, & quaſi naturale ver; & ideo conueniens fuit Paſcha non celebrare ante Æquinoctiũ. Denique credibile etiam eſt, illam 14. lunam in cuius nocte Iudæi diſceſſerunt ex Ægypto, incidiſſe, vel in ipſo Æquinoctio, vel poſt ipſum; celebrabant autem Paſcha in memoriam illius beneficij, & ideo eodem modo 14. lunam Paſchalem numerabant. Quod ſi verum eſt, inde etiã fit, Chriſtum paſſum fuiſſe ante Æquinoctium; ita ergo noſtrum etiam Paſcha celebrandum eſt.

Epiph. Errores Iudæorum in Paſchate obſeruando. Conſt. Clem.

18. Ex his ergo colligitur, Iudæos interdum celebraſſe Paſcha in ipſo Æquinoctio, interdum poſt illud, nunquam vero ante illud, ſi legitimè celebrabant. Tenebantur enim celebrare in 14. luna primi menſis; hæc autem interdum incidit in ipſo æquinoctio, interdum poſt illud, nunquam vero ante illud, quia iam ille menſis non erat primus, ſed vltimus, ergo & Paſcha celebrandum erat in æquinoctio, vel poſt illud, non vero ante. Eccleſia autem nunc ſemper celebrat, & celebrare tenetur ſuum Paſcha poſt æquinoctium, id eſt, non ante illud, nec in illo. Ita enim ab eadem traditum, & præceptum eſt, vt patet ex Clem. Euſeb. & Anathol. Ambr. & Auguſt. ac Beda ſupra. Et quidem quod non celebretur Paſcha ante æquinoctium vernum præceperunt ſeueriſſimè Apoſtoli Can. 8. vbi deponi præcipitur Clericus *celebrans Paſcha cum Iudæis ante Æquinoctium vernum.* Dicit autem *cum Iudæis* ſcilicet, qui in hoc etiam ſecundum ſuam legem errabant, vt ſupra ex Clem. ac Euſeb. notauimus. Nam quod antiqui, & veri Iudæi hoc non facerent, conſtat. Primò quia Chriſtus non ante æquinoctium mortuus eſt, & reſurrexit, cum altero die à die Paſchatis mortuus fuerit, & poſt triduum reſurrexit. Secundo quia hoc modo clariùs oſtenditur quomodo Paſchæ veritas per Chriſtum adimpleta ſit, & figuratum figuræ reſpondeat. Item propter alia myſteria, quæ Aug. ſupra c. 2. vſque ad 8. obſeruat. Tertiò addi poteſt ex Clem. & Euſeb. ſupra, hoc fieri ad vitandum illud inconueniens, ne intra eundem bis Paſcha celebremus.

Eccleſia Paſcha celebrat poſt æquinoctium. Clem. Euſeb. Anath. Ambr. Auguſt. Beda.

19. Sed obiici poteſt, hoc inconueniens per hoc non vitari, nam ſæpe inter duo Paſchata non intercedit annus integer, vt quando hoc anno celebratur in Aprili, & in proximè præcedenti, aut ſequenti in Martio; tunc ergo intra vnum annum duo Paſchata celebrantur. Vnde etiam è conuerſo aliquando intra duo Paſchata tredecim menſes interueniunt, & ita datur aliquis annus integer vacuus ſolemnitate Paſchali. Reſpondeo, hoc eſſe verum de anno ſolari, non vero de anno lunari, de quo procedit ratio facta, quia iuxta initium illius anni Paſchæ tempus computatur. Vnde etiam fit, vt computando annum ab vno æquinoctio vernali vſque ad aliud, nunquam intra duo æquinoctia celebrentur duo Paſchata, & hoc eſt inconueniens, quod dicti Patres inferebant.

Satisfit.

20. Quod autem Eccleſia nunquam celebret ſuum Paſcha in ipſo æquinoctio, patet; quia nunquam celebrat illud in 14. luna, ſed poſt illam. Hoc autem ita ſeruat ex inſtitutione, & traditione Apoſtolica confirmata in Concilio Niceno, vt ex omnibus Patribus ſupra citatis conſtat; ſtatutum enim eſt ab Eccleſia, vt quando contigerit decimamquartam lunam primi menſis incidere in diem Dominicam, non celebretur

Probatur non celebrari Paſcha ab Eccleſia in æquinoctio. Conc. Nic.

Paſcha in illa Dominica, ſed in proximè ſequenti; & ita etiam nunc obſeruatur. Ratio auté prima, ac præcipua fuit, quia eo anno Iudæi celebrabant ſuum Paſcha in Dominica die, & noluit Eccleſia in illa ſolemnitate concordare cum illis propter rationes ſupra
Obiectio. factas, quas hic repetere neceſſe non eſt. Dicet vero aliquis, Eccleſia conuenit cum Iudæis, in nõ celebrãdo Paſchate ante 14. lunam, idque ſine inconueniente, quia non propter eorum legem, ſed propter ſuas rationes morales, aut myſtica id facit, ergo eodem modo poſſet cum illis concordare in celebrando Paſchate, aliquando in ipſamet 14. luna, ac ſubinde in
Enodatur. Æquinoctio. Reſpondeo, non eſſe eandem rationem, quia in primo habet reſpectum ad ipſam Chriſti Reſurrectionem, in hoc vero ſecundo non poteſt habere hunc reſpectum, quia Chriſtus Dominus non eſt mortuus, nec reſurrexit in 14. luna, ſed poſt illam, mortuus enim eſt in 15. luna, & reſurrexit in 17. & ideo non eſt, cur Eccleſia celebret ſuum Paſcha in ipſa decimaquarta, ideoque id non obſeruat, ne videatur Iudæis conſentire, vel id facere ex obſeruantia legis veteris. Vnde conuenientia in ſola illa negatione non celebrandi Paſcha ante Æquinoctium, non poteſt habere veſtigium cæremoniæ Iudaicæ, obſeruare autem poſitiuè (vt ſic dicam) definitum diem decimæquartæ lunæ, multo maiorem habet conuenientiam, quam omnino voluit Eccleſia vitare. Vnde in Can. 69. Apoſtolorum omnino cauetur, ne fideles in cæremoniis obſeruandis Iudæos imitentur.

21. Inſtantia. Sed inſtabit aliquis: nam ſi contingat decimamquartam lunam eſſe diem Sabbathi, & eandem eſſe Æquinoctij diem, nihilominus tunc Eccleſia celebrat ſuum Paſcha luna decimaquinta proximè ſequenti. At tunc dies ille eſt ſolemniſſimus dies feſtus Iudæorum; eſt enim primus Azymorum, qui erat etiam fe-
Ioan. 13. ſtum Paſchæ iuxta Ioannem c. 13. ergo ſi hoc non reputatur inconueniens, neque etiam fuiſſet, quod in ipſam decimamquartam lunam interdum caderet no-
Beda. ſtrum feſtum Paſchæ. Maior patet ex Beda lib. de Ratione temporis c. 49. dicente, *Dominicum diem Paſchæ à decimaquinta luna vſque ad 21. eſſe quærendum*, & cap. 57. ait, *Dominicam Paſchalem eſſe illam, quæ proximè ſequitur poſt decimamquartam lunam*, talis autem erit, etiamſi incidat in decimamquintam lunam: & idem
Iſidor. repetit c. 59. & 60 & 61. Idemque tradit Iſidorus dict.
Vict. Papa. lib. 1. c. 31. & idem intendit Victor Papa ſupra, dum ait, *A quarta decima die primi menſis vſque ad viceſimam primam eiuſdem menſis diem, eadem celebretur feſtiuitas.*
D. Auguſt. Idemque ferè habet Auguſt. dicta Epiſt. cap. 3. dicens, Eccleſiam celebrare Paſcha tertia hebdomada lunæ. *Qui dies* (ait) *occurrit à quarta decima in vigeſimam primam.* Hoc enim neceſſe eſſe intelligi, vel à 14. excluſiuè & conſequenter à 15. incluſiuè vſque ad 21. etiam incluſiuè, vel intelligitur ſolemnitas Paſchæ celebrari à 14. luna, quia incipit celebrari à veſpera præcedentis diei, qui poteſt eſſe decimaquarta luna, vt dictum eſt, & ita augetur difficultas, quia tunc nulla erit differentia inter Paſcha noſtrum, & Iudaicum quoad temporis ſolemnitatem.

22. Propter hoc fortaſſe dicet aliquis, non eſſe celebrandum Paſcha in die illo Dominico, quando inciderit in decimamquintam lunam, ſed in ſequentem eſſe transferendum. Ita enim quoſdam obſtinatè ſentire Clauius ſupra refert. Merito tamen id refellit ex teſtimoniis adductis, & aliis, quæ ex nouioribus auctoribus ibi refert. Idemque ex ſequentibus confirmabitur. Non enim poſſet Paſcha vnquam celebrari die 22. Martij, niſi in luna 15. celebrari poſſet, quia luna decimaquinta non poteſt eſſe ante 21. diem Martij, in qua Æquinoctium. At vero Dominicam Paſchæ poſſe incidere in 22. diem Martij, certiſſimum

A eſt, vt videbimus. Denique ſi Dominica veniens in 15. luna non eſſet Paſchalis, duæ Dominicæ omittendæ eſſent in hac celebritate, & transferendum Paſcha in aliam ſequentem, ſcilicet Dominica cadens in 14. lunam & cadens in 15. At Patres hoc nunquam docuerunt, ſed ſolum illam, quæ cadit in 14. lunam trãsferendam eſſe docuerunt. Ad difficultatem ergo Beda Occurritur inſtantiæ. ſupra c. 57. & 59. & lib. 3. Hiſt. c. 23. illam præſentiens, tacitè reſpondet, verum eſſe in eo caſu, in quo Dominica dies incidit in decimamquintam lunam, nihil obſeruantiam Eccleſiaſticam à legali diſſonare quoad tempus, diſcrepare vero multum in Sacramentis, quibus Paſchalem colimus, & ideo nullum eſſe inconueniens. Sed per hoc non omnino euacuatur difficultas,
B & ideo addo ſemper eſſe in hoc diuerſitatem, quod Eccleſia nunquam celebrat vt feſtiuam veſperam illam Decimæquartæ lunæ, quatenus pars illius diei eſt; illa autem veſpera erat proprium Paſcha Iudæorũ, & ita non obſeruando illud ſatis oſtendit Eccleſia, non curare de cæremoniis legalibus, nec illas ſeruare, ſed ſua propria Sacramenta.

Ex his ergo conceditur aſſertio intenta, & propoſita, videlicet Paſchæ feſtum celebrandum eſſe Dominica proximè ſequenti poſt 14. lunam primi menſis. Quæ eſt communis aſſertio Patrum, quos retuli, 23.
præſertim Clementis, Anatholij, Ambr. & Auguſt. Et Clemens. Anathol. Ambroſ. Auguſt. probatur, quia celebrandum eſt Paſcha in Domi-
C nica aliqua occurrente circa 14. lunam, & non in aliqua antecedente, quia illa etiam antecederet Æquinoxium, ante quod non celebratur Paſcha, vt oſtenſum eſt, nec etiam in 14. luna, in quam ipſum Æquinoctium incidat, quia hoc prohibitum eſt, vt oſtendimus, ergo debet celebrari hoc feſtum in Dominica, quæ proximè cadit poſt 14. lunam; non enim poteſt vltra differri, alias nullum eſſet tempus fixum, neque certum pro Paſchate celebrando. Et hinc facilè Quæ ſit dierum latitudo intra quã poteſt Paſcha celebrari. intelligitur, quæ ſit dierum menſis latitudo, intra quam poteſt hoc feſtum celebrari. Si enim loquamur de diebus menſis primi, & lunaris iuxta computationem Hebræorum, ſic intra latitudinem ſeptem dierum celebrari poteſt, ſcilicet à decimaquinta die vſque ad vigeſimam primam, vt expreſsè docet Beda
D ſupra. Et ratio eſt clara, quia ſicut poteſt in Dominicam incidere 14. luna, ita in feriam ſecundam, & quancumque aliam vſque ad Sabbathum, ſolum autem excluditur Paſcha ab ea Dominica, quæ fuerit 14. luna, & tunc celebratur in proxima Dominica ſequenti, ac ſubinde in 21. luna, ſi autem 14. luna ſit Sabbathum, celebrabitur in 15. luna, vt oſtenſum eſt, & ſic conſequenter de reliquis diebus intermediis, vltra vigeſimam primam autem lunam differri non poteſt Dominica, quia iam non eſſet prima poſt 14. lunam. Obiiciet vero aliquis Innocentium I. Epiſt. 11. Obiectio. Innoc. Soluitur. dicentem, in vigeſima tertia luna nunquã celebrari Paſcha, qui proinde videtur ſentire in vigeſimaſecunda poſſe celebrari. Sed nulla eſt coniectura, ibi enim
E docet id, quod ſuo inſtituto ſufficiebat, docebat enim quoddam Paſcha, de quo dubitatur, celebrandum fuiſſe in luna 16. quia alias differendum fuiſſet vſque ad 23. lunam, quod dicit eſſe contra morem inuiolabilem. Deinde dico, potius ex illa Epiſt. colligi poſſe, Paſcha celebrari altera die poſt Æquinoctium, ſcilicet vigeſima ſecunda Martij, quod non poteſt eſſe, niſi etiam celebretur in 15. luna, quia non poteſt decimaquarta præcedere, niſi in die Sabbathi, alias caderet ante Æquinoctium, quod eſſe non poteſt.

At verò ſi loquamur de menſibus Solaribus, licet 24. A 22. die Martij vſq; ad 25 Aprilis poteſt incidere Paſcha. olim aliquibus Patribus viſum ſit, tempus, in quo incidere poteſt Dominica Paſchæ, ſolum extendi à 22. die Martij vſque ad 25. Aprilis, vt patet ex Epiſt. Synodali Theophil. Cæſar. apud Euſeb. lib. 5. Hiſt. c. 23.

&

Theophil. Leo Papa. & ex Epiſt.64.& 65. Leonis Papæ. Nihilominus poſtea certa ratione compertum eſt, extendi illud tempus vſque ad 25.diem Aprilis,vt nunc obſeruatur. Vt ratio vtriuſque partis breuiter intelligatur, ſuppo- Conc. Nice. nẽdum eſt,Æquinoctium vernum cadere in 21. diem Martij,ita etiam in Concil.Niceno declaratum eſt,& conſtitutum tanquam magis certum, & ſtabile, & vt dies illa certa ſemper manere per Kalendarium Gregorianum ad ſuam ſedem reſtituta eſt, & modus inuentus, quo perpetuo in ea conſeruetur, vt latè pro- Clauius. ſequitur Clauius in lib.allegato. Hoc ergo poſito fa- Innoc. I. cilè oſtenditur prior pars, quam apertè docuit Innocentius I. in d. Epiſt. 11. quia contingit, vt decimaquarta luna in ipſum Æquinoctium, ſimul in diem Sabbathi incidat, hoc enim ex ipſis motibus Solis, & Lunæ manifeſtum eſt. Tunc ergo dies Dominica ſequẽs erit Paſchalis iuxta ſuperiùs dicta, quia erit prima poſt Æquinoctium,& poſt 14. Lunam; tunc ergo Paſcha erit 22.die Martij,ergo ab illo die poteſt incipere Dominica Paſchæ, & conſequenter eodem modo facilè probabitur poſſe cadere in 23. quia 14. Luna poteſt cadere in feriam ſextam, & in eandem incidere Æquinoctium, ſeu 21. dies Martij, & conſequenter dies vigeſimus tertius erit Dominica Paſchę, vel etiam poteſt accidere,vt 14.Luna cadat in Sabbathum poſt Æquinoctium præcedens in feria ſexta,& tunc redit eadem neceſſitas celebrandi Paſcha in die 23.Martij,& ſic de aliis.

25. Quod vero tempus extendatur vſque ad 25. Aprilis, & ibi terminetur,ratio eſt,quia poteſt Luna decimaquarta primi menſis cadere in diem 18. Aprilis, & eſſe dies Dominica, quæ proinde non poteſt eſſe Paſchalis iuxta principia poſita,ergo tunc neceſſe eſt, Paſcha differri vſque ad diem vigeſimamquintam. Conſequentia clara eſt, & antecedens patet, quia ſi nouilunium Martij cedat in ſeptimam diem Martij, vt facilè poteſt, tunc ille non erit primus menſis anni ſequentis, ſed vltimus præcedentis, quia decima quarta Luna eius cadet ante Æquinoctium, vt facilè computanti patebit; cadet enim in 20. Æquinoctium autem eſt in 21. vt poſitum eſt, ergo annus Lunaris poteſt finiri in quarto die Aprilis incluſiuè; ergo primus menſis anni Lunaris poteſt incipere quinto die Aprilis, ergo tunc 14. Luna cadet in decimumoctauum diem, ergo ſi contingat, eſſe Dominicam,vt facilè poteſt,cadet Paſcha in 25.diem Aprilis,ergo tanta eſt latitudo dierum menſium ſolarium, per quos poteſt variari Dominica Paſchalis. Et inde facilè colligi poteſt nouilunia,quæ dicuntur Paſchalia(id eſt apta, vt celebrationi Paſchæ deſeruiant) ab octaua die Martij incipere, excurrere autem vſque ad quintum diem Aprilis incluſiuè, ita vt in quocunque ex omnibus illis vigintinouem diebus intermediis nouilunium contingat, illud ſit in illo anno nouilunium Paſchale, quia in prima Dominica poſt 14. Lunam eius,celebrandum erit Paſcha, vt ex dictis ſatis liquet.

26. Proponitur difficultas prima. Solum ſuperſunt duo dubiola explicanda circa dicta. Vnum eſt,quia poſuimus Æquinoctium ſtatuendum eſſe in 21.die Martij, & ex illo tanquam ex certo,& immutabili fundamento reliqua omnia eſſe deducenda. At illud mutabile etiam eſt iuxta numerationem noſtrorum dierum, menſium, & annorum, qui non adæquatè reſpondent motibus cæli, vt eſt conſtans apud Aſtronomicos: nam communis noſter annus ferè per ſex horas deficit ab integro circulo ſolari per motum proprium:vnde fit, vt Æquinoctiũ vno anno contingens, verbi gratia ſexta hora matutina diei;alio accidat hora 12.& in ſequẽti hora ſexta pomeridiana; & ita conſequenter vt alio anno cadat Æquinoctium in 22.Martij, & ſic paulatim mu- A tetur.Atq; hinc fiet,vt ſi ſemper vtamur 21. die Martij pro Æquinoctio, accidat interdum vt Luna 14. ante Æquinoctium numeretur, & ſic eueriatur tota ratio colligẽdi verum diem Paſchalis. Aliud dubium Secunda difficultas. eſt, quia iuxta hanc computationem non poterit feſtum Paſchalis celebrari eodem die naturali in vniuerſo mundo, quod admittendum non eſt. Sequela patet, quia Æquinoctium vernum non eſt in vniuerſo orbe in eodem die, ſed aliis citius, aliis tardiùs accidit iuxta diuerſitatem regionum, & tanta eſt inter aliquas regiones oppoſitio, vt quod vni eſt Æquinoctium vernum,alteri ſit autumnale.

27. Enodatur primũ dubium. Reſpondetur ad priorem partem ex communi, & vera doctrina, quam Clauius dictis in locis copioſè, & eruditè explicant, verum quidem eſſe computatio- Clauius. nem Eccleſiaſticam non correſpondere exactè, & ad B amuſſim circulationibus cœli, id vero non eſſe incõueniens, quia hæc res non Mathematicè, ſed moraliter penſanda eſt,nam hoc totum ex Iure Eccleſiaſtico pendet,quod humanum eſt,& non poterat alio modo moraliter ferri,nec expediebat redigere totam Eccleſiam ad ſummam Aſtronomiæ ſubtilitatem, neque id erat neceſſarium ad conuenientem myſteriorũ Chriſti celebrationem,quæ in his feſtiuitatibus, & obſeruationibus intenditur. Atque ita diſtingui ſolet duplex Æquinoctium,vnum naturale,aliud Eccleſiaſticum,ſed ex inſtitutione, illud vix cognoſcitur, & attingitur ab hominibus,prout in ſe eſt,ſed ſolum plus, minúſve,ſecundum ergo oportuit eſſe certum,& omnibus facilè cognitum,vt iuxta illud regula celebrandi Paſcha computaretur.Quia vero hæc inſtitutio,vt C conuenienter fiat, debet accedere ad naturalẽ,quantum moraliter fieri poſſit, ideo curatum diligenter eſt, vt obſeruatio Eccleſiaſtici Æquinoctij non multum à naturali diſtet; & ſi curſu temporis paulatim ab illo recedat plus quam oportet,ad illud reuocetur. Sic ergo ex antiqua inſtitutione Iulij Cæſaris, quam Eccleſia retinet,illa mutatio,quæ fit in annis propter horas, quæ in ſingulis annis communibus deficiunt, quarto quoque anno, qui biſſextilis dicitur, reparatur per additionem vnius diei, per quam Æquinoctium ad ſuum ſtatum reuocatur.Et intra curriculum trium, vel quatuor annorum non habetur ratio illius mutationis, ſeu poſtpoſitionis Æquinoctij, etiã D ſi in re ipſa contingat ab vno de naturali in alium proximum ſequenti anno transferri,quia,vt dixi,non poteſt aliter commodè fieri, & Eccleſia non tam ſubtiliter hæc expendit, ſed moraliter. Vnde etiam per additionem vnius diei integri naturalis,quæ in anno biſſextili fit,in aliud extremum tranſitur,quia additio eſt aliquantulum maior,quam eſſet neceſſaria. Quoniam in ſingulis annis communibus non deficiunt ſex horæ integræ, & poſtea ſupplentur integræ; vnde fit vt Æquinoctia, prout in re fiunt, ſingulis annis anticipentur aliquantulum, & paulatim præueniant diem vigeſimumprimum Martij per vnum, duos vel plures dies. Et nihilominus Eccleſia ſemper vſa eſt à temporibus Concilij Niceni die illo 21.pro Æquinoctio, propter difficultatem magnam redu- E cendi, & confirmandi ſemper Æquinoctium Eccleſiaſticum ad proprium diem, in quo reuera exiſtit. Quia vero illa diſcrepantia iam erat nimia,& in dies futura erat maior, difficultatem illam ſuperauit inſignis Pontifex Gregorius XIII. & Kalendarium correxit ſubtractis decem diebus anni 1582. in menſe Octobri, & modum inuenit, quo in poſterum Æquinoctium vernum firmius ſtaret in eadem die 21.Martij parum, aut nihil recedendo ab Æquinoctio naturali,ſtatuendo,vt in poſterum in ſingulis centenariis annorum vnus dies ſubtrahatur, ita vt vltimus annus centenarij, qui futurus fuiſſet biſſextilis,non ſit biſſextilis,

biſſextilis,ſed communis. Nam tempore centum annorum plus minúſve per additionem dierum biſſextilium, quæ fit quatto quoque anno, vnus dies vltra neceſſarios additus erat, & ita etiam Æquinoctium per vnum diem anticipatum fuerat, per ſubtractioné autem vnius diei ad propriam ſedem reuocatur. Hoc ergo modo, & ſenſu recte Æquinoctium in 21. die Martij collocatur, & ad celebrationem legitimam Paſchæ ſufficienter deſeruit.

28. Satisfit ſecundæ dubitationi. *Pius Papa. Vict. Papa. Concil. Nicæ. Theodor.*

Ad 2.dubitationem reſpondetur,ſine dubio Paſchę feſtum celebrandum eſſe à Chriſtianis totius orbis in eodem die, in eo nimirum, in quo Romana Eccleſia illud celebrat. Ita enim Pontifices Romani,Pius, Victor,& ſequentes ſtatuerunt, qui ius habent ſtatuendi pro vniuerſo orbe. Ita etiam Concilium Nicenum decreuit,vt enim ſupra ex Theodoreto retuli, voluit omnes Orientales conformari Eccleſiæ Romanæ in celebratione Paſchatis, loquitur autem de Orientalibus diſſentientibus,& ita planè vult omnes fideles in hoc conformari. Vnde Euſeb. ſupra refert, ſtatuiſſe Concilium, vt omnes vno die Paſcha celebrarent. Idemque ſignificat Concilium Antiochenum & ſatis etiam declarauit Conſtantinus in ſua Epiſtola, cuius verba ſuprà retuli.Et in Concil. Arelat.1.c.1.dicitur, *De obſeruatione Paſchæ Domini ſtatuimus,vt vno die,& tempore per omnem orbem obſeruetur,& iuxta conſuetudinem literas ad omnes tu dirigas.* Scribũt enim ad Silueſtrum Papam,& ideo fortaſſe in Decreto Gregoriano de Conſec.d.3. vbi hoc cap.refertur, additur, confirmatum eſſe à Silueſtro Papa.Similiter in Conci.Carthag.4.c.65. *Paſchæ ſolemnitas* (dicitur) *vno die,& tempore celebranda eſt.* Idemque colligitur ex cap.*Placuit*, 1.& 2.de Conſec.d.3. Denique idem conſtat ex Leone Papa epiſt.64.ad Martianum: dicit enim ex errore contingere interdum:*Quod non licet,vt non ſimul omnis Eccleſia,quod nonniſi vnum eſſe oportet,obſeruet.* Idẽ fere habet in epiſt.65. & optimè in 95. vbi ad Epiſcopos Galliæ,& Hiſpaniæ ſcribens,ait,cauendum eſſe,*Ne in Paſchalis feſti die vel ignorantia, vel præſumptio peccatũ diuerſitatis incurrat.* Iuuat etiam quod in Cõcilio Aureliano 4.c.1. dicitur, vno die eſſe Paſcha celebrandum,& ſi aliquod dubium occurrat, à ſede Apoſtolica ſacram conſtitutionem eſſe tenendam. Nec obſtat huic legi, & vniuerſali conſuetudini Eccleſiæ, quod tardius, aut citiùs Æquinoctiũ in aliquibus prouinciis contingat, quia omnes ſeruare debent Æquinoctium ab Eccleſia deſignatum, & id ſatis eſt, vt dixi, vnde non refert, quod alicubi ſit Æquinoctium autumnale illud,quod nobis eſt vernale,quia regula ſumi debet ex regione Iudææ,tum quia ibi Chriſtus eſt mortuus prope Æquinoctiũ vernale, tum etiam quia in Eccleſia Romana idem eſt Æquinoctium. Eſtque animaduerſatione dignum,quod ſicut Chriſtus reſurrexit eo tempore quo in noſtro Hemiſphærio incipit vernum tempus, ita etiam mortuus eſt in illo tempore, in quo habitantibus in alio Hemiſphærio incipit autumnus, & ideo mirum non eſt, quod eodem die omnes feſtum illud celebremus, licet nobis vernale ſit,aliis autumnale. Quod ſi quæ difficultates in aliis regionibus occurrant, per prouidentiam Summi Põtificis ſubueniendum eſt, vt ſciant, & commodè valeant,tum feſtum ipſum, tum cætera quæ antecedunt & ſubſequũtur,opportunè agere.Ita enim ſemper habuit conſuetudo,vt dicitur in d. Concil. Arelat.& in literis Pontificiis Pij, Victoris, Innocentij,& Leonis ſupra relatis. Atque hæc præſenti loco de hac feſtiuitate ſufficiunt, nam de fundamento illius quod eſt tempus mortis, & Reſurrectionis Chriſti Domini in 2.to.3. p. copioſè à nobis diſputatum eſt.

Euſeb. Conci. Ant. Conſtant. Conc. Arel. Greg. Dec. Conc. Cart. C. Placuit. Leo Papa. Conc. Aur.

CAPVT VII.

De aliis feſtiuitatibus ad Chriſti gloriam pertinentibus.

Feſtum Aſcenſionis.

POſt Reſurrectionem celebrat Eccleſia alia feſta mobilia, inter quæ primum locum obtinet Aſcẽſio, eſtque nouum feſtum ad Chriſtum pertinens, de quo his verbis ſcribit Clemens lib.5.c.18. *Numeratis*(ait)*quadraginta diebus à primo Dominico die celebrate feſtum Aſcenſionis Domini,*&c.& lib.8.cap.33.ait; *Die Aſcenſionis vacet,quod hic fuerit impoſitus finis œconomiæ Chriſti.* Vnde conſtat hoc feſtum antiquiſſimum eſſe, nam ab Apoſtolis manauit, nec aliud initium perpetuæ conſuetudinis de illius obſeruatione cognoſcitur;vt conſtat etiam ex antiquiſſimis Patribus,feſtum illud ſuis orationibus,ſeu homiliis celebrantibus. De illo enim dixit Epiphanius Conſtantiæ Epiſcopus: *Celebramus Chriſti Domini ſecundum carnem Aſcenſum, quod ſanè feſtũ inter Dominica faſtigium obtinet,vt enim caput totam corporis conſtitutionem exornat,ita hæc ſolemnitas diuinæ Oeconomiæ pulchritudinem, quaſi colophonem illi imponens,mirificè illuſtrat.*Et ideo etiam illud vocat *Feſtorum decus*,& Aug.ſerm.174.de Tempore ait,glorificationem Chriſti in Reſurrectione factam, in Aſcenſione fuiſſe completam, & ideo vtrunque feſtum celebrari;& ſerm.176.addit aliam cauſam.Quia ſicut reſurgendo ſpem nobis reſurgendi contulit,ita aſcendendo,*Victoribus,quo ſequantur,oſtendit.*Et multa ſimilia in Leone Papa,& aliis Patribus in Cõcionibus illius feſti legi poſſunt.Deniq; hoc feſtum inter generalia totius Eccleſiæ in Iure etiam ponitur in d.c.vlt. de Feriis,& in c.1.de Conſec.d.3.Circa quem textum obiter aduertendum eſt, addi in illo capite, & quaſi cum hoc feſto coniungi tres antecedentes dies, qui Rogationum dicuntur,propter ſolẽnes Litanias quæ in illis tribus diebus dicuntur, vnde videntur olim fuiſſe feſtiui,& in præcepto.Nunc autẽ certũ eſt,non ita eſſe,vt Anton.ſupra,& omnes Summiſtæ tradunt, & Doctores in dict.c.1.& vlt.& conſtat ex communi vſu totius Eccleſiæ.Neque fortè vllo tempore præceptum illud generaliter obſeruatum eſt.Nam caput illud non eſt alicuius Pontificis; ſed Concilij Lugdun. inſcribitur, quod non extat in tomis Conciliorum, & ſolum prouinciale fuit, quod totam Eccleſiam obligare non potuit,vnde veriſimile eſt,peculiarẽ cõſuetudinem alicuius Prouinciæ, quoad hanc partem declaraſſe,ſicut de aliis in illo capite contentis poſtea videbimus. Tandem de tempore, in quo feſtum hoc celebrandum eſt, conſtat definitum eſſe ad certum hebdomadæ diem,ſcilicet feriam quintam,quia in illa completur dies quadrageſimus à die Reſurrectionis,quo die quadrageſimo Chriſtus aſcendit. Quoad diem autem menſis hoc feſtum inter mobilia computatur,quia ſemper cum proportione ſequitur ad diem Dominicæ Reſurrectionis, ita enim propriis temporibus, & cum exacta, non ſolum memoria, ſed etiam repræſentatione hæc feſta celebrantur, cætera de ipſo myſterio,quod in hoc feſto celebratur in d.2. to.diſp. 51.tractata ſunt.

1. Aſcenſionis feſtum ab Apoſtolis manauit. *Clemens. Epiph. Auguſt. Leo.* Feſtum hoc generale. Cap.Vlt. Cap.1. *Anton. Conc.Lugd.*

Feſtum Pentecoſtes.

Decimum feſtum eſt aduentus Spiritus ſancti in diſcipulos,in die Pentecoſtes. Nam licet hoc feſtum potius de Spiritu ſancto, quam de Chriſto Domino eſſe videatur, tamen quia ipſe Chriſtus Spiritum ſanctum promiſerat, & verbum ſuum illo die impleuit,& quia donatio etiam Spiritus ſancti fructus fuit merito 2.

Cur Pentecoſte numeretur inter Chriſti feſta.

Clem. Papa. Greg. 9. Conc. Lugd. Iſidor. Tertul. Baſil. Epiphan. Iuſtin. Hilar. Auguſt.

meritorum Chriſti, ac denique quia in hoc die quaſi cœpit Chriſtus regnare in Eccleſia ſua militante, cœpitque publicè prædicari in vniuerſo mundo, ideo inter feſta Chriſti hoc annumeratur. Atque ita hoc eodem loco illud ponunt Clemens Papa, dicto lib.8. c. 33. & lib.5. cap. 19. & Gregor. IX. dict. c. vltim. & Concilium Lugdun. in cap.1. Iſid. lib.1. de Diuin. offi. cap.33. Et eiuſdem feſti meminit etiam Tertullianus lib. de Coron. milit. Baſil. de Spiritu Sancto c.27. Epipha. in fin. Pannarij, Iuſt. quæſt.15. Hilar. in procem. Pſalm. Auguſt. lib. 32. contra Fauſtum, c.12. & epiſt. 118. c.1. & epiſt.119. c.15. & 16. & in 17. concludit, *Hæc de ſcripturis firmiſſimè teneri Paſcha, & Pentecoſten.* Vnde multi arbitrantur, de hoc feſto loqui Lucam

Actor. 20. Actor.20. cum ait de Paulo: *Feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, vt diem Pentecoſtes faceret Hieroſolymis*; quia nō erat tā ſolicitus de feſtiuitate Iudaica, ſicut de Chri-

1. Cor. 16. ſtiana: item de eodem loqui Paulum ipſum 1. Cor. 16. cum ait: *Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten:* Cum enim ad fideles ſcriberet, veriſimile eſt, loquutū fuiſſe de feſtiuitate ſolemni, & nota omnibus Chri-

Epiphan. Hieron. ſtianis, atque adeo illam fuiſſe iam tunc ſeruatam, & illo nomine appellatam. Et ita intellexit illa loca Epiphan. hæreſ.75. Eiſdem ſentit Hieronym. in Procœmio epiſtolæ ad Epheſios. Qui etiam huius feſti mentionem fecit ad Gala.4. & Matth.9. Hoc denique feſtum antiquiſſimi Patres ſuis concionibus, & homiliis celeberrimum ſemper fuiſſe oſtendunt. Vnde aliqui putarunt, non eſſe humano Iure præceptum, ſed diuino. Veruntamen regula ſæpè repetita tenenda eſt, in lege Euangelica non eſſe data de his cæremoniis peculiaria præcepta diuina, ſed Eccleſiæ diſpoſitioni fuiſſe

Pentecoſte in lege veteri fuit de iure diuino. commiſſa. Feſtum ergo Pentecoſtes, prout in lege veteri fuit obſeruatum, de Iure diuino fuit, illud autem ius iam ceſſauit, quia vero feſtum illud antiquum figura fuit diei Pentecoſtes, & aduentus Spiritus ſancti, ac promulgationis legis nouæ, quę in illo facta eſt ideo hoc etiam feſtum legis gratiæ, quodammodo & per quandam imitationem ab illo Iure manauit, ſimpliciter autem, & in ſe Eccleſiaſticum eſt. Habet tamen grauiſſimum fundamentum, & cauſam immutabilem, ideoque tale eſt, vt moraliter mutari non poſſit, ſicut de aliis dictum eſt. Denique hoc feſtum, ſicut & Paſcha, voluit Eccleſia, nō vno tantum die Dominico, ſed etiam per duos ſequentes ferias ſolemniter celebrari, & ſeruari, vt ſumitur ex citatis Iuribus, & conſtat ex vſu Eccleſiæ, & omnibus Auctoribus: cætera vero, quæ de illius diei myſterio ſcholaſticè diſputari poſſunt, tetigimus ſufficienter in d.2. to. diſp. 46. ſect.1. ad finem, & in 1.p. lib.12. de Trinit. c.6.

Feſtum Corporis Chriſti.

3\. *Feſtū Corporis Chriſti quando incœpetit.*

Vndecimum Domini feſtum eſt de ſancto Euchariſtiæ myſterio, quod feſtum corporis Chriſti appellamus, & magna ſolemnitate, & lætitia ab Eccleſia colitur feria quinta poſt octauam Pentecoſtes. Quod feſtum per mille ducentos annos non fuit in Eccleſia

Vrban. 4. ſpecialiter celebratum, ſed eo ferę tempore ab Vrbano IV. inſtitutum eſt, inſigni de hoc feſto edita conſtitutione, quę incipit: *Tranſiturus de hoc mundo ad Patrem Saluator noſter,* &c. Quam poſtea confirmauit, &

Clemens 5. in Iure poſuit Clemens V. in Clem. Vnic. de Relig. & vener. Sanct. In illa ergo diſtrictè præcipitur huius obſeruatio feſtiuitatis, & commonentur fideles, vt ſingulari deuotione, ac lætitia diem illum feſtum colant, & publicis ſupplicationibus, ſeu proceſſionibus venerentur, & peculiares indulgentiæ conceduntur aſſiſtentibus in illo die, vel per Octauam, diuinis officiis. Quod quidem inſtitutum tanta fide, ac deuotione populus Chriſtianus amplexus eſt, vt ab eo

A tempore nullum Domini feſtum maiori ſolemnitate ac deuotione celebrari videatur.

4\. *Hæretici contra hāc ſolemnitatē fremūt. Conc. Trid.*

Contra hanc vero inſtitutionem fremunt hæretici reprehendentes, vel cultum tanti ſacramenti, vel nouitatem in ſolemnitate, & modo illam exhibendi. Illos vero ſapientiſſime redarguit Concil. Trident. ſeſſion.13. c.5. Vbi priùs definit, ſacramentum hoc eodem latriæ cultu eſſe adorandum, quod ipſe Chriſtus colitur, cum in eo ſit verè, ac realiter præſens. Et per hoc primum fundamentum obiectiones hæreticorum confutat: & ſtatim tacitè ſubinferendo ſubiungit, *Declarat præterea ſancta ſynodus, piè ac Religioſè in Dei Eccleſiam inductam fuiſſe hunc morem, vt ſingulis annis peculiari quodam, & feſto die præcelſum hoc, & venerabile Sacramentum ſingulari veneratione, ac ſolemnitate* B *celebraretur, vtq; in proceſſionibus reuerenter, & honorificè illud per vias, & loca publica circumferretur.* Addit vero duas elegantiſſimas rationes: vna eſt, *quia æquum eſt, Chriſtianos omnes ſingulari ſignificatione oſtendere gratos animos erga communem dominum, & Redemptorem pro tā ineffabili beneficio, quo mortis eius victoria, & triumphus repræſentatur.* Alia eſt: *Quia oportuit victricē veritatem de mendacio, & hæreſi triumphum agere,* &c. Et per hoc reſpondet ad aliud hæreticorum fundamentum, nam cum non multo ante Vrbanum Sacramentariorum hæreſis exorta eſſet, auctore Berengario, eamque fere toto illo tempore, Petrobruſiani, C Henriciani, Vualdenſes, & Albigenſes defendere, & diſſeminare conarentur, contra nouam impietatem, pientiſſimam, ac religioſiſſimam nouitatem prouidus Paſtor inuenit. Exiſtimóque, non ſine diuina prouidentia factum eſſe, vt iam ex tunc præmuniretur ſancta Eccleſia contra futuros nouatores Lutherum, Caluinum, & ſequaces. Et eorum occaſione in dies inter Catholicos augetur deuotio, & huius feſtiuitatis obſeruantia. De qua hîc non dicemus plura, quia de illo venerabili Sacramento in 3.to.3.p. pro noſtra tenuitate diſputauimus.

Feſtum Inuentionis Crucis.

5\. *Quo pacto crux fuerit inuenta.*

Duodecimum Domini feſtum merito numerari poteſt Inuentio Crucis, quod feſtum die tertia Maij ab vniuerſa Eccleſia cuſtoditur, & colitur. Circa hoc D autem feſtum in primis ſupponendum eſt fundamentum eius, quod eſt hiſtoria inuentionis ſanctæ Crucis. Referunt enim antiqui Patres, lignum illud ſanctiſſimæ Crucis, in quo Chriſtus pependit, Iudæorū, & infidelium induſtria ſub terram fuiſſe abſconditū, & in loco eius ſimulachrum Veneris fuiſſe poſitum, vt Chriſtianis penitus eſſet ignotum; ſicut fuit vſque ad tempora Conſtantini. Quo tempore non ſine diuino nutu, & admonitione, illud Helena inueſtigatura Hieroſolymam petiit, & ipſo Deo iuuante, illud tandem inuenit. Retulit hanc inuentionem Euſeb. in Chronico Anno domini 325. his verbis. *Helena Conſtantini mater diuinis monita viſionibus beatiſſimum Crucis ſignum, in quo mundi ſalus pependit, apud* E *Hieroſolymā reperit.* Latius totā hiſtoriā retulit Amb. in Orat. de obitu Theodoſij, & Paulin. epiſt.11. ad Seuer. Sulpit. Et ipſe Sulpit. lib.2. hiſtoriæ, Ruffin. libr. 1. hiſt. capit.7. & 8. Theodor. lib.1. capit. 18. Socrat. lib. 1. cap.13. Sozom. lib.2. c.1. & lib.2. Tripart. cap. 18. Niceph. lib.8. c.29. Qui Auctores nonnihil inter ſe in hiſtoria narranda differunt, ſed nullam inuenio partem, quæ contrarietatem contineat. Licet enim vnus omittat, quod altius refert, omnia tamen conciliari poſſunt, vt quod Ambroſius ait, Crucem Domini ex titulo fuiſſe cognitam, & diſtinctam à crucibus latronum, Paulinus vero, & Ruffin. ex miraculo, quod diuerſo modo vterque narrat: ſubſiſtere ſimul poteſt. Nam potuit in principio ex coniecturis, aut veſtigiis tituli

Euſeb. Ambroſ. Paulin. Sulpit. Ruffin. Theodor. Socrat. Sozom. Nicephor.

ticuli dignoſci, non tamen ſufficienti certitudine; poſtea vero vel vno miraculo, vel duobus, vt Nicephorus indicat, potuit certius differentia cognoſci. Nec vero multum referret, quod in his circunſtantiis eſſet aliqua contradictio, vel error in humana hiſtoria, quam non viderunt propriis oculis illi, qui referunt, & loco ac tempore diſtantes fuerunt, ſatiſque eſt, quod in ſubſtantia (vt ſic dicam) narrationis de Cruce inuenta omnes conueniant, vt hiſtoriam illam tanquam veram, & moraliter certam ſupponamus.

6. Difficultas. Dubitabit vero aliquis, quomodo potuerit ab Eccleſia feſtum inſtitui propter inuentionem Crucis, ſolum humana fide, & opinione cognitam, vel quid in illa inueniatur tanta celebritate dignum. Et auget dubium, quod Gelaſ. Papa in c. *Sancta Romana*, d. 15. totam hanc hiſtoriam de inuentione Dominicæ Crucis tanquam dubiam, & incertam reliquit, dicens, *eſſe nonnullas reuelationes, quæ cum ad Catholicorũ manus peruenerint* (ait) *Beati Apoſtoli ſententia præcedat; omnia probate, & quod bonum eſt, tenete.* Et auget dubitationẽ quod Euſe. antiquior omnibus quos retulimus, & proprius illorum temporum hiſtoriographus narrans in lib. 3. de vita Conſtantini peregrinationem Helenę in Hieruſalem, & quæ ibi fecit opera, nullam ibi de inuentione Crucis mẽtionem facit. Vnde aliqui ſuſpicãtur, quod in Chronico eius legitur, ab aliquo ſuperadditum eſſe, nam aliqua ſimilia in illud Chronicum irrepſiſſe viri eruditi exiſtimant. Vltimo magis auget difficultatem, quod in Pontificali Damaſi, & in 1. tom. Conciliorum legitur. *Tempore Euſebij Papæ Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti quinto nonas Maij inuenta eſt: Baptizatur quoque Iudas, poſt Quiriacus vocatus, Crucis inuentor.* Quod etiam affirmant Marianus, Scot. & Guiliel. Duran. in Rationali lib. 7. c. 11. Quomodo ergo potuit Helena illam inuenire, cum tempore Euſebij Papæ nondum eſſet Chriſtiana? Nam tempore Silueſtri; & poſt Conſtantinum filium ſuum baptizata eſt, vt apertè docet Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini c. 6. vel, ſi illi hiſtoriæ Damaſi non creditur, cur alteri fides adhibebitur? vel quomodo potuit tam graue feſtum in tam incerta hiſtoria fundari?

Gelaſ. Papa. Cap. Sancta Romana. Euſeb. Damaſ. Marian. Scot. Guilier. Durand. Euſeb.

7. Enodatur difficultas. Reſpondeo in primis, incipiendo ab vltima parte propoſitæ interrogationis, inuentionem Crucis non tam fuiſſe fundamentum huius celebritatis, quam occaſionẽ. In ipſa enim Cruce ratione illius, qui in ipſa crucifixus fuit, eſt per ſe ſufficiens fundamentum huius feſtiuitatis, in illum enim tota hæc religio tendit, & in veneratiõe Crucis propterea maximè feſtiuus dies deſignatur, quòd inſtrumentum noſtræ redemptionis fuerit. Sed hoc antea ſolum fiebat ab Eccleſia publico cultu in die Paraſceues, cum mors Domini celebratur, & Crux ſpeciali titulo populo adoranda proponitur. Poſtea vero occaſione illius inuentionis noua feſtiuitas in illius ſpecialem cultũ dedicata eſt, vnde parum referr, hiſtoriam eſſe certam, aut dubiam; vt ab illa ritè, & ſanctè ſumatur occaſio honeſtiſſimi, & religioſiſſimi cultus, ſemper enim manet in tali feſto practica certitudo de conuenientia talis feſtiuitatis, & infallibilis veritas de ſanctitate Crucis, tali feſto, & veneratione digniſſima.

8. Aſſignantur cauſæ celebrãdi crucis feſtum. Addimus vero vlterius, in illamet inuentione conſiderari poſſe multa, & magna Dei beneficia, in quorum gratiarum actionem merito potuit, ac debuit talis feſtiuitas conſtitui. Hæc enim ſolet eſſe maxima ratio inſtituendi has ſolemnitatis, iuxta dictum Aug. lib. 10. de Ciuit. c. 4. *Ei (ſcilicet Deo) beneficiorum eius ſolẽnitatibus, feſtis, & diebus ſtatutis dicamus ſacramuſq; memoriam, ne volumine temporũ ingrata ſubrepat obliuio.* In hoc ergo feſto primum, & magnum beneficium Dei recognoſcimus, quod tam longo tempore infidelitatis crucẽ illam integram nobis reſeruarit; id enim A ſine ſpeciali Dei prouidentia fieri non potuit: dignũ enim admiratione eſt, quomodo Iudæi ſtatim poſt paſſionem Domini crucem illam non combuſſerunt, ſi ad manus eorum peruenit. Nam vt ait Paulinus in d. epiſtola: *Si ad manus Iudæorum omnia contra fidem Chriſti præcauentium lignum illud veniſſet, conterẽdum, & exurendum fuiſſet, neque enim in Cruce abolenda negligẽtes fuiſſent: qui ſignauerant ſepulchrum*, &c. Si autem Iudæis poſt paſſionem abſcondita eſt, *Non niſi diuina manu latuit, vt poſtea inueniretur, cum Religioſè coleretur.* Vt idem ſanctus paulo inferiũs ſubiungit. Dicet aliquis fortaſſe, quod tempore Reſurrectionis Chriſti crux Iudæos nõ latuit, ſed potius ipſi in illius odium, eam in terræ abditis abſconderunt. Quod magis inſinuat Ambroſius dicens, *Video, quid egeris Diabole, vt gladius, quo perẽptus es, obſtrueretur.* & infra: B *Quid egeſti Diabole, vt abſconderes lignum, niſi vt iterũ vincereris?* & infra: *Aperuit humum, decutit puluerem, tria patibula cõfuſa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus abſconderat.* Sed profectò ſi hoc verum eſt, non minus mirabile, nec minoris diuinæ beneficentiæ in Eccleſiam ſuam ſignum eſt: Nam ſi ex odio fidei ab hoſtibus eius, ſiue Iudæis, ſiue gentilibus Crux Chriſti in viſceribus terræ ſepulta eſt, quomodo non potius illam igne conſumpſerunt, & in cineres redegerunt, vt nunquam poſſet in manus Chriſtianorum peruenire? Nonne hoc remedium ſecurius, & facilius erat? Diuino ergo beneficio id tribuendum eſt, quod infatuauerit, & diſſipauerit eorum Conſilium. Aliud beneficium fuit, reuelare crucem illam Eccleſiæ, cum primum cœpit Eccleſia pacem habere ſub Chriſtianis Imperatori- C bus, quo ſatis ſignificauit, vt Paulinus dixit, ideo ad tẽpus illam Deum occultaſſe, *Vt tunc inueniretur, cum religioſè coleretur.* Merito ergo Eccleſia peculiari cultu Religioſo cœpit tunc Crucem venerari, peculiare feſtum eius in honorem dicando, & gratias Deo agendo, quod ad fidelium conſolationem ſacrum illud lignum ſibi reddiderit.

Paulin. Ambroſ. Paulin.

9. Satisfit primæ parti propoſitæ difficultatis. Vnde vlterius ad alteram partem interrogationis, & dubitationis reſpondeo, humanam fidem, & moralem certitudinem rei geſtæ ſatis, ſuperq; fuiſſe ad inſtituendam ſolemnitatem illius diei vtroque titulo, & modo declarato, quia nullum pernicioſi erroris periculũ in tali celebritate eſſe poterat. Eo vel maxi- D me quod de inuentione Crucis in genere (vt ſic dicã) dubitari non poterat, quando cœpit feſtum illud celebrari, quia res potuit eſſe notiſſima, & certiſſima, licet per humanam fidem haberetur. Sicut modo inſtituitur feſtum in gratiarum actionem pro victoria Chriſtianis conceſſa, ad quod neceſſarium non eſt, vt factum illud fide diuina conſtet, ſed ſufficit certitudo fidei humanæ, quæ in quadam publica, & euidenti teſtificatione fundatur, talis ergo eſſe potuit in hoc facto, maxime ſi ſtatim feſtum incœpit, vt credibile eſt. Vnde nihil obſtat, quod ex Gelaſio affertur, tum quia non conſtat, loqui de hac inuentione, ſed fortè de aliqua alia, quæ tunc ex aliqua nouella reuelatione circumferebatur. Nam inuentio Helenæ, per centum, & plures annos iam præceſſerat, vel certè ſi de illa inuẽ- E tione loquitur, non de ipſa re, nec de ſcriptis antiquorum Patrum, quæ ibidẽ approbat, ſed de noua aliqua, & apocrypha ſcriptura, quę nouo modo illam hiſtoriam narrabat, & tunc legebatur, loquitur, tum etiam quia Gelaſius non dicit hiſtoriam non eſſe veram, ſed prudenter eſſe legendam, vt diſcernatur pretioſum à vili, & certum ab incerto; ſatis ergo eſt, quod factum ipſum certum ſit. Quod autem Euſebius illud prætererit, caſu accidere potuit, quia tunc non vitam Helenæ, nec omnia geſta eius enarrabat, ſed quædam, quæ de ædificatione templorum dicere occurrit, occaſione templi à Conſtantino ædificati, vt ibi etiam retule

retulerat. De vltima verò dubitandi ratione dicam in ſequenti puncto.

10\. An feſtum hoc iure cõmuni celebrari præcipiatur.

Angel. Sylueſt. Armil. Caiet. Panor. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Ca. Crucis.

Inquiri enim tandem poteſt, an hoc feſtum ſit ex his, quæ iure cõmuni celebrari præcipiuntur, & quando, & vbi latum fuerit hoc præceptum. Summiſtæ enim communiter ponunt hoc feſtum inter ea, quæ in iure communi continentur. Ita Angelus Ver. *Feriæ* num. 3. Sylueſter Ver. *Dominica*, num. 3. Armilia Ver. *Feſtum* num. 4 & 7. cum Caiet. Idem ſequuntur Canoniſtæ, vt patet ex Panor. c. vlt. de Feriis, num. 6. vbi refert Hoſtienſ. Ioan. Andr. & Specul. omnes fundantur in c. *Crucis*, de Conſ. diſtin. 3. vbi etiam Gloſſa id ſupponit. Difficultas verò eſt, quia textus ille non videtur habere auctoritatem, & alioqui hoc feſtum non ponitur in dictis Iuribus cap. 1. de Conſ. d. 3. vel c. vlt. de Feriis, ergo ſignum eſt, non eſſe de præcepto ex vi iuris. Probatur Maior, quia in illo textu continetur error, & falſitas manifeſta. Dicitur enim eſſe Euſeb. Papæ in Epiſt. 3. Qui Euſebius ante Sylueſtrum, & ante Melchiadem præceſſit; verba autem textus ſunt. *Crucis Dominici noſtri Ieſu Chriſti, quæ nuper nobis gubernacula Eccleſiæ Romanæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta eſt, in prædicto Kalendarum die inuentionis feſtum vobis ſolemniter celebrare mandamus.* At hæc verba continent manifeſtam repugnantiam, quia non potuit Euſebius Papa eſſe auctor illius Canonis, cum non fuerit illius tempore Crux inuenta, vt ſuprà viſum eſt, & in ipſo feſto in officio eius profitetur Eccleſia illam inuentionem factam eſſe opera Helenæ matris Conſtantini, & Ruffinus, aliæque hiſtoriæ referunt, accidiſſe etiam poſt Conc. Nicen. non ergo potuit eſſe tempore Euſebij, ergo vel Euſebius loquitur de alia inuentione, quam modo non celebrat Eccleſia, & ita decretum illud non obligat. Præterquàm quòd nulla talis inuentio vnquam fuit, nec poterat Crux inueniri tempore Euſebij, & iterũ occultari, rurſúmque inueniri tempore Sylueſtri, cum inter Euſebium, & Sylueſtrum vix quatuor anni interceſſerint, vel certè fatendum eſt, legem illam non eſſe Euſebij, ac ſubinde non habere auctoritatem, quia neſcimus à quo lata ſit. Vnde in 1. tom. Conc. in 3. Epiſt. Euſebij circa finem, vbi illa verba referuntur, nota quædam marginalis, quæ videtur eſſe Surij, ſic habet, *Hoc quidem eſt contra ſenſum omniũ hoiſtoricorum, aliunde igitur huic loco aſſimulatum eſt.* Et ex ipſo contextu Epiſtolæ conſtat verba illa nec antecedentibus, nec cum conſequentibus conuenientiam habere.

Textus cuiuſdam falſitatis conuincitur.

11\. Quomodo textus defẽdi poſſit.

Qui voluerit defendere decretũ illud eſſe Euſebij, oportet, vt dicat Helenam fuiſſe Chriſtianam ante Conſtantinum, & ita potuiſſe, illo iam imperante, & nondũ Chriſtiano, Hieroſolymã adire tempore Euſebij Papæ, & Crucem inquirere, & inuenire. Nam quòd illa fuerit priùs Chriſtiana, (licet Euſeb. contradicat) non caret fundamento; nam Paulinus in dicta epiſt. 11. ait de Conſtantino. *Qui Princeps eſſe Principibus Chriſtianis non magis ſua, quam matris Helenæ fide meruit.* Hoc autẽ poſito, reliqua non videntur repugnare, quia Euſebius rexit Eccleſiam 4. 5. & 6. anno Imperij Conſtantini, & licet ille non eſſet Chriſtianus, tamen non erat malè affectus erga illo, & ideò nihil obſtare videtur, quominùs Helena illo tempore Crucem inuenerit. Sed nihilominùs probare hoc non poſſumus, tum quia etiamſi dicamus, Helenam inueniſſe Crucem ante cõuerſionem filij, non tamen poſſumus negare, quin illa inuẽtio fuerit ſaltem poſt reportatam victoriam Conſtantini ex Maxentio, quo tempore iam Euſeb. obierat, vt Cæſar Baronius in Annalib. deducit. Tum etiam quia Ruffinus, & ferè omnes referunt, inuentam eſſe Crucem poſt Concil. Nicen. Et certè per ſe eſt veriſimilius, Helenam non potuiſſe tantum opus aggredi, niſi filij auctoritate,

Paulin. — Impugnatur adhuc. — *Baron. Ruffin.*

pietate, & fide niteretur; nec Euſebius, aut alius refert, illam iuiſſe Hieroſolymam, niſi poſt fidem, & cõuerſionem filij. Quare conſtanter tenendum eſt, inuentã fuiſſe Crucem tempore Sylueſtri. Ex quo apertè ſequitur caput illud *Crucis*, non eſſe Euſebij, an verò illud fuerit à Sylueſtro editum, & ſolum in nomine, & titulo error irrepſerit, affirmare non poſſum, quia nullum ad id habeo fundamentum, & ſola Gratiani auctoritas non ſufficit, quia ille ſine alia examinatione, vel collatione hiſtoriarum fragmentum illud excepit ex illa Epiſtola, vbi illud inueni. Ex eo verò, quòd in Gratiani decreto poſitum fuerit, non cœpit habere vim legis, ſi anteà non habebat.

12\. Antiquitas huius feſti.

Ord Rom. Microl. Beda. Mart. Rom.

De ipſo autem feſto non videtur dubium, quin ſit valdè antiquum; nam in Ord. Romano antiquo habetur, & in Micrologo, & Beda in ſuo Martyrologio illius facit mentionem, & Martyrologium Romanũ, & alia. Et (quod caput eſt) Eccleſia Romana illud feſtum celebrat tanquam ex præcepto obſeruandum, & hæc eſt generalis conſuetudo. Hoc ergò ſatis eſt, vt hoc feſtum inter ea, quæ ex præcepto generaliter obſeruantur, numeretur, ſiue in Iure contineatur, ſiue non. Veriſimiléque eſt, incepiſſe hoc feſtnm ſtatim à tempore Sylueſtri, quia poſt illud tempus nllũ aliud initium eius inuenitur. Eſt autem vltimò aduertendum, præter hoc feſtum celebrare Eccleſiam aliud de Cruce menſe Septembri, quod Exaltatio Crucis nominatur, quod feſtum tempore Heraclij Imperatoris incœpiſſe creditur, quando Crucem Dominicam ex poteſtate Perſarum eripuit, & in Hieroſolymitanum templum non ſine diuinis prodigiis, & ſingularibus auxiliis reſtituit. Veruntamen hoc feſtum ab Eccleſia Romana obſeruari non præcipitur, neque id conſuetudine receptum eſt, ideóque non pertinet ad eam, de quibus nunc tractamus, eſt enim feſtum ſolùm quoad eccleſiaſticum officium, non quoad feſtiuam obſeruationem ex præcepto.

Feſtũ Exaltationis Crucis.

CAPVT VIII.

De feſtis Beatæ Virginis Mariæ.

1\. Deiparæ Virgin. feſta meritò ab Eccleſia celebrari.

PRincipiò ſtatuendum eſt, meritò Eccleſiam nonnullos dies feſtos ſub præcepto obſeruari generaliter voluiſſe in peculiarem honorem Virginis beatiſſimæ. Hæc aſſertio eſt de fide certa, quam in 2. to. 3. p. variis in locis attigimus; hoc verò loco ſolùm dicemus ea, quę ad hoc præceptum explicandum neceſſaria fuerint. Solent autem communiter recenſeri quatuor tantùm ſolemnitates Virginis, quæ iure communi ſub præceptum cadunt, ſcilicet, Natiuitatis, Annunciatio, Purificatio, & Aſſumptio. Veruntamen de ſecunda, & tertia iam dictum eſt; poſſunt enim, vt notaui, inter Chriſti, vel Virginis feſtiuitates numerari. De aliis verò duabus, licet ſolemnitate, & obligatione excellant, tamen vt ordinarè iuxta myſteriorum exigentiam omnes commemoremus, de illis ſuo loco dicamus.

2\. Conceptio Virg. potuit ab Eccleſia ſub præcepto cõſtitui.

Prima ergo feſtiuitas Virginis eſt de Conceptione ipſius, de quo feſto nonnulla dixi in dicto 2. tom. diſp. 3. ſect. 5. Quibus duo hîc breuiter addenda ſunt. Vnum eſt, feſtum illud potuiſſe optimè ab Eccleſia ſub præcepto conſtitui. Aliud eſt, de facto non eſſe ex vi præcepti ſeruandum, ſed ſtandum eſſe conſuetudini. Primum non poteſt in dubium reuocari, quia certum eſt, eſſe licitum, ac pium tale feſtum celebrare, ergo etiam debet eſſe certum potuiſſe ab Eccleſia præcipi. Antecedens ex dictis in illo loco eſt manifeſtum, quia Eccleſia non ſolùm permittit, aut tolerat hoc feſtum, ſed etiam approbat, & conſulit, & indulgentiis conceſſis fauet obſeruantibns illud, non poteſt autem Eccleſia admmittere vniuerſalem

errorem in materia morali, ergo nec cultum illicitum poſitiuè (vt ſic dicam) approbare, eſt ergo cultus illius feſti ſanctus & licitus. *Sixtus 4. Extra Cum præxcelſa.* Et ideò Sixtus IV. cum in Extrau. *Cum præexcelſa*, de Reliquiis & vener. Sanct. hoc feſtum approbaſſet, & cultoribus eius indulgentias conceſſiſſet, ſtatim in Extrauag. *Graue nimis*, *Extr. Graue nimis.* excommunicat ipſo facto eos, qui dixerint non eſſe licitum, Conceptionem Virginis, eiúſque feſtum celebrare. Hinc verò facilè probatur prima illatio, quia Eccleſia habet poteſtatem præcipiendi actum pium, & religioſum, ſi expedire iudicauerit.

3\. *Non eſt tamẽ hoc præceptum impoſitum.* Secundum verò dictum, videlicet tale præceptum non eſſe latum ab Eccleſia, cõmune eſt Doctorum in hac materia. Et patet, quia ante Sixtum IV. Eccleſia Romana non tulit tale præceptum, vt conſtat. Neque etiam Sixtus obſeruationem illius feſti præcepit, ſed laudauit, & ad illam fideles induxit gratiis, & fauoribus conceſſis, nunquam verò neceſſitatem impoſuit. Nec denique poſt illum, latum eſt tale præceptũ *Con Oxom.* ſcriptum, vt conſtat. Vnde in Concil. Oxomenſi ſub Stephano in principio præcipiuntur obſeruari omnia feſta beatæ Virginis. *Præter feſtum Conceptionis* (ait) *cuius celebrationi non imponitur neceſſitas.* Cum tamen initium feſtiuitatis huius in Anglia incœperit, vt fertur; conſulenda ergo eſt conſuetudo, quæ quidem etiam non eſt ſub hac obligatione generaliter introducta, vt omnes ſentiunt. Vt ergo alicubi cenſeatur cum eo rigore introducta, & obligare, oportet vt aliquibus peculiaribus indiciis & rationibus conſtet. Et ad Epiſcopos maximè pertinebit in vnaquaque diœceſi modum conſuetudinis declarare, quod in multis ex ſequentibus feſtiuitatibus eſt explicandum.

4\. *Natiuitas Virginis ſub præcepto vniuerſaliter obſeruatur.* Secundum feſtum eſt Natiuitatis eiuſdem Virginis. De quo fit ſpecifica mentio in dicto cap. 1. de Conſec. d. 3. Vnde comprehendi cenſetur in cap. vltim. de Feriis ſub generali diſtributione omnium feſtiuitatum Virginis. Nam Doctores communiter id dictum eſſe putant propter quatuor præcipuas feſtiuitates, quarum vna eſt Natiuitatis. Et ita de hoc feſto obſeruando recepta, & certa ſententia eſt, datum eſſe præceptum obligans vniuerſam Eccleſiam, & haberi ex iure communi, & ex conſuetudine ita interpretante ius. Obſcurum autem eſt initium huius feſtiuitatis, quando ſcilicet cœperit ab Eccleſia obſeruari. Quod enim in primatiua Eccleſia obſeruata nõ fuerit, magnum indicium eſt in antiquis eccleſiaſticis hiſtoriis nullam illius mẽtionem inueniri. Quin imò *D. Auguſt. Quando celebrari cœperit.* expreſſo teſtimonio D. Auguſtini videtur conſtare, ſuo tempore non fuiſſe celebratum feſtum de Natiuitate Virginis. Quia ſerm. 20. & 21. de Sanctis dicit ſolius Chriſti, & Ioannis natalem diem Eccleſiam celebrare, & nulli aliorum ſanctorum hoc fuiſſe conceſſum. Violentum autem erit exponere de ſanctis viris, non autem comprehendere fœminas, quia hoc præter ordinarium modum loquendi eſt, & ſerm. 40. de Diuerſis dixit, *Solum duos natales celebrat Eccleſia, huius* (id eſt, Ioãnis) *& Chriſti.* Nec eſt veriſimile, fuiſſe tàm abſolutè locuturum cum excluſione, ſi natiuitas Virginis tunc celebraretur. Cuius etiam ſignum eſt, quòd nullus ſermo eius in natale Virginis reperitur. Quin potiùs poſt Auguſtinum per multa tempora *Conc. Mag.* non videtur celebrata hæc feſtiuitas. Nam in Concilio Magunt. circa annum 800. c. 36. celebrato, numerantur feſta obſeruanda, & inter ea Aſſumptio, & Purificatio Virginis, & non ponitur Natiuitas. Veriſimile ergo videtur, per plures annos non fuiſſe hoc feſtum obſeruatũ ſaltem in vniuerſa Eccleſia. Quod mirum videri non debet, quia cum multa feſta de Chriſto eſſent communia Virgini, & aliis multis modis frequens memoria de Virgine ageretur, potuit facilè accidere, vt priùs Natiuitas Ioannis, quàm

A Virginis ſolemni feſto celebraretur. Præſertim cum illis primis temporibus non fuerit tanta pax in Eccleſia, vt potuerint omnia ſimul ad conſummatum ordinem redigi.

At verò licet hinc colligatur, feſtum hoc nõ fuiſſe 5. vbique celebratum, vt v. g. in Africa, vel in Gallia, &c. quòd verò Romæ, vel in Italia, aut in Hiſpania non fuerit ſemper obſeruatum, inde probari non poteſt, nec certò conſtat. Vnde affirmare poſſumus eſſe ſatis antiquum, & multis in locis fuiſſe celebratum ante mille annos, vt ex variis indiciis colligi poteſt. Nam Gregor. in Sacramentario, & Antiphonario illud commemorat, & in ordine Romano fit illius mentio, & ibi refertur Sergium I. Papam ordinaſſe *Greg. Ordo Rom. Serg. I.* B in illo feſto fieri proceſſionem, & Litanias decantari, ſicut in aliis ſolemnioribus feſtis B. Virginis. Item tom. 4. Bibliot. homiliarum refertur ſer. 5. Illefonſi de Natiuitate Mariæ, in quo inter alia ſic inquit. *Ilief.* *Honorabilis dies, & ſacra feſtiuitas, in qua nota eſt Virgo Maria Dei genitrix. Hoc eſt gaudium noſtrum, hæc eſt feſtiuitas noſtra, exultemus, & lætemur omnes in celebratione hodiernæ feſtiuitatis, &c.* Et in lib. de Virgine Maria idẽ ſignificat; itẽ Beda in Martyrolog. illud poſuit, quod *Beda.* in aliis Martyrologiis eſt frequens. Apud Damaſcenum etiam, & alios Patres reperiuntur Orationes, & *Damaſ.* homiliæ huius feſtiuitatis. Sed in his omnibus obſeruandum eſt, aliud eſſe loqui de celebritate religioſa C illius diei ex deuotione ob ſanctiſſimæ Virginis Natiuitatem, aliud verò de rigore præcepti obſeruandi tale feſtum; primum euidenter colligitur ex dictis indiciis; ſecundum non cum tanta certitudine, quia ſimilia poſſunt adduci de multis feſtis, quæ ex deuotione tantum celebramus. Initium ergo huius præcepti nobis incertum eſt; ſed conſuetudine videtur introductum, & tandem in Iure ipſo declaratum, vt dictum eſt.

6\. *Feſtum Præſentationis Deiparæ.* Tertium feſtum Virgini dicatum eſt præſentationis eius in templo, quo veneramur ſacrã illam oblationem, qua & ipſa Virgo ſeipſam, & parentes eius illam Domino in templo obtulerunt in tertio anno ætatis eius. Hoc autem feſtum non præcepti eſt, ſed deuotionis: & ideò nihil de illo hic addendum occur- D rit his, quæ in 2. tom. attigimus, vbi de ipſo myſterio, in quo feſtum fundatur, breuiter dixi in diſ. 7. in initio. De celebratione autem diei in memoriam, & honorem illius myſterij, dixi diſp. 22. ſect. 1. Et videri etiam poſſunt Orationes Patrum Græcorum, quas de illa feſtiuitate refert Surius die 21. Nouẽbris. *Surius.* Quartum feſtum eſt Annunciationis Angelicæ, quæ inter *Annunciationis feſtum.* quatuor principales Virginis feſtiuitates numerari ſolet, & ſub eis comprehendi, quoties de his feſtiuitatibus ſermo eſt; de quo feſto iam ſuprà diximus.

7\. *Viſitationis feſtum.* Quinto ergo loco, & ordine, ſuccedit feſtum Viſitationis, quando ſtatim poſt filij cõceptionem Virgo Eliſabetham ſalutauit. De quo etiam quæ ad noſtrum inſtitutum pertinent in dicto tom. 2. diſp. 22. ſect. 1. dicta ſunt; neq; hîc amplius immorari oportet, quia hoc feſtum deuotionis etiam eſt, non præcepti. Nam E licet Auctores referant, Vrbanum VI. ſolemnitatem illam inſtituiſſe, non tamen cõſtat præceptũ de illius obſeruatione tuliſſe. Potuit enim illã ordinare quoad eccleſiaſticum officium, & celebrationem, non tamen præcipere quoad obſeruationem. Quod ſi præcepit (vt Syluester cum Archidiacono docet) vſu receptum non eſt, nec cuſtoditum, & addit Syluest. forraſſe illam legem non fuiſſe promulgatam. *Syluest. Archid.* In Concilio verò Baſil. ſeſſion. 43. hæc ſolemnitas iterũ erecta, *Conc. Baſil.* & cõmendata eſt; veruntamen nec ibi habentur verba, quæ indicent præceptum de obſeruatione feſti, nec ſi eſſent, haberent vim obligandi totam Eccleſiam, cum Concilium illud tunc non procederet ſub

obedien

obedientia Papæ, nec Papa poſtea illud quoad illam partem confirmauerit. Denique ex ipſo vſu conſtat, Eccleſiam nunc agnoſcere tale præceptum; ſi tamen alicubi conſuetudo illud introduxerit, ſeruandum eſt: oportet tamen, vt de modo conſuetudinis ſatis conſtet, vt ſæpe dictum eſt. Sextum feſtum eſt purificationis, quod inter quatuor præcipuas Virginis ſolemnitates ponitur, de quo ſuprà dictum eſt.

13. *Aſſumptionis feſtũ de iure cõmuni ſeruandum.* Septimum, ac præcipuũ eſt feſtum Aſſumptionis, in quo tria illa, quæ ſæpè indicaui, diſtinguenda ſunt, Veritas myſterij, celebritas quoad officia cum publica ſolemnitate, ac veneratione; & præceptũ obſeruãdi illum diem tanquam feſtiuum. De primo diximus in proprio loco in dicto 2. tom. diſp 21. per totam, & de ſecundo diximus ibidem ſpecialiter in ſect. 2. circa medium, & diſp. 22. ſect. 1. Neq; hîc circa illa duo puncta aliquid addendum occurrit. De tertio igitur puncto, quod huius loci eſt proprium, dicendum eſt, feſtum hoc Virginis ex præcepto iuris cõmunis ſeruandum eſſe. Ita docent omnes Doctores in cap. 1. de Conſe. d. 3. vbi expreſsè hoc feſtum numeratur, & in cap. vlt. de Feriis, vbi ſub feſtiuitatibus Virginis hoc feſtum maximè comprehenditur. Nam eſt maximè proprium ipſius Virginis, & inter feſtiuitates eius habet quandam excellentiam, quia gloriam, præmium, ac triumphũ ſanctiſſimæ Virginis nobis repræſentat. Eiuſdem præterea feſti, & præcepti meminit Conc. *Conc. Mag.* Magunt. ſub Carolo Magno cap. 36. Et, quod caput eſt, indubitata Eccleſia traditione, & conſuetudine ſub hac exiſtimatione recepta, præceptum hoc *Bernard.* inuiolabiliter ab Eccleſiæ obſeruatur. Vnde Bernardus Epiſt. 174. tantùm has duas feſtiuitates Virginis, vt ab Eccleſia vniuerſaliter præceptas recognoſcit Natiuitatem, & Aſſumptionem, eáſque æquiparat dicens, *Accepi ab Eccleſia illum diem cum ſumma veneratione colendũ, quo aſſumpta de ſeculo nequam, cœlis quoque intulit celeberrimorum feſta gaudiorum. Sed & ortum Virginis nihilominùs in Eccleſia, & ab Eccleſia indubitanter habere feſtiuum, atque ſanctum, firmiſſimè cum Eccleſia ſentiens in vtero eam accepiſſe, vt ſancta prodiret.*

14. Quapropter ſine probabilitate loquũtur, qui feſtũ Aſſumptionis iuri diuino attribuunt; qui per nullam *Ioan. Andr.* conſuetudinem derogari poteſt, quod ſenſerunt Ioan. Andr. in cap. *Licet*, de Feriis argum. cap. vlt. de ſent. ex*Angel.* com. lib. 6. quem ex parte ſequitur Angel. verb. *Feriæ*, n. 3. dicens, eſſe quaſi iuris diuini. Sed hoc per quandam exaggerationem dictum videtur. Nam re vera (vt ſæpe dixi) nullum ex his feſtis eſt de iure diuino. Tamen hoc feſtum cenſetur eſſe tantæ dignitatis, vt in ipſo diuino iure proximè fundatum, vel potius ex illo quaſi neceſſaria collectione deductum videatur, & ideò moraliter verum eſt, conſuetudinem non poſſe præualere contra obligationem huius præcepti, non quia eſſet contra ius diuinum, ſed quia eſſet adeò irrationabilis, vt nunquam poſſit tam ſancto, ac ne*Syluest.* ceſſario præcepto derogare. Quod etiam ſenſit Syl*Ab Apoſtolis manaſſe probabile eſt.* ueſter verb. *Dominica*, q. 1. §. 7. Hinc denique intulerunt aliqui, feſtum hoc ad Apoſtolis incepiſſe. Quod non eſt improbabile quoad celebritatem, & cultum, ac annuam memoriam Dormitionis Virginis in eccleſiaſticis officiis, & conuentibus. Et illius antiquitatis magnum indiciũ ſumitur ex traditione, & ſcriptis antiquorum Patrum, præſertim Græcorum, quos in dicto to. 2. locis citatis adduximus. At de ipſo præcepto obſeruandi talem diem, incerta res eſt, quando inceperit, & (ſicut de ſimilibus dixi) videtur potiùs traditione introductum, quàm lege ſcripta: tandem verò etiam iure confirmatum eſſe.

15. Octauum feſtum Virginis, & generale totius Eccleſiæ eſt Dedicationis templi S. Mariæ Maioris, quod dicitur ſanctæ Mariæ ad Niues. Quod Romæ *Feſtum B. Mariæ ad Niues.* celebrari cœpit à tempore Liberij Papæ, vt ex hiſtoria illius diei conſtat. Non conſtat autem ab eodémne Liberio fuerit latum præceptum de obſeruatione illius feſti, ſcriptum enim non extat, nec in hiſtoriis illius Dedicationis, ac prodigij, quod in illa accidit, aliud dicitur, niſi *quòd in illius dedicationis memoriam ex niue, quæ mirabiliter illo die cecidit, anniuerſaria celebritate colitur.* Nullum ergo videtur præceptum de obſeruatione feſti traditum, maximè quod vniuerſam Eccleſiã obligaret, vnde hodie pleriſque in locis ex ſola deuotione ſeruatur. Romæ autem videtur ex conſuetudine ſeruari ſub obligatione; eſt tamen particularis obligatio, non communis omnibus locis, niſi vbi conſtiterit, ſimilem conſuetudinem introductam eſſe. Vnde conſtat, ſolemnitates proprias Virginis *Quatuor Virginis feſta ſub generali præcepto ſeruantur.* ſub generali præceptas tantùm eſſe quatuor, vel ſi duas illarum Chriſto tribuamus, vt de Incarnatione, & præſentatione Chriſti diximus, tantùm eſſe duas, ſcilicet, Natiuitatem, & Aſſumptionem; alias verò quatuor, deuotionis eſſe, niſi de ſpeciali cõſuetudine aliud conſtet. Præter has verò ſunt aliæ feſtiuitates Virginis, & particulares aliquorum regnorum, præſertim in Hiſpania feſtum Expectationis, & Deſcẽſionis Virginis, quarum mentionem fecimus in dicto 2. *Expectationis feſtum.* tom. diſp. 22. ſect. 1. Et magis ad caput decimum pertinent. Solùm aduerto, dici hæc feſta particularia; non ſolùm propter præceptum de illis obſeruandis, quia re vera non ſemper interuenit, ſed etiam quia ex deuotione non vbique, ſed in quibuſdam Prouinciis Eccleſiæ celebrantur.

CAPVT IX.

De aliorum Sanctorum feſtiuitatibus.

1. *Sanctorum feſta meritò ſeruantur.* HIc etiam pro fundamento ponendum eſt, iure, ac meritò inſtitutum eſſe ab Eccleſia, vt in aliquorum Sanctorũ honorem dies aliqui ita Deo dicati ſint, vt ex obligatione, ac præcepto ab vniuerſa Eccleſia ſeruentur. Doctrina in hac aſſertione contenta de fide eſt quoad multa; aliquid verò includit certum ex feſto ipſo. Primò ergo de fide eſt, ſanctè, & honeſtè poſſe dies feſtos Deo dicari in peculiarem honorem aliquorum Sanctorum. De hac parte multa diximus in 1. tomo tertiæ partis, tractando de cultu Sanctorum, & ideò hîc eam breuiter expediemus. Nam ex perpetua Eccleſiæ traditione, & conſenſu eſt manifeſta: Clemens enim lib. 8. Conſtitution. cap. *Clemens.* 33. Apoſtolorum, & Martyrum feſta dicit eſſe ſeruanda, *Quia & magiſtri noſtri fuerunt ad docendum nos de Chriſto, nobiſque Spiritum ſanctum dederunt, & Chriſtum vitæ anteposuerunt.* Et apud Euſeb. lib. 4. Hiſt. *Euſeb.* cap. 14. alias 15. extat egregia Epiſtola Eccleſiæ Smyrnenſis ad alias Eccleſias, in qua hiſtoriam Martyris ſui Epiſcopi Polycarpi ſcribit, & concludit; *Sic nos poſtea oſſa eius potiora lapillis precioſis, auróque puriora ex cineribus ſelecta, eo loco repoſuimus qui illis erat decorus, conſentaneúſque. Vbi ſanè nobis in vnum aliquando coactis Dominus præſtabit; vt celebrem eius martyrij diem inſtar Natalis feſti cum exultatione, & gaudio quantum fieri poteſt maximo recolamus.* Quibus verbis ſatis oſtẽditur, quaſi ſit antiqua cõſuetudo Chriſtiana dies fe- *Quare antiquus hic mos.* ſtiuos in honorem Sanctorum dicandi: eandémque egregiè declarat, quod idem Euſeb. lib. 7. cap. 17. alias 19. refert, antiquos Chriſtianos propter nullam perſecutionem, aut loci incommoditatem à celebrandis Sanctorum Martyrum memoriis deſtitiſſe. Sic Ter- *Tertull.* tull. lib. de Coron. milit. dixit, *Ex antiqua maiorum traditione pro natalitiis annua die fecimus*, cum autem Tertullianus non multùm ab Apoſtolorum temporibus diſtauerit, non potuit vocare antiquam maiorum

traditionem,niſi quæ ab Apoſtolis manauerat. Eandémque traditionem planè confirmat Cyprianus Epiſtola 34. & 37. A

Cyprian.

2. *Finis huius inſtitutionis & modus illius.* Finem & modum huius inſtitutionis declarauit optimè Auguſtinus multis in locis, præſertim verò lib.20. cap.21. *Populus Chriſtianus memorias Martyrum religioſa ſolemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur, ita tamen vt nulli Martyrũ, ſed ipſi Deo Martyrũ, quamuis in memoriã Martyrum conſtituamus altaria, &c.* Similia habet lib. 8. de Ciuitate cap.27. lib. 22. cap.2. Enartat.2. in Pſalm.88. 47. ſerm. de Sanctis, & 101. de diuerſis cap. 7. 8. & 9. in multis ſermonibus qui antecedunt, & ſequuntur, ac denique in omnibus, quæ de Sanctis ſcripſit. Atque eadem ratione allegari poſſunt Nazian. Gregor. Nyſſen. Amb. Chryſoſt. & alij antiqui Patres in orationibus, & concionibus, quas de aliis Sanctis, non ſolùm Apoſtolis, B & Martyribus, ſed etiam Confeſſoribus, & Doctoribus, ac Virginibus, & in eorum feſtiuitatibus ad populum factas, ſcriptas reliquerunt. Denique Iſidorus lib.1. de diuinis Officiis cap.34. *Feſtiuitates* (inquit) *Apoſtolorum, & in honorem Martyrum antiqui Patres in venerationis myſterio celebrari ſanxerunt, &c.* Et capit. 35. addit, has feſtiuitates pro veritate regionum multiplicatas eſſe, *Ne fortè rara congregatio populi fidem minueret in Chriſto.* Ratio denique huius veritatis eſt, quia Sancti digni ſunt cultu, & honore, non tantùm ciuili, ſed etiam Religioſo, vt in d. 1. tom. probatum, & declaratum eſt; ſed ad hunc finem dedicantur feſti dies in honorem Sanctorum, & ideò illis diebus Deo ſacrificamus, & cum Sanctorum cõmemoratione Deum principaliter orãmus, ſpecialiter tamen interceſſione talis, vel talis Sancti adiuuari poſtulamus. C Denique Sanctos ipſos non cogitamus, niſi vt amicos Dei cum illo iam regnantes, & vt noſtræ ſalutis miniſtros, & inſtrumenta viua, & vt interceſſores, ac Patronos noſtros apud Deum, hoc autem totum cadit, & terminatur in laudem, & gloriam Dei, ergo.

Aug. Nazianz. Greg. Nyſſe. Ambroſ. Chryſ. Iſid.

3. *Dies feſtos Sanctorum deſignare.* Hac ergo veritate ſuppoſita, facilè eſt alteram perſuadere, videlicet iure, ac meritò potuiſſe Eccleſiam nonnullos dies ita diſtinare ad cultum in peculiarem honorem aliquorum Sanctorum, vt ſub obligatione præcepti eorum obſeruantiam conſtitueret, D quia cum res ſit ſancta, & honeſta, non excedit Eccleſiaſticam poteſtatem; nam eſt valde vtilis Chriſtiano populo, propter rationes, quas Auguſtinus, & Iſidorus tetigerunt, ſcilicet, vt fides excitetur, & non dormiat, vt ſpes erigatur, tum Sanctorum gloriam conſpiciendo, tum auxilium interceſſionis eorum expectãdo, vt charitas etiam, tum ad Deum, tum ad ipſos Sanctos augeatur. Ac denique ad gratum animum pro beneficiis acceptis oſtendendum, & alia ſimilia. Et alioqui non eſt tale præceptum nimis onoroſum, vel intolerabile Chriſtiano populo, ſed potius iuuat ad corporum leuamen, & moderando labores externos, præſertim ne ſpiritum obruant. E Nec eſt tanta multitudo harum feſtiuitatum vt neceſſarios, ac conuenientes labores ad vſus humanæ vitæ impediat, vt experientia ipſa oſtendit, & de prudentia, & prouidentia Paſtorum Eccleſiæ ſemper ſperandum eſt.

4. *Duo hæreticorum errores circa feſta Sanctorum.* Quocirca dupliciter errant hæretici huius temporis circa has Sanctorum feſtiuitates. Primò, quia non putant poſſe inſtitui in cultũ religioſum, ſed ciuilem tantũ, ſicut Principes temporales poſſunt in aliquem honorem ſuum dies aliquos diſtinare. Eſt enim euidens, Sanctos eſſe dignos altiori honore, & adoratione. Nam minus euidens eſt, hanc inſtitutionem religioſam cedere in maiorem Dei gloriam, maioremq; fructum animarum. Nam fideles in illis diebus exercentur in operibus pietatis, & cultus diuini; túncque exiſtimare debent diem feſtum agere, quando cultu ſancto, & religioſo Deum in Sanctis ſuis venerantur, & laudant. Pſal. 150. Secundò errant hi hæretici, quia Eccleſiæ negant poteſtatem præcipiendi obſeruantiam feſtorum, quæ in Sanctorum honorem ordinantur; putant enim, eſſe contra libertatem legis gratiæ, quam ipſi falsò confingunt. Sed hæc controuerſia generalis eſt, eandémque rationem habet in omnibus præceptis Eccleſiaſticis de Ieiuniis, & ſimilibus, de quibus in materia de Legibus dicendum eſt. Neque enim in his feſtis Sanctorum eſt ſpecialis ratio, vt ex dictis ſatis conſtat. Libertas ergo legis gratiæ non excludit præcepta poſitiua, nec feſtiuitates, quæ fide, & ſpiritu Chriſti celebrantur, vt dixit Nazianz. Orat. in ſanctam Pentecoſten, ſed excludit neceſſitatem ſeruandi legem Moyſis, & eius feſta.

Pſal. 150.

Nazian.

5. *Inſtituiſſe Eccleſiã ſub præcepto aliqua Sanctorum feſta.* His ergo fidei veritatibus addimus, de facto inſtitutum, & præceptum eſſe ab Eccleſia, vt aliqui dies feſti non ſolùm in honorem Dei, & Filij, ac Matris eius, ſed etiam in honorem aliorum Sanctorum generaliter celebrentur. Ita docent omnes Doctores in dicto cap.1. de Conſe. d.3. & in vlt. de Feriis, & Summiſtæ eodem ver. *Feriæ*, & verb. *Dominica*, & conſtat ex dictis iuribus, in eis enim plures feſtiuitates recenſentur, quas conſtat ab vniuerſa Eccleſia ſub obligatione ſeruari: quod ipſa conſuetudo, & traditio Eccleſiæ maximè confirmat. Vnde ſuppoſita hac notitia, & traditione, de fide certum relinquitur, nunc de facto teneri fideles vi præcepti ad has feſtiuitates obſeruandas.

Cap. 1. Cap. vlt.

6. *Angelorum feſtum.* Sed, vt hoc præceptum omninò explicatum relinquatur, oportet in particulari has feſtiuitates numerare: quod ſeruato ordine, quem Eccleſia in Litaniis obſeruat, faciemus. Primum ergo ſit feſtũ Sanctorum Angelorum, quod Eccleſia in menſe Septembri celebrat. Eſt enim aduertendum, Eccleſiam duo feſta Angelorum celebrare: vnum menſe Maio, quod peculiariter videtur inſtitutum in honorem Michaelis Archangeli, occaſione apparitionis eius in monte Gargano: aliud verò menſe Septembri, quod, licet denominetur ex Dedicatione templi Michaelis Archangeli, *eo tamen die* (vt ibi dicitur) *omnium Angelorum memoriam Eccleſia celebrat.* Vnde etiam incertum eſt, quod ex his feſtis ſit antiquius: nam apparitio illa Michaelis antiquior eſt Dedicatione templi eius. Quia vt in eadem hiſtoria dicitur, apparitio facta eſt tempore Gelaſij primi: templum autem Michaelis, *non ita multo poſt dedicatum fuit à Bonifacio Papa*, vt ibidem dicitur, debétque neceſſario intelligi de Bonifacio II. qui fuit ſeptimus à Gelaſio, nam Bonifacius primus Gelaſium præceſſit. Et quamuis non conſtet, ab eiſdem Pontificibus Gelaſio I. & Bonifacio II. hæc feſta eſſe inſtituta reſpectiuè, non eſt tamen incredibile, imò dum aliud nõn conſtat, id videtur veriſimilius. Nihilominùs tamen feſtum Septembris eſt ſub præcepto, non autem feſtum Maij. Quod eſt certum ex ipſo vſu Eccleſiæ, & quia in dictis ca.1. & vltim. feſtum Dedicationis Angelorum ſpecialiter numeratur, de alio verò non fit mentio. Vnde primum ſeruatur ex vi iuris communis, neque ſcitur eſſe alicubi conſuetudine derogatum; aliud verò ex deuotione tantùm collitur; niſi alicubi conſuetudo obligationem induxerit. Ratio autem non eſt alia, niſi quia obligatio non oritur ex antiquitate; ſed ex præcepto, & licet feſtum Michaelis ſit antiquius, ſolùm fuit inſtitutum quoad Eccleſiaſticum officium & cultum; aliud verò ſimul habuit præceptum adiunctum. Et cauſa eſſe potuit, quod inſtitutum fuit in honorem omnium Angelorum, & vt præcipuum

Cap. 1. Cap. vlt.

Ratio.

feſtum

feſtum etiam ipſius Archangeli Michaelis. Solent etiam in aliis locis celebrari feſta, vel Gabrielis Archãgeli, vel Angeli cuſtodis, ſed hæc, & ſimilia ſunt aliquorum locorum particularia, præſertim in Hiſpania; omnia tamen honeſtiſſimas rationes habent, ſi legitima poteſtate introducta, ſeu approbata ſunt.

7. Natiuitas S. Ioan. Bap. Secundo loco ponimus Natiuitatem Sancti Ioannis Baptiſtæ, quod feſtum inter ea, quæ iure communi obſeruari præcipiuntur in dictis iuribus numeratur; & ab omnibus auctoribus; illúdque eſſe antiquiſſimum cõſtat; quia tempore Auguſtini iam colebatur vt antiquum, & ab Eccleſia traditum, ſicut conſtat ex concionibus eius, & de initio illius nulla eſt memoria, quod eſt ſignum Apoſtolicæ traditionis iuxta doctrinam eiuſdem Auguſtini in Epiſt. 118. & 119. Videtúrque hoc feſtum habuiſſe fundamentum in verbis Archangeli Gabrielis Luc. 1. *Et multi in Natiuitate eius gaudebunt*, & in prodigiis, & miraculis, quæ partim in eius ſanctificatione in vtero, partim in eius natiuitate acciderunt. *Aug. Luc. 1.*

8. Cur Baptiſtæ Natiuitas potiùs, quàm mors ſub præcepto ſeruetur. Atque hinc etiam factum eſt, vt cum duas de hoc Sancto feſtiuitates celebret Eccleſia, vnam de natiuitate eius menſe Iunio, aliam de ipſius martyrio in Auguſto, priorem ſub præcepto præcipiat, non verò poſteriorem. Tum quia Gabriel Archangelus in citatis verbis ſignificaſſe videtur, placitum Deo eſſe, vt huius Sancti feſtiuitas in lætitia de natiuitate eius præcipuè oſtendatur, tùm quia in prima ſanctificatione, & natiuitate ſpecialem quandam prærogatiuam habuit; tum etiam quia licet per vitam creuerit in gratia, & per mortem in illa fuerit conſummatus, non tamen ſtatim ad gloriam tranſiuit, & quoad hoc inter Sanctos antiquæ legis computari poteſt, quorum feſt non ſolet Eccleſia ſpecialiter colere. Addit etiam Auguſt. in concionibus ſuis, Natiuitatem Ioannis celebrari propter myſterium, quod præ ſe fert. Quia Ioannes fuit quaſi terminus legis veteris, & initium nouæ, & quaſi indicium vbertatis ſpiritualis eius, & veluti nexus vtriuſque, & quaſi Lucifer indicans Orientem ſolem, & ideò ſolemnius ab Eccleſia celebratur. Denique adiungo, non ſolere Eccleſiam duo feſta alicuius Sancti ſub præcepto conſtituere, hoc enim quaſi in ſingulare ſignum excellentiæ adorationis hyperduliæ Virgini reſeruatum eſt, & ideò quando de aliquo Sancto plura feſta celebrat, vnum cenſetur eſſe principale, alia veluti acceſſoria, & ad ſummum de principali præceptum datur. Quia ergo Eccleſia natiuitatem Ioannis principaliter celebrandam elegit propter rationes ſupra indicatas, ideò etiam de illius tantùm obſeruatione præceptum tulit. Cætera, quæ de hoc Sancto deſiderari poſſunt, in 2. tom. 3. par. à nobis tractata ſunt. *Aug.*

9. Apoſtolorũ feſta antiquiſſima. Tertio loco ponimus feſta Apoſtolorum. Quam inſtitutionem antiquiſſimam eſſe, conſtat ex Clem. d. lib. 8. c. 33. vbi ſpecialiter ait: *In diebus Apoſtolorum vacent, Magiſtri enim veſtri fuerunt, &c.* Vbi ſignificat, iam tunc fuiſſe hæc feſta ſub præcepto conſtituta, & in dictis c. 1. de Conſe. diſtin. 3. & vlt. de Feriis ſimiliter generatim ponuntur, *Feſta duodecim Apoſtolorum*, vbi Doctores omnes, & Summiſtæ aduertunt, intelligi de feſtis principalibus, non de acceſſoriis, nam de aliquibus Apoſtolis, ſecundaria quædam feſta celebrantur, quæ non ſunt ſub præcepto, vt de Petro vtraque Cathedra Antiochena, & Romana, & Vinculorum feſtum. De Paulo conuerſio eius, & peculiaris commemoratio, quæ poſt feſtum Petri, & Pauli, de illo fit, & de Ioanne Euangeliſta, feſtum ante portam Latinam vocatum. *Clemens. Cap. 1. Cap. Vlt.*

10. Cur 12. Apoſtoli numerentur, cum ſint 14. Dubitare autem quis poteſt, cur duodecim Apoſtoli numerentur, cum illi ſint quatuordecim: nam præter duodecim, ſunt Paulus, & Barnabas: nec enim dicere poſſumus, Paulum ab hoc honore ab Eccleſia excludi. Reſpondeo, non excludi quidem Paulum, vt infrà dicam; Barnabam autem non numerari, quia etiamſi cum Paulo fuerit ab Spiritu ſancto ſegregatus, Actor. 3. & ideò Eccleſia Apoſtolorum nomine, ac officio illum honoret, & colat; nihilominùs feſtũ eius diem ſub generali præcepto non conſtituit, vt eſt certa, & communis ſententia Doctorum, quia nec in illis iuribus comprehenditur, nec in alio præcipitur, nec vſu receptum eſt tale præceptum; & ideò ſi alicubi ex conſuetudine obſeruantur, eſt particularis obligatio, non generalis lex. Non eſt autem eadem ratio de Paulo, tum quia, licet non ſit ex primis Apoſtolis ordine electionis, ſeu vacationis ſecundum ordinem temporis, eſt tamen ex primis in munere ſpiritu, & in laboribus pro Chriſto, & Eccleſia. Tum etiam, quia (vt ſic dicam) indiuiduus comes Petri, & quaſi vnum quid cum illo: & ideò in illis Iuribus ſpecialis de illo mentio ſtatim fit. Vnde cum numerãtur duodecim Apoſtoli, ſub Petro comprehenditur Paulus; quia diem feſtum habent commune; & Eccleſia nullum aliud feſtum ſolius Pauli proprium ſub præceptum conſtituit. Idem, quod de Barnaba diximus, dicendum eſt de feſtis Sanctorum Lucæ, & Marci Euangeliſtarum, quos Eccleſia ritu Apoſtolorum celebrare ſolet: eorum tamen dies feſtos ſub generali præcepto hactenus non conſtituit: etiamſi aliud ſenſerint Ioan. Andr. Panorm. & Anton. in dicto cap. vltim. & ſumma Piſana verb. *Feriæ* ex capit. *Glorioſus*, de Reliq. & ven. Sanct. Verumtamen inde nihil probatur, vt infrà circa Doctores adnotabimus. Et ita ſentiunt Anton. Syluest. Angel. & alij. Præterea vniuerſalis conſuetudo ita eſt interpretata legem illam: nam in multis locis non ſeruantur illa feſta: vbi tamen fuerit conſuetudine recepta obligatio, ſeruanda eſt. *Ioan. Andr. Panor. Anton. Summ. Piſa. Cap. Glorioſus. Anton. Syluest. Angel.*

Additur præterea in dicto c. 1. maximè feriendum eſſe in feſto Sanctorum Petri, & Pauli, qui mundum ſua prædicatione illuminauerunt, idémque ferè in dicto cap. vltim. dicitur. Vnde non videtur dubium, quin hoc feſtum à die Martyrij illorum Apoſtolorum fuerit Romæ, & in vniuerſa Eccleſia latina magna veneratione celebratum. Quod etiam ex ſupra dicto loco Clementis à fortiori colligitur. Meminit huius feſti Hieronymus Epiſt. 19. ad Euſtoch. his verbis: *Feſtus eſt dies, & natali Beati Petri feſtiuius eſt ſolito condiendus.* Refert etiam Nicephor. lib. 16. Hiſt. cap. 35. tempore Anaſtaſij Imperatoris auctum eſſe cultũ illius feſtiuitatis Conſtantinopoli: nam ſenator quidã Romanus nomine Feſtus, cum illuc alia de causã veniſſet, & vidiſſet, feſtum illud minore cura, & ſplendore celebrari, quam par eſſet, ab Imperatore petiit, vt iuberet eâdem reuerentia celebrari, qua Romæ fieri ſolitum erat. Imperatorem autem annuiſſe, & conſtitutione promulgata ſanxiſſe, vt magnificè conuentus Eccleſiaſticus in Apoſtolorum eorum honorem ageretur. *Et ab eo* (inquit) *tempore conuentus eius celebritas magna cœpit incrementa, atque ingenti cum lætitia eſt frequentata.* 11. *Feſtum Petri, & Pauli à die martyrij illorũ cœpiſſe. Cap. vlt. Clemens. Hieron. Niceph.*

Poſt hoc magna ſolemnitate colitur ab Eccleſia feſtum Sancti Ioannis Apoſtoli, & Euangeliſtæ. Quod etiam eſt ex his, quæ in dictis iuribus expreſsè numerantur, præterquàm quòd vniuerſali conſuetudine obſeruatur, & traditione adeo antiqua, vt illius initium ignoretur, à nullo enim ſcriptore Eccleſiaſtico traditur, & Beda in Martyrol. & omnes alij ſcriptores de Sanctis, vel de officiis Eccleſiaſticis, de hoc feſto, vt de antiquiſſimo, & ſolemniſſimo loquuntur. Celebrantur autem ab Eccleſia, tertia die à natiuitate Domini. Cuius rationem aliqui eſſe putant, quia eo die, id eſt vigeſimo ſeptimo 12. *Ioan. Euãg. feſtum antiquiſſimum. Beda.*

Decembris mortuus eſt. Alij mortuum in die 24. Iunij, quo die Natiuitas Baptiſtæ celebratur, & ideò tráſlatum fuiſſe feſtum Ioannis in illum alium diem, propter aliquam peculiarem rationem, quia vel tunc ſedem Epheſinam accepit, vel ei eſt Eccleſia Epheſi dedicata, vt videre licet in Ioan. Belet. de diuin. offic. cap. 30 & Duran. lib. 7. cap. 42. Sed hæc incerta ſunt, & probabile eſt, Eccleſiæ non conſtitiſſe de die obitus, ſeu tranſitus eius, ideóque illum diem deſignaſſe, & feſtum eius cum natali Domini coniunxiſſe ad augendam illius feſti celebritatem, ſicut de feſto S. Stephani, & Innocentum veriſimile eſt.

Ioan. Belet. *Durand.*

13. *S. Iacobi feſtum ſolẽniter Hiſpania celebrat tribus de cauſis. Prima eſt quia ante martyrium Hiſpaniam adiit.*

Præterea, inter feſta Apoſtolorum, feſtum S. Iacobi Maioris, fratris Ioannis valde celebre eſt in vniuerſa Eccleſia, præſertim in noſtra Hiſpania, quæ illum ſingulari ſolemnitate colit, vt patronum & parentem, tribus potiſſimum de cauſis. Prima eſt, quia primus ipſe Euangelium in Hiſpania prædicauit, prius enim, quam Ieroſolymis martyrium pateretur, decimo anno poſt Chriſti Domini mortem Hiſpaniam peragrauit, & fidei ſemina iecit, quæ licet tunc parum fructus attulerint, tamen in virtute illius magnum Deus poſteà incrementum dedit. Et quamuis hoc tempore nõnulli tentauerint hunc Iacobi in Hiſpaniam aduẽtum in dubium reuocare, nullo modo poſſunt antiquiſſimæ, & generali omnium Hiſpaniarum traditioni reſiſtere, nec aliquid proponere, quod probabilem rationem dubitandi faciat. Nam quod Iacobus ante martyrium potuerit in Hiſpaniam venire, & redire Ieroſolymam, non repugnat his quæ de Apoſtolorum prædicatione, & geſtis in Actibus Apoſtolorum, vel in aliis hiſtoriis fide dignis narrantur. Quia licet ex Actibus conſtet, per duos, vel tres annos primos ab Aſcenſione Domini, Apoſtolos non receſſiſſe Ieroſolyma, tamen de cæteris annis vſque ad Iacobi martyrium nihil de factis à Iacobo, & aliis narratur, ſed ſolùm de Petro, & Paulo. Item licet ante Petri vincula (quando iam fuerat Iacobus mortuus) non credantur fuiſſe diuiſi Apoſtoli in orbem terræ ad prædicandum, non reuerſuri ampliùs in Ieruſalem: tamen nihil vetat, quominus ante id tempus exierint per diuerſas prouincias, & digreſſiones facerent, & iterum Ieroſolymam redirent. Sicut ſcimus, Petrum intra id tempus Antiochiam iuiſſe, ibíque primùm ſedem ſuam fundaſſe, licet interim Ieroſolymam proficiſceretur, & Iudæam viſitaret. Sic ergo potuit Iacobus intra idem tempus migrare in Hiſpaniam, & ibi prædicare, & poſteà Ieruſalem redire.

Act. Apoſt.

14. *Ante factã Petro reuelationẽ, an gẽtibus prędicaretur Euangelium. Actor. 10. Actor. 1.*

Neque etiam obſtat, quòd eo tempore Apoſtoli Euangelium non prædicarent Gentibus vſque ad viſionem Petri, Act. 10. Primum quidem, quia fortaſſe in Hiſpania etiam tunc aliqui Iudæi habitabant, quibus annunciari poterat Euangelium. Nam (vt colligitur ex Act. 1.) Iudæi diſperſi erant per omnem nationem, quæ ſub cœlo eſt, quando quidem ex omnibus tunc venerant Ieroſolymam, ergo etiam in Hiſpania eſſe poterant Iudæi, quibus prædicaretur Euangelium. Tum etiam quia non eſt certum, ante reuelationem factam Petro, non fuiſſe Euangelium Gentibus prædicatum; nam certè Paulus ſtatim poſt conuerſionem ſuam in Arabiam abiit, & in alias regiones, vbi veriſimile non eſt, ſolis Iudæis prædicaſſe, cum ipſe eſſet Gentium prædicator, & non ab homine, nec per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum edoctus eſſet, quid, & quibus, & quando prędicaturus eſſet. Idem ergo credi poteſt de Iacobo, quem Deus in Prædicatorem, & fundatorem fidei in Hiſpania elegerat. Vnde reuelatio illa Petri eo tendit, vt Eccleſiæ vniuerſæ, & præſertim ex Iudæis collectæ publicè iam proponeretur, omnes ſaluari poſſe per fidem Chriſti, & ideò omnes ad Euãgelium vocandos eſſe. Vſque ad illud ergo tempus non fuit hæc veritas ita publicè declarata, vt inter Iudæos; Gentibus prædicaretur Euangelium, neque ex Iudæis, & Gentibus vna Eccleſia congregari cœperit, nihilominùs tamen potuit ante illam reuelationem aliis Apoſtolis inſtinctu diuino inſpirari, vt ad Gentium prouincias irent, eíſque prædicarent. Tum denique quia illa reuelatio facta eſt Petro quatuor, vel ad minus tribus annis ante mortem Iacobi, & illud erat ſufficiens tempus, vt iret in Hiſpaniam, & per vnum, vel duos integros annos ibi prædicaret, & poſtea Ieroſolymam reuerteretur.

15. *Nihil obeſt quod humanæ hiſtoriæ hunc aduẽtum non enarrent.*

Quòd ſi hoc non repugnat canonicæ Hiſtoriæ, neque aliis dogmatibus receptis, parum profectò refert, quòd priuatæ hiſtoriæ humanæ illorum temporum illius peregrinationis Iacobi mentionem non fecerint. Tum quia in ea Iacobi peregrinatione nihil accidit adeo publicum, & prodigioſum, vt in vniuerſum orbem illius fama exierit, quo poſſent excitari hiſtorici ad id memoriæ prodendum. Tum etiam quia in illis temporibus non fuerunt in Hiſpania diligentes ſcriptores rerum, quæ in ea gerebantur, externi autem non poterant facilè illarum notitiam habere, niſi fortaſſe earum, quæ ad publica bella, & Reipublicæ ſtatum & dominium pertinebant: nam aliarum rerum pertinentium ad Religionem paruam, aut nullam rationem, vel curam habebant. Vnde cum in illa ætate non fuerint ſcriptores Eccleſiaſtici; qui de rebus Hiſpaniæ mentionem fecerint niſi tenuem, mirum non eſt, quod in hiſtoriis antiquis nihil de hac profectione Iacobi in Hiſpaniam reperiatur. Nam profectò ſi Lucas acta Petri, & Pauli poſteritati ſcripta non reliquiſſet, multæ illorum Apoſtolorum peregrinationes, & prædicationes obliuioni traditæ fuiſſent, nec aliter quàm ex traditione ipſarum Eccleſiarum, quas fundaſſent, cognoſci potuiſſent. Sicut profectio Petri Antiochiã, quæ à Luca omiſſa eſt, non aliter, quam ex illius Eccleſiæ traditione cognita fuit, nec ad noſtram notitiam perueniſſet, niſi ex monumentis illius Eccleſiæ Clem. Alexand. & ab illo Euſeb. & Hieron. illam ſcriptam reliquiſſent. Sic ergo aduentus Iacobi in Hiſpaniam nonniſi ex eiuſdem Hiſpaniæ traditione inquirendus eſt, hanc autem non permiſit Deus excludere, nec obliuioni tradi, nec in angulo concludi, ſed ab vniuerſis Eccleſiis Hiſpaniæ retineri. Quis ergo audebit huic traditioni contradicere, aut quomodo aliæ Eccleſiaſticæ traditiones inconcuſſæ conſeruari poterunt, ſi huic fides non adhibeatur?

Clem. Alex. Euſeb. Hier.

16. *Firmatur hoc monumento Cæſarauguſtano.*

Eò vel maximè, quòd non tantùm à publica fama per dimanationem à parentibus ad filios, ſed etiam à ſolemni, & antiquiſſimo monumento Cæſarauguſtano teſtimonium habet hæc veritas. Nam Cæſarauguſtæ, & in vniuerſa Hiſpania eſt receptiſſima traditio, cum beatus Iacobus illuc perueniſſet, & animo, ac cogitatione ſuſpenſus eſſet, quòd paucos homines ad finem trahere potuiſſet, beatiſſimam Virginem in corpore mortali ei apparuiſſe, eúmq; fuiſſe conſolatam, & ab ea certiorem factum, per diſcipulos paucos, quos congregarat, complendum fuiſſe, quòd ipſe perficere non potuiſſet. Et in huius beneficij æternam memoriam inſigne templum, & valde honorificum ibi fundatum eſt. Quòd in collegiatam Eccleſiam erectum magnis exemptionibus & priuilegiis Apoſtolicis donatum eſt, & Sanctæ Mariæ de columna, vulgo *Del pilar*, dicitur, quia ſaxum, vel columna in eo cernitur, quam ipſam ſacram Virginẽ ſuis pedibus calcaſſe, eadem docet traditio. Hæc eſt ergo prima cauſa, ob quam meritò Hiſpania feſtum Sancti Iacobi ſumma veneratione colit, ſimúlque vt ipſius beneficium recognoſcit, quod eius occaſione beatiſſi

beatiſſima virgo antequam ex hoc mundo diſcederet, Hiſpaniam conſolari, & ſua præſentia honorare, & protectionem eius ſimul cum Iacobo aſſumere, dignata fuerit.

17. 2. Cauſa eſt quia eius habet corpus.

Alia cauſa eſt, quod ſacrum Iacobi corpus poſt martyrium naui impoſitum diuina prouidentia, & peculiari eiuſdem Spiritus ſancti fauore in Galæciam Hiſpaniæ prouinciam appulit, ibique vſque in hodiernum diem ſumma gentium omnium veneratione colitur. (3. Cauſa.) Tertia denique cauſa eſt, quod Iacobus innumeris amoris ſignis, & beneficiis in Hiſpanos collatis, ſe ſemper oſtendit ſingularem illorum Patronum, ac benefactorem, quæ res notiſſima eſt in hiſtoriis: nec in his amplius immorari licet. Ex his vero duabus poſterioribus rationibus multum apud me prima confirmatur. Non enim ſine cauſa Iacobus poſt mortem, & corporis præſentia, & glorioſi ſpiritus fauore tam propenſum in Hiſpanos ſeſe oſtendit: ſed profecto ea cauſa fuit, quod in Chriſto Ieſu in Euangelio ipſe illos genuit, & illius protectione, ac precibus non ſolum magna ſoliditate in fide permanent, ſed etiam eorum miniſterio, & induſtria Deus vti voluit ad fidem innumeris gentibus, & vt aiunt, nouo mundo prædicandam.

18. S.Bartholomæi feſtum cur Romæ diuerſo die colat.

Atque hæc ſufficiant de Apoſtolorum feſtiuitatibus dixiſſe, nam de cæteris Apoſtolis nihil nobis peculiare dicendum occurrit. Solum de feſto S. Barthol. ſcire oportet, quod licet Romæ die 25. Auguſt. celebretur, non obligat præceptum vniuerſam Eccleſiam pro illo die, nam extra Romanam Eccleſiam die 24. celebratur, & pro tunc obligat præceptum, vel quia ita eſt conſuetudine introductum, vt Auctores dicunt, vel certè quia Romana Eccleſia peculiari aliqua ratione ad illum diem immutandum ducta eſt: fortaſſe enim in illo die corpus S. Bartholomæi Romam eſt delatum; noluerunt autem Pontifices aliarum Eccleſiarum morem immutare.

19. Martyrum feſta. S. Stephani feſtum antiquiſſimum. *Clemens. Auguſt. Fulg. Greg. Niſ. Maxim.* SS. Innocētium feſtū. *Origen. Chryſ. Auguſt. Hilar. Arelat. Beda.*

Quartò celebrat Eccleſia, & præcipit obſeruari dies feſtos aliquibus Martyribus dicatos. Inter quæ feſta primum, & antiquiſſimum eſt S.Stephani, nam illius ſpecialiter meminit Clemens dicto l. 8. Conſt. cap. 32. & de illo habemus antiquiſſimas conciones Aug. Fulgentij, Gregorij Niſſeni, Maximi, & aliorum. At denique hoc feſtum in iure etiam habetur in ſæpe allegatis capitulis. Et huic affine eſt feſtum ſanctorum Innocentium, quod in eiſdem iuribus recenſetur, & adeo eſt antiquum, vt Origenes homil.3.in Diuer.dixerit: *Horum memoria ſemper vt dignum eſt in Eccleſiis celebratur ſecundum integrum ordinem ſanctorū, vt primorum Martyrum pro Domino occiſorum, & vt ipſa Bethleem primitias Domino Martyrum, in qua natus eſt ipſe Saluator, obtuliſſe videatur.* Eodem fere modo loquuntur Chryſoſt. homil.3. ex Variis in Matth. Aug. Hilar. Arelaten. Beda, & alij Patres antiqui in homiliis eiuſdem feſtiuitatis. (*Caiet.*) At nihilominus Caiet. in Summa indicat, feſtum illud non obſeruari ex generali præcepto, ſed ex conſuetudine. Contrario tamen modo ſentiendum eſt: eſt enim ſub præcepto Eccleſiaſtico, vt ſufficienter probant, quæ adduximus & communiter Doctores docent, & vſus Eccleſiæ confirmat. Nec eſt paruum indicium, quod Eccleſia eadem ſolemnitate, & cum celebritate Octauæ feſtum illud celebrat. Nunquam enim inuenietur Eccleſia celebrare feſtum alicuius ſancti cum Octaua, cuius principalem feſtiuitatem non præcipiat obſeruari; Lex ergo de ſe omnes obligat, poterit tamen in aliquo loco conſuetudine eſſe derogata, quod aliis etiam feſtiuitatibus, & legibus humanis commune eſt. (S. Laurentij feſtum. Cap. 1. C. *Vlt.*) His ſimile eſt S.Laurentij feſtum, quod ſub eodem iuris præcepto continetur, & in dictis c.1. & vltim. ſpeciatim exprimitur. Et ab initio fere martyrij huius Sancti celebre fuiſſe, ſatis indicant ſermones Sanctorum Leonis, Ambroſij, Auguſtini, Maximi, Petri Chryſogoni, & aliorum, in illum diem. (*Leo. Ambroſ. Auguſt. Maxim. Petrus. Chryſoſt.*) Præter hæc feſta Martyrum nullum aliud inuenitur iuris præcepto mandatum obſeruari, neque (quod ego ſciam) vniuerſali conſuetudine per modum præcepti obligante receptum ſit. (Quid de feſto S. Seba.) Solum de feſto S. Sebaſtiani poteſt videri contrarium probabile, quia valde generalis videtur eſſe conſuetudo. Sed nihilominus, quia eſt res pendens ex facto, non poſſumus id generaliter affirmare, ſed vniuſcuiuſque loci conſuetudinem eſſe ſpectandam.

20. Confeſſorū feſtum nullum generali præcepto ſeruatur. S. Silueſtri feſtum Cap. 1. C. Vlt.

Quintò de Sanctis Confeſſoribus licet multas feſtiuitates ſolemniter Eccleſia celebret, nullius tamen inuenio feſtum, de quo certo affirmare poſſimus, generali præcepto Eccleſiæ obſeruandum proponi. Maximè enim probabile videri poteſt de Feſto S. Silueſt. multi enim credunt, ex vi iuris conſtitutum eſſe ſub præcepto, quia expreſsè numeratur in dicto c.1. de Conſ.& dicto cap.vlt. de Fer.ſed nihilominus omnes fatentur, de facto vix ſeruari extra Romam, dicunt tamen, conſuetudine cōtraria eſſe abrogatum. Veruntamen vt ſupra inſinuaui, ex ſolis illis duobus textibus, niſi aliunde traditio accedat, non ſatis probatur generale præceptum iuris de obſeruatione alicuius feſti. Quia c. vlt. de Feriis ſolùm loquitur de diebus feriatis in ordine ad iudiciorum ſtrepitum, & dictum c.1. non eſt ius Pontificium, nec generalis Concilij, & ideo non potuit generale ius introducere, ſi antea non erat, vt ſtatim alio exemplo videbitur. Et ideò cenſeo, hoc non eſſe ſub præcepto iuris cum Gloſſa in L. *Omnes*, ver. *Epiphaniarum*, C. de Feriis. (*Gloſ.*) Quamuis differentia non ſit magni momenti, cum iam illud præceptum extra Romam derogatum eſſe conſtet, quod perinde eſt, ac ſi non fuiſſet latum. Quod ſi alicubi conſuetudine obſeruatur, ibi obligabit, ſi conſtet, talem conſuetudinem non ſolum ex deuotione ſeruari, ſed ſub exiſtimatione obligationis.

21. S. Martin. feſtum. Cap. 1. *Syluest. Tabien. Armil. Abbas. C.Vlt. Speculat. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Conc. Lugd.*

Aliud feſtum, de quo dubitatum eſt à ſummiſtis, eſt S.Martini, quia in dicto cap.1. cum aliis ponitur. Vnde Silueſter, Tabiena & Armilla, & latius Abbas dicto c. vlt.de Feriis, n.6. cum Speculat.Hoſtienſi, & Ioan.Andr. & aliis dicunt fuiſſe quidem feſtum illud de iure antiquo, ſublatum vero fuiſſe per ius nouum c.vlt.de Fer.quia ibi omiſſum eſt. Sed neque hoc admittit Abbas. *Quia omitti* (inquit) *non eſt reuocari*, & ideo dicendum eſſet, reuocatum eſſe conſuetudine. Sed exiſtimo non eſſet neceſſariam reuocationem, quia Concilium Lugdunenſe non poterat facere generalem legem; numerauit autem illud, quia Galliæ Concilium erat, in Gallia autem merito celebratur feſtum illud ſpeciali titulo, & vt magis proprium illius gentis: at extra Galliam non eſt in Eccleſiaſtico præcepto vniuerſali, & ideo in alio capite omiſſum fuit. Eſt ergo conſulenda conſuetudo: Romæ enim obſeruari ſolet ſub præcepto, in Hiſpania vero minimè, niſi fortaſſe in aliquo priuato loco.

22. Feſta Doctorum. *Clem.Vni. Ioan.Andr. Anton. de But. Panor. Abb.*

Dubitatum præterea eſt de feſtis Doctorum; nam Canoniſtæ volunt eſſe in præcepto lato in Clem.vni. de Reliq. & Vener. ſanct. Ita Ioan. Andr. Anton. de But. & Panor. ſupra citati. Quod ſi obiicias, quia ibi non inueniuntur verba declarantia tale præceptum; ſed ſolum, vt feſta illa ſub duplici officio celebrētur: Reſpondet Abbas, *Non eſſe veriſimile pro illo modico damnaſſe decretalem maturè, & ornatè cōpoſitam.* Expendi etiam poſſunt verba illius textus, quatenus videntur æquiparare feſtum ſanctorum Doctorum feſto Apoſtolorum. *Merito* (inquit) *prouidit* (Apoſtolica ſedes) *Apoſtolos, & Euangeliſtas, & Confeſſores eoſdem in vniuerſali Eccleſia honorificētiæ potioris attollēdos*, & infra

concludit, *Volumus, ſtatuimus, & præcipimus Apoſtolorum, & Euangeliſtarum, & Confeſſorum feſtiuitates præcipuas annis ſingulis perpetuo celebrari ſub officio duplici.* Nihilominus tamen dicendum eſt, ibi non ferri tale præceptũ de obſeruandis illis feſtiuitatibus, ſed ſolũ de celebratione earũ ſub officio duplici, in hoc enim tantùm facit æquiparationem, & cum illa limitatione præceptum imponit, quod vltra vim verborum extendendum non eſt. Neque hoc eſt *Modicum*, vt Abbas obiicit, quia ex vi illius decretalis celebritas, & ſolemnitas in officio Doctorum non parum aucta eſt, non ſunt ergo hæ feſtiuitates ſub præcepto iuris, licet poſſint alicubi ex conſuetudine introduci. Et hæc ſententia nunc magis recepta eſt. Anton. 2. p. tit. 9. cap. 7. §. 1. Syluest. verb. *Dominica*, Angel. & fere alij Summiſtæ verb. *Feriæ*. Idem dicendum eſt de Feſto S. Nicolai, quod nullo iure cautum eſt, conſuetudine autem videtur in multis locis obſeruari, ſed neque eſt vniuerſalis conſuetudo, nec vbi reperitur, creditur eſſe obligationis, ſed deuotionis, vt Angel. & Silu. notant. Quod ferè regulariter ita eſt, in particulari tamen ſemper eſt examinãdus modus conſuetudinis. De feſto item S. Fran. aliqui dicunt eſſe latum præceptum à Sixto V. Sed de hoc mihi non conſtat, & conſuetudini ſtandum eſſe, iudico.

Anton. Syluest. Angel. S. Nico. feſtum. Angel. Syluest. S. Franciſc. feſtum.

23. Nullum feſtum Sanctarum mulierum ex generali præcepto ſeruatur. Cap. 1. Cap. Vlt. Cõc. Oxom.

Sextò dicendum eſt, nullum feſtum Sanctorũ mulierum eſſe ex vi iuris communis vel generalis legis vniuerſæ Eccleſiæ obſeruari mandatum. Ita docent omnes Doctores citati; & conſtat, quia nec in illis c. 1. de Conſecr. d. 3. & vlt. de Fer. aliquod feſtum huiuſmodi ponitur, nec alibi reperitur. In Concilio autem Oxomenſi (quod ſupra retuli) trium Sanctarum feſtiuitates obſeruari mandantur, Mariæ Magdalenæ, Catharinæ & Margaritæ. Sed illa lex priuata fuit illius Diœceſis, vel prouinciæ. De feſto autem Magdalenæ multorum locorum eſt conſuetudo, non tamen vniuerſalis. Solet etiam eſſe S. Catharinæ, ſed non eſt tam frequens. Multis etiam in locis S. Luciæ feſtum ſacrum habetur. Sed hæc duo poſteriora regulariter ſunt ex deuotione tantum; raro vero ſub obligatione. Feſtum item Sanctæ Annæ cœpit multis in locis introduci, præſertim in Hiſp. Sed non eſt ex vi legis, neque hactenus videtur conſuetudo obligationem introduxiſſe. Cur autem de Sanctarum mulierum feſtiuitatibus præter Virginem, nulla ſint data ab Eccleſia præcepta vniuerſum Chriſtianiſmum obligantia, poſſent facilè rationes, & congruentiæ excogitari, ſed non eſt neceſſe in hoc immorari.

24. Feſtum omnium Sanctorum generaliter ſeruatur. Cap. 1. C. Vlt. Couar.

Septimò inſtitutũ eſt ab Eccleſia generale feſtum de omnibus Sanctis, & de illius obſeruatione latum eſt præceptum vniuerſale, & in dictis cap. 1. & vlt. hoc feſtum inter ſolemnia numeratur, & de illius obſeruatione, ſub obligatione, vniuerſalis eſt, & indubitata conſuetudo. De antiquitate autem huius feſti Couar 4. Var. c. 19. num. 8. circa finem, exiſtimat eſſe ante tempora Auguſtini, propter concionem, quæ nomine Auguſtini in illa feſtiuitate legitur. Veruntamen multi obſeruarunt, ſermonem illum non eſſe Auguſtini, ſed Alcuini ſeu Albini, vel alterius, qui ex ſcriptis Cypriani, & Chryſoſtomi illum concinnauit, ideoque à Louanienſibus inter ſermones Auguſtini de Sanctis poſitus non eſt, ſed ſeparatim inter incertos. Eſt ergo communis reſolutio, feſtum hoc non fuiſſe ante Bonifacium 4. De quo referunt Platina in vita eius, & Raban. Homil. in illud feſtum, Bonifacium Romæ conſecraſſe templum, quod ab Ethnicis Pantheon dicebatur, in honorem omnium Martyrum, & Virginis, vnde hodie Eccleſia S. Mariæ Rotundæ vulgo vocatur. Inde vero (ait Raban.) creſcente paulatim deuotione, & Religione fidelium, decretum eſt, vt dies primus Nouembris in honorem

Louanienſ. Feſtum hoc cœpit tempore Bonifacij 4. Plati. Rab.

A Sanctorum omnium obſeruari præciperetur. Et Matt. Palmerius in Chronico refert, Gregorium 4. ante 835. annos id præcepiſſe, & ab eo tempore in vniuerſa Eccleſia obſeruatum eſſe, vt refert etiam Durãdus in Rationali l. 7. c. 34. Poſt diem autem omnium Sanctorum inſtituta eſt commemoratio Defunctorum omnium, ſed dies ille non eſt obſeruari præceptus, nec ad feſtiuitatem pertinet. De ſuffragiis autem pro defunctis alibi diximus; & inſtitutione illius diei videri poteſt Duran. ſupra c. 35. Solent præterea hic addi feſta Dedicationum, vel Patronorum, ſed hæc licet fortaſſe manent à lege vniuerſali, & ex vi iuris, vt exponam capite ſequenti, tamen nullum eſt, quod obliget ſub præcepto vniuerſalem Eccleſiam, præter feſtum B Angelorum, vel Sanctę Mariæ ad Niues, de quibus dictum eſt: aliæ enim dedicationes Lateranenſis templi, aut S. Petri quas Eccleſia Romana celebrat quoad officium, de præcepto non ſunt, vt conſtat.

Palmerius. Durand.

CAPVT X.

De numero, & comparatione dictarum feſtiuitatum.

1. EX dictis in ſuperioribus capitulis colligere licet, numerum feſtiuitatum, quę ex generali præcepto ab vniuerſa Eccleſia obſeruandæ ſunt, ad numerum octoginta vnius dierum ad ſummum accedere. Patet, C quia Dominici dies regulariter ſunt quinquaginta duo, ex feſtis autem Domini, quæ numerauimus, decem tantum ſunt ſub præcepto, ex illis tamen duo cum Dominicis coincidunt, & duo alia Virgini tribui ſolent, pro eis tamen addi debent quatuor dies feſtiui, qui coniunguntur cum feſtis Paſchæ, & Pentecoſtes, & ita relinquitur idem numerus decem dierum, quibus addendæ ſunt quatuor ſolemnes feſtiuitates Virginis, & vnus dies Ioannis Baptiſtæ, & decem Apoſtolorum (quia licet ipſi ſint tredecim, ſex illorum bini celebrantur per ſingulos dies;) Martyrum vero tres tantũ feſtiuitates ex præcepto obſeruamus, quæ omnes numerum octoginta dierum efficiunt: cui numero dies vnus omnibus Sanctis dicatus adiungitur. Interdũ vero hic numerus dierum minuitur, quia D ſæpè Sanctorum feſtiuitates in diem Dominicum cadunt. Et ideo moraliter loquendo non poteſt augeri ille numerus, niſi de nouo feratur aliquod præceptũ, quia licet nonnunquam (ſcilicet) per ſingulos ſenarios annorũ numerus Dominicarum creſcat ad quinquaginta tres, ſemper, ex alia parte dierum feſtiualium numerus minuetur, & ideo vix vnquam accedet ad numerum dierum octoginta.

2. *An hi dies omnes æquales ſint in obligatione. Cap. 1. C. Licet.*

Sed quæret tãdem aliquis, an hi omnes dies æquales ſint quoad præcepti obligationem. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in iure quidam maiores, alij minores dicuntur, vt ex c. 1. & c. *Licet* de Fer. colligitur. Reſpondeo breuiter primò, ſi comparatio fiat in magnitudine, ſeu duratione temporis, hos dies E omnes eſſe æquales, nimirum viginti quatuor horarum, non quia hoc pertineat ad ius Diuinum, vel naturale, vt quidam Summiſtæ falſo confingunt, contra quos ſupra egimus, ſed quia ius commune de his diebus loquitur, vt patet ex c. 1. de Feriis, & aliis ſupra citatis; & quia ſimpliciter loquendo de diebus ſolent intelligi dies naturales, qui ſunt viginti quatuor horarum, & ita præcepta ieiuniorum, vel orationum, quę per ſingulos dies fieri debent, ſemper de his diebus intelliguntur.

3. *Quid dicẽdum ad rebus ab quas obligant.*

Secundò ſi cõparatio fiat in actionibus, vel omiſſionibus, ad quas obligat præceptum obſeruandi feſtos dies, ſic etiam omnes hi dies ſunt æquales, extenſiuè, (vt ſic dicam) licet intenſiuè poſſit inter eos aliqua inæqualitas cogitari. Dico autem eſſe æquales

in

in hoc extẽſiuè,quia(vt infrà latè dicam)non obligat dictum præceptum ad plures actiones in vno feſto, quam in alio;nec ad abſtinendum à pluribus operibus in vno,quam in alio,quãtumuis in ſe ſit dignius alio. *Ratio concluſionis.* Ratio eſt, quia tenor præcepti vnus eſt pro omnibus diebus;nam poſitiuè iubet tantum audire Miſſam,negatiuè autem prohibet vniuerſa opera ſeruilia,& omnia quæ ad illa reducuntur,vt infra videbimus. Neq; in hoc ſit ampliatio,aut reſtrictio pro diuerſis diebus, & ſi quis velit fingere varietatem aliquam,nullam regulam,aut rationem illius aſſignare poterit. Eſt ergo in hoc quædam æqualitas,quæ planè fuit neceſſaria, quia totum hoc præceptum fertur per modum vnius, nec poterat aliter ad diuerſos dies applicari.Intenſiuè autem dico eſſe in hoc quãdam inæqualitatem , quia quo ſolemnius,& dignius eſt feſtũ,eo maior eſt obligatio ſeruandi illud,& in illius tranſgreſſione,aut cõtemptu magis peccatur. Cuius ſignum eſt,quia magis ſcandalizat,ſeu offendit alios publica violatio feſti,in vno quam in alio. Et ratio eſt, quia hæc inæqualitas non oritur ex forma præcepti,ſed ex materia ipſa,quę in vno actu eiuſdẽ virtutis nobilior eſt,quam in alio, & conſequenter actus ipſi inæquales ſunt, vnde fit,vt idem præceptum cadens in illos magis , vel minus obliget. Exiſtimo tamen,hanc inæqualitatem nõ eſſe tantam , vt notabilem diuerſitatem faciat , quam in cõfeſſione explicare neceſſe ſit, niſi ratione notabilis ſcandali,aut alterius extrinſecæ circunſtantiæ.

4. *Dies feſti inæquales ſũt in ſolemnitate , & in difficultate relaxandi obſeruationem.* Tertiò hinc fit,vt inter hos dies ſit aliqua inæqualitas in ſolẽnitate, & ſignis honoris,& cultus,quibus ab Eccleſia celebrãtur,atque etiam,quod ad nos magis ſpectat,in difficultate relaxãdi obſeruationẽ talis diei.Prior pars pertinet ad clerum,& ad modum celebrandi Diuina officia in his diebus, & ideo eã vt notam,& ab hoc loco alienam remitto. Solum aduetto, *Alex. 3.* quia hoc ad omnes pertinet,Alex.III.in c.2.de Feriis, docere,*Dominicis diebus,& in præcipuis feſtiuitatibus*,nõ eſſe flectenda genua in orationibus publicis,ſicut obſeruatur tempore Paſchali,vbi obſcurum eſt,quid intelligat per præcipuas feſtiuitates,& quod in hoc habeant ſingulare.Nam Gloſſa ibi verſ. *Præcipuis*, *Gloſſ.* intelligit,omnes feſtiuitates ibi comprehendi, quæ obſeruari præcipiuntur in dict. c.1.de Conſe.d.3.& in vlt. de Feriis, ac ſubinde in hoc etiam ſeruari æqualitatẽ in omnibus diebus feſtis. *Diebus feſtis an flectenda genua.* Sed in primis Cæremonia illa non ſpectat ad obligationẽ præcepti.Deinde fortè nunquam obſeruanda fuit in omnibus diebus feſtis indifferenter,ſed in quibuſdam maioribus, qui in eo textu dicuntur præcipui. Denique *Clem. 8.* Clem.VIII. renouans cæremoniam illam in Breuiario,non facit mentionem feſtiuitatum,ſed tantum Dominicarum. Poſteriorẽ ergo partẽ poſuimus propter *C. Licet.* c. *Licet* de Fer. vbi facultas datur laborandi in aliquibus operibus alias prohibitis in diebus feſtis,& ab illa diſpenſatione excipiuntur maiores anni ſolemnitates. Quæ exceptio,licet in particulari diſpenſatione fieri videatur, tamen ibi intelligitur data eſſe forma concedendi ſimiles indulgentias,ſeu diſpenſationes, & quoad hoc dicimus,non omnia feſta eſſe æqualia. Nam in maioribus feſtis conceditur ex aliqua cauſa indulgentia, quæ ex eadem in minoribus concedi non debet.

5. *Quæ feſtiuitates dicantur maiores.* Dubitant tamen ibi Doctores,quæ dicantur maiores feſtiuitates.*Gloſſ.* Gloſſ.enim ibi quinque numerat Natiuitatem Domini,Epiphaniam,Paſcha,Aſcenſionem & Pentecoſten, nulla adhibita probatione; eam tamẽ ſequuntur *Ioan. Andr.* Ioan.Andr. & *Panorm.* Panor. Addunt vero aſſumptionem Virginis, nã illud feſtum inter quatuor maximè priuilegiata quoad interdictum numeratur in *C. Alma.* c. *Alma* de ſent.Excom.in 6.vbi ex illis quinque numeratis à Gloſ.omittuntur Epiphania,& Aſcẽſio Domini,& aliis tribus æquiparatur aſſumptio ; ergo à fortiori in præſenti eſt comprehendenda ſub feſtis maioribus. Cenſeo vero etiam eſſe addendum feſtũ corporis Chriſti;tum quia in Eccleſia non eſt receptum, vt minus ſolemne,quam cætera enumerata , tum etiã quia illud etiam feſtum non eſt capax interdicti,iuxta conceſſiones Pontificum , de quibus diximus in to.5. 3.p.diſp.34.ſect.1.n.41. Sunt autem hæc ſeptem feſta maiora limitanda, vt exiſtimo,ad ſeptem dies, quoad dictum effectum, quia non oportet illam difficultatẽ diſpenſationis extendi ad Octauarum dies, etiãſi aliqui eorum feſtiui ſint,vt à fortiori cõſtat ex his,quæ in dicto loco to.5.dixi. Cum autem hæc enumeratio nullo Iure in rigore probetur, quia dictũ c.*Alma* parũ fauet Epiphaniæ, & Aſcenſioni, oportet vt cõmuni opinione,& exiſtimatione nitatur,nam omnia illa feſta communiter reputantur quaſi Æqualia , & Paſchalia , (vt ſic dicam) licet interdum in Iure aliquod priuilegium vni concedatur , quod alteri non conceditur;quod nõ obſtat,quominus ſimpliciter ex maioribus cẽſeantur.Vnde infero,quod ſi alicubi aliquod feſtum Patroni , vt v.g. S. Iacobi Compoſtellæ , vel aliud ſimile , æquè ſolemne,ac prædicta communiter reputetur,merito etiam poſſit inter maiores feſtiuitates ibi reputari, vt non debeat in illo indulgentia laborandi ſine valde extraordinaria cauſa concedi.

CAPVT XI.

De Feſtis, quæ in aliquibus tantum Prouinciis,ſeu Diœceſibus ſeruari debent ex præcepto.

QVamuis Eccleſia vna ſit, & ideo in ſubſtantialibus,& principalibus ritibus, ac feſtiuitatibus vnitatem ſeruet,non eſt contra vnitatem eius, quod in aliquibus ſecundariis cæremoniis varietatem habeat, imò hæc varietas pertinet ad pulchritudinem eius. 1. *Aliqualis varietas Eccleſiæ decorem addit.* Hæc ergo varietas etiam ſi in feſtiuitatibus cernitur, quædã enim in vno loco ſeruantur ex præcepto,quæ in aliis locis ſub obligationem non cadunt, vt cõſtat ex vſu Eccleſiæ,& ſupponitur in dicto c.1. de Conſe. diſt.3.& c.2.& vlt.de Feriis , vbi Doctores omnes id aduertunt. *Cap. 1. C. 2. C. vlt.* De his ergo feſtis particularibus dicendũ hîc eſt. Non poſſumus autem ſingula numerare,ſicut in prioribus fecimus,quia pẽdent ex priuatis legibus, & conſuetudinibus , quæ variæ ſunt. Solùm ergo ad nos ſpectat explicare ius,& modum introducendi tales feſtiuitates, & modum obligationis huius præcepti,prout talibus feſtiuitatibus applicatur. Poſſumus autem intelligere,duobus modis introduci huiuſmodi feſta particularia, primo ex vi ipſius iuris communis ſine ſpeciali facto,ſeu volũtate alicuius inferioris prælati. *Dupliciter introducũtur feſta particularia.* Secundò per inferiorem legem,ſeu conſtitutionem extra ius commune , ſeu conſuetudinem illi æquiualentem , & vterque modus eſt ſuo modo vetus,& à nobis breuiter explicandus.

2. *Primus modus explicatur.* Primò ergo dicendũ eſt, poſſe aliquod feſtum eſſe ſub obligatione in vno loco ex vi iuris cõmunis,licet non obligetur vniuerſa Eccleſia ad illud feſtũ obſeruandũ.Hoc patet,quia licet præceptum ſit iuris communis , nihilominus materia præcepti poteſt in vno loco inueniri, & nõ in aliis, & ſic obligare ibi, vbi eſt materia eius,& nõ alibi,vbi non occurrit.Exẽplis res declaratur;nam poteſt ius cõmune diſponere,vt feſtũ Patroni,Dedicationis,aut S. Tutelaris vniuſcuiuſque loci,ſeu Eccleſiæ ex præcepto obſeruetur; tunc enim hęc ciuitas ex vi huius legis tenetur obſeruare feſtum S.Antonij, vel S.Vincentij, & nihilominus obligatio illa particularis eſt huius Diœceſis,& nõ totius Eccleſię,& ſic de aliis.Itaq;in huiuſmodi lege ad illius obligationem

gationem ſupponitur quidem aliquid ſpeciale in tali loco, ratione cuius obligat lex ad tale feſtum obſeruandum in illo potiùs, quam in alio, ſed illud, quod ſupponitur, non eſt particularis lex de feſto ipſo, ſed eſt factum aliquod ex quo oritur materia legis, quale eſt Dedicatio talis templi facta hodie, & hoc loco, vel particularis ratio & voluntas habendi hunc ſanctum, vt Patronum, vel Titularem, hac enim materia ſuppoſita ipſum ius commune obligat. Sicut in materia de voto diximus, obligationem ſeruandi votum de Iure naturali eſſe, quamuis materia illius obligationis, quę eſt promiſſio, ex propria, ac particulari pendeat voluntate.

3. An dies dedicationis templi in quouis oppido ſeruādus.

Iuxta hanc aſſertionem ad ius commune pertinet id, quod diſponitur in cap. 1. de Conſe. diſtin. 3. vbi inter obſeruāda proponitur *Dedicatio cuiuſque Oratorij.* Ex quibus verbis videtur colligi in vnoquoque oppido ex præcepto obſeruandum eſſe diem Dedicationis templi eius. Et ita cenſuit Specul. in ſumm. tit. de Fer. §. 1. illa tamen verba omittuntur in cap. vlt. de Fer. & ideo alij cenſent, reuocatum iam eſſe illud pręceptum. Imò Ioan. And. Anton. & Abbas in dicto c. vlt, intelligunt illa verba de feſtiuitate quoad officium, non quoad obligationem totius populi, quia eſſet (inquit) dura obligatio. Tamen quia textus ille à principio incipit, *Pronunciandū eſt Laicis, vt ſciant tēpora feriandi per annum*, & infra, *Feriandi autem iſti sūt dies.* Et poſtea conſequenter, eodem modo omnes enumerat, & ideo difficilè creditu eſt, in illo ſolo die ſermonem eſſe de officio Clericorum. Vnde potius dicendum cenſeo, quod ſupra iam dixi, legem illam non fuiſſe Pontificis alicuius, vel Concilij Generalis, & ita non potuiſſe per ſe conſtituere ius generale, ſed particulare Prouinciæ Lugdunenſis: neque etiam eſt extenſum illud ius per conſuetudinem; nam potius communi vſu, & regulariter talis Dedicationis dies non ſeruatur. In Concilio autem Oxomenſi in principio inter feſta obſeruanda ponitur. *Feſtum Dedicationis cuiuſlibet Eccleſiæ in ſua Parochia.* Sed illud etiam declarat particulare ius Anglicanæ cuiuſdam Prouinciæ, non generale. Idemque cenſeo de alia lege ibi ſubiuncta videlicet, *Quodlibet feſtū illius Sancti, in cuius honorem fundata eſt Eccleſia*, & loquitur *de feſtis obſeruandis omni veneratione*, & non tantū quoad officij celebritatem; nam de his poſtea ſeparatim tractāt, eſtq; lex illa ſatis pia, & conſentanea rationi, nihilominus tamen non obligat generaliter, quia non habetur ex Iure communi, neque etiam conſuetudine generali recepta eſt. Idem dicendum eſt de ſimili lege lata in Concil. Magunt. ſub Carol. M. c. 36. his verbis: *Et illas feſtiuitates Martyrum, vel Confeſſorum obſeruare decreuimus, quorum in vnaquaque Parochia ſancta corpora requieſcunt, ſimiliter etiam Dedicationem templi*, ſed de hoc vltimo iam dictum eſt: Illud vero prius, licet pium, & ſanctum ſit, non poteſt habere vim legis vniuerſalis, quia illud etiam priuatum Concilium eſt, & in Iure communi non inuenitur. Solum ergo quoad officiorum celebritatem hæc ſeruanda ſunt iuxta rubricas, & regulas Miſſalis, & Breuiarij Romani, quoad feſtorum autem obſeruationem nulla eſt de hoc lex, aut vniuerſalis conſuetudo, vbi autem fuerit, ſeruanda eſt. Ex quibus concluditur, licet hic modus inſtitutionis, & obligationis alicuius feſti particularis ex vi iuris communis poſſibilis ſit, de facto tamen nullum inueniri ius commune talē generalem legem ſtatuens in obſeruatione feſtorum, vt ex ea particulares obſeruantiæ oriantur, nam præterea, quæ attigimus, nullum tale ius commune inuenitur, quod ad noſtram notitiam peruenerit.

Cap. 1. Specul. C. Vlt. Ioan. Andr. Anton. Abb. Conc. Oxom. Concil. Magunt.

4. Epiſcopos poſſe præcipere feſta obſeruanda in ſuis Diœceſibus.

Secundò dicendum eſt, Epiſcopos in ſuis Diœceſibus habere poteſtatem inſtituendi, ac præcipiendi feſta particularia ibi obſeruanda. Hoc certum eſt apud omnes, & ſtatim probabitur. Non intelligimus autem, ſolos priuatos Epiſcopos habere hanc poteſtatem, quia non eſt dubium, quin Summus Pontifex hanc habeat poteſtatem, cum ſupremam, & vniuerſalem habeat, non ſolet tamen immediatè illa vti, niſi quādo pro vniuerſali Eccleſia feſtum inſtituit, ſed ad ſummum præbet ſuam confirmationem, & aſſenſum. Inquiri autem poteſt, an hic aſſenſus neceſſarius ſit, vel Epiſcopi auctoritas ſufficiat. Dicendum vero eſt, vnumquemque Epiſcopum poſſe hanc legem ferre pro ſua Diœceſi, abſque ſpeciali facultate, vel confirmatione Pontificis. Ratio prima eſt, quia hoc non eſt Epiſcopo prohibitum, & eo ipſo, quod non prohibetur, cenſetur conceſſum, quia pertinet ad ordinariam paſtoralem iuriſdictionē. Secunda ratio eſt, quia hoc ei expreſsè conceditur in d. c. vlt. de Feriis, ibi, *Singuli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus*, & in d. c. 1. de Conſe. diſt. 3. Tertiò hoc confirmat vſus antiquiſſimus Eccleſiæ, nam Epiſcopi hac poteſtate vſi ſunt, vt ex hiſtoriis, & ex variis conſuetudinibus diuerſorum locorum, & Epiſcopatuum conſtat.

An auctoritas Summi Pontificis ad hoc neceſſaria ſit.

C. Vlt. Cap. 1.

5. Obiectio.

Dicet aliquis, priuatas feſtiuitates ordinariè inſtitui in honorem alicuius ſancti, ſiue Martyris, ſiue Confeſſoris, at non poſſunt Epiſcopi ſanctum aliquē Religioſè colendū ſuæ Eccleſiæ proponere, ſine Romanæ Eccleſiæ approbatione, vt declarat Alex. III. in c. 1. de Reliq. & vener. Sanctor. ergo nec poſſunt particularia feſta ordinare ſine Pontificis conſenſu. Reſpondeo, duo hic eſſe diſtinguenda, vnum eſt facultas colendi aliquem vt ſanctum publico, & ſolemni ritu, quæ per Canonizationem, aut Beatificationem (vt vocant) fieri ſolet, aliud eſt obligatio per præceptum inducta ad agendum diem feſtum in honorem talis Sācti. Hîc non de illo priori agimus, ſed de hoc poſteriori; nam ſunt valde diuerſa, quia prius poteſt eſſe ſinè ſecundo, vt patet in multis ſanctis, quorum feſtiuitates non celebramur, licet canonizati ſint; ſecundum autem neceſſariò ſupponit primum, non poteſt enim in venerationem alicuius hominis mortui feſtum dicari, niſi ſupponatur Eccleſiæ legitimè propoſitus tāquam ſanctus, & cum Chriſto regnans. De hac ergo legitima propoſitione loquitur Alex. III. in d. cap. 1. de qua in materia de Fide, & de Summo Pontifice agendum eſt. Alia vero decreta, quæ Epiſcopis tribuūt dictam facultatem, loquuntur tantum de ſecundo, id eſt, de præcepto obſeruandi diem feſtum, ſuppoſita materiæ capacitate, vt rectè intellexerunt ibi Innocent. Ioan. Andr. & Abbas cum Gloſſ. in c. vnic. de Reliq. & Vener. ſanctor. in 6. & Gloſſ. in c. 1. de Conſe. d. 3. Silueſt. Ver. *Dominica*, n. 3. contra nonnullos Canoniſtas, qui dixerunt, poſſe Epiſcopos ſine præuia Canonizatione, vel approbatione Pontificis, feſtos dies hominibus ſub opinione ſanctitatis defunctis dicare. Sed illi fortaſſe iuxta morem antiquiſſimum Eccleſiæ locuti ſunt, quando ex tacita voluntate Pontificis ſummi id permittebatur Epiſcopis cum conſenſu Metropolitanorum; ſed iam non licet ſine expreſſa Pontificis approbatione iuxta Deciſionē Alex. III. Imò ille apertè ſignificat non ſe de hoc nouam legem ferre, affirmat enim etiam ante illud decretum id non licuiſſe.

Alexand. 3. Expeditur.

Innoc. Ioan. Andr. Abbas. Gloſſ. Syluest.

6. Quid ſupponendum, vt ab Epiſcopo poſſit feſtum ſolius Dei præcipi.

Vnde vlterius addo, etiam in feſtis, quæ ad ſolius Dei venerationem ordinantur, vt eſt verbi gratia feſtum Trinitatis, ſi ſpeciali præcepto in aliqua Diœceſi præceptum eſſet (vt de eodem feſto Trinitatis dicitur in cap. 2. de Feriis.) neceſſariò ſupponendam eſſe veram fidem, & exiſtimationem de tali myſterio iuxta dogmata ab Eccleſia Romana approbata: nam præceptum Epiſcopi ſolum addit obligationem talis cultus, non verò fidem approbat. Et eadem ratione, quando

quando de Virgine, vel de Sancto aliquo, cuius feli-
citas,& ſanctitas indubiè creditur ab Eccleſia, inſti-
tuitur feſtum ob ſpecialem aliquam rationem ſancti-
tatis,aut propter ſanctam Natiuitatem,oportet vt ra-
tio illa,& veritas eius prius ab Eccleſia Romana pro-
betur,quam tale feſtum publicè indicetur,vel præci-
piatur,etiam in particulari Epiſcopatu. Quia opor-
tuit feſtum,& religioſum cultum in veritate fundari,
Epiſcopis autem non eſt commiſſa hæc facultas ap-
probandi veritatem illam , aut myſterium , quod eſt
fundamentum feſtiuitatis,ſed ſuppoſita illa approba-
tione,data eſt iuriſdictio præcipiendi cultum , etiam
per feſti approbationem. Et hac ratione olim nõ pla-
Bernard. cebat Bernardo eorum deuotio , qui conceptionem
Virginis celebrabant ſine approbatione Romanæ Ec-
cleſię,& meritò reprehenderetur ſi non poſſet illa fe-
ſtiuitas in alio, quam in præſeruatione fundari, tamẽ
quia generatim celebrari poterat,vel in honorem pri-
mæ ſanctificationis Virginis , quocumq; tandem mo-
mẽto facta fuiſſet,vel in gratiarum actionem ad Deũ
pro beneficio nobis collato , perſonam illam nobis
dando,& producendo,ideo tolerari potuit illa deuo-
tio , quæ poſteà per Romanæ Eccleſiæ auctoritatem
confirmata eſt. Atque ad hunc modum de ſimilibus
particularibus feſtiuitatibus eſt iudicandum.

7. Vlteriùs verò interrogari poteſt , an ſolus Epiſco-
Vtrum neceſſarius ſit Cleri,& populi conſenſus. pus poſſit hoc præceptũ imponere ſine conſenſu Cle-
ri , & populi, vel neceſſe ſit horum conſenſum ſimul
concurrere. Et ratio dubitandi eſt , quia ferre præce-
tum de obſeruatione feſti,eſt actus iuriſdictionis, ſed
Ratio dubij. iuriſdictio eſt tantũ in Epiſcopo, non in populo , vel
Clero , nam ad laicum populum non pertinet legem
ferre Eccleſiaſticam,etiam particulariter,& cum cle-
ricis, ſed tantum obedire illis , Clerus autem cum ſit
ſubditus Epiſcopo , illius tenetur obedire præcepto,
quia iuriſdictio Epiſcopi licet non ſit ſuprema , eſt
quaſi monarchica in ſuo Epiſcopatu , & ideò illius
præcepto tenentur ſubditi parere. Et confirmatur ex
vſu , quia Epiſcopi ad huiuſmodi leges ſtatuendas nõ
ſolent populum , vel clerum in concilium vocare,
ſed ſua poteſtate illas condunt. Reſpondeo, in rigo-
re iuris , Epiſcopum non ſolum , *Sed cum Clero,& po-
pulo* poſſe præſcribere leges de peculiaribus feſtis in
ſuo Epiſcopatu ſeruandis. His enim ferè verbis eius
Cap. Vlt. poteſtas circa hunc actum limitatur in cap.vlt.de Fe-
Cap. 1. riis,& in c.1.de de Conſec.diſtinct.3. Quibus locis id
Abbas. *Innocent.* notant Doctores , præſertim Abbas num. 4. vbi alle-
Angel. gat Innocent.& alios,ſequitur Angel.Ver.*Feriæ* num.
Tabien. 5.Tabien. num. 10. Syluest. Ver. *Dominica* num. 3.
Sylueſt. *Anton.* Anton.2.part.tit.9.cap.7.§.1. Rationem vero deducit
Abbas ex alio principio fortaſſe magis dubio , quòd
ea , quæ poſſunt aliis afferre præiudicium, non poſ-
ſunt præcipi ab Epiſcopo ſine approbatione , vel
ſaltem non cum rationabili contradictione eorum,
quorum intereſt. Quod principium ipſe probat au-
Innoc. ctoritate Innocentij, Frederici, & Archidiaconi, non
Frederi. tamen ex Iure niſi ex cap.*Geſta* cap.*Vbi*,diſtin.74.quæ
Archid. prohibent Epiſcopis , ne aliquem inuitum ordinent,
C. Geſta. *C. Vbi.* aut conſecrent , quòd longè diuerſum eſt.Illud ergo
principium licet ſit conſentaneum rationi , exiſtimo
tamen , in rigore ſolùm procedere in caſibus à Iure
expreſſis , vel contentis in aliqua Iuris regula.Quod
mihi probat ratio dubitandi propoſita , nam iuriſdi-
ctio Epiſcopi de ſe monarchia eſt, niſi à ſuperiori li-
mitetur , limitari autem poteſt Iure communi , vel à
Pontifice;ergo quando non inuenitur talis limitatio,
poteſt ſuos ſubditos obligare præcepto, aut lege ſua,
quæ non ſit manifeſtè iniqua.Quòd ſi ſubditis grauis
viſa fuerit, non poſſunt ſua reſiſtere potentia,ſeu au-
ctoritate,ſed ad ſuperiorem recurrere,ſecus verò erit,
ſi poteſtas eius iure ſit limitata,

A In præſenti ergo omnes admittunt dictam reſolu- 8.
tionem quoad Cleri conſenſum,fatenturque,iuriſdi- Reſoluitur
ctionem Epiſcopi in hoc caſu eſſe limitatam , vt ſine quæſtio.
Clerò non poſſit hanc legem ferre , ob dictum c.vlt. C. Vlt.
de Feriis. Quod non eſt ſpeciale,ſed frequens in his,
quæ pertinent ad negotia Eccleſiaſtica, ſpectantia ad
bona Eccleſiæ,vel commune ius Clericorum,vt con-
ſtat ex toto titulo de iis,quæ fiunt à Prælatis ſine con-
ſenſu capituli , vbi ſpecialiter videri poteſt Panorm. *Panor.*
in cap. *Nouit.* Quamuis in his multum valeat con-
ſuetudo, vt decernitur in cap. 3. de Conſuetud. in 6. Cap. 3.
De altera vero parte,quæ ad populum ſpectat, Anto. *Anton. de But.*
de But. in dicto cap.vlt. negat,aſſenſum, vel concur-
ſum populi eſſe neceſſarium propter rationem ſupra
B poſitam , quia in his , quæ ſpectant ad Religionem,
& bonum animæ , populus eſt ſubiectus Epiſcopo.
Sed re vera dicta Iura videntur contrarium expreſsè
docere , nam æquè requirunt populi , ac Cleri con-
ſenſum; imò dictum cap.1.de Conſe.diſtin.3. nullam Cap. 1.
mentionem Cleri fecit, ſed ſolius populi , ſub eo ta-
men à fortiori includitur Clerus ; vnde Abbas in di- *Abb.*
cto capit. vltim. dicit requiri conſenſum , vel ſaltem
præſentiam populi. Addit enim , non eſſe ſemper
conſenſum neceſſarium, quia ſi populus ſine legitima
cauſa contradicat,non obſtabit eius diſſenſus. Et in
confirmationem adducit cap. 1. de iis , quæ fiunt à
maiori part.cap. & cap.1.65. diſtinct. Quæ Iura non
C de populo,ſed de ſacerdotibus loquuntur.Vnde ſi ali-
quid in præſenti probant , etiam de Clero idem erit
dicendum. Re tamen vera illa Iura non probant,quia
loquuntur quando minor pars contradicit in his,quę
à capitulo , ſeu congregatione aliqua facienda ſunt;
tunc enim paucorum contradictio non obſtat , niſi
vbi aliqua ratio manifeſta obſtiterit , quæ coram ſu-
periore probanda eſt,vt Gloſſ.notat in dicto capit.1. *Gloſ.*
de his , quæ fiunt à maiori parte cap. At in præſenti
Ius expreſsè videtur poſtulare conſenſum populi , &
ſi totus populus contradicat , videtur cenſenda ma-
ior pars, & cuius maximè intereſt,ergo debet præua-
lere. Præterea notanda ſunt verba dicti cap. 1. de Cap. 1.
Conſe.d.3. *Quam ſinguli Epiſcopi in ſuis Epiſcopatibus
cum populo collaudauerint*, Vbi verbum , *collaudauerint*,
D requirit conſenſum expreſſum , vt notat Ægidius, *Ægid.*
quem refert , & ſequitur Abbas in cap.1. de his,quæ *Abbas.*
fiunt à Prælatis,&c.nota.2. num.3. Ergo ex vi iuris,
ac ſe per loquendo requiritur in præſenti caſu con-
ſenſus populi. Neque hoc videri debet præter debitũ
ordinem, quia cum huiuſmodi præcepta non ſint ad
ſalutem populi neceſſaria , ſed ad quendam maiorem
ornatum, & deuotionem , & alias poſſit inde grauari
populus , dum à ſuis laboribus , & lucris impeditur,
merito potuit iure ſtatui,vt ſine ſuo conſenſu non co-
geretur.

Hoc autem videtur intelligendum , quando po- 9.
pulus vnanimi cõſenſu contradiceret,nam tunc præ-
ſumitur , ratione aliqua iuſta moueri ; & timeri me-
E rito poteſt tale præceptum non eſſe futurum vtile , ſi
cum tanta contradictione populi ponatur : ac deni-
que,quia ius illi fauet.At verò ſi Epiſcopus cum Cle-
ro communiter conueniret , & aliqui de populo aſ-
ſentirent,licet plures contradicerent,tũc forte habe-
ret locum opinio Abbatis , maximè vbi ratio contra-
dictionis iuſta , & clara non videretur,& tunc recur-
rendum videretur ad ſuperiorem. Hæc autem locum
habent ante latum præceptum:ſemel autem præſtito
conſenſu , & ſtabilito præcepto , non erit in poteſta-
te populi contradicere , & illud abrogare , niſi Epiſ-
copus conſentiat.Epiſcopus autem poteſt ſolus illud
abrogare , quia quoad hoc , poteſtas eius non eſt vl-
lo iure præſcripta. Intelliguntur etiam hæc,ſtando in
iure communi, nam per conſuetudinem videtur huic
iuri

iuri derogatum: ſolent enim Epiſcopi cum conſilio Cleri, vel aliquorum de Cleto hæc præcepta populo dare, illo non vocato, nec conſulto:& ſimiliter ſolet populus talia præcepta timere, & acceptare. Quæ conſuetudo ſeruanda eſt, vbi introducta fuerit, iuxta cap.3. de Conſuetudin. in 6. Et nunc etiam cenſetur populus conſentire, per hoc ſolum, quod non contradicit. Cap. 3.

10. Quibus cõueniat præceptum particulare de feſto ſeruãdo cum generali.

Dico tertiò, præceptum hoc de obſeruando aliquo feſto particulari in extenſione obligationis quoad loca,& perſonas differre à generali præcepto, quoad cætera vero omnia, ferè conuenire. Explico aſſertionem, incipiendo à poſteriori parte. Nam ſi in hoc præcepto conſideretur id, quod agendum, vel omittendum præcipitur in die feſto, eiuſdem rationis eſt præceptum hoc particulare, & vniuerſale, id eſt, ad idem obligat, quia ius non conſtituit in hoc aliquam differentiam, ſed eodem modo, quo generalia feſta obſeruari mandantur, declaratur in Iure, vel etiam præcipitur, vt obſeruentur feſta, quæ Epiſcopi ſeruari præcipiunt in ſuis Epiſcopatibus: ergo in hac parte eſt quædam ſimilitudo,& æqualitas. Quin potius etiam in gradu obligationis, ſeu ſolẽnitatis poteſt eſſe non minor intenſiuè (vt ſic dicam) obligatio ſeruandi particulare feſtum, quam generale. Quia licet generalis lex videatur habere quandam maiorem dignitatem, & conſequenter maiorem etiam vim obligandi ex vniuerſali poteſtate, quæ maior eſt, nihilominus in particulari feſtiuitate quodammodo illa vniuerſalis ratio imbibitur, quatenus ipſum commune ius præcipit obſeruare feſta ab Epiſcopis indicta. Et præterea ex particularibus rationibus poteſt augeri particularis feſti obligatio, vt ſi ſit inſignis benefactor, & Patronus, vel ipſius reliquiæ magna populi veneratione colantur,& ſimilia.

Æqualia poſſunt eſſe in ſolemnitate.

11. Conueniũt in tempore.

Deinde in tempore, pro quo tale præceptum ponitur, ſolet eſſe regulariter vniformitas: nam ſicut feſta generalia præcipiuntur pro vno die naturali per illa deſignato, ita etiam particularia, vt conſtat ex vſu, & ex paritate rationis. Dico autem *Regulariter*, quia interdum præcipitur feſtum particulare pro dimidio tantum die, verbi gratia vſque ad meridiem: hoc enim in aliquibus diœceſibus fieri obſeruauimus in die aliquorum Martyrum, vt ſancti Baſilij, &c. quod licet non ſit frequens, reprehẽdi non poteſt. Quia nullum eſt ius Diuinum, vel naturale, quod præcipiat, vt feſtum neceſſario eſſe debeat viginti quatuor horarum, aut quod prohibeat vnam partem tantum diei feſtiuam. Et alioqui illa determinatio eſt voluntaria, ſeu arbitraria, ergo nihil impedit, quominus rectè fiat tantum pro dimidio die. Item hoc modo poteſt quis voto ſe obligare ad vacandum Deo hora matutina tantum, ergo & totus populus, ergo etiam per legem particularem poteſt obligari, quia poteſt iuſta ratio ſubeſſe, nam vt aliqua vacatio fiat, poteſt ſuadere pietas, & gratitudo ad ſanctum: vt tamen non fiat pro integro die, poteſt poſtulare populi neceſſitas. Et matutinum tempus ſufficiens, & magis accommodatum iudicatur, propter Miſſam audiendam. Interdum verò alicubi præcipitur pomeridianum tempus in feria quinta hebdomadæ ſanctæ (vt ſupra notaui) propter ſpecialem venerationem illius temporis, & propter Stationes, & frequentiam populi Chriſtiani. Hæc verò differentia accidentaria valdè eſt, quia non eſt in poteſtate, ſed in facti contingentia; nam etiam poſſet Pontifex pro vniuerſa Eccleſia præcipere feſtum dimidij diei. Quid enim obſtat? Hactenus verò non fecit, quia non iudicauit neceſſarium, vel quia feſta vniuerſalia ſunt digniora, vel quia vniuerſales leges non deſcendunt ad hæc

Poſſe obſeruari feſtum ſolum vſque ad meridiem.

A particularia. Ex his ergo ſatis patet aſſertio quoad poſteriorem partem.

Prior vero pars declarat propriam, & per ſe differentiam inter hæc feſta, quam poſuit Concilium Lugdunenſe in dicto c. 1. addens quod feſtiuitates Epiſcopales. *Vicinis tantum circummorantibus indicendæ ſunt, non generaliter omnibus.* Ex quibus in primis conſtat præceptum de tali feſtiuitate non obligare extra territorium præcipientis. *Quia extra territorium ius dicenti, non paretur impugnè.* Vt dicitur in Leg. vlt. ff. de Iuriſd. omnium iudicum. Et cap. *Vt animarum.* De Conſtitut. in 6. Ex quo textu hæc pars ſufficienter probatur. Et eius ratio ex eiſdem verbis conſtat, quia actus agentis non extenditur vltra ſphæram actiuitatis eius, ſed vnuſquiſque Epiſcopus habet vt ſphæram limitatam ſuæ iuriſdictionis territorium ſuum,
B ſeu diœceſim, ergo extra illam non obligat. Vnde etiam concluditur differentia in ordine ad perſonas, nam ad ſeruanda vniuerſalia feſta tenentur omnes fideles totius mundi,& vbicumque exiſtant, ad ſeruanda autem feſta particularia, tantum obligantur illi homines, qui intra locum talis territorij continẽtur. Et hoc ſenſu dictum eſt in dicto c. 1. has feſtiuitates ſolum eſſe indicendas *Circummorantibus*, id eſt intra terminos diœceſis, vel loci, pro quo feſtum indicitur: Interdum enim ſolum pro vno oppido, vel ciuitate iubetur. Sed de hac obligatione plura in ſequentibus tractanda ſunt.

12. Quibus rebus conueniant. Conc. Lug.

Leg. Vlt. C. Vt animarum.

CAPVT XII.

C *An poteſtas laica poſſit obſeruationem alicuius diei feſti præcipere, ſine Epiſcopi auctoritate.*

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia Princeps ſecularis ſubditis ſuis præcipere poteſt, vt aliquo die ab operibus abſtineant, & feſtum diem agant propter diem Natalis ſui, vel propter inſignem victoriam, aut aliam rationabilem cauſam. Dices, poſſe quidem hoc præcipere per modum politici honoris, non per modum cultus religioſi, ſic enim feriæ temporũ propter temporales vtilitates interdum introducuntur. Sed
D contra quia poteſtas ſecularis poteſt præcipere actus Religionis, ſicut poteſt præcipere actus aliarum virtutum Iuſtitiæ, Temperantiæ, Fortitudinis, cur enim non poterit? Hoc enim naturale eſt, & Reip. conueniens, ergo poteſt præcipere obſeruationem feſti alicuius, etiam intuitu Religionis, vt ad gratiarum actionem Deo faciendam, & conſequenter poteſt etiam præcipere non ſolum vacare ab operibus aliquo die, ſed etiã opera Religionis exercere, vt audire Miſſam, & huiuſmodi. Poteſt ergo feſtum aliquod inſtituere, & præcipere. Et confirmatur primò, quia vnuſquiſque Chriſtianus poteſt ſe voto obligare ad diem aliquem obſeruandum tanquam feſtiuum; ergo & Rex poteſt hoc præcipere ſubditis, quia votum eſt veluti lex priuata, quam ſibi poteſt vouens imponere in materia
E Religionis: non eſt autem minus potẽs voluntas Regis ad præcipiendum ſubditus, quam vnuſquiſque ad ſibi legem imponendam, eo vel maximè, quod ſicut poteſt priuata perſona vouere feſtiuitatem aliquam, ita poteſt totus populus, ſeu tota Reſp. illam vouere, poſſunt ergo ſibi legem imponere in religioſa materia, licet ipſi laici ſint, ergo etiam Rex, vel Princeps id poterit. Tandem conſuetudo laicorum poteſt feſtum diem introducere, ergo & lex Principis laici, nam hæc proportione æquiparantur. Atq; huic parti fauere videntur multæ leges Codicis tit. de Feriis, vbi Imperatores

1. Ratio dubitandi.

tores de diebus feſtiuis,& de modo,quo ſeruandi ſunt A multa diſponunt.

2. Negatiua pars approbatur.
Nihilominùs dicendum eſt,poteſtatem hanc indicendi,& præcipiendi dies feſtos, & cultui diuino dicatos, eſſe propriè ſpiritualem,ſeu Eccleſiaſticam, & ita ad ſolos Eccleſiæ paſtores pertinere, ideóque ſine illorum conſenſu non poſſe Principes,vel communitates laicas feſtorum obſeruationem præcipere. Ita ſenſit Panor.in cap.2.de Feriis,num.2. Syluest. verb. *Dominica*,num.2. Anton.2.p.tit.9.c.7.§.1. & eſt clara, & communis. Sumitúrque ex generali illo principio Iuris, quòd laici in ſpiritualibus nullam habent præcipiendi auctoritatem c.*Cum laicis*, de rebus Eccleſiæ non alien.cap.*Decerminus*,de Iud.& cap.*Bene quidem*, cum tota d.96.& ſimilibus:nam feſtorum obſeruatio ad publicũ Dei cultum ordinata inter ſpiritualia continetur,nam directè, & immediatè ordinatur ad bonum animæ,& ad ſacra pertinet,ergo. Deinde poteſt B ſpeciale argumentum ſumi à ſimili ex cap.vlt.de Reb. Eccleſ.non alien.ibi enim habetur,non poſſe poteſtates Laicas de mortuariis diſponere, id eſt,leges ferre circa funera defunctorum,& modum,vel circunſtantias in eis ſeruandas, quia illa omnia ſunt annexa rei ſpirituali, & concernunt diuinum cultum, & bonum animæ,vt ibi Doctores adnotant,& in cap.*Eccleſia S. Mariæ*,de Conſtitut. Ergo eadem ratione non poteſt Laica poteſtas diſponere de obſeruatione feſtorum, quæ magis directè ordinantur ad diuinum cultum,& animarum profectum.Et confirmatur,quia alias ſi ſecularis princeps poſſet feſta præcipere per ſe, & ſine conſenſu Epiſcopi, poſſet etiam prohibere, nam eſt eadem ratio, conſequens autem eſt contra debitum C ordinem Eccleſiæ,nam Laica poteſtas debet eſſe ſubordinata Eccleſiæ in ſpiritualibus,& in omnibus,quæ ad illa ordinantur,alias ſequerentur ſchiſmata,& diuiſiones in Eccleſia, vel ſpiritualia impedirentur per diſpoſitionem Laicorum.Itaque res eſt clara,& communis.

Panor. Syluest. Anton. — Cap. *Cum Laicis*. Cap. *Decerminus*. Cap. *Bene quidem*. — Cap.vlt. — Cap. *Eccleſ. S. Mariæ*.

3. Reſpõdetur argumentis.
Ad argumentum ergo benè ibi reſponſum eſt,poſſe principes ſeculares interdum præcipere ſubditis feriari à laboribus, vel mechanicis operibus ad ciuilem honorem, vel oſtenſionem lætitiæ, vel ad commodam gubernationem in ordine ad requiem, & ſalutem corporum, vel in ordine ad collectionem fructuum,& ſimilia,vt conſtat ex tit.de Feriis Cod.& ff. D Tamen in ordine ad religioſum cultum non pertinet hæc cura ad temporalem principem. Quòd ſi aliquando res iudicauerit occurrere rationem aliquem ſufficientem ad inſtituendum aliquod feſtum; debet per Eccleſiæ prælatos competentes id procurare, qui ſemper eius deſiderio ſatisfacient, prout res poſtulauerit. Et ad replicam in contrarium reſpondeo, finem Religionis eſſe altiorem, quam ſit finis poteſtatis ſecularis: nam hic ſiſtit in conſeruanda externa pace, & iuſtitia Reipublicæ, & non attingit opera Religionis, niſi quatenus ad illum finem conferunt, nam alia ratione non cadunt ſub Laicam poteſtatem, E ſicut nec ieiunia, vel ſimilia virtutum opera. At perfecta Religio primariò tendit in Deum, & ad illius cultum ordinat ipſam pacem, & externam Reipublicæ conſeruationem, & ideò materia diuini cultus, & Religionis ad ſuperiorem poteſtatem ſpectat,præſertim in lege gratiæ,in qua hæ poteſtates per Chriſtum diſtinctæ ſunt, & perfecto modo ſubordinatæ. Hac ergo ratione non pertinet nunc ad ciuilem poteſtatem leges condere in materia Religionis, quia debent ferri præcipuè in ordine ad ſalutem animarum, & ad diuinum cultum ſecundùm ſe ſpectatum. Quod ſi aliquando fuerit conueniens, ſpiritualia præcipere in ordine ad temporalia, id debent facere principes per ſuperiorem poteſtatem, quæ poſſit illa omnia ad ſuperiorem finem ordinare, & per altiora principia regulare. Vt ſi expedit publicam proceſſionem facere ad obtinendum à Deo temporale beneficium ſalutis, victoriæ,aut fructus terræ, non poteſt princeps ſecularis immediatè illam præcipere, ſed petere à Paſtore Eccleſiæ, vt illam indicat. Idem eſt in ieiunio,& ſimilibus. Idem ergo eſt in feſtiuitatibus ſeruandis.

Atque primam confirmationem de voto reſpondetur, non eſſe ſimilem rationem, nam votum re vera non eſt lex, nec eſt actus iuriſdictionis, ſed eſt promiſſio Deo facta, cuius materia eſſe poteſt cuiuſcunque virtutis actus, etiam ipſiúſmet Religionis: maior enim eſt Charitas, quam Religio, & tamen actus ipſiúſmet Charitatis poſſunt eſſe materia voti, quia poteſt quis illos Deo permittere, etiamſi merè interiores ſint, ita ergo poteſt actum orandi, vel ſacrificandi, & alios actus Religionis Deo promittere. Vnde non ſolum poteſt homo ad plura obligari per proprium votum, quàm per legem ciuilem, verùm etiam ad plura, quàm per legem Eccleſiaſticam, vt patet de operibus conſiliorum, & de actibus internis, nulla eſt ergo illa conſecutio. Quapropter etiamſi votum ſit totius populi, non obligabit in vi legis, ſed tantùm in vi promiſſionis, ideóque tantùm obligabit vouentes, vel conſentienter ipſis, quia obligatio voti eſt perſonalis,vt poſteà videbimus. Vt ergo tale votum publicè ſeruetur ex obligatione ab his,qui non vouerunt,nec conſentire voluerunt, neceſſaria erit Prælati Eccleſiaſtici auctoritas,quæ illis obligationem imponat in vi præcepti. 4. Satisfit confirmationi.

5. Sola conſuetudo laicorum non poteſt introducere diem feſtum.
Ad id verò, quòd de conſuetudine attingebatur, dicendum in primis eſt, ſolam conſuetudinem Laicorum non poſſe propriam obligationem diei feſti introducere, quia cum obſeruatio diei feſti communis eſſe debeat Clericis,& Laicis,& ſpecialiori modo ad clerum pertineat,non poteſt ſola conſuetudo Laicorum legem vniuerſalem introducere, nec Clericos obligare, iuxta communem doctrinam de conſuetudine. Deinde, quod caput eſt, nec totius populi, & cleri conſuetudo poteſt obligare in vi legis, niſi Epiſcopi conſenſus expreſſus, vel tacitus accedat. Ratio eſt, quia conſuetudo non habet vim inducendi obligationem legis, niſi includat conſenſum, & voluntatem eius,qui poſſet expreſsè talem legem ferre, vt ex materia de Legibus ſuppono. Atqui ſine voluntate Epiſcopi non poteſt hæc lex de obſeruatione expreſsè ferri, vt dictum eſt, ergo nec conſuetudine. Oportet ergo conſuetudinem eſſe notam Epiſcopo, & ab eo eſſe, vel expreſsè, vel tacitè approbatam, & ita ceſſat obiectio. Oportet tamen in hoc actu ſeruandi diem aliquem vt feſtum, duo diſtinguere; vnũ eſt, facere id,in quo cultus talis diei poſitus eſt, vt ſunt ver. grat. audire Miſſam, & ceſſare ab operibus; aliud eſt, facere hoc ex obligatione ab alio impoſita, & non tantùm ex deuotione; dico autem *ab alio impoſita*, vt excludam obligationem voti. Poteſt ergo interdum approbare Epiſcopus actum illum ex deuotione factum, non habendo voluntatem imponendi obligationem, nec approbando illam, & tunc non ſufficiet conſuetudo inducere obligationem præcepti, quia ſine voluntate obligandi eius, qui poteſtatem habet obligandi, nulla eſt lex, cum vera lex debeat eſſe ſignum illius voluntatis, hîc autem ſine voluntate Eccleſiaſtici Prælati voluntas totius populi non ſufficit hanc obligationem imponere,vt dictum eſt; oportet ergo,vt Prælatus approbet actum vt ex obligatione factum, ſeu, quod idem eſt, vt approbet obligationem. Et hinc valdè difficile eſt diſcernere,quando talis conſuetudo ſit introducta,

ducta, vt obligatoria, quando verò in vi tantùm deuotionis; exiſtimóque vix poſſe diſcerni, niſi interueniat, vel expreſſa declaratio Epiſcopi, vel factum aliquod indicans talem voluntatem, vt ſi puniri faciat eos, qui feſtum non cuſtodiunt, vel quid ſimile. Videtur etiam ſufficere communis exiſtimatio totius ciuitatis, aut Diœceſis, quam non ignorat Epiſcopus,& non corrigit, ſed tacitè approbat.

6. Leges codicis quomodo intelligendæ. Ad vltimam partem de Legibus Codicis, memini me aliis locis latiùs dixiſſe, illas leges Codicis quæ in rebus Eccleſiaſticis diſponunt, vel non factas eſſe auctoritate Imperatorum tantùm, ſed ex conſenſu, vel petitione Summorum Pontificum, vel ſi aliter factæ ſunt per ignorantiam, vel potentiam, vſurpando iuriſdictionem, non habere vim legem. Verumtamen de illis legibus in particulari, quę de ſacris feriis loquuntur, dici poteſt, in eis non ferri leges de obſeruatione feſtorum, ſed ſuppoſitis Eccleſiaſticis legibus præcipientibus talia feſta religioſè obſeruari, Imperatores Chriſtianos, tanquam Eccleſiæ protectores, & defenſores, ſuis legibus imponere pœnas contra legum Eccleſiaſticarum tranſgreſſores. Hoc enim non excedit poteſtatem Principum ſecularium, maximè quando tales leges non reprobantur ab Eccleſia, ſed tolerantur, & aprobantur, vt vtiles ad diſciplinam Eccleſiaſticam muniendam, ſic enim leges ciuiles ferunt pœnas contra hæreticos,& alios ſimiles; quamuis ſeculares iudices illis legibus vti non poſſint, niſi poſtquam Eccleſia tulerit ſententiam de culpa ad ſuum forum pertinente,& punitionem eius brachio ſeculari remiſerit.

7. *Syluest. Anton.* Quin potiùs indicant Silueſter, & Anton. ſuprà, poſſe Principem ſecularem ſua lege ſtatuere feſtum ſub tali pœna, quam iuſtè à tranſgreſſoribus exigat, etiamſi illi culpam non incurrant, eò quòd ad Principes non ſpectet feſtum inſtituere. Quæ ſanè videntur repugnantia, nam ſi Princeps non poteſt talem legem ferre, ergo illa non eſt lex, ergo non poteſt Princeps iuſtè exigere pœnam ab his, qui non ſeruant. Item ſi nulla interceſſit culpa, quomodo poteſt eſſe iuſta pœna. Dicendum ergo eſt, quando lex ciuilis cadit ſuper feſtum ab Eccleſia ſtatutum,& punit tranſgreſſores eius, tunc puram imponere pœnam, licet non obliget ad culpam, quia illa ſupponit contra ſuperiorem legem, nonnihil vero agrauat illam culpam virtualis quidam contemptus, qui tunc interuenit contra ſecularem Principem. Si verò lex ciuilis præcipiat feriari in die non præcepto ab Eccleſia, tunc ſicut non obligat ad cultum religioſum, ita non poteſt ſecularis index iuſtè punire eum, qui diem illum, vt proprium feſtum non obſeruat, vt v. g. quia non audit Miſſam, vel quia priuatim, & ſecreto opera ſeruilia exercet. Poterit tamen punire eum, qui ciuilem honorem publicum, qui per talem legem intendi poteſt, non obſeruauerit. Tunc autem certè tranſgreſſores legis non erunt immunes ab omni culpa, non quidem contra religionem, ſed contra obedientiam, vel iuſtitiam legalem, aut debitam obſeruantiam, niſi fingamus, legem ferri purè pœnalem, quod non repugnat, ſed ad præſens nihil refert.

CAPVT XIII.

An obligentur peregrini ad feſta patriæ ſeruanda.

1. Vtrùm abſens obligetur legibus patriæ. HÆc quæſtio generalis eſſe poteſt pro materia de Legibus, & in materia de Ieiunio, & aliis tractari ſolet; tamen etiam eſt huius loci propria, & eſt annexa his, quæ proximè diximus. Duo enim dubia inde oriuntur. Primum eſt, an ſubditi Epiſcopi A extra Diœceſim exiſtentes teneantur tale feſtum obſeruare, quando in loco, in quo exiſtunt, non eſt feſtum ſub præcepto indictum. Loquimur autem de his qui non mutarunt domicilium, ſed ſolùm actualem præſentiam, ſeu exiſtentiam; nam qui domicilium mutat, eo ipſo deſinit eſſe ſubditus, & ideò manifeſtum eſt, non teneri ad ſeruanda feſta propria prioris terriorij, ſeu Diœceſis, aut Parochiæ. De alio autem eſſe poteſt aliqua ratio dubitandi. Nam multi auctores docent, obligari aliquem legibus patriæ propriis, etiamſi abſens ſit, ſi non mutauit domicilium, vnde idem erit in hac lege de ſe ſeruando feſto. Tenet autem id Sylueſt. verb. *Ieiunium*, q. 2. diſt. 2.& *Syluest.* B ibi Roſell. n. 16.& Ant. 2. p. titul. 6. cap. 2. §. 2. Palud. 4. *Roſel. Anton.* d. 15. q. 4. art. 3. Fundamentum eſſe poteſt, quia ille *Palud.* ſemper eſt membrum illius communitatis, & ideò ſemper tenetur illi conformari in legum obſeruatione; vel aliter, quia ille eſt ſubditus, ergo tenetur obedire præcepto ſui Prælati, ac ſuperioris. Secundò aliàs poſſet quis per fraudem ſubterfugere onus huius pręcepti, vt verb. g. in loco propinquo terminis territorij, poſſet quis in initio feſti tranſilire trans territorij ſolum, vt laborare liberè poſſet; vel certè ſi feſtum tantum eſſet vnius oppidi, poſſet in vicinum ire, vel ſi in eadem ciuitate feſtum ſolùm eſſet vnius parochiæ, vt eſſe poteſt, liceret parochianis illius Eccleſiæ tranſire ad domos alterius Parochiæ, & ibi opera ſeruilia facere. Hæc autem videtur abſurda, quia C nemo poteſt per fraudem ab obligatione legis eximi, ergo.

Nihilominùs dicendum eſt, perſonas aliàs ſubditas, dum extra territorium, id eſt, Diœceſim, oppidum, aut Parochiam (reſpectiuè) verſantur, non teneri ad hæc feſta obſeruanda. Hæc videtur eſſe communis ſententia Doctorum in cap. *De animarum*, §. *Statuto*, de Conſt. in 6. vt notauimus in 5. to. 3. p. diſp. 5. ſect. 4. Item in cap. *A nobis*, 1. de Sent. excomm. vbi Abbas n. 11.& Felin. n. 6.& hic alij referuntur. Idem tenet Nauar. in Manual. cap. 13. n. 5. cap. 23. num. 120. Couar. 4. Variar. cap. 20. num. 8. in fin. Et omnes, qui tenent, alienigenas, dum verſantur in alieno Epiſcopatu, obli- D gari ſtatutis eius, vt videbimus dub. ſeq. Et probatur ſufficienter ex cap. *Vt animarum*, vbi declaratur, non incurrere cenſuram per ſtatutum Epiſcopi latam, qui extra territorium Epiſcopi agit contra ſtatutum. Cuius deciſionis ratio eſt, quia ille nõ peccat contra ſtatutum, ſed aut nihil peccat, ſi alias actio, vel omiſſio non erat contra legem diuinã, vel naturalem, ſed tantùm contra humanam; vel ſi peccat, erit ex alio capite, quia agit v. g. contra legem naturalem, non quia agat contra ſtatutum, nec quia ſit contumax contra obedientiam ſuo Epiſcopo debitam, & ideò eius cenſuram non incurrit; illa ergo deciſio euidenter ſupponit, ſtatutum Epiſcopale non obligare ſubditos, ſeu perſonas Diœceſis extra Diœceſim peregrinantes. Vt latè declaraui in dicta diſp. 5. ſect. 4.& 5. Et ex ibi E dictis multa ſumi poſſunt in huius ſententiæ confirmationem. Et ibi rationes vniuerſales declarauimus, quia ſtatutum directè, ac per ſe reſpicit territorium, & pacem illius, vel communes mores eius, vt in eo ſeruandæ ſunt, & ideò non cadit in perſonas etiam ſubditas, niſi vt exiſtentes intra territorium. Et ita in eodem cap. additur ratio: *Quia extra territorium ius dicenti non paretur impunè*. Nam cum iuriſdictio, vt reſpicit territorium, intra illud limitetur, lex quæ pro territorio fertur, non poteſt extra illud obligare, quia iam excederet iuriſdictionem.

2. Pars negatiua eligitur. (beside "Nihilominùs dicendum eſt")

Cap. Vt animarum. Cap. A nobis. Abb. Felin. Nauar. Couar.

Et confirmatur ex Aug. Epiſt. 118. & in cap. *Illa*, d. 12. dicente. Quòd non eſt contra fidem,& bonos mores, honeſtè obſeruari debere iuxta morem eorum, inter quos viuitur. *Et ideò*, inquit, *in Sabbatho, ſi ſum Romæ,* 3. Cõfirmatur *Aug.*

Romæ, ieiuno, ſi Mediolani, non ieiuno. Idémque refert Ambroſ. ex ſententia Ambr. Ergo ſignum eſt, non teneri aliquem ſeruare in alio Epiſcopatu priuatum feſtum ſui Epiſcopatus. Tota enim hæc doctrina, quæ receptiſſima eſt, habet locum in hoc præcepto de obſeruando aliquo particulari feſto; nam præceptum illud maximè reſpicit publicum ritum religioſum in tali loco ſeruandum. Et confirmatur. Nam de lege, vel conſuetudine priuata ieiunij, vel abſtinentiæ à carnibus in Luſitania verb. gra. pro vigilia ſancti Antonij, certum eſt, non teneri Luſitanum ad ſeruandam illam, dum in Caſtella verſatur, vbi non eſt talis conſuetudo, vt omnes fatentur, & conſuetudo ipſa ſatis oſtendit, ergo idem eſt in obſeruatione feſti particularis; eſt enim eadem ratio.

4. Soluitur argumentum. Ad rationem ergo dubitandi ſolutio conſtat ex dictis. Nam lex talis non fertur ad ſubditos abſolutè, & ſecundum ſe ſpectatos, ſed ad ſubditos præſentes, & exiſtentes in tali loco, vel potius directe fertur ad locum, præcipitq; in eo ſeruari tale feſtum, & ideò non comprehendit abſentes, quia non poſſunt ſeruare feſtum in tali loco. Ideóque licet alibi illud non ſeruent, non agunt contra obedientiam ſui Prælati, tum quia non obligantur præcepto eius; tum etiam, quia re vera non agunt aliquid contra materiam præcepti, quia non violant feſtum in loco, in quo obſeruari præcipitur, & ita eò ipſo quòd ſunt abſentes, quaſi mutant ſtatum, ratione cuius materia talis præcepti in eis locum non habet. Ad inconuenientia verò, quæ ibi inferebantur, Nauarrus ſupra expreſsè illa concedit, & infert tanquam corollaria. Ait enim, ex dicto principio inferri, quòd operarij, qui ad locandas ſuas operas vadunt in alias regiones, non tenentur obſeruare dies feſtos ſuorum locorum, vbi ad tempus commorantur, & quòd in feſtis illis, quæ in propria Parochia obſeruantur, non peccant, operas ſuas præſtando in aliis Parochiis, vbi illa feſta non ſeruantur, nec poſſe ob eas rationes puniri iuſtè, etiamſi in vigilia feſti, vel etiam in eodem migrent à loco, vbi ſeruatur feſtum, ad alium, vbi non ſeruatur. Nego igitur, illa eſſe inconuenientia, quia in nullo illorum caſuum agitur contra id, quod præceptum iubet, quod ſolùm eſt, vt præceptum in tali loco non violetur, nunquam enim in illo loco violatur, & licet præcipiat, vt ſeruetur in tali loco, non tamen præcipit ibi aſſiſtere ad celebrandum illud. Quocirca ibi non interuenit propria fraus, aut dolus, ſed fuga quædam (vt ſic dicam) obligationis præcepti, quæ tamen contra præceptum non eſt, & ita licet per ſe non ſit bona, non eſt mala, ſed erit bona, vel mala aliunde pro ratione finis, aut cauſæ, propter quam fit.

5. Nauarri limitatio in Miſſa audienda. Addit verò Nauarrus in hoc limitationem circa Miſſæ auditionem, dicens, niſi dies feſtus inueniat incolam in loco proprio, vbi feſtum ſeruatur, quam Summiſtæ poſteriores ſecuti ſunt, vt videre licet in Ludo. Lop. 1. par. Inſtruct. cap. 25. §. *Nec peccat*, Sairo lib. 7. c. 3. n. 12. Manuele in Sum. 1. p. cap. 122. & Emanuele Sà, in ſua Sum. Sed de hoc dicemus commodiùs infrà cap. 15. in fine.

CAPVT XIV.

An obligentur peregrini ad obſeruanda feſta loci, in quo verſantur.

1. HOc eſt ſecundum dubium ſuperiori affine, videntur enim hi peregrini ad hoc non teneri, quia non ſunt ſubditi, & lex non obligat, niſi ſubditos eius, qui legem tulit. Nec verò ſola præſentia in tali loco facit ſubditos, quia illi non mutarunt domicilium, nec deſierunt eſſe ſubditi alterius Epiſcopi.

A Vnde confirmatur, quia ſoli perpetui habitatores obligantur legibus ciuitatis, argum. l. *Debitor*, ff. de Pign. ergo ſimiliter in propoſito. Confirmatur ſecundò ex l. *Hæres*, §. *Proinde*, ff. de Iud. vbi dicitur, peregrinum, eò quòd in tranſitu emat, aut vendat, non comparare forum alicubi, niſi ibi ex propoſito, & modo ſtabili ad negotiandum commoretur, & redditur ratio, *quia duriſſimum eſt, quotquot locis quis nauigans, vel iter faciens, delatus eſt, tot locis ſe defendat.* Ergo ſimiliter in præſenti non obligatur quis ad ſeruandum loci feſtum, eò quòd ibi caſu inueniatur ſtatim diſceſſurus, quia duriſſimum eſt tot ſtatutis, & conſuetudinibus obligari, quot ſunt loca, quæ in peregrinando mutat. Neque valet argumentum, quod

L. Debitor. Leg. Hæres.

B ex puncto præcedenti ſumi poteſt, quaſi à commutata proportione, ſcilicet, nam ſiquis eximitur ab obligatione legis ſui territorij, quia eſt abſens, ergo è contrario obligabitur legibus alterius territorij, cui ſit præſens. Non eſt enim ſimilis ratio, quia ad obligationem duo requiruntur, ſcilicet & ſubiectio, & materia præcepti; in priori autem caſu, licet ſubiectio non deſit, deeſt materia præcepti, quæ per abſentiam mutatur, & tollitur, vt declaraui; in præſenti verò caſu ſemper deeſt ſubiectio, licet materia præcepti intercedere videatur, & ideò non oritur obligatio, nam ad excuſandum, defectus vnius conditionis ad obligationem neceſſariæ ſufficit, ad obligandum verò neceſſe eſt, vt omnes conueniant, &

C nulla deficiat.

In hac re variè loquuntur Doctores. Prima ergo ſententia eſſe poteſt, abſolutè negans, aduenas obligari legibus loci, in quo morantur, niſi perpetuo habitaturi illuc accedant. Ita ſentit Gloſſ. in cap. *Quæ contra*, d. 8. verb. *Aut peregrini.* Quærit enim, an peregrini, vel ſcholares obligentur dictis legibus, & prius ex illo textu, & aliis argumentatur pro parte affirmatiua; poſteà verò in contrarium obiicit leges à nobis allegatas, quibus concludi videtur, ſolos perpetuos habitatores obligari legibus ciuitatis; & nihil reſpondet, vnde videtur hoc ſentire: & cum in quæſtione poſuiſſet tã peregrinos, quam ſcholares, videtur indiſtinctè loqui de omnibus extraneis, ſiue parùm, ſiue 2. Prima ſententia. Gloſſ.

D diù ibi maneãt. Idẽ ſentit Gloſ. in c. *Illa*, d. 12. ver. *Veneris.* Nam licet dicat, *referre, an ſint moraturi, vel citò receſſuri*, tamen remittit ſe ad dicta in priori Gloſſa; & ita in eodem ſenſu videtur intelligere diſtinctionem, vt ſoli illi dicantur eſſe moraturi, qui ibi perpetuò manſuri accedunt. Et ita planè ſentit Archid. dicto c. *Illa*, verb. *Serua*, referens Hoſt. Palud. 4. d. 15. q. 4. art. 3. num. 24. & ibi Palac. diſp. 8. §. *At verò*, Ledeſ. 2. p. Quarti, q. 17. art. 3. §. *Tertiò dico*, indicat Syluest. ver. *Ieiunium*, q. 2. dum ait, *Si veniunt animo habitandi*, idem Roſella eodem verbo, num. 19. Medina Cod. de Ieiunio q. *Quando neceſſe eſt ieiunare*, & Turrecremata in dicto c. *Quæ contra*, n. 8. qui etiam ait, *niſi velint ibi habitare*, idem in dicto c. *Illa.* Hæc verò ſententia non poteſt conuenienti ratione defendi, & ideò non cenſeo illam practicè probabilẽ, nec enim ſuffi-

Gloſſ. Cap. Illa. Archid. Hoſtienſ. Palud. Palac. Ledeſ. Sylueſt. Roſel. Medin. Turrec.

E cit multitudo Auctorum ſine ratione, aut fundamento probabili, maximè in re, quæ multùm poteſt vergere contra bonos mores. Quis enim dicat, ſcholares Conimbricenſes, qui per magnam anni partem ibi morantur, non teneri ad audiendam Miſſam in diebus feſtis propriis illius Epiſcopatus. Profectò eſt contra communem ſenſum, & contra omnem bonam gubernationem, eſt etiam contra rationem, vt ſtatim videbimus.

Propterea eſt ſecunda opinio, quæ præcedentem moderatur, diſtinguítque inter habitationem perpetuam, & tranſeuntem præſentiam, & diuturnam habitationem, per quam non acquiritur domicilium, 3. Secunda ſententia.

 quia

quia non fit cum animo ibi perpetuò manendi, quod ad domicilium requiritur, vt eſt receptum apud omnes, ſed acquiritur quaſi domicilium iuxta ea, quæ tradimus in 4. tom. tractando de miniſtro confeſſionis, vbi exempla poſuimus in ſcholaribus manentibus in loco Vniuerſitatis, ſeu Studij per magnam anni partem in curialibus, mercatoribus, &c. Dicit ergo hæc opinio, non ſolùm ratione domicilij, ſed etiam ratione quaſi domicilij obligari aliquem ad ſeruanda feſta localia, quandiu alicubi manet, non verò propter quamcumque aliam permanentiam tranſeuntem, etiamſi multorum dierum, vel plurium etiam menſium ſit. Hanc opinionem quoad
Felin. *Domin.* *Gloſſ.* omnes eius partes tenet ſatis expreſsè Felinus in cap. *Quod clericis* de Foro Compet. Vbi refert, & approbat ſententiam Dominici in dicto cap. *Quæ contra*, ille enim reprobat opinionē Gloſſæ ſupra citatam, quatenus æquiparat ſcholarem peregrino, quoad hoc, quod non obligatur ſtatuto loci, vnde ait, ſcholares obligari, quia acquirunt forum, licet non acquirant domicilium. Vnde ſentit ad hoc ſufficere quaſi domicilium, peregrinum autem non obligari contraria ratione, quia nec domicilium, nec quaſi domicilium, nec forum acquirit. Pro eadem ſententia citari poſſunt Auctores, qui ſpecialiter de peregrinis, vel tranſeuntibus negant obligari ſtatuto loci; de aliis autem diutiùs ibi commorantibus affirmant obligari, & nihil diſtinguunt in modo commorandi. Quomodo
Anton. *Med.* *Sancius.* *Speculat.* videntur ſentire Anton. 2. part. tit. 6. cap. 2. §. 1. Med. 1. 2. q. 96. art. 5. Diſtinctiùs autem, & copioſiùs Sancius in 1. tomo de Matrim. lib. 3. diſput. 18. q. 1. Vbi refert Speculat. & plures alios.

4\. *Prima pars relatæ ſententiæ approbatur.* In qua ſententia maximè probanda eſt pars prior affirmans, habitationem ita diuturnam, vt ad forum acquirendum, & quaſi domicilium ſufficiat, ſufficere etiam ad obligationem ſeruandi feſta loci, & idem eſt de ſimilibus ſtatutis. Ratio eſt primò, quia hoc genus permanentis habitationis ſufficit ad acquirendum forum in ordine ad vſum Sacramentorum ordinarium, & conuenientem ad profeſſionem vitæ Chriſtianæ, ergo etiam ſufficit ad ſubiectionem habendam Epiſcopo loci, imò & ad actus iuriſdictionis voluntariæ ſatis eſt, id eſt, ad diſpenſationem, vt eſt probabilis multorum opinio, ergo multò magis ſufficiet ad obligationem ſeruandi omnia feſta, & ſtatuta loci, pertinentia præcipuè ad commune regimē ſpirituale animarum illius loci. Secundò, quia per ſe eſt valdè abſurdum, quod iſti non teneātur viuere toto illo tempore ſecundùm legem patriæ, & quòd etiam non teneantur viuere ſecundum legem loci, in quo habitāt. Tertiò quia ſimiliter eſt valdè exorbitans à ratione, quòd ciuitas publicum feſtum obſeruet, vel ieiunium, & tamen ſcholares ibi permanenter habitantes, & qui interdum eſſe ſolent magna pars populi, non conueniant cum ciuitate in his cōmunibus moribus Chriſtianorum, negari enim non poteſt, quin tunc illi ſint pars illius populi, & in illis locum habeat axioma Auguſtini, turpem eſſe partem, quæ non conſonat toti.

5\. *Confirmatur.* Et confirmari hoc poteſt, quia iſti ſolent interdum vocari incolæ, & habitatores alicuius ciuitatis, vt ſumitur ex Bulla Gregorij XIII. de anno Iubilæi
Bulla. *Greg. 13.* *Nauar.* *Tiraq.* *Panorm.* apud Nauar. tract. de Iubilæo nota. 32. vt ipſe notat Ver. *Incolæ*; & ex multis, quæ adducit Tiraquel. de Retract. lignagi. §. Gloſſ. 2. num. 26. & Panormit. in capit. *Quod clericis*, de For. compet. num. 5. Vbi hac ratione dicit, acquiri forum per hanc habitationē diuturnam, & ex iure, & doctoribus id latè confirmat, ergo hi habitatores meritò obligantur ad ſeruanda loci feſta & ſtatuta. Deniq; confirmari hoc poteſt ex di-
Leg Hæres abſens. cta leg. *Hæres abſens* §. *Proinde*, ff. de Iud. quatenus ait, mercatores ſortiri forum per diuturnam permanen-

A tiam ad negotiandum, etiamſi domicilium perpetuum ibi non figant, ergo idem erit in præſenti, & ex ſequentibus hæc pars latiùs confirmabitur. Declarant autem, & bene citati auctores, non oportere, vt aliquis priùs in loco faciat magnam temporis moram, quam obligetur legibus loci, ſed ſatis eſſe, ſi ad locum venit, & ibi morari incipiat cum intentione permanendi diuturno tempore, quo ſolet ſtudium, aut negotium durare. Quia ſicut ad acquirendum domicilium non requiritur mora, vel ſucceſſio temporis, ſed tranſlatio actualis habitationis cum propoſito perpetuò permanendi (vt rectè Syluest. Ver. *Domicilium*, num. 2. & bene Nauar. de Iubil. ad §. *In Leuitico*, not. 32. §. *Incolæ*, n. 43. & in Conſil. 4. de Conſt. nu. 43. & Sancius ſuprà diſput. 32.) ita ad acquirendum quaſi domicilium ſufficit habitatio cum propoſito, eſt enim eadem ratio. *Syluest.* *Nauar.* *Sancius.*

B Sed quæres, quanta mora temporis, ſaltem animo, & propoſito concepta ſit neceſſaria ad obligationem fundatam in hoc titulo quaſi domicilij. Quidam ex dictis Auctoribus poſtulant maiorem partem anni. Itaque requirunt vel explicitum propoſitum permanendi ibi pro maiori parte anni, vel (quod perinde eſt) intentionem exiſtendi ibi tempore neceſſario ad talem actionem, quæ regulariter, aut ſemper requirit ad minus partem anni maiorem, ita ſentit Syluest. verb. *Domicilium*, n. 2. quatenus ait ad perceptionem Sacramentorum neceſſarium eſſe habitare in aliqua Parochia per maiorem partem anni, ex Innocentio cap. *Omnes*, de Pœnit. & remiſ. Sed licet hoc ſine dubio ſufficiat ad acquirendum quaſi domicilium, & C habitationem ſimpliciter, tamen quòd id ſit neceſſarium, nimis reſtrictum eſt, & non poteſt ſufficienti ratione probari; nam etiam habitatio quatuor, vel quinque menſium eſt ſatis diuturnum tempus, vt quis dicatur ibi habitare eo tempore, vel accedere ad habitandum ibi, quando accedit animo habitādi per plures menſes, etiamſi non ſit maior anni pars. Vnde placet mihi, quod Nauar. loco ſuprà citato dicit, ſatis eſſe accedere cum animo habitandi ibi ad tempus incertum, putà ad tale negotium, quod ſolet tardiùs, vel citiùs fieri, moraliter autem requirit notabilem durationem; vel, ſi quis non determinat actionem, nec tempus) ſatis eſſe accedere cum animo viuendi D ibi pro aliquo tempore diuturno, non determinando illud; vel denique ſi determinet tempus certum, ſatis eſſe, quòd ſit adeò magnū, vt arbitrio prudentis poſſit dici eſſe ibi habitator. In quo addo, licet in ordine ad alios effectus poſſit fortè iuxta hoc prudens arbitrium, poſtulari maior anni pars, nihilominùs in ordine ad eum, quem nunc tractamus, non videri hoc rationabile arbitrium, quia etiam pro minori tempore prudenter poſtulatur vniformitas cum toto populo in publica obſeruatione feſtorum, vel ſimilium legum propriarum talis loci, quod ex ſequenti puncto apertè conſtabit.
6\. *Quanta mora ſit neceſſaria, vt quis ad leges teneatur.* *Syluest.* *Innocent.* *Ca. Omnes.* *Nauar.*

E Altera ergo pars huius ſententiæ, nempe ad hanc obligationem eſſe neceſſarium quaſi domicilium, & omnes aduenas breuiùs commorantes alicubi, vel peregrinantes, & tranſeuntes per varia loca, non teneri ad ſeruanda localia ſtatuta; hæc (inquam) pars mihi nullo modo probari poteſt. Eſt ergo tertia ſententia, quæ indifferenter ait, peregrinos, & aduenas obligari legibus loci, in quo inueniuntur, & conſequenter teneri ad feſta ſeruanda, ieiunia, &c. Ita tenet Maior. 4. d. 15. q. 5. Dried. li. 1. de Libert. Chriſtia. c. 17. §. *Vna eſt*, Ledeſm. 1. p. 4. q. 15. art. 2. dub. 2. Lud. Lopez 1. p. Inſtr. cap. 52. §. *Vnaquæque ciuitas*, Couarr. lib. 4. Var. cap. 20. n. 8. circa finem, Nauar. in Manual. cap. 13. n. 5. in fine, clariùs in cap. 23. n. 120. Vbi de ieiunio loquens ait, peccare, qui veſcitur carnibus trans
7\. *Secūda pars relatæ ſententiæ reiicitur.* *Tertia ſententia.* *Maior.* *Dried.* *Ledeſ.* *Lopez.* *Couar.* *Nauar.*

tranſeundo per alias regiones, etiam quando licitè illis veſceretur in terra ſua, & in fine ſubdit, idem eſſe dicendum de feſtis, & ſimilibus præceptis. Citat. Panor. in c. *Conſilium*, de Ieiun. obſer. vbi num. 6. expreſsè dicit, quòd peregrini in ieiuniis, & ſimilibus debent ſe conformare conſuetudini loci, & ad hoc inducit textum in dicto cap. *Conſilium*, & Gloſſ. ibi. Addítque poſſe peregrinos ad hoc compelli per Epiſcopum, vbi ſupponit clarè habere Epiſcopum iuriſdictionem in hoc, ſubdit tamen pro ratione, *Ne ſit alicui ſcandalum*, de qua ratione infrà dicam. Idem Abbas cap. *A nobis*, 1. de Sent. Excom. & ibi Hoſt. & in Sum. tit. de Obſer. Ieiun. §. *Quando ieiunandum*, num. 5. Porcius in dicto §. *Sed & quod Principi*, num. 26. Cardinal. Immol. & Boniſa. in Clem. 2. de Celebrat. Miſſar. idem ſentit Archid. in dicto cap. *Quæ contra*, quatenus ait, peregrinum ligari ſtatuto loci, per quem tranſit, & pro tranſgreſſione eius poſſe puniri. Hanc etiam partem indicat Angelus verb. *Ieiunium*, n. 7. licet non de Miſſa, ſed ieiunio agat. Et pro hac ſententia faciunt omnia, quæ circa c. *Vt animarum*, de Conſt. in 6. diximus in d. diſ. 5. ſect. 5. tom. 5.

Panor. Cap. Conſilium. *Gloſſ.* *Abbas.* *Hoſtienſ.* *Porcius.* *Cardin.* *Immola.* *Boniſ.* *Archid.* *Angel.*

8. Sententia vera proponitur.

Hæc verò ſententia ita indifferenter, & generaliter intellecta non videtur æquè certa, quia infra illos duos modos domicilij, & quaſi domicilij poteſt eſſe magna latitudo in modo exiſtendi alicubi, & in modo ibi permanendi; & non in omnibus approbatur à Modernis hæc ſententia, & re vera non eſt ęquè certa in vniuerſum. Poſſumus ergo ſubdiſtinguere alios duos modos. Vnus eſt, quando quis peruenit ad locum, vbi per aliquot dies moretur, vel recreetur, vel negotietur, ita vt ille ſit quaſi terminus peregrinationis, & viæ, licet quis in illo, paruo tempore duraturus ſit. Alius modus eſt, quando præſentia in tali loco ſolùm eſt in tranſitu, tanquam in hoſpitio viæ, prandendo, vel pernoctando, & ſtatim diſcedendo ſine alia mora. Quando ergo præſentia eſt prioris modi, dicendum omninò cenſeo cum præcedenti ſententia illam ſufficere, vt quis teneatur ad feſtum, vel ſtatutum loci ſeruandum. Duobus autem modis hoc fundari poteſt, vel in conſuetudine, vel in vi legis, & iuriſdictionis. Cum enim contraria opinio maximè fundetur in defectu iuriſdictionis ferentis talem legem in perſonas ſibi non ſubditas; aliqui hac ratione fatentur, hos extraneos non teneri ad has leges ſeruandas ex vi ſubiectionis ſuæ, ſeu iuriſdictionis alterius; nihilominùs tamen aiunt teneri ratione conſuetudinis; nam omnes fideles, qui per dies aliquos alicubi manēt, ſi in eis occurrat feſtum, vel ieiunium loci, exiſtimant, in conſcientia ſe teneri ad ſeruandum illud; at conſuetudo huiuſmodi ſolet inducere obligationem, vt conſtat ex materia de Conſuetudine, ergo. Confirmatur, quia talis eſt rationabilis, & neceſſaria ad bonos mores Reipublicæ, quia ſæpè huiuſmodi externi ſunt plures, & habent amicos, & ſocios loci incholas, qui facilè inducuntur ad non ſeruandum feſtum, vel non ieiunandum, ſi alij, quos comitantur, id faciant, ergo talis conſuetudo meritò obligat exteros, vt ſe potiùs aliis conforment quàm eos impediant. Dices, hoc eſſe ratione ſcandali. Reſpondeo, licet vitatio ſcandali ſit occaſio, vel indicium obligationis, non eſt tamen propria ratio obligationis, ſed conſuetudo eſt ſufficiens ratio.

Duplex modus permanendi in loco.

In conſuetudine poteſt fundari obligatio hæc.

9. Ex Auguſtino confirmatur.

Atque hoc modo probari etiam poteſt hæc ſententia ex Auguſt. dict. cap. *Quæ contra*, ſeu 3. *Confeſſ.* dicente, vitanda eſſe flagitia, quæ ſunt contra mores hominum, & ſubdit. *Vt pactum inter ſe ciuitatis, aut gentis conſuetudine, vel lege firmatum nulla eius, aut peregrini libidine violetur; turpis enim eſt pars ſuo vniuerſo nō congruens.* Peregrinus enim certè non dicitur, qui alicubi habet domicilium, vel quaſi domicilium: lo-

A quitur ergo Auguſtinus de extraneis hominibus per paucos dies alicubi exiſtentibus, & in eis cenſet, eſſe flagitium rumpere leges hominum, inter quos pro tunc habitant. Et in ratione, quam adducit, exponēdo Auguſtinum hos etiam peregrinos numerare inter partes illius vniuerſitatis, vt hac ratione teneantur non diſſentire à toto. Præterea in dicto cap. *Illa*, ſeu Epiſt. 118. cap. 2. loquens de his moribus, & legibus ait, *Nec diſciplina vlla eſt in his melior graui, prudentíque Chriſtiano, quàm vt eo modo agat, quo viderit Eccleſiam, ad quamcumque fortè deuenerit.* Vbi planè de his peregrinis loquitur, non dicit tantùm apertè, hoc cadere ſub obligationem, ſed eſſe bonum, & prudens conſilium; infrà verò addit. *Pro eorum, inter quos viuunt,* B *ſocietate ſeruandum eſt.* Et ſtatim refert, quomodo in ſimili dubitatione Matris ſuæ conſulerit Ambroſius, eiúſque reſponſum in ſumma fuiſſe. *Ad quam fortè Eccleſiam veneris, eius morem ſerua, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Et addit Auguſtinus, ſe ſuſcepiſſe hanc ſententiam Ambroſij tanquam cœleſte oraculum, & cap. 4. addit, *Violare quietem, & pacem, qui illam non ſeruant*, in quibus omnibus non paruam obligationem indicat, ſempérque de peregrinis loquitur, & in conſuetudine fundatur.

Cap. Illa.

10. Non ſolum conſuetudine, ſed etiā ea iuriſdictione tenētur peregrini ad feſta loci, in quo ſunt.

Addo verò, non ſolum ratione conſuetudinis, ſed etiam per ſe ex vi legis, & ratione iuriſdictionis, teneri huiuſmodi peregrinos ad ſeruanda hæc feſta, & C ſtatuta. Quod in primis ita declaro, quia licet conſuetudo interdum habeat vim legis, numquam tamen poteſt habere illam vim, niſi quatenus in iuriſdictione aliqua fundatur; nam ſi ſit in materia temporali, oportet, vt fundetur conſuetudo in conſenſu Reipublicæ, vel communitatis habentis iuriſdictionem ad ferendam legem, qua iuriſdictione tacitè vtitur, quando in talem conſuetudinem tacitè cōſentit, vel ſi communitas talem poteſtatem non habeat, requiritur expreſſus, vel tacitus conſenſus Principis, qui illam habeat; & in materia, & legibus ſpiritualibus neceſſarius eſt conſenſus Papæ, vel Epiſcopi cum proportione, vt ſuprà dictum eſt, & in materia de Legibus eſt notum. Interrogo ergo, à qua iuriſdictione habeat vim obligandi hæc conſuetudo, D aut enim à iuriſdictione illius communitatis, vel Epiſcopi illius loci, vbi feſtum ſeruandum eſt, & ita poterit etiā lex ipſa in vi iuriſdictionis ferentis ipſam obligare peregrinos, etiam ſine conſuetudine, nam poteſtas, quæ dat vim conſuetudini, poteſt legem ferre. Vel illa conſuetudo obligat in vi alterius iuriſdictionis; & hæc non facilè explicari poteſt, cuius ſit, vel qualis, quia non poteſt eſſe alterius communitatis particularis, vel Epiſcopi proprij ipſius perſonæ, quia minus poteſt obligare extra propriam Diœceſim, vel eſt iuriſdictio Papæ per tacitum conſenſum, vel per ius commune præcipiens, vt hæ conſuetudines ſeruentur, & hoc ius non videtur poſſe facilè oſtendi, & illo dato non poteſt cōmodè intelligi, niſi intercedat iuriſdictio particularis prælati, alias hi peregrini tenerentur ſeruare hæc feſta ex vi iuris com- E munis, & non ex vi talium ſtatutorum, aut particularium conſuetudinum. Vnde potiùs videtur dicendū, illam conſuetudinem, vt aduenæ commorantes per aliquos dies in vno loco ſe conformēt moribus loci in his, quæ ad communem vitam ſpectant, eſſe quaſi de iure gentiū, & inde habere vim ſuam; tamen quia obligatio ad ſeruandum tale feſtum non eſt immediatè ex iure gentium, ſed ex ſtatuto talis Epiſcopatus, neceſſe eſt, dicere quaſi communi iure gentium, & ex conſenſu omnium fidelium, & præcipuè Paſtorum, & Pontificum, introductum in Eccleſiam eſſe, vt Epiſcopi poſſint ſuis ſtatutis obligare, non ſolùm incolas, ſed omnes ad tempus aliquod habi-

tantes in ſuis Diœceſibus, vel locis ſibi ſubiectis, ergò ſuppoſita illa conſuetudine vniuerſali, & quaſi de iure gentium, obligatio iam eſt ex vi iuriſdictionis epiſcopalis.

11. *Variis indiciis oſtenditur hæc iuriſdictio.* Poteſtque vlteriùs hæc iuriſdictio variis modis, & indiciis oſtendi. Primò à poſteriori, quia Epiſcopi ſolent punire huiuſmodi peregrinantes non ſeruantes feſta, vel ieiunia ſua, idque iuſtè ab eis fieri, docent Auctores graues Canoniſtæ ſuprà citati, quia non eſt veriſimile, vſum tam frequentem Prlęatorum eſſe iniuſtum, ergò habent iuriſdictionem coactiuam, & directiuam circa tales perſonas. Secundò à priori, quia hæc obligatio eſt neceſſaria ad bonum regimen proprij gregis, quia vt dicebamus, periculum eſt, vt multi incolæ non ſeruent legem ſi peregrini non ſeruant. *Obiectioni reſpondetur.* Dices ſatis eſſe, quòd peregrini ex iure naturali teneantur ad ſcandalum vitandum. Sed contrà, quia ſicut ratio ſcandali vitandi obligat ex charitate ad vitandam hanc, vel illam actionem, aut ad omittendam illam, ita poteſt inde ſumi ratio ſufficiens ad præcipiendum, vel prohibendum ſimpliciter, ne talis actio in tali loco fiat, ita vt non relinquatur vniuſcuiuſque arbitrio, an ſequatur ſcandalum, necne, ſed abſolutè feratur talis lex, quæ conſiderat id, quod moraliter accidit, & ad vitanda incommoda publica certam regulam operandi ſtatuit. Hoc ergo modo ex ſcãdalo, quod moraliter timeri poteſt, ſi aduenæ non conformentur populo in obſeruatione feſti, ſeu localis ſtatuti, colligimus Epiſcopum loci, ſeu alium ſimilem legiſlatorem habere ius, & poteſtatem ad obligandum omnes, qui actu degunt in tali loco, ad ſeruandam legem, & vniformitatem cum aliis, quia hoc eſt per ſe neceſſarium ad pacem, & bonum regimen talis loci, ergo hac ratione illi aduenæ, quatenus ibi exiſtunt, ſunt ſubditi gubernatori loci, quatenus ad illum ſpectat, paci talis loci conſulere, & conſequenter etiam ſtatuere de moribus ad illam neceſſariis, ergo per ſe etiam, & directè obligantur tali lege, vel conſuetudine.

12. *Confirmatur ex poteſtate Principum Laicorum.* Et confirmatur, quia Princeps Laicus in multis caſibus habet poteſtatem ſtatuendi leges in terra ſua, etiam in ordine ad peregrinos, quando reſpiciũt bonum, & vtilitatem ſuæ terræ, vel populi in ordine ad externam iuſtitiam, & pacem, ergo idem poterit Epiſcopus in ordine ad ſpirituale bonum. Antecedens conſtat ex vſu omnium regnorũ, & quia illa poteſtas eſt neceſſaria ad conſeruationem, & bonum regimen reipublicæ in tali loco exiſtentis. Item inductione, de lege prohibente deferre talia arma, vel extrahendi tales merces ex tali loco & ſimilibus, de quibus per *Bartol. Bald.* Bartol. Bald. & alios in l. 1. C. de iuriſdict. Omni. iudi. Conſequentia verò probatur, quia non eſt minùs perfecta ſpiritualis poteſtas in ordine ad ſuum finem, quàm ſit temporalis in ordine ad ſuum, vtramque comparando ad ſuum territorium, ergò non ſolùm ſubiiciuntur Epiſcopo incolæ loci, ſed etiam aduenæ in ordine ad leges, quarum generalis obſeruantia in illo loco neceſſaria eſt ad bonum ſuarum ouium. Denique declarari hoc poteſt ex dictis ſuprà, & latiùs in 5. to. de Cenſuris: quia ſtatutum per ſe primò reſpicit territoriũ, & ratione illius perſonas ibi degentes, ſed iſti aduenæ pro tunc ibi degunt, & tenentur vti illo loco iuxta leges eius, & prout expedit ad cõmune bonum eius, ergo tenentur etiam hanc legem ſeruare.

13. *Declaratur amplius.* Tertiò id declaro in hunc modum. Quia lex habet vim conſtituendi actum in tali, vel tali virtute iuxta exigentiam materiæ eius, & ſimiliter habet vim conſtituendi medium virtutis, vt temperantiæ, & iuſtitiæ, ac denique habet vim præſcribendi circumſtantias neceſſarias temporis, & loci, vt actus in tali virtute honeſtè fiat, vt lex ieiunij facit, vt carnes hodie non ſint materia temperantiæ, vel quod perinde eſt, vt hodiernum tempus non ſit, quale eſſe oportet ad vſum carnium. Quod ſi lex illa limitata ſit ad tale territorium, determinat etiã, locum illum pro tali tempore non eſſe conuenientem ad eſum carnium, & ſimiliter lex de obſeruatione feſti facit, vt opus ſeruile tali tempore, & loco factum ſit contra Religionem. Illa autem lex ſimpliciter ſtatuta eſt pro omnibus, qui hoc die in hoc loco ſic operari voluerint, & indifferenter ponitur pro omnibus ibi morãtibus, ergò etiam reſpectu aduenarum illud opus tunc eſt contra Religionem, & prudentiam, quatenus dictat de circumſtantiis ſeruandis ad operandum ſine offenſione Religionis. Neque hoc excedit poteſtatem legiſlatoris, quia habet plenam poteſtatem in talem locum reſpectu omnium, qui in illo operari velint, vndecumque illuc veniant. Sicut ſi pretium tritici taxatum eſt tali loco, aduena ibi vendens triticum ſuum, tenetur ex lege iuſtitiæ ſeruare legem, & taxam; quia ibi illud eſt medium iuſtitiæ non ſolum pro incolis, ſed ſimpliciter pro omnibus operantibus in illo loco in illa materia iuſtitiæ; habet enim Princeps poteſtatem ita conſtituendi legem inſtitiæ in illo loco; de quo nullus dubitat. Vnde ſumi poteſt optima ratio, nam ſtatutum loci poteſt in materia iuſtitiæ conſtituere medium, quod aduenæ ibi ſeruare teneantur, etiamſi peregrini ſint, ergò poteſt etiam conſtituere medium in actu temperantiæ ibi exercendo, à quocunque exerceatur, ergo ſimiliter in materia Religionis, ad quam ſpectat præceptum ſeruandi feſtum. Et hoc modo facilè intelligitur, aduenam fieri ſubditum ratione loci, quia poſita illa lege pro tali loco, illud eſt medium virtutis in illo loco, & non alibi.

Tandem non eſt contemnenda illa ratio. Quòd iſti ſic exiſtentes in alieno territorio, eo ipſo excuſantur ab obligatione ſeruandi feſta peculiaria ſuæ patriæ, alias ſimiles leges, ergò meritò obligantur ad obſeruanda feſta loci, in quo exiſtũt: debet enim eſſe æqua conditio præſentiæ, & abſentiæ, vt ſeruetur conueniens diſtributio, & ne homines illi fiant liberi, & exempti ab omnibus legibus municipalibus, ſeu Epiſcopalibus, ſine vlla legitima cauſa. Et quia ratio iuris poſtulat, vt ſentiat onus, qui ſentit commodum cap. *Qui ſenſit* de Regul. in 6. Neque obſtat euaſio ſupra inſinuata, quia, vt oſtenſum eſt, non deeſt hîc ſufficiens ſubiectio ratione loci, pro quo materia in tali virtute conſtituta eſt, vt dixi. 14. *Cap. Qui ſenſit.*

Poteſtque ab incommodo non parum hoc confirmari. Nam inquiro, quid dicẽdum ſit de illo aduena, quando idem feſtum in vtroque loco tum præſentiæ, & domicilij ſeruatur ex ſtatutis, vel conſuetudinibus particularibus, non ex lege vniuerſali Eccleſiæ; peto inquam, an tunc teneatur aduena ſeruare feſtum in loco, vbi eſt præſens. Abſurdum enim videtur dicere, poſſit etiam tunc feſtum illud non ſeruare, quia abſentia à proprio territorio non videtur illum excuſare, cum in loco, in quo inuenitur, eadem ſit obſeruantia. Et ita Sancius ſuprà ſupponit tanquã certum, in eo caſu non excuſari. At verò aut contrarium dicendum eſt, aut inde concluditur noſtra ſententia: nam ille tunc non tenetur ſeruare feſtum in loco, vbi eſt præſens, ex vi conſtitutionis, aut conſuetudinis ſuæ patriæ, quia hæc non obligat extra territorium, vt in ſuperiori puncto dictum eſt. Ergo ſi obligatur, ex vi conſuetudinis, aut ſtatuti illius loci, in quo inuenitur, obligatur, quia non obligatur ex lege generali Eccleſiæ, vt ſupponitur, & oportet, vt ex aliqua lege obligetur; ergò nihilominùs obligaretur, ſi etiam in terra ſua non eſſet eadem conſuetudo, vel lex, quia ſuppoſita abſentia illa nihil confert ad hanc obligationem, ergo vel etiam in eo caſu non obligatur, 15. *Ab incommodo probatur.* *Sancius.*

tur,quod reputatur abſurdum, vel ſemper obligatur. Et confirmatur; nam in eo caſu habet locum ratio, quod ille non eſt ſubditus Epiſcopi loci, vbi eſt præſens,& lex alterius non obligat illum, ergo è contrario ſi tunc obligatur à lege loci,ratione eiuſdem loci eſt ſubditus,neque ad hoc refert,quod in loco domicilij ſit,vel non ſit ſimilis lex.

16. Soluuntur argumenta oppoſita. Neque contra hanc reſolutionem obſtant, quæ in principio obiecta ſunt. Nam principale fundamentum de carentia iuriſdictionis in vno, & ſubiectionis in alio ſatis expeditum,ac declaratum eſt. Leges autem, quæ afferuntur, non ſunt ad rem. Nam prima ſiquid probaret,concluderet, eſſe neceſſarium domicilium, & perpetuam habitationem, quod planè improbabile eſt. In illa ergò lege *Debitor*,non eſt ſermo de obligatione legis,neque de habitatione neceſſaria, vt quis obligetur legibus loci: ſed caſus legis erat, *quando in pignus datur prædium cũ omnibus ibi importatis,inductis, natis, &c.* An intelligantur comprehenſi ſerui, qui ad prædium colendum mittuntur; & reſpondetur, *eos dumtaxat comprehendi, qui hoc animo à Domino miſſi eſſent,vt ibi perpetuo eſſent*, exponit autem Gloſſa *Perpetuò*, id eſt, quandiu ibi eſſent neceſſarij. Inde autem nullum poteſt ſumi argumentum, quia in illo caſu ſerui non erant dati,vel promiſſi per ſe in pignus, ſed ad ſummum poterant comprehendi tanquam res neceſſariæ, & connexæ cum prædio, quia verba pacti poſtulabant illam connexionem, quæ reſpectu ſeruorum non poterat eſſe alia, niſi deſtinatio illorum ad inſiſtendum prædio. At in præſenti lex fertur ſimpliciter ad totum territorium, ſeu locum, & ad ſui obſeruationem non requirit aliam connexionem, niſi actualem habitationem, & vnionem cum cæteris de populo, quæ ex actuali habitatione naſcitur. Alia verò lex magis videtur pertinere ad caſum ſequentem. Dico tamen, illam loqui de illo, qui tranſeundo per locum emit ibi, aut vendidit, & pertranſiit, poſteà enim non poteſt conueniri in illo loco, & merito, quia per vnam tranſeuntem actionem non acquiritur forum quaſi permanens, & dans ius in alium, etiam abſentem. At nos loquimur de obligatione, quæ durat ſolùm quandiu durat præſentia, & ideo nulla eſt ſimilitudo. Eſſet autem non nulla, ſi ageretur de conueniendo aduena in eodem loco, in quo contraxit, antequam inde diſcederet; & tunc ſine dubio poteſt in eodem loco conueniri, ſi fraudem commiſit, vel ſi eſt debitor, aut non vult ſtare conuentioni factæ,vel quid ſimile.Et ita potiùs fauet exemplum.

Lex, *Debitor.*

Gloſſ.

17. Qui ſolum in tranſitu, alicubi sũt, non teneri probabile eſt. Supereſt videndum, an hæc reſolutio habeat eodem modo locum in his, qui ſolum in tranſitu, & tanquam in hoſpitio, & ad horam alicubi inueniuntur ſolum ad refectionem ſumendam, vel ad quietem nocturnam, & ſtatim ſunt diſceſſuri. Aliqui enim non putant eſſe admittendam obligationẽ hanc cum tãto rigore, tum quia eſſet res nimis oneroſa, & ſcrupuloſa iter facientibus, tum etiam quia conſuetudo non videtur cum tanto rigore introducta; tum denique quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, & ideo eſſe in tranſitu tantum non reputatur præſentia. Nam in iure,quod breui tempore durat, quaſi nõn eſſe cenſetur,iuxta c. *Nam & ego*, de verb. ſign. vbi ex Hieronymi ſententia dicitur, vocari vnigenitum Salomonem, quia prior frater vterinus ſtatim mortuus eſt, & ideò quaſi non fuiſſe cenſetur. Et iuxta c. *Ad audientiam*, iuncta Gloſſ. Verb. *Statim* de Regular. dicente, *non dicitur factum, quod non durat.* Tandem addi poteſt argumentum, quia Sacerdos Græcus tranſiens per latinam Eccleſiam, non tenetur ritus Eccleſiæ Latinæ ſeruare, præſertim quoad conſecrandum in Azymo, & multò minùs Latinus

C. *Nam & ego.* *Hieron.*

C. *Ad audientiam.* *Gloſſ.*

A tranſiens per Græciam tenetur conſecrare in fermentato,vt in 3.to.diſ.44.ſect.3. diximus,allegando Epiſtolã Leonis Papæ,ergo ſimiliter in propoſito.Quoad hanc ergo partẽ poteſt contraria opinio probabiliter ſuſtineri,& qui in praxi illa vti voluerit,nõ peccabit.

Nihilominus ſi conſequenter loquendum eſt,cenſeo idem eſſe ſentiendum de his trãſeuntibus pro eo tempore,pro quo in tali loco quieſcunt, ſeruata proportione quoad tẽpus habile(vt ſic dicam)ad obligationem, & executionem præcepti. Probatur primò, quia citata iura,ſeu teſtimonia Aug. indifferenter loquuntur de peregrinis, ſeu venientibus ad aliquem locum, ſiue parum, ſiue multum ibi ſint moraturi. Secundò, quia rationes ſumptæ, vel ex neceſſitate ad B communem pacem, & vnitatem, vel ex neceſſitate præſcripta in materia, & circunſtantiis virtutis pro tali loco,æquè applicari poſsũt ad hos peregrinos citò trãſituros.Et ſimiliter vrget inductio facta de lege taxante pretium, ſeruare enim tenetur illam etiam qui ad horas tantum ibi manet. Item de lege non ferendi arma tali hora noctis,& ſimilibus. Tertiò quia ſi extraneus non habens domicilium, nec quaſi domicilium in aliquo loco, obligatur legibus loci,non poſſumus per maiorem, vel minorem moram hanc obligationem limitare,aut diſcernere,quia neque vlla regula moralis, & certa poteſt aſſignari ad hanc diſcretionem faciendam,neque ratio. Quia maior, vel minor mora non videtur dare iuriſdictionem vni, vel ſubiectionem alteri. Vnde argumentor quartò, C quia ſi non obligaretur viator ad ſeruandum feſtum loci, ad quem hoſpitij gratia peruenit, maximè eſſet, quia non eſt ſubiectus, at reſpectu agendorum in tali loco,& concernentium locum,eſt ſubiectus,nam hoc modo ſubiectus eſt, qui per paucos dies ibi commoratur, vt oſtenſum eſt. Et differentia illa permanentiæ maioris, vel minoris, ſeu quò ſit tanquam in termino viæ, vel tanquam in via ipſa, ſeu termino medio, videtur, & valdè materialis,& nimis ſpeculatiua potius quam moralis, ergo in omnibus his caſibus idem eſt dicendum cum proportione. 18. Cõtrarium tamen certius.

Quintò induco rationem illam,quia ſtatim,ac aliquis exit ex terminis ſui territorij,deſinit obligari lege territorij ad ſeruandũ proprium feſtum eius, nec ad hoc conſideratur mora temporis, aut loci diſtãtia, D ſed ſatis eſt,vt ſit extra territorium,ergò eadem proportione,vt obligetur lege alterius territorij,ſatis eſt, vt intra illud verſetur, nulla ſpectata temporis mora, nam debet eſſe proportio, & æqualitas in onere, & commodo,ſeu in ſuſcipiendo vno iugo,& abiiciendo alio.Atque hinc poteſt vlterius argumentum ſumi de his, qui nullum fixum habẽt domicilium,ſed ſemper vagantur,& ideo vagi dicuntur, vt diſtinguantur, à peregrinis habentibus alicubi proprium domicilium: Illi ergo licet nunquam ſiſtant per moram notabilem in vno, vel alio loco, ſed ſemper huc, illúcque diſcurrant, tenentur ſeruare feſta locorum, in quibus inueniuntur. Idémque eſt de ſimilibus ſtatutis, vel conſuetudinibus,ergo & alij peregrini ad hoc tenentur. Patet conſequentia,quia quod hi habeant domiciliũ alibi,nihil obſtat huic obligationi,cum eo ipſo, E quod extra domicilium ſunt, non obligentur legibus eius,manent ergo æquè liberi, & expediti, vt ſtatutis aliorum locorum conformari debeant. Item è contrario, quia ſi peregrini non ſubiiciuntur his ſtatutis, quia nec ſunt incolæ, nec veniunt illuc animo manẽdi per aliquod tempus notabile:etiamſi iſti vagi non ſunt incolæ,nec veniunt animo manendi vt ſupponitur, ergo eſt eadem ratio.Dices,iſti vagi,quia nullibi domicilium habent, cenſentur illud acquirere quocumque veniunt,non ſic alij. Reſpondeo, proprium domicilium re vera non acquirunt,nec illud habent, 19.

cum nunquam habeant animum manendi, ſed dicuntur acquirere domicilium quoad effectus neceſſarios ad bonam eorum gubernationem. Ita ergo peregrini licet alibi domicilium habeant, tamen dum peregrinantur, perinde ſe habent quoad ſtatuta domicilij, ac ſi illud non haberent. Ergo quoad hunc effectum eadem eſt ratio de illis, ac de vagis.

20. Quòd autem iſti vagi obligentur, probatur, primò, quia iſti vagi non poſſunt aliter acquirere iura ſeu effectus domicilij, ſecundo quia aliàs iſti eſſent exempti ab omnibus ſtatutis & conſuetudinibus Epiſcopalibus. Dices nullum eſſe inconueniens, eum, qui nullum certum domicilium, nec durabilem habitationem habet, nullis conſuetudinibus, aut ſtatutis particularibus obligari. Sed re vera eſt contra bonos mores talium perſonarum, & non poſſet eſſe ſine perturbatione reipublicæ, & ideò merito poſſunt iſti vagi coërceri à Præfectis vrbium, & à Paſtoribus Eccleſiarum ad ſe conformandum loco, in quo ſunt. Vnde tandem confirmatur, quia alias contingeret, iſtos tam vagos, quam peregrinos per multos dies, & menſes alicubi morari, & nunquam obligari ad ſeruanda feſta occurrentia in tali loco, & ſimilia ſtatuta. Sequela patet, quia ſi aliquis horum perueniat ad locum cum animo ſtatim tranſeundi, non ſtatim obligatur iuxta contrariam ſententiam, ergo licet per occaſionem differat diſceſſum per vnum, vel alium diem ſemper habens animum ſtatim diſcedendi, nunquam obligabitur, quia ſemper eſt in tranſitu, vt enim dixit

Leg. Nihil. I. C. in l. *Nihil intereſt*, 25. ff. de Capti. & poſtlimin. reuer. *Oportet, vt ea mente venerit, vt non illo reuertatur. Neque enim ſatis eſt corpore quem domũ rediiſſe, ſi mente alienus eſt.* Habens ergo animum tranſeundi, nunquã manet, etiamſi diu corpore præſens ſit, ſed tranſit, ergo ſi præſentia in tranſeundo non ſatis eſt ad obligationem, nec mora longa ſufficiet cum illo animo. Conſequens autem eſt inconueniens morale, & contra pacem, & bonam gubernationem, & poteſt eſſe occaſio multorum fraudum, & perturbationum. Ergò rectiùs, & ſecuriùs dicitur, quamlibet præſentiam ſufficere ad hanc obligationem, dummodo cum debita moderatione, & proportione explicetur. Quod quidem ſi prudenter fiat, nec ſcrupuloſa, nec nimis oneroſa videri poterit hæc obligatio. Quomodo autem id fieri debeat, breuiter in noſtro caſu explicabo, & inde facilè poterit ad alias materias applicari.

21. Duo ſpectãt ad obſeruationẽ feſti. Diſtinguenda ergo ſunt duo, quæ ad obſeruationem feſti pertinent, & differentia inter ea eſt conſtituenda. Vnum enim eſt poſitiuũ, ſcilicet audire Miſſam; aliud negatiuum, ſcilicet abſtinere ab operibus ſeruilibus. Vnde primũ vno actu, & vna particula diei impleri poteſt. Secundum verò habet tractũ ſucceſſiuum per totum diem, & per modum negatiui præcepti obligat ſemper, & pro ſemper intra illum diem.

Ad poſterius negatiuum tenetur tranſiẽs. Hinc ergo facilè intelligitur, hanc poſteriorem obligationem poſſe cadere in eum, qui peruenit ad talem locum etiamſi poſt horam ſit diſceſſurus, quia tenebitur pro illa hora non vacare operibus ſeruilibus, ſtatim enim ac tranſierit etiam eodem die ad locum, vbi tale feſtum non ſeruatur, ampliùs non tenebitur ad ſeruandum feſtum, vt per ſe clarum eſt. Et pro illa hora, vel paruo tẽpore vix poteſt eſſe obligatio grauis, ſaltem propter materiæ leuitatem; ſi tamen eſſet totum tempus ante, vel poſt meridiem, vel magna eius pars, tunc cenſeri poteſt materia grauis. In quo etiam omnino cauendum eſt, ne ſaltem publicè talia opera fiant, quia re vera tunc maximè procedunt rationes factæ, & ſaltem ſcandali periculum vitari non poteſt, ſi quis tamen occultè, vel noctu aliquid ſimile faceret addictus primæ opinioni, non damnarem illum.

A De auditione autem Miſſæ, quia breui tempore impletur, dubitari poteſt, an eo ipſo, quod aliquis eſt in loco aliquo per tempus ſufficiens ad audiendam Miſſam, teneatur illam audire, ſi poteſt. Nam videtur teneri ex rationibus factis, quia tunc obligatur præcepto de ſeruando feſto, & poteſt illud quoad hanc partem implere. Sed dico in primis, eum qui agit iter per locum, vbi dies eſt feſtiuus, etiamſi illac tranſeat horæ Miſſæ, non teneri ad permanendum ibi pro tempore illo, vt audiat Miſſam, nec ceſſare ab itinere, ſi alias non erat ſibi opportunum, quia tunc nulla eſt ratio talis obligationis, vt eſt per ſe notum. Nec rationes ſupra factæ tunc habent locum, quia ille re vera non eſt ibi, ſed illac tranſit, nec obligatur ad ibi B operandum aliquid, nec ad permanendum ibi aliquo tempore, quia præceptum de feſto non obligat ad permanendum (vt ſupra dicebam) ſed ſuppoſita permanentia obligat ad obſeruationem, & ita procedunt rationes factæ. Et de his tranſeuntibus dixit in hoc ſenſu Nauar. *Solum tranſitum nõ ita obligare*, vt ex contextu eſt clarum. Deinde licet contingat, in illo loco quieſcere, tempore opportuno ad Miſſam audiendam, ſi indiget illo tempore ad neceſſariam actionem pro itinere, nec poteſt audire Miſſam, niſi à ſuo itinere retardetur, non credo teneri: nam procedit ferè ratio proximè facta. 22. An teneatur ad primum, quod eſt poſitiuum. Negatiua pars vera eſt. Nauarr.

23. Quid, ſi dormiat in loco, vbi ſequens dies eſt feſtiuus. Et eadem ratione exiſtimo, ſi dormiat in loco, vbi C ſequens dies feſtiuus eſt, non obligari ad audiendam Miſſam, ſi ſtatim perumenturus eſt ad loca, in quibus feſtum illud non ſeruatur, quia non potuit tam breuis, & tranſitoria mora inducere tantam obligationẽ cum incommodo itineris. Secus vero eſt, quando aliquis moratur toto tempore matutino in loco, vbi eſt dies feſtus, etiamſi alienigena ſit, & à prandio ſit diſceſſurus, exiſtimo enim teneri ad Miſſam audiendam, quia tunc habẽt locum Iura, & rationes adductæ pro ſecunda ſententia qua hoc etiam affirmat. Idemque dicendum cenſeo, ſi aliquis diſcedat ſummo mane ab illo oppido, vbi ſeruatur feſtum, quod ſimili modo ſeruetur in toto illo territorio, per quod vſque ad meridiem acturus eſt iter, nam procedit eadem ratio.

24. Regula generalis diſcernendæ moræ. Vnde obiter colligi poteſt generalis regula pro diſcernenda mora neceſſaria ad hanc obligationem, D nam ſi obligatio ſit præcepti negatiui, hæc ſemper vrget pro rata temporis, quo durat præſentia in tali loco, quia præceptum æquali proportione obligat pro toto tempore, & pro qualibet parte eius. Si verò obligatio ſit præcepti affirmatiui, neceſſe eſt, vt quis ſit in loco ſaltem pro toto illo tempore, quod ad implendum actum præceptum per ſe conceditur, quia aliàs præceptum non obligat talem perſonam, quia nec ratione domicilij, quod ibi non habet, agimus enim de peregrino, ſeu tranſeunte, non de incola, nec etiam ratione præſentiæ, quia eſt in puro tranſitu, nec tunc habet locum ratio ſcandali, nec alia ratio boni communis.

25. Soluuntur argumenta. E Neque contra hanc doctrinam obſtant in contrarium adducta. Ad 1. enim dico, eſſe quidem hoc aliquod onus, ſed rationabile, & leue, quod facilè, & ſine ſcrupulis tolerari poteſt, ſi conſiderentur, quæ diximus. Ad 2. potius conſuetudinem fauere huic ſententiæ, quia re vera omnes timorati obſeruant talia feſta, & ſe ſentiunt obligari. Ad 3. ex illo principio, quod parum pro nihilo reputatur, reſpondeo, quando res ipſa aliunde habet conſummationem ſuam, licet paruo tempore duret, non eſſe paruam, dummodo duret, quãtum neceſſarium eſt ad actum. Vt conſenſus prauus mortale peccatum eſt, etiam ſi breuiſſimo tempore duret, & illa parua duratio non facit, vt res illa pro nihilo habeatur; & in præſenti materia, ſi quis diſcedat à ſuo oppido, ſtatim

ac

ac exit terminos eius, deſinit obligari ſtatuto eius ad feſta ſeruanda, etiamſi noctu reuerſurus ſit, quia ad hoc non conſideratur duratio, ſed abſentia: ita ergo eſt è contrario. Nec iura, quæ afferuntur, obſtant; nam illa interpretatio vnigeniti à Hieronymo tradita, & relata in dicto cap. *Nam & ego*, non eſt ſine aliqua
Abbas. metaphora, & improprietate, vt notat Abbas in dicto cap. *Nam & ego*, & ideo non poteſt ab illa ſumi argumentum. Vnde fortè Salomon dictus eſt vnigenitus, quia ſolus, vel primus ex legitimo matrimonio natus eſt. Vel etiam, quia quando natus eſt, iam prior erat mortuus, & ſic parua duratio fratris dicitur ad hoc contuliſſe, quia iam ille non erat, at licet paruo tempore vixerit, verè filius, & genitus fuit. Sicut Põtifex electus, licet per horam tãtum viuat, verus Pontifex eſt, & in numero Pontificum computandus, licet ſecundum æſtimationem, & metaphoram habeatur, ac ſi non fuiſſet. In præſenti autem ad iudicandum de obligatione habenda eſt ratio veritatis, & durationis neceſſariæ ad tales effectus. Vnde etiam dictum illud
Gloſſ. Gloſſ. in dicto capite *Ad noſtram, Non dicitur factum, quod non durat*, in rigore non eſt verum, vt ex re ipſa conſtat, & exemplis adductis de conſenſu prauo citò trãſeunte, & Pontifice electo, & paulo poſt mortuo. Dictum ergo illud ſolum metaphoricè quoad aliquam conſiderationem ſuſtineri debet, & præſertim in ordine ad præſumptionem, de qua in illo textu agebatur, ſcilicet, de tacita profeſſione à qua ſtatim quis reſilit, nam præſumitur non conſenſiſſe, ſi autem conſenſit, nihil refert breuitas durationis. Hic autem non de præſumptione agimus, ſed de veritate, ad quam ſpectanda eſt mora ſufficiens ad actum, & ad debitam conformitatem cum populo in obſeruatione feſti, maior enim mora accidentaria eſt ad hunc effectum.

26. Cur Græcus nõ teneatur ad Latinorũ ritus quãdo inter eos eſt.

Ad vltimum de conſuetudine Græcorum, & Latinorum reſpondeo in primis ibi interuenire ſpecialem rationem, quia ipſa Eccleſia ita interpretata eſt illos ritus, & vult illo modo ſeruari propter ſpecialem rationem, quam attigimus in dicta diſputation. 44. tomo 3. Clarum eſt autem quod ſi lex ipſa ita lata eſſet, vt explicaret, ſe velle obligare incolas terrę, & non alienigenas illuc venientes, tunc eos nõ obligari, hic autem agimus de lege, quæ indifferenter ponitur pro tali loco. Deinde addo, legem illam, vel cõſuetudinem quoad ritus accidentarios in ſacrificio ſeruandos non eſſe vniuerſaliter, & indifferenter propoſitam pro omnibus fidelibus, aut pro omnibus Sacerdotibus, ſed Eccleſiam ipſam admittere in hoc magnam varietatem, ſicut videmus in multis cæremoniis, aliter Monachos, aliter vero Clericos celebrare. Neque hi obligantur illorum cæremoniis vti, neque è conuerſo, etiamſi in aliorum locis, vel Eccleſiis celebrent, quia ipſę conſuetudines non ſunt locorum, ſed (vt ita dicam) perſonarum, ſeu ſtatuum, ac profeſſionum; ſtatuta verò, de quibus agimus, localia ſunt & de ſe ad omnes fideles cuiuſcumque profeſſionis pertinere poſſunt.

27. Quomodo hæc extendenda ad feſta generalia Eccleſiæ.

Vltimò tandem extendenda ſunt, quæ diximus in his duobus punctis, ad feſta generalia Eccleſiæ, quando ex conſuetudine in aliquo particulari loco ablata eſt obligatio, vt in inuentione crucis, vel in feſto Innocentum, aut aliis minoribus feſtis accidere diximus. Nam in his habent locum duo principia, quæ ex dictis colligũtur. Vnum eſt, incolas illius loci, in quo præceptum illud derogatum eſt, ſi extra illum inueniantur, vbi præceptum ſuam vim retinet, non poſſe vti indulgẽtia ſui loci, ſed teneri ad ſeruandũ feſtum ſiue ibi maneant, ſiue ſint in tranſitu. Patet à fortiori, quia ſi in alio loco ſeruaretur feſtum illud ex particulari lege loci, tenerentur illi alienigenæ ſe illi conformare, vt diximus, ergo à fortiori, ſi ex lege generali Eccleſiæ ibi non derogata tale feſtum ſeruetur. Sic dicit Felin. in dicto c. *Quod clericis*, de For. comp. Felin.
cum Cardin. in Clem. *Dignum*, de celebr. Miſſ. quæſt. Cardin.
5. peccare Catalanum comedentem carnes Toloſæ die Sabbati, etiamſi in ſua patria ſine peccato poſſet eas comedere, quia extra locum conſuetudinis non poteſt illa vti, vbi lex generalis in contrarium viget. Idemque dixit Nauar. cap. 23. num. 120. de Caſtellano comedente extrema animalium in die Sabbathi dum per Luſitaniam, vel Nauarram vagatur, vbi mos Nauar.
Caſtellæ non eſt receptus. Imò multi ex auctoribus, qui in legibus particularibus non cenſent aduenam tranſeuntem obligari ad earum obſeruationem: nihilominus in generalibus id fatentur, etiamſi in patria hominis alienigenæ ex conſuetudine non ſeruentur. Quia leges illæ de ſe, & per ſe omnes obligãt & derogatio, quæ alicubi facta eſt per conſuetudinem, eſt quaſi affixa illo loco, nec extendenda eſt, cum ſit odioſa. Neque ſe habet vt priuilegium perſonale, quod cum perſona incedat, quia nec iſto modo introductum eſt, nec eſt vlla ratio, cur ſic explicetur. Maximè quia ordinariè ſolent tales conſuetudines introduci ex peculiaribus rationibus locorum, vnde etiam pro ſolis talibus locis introducuntur, aut permittuntur.

Vnde contraria ſententia, quam Palati, & alij nonnulli moderni docere auſi ſunt, mihi non videtur practicè ſecura, quia nulla auctoritate, nec ratione ſatis probabili, nedum firma nititur. Aiũt enim, licet illud videatur priuilegium, nihilominus eo gaudere, qui ad breue tempus foras exeũt redituri, quia fictione iuris habentur pro præſentibus. At enim cur non habentur etiam pro præſentibus quoad obligationem ſeruandi ſtatuta localia, vel conſuetudines addentes obligationem? Contra rationem enim videtur, habere illos vt præſentes quoad conſuetudines relaxantes ius commune, & non quoad honeſtas conſuetudines addentes aliquid iuri communi. Dicent fortaſſe, illum eſſe fauorem, & ideo ampliandum, hoc vero eſſe opus, & quaſi odium, & ideò eſſe reſtringendum. Ego vero potius relaxationem cõmunis iuris cenſeo eſſe odioſam, ideóque non eſſe extendendam præſertim per ſolam fictionem iuris. Maximè quia fictio iuris non extenditur vltra caſus in ipſo Iure expreſſos, vel eandem rationẽ habentes, quod de præſenti caſu dici non poteſt. Denique contrarium eſt conſuetudine receptum, & oppoſitum valdè nouum, & ſcãdaloſum apparet, ſi Mediolanenſis v.g. qui Romam peregrinatur, velit ibi in quatuor primis feriis Quadrageſimæ carnes comedere, quia (vt aiunt) Mediolani id ex conſuetudine licet, & idem eſt in exemplis ſupra allatis: Quamobrem cenſeo, non eſſe contrariam ſententiam introducendam.

28. In 4. d. 15. diſp. 8 poſt. 6. conc. fol. 116. §. *At vero.*

Euaſio.

Impugnatur.

Altud verò principium huic correſpondens eſt, incolam loci, in quo feſtum, vel aliud præceptum iuris communis ſuam vim, & obligationem retinet, ſi perueniat ad locum, in quo ex cõſuetudine non obligat, etiamſi tranſeundo tantùm illic ſit, non teneri pro tunc ad ſeruandum feſtum illud, & idem eſt de ieiunio, &c. Quod etiã eſt communiter receptum, vt pater ex Nauar. Couar. & aliis ſupra citatis. Et colligitur planè ex ſententiis Aug. ſuprà adductis, quòd poteſt quiſq; ſe conformare conſuetudini populi, in quo inuenitur in his rebus, quæ per ſe malæ non ſunt. Ratio etiam proximè facta hic applicari poteſt, quia relaxatio illa iuris communis per conſuetudinem facta in tali loco, introduxit ibi priuilegiũ quaſi locale, vt eo vtantur omnes, qui loco etiam vtuntur, & in eo præſentes ſunt. Nec oportet ibi fingere abſentiam, eo quòd ille habeat animam citò redeundi, quia hæc obli

29. Non teneri peregrinum ad feſtum generale, ſi ſit, vbi non celebretur.

Petrus Led. de Matrim. q. 45. art. 5. poſt. 3. dub. vlt.
Nauar.
Couar.
Aug.

obligatio, vel excuſatio non in fictione, ſed in veritate fundanda eſt. Atque hoc etiam habet vſus, nam Luſitani per Caſtellam tranſeuntes ſine ſcrupulo veſcuntur extremitatibus arietum in diebus Sabbathi, & ſic de aliis.

CAPVT XV.

An ſit in Eccleſia præceptum de Miſſa in die feſto audienda.

1. Proponitur quæſtio.

DVas partes, vt ſupra dicere cœpi, habet hæc obligatio ſeruandi feſta, vna affirmatiua eſt, alia negatiua, in quibus ſubſtantia illius conſiſtit, quæ iam à nobis explicanda eſt: hactenus enim ferè tantùm oſtendimus, præceptum illud eſſe, & ſimul attigimus cauſas eius, & quas perſonas obliget. Hoc ergo c. & ſequenti explicabimus, ad quid obliget, ſeu quid agere præcipiat, poſtea verò dicemus, quid prohibeat.

2. Præceptum hoc ad audiendam Miſſam obligat.

Dico ergo primò. Hoc præceptum obligat ad audiendam Miſſam integram in diebus feſtis, quæ ſub præcepto obſeruari præcipiuntur. Hanc concluſionem tractaui latè in 3. tom. 3. part. tota diſput. vltima, & ideò hic breuiſſimè rem totam perſtringam, ad illum enim locum lectorem remitto. Concluſio ergo certiſſima eſt ex communi conſenſu, & traditione Eccleſiæ: certum eſt enim, hoc præceptum non eſſe diuinum, ſed Eccleſiaſticum. Poteſt quidem probabiliter dici, ius ipſum diuinum legis nouæ obligare omnes Chriſtianos, vt interdum diuino Sacrificio interſint, illudque per Sacerdotem, & cum Sacerdote offerant, quia lex colendi Deum per ſacrificium quaſi naturalis eſt, & hæc determinata eſt in lege gratiæ ad ſacrificium Miſſæ, & ideo ex vi inſtitutionis illius diuini ſacrificij videtur ſequi hæc obligatio, vel ſaltem quod ſit diuino iuri valdè conſentanea, vt dicta diſp. ſect. 2. dixi. Nihilominus quod hæc actio exercenda ſit in ſingulis diebus feſtis, audiendo integrum Miſſæ officium, de Iure Eccleſiaſtico eſt, tum quoad aliquam inſtitutionem, nimirum orationum & aliarum cæremoniarum, quæ in Miſſa fiunt, quæ ſunt ex inſtitutione Eccleſiæ, præter ſubſtantiam Sacrificij, tum quoad præceptum de tali actione, quia Chriſtus nunquam hoc determinauit ad tales dies, nec ad determinatum tempus. Eccleſia ergo hoc determinauit.

Vtrum ſit de Iure diuino.

3. Vbi, & quã do ſit hæc obligatio impoſita. Ca. Miſſus.

Sed quæres, Vbi, & quando? Quidam cenſent, non inueniri hoc præceptum in Iure ſcripto: quia ſolum inuenitur in capite *Miſſus* de Conſecration. diſtinction. 1. Et illud nec eſt Concilij vniuerſalis, ſed prouincialis; nec loquitur de omnibus feſtis, ſed de Dominica, nec ad omnes fideles, ſed tantum ad ſeculares. Non multum autem refert, An hoc præceptum ſit ſatis expreſſum in aliquo Canone ſcripto, cum de vniuerſali traditione, & conſenſu Eccleſiæ conſtet. Dico verò, hanc ipſam conſuetudinem eſſe optimam interpretem iuris ſcripti; & ita etiam contineri hoc præceptum ſcriptum in citato Decreto. Nam in primis licet illud ſit Concilij Agathenſis prouincialis, tamen illud vniuerſa Eccleſia acceptauit. Addo etiam, ſufficienter haberi in 6. Synodo, cap. 8. quod non eſt ex Trullanis Canonibus, ſed ipſius Concilij generalis, ibi autem dicitur, eſſe licentiam iter agendi in die Dominico, *dummodo Miſſa non omittatur*, quam prius audiendam eſſe dixerat, docet ergo hoc eſſe ſub obligatione. Deinde iam ſupra dictum eſt, dies feſtos eſſe æquales quoad obligationem præcepti, vnde, quod ſtatuitur de Dominica, intelligitur eſſe ſtatutum de omnibus feſtis, ſed nominatur Dominica, quia eſt veluti generale feſtum in quo fit prima determinatio temporis deputati ad diuinum cultum ſecundum ſe, vt ſupra explicatum eſt. Vnde in eodem Concil. Agathenſi, cap. 21. ſupponitur in omnibus feſtiuitatibus eſſe Miſſam audiendam, tamen in ſolemnioribus eſſe ad communem Parochiam accedendum c. *Siquis* ead. diſt. 1. de Conſ. idem in c. *Quando* & in c. *Qui die ſolemni* ex Concil. Aurel. & Carthag. Sermo etiam eſt generalis, & de tempore diei ſolemnis, id eſt, feſtiui, in quo fideles debent ad Miſſas conuenire, & inde non diſcedere, donec à ſacerdote benedictionem accipiant, & in eadem diſtinctione ſunt alia decreta hoc explicãtia, vt videbimus. Et in Conc. Tribur. cap. 35. expreſsè dicitur, in diebus Dominicis, Sanctorum feſtis omnes Chriſtianos debere ad Miſſas conuenire. Quod ergo de Dominica præcipitur, ad omnes dies feſtos extenditur, qui autem ſint hi dies feſti, breuiter perſtrinxi in dicta diſp. ſect. 4. multo vero diſtinctiùs in ſuperioribus capitibus. Et ex vtroque loco conſtat, hanc obligationem non extendi ad dies profeſtos, quia nullum eſt de hoc præceptum Eccleſiaſticum. Deniq; quod in illo Decreto ſeculares exprimantur, non refert, quia non eſt factum ad limitandum, ſed ad augendum, ſeu ad oſtẽdendum generalitatem præcepti, ita vt ſubaudiendum ſit, *Etiam ſeculares*, nam clarum eſt, Religioſos, & Eccleſiaſticos magis ad hoc obligari, & hoc etiam interpretatur conſuetudo, & alia iura, vt latè dixi in d. diſp. ſect. 3. vbi de perſonis, in quas hoc præceptum quoad hanc partem cadit, tractaui.

Cap. Agath. Synod. 6. C. Siquis. C. Quando. C. Qui die. Con. Aurel. Conc. Cart. Conc. Trib.

4. Antiquitas audiendi Miſſam in feſto.

Addo verò, propter alteram partem interrogationis, hoc præceptum antiquius eſſe, quam Agathenſe Concilium: hoc enim poſt quingentos ferè annos poſt Chriſti ortum coactum eſt, traditio autem agendi diem feſtum per Sacrificij Euchariſtici communem oblationem, ad quam omnes Chriſtiani conuenire debent, longè eſt antiquior, & è tempore Apoſtolorum incœpiſſe videtur. Nam in Can. 10. Apoſtolorum, & cap. *Omnes fideles* de Conſe. diſt. 1. ſupponitur hic mos, & præcipitur, vt fideles non diſcedant ab his ſacris conuentibus ante communionem. Clariùs Clemens lib. 5. Conſt. cap. vlt. in fine, *Cunctis* (inquit) *Dominicis diebus conuentus Eccleſiaſticos celebrantes, lætitia fruimur.* Et lib. 7. cap. 31. *Die Reſurrectionis Domini, quem Dominicũ dicimus, conuenite ſine vlla conuentus intermiſſione ad agendum gratias Deo, &c. vt ſic ſacrificium veſtrum reprehenſione careat, ſitq; Deo acceptum, & gratũ, qui de Eccleſia ſua œcumenica dixit. In omni loco offeretur mihi ſacrificium mundum, &c.* Ex quibus locis Clemẽtis intelligi poteſt, quoties antiqui Patres docent feſta, & ſolemnitates Eccleſiaſticas celebrandas eſſe à fidelibus, præcipuè loqui de celebratione per Miſſæ ſacrificium, & in hoc ponere quaſi ſubſtantiam huius celebritatis. Vnde Iuſt. in Apolog. 2. pro Chriſt. in fine, deſcribit modum, quo antiqui fideles in diebus Dominicis ad Miſſas audiendas conuenire ſolebant. Quem morem tempore etiam Hieronymi fuiſſe, ſatis ipſe indicat in Epitaphio Paulæ Epiſt. 27. ad Euſtoch. capit. 10. dum ait, Paulam cum Virginibus ſolitam fuiſſe diebus Dominicis ad Eccleſiam procedere vtique ad Miſſam audiendam: nam illo die ſolitam eſſe celebrari. idem tradit in Epiſt. 53. ad Ripar. contra errores Vigilantij cap. 4. vnde Auguſtinus ſerm. 215. de Tempore ad omnes fideles ait; *Omni die Dominico ad Eccleſiam cõuenite, ſi enim infelices Iudæi tanta deuotione celebrant Sabbathum, quanto magis Chriſtiani in die Dominico ſoli Deo vacare, & pro anima ſuæ ſalute debent ad Eccleſiam conuenire?* Et ſerm. 251. in Dominica, & ſolemnitatibus feſtorum ſoli Deo vacandum eſſe dicit, & *Veſperi etiam eſſe orandum; in die verò* (ſubiungit) *nullus ſe à ſacra Miſſarum celebratione ſeparet.* Itaque conſtat, traditionem hanc Eccleſiaſticam longè anti

Can. 10. C. Omnes. Clemens. Iuſt. Hieron. Auguſt.

antiquiorem eſſe Concilio Antiocheno,& ex modo, quo à Patribus commemoratur, non obſcurè colligitur fuiſſe introductam vt neceſſariam ad feſtorum obſeruationem, & debitum Deo cultum, licet fortè rigoroſa oblatio præcepti non fuerit in principio tam clarè propoſita, ſicut fuit poſteà, quod ad præſentem Eccleſiæ ſtatum non multum refert.

5. [Præceptum Miſſæ ſub mortali obligat.] Secundò ergo dicendum eſt, hoc præceptum obligare ex genere ſuo ſub mortali culpa, eamque committi per voluntariam Miſſę omiſſionem in die feſto, etiamſi non ex conſuetudine, vel contemptu omittatur, ſed ſemel tantum, aut iterum, niſi excuſatio ſufficiens interueniat. Concluſionem hanc latè probaui dicta diſp.ſect. 1. Vbi retuli nonnullos Auctores dicentes non eſſe peccatum mortale tranſgreſſionem huius præcepti, niſi ex contemptu fiat, per contemptum autem conſuetudinem interpretantur. [*Palud. Anton. Sylueſt. Panor. Nauar. Caiet. Sot. Abulenſ.* Ratio.] Sed aſſertio eſt omnino vera,& communis, vt patet ex Palud.4.diſt.15.quæſt.5.art.1. Anton.2.p.tit.2.cap.10.§. 1.Silueſt.Verb.*Miſſa*,2.quæſt.1.vbi dicit penè omnes hanc ſententiam tenere. Item Panormit.in cap. 1. de Vit.& honeſt.Cler.num.8.Lapus allegat.58.Nauar.c. 21.num.2.Caiet.in Sum.Ver. *Feſtorum violatio*.Sot.in 4.d.13.quæſt.2.art.1.Abulenſ.Exod.20.quæſt.13. Ratio à priori eſt, quia pręceptum hoc pertinet ad virtutem Religionis, quæ ex ſuo genere grauiſſima eſt,& Miſſæ ſacrificium eſt etiam materia ſatis grauis, vt dicto loco ſatis oſtendi, & variis exemplis confirmaui. Nunc ſolùm addo, quod ſi vna trãſgreſſio huius præcepti voluntaria non eſt peccatum mortale, nec ratione conſuetudinis eſſet culpa mortalis, quia plura peccata venialia non efficiunt vnum mortale, nec ſola conſuetudo ſufficit, vt quod ex illa fit, cenſeatur fieri ex contemptu; aliàs mentiri ex conſuetudine eſſet mentiri ex contemptu & conſequenter eſſet peccatum mortale, quia quodlibet peccatum, licet per ſe leue ſit, ſi fiat ex contemptu, eſt mortale. Imò tranſgreſſio regulæ non obligantis ad culpam vel omiſſio conſilij, ſi ex contemptu fiat, cenſetur communiter eſſe mortale peccatum, de quo latiùs agitur in materia de Legibus, vbi explicatur, quid ſit contemptus, quod nec facilè, nec breuiter fieri poteſt. Eſt tamen ab hoc propoſito alienum, quia fruſtra hic poſtulatur contemptus ad grauitatem tranſgreſſionis; alias præceptum de Miſſa audienda in die feſto non eſſet proprium, & rigoroſum præceptum, quod dicere erroneum eſt. Sequela patet, tum quia peccare ex contemptu non accidit tantum contra præcepta, ſed etiam contra conſilia, quia tunc actio, vel omiſſio non accipit ſuam malitiam ex tranſgreſſione regulæ, cui per ſe opponitur, ſed ex contemptu, qui eſt per accidens. Tum etiam, quia ſi eſt rigoroſum præceptum, tranſgreſſio illius ſatis deliberata non poteſt eſſe venialis, niſi ex leuitate materiæ; materia autem tota huius præcepti non poteſt dici leuis ſine magno errore.

6. [Si leuis pars Miſſę omittatur, eſt veniale tantũ.] Propterea enim additum eſt in aſſertione *ex ſuo genere*: per quam particulã ſignificari ſolet, ſi peccatum ſit conſummatum,& integrum in tali ſpecie, eſſe mortale, poſſe tamẽ eſſe veniale ex leuitate materiæ, quod etiam in præſenti verum eſt, nam licet non audiatur integra Miſſa, ſi pars, quæ omittitur, leuis eſt, peccatũ non erit mortale, ſed veniale, ſicut in aliis præceptis vulgare eſt. Quando autẽ pars Miſſæ omiſſa cenſenda ſit leuis, in dict.diſput.ſect.2. ſufficienter explicui. Vbi etiam declaraui latè quænam Miſſa ſit audienda, vt præceptum integrè impleatur. Et in ſect.3.addidi, quid ſit audire illam, & qua attentione audienda ſit, vt præceptum integrè, vel ſufficienter ſeruetur. Denique addidi in aſſertione, *Niſi excuſatio ſufficiens interueniat*, quia omnia præcepta poſitiua hanc patiuntur exceptionem,& multò faciliùs quando humana ſunt, quibus autem ex cauſis poſſit hæc excuſatio prouenire, tractaui latè in dicta diſp.ſect.6.

Vnum verò ſupereſt explicandum circa tempus, pro quo obligat hoc præceptum, nam quoad hanc partem affirmatiuum eſt, cuius natura eſt, vt licet obliget ſemper non pro ſemper; ergo cum proportione participat hoc præceptum hanc conditionem, nam obligat ſemper in die feſto, donec impleatur: non tamen pro toto die, nec pro qualibet parte eius. Dubitari ergo poteſt, quomodo aſſignandum ſit certum tempus, pro quo obliget. Cui dubitationi non ſatisfaciet qui dixerit, obligare pro toto tempore ante meridiem, quia in toto illo poteſt præceptum impleri,& non extra illud, quia ſolum illud eſt ad dicendum Miſſam deputatum. Non, inquam, hoc ſatisfacit omnino, tum quia etiam illud tempus eſt indefinitum, & non pro toto illo obligat præceptum, ſed pro quadam parte illius ſatis breui, & de illa quærimus, quomodo deſignanda ſit. Tum etiam quia ad hoc præceptum eſt quaſi per accidens, quod Miſſæ dicantur tantum in tempore Matutino. Nam ſi Miſſa vel ex occurrenti occaſione, aut neceſſitate, vel ex cõſuetudine recepta,& approbata, vel ex priuilegio dici poſſet hora ſecunda, vel tertia pomeridiana, ſatisfaceret huic præcepto, qui vſque ad illud tempus auditionem Miſſæ differret. Igitur præceptum de ſe indifferenter obligat ad audiendum Miſſam in qualibet parte temporis illius diei, in quo inueniri poſſit. Vnde ſi in pluribus horis eiuſdem diei feſti Miſſæ copia poſſit haberi, liberum homini relinquitur, vt in quacumque hora velit, poſſit præceptum implere. Et tũc, quamuis horam anticipet, pro qua nondum præceptum vrget, ſufficientiſſimè illud implet, neque oportet tunc aſſignare tempus illud, pro quo præceptum obliget, quia iam tempus illud quaſi præuentum eſt; vt ſic dicam. Si vero auditio Miſſę dilata eſt vſque ad vltimam horam diei, in qua poteſt Miſſæ copia inueniri, pro illa hora vrget iam hoc pręceptum, quia eſt quaſi vltimus terminus obligationis, extra quem impleri non poterit; neque aliter poteſt certum aliquod tempus, pro quo obliget hoc præceptum, determinari. 7.

Vnde infertur, poſſe hoc præceptum impleri ſtatim poſt mediam noctem, ſi tunc Miſſa dicatur, vt notat Silueſt. Ver. *Miſſa* 2. quæſt.1. quia iam auditur Miſſa illo naturali die, & hoc tantum præcipitur. Et ſimiliter è conuerſo ſequitur, quod vbicumque poſſit dici, & de facto dicenda ſit in aliqua hora poſt meridiem, non teneatur quis audire Miſſam anteà, etiamſi poſſit, quia talis determinatio in ipſo præcepto formaliter non continetur, neque ex vi, & forma præcepti affirmatiui colligi poteſt. Et eadem ratione è conuerſo ſi alicubi Miſſa tantum dicenda ſit hora 8. vel 7. vel alio antecedente matutina, ibi,& in tali die obligare præceptum pro tali hora, & non poſſe aliquem licitè, nec bona fide tunc ſcienter eludere præceptum, non audiendo Miſſam illa hora eo prætextu, quod præceptum non obligat pro tali hora, ſed abſolutè pro toto tempore matutino; & ideò poſſe illius executionem licitè differre vſque ad meridiem, quod ſi tunc Miſſa non inueniatur, eſſe per accidens, & inducere excuſationem, eſt enim varius prætextus, quia præceptum non concedit poſitiuè, vt ſic dicam, vt toto tempore antemeridiano poſſit differri Miſſa, ſed ſimpliciter præcipitur, vt illo die audiatur,& conſequenter virtute conceditur, vt poſſit differri, quandiu copia illius expectatur intra totum illum diem; quando verò iam futura non ſperatur, præceptum iam pro tunc obligat,& ideo non habet locum excuſatio. Vnde etiam fit, vt teneatur homo præuenire, & audire Miſſam, quamprimũ poteſt in illo die, ſi probabiliter timet 8.

timet ſuperuenturum impedimentum, ratione cuius non poſſit poſt talem horam Miſſam audire, etiamſi alias defutura non ſit, quia vt dixi præceptum ſimpliciter obligat ad Miſſam audiendam in illo die, & tũc non poteſt aliter impleri, niſi audiendo Miſſam in illa hora, nam hic, & nunc, & in tali perſona illa eſt quaſi vltima hora diei apta ad implendũ preceptum in qua, & pro qua præceptum obligat. Et in hoc omnes doctores conueniunt, & conſuetudo ita declarauit præceptum, neque eſſe poteſt vlla dubitandi ratio.

9. Atque hinc tandem fundari poteſt, quod ſupra in fine cap. 13. hûc remiſimus circa ſententiam Nauarri dicẽtis, in feſto locali alicuius oppidi, teneri incolam illius loci, quem dies feſtus ibi reperit, priuſquam inde diſcedat, vel ad laborandum in vicino oppido, vbi feſtum illud non ſeruatur, vel aliter agendum, audire Miſſam, etiamſi poſt breuiſſimum tempus futurus ſit extra territorium illius oppidi, pro quo ſolo obligat illud præceptum. Cuius rei rationem his breuiſſimis verbis reddit Nauarr. quia dies feſtus, vbi ipſum deprehendit, ad hoc ipſum obligauit. Poſteriores vero Summiſtæ nullam rationem reddunt; nec in illis verbis explicatur, quid ſit, cur ita obliget tunc præceptũ, quandoquidem eius obligatio nõ durat pro toto die, quia non obligat niſi in illo territorio, & talis perſona non eſt futura intra illud toto die, imo nec toto matutino tempore, & licitè, ac ſine peccato diſcedit, quia præceptum non obligat ad permanendum ibi toto die, vt ſupra dictum eſt. Vnde non deſunt moderni ſcriptores qui probabilem cenſeant oppoſitam ſententiam, ſcilicet poſſe in eo caſu incolam diſcedere, non audita Miſſa, quia præceptum non obligat pro illa breui hora matutina, & poſteà ceſſat omnino eius obligatio. Quod ſi obiicias, præceptum obligare ad præueniendum, vt diximus; reſpondent, id eſſe verum quando obligatio præcepti duratura eſt eo tempore, quo ſuperuenturum eſt impedimentum; nam tunc re vera homo obligatur præcepto, & licet poſſit excuſari per ſuperueniens impedimentum, illa tamen excuſatio non habet locum, quando impedimentum fuit præuiſum, & potuit præueniri per actum ſimpliciter præceptum illo die. At vero in altero caſu non ita eſt, quia præceptum in re ipſa non obligat pro toto matutino tempore, & ita poſtea non interuenit excuſatio, ſed totalis ablatio obligationis, qualem homo non tenetur præuenire.

Sanches lib. 3. de Matri. diſp. 28. n. 21.

10. Sed hoc licet ingenioſè excogitatum ſit, nihilominus non videtur admittendum; tum quia in re practica, & morali non eſt facilè recedendum à communi ſententia; tum etiam quia hæc videtur eſſe conſuetudo populorum, quæ pia eſt, & ſancta, & non expedit, occaſionem præbere oppidis ad minuendum ſuorum feſtorum cultum. Tum denique, quia ex dictis colligitur ſufficiens ratio, nam hoc præceptum, quatenus affirmatiuum eſt, nec requirit, nec concedit aliquam certam temporis latitudinem, pro qua poſſit eius obſeruãtia differri, ſed obligat, vt quam primum poſſit, impleatur, ſi poſtea implendum non eſt, nam hæc eſt vis, & natura præcepti affirmatiui, ſi in illo aliud non exprimatur. In hoc autem præcepto audiendi Miſſam in die feſto nihil aliud exprimitur, ſed ſimpliciter imponitur obligatio: poſtquam ergo hæc obligatio cõprehendit perſonam, implenda eſt, quamprimum poſſit, neque poteſt executi, vt ſic dicam, per ſolum volũtarium diſceſſum, niſi priùs impleatur. Et in hoc, vt ſupra dicebam, eſt magna differentia inter præceptũ affirmatiuum, & negatiuum circa diem feſtum, quia negatiuum obligat pro toto tempore diei, & in ſingulis partibus eius pro illis tantum impletur, & non pro aliis, & ideo poteſt ſeruari in oppido pro illo tempore, quo ibi permanetur, & pro altera parte eiuſdẽ diei extra territorium non ſeruari, præceptum autem affirmatium præciſè obligat ad vnum actum, & per illum impleri debet, quam primum poſſit, ſi poſtea ceſſaturum eſt. Neque illa tunc eſt propriè præuentio, ſed eſt ſolutio obligationis, quæ pro tũc vrget eo ipſo, quod ampliùs duratura non eſt. Et ita parum refert differentia aſſignata inter excuſationem, & carentiam obligationis.

Poſſet tamen ſententia Nauarri iuxta vim noſtræ rationis non improbabiliter limitari, vt locum habeat, quando poteſt quis in eo caſu hora matutina Miſſam audire, priuſquam in aliud oppidum ad laborandum illo die diſcedat, nam tunc procedit maximè ratio facta, quam hoc modo etiam conſuetudo confirmare videtur. At vero ſi toto illo tempore, Miſſa ibi non diceretur, quam poſſet homo audire, expectandum illi eſſet ibi vſque ad meridiem pro Miſſa audiẽda, at durum videtur hanc obligationem imponere, quia præceptum per ſe non obligat ad permanendum ibi, quia ratio præcepti negatiui ad hoc non obligat, vt omnes ſupponimus, ergo nec ratio præcepti affirmatiui, ſed pro illo tempore, pro quo obligauit perſonam ibi exiſtentem per illam non ſtetit; quominus illud impleret, vt in caſu ſupponitur, ergo non apparet, vnde obligari poſſit ad expectandũ ibi vſque ad meridiem. Nec videtur hoc eſſe contra intentionem Nauarri, & aliorum, cum enim dicunt poſſe iri ad laborandum audita Miſſa, ſupponere videntur, hanc cõditionem debere eſſe ita poſſibilem, vt moraliter non deſtruat priorem partem, vt ferè deſtrueretur, ſi illa conditio cum maiori rigore eſſet exigenda. Accedit etiam, quod per modum excuſationis poteſt hoc frequenter honeſtari quia ordinariè caſus hic ſolum habet locum in pauperibus, qui non videntur cum tanto grauamine obligandi, vt labore ſuo, vel maiori parte ipſius priuentur, propter expectandam Miſſam, quando ad horam tantum obligantur, & per illos non ſtat, quominus tunc audiant. Sed nihilominus in eo caſu maximè cauendum eſt ſcandalum, & conſulenda, ac ſeruanda eſt conſuetudo, & ſi circa hoc fuerit aliqua Epiſcopalis, ſeu Synodalis conſtitutio, obſeruanda etiam eſt. 11.

CAPVT XVI.

An die feſto aliæ actiones ſacræ ſint in præcepto.

Regula generalis eſt, hoc præceptũ colendi Deum in die feſto, quatenus affirmatiuum eſt, non obligare ad exercendum intra illum diem alium actum diuini cultus, ſiue internum, ſiue externũ, præter Miſſam. Aſſertio eſt communis, præter paucos auctores in vno, vel alio puncto, quod ſtatim indicabo. Ratio autẽ vnica eſt, quia Eccleſia nihil aliud præcipit, quia nec ſcriptum inuenitur tale præceptũ, nec traditione, ſeu conſuetudine habetur, & qui oppoſitũ ſenſerit, oportet, vt alterutrum horum oſtendat, meliùs autem hoc probabitur diſcurrendo per alias obligationes illius diei, quę vel ab aliis aſſertæ sũt; vel excogitari poſsũt. 1.

1. Hoc pręceptũ, quatenus affirmatiuum, nihil vltra iubet.

Prima exceptio, & ſingularis eſt de die Paſchatis, in qua obligamur ad communicandum, qui eſt actus Religionis, & ad cultum Dei ſpectans. Adde in Can. 10. Apoſtolorum dici, communione priuandos eſſe illos, qui in ſolemnitatibus ſacris ab Eccleſia diſcedunt antequam Miſſa peragatur, & ſanctam communionem percipiant. Sed hoc non eſt ad rem, quia illa obligatio non eſt ex vi præcepti obſeruãdum feſtum, ſed ex vi alterius præcepti, cui accidentarium eſt, quod tempus illud, pro quo actus præcipitur, feriatum ſit. Vnde qui non communicat illo die, ſi Miſſam audit, 2.

2. An ad hoc ſpectet cõmunicatio in die Paſchatis. *Canon Apo.*

audit, nullo modo peccat contra hoc præceptum, ſed contra aliud. Adde, iam illud præceptum non eſſe determinatum ad diem feſtum; nam poteſt in diebus profeſtis antecedentis, ſequentiſque hebdomadæ ſufficienter impleri. Multò verò magis conſuetudine ſublatum eſt id, quod de communione videtur fuiſſe ordinatum, in illo Canone Apoſtolorum, ſi in hunc modum intelligatur, habere enim poteſt alios ſenſus, vt in 3. tom. 3. par. diſp. 69. ſect. 3. circa finem diligentiùs pertractaui.

3. *Sitne præceptum orandi in feſto.* *Synod. 6.* Secunda inſtantia eſſe poteſt de actibus orationis diſtinctis à Miſſa; nam in Iure diſtinctè hæc præcipiuntur: in d. enim c. 8. ſextæ Synodi dicitur, *Dici Dominici tanta debet eſſe obſeruantia, vt præter orationes, & Miſſarum ſolemnia, & ea, quæ ad veſcendum pertinent, nihil aliud fiat*, & infrà in neceſſitate datur licentia iter agendi; *ita dumtaxat, vt huius occaſione Miſſæ, & orationes non prætermittantur.* Ergo orationes ſub eâdem neceſſitate, qua Miſſa, conſtituuntur. Quòd autem illæ orationes à Miſſa diſtinctæ eſſe debeant, patet, tum ex accurata numeratione illarum, vt diſtinctarum; tum ex eo, quod Miſſa paruam diei partem occupat, orationes pro toto illo die imponũtur. Ad hoc etiam *Conc. Trib.* facit, quod in Concilio Tribur. ſub Arnulpho cap. 35. dicitur, *Diebus Dominicis, & Sanctorum feſtis, vigiliis, & orationibus inſiſtendum, & ad Miſſas cuilibet Chriſtiano cum oblationibus eſt currendum.* Multáque ſimilia leguntur in Concil. Matiſcon. 1. c. 1. *Conc. Mat.* *Abulenſ.* Atque in hanc partem videtur inclinare Abul. q. 13. in c. 20. Exod. nam reprehendit eos, qui dicunt hoc præceptum ſolùm obligare ad vacandum primitiuè à laboribus corporalibus, non verò ad vacandum poſitiuè Deo per orationes, &c. Inferiùs autem videtur id limitare dicens, *per orationes, vel Miſſæ auditionem.* Sed nec illa diſiunctio eſt neceſſaria, quia præceptum definite eſt de Miſſa audienda, & de oratione, quam intrinſecè includit, cum attentè auditur, & non de alio actu.

4. *Pars negatiua approbatur.* *Can. Omnes.* Dicendum ergo eſt, hoc præceptum non obligare ad alias orationes fundendas in die feſto præter eas, quę in Miſſa dicuntur, aſſiſtendo, & attendendo ad illas. Hoc patet ex vſu Eccleſiæ, & ex d. Can. *Omnes fideles*, qui eſt decimus Apoſtolorum, per quem interpretandum eſt cap. 8. 6. Synodi, dicitur enim ibi, *Omnes fideles, qui conueniunt in ſolemnitatibus ſacris ad Eccleſiam, & Scripturas Apoſtolorum, & Euangelium audiant, qui autem non perſeuerant in oratione, vſque dum Miſſa peragatur, &c. communione priuari*; ex quibus verbis conſtat, non præcipi alias orationes ex vi huius præcepti, præter illam, quæ in Miſſa fit, in qua iubentur fideles perſeuerare, quia cum debita attentione debent illi aſſiſtere. Poſsúntque ſi velint, alias orationes priuatas pro ſua deuotione ibi dicere, vt in alio loco oſtendi, non tamen tenentur, ſed attendendo orationibus Sacerdotis, præcepto ſatisfaciunt. Extra tempus autem Miſſæ non tenentur aliis publicis orationibus Eccleſiæ, ſeu horis Canonicis aſſiſtere, vt infrà tractando de horis Canonicis videbimus. Nec etiam tenentur priuatas orationes domi, aut in Eccleſia dicere; quia licet hoc optimum ſit, & conſulendum, non eſt poſitum ſub obligatione præcepti. Cuius ſignum etiam eſt, quia præceptum poſitiuum de aliquo actu exercendo, ſemper datur de actu, & duratione determinata, Eccleſia verò nullum orationis tempus præſcripſit fidelibus pro die Dominico, aut feſto extra Miſſam, nec quid orare debeant determinauit, nullum ergo eſt tale præceptum. Canones ergo, qui de orationibus loquuntur, vel intelliguntur de orationibus, quæ in ipſa Miſſa fiunt, vel de aliis intelligantur, continent conſilium, non præceptum, aut certè indicant tantùm finem præcepti, vt dixit Syluest. ver. *Dominica*, q. 6. qui finis non cadit *Syluest.*

A ſemper ſub præceptum, iuxta doctrinam communem D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 9.

Tertia inſtantia eſſe poteſt de auditione ſacræ concionis. Videntur enim obligari fideles ad audiendam concionem in die feſto, quando in publico Eccleſiæ conuentu fit. Dicitur enim in Concilio Carthag. 4. cap. 24. *Sacerdote verbum Dei in Eccleſia faciente, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur*, c. *Sacerdote*, de Conſ. diſt. 1. & in cap. *Omnes fideles*, ex dicto Can. 10. Apoſtolorum dicitur, debere fideles, qui ad Miſſas conueniũt, *Sanctas ſcripturas audire.* Accedit, quòd teſte Auguſtin. lib. 50. Homil. homil. 26 non eſt minus verbum Dei, quàm corpus Chriſti; habetur in ca. *Interrogo*, 1. quæſt. 1. Vnde ipſe infert, non minus reum eſſe, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui B corpus Chriſti indignè tractauerit, ergo ſimiliter non minus reus erit, qui concionem non audierit, quàm qui Miſſam omiſerit. Prætereà, pabulum verbi Dei maximè eſt fidelibus neceſſarium, vt dicitur in cap. *Inter cætera*, de Offic. ord. ex Concilio Lateran. ſub Innocentio III. cap. 10. ergo non minùs, ſed magis debet, quàm Miſſa præcepti. Propter quod aliqui Doctores dixerunt, in die feſto præferendam eſſe ſacram concionem Miſſæ, ſi vtraque ſimul audiri non poſſit. Denique in Concilio Trid. ſeſſion. 24. cap. 4. de Reform. ſic dicitur: *Moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri vnumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, vbi commodè id fieri poteſt ad audiendum verbum Dei.* Eſt ergò hoc in præcepto. 5. *Obligentur ne fideles ad concionem in feſto.* *Con. Carth.* *Cap. Sacerdote.* *Ca Omnes. Can. Apoſt.* *Auguſt.* *Cap. Interrogo.* *Cap. Inter.* *Conc. Later.* *Conc. Trid.*

Dico tamen, nullum eſſe præceptum, quod obliget in rigore, ac per ſe ad audiendam concionem in C die feſto. Ita ſupponunt vt clarum Doctores omnes, & conſtat ex communi vſu, & ſenſu fidelium. Item, quia nullibi extat hoc præceptum. Prætereà, eſt optimum argumentum, quia ſi fideles tenerentur audire concionem ſacram, Paſtores Eccleſiæ tenerentur prouidere, vt omnibus diebus Dominicis, & feſtis fieret concio in Eccleſia, Paſtores autem ad hoc non tenentur, nec de facto ita fit, ergo. Dices, obligationem fidelium eſſe, vt concioni aſſiſtant, ſi fiat, quæ obligatio poteſt conſiſtere, etiamſi concio nec ſemper, neque ex obligatione Parochorum fiat. Reſpondeo, gratis affirmari illud primum, quia nullibi extat tale præceptum conditionatum, nec ſolet ab Eccleſia ita poni, & ratio declarat, quòd ſi oportuiſſet imponere populo obligationem audiendi concionem, cum fit, D maiori ratione fuiſſet ſacerdotibus imponenda obligatio illam faciendi, vel ſemper, vel pro aliquibus determinatis diebus. 6. *Non eſſe in præcepto concionem.* *Obiectio.* *Soluitur.*

Dices, ita eſſe impoſitam per Concilium Trident. ſeſſ. 5. c. 2. & ſeſſ. 24. c. 4. de Refor. Præcipit enim Epiſcopis & inferioribus Paſtoribus, ſeu Parochis, vt ſaltem in omnibus Dominicis diebus, & ſolemnioribus feſtis populis ſuis per ſe, vel per alios prædicent verbum Dei. Reſpondeo, Paſtores Eccleſiæ ex officio teneri ad prædicandum verbum Dei, & docendum, ac inſtruendum, & excitandum populum: hanc ergo obligationem ibi Concilium proponit, & quia de ſe non habet tempus definitum ex diuino iure, neque ex antiquis Canonibus, vt frequentiùs executioni E mandetur, determinat, vt ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnioribus feſtis hoc faciant Non tamen videtur tam rigoroſè, ac præciſè id præcipere, vt peccare grauiter cenſeantur, ſi interdum, vel ſæpius illud omittant, quia non vtitur Concilium verbis tantam obligationem indicantibus, ſed mandat, vt id faciant, illis diebus, & aliis per Quadrageſimam, & Aduentum, *Si ita oportere duxerint*, vt ibi additur, *& aliàs quotieſcunque id opportunè fieri poſſe iudicauerint.* Debent ergo Paſtores hoc officium non negligere, & curare, vt diebus illis, quantum commodè fieri poſſit, 7. *Inſtantia.* *Conc. Trid.* *Satisfit.*

A verbum Dei populo prædicetur; pro ſingulis tamen Dominicis,& feſtis non eſt rigoroſum præceptum,vt etiam conſuetudo interpretatur. Et hoc ſatis eſt,vt ex parte fidelium non ſit talis obligatio audiendi concionem ſingulis feſtiuitatibus. Imò ſæpe teneri poterunt Paſtores Eccleſiæ ad prædicandum, & nihilominùs ipſi fideles non tenentur ad audiendum ex generali præcepto poſitiuo; ſed vnuſquiſq; poteſt conſulere conſcientiæ,vt iuxta neceſſitatem ſuam ſe ſentiat obligatum,aut immunem. Obligatio enim Paſtoris reſpicit totum populum,qui ſemper indiget verbo Dei,licet non ſinguli de populo ęquè indigeant,obligatio autem fidelium ad audiendum eſt ſingularis,& perſonalis vniuſcuiuſque reſpectu ſui ipſius, & ideò nec eſt ita generalis de ſe,nec habet tam certam temporis determinationem, ſicut alia. B

8. Explicantur capitis cuiuſdam verba.

Ad illud ergo caput *Sacerdote*, reſpondetur, in primis non eſſe Concilij Generalis,ſed Prouincialis; deinde cum non dicat, *Excommunicatus ſit*, ſed *excommunicetur*, videtur magis poſitum ad terrorem, & comminationem, quàm ad proprium præceptum, ſaltem quod ſub mortali obliget. Præterea ibi non præcipitur fidelibus, vt audiant, ſed, *vt ſacerdote concionante, nemo egrediatur.* Si ergo antequàm inciperet concionari, quis egrederetur, non ageret contra illum Canonem,qui propter vitandã perturbationem,& ſcandalum,mandat, vt dum fit concio, nemo egrediatur. Et ita *Angel.* Angel.verb.*Feria*,n.44.textum illum intelligit de eo, qui egreditur cum contemptu, vel ſcandalo. C Denique licet in eo loco, vel tempore fortaſſe fuerit illud ſtatutum neceſſarium propter vitãdam aliquam prauam conſuetudinem, nunc de illa re nullum eſt peculiare præceptum, præter id, quod naturalis ratio de cauendo ſcandalo, & publico impedimento verbi Dei,dictat. Addo etiam,nunc poſſe Prælatum monere eum qui aliquo modo in hoc perturbat Eccleſiam, vel eſt negligens in audiendo verbo Dei cum publico ſcandalo,& præcipere, vt audiat, & excommunicare, ſi ſit contumax. Tamen hoc neque pertinet ad præceptum de ſeruandis feſtis, neque de facto eſt in præcepto iure ipſo lato,licet per homines poſſit imponi. Aliud verò caput, *Omnes fideles*, non videtur loqui de concione,ſed de lectione ſacræ Scripturæ, id eſt,Epiſtolæ,& Euangelij,quæ in Miſſa recitari ſolet. D Vnde in textu Gratiani additur, *Scripturas Apoſtolorum,& Euangeliũ audiant*,quæ verba per paraphraſim aucta videntur; nam in originali non habentur illa duo verba *Apoſtolorum,& Euangelium.* Adde, ibi non præcipi,vt audiant,ſed vt illi, qui audiunt lectionem ſacram, non egrediantur, vel abeant, antequam ſacrum officium compleatur propter inquietudinem, & ſcandalum vitandum. Vnde ſic concluditur, *Velut inquietudines Eccleſiæ commouentes, conuenit communione priuari*, vnde videtur Canon ille editus contra aliquos, qui ex aliqua perturbatione, aut falſo ritu nolebant cum aliis in oratione, & ſacris communicare, ſed tantùm in ſcripturis audiendis, vt in dicto tomo 3.d.69.ſect.3.circa finem dixi.

9. Explicatur Auguſt. *Bellarm.*

E Ad Auguſtinum reſpondeo, non loqui de verbo Dei ratione ſenſibilis ſoni,ſed ratione veritatis æternæ,& neceſſariæ ad ſalutem,quam proponit, vt rectè notauit Bellarm.lib.2.de Euchar.cap.24.circa finem. Et ita non poſſe inde inferri obligationem audiendi corporis aure verbum Dei, ſed de obligatione corde recipiendi illud, quando fuerit ad ſalutem neceſſarium. Et ita dixit Auguſt. curandum eſſe, vt verbum Dei, *De corde puro non pereat.* Et licet inde poſſit colligi, interdum eſſe neceſſarium corporis audire verbum,vt mente poſſit veritas eius retineri,non tamen poteſt inferri,neceſſarium eſſe,vt id fiat diebus feſtis, nec quòd illa neceſſitas pertineat ad hoc præceptum de feſtorum obſeruatione. Et hæc tantùm neceſſitas ex aliis iuribus probatur, & non alia, quæ oriatur ex ſpeciali præcepto,quia hæc non eſt impoſita. Nec habet eandem rationem cum Miſſa,quia cultus Dei per ſacrificij oblationem ęquè pertinet ad omnes,& ideò omnibus debuit imponi præceptum Miſſæ,neceſſitas autem audiendi verbum Dei non eſt æqualis in omnibus, nec eſt propter ſe, ſed propter tollendam ignorantiam; & ideò non præcipitur omnibus generaliter,ſed iudicatum eſt ſufficere,vt ex parte Eccleſiæ,& Paſtorum eius verbum Dei non deſit, & vt inuitentur fideles ad illud audiendum, quia non debent omnia ſub rigore præcepti conſtitui.

10. Non relinquenda Miſſa propter concionem.

Quapropter probanda non eſt illa ſententia, quæ præfert auditionem concionis auditioni Miſſæ in die feſto; nam per ſe loquendo contrarium eſt omnino verum,& certum,vt dixi in dicto tom.3.diſp.vlt.ſect.1. in fine,quia præcepta præferri debent conſiliis, vt ibi latius explicui. Denique ad Concilium Trident. reſpondeo,cum ipſummet addiderit, teneri, *vbi commodè id fieri poteſt*,ſatis declaraſſe, non loqui de rigoroſa præcepti obligatione,vnde ſeſſion.22.cap.de obſeruandis in Miſſa,ait: *Moneant Epiſcopi populum, vt frequenter ad ſuas Parochias ſaltem diebus Dominicis, & maioribus feſtis accedant.* quę verba ſatis oſtendunt,hoc non eſſe neceſſitatis,ſed congruitatis. Dico præterea, fortaſſe Concilium non loqui de obligatione, quæ deſcendat ex præcepto Eccleſiæ,ſed ex lege Charitatis, qua quis tenetur habere curam animæ ſuæ, non ſolùm adhibendo media ſimpliciter neceſſaria, ſed etiam vtilia,quale ſæpè eſt, concionem audire, & ita illa obligatio non pertinet ad hoc præceptũ. Et tunc monet Concilium, vt ad Parochiam accedant fideles,ſi commodè poſſint,vel certè ſi in eis commodiùs inſtruendi ſunt. Vnde etiam indicat Concilium obligationem iuris communis, qua tenentur fideles intereſſe Parochiis ſuis; additur autem: *Ad audiendum verbum Dei*, non quia hoc ſit per ſe præceptum, ſed quia hic etiam fuit finis Eccleſiæ, & quia eſt moraliter coniunctus cum auditione Miſſæ, ſi concio inter officium Miſſæ fiat,in rigore tamen non eſt ita præceptum, ſicut Miſſa, neque nunc eſt in rigore præceptum Parochiis intereſſe, vt alibi dictum eſt.

11. An ad oblationes obligatio ſit in feſtis. Ca. *Omnes. Conc. Trib.*

Quarta inſtantia eſt de oblationibus ſacris, nam ad has etiam videntur obligari ſpecialiter fideles in diebus Dominicis,& feſtis, niſi propter paupertatem excuſentur. Ita enim declarari videtur in cap. *Omnis Chriſtianus*, de Conſ.d.1. Et clarius in dicto Concil. Tribur.cap.35. *Dominicis diebus, & ſanctorum feſtis ad Miſſas omni Chriſtianorum oblationibus eſt currendum.* Sed de hoc puncto videnda ſunt,quæ ſupra lib.1.cap.2.tradidimus, vbi prius caput expoſuimus; loquitur enim de oblationibus faciendis inter Miſſarum ſolemnia,non verò declarat in Dominicis, vel aliis feſtis diebus eſſe faciendas; & non habet verbum præceptiuum, ſed ſolùm dicit, *Omnis Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolemnia aliquid Deo offerre.* Quæ verba ſolum admonitionem, vel exhortationem quandam continere videntur; & ita poteſt etiam aliud Concilium intelligi,proponit enim non ſolùm ſubſtantiam actus audiendi Miſſam, ſed etiam modum, & ſæpè modus non cadit ſub præceptum, licet ſubſtantia cadat. Addo verò,licet ius oblationum poſſit conſuetudine eſſe introductum,obligationem verò, quæ inde naſcitur, non pertinere ad hoc præceptum ſeruandi feſta,ſed ad aliud ſpeciale, vel Religionis ratione alterius diuinus cultus, vel iuſtitiæ ad miniſtros eius, quæ obligatio poſſet etiam extra diem feſtum impleri, vel per contrariam conſuetudinem tolli, manente integro præcepto de obſeruatione feſti.

12. Quinta inſtantia eſſe poteſt de cultu merè interno per

Dilectio Dei an ex hoc præcepto elicienda. per dilectionem Dei ſuper omnia, etiamſi homo ſit in ſtatu gratiæ. Nam hoc affirmauit Scot. 3. diſtinct. 27. a. 1. Verb. *Quantum ad* 2. quem ſequitur Tabiena ver. *Charitas*, num. 20. Non apparet autem, quo fundamento ſatis apparenti poſſit hæc opinio ſuaderi. Quia ſi reſpiciamus Decalogum, vel in illo non præcipitur ſpecialiter amor Dei, vel in aliquo præcepto includitur, magis in primo continetur, nec præcipitur pro determinato tempore, ſed ſimpliciter. Si verò reſpiciamus Eccleſiaſticum præceptum, nullum eſt, quod hanc imponat obligationem. Item hoc præceptum eſt de cultu Dei, atque adeò eſt virtutis Religionis, amor verò per ſe non pertinet ad cultum, nec ad Religionem, ſed ad ſuperiorem virtutem. Tertiò vt rectè argumentatur Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. tertium præceptum Decalogi nõ fuit de cultu interno, ſed de externo, idémque eſt cũ proportione de præcepto Eccleſiæ: amor autem etſi poſſit ex intentione cultus fieri, ad interiorem cultum pertinet, non ergo præcipitur hoc præcepto. Nec verò talis actus eſt neceſſarius homini iuſto, vt poſſit dignè Miſſam audire, aut alium actum Religionis exercere, quia non eſt de neceſſitate actus honeſti, quòd ab amore imperetur, nec etiam hoc pertinet ad particularia præcepta, ergo nullo titulo cadit ſub obligationem talis actus pro omnibus feſtis.

Scot. *Tabien.* *Caiet.*

13. Obiectio. Dices, Amoris præceptum non habet de ſe certum tempus, pro quo obliget, & ideò obligat pro temporibus opportunis, nullum autem videtur eſſe magis opportunum, quàm dies feſtus, ergo. Diluitur. Reſpondeo, non obligare pro omnibus temporibus opportunis, ſed vel pro articulis neceſſitatis, vel quando ad vitam rectè inſtituendam neceſſarius moraliter eſt talis actus; non eſt autem ſic neceſſarius in omnibus diebus feſtis, & in multis profeſtis poteſt eſſe magis neceſſarius. Adde eâdem ratione dicendum fore, teneri hominem in die feſto ad exercendum actum fidei, & ſpei, quia de ſe ſunt in præcepto, & non habent determinatum tempus de ſe, & illud tempus diei feſti eſt opportunum. Quapropter contraria ſententia negans neceſſitatem huius actus in die feſto, & vera, & communis eſt; & ſumitur ex D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. quatenus ait, per præceptum de obſeruatione Sabbathi non fuiſſe mandatum cultum internũ per orationem vel deuotionem internam; nam eadem ratio eſt de amore, vt bene notat ibi Caiet. Nauar. in Manuali cap. 13. n. 17. Sot. lib. 2. de Iuſt. q. 4. art. 4. & in materia de Charitate cæteri communiter.

D. Thom. *Caiet.* *Nauar.* *Sot.*

14. Sitne in feſtis actus pœnitentiæ imperatus. Sexta inſtantia præcedenti ſimilis eſt de cultu interno per actum pœnitentiæ, contritionis, vel attritionis, nam quòd hic ſit neceſſarius ex vi huius præcepti, ſaltẽ homini exiſtenti in peccato mortali, dixit Angel. ver. *Feriæ*, n. 43. tanta exaggeratione, vt affirmarit, rem eſſe indubitatam. Fundatur autem ſolùm in hoc, quod exiſtens in peccato mortali, præcipuè ſi habeat memoriam illius, non poteſt vacare Deo per aliquod tempus diei feſti, vt exigit hoc præceptum, ergo. Poteſtque hæc opinio confirmari ex eo, quòd in die Sabbathi præcipiebatur Iudæis: *Affligetis animas veſtras*, Leuit. 16. & 23. quod ſignificat pœnitentiam de peccatis, ergo idem nunc erit cum proportione. Pars negatiua certa eſt. Sed de hoc puncto dixi in 4. tom. tractando de præcepto pœnitentiæ, & oſtendi, hanc opinionem eſſe falſam. Et planè fundamentum Angeli nullius momenti eſt, quia licet homo ſciat, ſe eſſe in mortali, poteſt audire Miſſam eo modo, quo exigit præceptum, vt à fortiori conſtat ex his, quæ de intentione, & attentione neceſſaria ad Miſſam audiendam, dixi in dicto 3. tom. diſp. vlt. ſect. 3. Ergo propter Miſſam non eſt neceſſaria contritio: ad hoc præceptum non obligat ad vacandum Deo in die feſto alio modo, ſeu

Angel. *Leuit. 16. & 23.*

A per alios actus, ergo propter vacandum Deo non eſt neceſſaria pœnitentia: nec etiam per ſe, & directè præcipitur, ergo non cadit ſub hoc præceptum. Et ita ſentiunt Caiet. Sot. Nauar. Armil. Roſel. & alij communiter, Syluester etiam verb. *Dominica*, q. 6. dicto 4. fatetur, non teneri peccatorem conteri in die feſto ex vi præcepti de feſto, tamen ſi recordetur ſui ſtatus, teneri ex vi memoriæ. Sed hæc obligatio, ſi vera eſſet, communis eſſet aliis diebus, non eſt tamen vera; ſed hoc pertinet ad materiam de Pœnit. vbi de hoc latiùs

Caiet. *Sot.* *Nauar.* *Armil.* *Roſel.* *Syluest.*

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ negatur aſſumptum, nam qui eſt in peccato mortali, poteſt orare, & Miſſam audire. 15. Destruitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ. Ad confirmationem primò dici poteſt, illam legem nunc non obligare; ſecundò dicitur, illud mandatum, *Affligetis animas veſtras*, non pertinuiſſe ad diem Sabbathi, nec ad omnia feſta Iudæorum, ſed ad quoddam ſpeciale, quod celebrabatur decimo die Septembris, & in eo diſtinctè præcipiebatur ceſſatio ab opere ſeruili. Vnde potiùs ſumitur argumentum è contrario, quòd illa afflictio non pertineat ad feſtorum obſeruationem, vt ſic, neque ad obſeruationem Dominicæ, quæ Sabbatho ſucceſſit. Feſtum autem illud peculiare omninò iam ceſſauit, & ſiquid illi ſucceſſit in lege noua, fuit pœnitentia, quæ tempore confeſſionis annuæ agi præcipitur. Nam per illud feſtũ ſignificabatur futura emundatio à peccatis Chriſtiani populi, vt dixit D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 4. ad 10. in q. verò 103. art. 3. ad 4. dicit, illi feſto expiationis ſuccedere in Eccleſia feſta Martyrum, & Confeſſorum. De quo videri poteſt Cano. Relect. de Pœnit. p. 4. in fin.

D. Thom. *Cano.*

16. Difficultas. Sed obiiciet aliquis contra dicta; nam ſequitur, non peccare contra hoc præceptum, qui in toto die feſto nullum alium actum diuini cultus exercet, præter Miſſæ auditionem, etiamſi reliquum tempus ludendo, confabulando, &c. conſumat, dummodo contra alteram partem præcepti prohibentem opera ſeruilia, & profana, nihil committat: conſequens videtur eſſe abſurdum; alias ſine cauſa præciperetur hominibus vacatio ab aliis laborioſis operibus toto illo die, quia meliùs eſſet corporaliter laborare, quàm otioſè diem tranſigere. Sic enim dixit Auguſt. lib. de Decem chor. cap. 3. loquens de Iudæis in Sabbatho otiantibus; videtur autem eſſe eadem ratio proportionalis de Chriſtianis. Reſpondeo nunc non tractari, an peccare in die feſto ſit contra hoc præceptũ ex ea parte, qua prohibet certa quædam opera, de hoc enim ſtatim dicemus, ſed quæſtionem eſſe ſolùm de omiſſione actuum diuini cultus. Et ex hac parte concedo nullum incurri peccatum omiſſionis contra hoc præceptum, etiamſi nullus alius actus Religionis in toto feſto fiat, præter auditionem Miſſæ, quia nullum extat de hoc præceptum affirmatiuum, negatiuum autem prohibens opera ſeruilia non obligat ad aliquid agendum; ex negatione enim non bene ſequitur affirmatio: neque propterea illud inutiliter præcipitur, quia propter cultum præcipitur, finis tamen præcepti vt ſic, non cadit ſub præceptum, medium autem ipſum de ſe vtile eſt, & ideò rectè præcipitur, licet finis non ita præcipiatur. Tandem poſſet hîc quæri, an ſaltem cum aliquis non poteſt audire Miſſam in die feſto ex iuſto impedimento, teneatur loco illius aliquid recitare, vel Religionis opus exercere: & ſimiliter quando aliquis Miſſam omiſit, an teneatur aliis precibus eodem die illam compenſare, vel in ſequenti die Miſſam audire. Dico tamen, non teneri, de quo videri poſſunt reſoluta in d. diſp. vlt. ſect. 5. dub. vlt. & ſect. 6. dub. penul. Et iuuare etiam poſſunt ea, quæ de omiſſione horarum Canonicarum in ſimili diximus.

Aug.

S 2 CAPVT

CAPVT XVII.

Sola corporalia opera eſſe prohibita in die feſto, non tamen omnia.

1\. INcipimus de altera parte huius præcepti agere, quæ negatiua eſt, & longiorem diſputationem requirit, quia in illo loco tertij tomi nihil de illa diximus. Ad illam ergo explicandam ſuppono primò, præcipi fidelibus vacationem quandam ab operibus in die feſto. Hoc conſtat ex iure: nam in c.1.de Feriis dicitur eſſe abſtinendum *ab opere illicito*, & in cap. *Licet ab omni opere ſeruili*, & in cap. *Conqueſtus*, & in aliis locis alia opera prohibentur, vt infrà videbimus. Prçtereà Clemens lib.8.Conſtit.cap.33.his verbis explicat hoc præceptũ, *Omnes fideles Dominico die vacẽt in Eccleſia*, & infrà, *vacent ſerui*, indicans, vacationẽ debere eſſe ab opere ſeruili: in ſexta etiam Synodo c.8. prohibentur in diebus feſtis corporalia opera, præter ea, quæ neceſſaria ſunt ad victum, vel ſimilia, in Concilio Aureliano 3. c.27. abſtinendum dicitur *ab opere rurali*: in Concilio Antiſi.cap.16.dicitur. *Non licet in die Dominico boues iungere, aut alia opera facere*, vtique ſimilia. Quod pluribus verbis explicatur in Concilio Matiſcon.2.cap.1. Vbi non tantum ſeruilia opera numerantur, ſed quædam alia, de quibus, infrà, & ſimiliter in Concilio Magunti. ſub Carolo cap.36.37. dicitur eſſe prohibitum opus ſeruile, cuius aliqua exempla inde colliguntur, ſcilicet, arare, ſeminare, hortum, vel vineam colere, aut ſpem circundare, deinde adduntur alia opera, quæ forenſia poſſumus appellare, de quibus poſteà. Denique communi traditione, & conſuetudine Eccleſiæ hoc receptum eſt, & omnes Doctores in hoc conueniunt.

Cap. 1. Cap. Licet. Cap. Conqueſtus. Clement. Synod. 6. Conc. Aur. Conc. Ant. Conc. Mat. Conc. Mag.

2\. *Quam ſit antiquum præceptum quoad hoc.* Sed dubitabit aliquis, quàm ſit antiquum hoc præceptum quoad hanc partem, videtur enim ex dictis ſequi, non eſſe admodum antiquum: nam iura, quæ habentur in Decretalibus recentiora ſunt. Alia verò, quæ adduximus, non probant maiorem antiquitatem: nam quædam non habent ſufficientem auctoritatem ad vim præcepti, vt libri Clementis. Alia verò fere omnia ſunt Concilia Prouincialia, præter ſextam Synodum, cuius decretum obſcurum eſt, quia videtur plus prohibere, quàm prohibitum re vera ſit, vel vnquam fuerit, vt mox dicemus. Et ideò poſſet aliter quàm de proprio præcepto exponi, quia verba in rigore non omnino cogunt. Auget ergo prætereà difficultatem modus loquendi Conc. Laodicen. cap. 29. Cum enim dixiſſet, *Non oportere Chriſtianos Iudaizare* (quod mox exponemus) ſubdit. *Præferentes autem in veneratione Dominicum diem, ſi vacare voluerunt, vt Chriſtiani hoc faciant.*

Clemens. Conc. Laod.

3\. Nihilominùs tamen certum eſt, ante ſextam Synodum, & ante omnia dicta Concilia Prouincialia fuiſſe in Eccleſia hanc obſeruantiam ſub præcepto, vt colligitur ex dicto loco Clementis, & ex omnibus, quibus ſuprà probauimus tranſlationem diei Sabbathi in diem Dominicum. Dicunt enim Patres factam eſſe tranſlationem quoad quietem, & vacationem quandam ab operibus profanis, ſeu *à labore terreno*, vt dixit Gregorius lib.11. epiſt. in 3. Conſtat autem ex ibi dictis, tranſlationem illam eſſe antiquiorem ſynodo Laodicena. Item Hieronymus, & Auguſtinus huius traditionis teſtes ſunt, & eiuſdem ferè ætatis, id eſt, non multo tempore poſt Laodicenam ſynodum, & tamen loquuntur de illa conſuetudine, vt antiqua, & vetuſta ſuo ſeculo. Hieronymus epiſt. 22. ad Euſtochium cap.15. dicit, Monachos Ægypti ſolitos fuiſſe laborare per hebdomadam, vacare autem die Dominica, vtique propter Eccleſiæ præceptum, Aug. verò ſerm.215. *Si infelices Iudæi tanta deuotione celebrant Sabbathum, vt in eo nulla opera terrena* A *exerceant, quãto magis Chriſtiani in die Dominico ſoli Deo vacare, & pro animæ ſuæ ſalute debent ad Eccleſiã conuenire?* Expreſſiùs ſerm.251. *Sciendum eſt* (ait) *quòd ideò à ſanctis Patribus noſtris conſtitutum eſt Chriſtianis, & mandatum, vt in ſolemnitatibus ſanctorum, & maximè in Dominicis diebus otium haberent, & à negotio terreno vacarent, vt paratiores, & promptiores eſſent ad diuinũ cultum*, infrà verò, per *ſanctos Patres* exponit *Apoſtolos, & Apoſtolicos viros*. Quomodo autem Concilium Laodicenum intelligendum ſit, ſtatim dicam. Hoc ergo præceptum non eſt de nouo latum quoad ſubſtantiam ſuam in illis iuribus, quæ habentur ſub titulo de Feriis, ſed ibi ſcriptum eſt, quòd traditione iam habebatur, & fortaſſe quoad aliquid, vel auctum, vel magis declaratum eſt.

Hieron. Aug.

4\. *Diuerſa eſt ceſſatio ab opere in Chriſtiano, atque Iudæo.* Secundò ſupponendum eſt, ceſſationem ab operibus, aliter Chriſtianis præcipi in diebus feſtis, B quàm præcipiebatur Iudæis; nam Chriſtianis non fit tam arcta prohibitio operum in die Dominico, ſicut Iudæis fiebat in Sabbatho, vt notat Abulenſ. Exod. 20. quæſt. 13. & patet, tum quia multa opera nunc permittuntur Chriſtianis in feſtis, quæ non permittebantur Iudæis in Sabbatho, de quibus infrà, tum etiam quia in lege noua facile conceditur licentia laborandi in feſto, quæ in lege veteri non concedebatur. Ratio verò eſt, quia Iudæis omnia contingebant in figuram, quæ debet eſſe maximè conformis rei ſignificatæ, & inuariata manere, vnde quia per Sabbathum repræſentabatur quies Dei ab operibus exercendi, ideo tam arctè præcipiebatur illud otium; item illa prohibitio erat iuris diuini, & ideò immobilior erat. C

D. Thom. Abulenſ.

5\. Hinc ſæpe Patres cauendum præcipiunt Chriſtianis, ne more Iudæorum in die Dominico otientur; & hoc modo intelligi poteſt Concilium Laodicenum, nam ſic habet, *Quòd non oporteat Chriſtiano Iudaizare, & otiari Sabbatho, ſed ipſos eodem die operari.* Quod autem ſubiungit. *Præferentes autem Dominicam*, dupliciter poteſt intelligi. Primò vt Dominicam præferant Sabbatho, otiantes nimirum illa ex præcepto. Et nihilominùs ſi etiã Sabbatho vacare voluerint, *Vt Chriſtiani hoc faciant.* Secundò poteſt ſic legi: *Vt ſi in die Dominico vacare voluerint, vt Chriſtiani hoc faciat, ſi autem Iudaizare inueniantur, excommunicentur*, non verò D ideo dictum eſt ſub ea conditione, quia tunc non eſſet neceſſaria ex præcepto, ſed voluntaria vacatio Chriſtiana in Dominica, ſed vel quia poſſunt vacare fideles pluſquàm teneantur, & ab operibus non omnino prohibitis ceſſare, quod ait Concilium poſſe fieri licitè, dummodo Chriſtiano ſpiritu, & modo, & non Iudaico fiat, vel fortè legendum eſt, *ſi valuerint*, nam alia verſio habet, *Si modo poſſint.* Eandem doctrinam obſeruauit Concilium Aurelianum 3.cap. 27. vbi refert quoſdam *perſuaſiſſe populis die Dominico cum caballis, & bobus, & vehiculis itinerari non debere, neque vllam rem ad victum præparare, &c. quæ res* (ait) *ad* E *Iudæam magis, quàm ad obſeruantiam Chriſtianam pertinere probatur.* Eundem errorem ex profeſſo damnat Greg. dicta Epiſt.3.lib.11. docens, contra fidem eſſe, otium Sabbathi ad literam cuſtodire, non ſolùm quoad diem, ſed etiam quoad modum otiandi, & ſpecialiter damnat quoſdam, qui dicebant, non licere die Dominico toto corpore lauari, etiam pro neceſſitate corporis.

Conc. Laod. Con. Aurel. Greg.

6\. *Hoc præcepto ſolum corporalia prohibentur opera.* Tertiò ſtatuendum eſt, opera, quæ hoc præcepto prohibentur, eſſe tantùm externa, & corporalia. Ita ſumitur ex D. Thom. ſupra dicta quæſt. 122. articul. 4. & ex aliis Doctoribus ſtatim referendis. Et probatur primò ratione generali, quæ comprehendat etiam legem diuinam datam Iudæis de obſeruatione Sabbathi, quia illa lex tantùm data eſt de cultu

D. Thom.

exterio

exteriori Dei, ergo ſolùm præcipiebat vacationem ab operibus externis, & corporalibus, ergo opera prohibita tantùm corporalia ſunt; ſecundò ratione ſpeciali de lege Eccleſiæ, quia Eccleſia non præcipit, nec prohibet internos actus ſecundum ſe, ſed per ſe verſatur iuxta externos, de internis autem ſolùm diſponit, quatenus cum externis connexi ſunt, ergò dum præcipit vacare in diebus feſtis, externam, & corporalem ceſſationem ab operibus mandat, ergo dum prohibet ſeruilia opera, prohibet opera corporalia, & externa. Quod etiam nomen ipſum ſeruilium operum præ ſe refert, nam interna opera animæ non ſunt ſeruilia, vt per ſe conſtat.

7. Non omnia corporalia opera prohibita.

Quartò ſuppono, non omnia corporalia opera eſſe prohibita Chriſtianis in die feſto. Hoc non indiget probatione, nam vſu ipſo ſatis conſtat; & præterea etiam colligitur ex ipſa lege, non enim ſine cauſa addita eſt illa particula *Seruile*, cum dictum eſt: *Omne opus ſeruile non facietis in eo*, ſed ne omne opus corporale, & externũ prohibitum putaretur. Præterea idem patet inductione, nam iter agere, ſcribere, loqui, & ſimilia opera corporalia ſunt, & tamẽ prohibita non ſunt, vt conſtat. (Obiectio. *Exod.* 20.) Sed obiici poteſt, quia Exod.20. abſolutè dictum eſt, *Non facies omne opus in eo*, & Leuit. 23. *Omne opus non facietis in eo*, ergo ſimpliciter omnia opera prohibentur in die feſto; nam Eccleſia ſuum præceptum tulit ad imitationem illius. (Enodatur.) Ad hoc verò vno verbo reſponderi poſſet ex dictis; Præceptum Eccleſiæ ſumptum eſſe ad imitationem, non verò ad æqualitatem præcepti antiqui.

8. Oportet autem vltrà conſiderare, in lege veteri non fuiſſe æqualem hanc prohibitionem pro Sabbatho, & omnibus feſtis; nam pro Sabbatho tam generalis erat prohibitio, vt nec cibos illo die præparare liceret, ſed proximo præcedẽti die præparari debebant, vnde paraſceue vocabatur, (vt multi interpretantur) & in deſerto non permittebantur manna colligere in Sabbatho, ideo enim eis non dabatur, ſed feria ſexta pro vtroque die colligebant illud. At verò in feſtiuitatibus ordinariè non prohibebantur (*Exod.* 12.) præparare cibos, vt Exod.12. expreſsè dicitur de die primo, & vlt. Azymorum, *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad veſcendum pertinent*. Vnde in ipſis etiam Scripturæ verbis notari poteſt hæc differentia, interdum enim ſimpliciter dicitur, *Non facietis omne opus*, vt in citatis locis, interdum additur, non facietis *omne opus ſeruile*, vt de primo, & ſeptimo die Azymorum dicitur Leuit. 23. Per hanc enim differentiam notatur, non fuiſſe æqualem prohibitionẽ, nam priora verba indicant, neque ignem incendi, nec cibos parari, nec aliud ſimile opus etiam neceſſarium ad vitam fieri potuiſſe illo die, quando anteà præueniri poterat, per alia autem verba notatur hæc opera non fuiſſe prohibita, ſed tantùm ſeruilia. Quam differentiam notauit noſter (*Ribera.*) Ribera lib. 5. de Templo, &c. cap. 5. cum Abulenſ. Exod.20. quæſt.13. & Leuit.27. quæſt.7.

9. Quid prohibitum Iudæis in Sabbatho.

Fatemur ergo in die Sabbathi prohibita fuiſſe Iudæis non tantùm opera ſeruilia, ſed etiam alia, & in die feſto expiationis die decimo Septembris æqualis cenſetur fuiſſe prohibitio, quia Leuit.16. (*Leuit.* 16.) de feſto illo ſpecialiter dicitur. *Affligetis animas veſtras, nihilque operis facietis in eo*, & c.23. (*Leuit.* 23.) dicitur. *Omnis anima, quæ operis quicquam fecerit delebo eam de populo meo, nihil ergo operis facietis in eo.* Verum eſt, paulò inferiùs ibi addi opus ſeruile, & Num. 29. (*Num.* 29.) tamen, vt dicti auctores notant, nec in Hebræo, nec in Græco eſt additio illa *ſeruile*, & Abulenſ. (*Abulenſ.*) notat, illo die ſolitos fuiſſe Iudęos abſtinere à cibo, & potu per totum diem, & ab vxoribus, à balneis, calceamentis, & ab omni occaſione gaudij, vel delectationis. In aliis autem feſtiuitatibus non prohibebantur hæc, ſed tantùm opera ſeruilia, Eccleſia ergo quoad hoc potiùs alia feſta, quàm Sabbathum imitata eſt. Et ratio eſt, quam attigit D.Thom. dicta quæſt.122. artic.4. (Cur Eccleſia non fuerit imitata Iudaici Sabbathi quietem.) nam illa quies Sabbathi non erat moralis, ſed cæremonialis, & ſignificatiua, Eccleſia autem non amplectitur hanc vacationem, niſi quatenus moralis eſt, & ad diuinum cultum, & ad conuenientem gubernationem accommodata, & ideò non tam generaliter opera prohibet. Adde etiam in die Sabbathi non fuiſſe Iudæis prohibitas ſimpliciter omnes actiones corporales, & externas, nam poterant iter agere ad certam menſuram, & neceſſaria opera facere, quæ præueniri non poſſunt, vt ducere animalia ad adaquandum ea, vel extrahere illa de fouea, ſi in eam caderent, Matth.12. (*Matth.* 12.) Ioan.7. (*Ioan.* 7.) & ſumitur ex 1. Machab.2. (1. *Mach.* 2.) Chriſtianis verò non ſolùm hæc, ſed etiam illa opera, quæ præueniri poſſunt, ſi ad vſum communem corporis neceſſaria ſint, permittunt.

His poſitis difficultas tota circa hanc partem eſt 10.

(Quæ opera corporalia prohibita Chriſtianis.) in explicando, quæ opera corporalia, vel laborioſa in feſtis prohibita ſint, & quæ permiſſa, & qua certa regula diſcerni poſſint. Ad hoc ergo explicandum ſuppono inter opera hominis, quædam eſſe ſeruilia, quædam non ſeruilia, quæ liberalia, vel ſpiritualia latè dici ſolent. Quam diuiſionem poſteà fuſiùs explicaturi ſumus: nunc ſatis ſit, voces declarare. Seruilia enim opera dicũtur, quæ commoditatibus corporis inſeruiunt, & ideò per ſeruos fieri ſolent, vt terram colere, artificia facere, & ſimilia; ab his verò diſtinguuntur opera, quibus animus excolitur, vt loqui, legere, docere, &c. Nam quia humana ſeruitus ſecundum corpus attenditur, animus verò liber eſt, ideo priora opera dicuntur ſeruilia, poſteriora verò libera. Sunt igitur in hac materia duæ generales regulæ obſeruandæ. (Duplex regula ad opus prohibitum agnoſcendum.) Prima eſt affirmatiua, & vniuerſalis cum exceptione, videlicet in feſtis prohiberi omnia ſeruilia opera, niſi iure, vel conſuetudine ſint exempta. Secunda eſt negatiua, & vniuerſalis cum exceptione ſcilicet, Nulla opera liberalia prohiberi in die feſto, præter ea, quæ in iure ſpecialiter prohibentur. (Cap. *Licet*.) Prima regula ſufficienter probatur ex cap. *Licet*, de Feriis cum aliis in prima ſuppoſitione adductis, cap.præced. & illa prius tractanda eſt, nam de ſecunda poſteà dicemus.

11. Triplex opus ſeruile.

Vt autem declaremus, quid ſub ſeruili comprehendatur, triplex ſeruile opus diſtinguere poſſumus ex mente D.Thom.2. 2.q.122.artic.4. videlicet Religioſum, quod diuinum ſeruitium dici poteſt; peccaminoſum, quo dicitur homo ſeruire peccato, aut Dæmoni: & indifferens, ac humanũ, quo vnus homo ſolet alteri ſeruire. Nam opus ſeruile reſpectu alicuius dicitur, quia per opus ſeruile alicui ſeruitur; ille autem eſſe non poteſt, niſi aut Deus, cum quo numerantur Sancti cum ipſo regnantes, vel Dæmones, ſeu peccata, vel mortales homines. Illa ergo opera, quibus colitur Deus, ſeruilia ſunt Deo, quia Latria eſt quædam ſeruitus, eſt tamen Religioſa, & diuina ſeruitus, quia in Deum terminatur. Peccata verò dicuntur ſeruilia, quia, *Qui facit peccatũ ſeruus eſt peccati*, vt dicitur Ioan.8. (*Ioan.* 8.) Quia *vnuſquiſque eſt ſeruus eius, cui obedit ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam*, vt dicitur ad Rom.6. & 2. Pet.2. (*Rom.* 6. 2. *Petr.* 2.) *A quo quis ſuperatus eſt, eius & ſeruus eſt*. Opera verò, quibus vnus homo miniſtrat alteri in his, quæ ad corpus pertinent, indifferentia ſunt, & ad ſeruitutem humanam pertinent. De actionibus ergo primi generis nullà ferè eſt quæſtio; nam in illis actionibus conſiſtit externus Dei cultus, & Sanctorum honor, ad quem cultum principaliter feſtiui dies ordinãtur, non ergo prohibentur in feſto opera ſeruitutis diuinæ, ſed potiùs commendantur;

Quinimò nec talia opera ſeruilia dici debent, ſed maximè liberalia, quia ſeruire Deo, regnare eſt, & quia licet per corpus exerceantur, principaliter ordinantur ad ſubiiciendam mentem Deo, & ad excitandum animum ad deuotionem, & internum Dei obſequium. Poteſt autem nonnullum dubium moueri circa hanc partem, quod infrà commodiori loco expediemus. Nunc de ſecundo membro dicendum eſt, vt illo etiam excluſo, tertium, quod propriè ad hoc præceptum, & ad primam regulam poſitam pertinet, clariùs explicemus.

CAPVT XVIII.

An per quodcumque peccatum, præſertim mortale, feſta violentur, & ideò ſpecialiter cenſeantur prohibita in diebus feſtis.

1. Vtrùm peccatum mortale ſpecialiter prohibeatur in feſto.

PRima opinio affirmat, peccatum mortale eſſe ſpecialiter prohibitum in die feſto ex vi generalis prohibitionis operis ſeruilis, ac ſubinde omne peccatum in die feſto commiſſum, præter malitiã, quam habet ex propria materia, & obiecto, habere malitiam ſacrilegij contrariam huic præcepto, & ideò circunſtantiam illam in confeſſione eſſe aperiendam.

Pars affirmatiua. D.Thom.

Hanc opinionem videtur docere D.Thom. dicto art. 4. ad 3. cum enim diſtinxiſſet triplex opus ſeruile, quo ſeruimus Deo, homini, & peccato, ait primum non eſſe contra præceptum de obſeruatione Sabbathi; ſecundum autem, & tertium eſſe contra illud. Item tenet Alenſ. 3. part. q. 32. membr. 3. art. 2. ad vlt. Anton. 2. p. tit. 9. cap. 7. §. 3. & 3. part. tit. 14. cap. 19. §. 7. & tit. 17. cap. 17. §. 4. in fine, & 5. circa medium, vbi refert in hanc ſententiam Lyranum in capit. 20. Exod. vbi idem tenet Abulenſ. quæſt. 11. & 12. item Med. Cod. de Orat. quæſt. 10. & 19. Idem ſentit Bonauent. 2. d. 37. circa expoſitionem literæ, dum ait, hoc præcepto præcipuè prohiberi opera carnalia, vt ebrietates, & iurgia, & ſimilia, quæ maximè libertati ſpiritus repugnant. Idem ibi Gabriel quæſt. vnica art. 1. not. 5. §. *Quorum diſtinctio*, in fine & Maior. 4. d. 17. quæſt. 4. Angel. verb. *Feriæ*, num. 36. & verb. *Interrogationes*, circa tertium præceptum, & verb. *Præceptum*, num. 5. Roſel. verb. *Confeſſio*, 2. num. 7. Cather. lib. 5. contra Caiet. Denique latè, & alios referens Corduba in Quæſt. lib. 1. quæſt. 6. támque acriter illam defendit, vt audeat dicere, aliam non eſſe ſatis tuam. Fauétque huic opinioni Ambroſius Lucæ 13. prout illius verba retulit D.Th. dicto art. 4. arg. 1. dicens, *Lex in Sabbatho non hominem curare, ſed ſeruilia opera facere, id eſt, peccatis grauari prohibet.* Hæc verò eadem verba ex Gloſſ. in Luc. retulit idem D.Thom. 3. d. 37. art. 5. In Ambroſio autem ea formaliter non inuenio, ſed illius ſententia in illo loco eſt, Deum in Sabbatho prohibuiſſe opera ſecularia, non religioſa. *Sicut Deus* (ait) *quieuit ab operibus mundi, non ab operibus ſanctis*, & ſubdit. *Hoc autem non intelligens Archiſynagogus prohibebat quemquam curari Sabbatho, cum Sabbathum futurarum typus ſit feriarum; & ideò non operis boni, ſed mali feriæ ſunt, eóque præſcriptum ſit, vt nullam ferentes ſarcinam delictorum, nec bonorum ieiuni operum, Sabbatha futura poſt mortem celebremus.*

Alenſ. Anton. Lyran. Abulenſ. Med. Bonau. Gabr. Maior. Angel. Roſel. Cather. Cordub. Ambroſ.

2. Aug.

Prætereà fauet Auguſtin. lib. de Decem chor. cap. 3. dicens, *Melius faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, quam ſi in theatro ſeditioſus exiſteret, & melius eorum fœminæ in Sabbatho lanam facerent, quàm quòd tota die in Neomeniis ſuis impudicè ſaltarët.* Quod enim ait *meliùs* pro *minus malè* poſitum eſt, vt conſtat, vtrunque enim malum eſſet, cenſet autem Auguſt. maius malum eſſe peccare in feſto, quàm laborare. Vtrumque ergo eſt prohibitum, & illud magis. Facit præterea idem Au- A guſt. lib. de ver. & falſ. pœnit. cap. 14. & habetur in cap. *Conſideret*, de Pœnit. d. 5. vbi prius ait, ad pœnitentiam conſiderandam eſſe circunſtantiam temporis. Et poſteà ſic illam explicat: *Si in tempore orationi conſtituto, aut in feſtiuitate ſanctorum, & in tempore ieiunij.* Denique fauet cap. 1. de Feriis, in quo dicitur, hoc præcepto prohiberi omne opus illicitum in die feſto. Ratio verò pro hac opinione eſt, quia opus peccati eſt maximè ſeruile, & maximè contrarium diuino cultui, & impeditiuum illius, ſed hæc ſunt opera, quæ ibi maximè prohibentur, ergo.

Cap. Conſideret. Cap. 1. Ratione probatur.

3. 2. Opinio negans peccatum ſpecialiter prohiberi in feſto.

Secunda opinio aſſerit, opus peccati ex eo tantùm, quòd peccatum ſit, non contineri in materia huius B præcepti, nec ex vi illius prohiberi, ac ſubinde peccatum etiam mortale in die feſto commiſſum non habere ex illa temporis circunſtantia ſpecialem malitiam, quæ in confeſſione neceſſariò aperienda ſit. Hæc opinio non habet auctores multum antiquos, vt verè notauit Corduba, habet tamen plures, & graues. Ex Theologis illam docuit Caiet. 2. 2. quæſt. 12. 2. art. 4. & 1. 2. quæſt. 7. art. 1. & in Sum. verb. *Feſtorum violatio*, & tom. 1. Opuſc. tract. 18. quæſt. 3. Sot. in 4. diſtinct. 18. quæſt. 2. art. 4. & lib. 2. de Iuſt. quæſt. 4. art. 4. Vict. in Sum. de Sacr. titul. de confeſ. num. 195. Almayn. in 4. d. 17. quæſt. 1. Ex Summiſtis Syluester verb. *Dominica*, quæſt. 8. dicto 4. vbi ſe ipſum refert, ver. *Circunſtantia*, §. 3. & verb. *Confeſſio*, 1. §. 1. & in C Roſa aurea caſu 63. vbi ait quoſque viros doctiſſimos ſui ordinis ita ſentire. Et conſentit Armilla ver. *Feriæ*, num. 12. Tabiena eod. verb. num. 47. Angel. in Floribus Theolog. q. 9. Et ex iuris peritis latè Nauar. in cap. *Conſideret*, de Pœnit. d. 5. in principio, num. 22. & ſeq. Couar. in cap. *Alma*. 1. p. §. 5. num. 3. & lib. 4. Var. cap. 19. in fine, Gutier. lib. 1. Canonic. quæſt. cap. 13. Pro hac etiam ſententia poteſt referri D.Thom. in 4. d. 32. art. 5. quæſt. 2. quatenus ait, tempus diei feſti non eſſe circunſtantiam, quæ trahit actum in nouam ſpeciem peccati, & in 3. d. 37. art. 5. quæſt. 2. ad 2. quatenus dicit, peccata non dici opera ſeruilia, niſi myſticè, ad literam verò opera ſeruilia eſſe opera corporalia pertinentia ad mechanicas artes, quas ſerui D exercere ſolent, & ab actibus liberalium artium condiſtinguuntur, ſignificátque præceptum tertium decalogi prohibens opera ſeruilia, ad literam, & propriè intelligendum eſſe, non myſticè.

Cordub. Caiet. Sot. Victor. Almayn. Syluest. Armll. Tabien. Nauar. Couar. Gutier. D. Thom.

4. Nauarri rationes aliquæ improbantur.

Rationes, ad hanc ſententiam confirmandam afferuntur variæ, ſed nõ omnes ſunt ſolidæ. Nauar. enim inter alia argumentatur, quia ſicut Laicis ſunt deputati dies feſti ad orandum, ita clericis omnes dies, ſed clerici peccantes quolibet die, non peccant ſpecialiter contra circunſtantiam temporis ſibi ad orandum deputati, ergo nec Laici peccantes in die feſto, &c. Hæc verò ratio parum probat, quia prior opinio non dicit peccari ſpecialiter contra diem feſtum peccando in illo, quia dies ille eſt orationi deputatus, ſed quia toto die vacandũ eſt ab operibus cultui diuino E contrariis, vel impedientibus illum. Licet enim non præcipiatur nobis toto die feſto orare, vel exercere actus cultus diuini, prohibetur nihilominuùs, ne per totum diem aliquid agamus ſeruile, & diuino cultui contrarium. Hoc autem non præcipitur Clericis omnibus diebus, etiamſi illis oratio aliqua ſingulis diebus præcipiatur. Alia ratio eiuſdem Nauarri eſt, quia lex de feſto ſeruando non obligat arctiùs in lege gratiæ, quàm in lege ſcripta, ſed in ſcripta non obligabat ad non peccandũ in die feſto, ergo. Patet Minor, tum quia non obligabat illos ad internam quietem cum Deo, nec ad internum cultum, ſed ſolum ad externam quietem, ceſſando ab opere ſeruili; tum etiam quia alias lex illa tunc obligaret ad contritionem eum, qui eſſet in peccato. Sed hæc ratio non vrget

contra

contra priorem ſententiam, quæ eodem modo loquitur de præcepto hoc, vt fuit datum à Deo, & ab Eccleſia. Negabitur ergo Minor. Ad probationem verò dicetur, quod licet hæc lex non obliget directè ad internum cultum, obligat ad non impediendum illum, ideo enim præcipit vacationem ab operibus, vt homo poſſit Deo vacare, etiam mente, ſi velit, & ideo contra hanc vacationem cenſetur eſſe opus peccati, ac ſubinde contra præceptum, etiamſi ad internum cultum non obliget. Et ideo etiam non ſequitur in rigore illud conſequens de contritione; ſunt enim hæ diuerſæ quæſtiones, neque oportet eas confundere; nam aliud eſt, non peccare, aliud non permanere in ſtatu peccati prius commiſſi. Qui ergo dixerit, hoc præceptum obligare ad non peccandum in die feſto, non cogitur dicere, etiam obligare ad non permanendum illo die in peccato habituali, quia peccatum habituale non impedit cultum Dei, ſicut peccatum actuale, vt conſtat.

5. Ratio fundamentalis. Vnica ergo ratio huius ſententiæ eſt, quia præceptum de Sabbatho, ſeu feſto ſeruando non obligat ſpecialiter ad non peccandum in illo die, ergo peccare in illo die non eſt contra hoc præceptum, quatenus opera quædam prohibet, nec etiam eſt contra præceptũ Eccleſiæ, quatenus præcipit audire Miſſam, vt per ſe conſtat, quia poteſt quis in parte vna illius diei audire Miſſam, & in alia peccare, imò, vt alibi dixi, eodem tempore, quo Miſſam audit, peccare poteſt ex intentione praua, quæ veram Miſſæ auditionem non impediat. Quòd ſi contingat, aliquem peccare tali modo, vt inde impediatur à Miſſa audienda, tunc quidem peccatum illud erit contra hoc præceptum, non quia peccatũ eſt, ſed quia impedit Miſſam; vnde etiamſi aliàs peccatum non eſſet, ſed opus indifferens, & impediret Miſſam, inde fieret peccaminoſum, in vtroq; autem caſu non haberet inde aliam malitiam, quam omiſſionem Miſſæ, cuius eſt cauſa. Hoc ergo eſt per accidens, & hic non conſideratur.

6. Probatur aſſumptum. *Caiet.* Probatur ergo aſſumptum duplici ratione facta à Caiet & cæteris. Prima eſt, quia opus peccati, vt ſic non eſt ſeruile. Dico autem *Vt ſic*, id eſt, ex eo, quod peccatum eſt; nam ex parte actus materialis poteſt aliquod peccatum eſſe opus ſeruile, vt ſi quis in die feſto ſcindat ligna aliena, vt illa furetur, peccat quidem ſpecialiter contra diem feſtum, non tamen quia illud opus erat contra iuſtitiam, ſed quia ſeruile eſt, vnde quantum ad hoc præceptum idem peccaret, etiamſi ex loco publico, & communi ligna ſine iniuſtitia ſcinderet. Peccatum ergo non eſt ſeruile ex eo quod peccatum eſt, licet ex materia poſſit eſſe ſeruile, ergo peccare in die feſto in materia non ſeruili, non eſt opus ſeruile, ergo non eſt prohibitum hoc præcepto. Antecedens probatur inductione, quia imperare actionem iuſtam in die feſto ratione materiæ non eſt opus ſeruile, vt per ſe notum eſt. Item fœminam cognoſcere non eſt opus ſeruile, alias etiam maritalis copula in die feſto eſſet opus ſeruile, & directè prohibita hoc præcepto, quod improbabile eſt. Item ludere luſu prohibito, vel iniuſto non eſt opus ſeruile, & ſic de aliis, ſunt enim infinita peccata, quæ non perpetrantur per actiones mechanicas, aut ſeruorum proprias, ſed per actiones liberorum, ac dominorum, & principum. Imò ipſæmet actiones liberalium artium poſſunt peccaminoſè fieri, vel contra prohibitionem humanam, vel ex iniqua intentione; vel contra iuſtitiam. Vt omittam, peccari etiam poſſe in die feſto per omiſſionem retinendo alienum, & complacendo in illo, vel non curando infirmum, cum obligatio pro tunc occurrit. Illud ergo peccatum nõ poteſt dici opus ſeruile ex parte materiæ, cum neque opus ſit. Idemque argumentum ſumitur de peccato

A merè interno; nam per illud præceptum ſolum opus externum prohibetur, vt ſæpe cum D. Thom. dictum eſt. *D.Thom.* Hoc ergo argumentum efficaciter probat, non omne peccatum poſſe dici opus ſeruile ex parte ipſius operis, quia vel non eſt opus, vel non eſt externum, ergo eadem ratione quando opus (licet ſit temporale) ex parte ſua non eſt ſeruile, propter ſolam malitiam non fit ſeruile, ac proinde nec prohibetur hoc præcepto.

Nec refert, quod peccans dicatur fieri ſeruus vel Dæmonis, vel ſuæ concupiſcentiæ, vel peccati, vt dicitur Ioan. 8. Tum quia illud tantum ſymbolicè dictum eſt, nam peccator re vera non eſt ſeruus propriè, eſt enim liber propria libertate, & rex, vel dominus ſuarum rerum, ſicut antea erat; ſed metaphoricè dicitur ſeruus fieri, quia ſubiicitur Dæmoni, & ſuæ libidini, ac culpæ; ita ergo peccatum ipſum non eſt propriè, & ad literam opus ſeruile, licet metaphoricè ita vocari poſſit, quod nihil refert, quia præcepti verba propriè, & literaliter accipienda ſunt, alioqui nihil in eis eſſet certum, & firmũ, ex illa ergo ſymbolica appellatione nullum argumentũ ſumitur; nam vt aiunt Theologi, ex ſenſu ſymbolico per ſe non ſumitur argumentum efficax. Tum etiam quia cum dicitur homo fieri ſeruus peccando, cauſaliter potius, quam formaliter intelligitur, quoniam non tam fit homo ſeruus peccando, quia ipſummet peccare ſeruire ſit, quam quia in pœnam peccati homo traditur in ſeruitutem, & captiuitatem Dæmonis, & quia peccando fouet concupiſcentiam, quæ poſtea rationi dominatur, & quia peccatum commiſſum ſemel ſuo pondere in aliud trahit. 7. Quomodo peccator dicatur ſeruus. *Ioan. 8.*

B

C

Hæc ratio iudicio meo efficaciter probat, peccatum vt ſic non contineri formaliter in materia præcepti, ſeu ſub opere per præceptum prohibito. Dici tamen poteſt contineri virtualiter, vel per æquiualentiam, quatenus prohibetur opus reddẽs hominem ineptum ad cultum Dei, quod maxime facit peccatum. Contra hoc vero procedit altera ratio à Caiet. & aliis tradita, quia finis præcepti non cadit ſub præceptum, ex D.Thom. 1.2.q.96.art.3. ad 2.& art.9. ad 2. Qui 2.2.q.44.art.1. ad 2. hac ratione ait, licet finis præcepti ſit charitas 1. ad Tim. 1. nihilominus non omnia præcepta aliarum virtutum dari de actu charitatis, quia aliud eſt, quod præcipitur, aliud propter quod præcipitur. De quo principio videri poſſunt, quæ adducit Couar. in dicto c. *Alma*, §.5. in principio. Iam vero in præſenti præcepto cultus Dei proprius non eſt materia præcepti, ſed finis; materia vero eſt, vacare ab operibus ſeruilibus, ergo licet peccatum impediat illum finem, non eſt contra hoc præceptum, cum non contineatur ſub materia eius, vt in priori ratione oſtenſum eſt. 8. Euaſio. *Caiet.* *D.Thom.* *1. Tim. 1.* *Couar.*

D

Sed reſponderi poteſt, licet hac lege non directè præcipiatur poſitiuus cultus Dei, præcipi tamẽ, vt caueatur impedimentum eius, & quia peccatum maximè impedit cultum, maxime etiam prohiberi. Vnde licet finis præcepti non cadat ſub præceptum, tamen medium ad finẽ ſub præceptum cadit; medium autem in præſenti eſt, non ſe reddere ineptum, & inhabilem ad cultum; ſub quo medio comprehenditur non peccare. Vnde hac ratione multi Theologi, & iuris Canonici interpretes dixerunt, licet per feſtum non prohibeatur directè coniugalis copula, nihilominus virtute, & indirectè prohiberi, quia per illam copulã redditur perſona inepta, & indiſpoſita ad cultũ Dei, quæ indiſpoſitio vitanda eſt ex vi præcepti de obſeruatione feſti. Sed contra, quia ſicut præceptũ de medio non obligat ad finem, quia non eſt de illo, ita præceptum de vno medio non eſt de omnibus, vt præceptũ de iuſtitia ſeruanda non eſt de miſericordia, licet 9. Subterfugium. Impugnatur.

E

 vtrun

vtrunque ſit medium ad proximi dilectionem ſeruandam, ſic ergo lex prohibens vnum impedimentum cultus, non prohibet omnia, ſed illud tantum, quod propriis verbis exprimit. Ergo hæc lex de obſeruatione feſti, licet prohibeat opus ſeruile propter cultum, vel quatenus eſt impedimentum cultus; non tamen prohibet omnia impedimenta, quæ poſſunt apponi, ſed illa tantum, quæ exprimit, ergo licet peccatum impediat cultum, non propterea eſt prohibitum ſpecialiter illo præcepto, quia in verbis non cõtinetur. Et declaratur, ac confirmatur. Nam interrogo, de quo impedimento cultus ſermo ſit? aut enim de illo, quod ſolum impedit, quandiù durat, vel de illo, quod relinquit hominem ineptum ad cultum per reliquum diei tempus. Si de primo loquamur, euidens eſt, non omnia impedimenta cultus eſſe prohibita in die feſto, alias dormire nimium, eſſet contra obſeruationem feſti, quia per ſomnũ redditur homo inhabilis ad cultum, ſaltem pro tempore, quo durat: item, confabulari, ludere, ſtudere, ac ſimilia impediunt pro tunc cultum, & tamen conſtat, non eſſe peccata, ergo licet peccatum pro tempore, quod ſit, impediat cultum, ex ea parte non eſt peccatum ſpeciale. Alias etiam peccatum veniale fieret mortale ex eo tantum, quod in die feſto ſit, maximè ſi duret per tempus notabile, id autem abſurdum eſt, quod nec Auctores primæ opinionis admittunt. Opus autem ſeruile eſt ſpeciale peccatum, quia ſpecialiter prohibitum eſt.

10. Si verò ſit ſermo de opere, quod relinquit hominem inhabilem, etiam poſtquam tranſactum eſt. In primis hoc non habet quodlibet peccatum etiam mortale: nam licet quis in die Dominico labatur in aliquod peccatum in principio diei, poteſt poſtea Miſſam audire ſine impedimento, quod obſtet ſaltem ſubſtantiali obſeruationi præcepti. Deinde, licet peccatum relinqueret hominem inhabilem per totum diem, vt ebrietas ſi impediret etiam Miſſam, ex ea parte inuolueret malitiam omiſſionis eius, vt ſupra dixi, tamen, ſi committeretur poſt Miſſam, non eſſet ex hoc capite ſpeciale peccatũ contra præceptum de feſto, quia licet impediat cultum, non impedit cultum neceſſarium ex præcepto, & ideò nullam aliam omiſſionem peccaminoſam, vel contrariam præcepto inuoluit. Reddere autem ſeipſum ineptum ad voluntarium cultum, non eſt ſpeciale peccatum contra præceptum de diuino cultu, cum omittere id, quod voluntarium eſt, non ſit peccatum. Secus verò eſſet, ſi tale impedimentum poneretur, exercendo opus ſeruile; nam illud eſſet peccatum non propter omiſſionem, cuius eſt cauſa, ſed per modum commiſſionis, quia eſt ſpecialiter prohibitum tale opus.

11. Obiectio. Dices; ex ratione, propter quam prohibetur, colligi non minus prohiberi æqualia, vel maiora impedimenta: nam lex extenditur per paritatem rationis, interdum etiamſi pœnalis ſit, quod recta ratio eſt bonum commune, vel homines ſpectans id poſtulat, vt videtur eſſe in præſenti. Qui enim fieri poteſt, vt Deus, vel Eccleſia prohibeat bonam artem mechanicam exercere, vt homo ſit expeditus ad cultum Dei, & non prohibeat peccatum? Reſpondeo, falſum eſſe aſſumptum; nam leges poſitiuæ, quæ pendent ex libera voluntate diuina, vel humana ferente legẽ, non extenduntur propter ſimilitudinem rationis, præſertim quando lex eſt oneroſa, vel pœnalis, vel ex propria materia ſuppono. Eò vel maxime, quod licet in aliquo appareat ſimilitudo, vel etiam exceſſus, nunquam eſt in omnibus, neque in eo, quod mouit ſpecialiter legiſlatorem, vt in præſenti non fuit intentio huius præcepti prohibere opera alias illicita, nec peccata omnia, quia iam per ſe ſatis erant prohibita; ſed ſpecialiter prohibere voluit opera quædam alioqui licita, quia & ſunt magis in vſu, & frequentius diſtrahũt homines, & auertunt à cultu Dei, & niſi ſpecialiter prohiberentur, liceret in illis occupari. Et hoc ipſum indicatum eſt Exod. 20. (vt bene notarunt Nauar. & alij) dum præmittitur: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, ſeptimo autem die Sabbathum Domini eſt, non facies omne opus in eo.* In priori enim parte de operibus licitis tantum ſermo eſt, nam illicita non conceduntur fieri, ergo etiam poſterior pars per ſe prohibet ſimilia opera, non vero alia, ſiue abſque peccato fiant, ſiue cum illo. Exod. 20. Nauar.

Hoc ergo diſcurſu efficaciter ſatis probatur hæc ſecunda ſententia, quæ ſine dubio eſt practicè ſecuriſſima, & vera, quantum ad præſens inſtitutum ſpectat. Priùs verò, quam argumentis reſpondeamus, oportet adnotare, in rigore, ac formaliter diuerſas eſſe quæſtiones, an ſcilicet peccare in die feſto ſit ſpeciale peccatum directè, ac formaliter pugnans cum præcepto in die feſto ſeruando, quatenus prohibet certa quædam opera; vel, an peccatum commiſſum in die feſto habeat ex illa circunſtantia temporis aliquam peculiarem malitiam. In priori ergo quæſtione euidens mihi eſt pars negans, quam ſecunda defendit opinio; & hæc eſt quæſtio, quæ huic loco inſeruit, & ideò dixi pro præſenti inſtituto diſcurſum factum conuincere. Stante vero reſolutione primæ quæſtionis, adhuc eſt locus alteri quæſtioni, quia ſecluſa illa ſpeciali prohibitione, & ſuppoſita ſanctificatione illius temporis feſtiui ex ſpeciali dedicatione ad cultum Dei, inſurgit inde generalis obligatio Sancta ſanctè tranctandi, contra quam peccat, qui abutitur re ſanctificata. Vt v.g. eo ipſo, quod calix eſt ſanctificatus ad cultum Dei, eſt indecens, & culpabile, vti illo in communi, & vulgari menſa, non propter ſpecialem prohibitionem, ſed propter generalem rationem, quæ oritur ex ſanctitate rei, vt infra etiam dicemus circa locum Sanctum; ſic ergo peccare in die feſto videtur abuſus quidam illius temporis, & violatio ſanctificationis eius, & ita poteſt inde aggrauari, vel ſumi malitia aliqua, etiam ſi in prohibitione de opere ſeruili illud opus non contineatur. 12. 2. Opinio vera eſt, & ſecuriſſima. Duplex quæſtio iudicatur.

Et declaratur optimè, quia hoc modo etiam peccare in Paraſceue Domini, aut vigilia alicuius Sancti, aut in die Rogationum cenſetur habere maiorem deformitatem, non propter ſpecialem prohibitionem, quia illis diebus etiam ſeruilia opera prohibita non ſunt; ſed propter ſpecialem ſanctitatem illorum dierum quam cenſentur habere per ſpecialem deputationem ad honorem Dei, & ad communem orationem, vel commemorationem beneficiorũ Dei. Denique hoc modo non tantum opera, quæ ſint peccata, ſed etiam alia de ſe bona, vel indifferentia, ſi habeant aliquam indecentiã, quæ ſecundum rectam rationem videatur non congruere cum ſanctitate illius temporis cenſentur non benè, nec ſine aliqua deformitate fieri in illis diebus. Quomodo dicunt graues Auctores copulam coniugalem non eſſe omni ex parte licitam in die feſto, vt videre licet in D.Thom. in 4.d.32. art. 5. & in multis aliis, quos refert Sancius to. 2. lib. 9. diſ. 12. qui non ideo hoc affirmant, quia talis copula per prohibitionem operis ſeruilis formaliter prohibita ſit, hoc enim veriſimile non eſt, ſed quia eſt opus indecens pro tali tempore, nam prudentia in omni opere requirit præter alia, temporis congruitatem; nam vt Sapiens dixit, eſt tempus tacendi, & tempus loquendi, &c. Et ſimiliter taurorum agitatio, ſeu cõgreſſio ſpecialiter eſt prohibita à Pontificibus in diebus feſtis, & permiſſa in profeſtis, non quia ſub prohibitione operum ſeruiliũ contineretur, ſed quia habet 13. Declaratur ſecunda quæſtio. D.Thom. Sancius.

habet peculiarem indecentiam pro diebus feſtis. Poteſt ergo dies feſtus eſſe circunſtantia augens malitiam peccati, quod in ipſo cōmittitur, vel etiam reddens actionem malam, quæ alio tempore non fuiſſet mala, etiamſi tale peccatum, vel talis actio opus ſeruile non ſit, nec per ſe, ac formaliter prohibita per legem de obſeruatione feſti.

14. *Probabile eſt peccatū in feſto factum habere malitiam peculiarem. Nauar. Sot.*

Iuxta hæc ergo ſatis probabile cenſeo peccatum ex hoc, quod in feſto fiat, malitiam aliquam, ſeu malitiæ augmentum accipere, dummodo hoc conuenienter intelligatur, & explicetur. Primò enim intelligi poteſt de augmento malitiæ intra eandem ſpeciem, & non addendo malitiam ſacrilegij. Et ita hoc expreſsè fatetur Nauar. ſupra num. 33. ad 1. & Sot. dicto art. 4. ver. *Sed ais*, Vict. in Summa. 4. q. 195. Et res eſt facilis, quia maiorem quandam deformitatem habet cum recta ratione actus in tali tempore factus, quàm in alio, nam prudentia, vt dixi, hæc omnia obſeruat, & ponderat; & ideò eſt vna reſpectu omnium virtutum moralium, quia iudicat de ſingulis cum quadam connexione ad cæteras expendendo circunſtantias omnes, etiam prout oriri poſſunt ex connexione ad alias virtutes. Atq; hoc modo poteſt iocoſa locutio, vel otioſa aut inutilis eſſe deformior in die feſto. Imò etiam actio non mala poteſt fieri deformis ex hac circunſtantia, vt de copula coniugali eſt probabile etiam intra latitudinem temperantiæ, & ſecluſa graui cauſa, vel neceſſitate honeſtante actum, & de malitia veniali, non mortali, ſic enim grauiores Auctores loquuntur, de quo ſuo loco latiùs.

15. *2. Genus augmenti nouæ malitiæ.*

Secundò poteſt hoc intelligi de augmenro per additionem nouæ malitiæ contra Religionem, nō quia talis actus ſit prohibitus per hoc præceptum; hoc enim iam improbatum eſt, ſed quia eo ipſo quod tale tempus eſt ſanctificatum, & cultui diuino dicatum, quodammodo polluitur, & violatur, quodcūque peccatum præſertim mortale in illo committēdo. Quod in hunc modum declaratur. Nam eo ipſo, quod aliqua res conſecratur, vel cultui diuino dicatur, ex ipſo iure naturæ abſque alio præcepto poſitiuo ſequitur obligatio tractandi rem illam cum debita reuerentia, & non profanando illam, ergo cum dies feſtus ſanctificatus ſit Deo, vt Scriptura loquitur, eadem natutalis prohibitio in illo locum habet vltra omnē poſitiuam, ergo ratione illius habebit omne peccatum in feſto commiſſum ſpecialem deformitatem contra temporis ſanctitatem, ac ſubinde contra Religionem. Confirmatur denique, quia idem peccatum publicè factum in die feſto maius ſolet ſcandalum generare, quam ſi in alio tempore fiat; ergo ſignum eſt iuxta communem æſtimationem, quam omnes habent ductu quodam naturæ, habere peccatum ex illa circunſtantia ſpecialem deformitatem.

16. *Ex hoc capite nō habet peccatū nouam malitiam.*

Nihilominus tamen dicendum eſt ex hoc capite non habere peccatum in die feſto commiſſum nouam malitiam mortalem contra Religionem, niſi directè fiat ex contemptu talis feſti; tunc enim non eſt dubium, quin ſit graue ſacrilegium, declarandum ſpecialiter in confeſſione; quia ex intentione formali opponitur diuino cultui, & contemnit illum; quod ſemper, & in omni materia graue crimen eſt, vt omnes citati Auctores notant; & ſpecialiter D. Thomas quæſt. 2. de Malo artic. 6. ad 2. Secluſo autem contemptu, non apparet in eo actu grauis deformitas contra Religionem; quia dies feſtus non eſt ita ſanctificatus, vt teneamur omnes eius partes tanquam Deo conſecratas, reuereri aliter, quàm non faciendo in illis opus ſpecialiter prohibitum. An verò hoc ſit ſpeciale peccatum veniale contra Religionem, infra videbimus tractando de Loco ſacro, nam de his duabus circunſtantiis cum proportione loquendum videtur, vt conſtat ex vſu Philoſophorum moralium, imò etiam iuriſperitorum per textum in lege *Vinum*, ff. Si certum petatur. Quicquid vero in hoc teneatur, conſtat hanc circunſtantiam non eſſe de neceſſitate confeſſionis, vt dixi in 4. tomo 3. p. quia ſicut peccatum veniale non eſt de neceſſitate confeſſionis, ita nec circunſtantia habens malitiam diſtinctæ ſpeciei ſolum venialem. Vnde Caiet. dicto art. 4. §. *His igitur expeditis*, & in Sum. vet. *Dies feſtus*, quem ſequitur Armilla num. 23. docet illicitum eſſe, totum diem feſtum, vel magnam eius partem conſumere ludēdo, aut iocando, actionibus de ſe non peccaminoſis; quia propter hoc multum quis impeditur à vocatione diuinorum, & nihilominus ſubdit, illam non eſſe malitiam mortalem, & conſequenter neque eſſe de neceſſitate confeſſionis, licet contra Religionem eſſe videatur. Sed hoc dictum Caiet. habet eandem dubitationem, quam, vt dixi, infra expediemus.

D. Thom. *L Vinum.*

17. *Reſpōdetur argumentis oppoſitæ partis.*

Supereſt, vt ad motiua ſuperioris ſententiæ breuiter reſpondeamus. Ad Ambroſium ergo dico non explicare ibi ſenſum literalem præcepti de obſeruatione Sabbathi, ſed myſticum, & ſpiritualem. Et ita exponit D. Thom. 3. d. 37. art. 5. q. 2. ad 2. & ex formali ſententia Ambroſij, quam nos retulimus, ſatis conſtat. Ad Auguſtinum reſpondetur ipſum non dicere magis eſſe contra præceptum de obſeruatione Sabbathi, laſciuè ſaltare in Sabbatho, quam filare, vel ſeditionem efficere in Sabbatho, quam arare: ſed dicere illud eſſe peius: quod verū eſſe poteſt, quia illa peccata contra iuſtitiam, vel caſtitatem, aut charitatem, poſſunt eſſe in ſe maiora, quam ſit violatio diei feſti. D. Thom. autem in dicto art. 4. q. 122. videtur apertè exponere illa verba de maiori tranſgreſſione huius præcepti, & ita etiam ſentire, ſed exponendus ipſe eſt, vt Caietan. vult, de oppoſitione, & contrarietate ad hoc præceptum quoad finem eius, non vero quoad ſubſtantiam eius. Et ita magis videtur comparatio fieri inter opera ſecundum ſe ſpectata, quam vt ſunt materia talis præcepti: nam hoc poſteriori modo magis eſt contra ſubſtantiam huius præcepti opus per illud prohibitum, quam aliud peccatum, & ſimul etiam eſt contra finem eius præcepti, & interdum eſſe poterit maius peccatum, & tunc erit etiam magis contra finem eiuſdem præcepti. Quando vero aliud peccatum eſt maius, erit magis contra finem, licet non ſit contra ſubſtantiam præcepti. Ad cap. *Conſideret*, reſpondetur multa ibi haberi de conſilio, quæ non ſunt de præcepto. Item dicitur temporis ſacri circunſtantiam poſſe interdum aggrauare notabiliter vel ratione ſcandali, vel ratione contemptus, vel certè, ſi opus ipſum, quo peccatur ſimul etiam ſeruile ſit. Ad c. 1. de Fer. reſpondetur, ibi non eſſe ſermonem de opere illicito in genere, ſed in tali materia, id eſt, de opere prohibito hoc præcepto, quod ibi non explicatur, quale ſit. Ad rationem iam reſponſum eſt, peccatum, vt ſic, non eſſe opus ſeruile in proprio, & literali ſenſu, nec eſſe ex his operibus impedientibus diuinum cultum, quæ illo præcepto prohibita ſunt.

Ambroſ. D. Thom. Auguſt. D. Thom. Caiet.

CAPVT XIX.

Vtrum omne opus mercenarium ſeruile ſit, ac ſubinde ſit ſpecialiter prohibitum in die feſto.

1. *Quid ſit opus mercenatium.*

Dicitur mercenariū opus, quod fit propter temporale lucrum, vel ſtipendium, quod interdum ac ſæpe contingit eſſe de ſe conditionis ſeruilis, & tunc non eſt locus quæſtioni, vt per ſe patet, quia, ſi opus ſeruile propter mercedem fiat, non propterea deſi-

deſinit eſſe ſeruile. Sed quæſtio eſt, quando lucrum, vel merces, ſeu intentio eius additur operi de ſe non ſeruili, an eo ipſo opus reddatur ita ſeruile, vt ſub generali prohibitione, & regula ſupra poſita contineatur. In quo puncto, quod fundamentum eſt multorum caſuum moralium, duo ſubdiſtinguenda ſunt, vnum de lucro, aliud de mercede, ſeu ſtipendio, hæc enim diuerſa ſunt, vt ſtatim declarabo.

2\. *1. Opinio opus cauſa lucri eſſe ſeruile.* Prima ergo ſententia in hac materia eſt opus ſufficienter dici, & eſſe ſeruile ex ſolo reſpectu ad lucrum temporale, etiamſi ex nullo alio capite ſeruile ſit; vnde ſi extra hunc reſpectum habuerit opus conditionem ſeruilem, infra explicandam, pluribus modis erit ſeruile. Ita ſentiunt multi Canoniſtæ in cap. 1. de Fer. vt videre licet in Antoni. ibi Abb. num. 4. & in legiſtis in L. *Omnes iudices.* cap. de Fer. qui latè referuntur in Addit. ad Abbat. citato loco, & per Iacobum Abbarotium in Proœmio feudorum capite 1. eandem ſignificant Angelus, & alij infra citandi: dicunt enim ipſum ſtudere, quod videtur opus maximè liberale, ſi ſpe, & intentione lucri principaliter fiat in die feſto, eſſe feſti tranſgreſſionem, & peccatum graue. Vnde neceſſe eſt, vt dicant illud opus eſſe ſeruile: quia, cum non ſit ſpecialiter prohibitum in Iure, nec per conſuetudinem, vt conſtat; ſi eſt contra obſeruationem feſti, oportet vt ſit prohibitum per illam generalem prohibitionem, *Opus ſeruile non facies.* ergo illa relatio ſufficit ad conſtituendum opus ſeruile. Et ita expreſsè docent Richar. Silueſt. Angel. & alij: qui propterea diſtinguunt triplex opus ſeruile, materialiter tantum, formaliter tantum, & materialiter, ac formaliter ſimul; & hoc tertium aiunt ſolum prohiberi hoc præcepto. *Materialiter* autem intelligunt, id eſt, quod ſit opus corporale, & externum; *Formaliter* autem, quod fiat propter lucrum, ſeu temporale commodum principali intentione. Vnde etiam indicant hanc intentionem eſſe neceſſariam ad opus ſeruile prohibitum hoc præcepto. Sed de hoc puncto, & de tota illa partitione in ſequentibus dicam. Eandem ferè ſententiam docet Abul. Exod. 12. quæſt. 25. diſt. duplex opus ſeruile; vnum, quod eſt opus potentiæ executiuæ laborioſum, & non neceſſarium, nec immediatè ordinatum ad conſeruationem vitæ humanæ, quod ipſe ibi latè explicat: aliud tantum ex fine, quia ad lucrum ordinatur, quia ſeruus propter lucrum operatur. Vnde vniuerſaliter concludit, omnes operationes exteriores, ſecundum ſe liberales, ex hoc fine fieri ſeruiles, & prohibitas. Fundamentum huius ſententiæ, examinando, & impugnando illam declarabitur.

Anton. Abb. L. Omnes. Abbarot. Angel. — *Richard. Syluest. Angel.* — *Abulenſ.*

3\. *Refellitur. Caiet. Sot. Nauarr.* Hanc ergo ſententiam merito reprobat Caiet. dicta quæſt. 122. art 4. dub. vlt. in 1. ſuppoſit. quam facit, & eum ſequuntur Sot. Nauar. & alij infra referendi. Dicendum ergo eſt, ſolum reſpectum ad lucrum ex intentione operantis non eſſe ſatis, vt opus ſit prohibitum, tanquam ſeruile. Hoc ſolum probat Caie. vnico exemplo, quia negotiatio, ſeu mercatura fit maximè ſpe lucri temporalis, & tamen non fit inde opus ſeruile, quia non eſt prohibita ex vi illius primæ regulæ generalis, cuius ſignum eſt, quia ideo de illa negotiatione addita eſt in Iure ſpecialis prohibitio, vt infra videbimus. Sed Auctores allegati negarent aſſumptum: nam ſi de ſtudio id negant, maiori ratione idem negarent de negotiatione: cuius lucrum minus nobile, minuſque liberale, magiſque periculoſum eſt: & conſequenter dicerent prohiberi ſpeciatim in Iure, non quia non contineatur ſub regula generali, ſed vel vt tolleretur omne dubium: vel certe, vt abſolutè prohibeatur, ſiue fiat propter lucrum, ſiue propter alium finem magis pium, nam illo etiam modo non licet, vt infra dicam. Sed inſtat Caiet. quia negotiari eſt opus liberorum, qui ſunt domini pecuniarum, & non ſeruorum, qui nihil habent. Reſpondebatur tamen conſequenter, eſto negotiari ſecundùm ſe non ſit opus ſeruile, nihilominus factum propter lucrum fieri opus ſeruile, ſic enim de ſtudio dicti Auctores dicunt. Vnde ſolum illum reſpectum ſufficere putant, vt opus alias liberale, ſi nobili intentione fiat, intuitu lucri factum ſit ſeruile, quia proprium ſeruorum eſt operari propter lucrum.

At enim hæc ipſa ratio oſtendit ſine fundamento hoc dici: Quia operari ſpe lucri non eſt proprium ſeruorum, quod patet tum inductione, quia nobiles, & principes illa ſpe, & intentione ſæpe operantur, & nulli ſe propterea ſeruire putant; tum etiam, quia nulli re vera ſeruiunt: quia nec ratione operis, cum non tendat de ſe ad commodum alterius: nec ratione intentionis, quia intendendo lucrum, potius quis operatur propter ſe. Præterea, ratio magis moralis eſt. Quia Eccleſia per hoc præceptum non prohibet operari hac, vel illa intentione, ſed prohibet facere hoc, vel illud opus: ergo ſi opus ſecundũ ſe non eſt cõtra prohibitionem Eccleſiæ, neque factum ex intentione lucri eſt contra generalem Eccleſię prohibitionem de opere ſeruili, ergo ſignum eſt non fieri opus ſeruile propter ſolam intentionem. Et confirmatur, quia alias ſtudere in die feſto ex intentione cõſectandi famam, & magnum nomen & honorem, eſſet opus ſeruile, & contra præceptum de obſeruatione feſti, quod ridiculum eſt. Sequela probatur, quia illud cẽſetur maius lucrum, quam ſit pecunia, & licet ſit nobilius, altius, minuſque ſeruile, quam ſit pecuniarum lucrum, nihilominus moraliter, & myſticè loquendo; ambitio honoris non minus eſt idolorum ſeruitus, quam ſit auaritia, neutra tamen eſt vera ſeruitus cum proprietate. Et tandem declarari rectè poteſt ex D.Th. 2. 2. q. 118. art. 5. ad 4. vbi exponens illud ad Epheſ. 5. *Auaritia eſt idolorũ ſeruitus*, ait nõ propriè, ſed per ſimilitudinem dictum eſſe. Eſt autem ſimilitudo in hoc; quod, ſicut idololatra ſubiicitur idolo, ita auarus pecuniæ: differentia vero eſt, quod idololatra ſubiicitur idolo ad cultũ, & ideò idololatria eſt propria ſeruitus, auarus non ſubiicitur pecuniæ ad cultum, ſed ad vſum. Ergo intendens pecuniæ lucrum non ſeruit propriè; & conſequenter nec opus factum ex illa intentione inde fit ſeruile, ſi alias non eſt. Et ex ſequenti puncto hoc à fortiori confirmabitur. 4.

D.Thom. Epheſ.

Secunda opinio eſt, opus fieri ſeruile, ſi fiat intuitu mercedis ſtipendij, ſeu ſalarij, etiam ſi de ſe ſeruile non ſit, ſed liberum. Differt autem hæc ſententia à præcedenti, quantum differt merces à lucro: videntur autem differre tanquam genus, & ſpecies, nam merces lucrum quoddam eſt, vt conſtat; non tamen omnium lucrum eſt merces, nam lucrum, quod negotiatione comparatur, non eſt merces, nec ſtipendium. Merces ergo dicitur, quando lucrum ſperatur ab aliquo, qui in recompenſationem obſequij ſibi facti tantum lucrum redditurus eſt, quantum tali obſequio debetur. Hinc ergo videtur intentio mercedis magis ſeruilis, quàm intentio lucri, quod non eſt merces, nec ſtipendium: quia qui ab alio mercedem ſperat, illi ſeruire conuincitur, non vero qui ſperat aliunde lucrum vt in præcedenti puncto declaratum eſt. Sic igitur ait hæc ſententia opus mercenarium eo ipſo eſſe ſeruile, ac ſubinde eſſe prohibitum per illa generalia verba, in diẽ feſto. Ita ſentiũt à fortiori omnes Doctores citati in opinione pręcedenti, & præterea antiqui Summiſtæ Aſtenſ. li. 1. tit. 22. art. 4. & ti. 23. art. 3. q. 5. Summa confeſ. lib. 1. tit. 12. q. 9 Angel. verb. *Feriæ* n. 9. qui ex hoc principio multa infert num. 26. & ſequentib. Et adducit Richard. pro hac opinione in 3. d. 37. artic. 2. quæſtion. 4. & ſequitur Silueſt. ver. *Dominica* quæſt.

5\. *2. Opinio aſſerẽs omne opus mercenariũ eſſe ſeruile.* — *In quo differant hæ duę opiniones.* — *Aſtenſ. Angel.* — *Richard. Syluest.*

quæſt.4.& 5.vbi de lucro in genere loquitur, & ſatis lubricè,tamen in quæſt.5.concl.3. planè affirmat eſſe peccatum mortale in Aduocato dare conſilium in die feſto,ſi principaliter intendat lucrum,(quod in eo eſt ſtipendium)etiam in eo caſu, in quo non peccaret dando illud conſilium ſine lucro, vel non intendendo illud principaliter, ſed tantum ſecundariò. Tenet etiam Tabiena verb. *Feriæ* n. 39.Roſella n.7. Fundamentum huius ſententiæ iam declaratum eſt. Quia operari propter ſtipendium eſt ſeruilis modus operandi,& proprius ſeruientium,& ideo conſtituit opus ſeruile, quod alias non eſſet. Et confirmari hoc poteſt inductione, nam piſcari in die feſto recreationis cauſa,non eſt ſeruile opus,nec contra obſeruationem feſti,& tamen factum propter ſtipendium,vel lucrum eſt ſeruile, & prohibitum, quia ſine diſpenſatione non licet, cap. *Licet* de Fer. Item tranſcribere gratia doctrinæ non eſt ſeruile, tranſcribere autem propter mercedem eſt ſeruile,& prohibitum,vt multi volunt, & ſic de aliis.

Tabien. Roſel. Fundamentum.

6. *Opus non fieri ſeruile ex mercede.*

Dicendum nihilominus cenſeo, nunquam opus fieri ſeruile,eo quod fiat propter mercedem,& ſtipendium,ſi aliàs ingenuè factum non ſit ſeruile, ſed liberum.Imò etiam addo,quod licet opus ex ſe ſeruile ſit, & mechanicum, ac per ſe prohibitum in die feſto, ſi hic,& nunc occurrat neceſſitas, vel cauſa iuſta excuſans à præcepto,non eſſe illicitum,nec contra præceptum illud facere propter mercedem,& non alias, ac ſubinde iam tunc non fieri ſpecialiter illud opus ſeruile ex relatione ad mercedem. Præcipuus defenſor huius ſententiæ eſt Caiet.in dicto articulo 4.dub.vlt. qui valdè ingenioſè,& acriter illam confirmat,& ſequitur Sot.dicto art.4. licet fortaſſe non in omnibus conſequenter loquatur, tenet etiam Medina in ſua inſtruct.confeſ.lib.1.cap.14.§. 8. Ludouic. Lopez in ſuo Inſtr.1.part.cap. 25. Nauar.in Man.cap.13. num. 5.Armilla ver.*Feriæ* num.22.Azor.2.p.ſum.lib.1.cap. 28.quæſt.1. Et Moderni frequentiùs hoc ſequuntur. Ratio moralis eſt, quia Eccleſia nullibi prohibuit operari in die feſto propter mercedem, niſi in quantum prohibet ipſum opus, quotieſcunque ergo ex vi feſti non prohibet opus,non prohibet, nec curat, an fiat propter mercedem,vel gratis,hoc naturali iuri,& profectioni relinquit. Ergo opus de ſe non prohibitum, quia de ſe liberale eſt, & non ſeruile, non prohibetur in die feſto, etiamſi propter mercedem fiat. Et ſimiliter licet opus alias ſit ſeruile, & de ſe prohibitum ſi hic, & nunc permittatur ex cauſa, licet non fiat ſine mercede,non propterea magis violatur feſtum quam ſi gratis fieret. Nam licet alias reſpectu aliarum virtutum ex hac conditione, vel intentione poſſit benè, vel malè, aut minùs benè fieri, tamen reſpectu Religionis, & feſti non magis violatur eo quod ex mercede fiat, quam ſi fiat gratis. Niſi in caſu, in quo permiſſio fit per diſpenſationem ſub illa conditione conceſſam, nam tunc eſt ſpecialis ratio quæ potius confirmat ſententiam noſtram,vt iam declarabo.

Caiet. Sot. Medin. Lopez. Nauar. Armil. Azor.

7. *Confirmatur aſſertio.*

Poteſt ergo aſſertio poſita confirmari, præſertim quoad poſteriorem partem ex eo,quod interdum diſpenſatur cum operariis, vt poſſint in templo ædificando laborare, aut lapides, vel ligna ad Eccleſiam, vel hoſpitale deferre, dummodo gratis id faciant. Quæ diſpenſatio iuſta eſt,quia inuoluit commutationem vacationis præceptæ in opus pietatis,ergo ſi abſolutè daretur ſine tali reſtrictione(vt dari licitè poſſet,ſi neceſſitas id poſtularet)tunc ſine vlla tranſgreſſione, vel violatione feſti poſſent fideles laborare propter mercedem. Quia in præcepto ſunt ſimpliciter diſpenſati, & nullum eſt aliud,quod prohibeantur ſtipendium accipere, cum alioqui opus dignum ſit mercede, licet ex diſpenſatione tantum liceat. Item aliquando conceditur diſpenſatio piſcandi ad lucrum ſub hac conditione,vt pars lucri Eccleſiæ,aut pauperibus detur,vt patet ex cap. *Licet*,de Feriis,iuxta verum eius intellectum.Non enim ibi datur facultas ſub conditione ſoluendi Decimas Eccleſiis, vt Gloſſ. putauit, ſed ſub conditione faciendi aliquam eleemoſynam ex lucro illo; tum quia textus apertè loquitur de pauperibus,& de Eccleſiis circumuicinis, quibus non ſolent deberi tales Decimæ, quæ perſonales ſunt. Tum etiam quia cum ſolutio Decimarum per ſe debeatur,non oportebat illam in diſpenſatione declarare,vt bene notauit Panor.ibi. Neque illa conceſſio ſic facta ſimoniaca eſt, quia non venditur diſpenſatio propter partem lucri, ſed imponitur illud opus pietatis quaſi in commutationem præcepti. Ergo habita illa diſpenſatione, non violatur feſtum, etiam ſi quis piſcetur propter lucrum, quod ex piſcatione ſperat.

C. Licet. Gloſſ. Panor.

8. *Obiectio.*

Dices, hoc eſſe verum, ſi intendat ſecundariò, & conſequenter, non verò ſi intendat principaliter; nam potiùs debet intendere opus illud pietatis, vel eleemoſynæ,aut publicam vtilitatem, propter quam diſpenſatio conceditur. Sed hoc gratis dicitur, tum quia, vt dixi, Eccleſia non præcipit, vel prohibet in his actionibus hac, vel illa intentione operari: tum etiam quia accidentarium eſt, illam diſpenſationem concedi ſub conditione talis eleemoſynæ, poſſet etiam ſimpliciter concedi, & tunc non deberetur talis eleemoſyna ex præcepto,ſed ex conſilio, vt etiam Angel.numer.35.& Sylueſt. quæſt. 5. concedunt, & tunc non peccabit quis, etiam ſi non intendat facere eleemoſynam ex lucro. Similiter licet diſpenſans ordinariè intendat publicam vtilitatem,tamen vtens diſpenſatione non tenetur intendere communem vtilitatem, ſed poteſt intendere proprium commodum, neque in hoc peccabit contra feſtum. Imo interdum poſſet eſſe hæc cauſa iuſtæ diſpenſationis, quoad vnam, vel aliam perſonam; propter indigentiam eius.

Infirmatur. Angel. Sylueſt.

9. *Inſtantiæ ſatisfit.*

Sed dices tandem, hoc eſſe verum de intentione lucri, non vero de intentione mercedis. Sed re vera vnum ſequitur ex alio;nam inquiro, cum piſcatio illa fieri non poſſit ſine multis cooperantibus. An omnes illi, qui adiuuant, teneantur gratis iuuare, vel eſſe debeant partiarij lucratores(vt ſic dicam?)Certè neutrum dici poteſt; non primum,quia ſic vana eſſet diſpenſatio, nulli enim vellent illa vti ad gratis ſeruiendum, non etiam ſecundum, tum quia moraliter id fieri non poteſt de omnibus quomodocunque iuuantibus, ſed oportet, vt multi ſint ſtipendiarij, & mercede conducti. Imo multi pauperes non aliter laborarent, quia volunt lucrum certum, & non dubium, quale eſt in partiariis. Vnde rectè aduertit Caiet. quod niſi liceret mercedem accipere pro his operibus ſeruilibus, quæ ob neceſſitatem in feſtis permittuntur,rarò inuenirentur ſeruientes, nec ſubueniretur neceſſitatibus, quia pauci ſunt, qui gratis velint intendere aliorum commodis. Eò vel maximè, quia licet opus ſit neceſſarium ad remedium proximi,non eſt tamen neceſſarium,vt gratis fiat, quando proximus poteſt mercedem dare, ergo nullum peccatum eſt,illam poſtulare,imo iniuſtum videretur cogere ad ſeruiendum gratis ei,qui poteſt ſeruitium compenſare,non eſt ergo contra obſeruantiam feſti talem mercedem exigere,ergo nec intendere illam, ſiue ſecundariò,ſiue principaliter: quantum attinet ad obſeruantiam feſti,ſed illa intentio aliunde diſcutienda eſt. Rectè ergo hinc concluditur etiam altera pars, quando opus non ex diſpenſatione,vel per excuſationem licet, ſed per ſe, quia ſeruile non eſt, nec alias ſpecia

Caiet.

ſpecialiter prohibitum, tunc enim nulla malitia, vel circunſtantia contraria obſeruationi præcepti illius adiungitur, eo quod fiat propter mercedem, quia hæc relatio non magis in hoc opere, quam in quolibet alio eſt contra præceptum de obſeruatione feſti.

10. *Opus non acquirit malitiam præcepto contrariam ex mercede.*

Applico deinde cum proportione rationẽ factam, quia licet opus ſit liberale, & de ſe non ſeruile, poteſt eſſe pretio æſtimabile, vt conſtat ex communi ſenſu omnium, & exemplis ſtatim declarabitur, ergo ſi non eſt contra obſeruantiam feſti tale opus gratis facere, neque erit contra eandem obſeruantiam exigere pro illo iuſtam mercedem, maximè ab eo, qui commodè poteſt illam reddere, quia nemo cogitur ſuum opus alteri gratis impendere, quod pretio æſtimabile eſt. Item, quia talia opera ſæpè ſunt neceſſaria in die feſto ad conuenientem Reipublicæ, vel Eccleſiæ ornatum, vel ad aliquam publicam neceſſitatem, & ſi gratis exhibenda ſint, pauci, aut nulli ad illa præſtanda inducentur. Cogere autem illos, vt gratis faciant, cum Reipublicæ hoc non interſit, videtur contra rationem iuſtitiæ, & ſine vlla cauſa Religionis; hoc enim per ſe ad cultum Religionis nec neceſſarium eſt, nec ferè confert. Tandem hoc confirmatur euidenti inductione, nam cantare, & pulſare citharam, & ſimilia opera ſunt non ſeruilia de ſe, & tamen videmus in ipſis Eccleſiis non fieri à miniſtris earum, niſi propter ſtipendium certum. Nec refert dicere illud non eſſe intentum principaliter, ſed ſecundariò; tum quia incertum hoc eſt, multi enim præſertim ſtipendiarij, & maximè Laici principaliter hoc intendunt, & ſiue in hoc aliàs peccent per ſimoniam, ſiue non, tamen ex illo capite non violant feſtum, quia, vt ſæpè dixi, prohibitio operum in die feſto non datur de intentione, ſed de ipſo opere; tum etiam quia ſatis eſt, quod non intendant ſic ſeruientes gratis operari, ſed ob mercedem, nec ſine illa ſeruirent; ſi ergo tunc opus non eſt ſeruile, nec prohibitum, quantumcunque hoc ſit præcipuè intentum, opus non erit ſeruile. Item in multis Academiis tenentur Lectores ſtipendiarij docere in aliquibus feſtis ratione ſtipendij, & ita propter illud docent, & non aliter, & tamen id non cenſetur illicitum, nec contra feſtum. Et ſimilia exempla multa adducit Caietan. ex quibus rectè concludit, communem populi Chriſtiani conſenſionem eſſe, non eſſe contra obſeruantiam feſti locare operas ſuas in illo die, quando aliàs tales operæ non ſunt in feſto prohibitæ, vel ex cauſa permittuntur.

Caiet.

11. *Diluitur fundamentum alterius ſententiæ.*

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ negatur ex hac ſola relatione fieri opus ſeruile; quod de ſe non eſt, hoc enim nulla efficaci ratione ab aduerſariis probatur. Contrarium autem probat Caiet. tribus rationibus. Prima eſt, quia multa ſunt opera ſeruilia; etiamſi abſque intuitu mercedis fiant, vt infrà videbimus. Hæc verò ratio ſolum videtur probare habitudinem hanc, ſeu conditionem mercedis non eſſe de neceſſitate operis ſeruilis, quod veriſſimũ eſt, vt infrà tractabimus. Non tamen videtur immediatè, & efficaciter concludere reſpectum illum non ſufficere ad reddendum opus ſeruile, quod de ſe tale non erat.

Prima ratio.

12. *2. Ratio.*

Addit ergo ſecundam rationem Caiet. quia aliud eſt operari ſeruiliter, aliud mercenariè, à diuerſis autem non fit illatio, quando inter ſe connexionem neceſſariam non habent, quæ hic nulla eſt. Quia operari ſeruiliter, eſt operari in commodum Domini, propter illum, operari autem mercenariè, eſt operari propter ſe, & in commodum proprium. Vnde concludit, hæc non ſolum non eſſe connexa, verum etiam repugnate eidem operi, quia opus ſeruile eſt proprium ſeruorum, ſeruis autem non redditur merces, quia omnes operæ ſerui ſunt Domini. Sed hoc poſterius nimirum eſt, quia ſine dubio non repugnat opus eſſe ſeruile, & eſſe propter mercedem, laborare enim in domo ædificanda, vel in vinea colenda, ſine dubio eſt opus ſeruile, & tamen propter mercedem fit. Vnde cum opus ſeruile dicitur eſſe ſeruorum, non oportet intelligere *ſeruorum* nomine mancipia captiua, & libertate carentia, vt Caiet. indicat, nam hi ſerui ſunt, qui nihil habent, & qui ſuas operas dominis debent, de quibus Caiet. vult, illud eſſe intelligendum. Ego vero non ita opinor, nam opera ſeruilia exercentur propriiſſimè, & ſatis ſeruiliter à famulis liberis qui ſeruire propriiſſimè dicuntur, licet ſtipendium accipiant. Sunt ergo opera ſeruilia ſeruorum, id eſt, ſeruientium, & de his non ſemper eſt verum, nihil habere proprium, aut omnia ſua opera debere dominis, ſed illa tantum, pro quibus mercedem accipiunt. Tunc clarum eſt non repugnare, opus eſſe ſeruile, & propter mercedem factum. Nec vero repugnat ſimul eſſe hæc duo, operari propter dominium, & propter ſe; nam duplex vtilitas ex opere reſultat, vna tanquam immediatus effectus operis, & quaſi intrinſecus terminus eius quaſi Phyſicus; alia tanquam recompẽſatio operis, quæ dici poteſt mediatus effectus, moraliter potiùs, quam phyſicè. Ille igitur, qui propter mercedem, v.g. fodit vineam, immediatè intendit terram præparare, & colere in commodum Patroni, & ita operatur immediatè propter illum, mediante autem hoc labore intendit comparare ſibi mercedem, & ita proximè operatur propter dominum, & vltimatè, ſeu remotè propter ſe. Et hac ratione non repugnat ex hoc capite operari mercenariè, & ſeruiliter, ſeu idem opus eſſe ſeruile, & mercenarium.

Sed inſtat Caie. in ratione tertia, quia ex hoc, quod opus fiat propter commodum alterius, non fit ſeruiliter, quia poteſt fieri gratis, additio autem relationis ad mercedem non eſt vinculum ſeruile, quia hæc relatio operis mercenarij terminatur ad operantem, & non ad alium, quia operari propter mercedem vt ſic, eſt operari propter ſe, & non propter alium. Sed in hac etiam ratione quandam repugnantiam inuenio: nam ſi operari propter mercedem, vt ſic, non eſt vinculum ſeruitutis, vt re vera non eſt, & bene probatur diſcurſu Caiet. Ergo operari gratis non tollit vinculum ſeruitutis, quia ſolum tollit vinculum mercenarij operis, ergo ex eo quod opus factum in commodum alterius gratis fit, non rectè infert Caietan. non fieri ſeruiliter; alioqui repugnaret opus gratis fieri, & eſſe ſeruile, quod falſum eſt, vt dixi, & infrà oſtẽdam. Quod ſi fortaſſe quis dicat, & pro Caietano reſpondeat, opus gratis factum propter commodum alterius eſſe poſſe ſeruile, tunc autem non ſeruiliter fieri, quia liberaliter fit: conſequenter fateri cogetur, opus factum in commodum alterius propter mercedem, licèt in ſe ſeruile non ſit, illo tamen modo ſeruiliter fieri, quia non gratis fit. 13. *Tertia Caietani ratio.*

Vt ergo conſequenter loquamur, & ex toto hoc diſcurſu rationem efficacem colligamus, dicendum in primis eſt, licèt de ratione operis ſeruilis ſit, vt fiat propter commodum alterius, non tamen hoc ſatis eſſe vt opus ſit ſeruile, quia etiam opus liberale, quale eſt opus doctrinæ, vel artis liberalis poteſt fieri propter commodum alterius. Hæc ergo relatio, & modus operandi propter commodum alterius nõ facit opus ſeruile, ſed abſtrahit, & communis eſt operi liberali. Imò addo vlterius, non repugnare opus fieri immediatè in commodum operantis, & nihilominus eſſe ſeruile, vt quando quis laborat in propria vinea, & propter ſuum commodum. Ex his ergo relationibus, vt eſſe poſſunt in operante, non diſcernitur opus ſeruile à non ſeruili, nec aliqua earum conſtituit opus ſeruile, licet neutra illi repugnet, & illa, quæ eſt ad commodum alterius, magis accedat ad ſeruitutem. 14. *Poteſt opus factum immediatè in commodum operantis eſſe ſeruile.*

Et

Et idem ferè eſt de relatione ad mercedem additam operi de ſe non ſeruili;non enim conſtituit illud ſeruile, qui illa relatio vt ſic, non reſpicit commodum alterius, ſed ipſius operantis, vt bene Caietan. dixit, nec repugnat operi ſeruili, ſi in eo conditionem ſeruilem ſupponat,quam infrà explicabimus.

15. *Relatio ad mercedem quod opus faciat.*

Relatio ergò ad mercedem facit opus mercenarium, non ſeruile, cuius ſignum eſt , quia ſi pro mercede intendatur honor, aut gloria , nemo dicit inde fieri opus ſeruile, quamuis mercenarium re vera fiat. Item operari propter ſtipendium non eſt proprium ſeruientium,nam principes,& duces, & magiſtri , & lectores , & miniſtri Eccleſiæ operantur propter ſtipendium , & non propterea dicuntur ſeruiliter operari , ſed mercenariè. Ac denique licet daremus illos operari modo ſeruili,non tamen dicere poſſemus facere opera ſeruilia,quod præcipuè intendimus. Quia Eccleſia non prohibuit modum operandi mercenarium,.nec præcepit liberalem, id eſt, gratuitum , ſed prohibuit opera ſeruilia.Et hoc eſt clarum,& morale fundamentum huius veritatis , quod modus ille operandi propter mercedem , ſiue vocetur mercenarius, ſiue ſeruilis(quod poteſt pertinere ad modum loquẽdi) non cadit ſub Eccleſiæ prohibitionem, tùm quia nihil de hoc Eccleſia in ſuis decretis explicauit ; tùm etiam quia ille modus eſt magis intentionalis , quàm realis : pendet enim ex intentione, & ratione extrinſeca operantis, Eccleſia autem prohibet opus ipſum, non intentionem,nec opus ex tali intentione factum. Et hæc ratio maximè vrget contra eos , qui fatentur, non eſſe contra hoc præceptum operari propter mercedem, quando non eſt principaliter intenta , ſed ſecundariò , quod fatentur Auctores fere omnes contrariæ ſententiæ. Sine cauſa verò addunt , eſſe contra præceptum , ſi ſit principaliter intenta merces , quia Eccleſia , vel non diſponit de intentione extrinſeca operis , ſed ſolùm de voluntate neceſſariò connexa cum opere , vel ſi interdum poteſt prohibere externum opus , vt natum ex tali intentione , & non ex alia , nunquam cenſetur id facere , niſi quando expreſsè id declarat , vt ſuppono ex materia de Legibus : hîc autem nihil de tali intentione Eccleſia declarauit , nec ex prohibitione operis ſeruilis ſequitur prohibitio talis intentionis , vt ſatis declaratum eſt.

16. *Scribere propter mercedem non eſt ſeruile.*

Circa confirmationem pro illa ſententia factam ex quadam inductione, occurrebat tractandum de aliquibus operibus in particulari , maximè de venatione,piſcatione, ſcriptione,& tranſcriptione,an ſint opera ſeruilia,nec ne, & conſequenter an ſint prohibita in die feſto. Multi enim Doctores , & Summiſtæ in priori ſententia citati, cum ſupponant, hæc opera , vel de ſe non eſſe ſeruilia, vel ſaltem non ſemper,ſub diſtinctione quadam reſpondent,ſi fiant propter mercedem ; vel lucrum, ſeruilia eſſe,& prohibita;ſi verò fiant gratis,vel recreationis gratia,non eſſe ſeruilia,nec prohibita. *Soto.* Sot.etiam dicto artic. de actu ſcribendi agens in §. *Tertium genus* , ait ſcribere quàtenus eſt quædam locutio cum abſente,non eſſe opus ſeruile,*Si tamen*(ait)*ad opus ſeruile vergat ,vt ſtata mercede tranſcribere, aut alia ratione calamo mereri , id minimè fas eſt.* Vnde videtur dicere , rationem , cur aliquando non liceat , ſolùm eſſe, ſi ſtata mercede, aut ad merendum ſtipendium fiat. Si autem Soto hoc ſentit, non eſt conſequenter locutus , quia hoc repugnat cum ſuperiori reſolutione. Supponendum ergo eſt, ſcribere vt ſic de ſe non eſſe opus ſeruile, quod omnes fatentur , præſertim verò declarat Caietan. dicto artic.4. §. *Ad 2. dubium* , & Nauarr. in Manual. cap.13. num.14. & infrà probabitur ; *Caiet. Nauar.* cum enim hactenus non explicuerimus, per quid conſtituatur opus in ratione ſeruilis , non poſſumus propriam rationem reddere , cur hoc opus excludatur à ratione operis ſeruilis ; hoc verò ſuppoſito , conſequenter dicitur , nunquam tale opus fieri ſeruile ex eo ſolùm, quod propter ſtipendium, vel lucrum fiat, hoc enim planè ſequitur ex reſolutione data , & rationibus eius. An verò ex alio capite alius modus ſcribendi ſit ſeruilis,vt etiam Caietanus,& multi volunt , infrà videbimus. Nunc ſolùm dico, ſi ſcribere aliquo modo ſeruile eſt, ſiue gratis , ſiue mercenariè fiat,ſeruile eſſe,& conſequenter, ſi nulla ſcripto gratis facta ſeruilis eſt , nullam etiam pretio factam ſeruilem eſſe. Et idem dico de venatione & quacunque alia actione, & ita reſpondeo ad confirmationem illam. An verò intra eandem ſpeciem actionis , quædam poſſit eſſe ſeruilis, alia non ſeruilis , ex dicendis conſtabit.

17. *Opus ex ſe eſt ſeruile,& non ex aliqua relatione.*

Ex dictis ergò circa opinionem tractatam , & circa rationes Caietani rectè concluditur , non conſtitui opus ſufficienter in ratione ſeruilis propter relationem ad lucrum , vel ad ſtipendium , ſed neceſſarium eſſe , vt ipſum opus in ſe, & abſolutè, & (vt ſic dicam) materialiter ſpectatum habeat proprietatem & conditionem operis ſeruilis. Hoc enim probant omnia , quæ adduximus contra ſuperiorem ſententiam, & ita ſentiunt omnes Auctores , quos pro noſtra ſententia retulimus. Vnde obiter conſtat , diuiſionem illam Richardi , & Summiſtarum de triplici *Richard.* opere ſeruili materialiter tantùm,formaliter tantùm; & materialiter , ac formaliter ſimul,ſuperfluam eſſe, & falſum ſupponere , ſaltem quoad ſecundum membrum , nullum enim eſt opus ſeruile ex ſola formalitate intentionis (de hac enim illi loquuntur , & alia cogitari non poteſt) niſi materia ipſius operis,id eſt, opus ipſum materialiter ſumptum ſeruile ſit. Adde Silueſtrum,Angelum,& alios non ſolùm vocare opus *Sylueſt. Angel.* ſeruile formaliter tantùm opus ipſum externum de ſe non ſeruile factum ex intentione lucri , ſed etiam cogitationem, vel internam meditationem, aut conſultationem factam in die feſto de opere mercenario , aut ſeruili faciendo poſtea in die profeſto ; vt ſi Aduocatus in die Dominica cogitet de his , quæ feria 2. proponere decet propter lucrum , aut mercator de contractu faciendo,aut colonus de cultura terræ ex mercede facienda. At verò licet hi Auctores fateantur,hoc opus non ita eſſe ſeruile , vt ſit prohibitum ex vi præcepti obſeruandi feſtum , ſed tantùm de conſilio , vt dicit Angel. dicto num. 9. & Sylueſt. quæſt.4. dicto 2. nihilominùs immerito vocant illud opus ſeruile , quia neque opus eſt,nec ſub diuiſo illo continetur. Patet , quia illa cogitatio merè internus actus eſt (ita enim ipſi ſupponunt) opus autem ſeruile hîc diuidendum , eſt opus externum , quia hoc ſolum hoc præcepto prohibetur , vt ſuprà probatum eſt.Quòd ſi illa præparatio non ſiſtat in cogitatione, & meditatione interna , ſed in actionem externam procedat, tunc eadem ratio de illa erit , quæ de aliis corporalibus actionibus ad lucrum , vel ſtipendium relatis. Quia niſi opus ipſum ſeruilem conditionem habeat , propter ſolam formalitatem ad mercedem non poteſt dici opus ſeruile formaliter tantùm , ita vt contineatur ſub prohibitione ratione feſti. Hoc enim eſt , quod ad rem ſpectat ; nam ſiquis vocet ſeruile formaliter, & poſtea dicat,illam ſeruitutem non ſufficere ad prohibitionem , nec ad peccandum contra præceptum, de nomine tantùm diſputabit.

An verò duo alia membra illius partitionis ſint neceſſaria,ex ſequentibus conſtabit.

CAPVT XX.

Quidnam ſit de ratione operis ſeruilis hoc præcepto prohibiti.

1. Prima operis ſeruilis deſcriptio. VArias deſcriptiones ſeruilis operis apud Auctores inuenio, tres tantùm attingam, quoniam ex illis ſatis colligi poteſt qualitas, & ratio operis ſeruilis quatenus ad hoc præceptum explicandum neceſſaria eſt. Primò Abulenſ. in cap. 12. Exod. quæſt. 24. ſic opus ſeruile deſcribit, *Eſt opus laborioſum organorum executiuorũ, nulla vrgente cauſa, ad humanam vitam non immediatè ſuſtentandam, aut fouendam.* Quam deſcriptionem latiſſimè explicat, ſummatim verò dicit, particulam *laborioſam* additam eſſe ad excludendum opus de ſe facile, vt comedere, & bibere. Per *Organa executiua*, exponit opera manus, linguæ, & potentiæ ſecundum locum motiuæ, quia organa iſtarum actionum ſunt propriè actiua, & voluntati obediũt, quæ duo requiruntur ad propriam executiuam virtutem humanam, & ita excludit opera ſenſuum quæ per ſe non ſubſunt voluntati, & eadem ferè ratione excludit opera partis vegetatiuæ. Illam verò particulam *Nulla vrgente cauſa*, non declarat, licet ſatis obſcura appareat; fortaſſe verò intelligit, hoc opus ita eſſe ab executiuo organo, vt ab intrinſeco moueatur, & non per coactionem ab aliqua extrinſeca cauſa, quæ vrgens cauſa, & quaſi vim inferens dici poteſt. Denique in reliqua parte declarat, opus ſeruile debere eſſe ad ſuſtinendam vitam humanam, non tamen immediatè, *per quod* (ait) *excludi præparationem ciborum ratione ſeruilis operis*, quia non prohibetur in die feſto.

Abulenſ.

2. Impugnatur. Sed ex hac ipſa explicatione conſtat, deſcriptionẽ illam voluntariè compoſitam eſſe ad propriam opinionem poſtea ex illa inferendam; quod eſt contra rationem definitionis, quę ex communibus conceptionibus, & notionibus ſumenda eſt. Prætereà multa ſunt opera non ſeruilia, quibus tota illa deſcriptio conuenit, nam ſcribere eſt opus laborioſum, &c. Similiter etiam cantare, ac pedibus ambulare, quæ tamen ſeruilia non ſunt ex ſuo genere, quidquid ipſe dicat. E contrario verò paratio ciborum re vera eſt de ſe opus ſeruile, licet non prohibeatur, vt infrà videbimus, & veſtem facere, vel barbam tondere, opus ſeruile eſt, cum tamen laborioſum propriè dici non poſſit. Nec propter excludendum opus comedendi, & bibendi erat neceſſaria illa particula, quia per vltimam ſufficienter excludebatur multò magis, quàm operatio parandi cibos. Hanc ergo definitionem miſſam faciamus, & ex illa tantùm ſumamus, opus ſeruile diſtingui poſſe ab opere naturali, quod immediatè ordinatum eſt à natura ad eandem naturam fouendam, vel propagandam, ſeruile autem dicitur, quod remotiùs naturæ inſeruit. Et poteſt etiam hîc aduerti operationem ſeruilem quodammodo dici poſſe operationem manus, quæ eſt organum organorum, quo ratio, & voluntas vtuntur ad iuuandam naturam, vnde vix vllum (vt opinor) opus de ſe ſeruile inuenietur, quod non ſit à manu aliquo modo, licet non ſemper ſit à ſola illa, quod ex ſequentibus planum fit; non tamen per hoc ſufficienter definitur opus ſeruile, quia non omne opus quod eſt à manu, ſeruile eſt, vt de ſcriptione poſtea dicturi ſumus.

3. Secunda deſcriptio. D.Thom. Secunda ergò deſcriptio ſumi poteſt ex D.Thoma 2.2. quæſt. 122. art. 4. vbi dicit; *Opus ſeruile eſſe aliquod corporale opus ex his, in quibus vnus homo alteri inſeruire ſolet.* Quamuis eo loco non intendat exactè definire opus ſeruile, ſed qualemcunque notitiam illius dare. Duo tamen ſunt in illis verbis obſeruanda: vnum eſt, non eſſe de neceſſitate operis ſeruilis, vt in ſeruitium, vel commodum alterius hominis exercea-

A tur, nam etiam poteſt homo opera ſeruilia exercere in ſuum proprium ſeruitium, & commodum; tamen quia ſeruitus propriè dicta eſt ad alterum, ideò explicatur opus ſeruile per qualitatem, & conditionem illius operis; quod ſolet homo exercere in obſequiũ, & ſeruitium alterius hominis: & ita dixit D. Thom. in 3. d. 37. art. 5. q. 2. ad 1. Opera ſeruilia propriè dici illa, *ad quorum exercitium ſeruos deputatos habemus*, non itaque tunc ſolùm ſeruilia ſunt, quando per ſeruos exercentur, ſed in ſe ſunt talia à quocunque exerceãtur, quia ſemper, quantũ eſt de ſe, apta ſunt, fieri per ſeruos, & propter exercitium illorum ſolent ſerui deputari; nam, vt aiunt, verba in definitionibus, ſeu deſcriptionibus non dicunt actum, ſed aptitudinem. Alterum aduertendum eſt, quod ſuprà obiter dixi, cum opus ſeruile à ſeruitute denominari dicitur, & deſcribitur per habitudinem ad ſeruum, non oportere

B id intelligi de ſeruo rigoroſè ſumpto, vt mancipium captiuum, & non habens libertatem, (vt Caiet. intellexiſſe videtur) quia hoc non eſt neceſſe ad opus ſeruile, nec enim ad omnia opera, quæ propriiſſimè ſeruilia ſunt iuxta intentionem huius præcepti, habemus ordinariè deputatos huiuſmodi ſeruos, vt patet de omnibus operibus artium mechanicarum Reipublicæ, quæ ſeruilia reputantur, & non poſſunt dici eſſe talia, vt ad eorum exercitium habeamus deputatos huiuſmodi ſeruos. Ergò ſeruitus ibi latè ſumitur pro famulatu, & miniſterio corporali, quo vnus homo iuuatur ab alio in his corporalibus materialibus rebus, & qui ſic miniſtrat, ſeruire dicitur, & ſi ad illud miniſterium ſit deputatus, vocatur ſeruus lato modo. *Caiet.*

C Tertiò declarat ampliùs hanc deſcriptionem idem D.Thom. in 3. loco proximè citato, dicens: *Opera ſeruilia propriè eſſe illa, ad quorum exercitium ſeruos deputatos habemus, in quibus debent artes mechanicæ dirigere, quæ à liberalibus diſtinguuntur.* Itaque non omnia opera, quæ per corpus exercentur, licet per ea poſſit vnus homo alium iuuare, ſeruilia ſunt, ſed illa, quę per mechanicas artes dirigi poſſunt; nam in his operibus dicitur propriè vnus homo alteri ſeruire, quia circa corpus propriè verſantur, ſecundùm quod attenditur ſeruitus vnius hominis ad alium. Hinc opus ſeruile à liberali diſtinguitur, & (vt ſuprà dixi) illud eſſe dici- 4. Declaratur magis præcedens deſcriptio.

D tur opus corporale, & materiale quaſi per antonomaſiam, hoc verò dicitur magis opus mentis, ſpirituale. Rectè autem aduertit Caiet. in dicto art. 5. *Ad 1. horum*, vtrumque opus eſſe ab anima, & à mente tanquam à principio, & per corpus exerceri tanquam per organum, & priori ratione etiam opus mechanicum poſſe dici ſpirituale, quia mente & ratione dirigitur; poſteriori autem ratione etiam opus liberalis artis corporale eſſe, & non ſpirituale in ſua ſubſtantia, ſicut eſt loqui, ſcribere, &c. Ideóq; ex terminis, ſeu paſſionibus proximè intentis diſtinguenda eſſe hæc opera. Nam opus mechanicum ita eſt ab anima, & exercetur per corpus, vt pro fine habeat ali- *Caiet.*

E quod opus materiale, & corporeum, & in corporis vtilitatem proximè cedens, vt eſt calceos, veſtes, domus, aut alia ſimilia arteſacta conficere, & omnia, quę ad culturam terræ ordinantur. Opus autem liberale licet corporeo organo fiat, quia homo non poteſt exponere aliis mentem ſuam; tamen immediatè non fit propter materialem paſſionem, ſed ordinatur ad ſpiritualem, vt ad inſtruendum alium, ad illuminandum, vel excitandum animum, &c.

Sic ergo ratio operis ſeruilis in primis poſtulat, vt ſit opus mechanicũ, & corporale non ſolum ex parte inſtrumenti, ſed etiam ex proximo effectu, ad quem natura ſua, vel ex vi ſuæ inſtitutionis ordinatur. Atq; hoc modo excluditur à prohibitione huius præcepti omne 5.

omne opus liberale, quantum eſt ex parte vniuerſalis prohibitionis operis ſeruilis, niſi alias ſpecialiter prohibitum ſit. Ita ergò ſatis explicatum videtur, quid, vel quale ſit opus ſeruile, quod in feſto generatim prohibetur. Supereſt tamen exponere, quàm latè patet hoc opus, & an poſſit dari opus interdum ſeruile, & interdum liberale, & an in vniuerſum prohibeatur, necne, quæ omnia tractando ſequentia dubia, meliùs exponentur.

CAPVT XXI.

De operibus naturalibus, pietatis, ſeu Religionis in feſto non prohibitis.

1. TRes difficultates occurrunt circa ea, quæ de opere ſeruili diximus, quæ in hoc capite explicandæ ſunt. Prima eſt circa opera mechanica, quæ ordinariè, & quaſi per ſe ſunt neceſſaria corpori humano quotidie ad ſui ſuſtentationem, vt ſunt comedere, & bibere, & multò magis parare ea, quæ ad cibum, vel potum quotidianum neceſſaria ſunt; hæc enim iuxta deſcriptionem datam ſunt ſeruilia, quia & corporalia ſunt, & circa corporalem terminum verſantur, & ibi quaſi ſiſtunt; vnde etiam per artes mechanicas dirigi poſſunt & de facto diriguntur, & ad illa ſeruos deputatos habere ſolemus, quamuis qui ſeruos habere non poſſunt, per ſe ipſos illa exerceant, *Ariſt.* hæc ergo opera ſeruilia ſunt. Vnde Ariſt. 1. Polit. cap. 4. ciborum præparationem vocat *ancillarum miniſteria*. Et tamen non ſunt in hoc præcepto prohibita, vt conſtat, ergò non ſatis explicatum eſt opus ſeruile, quod eſt materia huius præcepti, in quo vniuerſaliter omne opus ſeruile prohibetur.

2. *Enodatur difficultas.* Ad hoc reſpondeo in primis de actu comedendi, & bibendi non eſſe opus ſeruile, nec contineri propriè ſub opere, quod in ea partitione diuiditur; nam opus, quod in ſeruile, & liberale diuiditur, eſt opus artificiale aliquo modo, quod per artem dirigi poteſt, *D.Thom.* vt D.Thomas indicauit, quódque veluti inuentum eſt ad iuuandam naturam in ſpiritualibus, vel corporalibus. Ab opere autem ſic ſumpto diſtingui poteſt opus naturale, & ideò propriè ſeruile non eſt, nec liberale, ſed naturale. Tale ergo eſt comedere, & bibere, & ideò non cadit ſub hoc præceptum. Tale etiam exiſtimo eſſe generare, & ideò non cadere ſub prohibitionem huius præcepti, ſiue turpiter fiat, vt per fornicationem, ſiue honeſte, vt inter coniuges: de quo plura infrà tractando de operibus peccaminoſis: tale item cenſeo opus laudandi non ſolùm manus, & faciem, ſed etiam totum corpus, quod non prohibe- *Greg.* ri dixit Gregor. lib. 11. Epiſt. 3. cap. *Peruenit*, de Conſec. d. 3. Eadémque ratio eſt de aliis operibus neceſſariis, quæ corpus humanum, etiam in diebus feſtis, vitare non poteſt, vt ſunt indui, ſpoliari, & alia viliora, quæ licet maximè ſeruilia videantur, ſi conditio earum attendatur, tamen non ſunt propriè ſeruilia, ſed naturalia.

3. *Quid ſentiēdū de actione præparādi cibos.* De actione verò coquendi cibos, & aliis, quæ ad præparationem coquinæ, & menſæ ordinariè fiũt, reſpõderi poteſt, hæc quidem ſeruilia eſſe, & ex vi verborum præcepti contineri ſub illo, ſaltem quoad ea omnia, quæ præcedenti die præueniri poſſent: tamen ex conſuetudine populi Chriſtiani exempta eſſe ab illa lege, & ita ceſſat difficultas, quia hæc exemptio in omni lege poſitiua locum habet, quia per conſuetudinem derogari, aut limitari poteſt. Ita iudicat *Caiet.* Caietan. dicto art. 4. §. *In eodem articulo*, & §. *His igitur expoſitis*. Sed non eſt intelligendum, ex intentione, & vi Eccleſiaſtici præcepti, hæc eſſe prohibita, & per conſuetudinem ablatam eſſe prohibitionem, nunquam enim Eccleſia has actiones prohibuit, nec fuit intentio eius, vt Chriſtiani ab his actionibus abſtinerent in Dominica, vel feſtis, ſicut Iudæi abſtinebant in Sabbatho, potiùs Eccleſia ſemper prohibuit ſeruare feſta Iudaicè, id eſt, abſtinendo etiam ab his operibus, vt patet ex his, quæ ſuprà adduximus. Vnde D. *D.Thom.* Thom. dicto art. 4. ad 4. apertè dicit, non prohibuiſſe Eccleſiam coquere cibos, quia non fecit tam arctam prohibitionem, ſicut fiebat in die Sabbathi. Intelligendum ergò eſt, hanc exceptionem in ipſo præcepto contineri, ſicut declarata fuit, quoad feſtiuitates aliquas in lege veteri, Exod. 12. *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad veſcendum pertinent.* *Exod. 12.* Hanc ergò exceptionem addidit Eccleſia in ſuo præcepto. Tamen quia non inuenitur ita clarè ſcripta, dicitur haberi ex conſuetudine populi Chriſtiani, non per derogationem, ſed per interpretationem, vel quia totum ipſum præceptum traditione incepit, & à principio ita incepit, & ſemper durauit.

Addi etiam poteſt exceptionem hanc conſuetudine auctam eſſe, nam plura fortaſſe ex conſuetudine licent, quæ ex vi legis excipi neceſſarium non erat: nam ad ordinarium victum non erant neceſſarij paſtilli, & alij cibi artificioſi, qui non ſine magno labore fiunt, & tamen conſuetudine permittuntur, & præparatio ciborum ad omnes has delitias ampliata eſt. Imò etiam interdum ampliatur ad actiones colligendi fructus eodem die, vt ſaniores, vel integriores, & meliores ſint, vel ad actiones occidendi, vel ad excoriandi animalia, & ſimiles quæ maximè fieri ſolent, quando ratio aliqua neceſſitatis interuenit. Hæc verò, & ſimilia extendenda non ſunt, ſed quoad fieri poterit coarctanda ad eas res, quæ conuenienter præcedenti die præparari non poſſunt, vel quia non commodè conſeruantur, vel quia propter multitudinem populi non ſufficiunt. Et ita regulariter non licet panem coquere in die feſto, quia poteſt commodiſſimè præueniri, vbi autem id fieri non poſſet, vel propter populi multitudinem, vel quia dies feſti continui plures ſunt, tunc eodem die præparari poſſet, ſicut alij cibi; & per hæc de ſimilibus iudicandum eſt. 4. *Ex conſuetudine multa opera licere, quæ alioqui prohiberentur.*

Secunda difficultas eſt circa opera, quæ cum infirmis propter neceſſitatem exercentur, illa enim ſæpe ſunt ſatis ſeruilia, nam & corporalia ſunt, & pro termino habent opus aliquod materiale artefactũ, quod corpori ad eius leuamen applicatur, vt emplaſtrum, potio, &c. Atque huc ſpectant externa opera Chirurgorum, & minuentium ſanguinem, ſeu venam ſcindentium, hæc enim opera, & ſimilia mechanica ſunt, ac ſubinde ſeruilia, & tamen prohibita non ſunt, vt conſtat. Ad hæc, & ſimilia reſponderi poteſt ex Caiet. ſupra §. *In tertio caſu*. Hæc opera, quæ ſecundùm ſe, & extra neceſſitatem ſumpta ſunt ſeruilia, tempore neceſſitatis deſinere eſſe ſeruilia, & fieri communia, ideóque conſequenter etiam fieri extra prohibitionem. Aſſumptum declaratur, quia opus ſeruile dicitur, quod eſt ſeruorum proprium; at verò in caſu neceſſitatis deſinunt hæc opera eſſe ſeruorum propria, quia ſunt communia, & per omnes tam ſeruos, quam liberos exerceri debent; deſinunt ergò eſſe ſeruilia, quia exuunt ſeruitutem ratione neceſſitatis. Quam reſpõſionem colligit Caiet. ex D.Thom. ibi dicente. *Corporalia in Dei cultum non pertinẽtia in tantum ſeruilia eſſe, in quantum propriè pertinent ad ſeruientes, in quantum verò communia ſunt ſeruis, & liberis, ſecularia non dicuntur.* Vnde concludit, non violare Sabbathum, qui hæc opera propter neceſſitatem proximi facit in die feſto, quia tam liber, quàm ſeruus tenetur proximo in neceſſitatibus ſubuenire. 5. *De opere curandi proximum.* *Caiet.* *D.Thom.*

Sed quamuis certum ſit in caſu neceſſitatis proximi eſſe licitum hæc opera facere in eius obſequium, quia tunc lex non obligat, iuſta executione interueniente, 6. *In feſto licitè fiunt, ſed*

nō deſinunt eſſe ſeruilia hæc opera. niente, vt dicemus infrà. Tamen quod per occaſionem neceſſitatis deſinat opus eſſe ſeruile, non videtur mihi propriè dictum, neque in rigore verum. Quia opus factum in obſequium, vel commodum proximi non eſt ſeruile ex eo, quòd extra caſum neceſſitatis fiat, ſed ex eo, quòd eſt corporale opus mechanicum, & habens pro fine, ſeu termino proximo aliquem corporalem effectum; quod autem fiat in neceſſitate, vel abſque illa, valde extrinſecum eſt ad rationem operis ſeruilis. Item opus fieri ex Charitate, & eſſe ſeruile, non repugnat; dicit enim Paulus ad *Galat. 5.* Galat. 5. *Per Charitatem ſpiritus ſeruite inuicem*, quod & eſt præceptum tempore neceſſitatis, & conſilium extra illam, in vtroque autem euentu eſt idem ſeruitium, & æquè proprium. Vnde quod dicitur, hæc opera eſſe communia ſeruis, & liberis tempore neceſſitatis; non eſt, cur ad illud tempus limitetur, nam etiam extra neceſſitatem poſſunt eſſe communia ſaltem ex conſilio. Nam liber, & non indigens poteſt ſuis manibus laborare, vt habeat, vnde tribuat egentis, etiamſi ad hoc non obligetur, ſicut Monachi, & pij viri, aut fœminæ ſæpe faciunt, tunc ſine dubio opus ſeruile faciunt, ideóque in diebus feſtis non faciunt, nec fieri poteſt, vt ſtarim dicam. Ergò quod opus ſit commune ſeruis, & liberis, mutata intentione, vel genere obligationis, non obſtat, quominus opus aliquod ſeruile ſit. Et ratio eſt, quia opus non habet, quod ſit ſeruile ex intentione operantis, nec ex conditione, vel neceſſitate perſonæ, in cuius commodum fit opus, ſed ex intrinſeca conditione operis, & termini eius, vt explicatum eſt. Vnde nullum eſt opus ſeruile, quod de facto exerceri non poſſit à perſonis non ſeruis, nec ex officio ſeruientibus, nihilominùs tamen, quando illud faciunt, actu ſeruiunt, ſeruile opus operantur, ſiue ex obligatione ob neceſſitatem proximi id faciant, ſiue ex libera Charitate, & amicitia. Sicut etiam è contrario nullum eſt opus adeò liberale, quod non poſſit à ſeruo fieri, poteſt enim ſeruus ſtudere, docere, & tamen in his non ſe gerit, vt ſeruus, ſed vt homo ratione vtens, in qua liber eſt.

7. Concedo igitur, in illis caſibus, & ſimilibus opera illa eſſe ſeruilia; & nihilominus licitum eſſe, illa facere in die feſto, non obſtante præcepto, vel quia non prohibentur, eò quòd ſicut non prohibetur præparatio ciborum, licet ſeruilis ſit, ita nec prohibentur remedia neceſſaria, vel conuenientia ad ſalutē humani *Greg.* corporis, & conſeruationem eius, vt Gregorius ſatis *C. Peruenit.* indicauit in dicto c. *Peruenit*, vel certè quia licet præceptum de ſe hæc opera prohibeat, neceſſitas tamen excuſat, vt in multis aliis caſibus infra videbimus, vbi etiam explicabimus differentiam inter executionem, vel non prohibitionem; nam licet in idem videantur reuolui, tamen in rigore diſtinguuntur, vt in ſequenti puncto etiam attingam. Neque exiſtimo, D.Thom. voluiſſe dicere hęc opera, cum ob neceſſitatem fiunt, non eſſe ſeruilia, ſed ſolùm non eſſe illicita, nec vitari pro tunc, quia qui illa exhibet, ob neceſſitatem excuſatur, & ita non ſe gerit, vt ſeruiens, ſed vt neceſſitati ſubueniens.

8. Tertia difficultas eſt circa opera corporalia, & mechanica, quæ fiunt in cultum Dei, vel ſeruitium eius, quia hæc etiam videntur ſeruilia, cum ſint opera corporalia, & mechanica, ſolúmque in intentione operantis videantur ab aliis differre, & nihilominùs talia opera non prohibentur in die feſto. Ergò circa hoc diſtinctione vtendum eſt; nam quædam ſunt ex his operibus, quæ immediatè non fiunt in vtilitatem alicuius hominis, ſed in ſolius Dei obſequium, huiuſmodi ſunt templum ſcopis mundare, tapetis ornare, vel (ſi neceſſe ſit pro ratione ſolemnitatis) tabu-

A latum efficere, vel aliud artefactum, item campanas pulſare, onera aliqua deferre, & ſimilia. Alia verò ſunt opera, quæ immediatè verſantur circa homines, vel in eorum commodum fiunt, referuntur tamen in cultum, & honorem Dei, vt qui laborat reficiendo veſtes pauperis, aut religioſi ex affectu ad Deum, & in honorem eius.

Rurſus priora opera diſtinguenda ſunt: nam quædam ſunt omninò intrinſeca diuino cultui, quia ex illis quaſi componitur, vel illis exhibetur cultus Dei. 9.
Et hæc quantumcunque grauia, vel oneroſa corpori, aut mechanica videantur, licita ſunt in die feſto abſque alia neceſſitate, ſed ſolùm ad exercendū cultum Dei. Ita docet D.Thom. dicto art. 4. ad 3. Et ibi Caiet. *D.Thom.*
B Sot. & omnes. Et hac ratione dixit Chriſtus Matth. *Caiet. Soto.* 12. *An non legiſtis in lege, quia Sabbathis Sacerdotes in templo Sabbathum violant, & ſine crimine ſunt. Violant* *Matth 12.* (inquit) non quoad præceptum (alioqui non eſſent ſine crimine) ſed quoad quietem, & otium, & quoad vacuitatem operis, quam Sabbathi nomen ſignificat, & tamen *ſine crimine ſunt*, quia opera illa diuini cultus non prohibentur illo præcepto de obſeruatione Sabbathi. Sic etiam Ioan. 7. *Circunciſionem accipit homo in* *Ioan. 7.* *Sabbatho, vt non ſoluatur lex Moyſi.* Licet enim actio illa materialis videri poſſet prohibita per legem Sabbathi, quia iuxta aliam legem ad cultum Dei pertinebar, non erat omittenda die Sabbathi. Quocirca in hoc caſu non ſolùm interuenit excuſatio à præcepto
C prohibente opera ſeruilia in die feſto, ſed etiam abſoluta non prohibitio, quia talia opera ſeruilia nō ſunt, nec tali præcepto prohibentur, vt rectè D.Thom. dixit. *D. Thom.* Et ratio conſtat ex dictis, quia per illas actiones non ſeruitur homini, ſed Deo immediatè, ergò non ſunt ex operibus ſeruilibus, quas hæc lex prohibet, imò ſunt ex his, quæ præcipit, vel quibus maximè ſolet feſtum ipſum celebrari.

Alia verò ſunt opera, quæ licet fiant tantùm propter cultum Religionis, non tamen continent ipſum cultum, ſed remotè concurrunt ad illum, vel ornando locum templi, aut viarum, ſi futura ſit proceſſio, vel alia neceſſaria præparando, & in his Caietanus 10. *Aliud genus operum magis remotū.* *Caiet.*
D dicto art. 4. §. *Ad hoc dicitur*, & Sotus lib. 2. de Iuſt. *Sot.* quæſt. 4. art. 4. tria genera diſtinguunt: nam quædam ſunt ita propinqua cultui, vt in eodem die requirantur, vt pulſatio campanarum, & ſimilia, de quibus eadem eſt ratio, ac de ipſo cultu, quia acceſſorium ſequitur principale, & quia ibi itneruenit vera neceſſitas publica.

Alia ſunt antecedentia, quæ licet pro tali feſto requirantur, poſſunt antecedenti die pręparari, vt mundatio altaris, ornatus, & ſimilia: de quibus aiunt non eſſe reſeruanda in diem feſtum, niſi vel plures dies feſti continuè ſuccedant, vel aliud impedimentum occurrat. Nō tamen declarant, an ſint verè talia opera ſeruilia, neque an ſit graue peccatum, illa reſeruare in diem feſtum: magis verò indicant, non eſſe pro- 11.
E priè ſeruilia, hoc enim ſolùm tribuunt operibus tertij gradus, & ſanè eſt probabile, præſertim quando ſunt valde vicina cultui diuino, & ex modo ſuo determinata ad illum, vt ornare altaria ipſa, & veſtes ſacras extrahere, ac præparare. Vnde hæc non cenſeo eſſe prohibita, licet conſulendum ſit, vt ante feſtum fiant; tum propter turbationem vitandam, tum vt tempus, & locus maneant toto die magis expedita, & libera ad cultum Dei: ſi verò ex negligentia aliud fiat, non cenſeo eſſe peccatum præſertim graue, ſecluſo ſcandalo. At verò actio mundandi ſcopis templum, & parietes veſtiendi tapetis, & ſimiles magis remotæ ſunt à cultu, & ex ſe ſunt ſeruiles, & communes ad alia loca, vel domos, & ideò reſeruari non debent in diem feſtum. Neque id fiet *An liceat templum in die feſto ſcopis mundare.*

ſine

ſine aliqua culpa, non credo tamen eſſe mortalem, ſecluſo contemptu, vt bene iudicat Caiet. dicto art. 4. & in Sum. Verb. *Feſtorum violatio*, quia materia de ſe non eſt grauis, & fit leuior ex coniunctione ad cultum Dei. Vnde ſi intercedat obliuio, vel inaduertentia præcedens, excuſari poterit omnis culpa, & ſi contingat ex negligentia omitti opus, poſteà iam erit caſus neceſſitatis, in quo ſine nouo peccato fiet opus.

Caiet.

12. *Sot.* In tertio gradu ponit Sotus opera mechanica, quæ remotè cedunt in vtilitatem templi, vt arare, & colere agros templi gratis in Eccleſiæ ſubſidium, ligna, & lapides ad Eccleſiæ ædificium congerere, & è longinquo vehere, partem aliquam templi in feſto ædificare, vel dealbare parietes, aut aliter perficere. Et de his ait eſſe verè opera ſeruilia; quod verum cenſeo, quia ſunt merè materialia, & mechanica, & de ſe ordinata ad corporale ſeruitium hominum, licet ex relatione operantis extrinſecus referri poſſint, & referantur in cultum Dei. Quapropter ſine dubio ſunt per ſe prohibita, ne fiant in die feſto, vt ſentiunt Caietanus, Sotus, Nauarrus & alij. Dico autem per ſe, quia iuſta neceſſitas excuſare poteſt, & pietas ſufficiet ad iuſtam diſpenſationem, vt infra dicturi ſumus. Videntur autem contra hoc ſentire Angel. Verb. *Feriæ* numero vigeſimo octauo, & Syluester, & Antonius. Ad illos verò ſtatim reſpondebimus.

Caiet. Sot. Nauar. Angel. Syluest. Anton.

13. *Quid de operibus miſericordiæ iudicandũ.* Vnde à fortiori conſtat, quid dicendum ſit de operibus miſericordiæ corporalis, & de ſe ſeruilibus relatis ab operante in honorem Dei. Dico *de ſe ſeruilibus*, quia ſi non includant opus ſeruile, vt viſitare infirmos, paſcere eſurientes, &c. clarum eſt, in die feſto licere. Aliquando verò conſiſtunt in opere ſeruili, vt eſt conſuere veſtem pauperis, vel ligna illi portare, &c. & tunc dicendum eſt, talia opera per ſe non licere, quantum eſt ex vi præcepti, & non interuenientе neceſſitate, vt rectè docent Caiet. Sot. Nauar. & Armilia citatis locis. Et ratio eſt, quia ſunt opera ſeruilia. At verò nonnulli Doctores indifferenter aiunt, hæc opera, ſi fiant in ſubſidium pauperum, non eſſe prohibita in die feſto. Ita Syluest. verb. *Dominica* q. 4. verb. *Tertia* in fine, Angelus ſuprà num. 30. Anton. 2. part. tit. 9. c. 7. §. 5. Citant. cap. *Conqueſtus*, de Feri. ibi, *Niſi neceſſitas vrgeat, vel pietas ſuadeat*, vbi Gloſſa ad verbum illud, *Pietas* rationem reddit, *quia in operibus miſericordiæ dierum diſtinctio non eſt habenda*, & illam ſequuntur Abbas, & alij Doctores ibi. Sed hi Auctores non negant, illa eſſe ſeruilia, ſed dicunt, facta illo modo non eſſe prohibita, quaſi lex iſta prohibens opera ſeruilia in die feſto tacitam conditionem includat explicatam in dicto cap. *Conqueſtus*, nimirum niſi fiant tanquam opera pietatis, vel miſericordiæ.

Caiet. Sot. Nauar. Armil. Syluest. Angel. Anton. Cap. Conqueſtus. Gloſſ. Abb.

14. *Impugnatur interpretatio.* Sed hæc interpretatio admitti non poteſt ſine alia declinatione, aut limitatione. Alioqui omnes artifices Reipublicæ poſſent laborare in die feſto, vt ex lucro facerent eleemoſynam, & ſi voto hoc Deo offerrent, votum eſſet licitum, quod ſine dubio falſum eſt, & contra communem vſum, & ſenſum Eccleſiæ. Debet ergo hoc neceſſariò limitari, & intelligi de operibus miſericordiæ, quibus pauperes, vel infirmi actu indigent in die feſto, vel quando ita indigent, vt licet ex parte neceſſitatis ſatis illis eſſet, quod in die profeſto prouideretur, nihilominùs ſi in die feſto id non fiat, ſine remedio, vel ſubſidio relinquentur, quia nemo inuenietur, qui eis gratis ſubueniat in die profeſto, & ipſi non valent ſtipendium ſoluere. Quando ergo pietas eſt huiuſmodi, ſine dubio eſt licita in die feſto: neque hoc negant priores Auctores.

15. *Poſteriorẽ opinionem in duobus deficere oſtenditur.* Præterea, illa opinio poſterior in duobus non placet. Vnum eſt, quia parum, aut nihil diſtinguit inter hæc duo, ſcilicet, quod opus liceat propter excuſationem, vel quia prohibitum non eſt, quæ tamen in rigore ſunt diſtincta, vt infrà dicã. Vnde in propoſito quando pauper, vel infirmus indiget actu pro ipſomet, die feſto, opus ſeruile in ſubuentionem eius ita licet, vt nec prohibitum eſſe videatur, nec vlla conſultatione, vel diſpenſatione opus ſit, vt licitè fiat; quia ita ſe habent illa opera ad proximum, vt ſe habet ad vnumquemque victus quotidianus, vel ea, quæ ad conſeruationem vitæ, vel corporis ſunt neceſſaria, vnde ſicut præceptum non prohibet vnicuique hæc opera circa ſe ipſum, ita neque illa circa proximum. At verò quando neceſſitas non inſtat pro illo die, & tale opus poſſet ſufficienter fieri ſequenti die profeſto, tunc ſolum licet opus miſericordiæ, aut pietatis per modum excuſationis: & ideò neceſſaria eſt ponderatio neceſſitatis, & cauſæ, & quanoo non fuerit per ſe clara, & magna, neceſſaria erit Paſtoris licentia. Et hoc etiam confirmat vſus Eccleſiæ, quoties enim hæc opera publicè fiunt, Prælati facultas poſtulatur. Secundò non placet in illis Auctoribus, quod omninò requirunt, vt hoc opus pietatis, vel ſubuentionis proximi gratis fiat, & per modum eleemoſynæ, quia neceſſarium non eſt, neque ſufficit, ſi enim infirmus, verbi gratia, omninò indiget nunc in die feſto opera artificis alicuius, verbi gratia, vt vena ſcindatur, vel aliquid ſimile, non indiget tamen, vt gratis fiat, quia poteſt ſtipendium reddere, non cogitur alius ex vi feſti gratis hæc facere, quia hoc non ſpectat ad feſti obſeruationem, neceſſitas enim operis eſt, quæ excuſat, non liberalitas, vel miſericordia, vt talis eſt. Vnde è contrario ſi opus non eſſet neceſſarium, licet gratis fieret, & ex miſericordia, quæ in alio die eſſet ſupererogationis, in eo non eſſet licitum ſine diſpenſatione aliqua. Ad caput autem *Conqueſtus* dicam infrà.

CAPVT XXII.

An opera liberalia prohibeantur hoc præcepto, vel cur permittantur.

1. *Ratio dubitandi.* VT ratio dubitandi intelligatur, ſuppono, non eſſe quæſtionem de omni genere liberalium operum; nam ſunt quædam, quæ vel ipſum cultum Dei continent, vt oratio, vel ad illum proximè conferunt, vel lectio, doctrina, concio, & ſimilia, quæ Caietan. dicto art. 4. §. *Ad primum*, vocat ſpiritualia ex ſpiritu gratiæ: de quibus ait non ſolùm non prohiberi, ſed etiam commendari in die feſto; de his ergò nulla quæſtio eſt. Alia ſunt opera liberalia ad cultum Dei per ſe non ſpectantia, ſed ad alia obiecta, vt opera artium liberalium, & ſtudium inferiorum ſcientiarum, vel etiam Theologiæ, ſi purè ſpeculatiuum ſit. De his ergo mouetur dubium, & illius ratio eſſe poteſt, quia ſi finem huius præcepti inſpiciamus, non minùs videtur neceſſaria prohibitio horum operum, quàm ſeruilium, ſcilicet, vt homo poſſit manere expeditus ad vacandum Deo. Quia non minus impediunt attentionem mentis ad Deum opera liberalia, quàm mechanica; imò plùs impedire videntur, quia de ſe plus occupant mentem, & ſi diù continentur, ita fatigant corpus, vt orationi, aut aliis actibus diuini cultus vacare non valeat. Et præterea, quia nobiliora ſunt, quàm mechanica, magis delectant, & in eis libentiùs, ac faciliùs homo occupatur; & ita magis à diuinis cogitationibus diſtrahitur, ad quas propter earum excellentiam, & ſpiritualem perfectionem cum difficultate attollitur, ergo magis debuerunt hæc opera liberalia prohiberi, quàm ſeruilia.

Caiet.

2. *Opinio aſſerens, non licere in feſto ſtudere.* Hinc nonnulli Doctores Canoniſtæ dixerunt ſimpliciter, non eſſe licitum in feſto ſtudere. Ita tenuit Anton. de But. in c. 1. de Fer. Et licet videatur præcipuè *Butr.*

purè loqui de ſtudio propter lucrum,tamen etiam abſolutè loquitur de omni ſtudio,quod non eſt in materia ſpirituali,& rationem reddit, *Quia dies deputata ad ſeruitium Altiſſimi,deputatur ad ſeruitium actus mundani*; tale enim eſt ſtudium,quod non eſt de materia ſpirituali. Item quia ſtudere in materiis inferioribus abſtrahit mentem à contemplatione, & cultu Dei, ergo non licet in die feſto. Vnde fit conſequens,hunc auctorem idem à fortiori ſenſiſſe de quocunque actu artis liberalis, qui ad cultum Dei per ſe non ſpectat, tum quia nullus eſt magis liberalis actus, quàm ſtudium,tum etiam quia rationes factæ æquè in cæteris procedunt. Expreſſiùs, ac ſcrupuloſiùs docuit hanc ſententiam Abulenſ. Exod. 12. q. 26. vbi ait,interdum opera nec in ſe ſeruilia, nec ex fine lucri eſſe prohibita in die feſto, quia impediunt quietem diei feſti, vt ſiquis toto die Dominico ſtudeat, etiam Theologiæ, & cauſa pietatis, & non lucri, non caret culpa, quia tollitur quies feſtiuitatis,& quia eſt præferenda vacatio ad Deum ſtudio, tanquam finis medio, vnde etiam infert,non licere docendo, aut legendo totum diem feſtum conſumere,etiam cauſa pietatis,& multa alia conſequenter infert ſatis ſcrupuloſè, quæ ibi videri poſſunt. *Abulenſ.*

3. Dicendum verò eſt, opera liberalia, & non ſeruilia non eſſe prohibita in die feſto, nec eſſe peccatum contra feſti obſeruationem in eis conſumere totum diem, quacunque intentione fiant, dummodo ab audienda Miſſa homines non impediant. Prima pars eſt expreſſa D. Thom. in dicto art. 4. Et ibi Caiet. Sot. Nauar. Armil. Et in ea præcisè ſumpta conſentiunt etiam Panor. Pet. de Ancar. Andr. Barbat. & alij in dicto c. 1. de Fer. loquentes in particulari de ſtudio cuiuſcunque rei. Idem Archid. in c. *Ieiunia*, de Conſec. d. 3. Gloſſ. & Doctores in l. *Omnes iudices*, cap. de Fer. Et quoad hanc partem non diſſentiunt Angel. Syluester,& Roſel. in locis ſæpè allegatis. Ratio eſt, quia hæc opera non ſunt ſeruilia,& lex ipſa expreſsè limitauit prohibitionem ad opera ſeruilia,vnde licet nos lateret ratio legis,parùm referret,quia verbis, ac diſpoſitioni eius ſtandum eſt. Nec refert, quòd hæc opera impediant vacationem ad Deum, quia finis præcepti non cadit ſub præceptum(& in hoc videtur maximè deceptus Abulenſ.) vacatio autem ad Deum per poſitiuos actus contemplationis vltra Miſſam, non eſt materia huius præcepti, ſed finis, & ideò ex hoc ſolo capite non fiunt contra hoc præceptum huiuſmodi actiones, niſi tanta ſit occupatio in illis, vt etiam Miſſam impediant.

Liberalia opera non prohiberi in feſto.

D. Thom. Caiet. Soto. Nauar. Armil. Panor. Anchar. Barbat. Archid. Gloſſ. Angel. Syluest. Roſel.

4. Hinc ergo manifeſta eſt ſecunda pars aſſertionis de continuatione talium operum per totum diem, tùm quia eadem eſt ratio vnius operationis liberalis, & plurium per ſe loquẽdo,tùm etiam quia talis continuatio per ſe non eſt mala,nec prohibita,vnde non habet malitiam commiſſionis, nec etiam impedit actum præceptum,vt oſtenſum eſt; nam ſupponimus non impedire Miſſam, ergo nec malitiam omiſſionis habet, ergo nullam. Tertia verò pars de relatione ad lucrum, ſeu finem in ſuperioribus latè probata eſt. Quòd ſi finis non ſit acquiſitio lucri, vel mercedis, ſed alius finis humanus etiam prauus,poterit quidem actio eſſe mala contra alia præcepta,tamen inde non erit contraria huic præcepto,quia per illud non prohibentur ſpecialiter omnes actiones prauæ, aut peccaminoſæ ex quocunque capite,vt etiam ſupra oſtenſum eſt. Denique vltima pars clara eſt ex dictis,quia actus, qui eſt cauſa omiſſionis alicuius præcepti, malus eſt,vt per ſe conſtat.

Oſtenditur ſecunda cõcluſionis pars quoad continuationem.

5. Ex hoc ergo principio concluditur, non peccare contra hoc præceptum, qui toto die Dominico ſtudet, ſuo tempore audiendo Miſſam, non ſolùm ſi

Studiũ non prohiberi.

A ſtudiis Theologiæ vacet, (quod eſt manifeſtum) ſed etiam ſi Philoſophiæ, aut Mathematicæ,aut Iuri Canonico,vel etiam ciuili incumbat, quia ſtudiũ quodcunque immediatè ordinatur ad perficiendam, & illuminandam mentẽ, vnde nullum ſtudium eſt ſeruile de ſe. Dices, ergo etiam mechanicas artes licebit addiſcere in die feſto,quia etiam illę illuminant,& perficiunt intellectum, ergo etiam licebit earum vſus in die feſto, quia eſt medium ad illas diſcendas, nam ſi finis licet,etiam media ad finem. Reſpondeo in artibus mechanicis duo eſſe, vnum eſt mentis conceptio, & inſtructio, alterum eſt praxis, & vſus ipſius artis. In feſto ergo non licet vacare acquirendæ arti quoad facilitatem, & promptitudinem in ipſo vſu, B nam quoad hanc partem non acquiritur ars, niſi per exteriores actus eius, qui ſunt opera mechanica, & ſeruilia:licet tamen addiſcere artem in die feſto quoad theoremata artis, & mentis inſtructionem, quia hoc ſeruile non eſt.

Inſtantia.

Occurritur.

Vnde etiam conſtat, licitum eſſe die feſto docere quamcumque ſcientiam, & artem prout ad mentem pertinent,ſiue voce,ſiue ſcripto fiat, quia totum hoc liberale eſt. Imò licet ad Mathematicas docendas vel addiſcendas neceſſarium ſit, aliquas ducere figuras, id non erit contra hoc præceptum, non ſolùm quia leue eſt, ſed etiam quia ſeruile non eſt. Nam illa delineatio non fit, vt homo vſu ipſo addiſcat figuras C illas depingere, quod videri poſſet ſeruile, vt ſtatim dicemus de actione pingendi, ſed fiunt tantùm ad manu ducendum intellectum, vt vim demonſtrationum percipiat, & per hæc eſt iudicandum de ſimilibus actibus,quos conſtat liberales eſſe, de quibuſdam verò, qui poſſunt videri dubij, ſtatim in particulari dicetur. 6.

Ad rationem ergo dubitandi reſpondetur in primis, etiamſi opera liberalia circa res creatas impediant, ne pro tunc mens vacet circa Deum,nihilominùs Deum non prohibuiſſe illa in omnibus feſtiuitatibus Iudæorum, quia ad finem à ſe intentum ſatis eſſe iudicauit, tollere impedimenta operum ſeruilium, quod Eccleſia imitata eſt. Et hæc ratio ſufficiens fuit ad conſtituendum præceptum ſub illa D forma. Item non debuit tanta prohibitio fieri, vt omnis operatio tam liberalis, quam mechanica prohibita eſſet, ſic enim nihil licitè agere poſſent homines,niſi quod diuinum eſſet, & ad cultum Dei pertineret, vel eſſet neceſſarium,quod planè fuiſſet, omnes ferè homines coniicere in euidens periculum tranſgrediendi tale præceptum, ergo oportuit non omnia opera prohibere. Prohibita ergo fuerunt potiùs ſeruilia, quàm liberalia,tum quia inferioris ordinis, tum quia magis communia ſunt, quæ præcipuè ſolent occupare homines, & diſtrahere illos à rebus diuinis. Nam operationes liberales de ſe honeſtiores ſunt, & quia non ſunt adeo neceſſariæ vitæ humanæ, neque ita vtiles ad humana commoda, ideò non ſolent ita E homines abſtrahere à rebus diuinis regulariter loquendo, leges autem attendunt ea, quæ frequentius accidunt. Denique ſiqua ſunt opera non ſeruilia,quæ animum multum perturbant, & diſtrahunt, vel occupant in rebus temporalibus, illa ſpecialiter prohibita ſunt, vt videbimus, generaliter autem non oportuit liberalia prohibere,ſicut ſeruilia.

7. *Diluitur fũdamentum oppoſitæ partis.*

CAPVT XXIII.

Dentúrne opera nec liberalia,nec ſeruilia,& quomodo ad hoc præceptum comparentur.

IN hoc capite examinandum eſt, an dicta diuiſio operum in ſeruilia, & liberalia ſufficiens ſit, vel ſint 1.

An dentur opera,quæ

nec ſeruilia ſint, nec liberalia. ſint aliqua opera tertij ordinis ſub neutro illorum membrorum comprehenſa, & quid de illis dicendum ſit, quod attinet ad obſeruationem feſti, & prohibitionem eorum. In quo dubio Caiet. ſupra, quem multi ſequuntur; ſupponit dari quædam opera nec liberalia, nec ſeruilia, quæ vocat communia, ac ſubinde diuiſionem illam bimembrem pro hac materia non eſſe ſufficientem, ſed addendũ eſſe hoc tertium membrum. Ratio eius eſt, quia opera ſeruilia ſunt ea, quæ ſunt propria ſeruorum, liberalia verò, quæ ſunt propria liberorũ, ſeu dominorum; at ſunt quædam vtriſque communia, vt etiam D. Thomas in illo art. 4. indicauit, ergo. Et confirmatur inductione; nam iter agere commune eſt ſeruis, & dominis; item venari, piſcari, ſcribere, & omnes actiones ſimiles, quæ ex ſuo genere non includunt ſeruitutem, quamuis neque illam excludant; rectè ergo communes, ſeu indifferentes appellantur, & tertium membrum operationum conſtituunt. Hinc dicunt conſequenter hi Auctores, has actiones nec ſemper eſſe prohibitas, nec ſemper conceſſas in die feſto; ſed quatenus poſſunt induere modum ſeruilem, prohiberi; nam ſub ea ratione ſeruiles ſunt, & propriæ ſeruorum. Si verò à modo ſeruili abſtrahantur, non eſſe prohibitas, quia ſeruiles non ſunt. Quis autem ſit ille modus, quo tales actiones efficiuntur ſeruiles, non ſatis à dictis Auctoribus explicatur, & à nobis ſtatim inquiretur.

Caietan.

Ratio pro affirmatiua parte.

D. Thom.

2\. Difficultas præcedentis opinionis oſtenditur.

Hæc ergo opinio ſpeculatiuè ſpectata mihi eſt difficilis, & ad excipiendos caſus morales veram rationem in eis reddendo, non videtur ſufficiens. Primò enim in generali obiicio, quia inter hominem ſeruũ, & liberum non poteſt dari medium, ergo neque inter opus ſeruile, & liberum: patet conſequentia à paritate rationis, ideo enim in homine non datur medium, quia illa membra, vel priuatiuè opponuntur, vel includunt immediatã contradictionem, nam qui relatione ſeruitutis caret, eo ipſo liber eſt, quia liber eſſe dicitur ſui iuris, in quo negatio indicatur, ſcilicet, non alterius, ſicut cum dicitur Deus eſſe à ſe, negatio declaratur, id eſt, non ab alio; hæc autem ratio non minus probat in illis terminis ad opera applicatis, nam eo ipſo quod opus non habet conditionem, & relationem ſeruilem, liberum eſt.

3\. Secundò non apparet, quomodo diſtingui poſſint opera propria ſeruorum, ac liberorum, ita vt aliqua vtriſque communia relinquantur. Aut enim agimus de perſonis ſeruis, & liberis abſolutè, vel formaliter vt ſerui, vel vt liberi ſunt. Priori modo nullũ eſt opus ita proprium ſerui, quod non poſſit à perſona libera exerceri, vt ſupra dicebam; nam rex poteſt artem mechanicam exercere, in eo tamen non ſe geret vt rex, ſed vt artifex, & ſi pedes ſuorum lauerit, vel menſis miniſtrauerit, ſeruilia profectò opera exercebit, & licet ipſe ſit liber, & dominus, in eis ſe gerer vt ſeruus. Igitur quod perſona operãs libera ſit, non tollit, quin opus ſit ſimpliciter ſeruile, atque ita nullum eſt opus ſeruile proprium ſeruorum materialiter, vt ſic dicam, ſeu quoad ſtatum, & conditionem perſonæ. Et ſimiliter è conuerſo nullum eſt opus ita ingenuum, quod non poſſit fieri ab eo, qui eſt ſeruus, quamuis in eo opere re vera non ſeruiat. Igitur iſto modo non poſſunt diſtingui inadæquatè opera in ſeruilia, & libera, per relationem ad conditiones perſonarum operantium. Si autem illa diſtinctio ſumatur in ordine ad perſonas operantes formaliter ſpectatas, ſic non videtur poſſe dari medium inter opus ſeruile, & liberum, nam illud, quod dicitur commune, ſi exerceatur à ſeruo, non fiet ab illo, vt ſeruus eſt, ſed vt conuenit cum libero in ratione perſonæ rationalis, vel è conuerſo, ſi eo ipſo, quòd fit à ſeruo fiat ab illo, vt ſeruus eſt, profectò licet fiat à perſona libera, in eo non ſe

A gerit vt liber, ſed vt ſeruus, vel potius vt ſeruiens, quod ſatis eſt ad rationem operis ſeruilis.

Dici poteſt, opus ſeruile poſſe quidem eſſe in perſona libera, non tamen tanquam in proprio ſubiecto, ſed tanquam in alieno; & è conuerſo de actione libera: atque ita opus ſeruile dici proprium ſerui, quia illum reſpicit (vt ſic dicam) tanquam connaturale, & proportionatum ſubiectum, licet in alio eſſe poſſit quaſi per accidens, & præternaturaliter. Sed contra, quia hoc dato, idem inſurgit argumentum, quod non poſſit dari opus medium, quia eo ipſo quod opus non poſtulat ſeruum tanquam proprium, & connaturale ſubiectum, eſt opus liberum; atque ita licet poſſit eſſe commune quoad perſonas liberas, & ſeruas, B quia in omnibus eſſe poteſt ſine præternaturalitate (vt ſic dicam) nihilominus non eſt commune quoad abſtrahendum à ſeruili, & libero, ſed ſimpliciter liberum eſt. Nullum enim opus eſt adeò liberum, quod non poſſit eſſe in ſeruo ſine vlla præternaturalitate. Quod enim opus magis liberũ, quam amare, & laudare Deum; & tamen hæc ſunt in ſeruis non minus connaturaliter, quam in liberis, ſi alioqui iuſti ſunt. Ita ergo ſcire, & docere poſſunt conuenire ſeruis tam cõnaturaliter, ac liberis, eo ipſo quod rationales ſunt.

4\. Reſponſio.

Impugnatur.

Denique moraliter magis hoc inquirendo, ſi idem opus dicitur eſſe commune, quia nunc poteſt eſſe ſeruile, nunc non eſſe; inquiro per quid fiat ſeruile. Reſpondent multi, fieri ſeruile per relationem ad mercedem, vel temporale lucrum; ſed hoc iam reprobatum eſt, & à Caiet. & aliis auctoribus, cum quibus C diſputamus, reprobatur. Et præterea, qui id affirmant, non negant, illud opus per ſe ſpectatum eſſe liberale; imo dicunt, omne opus liberale fieri ſeruile illo reſpectu. Aliter reſponderi poteſt, dari quidem poſſe opus, quod ſecundùm ſuam ſpeciem ſeruile non ſit, nec poſitiuè liberum, quia vſque ad certam menſuram, vel corporalis laboris, vel durationis, vel alterius ſimilis conditionis, aut modi liberum eſt; nam exerceri poteſt ab homine libero, vt liber eſt, id eſt, abſque eo, quod ſic operando cenſeatur ſeruire, aut aliquid agere minus decẽs hominem liberum, ac dominum: ſi autem idem opus creſcat, & augeatur in labore, vel duratione, vel alia ſimili conditione, iam erit opus ſeruile contraria ratione. Exemplum eſſe D poteſt in itineratione, & poteſt ſumi ex lege veteri, in qua breue, & ſuauiter non cenſebatur ſeruile, imò nec contrarium Sabbatho; maius autẽ iter eſſet contrarium Sabbatho, cum tamen idem ſit ſecundum ſpeciem. Idemque videtur nunc eſſe in venatione, prout ſumitur recreationis cauſa, vel ex officio. Atque hoc videtur ſenſiſſe Abulenſ. in c. 12. Exod. q. 24. dum definit, opus ſeruile eſſe opus laborioſum organorum exequentium, &c. Vnde infert in fine illius quæſtionis eſſe peccatum mortale ambulare vnam, vel duas leucas ad venationem, aut maiorem diei partem in ea immorari. Item ait, eſſe mortale ambulare itinerãdo pro negotio aliquo expediendo.

5\. Aliter eadẽ difficultas oſtenditur.

Abulenſ.

Sed hæc, & alia ſimilia, quæ ibi ſcrupuloſiſſimè colligit, ſunt contra communem vſum Eccleſiæ, & iudicium omnium prudentum, nullumque habent ſuffiE ciens fundamentum, vt mox videbimus. Et ideo difficile creditu eſt, quod opus eiuſdem rationis, & in ſua ſubſtãtia non ſeruile fiat ſeruile propter corporis laborem, aut defatigationem, aut propter temporis cõtinuationem. Quia ſtudium licet per multum diei tẽpus continuetur, & licet in eo non parũ defatigetur corpus laborando etiam interdũ corporaliter in mouendis, aperiendis, & claudendis libris, non tamen propterea fit opus ſeruile, nec prohibitum, idẽmq; eſt in itineratione, aut venatione, & ſimilibus. Et ratio eſt, quia hoc præcepto nõ prohibetur labor corporis,

6\. Opus non ſeruile ex ſe, non fit ſeruile propter corporis laborẽ.

Ratio aſſertionis.

T 4 vel

vel continuatio operis, ſed opus ſeruile, continuatio autem non eſt ſeruilis, ſi opus, quod inchoatur, non eſt ſeruile. Idémque eſt de labore, nam auget opus intra ſuum ordinem, & labor operis liberalis labor liberalis eſt, non ſeruilis: ſic enim labor corporalis in cæremoniis, quibus colitur Deus, ſeruilis non eſt, ſed Religioſus, vt ſentit D.Thom.d.art.4. ergo etiam labor corporis in quibuſcunque ſpiritualibus actibus (ita enim D.Thom. vocat omnes actus liberales) non eſt ſeruilis, ſed ſpiritualis ſeu liberalis. Idemque eſt de intentione actionis, vel ſimilibus conditionibus, ad quas rationes factæ applicari poſſunt, præter has autem non occurrunt aliæ, quibus poſſit diſcerni, quando idem opus ex non ſeruili tranſeat in ſeruile.

D.Thom.

7. Non dari opera media inter ſeruilia & liberalia.

Quamobrem generatim loquendo, probabile exiſtimo, non oportere tertium illud membrum adiungere. Nam ſi opus corporale ſit, & circa materiam, & effectum corporalem verſetur, & non ſit quaſi connaturale opus ad conſeruationem, prorogationem, & vegetationem corporis ab ipſa natura datum, ſed induſtria hominis, vel arte adiunctum, & ordinatum principaliter ad ſenſibilem, ſeu corporalem vſum, tale opus ſeruile eſt, vt ex dictis conſtat, vnde licet ſit facile, & parum duret, erit quidem leue opus, intra genus tamen ſeruilis operis continebitur. Opus autem, quod non habuerit illam conditionem, non erit ſeruile, quomodocumque fiat, & conſequenter non etit prohibitum ex vi generalis prohibitionis operis ſeruilis, niſi alia lege vel conſuetudine prohibitum ſit, vel niſi ratione operum ſeruilium, quæ poteſt interdum habere adiuncta.

8. *D.Thom.*

Nec ego apud D. Thomam inuenio illud tertium membrum operis communis, quod à ſeruili, & non ſeruili abſtrahat, vel quod ſecundum diuerſos gradus poſſit eſſe ſeruile, & non ſeruile. Sed ſolum dixit in illo art. 4. *Corporalia ad ſpiritualem Dei cultum non pertinentia in tantum ſeruilia dici, in quãtum propriè pertinent ad ſeruientes.* Vbi ſub corporalibus operibus ad Dei cultum non pertinentibus, etiam opera liberalium artium comprehenduntur, quæ per corpus exercentur, & ad Dei cultum non ſpectant. Et de illis operibus generaliter ait, ſeruilia non dici, ſi ſint communia ſeruis, & liberis, id eſt, ſi non ſint propria ſeruientium, vt tales ſunt: inde vero non ſequitur, talia opera eſſe media inter ſeruilia, & non ſeruilia, ſed potius ſequitur, illa non eſſe ſeruilia, & conſequenter, aut libera eſſe, aut naturalia. Sed hoc explicabitur amplius, & melius deſcendendo ad nonnullas particulares actiones, quæ maximè mouerunt alios Auctores, quia videntur interdum prohiberi, tanquã ſeruiles, interdum permitti, tanquam non ſeruiles; ſi autem conſtiterit, vel non eſſe neceſſarium hoc admittere in aliqua ex his actionibus, quæ ab aliis afferuntur, vel ſi in aliqua reperitur, oriri ex alio capite, conſtabit ſatis noſtra ſententia, eritque ad fundamentum alterius ſatis reſponſum.

CAPVT XXIV.

Vtrum actio ſcribendi aliquando ſeruilis ſit, & prohibita in die feſto.

1. Quid de actione ſcribendi ſit dicendum.

Caiet.

DE hac actione apud omnes indubitatum eſt de ſe, & ordinariè eſſe opus liberale, & non ſeruile, quia eſt opus mentis, non ſolum effectiuè, & directiuè, quod habet opus cuiuſlibet artis, ſed etiam terminatiuè, & quaſi finaliter. Nam ſcriptio eſt quædam locutio permanens (vt Caiet. loquitur) ordinata ad exprimendos conceptus proprios, & gignendos A ſimiles in mente loquentis, & ita tota ordinatur ad animum, ideoque liberans, & non ſeruilis eſt, vt expreſsè docuit D.Tho.dicens: *Docere tam verbo, quam ſcripto ſpirituale opus eſſe.* Quod autem dicit de ſcripto doctrinæ, eandem rationem habet in ſcripto inſtructionis, conſilij, petitionis, hiſtoriæ, & ſimilibus, & tam in eo, quod fit propter gignendam notitiam in alio, quam in eo, quod fit propter memoriam conſeruandam, quia id fit excitando iterum in nobis ſimiles conceptus. Et in his concordant Caie.Sot.Silue. & omnes.

D.Thom. *Caiet. Sot. Syluest.*

2.

Nihilominus tamen quidam illorum dicunt, opus ſcribendi interdum eſſe ſeruile, non ſolum ſi fiat tranſcribendo, ſed etiam ſi fiat tantùm ſcribendo, & tunc aiunt eſſe prohibitum in die feſto ex vi prohibitionis generalis operis ſeruilis. Quod ſi interroges, B quando ſcriptio talis ſit? reſpondent, quando quis mercede conductus ſcribit. Nec enim poſſunt vel ex labore ſcribendi, vel ex temporis longitudine differentiam ſumere, quia fatentur, ſi Doctor tanto tempore, & labore ſuos conceptus ad ſuam memoriam, vel ad docendum ſcribat, non facere opus ſeruile, nec peccare, & tamen in amanuenſi, qui locauit operas ſuas, dicunt eſſe opus ſeruile. Nec mirum eſt, quod hoc dixerint Richard. Angel. Silueſt. Abulenſ. & alij, qui ita in vniuerſum cenſent de omni opere mercenario, quibus iam ſatis reſponſum eſt, & eorum ſententia improbata. Sed mirum eſt, quod hoc etiam doceant aliqui Doctores, alias nobiſcum docentes, opus non fieri ſeruile, eo quod propter ſtipendium fiat, inter quos videtur eſſe Soto dicta q.4. art. C 4. Nam licet priùs de tranſcriptione loquatur, poſtea generaliter ſubdit; *Aut alia ratione calamo mereri.* Et in eandem inclinat Azor. dicto lib.c.27.q.4. ait enim libenter fuiſſe aſſenſurum contrariæ ſententiæ, quæ mitior, & benignior eſt, ſi ratione ſatis firma, & efficaci probaretur, & ideo concludit, dictæ ſententiæ adhærendum eſſe, quia tutior eſt, & communi Doctorum conſenſu recepta.

Richard. Angel. Syluest. Abulenſ. *Sot.* *Azor.*

3. Actus ſcribendi non prohibetur ex prohibitione operis ſeruilis.

Nihilominus dico, actum ſcribendi nunquam eſſe prohibitum ex vi generalis prohibitionis operis ſeruilis, an vero interdum ſpeciali lege prohibeatur, etiamſi liberalis ſit, ſaltem vt pars actus iudicialis, vel mercaturæ, infra dicetur. Probatur aſſertio firma, D & efficaci ratione, vel certè morali demonſtratione, ſuppoſito illo principio, quod opus ſecundum ſe liberale non tranſit in ſeruile, ex eo ſolùm, quod fiat ob lucrum. Nam inter ſcriptionem factam ob lucrum vel ſine lucro nulla alia differentia aſſignari poteſt, ergo ſi vna non eſt ſeruilis, nec alia erit. Reſpondent aliqui ſcribere propter lucrum, eſſe opus ſeruile, non quia opus liberale de ſe tranſeat in ſeruile ratione mercedis, ſed quia ſub genere ſcribendi ſunt duæ ſpecies, vna operis liberalis, altera ſeruilis; nam ſcribere cauſa ſciendi, docendi, aut addiſcendi, liberale opus eſt, cauſa vero quæſtus, ſeruile. At hæc plana eſt contradictio, aut verborum ludus. Interrogo enim, ſi ſcribere eſt genus ad ſeruile, & non ſeruile, per quid contrahatur ad ſeruile, vel in quo differat ſcribere E non ſeruile à ſeruili. Certè ſcribere quod ſeruile dicitur, nihil addit niſi habitudinem ad mercedem, & quæſtum; & aliud ſcribere non ſeruile exiſtit per ſolam negotiationem illius quæſtus, ergo per ſolam hanc habitudinem transfertur à non ſeruili in ſeruile, quod eſt contra hypotheſin.

4. Explicatur amplius diſcurrendo per varios ſcribendi modos.

Præterea rem magis ita explico, quia tripliciter poteſt quis ſcribere; vno modo per ſeſe proprios conceptus exprimendo, alio modo vt diſcipulus, alterius dictata ab illo excipiendo, tertio vt inſtrumentum alteri miniſtrans, & illi ſcribens, vt ſic dicam. Vnde ipſa etiam ſcriptio aliquando eſſe poteſt in vtilitatem

ſcti

A ſcribentis tanquam diſciplina eius,interdum in vſum & vtilitatem dictantis , aliquando vero in vtilitatem aliorum.Denique poteſt etiam eſſe in vtilitatem iſtorum omnium,loquor autem de vtilitate ſcripturæ,vt ſignum mentis eſt. Quando ergo aliquis,vel per ſeſe ſcribit conceptus ſuos , vel ab alio recipit dictata in ſuam diſciplinam, ſine dubio non exercet opus ſeruile,vt omnes fatentur. Maximè quia qui ſic ſcribit ſibi,(vt ita dicam)regulariter non ſcribit mercede conductus,vel propter ſtipendium.Poſſet tamen ſcribere intentione alterius lucri temporalis , quomodo fieri etiam poteſt ſtudium , & lectio , aut locutio; & tunc euidens eſt , actionem ſcribendi non fieri ſeruilem, alioqui concionator ſcribens concionem in die feſto B ſpe lucri temporalis , violaret feſtum , & diſcipulus ſcribens lectionem,vt addiſcat, & inde reportet temporalia lucra , quæ principaliter intendit , ſimiliter peccator contra feſtum,quod ridiculum eſt.

3. Atque hinc vlteriùs facile perſuadebitur , eum qui per ſe ſuos conceptus ſcribit , non operari ſeruiliter , etiamſi mercede conductus ita ſcribat , quia ſi mercedem ab alio accipit , certè in vtilitatem eius ſcribit , ergo illum ſcripto docet ; at vero docere propter mercedem in die feſto, non eſt ſeruile opus, vt ſupra oſtenſum eſt , ergò nego ſic ſcribere. Idemque erit,licet ſcriptura non ſit ad docendum propriè, ſed ad narrandam hiſtoriam, vel nouos euentus , aut quid ſimile, vt ſi quis propter mercedem voce narret hiſtoriã, vel recitet verſus , non propterea cenſetur ſeruile opus facere, ergo neque ſi id faciat ſcribendo. Denique idem erit , etiamſi ab alio dictata excipiat ratione ſtipendij , quando ſimul illa excipit ad ſuam diſciplinam,vt ſi famulus ſcholaris , & condiſcipulus ſui domini in eadẽ facultate pro domino lectionem ſcribat in ſchola ratione ſtipendij,ſimul addiſcens, & vtens illa ſcriptura ad ſuam inſtructionem, ille enim opus per ſe liberum facit , & intentio mercedis , vel vtilitas Domini intenta non poteſt transferre illud in opus ſeruile.

4. De eo,qui ſcribit,vt inſtrumẽtum alterius.

Venio ad eum , qui ſcribit , vt inſtrumentum alterius:in quo poteſt eſſe magis apparens dubitatio,quia ille non loquitur, ſed quaſi depingit. Et in primis ſi quis dicat, ſcriptionem huius propter ſtipẽdium eſſe D ſeruile opus,profecto idem dicere debet, etiamſi gratis & ex charitate(non tamen vrgente neceſſitate) id faciat , at ſi gratis faciat , non cenſetur facere opus ſeruile,vt videntur aduerſarij etiam ſupponere ; ergo nec propter mercedem ſcribendo ſeruile opus facit. Maior patet , tum ex dictis , quia alioqui non poteſt aſſignari in illa ſcriptione , per quid transferatur in ſeruitutem , niſi per reſpectum ad mercedem , tum etiam , quia (conſequenter loquendo) illud ſcribere ex eo ſeruile iudicatur,quod ſcribens non ex propria mente id facit , ſed tanquam organum alterius , ergo ſic factum etiam gratis , erit ſeruile. Hoc autem eſſe falſum abſolutè oſtendo , quia ille ſcriptor non operatur , E vt inſtrumentum inanime, ſed mente concipiendo , & poſtea ex ſuo conceptu ſcribendo,at vero rem prius viſam, vel auditam, ex propria mente ſcribere , ſeruile opus non eſt , ergo nec erit ſeruile,rem ſimul audire , & eandem ſtatim ſcribere. Item ſi hoc licet,& non eſt ſeruile,quando ſcribitur,quod ab alio dictatur in vtilitatem propriam ſcribentis , id eſt , vt ſcriptura in vſum eius cedat , cur erit ſeruile,quia fit in vtilitatem dictantis ? quia hæc intentio extrinſeca eſt , & non reddit opus ſeruile , quando opus illud, per quod hæc vtilitas alteri comparatur, in ſe ſeruile non eſt.

7. Quãdo ſcribẽs nõ percipit ſignificationem verborum, quid dicendum.

Atque hæc omnia euidentiora ſunt , quando ſcribens intelligit,quæ excipit;nam tunc, per ſe loquendo , illa ſcriptio eſt quædam locutio permanens , & immediatè dirigitur ad mẽtem eius, & aliæ intentiones, ſeu reſpectus extrinſeci ſunt , & ideo non reddunt opus ſeruile. Quando vero ſcriptor non intelligit ſignificationem verborum , quæ ſcribit,tunc non videtur tam animi , quam corporis opus facere, quia non percipit verba vt verba ſunt , id eſt , vt ſunt ſigna, ſed tantum , vt ſunt quædam materiales figuræ, & ideo videri poteſt illa actio ſeruilis,ſicut actio pingendi , vel imprimendi librum ; quod fortaſſe in eo caſu non eſſet omninò improbabile , conſequenterque loquendo , affirmandum id eſſet , ſiue propter mercedem , ſiue gratis ſic ſcribatur,vt patet ex rationibus factis. Veruntamen neque in illo modo ſcribendi id admitto, quia ſpectanda eſt natura actionis, non accidentalis conditio ſcribentis. Quod ergo ille non intelligat idioma dictantis , accidentarium eſt, actio vero ipſa natura ſua mentalis , & ſpiritualis eſt, ſicut enim loqui, & proferre voce verba, quorum ſignificata non percipis , ſed eorum tantum conceptus non vltimos habes,non eſt opus ſeruile,ſed ſpirituale , & mentale , licet imperfectum , ita calamo eoſdem conceptus ſcribere ſeruile opus non eſt. Eò vel maximè, quod licet ego non intelligam , poſſum ſcribere , vt alij intelligant , & ita etiam illa ſcriptio ad mentem, non ad corpus per ſe,& natura ſua ordinatur,non eſt ergo ſeruilis, ergo licet accedat ſtipendium, non eſt ſeruilis.

C Tandem durum , & aſperum videtur dicere , non 8.
poſſe Doctorem vti amanuenſi in die feſto ad ſcribenda ea, quæ ſanctè , & vtiliter concipit pro ſe, vel pro aliis. Nec ſatis eſt reſpondere , hoc poſſe licere ratione neceſſitatis , quia ſi actio ipſa ſecundum ſe ſpectata eſt ſeruilis,& prohibita;ad minimum ſemper vel regulariter loquendo , eſſet neceſſaria diſpenſatio,quia in hac materia non occurrit regulariter tanta neceſſitas , vt per ſe ſola ſufficiat impedire obligationem præcepti. Conſequens autem eſt duriſſimum & contra communem vſum omnium piorum , & timoratorum virorum , non ignorantium, ſed doctiſſimorum. Quòd ſi hoc per ſe licet , ergo non eſt opus ſeruile ſcribere vt inſtrumentum alterius excipiendo, quæ ille dictat;ergo qui hoc poteſt facere gratis , poteſt etiam ſtipendium accipere ſine violatione feſti, quia ex hoc non violatur feſtum , vt ſupra oſtenſum eſt.

9. Hęc opinio non caret auctoribus. *Caiet. Nauar. Medin. Lopez.*

Habet ergo hæc ſententia firmiſſimas rationes, nec eſt deſtituta Auctoribus : nam illam tenent Caietan.dicto artic. 4. Nauarr. dicto cap.13. numer.14. Medin. & Ludo. Lopez locis ſupra citatis, & omnes, qui nobiſcum ſentiunt , ratione ſtipendij non fieri opus ſeruile, excepto Soto,quia non ſatis ſuam mentem explicuit , nec rem ex profeſſo tractauit ; ſed obiter attigit. Vnde immerito dici exiſtimo , contrariam ſententiam eſſe communi Doctorum conſenſu probatam , niſi quis dicat , opinionem aſſerentem,opus mercenarium , aut propter lucrum temporale factum eo ipſo eſſe ſeruile , communi ſenſu Doctorum eſſe probatam, quia de actu ſcribendi in particulari Doctores non loquuntur , niſi quatenus propter mercedem fit, vt patet ex Angel.n.31. & Silueſt. num.7.§. *Quinta*, & ita loquuntur alij. Quamuis autem ſententia illa , quæ omne opus mercenarium eo ipſo dicit eſſe ſeruile,ac prohibitum,olim fuerit communis , iam eſt antiquata, & communi calculo reiecta,& ideò ratione illius non poteſt nunc dici cõmunis eadem doctrina ad ſcripturam in particulari applicata. Quapropter nec verum eſt,illam ſententiam eſſe tutiorem in ordine ad electionem opinionum, vel operationum , tunc enim dicitur aliqua pars tutior in ordine ad electionem, quando res eſt dubia ex vna parte,& certa ex alia, hic autem non eſt dubium,

Angel. Syluest.

Contraria ſentẽtia nõ eſt dicenda tutior.

ſed

ſed certũ practicè in hac actione nullum eſſe pecca-tum, vbi enim veritas conſtat per rationem, & auctoritatem ſufficientem, non eſt res dubia, vt conſtat ex materia de Conſcientia in 1.2.q.19.& attigit Nauar. in c. *Conſideret*, de Pœnit.d.5.in principio, n.37.& aliis locis, & cum aliis Auctoribus, quos ibi refert. Eò vel maximè, quod non ſemper id, quod iuſtius, & æquius eſt, ex multitudine Auctorum penſandum ſit, cum vnius ſententia, & ratio poſſit alios vincere, vt dixit Imperator in l.1.§. *Sed neque*, C.de vetere iure enucl.

Nauarr.

CAPVT XXV.

An tranſcribere, ſit opus ſeruile in die feſto prohibitum.

1. *Syluest. Angel. Roſel.* DE tranſcriptione poteſt eſſe nonnulla maior ratio dubitandi. Quia Silueſt. Angel. & Roſel. eodem modo, & cum eadem diſtinctione loquuntur de tranſcriptione, qua de ſcriptione, nimirum, ſi fiat propter pretium, eſſe opus ſeruile, ſi liberaliter, minime. Et ferè idem ſentit Soto; Caietanus verò ſimpliciter, & nulla facta diſtinctione, nec mentione pretij, dicit, tranſcriptionem eſſe prohibitam. *Quia eſt opus ſeruile, & quia eſt opus mechanicum, & corporalis operis limẽ non exit, ſicut pingere, vel ſtatuam facere.* In quo fundamẽto magis conſequenter loquitur, nam quod tranſcriptio fiat gratis, vel mercede, nõ refert, ſi alioqui opus in ſe non ſupponatur ſeruile. Idemque videtur ſentire Nauar. dicto c.13. num.14. licet enim loquatur de tranſcriptione facta ob mercedem, explicat tamen, non eſſe ſeruilem propter mercedem, ſed quia ipſa in ſe eſt opus ſeruile. Vnde conſequenter dicere debet, eſſe opus ſeruile, etiamſi gratis fiat. Poteſtq; ſuaderi, quia tranſcribere non eſt opus mentis, neque artis liberalis, quia ſolũ eſt ita pingere characteres, ſicut in originali leguntur. Et confirmatur, quia imprimere librum, mechanicum eſt ſine vlla dubitatione, & tamen etiam eſt genus quoddam tranſcriptionis.

Sot. Caiet. *Nauar.*

2. *Tranſcribere, opus eſt liberale, nec prohibetur.* Nihilominus contrariam ſententiam docet Med. in inſtruct. lib.1.c.14.§.8. & Lud.Lop.in Inſtruct. c. 52. Quam etiam recentiores Theologi frequentius ſequuntur, & ſatis ipſo vſu recepta videtur, eámque veram, & tutam eſſe exiſtimo: oportet tamen illius rationem diligenter inſpicere vt poſſimus illam ſecurè opponere auctoritati Doctorum contrarium ſentientium. Primo ergo ſtatuo, tranſcribere non eſſe in vniuerſum opus ſeruile, nec prohibitum in die feſto. Hoc planè ſupponunt Summiſtæ communiter, vt dixi, quia ſolum damnant illud quãdo fit pretio, idemque ſentit Sot. & conſentit Azor. ſuprà quæſt.5. Et probatur, quia tranſcribere gratia addiſcẽdi, ſeruile non eſt, ſed liberale opus, nec peccat ſcholaris, qui in die feſto tranſcribit lectionem omiſſam, vel materiam aliquam vt illam tunc, vel poſtea addiſcat, vel vt eam memoria retineat. Probatur, quia tunc illud opus eſt doctrinæ, vel diſciplinæ, ergo non eſt ſeruile, ſed ſpirituale. Item, eſt actus & à mente procedens, & ad mentem ordinatus, ſcilicet, vt illi ſignificet, & illam inſtruat, & non ſiſtit in commoditate corporis, ergo. Tertio ſcripto accipere lectionem in die feſto à præceptore dictante illam voce, non eſt opus ſeruile, ergo accipere eandem lectionem ab eodem præceptore quaſi docente illam per ſcriptum ſuum, non erit opus ſeruile. Probatur conſequentia quia (vt Caietan. & omnes fatentur) perinde eſt loqui ſcripto, ac verbo, ergo perinde eſt ſcribere, quod verbo audio, vel quod vſu audio (vt ſic dicam) ab eo, qui per ſcripturam mihi loquitur, ergo ſicut non eſt ſeruile ſcribere, quæ magiſter voce dictat, ita nec ſcribere, quæ per ſuum ſcri-

Sot. Azor. *Caietan.*

A ptum dictat: & hoc eſt tranſcribere. Idemque erit, ſi tranſcriptio fiat ex quaternione condiſcipuli, quia nõ accipitur, niſi vt ſignum magiſtri loquentis, & impertinens eſt, quod charta ipſa ſcripta ſit magiſtri, diſcipuli, aut cuiuſcũque alterius. Quarto qui ſtudet in die feſto per librum, licitè facit ſententias eius in ſuo codice ſcribendo, ita vt memoriæ ſcriptio inſeruiat, ergo non facit opus ſeruile, & illa eſt quædam tranſcriptio. Quid enim refert ex impreſſo codice vel manuſcripto tranſcribere? Ergo ſententia Caiet. quatenus abſolutè, & ſine vlla reſtrictione omnem tranſcriptionem damnare videtur, nulla probabili ratione defendi poteſt; & ita hæc aſſertio iam ſine dubitatione recipitur.

B Ex hac vero aſſertione infero contra Ang. Silueſt. & alios, & conſentaneè ad ſuperius dicta, ſi tranſcriptio fiat dicto modo, & gratia diſciplinæ, etiamſi fiat propter mercedem, non eſſe actionem ſeruilem, nec prohibitam in die feſto. Probatur, quia tranſcriptio huiuſmodi ſine mercede facta nõ eſt ſeruilis, vt oſtẽſum eſt, ergo nec cum mercede facta, quia nulla actio propter ſolam mercedis adiectionem transfertur ex non ſeruili in ſeruilem, vt oſtenſum eſt. Exemplis declaro: primum ſit ſupra tactum de famulo ſcholari, & ſui domini in eadem facultate audienda cum diſcipulo, qui pro ſtipendio, vel ſuſtentatione, quam à domino recipit, lectionem illam tranſcribit, in ea tranſcriptione ſimul intendens ſuam doctrinam, & mentis vtilitatem, ad quam ſperat illa eadem ſcriptura vti. 3. *Angel. Syluest.* *Tranſcribere propter mercedem non eſt ſeruile, quãdo etiam tranſcribentis diſciplinæ inſeruit.*

C Profecto illa tranſcriptio per ſe ſpectata & ſecluſa mercede, ſeruilis exiſtimari non poteſt, quia per ſe, & natura ſua, ac etiam de facto eſt opus propriæ diſciplinæ ipſius tranſcribentis, quod autem adiungatur vtilitas domini, vel quod charta ipſa ſit domini, & in eius poſſeſſione, ac dominio manſura ſit ſcriptura, extrinſecum, & accidentarium eſt, nec mutat naturam operis. Vnde ſi gratis id fieret cum eadẽ intentione, non cenſeretur opus ſeruile, ſed liberalis pietatis; at ſola merces addita non facit ſeruile opus, ergo. Aliud exemplum eſt, ſi quis amanuenſis docti viri, cui operas ſuas locauit, ab illo ſcriptas deſcribat, vt per illam tranſcriptionem in doctrina proficiat, & eiſdem codicibus à ſe ſcriptis pro aliquo tempore ad ſuum ſpiritualem, ſeu mentalem profectum vtatur, profe-

D cto liberale opus facit, licet coniunctum habeat vſum alterius, & lucrum proprium etiam principaliter intentum, quia hæc intentio non facit opus ſeruile, nec refert aliquid ad præceptum de obſeruatione feſtorum.

Vnde vlteriùs infero, quod licet aliquis tranſcribat etiam mercede conductus, & ad domini vſum ſine propria vtilitate, vel profectu ſpirituali, non facit opus ſeruile, nec prohibitum in feſto, ex vi generalis prohibitionis operis ſeruilis (quidquid accidere poſſit ex alia prohibitione ſpeciali, de qua poſtea dicturi ſumus.) Probatur primo, quia illa actio de ſe mẽtalis, & ſpiritualis eſt, & per accidens ad illam eſt, quod hac vel illa intentione fiat ab operante, ergo inde non efficitur ſeruilis; neque vero fit ſeruilis ex lucro, vel mercede iuxta principium ſupra poſitum, er- 4. *Nõ eſt ſeruile trãſcribere etiã ſine proprio profectu.*

E go nullo modo eſt ſeruilis. Dicunt fieri ſeruilem eo ipſo, quod non intenditur profectus mentis, quia deeſt finis liberalis in operante, ſed dico in primis, hoc eſſe impertinens, quia opus liberale non attenditur ex fine operantis, ſed ex obiecto operis. Deinde dico, intentionem mercedis non eſſe ſeruilem, ſed mercenariam. Præterea etiam poteſt intendi proprius profectus mentalis, non minus, quam per ſcriptionem, vt dictum eſt, & quòd non intendatur, eſt per accidens. Denique eo ipſo quod quis intendit cooperari actioni liberali eius, qui per ipſum ſcribit, & per

per actionem de ſe liberalem, habet ſufficientem intentionem liberalem, etiamſi alias intentiones extrinſecas adiungat. Vnde argumentor ſecundò, quia in omnibus eadem eſt ratio de tranſcriptione, quę eſt de ſcriptione, quæ fit alio dictante cum eadem intentione, & circunſtantiis, ſed oſtenſum eſt, ſcriptionem ſic factam, etiam propter ſtipendium non eſſe opus ſeruile, ergo idem dicendum eſt de tranſcriptione. Probatur Maior, quia ſi quis dictet duobus amanuēſibus ſimul, & cum eiſdem circunſtantiis, neuter eorum facit opus ſeruile, quia concomitantia alterius nō facit opus eſſe ſeruile magis, quàm ſi quis ſolus ſcriberet, vt videtur per ſe notum, ergo licet vnus prius ſcribat, & alter tranſcribat, non magis facit opus ſeruile trāſcribens, quam ſcribens: tum quia quod ſimul ſcribāt, vel ſucceſſiuè, non mutat naturam operis: tum etiam quia vterque ſcribit dictante alio, vnus mediatè, alter immediatè, quod etiam impertinens videtur, vt opus ſit, vel non ſit ſeruile.

5. Vnde argumentor 3. quia perinde eſt loqui ſcripto, ac verbo, ergo perinde eſt ſcribere, quæ dictantur verbo, vel quæ dictantur calamo, ſicut ergo non facit opus ſeruile, qui ſcripto recipit, quæ ego dicto voce, ita nec qui ſcribit, quæ ego calamo dicto, id eſt, qui tranſcribit, quæ ego ſcribo, nam ſcribendo illi dicto, & hoc argumentum eſt efficax ad hominem contra Caier. qui fatetur, ita eſſe iudicandum de locutione permanente per ſcripturam, ac de vocali, & tranſeunte; ſimileque argumentum contra eum eſt, quia ſcribere per alium non eſt magis opus ſeruile; quam ſcribere per ſe, vt rectè idem Caiet. dixit, & ideo quando ego per alium ſcribo, dictando illi, nec ego facio opus ſeruile, vt per ſe conſtar, nec ille, qui ſcribit. Tum quia veluti vnum mecum in illa actione reputatur, & quia in liberali opere mihi miniſtrat actione de ſe liberali; tum etiam quia alias ſi opus ſcriptoris eſſet ſeruile, mihi imputaretur, & ita nunquā mihi liceret per aliū ſcribere, nec tale opus poſſet dici ſimpliciter non ſeruile, igitur quando ego per alium ſcribo, nec ego nec ille, per quem ſcribo, ſeruile opus facimus. At quādo alius tranſcribit, quæ ego dictaui aut ſcripſi, etiā ego per illum ſecundo ſcribo, ergo. Præterea quando ego per me ipſum iterum eandem rem ſcribo, non magis facio opus ſeruile, quam cum primum ſcripſi, & quādo eandem rem bis voce dicto, ille qui ſecundo ſcribit, non facit opus ſeruile, ergo nec etiam ſi dictem illi per ſcripturam priorem, opus facit ſeruile, illam tranſcribendo. Denique ſi ego ipſe tranſcribam, quæ priùs ſcripſi, non magis facio opus ſeruile, quam ſi ſecundo ſcriberem ſola memoria, quid enim refert, quod iuuet exemplari ſcripto ad memoriam? ergo tranſcriptio de ſe non eſt opus ſeruile, circunſtantiæ vero, quę adduntur, ſcilicet, quod ſit tranſcriptio alieni ſcripti, vel in vtilitatem alterius, vel propter mercedem, non transferunt opus non ſeruile, in ſeruile, vt oſtenſum eſt, ergo.

Caiet.

6. Denique nulla ſufficiens ratio differentiæ inter ſcriptionem, & transſcriptionem aſſignatur, ſed ſcriptio etiam cum illis circunſtantiis non eſt opus ſeruile (vt oſtendi; & Caiet. ſupponit) ergo nec tranſcriptio erit. Maior patet, quia tranſcriptio ſolum differt à ſcriptione in hoc, quod tranſcribens, ſi alienos conceptus ſcribat, oculis, & nō auribus percipit, quæ ſcribit, quod valde accidentarium eſt, ſi vero ſcribit conceptus proprios ex priori ſcripto, differt ſolum, quia nunc iuuatur exemplari externo, quod prius non habuit, quod minus refert ad ſeruile opus, quia vtroque modo actio eſt ſpiritualis, & ad mentem ordinata.

7. Reſpondetur cōtrariæ partis fundamento.

Ad fundamentum ergo in contrarium negatur, tranſcribere eſſe opus ſeruile. Nego etiam tranſcribere vt ſic, idem eſſe quod depingere characteres ad

A imitationem eorum, qui ſunt in exemplari, nam qui tranſcribit, per ſe non habet hunc finē, ſed ſenſa mentis, vel ſuæ, vel alienæ in ſigno ſenſibili ponere, quo poſſint ad aliorum mentes deuenire. Sicut enim hic eſt ſcriptionis finis per ſe, & intrinſecus, ita etiā tranſcriptionis, quantum eſt ex vi operis, quidquid ſit de intentione operantis. Et huius ſignū eſſe poteſt, quod tranſcribens non vtitur ſcripto exēplari ad imitandū illud materialiter, ſed formaliter, vt ſignum eſt, & ideò tranſcribens non imitatur formam, vel figuram literarum exemplaris, ſed ſignificationem, vnde ſæpè fieri poteſt, vt ſimul tranſcribat, & in aliam linguam vertat, quod profecto ſimile non eſt.

Ad confirmationem autem de impreſſione reſpondeo ſine dubio imprimere eſſe opus ſeruile, quia non fit per modum locutionis, & expreſſionis cōceptuum B mentis, ſicut fit ſcriptio, vel tranſcriptio. Duo enim ſunt in impreſſione, vnum eſt compoſitio, & ordinatio literarum, aliud eſt impreſſio earum, & ante hæc duo antecedit formatio ſingularum literarum, quæ ſine dubio fit per actionem mechanicam, & ſeruilem, ſcilicet, infuſionem metalli liquefacti, &c. quæ per ſe terminatur in illo corporali artefacto perficiendo. Similiter literas compoſitas imprimere, & quaſi fingere, planè eſt merè materiale, & corporale, nec illa actio ex intrinſeco modo ſuo dirigitur, niſi ad imprimendam chartæ illam figuram, ſicut imprimitur ceræ ſigillum, vel imago, vel quiduis aliud, quod planè mechanicum eſt, & tali actioni accidentarium eſt, & remotum, quod figura ex illa compreſſione reſultans ſit mentale ſignum, necne; in ipſa verò ordinatione, & C compoſitione literarum maior quædam artis, & mentis ratio videtur inueniri, tamen non tranſcendit ordinem actionis mechanicæ, & de ſe ſeruilis, ſiue mercede fiat, ſiue gratis, quia ſolum eſt veluti præparatio quædam materiæ, ſeu inſtrumētorum ad aliam actionem imprimendi, quæ ſeruilis eſt. Vnde etiam terminus illius actionis eſt materialis illa compoſitio literarum, cui valde extrinſecum, & accidentarium eſt, quòd inde reſultent ſigna, quibus mentis conceptus exprimuntur. Denique illa compoſitio non fit de ſe per modum locutionis, & expreſſionis mētis, ſicut fit ſcriptio & trāſcriptio, nec in ea formātur literæ ipſæ, ſicut fit etiam in tranſcriptione, & ideò non tenet ſi- D militudo. Et hoc conſonat communi ſenſui, & exiſtimationi apud omnes, à quibus tota imprimendi ars mechanica reputatur, non ſic autem ars ſcribendi, qua vtimur, ſiue ſcribendo, ſiue tranſcribendo, & ideò vtroque modo actio eſt æquè liberalis. 8.

8. Imprimere eſt opus ſeruile.

CAPVT XXVI.

Actus pingendi ſitne ſeruilis, & prohibitus in die feſto.

DVbium hoc ex præcedenti ſequitur, habetque magnam rationem dubitandi pro vtraque parte. Nam quod actus pingendi ſit opus ſeruile, proba- E ri poteſt primo, quia ars pingendi mechanica eſt ex omnium ſententia: ergo opus eius ſeruile eſt. Item eſt opus corporale terminatum ad extrinſecam materiam, & dirigibile per artem mechanicam, ſed per has conditiones ſupra deſcripſimus opus ſeruile ex diuo Thoma in 3. d. 37. ergo. Tertiò alias ſequeretur, poſſe licitè & ſine tranſgreſſione huius præcepti hoc opus exerceri in die feſto per totum diem etiam ex officio, & propter pretium, vel lucrum, dummodo Miſſa non omittatur, ſicut de ſtudio diximus. Conſequens eſt falſum, & contra communem vſum; vnde videtur etiam eſſe contra pietatem, & bonos mores fidelium, ergo 1.

D. Thom.

ergo. Sequela patet, quia ſi opus de ſe non eſt ſeruile, propter intentionem pretij, non fit ſeruile, nec propter durationem, vel corporalem laborem, vel occupationem, vt dictum eſt. Quarto ſi depingere imaginem non eſt opus ſeruile, nec ſculpere imaginem, vel conflare eſſet opus ſeruile, quod manifeſtè falſum eſt; alias nec fabrilis artis opus eſſet ſeruile, ergo. Sequela patet, quia non eſt maior ratio. Nam quod hæ artes ſculpendi, vel conflandi laborioſiores ſint quoad corpus, non ſatis eſt, vt opera earum dicantur ſeruilia, ſi ex fine proprio, & materia, ſeruilia non ſunt. Simile argumentum eſt, quia ſi depingere penicillo non eſt opus ſeruile, ergo nec depingere acu erit opus ſeruile; nam etiam id eſt opus ingenij, & ſine magno labore, aut motu corporis fit; at conſtat id eſſe falſum, ergo. Propter hæc fortaſſe Caiet. Caiet. dicto art. 4. §. *Ad ſecundum*, pingere ponit inter opera per ſe ſeruilia, quæ non licent in die feſto, ſiue gratis ſiue mercede fiant, & æquiparat illa duo pingere, & ſtatuam facere.

2. Suadetur actionem pingendi non eſſe ſeruilem. In contrarium autem eſt primo, quia pingere non magis videtur ſeruile, quam ſcribere, vel tranſcribere, quia exteriùs ſolum conſiſtit in ferendis quibuſdam lineis, & figuris, quod etiam in ſcriptura fit. Interiùs autem eſt opus mentis, & ad mentis informationem ordinatur, vnde etiam pictura hiſtoriam quodammodo narrat, & memoriam conſeruat; eſt ergo eadem ratio de pictura, quæ de ſcriptura. Secundo quia opus pingendi non eſt opus ſeruorum proprium, vnde licet mechanicum ſit, quod negari non poteſt, tamen eſt ita nobile, vt à quolibet libero homine exerceri poſſit, quia ſolum conſiſtit, vt dixi, in quadam veluti ſcriptione, non eſt ergo opus ſeruile. Tertio, ſi eſſet opus ſeruile, nunquam liceret in die feſto, etiam ob voluptatem, vel pietatem, quia prohibitio eſt abſoluta, & vniuerſalis, & illi fines non poſſunt extrahere opus à ratione operis ſeruilis, ſi natura ſua tale eſt, licet ob neceſſitatem poſſit excuſari opus, vel propter leuitatem materiæ, ſaltem à mortali. Conſequens autem eſt falſum, quia omnes fatentur, eſſe licitum, pingere in feſto tantum voluptatis gratia, vel ad artem diſcendam occupari in die feſto, aliqua imagine pro exemplari propoſita illam imitando, & delineando, eam attentè intuendo, quæ certè non licerent, ſi pingere vt ſic ſeruile eſſet.

3. Medin. Lopez. Hanc ergo partem abſolutè tuentur Med. & Lud. Lop. ſupra; vnde conſequenter concedunt, non eſſe illicitum pingere in die feſto gratia lucri, & mercedis acquirendæ. Alij verò Auctores, qui dicunt pingere ob lucrum eſſe prohibitum, non vero ſi abſque lucro aliis de cauſis fiat, planè ſentiunt, opus ipſum non eſſe ſeruile materialiter, vt ipſi loquuntur, ſed fieri ſeruile formaliter ex fine lucri. Denique idem ſentire debent, vt conſequenter loquantur, qui dicunt, non peccare eos, qui ad artem pingendi addiſcendam, *aliquid in feſto depingunt, ſeu deſignant*, vt loquitur Angel. n. 31. Et clarius Silueſt. verb. *Dominica*, q. 5. §. *Quinta: Excuſantur* (inquit) *pictores, qui in diebus feſtis retrahunt in Eccleſiis pulchras figuras, quia ad peritiam artis id faciunt.* Et Armil. ver. *Feſtum*, n. 21. id declarat de his, qui figuras ab aliis factas pingunt, & extendit *ad puellas quæ recamaturas faciunt* (ſic ipſe loquitur) *vt addiſcant.* Item ad eos, qui deſignant in chartis, quæ phantaſia fingunt, vt poſtea illa perficiant, vel fabricentur. Et ſimilia habet Roſella, & alij Summiſtæ.

Angel. Sylueſt. Armil. Roſel.

4. Auctoris iudicium. Hæc controuerſia videri poteſt de nomine, & modo loquendi, ſi res ſpeculatiuè conſideretur, nihilominus ad definiendos caſus morales, non eſt parui momenti, & fateor, rem mihi videri dubiam, quia hinc verendum eſt, ne nimia licentia his artificibus tribuatur, aliunde verò non ſunt ſcrupuli iniiciendi. Neque etiam ſine ſufficienti ratione differentiæ vnū opus approbandū eſt, & aliud ſimile improbandum. Sentio igitur, hoc opus eſſe ſeruile ex genere ſuo, moueorque primo quaſi à poſteriori, quia ad definiēdos caſus mortales, hęc pars videtur ſecurior, & rationabilior. Secundo, quia rationes pro illa factæ ſunt ſatis probabiles, & non facilè expedientur. Aliæ verò in contrarium factæ non habent difficilem ſolutionē: Nam inter picturam, & ſcripturam eſt magna differentia. Primo, quia licet pictura procedat à mente, nō tamen ſicut ſcriptura, ſed ſicut quælibet alia ars fabrilis, nam ſcriptura procedit à mente ad exprimendos mentis conceptus, ratiocinia, & iudicia, pictura verò ſolum progreditur à mente tanquam quoddam artefactū, quod conformatur idolo mentis, quod etiā habet domus, ſtatua, &c. Secundo etiam differunt in fine intrinſeco, ad quem tendunt, nam ſcriptura per ſe tendit ad mentem inſtruendam, ſicut locutio, & ideò per ſe opus eſt doctrinæ, & diſciplinæ, opus vero pingendi natura ſua ſolum ordinatur ad diſſimulādam imaginem arte factam rei veræ. Quod verò inde ſequatur conſeruatio, vel excitatio memoriæ, accidētarium eſt ad illam actionem, conſequitur enim ad illam, ſicut ad productionem cuiuſcunque obiecti ſimilis ſequitur, vt ducat in cognitionem ſimilis, vel ſicut ex generatione filij, qui eſt naturalis imago patris, ſequitur vt excitet memoriā, vel amorem eius. Atque hinc fit, vt ars pingendi non ſit ex his, quæ ad diſciplinas, vel liberales artes pertinent, vnde nec per ſe pertinet ad eos, qui in Republica nobiles, & liberaliores reputantur, ſed ad eam deputantur inferiores miniſtri, & ita illa actio dici poteſt ex his, ad quas ſeruos deputatos habemus. Quòd ſi interdum nobiles eam exercent, eſt ad modicum, & ad quandam honeſtam, vel iucundam occupationem, quomodo etiam aliarum artium opera interdum exercent. Atque ita patet reſponſio ad 2. rationem, ad 3. verò ex ſequenti puncto conſtabit.

5. Pingendi opus eſt in feſto prohibitum. Ex dicta enim reſolutione infero, pingendi opus ſimpliciter eſſe prohibitum in die feſto, ſiue pretio, ſiue liberaliter fiat, quia hoc nō variat rationem operis ſeruilis vt dixi. Imò etiam cauſa pietatis, vel religionis per ſe nō licet, niſi aliqua iuſta excuſatio interueniat. Vt ſi templi pars aliqua, vt parietes, aut tectum, pictura ſit ornanda, non licebit, id operis in feſto facere, etiam ſi gratis, & ob reuerentiam templi fiat, niſi neceſſitas Eccleſiæ, & diſpenſatio Prelati interueniat: Et ita habet vſus. Item licet quis depingat imaginem animo illam donandi Eccleſiæ, non licet in feſto id facere ſine licentia Prælati, quia nō licet ſeruile opus facere in feſto etiā cauſa pietatis, ſine neceſſitate excuſante, vt ſupra dictum eſt. Quapropter multo minùs licebit id facere voluptatis cauſa, ſicut nō liceret, vas argenteum, aut aureum facere, etiamſi quis in eo delectetur, & ea ratione id faciat. Quod ſi fortaſſe id permittitur ad modicum tempus, id erit ob materiæ leuitatem, & excuſari poterit à culpa veniali, vel ex cōſuetudine, ſi talis eſt, vel ex benigna interpretatione Eccleſiæ, quæ modico tempore illam actionem licet ſeruilem permittit, quia proximè accedit ad liberalem, & ſupremum infimi attingit aliquo modo infimum ſupremi: Vel etiam excuſari poteſt ex quodam colorato titulo moralis neceſſitatis, quia non poteſt homo præſertim ſecularis, & ad id non aſſuetus, toto die integro lectioni, vel orationi vacare, & ideò, ne ſit otioſus, vel actionibus minus honeſtis occupetur, indiget moraliter loquendo aliqua huiuſmodi operatione, & ideò poteſt illa operatio modica, vel alia ſimilis rationabiliter permitti, tanquam medium ad ſubleuandam naturam ſine culpabili otio.

Atque

6. *Nõ licet in feſto pingere ad artem addiſcendā.* Atque eodem modo aſſero, per ſe non licere, pingere in die feſto ad artem addiſcendam quoad vſum, & facilitatem ipſius corporalis operis, quia hoc totum non tranſcendit ſeruilem conditionem, & intentionem, & quia ſuprà oſtenſum vniuerſaliter eſt, non licere hoc modo in die feſto occupari in vſu corporali artis mechanicæ propter illam addiſcendam, quamuis liceat theoremata eius, vel regulas addiſcere, & memoriæ mandare. Vnde illa, quæ ex Sũmiſtis retulimus, cum mica ſalis intelligenda ſunt: Non enim licet, in die feſto imaginem ab alio pictã, pingendo transferre, quia non minùs ſeruile eſt pingere ad imitationem ſenſibilis exemplaris propoſiti coram oculis, quàm ex propria mente, & imagine interna, imò hoc videtur minus ſeruile, quia magis mentale, & internum, ſicut magis liberale cenſetur ſcribere, quàm tranſcribere. Nec verò intentio addiſcendi honeſtat actionem, quia medium eſt ſeruile. Illa ergò actio delineandi tantùm imaginem attentè inſpectam, ad illam poſtea imitandam, & pingendam, ſi excuſanda eſt, ex paruitate materiæ in primis excuſari poteſt, & ex conſuetudine, & ex benigna interpretatione præcepti cum quodam colore neceſſitatis, vt de pictura voluptatis cauſa diximus. Vel etim hîc addi poteſt, quod illud propriè non eſt pingere, ſed ſolùm memoriam, & mentem iuuare, vt poſſit poſtea idolum talis imaginis perfectè formare; & hoc videtur diſciplinam liberalem accedere. Et iuxta hæc de aliis exemplis iudicandum eſt.

CAPVT XXVII.

An iter agere, ſaltare, & ſimilia, ſeruilia ſint, & in die feſto prohibita.

1. QVod ad itinerationem ſpectat, ſupponendum eſt, hîc conſiderari non quatenus poteſt impedire auditionem Miſſæ, nam illa eſt obligatio alterius rationis, de qua iam dictum eſt, & quomodo excuſari poſſit omiſſio ratione iuſti itineris, alibi diximus. Supponamus ergò non omitti Miſſam, ſed poſt auditionem eius reliquum diei tempus agendo iter conſumi. Videtur ergo opus hoc ſatis ſeruile, quia eſt corporale, laborioſum, & ſi propriis pedibus fiat, ſolet eſſe proprium ſeruorum, ſi verò fiat equitãdo, habet ferè ſemper annexas actiones plures ſeruiles. Vn-
Caiet. de Caiet. dict. art. 4. §. *In eodem articulo* ſentit hoc opus eſſe ſeruile, & per ſe prohibitum, licet conſuetudine populi Chriſtiani liceat, ſicut coquere cibos, & infrà §. *His igitur*, id ampliùs declarans dicit, itinerare longo itinere quaſi ſeruiliter fieri, ideóq; in lege veteri fuiſſe prohibitum, nunc autem conſuetudine licere. Vnde idem ait de nauigatione per flumen, quæ eſt
Soto. itineratio quædam: & idem ſentit Soto dict. art. 4. §. *Tertium genus*, cum magna enim circumſpectione, & limitatione dicit, *Itinerari audita Miſſa, maximè illis, qui in itinere ſunt, mos quarundam prouinciarũ admittit:* In quo loquendi modo ſignificat, per ſe non licere, etiam continuando iter, ſed tantùm ex conſuetudine, quam non dixit eſſe vniuerſalem, ſed quarundam
Abulenſ. prouinciarum. Idem ſentit Abul. Exod. 12. q. 25.

2. *Nõ eſſe ſeruile, nec pro hibitum.* Dico tamen, hoc opus non eſſe ſeruile, nec per ſe prohibitum in die feſto. Ita tenet Angel. n. 15. Roſel.
Angel. Roſel. Nauar. num. 26. & in idem inclinat Nauar. cap. 13. num. 7. licet dicat, conſuetudinem etiam excuſare. Et non eſt dubium, quin conſuetudo ſit vniuerſalis, & per ſe ſufficiens ad derogandum legi quoad hanc partem, etiam ſi hoc prohibuiſſet. Quòd autẽ iter agere ex vi feſti prohibitum non ſit, probat Angelus; quia hoc opus non eſt tale, vt animum impediat, quominus poſſit vacare Deo: ergò, cum in particulari non prohibeatur, non eſt, cur in generali prohibitione conti-

A neri cenſeatur. Præterea, in lege veteri, cum eſſet ſtrictiſſima prohibitio, nihilominùs agere iter non omninò prohibebatur, ſed potiùs concedebatur intra certam menſuram, quæ dicitur iter Sabbathi Actor. *Actor. 1.*
1. ergò ſignum eſt agere iter de ſe non eſſe opus ſeruile, nec omninò contrarium cultui diuino, aut quieti Sabbathi. Quod autem tunc longius iter prohiberetur, peculiare fuit illius præcepti, quod nunc non obligat, nec conſtat Eccleſiam illud in hoc fuiſſe imitatam. Imò mihi etiam non conſtat, quod illa prohibitio agendi longius iter extenderetur in lege veteri ad alias feſtiuitates eiuſdem legis, quia non inuenio extenſionem expreſsè factam; & aliàs ſcimus, non fuiſſe factam tam ſtrictam prohibitionem operum
B pro aliis feſtiuitatibus, ſicut pro Sabbatho. Prætereà ſuprà dictum eſt, opus quod non eſt ſeruile in paruo tempore, vel paruo labore factum, non fieri ſeruile propter durationem, aut laborem, quia ſemper eſt eiuſdem rationis; ſed agere iter modicum, & ſuaui modo non eſt ſeruile opus, ergò; licet augeatur, & duret, per ſe non fiet ſeruile, ac ſubinde neque prohibitum ex generali prohibitione operis ſeruilis. Minor patet, tùm quia ob eam rem non prohibeatur olim in Sabbatho, tùm quia illud opus nec eſt propriè ſeruorum, nec eſt propriè mechanicum, ſed quaſi naturale ad corporis vegetationem, & conſeruationem, & ſituationem ordinatum, &, vt ita dicam,
C ad omnes actiones, alicubi exercendas; vnde eſt quaſi præuium ad omnes, & non incluſum ſub opere, quod in ſeruile, vel liberale diuiditur. Nec refert, quòd ſi ſit nimium iter, vel cum celeritate, & fatigatione corporis, efficiat ne mens vacare poſſit Deo; quia, vt dixi, hic eſt finis præcepti, qui non cadit ſub præceptum: nec etiam omnia media illum impedientia prohibita ſunt, ſed illa, quæ ex vi verborum legis ſub ipſa comprehenduntur.

Hæc verò intelligenda ſunt de Itineratione vt ſic, 3.
nam, ſi addantur circunſtantiæ, quæ includant, vel *Quodnam* requirant opera ſeruilia, ex eo capite poterit tale *iter faciẽdi* opus eſſe prohibitum. Et hac ratione prohibitum eſt, *genus prohibeatur.* per ſe loquendo, iter agere, deferendo beſtiam, aut currum onuſtum, ita vt interdum onera leuare, inter-
D dum imponere ſit neceſſe; nam hoc de ſe ſeruile eſt, & ideò, niſi ex neceſſitate, vel paruitate materiæ excuſetur, non licet. Vnde in Concilio Matiſcon. 2. cap. *Con. Matiſ.*
1. ſic legitur de die Dominico. *Nemo ſibi talem neceſſitatem exhibeat, qua iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat.* Quæ verba generalia ſunt de omni vſu ſeruili iumentorum, quamuis ſpecialiter de actione arandi terram poſſint intelligi. Diſtinguendum verò eſt inter inchoationem, vel continuationem itineris: nam ſi iter ante diem feſtum bona fide inchoatum eſt cum his oneribus, excuſatur continuatio vel propter publicam vtilitatem, ad quam neceſſarium ſæpè eſt, vt ſine mora, & grauamine hæc tranſportatio rerum, & mercium fiat, vel certè propter vitandum graue nocumentum, quod paterentur iter agentes, & præſertim hi agaſones, ſeu muliones, ſi cogẽ-
E rentur in omnibus diebus feſtis quieſcere, quocumque iter agendo peruenirent, & ideò conſuetudo etiam hanc excuſationem approbauit. De inchoatione verò non eſt facilè admittenda conſuetudo quoad hæc onera propter rationem factam, & ideò meritò Caietanus, quem Nauarrus, & alij ſequuntur, abuſum illam vocat: ſecus verò eſt quoad ſimplex iter. Vnde benè aduertit Caiet. ſi iſti muliones du- *Caiet.* cant mulos ſine oneribus non eſſe illicitum ita progredi; vel ab vno loco in alium tranſferre animalia in die feſto, quia id ſolùm eſt irer agere, & non habet adiunctum opus ſeruile. Denique addit, quando homines in lectica, vel curru deferuntur, licitum eſſe,

omnia opera neceſſaria facere ad illos iuuandos, vel ad imponendam mulis lecticā, & ſimilia, quia omnino ordinantur ad iter tantùm perſonarum. Et eadem ratione erit licitum, onera neceſſaria ad vſus itineris deferre, vt lectum v.g. neceſſaria ad menſas, & cibum etiam iumentorum; ſi opus ſit: vel quia hæc omnia cenſentur acceſſoria itineri: vt ſic, vel quia parua reputantur, vel certè, quia conſuetudine recepta ſunt.

4. *Expenduntur cantandi, ſaltandique actiones.* Simile dubium tractari ſolet de actibus corporalibus, vel muſicæ, vocum, aut inſtrumentorum, vel etiam de illis agitationibus corpornm, quæ in ſaltationibus, choreis, & tripudiis fiunt. Multi enim Summiſtæ variis diſtinctionibus vtuntur, quæ ad rem non faciunt, vt videri licet in Angelo, Sylueſt. & Roſel. eáſque latiſſimè proſequitur Abulenſ. in capit. 20. Exod. quæſt. 25. 26. & ſequentibus. (*Angel. Sylueſt. Roſel. Abulenſ.*) Diſtinguunt enim, An hæc fiant propter lucrum néene. Et, An propter certum ſtipendium in particulari taxatum, vel propter incertum, vel commune. Item an principalis intentio ad hoc habeatur, vel ſecundaria. Item, an fiant ex cauſa pia, & honeſta, vel ſiniſtra, aut vana intentione; nam priori modo non cenſent per hæc violari feſtum, vt per ſe notum eſt, poſteriori autem modo putant violari. Vnde aliqui addunt, ſi totus dies feſtus, etiam audita Miſſa, in his actibus conſumatur, grauiter peccari, quia feſta Chriſtiana ridiculo exponuntur, vt ait Armil. num. 23. qui Caiet. adducit: non intelligunt autem, eſſe mortale, ſed veniale, vt diſertè declarant. (*Armil. Caiet.*)

5. *Nō eſſe ſeruiles has actiones reſoluitur.* Sed dico in primis, hæc opera omnia non eſſe ſeruilia, tum quia Muſica inter artes liberales computatur, ad quam hæ omnes actiones reducuntur, tum etiam, quia iſta per ſe nō ſunt opera ſeruorum, neque ad ſeruiendum fiunt ex genere ſuo. Quòd autem interdum fiant mercenariè, id non mutat naturam operis. Tum denique, quia quædam ordinantur ſolùm ad animi oblectamentum, vt cantus: & Muſica de ſe excitat mentem, & ita eſt actus ſermocinationis tali modo factus, vel inſtrumentis ornatus, & adiutus, quæ omnia liberalia ſunt. Alia verò, quæ magis corporalia videntur, ſolùm conſiſtunt in quadam agitatione, & motione corporis ad eius leuamen, & vt cooperetur exultationi, & gaudio animi, & ita etiam pertinent ad liberalem actionem.

6. Vnde vlteriùs infero per ſe, & ex vi generalis prohibitionis operum ſeruilium non eſſe prohibita. Ita ſentiunt dicti Auctores dum hæc non ponunt inter ſeruilia materialiter, ſed tantùm formaliter ex fine, nos verò ſupponimus, ex ſolo fine non fieri opus ſeruile, & ita concludimus, ſimpliciter hæc opera non eſſe prohibita: quod etiam Caiet. Sot. Nauar. Medin. & alij ſentiunt. (*Caiet. Sot. Nauar.*) Ex quo etiam conſtat, diſtinctiones illas eſſe impertinentes, quia intentio pretij non obſtat, vt ſæpè dictum eſt, nec etiam refert, quod intentio ſit vana, vel turpis, vel principalis, &c. Quia inde poterit actus habere malitiam alterius generis, non tamen propterea pertinebit ad violationem huius præcepti, vt dictum eſt. Nec denique continuatio per totum diem faciet mortale peccatum, ſecluſo contemptu, vel ſcandalo, vt etiam in ſuperioribus dictum eſt. Si verò actiones illæ fiant cum exceſſu, & otio, erunt venialia in alio genere peccati, & non eſt improbabile, habere tunc ex circunſtantia feſti aliquam malitiam venialem, vt iam etiam tactum eſt.

CAPVT XXVIII.

De Venatione, Piſcatione, & Militia.

1. *Quid ſentiē dū de actu venandi, vel piſcandi.* SOlet præterea dubitari de venatione, (eadémque ratio eſt de piſcatione,) An ſit actio ſeruilis prohibita. Habet enim hæc actio ferè eaſdem rationes dubitādi, quia eſt quodammodo communis, ſeu media, conuenit enim hominibus liberis, dominis, & conuenit etiam ſeruis. Vnde quando fit ad delectationem, videtur actio libera: quando verò fit ex officio ad ſuſtentationem vitæ, videtur ſeruilis: vnde à multis numeratur inter actiones communes ſeruis, & dominis. Præterea in cap. *Licet*, de Fer. ſupponitur, piſcationem hoc poſteriori modo factam eſſe prohibitam, nam ex diſpenſatione, & non ſine commutatione in aliud opus pium, in peculiari caſu ob neceſſitatem, & ex diſpenſatione conceditur. Et ita quam plures Auctores ſentiunt, venationem ob omni delectatione licere, quæ verò fit quæſtus gratia, eſſet ſeruilem, & illicitam. Ita Angel. num. 26. Sylueſt. Roſel. & idem ſentit Soto. Et Angelus ex eo ſumit argumentum, quòd venatio prohibetur in diebus ieiuniorum; ergo multò magis in die feſto. (*Angel. Sylueſt. Roſel. Sot.*) Antecedens probatur ex Gloſſ. in cap. *Qui venatoribus*, d. 86. & videtur haberi in cap. *An putatis*, in eadem d. Ambr. in ſerm. 33. alias 41. in Dominicam 3. Quadrag. (*Gloſſ. Cap. An putatis. Ambroſ.*)

Alij verò exiſtimant venationem non eſſe opus ſeruile, nec prohibitā in die feſto, etiamſi fiat quæſtus gratia. 2. Ita expreſsè Nauar. d. cap. 13. n. 11. §. *Sexto*; (*Nauar.*) *quia non eſt* (ait) *ſeruile opus, nec finis quæſtus facit illud ſeruile*. Idem Med. & Lud. Lopez ſuprà. (*Medin. Lopez.*) Et ſanè diſtinctio illa de venatione voluptatis, vel quæſtus gratia facta, mihi probari non poteſt quoad hoc, vt vna dicatur ſeruilis, & non alia. Quia ſi differunt in ſolo fine, parùm id refert ad prohibitionem, vel ad rationē ſeruilis operis; vt rectè dicit Naua. & ſæpé probatum eſt. Et præterea, nō magis honeſtus eſt finis voluptatis, quàm finis acquirendi lucrum, imò hic poſterior faciliùs poteſt honeſtari, quia ordinariè, qui illo fine venatur, indiget illo iuuamine ad ſuam ſuſtentationem. Si verò differunt illæ venationes in aliqua intrinſeca conditione, ratione cuius vna eſt ſeruilis, & non alia, inquiro, quænam illa ſit. Non enim eſt continuatio temporis, nec corporalis labor maior, vel aliquid eiuſmodi, tum quia re vera non intercedit talis differentia; non enim minùs laborāt per totum diem diuites, & nobiles in venatione, quam pauperes, qui ex officio ad ſe ſuſtentandum venantur: ergo neq; ex hac parte dici poteſt vna venatio ſeruilis, & non alia.

3. *Venatio eſt opus ſeruile.* Mihi ergò videtur venationem, vt ſic, & per ſe ſpectatā, opus ſeruile eſſe. Primò, quia venatoria ars inter mechanicas computatur, vt ex Dialectica conſtat. Secundò, quia eſt opus corporale, laborioſum; ſiſtens omnino in materia, & effectu corporali; vnde quodammodo eſt commune homini cum beſtiis, nam illæ etiam venationi inſiſtunt. Solùm addit homo artem, & induſtriam, ac varia inſtrumenta venationū; & vtitur etiam his animalibus brutis ad venandum aptis, vt in eo opere iuuetur: tota verò hæc induſtria in materia, & corpore ſiſtit, & ideò non tranſcendit actionem ſeruilem. Tertiò addo argumentum à ſimili: nam ſcindere arbores, & ligna colligere ſeruile opus eſt ſine cōtrouerſia; ergo laborare in occaſione animalium, & alia mortua deferre, ſeruile opus eſt ex genere ſuo. Patet conſequentia, nam hæc opera ſolùm differunt, quia in vnō maior eſt fatigatio corporis, & minor induſtria, & voluptas quàm in alio reperitur, quæ differentia ad rationem ſeruilis operis parùm referre videtur.

Quartò moueor, quia ſi non eſſet opus ſeruile, nullo modo factum eſſet prohibitum in die feſto, vt benè argumentatur Nauar. quia nec ſpecialiter prohibitum inuenitur, nec ſub generali prohibitione operis ſeruilis continetur. 4. (*Nauar.*) Prior pars conſtat, quia in nullo Canone hæc ſpecialis prohibitio continetur: argumentum verò Angeli nullius momenti eſt; tum quia argumentum à ſimili in his legibus non valet, tum (*Angel.*)

etia 3

etiam, quia aſſumptum eſt falſum, nam in diebus Quadrageſimæ, vel ieiuniorum non eſt per ſe prohibita venatio, nec Ambroſius potuit vniuerſalem de hoc legem ferre. Vnde vel loquitur de venatione illicita ſaltem per accidens, quatenus vel in ea interueniunt alia peccata, vel propter eam omittuntur alia præcepta, vel reprehendit illam, vt indecentem pro illo tempore, non vt ſimpliciter prohibitam. Poſterior pars ſatis probata eſt; quia ſub illa generali prohibitione non continetur opus, quod de ſe ſeruile nõ eſt, neque illud fit ſeruile ex fine, vel aliis circunſtantiis. At verò tantam licentiam dare venatoribus in diebus feſtis, vt ſimpliciter, ac per ſe, & quocunque modo eis liceat, nimium mihi videtur. Et contra illud non parum vrget dictum cap. *Licet*, de Feriis, vbi piſcatio ſine diſpenſatione ſupponitur eſſe illicita, neque enim ibi de nouo prohibetur, nec ex alio capite illicita eſſe ſupponitur, niſi quia ſeruilis actio eſt, vt ibi Panormitanus, & alij interpretes docent. Reſponderi poteſt, ibi non eſſe ſermonem de venatione, ſed de piſcatione. At hoc parum refert, quia hæc opera materialiter potiùs, quàm formaliter differunt; vnde eadem ratio operis ſeruilis, quæ in vno eſt, reperitur in alio. Dicunt aliqui, etiam piſcationem non eſſe opus ſeruile, ſed habere adiunctas actiones ſeruiles, propter quas cenſetur prohibita, vt ſunt extendere retia, educere, lauare, item remigare, & ſimilia, quæ non videntur in venatione interuenire. Sed profectò iſtæ actiones non tantùm ex adiunctis, ſed per ſe etiam ſunt ſeruiles, vt oſtendi. Et præterea, etiam in venatione neceſſariæ ſunt multæ actiones laborioſæ, & ſeruiles, vt exercitio ipſo conſtat; licet fortaſſe plures cum piſcatione coniungantur, præſertim in ea, quæ in mari fit.

Cap. Licet. — Panor.

5. *Hæc opera ſunt prohibita in feſto per ſe.*

Hinc ergò vlteriùs cenſeo, opus hoc per ſe prohibitum eſſe in die feſto, quia ſub generali prohibitione operis ſeruilis continetur: nam hoc apertè ſequitur ex præcedentibus. Quapropter ſi aliqua venatio, recreationis gratia aſſumpta, excipienda eſt, per modum excuſationis eximenda eſt, non quia per ſe ſeruilis non ſit, nec prohibita. Erit autem excuſatio prima ob leuitatem materiæ, & ex quadam morali neceſſitate ad vitandum vel otium, vel peiora opera. Et quidem, ſi venatio eſſet moderata, & ſolùm à prandio per duas, aut tres horas, mihi non diſpliceret excuſatio, vt ſuprà in ſimili dixi. Tamen quia difficilè eſt damnare illos omnes, qui maiorem ſumunt licentiam, ideò poteſt addi alia excuſatio ex conſuetudine, quæ poteſt legem remittere, quæ videtur in hac parte præualuiſſe, ſcientibus, & tolerantibus Paſtoribus Eccleſiæ. Quamuis fortaſſe introducta fuerit ex apprehenſione, & vulgi exiſtimatione, quod venationem nobili modo exercitam non reputant opus ſeruile, neque inde ſcandalum ſumunt, etiam ſi in die feſto fiat.

Quæ liceât ex conſuetudine.

6. Vnde etiam piſcatio in fluminibus recreationis gratia facta ex eadem conſuetudine licet; maximè quando eſt moderata, & ſine magno labore miniſtrantium in illa. Alia verò, quæ fit in mari, non eſt in conſuetudine, niſi propter peculiarem neceſſitatem, & ideò non licet: de hac maximè loquitur dictum c. *Licet*. Itaq; in hoc differimus ab aliis Auctoribus, quòd non approbamus hanc actionem per ſe, & ad improbandam illam, tanquam aliquando ſeruile, circunſtantias extrinſecas quærimus, vt faciebat prima opinio, quia hoc non poteſt conſequenti ratione fieri, vt ſecunda opinio rectè argumentatur: ſed è contrariò per ſe dicimus prohiberi, in caſu verò, vel tali modo factam permitti ex ratione ſpeciali; vel conſuetudine; quod in operibus lege humana prohibitis facillimum eſt.

7. *Bellandi actus an ſeruilis.*

Tandem dubitari poteſt de actu bellandi, an ſit ſeruilis, & prohibitus in die feſto, ſiue iuſtum ſit bellum, ſiue iniuſtum, hoc enim non variat rationem prohibitionis, vt ex dictis conſtat. Videtur ergò hoc opus non eſſe ſeruile, quia non eſt opus ſeruorum, ſed potiùs ingenuorum, & nobilium hominum, vt ex vſu conſtat, & hominum æſtimatione, & Ariſt. 3. Ethic. cap. 6. & ſumitur ex 2. Polit. cap. 7. quatenus ibi dicit Ariſt. vitam militarem continere multas virtutis partes. Secundò quia, vt Iuriſtæ dicunt, Militia, & ſtudiũ in honore, & ingenuitate comparantur, at ſtudium non eſt opus ſeruile, nec prohibitum in feſto, vt dictum eſt, ergò nec malitia. De qua ratione videri poſſunt iuris ciuilis interpretes in L. *Aduocati*, C. de Aduocat. diuerſ. iudic. & Panor. in c. 1. de Fer. n. 4. Tertiò ex L. *Diuus* ff. de Fer. vbi dicitur, ea, quæ ad militarem diſciplinam pertinent, etiam diebus feriatis eſſe peragenda, vbi Gloſſa id notat, & in L. *Omnes iudices*, C. de Fer. & vtraq; Gloſſ. planè docere videtur non minùs eſſe licitam actionem Militiæ in die feſto, quàm ſtudium. Et confirmatur, quia ſi militare eſſet illicitum in feſto, etiam priuatim rixare, & pugnare eſſet ſpeciale peccatum in die feſto, & multò magis in priuato duello congredi in die feſto: conſequens videtur falſum, quia non magis hoc peccatum habet ſpecialem malitiam ex circunſtantia temporis feſti, quàm alia.

Ariſt. — L. Aduocati. — Panorm. — L. Diuus. — Gloſſ. — L. Omnes.

8. *Bellandi opus ſeruile eſſe.*

Hoc verò dubium eodem modo, quo præcedens, expediendum videtur. Vnde aſſero in primis, opus actualis Militiæ, ſeu pugnæ de ſe ſeruile eſſe. Loquor de opere ipſo quoad executionem, nam regere Militiam, & ordinare neceſſaria ad illam, liberale opus eſt, quia eſt potiùs opus mentis, quàm corporis, at ipſe actualis pugnæ congreſſus opus ſeruile eſt. Primò, quia hoc modo etiam Militaris ars inter mechanicas computatur, & non eſt dubium, quin artifices, qui iuuenes docent enſium, & armorum vſum, mechanici cenſeantur. Vnde non dubito, quin de ſe ſit ſeruile opus, per actualem vſum membrorum corporis, & inſtrumentorum pugnæ, exerceri in docenda, vel addiſcenda huiuſmodi arte: & ita vſu ipſo conſtat, id non fieri, nec permitti in die feſto. Secundò, quia ſi intendere occaſioni ferarum opus ſeruile eſt, cur non magis intendere occaſioni humanum. Vnde rationes factæ de venatione cum proportione ad malitiam, quæ dici poteſt hominum venatio, applicari poſſunt: eſt enim hæc actio merè corporalis, & laborioſa, & circa effectus corporales omninò inſiſtens. Simile argumentum eſt, quod vſus chirurgiæ cenſetur opus mechanicum, & de ſe ſeruile, ergò & militare.

9. Tertiò ad hoc opus, habet Reſpublica ſuos miniſtros deputatos, qui ſub ea ratione ſerui reputantur. Neque refert, quòd ille actus nobilis videatur, & ideò ab ingenuis, & nobilibus indifferenter exerceatur: habet enim nobilitatem ſuam non ex fine proximo, ex quo attenditur ratio operis ſeruilis; quid enim magis ſeruile, quã homines occidere? ſed habet illam nobilitatem tùm ex fine remoto; quia ad Reipublicæ defenſionem, & ad famam, & nobilitatem captãdam ordinatur; tùm etiam ex eo, quòd ſi iuſta cauſa fiat, inſignis actus virtutis fortitudinis eſt, & iudicium præſtantis animi, & fortis corporis, & magnarum virium. Et hoc ſolùm probat ratio prima in contrarium facta; & ideò non obſtat, quominùs hoc opus ex ſe ſeruile ſit, licet aliunde nobilitatem accipiat. Nec etiã obſtat ratio ſecunda, quia illa æquiparatio ſtudij, & militiæ non eſt accipienda in omnibus, & maximè in intrinſecis conditionibus ipſorum operum; ſed in vtilitate, & neceſſitate eorum ad commune bonum Reipublicę, & in aliquibus priuilegiis, quę illis in Iure conceduntur: & ideò argumentum ab ſtudio ad

militiam in præſenti nullius momenti eſt. De tertia A verò ratione dicetur ſtatim.

10. Bellandi actio per ſe eſt prohibita in feſto. Anton. Abb. Cap. 1.

Secundò conſequenter aſſero, actualem militiam per ſe eſſe prohibitam in die feſto, licet per accidens, & ex cauſa interdum toleretur, & permittatur. Primum docuit Abbas ex Antonio in cap. 1. de Fer. dicens, licere militare in diebus feriatis iure Ciuili, non tamen Canonico, & allegat cap. 1. de Treuga, & pace, qui textus nihil probat, tùm quia non eſt ibi ſermo de feſtis, ſed de Aduentu, Quadrageſima, & aliis quibuſdam diebus: tùm etiã, quia lex illa derogata eſt per contrariam conſuetudinem. Meliùs videtur probari ex c. *Quod non licet*, de Reg. Iur. vbi inter ea, quæ non licent in die feſto, niſi ob neceſſitatem, ponitur militare. (Cap. *Quod non.*) Sed nec illud decretum cogit; quia ibi ſolùm generalis regula conſtituitur, quòd neceſſitas facit licitum, quod non erat: aliud verò de militia ſolùm adducitur in exemplum ex Machabæis, quorum B tempore militia extra neceſſitatem in Sabbatho erat prohibita. Poteſt autem quis dicere, illud fuiſſe, quia in lege Iudæorum non ſolùm prohibebatur ſeruile opus in Sabbatho, ſed ſimpliciter opus. An verò illud exemplum etiam in lege noua verum habeat, ibi non declaratur. Ratione ergò probandum hoc eſt ex principio poſito, quia illud opus de ſe ſeruile eſt, ergò per ſe continetur ſub generali prohibitione.

11. Altera verò pars conſtat, quia duplex eſt bellum, aggreſſiuum, & defenſiuum. Defenſiuum ergò eſt licitum in die feſto ratione neceſſitatis: & de hac militia loquitur lex ciuilis ſuprà citata, vt ſenſit cũ Ant. Abb. in dict. c. 1. de Fer. (Anton. Abbas.) Et ſic concordat ius Canonicum cum Ciuili Gloſſ. per textum in c. *Si nulla* 23. q. 8. C & notauit Gloſſ. in c. 1. de Treuga, & pace. (Cap. *Si nulla.* Gloſſ.) Bellum autem aggreſſiuum ordinariè non licet in die feſto: ſed per epiikiam, & diſpenſationem dict. ca. *Licet*, de Fer. (cum proportione applicata) licebit in bello iuſto, ſi ſe offerat bona occaſio comparandi victoriam, quæ ſemel amiſſa, non facilè ſolet redire, & ita patet reſponſio ad tertiam rationem in principio obiectam.

Et ad confirmationem dicendum eſt, cum eadem proportione loquendum eſſe de priuato duello, aut rixa. Adde ſolere tẽpore pacis fieri in die feſto quaſdam exercitationes, & demonſtrationes militares, quæ in conſuetudine ſunt, & damnari non poſſunt, D non ſolùm ratione conſuetudinis, ſed etiam ratione moralis neceſſitatis ad publicam cuſtodiam ciuitatis, quia non poſſunt commodè aliis diebus fieri: ac denique quia illa, quæ tunc fiunt, aut parùm, aut nihil de ſeruilibus operibus habent: & ad memoriam potiùs exercendã, vel cognitionem perſonarum habendam, quàm ad exercendam militiam ordinantur, & ſi aliquid ſeruile miſcetur, ex aliis cauſis honeſtatur.

CAPVT XXIX.

De operibus non ſeruilibus, ſeu liberis ſpeciali iure prohibitis.

12. Quæ opera liberalia iure prohibeantur.

E Hactenus explicuimus generalem regulam de prohibitione operum ſeruilium cum exceptionibus, quæ occurrerunt, & obiter oſtenſum eſt, opera non ſeruilia non eſſe comprehenſa vnquam ex vi illius prohibitionis, quia per limitationẽ illam, *ſeruile*, excluduntur, & quia in nullo alio Iure generalis prohibitio liberorum, ſeu ſpiritualium operum facta inuenitur. Quia verò nonnullę actiones non ſeruiles in die feſto ſpecialiter prohibitæ inueniuntur, illas recenſere, ac exponere ad huius doctrinæ complementum neceſſarium eſt. Sicut autem hæ actiones prohibitæ nõ plures, quàm quinque, vt conſtat ex cap. 1. de Fer. (Cap. 1.) ibi enim prohibentur mercatus, placitum, iudiciũ ad mortem, vel ad pœnam, & iuramentum. In aliis etiam Iuribus inueniuntur prohibita quædam ex his, vt in c. vlt. eiuſdem tituli prohibentur omnia, quæ ad iudicium pertinẽt, ſub nomine *Strepitus iudicialis*, ſub quo *Placitum*, & *Iudiciũ ad mortem, vel ad pœnam* comprehenduntur. (Cap. vlt.) In Concilio item Matiſc. 2. c. 1. ſolùm dicitur, *Nullus veſtrũ litium fomitibus vacet, nullus cauſarum actiones exerceat.* (Conc. Matiſc.) In Concil. Turon. ca. 40. ſolùm mercatus, & placitum prohibentur. (Conc. Tur.) Idémq; fit in Cõcilio Maguntiaco c. 37. & circa placitum additur limitatio, *Vbi aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur:* quæ nunc neceſſaria non eſt, nam generalis eſt prohibitio, maximè ex d. c. vlt. de Feriis. Itaq; duo genera actionum ſunt principaliter prohibita, ſcilicet Mercaturæ, & Fori, ſeu Iudicij. In ſolo autem dict. c. 1. additur iuramentum, quod multi putant, ſub iudicio includi, ſed an hoc ſit in vniuerſum verum, infrà dicemus. Conſonátq; hæc prohibitio iuri Ciuili, tum antiquo, tùm etiã nouiori: refert enim Cicero lib. 2 de Legibus, & lib. 1. de Diui. iuxta leges duodecim tabularum in feriis ceſſandum fuiſſe à iurgiis, & in leg. penult. ff. de Fer. dicitur, *Ferias dare vacationem à forenſibus negotiis*, ſub quibus omnes dictæ actiones poſſent comprehendi, quia omnes quodammodo in foro fiũt. (Cicero. Leg. Penul.) Sed præcipuè intelligi ſolent, vt Gl. ibi notauit actiones iudiciales, quæ C. de Fer. latè prohibentur in feſtis in l. 1. 2. 3. & vlt. (Gloſſ.) Conſtat autem has actiones de ſe ſeruiles non eſſe, quia nec ſunt propriè ſeruorum, nec ſunt mechanicæ, ſed ad cognitionem, & conuictũ humanum ordinantur, ſpecialiter ergò prohibentur, licet liberales ſint. Et magna quidem ratione propter iurgia, & diſſenſiones, & ſecularem diſtractionem, quam ſecum afferunt, vnde quietem, & vacationem in die feſto intenta maximè impedirent. Hæc autem ratio in mercimoniis, & contractibus tẽporalibus nõ minorem vim habet, & propterea ius Canonicum has etiã actiones expreſsè addidit: & quia de ſe pertrahũt ad peccatum, vt notauit Panor. in c. vlt. de Fer. (Panorm.) Præter has autẽ actiones non inueniuntur aliæ liberales ſpecialiter prohibitæ, neq; in aliis tam generaliter habẽt locum rationes factæ. Iſta ergò prohibitio ad prædictas actiones reuocatur, de quibus pauca notãda ſunt.

13. Quid ſub Mercatus nomine prohibeatur.

Circa mercatum ergò ſi vim iuris attendamus, & propriam illius vocis ſignificationem, per illam prohibentur in die feſto omnes contractus emptionum, & vendicationum, locationum, & permutationem, vt Doctores omnes ibi, & Summiſtæ, Caiet. Soto, & alij notant. Aduertit tamen Caiet. nunquam fuiſſe prohibitum, emere in die feſto neceſſaria ad illius diei victum, & potum. (Caiet. Soto.) Quod cenſeo verum de his, quæ ante illum diem commodè emi non poſſunt, aut vbicumq; moralis neceſſitas occurrit: tamen, quæ facilè vitari poſſunt, vitanda ſunt, niſi propter leuitatẽ materiæ, & communem vſum excuſentur. Præcipuè verò prohibentur publicæ nundinæ, quæ cum magno concurſu hominum in certis locis fieri ſolent, ad quæ variæ merces deportantur negotiationis cauſa, ad quas nundinas ſolent certi dies ſemel, aut bis in anno aſſignari, illi ergo dies ex vi huius Iuris, feſti eſſe non debent. Deinde idem eſt de nundinis magis priuatis, quæ in ſingulis hebdomadis certo quodam die fiunt, quæ iam vulgò Mercatus nomine appellari ſolent, ſi ergò in illum diem feſtum aliquod inciderit, ceſſandum eſt à mercatu, & in alium diem transferendus eſt. Tertiò prohibentur etiam priuati contractus, præſertim ſi publicè, vel publica ſolemnitate fiant, quia in his etiam propriiſſimè Mercatus fit, qui abſolutè, & ſine reſtrictione prohibetur.

3. Obiectio.

Dices communem Eccleſiæ praxim contrariam eſſe huic legi. Nam publicæ nundinæ in diebus feſtis vbiq; fiunt neq; ſolùm, quando contingit, feſtiuitatẽ coniungi cum die ad nundinas deſignato, ſed etiam

ex directa intentione feſtùm deſignando; quia in ea celebriores ſunt nundinæ, quàm ſi in profeſto fiant. Deinde bona mortuorum publicè ſolent in diebus feſtis ſubhaſtari, & voce præconis publicè vendi. Item ſimili modo ſolent beneficia, aut Eccleſiarum prouentus, aut terræ publicè ad locandum proponi. Item ſolent operarij conduci in die feſto à prandio, & mitti in villam. Item mercenarij artifices ſolent in die feſto vendere merces, aut calces, vel alia huiuſmodi; & hæc omnia publicè tolerantur à Paſtoribus Eccleſiæ: vnde in eis non videtur grauiter peccari. *Hoſtienſ. Abb.* Circa hæc rigoroſè loquuntur Hoſtienſ. & Abbas in cap. 1. de Feriis, dum aiunt, nullam conſuetudinem excuſare poſſe, vt Mercatum in die feſto facere liceat; quia eſt praua conſuetudo, & irrationabilis. *Panor.* Quod probat Panormitanus, quia licet mercari non ſit pecccatum, eſt tamen ex actionibus, quæ ad peccandum pertrahunt, vix enim inter ementes, & vendentes non interuenit peccatum, *Cap. Qualitas.* c. *Qualitas*, de Pœnitentia diſtinct. 5. & propter hanc cauſam ſpecialiter prohibetur mercatus in feſtis, & quia nimium diſtrahit animum à diuinis, ad quæ feſta deſtinantur. Cenſent ergò hi Auctores, tales conſuetudines eſſe iniquas, & ad ſummum excuſare poſſe ab exteriori pœna, non tamen à culpa.

4. Reſpondetur. Nihilominùs dicendum eſt, conſuetudines has, quoad fieri poſſit, cauendas, vel moderandas eſſe, ità vt nec introducantur, vbi non ſunt, nec extendantur, vbi ſunt; nihilominùs tamen vbi receptæ fuerint, excuſare à culpa. *Caiet. Nauar.* Ita ſentiunt Caietanus dicto articolo 4. & in Sum. ver. *Feſtorum violatio.* Nauarr. dicto c. 13. num. 8. Ratio clara eſt, quia tota hæc feſtorum obſeruatio eſt de lege humana, cui poteſt per conſuetudinem derogari. Nec refert, quòd hæc actio ſit obnoxia periculis peccādi; tum quia hoc non obſtat, quominùs tale opus licitè exerceatur aliis temporibus, ergò nec obſtabit, quominùs in die feſto licitè fiat, ſi in illo non ſit ſpecialiter prohibitum; vbi autem conſuetudo præualuit, iam ceſſauit prohibitio. Tùm etiam, quia illa ratio pertinet ad motiuum legiſlatoris; non tamen facit materiam legis adeò neceſſariam, vt contra illam non poſſit præualere conſuetudo. Denique conſuetudo contraria poſſet omninò feſti obligationem auferre; ergò & minuere. Adde omnibus illis caſibus interuenire rationes aliquas honeſtantes conſuetudines ex aliqua publica neceſſitate. Solent enim nundinæ in feſto fieri, interdum, vt ruſtici, & pauperes, qui non poſſunt in profeſtis operas ſuas deſerere, illas poſſint adire. Aliquando fiunt, quia tali die ſolet multitudo populorum ad locum aliquem conuenire pietatis cauſa, &, ne cogant iterum illùc venire, vel nimium ibi detineri cum magno diſpendio, & publico, nundinæ in eodem die conſtituuntur. Oportet tamen obſeruare, nunquam iſtam conſuetudinem ita introduci, vt Miſſa omitti poſſit licitè abſque ſpeciali neceſſitate.

5. In mercatibus autem, qui in ſingulis ciuitatibus, vel oppidis ſemel in hebdomada fieri ſolent, non ita præualuiſſe videtur hæc conſuetudo, quia facilè transferri poſſunt in alterum diem, & ita obſeruandum eſt, quoad fieri poſſit, niſi conſuetudo inueterata omninò reſiſtat. Venditiones verò ſolent publicè fieri in feſto, præſertim in paruis oppidis; quia aliàs pauci eſſent emptores, & res viliſſimè venderentur. Et ſimiles cauſæ cum proportione in aliis caſibus reperientur. Interdum etiam venditio poteſt illo die fieri in gratiam emptoris, qui fortaſſe eſt ruſticus agricola, aut peregrinus, quia alio die adeſſe ibi non poteſt, vel alia ratione tunc indiget tali re. Interdum verò in gratiam venditoris, qui alio die non poſſet vendere ex defectu ementium, &c. Quæ omnia ge- A neratim ſpectata ad publicam vtilitatem pertinent, & ideò aliquid participant de diſpenſatione c. *Licet*, *Cap. Licet.* de Feriis, quam inferiùs exponemus. His tamen non obſtantibus lex ipſa Canonica per ſe ſuam vim retinet; & ſeruanda eſt, vbi non fuerint in aliquo caſu particulari per conſuetudinem derogata.

6. Placitum prohiberi diebus feſtis. Circa aliam partem de placito, ſeu iudicio forenſi certum eſt, prohibitum eſſe in diebus feriatis, vt vidimus; tamen quia in hoc iudicio plures interueniunt perſonæ, & actiones, nonnulla circa illas breuiter notāda ſunt. Perſonæ ſunt Iudex, & partes. Actor, ſcilicet, & Reus, Teſtes, Tabellio, Aduocatus, & ſiqui ſunt alij horum miniſtri. Circa quas perſonas generatim ſolùm poſſumus dicere, omnes teneri ad ſer- B uandam hanc legem quoad actiones forenſes ad ſingulas pertinentes, vt eleganter, & ſpeciatim declaratur in l. vlt. C. de Fer. Et ſimiliter ſinguli gaudent *Leg. Vlt.* illa indulgentia, etiamſi aliis oneroſam eſſe contingat; quia lex indifferenter, & generaliter loquitur.

7. Dubitari autem ſolet, cuius perſonæ habenda ſit ratio in hac ceſſatione ab ſtrepitu iudicij, contingit enim, vt partes, & iudex in diuerſis locis domicilia habeant; & feſtum, vel ferias in vno loco ſeruari, non in alio; cuius ergò loci conſuetudo ſeruanda eſt, Iudicíſne, an Rei, vel Actoris, vel omnium? Reſpondeo, ſpectandum ſemper eſſe locum illum, in quo iudex adeſt, & cauſa tractatur, & iudicium ordinatur. Tùm C quia iudex eſt principalis perſona, & quaſi caput in hoc negotio; & ideò ratio poſtulat, vt cæteri illum ſequantur. Tùm etiam, quia in modo ordinandi iudicium, attenditur conſuetudo loci, in quo agitur cauſa; ergò etiam in tempore apto ad iudicium. Tùm denique quia iudex ipſe tenetur, loci, in quo adeſt, & operatur, feſta ſeruare, & conſequenter ibi tenetur à forenſibus actibus abſtinere. Non verò tenetur etiam indulgere partibus, vt ſuorum locorum feriis, ſeu feſtiuitatibus vtantur; quia hæc eſſet nimia iudiciorum dilatio; & quia poſſunt, vel debent ad locum iudicij accedere, vbi iam non tenentur feſta ſuorum locorum propria obſeruare. In hoc conueniunt Canoniſtæ in capit. vltim. de Feriis, vt rectè ibi expendit *Abb.* Abb. num. 23. qui magis loquuntur de feriis tempo- D ralibus, ſeu ruſticanis; tamen cum proportione eadem ratio eſt de ſolemnibus, ſeu feſtiuis. Addo verò, ſi aliquæ actiones pertinentes ad illam cauſam extra locum iudicij tranſigendæ ſint, poſſe optimè fieri in eo die, qui eſt feſtus in loco iudicij, & non in loco, vbi tales actiones ſint. Vt v.g. ſi teſtes ſint in alio loco examinandi ex commiſſione iudicis prius data, optimè poterit in illo die ab eis exigi iuramentum, & conſequenter etiam examinari poterunt. Aduocatus item, ſi alibi reſideat, & Tabellio, ſi alio in loco inquiſitionem faciat, vel inſtrumentum, ſuá munera eodem die præſtare poſſunt; quia obligatio ſeruandi tale feſtum, non ſe extendit ad alia loca, vt ſupponimus. Et ita ex hac parte talis actio non eſt contra feſti obligationem. Aliunde verò non eſt contra vacationem conceſſam pro illo die in tali iudicio; quia E illa vacatio ſolùm præcipitur, & conceditur pro tali loco; & ibi non fit progreſſio, ſed in remotis diſpoſitionibus, (vt ſic dicam) ſeu præparationibus, quæ in aliis locis fieri poſſunt.

8. Secundò circa actionem iudicis dicendum eſt, ſub illa comprehendi omnes actiones, quæ propriè forenſes, & publicæ ſunt, & pertinent quaſi intrinſecè ad acta iudicij; & expreſsè, vel virtute in capit. 1. & vltim. de Feriis continentur. Hoc in primis conſtat generali ratione, quia hæc prohibitio nititur in lege Eccleſiaſtica; ergò tanta eſt, quantam legis verba exigunt. Verba autem Canonica legis in dicto cap. vltim. ſunt, *Debet iudicialis ſtrepitus diebus conquieſcere*

feriatis,qui ob reuerentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti. In fine verò hæc ceſſatio ſtrepitus duobus verbis declaratur,ſcilicet,*vt nec habeantur proceſſus,nec feratur ſententia*; ergò ex vi illius iuris ea omnia,quæ pertinent ad formationem proceſſus iudicialis, & ad prolationem ſententiæ,prohibita ſunt. In c.autem 1. eiuſdem tit.his verbis declaratur hæc prohibitio, *His diebus nec Placitum fiat,neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur,nec Sacramenta*(id eſt,iuramenta) *præſtentur.* In quibus, quid nomine *Placiti* ſignificetur, ex vſu Canonum ſumendum eſt, quia extra illos non inuenio vocem illam in hac ſignificatione, vt forenſem cauſam,vel litem ſignificet: propriè enim ſignificare ſolet voluntatis electionem, & conſenſum. Vnde etiam obiectum voluntate approbatum placitum vocatur,Gen.24.*A Domino egreſſus eſt ſermo,non poſſumus extra placitum eius quicquam loqui.* Vnde etiam ſignificat conuentionem, & pactum ex mutuo conſenſu definitum, vt Gen 29. & 30. videre licet. Vel etiam ſignificat mentis decretum, quomodo dicuntur eſſe Philoſophorum, & Medicorum placita. Atque hoc modo quæ decreta, vel ſtatuta ſunt à Deo, vel Principibus, vel Senatu, placita vocantur, Prouer. 10. *Labia iuſti conſiderant placita, & os impiorum peruerſa.* Ac denique terminus definitus ad aliquid agendum placitum vocari ſolet,2.Reg.20.*Moratus eſt extra placitum,quòd ei conſtituerat rex.* Quia ergò in forenſi iudicio iuxta voluntatem, & arbitrium iudicis legibus regulatum, vel termini conſtituuntur, vel decreta dantur, & ſententiæ, ideò tota cauſa iudicialis, & forenſis tractatio nomine Placiti in iure Canonico ſignificatur, vt videre licet in dicto cap.1.15.q.4.per totam. Iuxta hanc ergò interpretationem idem eſt prohiberi in die feſto placitum, ac prohiberi ſtrepitum iudicialem,vt in alio capite dicitur.

Cap. 1. · *Quid Placitum.* · *Gen.24.* · *Gen.29.& 30.* · *Prouer. 10.* · *2.Reg.20.* · *C.1.& 15.*

9\. *Difficultas.* At enim dubitabit aliquis, ſi hoc ita eſt, quid neceſſe fuerit addere cætera verba in illo c.1. quia, prohibito toto ſtrepitu iudiciali, cetera prohibita erant, ſcilicet,Iudicium,ac Iuramentum, quæ per alia verba exprimuntur. Quòd ſi totum ipſum per partes explicari oportuit, debuiſſent omnes actiones forenſes numerari: alioqui cogitare quis poterit,illas tantùm duas actiones eſſe prohibitas,& genus per ſpecies limitatum eſſe; quòd tamen falſum eſt. Et præſertim habent difficultatem illa verba,*Neque aliquis ad mortem,vel ad pœnam iudicetur*,quia videtur per ea limitari hæc prohibitio ad iudicium criminale; nam in illo tantum per ſe agitur de infligenda pœna: imò nec ſemper illud prohiberi videtur, ſed ſolùm quando condemnandus eſt reus ad pœnam; ſi ergò abſoluendus ſit, non erit tale iudicium in feſto prohibitum; quod etiam falſum eſt. Hanc difficultatē quoad hanc tantùm poſteriorem partem ſenſit Gloſſa in dicto c. 1.ver. *Ad mortem*, & ideò addidit, ſubintelligendum eſſe,*maximè quia nulla cauſa*(inquit)*tunc tractari debet*, maximè verò cauſa ſanguinis. Panorm. autem exiſtimat nomine *Placiti*, ſolùm ſignificari cauſam ciuilem, & citat c. *Placita*,15.q.4. ſed ibi hoc non declaratur,nam abſolutè dicitur, *vt Placita ſecularia Dominicis diebus,vel aliis præcipuis feſtis nō fiant*;at criminalia iudicia magis ſecularia ſunt, quàm ciuilia. Et ideò dici poſſet cum Caiet. d. art.4. §. *Sed ad hoc*, in fine, tempore illius Concilij à quo caput illud deſumptū eſt, non fuiſſe prohibita omnia iudicia in die feſto; & ſanè in Concilio Maguntiaco ſuprà citato hoc multùm indicatur. Veruntamen quia ex c.1. & 2.15. q.4.quæ ſunt antiquiora, contrarium colligitur, non videtur omninò deferenda Panor.ſententia. Eſt enim probabilis illa vocis ſignificatio; quia placitum magis ſignificare ſolet decretum ſpectans ad ciuilem gubernationem, quàm ad punitionem. Suppoſita ergò

Satisfi. Gloſſ. · *Panorm.* · *Caiet.* · *Conc. Mag.*

A illa ſignificatione, per primum verbum omnes cauſæ ciuiles, per ſecundum verò omnes criminales, prohibitæ ſunt, & in ſingulis prohibitæ ſunt omnes actiones iudiciales. Cur autem iuramentum ſpecialiter expreſſum fuerit,paulò inferiùs dicam.

CAPVT XXX.

De actibus forenſibus in particulari prohibitis,vel irritis in die feſto.

QVoniam multa prohibentur, quæ, ſi fiant, facta tenent, quando per legem expreſsè non irritantur; ideò in his actionibus forenſibus maximè neceſſarium eſt, vtrumque explicare. Et vt doctrina moralis vtilior ſit,ad particulares actiones deſcendere neceſſarium eſt. Primùm ergò ex dictis conſtat, prohibitas eſſe omnes partes iudicij, quæ ad tres reuocantur, Inchoatio cauſæ, quæ à citatione maximè incipere videtur. Proceſſus formatio, & cauſæ cognitio; ac terminus iudicij, ſeu ſententiæ prolatio. Et ita docent omnes, quia in his conſiſtit ſtrepitus iudicialis. Adduntur verò in dicto c. vlt. de Fer. duo valdè notanda. Vnum eſt, tales actiones non ſolùm eſſe prohibitas in die feſto, ſed etiam eſſe ipſo iure nullas, nam expreſsè dicitur, *Nec proceſſus habitus teneat,nec ſententia.* Quæ verba magis clara ſunt, quàm illa, quæ habentur in iure ciuili,leg.*Vt in die* C.de Feriis in fine.*Quòd contra hoc factum fuerit,omnibus modis irritetur.* Nam ex vi verbi *irritetur*, dubitari poterat, An eſſet irritum ipſo facto, vel ſolùm per iudicem irritandum. Ius autem Canonicum euidenter declarat,totum eſſe ipſo facto nullum,quia non tenet. Exiſtimóque eundem fuiſſe ſenſum Imperatoris, quia verba illa *omnibus modis*,multùm ampliant verbum irritandi,irritari enim debet non ſolùm factum tollendo,ſed etiam declarando,validum non fuiſſe.Semper tamen eſt differentia, quia lex ciuilis poterit hoc facere in cauſis ciuilibus,non verò in Eccleſiaſticis;lex autem Canonica in omnibus.Item lex illa Imperatoris in priuatis regnis potuit non ſeruari, lex autem Canonica vbique obligat. Aliud in dict. c. additum eſt, ita eſſe prohibitas has actiones in die feſto, vt neque ex conuentione partium fieri poſſint; neque etiamſi fiant,factæ teneant,ita enim expreſsè in textu declaratur,vt Gloſſ.verb. *Quibus* notauit, quam omnes ſequuntur.

1\. *Cap.vlt.* · *L.Vt in die.* · *Gloſſ.*

2\. Et in hoc conſtituitur in eodem textu differentia inter ferias feſtiuitatum, vel aliorum temporū, quòd his poſterioribus poſſunt partes renunciare,non verò prioribus.Et ratio clara eſt,quia hæ temporales feriæ in partium leuamen conceduntur, feſtiuales verò in honorē Dei, & Sanctorum. In hoc tamen notari poteſt differentia, & conuenientia inter Mercatum, & Placitum, ſeu Iudicium, quòd neutrum licet in die feſto, etiam ex conuentione partium, propter illam rationem, quòd vtrumque eſt in honorem Dei prohibitum: & nihilominùs contractus ita factus in die feſto validus eſt, & inſtrumentū etiam extra iudiciū factum ad illius confirmationem validum eſt; acta verò in iudicio non ſunt valida. Ratio autē eſt, quia lex ipſa prohibens mercatū non irritat illum, vt patet ex dict. c.1. lex autem prohibens acta iudicij irritat illa.Ita ſumitur ex Ioan. Andr. & Panor. in dict.cap. vlt. & notat Syluest. verb. *Dominica*,q.3. in fine, qui allegat leg. *Actus*, C. de Feriis, ſed ibi nihil dicitur, niſi quòd tales actus in diebus feſtis *Conquieſcant.*

Cap.1. · *Ioan.Andr.* · *Panor.* · *Syluest.* · *L.Actus.*

3\. Specialiter verò dubitari ſolet quoad litis initiū, An citatio facta in die feſto licita ſit,& valeat.In quo eſt breuiter aduertendum, aliud eſſe, citationem fieri pro die feſto, aliud vſque ad diem feſtum,aliud verò eſſe,

An citatio in feſto facta licita ſit & valida.

eſſe, fieri in die feſto. Primo modo facta citatio iniqua eſt, & inualida, quia ſenſus eſt, citari partem, vt in die feſto reſpondeat: hoc enim indicat particula *pro*, vt conſtat. Continet ergo illa citatio præceptum iniquum, & iniuſtum, & ideo aperte eſt inualida pro illo die. Dices, ſaltem obligabit ad comparendum alio die habili proximè ſequenti, quia in citatione duo præcepta continentur, vnum comparendi, aliud tali die comparendi, & primum impleri poteſt, & eſt iuſtum. Reſpondetur ita ſenſiſſe Innocentium, Anton. & alios. Communior tamen ſententia eſt, tale præceptum nullam omnino obligationem inducere, quia eſt irritum, & nullum ex vi d. cap. vlt. vt latè refert, & oſtendit ibi Abb. num. 21. Et credo eſſe veram, quando directè, & formaliter (vt ſic dicam) citatio facta eſt pro die feſto, vt pro Dominica, vel pro ſancti Ioannis feſto, &c. quia tunc directè eſt contra præceptum de obſeruatione feſti, & ita eſt irrita, & nulla. At ſi expreſsè ſolum fiat pro tali die menſis, vel hebdomadæ, & contingat, in illum diem feſtum incidere, tunc probabilis eſt opinio Innocentij. Et ſaltem quod ad nos pertinet, tunc iudex non peccat: nec agit contra feſtum, vt patet ex vi talium verborum: nec præſumenda eſt praua intentio, vbi non oſtenditur. Hinc autem ſequitur, talem actum non eſſe contra legem, nec per illam eſſe irritum factum, ſed obligare, prout poteſt, ſcilicet in diem proximè ſequentem, & habilem.

Inſtantia. *Diluitur.* *Innoc.* *Anton.* *Abbas.* *Innocent.*

4\. Secundò vero modo facta citatio, in legitimo ſenſu, quem habere poteſt, & debet (niſi aliud exprimatur) iuſta eſt, & valida, nam illa verba indicant prorogationem temporis, pro quo fit mandatum, vſque ad talem diem feſtum, v. g. vſque ad Dominicam, & ſenſus eſſe debet, vt totum illud tempus vſque ad Dominicam incluſiuè prorogetur, & intra illud non peccetur, non comparando, die autem proximè ſequenti reſpondendum ſit. Qui ſenſus eſt talis vſitatus, & conſentaneus verbis, & in illo præceptum nihil continet contra feſti obſeruationem, vt per ſe conſtat. Præterea, ſi alicui præcipiatur, vt intra octo dies compareat, licet intra illos dies vnus vel plures dies intermedij ſint feſtiui, tenetur comparere intra terminum præfixum, ſi vltimus non eſt dies feriatus, quia non oportet, vt pro toto tempore octo dierum, & ſingulis partibus eius poſſit quis compelli ad comparendum, ſed ſatis eſt, quod intra illud tempus detur ſufficiens mora, & terminus habilis ad comparendum, ergo licet vltimus dies præfixi termini ſit feſtiuus, citatio erit valida, quia poteſt præueniri terminus vltimus, & intra totum illud tempus in die non feriato proximè præcedenti mandatum impleri, ergo multo magis erit licita, & valida in priori ſenſu implendi, videlicet illam proximè poſt diem feſtum deſignatum pro termino. Et hæc etiam reſolutio ſatis communis eſt, vt videre licet in Ioan. Andr. Abb. & aliis Doctoribus in d. c. vlt.

Citatio facta ſecundo modo valida eſt. *Ioan. Andr.* *Abbas.*

5\. De tertio autem modo eſt magna diſcrepatio, & diſſenſio inter Canoniſtas, vt latè tractat Abbas ibidem n. 19. Breuiter tamen dico, citationem factam in die feſto, etiamſi mandatum eius pro die profeſto fiat, & intimetur, prohibitam eſſe ex vi cap. vlt. de Feriis, ac ſubinde irritam. Duo enim poſſunt in tali citatione conſiderari. Vnum eſt quaſi actio ex parte iudicis, ſcilicet, emanatio præcepti ab illo, & decretum citationis, vt ſic dicam. Aliud eſt quaſi paſſio reſpectu eius, qui citatur, ſcilicet quod ei intimetur præceptum, & contingere poteſt, vt vtrumque fiat in die feſto, vel alterum tantum, & omnibus modis cenſeo eſſe nullum illum actum. Et primò actio iudicis continens citationis præceptum, in feſto facta nulla eſt, etiamſi non in feſto, ſed in profeſto die ſit intimanda reo. Ratio eſt, quia illa pertinet ad iudicialem ſtrepitum, qui totus prohibitus, & irritatus eſt. Item quia illud præceptum continere cenſetur interlocutoriam quandam ſententiam, vt Abbas docet; omnis autem ſententia in illo die prolata prohibita eſt, & nulla. Item quia illud præceptum non fit ſine cauſæ cognitione, quæ omnino eſt prohibita illo die, & conſequenter etiam vox, ſeu præceptum, quod ab illa manat, vt ſumitur ex l. vltim. C. de Feriis. Denique quia fautores ampliandi ſunt, præſertim cum in hoc negotio ſimul religionem erga Deum, & pietatem erga reum hic fauor contineat. Atque hinc ſequitur, quocumque die tale præceptum intimetur, non obligare, quia à principio fuit nullum. *L. Vlt.*

Abbas.

At verò ſi è contrario iudex protulit præceptum in die profeſto, intimatio autem facta fuit in die feſto, duobus modis id poteſt contingere. Vno ex vi ipſiuſmet citationis, quia nimirum per ipſam expreſsè præcipiebatur, vt ita fieret. Et ſic etiam cenſeo præceptum fuiſſe iniquum, ac ſubinde nullum, propter dicta in priori puncto, quæ cum proportione hic applicari poſſunt, quia illa intimatio nulla eſt, vt iam dicam. Alio modo poteſt intimatio præcepti fieri in die feſto, vel per accidens ex ignorantia miniſtri, vel ex malitia eiuſdem, aut etiam iudicis, qui priuatim, & extra iudicium id ordinauit, & talis intimatio, quocumque ex his modis fiat, nulla eſt in die feſto ex vi eiuſdem c. vlt. & dictæ legis *Vt in die.* Nam ibi præcipitur quies à litibus, & ab ſtrepitu iudicij, & irritatur, quicquid in contrarium fit, hæc autem intimatio eſt contra quietem, & eſt pars non modica iudicialis ſtrepitus, ergò. Nihilominus tamē præceptum ipſum in ſe validum manet, quia in ſe non continuit illum errorem, & alioqui habili tempore latum eſt. Poterit ergo alio die profeſto citatio fieri ex vi illius, quia non fuit extinctum propter indebitam applicationem eius, ſed ſolum tunc non habuit effectum. Et ita, niſi iterum intimetur, nullam inducet obligationem ex vi intimationis factæ in die feſto, nec ex vi illius poterit proceſſus formari, alioqui omnia erunt nulla, vt ex dictis conſtat. 6.

L. Vt in die.

Secundò quoad proceſſum, ſeu progreſſum litis, quæri ſolet, an in die feſto poſſint teſtes examinari? Vnum eſt certum, ſcilicet non poſſe illo die exigi iuridicum iuramentum, id enim expreſsè, & ſpecialiter prohibetur in d. c. 1. de Feriis. Quæ prohibitio maxime intelligitur de ſolemni, ac iuridico iuramento, ſiue à teſtibus, ſiue à partibus poſtuletur. Cum ergo teſtes non poſſint dicere teſtimonium, niſi præuio iuramento, ſicut iurare non poſſunt in die feſto, ita neque examinari. Dices, poſſe iuramentum antecedere in die profeſto, & tunc hæc ratio non obſtabit, quominus interrogationes, & reſponſa in die feſto fiant. Ad hoc multi Canoniſtæ totum concedunt, dicentes puram examinationem teſtium non eſſe prohibitam in die feſto, ſi antea præceſſit iuramentum & examinatio articulorum, & interrogationum, quæ teſtibus proponendæ ſunt; vt dixit Gloſſ. in Clem. vnic. de offic. del. ver. *Indices*, cum Specul. Ioan. And. & aliis, quos refert Abbas in dicto cap. 1. Fundamentum eſt, primò quia illud examen retrotrahitur ad diem iuramenti. Secundò, quia non eſt actus iudicialis, ſed extraiudicialis, nam per merum executorem fieri ſolet. Contrarium autem tenuit ibi Anton. dicens, totum illum actum eſſe prohibitum, & eſſe nullum. Panormitanus verò mediam ſententiam amplectitur dicens, actum quidem eſſe validum, eſſe tamen illicitum, quia diſtrahit à diuinis. Quæ diſtinctio mihi non probatur; quia vel ille actus eſt prohibitus tanquam iudicialis, & pertinens ad ſtrepitum iudicij; & ſic erit nullus iuxta capit. vlt. Si verò non

7. An in die feſto poſſint teſtes examinari. *Obiectio.* *Gloſſ.* *Specul.* *Ioan. Andr.* *Abb.* *Anton.* *Panor.* *C. Vlt.*

eſt prohibitus ſpecialiter,de ſe non erit illicitus,quia non eſt opus ſeruile; & ita non eſt prohibitus generaliter;ergo nullo modo. Quod autem diſtrahat,non ſatis eſt,vt ſit peccatum,quia finis præcepti non cadit ſub præceptum, vt ſæpe dictum eſt. Alias etiam legere hiſtorias humanas, vel de nouis euentibus interrogare in feſto,eſſet ſpeciale peccatum.

7. *Auctoris ſententia.* Inter alias verò duas ſententias opinio Antonij ſicut magis pia;ita & probabilior mihi videtur. Primò enim illa retrotractio ficta eſt, nam re vera ille actus fit in die feſto:non eſt autem admittenda fictio à Iure non introducta, nec probata, imò parum conſentanea iuri,& obſeruationi feſti multum derogans. Eò vel maximè, quòd potiùs iuramentum præcedens ſolet quaſi repeti,& confirmari in illo die, in quo teſtis examinatur; ſemper enim præmittitur, interrogationem eſſe faciendam ſub præſtito iuramento, quod ipſe acceptat. Deinde non intelligo, cur actus ille non ſit in præſenti materia exiſtimandus iudicialis,nam ſine dubio multum pertinet ad ſtrepitum iudicij; quem totaliter prohibet, & annullat dictum capit. vltim.de Feriis, & l. *Vt in die*, Cod. eodem:vbi etiam præcipitur, vt lites quieſcant, non quieſcunt autem,ſed progrediuntur,ſi examen fit teſtium. Item, tota illa actio pertinet ad formationem proceſſus, & ſolet eſſe magna pars eius;at in dicto cap. vlt.dicitur abſolutè,*Nec proceſſus habitus teneat*;ergò neque etiam quoad illam partem tenet.Item,in leg.vlt.C.de Feriis prohibetur in illo die omnis executio, *vlla quemquam vrgeat admonitio*; & infrà, *ſit ille dies à cognitionibus alienus*; quæ omnia planè violantur per teſtium depoſitionem. Item, teſtes non poſſunt tunc cogi ad reſpondendum,vt Panorm. fatetur, ergo non iuridicè interrogantur; ergo nec eorum depoſitio valida erit. Vel è contrario, ſi iuridicè interrogentur, actus iudicialis eſt; & ita per legem Eccleſiaſticam irritus factus. Denique ſine dubio grauiter peccat Tabellio ſcribendo, & fidem dando, quia illa ſcriptio pertinet ad proceſſum iudicialem conficiendum, quod prohibitum eſt, & conſequenter irritum. Neque obſtat, quod hæc examinatio teſtium fieri poſſit per aliquem deputatum à iudice, qui non ſit iudex, ſed quaſi merus executor, qui iuriſdictionem non habet, quia nihilominus illa actio fundatur in iuriſdictione iudicis, & pertinet ad executionem eius in contentioſo foro.

C. Vlt. L. Vt in die. L. Vlt. Panorm.

8. *Vtrùm hoc liceat in cauſis ſpiritualibus.* Ab hac tamen generali regula excipiunt aliqui cauſas ſpirituales; nam in illis aiunt, licitum eſſe, & validum iuramentum accipere, & conſequẽter etiam teſtes examinare, non verò in temporalibus,de quibus ſolis intelligunt prohibitionem iuramenti factã in dict. c.1. Adduntque ideo eſſe ſpecialiter factam, quia licet ex aliqua neceſſitate licitum ſit, iudicium ferre, ſeu litem agere in cauſa tẽporali, nihilominus exigere iuramentum, etiam tunc prohibitum eſt. Ita ſentit Caiet. dicto art.4. Et adducit D. Thom.2.2.q. 89. art.10. At D.Tho. ibi non allegat dict.c.1.neque illud exponit, ſed ſolùm de iuramento in communi loquens, ſiue ſolemni, & iuridico, ſiue priuato: ait, *Pro ſpiritualibus negotiis iuramenta poſſunt præſtari in ſolemnibus diebus,quibus eſt ſpiritualibus rebus vacandum: non tamen tunc ſunt iuramenta præſtanda pro rebus temporalibus,niſi fortè ex magna neceſſitate.* Vbi etiam non dicit, hoc eſſe omnino prohibitum, ſed non eſſe faciendum, quia non eſt conſentaneum fini diei feſti, qui eſt ſpiritualibus vacare: ſi tamen fiat, non dicit eſſe ſpirituale peccatum cõtra aliquam iuris prohibitionem. Quapropter verius cenſeo prohibitionem factam in dicto c.1.generalem eſſe ad omnia iudicia, & cauſas forenſes, ſiue de temporalibus cauſis, ſiue de ſpiritualibus agatur, quia verba textus generalia ſunt, nec talis limitatio in eo habet fundamentum. Nec etiam ratio D.Thom. hîc applicari poteſt, quia neutræ cauſæ tractandæ ſunt in die feſto. In caſibus autem, in quibus propter neceſſitatem poteſt eſſe licitum iudicium in die feſto, ſicut exceptiones habent locum in cauſis ſpiritualibus, ita in temporalibus,ſi in eis vera neceſſitas occurrat. Nam duplex illa exceptio, quia in eodem textu additur, *Niſi pro pace vel alia neceſſitate*,indifferenter ponitur, & in iudicio etiam de cauſa temporali habere poteſt locum, vt infra dicam. Si ergo in cauſa temporali talis occurrat neceſſitas, vel pietas, vt ratione illius licitum ſit iudicium in feſto, etiam erit licitum iuramentum exigere, & teſtes examinare, quia iam ibi occurrit neceſſitas. Si verò è contrario iudicium ſit in cauſa, & negotio ſpirituali,&non occurrit neceſſitas,ob quam in die feſto iudicium agere liceat, nec etiam tunc licebit iuramentum exigere, nec teſtes ad dicendum cogere, vel examinare, quia deeſt neceſſitas, quæ in d.c.1.pro iuramento præſtando poſtulatur.

Caiet. D. Thom.

Tertiò dubitari poteſt quoad finem iudicij, An omnis ſententia ſit prohibita in die feſto? Ad quod Caiet. ſupra reſpondet,nõ omnem eſſe prohibitam, quia ſententia excommunicationis ibi non prohibetur,neque eſt nulla:quod eſt verum, quia non fit cum ſtrepitu iudicij.Et idem tenent Freder. de Sen. Con. 11.12.& 13. & Abbas in dict.c.vlt.de Fer.n.16.17.& 18. vbi plures in eandem ſententiam refert. Anton. verò ibi contrarium tenet, quia Lex dicit, vt omnis vox iudicis ſileat in die feſto. Sed dico,magis in hoc eſſe attendenda verba Canonum,quam Legum. Item reſpondeo, intelligendum eſſe de voce pertinente ad ſtrepitum iudicij, & ad proceſſum iudicialem, excommunicare autem, vt Caiet. benè notauit, non tam eſt procedere, & iudicare, quam veluti legem ferre,aut præceptum imponere. Vnde à fortiori conſtat, abſolutionem ab excommunicatione non eſſe in die feſto prohibitam, quia eadem de illa procedit ratio, & aliunde eſt fauorabilior, quia eſt ſpirituale bonum, & per eam ſubuenitur periculo animæ. Quanquam hæc ratio poſſit etiam ſuo modo applicari ad ipſam excommunicationem, quæ eſt medicinalis pœna,& ad bonum animæ ordinatur. 9.

Sitne omnis ſententia prohibita in feſto. Freder. Abbas. Anton.

Addunt præterea Abb.Hoſt.Ioan. Andr.& Specul. actus etiam voluntariæ iuriſdictionis non eſſe prohibitos in die feſto,argumentũ ſumentes ex lege *Actus*, C.de Fer. vbi emancipationes, & manumiſſiones in diebus feſtis fieri poſſe dicũtur, & ſuper his acta fieri permittuntur. Efficaciùs verò id ſuadetur ex dicto c. vltim. eod. vbi ſolum iudicialis ſtrepitus prohibetur, & quæ ad illum pertinent: dicitur autem eſſe iudicialis ſtrepitus,vbi cauſa eſt contentioſa, & litigioſa, ac denique, vbi *quæſtiones, & iurgia* tractantur, vt ibidem ſignificatur in ipſo procemio. At ea, quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, non fiunt cum ſtrepitu iudiciali, vt diſpenſationes, indulgentiæ, priuilegia, & huiuſmodi, neque pertinent ad contentioſum iudicium, vt conſtat, ergo in eo capit. non prohibentur; ſed neque in alio ſunt prohibita, vt ſatis conſtat ex omnibus allegatis,ergo. Addit vero Panormitan. limitationem, dicens, hos actus eſſe validos, licet in die feſto fiant, non tamen fieri ſine culpa, ſi abſque ſpeciali neceſſitate fiant. Sed hoc etiam ſupra in ſimili reiectum eſt, quia,ſi hi actus valent, ideò eſt, quia in illo capit. non ſunt prohibiti, vt ipſe fatetur, ſed neque in alio loco ſunt ſpecialiter prohibiti, vt dixi, nec etiam ſunt opera ſeruilia, vt conſtat: ergo manent in ordine actuum indifferentium (vt ſic dicam) pro diebus feſtis:non ergo poſſunt magis damnari,quam confabulationes,& ludi de ſe non mali, & ſimiles res. 10.

Abbas. Hoſt. Ioan. Andr. Speculat. L. Actus. Panorm.

Denique

11. *Executionem ſententiæ prohiberi in feſto.* *Panor.* *Felin.* *L. Actus. L. Vt in die. L. Vltim.*

Denique ex his à fortiori concludunt dicti Auctores, omnes actus extraiudiciales, factos in die feſto validos eſſe, & non eſſe prohibitos ex vi illius capit. vltim. Probatur, quia ibi ſolum prohibetur ſtrepitus iudicialis, & formatio proceſſus vſque ad ſententiam. Vnde infert Panorm. in cap. vltim de Iud. num. 22. executionem ſententiæ latæ in die profeſto, licet fiat in die feſto, validam eſſe: quia non eſt actus iudicialis. Sed alij oppoſitum ſentiūt, vt videri poteſt per Felinum in cap. vltim. de Iudi. n. 13. Ego verò cenſeo, executionem prohiberi in die feſto in dicto cap. vltim. & conſequenter etiam irritari, quantum iuridicè poteſt. Probo primò, quia Panormitanus fatetur eſſe prohibitam in cap. 1. de Feriis, præſertim in cauſa criminali: vnde, licet textus ille ſolū prohibeat. *Ne quis in feſto ad pœnam iudicetur*, ipſe intelligit, *etiam eſſe prohibitum adiudicari, & executioni mandari.* Ergo eadem ratione, vbicumque prohibetur ſentētia in die feſto, magis (vt ſic dicam) prohibetur executio eius. Item probatur ex leg. *Actus*, leg. *Vt in die* leg. vlt. C. de Fer. Quamuis enim hæc materia non videatur pertinere ad leges Ciuiles, tamen cum diſponant immediatè de actibus Ciuilibus, & in fauorem Religionis, per eas rectè explicatur ius Canonicum. Ibi autem prohibentur omnes actus in die feſto, qui ſunt iudicij contentioſi, & irriti etiam declarantur in dict. leg. *Vt in die*, & in leg. vlt. expreſsè dicitur. *Vt à cunctis executionibus excuſetur nulla quemquā vrgeat admonitio, taceat apparitto, præconis horrida vox ſileſcat*, &c. quæ omnia executionem ſententiæ ſignificant. Vnde tandem executio ſententię non immerito ſub ſtrepitu iudicij comprehendi videtur, vt apertè ſignificatur in d. leg. *Vt in die*, & in illa eſſe ſolet maior perturbatio partium, & populi, & maior diſtractio, quam in ſententiæ probatione: videtur ergo comprehenſa in d. c. vlt. de Fer. At ibidem irritantur omnes actiones, quæ prohibentur: ergo. Dico autem, quantum poſſint: quia cum executio conſiſtat in facto, aliquando eſt irreuocabilis, vt conſtat.

12. *Fieríne poſſit appellatio in feſto.* *Leg. 1.*

Tandem de appellatione dubitari poteſt, An liceat in die feſto illam interponere. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia non licet in die feſto, ſeu feriato appellationem proſequi: ergo nec illam proponere. Antecedens commune eſt Doctorum, vt ſtatim dicam, & ſumitur ex leg. 1. C. de Fer. Conſequentia verò probatur, quia ſicut proſecutio appellationis pertinet ad ſtrepitum iudicij, ita etiam propoſitio, loquimur enim de iudiciali appellatione; illa autem actus iudicialis eſt, & pars proceſſus, ergò. Et confirmatur, quia non eſt neceſſe, appellationem in continenti fieri, nam Iura decem dies concedunt, & ordinariè meliùs, ac maturius eſt, non ſtatim appellare: ergo nulla moralis neceſſitas eſſe poteſt appellandi in die feſto: quia intra decem dies ſemper ſunt aliqui profeſti; & ſi vltimus ſit feſtiuus, nullum incommodum eſt, præuenire: vel, ſi primus feriatus ſit, poſtponere. Cur ergo dabitur hæc licentia pro die feſto? Adde nullum Ius Canonicum talem licentiam dare, Iura autem ciuilia vel etiam id non dicunt, vel, licet dicerent, non ſufficeret. Multa enim opera fieri permittuntur in diebus feriatis Iure ciuili Digeſtorum, & Codicis in tit. de Fer. quę in die feſto non licent, niſi quatenus per Canones permittuntur, quia hæc materia Canonica eſt.

13. *Quid in hoc cenſeāt Iuriſperiti.* *Gloſ. Panorm. Caiet.*

Nihilominus Doctores Iuriſtæ communiter docent; appellationem poſſe in die feſto interponi, licet eam proſequi tunc non liceat. Ita Gloſſ. in dict. c. vlt. de Fer. & ibi Panor. num. 12. Gloſſ. in leg. 1. de Feriis, & Caietanus dicto art. 4. *Sed ad hoc*, dicens, *prohiberi homines litigare in die feſto, actu appellandi excepto, qui omni tempore licitus reputatur*, nullam verò pro-
A bationem adiungit. Gloſſa autem dicta id colligit ex dicta lege 1. C. de Feriis, adiunctis leg. 1. §. *Dies* ff. Quando appellandum ſit, & Authent. de appellatione, & intra quę tempora. Collat. 4. in principio. Sed in illis legibus nihil inuenio de hoc articulo tractatum: nam §. *Dies*, & in Auth. ſolùm agitur de numero dierum, intra quem appellandum eſt: & quòd illi dies ſint vtiles, ita vt per iudiciem non impediatur appellatio. In lege autem prima Cod. de Feriis, ſolùm dicitur, ita eſſe ſeruandas, quoad appellationem, ferias repentinas, ſicut ſolemnes, *Sine vlla adiectione.* Vnde ex his Iuribus inter ſe collatis ad ſummum videtur poſſe colligi, licitum eſſe appellare in die feſto, quando neceſſitas vrget vel præfinitus numerus dierum finitur, niſi ita fiat; ex quacumque cauſa id
B accidat. Nam cum appellatio ſit quædam naturalis defenſio, meritò tunc conceditur; ne homo illa priuetur. Si verò commodiſſime poteſt anteponi, vel poſtponi ad diem feſtum, nec ratio naturalis defenſionis poſtulat, vt id fiat tali die; nec Iura citata id permittunt, nec ſi permitterent, extendenda viderentur ad feſta Religioſa. Quare licet non audeam id damnare; nec videatur exceſſus grauis, quia ſine magno ſtrepitu fieri poteſt, & eſt res fauorabilis; nihilominùs conſulerem, vt in die profeſto fiat, quoties commodè poſſit.

Aduertendum præterea eſt, cum dicitur, actus ex- 14. *Differentia inter duo capita iuris.*
C traiudiciales validos eſſe, & licitos, intelligendum id eſſe ex vi illius Decreti, ſeu Legis, per quam proceſſus, ſententia, & ſtrepitus iudicialis prohibentur; nam alio ex capite contingere poteſt, vt actus malus ſit. Eſt itē notanda differentia inter cap. 1. & vlt. de Fer. quòd in 1. non additur irritatio, quæ additur in vltim. Et ideò omnia, quæ in primo c. prohibentur, ſi non prohibentur in vltimo, licet cum peccato fiant, valida ſunt. Quæ autem in neutro c. prohibentur, & ſeruilia non ſunt, illicita non ſunt ex eo pręciſè, quòd in feſto fiāt, niſi aliunde habeant malitiam.

Et ex hoc principio expediendū eſt dubium, quod Caie. proponit; An liceat Aduocato informare iudicē in die feſto? Dicendum eſt enim hoc in neutro capite eſſe prohibitum, quia eſt actus extraiudicialis, & non 15. *Enodantur duæ difficultates.* *Caiet.*
D eſt ſeruilis, & ideò nullo Iure prohibitus eſt. Item ex eodem principio reſpondendum eſt interroganti, an iudicium arbitri ſit in die feſto prohibitum. Diſtinguendum enim eſt (cum Abbate, dicto c. vlt. n. 10.) de *Abbas.* verò arbitro, & de internuncio, quem ipſe *Arbitratorem*, ſeu *compoſitorem* vocat. Et de primo dicēdum eſt, non licere coram eo cauſam agere in die feſto, nec ei ſentētiam ferre. Ita habetur expreſsè in l. *Omnes dies*, *L. Omnes dies.* C. de Fer. vbi dicitur: *Nec apud ipſos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel ſponte electos, vlla ſit cognitio iurgiorū.* Et ratio eſt, quia ille procedit iudiciali modo inſtar iudicis. De alio verò ait Panor. poſſe munus ſuū exer- *Panorm.* cere in die feſto, quia ſolùm eſt amicabilis fœderator, & conciliator pacis; fœdera autem, & ſimilia pacta
E non ſunt in die feſto prohibita, vt ex eiſdem Iuribus colligitur, & latiùs eſſe probat.

Tandem circa tertium caput harum actionum 16. *Vtrùm ſit licitum in feſto iuramētum extraiudiciale.* quæri poteſt, An iuramentum extraiudiciale ſit in die feſto licitum, vel prohibitum? Nam de iudiciali iam ſuprà dictum eſt, per ſe vniuerſaliter prohiberi in qualibet cauſa, non ſolùm ex vi illius ſpecialis prohibitionis, ſed etiam ex vi prohibitionis totius iudicij forenſis. De aliis verò iuramentis extraiudicialibus Panormitan. in dicto capit. 1. de Fer. num. 8. & clariùs in capit. vltim. num. 18. ſentit, etiam extra iudicium eſſe probitum omne iuramentum in die feſto. Poteſtque ſuaderi; tùm quia in dict. capit. 1. diſtinctè *Cap. 1.* ponitur prohibitio iuramenti, & prohibitio Placiti, ac iudicij, tùm etiam, quia fuiſſet ſuperflua illa prohibitio

hibitio iuramenti, ſi de ſolo iudiciali intelligeretur; quia iam erat contenta in prohibitione iudicij. Tum denique, quia ibi excipitur iuramentum pro pace, quod extra iudicium fieri ſolet in quocumque fœdere, vel conuentione. Nihilominus Caietan. in dict. art. 4. §. *Secundum*, intelligit illud capit. 1. de Iuramento *Solemniter in iudicio præſtando*. Et ſuaderi poteſt, tùm quia textus, iuxta ſubiectam materiam, videtur loqui de iudicialibus actionibus; tum maximè, quia alias omne iuramentum, alioqui licitum ex obiecto, fine, & aliis circunſtantiis extra tempus, ex eo ſolum, quod in feſto fiat, eſſet ſpeciale peccatum; quod videtur abſurdum, & contra omnem vſum, & ſenſum Eccleſiæ; & contra rationem, quia nulla erat cauſa, vel neceſſitas prohibendi hoc modo omnia iuramenta. Et ſimiliter omne iuramentum, alias illicitum, in feſto prolatum, eſſet duplex peccatum, quod etiam eſt contra generalem regulam de aliis peccatis poſitam. (Caiet.)

17. (Auctoris iudicium.) Ego verò dicerem, nec omnia iuramenta, publica, & priuata, & quomodocumque facta, eſſe prohibita in illo textu, propter ſecundam rationem pro Caiet. factam, & quia non oportet adeo extendere legem odioſam: Nec ſola iuramenta, quæ in iudicio poſtulantur, eſſe ibi prohibita, ſed omnia etiam, quibus pacta, & conuenta inter homines firmantur, & præſertim illa, quibus contractus ibi comprehenſi ſub nomine *Mercatus*, firmari ſolent. Moueor autem præcipuè illa exceptione, *Niſi pro pace*, nam iuramentum pacis non eſt iudiciale, & ne videatur comprehenſum, excipitur, ergo ſignum eſt, non prohiberi tantum iudiciale iuramentum. Pertinet autem illa exceptio ad iuramenta conuentionum, & obligationum humanarum, ergo rectè coniectamus, illa eſſe prohibita; niſi in caſibus exceptis. Conſonat etiam ipſe contextus, duo enim fuerant prohibita, ſcilicet contractus, & iudicium, additur ergo iuramentum, quo illa firmari ſolent. Itaque textum illum intelligo de iuramento ſolemniter facto in aliqua publica actione humana, ſiue illa pertineat ad iudicium, ſiue id alia negotia publica, quæ inter homines geruntur, & præſertim illa quæ fieri ſolent ad pacta firmanda, & nouas obligationes inducendas. Et propterea ſpecialiter iuramentum pro pace permittitur, quia eſt valdè piũ, & quia pax eſt omni tempore procuranda. Sub pace autem intelliguntur omnia, quæ ad iurgia remouenda, & concordiam faciendam inter aliquos tranſiguntur, nam hæc in feſtis licent, & iuramento firmari poſſunt, vt ſentit Gloſſ. in c. vlt. de Fer. ver. *Quibus*, in fine, & ibi Panorm. num. 14. Et ſimili modo, quotiescumque iudicium ob piam cauſam in die feſto agi poteſt, iuramentum etiam poſtulari poteſt, vt iidem ſentiunt, tum quia eſt eadem ratio, tum etiam quia conceſſo principali, conceduntur acceſſoria, maximè quæ neceſſaria ſunt, iuramentum verò eſt moraliter neceſſarium in iudicio. (Gloſſ. Panor.)

18. (Explicatur limitatio quædam legis.) Atque ex his facilè eſt explicare limitationem, quę huic prohibitioni adiungitur in dicto c. vlt. de Fer. his verbis: *Niſi neceſſitas vrgeat, vel pietas ſuadeat*; quacumque enim ex his duabus cauſis interueniente poteſt licitè cauſa iudicialis tractari in die feſto ſine vlla diſpenſatione hominis, quia ipſo facto ceſſat obligatio legis, quia lex ipſa expreſsè illam limitauit. Procedit autem dicta limitatio in qualibet cauſa, ſiue ciuili, ſiue criminali, vt omnes docēt, ac ſubinde in cauſa tam temporali, quàm ſpirituali. Quia lex tam indefinitè, & generaliter excipit, ergo, ſicut omne iudicium prohibuerat, ita omne concedit in illis duobus caſibus. Cum autem diſtinctis verbis, & modo diuerſo vtramque cauſam ponat, certum eſt, diſtinctas cauſas, & rationes per illa verba ſignificari.

Neceſſitatem ergo in primis omnes Doctores intelligunt eſſe, quando id ad effectum ipſius iudicij eſt neceſſarium, vt in feſto fiat. Quod his verbis declarauit Vlpianus in l. 1. §. *Sed excipiuntur*, ff. de Feriis, *Si res tempore peritura ſit, hoc eſt, ſi dilatio actionē ſit perēptura*: cui conſonat cap. *Significauerunt*, vltimum de Iudic. Itē *Rei ſeruandæ cauſa*, vt dicitur in l. 2. ff. eod. id eſt, vt Gloſ. exponit, *Quando eſt debitor ſuſpectus, ne dilapidet* Idémq; erit, ne fugiat, vel ne res pereat, aut notabiliter interim damnificetur. Vnde additur ibid. in l. 3. *Solere ius dici in feriis de rebus, quæ tempore, vel morte perituræ ſunt*, quarum varia exempla ſubiiciuntur. Et in fine additur. *Item in eum, qui quid nundinarũ nomine aduerſus communem vtilitatem accepit.* Vnde intelligimus & proprium litigantium commodum, & publicam vtilitatem poſſe hanc neceſſitatem inducere. Vnde Hoſt. & Abb. in dicto cap. vlt. rectè adnotarunt, non ſolùm periculum ſpiritualis nocumenti, ſed etiam temporalis damni priuati, vel publici ad hãc neceſſitatem ſufficere, nam de temporali loquuntur prædicta Iura ciuilia, de ſpirituali, ratio à fortiori probat, quia ſpiritualia temporalibus præferenda ſunt, vnde tunc neceſſitati etiam pietas coniungitur. Habet denique locum hæc neceſſitas non ſolum in cauſis ciuilibus, ſed etiam in criminalibus. Sic enim latro ſuſpectus de fuga poteſt in die feſto incarcerari, & contra eum procedi, quantum neceſſe fuerit iuxta Gloſſam, Bartolum, & alios in leg. vlt. Cod. de Fer. Item ſi atrox delictum cum publico ſcandalo commiſſum ſit in die feſto, poteſt ſtatim publicè iudicari, & puniri, ſi ad publicum exemplum ita expediat. Item hac ratione ſolent hæretici in diebus feſtis publicè iudicari; & ſupplicio affici, vt maior concurſus populi fieri poſſit, quod ad populi terrorem, & inſtructionem valdè neceſſarium eſt. Et ob ſimilem cauſam in paruis oppidis ſolent ſimilia iudicia in feſtis permitti, quia in profeſtis non adſunt ruſticani, & agrorum cultores. His ferè modis explicant verba illa, *Niſi neceſſitas vrgeat*, Gloſſ. Hoſt. Panor. & alij in d. c. vlt. Gloſſ. etiam vlt. in d. c. *Significauerunt*: & Gloſſ. 1. 15. q. 4. in principio, Gloſſ. etiam, & Doctores in dicta l. 1. & ſequentib. ff. de Feriis. (19. De neceſſitate. Vlpian. C. Significauerunt. Leg. 2. Gloſſ. Leg. 3. Hoſtienſ. Abbas. Gloſſ. Bartol.)

20. (Quid pietatis nomine intelligatur in hoc loco. Caiet.) Altera verò pars de cauſa pietatis rectè explicatur à Caiet. dicto art. 4. §. *Ad hoc dubium*, vbi diſtinguit pietatis nomen, nam interdum pro Religione ſumitur, interdum pro miſericordia, interdum propriiſſimè pro virtute obſeruantiæ ad patriam, parentes, & conſanguineos; dicítque, ibi ſumi pro miſericordia pauperum, & indigentium perſonarum; nam hæc ſola interdum ſufficit, vt liceat iudicia in feſtis agere abſque alia neceſſitate, præter eam, quam vera ratio miſericordiæ includit. Et ita etiam ſentiunt omnes Doctores citati, & exemplum ponunt in cauſis miſerabilium perſonarum ad quas pertinent illa exempla, l. 2. ff. de Fer. *Vt tutores, & curatores dentur, alimenta conſtituantur, &c.* Eadem ratione, ſi litigantes ſint valdè pauperes, poſſunt in die feſto expediri, ne grauentur expenſis vltra id, quod poſſunt, & ſic de aliis. Addo verò, non ita oportere reſtringere hanc pietatem ad miſericordiam, vt non poſſit etiam pro Religione, & pro patria iudicium peragi in die feſto, quia ſi ſimilis ratio, & cauſa ſubſit in perſona Religioſa, vel in aliqua Eccleſia, vel in cauſa ciuitatis, ſeu patriæ, poterit etiam in illa iudicium exerceri in die feſto; quia titulus Religionis, vel propriæ pietatis adiunctus non minuit, ſed auget rationem huius indulgentiæ. Neque hoc voluit negare Caietan. ſed intelligit ſolum finem, quaſi extrinſecum, Religionis vel pietatis ad parentes, vel patriam, non ſufficere, niſi aliqua ratio indulgentiæ, vel miſeriæ in eis ſubleuandæ, concurrat. Quod veriſſimum profecto eſt, (Leg. 1.)

quia

quia oportet, pietatis cauſam talem eſſe, vt cauſam rationabilem tribuat non differendi iudicium in die feſto; ſolus autem Religionis, vel cognationis, aut patriæ titulus non affert rationabilem cauſam, niſi ex parte ipſorum ſit aliqua indigentia, ratione cuius illis celeriter ſubueniendum ſit. Denique aduertit optimè Caiet. hanc exceptionem, quoad hanc partem, non eſſe extendendam ad opera ſeruilia, neque ad talia prohibita extraiudicialia; nam de ſolis actibus iudicialibus dictum cap. vltimum loquitur. Quia de illis tantum excipit, de quibus prohibitionem facit, vt per ſe conſtat; nam illa exceptio eſt pars eiuſdem legis, & eodem contextu proponitur. Vnde, licet prior pars, quæ eſt de neceſſitate, in aliis operib. locum habeat, nõ eſt ex vi huius capitis, ſed vel ex ipſo iure naturę, vel ex generali intentione legum poſitiuarum. Poſterior autem pars de pietate eſt ex peculiari indulgẽtia huius legis, quæ noluit cum maiori rigore prohibere iudicia in die feſto; & ideò extendenda non eſt ad alia opera ſeruilia, vt illa liceant in die feſto, propter ſolam miſericordiam, non neceſſariam pro illo die: quia hoc non licet, vt ſupra vidimus.

Caiet.

CAPVT XXXI.

Quanta ſit obligatio huius prohibitionis, & quantum duret.

1. Tranſgreſſionem huius præcepti eſſe mortalem.

DVo hæc ſuperſunt explicanda circa obligationẽ huius præcepti, quæ ex dictis breuiter expediri poſſunt, & ideò ſimul illa proponimus. Primum eſt, quanta ſit hæc obligatio, id eſt, an ſit tanta, vt ex ſuo genere obliget ſub reatu mortalis culpæ, vel tantum venialis? In quo Auctores, qui dixerunt præceptum hoc quoad partem affirmatiuam non obligare ſub mortali, idem fortaſſe dicerent de hac parte negatiua, quia eſt eadem ferè ratio. Dicendum vero eſt grauem eſſe obligationem huius præcepti, atque adeo tranſgreſſionem eius ex ſuo genere peccatum eſſe mortale, licet in indiuiduo poſſit eſſe veniale ex leuitate materię, aut excuſari ex conſcientia erronea probabili ex conſilio alicuius, qui reputatur doctus, ac fide dignus, vel ex aliqua ſimplici inaduertentia, & cogitatione. Hæc reſolutio eſt clara ex ſuperioribus: nam primo hoc præceptum eſt virtutis religionis, & ex ea parte graue, ordinatur etiam ad grauiſſimum finem, qui eſt diuinus cultus; ergo ceſſatio, quam præcipit, ſpectata, vt cadit ſub hoc præceptum, materia eſt ſatis grauis. Præterea Deus in lege veteri grauiſſimè puniebat hoc delictum; & in Eccleſia interdum excommunicat fideles, propter tranſgreſſionem diei feſti, ergo ſignum eſt, culpam eſſe de ſe grauem. Denique hic eſt communis ſenſus Eccleſiæ.

2. Poſſe eſſe veniale ex leuitate materiæ.

Nihilominus ex leuitate materiæ, poſſe hoc eſſe veniale certiſſimum eſt ex generali regula operum humanorum; nulla enim ratio ſpecialis occurrit excipiendi hoc præceptum ab illa regula. Confirmatur, nam ex communi ſententia hac ratione excuſantur à culpa mortali tondentes barbam, & capillos capitis in die feſto; ſi enim per partem horæ paulò plus, minúſve id faciant, non cenſetur materia grauis, vt eſt communis doctrina Silueſtri, Angeli, Caietani, Soti, Nauarri in locis citatis, & aliorum communiter. Nam ſicut exiguum opus cenſetur materia leuis, ita etiam opus breui tempore durans. Quantum vero ſit hoc tempus, incertum eſt. Quidam dicunt, ſi non attingat tertiam partem diei, non eſſe materiam grauem. Sed nimia eſt licentia, multúmque præiudicat præcepto, & nulla probabili ratione nititur. Alij dicunt, ſi attingat horam integram, iam eſſe materiam grauem. Sed nimia eſt, & rigoroſa reſtrictio, quia reſpectu totius diei pars vigeſima quarta nõ apparet nimia, nec multum impedire finẽ præcepti, qui eſt cultus Dei. Quare prudenti arbitrio hoc exiſtimo relinquẽdum; nam conſiderare oportet qualitatem, & laborem operis. Atque hinc patet poſſe etiam hoc accidere ex iudicio conſcientiæ, nam cum hoc pendeat ex arbitrio, facilè poteſt quis decipi inuincibiliter, putans eſſe leuem materiam, quæ in ſe grauis eſt, & tunc certum eſt, excuſari à culpa mortali, licet non excuſetur à veniali. Adde in his caſibus, ſi cum materiæ leuitate ſimul cõcurrat aliqualis neceſſitas, licet magna non ſit, facilè poſſe etiam venialem culpam excuſari, vt ex his, quæ dicemus, conſtabit.

Sylueſt. Angel. Caiet. Sot. Nauarr.

3. Obligatio huius præcepti durat integro die naturali.

Circa ſecundum punctum dicendum in primis eſt, obligationem huius præcepti ordinariè durare pro toto tempore vnius diei naturalis, id eſt, viginti quatuor horarum, niſi in aliquo particulari præcepto pars tantum diei deſignetur. Hoc totum ſatis explicatum eſt, agendo de temporis determinatione facta in tertio præcepto decalogi. Ibi enim oſtendimus, hoc tempus viginti quatuor horarum non eſſe determinatum Iure naturali, (quod etiam per ſe eſt ſatis notum,) in lege autem veteri Iure diuino tempus illud definitum eſſe pro celebratione Sabbathi, & ferè pro ſingulis feſtiuitatibus. Vnde intulimus ridiculam eſſe opinionem aſſerentium, hanc determinationem eſſe nunc de iure diuino, vel eſſe immutabilem; quia ius diuinum antiquæ legis nunc non obligat, & oppoſitum ſentire, eſſet hæreticum: ius autem diuinum naturale in hac re locum non habet, ſupereſt ergo, vt tota hæc determinatio ſit nunc de Iure Eccleſiaſtico. Vnde conſtat, poſſe in Eccleſia dari præceptum vacandi in feſto aliquo pro dimidio tantum die naturali, vel etiam artificiali, vt ab ortu Solis vſque ad meridiem, quod ſupra probatum eſt. Id tamen non fit in feſtiuitatibus toti Eccleſiæ communibus, & hoc ſatis eſt, vt dicamus, ordinariè tempus hoc eſſe viginti quatuor horarum, quia ita determinatur in illis feſtiuitatibus generalibus, & frequentiùs etiam in particularibus, licet ratò in aliquibus aliud fiat. Et quidem quando pro minori tempore fit determinatio, ſtatim in ipſa lege declaratur principium, & finis temporis deſignati, & ideò nihil de illo dicere oportet. At verò, quando tempus eſt diei naturalis, varij ſunt modi aſſignandi principium, & finem eius. Nam poteſt computari ab occaſu ad occaſum Solis, quomodo computantur in lege veteri dies feſtiui ex præſcripto eiuſdem legis, *A veſpera vſque in veſperam celebrabitis Sabbatha veſtra.* Poteſt etiam computari ab ortu Solis vſque ad ſequentem ortum, vel à meridie vſque ad meridiem, vel à media nocte in mediam noctem, vt videre licet in Gloſ. in l. *More Romano*, ff. de Fer. & latiùs in Alciato in l. 2. §. *Cuiuſque diei*, ff. de verb. ſign. Tiraquel. de vtroque retract. lib. 1. §. 1. Gloſſ. 11.

Gloſ. Alciat. Tiraquel.

4. A media nocte in mediã noctem ſeruãdus dies feſtus.

Dico ergo ſecundò. Initium, & finis diei, pro quo toto vacandum eſt ratione feſtiuitatis, iuxta regularem vſum Eccleſiæ à media nocte in mediam noctem ſumendum eſt: licet in variis prouinciis aliud poſſit conſuetudine introduci, quod ſeruandum ibi eſt. Prior pars non eſt ſcripta in Iure Canonico, quin potius in cap. 1. de Fer. dicitur, Dominicam obſeruandam eſſe à veſpera vſque ad veſperam, & illo tempore abſtinendum eſſe ab omni opere illicito, id eſt prohibito. Idémque habetur in c. 1. de Conſe. d. 3. Nihilominus prior pars certa eſt ex communi conſuetudine, & traditione Eccleſiæ, de qua in Hiſpania, Italia, & Gallia ſatis nobis conſtat, & idem credimus eſſe in vniuerſa Europa, nec de alia cõſuetudine nobis conſtat,

Cap. 1.

conſtat, non eſt autem dubium, quin hæc conſuetudo ad præcepti determinationem ſufficiat. Ratio autem fuiſſe videtur, vel quia hic modus computandi naturales dies, more Romano obſeruatus fuit, vt dicitur in dicta leg. *More Romano*; & ita etiam Eccleſia Romana illum retinuit, & ab illa vt à capite ad alias manauit: vel certè, quia hic mos eſt facilior, & videtur maximè rationabilis, vt nota dies Dominica obſeruetur, & eius obſeruantia incipiat à tempore Reſurrectionis Domini, vel proximè circa illud; & omnino diſtet ab obſeruantia Sabbathi Iudaici. Poteſtque hoc explicari exemplo præcepti ieiunãdi, nam ex vi illius à media nocte vſque ad mediam noctem à carnibus abſtinendum eſt, ita ergo hic ab operibus ſeruilibus. Et hæc eſt communis reſolutio, vt videre licet in Couar. lib. 4. Var. c. 19. n. 9. Nauar. c. 13. n. 5. & 8. Soto, & aliis.

L. More Romano.

3. Eſt tamen notandum, aliud eſſe agere de principio, & fine diei feſtiuitatem in ordine ad officia Eccleſiaſtica: aliud in ordine ad obligationem ſeruandi feſtum. Nam priori modo incipiũt feſtiuitates à primis veſperis, & durant vſque ad ſecundas veſperas, vt voluit Glo. in c. *Alma* §. *In feſtiuitatibus*, ver. *Aſſumptionis* de Sent. Excom. in 6. vel potius vſque ad completorium diei, iuxta Clem. 1. cũ Gloſſ. ibi ver. *In primis* de Reliq. & Vener. Sanct. Quod eſt verum in ordine ad ſuſpenſionem interdicti, de qua loquitur c. *Alma*, vt latiùs dixi in 5. tom. diſp. 34. ſect. 3. nu. 20. & 21. Nam quoad officium Eccleſiaſticum vſque ad mediam noctem protendi poteſt, vt infra de Horis Canonicis dicendum eſt; & videri poteſt Couar. infra citandus. At verò quoad obſeruantiam feſti incipit à media nocte, vt dictum eſt. Vnde non eſt dubium (quicquid Roſella dicat, num. 5.) licitum eſſe artificibus laborare die Sabbathi poſt occaſum ſolis, & vſque ad mediam noctem: quia prohibitio non incipit priùs obligare. Eadem autem ratione, certum eſt teneri ad ceſſandum ab operibus in die feſto etiam poſt occaſum ſolis vſque ad mediam noctem, quia, vt dixi, per naturalem diem durat prohibitio, vbi expreſsè non limitatur.

Gloſſ. Clemens. Gloſſ. C. Alma. Couar. Roſel.

6. Ad c. ergo 1. de Conſ. d. 3 facilè dici poſſet, non potuiſſe ſtatuere legem generalem, quia eſt Cõcilij Prouincialis, quod in hac parte neque approbatum, neq; receptum eſt. Et idem dici poſſet ad c. 1. de Fer. ſi ſolam originem eius ſpectemus: nam refertur ex Concilio apud Compendium, quod nec generale fuit, nec extat. Tamen quia Greg. IX pro lege illud ſtatuit, non habet iam locum dicta reſponſio. Dici ergo poteſt conſuetudine eſſe abrogatum, vt multi interpretes ibi reſpondent, & Panormitanus non abnuit. Occurrit verò difficultas, quia conſuetudo hæc obſeruandi feſta hoc modo, antiquior eſſe videtur Gregor. IX. qui ſolus potuit auctoritatem legis vniuerſalis dare illi capitulo, vt dixi; ergo veriſimile non eſt, Gregor. IX. voluiſſe morem Romanum immutare. Vnde Gloſſa ibi exponit de celebratione feſti quoad officium. Sed non videtur expoſitio poſſe accommodari, præſertim ad c. 1. de Feriis, cum in illo expreſsè explicetur de vacatione ab operibus prohibitis. Et ideo Panormitanus ibi per veſperã intelligit ortum ſolis. Hanc verò expoſitionem maxime refellit Couar. lib. 4. Variar. cap. 19. num. 9. & ſine dubio per ortum ſolis non poteſt intelligi aſcenſus ſolaris corporis ſupra noſtrum Horizontem; tum quia non congrueret expoſitio cum communi obſeruantia, vt Abbas intendit; tum etiam quia nemo tempus illud vocauit veſperam, ſed potiùs lucem. Nihilominus ortus ſolis interdum dicitur punctus medius noctis, quando ſol incipit ad nos appropinquare, vt notaui in 2. tom. 3. p. d. 46. ſect. 2. Clariùs vero diceretur, ibi veſperam ſumi pro nocte, & non determinari punctum noctis, à quo

Greg. 9. Panor. Difficultas elucidatur. Gloſſ. Cap. 1. Panor. Couar. Abbas.

A incipit feſtum, ſed intelligendum eſſe iuxta communem conſuetudinem.

Ex his ergo infertur, eum qui intra tempus illud naturalis diei deſignati ad feſtiuitatem, ſeruilia opera exercuit, ſiue tunc peccauerit, ſiue aliquo iuſto impedimento excuſatus fuerit, non teneri alio die abſtinere ab operibus, nec vacare cultui diuino, vt illum defectũ ſuppleat; quia illud fuit onus illius diei, quod ceſſat, tranſacto die. Sicut ſi non audiuit Miſſam intra illud tempus, non tenetur poſtea illam audire, nec in recompenſationem aliquid aliud facere præter contritionem, & confeſſionem de peccato cum ſatisfactione pœnitentiæ iniunctæ: quia nihil aliud præceptum eſt, vt etiam notaui in 3. to. 3. p. diſp. vlt. dub. vlt. 7.

B Solum eſt hic aduertendum, ſæpè accidere vt feſtum, in diem impeditum cadens, in ſequentem transferatur quoad Eccleſiaſticum officium, nihilominus tamen non transfertur quoad obligationem audiendi Miſſam, & vacandi ab operibus, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ; & ideo ſemper feſtum in ſuo die ſeruandum eſt; alius verò dies in quem transfertur officium, non cadit ſub obligationem.

CAPVT XXXII.

De cauſis, quæ excuſare poſſunt à feſti obſeruatione.

C

DE hac materia ex profeſſo dixi in d. t. 3. diſp. vlt. ſect. vlt. Et omnia capita, quæ ibi numeraui, ex quibus quis poteſt excuſari ab audienda Miſſa in die feſto, applicari poſſunt ad hanc obligationem vacandi ab operibus ſeruilibus. Solum ergo eſt aduertendum; aliud eſſe non obligari, aliud vero eſſe obligari. Non obligatur enim aliquis in die feſto ad abſtinendum, ab aliquo opere, quando opus illud re vera non eſt materia illius præcepti, nec per illud prohibetur, vt diximus de opere liberali, vel de præparatione cibi neceſſarij in illum diem. Excuſari vero dicitur quis, quando lex quidem prohibeat tale opus; tamen cauſa, vel neceſſitas occurrens ſuſpendit pro tunc obligationem legis, vel aufert illam pro tali caſu. Et ideò
D quando non eſt excuſatio, ſed abſoluta non obligatio, non tenemur præuenire neceſſitatem operis, etiamſi poſſimus; ſed abſque vlla neceſſitate, vel diſpenſatione poſſumus tale opus in diem feſtum reſeruare. Quando verò per excuſationem permittitur opus, neceſſe eſt, vt neceſſitas præueniri non poſſit, vel vt intercedat diſpenſatio. De operibus ergo, quæ ſimpliciter non cadunt ſub hanc prohibitionem, dictum eſt ſupra, quia neceſſarium fuit ad explicanda opera, quæ per ſe prohibentur. De excuſatione vero licet aliqua attigerimus de operibus liberalibus ſpecialiter prohibitis, generalem tamen de operibus ſeruilibus tractationem in hunc locum reſeruauimus.
E Supponimus ergo, poſſe interdum interuenire excuſationem circa hanc prohibitionem; hoc enim ferè commune eſt omni præcepto poſitiuo, & maximè humano. Deinde hæc excuſatio dupliciter accidere poteſt. Primo abſque diſpenſatione, vel cum illa; & ad vtrumque modum neceſſaria eſt aliqua cauſa, ſaltem vt iuſtè fiat. Tamen in priori modo tam graue oportet eſſe cauſam, vt per ſe faciat obligationem ceſſare, eò quòd intelligatur, non fuiſſe mentem Eccleſiæ obligare pro tali caſu. In poſteriori autẽ modo cauſa non tollit per ſe obligationem, ſed adiuncta voluntate, & licentia Prælati, quæ ex tali cauſa, iuſta, & rationabilis redditur. Prior ergo propriè vocatur excuſatio, & ita illam appellabimus, poſterior verò propriùs dicitur diſpenſatio, de qua in cap. ſeq. dicetur.

1. Diſcrimen inter non obligari, & excuſari.

Cauſa

2. *Propria neceſſitas excuſat in die feſto.*

Cauſa ergo generalis, inducens excuſationem, eſt neceſſitas imminens, quæ præueniri non potuit, vel quia eſt repentina, vel quia multis diebus durat, vel quia vſus & conditio humana aliud non patitur. In particulari verò primum caput huius excuſationis eſt neceſſitas propriæ conſeruationis, vel ſuſtentationis propriæ vitæ, aut familiæ. Quia intentio Eccleſię non eſt obligare cum tanto grauamine, vt dixi in dicta diſp. vlt. ſect. vlt. & quę ibi dixi in 3. & 4. cap de excuſationibus, ferè poſſunt cum proportione ad præſentem caſum applicari. Et huius excuſationis habemus exempla in ſcriptura, 1. Mach. 2. de Machabæis pugnantibus in die Sabbathi propter periculum, quod eis imminebat, niſi ſe defenderent. Et de Helia affert D. Thom. exemplum, quia vt fugeret perſecutionem Iezabel, confecit iter in Sabbatho maius, quàm per legē liceret; quod nō inuenio expreſſum in Scriptura. Sumi autem poteſt ex 3. Reg. 19. quatenus ibi dicitur, quòd ambulauit quadraginta diebus, in quibus Sabbatha continebantur. Item adducit illud Matt. 12. *Quis erit ex vobis homo, qui habeat vnam ouem, & ſi ceciderit Sabbatho in foueā, nonne tenebit, & leuabit eam?* Item quod ibidem Chriſtus excuſat diſcipulos in Sabbatho vellentes ſpicas, propter neceſſitatem. Denique de hac excuſatione habet regula iuris, *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum.* Sumpta ex Beda, Marc. 2. & habetur cap. *Quod non eſt*, extra de Reg. iur. vbi exemplum Machabæorum adducitur, & ibi Gloſſa alia refert.

1. Mach. 2. D. Thom. 3 Reg. 19. Matth. 12. Beda. Cap. Quod non. Gloſſ.

3. Ex hoc ergo capite poſſunt excuſari veri pauperes, qui niſi laborent, non poſſunt ſuſtentare ſe, vel familiam ſuam. Qui tamen obſeruare debent in primis, vt ſine ſcandalo id faciant, & ſecretò; ſecundò, vt certa ſit, & euidens neceſſitas ſufficiens, & quia regulariter ipſi non poſſunt per ſe hoc iudicare, tum propter periculum affectus, tum propter defectum doctrinæ, vt ſecurè id faciant, conſulere debent virum, vel confeſſarium pium, & doctum, cuius iudicio ſtare poſſint. Quòd ſi res fuerit dubia, petāt diſpenſationem à ſuo Paſtore; vel abſtineant, quia in eo ipſo, quod cauſa eſt dubia, eſt ſufficiens, vt per ſe ſola obligationem auferat. Item ex hoc capite excuſantur agricolæ, qui ingruente pluuia laborant, vt ſegetes tueātur, illas concinnando, vel operiendo; vel qui ob venti commoditatem purgant triticū in area propter imminēs periculum, quia fortaſſe commoditas venti deeſſe ſolet. Sed in his, & ſimilibus caſibus ſeruanda eſt regula data, vt ſcilicet neceſſitas ſit certa; vel ſi ſit dubia, licentia petatur. Et quando actiones ſunt publicę, optimū conſilium eſt, vt non fiant ſine conſenſu Parochi.

4. *Caiet. Soto.*

Item hinc excuſat Caiet. coquentes lateres, tegulas, & calcem in feſto: quod tamen Soto non probat, quia poſſunt vno, vel duobus diebus profeſtis decoqui, & in die feſto poteſt ceſſari ſine diſpendio: ſecus verò eſt de vitro, & ſimilibus. Sed hæc doctrina pendet ex facto, non ex iure: vnde regula eſt, quando inchoatum opus non poteſt intermitti in die feſto ſine diſpendio notabili perſonæ, vel communitatis, tunc poteſt opus in die feſto continuari, ſecus quando non eſt hæc neceſſitas: quando verò in caſu hoc cōtingat, necne, ad artifices ſpectat, & illis credendum eſt. Et ex hoc etiam capite excuſant multi famulum, qui cogitur præcepto domini ad laborandum in die feſto, nec poteſt illi nō parere ſine graui incommodo, quia vel priuaretur ſtipendio, vel alimento neceſſario, vel domo excluderetur, & famulatu priuaretur cū graui iactura, quia non ſperat aliud commodum facile inuenire. In his ergo caſibus, & ſimilibus Doctores hos excuſant, vt patet ex Caiet. ſupra Nauar. cap. 13. n. 7. cum Sylueſt. Angel. Roſel. & aliis, Anton. 2. p. tit. 9. c. 7. §. 5. Et ratio eſt, quia hîc non ſolùm excuſat neceſ-

Regula cognoſcendi, quando poteſt opus continuari in feſto.

Caiet. Nauar. Syluest. Angel. Roſel. Anton.

A ſitas naturalis, vel quaſi ab intrinſeco, ſed etiā neceſſitas per vim, & metum, quia eandem indigentiam, & cauſam inducit. Quamuis oppoſitū expreſsè doceat Abul. in cap. 12. Exod. q. 23. ſed ſine fundamento. Niſi intelligatur, quando vis infertur in iniuriam, vel contemptum feſti, aut Religionis, quod etiam alij Doctores aduertunt: tunc enim propter nullum metum licet agere contra legem Eccleſiaſticam, vt conſtat ex materia de Legibus. *Abulenſ.*

5. *Neceſſitas Reip. etiam inducit excuſationē.*

Secundum caput excuſationis eſſe poteſt neceſſitas Reipublicæ, ſeu communitatis, quia non minùs, imò magis illi ſubueniendum eſt, quàm propriæ neceſſitati. Item, quia Eccleſia non vult obligare ad hoc otium cum publico incommodo Reipublicæ, vt ſatis B declaratum eſt in cap. *Licet*, de Feriis. Item, ſtatim dicemus, hoc licere propter priuatam neceſſitatē proximi, ergo multò magis ob publicam. Et ex hoc principio excuſantur multi opera ſeruilia, vel prohibita facientes ob publicam neceſſitatem. Vt excuſantur milites bellum agentes in die feſto ob defenſionem Reipublicæ, & parentes tormenta bellica, & qui vallo circundant oppidum, vel foſſam faciunt tempore neceſſitatis. Item reficientes pontes, & vias, vel fontes & alia quæ ſunt publici vſus, & vtilitatis, quando ſine magno incommodo publico non poteſt remedium differri. Item hac ratione licet laborare in prouidenda Republica de neceſſariis ad victum diei feſti quoad eas res, quæ præueniri antea non poſſunt. C Adde etiam excuſari eos, qui pro cauſa publica, honeſta, & conuenienti Reipublicæ, aliquo opus faciunt, licèt vtilitas non ſit ſimpliciter neceſſaria, ſeu ad communem populi lætitiam, vel ſplendorem in occaſione moraliter neceſſaria, vt in aduentu Regis, vel ortu Principis: tunc enim laborare ſolent artifices his diebus, vt veſtes, vel publica artificia, & tabulata, & theatra vel perficiant, vel ornent, & ſimilia: quæ ita ſunt cōſuetudine recepta, vt ipſa ſufficiat ad excuſandum. Tamen in his caſibus ſecurius eſt licentiam à Paſtoribus poſtulare. nam ſine dubio ſimiles cauſæ ſufficientes ſunt, vt iuſtè illam concedant, quando talia ſunt opera, vt præueniri non poſſint, & fieri in diebus profeſtis, D vel quando occaſio talis eſt, vt breuitas temporis id non permiſerit.

Cap. Licet.

6. *Proximi neceſſitas excuſat in die feſto.*

Tertium caput eſt neceſſitas proximi, etiam priuata; nam *Deus plus miſericordiam vult, quàm ſacrificium*, Oſeæ 6. ex quo loco argumentatur Chriſtus contra Iudæos, Matth. 12. vnde infra concludit, *Licet Sabbathis benefacere*, quando ſcilicet charitas, & neceſſitas proximi id poſtulat, quia tenemur proximos diligere, ſicut nos ipſos. Vnde etiam gentilis Scæuola de hac re conſultus reſpondit, *In feriis agere licitū eſt, quod ſi intermitteretur, nobis, vel aliis noceret*: refert Macrob. lib. 1. Satur. cap. 16. Itaque ſi ſalus, aut vita proximi periclitatur, licet pro illa tuenda, & defendenda laborare in feſto; & ſi domus proximi accenderetur, laborandum eſt ad extinguendum ignem; & ſic de E aliis. In quibus habet locum illud Bernardi, *Quæ pro charitate inducta ſunt, non debent contra charitatem militare.* Neque in hoc poteſt certior regula tradi, ſed in particulari eſt neceſſaria prudentia, & cōſilium in prima regula datum, hîc enim applicari poteſt. Ordinariè verò ſecuriùs poteſt quis proprio iudicio duci in laborando in die feſto ad ſubueniendum neceſſitati proximi, quàm propriæ, quia non tam facilè excedet in hoc ex affectu ad alium, ſicut ad ſe ipſum; nihilominùs tamen tutum ſemper eſt vti conſilio prudentis, quando neceſſitas non eſt patens, nam ſi ſit euidens, tutiùs eſt excedere, quàm deficere; & ſi bona intentione fiat, nunquam in hoc committetur delictum. De quo videri poſſunt dicta in illa diſp. vlt. ſect. vlt. §. *Quartum caput.*

Oſea 6. Matth. 12. Macrob. D. Bernar.

7. Pietas ſimiliter vel in Deũ, vel in proximum.

Quartum caput eſt pietas in Deum, vel in proxi- A num: hoc enim modo excuſantur, qui in templo ornando, & parietibus inſtruendis aulæis, & tapetibus laborant. Sed de hoc puncto, iam ſuprà explicatum eſt, quando, & quomodo locum habeat hæc excuſatio. Et ad hæc reducuntur omnes rationes, & cauſæ, quæ poſſunt ab his operibus exercendis excuſare. Et omnes tanguntur in cap. vlt. de Fer. in illis duobus verbis, *Niſi neceſſitas vrgeat, vel pietas ſuadeat.* Circa quem textum ſuprà dictum eſt, in eo non eſſe ſermonem de operibus ſeruilibus, ſed de operibus liberalibus, ſeu de actionibus forenſibus, quæ cum iudiciali ſtrepitu fiunt. Vnde quia in illis actionibus ſpecialiter fit exceptio expreſſa in ipſamet lege prohibente illas actiones in die feſto, dici non immeritò po- B teſt, actiones illas in caſibus ibi expreſſis non ſolùm eſſe licitas per modum excuſationis, ſed etiam quia pro illis caſibus prohibitæ non ſunt. Quod fuit maximè conueniens in illis actibus, propter peculiarem cauſam, nimirum quia non ſolùm prohibentur, ſed etiam irritantur, vt ſupra viſum eſt, & ideo oportuit expreſsè excipi, ne fortaſſe de valore actus dubitari poſſit. Vnde quod non ſola neceſſitas, ſed etiam pietas ſufficiat, videtur eſſe peculiaris conceſſio in illis actibus, vt ſuprà dictum eſt.

Cap. vlt.

CAPVT XXXIII.

De diſpenſatione in hoc præcepto. C

1. Diſpenſatio ab hoc præcepto eximit. Quę duplex eſt.

Diſpenſatio, & quædam generalis ratio excuſans, vel potiùs auferens obligationem præcepti in particulari: locum habet in omni lege poſitiua, & ideò non indiget diffuſa tractatione, ſed ſola applicatione generalium regularũ. Vt autem omnes excuſationes comprehendamus, diſtingui poteſt hæc diſpenſatio in expreſſam, & tacitam, id eſt, in eam, quæ ab ipſo ſuperiore, verbo, aut ſcripto aperte conceditur, & eam, quæ vſu, & conſuetudine, cognita & tolerata à Prælato, inducta eſt. Et rurſus prior ſubdiſtingui poteſt, nam vna eſt ab homine, alia à iure: prior frequens, & ordinaria eſt, poſterior in vno, vel alio caſu inuenitur. Ad diſpenſationem ergo ab homine, neceſſaria eſt poteſtas, & cauſa, & vt accedat voluntas. D

Prima neceſſaria.

3. Quæ poteſtas.

Poteſtatem ergo dandi hanc diſpenſationem habet in primis Papa, vt per ſe notum eſt. Deinde habet illam Epiſcopus non ſolùm in propriis feſtiuitatibus, ſed etiam in generalibus totius Eccleſiæ, vt omnes docent. Quanquam enim Epiſcopi non poſſint generaliter in ſuo Epiſcopatu generalia feſta tollere, quæ iure communi ſcripto, vel per traditionem generalem ab vniuerſa Eccleſia obſeruantur; quia nec poteſtatem habent de ſe, vt conſtat, nec hoc illis eſt conceſſum vel iure ſcripto, vel conſuetudine: nihilominùs poſſunt cum particularibus perſonis, aut populis in obſeruatione talium feſtorum, quoad aliquos actus, diſpenſare. Ita docent Anton. 2. part. tit. 9 cap. 9. Caiet. dicto art. 4. §. *In ſeptimo caſu*, Sot. Sylueſt. Angel. Nauar. locis citatis, & alij communiter. Et ex vſu ſatis conſtat. Ratio verò eſt, quia hæc poteſtas eſt mo- E raliter neceſſaria ad ordinarium regimen animarum pro caſibus repentinis, vel extraordinariè occurrentibus. Vnde rectè dicunt idem Auctores, non ſolùm Epiſcopum poſſe hanc licentiam dare, ſed etiam in abſentia eius, paſtorem illum, qui maiorem habet in populo auctoritatem. Vnde in paruis oppidis, quando non poteſt facilè recurri ad ſuperiorem Prælatum, ſeu Epiſcopum, Parochus poteſt licentiam dare ſolùm ad tempus, & pro ratione occaſionis actualis occurrentis. Nam ſi oporteret, diuturnam, & ſtabilem facultatem concedare, Epiſcopus conſulendus eſſet; quia ad illum per ſe ſpectat hæc diſpenſatio, Nomine autem Epiſcopi omnem Ordinarium intelligimus, qui Epiſcopalem habet, vel participat iuriſdictionem, de quo, quis ſit, aliis locis latè diximus. Et hæc de poteſtate.

Antoh. Caiet. Sot. Sylueſt. Angel. Nauar.

5. Quæ cauſa.

Circa cauſam oportet hîc applicare doctrinã, quæ in generali de Legibus dari ſolet, nimirum ad omnẽ diſpenſationem, vt iuſtè concedatur, neceſſariam eſſe rationabilem cauſam, diuerſo tamen modo; nam quando Prælatus diſpenſat in lege propria, licet cauſa deſit, diſpenſatio erit valida, quamuis malè concedatur, quando verò diſpenſat in lege ſuperioris, ſi datur ſine cauſa, & iniuſta eſt, & nulla. Sic ergo quando Epiſcopus diſpenſat in feſto proprio ſui Epiſcopatus, valida eſt diſpenſatio, etiam niſi contingat, malè, & ſine cauſa dari. Si verò diſpenſet ſine cauſa in feſtis, quæ ſunt de iure communi, diſpenſatio eſt nulla, quia eſt in lege ſuperioris, & ita non poteſt, qui illam accipit, tuta conſcientia illa vti. Si autem bona fide procedat, & non conſtet illi certò, cauſam eſt nullam, vel inſufficientem, præſumere poteſt pro facto ſuperioris, & ſecurè vti diſpenſatione ſua. Dices, ſi neceſſaria eſt cauſa, inutilis eſt diſpenſatio, quia cauſa per ſe excuſabit. Reſpondeo, non omnem cauſam, ſufficientem ad diſpenſationem iuſtam, & validam, ſufficere ad tollendam per ſe obligationem. Quando ergo neceſſitas tanta eſt, vt conſtet clarè, tunc legẽ non obligare, nõ erit neceſſaria diſpenſatio, per ſe loquendo, tamen quia ſępe neceſſitas non eſt tanta, vel nõ eſt tam clara, ideò tunc eſt vtilis diſpenſatio. Item licet cauſa ſit certa, & ſufficiens per ſe, tamen, ſi non ſit publica, nec euidens omnibus, opus autem ſeruile, vel prohibitum ſit in feſto publicè faciendum, tunc ad tollẽdam ſcandali occaſionem, & ad publicam ſatisfactionem neceſſaria eſt diſpenſatio. Et hæc de cauſa.

Obiectio. Satisfit.

4. Quæ voluntas.

De voluntate nihil aliud dicere oportet, niſi per illam conſummari diſpenſationem, & ideò neceſſarium eſſe, vt ſufficienter manifeſtetur, & vt de illa ſatis conſtet iuxta occaſionis exigentiam. Non tamen eſt per ſe neceſſarium, vt ſcripto concedatur, quia hoc nullo iure cauetur. Quæri autem poteſt, an interdum ſufficiat voluntas præſumpta, ſeu ratihabitio? Dico tamen breuiter, per ſe non ſufficere, quando cauſa eſt dubia, & poteſt ſuperior conſuli; quando tamen neceſſitas inſtat, & non eſt locus adeundi Prælatũ, tunc Sylueſt. ver. *Dominica*, q. 4. §. *Quæ autem*, cum Veruecio ait, non fore peccatum operari diſpenſatoriè ex præſumpta voluntate Prælati, ſeu (quod idem eſt) tunc ratihabitionem habere locum. Sed hoc intelligo eſſe verum, quando cauſa occurrens vel eſt probabilis neceſſitas, licet dubia, vel eſt in iure ipſo approbata, ſaltem æquiualenter iuxta prudẽs iudicium. In his enim caſibus formari poteſt practicum iudiciũ probabile, ac ſubinde practicè certum, quod lex tunc non obligat, etiamſi deficiat diſpenſatio. At ſi caſus eſt ita dubius, vt ſine diſpenſatione hominis, non ceſſet obligatio legis, nec probabiliter id iudicari poſſit, tunc quantumcunq; ego credam, Prælatum, ſi adeſſet, fuiſſe diſpenſaturum, non eſt mihi licitum, vti præſumpta voluntate, nec ſpe ratihabitionis, quia de facto hic, & nunc vinculum legis non eſt ſublatum, nec aufertur per meam præſumptionem, vel ſpem ratihabitionis. Et hæc de diſpenſatione ab homine.

Sylueſt.

5. Diſpenſatio duplex.

Quoad diſpenſationes iure ipſo latas, duas tantùm inuenio, de quibus ſimpliciter affirmare poſſim, eſſe ipſo iure conceſſas, & in ſuperioribus tactæ ſunt. Vna habetur in cap. *Licet*, de Fer. & datur in ſpeciali caſu, ſcilicet ad piſcandum Alecia, quando occaſio offertur; quia ſi amittatur, non facilè redit. Eſt enim Alec, ſeu Halec, vel potius Halex genus quoddam piſcis, cuius captura copioſa eſt, quando apparet, & Reipublicæ vtilis: ſolet autẽ rarò, aut certis tẽporibus

Cap. *Licet*. Prima.

aduenī

aduenire,& ideò tunc datur in illo textu facultas piſcandi in diebus Dominicis, feſtiſque non ſolemnioribus, ne publica vtilitas amittatur. Quæ autem ſint feſtiuitates maiores,quę ibi excipiuntur,in ſuperioribus dictum eſt.Quidam hoc verò dicunt,hodie licere etiam in maioribus feſtiuitatibus : ſed hoc ſuſtineri non poteſt ex vi iuris, quia repugnat illi, ſecus ex vi conſuetudinis, vbi de illa conſtiterit. Crediderim etiam Prælatum poſſe diſpenſare etiam pro maioribus feſtiuitatibus,vbi viderit expedire.

6. Ad ſimilia applicatur. *Caiet.*

Eſt item aduertendum cum Caiet.ſuprà §.*In ſeptimo caſu*, licet diſpenſatio illa in particulari conceſſa videatur, non eſſe tamen caſum materialiter ſumendum pro ſola captura illius piſcis,qui Halex vocatur, nam etiamſi ſit alterius ſpeciei, ſi in eo eædem circunſtantiæ concurrant, eandem diſpenſationem cōceſſam eſſe intelligendum eſt quia illa diſpoſitio non materialiter, ſed formaliter, tanquam generalis lex, accipienda eſt. Et idem ſentiunt Canoniſtæ ibi, & ponunt exempla Sardinis, & Thynnis. Oportet autem, vt in his eædem circunſtantiæ occurrant, & vt ſit vera neceſſitas tali die piſcandi, quia alioqui illud commodum vel amittetur, vel magna ex parte diminuetur, quia ex his inſurgit vera cauſa, propriáque materia illius diſpenſationis. His autem concurrentibus,non eſt neceſſaria Prælati auctoritas, licet Syl- *Sylueſt.* ueſter oppoſitum indicet ſine cauſa, quia illa diſpenſatio iure ipſo conceſſa eſt: non enim dicitur ibi, vt Prælatus diſpenſare debeat, ſed Pontifex ipſe dicit, *Indulgemus.* Quæ conceſſio Iuri inſerta habet vim legis,& ideò formaliter intelligitur, & regulam generalem conſtituit diſpenſationis conceſſæ pro omnibus ſimilibus caſibus,in quibus magna vtilitas; præſertim communis, & ad bonum commune pertinens impediretur ratione feſti.Quod poteſt habere locum non ſolùm in piſcatione, ſed etiam in venatione, & in aliis acquiſitionum generibus, licet in piſcationibus frequentiùs id accidat.

7. Vtrobique tamen cum onere. *Caiet.*

Adnotauimus autem ſupra diſpenſationem illam non fuiſſe abſolutam,ſed cum aliquo onere,& commutatione faciendi aliquam eleemoſynam ex lucro, vt ibi declarauimus. Et ideò addit Caietan. omnes, qui in vi illius iuris in feſto piſcati fuerint, teneri ad ſuſtinendum illud onus,quod veriſſimum credo,opinor enim, illud non eſſe conſilium, (vt Sylueſt.ſine *Sylueſt.* fundamento dixit,) ſed conditionem, ſeu limitationem diſpenſationis,vt planè declarant illa verba; *Ita quod poſt factam capturam,&c.* Et ideò, quicunque illâ diſpenſatione vtitur,quaſi ex pacto tenetur ad conditionem:vel ex vi commutationis,per quam ſubrogatum inducit eandem obligationem,& legem,ſub qua erat opus,cuius loco ſubrogatum eſt,vt etiam Angel. *Angel.* ſenſit. Hoc autem intelligendum eſt,quando ex vi illius tantùm iuris quis vtitur diſpenſatione illa.At verò ſi accedat Epiſcopi diſpenſatio,ille poterit ex ſpeciali cauſa eam abſolutam concedere ſine tali onere; & tunc ceſſabit hæc obligatio.

8. An ex vi illius iuris liceat vnicuique perſonę priuatæ, ne occaſionem lucri amittat. *Angel.*

Sed inquiri poteſt, an ex vi illius iuris liceat vnicuique priuatæ perſonæ laborare in die feſto, vt non amittat occaſionem alicuius vtilitatis,vel lucri notabilis, quod alio die acquirere nō poterit. Nam Summiſtæ in hoc obſcurè loquuntur, Angel.num.34. ait, nō ſolùm propter neceſſitatem vitandi damnum, ſed etiam pro acquirendo aliquo vtili,quòd alio tempore acquiri non poſſet, licitum eſſe, vti facultate data in illo cap. *Licet, Et idem dic* (ait) *de quocunque ſimili.* Statim verò num.35. ſubiungit, in illo caſu neceſſariam eſſe diſpenſationem, ſi poſſit haberi commodè, vel ab Epiſcopo, vel proprio Sacerdote, ſi Epiſcopus adiri non poteſt.Et idem ferè dicit Sylueſt.d.q.4. *Sylueſt.* citans Verueci. & Angel. Hæc verò non conſequen- *Verue.* ter dicuntur. Nam ſi diſpenſatio cap.*Licet*, habet locum in hoc caſu, non eſt neceſſaria diſpenſatio Prælati vt oſtenſum eſt. Vnde e contrario, ſi Prælati diſpenſatio neceſſaria eſt, non procedit in eo caſu diſpenſatio cap.*Licet*.

9. Reſoluitur.

Dico ergo in primis, non eſſe diſpenſationem illam extendendam ad priuatā vtilitatem priuatæ perſonæ, ſed inſpiciendam eſſe præcipuè vtilitatem publicam, quam Pontifex in illo textu conſiderauit, vt ibi notant interpretes,præſertim And.Barb.in Scho- *Barbat.* lio ad Abbatem. Et quamuis in textu non apertè de- Ratio. claretur,ex materia eius non obſcurè colligitur : nam illa vtilitas, quæ prouenire ſolet ex huiſmodi piſcationibus,communis eſt, & publica, & ideò neceſſitas reputatur, vt in eodem textu appellatur : & ob eandem cauſam generaliter illa facultas conceditur. Quapropter quando ſolùm ceſſat vtilitas priuatæ perſonæ, non exiſtimo habere locum textum illum, ſed tunc eſſe neceſſariam diſpenſationē Prælati proprij, quia illa non eſt neceſſitas: neque ibi agitur de vitando damno emergente, ſed tantùm de acquirendo lucro, propter quod non ſolet ceſſare obligatio præcepti, nec debuit tam facilè ipſo iure diſpenſari. Imò neque ordinariè videtur ex illo ſolo capite reſultare ſufficiens cauſa diſpenſationis, niſi vel perſona ſit aliàs indigens,ita vt illa vtilitas in aliquam neceſſitatem tranſeat : vel vtilitas,quæ ceſſat,tanti ſit momenti, vt prudenti arbitrio æſtimari poſſit eius amiſſio non mediocre nocumentum.

10.

Quando autem caſus talis eſt, vt ſolum ius non cenſeatur diſpenſare, licet homo diſpenſet ad quandam illius iuris imitationem,tunc nō tenetur diſpenſans apponere onus illud, quod in illo textu poſitum eſt, quia nullo iure ad hoc aſtringitur. Et tunc habebit locum, quod Sylueſt.ait,onus illud eſſe in conſi- *Sylueſt.* lio, non in præcepto. Nam etiamſi quis diſpenſatus ad laborandum in die feſto,ne vtilitatem acquirendi amittat, magnum lucrum comparet, non tenetur ex illo eleemoſynam facere in rigore præcepti, niſi ſub hac conditione fuerit diſpenſatio conceſſa : quia ex alio capite, non eſt vnde oriatur obligatio ad faciendam eleemoſynam ex illo lucro magis, quàm ex aliis bonis. Poteſt tamen Prælatus,ſi iudicet expedire, illud onus apponere,vt ſuprà dixi:quia nullo iure prohibetur, & eſt conſentaneum iuri,& tunc inducet obligationem propter rationes ſuperiùs factas.

11. Secunda diſpenſatio. Ca. *Conqueſtus.*

Secunda diſpenſatio iuris colligi poteſt ex capit. *Conqueſtus*,de Feriis,vbi ea, quæ ad iudicium forenſe ſpectant,& in die feſto prohibita ſunt,fieri conceduntur,*Si neceſſitas vrgeat,vel pietas ſuadeat.* Sed illa in rigore non eſt diſpenſatio in lege,ſed exceptio in ipſamet lege contenta:quæ potiùs præuenit, ne lex in illis caſibus obliget, quàm diſpenſet, cum diſpenſatio ſit ablatio obligationis legis in particulari caſu, in quo lex de ſe obligabat. Et de illa (quouis nomine appelletur) ſatis dictum eſt in cap.30 & 31.

12. Diſpenſatio ex conſuetudine.

Supereſt tantùm dicendum de diſpenſatione ratione conſuetudinis, id eſt, quam ipſa conſuetudo inuenit. De qua breuiter dicendum eſt, conſuetudine fieri poſſe, vt aliquæ perſonæ licitè poſſint in die feſto aliqua opera ſeruilia, vel aliter in feſto prohibita, exercere. Vt autem hoc efficiat conſuetudo, neceſſarius eſt Prælatorum conſenſus ſaltem tacitus,qui eſt,quando videndo, & tacendo tolerant: & hæc dici poteſt tacita diſpenſatio. Hæc aſſertio ſumitur ex communi doctrina de Legibus, & de Con- *Anton.* ſuetudine : eámque in particularibus caſibus huius *Sylueſt.* præcepti tradunt Anton.2.p.tit.9.c.7.§.1.Sylueſt.ver. *Caiet.* *Dominica*,q.1.§.vlt.Caiet.ver. *Feſtorum violatio*, & 2. *Soto.* 2.q.122.art.4.& ibi Sot.2.de Iuſt.q.4.art.4. Tabien. *Tabien.* ver.*Feriæ*,num.14.Armil.verb.*Feſtum*,num.8.Nauar. *Armil.* *Nauar.* cap.

cap. 13. n. 8. Ratio prioris partis eſt, quia conſuetudo poteſt derogare legi humanæ, vnde poteſt illam totaliter abrogare, ergo etiam in parte poteſt obligationem eius auferre; ſiue illam obligationem auferendo ab his perſonis, & non ab omnibus, vel in eiſdem perſonis auferendo illam circa quaſdam actiones, & non circa alias. Patet conſequentia, quia in his omnibus eadem eſt ratio. Secundæ verò partis ratio eſt, quia nemo poteſt tollere obligationem legis, niſi qui poteſt illam ferre, vel ab illo habet poteſtatem, ſed conſuetudo populi non poteſt introducere legem de feſto aliquo ſeruando ſine voluntate Epiſcopi ſaltem tacita; ergo nec poteſt feſti obligationem tollere, vel minuere ſine tacito conſenſu Prælati. Hinc verò facilis eſt tertia pars, quæ ad malum loquendi ſolùm ſpectat, nã diſpenſatio eſt iuris relaxatio ex aliqua parte conceſſa ab habente poteſtatem; ſed talis eſt exemptio, quæ conſuetudine acquiritur; nam ſemper nititur tacita voluntate eius, qui poteſt diſpenſare, ergo. Neque eſt nouum, diſpenſationem tacitè concedi: nam omnes Doctores fatentur interdum facto concedi ſine verbo, vt agentes de Cenſuris ſæpe attigimus, & in tractatu de Legibus dicemus.

13. Obiectio. Satisfit. Dices, Ad diſpenſationem requiritur cauſæ cognitio, quæ in his conſuetudinibus non ſemper interuenit. Reſpondeo, primo non ſemper eſſe neceſſariam cauſæ cognitionem ſaltẽ ad valorem diſpenſationis, præſertim quando aliquis diſpenſat in lege propria. Et fortaſſe, neque cum diſpenſat in lege ſuperioris, nam licet requiratur, vt in re cauſa ſubſit, non videtur neceſſarium, vt diſpenſans illam cognoſcat, ſed valebit diſpenſatio, ſi in re cauſa ſubſit, licet diſpenſans illam non examinet, ſed vel temerè diſpenſet, vel eam remittat conſcientiæ diſpenſati, tunc enim eſt quaſi cõditionata diſpenſatio, ſi habes cauſam, tecum diſpenſo; tu videris, an illam habeas. Deinde dico, quando de conſuetudine conſtat Epiſcopo, illa videtur ſecum afferre ſufficientem cauſam diſpenſationis, vel ad tollendum animarum periculum, quale eſſet, habere vinculum legis contra talem conſuetudinem, tum quia præſumitur, ex aliqua neceſſitate communi illam conſuetudinem introductam eſſe. Illa ergo conſuetudo relaxat prohibitione huius, vel illius operis in die festo, in his, vel in illis perſonis, & ideò dicitur quædam tacita diſpenſatio.

14. Ex conſuetudine excuſari multa, alioqui prohibita. Atque ex hoc principio definiuntur multi caſus morales, & excuſantur multa, quæ in Chriſtiana Republica fieri videmus, ex quibus aliqua ſunt tacta in ſuperioribus. Nam quoad opera ſeruilia ex hoc principio excuſantur interdùm piſcatores, & venatores, vel pictores: non omninò, ſed quoad aliquos frequẽtiores actus, vel in quibuſdam particularibus materiis, vt vidimus. Ex eodem excuſantur tonſores, qui per aliquod tempus capillos tondent, & barbas radunt in die feſto: nam licet excuſentur interdũ propter neceſſitatem eorum, qui tondentur, vel propter materiæ leuitatem, tamen etiam poſſunt conſuetudine excuſari, ſi conditiones ſupra dictæ concurrant. Sic etiam excuſantur aliqui artifices, qui in die feſto ad veſperam materiam aliquo modo præparant pro labore diei ſequentis: non proprium artis opus efficiendo, ſed ſolùm applicando materiam ad certum locũ, vel inſtrumenta artis mundando, vel quidpiam ſimile. Quoad alia verò ſpecialiter prohibita, iam ſuprà vidimus, quomodo multa, quæ ad mercatum pertinent, conſuetudine liceant. Et ex eodem principio excuſat Caietan. officiales vendentes in die feſto ruſticis venientibus de villis ſuis veſtes, calceos, &c. Caiet. Quamuis hi etiam titulo neceſſitatis excuſari poſſint, ſicut ex vtroque capite excuſari poſſunt iudices, aut Prælati dicentes ius in die feſto ruſticis, vel agricolis, qui non poſſunt in diebus profeſtis comparere: hoc enim Caiet. etiam ex conſuetudine defendit, habet tamen etiam cauſam neceſſitatis, & pietatis. Huiuſmodi autem conſuetudines ampliandæ non ſunt, ſed coarctandæ, tum quia diſpenſatio regulariter ſtrictè accipienda eſt; tum etiam, quia conſuetudo relaxans diſciplinam odioſa eſt, & facilè creſcit, niſi populi multitudo, diligentia, & ſolicitudine Prælatorum in officio contineatur.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII, DE LOCIS SACRIS.

Cap. 1. Quæ reuerentia locis ſacris debeatur.
Cap. 2. De actibus locum ſacrum polluentibus.
Cap. 3. De actibus, quibus ſacra loca profanantur.
Cap. 4. De actibus ſolo iure humano in Eccleſia prohibitis.
Cap. 5. De actionibus furti in templo prohibitis Eccleſiaſt. iure.
Cap. 6. De aliis actionibus in templo prohibitis.
Cap. 7. Síntne aliqua opera in templo facta mala ex hac ſola circunſtantia.
Cap. 8. De immunitate Eccleſiarum quoad delinquentes tuendos.
Cap. 9. Quæ Eccleſiæ propria gaudeant immunitate.
Cap. 10. De perſonis, quæ gaudent templorum immunitate.
Cap. 11. In quibus cauſis valeat templorum immunitas.
Cap. 12. De effectibus immunitatis Eccleſiarum.
Cap. 13. De culpa, & pœna immunitatem Eccleſiæ violantium.

LIBER TERTIVS, DE TEMPLORVM, AC LOCORVM SACRORVM

Religioſa obſeruatione, & præceptis ad illam ſpectantibus.

Explicata Religioſa obligatione pertinente ad tempora Deo dicata, dicendum ſupereſt de altera circunſtantia propoſita, ſcilicet de locis Deo conſecratis: nam vt ſuprà dixi, hæ duæ circunſtantiæ in ordine ad actus humanos, præſertim publicos, quandam inter ſe proportionem obſeruant. Supponit autem hæc diſputatio eſſe poſſe, ac debere, iuréque, ac merito eſſe etiam in lege gratiæ aliqua loca ſpecialiter deſtinata, ac ſacrata ad Deum in eis religioſè colendum; quod multi hæretici, & præſertim his temporibus nouatores, & Sanctorum templorum euerſores pertinaciter negant. Contra quos longa hîc fuiſſet inſtituenda diſputatio, niſi illa, quæ noſtro inſtituto ſufficiunt, tradita à nobis fuiſſent in 3. tom. 3. partis diſputat. 81. ſect. 1. & 2. vbi ex diuina Scriptura, & Eccleſiæ definitione, ac traditione hanc veritatem oſtendimus. Quæ adeò etiam eſt rationi naturali conſentanea, vt vix ratio apparens occurrat, qua error contrarius fundari poſſit. Hoc igitur errore omiſſo, in præſenti tantùm à nobis ſunt declaranda præcepta, quæ vel debitum cultum talium locorum præſcribunt, vel eorum irreuerentias prohibent.

CAPVT PRIMVM.

An ex affirmatiuo præcepto aliqua reuerentia loco ſacro debeatur, vel ſolùm ex negatiuo.

1. VT conſtet, de quibus locis loquamur, ſupponendum eſt primò, locum ſacrum, ac Religioſum in præſenti materia appellari, qui ad actiones diuini cultus exercendas peculiariter deputatus eſt, præſertim ad ſacrificia, & orationem. Hic autem locus triplex diſtingui poteſt.

Locus ſacer triplex.

Primus.

Vnus eſt auctoritate Epiſcopi ædificatus, ac conſecratus vel benedictus, & ad prædictum finem deſtinatus: qui propriè Eccleſiæ nomine venire ſolet, cum de materiali Eccleſia ſermo eſt.

Secundus.

Alius eſt auctoritate quidem Epiſcopi erectus ad eundem finem, non tamen benedictus, de quo loco ait Syluester verb. *Eccleſia* 2. non dici Eccleſiam, niſi æquinocè, ſed vocari baſilicam, ſeu domum regiam. Et Gloſſa in capit. 1. de Religioſ. domib. verb. *Dedicanda, Tunc,* ait, *accipit nomen Eccleſiæ, cum conſecratur, ſicut electus tunc accipit nomen Epiſcopi, cum conſecratur.* Veruntamen, ſi talis locus publicè ſit deſtinatus pro ordinario vſu fidelium ad Miſſas, & conciones audiendas, recipiendáque ſacramenta, ſimpliciter ſolet Eccleſia vocari. An verò ſemper, & quoad omnes iuris effectus comprehendatur in Iure nomine Eccleſiæ, infrà videbimus. Vt tamen nulla ſit ęquiuocatio, priora loca abſolutè appellabimus Eccleſiæ nomine, hæc verò poſteriora cum addito vocabimus Eccleſias non benedictas.

Syluest.

Gloſſ.

Tertius.

Tertium genus horum locorum eſt eorum, quæ non publica auctoritate, ſed priuata, deſtinantur ad ſacra munera, quæ non appellantur Eccleſiæ, niſi æquiuocè. Imò nec loca ſacra ſimpliter dici poſſunt, vt enim dixit etiam Iur. Conſ. in leg. *In tantum* ff. de Rerum diuiſ. *Sacræ res ſunt, quæ publicè conſecratæ ſunt.* Vocantur ergo hæc vel oratoria, ſi ſunt in domibus priuatis, vel heremitoria, ſi ſint per ſe ſeparata, interdum vocantur capellæ. Quamuis nomen hoc multiplex ſit, interdum enim ſignificat locum aliquem intra Eccleſiam conſtitutum, ad diuina deputatum, benedictum, qui eſt pars eiuſdem Eccleſiæ, & vnum cum illa corpus efficiens; interdum verò ſignificat Eccleſiam integram, propriam, ac benedictam, non Parochialem, nec matricem, ſed ſimplicem, (vt ſic dicam;) aliquando verò indifferenter pro Eccleſia ſumitur, vt in titulo de Capellis monachorum. Hîc ergo præcipuè ſermo eſt de primo genere ſacrorum locorùm, & de illis ſemper loquemur prius, deinde verò adnotabimus, quid de cæteris locis dicendum ſit.

Leg. *In tantum.*

Deinde ſuppono, Dei templum, ſeu Eccleſiam debita reuerentia tractandam eſſe, hócque pertinere ad Religioſum cultum Deo debitum. Hæc aſſertio certiſſima eſt, ſumitúrque ex D. Thom. 2. 2. q. 99. art. 1. & 3. vbi de hac re à Doctoribus diſputatur; & de illa videri poſſunt dicta in d. diſp. 81. 3. tom. ſect. 8. Et ratio eſt, quia rebus ſacris debetur Religioſus honor: ſed templum Deo dicatum inter res ſacras meritò computatur, ergo. Maior continetur in generali definitione fidei tradita in ſeptima Synodo generali Nicena 2. vbi dicitur, res ſacras, & cultui diuino dicatas debito honore afficiendas, & venerandas eſſe. Minor verò eſt per ſe euidens, quia non eſt minùs ſacrum templum, quàm veſtis, vel aliquid ſimile: & ex Decretis referendis cum aliis multis, quæ ex ſanctis Patribus in dicto loco adduximus, manifeſta etiam eſt. Vnde omnes Theologi inter ſpecies ſacrilegij numerant irreuerentiam, quæ templo fit, tanquam factam rei ſacræ.

2. Dei templum quomodo tractandum.

D. Thom.

Synod. Nicen.

3. *Dupliciter explicatur reuerentia templis debita.*

Vt autem hanc veritatem declaremus, præmittendum præterea eſt, quod in dicta ſection. 8. in principio animaduerti, duobus modis poſſe hanc reuerentiam Deo debitam explicari; vno modo per obligationem poſitiuam, ſeu affirmatiuam aliquid faciendi in honorem talis loci; alio modo per obligationem priuatiuam, ſeu prohibentem aliquid fieri, quod in iniuriam cedat talis loci: ſicut etiam in ſuperioribus diximus, obſeruationem diei feſti conſiſtere partim in aliquo opere præſtando, partim in aliquo vitando. Rurſus circa priorem modum obligationis conſiderandum eſt, aliud eſſe obligari ad exhibendum Deo cultum in tali loco, aliud verò obligari ad colendum, vel honorandum locum ipſum. Quamuis enim locus, quantumuis conſecratus, non ſit capax honoris propter ſeipſum, quia res inanimis eſt; ideóque, ſi aliqua veneratio illi exhibeatur tota ſit propter Deum, qui in eo ſpeciali modo habitare cenſetur, & cuius cultui ſpecialiter deputatus eſt, atque ita totus honor loco datus, ipſi Deo ſemper, ac principaliter dari videatur: nihilominùs aliud eſt, colere Deum ipſum in tali loco, aliud verò, locum ipſum venerari. Nam illud prius fit per actum directè terminatum ad Deum, vt obiectum, quod colitur propter ſe ipſum, id eſt, propter excellentiam propriam, quam in ſe habet, & quæ per talem actum adoratur, vt quod, ſeu vt ratio adorandi. At verò hoc poſterius fit per actum proximè terminatum ad locum ipſum, vt ad obiectum, quod eſt veluti materia, circa quam verſatur actus Reuerentiæ: attingit verò Deum, vt rationem colendi templum ipſum. An verò hæc duo poſſint interdum ſimul fieri per vnum eundémque actum, nonnullam quæſtionem, & difficultatem habet, quæ hîc neceſſaria non eſt, & generalis eſt ad omnes res ſacras, imagines, reliquias, ideoque in materia de Adoratione eſt latè diſputata. Nunc ergo ſatis eſt, modos illos ſecundum ſe diſtinctos eſſe poſſeque vnum cadere in obligationem ſine alio. Sic enim in tempore ſacro, ſeu die feſto habemus præceptum affirmatiuum colendi Deum in eo tempore per ſacrificij oblationem, ſeu Miſſæ auditionem, & non inuenitur aliud præceptum colendi aliter, venerandi ſacrum illud tempus.

4. *An ſit ſpeciale præceptum colendi Deum in Eccleſia.*

Dico ergò primò. Nullum eſt præceptum ſpeciale colendi Deum in tali loco, ſcilicet, in Eccleſia, vel templo, niſi quatenus actio aliqua diuini cultus legitimè exercere non poteſt extra talem locum. Si hæc concluſio intelligatur, ſtando in naturali iure, eſt manifeſta, quia ius naturæ non determinat certum modum cultus externi dandi Deo, vt ſuprà eſt oſtenſum, ergo nec circunſtantiam loci determinat. Et hûc ſpectat illud Ioan. 4. *Spiritus eſt Deus, & in ſpiritu, & veritate debet adorari*, ideóque ex ſe non determinant locum, quia vbique eſt, omnia proſpicit, licet ex parte noſtra, id eſt, eius, qui colit, vel eorum, coram quibus colit, prudentem circunſpectionem requirat, vt locus ſit aptus, & ſine impedimento, vt infrà tractando de Oratione vocali magis explicabimus. Si verò intelligatur concluſio de iure poſitiuo, vt præcipuè intelligenda eſt, ſi declaratur primò in præcepto audiendi Miſſam, quod ferè eſt vnicum de cultu externo datum omnibus fidelibus. Illud ergo præceptum de ſe non obligat ad dandum illum cultum Deo in Eccleſia, ſeu templo, quia hoc non ponitur in verbis, & forma præcepti: iubemur enim audire Miſſam in Dominicis, & diebus feſtis, non verò in Eccleſiis, vel templis. Sed hoc aliunde neceſſarium eſt, nimirum quia Eccleſia aliàs præcipit Miſſas non dici extra Eccleſiam iuxta modum declaratum, & tractatum in dicta diſput. 81. ſect. 4. Vnde quacunque ratione ceſſet hæc neceſſitas, quia contingit inueniri Miſſam extra Eccleſiam, vt in priuato oratorio, vel in campo ſub dio, vel tentorio, illam ibi audiendo impletur præceptum audiendi Miſſam, quamuis in Eccleſia non audiatur: ſignum ergò eſt, hoc præceptum per ſe non reſpicere locum.

Ioan. 4.

Cap. Si quis etiam. Cap. Nulli.

Verum eſt, ſacris canonibus antiquis interdum præcepti audire Miſſas in propriis Eccleſiis, ſaltem in quibuſdam maioribus ſolemnitatibus, vt patet ex capit. *Si quis etiam*, de Conſec. diſtinct. 21. & in cap. *Nulli*, de Conſec. diſtinct. 3. Et ſuprà vidimus, olim fuiſſe conſuetudinem audiendi Miſſas diebus Dominicis in propriis Parochiis: iam verò hoc non eſt ſimpliciter ſub præcepto generatim loquendo. Ex vi ergo huius præcepti non eſt determinatus locus colendi Deum. Ratio verò aſſertionis eſt, quia licet Eccleſiarum ritus conuenientiſſimè ſit inſtitutus, vt fideles habeant publica, & ſancta loca, in quibus commodiùs poſſint Deum colere, non fuit tamen neceſſarium illos arctare ad cultum exhibendum in illis locis, cùm in quolibet honeſto loco poſſint Deum colere. Solùm ad cultum ſacrificij propter ſanctitatem eius, & ſolemnem, ac publicum ritum determinatum eſt, vt in tali loco fiat, & non in alio ſine diſpenſatione; & ita ratione illius poteſt hæc obligatio ad eos redundare, qui tali ſacrificio cooperari, vel intereſſe obligantur, vt explicatum eſt.

6. *Explicatur id ipſum in præcepto orandi.*

Simile quid conſiderare quis poterit in præcepto de Oratione. Nam diuinum, ſeu naturale præceptum orandi Deum, non eſt de ſe determinatum ad certum locum, ſed vbique poteſt orari Deus, vt in tractatu 4. videbimus. Nec etiam eſt in Eccleſia præceptum vniuerſale omnibus fidelibus propoſitum, quod omnes, & ſingulos obliget ad orandum ſpecialiter in Eccleſia. Solùm in Horis Canonicis, quatenus ab Eccleſiæ miniſtris publicè recitandæ, vel canendæ ſunt, præſcriptum eſt, vt in Eccleſiis fiat talis oratio publica. Hîc autem non de oratione agimus, ſed alio cultu, qui per alias actiones exhibetur, vt in principio notauimus. Inſtari item poteſt de oblationibus, quæ fieri in Eccleſia debent, interdum ex præcepto: ſed illud præceptum generale non eſt, ſed ad ſummum vbi fuerit conſuetudine introductum. Et tunc etiam non reſpicit perſonas, ſed potiùs ipſum ſacrificium, vel aliud diuinum officium. Fiunt enim tales oblationes tempore Miſſæ, & quia Miſſa fit in Eccleſia, ideò etiam oblationes in Eccleſia fieri debent. Si tamen quocunque caſu contingeret, Miſſam illam ſolemnem, quæ pro totius populi congregatione canitur, extra Eccleſiam, ſeu templum fieri, ibi fieri poſſet oblatio, & ſatisfieret obligationi offerendi: illa ergo per ſe, & immediatè (vt ſic dicam) non reſpicit talem locum.

7. *Præceptum colendi loca ſacra negatiuũ eſſe.*

Dico ſecundò. Nullum eſſe datum affirmatiuum præceptum abſolutum de exercendo aliquo actu venerationis, ſeu cultus circa loca ſacra templorum, ſeu Eccleſiarum: ac ſubinde præceptum hoc reuerenter tractandi loca ſacra, licet formam affirmatiui præcepti habeat, in negatiuum reſolui, & per ceſſationem ab omni opere, quod ſit templo iniurioſum, aut contra reuerentiam eius, poſſe impleri. Hæc aſſertio ſola declaratione ſufficienter probabitur, eámque propono ſolùm, vt tota materia comprehendatur. Præceptum ergo affirmatiuum abſolutum dicitur, quod ad opus aliquod interdum efficiendum abſolutè obliget, vt eſt præceptum audiendi Miſſam. Hoc ergo modo nullum inuenimus in præſenti materia abſolutum præceptum, quia ſi non

occurrat

occurrat neceſſitas, vel obligatio directè exercendi in Eccleſia actus diuini cultus, vt ſunt ſacrificium, oblatio, vel ſi quid eſt ſimile, propter aliam ſpecialem loci venerationem non tenemur templum adire, vel alia ſigna venerationis oſtendere, vt per ſe conſtat, quia nullum poteſt aſſignari tale præceptum, nec neceſſitas, vel vſus illius. Quando vero occurrit obligatio colendi Deum exteriùs publicè, & in Eccleſia; tunc ſatis impletur hæc obligatio exercendi actum ipſum cultus erga Deum immediatè, & directè, licet nullo modo ad locum ipſum terminetur, nec formaliter (vt aiunt) nec materialiter, niſi tantum per accidens, quatenus ille cultus Dei in tali loco fit. Sic ergo conſtat, nullum eſſe tale præceptum affirmatiuum abſolutum, ſed ex ſuppoſitione aliqua, quæ pendet ex voluntate operantis; vt attentio orationis dicitur eſſe in præcepto, etiam in ſpontanea oratione, non tamen eſt abſolutum illud præceptum, ſed quaſi conditionatum, quia abſolutè non obligatur quis attendere ad Deum, tamen ſuppoſito, quod vult orare, obligatur ad præſtandum attentionem. Simili itaque modo ego nunc non teneor abſolutè circa imagines Sanctorum, quas apud me habeo, actionem aliquam exercere, tamen ſi aliquam exercere volo, illa eſſe debet reuerentiæ, & honorariæ adorationis (vt ſeptima Synodus loquitur.) Ita ergo in præſenti dicere poſſumus, licet hîc non interueniat affirmatiuum præceptum abſolutum, inueniri tamen conditionatum, ſeu hypotheticum (vt ſic dicam,) quia ſi quis velit ad templum accedere, debet reuerenter accedere, & ſi velit ſigna æſtimationis, quam de illo habet, exhibere, debet proferre ſigna reuerentiæ, & honorariæ adorationis. Quod eſt manifeſtum ex dicto Concilio Nicæno 2. & ex ſecunda ſuppoſitione. Atque hoc modo videtur loqui c. *Decet*, de Immunit. Eccleſ. in 6. quod latè exponit Nauar. in Enchir. de Orat. c. 5. Verum eſt tamen, priorem partem illius capitis ſuaſoriam magis eſſe, quam præceptiuam, interim tamen, & quaſi per occaſionem declarat reuerentiam hoc modo Eccleſiæ debitam quaſi naturali lege.

Synod. 7.

Concil. Nicæ. C. *Decet.* *Nauar.*

8. Atque ex his facilè patet vltima pars aſſertionis. Quæ in primis ex dictis de præcepto ſanctificandi Sabbathum conſtat; habet enim affirmatiuam formam, impletur autem per ceſſationem ab omni opere ſeruili, ſeu prohibito in tali die, & ipſamet ceſſatio eſt de ſe ſignum quoddam reuerentiæ in Deum, ſi debito modo, & intentione obſeruetur. Ita ergo cum dicimus, templa eſſe reuerenter tractanda, per negationem debet explicari, id eſt, non eſſe irreuerenter tractanda; nam omnis irreuerentia loci ſacri tanquam ſacrilega prohibita eſt, vt in dicta ſect. 8. 3. tomo in principio latè oſtenſum eſt. Ergo abſolutè loquendo, hoc præceptum ſufficienter impletur, ſi homo ſe abſtineat ab omni actu irreuerentiæ, vel iniuriæ loci ſacri. Et ideo, vt dicebam, ſi homo velit actum aliquem exercere in templo, vel circa templum, qui ſanctitatem eius attingat, tenetur ita ſe gerere, vt actum honorariæ adorationis exhibeat, quia aliàs contra ſanctitatem loci ageret, & ita irreuerentiam illi faceret. Sic igitur tota hæc obligatio in negatiuam reſoluitur, & per ſolam carentiam actus ſeruari poteſt, ſi homo nolit aliquid poſitiuè operari. Vnde licet in hoc libro de affirmatiuis præceptis directè tantum diſſeramus, hîc neceſſario dicẽdum eſt de his actibus, qui in templo fieri prohibentur, tanquam continentibus irreuerentiam, ſeu iniuriam eius, ſicut de operibus die feſto prohibitis ſuprà tractauimus, quia non poteſt reuerentia loco ſacro debita niſi per hanc negationem ſufficiẽter explicari.

9. *Quæ actiones in templo vitandæ.*

Dico ergo tertiò: Ob reuerentiam loco ſacro debitam tenemur vitare, non tantum omnem actionem directa, & formali intentione factam in contumeliam, ſeu irreuerentiam templi, ſed etiam omnem exteriorem actum, qui in ſe continet irreuerentiam templi, quacunque intentione fiat. Declaratur, quia duobus modis conſtituitur actus aliquis in aliqua ſpecie peccati, vno modo ex directa, & formali intentione operantis, vt cum aliquis ad vxorem alterius accedit, vt de marito vindictam ſumat, vel eum inhonoret, ac infamet. Alio modo ex ſola operis voluntate, vt cum quis adulterium committit, ſola carnis concupiſcentia ductus, & dolens, quòd cum illo actu coniuncta ſit iniuria alterius, quod non obſtat, quominus iniuſtus ſit. His ergo duobus modis poteſt committi ſacrilegium, & irreuerentia in locum ſacrum. Primò ex directa, ac formali intentione, quæ vix poteſt cadere niſi in hæreticum animum. Sic enim peccant in Deum hæretici, qui templa infringunt, comburunt, & euertunt, directè enim id faciunt, in contemptum, & iniuriam templi. Poſſet etiam talis intentio cadere in hominem obduratum, deſperatum, & odio habentem Deum, vt per ſe conſtat. Secundo poteſt hæc culpa committi, quaſi materiali voluntate, vt ſic dicam, id eſt, volendo facere aliquid in loco ſacro, quod in ſe continet iniuriam talis loci, & licèt illa directè intenta non ſit, eſt conſequenter volita cum ipſo opere, quia per ſe loquimur, & ſecluſa ignorantia, vel alia cauſa excuſante. Vt cum quis inimicum occidit in loco ſacro, quem nollet ibi occidere, ſed id vult, quia aliter non poteſt occidere, nihilominus ſacrilegus eſt, quia ad malitiam voluntatis, & actionis culpabilis, ſatis eſt velle externum actum habentem talem conditionem non ignoratam, etiamſi illa non intendatur. De priori ergo modo irreuerentiæ clarum eſt, eſſe intrinſecè malam, ac ſubinde ſemper prohibitam, vt in prima parte aſſertionis dicitur. Imò tam praua eſt illa intentio, vt quamuis exterior actio, vel irreuerentia loci ſacri leuiſſima eſſe videatur, ſemper mortalis, & grauiſſima culpa ſit, quia procedit vel ex contemptu, vel ex odio ipſius Dei, aut ſacrarum rerum ad ipſum pertinentium, vel ex animo hæretico, vel infideli, quæ omnia, & ſingula ſufficiunt, vt peccatum mortale ſit in omni materia etiã leuiſſima. Quin potius licet exterior actus ex ſe non eſſet iniurioſus, ſed indifferens, vt confabulatio de rebus indifferentibus; ſi fieret ex contemptu loci ſacri, & ad ſignificandum non oportere differentiam facere inter illum locum, & communem, eſſet peccatum mortale; quia eſſet peccatum ex contẽptu, quod ſemper graue eſt. De hac ergo formali irreuerentia nihil aliud dicendum ſupereſt, quia cum ſpecies eius ex ipſa formali intentione ſumatur, facilè cognoſcitur. At vero in poſteriori modo peccandi contra locum ſacrum, difficile eſt diſcernere, quando actio ex ſe ſit iniurioſa loco ſacro, ita vt inde habeat actus ſpecialem malitiam contra Religionem, etiamſi iniuria loci ſacri intenta non ſit, ideóque in ſequenti capite accuratius tractandum hoc eſt.

CAPVT II.

De actibus in loco ſacro prohibitis, qui illum polluunt.

MVlta ſunt iure prohibita fieri in loco ſacro, ſeu in Eccleſia, quæ ſi fiant, ſacrilegia eſſe cenſentur; quæ ad tria capita reuocat Silueſter ver. *Sacrilegium*, §. *Quintum.* Primum eſt, effundere voluntariè humanum ſemen intra Eccleſiam; ſecundum effundere humanum ſanguinem, ſub quo neceſſe eſt, vt homicidium comprehendatur. Tertium eſt, iniuſtè

1. *Ad tria capita reducuntur, quæ fieri in Eccleſia ſacrilegium eſt.*

aliquid auferre de templo. Sed re vera ſunt multa alia in hoc genere prohibita, quæ ad tertium illud caput reuocari non poſſunt, vt videbimus. Aliter ergo poſſumus tria capita numerare, & ſub ſingulis varios actus recenſere tãquam ſpecies ſub genere ſubalterno. Primum eſt efficere actum in Eccleſia, quo ipſa Eccleſia polluitur. Secundum eſt, vti Eccleſia vt cõmuni, & vulgari loco ad actum profanum in ea exercendum. Tertium eſt, violare immunitatẽ loci ſacri. Diſcurrendo autem per hæc tria capita, & per omnia membra, quæ ſub ſingulis continentur, conſtabit, diuiſionem, & numerationem eſſe ſufficientem, ſimúlque declarabimus; an hæc omnia ex iure humano pendeant, vel aliqua etiam ſubſiſtant in iure naturali?

2. Quinque actus Eccleſiam polluentes.

Circa primum caput dicendum eſt, quinque actus eſſe prohibitos in Eccleſia, quibus ipſa polluitur, ideóque ad Religioſum Dei cultum pertinere, illos cauere, & in quocunque illorum malitiam ſacrilegij inueniri. De hac concluſione diſputaui latè in dicto 3. tom. 3. p. diſp. 81. ſect. 4. Et ideò breuiter illa commemorabo, & pauca adiungam. Primò ergo prohibitum eſt in Eccleſia homicidium; nam illo polluitur, vt conſtat ex cap. *Propoſuiſti*, de Conſ. Eccleſ. Dixi autem in citato loco hoc debere intelligi de homicidio voluntario, non de caſuali, ſed ibi hæ voces ſumptæ ſunt iuxta ſubiectam materiam, & generalem vſum Philoſophorum moralium, cum docent, peccatum debere eſſe voluntarium, non iuxta vſum Iurium loquentium de homicidio voluntario, vel caſuali in ordine ad irregularitatem, vt in 5. tom. fusè explicauimus. In præſenti ergo excluditur illud homicidium caſuale ſimpliciter, ſeu omninò, id eſt, quod nec directè, nec indirectè voluntarium eſt, & conſequenter neque eſt culpabile, ſaltem moraliter: nam cum ille actus, quatenus mortẽ hominis infert, non ſit actus humanus, nec ſacrilegium eſſe poteſt, & conſequenter neque Eccleſiam, violat, vt ibi dixi. At verò ſi ſit homicidium voluntarium, etiam indirectè ſufficiet ad crimen ſacrilegij, & ad effectum polluendi Eccleſiam, vt communiter Doctores ſentiunt, quia ius ſimpliciter loquitur de homicidio contentioſo, ſeu peccaminoſo, tale autem eſt etiam homicidium caſuale, ſi culpabile ſit propter indirectam voluntatem. Et ita eſt intelligenda etiam Gloſſ. in cap. vnic. de Conſecration. Eccleſ. in 6. & Panor. in dicto capit. *Propoſuiſti*, qui eodem modo loquuntur.

Marg.: Primus. — C. Propoſuiſti. — Gloſ. Panor.

3. Secundus actus.

Secundò prohibita eſt in Eccleſia humani ſanguinis effuſio, nam per eam etiam Eccleſia polluitur, vt habetur in c. vnic. de Conſecration. Eccleſ. in 6. Quæ prohibitio in rigore diſtincta eſt à præcedenti, quia poteſt eſſe homicidium ſine ſanguinis effuſione per ſuffocationem, & poteſt ſanguinis eſſe effuſio ſine homicidio, vt conſtat. Et ita hæc diſtinctè explicui in dicta ſect. 4. neque aliquid nunc addendum videtur. Tertiò prohibetur in Eccleſia humani ſeminis effuſio, per quam etiam Eccleſia violatur, vt ibidem latè tractaui, & copioſiùs poſteà explicuit noſter Sanc. 2. tom. de Matrim. lib. 9. diſp. 15. per totam, qui videri poteſt. Quartò ſimiliter prohibitũ eſt excommunicatum in Eccleſia ſepelire, alioqui polluta etiam manet, iuxta c. *Conſuluiſti*, de Conſ. Eccleſ. quod nunc de excommunicato vitando intelligendum eſt iuxta decretum Concilij Conſtant. vt dicto loco notaui, & latiùs in 5. tom. diſp. 12. ſect. 4. Vnum autem dubium hic addendum occurrit, quod in fine capitis expediã. Quinta prohibitio huic ſimilis eſt, ne Paganus, id eſt, non baptizatus intra Eccleſiam ſepeliatur, quia per hoc etiam polluitur iuxta cap. *Eccleſiam*, 12. de Conſecr. diſt. 1.

Marg.: C. Vnic. — Tertius. — Sanchez. — Quartus. — C. Conſuluiſti. — Concil. Conſtant. — Quintus actus prohibitus. — C. Eccleſiã.

4. Ex his ergo ſacris probata manet concluſio, nam alius caſus in quo, vt notaui, ſolet Eccleſia pollui, ſcilicet, per incendium eius, quia non pertinet ad actiones prohibitas in Eccleſia, ſed ad Eccleſię deſtructionem. Vnde ille caſus non pendet ex culpa præcedente; nam licet incendium caſu, & ſine vlla culpa contingat, ſi habet effectum ſufficientem ad execrandam Eccleſiam, id eſt, deſtruendam conſecrationem eius, reconſecranda erit, vt Gloſſ. Abbas, & reliqui Doctores ſentiunt in c. *Ligneis*, & c. *Propoſuiſti*, de Conſecr. Eccleſ. & in c. *Eccleſiis*, de Conſ. diſtinct. 1. & ex verbis abſolutis illorum Iurium colligitur apertè. Et patet, nam ratio illius effectus eſt, quia tollitur fundamentum conſecrationis, parum autem refert, quod tollatur cum culpa, vel ſine culpa. Vnde è contrario licet Eccleſia, per ſummum ſacrilegium incendatur, ſi cum effectu non comburuntur parietes, licet tectum, vel alia ædificia lignea comburantur, non manet Eccleſia execrata, vt dicitur in dicto cap. *Ligneis*. Vnde nec violata, ſeu polluta manet, quia nullũ eſt Ius, quod dicat propter tale crimen Eccleſiam pollui, aut indigere reconſecratione, aut expurgatione: non pertinet ergo ille caſus ad eos, quos non tractamus. Imò in citato loco 3. tomi notaui, in eo caſu nõ propriè pollui Eccleſiam, ſed deſtrui ſaltem quoad eas partes, in quibus reſidet conſecratio. Vnde nunc addo, licet in eo caſu ſit neceſſarium conſecrationem iterare, vt talis Eccleſia verè conſecrata maneat, tamẽ ſi benedicta ſimul erat, ac conſecrata, non indigere noua conſecratione, benedictione, aut expurgatione, vt in ea poſſint licitè diuina officia celebrari, quia illa Eccleſia per incendium, & combuſtionem parietum ſolum amiſit conſecrationem, aliud verò impedimentum non contraxit, nec benedictionem amiſit, quæ ipſi ſolo, & quaſi pauimento adhæret, vt ibi notaui; & ideò ſi reficiatur, & commodè reparetur, ſtatim apta, & expedita manet ad officia Diuina, non pertinet ergo hic caſus ad eos, quibus annexa eſt Eccleſiæ violatio.

Marg.: Additur ſextus caſus. — Gloſſ. Abbas. — C. Ligneis.

Secundò notanda eſt differentia inter duos caſus vltimos ad tres primos comparatos. Nam in tribus primis Eccleſia polluitur per actionem quaſi tranſeuntem, & ex vi illius Eccleſia relinquitur polluta, etiamſi actio omninò tranſierit, nullúmque effectum Phyſicum in Eccleſia reliquerit. In vltimis verò duobus caſibus quodammodo polluitur Eccleſia per effectum in Eccleſia permanentem ex vi prioris actionis, id eſt, per corpus excommunicati hominis, vel infidelis in tali loco ſepulti. Et hinc eſt, vt in prioribus caſibus ad purgandam Eccleſiam neceſſariũ non ſit, aliquid ab illa abſtrahere, ſed ſolum orationibus, & aſperſionibus iuxta Eccleſiæ ritum illam reconciliare; at verò in quarto, & quinto caſu ante omnia neceſſe eſt (per ſe loquendo) corpus ibi humatum extrahere, & extra Eccleſiam proiicere, & benedictionem, ſeu expurgationem adiungere, vt dicta Iura præſcribunt. Vnde etiam fit (quod notare oportet) in primis tribus caſibus non pollui Eccleſiam, niſi quando actio eſt voluntaria, & cum graui culpa fit, vt proponendo illos tres caſus declarauimus, & latiùs oſtendimus in dicto loco tertij tomi. At verò in duobus vltimis caſibus licet contingeret corpus pagani in Eccleſia ſepeliri ſine culpa, vt quia putabatur baptizatus, & poſteà publicè conſtat, fuiſſe paganum: nihilominus Eccleſia maneret polluta ex vi corporis ibi ſepulti, ita vt non poſſit in ea celebrari, nec fidelis ſepeliri, donec inde auferatur corpus, & Eccleſia purificetur, quia Iura ita diſponunt, nec attendunt, quo caſu, aut ſcelere corpus tale in Eccleſia ſepultum ſit, ſed tantum quod ibi ſit, vt clarè ſumitur ex c. *Sacris*, de Sepultur. tam ex verbis, quam ex ratione eius, vt facile conſideranti patebit. Sed licet hæc differentia inter prædictos caſus vera ſit, nihilominus 5.

Marg.: 5. Differentia inter duos vltimos caſus & tres priores. — C. Sacris.

minus in hoc omnes conueniunt, quod per ſe loquendo, & ex genere ſuo graue peccatum ſacrilegij eſt, aliquid agere in Eccleſia, quo ipſa Eccleſia polluitur, quia id non fit ſine graui irreuerentia loci ſacri.

6. Quæri verò poteſt hoc loco, præſertim circa tres priores caſus, An huiuſmodi actus ſit malus, quia per ipſum Eccleſia polluitur, vel è conuerſo, quia talis actus eſt malus, & grauis irreuerentia loci ſacri, ideò ex Eccleſiæ ſtatuto in talis irreuerentiæ odium illa veluti irregularitas loci ſacri addita ſit. In hoc enim puncto obiter, & quaſi aliud agens dixi in dicta ſect. 4. 3. tomo §. *Tertio*, actionem non fieri peccaminoſam, quia polluit Eccleſiam, ſed potius quia ipſa eſt turpis, & repugnans Eccleſiæ ſanctitati, ideo ex inſtitutione Eccleſiæ illi adiunctam eſſe illam irregularitatem, ſeu interdictionem talis loci. Hanc vero ſententiam aliqui improbant ex eo, quod illi actus non continent malitiam ſacrilegij, niſi quia prohibiti ſunt ab Eccleſia, per ſe enim vel non eſſent mali, vt ſepelire puerum non baptizatum in Eccleſia malum non eſſet, niſi eſſet prohibitum, vel ſi ſint mali in alia ſpecie, vt fornicatio in ſpecie intemperantiæ, non ſunt tamen ſacrilegium facti in Eccleſia, niſi quia Eccleſia prohibet ſpecialiter ibi fieri in reuerentiam loci ſacri, vt ſupponitur. At Eccleſia non prohibet illos actus niſi quatenus ſtatuit, vt per illos polluatur Eccleſia, vt videre licet in omnibus Iuribus citatis, non enim continent ſpecialem prohibitionem; ſed ſolum dicunt illis modis pollui Eccleſiam, ergo in tantum prohibent, in quantum volunt, vt per illos polluatur Eccleſia, ergo ideo ſunt ſacrilegia, & peccata in tali ſpecie, quia polluunt Eccleſiam, non è contrario.

An hi actus ſint mali, quia per eos Eccleſia polluitur, vel è cõtra.

7. Nihilominus dicendum cenſeo, actum, verbi gratia, effundendi ſanguinem in Eccleſia non ſumere malitiam ſuam, quam in ratione ſacrilegij habet, ex eo, quod per eum polluitur Eccleſia, ſed potiùs è cõtrario ideò polluere Eccleſiam, quia hoc Eccleſia ſtatuit, quaſi in pœnam, & deteſtationem ſacrilegij (idemque eſt de aliis actibus ſupra numeratis.) Sunt autem hic duæ quæſtiones diſtinguendæ: Vna eſt, an hic actus ſit ſacrilegium, ſola prohibitione iuris poſitiui, alia eſt, an ſit ſacrilegium ex eo, quod polluit Eccleſiam. Hîc enim non tractamus priorem, nam de illa inferius dicemus, ſed tractamus tantum poſteriorem, quæ optimè locum habet etiamſi hoc ſacrilegium ſit de iure poſitiuo. Ratio (quam etiam in dicto loco inſinuaui) eſt, quia effectus ille moralis polluendi Eccleſiam, per ſe, & vt ſic, non eſt culpa, ſed veluti pœna, & ad modum cenſuræ, actus autem prohibitus ab Eccleſia ſub cenſura, vel irregularitate, non ideò eſt malus, quia per illum incurritur cenſura, ſed ideò incurritur per illum cenſura, quia malus eſt, eſto ſit malus, quia prohibitus, ergo idem erit in præſenti. Minor declaratur: nam cum Eccleſia prohibet furtum ſub excommunicatione, non eſt actus malus, quia per illam incurritur cenſura, ſed potiùs quia malus eſt, ideò illi imponitur cenſura. Reſpondent, non eſſe ſimile, quia per illas prohibitiones nõ conſtituitur furtum in alia ſpecie vitij præter iniuſtitiã, quam ex ſe habet. Sed contra; nam idem erit, ſi non omne furtum, ſed illud tantum, quod fit in loco ſacro prohibeatur ſub excommunicatione ob reuerentiam loci ſacri. Quia tunc etiam non ideò committitur ſacrilegium, quia incurritur excommunicatio, ſed potiùs è contrario, quia illud eſt tale crimen, ideò imponitur excommunicatio, & tamen actus ille furandi in Eccleſia accipit ſpecialem malitiam ſacrilegij ratione prohibitionis. Idem eſſet, ſi ipſo iure interdiceretur locus, in quo aliquod crimen fieret; non enim

Reſolutio quæſtionis.

A illud opus crimen eſſet, quia per illud interdiceretur Eccleſia, ſed è conuerſo, quia tam graue crimen eſſet, ideò tam graui pœna puniretur. Quod verum eſt, ſiue illud crimen ſit tale, quia prohibitum ab Eccleſia, ſiue prohibeatur, quia de ſe malum eſt, & ſiue ſit ſacrilegium, ſiue quodlibet aliud vitium. Idem videre licet in omni irregularitate, quæ eſt pœna, ſemper enim ſupponit culpam, ſiue contra ius diuinum, ſiue contra Eccleſiaſticum. Et optima ratio in omnibus aliis eſt, quia pœna ſupponit culpam, præſertim pœna ſpiritualis, & ideo præceptum Eccleſiæ prohibens ſub cẽſura, vel propria pœna ſpirituali, vel priùs ſupponit actum eſſe culpabilem, vel priùs facit illum eſſe culpabilem prohibendo illum, & tunc ratione illius fert B cenſuram, aut pœnam. In præſenti autem licet hic effectus polluẽdi Eccleſiam non videatur propria pœna, ſe habet ad modum pœnæ, & in odium talis ſacrilegij, & ad exaggerandum illud ille moralis effectus ei adiungitur, ergo eodem proportionali modo intelligenda eſt prohibitio.

Addo præterea, quod licet Eccleſia ſtatuat, vt per talem actum polluatur Eccleſia, intrinſecè nõ ſequitur actum illum eſſe peccatum mortale, niſi vel formaliter prohibeatur, vel alias de ſe malus ſit in eo gradu; valde namque dubium eſt, an propter ſolum effectum polluendi Eccleſiam, actus ille tam prauus fiat: declaratur per comparationem ad irregularitatem, C ſi enim Eccleſia non prohibeat aliquem actum, ſed tantum ſtatuat, vt qui illum fecerit, fiat irregularis, non ſequitur, peccare tunc mortaliter, qui facit illum actum, vt conſtat in omnibus actibus criminalis iudicij, per quos incurritur irregularitas ex defectu lenitatis, quæ non facit illos actus eſſe peccaminoſos in laicis. Imò multi exiſtimant, quod niſi illi actus eſſent per ſe interdicti Clericis, non peccarent grauiter exercendo illos, propter ſolum periculum irregularitatis, quod magis incertum eſt, quia Clerici fortaſſe tenentur ratione ſui muneris irregularitatem vitare. Ad hunc ergo modum cum hæc pollutio Eccleſiæ non ſit vera macula in illa, ſed ſolùm impedimentum quoddam morale per Eccleſiam poſitum, vt in tali Eccleſia non poſſint diuina officia celebrari, D donec purificetur, efficere actum, per quem tale impedimentum introducitur, non eſſet fortaſſe mortale peccatum ratione huius impedimenti, & quaſi nocumenti illati Eccleſiæ, ſi actus ipſe in ſe non eſſet prius ab Eccleſia prohibitus. Et ita ſupponit Angelus verbo, *Debitum coniugale*, num. 35. ait enim per maritalem copulam in Eccleſia habitam, etiam in caſu neceſſitatis pollui Eccleſiam, & nihilominus coniuges tunc non peccare mortaliter, quia eis tunc non prohibetur copula; licet enim illud falſum ſit; tamen apertè ſentit hic auctor, illa duo non eſſe repugnantia, & rationem culpæ ſumendam eſſe non ex pollutione, ſed ex prohibitione. Vnde licet fortaſſe talis culpa aggrauetur ratione talis quaſi nocumenti moE ralis, propter maius ſcandalum; quod inde oritur, & propter incommodum fidelium, primaria nihilominus ratio talis culpæ non inde ſumitur, ſed ex irreuerentia, quæ fit Eccleſiæ, vel ex natura talis actus, vel ſuppoſita Eccleſiæ prohibitione. Sicut quando furtum in Eccleſia prohibetur ſub cenſura excommunicationis, aggrauatur quidem culpa ex eo, quod fit contra talem cenſuram propter maiorem contumaciam, ſcandalum, & nocumentum proprium, nihilominus tamen ſubſtantialis culpa, (vt ſic dicam) quæ ibi interuenit, non eſt ratione cenſuræ, ſed ratione prohibitionis, quam ſupponit cenſura.

8. An ex eo ſolũ quo actus polluat Eccleſiã, ſit peccatum mortale.

Angel.

9. Neque obſtat, quod Iura, quæ de Eccleſiæ violatione in his caſibus loquuntur, non permittant expreſſam prohibitionem efficiendi talem actum in Eccleſia

Iura, quæ de Eccleſiæ violatione

loquantur, ſupponunt prohibitionem.

clesia, nam ſine dubio illam ſupponunt. Imo ſi quis attente cõſideret, neque ille effectus violationis Eccleſiæ per huiuſmodi actus ibi inſtituitur, ſed ſupponitur, & ex illius ſuppoſitione aliquid ordinatur, vt in cap. *Si motum*, de Conſe. d. 1. dicitur, *Si homicidio, vel adulterio Eccleſia violata fuerit, diligẽtiſſimè expurgetur, & denuò conſecretur.* Vbi non inſtituit, ſed ſupponitur violatio, & de remedio prouidetur, & in cap. *Sequenti*, ſimiliter dicitur. Eccleſias conſecratas non eſſe iterum conſecrandas, niſi exuſtę, vel ſanguinis, aut ſeminis effuſione pollutæ fuerint, eodemque modo loquuntur c. *Propoſuiſti*, c. *Aqua*, cap. *Si Eccleſia*, extra de Conſecr. Eccleſ. &c. & capite vnic. eod. titul. in 6. Vnde nõ eſt dubium, quin tam prohibitio hæc, quàm inſtitutio antiquior ſit, quam hæc iura Decretalium, nam tempore Concilij Nicæni iã erant in vſu, Gratianus enim Concil. Nicæno tribuit dictum Canonem, *Eccleſiis*, quanquam nunc inter Canones omnes Cõcilij Nicæni non habeatur. Antiquior verò eſt Canon, *Si motum*, quem ex Hyginio Gratianus refert, & ille etiam loqui videtur de hac violatione per talia crimina, vt de re antiquiori. Igitur verba Canonum non obſtant, quin intelligamus, à principio, quando hæc inſtitutio incepit, prohibitas fuiſſe has actiones in Eccleſia ſub eo grauamine, & quaſi cenſura, vt ſi fierent, Eccleſia polluta maneret. Nec denique obſtat, quòd Auctores interdum ex effectu polluendi Eccleſias colligant prauitatem actionis, & malitiam ſacrilegij, tum quia non ex profeſſo has rationes diſtinguunt, & conſiderant, ſed moraliter per modum vnius de illis loquuntur; tum etiam quia argumentãtur potiùs à ſigno ſeu à poſteriori, quam à priori ex cauſa. Adde, multos illorum ponere primam radicem huius malitiæ ſacrilegij in prohibitione Eccleſiæ eodem modo, quo in furto facto in Eccleſia, vt ſtatim referemus. Alij vero priùs ponunt rationem talis culpæ in irreuerentia, quæ fit loco, & deinde coniungunt effectum polluendi Eccleſiam, vt patet in Supplem. Gabrielis in 4. d. 32. q. vnic. concl. 11. vbi ait, *in Eccleſia abſtinendum eſſe à coitu propter loci reuerentiam*, ecce rationem primariam, ſimpliciter neceſſariã, *Et ne ſeminis remiſſione polluatur*, ecce rationem ſecundariam, & planè non neceſſariam ad talem malitiam; ſufficeret enim Eccleſiæ prohibitio, licet effectus violationis non eſſet adiunctus, ſicut ſufficit in furto ſacrilego, & aliis, de quibus infra dicemus.

C. *Si motum*
C. *Sequenti.*
C. *Propoſuiſti.*
C. *Aqua.*
C. *Si Eccleſia.*
C. *Vnic.*
Concil. Nicen.
Gratian.
Canon. Eccleſiis.
Gabr.

10.
An hi actus ſint ſacrilegi ſolũ quia prohibẽtur ab Eccleſia.

Iam verò occurrebat tractanda altera quæſtio, videlicet, an hi actus ſint ſacrilegi ſolum quia ab Eccleſia ſunt prohibiti, vel de ſe, & natura rei habeant adiunctam ſacrilegij malitiam, eo ipſo quod in Eccleſia fiunt? In qua nõnulla ſunt clara, quæ hic poſſunt breuiter expediri, alia vero coniuncta ſunt cum dicendis in capit. ſequent. & illuc remittuntur. Primò ergo certum videtur duos vltimos caſus de ſepultura excommunicati, & Pagani in Eccleſia, fundari proximè in Eccleſiaſtica prohibitione. Prior enim magis pertinet ad effectus cenſuræ excommunicationis, quàm ad peculiarem reuerentiam, vel immunitatem Eccleſiæ, vt cõſtat ex dicto loco quinti tomi. Effectus autem cenſuræ ex inſtitutione Eccleſiæ tantum ſunt, vt in eodem tomo in principio oſtendimus. Nec dici poteſt, cenſuram eſſe de Iure Eccleſiaſtico, illa autem poſita, de Iure naturali eſſe, vt excommunicatus non ſepeliatur in ſacro: Nam cenſura non habet determinatum eſſe, (vt ſic dicam) nec definitam amplitudinem natura ſua, ſed tantum ex inſtitutione. Vnde potuiſſet Eccleſia priuare excommunicatum vi cenſuræ ab omni excommunicatione Eccleſiaſtica, dum viuit; non priuando illum ſepultura poſt mortem ex vi cẽſuræ, (hoc enim nullam repugnantiam, nec inordinationem inuoluit.) Hoc autem poſito, ex vi talis cenſu-

A ræ non eſſet malum, excommunicatum in loco ſacro ſepelire, nam cenſura, vt ſic, non facit indignum ſepultura Chriſtiana, niſi ipſa id formaliter prohibeat, vt patet de ſuſpenſione, & eſt etiam probabile de interdicto generali perſonali. Quòd ergo nunc excommunicatus non ſit in Eccleſia ſepeliẽdus, prouenit ex immediata prohibitione Eccleſiæ, nam tota cenſura eſt quædam Eccleſiaſtica prohibitio, ſeu collectio prohibitionum, (vt ſic dicam,) latiúſque declaraui in principio materiæ de Cenſur. Ergo hæc prohibitio immediatè eſt de Iure poſitiuo; ad naturale autem non pertinet, niſi remotè, quatenùs ius naturæ dictat, poſitiuas leges eſſe ſeruandas, vt in eodem loco dixi. Et ſignum huius manifeſtum eſt, quia nunc poteſt ſe- B peliri in Eccleſia excommunicatus occultus, ſeu non vitandus ſolum quia Eccleſia quoad hoc abſtulit prohibitionem ſuam, ergo hæc prohibitio non aliter oritur ex cenſura, niſi quatenus ipſamet prohibitio formaliter includitur in cenſura.

Addo etiam, ex hac prohibitione ſepeliendi excommunicatum vitandum in Eccleſia, non ſequi ex natura rei per ſepulturam eius pollui Eccleſiam, ſed ad hunc effectum neceſſariam fuiſſe nouam legem inducentem illum effectum, quatenus prohibet in tali Eccleſia celebrari diuina, donec corpus excommunicati extrahatur, & Eccleſia reconcilietur: Niſi enim Eccleſia hoc ſpecialiter ſtatuiſſet in dicto capit. *Conſuluiſti*, ex vi prohibitionis non ſequebatur, cum non habeat intrinſecam connexionem, nec enim ex qua- C cunque tranſgreſſione graui Eccleſiæ præcepti circa Eccleſiæ immunitatem ſequitur Eccleſiæ pollutio, vt patet de vi illata Eccleſiæ infringẽdo ſeras, & ſpoliando illam, & ſimilibus: Neque in cadauere hominis excommunicati eſt tanta malitia, vel alia praua affectio, vt per ſe, & natura ſua reddat illum locum ineptum ad celebrationem diuinorum. Fecit ergo hoc rigor Eccleſiaſticæ diſciplinæ in aggrauationem illius cenſuræ, & odium contumaciæ, propter quam fertur. Et in hoc caſu conſtat euidenter, quod diximus, non ideo eſſe malum, ſepelire excommunicatum in Eccleſia, quia illam polluit, ſed potius quia illud malum eſt, ideo Eccleſia alteram prohibitionem addidit, ratione cuius Eccleſia pollui dicitur. Vnde ſepultura excommunicati non denunciati nunc polluit Eccleſiam, quia per Eccleſiam non prohibetur. Et idẽ D argumentum ſumi poteſt à ſepultura hominis perſonaliter interdicti, prohibita enim eſt de Iure, tamen per illam non polluitur Eccleſia, quia hoc inſtitutum non eſt.

11.
Ex ſepultura excommunicati vitandi non polluitur Eccleſia ex natura rei.
C. *Conſuluiſti.*

Quanquam de hoc puncto noua poſſit moueri quæſtio, videlicet an per ſepulturam hominis perſonaliter, & nominatim interdicti polluatur Eccleſia? quam appello nouam, quia non inuenio illam motam à Doctoribus, quos conſulere potui in dicto cap *Conſuluiſti*, nec à Summiſtis verbo *Conſecratio*, vbi de hac materia tractant, nec à Nauar. in Manuali, cap. 27. n. 256. vbi hos caſus explicat, nec mihi occurrit, vel in 3. tomo, cũ illos exponerẽ, vel in 5. agenti de hoc effectu interdicti diſp. 35. ſect. 3. Quanquam ex quibuſdam verbis, quæ in fine illius ſect. habentur, colligere E quis poteſt, etiam in illo caſu Eccleſiam pollui. Verba autem ſunt. *An verò ſi talis perſona* (id eſt nominatim interdicta) *de facto ſepeliatur, exhumanda ſit, donec abſoluatur, idem dicendum cenſeo, quod de perſona excommunicata, quia quoad hunc effectum æquiparantur in Iure.* Igitur licet de interdicto id non exprimatur, per æquiparationem cum excommunicato idem de illo dicendum videtur. Nam hæc paria iudicantur, iuxta Gloſſam in capit. 1. verb. *Obſeruari*, de ſent. excomm. in 6. per illum textum, & alia, quæ allegat. Item facit, quod Turrecr. in cap. *Nullus*, 12. q. 1. numerans quindecim

12.
Vtrum polluatur Eccleſia per ſepulturam hominis perſonaliter interdicti.
Gloſſ.
Turrecr.

decim caſus, in quibus aliquis prohibetur ſepeliri in Eccleſia, ſubiungit, in illis omnibus cadauer exhumandum eſſe, iuxta dictum c. *Conſuluiſti.*

13. Auctoris iudicium. Nihilominus probabilius cenſeo, in eo caſu non pollui Eccleſiam. Quod videntur mihi ſupponere Doctores, & ideo nullam mentionem de interdicto feciſſe, nam certe valde veriſimile eſt aliquem eorum fuiſſe id traditurum, vel inſinuaturum, ſi ita ſenſiſſet. Ratio vero eſt, quia in Iure non exprimitur, nec pœnæ ſunt extendendæ, nec æquiparatio habet locum in materia pœnali; maxime quia excommunicatio multo grauior cenſura eſt, quam interdictum. Item quia excommunicatio magis priuat omni excommunicatione, quam interdictum. Nec in dictis verbis oppoſitum inſinuauimus. Nam verum quidem eſt, cadauer hominis interdicti in Eccleſia ſepultum exhumandum eſſe, quia expreſsè priuatur ſepultura Eccleſiaſtica, & ideo ſi per vim, vel alio modo illam habuit, non eſt permittendum, illam retinere. Item quia capit. *Sacris*, de Sepulturis, non de excommunicatis tantum, (C. *Sacris.*) ſed, *De præciſis ab Eccleſia*, loquitur, cum dicit exhumanda eſſe talia corpora; at interdicti etiam ſunt ab Eccleſia præciſi, vt ibi Panor. num. 1. in fine nouauit. (*Panor.*) Et ideo dixi in citatis verbis quoad hunc effectum æquiparari in Iure. Ex quibus verbis poteſt per argumentum à contrario intelligi quoad alium effectum polluendi Eccleſiam, non eſſe faciendam æquiparationem, quia Iure non fit. Quapropter ſi contingat, tale corpus interdicti non exhumari, non erit prohibitum celebrari in tali Eccleſia, quia nullibi inuenitur talis prohibitio, & quando poſtea exhumatum fuerit, non erit neceſſaria noua conſecratio, aut expurgatio Eccleſiæ, quia nullibi etiam poſtulatur. Nec æquiparatio inter illas cenſuras in omnibus facienda eſt, alias non eſſent diſtinctæ, ſed in his, quæ generaliter cenſuræ, vt ſic conueniunt, vel in Iure exprimuntur, vt patet ex cap. 1. & cap. *Is cui*, de Sentent. (Cap. 1. C. *Is qui.*) excomm. in 6. Ex quibus poteſt ſumi argumentum ab ſpeciali, non eſſe æquiparationem indifferenter, & in omnibus inter hæc faciendam, vnde ad dictum Turrecr. ſupra reſpondeo, multo minus probabilem videri æquiparationem illam, ſeu illationem ab excommunicato ſepulto in Eccleſia ad omnem illum prohibitum ibi ſepeliri, propter alia peccata, quæ non habent excommunicationem annexam; vt propter vſuras, & ſimilia. Contra hanc enim illationem multo fortiùs procedūt rationes factæ, & ipſa nullo Iure, vel ratione fundatur. De quo nonnulla addam in ſequenti caſu.

14. De ſepultura hominis pagani. Alter enim caſus de ſepultura hominis Pagani planè fundatur in iure mere poſitiuo prohibente, huiuſmodi corpora ſepeliri in locis ſacris, ſeu Eccleſiis: Nā licet dici poſſit eo ipſo, quod Eccleſiæ & earum cœmeteria deſtinantur pro ſepulchris fidelium, illicitum eſſe, infideles ibi ſepelire; hoc erit verum, ſi intelligatur illa dedicatio eſſe excluſiuè pro ſolis fidelibus ſepeliendis, & ſic in idem redit, quia illa inſtitutio voluntaria fuit Eccleſiæ, & conſequenter humana, & in ea inuoluitur ſatis expreſsè, ac formaliter dicta prohibitio. Accedit, quod nomine infidelis ibi intelligitur omnis nō baptizatus, vt Doctores exponūt, vnde comprehenditur filius infans Chriſtianorum, qui mortuus fuit, priuſquam poſſet baptizari; ac hoc profecto non poteſt ex natura rei prouenire, quia videri poterat puer ille habere ibi ius ſepulturæ ratione patris, nec in eo eſſet intrinſeca templi irreuerentia, cum corpus illud non fuerit propriis peccatis maculatum, nec ſit ignibus inferni tradendum, eſto, non ſit glorificandum; eſt ergo ex ſola prohibitione Eccleſiæ. Item comprehenditur ibi etiam catechumenus fidelis, ſi enim ante baptiſmum re ipſa ſuſce-

A ptum moriatur, non eſt in Eccleſia ſepeliendus propter illa iura, & per illam generalem regulam, quod quibus non communicamus viuis, neque etiam communicamus defunctis; catechumeni vero nō ſunt capaces Sacramentorum ante baptiſmum, nec in ſacrificiis, & ſuffragiis communibus cum fidelibus communicant, & ideo nec defuncti in Eccleſia eſſe debēt. Tota vero hæc eſt inſtitutio Eccleſiaſtica fundata in ratione congrua, per ſe autem, & intrinſecè id non eſſet malum cum illi iuſti eſſe poſſint, ergo illa prohibitio ſimpliciter humana eſt.

Dices, ſaltem eſſe per ſe, & intrinſecè malū ibi ſepelire infidelem adultum, quem conſtat eſſe damnatum. 15. Obiectio. Reſpondeo, idem argumentum fieri poſſe de quolibet publico peccatore, vel deſperato fideli, etiā ſi excommunicatus non ſit; nam etiam conſtat, hunc (Satisfit.) B eſſe damnatum. Hæc vero ratio prohibitionis non pertinet ad caſus, de quibus nunc tractamus, id eſt, ad eos quibus Eccleſia polluitur, quia ex eo quod publicus peccator mortuus impœnitens ſepeliatur in Eccleſia, non polluitur Eccleſia, cum in Iure hoc non ſit expreſſum; quamuis ergo ex illo capite id eſſet per ſe malum, non eſſet ratione infidelitatis vt ſic, quod nunc agimus, ſed ratione magis vniuerſali, quia eſt corpus hominis damnati ad gehennam. Addo verò, etiam illam prohibitionem non eſſe de Iure diuino, ſeu naturali conſiderando præciſè ſanctitatem loci ſacri, & reuerentiam eo titulo illi debitam, ſed ex alia Eccleſiaſtica inſtitutione pendere. Primum patet, quia licet aliquis in peccato mortali moriatur, poteſt aliquis humanus honor eius corpori deferri propter C alios titulos dignitatis Eccleſiaſticæ, vel ciuilis; aut propter honorem quendam, ac decentiam ipſorum viuentium; aut denique propter aliquam humanitatis demonſtrationem cum illo oſtendendam ob aliquam coniunctionem; ergo ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, non videtur per ſe, & intrinſecè malum, illud cadauer in Eccleſia ſepelire propter hanc humanitatem, vel honorem humanum, ſi Eccleſia non prohibuiſſet. Quia illa intentio mala non eſt, & actio non ita eſt contra reuerentiam Eccleſiæ de ſe, & intrinſecè, vt ſit illi iniurioſa, quia licet corpus defuncti non poſſit iuuari ad ſpiritualia bona ratione loci ſacri, in quo ſpelitur, tamen non deformat, nec inhonorat D locum ſacrum, niſi aliunde id prohibeatur. Altera verò pars declaratur, quia Eccleſia ideò vult fideles in loco ſacro ſepeliri, vt ibi iuuentur ſuffragiis, & orationibus viuentium, & vt ibi tanquam ſacrum depoſitum collocentur, donec ad vitam beatam reſurgāt: & ex hac intentione, & inſtitutione Eccleſiæ orta eſt prohibitio, vt nullus in peccato mortali defūctus, ita vt de peccato, & impœnitentia publicè, ac moraliter, vel ex præſumptione iuris conſtet, in loco ſacro ſepeliatur: Quę prohibitio hoc modo colligitur ex c. *Quibus*, & quatuor ſequentibus, c. *Quæſitum*, c. *Fures*, 13. (C. *Quibus.* C. *Quæſitū.* C. *Fures.*) q. 2. Et pertinere cenſetur ad Eccleſiæ immunitatem, quam ex inſtitutione Eccleſiæ habet, vnde contraria tranſgreſſio ad illas maxime pertinet, quæ contra Eccleſiæ immunitatem committuntur, de quibus infra E dicturi ſumus.

De aliis vero tribus caſibus, in quib. Eccleſia polluitur, cum clarum ſit, effectum illum polluendi Eccleſiam, conſiſtere tantum in vi prohibitionis iuris Eccleſiaſtici, dubitari poteſt, an illæ actiones, quibus ille effectus annexus eſt, ſint iure diuino in Eccleſia prohibitæ, vel etiam ſolo humano Iure. Sed de his actionibus ſimul cum aliis dicemus in capit. ſequent. Nam eadem eſt ratio dubitandi in omnibus. Tandem inquiri hîc poteſt, quid nomine Eccleſiæ, vel loci ſacri in hoc puncto intelligendum ſit. Sed hoc, quantum pro materiæ neceſſitate mihi ſufficere viſum eſt, 16.

dixi

dixi in dicto 3. tom. diſp. 81. ſect. 4. Et ſpecialiter illa explicui, aliqua addendo pro quarto caſu de excommunicato in Eccleſia ſepulto (eadémque ratio eſt de infideli) in 5. tom. diſp. 12. ſect. 4. n. 6. & 7. Qui verò plura deſiderat, videat Sanchem dicto lib. 9. de Matr. diſp. 15. q. 3.

CAPVT III.

An omne opus profanum in templo factum, ſit contra loci ſanctitatem.

1. COnſtat ex proprietate vocis, profanum Religioſo opponi; illud enim profanum appellamus, quod Religioſum nō eſt. Vnde eſt illud, Ezechiel. 22. *Inter ſanctum, & profanum non habuerunt diſtantiam.* Poteſt autem hæc oppoſitio intelligi vel negatiuè tātum, vel poſitiuè, & contrariè. Priori modo dicetur profanus omnis actus, qui ad Religionem, & cultum Dei non ſpectat. Et hæc ſignificatio nō deſeruit pręſenti inſtituto; nam vt certum ſupponimus, non omnes actus, qui in Eccleſia fiunt, & ad Religionem, vel cultum Dei non ſpectant, eo ipſo ſacrilegos eſſe, vel ſanctitati loci contrarios. Probatur primò, quia poſſunt eſſe actus boni aliatum virtutum, & non Religionis, nec ex imperio eius, vt actus eleemoſynę, actus patientiæ & ſimiles. Hi auté nec propriè profani dici poſſunt, nec mali fiunt ex illa circunſtantia, quia nullum eſt præceptum diuinum, vel humanum prohibēs in Eccleſia omnes actus, qui non ſunt virtutis Religionis, etiam ſi honeſti ſint; vel præcipiens, vt ibi fiāt ex imperio, & relatione Religionis, & non aliter: Non enim ſunt talia præcepta gratis, & ſine maiori fundamento confingenda. Secundò quia poſſunt eſſe actus indifferentes, qui ſi fiant propter honeſtum finem, & cum aliis circunſtantiis debitis, iam erunt honeſti in indiuiduo, & ſic erit eadem ratio de illis, quæ de aliis honeſtis; ſi verò fiant propter malum finem, erunt peccata, & ita dubitari non poteſt, an non tantum negatiuè, ſed etiam aliquo modo contrariè opponantur ſanctitati loci, ideóque pro alio membro de oppoſitione poſitiua relinquēdi ſunt: ſi vero (iuxta probabilem opinionem) in indiuiduo maneant indifferentes ex parte finis, & ex aliis circunſtantiis, non eſt veriſimile ex hoc ſolum quod actus in Eccleſia factus caret honeſtate ſpecifica Religionis, & in vniuerſum omni honeſtate eſſe iniurioſum loco ſacro, aut inde accipere malitiam aliquam ſacrilegij, etiam leuiſſimam. Probatur eodem ferè diſcurſu, quia nulla lex poſitiua prohibet, omnes actus tales fieri in templo, nullibi enim extat, nec traditione habetur: nec etiam ex ſolis principiis naturæ poteſt talis prohibitio colligi, etiam ſuppoſita ſanctitate loci, quia ratio naturalis non dictat, eſſe debitum ſanctitati loci, vt in eo nihil omnino fiat niſi opus, vel Religionis, vel ſaltem alicuius virtutis: ex quo enim principio naturali, poteſt hæc obligatio colligi? Item ratio naturalis ſolum dictat, nihil eſſe faciendum in Eccleſia contra reuerentiam ei debitam, at facere actum indifferentem non eſt contra reuerentiam debitam tali loco, ergò.

Dupliciter poteſt actus eſſe profanus.
Prior modus.

2. Dicens, nonnullam eſſe irreuerentiam loci ſacri, eo vti vt loco communi, & non ſacro, ſic autem illo vtitur, qui actus non bonos in illo operatur, etiamſi mali non ſint. Reſpondeo negando Maiorem, ſi in eo vſu nihil ſpeciale includatur ſanctitati loci contrarium, nam locus ſacer generalem rationem loci retinet, poſſumus ergo illo vti, vt locus tantū eſt, & vt habet generales commoditates loci, videlicet quod defendit, tegit, recreat, &c. non vtendo illo, vt ſanctus eſt, dummodo ne quid contra illius ſanctitatē faciamus.

Obiectio.
Occurritur.

A Neque vero hinc ſequitur, omnem actum de ſe indifferentem in Eccleſia factum, eſſe etiam licitum, vel nō eſſe irreligioſum, quia nec de omni actu alias honeſto id admittimus: ſolum ergo dicimus, ex eo, quod eſt indifferens, non ſequi, eſſe irreligioſum factum in Eccleſia, an vero aliūde poſſit aliquis actus indifferēs, vel etiam honeſtus habere ſpecialem repugnantiam, vel indecentiam in loco ſacro, ſtatim videbimus.

3. Supereſt ergo quæſtio de actibus profanis poſteriori modo, id eſt, aliquomodo poſitiue repugnantibus loco ſacro, vt ſacer eſt: Et de his actibus ſunt inter Doctores variæ ſententiæ. Prima docet, nullum actum eſſe hoc modo contrarium loco ſacro natura ſua, & ſecluſa formali intentione operantis, ſed tantum ex B poſitiua lege Eccleſiæ prohibētis, ne talis actus in tali loco fiat in illius loci reuerentiam. Ita ſentit Caie. 2. 2. quæſt. 99. ad 5. dubium, quod erat, in quo conſiſtat directè agere contra ſanctitatem loci, vt propriè ſit ſacrilegium. Reſpondet enim, conſiſtere in hoc, quod eſt, incurrere voluntariè in illud, ad cuius contrarium ineſt ſanctitas loco, vt verbi gratia, ad hoc vt non poſſit inde aliquis extrahi violenter, vel aliquid huiuſmodi, & in t. 1. Opuſc. tract. 31. qui eſt 17. Reſponſionum in 12. dub. 2. addit propoſitionem excluſiuam, tunc circunſtanriam loci ſacri eſſe circunſtanriam neceſſario confitendam alicuius tactus, quādo ille eſt prædicto modo contra ſanctitatem loci ſacri, & non aliter, ſcilicet quando agitur contra id, ad C quod locus conſecratur, vel ſanctificatur. Sanctificari autem ad hunc, vel illum effectum, ſolum eſt ex lege poſitiua ſtatuente, vt hoc vel illud non fiat in tali loco in irreuerentiam eius, quia hoc ex ſola rei natura definiri non poteſt, etiam ſuppoſita talis loci benedictione, vt conſtat exemplis, quæ vtroque loco adducit, & ideo in priori loco ſtatim ſubiungit, poſſe Eccleſiam ſua prohibitione facere, vt ſit ſacrilegium, quod de ſe tale non erat, ſentiens per huiuſmodi prohibitionem id fieri, & non aliter. Idem ſignificauerit, licet non tam clarè idem Caiet. 1. 2 qu. 7. vbi addit, omne peccatum aggrauari ex circunſtantia loci ſacri per accidens, id eſt, in ſua malitia ſpecifica, non vero nouam ſpeciem malitiæ contrahendo. Hanc etiam opinionem apertè tenet Sot. lib. 2. de Inſt. q. 4. art. 4. §. D *Sed ais*, vbi dicit, Sacrilegium in loco ſacro eſſe ratione Eccleſiaſtici ſtatuti, vt ſi ſanguis, vel ſemen in loco ſacro effundatur; Imo addit, *Locum ſacrum non contaminari, niſi duobus dictis modis, nā etſi in Eccleſia* (inquit) *peieres, vel blaſphemes, non eſt ſacrilegium.* In quibus verbis illa excluſiua incredibilis mihi eſt, ſed paulatim eſt in ſequentibus impugnanda. Idem videtur ſentire Vict in Sum. 4. q. 196. quatenus negat, locum ſacrum eſſe circunſtantiam neceſſario confitendam niſi in caſibus prædictis. Item Angleſ. in Flori. qu. 9. in diffic. An locus ſacer in quolibet peccato ſpeciem mutet, & Nauar. in Manuali, c. 6. n 11. §. *Sexto*, clarius, & latius in cap. *Conſideret*, de Pœnit. d. 5. in principio n. 19. 20. E 21. & 39. quem Gutier. ſequitur lib. 1. Canon. q. c. 31. n. 35. Idem opinatur Sanches lib. 9. de Mat. diſp. 15. n. 5. vbi alios modernos refert.

De actibus profanis poſteriori modo ſumptis.
1. Sententia.
Caiet.
Soto.
Victor.
Angl.
Nauar.
Gutier.
Sanches.

4. Hæc ſententia ſuaderi poteſt, quia non omnia peccata facta in loco ſacro ſunt ſacrilegia, ergo quod aliqua ſint ſacrilegia, & non alia, non poteſt aliundè diſcerni, quam ex Eccleſiæ prohibitione, ſecluſa intentione formali directa, & ſacrilega operantis, vt excludi ſupponimus. Antecedens ſupponitur ferè à dictis Auctoribus vt manifeſtum, quia alias illa circunſtantia eſſet ſemper in confeſſione aperienda, quod eſt durum, & inuſitatum. Et ratio à priori eſſe debet, quia nom omne peccatū ex eo, quod in Eccleſia fit, habet ex natura rei ſpecialem repugnantiam cum ratione, ſi quis enim in Eccleſia temerè de proximo

Probatur hæc opinio.

ximo iudicat, aut epiſtolam ſcribit cōtinentem mortalem culpam, nihil agit habens ſpecialem repugnantiam cum ratione recta ratione talis loci. Hæc autem regula diſcernendi circunſtātias addentes ſpecialem malitiam traditur à D.Thom.4. d.16. quæſt.3. art. 2. quæſt.3. ergò. Et confirmatur, quia hac ratione non omne peccatum commiſſum à perſona ſacra, vel contra perſonam ſacram eſt ſacrilegium, vt docet S. Thom.2.2.quæſt.99.art.3. ad 3. Ergò idem à fortiori de loco ſacro dicendum eſt. Prima conſequentia probatur. Quia nulla ratio reddi poteſt, cur furtum in Eccleſia factum ſit ſacrilegium, non verò mentiri decipiendo alium, vel etiam falſum iurando, niſi quia vnum eſt ab Eccleſia ſpecialiter prohibitum, & non aliud. Item, dare alapas alter in Eccleſia, non eſt ſpeciale ſacrilegium, vulnerare autem, & ſanguinem effundere eſt ſpeciale ſacrilegium. Item pollui in Eccleſia, vel fornicari eſt ſpeciale ſacrilegium, habere autem in Eccleſia tactus impudicos, &c. non eſt ſpeciale ſacrilegium, ſecluſo morali periculo pollutionis. In his autem, & ſimilibus non poteſt ex ſola rei natura aſſignari ratio, vel differentia, ergò tantùm prouenit ex lege poſitiua Eccleſiæ id prohibente, & quaſi conſtituente in his, & non in aliis, loci ſanctitatem.

D.Thom.

5 Simile argumentum fieri poteſt de actibus non malis; nam quidam actus de ſe non mali, vel etiam boni, ſi in Eccleſia fiant, ſunt ſacrilegia, alij verò minimè, ergò hæc differentia non poteſt reuocari, niſi in Eccleſiæ prohibitionem. Antecedens quoad poſteriorem partem ſatis eſt in principio huius dubij declaratum. Quoad priorem verò patet exemplis. Nam matrimonialis copula de ſe non eſt actus malus, imò bonus, tamen in Eccleſias factus extra caſum neceſſitatis eſt ſacrilegium. Item iudicare per ſe non eſt malum, nec vendere, aut emere, & tamen ſi in Eccleſia fiant, nunc ſunt ſacrilegia, ergò tota ratio huius ſacrilegij in prohibitionem Eccleſiæ reducēda eſt. Vnde confirmatur generaliter prior pars: nam circunſtantia, quæ per ſe non poteſt trāsferre actum de non malo in malum, niſi interueniat ſpecialis prohibitio, non poteſt addere actui aliàs malo nouam ſpeciem malitiæ, niſi ratione ſpecialis prohibitionis. At circunſtantia loci ſacri non poteſt transferre actum de non malo im malum, niſi interueniat ſpecialis prohibitio, vt patet de iudicio, mercatura, &c. Ergò neque quando actus eſt aliunde malus, ſit ſacrilegium ratione loci, niſi ratione Eccleſiaſticæ prohibitionis.

6 Secunda ſententia ſuperiori ferè omninò contraria in primis affirmat, omne peccatum in Eccleſia factū eſſe ſacrilegium ex ipſa rei natura, & ſecluſo Eccleſiæ ſtatuto. Deinde affirmat, ex aliis actibus, qui extra Eccleſiam peccata non ſunt, aliquos eſſe ſacrilegia, ſi in Eccleſia fiant, ſæpe quidem ex prohibitione ſpeciali Eccleſiæ, interdum verò etiam ex natura rei. Hanc ſententiam, præſertim quoad priorem partem tenent multi Auctores. Vt autem eos ſine æquiuocatione referamus, ſupponamus abſtractè nos loqui de malitia diuerſæ ſpeciei, ſeu cōtra Religionem, ſiue illa ſit mortalis in illa ſpecie, ſiue venialis. Hoc enim pendebit ex circunſtantiis, vt infra videbimus. Sic ergò tenet illam opinionem Silueſt. verb. *Confeſſio*, 1.q. 10 fatetur enim omne peccatum factum in loco ſacro habere ſpecielem malitiam ſacrilegij ſaltem venialem: indicat verò nunquam eſſe mortalem, niſi in tribus caſibus ab Eccleſia prohibitis ſuprà numeratis in principio huius capitis, hoc tamē magis declarat in aliis locis ſtatim referendis. Eandem ſententiā tenet, magiſque illam declarat Cordub. in Sum. q.190. ait enim, omne peccatum mortale in Eccleſia factū eſſe mortale ſacrilegium, ſi verò ſit veniale, etiam in ratione ſacrilegij eſſe tantùm veniale; & licet in principio loquatur de peccatis luxuriæ, in fine extendit ſermonem ad omnia peccata mortalia. Allegátq; Silueſt. in Roſ.aur.q.63.quæ eſt in tract.3. inter impertinentes, ibi tamen non conſtituit tam generalem regulam. Tamen ita videtur exponere ver. *Sacrilegium* §. *Quintum*. & clariùs ver. *Immunitas*, 1.num.5. ibi enim fatetur, actum de ſe malum, vel notabiliter deformem in Eccleſia factum eſſe graue ſacrilegium etiam in caſibus ab Eccleſia non prohibitis. Eandem opinionem tenet Med.Cod. de Confeſ. q. de Circunſtantia loci ſacri. Referri etiam poteſt pro hac ſententia Anton. 3.par.tit.14.c.19. §.7. Vbi ex ſententia diui Thomæ ait, circunſtantiam trahere peccatum in aliud genus, quando habet ſpecialem repugnantiam ad aliud præceptum diuinæ legis. Sicut furtum, ait, ratione loci ſacri habet ſpecialem malitiam ſacrilegij: *quia repugnat præcepto, quod eſt de veneratione ſacrorū*, quod præceptum non eſt Eccleſiæ, ſed naturalis, ac diuinæ legis. Præterea ex vltima parte aſſertionis videtur neceſſariò inferri prima. Nam ſi aliqui actus, qui non ſunt peccata, facti in loco ſacro ſunt ſacrilegia propter irreuerentiam loci ſacri, quam ex natura ſua ſecum ferunt, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ, profectò multò magis erunt ſacrilegia omnia peccata commiſſa in Eccleſia, quia magis ſunt contra reuerentiam debitam loco ſacro.

1. Sententia dicēs omne peccatum in Eccleſia factū eſſe ſacrilegium.

Syluest. Cordub. Medin. Anton.

7 Vltimam ergo partem docet clarè D.Thom.1.Corinth.11. lect.4. exponens illa verba: *Nunquid domos non habetis ad manducandum? Non enim* (inquit) *eſt licitum, domum Dei, quæ deputata eſt pro ſacris viſibus, communibus vſibus applicare. Vnde & Dominus*, Ioan.2. *Eiecit vendentes & ementes de templo, dicens, Domus mea domus orationis vocabitur, &c* Addítque ſubinde D.Th. in neceſſitate licitum eſſe, *vti Eccleſia ad comedendū, & bibendum, & alios* (inquit) *vſus licitos*, ſentiens extra neceſſitatem etiam ad licitos vſus harum rerum communium non licere; ad illicitos verò nunquam. Sentítque hanc obligationem oriri ex natura rei ex ipſa Eccleſiæ ſanctitate, & conſequenter oppoſitum eſſe contra Religionem, & ſacrilegium. Ad hoc etiam videtur alludere Chryſ. in eum locū, Hom.27. *Quarta* (inquit) *accuſatio eſt, quia non ſolùm pauperes, ſed etiam Eccleſia afficitur contumelia, ſicut enim Dominicam cœnam facis priuatā, etiam rurſus locum, vtens Eccleſia tanquam domo.* Et idem ſignificat ibi Ambroſ. dicens, *Domi hæc eſſe agenda, non in Eccleſia, vbi vnitatis, & myſterij cauſa conuenitur, non diſſenſionis, & ventris.* Quæ verba etiam vſurpauit Anſelm. & ſubiungit, *Eccleſiam Dei ad orationem, & ad percipienda Sacramenta conſecratam, contemni, dum in ea irreuerenter carnales cibi ſumuntur.* Et in commentariis Hieronymo attributis, ad illa verba, *Aut Eccleſiam Dei contemnis?* rectè additur, *Facientes eam triclinum epularum.* Sic etiam Baſil. in Reg. breui. regul.310. ex verbis Pauli colligit, communes epulas non eſſe in Eccleſia manducandas. Sentiunt ergo hi Patres ex natura rei, & fine, ac conſecratione Eccleſiæ illicitum eſſe, in ea huiuſmodi actiones communes efficere, etiamſi alioqui peccata non ſint, multò ergo magis hoc dicent de omnibus peccatis. Quod tandem confirmari poteſt ex verbis Hieronymi contra Vigilant. *Ego confiteor timorem meum, ne forte de ſuperſtitione deſcendat, quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phantaſma deluſerit, baſilicas Martyrum intrare non audeo, ita totus & animo, & corpore pertremiſco.* Quid ergo ſentiret Hieronymus de audacia committendi peccatum intra Eccleſiam?

D.Thom. Ioan.2. Chryſ. Ambroſ. Anſelm. Hieron. Baſil. Hieron.

Hæc quidem poſterior ſententia magis ad veritatem accedere videtur, aliqua tamen indiget explicatione

tione. Vt ergò diſtinctè, & in particulari declaratur, quid in hoc prohibitum ſit ſpecialiter, & quo iure, & conſequenter quando operatio illicita in Eccleſia ſit propriè ſacrilegium mortale, aut vniale, multa in particulari dicere neceſſe eſt, & ideò in ſequentibus capitulis paulatim exponetur.

CAPVT IV.

De Actionibus forenſibus in templis prohibitis, ob eorum reuerentiam.

1. ANte omnia ſupponendum eſt, Eccleſiam habere poteſtatẽ ita prohibendi actiones aliquas in locis ſacris fieri, vt eo ipſo ſacrilegæ ſint cõtra huiuſmodi prohibitionem factæ, etiam ſi de ſe tales non ſint. Hæc eſt certa, & communis ſententia omnium Doctorum, quos retuli cap. præced. & in ſequentibus referam. Declaratúrque ex illa doctrina de legiſlatore humano, qui habet poteſtatem conſtituendi actum præceptum in certa ſpecie virtutis, iuxta materiæ capacitatem, & ſimiliter actum prohibitum in certa ſpecie vitij. Dices, legiſlatorem non poſſe facere, vt actus per ſuam legem fiat illius virtutis, cuius antea non erat, ſed poſſe tantùm facere, vt actus virtutis, qui non erat neceſſarius intra illam virtutem, poſita lege, ſit neceſſarius ad ſeruandnm medium illius virtutis: vt quando præcipitur ieiunium, non fit per præceptum, vt ieiunium ſit actus temperantiæ, nec videtur hoc fieri poſſe per legem; tum quia hoc pendet ex materia quaſi intrinſeca actui, quam lex nec dare poteſt, nec auferre, tum quia lex, vt præcipiat, videtur ſupponere ratione virtutis in actu, quia ſupponit honeſtatem; ſolùm ergò facit illa lex, vt actus ieiunij, qui de ſe eſt actus virtutis temperantiæ, non tamen neceſſarius, fiat neceſſarius ratione legis; ergò in præſenti ſi actus de ſe non eſt Religionis, non poteſt per legem Eccleſiæ fieri Religionis. Et conſequenter nec contrarius actus poterit fieri ſacrilegium propter prohibitionem.

2. Satisfit. Reſpondeo in primis non eſſe eandem rationem de actu virtutis, & vitij, nam ex vi legis humanæ prohibentis actum, incipit eſſe vitium, quod antea non erat, & ſimpliciter, & in tali ſpecie, vt comedere carnes in die Veneris eſt intemperantia poſita prohibitione Eccleſiæ, cum antea non eſſet: & idem videri poteſt in iniuſtitia, & aliis. Et ratio eſt, quia lex poreſt præſcribere medium virtutis in materia eius, quo medio exiſtente, incipit eſſe vitioſus in eadem materia receſſus ab illo, cum antea non eſſet vitioſus, quia illud non erat medium, & ita non erat receſſus à medio. Item quia malitia eſt carentia bonitatis debitæ in eſſe. Vnde eadem carentia, quæ antea erat pura negatio, & ideò non erat mala, incipit ratione præcepti eſſe priuatio, quia iam eſt debita contraria bonitas. Vnde reſpondendo ad obiectionem fateor, legem ſupponere materiam aptam, vt in ea conſtituatur medium talis virtutis, & hac ratione poſſe (regulariter loquendo) in tali materia actum talis virtutis exerceri abſque lege, ſi ratio per ſe poſſit medium ſufficiens ad talem honeſtatem ibi inuenire, licet ſecluſa lege non iudicet eſſe neceſſarium, lex autem facit, vt illud medium ſit neceſſarium, & (vt ita dicam) vnicum. Hoc autem totum in præſenti materia ſpectare licet. Nam abſtinere à deambulatione, verbi gratia, in Eccleſia propter reuerentiam eius, etiam ſecluſa lege, eſt bonum, & ad materiam Religionis ſpectans; ſi ergò addatur lex id præcipiens intuitu reuerentiæ templi, faciet illud eſſe neceſſarium intra illam virtutem, & conſequenter faciet contrarium actum eſſe ſacrilegum. Idem eſt de actu vendendi, & emendi, iudicandi, & ſimilibus,

A nam ceſſatio ab his operibus in loco ſacro ob ſanctitatem eius de ſe eſt materia apta ad honeſtatem Religionis, & ad actum eius, etiam ſecluſo præcepto, ideóque lex poteſt intra illam virtutem facere illum actum neceſſarium, & contrarium irreligioſum. Idem videre licet in præcepto abſtinendi ab opere ſeruili in die feſto, nam ante præceptum illud non erat neceſſarium ad virtutem Religionis, erat tamen materia apta, vt poſſet intuitu Religionis obſeruari. Vnde etiam ſecluſo præcepto potuiſſet aliquis id velle actu honeſto, & religioſo, vt ſiquis velit intra hebdomadam vno die vacare ab illis operibus, vt ſe totum tribuat cultui Dei, etiam ſeclnſo præcepto, honeſtè, ac religioſè id facere poterit. Præceptum ergo
B Eccleſiæ, quod illo intuitu materiam illam prohibet, intra virtutem Religionis legem conſtituit, & ideò commiſſio contraria ſacrilegium eſt ſolùm contra legem humanam.

Secundò ſuppono, duobus modis poſſe fieri ſacrilegum aliquem actum ratione legis poſitiuæ, qui abſque illa talis non eſſet. Vnde modo tantùm antecedenter, ſeu præſuppoſitiuè: alio modo formaliter, per propriam, & directam prohibitionem, vt verb. grat. quòd res aliqua ſanctificetur hoc, vel illo modo, & ad talem finem, pendet ex poſitiua lege vel Chriſti, vel Eccleſiæ; & tamen poſtquam res conſecrata eſt iuxta illam legem, ſine noua prohibi-
C tione erit ſacrilegium aliquid facere circa illam rem, quod ſi fieret circa illam rem non ſanctificatam, ſacrilegium non fuiſſet. Vt verbi gratia ſanctificatio Chriſmatis, vel olei infirmorum ex lege Eccleſiaſtica pendet, tamen illa poſita, ſacrilegium eſt, oleum illud contemnere, vel irreuerenter tractare, etiamſi hoc non eſſet formaliter ab Eccleſia prohibitum; tunc ergò dicimus ſacilegium pendere ex lege poſitiua præſuppoſitiuè, ſeu antecedenter. Formaliter autem pendet, quando præſuppoſita rei ſanctificatione talis actus circa illam non eſſet ſacrilegium, niſi per ſe, ac ſeparatim eſſet prohibitus, vt in dicto exemplo, etiam ſuppoſita ſanctificatione Chriſmatis, non eſſet peccatum, illud ſeruare in domo particula ri, & propria: ſi autem accedat præceptum Ec-
D cleſiæ, vt in templo tantùm ſeruetur, & inde non extrahatur, incipiet oppoſitum eſſe ſacrilegium ex formali Eccleſiæ prohibitione. In hac ergò aſſertione loquimur de ſacrilegio circa locum ſacrum, quod ratione formalis prohibitionis tale eſt, & ſine illa non eſſet, etiam ſuppoſita conſecratione Eccleſiæ, & dedicatione eius ad talem finem; nam aliud genus ſacrilegij, quod dicitur ex præſuppoſitione tantum legis poſitiuæ, re vera potius eſt ex vi legis naturalis dictantis ſancta ſanctè tractanda eſſe, quamuis rei ſanctitas ex humana ſit inſtitutione: ſicut peccatum contra votum, peccatum eſt contra legem naturalem, quamuis pendeat præſuppoſitiuè ex voluntate humana voluntariè promittentis. Si ergò reſpectu loci ſacri eſt aliquod ſacrilegium huiuſmodi, illud ex natura rei eſſe dicemus, & in ſequenti aſſertione de
E illo agemus.

3. Dupliciter poſſe actum fieri ſacrilegum.

Tertiò aduerto ex ſuperioribus, actiones forenſes duplices eſſe, quaſdam pertinentes ad Placitum, ſeu ſtrepitum iudicij, alias ad mercatum, ſeu negotiationem. De vtriſque ergò in hoc capite tractamus, de aliis verò poſtea dicemus. 4.

Dico ergò primò. Placitum ex Eccleſiæ prohibitione in templis fieri non poteſt, vnde ſi fiat, ſacrilegium committitur, quamuis abſque prohibitione Eccleſiæ non ſemper eſſet ſacrilegium, etiam ſuppoſita inſtitutione templorum, & illorum ſanctificatione. Hæc vltima pars per ſe clara eſt, & pro nunc ſupponitur, quia actus iudicij per ſe non eſt malus, 5.

vt

vt conſtat, nec videtur adeo indecens, vt ſemper in- A
cludat intrinſecam irreuerentiã contra locũ ſacrum,
de quo in ſequenti puncto plura dicã. Prior ergo pars
Cap. cum Eccleſia. probatur primò ex c. *Cum Eccleſia*, de Immunit. Eccl.
Circa quod aduertendum in primis eſt, ibi non pro-
hiberi ſimpliciter omne placitum, ſed ſolùm, *in cau-
ſis, vbi de ſanguinis effuſione, & corporali pœna agitur.*
Hæc enim ſunt formalia verba textus. Ex vi ergo il-
lius textus non poteſt illa prohibitio vlteriùs exten-
di; vnde pro ratione additur. *Abſurdum enim eſt, &
crudele, ibi iudicium ſanguinis exerceri, vbi eſt tutela refu-
gij conſtituta.* Quæ ratio in cauſis ciuilibus locum non
habet, ergo nec prohibitio ex vi illius textus, de alio
enim ſtatim videbimus. Secundò ex parte loci exten-
ditur illa prohibitio ad Eccleſias, & cœmeteria; &
credíderim tamen id additum eſſe maioris explica-
tionis gratia; nam facta prohibitione pro Eccleſia,
cenſetur eſſe facta pro cœmeterio, quia ſub illa com- B
prehenditur, tanquam acceſſorium ſub principali, li-
cet non conuertatur, arg. cap. vnic. de Conſec. Eccleſ.
in 6. quod loquitur de pollutione cœmeterij, eadem
autem ratio procedit in præſenti, vt conſtat.

6. Denique additur in illa prohibitione, *ſub intermi-
natione anathematis*, quod certum eſt, intelligendum
eſſe de cenſura ferenda, nõ ipſo iure lata, vt ex vi ver-
Gloſſ. borum conſtat, & Gloſſ. ibi communiter recepta no-
tat. Item talis pœna nõ extenditur extra cauſam ſan-
guinis quia pœna non debet extendi vltra formalia
Luc. 3. verba legis. Et fortaſſe ideò Lucius III. in illo textu
de ſolis cauſis criminalibus locutus eſt, quia in illis
tantùm voluit pœnam addere. Quamuis autem ipſe
non prohibuerit placitum in Eccleſia circa alias cau- C
ſas, tamen ſi antea facta erat prohibitio, illam non
abſtulit. Atque ita Gloſſa ibi ad verbum *Sanguinis ef-
fuſione*, addit, *maximè*, quia etiam cauſæ ciuiles ſecula-
res (inquit) *prohibitæ ſunt*. Viderique poteſt illa prohi-
bitio ante Lucium III. inueniri in cap. 1. eod. tit. de
Immunit. Eccleſ. vbi dicitur, non poſſe iudices domos
Eccleſiarum ad placitum faciendum vendicare. Vn-
de Gloſſa, & omnes Doctores à fortiori colligunt
idem intelligi de ipſis Eccleſiis. Et ſanè meritò, tum
quia maiori ratione immunitate hac gaudent Eccle-
ſiæ, quàm earum domus, nam propter quod vnum-
quodque tale, & illud magis, tum etiam quia ipſa Ec-
cleſia eſt quædam domus quæ (vt ita dicam) magis eſt D
ſua ſeu iuris ſui, quam domus eius ſint ſub ipſius iure.

7. Aduerto tamen, quòd licet ex illo textu tanta col-
An Epiſcopi cõceſſione poſſit placitum in Eccleſia fieri. ligatur prohibitio in Eccleſia, quanta in domibus Ec-
cleſiæ, non tamen maior, quantum eſt ex vi illius le-
gis, quia formaliter ſolùm loquitur de domibus Ec-
cleſiæ, & per vim rationis extenditur ad Eccleſias,
ergò eadem ad ſummum poteſt colligi prohibitio.
Quamuis autem inde habeamus prohibitionem, ne
iudices ſeculares agant Placita in Eccleſiis, quaſi iu-
re ſuo, aut præſcriptione vtentes, vel conſuetudine,
non tamen videtur haberi abſoluta prohibitio, ita vt
etiam conſentientibus Prælatis Eccleſiæ, non poſſint E
ibi Placita exerceri, vel ipſis Prælatis prohibitum ibi
ſit; ne talem licentiam præbeant. Probatur, quia (vt di-
xi) tanta eſt ibi prohibitio de domibus Eccleſiæ, quã-
ta de Eccleſiis; at non obſtante illo textu, poſſunt iu-
dices ſeculares Placita facere in domibus Eccleſia-
rum ex conceſſione Eccleſiæ, vt expreſsè ibi notat
Abb. Abbas, dicens: *Intelligo, quod in domo Eccleſiæ non debet
ſecularis ius reddere, quando propria auctoritate, quaſi ex
iure publico elegit ſibi manſionem in domo Eccleſiæ.* Quod
probat ex illo verbo textus, *Quaſi pro conſuetudine. Se-
cus autem puto,* (ait) *vbi haberet domum illam conductam
Confirmatur aliter. ab Eccleſia, vel gratis conceſſam.* Ergò idem dici poterit
reſpectu Eccleſiæ. Poteſt etiam hoc confirmari alia
æquiparatione; nam ibi æquè, & eiſdem verbis pro-

hibetur his ſecularibus miniſtris hoſpitium, ac Placi-
tum in domibus Eccleſiarum, at hoſpitium non ſim-
pliciter prohibetur, ſed ne illud iure ſuo vendicent,
nam ex liberalitate Eccleſiæ, vel alio voluntario pa-
cto id prohibitum non eſt, vt etiam Gloſſa notauit, *Gloſſ.*
ergò idem dici poterit de Placito.

Videtur ergò prohibitio illa alterius rationis, & 8.
immunitatis ab ea, de qua nunc tractamus. Ibi enim
non conſideratur ſpecialis ſanctitas Eccleſiæ, & pro-
prius finis eius quatenus eſt domus orationis, & diui-
ni cultus, vt ea ratione prohibeatur ſimpliciter Placi-
tum in illa, ſed conſideratur libertas Eccleſiæ in ſe, &
in bonis ſuis, ratione cuius non poſſunt laici ea ſibi
ſubiicere ad aliquam veluti ſeruitutem; & onus tem-
porale: & ideò non videtur ibi prohibitio ſimplici-
ter, ſed tantum, ne poſſint iudices ſeculares quaſi iu-
re ſuo vtuntes ibi Placita facere. Tandem poteſt hoc
declarari ex alia differentia notanda inter prohibi-
tionem illius textus, & de qua nunc agimus. Nam il-
la extenditur non ſolùm ad actus inuoluntariæ iuriſ-
dictionis, ſed etiam voluntariæ, quia ad nullos poteſt
iudex ſecularis ius ſibi vſurpare in domibus Eccle-
ſiæ, at verò prohibitio, de qua nunc tractamus, non
extenditur ad actus iuriſdictionis voluntariæ, vt mox
dicemus. Vnde difficile reperitur (vt opinor) in an-
tiquiori Iure tam abſoluta prohibitio.

At in Iure nouiore ſatis expreſsè facta, vel decla- 9.
rata eſt per Greg. 10. cum Concilio Lugd. in cap. *De- Greg. 10.*
cet, de Immunit. Eccleſ. in 6. *Omnis* (inquit) *in Eccleſiis Conc. Lugd. Cap. Decet.*
*ſecularium iudiciorũ ſtrepitus conquieſcat, nulla inibi cau-
ſa per laicos, criminalis maximè agitetur, ſint loca eadem à
laicorum cognitionibus aliena.* Quod autem hæc prohi-
bitio facta ſit intuitu tantùm Religionis, & ſancti-
tatis ipſius loci, conſtat ex principio textus, *Decet do-
mum Domini ſanctitudo, decet, vt cuius in pace factus eſt
locus, eius cultus ſit cum debita veneratione pacificus, &c.*
Vnde iuxta hanc prohibitionem, & rationem eius
nullo modo, aut titulo permitti poteſt hic actus in
Eccleſia, etiam ex conſenſu Clericorum, quia eſt ab-
ſoluta prohibitio, & ratio eius eſt generalis, & inde-
pendens à voluntate, ſeu conceſſione Prælatorum; illa
enim non obſtante, ſemper talis actus eſt contra
quietem, & pacem, quæ in illo loco poſtulatur.

Dices, hac ratione probaretur, etiam ipſos Clericos 10.
iudices nõ poſſe ſua Placita Eccleſiaſtica in Eccleſiis *Obiectio.*
exercere, quia etiam illa ſunt contra pacem, & quie- *Reſpondetur.*
tẽ in Eccleſia, & domo orationis neceſſariã. Reſpon-
deo ita ſenſiſſe Decium in c. *Qua fronte*, de Appellat. *Decius.*
n. 1. & ad id ponderat, quòd in dicto cap. *Decet* dici- *Cap. Decet.*
tur, *Ceſſent cuiuſcunque fori tumultus.* Sed hæc verba
non ſunt ad rem, quia non intelliguntur de foro iu-
diciali, ſed de foro (vt ſic dicam) locali, ſeu materia-
li, vt bene intellexit Nauar. ſuprà num. 46. Et conſtat *Nauar.*
ex contextu, & quia aliàs repugnarent illa verba ſe-
quentibus, in quibus expreſſa adhibetur limitatio.
Reſpondeo igitur negando ſequelam, quia non po-
teſt lex contra ſua verba extendi propter rationem
ſuam, quia poteſt legiſlator vti ſua ratione, quantum,
& quomodo velit; in illa autem prohibitione bis ſit
expreſsè limitatio prohibitionis ad laicos iudices, &
ad ſecularium iudicorum ſtrepitus. Et alioqui ſacri
Canones non ſolùm permittunt, ſed etiam monent,
vt Eccleſiaſticæ cauſæ in Eccleſia fiant, in cap. vltim. *Cap. vlt.*
2. quæſt. 2. vbi Turrecr. intelligit eſſe præceptum. *Turrecr.*
Sed Gloſſa in dicto capit. *Cum Eccleſia* rectè dicit, *Gloſſ.*
non eſſe de neceſſitate, ſed de quadam honeſtate,
arg. capit. *Qua fronte*, ibi, *Prout eſt Canonicum, & hone- Cap. Qua fronte.*
ſtum. Atque ita fuiſſe ſemper limitanda, & intelligen-
da antiqua Iura, docuerunt cum Gloſſa Panormita- *Panor.*
nus, & alij Doctores ibi, & in dicto cap. 1. de Immu-
nit. Eccleſ.

11. Proponũtur duæ difficultates. Enodatur. 1.

Sed vrgebit quis interrogando, cur prohibitio non fuerit vniuerſalis, cum ratio generalis videatur? Item cum in die feſto prohibeantur etiam Placita Eccleſiaſtica, cur non in loco ſacro. Ad hoc tacitè reſpondent Gloſſa & Panormitan. ſuprà dicentes, voluiſſe Eccleſiam iudicia ſua in Eccleſiis fieri, *Vt propter loci reuerentiam magis caueant à periuriis, & mendaciis.* At enim ob hanc rationem etiam ſecularia iudicia deberent ibi permitti. Reſpondeo, potuit Eccleſia in hoc habere maiorem rationem ſuorum iudiciorum, & cauſarum, quàm ſecularium. Item potuit conſulere honeſtati ſuorum Clericorum, ſicut in cap. *Teſtimonium*, 11. quæſt. 1. dicitur, Clericum, vt teſtimonium dicat, in Eccleſia eſſe examinandum. Denique meritò præſumit Eccleſia, Eccleſiaſtica iudicia cum minori ſtrepitu eſſe tranſigenda, & breuiori tempore; ac denique iudicem ipſum Eccleſiaſticum maiorem curam habiturum, vt ſine indecentia loci fiant. Alia verò ratio eſt de die feſto; quia minùs debent occupari illo tempore in his forenſibus actionibus perſonæ Eccleſiaſticæ, quàm ſeculares. Sed licet hæc vera ſint, nihilominùs negari non poteſt, quin ſatis conueniens ſit, vt etiam Placita Eccleſiaſtica extra Eccleſiam fiant in Epiſcopali palatio, vel in alio loco commodo, vt habet vſus, & ſignificatur in dicto capit. *Qua fronte.* Hinc autem intelligi facilè poterit, hanc prohibitionem eſſe Eccleſiaſticam, & de iure poſitiuo, ſaltem magna ex parte; pendet enim ex arbitrio, & coniecturis humanis, neque in oppoſito actu intrinſeca malitia ſemper inuenitur; An verò aliquando inueniatur, infrà dicam.

(Inſtantia. Expeditur. Cap. *Teſtimonium.* Explicatur altera difficultas. Cap. *Qua fronte.*)

12. Hæc prohibitio ſub mortali obligat.

Dico ſecundò, illa prohibitio ex ſuo genere ſub mortali culpa obligat, quia materia eſt ſatis grauis, & neceſſaria ad communem pacem & ſpiritualem Eccleſiæ vtilitatem. Item pertinet ad virtutem Religionis, vt declaratum eſt, ergo ex ſuo genere ſub mortali obligat. Item quoad cauſas ſanguinis hoc prohibetur ſub anathematis vinculo; vnde nullum poteſt de his eſſe dubium. De aliis verò negare videtur Silueſter num. 5. Sed veriùs credo de omnibus, quia materia omnium eſt ſatis grauis, & non eſt dubium, quin prohibitio de ſe ſit rigoroſa. Nam ibi præcipitur Ordinariis, vt ibi *interdicta*, obſeruari faciant, vbi expendenda eſt vox, *interdicta*, quæ rigoroſum præceptum dicit, vnde ibi diſtinguuntur *interdicta*, ab aliis, quæ ibi tantum ſuadentur. Et de prioribus additur, vt ordinarij ad illa cauenda ſeculares compeſcant, vbi Gloſſ. addit *per cenſuras, vel alias pœnas*. Ergo ſignum eſt, hanc eſſe obligationem grauem, & neceſſitatem inducentem.

(*Sylueſt.* *Gloſſ.*)

13. Placita in Eccleſia facta annullari.

Deinde in eodem §. non ſolùm prohibentur huiuſmodi Placita, ſed etiam annullatur quicquid in eis actum fuerit intra Eccleſiam, nam de *Proceſſu, & ſententia* dicitur, *omni careant robore firmitatis.* Quod eodem modo exponendum eſt, quo ſimilem irritationẽ de actis in die feſto declarauimus. Aduertit autem, & benè Panor. in dicto cap. 1. de Immunit. Eccleſ. hanc irritationem non extendi ad Placita, quæ in domibus Eccleſiæ, extra Eccleſiam fiunt, quia in dicto cap. *Decet* de ſolis Eccleſiis ſermo eſt, & irritatio, cum ſit odioſa, non debet extendi. Quod ſequitur Sylueſter ver. *Immunitas*, 1. quæſt. 1. Limitant item Panorm. in dicto ca. *Cum Eccleſia*, & Sylueſter ſuprà, irritationem ad acta iuriſdictionis inuoluntariæ, ita vt acta voluntariæ iuriſdictionis licet ſecularia ſint, & in Eccleſia fiant, ſint valida. Vnde conſequenter dicere debent, illa non eſſe prohibita, tùm quia ibi ſola illa acta irritantur, quæ prohibentur; tum etiam quia eſt eadem ratio quoad verborum proprietatem. Ratio ergo eſſe debet; quia ſub ſtrepitu iudiciali non ſolent in Iure comprehendi acta iuriſdictionis voluntariæ. Item quia actiones voluntariæ iuriſdictionis, vt diſpenſationes, & ſimilia in die feſto validè fiunt, vt ſupra dictum eſt, ergo & in loco ſacro, nam in Iure eiuſdem ferè verbis prohibentur, & irritantur. Denique iſti actus fauorabiles ſunt.

(Placita, quæ fiunt in domibus Eccleſiæ, non irritati. *Panorm.* Cap. *Decet.* *Sylueſt.* Acta iuriſdictionis voluntariæ neque irritantur, neque prohibẽtur. *Panor.* *Sylueſt.*)

Addit nihilominùs Abbas, quod ſi huiuſmodi actus concernant pietatem, non ſolùm validè, ſed etiã licitè fiunt in Eccleſia, ſi verò pietatem non concernant, licet validi ſint, non tamen licitè fiunt intra Eccleſiam; nam idem cenſuit ſuprà de diebus feſtis. Dico tamen ex vi iuris poſitiui nõ magis prohiberi hos, quàm illos, quia in dicto c. *Decet*, non prohibentur, vt ratio facta clarè probat, ſi conſequenter loquendum eſt, & in cap. 1. extra, eod. non eſt abſoluta prohibitio, vt ſuprà oſtendi, neque in alio Canone reperitur. At verò ex natura rei etiam non eſt per ſe prohibitio talis in Eccleſia, vt ſuprà dixi. Interdum verò, ſi impediant Eccleſiæ quietem, vel officia, non fient honeſtè in Eccleſia, etiam ſi in actus iuriſdictionis voluntariæ ſint, ex ratione generali infra tractanda, hoc autem poteſt contingere in actu pio, vt in ſubuentione pupilli, quando neceſſitas non vrget, vt in Eccleſia fiat, & poteſt æquè commodè extrà fieri. 14. *Abb.*

15. Quid dicendum de collatione gradus doctoralis.

Ex quibus obiter conſtat, quid dicendum ſit de quibuſdam actibus publicis, qui cum Placito habent quandam ſimilitudinem. Vnus eſt collatio gradus Doctoratus. De quo certum eſt, non eſſe prohibitum, vt in Eccleſia fiat, quia re vera non eſt Placitum; neque actus iuriſdictionis contentioſæ, neque ſub alia generali ratione, neque in propria ſpecie inuenitur prohibitus. Et conſuetudo idem declarat; nam ita fit in grauiſſimis Academiis; & ita docent Ioan. And. Panorm. & alij in dicto cap. *Cum Eccleſia*, & Sylueſt. ſuprà. At ex natura rei interdum poteſt eſſe indecens, vel illicitum, ſi fiat tempore incommodo, & cum perturbatione diuinorum officiorum, vel alia circunſtantia indecente pro illo loco. De quo latiùs Nauar. in cap. 5. de Orat. n. 37. §. *Quartò ſequitur*, & ſequentibus.

(*Ioan. Andr.* *Panor.* *Sylueſt.* *Nauar.*)

16. Concilium ſeculare an prohibitum in Eccleſia.

Alius actus eſt conferre, vel Concilium ſeculare facere in Eccleſia de rebus temporalibus, & pollicita gubernatione. Hæc enim non cenſentur prohibita ſub nomine Placiti; vnde nec in feſto ſunt ſimpliciter prohibita. Et ita dicendum eſt ex vi illius ſpecificæ prohibitionis (vt ſic dicam) non prohiberi; nihilominùs per alia verba interdici in dicto ca. *Decet: Ceſſent in locis illis Vniuerſitatum, & ſocietatum quarumlibet Concilia, Conciones, & publica Parlamenta.* Quod omninò videtur intelligendum, quando materia talium actuum eſt merè temporalis, ac ſecularis: nam, ſi ſit de re Eccleſiaſtica, vel pertinente ad pietatem, non eſt prohibita, vt benè Ioannes Andreas ibi, & Panormitanus notarunt.

(*Ioan. Andr.* *Panorm.*)

17. Eccleſia non debet conuerti ad vſus belli extra caſum neceſſitatis.

Deniq; ex eiſdem Iuribus colligunt Doctores, Eccleſiã non debere ad vſus belli conuerti, vt in illa, munitio, vel quaſi arx conſtituatur. Quod maximè colligunt ex dicto cap. *Cum Eccleſia.* Nam ſi cauſæ ſanguinis in Eccleſia non ſunt tractandæ, multò minus eſt in ea conſtituendus locus ad ſanguinem effundendum, & homicidia facienda deputatus. Ita ferè Innocent. & Panormitanus ibi, Sylueſt. *Immunitas*, 1. quæſt. 1. §. *Quarto*, Angelus num. 4. ſed hoc intelligendum eſt extra caſum neceſſitatis occurrentis in bello defenſiuo, tunc enim licere, iidem Auctores notant, éſtque manifeſtum, quia licet Ius eſſet expreſſum, ceſſaret ob neceſſitatem, multò ergo magis cum in hoc caſu expreſſum non ſit, ſed per illationem. Et optimè hoc confirmari poteſt ex capit. *Relinqui*, de Cuſtod. Euchariſt. Additque Sylueſter ex Hoſtienſ. debere id fieri de licentia Epiſcopi per ſe loquendo,

(*Eccleſia.* *Innocent.* *Panor.* *Sylueſt.* *Angel.* *C. Relinqui.* *Silueſt.* *Hoſtienſ.*)

quod

Cap.1. quod rationi valde conſentaneum eſt, & cap.1. de Immunit.Eccleſ.

18. Mercatus non poteſt fieri in templo. Dico ſecundò, Mercatus eſt etiam actus iure Eccleſiaſtico prohibitus in templis fieri. Habetur hæc prohibitio in d.c.*Decet*, his verbis; *Ceſſent in Eccleſiis, earúmque cœmeteriis negotiationes, & præcipuè nundinarũ, ac fori cuiuſcunque tumultus.* Idem probatur ex 6.Syn. (Cap. Decet Synod.6.) & in 3.tom.diſputatione 81. ſect.8. §. *Secundo ex hoc,* ſufficienter tractaui, quantum ad materiam moralem ſpectat, neque aliquid hîc addere neceſſarium videtur. Addi verò hîc poſſunt, quæ ſuprà in ſimili puncto de Mercato in feſtis prohibito dixi; nam eiſdem fere verbis fit in iure vtraque prohibitio: & ita ſenſit Gloſſa (Gloſſ.) in dicto cap.*Decet*, ver.*Proceſſus*; Vbi aduertit, quòd licet peccent, qui faciunt contractus mercium in Eccleſia per illum textum, nihilominùs contractus validi ſunt, quia in iure non irritantur, nec comprehenduntur ſub irritatione Placiti, quia illa, cum ſit odioſa, non eſt extendenda, & in vtroque conſentit Panorm. (Panor. Cap.Cum Eccleſia.) in dicto cap.*Cum Eccleſia*, num 6. & 7.& Syluest. (Syluest.) ver.*Immunitas* 1. num.3.& 4. Et conſtat etiam ex dictis de contractu facto in die feſto. Et videri etiam poteſt Nauarr. (Nauar.) dicto cap. 5. de Orat. num. 32. 35. & 36. atque 37. Vbi hanc prohibitionem latiùs explicat.

19. An hæc prohibitio ſit de iure Eccleſiaſtico. Dubitare autem poteſt aliquis, cur hunc actum hîc numeremus, quia hæc prohibitio nõ videtur eſſe Eccleſiaſtici iuris; ſed diuini, ac naturalis. Nam Chriſtus Dominus in veteri templo hoc reprehendit tanquam graue crimen Ioan.2. (Ioan.2.) & Matth. 21. (Matth.21.) Imò aduertit Alexand Papa (Alex.Papa. Cap. Ex multis.) in c.*Ex multis*, 1.q.3. *Et ſolicitè cõſiderandum* dicit, *quod per totum textũ ſancti Euangelij nuſquã reperitur, Dominum tanta ſeueritate, támque diſtricta cenſura iuſtitiæ, peccantes corripuiſſe, &c. Sicut illos vendentes, & ementes in templo.* Et licet idem Pontifex illud ſtatim transferat ad ſenſum myſticum per illos vendentes, & ementes ſimoniacos intelligens, quod etiam Gregor. Beda (Greg. Beda.) & alij tradiderunt, ibidem relati in capitulis ſequentibus, nihilominùs certum eſt, ad literam reprehendiſſe Chriſtum, & corripuiſſe irreuerentiam, quæ per illas negotiationes templo fiebat, vt ſatis declarant illa eius verba, *Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.* Nihil ergo aliud Chriſtus in illo actu culpauit, niſi iniuriam templi, quia in loco ſacro, & orationis actibus deputato, profanæ negotiationi, ac lucro intendebatur; culpauit autem Chriſtus actum illum, non quia poſitiuo præcepto legis talis negotiatio in templo ſpecialiter eſſet prohibita, quia nec tale præceptum inuenitur, nec Chriſtus illud allegauit, ſed ſola veluti naturali ratione ſumpta ex templi ſanctitate, & fine vſus eſt: ergo multò magis nunc eſt hoc per ſe malum ex ipſo diuino, ac naturali iure.

20. Enodatur. Reſpondeo valde probabile hoc eſſe, ideóq; ſimpliciter aſſerui, in citato loco tom.3. hoc prohiberi, quia malum, quod etiam de aliis actibus dixi, & Nauar. (Nauar.) in cap.*Qualitas* de Pœnit.d.5.num.23.fatetur, eos quos Dominus eiecit de templo, malè feciſſe ratione circunſtãtiæ loci, & ideò fuiſſe à Domino correptos. Et ita etiam interpretatur dictum cap. *Decet* (Cap.Decet.) de Immunit. in 6.dicens, multa ibi reprobari, quia ob circunſtãtiam loci mala ſunt. Hæc verò ita intelligenda ſunt, vt non de omnibus, & ſingulis actibus in indiuiduo accipiantur, ſed de actibus his à toto genere, vel etiam regulariter. Dupliciter poſſe ſpectari negotiationem. Dupliciter enim de negotiatione loqui poſſumus. Primus modus. Vno modo generatim, & ſecundùm intrinſecam rationem ſuam, & ſic dicere non poſſumus eſſe ex natura rei intrinſecè malum omnem actum negotiationis, ſeu mercaturæ intra Eccleſiam factum; quia in indiuiduo poteſt actus in ſe eſſe honeſtus ex obiecto, nempe iuſtitiæ, & ex fine aliquo honeſto, & poteſt fieri tali modo, vt ſine perturbatione Eccleſiæ, vel alio incommodo fiat, ergò tunc non haberet de ſe malitiam ſacrilegij ratione loci. (Aliquis actus negotiationis in templo fieri poteſt.) Interdum verò poſſet aliquam habere tantummodo venialem & leuem, ſi in modo contendendi, vel vociferandi, aus alio ſimili eſſet aliquis exceſſus.

21. 2.Modus. Negotiatio ex ſuo genere ratione naturali prohibetur in templo fieri. Aliter tamen loqui poſſumus de negotiatione, & mercatura ex ſuo genere; & ſic dici meritò poteſt, rationem naturalem dictare mercaturam non eſſe in templo exercendam, quia ex ſe habet magnam improportionem cum tali loco; eſtque actio multis periculis peccatorum expoſita, vt non immeritò Chriſtus Dominus dixerit, facere Eccleſiam locum negotiationis nihil aliud eſſe, quàm facere illam ſpeluncam latronum. Quia in negotiatione ſecundum ſe, & moraliter ſpectata nunquam deſunt furta, fraudes, periuria, & ſimilia, quæ templi ſanctitati valde repugnant. Vnde in Imperfecto Chryſoſt. (Chryſ.) in Matth. Homil. 38. & habetur in cap. *Eiiciens* (C.Eiiciens.), d.88. dicitur: *Eiiciens Dominus vendentes, & ementes de templo, ſignificauit, quia homo mercator vix, aut nunquam poteſt Deo placere.* Sic etiam dixit Leo Papa (Leo Papa. Cap. Qualitas.) epiſt.90. alias 93. & habetur in cap.*Qualitas*, de Pœnit.d.5. *Difficile eſt, inter ementis, vendentiſque commercium non interuenire peccatum.* Sic ergo talem actum exercere in loco ſacro, malum ex ſuo genere dici poteſt, maximè ſi frequenter fiat, & faciendo Eccleſiam domum negotiationis, licet neceſſe non ſit, omnes, & ſingulos actus eſſe malos. Id autem ſatis eſt, vt actus ſimpliciter prohibeatur per legem poſitiuam, quia licèt non ita habeat intrinſecè malitiam, vt ex natura rei inſeparabilis ab ipſo ſit in omni indiuiduo, habet tamen vt plurimum; leges autem morales attendunt id, quod ſæpius accidit, & periculis, ac incommodis moralibus occurrunt, & multa in indiuiduo prohibent, quæ ſecundùm ſe mala non eſſent. Atque ita hæc prohibitio abſoluta de iure Eccleſiaſtico dici poteſt, quia illa poſita, iam non tantum ex genere, ſed in indiuiduo omnis talis actus prohibitus eſt, & malus, quamuis ſemper talis prohibitio magnum fundamentum habeat in naturali lege. Et eodem modo cum proportione intelligenda ſunt, quæ de aliis actibus dicemus.

CAPVT V.

De actionibus furti in templo prohibitis Eccleſiaſtico iure.

1. Furtum in Eccleſia prohibetur iure Eccleſiaſtico. HOc eſt tertium genus operum, quæ ob templorum reuerentiam in eis fieri Eccleſia peculiariter prohibuit, quam prohibitionem Ioannes Papa in cap.*Quiſquis*, 17.q 4.his verbis declarauit. *Sacrilegium committitur auferendo ſacrum ſacro, vel non ſacrum de ſacro, aut ſacrum de non ſacro.* Ex quibus tribus membris, tertium non ſpectat ad præſentem materiam, dicitur enim quis furari ſacrum de non ſacro, quando calicem verb. gra. vel alia bona Eccleſiæ, quæ ſacra cenſentur, rapit non de templo, ſed in alio loco non ſacro inuenta, & ita furtum illud non habet rationem ſacrilegij ex circunſtantia loci, de qua ſola nunc tractamus, ſed ex conditione rei, ſeu materię, circa quam furtum verſatur: de quo genere ſacrilegij diximus in alio opere de Immunitate bonorum, & perſonarum Eccleſiaſticarum. Et videri poteſt Iacob. Menoch. (Menoch.) lib. 2. de Arbit. Iud. Centu.4. caſu 289. Vnde etiam primum membrum, quatenus hoc caput includit, cum tertio coincidit, quoad alteram verò partem cum ſecundo conuenit, & ex illius declaratione conſtabit, an illud primum furtum ex duplici capite ſacrilegium ſit.

2. De illo ergò ſecundo membro aliter ius Ciuile,

Aliter ius Canonicũ, aliter Ciuile videtur diſponere in furto rei non ſacræ de templo. *Bartol. Iul. Clar.*

quàm Canonicum diſponit; nam in l. *Diui*, ff. Ad leg. Iul. Peculatus, *Res priuatorum, ſi in ædem ſacram depoſitæ, ſurreptæ fuerint furti actionem, non ſacrilegij eſſe.* Vbi Gloſſa ſimpliciter ait, in eo caſu non committi ſacrilegium, imò nec in tertio, quando ſacrum de non ſacro ſurripitur, ſed tantùm quando vtrunque concurrit; & idem tenet Bartol. ibi. Et communiter legis periti, vt refert Iul. Clar. lib. 5. §. *Sacrilegium*, num. 1. Et ita ipſe diſtinguit, ſecundùm ius Ciuile tantum in primo caſu cenſeri ſacrilegium, quando ſacrum de ſacro aufertur. Secundùm verò ius Canonicum quodlibet ſufficere. Veruntamen ius Ciuile non ſtatuit de peccato, an tale ſit, necne: ſed ſolùm actione, quæ in criminali foro contra huiuſmodi furem datur, de hac enim apertè loquitur dicta lex, quæ potuit habere apparentem rationem, etiamſi tale peccatum non ſit immune à malitia ſacrilegij: quia directè, & quaſi per ſe iniuria, & nocumentum fit Domino rei furto ſublatæ, & ideò illi datur actio, non loco, cui indirectè, & quaſi per accidens iniuria fit; Domino autem rei non competit actio ſacrilegij, ſed furti. Quòd verò furtum illud in ſe adiunctam habeat malitiam ſacrilegij, non videtur contrarium iuri Ciuili. Nam in l. *Aut facta*, ff. de Pœnis, dicitur: *Locus facit, vt idem, vel furtum, vel ſacrilegium ſit*, id eſt, vel tantùm furtum, vel etiam ſacrilegium. Et licet dici poſſet hoc procedere quando res eſt ſacra; tamen vix afferri poteſt ratio, cur locus habeat hanc vim circa rem ſacram, & non circa alias, vt nimirum furtum rei ſacræ, quod alias non eſſet ſacrilegium, fiat ſacrilegium adiuncta circunſtantia loci, & non ita fit futuro rei non ſacræ.

Ius Ciuile cum Canonico conciliatur. Leg. *Aut facta.*

3. Circa hoc diſſenſio eſt etiam inter Theologos.

Sed omiſſo iure Ciuili, ad quod non ſpectat proprias rationes vitiorum, & peccatorum in ordine ad conſcientiam diſcernere, ſed ſolum in ordine ad politicam gubernationem, aut vindictam: etiam inter Theologos videtur eſſe in illo ſecundo membro opinionum diuerſitas. Quidam enim ſimpliciter negant eſſe ſacrilegium furari rem laicam de Eccleſia: Cuius opinionis videtur fuiſſe Victoria, & Soto locis citatis cap. 3. in 1. opinione. Nam generaliter excludunt alios caſus ſacrilegij, ratione loci ſacri, præter effuſionem ſanguinis, & ſeminis; vnde idem Soto lib. 5. de Iuſt. quæſt. 3. art. 1. §. *Hinc ineptè*, explicando, quando furtum ſit ſacrilegium, ait, *Si quod furto rapitur, res eſt ſacra, ſacrilegium dicitur.* Vnde ſignificat, ſi de loco ſacro ſurripiatur, nunc etiam ſolùm eſſe ſacrilegium ratione rei acceptæ, & conditionis eius, non ratione loci. Et hoc fortaſsè modo defenderet Soto generalem excluſiuam, quam in alio loco poſuit, ſcilicet quia licet alia ſacrilegia fiant in loco ſacro præter effuſionem ſanguinis, & ſeminis, non tamen propter ſolam contaminationem, vel irreuerentiam loci, ſed ex aliis titulis, vt hîc, propter rem ſacram inde ſublatam. Atque ita in 4. diſtinct. 18. quæſt. 2. art. 4. §. *De die*, ait, non eſſe neceſſarium confiteri circunſtantiam loci ſacri, niſi quando illic effunditur vel ſemen, vel ſanguis, *vel ſurripitur res Eccleſiæ.* Non enim caſu, ſed conſultò, non dixit *In Eccleſia*, ſed *Eccleſiæ*, ſicut de effuſione ſeminis, & ſanguinis dixerat, & paulò ſuperiùs idem dixerat de homicidio, quod in aliis locis ſub ſanguinis effuſione comprehendit. Fundamentum huius opinionis eſſe oportet, quòd huiuſmodi furtum non eſt ex natura rei iniuria loci ſacri magis, quàm alia peccata, neque etiam eſt ſpeciali iure prohibitum ſub tali ratione.

Victor. Sot. Fundamentum huius opinionis.

4. Impugnatur præcedens opinio. C. *Quiſquis.*

Sed contra hanc ſententiam, & eius fundamentum, obſtat dictum cap. *Quiſquis*, cum enim ibi dicatur eſſe ſacrilegium furari rem non ſacram de loco ſacro: vel ſupponitur ex natura rei tale eſſe, vel ibi virtute fertur prohibitio. Nec ego video quid poſſit ad textum illum reſponderi. Et ita propter illum fatentur ibi Gloſſa, Archid. Turrecrem. & alij, hoc eſſe verum ſacrilegium, & idem dicit Iul. Clar. ſuprà, & alij ſtatim referendi. Aliqui verò hanc ſententiam communem limitãtes, & primam declarantes, diſtinguunt duos modos, quibus poteſt res non ſacra in Eccleſia eſſe. Primò, quia eſt quaſi ſub iure, & poteſtate Eccleſiæ, quia ſcilicet vel illi ad cuſtodiendum tradita eſt, vel in pignus data, vel alio ſimili modo in Eccleſia depoſita. Secundò poteſt res aliqua merè temporalis per accidens, & caſu, eſſe in Eccleſia: vel quia ibi eſt perſona, quæ illam ſecum defert: vel quia caſu ibi relicta eſt.

Gloſſ. Archid. Turrec. Iul. Clar. Limitatio communis ſententiæ.

5. Probatur prior pars in limitatione poſita.

In priori caſu affirmant, ſacrilegium eſſe, furari bona in Eccleſia: in poſteriori autem negant. Et prior pars ſuaderi poteſt primò, quia ſaltem id eſt neceſſarium, vt partitio ſacrilegij poſita in dicto cap. *Quiſquis*, in omnibus ſuis membris verificari poſſit. Secundò poteſt confirmari ex lib. 2. Machab. 3. vbi refertur hiſtoria præclara de Heliodoro diuina virtute flagellato, eò quod pecuniam in templo depoſitam regia auctoritate contra illius templi immunitatem, & ſanctitatem, & in eius contemptum (vt ibidem dicitur) rapere tentaret. Tertiò eſt optima ratio, quia quod hoc modo eſt in templo, eſt ſub ſpeciali patrocinio, ac cuſtodia diuina, eſt enim templum ſpeciali modo, ac titulo ſub dominio Dei, & ideò quod ibi deponitur, & per Dei miniſtros acceptatur, cenſetur veluti ſub Dei fide, & defenſione recipi; & ideò tale furtum ſpecialem malitiam habet contra reuerentiam Deo, & templo eius debitam. Atque hæc pars mihi etiam videtur certa, exiſtimóque etiam in ſolo diuino, ac naturali iure veram eſſe, vt probant exemplum Helidori, & ratio facta; magis verò indubitata eſt, addito iure Canonico in dicto cap. *Quiſquis*.

Cap. *Quiſquis.* *2. Mach. 3.* Veram eſſe hanc partẽ reſoluitur.

6. Probatur ſecunda pars.

Alteram verò partem probabilem cenſent aliqui moderni Theologi. Quia cum res ibi non eſſet ſub ſpeciali cuſtodia templi, ſed quaſi per accidens ibi eſſet, non videtur per illud furtum, grauis iniuria templo irrogari. Et alioqui tale furtum non eſt ſpecialiter interdictum ab Eccleſia in honorem templi, ergo non eſt vnde habeat mortiferam malitiam ſacrilegij. Atque ita iuxta hos Auctores non erit hæc circunſtantia furti de neceſſitate confeſſionis.

7. Communis ſentẽtia approbatur, & ſine vlla limitatione dicitur furtum in tẽplo eſſe ſacrilegiũ.

Ego verò cenſeo, communem ſententiam eſſe omninò veram, quæ ſine vlla diſtinctione affirmat, furtum in loco ſacro ſacrilegium eſſe, ac ſubinde eſſe mortale ex ſuo genere, id eſt, niſi ex lenitate materiæ excuſetur. Ita tenent communiter Canoniſtæ cum Gloſſ. in dicto capit. *Quiſquis*, & in capit. *Sacrilegium*, 17. quæſt. 4. vbi Turrecrem. quæſt. 5. & communiter etiam Summiſtæ ver. *Sacrilegium*, Sylueſt. §. *Secundum*, Angel. num. 1. declarans, eſſe propriè ſacrilegium, Caietan. in Sum. ver. eod. & Armilla num. 1. qui declarat, eſſe hanc circunſtantiam de neceſſitate confeſſionis. Idem Nauar. in Manuali cap. 6. num. 4. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ eſſe debet, quia in dicto cap. *Quiſquis*, ſimpliciter, & ſine limitatione ponitur ſpecies ſacrilegij furari non ſacrum de ſacro: vbi autem lex non diſtinguitur, nec nos diſtinguere debemus. l. *De pretio*, ff de Publican. niſi vel alia lex obliget, vel ratio cogat, quando aliàs ſequeretur abſurdum; hîc autem nihil horum interuenit. Imò diſtinctio, ſeu limitatio illa quodammodo deſtruit deciſionem, & partitionem illius textus. Nam res, quæ ſecundùm ſe non ſunt ſacræ, quatenus conſtitutæ ſunt ſub patrocinio Eccleſiæ, quæ in depoſitum, vel cuſtodiam illas recepit, iam ſunt aliquo modo ſacræ, ſicut alia bona

Gloſſ. Cap. *Quiſquis.* Cap. *Sacrilegium.* *Turrec. Sylueſt. Angel. Caiet. Armil. Nauar.* Cap. *De pretio.*

Eccle

Eccleſiæ, vel ſicut promiſſio iurata, licèt ſecundùm ſe temporalis ſit, vt eſt ſub teſtimonio diuino, eſt ſacra, & pertinet ad forum Eccleſiæ, ſic ergo res depoſitæ in Eccleſia ad forum, & defenſionem Eccleſiæ pertinent, ideóque illas furari, potiùs eſt furari ſacrum de ſacro, quam non ſacrum: ergo in rigore neceſſe eſt, aliud membrum de aliis rebus intelligere eo vel maximè, quod licet hæc lex videatur odioſa latronibus, tamen ſimpliciter fauorabilis eſt, quia fauet Eccleſiæ, & Religioni: ergo amplianda eſt potiùs, quam reſtringenda, vel (quod nobis ſatis eſt) ſecundum integrum, & abſolutum ſignificatum verborum accipienda. Prættereà priùs in illo textu ponit Pontifex pœnas ſacrilegij, poſtea varia ſacrilegia enumerat, & inter ea ponit illa tria membra, & infrà loquēs de Eccleſiis, & monaſteriis, ait, *Vel ſiqui depoſita, vel alia qualibet exinde abſtrahunt, velut ſacrilegi Canonicæ ſententiæ ſubiaceant.* Ergo non poteſt ad illum texum alia reſtrictio accommodari. Denique in eo capite apertè intendit Pontifex Immunitatem Eccleſiæ defendere, magna autem, & valde rationabilis Eccleſiæ Immunitas eſt, vt res in ea exiſtentes quandam ſecuritatem ab omni iniurioſa acceptione participent: & ideo, qui illas inde furatur, contra immunitatem Eccleſiæ agit, ac ſubinde contra reuerentiam illi debitam ſacrilegium committit, iuxta ea, quæ dicemus c. ſequent.

8. *Hæc immunitas Eccleſiæ eſt naturali rationi cōſētanea. An ſit ſacrilegium furtum in tēplo factum ſtando in ſolo iure diuino.*

Eſt autem hæc Immunitas ſatis conſentanea naturali rationi, quia ſine dubio dictat, totam hanc reuerentiam eſſe debitam Deo, qui in templo particulariter habitat: vel templo, quatenus Deo ſpecialiter ſanctificatum eſt, quod in idem redit. Sed nihilominus ſtando in iure diuino ſolo, fortaſſe malitia ſacrilegij in tali furto vel nulla eſſet, ſi iniuria templi non eſſet intenta, vel certe non eſſet à Deo grauis, vt mortifera iudicari poſſet, quia non videtur habere tantam rationem iniuriæ, vt de aliis peccatis poſtea dicemus. At vero adiuncta immunitate conceſſa Eccleſiæ per ius Canonicum, eſt formalior (vt ita dicam) iniuria, & in illa ſpecie longe grauior, quia ex inſtitutione Canonica habet Eccleſia peculiare ius, vt ſit veluti inuiolabilis cuſtodia rerum, quæ intra illa exiſtunt. Et quoad hoc eſt maior ratio in furto, quam in aliis peccatis, quæ in Eccleſia fiunt, & non ita ſunt contra ius, & immunitatem, & quaſi contra munus, & officium loci, ſicut eſt furtum, vt attigi in 4. tomo diſ. 22. ſect. 4. num. 20. Et confirmari hoc tandem poteſt ex dictis circa præcedentem actum: nam ſi negotiatio in templo prohibetur, quia de ſe eſt iniuſtitiis, & rapinis obnoxia, quomodo non maiori ratione prohibebitur ſpecialiter furtum in Eccleſia?

9. *Hoc furtū in ratione ſacrilegij eſt mortale peccatum.*

Ex his ergo concluditur tale peccatum in ratione ſacrilegij ex genere ſuo mortale peccatum eſſe: hoc enim ſentiunt Auctores citati, & probant rationes factæ. Et declaratur, quia intra latitudinem illius materiæ, aut modi furandi eſſe poteſt mortale: vt, verbi gratia, latrones, qui in Eccleſia crumenas occulte ſuffurantur, vel abſcindunt, profecto grauiſſimum ſacrilegium committunt, & communi Chriſtiani populi æſtimatione tale reputantur: & tamen illi ſolùm peccant auferendo non ſacrum de ſacro. Propter quæ omnia attente ſpectata, cenſeo non eſſe iudicandam practicè probabilem, ac ſecuram ſententiam, quæ abſolutè negat circunſtantiam loci ſacri in furto de re non ſacra non eſſe de neceſſitate confeſſionis, quia eſt paucorum Doctorum, contra torrentē aliorum, ſine textu, & ſine firma ratione, vel quæ probabiliter ſuadeat. *Ex leuitate materię poteſt eſſe veniale ſacrilegium.* Non eſt tamen negandū, quin in hoc ſacrilegium poſſit eſſe veniale ex leuitate materiæ, nam etiam furtum rei ſacræ poteſt etiam hoc modo eſſe leue peccatum. Et probabile eſt quoties furtum in ratione iniuſtitiæ eſt veniale, etiam in loco ſacro factum eſſe veniale in ratione ſacrilegij. An vero è contrario dicendum etiam ſit, quotieſcūque eſt mortale in ratione iniuſtitiæ, eſſe etiā mortale in ratione ſacrilegij, non omnino definio, ſed prudentibus conſiderandum relinquo. Quia cum furtum ſit magis per ſe, ac directè volitum, quam iniuria loci ſacri: non videtur repugnare, vt aliqua materia & modus furandi ſufficiat ad iniuſtitiam mortiferam committendam, quæ in ratione irreuerentiæ loci ſacri, vel violationis immunitatis eius non ſit ita grauis offenſio. Sed quia difficile eſt hæc diſtinguere, & prudenter ponderare, ſecurius exiſtimo pro generali regula ſtatuere, quotieſcunque peccatum furti mortale eſt, & in loco ſacro fit, circunſtantiam loci eſſe in confeſſione aperiendam, vt mortiferè aggrauantem in alia ſpecie.

CAPVT VI.

De aliis actionibus, quæ ob templorum reuerentiam in eis fieri Eccleſia prohibuit.

1. *C. Relinqui. Innocent.*

IN hoc capite breuiter comprehendemus actiones alias in templis prohibitas, quæ minùs graues communiter cenſentur. Vna eſt in c. *Relinqui*, de Cuſtod. Euchar. vbi Innocentius III. ait, *Firmiter prohibemus, ne huiuſmodi ſupellectilia,* (id eſt, tam clericorum, quam aliorum) *in Eccleſiis admittantur; niſi propter hoſtiles incurſus, aut incendia repetina, ſeu alias neceſſitates vrgētes, ad eas oporteat habere refugium, &c.* Quæ verba ex forma, & vi eorum, præceptum præ ſe ferunt, vt ex initio illorum ſatis conſtat. *Particularia ſupellectilia intra Eccleſiam non admittenda.* Illud tamen non dirigitur ad eos, qui ſua ſupellectilia deferunt ad Eccleſiam: ſed ad eos, ad quorum munus ſpectat illa admittere, vel repudiare, vt conſtat ex verbo *Admittantur.* Vnde ſi extra caſum neceſſitatis hoc fiat, peccatum magis erit amittentis, quam inferentis, non tamen excuſabitur hic à culpa, tum quia per conſequentiam prohibitio etiam ad illum ſpectat, tum etiam quia inducendo alium ad id, quod licitè facere non poteſt, cum illo peccat. Tantóque erit grauior culpa, quantò fuerit inſtantior petitio, quod ſi vim faciat, erit maxima. Si autem bona fide petat putans eſſe caſum neceſſitatis, vel ſaltem dubitans, licet admittens fortaſſe peccet, poterit ſæpe alius excuſari. Hoc autem peccatum, quantum eſt ex forma prohibitionis, graue eſt, vt notauit Angel. ver. *Immunitas*, num. 5. tamen ex parte *Angel.* materiæ, regulariter non videtur eſſe graue, niſi tantus ſit exceſſus, vt notabiliter impediatur Eccleſia, vel fœdetur, aut contemni videatur. Denique ſtrictè hoc intelligendum eſt de loco Eccleſiæ, non de Sacriſtia, nec aliis locis adiunctis Eccleſiæ, vt conſtat ex proprietate verborum, & ex ratione textus, & ex vſu. Cœmeterium autem comprehendi ſolet tanquam Eccleſiæ annexum; & ita cenſet Angelus ſupra. At iuxta ſubiectam materiam vix poteſt accommodari, quia in Cœmeterio non ſolent ſupellectilia poni, vt cuſtodiantur, neque ibi poſita inducerent ea incommoda, quæ in Eccleſia, & ideo probabile exiſtimo ibi de ſola Eccleſia eſſe ſermonem.

2. *Cap. Decet. Nauar. De aliis rebus prohibitis in Ca. Decet. Nauarri ſententia.*

Alia multa ſunt prohibita in dicto capit. *Decet*, de Immunit. Eccleſ. in 6. quæ fusè ſatis, & piè tractat Nauar. in Enchir. de Orat. cap. 5. Poſt ſingulorum autem explicationem addit in n. 41. tranſgreſſiones contra textum non eſſe peccata mortalia, ſed venialia, niſi per contemptum fiant, vel cum notabili impedimento diuinorum officiorum, ſecutus in hoc Angelum ver. *Immunitas*, num. 5. vbi ait, ea omnia, *Angel.* quæ in dicto cap. *Decet.* prohibentur, non eſſe peccata, niſi per ſe ſint mala, vel fiant ex contemptu. Idem ſequitur ibi Tabien. & Silueſt. quæſt. 2. num. 5. licet *Tabien.* ille

ille aliam addat limitationem, *Niſi res ex ſe magnam contineat irreuerentiam.* Ponit tamen exempla in his, quæ alibi, & non ibi prohibentur, vt in furto, effuſione ſeminis, etiam licita, &c. Sumũt autem hi Summiſtæ argumentum ex eo, quod in §. *Ordinarij* ſubiungitur, vt ordinarij ſuadenda ſuadeant, & interdicta compeſcant, ex quibus verbis videntur colligere, ordinariis præcipi, vt hæc compeſcant, reſpectu verò ſubditorum ibi non dari præcepta, ſed ſuaſiones, & conſilia.

3. *Auctoris ſententia circa idem caput.* Aliter verò intelligo textum illum: Duæ enim partes in illo ſunt diſtinguendæ: vna docens, & ſuadens, quod in Eccleſia agendum eſt, alia vetans, quod agendum non eſt. Prior continetur à principio textus vſque ad verſiculum: *Nullus in locis eiſdem*; excluſiuè. Poſterior durat ab illa clauſula vſque ad finem textus extra paragraphum. Prior igitur pars tota ſuaſoria tantum eſt, & præcepta non continet, & de illa intelliguntur illa verba, *Suadenda ſuadeant*, vt expreſsè declarauit Gloſſa ver. *Suadenda*, & ex contextu ipſo ſatis conſtat. (*Gloſ.*) In poſteriori autem parte forma eſt præceptiua. Vnde opinor quantum eſt ex vi legis, inducere obligationem quam poteſt iuxta materiæ capacitatem: & ex illa ſpectandum eſſe, an peccatum contra illam legem ſit mortale, aut veniale, quia ex parte legis nihil deeſt ad vtranque obligationẽ. Hoc patet primò, quia per verbum prohibendi, imperatiuo modo lex illa loquitur. Secundò, quia de illis ſic prohibitis dicit inferius, *Interdicta huius Canonis auctoritate compeſcat.* Vtrique per pœnam, & cenſuram, vt Gloſſa expoſuit. (*Gloſſ.*) Quomodo autẽ poſſent Epiſcopi hoc modo compellere auctoritate illius Canonis, ſi totus eſſet ſuaſorius tantum, & non præceptiuus. Tertiò, vox illa, *Interdicta*, vt ſupra ponderabam, in rigore ſignificat prohibitionem obligãtem. Quartò, materia illius legis magna ex parte eſt grauiſſima, & poſtulans prohibitionem, vt de ſtrepitu iudiciali oſtenſum eſt, & idem eſt de mercatu, nundinis, & ſimilibus. Lex ergo illa de ſe in omni proprietate, ac rigore legis prohibet. Ad diſcernendam autem qualitatem tranſgreſſionis materia conſideranda eſt.

4. *Seditio prohibetur in templo ſub mortali.* Prohibet ergo in primis, *Seditionem* fieri in Eccleſia, in qua parte ſine dubio obligat ſub mortali, quia ſeditio de ſe grauiſſimum crimen eſt contra communem pacẽ, & iuſtitiam; vnde in Eccleſia facta magna eſt irreuerentia. Adduntur verò ibi duo verba, *Nullus conclamationem moueat, impetumve committat.* Quæ duo videntur prohiberi vt coniuncta ſeditioni, &, vt ſic, clarum eſt grauiſſimam materiam prohibitionis continere. (*Nauar.*) Nauar. autem ſupra num. 25. ex illis verbis collegit ibi prohiberi in Eccleſiis omnes ludos clamoroſos, & tripudia, quæ cum profano tumultu fieri ſolent, ex quo multa infert contra ludos, qui fieri ſolent cum nimia perturbatione, & tumultu, præſertim in quibuſdam feſtis, & ſupplicationibus ſolemnibus. Sed de his exiſtimo iudicandum eſſe ſecundum prudentem rationem, attento fine, & fructu, vel impedimento talium ludorum, nam illa lex per illa verba, nihil de his diſponit. Magis ad hunc articulum pertinet prohibitio c. *Cum decorem*, extra de Vit. & honeſt. Cler. (*C. Cum decorem.*) Vbi prohibentur fieri in Eccleſia, *Ludi theatrales, & ſpectacula, in quib. introducuntur monſtra laruarum, &c.* Quam prohibitionem omnes intelligunt de turpibus ludis; nam ludi honeſti, & repræſentationes, quæ poſſunt ad pietatem mouere, non ſunt prohibitæ, vt ibi notant Gloſſa, & Panorm. n. 1. Silueſt. verb. *Immunitas*, 1. (*Gloſſ. Panor. Sylueſt.*)

5. *Quo pacto ſecularia concilia in templa prohibeantur.* Additur præterea in dicto cap. *Decet*, prohibitio *Secularium Conciliorum, & parlamentorum in Eccleſia*, de qua iam diximus. Et quoad hanc partem probabile exiſtimo regulariter non eſſe hanc materiam peccati A mortalis, ſecluſo ſcandalo, violentia, contemptu, & graui turbatione diuinorum officiorum. Item oportet, vt concilia non ſint de rebus iniquis contra iuſtitiam, vel pacem, aut aliquid huiuſmodi; nam tunc magnam irreuerentiam continerent. At vero ſi ſint purè politica, & ſine neceſſitate ibi fiant ſine prædictis circunſtantiis, ſed propter aliquam humanam commoditatem, non videtur eſſe materia grauis peccati, quia irreuerentia modica eſſe videtur.

Additur vlterius in eodem c. *Ceſſent vana, & multò fortius fœda, & profana colloquia, ceſſent confabulationes quælibet.* 6. *Quid de fabulatione in Eccleſia dicendum.* In quibus vltimis verbis dubitari poteſt, An etiam colloquia alias honeſta ad cultũ Dei, vel ad finem pro quo Eccleſia depurata eſt, nihil pertinentia prohibeantur, ita vt non ſine culpa fiant, ſaltem veniali. Reſpondeo, non ita prohiberi, niſi habeantur B illo tempore, quo Diuinis officiis attẽdendum eſt, vel quo alij ad hoc ibi aſſiſtunt, qui noſtris confabulationibus impedirentur. At verò extra hæc tempora, ſi colloquia ſint honeſta, non erunt cõtraria loco ſacro, & ideò ex natura rei non erunt culpabilia, etiãſi non pertineant ad finem diuini cultus. Quia nõ tenemur ſemper eſſe in templo, & vti illo, vt templum eſt, (vt ſic dicam) hæc enim eſt obligatio quaſi affirmatiua, quæ non obligat pro ſemper, & ideo ſatis eſt nunquã agere contra illam. Vnde etiam nõ eſt veriſimile, hoc eſſe abſolutè prohibitum per illa verba, ſed quatenus colloquia vel otioſa omnino ſunt, vel alias mala. Vnde ſtatim ſubditur. *Sint quæcumque alia, quæ diuinum poſſunt turbare officiũ, aut oculos diuinæ Maieſtatis offendere, ab ipſis prorſus extranea.* De his ergo colloquiis ſi C tantum otioſa ſint, credo ſolum etiam habere malitiam venialem, vt ſunt contra hoc præceptum; idemque fortaſſe erit, licet etiam malitiam habeãt alterius vitij, in quo etiam mortalem grauitatem non attingant. At ſi ſint alias mortifera, credo non excuſari à noua malitia graui contra hanc prohibitionem, & præſertim ſi ſint fœda, turpia & inhoneſta, nam hæc ibi cum exaggeratione prohibentur. Adduntur verò etiam profana, quod intelligo de profanis contrariè ad religionẽ, vt erunt detractiones graues verba, quæ iurgia, & odia fouent, & ſimilia. Denique prohibentur ibi Mercatus, & Placita, de quibus iam dictum eſt.

7. *C. Non oportet. C. Nulli.* Tandem ad hunc locum pertinet, quod in cap. *Non* D *oportet* 2. d. 42. dicitur: *Non oportet agapes*, id eſt, conuiuia, *facere in Eccleſiis, & intus manducare, vel accubitus ſternere*; & in cap. *Nulli*, ſtatim ſubiungitur, vt Epiſcopi, & Clerici non conuiuentur in Eccleſiis, *Niſi forte* (ait) *tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiantur*, & additur, *Populi etiam ab huiuſmodi conuiuiis, quantum fieri poteſt, prohibeantur.* (*Conuiuia in Eccleſia prohibita.*) Quæ iura de propria prohibitione exponit Nauar. ſupra num. 30. (*Nauar.*) Sed vix aliquid continent præter id, quod decentia loci ex natura rei poſtulat. Nam in priori non ponitur verbum præceptiuum, ſed tantum dicitur, *Non oportet.* In poſteriori verò pro communi populo nulla prohibitio fit, ſed dicitur, vt prohibeantur, & cum limitatione, *Quantum fieri poteſt.* Quoad clericos vero videtur fieri aliqualis prohibitio, ſed cum tali exceptione, quæ ex- E tendi poteſt ad omnem caſum, vbi prudentia dictauerit eſſe aliqualem neceſſitatem. Et ita in hoc non cenſeo eſſe ſpecialem culpam contra ius poſitiuum, ſed ſolum quantum ratio naturalis dictauerit pertinere ad reuerentiam loci ſacri, de quo ſtatim. Quod vero additur in cap. penult. & vlt. dictæ diſt. 42. vt in oratorio penitus nihil agatur, præter orationem, & pſalmodiam, vel quod diuinis miniſteriis conueniat, non eſt lex Eccleſiaſtica, ſed regula ſancti Auguſtini, & ſancti Benedicti: quæ etiam de ſe conſilium continet, non præceptum.

CAPVT

CAPVT VII.

Sintne aliqua opera facta in templo mala ex tali circumſtantia, & ex naturali lege ſine interuentu Eccleſiaſticæ prohibitionis.

1. Aliqua ipſo naturæ iure in tẽplo fieri prohibẽtur, licet de ſe mala non ſint.

ALiqui Theologi, quos ſup. indicaui, nunquam putant poſſe ex 3. ſola circunſtantia loci ſacri opus fieri malũ, niſi Eccleſiæ prohibitio interueniat. Nihilominùs contrarium exiſtimo verum, aſſeroque multa eſſe opera, quę, licet de ſe mala non ſint ex natura rei, & aliqua prohibitione Eccleſiæ, malè, & inordinatè in templis fiunt. Quod vt oſtendam, ſuppono ex dictis ſermonẽ eſſe de iure naturali, quod ſupponat aliquam inſtitutionem humanam; multa enim ſunt de humana inſtitutione, ex quibus ſic inſtitutis oriuntur multæ obligationes naturales, vt eſſe Doctorem, eſt ex inſtitutione hominum, illa vero poſita, debentur Doctori ſua iura debito naturali, & calicis conſecratio eſt de Iure humano, facta vero conſecratione ex naturali Iure debetur illi, vt cum maiori reuerentia tractetur, quam vaſa communia. Sic ergo dicimus, licet dedicatio, conſecratio, & benedictio templi ſit de Iure Eccleſiaſtico; hoc tamen poſito, ex Iure naturæ prohiberi aliqua fieri in templo, etiamſi peculiari præcepto Eccleſiæ diſtincto ab ipſa templi ſanctificatione non prohibeantur. Probari autem poteſt, primo ratione generali, quia in aliis materiis, & rebus conſecratis hoc genus naturalis obligationis inuenitur, cur ergo non ita etiam erit reſpectu templorum? Certè id nulla ratione fundari poteſt; cur enim, ſicut datur in hac materia ſacrilegium, quia prohibitum, non poterit etiam dari ſacrilegium prohibitum, quia de ſe, & ſecundum rectam rationem tale eſt?

2. Probatur aſſertio.

Sed præterea probatur aſſertio inductione, nam actus copulæ coniugalis de ſe malus non eſt, & ſine vlla culpa fieri poteſt in loco conuenienti, & tamen in Eccleſia indecẽtiſſimè fit, præſertim ſi nulla vrgente neceſſitate fiat. Vnde multi Auctores dicunt, quòd licet Eccleſia id non prohibuiſſet, non ſine peccato mortali ibi fieret: Quod ſentit Siluester verb. *Immunitas*, 1. num. 5. quatenus inter ea, quæ ex ſe continent maximam irreuerentiam loci ſacri, ponit pollutionem licitam aliàs, quæ non poteſt eſſe niſi actus matrimonialis. Et ita intellexit, & ſecutus eſt Nauar. dicto c. 5. de Orat. num. 42. Et idem planè tenet Alenſis 2. p. q. 147. memb. 9. & ad idem alludit, licet obſcuriùs qu. 168. memb. 3. §. *Quæritur, ſi vir*, ait enim matrimonialem copulam ſemper eſſe peccatum in Eccleſia, etiamſi probabile ſit per eam non pollui Eccleſiam, quia ratio peccati fundatur in contemptu loci ſacri, pollutio vero pendet ex Iure humano. Et idem videtur ſentire Salzedo in Pract. crim. ad c. 39. litera B, prius enim approbat opinionem dicentẽ non pollui Eccleſiam per copulam maritalem, quam dicit, poſſe procedere, quando coniuges longo tempore in Eccleſia habitãt, & nihilominus ſubdit, eos in eo caſu non excuſari à culpa mortali, ergo ſentit, hoc nõ prouenire ex prohibitione Eccleſiæ, nam hæc ceſſat in illo caſu, ſi in eo Eccleſia non polluitur. Et certè Auctores, qui tenent nunquã licere coniugibus coire in Eccleſia, etiamſi longo tempore ibi morentur, & pugnam carnis habeãt, videntur in hoc maximè fundari, quia ille actus, licèt aliàs, malus non ſit, tamen propter fœditatem, & turpitudinem ſuam habet intrinſecam deordinationem, ſi in loco ſacro fiat. Nam ſi ex ſola prohibitione Eccleſię crederent eſſe malum, non putarent Eccleſiæ præceptum cum tanto rigore obligare. Tenent autẽ illam ſententiam Palud. 4. d. 18. q. 8. art. 4. & d. 31. q. 3. art. 2. Ant. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 3. Caiet. in Sum. verb. *Matrimonium*, c. vlt. Armil. verb. *Debitum* n. 6. Nauar. in Manuali, c. 16. n. 32. & alij multi, quãuis ipſi (vt verùm fatear) non ſatis explicent, vtrum hac ratione moueantur.

3. Obiectio.

Dices: iuxta contrariam opinionem, quę verior eſt, poſſe argumentum in contrarium retorqueri, quia in eo caſu ceſſat malitia actus propter neceſſitatẽ, ergo ſignum eſt, eſſe ex ſola prohibitione Eccleſiæ, quia ſi eſſet ex natura rei, non ceſſaret. Reſpondeo, negando conſequentiam & probationem eius. Optimè enim ſequitur, quò malitia eſt ex ſola prohibitione Eccleſię, ceſſet in illo caſu, quia Eccleſiaſtica prohibitio nõ fit cum tãto rigore, vt latè proſequitur Sanches citato loco à num. 12. quia ſupponit totam malitiã illius actus in Eccleſia facti oriri ex prohibitione Eccleſiæ. Nihilominus illud fundamentum neceſſarium non eſt, nec è contrario ſequitur, etiam in neceſſitate actũ illum eſſe peccaminoſum, ſi extra neceſſitatẽ eſt deformis ex natura rei, & non tantum ex prohibitione Eccleſiæ, quia etiam interdum ob neceſſitatem ceſſat obligatio naturalis legis, quando ex circunſtãtiis materia ipſa moraliter mutatur. Ita vero eſt in præſenti, nam hæc copula ſine vrgente neceſſitate facta in loco ſacro continet virtualem contemptum eius, & ideo tunc non fit ſine irreuerentia loci ſacri, at vero interueniente neceſſitate, iam ceſſat cõtemptus, & irreuerentia, quia quod ex neceſſitate fit ad ſubueniendum animæ periculo, non cẽſetur moraliter fieri cum irreuerentia loci ſacri: & ideò tũc ceſſat naturalis deformitas. Sicut Dauidi licuit comedere panes ſanctos propter neceſſitatem, quod ſine illa non liceret, etiam ex natura rei, ſuppoſita tali ſanctificatione panũ. Atque ita patet ratio aſſertionis, quoad hoc particulare exemplum, quia eligere locum ſacrum ad illum actũ ſine morali neceſſitate cogente, ex natura rei habet quandam deformitatem, quæ ſtatim ipſi naturali rationi repugnat, quæ repugnantia non fundatur ſolum in morali malitia, quam interdum habet ille actus, licet inde augeri poſſit, ſed etiam fundatur in fœditate quadam, & impuritate illius actus quoad materialem actionem eius. Sicut exonerare ventrem in templo ex voluntate, & ſine neceſſitate planè repugnat cum ratione naturali, nec poteſt excuſari à culpa ſacrilegij, eò quod licet actus de ſe non ſit malus, nec ſit ſpecialiter prohibitus in illo loco Iure poſitiuo, nihilominus de ſe, & ratione talis materialis actionis illa eſt magna irreuerentia, & vilipendium illius loci (quod poteſt eſſe aliud exemplum ad confirmandam concluſionem) ergo eadem, vel maiori ratione coitus cũ fœmina etiam alias licitus, eſt iniurioſus loco ſacro, ſi ſola voluntate abſque cogente neceſſitate ibi fiat.

4. Fornicatio ſimplex in Eccleſia occultè facta eſt ſacrilegium.

Vnde valde diſplicet opinio eorum, qui dicunt, fornicationem ſimplicem in Eccleſia factã occultè, non eſſe ſacrilegium, nec habere circunſtantiam neceſſario in confeſſione aperiendam, etiam nunc ſuppoſito toto Iure Eccleſiaſtico. Fundãtur enim in hoc, quod fornicatio non eſt ſacrilegium, niſi in quantum ex Iure poſitiuo polluit, & violat Eccleſiam, & fornicatio occulta iuxta veram ſententiã non polluit Eccleſiam, ergo illa fornicatio non opponitur Eccleſiæ præcepto, & conſequenter non eſt ſacrilegium. Cui opinioni videtur fauere Sot. 4. d. 32. artic. 3. Conc. 3. quatenus ſimili diſtinctione vtitur in maritali copula, nam ſi ſit occulta, cenſet non eſſe culpabilem, publicam verò eſſe culpabilem. Quam diſtinctionem aliqui moderni Summiſtæ ſecuti ſunt, illi tamen ſemper loquũtur de copula aliàs licita, & occulta, de fornicatione autem, vel illicita pollutione occulta id cenſuit probabile Vaz. 1. 2. d. 98. num. 6. Mihi verò (vt dixi) omninò diſplicet: Primò, quia, vt iam dixi, non ex

ex ſola prohibitione Eccleſiæ,ſed ex ſe habet copula carnalis intrinſecam irreuerentiam loci ſacri , quæ maior eſt in fornicatione,quam in copula de ſe licita, quia illa turpior eſt,& magis voluntaria, nulla enim neceſſitate honeſtari poteſt , aut excuſati. Secundò, quia licet ex prohibitione Eccleſiæ tantum oriretur illa ſpecialis malitia,ſatis eſt prohibita per Eccleſiam omnis fornicatio,& illicita ſeminis effuſio in Eccleſia.Quamquàm enim fornicatio nõ violet Eccleſiam actu,(vt ſic dicam)& in foro Eccleſiæ,quandiu occulta eſt,tamen Eccleſia ſuo præcepto non prohibet tãtum publicam ſeminationem illicitam in Eccleſia,ſed ſimpliciter ſeminis emiſſionem voluntariam , & maximè illicitam.Et hinc eſt,vt licet in principio,quando talis actus eſt occultus non polluat Eccleſiam:nihilominus ſi poſtea fiat publicus per publicam partis confeſſionem vel ſufficientem famam, incipit Eccleſia eſſe polluta,iuxta cap. *Significaſti*, de Adult.ergò à principio actus ille fuit culpabilis cõtra Eccleſię prohibitionem,quia culpa non pendet ex futuro euentu, nimirum an fornicatio illa ſit aliquando futura publica necne,& actus ipſe de ſe polluit ſufficienter, & ideo eſt cõtra ſpecialem prohibitionem Eccleſiæ.Eò vel maximè quod ſuprà oſtendi,non eſſe actum illum culpabilem, quia polluit Eccleſiam per actualẽ obligationem abſtinendi à celebratione in illa,ſed potiùs è contrario , quia talem malitiam habet , ſiue contra legem naturalem , ſiue contra Eccleſiaſticam , talem effectum,& quaſi cenſuram inducere.Et ideo licet ad hunc effectum ſit neceſſaria conditio, quod delictum ſit publicum ; nihilominus prius committitur peccatum, quam talis effectus fiat, vel ſequatur ex defectu notitiæ. Quamobrem Nauar.ſupra omnino reprobat illam diſtinctionem Soti in actu matrimonialis copulæ,quod maiori ratione faceret in fornicatione, & in quacunque alia illicita ſeminis effuſione. Et idem optimè dixit Sanches ſupra num.11. plures allegans. Quid vero dicendum ſit de aliis turpibus actibus,dicam infrà.

Nauar. *Sanches.*

5. *Confirmatur aliqua ex natura rei eſſe prohibita in templo. 1. Cor. 11.*

Præterea poteſt aſſertio oſtendi ex his,quæ in confirmationem ſecundæ ſenten.adduximus,cap.3. Quia non ſolum Patres ibi citati, ſed etiam Paulus 1. Cor. 11.ſignificat eſſe irreuerentiam Eccleſiæ in illa manducare,& bibere communi , & ordinatio modo , nihil diſcernendo inter illam,& profanum locum. Eſt ergo hoc irreligioſum ex natura rei ſine prohibitione Eccleſiæ. Et cõfirmatur,quia vſus Calicis ſacri in menſa vulgari ex natura rei eſt ſacrilegus contra reuerentiam debitam rei ſacræ. Vnde Hieron. Dan.5. circa factum Balthaſaris Regis,qui iuſſit vaſa templi afferri ad vtendum illis in conuiuio,inquit, *Quandiu vaſa fuerunt in idolio Babylonis , non eſt iratus Dominus, (videbantur enim rem Dei,ſecundum prauam quidẽ opinionem,tamen diuino cultui conſecraſſe)poſtquam autẽ humanis vſibus diuinã contaminãt,ſtatim pœna ſequitur poſt ſacrilegium.* Fuit ergo opus illud ſacrilegum ex natura rei,ergo etiam in cõmuni vſu loci ſacri,poteſt dari ſacrilegium ex natura rei.Hoc ipſum confirmat Chriſti factum eiicientis ementes , & vendentes de templo , nam ſine dubio illud factum eo modo,quo tunc fiebat , reputauit ſacrilegum , & contrarium templi ſanctitati,vt omnes Patres, & expoſitores ibi intelligunt,& ſupra tactum eſt ; illa autem malitia non erat ratione poſitiuæ prohibitionis,ſed ex vi naturalis rationis ſuppoſita ſanctitate illius loci,ergo idem multo maiori ratione de noſtris Eccleſiis fatendum eſt. Præterea,canere in Eccleſia,laſciua,aut vana,vel pulſare in cithara,aut organo ſonos profanos,ſacrilegiũ eſt,*quia loco ſacro iniuria fit,dum indicato ad Dei laudem loco profana hæc fiunt,vnde ad illam ſacrilegij ſpeciem ſpectat;quo loco ſacro iniuria fit* , vt dixit Caiet.2.2.qu.91. art.1.§.*Inter hæc*,circa fin.Ergo eadem ratione omnes actiones,quę ex natura rei,vel diuina officia de ſe impediunt,vel habent indecentiam in illo loco,habent ſpecialem malitiam ſacrilegij,ſi in illo fiant. Non dicimus autem illam malitiam eſſe ſemper mortalem, ſed potius frequẽter eſſe venialem, niſi ſpecialis prohibitio Eccleſiæ interueniat , vel tam fœda,& turpis ſit actio,vt prudenti iudicio grauem iniuriam loci ſacri continere cenſeatur.

Hieron. *Caiet.*

Ex his infero , & dico ſecundò : Omne peccatum ſaltem externum in Eccleſia factum habere inde aliquam malitiam ſacrilegij ſaltem venialem , rarò autem mortalem , niſi vbi prohibitio Eccleſiæ interuenerit,vel notabilis irreuerentia in ipſo actu apparuerit.Hanc aſſertionem docent Auctores citati cap.3.in ſecunda opinione; & ferè ex dictis probata eſt,explicatur autem per partes. Nam in primis quòd peccatum aggrauetur aliquo modo ex hac circunſtantia, omnes ferè Auctores etiam primæ opinionis fatentur,vt Caietan.Nauar.&c. Quia ſine dubio magis repugnat cum recta ratione, quòd peccatum fiat in illo loco,quam in alio.Quòd vero hæc grauitas ſit in ſpecie ſacrilegij,præſertim quando actus exterior peccati in Eccleſia exercetur,vel in Eccleſia fieri proponitur,probatur.Primò quia quando actus de ſe non malus tamen improportionatus loco ſacro,in eo fit, habet ab illo ſpecialem malitiam ſacrilegij , (optimum enim ſignum ad cognoſcendum, quando circunſtantia addit malitiam in propria ſpecie,eſt, quãdo transfert actum de non malo in malum,vt eſt commune in materia de Pœnitent. & ratio id conuincit,quia tunc non habet aliam ſpeciem ,) ergo idem dicendum eſt de omni actu,qui aliunde habet malitiam,quando ex loco ſacro malitiam accipit , quod illa ſit diſtinctæ ſpeciei,ſiue illa mortalis ſit,ſiue venialis.Patet conſequentia,tum quia illa circunſtantia non minus poteſt dare ſuam propriam malitiam actui de ſe malo,quàm indifferẽti, nec enim prior malitia impedit,cum poſſit idem actus habere duas malitias ; tum etiam quia prior actus ideò accipit malitiam ſacrilegij , quia eſt iniurioſus loco ſacro , ſed non minus iniurioſus eſt poſterior , ergo. Atque hinc confirmatur hæc pars, quia multi actus de ſe non mali, ſed indifferẽtes, vel interdum boni, efficiuntur ſacrilegia, ex hoc ſolum, quod in loco ſacro fiunt , ergo multo magis peccata, licet de ſe non ſint ſacrilegia,efficiuntur ſacrilegia ex eo,quod in templo fiunt,quia magis repugnat ſanctitati loci peccatum , quam actus indifferens. Quæ ratio apud me euidenter probat , comparando illa duo ex genere ſuo,ac ſubinde probat,multa peccata poſſe accipere nouam ſacrilegij ſpeciem ex circunſtantia loci ſacri. Quòd autem omnia illam accipiant , vel quòd omnia ibi ſint ſpecialiter prohibita ex natura rei ex vi ſanctitatis loci , non videtur tam euidenter conuinci. Quia, vt ſupra dicebam actus poteſt repugnare ſanctitati loci non tantum ratione malitiæ,ſed etiam ex modo,& conditione ipſius actus materialis; & fieri poteſt,vt maior repugnantia ex hoc poſteriori capite , quam ex priori naſcatur. Sed reſponſio ad hanc difficultatem ex aliarum partium declaratione conſtabit.

6. *Omne peccatum in Eccleſia factum habet aliquã malitiam ſacrilegij.*

Caiet. Nauar.

Limitaui ergo aſſertionem ad exteriora peccata, quia probabile videtur , peccata merè interna in Eccleſia facta non accipere ſpecialem malitiam ſacrilegij ab illo loco,vt eſt locus,in quo perſona illa peccat. Vt enim nouaui in 4. tom. diſp. 22. ſect. 4. locus ſacer dupliciter comparari poteſt ad actum internum;vno modo vt circunſtantia, ſeu pars obiecti voliti, alio modo vt circunſtãtia ipſius perſonæ operantis. Priori modo contingit , quando quis deſiderat furari in Eccleſia, vel ex Eccleſia, vel in ea fornicari,

7. *Probabile eſt peccata interna in templo facta non habere malitiam ſacrilegij.*

aut

aut quid ſimile, & tunc ſiue perſona ſit in Eccleſia, A ſiue extra illam, quando illud deſiderium habet, clarum eſt committere ſacrilegium mentale, & internum, quia internus actus accipit ab obiecto malitiam eius, & conſequenter etiam à circunſtantia obiecti cum illo concepita accipit malitiam illi proportionatam: & in hoc omnes conueniunt. De hoc ergo genere peccati nunc non loquimur. Alio igitur modo peccat quis in Eccleſia exiſtens per deſideria mala, non tamen appetendo illa implere intra Eccleſiam, ſed vel expreſsè deſiderando peccare extra Eccleſiam, vel nihil de circunſtantia volendo, ſed ſolum deſiderando quaſi abſtractè talem actum. Et hoc modo hîc conſideramus locum ſacrum reſpectu peccati merè interni, & mentalis, & dicimus non accipere B ſpecialem malitiam à loco ſacro, quia nec eſt ſpecialiter prohibitum per Eccleſiam, quæ non indicat de occultis, nec actus interior infert ſpecialem iniuriam loco ſacro, quia cum non ſit actus ſenſibilis, non fit per ſe in loco ſenſibili, nec irreuerentiam contra illum continet. Et in hoc maxime docent Silueſt. Nau. & alij citati in 1. opin. Et Cano. Relect. de Pœnit. part. 5. §. *Multa hic*, &c. Ludo. Lopez 1. part. Inſtruc. cap. 33. & Cord. dicta q. 190. agens de exterioribus peccatis, de interioribus ſubticuit.

Silueſt. Nauar. Can. Lud. Lopez. Cord.

8. Contraria opinio proponitur.

At verò Silueſter ver. *Confeſſio*, 1. quæſt. 10. oppoſitum ſentit: nam priùs de turpi cogitatione, & deſiderio in Eccleſia habito cenſet eſſe ſacrilegium mortiferum, *Maximè*, (inquit) *quando ſunt etiam de ſcelere perpetrando in Eccleſia*, dicens enim, *maximè*, ſentit etiãſi C ſint de ſcelere perpetrando extra Eccleſiam, habere ſimilem malitiam, tamen ratio eius non hoc probat, ſed tantum primum, ſcilicet quod cogitationes, & operationes ad eandem ſpeciem pertinent, eſt enim hoc verum tantum, quando operationes ſunt obiecta cogitationum. Addit etiam cogitationes ſuperbiæ in Eccleſia habitas habere malitiam ſacrilegij, licet venialem, idemque ſentit de omni alia cogitatione mala extra materiam veneream, in qua cenſet malitiam eſſe maiorem. Et poteſt hoc ſuaderi argumento ſuprà facto, quia talis circunſtantia auget malitiam cogitationis, habet enim maiorem deformitatem cum ratione, ergo auget per additionem malitiæ nouæ ſpeciei, licet venialis. Sed nihilominus contrarium D videtur verius, quia vel illud augmentum nullum eſt, cum non fiat iniuria loco ſacro, vel ſolum eſt ex parte operantis, quatenus ſe continere deberet ſaltem ob circunſtantiam loci à talibus cogitationibus, & non facit, ſed prona quadam concupiſcentia ſe ferre ſinit. Et hoc tenuit idem Silueſt. Roſ. aur. caſu. 63. Vbi ait cogitationes prauas in Eccleſia eſſe grauiores, ſed nõ in noua ſpecie malitiæ. Quod extendit etiam ad verba, *Quia ſiſtunt* (inquit) *in aëre, & non attingunt ſtructuras niſi per accidens.* Quæ ratio non multum ponderis habet.

9. Malitia peccati in tẽplo facti communiter eſt venialis.

De externis ergo peccatis alia ratio eſſe videtur, E quia per ſe, & natura ſua dicunt ordinem ad ſenſibilem locum, & ideò quando ſunt actus praui aliquam irreuerentiam ſacri loci continent. Addidi verò alteram limitationem, nimirum, hanc irreuerentiam, & malitiam regulariter eſſe venialem, quia ordinaria peccata regulariter non continent grauem irreuerentiam ſecundum prudens iudicium, nec ſunt ſpecialiter prohibita per Eccleſiam. Et hãc partem cum eadem limitatione tenet præter Silueſt. Leonardus Leſſius d. lib. 2. c. 45. dub. 3. Cordub. verò d. q. 190. ſolum excipit peccata venialia facta in Eccleſia, nam de mortalibus in vniuerſum ait eſſe etiam mortifera ſacrilegia, ſi in Eccleſia fiant. At id nec Iure conſtat, nec ratione efficaci probari poteſt, quia licet reſpectu Dei malitia reddat actum magis deteſtabilem, magiſque iniurioſum Deo, non tamen ſemper reſpectu loci ſacri. Vt licet ſecundum ſe peior actus ſit detractio, quàm furtum, non ita repugnat immunitati loci, & reuerentiæ illi debitæ detractio ſicut furtum, etiam ex natura rei loquendo, quia actus furti magis directè repugnat loco, quatenus per illum actum videtur priuari locus re, quam ſpecialiter continet; ſic etiam copula etiam licita magis repugnat puritati debitæ tali loco, quàm verbum iocoſum, vel falſum. Non poſſumus ergo cum ſufficiente fundamento dicere omnia peccata mortalia in Eccleſia facta eſſe etiam ſacrilegia mortalia. Si verò accedat Eccleſię prohibitio, omnes fatentur, tunc eſſe ſacrilegium mortiferum; nam prohibitio Eccleſiæ poteſt etiam efficere, vt ſit mortale ſacrilegium, quod ſine illa nullum peccatum eſſet, vt oſtendi, ergo multo magis id faciet, quando cadit in actum, qui de ſe peccatum mortale erat in alia ſpecie. Vnde licet verum ſit, non obſtante prohibitione Eccleſiæ, poſſe tranſgreſſionem eſſe venialem ex leuitate materiæ, tamen quando actus prohibitus eſt alioqui peccatum mortale, ſemper cenſeri debet grauis materia reſpectu Eccleſiaſticæ prohibitionis, vt per ſe notum videtur. Et ideò ſi ad malitiam actus grauẽ in ſua ſpecie accedat prohibitio Eccleſiæ, malitia etiam ſacrilegij, quæ additur grauis, & mortifera eſt. Dices. Quomodo lex humana potentior eſt ad hanc malitiæ grauitatem, quàm naturalis lex? Reſpõdeo quia lex humana poteſt nouã obligationem imponere proportionatã materiæ, & additam legi naturali. Imò ad hoc data eſt hominibus hæc poteſtas, vt poſſint adiungere obligationem, determinando, quod lex naturalis per ſe non ita determinabat. Denique quando non eſt lex directè prohibens, irreuerentia loci eſt ſolum indirecta, & ex generali principio, ideóque poteſt eſſe leuis, quando vero addita eſt prohibitio, iam eſt directa irreuerentia, quia lex humana determinat abſtinentiam à tali actu in loco ſacro in cultum eius, & in ſignum reuerentiæ illi debitæ.

Dubium. Soluitur.

10. Sacrilegiũ ex circunſtantia loci nunquam eſſe peccatum mortale, malè quidam dicunt.

Ex hoc autem inferunt nónulli Auctores ſuprà allegati, ſacrilegium ex circunſtantia loci nunquam eſſe peccatum mortale, niſi interueniat Eccleſię prohibitio, vel (quod idem eſt) nunquam actum prohiberi in loco ſacro ſub reatu mortifero ex vi legis naturæ ſolius, ſine interuentu Eccleſiaſticæ prohibitionis. Sed hoc mihi probari nõ poteſt ita vniuerſaliter ſumptũ, tum quia nullam rationem hactenus vidi, quæ hanc generalem regulam perſuadeat, tum etiam quia hoc repugnat cum dictis in c. 7. Si enim actus non malus moraliter poteſt iſto modo prohiberi in loco ſacro ex vi legis naturæ, cur non magis actus malus? Nam malitia non obſtat. Et aliunde ex parte actus materialis poteſt eſſe non minor improportio. Ideò ego addidi in vltima parte aſſertionis, licèt illa regula frequenter vera ſit, tam turpem poſſe eſſe actionem peccaminoſam, vt ex natura rei pertineat ad reuerentiam debitã loco ſacro illam ibi cauere, & conſequenter vt illam exercere graue ſit ſacrilegium. Exẽplum huius ſuprà poſuimus in fornicatione, vel pollutione occulta.

11. Tactus impudici grauiores, ſunt mortalia ſacrilegia.

Nunc addimus, idem videri probabilius de tactibus impudicis præſertim grauioribus, & in partibus inhoneſtis. Quod præter Cordu. & Silueſt. & Lud. Lopez in locis proximè citatis affirmat etiam Emanuel. 1. to. Sum. c. 207. n. 1. & idem ſentit Petr. Ledeſma in Sum. Sacrament. c. 19. circa loci circunſtantiam, ait enim etiam verba inhoneſta altiori voce in Eccleſia prolata eſſe ſacrilegium. Hi autem Auctores non poſſunt fundari in Eccleſiaſtica prohibitione, nã hæc prohibitio facta non eſt niſi de ſeminis emiſſione in Eccleſia, & ideò nullus tactus impudicus in Eccleſia, ſecluſa ſeminis emiſſione, & morali periculo eius

Syluest. Leſſius. Cord.

Cord. Silueſt. Lopez. Ledeſ. Emanuel.

eius (quod perinde ac actus moraliter reputatur) eſt ſpecialiter ab Eccleſia prohibitus, nullibi enim inuenitur, nec continetur in illis Iuribus, in quibus dicitur, Eccleſias pollui per effuſionem ſeminis. Nam illa intelliguntur de actu completo, & conſummato in illa ratione, & ideò ſi non peruenitur ad ſeminis effuſionem, non polluitur Eccleſia, quantumuis præcedant actus turpes eiuſdem malitiæ inchoatiuè. Illi ergo non prohibentur ſpecialiter ex vi præcepti Eccleſiaſtici, ſi ergo ſunt ſacrilegia grauia id habent ex vi legis naturalis auerſantis illos actus in loco ſacro; tanquam indecentiſſimos ſanctitati eius. In quo genere actus illi reputantur prudenter materia grauis, & ſufficiens ad grauem irreuerentiam loci ſacri. Fortaſſe tamen non erit idem de turpi aſpectu, aut nutu, aut leui verbo, maximè quando in tranſitu, & ſine notabili mora, & ſcandalo fiunt, quia non videntur materia ita grauis. De quo non poteſt ferri certa regula, ſed id prudenti iudicio relinquendum eſt. Vnum autem ex ſignis non contemnendis eſt, quando graue generat ſcandalum, quia licet malitia ſcandali videatur diuerſa, & per accidens, tamen indicat propriam malitiam, quando ſub illa mouet actus ad ſcandalum, ita verò eſt in præſenti, quia, qui hæc operantur in templo, non ſolùm apprehenduntur, vt luxurioſi, ac leues, ſed etiam vt irreligioſi, & in locum ſacrum iniurioſi, & ſub ea ratione grauiter offendunt populum ergo ſignum eſt, ſub ea etiam ratione grauiter offendere Deum, & templum eius.

12. *Satisfit fundamentis prioris ſententiæ.* Ad fundamenta prioris ſententiæ relatæ in capit. 3. quatenùs aliqua ex parte doctrinæ datæ repugnant, reſpondendum eſt, omnia peccata externa habere aliquo modo repugnantiam cum ſanctitate loci, ſi in Eccleſia fiant, & ideò omnia participare aliquam malitiam ſacrilegij, hanc verò non eſſe ſemper mortiferam, ſed aliquando. Regula autem ad diſcernendum, quando ſit grauis, vel leuis materia talis culpæ, non eſſe ſolam Eccleſiaſticam legem, ſed etiam prudentem rationem iudicantem per legem naturalem, vt in aliis peccatis contingit. Quocirca cum Caietanus *Caiet.* ait illum actum eſſe contra ſanctitatem loci, qui impedit vſum loci, ad quem eſt inſtitutus, ſi intelligatur de vſu, ad quem deſtinatur ex vi conſecrationis, aut benedictionis, aut in quantum templum eſt, eſt apertè falſum, quia templum per ſe non inſtituitur, vt ſit locus ſecurus rerum in eo exiſtentium, neque vt ſit velut aſylum confugientium ad ipſum, ſed hæc habet per ſpecialia priuilegia, vt de furto tactum eſt, & de aliis dicemus cap. ſequent. Si verò ſub vſu, ad quem locus ſanctificatur, comprehendantur omnia priuilegia ſpecialia iure humano conceſſa Eccleſiis, ſic eſt impropria locutio, quia non omnia illa pertinent ad proprium finem Eccleſiæ, ſed ad priuilegia illi côceſſa, vel immunitatem, & petitur principium, ſeu aſſumitur, quod probandũ erat: ſupponitur enim ex vi ſolius ſanctificationis Eccleſiæ, prout deſtinatur, & conſecratur ad vſum ſacrificij, orationis, & diuini cultus, nullum actum in illa prohiberi, niſi alio ſpeciali iure prohibeatur, & fiat repugnans ſanctitati, & fini eius, vel quod perinde eſt, niſi abſtinentia à tali actu iure humano ſpeciali adiungatur aliquo modo ſanctificationi ipſius Eccleſiæ. Hoc autem non credimus eſſe verum, nec à Caiet. aut aliis Auctoribus probatum: vnde dicimus, aliquid quidem eſſe poſſe contrarium ſanctitati Eccleſiæ iſtô modo, aliquid verò ex natura rei repugnare cũ ſanctitate eius, quatenus illam vileſcere facit, quantum eſt de ſe, & ideò virtualem eius contemptum concludit, ſic enim omnis vſus, & contrectatio ſimilis rei ſacræ iure naturæ prohibita eſt. Atque hæc omnia patebunt magis ex his tractã lib. 3. quæ dicemus de ſacrilegio, vbi

A etiam expediemus quæſtionem ſuprà huc remiſſam, An eodem modo ſentiendum ſit de tempore, & loco ſacro? nam ex ibi dicendis pendet.

CAPVT VIII.

De multiplici Immunitate Eccleſiarum, & præſertim quoad tuitionem delinquentium, & quo iure introducta ſit.

IMmunitas Eccleſiæ (vt in principio alterius operis de Immunitate Eccleſiaſtica diximus, & eſt frequẽs apud Auctores) nihil aliud eſt, quàm exemptio Eccleſiæ ab oneribus, vel operibus, aut vſibus eius ſanctitati, & libertati repugnantibus. Sicut autem nomen, B *Eccleſia*, interdum ſignificat Eccleſiam viuentem, ſeu congregationem fidelium, vel totam, vel præcipuam eius partem, quæ eſt Eccleſiaſticarum perſonarum, interdum verò ſignificat materiale templum, ita etiã Immunitas Eccleſiæ, alia eſt perſonarum, vel in ſe ipſis, vel in bonis ſuis, & de hac diximus in prædicto opere. Alia eſt Immunitas tẽplorum, quam ad hunc locum remiſimus, & in tribus præcedentibus capitulis inchoata eſt, in hoc verò eſt conſummanda præſertim quoad priuilegium, quod habent Chriſtiana templa, vt ſint loca refugij ad ſe confugientium, quæ iam quaſi per antonomaſiam retinuit nomen Immunitatis Eccleſiæ materialis, & ita in ſequentibus nomine Immunitatis propriè hanc intelligimus. 1. *Duplex eſt.*

Vlterius conſiderandum eſt, in huiuſmodi Eccle- C ſia diſtingui poſſe, & templum ipſum, & bona ad illud pertinentia, habere enim debet dotem ſuam, quæ ad onera eius ſuſtentanda ſufficiat, & ſine illa conſecrari non debet, capit. *Placuit*, & cap. *Nemo* de Conſecration. diſtinct. 1. Quæ dos interdum manſus Eccleſiæ in iure appellatur cap. 1. de Eccleſ. ædific. & c. 1. de Cenſib. vbi id notat Panormitatus, & Gloſſa, vbi Archid. & alij in capit. *Secundum Canonicam*, 23. q. 8. Et ſolet præterea Eccleſia habere prædia, & reditus pro miniſtris, fabrica, & pauperibus. Quoad hæc ergo bona etiam Eccleſia gaudet ſua Immunitate, quia libera eſt à tributis, & exactionibus, & collectis, cap. *Quanto*, de Cenſib. cum ſimilibus. Sed hæc Im- D munitas communis eſt Eccleſiaſticis bonis, vt talia ſunt, imò propriè non pertinet ad Eccleſiam, vt materiale templum eſt, ſed ad clerum illius, quia templum non eſt capax dominij, aut iuris, ſed clerus, vel communitas ratione templi, ſeu in ordine ad templum, ideóque de hac Immunitate, vel de prohibitione violationis eius hîc dicendum non eſt, quia comprehenditur ſub Immunitate Eccleſiaſticorum bonorum, de qua in dicto loco dictum eſt. 2. *Templi, & bonorum illius.* *C. Placuit. C. Nemo. Cap. 1. Panor. Gloſ. Archid. C. Quanto.*

Vnde ad hanc etiam Immunitatem pertinet ius, quod templum ipſum cenſetur habere, (intelligẽdum autem eſt dicto modo) vt integrum, & illæſum conſeruetur. Sic enim contra Eccleſiæ Immunitatem eſſe cenſetur, Eccleſiam infringere, aut ſuis bonis ſpoliare, c. *Sacrilegium*, c. *Quiſquis*, c. *Qui rapit*, cũ aliis, 17. E q. 4. & c. *Conqueſti*, de Sent. exc. Vbi etiam cenſura fertur in eos, qui tale ſacrilegium contra Eccleſias committunt. Quando autem, & quomodo illa incurratur, latè à nobis explicatum eſt in 5. tom. diſput. 22. ſect. 2. à n. 4. Circa hæc verò iura aduertendum eſt, non ſolum in eis prohiberi, ne quis Eccleſiam infringat, aut ſpoliet, verùm etiam ſtatui, vt eius confinia, & domus, quæ in illis ſunt, eadem ſecuritate, & Immunitate gaudeant. Ita habetur in cap. *Sicut antiquitus* 17. quæſtione 4. Et declaratur, hæc confinia in Eccleſia maiori extendi per circuitum quadraginta paſſuum, in maioribus verò Eccleſiis per triginta. 3. *Vt ſint illæſa.* *C. Sacrilegium. C. Quiſquis. C. Qui rapit. C. Conqueſti. C. Sicut antiquitus.*

In

In dicto autem cap. *Quiſquis* ſimpliciter dicitur *per triginta paſſus*. Et excipiuntur Eccleſiæ, quæ ſunt intra ambitum murorum caſtellorum, in quibus propter locorum anguſtiam non poteſt hoc obſeruari. Eorúmque confinia. Sed inter ipſam Eccleſiam,& ea,quæ ſunt in confiniis Eccleſiæ magnum eſt diſcrimen:nam reſpectu Eccleſiæ prohibitio eſt hæc iuris diuini, & naturalis, quia vnicuique eſt iure naturæ debitum, vt nulla vis,nullúmve nocumentum ei fiat, & hoc ius omnibus eſt naturale; conuenit ergò etiam Eccleſiæ ex ipſo iure naturæ,quia vt dixi,in hoc conſideratur Eccleſia, tãquam perſona quædam capax ſui iuris, & dominij, ſiue hoc pertineat ad Deum ipſum immediatè, ſiue ad clerum, ſiue ad fidelem populum. Violatio ergo huius iuris ex ſe & iniuſtitia eſt, & ſacrilegium ſuppoſita Eccleſiæ ſanctificatione; & ideò prohibitum eſt,quia malum;non malum,quia prohibitum. At verò extenſio huius immunitatis ad confinia per 40. aut 30. vel plures,aut pauciores paſſus, non ſequitur ex natura rei ex vi conſecrationis, aut dedicationis Eccleſiæ,vt per ſe notum videtur, ſed fuit veluti priuilegium quoddam à Pontificibus Eccleſiæ conceſſum ad maiorem loci ſacri venerationem. Quo priuilegio ſtante,ſine dubio peccatum mortale eſt, illud violare,vt bene notarunt Ang.ver.*Immunitas*,1.n.10. & Silueſt.eod.ver.q.2.§.*Sextò*.Eſtq; tale peccatum ſacrilegium contra ius poſitiuum;quia Eccleſia dando illud priuilegium,repoſuit illam materiam in virtute Religionis, voluítq; abſtinentiam ab omni violentia intra illa confinia eſſe ſignum honoris, & cultus ex neceſſitate tribuendi ipſi Eccleſiæ. An verò priuilegium hoc quoad totam illam diſtantiam paſſuum nunc integrum ſit,néсne,exiſtimo ſtandum eſſe conſuetudini, quæ videtur habere, vt Eccleſia cum ſuo Cœmeterio, cuiuſcunque magnitudinis ſit, de hoc priuilegio gaudeat. An etiam hoc intelligendum ſit de violentia de ſe iniuſta,vel etiam de illa,quæ in alio loco iuſta eſſe poſſet, dicemus infrà tractando de Securitate confugientium ad Eccleſiam.

Angel. Silueſt.

4\. Et domus. Præterea ad hanc Immunitatem, ſeu ius Eccleſiæ ſpectant multa alia ſecularia onera, à quibus ſecundùm iura Canonica libera eſſe debet Eccleſia. Nam in primis ad hoc genus Immunitatis propriè pertinet, quòd in c.1.de Immun.Eccleſiarum ſtatuitur, vt in domibus Eccleſiarum ſeculares miniſtri placitum non faciant, neque hoſpitium ſibi vendicent, quaſi pro conſuetudine, quòd ad Eccleſias extenditur ſecundùm omnes, vt ſuprà retuli. Nam, vt ibidem notaui, ibi non ſimpliciter prohibentur hi actus, ſed vſurpatio eorum, quaſi proprio iure, grauamen Eccleſiis in ſe, vel in domibus ſuis imponendo. Atque ita hoc ius pertinet ad Immunitatem bonorum Eccleſiaſticorum, & ita ſpectat ad Eccleſiam, non tàm conſideratam, vt habet rationem loci ſacri, quàm vt habet rationẽ perſonæ habentis ius proprium in ſe,& in bona ſua. Cuius ſignũ eſt, quia illud ius ad domos Eccleſiarum extẽditur,quæ domus propriè loca ſacra non ſunt,licèt ſint res ſacræ eo modo quo cætera Eccleſiaſtica bona, & ea ratione violatio illius iuris ſacrilega eſt,iuxta c.*Sacrilegium*,& c. *Quiſquis*, 17. q.4. Et poteſt dici tale ſacrilegium fundatũ in iniuria cõtra naturalem legem:nam talis eſt illa vſurpatio,ſuppoſito Eccleſiarum iure. Vnde quoad hæc, eadem ratio eſt de omni vſu Eccleſiæ, vel domorum eius, violento,& ſine conceſſione Prælatorum Eccleſiæ.

Quoad iudicium. Cap.1. Et hoſpitiũ. Cap. *Sacrilegium*. C.*Quiſquis*.

5\. Diruta non poſſe ad vſus profanos aſſumi. Vltra hoc verò prohibitum eſt,vt non ſolùm quãdiù integra eſt,& ſuum vſum loci ſacri habet, verum etiam pòſtquàm diruta eſt,ad ſeculares vſus, vel profanos non conuertatur. Ita ſtatuit Hyginius Papa de Conſecration. diſtin. in cap. *Ligna Eccleſiæ dedicata non debent ad aliud opus iungi, niſi ad aliam Eccleſiam, vel igni ſunt comburenda, vel ad profectum in Monaſterio fratribus, in laicorum verò vſum non debent admitti*, idem in cap. *Ad hæc*, de Religioſis domibus. Quæ prohibitio purè Eccleſiaſtica eſt, vt conſtat,ſed ad Religionis virtutem pertinet, ratione iam ſæpè declarata. Tamen ſiquis rectè conſideret, hoc priuilegium, non ſpectat ad vſum Eccleſiæ, vt locus quidam eſt priuilegiatus, ſed ſpectat ad illam,vel quamcumque partem eius,vt eſt quædam res ſacra, ſeu aliquomodo ſacrata,de qua generalis regula eſt,*Quæ ſemel conſecrata ſunt, non debere ad profanos vſus conuerti*, vt videri poteſt in regula *Semel*, de Reg. iur.in 6. cum Gloſſa ibi,& cap. *Quæ ſemel*,19.q.3.& c. *Altaris*, cum ſequentibus de Conſ. diſt. 1. Et de hoc genere Immunitatis nonnulla diximus in 3 tom.3.p.diſp.81. ſect.8. ſub §. *Quartò addendum*, & videri etiam poſſunt Silueſt, & Angel. locis ſuprà citatis, & Panor. in d.cap. *Ad hæc*,num. 5. Ex cuius doctrina colligere aliquis poteſt, quòd ſicut ligna Eccleſiæ dirutæ non poſſunt conuerti ad profanos vſus, ita nec ligna profanæ domus deſtructæ poſſunt ad Eccleſiam conſtruendam applicari. Nam dicet, quod ſicut ex veſtibus ſacris ſciſſis non poteſt fieri veſtis profana, ita nec ex veſte alicuius fœminæ poteſt fieri veſtis ſacra, iuxta Gloſſ.in cap.*Ad nuptiarum*, de Conſec.diſtin.1. Sed re vera vtrumque falſum eſt, quia licet iura prohibeant res ſacras conuerti ad vſus profanos,non tamen prohibent, res ante profanas conuerti, & dedicari ad vſum ſacrum, dummodo ſub debita forma, &modo applicentur,& poſtea ſuum ſtatum retineant. Imò potiùs hoc modo non ſolum bona, ſed etiam perſonæ ex profanis fiunt ſacræ. De quo videri poſſunt, quæ Auctores notant in cap. *Mancipia*, de Rerum permut.

Hygin. Pap. Ca. *Ad hæc* *Reg ſemel. Gloſſ.* Cap *Quæ ſemel.* C. *Altaris.* *Silueſt. Angel. Panor.* *Gloſſ.*

Vltra hæc omnia habet Eccleſia ſuam peculiarem Immunitatem,vt officium,vel vſum loci exercet. Ad quam Immunitatem generaliter loquendo pertinent ferè omnia, quæ in præcedentibus capitibus attigimus.Eſt enim Eccleſia locus ſpecialiter deputatus, & conſecratus ad ſacrificium Deo offerendum, & ad orationem, & alios actus diuini cultus,& ex hac parte debitum illi eſt, vt ſit immunis ab omni immunditia, & pollutione. Deinde eſt Eccleſia deputata, ad ſepulturam fidelium, & ex hac parte debetur illi, vt nec infideles in ea ſepeliantur, quia *Nulla participatio fidelis,cum infideli*, 2.ad Corint.6. neque excommunicati maiori excommunicatione,quamuis,vt ſuprà dixi, magis fortaſſe id pertineat ad vim cenſuræ, quàm ad Eccleſiæ Immunitatem. Id verò aliqui extendunt ad excommunicationem minorem,vt Archid.in cap. *Sanè*, 24.q.2. quòd, ſaltem quando excommunicatio minor eſt publica, admittit Turrecremata cũm Gulielmo in cap.*Nullus* 13.q.2. Sed loquitur ſine textu, & conſequenter ſine ratione, quæ in hac materia ſumi debet ex iure poſitiuo,& ideò improbabilis mihi videtur illa extenſio, quia inter effectus excommunicationis minoris iſte communiter non computatur,vt conſtat ex dictis in 5.tom.diſp.24.ſect.2. 6.

6\. Quoad officium & vſum loci. Ad ſepulturam. 2.*Cor.6.* *Archid.* *Turrecr.* *Guill.*

7\. Alij verò ſunt caſus,in quibus iura prohibent, aliquos propter ſpecialia delicta ſepeliri in loco ſacro, vt propter vſuras in c.*Quia in omnibus*,de Vſuris: vel propter deſperationem occidendo ſe.cap. *Placuit*, 23. q.5. & ob alia, quæ in Turrecr.ſuprà videri poſſunt, pertinéntque,vt dixi, ad rigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Ad Immunitatem autem Eccleſiæ ſub quadam generali ratione ſpectare poſſunt, nimirum quatenus ad ſanctitatem illius loci ſpectat, vt non niſi fideles, & qui in fide viua deceſſiſſe præſumuntur, ibi ſepeliantur,vt ſuprà tactum eſt.Et ita poteſt intelligi cap. *Nullus*.13.q.2.cũ Gloſ. Præcipitur enim ibi, *Vt nullus mortuus in Eccleſia ſepeliatur, niſi Epiſcopi,aut Abbates,*

Cap. *Quia.* Ca. *Placuit.* *Gloſſ.*

aut aliqui Presbyteri, vel fideles laici. Multi verò reſtringunt illam particulam *Fideles*, ad laicos inſignis ſanctitatis, vel qui etiam fidẽ miraculorum aſſecuti ſunt, vt videre licet in Tur. ibi, & Syluest. ver *Immunitas*, 1. n. 7. & Angel. n. 6. *Turrecr. Syluest. Angel.* Vnde inter Immunitates Eccleſiæ ponunt, vt laici, & fideles, regulariter non ſint intra Eccleſiam ſepeliendi, ſed in atrio, ſeu cœmeterio. Quod quidem licet in eo textu fundari ſatis non poſſit, ſumitur ex cap. *Præcipimus*, 13. q. 2. *Cap. Præcipimus.* Vbi ſimpliciter prohibetur, ne ſepulturæ concedantur intra Eccleſiam, & additur, *Secundùm inſtituta maiorum*, quo ſignificatur prohibitionem eſſe antiquam, & generalẽ, *Conc. Trib.* & in Conc. Trib. c. 7. habetur eadem prohibitio. Videtur ergò in rigore iuris ita fuiſſe ſeruandum ad maiorem Eccleſiarum reuerentiam, & munditiam. Iam verò conſuetudine receptum eſt, vt omnes fideles, qui in gratia deceſſiſſe præſumuntur, intra Eccleſiam ſepeliãtur. Et potuit etiam ex pietate introduci abſq; templorum violatione, vel irreuerentia; & ita ſine peccato fieri poteſt, vbi talis fuerit conſuetudo.

8. Non vſum profanum. Prætereà debetur Eccleſiæ, & loco ſacro, quatenus talis eſt, vt ſit ſeparatus ab omni vſu profano, quia hoc poſtulat talis loci ſanctitas, atque ita procedunt omnia dicta in capitibus præcedentibus. Ex quibus etiam conſtat, hanc Immunitatem partim connaturalem eſſe Eccleſiæ, vt ſacer locus eſt, id eſt, iure naturæ debitam, ſuppoſita ſanctitate loci, partim iure Eccleſiaſtico eſſe auctam, vt vidimus. Præter hæc verò, quia ad locum ſpectat continere, & conſeruare res, quæ in eo locantur, ideò ad dignitatem talis loci pertinet, vt in hoc habeat quaſi peculiarem virtutem, vel eminentiam, & ideò omne furtum in Eccleſia ſpecialiter prohibitum eſt, vt ſuprà vidimus. Atq; ad hanc prærogatiuam pertinet ſpeciale priuilegium, quòd habet Eccleſia, vt ſit tanquàm aſylum ad ſe confugientium.

9. Delinquentes. Dicendum ergò eſt, conceſſam eſſe Eccleſiis Chriſtianorum hanc Immunitatem, vt delinquentes, qui ad illas confugiunt, per vim extrahi non poſſint. Ita habetur 17. q. 4. cap. *Definiuit*, c. *Miror*, cum tribus ſequentibus, ca *Nullus*, & c. *Id conſtituimus*. Item in cap. *Inter alia*, de Immunit. Eccleſ. *Cap. Definiuit. Cap. Miror. Cap. Nullus. Cap. Id conſtituimus. Cap. Inter alia.* De hac verò Immunitate in primis dubitari poteſt, An ſit de iure diuino, vel tantùm de humano. Aliqui enim Iuriſtæ, ſicut cenſent Immunitatem perſonarum, vel bonorum Eccleſiaſticorum eſſe de Iure diuino, ita idem ſignificant de hoc genere Immunitatis templorum. Pro qua ſententia refert Couar. lib. 2. Var. cap. 20. num 2. *Ioã. Igneus.* in fine Ioannem Igneum in lege prima in principio, ff. Ad Syllanian. num. 26. Et nonnulli argumentum ſumunt ex eo, quòd in lege veteri templum gaudebat hac Immunitate ex diuino iure. *Abulenſ.* Hanc verò ſententiam ſic relatam latè impugnat Abulenſ. in cap. 20. Ioſue, quæſt. 7. Breuitérque dicendum Hoc nõ eſſe de iure diuino naturali. eſt hanc Immunitatem non eſſe de iure diuino. Hoc patet, quia vel eſſet de Iure diuino naturali, vel poſitiuo; neutrum dici poteſt, ergò. Probatur prior pars Minoris, quia non eſt per ſe, & intrinſecè malum, malefactores de templo extrahere per vim; quia, cum hoc non fiat formali, & directa intentione in contemptum, vel irreuerentiam templi, vt ſupponendum eſt, ex vi ſolius operis, & ſecluſa prohibitione poſitiua, non eſt irreuerentia, aut iniuria templi, vnde infrà videbimus, in caſibus non prohibitis hoc fieri poſſe ſine irreuerentia templi. Atque hoc eſt ſignum, in caſibus prohibitis id eſſe malum, quia prohibitum eſt, & non è conuerſo, ideò eſſe prohibitum, quia per ſe malum. Ratio autem à priori eſt, quia actio illa per ſe iuſta eſt, & non eſt indecens in tali loco, præſertim quando eſt neceſſaria. Nec etiam ipſe locus ex vi conſecrationis ſuæ habet peculiare ius ad tuendum confugientes ad ſe, niſi ei ab aliquo habente poteſtatem concedatur; ex ſolo autem iure naturæ non inuenitur principium ex quo conſtet, illi eſſe conceſſum. Ad ſummum ergò dictat ratio naturalis, eſſe conſentaneum dignitati illius loci, vt hoc ei priuilegium concedatur. Obiectio. Dices; Saltem, poſtquam eſt priuilegium conceſſum, erit contra naturalem iuſtitiam, & Religionem illud infringere. Soluitur. Reſpondetur, concedendo ſequelam; tamen quia illud priuilegium eſt ex voluntate humana, ideò prohibitio hæc non eſt de iure naturali, ſed proximè fundatur in iure poſitiuo.

10. Nec eodem poſitiuo. In lege veteri. Quod autem hoc ius poſitiuum diuinum non ſit propriè, & in rigore, probatur, quia vel eſt diuinum legis antiquæ, vel legis gratiæ. Primum dici non poteſt. Primo quidem quia, eſto, fuiſſet cõceſſum à Deo, antiquo Tabernaculo, aut templo, illud ius non extenderetur ad templa Chriſtiana: tùm, quia ſunt diuerſarum rationum, & priuilegium vni conceſſum non transfertur ad alia: tùm maximè, quia illud ius pertinuiſſet ad cæremonialia legis veteris, quæ in noua non habent vim. Vnde ex hoc capite erroneum eſſet dicere, templa noſtra gaudere nunc hoc priuilegio in virtute, & efficacia legis veteris, quia hinc ſequeretur, legem illam non eſſe mortuam quoad cæremonialia, cum tamen etiam mortifera ſit. *Abulenſ.* Addit præterea Abul. ſuprà, antiquum templum non habuiſſe hoc priuilegium à Deo, tum, quia nullibi legitur in Scriptura hæc conceſſio, imò 3. Reg. 2. legimus, *3. Reg. 2.* Ioab iuſſu Salomonis occiſum fuiſſe in Sanctuario eo tempore, quo Salomon creditur Deo placuiſſe, ſcilicet in principio regni ſui. Vnde factum illud nullibi reprehenditur. Tum etiam, quia in illo populo aſſignatæ fuerunt à Deo aliæ ciuitates refugij, quæ ſufficientes erant ad tutelam confugientium. Tum denique; quia, cum templum illud tantùm eſſet vnum, non poterat eſſe ſufficiens pro refugio illius populi totius: neque oportuit illud addere vltra omnes ciuitates refugij, quia, cum omnes ad templum cõcurrerent gratia ſacrificiorum, non oportebat illud grauari concurſu delinquentium confugiẽtium ad ipſum, quos in eo diu morari oportuiſſet, & ita non poſſent non polluere templum illud, præſertim iuxta ritus illius legis. Quæ ſententia probabilis eſt. Alij verò exiſtimant, templum Iudæorum non caruiſſe hac Immunitate; nam quòd Exod. 21. dicitur. *Exod. 21.* *Conſtituam tibi locum, in quem fugere debeat*, ratione tẽpli dictum eſſe putant: nam ſtatim ſubditur, *Siquis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.* Quæ videtur eſſe exceptio à regula generali, nimirum, vt qui non per inſidias, ſed per occaſionem hominem occideret, & ad templum confugeret, ibi eſſet ſecurus. Idémque ſeruatum fuiſſe in aliis caſibus, colligi poteſt ex 3. Reg. *3. Reg 1.* 1. vbi Adonias timens Salomonem, in templum confugit, tanquam ad locum ſecurum. Quod verò ſtatim cap. 2. de Ioab refertur, ideò non fuit contra Immunitatem, quia Ioab, homicidia per inſidias commiſerat. Atque ita res videtur incerta, quamuis non videatur improbabilis opinio Abulenſis, quia, ſi talis Immunitas fuiſſet templo conceſſa, expreſſiùs fuiſſet in lege declarata.

11. In lege gratiæ. Altera verò pars de iure diuino poſitiuo legis gratiæ facilè probatur, Primò, quia tale ius neque ſcriptum eſt, neque ab Apoſtolis traditum, nec enim talis traditio ex Patribus, aut alia probabili via oſtendi poteſt. Secundò illo principio generali, quod Chriſtus nullas leges cæremoniales Eccleſiæ ſuæ tribuit, præter ſubſtantiales ritus ſacrificij, & Sacramentorum; reliqua enim, quæ ad cæremonias, & ſacra pertinent, per ſuos vicarios diſponenda reliquit: inter

hæc

hæc autem computari poteſt hæc Immunitas. Vnde ipſamet templorum benedictio, & conſecratio ab Eccleſia eſt inſtituta, modus etiam huius Immunitatis, determinatio eius quoad loca, perſonas, delicta, effectus, & alia huiuſmodi, tota eſt de Eccleſiaſtico iure, vt videbimus; ergò ipſa etiam Immunitas propriè, & immediatè ſolùm eſt de iure eodem. Dico autem, *propriè, & immediatè*, tùm quia ius Canonicum ſolet interdum vocari diuinum à Iuriſperitis: hæc autem Immunitas propriè eſt de iure Canonico, & ad illud ſpectat illam præcipere, & inſtituere, quia res ſpiritualis eſt, & ad Religionem ſpectans: tum etiam quia mediatè, & remotè poteſt dici hæc Immunitas manere à iure diuino, quia poteſtas ad illam inſtituendam ab ipſo Chriſto data eſt, & ipſamet Immunitas eſt valdè conſentanea generali voluntati ipſiuſmet Chriſti, qua voluit, omnia in Eccleſia ſua ordinatè diſponi, & ſancta ſanctè tractari. Atque his fortaſſe modis locuti ſunt de iure diuino illi Iuriſtæ, *Abulenſ.* quos Abul. allegat, dicit tamen illos præcipuè fuiſſe fundatos in Immunitate ſanctuarij, & ideò fortaſſe vocarunt diuinum hoc ius per quandam imitationem, quod etiam in iure non eſt inuſitatum. Tamen ſimpliciter etiam ipſi Iuriſtæ fatentur, hanc Immunitatem eſſe de iure Eccleſiaſticos, vt conſtat ex Abbate, *Abb.* & aliis in dict. c. *In alia*. Et eandem ſententiam optimè declarat Couuar. *Couar.* ſuprà toto n.2. vbi eruditè hanc inſtutionem congruam eſſe oſtendit, tàm exemplis Scripturæ ſacræ, quàm multis aliis ex humana hiſtoria deſumptis.

12. *Quando incœperit.* Secundò verò interrogari poteſt, quàm ſit antiqua in Eccleſia hæc Immunitas. Reſpondeo breuiter, nihil de hoc certò conſtare; vnde probile eſt, cum ipſa templorum ſolemni dedicatione incepiſſe, hoc eſt, à temporibus Conſtantini, ab eo enim tempore Eccleſiæ Chriſtianæ publicè ædificatæ ſunt. Et tamen *Nazian. Socrat. Proſper. Aug.* Nazian. & Amb. illius ferè ætatis Epiſcopi illam ſignificaſſe videntur; ille orat.2. hic Epiſt.33. aliàs lib. 2. Epiſt.14. Conſtat etiam tempore Chryſoſt. iam fuiſſe latam legem pro hac Eccleſiarum Immunitate: nam Eutropius contra hanc Immunitatem fecit, ab Imperatore Arcadio legem ſtatui, contra quam legem extat oratio apud Chryſ. to.5. Illa verò lex non præualuit, ſed ſtatim extincta eſt, vt referunt Niceph. lib.13. cap.4. Socrat. lib.6. c.5. & Proſp. de prædictionibus, & promiſſionibus Dei, 3.p. ca.38. Eandem legem conſuetudine obſeruatam ſupponit Aug. Epiſt. 187. ad Bonifacium. Decreta etiam, quæ allegauimus, *Gelaſ. Pap. Conc. Ilerd. Con. Aurel.* ſatis antiqua ſunt, nimirum Gelaſij I. ante mille centum annos, & Concil. Ilerdenſis cap.8. ferè eiuſdem antiquitatis. Item Concil. Aurel. primum in c.3.4. & 5. hanc Immunitatem latè delarat, & inter alia inquit; *De homicidis, adulteris, & furibus, ſi ad Eccleſiam confugerint, id conſtituimus obſeruandum, quod Eccleſiaſtici Canones decreuerunt, & lex Romana conſtituit, vt ab Eccleſiæ atriis, vel domo Epiſcopi reos abſtrahere omnino non liceat.* Ex quibus verbis ſatis conſtat, hanc Immunitatem antiquiorem eſſe illo Concilio, cum tamen *Horm. Pap.* illud etiam fuerit tempore Hormiſdæ Papæ ante mille centum annos celebratum.

13. Conſtat etiam ex eiſdem verbis non ſolùm iure Canonico, ſed etiam Ciuili hanc Immunitatem fuiſſe confirmatam. Quod etiam conſtat ex toto titnlo C. de His, qui ad Eccleſiam confugiunt. Nam licet ſolùm ius Canonicum potuerit hoc ius introducere, & in rigore non indigeat ad illud introducendum Imperatoria, vel regia poteſtate, nihilominùs, & Principes ipſi ſeculares potuerunt pro ſua pietate hoc priuilegio Eccleſiam (vt ſic dicam) præuenire, & condecorare, & ipſi Pontifices, & Concilia ad maiorem ſuæ legis obſeruantiam voluerunt etiam Principium auctoritate iuuari. Et ideò Concil. Tolet. 12. *Conc. Tolet.* cap.10. ſic dixit, *Pro his qui quolibet metu, vel terrore Eccleſiam appetunt, conſentiente pariter glorioſiſſimo Domino noſtro Eringio Rege, hoc ſanctum Concilium definiuit, vt nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde vi abſtrahere.* Et Innocent. III. in dicto cap. *Inter alia, ſtatuta Canonum, & traditiones Regum allegat.*

Vnde veriſimile eſt, quod, ſicut aliæ Immunitates 14. Eccleſiaſticæ, quamuis auctoritate Pontificum fuerint principaliter introductæ, non ſine conſenſu Imperatorum fuerunt generaliter ſtabilitæ non quidem ex neceſſitate, ſed ex ſuaui Eccleſiæ prouidentia, vt alibi diximus; ita hæc Immunitas Eccleſiarum, de qua tractamus, eodem modo ſimul à iure Canonico ſtatuente, & adiuuante Ciuili, initium ſumpſit. Et ita leges Ciuiles, & Canonicæ, quæ hanc Immunitatem concedunt, ferè eiuſdem antiquitatis ſunt; quamuis inter eas, quas inuenimus ſcriptas, Ciuiles paulò antiquiores videantur. Vtcumque tamen ſit, certum eſt, ius Canonicum in hoc puncto maiorem habere auctoritatem; imò propriam, & (vt ſic dicam) intrinſecam poteſtatem, quia materia hæc (vt dixi) Eccleſiaſtica propriè eſt, & Canonica, vt rectè tradiderunt Gloſ. in dicto cap. *Sicut antiquitus*, 17.q 4. & Gloſſa in dicto *Gloſſ. Abbas.* cap. *Inter alia*, & ibi Abbas num.24. & alij multi, quos *Couar.* refert, & ſequitur Couar. ſuprà num.3.

CAPVT IX.

Quænam Eccleſiæ propria Immunitate gaudeant.

Circa hoc, primò dicendum eſt, Eccleſiam au- 1. ctoritate Epiſcopi fundatam, & conſecratam, *Quæ Eccleſiæ hac Immunitate gaudeant. Sacrata.* ſeu benedictam primo, & principaliter gaudere hac Immunitate. Hoc manifeſtum eſt ex dictis iuribus, & tradunt omnes Doctores citandi, & à fortiori conſtabit ex dicendis. Solùm quæri poteſt circa hanc aſſertionem, ſi in huiuſmodi Eccleſia nondum ſunt celebrata diuina myſteria; An gaudeat hac Immunitate? ſed hæc quæſtio in Eccleſia propriè conſecrata vix locum habet, cum conſecratio ſine Miſſa eſſe non debeat c.2. & c. *De fabrica*, de Conſ. d.1. Nihilominùs *Cap.2. Cap. De fabrica.* tamen interdum poſſet contingere ſine Miſſa conſecrari, quia Miſſa non eſt de ſubſtantia conſecrationis, vt cum Hoſtienſi, & aliis docet Syluest. verb. *Conſecratio* 2. *Hoſtienſ. Syluest.* Tunc ergò dicendum eſt, talem Eccleſiam gaudere priuilegio immunitatis. Imò etiam, ſi propriè conſecrata non ſit, ſed tantùm benedicta, iam *Benedicta.* eſt Religioſus locus, & perpetuò Deo dicatus. Item, eſt ſimpliciter Eccleſia in propria, & vſitata ſignificatione, ergò iura, quæ hanc Immunitatem concedunt Eccleſiis, illam comprehendunt: maximè cum fauores Eccleſiarum extendendi ſint. Denique id colligitur ex cap. penult. de Immunit. Eccleſ. vt ſtatim videbimus: nam quæ in ſequenti puncto dicemus, hoc à fortiori confirmabunt.

Secundò ergò dicendum eſt, etiam Eccleſiam non 2. conſecratam, nec benedictam, ſi obſequiis diuinis *Etiam non benedicta.* dedicata ſit, & in ea diuina myſteria celebrarentur, eodem priuilegio Immunitatis frui. Ita declarat Gre- *Greg.9.* gor.9. in c. *Eccleſiæ*, de Immunit. Eccleſ. quamuis expreſsè ſolùm loquatur de Eccleſia non conſecrata. Et ideò dubitari poſſit, An comprehendat Eccleſiam non benedictam. Aliqui enim ſentiunt non gaudere, quia ſimpliciter Eccleſia non eſt, vt Abbas in Rubr. *Abb.* de Conſecrat. Eccleſiæ, & Angel. & Syluest. verb. *Ec- Angel. Syluest.* *cleſia*. Item, quia Eccleſia non benedicta non cenſetur locus ſacer. Cuius ſignum eſt, quia non polluitur, neque indiget reconciliatione. Sed nihilominùs dicendum eſt, deciſionem illius textus extendendam eſſe

etiam ad Eccleſiam non benedictam, ſi habeat alias conditiones in illo textu requiſitas. Ita ſentit Abbas in d.c.*Eccleſiæ*. Et clariùs in cap.vlt. de Cenſib.num. 4.vbi dicit, Oratoria, ſi ſint auctoritata Epiſcopi conſtructa, gaudere hac Immunitate Idem in cap. *Petentibus*, de Priuilegiis num. 3. Ang.ver.*Immunitas*, n.26. Syluestr.verb. *Immunitas* 5 q.1.in fine, & verbo, *Loca Religioſa*, q.2.& Greg Lopez in L.4.tit.11.p.1. Couar. cum aliis infrà citandis. Colligitúrque primò ex ratione textus in d.cap.penult.ſeu *Eccleſiæ*, ſcilicet, *quia Eccleſia obſequiis diuinis dedicata, nullis eſt temerariis auſibus profananda.* Sed poteſt eſſe Eccleſia ſufficienter dedicata diuinis officiis, etiamſi benedicta non ſit; ergò gaudebit hoc priuilegio. Minor patet, ſi Eccleſia ſit auctoritate Epiſcopi primum lapidem ponentis dedicata: quia talis Eccleſia hoc ipſo manet perpetuò dicata diuino obſequio, nec poteſt ad profanos vſus conuerti; ergò iuxta rationem Gregor. IX. hoc ſatis eſt, vt Immunitate gaudeat.

[Abb. Angel. Syluest. Lopez. Couar. Greg. 9.]

3. Et ita confirmatur optimè hæc ſententia ex cap. *Ad hæc* de Religiſis domibus, vbi de hoſpitali, & conſequenter de omni loco, *Auctoritate Pontificis* (id eſt, Epiſcopi) *ad ſacrum vſum diſtinato*, dicitur ita eſſe Religioſum, vt non poſſit ad profanos vſus conuerti; ergò & Eccleſia ſic dedicata eſt locus Religioſus, qui profanari non debet; ergò gaudet dicto priuilegio. Præterea talis Eccleſia, ſi fuerit ſanguinis, vel ſeminis effuſione polluta, purificanda eſt, vt conſtat ex c. vlt.de Conſe.Eccleſ. vnde mirum eſt, quomodo aliqui moderni oppoſitum dixerint. Vnde ibi Gloſſ. verb. *Non conſecrata*, aduertit, Eccleſiam non conſecratam gaudere eodem priuilegio, quo conſecrata, *Et ſi aliquis* (inquit) *illud confugerit, debet ab Eccleſia defendi, & hoc ideò, quia locus auctoritate Epiſcopi dedicatus eſt diuino cultui, & quod ſemel Deo dedicatum eſt, ad profanos vſus redire non debet.* Denique talis Eccleſia ſimpliciter venit appellatione Eccleſiæ, vt probant dicta iura: & licet Panor. dict.cap.*Eccleſiæ*, n.2. dicat, hoc procedere *largo ſumpto vocabulo*, tamen hoc intelligo intra propriam ſignificationem, cum iura ita loquantur. Et ideò id nihil obſtat, quominùs hæc Immunitas Eccleſiis conceſſa ad has extendatur, quia, vt dixi, hæc priuilegia in fauorem Eccleſiarum extendenda potiùs ſunt, quam limitanda.

[Ca. Ad hæc. Cap. vlt. Gloſſ. Panor.]

4. Atque hinc vlteriùs hoc ampliatur, vt procedat, etiamſi in huiuſmodi Eccleſia diuina officia nondū cœperint celebrari. Ita docet Panormitanus cum Hoſtienſi, & Cardinal. in dicto cap.*Eccleſiæ*: ſequitur etiā Conarruuias ſuprà num.4. dicitque eſſe frequentiori Interpretum ſententia probatum. Idem Syluestr.verb. *Immunitas*, 1.quæſt.1. Colligitúrque ex dicto cap. *Ad hæc*, de Religioſis domib. quatenus ſtatuit locum auctoritate deputatum ad hoſpitalitatem eſſe locum Religioſum, & ad profanos vſus non ampliùs conuertendum. Ex quo colligunt Doctores, vt infrà dicemus, gaudere hac Immunitate, cum tamen in illo neceſſarium non ſit diuina officia celebrari, ergò à fortiori idem dicendum eſt de Eccleſia auctoritate Epiſcopi deputata, etiamſi nondum ſit in ea oblatum ſacrificium, vel celebratum aliud diuinum officium. Præterea talis Eccleſia iam eſt ſimpliciter Eccleſia, quia non incipit eſſe Eccleſia propter ſacrificium in ea celebratum, ſed potiùs ideò iam poteſt in illo loco legitimè, & quaſi iure ordinario celebrari, quia eſt vera Eccleſia; & quoad hoc dedicatio facta auctoritate Epiſcopi æquiparatur benedictioni: ergò iura concedentia Eccleſiis hoc priuilegium, hanc cōprehendunt; & procedunt aliæ rationes ſuprà factæ. Tandem fauet ratio textus in dicto cap. penult. de Immunitate Eccleſ. *Quia diuinis officiis dedicata, nullis eſt temerariis auſibus profananda.* Quæ ratio idem apertè probat de huiuſmodi Eccleſia.

[Et in qua diuina officia non ſint adhuc celebrata. Panorm. Hoſtienſ. Cardin. Ca. Ad hæc.]

Obiici tamen poteſt, quia in principio loquitur ille textus de Eccleſia, in qua diuina officia, & myſteria celebrantur. Propter quæ verba Gloſſa ibi contrarium ſentit dicens, Eccleſiam, in qua myſteria nōdum celebrata ſunt, nondum planè dedicatam videri diuinis obſequiis. Reſpondetur in primis ad textum, per illa verba non ſtatui, vel poſtulari illam conditionem, ſed ſolùm ab illa nominati, quia ita frequentiùs accidit, tamen ſub illa voce comprehendi Eccleſiam proximè aptam, & ſufficientem, vt in ea diuina myſteria celebrentur: & hæc fuit intentio Pontificis, vt ratione ſua declarauit. Neque eſt nouum vt nomen, ſignificans actum, vſurpetur ad ſignificandam aptitudinem, neque etiam eſt inuiſitatum, vt aliud ſignificet nomen, præter id, vnde impoſitum fuit ad ſignificandum. Quod autem dicit Gloſſ. dedicationem non eſſe conſummatam ante celebrationem myſteriorum, falſum eſt in rigore loquendo, quandoquidem talis Eccleſia non poteſt ampliùs ad humanos vſus conuerti. Vnde etiam eſt falſum, quod ibidem ſubdit, ibi non dici committi ſacrilegium; quia ille locus eſt ſacer, & Religioſus, ergò ex parte ſua ſufficit ad ſacrilegium. Denique repugnare ſibi videtur, cum ſubdit, talem locum, ſi ſemine, vel ſanguine polluatur, expiandum eſſe, priúſquam in eo celebraretur, ergò ſignum eſt, ibi committi ſacrilegium; ergò etiam eſt ſignum, locum illum gaudere Immunitate. Nam licet multa loca gaudeant hac Immunitate, quæ non polluuntur, quia non ſunt Eccleſiæ, nihilominùs, ſi ille locus, de quo tractamus, polluitur, ſignum eſt, eſſe veram Eccleſiam, & magis Religioſum locum, quàm alia, quæ gaudent illo priuilegio, licèt non ſint Eccleſiæ. Ergò gaudet hac Immunitate Eccleſiis conceſſa. 5.

[Obiectio. Gloſſ. Satisfit.]

Præterea extenditur hæc Immunitas ad quamcumque ex dictis Eccleſiis, etiamſi interdicta ſit, vel etiam, ſi fuerit polluta, & nondum ſit reconciliata. Ita docent Hoſtienſ. Panorm. & communiter Doctores in dicto cap. *Eccleſiæ*, præſertim quoad priorem partem, & Silueſter verb. *Immunitas*, 1.q. 1. Et ratio eſt, quia inter effectus interdicti non ponitur, vt priuet Eccleſiam ſua Immunitate pro eo tempore, quo interdicta eſt: nullo enim iure hoc habetur, vt conſtat ex his, quæ de Interdicto ſuo loco tractauimus in 5.tom. diſput. 33. & ſequentibus. Interdictum autem non plus operatur, quam iure ſtatutum ſit. Neque extendendum eſt, cum ſit pœnale, quod omnibus cenſuris commune eſt. Et præſertim non eſt facienda extenſio in maius grauamen Eccleſiæ. Atque hęc ratio eadem efficacitate procedit in Eccleſia polluta, quamuis illa non ſit propriè interdicta, nec de illa in particulari Doctores citati loquantur. Conuenit enim in hoc pollutio Eccleſiæ cum interdicto, quòd iure Eccleſiaſtico introducta eſt, ſicut interdictum, & ideò illos habet effectus, quos ius ſtatuit, & non plures. Statuit autem ius, vt Eccleſia polluta ſit impedita quoad diuina officia, & ſepulturam, non verò, quòd priuetur ſua Immunitate. Et ratio optima eſt, quia Eccleſia non peccauit, neque in ſe fuit polluta, id eſt, priuata, & diminuta ſua ſanctitate, imò ſemper manet ad celebranda diuina myſteria immutabiliter dedicata. Solùm ergò ex inſtitutione iuris, dicitur eſſe polluta in ordine ad publica officia diuina, & funera fidelium, ad terrorem fidelium, & vt maiorem reuerentiam circa talem locum concipiant: propter hoc ergò non debuit ipſa priuari ſuo iure, ac Immunitate. Confirmari hoc poteſt, primò ratione ſæpè facta, quod Eccleſia, licèt ſit ita polluta, ſimpliciter eſt Eccleſia. Secundò, quia Clericus excommunicatus, vel interdictus non priuatur Immunitate. 6.

[Interdicta, vel polluta. Hoſt. Panor. Sylueſt. Ratio aſſertionis.]

Tertiò,

Tertiò, quia talis Eccleſia non priuatur aliis immunitatibus, v. g. vt ſit libera à placito,& à mercatu,& ab omni alia contaminatione,tributo,&c.Ergò idem eſt de præſenti Immunitate. Neque circa hoc difficultas occurrit.

7. Immunitas hæc quoad totam Eccleſiæ fabricam.

Ampliatur prætereà hæc Immunitas,vt non ſolùm Eccleſia quoad internum ambitum ſuum, ſed etiam quoad totam ſuam fabricam, ſeu habitationem, aut capacitatem, & quoad externum cœmeterium hoc gaudeat priuilegio. Vtraque pars communi conſenſu Doctorum recepta eſt. Nam quo ad priorem, omnes conſtituunt differentiam inter Eccleſiã, prout pollui poteſt, vel prout gaudet hac Immunitate. Quia non polluitur per actus, qui fiunt, vel ſuprà tectum, vel in turri,vel in alio ſimili loco cum illa coniuncto, & extra illam exiſtente,& ad ſacros vſus non deputato. At verò quoad hanc Immunitatem nomine Eccleſiæ omnia iſta comprehenduntur. Cuius ratio eſſe videtur, quia nomine Eccleſiæ lata ſignificatione, & in communi modo loquendi vſitata, tota hæc fabrica comprehenditur, & fauores ampliandi ſunt maximè in cauſa Religionis. Prætereà conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ita hoc expoſuit. Multùm prætereà fauet cap. *Id conſtituimus* 17.q.4.dicens, *Obſeruandum eſſe,quod Eccleſiaſtici Canones decreuerunt,& lex Romana conſtituit,vt ab Eccleſiæ atris,vel domo Epiſcopi reos abſtrahere omninò nõ liceat.* Ergò multò minùs licet abſtrahere de habitaculis, ſeu locis ipſiuſmet Eccleſiæ. Expreſſiùs verò id habetur in cap. *Siquis contumax*, eadem cauſa,& quæſt.ibi, *De atrio Eccleſiæ; vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus.* Vbi Gloſſ. in confirmationem adducit, quod etiam iuxta Ciuile ius, *Quæ Religioſis adhærent Religioſa ſunt*, L. *Quæ Religioſis*, ff. de Rei vindica.

Cap. *Id conſtituimus.* — Cap. *Siquis.*

8. Et cæmeterium.

Atque ex his iuribus,& ex capit. vlt. de Immunit. Eccleſ. ſatis probata relinquitur altera pars de cœmeterio, quod ſecundùm ius antiquum (vt ſuprà notauimus) extenditur ad ambitum quadraginta paſſuum pro maioribus Eccleſiis, & triginta pro minoribus, in illarum circuitu, ex cap. *Sicut antiquitus*,& cap. *Diffiniuit*, cum aliis 7.q.4. Sed,vt dixi,in hoc ſtandum eſt conſuetudini,& in vnaquaque Eccleſia illud ſpatium pro cœmeterio habendum eſt, quod vel eſt benedictum,vel pro loco ſacro ab Epiſcopo deputatum. De quo videri poteſt Panor. dicto c. *Eccleſiæ*, n. 10. & latiùs Couar. dicto c.20.n.6. Vnde colligunt Doctores, eum, qui confugiendo ad Eccleſiam, portæ clauſæ adhæret, & vectem manu tenet, ſeu anſam, quia ingredi nõ poteſt, gaudere hac Immunitate. Ita Couar. dicto cap. 20. num. 18. cum Ioan. Igneo in leg. 1. ff. ad Syllan. num. 57. Ratio reddi poteſt,quia,licet ille non ſit intrà Eccleſiam,eſt in illa magis,quam ſi eſſet in cœmeterio, & ordinariè eſt intra concauum ipſius parietis Eccleſiæ, & ita eſt intra ſpatium eius non minùs, quàm ſi eſſet in ſuperiori cubiculo. Sed quid ſiquis ſuprà tectum Eccleſiæ ſit,& ſuper tegulas? Hoc non inuenio in ſpecie interrogatum à Doctoribus: videri autem poteſt non gaudere,quia non eſt in Eccleſia, tanquam in loco, nec muris eius vllo modo continetur,ſed eſt in aëre. Nihilominus probabilius eſt gaudere. Tùm quia priuilegia Eccleſiæ amplianda ſunt; tùm etiam quia ille re vera eſt in Eccleſia, quia ibi dicitur aliquis eſſe propriè, vbi pedes habet, licèt à tali corpore non circundetur: ſicut corpora Sanctorum erunt in cœlo, quia pedibus calcabunt ſuperficiem connexam cœli, licet à corpore cœleſti non circumdentur. Tùm prætereà, quia etiam illæ tegulæ Religioſæ ſunt iuxta illam regulam. Quæ Religioſis adhærent, Religioſa ſunt; & ideò, qui adhæret illis tegulis, non poteſt ab illis Religioſè euelli. Tùm denique, quia, licèt ille homo tunc non ſit intrà Eccleſiam, eſt intrà ſitum Eccleſiæ, & adhæret illi, gaudet ergò Immunitate; non minùs, quàm qui eſt in camera ſuperiori. Ille enim non tàm videtur gaudere propter muros, quibus circundatur, vel propter tectum, quo tegitur, quàm quia eſt ſuprà ipſam Eccleſiam, & intrà ſitum eius.

Couar.

9. Hoſpitale.

Denique extenditur hæc Immunitas ad alia loca, quæ in iure Religioſa cenſentur, vt eſt hoſpitale auctoritate Epiſcopi dedicatum, iuxta cap. *Ad hæc* de Religioſis domibus, éſtque communiter receptum per Innocent. Panorm. & alios in dicto cap. *Eccleſiæ*: & plures refert Couar. ſuprà num. 4. Idem eſt de Monaſteriis Religioſorum quoad totum clauſtrum, Monaſterium, ſeu habitationem eorum, quia totus ille locus Religioſus, & ſacer eſt, vt conſtat toto titulo de Religioſis domibus. Et optimè probatur ex c. *Ligna*, de Conſe. diſt. 1. Atque hoc etiam conſuetudo confirmat. Denique addunt Doctores, etiam domum Epiſcopi hac gaudere Immunitate, quod expreſsè habetur in dicto cap. *Id conſtituimus.* Nonnulli tamen voluerunt illud reſtringere, vt intelligatur, quando domus Epiſcopi intrà quadraginta paſſus Eccleſię ſuę ſita eſt. Sed hoc iuxta antiquum ius nullum fuiſſet priuilegium Epiſcopi, illud autem Decretum aliquid ſpeciale illi concedere voluit. Item non eſt, cur fauorem limitemus ſine fundamento, in textu. Igitur vbicumque ſitum ſit palatium Epiſcopi, hoc gaudet priuilegio. Et ita ſenſit Gloſſa ibi, & Abbas ſuprà numer. 9. Couar. verò dicto num. 5. §. *Quinto*, dicit priorem limitationem eſſe forenſi conſuetudine receptam; quod ſi ita eſt, illi ſtandum erit, quia talis conſuetudo non eſt expreſsè contra ius Canonicum.

Ca. *Ad hæc.* — *Innocent.* — *Panor.* — *Couar.* — Cap. *Ligna.* — Palatium Epiſcopi. — Cap. *Id conſtituimus.* — *Gloſſ.* — *Abbas* — *Couar.*

10. Non quoad oratoria priuata.

Vltimò addendum eſt in hoc puncto, oratoria priuata non gaudere hac Immunitate. Ita docent Innocent. in cap. *Inter dilectos*, de Donationibus,& Abbas in cap. vltim. de Cenſib. num. 4. Silueſter locis citatis, & verb. *Interdictum*, 6. quæſt. 5. Armilla verb. *Immunitas*, num. 19. & Iulius Clar. lib. 5. vlt. quæſt. 30. num. 7. Et ratio eſt, quia huiuſmodi oratorium non eſt Eccleſia, ſimpliciter loquendo iuxta modum iuris. Imò neque eſt locus Religioſus. Nam priuata auctoritate erectus eſt, & eadem poteſt ad profanos vſus conuerti: vtrumque autem repugnat loco Religioſo, & ſacro ſtrictè, ac propriè ſumpto. Dicitur autem Oratorium priuatum, quod auctoritate Epiſcopi dicatum non eſt, vt omnes colligunt ex cap. *Ad hæc*, de Relig. domib. Gloſſa in Clem. *Quia contingit*, de Relig. domib. Neque ſufficit, vt de licentia Epiſcopi poſſit in eo ſacrum celebrari, quia per hoc non manet locus ille immutabiliter deputatus ad ſacra miniſteria. Quomodo autem conſtare debeat, oratorium, ſeu capellam eſſe publicam, & auctoritate Epiſcopi dicatam, vt hac gaudeat immunitate, tractant Doctores in cap. *Patentibus*, de Priuilegiis, & Summiſtæ in verb. *Eccleſia*, & verb. *Loca ſacra*, qui videri poſſunt, nam res eſt facilis,& magis pertinens ad externum forum, quam ad nos, multúmque ex conſuetudine pendet. Tandem non omittam adnotare, Hoſtienſem extendere hanc Immunitatem ad Sacerdotem Euchariſtiam deferentem per plateas, & ad thronum, ſeu Tabernaculum; in quo idem corpus Domini defertur, ita vt ſi reus fugiens illud amplexetur, capi non poſſit. Quod ſequitur Turrecrem. in c. *Quæſitum*, 13. quæſt. 2. & Silueſt. num. 1. in fine,& multi alij, quos refert Couar. num. 6. qui non iure, ſed pia quadam conſideratione fundantur, & ideò ipſe dubius eſt. Gloſſa verò in dicto cap. *Quæſitum*, 13. quæſt. 2. oppoſitum tenet, quia priuilegia non debent trahi per conſequentiam. Sed certè conſequentia, quæ hîc fit, valdè probabilis eſt, quia Corpus

Innocent. — *Abbas.* — *Sylueſt.* — *Armill.* — *Iulius Clar.* — *Hoſtienſ.* — *Turrec.* — *Sylueſt.* — *Couar.* — *Gloſ.*

Chriſti eſt fundamentum huius Immunitatis. Præterquam quòd videtur hoc pertinere ad reuerentiam iure diuino debitam corpori Chriſti. Denique nomen Eccleſiæ non abſurdè extenditur ad locum illum, in quo actu eſt (quamuis in tranſitu) corpus Chriſti, & ideò communem ſententiam ſeruandam in praxi cenſeo.

CAPVT X.

Quæ perſonæ gaudeant propria Eccleſiarum Immunitate.

1. DIximus de amplitudine huius priuilegij ex parte locorum ſacrorum, dicendum conſequenter eſt de illius extenſione, ſeu latitudine ex parte perſonarum. Primò ergò certum eſt, omnes fideles baptizatos gaudere hoc priuilegio. Ita docent omnes; & ſumitur ex citatis iuribus, quæ indefinitè, & ſine limitatione loquuntur. At verò indefinita locutio in lege prolata æquiualet vniuerſali; quia non licet nobis excipere, vel diſtinguere ſine auctoritate, vel ratione cogente, vbi lex indiſtinctè loquitur. Eò vel maximè quòd cum hæc lex prohibitionem contineat, includit negationem, quæ diſtribuit, & vniuerſalem reddit ſermonem. Hinc ergò fit, vt hac Immunitate gaudeant, non ſolùm homines liberi, ſed etiam ſerui, ſi fideles, & baptizati ſint, exceptis caſibus, in quibus illa negatur, de quibus infrà dicemus. Atque ita colligitur ex dicto cap. *Si quis contumax*, 17. q. 4. & ex ca. *Inter alia*. (Cap. *Si quis*. Cap. *Inter alia*.)

2. (Quid ſi ſeruus dominũ timens ad Eccleſiã fugiat?) Additur vero ibi ſpecialiter de ſeruo confugiente ad Eccleſiam ex timore Domini, compellendum eſſe redire ad Dominum, poſtquam Dominus ſe ſerui impunitate clericis iuramentum præſtiterit. In quo puncto conſidero, ſeruo non ſolùm concedi Immunitatem reſpectu iudicis, ſi delictum commiſit, propter quod poſſit publicè puniri, ſed etiam reſpectu domini, ſi ſolùm ita deliquit, vt priuatim ab eo puniri poſſit. Quoad primam ergò Immunitatem nulla ibi fit diſtinctio inter liberum, & ſeruum, & ita æqualiter illa gaudent, vt ibi benè notauit Panor. num. 23. in fine. (*Panor.*) *Quia*, vt ait, *non eſt acceptio perſonarnm apud Deũ*. Seruus autem reſpectu iudicis tanquam liber comparatur, & conditio ſerui accidentaria omninò eſt. Secùs verò reſpectu domini, quia dominiũ illius habet, & ius ad opera illius, vt notatur in l. vlt. circa finem. C. de His, qui ad Eccleſiam confugiunt. (*L. vlt.*) Vnde ſumitur etiam argumentum ab ſpeciali, nam cum ille textus ſolùm reſpecto domini addat dictam limitationem, in aliis nullam admittit. Circa limitationem verò ipſam addit aliam Panormitanus cum Cyno, niſi ſeruus fugiat propter magnam atrocitatem domini, quia non eſt exponendus tunc tam graui periculo; & idem fortaſſe eſt, quoties prudenter timetur morale periculum de graui nocumẽto ſerui, non obſtante iuramento. Tunc enim aut cogendus eſt dominus maiorem cautionem adhibere, vel certè ſeruũ vendere, vt Panor. ait. Additur verò in leg. *Si ſeruus*, C. de His, qui ad Eccleſiam confugiunt, ſi ſeruus armatus in Eccleſiam irruat, ſtatim extrahendum eſſe, vel domino liberam concedi facultatem illum extrahendi. (*L. Si ſeruus.*) Verumtamen Angelus verb. *Immunitas*, num. 12. hoc etiam intelligit cum cautione iuris Canonici, ſcilicet, promiſſa impunitate. (*Angel.*) Quod intelligo eſſe verum ex vi talis conditionis perſonæ, ſcilicet quod ſit ſeruus; ſecùs verò erit ratione delicti; ſi ita irruat armatus in Eccleſiam, vt in ipſa delinquat; quod aliis etiam commune eſt, vt infrà videbimus.

3. (Fidelis excõmunicatus) Secundò colligitur ex dictis, fidem gaudere hoc priuilegio, etiamſi excommunicatus ſit. Ita docet Couar. dicto cap. 20. num. 11. in principio, cum Hoſt. A in Summ. tit. de Immunitate, & aliis pluribus, quos refert dicens, eſſe communem ſententiam. (hoc habet Priuilegiũ. *Couar. Hoſtienſ.*) Et ratio eius eſt, quia hæc Immunitas Eccleſiis, non delinquentibus conceſſa eſt; vnde tacitè infert, non eſſe vim inferendam Eccleſiæ, etiamſi delinquens excommunicatus ſit. Oportet verò addere, eſſe conceſſam Eccleſiæ hanc Immunitatem cum generali prohibitione, quæ comprehendit etiam excommunicatos, cùm non excipiantur. Item hìc habet locum ratio ſuprà tacta, quòd excommunicatio non habet alios effectus, niſi quos ius declarauit, nullo autem iure ſtatutum eſt, vt excommunicatus non poſſit habere tutelam in Eccleſia, ergò non obſtante excommunicatione inde extrahi non poteſt. B Vnde ſequitur, idem à fortiori dicendum eſſe de interdicto, quia grauior eſt cenſura excommunicationis, & magis priuat participatione diuinorum. (Idem dicẽdum de interdicto.) Item quia nullibi ponitur hic effectus inter effectus interdicti. Item quia Eccleſia interdicta gaudet ſua Immunitate, ergò Eccleſia non interdicta gaudebit illa reſpectu perſonæ interdictæ.

4. Huius verò contrarium docuit Felin. in capit *A nobis*, de Exceptionibus, num. 5. (*Felin.*) Loquitur tamen ſpecialiter de illo qui interdictus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, & adducit cap. *Quia fruſtra*, de Vſur. vbi dicitur, *Fruſtra legis auxilium inuocare, qui committit in legẽ*. (Cap. *Quia fruſtra.*) Interdictus autem ab ingreſſu Eccleſię in eam delinquit ingrediendo, ergò non poteſt illa protegi, ac defendi. Item quia interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ, non poteſt in ea ſepeliri, cap. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. (Cap *Is cui. Couar.*) C Et pro hac ſententia citat Couar. Summam confeſſorum titulo de Immunitate Eccleſiæ, q. 5. Ipſe verò horum Auctorum ſententiam reprobat; vnde ſentit, etiam perſonale interdictum prohibens expreſsè ingreſſum Eccleſiæ non excludere effectum huius Immunitatis. Quod mihi etiam placet propter rationes factas, & quia ille tunc fugiens ad Eccleſiam neceſſitate compulſus non cenſetur facere contra ſuum interdictum, non enim contemnit Eccleſiam, nec prohibitio illa videtur obligare cum tanto rigore. Præſertim cum non ingrediatur Eccleſiam in ordine ad actus Religionis, vel cultus, quo ſenſu videtur maximè prohiberi ille ingreſſus. Et ideò non cenſetur D violare tale interdictum, qui per Eccleſiam tranſit, nque etiã qui in eam ſe recipit, vt à pluuia v.g. & ab iniuriis temporum ſe defendat, maximè ſi alibi non poſſit. Et ita ceſſant rationes Felini.

5. (An clerici hoc gaudeant beneficio) Dixi autem in aſſertione, Laicos frui hoc beneficio, quia de Clericis eſt controuerſia; aliqui enim exiſtimant, eis valere Immunitatem; Ita Innocent. in d. cap. *Inter alia*, & ibi Cardin. quæſt. 6. Romanus, & alij apud Couar. (*Innocent. Cardin. Roman. Couar.*) Et ſanè ratio à nobis pro aſſertione facta hoc etiam probare videtur, quia iura, quæ de hac Immunitate loquuntur, non de ſolis Laicis, ſed generaliter de omnibus tractãt, ſcilicet de liberis, & ſeruis d. cap. *Inter alia*, Clerici autem maximè liberi ſunt, item de reis in d. cap. *Id conſtituimus*, vel de confugientibus ad Eccleſiam, cap. *Diffiniuit*. (Cap. *Inter alia*. Cap. *Id conſtituimus*. C. *Diffiniuit* Ca. *Nullus.*) Maximè verò videtur vrgere cap. *Nullus Clericorum*, 17. quæſt. 4. E vbi dicitur. *Nullus clericorum ſeruum, aut diſcipulum ſuum fugientem ad Eccleſiam extrahere audeat, vel flagellare præſumat*, ergò multò minùs poteſt clericus inde extrahi, vt puniatur.

6. (Pars negatiua approbatur. *Panor. Gloſſ*) Nihilominùs contrariam ſententiam tenet Panor. in dicto cap. *Inter alia*, num. 13. quamuis fateatur, ſe non reperiſſe textum, vbi hoc prouideatur; allegat tamen Gloſſam in dicto cap. *Nullus*, quæ ſentire videtur Prælatum Eccleſiaſticum non peccare extrahendo clericum ab Eccleſia, ſi id non faciat ex odio, ſed zelo diſciplinæ. Et hanc opinionem ſequitur Angelus num. 14. & Silueſt. q. 3. §. *Tertium*, & Couar. d. c. 20. n. 17. & Remig. de Gonny tract. de Immun. Fallentia (*Angel. Syluest. Couar. Remig.*)

21. &

Nauar. Iul Clar. 21.& Nauar. in Man. cap. 25. num. 21. & 22. Iulius A Clar.dicto §. finali.q.30. & alij moderni. Qui etiam referunt,ita eſſe vſu receptum. Ratione etiam declaratur ab incommodo ex Silueſtro ſuprà; nam aliàs Religioſi nunquam poſſent incarcerati, quia ſemper ſunt in Monaſterio, quod totum eſt locus Immunitatis,vt ſuprà dictum eſt. Conſequẽs autem eſt planè abſurdum, vt per ſe conſtat. Item maior eſt Immunitas perſonalis clerici, vt ſic dicam, quæ illi conceditur ratione ſuæ conſecrationis,quàm illa,quæ prouenire poteſt ex circumſtantia loci, ſed prior non impedit, quominùs à ſuo Prælato poſſit Clericus incarcerari, & corporaliter puniri intra Eccleſiaſticos limites, cap. *Vniuerſitatis*, de Sent. excom. ergo nec locus ſacer impediet. *Ca. Vniuerſitatis.* Item Eccleſiaſticum iudicium cenſetur magis medicinale, quàm vindicatiuum, & ſpirituale potiùs, quàm temporale, & ideò tale indi- B cium intrà Eccleſiam fieri non prohibetur, ergò nec prohibebitur fieri circa perſonam clerici, extrahendo illum ab Eccleſia.

7. *Limitatur. ſuperior cõcluſio. Nauarr.* Hæc ergò ſententia probanda eſt, limitanda verò (vt benè dicit Nauar.) vt procedat de clerico reſpectu Eccleſiaſtici iudicis. Nam in eo caſu, in quo ſecularis iudex poteſt manus iniicere in clericum v. g. minorem non beneficiatum, neque tonſuram,& habitum geſtantem, (iuxta Trident. ſeſſ. 23. cap. 6.) *Conc. Trid.* non poteſt illum ab Eccleſia extrahere, quia tunc reputatur vt Laicus, & non debet eſſe peioris conditionis,quàm ille.Aliam prætereà limitationem addidit Bernardus Diaz in Practica capit. 115.aliàs 123. *Bern. Diaz.* Niſi delictum clerici dignum ſit depoſitione,& traditione curiæ ſeculari,quia tunc,inquit,iudex Eccleſiaſticus, vel non debet illum extrahere,vel ſi extrahat,non debet illum brachio ſeculari tradere.Couar. *Couar.* autem conſiderat, limitationem non eſſe neceſſariã, quia quando delictum eſt tam atrox,Eccleſia non defendit delinquentem, vt mox videbimus; tunc ergò neque Eccleſia defendet clericum, quominus à ſuo iudice tradi poſſit brachio ſeculari. Et hoc mihi placet, quandocumque delictum huiuſmodi fuerit. Si verò detur delictum,quod non excipitur ab Eccleſiæ tuitione, & nihilominùs propter illud, vel propter incorrigibilitatem in illo, poteſt clericus tradi brachio ſeculari, tunc meritò habere debet locum limitatio Bernardi, quia non debet eſſe peioris conditio- D nis clericus, quàm Laicus. An verò dari poſſit huiuſmodi delictum, in ſequentibus attingemus,quamuis hoc magis ad iuriſperitos pertineat.

8. *Reſpondetur fundamento oppoſitæ ſententię. Cap. Inter alia.* Ad fundamentum autem contrariæ ſententiæ dicendum eſt, licet Canones expreſsè non limitent ad Laicos, tamen conſuetudinem ipſam ita illos declaraſſe,eſt enim optima legum interpres. Addit Panor. ex ipſis iuribus poſſe colligi,loqui de iudicibus ſecularibus: nam in d. cap. *Inter alia*,ſtatim additur, *Nec inde debet damnari ad mortem,vel ad pœnam,ſed rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debent membra,& vitam.* Vbi cum rectores Eccleſiarum diſtinguantur à iudicibus, & illis committatur defenſio perſonæ, non iudicij, indicari videtur Immunitatem concedi aduerſus iudices ſeculares, & eorum punitionem. Vnde obiter E colligo, etiam Laicas perſonas in his,in quibus poſſunt ab Eccleſiaſticis iudicibus corripi, non poſſe tueri aduerſus illos protectione Eccleſiæ, quia hæc Immunitas Eccleſię nõ conceditur aduerſus ipſam Eccleſiam, ſeu poteſtatem eius.

9. *An infideles hac gaudeant Immunitate.* Denique dixi, *Laicum fidelem*,&c. quia de infidelibus etiam eſt controuerſia. Quod enim etiam illis valeat hæc Immunitas, docuit Gloſſa in dicto c. *Inter alia*,verb. *Extrahendus*,addit enim, *etiam Iudæus*,quam ibi ſequuntur Hoſtienſ. Ioan. Andr.& Tiraquel.tract. de primog.q.66,num.8.& plures alij per eum relati, *Gloſſ. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Tiraquel.*

& per Couarruuiam ſuprà num. 11. Poteſtque confirmari ratione ſuprà facta, quia iura generalem regulam conſtituunt,& non nominãt fideles, vt Chriſtianos,ſed ſimpliciter omnes reos, vel ad Eccleſiam confugientes, ergò non eſt limitandus fauor, præſertim quia non fit ipſis reis, vel infidelibus, ſed Eccleſiæ. Item quia Eccleſia humanitatem exercet, etiam cum infidelibus in his,quæ pertinent ad vitæ conſeruationem, vel defenſionem, quando illa indigent. *Couar.* Nihilominùs contrariam ſententiam tenet Gloſſa in leg. 1. Cod. de His,qui ad Eccleſias confugiunt,quam *Leg. 1.* veriorem exiſtimauit Abbas dicto c. *Inter alia*, num. *Abbas.* 6. & plures alij, quos refert,& ſequitur Couar.dicto *Couar.* num. 11. qui ſolùm hoc probat, quia non eſt par, ab Eccleſia defendi eum, qui eius gremio, tutelæ,& fidei committere ſe ipſum recuſat.Quæ ratio profectò non multum conuincit,ſi quæ diximus pro contraria ſententia expendantur, præſertim quia etiam dicere quis poſſet non eſſe par, vt Eccleſia defendat iniquũ, & homicidam. Sicut ergò de illo dicimus, hîc non tam conſiderari beneficium perſonæ, quàm loci ſanctitatem, neque Eccleſiam defendere iniquitatem hominis, ſed vitam, ita etiam dici poteſt de infideli. Et prætereà cum hoc pendeat ex iure poſitiuo, illa opinio præferenda videtur, cui verba legis magis fauent.

In iure ergò Canonico nihil inuenio, quo poſſit 10. hæc poſterior opinio probari: nam verba Canonum generaliter,& indifferenter loquuntur,& in hoc magis fauent priori ſententiæ. Poteſt autem aliquis dicere, Canones loqui iuxta ſubiectam materiam de C hominibus, & perſonis, quæ ſunt ſub Eccleſiæ iuriſdictione. *Nam de his,quæ foris ſunt,nihil ad nos*,& ideò ex materia ſubiecta verba limitari ad fideles, etiamſi in ipſis verbis limitatio non addatur, quæ ratio probabilis eſt,rem tamen relinquit ſatis dubiam.Et ideò vlteriùs conſidero, circa hanc Immunitatem leges ciuiles, quæ Canonicis non repugnant, vim, & efficaciam habere;nam in dicto cap. *Inter alia* apertè dicitur, *Iuxta ſtatuta Canonum*, *& traditiones legum Ciuilium,&c.* Si ergò ius Ciuile aliquid in hoc ſtatuit, obſeruandum eſt. At verò in l. 1. C. de His,qui ad Ec- *Leg 1.* cleſiam confugiunt, de Iudæis,qui ſimulant ſe Chriſtianæ legi velli coniungi, dicitur, vt ad Eccleſiam fugientes non defendantur, quod à paritate rationis de Pagano, vel Sarraceno ſimiliter procedit. Vnde ſumitur,argumentum à contrario,quòd ſi non ſimulato animo, ſed ex corde baptizari petat,ab Eccleſia defendendus eſt. Non enim ſine cauſa addita eſt illa reſtrictio, *qui ſimulant ſe,&c.* Quia verò ſimulatio,aut veritas non poteſt iudicibus clarè conſtare, ad præſumptionem neceſſariò recurrendum eſt.

Aut ergò infidelis confugiens ad Eccleſiam petit 11. *Sententia Auctoris.* baptiſmum,vel non;ſi non petit,credo,non gaudere, vt ſupponit ſecunda opinio,& expreſsè notat Angel. num. 13. quicquid Silueſt. contradicat, ſolùm quia *Angel. Silueſt.* iura Canonica ſine reſtrictione loquuntur. Sed cum Innocentius III. adiungat legem ciuilem, optimè *Innocent. 3.* poſſumus in hac parte ius Canonicum per Ciuile interpretari (præter aliam coniecturam, & reſponſionem ſuperiùs datam) in dicta autem lege euidenter ſupponitur, infidelem non petentem baptiſmum non gaudere hoc beneficio. Nam ſi is,qui ſimulatè petit, non gaudet,vt ibi ſtatuitur,multò minùs qui non petit. De illo autem, qui petit,vlteriùs diſtinguo; nam vel ante commiſſum delictum, & conceptum iudicis timorem voluntatem oſtenderat conuerſionis ſuæ, vel ſolùm poſt fugam ad Eccleſiam, baptiſmum petit, vt defendatur. In priori caſu profectò probabilior eſt prima opinio;quia nulla ratio tunc eſt præſumendi ſimulationem, & ita multum fauet dicta lex,

Neque tunc habet locum reſponſio Gloſſæ, ſcilicet, verba illa ſolùm denotare frequentiam, quia etiam verum non eſt, in huiuſmodi hominibus frequentiùs reperiri ſimulationem. Accedit, quòd ille tunc aliquomodò erat fidelis ante delictum, quia erat quaſi catechumenus, & animo iam fidem conceperat. Item tunc ceſſat coniectura alterius ſententiæ, maximè enim par eſt, vt Eccleſia huiuſmodi hominem defendat. Et huiuſmodi caſus contingere poteſt frequenter in captiuis ſeruis, vel aliis infidelibus, qui inter nos verſantur.

12. At verò quando infidelis ſolùm poſt delictum, & fugam ad Eccleſiam, incipit oſtendere voluntatem fidei, magna eſt præſumptio, quòd ſimulatè petit; nam, vt Panor. ait, eſt præſumptio iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio; quòd autem illa præſumptio ſit non tantùm iuris, ſed etiam de iure, ſolū probat ex illa lege, quia ratione huius præſumptionis ſtatuit, vt iſti infideles non defendantur ab Eccleſia, donec debita ſoluant, vel innocentiam probent. Verumtamen ſi attentè conſideretur lex illa, non dicit, vt non defendantur, ſed vt non ſuſcipiantur, ſcilicet ad baptiſmum, donec, &c. Nam poſt ſolutionem debitorum, vel probatam innocentiam parum indigerent Eccleſiæ Immunitate. Vnde quoad illam partem lex illa nullius momenti eſt, quia diſponit in materia aliena, hoc enim iudicium pertinet ad Eccleſiam. Priùs tamen dicit, vt iſti arceantur, vtique ab Eccleſia; ſed hoc non generaliter ſtatuit (ſed cum illa limitatione, *Qui ſimulant ſe, &c.* Et ideò non videtur ita ſtatuere, vt inducat præſumptionem de iure. Ideóque probabiliorem exiſtimo priorem opinionem, quam etiam ſequuntur Angelus, & Silueſter, cum communi Canoniſtarum. Poteſt enim Eccleſia huiuſmodi ad ſe confugientem, & petentem baptiſmum, protegere, donec examinet, an verè, vel ſimulatè petat; atque ita admittere probationem contra præſumptionem. Quòd ſi Eccleſia iudicauerit, illam non eſſe ſimulationem, ſed veram voluntatem ea occaſione à Deo inſpiratam, vt ſæpe accidit, ſicut poteſt illum hominem baptizare, ita & vel declarare, vel efficere, vt Immunitate gaudeat. Si verò præſumptio purgari non poteſt, tunc procedet ſecunda opinio iuxta prædictam legem.

Angel. Silueſt.

13. Sed quid de Hæreticis? illi enim licet ſint infideles, ſunt tamen baptizati, & ex hac parte videtur melioris conditionis, quàm alij infideles. Aliunde verò non inuenitur propter hæreſim illis impoſita hæc pœna, vt hac Immunitate Eccleſiæ non gaudeant. In contrarium verò eſt, quia omninò ſunt indigni tali fauore. Propter quod Couar. ſuprà nu. 11. §. *Decimo quarto*, negat hereticum gaudere hoc beneficio; citat Villadieg. tract. de Heter. q. 11. n. 15. & alios. Silueſt. autem *Immunitas*, 3. q. 3. §. *Secundum*, dicit etiam hæreticum gaudere hac Immunitate, quantùm ad alia maleficia ab hæreſi. Itaque certum eſt pro ipſa hæreſi non gaudere, tum propter atrocitatem criminis, vt infrà dicemus, tùm quia illa cauſa eſt Eccleſiaſtica: ſuprà autem diximus, Immunitatem hanc conta Eccleſiaſticum iudicem non valere. De aliis verò criminibus probabilis videtur Silueſtri opinio, quia non habemus fundamentum ad excipiendam perſonam, vbi crimen non eſt eſt exceptum.

Quid de Hæreticis dicendum.

CAPVT XI.

In quibus cauſis valeat templorum Immunitas.

1. PRimùm diſtinguenda eſt duplex cauſa, Ciuilis, & Criminalis. De Ciuili, eſt res minùs certa; multi enim negarunt, gaudere beneficio Immunitatis eum, qui propter debita ad Eccleſiam confugit. Ita ſenſit Iaſon in l. *Vinum*, ff. Si certum petatur, num. 5. ductus planè argumento leui, ſcilicet, quod in die feſto poteſt capi debitor, ergò & in loco ſacro, quia à tempore ad locum valet argumentum, ſicut etiam è conuerſo. Sed certè non valet in omnibus, præſertim in his, quæ à iure poſitiuo pendent. Eſtque euidens in eadem materia, nam etiam malefactor capi poteſt, & incarcerari in die feſto; non autem in loco ſacro. Melius argumentum ſumitur ex verbis iurium. Nam in cap. *Id conſtituimus*, dicitur Canones, & Leges ſtatuiſſe, *Vt nō liceat ab Eccleſiis reos abſtrahere*, debitores autem non ſunt propriè rei. Et infra de ſeruo dicitur: *Si confugerit pro qualibet culpa*, non ergò pro debito. Deinde dictum cap. *Inter alia*, ſic inquit: *Si libet quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit, &c.* Loquitur ergò tantùm in cauſis criminalibus. Congruentia etiam addi poteſt, quia iura ſolùm intendunt, hominem defendere à pœna, vt ex eodem c. *Inter alia*, colligitur, non ergò intendunt priuare creditorem iure ſuo. Nam hac ratione ſtatuunt, vt ſeruus reddatur domino, præmiſſa cautione de impunitate, quæ in debitore non eſt neceſſaria, quia clarum eſt, non poſſe creditorem illum punire.

In quibus cauſis proſit confugere ad Eccleſiã.

Iaſon. *Cap. Id conſtituimus.* *Cap. Inter. alia.*

Propter quam rationem alij diſtinctione vtuntur, ſcilicet Eccleſiam valere confugienti ad illam propter debita, in ordine ad iudicem, ſcilicet, vt extrahi non poſſit, vt incarceretur, vel aliter in perſona ſua, cogatur ad ſolutionem, conceſſa tamen in hoc ſecuritate, poſſe cogi vt exeat ad ſoluendum eo modo, quo poſſit, ſcilicet, tradendo creditori bona, quæ habet, vel quæ ſecum ad Eccleſiam detulerat, vel certè ſuis operibus ſeruiendo, aut lucrando creditori, vt aliquorum regnorum iura diſponunt. Ita tenuit Oldradus conſ. 54. & approbat Panor. dict. cap. *Inter alia*, num. 22. Et plures alios pro hac ſententia refert Couar. ſuprà num. 14. Et fundamentum eſt, quia Eccleſia non vult per hanc Immunitatem iuri alterius derogare, ſed ſolùm confugientem à pœna, vi, & coactione defendere. 2.

Oldrad. Panorm. Couar.

Nihilominùs alij ſimpliciter affirmant, Immunitatem hanc habere locum in cauſis Ciuilibus, ita vt qui propter debita ad Eccleſiam confugit, tutus omninò eſſe debeat. Ita tenet Couar. dicto num. 14. §. *Sed profectò*, cum aliis, quos refert; & videtur apertè probari ex lege 1. Cod. de His, qui ad Eccleſiam confugiunt; ibi, *Vt ad Eccleſiam confugientes euitare poſſint crimina, vel pondera debitorum*. Et in l. vltim. §. *Cum autem*, ibi, *in publico priuatóve contractu actione Ciuili, &c.* Quæ latè proſequitur Imperator, declarando modum, quo cauſa illius tractanda eſt, qui propter debita ad Eccleſiam confugit. Cum ergò lex Canonica in hoc nō repugnet, iuxta legem Ciuilem, quam ipſa allegat, & approbat, erit interpretanda. Vnde cum in cap. *Id conſtituimus*, 17. q. 4. dicitur, obſeruandum eſſe, *quod Eccleſiaſtici Canones decreuerunt, & lex Romana conſtituit, vt ab Eccleſia reos abſtrahere non liceat*; non oportet hoc limitare ad reos de Criminibus, ſed latè intelligere, prout reus in iudicio appellatur, qui prouocatur, & poſtulatur ad cauſam, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter agatur. Et ita etiam fauent alij Canones, qui vniuerſaliter loquuntur de confugientibus ad Eccleſiam, vt ſuprà viſum eſt. Aliqui verò hoc limitant, niſi quis ſit obnoxius publicis tributis, propter Authenticam, de Mandatis Principum, §. *Publicorum*. Verumtamen non eſt admittenda exceptio, quia præiudicat Immunitati Eccleſiæ per Canones conceſſæ, vt dixit Abbas ſuprà n. 24. quem ſequuntur Silueſter dicta quæſt. 3. §. *Sextum*, & Couar. ſuprà qui alios refert. Aliæ prætereà limitationes adhibentur, quæ 3.

Hanc immunitatem habere locum in cauſis ciuilibus

Couar. Leg. 1. Leg. Vlt. *Cap. Id conſtituimus.* *Authent.* *Abbas. Silueſt. Couar.*

quæ nobis non videntur neceſſariæ, ſed de illis legi poteſt Couar. ſuprà.

4. *Regula in cauſis criminalibus.*

De criminalibus cauſis regula generalis eſt, propter nullum crimen poſſe reum ab Eccleſia violenter extrahi, niſi tantum in caſibus in Iure exceptis, vel æquiualenti conſuetudine. Ita docent Doctores omnes, & eſt manifeſtum ex iuribus citatis. Nam & generalem regulam conſtituunt, & exceptionem addunt, quæ vim etiam habet firmandi regulam in contrarium. Igitur in dicto cap. *Inter alia*, additur exceptio, *Niſi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum*, &c. Atque ita de his duobus delictis nulla eſt difficultas. Addit verò Couar. conſuetudine receptum eſſe, vt fures etiam ſimplices non gaudeant templorum Immunitate, & hanc conſuetudinem introductam eſſe, videntibus, & conſentientibus clericis, & Paſtoribus Eccleſiæ. Quod ſi ita eſt (vt planè eſſe videtur) dicendum eſt, exceptionem hanc auctam eſſe per talem conſuetudinem, neque dici poſſe illam eſſe contra Immunitatem Eccleſiæ, quia non cenſetur introducta, niſi ex beneplacito ipſius Eccleſiæ, & in odium delicti, non in diminutionem reuerentiæ Eccleſiæ debitæ.

Cap. Inter alia. *Couar.* *Fures non habent hoc priuilegiũ.*

5. *Illatio aliquorũ improbatur.*

Ex hac verò exceptione inferunt aliqui, excipiendum eſſe quodcunque crimen æquè graue latrocinio publico, vel nocturnæ depopulationi. Sed hoc improbabile eſt, vt omnes Doctores ſtatim citandi annotant, quia d. c. *Inter alia*, priùs dicit, *Quantumcũque grauia maleficia perpetrauerint*; Et deinde addit in particulari duas illas exceptiones, ergo non licet ad alia omnia crimina æquè grauia illas extendere; aliàs non eſſet exceptio, ſed deſtructio regulæ. Item in cap. vlt. de Immun. Eccleſ. ſpecialiter excipitur homicidium factum in Eccleſia, ergo ſupponitur, ſi extra Eccleſiam fiat, poſſe homicidam in Eccleſia defendi, cum tamen homicidium ex ſe grauiùs ſit, quàm latrocinium. Denique in huiuſmodi rebus non licet extendere iura propter ſolam ſimilitudinem, non enim ſine cauſa in particulari loquuntur. Vnde licet alia crimina ſint grauiora furto, tamẽ propter maiorem frequentiam huius delicti, & maiorem pacis, & ſecuritatis publicæ perturbationem potuerunt meritò hæc crimina excipi potiùs, quam alia.

Cap. Vlt.

6. *Excipitur crimen in Eccleſia admiſſum.*

Quæri autem poteſt, An præter has ſint aliæ exceptiones admittendæ? De quo multa legi poſſunt in Panorm. Silueſt. & Couar. ſuprà. Breuiterque dicendum eſt, nõnullas alias exceptiones præter dictas admittendas eſſe. Prima eſt, ſi delictum in ipſa Eccleſia committatur. Ita habetur in d. cap. vlt. de Imm. Eccleſ. Qui textus loquitur in particulari de committentibus homicidia, vel mutilationes membrorum in Eccleſia. Et ideo meritò dubitari poteſt, an ad alia delicta extendatur. Mihi tamen videtur, intentionem Pontificis fuiſſe excipere omnia grauia delicta in Eccleſia commiſſa. Quod tenuit ibi Panorm. num. 9. & Couar. num. 15. & idem ſentit Nauar. cap. 25. num. 20. dicens, eſſe opinionem communem, quam etiam latè tractat Remig. de Gonny in tractatu de Immun. Fundari autem poteſt in ipſo textu. Nam in principio ſic inquit: *Nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Eccleſiæ obtinere ſperantes*, &c. De his ergo exceſſibus generaliter loquitur, de homicidio autem, & mutilatione mentionem facit quaſi gratia exẽpli. Deinde in deciſione etiã eſt vniuerſalis ſermo, & rationes etiam eius generales ſunt, videlicet; *Cum in eo, in quo deliquit, puniri quis debeat, & fruſtra legis auxiliũ inuocet, qui committit in legem, mandamus*, &c. Solet etiã dubitari; An hic caſus abſolutè excipiatur, vel ſolùm quando in Eccleſia quis delinquit ſpe Immunitatis, nam in textu fit mentio huius ſpei. Nihilominus allegati Doctores communiter aſſeruut, indiſtinctè hoc

Cap. Vlt. *Panor.* *Couar.* *Nauar.* *Remig.*

A intelligendum eſſe de delinquente in Eccleſia, ſiue ſpe Immunitatis, ſiue alia ratione delinquat, quia Pontifex in deciſione ſua non fundatur in ſpe, ſed in qualitate delicti, & iniuria Eccleſiæ; atque ita vſus etiam legem illam exponit.

7. *Si non in Eccleſia omninò cõmittatur.* *Syluest.*

Sed quid ſi delictum non omninò fuerit in Eccleſia commiſſum? Poteſt autem hoc contingere multis modis. Primò ſi exiſtẽs in Eccleſia feriat extra Eccleſiam exiſtentem; & tunc exiſtimo non gaudere Immunitate cũ Silueſtro, & aliis, quia licet effectus delicti extra Eccleſiam conſummetur, ille abſolutè delinquit grauiter in Eccleſia, quia ibi exercet actionẽ ſuã, quæ graue peccatum eſt. Item quia rationes textus tunc habent ſuam vim. Et ex eodem fundamento B cenſeo, idem eſſe dicẽdum, ſi quis in Eccleſia mandet miniſtro, aut famulo, vt alium extra Eccleſiam occidat, quod etiam ſentit Syluester, nam ille etiam peccat grauiter in Eccleſia, & de illo dici poteſt debere puniri in eo, in quo deliquit. Item quia ſi ſpe Immunitatis confugiſſet ad Eccleſiam ad tale mandatum ibi dandum, ſine dubio indignus eſſet, quem Eccleſia defenderet; dictum eſt autem in hac materia non referre, quòd delictum fiat ſpe Immunitatis, vel abſque illa, ergo. Idem cenſeo eſſe dicendum, ſi delictum fuit extra Eccleſiam inchoatum, & intra illam conſummatum, vt ſi quis extra Eccleſiam exiſtens, ſagitta, vel alio inſtrumento exiſtentem in Eccleſia percutiat, vel per ſeruum ad hoc miſſum, quia ille re vera in Eccleſia delinquit, etiamſi in Eccleſia non ſit. Nã C ipſum delictum in Eccleſia committitur, & fit ab illo, qui extra Eccleſiam eſt, ſicut Sol illuminat hîc, licet non ſit hîc. Item quia in delicto ſic commiſſo locum habent rationes dicti cap. vlt. & verba eius in omni proprietate comprehendunt illud delictum. Et ita tenet Cou. ſuprà num 15. §. *Vigeſimo ſeptimo.* *Couar.*

8. *Obiectio.* *Diluitur.*

Poſſet tamen obiici, quia leges punientes delicta, non extenduntur ad delicta inchoata, vel imperfecta, ſed coarctantur ad cõſummata, & perfecta, vt in materia de Cenſuris ſæpè dictum eſt. Reſpondetur, illud eſſe verum, ſecundùm exigentiam verborum legis, & ita in præſenti, hæc pœna, vel quaſi pœna non incurretur, donec delictum in Eccleſia factum ſit, tunc verò illam incurrunt omnes, qui illud committunt, ſeu ad illud cooperantur, quia verba, & rationes dicti capituli non plus requirunt. Alia item obiectio fieri D poteſt, quia ſequitur, eum, qui furatus eſt extra Eccleſiam, ſi intra illam, rem furto ſublatam iniuſtè contrectet, ea vtendo, vel illam occultando, eo ipſo cenſeri in Eccleſia peccare, quia illa contrectatio peccatum eſt, & interdum nouum, & diſtinctum, ac ſubinde ea ratione non gaudere Immunitate. De hoc puncto latè tractat Couar. num. 15. §. *Vigeſimo octauo*; & refert opinionem Angeli ſentientis in illo caſu amitti priuilegium Immunitatis, ipſe verò Couar. contrarium ſentit. Ego verò in primis aſſero iuxta ſuperiùs dicta, tolli fundamentum huius dubitationis, quia fur, licet extra Eccleſiam furetur, iam non gaudet Immunitate. Vnde nec incipiet priuari illa, eo quòd rem ſublatam intra Eccleſiam retineat, vt eſt per ſe notum. Si autem ponamus, alicubi valere Eccleſiam pro furto E ſimplici, dicendum videtur, ſi fur velit abuti Eccleſia ad occultandam rem ſublatam, quantum ad illud delictum, non gaudere Immunitate, quia deciſio, & ratio dicti cap. vlt. tunc planè locum habet, ſecus verò erit, ſi caſu accidat, eſſe in Eccleſia ſecum deferendo, vel vtendo illa re, quia tunc moraliter non cenſetur peccare in Eccleſia, neque in Eccleſiam, illi iniuriam inferendo.

9. *Couar.*

Præterea Couar. ſuprà §. 26. hanc exceptionem extendit ad eum, qui deliquit propè Eccleſiam ſpe confugiendi ad illam, quando de tali ſpe per coniecturas

ras conſtare poteſt, vult enim illum non gaudere Immunitate Eccleſiaſtica, refértque Ancharanum, & alios, & affert coniecturam à ſimili de illo, qui committit peccatum reſeruatum ſpe Bullæ, aut Iubilæi. Verùm hæc omnia non videntur mihi ſufficere ad extendendam legem odioſam, & quodammodo coarctantem Immunitatem Eccleſiaſticam. Præſertim quia textus ille diſtinctè loquitur de Eccleſia, & cœmeterio eius, ergò in virtute ponit Excluſiuam, vt tantùm de illis locis loqui intelligatur. Item qui propè Eccleſiam peccat abſque ſpe Immunitatis, non priuatur illa, vt apertè Couar. ſupponit, ſed peccare cum ſpe, vel ſine illa non variat in præſenti effectum illius legis, vt ipſe etiam fatetur, ergo neque in præſenti refert. Item ſi coniecturæ, & exempla, quibus vtitur, valerent, eodem modo probarent de eo, qui longè ab Eccleſia peccat, cum ſpe confugiendi: nam etiam ille abutitur beneficio, &c. Non eſt ergò extenſio facienda; nam lex illa ſolùm voluit præcauere, ne Immunitas daret occaſionem peccandi in Eccleſia. Et in hanc partem cenſeo veriorem, quam tenet apertè Angel. verb. *Immunitas* num. 7.

Anchar. — Angel.

10. Qui per insidias alium interficit, an potiatur hac Immunitate. Cap 1.

Altera exceptio fieri ſolet de homicida per inſidias ex cap. 1. de Homicidio, quod ita habet; *Si quis per induſtriam occiderit proximũ ſuum, & per inſidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.* Circa quem textum aduertendum eſt, plures nõ intelligere illum de Laicis homicidis, ſed de Clericis, & conſequenter dicere ibi non agi de Immunitate Eccleſiæ deneganda his homicidis, ſed de pœna imponẽda Clerico occidenti alium per inſidias, nimirum quòd *Ab altari ſit euellendus*, id eſt, deponendus, & degradandus, *Vt moriatur*, id eſt, brachio ſeculari tradatur. Ita Panorm. & multi alij. Sed expoſitio mihi valdè diſplicet. Primò, quia ſine fundamento, in textu limitant illum ad clericos, cum textus abſolutè dicat, *Si quis*. Secũdò, quia metaphoricè interpretatur verba textus, quod non licet, maximè in lege morali, & pœnali. Vnde illámet aſſertio quòd clericus propter tale delictum ſine alia ſpeciali atrocitate, vel incorrigibilitate, ſtatim degradari poſſit, & tradi brachio ſeculari incerta eſt, vel fortaſſe falſa, vt Couar. cum multis aliis cenſet, & intelligi poteſt ex his, quæ in materia de Degradatione diximus in 5. to. diſputation. 30. ſect. 2. Et mihi ſaltem certum eſt, ex illo textu non probari. Tertiò, quia textus ille non eſt alicuius Concilij, vel Pontificis ante Gregor. IX. Sed ſunt verba ſumpta ex Exod. 21, quæ Gregor. IX. inſeruit iuri Canonico, & ita ex illis fecit Canonicam legem, ergò in ſenſu literali, & proprio illa vſurpauit, & tranſtulit ad idem cum proportione ſignificandum, ſed in Exodo erat ſermo de quocumque occidente per inſidias, & ſtatuebatur, quod in templo defendi non poſſet, ergò idem ſignificant verba illa in illo textu, vt benè intellexit Gloſ. ibi communiter probata, fauetque. Nec refert, quod Concil. Trid. ſeſſ. 4. c. 7. de Reform. illa verba inducit ad ſtatuendum, vt omnis voluntarius homicida ſemper ſit irregularis, & inhabilis ad ordines, & beneficia: nam argumentatur à ſimili, ſeu à fortiori, & in hoc nobis fauet, quod non ſolùm de clericis, ſed etiam de Laicis loquitur.

Panor. — Couar. — Exod. 21. Greg. 9. — Gloſ. — Conc. Trid.

11. Hoc ergò verò ſenſu ſuppoſito, optimè ex illo probatur dicta exceptio, iuxta quam dicendum eſt, eum qui per induſtriam, & inſidias alterum occidit, ſiue in Eccleſia, ſiue extra Eccleſiam, ſiue clericum, ſiue Laicum, & ſiue ipſe Clericus ſit, ſiue Laicus, violẽter extrahi poſſe ab Eccleſia à ſuo iudice: ita enim ex dicta expoſitione apertè colligitur; & certè tale delictum dignum eſt hac Eccleſiæ ſeueritate, meritò in hoc lex Canonica imitata eſt legem diuinam veterem. Neque obſtat cap. *Inter alia*, quod Panorm. obiicit, nam licet Innocentius III. ibi hanc exceptionem non fecerit, potuit poſteà fieri à Gregor. IX. Atque ita ſentiunt Felin. in dict. cap. 1. & Franciſcus Aretinus in cap. *Cum non ab homine*, de Iudiciis, & ſequitur Couar. ſuprà num. 7. referens plures alios; & Abul. quæſt. 16. & 23. in cap. 21. Exod. vbi ait legem illam Exodi fuiſſe canonizatam in dicto cap.

Cap. Inter alia. Panor. — Innocent. Gregor. 9. Felin. Aretin. Couar. Abulenſ.

Sunt autem in illo textu notanda duo verba, ſcilicet *Per induſtriam & per inſidias*, quæ non ſunt ſynonyma, nec conuertuntur, omnis enim, qui occidit per inſidias, occidit per induſtriam, vt per ſe clarum eſt, non tamen è conuerſo. Dicitur enim per inſidias occidere, qui à tergo alium occidit, vel quocumque alio modo interficit hominem, nihil tale præcauentem, maximè cum nulla eſſet præcauendi cauſa, ſeu qui doloſè circumuenit alium, & calidè ſeducit, vt eum occidat iuxta Gloſſ. in capit. Clericus 1. 46. d. Exemplum optimum eſt in Abſalone, quando fratrem Adoniam occidit 2. Reg. 13. & ita Bartol. in l. *Reſpiciendum*. §. *Delinquunt*, ff. de Pœnis, exemplum ponit in occidente ſedentem in menſa; idémque eſt de occidente ſocium itineris ſecum ſecurè incedentem, vt fecit Ioab ab Abner, 2. Reg. 3. vel qui dato ſigno pacis, & ſecuritatis alium occidit, vt cum Amaſa fecit idem Ioab 2. Reg. 20. Item de propinante venenum, & ſimilibus; in omnibus ergo his caſibus planum eſt non valere Immunitatem, quia & induſtria & inſidiæ interueniunt. 12.

Explicãtur verba c. 1. de Hom. — Gloſſ. — 2. Reg. 13. — Bart. — 2. Reg. 3. — 2. Reg 20.

At verò ſiquis ex propoſito, & vtendo tota ſua induſtria alterum occidat, non tamen incautum, nec per dolum, ſed prouocando illum vel ita aggrediendo, vt poſſit conari vel ad fugiendum, vel ad ſe defendendum, ille per induſtriam quidem occidit, non tamen per inſidias. Et ideo dubitari poteſt, an ille etiam priuetur Immunitate; nam textus copulatiuè loquitur *Per induſtriam, & per inſidias*, copulatiua autem in ſingulis membris vera eſſe debet, & ita itellexit locum Exod. Abulenſ. ibi, nihilominus probabilius eſt, illud homicidium non comprehendi ſub hac exceptione, nam duæ illæ voces coniunctim ſumendæ ſunt, ita vt poſterior ſit determinatio prioris. Quod ſẽſiſſe videtur Couar. dicto n. 7. §. *Tandem*, dicens, *per induſtriam, & inſidias, id eſt, per induſtriam inſidioſam*, quam expoſitionem cõfirmat ex Gloſſ. & Bartol. in l. 1. ff. de Pactis. Et poteſt confirmari, quia illa lex eſt odioſa, & ideo reſtringenda, quòd illo modo fit. Item quia, qui occidit alterum de induſtria, non ſemper occidit incautum, vt Abulenſ. ſupponere videtur, vis enim vocis non hoc ſignificat, ſed ſolùm, vt opus data opera fiat; at verò non omne homicidium data opera intentum intelligitur ibi exceptum iuxta communem ſententiam, & conſuetudinem, debet ergo eſſe induſtria inſidioſa. Dices, ergo ſuperfluè ponitur illa particula per induſtriam. Reſpondeo, eodem modo poſſe retorqueri argumentum, nam ſi omne homicidium per induſtriam exciperetur, non oportuiſſet addere, *Et per inſidias*, coniuncta ergo ſunt illa duo, vt vnum per alterum explicetur, & alterum per alterum limitetur. Ex his ergo concluditur, nullum homicidium non inſidioſum, Hiſpanè, *No hecho à traicion*, eſſe exceptum per hoc caput, ſiue caſuale culpabile, ſiue ſit voluntarium repentè factum, ſiue ſit voluntarium præmeditatum cum induſtria, & ſine dolo. Quia qui ſic delinquit, non eſt homicida per inſidias, & ita tradit Couar. in dicto num. 7. §. *In his*, & §. *Nono*, quamuis de præmeditato homicidio dicat ſæpè fieri contrarium propter plurium Doctorum auctoritatem, qui oppoſitum ſenſerunt, ſed re vera ſine fundamento iuris. 13.

Abulenſ. — Couar. — Gloſſ. — Bart. — Si homicidiũ inſidioſum nõ ſit, hoc loco non excipitur. Couar.

E contrario verò dubitari poteſt, an aggrediens per inſidias ad occidendum aliquem, ſi effectum non eſt 14.

eſt conſecutus,priuetur fauore Immunitatis, propter ſolam vulnerationem inſidioſam, vel propter culpabilem,& punibilem iaculationem, etiamſi manus aberret. *Igneus.* Aliqui enim affirmant, vel Ioannes Igneus in leg.1.§.*Si Dominus*.ff.Ad Syllanianum n.7.& 20. Sed contrarium videtur probabilius in rigore iuris.Quod *Rebuff.* tenuit Rebuff. tractatu de Immunitate, articulo primo, quæſt 5. Ratio eſt,quia hæc lex expreſsè loquitur de illo,qui occidit,vnde ex vi verborum requirit actum conſummatum cum effectu ſubſecuto; non enim dicitur occidiſſe quantum ad homines,& quantum ad factum ipſum,qui tentauit occidere, ſed fruſtra, licet quoad Deũ, & quoad culpam æquè peccauerit; leges autem humanæ loquuntur etiam humano modo, & reſtringendæ ſunt ad proprietatem verborum, præcipuè quando odioſæ ſunt. Solùm poſſet prior ſententia defendi, quando conſuetudo illam extenſionem fecerit.

15. De Aſſaſinis quid dicendum. Præterea ex dictis etiam expeditur caſus de Aſſaſinis,quem latè tractat Couar.ſuprà n.10.ſumitur enim illa vox dupliciter,vt etiam notaui in 5.tom.diſp.23. ſect.4.n.46.Primò pro illis,qui pecunia accepta,alios incautos occidunt, vel pro publicis deprædatoribus viarum,& in hoc ſenſu conſtat, hos comprehendi in ſuperioribus exceptionibus. Alio tamen ſpeciali modo Aſſaſini dicuntur quidam infideles patrio nomine ira vocati, quorum opera vti ſolebant nonnulli ex Chriſtianis ad alios etiam Chriſtianos inſidioſè occidendos. Et in hoc ſenſu conſtat, hanc legem non eſſe neceſſariam pro talibus Aſſaſinis exequentibus homicidia, quia illi cum infideles ſint, nullo modo gaudent immunitate,tàmen ſi opus eſſet (propter opiniones) à fortiori comprehenderentur,vt conſtat.

16. Dubitari præterea poteſt demandante alterum inſidioſè occidi, An comprehẽdatur in hac exceptione ſaltem poſt ſubſecutum effectum, nam ſi non ſequatur, iam dictum eſt, non habere locum hanc legem, verumtamen etiam ſi ſequatur,non videtur mandans verè occidere,& lex pœnalis,vt dixi,non eſt extendẽda. Nihilominùs exiſtimo, mandantem etiam comprehendi in hac exceptione,quia *Reg.72.* *Qui facit per alium,eſt perinde,ac ſi per ſe ipſũ faceret*,vt habet regula iuris 72. in 6.Vnde hæc non eſt extenſio legis pœnalis,ſed interpretatio ab ipſo Iure facta, & ſanè tale delictum dignum eſt huiuſmodi pœna,& maiori; loquẽdo etiã in particulari de mandãte occidere per homines Aſſaſinæ gentis.Valdè probabile eſt, etiam effectu non *Cap. 1.* ſecuto,non gaudere Immunitate, ſaltem ex vi cap.1. de Homicidio in 6. Vbi licet in ſpeciali hoc non declaretur,tamen in pœnis ibi latis videntur hæc à fortiori comprehendi.

17. Raptores virginũ an hac gaudeãt immunitate. Tertia exceptio eſſe poteſt de raptoribus Virginum,de qua eſt controuerſia; nam Iure Ciuili excipitur etiam hoc crimen in Authen.de Mandatis principum §. *Neque autem* ver. *Quod ſi delinquentes*,&§.*Sed neque*,ver.*Neque autem*, Iure autem Canonico ſtatui- *Authent.* tur contrarium in cap.*De raptoribus*,36.quę.1.& ideò *Cap.Rapto.* inter Iuriſtas eſt diſſenſio: nam ſeruandum eſſe ius *Gloſſ.* *Panor.* Canonicum cenſent Gloſſa,Panormitan.& frequentiùs Doctores in dict.cap.*Inter alia*, quia materia hæc Canonica eſt, & ideò illa Authentica per iura Canonica quoad hanc partem derogata eſt,& hoc ſequitur Angel.num.17.& Silueſt.verb.*Immunitas*,3.q.2.Con- *Angel.* *Silueſt.* *Anchar.* *Hipol.* *Couar.* trarium verò tenuit Ancharranus in dict.c. *Inter alia*, & Hippolytus in leg.vnic. Cod.de Raptoribus, quos ſequitur Couarruuias ſuprà num. 8. qui credit iura Canonica antiqua eſſe in hac parte derogata, & ita reſpondet ad dictum cap. *De raptoribus*. Faciliùs tamen reſpondere poſſet,decretum illud non eſſe Pon- *Con. Aurel.* tificium,neque vniuerſalis Concilij,ſed Aurel.1.Prouincialis, & ideò facilè potuiſſe non vniuerſaliter re-

A cipi;nam de alia derogatione per ius nouum non conſtat,cum ius ciuile illam facere non potuerit. Indicat tamen Couar. factam eſſe per noua iura Canonica, quatenus non ita diſtinctè concedunt Eccleſiæ hanc Immunitatem, ſicut antiquiora decreta, ſed aliqua grauia crimina excipiunt, quæ Reipublicæ maximè nocent. Vnde quia raptus Virginum nec minùs graue crimen eſt, nec minùs Reipublicæ nociuum,ideò putat, cum aliis eſſe exceptum. Verumtamen hic diſcurſus facile poteſt in contrarium retorqueri, nam exceptio firmat regulam in contrarium,vnde cum ãtiqua iura Canonica vniuerſalem regulam conſtituant, & nouas quaſdam exceptiones addant, confirmant regulam quoad omnia crimina non excepta. B Neque licet extẽdere exceptionem propter ſolam ſimilitudinem rationis, alioqui eſſet etiam excipiendum adulterium, quod in dicta etiam Authentica excipitur,&Ancharranus cõſequenter fatetur, ſed reprobatur ab omnibus, imò multa etiam alia vitia eſſent excipienda,quòd ſuprà oſtendimus, admitti non poſſe. Quapropter ex vi iuris videtur probabilior Auctoris iudicium. prior ſententia, ex conſuetudine autem fortaſſe poſſet hæc exceptio admitti,quando videntibus, & conſentientibus Prælatis Eccleſiæ introducta eſſet. Vel certè raptus Virginum poſſet aliquomodo reuocari ad vitia excepta in cap. *Inter alia*, quia rapina in ge- *Cap. Inter alia.* nere latrocinium quoddam eſt;raptus autem virginis *D.Thom.* quædam rapina eſſe videtur ex D. Thom. 2.2.quæſt. 66. artic.4. ad 3. Et ideò licet habeat aliam mali- C tiam luxuriæ adiunctam, non incongruè poteſt intelligi hoc vitium comprehenſum ſub latrocinio, nam re vera habet malitiam iniuſtitiæ grauiorem, & ferè eiuſdem rationis. Ob hanc ergò cauſam non eſt improbabilis hæc exceptio,pręſertim accedente conſuetudine.

Vltima exceptio eſſe poteſt fuga è carcere, in quo 17. maleſactor iam comprehenſus erat, & præſertim ſi Vtrùm fuga carcerem infringat, & inde ad Eccleſiam confugiat. ex Carcere excipiatur. Ratio eſſe poteſt vel proper publicum nocumentum illius delicti contra publicam cuſtodiam, vel quia ille non confugit ad Eccleſiam, cum eſſet liber, ſed iam in vinculis conſtitutus, iura autem tantùm fauent illis, qui in ſua libertate exiſtentes ad Eccleſiam confugiunt.Vnde hac ratione dicunt multi Doctores D ſi miniſtri iuſtitiæ delinquẽtem captum ferentes per Eccleſiam tranſeant,poſſe eadem vi,qua illum introducunt,abducere,quia iam captus in Eccleſia ingreſſus eſt,vt dixit Archi.in c.*Sicut antiquitus*,17.q.4.quẽ *Archid.* Couar.num.13.cum aliis, quos refert, ſecutus eſt.Et *Couar.* ſimili ratione quamuis crimino ſus in ſua libertate exiſtens confugiens ad Sacerdotem deferentem Euchariſtiam per viam,ibi ſit ſecurus, iuxta opinionem Hoſt. ſuprà relatam, nihilominùs ſi corpus Domini *Hoſt.* deferatur ad communicandum hominem in carcere detentum,non poteſt inde pretendere Immunitatem, quia non liber, ſed in vinculis iam conſtitutus eſt,vt idem Hoſt.Silue.& alij reſpondent,ergò ſimiliter in *Silueſt.* præſenti caſu.

Nihilominùs illa exceptio admittenda non eſt, 19. quia nullo Iure nititur, neque firma,aut probabili ra- Pars negatiua ſtabilitur. E tione fundatur. Nam in primis illud delictum (ſi tamen delictum eſt,quod nunc non diſputo)nõ eſt graue,ſed valdè excuſabile,propter naturalẽ hominis inclinationem ad fugiendam pœnam,& ad viam, ac libertatem conſeruandã, ergò hoc titulo nõ poteſt admitti hæc exceptio;præſertim cum dictum ſit,nõ eſſe extendendas exceptiones in Iure poſitas ſine aliquo fundamento in ipſo Iure. Neque etiam ex alio capite ſumitur probabile fundamentum, quia qui è carcere fugit, eò ipſo conſtituitur extra vincula,& in ſua libertate,& ex illa ſe committit protectioni Eccleſiæ,

Et

Et ideo non ſunt ſimilia exempla, quæ adducuntur. Nam in primo ſupponitur homo captus, & coactus deferri, & ita non intrat Eccleſiam tanquã in locum refugij,ſed per illam ducitur tanquam per aliã viam, licet caſus non videatur moralis,niſi accidat, nullam aliam eſſe viam,quod vix poteſt contingere.In altero verò exemplo res eſt clara. Atque ita in noſtro principali caſu docuit Archid. in dicto cap. *Sicut antiquitus,* n.116.quem alij communiter ſequuntur. Vnde à fortiori conſtat,gaudere etiam hac Immunitate eum, qui cum iam eſſet captus à miniſtris iuſtitiæ, ab eorum manibus elapſus fugit ad Eccleſiam,quod maiori ratione dicendum eſt de illo, quem actu iudex inſequebatur,& priùs ad Eccleſiam peruenit, quam iudex,in quo nullam rationem dubitandi eſſe poſſe video, quicquid aliqui Iuriſtæ dixerint, quos meritò *Couar.* Couar.ſuprà num.12.reprehendit.

20. *Difficultas.* Dubitari autem hîc ſolet, ſi huiuſmodi reus iam captus ſub iuramento eundi recta ad carcerem, liber dimittatur, vel iam incarceratus ſub iuramento redeundi,permittatur exire,contra iuramentum ad Eccleſiam confugiat, an gaudeat immunitate; illi enim videtur obſtare graue crimẽ ſacrilegij,ſeu periurij,& *Enucleatur.* infidelitatis.Nihilominus communiter Doctores docent,Eccleſiam ius ſuum retinere ad tuendum illum, *Angel. Syluest. Abbas. Ioan Andr. Couar.* ſiue ipſe peccauerit,ſiue nõ.Quod tenet Angel.n.19. Syluest.q.3.§ *Quintum*, & Abb d.c. *Inter alia*, in fin. qui referunt Ioan.Andr. in Additionibus ad Speculatorem tit. de Iureiurando, & plures refert Couar. ſup.n.3.§. *Decimo octauo*, quos ipſe ſequitur. Addunt tamen omnes, ſi iniuſtè captus fuerat, nullo modo eſſe tradendum iudici, ſed relaxationem iuramenti procurandam; ſi tamen iuſtè fuerat captus,licet non poſſit inuita Eccleſia extrahi,tamen Paſtorem Eccleſiæ poſſe dare facultatem extrahendi illum, habita cautione de impunitate pœnæ corporalis, non verò cum morali periculo talis pœnæ.

CAPVT XII.

De effectibus, quos habet Immunitas templi in eos,qui ad illud confugiunt.

1. *Varij effectus huius Immunitatis.* SVpponimus primum,ac præcipuum effectum huius Immunitatis eſſe, quem hactenus explicuimus, videlicet vt reus non poſſit inde, & inuita Eccleſia abduci; de quo iam ſatis dictum eſt. Quærimus autem,An præter hunc habeat alios?

2. In quo in primis dici poteſt,alium effectum eſſe,vt etiam intra ipſam Eccleſiam non poſſit ei aliqua violentia fieri,qualis eſſet ibi ligari,vel in vinculis poni, nam hoc eſſet ex Eccleſia carcerem facere,quod eius *Conc.Tolet.* Immunitati magis repugnat.Vnde in Conc.Tolet.12. c 10.definitur,vt *Nullus audeat,cõfugientes ad Eccleſiã, vel reſidentes inde abſtrahere,aut quodcũque nocibilitatis, vel damni inferre.* Et ibidem ſubditur, permittendum eſſe huiuſmodi delinquentibus, vt extra Eccleſiã per triginta paſſus ſecurè exire valeant.Supponit ergo nõ *L. Præſenti.* eſſe ligandos,&c.Et expreſsè id cauetur in Leg. *Præſenti* C.de his,qui ad Eccleſiam confugiunt, ibi, *Nec in ipſis Eccleſiis ita quemquam detineri, atque conſtringi, vt ei aliquid victualium rerum,aut veſtis negetur,aut requies.* *Couar.* Atque ita docuit Couar cum aliis ſuprà n.12.

3. *3.Effectus. Ca. Definiuit.* Tertius effectus eſt,vt in Eccleſia non ſpolietur rebus,aut bonis,quæ ſecum tulerit.Ita colligitur ex eiſdem iuribus:nam in cap.*Definiuit* 17 quæſt.4.dicitur, *Aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolij, &c.* Priuatio autem bonorum damnum, ſeu ſpolium eſt. Hoc autem intelligo de bonis,quæ ſine alicuius iniuria ſecum defert,vel ibi retinet: nam ſi debita aliena ibi detineret,poſſet illis ſpoliari per eum, qui ad hoc haberet poteſtatem. Sicut in c. *De raptoribus* 36.q.1. *Cap.De raptoribus.* de raptore dicitur, quòd ſi ſecum deferat raptam ad Eccleſiam fœminam, ſubtrahenda eſt,licet ipſe non ſit per vim abducẽdus. Atque ad hunc modum dixit Couar.ſuprà num.vlt.§.*Trigeſimo ſextò*,eum,qui fugit ad Eccleſiam cum armis prohibitis, poſſe ibi exſpoliati armis per iudicem, quia habere ibi huiuſmodi arma,contra legem eſt, quòd Eccleſia defendere non intendit: vnde illa non eſt propriè pœna,ſed ſubtractio materiæ culpæ.Eò vel maximè quòd illud ipſum quoddam peccatum eſt, quòd in Eccleſia committitur,vel continuatur,& ideo quoad illud ceſſat Immunitas,licet perſona ob eam cauſam extrahenda nõ ſit.

Quartum effectum addit Couar. n.16.§. *Trigeſimo* 4.
primo cum ait, non poſſe Eccleſiam obſideri propter 4. *Effectus.* eum,qui ad Eccleſiam confugit. Sed hoc intelligendum eſt cum limitatione ab eo addita, videlicet, hoc non licere ad impediendum,ne alimenta, & veſtitus, & alia neceſſaria ad vitam,& ad humanas actiones recluſo in Eccleſia deferantur,quia eſſet manifeſta coactio, quæ tanta eſſe poſſet, vt reus vel ſe tradere, vel exire,vel mori cogeretur.Et hoc apertè cautum eſt in leg.*Præſenti* in verbis citatis,vt notãt Hoſt.& Panor. *L. Præſenti.* in dicto cap. *Inter alia.* Si verò Eccleſia obſideatur à *Hoſtienſ.* iudice ſolùm ad præcauendum, ne reus liberè fugiat, *Panor.* vel certè,vt ſi extra fines Eccleſię exeat,capiatur,illud non erit contra Immunitatem, quia nulla vis ſit exiſtenti in loco ſacro,ſed ſolum locus non ſacer obſeruatur, vt ſi voluntate ſua illûc exeat delinquens, ibi teneatur,vbi Iure capi poteſt. In hoc tamen obſeruãdum eſt, quod Panormitan.13. reprehendit iudices, *Quia ſi fugiens ad Eccleſiam* (inquit) *ponit pedem extra Eccleſiam, ſtatim eum capi faciunt.* Sic etiam Syluest. *Syluest.* Couar.cum Ioan.Andr.& aliis,docent contra Immu- *Couar.* nitatem eſſe illum, qui eſt intra Eccleſiam in vltimo *Ioan. Andr.* termino eius,& chlamydẽ veſtis habet extra terminos Eccleſiæ apprehenſa extremitate veſtis violenter trahere, & ab Eccleſia abducere, nam dum perſona eſt intra Eccleſiam, gaudet Immunitate, etiam ſi veſtis extra Eccleſiam extendatur, qui poteſt etiam numerari inter effectus huius fauoris.Et ratio reddi poteſt, tum quia illa vis non infertur veſti, ſed perſonæ,quæ gaudet Immunitate, cum ſit intra Eccleſiam, tum etiam quia acceſſorium ſequitur principale,veſtis autem adhæret perſonæ tanquam acceſſorium principali, & ideò dum perſona eſt ibi, gaudet Immunitate, conſequenter etiam veſtis, maximè cum ſemper maior pars veſtis ſit intra Eccleſiam. Vnde idem credo eſſe dicendum,etiam ſi manum, vel pedem extra terminum Eccleſiæ extendat, dummodo caput, & præcipuæ partes corporis intra Eccleſiam maneant, propter eaſdem rationes.

Vltimò pertinet ad hos effectus, vt huiuſmodi 5.
reus quandiu in Eccleſia perſeuerat, non poſſit ad *Vltimus effectus.* mortem, vel corporalem pœnam damnari. Ita notat *Abbas.* Abbas ſuprà num.3.8.& ſequentibus: & colligitur ex *Cap. Inter alia.* dicto c.*Inter alia*.nam priùs dicit, *Non eſt violenter ab Eccleſia extrahẽdus*,& ſtatim addit.*Neque inde damnari debeo ad mortem,vel ad pœnam.* Eſt ergo hic effectus diſtinctus à primo, & ſenſus apertus eſt, quòd licet intra Eccleſiam exiſtens iudicari poſſit,non tamen ad illas pœnas damnari. Vnde Panorm. per pœnam ibi *Panor.* intelligit *Pœnam corporis afflictiuam*, quam dicit eſſe ſtrictam pœnæ appellationem. At verò Gloſſa ibi de *Gloſſ* omni genere pœnarum vocem intelligit,allegans ca. *Id conſtituimus*,17.quæſt.4.vbi dicitur,*De morte,& de-* *C.Id conſtituimus.* *bilitate,& omni pœnarum genere ſint ſecuri.* Vera tamen videtur ſententia Panorm.nam in eodem c.*Inter alia*, ſtatim ſubiungitur: *Super hoc tamẽ,quòd iniquè fecit,eſt aliàs legitimè puniẽdus:* nõ poteſt autẽ puniri niſi aliqua

pœna,

pœna, non ergo omnis pœna prohibetur, ergo tantum ſtricta pœna corporis afflictiua. Tamen quia pœnæ etiam corporis multiplices eſſe poſſunt, ideò de illis etiam poſſunt intelligi verba illa alterius textus, *& omni pœnarum genere*, ſcilicet, *corporalium*. Dixi autem, *quandiu in Eccleſia perſeuerat*, quia ſi inde exeat, & capiatur, corporaliter damnari poterit: Quamuis Syluest. q. 4. in fine contrarium ſentiat dicens, quod licèt exeat de Eccleſia, ex quo ſemel confugit ad eam, iam non poteſt de illo maleficio corporaliter damnari, iuxta Gloſſam, & Archid. in cap. *Reum.*, 17. q. 4. ſed Gloſ. loquitur, quando exit fide data, & iurata à iudice de impunitate eius, tunc enim iam Eccleſia illi obtinuit remiſſionem pœnæ corporalis; nos autem loquimur, quando ille exit nulla compoſitione facta, & ſic res eſt clara, quia ceſſauit immunitas, & res manet integra ſicut antea, & ita colligitur ex dicto cap. *Id conſtituimus*.

Syluest. *Gloſſ.* *Archi.*

6. Quæ pœna poſſit imponi confugienti ad Eccleſiam. *Panorm.* *Syluest.* *Gloſſ.*

Hinc verò naſcitur quæſtio, quænam ſit hæc pœna, quæ imponi poteſt, & quomodo. Ad priorem partem reſpondet Panorm. eſſe pœnam pecuniariam, ſequitur Syluest. dicta q. 4. & ſumitur ex Gloſſa dicto cap. *Reum*, & videtur neceſſarium, maximè loquendo de pœna criminaliter imponenda, quia ſecluſa pœna corporali, hæc videtur ferè neceſſaria, vel ſaltem facilior, & frequentior. Addit præterea Gloſſa in dicto cap. *Reum*, quod ſi reus non habet pecuniam, poteſt damnari vt ſeruiat perpetuò ei, cui iniuriam intulit, ſicut de raptore dicitur 36. qu. 1. cap. *De raptoribus*. Ego verò hoc non admitterem, etiam ſi Archid. & Panormit. conſentiant, quia illi pœna eſt grauiſſima, & maior, quàm multæ corporales, ſicut non poſſet condemnari ad triremes, etiam ſi ibi verberandus nõ eſſet, ſolùm propter duram, & laborioſam ſeruitutem. Neque etiam exiſtimo poſſe condemnari ad exilium, quia hæc etiam eſſet grauis pœna, & inter corporales computatur, ergo neque ad ſeruitutem cogi poteſt. Vnde diſpoſitionem illam in raptu virginum ſpecialem eſſe exiſtimo, propter illius delicti atrocitatem, & in illo etiam crimine non definitè ponitur illa pœna, ſed ſub diſiunctione, *Aut ſeruiendi conditioni ſubiectus ſit, aut redimendi ſe liberam habeat facultatem*. Vnde ſi pecunia poſſit ſatisfacere pro delicto, clarum eſt teneri, & poſſe etiam ad hoc condemnari: ſi tamen eſſet impotens ad ſoluendum, in illo caſu, & ex vi illius decreti, vbi eſſet receptum, poſſet obligari ad ſeruiendum: exiſtimo tamen, non eſſe in vſu, etiam in illo caſu, neque Canon ille, vt ſupra notaui, per ſe poſſet vniuerſam Eccleſiam obligare. Cætera autem de ordine ſeruando in huiuſmodi pœna imponenda legi poſſunt in Panor. & aliis in dicta cap. *Inter alia*. Qui etiam aduertunt, poſſe huiuſmodi peccatorem, etiam ſi ad Eccleſiam confugerit, cogi à Paſtoribus Eccleſiæ ad agendam aliquam pœnitentiam pro ſalute animæ, quia hoc non eſt contra Immunitatem, cum poſſit pœnitentiam illam intra Eccleſiam agere, & Immunitas non ſit conceſſa contra ſalutem animæ. Vnde hoc præcipuè intelligitur de pœnitentia medicinali, vel quando peccatum eſt publicum, & ad tollendum ſcandalum neceſſaria iudicatur.

Cap. De raptoribus. *Archid.* *Panor.*

CAPVT XIII.

Quale crimen committant, & quam pœnam incurrant Iudices reos ab Eccleſiis extrahentes.

1. Quomodo Iudex contra hanc immunitatem delinquit.

Circa hoc in primis ſtatuendum eſt in caſibus à Iure exceptis nullum eſſe peccatum extrahere per vim confugientem ad Eccleſiam abſque vlla facultate Paſtorum Eccleſiæ. Patet, quia tunc non agitur contra Immunitatem. Item Ius ipſum dat talem facultatem, ergo ad euitandam culpam non eſt neceſſarium, illam ab homine obtinere, ergo neque etiam petere, per ſe loquendo, quia hoc nullo Iure cauetur. Atque ita docet Couarru. ſuprà num. 18. §. *Trigeſimo quarto*, cum Guidone Papa, & Gulielmo Benedicto, quamuis referat, aliàs tenuiſſe contrarium ex Authẽt. *Siquis ei*. C. Ad legem Iuliam de adulteriis. Sed inde nihil probatur, vt bene Couar. aduertit.

Couar. *Guid.* *Guli.* *Auth Siquis ei.*

Secundò certum eſt, ſi iudex vim non inferat, ſed blanditiis, & promiſſionibus roget reum, vt ſecum exeat, & ipſe voluntariè, & ſine vlla coactione cõſentiat, & egrediatur, nullum eſſe peccatum, etiamſi fortaſsè Clerici non conſentiant. Quia tunc non fit contra immunitatem, quia non fit violentia, & hæc ſola eſt, quæ ex vi immunitatis prohibetur: nam expreſsè dicitur in dicto cap. *Inter alia, non eſt violenter extrahẽdus*: & eodem modo loquuntur alia Iura. Et ratio eſt, quia beneficiũ non conceditur inuito, vnde neq; ipſi reo fit iniuria, cum non ſit inuoluntarius, neque Eccleſiæ, quia re vera reus non extrahitur, ſed ipſe egreditur: poteſt autẽ egredi ſine culpa, etiã Clericis inuitis, quod notauit Nauar. in Manuali, c. 15. n. 21. citans Hoſtien. & communem in ca. vlt. de immunit. Eccleſ. 2.

Cap. Inter alia. *Nauar.* *Hoſtienſ.*

Tertiò, ſi ex iuſta licentia Paſtorum Eccleſiæ, reum etiam inuitũ iudex extrahat, nõ peccat contra immunitatem. Probatur, quia licèt tũc faciat vim perſonæ, non facit vim Eccleſiæ: hoc autẽ priuilegiũ Eccleſiæ directè conceſſum eſt, non delinquentibus. Dices, Quomodo poſſunt Rectores Eccleſiæ hanc licentiam dare in caſibus ab ipſo Iure non exceptis? Reſpondeo poſſe illam dare habita priùs ſecuritate de delinquentis impunitate quo ad vitam, & membra; & omnem corporalem indemnitatem. Ita docet Syluest. ver. *Immunitas*, 3. q. 4. & colligitur ex cap. *Id conſtituimus*, 17. q. 4. ibi, *Reos abſtrahere non liceat, ſed neque alteri conſignare, niſi ad Euangelia datis ſacramentis, de morte, debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſecuri*. Ergo, ſi hæc ſecuritas habeatur, poteſt dari hæc facultas à Rectoribus Eccleſiæ; ergo illa habita non peccat iudex extrahendo reum: neque Eccleſia tenetur rei cõſenſum expectare ad hanc facultatem dandam, quando iudicauerit expedire, & prudenter cenſuerit inde nullam iniuriam parari, aut timeri poſſe reo. Tunc autem tenetur iudex ſtare promiſſis, alioqui grauiſſimè peccat, & tenebitur ad reſtituendum reum, & cogi poterit per Eccleſiam, vt à fortiori patebit ex dicendis. 3.

Obiectio. Satisfit. *Syluest.* *Cap. Id conſtituimus.*

Quartò igitur dicendum eſt, iudicem, qui reum extrahit ab Eccleſia per vim, & contra Eccleſiæ immunitatem, graue ſacrilegium committere. Hoc certiſſimum eſt, quia violatio immunitatis Eccleſiaſticæ ſacrilegium eſt, vt conſtat ex cap. *Sacrilegium*, cum multis aliis, 17. q. 4. & ſpecialiter de hac violatione id tradit D.Thom. 2.2. q. 92. art. 2. ad 3. Idem conſtat ex verbis Canonum, & ex pœnis, quas imponunt, vt ſtatim videbimus. Vnde fit primò, poſſe Eccleſiam per vim reſiſtere iudici volenti reum ab Eccleſia extrahere in caſu non conceſſo, quia licitum eſt vim vi expellere, & Eccleſiaſticam immunitatem tueri. Hæc autem vis ex parte Eccleſiæ præcipuè debet eſſe ſpiritualis, cenſuris cogendo iudicem, vt à tali violentia deſiſtat, vt latè ſcribit Remigius de immunit. Eccleſ. quæ. 12. & conſentit Couarru. ſupra verſ. vlti. & ita habet Eccleſiæ vſus. Poteſt etiam Eccleſia reſiſtere, fores claudendo, & omnibus aliis mediis externis vti ad impendiendam vim: ſeu effectum eius abſque aggreſſione, ſeu bello actiuo, (vt ſic dicam) quod etiam conſtat ex vſu, & quia in hoc nulla eſt indecentia, nec prohibitio. 4.

Iudex ab Eccleſia reum extrahẽs ſacrilegium committit. *Cap. Sacrilegium.* *D.Thom.* *Remig.* *Couar.*

An verò liceat Clericis, vel Eccleſiaſticis perſonis ſumere arma, & vti (vt ſic dicam) bello actiuo ad defendendũ confugientem ad Eccleſiã, dubitari poteſt, quia 5.

An liceat Clericis arma capere contra Iudicem, reum extrahentẽ.

quia interdum ita fit,& videtur Eccleſia vti iure ſuo ex illo principio,quod vim vi repellere licet.Verumtamen Couar. ſuprà cum aliis negat, id fieri debere, non verò declarat, an poſſit.Dicendum tamen videtur,ipſis perſonis Eccleſiaſticis per ſe hoc non licere, quia Clericis prohibitũ eſt ſumere arma ſine ſpeciali diſpenſatione, quæ in hoc caſu non conceditur, nec regulariter neceſſaria eſt. Poſſent tamen interdũ Paſtores Eccleſiæ vti auxilio Laicorum ad Eccleſiã defendendam. Sed hoc rariſſimè expediet, quia ſequi poſſunt magna ſcandala,quæ maioris momenti ſunt, & magis vitanda,quã vnius Eccleſiæ violatio.Quando autem magna eſſet neceſſitas, & graue, vel commune damnũ Eccleſiæ timeretur, tunc id fieri poſſet interueniente præcipuè Summi Ponif. auctoritate.

6\. *Tenetur Iudex reſtituere Eccleſiæ reum. Syluest. Angel. Panor. Bartol. Oldrad. Cap. Miror.*

Secundò ſequitur ex dictis, teneri ſecularem iudicem ad reſtituendum Eccleſiæ eum,quem vi, & contra immunitatem extraxit. Ita docent Syluester ſuprà quæſt.7. & Angelus num.20. cum Panor. dicto cap.*Inter alia*,num.26.& Bartol.in leg.*Præſenti*, Cod. de his,qui ad Eccleſiam confugiunt,& Oldrado conſil.53.& colligitur apertè ex cap.*Miror*,17.q.4. quod eſt Aug.Epiſt.187. ad Bonifacium,quem reprehẽdit, quod hominem de Eccleſia rapuerat,& ſubdit,*Eccleſiæ igitur illæſum reuocat, quẽ vt irreligioſiſſimus rapuiſti.* Et infrà, illum communione priuat,donec reſipiſcat. Et ratio clara eſt, tum quia Eccleſia paſſa eſt iniuriã, & ideò debet reſarciri, tum etiã quia aliàs iudex iniquus quodammodo ex ſua iniquitate commodũ reportaret,ſi perſonam retinere poſſet, quam ſacrilegè extraxit, & parui eſſet fructus beneficium huius immunitatis,ſi ſemel violatum reparari non poſſet. Vnde addunt prædicti Doctores, quòd licet iudex poſtquam extraxit reum, velit cautionem de impunitate dare, & ea conditione reum retinere, non ſatisfacit Eccleſiæ, nec conſcientiæ ſuæ, ſed debet priùs reſtituere, quod abſtulit, & poſtea de alia compoſitione cum Eccleſia tractare. Vnde ſi iudex nolit hoc modo ſatisfacere Eccleſiæ,poteſt per cenſuras Eccleſiaſticas ad id compelli,quia eſt pertinax contra Eccleſiam in re valdè graui, quod etiam docent Auctores omnes, & vſus comprobat.

7\. *An Iudex propter hoc ſacrilegium incurrat pœnam. L. Præſenti. Leg.2.*

Sed quæret aliquis; An iudex propter hoc ſacrilegium incurrat aliquam pœnam. In quo eſt aduertendum, cum ille violet ius ciuile, & Eccleſiaſticum, de vtriuſque pœna poſſe dubitari. Nam leges etiam ciuiles grauiſſimam pœnã imponunr,vt patet ex leg.2. & leg.*Præſenti*, Cod.de his,qui ad Eccleſiam,&c.Vbi dicitur, Maieſtatis crimine teneri, qui hoc delinquit, & capitali, & vltimi ſupplicij animaduerſione eſſe plectendum,ſed hæc pœna non videtur eſſe in vſu, neque ad nos pertinet. De iure autem Canonico impunitur pœna excommunicationis propter hoc crimen, vt ſignificatur in cap.*Quiſquis*,17. quæ.4.ibi, *Donec in conuentu admonitus legitimè ſatisfaciat, ſciens ſe communione priuatum.* Quæ verba videntur continere cenſuram ipſo facto incurrendam.Verumtamen ſiquis attentè legat textum illum, illa verba non cadunt ſuper hoc delictum, ſed ſuper aliud rapiendi ex Eccleſia bona illius, & fortaſsè etiam reſpectu illius delicti non continent propriam cenſuram ipſo iure latam,vt latiùs tractaui in 5. to. diſput.22.ſect.2.n.9. Nulla ergo cenſura inuenitur in iure lata ipſo facto propter hoc crimen. Ait autem Syluest.ſuprà q.8.iudicem ſic delinquentem debere excommunicari. Sed intelligendum eſt non abſolutè, ſed ſub conditione, niſi Eccleſiæ ſatisfaciat, & reum reſtituat, vt ipſe etiã declarare videtur.Et idem ſentit Turrecr.in cap.*Miror*,17.quæ.4. Et ratio eſt, quia pro delicto commiſſo non fertur excommunicatio, niſi quatenus pendet in futurum, ſeu habet tractum ſucceſſiuũ quoad emendationem.Præter hoc verò imponitur iure Canonico pœna pecuniaria propter hoc delictum, vt patet ex cap.*Siquis contumax*,& cap. *Quiſquis*: de qua legi poteſt D.Thom.2.2.quæſt.99.artic.5.

Cap. Quiſquis. Sylueſt. Turrecr. Cap. Siquis. Cap. Quiſquis. D.Thom.

8\. *An Iudex peccet non ſolum contra Eccleſiã, ſed etiam cõtra reum quem extrahit.*

Vltimò ſupereſt hoc loco graue dubium; An iudex extrahens violenter aliquem ab Eccleſia,non ſolùm contra Eccleſiam,ſed etiam contra ipſum hominem,cui vim infert,delinquat? & conſequenter, An inferat illi iniuriam contra iuſtitiam commutatiuam, ac ſubinde teneatur ad reſtituẽdum illi omnia damna inde ſubſecuta. Et ratio dubitandi eſſe poteſt primò quia ius Canonicum tantùm dicit, committere peccatum ſacrilegij,qui hoc facit, vt patet ex dicto cap. *Quiſquis*, & cap. *Siquis contumax.* Vnde in dicto cap. *Miror*, ait Auguſt. *Eccleſiæ illæſum reuocat,quem vt irreligioſiſſimum rapuiſti*.vbi non dicitur iniuſtus,ſed irreligioſus.Et auget difficultatem D.Tho.nam in 2.2. q.99.art.2. ad 3. ait, quando iudex capit aliquem de loco ſacro,quẽ in aliis locis licitè capere poſſet,actum illum non habere aliam malitiam,niſi ſarilegij, *Quia non habet* (inquit) *aliam deformitatem, niſi quia res ſacra violatur.* Ergo non habet deformitatem iniuſtitiæ reſpectu perſonæ ab Eccleſia extractæ. Ratione item hoc confirmatur? Quia immunitas hæc non eſt priuilegium perſonæ delinquentis, ſed ſolius Eccleſiæ, ergo illa perſona ſemper eſt ſub iuriſdictione iudicis, ergò iudex extrahendo illã,& vim ei inferendo, non facit ei iniuriam, etiamſi contra Eccleſiã peccet,quia reſpectu perſonæ exercet verum actum iuriſdictionis. Atque hinc ſequitur, inuicem non teneri ad reſtituendum aliquid illi perſonæ,etiamſi magna detrimenta ob eam cauſam paſſa fuerit, quia vbi non eſt iniuria contra iuſtitiam commutatiuam, non naſcitur obligatio ad reſtituendum. Sequitur etiam, quod ſi talis iudex contra hominem ſic captum iuridicè in reliquis procedat vſque ad condemnationẽ, & mortem,non tenetur reus homicidij, & conſequenter nihil ob eam cauſam debere ſatisfacere, aut reſtituere. Probatur, quia licèt malè egerit, actum ſuæ iuriſdictionis exercuit, ergo factum tenuit. ergo quicquid poſtea conſequenter ad factum illud ex eadem iuriſdictione facit, & exequitur, validè fit,& ſine iniuſtitia reſpectu talis perſonæ, licèt reſpectu Eccleſiæ ſemper addat offenſionem,ergo.

Cap. Quiſquis. Cap. Siquis. Cap. Miror. Auguſt. D.Thom.

9\. *Pars affirmatiua præfertur. Turrecr.*

Nihilominùs contrariam ſententiam exiſtimo probabiliorem, pro qua referunt aliqui Turrecrematam in cap.*Sacrilegium*, 17.q.4.ille verò nouem ibi habet quæſtiones,& in octo primis nihil de hoc puncto diſputat, ſed ſolam malitiam ſacrilegij in hoc crimine declarat;tamen in quæſt.9.in genere loquens de pœna pecuniaria ſacrilegij, dicit ſoluendam eſſe ei, cui facta eſt iniuria, & infrà ait, *Pœna, quæ pro rei damno debetur,perſoluenda eſt ei, cuius res eſt,vel fuit, qui damnum paſſus eſt*,nũquam verò declarat in hoc peculiari crimini aliquid eſſe reſtituendum ei, qui ab Eccleſia extrahitur, hic autem de reſtitutione agimus, non de pœna. Reſtitutio enim non eſt propriè pœna, ſed potiùs eſt quædam vitatio culpæ, ſeu continuationis eius,& ideò eſt per ſe neceſſaria, etiam ſi lex nullam pœnam imponat, nec iudex: pœna autem ſolùm imponitur ratione legis,& ordinariè requirit actionẽ iudicis. Addo etiam in præſenti non conſtare, pecuniariam pœnam, quæ ſolet imponi iudici ſeculari committenti hoc delictum, applicandam eſſe ei, qui ab Eccleſia abductus eſt, nullo enim Iure hoc habetur, nec Turrecremata id affirmat, ſed potiùs ait pœnam, quæ pro immunitate Eccleſiæ violata imponitur Eccleſiæ, cui illata eſt vis, præſtandam eſſe,iuxtà cap.*Siquis in atrio*,& cap. *Sicut deinceps*,17.quæ.4. quæ licet in diuerſis caſibus loquãtur,tamẽ à fortiori hoc probare vidẽtur.Præterea referũtur pro hac ſententia

Cap. Siquis.

Hoſtien

Hoſtienſ. Hoſtienſis,& Victoria,quos inuenire non potui. Alij *Victor.* verò auctores, qui de hac immunitate tractatũ, hu- *Couar.* ius quæſtionis non meminerunt, vt patet in Couarr. *Remig.* Remigio, Sylueſtro, Angelo, & aliis Summiſtis, Pa- *Angel.* normita.& aliis expoſitoribus in prædicto cap. *Inter Panor.* *alia*. Moderni verò Theologi,qui eam attigerunt, in *Valent.* hanc partem magis inclinant, vt videre licet in Valentia 3.tom.Summæ diſput.5.quæſt.15.puncto 1.

10\. *Rationis probatione.* Ratione igitur probatur primò iudicem extrahentem aliquem de Eccleſia, iniuriam illi facere contra iuſtitiam commutatiuam, quia ibi non habet in eum iuriſdictionem, ergo non exercet in eum iuriſdictionis actum, ergo exercet tyrannidum, & meram violentiam, ergo facit iniuriam contra iuſtitiã commutatiuam. Conſequenter omnes ſunt per ſe euidentes. Antecedens autem probatur ex illo principio iuris, *Cap.2. Leg. vltim. Gloſſ.* *Extra territorium ius dicenti impunè non paretur*,cap.2. de Conſtitutionibus, in 6.leg.vlt. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, vbi Gloſſa aduertit,illud eſſe verũ tam inter non ſubditos. quã inter ſubditos extra territorium. Et ex citato capite habetur expreſsè: nam ibi agitur de obligatione ſubditi extra territorium exiſtentis ad ſeruandam legem ſui Prælati, & dicitur, non obligari illa,quia iuriſdictio extra territoriũ non extenditur,ſed in caſu,de quo agimus, iuriſdictio tẽporalis iudicis non extenditur ad Eccleſiam, quoad hunc actum comprehendendi delinquentem in illa legitimè receptum,eſt enim quoad hoc Eccleſia locus exemptus,locus autem exemptus extra territoriũ eſſe cenſetur, & iuriſdictio intra trrritorium limitata, ad *Cap. Cum Epiſcopus* illũ non extenditur, vt colligitur ex c. *Cum Epiſcopus*, *Cap. Lumi-noſo.* de officio ordinarij in 6.& ex c. *Luminoſo*.18.q.2. Itẽ *Cap.1.* ex c.1.de priuilegiis in 6.ibi, *Dũmodo ſit in loco exempto commiſſum delictum,vel contractus initus,aut res litigioſa,* quia nimirum quando contingit, hæc eſſe, aut fieri in loco exempto, non cẽſentur eſſe in territorio, *Clem.vlt.* quia non ſunt in loco iuriſdictionis. Idem colligitur ex Clement.vlt.de Priuilegiis,quatenus in ea dicitur, Prælatos non poſſe exercere actus iuriſdictionis in locis exemptis præter eos actus, qui eis ſpecialiter conceduntur.Cum ergo Eccleſia ſit locus exemptus à iuriſdictione temporali quoad actum inferendi manus in eum,qui ad Eccleſiam confugit,quando iudex ſecularis per vim ibi exercet talem actum,non eſt iuriſdictionis,ſed tyrannidis.

11\. *Cõfirmatur concluſio.* Et cõfirmatur primò,nam iudex ſecularis, qui manus infert in perſonam Eccleſiaſticam,non ſolùm ſacrilegus eſt,ſed etiam iniuſtus reſpectu talis perſonę, quia non exercet verè iuriſdictionem in illam, cum eam non habet, ergo ſimiliter in præſenti. Nec refert,quod ibi perſona eſt exempta,hîc autem non,ſed locus:nam ex hac differentia ſolum ſequitur in priori caſu perſonam vbique eſſe exemptam, quia immediatè, & ratione perſonalis ſtatus exempta eſt:in poſteriori autem caſu,licet non interueniat tanta exemptio,nam locus eſt,qui directè eximitur,tamen ratione illius redundat in perſonam, vt contentam in tali loco, & ideò, vt ſic,exempta etiam eſt,atque ita cum proportione procedit ratio. Et conſequenter ceſſat ratio contrariæ ſententiæ,nam licet hic fauor principaliter,& per ſe concedatur Eccleſiæ, quia verò conceditur illi,quatenus continet,ac tuetur confugiẽtes ad ſe,conſequẽter redundat in eos,quatenus ibi ſunt. Item eo ipſo quòd talis locus per illum fauorem eximitur à iuriſdictione ſeculari, conſequenter etiam perſona, quæ ibi eſt,eximitur ab eadem iuriſdictione quoad talem actum ibi exercendum,licèt aliàs ſubdita ſit. Sicut eo ipſo quod regnum Galliæ V.G.eſt extra iuriſdictionem iudicũ Hiſpaniæ, ſi Hiſpanus aliquis delinquens ſe transferat intra terminos regni Galliæ, exemptus ſit à iuriſdictione iudicum Hiſpa-

A niæ quoad actum exercendum in illo territorio, non quidem ratione ſui,ſed ratione loci,& hoc exemplum confirmat etiam aſſertionem poſitam. Quæ tandem confirmatur; nam ille, qui eſt in Eccleſia,poteſt ſine culpa reſiſtere, & ſe defendere, ne comprehendatur: ergo ſignum eſt, eum, qui illum aggreditur, non facere actum iuriſdictionis,ſed iniuriæ,quia non poteſt dari bellum iuſtum ex vtraque parte.

Et ex hoc fundamento ſequitur, actum illum capiendi, ſeu extrahendi reum, & incarcerandi illum, iuridicè nullum eſſe. Dico *iuridicè*, quia de facto ille re vera extrahitur, & incarceratur, tamen non propterea iudex acquirit ius, & poteſtatem in ipſum, & hoc modo dicimus,actum eſſe iuridicè nullum. Sicut 12. *Actus ille extrahendi eſt nullus.*
B qui accipit rem alienam, vel aliquid vltra ſortem in muto, de facto accipit rem, tamen quia non acquirit dominium illius, dicimus actum eſſe ipſo iure nullũ. Ita ergo eſt in præſenti. Quod apertè probatur ex fundamento poſito,quia ille non eſt actus iuriſdictionis,ſed violentiæ, & iniuſtæ rapinæ, (vt ſic dicam) ergo per illum non poteſt acquiri noua poteſtas, aut ius in talem perſonam. Item iudex non poteſt reum ſic captum ſub ſua cuſtodia detinere, ſed tenetur illum ſtatim reſtituere Eccleſiæ, vt oſtenſum eſt ex c. *Sicut antiquitus*,17.q.4.cum aliis.Vnde quaſi continuè *Cap. Sicut.* peccat dum voluntariè illud retinet,ergo ſignum eſt, actum fuiſſe nullum,& per illum nullum ius, vel poteſtatem in reum acquiſiuiſſe.

C Poteſt etiam hoc confirmari ex alio ptincipio tradito in cap.*Decet*,de immunit.Eccleſ.in 6.quod omnis proceſſus iudicum ſecularium in Eccleſia factus eſt irritus,& inanis. Nam ſi cæteri actus iſtius iuriſdictionis inuoluntariè in Eccleſia facti irriti ſunt;cur non magis actus comprehenſionis, magíſque Eccleſiæ iniurioſus. Video reſponderi,& inſtari poſſe,quia proceſſus iudicialis in die feſto, etiam eſt irritus, & tamen actus comprehendendi malefactorem in die feſto,validus eſt,& ratio eſt,quia comprehenſio,licèt ſit actus iuriſdictionis,non eſt tamen actus iudicialis, ſed extraiudicialis;eadem autem ratio videtur habere locum in præſenti,quia in illo cap.*Decet*,non irritantur,niſi actus iudiciales.Dico tamen, non eſſe parem 13. *Cap. Decet.*
D rationem,quia comprehenſio delinquentium non eſt prohibita in die feſto,vnde non eſt iniuſta, eſt autem prohibita in loco ſacro, & locus ipſe eſt exemptus ab vſu talis iuriſdictionis in ipſo. Et ideò licèt ex vi formalium verborum non videatur conuincere dictum capit. *Decet*, tamen ex ſubiecta materia valdè probabiliter extenduntur illa verba ad omnes hos actus. Vel ſaltem à pari, vel fortiori ratione ſumitur inde argumentum, quod cum Eccleſia ſit magis immunis à violenta incurſione, quàm ab ſtrepitu iudicij ſi actus iudicialis ſtrepitus irritantur, multò magis actus violentæ extractionis. Vnde quamuis hæc irritatio non eſſet expreſſa in Iure, ex ipſa immunitate, & exemptione talis loci neceſſario ſequitur. Veruntamen etiam eſt in Iure ſatis expreſſa, quatenus non minùs prohibet retentionem perſonæ ſic comprehenſæ,quàm captura eius.

E Et hinc ſequitur ſecundo, omnes actus iudiciales poſtea facto circa huiuſmodi reum, eſſe ipſo iure nullos,& non eſſe actus iuriſdictionis, ſed violentiæ. Probatur, quia ſi fundamentum eſt nullum, neceſſe eſt,omnia,quæ in illo fundantur, fruſtranea eſſe: ſed omnes illi ſubſequentes actus fundantur in captura, & quaſi poſſeſſione in reum ipſum; ergo cum hæc nulla ſit, cætera omnia etiam ſunt irrita. Itaque ſi iudex poſtea reum ſic captum interroget, & examinet,non iuridicè interrogat, quia non habet iuriſdictionem in eum vt ſic captum. Cuius ſignum euidens eſt, quia ille reus non tenetur reſpondere veritatem, 14. *Omnes actus iudiciales poſtea factos eſſe nullos.*

quod omnes pro indubitato habent, quia illi reo datur actio contra talem iudicem, vt ſe eximat de manibus eius, ergo donec audiatur, non poteſt cogi ab reſpondendum illi. Item quia in Eccleſia interrogatus non teneretur reſpondere, ergo propter violentiam ſibi illatam non amiſit hoc ius, ſed quantùm eſt in ſe, poteſt iuſtè in omnibus ita ſe gerere, ac ſi eſſet intra Eccleſiam, ſi autem reus non tenetur reſpondere, profectò iudex non iuridicè interrogat, quia non datur bellum iuſtum ex vtraque parte, cum hic non interueniat ignorantia, neque aliqua iuſta ratio coactionis. Vnde ſi vlterius iudex procedat, vel ad torquendum, vel ab condemnandum, vel ad exequendam pœnam, ſemper iniurias multiplicat, & nullum actum veræ iuriſdictionis exercet, quia ſemper procedit per actus nullos, vt declaratum eſt.

15. Iudex tenetur ad damnum reo ſecutum. Tertiò hinc concluditur, teneri huiuſmodi iudicem ad reſtituendum reo omnia nocumenta, & damna illi ſecuta ex huiuſmodi actionibus. Probatur, quia ex actione iniurioſa contra commutatiuam iuſtitiam oritur obligatio reſtituendi omnia nocumenta, quæ reſtitui poſſunt, vt eſt per ſe notum. *Obiectio.* Dices, Nullus iudex talem reſtitutionem facit, difficilè autem creditu eſt, hanc tam communem praxim continere tam grauem errorem. *Diluitur.* Reſpondetur in primis nos hic non tractare, quid fiat, ſed quid fieri debeat, nulla enim conſuetudo præualere poteſt contra hoc ius, quod naturale eſt, ſuppoſita Eccleſię Immunitate, cui etiam iudices per ſua facta violenta derogare non poſſunt: ille igitur abuſus, ſi re vera eſt, ex inconſideratione rationis huius obligationis procedit. Addo vlteriùs, ſi iudex à culpa excuſetur per ignorantiam inuincibilem vel facti, vel iuris ex aliqua opinione, vel auctoritate probabili, ex qua credidit talem eſſe caſum, vt in eo non gaudeat reus Eccleſiaſtica Immunitate, tunc conſequenter excuſari à reſtitutione damnorum, quia hæc reſtitutio (vt ſupponimus) non naſcitur ex re accepta, ſed ex iniuſta damnificatione, & ideò interueniente excuſatione quoad iniuſtitiam, ceſſat obligatio reſtituendi. Et hinc forte naſcitur, vt pauci reſtituant, quia pauci ſibi perſuadent ſe iniuſtè agere, ſed credunt ſe probabili ratione duci. Cauere tamen debent, nè in hoc ſint præcipites, quia ſæpe ducuntur nimio affectu, & ſine ſufficienti ratione, aut motiuo ſibi perſuadent non iniuſtè agere, quod coràm Deo non reddit ſecuros, quia eſt ignorantia vel affectata, vel nimium craſſa. Oportet etiam conſiderare, aliud eſſe loqui de ipſa iniuria, quæ per actionē violentam extrahendi ab Eccleſia fit, vel contra corpus ipſum, quod multum interdum pati ſolet in huiuſmodi actibus, vel contra honorem, aut famam, quibus etiam non parùm derogatur: aliud verò eſſe loqui de nocumentis, quæ fiunt in bonis fortunæ, vt expenſis rebus, aut pecunia ſublatis, veſtibus dilaceratis, & ſimilibus. Hîc ergo principaliter loquimur de reſtitutione horum bonorum, quæ in indiuiduo, vel in ſpecie, vel in pecunia ſolui poſſunt. De reſtitutione autem honoris, famæ, aut damni corporalis generales regulæ obſeruandæ ſunt, & hîc applicandæ.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam iam reſponſum eſt, illationes verò, quæ ex illa fiebant, ex poſito principio corruunt. 16. Soluuntur rationes oppoſitæ partis. Quia oſtenſum eſt, quomodo iudex in illis actionibus nullam veram iuriſdictionem exerceat. Ad Iura verò ibi citata reſpondetur, Iura Canonica ſolùm agere de hoc peccato, quanuis ipſis contrarium eſt, & ideò ſemper de illo tanquam de ſacrilegio loqui: non excludunt autem aliam malitiam, ſi ad priorem proſequitur. Ad diuum Thomam quidam reſpondent ſolùm loqui de actu extrahendi ab Eccleſia, & de illo fatentur eſſe actum ſacrilegij, & non iniuſtitiæ, ſi tamen poſtea iudex vlteriùs procedat contra talem reum, dicunt, iam peccare peccato iniuſtitiæ. Sed in primis à nobis oſtenſum eſt, etiam ipſam extractionem eſſe iniuſtam; deinde non conſequenter loquuntur, quia non eſt magis iniuſta retentio, quàm extractio, ſi ergo reus non iniuſtè extrahitur, profectò nec retinetur, ergò contra ſic retentum non iniuſtè proceditur, etiamſi ſemper contra Religionem agatur. Alij dicunt, ſi iudex extrahat reum ſine alio damno, vel expenſis, ſaltem tunc non peccare contra iniuſtitiam, & hoc ſatis eſſe ad ſaluandum dictum diui Thomæ. Sed illud falſum eſt, nam illamet violentia ſine vera iuriſdictione facta iniurioſa eſt: ſicut fieret à priuato homine, etiam ſi non inferret aliud peculiare damnum. Aliter reſponderi poteſt D.Thom. ſolùm gratia exempli illud *D.Thom.* poſuiſſe, exemplorum autem non ſemper requiri veritatem, ſed poſſe intelligi, quaſi in ſenſu hypothetico, ſcilicet, illum actum eſſe ſacrilegum, etiamſi non haberet adiunctam iniuſtitiam. Et fortaſſe D.Thom. conſiderauit primam malitiam illius actionis eſſe ſacrilegium, quod verum eſt, & ſufficiens ad intentionem diui Thom. iniuſtitia verò conſequitur ibi per quandam redundantiam, vt declaratum eſt, quod fortè D.Thomas non negaſſet.

Sed quid, ſi huiuſmodi reus à priuato homine per vim, vel deceptionem extra Eccleſiam traheretur & ibi à iudice inueniretur, nunquid peccaret iudex illum capiendo? 17. Quid, ſi reus à priuato homine per fraudē extractus non pēdeat à Iudice. Reſpondent aliqui etiam tunc peccare contra Religionem, & iuſtitiam, quia etiam tunc eſt obligatio reſtituendi illum Eccleſiæ, & quia non poteſt ratio differentiæ reddi. Alij ſimpliciter negant iudicem peccare, quia non agit contra immunitatem, quod in rigore eſt verum, ſi non fuit particeps prioris violentiæ. Diſtinguendum ergo eſt, nam ſi iudex miſit alterum, quia tanquam priuatus amicus falſus illum deciperet, vel inimicus vim inferret, tunc ſine dubio non poteſt capere illum, quia actio principaliter eſt iudicis, & ideò ipſe tenetur reum Eccleſiæ reſtituere. Si verò ipſe nihil cogitando de priori iniuria reum inuenit extra Eccleſiam, poteſt ſine dubio illum capere, & contra illum procedere, quia extra locum ſacrum illum inuenit, & ibi incipit exercere iuriſdictionem ſuam, & ideò non violat immunitatem, neque ipſe tenetur hominem reſtituere Eccleſię. Alter verò, qui illum extraxit, tenebitur reſtituere, quod ſi iam non poteſt, eſt per accidens, & ſatiſfaciet reſtituendo expenſas, & damna, prout potuerit.

Finis libri Tertij.

TRA

TRACTATVS TERTIVS, DE VITIIS RELIGIONI CONTRARIIS, ET NEGATIVIS PRÆCEPTIS, QVIBVS ILLA PROHIBENTVR.

INTER diſputandum de præceptis affirmatiuis Religionis, obiter diximus de nonnullis prohibitionibus, quæ in eiſdem præceptis affirmatiuis virtute continentur, vel tantam cum eis connexionem habent, vt vnum ſine altero explicari non potuerit: præter illa verò ſunt alia præcepta, quæ directè, & per ſe tantùm ſunt negatiua, prohibéntque omnem deformitatem contrariam diuino cultui, ſiue per exceſſum, ſiue per defectum, de quibus in hoc tractatu dicendum eſt. Hoc autem optimè fiet, explicando vitia diuino cultui contraria, illa enim ſunt, quæ per propria præcepta negatiua prohibentur. De his autem vitiis diſputauit D. Thom. 2. 2. à quæſt. 92. vſque ad 100. quia priùs de virtute ipſa, & de omnibus actibus eius tractauit. Nos autem in primo tractatu ſolùm de virtute ſecundùm ſe, & de diuino cultu diximus, & quoſdam actus, qui præter cultum peculiares quaſdam rationes habent, ſcilicet, Orationem, Iuramentum, & Votum ad proprios tractatus reſeruauimus: & ideò hîc non dicemus de vitiis, quæ his actibus propriè opponuntur, vt ſunt periurium, infidelitas in promiſſis diuinis, & defectus, qui committi poſſunt in oratione ad Deum, quamuis quæ de aliis vitiis dicemus, non potuerunt non pertinere aliquo modo ad illos actus, quatenus illi participant rationem cultus.

Præterea circa hæc vitia generaliter aduerto, poſſe in eis tria diſtingui. Primò materialem & realem actionem quæ in omni peccato commiſſionis interuenire ſolet, & ſolet dici materiale peccati, ſeu vitij. Secundò deformitatem, quam talis actio ſolet habere frequenter, in alio genere, ſeu contra aliam virtutem à Religione diſtinctam: ſolétque eſſe fundamentum vel occaſio malitiæ contra Religionem. Tertiò ſpectare poſſumus malitiam ipſam formaliter Religioni contrariam. De his ergo vitiis, vt formaliter conſtituuntur per hanc vltimam malitiam, hîc conſideramus, tamen ad ipſam malitiam explicandam, & vt ipſa vitia comprehendantur, ſæpe neceſſarium erit, ipſas materiales actiones priùs exponere, & ſi quam aliam inuoluunt, aut præ ſe habent malitiam aperire, quantùm neceſſe fuerit ad declarandum, quomodo in eis malitia contra Religionem fundetur. Diuidimus autem hunc tractatum in tres libros, vnum de Irreligioſitate, alterum de Superſtitione, & tertium de Sacrilegio, cuius partitionis ratio ex primo capite libri ſequentis conſtabit.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE IRRELIGIOSITATE.

Cap. 1. Quid ſit Irreligioſitas, & quot modis dicatur, &c.
Cap. 2. De tentatione Dei formali.
Cap. 3. De tentatione Dei interpretatiua.
Cap. 4. Quid ſit blaſphemia.
Cap. 5. Quotuplex ſit blaſphemia.
Cap. 6. Qualis ſit malitia blaſphemiæ.
Cap. 7. Quæ ſit blaſphemiæ pœna.

LIBER PRIMVS, DE IRRELIGIOSITATE, EIVSQVE SPECIEBVS.

CAPVT PRIMVM.

Irreligioſitas quid ſit, & quot modis dicatur, & quomodo vitia Religioni contraria generatim diſtinguenda ſint.

1. Omnia vitia Religioni contraria poſſe vno conceptu concipi, & vna voce ſignificari.

SICVT virtus Religionis vna eſt, ita vitium illi contrarium ſub ratione vnius concipi, & ſignificari poteſt. De conceptu patet, tum quia oppoſitorum eadem eſt ratio cum proportione loquendo, tum etiam quia omnia vitia contraria Religioni in hoc conueniunt, quòd medium, & honeſtatem Religionis deſtruunt, ergo ab illis omnibus abſtrahi poteſt conceptus communis vitij Religioni contrarij. Id autem, quod vno conceptu concipitur, poteſt etiam vna voce ſignificari. Hoc ergo poteſt eſſe primum ſignificatum huius vocis, *Irreligioſitas*, illam ſcholaſticè accommodando; licet apud Latinos admodum frequens non videatur, illa tamen vſus eſt D. Thomas in hac materia, licet in ſignificatione magis reſtricta, vt ſtatim dicam. Nulla etenim vox videtur eſſe magis accommodata ad illum generaliſſimum conceptum huius vitij exprimendũ. Poſſet tamen etiam appellari Irreuerẽtia, quæ magis Latina vox eſt, veruntamen ex ſe latiùs patet, quia non tantùm diuinam, ſed etiam humanam irreuerentiam ſignificat, Irreligioſitas autem propriè indicat irreuerentiam Deo, ac Religioni contrariam. Confirmari hoc poteſt exemplis aliarum virtutum: nam vitium in communi oppoſitum iuſtitiæ Iniuſtitiam appellamus, & ſimiliter intemperantiam temperantiæ opponimus, ergo & Irreligioſitatem Religioni. Hoc igitur modo & idololatria, & ſacrilegium imò & periurium, & omne ſimile vitiũ Irreligioſitas eſt.

2. An Irreligioſitas ſit ſpecies infima?

Statim verò occurrit inquirendum, An vitium hoc ſic conceptum, & ſignificatum ſit vnum in ſpecie vltima, vel quam habeat vnitatem? Quidam enim diſtinguunt de hoc vitio materialiter ſumpto, vel formaliter quoad malitiam Religioni oppoſitam. Priori modo dicunt non habere vnitatem ſpecificam, ſed valdè genericam, vel analogam, quod eſt manifeſtum, ſiue conſiderentur materiales actiones, quibus in hoc genere peccatur, interdum enim ſunt corporales, interdum ſpirituales; aliquando ſunt voces, aliquando corporis geſtus, ſæpe vero actiones circa exteriorem materiam, &c. Siue conſiderentur malitiæ contra alias virtutes, quas in huiuſmodi actionibus ante malitiam Religionis ineſſe contingit, nam aliquando eſt malitia infidelitatis, aliquando mendacij, vel furti, homicidij, aut ſimiles. De toto ergo A hoc materiali nulla eſt controuerſia. In formali autem malitia dicũt eſſe vnum vitium in ſpecie vltima, quod variis nominibus ſignificatur, & ita in plura vitia diſtinguitur ratione materiæ, & non ratione formæ. Fundamentum eſt illud vulgare, quòd malitia moralis conſiſtit in priuatione honeſtatis, honeſtas autem Religionis vna eſt in ſpecie (ſupponimus enim ex ſupradictis Religionem eſſe vnam virtutem) ergo & malitia eſt vna, quia priuatio ex habitu oppoſito ſumit ſpeciem ſuam.

3. Pars affirmatiua impugnatur.

Hæc verò ſententia probari nullo modo poteſt. Primò quia incredibile eſt, idololatriam, & periurium, verbi gratia, non habere malitias formaliter diſtinctas, quatenus ſunt vitia Religioni oppoſita, quia ſtatim recta ratio in eis inuenit deformitates valde diuerſarum rationum, & longè diuerſo modo de- B ſtruentium honeſtatẽ Religionis. Secundò, quia aliàs non oporteret, has varietates vitiorũ Irreligioſitatis diſtinctè explicare in confeſſione per ſe loquendo, & vbi ad illas malitias explicandas non eſſet neceſſariũ, maximè iuxta opinionem aſſerentem non eſſe neceſſarium in confeſſione explicare circunſtantias, niſi mutantes ſpeciem malitiæ. Conſequens autem in omnium ſententia abſurdum eſt. Tertiò, quia in aliis virtutibus commune eſt habere multa vitia oppoſita ſpecie diuerſa, non tantùm materialiter, ſed etiam formaliter, ſicut opponuntur liberalitati auaritia, & prodigalitas: nemo enim dixit, in his vitiis eſſe ma- C litias eiuſdem rationis; neque eſt veriſimile, cum habeant modos deſtruẽdi medium liberalitatis extremè contrarios. Habet ergo Irreligioſitas vnitatem communem, & valde genericam. Dico autem *valde*, quia ſub illo genere nõ deſcenditur immediatè ad ſpecies infimas, ſed ad ſubalternas, ſeu ad genera media, quæ ſub ſe habent alias ſpecies, vel vltimas, vel interdum etiam ſubalternas magis contractas, vt videbimus, & nunc breuiter vno, vel alio exemplo declarari poteſt. Nam ſub Irreligioſitate dicto modo accepta cõtinetur ſuperſtitio, & ſimiliter ſacrilegium, hæc autem inter ſe diſtinguũtur, & ſub ſe continent varias ſpecies formales, & in genere talis malitiæ, quod argu- D mento facto de confeſſione ſufficienter oſtendi poteſt à poſteriori: non enim quis ſufficienter confitetur, dicens ſe commiſiſſe vnum ſacrilegium, niſi ſpeciem eius aperiat, & idem eſt de ſuperſtitione. Vnde communis cõſenſus omnium eſt, in his vitiis reperiri ſpecificas diuerſitates formales, & in genere malitiæ. Atque hæc eſt clara doctrina diui Thomæ in diſcurſu prædictarum quæſtionum, & ſignatim in q. 92. art. 2. ad 1. & q. 99. art. 3. ad 1. quibus locis Caietanus id notat, & tanquam manifeſtum ſupponit, & vterque reſpondet fundamento contrariæ ſententiæ. D.Thom. Caiet.

Ad

4. Reſpondetur fundamento contrariæ opinionis.

Ad vulgare igitur argumentum facilè reſpondent, A qui negant malitiam moralem conſiſtere in priuatione, ſed in poſitiua habitudine contraria; ſic enim vnum poteſt habere multa contraria, licet non omninò, & extremè oppoſita, ſed illud fundamentum falſum eſſe exiſtimo; illud tamen in Primam ſecundæ remitto. Reſpondeo ergo primò, licet virtus Religionis quoad habitum vna ſit ſpecie, habere tamen actus ſpecie differentes, vt in primo lib. dixi, & ſecundùm hanc varietatē actuum poſſe dari vitia ſpecie diſtincta Religioni oppoſita. Quia formalis malitia vitij in actu ſpectatur potiùs quā in habitu; nam actus non generat habitum per malitiam, ſed per poſitiuam entitatem. Secundò dicitur cum diuo Thoma, & Caietano ſuprà, bonitatem conſurgere ex integra cauſa, malitiam autem ex quocunque defectu, B & ideò licet bonitas Religionis ſit vna, deſtrui poſſe multis modis, ſeu per varios defectus diuerſarū circunſtantiarum, & inde poſſe reſultare malitias ſpecie diſtinctas. Vnde ad argumentum, cum dicitur, priuationem ſpecificari ex habitu, ſeu ex forma poſitiua, quam deſtruit, reſpondetur id eſſe verum, tamen illam ſpeciem non eſſe vltimā, niſi priuatio ſit totalis (vt ſic dicam) id eſt, niſi priuet tota forma, & totaliter, ac omni modo. At verò quando priuatio eſt quaſi partialis, non oportet, vt priuationes eidem formæ oppoſitæ ſint eiuſdem ſpeciei. Ita verò comparantur varia vitia Irreligioſitatum reſpectu Religionis: nam licèt ſingula totam honeſtatem Religionis expellant à ſuo actu, nō tamē ſingula deſtruunt totaliter ipſam Religionem: nam ſacrilegium, verbi gratia, non in- C troducit cultum falſi Dei, & non omninò excludit cultum veri Dei, & ſic de aliis. Et ex hac reſponſione intelligitur ratio à priori huius veritatis, quā in hūc locum propterea reſeruaui; genus enim Irreligioſitatis complectitur totam materiam Religionis, & omnem modum deſtruendi in illa honeſtatem Religionis: vitia autem particularia ſub Irreligioſitate contenta, non ita deſtruunt honeſtatem Religionis in tota materia, & omni modo, & ideò ſub illo genere plures ſpecies, & genera malitiarū contineri poſſunt.

5. Declaratur diuiſio Irreligioſitatis. *D.Thom.*

Irreligioſitas autem ſic accepta diuidi poteſt in Irreligioſitatem magis propriam, & ſacrilegium, hæc enim mihi diuiſio non diſplicet, quamuis alij Doctores illa non vtantur. Quod vt declarem, aduerto D. Tho. in princip. q. 92. cum nihil dixiſſet de communi D genere, ſeu vitio Religioni oppoſito, ſtatim illud diſtinxiſſe in ſuperſtitionem, & Irreligioſitatem, quæ duo membra diſtingui dicit, quia ſuperſtitio opponitur Religioni per exceſſum, Irreligioſitas per defectum. Nam ſuperſtitio conuenit quaſi materialiter cum Religione in hoc, quod exhibet cultum, differt autem, & opponitur illi, quia in cultu exhibendo excedit, & errat, ſicut prodigalitas conuenit cum liberalitate in largiendo, ſed excedit. Irreligioſitas autem differt à Religione, quia deſpicit cultum, & ita opponitur Religioni per defectum, ſicut auaritia opponitur liberalitati, quia retrahit à largiendo. Sub his autem duobus membris plura D.Tho. ſubdiſtinguit, & ita diſcurrit, & procedit explicando ſingula vitia. Quam rationem diſtinguendi non improbo, ſed vtor E alia, quæ mihi eſt aptior ad diſtinctionem ſingulorū vitiorum explicandam. Poſſunt enim hæc vitia, & in vniuerſum habitus, & actus habere inter ſe varias conuenientias, & differentias propter varias habitudines, quas continent, & ſecundum illas poſſunt variis modis diſtingui, ſine falſitate, vel oppoſitione. Diuus Thom. ergò in toto ſuo diſcurſu ſolùm vtitur voce Irreligioſitatis ad ſignificandum quoddam genus ſubalternum vitij Irreligionis, (vt ſic dicam) nam communi generi nullum nomen impoſuit, vt notaui, & nullam ſpeciem vltimam huius vitij illo nomine appellauit. Nos autem ſumemus etiam illam vocem pro genere ſubalterno, ſed diuerſo modo, imò etiam neceſſarium erit ad aliquam ſpeciem vltimam illud nomen accomodare, vt videbimus.

Vt ergo priorem diuiſionem à nobis poſitam explicemus, aduerto, ex dictis in 1. lib. Religionem duplices habere actus, quidam primarij ſunt, quibus Deus ipſe in ſe colitur, vt ſunt adoratio, ſacrificium, & ſimiles; alij ſunt ſecundarij, quibus res omnes Deo dicatæ, & ad eius cultum ſacratæ cum debita veneratione, ac reuerentia tractantur. Iuxta has ergo duas rationes duo generalia vitia Religioni oppoſita diſtinguimus. Vnum, quod Deo ipſi irreuerentiam exhibet, ſeu cultum ipſiuſmet Dei incongruè tractat. Aliud quod in irreuerentia debita rebus Deo dicatis deficit: & primum quidem aptè retinet nomen Irreligioſitatis, quia Religio Deum ipſum reſpicit tanquam proprium obiectum, & ideo Irreligioſitas dicitur vitium oppoſitum Religioni quoad primarium obiectum eius. Aliud autem vitium iam communi vſu ſacrilegij nomen obtinuit, de cuius vocis etymologia infrà ſuo loco dicemus. Satis ergo probabili ratione, vt apparet, diuiditur primò illud generale vitium in hæc duo membra, datur enim illa diuiſio per obiecta, per quæ ſolent habitus, & actus diſtingui. Illa etiam obiectorum diſtinctio prima omnium eſſe videtur, quæ in obiecto Religionis conſiderari poteſt, ſiue materiale, ſiue formale obiectum ſpectemus: nam ex parte materiæ Deus, qui per ſe colitur, maximè diſtinguitur ab omni re creata, quæ ad ipſius cultum conſecrata eſt, excellentia etiam Diuina, quæ eſt ratio formalis huius obiecti, lōgè aliter & in Deo ipſo, quàm in aliis rebus ſacris: nam in Deo eſt per eſſentiam, in aliis per quandam participationem, ſeu in Deo eſt formaliter, & intrinſecè, in aliis per quandam habitudinem, ſeu denominationem. Vnde longè alterius rationis eſt irreuerentia Dei in ſe ipſo, vel in rebus ſacris ordinatis ad ipſum, ergo cōuenienter diuiditur vitium Religioni contrarium irreuerentiam ipſiuſmet Dei in ſe, quam vocauimus Irreligioſitatem minus latè ſumptam, & ſacrilegium, ſeu irreuerentiam rei ſactæ. Atque ita conſtat diſtinctio horum membrorum, & propria vniuſcuiuſque ratio, & adæquatio eorum cum diuiſo. Nam in obiecto adorabili aliquo modo per virtutem Religionis non poteſt intelligi, niſi aut obiectū per ſe adorabile, vel propter aliud, quia hæ duæ differentiæ immediatè, & contradictoriè opponuntur, ergo neque in vitiis contrariis inueniri poteſt aliud, quod ſub aliquo illorum membrorum non contineatur. 6.

Omiſſo autem pro nunc ſacrilegio, de quo dicemus in tertio libro huius tractatus, Irreligioſitas ſub diſtingui vlteriùs poteſt in Diuinam Irreuerentiam, ſeu Irreligioſitatem tertio modo ſtrictiori ſumptam: & ſuperſtitionem; ita vt ad hæc duo membra ſpecialiter accommodetur, quod D.Tho. dixit de vitiis Religioni oppoſitis per defectum, vel exceſſum, nam hæc duo inueniri poſſunt in cultu ipſiuſmet Dei ſecundùm ſe, vt D. Thom. fatetur partim q 92 partim in 97. in capitibus quæſtionum, licèt in ſecundo loco addat alia vitia oppoſita Religioni per defectum, de quibus dicemus agentes de ſacrilegio. Superſtitio ergo dicitur opponi Religioni per exceſſum, & varias habet ſpecies, de quibus poſtea dicturi ſumus. Irreligioſitas verò, ſeu Irreuerentia Dei contrarietatem cum Religione habere dicitur per defectum, quia tunc peccari dicitur hoc modo contra Religionem, quando in ipſomet actu, qui deberet eſſe cultus, defectus aliquis cōmittitur, ratione cuius cedit potius in irreuerentiam Dei. Sub hoc autem membro duas

7. Subdiuiditur vlteriùs Irreligioſitas. *D.Thom.*

tantùm ſpecies D. Thom. poſuit in dicta quæſt. 79. ſpectans nimirum ad irreuerentiam Dei ſecundùm ſe, ſcilicet, tentationem Dei, & periurium, quarum ſufficientiam non declarat, neque aliam rationem diuiſionis aſſignat. Ex illis autem duabus ſpeciebus, periurij conſideratio, vt dixi, differenda à nobis eſt, donec de peculiari actu iuramenti tractemus, & ita ex illis ſpeciebus, quas ſub hoc genere D. Thom. poſuit, ſola diuina tentatio ſupereſt nobis explicanda. Poſſétque non immeritò poſt materiam de Oratione tractari, quia re vera potiſſimùm orationi opponitur, vt videbimus, tamẽ quia in rigore generalius vitium eſt, & in aliis factis inueniri poteſt, ideo in cap. ſequenti hoc vitium, & præcepta, quæ ad illud pertinent, explicabimus.

8. *Numerantur quædã vitia ad Irreligioſitatem pertinentia. D. Thom. Blaſphemia.*

Non video autem cur blaſphemia Religioni non opponatur, & ad hoc genus vitij Irreligioſitatis non pertineat, nam re vera continet magnam Irreuerentiam Dei in ſe, & opponitur cultui eius, non per exceſſum cultus, vt conſtat, ſed per ſummum defectum, & contemptum diuinæ reuerentiæ, per quem contemptum D. Thom. hanc Irreligioſitatem declarauit. Non videtur etiam hoc vitium in hac materia prætermittendum, quanuis de illo tractauit D. Thom. 2. 2. q. 13. & q. 4. eò quòd fidei confeſſioni opponi videatur, ſed profectò etiam Diuina tẽtatio ſuo modo opponitur confeſſioni fidei, imò & idololatria, & multa alia ſimilia vitia, quæ cum infidelitate magnã habent coniunctionem. Sicut ergo hoc non obſtat, quominùs cætera Religioni propriè opponantur, ita etiam non obſtat, quominus blaſphemia ſit vitium Religioni contrarium, de illo ergo in hoc libro etiã dicemus. Sunt præterea alia vitia Religioni contraria per defectum, quæ ſub hoc etiam membro collocari poſſent. *Infidelitas ad Deum in promiſſis.* Vnum eſt perfidia, ſeu infidelitas ad Deum in promiſſis, quod conſtat, magnum vitium eſſe, & directè ad Irreuerentiam Dei pertinere, non minùs quàm periurium; opponitur autem Religioni, mediante voto, & ideò de illo ſimul dicemus tractando de voto; à D. Thom. autem prætermiſſum videtur, quia magis opponitur Religioni, ſeu voto per modum omiſſionis, quàm per modum commiſſionis, nam directè opponitur præcepto affirmatiuo, *Vota tua Domino reddes*, vt ſuo loco latius tractabimus.

9. *Ingratitudo ad Deum.*

Aliud vitium eſſe poteſt ingratitudo ad Deum, ſicut enim gratiarum actio ad Deũ actus eſt Religionis, vt ſuprà vidimus, ita ingratitudo, quæ illi contraria eſt, Religioni etiam opponitur, non quidem per exceſſum, vt conſtat, ergo per defectum; continetur ergo ſub prædicta Irreligioſitate. De hoc autem vitio nonnulla diximus, tractando de Pœnitentia, vbi oſtendimus, ordinariè non eſſe ſpeciale vitium, ſed in omni peccato materialiter, ſeu generaliter includi. Quando autem ſpecialem malitiam habet, magis videtur in omiſſione, quàm in commiſſione conſiſtere, & ad defectus Orationis pertinet, vt patebit ex his, quæ de Oratione dicemus. Poteſt autem hoc vitium formaliter committi per contemptũ diuini beneficij, vt dixit D. Thom. 2. 2. q. 107. art. 2. ad 1. & conſequenter etiam exteriùs oſtendi poteſt per quemcunque actum procedentẽ ab huiuſmodi contemptu, ad ſignificandum illum. Hic autem modus peccandi contra Deum vix ſeparatur à blaſphemia, eſtque rariſſimus & cum proportione ita eſt explicãdus, ſicut ingratitudo ad homines, & ideò D. Tho. *D. Thom.* nihil de hac ingratitudine ad Deum, dixit in 2. 2. præter ea, quæ generaliter tractat in illa quæſt. 107. ad quam pro nunc lectorem remittimus. Denique omnes defectus, qui in oratione contingunt, & reddunt ipſum actum orationis Irreligioſum, ad hoc membrum Irreligioſitatis pertinent, quamuis ſub alia ratione poſſint ſacrilegia reputari, vt ſuo loco declarabimus. Omnes verò illi defectus, vel in omiſſione conſiſtunt, vel ex illa originem ducunt, & orationi proximè opponuntur, ideóque explicando conditiones ad bene orandum neceſſarias, totum hoc genus vitij declaratum manebit.

Ex quibus ſatis conſtat, Irreligioſitatem hoc etiam tertio modo ſumptam non eſſe infimam ſpeciem alicuius vitij, ſed quaſi genus proximum plures ſpecies infimas ſub ſe continens, quales ſunt tentatio Dei, periurium, blaſphemia, infidelitas in promiſſis ad Deum, ingratitudo ad Deum, & incongrua oratio, vel ſi quod aliud eſt huiuſmodi innominatum vitium, nobis enim de alio non conſtat, neque aliam rationem huius ſufficientis numerationis reddere poſſimus, niſi quia non inueniuntur alia officia Religionis, quatenus directè Deum colit, præter ea, quæ numerauimus: & ideò etiam non inuenitur alius modus deficiendi in Religionis officio erga Deum, præter ſuprà dictos. Eſt ergo, vt ſummatim quæſtionem reſoluamus, triplex acceptio Irreligioſitatis. In prima eſt genus quaſi generaliſſimum in hac materia ſub ſe continens omnia vitia contraria Religioni. In ſecunda eſt genus medium, quod ſuperſtitionem ſub ſe complectitur, & à ſacrilegio diſtinguitur, in tertia eſt genus infimum à ſuperſtitione diſtinctum, & prædictas ſub ſe continens ſpecies. 10. *Irreligioſitas tertio modo ſumpta adhuc eſt genus.*

Vna tantùm hîc difficultas occurrebat de malitia Diuinæ iniuriæ, quæ in omni peccato includitur, & ad auerſionem Dei pertinere dicitur. Illa enim, cum ſit quædam iniuria Dei ſpeciale vitium conſtituere videtur, & virtuti Religionis opponi, ad quam ſpectat, Deo debitum ius reddere: hoc autem vitium ſub tota enumeratione facta minimè comprehenditur. Sed non eſt hic locus diſputãdi de illa malitia, quam non omnes in peccato agnoſcunt tanquam ſpecialem, & ab aliis diſtinctam; illa autem poſita, conſequenter fatendum eſt, illam vel opponi Religioni, vel reduci ad aliquod ſpeciale vitium Deo contrarium. Credimus autem, illam per ſe opponi illi virtute iuſtitiæ ad Deum, quam vocamus Pœnitentiam, vt in 4. tom. 3. p. diximus. Hîc autem vel ſupponimus, Religionem re ipſa eſſe diſtinctam virtutem ab illa iuſtitia, & pœnitentia, vel certè de illa diſputamus ſub hoc præciſo conceptu, quo à Pœnitentia diſtinguitur ſaltem formaliter, ſeu ratione cum fundamento in re, ideóque vitium illud, qualecunque illud ſit, non pertinet ad ea, quæ Religioni opponuntur: & ideò de præceptis, vel prohibentibus tale vitium, vel præcipientibus contrariam æquitatem, & iuſtitiam ad Deum, in materia de Pœnitentia ſatis dictum eſt. 11. *An malitia, quæ in omni peccato includitur, ſpectet ad Irreligioſitatem*

CAPVT II.

De tentatione Dei formali, & expreſſa.

Tentatio duplex in Scripturis inuenitur: vna probationis ſeu experimenti, altera inductionis, ſeu ſeductionis, vt notauit Aug. Epiſt. 146. ad Conſentium, & q. 58. in Exod. Et vtraque poteſt alicui attribui vel actiuè, vel paſſiuè: nam paſſiuè dicitur tentari homo, quando examinatur, vt ſcientiam ſuam, vel virtutem oſtendat, vel cum ad prauum aliquid agendum inducitur: actiuè autem tentare dicitur, qui alterum examinat, vel inducit ad malum: & frequentiùs ſumitur hoc ſecundo modo, nam ſecundũ communem vſum, tentatio illa, quæ eſt inductionis, in malam partem ſumitur, & ideò vocata eſt ab Aug. *tentatio ſeductionis*. Et hac ratione dicit Iacobus, *Deũ, neminem tentare*, ſcilicet, tentatione inductionis, quia neminem ad malum inducit. Aliis verò locis dicitur 1. *Duplex tentatio. Auguſt.*

Deus

Deus tentare hominem, vt Abraham, Tobiam, Iob, & populum ſuum tentatione examinis, ac probationis. Vnde dicitur, Deuteronom. 13. *Tentat vos Deus, vt palam fiat, vtrùm diligatis eum.* Vbi obiter notanda eſt illa particula, *Vt palam fiat*, non enim Deus tentat hoc modo hominem, vt ipſe cognoſcat, ſed vt alios cognoſcere faciat, ſicut exponitur cõmuniter illud Gen. 22. *Nunc cognoui, &c.* id eſt, feci, vt omnibus notũ ſit. Veruntamen hoc loco non agimus de tentatione, vt Deo poteſt actiuè tribui, ſed paſſiuè, & quoniam omni paſſioni reſpondet actio hæc, ipſa tentatio eſt actiuè ab homine, qui Deum tentare dicitur. *Deut. 13.*

2. Poteſt autem homo variis modis tentare Deum, & in primis accõmodari poſſunt ad Deum aliquo modo illi duo modi tentationis ad inductionem, vel ad probationem. Prior tentatio non ita habet locum in Deo, ſicut in homine, quia nec Deus ſeduci poteſt, ſicut homo, neque ad peccãdum prouocari. Quis enim tam ſtolidus eſſe poteſt, qui tentet, aut Deum ſeducere, aut ad malum inducere? Nihilominus tamen duplici ratione poteſt membrum illud ad Diuinam tentationem accommodari. Primo, vt tentare Deum, ſit illum ad iram prouocare: nam per hoc, quantum eſt ex parte hominis, quaſi affligitur Deus, & ad malum pœnæ inferendum inducitur; qui modus loquendi non eſt inuſitatus in Scriptura, vt notauit Ianſen. Pſ. 77. circa verſic. 21. ſic enim quod ibi dicitur verſic. 40. *Quoties exacerbauerunt eum in deſerto, in iram concitauerunt eum in inaquoſo?* ſtatim exponitur in verſ. 46. *Et conuerſi ſunt, & tentauerunt Deum, & ſanctũ Iſraël exacerbauerunt*, & v. 56. *& tentauerunt, & exacerbauerunt Deum.* Et eodem modo poteſt intelligi ſatis accommodatè illud Eccleſiaſt. 18. *Ante orationẽ præpara animam tuam, & non ſis, quaſi homo, qui tentat Deum*, id eſt, ne tibi contingat, vt loco placandi Deum per orationem, illum ad iram prouoces. Quamuis hic locus poſſit etiam de probationis tentatione exponi, vt voluit D. Thom 2. 2. quæſt. 97. art. 3 ad 2. Tentatio verò Dei hoc modo, licèt ſit ex peccato, quia Deus non prouocatur ad iram, niſi ex peccatis noſtris, non tamen habet ſpecialem malitiam contra Religionẽ; ſed communis eſt omnibus peccatis. Alio item modo poteſt hæc tentatio inductionis fieri ab homine erga Deum, quando ab illo poſtulat auxilium ad aliquid prauum perpetrandum, vt ad interficiendum inimicum, vel ad ſeducendam fœminam, & ad turpem amorem inducendam: in his enim, & ſimilibus caſibus videtur homo velle Deum ad malum inducere, quamuis re vera homo non intendat Deum inducere ad peccandum, quia ſi Deus faceret id, quod ab ipſo poſtulatur, vt ab ipſo factum, iam non eſſet peccatum. Nihilominus tamen illa actio (quocunque nomine appelletur) iniurioſa Deo eſt, & Religioni contraria; eius autem malitia aduerſatur propriè orationi ex parte materię, circa quam debet oratio verſari, & ideo non ſolet hæc vocari tentatio Dei, ſed praua oratio, cuius malitia conſtabit infra in tract. de Orat. Quocirca cum agimus de tentatione Dei, non agimus de tentatione inductionis, ſed probationis, ſeu experimenti, vt notauit D. Thom. dicta quæſt. 97. art. 1. & omnes ſcribentes in hac materia.

Homo variis modis Deum tentat. *Ianſen. Pſal. 77.* *Eccleſ. 18.* *D. Thom.*

3. Dicitur ergo tentare Deum, qui ad ſumendum experimentum de Deo, aliquid petit, aut facit, & in hoc etiam genere tentationis Dei, duplicem modum diſtinguit D. Thom. ſuprà; poteſt enim modo tentare Deum, aut formaliter, aut interpretatiuè: Hic poſterior modus obſcurior eſt, & ideò poſtea de illo ſeparatim dicemus. Tentatio ergo formalis Dei eſt, quando homo expreſſa, & formali intentione aliquid facit, vt exploret, & cognoſcat aliquid de Deo. Hæc autem tentatio non eſt in omni materia æquè deordinata; & ideò ſubdiſtinguenda eſt. Nam in Deo conſiderari poſſunt aut perfectiones intrinſecæ, quæ omninò pertinent, ac neceſſariæ ſunt ad eſſe veri Dei, aut poſſunt conſiderari operationes, affectus, & locutiones Dei ad extra, quæ pendent ex libera determinatione Dei. Inter hæc autem duo eſt differentia, nam dubitare de prioribus perfectionibus Dei per ſe loquẽdo intrinſecè malum eſt, quia eſt contra debitam fidem, & exiſtimationem, quam homo debet de Deo habere. Exemplum eſt, ſiquis aliquid cupiat, aut petat, vt exploret, An Deus ſit omnipotens, bonus, aut ſapiens: nam iſte dubitat de his, quæ de Deo cognoſcere, ac certo credere debet, quia illa attributa, & ſimilia ſunt de veritate ipſius Dei. At verò dubitare de poſterioribus actibus non eſt ita per ſe malum, quia non tenetur homo, nec poteſt in omnibus ſcire voluntatem Dei liberam, nec de omni effectu poteſt ſtatim cognoſcere, quomodo à Deo ſit, & ideò in explorandis his actibus non ſtatim apparet malitia, ſed circunſtantiæ ſpectandæ ſunt, vt dicemus. Prior ergo tentatio Dei videtur eſſe maximè propria, & ideo breuitatis gratia ita illam ſimpliciter vocabimus, alteram verò appellabimus tentationem voluntatis, ſeu actionum Dei.

TentatDeũ qui de eo experimentum vult ſumere. D. Thom.

Primò ergo dicendum eſt, tentare Deum ex formali intentione, per ſe malum eſſe, & Religioni contrarium, reduci tamen ad defectum quendam in modo orandi ex parte materiæ orationi debitæ. Prima pars huius aſſertionis eſt D. Thomæ, & omnium: & colligitur ex dicto Pſal. 77. *Tentauerũt Deum in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis, & malè locuti sũt de Deo, & dixerunt: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt, nunqnid & panẽ poterit dare, aut parare menſam populo ſuo? ideo audiuit Dominus, & diſtulit, &c.* Ex quibus verbis conſtat, tentationem illam maximè diſplicuiſſe Deo, eò quòd ex dubitatione de potentia, & bonitate eius naſceretur, & ideò tanquam grauiſſimum peccatum ibi damnari. Sic etiam Exod. 27. dicitur: *Tentauerunt Dominum dicentes, eſtne Dominus in nobis, an non?* Quoties ergo ſimili modo tentatur Deus, graue peccatum committitur, & ratio clara eſt, quia talis tentatio procedit ex quadam infidelitate, procedit enim ex dubio in materia fidei, & fouet illud, dubius autem in fide, infidelis eſt, quia re vera non credit, cum fides in aſſenſu certo, & firmo conſiſtat Atque ita cõſtat hoc peccatum, & mortale eſſe, & nunquam eſſe poſſe veniale ex parte materiæ, quia quodlibet dubium deliberatum in materia fidei peccatum mortale eſt, ex ſubreptione verò poteſt eſſe veniale, & per ignorantiam inuincibilem poteſt aliquando excuſari, vt infra dicam. 4.

Tentare Deum per ſe malum eſſe, & contra Religionem. D. Thom. Pſal. 77. *Exod. 27.*

Hinc verò naſcitur dubium circa ſecundam partem aſſertionis. Nam ſequitur hoc peccatum non eſſe contra Religionem, ſed contra fidem, vel fidei confeſſionem, nam actus imperatus habet eandem malitiam cum imperante, imò ab illo denominatur, ſed huiuſmodi tentatio eſt actus imperatus ab infidelitate mentis, & inde habet totam malitiam ſuam; ergo habet malitiam infidelitatis, non irreligioſitatis. Ad hoc verò optimè reſpondet D. Thomas dicta qu. 97. art. 3. ad 1. Sicut ex certitudine fidei aliquis exhibet Deo reuerẽtiam, ita ex incertitudine fidei, vel ex falſa fide poſſe actum irreuerentiæ erga Deum facere, vnde ſicut reuerentia, licèt ſit ex fide ad Religionem formaliter pertinet, vt cõſtat de actu adorationis, ita irreuerentia licèt procedat ex infidelitate, eſt vitium irreligionis, ſicut in idololatria manifeſtum eſt. Hinc ergo probatur illa ſecunda pars aſſertionis, nam tentatio hæc Dei eſt magna irreuerentia Dei, nam eſt petere ab ipſo probationem (vt ſic dicam) ſuæ excellentiæ, 5.

Obiectio contra ſecundã partem cõcluſionis. *Solutio.*

cellentiæ,potentiæ,vel ſapientiæ,quod eſt contra reuerentiam Deo debitam.

6. Difficultas. Dices,hac ratione nō ſatis probari in hoc actu eſſe formaliter ſpecificam malitiam cōtra Religionem, ſed ſolū materialiter, eo modo, quo plures alij actus, qui indebito modo circa Deum verſantur,poſſunt reputari contra reuerentiam Deo debitam. Nam ipſemet actus dubitandi de omnipotentia Dei,eſt contra reuerentiam illi debitam,& multò magis credere aliquid repugnans excellētiæ Dei eſt iniurioſum illi, & contra reuerentiam illi debitam,idémque eſt de odio Dei,& ſimilibus actibus,qui tamen non pertinent ad irreligioſitatem , ſed ad vitia contraria vel fidei, vel charitati, &c. ergo idem erit de tentatione Dei.Hoc verò expedietur facilè explicando, & probando tertiam partem propoſitam in aſſertione. *D.Thom.* Nam vt D.Th. inquit in dicto artic.1.tunc aliquis hoc modo tentat Deum, quando ea intentione aliquid à Deo poſtulat, vt exploret eius ſcientiam,aut potentiam , & ſimilia, id eſt,vt experimēto cognoſcat, an Deus verè aliquid ſciat,aut poſſit,&c.Ergo hæc tentatio dicit actum diſtinctum ab actu dubitandi de huiuſmodi attributis Dei,& ab actu quo poſſet exteriùs exprimi illa dubitatio.Nam poteſt quis exterius profiteri,& dicere, ſe dubitare de hac , vel illa veritate fidei,& in hoc conſummare malitiam confeſſionis contrariæ fidei,& tamen per illum actum præcisè ſumptum nondum tentare Deum. Si autem vlteriùs homo procedat , & à Deo ipſo petat nouum, & extraordinarium modum oſtendendi illam veritatem,vt illam exploret,nouum genus peccati committit , quod iam non ſpectat ad ſpeciem infidelitatis ex parte obiecti ſui , ſed ex illo habet nouam inordinationem , quæ conſiſtit in hoc, quod aliquid à Deo in materia indebita poſtulatur, in quo fit cōtra reuerentiam Deo debitam, hoc ergo modo illa malitia eſt contra Religionem,quatenus in materia orationis verſatur.

7. Enodatur difficultas. Et ita ceſſant obiectiones;nam qui elicit, vel profert hæreſim , peccat contra fidem , & confeſſionem eius tantùm, ſi non vltra progreditur,ſi tamē petat à Deo miraculum in confirmationem ſuæ hæreſis, iam contra Religionem peccat.Et ſimiliter ſi per illā falſam doctrinam intenderet honorare Deum , ex alio capite contra Religionem peccaret per ſuperſtitionē, vt infra videbimus.Idémque eſt de odio Dei,ac ſimilibus actibus; nam ſi in propriis rationibus eorum ſiſtatur , habet vnuſquiſque malitiam tantum contra ſuam virtutem ; ſi autem aſſumantur vt materia cultus,vel vt eorum occaſione aliquid indebitum à Deo petatur , iam priori malitiæ adiungitur altera contra Religionem Neque verum eſt,quod dicebatur,actum imperatum non habere malitiam , niſi ab actu imperante, nam ſæpe habet malitiam ex proprio obiecto, vt ex 1.2.conſtat.Sic ergo hæc tētatio Dei ex obiecto ſuo habet malitiam contra Religionem,quia per eam petitur aliquid à Deo contra reuerentiā illi debitam.

8. Inſtantia. Dices præter hunc modum tentandi Deum expreſsè per verba Orationis eſſe alium modum tentandi factis,quando homo per ea, quæ facit,intendit experimentum ſumere Diuinæ ſcientiæ, ſeu poteſtatis,vt dixit D.Thom. dicto artic.1. *D.Thom.* Ergo hæc malitia non tantùm inuenitur in oratione,ſed etiam in opere. Occurritur. Reſpondeo nūquam tale opus habere rationem expreſſæ tentationis Dei , niſi quatenus habet coniunctum deſiderium explendi per tale factum , An Deus talis ſit,vel an hoc ſciat,aut poſſit.Illud autem deſiderium tali opere declaratum,eſt quædam virtualis, ſeu tacita oratio. Imò tunc videtur homo habere propoſitū non credendi id,de quo dubitat, niſi Deus tali opere oſtēdat veritatem, quam ſcire deſiderat , & ita virtute poſtulat à Deo extraordinarium modum confirmandi veritatem ad nutum ſuæ voluntatis,& non diuinæ,quod maximè Irreuerentiæ eſt.

9. Explicatur dubium. Sed occurrit duplex dubium circa concluſionem poſitam. Nam contingere poteſt,vt aliquis non peccet,dubitando de aliqua perfectione, vel proprietate Dei. Nam ſi ſit ſupernaturalis veritas, fieri poteſt, vt non ſit illi ſatis propoſita eius reuelatio vel etiamſi ſit veritas naturaliter cognoſcibilis,poteſt homo ſimplex , & qui philoſophari non nouit, ſine peccato de illa dubitare , quandiu in ordine ad fidem non ſufficienter proponitur. Ergo tunc nō erit malum ex tali dubitatione petere à Deo ſignum aliquod, vel opus miraculoſum ad explorandam illam veritatem ; ergo non ſemper tentatio Dei ad probationem veritatis illicita eſt. Vnde de Gedeone legimus Iudic.6. *Iudic.6.* cum ei apparuiſſet Dominus , & mitteret illum ad liberandum Iſrael,ſuúmque auxilium ei promitteret,reſpondiſſe,*Si inueni gratiam coram te,da mihi ſignum,quod tu ſis, qui loqueris ad me.* In quo non reprehenditur , ſed prudenter egiſſe creditur , vt ex Gloſſa ibi notauit *Gloſſ.* Caiet.dicta quæſt.97.ar.2. *Caiet.* & Auguſt.lib.2.de conſenſu Euangeliſtarum *Auguſt.* exponens verba illa Matth.22. *Matth.22.* *Interrogauit eū vnus ex eis legis doctor tentās eum,Magiſter quod eſt mandatum magnum in lege,*&c.Inquit,fieri potuiſſe, vt illa tentatio non fuerit in illā partem, *Tanquam volenti* (inquit) *decipere inimicum, ſed cauta potiùs , tanquam experiri ampliùs volentis ignotum : neque enim fruſtrà ſcriptum eſt, qui facilè credit, leuis eſt corde.* Igitur non ſemper tentatio hæc mala eſt,ſed tunc ſolùm quando dubitatio mala eſt.

10. Proponitur alia difficultas. Aliud dubium eſt circa eandem aſſertionem , quia ſupponit hanc tentationem procedere ſemper ex dubitatione,quod non eſt vniuerſaliter verum. Nam licet aliquis ſit certus , poteſt ſine peccato deſiderare, vel certior fieri ex parte ſua ad excludendam omnem humanam tētationem, vel amplius illuminari in illa veritate, de qua certus eſt, vel propter ſe, vel ſaltem propter alios;ergo ſi tūc à Deo petat ſpeciale ſignum ad hunc finem, non peccabit , etiamſi ipſum tentare videatur. De qua re multa occurrunt in Scriptura exempla ; ſic enim Elias 3. Reg. 18. *3.Reg.18.* conditionem ſacrificij conſumendi per ignem de cœlo miſſum populo propoſuit,& concluſit , *Deus, qui exaudierit per ignem,ipſe ſit Deus.* Quod factum,videtur fuiſſe quædam Dei tentatio;nam fuit ordinatum ad ſumendum experimentum de vero Deo,tamen quia non proceſſit ex dubitatione,ſed recta fide, intentione,ac neceſſitate,honeſtiſſimum fuit. Similiter Abrahā Gen.15. *Gen.15.* ad Deum ſibi loquentem dixit:*Vnde hoc ſciam ?* vel *ſecundùm quid ſciam ?* vt legit Auguſt. *Auguſt* quod verbum videtur fuiſſe tentantis Deum , & petentis ſignum extraordinarium ad explorandam veritatem eius & tamen non reprehenditur Abraham , quia non id dixit dubitans de veritate Dei ; nā de illo iam ibi ſcriptum erat, *Credidit Abrahā Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam,*à qua fide nō deficit, quando alia verba ſubiunxit, *Sed aliquam ſimilitudinē petiit, qua eius rei,quā crediderat,modus agnoſceretur :* teſte Auguſt.17. de Ciuit. cap. 24. Vbi etiam affert exēplum beatiſſimæ Virginis,quando dixit;*Quomodo fiet iſtud ? Nā ita* (inquit) *Abraham rem credidit,modum autem ſcire optauit* ; & in eundem ſenſum Chryſoſt. *Chryſoſt.* Homil. 37. in Geneſ. ita exponit verba Abrahæ:*Non vt incredulus hoc interrogo, ſed quia iterum mihi hæreditatē nominas,volebam & clarius ſignum accipere,quod poſſit infirmas meas cogitationes ſolidare.* Sic etiam Gedeon.Iudic.6. *Iudic.6.* poſt ſufficientem reuelationem Dei,cui ipſe iam crediderat,& ex illa fide multa operatus fuerat, duplex ſignum velleris à Deo petiit. Quamuis enim D. Thom. *D.Thom.* dicta quæſt. 97. artic.2. ad 3. illum non excuſet, nihilominus excuſari facilè poteſt, maximè cum Deus illum non reprehen-

prehen

prehenderit, & ſigna poſtulata conceſſerit, quibus A Chriſti myſteria præfigurata ſunt, vt docuit Aug. 12. contra Fauſtum, cap. 32. Vnde veriſimile eſt, id feciſſe ex ſpeciali inſtinctu Dei, ſicut de Abraham idem S. Thom. docuit. Atque etiam id facere potuit ſine vlla dubitatione in fide, vel ad ſe magis confirmandum, & excitandum, vel certè propter populum, vt faciliùs crederet, ſe eſſe à Deo miſſum. In hoc ergo modo tẽtandi Deum, non inuenitur vlla deformitas, quia nec petere à Deo tale ſignum, per ſe malum eſt; nec modus eſt malus, cum non ſit defectuoſus in fide. Et ideò Deus ſæpè inſpirat talem petitionem, vt Iſaiæ 7. legimus dixiſſe ad Achaz: *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo*, & non laudatur, ſed potiùs reprehenditur Achaz eo quòd non petierit.

Auguſt. *Iſai.7.*

11. *Soluuntur dubia.*

Ad hæc duo dubia poteſt vno verbo reſponderi, B verum eſſe id his caſibus licitè poſſe fieri huiuſmodi petitionem à Deo, in eis tamen propriè tẽtari Deum, quia tentare Deum in Scriptura, in malam partem accipitur, & ita etiam nunc de illa loquimur. Et ne videamur in ſolo vſu vocis fundari, explicare id poſſumus ex re ipſa. Nam in caſu poſito in prima difficultate, cum non ſupponatur in homine ſufficiens poteſtas ad cognoſcendam veritatem, de qua dubitat, neque homo peccat dubitando, vel ſuſpendendo aſſenſum, donec veritas ſufficienter proponatur, nec explorat aliquid de perfectione Dei, ſed explorat, An ille, qui loquitur, ſit Deus, & ideò non tentat Deum. Vnde rectè Caietan. dicto artic. 2. dixit, tentare Deum inuoluere ignorantiam, vel dubitationem malam, *Et ideò* (ait) *ſiquid eſt, quod licet dubitare de Deo, hoc extra tentationem Dei eſt, ſi cum debitis circunſtãtiis fiat.* C Quia nimirum, qui in eo caſu petit ſignum, non explorat Deum propriè loquendo, ſed poſtulat inſtrui ab eo, & ideò neque peccat, neque tentat Deum. Idemque in poſteriori caſu clariùs conſtat, quia in eo, qui petit ſignum, non explorat veritatem, de qua iam certus eſt, ſed vel maiorem inſtructionem pro ſe poſtulat, vel pro aliis maiorem, magiſque publicam confirmationem.

Caietan.

12. *Caiet D.Thom.*

Rectè autem admonet Caiet. oportere, vt hoc debitis circunſtantiis fiat, & ſumitur ex D.Thom. ibidem dicente: *Cũ ſubſit iuſta neceſſitas, ſeu pia vtilitas, & alia, quæ ad hoc concurrere debet.* Igitur ex defectu talium circunſtantiarum poterit committi tẽtatio Dei, D etiam in illis caſibus. Circunſtantiæ autem neceſſariæ ſunt, prima, vt occurrat neceſſitas, tum ex parte finis, tum etiam ex parte medij. Ex parte finis, vt nimirum talis veritas ſit neceſſaria ad ſalutem vel propriam, vel aliorum, vel ad voluntatem Dei implendam, vel ſaltem vt ſit valde conueniens ad aliquod commune bonum. Ex parte verò medij vt non omittantur ordinaria media à Deo præſtituta ad veritatem agnoſcendam; nam ſi prætermiſſis illis, extraordinarium ſignũ à Deo petatur, irrationabilis eſt petitio, & ad tentationem Dei ſpectans, etiamſi non videatur ex infideli dubitatione procedere. Nam ſi homo non adhibeat media, quæ prudenter adhibere poteſt, tunc magis tentat Deum, quàm ſperat in eo, vt dixit Aug. 16. de Ciuit. cap. 19. & lib. 22. contra Fauſtum, cap. 36. vbi variis exemplis hoc oſtendit, & lib. de opere Mona- E chorum, cap 27 illa repetit, ex quibus concludit; cùm poſſumus ordinaria media adhibere, non oportere tentare Deum Et D.Thom. dicta q. 97. art. 1. refert ex Gloſſa, Deut. 5. *Illum tentare Deum, qui habens, quod faciat, ſine cauſa petit extraordinarium opus à Deo.* Deinde etiam poſita neceſſitate, oportet modum ſeruare in huiuſmodi petitione, quod Caiet. his verbis declarauit; *Licitum eſt humiliter petere ſignum pro opportuna inſtructione*, nam in particula *Humiliter*, totum hunc modum comprehendiſſe videtur.

Quæ circũſtantiæ neceſſariæ ſint vt hoc licitè fiat. *Auguſt.* *D. Thom. Gloſſa.* *Caiet.*

13 *Fides nõ terminanda ad ſignũ particulare.*

Ad hanc ergo ſummiſſionem animi ſpectat, vt homo non ita determinet fidem ſuam ad ſignum aliquod particulare, quod à Deo poſtulat, vt niſi illud concedatur, non ſit crediturus, nam hic modus petẽdi de ſe eſt planè temerarius, & cõtra fidem, & ſubordinationem Deo debitam. Quando ergo homo petit huiuſmodi extraordinariam inſtructionem à Deo, ordinariè non debet determinatum ſignum, vel modum petere, ſed ſolùm, vt Deus prouideat iuxta diſpoſitionem ſapientiæ ſuæ, vel ſi aliquid in particulari petit, non debet id facere cum animo obſtinato non parẽdi, vel non credendi, niſi id fiat, ſed cum debita ſubordinatione ad voluntatem Dei, qualem habebant tres pueri apud Daniel. ca. 2. quando Regi reſponderunt: *Ecce Deus noſter, quẽ colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô Rex, liberare, quod ſi noluerit, notum ſit tibi ô Rex, quia Deos tuos non colimus.* Ita enim ſperabant miraculoſam protectionẽ Dei, vt parati eſſent ad credendum, etiamſi illam non daret. Et hoc ipſum ſignificauit Auguſt. cum in dicto lib. de opere Monach. c. 27. dixit: Quod ſi Chriſti diſcipuli perſecutores fugientes interrogarentur, cur non ſtarẽt potius, & inuocarent Deum, vt per eius mirabilia eruerentur, *Reſponderent* (inquit) *non ſe oportuiſſe tentare Deũ, ſed tunc eum talia ſi vellet, eſſe facturũ; cum ipſi quid facerent, non haberent*, expendo enim illam particulam, *ſi vellet*, quia ſemper talis petitio debet habere hanc conditionẽ virtute coniunctã, alioqui tentat Deũ, qui ab illo petit ſignum, quale ipſe potens vult, & illud præſcribit tanquam vnicum medium explorandi veritatem. Quòd ſi aliquando Sancti hoc feciſſe videntur, credendum eſt, id nõ feciſſe ſine ſpeciali Spiritus ſancti impulſu, vt de Abraham dixit D.Th. & de Helia videtur mihi eſſe indubitatum. Et idẽ credo, quoties lego alios viros ſanctos petiiſſe à Deo ſignũ aliquod publicum ad confundendum aliquem hæreticum, aut veritatem fidei confirmandam, eſt enim tam excellẽs, & ſupernaturalis hæc petitio, vt ſine ſpeciali Dei motione fieri rectè non poſſit. Et hæc videntur ſufficere de propria, & formali tentatione Dei de his, quæ neceſſariò illi conueniunt.

Dan. *Auguſt.* *D.Thom.*

14. *Malum eſt tẽtare Deũ explorando eius voluntatẽ de euẽtu futuro.*

Secundò dicendum eſt; tentare Deum ad explorandam eius voluntatem, vel determinationem de aliquo futuro euentu, per ſe etiam malum eſſe, licèt ſit minus graue peccatum ex genere ſuo, quàm ſit altera tentatio Dei. Hæc aſſertio erit clara, ſi auferatur quæſtio de nomine quoad verbum *Tentandi.* Nam petere à Deo opportunam inſtructionem, etiam extraordinariam, & miraculoſam ad cognoſcendum aliquid huiuſmodi, non ſemper malũ eſt, vt rectè dixit Caiet. dicto art. 2. & ſumitur ex D.Thom. ibidem, & artic. 1. Talis autem petitio debito modo facta non cenſetur eſſe tentatio Dei, quia re vera non fit animo explorandi, aut ſumendi experimentum de Deo, ſed ad cõparandam neceſſariam inſtructionem à Deo. Talis ergo tentatio contingit, quãdo homo indebitè, & irrationabiliter vult noſſe in aliquo voluntatem Dei, & ad illam explorandam aliquid à Deo petit, loquimur enim nunc de formali, & expreſſa tentatione in tali materia, quæ nõ ſit ſine tali intentione. Conſtat ergo talem tentationem prauam eſſe, & irreligioſam, tum quia contra reuerentiam Deo debitam eſt, ſecretam eius voluntatem indebito modo, & contra eandem voluntatem velle noſſe, tum etiam, quia multo maior audacia eſt, propter hunc finem à Deo poſtulare aliquod ſignum, vel extraordinarium opus, vt per ſe cõſtat. Quod autem in huiuſmodi materia ſit minus peccatum, patet, quia non procedit per ſe loquendo, ex dubitatione in fide, neque ex ignorantia culpabili, ſeu de re, quam homo ſcire teneatur: non enim tenetur ſcire homo, quid Deus facturus ſit, aut quid velit

Caiet. *D.Thom.*

velit in his,quæ non reuelauit, ergo dubitare de voluntate Dei in illis non eſt peccatum;ergo neque explorare talem Dei voluntatem ex hoc capite malum eſt,ſed ex eo ſolùm quòd aliũde eſt indebitus modus, & inordinatus appetitus, eſt ergo hæc tentatio ex vi ſuæ materiæ minùs graue peccatum,quàm prior.Locuti autem ſumus de voluntate quam Deus nõ reuelauit : nam ſi Deus iam ſufficienter manifeſtauit & propoſuit determinationem aliquam ſuæ voluntatis, vel effectum quem facturus eſt, dubitare de illo non tantùm eſſet dubitare de voluntate, ſed etiam de veritate, & felicitate Dei , ideóque tentatio Dei in illa materia ad priorem modum pertineret.

15. *An huiuſmodi tentatio Dei ſit peccatum mortale.*

Sed quæret aliquis,An tentatio Dei,etiam expreſſa,& formalis in huiuſmodi materia,quæ nõ requirit dubitationem in fide,ſit peccatum mortale per ſe, & ex vi ſui obiecti?Dico autẽ *Per ſe,& vi ſui obiecti*,quia ex aliis capitibus ſæpè poteſt eſſe mortale, præſertim ex duobus.Primò ex fine,ſi lethale malũ ſit,vt eſt generale,etiam in operibus indifferentibus. Secundò ex periculo alicuius grauis nocumenti,vel ſcandali,vt ſi quis temerè offerat,& petat publicum miraculum ad cognoſcẽdam Dei voluntatem in aliquo negotio:aut ſi te in puteũ proiicias,vt Deus te protegẽdo, oſtendat beneuolentiã erga te, ſicut de quodam Monacho legitur apud Caſſian. Collat.5.c.5. Loquendo autem per ſe,& ex vi obiecti,videri poteſt hoc peccatũ non eſſe mortale, quia ſolùm videtur eſſe nimia quædam curioſitas cognoſcendi cõſilium,vel voluntatem Dei in his , quæ neque homini neceſſaria ſunt , neque ad ipsũ pertinent,ex quo fine,non habet talis actus grauem malitiam ; neque etiam ex materia,quia,vt ſupponitur,res,quę poſtulatur,non eſt mala,nec denique ex modo,ſeu ex medio,quod eſt poſtulare à Deo tale ſignum, quia per hoc nõ videtur irrogari Deo grauis iniuria.Et ita ſentiunt aliqui moderni,imò putant illam non eſſe propriè tentationem Dei,quia non procedit ex dubitatione de perfectione Dei,ſed ſolùm de libera determinatione voluntatis Dei, & videtur fauere D.Tho dicta qu.97.art.2. Nam totam rationem peccati,& propriæ tẽtationis Dei in hoc ponit, quod procedat ex dubitatione de perfectione Dei. *D Thom.*

16. *Reſolutio quæſtionis. Caiet. Tolet.*

Nihilominus dicendum eſt , hoc peccatum ex genere ſuo eſſe mortale.Ita tenet Caiet. in Summa ver. *Tentatio Dei*; & ſequitur Tolet.li.4 Inſtructio.c.19.& alij.Ratio eſt,quia illa eſt notabilis irreuerentia Dei, quia non ſolùm vult,qui ſic petit, vt Deus foueat, & cooperetur ad vanam curioſitatem,ſed etiam vult,vt Deus ſua potentia aliquid mirabile,& extraordinariũ operetur ſolùm ad illum vanum finẽ, quod eſt valde alienum à ſapientia,& prudẽtia Dei,petit ergo à Deo aliquam rem,quæ non decet illius Maieſtatem, vultque habere Deum tanquam miniſtrum rerum ipſi inutilium,idque per oſtenſionem potentiæ ſuæ,quod indecentiſſimum eſt Ideóque hoc peccatum multum derogat Religioni erga Deum, ſiue vocetur propria tentatio Dei,ſiue alia grauis irreligioſitas,quod pertinet ad quæſtionem de nomine.Non video tamen,cur non ſit propria tentatio, cum ſit exploratio quædam Diuinę voluntatis expreſsè intenta,per tale medium. Neque oportet, vt omnis tentatio ſit ex dubitatione de perfectione diuina, quamuis illa ſit grauiſſima, & peſſima inter omnes tentationes Dei. Nam inter homines , qui aliquid petit ab aliquo , vt exploret eius amorẽ,vel propoſitum,propriè dicitur tentare illum, non oportet ergo verbum hoc reſpectu Dei, limitare ad explorationem alicuius perfectionis neceſſariò conuenientis Deo. Et ſanè cum Deut.6. & Matth.4. prohibetur tentatio Dei, de hoc modo tentandi Deũ videtur eſſe ſermo. Quando enim diabolus à Chriſto petiit,*Mitte te deorſum*,non videtur petiiſſe,vt probaret diuinam potentiam, ſed affectum erga ipſum , & ideò adiunxit : *Angelis enim ſuis mandauit de te,&c.* & tamen illi Chriſtus reſpondit: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Et hæc ipſa prohibitio oſtendit grauitatem huius delicti; eſt ergo peccatum mortale ex ſuo genere ; imò vix poteſt eſſe veniale , niſi fortaſſe ex ignorantia , & ſimplicitate non omninò craſſa , qua quis id faciat ex quadam inepta ſpecie pietatis. *Deut 6. Matth.4.*

CAPVT III.

De tentatione Dei interpretatiua.

Dicendum ſupereſt de alio modo tentandi Deum interpretatiuè, & implicitè, quẽ omnes Doctores cum D.Tho.ſuprà ponunt;dicúntque eſſe,quando aliquis opere ipſo,Dei potentiam,vel amorem explorat,quamuis hoc non intendat formaliter. Sic D.Th. inquit,illum tentare Deum interpretatiuè,*Qui etſi nõ intendit experimentum de Deo ſumere,aliquid tamẽ petit, vel facit,quod ad nihil aliud eſt vtile,niſi ad probãdã Dei poteſtatem,vel bonitatẽ.* Exempla cõmunia ſunt, ſiquis continuos quadraginta dies velit abſtinere ab omni cibo,& potu,vt Chriſtum imitetur.Item ſi quis aperto vitæ periculo ſe exponat ſine neceſſitate, vel nolit vti mediis ordinariis,vel à Deo inſtitutis,vel ad ſalutem tuendam in graui morbo , vel ad actionem aliquam conuenienter exercendam. Sic Nauarr. in Manuali c.11.n.40.dicit peccare mortaliter eum,qui voluntariè omiſſa præuia meditatione,concionatur, vel qui in graui morbo ſolùm prouidentiæ diuinæ ſe cõmittit,nullo vtens remedio abſque neceſſitate. Similiter erit graue peccatum ad probationem alicuius veritatis miraculoſo experimento vti velle , vt apud multos fuit aliquando in vſu, vt paulò poſt attingemus.In his ergo,& ſimilibus caſibus cenſetur tentari Deus interpretatiuè propter rationem contentam in verbis D.Th.ſuprà relatis. Qui etiam exemplum adiungit.Nam cùm quis equum currere facit,vt euadat hoſtem , non ſumit de equo experimentum , ſi verò abſque vlla neceſſitate , vel vtilitate equum currere faciat,nihil aliud facere cenſetur,quàm experiri equi velocitatem:ita ergo dicit eſſe in præſenti. 1. *Nauar. D.Thom.*

In hoc verò tẽtationis genere,licèt regulariter facilè ſit , deformitatem , & malitiam inuenire contra alias virtutes à Religione diſtinctas , vt contra iuſtitiam,ſi actio fiat cum periculo vitæ proximi,vel alterius iniuſti nocumenti, vel contra charitatem, ſi fiat cum periculo proprio,vel contra temperantiam, aut aliam ſimilem virtutem, ſi imprudẽter eius medium, & neceſſarius actus omittatur, vt patebit facilè, hoc applicando cum proportione ad exempla adducta:nihilominus non eſt facile in hoc opere declarare ſpecialem malitiam contra Religionem, ſi non interueniat expreſſa,& formalis intentio probandi Deum, ſi autem hæc intentio interueniat, iam non erit interpretatiua tentatio,ſed expreſſa:Ergo loquendo de vitio contrario Religioni, nulla eſt interpretatiua tentatio,ſed illa, quæ ſic appellatur, vel dicetur tentatio præſumptione quadam,& non verè,vel ſolùm materialiter,quia illa actio talis eſt, vt de ſe ſit apta ad tẽtandum Deum. Antecedens declaratur in illo exemplo, quando aliquis ingreditur ignem ad probandam innocentiam ſuam , aut enim id fit ſine vllo intuitu Religionis reſpectu Dei ex temeritate quadam, & tunc ibi nulla ratio irreligioſitatis inuenitur , ſed ſolùm temeritatis , & periculi propriæ mortis , & publici ſcandali , ſæpè enim continget illo modo , & innocentem comburi , & vulgarem populum decipi, dum putat illo modo probatum eſſe delictum , cum re vera non ſit , vt rectè dixit Iuo epiſto. 74. Si verò illud 2. *Sitne in tentatione interpretatiua ſpecialis malitia contra Religionem. Iuo.*

illud fiat intuitu Dei, id etiam eſſe poteſt duobus modis. Vnus eſt, exiſtimando ad diuinam prouidentiam pertinere, non permittere, in eo caſu innocentem cremari, etiamſi neceſſe ſit, miraculosè actionem ignis ſuſpendere, & hinc concipiendo certam, & indubitatam fiduciam non patiendi ab igne detrimentum, cum is, qui ingreditur, certus de ſua innocentia ſit. Alius modus eſſe poteſt quando aliquis non habens hanc exiſtimationem, & ſpem certam, vult ſuo periculo experiri, an Deus innocentiam hoc etiam modo tueatur, & defendat. Si ergo hoc poſteriori modo fiat, erit quidem tentatio Dei, non tamen interpretatiua, ſed ſatis expreſſa, & formalis, vt ex ipſa declaratione ſatis conſtat. Non tamen ſolet ita fieri regulariter, ſed priori modo: & de illo videntur loqui Auctores, quando hanc vocant tentationem Dei interpretatiuam. At verò tum nihil minùs eſſe videtur, quàm tentatio Dei: nam tentatio Dei debet eſſe ex dubitatione, vel de perfectione Dei, vel ſaltem de eius voluntate, vt ſuprà vſum eſt, & diuus Thomas docet; ergo vt ſit interpretatiua tentatio, oportet, vt ſit etiam ſaltem interpretatiua dubitatio: ibi autem neutra inuenitur, ſed potiùs nimia certitudo, vel potiùs pertinacia circa credulitatem de tali futuro euentu ex ſpeciali prouidentia Dei. *D.Thom.*

3. Vnde confirmatur primò, quia illud potiùs videtur eſſe vitium præſumptionis Spei oppoſitum per exceſſum, & procedens etiam quadam fide nimia, & voluntaria, & ideò videtur extremè diſtans à tentatione Dei, quæ eſt ex defectu fidei, vel confidentiæ in Deo. Confirmatur ſecundò, quia per huiuſmodi operationem non explorat homo aliquid de Deo, nec quoad attributa, nec quoad actus eius, ſed explorat aliquid de homine, verbi gratia, an fecerit hoc delictum, necne, vel an in hoc verum dicat, aut aliquid huiuſmodi: ergo illa non eſt tentatio Dei, ſed potiùs hominis. Vnde tandem ceſſare videtur ratio D.Tho. & in contrarium reuolui; dicit enim tunc eſſe tentationem interpretatiuam, quando actio non eſt ad aliud vtilis, niſi ad experimentum ſumendum de Deo; at in præſenti, actio putatur vtilis ad alios fines, vt ad probandam propriam innocentiam, vel oſtendendam ſingularem ſanctitatem, etiamſi fortaſſe oſtentatio vana ſit, vel certè ad confirmandam veritatem etiam fidei, ex zelo indiſcreto, & temerario: ergo.

4. *Ad tentationem interpretatiuam neceſſe eſt, vt opus fiat cum aliquo reſpectu ad Deum.* In hoc puncto in primis dicendum eſt, ad hanc tentationem Dei interpretatiuam neceſſariam eſſe, vt opus fiat cum aliquo reſpectu ad Deum etiam ex intentione operantis. Hoc rectè probat diſcurſus factus. Declaratur præterea ex eo, quod Caietanus in dicto art. 1. ait, formale huius tentationis Dei interpretatiuæ conſiſtere in hoc, quod ſine vtilitate, vel neceſſitate reſpuat homo cauſas ſecundas, nam hoc non eſt intelligendum merè negatiuè, quia non ſufficit hoc ad tentandum Deum, debet ergo intelligi poſitiuè, ſcilicet quod homo cõtentus ſola cauſalitate cauſæ primæ reſpuat ſecundas, ergo ſaltem hic reſpectus ad Deum neceſſarius eſt ad hanc tentationem. Antecedens declaratur, nam ſiquis ingrediatur ignem, non vt liber euadat, ſed vt comburatur, non cenſetur tentare Deum, ſed ſe occidere, vel per deſperationem, vel per ſpecialem inſtinctum Spiritus ſancti, vt Tecla. Item qui aliquem grauem dolorem, vel vlcus patitur, & reſpuit cauſas ſecundas, nullam adhibendo medicinam, non vt ſine his cauſis ſanetur per ſolam virtutem cauſæ primæ, ſed quia non vult ſanari, ſed potius illam infirmitatem continuè pati, ille non tentat Deũ, quia nec formaliter, nec virtute aliquid de illo explorat. Vnde ſi imprudenter id agat, peccat quidem, non tamen contra Religionem, nec contra Dei honorem, ſed contra ſuam ſalutem. Si verò ex bono fine, & pru- *Caiet.*

A denti diſcretione id faciat, vt de viris ſpiritualibus, & ſanctis dicit Caiet. in illo art. 1 faciat quidem opus virtutis, tamen ex obiecto non facit opus Religionis, ſed patientię, humilitatis, aut aliquid huiuſmodi, ergo ad tentationem interpretatiuam Dei, non ſatis eſt reſpuere cauſas ſecundas, nolendo effectum, ſed oportet velle effectum ſine cauſis ſecundis: nemo autem eſt ita ſtolidus, vt poſſit velle effectum ſine vlla cauſa tam ſecunda, quàm prima, ergo qui tentat Deum etiam interpretatiuè, vult effectum à cauſa prima ſine ſecunda, ergo tentatio Dei fit ſemper ſaltem cum hoc reſpectu ad Deum. Et in hoc conuenit hæc tentatio Dei cum formali, & expreſſa.

5. *In tentatione interpretatiua committitur peccatũ contra religionẽ.* Addendum præterea eſt, in hoc modo operandi B peccatum committi, non ſolùm contra alias virtutes iuxta materiæ capacitatem, ſed etiam contra Religionem. Probatur, quia in eo opere interuenit, vel formalis, vel ſaltem virtualis imploratio diuini auxilij, ſed illa eſt indebita, & contra rationem, & in materia, quæ non pertinet ad honorem Dei, ergo eſt irreuerentia contra Religionem Deo debitam; nam ſiue expreſsè, & formaliter, ſiue interpretatiuè, & (vt ita dicam) in actu exercito aliquis imploret diuinum auxilium, debet id facere prudenter, & iuxta beneplacitum eius. Quòd autem in illo operandi modo intercedat imploratio diuini auxilij, manifeſtum eſt, quia eius intuitu homo aggreditur tale opus, etiam ſæpe cum periculo vitæ. Vnde ordinariè adiungi ſolet C etiam expreſſa inuocatio diuini auxilij, vt conſtat ex multis hiſtoriis, quas eruditè congerit Martinus del Rio lib. 4. Diſquiſit. magic. c. 4. q. 4. & ſequentibus; & moraliter vix poterit homo aliter tale opus aggredi; nam licèt voce fortè non oret, corde tamen implorabit Deum, in quo ita confidit; vel certè quamuis nec interius loquatur orando, ipſo deſiderio, & intentione obtinendi à Deo talem protectionem, vel cooperationem, virtualiter implorat extra ordinarium auxilium ad talem effectum neceſſarium. Quòd autem ille modus inuocandi Deum, ſit indebitus, & contra honorem ipſius Dei, probatur, quia eſt contra ordinem prouidentiæ eius. Item hoc probant omnia adducta in cap. præcedenti reſpondendo ad vltimam D difficultatem in fine propoſitam. *Delrio.*

6. *Hoc genus peccati diuerſum eſt à formali tentatione Dei.* Præterea concedendum eſt, hunc modum peccati longè diuerſum eſſe à formali, & expreſſa tentatione Dei, quod ſatis probant obiectiones factæ; nam formalis tentatio procedit ex aliqua dubitatione, hæc verò culpa, de qua nunc agimus, procedit ex nimia confidentia. Item, illa eſt exploratio Diuinæ perfectionis aut voluntatis ex intentione operantis, & ex ipſa actione, in hoc autem opere nihil exploratur de Deo, ſed ſolùm imploratur, quod non oportet, ſaltem ex intentione operantis. His ergo ſtantibus, quæſtio ſatis ſpeculatiua eſt, an hæc malitia, quam nunc explicuimus, ſit ſpecie diſtincta à malitia, formalis tentationis Dei. Tamen argumenta facta videntur mihi ſatis perſuadere eſſe diſtinctam, quia longè diuerſa E ratione pertinet ad Irreuerentiam Dei, & quia procedit ex principiis, & cauſis moralibus longè diuerſis. Et quod ad mores ſpectat, clarum eſt, neceſſarium eſſe in confeſſione aperire, an tentatio Dei fuerit expreſſa, vel tantùm interpretatiua, quia ſaltem neceſſarium eſt, aperire intentionem, qua factum eſt opus, quo tentari Deus dicitur. *Vtrum ſpecie differãt inter ſe.*

7. *An hoc peccatum congruè vocetur tentatio Dei.* Hinc verò naſcitur alia quæſtio, quę in eiſdem obiectionibus tangitur, an rectè vocetur hoc peccatum tentatio Dei, etiam interpretatiua, cum nihil videatur habere commune cum propria tentatione Dei. Sed hæc quæſtio tantùm modum loquendi ſpectat, in quo non eſt recedendum à communi vſu. Omnes autem Theologi hoc peccatum vocant tẽtationem Dei,

ſaltem cum illo addito, *interpretatiuam*, ita etiam loquitur Aug. in dicto lib. de Opere Monach. cap. 27. & lib. 22. contra Fauſtum. c. 36. vbi regulam ſtatuit, hominem tentare Deum, quando non vult vti debita induſtria Imò etiam iura Canonica ita loquuntur, quæ ſtatim referemus. Ratio verò reddi poteſt, quia malitia huius peccati, licet ex præſumptione procedat, non eſt præſumptio, ſed irreligioſitas. Sicut ſuprà dicebamus, expreſſam tentationem Dei, licet procedat ex infidelitate, non eſſe infidelitatem. Hæc autem Irreligioſitas conuenit cum formali tentatione Dei, tum quia eſt formalis, vel virtualis petitio diuini auxilij contra ordinem prouidentiæ diuinæ, tum quia fit per opus de ſe exploratiuum, vt ſic dicam, diuinæ ſapientiæ, aut potentiæ. Et ita dixit Aug. 16. de Ciuit. c. 19. quod *ſi Abraham periculũ, quantum caueri poterat, non caueret, magis tentaret Deum, quàm ſperaret in Deo.* Hæc ergo ſufficiunt ad rationem vocis, maximè cum hæc cenſeatur eſſe tentatio Dei non ſimpliciter, ſed cum illo addito *interpretatiua.* Quia in eo opere Deus tentari videtur, vt dicitur in cap. vlt. de Purgat. vulg. & fortaſſe ita etiam poteſt commodè exponi illud Eccleſiaſt. 18. *Noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum,* quod de interpretatiua tentatione exponit D. Thom. quia ille, qui imparatus ad orationem accedit, vult fructum, ſeu effectum orationis ſine mediis ordinatis à Deo, quod eſt interpretatiuè tentare ipſum, vt declarauimus, & tamen ille non dicitur ſimpliciter tentans Deum, ſed *quaſi tentans*, vt ponderat ibi Caiet. dicens, *Non niſi extenſo vocabulo irreuerentiæ hæc tentatio Dei eſt.*

Auguſt. *Auguſt.* *Eccleſ. 18*

8\. Probationes vulgares merito prohiberi. Ca. *Mennã* Ca *Conſuluiſti* Cap. *Monomachiam.* Ca. 1. & 3. *Conc. Trid.* *D. Thom. Alenſ. Abb. Anchar. Turrecr.*

Atque ex his infertur, meritò prohiberi per ſacros Canones probationes illas, quæ purgationes vulgares appellantur, vt patet ex cap. *Mennam*, 2. q. 5. & cap. *Conſuluiſti*, & c. *Monomachiam*: item c. 1. & 3. de Purgatione vulgari, & cap. *Ex tuarum*, de Purgat. Canonica, in quibus prohibetur purgatio, vel probatio per experimentum ferri candentis, & aquæ feruentis, & idem eſt de quibuſcunque operibus, vel ſignis, in quibus miraculoſa diuinæ virtutis oſtenſio expectatur, vel poſtulatur ad veritatis occultæ probationem. Et eâdem ratione prohibetur Monomachia in eundem finem facta, vt patet ex eiſdem Iuribus & ex Cõcilio Tridentino ſeſſ. 25. c. 19. de Refor. vbi generaliter duellum prohibetur, & conſequenter etiam hic caſus continetur. Nam licet duellum potiſſimè prohibeatur propter periculum & propriæ mortis, & homicidij alterius, tamen quando fit in oſtenſionem veritatis, etiam prohibetur ratione Diuinæ Irreuerẽtiæ, quia ibi virtualiter poſtulatur à Deo peculiare auxilium, vt ille, cui veritas fauet, victor euadat, alioqui nulla eſſet probatio veritatis in illo opere; illud autẽ à Deo poſtulare, magna Irreuerentia eſt. Quocirca ſi ea, quæ diximus, conſiderẽtur, facilè intelligetur, hæc prohiberi, quia mala ſunt, & non tantùm eſſe mala, quia prohibita: nam ipſa Iura dicunt, hæc prohiberi, quia in eis tentatur Deus; tentatio autem Dei etiam interpretatiua per ſe mala eſt, ſecluſa humana prohibitione. Et ideò nihil refert, quòd Iura in vna, vel altera particulari actione loquantur, quia nihilominus prohibitio ratione materiæ æquiualet vniuerſali, vt rectè ſenſit D Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. & 3. p. q. 80. art. 6. ad 3. & Alex. Alenſ. 3. p. quæ. 45. memb. 3. Abbas, Ancharanus, & alij in dicto cap. 3. de Purgat. vulgari, Turrecr. in dicto cap. *Conſuluiſti*, 2. q. 5.

9\. Obiectio. Del Rio. *Num. 5.*

Sed obiici poteſt, quia Deus ſimilem delicti purgationem ſæpe per miracula confirmauit, vt variis exẽplis oſtendit del Rio ſuprà ſect. 3. & ſequentibus, ergo ſignum eſt, non eſſe per ſe malam. Adde, quod Num. 5. quoddam ſimile purgationis genus præcepit Deus in muliere ſuſpecta de adulterio. Item in Cõcilio Vvormacienſi cap. 15. & habetur in cap. *Sæpe* 2. quæſt. 5. præcipitur, vt furtum in Monaſterio committatur, fratres purgentur hoc modo, vt fratres omnes in fine Miſſæ de manu Abbatis communicent in hæc verba: *Corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie.* Et in cap. 10. Similem purgationem poſtulat ab Epiſcopo vel presbytero ſuſpectus de graui crimine, & habetur ca. vlt. 2. q. 5.

10\. Satisfit. *Alenſ.* *D. Thom.* *Valent.* *Ca. Ex tuarum.*

Reſpondetur ad primam partem de miraculis, vel ea accidiſſe in aliquibus caſibus, in quibus ex ſpeciali inſpiratione diuina id fieri potuit, vel certè quia Deus voluit innocentiæ fauere, etiamſi homines ineptè id poſtularent ex ignorantia, vel inuincibili, vel etiam craſſa, bona tamen intentione agendo. Ad 2. licet Alenſ. ſuprà ſentiat illam fuiſſe permiſſionem tantùm, non legem Dei, verius videtur placuiſſe tũc Deo vti cum illo populo tali genere miraculoſæ probationis, & ideò tunc fuiſſe licitam, quia iam non erat tentatio Dei, nam erat medium ordinarium ab ipſomet conſtitutum. Et eâdem ratione non eſt tentatio Dei, quoties fit ex ſpeciali reuelatione, aut æquiualente inſpiratione Dei, quia tunc iam eſt medium proportionatum, & Deus ipſe vult tale miraculum à ſe poſtulari. Ad 3. D. Thom. idem cenſet de illa purgatione per ſumptionem corporis Domini, quod de aliis purgationibus vulgaribus, eſſe ſcilicet per ſe malam, & interpretatiuam tentationem Dei, iuxta cuius ſententiam conſequenter dicendum eſt, erraſſe illũ Concil. Prouinciale, quod planè fatetur Valentia 3 tom. diſput. 6. q. 14. p. 1. in fine, vbi cenſet, illa decreta fuiſſe reuocata per noua Iura. Alij verò cenſent, illam probationem non eſſe illicitam, ſi auctoritate publica iudicis Eccleſiaſtici fiat, de quo videri poteſt Martin. del Rio dicto li. 4. c. 4. q. 3. Et ego nullibi illã inuenio ſpecialiter prohibitam, ſed ſolum in generali, in quãtum peregrina iudicia inhibita eſſe dicuntur in dicto cap. *Ex tuarum*, neque etiam videtur eſſe intrinſecè tentatio Dei, quia non fit ad aliquam oſtenſionem miraculoſam, ſed ſolùm quaſi in teſtimonium, & iuramentum innocentiæ. Nihilominùs non cenſeo eſſe conuenientem propter periculum animæ, & magis propter Irreuerentiam Sacramenti.

CAPVT IIII.

De Blaſphemia quid ſit.

1\. Quid ſit Blaſphemia. *D. Thom.* *Beda.* *Auguſt.* *Athan.* *Hug.*

IN definienda Blaſphemia non conueniunt Auctores, nam Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 13. artic. 1. dicit, Blaſphemiam importare quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, præcipuè diuinæ; Budæus autem dixit, Blaſphemiam eſſe creationem, & maledictionem ſeu conuitium; vocat etiam nocens dictum, & ſacrilegam infamationem: vnde conſtat, Blaſphemiam ex vi ſuæ ſignificationis, non ſolùm circa Deum, ſed etiam circa creaturas verſari poſſe, ſicut maledictionem. Iam verò vſu receptum eſt, vt Blaſphemia ad derogationem diuini honoris, ac bonitatis applicata ſit, vt notauit Auguſt. lib. 2. de moribus Manichæorum, c. 11. dicens, *Eſt autem Blaſphemia, cum aliqua mala dicuntur de bonis, itaque iam vulgò Blaſpemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere.* Et ſubiungit optimam rationem accommodationis vocis. *Quia de hominibus dubitari poteſt, Deus autem ſine controuerſia bonus eſt.* Diuus Athanaſius Orat. de Blaſphemia in filium hominis, & in Spiritum ſanctum dixit, *Qui blaſphemat contra ipſam Deitatem, impiè agit,* & Hugo de Sancto Vict. lib. de Fructu carnis, & ſpiritus, cap. 6. dixit, *Blaſphemiam eſſe cum quadam probroſa Irreligioſitate, & diminutione honoris diuini vituperium, ac conuitium.* Idem ſumitur ex cap.

Cap.2. Gloſſ. ex cap. 2. de Maledicis, vbi Gloſſa. Doctores notant, Blaſphemiam eſſe vitium linguæ diuino honori contrarium. Ex his ergo breuiter ſic poteſt Blaſphemia definiri; *Eſt verbum maledictionis, conuitij, ſeu contumeliæ in Deum.* Quam definitionem per partes explicando, multa, quæ ad hoc vitium pertinent, facile declarabuntur.

2. *Blaſphemia in locutione committitur.* Dicitur ergo hoc vitium eſſe *verbum*, ad denotandum eſſe peccatum, quod locutione committitur. Sicut enim Religio honorat Deum, non tantùm factis, ſed etiam lingua, laudando ipſum, & eius excellentiã recognoſcendo, ita poteſt etiam malitia hominis verbis inhororare Deum; hoc ergo verbum dicitur Blaſphemia. Eſt autem duplex verbum; mentale, & externum, ſeu ſenſibile, vtroque ergo poteſt blaſphemari Deus, ſicut poteſt etiam mente, & ore laudari. Et ita in prædicta definitione verbum abſtractè accipitur: vnde obiter diuidi poteſt Blaſphemia in internam, & externã. Interna dicitur, quæ fit locutione purè mentali. Externa, quæ fit per ſenſibile verbum. Circa priorem aduertere oportet, illam non eſſe in voluntate, ſed in intellectu, nam locutio mentalis actus intellectus eſt. Et ideò diſtinguere neceſſe eſt inter affectum *Blaſphemia diuiditur in externam, & internã.* Blaſphemiæ, & Blaſphemiam ipſam internam. Affectus enim Blaſphemiæ propriè non eſt Blaſphemia in re, vt ſic dicam, ſed in voto, & appetitu, & ideò licet tota malitia formalis Blaſphemiæ ſit in illo affectu, ideóque talis affectus dici poſſit Blaſphemia mentalis, ſicut deſiderium occidendi hominem vocatur homicidium mentale: nihilominùs non eſt verè, & realiter Blaſphemia, ſicut deſiderium occidendi non eſt realiter homicidium, ſed morali quadam imputatione. Blaſphemia autem interior eſt propria Blaſphemia in vſu, & executione, vt ſic dicam, & comparatur ad affectum, vt obiectum eius, & reſpectu voluntatis dici poteſt actus externus, licèt reſpectu corporis ſit internus. Quod declarari poteſt his, quæ ſuprà diximus de Adoratione, diſtinximus enim affectum adorandi ab adoratione etiam interna, eſt enim adoratio obiectum affectus, & actus externus comparatione illius, conſiſtitque in exhibitione ſigni ſubmiſſionis. Sic ergo è conuerſo Blaſphemia conſiſtit in locutione verbi maledicentiæ contra Deum, quæ interior dicitur, quando ſola mente fit locutio, exterior verò quando fit corporo, & tunc cenſetur eſſe conſummata Blaſphemia.

3. *An ſigna omnia externa conceptus explicantia com prehendantur definitione blaſphemiæ.* Dubitari autem poteſt, quando Blaſphemia dicitur eſſe verbum, An intelligatur propriè de verbo oris, vel extendi etiam poſſit ad omnia ſigna, quibus mentem noſtram ſignificamus, etiamſi in factis ſæpè conſiſtant. Et ratio duditandi eſſe poteſt, quia interdum loquimur factis, & ſignis; ſic enim peccatorum confeſſio, quamuis ordinariè per verbum proprium fieri debeat, poteſt aliquando fieri per alia ſigna. Item *D.Thom.* D. Thomas ait, Blaſphemiam opponi confeſſioni fidei, at confeſſio fidei non tantùm verbo, ſed etiam opere, vt in Martyribus conſtat; ergo etiam blaſphemia poteſt vtroque modo fieri. Sicut enim Catholici, qui verſantur inter hæreticos, deferendo publicè roſarium, crucem, & aliud ſimile ſignum, fidem confitentur, ita è contrario, qui inter infideles, cæremonias eorum exerceret, vel aliis ſignis Religioſis propriis alicuius ſectæ vteretur, diffiteretur fidem, ergo etiam poteſt quis blaſphemare non tantùm verbis propriis, ſed etiam aliis ſignis. Tandem confirmatur, quia de facto poteſt eſſe aliquod vitium huiuſmodi contra Religionem, ſcilicet quo factis, & ſignis inhonoretur Deus, verbi gratia, ſiquis in cœlum expueret in ſignum diuini contemptus, vel puluerem verſus cœlum iaceret, vel alio ſimili ſigno ex impoſitione vteretur, profectò grauiſſimum peccatum contra Religionem committeret, & tamen non eſt aliud vitium, ad quod pertinere poſſit, niſi ad Blaſphemiam, quia eſſet Irreligioſitas directè contra Deum, & non per exceſſum ſuperſtitionis, vt conſtat, ſed per defectum cultus, imò per contrarietatem ad cultum, poſitiuè inhonorando Deum, ergo neceſſe eſt, ad Blaſphemiam pertinere. Quia ſolùm materialiter differt in modo ſigni, formalis autem ratio Irreuerentiæ, ac iniuriæ eadem eſſe videtur; modus etiam loquendi Scripturæ fauet, nam 2. Eſdræ cap. 9. de Iudæis, *Cum feciſſent ſibi vitulum conflatilem, & dixiſſent. Iſte eſt Deus tuus*, ſubditur: *fecerúntque blaſphemias magnas.* Et iterũ *2. Eſdr. 9.* inferiùs: *Quia receſſerunt à Deo, & proiecerunt legem poſt terga ſua, & Prophetas occiderunt*, & additur: *Fecerúntque blaſphemias grandes.* Itémque quando Iudæi impoſuerunt Chriſto chlamydem coccineam, coronam, & arundinem, & genua flectebant ante eum, illudendo, & dicendo: *Aue Rex Iudæorum*; non ſolùm blaſphemabant, proferendo hæc, & ſimilia verba, ſed etiam exhibendo illa ſigna: vnde inferiùs ait Matth. cap. 27. *Matth. 27.* *Blaſphemabant eum mouentes capita ſua, & dicentes, vah, &c.* Vtroque ergo ſigno blaſphemabant. Similiter non tantùm erat Blaſphemia in Chriſtum, vocare illum malefactorẽ, ſed etiam cum latronibus cum crucifigere, quia *per hoc inter iniquos reputatus eſt.* Item ſicut eſt Blaſphemia verbo dicere, Euchariſtiam eſſe comunem panem, ita etiam facto id ſignificare, ponendo illam in menſa cõmuni, vel brutis animalibus illam præbendo, quia in re eſt iniuria eiuſdẽ rationis.

Nihilominùs dicendum eſt, verbum in illa definitione propriè ſumi pro verbo expreſsè ſignificante ex impoſitione: ita ſentit D.Thom. ſuprà, & clarius Alenſ. 3. p. q. 13. membr. 6. Nauar. in Manual. c. 12. n. 81. & conſtat ex communi vſu, ex quo ſumenda eſt vocum ſignificatio: Blaſphamia enim vitium linguæ apud omnes ſignificat, vt patet ex omnibus, quos in principio huius capitis citauimus. Declarari etiam poteſt à contrario, nam laus diuina tantùm proprio verbo fit, quamuis enim Deus aliis geſtibus, & actibus corporis adorari poſſit, tamen propria laus actus eſt oris, iuxta illud Pſal. 33. *Semper laus eius in ore meo.* Vnde D.Thomas. 2. 2. quæſt. 103. art. 1. ad 3. differentiam conſtituit inter laudem, & honorem, quod laus conſiſtit in ſolis ſignis verborũ, honor autem in quibuſcunque externis ſignis: ſic ergo Blaſphemia propriè dicta, quæ laudi Dei opponitur, tantùm verbis exprimitur, item Blaſphemia non tantùm inhonorationem continet, ſed etiam infamationem, dicitur enim eſſe ſacrilega infamia, infamatio autẽ non fit ſine verbo, ergo & blaſphemia propriũ verbum requirit. Denique aliàs idololatria, & omnia ſimilia vitia poſſent dici Blaſphemia, quod cõſtat, non ita eſſe propriè loquendo, quanuis per metaphoram interdum fortaſſe ita appellentur. Cum autem dicimus Blaſphemiam exteriorem conſiſtere in proprio verbo, non ſolùm de verbo prolato, ſed etiã de verbo ſcripto intelligendũ eſt, quia verbum ſcriptum tam expreſſam ſignificationẽ habet, ſicut prolatũ, & loco illius ſubſtituitur, & ita de vtroque verbo dicitur Sennacherib. 2. Paralip. 32. *Alia multa locuti ſunt ſerui eius contra Dominũ Deum, epiſtolas quoque ſcripſit plenas Blaſphæmiæ in Dominum Deum Iſrael, & locutus eſt aduerſus eum.*

Ad primam autem rationem dubitandi reſpondetur, ad Blaſphemiam non quamcunque ſignificationem, ſed expreſſam requiri, & licèt in aliis confeſſionibus interdum ſufficiant ſigna minùs expreſſa, tamẽ in Blaſphemia ex peculiari ratione ſua ſemper requiritur expreſſum ſignum, ſicut de laude Dei dictũ eſt. Vnde propria ratio Blaſphemiæ non conſiſtit in quacunque confeſſione alicuius erroris, ſed in maledictione, & conuitio Dei, & ideò dicemus infrà, formaliter

Margin notes (right column): 4. *D.Thom. Alenſ. Nauar.* — 5. *Soluuntur argumenta oppoſitæ partis.*

maliter, ac per ſe non opponi confeſſioni fidei, ſed diuinæ laudi,& benedictioni,& ideò nõ omnis actio, vel ſignum externum contrarium confeſſioni fidei eſt Blaſphemia, ſed eſſe poterit infidelitas,vel idololatria, aut quidpiam ſimile. Ad alteram confirmationem reſpondetur,de facto non eſſe inter homines vſum talis ſigni ſeparati à verbo Blaſphemiæ, & ideo ſimpliciter Blaſphemiam dici conſiſtere in verbo. Si tamen fingeretur aliquod tale ſignum,vſus illius ſine dubio reduceretur ad Blaſphemiam, vt argumentum rectè probat; tamen non habetur ratio illius, quia (vt dixi)non eſt in vſu,& licèt eſſet,quaſi nihil reputaretur reſpectu verborum, quia, vt dixit Aug. lib. 2. de doctr. Christiana,cap. 3. *Omnia ſigna verbis comparata pauciſſima ſunt.* Quæ verba in ſimili puncto adduxit D.Tho. 2.2. q. 72. art. 1. & illis concludit contumeliam inter homines, propriè loquendo, in verbis conſiſtere, quia verba inter homines habent principalem vim ſignificandi,quamuis extẽſo nomine, poſſit etiam factis fieri. Sic ergo poteſt dici de Blaſphemia,loquendo,(vt ita dicã) de poſſibili; nam de facto, vt dixi, nullus videtur eſſe vſus talium ſignorum,quæ ſine verbis habeant huiuſmodi impoſitionem. Vnde etiam in Scriptura quoties alicui peccato, quod videtur in facto conſiſtere,tribuitur nomen *Blaſphemia* ſemper eſt ratione alicuius verbi adiuncti, vt Iudæi dicuntur blaſphemaſſe, quando fecerunt vitulũ conflatilem,quia ſimul dixerunt. *Hi ſunt Dij tui Iſrael,qui te eduxerũt de terra Ægypti*,Exod. 32. Et ſimiliter quãdo illudebant Christo, ſemper adiungebant verba contumeliæ,vt eſt illud, *Aue Rex Iudæorum*, & illud, *Vah,qui deſtruit templum Dei, &c.* Aliæ verò iniuriæ, quas Chriſto fecerunt,& quæ de Euchariſtia in vltimo argumento proponuntur, non conſiſtũt in factis, vt ſigna ſunt,ſed vt facta ſunt;& ideò non habent rationem blaſphemiæ, etiam extenſo vocabulo, ſed inſignis cuiuſdam ſacrilegij,ſeu iniuriæ,quæ ad ſacrilegium reducenda eſt, quamuis proximè verſatur circa rem, vel corpus creatum, quamuis prout eſt contra perſonam diuinam maior quædam irreligioſitas eſſe videatur,vt dicemus infrà tractando de ſacrilegio.

Aug. | D.Thom. | Exod. 32.

6. Aliquorum opinio proponitur. Secundo loco dictũm eſt in definitione Blaſphemiam eſſe *Verbum conuitij,contumeliæ, aut maledictionis in Deum.* Circa quam partem aduertendum eſt,quoſdam ſenſiſſe,veram Blaſphemiã tantùm eſſe in verbo, quo diuinæ Maieſtati, poteſtati, aut bonitati aliquid detrahitur; vt fit, quando negatur aliquid de Deo, quod ei conueniat, aut affirmatur, quod ei non conueniat,aut quando id, quod pertinet ad propriam excellentiam Dei, alteri tribuitur, conuitium autem, maledictionem, aut contumeliam contra Deum, non niſi propriè dici Blaſphemiam. Ita videtur ſentire D.Thom. 2.2. q. 13. art. 1. Nam ibi in corpore,& ad 3. ſolùm illo priori modo explicat verba Blaſphemiæ; videtúrque in hoc fundari, quòd Blaſphemia opponitur confeſſioni fidei; fidei autem confeſſioni non opponuntur cõuitia,& maledictiones,ſed falſæ aſſertiones. Et in hanc ſententiam propenſus eſt Couar. licèt tandẽ in ea non perſiſtat,in c. *Quamuis*, de Paſt. 1. p. §. 7. n. 8. Et poteſt tandem ſuaderi,quia faſitas eſt de ratione Blaſphemiæ, ſed falſitas non inuenitur propriè, niſi in proportione, qua affirmatur aliquid, vel negatur, non verò in ſimplici conuitio, vel maledictione per verbum optandi,aut increpandi, ergo.

D.Thom. | Couar.

7. Reiicitur præcedens opinio. Nihilominùs rectè dictum eſt, Blaſphemiam eſſe verbum maledictionis,conuitij, aut contumeliæ nam quodlibet huiuſmodi verbum in Deum probatum eſt verè, ac propriè Blaſphemia, & è conuerſo omnis Blaſphemia in aliquo ex illis verbis continetur. Prior pars patet primo ex cap. 2. de Maledicis, vbi abſolutè dicitur,Blaſphemiam proferri, quando lingua contra Deum, vel Sanctos relaxatur; idem apertiùs tradunt Auguſt. & Hugo Victo. in principio citati, D Thom. etiam in dicto art. 1. arg. 1. dicit,Blaſphemare eſſe contumeliam,vel aliquod conuitium inferre in iniuriam Creatoris. Idem ſentiunt ibi apertè Caietanus, & alij expoſitores. Et iuris interpretes, quorum plures refert Couuaruuias ſuprà,& ipſe tandem dicit, omnẽ hanc eſſe veram Blaſphemiam,& debere maximè habere nomen Blaſphemiæ, & eodem iure, eiſdémque conſtitutionibus adæquandum fore. Ratio denique eſt, quia in his omnibus eſt malitia Irreligioſitatis directè contra Deum, & per verbum inhonoratiuum Dei (vt ſic dicam) ergo in omnibus illis eſt vera malitia Blaſphemiæ.

Prima pars concluſionis probatur. | Aug. Hugo. D.Thom. Caiet.

8. Confirmatur ſecunda pars concluſionis. Altera verò pars probatur, explicando varios modos,quibus Blaſphemia proferri poteſt,qui in genere in duos diſtingui poſſunt, vnus eſt,quando per verba indicatiui modi,derogaretur Diuinæ excellentiæ,aut potentiæ. Alius eſt, quando per verba execrationis, ignominiæ, aut contumeliæ diuino honori iniuria infertur. Prior modus ſubdiuiditur in illos tres à D. Thoma poſitos,ſcilicet,quando affirmatur aliquid de Deo, quod illi non conuenit,aut negatur, quod conuenit,aut creaturæ tribuitur,quod eſt proprium Dei, nam per hoc etiam derogatur excellentiæ Diuinæ, dum æquatur creaturæ, & talis fuit Blaſphemia eorum, qui dixerunt, *Iſti ſunt Dij tui.* Similiter quoties Chriſtus videbatur ſibi vſurpare, quæ ſunt propria Dei,vt remittere peccata, ſedere à dextris Dei,&c. de Blaſphemia à Iudæis accuſabatur, vt Matth. 9. & 26. Omnes autem hi tres modi ad maledictionem pertinent, non enim ſumitur maledictio tantum pro imprecatione alicuius mali, ſed in vniuerſum pro locutione cuiuſcunque mali. Iuxta illud Pſal. 77. *Et malè locuti ſunt de Deo,dixerunt; Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? &c.* Ex quibus verbis etiam conſtat, ad hoc genus blaſphemiæ pertinere, non ſolùm falſum aliquid de Deo proferre, ſed etiam in dubium reuocare, quæ pertinent ad perfectionem eius, vt ad omnipotentiam,ſapientiam, iuſtitiam, &c. Poſterior modus blaſphemandi de Deo interdum fit per verba optandi, aut deſiderãdi, aut imprecandi Deo malum aliquod, vel carentiam alicuius boni, vt cum aliquis Deo ipſi maledicit, aut æquiualentia verba execrationis in eum profert,quorum aliqua ſpecialia exempla infrà adhibebimus. Aliquando verò Blaſphemia committitur ignominioſè nominando ea, quæ Deo conueniunt, præſertim ſecundùm humanitatem, & ſecundùm inferiores,& obſcuriores partes eius. Omnia enim hæc verba cedunt in contumeliam Creatoris,& ideò propriiſſimè Blaſphema ſunt.

D.Thom. | Matth. 9. & 26. | Pſalm. 77.

9. Obiectio. Dices: Blaſphemia tantùm eſt, quando aliquid falſum contra diuinum honorem, & excellentiam profertur, vnde falſitas cenſetur eſſe de ratione Blaſphemiæ, vt Caietan. notauit dicta quæſt. 13. artic. 1. ex D.Thom. ibi in corpore, & ad 1. & 3. Vnde definiri ſolet Blaſphemia, vt ſit ratio, per quam de Deo falſa dicuntur, vt videre licet in Alex. Alenſ. quæſt. 131. m. 1. At verò falſum non profertur, niſi per verbum indicatiui modi, non optando, aut deſiderando. Et ſimiliter nominando vera membra corporis Chriſti, non ſignificatur falſum, etiamſi irreuerenter ſignificentur, ergo his modis non committitur Blaſphemia. Ad hoc reſpondet Caiet. in omni verbo Blaſphemiæ inueniri falſitatem, ſed non eodem modo, propriè enim, ac formaliter inuenitur in Blaſphemia enunciatiua, vt per ſe conſtat, in aliis autem dicit eſſe virtualiter, ſeu in actu exercito. Vt in Blaſphemia optatiua, ſeu imperatiua, non quidem enunciatur aliquid falſum, tamen appetitur id, quod eſſe non poteſt, aut non decet, vt v.g.

Caiet. | Alenſ. | Solutio. Caiet.

v. g. Deum non eſſe beatum, aut habere malum aliquod, aut ignominia affici, vel quid ſimile. Et ſimiliter qui vera Chriſti membra ignominosè nominat in actu exercito dicit, ea eſſe vituperabilia, & contumelia digna, quod falſum eſt, licèt ſit verum in Chriſto eſſe talia membra. Hæc Caietani reſponſio ſuſtineri quidem poteſt: eſt tamen nimis metaphorica, & generalis, nam hoc modo etiam qui odit Deum, in actu exercito falſum ſignificat, nam virtute dicit, Deum eſſe odio dignum, quo modo in vniuerſum
Prou. 14. dictum eſt, *Errant, qui operantur malū.* Prouer. 14. Nec enim in illis Blaſphemiis alius error, niſi purè practicus reperitur. Nam qui ex ira, vel odio in Deum profert verba optantis malum illi, non ſentit, illud eſſe poſſibile, aut decens, ſed appetit, licet ſit impoſſibile, & indecens, vt ſatisfaciat furori ſuo. Et ſimiliter qui verenda Chriſti membra contumeliosè nominat, non dicit etiam in actu exercito illa membra eſſe vituperabilia, id eſt, digna vituperio, ſed facto tantùm vituperari poſſe ad explendum inordinatum affectū.
Accommodatior ſolutio. Error ergo, qui ibi interuenit, eſt merè practicus, qui omnibus vitiis inordinati affectus communis eſt. Ideóque ſimpliciùs reſponderi poteſt, negando falſitatem aliquam eſſe de ſpeciali, & propria ratione Blaſphemiæ vt ſic. Nulla enim ratione hæc neceſſitas probatur, & argumentum factum oppoſitum ſufficienter perſuadet. Et in hanc partem magis in-
Alenſ. clinat Alenſis ſuprà, & tenet apertè Azor tom. 1. lib.
Azor. 9. cap. 28. q. 1. & 2. & ex dicendis ampliùs conſtabit.

10. *Blaſphemia ſolùm cadit in Deum.* Tertiò additum eſt in definitione, Blaſpnemiam eſſe verbum contumeliæ *in Deum*, vt per hanc vltimam particulam determinaretur hoc peccatum ad ſpeciem vitij Religioni contrarij. Sicut enim Religio habet Deum pro obiecto *Cui*, & ſicut laus non quælibet, ſed Dei eſt actus Religionis, ita Blaſphemia, de qua tractamus *in Deum* eſt. Quamuis enim nomen Blaſphemiæ interdū latiùs ſumi ſoleat; nihilominus vt ſuprà ex Auguſt. notaui, iam eſt applicata illa vox ad maledictionem de Deo, qui ſolus ſummè bonus eſt. Ac per hoc diſtinguitur Blaſphemia à maledictione, conuitio, aut contumelia in hominem prolatis; nam illa ſunt peccata contra iuſtitiam, vel charitatem proximi, non contra Religionem Dei.

CAPVT V.

Quotuplex ſit Blaſphemia.

1. Variæ ſolent huius vitij tradi partitiones, quæ obiter fere tactæ ſunt eius definitioné explicando; duæ tamen indigent peculiari declaratione, quas hic breuiter attingimus. Primò itaque diuidi poteſt Blaſphemia in eam, quæ eſt contra Deum, & contra
Cap. 1. Sanctos. Hæc diuiſio colligi poteſt tū ex c. 2. de Maledicis: *Siquis* (ait) *contra Deum, vel aliquem Sanctorum ſuorum, & maximè Beatam Virginē linguam in Blaſphe-*
Gloſſa. *miam publicè relaxare præſumpſerit.* Tū ex Gloſſa in id
Epheſ. 4. ad Epheſ. 4. *Blaſphemia auferatur à vobis*, quæ addit, *in*
D.Thom. *Deum, & in Sanctos*; tum denique ex D. Thom. dicta
Caiet. q. 13. art. 1. ad 2. vbi Caiet. non ſolum dicit eſſe Blaſphemiā in Sāctos, ſed etiā dicit eſſe eiuſdem ſpeciei.

2. Sed occurrit difficultas, quia hæc diuiſio videtur contraria definitioni. Diximus enim in definitione, Blaſphemia in eam, quæ eſt contra Deum, & contra dicimus etiam eſſe contra Sanctos, aut ergo hoc falſum eſt, aut definitio non conuertitur cum definito. Propter hoc aliqui addunt in definitione: *Contra Deū vel Sāctos*, vt videre licèt in Nauar. d. n. 81. Verumtamen non eſt neceſſarium, dicimus enim verbum maledictionis, vel contumeliæ in Sanctos, non eſſe propriam blaſphemiā, niſi quatenus eſt aliquo modo in Deum prolata: quia nimirum in Sanctis ſuis maledicitur Deus. Ita reſpondet Alenſ. dicto membr. 1. & *Suarez de relig. tom. 1.*

A idem fere habet D. Thom. dicta ſolut. ad 2. Ait enim, quòd *ſicut Deus in Sanctis ſuis laudatur, in quamū laudantur opera, quæ Deus in Sāctis efficit, ita & Blaſphemia, quæ fit in Sactos, ex conſequenti in Deum redundat.* Et ſimili modo dixit idem Sanctus 2. 2. q. 76. art. 2. *Maledicere rebus irrationalibus, in quātum ſunt creaturæ Dei, eſſe peccatum Blaſphemiæ.* Et idem dicit de detractione creaturæ ibidem art. 4. ad 1. quia talis maledictio, aut detractio creaturæ, vt eſt opus Dei, redūdat in Deū, *Et ſic habet* (inquit) *rationem Blaſphemiæ.* Iuxta hanc ergo doctrinam etiamſi maledictum in Sanctos Blaſphemia ſit, nihilominus non eſt diminuta definitio, nam etiam illa Blaſphemia eſt in Deum, imò ſub ea
B tantum conſideratione habet propriam rationē Blaſphemiæ. Erit ergo illa particula intelligenda, quòd Blaſphemia ſit in Deum, vel in ſe, vel in Sanctis, & creaturis ſuis.

Sed nondum eſt euacuata tota difficultas, quia adoratio Sanctorum ſimpliciter diſtinguitur ab ado- 3. *Inſtantia.* ratione Dei, licèt poſſit Deus in Sanctis adorari, ergo ſimiliter Blaſphemia Sanctorum eſt diſtincta à Blaſphemia Dei, etiamſi poſſit Deus in Sanctis blaſphemari, nam contrariorum eadem eſt ratio. Quæ difficultas petit, an verba contumeliæ, vel iniuriæ in Sanctum ſimpliciter prolata ex ſe, ſeu ex vi talis obiecti contineant veram malitiam Blaſphemiæ contra Deū, aut tunc ſolum quando ſic loquens formaliter intēdit Deum ipſum inhonorare in Sancto ſuo, conſtat
C enim vtrumque modum operandi eſſe poſſibilem, & inter ſe multùm differre, cum intentio moraliter diſtinguat operationes. Quando ergo homo operatur ex formali intentione blaſphemandi Deum in Sanctis, optimè procedit reſpōſio & doctrina data, quia nemo dubitat, quin tunc iniuria principaliter fiat Deo, & conſequenter illa ſit propriſſima Blaſphemia Religioni Dei contraria.

Difficultas ergo eſt, quando ſimpliciter conuitium 4. profertur in Sanctum, nihil aliud intendendo niſi contumeliam talis perſonæ. Videtur enim tunc actio illa ſolum eſſe contra virtutem illam, qua honoramus Sanctos, quæ non eſt Religio, ſed Dulia. Quia
D ſicut cultus Sanctorum abſolutè illis datus non eſt cultus Dei, nec virtutis Religionis, ita nec Blaſphemia prolata in Sanctum illo modo eſt verè, & propriè Blaſphemia Dei, nec contra Religionem eius. Quod ex verbis D. Thom. ſuprà citatis confirmari poteſt, æquiparat enim Blaſphemiam laudi. At verò laus alicuius Sancti niſi expreſſis verbis, vel ſaltem ex formali intentione operantis extendatur ad Deum, non eſt propria laus Dei, neque habet aliam honeſtatem, niſi Duliæ, ergo ſimiliter Blaſphemia in Sanctum ex vi obiecti, & ſecluſa ſpeciali intentione operantis non habet propriam malitiam Blaſphemiæ, quæ eſt contra Deum, ſed tantum inobſeruantiæ contra Sanctos. Denique maledictio creaturæ irrationalis ſecundum ſe, & abſolutè facta non eſt Blaſphemia, ſed eſt vana, & illicita actio, vt dixit D. Thom. dicta *D.Thom.*
E q. 76. art. 2. Vnde vt ſit Blaſphemia, neceſſarium eſt, vt ſit maledictio creaturæ, vt creatura Dei eſt. Non videtur autem poſſe creatura maledici ſub hac ratione niſi ex praua intentione maledicentis. Et fortaſſe ideo addit D. Thomas dicta q 76. art. 4. ad 1. talem maledictionem per accidens habere rationem Blaſphemiæ; id eſt, ex intentione, & relatione operantis, non ex vi operis, ſeu obiecti, ergo ſimili modo contumelia, aut maledictio in Sanctum prolata per ſe, & ex vi obiecti non eſt propriè Blaſphemia, ſed tantùm ex intentione, & reuelatione operantis.

In hoc puncto aliqui moderni Auctores fatentur, 5. *Vide Valentiam 3. tom. diſp. 1.* conuitium prolatum in Sanctum ſimpliciter, & abſolutè ſpectatum vt in ſanctitatem excellentem non

q.13.punct. 2. Vaſquez lib de Ador. diſp.6.c.4.

habere propriam malitiam Blaſphemiæ Religioni A contrariam propter rationem factam:& ideò vt contumelia irrogata Sanctis habeat rationem Blaſphemiæ in Deum neceſſarium eſſe exiſtimant, vt verſetur circa Sanctos, quatenus habent aliquem reſpectum ad Deum, non tamen poſtulant formalem intentionem inferendi Deo iniuriam, ſed ſatis eſſe putant ſi Sancti apprehendãtur cum aliquo reſpectu ad Deum. Alij verò Auctores ſimpliciter,& ſine diſtinctione afferunt, contumelias Sanctorum, præſertim defunctorum,& cum Chriſto regnantium eſſe veras, & proprias blaſphemias in Deum,quacumque intentione fiant, dummodo ſufficienti aduertentia, & libertate proferantur.Ita loquuntur Alenſis D.Thom. Caiet. ſupra, & in Sum. verb. *Blaſphemia*,& ibidem Armilla, Syluest. & alij Summiſtæ,& Nauar.dicto c. B 12.Et Couar.dicto §.7.n.9,& fauet ius in dicto c. 2. de Maledicis, nam abſolutè eodẽ modo loquitur.Et quamuis poſſit dici, non omnem Blaſphemiam iuridicã eſſe propriè, & in rigore blaſphemiã, vt Syluest. indicat, nihilominùs veriſimilius eſt, ius ipſum conſiderare præcipuè iniuriam, quæ in Deum ipſum redundat per huiuſmodi contumeliam in Sanctum, & ideò illam vt propriam blaſphemiam damnaſſe. Probabiliter ergo defendi poteſt hæc ſententia.Et declarari poteſt ex generali regula,quod ad contrahẽdam malitiam non eſt neceſſaria formalis intentio, ſed ſufficit interpretatiua,quando in obiecto ipſo eſt ſufficiens fundamentum, ita enim eſt in præſenti, nam Sancti ex vi ſui ſtatus habẽt quaſi intrinſecã habitudinem ad Deum, & ideò ſi contumelia afficiantur, iniuria tranſit in Deum ipſum, etiamſi hoc formaliter non intendatur, vel licet illa habitudo expreſſe non conſideretur,ſicut conſiderari poſſet,& deberet.

Quid recẽtiores aliqui in hoc ſentiant.

Alenſ. D.Thom. Caiet Armil. Syluest. Nauar. Couar.

6. Tripliciter contumeliam proferri poſſe in Sanctos.

Itaque in tribus modis poteſt contumelia in Sanctum proferri. Primò expreſsè cogitando ſimul de Deo,& intendendo honori eius detrahere in Sancto ſuo, & tunc eſt formaliſſima Blaſphemia Dei, vt per ſe conſtat, quia non ex ſono verborum,ſed ex ſignificatione,& animi intentione malitiam ſuam deſumit. Hic tamen modus blaſphemandi Sanctos, rariſſimus eſt, & ideò non poſſumus ad illum tantum modum limitare hanc Blaſphemiam Dei in ſanctis ſuis. Secundo poteſt quis cogitare de Sancto cum aliqua expreſſa habitudine ad Deum, ſcilicet peculiaris amici, aut miniſtri eius, vel quid ſimile,& nihilominus voluntariè in Sanctum proferre verba contumeliæ, & tunc etiam cenſetur iniuria tranſire in Deum,& ideò habet propriam malitiam blaſphemiæ, quia ratione illius vinculi, quod inter hanc perſonam, & Deum conſideratur, in Deũ cadit opprobrium, etiamſi hoc formaliter non intendatur. In quo minus requiritur ad iniuriam,quam ad cultum,& honorationem,quia bonum eſt ex integra cauſa, & ideo requirit intentionem magis formalem.Tertio igitur fieri poteſt,vt cogitatio de Sancto non ſit expreſsè reſpectiua, in ordine ad Deum,ſed ſolùm de illa excellentia ſanctitatis,in qua talis reſpectus fundatur,& tunc licèt imperfectio ſit blaſphemia in Deum, tamen indirectè participare videtur eandem malitiam, quia ad hanc ſufficit voluntas talis obiecti,quod de ſe cedit in opprobrium Dei.Item quia ſi formalis intẽtio inhonorandi Deum, non eſt neceſſaria, etiam expreſſa cogitatio illius habitudinis non erit neceſſaria ad incurrendam malitiam Blaſphemiæ, quia ad voluntarium indirectum ſatis eſt,quòd potuerit & debuerit cogitari. Ratio autem in contrarium facta ſolùm ſuadet, eſſe in illo actu malitiam contra Duliam, quod fatemur;addimus verò,etiam eſſe in illo malitiam contra Religionem,neque enim hæc duo repugnant.Qualis autem ſit illa malitia, explicabimus amplius cap.ſeq.

7. Secunda Blaſphemiæ diuiſio.

Altera diuiſio Blaſphemiæ eſt in hæreticalem, & ſimplicem ſeu non hæreticalem.Quæ diuiſio eſt maximè neceſſaria ad explicãda iura, quæ ferunt pœnas contra Blaſphemos, vt paulo poſt videbimus. Dicitur autem Blaſphemia hæreticalis, quæ hæreſim, ſeu falſitatẽ contra fidẽ formaliter, aut virtualiter continet,& ſignificat.Huiuſmodi eſt omnis Blaſphemia enuntiatiua,ſiue affirmando,ſiue negando aliquid de Deo quod fides docet: vel etiam tribuendo creaturæ id,quod ſecundùm fidẽ ſoli Deo conuenit;vel de his etiam dubitationẽ oſtendendo.Item adBlaſphemiam hæreticalem pertinẽt nomina quædam conuitij Deo attributa, vt ſiquis eum nominet iniuſtum,ignorantem,vel quid ſimile: nam licèt expreſsè id non affirmetur enuntiando, & componendo, ſed ſimpliciter ita nominando,nihilominùs virtute ſatis affirmatur, quod ita profertur.In hoc etiam ordine ponũtur illæ Blaſphemiæ grauiſſimæ, quæ his verbis ſolent proferri,*Non credo in Deum,diſcredo, abnego*,vulgo, *reniego*, & omnes æquiualentes, quia omnia hæc formam infidelitatis habent, vt bene notauit Soto lib. 8. de Iuſt.q.2.art.3.Blaſphemia autem non hæreticalis dicitur omnis illa,quæ nec formaliter,nec virtute continet falſitatem,quaſi ſpeculatiuam contra fidei veritatem, vt ſunt omnes Blaſphemiæ, quæ proferuntur per modos optandi, imperandi aut imprecandi.Item quæ fiunt, nominando aliquid,quod in Deo verè reperitur, tamen per modum contumeliæ,& irriſionis. Nam in his omnibus ſolùm eſt quædam falſitas practica, C quæ non opponitur fidei, & ideò non ſunt ita hæreticales Blaſphemiæ, ſicut priores.

Soto.

8. Aliquæ vulgares Blaſphemiæ exponuntur.

Et ad hunc ordinem pertinent multa vulgaria verba Blaſphemiæ,vt,*diſpliceat Deo. Ad deſpectũ Dei, Per vitam Dei*,& ſimilia, quia per hæc non indicatur infidelitas, ſed contemptus quidam Dei, nam verbum illud quod ſermone vulgari dicitur, *Peſſe, &c.* non tam eſt affirmantis, quàm imprecantis; per aliud autem verbum vulgo, *A deſpecho, &c.* non ſignificatur aliquid fieri poſſe contra efficacem Dei voluntatem, ſed vel ſignificatur voluntas faciendi, etiamſi Deo diſpliceat eo modo, quo diſplicere poteſt per antecedentem voluntatem,aut ſigni,quæ nihilominùs eſt D magna irreuerentia,& magnus contemptus,vel certè profertur etiam per modum imprecationis, optando Deo diſplicentiam, vel tædium tali re,vt Soto etiam indicat. Illud autem verbum vulgare,*Poruida*, eatenus Blaſphemiam continet, quatenus execratorium verbum eſt, quaſi ſubiiciendo vitam Dei defectioni, & morti, niſi ita ſit, aut eueniat, quod affirmatur.Et ita in his non eſt propriè falſitas ſpeculatiua, quæ ad infidelitatem ſpectat, ſed grauiſſima iniuria, & contumelia Dei, & ideò hæreticales non ſunt,vt cenſuit etiam Salzedo ad Practicam Bernardi cap.110. §. *Et quia.* Multa etiam de his Blaſphemiis in particulari E legi poſſũt in Couar.dicto §.7.num.9.Ex dictis verò à nobis ſufficienter patet ratio, & diſtinctio vtriuſque membri, quæ magis ex ſequenti capite patebit.

CAPVT VI.

Qualis,& quanta ſit malitia Blaſphemiæ.

1. Blaſphemia ex ſuo genere mortale peccatum eſt.

IN primis certum eſt,hoc peccatum mortale eſſe,& ex ſuo genere grauiſſimum. Ita docet D.Tho.dicta q.13.art.2.& 3.p.q 80.art.5. Alex.Alenſ.dicta q.131. membr. 3. & 5. vbi Blaſphemiam & homicid. & periurio præfert ex genere ſuo; & idem ſentiunt communiter Theologi, & Summiſtæ. Eſt autem aduertendum ad propriam malitiam Blaſphemiæ neceſſarium eſſe, vt verba Blaſphemiæ formaliter, ſeu ſignificatiuè, & ſeriò proferantur.Nam ſi quis materialiter referat verba Blaſphemiæ, conſtat de ſe nullum

D.Thom. Alenſ.

lum eſſe peccatum. Quòd ſi ex leuitate animi loco illa proferat, eſſe quidem poterit peccatum leuitatis, & alicuius irreuerentiæ aſſumendo nomen Dei in vanum, non tamen eſt propria Blaſphemia, de cuius ratione eſt, vt formaliter proferatur per modum cõuitij aut maledictionis in Deum, & ideò ſi humano modo fiat, ſemper eſt grauiſſimum peccatum.

2. *Blaſphemia non poteſt eſſe venialis ex ſola leuitate materię.*

Et quidem quod attinet ad grauitatem abſolutam, manifeſtum eſt, illam eſſe mortalem, nec poſſe eſſe venialem ex ſola leuitate materiæ, niſi accedat etiam ſurreptio, & indeliberata voluntas. Nam ex hoc capite clarum eſt, hoc peccatum poſſe eſſe veniale, & ita fatentur omnes. Contingit autem id duobus modis. Primo quando quis ex ſubita paſſione, aut motione prius protulit verbum, quàm aduerteret ſenſum, vel ſignificationem eius ſecundum quam Blaſphemiam continet, tunc enim non profert voluntariè, ac formaliter Blaſphemiam, ſed tantum materialiter verbum de ſe Blaſphemum, & ideò excuſatur à culpa graui, vt notauit Caiet. ver. *Blaſphemia.* Secundo ſolet hoc accidere ex quadam praua conſuetudine, quæ licèt de ſe non excuſet, præſertim quandiu voluntaria eſt, nihilominùs ſi in ipſo actu re vera tollat aduertentiam rationis, ita vt homo priùs loquatur, quàm aduertere poſſit, quid loquitur, tunc in actu non eſt noua malitia præſertim mortalis, ſicut ſi per vehementem paſſionem perturbantem, & impedientem plenum rationis vſum ſimilia verba quis proferret. Extra caſum autem, vel caſus huiuſmodi inaduertentiæ ſemper tale peccatum mortale eſt, vt benè Caiet. ſupra dixit.

Caiet.

3. *Nõ eſt grauius peccatũ Blaſphemiæ, omni alio.*

De grauitate autem comparatiua huius peccati, cum grauiſſimum eſſe dicitur, non eſt exiſtimandum, eſſe ſimpliciter grauius omni alio peccato, nam ſimpliciter grauius eſt odium Dei, & peccatum hæreſis etiam eſt maius, vt ſtatim dicam: imò etiam deſperatio grauius peccatũ eſt ex genere ſuo, quia ſicut virtutes Theologales excellentiores ſunt virtute Religionis, ita peccata illis contraria ex genere etiam ſuo deteriora ſunt, quam Blaſphemia, quæ Religioni opponitur, vt iam videbimus. Inter peccata autem Religioni oppoſita hoc videtur eſſe maximum ex ſuo genere, quia directè opponitur diuinitati, & excellentiæ eius ſecundum ſe, eique non ſolùm negat debitum cultum, ſed etiam ſummam irreuerentiam, & iniuriam infert, quantũ poteſt, & quaſi aperto marte, vt ſic dicam, bellum Deo indicit. Cùm enim homo non poſſit Deo in ſe malum aliquod inferre, exacuit linguam contra Deum per Blaſphemiam, vnde Hieron. Iſaiæ 18. *Nihil* (inquit) *horribilius Blaſphemia, quæ ponit in Excelſum os ſuum, omne quippe peccatum cõparatum Blaſphemiæ leuitas eſt.* Et ideò Deus in Scriptura maxime hoc vitium deteſtatur, & illud grauiſſimè punit, vt patet Leuit. 24. vbi lapidibus obrui præcipitur Blaſphemus, & Iſai. 37. 4. Reg. 19. & 2. Mach. 15 & ſæpe alias leguntur grauiſſimæ, & extraordinariæ vindictæ, quas propter hoc vitium Deus de hominibus ſumpſit.

Hieron. *Leuit. 24. Iſaiæ 37. 4. Reg. 19. 2. Mac. 15.*

4. *Quomodo Blaſphemia diſtinguatur ab infidelitate. Ratio dubitandi.*

Vt autem propria malitia huius vitij magis explicetur, nonnulla dubia explicanda ſunt. Primum ac præcipuum eſt quomodo Blaſphemia ab infidelitate diſtinguatur. Et ratio dubitandi eſt, quia D. Thomas 2. 2 q. 13. hoc vitium ponit vt cõtrarium confeſſioni fidei, confeſſio autem fidei non eſt actus Religionis, ſed eſt actus fidei exterior, ergo malitia Blaſphemiæ eſt contraria fidei, ſaltem quoad exteriorem actum. Vnde idem D. Thom. eadem q. art. 3. ex eo, quòd Blaſphemia opponitur confeſſioni fidei, concludit, habere in ſe grauitatem infidelitatis, & aggrauati ex eo, quod prorumpit in verba contumeliæ, & maximè, ſi accedat deteſtatio volũtatis. *Sicut à cõtrario* (inquit) *laus fidei augetur, ſi accedat Dei amor, & prorũpat in laudem Dei.* Et augetur difficultas: nam idem D. Thom. in dicto art. 1. ait per blaſphemiam derogari Diuinæ bonitati, affirmando de illa, quod ei non conuenit, vel negando, quod conuenit. *Quod* (inquit) *poteſt contingere dupliciter, vno modo ſecundum ſolam opinionẽ intellectus, alio modo coniũcta quadam affectus deteſtatione*, & ſubiungit: *Huiuſmodi ergo derogatio Diuinæ bonitatis vel eſt ſecundum intellectum tantum, vel etiam ſecũdum affectum; ſi conſiſtat tatum in corde, eſt cordis Blaſphemia, ſi autem exterius prodeat per locutionem, eſt oris Blaſphemia, & ſecundum hoc Blaſphemia confeſſioni opponitur.* Ergo iuxta hanc doctrinam Blaſphemia interior non differt ab hæreſi, ſeu infidelitate: & blaſphemia exterior non differt ab externa negatione fidei, hæc enim propriè opponitur contrariæ confeſſioni fidei.

D. Thom.

5. *Caiet.*

Hæc difficultas non tam in re ipſa conſiſtit, quàm in doctrina, & verbis D. Thomæ: in quibus explicandis multa dicit Caiet. Nos autem primò explicabimus rem ipſam, & inde conſtabit, quid ad D. Thomam dicendum ſit. Primò ergo loquendo de blaſphemia ſecundum totam latitudinem ſuam, manifeſtum eſt, Blaſphemiam, vt ſic, nec eſſe infidelitatem propriam, neque illam præſupponere, neque etiam eſſe ſemper contrariam confeſſioni fidei. Primum patet, quia propria infidelitas conſiſtit in ſentiendo aliquid falſum de Deo, quod per ſe ſpectat ad mentem, & intellectum. Manifeſtum autem eſt, Blaſphemiam non conſiſtere in falſa opinione de Deo; nam Catholicus poteſt eſſe Blaſphemus, & *Dæmones credunt, & contremiſcunt*, & nihilominùs maximè ſunt Blaſphemi, vt D. Thom. ſupra art. 4. docet. Dices, licèt non omnis Blaſphemia ſit infidelitas, tamen è conuerſo infidelitas ipſa Blaſphemia quædam eſt, ſaltem mentalis, ſi infidelitas in mente tantùm ſit. Reſpondetur falſum hoc eſſe, vt etiam Caiet. dicto art. 1. notauit, quia ſentire falſum de Deo eſt infidelitas, non Blaſphemia. Nam Blaſphemia, vt diximus, conſiſtit in locutione contumelioſa Dei, non in ipſo ſenſu, vel opinione falſa de Deo. Et declaratur; nam in fide duo ſunt, ſcilicet, aſſenſus, intellectus, & voluntas aſſentiendi, quæ voluntas diſtinctæ honeſtatis eſt à voluntate honorandi, vel colendi Deum. Hæc ergo duo cum proportione inueniuntur in infidelitate, ſeu hæreſi, ſcilicet error intellectus contrarius veritati aſſenſus fidei, & voluntas ita ſentiendi de Deo, contraria voluntati credendi, ergo voluntas hæc ſentiendi aliquid de Deo, quod falſum eſt, formaliter loquendo, non eſt voluntas blaſphemandi Deum, aut iniuriam illi inferendi, ſic ergo infidelitas interior non eſt Blaſphemia.

Blaſphemia neque eſt infidelitas, neque illã ſupponit. Probatur primum. *D. Thom. Obiectio. Reſpondetur. Caiet.*

6. *Probatur ſecunda pars aſſertionis.*

Quòd verò neque ad Blaſphemiam neceſſario ſupponatur; eodem argumento conuincitur, quia in credentibus inuenitur Blaſphemia. Et hoc euidentiùs conſtat in Blaſphemia non hereticali, quia per illam non profertur aliquid falſum de Deo, vt cap. præced. viſum eſt, ergo non eſt, cur talis Blaſphemia neceſſariò ſupponat in mente errorem contra fidem; nam error practicus, qui in tali Blaſphemia inuoluitur, non eſt fidei contrarius. Vnde in aliis etiam peccatis inueniri poteſt, vt ſuprà declaratũ eſt. Imò hinc etiam conſtat, ſaltem ratione huius Blaſphemiæ verè dictum eſſe, Blaſphemiam non ſemper eſſe contrariam confeſſioni fidei, quia vbi nihil falſum profertur contra fidem, non negatur fides etiam ore, ergo nec peccatur contra fidei confeſſionem, ſed per hanc Blaſphemiam non proferrur aliquid falſum, quo fides negari videatur, ergo illa non eſt contraria confeſſioni fidei. Minor patet, quia qui dicit aliquid verum de Deo, tamen per irriſionem, & contume-

liam, vel qui malum aliquod Deo imprecatur, non confitetur exterius aliquid contra fidem, ſed ſolùm oſtendit prauum ſuum affectum erga Deum. Neque obſtat, quod huiuſmodi Blaſphemus in actu exercito ſe gerat erga Deum tanquam contemptibilem, vel mali capacem, qui per hoc non confitetur, Deum eſſe contemptibilem, ſeu capacem mali; igitur malitia Blaſphemiæ non hæreticalis per ſe, ac formaliter non opponitur confeſſioni fidei, ſed Religioni, & *Tolet.* laudi Dei. Et ideò Tolet. lib. 4. inſtruct. c. 12. apertè fatetur, ſe in hac parte à D. Thom. diſſentire. Alij verò illum interpretantur; vt loquatur latè de confeſſione fidei, prout oratio, & laus Dei poteſt dici *Bannez. Valent.* quædam fidei confeſſio. Ita Bannez dicta q. 13. Et ferè idem habet Valent. ſuprà puncto 2. Alij autem putant D. Thom. non in vniuerſum de Blaſphemia, locutum fuiſſe, ſe de Blaſphemia hæreticali, quod *Azor.* probabile eſt, & tenet Azor lib. 9. cap. 28. quæſt. 1.

7. *Blaſphemia hæreticalis haber malitiam Religioni contrariam diſtinctam ab infidelitate.*

Sed de Blaſphemia etiam hæreticali dicendum eſt, habere propriam malitiam Religioni contrariam, & diſtinctam ab ea, quæ eſt in infidelitate interna, vel externa, licèt ſæpius cum illa coniuncta ſit. Probatur, quia etiam hæc Blaſphemia non ſemper procedit ab interiori infidelitate, vt omnes fatentur; nam poteſt quis ira, vel alio animi dolore Deum vocare iniuſtum, aut improuidum, non qui ita de illo ſentiat, ſed ſolum vt, vel illo mendacio, vindictam de illo ſumat quatenus poteſt. Quod exemplo humano apertè declaratur, interdum enim vt vnus homo alteri contumeliam faciat, eum vocat ſtultum, vel Iudæum, etiamſi talem opinionem de illo non habeat, imò etiamſi ſciat, eſſe mendacium, quia de hoc nihil curat, dummodo illi iniuriam faciat. Ita ergo ſe habet huiuſmodi Blaſphemus erga Deum, & ita etiam Dæmones blaſphemant Deum, &, vt credibile eſt, eum vocant iniuſtum, inuidum, licèt re vera hæc de ipſo non credant, ſic ergo manifeſtè diſtinguitur, & ſeparatur Blaſphemia hæreticalis ab infidelitate & hæreſi. Semper tamen videtur hæc Blaſphemia contraria confeſſioni fidei, quia ſemper continet negationem fidei ſaltem exteriorem, qui autem exterius negat fidem, non negando interius, licèt infidelis, aut hæreticus non ſit, peccat tamen contra fidei confeſſionem, quia ex intrinſeca fidei obligatione tenemur non negare fidem, etiam exteriùs.

8. Hoc tamen non obſtat, quominus in illomet actu præ er malitiam contrariam confeſſioni fidei, ſit etiam malitia contraria laudi, & honori debito Deo, quæ propriam Blaſphemiam conſtituit, & Religioni opponitur. Sicut fidelis, qui metu mortis ſacrificat Idolo tantùm exteriùs ſine interiori infidelitate, deficit quidem in confeſſione fidei, & hoc titulo grauiter peccat, nihilominùs tamen ſimul committit peccatum Idololatriæ Religioni contrarium, quia honorem ſoli Deo debitum alteri deferr. Et ſimili modo infidelis, vel hæreticus, qui ex falſa opinione, quam habet de Deo, falſum de illo loquitur, vel aliquid dicit, quod in contumeliam Dei cedat, ſimul & hæreticus eſt, & Blaſphemus, quia & contra fidem, & confeſſionem fidei peccat, & contra diuinum honorem loquitur, etiamſi fortaſſe id formaliter non intendat. Nam, vt ſæpè dixi, ad peccati malitiam contrahendam ſufficit voluntas faciendi actum de ſe inhonoratiuum alicuius, licèt honoris detractio per ſe non intendatur. Hac ergo ratione omnis abnega- *D. Thom.* tio fidei blaphemiam continet. Et ſic dixit D. Thom. quodlib. 9. art. 14. Petrum negando Chriſtum non ſolùm defeciſſe in confeſſione fidei, ſed etiam Blaſphemaſſe. Atque ita etiam de hac Blaſphemia hereticali intelligi poteſt, quod D. Thomas in alio loco

A citato dixit, Blaſphemiam includere infidelitatem, vtique exteriorem ſaltem, & aggrauare illam; habendo Irreligioſitatem, & præſertim ſi accedat deteſtatio voluntatis, ſeu intentio detrahendi bonitati Dei, & eius honori. Et ita etiam videtur intellexiſſe Soto lib. 8. de Iuſt. quæſt. 2. art. 3. in principio, & *Soto.* Caiet. in re idem ſentit. *Caiet.*

9. *Quomodo blaſphemia diſtinguatur ab odio Dei, & deſperatione.*

Atque hinc etiam obiter intelligi poteſt quomodo Blaſphemia diſtinguatur ab odio Dei, & à deſperatione. Conſtat enim in primis Blaſphemiam poſſe proferri ſine odio Dei, quia poteſt proferri ſine voluntate directa, & formali inhonorandi Deum, vt Diuus Thomas, & Caietanus docent, & experientia conſtat; *D. Thom. Caiet.* quoties enim aliquis verba Blaſphe- B miæ vſurpat ad ſignificandam animi ſui indignationem cum ſufficienti aduertentia ad verba, quæ profert, verè blaſphemar, & ſaltem indirectè voluntatem habet derogandi diuino honori. Secundò fieri poteſt, vt aliquis blaſphemet ex directa intentione infamandi Deum, vel detrahendi eius honori, & non ex proprio odio, ſed ex quadam acerba ira, vel ſuperbia, & elatione animi, quod maximè contingit quando Blaſphemia procedit ex infidelitate, vt videre licet in facto Sennacherib. 4. Reg. 19. & Nicanoris 2. Machab. 15. *4. Reg. 1c. 2. Mac. 15. Caiet.* Et quoad hoc perfectior, & formalior ſolet eſſe Blaſphemia in infideli, quàm in fideli, etiamſi contrarium indicet Caiet. dicta quæſt. 13. artic. 3. Nam licèt infidelis non credat in Deum, quem Blaſphemat, nihilominùs directè, & formali- C ter intendit detrahere vero Deo, quem fideles colunt, quæ intentio blaſphemandi Deum, non ſolet regulariter inueniri in fidelibus, quamuis poſſint interdum tam peruerſam habere voluntatem, vt illo etiam modo blaſphement Deum. Tertiò poteſt Blaſphemia ex odio Dei prouenire, ſicut ex odio hominis prouenit maledictio, & conuitium, quo modo maximè blaſphemant damnati, vt D. Thomas dixit *D. Thom.* artic. 4. Et nihilominùs odium ipſum non eſt Blaſphemia, quia licèt in re ipſa ſit iniurioſum Deo, formaliter tamen non eſt contra honorem, ſed contra amorem Deo debitum, nec conſiſtit in verbo, ſed in prauo affectu. At verò ſi quis velit hoc ipſum odium verbo oſtendere, vel profiteri, iam illud erit verbum D Blaſphemiæ imperatum ab odio. Atque eodem modo cenſendum eſt de deſperatione, formaliter enim non eſt blaſphemia, ſed alius prauus affectus, proferre tamen verba deſperationis erit Blaſphemia, quia per talia verba ſemper detrahitur diuinæ bonitati, veritati, aut potentiæ. Eſt etiam deſperatio radix quædam Blaſphemiæ, & quia excludit timorem iniuriam inferendi Deo, vt D. Thom. notauir art. 4. *D. Thom.* & quaſi ex natura rei auertit animum ab effectu Dei, de quo aliquis deſperat, & ita facilè ad blaſphemandum de illo prouocatur.

10. *Malitia blaſphemiæ diſtinguitur à iuramento.*

Secundò principaliter comparari poteſt malitia Blaſphemiæ ad alia vitia cõtra virtutem Religionis. Et primò conferri poteſt cum periurio, ſeu iniquo iuramento, multi enim exiſtimant Blaſphemiam ad E temerariam, ſeu irreligioſa iuramenta pertinere, vt referunt Couar. ſuprà n. 8. & Azor. d. c. 28. q. 1. Et Soto *Couar. Azor. Soto.* dicta q. 2. artic. 3. concluſ. 1. Blaſphemiam dicit eſſe *ſceleſtiſſimam periuriorum ſpeciem*. Et iuramentum per falſos Deos etiamſi aliàs verum ſit, dicit eſſe Blaſphemiam, idémque ait de iuramento per creaturam, vt talis eſt. Nihilominùs certum eſt malitiam Blaſphemiæ vt ſic eſſe diſtinctam à malitia Irreligioſi iuramenti. Ita fatentur dicti auctores, nec negat Soto, & ſumitur apertè ex D. Tho. 2. 2. q. 13. iuncta q. 98. *D. Thom.* Et patet, quia malitia Blaſphemiæ poteſt omninò ſeparari à iuramento, ac ſubinde ab omni malitia iniqui iuramenti. Vt cum quis profert verbum conuitij

uitij contra Deum,nihil iurat, & tamen blaſphemat. Ratio denique à priori eſt, quia malitia iuramenti non interuenit, niſi vbi adducitur Deus in teſtem, ſæpe autem quis blaſphemat, non afferendo Deum in teſtem,vt per ſe notum eſt.

Ratio à priori.

11. Addendum verò eſt, malitiam Blaſphemiæ ſæpe eſſe coniunctam cum malitia iuramenti. Hoc patet, primò in illis iuramentis,quæ fiunt cum quadã exaggeratione, quæ redundat in Blaſphemiam, & contumeliam Dei, vt ſuprà dicebamus de illa execratione, *Per vitam Dei*, nam per modum iuramenti fieri ſolet, non eſt autem idem de viſiato verbo,*viuit Deus*, quia in illo non fit comparatio, vel execratio, ſed ſolum viuens Deus teſtis adducitur. Item iuramenta, illa, quæ fiunt nominando Deum modo contemptibili, aut ignominioſo exprimendo aliquas inferiores partes corporis Chriſti,& iniqua iuramenta ſunt,& Blaſphemiæ,vt apertè ſupponit Pius Papa in c.*Siquis* 22. q.1.dicens,*Siquis per capitulum Dei,vel caput iurauerit, vel alio modo Blaſphemia contra Deum vſus fuerit*, &c. Idem ſumitur ex Authentica,*Vt non luxurientur hominis*,&c. collat.6. tit.5. Idémque cenſet Soto ſuprà de iuramento per corpus & ſanguinem Domini. Caiet. verò ver.*Blaſphemia*, quem ibi Armilla ſequitur, non putat eſſe Blaſphemiam, *dicere ad ſanguinem, vel ad corpus Dei ſiue inuocando per modum iniuriantis,ſiue reſonando in rixa, aut turbatione contra aliquem*. Vnde à fortiori idem dicturus eſſet, quando per modũ iuramenti illa proferuntur, præſertim cum pro ratione afferat,*quia ex quo verbum caro factum eſt, Deus carnẽ, & ſanguinem habet*. Nam ſi hæc ratio bona eſt, etiam in illo modo iurandi locum habet: & ita ſequitur,& ampliat illam ſententiam Nauar. dicto cap.12. num. 85.Re tamen vera ratio non eſt formalis: nam etiam Deus caro factus habet caput,capillos, iecur, & alia pudentiora membra: & nihilominus per hæc iurare, vel ea contumelioſè nominare Blaſphemia eſt. Quia non ſatis eſt eſſe verum, quod dicitur, ſi contumelioſè dicitur, nam vt ſuprà dixi, huiuſmodi Blaſphemia non conſiſtit in falſitate,ſed in cõtumelia.Quocirca quando abſque forma iuramenti per modum iniuriæ,& indignationis aliquis dicit, *Ad corpus Domini*, vulgò: *Cuerpo de Dios*, mihi videtur in rigore blaſphemia grauis, niſi per inaduertentiam excuſetur, quia eſt verbum contumeliæ, & contemptus in Deum. Aliqui verò excuſant huiuſmodi locutionem, prout frequenter profertur in rixa, & perturbatione cum alio, quia non ſolet proferri ex indignatione contra Deum, ſed contra illum,cum quo fit rixa. Sed certè ſi verba ipſa de ſe blaſphema ſunt, illa non erit ſufficiens excuſatio, alioqui etiamſi aliquis ex ſimili indignatione ad hominem cum quo contendit, prorumperet in verba maledictionis, vel abnegationis Dei, non blaſphemaret, quod dici non poteſt. Ad blaſphemiam ergo non eſt neceſſaria formalis indignatio in Deum,ſeu in actu ſignato,vt ſic dicam, ſed ſatis eſt, quòd in actu exercito ex indignatione cum homine prorumpat aliquis voluntariè in verba contumeliæ contra Deum, quod per illa verba fit, non minus quàm per alia, quantum eſt ex vi ſignificationis illorum, ſæpe enim proferuntur quaſi materialiter, & omninò ignorando, quid ſignificent, & tunc ſic loquentes excuſari poſſunt à culpa graui blaſphemiæ.At verò quando quis iurando nominat corpus, & ſanguinem Domini, faciliùs poteſt à blaſphemia excuſari, ſi cum debito modo & reuerentia id faciat, ſicut ſine blaſphemia poteſt iurari per ſacramentum Euchariſtiæ,quod nomine corporis,& ſanguinis Domini ſignificare ſolemus: & ita iuxta communem vſum non videntur illæ partes cum cõuitio, & contumelia diſtinctè nominari,quia & diſtinctè conſecran-

Malitia blaſphemiæ ſæpe eſt cõiuncta cum malitia iuramenti.
Pius Papa Cap.Siquis.
Auth.Vt nõ.
Sot.
Caiet.
Armil.
Nauar.
Ad blaſphemiam non eſt neceſſaria formalis indignatio in Deum.
Si quis iurãdo nominet corpus, & ſanguinem Domini non blaſphemat.

A tur, & ſicut in ſingulis totum continetur, ita etiam nominatur, & illa diſtinctio fieri ſolet non ad deſpectum, ſed ad maiorem iuramenti conteſtationem, commemorato illo myſterio, ſeu paſſione Domini, quæ per illud ſignificatur; ſicut ſolent aliqui iurare per Chriſtum crucifixum,in quo non eſt blaſphemia, quicquid ſit de nimio exceſſu in modo iurandi, de quo aliàs.Vide Couar.in dicto cap. *Quamuis pactum*, p.1.§.1.num.6,

Couar. Cap.Quamuis pactum.

12. Alius præterea modus blaſphemandi coniunctus cum iuramento eſſe ſolet,quando Diuina veritas humanæ æquiparatur, vt cum aliquis infirmat tam verum eſſe quod dicit, quàm eſt verum, Deum eſſe,vel quam eſt verum,Chriſtum natum eſſe ex Virgine,vel quàm eſt verum Euangelium, & ſimilia. Ita ſentit B Soto ſupra, quamuis ſolùm dicat, hanc formam iurandi non longè diſtare à blaſphemia, ſed certè illa comparatio multum videtur derogare Diuinæ bonitati ;& veritati; nam per illam tribuitur veritati humanæ tãta infallibilitas,& certitudo, quãta eſt in diuina, & ita tribuitur creaturæ id, quod eſt proprium creatoris, quod ad blaſphemiam pertinet. Poſſet tamen excuſari, dicendo, non fieri æquiparationem in certitudine,& infallibilitate,ſed ſolũ in veritate,quæ in indiuiſibili,& totali adæquatione conſiſtit,& ideò non videtur eſſe maior in vna veritate,quam in alia. Veruntamen non eſt ſufficiens excuſatio, quia comparatio illa fit ad confirmandam certitudinem veritatis, & firmandum intellectum in aſſenſu eius, ideo enim aſſumitur comparatio ad veritatem diuinam, C & non ad alias. Quapropter in rigore verborum videtur illa magna irreuerentia, & contumelia Diuinæ veritatis, ac ſubinde ad blaſphemiam pertinere. Fateor tamen, hoc multum pendere ex intentione loquentium, qui ſæpe loquuntur per exaggerationem, & non intendunt facere omnimodam æquiparationem. Et ita excuſari poterunt à malitia blaſphemiæ, vel quia non aduertunt, quid verba illa ſignificent, vel quia verba illa capacia ſunt alterius ſignificationis,quam ipſi intendunt.

Alius blaſphemandi modus cum veritas humana æquiparatur diuinæ.
Soto.
Excuſatio.
Reiicitur.

13. Præterea verum eſſe videtur,quod Soto docet, iurare per falſos Deos,blaſphemiam eſſe,ſicut etiam iurare per creaturam,vt creatura eſt,quia per tale iuramentum tribuitur creaturæ vel idolo, quod eſt pro- D prium veri Dei,hoc autem eſt blaſphemia.Item quia illud iuramentum eſt contrarium confeſſioni fidei; nam per illud in actu exercito confitetur, qui iurat, aliquid aliud eſſe primam veritatem in teſtificando præter verum Deum;ergo eſt Blaſphemia. Dices, ergo erit grauius peccatũ iurare verum per falſos Deos, quam iurare falſum per verum Deum, quia blaſphemia maius peccatum eſt, quam periurium, vt ſentit D.Thom.dicta q.13.art.2. & docet expreſsè art.3. ad 2. afferens Gloſſam ſuper ad Epheſ. 4. éſtque aperta ſententia Auguſt.lib.contra Mendacium c.19.dicens: *Ideo prius eſt blaſphemare, quàm peierare; quoniam peierando falſæ rei adhibetur teſtis Deus,blaſphemando autem de ipſo, falſa dicuntur Deo.* Conſequens autem falſum eſt; nam idem Auguſt. Epiſt.154.ad Publicol. & habetur in cap. *Mouet*. 22.quæſt.1.dicit, *Sine vlla dubi-* E *tatione minus malum eſt,per Deos falſos veraciter iurare, quam per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod iuratur,magis eſt Sanctum, tantò magis eſt pœnale periurium.* Ergo ſignum eſt, iuramentum per falſos Deos non eſſe Blaſphemiam.

Iurare per falſos Deos eſt blaſphemia.
Obiectio.
D.Thom. Epheſ. 4. Auguſt.
Cap.Mouet. Soto.

14. Ad hoc reſpondet Soto,iuramentũ per falſos Deos minus malum eſſe in ratione periurij, quam periuriũ per Deum verum,& in hoc ſenſu fuiſſe locutum Auguſt. *Qui tamen* (inquit) *non negaſſet,quin idololatria, quam includit iuramentũ per falſos Deos, ſit grauius peccatum, quam periurium per verum Deum.* Sed difficile eſt

Reſponſio Soti reiicitur. Soto.

eſt accommodare ſolutionem, nam iurare verum per falſos Deos non eſt periurium, ergo ſub ea ratione non poteſt comparari, neque ita comparatur ab Aug. Sed quatenus habet rationem mali, vnde comparatio eſſe videtur inter teſtificationẽ veri per falſum Deũ, aut falſitatis per verũ Deum. Aliter reſpondent Alex. Alenſ. 3. p. q. 31. membr. 3. art. 2. §. 2. Bonauent. in 3. d. 39. dub. 4. circa literam, & Turrecr. in dicto capit. *Mouet*. q. 4. Qui dicunt, in iuramento eſſe duo, ſcilicet quod aſſeritur, & per quem aſſeritur, & in primo aiunt, minus peccare iurantem verum per falſum Deum; & in ſecundo autem magis peccare. Sed habet reſponſio eandem difficultatem, quia qui verum iurat per falſos Deos, nihil peccat in re aſſerta, ſed ſolùm in teſtificatione eius; comparatur autem cum altero, quatenus peccat. Item ratio Auguſtini hoc oſtendit, nam ex maiori ſanctitate veri Dei concludit, maius eſſe peccatum peierare per illum, quàm abducere in teſtem falſum Deum, ſiue ad verum, ſiue ad falſum confirmandum.

Alenſ. Bonauen. Turrec.

Aliorum reſponſio refellitur.

15. Vera ſolutio.

Dici ergo poteſt, iurantem verum per falſos Deos, ſimpliciter, & intenſiuè (vt ſic dicam) grauius peccare, iurantem autem falſum per verum Deum, peccare grauius ſecundùm quid, & extenſiuè. Nam prior vno tantùm modo peccat, poſterior autem duobus, quia & mentitur, & contra humanam iuſtitiam peccat, ad quam pertinet fides in pactis humanis, de quo iuramento ibi loquitur Auguſt. Et præterea peccat contra Deum, illum adducendo in teſtem falſitatis, pluribus ergo modis peccat, & hoc vocamus *extenſiuè* grauius. Comparando autem priorem malitiam idololatriæ, ſeu Blaſphemiæ cum periurio, vt eſt contra Deũ verum, ſine dubio prior eſt grauior malitia, vt bene ſentiunt omnes dicti auctores. Quod ſatis eſt ad reſpondendum obiectioni. An verò apud Deum, ſeu in diuino iudicio illa vnica malitia iuramẽti veri per falſum Deum, ſit digna maiori pœna, quam omnes ſimul malitiæ, quæ in periurio per verum Deum inueniuntur, incertum eſt, pendétque ex modo peccandi, & circunſtantiis: nam generatim loquendo fieri poteſt, vt multitudo malitiarũ inferioris rationis moraliter æquiualeat, vel excedat grauitatẽ vnius malitiæ ſuperioris rationis. Addo etiam iuramentum mendax per falſum Deum præter malitiam Blaſphemiæ habere rationem periurij ſaltem ex conſcientia erronea iurantis, ſub hac autem ratione grauius eſſe periurium per verum Deum, quàm per falſum, quod etiam videtur comprehendiſſe Auguſt. & probat ratio eius, quia maior eſt ſanctitas veri Dei, quàm falſi, etiam prout cogitatur, vel reputatur ab eo, qui per illum iurat: ratio autem blaſphemiæ ſemper eſt maior, quia illa conſiſtit in iniuria illata vero Deo, non tantùm vt teſtificanti, vt fit in periurio, ſed vt exiſtenti (vt ſic dicam,) & habenti ſupremam excellentiam, cui per talem Blaſphemiam derogatur.

Auguſt.

Incertum eſt quis à Deo ſit magis puniendus. An iurans falſũ per verum Deũ. An iurans verum per Idolum.

Auguſt.

Ex quibus omnibus intelligi poteſt, quamuis contingat, Blaſphemiam, & periurium in eodem actu coniungi: nihilominùs ſemper manere diſtinctas malitias, ideóque ita eſſe actum in confeſſione aperiendum, vt vtraque illius malitia explicetur. Vnde etiam è conuerſo ſequitur, licèt iuramentum ratione modi iurandi Blaſphemiam contineat, ſi tamen non cadat ſupra mendacium, non habere ſpecialem malitiam mortalem periurij, ſed tantum Blaſphemiæ, quia, vt ſupponitur, iuramentũ eſt per verum Deum, & non eſt periurium, quia non eſt ad confirmandum falſum, ergo non habet malitiam mortalem ſub præciſa ratione iuramenti, ſed ſolùm ſub ratione contumeliæ, & conuitij in Deum. At verò è conuerſo, qui per Deum verum falſum iurat, ſi nullam aliam circunſtantiam prauam miſceat, licèt ſit periurus, non eſt Blaſphemus, vt docuit D.Thomas ſuprà ar. 3. ad 2. Quia licèt afferat Deum in teſtem falſitatis, non tamen affirmat, eum eſſe mendacẽ: neque ſperat, Deum teſtificaturum illud mendacium, ſed ſolum ſub Dei auctoritate vult alium decipere, & potiùs ſperat (vt D.Thomas ait) *quod Deus ſuper illud non teſtificetur per aliquod euidens ſignum.* Atque ita conſtat, malitias periurij, & blaſphemiæ adeò eſſe diſtinctas, vt ſæpè poſſint mutuò ad inuicem ſeparari, licèt interdum poſſint coniungi.

In eodem actu duplex malitia diſtincta poteſt eſſe, periurij ſcilicet, & blaſphemiæ.

D.Thom.

Et iuxta hæc poteſt fieri diſcurſus circa alios actus Religionis, & vitia, quæ contra illos committuntur: 17.
nam cum illis poteſt ſæpe coniungi Blaſphemia, præſertim ſi cum ſufficienti aduertentia, & multò magis ſi cum directa intentione fiant, vt ſi quis Deo promittat peccatum aliquod in honorem eius facere, non ſolum eſt iniquus in malè promittẽdo, ſed etiam eſt blaſphemus, quia illud magis eſt verbum conuitij, quàm honoris, potiúſque videtur eſſe cõminatio, quàm promiſſio. Similiter qui ad laudandum Deum profana, aut turpia verba aſſumit, ſi per ea verba Deum laudare intendat, Blaſphemiam in ipſum committere videtur, quia in actu exercito ſignificat, Deũ gaudere ſimilibus laudibus, & ita facit Deum contemptibilem potiùs, quàm laudabilem; & ita videtur ſentire Nauar. dicto cap. 12. num. 87. Verum eſt, quod ſi huiuſmodi cãtilenæ non proferantur, nec referantur ad laudem Dei, ſed miſceantur aliis veris laudibus Dei, non erit propriè Blaſphemia, licèt non careant alia malitia Irreligioſitatis, vel ſacrilegij, vt infrà dicemus de Oration. tractando. Similiter aliqui inter Blaſphemias numerant abuſum verborũ ſacræ Scripturæ ad conficiendos profanos libellos, vel ad actiones lubricas, & ſimilia. Hoc tamen vitium regulariter potiùs ſacrilegium eſt, quàm Blaſphemia. Si tamen tantus eſſet abuſus, vt veritati, & auctoritati illorum verborum derogari videretur, profectò contumelia tranſiret in auctorem eorum, & malitiam Blaſphemiæ participaret, & ideò Concil. Trid. ſeſſ. 4. in fine hoc vitium reprehendens, & prohibens, à nomine ſacrilegij, vel Blaſphemiæ abſtinet, vocátque *temeritatem, irreuerentiam, & contemptum.*

Qui promittit peccatum in honorem Dei ſe facturum, eſt blaſphemus.

Et qui ad laudandum Deum turpi vtitur verbo.

Nauar.

Blaſphemia item eſt abuti verbis ſcripturæ, non tamen ſemper.

Concil. Triden.

Tertio loco fieri poteſt comparatio inter ipſas diuerſarum Blaſphemiarũ malitias inquirendo, an omnes ſint eiuſdem ſpeciei, ſeu (quod idem eſt) eiuſdem grauitatis eſſentialis, nam quod in indiuiduo, ſeu accidentaliter vna poſſit eſſe grauior alia, dubium non eſt. In quo Caiet. d. quæſt. 13. art. 1. & in Sum. ver. *Blaſphemia*, abſolutè docet, omnem Blaſphemiam eſſe eiuſdem ſpeciei; quem multi moderni ſequuntur, nullam tamen probationem adducunt, niſi quòd omnes Blaſphemiæ ſunt contrariæ Religioni, quatenus cultum latriæ debet Deo, vnde inferunt, quod ſicut Religio, & Latria vna eſt, ita Blaſphemia; quæ tamen ratio non cõuincit, quia faciliùs vitia multiplicãtur, quàm virtutes, vt ſuprà dictum eſt. Poteſt tamen illa ſententia confirmari, quia omnia periuria ſunt eiuſdem ſpeciei, & omnes hæreſes, ergo & omnes Blaſphemiæ. Nihilominus contrariam ſententiam cenſeo eſſe valde probabilem: nam Blaſphemiæ hæreticales videntur ſpecie diſtingui à non hæreticalibus, quia continent deformitatem, & iniuriam longè diuerſæ rationis. De hæreticalibus autem inter ſe comparatis D.Thom. d. q. 13. art. 1. ad 3. ſentit non differre ſpecie formaliter in ratione Blaſphemiæ, quia omnes reducuntur ad enuntiationem falſam de Deo. Et ſimiliter Blaſphemiæ non hæreticales ſolùm videntur diſtingui ſecundùm magis, & minùs in ratione contumeliæ, aut conuitij.

18. Verùm blaſphemiæ omnes ſint eiuſdem ſpeciei.

Caietan. Pars affirmatiua.

Negatiua pars valde probabilis iudicatur.

D.Thom. Blaſphemię hæreticales non differunt ſpecie.

Poſſunt autem in hoc ordine diſtingui ſpecie in ratione Blaſphemiæ, maledicta, aut contumeliæ in 19.
Deum,

Vtrùm blaſphemia in Deum prolata diſtinguatur ſpecie ad ea quæ profertur in Sanctos.

Deum,vel in Sanctos immediatè prolata,quia adoratio Sãctorum etiam reſpectiuè,& in ordine ad Deum eſt diuerſæ rationis ab adoratione debita ipſi Deo propter ſe. Sed licet in Blaſphemia contra Sanctum prolata inueniatur aliqua malitia ſpecie diſtincta à propria malitia Blaſphemiæ, quæ eſt contra Deum, nihilominùs,facilè ſuſtineri poteſt malitiam Blaſphemiæ,quæ eſt in illo actu, quatenus in Sancto maledicitur Deus, eiuſdem ſpeciei eſſe cum Blaſphemia immediatè in Deum prolata.Parùm verò hoc refert,dũmodo intelligamus in conuitio contra ſanctum prolato duas ad minus eſſe malitias, vnum contra illam perſoná,quæ contumelia afficitur, cum ſit per ſe digna honore, quæ malitia propriè eſt contra Duliam, & conſequenter eſt diſtincta ſpecie à propria malitia Blaſphemiæ.Altera malitia eſt,quatenus illa cõtumelia redundat in Deum ipſum, & illi cenſetur principaliter fieri,& per hanc conſtituitur propriè ille actus in ratione Blaſphemiæ.Hæc tamen diſtinctio ſufficit, vt ratione alterius malitiæ coniunctæ hæc circunſtantia explicanda ſit in confeſſione, & ita in ordine ad illam, talis differentia quaſi ſpecifica cenſenda eſt, quod eſt obſeruandum pro omnibus Blaſphemiis, quæ habent adiunctas in ipſis materialibus actibus malitias aliarum rationum. Et hæc ſufficiant de malitia Blaſphemiæ.

CAPVT VII.

De pœnis Blaſphemiæ in foro diuino, canonico, & ciuili.

1. Nulla eſt blaſphemia irremiſſibilis.

MAteriam hanc breuiſſimè,ac remiſſiuè expediã, quia quæ ad dogmata fidei, vel ad cõſcientiam ſpectant,alibi à nobis tractata ſunt, quæ verò ad externum iudicium pertinent, noſtra non ſunt. Primò ergo reſpondet Blaſphemiæ grauiſſima pœna in foro Dei, quæ erit æterna, niſi in hac vita remiſſio talis culpæ obtineatur:vbi ſtatim occurrebat quæſtio, An aliqua Blaſphemia ſit apud Deum irremiſſibilis, ita vt hæc ſit quaſi pœna tali Blaſphemiæ ſpecialiter impoſita in foro diuino? quod tractare ſolent Theologi de Blaſphemia in Spiritum Sanctum. Sed de hac re dixi diſp.8.de Pœnit. ſect. 1. vbi explicui, nullam eſſe Blaſphemiam irremiſſibilem ſimpliciter, ſed aliquam ita appellari, quia directè opponitur diſpoſitioni neceſſariæ ad peccari remiſſionem,& ideò reddit illius remiſſionem valde difficilem.

A Secundò conſiderari poteſt Blaſphemia in ordine ad Sacramentale iudicium confeſſionis. Et ſic poteſt in primis de illa dubitari,an Blaſphemia habeat cẽſuram aliquam ipſo iure annexam, vel reſeruationem, nam hæc etiam eſſe ſolet quaſi quædam pœna.Breuiter tamen dicendum eſt,nullam incurri cẽſuram ipſo facto propter tale peccatum, quia in Iure nulla legitur,ſolùm enim in cap.*Si quis*,22.quæſt.1. imponitur pœna depoſitionis Clerico blaſphemanti, veruntamen nec imponitur ipſo facto, ſed imponi præcipitur,nec etiam illo modo pœna illa eſt in vſu, vt Doctores ſtatim citandi fatentur.Quapropter nec reſeruationem habet hoc peccatum ipſo iure annexam, B quia nec talis reſeruatio facta eſt Papæ,quia hæc non ſolet fieri ſine annexa cenſura, nec etiam facta eſt Epiſcopo ex vi communi iuris, quia nullibi legitur, nam in cap. *Statuimus*, de Maledicis, quod citari ſolet, non eſt ſermo de reſeruatione in foro Pœnitentiæ, ſed de pœna in foro contentioſo,vt notaui diſp. 28.de Pœnit. ſect.3. num.10. vbi hoc latiùs tractaui, & ſpecialiter aduerti, Concil.Lateran. ſub Leone X. ſeſſ.9. ſupponere,ordinarios confeſſores poſſe abſoluere ab hoc peccato, præcipere tamen, vt id non faciant,niſi impoſita grauiſſima pœnitentia Sed in hac etiam reſtrictione,vt ait Armilla ver. *Blaſphemia* n.5. C lex illa non eſt in vſu recepta ; atque ita communi, ſeu diuino iuri in hoc ſtandum eſt.

2. Nulla cenſura incurritur propter blaſphemiam ipſo facto.

Ca. *Si quis.*

Ca. *Statuimus.*

Concil. Lateran.

Armil.

Tertiò decernitur propter hoc delictum pœna in exteriori iudicio humano imponenda,tam per legem canonicam antiquam,& communem,vt pro Clericis in dicto cap.*Si quis* 22.quæſt.1.pro Laicis verò in dicto cap. 2. de Maled. quam per nouas conſtitutiones dicti Concil.Later.& Iulij III. in quodam motu proprio,qui incipit *In multis deprauatis*, & in alio Pij V. qui incipit,*Cum primum Apoſtolatus officium*. Hæ verò nouæ conſtitutiones vſu receptæ non ſunt. Punitur etiam hoc delictum per leges ciuiles in Authentico, *Vt non luxurientur*,&c.ſuprà citato. De quibus pœnis D legi poſſunt Gloſſa, & Doctores eiuſdem locis, & Bernardus Diaz cum ſcholio Salzedi dicto cap.110. Practicæ, & Couarruuias dicto §.7.à numer. 10. & Iul. Clar. libr.5. §. *Blaſphemia*, & Simancas in Catholicis inſtitutionibus titul.8. Caſtro lib.1. de Iuſta hær. punit. capit. 12. & Azor. dicto lib. 9. cap 28. quæſt.5.& ſequentibus,qui referunt alios,& latè tractant quomodo peccatum hoc ſit miſti fori, & quomodo blaſphemia hæreticalis ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis pertineat, & alia, quæ ad forenſe negotium magis ſpectant.

3. Propter hoc crimen decernitur pœna in iudicio humano imponenda.

Ca *Si quis.* Cap.2.

Concil Lateran.

Iulius 3.

Pius 5

Auth.*Vt nõ.*

Gloſſ.

Bernard. Diaz.

Salzed.

Couar.

Iul.Clar.

Simancas.

Finis libri Primi.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI

DE SVPERSTITIONE.

CAp. 1. *Quid ſit ſuperſtitio, & quomodo committi poſſit.*
Cap. 2. *De modis, & grauitate ſuperſtitionis in cultu veri Dei.*
Cap. 3. *Quid ſit Idololatria, & quod eius obiectum.*
Cap. 4. *Quomodo adoratio diuina tribui poſſit idolo.*
Cap. 5. *Quænam fuerit Idololatriæ origo.*
Cap. 6. *Quàm grauis culpa ſit Idololatria, & eius pœna.*
Cap. 7. *Quid ſit Diuinatio, & vnde habeat malitiam.*
Cap. 8. *De malitia Diuinationis expreſſè à Dæmone poſtulatæ.*
Cap. 9. *De ſuperſtitioſa Diuinatione per implicitum pactum.*
Cap. 10. *Soluuntur difficultates circa prædictas ſpecies Diuinationum.*
Cap. 11. *De prohibitione iudicandi occulta per aſtra.*
Cap. 12. *An ſortes ſemper ſint ſuperſtitioſæ, ac prohibitæ.*
Cap. 13. *Quæ diuinatio per ſomnia ſuperſtitioſa ſit.*
Cap. 14. *An in operibus Magiæ pactum cum Dæmone detur.*
Cap. 15. *Quæ ſint ſpecies Magiæ.*
Cap. 16. *An opera Magiæ præſtigioſa ſint, an vera.*
Cap. 17. *Quæ media liceant ad tollenda maleficia.*
Cap. 18. *An liceat vti maleficio ad tollendum aliud.*

LIBER

LIBER SECVNDVS, DE SVPERSTITIONE.

S V P E R S T I T I O *ex communi ſententia vitium eſt Religioni Dei contrarium, vt in ſuperioribus tactum eſt, & mox latiùs videbimus. Non eſt autẽ vna tantum ſpecies vitij, ſed quaſi genus quoddam proximum multas ſub ſe continens ſpecies, nam quædam ſuperſtitio eſt circa Deum verum, alia circa Deos falſos vel expreſsè, vel tacitè, de quibus omnibus in diſcurſu huius libri dicendum eſt.*

CAPVT PRIMVM.

Quomodo ſuperſtitio circa Deum verum eſſe poßit, & quid illa ſit.

A

1\. PRIMVM omnem obſeruandum eſt, quod ſuperſtitio exceſſum quendam importat, quia iuxta communem vſum, nimium Dei cultum ſignificat, vt conſtat ex vſu tam Latinorum, quàm Theologorum cum Diuo Thoma 2. 2. quæſt. 93. Vnde Aulus Gellius lib. 10. Noct. Atticar. dixit, ſuperſtitionem eſſe *importunam*, *& ineptam Religionem*, & idem ferè habet Cicero lib. 2. de Nat. Deor. Circa etymologiam autem huius vocis variè loquuntur auctores: nam Cicero ſuprà putat deriuatum eſſe nomen illud à voce *Superſto*, ſeu à nomine *Superſtes*, nam *qui totos* (inquit) *dies immolabant, vt eorũ liberi ſuperſtites eſſent, ſuperſtioſi ſunt vocati.* Iſidorus verò lib. 8. etymol. cap. 3. ex eadem voce, *Superſtes*, aliam deriuationem refert; *Alij* (inquit) *à ſenibus, quia multis annis ſuperſtites per ætatem delirant, & errant ſuperſtitione quadã neſciẽtes, quæ vetera colant, aut quæ veterũ ignari adſciſcant, ſuperſtitionẽ dictam putant.* Deinde refert ex Lucretio ſuperſtitionem dictam eſſe *à ſuperſtando*, quaſi ſuperſtitio ſit cultus ſuperſtantium rerum, ſeu rerum, quæ ſupra nos ſunt, id eſt, cœleſtium, ac diuinarum. Quam etymologiam ipſe reprobat, quia cultus talium rerum non eſt ſuperſtitio, ſed maximè legitimus. Vnde ipſe potiùs ſentit ſuperſtitionem dictam eſſe *à ſuperſtatuo*, vel *ſuperinſtituo.* Nam ſuperſtitio eſt ſuperflua obſeruantia in cultu ſuper ſtatuta, ſeu inſtituta Maiorum. Quæ deſcriptio ad ſignificationem vocis declarandam apta eſt, ad vocis autem deriuationem non videtur ſatis vocibus ipſis accommodata. Et ideò alij è contrario exiſtimant etymologiam Lucretij cum vocibus quadrare, licèt ille in re explicanda errauerit. Fuit enim Epicureus, qui omnem Dei Religionem contempſit, quia non putauit Deum habere prouidentiam humanarum rerum, & ideò omnem Dei cultum ſuperſtitioſum eſſe credidit, quia procedit ex timore Dei ſuper nos ſtantis, quem timorem in vniuerſum vanum eſſe putauit: in quo turpiter errauit. Poteſt autem hic timor eſſe nimius, & irrationabilis, & inde potuit nimius Dei cultus ſuperſtitio vocari, quaſi procedat ex nimio timore Dei ſuper nos ſtantis. Parùm tamen ad nos refert, vnde vox deriuata ſit, dummodo conſtet, quid ſignificet.

D. Thom. *Aul. Gel.* *Cicer.* Nominis Etymologia. *Iſidor.* *Lucret.*

B

2\. Eſt autem aduertendum ſecundò, ad legitimum cultum Religioſum duo requiri, vnum eſt, vt cultus ſit legitimus ex parte rei cultæ: aliud eſt, vt in modo etiam colendi prudens, & modoratus ſit. Vnde è contrario quia malum contingit ex quocunque defectu, dupliciter poteſt cultus eſt ſuperſtitioſus, ſcilicet vel ex parte rei cultæ, ſi non ſit cultus, veri Dei, ſed falſi, vel ex parte modi obſeruandi etiam in adoratione veri Dei. Poſſet etiam quis addere tertium membrum, ſcilicet, cultum deficientem in vtroque; nam Cicero ſuprà etiam in cultu falſi Dei ſignificat poſſe eſſe ſuperſtitionem in modo, ſed nobis non eſt hoc tertium membrum neceſſarium, Gentilis enim, qui putabat cultum exhibitum ſuo idolo iuxta ſuas leges, & mores eſſe legitimum, vocauit ſuperſtitionem cultum eiuſdem idoli vltra inſtituta ſuorum maiorum, nos tamen totum cultum talis Dei, qualiſcunque cultus ſit, vt ſuperſtitioſum omninò abiicimus, & ideò in tali cultu non curamus de modo eius, vt ſuperſtitioſum appellemus. Sic ergo apud Theologos, & alios Doctores duplex diſtinguitur ſuperſtitio: vna eſt in cultu veri Dei, alia in cultu falſi Dei: & hæc poſterior, generaliter vocari poteſt falſus cultus, ſeu ſuperſtitio idololatrię. Prior verò vocatur indebitus, vel nimius cultus veri Dei. Ita docet D. Thomas communiter receptus in 2. 2. quæſt. 92. art. 2. Vbi ſuperſtitionem ex parte rei cultæ, quam nos generatim idololatriam vocauimus, in tres diſtinguit ſpecies, ſcilicet in idololatriam expreſſam, ſeu ſtrictè ſumptam, & diuinationem, & vanam obſeruantiam; quæ idololatriæ tacitæ dici poſſunt, de quibus poſtea dicemus. Alteram verò ſuperſtitionem in cultu veri Dei in duo membra diſtinguit, ſcilicet, in ſuperſtitionem pernicioſam, & ſuperfluam, de quibus in præſenti tractabimus.

Dupliciter fit cultus ſuperſtitioſus, vel ex parte rei cultę, vel ex parte modo, quo colitur.

D. Thom. Multiplex ſuperſtitionis diuiſio.

C

3\. Antequã verò vlteriùs progrediamur, oportet circa diuiſionem datam lectorem aduertere cuiuſdam erroris nouorum hæreticorum, qui nihil diſtinguunt inter idololatriam, & ſuperſtitioſum cultum veri Dei, ſed omnem ſuperſtitioſum cultum, etiamſi circa Deũ verum verſetur, idololatriam vocant. Quod ſolùm faciunt, vt Catholicos caluminẽtur, eóſque idololatriæ falsò coarguant. Ad quod concludendum alium adiungunt errorem, fingentes ſuperſtitionem, vbi non eſt, vt paulò poſt videbimus; non tamen ſuo furori ſatis

Error hæreticorum, qui nihil diſtinguunt inter idololatriam, & ſuperſtitionem.

ſatisfaciunt, Catholicam Eccleſiam, vt ſuperſtitioſam reprehendentes, niſi etiam idololatram illam faciant, & ideò ſuperſtitionem etiam illam, quæ eſt circa verum Deum, idololatriam vocant. Hunc errorem copioſè, & doctè refutauit Greg. de Valen. in ſuo 3. tom. diſp. 6. q. 11. punct. 1. & poſtea Leonardus Leſſius lib. 2. de Iuſt. capit. 43. dub. 4. & ideò nobis neceſſe non eſt in hoc errore fundando immorari. Nam ſi vocem ipſam attendamus, nihil aliud eſt idololatria, quam idoli latria, ſeu ſuprema adoratio; Deus autem verus idolum non eſt, ergo contra vocem ipſam eſt, aliquem cultum veri Dei idololatiam vocare, quod etiam confirmat, & conuincit frequentiſſimus Scripturæ ſacræ, Sanctorum Patrum vſus, vt dicti Auctores latè proſequuntur. Si autem rem ipſam ſpectemus, euidentiſſimum eſt, deformitatem, & malitiam longè diuerſæ rationis eſſe in adoratione falſorum Deorum, quàm ſit in adoratione veri Dei, quantumuis ſuperſtitioſa, vt ex terminis ipſis videtur per ſe notum, & ex rebus humanis declarari poteſt; nam longè maiorem iniuriam facit Regi, qui alium Regem in eodem Regno præter legitimum recognoſcit, quàm qui ipſummet verum Regem indebito modo reueretur. Vnde nemo eſt, qui Iudæos nunc idololatras vocet, quia Deum verum colunt, etiam ſi malè colant, & idem eſſe poteſt de Paganis cognoſcentibus vnum verum Deum, vt mox dicemus, & à fortiori idem erit de Chriſtianis, etiam malè colentibus Deum. Benè ergo generalis illa partitio data eſt ſecundum illa duo genera malitiarum per exceſſum in cultu. Benè etiam nomina ſingulis membris adaptata ſunt, quæ immutare non licet, præſertim contra vſum Scripturæ, & Sanctorum. Nam ex verbis inordinatè prolatis hæreſis incurritur. Quàm verò ſtultè iſti hæretici calumnientur Eccleſiam de idololatria, eo quod ſanctos cum Chriſto regnantes colat, in 1. tom. 3. par. oſtenſum eſt.

Valent. *Leſſius.*

4. Vtrū in cultu veri Dei poſſit eſſe ſuperſtitio.

Sed adhuc ſupereſt nobis diſputatio qua per contrarium extremum cum Lactantio lib. 4. Inſtit. capit. 28. Vbi reprehendit Ciceronem, eo quod dixerit ſuperſtitionem eſſe poſſe in vera Religione, nam vera Religio tantùm eſt in cultu veri Deo, quem ipſe Lactantius non putat poſſe eſſe ſuperſtitioſum: *Nam ſuperſtitio* (inquit) *ſolùm eſt in cultu nouorum, & falſorum Deorum qui ſuperſtitio appellatus eſt, eo quod homines, relicto antiquo, & vero Deo ſuperſtitem ſuorum Deorum memoriam colere cœperint.* Suaderíque poteſt hæc ſententia, quia in cultu veri Dei non poteſt eſſe exceſſus. Probatur, quia in veri Dei amore exceſſus eſſe non poteſt, ergo nec in cultu, & Religione. Patet conſequentia, quia ſicut Deus ſuper omnia amandus eſt, ita etiam colendus, ergo ſicut amor Dei non poteſt eſſe nimis, ita neque cultus. Item vel hic exceſſus accidere poteſt in cultu interno, vel in externo. Non quidem in interno, quia interna de Deo æſtimatio, ſi ſit vera, non poteſt eſſe nimia, ſed quantò maior æſtimatur, tantò veriùs cogitatur, ſi autem non ſit vera æſtimatio, iam cultus, qui ex illa naſcitur, non pertinebit ad cultum Dei. Nec etiam poteſt eſſe nimius, ſed oportet, vt ſit verus, & commenſuratus: nam ex vero, & moderato actu interno non poteſt oriri exceſſus in exteriori actu, ſi autem externus cultus non naſcatur ex vero, ac legitimo cultu interno, iam non erit veri Dei cultus.

5. Poſſe dari reſoluitur. *D.Thom.*

Sed dubitari non poteſt, quin in colendo vero Deo poſſit ſuperſtitio committi, id eſt, peccatum per exceſſum in modo colendi verum Deum. Ita enim docent Theologi omnes cum D.Thoma dicta quæſtion. 98. articul. 2. Declaratur autem in primis ratione, hoc vitium eſſe poſſibile, & quomodo intelligendum ſit, deinde exemplis, & teſtimoniis con-A firmabimus tale eſſe. Primum autem facilè intelligetur, diſtinguendo illa duo, quæ ſuprà in cultu, & adoratione diſtinximus. Vnum eſt vera exiſtimatio de excellentia perſonæ, quam colere intendimus. Aliud eſt ſignum illud, quo vtimur ad recognoſcēdam illius excellentiam, nóſque illi ſubmittendum, in cuius ſigni exhibitione cultus ipſe, & adoratio conſiſtit. In cultu ergo veri Dei, etiamſi ſuperſtitioſus ſit, non poteſt omninò deeſſe primum ex his, quæ poſuimus, & hoc probat ratio dubitandi propoſita, quia ſi exiſtimatio vera Dei omninò deeſſet, iam non eſſet cultus veri Dei, id enim adoramus, quod nobis in mente, & intentione adorandum proponimus, per falſam autem exiſtimationem Dei, nemo ſibi proponit verum Deum adorandum, ſed falſum, & à ſe fictū, ergo adoratio, quæ inde oritur, non eſt adoratio veri Dei, ergo nec eſt ſuperſtitio, de qua nunc agimus. Obiectio.

B Dices, Iudæus, vel Sarracenus falſam de Deo habet exiſtimationem, quando illum apprehendit, & iudicat, eſſe vnum & non trinum, & nihilominùs verum Deum colit. Reſpondeo, in aliquo quidem decipi, Soluitur. quatenus Trinitatem perſonarum in Deo negat: in aliquo verò non errat, ſed verum Deum ſecundùm eſſentiam cognoſcit, ipſe autem non adorat Deum, quantum ad id, quod de illo negat, ſed quantum ad id, quod affirmat, ſeu de illo cognoſcit, & ita veram de Deo exiſtimationem habet, verúmque Deum colit; quamuis (vt ita dicam) in eo non colat, quicquid reuera colendum eſt. Atque ita cum dicimus ad cultum veri Dei ſiue legitimum, ſiue ſuperſtitioſum neceſſariam eſſe veram de Deo exiſtimationem, non eſt C ſenſus oportere ita eſſe veram, vt nullam habeat admiſtam falſitatem, alioqui nulli infideles, vel hæretici adorarent verum Deum, quod falſum eſt, dicente Paulo de Gentibus, *Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt*, ad Roman. 1. & de Iudæis cap. 10. *Teſtimonium perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam.* Senſus ergo eſt, neceſſariam eſſe de vero Deo exiſtimationem ſaltem quoad ſubſtantiam, & eſſentiam, ac exiſtentiam eius confusè conceptam, etiam ſi alia de illo ignorentur, vel falſo exiſtimentur. *Rom. 1.*

At verò, licèt hæc exiſtimatio veri Dei ſupponatur, in materia cultus, ſiue in illo ſigno, quo vtimur D ad Deum ardorandum, poteſt eſſe error, & ſuperſtitio: Quia hæc duo valdè diuerſa ſunt, ſcilicet, Deum eſſe dignum honore propter talem excellentiam, quam habet, & hanc rem, vel illam eſſe aptam ad exhibendum Deo debitum honorem, ergo licèt in primo non erretur, poteſt in ſecundo error contingere. Quando ergo aliquis intendens colere verum Deum illis rebus vtitur ad illi exhibendum honorem, quæ ad illud officium aptæ non ſunt, neque illis verè Deus honoratur, tunc ſuperſtitio committitur, & cultus ille ſuperſtitioſus dicitur. Vnde fit, vt hoc genus culpæ maximè contingat in exteriori adoratione, E quamuis non in ſola. Primum ſignificat diuus Thomas quæſtione 93. articulo 2. ad 2. quia ſignum, quo in tali adoratione vtimur, non eſt natura ſua impoſitum ad ſignificandam vel Dei excellentiam, vel noſtram ſubmiſſionem ad illam, & ideò facilè poteſt in tali adoratione contingere error circa vſum ſigni, vel materiæ quæ ad Deum colendum aſſumitur. Quod in humana adoratione facilè perſpicitur, contingit enim, ruſticum hominem ineptis verbis, aut geſtibus vti ad regem adorandum, qui non erat in perſona regis, quam adorat, ſed in modo, & actibus quibus illum adorat. Vnde mirum eſt, quomodo Lactantius, alioqui eruditus, dixerit, *Omninò quid colas, intereſt, non quemadmodū colas.* Eſt enim hic manifeſtus error moralis, & practicus, & valde generalis; nam

6. In ſigno quo Deus colitur poteſt dari error. *D.Thom.* *Lactan.*

hone

honeſtas actionum multùm pendet ex modo, & ex defectu modi ſæpe tota bonitas actus deſtruitur, quia bonitas integram cauſam requirit, vt in moralibus notum eſt, ergo non tantùm intereſt, quid colas, ſed multum etiam, quomodo colas. In defectu ergo huiuſmodi ſuperſtitio hæc, de qua tractamus, conſiſtit. Vnde etiam conſtat altera pars, ſcilicet poſſe hanc ſuperſtitionem interuenire in interiori cultu; nam zelus ſeu æmulatio pro Deo, actus interior eſt, & poteſt quis illum concipere ex intentione colendi Deum, & tamen ſi zelus indiſcretus ſit, vt eſſe poteſt (teſte Paulo citato loco ad Rom. 10.) erit ſuperſtitio, non Religio. Et idem in timore, & ſimilibus actibus internis aptis ex ſuo genere ad colendum Deum, contingere poteſt, ſi in particulari imprudenter exerceantur, quia talibus actibus re vera non honoratur Deus, neque ſunt apti, vt ad illum finem ordinentur.

Rom. 10.

7. *Inductione declaratur in Iudæis, & Gentilibus.*

Iam verò ex vſu ipſo, quaſi inductione hoc genus vitij declaratur, habet enim locum tam in infidelibus, qui verum Deum aliquo modo agnoſcunt, quã in Catholicis, qui perfectè, & abſque errore illum cognoſcunt. Nam in primis Iudæi nunc circuncidentes filios ſuos, ſabbatha ſeruantes, ſuperſtitioſi ſunt, quia verum quidem Deum colere illis cæremoniis intendunt, ſed tamen illis iam Deum non honorant, ſed potiùs offendunt. Sic dixit Amb. in Pſal. 118. Enarrat. in Octon. 5. circa illa verba. *Statue ſeruo tuo eloquium tuum timore tuo. Iudæi habent zelum Dei, ſed quia non habent ſecundùm ſcientiam in ipſo zelo, & timore, maiorem contrahunt Diuinitatis offenſam.* Et poſtea de circunciſione, & ſabbathis adhibet exempla. Gentilis etiam, ſi quis nunc eſſet verum Deum agnoſcens, & Chriſtianam fidem non acceptans, ſi offerat Deo ſacrificium vituli, ſuperſtitioſus eſt, quia licèt Deum verum colere intendat, illi offert, quod re vera ſacrificium non eſt, nec verus Dei cultus. Nam licèt olim illud eſſe potuerit ſacrificium, nunc re vera non eſt: nam vt rectè dixit Auguſt. Epiſt. 49. quæ. 3. *Cum hæc exhibentur Deo ſecundum veram inſpirationem, atque doctrinam, vera Religio eſt.* Illud autem ſacrificium non offertur ſecundum Dei veram inſpirationem, atque doctrinam, ergo non eſt actus veræ Religionis, eſt ergo ſuperſtitio. Nec refert, quod illud ſacrificium videatur legi naturali conforme, eſt enim conforme negatiuè, id eſt, non habens ex ſola lege naturæ indecentiam, tamen poſtquam à Deo reprobatum eſt, & in melius commutatum, iam rationem cultus non habet, ſed ſuperſtitio eſt. Quod ſi fortaſſe contingeret, Philoſophum Gentilem ſic offerentem habere ignorantiam inuicibilem fidei, & ductu naturæ duci, ille quidem excuſaretur à culpa propter ignorantiam, tamen actio ipſa in ſe ſuperſtitioſa eſſet, quia re vera non eſt ſacrificium, nam ex vi Diuinæ inſtitutionis, vnius incruenti ſacrificij oblatione omne aliud ſacrificium irritum factum eſt, & nullum: etiam ſi per ignorantiam excuſaretur, qui illud intentat. Adde, multis aliis modis poſſe contingere ſuperſtitionem in huiuſmodi Gentili ſi Deum verum variis obſeruationibus colere intendat, vt alij circa falſos Deos faciebant.

Amb. Pſalm. 118. — *Aug.*

8. *Oſtenditur poſſe reperiri in hæretico, & Catholico.*

Præterea hæretici multis modis ſuperſtitioſi eſſe ſolent, vel in ſacrificio Euchariſtiæ aliquid admiſcendo, quod Chriſtus non obtulit, vel in Baptiſmo, aut aliorum Sacramentorum vſu. Multi etiam in ritibus orandi, ieiunandi, aut aliis operibus, quibus Deum colere ſolemus, infinitas ſuperſtitiones miſcuerunt, qui tamen omnes verum Deum colebant. Denique etiam Catholicus poteſt interdum in hoc vitium labi: ſic enim Cæleſtinus Papa Epiſt. 2. ad Epiſcop. Galliæ capit. 1. quoſdam ſacerdotes reprehendit quia ambulabant *amicti pallio, & lumbo præcincti*, vt viderentur ad litteram obſeruare Chriſti verba Luc.

Cæleſt. P.

A 12. *Sint lumbi veſtri præcincti*, & de illis dicit: *ſuperſtitioſo potiùs cultui inſeruire, quam mentis, vel fidei puritati.* Sic etiam dixit Alex. Papa Epiſt. 1. cap. 4. *Repulſis opinionibus ſuperſtitionum, panis tantum, & vinum aqua permiſtum in ſacrificium offerantur.*

Luc. 12. — *Alex. Papa.*

9. *Hæreticorũ error aſſerentium omnem cultum humano diſcurſu introductũ prohiberi.*

Oportet tamen in hoc puncto cauere alium hæreticorum huius temporis errorem, dicunt enim, omnem cæremoniam, & omnem cultum à Deo ipſo non præceptum, ſeu in Euangelio non contentum ſuperſtitioſum eſſe, imò & idololatriam vocant, vt paulò ante notaui. Fundantúrque præcipuè in illo Deuter. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino, neque addas quicquam, nec minuas.* Vnde colligunt, omnem cultum non præceptum eo ipſo prohibitum eſſe, & B ideò Paulum ad Coloſſen. 2. dixiſſe, *Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum.* Et infrà: *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtrà inflatus ſenſu carnis ſuæ.* Vnde colligunt, omnem cultum voluntarium, & ex humano diſcurſu introductum eſſe illicitum, & à Deo prohibitum. Verumtamen hæc ſententia hæretica eſt, quia non ſolùm eſt contra vniuerſalem conſuetudinem & perpetuam traditionem Eccleſiæ, ſed etiam contra Scripturam, & contra rationem naturalem, vt oſtendi in 3. tom. 3. part. diſputat. 15. ſection. 2. Et patet breuiter, quia Scriptura ipſa præcipit obſeruare vota, quæ ta- C men voluntariè, & non ex præcepto promittuntur. Et ratio naturalis dictat, non ſolùm eſſe facienda bona præcepta, ſed etiam eſſe vtile plura bona, & honeſta facere, quàm præcepta ſint. Item vix poſſunt homines non vti determinatione aliqua humana in actionibus diuini cultus, quia lex diuina, vel naturalis non omnia determinauit, vt ſæpe in ſuperioribus oſtenſum eſt. Vnde etiam hæretici ipſi ſuos peculiares modos, & ritus introducunt in modo colendi Deum, qui non ſunt in Euangelio, vel diuina lege præcepti, imò nec ipſi inter ſe in huiuſmodi ritibus conueniunt, ergo planè ignorant, quid loquantur, & ſe ipſos tanquam ſuperſtitioſos, & idololatras condemnant. Non eſt ergo ſuperſtitioſum quicquid D præceptum non eſt, ſed quicquid contra præceptum eſt, ſiue ſit contra diuinam inſtitutionem ſiue contra Eccleſiaſticam, ſiue contra rationem naturalem oſtendentem in aliquo ritu vel inutilitatem, vel ſuperfluitatem, vel aliquid huiuſmodi.

Deut. 12. — *Coloſ. 2.*

10. *Explicatur locus Deuteronomij.*

Et ita intelligitur locus ille Deuter. Ibi enim ſpecialiter prohibebat Deus Hebræis vti cæremoniis Gentium, vt ex verbis proximè præcedentibus conſtat: & in hoc ſenſu concluditur ibi nihil fuiſſe addendum, vel minuendum, vtique legi ſibi traditæ contrarium. Non verò prohibebantur omnia, quæ non erant præcepta, dummodo non eſſent præceptis contraria, ſed potiùs eis conſentanea, vt in ipſamet lege explicatur Leuit. 23. vbi poſt præcepta feſtiuitatum, oblationum, & ſacrificiorum additur, E *Exceptis ſabbathũ Domini, doniſque veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ ſponte tribuetis Domino.* Quæ lex non eſt derogata per prohibitionem in Deuteronomio factam, vt conſtat. Vnde poſtea iuxta legem Leuitici inſtituerunt Iudæi aliquas feſtiuitates in lege non præceptas; & Chriſtus Dominus vſus eſt multis cæremoniis in lege non præceptis, vt in dicto loco oſtendi. Vnde nec Paulus ad Coloſſenſ. 2. omnem voluntarium cultum damnat, cum ipſemet 1. ad Corinth. 7. virginitatem, & abſtinentiam ab opere coniugij propter orationem conſulat, etiam quando præcepta non eſt: in dicto ergo loco ad Coloſſenſ. 2. agit præcipuè de vitanda ſuperſtitione legalium cæremoniarum, & cauendis deceptoribus, qui illam ſub ſpecie

Leuit. 23. — *Coloſ. 2.* — *1. Corint.*

humilitatis, & Religionis Angelicæ, ſeu per Angelos traditæ introducere volebant, vt D. Thomas exponit. Quamuis extendi poſſit doctrina illa ad omnem ſuperſtitioſum cultum non fundatum in recta ratione, ſed in hypocriſi, & irrationabili voluntate, vt Caiet. & alij declarant, in hoc enim ſenſu rectè dici poteſt ſuperſtitio Religio ita voluntaria, vt nec lege nec iuſta ratione fundata ſit, quæ ſuperſtitio etiam in cultu veri Dei locum habet, vt dixi.

D. Thom. *Caiet.*

11. *Lactantij fundamento reſpondetur.* Ad fundamentum ergo Lactantij non eſt difficile ex dictis reſpondere, fatemur enim, ex parte Dei non poſſe eſſe exceſſum in cultu, ſi alias cultus ſit rationi conſentaneus, & in eodem ſenſu rectè etiam dicitur, non poſſe eſſe exceſſum in quantitate veri cultus, quia nullus poteſt adæquare excellentiam Dei, nedum excedere, vndę Eccl. 43. dicitur, *Glorificantes Dominum, quantuncumque potueritis, ſuperualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes Dominum exaltate eum quantum poteſtis, maior enim eſt omni laude Quis magnificabit eum ſicut eſt?* Nihilominùs tamen ex circumſtantiis, & modo, ſeu qualitate cultus poteſt hic interuenire exceſſus, vt bene declarat Diuus Thomas dicta quæſt. 92. art. 1 & in idem redit, quod quæſt. 93. art. 2. ait, in cultu Dei nihil eſſe poſſe ſuperfluum, ſeu excedens ſecundum quantitatem abſolutam, quæ videlicet ſupponat rerum cultum, tamen ſecundùm quantitatem proportionatam poſſe eſſe ſuperfluum, quatenus id offertur in cultum, quod aptum non eſt.

Eccleſ. 43 *D. Thom.*

12. Sed occurrunt nonnullæ obiectiones. Prima, quia hinc ſequitur, hoc non eſſe vitium per exceſſum, ſed potiùs per defectum. Patet, quia qui colit Deum actu improportionato, ipſum re vera non colit, ergo non excedit, ſed deficit in cultu Dei, ſicut qui daret pauperi fictam pecuniam, & non veram, non peccaret per exceſſum contra miſericordiam, ſed potius per defectum. Secunda, quia ſi in quantitate proportionali poteſt eſſe exceſſus, etiam in abſoluta. Nam qui bis in die communicat, excedit, addendo quantitatem abſolutam in vero cultu: nam ſecunda communio tam vera communio eſt, quàm prima. Tertia quia etiam è conuerſo poteſt illa quantitas minui, vt ſiquis offerat in ſacrificio corpus, & non ſanguinem, erit illud peccatum non per exceſſum, ſed per defectum, & tamen ſuperſtitio eſt iuxta ſententiam Gelaſij in capit. *Comperimus*, de Conſ. d. 2. qui de illis, qui ita offerebant, ait: *Neſcio, qua ſuperſtitione docentur aſtringi.*

1. Obiectio. *2. Obiectio.* *3. Obiectio.* *Gelaſ. Cap. Comperimus.*

13. *Reſpondetur ad obiectiones.* Reſpondeo omnia procedere ex quadam æquiuocatione. Nam exceſſus non debet conſiderari in formali cultu, vt ſic dicam, ſed in materiali. Nam ſi cultus ſemper ſit verus, & legitimus, nunquam poteſt eſſe exceſſus in colendo Deo, vt dictum eſt. Quando verò aut ex materia actionis, aut ex circumſtantiis contingit, vt cultus tranſeat in ſuperſtitionem, iam quidem definit eſſe cultus, & ita verum eſt, non eſſe exceſſum in cultu formaliter ſumpto. Eſt tamen exceſſus in multiplicandis, vel faciendis actionibus pro cultu, quæ ad illum non deſeruiunt, & hoc modo vocatur hoc vitium per exceſſum. Quod poteſt non incommodè declarari per ordinem ad affectum colentis: habet enim ſuperſtitioſum affectum colendi, vel ſaltem illum oſtendit, quantū eſt ex parte operis, & excedere exiſtimatur in eo affectu, quandoquidem opportunè, & importunè (vt ſic dicam) colere vult, & quicquid occurrit in cultum offert, ſiue ſit aptum, ſiue non ſit. Ad 1. ergo reſpondeo, negando ſequelam. Ad probationem dico verum eſſe, illum non excedere, verè colendo, & honorando, excedere tamen operando ad cultum modo, aut tempore, aut loco repugnantibus vero cultui. Ad 2. reſpondeo ibi etiam non eſſe exceſſum in cultu formali, qui ſolùm pertinere hic dicitur ad quantitatem abſolutam, ſed in materiali, quia licèt communio de ſe ſit materia veri cultus, ſi tamen indebito modo fiat, deſinit eſſe verus cultus, & ita illa ſecunda communio hic, & nunc continet verum cultum, neque honorat Deum, etiam ſi ſit tam vera communio, ſicut prior, quia non fit tam debito modo. Ad 3. ſimiliter reſpondeo, ibi quidem peccari per defectum quoad integritatem ſacrificij, operari tamen per exceſſum in materia cultus, quatenus pro ſacrificio offertur, quod re vera ſacrificium non eſt, vnde, quoad hoc interuenit ibi ſuperſtitio, an verò quoad alium defectum de mutilatione ſacrificij ibi adſit ſacrilegij genus contra reuerentiam rei ſacræ debitam, infra dicetur.

CAPVT II.

Quot modis, & quàm grauiter peccari poſſit in cultu veri Dei, per ſuperſtitioſum cultum.

1. *Superſtitio in cultu veri Dei vitioſa eſt.* EX dictis in præcedenti cap. manifeſtè colligitur ſuperſtitionem cultu veri Dei vitioſam eſſe, & moraliter malam, ac ſubinde eſſe prohibitam. Primum patet, quia vitium eſt quicquid declinat à medio virtutis: oſtenſum eſt autem ſuperſtitionem hanc non ſeruare medium Religionis, quia vel non aſſumit materiam aptam ad cultum, vel non quando, & quomodo oportet, ergo eſt vitium morale, ac ſubinde moraliter mala, quia malum ex quocunque defectu. Vnde etiam concluditur, talem cultum prohibitum eſſe, quia omne malum morale prohibitum eſt, ſiue ſit malum, quia prohibitum, ſiue prohibitum, quia malum. Videndum ergo ſupereſt, quale ſit hoc malum, ac ſubinde quibus modis committi poſſit hæc ſuperſtitio, ſimúlque conſtabit, quam graue peccatum ſit.

2. *D Thom. Superſtitionum aliæ pernicioſæ, aliæ ſuperfluæ ſunt. Auguſt. D. Thom.* Diuus Thomas ergo dicta quæſtion. 93. hanc ſuperſtitionem diuidit in pernicioſam, & ſuperfluam. Pernicioſam declarat eſſe illam, quæ falſa eſt, & mendacium continet, nam eo ipſo tale mendacium pernicioſum eſt, iuxta doctrinam Auguſtini lib. de Mendacio, cap. 14. quia eſt in rebus ad Religionem Dei pertinentibus. Additque Diuus Thomas, hoc mendacium poſſe contingere dupliciter, ſcilicet vel ex parte rei ſignificatæ, à qua diſcordat ſignificati cultus, vel ex parte perſonæ colentis, quando ille eſt miniſter Eccleſiæ colens Deum in perſona Eccleſiæ, & tamen in colendo non ſeruat modum ab Eccleſia præſcriptum: nam tunc etiam falſarius cenſetur, quia aliquid proponit ex parte Eccleſiæ, quod ipſa non præſcripſit. Superfluam ſuperſtitionem appellat diuus Thomas illam, quæ offert Deo pro cultu id, quod nec ad gloriam Dei ſpectat, nec mentem, vel corpus hominis Deo ſubiicit, prout debet, ac lege, vel conſuetudine impoſitum eſt. Tunc enim ſuperfluè talis actus in cultum, Deo offertur, cum Deus illo non honoretur. Atque hanc diuiſionem optimè Caietan. exponit in dicta quæſtion. 93. ex illo Ioan. 4. *In ſpiritu & veritate*: nam falſitas veritati opponitur; ſuperfluitas autem ſpiritui, qui enim colit Deum eo modo, qui ſpiritui non ſeruit, ſuperfluum cultum exhibere dicitur, ille autem in ſpiritu non adorat, quia in exterioribus totus inſiſtens ad interiorem cultum nihil proficit, vt diuus Thomas ſignificat.

Caiet. Ioan. 4. *D. Thom.*

3. *Proponuntur difficultates circa hanc doctrinam.* Circa hanc verò doctrinam, vt tota varietas huius vitij explicetur, nonnullæ difficultates proponendæ ſunt. Prima eſt, quia omnis ſuperſtitio falſitatem

conti

continet, ſaltem ex parte colentis, nam ſignificat ſe colere Deum, re tamen vera non colit, ergo falſum ſignificat, ergo non rectè diuiditur ſuperſtitio per falſum cultum, & alium, qui oporteret illum alium falſum non eſſe, talis autem non inuenitur. Vnde Lactantius lib. 4. Inſtit. cap. 28. dixit: *Religio veri cultus, eſt ſuperſtitio falſi*, id eſt, falſi cultus; ideò enim Religio non eſt, quia verum cultum non offert, vero autem falſum opponitur, ergo omnis ſuperſtitioſus cultus falſus cultus eſt. Secunda è contrario eſt, quia omnis ſuperſtitio continet ſuperfluum cultum, ergo non rectè per illum diuiditur. Patet antecedens ex Iſidoro lib. 8. Etymol. cap. 3. vbi ait: *Superſtitionem dictam eſſe, eo quòd ſit ſuperflua, aut ſuperſtatuta obſeruatio.* Et Seruius dixit, ſuperſtitionem eſſe *inanem, & ſuperfluum timorem.* Et ratione probatur, quia dictum eſt, ſuperſtitionem eſſe vitium per exceſſum ſecundum aliquam circunſtantiam, quæ inanem, imò & iniurioſum Deo talem cultum reddit, ergo ſemper talis cultus ſuperfluus eſt. Quid enim magis ſuperfluum, quàm quod fini eſt improportionatum, ſeu quod omninò inutile eſt; talis autem eſt omnis ſuperſtitio.

Lactant. *Iſidor.*

4. *D.Thom.* Tertiò augetur vtraque difficultas, quia ex D. Thomæ doctrina planè ſequitur, eoſdem ſuperſtitionis actus ſub vtroque membro collocari. Nam in primis ſub cultu ſuperfluo ponit omnem illum, qui ad Dei gloriam non pertinet, at nullum mendacium ad gloriam Dei pertinet, erit ergo ſuperfluus cultus. Vt, verbi gratia, qui ad cultum Dei ſupponeret falſas reliquas, & mendax eſſet, & ſuperfluus in cultu Dei, quia non indiget mendaciis, quibus honoretur. Sicut qui ad confirmandam fidem falſa miracula confingeret, & vanus, ac ſuperfluus eſſet, & falſus. Item ait D. Thomas in dicto art. 2. id, quod eſt præter Dei inſtitutionem, vel conſuetudinem communem, ſuperfluum eſſe in Dei cultu. Vnde fit, vt miniſtrare Sacramentum, vel offerre ſacrificium contra modum diuina auctoritate conſtitutum, & in Eccleſia conſuetum, ſit cultus ſuperfluus, quia eſt præter inſtitutionem, & conſuetudinem: at D. Thomas in art. 1. hunc vocat cultum pernicioſum, ſeu falſum ſecundo modo, ergo confunduntur illa membra. Quartò poteſt obiici, quia ex dicta doctrina D. Thomæ in illo art. 1. ſequitur omnem cultum falſum, etiam ſi ſolùm ſit falſus ex parte operantis, mendacium pernicioſum continere, ac ſubinde omnem ſuperſtitioſum cultum peccatum mortale eſſe, quod difficile creditu eſt. Sequela verò patet, quia omnis ſuperſtitioſus cultus, eſt falſus cultus, vt oſtendi, ergo eſt mendacium pernicioſum, at omne mendacium pernicioſum eſt peccatum mortale, ergo.

D.Thom.

5. *D.Thom.* Quintò aliunde apparet illis duobus membris addendum fuiſſe tertium, ſicut enim poteſt Deus ſuperſtitioſè coli mendaciis, & vanis actibus, ſeu inutilibus ad virtutem, ita poteſt coli ſuperſtitioſiſſimè, & pernicioſiſſimè aliis peccatis, & turpibus actibus. Vt, verbi gratia, ſi quis occidat homines in ſacrificium Dei, non ſolùm ſuperfluus, ſed etiam pernicioſus dici poteſt, ſecluſo mendacio ſignificationis; nam etiam illud in ratione vitij moralis contra Religionem videtur habere peculiarem deformitatem, ſicut longè alterius malitiæ eſt vouere Deo actum indifferentē, vel inutilem, vt deambulare, aut ludere, vel vouere rem intrinſecè malam, vt mentiri. Ergo vel diſtinguendum fuit hoc genus pernicioſi cultus à falſo, & ſuperfluo, vel non erat cur illa diſtinguerentur. Sextò poteſt obiici, quia aliquis videtur eſſe ſuperſtitioſus cultus, qui dici poteſt defectuoſus potiùs, quàm ſuperfluus; vt Miſſam dicere ſine veſtibus ſacris, & ſimiles.

6. Vt his obiectionibus reſpondeamus & occaſione illatum, varietatem harum ſuperſtitionum explicemus, recolendum eſt, quod ſuprà notaui, licèt in hac materia formaliter conſideremus vitia, quatenus continēt malitias contrarias Religioni, nihilominus illarum varietatem ſæpe pendere ex materialibus actionibus, quibus veluti adhærent, & ex malitiis, quæ in eis præſupponi ſolent, etiamſi alterius rationis ſint. Sic ergo in præſenti interdum vtitur quis mendacio in ipſomet cultu Dei, interdum verò abſque proprio mendacio ſuperſtitioſus eſt ex aliis capitibus: priorem ergo vocauit D. Thomas cultum pernicioſum, poſteriorem autem ſuperfluum cultum. Et ita diuiſio eſt adæquata, quia membra contradictionem proximè includunt. Diſtinguuntur autem primò, & quaſi radicaliter ex parte cuiuſdã malitiæ, ſcilicet mendacij, & falſitatis, quæ in vno membro ſupponitur, & non in alio. Vnde falſitas illa, ratione cuius aliquis ſuperſtitioſus cultus pernicioſus dicitur, non eſt falſitas cultus: nam hæc communis eſt omni ſuperſtitioni, vt rectè obiectio prima oſtendit, ſed eſt peculiaris falſitas, quæ in ipſo facto ſupponitur, non ſolùm quatenus ſignificat cultum, vel excellentiam Dei, ſed quatenus aliquam aliam rem ſignificare ſupponitur; vt, verbi gratia, circuncifio nunc eſt ſuperſtitio quædam, quia eſt ſignum gratiæ futuræ, & nondum exhibitæ, teſte Auguſt. lib. 6. contra Iul. cap. 3. illa autem ſignificatio falſitatem continet diſtinctam à falſitate, ſeu à nullitate cultus, eiúſque fundamentum exiſtit, ideò enim cæremonia illa nunc ſuperſtitioſa eſt, & inutilis ad cultum, quia falſam ſignificationem habet ex vi ſuæ primæuæ inſtitutionis. Itaque cultus ſuperſtitioſus in genere dici poteſt falſus, non falſitate, quo vocatur in dicendo, ſeu ſignificando, ſed falſitate in eſſendo, vt Metaphyſica loquitur. Specialiter autem cultus pernicioſus dicitur, qui in aliqua falſitate in ſignificando fundatus eſt. Vnde etiam expeditur facilè ſecunda obiectio: fatemur enim, omnem cultum ſuperſtitioſum poſſe dici ſuperfluum, vt ibi adducta probant: nihilominùs tamen illa vox accommodata eſt ad ſpecialem cultum ſignificandum, illum, videlicet, qui inanis eſt, nō propter mendacium, ſed propter quemcunque alium defectum. Pernicioſus enim cultus dicitur, qui non ſolùm inanis eſt, ſed etiam mendax, ſuperfluus autem vocatur qui nimius eſt, & inanis abſque ſpeciali mendacio. Et eodem ferè modo expedienda eſt tertia difficultas: nam ex dictis conſtat, non poſſe eundem cultum ſuperſtitioſum ſub vtroque membro contineri; aut enim continet mendacium, & ſic non ſpectat ad ſecundum membrum etiamſi ad gloriam Dei non pertineat: nam illa doctrina D. Thom. & quaſi deſcriptio ſuperflui cultus intelligenda ſemper eſt cum excluſione, id eſt, vt tantùm ad Dei gloriam, & verum honorem non pertineat, quamuis aliam falſitatem non includat.

Varietas in ſuperſtitionibus ſæpe ex actionibus materialibus pēdet.

Cultus alius pernicioſus, alius ſuperfluus.

Auguſt.

Qui cultus pernicioſus dicatur.

7. Circa illam verò tertiam obiectionem explicanda eſt illa ſubdiuiſio pernicioſæ ſuperſtitionis in eam, quæ falſitatem continet ex parte rei ſignificatæ, vel ex parte colentis. Prius enim membrum optimè explicatur per ritus Iudaicos, quorum vſus nunc continet falſitatem in ſignificatione ipſarum actionum, vt diuus Thomas dixit. Quia non ſolùm verba, ſed etiam facta imponuntur ad ſignificandum, & ideò in factis ipſis eſſe poteſt falſa ſignificatio, quatenus rem iam factam ſignificant vt nondum factam, ſed futuram. Interrogare autem quis poteſt circa hoc membrum, an ad cultum pernicioſum hoc modo ſufficiat, actionem illam fuiſſe olim impoſitam ad ſignificandam rem futuram; vt futura eſt, vel neceſſaria etiam ſit intentio exercentis illam actionem ad idem ſigni-

Superſtitio pernicioſa alia falſitatem habet ex parte rei ſignificatæ, alia ex parte colentis. *D.Thom.*

Duplex intẽtio poteſt reperiri in circunciſione à Iudæis modo facta. Caiet.

ſignificandum? In quo eſt diſtinguenda duplex intentio; vna eſt formalis intentio mentiendi, alia eſt intentio ſignificãdi per illud factum id, quod à principio ex Dei impoſitione ſignificauit. De priori mouit dubium Caiet. dicta q. 93. art. 1. quia Iudæi modò non habent illam, licèt poſteriorem habeant: ſed ſine dubio illa intentio non eſt neceſſaria ad committendam hanc ſuperſtitionem pernicioſam, quia ſufficit intentio exhibendi ſignum falſum, quia in facto ipſo continetur mendacium, à quo non excuſatur operans propter ignorantiam, cum illa culpabilis ſit.

8. Difficultas circa ſecundam intentionem.

Hîc verò ego dubito de poſteriori intentione, quam ſine dubio habent Iudæi: quærimus autem, an neceſſaria ſit? Et ratio dubitandi eſt, quia ſi dicamus non eſſe neceſſariam, damnabimus omnem vſum circunciſionis poſt Chriſti mortem, etiam quando lex vetus nondum erat mortifera, quod dici non poteſt. Si autem dicamus, neceſſariam eſſe, ſequeretur, nunc non eſſe ſuperſtitioſum vſum circunciſionis, ſi non fiat animo ſignificandi futura, nec ex obligatione, aut ritu legis veteris, ſed ſolùm propter quandam cum Chriſto conformitatem, vt Æthiopes facere dicuntur.

Reſoluitur.

Reſpondeo vt talis cæremonia dici poſſit pernicioſa, neceſſarium eſſe, vt qui illam exercet, ea vtatur vt ſigno habente talem impoſitionem, aliàs non loquetur per illud, nec falſum dicet: & hoc optimè probat exemplum Pauli circuncidentis Timotheum, & ſimilia. Neque hinc ſequitur, vſum illius actionis per modum cæremoniæ ſacræ nunc non eſſe ſuperſtitioſum alia intentione factum; tum quia eſto, tunc nõ ſit pernicioſus cultus, erit ſaltem ſuperfluus, quia eſt prorſus inutilis ad cultum Dei, finita iam, & abolita impoſitione Dei. Et illa intentio aſſimilationis ad Chriſtũ in hoc vulnere, ſeu cicatrice, eſt prorſus vana, nihílque pertinens ad gloriam Dei. Tum etiam quia licèt vſus talis cæremoniæ ex tali intẽtione non appareat intrinſecè malus, & conſequenter nec prohibitus, quia malus; nihilominùs ex communi conſenſu, & conſuetudine Eccleſiæ prohibitus eſt, & ideò etiam eſt malus, ac ſuperſtitioſus, & fortaſſe etiam eſt pernicioſus propter falſitatem materialem, quam ex vi operis cõtinet, licèt non ſit formale mendacium ex intentione operantis. Nam qui profert propoſitionem, quæ in communi, & vſitata ſignificatione terminorum falſa eſt, non intendens id ſignificare, ſed aliud, quod ipſe ſibi fingit, ſeu imponit, licet à formali mendacio excuſetur, nihilominùs ſimpliciter falſum profert, & pernicioſè alios decipit, & ex hac parte à malitia mendacij ſaltem indirecta non excuſatur. Ita ergo intelligi poteſt in præſenti: nam ex communi ſenſu Eccleſiæ circunciſio, verbi gratia, facta vt cæremonia ſacra illam ſignificationem habet, & ideò nõ excuſatur à ſuperſtitione pernicioſa, qui illa vtitur, etiamſi priuata intentione aliud intendat.

9. An quælibet falſitas in cultu reddat illum pernicioſũ. Auguſt.

Rurſus verò interrogari poteſt circa idem membrum, An quælibet falſitas huiuſmodi cultus reddat illum pernicioſum, vel ſolùm illa, quæ fuerit in materia Religionis, aut in materia fidei? Nam Aug. in citato loco de Mendacio non dixit, omne mendacium in materia Religionis Chriſtianæ eſſe pernicioſum, ſed dixit, omne mendacium *in doctrina Religionis eſſe capitale*, quod longè diuerſum eſt. Nam mendacium in doctrina Religionis pertinet ad errorem, & hæreſim, mendacium autem in materia Religionis non ſemper continet hæreſim, ſed aliquam irreuerentiam vt quis in confeſſione falſum dicat, cõfitendo quod non fecit ob indiſcretã humilitatem; illud ergo non videtur pernicioſum mendacium, quia nec alicui nocet, nec eſt contra doctrinam Religionis, ergo licèt ille cultus ſit ſuperſtitioſus, vt ſuperfluus, non tamen vt pernicioſus,

10. Pars affirmatiua vera reſoluitur. D.Thom.

Nihilominùs tamen D.Th. omnem ſuperſtitionẽ, quæ in re ſignificata falſitatem cõtinet, pernicioſam appellat. Et ita videtur abſolutè loquendũ, quia omne mortale mendacium, in quacunque materia ſit, vſurpatum ad colendũ Deum per illud, eſt iniurioſum Deo peculiari modo, & ideò pernicioſum mendacium eſt: Omne enim mendacium, quod in alterius iniuriã cedit, pernicioſum eſt, ergo ſi in diuinã iniuriam cedat, maximè erit mendacium pernicioſum. Cedit autem in diuinam iniuriã, quoties in eius cultũ adhibetur.

Superſtitio pernicioſa non ſemper eſt mortale peccatum.

Quamuis autem pernicioſum mendacium ex ſuo genere mortifera culpa ſit, nõ eſt neceſſe, vt ſit ſemper, & in omni indiuiduo peccatum mortale; nam poteſt eſſe mendacium pernicioſum, quod in aliqua materia peccatum veniale ſit, vt patet de falſo teſtimonio in materia leui. Sic igitur licet hęc ſuperſtitio pernicioſa dicatur, non ſemper in indiuiduo eſt peccatũ mortale: nam ſi falſitas ſit contra doctrinam Religionis, tunc ſemper peccatum eſt mortale, ſeu capitale, vt Aug. dixit, quia talis materia ſemper eſſet grauiſſima, vt per ſe conſtat; ſi autem non ſit contra doctrinam Catholicam, ſed ſolùm conſiſtat in facto aliquo, tunc interdum eſſe poterit venialis culpa ex leuitate materiæ, licèt ſæpe ſit mortalis. Et ita in exemplo adducto de falſitate in confeſſione ſi mendacium ſit vel in materia neceſſaria, vel in tota materia Sacramenti, grauis eſt culpa, quia eſt contra ſubſtantiam Sacramenti, ſi verò ſit in materia partiali, & non neceſſaria, cenſetur culpa venialis ex leuitate materiæ, iuxta ea, quæ in 4. tom. d. 22. ſect. 10. diximus. Auguſt.

11. Explicatur alia pars diuiſionis de falſitate ex parte colẽtis.

Aliud membrum illius diuiſionis de falſitate in cultu ex parte colẽtis, obſcurius eſt, quia non videtur excedere gradum, & rationẽ ſuperflui cultus, vt probat obiectio facta, quia hæc falſitas ſolũ in hoc conſiſtere dicitur, quòd aliquis exhibet cultum aliter, quàm à Chriſto ſit inſtitutum, vel ab Eccleſia ordinatum, ſeu conſuetum, quod habet omnis ſuperfluus cultus. Dicendum verò eſt, falſitatem hanc in hoc conſiſtere, quòd offerens, ſeu colens Deum nomine Chriſti, aut Eccleſiæ, id offert in cultum, quod nec Chriſtus nec Eccleſia ſuo nomine offerri voluit. Nã eo ipſo ſic colens, falſarius inuenitur, quia virtute, ſeu in actu exercito affirmat, alium, cuius nomine colit, id offerre in cultum, quod ipſe offert, quod tamen falſum eſt. Hoc modo videtur mentiri, qui ſe fingit Sacerdotem, cum non ſit, & ſacrificium ſe offerre ſimulat. Quanquam in illo videantur ſimul concurrere duo modi falſitatis; nam & falſus eſt in re, quam ſignificat per verba, quæ profert, nam re vera non ſunt corpus, & ſanguis Chriſti, quæ aſſe affirmat: & falſus etiam eſt, gerendo ſe vt Chriſti miniſtrum ab illo miſſum, & conſtitutum, vt nomine Chriſti offerat, cum re vera talis non ſit.

Sacerdos depoſitus, ſi ſacrificium offerat, falſarius cur ſit?

Hæc autem poſterior falſitas ſine priori inueniri videtur in Sacerdote vero ab Eccleſia præciſo vel depoſito, qui ſe nihilominùs ingerit ſacris, & nomine Eccleſiæ ſacrificiũ offert, & in eo publicè orat; nã in eo falſarius eſt, quia Eccleſia re vera illi non commiſit ſalem legationem ad Deum pro ſe. Item falſitatem hoc modo committit, qui nomine Eccleſiæ petit, quod ipſa non ordinauit peti.

12.

Vnde intelligitur, duobus modis poſſe aliquem in hoc publico, & communi cultu Dei agere contra inſtitutionem Chriſti, vel Eccleſiæ. Vno modo exercendo, vel offerẽdo nomine alterius, quod re vera illi commiſſum non eſt, qui poteſt dici defectus in ſubſtantia cultus, ſeu fictio in legatione, quam exercet nomine alterius, à quo cõſtitutus non eſt, vt in exemplis poſitis. Et optimũ eſt in Saule, 1. Reg. 13. qui holocauſtum obtulit, cum Sacerdos non eſſet, & ideò multum Deo diſplicuit. Ad hoc item genus mẽdacij redu- 1. Reg. 13.

Caiet. reducit Caiet. abuſus cæremoniarum Eccleſiæ, vel rerum ſacrarum, transferẽdo illas ad profanas ſignificationes, cõtra earum inſtitutionem, de quibus in c. *Quicumque*. 26. q. 5. Addit item Caiet. etiã huc ſpectare peccatum concionatorũ, aut Doctorum, qui falſis teſtimoniis, aut miraculis fidẽ confirmant, ſed illa actio non videtur ad cultum pertinere, ſed ad doctrinam, & fidei confeſſionẽ, ac perſuaſionem, & ideò magis videtur peccatum illud eſſe vel contra ipſam fidem, ſeu fidei confeſſionem, vel contra charitatem. Præterquã quòd illud mendacium non tam eſt ex parte colentis quàm ex parte ipſius rei ſignificatæ, quia res ipſa, quæ profertur, non ita ſe habet, ſicut per verba, vel ſcripta ſignificatur. Et ſimiliter alij abuſus rerum ſacrarum magis ſpectant ad falſitatem ex parte rei ſignificatæ, quia re vera illa ſigna non ſignificant id, ad quod aſſumuntur, & ideò illæ actiones magis ad ſacrilegium quàm ad ſuperſtitionem pertinere videntur, vt conſtabit attentè legenti dictũ c. *Quicumque*. *Cap. Quicumque.* Alio modo poteſt eſſe defectus in modo tantùm, vt ſi Sacerdos offerat calicem non miſtum aqua, ſed in puro vino conſecratum, vel ſi abſque veſtibus ſacris offerat, & ſimilia. Primus ergo modus pertinet ab falſitatem, & ſuperſtitionem pernicioſam, ſecũdus verò ſpectat ad aliud genus ſacrilegij, vel ad ſuperſtitionem cultus ſuperflui, quia in illo cultu non eſt falſitas etiam ex parte colentis, nam re vera offert in perſona Chriſti, & Eccleſiæ, licèt in modo malè ſe gerat, nõ eſt ergo falſarius, ſed ſacrilegus, & dici poteſt ſuperfluus in cultu, quia licèt deficiat potiùs, quàm excedat in modo colendi, inde tamen fit, vt totus ille cultus ſit ſuperfluus, quia melius eſſet non colere, quàm ſic colere. Quando ergo dicitur, illum eſſe falſarium hoc modo, quia agit contra Chriſti, vel Eccleſiæ inſtitutionem, intelligendum eſt, quãdo defectus eſt in ſubſtãtia inſtitutionis ipſius cultus vel ſecundùm ſe, vel prout offerendus eſt nomine alterius, ſi verò defectus ſit in modo accidentali, etiam ſi quis agat contra Eccleſiæ ordinationem, non erit falſarius, ſed alio modo ſacrilegus, vel ſuperſtitioſus, & ita conciliantur ea, quæ in illa tertia difficultate attinguntur.

13. Aliter verò ea conciliat Caiet. dicta q. 93. accuratè obſeruans verba D. Thomæ. Qui agens de ſuperſtitione falſa ex parte colentis, dixit eſſe contra modum ab Eccleſia inſtitutum; agens verò de ſuperfluo cultu dicit eſſe præter Dei. & Eccleſiæ inſtitutionem. Ponderat ergo Caiet. differentiam poni in eſſe contra, vel præter Eccleſiam. At enim, etiam ſuperfluus cultus poteſt eſſe contra Eccleſiam, id eſt, cõtra conſuetudinem, vel conſtitutionem Eccleſiæ, vt ipſe *D.Thom.* Caiet. cum D. Thom. fatetur. Oportet ergo explicare, quo alio ſpeciali modo falſus cultus ex parte colentis ſit cõtra Eccleſiam. Certè nõ apparet alius, niſi quia eſt contra voluntatẽ Eccleſiæ nolentis talem miniſtrum offerre nomine ſuo, vel prohibentis, ne talis oratio, vel aliquid huiuſmodi nomine ſuo offeratur, quod non inuenitur in ſuperfluo cultu.

14. An ſuperſtitio pernicioſa ex parte colentis ſit ſolùm in cultu communi, vel etiam in priuato. *D.Thom.*

Hinc verò naſcitur dubiũ tactum à Caiet. in dicta q. 93. an hic modus pernicioſæ ſuperſtitionis ex parte colentis inueniatur tãtùm in cultu communi, in quo miniſter proximus exercet cultũ in nomine Chriſti, vel Eccleſiæ, vel etiam in priuato cultu. Nam ex his quæ diximus, videtur ſequi tantũ reperiri in communi cultu, quia falſitas illa tota conſiſtit in hoc, quòd cultor proximus, vt ſic dicam, nomine alterius offert, quod ille non vult. In contrarium verò eſt, quia D. Thom. dicit, hanc falſitatem *præcipuè inueniri in cultu communi*, dicendo autem *præcipuè*, inſinuauit reperiri *Caiet.* etiam in cultu priuato. Propter quod Caiet. ibi hoc ſimpliciter affirmat, affértque exempla ſequentia. Primum eſt, ſi quis ieiunet in Dominica die contra

A Eccleſiæ prohibitionẽ, nam illud ieiunium tunc non prohibetur tanquam actus intemperãtiæ, nec lex illa reſpicit ieiunium, vt habet materiam temperantiæ, ſed vt materiam Religionis, quia illa prohibitio fit in deteſtationem errorum Manichæorum, Priſcillianiſtarum, & aliorum hæreticorum, qui ſuperſtitiosè illo die ieiunabant, ne Chriſti Reſurrectionem venerari, & de illa lætari viderentur. Nam ſicut non credebant, illum fuiſſe verum hominem, ita neque verè mortuum eſſe, ac reſurrexiſſe, vt Leo Papa Epiſt. c. 3. c. 4. notauit: & ſumitur ex Malchiade in c. *Ieiunia*, de Conſ. d. 3. & ex Cõc. Cæſar Aug. c. 2. in c. *Ne quis*, ead. d. *Leo Papa. Melchi. Conc. Cæſ. Auguſt.* Secundum exemplum Caietani eſt, ſi quis Do- B minicam orationem omninò priuata intentione recitet, omnem Eccleſiam ab illius participatione excludens, nam fingit ſe non omnium nomine, ſed priuato illam offerre contra Chriſti inſtitutionem. Tertium exemplũ eſſe poteſt de illo, qui falſas religias vt veras proponit in cultum Dei, vel Sanctorum.

At enim difficile eſt intelligere, in quo cõſiſtat hæc falſitas ex parte colentis in cultu priuato, quia qui priuatè colit in ſua propria perſona cultum exercet, & in hoc non mentitur, quia re vera ſuo nomine offert, & non alterius: hoc eſt enim de ratione priuati cultus: nec Caiet. exponit, quis alius modus falſitatis poſſit eſſe ex parte operantis in cultu priuato. Nec illius exempla hoc declarant; nam ieiunium in die Dominica, ſi ex ſuperſtitione fiat, continet potiùs C falſitatem ex parte rei ſignificatæ, quàm ex parte operantis: nam qui ſic ieiunat, non in perſona Eccleſiæ ſe ieiunare ſimulat, ſed priuatum ieiunium exercet, vt Caiet. ſupponit, in hoc ergo non mentitur, quia verò ieiunat, vt illa cæremonia profiteatur, non eſſe credendam, vel colendam Chriſti reſurrectionem, mendax eſt, quia falſum ſignificat per illud factum, hæc autem eſt falſitas ex parte rei ſignificatæ non ex parte colentis, vt conſtat. 15. Difficile inueniri falſitatem hanc in cultu priuato. Caiet. exempla hoc nõ oſtendere.

In ſecundo verò exemplo aduertendum eſt (quod in materia de Oratione latiùs dicam) aliud eſſe orare in perſona Eccleſiæ, aliud orare pro tota Eccleſia. Nam primum fit per orationem per ſe publicam; ſe- D cundum autem geri poteſt per priuatam. Oratio ergo Dominica non eſt à Chriſto inſtituta vt in perſona Eccleſiæ tantùm dicatur: nam omnibus, & ſingulis dixit; *Vos autem ſic orabitis*, ſed data eſt, vt pro omnibus, ſeu pro tota Eccleſia fiat, vt verba eius oſtendunt. Qui ergo illam orationem proferret intendens nullo modo orare pro Eccleſia, non eſſet mendax ex parte orantis, quia in ſua perſona propria, & priuata orans, & non in perſona Eccleſiæ, nihil falſum profitetur, quia re vera ita orat, imò & orare poteſt licitè, ſi in alio non deficiat, ergo vel nulla falſitas ibi interuenit, nec ſuperſtitio, ſed peccatum contra Charitatem excludendo alios à participatione orationis, quæ debet eſſe cõmunis ex parte eorum, pro quibus oratur, vel ſi aliqua eſt falſitas, tãtùm eſt ex parte rei ſignificatæ, quia verba data ad ſignificandam oratio- E nem pro omnibus, transferuntur ad aliam ſignificationem omnino priuatam, quam re vera non habent. Denique licèt quis teneretur dicere illam orationẽ in perſona Eccleſiæ, vt ſacerdos in Miſſa, & nihilominùs intenderet non prodeſſe omnibus per illam; ſed ſibi tantùm, non eſſet mendax in cultu externo, quia re vera poteſt oratio totius Eccleſiæ pro vno priuato fieri: eſſet ergo prauus in intentione contra Charitatem communem, & contra fidelitatem ſui muneris. Nullo ergo modo inuenitur in illo actu falſitas ex parte operantis. 16. Aliud eſt orare in perſona Eccleſiæ, aliud orare pro Eccleſia.

Neque etiam in tertio exemplo: nam qui falſas reliquias proponit, non facit actum illum in perſona Eccleſiæ, ſed propria, vt conſtat, ideò enim cultus pri- 17. Qui falſas reliquias

apponit, non in perſona Eccleſiæ, ſed propria hoc facit.

Tolet.

uatus dicitur, in eo ergo non mentitur, ſed quia ſignum eſt falſum, & rei non exiſtentis, ideò mentitur, falſitas autem illa non eſt ex parte operantis, ſed rei ſignificatæ, vt benè notauit Tolet. in Sum. lib. 4. c. 14. Cõcludo igitur illud genus falſitatis ſolùm in communi cultu inueniri, quia in priuato vnus non colit Deum nomine alterius, vt in hoc poſſit falſitatem miſcere, ſed vnuſquiſque in propria perſona colit: ſolùm ergo poteſt falſum cultum exercere vtendo falſo ſigno, ſignificando id, quod non ita eſt. D. Thomas autem addendo *præcipuè*, non oportet, vt in eo rigore illo termino vſus fuerit, ſed largiùs, vt idem ſignificat, quod maximè, ſeu principaliter.

D. Thom.

18. Hoc genus falſitatis ita graue peccatum eſt, vt vix fieri poſſit leue.

Atque hinc ſequitur hoc genus falſitatis, & mendacij perniciosum valdè eſſe, & ex ſuo genere mortale peccatum, ita vt vix fieri poſſit leue ex materiæ paruitate, quia fit Deo iniuria, & Chriſto, vel Eccleſiæ, ſicut qui apud vnum Regem ſe fingeret legatum alterius, vel aliquam legationem vni proponeret quam alter non commiſit, vtrique faceret graue iniuriam, ita multò magis in præſenti. At verò quando defectus eſſet in modo accidentali, licèt ex ſuo genere etiam ſit culpa grauis, cum ſit contra Religionem, nihilominùs eſſe poterit venialis ex parte materiæ leuis. Exempla ſatis inſinuata ſunt in cultu ſacrificij, & ſimilia facilè peti poſſunt ex adminiſtratione ſacramentorum, nam abſoluens aliquem v. g. ſine iuriſdictione, falſarius eſt, non ſolùm in re ſignificata, ſed etiam quia ſe gerit vt miniſtrum Chriſti, & Eccleſiæ, vbi conſtitutus non eſt, & ideò grauiſſimè ſemper peccat. Si autem abſoluat eum ſufficienti poteſtate, & valore Sacramenti cum aliquo defectu in modo, non erit falſarius, licèt poſſit eſſe ſuperſtitioſus grauiùs, aut leuiùs pro materiæ qualitate. Tale cenſeri poteſt peccatum eius, qui in Miſſa, vel officio diuino accidentales ritus non ſeruat, vel pro ſua deuotione alios adiungit, ideóque regulariter non cenſetur mortaliter peccare, ſed venialiter (ſecluſo contemptu) niſi graue aliquod Eccleſiæ præceptum violet, vt bene cenſuit Nauar. in Manual. num. 11. c. 24. cum Caiet. ver. *Superſtitio*, & dicta quæſt. 93. art. 2.

Nauar. Caiet.

19. Soluitur quarta difficultas.

Et ita relinquitur obiter expedita quarta difficultas; cõmittitur enim in ea æquiuocatio de falſo cultu: nam, vt dixi, licèt omnis ſuperſtitioſus cultus dici poſſit falſus in eſſendo, nõ tamen in ſignificando. Et ideò loquẽdo primo modo de falſo cultu, vt illa obiectio in ſua probatione procedere videtur, non ſequitur omnem ſuperſtitioſum cultum eſſe ſemper peccatum mortale, quia licèt falſus ſit, id eſt, nullus, & inutilis, non tamen ſemper falſum ſignificat, nec ſemper aliunde continet grauem iniuriam. At verò ſi ſermo ſit de cultu falſo ex parte operantis, id eſt, falſitatem continente reſpectu eius, in cuius perſona fit, ſic concedo, illum ſemper eſſe peccatum mortale, moraliter loquendo, quia vix cogitari poteſt materia leuis talis delicti, licèt fortaſſe in aliquo caſu non repugnet, vt ſi quis in oratione publica, quæ fit nomine Eccleſiæ, miſceat aliquid profanum, quod Eccleſia non permittit ſuo nomine proferri in laudibus Dei: nam vt infrà ſuo loco dicetur, illud ex ſe graue peccatum eſt, tam leue autem verbum eſſe poſſet, aut tam indifferens, vt ex leuitate materiæ poſſet à mortali culpa excuſari.

20. Superſtitionem ſuperflui cultus poſſe diuidi in turpem, & leuem.

In quinta obiectione petitur, an ſuperſtitio, quæ dicitur eſſe ſuperflui cultus, diuidi poſſit in turpem, & leuem, ſeu vanum cultum. Ad quod breuiter reſpondeo, nihil impedire, quò minùs ſic diuidatur, nam re vera inueniẽtur illi duo modi ſuperſtitionis ſub illa generali ſpecie, etiam prout diſtinguitur à ſuperſtitione falſi cultus, & in ordine ad malitiam moralem, eſt magna differentia inter illos duos modos ſuperſtitionum. Turpem ergo cultum appello, quando Deus coli intenditur illiſmet actibus, qui aliàs praui, & turpes ſint, etiamſi non ſint mendacia. Exemplum poſitum eſt de ſacrificio per immolationem hominis, quæ intrinſecè mala eſt, vbi de præcepto, & auctoritate Dei non fit. Idem eſt, ſi quis ex iniuſtè acquiſitis Deo offerat in cultum, quæ oblatio *macula* vocatur, Eccleſ. 34. rectè ergo hic cultus non ſolùm ſuperfluus, ſed etiam turpis appellatur. Imò etiam poſſet aliquis dicere talem cultum etiam inuoluere mendacium iniurioſum Deo, ac ſubinde pernicioſum; nam qui huiuſmodi actione Deum colit, profitetur illam actionem placere Deo, quod falſum eſt, & pernicioſum mendacium. Sed hæc collectio valdè remota eſt, quia non eſt ex propria ſignificatione ipſius actionis, ſed per quandam argumentationem ex intentione operantis, quæ ſupponit in illo talem exiſtimationem, quamuis facto ſuo illam non exprimat, & ideò propriè mendacium non eſt, nec falſitas in ſignificando, ſed tantùm in eſſendo. Turpis autem meritò dicitur talis cultus, quia turpitudinem, & malitiam inuoluit in ipſamet actione colendi.

Eccleſ. 34.

21. De alio cultu ſuperſtitioſo, ſine turpitudine.

Poteſt autem eſſe alius cultus ſuperſtitioſus, & ſuperfluus ſine turpitudine, ſed ex alia ineptitudine actionis ad effectum colendi, vel ex defectu aliarum circunſtantiarum. Et inter hæc duo membra hæc poteſt conſiderari moralis differentia, quòd turpis cultus ſemper eſt peccatum mortale, vt exemplum de voto actionis prauæ rectè probat, & infrà ſuo loco declarabitur. Et ad hoc valet illa collectio, quam paulò antea faciebamus, quia is, qui tali actu Deum colit, ipſo vſu profitetur, eſſe Deo gratam talẽ actionem, quod grauem iniuriam Dei continet. At verò alius cultus purè ſuperfluus (vt ſic dicam) ordinariè poteſt eſſe venialis culpa, niſi contemptus interueniat, vel ſit contra expreſſum Eccleſiæ præceptum in materia notabili, & maximè ſi ſit ex intẽtione introducendi in Eccleſia talem ritum. Et ita ſunt intelligendi, qui abſolutè hoc affirmant de ſuperſtitione ſuperflua, vt Caiet. Nauar. & Toletus ſuprà.

Caiet. Nauar. Tolet.

22. Dupliciter actus veri cultus exercetur ſine debita circunſtantia.

Tandem circa ſextam obiectionem aduertendum eſt, quando aliquis actus veri cultus exercetur ſine debita circũſtantia, dupliciter id fieri poſſe, vno modo ex quadam negligentia, vel temeritate culpabili; alio intentione introducendi ritum contra communem legem vel conſuetudinem, ſeu (quod idem eſt) omittendo ſtatutas circunſtantias, ſeu cæremonias propter inutiles, vel ſuperſtitioſas. Prior modus vel ad ſuperſtitionem non pertinet, ſed ad alium modum Irreligioſitatis, aut ſacrilegij, vel ſi ad ſuperſtitionem reducitur, eſt indirecto modo participando culpam, quæ propriè in altero modo reperitur. Poſterior ergo modus eſt propriè ſuperſtitioſus, nam introducit nouum ritum in cultu Dei contra communem legem, vel conſuetudinem. Nec refert, quòd talis cultus fortaſſe ſit per modum priuationis, quia illamet priuatio exigitur, vt pars ritus, tam ſuperſtitioſum enim eſt ſacrificare in ſolo pane, introducendo id tanquam ritum neceſſarium, vel conuenientem, vel ſufficientem in illo ſacrificio, quam eſſet ſuperſtitionem addere vltra panem & vinum, aliam materiam. Et tunc illa ſuperſtitio ad ſuperfluum cultum pertinet, etiamſi ritus ille ſit quaſi priuatiuus, quia ille etiam ſuperfluus eſt, & reddit totum cultum vanum, & inutilem ad internum cultum, in quo conſiſtit ratio ſuperflui cultus.

23. Sub genere ſuperſtitio.

Ex quibus omnibus conſtare ſufficienter poteſt in hoc genere peccati ſuperſtitionis, non tantùm duas, ſed plures ſpecies malitiæ reperiri adeò formaliter diuerſas, vt in confeſſione videantur explicandæ:

nis plures ſpecies malitiæ ſunt in confeſſione declarandæ.

dæ: nam ſuperſtitio pernicioſa malitiam habet lōgè alio modo iniurioſam Deo, & à ratione exorbitantem, quàm ſuperſtitio, quę tātùm eſt ſuperflui cultus. Et inter pernicioſas longè aliud peccatum videtur circuncidere puerum more Iudaico, vel ſine ordine ſacro fingere ſacrum, vel cum ordine ſacro ab Eccleſia præciſum, vel ſuſpenſum miniſtrare. Item in alio genere ſuperflui cultus longè grauior deformitas etiam in ſua ſpecie videtur eſſe in cultu per actum turpem, & bonitati Dei contrarium, quàm in cultu excedente tantùm in cæremonia impertinente. Et in materia Sacramentorum alia ſuperſtitio eſt, quæ ſubſtantiam Sacramentorum immutat, & euertit; alia, quæ ſolùm in accidentalibus ritibus ſuperflua eſt. In quibus omnibus poſſemus etiam ſpeculatiuè varias rationes malitiarum conſiderare, ſed quia id magis contentioſum eſt, minuſque vtile, conſtanter ſtatuendum videtur hanc variationem malitiarum tantam eſſe, vt neceſſarium ſit in confeſſione modum ſuperſtitionis aperire; ſiue id ſit, quia nonnullæ ex his ſubponunt hæreſim in mente, quam oportet explicare, aliæ verò illam nō ſupponāt, ſiue quia in alio genere peccati includunt malitiam ſpecie diuerſam, vt in genere mēdacij pernicioſi, vel alterius turpitudinis, vel ſpecialis ſacrilegij & iniuriæ rerum ſacrarum, ſiue quia non poſſunt aliter à confeſſore curari, imò nec ſecundum ſuam neceſſariam grauitatem intelligi, niſi ſecundum ſuum modum peculiarem explicentur. Siue quia in genere moralis malitiæ formaliter differunt, quod profectò ſatis probabile apparet ex omnibus, quæ diximus.

CAPVT III.

De Idololatria quid ſit, & quod obiectum habeat.

1\. Idololatria aliquando metaphoricè accipitur pro variis rebus. *Epheſ. 5. Philip. 3.*

Vox *Idololatria* interdum accipitur metaphoricè, vt patet ex Paulo ad Epheſ. 5. vbi auaritiam vocat *Idolorum ſeruitutem*, nam auarus totum ſuum affectum in pecuniis habet & ideò videtur pecunias tanquam Deos colere. Sic etiam idem Paulus ad Philippenſ. 3. de hominibus ventri deditis dixit: *Quorum Deus vēter eſt*, & eadem ferè ratione omnis, qui mortaliter peccat, poteſt per metaphoram Idololatria vocari, quia creaturam, propter quam peccat, pro Deo habere cenſetur, quatenus illam ſuper omnia amat. Atque ita Hieronymus Amos 2. tractans illa verba: *Super tribus ſceleribus Iuda, &c.* ait, *Vnūquemque peccatorem Chriſtianū adorare vitia ſua, eúmque incipere habere Deū, à quo victus eſt, dicēte Petro, à quo quis ſuperatur, eius & ſeruus eſt.* Et Iſai. 44. circa illa verba: *Hæc dicit Dominus, &c.* Similiter, inquit hæreticos eſſe Idololatras, vtique per metaphoram, *Qui ſimulacra dogmatum ſuorum, atque mendacij, artifici corde componunt, & venerantur ea, quæ ſciūt à ſe ſimulata.* Quibus ſimilia habet Auguſt. lib. de vera Rel. cap. 18. Sed Idololatria hoc modo ſumpta non ſignificat aliquod ſpeciale vitium Religioni oppoſitum, ſed vt dixi, vniuerſis peccatis mortalibus attribui poteſt, & præſertim aliquibus, in quibus maior inordinatio affectus erga creaturam cognoſcitur, & ideò hæc ſignificatio præſēti inſtituto non ſeruit. Quamuis neceſſarium fuerit adnotare illam, tum ne vitia confundantur, tum vt Scripturæ intelligantur, tum denique quia ex metaphorica ſignificatione intelligi poteſt eſſe aliam propriam, à qua tranſlatio facta eſt.

Hieron. *Auguſt.*

2\. Quid propriè ſit Idololatria.

Idololatria ergo propriè dicta idem ſignificat, quod voces ſimpliciter, ex quibus illa componitur, præ ſe ferunt, nimirum Idolorum latriam, vnde explicando, quid in præſenti ſit Idolum, & quid latria, explicatum relinquetur, quid ſit Idololatria, & quomodo committatur. Idolum ergò iuxta primariam ſignificationem, ſtatuam, vel imaginem ſignificat, vt ex Sapient. 13. colligitur, vbi latè deſcribitur Idoli fabricatio per artem ſculpendi, & pingendi, & de Idolo concluditur; *Imago enim eſt, & opus eſt illi adiutorio*, & c. 14. *Per manus* (dicitur) *quod fit Idolum, maledictum eſt & ipſū, & qui fecit illud.* Et infrà, *Acerbo enim luctu dolens pater citò ſibi rapti filij fecit imaginē.* Et infrà: *Imaginem Regis, quem honorare volebant, fecerūt.* Idolum ergo iuxta primæuam ſignificationem, imaginem ſignificat. Non tamen quælibet imago Idolum dici poteſt, vt mox dicemus. Dicunt tamen aliqui, tunc ſolùm imaginem Idolum poſſe appellari, quando rem non ſubſiſtentem nec poſſibilem ſignificat, ſed fictam, vt chimæram, vel quid ſimile. Ita ſentit Origen. Hom. 8. in Exod. ſic exponēs, quod Paulus ait 1. ad Corint. 8. *Scimus, quia nihil Idolum eſt in mundo.* Quod ſequitur Theod. quæſt. 38. in Exod. & Oecum. in 1. ad Cor. & multi alij. Veruntamen licèt verum ſit, multa talia fuiſſe Idola Gentium: vt ſumi poteſt ex Athanſ. Orat. contra Idola. Nihilominus negari non poteſt, quin Idolum potuerit etiam eſſe imago alicuius rei veræ, & aliquando ſubſiſtentis, quod ex citatis locis Sap. aperte colligitur. Nam in eis dicitur Idolatriam cœpiſſe, fabricando, & depingendo imagines hominum, vel aliquorum animalium, quæ res veræ, ac ſubſiſtentes ſunt. Et Cyp. lib. de Idolorum vanit. latè oſtendit, Deos Gentiū maiori ex parte fuiſſe homines. Et Aug. lib. 8. de Ciuitate c. 26. Vnde li. 20. contra Fauſtum c. 5. latè probāt Idola, & Deos Gentium aliquas res veras eſſe, ſeu corpora vera, ad ſalutem autem nihil eſſe, neque etiam ad cultum diuinum promerendum.

Sap. 13. & 14. Solū imaginē rei fictæ vocati Idolū qui dicant. *Origen. 1 Cor. 8. Theod. Oecum. Athan.* Contrariū eſt verum. *Cypri. Aug.*

3\. Idolum eſſe imaginē deſtinatam ad indebitum cultum alicui tribuendum. *Sap. 13. & 14.*

Quapropter alij exiſtimant, rationem Idoli non compleri per hoc, quod ſit imago rei falſæ, vel fictæ, ſed per hoc, quod ſit imago ad indebitum cultum alicui tribuendum deſtinata. Nam etiam imago chimæræ, vel rei fictæ, ſi nō ad cultum, ſed ad delectationē, aut memoriam, vel exercitium artis fabricetur vocari non poteſt Idolū. Atque ita Sapient. d. c. 13. deſcribēs conſtitutionem Idoli præter ſculpturam, & picturam adiungit; *Et fecit ei dignam habitationem, &c.* Et cap. 14. cum dixiſſet, partem rapti filij feciſſe imaginem, ſubdit, *Et illū, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquā Deus colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra, & ſacrificia*, & infrà vocat Idola *figmenta*, quæ iniqua conſuetudine, aut lege ex deceptione, aut inordinato effectu colebantur; *Incōmunicabile* (inquit) *nomē lignis, & lapidibus tribuerunt.* Sētit ergo, Idolum vocari effigiem ad cultum indebitum inſtitutam. Dico autem *indebitum cultum*, quia ſi imago ſit alicuius rei verę, & dignæ ſecundum rectam rationem aliquo vero honore, & cultu, & ſolùm erigatur talis imago ad rem illam debito honore, colendam, non poteſt illa imago Idolum appellari. Et hac ratione ſeptima Synodus act. 7. definit imagines Chriſtianorum, & prout Eccleſia Catholica eas recipit, & approbat, Idola dici non poſſe, vt latè tractaui in 1. tom. de Incar. diſp. 54. ſect. 7. Et hoc ſenſiſſe videtur Tertul. lib. de Idololat. cap. 4. dicens, imagines earum rerum, quas colit humanus error, Idola appellati.

Synod. 7. Tertul.

4\. *Iſidor.*

Et Iſidor. li. 8. etymol. dixit, *Idolum eſſe ſimulacrum, quod humana effigie factum, & conſecratum eſt.* Quæ deſcriptio quoad priorem partem nimium reſtricta eſt, non eſt enim de ratione Idoli, vt ſit ad humanam effigiē, expreſsè enim dicitur in d. cap. 13. Sap. *Et aſſimilat illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud cōparat.* Et ex capit. 32. Exod. conſtat, Hebræos imitantes Ægyptios Idolū feciſſe in vituli effigie, latiúſque explicauit Paulus ad Rom. 1. dicens: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis,*

Sap. 13. Exod. 32.

ptibilis hominis,& volucrum,& quadrupedum,& ſerpentum.* Imò etiam poteſt figurari Idolum, quod non ſit alicuius rei veræ,vel ſpeciei effigies,ſed fictæ,vt diximus. Quoad poſteriorem verò partẽ videtur illa deſcriptio diminuta,quia vt humana imago ſit Idolum, non ſatis eſt,quod ſit conſecrata,id eſt,ad cultum dicata,debet ergo reſtringi ad conſecrationem indebitam , ſeu excedentem humanæ naturæ capacitatem. *Auguſt.* Et ideo optimè Aug. lib.7. Q. in lib.Iud.Idolum declarat,id eſt,*Cuiuſdam Dei falſi ſimulachrum*,& in hoc ſenſu accommodari poteſt Origines ſententia. Origenis doctrina commodè explicatur. Nam licèt Idolum poſſit eſſe imago veri hominis,ſi tamen deſtinetur ad colendum illum hominem vt Deum, iam erit imago falſi Dei,& ſub ea ratione erit imago rei non exiſtẽtis. Imò fortaſſis eadem,vel proporitonali ratione ſi quis iniquum hominem,& in peccatis mortuum ſibi depingeret ad cultum,quamuis non vt Deum, ſed vt ſanctum hominem illum colere vellet, *Sande.* talis imago rationem Idoli participaret,vt ſenſit Sanderus lib.1. de Imaginibus, quia licèt talis imago repræſentaret verum hominem , ſimul referret falſum Sanctum. Et in hoc ſenſu rectè dicitur,Idolum inuoluere falſitatem in ſua repræſentatione , ac ſubinde imaginem falſam. Sic enim ſcriptura de Idolis loquitur, *Bellarm.* vt notauit Bellar.lib.2.de Imaginibus c.5.Et propterea fortaſſe *Zach.11.* Zach.11. de iniquo paſtore , qui officium paſtoris non exercet,dicitur,*O Paſtor & Idolum*, quia non eſt verus paſtor,ſed fictus,& nomine potiùs quàm re,ſicut Idolum vocatur Deus,cum non ſit,vel certè,vt ibi ait *Hieron.* Hieron.ſceleratus paſtor vocatur Idolum , dum ſe appellat Deum , & vult ab hominibus adorari. Et ita etiam poteſt intelligi *1.Cor.10.* Paul.1.Cor.10. cum dicit, Idolum nihil eſſe, ſcilicet in ratione , qua Deum , vel perſonam ſummo honore dignam repræſentat. Vnde poſt illa verba:*Scimus, quia nihil eſt Idolum in mundo*,ſubiungit, *& quod nullus eſt Deus,niſi vnus*. Et ita etiam dicuntur Idola non eſſe, *Eſth. 14.* Eſth.14. vt expoſuit *Hieron.* Hieron. Oſeæ 7.

5\. Quæuis creatura, quæ tanquã Deus colitur dicitur Idolum.

Ex hac verò primæua ſignificatione extenſum eſt nomen Idoli ad ſignificandam quamcunque creaturam, quæ tanquam Deus colitur, ſeu colenda proponitur ſupremo cultu vero Deo debito , etiamſi talis res non ſit imago , neque vt imago alicuius falſi Dei adoretur , ſed vt ipſemet falſus Deus , nam in hac ſignificatione videtur profectò ſumi in ipſomet nomine *Idololatria*. Nam omnis adoratio creaturæ, per quã vt Deus colitur,Idololatria eſt, ergo omnis creatura ſic adorata Idolum eſt,etiam ſi non in aliqua imagine,ſed in ſe,& propter ſe immediatè adoretur. Et ſimiliter omnes qui creaturam,vt creatorem adorant, in eis computantur, qui à Paulo vocantur *Idolis ſeruientes*. *1.Cor.5. & 6 Sapient.13.* 1.ad Corint.5.& 6.ſiue creaturæ adoratæ ſint ſtatuæ,ſiue ignis,aut aqua,& ſimilia,quæ Sap.13. numerantur, & rectores terrarum, ac Deos putatos eſſe à Gentibus refertur, & qui eos adorabant, inter Idololatras numerantur. *1.Cor.10.* Vnde Paulus 1 ad Corinth. 10. cum dixiſſet,*Fugite ab Idolorum cultura*,ſubiũgit: *Quæ immolant gentes,Dæmoniis immolant*. *Auguſt.* Et ſic etiam Aug. lib.5. Locutionum de Deut. in fine, Idololatras, inquit,appellari qui Idolis ſeruiũt, & Idololatriam eſſe Idolorum ſeruitutem: vbi nomine Idolorum intelligere videtur omnes Deos Gentium,atque adeò quicquid creatum tanquam diuinum numen ab eis colebatur. *Athan. Tertul.* Atque eodem modo loquitur Athan. Orat. cõtra Idola aliquantulum à principio. Et Tertul. lib.de Idololatr. capit.3. hac ratione dixi Idololatriam agi poſſe ſine Idolo,id eſt, ſine ſimulachro, & aliquando factam eſſe *ſine iſto nomine.licèt non ſine iſto opere*. Vnde ſignificat nomen Idoli,& Idololatriæ non fuiſſe, donec ſimulachra pro Diis adoranda introducta ſunt, rem autem ipſam,id eſt,Idololatrię vitium ſine ſimulachris ſenſibilibus exerceri potuiſſe. Vnde fit, vt ſimili modo nomen idoli , licèt ab ſtatuis pro Diis adorandis ſumptum ſit, nihilominus quatenus ſignificat adæquatum obiectum Idololatriæ, omnem rem creatam, quæ tanquam verus Deus adoranda proponitur, comprehendat. Ex his ergo ſatis conſtare poteſt,& quid nomine Idoli in voce Idololatriæ ſignificetur,& quod ſit huius vitij obiectum,quamuis eiuſdem obiecti ratio , & modus magis in ſequentibus elucidanda ſint.

6\. Latria eſt adoratio ſoli Deo debita.

Altera verò pars illius vocis eſt *Latria*, quæ cum omni proprietate , ac rigore intelligenda eſt de adoratione,ac ſeruitute ſoli Deo debita, vt expoſuit Auguſt.dicto lib.5 Locutionum de Deut.& lib.1. Quæſtion. in Geneſim, quæſt.61.& lib.1.de Trinit.c.6. Et ſatis declaratur à Sapiente dicto cap.13. *Sapient.13.* vbi hanc latriam declarat per votum, orationem, & petitionem de omnium rerum euentu,& c.14. idem declarat per cultum ſacrorum, & ſacrificiorum , imò addit etiam appellationem,& æſtimationem Dei , *Et incommunicabile*, inquit, *nomen lapidibus,& lignis impoſuerunt*. Et hoc idem eſt quod Paulus ad Rom.1.dixit : *Rom.1.* *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentum*.

7\. Latriã conſtare & internis & externis actibus.

Vt autẽ explicetur, quomodo latria potuerit Idolis tribui , ac ſubinde committi vitium Idololatriæ, aduertendum eſt ex ſuprà dictis , latriam & internis, & externis actibus fieri poſſe. Et quidem internis,vt ſit vera, non ficta adoratio primo requirit actum intellectus, quo res adorabilis, ſeu quæ adoranda proponitur,æſtimetur,ſeu habeatur pro Deo. Deinde in voluntate requiritur voluntas, & intentio adorandi, id eſt, exhibendi aliquod ſignum ſubmiſſionis, & recognitionis excellẽtiæ diuinæ in tali re. Vltimò conſummatur adoratio in exhibitione talis ſigni, vel interioris, ſi adoratio ſit merè interna,vel exterioris, ſi externa ſit. Hæc ergo tria debent in Idololatria concurrere circa Idolum,vt omninò vera,& conſummata ſit in ſuo genere,ſcilicet,opinio aliqua diuinitatis de Idolo,ſeu re,quæ adoratur,affectus adorationis,& adoratio ipſa, ſeu exhibitio ſigni ſubmiſſionis,& recognitionis alicuius excellentiæ diuinæ in re ſic adorata : quæ tria breuiter à nobis explicanda ſunt,vt ratio Idololatriæ exactè cognoſcatur, & ſimul explicabitur multiplex modus eius.

CAPVT IV.

Quomodo adoratio diuina tribui poſſit Idolo, & conſequenter quotuplex ſit Idololatria.

1\. Quomodo actus latriæ concurrere poſſint in adoratione Idolorum. 1. Dubium.

RAtio dubitandi oritur ex actibus numeratis in fine pręcedẽtis capitis,qui ſunt opinio intellectus, affectus voluntatis,& exhibitio ſigni diuinæ excellẽtiæ,non enim apparet, quomodo hi omnes in Idolorum cultu concurrere poſſint. Et primò circa exiſtimationem intellectus dubitari poteſt, Quomodo ſit poſſibilis talis exiſtimatio diuinitatis de Idolo manibus facto,cùm ſit per ſe euidens,illud non habere vitam,neque excellentiã vllam, præter eam figuræ pulchritudinẽ,quam ab artifice habet. Et confirmatur:nã eo ipſo,quòd Idololatriæ cultus multis Diis dabatur, nulli dari poterat ex opinione , ſeu æſtimatione veræ diuinitatis. Quia excellẽtia diuinitatis in eius ſingularitate,& eminẽtia ſuper res alias cõſiſtit,& ita deſtruitur,quãdo inter multos diuiditur,ergo fieri nõ poteſt, vt adoratio diuiſa inter multos procedat ex opinione verę diuinitatis in ſingulis. Secũdò,Eſto,ſit poſſibilis *2. Dubium.*

illa

A illa exiſtimatio, non tamen videtur neceſſaria ad propriam Idololatriam. Quia latria, quam Idololatria inuoluit, non eſt vera latria, ſed mendax, ergo non eſt neceſſe, vt procedat ex exiſtimatione veræ diuinitatis. Et confirmatur, quia multi Philoſophi agnoſcentes tantum vnum ſummum Deum Idololatræ fuerunt, adorando Angelos bonos, & malos, vel animas cœlorum, iuxta illorum opinionem, vel animas hominum mortuorum, quas pro ratione meritorum in numerum inferorum Deorum aſcribi
Auguſt. putabant, vt colligitur ex Auguſt. libr. 8. de Ciuit. cap. 12.

2.
3. Dubium. Tertiò circa affectum colendi, ſeu honorandi Idolum dubitari poteſt, quia etiam hic actus non videtur neceſſarius ad committendam Idololatriam; nam poteſt quis exterius exhibere alicui honorem ſine intẽtione honorandi illum, ergo poteſt etiam hoc modo exhiberi honor diuinus Idolo, ſine affectu honorandi illud, & tamen illa externa adoratio erit vera Idololatria, quia ad nullum aliud verum pertinet, ergo ille affectus non eſt de ratione Idololatriæ. Accedit, quod ſine opinione veræ Diuinitatis in idolo, non poteſt eſſe affectus exhibendi illi diuinum honorem: oſtenſum eſt autem, non poſſe haberi illam opinionem de Idolo creato, ergo non poteſt circa cultum eius talis
4. Dubium. affectus haberi. Quartò circa ipſum actum externum cultus, ſimilis oritur difficultas quia nullus actus exterior continet adorationem Latriæ, niſi in intentione operantis, vt ſuprà li. 1. viſum eſt, ſed talis intentio vel haberi non poteſt, vel certè ſæpe nõ inuenitur in Idololatria, vt dictum eſt, ergo. Confirmatur, quia ſi aliquid externum de ſe cõtinet veram latriam, & proprium Dei cultum, maximè ſacrificium, ſed hoc poteſt offerri creaturæ ſine Idololatria, ſic enim per Miſſæ ſacrificium etiam ſanctos colimus, & templa eis dicamus, eoſdémque ſuffitibus incenſi, thymiamatis, & aliarum rerum ſimilium veneramur, illud autem genus ſacrificij quoddam eſt quod Deo offerri ſolet, vt ex Scriptura conſtat, ergo.

3. Idololatria alia vera, alia ficta eſt. Hæ difficultates expedientur facilè, promittendo Idololatriæ neceſſariam punitionem. Eſt enim quædam Idololatria vera, alia ficta. Circa quæ membra eſt conſiderandum, duobus, ſeu tribus modis poſſe adorationem aliquam dici veram; ſcilicet, vel ex parte adorãtis, vel ex parte perſonæ adoratæ, vel ex vtroque capite. Cum enim adoratio conſiſtat in recognitione, & confeſſione excellentiæ per ſignum aliquod proteſtatiuum talis excellentiæ, vt exiſtentis in tali perſona, interdum talis ſignificatio falſa eſt, quia res ipſa non ita eſt, ſicut ſignificatur, neque in tali perſona talis excellentia reperitur, & tunc dicitur adoratio falſa ex parte perſonæ adoratæ, etiamſi ex intentione adorantis, non ſit ficta, ſed vera, intendit talem rem adorare. At verò ſi adorans non intendat interiùs ita adorare, ſicut exteriùs ſignificat, tunc adoratio dicitur falſa ex parte perſonæ adorantis, etiamſi fortaſſe ſit in re ipſa ex parte perſonæ adoratæ, quia nimirum in ea inuenitur verè illa excellentia, quam ſigna exteriora indicant, licèt adorans illam nõ recognoſcat, aut confiteri nolit. Et poteſt claritatis gratia talis adoratio dici ficta potiùs, quàm falſa. Si autem ſignum adorationis & in ſe falſum ſit, & ab orante ficto animo exhibeatur, tunc adoratio & ficta ſimul, & falſa dici poterit. Applicando igitur diuiſionem hanc ad idololatriam dicẽdum eſt, omnem idololatriam eſſe falſam adorationem ex parte rei adoratæ, quia in ea ſignificat excellentiam, quæ in illa non eſt. Vnde in hoc ſenſu omnis idololatria poteſt dici falſa latria: Latria enim ſignificat adorationem ſignificatiuam Diuinæ excellentiæ in eo, cui exhibetur, & ideò tunc eſt ſimpliciter, & ve-

Omnis Idololatria eſt falſa adoratio ex parte rei adoratæ.

rè latria, quando verè ſignificat talem excellentiam in re adorata, quando autem falsò illam ſignificat, eſt falſa latria; quæ Idololatria dicitur.

4. Idololatria aliquando vera, aliquando falſa eſt ex parte adorantis.

At verò hæc ipſa Idololatria poteſt interdum eſſe vera Idololatria ex parte adorantis, interdum verò ficta. Veram appello, quia non ex animo ficto procedit, ſed ex intentione adorandi, licèt alias falſum ſignificet, ſicut qui falſam propoſitionem affirmat, putans eſſe veram, & ex intentione dicendi verum, formaliter non mentitur, licèt materialiter falſum dicat. Sic ergo poteſt eſſe aliqua vera, id eſt, non ficta Idololatria, licèt in ſe ſit falſa latria: aliqua verò Idololatria poteſt eſſe ficta, ſeu falſa etiam ex parte adorantis, qui non ex animo talem cultum exhibet. Quæ fictio interdum poteſt eſſe ex parte intellectus, vt cum quis B non opinatur eſſe in re ſic adorata diuinam excellentiam, tamen propter extrinſecas cauſas vult illam externo ſigno confiteri: aliquando è contrario poteſt eſſe fictio in ſolo affectu, vt eſſe patet in dæmone, qui velit, nolit, credit eſſe in Chriſto diuinam excellentiam, & cogitur interdum illam confiteri, eíque genua flectere, & nihilominus non habet affectum honorandi Chriſtum, ſed ſolùm exhibendi hoc, vel illud ſignum, quia cogitur. Sæpe verò poteſt eſſe fictio ex vtroque capite, vt contingit in fideli, qui à tyranno cogitur thus offerre Idolo, in quo nec credit eſſe Diuinam excellentiam, neque habet animum actum illum faciendi in honorem Idoli, ſed ſolùm exterius faciendi talem actum, & aliquando poterit interiore affectu in verum Deum ſignificationem il-C lam referre.

5. Ad idololatriam veram ex parte colentis quid requiratur.

Ex his ergo concludimus, ad Idololatriam omnino veram ex parte colentis neceſſariam eſſe opinionem diuinitatis, ſeu alicuius diuinæ excellentiæ in Idolo, ſeu in re adorata, vt ſatis ex dictis declaratum eſt. Neque eſt impoſſibilis talis Idololatriæ modus, vt in prima difficultate obiicitur, quia poſt originale peccatum ita fuit corrupta natura, vt in ſummam cæcitatem vſque ad veri Dei ignorationem peruenerit. Qua ignoratione exiſtente, facilè fuit, in opinionem plurium Deorum deuenire. Quam opinionem in triplicam Theologiam iuxta Auguſt. lib. 6. de Ciuit. cap. 5. & Euſeb. lib. 1. 2. & 3. de Præpar. Euang. diſtinxerunt Philoſophi, præſertim Varro, D in Phyſicam, ciuilem, & fabuloſam. Ad primum membrum pertinent opiniones, quas de vno, vel pluribus Diis Philoſophi in ſuis ſcholis, & libris docebant, nam veriſimile eſt, vnumquemque ſecundum opinionem ſuam Deos plures coluiſſe, etiamſi illos populis non proponerent publico, & communi ritu colendos, vt ibidem Auguſtinus indicat. Has verò Philoſophorum opiniones ad duas reducit D. Thom. dicta quæſtion. 34. artic. 1. Prima fuit eorum, qui totum mundum animari ab ipſo Deo, dicebant, & ideò ſenſibilem mundum, vel præcipuas partes eius adorabant, tanquam Diuinitate plenas, prout Varro etiam ſentit apud Auguſt. lib. 7. de Ciu. capit. 5. & 6. qui latius hæc proſequitur capit. 16. & ſequentibus. Et in eadem ſententia dicuntur fuiſſe Pythagorici, & alij Philoſophi, qui non ſupremum E Deum, ſed inferiores putabant animare mundum, fortaſſe enim non vnum, & eundem Deum exiſtimabant animare totum mundum, & ſingulas partes eius; ſed varia numina eſſe in Sole, Luna, elementis, &c. Sic enim videtur intelligendum, quod Sapien. 13. dicitur hos Philoſophos, *Aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aërem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam rectores orbis terrarum Deos putaſſe.* Nam in prima parte illius capit. apertè loquitur Sapiens de Philoſophis, quos aſſerit Deum inquiſiuiſſe, & in operibus illius conuerſatos

Auguſt. *Euſeb.* Varro triplicem diſtinxit Theologiã, Phyſicam, ciuilem, & fabuloſam.

D. Thom. Quidã mũdum à Deo animari dicebant, & ideò illum, vt Deum, adorabant; *Varro.*

Sapien. 13.

ſatos fuiſſe, ad illius tamen cognitionem non perue- A
niſſe, & ideò huius mundi partes tanquam Deos, & rectores orbis terrarum coluiſſe. Non declaratur autem ibi, an coluerint hæc ſeſibilia corpora propter ſe ipſa, vel propter eorum animas, quas putabant eſſe numina quædam his corporibus coniuncta. Veruntamẽ ex ipſorum Philoſophorum dictis, & ex Auguſtini, & Thomæ ſententiis hoc poſterius eos opinatos fuiſſe colligitur: eſtque per ſe veriſimilius, quia nõ eſt credibile, homines non ſolùm ratione vtentes, ſed etiam aliquo modo ſapientes ſibi perſuaſiſſe, corpora inanimata ex ſe habere Diuinitatem aliquam, aut eſſe per ſe digna ſupremo cultu.

6. *D.Thom. Auguſt.* Plato vnum ſummũ Deũ & alios minores Deos colebat.

Altera opinio Philoſophorum, quam D.Thom. refert, eſt Platonis, & aliorum, qui vt teſtatur Auguſt. 7. de Ciuit. capit. 12. cum agnoſcerent, eſſe vnum ſummum Deum cæterarum rerum conditorem, nihilominùs plures minores Deos colebãt, quos intelligentias, aut Dæmones vocabant, inter quos etiam ponebant quorundam mortuorum hominum animas diuinitatis participes effectas, ſed fortaſſe Philoſophi, licèt confiterentur vnum ſummum Deum, non in omnibus perfectionibus ſuis ſummum, & vnicum illum exiſtimarunt: quia licèt crederent, cæteros Deos eſſe inferiores in perfectione, nihilominùs non credebant, pendere ab illo in omni operatione & efficacia ſua, ſed habere ſupremam efficaciam, & virtutem in aliquo genere, ideóque etiam illos eſſe ab hominibus colendos vt Deos, id eſt ſupremo quodam cultu illis propter ſe debito, arbitrabantur: vel certè licèt ſpeculatiuè non errarent in ferendo iudicio de perfectione, & dependentia illorum minorum Deorum à primo, errabant practicè in iudicio de cultu illis tribuendo, nullam in hoc conſtituente differentiam inter ſummum Deum, & cæteros: ſicut inter homines licèt Reges terræ inæquales ſint in poteſtate, & dominatu, omnes tamen volunt, eiſdem titulis honoris, & excellentiæ coli.

7. Subſtantias ſeparatas non fuiſſe ab alio factas aliqui credebant.

Addo præterea, multos Philoſophos exiſtimaſſe ſubſtantias ſeparatas, quas Angelos vocamus, non fuiſſe factos ab alio, & ita in hoc æquiparabant illas Deo, idque ſatis erat, vt eis diuinum cultum tribuerent, ſiue aliàs dicerent eſſe inæquales, ſiue æquales in abſoluta perfectione. Eo vel maximè, quod Gentiles cultum Deorum referebant ad propriam vtilitatem. Vnde quantum putabant poſſe à Diis iuuari, aut commodum aliquod accipere, vel ab incommodis ſeruari, tantùm adorationis, & cultus illis tribuebant. Exiſtimare autem poterant, inferiores Deos non minùs ſibi eſſe poſſe vel beneficos, vel maleficos, quàm ſummum Deum, maximè ſi circa diuinam prouidentiam errabant, & huiuſmodi adminiſtrationem intelligentiis inferioribus tribuebant. Atque ita fieri potuit, vt eos adorandos crediderint vt Deos, id eſt, ſupremo cultu ſoli Deo debito.

8. Cur Theologiæ pars quædam dicta fuerit ciuilis.

Secunda Theologia circa Deorum, ſeu Idolorum cultum, ciuilis vocata eſt, quia veluti communi ciuium vſu, & conſenſu introducta erat, & Pontifices ac Populi in cultu plurium Deorum frequentiùs illa vtebantur. Et licèt difficile ſit explicare, quomodo Varro hanc Theologiam à naturali, & fabuloſa diſtingueret, vt latè proſequitur Auguſt. lib. 6. de Ciuit. cap. 6. & ſequentibus. Veriſimile tamen eſt, hanc Theologiam poſitam fuiſſe in opinionem diuinitatis, quæ ſimulachris ab hominibus factis ineſſe putabatur. Quam opinionem idem Auguſt. lib. 8. de Ciuit. cap. 23. Hermeti Triſmegiſto tribuere videtur, dum ait: *Ille alios deos dicit à Summo Deo factos, alios ab hominibus.* Nam priores Dij videntur ad Theologiam Phyſicam pertinere, poſteriores verò ad ciuilem: *Auguſt.*

Nam hi Dij ab hominibus facti videntur eſſe Idola, & ſimulacra, *Quæ opera ſunt manuum hominum*; vt ibidem Auguſt. ſubiungit. Addit verò: *At ille* (id eſt, Triſmegiſtus) *viſibilia, & contrectabilia ſimulacra, velut corpora Deorum eſſe aſſerit. Ineſſe autem his quoſdam ſpiritus inuitatos, qui valeant aliquid, ſiue ad nocendũ ſiue ad deſideria eorum nonnulla complẽda, quibus eis Diuini honores, & cultus obſequia deferuntur.* Hanc autem opinionem, & ciuilem Theologiam introductam eſſe ait per artem quandam copulandi viſibilibus imaginibus, & ſtatuis ſpiritus inuiſibiles, ita vt ſimulacra eſſent quaſi animata corpora illis ſpiritibus dicata, & ſubdita. *Et hoc* (dicebat Triſmegiſtus) *eſſe Deos facere, eámque magnam, & mirabilem Deos faciẽdi accepiſſe homines poteſtatem*, vt Auguſt. ait. Non erat tamen magna poteſtas, ſed mirabilis fraus Dæmonum, qui ſe ſtatuis immiſcebant, & per ea ita loquebantur, & reſponſa dabant, vt viuere exiſtimarentur. *Triſmeg.* B *Auguſt.*

9. Quod diſcrimen ſit inter Theologiam ciuilẽ & naturalem.

Inter hanc ergo Theologiam ciuilem, & naturalem hæc in primis poteſt differentia conſtitui, quòd naturalis ſine ſenſibilibus imaginibus haberi, & exerceri poterat, hæc verò ciuilis in ſimulacris præcipuè fundata erat. Item prior creaturam à Deo factam; poſterior verò ſtatuam ab hominibus fabricatam vt Deum colebat. Item illa in diſcurſu aliquo Philoſophico, licèt ſophiſtico fundabatur; hæc verò in ſola deceptione Dæmonum per experientias aliquas, & apparentia ſigna. Quod ſi fortaſſe aliqui Philoſophi vtebantur imaginibus Solis, aut Lunæ, aut aliarum partium mundi, non illas colebant vt habentes C diuinitatem aliquam, ſed ſolùm vt repræſentãtes falſos Deos, quod etiam ad Idololatriam pertinebat, longè tamen diuerſa ratione, quàm ſimulachra, quæ per Theologiam ciuilem adorabantur, vt habentia in ſe diuinitatem, ſaltem per aliquam vnionem inuiſibilium ſpirituum. Atque de hoc genere Idololatriæ videtur loqui Sapiens cap. 13. vbi poſtquam vanam Philoſophorum Theologiam reprehenderat, ſubiungit. *Infelices autem ſunt, & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum, & argentum, artis inuentionẽ, & ſimilitudines animalium, &c.* Et ad prædicta duo genera falſæ Theologiæ applicari poteſt, quod Paul. ad Coloſſenſ. 2. dicit: *Videte, ne quis vos ſeducat per Philoſophiam, aut inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elemẽta mundi, & non ſecundùm Chriſtum.* Ac denique ad hanc politicam, ſeu ciuilem Theologiam pertinere maximè videtur, quod Dauid ait Pſalm. 95. *Omnes Dij Gentium Dæmonia*; loquitur enim de Diis, quos in Idolis ſuis publico ritu Gentes colebant, qui (vt diximus) erant Dæmones, qui in ſtatuis, & idolis ſe inſinuabant, vt ab hominibus deceptis colerentur, & ideò aiebat Paul. 1. Corinth. 10. *Quæ immolant gentes, Dæmoniis immolant*, vt notauit Auguſt. dicto lib. 8. de Ciuit. cap. 24. & Euſeb. lib. 4. de Præp. Euang. cap. 6. & Lactant. lib. 2. Diuin. inſtit. cap. 16. *Sapient.13.* D *Coloſ.2.* *Pſal.95.* *1.Cor.10. Auguſt. Euſeb. Lactan.*

10. Qualis fuerit Theologia fabuloſa. E

Tertia denique Theologia gentium ab eodem Varrone fabularis ſeu fabuloſa appellata eſt, referente Aug. lib. 6. de Ciuit. cap. 5. & 6. Ad eam enim ſpectabat adoratio quorundam hominum mortuorum, quos gentes vt Deos colebant ex falſa deceptione, & traditione. Et quamuis priores Theologiæ non minùs falſæ eſſent, quàm hæc, nihilominus hæc veluti per Antonomaſiam fabuloſa dicta eſt, quia nec vanis ratiocinationibus, nec ſolis præſtigiis Dæmonum, ſed vanis hominum inuentionibus, & poëtarum figmentis fuit introducta. Vtebantur autem Gentiles idolis, & ſimulachris etiam in hoc Idololatriæ genere, ſed vt ait D.Thom. in dicta quæſt. 95. artic. 1. non adorabant ipſas imagines vt Deos, ſed homines quoſdam, *Aug.* *D.Thom.*

qui

qui per illas repræſentabantur, quos appellabant Iouem, Apollinem, &c. De quibus hominibus innumeras fabulas confinxerunt, & de illis (quod mirabilius eſt) innumera ſcelera & turpiſſima flagitia narrabant, & credebant, & nihilominùs eos Deos eſſe exiſtimabant, & vt tales illos colebant. Quid autem nomine Dei aut Deorum illi Gentiles intelligerent, vix explicari poteſt, quia non poterant ſub illo nomine concipere aliquid perfectiſſimum, vt quod ſit à ſe, & non ab alio, vel quod ſit rerum principium, vel quidpiam ſimile. Quomodo enim de illis, quos credebant fuiſſe homines, & tales homines, aliquid huiuſmodi opinari, aut concipere potuiſſent. Videntur ergo cogitaſſe diuinitatem, eſſe aliquam excellentiam, quæ ab hominibus comparari poteſt, non ſolùm virtute, ſed etiam induſtria, potentia, vel alio ſimili modo, etiamſi cum vitiis coniuncta ſit. Et maximè videntur Gentiles exiſtimaſſe, tales homines poſt mortem poſſe ſibi eſſe noxios, vel vtiles ad obtinendas in hac vita res neceſſarias ad aliquos humanos vſus; & ea ratione illos coluiſſe, vt noxia auerterent, & vtilia conferrent. Et ita iuxta innumeras hominum neceſſitates innumeros

Auguſt. Deos multiplicauerunt, vt latè tractat Auguſtin. citatis locis. Denique huius etiam falſæ Theologiæ, ac ſu-

Sap. 14. perſtitionis ſpecialiter videtur loqui Sapiens, Sap. 14. vt paulò poſt videbimus.

11. Explicatur prima difficultas. Ex his ergo ſatis explicata manet prima difficultas, in qua petebatur, Quomodo cultus idolorum procedere potuerit ex opinione diuinitatis exiſtentis in ipſis ſtatuis: nam explicatum eſt, non ſtatuas nudas adoratas fuiſſe, ſed aut ratione numinis ſuperioris, quod illis coniungebatur, vel ratione hominum, qui per ipſas repræſentabantur, & vt Dij colebantur. Ad confirmationem autem ex eo ſumptam, quòd vera dignitas, & excellentia non poteſt in plures perſonas, ſeu res adoratas diuidi, reſpondeo breuiter, verè quidem non poſſe: exiſtimatione autem falſa poſſe. Nam potentia creandi tantum poteſt eſſe vna, tamen per deceptionem exiſtimari poteſt Angelos habere eam poteſtatem, & ideò eſſe dignos ſuprema quadã adoratione. Et ſimiliter licèt re vera vna tantùm ſit ſuprema rerum omnium prouidentia, nihilominùs per errorem exiſtimare potuerunt Gentes, diuiſam eſſe curam, & gubernationem rerum vniuerſi, & alium Deum eſſe, qui curam habeat ſegetum, alium vinearum, alium aliorum fructuum, aut aquarum, & elementorum, ac cælorum vel metallorum, &c. vt latè

Quomodo exiſtimari poſſit dari plura numina.

Auguſt. proſequitur Auguſt. lib. 4. de Ciuitate, cap 8. & ſeq.

12. Obiectio. Dices, eſto crederent plures eſſe rerum vniuerſi rectores, ſeu moderatores, nihilominùs non potuiſſe exiſtimare omnes eſſe ſupremos dominos earum rerum, quibus præſident, & independentes ab omni alio, quia hoc apertè repugnat conuenienti regimini vniuerſi. Vnde Auguſt. ſuprà refert agnouiſſe Gentiles maiores & minores Deos, & inter omnes vnum ſupremum, quem Iouem appellabant, ergo licet alios colerent, quatenus illis indigere ſe credebant, non eſt neceſſe, vt proprium diuinitatis cultum eis tribuerẽt.

Satisfit. Reſpõdeo de facto ipſo ſatis conſtare, Gentes erraſſe ſacrificando pluribus diis, ac ſubinde vnumquemque ex illis diis tanquam verum Deũ, ſeu (quod idem eſt) ſub aliqua ratione ſupremæ excellentiæ colendo. Vnde veriſimile eſt credidiſſe, vnumquemque Deum in aliquo munere, ſeu præſidentia, & efficacia circa res aliquas habere ſupremam vim, & poteſtatem, etiamſi alij dicerentur maiores, alij minores, iuxta dignitatem rerum, quibus præſidebant. Vel certè multi Gentiliũ, præſertim commune vulgus cæca quadam ignorantia, & falſa traditione, ac fide ducebantur, putantes ſingulis rebus vim quandam inuiſibilem, ac ſupremã præſidere, ideóque ſupremo cultu eſſe colendam, ſine

A vlla ralatione ad vnum ſupremum creatorem & gubernatorem omnium, nec diſcurrebant, quomodo id fieri poſſet, aut quomodo ſine vno ſupremo numine, ac progenitore mundus poſſet ſubſiſtere.

Ad ſecundam difficultatem iam reſponſum eſt, ad fictam, ſeu apparentem idolatriam non eſſe neceſſariam opinionem diuinitatis in idolo, ſeu re adorata; ad veram tamen idololatriam neceſſariam eſſe talem opinionem, quia ſine tali opinione non poteſt eſſe affectus, & intentio ſignificandi verè, & ex animo ſupremam excellentiam in tali re ſic adoratas; ſine hoc autem affectu, & intentione non eſt vera idololatria, vt declaratum eſt, quia, vt diximus, aliud eſt, eſſe veram latriam, aliud eſſe veram idololatriam. Et licèt nõ ſit de ratione veræ idololatriæ, vt contineat latriam re ipſa veram, oportet tamen, vt contineat illam veram, ſaltem ex intentione operantis. Ad confirmationem 13.

Explicatur 2. difficultas aſſeritúrque ad fictã idololatriã non eſſe neceſſariam opinionem Deitatis in idolo.

B autem de Philoſophis agnoſcentibus vnum ſupremum Deum, & ſub illo alios. Reſpondetur 1. multos ex illis, licet inæqualitatem aliquam agnoſcerent, non tamen veram ſubordinationem, & dependentiam omnium ab vno, & ita illos feciſſe æquales ſaltem in aliqua independentia, & eminentia alicuius perfectionis vel poteſtatis. Et hac ratione plures coluiſſe vt ſupremos, ſine vlla relatione ad ſupremum cultum vnius veri Dei, & hoc fuiſſe ſatis ad veram idololatriam. Secundò dicitur, multos fortaſſe ex illis, licèt cognoſcerent vnum Deum, cui ſoli ſupremus cultus deberetur tanquã ſupremo principio, & fini omnium aliorum, nihilominùs exteriori cultu plures Deos æqualiter coluiſſe, vel adoratione om-

C minò ficta, vt populo condeſcenderent, vt de aliquibus Auguſt. ſignificat; vel certè quia decipiebantur à dæmonibus, qui affectantes diuinos honores, illis perſuadebant ſibi etiã eſſe debitos ꝓpter inſignem excellentiam, & poteſtatem. Et vtroque modo poteſt intelligi, quod Paulus ad Rom. 1. dicit de Gentilibus Philoſophis, *Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum illum glorificaſſe, & mutaſſe gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum & ſerpentium, &c. Et coluerunt* (concludit) *& ſeruierunt creaturæ potiùs quàm creatori.*

Auguſt.

Rom. 1.

Tertia præterea difficultas ex dictis expedita relinquitur. Fatemur enim poſſe externum honorem 14. 3 Dubium enodatur.

D exhiberi ſine affectu honorandi, illam tamen non eſſe veram idololatriam, ſed omninò fictam; cuius deformitas, licèt contra religionem ſit, ad idololatriam reducatur, tamen in illo genere actus imperfectus eſt, vt cap. ſeq. dicemus; & præter illã deformitatẽ habet etiam malitiam mendacij pernicioſi, & iniurioſi veræ religioni. Quod autem ibi additur, non poſſe haberi affectum colendi aliquem, vt Deum ſine opinione diuinitatis in illo, non eſt in vniuerſum verum. Nam ſicut duobus modis poteſt quis verbo proferre mendacium, ſcilicet vel putans ſe dicere verum, vel volẽdo loqui contra mentem, ita duobus modis poteſt

E quis velle exhibere diuinum honorem, ei qui non eſt verus Deus. Primò deceptus falſa opinione diuinitatis in illo cogitatæ: ſecundo ſine tali opinione per adulationem, vel diabolicum timorem volens adorare & ſignum falſum excellentiæ exhibere; & vtraque eſt idololatria, licèt prior ſit magis propria, & omninò vera, nam poſterior falſitatem formaliter includit, etiam ex parte colentis, vt ſuprà declaratum eſt.

Dupliciter poteſt aliquis dare Dei honorem ei, qui non eſt Deus.

Ad 4. difficultatem reſpondetur, licèt ex natura ſua nullum ſignum externum habeat ſignificationem determinatam ad excellentiam diuinitatis, nihilominus ex communi vel impoſitione, vel conſuetudine omnium populorum, ſacrificium, & quæ illud concernunt, vt templum, ſacerdotium, & ſimilia eſſe determinata ad diuinum cultum; & ideò quacunque 15. 4 Obiectio ſoluitur, declaratúrque quomodo ſint iam determinata ſigna ad colendum Deum.

DD inten-

A

De aliis ſignis indifferentibus.

intentione hæc tribuantur creaturæ, vt rei principaliter adoratæ, idololatriam committi aut veram, aut ſaltem affectatatam,vel fictam. Vnde ſecundò dicitur, alia etiam externa ſigna adorationis, quæ de ſe indifferentia ſunt ad latriam,& alios cultus,vt genuflexio, capitis inclinatio, & ſuo modo oratio, vel promiſſio, per intentionem colentium poſſe determinari ad cultum latriæ, & ſic attributa creaturis propter ſe ipſas continere idololatriam. Si verò debita intentione referantur ad creaturam,non eſſe idololatriam, vt latiùs in 1. tom. tractando de adoratione Sanctorum,Reliquiarum, & imaginum declaratum eſt; per quæ ibi ſatisfactum eſt calumniis hæreticorum, qui Eccleſiæ crimen idololatriæ impudenter attribuunt, B quæ hoc loco repetere neceſſarium non eſt. Vnde ad confirmationem negamus, Eccleſiam offerre ſacrificium aliquibus creaturis, ſeu ſanctis hominibus, vel dicare illis templa,ſed vni tantũ vero Deo,licèt concomitanter, & ſecundariò intendatur peculiaris honor, & memoria alicuius Sancti in alicuius templi dedicatione, vel ſacrificij oblatione Deo ipſi facta, quod non pertinet ad cultum latriæ,ſed Duliæ,vt citato loco declarauimus. Incenſi autem, vel aliorum ſuffituum cultus, aut ſuauium odorum concrematio, vel vſus candelarum ardentium, & ſimilia, nec ſunt ſacrificia,ſed ſacramentalia quædam,ſeu accidentales cæremoniæ,nec continent latriæ cultum de ſe,vel ex impoſitione, ſed per intentionem colentium determinantur. C Et ita fiunt interdum, vel in honorem Sanctorum ad ſignificandam eorum ſanctitatem, vel ad excitandos animos fidelium ad deuotionem vnicuique rei congruentem.

CAPVT V.

De origine Idololatriæ,quænam fuerit.

1. Quæ cauſa idololatr æ, & quo tempore inceperit.

HÆc quæſtio non difficilè poteſt ex dictis in præcedenti capite definiri. Poteſt autem intelligi vel de origine cauſali,vt ſic dicam, id eſt,de cauſis & occaſionibus idololatriæ, vel de temporaria origine, id eſt, de initio temporis: in quo introduci cœpit idololatria. Et vtramque partem attingit D. Thom.diſt.q.94.artic.4. priorem in corpore articuli, poſteriorem in ſolutionibus argumentorum. Quod ergo ad priorem ſenſum attinet, docet D.Thom. idololatriam partim ex ignorantia veri Dei, partim ex praua hominum diſpoſitione quoad effectum, partim ex deceptione dæmonum originem duxiſſe. Alij verò ex Sap.14.ſimpliciter afferunt, originem idololatriæ fuiſſe ex erectione ſtatuarum, & imaginum in memoriam mortuorum,accedente potentia,& tyrannide hominum potentium, & nimium diligentium mortuos ſuos, eorúmque honorem affectantium. Diſtinguendum autem videtur de duplici idololatria. Nam quædam committi potuit,& inchoari ſine imaginibus, vt ſignificat D.Thom. dicta q.94.art.1.ad 4. alia cum imaginibus, & idolis ſenſibilibus, & prior modus facilè contingere potuit in idololatria,quæ in phyſica Theologia nitebatur,poſterior verò in ciuili, & fabuloſa Theologia maximè locum habet.

D.Thom.

Sap.14.

Idololatria quædã ſine imaginibus fiebat, alia cum illis.

2. Vnde prima fuerit orta.

Dico ergo, priorem idololatriam abſtrahentem ab idolis ſenſibilibus ortam fuiſſe ex ignorantia veri Dei, & imbecillitate humani diſcurſus, adiuncta hominum negligentia, & dæmonum induſtria, ac deceptione. Hoc ferè totum colligitur ex cap.13. Sap. quod ita incipit: *Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui eſt,nec operibus attendentes agnouerunt,quis eſſet artifex.* Et ſubiungit, hanc ignorantiam fuiſſe culpabilem, & ex illa ortum fuiſſe errorem colendi partes vniuerſi vt Deos, quæ idololatria per ſe imagines non requirit.Ratio etiam hoc oſtendit,quia Theologia naturalis,ſeu Phyſica non eſt orta ex ciuili,vel fabuloſa:nam potiùs philoſophi,qui in ſuis ſcholis illam tradebant,in ſuis etiam libris popularem, & fabuloſam idololatriam irridebant, licèt fortaſſe in vſu illius,conſuetudine quadam,& humano timore ducerentur,vt in Varrone,& aliis Auguſtinus reprehendit,ergo error illius Theologiæ Phyſicæ non eſt ortus ex imaginibus,ſed potiùs ſi in illo genere idololatriæ vſus idolorum,ſeu inanium imaginum adiunctus eſt, ille ortus eſt ex falſo errore plurium Deorum præſidentium diuerſis mundi partibus, aut rebus corporeis, ad quarum ſimilitudinem imagines formabantur. Ita enim bouem,vitulum,ſerpentem,& ſpecies ſimiles in ſuis imaginibus adorabant,quia putabant, diuerſa numina inuiſibilia his rebus præſidere, quæ in illis imaginibus colebant.Et eâdem mente alij colebant Solem,Lunã, ignem,&c. tanquam mundi partes in ſe diuinum aliquid continentes, quibus poſtea imagines dicarent, vt eas magis præſentes haberent,vt apertè ſentit D.Tho.in dicto art.1.

Sap.13.

Aug.

D.Thom.

3. Idololatria cum imaginum cultu ex nimio affectu mortuorum orta eſt.

Secundò verò dicendum eſt, idololatriam cum cultu, & veneratione ſenſibilium ſimulachrorũ ſculptilium, & falſarum imaginem originum, vel occaſionem habuiſſe ex nimio affectu ad aliquos homines mortuos, & deſiderio præſentiæ illorum, accedente tyrannide,vel nimia Principum aſſentatione, & adulatione,quæ prauam conſuetudinem induxit, & paulatim errorem auxit,cooperante dæmone ſuis præſtigiis,ac deceptionibus. Hæc etiam aſſertio ſumitur ex Sap.14. vbi priùs dicitur idolorum vſum non fuiſſe ab initio,ſed ab hominibus otioſis,& vanis inuentum eſſe;modum autem inuentionis deſcribit Sapiens dicens: *Acerbo luctu dolens pater, cito ſibi rapti filij fecit imaginem, & illum,qui tunc tanquam homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra,& ſacrificia. Deinde interueniente tempore,conualeſcente iniqua conſuetudine,hic error tanquam lex cuſtoditus eſt,& tyrannorũ imperio colebantur figmenta.* Et poſteà ſubiungit, ideò feciſſe homines imagines eorum,quos honorare valebant, *Vt illum,qui aberat,tanquam præſentem colerent.* D *Et hæc* (concludit Sapiens) *fecit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut regibus deſeruientes homines, incommunicabile nomen lapidibus,& lignis impoſuerunt.*

Sap.14.

4. Obiectio.

Obiici autem poteſt, idololatriam hanc potiùs duxiſſe originẽ ex affectu filij erga parentem mortuum, quàm ex affectu patris ad filium, vt Sapiens dicit. Aſſumptum patet ex multorum Patrum ſententia aſſerentium, mortuo Belo primo Aſſyriorum Rege, Ninum filium eius, in ſolatium doloris imaginem illius erexiſſe, cui tantam reuerentiam exhibebat, vt reis omnibus ad eam confugientibus pepercerit, & ideò homines imaginem illam diuinis honoribus colere incepiſſe. Ita refert Abul.cap.4.Geneſ.q.13.in fine,& cap. quæſt.54. in fine ex Euſeb. Ioſepho; ſed Ioſephi E locum inuenire non potui, neque Euſebij. Quamuis enim hic in Chronic. in principio dicat, Ninum Beli filium fundaſſe ciuitatem Niniue, nihil dicit de imagine Beli à Nino erecta. Iſidorus autem libr.8. Etymol.cap. vlt. magis hoc indicat,dum ait, Bel feciſſe idolum Babylonicum, & ſubiungit. *Fuit autem Bel pater Nini primi Aſſyriorum Regis.* Idem ſentit Hieronym. Oſeæ 2. circa illa verba: *Et erit in die illa:* dum ait,*Ninum in tantam perueniſſe gloriam,vt patrem ſuum Belum referret in Deum.* Et ſubdit inferiùs. *Didicimus exordium dæmonis, imò hominis in dæmonem conſecrati;* Ambroſius etiam idem affirmat,ſi eius ſunt commentaria in Paulum,quæ ſub illius nomine circumferuntur in id ad Rom.1. *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei,&c.*

Abulenſ. Iſidor. Euſeb. Ioſeph.

Hier.

Amb.

Rom. 1.

Accedit

5. Accedit quòd multi exiſtimant, idololatriam per vſus ſimulachrorum incepiſſe à tempore Enos filij Seth,& nepotis Adæ,non quod credendum ſit,ipſum fuiſſe idololatram,id enim veriſimile non eſt, nec in Scriptura indicatur,imò potiùs contrarium;ſed quod ipſe cœperit Dei imaginem ritu Catholico erigere, iuxta illud Gen.13. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini:* Et inde alij ſumpſerint occaſionem idola condendi, & depingendi Deum ſub forma ſenſibili tanquam propria Dei,quod ad idololatriam pertinet. Ita ſentit Dionyſius Carthu. ſequens ſcholaſticam hiſtoriam, quam refert Geneſ.4. Et ſumitur ex Hebræorum lectione & interpretatione, quam ibi Liponamus in Catena refert ex Hieron. in q. Hebr. ſuper illum locum. Nec diſſentiunt Hugo Card. Oleaſter, & Honcala ibidem. Si autem hoc verum eſt,longè diuerſum initium habuit idololatria per imagines falſas,quàm Sapiens deſcribit. Denique licèt daremus idololatriã fabuloſam habuiſſe illud initium, quod profert Sapiens, nihilominùs ciuilis idololatria, quæ etiam eſt per imagines,potuit eſſe antiquior : nõ enim orta eſt ex amore parentum, aut filiorum mortuorum, ſed ex dæmonum induſtria, ac deceptione. Vnde veriſimile eſt, illud idololatriæ genus eſſe antiquiſſimum, quia dæmon ſemper fuit valdè ſollicitus in deceptione hominum, maximè affectando ſibi diuinos honores.

Geneſ.13. *Dionyſ. Carth.* *Lipom.* *Hieronym.* *Hugo.* *Oleaſt.* *Honcala.*

6. Ad primam partem reſpondent aliqui, Sapientem loqui de priuato cultu, hiſtoriam autem de Nino intelligi de publico : quia Ninus fuit primus,qui occaſionem dedit publicæ idololatriæ, imaginem patris publicè erigendo & proponendo, vt à populis coleretur:nihilominùs tamen fieri potuiſſe, vt ante illum acciderit,quod Sapiens narrat,vt homo aliquis potẽs ex amore filij præmaturè mortui, eius imaginem depingi fecerit,& priuatim illam coluerit.Sed profectò etiam Sapiens loquitur de publico cultu per ritum ſacrorum & ſacrificiorum, & per inductionem ſubditorum ad illum ritum ſeruandum, vt ex contextu conſtat.Meliùs dici poſſet,Sapientem non facere vim in hoc, quod occaſio huius idololatriæ fuerit amor parentis ad filium mortuum, vel amor filij ad parentem mortuum,ſed in hoc,quod ex affectu ad præſentiam,& reuerentiam mortuorum hominum illa occaſio ſumpta ſit : & ita ſentiunt,ac loquuntur Doctores citati, præſertim Hieronymus & Ambroſius,& optimè Cyprianus lib.de Idolorum vanitat.Vnde reliqua, quæ in particulari dicuntur, videntur poni gratia exempli, nã fieri quidem potuit,vt & filius ex amore patris, & pater ex affectu ad filium,& ſubditi ex affectu ad Regem, & amicus ex affectu ad amicum illi conſuetudini initium dederit. Sapiens autem vnum, vel aliud exemplum indicat, non verò excludi alia, nec dicit illud exemplum de amore parentis ad filium fuiſſe omnium primum. Potuit ergo aliud de Nino præcedere.

Reſponſio aliquorum. Impugnatur. Vera ſolutio. *Hieron.* *Ambroſ.* *Cyprian.*

7. Addo verò, illud etiam ſatis incertum eſſe, vt ex allatis Auctoribus conſtat. Ideóque veriſimile eſſe credo, Sapientem attingere hiſtoriam de aliquo parente,qui filij emortui fecit imaginem,& illi conſuetudini initium,ſeu primam occaſionem dedit. Quam hiſtoriam multi profani Auctores fortaſſe ignorauerunt, & ideò dixerunt, Ninum fuiſſe primum, qui vſum illum inchoauit. Non tamen deſunt etiam inter profanos Auctores,qui illius hiſtoriæ mentionem fecerint. Nam diuus Fulgentius (ſi eius eſt opus) in lib.1.Mytholog.§. *Vnde idolum dicatur*,in hunc modũ ſcribit : *Diophanes Lacedæmonum auctor libros ſcribit antiquitatum viginti quatuor, in quibus ait Syrophanem Ægyptium familia, ſubſtantiáque locupletem filium genuiſſe,quem velut enormis ſubſtantiæ ſucceſſorem,ineffabili vltrà quàm paternitas exigebat affectu erga filium deditũ. Iſque dum aduerſis fortunæ incurſibus raperetur, patri geminæ orbitatis crudele derelinquit elogium,* &c. Et infrà. *Denique doloris anguſtia, quæ ſemper inquirit neceſſitatis ſolatium, ſibi filij ſimulachrum in ædibus inſtituit.* Et infrà. *Denique idolum dictum eſt Idodynin,quod nos Latini ſpeciem doloris dicimus. Námque vniuerſa familia in domini adulationem,aut coronas plectere,aut flores inferre, aut odoramenta ſimulachro ſuccendere conſueuerat : nonnulli etiam ſeruorum culpabiles, domini furiam euitantes, & ad ſimulachrum profugi veniam merebantur, & quaſi ſalutis certiſſimo collatori florum, aut thuris offerebant munuſcula, timoris potius effectu,quam amoris affectu.*

Soluitur aliter argumẽtum.

8. Ad ſecundam partem, quæ poſteriorem ſenſum quæſtionis ſuprà poſitum attingit, reſpondeo veriſimile eſſe,quod D.Thom. dicto art.4. ad 2.docet, in prima mundi ætate non fuiſſe vſum idololatriæ,quod etiã ſequitur Abul.locis citatis. Quia cognitio vnius veri Dei ab Adamo tradita tam erat recens, viuente adhuc ipſo Adamo, vt nec cogitatio plurium Deorum,nec idololatria videatur potuiſſe tam citò introduci.Quæ ratio licèt non conuincat de toto tempore illius primæ ætatis vſque ad diluuium,neque de tota multitudine hominum in varias congregationes, & populos iam diuiſa;in quibus ferè omnibus innumera vitia percrebuerãt,quibus ratio, & traditio obſcurari,& obliuioni mandari potuit,perſuadet nihilominùs non incepiſſe à temporibus Enos, nec occaſione illius. Et certè in Scriptura hoc nullum habet fundamentum, maximè iuxta vulgatam lectionem, quæ à nobis retinenda eſt, in qua ſolùm dicitur Enos cœpiſſe *inuocare nomen Domini*; quod non oportet intelligi de ritu imaginum, ſed de aliquo quocunque ſolenni ritu per publicas deprecationes, vel templa,aut ſacra, vel certa ſacrificia communia, vt alij multi exponunt, & videri poteſt in Mendoza quolib. q.7. poſitiua. Et licèt daremus Enos incepiſſe Dei imagines inſtituere ad inſtructionem, & memoriam : per metaphoricam aliquam repræſentationem, non per propriam ſimilitudinem id feciſſe credendum eſſet. Quòd verò inde ſumpſerint alij occaſionem idola fingendi,Scriptura non docet, nec eſt fundamentum ad id aſſerendum.

In prima mundi ætate nõ fuiſſe idolatriam. *D.Thom.* *Abulenſ.* Idololatria non incepit occaſione Enos. *Mendo.*

9. Alij verò dicunt,Enos fuiſſe tam pium,& ſanctum, vt cœperint illum inuocare,eíque tanquam Deo imaginem dicare;quod ſignificat Theodoretus quæſt.47. in Geneſ.Et Anaſtaſius Nicænus in quæſt. Eccleſ. Et alij citati in Catena Lipom.Geneſ.4. Sed neque hoc fundamentum habet in Scriptura, vt ex dictis conſtat, quia Scriptura non dicit paſſiuè, *incepit inuocari*, ſed actiuè, *incepit inuocare*;& licèt paſſiuè loqueretur, iuxta illam lectionem non diceretur, ipſum Enos incepiſſe inuocari,ſed tunc, id eſt, eo tempore cœpiſſe inuocari Deum, vel ſpeciali ritu publico,vt dixi, vel ſpeciali nomine Iehoua,vt Caietan.ait. Nullum ergo habemus fundamentum, vt dicamus tunc incepiſſe idololatriam, præſertim per imagines, & figuras hominum. Quando autem inceperit,incertum mihi eſt: nam auctores varia referunt, & nullam certam, vel ſatis probabilem hiſtoriam produnt.De qua re videri poſſunt Lactant.lib.1.cap.22. & lib.6.c.11.& ſequen. Euſeb.lib.10. de præpar.Euangel. & in Chron. anno mundi ter milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo, Auguſt.lib.4.de Ciuit.& ſequentibus vſque ad 8.Iſidor.lib. Etymol. cap.11. & Cæl. Rhodig.lib 8. Lect. antiq.cap.36.& Polyd.Virgil.de rerum inuent.c.3.

Quidam dicunt ita piũ fuiſſe Enos, vt tanquam Deus coleretur ab hominibus. *Theod.* *Anaſtaſ. Nican.* *Lipom.* Impugnatur. *Caiet.* *Euſeb.* *Auguſt.* *Iſidor* *Cæl. Rhod.* *Polyd. Virgil.*

10. Ad tertiam partem concedo, Sapientem præcipuè loqui de fabuloſa idololatria, à qua vel non diſtinguit ciuilem,vel de illa ſpecialiter non loquitur.Vnde licèt fortè acciderit, idololatriam ciuilem alicubi introductam eſſe induſtria dæmonum ſine illa ſpeciali occaſione,quam Sapiens aſſignat, illud non repugnaret

Prius fuerunt ab hominibus imagines inſtitutæ quã dæmones ſe illis inſinuaſſent.

pugnaret aſſertioni Serpentis, ſed eſſet res diuerſa, de qua Sapiens non loquitur, neque illam excludit. Addo tamen, veriſimilius eſſe, priùs fuiſſe ab hominibus inchoatas, & in æſtimatione habitas imagines hominum, & poſteà dæmones ſeſe inſinuaſſe, & cœpiſſe per illas imagines aliqua reſponſa dare, vel alia prodigioſa facere, vt homines deciperent, & in eis aliquid diuinum eſſe perſuaderent. Atque ita concluditur, priùs fuiſſe imagines, vt imagines repræſentantes homines, quàm vt idola deificata putatiuè (vt ſic dicam) per immiſſionem, ſeu coniunctionem inuiſibilium ſpirituum. Eſt autem valdè conſentaneum & teſtimonio Sapientis, & humanæ coniecturæ, imagines hominum cœpiſſe depingi occaſione mortuorum hominum, vel abſentium, & ex affectu nimio ad illos, cœpiſſe etiam in veneratione haberi. Vnde tandem concluditur, primam occaſionem totius idololatriæ ſiue fabuloſæ, ſiue ciuilis per imagines ex dicto affectu faciendi præſentes homines mortuos incepiſſe, prout Sapiens ſignificat.

11. An priùs fuerit idololatria ſine imaginibus, an cum illis.

11. Sed quæri poteſt, comparando inter ſe idololatriam ſine imaginibus & cum imaginibus, quænam illarum antiquior fuerit, & priùs inceperit, ac ſubinde quodnam fuerit primum totius idololatriæ initium. Videri enim poteſt veriſimile, idololatriam cũ imaginibus fuiſſe omnium primam, & maximè illam, quæ per adorationem hominum mortuorum inchoata eſt. Hoc ſuadet in primis locus Sapient. 14. ſuprà tractatus. *Sap. 14.* Deinde quia munus philoſophandi, & inquirendi Deum ex creaturis, non videtur tam antiquus ſicut idololatriæ imaginũ. Nam tempore Abrahæ iam erant idola, quæ progenitos eius adorabant, vt ex Ioſue 14. conſtat, vbi ſic habetur. *Ioſue 14.* *Trans fluuium habitauerũt patres veſtri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, ſeruierúntque Diis alienis.* Quicquid enim ſit de illa quæſtione, An Abraham etiam fuerit idololatra, (quæ nunc nobis neceſſaria non eſt, & de illa videri poteſt Mendoza ſuprà) certum ex illo loco eſt, patrem, & auum eius fuiſſe idololatras, & incertum eſt, An etiam proauus, vel alij progenitores eius magis remoti, idololatræ fuerint, vel quando cœperit poſt diluuium vſus idololatriæ in illa progenie. Certum item eſt, cultum illum falſorum deorũ fuiſſe per ſenſibilia idola, tum quia hoc ſolet intelligi in Scriptura nomine falſorum deorum; tum etiam quia Laban pater Rachel huiuſmodi habebat idola, quæ Rachel furata eſt, Geneſ. 31 quæ quaſi iure hæreditario, & patrio more in illa familia retinebantur. *Geneſ. 31.* At philoſophorum ſectæ, & opiniones recentiores ſunt, vt latè tractat Euſeb. lib. de præpar. Euang. *Euſeb.*

12. *Euſeb.* Idololatriã ſine imaginibus priùs fuiſſe in vſu teſtatur Euſebius.

12. His verò non obſtantibus, idem Euſebius Cæſar. lib. 1. de præparatio. Euangel. ſentit idololatriam ſine imaginibus priùs fuiſſe in vſu, quàm cum illis. Nam colere Solem & Lunam, & alias partes mundi tanquam Deos, idololatria eſt; refert autem Euſebius, *Ægyptios primos omnium Solem & Lunam Deos putaſſe: Quibus non ſanguinem, aut nidorem offerebant, ſed fruges terræ, quam etiam ipſam vt Deum adorabant.* Quæ ibi, & alia multa ex Porphyrio refert, & ex Platone in Cratylo. *Porph. Plato.* Addit verò, eo tempore homines tunc non fuiſſe vſos ſimulachris, aut templis, *quia neque pingere, neque fingere, aut cælare, ſed nec ædificare adhuc ſciebant.* Vnde infrà concludit: *Quibus omnibus apertiſſimè liquet non fuiſſe apud Græcos, vel Barbaros ſimulachrorum dedicationem, &c.* Itaque pro comperto habet, idololatriam creaturam cæleſtium ſine idolis ab hominibus fabricatis antiquiorem fuiſſe, non tam ex propria Philoſophorum inuentione, quàm ex quadam admiratione cæleſtium corporum, & ſiderum, & præſertim Solis & Lunæ.

13. Sed licèt hoc probabile ſit quoad priuatum cultum, quem vnuſquiſque ſibi eligebat iuxta proprium errorem, vel opinionem, tamen loquendo de publico cultu per dedicationem templorum & ſacrificiorum, dicendum eſt incepiſſe cum idolis, & ab illis initium accepiſſe. *Probabile illud eſſe de cultu priuato, ſeu de publico dicendum.* Quia Sapient. 14. expreſsè dicitur. *Sap. 14.* *Initium fornicationis, idolorum inuentio.* Loquitur autem ibi Sapiens de propriis idolis arte factis, & fornicationem vocat, iuxta communem phraſim Scripturæ, ſuperſtitionem colendi craturas diuinis honoribus; ergo neceſſe eſt, vt dicamus ſaltem communem, & quaſi generalem corruptionem hominum in hac parte, ab idolorum, & vanarum imaginum fabricatione, & dedicatione initium ſumpſiſſe. Vnde etiam veriſimile fit, originem illam, quam ibi ponit Sapiẽs de nimio affectu ad homines mortuos, & exemplo, ac coactione tyrannorum, fuiſſe primam occaſionem huius corruptelæ, quæ poſteà aucta fuit, præſertim ex propenſione hominis ad præſentiam ſenſibilem rerum, quas colit, partim ex induſtria dæmonum, vt ſuprà declaratum eſt.

CAPVT VI.

Quàm ſit grauis culpa idololatriæ, & quæ pœna illi impoſita ſit.

1. Idololatria eſt peccatũ grauiſſimũ ex ſuo genere. *D. Thom.* Primus modus idololatriæ.

QVod ad culpam attinet, conſtat, hoc eſſe grauiſſimum peccatum ex genere ſuo. Hoc de fide certum eſt, & euidens lumine naturali, vt omnes Theologi ſentiunt cum diuo Thoma dicta q. 94. art. 2. & 3. Ad explicandam verò hanc malitiam, & varios eius gradus, diſtinguendi ſunt tres modi ſuprà inſinuati, quibus committi poteſt hoc peccatum. Primus eſt, quando ex infidelitate mentis procedit, & ex errore circa Deorum multitudines, & tunc manifeſta eſt huius peccati grauitas. Tum quia ita ſentire de Deo, grauiſſimum peccatum eſt, ergo errorem illum exteriùs profiteri, etiam eſt grauiſſimum peccatum: ſed illa idololatria tunc eſt quædam profeſſio falſæ fidei, & exiſtimationis de Deo, ergo. Tum etiam quia tale peccatum eſt directè, & formaliter contra honorem Deo debitum, nam ſicut diuina excellentia ſingularis eſt, ita etiam poſtulat ſingularem cultum, & honorem, ergo contra illius honorem directè fit, quoties incommunicabile nomen Dei, & conſequenter incommunicabilis honor alteri, quàm vero Deo communicatur.

2. An poſſit interuenire ignorantia inuincibilis circa multitudinem Deorum. *D. Thom.*

Sed quæres, An in huiuſmodi errore poſſit inuincibilis ignorantia interuenire? Aliqui enim ſimpliciter negant, quia tale crimen tam apertè repugnat lumini naturæ, vt nulla poſſit eſſe excuſatio ſufficiens talis erroris. Alij abſolutè affirmant, quia de tota fide, atque adeò Deo ipſo vero, & vno poteſt dari inuincibilis ignorantia, vt ſumitur ex diuo Thoma 2. 2. q. 10. artic. 1. quia licèt Deus poſſit euidenter cognoſci lumine naturæ, non tamen adeò facilè, quin vel doctrina, vel inquiſitio ſufficiens neceſſaria ſit: poteſt autem vtraque deeſſe abſque hominis culpa, ergo tũc poterit eſſe ignorantia inuincibilis. Verumtamen hæc quæſtio ad materiam de fide ſpectat. *Reſoluitur quæſtio.* Et ideò breuiter dico ſi quis habeat aliquam cognitionem vnius Dei, & erret putando eſſe alios Deos, quibus diuinus cultus tribuendus ſit, nullo modo poſſe per ignorantiam inuincibilem excuſari. Sic enim dicit Apoſt. ad Rom. 1. fuiſſe inexcuſabiles Philoſophos, *qui cum cognouiſſent Deũ, non ſicut Deum glorificauerunt, &c.* *Rom. 1.* Quia ipſamet exiſtimatio vnius veri Dei erat ſufficiens ad illam ignorantiam, & deceptionem expellendam, ſi vellent aduertere. Nam qui credit, & recognoſcit eſſe in Repub. vnum ſupremum Regem, quomodo ignorare poteſt peculiarem honorem illi debitum

non

non eſſe alteri tribuendum ? At verò ſi quis omninò A ignoret Deum verum,& vnitatem eius,excellẽtiamque ſupremi numinis, pro ratione talis ignorantiæ, excuſabitur vel à culpa,vel à tãta culpa colendi plures Deos. Hoc conſtat, quia ſi illa ignorantia culpabilis ſit, non excuſabit quidem culpam, tamen quatenus ignorantia eſt, aliquo modo minuet illam; ſi verò contingat, ignorantiam eſſe inuincibilem, excuſabit omninò culpam,vt conſtat. An verò id poſſit contingere, in materia de fide dicitur ex profeſſo, Nunc dico, vel illam numquam dari, vel ſaltem eſſe rariſſimã, & non poſſe inueniri,niſi in homine adeò rudi, vt vix cenſeatur habere plenum vſum rationis, præſertim in his ſuperioribus rebus. Vt contingere poteſt in aliquo Gentili, qui & nullam rectam in- B ſtructionem habet, neque per ſe philoſophari valet, vt multi nunc inueniuntur in Æthiopia, Braſilia, & aliis ſimilibus regionibus.

3. *Secundus modus peccandi per idololatriã.*

Secundus modus peccandi per idololatriam eſſe poteſt ſine propria mentis infidelitate, cum effectu tamen tribuẽdi diuinum honorem alteri, quam Deo vero. Vt ſi quis credens,Dæmonem non eſſe Deum, velit illi exhibere ſacrificium aut aliquid ſimile, animo honorandi ipſum, vt eum ſibi habeat propitium. Et circa hunc modum refert D. Thom. dicto art. 2. (*D. Thom.*) veterum ſententiam, aſſerentium hoc non eſſe malum, quia idem honor præſertim externus, qui creatori tribuitur tanquam debitus, poteſt ſine culpa ſimul tribui creaturæ propter aliquam inſignem excellentiam eius, vel propter aliquod commodũ. Sed C hoc non ſolùm eſt hæreticum, ſed etiam contra rationem naturalem, quia cùm adoratio debeatur ratione excellentiæ, vbi eſt propria, & incommunicabilis ratio excellentiæ, etiam debet eſſe incommunicabilis adoratio; excellentia autem, & ratio adorandi Deum vnica eſt,& incõmunicabilis puræ creaturæ, ergo & adoratio, quam latriam vocamus. Quæ ratio non ſolùm probat de interna adoratione, ſed etiam de externa, quæ ad Deum ſpecialiter determinata eſt, vt illius ſingularem excellentiam,& dominium ſignificat, qualis eſt ſacrificium: & ideò ſacrificium offerre creaturæ tam intrinſecè malũ eſt,ſicut verbis confiteri illam eſſe verum Deum, vt ait Aug. (*Auguſt.*) lib.10.de Ciuit.cap.19.Vnde ſicut eſſet crimen læſæ D Maieſtatis humanæ,in vno regno alium vt Regẽ recognoſcere præter verũ Regem ſaltem exterioribus ſignis regum honorem ei deferendo, ita eſt crimen læſæ Maieſtatis diuinæ diuinum honorem creaturæ tribuere præſertim animo,& affectu honorandi illã.

4. *Prior idololatriæ modus comparatur cum hoc ſecũdo in grauitate.*

Quin potiùs ſi nunc ſecundum Idololatriæ modum cum primo comparemus, videtur hic eſſe damnabilior, quia eſt cum certa ſcientia, & cognitione Dei, & ideò maiorem contemptum, & formalius mendacium pernicioſum inuoluit. Vnde licèt prior peccandi modus ſit deterior quantũ ad id,quod ſupponit,ſcilicet infidelitatem,& errorem; nihilominùs quoad id,quod formaliter ponit,ideſt,quoad propriã culpam Religioni contrariam,peior eſt ratione modi E hic poſterior modus peccandi, quàm prior. Sicut D. Thom.2.2.q.10.art.6. (*D. Thom.*) dixit ſimpliciter grauiorem infidelitatem committi per hæreſim,quam per Paganiſmũ,quia illa eſt cum maiori cognitione veritatis, & repugnantia eiuſdem fidei, vt declarauit Aug.lib.21. (*Alenſ.*) de Ciuit. c. 25. ita in præſenti ex genere ſuo grauius eſt peccatum idololatriæ hoc ſecundo modo commiſſum, quàm primo. Accedit, quòd vix poteſt aliquis ſciens, aut credens ſoli vero Deo eſſe latriam tribuendam,velle illam ex animo tribuere creaturæ, niſi ex Dei odio,& ad vindictam ſumendam de illo, ſicut operantur Dæmones, & damnati. Qui modus operandi & ſupponit ſummam peruerſionem voluntatis & illam participat. Dices poſſe interdũ id fieri (*Obiectio.*) ſine tali odio, aut intentione vindictæ ex adulatione quadam vel ex concupiſcentia, aut timore inordinato, ſicut poſſet accidere in ſimili crimine læſæ Maieſtatis humanæ. Reſpondetur hoc eſſe verum de tertio (*Reſponſio.*) modo idololatrandi ficto animo, de quo ſtatim dicetur; nam ille ſatis eſt ad fines prædictos,nec inter homines plus inuenitur: at verò hic loquimur de adoratione ex intentione, & affectu, quæ ad ſolam adulationem, vel ad ſatisfaciendum affectui alterius neceſſaria non eſt, & ideò regulariter quando talis adoratio fit ex animo, & contra veritatem cognitam, maximè videtur procedere ex odio Dei, vel ex formali contemptu illius; licèt non repugnet etiam geri ex indiſcreta, & voluntaria adulatione,aſſentatione, vt alio ſimili affectu.

5. *Tertius idololatriæ modus,quando exhibetur externũ ſignum ſine errore intellectus,& ſine affectu colendi.*

Tertius modus committendi idololatriæ peccatum eſt ſine errore intellectus,& ſine affectu colendi creaturam vt Deum,ſed ſolùm exhibendi ſignum externum adorationis ſoli Deo debitæ cum exteriori ſignificatione adorandi creaturam ſine intentione cultus. Sicut de Seneca refert Auguſt.lib.de Ciuit.c. 6. & de Platonicis lib.10.c.1.& de Cicerone Lactan. (*Auguſt. Lact.*) lib.2.de Orig.error.c.3.Qui philoſophi,& multi alij in hoc etiam videntur erraſſe, quod non putarunt hunc modum idololatriæ prauum eſſe,quando fit ob ciuilem cauſam,vel ſaltem(vt alij voluerunt)quando fit neceſſitate vrgente ad vitandum grauiſſimum malum mortis, vel aliud æquiualens.In quem errorem lapſi ſunt etiam antiqui philoſophi,vt teſtis eſt Aug. lib.de vera Relig.c.5.& lib.6.de Ciuit.c.10. Et idem ſecuti ſunt antiqui hæretici,vt teſtatur D.Tho.dicto (*D. Thom.*) art.2.Sed hic error ex profeſſo impugnatur in materia de Fide, vbi oſtenditur, non ſolam fidem eſſe de (*Rom.10.*) neceſſitate ſalutis, ſed etiam fidei confeſſionẽ, iuxta illud ad Rom.10. *Corde creditur ad iuſtitiam,ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Illa autem idololatria externa, licèt ficta, eſt contra fidei confeſſionem, nam eſt confeſſio alterius Dei, & conſequenter continet negationem veri Dei,nam Duo ſimul eſſe non poſſunt. Vnde etiam illa fictio, eſt Religioni contraria, tum quia continet pernicioſum mendacium contra Dei honorem,ſcilicet quod alter ſit Deus, vt D. Thom. rectè dixit; tum etiam,quia qui ſic colit falſos Deos, decipit alios pernicioſè, quia veraciter eum agere exiſtimant, vt Auguſt.ſuprà dixit, vnde grauiſſimum (*Auguſt.*) ſcandalum in eis generat.Et ideò Eleazarus ſanctiſſimè reſpondet 2. Machab. 6.præmitti ſe potiùs velle (*2. Mach.6.*) in ſepulcrum, quàm tale peccatum committere; *Nõ enim ætati noſtræ dignum eſt*(inquit)*fingere, vt multi adoleſcentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorũ tranſiſſe ad vitam alienigenarum,& ipſi propter meam ſimulationem,& propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur,& per hoc maculam,atque execrationem meæ ſenectuti conquirã.* Eſt igitur ſine vlla dubitatione grauiſſimum hoc peccatum, & diuino honori, ac Religioni valde contrarium. Vnde Chriſtus Dominus Matth. 10. aiebat: (*Matth. 10.*) *Omnis,qui confitebitur me coram hominibus,confitebor & ego eum coram Parte meo,qui in cælis eſt,qui autem negauerit me corã hominibus, negabo & ego eum coram Parte meo,qui in cælis eſt.*

6. *Probatur externam idololatriã eſſe malum.*

Denique ratio eſt manifeſta,quia huiuſmodi actus externæ Idololatriæ eſt intrinſecè malus,nã eſt mendacium pernicioſum Deo iniurioſum, & hominibus valde ſcandaloſum, ergo quocunque reſpectu timoris, vel amoris humani factum,ſemper malum eſt, & Religioni contrarium.Dices,Quomodo poteſt actio (*Dubia aliquot proponuntur.*) exterioris adorationis ad peccandum ſufficere,ſi voluntas deſit,cum ratio peccati in voluntate ſit? Item illa non eſt vera idololatria, ſed ficta, ergo nec eſt verum peccatum, ſed apparens. Item aliàs eſſet ido-

lolatria Tragœdus, qui in theatro exteriùs exhibet diuinum honorem alteri repræſentanti perſonam Iouis, quod conſtat eſſe falſum. Sequela verò patet, quia ibi exhibetur actio externa honoris abſque voluntate. Reſpondetur ad 1. hoc peccatum non committi ſine voluntate, quia illa actio exterior voluntariè exhibetur, licèt fiat ſine intentione honorãdi. Vnde ad 2. dicitur, illud eſſe verum peccatum externæ idololatriæ, licèt deſit interior, reſpectu cuius illa exterior actio dicitur ficta Idololatria, quia falſam ſignificationem habet, non qui veram malitiam non habeat. Ad 3. verò negatur ſequela, quia Tragœdus etiam exteriùs non ſeriò exhibet honorem, ſed ſolùm repræſentat, qualiter exhiberi ſolet; de ratione autem huius fictæ idololatriæ eſt, vt exteriùs ſeriò exhibeatur, profitendo exteriùs verè, & ex animo exhiberi, etiamſi falsò, & cum mendacio id fiat.

Enodantur.

7. Hîc verò inquiri poteſt, comparando hunc modum idololatriæ ad præcedentes, in quo illorum grauior malitia reperiatur. Videri enim poteſt hoc vltimum genus peccati eſſe grauiſſimũ inter dictos idololatriæ modos. Nam in primis includit totam malitiam ſuperſtitionis & idololatriæ, deinde fit ex certa ſcientia, & non ex ignorãtia, in quo excedit primum peccandi modum, ac denique addit pernicioſum mendacium, in quo excedit ſecundum modum peccandi. Vnde Auguſt. lib. de Ciuit. c. 10. dicit Senecam eo damnabiliùs coluiſſe idola, quò id mendaciter agebat. Nihilominùs certum eſt hunc poſtremum peccandi modum non eſſe tam grauem, quam ſecundũ. Probatur, quia ſecunda, eſt vera idololatria, hæc tertia, eſt tantùm ſimulata. Item illa, eſt formaliter in ipſomet affectu, à quo grauitas malitiæ maximè dependet, hæc verò eſt tantùm in voluntaria exhibitione externi ſigni honoris, ſine affectu honorandi. Item in vtroque illo modo idololatriæ inuenitur mendacium, non ſolùm materiale, ſed etiam formale, quia vtroque modo attribuitur exteriùs diuina excellentia illi, in quo non exiſtit. Quod ſi aliqua maior ratio mendacij in tertio modo inuenitur, non auget malitiam, ſed potiùs minuit, quia minus malum eſt, falsò oſtendere affectum honorandi idolum, quam talem affectum habere, & opere oſtendere. Denique ratio ſcandali reſpectu aliorum non minùs in ſecundo modo, quàm in tertio reperitur, vt conſtat.

Vtrum hic tertius modus excedat præcedentes in grauitate.

Auguſt.

Reſoluitur quæſtio.

8. Vnde Auguſtinus in citato loco non loquitur de ſola ficta adoratione idolorum tertio modo facta, ſed de quacumque mendaci adoratione falſi Dei, etiamſi abſque exiſtimatione diuinitatis in re ſic adorata fiat. Nam veriſimile eſt, Senecam, de quo ibi Aug. loquitur, ex animo adoraſſe idola Gentium, quamuis certò ſciret, Deos non eſſe. Vel certè mens Aug. fuit dicere, peccatum Senecæ in particulari grauius fuiſſe, quàm peccatum communis populi adorantis eadem idola ob circunſtantiam grauiorem ſcandali, quod ex actu talis perſonæ ſequebatur, & non ex aliis. Hoc autem accidentarium eſt, nos verò loquimur per ſe, & comparatione facta ad eaſdem perſonas, ac cæteris paribus. Comparando autem inter ſe primum, & tertium modum colendi idola, videntur ſe habere, ſicut excedens, & exceſſus. Nam primus excedit, tum quia ſupponit infidelitatem in tali perſona, tum etiam quia includit affectum verum adorandi falſum Deum. Tertius autem modus excedit, quia eſt peccatum ex certa ſcientia, & non eſt ignorantia, ſicut primus: & conſequenter quia regulariter, & ordinariè fit cum maiori ſcandalo propter circunſtantiam perſonæ. Vnde dicendum videtur per ſe, & intra grauitatem ſuperſtitionis, in primo modo eſſe maiorem maliciã, per accidens verò, & propter nocumentum proximi poſſe tertio modo grauiùs peccari cõtra charitatem; & ratio vtriuſque partis facilè conſtat ex dictis.

Auguſt.

9. Vlteriùs verò fieri poteſt comparatio inter idololatriæ peccatum in tota latitudine ſua ſpectatum in ſupremo gradu malitiæ, quẽ intra ſuum genus habere poteſt, ad omnia alia peccata aliis virtutibus etiã Theologicis contraria. Vnde poteſt ſecundò inquiri, An idololatria ſit grauius peccatum, quàm cætera omnia aliis virtutibus, vel ipſi Religioni oppoſita. Et quidem inter peccata Religioni cõtraria omnes Doctores communiter fatẽtur, hoc eſſe maximum, quia eſt crimen læſæ Maieſtatis diuinæ, maximè contrariũ ſingulari eius excellentiæ, & honori. Vnde non eſt etiam difficile creditu, quòd ſit ex ſuo genere grauius, quàm cætera peccata virtutibus moralibus oppoſita, vt ex dicendis magis patebit. Sed difficultas eſt, comparatione facta ad peccata oppoſita Theologicis virtutibus. Aliqui enim Thomiſtæ id etiam contendũt, eo quòd D. Th. dicta q. 94. art. 3. in corpore ſimpliciter dixerit, idololatriæ peccatum ſecũdùm ſe, & ex parte ipſius peccati, id eſt, ex vi ſuæ ſpeciei, grauiſſimũ eſſe inter omnia peccata, quæ contra Deum cõmittuntur, quia idololatria, quantum eſt in ſe, facit alium Deum in mundo, minuens diuinum principatũ: & in ſolut. ad 1. defendere conatur nõ ſolùm veram idololatriã, ſed etiam fictam excedere infidelitatem in malitiæ grauitate, & idem ſentit de deſperatione, & odio Dei, nam de illis omnibus argumẽtum procedebat. Et ita exponit, & ſentit Caiet. dicens, idololatriam eſſe grauius peccatum, quam odium Dei, & infidelitatem, quia vtrũque includit, *quoniã vtriuſque proteſtatio eſt: Colens nãmque idola,* (inquit) *quantũ in ſe eſt, tollit à Deo ſuam ſingularem excellentiam, qua ſolus Deus eſt, hæc eſt autem ſua Deitas, quod ad odium Dei ſpectat; & negat huiuſmodi ſingularitatem, quod ad infidelitatem ſpectat.*

Vtrum idololatria ſit grauius peccatum omnibus aliis.

Comparatur cum peccatis Theologicis virtutibus oppoſitis.

D. Thom.

Caiet.

10. Veruntamen hæc ſententia mihi non probatur. Quia vel Caiet. loquitur de proprio, ac formali odio Dei, propriáque infidelitate, vel loquitur de interpretatiuo odio, & infidelitate. In vtroque autẽ ſenſu vel ratio aſſumit falſum, vel malè infert, vel vtrumque defectũ committit, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, tum quia, vt ex dictis facilè intelligi poteſt, primus idololatriæ modus procedit quidem ex infidelitate, non ex odio Dei, nam vel idololatria ignorat omninò verum Deum, & ita nõ poteſt illum propriè, ac formaliter odio habere, quia voluntas non fertur in incognitum, vel cognoſcit aliquo modo Deum ſupremum, errat tamen, credẽdo cum illo eſſe aliquos Deos dignos diuino honore, & tunc licèt non repugnet odiſſe ſupremum Deum, id tamen neceſſarium non eſt, vt colat inferiores Deos vt per ſe notum videtur, & de Platone, ac aliis Philoſophis Auguſt. refert. E contrario verò in ſecundo modo idololatriæ nõ præcedit infidelitas, nec ſpeculatiuus error intellectus: odium autem Dei, licèt præcedere poſſit, & regulariter fortaſſe ita ſit, non eſt tamen in rigore neceſſarium. Nam pro ſuo arbitrio poteſt quis velle tribuere diuinum honorem ei, quem ſcit non eſſe verum Deum, propter alia inferiora motiua humana, ſine formali odio veri Dei, vt paulò anteà declaraui. Accedit, quod ratio Caietani non probat idololatriam includere formaliter odium Dei, ſed tantùm interpretatiuè, vt conſiderãti facilè patebit.

Diſplicet Caiet. opinio.

Auguſt.

11. Reſponderi autem poteſt ex eodem Caiet. licèt idololatria ex genere tantùm ſpectata, non includat formale odium Dei, idololatriam tamen ſummam, id eſt ſummè peruerſã procedere ex ſummo, & formali odio, & idem eſſe de infidelitate, & deſperatione: vnde concludit, comparando ſummum ad ſummum, grauius peccatum eſſe idololatriæ, quia includit reliqua, & addit aliquid. Sed hoc modo apertè committitur defectus in illatione. Nam licèt peccatũ aliquod fiat

Solutio Caietan.

Impugnatur.

fiat ex odio Dei, non ideò eſt maius, quàm odium, vt licèt furtū fiat propter mœchiam, non ideò eſt maius peccatum, quàm intentio mœchiæ, vt eſt per ſe notū. Eſt autem eadē ratio in præſenti, quia licèt idololatria procedat ex odio Dei, ſemper manent peccata formaliter, & ſpecie diſtincta: inde enim ſolùm fit, vt vnum ſit cauſa alterius per modum actus imperantis, & imperati, vel per modum intentionis & electionis; odium enim imperat irreuerentiam, & tunc odium habet vim intentionis mouentis ad electionē idololatriæ, ad ſatisfaciendū odio. Hæc autem emanatio vnius ab alio non tollit diſtinctionem actuum inter ſe, nec confundit malitias, quas ex propriis materiis aliàs habent vt in exemplo allato de mœchia, & furto manifeſtum eſt. Nam furtum propter mœchiam factum veram malitiam furti habet ſpecie diſtinctam à malitia mœchiæ, quāuis etiam illam participet per quandā denominationē. Idem ergo cum proportione eſt de idololatria procedente ex odio.

12. Odium Dei eſt omnium peccatorum grauiſſimū.

At verò odium Dei ex ſuo genere eſt grauiſſimum inter omnia peccata, quia eſt affectus ſummè inordinatus, & contrarius directè excellentiſſimæ virtuti charitatis, vt teſtatur etiam D. Thom. 2.2.q.34.art.2. ergo etiam quando ex tali odio imperatur idololatria, odium manet grauius peccatum, quàm ſit idololatria. Et hæc ratio probat eodem modo de idololatria procedente ex infidelitate, maximè quia tunc infidelitas ſolùm ſe habet ad idololatriam diſpoſitiuè, & tanquam remouens prohibens potiùs, quàm imperatiuè. Vnde licèt idololatria addat nouum peccatum vltra peccatū infidelitatis, nihilominùs ambo manent diſtincta in rationibus ſuis, & ſuam ſpecificā grauitatem retinent. Conſtat autem infidelitatem ex ſuo genere maius peccatū eſſe, quàm ſit idololatria, quia opponitur altiori virtuti, & quia maior iniuria Dei eſt, non adhibere illi fidem quàm honorem illi debitum alteri communicare, vt etiam ex D. Thom. ſumitur 2.2.q.10.art.3.& q.20.art.3. ergo.

13. Idololatria non includit formaliter infidelitatem, neque odium Dei.

Ex quibus intelligi poteſt, ſemper eſſe falſum dicere, idololatriam includere formaliter infidelitatem, vel odium Dei, nam licèt contingat idololatram præhabere infidelitatē, vel odium Dei, & inde procedere ipſius idololatriam, nihilominùs ipſa idololatria non includit in ſe formaliter alia peccata, vnde hac ratione non poteſt dici ſeparare illa tanquam includens illa. Quòd ſi comparatio fiat inter peccatū odij præcisè ſumptum, & ipſummet adiunctum peccato idololatriæ, ſic inanis, nec dicam puerilis, eſt comparatio; ſic enim etiam blaſphemia, quatenus ex odio, vel infidelitate poteſt procedere, dici poteſt grauior illis: nullus autem ita loquitur. Deinde inde etiam non concluditur maior grauitas culpæ, ſed multiplicatio culparum, quæ dici ſolet augmentum extenſiuum, de quo nulla poterat eſſe quæſtio. Ac denique comparatio illo modo facta non tam ex parte peccati, quàm peccatoris, qui grauiùs extenſiuè peccat plura peccata committendo, quàm vnum tantùm: at hîc comparantur ipſa peccata, vt diſertè D. Thom. diſtinguit. Quòd ſi tādem altera pars eligatur, & dicatur idololatria includere odium non formaliter, ſed participatiuè, ſeu interpretatiuè: ſic nihil valet illatio, quia omne peccatum mortale includit hoc modo odium Dei, quatenus includit auerſionem à Deo, & vltimum finem ponit in creatura. Vnde D. Thom. dicta quæſt. 34. art. 2. ex hoc ipſo principio concludit formale odium Dei eſſe grauius peccatum ex ſuo genere, quolibet alio peccato mortali, quia illud eſt quaſi per ſe, ac formaliter mortale peccatum, alia verò per participationem eius.

D. Thom.

13. Idololatria non excedit

Dico ergo, peccatum idololatriæ non eſſe ex ſuo genere tam graue peccatum ſicut peccata formaliter

A contraria virtutibus Theologicis, vt D. Thomas in aliis locis citatis apertiſſimè docet, & probat, & ex dictis ſatis patet. Dicitur autem eſſe grauiſſimū peccatorum inter peccata oppoſita moralibus virtutibus. Et in hoc ſenſu forte locutus eſt D. Tho. dicto art. 3. Nam cum in prioribus locis feciſſet comparationem inter vitia contraria virtutibus Theologicis, & moralibus, eam hîc ſupponere videtur, & ſolum cum vitiis moralibus collationem facere. Atenim dicet aliquis, verba diui Thomæ difficile illum ſenſum admittere, quia in corpore dicit, hoc peccatum eſſe grauiſſimū inter omnia, quæ ſunt contra Deum. Sed poteſt exponi de peccatis, per quæ fit irreuerentia Deo, vel quæ ſunt contra Deum, quatenus attingi poteſt per virtutes morales, non verò attingitur per virtutes Theologicas.

Peccata oppoſita virtutibus Theologicis; excedit verò oppoſita virtutibus moralibus.

Obiectio.

Solutio.

B

16. Grauitas extenſiua idololatriæ maxima eſt.

Sed vrgeri vlteriùs poſſunt, quæ dicit in ſolutione argumentorum, præſertim ad 1.& 4. ſed fortè in illis ſolutionibus non tam intendit D. Thomas explicare intenſiuam grauitatem peccati Idololatriæ, quàm extenſiuam, quam cenſetur habere ex coniunctione, & conſortio aliorum vitiorum. Vnde addi poteſt, hoc peccatum idololatriæ ſecundum quandam rationem eſſe grauiſſimum, vel potiùs maximè periculoſum. Primum quia ordinariè peſſimam habet originem, qualis eſt infidelitas aut odium Dei; vt ſuprà explicatum eſt. Loquimur enim de Idololatria vera, & ex animo, nam ficta non habet tantam grauitatem, vt

C dixi, quamuis ratione ſcandali ſoleat eſſe grauiſſima, & præterea etiam ſit grauiſſimo periculo expoſita. Nam qui exterius infidelitatem profitetur, in magno periculo verſatur amittendi etiam internam fidem & Religionem. Solet eſſe præterea idololatria origo, & radix ferè omnium vitiorum partim induſtria Dæmonum, & id permittente Deo in vindictam huius grauiſſimæ iniuriæ ſuæ, vt latè proſequitur Paulus ad Roman. 1. partim ex natura talis vitij, quod ad alia incitat, vel per modum finis, vel per modum occaſionis, vt diuus Thomas dixit dicta quæſtion. 94. art. 4. ad 1. Et ob hanc cauſam dicitur Sapient. 14. *Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & adinuentio*

Rom. 1.

D. Thom. *Sap.* 14.

D *illorum corruptio vitæ eſt.* Quam corruptionem Sapiens inferiùs explicat dicens. *Et nō ſuffecerat, erraſſe eos circa Dei ſcientiā, ſed & in magno viuentes inſcitiæ bello tot, & tam magna mala pacē appellant. Aut enim filios ſuos ſacrificātes, aut obſcura ſacrificia faciētes, aut inſaniæ plenas vigilias habentes, neque vitam neque nuptias mundas iam cuſtodiunt, ſed alius alium per inuidiam occidit, aut adulterans contriſtat, & omnia commiſta ſunt, ſanguis, homicidum, furtum,* & cætera, quæ proſequitur, & concludit, *Infandorum enim idolorū cultura omnis mali cauſa eſt, & initium, & finis.* Non quòd idololatria ſit adæquata cauſa huiuſmodi vitiorum, ſæpe enim aliunde oriuntur, & ante ipſam idololatriam præcedunt, & illi occaſionem præbent, ſed quòd omnia ſoleant & idololatria oriri & maximam occaſionem in illa habeant.

17. An ſint modi idololatriæ præter tres ſuprà numeratos.

E Tertiò inquiri poteſt, an præter tres modos ſupra enumeratos, ſint alij modi committendi hoc idololatriæ peccatum. Ad quod breuiter reſpondeo, omnem propriam, & formalem idololatriam in illis tribus modis contineri, cauſaliter tamen, ſeu cooperando aliqualiter ad idololatriam poſſe aliis modis malitiam eius participari. Declaratur vtraque pars, quia idololatra propriè vocatur, qui alteri, quàm vero Deo, diuinum honorem exhibet; formalis ergo, & propria idololatria poſita eſt in exhibitione talis honoris, hęc autem exhibitio honoris eſſe non poteſt, niſi vel merè externa, vel etiam interna, & hæc vel concurrente ſimul intellectu, & voluntate, vel ſola voluntate ſine errore intellectus: ergo præter illos tres

modos formalis idololatriæ nullus alius excogitari A poteſt. Quò autem illa malitia poſſit aliis modis participari, conſtat ex generali principio, quod dās cauſam, vel cooperationem alicui peccato, particeps eſt illius. Sic ergo Dæmon ipſe, cum ſibi affectat, & procurat diuinum honorem, idololatriæ vitium participat, licèt propriè ipſe idolatra non ſit, nec formalem idololatriam ipſe exerceat. Idémque eſt de Tyranno, qui ſeipſum vt Deum adorare facit: nam licèt alium falſum Deum ipſe non adoret, nec etiam ſeipſum, tamen quia alios ad idololatriam inducit, & quia ipſe affectat diuinos honores, Idololatriæ maculam incurrit, idémque crimen læſæ Maieſtatis diuinæ committit, imò grauiùs in eo genere delinquit, quàm ipſi, qui eum adorant, tum quia maiori ſuperbia contra Deum eleuatur, tum etiam quia in virtute; & radice complectitur vniuerſa aliorum peccata.

18\. Simili proportione iudicandum eſt de illo qui alteri conſulit idololatriam, etiamſi ipſe idolum non colat, nec ex errore conſulat, ſed ex odio, vel deceptione. nam præter alia vitia, quæ in illo actu interuenire poſſunt, incurrit etiam prauitatē idololatriæ, idémque eſt de quocumque cooperante, & moralem occaſionem præbente alteri, vt idolum colat, nam hoc generale eſt omnibus peccatis, vt ex 1.2. ſupponitur. Atque de hoc genere peccati loquitur D.Thom. 2.2.q.169.art.2.ad4. cum ait, peccare artificem fabricantem idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia. Hic verò ſeſe offerebat occaſio tractandi, quando in huiuſmodi actionibus ſit propria cooperatio, quando verò ſit tantùm permiſſio, item tractari poterat, quando ſcandalum quod in his operibus interuenire poteſt, ſit actiuum, quando verò paſſiuum: & an malitia illa ſcandali in hac materia data ad idololatriam pertineat, vel ſolùm contra charitatem ſit. Veruntamen hæc, & ſimilia in præſenti omitto, quia generalia ſunt de ſingulis ferè vitiis tractari poſſunt, vt conſtat ex citato loco D. Thomæ, & quæ ibi tractat Caiet. Vnde generaliter quæſtio hæc pertinet ad materiam de Scandalo 2.2.q.43. & tractari etiam ſolet in 1.2.q.6.art.3. & q.73.art.8.

D.Thom.

Caiet.

19\. Vltimò ſupereſt dicendum de pœna, quæ ratione huius peccati incurritur; quod breuiſſimè expediri poteſt, quia hîc non agimus de pœnis quibus Deus huiuſmodi peccatum punit vel in hac vita, vel in futura; nam hoc ad humanam ſcientiam, vel iudicium non ſpectat. Tantùm ergo dicere poſſumus, ſolere Deum in hac vita punire hoc peccatum ſubtractione gratiæ ſuæ, & permittendo homines labi in alia quamplurima peccata, vt ex Paulo retulimus ad Rom. 1. Item conſtat, Deum aliquando immittere grauiſſimas pœnas temporales, ſeu corporales huius vitæ propter huiuſmodi ſcelus, vt patet Exod.32. & aliis ſimilibus locis veteris teſtamenti. Non conſtat autem de huiuſmodi pœna certam aliquam legem eſſe à Deo latam, ſed pro arbitrio ſuo interdum punire hoc peccatum in hac vita, interdum conniuere. Pro futura autem vita, ſi in hac per pœnitentiam nō deleatur, certum eſt, iuxta grauitatem eius reſpondere illi grauiſſimam inferni pœnam, quam Deus ipſe ſtatuit. Omiſſo ergo iudicio diuino, & tractando de humano aduertendum eſt peccatū idololatriæ committi poſſe ab infidelibus non rebaptizatis & à baptizatis hominibus. Pro prioribus certum eſt, nullam eſſe pœnam ab Eccleſia latam, imò nec fieri poſſe per ſe loquendo, quia Eccleſia non iudicat de his, quæ foris ſunt. Poſſet autem hic tractari, an Eccleſia poſſit punire hoc peccatum in idololatris non baptizatis, vel ſibi temporaliter ſubiectis, vel etiam non ſubiectis, & an tales infideles aliàs liberi, & nullo modo ſubiecti Principibus Chriſtianis, poſſint per

De pœnis à Deo inflictis pro idololatria.

Rom. 1.

Exod. 32.

Infidelibus non poteſt ſtatui pœna ab Eccleſia pro Idololatria.

eos compelli ad relinquēdam idololatriam, & vnum verum Deum colendum. Sed hæ, & ſimiles quæſtiones pertinent ad materiam de Fide, & infidelitate, & tractari etiam ſolent in materia de Bello, & ideò in propria loca illas remitto.

20\. Loquendo autem de hominibus baptizatis, qui Eccleſiæ iuriſdictioni per Baptiſmum ſubduntur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe hoc peccatum ab eis committi, vno modo apoſtatando à fide, & ex interna infidelitate, animo, & mente concepta, & credita: alio modo abſque infidelitate interiori, ſiue ex adulatione aliqua, & ambitione humana, ſiue ex contemptu, & odio Dei, ſiue tātùm fictè ex timore humano. Quando priori modo committitur peccatum illud idololatriæ, eſt etiam apoſtaſia à fide, & profeſſio exterior B internæ infidelitatis, & ideò non eſt dubium, quin ille ſic delinquens incurrat cenſuras omnes, & pœnas latas per Eccleſiam in Apoſtatas, & hæreticos, de quibus agitur in 2. 2.q.11. & 12. Vltra illas verò nulla eſt pœna ſpecialiter impoſita propter talē idololatriam, ſeu, quod idem eſt, propter apoſtaſiam à fide tali modo, id eſt, per actum externū idololatriæ proteſtatam, & declaratam, nulla enim talis pœna in iure aliquo reperitur. Et ideò de illis pœnis non eſt hîc aliquid addendum. Vnde quando tale crimen ſolùm committitur exteriùs ſine interiori infidelitate, certum eſt propter illud nullam ſpecialem imponi pœnam ratione idololatriæ peculiariter latam, quia, vt dixi, nulla eſt talis pœna lata pro vera, & conſummata idololatria, ergo multò minùs pro ficta. C

Quæ pœnæ homini baptizato ſtatuantur, quādo ex infidelitate interna idololatriam committit.

Quando ſolùm externus cōmittitur idololatria non imponi ſpecialem pœnam.

21\. Dubitari autem ſolet, an propter tale peccatum incurrantur cenſuræ, & pœnæ latæ contra hæreticos & apoſtatas. Nam Caiet. dicta q.94.art.1. ſimpliciter affirmat. Ratio eius eſt, quia tale peccatum habet veram malitiam infidelitatis, & Apoſtaſiæ exterioris, ſed cenſuræ, & pœnæ ſunt latæ pro huiuſmodi culpa, ergo. Confirmat exemplo, nam ſi excommunicatio eſſet lata contra furem, qui ex metu ſolùm furaretur contra voluntatem ſuam, & habens odio ipſum furtum, nihilominùs excommunicationem incurreret, quia re vera furtum committeret, ergo ſimiliter, &c. Cōfirmari item poteſt, quia Eccleſia punit actus externos, non internos, de quibus illi conſtare non poteſt, D ſed ille actus externus verè eſt peccaminoſus in tali ſpecie prohibita, ergo. Contraria verò ſententia, ſicut communis ita etiam veriſſima eſt, ſicut tradidimus in 5. tom. diſp. 4. ſec. 3. num.15. cum Nauar. in Manual. cap.11. num.27. & aliis, quos ipſe refert. Et expreſsè tenet idem Syluest. verb. *Apoſtaſia* 1.q.1. & ver. *Hæreſis* 1.q.5. & 6. Qui refert Alenſ. 2.p. Ille verò q. 163. membr.2 ſolùm dicit, non eſſe verè Apoſtatam, qui exteriùs ex metu Paganorum ritus obſeruat abſque interiori infidelitate, de excommunicatione autem nihil expreſsè dicit. Vtrumque verò expreſſit E Angel. verb. *Apoſtata* q.9. Tabien. ver. *Apoſtaſia*, q.3. Roſel. num.1. Armil. ver. *Hæreſis* n.4. Simancas etiam de Cathol. Inſt. tit.17. num.35. optimè dicit, hanc eſſe differentiam inter hæreſim, & alia crimina, quòd alia metu commiſſa nihilominùs perfecta eſſe poſſunt, non verò hæreſis, niſi mens etiam accedat, vnde infert n.36. qui metu lapſus eſt exteriùs, nō verò corde diſceſſit à fide, non eſſe puniēdum hæreticorum pœnis. Et in eam ſententiam citat Alenſ. & Albertinum in Rub. de Hæret. lib.6.q.25. num.67. & Brunum lib. de Hæret. c.4. & idem habet Direct. Inquiſit. p.1.q.9. comment. 14. Denique ſententiam hanc ſequuntur communiter moderni Scriptores.

An propter tale peccatum incurrantur cenſuræ latæ contra hæreticos.

Caiet.

Pars affirmatiua proponitur.

Negatiua, vt vera, eligitur.

Nauar.

Sylueſt.

Alenſ.

Angel.

Tabien.

Roſel.

Armil.

Siman.

Alenſ.

Albertin.

Brun.

Direct. Inquiſit.

22\. Ratio autem ex dictis manifeſta eſt, quia leges pœnales reſtringēdæ ſunt, quantùm rigor verborum permiſerit, at hæ pœnæ non ferūtur, niſi in infideles hæreticos, vel Apoſtatas, quales non ſunt illi, qui animo

Ratione probatur.

mo non conſentiunt infidelitati, licèt opere externo illam ſimulent, ergo non extenduntur ad illos talium legum pœnæ. Vnde facilè reſpondetur fundamento Caiet. Falſum eſt enim tale peccatum habere veram malitiam infidelitatis, licèt habeat aliquam veram malitiam externæ Idololatriæ, vel pernicioſi mendacij contra fidei confeſſionem. Ad 1. verò cõfirmationem iam eſt aſſignata differẽtia inter futurum & hæreſim, nam futurum eſt perfectum in ſua ſpecie, etiãſi ex metu fiat, non verò Idololatria, ſi deeſt falſa exiſtimatio. Ad 2. verò confirmationem reſpondetur, licèt Eccleſia non puniat actum merè internum, interdum verò non punire externum, niſi vt procedentem ab interno, vt latiùs in dicto loco tomi 5. explicuimus.

CAPVT VII.

De ſuperſtitione diuinatiua quid ſit, & vnde habeat malitiam, ſeu deformitatem.

1. Diuiditur ſuperſtitio in diuinatiuam, & vanam obſeruantiam.

POſtquam de aperta, & expreſſa Idololatria dictum eſt, ſequitur, vt de tacita, ſeu implicita dicamus, nam hæc etiam inter ſuperſtitionis ſpecies Religioni contrarias à D. Thom. & omnibus Doctoribus numeratur. Hæc autem ſuperſtitio in duas ſpecies ſubdiuiditur. Vna cognitionis dici poteſt, altera operis: communiter verò prior appellatur diuinatiua, poſterior verò vanæ obſeruantiæ dicitur, vt patet ex D. Tho. & interpretibus 2.2.q.95.& 96. Vt autem communis ratio huius ſuperſtitionis, & ſufficientia dictæ diuiſionis intelligatur, aduertendum eſt ex doctrina D. Tho. 2.2.q.92.art.2.& q.95.art.2 diuinum cultum non ſolum ordinari ad reuerentiam Deo exhibendam, quaſi recognoſcendo ſolùm excellentiam Diuinitatis, & Maieſtatis eius, ſed etiam referri ad aliquid ab eo obtinendum, quod ſolus ipſe pręſtare poteſt. Superſtitio ergo Idololatriæ expreſſæ opponitur reuerẽtiæ debitæ priori modo, hæc autẽ ſuperſtitio tacitæ idololatriæ opponitur cultui ſoli Deo debito poſteriori modo. Duo autẽ ſunt, quæ homo poteſt à Deo velle ſingulariter obtinere, vnum eſt mentis inſtructio in cognitione rerum occultarum, quas per ſuæ naturæ vires conſequi nõ poteſt; aliud eſt effectio alicuius operationis, ſeu effectus ſuperantis vim cauſarum naturalium, quas homo ſuis naturalibus viribus applicare poteſt, ſiue effectus ille ſit externus, & ſenſibilis, ſiue internus, qualis eſt affectus voluntatis. Quando ergo homo aliquid ex his duobus intendit cõſequi ab alio quàm à Deo, & aliquid facit eo fine, ſuperſtitionem continẽtem Idololatriam tacitam cenſetur committere, quæ ſi ordinetur ad cognitionem occultorum obtinendam, diuinatio dicitur, ſi ad præter naturalem effectionem dicitur vana obſeruantia, nos Magiam appellabimus. Quæ omnia in diſcurſu ſequentium capitum declarabuntur & probabuntur. Dicemus autem priùs de diuinatione, poſtea de vana Obſeruantia, ſeu Magia.

D. Thom.

2. Quid ſit diuinatio.

Primò igitur ex dictis intelligi poteſt quomodo diuinatio in præſenti ſumatur, & quid ſit. Si enim vim vocis attendamus, diuinatio idem videtur eſſe, atque diuina notio, id eſt, participatio quædam illius cognitionis rerum futurarum, ſeu occultarum, quæ diuinitatis eſt propria. Vnde iuxta hãc latam etymologiam diuinatio & bona, & mala eſſe poteſt, vnde Cicero li. 1. de diuinatione dicit, diuinationẽ eſſe à diuis ſumptã, quia eſt præſtãtiſſimæ rei nomen, ſignificat enim ſcientiam, ſeu præſenſionem futurorum. Et in lib. 2. addit: Diuinationem etiam ſignificare vim quandam interpretandi diuina oracula, & reſponſa. Verumtamen quia tota hæc cognitio in Gẽtibus proueniebat ex virtute dæmonis, ideo vſu Scripturę, & Eccleſiaſti-

Cicer.

A corum Doctorum diuinatio ferè ſemper in malam partem accipitur. Nam ſi cognitio occultorũ ex Dei dono, ſeu reuelatione accipiatur, bona, & ſancta exiſtit, & dicitur Prophetia, vel ſcientia aliqua infuſa. Diuinatio autem dicitur, quando cognitio, ſeu prænotio rerum futurarum, ſeu occultarum, quæ vi naturæ ab homine cognoſci non poſſunt, per media indebita comparatur ſeu procuratur. Sic docet D. Tho. q. 95. art. 1. ex Hier. in c. 3. Michææ circa finem dicente in Scripturis ſemper in malam partem ſumi, iuxta illud Num. 5. *Nõ eſt augurium in Iacob, nec diuinatio in Iſraël.* Quod in laudẽ illius populi dictum eſt, in quo erat Prophetia, non diuinatio. Vnde in eodem cap. 3. Michææ de falſis Prophetis, qui pretio diuinabant, dicitur: *Nox vobis pro viſione erit, & tenebræ pro diuina-*

D. Thom.

Hieron.

Num. 5.

Mich. 3.

B *tione.* Vnde Orig. homil. 16. in Numeros, Diuinationẽ putat per antiphraſim ex contrario nomen accepiſſe, *Quaſi quæ per homines dæmonibus repletos fiat.* Iſidor. autem lib. 8. Etymol. c. 9. dicit, iſtos ſuperſtitioſos diuinatores dictos eſſe *Diuinos, quia diuinitate ſe plenos ſimulant, & aſtutia quadam fraudulentiæ hominibus futura coniectant.* Diuinatio ergo eſt vſurpatio indebita prænotionis, ſeu prædictionis rerum futurarum, ſeu occultarũ, quæ diuinitatis eſt propria, & ideò qui à Deo ipſo hanc cognitionem per reuelationem ſuſcipit, non dicitur propriè diuinare, quia non vſurpat Dei cognitionem, vel (vt D. Thom. ait) non facit, quod diuinum eſt, ſed ſuſcipit.

Origen.

Iſidor.

D. Thom.

Secũdò dicendum eſt, Diuinationem hanc prauam eſſe, & peccaminoſam actionem. Hoc de fide certum 3. Diuinatio eſt peccaminoſa actio.

C eſt. Primò quia in Scriptura ſancta prohibetur & reprehenditur: Deut. 18. *Non inueniatur in te, qui ariolos ſciſcitur, nec qui pythones conſulat, nec qui diuinos, &c. Omnia enim hæc abominatur Dominus.* Et infrà: *Gentes iſtæ, quarum poſſidebis terram augures, & diuinos audiũt; tu autem à Domino Deo tuo aliter inſtitutus es.* Et Leuitic. 19. *Non declinetis ad malos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, &c.* Item Leuit. 20. *Vir ſiue mulier, in quibus pythonicus, ſiue diuinationis fuerit ſpecies, morte moriatur.* Vnde Eccleſ. 24. *Vana ſpes, & mendacium viro inſipienti, &c.* Et infrà: *Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & ſomnia malefacientium, vanitas eſt.* Secundò quia hæc prohibitio non fuit tantũm in lege veteri, ſed etiam nunc durat, & in ſacris Canonibus continetur 26. quæſt. 5. per multa capita, & in aliis Ponti-

Deut. 18.

Leuit. 19. & 20.

Eccleſ. 24.

D ficis decretis, quæ in ſequentibus exponemus, & habetur etiam in Iure ciuili Cod. de maleficiis. Non fuit autem hæc prohibitio de ſolo Iure poſitiuo diuino in lege veteri, vel humano in lege noua; ſed fuit ſemper de Iure diuino naturali, quod illis poſitiuis legibus declaratur, & additis pœnis roboratur. Nam hoc vitium non ideo malum eſt, quia prohibitum, ſed ideo prohibitum, quia malum.

Ad intelligendum autem rationem, & modum huius malitiæ, & deordinationis, duo in hac diuinatione diſtinguenda ſunt. Vnum habet rationem finis, aliud rationem mediorum. Primum ergo interuenit in hoc negotio per modum intentionis finis appetitus, & deſiderium ſciendi occulta; nam licèt hæc ipſa

4. In diuinatione & finis, & media diſtinguenda ſũt.

E cognitio poſſit appeti vt medium ad alios fines, vt ad vanos honores, & famam comparandam, vel ad lucrum, vel ad vitanda pericula, & ſimilia, tamen iſti fines ſunt per accidẽs ad malitiam diuinationis, quam inquirimus: nam ipſa cognitio occultorum eſt per ſe appetibilis, & ſæpe deſideratur, ex ſola quadam nimia curioſitate ſciendi, & ita in propoſito ſolùm cõſideratur vt finis, propter quem illa media eliguntur, quæ ad talem cognitionem obtinendam deſeruire poſſunt. Secundò ergo interuenit in hoc opere medium, ſeu modus, & via acquirendi talem cognitionem, & in hoc conſiſtit propria deformitas huius actionis,

Nõ in fine, ſed in mediis conſiſtere diuinationis deformitatẽ.

actionis, prout nunc à nobis conſideratur. Si enim A tantùm ſpectetur ſecundum ſe illa intentio, ſeu deſiderium talis cognitionis, videtur eſſe ex obiecto indifferens, vt expreſsè docuit Origenes homil. 16. in Numeros. *Origen.* Non enim eſt intrinſecè malum cupere ſcire occulta, & abdita ſapientiæ diuinæ, tum quia hoc videtur conforme appetitui naturæ, quo omnis homo naturaliter ſcire deſiderat; tum etiam quia interdum poteſt eſſe honeſtus ille appetitus, ſi ex bono fine, & cum debita menſura habeatur. Vnde quando habet malitiam, id eſt, vel quia propter malum finem concipitur, vel ſaltem quia ſine honeſto fine habetur ſolùm ex vana quadam curioſitate. Vel certè quia in modo appetendi talem cognitionem, exceditur, amãdo illam nimium, & per modum vltimi finis, quod tunc maximè cognoſcitur, quando talis cognitio per B iniqua media inquiritur. Igitur in mediis, ſeu modis inquirendi talem cognitionem potiſſima malitia huius actionis exiſtit, vt breuiter attigit D. Thom. diſt. quæſt. 95. art. 2. ad 1. *D. Thom.*

5\. *Hãc deformitatem in eo conſiſtere, quod per doctrinam dæmonum occulta cognitio inquiratur. D. Thom.*

Tertiò dicendum eſt, Diuinationis malitiam in hoc conſiſtere, quod futurorum contingentiam, ſeu rerum occultarum cognitio per inſtructionem, & doctrinam dæmonum inquiritur, vel comparatur. Hanc aſſertionem declarauit D. Thom. in dicta q. art. 1. & 2. Nam in primo dicit, tunc diuinationem committi, quando prænunciatio futurorum occultorum vſurpatur indebito modo. Ibi autem non explicat, qualis ſit ille indebitus modus, nec etiam dicit, omnem indebitum modum eſſe ſuperſtitionem diuinatiuã, nec reuera ita eſt: Nam poteſt quis curioſè, vel ſuperfluè C appetere cognitionem aliquorum occultorum, eámque à vero Deo indebitè poſtulare, & tunc non erit ſuperſtitioſus, nec diuinus, ſed erit tentans Deum, aut indiſcretè deprecans Deum. Tales erant diſcipuli, quando à Chriſto interrogabant: *Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël?* Quibus ille reſpondit; *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Reiiciens interrogationem illã tanquam ineptam, & appetitum illum vt curioſum, vt ibi Auctores omnes aduertunt, maximè Chryſoſt. & Auguſtinus epiſt. 78. & 80. Imò cum multorum ſententia ſit (vt teſtis eſt Iuſtin. quæſt. 112.) in ea interrogatione erraſſe diſcipulos cogitantes, regnũ Chriſti fore terrenum, Chriſtus ibi hunc errorem diſſimulauit & non reprehendit, quia fortè excuſabantur ignorantia, (vt nonnulli moderni expoſitores volũt) D quam noluit Chriſtus remouere vſque ad Spiritus ſancti aduentum, reprehendit autem curioſam interrogationem de re futura, & ſoli diuinæ ordinationi, ac præſcientiæ reſeruata.

6\. *Matth. 24.* Sic etiam Matth. 24 Chriſtus interrogatus à diſcipulis: *Dic nobis, quãdo hæc erunt, & quod ſignum aduetus tui*, reſpondit: *De die illa nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque filius* (vt addit Marcus) *ſed ſolus Pater.* Vbi adnotant Catholici Doctores, licèt Chriſtus diem iudicij non ignoraret ſimpliciter, & abſolutè, ſed ſolùm certa quadam ratione, quia non à ſe, nec ex humanitate ſciebat, voluiſſe tamen nihilominus cum illa exaggeratione loqui ad retundendam curioſam interrogationem, & nimiam auiditatem diſcipulorum ſciendi E futura quæ ex Dei voluntate pendent. Exceſſerunt ergo diſcipuli in illo appetitu, interrogatione, ac petitione; non poſſunt tamen dici fuiſſe ſuperſtitioſi, nec diuini, aut diuinationis affectatores, quia non ab alio, quam à vero Deo cognitionem futurorum inquirebãt, & licèt indebito modo eam quærerent, quia intempeſtiuè, ac ſine cauſa, non tamẽ talis erat ille modus indebitus, vt ad ſuperſtitionem pertineret. Igitur non omnis indebitus modus in hac materia ſufficit ad ſuperſtitionem diuinatiuam, nec per illa ſola verba explicatur ſpecifica ratio ſuperſtitionis, ſed ad ſummum generica.

7\. *Qualis ſit modus indebitus ſuperſtitionis.*

Proprius ergo modus indebitus diuinationis futurorum quo hæc ſuperſtitio completur, eſt, quod talis cognitio non à vero Deo, ſed aliunde inquiritur, ac poſtulatur, nimirum, à dæmonibus, nam ſecluſo vero Deo, non ſupereſt recurſus, niſi ad dæmones. Vnde ab Eccleſia, & Patribus hoc nomine maximè damnatur hæc ars diuinatoria; & ſuperſtitioſa cenſetur, quod à dæmonibus cognitionem rerum occultarum procuret. Et ideo in Concil. Anquirenſi cap. 1. prout refertur in cap. *Epiſcopi*, 26. quæſt. 5. de his diuinatoribus dicitur, quod *Relicto creatore, diaboli ſuffragia quærunt.* Idem teſtatur Auguſtin. lib. 2. de doctrina Chriſtian. cap. 22. in fine, & 23. in principio dicens: *Iſtæ opiniones quibuſdam rerum ſignis humana præſumptione inſtitutis ad eadem illa, quaſi quædam cum dæmonibus pacta, & conuenta referendæ ſunt. Hinc enim fit, vt occulto quodam iudicio diuino, cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi, & decipiendi pro meritis voluntatum ſuarum, illudentibus, ac decipientibus eos Angelis.* Vtique malis, & infrà: *Omnes igitur artes iſtæ, vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dæmonum quaſi pacta infidelis, & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudianda, & fugienda Chriſtiano.* De qua re videri etiam poteſt lib. de diuin. dæmon. à cap. 3. vſque ad 6.

Concil. Anqui. C. Epiſcopus. Auguſt.

8\. *Cypri.* Similiter Cyprian. lib. de Idolor. vanit. *Nequiſſimi* (inquit) *ſpiritus afflatu ſuo vatum pectora inſpirant, extorum fibras animant, auium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt falſa veris ſemper inuoluunt, nam & falluntur, & fallunt.* Et Origenes homil. 16. in Numer. *Origen.* *Eſt* (inquit) *quædam in miniſterio præſcientiæ operatio dæmonum, quæ artibus quibuſdam ab his, qui ſe dæmonibus manciparunt, colligitur.* Idem oſtẽdit Euſeb. lib. de præpar. Euang. cap. 7. *Euſeb.* teſtimoniis Gentilium id confirmans, qui Diis ſuis artes tribuebant, quos dæmones eſſe conſtat teſtimonio Dauid dicentis: *Omnes Dij gentium dæmonia.* Ratione præterea declarari poteſt: *Ratione probatur.* quia homo duplicem tantùm habet viam acquirendi cognitionem: vna eſt per inuentionem, alia eſt per diſciplinã, res autem occultæ, quæ per diuinatoriam artem cognoſcuntur, tales ſunt, vt per ſolam inuentionem, & naturalem facultatẽ ingenij humani cognoſci non poſſint ea certitudine, ac modo, quo per talem ſuperſtitionem expetuntur, ergo neceſſe eſt, vt per diſciplinam ab aliquo eas agnoſcente diſcantur, ergo talis diſciplina, ſeu inſtructio à dæmone poſtulatur, ſecluſo vero Deo.

9\. *Cõfirmatur ratio facta à rebus, quæ per diuinationem acquiruntur.*

Maior certiſſima eſt, & ex vſu ipſo ſupponitur, ideo enim homines curioſi his ſuperſtitionibus vtuntur, quia non poſſunt per ſe talium rerum cognitionem comparare. Patet etiam ex materia ſubiecta; nam hæc cognitio in primis eſt de actibus liberis, & futuris contingentibus, qua ab illis pendenr, de quibus non poteſt eſſe humana cognitio, & licèt eſſe poſſit aliqua coniectura, homo tamen per hanc ſuperſtitionem certiorem quærit cognitionem, imò certiſſimam & infallibilem, quæ propria eſt Dei, vel reuelationis eius, iuxta illud Iſaiæ 41. *Iſai. 41.* *Annuntiate nobis futura, & dicemus, quia Dij eſtis vos.* Deinde ſi inquiritur hæc cognitio de rebus, quæ in præſenti tempore fiunt, hæ aut ſunt cogitationes, & ſpirituales affectiones mentis humanæ nullo externo ſigno manifeſtato, quas ſolus Deus nouit, vt dicitur 2. Paral. 6. *2. Paral. 6.* Vel ſi ſunt exteriores effectus, fiunt in locis ita abſentibus & diſtantibus, vel aliter occultis, vt ſub humanum ſenſum, vel cognitionem tali tempore cadere non poſſint, quando earum cognitio poſtulatur. Rurſus peti poteſt hæc cognitio de rebus præteritis eodem modo occultis, & remotis à ſenſibus humanis, & cum certitudine

ſuperante

ſupetante omnem humanam, & naturalem coniectu- A ram poſtulari etiam poteſt de rebus pertinentibus ad ordinem diuinæ prædeſtinationis, aut ſingularis prouidentiæ, vel certè de aliquibus rebus naturalibus ita occultis hominibus, vt nullis effectibus, vel ſignis ſẽſibilibus indicẽtur, vt ſunt plures herbarum proprietates, vel lapidum, aut mineralium, & ſimilia. Vel denique licèt talia ſint, vt humana induſtria, ac diligentia comparari aliquo modo poſſint, per hanc verò ſuperſtitionem ſciri deſiderantur ſine humano labore, aut inquiſitione, & breuiori tempore, faciliori modo, maiorique certitudine, quam per vires humanas poſſit. Conſtat igitur hanc cognitionem non poſſe obtineri per inuẽtionem humanam, quod in antecedenti ſumebatur.

10. A quibus diuinatio procuretur. Procuratur ergo hæc cognitio ab aliquo alio, qui B eam poſſit docere, & tradere, vnde neceſſe eſt, illum eſſe intellectualẽ perſonam: Quia res inferiores ſiue inanimes, ſiue animatæ irrationales non poſſunt homines docere propria doctrina, vt per ſe notum eſt. Nam licèt cæli dicantur loqui, & bruta animalia, vt formicę, interdum dicantur docere hominem, non tamen propriè, ſed metaphoricè, quatenus ex illorum actibus, vel operibus excitari poteſt homo, vt per diſcurſum ſuum aliqua intelligat, quod ad inuentionem pertinet, propriam autem diſciplinam nõ accipit homo, niſi per illuminationem, & locutionem aliquam propriam naturæ intellectualis. Diuinatiua ergo cognitio ab aliquo intelligente poſtulatur: non petitur autem à vero Deo, vt ſupponitur; ergo à dęmone. Probatur hæc vltima conſequentia; quia inter Deum, & C dæmones tãtum ſunt vel ſancti Angeli, vel alij homines: ſancti autem Angeli, cum ſint Dei miniſtri, & ab illius voluntate diſcrepare nõ poſſint, nihil homines docent, niſi quæ à Deo accipiunt, vt de illis homines inſtruant, vnde quicquid à ſanctis Angelis in hoc genere petitur, ad Deum reuocatur. Idémque eſt de animabus ſanctis cum Deo regnantibus; nam vel ab eis ſolum poſtulari poteſt, vt à Deo nobis impetrent aliquarum rerum cognitionem, quando nobis expedit, vel ſi ab ipſis animabus inſtructio, aut reuelato aliqua poſtulari poſſet, ſolùm eſſet per communicationem illius cognitionis, quam à Deo participant, & cũ ſubordinatione ad voluntatem eius; & ita tota illa petitio ad orationem Deo fuſam reducitur, vt in tractatu de orat. latiùs dicemus: ideóque cognitio illo mo- D do habita non eſſet propria diuinatio de qua loquimur, ſed ad Prophetiam, ſeu ſacram reuelationem reduceretur. Homines verò per vim naturæ, ſeu per inuentionem non poſſunt hæc occulta cognoſcere, vt diximus, & ideò ſub ea ratione non poteſt vnus homo ab alio diſcere, aut petere talium rerum cognitionem. Quod ſi ab alio homine petatur, oportet, vt ille ſupponatur habere hanc cognitionem, vel à Deo, vel à dæmone; ſi à Deo, iam illa non erit diuinatio, & hoc modo requirere ſcientiam ab homine, idem eſt, quod à Deo illam expectare mediatè, quia expectatur ab homine, vt organo, per quod Deus loquitur. Et pari ratione quãdo petitur ab homine, & non vt miniſtro veri Dei, à dæmone inquiritur. Sic ergo tota hæc ſuperſtitioſa diuinatio per dæmonum inſtructio- E nem, ſeu diſciplinam inueſtigatur.

11. Diuinatio intrinſecè eſt mala, & nõ quia prohibetur. Hinc ergo rectè concluditur huiuſmodi diuinationem per ſe, intrinſecè, ac ſemper prauam eſſe, ac deteſtabilem natura ſua, & non ſolùm propter poſitiuam prohibitionem. Probatur primò, quia diuinatio hæc eſt ſtudium pręſciendi futura, ſeu cognoſcẽdi occulta per medium omnino improportionatum, & inordinatum, hoc autem eſt rationi, & voluntati Dei contrarium, ergo. Probatur minor, quia medium illud inuoluit ſocietatem, & communicationem familiarem cum dæmone, dicit autem Paulus 1. Corint. 10. *Nolo vos fieri ſocios dæmoniorũ.* Vnde Orige. homil. 16. in Num. *Non vult Deus* (inquit) *auditores, nos fieri, & diſcipulos dæmonij, neque vult, vt ſi quid volumus diſcere, diſcamus à dæmonibus: melius eſt enim ignorare, quam à dæmonibus diſcere.* Cuius prohibitionis ratio ſufficiẽs eſt quando alia deeſſet, quia omnis ſocietas cum dęmonibus noxia eſt, & periculis plena. Sed hoc latiùs declarabimus c. ſeq. oſtendendo, qualis ſit malitia huius vanæ diuinationis. Non omittam egregiam rationem, quam indicauit Origenes dicta homil. 16. in Numer. *Nam ſi expedit nobis ſcire futura, dicẽtur à Deo per ſpiritum ſuum; ſic verò non dicũtur, neque denunciantur, ſcito, quia non nobis expedit futura prænoſcere. Quod ſi idcirco non dicuntur nobis, quia ea ſcire nobis non expedit; qui diuerſis artibus, & dæmonũ inuocationibus geſtiunt futura prænoſcere, nihil aliud faciũt, niſi ea cupiant ſcire, quæ ſibi ſcire non expedit.* Quæ ratio aliis iungenda eſt, vt grauẽ malitiam oſtendat, nam vt ſuprà dixi, hæc malitia magis ex medio ſumenda eſt, quam ex fine. Qualis autẽ, & quã grauis ſit, magis in ſeq. c. declarabitur, & ſi quid difficultatis hic occurrere poterat, ibi expedietur.

1. Cor. 10.

Origen.

CAPVT VIII.

Qualis, & quanta ſit ſuperſtitioſæ Diuinationis malitia, quando expreſsè poſtulatur à Dæmone, & quomodo Religioni opponatur.

1. Varij modi petendi aliquid à dæmone per expreſſam communicationẽ. SVpponendum primò eſt duobus modis poſſe hanc ſuperſtitionem committi. Primò per expreſſam cũ dæmone communicationem. Secundò per tacitam & implicitam. De hoc poſteriori dicemus in capitibus ſequentibus, hîc priorem explicabimus: eſt enim facilior ad intelligendum. Tum etiam committitur talis ſuperſtitio, quando expreſsè à dæmone cognitio rerũ occultarum poſtulatur. Quod variis modis accidere poteſt, primò ſimpliciter petẽdo à dæmone, vt aliquid doceat petentem ſine vlla promiſſione, vel pacto ex parte petẽtis, ſicut enim homo pius interdum ſimpliciter poſtulat à Deo ſcientiam, ita impius eam poſtulare poteſt à dæmone. Aliquando verò id fit cum expreſſo pacto, quo petens ſe obligat ad obſequium dæmonis, vel ad perpetuam ſocietatem, vel ſubiectionẽ, ſi res occultas eum doceat. Et ſimiliter è contrario ex parte dæmonis eſſe poteſt interdum expreſſa reſpõſio ſimplex & ſine pacto, aliquando verò ſolet etiam acceptare pactum, & ipſe ſimul obligari ad docendum, & inſtruendum hominem de his occultis, ipſo homine inuicem ſe obligante. Modus etiam ex parte petẽtis varius eſt, interdum enim ad petitionem adiungũtur ſacrificia, ſuffitus, & aliæ cæremoniæ in honorem dæmonis factę. Aliquando adiunguntur adiurationes figuræ, vnctiones, & ſimilia iuxta pactum cum illo factũ. Vnde aliquando ſolo imperio inuocatur dæmon, & quaſi cogitur reſpondere in vi pacti, & regulariter non deeſt ipſe promiſſis, niſi à Deo impediatur, non propter vim fidelitatis, mendax enim eſt, ſed propter odium hominis, & auiditatem nocendi illi; nam etiã antequam inuocetur, hominem inducit, & tentat, vt ipſum inuocet. Aliquando verò fieri poteſt, vt licèt homo poſtulet à dæmone talem cognitionem etiam oblata aliqua conditione ipſe non doceat illũ, neque vllum præbeat reſponſum, vel quia Deus non permittit, vel propter alias rationes nobis occultas. Tunc autem propria culpa diuinationis, quam infrà explicabo, iam commiſſa eſt ab homine etiamſi effectus deſideratus non fuerit ſubſecutus.

Solet etiam hic effectus inſtruendi homines variis modis ab Angelis fieri. Primò per expreſſam locutionem 2. Primus. Varij modi, quibus dæ-

mones homines inſtruunt per locutioně. Secundus.

nem ſine oſtěſione alicuius loquentis ſub ſpecie hominis, vel alia figura viſibili, ſed per nudam tantum auditionem, vt non ante multos annos publicè comprobatum eſt in quodã falſo Propheta. Secundò loquuntur dæmones immediatè ſub ſpecie perſonæ humanæ, in qua apparent. Hanc enim ſpeciem poſſe Angelos formare virtute naturali non impedita, ſed habente potius paratum generalem primæ cauſæ concurſum, certum eſt, vt traditur à Theologis in materia de Angelis. Tunc autem licèt id quod apparet, non ſit verum corpus humanum, & conſequenter nec corpus viuum, ac ſubinde neque illa ſit vera locutio vitalis, eſt nihilominùs verus, & realis ſonus, qui per aures percipitur, & conſequenter eſt ſufficiens ad docendum, vel illuminandum, vel potiùs decipiendum hominem modo humano non minùs quàm vnus homo alium doceat. Dixi autem hoc procedere, quando dæmon immediatè docet hominem ſub tali ſpecie, nam quando docet mediatè vnum hominum per alium viuentem, immediatè profertur diuinatio per verum hominem, & veram vocem humanam. Tunc autem ſolet pactum cum eo tantum interuenire, qui à dæmone edoctus fuit, nõ repugnat autem, vt cum vtroque interceſſerit expreſſum pactum tali, vel tali modo factum. Vnde ad hunc etiam modum pertinet, quod interdum ſolet dæmon futura prædicere per verum hominem viuẽtem intrando in illum & per eum futura prædicẽdo. Qui homo ſic arreptus ſolet pythonicus, vel pythoniſſa appellari. Et per huiuſmodi pythones ſolent alij homines dæmonem conſulere, & ipſe per eos dat reſponſa, vt ex Deut. 18. 1. Reg. 28. Iſai. 8. & aliis locis colligitur.

Deuter. 18. 1. *Reg.* 28. *Iſaia* 8.

3. Tertius modus.

Tertiò etiã ſolet dæmon homines docere per corpus mortuum, in illud intrans, & per illud loquẽs, ac ſi eſſet viuum, ſoléťque hoc fieri adhibitis quibuſdam vanis cæremoniis, vel incantationibus, quas vt dixi, neceſſe eſt ab ipſo dæmone traditas eſſe, & in pacto inito fuiſſe adiunctas. Nam, vt rectè dixit Euſeb. lib. 5. de præpar. Euang. cap. 7. *Vnde homines, quibus dæmones cogantur, quam ab ipſis dæmonibus dicere potuiſſent?* Quod in omnibus aliis modis ſequentibus eadem ratione locum habet. Atque ad hunc modum pertinent quod interdum fingunt dæmones ſuſcitare hominem mortuum, vel ſpiritum eius adducere, qui loquatur in corpore aſſumpto, ſicut de Samuele legitur 1. Reg. 28. (de qua apparitione magna eſt controuerſia, qualis fuerit quę infrà habebit commodiorem locum) & hic modus diuinationis *Necromantia* vocatur, licèt hæc vox ſæpe latius ſumatur. Quartò poteſt dæmon, & ſolet hoc modo decipere homines, loquendo per alia animalia, aut vera, & viua, vel tantùm apparentia, ſicut locutus eſt Eua in forma ſerpentis, ſiue ille fuerit verus ſerpens, ſiue non, quod modò non refert. Quintò poteſt dæmon hoc facere per imagines, ſeu ſtatuas inanimes, & humana arte confectas, ſicut olim dabat reſponſa per Idola, quæ oracula dicebantur, quibus occulta, & præſertim futura prædicebat; nam id facere facillimè poterat per realem, & ſenſibilem ſonum voci ſimilem; ſiue vteretur, vt inſtrumento partibus Idoli, & figura ad illum ſonum formandum; ſiue, quod veriſimilius eſt, in contiguó aëre inuiſibili mota ita ſonum efficeret; vt Idolum ipſum loqui videretur, ideóque à miſeris hominibus viuum putaretur.

Euſeb.

1. *Reg.* 28.

Quartus.

Quintus.

4. Alij modi inſtruendi per ſigna ſẽſibilia.

In his autem modis omnibus interuenit inſtructio per auditum realiter, & verè immutatum; aliis verò modis ſolet hæc dæmonis illuſio fieri ſine reali ſono, vel auditione ſenſibili per exhibitionem alicuius ſigni ſenſibilis; ad quod neceſſe eſt vt tale ſignum id habeat ex impoſitione ab ipſomet dæmone facta, & homini manifeſtata, vel certè ab ipſo homine deſignata, & poſtulata, & ab ipſo dæmone acceptata, denique ex vtriuſque cõuentione determinata. Sunt autem hæc ſigna multiplicia, & ſecundum illa varia nomina diuinationum impoſita ſunt. Primum eſt *Aruſpicium*, in quo diabolus reſpondet per ſigna oſtenſa in extis animalium, quæ illi ſacrificantur. Secundum eſt *Inſomnium*, faciet enim dæmon hominem ſomniare, quæ vult ab ipſo credi. Tertium dicitur *Præſtigium*, vel etiam *Deluſio*. Quamuis enim interdum multi ex illis modis, quos diximus fieri per realem ſomnum auditus, ſoleant præſtigia, & illuſiones vocari, propriè verò hæ voces ad ſenſum viſus, vel phantaſiam referuntur; & ita præſtigium fit per aliquam ſpeciem oculis impreſſam, vel imaginationi. Quamuis enim Angelus (vt creditur) nõ poſſit virtute naturali has ſpecies ſenſibiles per ſe efficere, quia non poteſt per ſe tranſmutare materiam, aut corpora ad formas aliquas, vel qualitates: poteſt tamen applicando actiua paſſiuis medio motu locali facere, vt mediis corporibus ſenſibilibus tales ſpecies imprimantur. Quod interdum facere poteſt obiecto vero corpore ſenſibus externis, interdum vero formato exterius apparenti corpore, quod licèt reuera ſenſibile ſit, non tamen ſit illud, quod apparet. Aliquãdo verò, id facit commouendo humores, & ſpiritus animales, & deferendo illos vſque ad ſenſus externos: ſæpe verò decipiẽdo ſenſus internos, & phantaſiam illudendo, vt latiùs proſequitur Caietan. dicta quæſt. 95. art. 3. & tractant Alenſ. 2. p. quæſt. 43. membr. 3. art. 1. & Gabr. in 2. diſt. 8. quæſt. 2. art. 3. & in materia de Angelis copioſiùs tractatur.

1. Signum. Secundum. Tertium.

Caiet. *Alenſ.* *Gabr.*

5. Quartum. Quintum.

Quartò reſpondet dæmon per ſortes, quarum euẽtui fidem adhiberi vult, & vocatur *Sortilegium*. Quintò vtitur variis figuris factis in elemẽtis, vel aliis corporibus inanimatis, & varia habẽt nomina. Nã ſi fiat in terra, vel re terreſtri, dicitur *Geomãtia*. ſi in aqua dicitur *Hydromãtia*, ſi in aëre, *Æromantia*, ſi in igne *Pyromantia*: & ſub his varij alij modi diſtingui ſolent, quos referre inutile eſt. Sextò poteſt hoc fieri per volatus aliquarum auiũ, vel per garritus, aut alios ſonos animalium, quod vocatur *Augurium, omen, auſpicium.* Nam licèt hæc, & alia ſoleãt inter pacta implicita cũ dæmonibus recenſeri, tamen ſi contingat, dari ab ipſo dæmone tanquam ſigna euentus, vt infallibiliter credantur, per expreſſum pactum, & impoſitionem, ad hanc primam ſpeciem pertinebunt. Hanc enim ſpeciem totam vt vnam tractamus, quia prædictæ differentiæ omnes nobis videntur materiales, & Phyſicæ potius quam morales, quia genus vitij formaliter non diſtinguunt, vt infrà videbimus.

Sextum.

6. Dæmon aliqua cognoſcit & alia ignorat ex his, de quibus fit diuinatio.

Secundò principaliter ſuppono dæmonem aliquid ignorare de his occultis, de quibus fit diuinatio, aliquid verò poſſe cognoſcere. Nam diuinatio generaliter, vt de illa nunc loquimur, eſſe poteſt (vt dixi) & de futuris contingentibus liberis, & de animi cogitationibus merè internis, ac mentalibus, & de ſupernaturalibus myſteriis. Præter hæc verò poteſt etiam diuinatio eſſe de rebus iam factis per ſe quidem ſenſibilibus, ex accidenti verò hominibus occultis. Item de rebus, quæ actu fiunt, in locis tamen abditis, aut remotiſſimis. Futura ergo contingentia, quæ ab aliena voluntate libera pendent, ſiue diuina, ſiue humana, ſiue Angelica, non poſſunt certò, & infallibiliter cognoſci virtute naturali ab Angelis, vt eſt ſententia Catholica ab omnibus Theologis recepta, quam paulo inferiùs confirmabimus. Dixi autem, *Quæ à libera voluntate pendent*, nam illa futura contingentia, quæ à ſolis cauſis naturalibus prouenire ſolent, etiam rarò, & per accidens, propter concurſus oppoſitarum cauſarum, cognoſci poſſunt à dæmone virtute naturali, non in vna, vel altera cauſa per ſe ſpectata, ſed in omnibus

omnibus ſimul ſūptis exactè cognitis, & inter ſe collatis,quod facilè poteſt Angelus facere, comprehendit enim omnes naturales cauſas vniuerſi tam ſuperiores,& cæleſtes,quam inferiores,& elementares ſeu terreſtres,& tam efficientes, quam materiales, & futurum concurſum omnium, niſi à cauſa libera impediantur, vel tranſmutentur. Et ita poteſt etiam Dæmon ſua virtute naturali hæc præcedere, quia tamen hæc omnia ſunt ſubiecta diuinæ prouidentiæ,ac liberæ diſpoſitioni, ideò etiam de his non poteſt habere Dæmon omnimodam certitudinem, quia non poteſt diſpoſitionem Dei cognoſcere, habet tamen cognitionem certam ſaltem naturali certitudine.

7. Propriam ſuam voluntatem futuram cognoſcit Dæmō, & poteſt prædicere. *Aug.*

Dixi etiam, *à libera voluntate aliena,* quia quæ pendent à propria voluntate, cognoſcere poteſt Dæmon, & prædicere,quia habet propoſitum illa faciendi: ſic enim ait Auguſtin.lib.de Diui. Dæmon.c.5. & lib.2. Gen.ad lit.c.17.Dæmones multa prædicere, quæ ipſi facturi ſunt. Veruntamen hæc ipſa cognitio, & prædictio non eſt omnino certa,& infallibilis.Nam quia voluntas Angeli abſolutè eſt mutabilis, ideò licèt nunc habeat propoſitum faciendi aliquid,poſtea illud mutare poteſt, etiamſi futurum prædixerit, maximè cum mendax ſit, & falſum dicere non erubeſcat. Aliunde etiam habet incertitudinem illa prædictio, quia licet Dæmon aliquid ſtatuat facere,& ideò illud futurum eſſe prædicat,poteſt à Deo, & miniſtris ſanctis eius impediri,ne id faciat, & conſequenter fit,vt falſa fuerit diuinatio. Habet ergo illa prædictio duplicem conditionem adiunctā, vnam,vt intelligi debeat ſecundum præſentem diſpoſitionem cauſæ, niſi mutetur, alia erit, ſi à ſuperiori cauſa libera non impediatur.Dixi præterea non poſſe hæc futura *certò,& infallibiliter cognoſci,* quia per coniecturas, & probabiliter aliquo modo præſentari poſſunt etiam ab homine,multo verò magis ab Angelo etiam malo, vt Aug. ſuprà latè declarat, tum quia Dæmon hominis complexionem cognoſcit exactè,& naturæ vniuſcuiuſque propenſionem, & ita magna cum probabilitate coniectat,quid homo faciet in tali,vel tali euentu, & talium obiectorum concurſu.Tum etiam quia maximè iuuatur diuturna experientia, qua cognoſcit, quibus modis maximè moueri ſoleat voluntas humana,& ad volendum induci.Dixi denique,*Virtute naturali,*quia interdum poteſt Dæmon cognoſcere voluntatem Dei ipſo reuelante,vel in Scripturis,quas Dæmon intelligere valet, vt Damaſ. tradit lib.2. de Fide c.4. vel ex Dei locutione in aliquo facto particulari, vt in calamitatibus Iob illi innotuit quod Deus eas ſibi facere permiſiſſet, neque eſſet illum impediturus, quia cognitione poteſt interdum abuti Dæmon ad decipiendos homines, ac ſi ipſe ſua virtute poſſet cognoſcere futura.

Dæmon poteſt mutare propoſitū.

Auguſt.

Damaſ.

8. Cogitationes internæ, & actus liberi non cognoſcuntur à Dæmone. *2.Paral.6.*

Eodémque ferè modo philoſophandum eſt de internis cogitationibus, & actibus liberis mentis humanæ:nam hæc etiam non poteſt Dæmon ſua virtute cognoſcere certò, & infallibiliter, niſi quatenus per ſigna,vel effectus externos manifeſtatur. Vt eſt communi ſententia Theologorum receptum, & in Scriptura ſatis ſignificatur,2.Para.6.*Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Loquitur autem Salomon de cordibus,vt ſunt in actuali cognitione, & affectu,quas vocat vias hominis, dum ait: *Redde vnicuique ſecundum vias ſuas,quas noſti,eum habere in corde ſuo.*Et hac ratione dicitur eſſe propriū Dei ſcrutati corda hominum, Hier.17.Vnde in lib.de Eccleſ.dogmat.c.81. dicitur, *Internas animæ cogitationes Diabolum non videre certi ſumus.* Additur verò ibidem, *ſed moribus eas corporis ab illo,& affectionum indiciis colligi, experimento dedicimus.* Habet ergo de his Dæmon coniecturalem cognitionem,non certam. Ad de illis effectibus iam factis, vt

Hier.17. Eccl. dogmat.

A de futuro,de locutione humana,& ſimilibus, etiamſi fiant in loco remotiſſimo,& occultiſſimo,habere poteſt Dæmon notitiam certiſſimam, & intuitiuam, ſi velit attēdere,vt per ſe clarum eſt.Et ita ex re præſenti, etiam facta in vno loco, poteſt prædicere ſimilem futuram in alio loco,quia ex fluxu alterius euētura eſt naturaliter, ipſe autem Dæmon celeritate naturæ, & cognitionis præuenit effectum, & manifeſtat illum prius, quàm fiat. De quo multa legi poſſunt in Athanaſio ex Antonio in vita eius, aliquantulum à principio. Quia vero non ſemper actu omnia cognoſcit, & conſiderat,quando effectus eſt iam omnino præteritus,nullúmque illius veſtigium actu durat,poteſt ita ignorare illum,vt non poſſit certò dicere,aut reuelare, B an factum fuerit, poteſt tamen vti coniecturis, & ex indiciis colligere,vel à quo factū ſit, maiori multò probabilitate,quàm poſſit homo: propter rationē factam de maiori rerū comprehenſione,& experientia, quibus eſt præditus. Vt ergo breues habeamus terminos,quibus loquamur,res illas, quæ ſoli diuinæ cognitioni reſeruatæ ſunt,vocabimus per ſe occultas, aliæ verò dicentur per accidens occultæ, iuxta modum etiam loquendi Theologorum in aliis materiis.

Tertiò ſupponendum eſt, plures actus in hoc genere vitij interuenire poſſe, qui nec eandem habent malitiam, nec ſemper contrariam Religioni, & ideò diſtinctè tractandi ſunt.Primò ergo ex parte hominis C antecedere ſolet appetitus ſciendi occulta per actum non ſolùm elicitum, ſed etiam per deliberatum conſenſum, qui in hoc negotio ſe habet tanquam intentio finis, vt ſupra tetigi capit. præced. vbi etiam explicaui malitiā huius actus:neque de illo hic aliquid addendum occurrit, quia per ſe non habet grauem malitiam,nec Religioni contrariam,niſi quatenus ex ſequentibus actibus illam participat, vel ex intentione alterius finis praui, propter quem talis cognitio quæratur,vt ſuprà etiam tactū eſt. Et præſertim ſolet eſſe hic finis vana oſtentatio ſanctitatis, quæ grauem ſacrilegij malitiam continet, & pernicioſæ hypocriſis: vnde ex hoc capite eſſe poteſt talis intentio mortale peccatum ex ſuo obiecto ante omnem malitiam D Diuinationis. Secundò additur petitio, ſeu voluntas expreſſa conſequendi hanc ſcientiam per induſtriam Dæmonis. Tertiò addi poteſt pactum expreſſum cum Dæmone, quod poteſt eſſe magis, vel minùs graue iuxta modū ſubiectionis vel obligationis, quam homo de ſeipſo, vel de ſuis rebus Dæmoni facit. Vnde hic adiungi poſſunt ſacrificia,& alia ſigna honoris & cultus quæ homo Dæmoni exhibeat, vt ab eo, quod deſiderat, obtineat. Quartò maximè conſiderare oportet, qui homo à Dæmone in hoc negotio petat, an videlicet petat certam, & indubitatam cognitionem internorum actuum cordis humani,ac liberorū, ſiue præſentium in corde latentium, ſiue futurorum cum effectibus,qui ab illis pendent; vel ſolùm petat cognitionem aliorum effectuum occultorum ſolùm E ratione abſentiæ,vel diſtantiæ temporis præteriti,aut loci,aut certè de aliis futuris,& per ſe occultis ſolùm petat illam maximam coniecturam,quam Dæmon de illis facere poteſt:nam longè grauior malitia in priori petitione reperitur,quàm in poſteriori, vt ex dicēdis conſtabit.Quintò poſt datum à Dæmone reſponſum ſequi poteſt, & ſolet ex parte hominis fides, quam dictis eius adhibet. Sextò ad hanc conſequitur exterior Diuinatio, & prædictio talium effectuū, vel vt omnino certa,& infallibilis, vel ſaltem vt cognita altiori modo, & maiori certitudine, quam humano modo comparari poſſit, & inde etiam ſubſequi poſſunt alia opera ex vi talis credulitatis facta, de quibus eadem ratio eſt,quod ad præſens pertinet.

9. Diuinationem præcedit appetitus ſciendi, res abditas & alij plures actus.

His poſitis dico primò. Prima diuinationis malitia 10.

Præcipua Diuinationis malitia conſiſtit in petitione rerum per ſe occultarum à Dæmone.

grauiſſima; & ratione cuius eſt ſuperſtitio contra Religionem, eſt, quando à Dæmonio per ſe poſtulatur cognitio certa rerum per ſe occultarum. Aſſertio eſt certa, & communis, vt patet ex D.Thom. ſuprà, Caietan. & aliis: omnes enim ponunt Diuinationem aliquam inter ſpecies ſuperſtitionis falſum cultum continentis iuxta doctrinam Auguſtini, 2. lib. de Doctrin. Chriſt. cap. 20. Ergo maximè hoc competit prædictæ Diuinationi, nam ex omni capite includit malitiam, quæ ad hanc ſpeciem ſpectare poteſt, ſcilicet ex conſortio, vel ſocietate cum Dæmon, ex parte materiæ cognoſcendæ, & ex modo cognitionis. Ratio verò propria eſt, quia cognitio certa rerum per ſe occultarum eſt propria Dei, vnde illam à Dæmone petere eſt, ipſi attribuere id, quod eſt proprium Dei, quod eſt recognoſcere in Dæmonne excellentiam quandam Diuinitatis, ſed hoc ſpectat ad ſuperſtitionem falſi cultus, & tacitam idololatriam in ſe continet, ergo. Maior de fide certa eſt. Nam Scriptura ponit vt ſignum Diuinitatis certam cognitionem futurorum liberorum, Iſai. 21. & 41. Et ſimiliter ponit, vt ſignum diuinæ reuelationis, ac fidei, prædictionem certam futurorum contingentium, & myſteriorum per ſe occultorum, vt ex Eſai. 46. planè colligitur, & ibi notat Hieronymus circa illa verba: *Ego Deus, & non eſt vltra me Deus, nec ſimilis mei annuncians ab exordio nouiſſima, & ab initio, quæ nondum facta ſunt. Quaſi dicat*, inquit Hieronym. *Conſiderate, quod præter me nullus ſit, qui potuerit ſcire ventura, niſi ego, qui per Prophetas nuncio.* Et Dan. 2. *Confitentur* (inquit) *Magi, & confitentur arioli, & omnis ſcientia ſecularis literaturæ præſcientiam futurorum non eſſe hominum, ſed Dei, ex quo probatur Prophetas ſpiritu Dei locutos.*

D Thom. Caiet. Auguſt. — Fundamentum. — Iſai. 21. & 41. — Iſai. 46. Hier. — Dan. 2.

11\. Orig. Similiter Orig. lib. 6. contra Celſum, ait, certam prædictionem futurorum eſſe characterem proprium diuini ſermonis, & ex euentibus iudicari. Et hinc lib. 7. contra eundem, à principio probat oracula Gentium non fuiſſe Dei, ſed Dæmonum, prophetias autem Iudæorum fuiſſe diuinas. Et Iuſti. reſpond. ad quæſt. 146. *A Deo* (inquit) *rerum futurarum & prædictio, & euentus proficiſcitur. Dij autem gentium, ſicut abſunt à vera diuinitate, ſic etiam à prænotione rerum futurarum*, Idem habet Chryſoſt. hom. 18. in Ioan. *Certa* (inquit) *prædictio futurorum immortalis dumtaxat Dei opus eſt.* Damaſc. lib. 2. de Fide, c. 4. & alij Patres communiter. Qui eodem modo loquuntur de cognitione cogitationum cordium, maximè Hieronymus epiſt. 40. & Auguſt. Tract. 32. in Ioan. & Chryſoſt. Homil. 30. in Matth. & Cyril. lib. 2. in Ioan. cap. 19. *Nulli* (inquit) *alij, ſed diuinæ tantūmodo naturæ Propheta illud attribuit: ſcrutans corda, & renes Deus.* Colligitur etiam optimè ex illo 1. Cor. 14. *Si omnes prophetēt, intret autem quis idiota, vel infidelis, conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifeſtā fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians, quòd verè Deus in vobis ſit.* Cum ergo talis cognitio ſit propria Dei, qui illam à Dæmone poſtulat, in primis ſupponit, Dæmonem illam habere, quia nemo poteſt docere, quæ ignorat; ergo attribuit Dæmoni propriam quandam excellentiam Dei. Deinde ſupponit, poſſe Dęmonem ſua virtute hæc prædicare, quod etiam eſt contra ſingularem Dei prærogatiuam, ergo talis deprecatio, & conſortium cum Dæmone includit recognitionem diuinæ excellentiæ in illo, ac ſubinde tacitam idololatriam, ac falſam ſuperſtitionem contra cultum veri Dei.

Iuſtin. — Chryſ. — Damaſ. — Hieron. Auguſt. Chryſoſt. Cyril. — 1. Cor. 14.

12\. Obiectio. Dices; fieri optimè poſſe, vt qui hanc cognitionem à Dæmone procurat, ignoret eſſe propriam Dei taliū rerū ſcientiā, & conſequenter vt petendo non tribuat Dæmoni diuinam excellentiā formaliter, quòd ſolùm poſſet ad ſuperſtitionē, vel tacitam idololatriam pertinere. Item licèt aliquis credat, Dæmonem hæc certò cognoſcere, poteſt exiſtimare, non ita illa cognoſcere, vt Deus cognoſcit, ſed inferiori modo, licèt certò, & dependenter à Deo, vel ex aliquo dono Dei, ergo ex vi illius petitionis non tribuitur Dæmoni diuina excellentia. Denique licèt aliquis hanc cognitionem à Dæmone petat, poteſt non intēdere illū colere vllo cultu, nedum diuino; ſicut quando vnus homo ab alio interrogat, quid in curia Regis, vel Pontificis fiat, non intendit illum honorare, aut ei reuerentiam exhibere, neque ex vi talis operis id facit, ſi id non intendit, ergo ſimiliter reſpectu Dæmonis cōſulere illum etiam de his rebus per ſe occultis, & ab illo petere certam prædictionem earum, non eſt colere illum; non eſt ergo hæc ſuperſtitio, eſto ſit aliud peccati genus.

Reſpondeo ad priorem partem, hic non conſiderari id, quod eſt per accidens ex parte operantis, quale eſt, quòd per ignorantiam operetur, & ideò interdum excuſetur; ſed cōſiderari, quòd per ſe conuenit actioni ex vi ſui obiecti, & materiæ. Illa ergo operatio ſuperſtitioſa eſt, & de ſe contraria diuino honori: nam contra honorē Dei eſt, alteri attribuere, quod eſt proprium eius, quod per illam actionem fit, licèt operans excuſari poſſit. Dicēdum verò vlteriùs eſt, in illo modo conſulendi Dæmonem, adiungi aliud genus peccati de ſe grauis, nimirum pernicioſum errorem, quo creditur Dæmon eſſe omniſciens, vel aliquid ſimile; quod credere de ſe hæreticum eſt, & vix poteſt per ignorantiam à graui culpa excuſari. Si tamen contingeret, (quod non videtur repugnare) aliquem per inuincibilem ignorantiam credere Dæmonium poſſe hæc futura certò cognoſcere, tunc verū eſt operantem excuſari ab hac peculiari malitia, quam modo tractamus, licèt aliis modis peccet, vt in ſequenti puncto tractabimus; nam quoad hoc eadem eſt ratio. Regulariter verò illa ignorantia eſt culpabilis, & craſſa, maximè in Chriſtianis, & tunc non excuſatur operans à malitia ſuperſtitionis, & tacitæ idololatrię, quia actus redit in naturam ſuæ formæ ratione talis ignorantię, id eſt, ad eandē culpam imputatur, quam de ſe habet, & quam aliquis committeret, ſi ſcienter illū faceret. Vnde ad ſecundam partem eadem ferè reſponſio applicanda eſt. Nam ſi Dæmoni tribuatur hæc ſcientia vt connaturalis, eo ipſo datur illi diuina excellentia, quia non ſolum eſt proprium Dei habere talem ſciētiam in tali gradu perfectionis, vel independentię, ſed ſimpliciter habere illam ab intrinſeco ex vi ſuæ naturæ, vt teſtimonia ſupra adducta probant. Ex dono autem Dei per ſe loquendo, vel regulariter non poteſt hæc ſcientia Dæmoni tribui, cum ſit hoſtis Dei, neque hoc intēditur in hoc Diuinationis genere, vt per ſe notum eſt. Quòd ſi interdum in his intercedat aliqua ignorantia, eſt per accidens, & de illa iudicandum eſt iuxta doctrinam, & diſtinctionem datam. 13. Reſpondetur.

Ad vltimam denique partem dicitur, ad falſum cultum ex parte rei adoratæ non ſemper eſſe neceſſariā formalē intentionem colendi, vt actio habeat malitiā talis cultus, ſed ſatis eſſe, vt actio de ſe pertineat ad cultum, & honorem eius, cui exhibetur; ſicut ad orationem homicidij, & malitiam eius non ſemper eſt neceſſaria formalis intentio occidendi, ſatis eſt voluntaria effectio talis operis. Et ratio generalis eſt, quia ad malitiam actionis multò minùs ſufficit, quàm ad honeſtatem, quia malum ex quocunque defectu, & ideò licèt ad actum ſtudioſum Religionis neceſſaria ſit intentio colendi, ad prauum cultum neceſſaria non eſt. Addo verò vlteriùs illam actionem poſtulandi à Dæmone, vt doceat ea, quæ ſolus Deus docere poteſt, de ſe continere magnum cultum, & honorem Dæmoni impenſum, ſicut oratio ad Deū ritè facta de ſe 14. Ad falſum cultum ex parte rei adoratæ non ſemper requiri formalem intentionem colendi.

ſe continet religioſum cultum Dei; vnde talis deprecatio ad Dæmonium videtur opponi Religioni ſecundum debitum actum orationis; nam ſicut oratio reſpectu veri Dei poteſt continere verum cultum latriæ, ita illa deprecatio reſpectu Dæmonis continet tacitam idololatriam, ſiue fiat cum formali intentione cultus, ſiue non, vt in priori reſponſione dictum eſt. Neque eſt ſimile exemplum humanum allatum, quia cognoſcere humano modo externa facta hominum, vel in præſentia viſa, vel ab aliis relata, non pertinet ad ſingularem excellentiam, vel perfectionem hominis, vnde illa interrogare de ſe non eſt nota ſummiſſionis, aut cultus, at certò cognoſcere futura per ſe occulta, ſummæ excellentiæ eſt, & Dæmon non alia ratione illam affectat, niſi vt ſi aliquo modo, vel habeatur, ſicut Deus, & ideò talis deprecatio de ſe includit huiuſmodi cultum, & idololatriam ſaltem tacitam.

15. *An fiat ſuperſtitio, quando ſolum à Dæmone petitur cognitio rerum eo modo, quo ille cognoſcit.*

Maiorem difficultatem ingerere poteſt hæc vltima obiectio, quando in hoc facto, vel conſortio cum Dæmone nihil aliud poſtulatur, niſi vt reuelet, & patefaciat occulta eo modo, quo illa cognoſcere poteſt, nimirum vt ſi ſint per ſe occulta, ſummam diligentiam ſibi poſſibilem adhibeat ad coniecturam faciendam, & proferat id, quod in cauſis, & ſignis veriſimiliùs continetur. Si verò res, de quibus interrogetur, tantùm ſunt per accidens occultæ, certam de illis cognitionem tradat, quam naturaliter habere poteſt. In hoc enim peccati genere aliqui exiſtimant non committi ſuperſtitionem, & conſequenter nec tacitam idololatriam. Ratio eſt, quia tunc non poſtulatur à Dæmone aliquid proprium Dei, neque aliqua diuinitatis excellentia Et hoc maximè confirmat adductum exemplum de ſimili interrogatione inter homines. Et præterea licèt dicamus, eſſe aliquod genus honoris, & cultus, quando in rebus difficilioribus, quæ altiorem vim intelligendi, aut perfectionem requirunt, petimus ab alio edoceri, quia illi nos ſubiicimus profitentes eius excellentiam, totus hic honor non eſt contrarius Dei Religioni, nec eſt ſuperſtitioſus, etiamſi in Dæmonem fiat, quia reuera etiam Dæmon habet illam perfectionem naturalem, in qua nos ſuperat, & verè illam recognoſcimus. Nec videtur eſſe contra Dei honorem, quod homo profiteatur ſe indigere Dæmone ad talem cognitionem, & hac ratione aliquo modo illi ſubiici ſicut diſcipulus ſubiicitur magiſtro, & profitetur ſe illius ope indigere ſine iniuria Dei. Vnde etiam non eſt dubium, quin Dæmon licèr non poſſit homini infundere ſcientiam, nihilominùs illum iuuare virtute ſuæ naturæ ad illam acquirendam, vel obiecta præſentando, vel tollendo impedimenta, vel docendo modo humano, ergo hoc poſtulare à Dæmone non eſt idololatria.

Valen.diſp. 6.q.12.p.3.

Pars negatiua.

16. *Pars affirmatiua vera iudicatur.*

Nihilominùs dico ſecundo. Etiam in hoc genere ſocietatis cum Dæmone inueniri malitiam ſuperſtitionis, & irreuerentiæ diuinæ Religioni contrariæ. Hæc aſſertio ſumitur ex D. Thoma dicta quæſtione 95. art. 2. Nam vniuerſaliter ait, *Ad ſuperſtitionem pertinere, cum aliquis aſſumit auxilium Dæmonis ad aliquid faciendum, vel cognoſcendum.* Vbi nihil diſtinguit inter cognitionem propriam Dei, vel non propriam, ſed ſimpliciter de auxilio ad cognoſcendum loquitur. Affertque ad id confirmandum Auguſt. lib. 2. Doctri. Chriſti. vniuerſaliter dicentem, *quicquid ſpectat ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum Dæmonibus placita, atque fœderata* ad ſuperſtitionem pertinere. Et hoc etiam apertè ſentit Caietan. in fine dicti artic. 2. & inſinuat peculiarem rationem in verbis, quibus reſpondet ad obiectionem, quam fecerat: quod ſcilicet vti pacto Dæmonis abſolutè vi-

D.Thom.

Aug.

Caiet.

A deatur ad ſocietatem, & non ad cultum ſpectare, & per hoc diuinationem non eſſe ſuperſtitionis ſpeciem, (quæ obiectio in materia huius aſſertionis maximè locum habet) reſpondétque ſine vlla diſtinctione, aut limitatione, quòd *ratione affectatæ excellentiæ diuinæ à Dæmone, implorare illius auxilium, vel conſilium ſuperſtitionis eſt.* Quamuis ergo non conſulatur Dæmon, neque fiat pactum cum illo ad obtinendam ab eo altiorem rerum occultarum cognitionem, quàm ipſe poſſit conſequi, & communicare virtute naturali, quia tamen per hanc ipſam ſocietatem Dæmon intendit vſurpare aliud de excellentia Dei, & de honore illi ab homine debito, in hoc ſaltem quod homo, relicto Deo, ad ipſum recurrat, & ipſi ſe ſubiiciat, tanquam indigens auxilio eius, & in eo confidens, etiam inuito Deo, vt ſic dicam; ideò homo conſulens Dæmonem prædicto modo planè conſentit, &
B cooperatur Dæmoni vſurpare conanti diuinam excellentiam, & ideò contra Religionem Deo debitam ſuperſtitiosè operatur.

Et confirmari hoc poteſt ex illo 4. Reg. 1. *Numquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron?* Quamuis enim Ochozias fortè erraret, aliquid diuinum cogitans in illo idolo, non tamen de hoc ſpecialiter reprehenditur, ſed abſolutè, quia contempto vero Deo, Dæmonem conſulebat, quod erat contra honorem veri Dei, vt ibi Abulenſ. indicauit quæſt. 7. *Peccaſſe Ochoziam,* inter alia, *quia conſulendo Beelzebub, contemnebat Deũ, ac ſi nullus eſſet.* Et in quæſt. 8. loquens de illo, qui petit aliquid à Dæmone; vel idolo humiliando ſe illi,
C ait. *Et iſtæ venerationes conſtituunt idololatriam.* Vnde poteſt conſiderari alia ratio, quia iuxta communem quaſi impoſitionem, & hominum æſtimationem huiuſmodi conſultatio de futuris, quæ humanam cognitionem excedunt, habetur tanquam ſignum recognitionis, & confeſſionis alicuius Diuinitatis in eo, qui conſulitur, maximè quando conſulitur, vt per ſe reſponſurus ſine coniunctione ad alium. Cum ergo Dæmon non habeat talem coniunctionem cum Deo, vt per relationem ad eum conſulatur, conſultatio, quę ad illum fit, eo ipſo ſuperſtitionem idololatriæ participat.

17. *4. Reg. 1.*

Abulenſ.

Præterea poteſt alio modo ratio ſuperſtitionis in 18.
D tali diuinatione declarari magis explicando rationem Caiet. Nam Dæmon licèt in principio conſulatur nõ tanquam infallibilis veritas, vel tanquam certò ſciens omnia, etiam per ſe occulta; tamen quatenus eſt in ſe, extẽdit deducere hominem in eam exiſtimationem, vel ſaltem vt eam profiteatur, & ſignis oſtendat, & ideò quocunque modo Dæmonem conſulit, ſocietatem, vel quodcumque pactum cum illo cõtrahendo, in magno periculo verſatur incidendi in illud barathrum apoſtatandi à Deo. Nam effectus Dæmonis inordinatiſſimus eſt per ſummam ſuperbiam, & odium; & artes ad decipiendum, & induſtria, ac
E experientia ſunt ei maximæ. Idemque, ſi Deus permittat, facilè decipiet quoſcumque, qui ſocietatem cum illo ineunt, qui merentur etiam à Deo deſtitui, & labi permittit propter ſummam audaciam, & ingratitudinem. Igitur qui talem inchoat ſocietatem, ſtatim incipit declinare à vera Religione, & ſuperſtitioſus eſſe, quia moraliter eiuſdem vitij eſt committere aliquid, & morali periculo, & occaſioni committendi illud, ſe exponere. Sicut qui vanam ſocietatem cõtraheret cũ muliere infami, & fornicationibus, vel adulteriis debita, & maximè ſi de illa cõſtaret, mentẽ, & vſum eius eſſe, amicos ſuos ad libidinẽ turpiſſimã indicere eo ipſo, & ex vi talis ſocietatis cenſeretur iam malitiam libidinis contraxiſſe, etiamſi nõdũ actu ipſo formali in eã lapſus eſſet: ita ergo eſt in præſenti.

Declaratur magis ratio

19. Explicatur aliter culpa hæc.

Denique poteſt aliter explicari hæc culpa, quia Dæmon eſt publicus hoſtis Dei, & hominum, & in omnibus intendit obſcurare gloriam Dei, & ideò qui vni Deo tanquam ſupremo Regi, & principi adhærent, eo ipſo renunciant omni ſocietati cum Dæmone, vt Chriſtiani faciũt in Baptiſmo, quia ſub vero Deo, militando bellum contra Dæmonem profitentur. Propter quod aiebat Paulus; *Nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus Principes, & Poteſtates tenebrarum*; ad Epheſ.6. Vnde Aug. Pſalm.54. in principio dixit contra Dæmones indictam nobis eſſe luctam, & bellum. Qui ergo ſocietatem cum Dæmone init, eíque ſe tradit docendũ, & inſtruendum quomodocunque, eo ipſo crimen læſæ diuinæ Maieſtatis committit. Ac ſubinde grauiſſimam Deo iniuriam facit contra honorem eius, & contra fidelitatem ei debitam non ex vi voti, ſed ex vi ſubiectionis, & ſeruitutis debitæ Deo. Sicut ſi vaſſallus vnius Regis tranſiret ad Tyrannum, & publicum hoſtem, qui Regem à ſuo throno deturbare conatur, & cum illo amicitiam contraheret, & ab eo auxilium peteret, planè ageret contra fidelitatem, & obſeruantiam debitam ſuo principi, & honorem illi debitum cenſeretur in hoſtem transferre. Ita ergo eſt in præſenti. Et ideò in præſenti cauſa omnis ſocietas cum Dæmone, & conſultatio, vel obſecratio ad ſciendas res occultas quocunque modo eſt irreligioſa Dæmonis veneratio, ac ſubinde ſuperſtitio.

Epheſ.6. *Aug.*

20. Cũ vtroque modo cõſulendi Dæmonem cõiunctas eſſe alias malitias.

Dico tertio. Cum vtroque modo conſulendi Dæmonem de occultis ſiue per ſe ſiue per accidens, ſunt coniunctæ aliæ malitiæ interdum contrariæ aliis modis ipſi Religioni, & interdum aliis virtutibus. Hæc aſſertio patebit facilè diſcurrendo per alios actus, & circunſtantias, quas in tertia ſuppoſitione numerauimus. Primò ergo in omni huiuſmodi conſultatione Dæmonis inuenitur morale periculum deceptionis pernicioſæ vel conſulenti, vel aliis, & hac parte habet ſæpe hoc crimen ſpecialem malitiam, vel contra charitatem propriam, vel proximi, vel etiam contra iuſtitiam. Primum certiſſimum eſt, & traditur frequenter à Patribus, quia Dæmon ab initio mendax eſt, & pater mendacij, & nullam viam nocendi deſerit, ſed circuit quærens, quem deuoret. Vnde Aug. lib. 4. de Trinit. c.17. *Poteſtates*, inquit, *aereæ ſuperbæ, atque fallaces, etiamſi quædam vera per ſuos vates de ſocietate, & ciuitate ſanctorum, & vero mediatore dixiſſe reperiuntur, id egerunt, vt per hæc aliena vera & iã fideles Dei, ſi poſſent, ad ſua falſa traducerent.* Et lib.2. Gen. ad lit. c.17. *Fatendum eſt* (inquit) *quando ab iſtis:* (id eſt ab aſtrologis iudiciariis rerũ humanarum) *vera dicuntur, inſtinctu quodam occultiſſimo dici, quod, cum ad decipiendos homines ſit, ſpiritum ſeductorum operatio eſt.* Vnde in fine capitis concludit. *Quapropter bono Chriſtiano diuinantes impiè, etiam dicentes vera cauendi ſunt, ne conſortio Dæmoniorum animas deceptas pacto ſocietatis irretiant.* Multáque ſimilia in Patribus ſuprà citatis reperiuntur. Cum ergo hæc ſit Dæmonis intentio, & aſtutia, conſtat ſummum eſſe periculum grauiter errandi in omni cognitione, ac doctrina ab ipſo accepta, & in ſocietate cum illo ad illam comparandam: hominem autem huic periculo ſe voluntariè exponere planè inordinatiſſimum eſt.

Aug.

21. Hæc malitia eſt proportionata materiæ, & intentioni operantis.

Erit autem hæc malitia proportionata materiæ, & intentioni operantis. Nam ſi materia talis cognitionis ſit purè philoſophica, ſeu naturalis, & humana, omninóque ſpeculatiua, id eſt, non ordinata ad aliquid agendum, ſed ſolùm ad curioſitatem, vel vanam oſtentationem, non erit periculum deceptionis cõtra iuſtitiam, vel charitatem in re graui, ſed ſolum contra prudentiam, & ſtudioſitatem, quia tenetur homo periculum deceptionis vitare in quacunque materia, hæc autem per ſe ſpectata non eſt grauis. At verò ſi materia cognitionis practica ſit & accipiatur vt regula operandi aliquid, tunc peccatum eſſe poterit vel contra iuſtitiam, ſi aliquo modo periculum grauis nocumenti aliis inde proueniat, vel contra charitatem propriam, ſi periculum vergere poſſit in propriũ damnum ſpirituale, vel corporale: poterit etiam eſſe contra fidem, ſi ſit periculum errandi in materia eius.

22. Quãdo idololatria cõmittatur in Diuinatione.

Præterea ſolet coniungi cum hac diuinatione expreſſus cultus Dæmonum, qui quidem ſi ſit per ſacrificia, vel alias cæremonias determinatas ad diuinum cultum, tunc præter malitiam diuinationis, eſt in tali actu expreſſa idololatria, vt eſt per ſe manifeſtum, & notat Abul. ſuprà, & omnes. Si verò ſit cultus per actiones communes, quibus ſolent Sancti honorari per ſe, & propter ſuam ſanctitatem creatam, & deſit intentio formalis colendi Dæmonem vt Deum, ſed ſolùm ſit inuentio honorandi illum propter excellẽtiam ſuæ naturæ, & ſcientiæ, ad habendum illum propitium, ſic non erit expreſſa idololatria, ſed dici poterit idolodulia, quia directè eſt oppoſita virtuti Duliæ, licèt indirectè ſit etiam contraria Religioni, & tacitè participet ſuperſtitionis malitiam, vt in ſecunda aſſertione explicatum eſt. Rurſus quando conſultationi, & ſocietati Dæmonum adiunguntur iniqua verba, ſeu promiſſiones cum aliquo expreſſo pacto, præter malitiam falſi cultus iam explicandã, tunc pro ratione promiſſionis poterit eſſe noua blaſphemia, vel alia ſimilis iniquitas, vt ſi promittat renunciare Chriſto, vel nunquam in illius amicitiam redire, nec eius ſacramentis vti, vel ſi animam ſuam, aut perpetuam obedientiam Dæmoni promittat. Hæc enim, & ſimilia ſolent Dæmones à miſeris hominibus poſtulare, de quibus omnibus conſtat habere peculiares malitias nunc Religioni, nunc charitati Dei, nunc charitati propriæ oppoſitas, iuxta diuerſas materias, quæ attendendæ ſunt ad iudicium ferendum de tali crimine.

Abulenſ.

Quãdo ſiat idolodulia.

23. In fide Dæmoni adhibita idololatria, & hæreſis continetur.

Vltra hæc verò omnia accedere ſolet fides, & credulitas, quam tales homines præbent Dæmoni aliquid ſibi dicenti, in quo actu duo ſpectanda ſunt, ſcilicet modus credendi, & res credita. Ex parte modi erit noua malitia grauis, ſi Dæmonis reſponſum tanquam certum, & infallibile credatur, nam in tali fide, & implicita idololatria, & hæreſis continetur. Nam qui ſic credit, Dæmonem apprehendit vt numen infallibile, in cuius obſequium intellectum captiuat vel ſubmittit, quod ad idololatriam ſpectat. Item qui ſic credit Dæmoni, planè ſupponitur credere, Dæmonem non eſſe malum, nec fallacem, nec etiam eſſe talem, qui falli poſſit. Vtrumque autem contra fidem eſt. At verò ſi non hoc modo credatur aſſertio Dæmonis, ſed ſolum fide quadam humana, vel (vt ita dicam) angelica tanquam res valde probabilis, & magnæ auctoritatis, licèt fallibilis, tunc non incurretur hæc ſpecialis malitia. Erit autem conſideranda materia diabolici oraculi, nam poteſt continere errorem contra fidem Catholicam, & tunc committetur expreſſum peccatum hæreſis, vt per ſe conſtat. Tãdem ſi ex hac fide ſequatur exterior diuinatio, & prædictio talium rerum, & inductio aliorum ad illas credendas, vel ad aliquid agendum ratione illius cognitionis, tunc adiungitur malitia ſcandali, & iuxta materiæ proportionem cenſeri poterit talis diuinator, vel hæreſiarcha, vel ſeductor in materia iuſtitiæ, vel in aliis materiis morum, vel hypocrita, vel fur & latro, ſi hæc & ſimilia intendat, vel ex eius praua operatione ſequantur, nam ita ſunt cum hoc vitio moraliter coniuncta, vt excuſari non poſſint regulariter loquendo.

Materia diabolici oraculi conſideranda.

24. In ordine ad ſcientiã

Ex his ergo ſatis cõſtat, qualis ſit Diuinationis culpa, & quotuplex, quando committitur cum expreſſa

ſocie

conſideratur id, quod eſt per ſe in actu.

ſocietate cum Dæmone. Solùm eſt aduertendum, in A ordine ad ſcientiam, & doctrinam conſiderari id, quod eſt per ſe, & primariò in actu, & ideò tale peccatum ſimpliciter poni ſub ſpecie ſuperſtitionis, falſi cultus, & Religioni contrarij, nam reliquæ malitiæ, quæ adiunguntur, vel ſunt accidentariæ, & variabiles quia ex adiunctis ſumuntur, vel ſunt minùs graues, & ſecundariæ, vt explicatum eſt. At in ordine ad praxim, & ad iudicium ferendum de tali crimine, vel in confeſſione ſacramentali, vel in forenſi iudicio omnia dicta ſpectanda ſunt, & ponderanda, vt condigna ſententia ferri poſſit.

CAPVT IX.

Vtrùm interdum committatur ſuperſtitioſa Diuinatio per implicium pactum cum Dæmone, & quomodo, ac quibus modis id fiat. B

1. Diuinatio ſuperſtitioſa committitur ſine expreſſo pacto cū Dæmone. *D.Thom. Caiet. Auguſt.*

COmmunis, & vera ſententia eſt poſſe hoc peccatum ſuperſtitioſæ diuinationis committi abſque expreſſo pacto, vel negotiatione cum Dæmone. Ita docet D.Thom. dicta q.95. art.2. vbi latè Caiet. & omnes: & ſumitur ex D.Aug. lib.2. de Doct.Chriſt. cap.20. & ſequentibus, & ex aliis ſtatim referendis. Hinc ergo concludunt etiam omnes cum D. Thom. ad hoc peccatum ſufficere pactum implicitum cum Dæmone. Nam hoc peccatum non committitur ſine aliquo pacto cum Dæmone, vt ex adductis in præcedenti cap. conſtare poteſt. Nam ad ſuperſtitionem C falſi cultus neceſſarium eſt, vt aliquis cultus diuinus in aliquam perſonam, vel rem creatam transferatur: Diuinatio autem, præciſè ſpectata, vt eſt vana inquiſitio cognitionis rerum occultarum, vel voluntaria, & temeraria credulitas earum, non eſt cultus alicuius rei creatæ, nec poteſt illam rationem inducere, niſi quatenus includit pactū cum Dæmone, quia ex nullo alio capite, nec reſpectu alterius rei, vel perſonæ poteſt ibi falſus cultus admiſceri, ergo neceſſe eſt vt intercedat pactum ſaltem implicitum, & quod illud ſufficiat; quando quidem expreſſum non eſt ſemper neceſſarium. Duo ergo explicanda ſuperſunt: vnum eſt, quid requiratur ad hoc pactum implicitum: aliud eſt, quid ſufficiat.

2. Quid requiratur ad hoc pactum implicitū. *D.Thom. Caiet.*

Quoad primum dicendum eſt, vt in huiuſmodi D cognitione interueniat pactum implicitum cum Dæmone, neceſſarium eſſe, vt quæratur abſque ope Diuina, & per vanam inquiſitionem, ſeu per medium ineptum, & de ſe inutile, vt talis cognitio acquiratur. Ita docet D. Thom. dicto art.2. Caiet. & alij. Et ratio quoad priorem partem eſt clara: quia ſi veritatis inquiſitio cum fundamento nitatur in diuina auctoritate, vel auxilio, clarum eſt per ſe malam non eſſe, cum Deus ſit fons omnis cognitionis, & veritatis. Cur autem hæc conditio ponatur, paulò inferiùs explicatur. Deinde additur neceſſarium eſſe vt inquiſitio vana ſit, quia ſi illa non ſit vana, nō eſt, cur cognitio per illam comparata implicito pacto cū Dæmone tribuatur; aliàs omnis humana inquiſitio ex effectibus, & ſignis naturalibus, Dæmoni eſſe tribuenda, E quo temerarium iudicium eſt, & iniurioſum naturæ, & Catholicæ veritati contrarium. Vt autem humana inquiſitio ad cognitionem tendens, vana non ſit, duo requiruntur, & ſufficiunt. Primum eſt, vt medium cognitionis ſit obiectum aliquod proportionatum humanæ cognitioni, quæ per ſēſus acquiritur, id eſt, vt ſit obiectum ſenſibile ab homine. Secundum eſt, vt tale medium ſit etiam proportionatum veritati, quæ per illud inquiritur, vel ab illo accipitur; id eſt, vt habeat naturalem aliquam connexionem cum illa, ra-

Quale debeat eſſe medium cognitionis, vt inquiſitio nō ſit vana.

tione cui⁹ optimè poſſit hęc ex illo colligi, ita vt mediū illud aliquo modo in ſe contineat illam veritatē.

Hoc autem duobus modis tantùm contingere poteſt, ſcilicet, vel vt medium contineat concluſionem tanquam cauſa effectum, vel tanquam effectus cauſam. Inter quos duos modos eſt notanda differentia, quia cauſa licèt virtute contineat effectum, & ideò in illa vel per illam cognoſci poſſit effectus, vt poſſibilis, non tamen ſemper eſt determinata ad effectum, quia poteſt eſſe cauſa libera, & indifferens, vel ſi naturalis ſit, poteſt eſſe cauſa impedibilis per occurſum alterius. Quia ergo ſcientia occultorum, de qua tractamus, non eſt de effectibus poſſibilibus, ſed de rebus exiſtentibus, ſeu futuris certo aliquo tempore, ideo vt inquiſitio illorum non ſit vana, non ſatis eſt, vt medium ſit cauſa effectus, ſed oportet, vt ſit cauſa determinata ad effectum, non impedienda, vel vt ſumatur cum circunſtantiis, in quibus hæc determinatio, & expeditio ad operādum vt exiſtens, vel futura contineatur. At verò effectus ſupponitur iam actu exiſtens, & ideò in ſe includit determinationem, & expeditionem ſuæ cauſæ, determinationem inquam, actualem, ſine qua effectus non ſit, ſiue illa fuerit neceſſaria, ſiue ex propria libertate.

3. Quid habere debeat medium, vt proportionata tum ſit veritati quęſitæ.

Neque oportet addere membrum, quo ſignatum continetur in ſigno, & per illud cognoſcitur, quia vt tale ſignum naturali cognitioni, & humanæ inquiſitioni deſeruiat, neceſſe eſt, vt ſit naturale ſignum; omne autem naturale ſignum ad effectum, vel cauſam reuocatur, quia res nō ſunt factæ per ſe ad ſignificādum, ſed in tantum ex natura rei ſignificant, in quātū habent cōnexionē cum ſuis cauſis, vel effectibus ſiue mediatam, ſiue immediatam. Poteſt enim hæc ſignificatio eſſe vel per immediatam habitudinē effectus ad cauſam, aut cauſæ ad effectum, vel per connexionem duorū effectuū in vna cauſa, à qua vterque procedit. Tunc enim vnus effectus per aliū ſignificatur, vt ſerenitas per iridis arcum, non quia vnus effectus ſit cauſa alterius, vel à conuerſo, ſed quia vterque ſequitur ex eadem cauſa, & ita mediante cauſa vſus effectus indicat alium, nam cum cauſa facit vnum effectum, ex illo colligimus alium eſſe futurum. Solùm poſſet inſtari de ſpeciebus intentionalibus, vel notitiis, quæ repræſentant obiecta, licèt non ſint effectus eorum. At illa repræſentatio non eſt per inquiſitionem ex medio cognito, de qua nūc tractamus, ſed eſt effectiua, vel formalis repręſentatio tanquā medium incognitum, vt vocatur: quæ præſenti inſtituto non ſeruit. Atque ita tandem concluditur, tunc inquiſitionem naturalem non eſſe vanam, quando eſt per cauſam, vel effectum, ac ſubinde tunc eſſe vanam inquiſitionem quando fit per medium inutile, id eſt, quod non habet ſufficiētem connexionem cauſæ vel effectus cū re, quæ inueſtigatur. Hęc eſt ergo prima, & præcipua conditio neceſſaria, vt in cognitione alicuius effectus occulti pactū implicitum interueniat.

4. Nō eſſe addendum tertium mediū quando ſcilicet ſignatum continetur in ſigno.

Atque hinc fit, vt iuxta varia media inutilia, & vana, quæ ſolent eſſe in vſu diuinorum ad res futuras, & incertas, vel aliter occultas prædicendas, variæ etiam diſtinguātur ſpecies huius diuinationis per pactum implicitum, quæ quidem materialiter diuerſæ ſint, & inde varia nomina accipiunt. In ratione autē pacti impliciti, atque adeo in ratione ſuperſtitionis eandem rationem formalem habere videntur. Vnde è contrario multæ ex his ſpeciebus in materia conueniunt cum ſpeciebus diuinationum, quæ fiunt per pactum expreſſum, quia eadem ſigna poſſunt vtrique pactioni deſeruire. Solēt autem diuidi quaſi duæ ſpecies ſubalternæ ſub illo genere, vna vocari ſolet *Augurium* in lata ſignificatione ſumptū: alia *Sortilegium*. Prior fit per inſpectionem aliquarum rerum, vel figura-

5. Species diuinationis iuxta varia media vana diſtinguuntur.

Numerātur variæ Diuinationum ſpecies.

guarum, aut effectuum naturalium, ex illis colligendo, & prædicendo effectus alios, cum quibus nō habent connexionem. In quo genere primo numeratur *Indiciaria Aſtrologia*, qua Genethliaci vtuntur. Item. *Inſomnium*, *Auſpicium*, *Omen*, & *Augurium* ſtrictè ſumptum. Quæ quidem ferè nomina etiam in capite præced. explicuimus, quia illa ſigna, & ſimilia accipi poſſunt in conuentione cum Dæmone, & pacto expreſſo, quādo verò ſine tali pacto accipiuntur, vt media cognitionis, ad vanam inquiſitionem ſpectant, & pactum implicitum indicāt. Adduntur etiam hîc *Chiromantia*, quæ eſt Diuinatio futuri euentus ex inſpectione lineamentorum manus. *Mecopoſcipia*, quæ diuinat in fronte. *Spatulamantia*, ſeu *Hotomantia*, quæ in dorſo, ſeu ſcapulis fit, *Phiſiognomia*, quæ fit in figura, & ſignis totius humani corporis, & præſertim totius faciei. Altera ſpecies huius diuinationis fieri dicitur per obſeruationem aliquarum humanarum actionum, ex quarum euentu, vel inſpectione aliquid diuinatur, inquiritur, aut creditur, quod nullā habet cum altero effectu, vel euentu connexionem naturalem; ſub quo genere varij modi referūtur, ſed omnes continentur ſub *Sortibus vanis*, quocumque modo conſtituantur, vt ex D. Thom. dicta q. 95. art. 3. & 8. intelligere licet, & infra in particulari explicabimus. *D. Thom.*

6. Quādo prędictę ſpecies reperiantur in rerū cognitione.

Sed circa omnia iſta genera, vel nomina diuinationum aduertendum eſt ex ſupradictis, accipienda eſſe, vel quantum ad illos effectus, qui ex talibus ſignis nullo modo deduci poſſunt, vel ſaltem quoad eum modum cognitionis, qui ex vi talium mediorum comparari non poteſt; nam hoc neceſſarium eſt ad vanam inquiſitionē, vt declaratum eſt. Vnde ſi ex ſigno ſenſibili, vel effectu viſo per certam deductionem fundatam in aliqua ex habitudinibus ſupra explicatis, cognoſcatur aliquis effectus, & ſolus ille inquiratur, ceſſat omnis ratio illicitæ diuinationis. Sic ex Eclipſi v. g. prædicere alios effectus futuros, non eſt ſuperſtitioſa diuinatio, quia non ſumitur Eclipſis in ratione puri ſigni nullam habentis naturalem cōnexionē cum talibus effectibus, ſed vt effectus ortus ex tali cauſa aſtrorum, ac cœlorum concurſu, & ex quo alij etiam effectus ſequi ſolēt. Sic enim diximus vnum effectum alicuius cauſæ poſſe indicare alium effectū eiuſdem cauſæ. Simili modo ſi ex aliqua cauſa poſſit coniectari probabiliter aliquis effectus, non tamen poſſit certò cognoſci, & per tale medium ſolum inquiratur ſecundum illum gradum cognitionis, non eſt illicita diuinatio, vt ſiquis obſeruet fugā, vel cantum auium, vt inde coniectet, an pluuia ſit futura, nō eſt diuinatio, vt docuit D. Th. dicta q. 95. art. 7. ad 2. ex illo Hierē. 8. *Miluus in cœlo cognoſcit tempus ſuum, &c.* Idem enim eſt in ſimilibus. Tales etiam ſunt diuinationes & coniecturæ medicorū ex ſignis, quæ in corporibus obſeruant: idémque eſt de aliis, quorum ratio conſtat ex dictis. Voces ergo illæ, quibus ſignificātur vanę artes ſeu obſeruātiæ huius diuinationis, in malam partē accipiuntur, quatenus vitium ſignificāt, & in hoc omnes cōueniunt: quod ſpectant effectū aliquem, vel obiectū ſenſibile ſub pura ratione ſigni alterius effectus, quā inquirūt ſine vlla conſideratione alterius cōnexionis vel habitudinis cauſæ, & effectus inter ſe, vel plurium effectuū ad eandem cauſam. Et hoc eſt quaſi formale cōſtitutiuū huius vanæ inquiſitionis, quando in diuina reuelatione non fundatur.

7. Vt obſeruatio ſit vana, neceſſe eſt, vt tale ſignum non habeat impoſitionem à Deo.

Vlterius enim addere oportet alteram conditionem, quaſi negatiuam, neceſſariam ad vanam obſeruationem alicuius ſigni ad aliquid cognoſcendum, nimirum quòd illud ſignum non habeat impoſitionē à Deo. Nam ſi illam habeat, clarum eſt, non eſſe vanum, tale ſignum obſeruare ad cognitionē acquirendam, quia poteſt per illud ſignum occulta veritās agnoſci, ſicut per ſcripturam. Deus enim auctoritatem habet ad imponendum aliquid ad ſignificandum placitum ſuum, vt per ſe conſtat. Significat ergo aliquid eſſe futurum, ſi à Deo impoſitum eſt, ſed talis ſignificatio non poteſt non eſſe vera, ſi à Deo imponitur, quia Deus non poteſt mentiri; & tunc imponendo illud ſignum per illud loquitur, & affirmat talem effectum eſſe futurum, vel eſſe in tali loco, ergo. Sicque non ſuperſtitioſè, ſed ſanctè diuinat, qui viſo arcu cœli, credit, non eſſe tantam futuram pluuiam, vt diſſipet terram, quia Deus illum pro ſigno poſuit Geneſ. 9. Et id ſatis eſt, ſiue illa ſignificatio etiam fundetur in naturali aliqua connexione illorum effectuum in cauſa, ſiue non, ſufficit enim ſolùm verbum Dei. *Geneſ. 9.*

8. Hāc diuinā ſignificationē variè fieri poſſe.

Vnde hæc ſignificatio, quam diuinam poſſumus appellare, interdum eſſe poteſt per expreſſam reuelationem publicam, & canonicam; ſicut eſt illa, quæ fit in ſcriptura, vt in exemplo dato, & in ſignis aduentus Spiritus ſancti in die Pentecoſtes, quæ verè, ſufficienterque ſignificabāt effectum naturaliter occultum, ſuppoſita præcedenti Chriſti promiſſione, & prædictione. Aliquando verò poteſt talis impoſitio cognoſci per priuatam reuelationem expreſſam, & ſæpè per internum Spiritus ſancti inſtinctum. Sed in his caſibus oportet examinare ſpiritus an à Deo ſint. Non deſunt tamen in Scriptura huiuſmodi ſignorum exempla, quæ inferiùs tractando de aliquibus ex prędictis diuinationibus, afferemus. Et hoc modo nonnunquam Sancti viri ex vno verbo obiter audito, aut lecto ſignum diuinæ voluntatis, aut ſpecialis prouidentiæ ad dirigendas ſuas actiones accipiunt, non per vanam ominationem, ſed per inſtinctum Diuinum, vel prudentem, & probabilem coniecturam, vt legi poteſt apud Auguſt. lib. 8. Confeſſion. cap. 12. & Gregor. Turo. lib. 2. Hiſtor. Franc. cap. 39. Quando ergo vel certa inſpiratione, vel probabili, & prudenti coniectura creditur ſignum prouenire ex diuina prouidentia, vel admonitione, ceſſat vanitas obſeruationis. E contrario verò ibi nulla eſt ratio præſumendi ſignificationem diuinam, & medium cognitionis de ſe inutile eſt, & vt ſignum tantùm accipitur, vana eſt inquiſitio. *Auguſt. Greg. Turo.*

9. An inquiſitio hoc modo vana cōtineat pactū Dæmonis implicitū.

Iam verò ſupereſt explicandum, An eo ipſo, quòd inquiſitio eſt vana modo explicato, interueniat pactum implicitum Dæmonis, &, An hæc ſit ſola præſumptio, vel re vera tale pactum exiſtat, & in quo conſiſtat. Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia licèt aliquis inquirat cognitionem veritatis occultæ in re, vel ex medio, vnde cognoſci non poteſt, poteſt id facere ex quadam ſtultitia, aut vanitate; ergo non eſt, cur ſtatim præſumatur rationabiliter, ac prudenter pactum implicitum cum Dæmone, & licèt de facto præſumatur, non oportet vt ita ſit. Præterea pactum implicitum ſupponit explicitum, quomodo enim intelligi poteſt, aliquem operari ex pacto implicito, niſi operetur in virtute alicuius pacti expliciti, quod præceſſit? Quid enim eſt pactum illud implicitum, ſi non ſit veluti moralis virtus relicta ex pacto explicito? Certè explicari non poteſt. At ſupponimus, eum hominem, qui ſic operatur, non habuiſſe vnquā pactum explicitum cum Dæmone, ergo non eſt poſſibile, nedum neceſſarium, vt operetur ex pacto implicito. In contrarium verò eſt, quia talis vſus diuinationis, inquirendo veritatem occultam, vnde ſciri non poteſt, & credēdo illam ex puris ſignis ſine vlla connexione medij cum re credita abſque reuelatione, vel ſpeciali inſtinctu Dei, damnatur ab Eccleſia, & à D. Thom. & Doct. vt ſuperſtitio falſi cultus Religioni contraria, ergo per illam transfertur diuinus cultus ad Dæmonem, quia non poteſt in alio conſiſtere *D. Thom.*

ſtere falſitas illius cultus, vt ex dictis conſtat. Vt autem cultus Dei tribuatur Dæmoni, neceſſaria eſt aliqua ſocitas, vel pactum cum illo, & illud non eſt explicitum, vt ſupponitur, ergo oportet, vt ſit ſaltem implicitum.

10. Reſoluitur quæſtio. Dicendum ergo eſt, hoc pactum interuenire, quoties homo ſeriò vtitur his ſignis ad veritatem occultam per illa ſignificatam inquirendam, & illam credit, quando iuxta regulas alicuius artis diuinatoriæ per illa media ſignificatur, vel accedit cum animo adhibendi fidem talibus ſignis, quando illa obſeruat. Hoc ſatis probat quaſi à poſteriori ratio moralis facta: nam actio illa, ſeu illud ſtudium, prout à nobis explicatum eſt, graue, ac pernicioſum crimen eſt, damnatum in pluribus locis veteris Teſtamenti ſuprà adductis. Additque Caiet. dicto art. 2. etiam prohiberi à Paulo in nouo Teſtamẽto, & alludit, vt paulò inferiùs declarat, ad locum Pauli ad Galat. 4. *Dies obſeruatis, & menſes & tẽpora, & ãnos timeo vos ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis.* Hæc enim verba, intelliguntur à multis de obſeruatione harum rerum, vt sũt ſigna futurorum. Quos ſecutus eſt Gratianus 26. quæſt. 2. §. *Vnde*, poſt cap. 1. Et inde colligit Caiet. hæc omnia eſſe per ſe mala, & ideò prohiberi, & non è conuerſo ideò eſſe mala, quia prohibita. Sed eſto, hoc ita ſit, tamen ex teſtimonio Pauli non colligitur: nam verba illa commodè intelliguntur de obſeruatione cæremoniarum legalium, vt etiam Caiet. ipſe in Paulum intellexit: & D. Thomas ibi Lect. 4. dicit quod licèt prior expoſitio ſuſtineri poſſit, quia verã doctrinam continet, non tamen eſt ſecundum mentem Apoſtoli. Nihilominùs Patres illas obſeruationes damnant vt ſuperſtitioſas, & continentes tacitam idololatriam, vnde ſine dubio ſentiunt ibi interuenire pactum implicitum, vt expreſsè declarauit D. Thomas dicto art. 2. & dicta Lect. 4. Teſtimonia autem Patrum legi poſſunt in Decret. 26. quæſt. 1. & 2. cum ſequentibus.

Caiet. — B — Galat. 4 — Gratian. — Caiet. — D. Thom. — C — Decret. 26.

11. In quo cõſiſtit hoc pactum implicitum. Modus autem pacti in hoc ſolùm videtur poni à D. Thom. dicto art. 2. & 3. adiuncta expoſitione Caiet. quod ille, qui his vanis inquiſitionibus vtitur, ita ſe gerit, vt virtute velit Dæmonem illis obſeruantiis immiſceri. At enim ad ſummum habetur, talem hominem ſe exponere periculo ſocietatis cum Dæmone, non verò quod iam vtatur pacto implicito. Vt ergo declaretur hoc pactum, in primis ſupponendum eſt, hominem exercentem hanc artem, vel obſeruantem talia ſigna, vti illis vt vtilibus ad cognoſcendam rem occultam, & ſpe adinueniendi illã per hoc medium, & hoc vocauimus in aſſertione, *Seriò his attendere, & cum animo adhibendi fidem.* Nam ſiquis aliquid huiuſmodi faciat, non quia putet eſſe vtile, nec quia ſperat per illud medium ſcire veritatem, ſed ſolum otioſè quærendo, quid caſu accidat, vel quid deſignet tale ſignum iuxta regulas talis artis, licèt falſas, & nullius momenti eas eſſe credat. Tunc conſtat, non operari ex pacto implicito Dæmonis, nec eſſe Ariolum, aut Diuinum, ſed materialiter facere id, quod iſti ſolent formaliter facere. Vnde in eo modo operandi hæc, non eſt peccatum ſuperſtitionis, ſed otioſæ actionis, ideóque per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo, vel periculo per illa ioca perueniendi ad ſeria, illud non eſt peccatum mortale, ſed veniale, vt rectè Caiet. ſupra notauit, & eſt communis ſententia.

D — Vti his ſignis, non cũ animo adhibendi illis fidẽ, ſolùm eſt veniale. — E — Caiet.

12. Semper fũdantur iſti ſuperſtitioſi in doctrina Dæmonis. Deinde ſupponimus eum, qui ſic operatur, non ponere ſpem ſuam, aut fidem ſuam in Diuina reuelatione, quia re vera nulla eſt, vt ſupponitur. Neque iſte illam ſomniat, neque in illa fundatur. Cuius ſignum eſt, quia vtuntur regulis ſuæ artis, vel aliquibus traditionibus humanis. Hinc ergo apertè concluditur, eos tacitè fundari in diſciplina, & inſtructione Dæmonis, & hoc eſt operari ex pacto implicito cum Dęmone. Probatur hæc vltima illatio, quia non poteſt acquiri cognitio alicuius rei occultæ per aliquod ſignum, quod illam ex rei natura non ſignificat, niſi quia ſignificare creditur ex impoſitione alicuius habentis auctoritatem, ſed in præſenti hæc ſigna non ſunt naturalia, vt ſupponitur, & oſtenſum eſt, ergo qui illis vtitur, vt vtilibus, credit eſſe impoſita ad ſignificandum ab aliquo habente auctoritatem, cui credendum ſit, ſed non ſunt impoſita à Deo, & conſequenter nec à Sanctis Angelis. vt conſtat; ergo à Dæmone, ergo vti illis ſignis in virtute eſt à Dęmone diſcere, & illi credere, & hæc eſt ſocietas, aut pactum implicitum cum illo.

Et declaratur ampliùs: nam dupliciter poteſt quis vti rebus, & mediis, vno modo ſupponendo, & credendo, in eis eſſe vtilitatem, & veram ſignificationẽ, alio modo non ſupponẽdo vtilitatem ex impoſitione iam facta, ſed ſperando habere illam ex ſuperiori aliquo, & occulto inſtinctu, vtroque autem modo intercedit pactum implicitum, ergo. Minor patet, quia in priori modo, qui magis vſitatus eſt, procedit diſcurſus factus, quod illa impoſitio nõ poteſt eſſe, niſi à Domone. In poſteriori autem modo, cum non poſſit illa reuelatio ſperari à Deo, neceſſe eſt, vt ſperetur à Dæmone, imò ſi expreſsè ita fiat, magis videbitur eſſe pactum explicitum, quàm implicitum, quia licèt tale pactum in eo caſu non præcedat, ſperatur tamen, & intuitu illius fit illa inquiſitio, ſeu vana obſeruatio. Vocamus autem hic pactũ, nõ tantum quaſi ſtabilem coniunctionem per mutuam promiſſionem, & obligationem, ſed quamcunque ſocietatẽ & deprecationem, ſeu petitionem auxilij ad aliquid cognoſcendum, nam vtrumque horum ſufficit ad ſuperſtitionem falſi cultus, vt ſuprà declaratum eſt. Conſtat autem in illo caſu eſſe ſaltem tacitam deprecationẽ, & poſtulationem auxilij à Dæmone, quandoquidem ſub illa ſpe fit vana inquiſitio. Neque eſt neceſſe, vt expreſsè ſperetur à Dæmone, iam enim eſſet expreſſa inuocatio, vt dixi, ſed ſatis eſt, quod homo his vanis inquiſitionibus intendat, ſpe cognoſcendi futura, quia, vt D. Thomas ait, ſtatim Dæmon ſe ingerit, vnde virtualiter hoc eſt, quod homo affectat. D. Thom.

13. Duplex modus vtendi his mediis.

Tandem poteſt hoc pactum implicitum declarari, quia non poteſt homo his vanis inquiſitionibus intendere animo, & ſpe cognoſcendi futura via inuentionis, ſed via diſciplinæ, magiſter autem illius diſciplinæ non poteſt eſſe, niſi Dæmon, ergo conuincitur homo, quòd tacitè intẽdat doceri à Dæmone, & hoc eſt pactum implicitum. Maior declaratur, quia illud medium, quod vt ſignum veritatis occultæ ſeu futuri euentus aſſumitur, neque eſt cauſa determinata ad illum effectum, vt ſupponitur, neque eſt effectus, à quo poſſit incipere cognitio, nam potiùs intenditur vt terminus eius; vnde non eſt medium, ſed concluſio ſcienda; nec eſt effectus habens in cauſa neceſſariam connexionem cum alio effectu, quia nulla talis connexio inter ſignum & veritatem inquiſitam inuenitur, vt in Auguriis, & aliis ſimilibus artibus in particulari demonſtratur; ergo aſſumitur illud medium vt purum ſignum. At huiuſmodi ſignum inutile eſt ad acquirendam cognitionem inuentionis, quia non eſt ſignum naturale, ſed ad placitum, vt ſuprà declaratum eſt; omnis autem acquiſitio cognitionis per ſigna ad placitum pertinet ad diſciplinã potiùs, quàm ad inuentionem. Docetur enim homo ab illo qui talia ſigna ſcripſit, vel primo impoſuit ad talem ſignificationem. Argumentum denique euidens eſt, quia cognitio acquiſita per talia ſigna, tota reducitur ad auctoritatem eius, qui ſigna præbuit, & dixit eſſe vera,

14. Declaratur ãpliùs hoc pactum implicitum.

ra, & hoc, vel illud ſignificare, nam in vi ſolius diſcurſus, & luminis intellectualis ex rebus ipſis id colligi non poteſt.

15. *Solum Dæmonem eſſe actorem illorum ſignorum.*

Iam ergo probatur minor, quod ſolus Dæmon conuincatur eſſe auctor illorum ſignorum, ſeu falſæ impoſitionis, ſeu fictionis eorum, quia non eſt Deus, vt conſtat, nec homo creditur potens per ſe ad talem doctrinam tractandam, eſt ergo Dæmon. Vnde ſi doctrina illa per modum alicuius artis, & certis regulis contecta in aliquibus libris ſcripta continetur, à Dæmone per aliquem miniſtrum ſuum ſcripta eſt, & qui nunc illam addiſcunt, à Dæmone docentur, ſicut qui ſtudet libris Auguſtini, ab Auguſtino docetur, & qui Scripturam legit, & credit, à Deo docetur. Atque hoc modo interuenit ibi pactum implicitum, & reducitur ad explicitum, quod cum aliquo primo enunciatore illius doctrinæ præceſſit. Et ita reſponſum monet ad præcipuam rationem dubitandi.

16. *1. Obiectio.*

Sed dicet aliquis primò, poſſe aliquē velle vti his vanis inquiſitionibus, expreſsè intendendo non habere pactum cum Dæmone, ſed ſolùm propter experientias aliquas, quæ oſtendunt, futura ita euenire, ſicut ſigna illa (quæ à nobis vana cenſentur) indicant, iuxta regulas talis artis, vel iuxta traditionem peritorum in illa. Neque iſte ſic illa vtens addendi, vel curat, quomodo fuerint nota hominibus talia ſigna, ſed ad hoc abſtrahit, & ab omni pacto cum Dæmone per expreſſam voluntatem ſuam, vt ſupponitur, ergo non poteſt ſic operanti attribui pactum implicitum. *2. Obiectio.* Secundò fieri poteſt, vt ſic operans opinetur, talia ſigna non fuiſſe demonſtrata à Dæmone; ſed vel à Deo fuiſſe ſic inſtituta ad ſignificandum, ſicut Origenes (*Origen.*) exiſtimauit de ſignis cœleſtibus, vel caſu eſſe inuēta, & poſtea vſu comperrum eſſe vera ſignificare, & habere illam ſignificationem permanentem, ergò qui ſic illis vtitur, non profitetur pactum implicitū cum Dæmone. Denique, qui non probatur malus, bonus præſumitur iuxta regulā iuris, ergo ſi aliquis re vera neſciat, talia ſigna eſſe ex traditione, & ſocietate Dæmonum, & ideo velit illis vti, quia non probatur habere malam originem, ſed occultā, ille talis nō profitetur pactum implicitum cum Dæmone. Hoc autem modo videntur illis vti omnes homines qui non habent expreſſum pactum cum Dæmone: ac ſubinde falſum eſt dicere eo ipſo quod aliquis vtitur his ſignis, & inquiſitionibus, neſciens eſſe à Deo, profiteri pactum implicitum cum Dæmone.

17. *Reſpondetur ad primam obiectionem.*

Ad primum reſpondetur, interdum per craſſam ignorantiam, vel incogitantiam velle aliquem contraria; vnum in ſe, ac formaliter, aliud virtute, & in alio. Sic ergo accidit in illo caſu, nam licèt is, qui volūtariè vtitur talibus inquiſitionibus vanis, explicitè dicat, ſe nolle pactum cum Dæmone, implicitè vult illud: & licèt nolit expreſſum pactum, de facto vult tacitum, quia vult vti illis mediis, vt vtilibus, cum tamen vtilitatem habere non poſſint, niſi interuentu Dæmonum. Nec refert, quod credat, illa eſſe vtilia propter experientiam, nam hoc ipſum eſt credere ex conſortio cum Dæmonibus habere vtilitatem, quia illæmet experiētiæ ab ipſo Dæmone procuratæ ſunt, vt homines ab eo decepti credant illa eſſe vtilia; vt enim ſupra ex Aug. notaui (*Auguſt.*), Dæmones aliquando vera enunciant, vt auctoritatem ſibi concilient cum hominibus, & ita ſecurius illos decipiant. Vide Aug d. lib. de Diuinat Dæmon. à c. 3. & lib. 2. Geneſ. ad lit. c. 17. & lib. 5. de Ciuit. Addo præterea illam experiētiam valdè fallacem eſſe, quia re vera multò frequentiùs inueniuntur falſæ illæ prænunciationes, quam veræ nam veræ notantur, & numerantur, quia paucæ ſunt, falſæ verò innumerabiles ſunt. Quod etiam Phauorinus agnouit apud Aulum Gellium (*Galli.*) lib. 14. Noct. cap. 1. & Cic. lib. 2. de Diuinitat. Et rurſus (*Cic.*) ex illis, quæ vera eueniunt, multa ſunt caſu, & quaſi ſorte, vt ait Aug. 7. lib. de Confeſſion. cap. 6. (*Auguſt.*) Regulariter autem iſte caſus eſt in paucioribus, vt dixi, & ad ſummum ad vtrumlibet ex vitalium ſignorum; & ideò ſiquid ampliùs ex illis ſignis docetur, & creditur (vt vera creditur ab Ariolis) totum id fundatum eſt in tacito pacto, & operatione Dæmonis. Neque excuſantur iſti, dicendo ſe non curare, vnde talis doctrina originem traxerit, tenentur enim hoc curare, & eo ipſo quod non curant, & nullam probabilitatem habent, quod ſit à Deo, voluntariè ignorare ſe fingunt, quod à Dæmone ſit, & virtute volunt illa vti, etiamſi à Dæmone ſit.

18. *Satisfit ſecundæ.*

Ad ſecundum iam ſuprà dixi, conſiderandum eſſe, quid per ſe conueniat actioni, non quid poſſit excuſare ignorantia. Qui ergo crediderit, talia ſigna eſſe à Deo creata, & inſtituta ad ſignificandum naturaliter, etiam ſine vlla connexione cauſæ, vel effectus in re ipſa valde decipitur, & materialiter ſaltem id faciet, quod de ſe includit tacitum pactum cum Dæmone: ipſe verò excuſari poterit vel à toto, vel à tāto iuxta gradum ignorantiæ: non enim videtur impoſſibile, aliquando eſſe inuincibilem, licèt regulariter valde craſſa videatur: id tamē ex generalibus regulis de ignorantia diſcernendum eſt, vt rectè dixit Caiet. (*Caiet.*) ſuprà, quia nō poteſt particularis regula certior dari. At verò qui non putat illa ſigna eſſe à Deo, & ducitur propter vſum, & conſuetudinem, & experimentum verorum euentuum, non excuſatur, vt dixi: quia totum id ad experientiam reducitur, quæ ex induſtria, & ſocietate Dæmonum prouenit, vt declaraui.

19. *Soluitur 3.*

Ad tertium nego, non probari has artes habere malam originem, quia non ſolum negatiuè neſcitur, vnde ſint, ſed etiam poſitiuè ſcitur, eſſe à Dæmone, hoc enim probant diſcurſus ſuprà facti, quod non continent ſcientiam inuentionis per diſcurſum, ſed traditionis per diſciplinam, quæ fidem præbet docēti, & eius tantùm auctoritate fundatur. Similiter dico in his artibus non ſolùm neſciri, An ſint à Deo ſeu non ſciri, quòd ſint à Deo, ſed etiam ſciri, quòd non ſint à Deo, non ſolùm quia Deus id docet, & profitetur in Scriptura, deteſtās tales artes, ſed etiam quia frequentiùs illa ſigna fallunt, & continent mendacium, & quia nihil pietati deſeruiunt, ſed potiùs occaſionem præbent committendi multa flagitia. Vnde alia ſigna nec viris Sanctis reuelata ſunt, nec probi illius vtuntur, ſed flagitioſi homines, incātatores, & ſimiles. Notat etiam Aug. lib. 2. de Doct. Chriſt. (*Auguſt.*) c. 24. talia eſſe hæc ſigna Dæmonum, vt non ſignificent, *niſi conſenſus obſeruantis accedat*. Ideo enim (inquir) augures *id agunt, ne videant volatus, aut audiant voces auium*, ne ſcilicet ibi aliquid mali ſignificent eſſe. Vnde non obſcurè conſtat, totum hoc ex pacto cum Dæmone. Igitur non poſſunt tales artes præſumi bonæ, vel indifferentes, nec alterius doctrinam continere, niſi Dæmonis. De quo vide plura apud Auguſt. ſuprà, & 5. de Ciuit. cap. 17. Orig. lib. 6. & 7. (*Origen.*) contra Celſum, Euſeb. lib. 3. 5. 6. & 10. de Præpar. (*Euſeb.*)

CAPVT X.

Expediuntur nonnullæ difficultates circa ſuperiores diuinationum ſpecies.

1. *An Diuinatio per pactum explicitum differat ſpecie ab ea, quæ fit per implicitum.*

PRima dubitatio eſt, an hæc diuinatio per pactum implicitum in ratione ſuperſtitionis differat ſpecie ab illa, quæ eſt per actum expreſſum. Aliqui abſolutè affirmant, differre ſpecie in genere vitij, & mali moralis. Quod ſignificat Diuus Thom. art. 3. in corpore & ad 1. Difficilè verò eſt, hanc ſententiam

perſuade

perſuadere, quia tacita vel expreſſa voluntas, aut pactum implicitum non ſolent morales actus diſtinguere in ſpecie morali : ſicut profeſſio tacita , & expreſſa eiuſdem ſpeciei ſunt,& ſic de aliis. Deinde in illis ſuperſtitionibus eſt eadem participatio Idololatriæ,& priuatio eiuſdem honeſtatis Religionis. Cur ergo diſtinguentur morali ſpecie ? Quare in rigore loquendo, probabile eſt, non diſtingui, ſed ſolùm vt actus perfectus,& imperfectus, completus, vel incõpletus intra eandem ſpeciem. Nihilominus tamen in ordine ad praxim, præſertim in ordine ad confeſſionem,& ad pœnas,ſeu cenſuras,& ad præſumptionem de hæreſi,& alios ſimiles effectus, non dubito, quin perinde ſit de illis cenſendum , ac ſi eſſent diſtincti ſpecie. Quia certiſſimum iudico,vbi pactum expreſſum cum Dæmone interceſſit , explicandum eſſe in confeſſione , quia longè diuerſum iudicium faciendum eſt de illo peccato à confeſſore,quam de alio,& ſic de aliis.Et quoad hoc veriſſimum eſt,quod D.Th. ait d.art.3.ad 1. *Multò grauius eſſe , Dæmones inuocare, quàm aliqua facere,quibus dignum ſit,vt ſe Dæmones ingerant.* Hoc enim declarat bene maiorem grauitatem notabilem in confeſſione explicandam, ſed non ſpecificam diuerſitatem in rigore : tum quia committere peccatum aliquod,verbi gratia, fornicationem, & exponere ſe morali,ac proximo periculo illius , eiuſdem ſpeciei ſunt,& ita poſſunt eſſe in præſenti : tum quia in pacto implicito etiam eſt inuocatio Dæmonis,vel vſus,& credulitas doctrinæ eius, quod perinde eſt.

2. An diſtinguenda ſint ſub his mẽbris plura vitia ſpecie diſtincta.

Simile dubium eſt, An ſub aliquo ex dictis membris diſtinguenda ſint plura vitia ſuperſtitionum ſpecie diſtinctarum. Aliqui enim cẽſent,in his vanis obſeruantiis, quæ continent implicitum pactum, ſpecie diſtingui ea,quæ obſeruãt ſigna,quæ in rebus ipſis ſine induſtria hominis præexiſtunt, vt ſunt Aſtrologia iudiciaria,Augurium,& ſimiles ; ab his,quæ vtuntur vanis actionibus humanis vt ad ſortes pertinentibus. Nam D.Thomas etiam dicto art. 3. hæc ponit vt genera diſtincta ſuperſtitionum.Sed certè D.Thom. ſicut diſtinxit hæc genera,ita etiam diſtinxit ſub vnoquoque illorum plures ſpecies quaſi vltimas.Quod ſi hæ non ſunt veræ ſpecies morales,diſtinctæ in genere vitij,& mali moralis,certè nõ eſt,cur inter illa duo ſuperiora capita diſtinctio propria,& eſſentialis quaſi ſpecierum ſubalternarum intercedere credatur. Deinde ſub genere ſuperſtitionis huius, quæ fit cum pacto expreſſo,non diſtinguuntur plures ſpecies formaliter diuerſæ,ſed tãtùm materialiter, ergo nec ſub altero de pacto implicito:nulla enim apparet ſufficiẽs ratio differentiæ. Denique non minus vnum & ſimile eſt medium ad cognoſcendam veritatem occultam, quod aſſumitur in Augurio, quam quod aſſumitur in ſortibus, & è conuerſo, nec in ordine ad iniuriam Dei multum videtur referre,quod credatur Dæmoni loquenti per ſignum factum ab homine , vel datum in diſpoſitione aliarum rerum : ergo hæc materialis diuerſitas ſignorum non magis videtur ſufficere ad ſpecificam diuerſitatem malitiarum , quàm multiplex alia varietas , quæ in hoc genere Diuinationum reperitur.

D.Thom.

3. Obiectio.

Sed obiici poteſt ex D.Thom.quia hæc ſigna aſſumuntur vt principia cognoſcendi : diuerſitas autem principiorum diuerſam ſignificat ſpeciem etiam in ſcientiis demonſtratiuis;ergò& hîc.At hæc ratio non minùs probat de omnibus ſpeciebus horum ſignorũ in particulari , quam de illis duabus generalibus Augurioru,& Sortium.Deinde,in neutris oſtendit diuerſitatem formalem in genere vitij moralis , ſed ad ſummum in genere cognitionis. Et præterea etiam in cognitione licèt oſtendat diuerſitatem quoad apprehenſionem,non verò quoad iudicium de re ſignificata,ſi detur.Vt licèt Deus reuelet veritatem occultam per varia ſigna verborum , ſcripturarum vel rerum, vel actionum humanarum , qualia in Prophetis inueniuntur ; nihilominus aſſenſus,qui eius teſtimonio datur,eiuſdem ſpeciei eſt : ita ergo credere Dæmoni dãti ſignum, eiuſdem rationis eſt, licèt ſignum ſit materialiter diuerſum. Et ob eandem cauſam vti ſigno in Dæmonis auctoritate fundato,tanquam vtili ad cognoſcendam veritatem , pactum implicitum continet eiuſdem rationis,etiamſi ſigna ſint materialiter diuerſa.Vnde Aug.lib.2.de Doct.Chriſt.cap.23. & 24. poſtquam omnia dicta ſigna numerauit , concludit, *Quæ omnia tantum valent,quantum præſumptione animorum , quaſi communi quadam lingua , cum Dæmonibus fœderata ſunt.* Omnia ergo habent linguam eiuſdem rationis in ratione mali , & in fallacia loquentis per illa,licèt materialiter varia ſint.

Auguſt.

4. Vtrum ſufficienter diuidatur Diuinatio in Augurium, & ſortilegium. Ratio dubij.

Tertium dubium eſſe poteſt circa hanc eandem diuiſionem bimembrem diuinationis cum tacito pacto, in Augurium, & ſortilegium , An ſit ſufficiens ? Ratio autem dubitandi eſt,quia præter illos modos inuenitur alius præſagiendi futura ex ſignis aliquibus occurrentibus, qui vanus eſt, & ſuperſtitioſus ſine expreſſo pacto , & ad neutrum illorum pertinet. Aſſumptum patet in illa,quæ dicitur vana obſeruantia euentuum ad actiones proprias moderandas , vel timendos , vel ſperandos futuros ſucceſſus , ad quas tales euentus nihil conducunt.Huius vanitatis multa exempla ponit Aug.lib.2.de Doct.Chriſt.c.20.*Si mẽbrum* (inquit) *aliquod ſalierit , ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit.* Et infrà : *limen calcare, cum ante domum ſuam tranſit : redire ad lectum, ſi quis dum ſe calciat ſternutauerit : redire domum, ſi procedens offenderit.* In omnibus enim his inuenitur quidam modus opinandi de futuris inutilibus,qui pertinet formaliter ad generalem rationem Diuinationis , vt ex eius declarationibus conſtat. Quòd autem ſub illis duobus membris non comprehendatur , patet quia non fit per inſpectionem effectuum prouenientium ex diſpoſitione rerum naturalium, nec ex humanis actionibus ad eum finem factis. Poteſt verò aliquis reſpondere , illa omnia non pertinere ad Diuinationem, quia Diuinatio fit quaſi ex inſtituto, dum homo quærit ſigna , vnde diuinet, quod in illis obſeruantiis non fit, ſed caſu ſigna eueniunt.Et præterea Diuinatio ordinatur ad cognitionem , illæ autem obſeruantiæ potius ad dirigendas operationes referuntur. Vnde D.Tho. in tota quæſt. 95. illarum non meminit , ſed eis peculiarem locum tribuit in quæſt.96.art.3.

Auguſt. *D.Thom.*

5. Cõmemoratas obſeruationum vanitates reduci ad Diuinationem. *D.Thom.*

Nihilominus aſſero,illas omnes vanitates ad Diuinationem reduci.Ita ſenſit D.Thom.in dicto art. Et optimam reddit rationem ; quia illi euentus ſolùm obſeruantur vt ſigna , cùm tamen neque ex natura rei,neque ex Diuina impoſitione ſignificent, ergo ex Dæmonis induſtria;ergo omnis credulitas , quæ illis datur,accipitur vt Diuinatio Dæmonis.Et ideò nihil refert,quod talia ſigna nõ ſint quæſita,& caſu oblata, tum quia ſatis eſt,quod voluntariè acceptẽtur,& credãtur,tum etiam quia licèt præſens euẽtus caſu accidat,tamen ars Diuinandi ex illo ex inſtituto quæſita, & comparata ſupponitur. Neque item refert , quod talis obſeruatio ordinetur ad dirigendas actiones, tum quia inde ſolum fit, vt cognitio illa ſit practica, non tamen quod non ſit cognitio , quod ſatis eſt ad Diuinationem,ſi per vana fiat de occultis:tum etiam quia illa ordinatio ſolùm eſt ex parte ſcientis,ſeu addiſcentis,hoc autem modo vix eſt vlla Diuinatio,quę non ordinetur ad actionem.Addit verò D.Thom. ſuprà hanc Diuinationem reduci ad illam , quæ fit per aſtra,

aſtra, quod maximè verum eſt de omni vna obſeruatione dierum hebdomadæ, menſis, aut anni reputando quoſdam fauſtos dies, alios infauſtos ad aliquas actiones ſine vllo fundamento, quia ex aſtris ſumitur varietas dierum. At verò alia omnia, in quibus obſeruantur fortuiti euentus, ſub Omine continentur. Vnde Chryſ. homil. 21. ad Populum circa finem, *Et quid tandem* (inquit) *ſunt omnia? ſæpè domum quis ſua egreſſus hominem vidit vnoculum, vel claudicantẽ, & ominatus eſt.* Et infrà: *Si virgini occurreris, ſterilis dies erit; ſi verò meretrici, dextera, & bona, & multa mercatione plena.* Vnde etiam poteſt hæc Diuinatio vocari Augurium lato modo, quia ex motu, ſitu, aut aſpectu alterius rei occurrentis fit: & quòd caſu occurrat, vel ex induſtria quæratur, eſt impertinens ad rationem ſigni ex conſortio Dæmonis habentis authoritatem, vt dixi.

6. In iis obſeruationibus idem genus peccati eſt. *Caiet.*

Eſt ergo in hac vana obſeruantia idem genus peccati, ac ſubinde ex ſuo genere eandem habet grauitatem, licèt ex ignorantia poſſit eſſe veniale. Imò Caiet. d. a. 3. & in ſum. verb. *Superſtitio obſeruationum*, cenſet, ordinariè eſſe veniale, quia ex quadam ſimplicitate fit abſque præſumptione mali, aut pacti cum Dæmone. Imò addit poſſe fieri ſine vllo peccato, quãdo ex præſenti occurſu concipitur ſuſpicio alterius mali euentus ex cauſa vtrique communi. Sed hoc poſterius tũc habet locum, quando illa coniunctio in communi cauſa poteſt in aliqua probabili ratione fundari iuxta doctrinam ſuperiùs datam, alioqui nulla eſt rationis excuſationis. Deinde fieri poteſt, vt aliquis non præbeat definitum aſſenſum de futuro effectu ominato, ſed ſolùm quòd ex vano quodam timore cõcepto, vel alia ſimili leui voluntate, ceſſet ab actione vel aliam inchoet, &c. Et tunc facilè poteſt credi, ſolùm committi culpam venialem per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo, aliiſque circunſtantiis. At ſi quis definitè credat, futurum triſtem euentum, quem præſagit ſolùm propter vanam obſeruationem, non poſſumus peccatum illud à malitia graui excuſare, niſi maxima ſit ignorantia, & ruditas perſonæ.

Veniale peccatũ ſolum in his ſæpè datur.

7. An hæ omnes ſpecies ſine prohibitione etiã ſint malè intrinſecè. Ratio dubitandi. *Gen. 24.*

Vltimò verò dubitari poteſt, an omnes ſpecies numeratæ in hoc genere Diuinationis, quæ ſine pacto expreſſo fit, ſint ita intrinſecè malæ, vt ſecluſa etiam poſitiua prohibitione Dei, vel Eccleſiæ, honeſtari nõ poſſint. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in Scriptura videntur ſæpè nõnullæ iſtarum Diuinationum approbatæ, vt cum ſeruus Abrahæ, Geneſ. 24. dixit. *Puella, cui ego dixero, Inclina hydriam tuam, vt bibam, & illa reſponderit, Bibe Domine, quin & camelis tuis potum tribuã, ipſa eſt, quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac.* Planè ominatus eſt, vnde inferiùs ſubditur: *Ipſe autem contemplabatur eam tacitus, ſcire volens vtrùm proſperum feciſſet Dominus iter ſuum, an non.* Ecce obſernationem ad Omen, vel Augurium pertinentem, & tamen non fuit mala, ſed potiùs à Deo per ipſum effectum approbata.

1. Reg. 14. Similiter Ionathas, 1. Reg. 14. pergens contra inimicos cum armigero ſuo conditionem poſuit, *Si dixerint, Manete, &c. ſtemus, ſi autẽ dixerint, Aſcendite, aſcendamus, quia tradidit illos Dominus in manibus noſtris.* Quæ verba planè ſunt ominatiua. Similiàque ſunt, quæ dixit Dauid ad Ionatham, 1. Reg. 20. *Si dixerit, Bene, pax erit ſeruo tuo; ſi autẽ fuerit iratus, ſcito, quia cõpleta eſt malitia eius.* Ecce prædictionem occulti effectus ex ſigno valdè incerto, in quo nulla connexio, vel ratio cauſæ, vel affectus reperitur. Prætereà, eſt manifeſtum exemplum, 1. Reg. 6. Vbi ſacerdotes, & Diuini Philiſtinorum dederunt ſignum de Arca Domini: *Si per viam finium ſuorum aſcenderit contra Bathſames, ipſe fecit nobis hoc malum grãde; ſin autẽ minimè, ſciemus, quia nequaquam, &c.* Quod ſignum ex ſe nullius momenti videri poterat, & tamẽ Diuina prouidentia illud probaſſe videtur. Præterea, Ioſeph erat vir ſanctus, & tamen auguriis, & augurandi ſcientia vſum fuiſſe, teſtantur ipſe, & diſpenſator eius Geneſ. 44. Denique aliqui vtuntur loco Iob 37. *Qui in manu omnium hominum ſignat, vt ſinguli nouerint opera ſua.* Referúntque illa verba ad lineamenta manuum, vt inde ſuadeant, non eſſe per ſe malum, ex lineis, & ſignis manuum futura diuinare. Eſt autem eadem ratio de ſimilibus.

(*1. Reg. 20.* — *1. Reg. 6.* — *Gen. 44.* — *Iob. 37.*)

8. Error Rabbi Kimhi. *Abul.*

Circa hoc notari poteſt quidam error Rabbi Dauid Kimni, quẽ refert Abul. 1. Reg. 14. q. 4. Qui dixit, auguria, quæ obſeruãtur in animalibus, & aliis ſimilibus, eſſe ſemper illicita: omnia verò, quæ ſumuntur ex verbis humanis, non ſemper eſſe illicita. Mouebatúrque ex nonnullis teſtimoniis adductis, rationem verò differentiæ non aſſignabat. Sed hæc ſentẽtia falſa, & erronea eſt, vt ibi latè Abulenſ. oſtendit. Quia in vniuerſum damnantur, & prohibentur omnia talia omina in Scriptura; nec eſt vlla probabilis ratio illa excipiendi. Item quia in eis eſt eadem ratio malitiæ, quia non minus ſunt ſigna incerta, & vana: & ita æquè dãnantur à Patribus tanquam pertinentia ad reliquias Idololatriæ. Quocirca generaliter dicẽdum eſt hoc genus Diuinationis intrinſecè malum eſſe, nunquámque honeſtari poſſe, ſi rationem Diuinationis à nobis explicatam retineat. Hæc ſententia ſumitur ex D. Tho. dicta quæſt. 95. art. 2. & 3. Quam fuſiùs, quam cæteri explicuit Caiet. in art. 2. docens hoc vitium eſſe prohibitum, quia malum, & non è conuerſo, quem omnes ſequuntur; & rationibus ſuprà factis, quibus malitia huius vitij explicata eſt hoc ſatis cõuincitur. Et cõſequenter idem probant teſtimonia Patrum relata 26. qu. 1. & ſequentibus. Si ergo hoc vitium prohibetur, quia malum, apertè ſequitur, eſſe intrinſecè malum, quia non aliunde quam ex propria materia, & conditione deformitatem habet. Quapropter quotieſcũque aliqua actio materialiter ſimilis (vt ita dicam) videtur conceſſa, ſeu approbata, ſignum eſt, non fuiſſe vſurpatã cum conditionibus requiſitis ad propriam diuinationem, ac ſubinde nullum pactum implicitum cum Dæmone incluſiſſe. Duas autem conditiones neceſſarias ſuprà poſuimus. Prima erat, vt nõ obſeruetur effectus, vel cauſa, vt re vera talis eſt, ſed tantùm ſub ratione ſigni. Secunda, vt non obſeruetur tanquam ſignum à Deo acceptum, ſeu inſpiratũ. Vbi ergo iſta duo concurrunt, ſemper reprehenditur Diuinatio: è conuerſo autem vbi approbari videtur, aliqua illarum conditionum deeſt.

(Diuinationes has omnes eſſe intrinſecè malas. *D. Thom. Caiet.*)

9. Soluitur exemplum ſerui Abrahæ.

In prima igitur quaſi diuinatione, & verbis ſerui Abrahæ vtraque conditio deeſſe potuit. Nam in primis veriſimile eſt, illa verba protuliſſe peculiari inſtinctu Spiritus ſancti, à quo in illo negotio gubernabatur, & non videtur dubiũ, quin ex magna fiducia in Deum illa verba protulerit, ſperans peculiare patrocinium eius ad eligendam ſponſam futuram Iſaac. Et hoc ſignificauit D. Th. dicta quæſt. 95. art. 7. ad 3. dum dixit, *Eliezer attendiſſe verba puellæ, oratione promiſſa ad Deum.* De qua oratione bis fit expreſſa mentio in dicto c. 24. Geneſ. Et idem ſenſit Aug. lib. 1. Quæſt. in Geneſ. q. 63. dicens, aliud eſſe, mirum aliquid petere, quod ipſo miraculo ſignum ſit, aliud hæc obſeruare, quæ ita fiunt: *Vt mira non ſint, ſed à cõiectionibus ſuperſtitioſa vanitate interpretentur.* Hoc ergo poſterius ait pertinere ad auguria; primũ verò minimè, & tale dicit fuiſſe factum Eliezer. De quo ſubiũgit, magis poſſe dubitari, an reprehendi potuerit, quia tentaret Deũ, quã quòd augurari videretur, ait tamen nec tentationem Dei illam fuiſſe, ſed conſultationem, & ſanctam petitionẽ ex inſtinctu ipſius Dei, qui idcirco orationem acceptauit, & omnia compleuit, ſicut ſeruus petierat, vt ait Chryſ. Hom. 49. in Gen. Qui etiã ſignificat, potuiſſe Eliezer accipere ſignum illud vt coniecturam

(*D. Thom.* — *Gen. 24. Auguſt.* — *Chryſoſt.*)

cturam probabilem candoris, & probitatis animæ illius Virginis: *Quia ſciuit* (inquit) *Patriarchæ hoſpitatem, & quia Virginem inde ducendam congruebat iiſdem eſſe moribus præditam, quibus iuſtus nullam aliam coniecturam inquirit, ſed characterem virginitatis animi hoſpitalitate colligere vult, & inquit, Cui dixero, &c. Non ſolum faciet, quod petiui, ſed & candorem, ac liberalitatem mentis ſuæ declarabit, morum ſuorum mititatem ſatis ex aquæ præbitione oſtendendo.* Erat ergo ſignum illud per ſe etiam aptum ad prudentem faciendam ex illo coniecturam tanquam ex effectu optimæ indolis, & virtutis non vulgaris. Poſſumus verò vtrumque coiungere ex Abulenſi ibi, nam Eliezer & à Deo inſpiratus hoc ſignum petiuit, & tale ſignum petiit, in quo magna bonitas oſtenderetur: *Ad quam nulla Virgo inclinaretur, niſi eam Deus ſpecialiter inclinaſſet.*

Abul.

10. Enodatur ſecundum de conditione poſita à Ionatha. *Abul.*

Ad 2. de conditione poſita à Ionatha cum armigero ſuo latè reſpondet Abulenſis ſuprà dicta quæſt. 4. Et in ſumma dicit primò affirmandum non eſſe, nec credendum, Ionatham in eo facto peccaſſe, tum quia nec in Scriptura, nec à Patribus reprehenditur, tum quia Deus approbaſſe videtur intentionem, & actum eius, victoriam illi præbendo etiam miraculoſo modo. Secundò ſentit, eodem modo eſſe excuſandum factum illud, quod proximè tractatum de Eliezer. Et ſanè quòd Ionathas non commiſerit omen, vel augurium ſuperſtitioſum contra Deum, conſtat, quia non à Dæmone, ſed à Deo expectabat victoriam, vt patet ex illis verbis: *Non eſt Domino difficile ſaluare vel in multis, vel in paucis.* Ab eodem igitur ſperabat inſtrui mediante illo ſigno, ſic enim concludit: *Aſcendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus noſtris, hoc erit nobis ſignum.* Si ergo exceſſus aliquis potuit eſſe in Ionatha, magis pertinebit ad tentationem Dei, quam ad ſuperſtitionem. Ab hac autem etiam excuſatur, quia credendum eſt, id feciſſe Diuino inſtinctu, & inſpiratione, & præmiſſa oratione ad Deum, quamuis hoc expreſsè in Scriptura non referatur.

11. Explicatur tertium de verbis Dauid, & quartũ de ſigno dato à Sacerdotibus Philiſtin. *Abul.*

Idem dici poſſet de verbis Dauid, tamen ex alio capite intelligimus, illud nõ fuiſſe omen, ſed humanam coniecturam prudentem, & probabilem; quia ex vultu, & verbis alicuius coniectari poteſt affectus odij, aut praui animi: tale autem fuit ſignũ à Dauid datũ, vt bene ibi exponit Abulenſis quæſt. 13. De ſigno autem dato à ſacerdotibus Philiſtinorum Abul. 1. Reg. 6. 18. ait, eos non peccaſſe in eo facto, tentando Deũ, quia non agnoſcebant Deum Iſraël eſſe verũ Deum, non tamen explicat, an peccauerint ominando, & vtendo quodam ſigno de ſe incertiſſimo, cuius nullam probabilem rationẽ habere potuerunt. Maximè quia potuit Deus nulla ſpeciali prouidentia dirigere vaccas, & caſu accidere, vt per aliam viam irẽt, & falſum tunc eſſet ſignum, itẽ quia nulla erat connexio inter ſignum illud, & rem, ad quam ſignificandam aſſumebatur, poſſent enim ire vaccæ per viam Bethſames, etiamſi per impoſſibile Deus non feciſſet illis nocumẽtum illud. Nihil ergo obſtat, quin dicamus Sacerdotes illos in eo peccaſſe, & ductos fuiſſe ſua cõſuetudine augurandi, & conſultandi etiam Dæmones; Deum autem vſum fuiſſe malitia eorum, & ſpeciali prouidentia voluiſſe, vt vaccæ irent recta via, ad confuſionem infidelium, & honorem, ac reuerentiã ſuæ Arcæ conciliandum etiam ab hoſtibus. Nec etiam eſt, cur excuſentur à peccato tentandi Deum, nam licèt non crederent, in hoc ipſo peccabant, & habebant alia media, quibus ſufficienter agnoſcere poterant, virtutem Diuinam ibi interceſſiſſe; vnde ſine dubio peccabant, nouum ſignum quærendo.

12. Ioſeph nũquam vſus fuit hac arte.

Circa verba Ioſeph, & ſerui eius, omnes expoſitores pro certo ſupponunt, Ioſephum nunquam fuiſſe vſum huiuſmodi arte, quia iniqua, & intrinſecè mala eſt, & quia ipſe cum interpretabatur ſomnia, ſpiritu diuino id faciebat, idque ſuis verbis profitebatur Geneſ. 40. *Nunquid non Dei eſt interpretatio?* & c. 41. *Abſque me Deus reſpondebit proſpera Pharaoni.* (*Gen 40. & 41.*) Quocirca ſi verbum augurandi in proprio ſenſu intelligatur pro iniqua arte, tres ſunt expoſitiones. Prima eſt, Ioſephũ iocò fuiſſe locutum, ita Auguſt. lib. quæſt. in Geneſ. quæſt. 145. quem ſecutus eſt D. Tho. dicta quæſt. 95. art. 7. ad 1. & Magiſter Hiſtor. in Gen. (*Auguſt. D. Thom. Magi. Hiſt.*) Secunda eſt, Ioſephum quidem ſeriò id de ſe affirmaſſe, & falſum dixiſſe, vt fratres cogeret ad veritatem dicendum, vel vt timorem incuteret; ideóque à peccato mendacij non excuſari; illud tamen officioſum fuiſſe, non noxium, & ideò excuſari à mortali. Quia licèt videretur ſe grauiter infamare, tamen fratres nõ illum agnoſcebant, & putabant eſſe Idololatram quendam Principem, & ita nihil illi nocebat, quòd etiam putarẽt eſſe augurem. Ita Abul. ibi. (*Abul.*) Tertia expoſitio eſt, non fuiſſe mentitum Ioſeph, ſed amphibologia vſum eſſe, interrogando: *An ignoratis, quod nõ ſit ſimilis mei in augurãdi ſciẽtia?* In quibus verbis multiplex eſt amphibologia: vna quia interrogans non enunciat, nec affirmat aliquid; nã licèt audientes poſſint illum ſenſum concipere, poteſt loquens illum non intendere, ſed ſuo iure vti ambiguè loquendo, quicquid Abul. contra Ioannem Gallenſem obiiciat. (*Abul. Ioan. Gal.*) Altera amphibologia eſſe potuit in pronomine *Mei*, quia non id, quod erat, ſed id, quod gerebat exterius, & eſſe putabatur, ſignificare voluit, vnde non affirmauit, ſe eſſe augurem, ſed eum, qui in illo gradu honoris, & principatus eſſet collocatus, timendum fuiſſe, vt augurem. Ita ferè Theod. q. 104. in Gen. (*Theod.*) Denique in illo verbo, *ſit*, potuit eſſe amphibologia: nam ſecundùm veritatem, vel ſecundùm vulgi opinionem accipi potuit, vt ſenſus à Ioſeph intentus fuerit: *An ignoratis, quòd nullus reputatur, & æſtimatur ſimilis mei, &c.* Et hoc etiam ſignificauit D. Thom. in prædicta ſolut. dicens: *Referens fortè ad hoc illud, quod vulgus de eo opinabatur.* (*D. Thom.*)

13. Cõmodior expoſitio.

Denique etiam in verbo *augurandi*, potuit eſſe amphibologia, quæ mihi maximè placet, & ſtabit ſententia, etiamſi affirmãter, & ſeriò accipiatur. Nam verbum Augurandi latè ſumi ſolet, vt conuertitur cum verbo Diuinandi, vt indifferẽs eſt ad præcognitionem futurorum, vel occultorum ſiue prauam, ſiue honeſtam, vt ex Cicerone, Plinio, & Ariſtotele oſtendit Perer. Geneſ. 44. diſp. 1. (*Cicer. Plin. Ariſtot. Perer.*) Potuit ergo Ioſeph in hac ſignificatione illo verbo vti, etiamſi ſciret à fratribus in alio eſſe accipiẽdum, permittendo in hoc falli abſque ſuo mendacio. Ita Rupert. ibi, quem Caiet. ſequitur, & Pererius ibi diſp. 2. (*Rupert. Caiet. Perer.*) Qui rectè aduertit, non dixiſſe Ioſeph ſe habuiſſe ſcientiã augurandi in ſcypho, ſic enim falſum dixiſſet, vel illud additum contraheret ſignificationem verbi ad praua auguria, nam Diuina non fiebant in ſcypho. Quare ſeruus, qui ita locutus eſt, non poteſt hoc vltimo modo excuſari, ſed vel iuxta Auguſtini expoſitionem, vel concedendo illum fuiſſe mentitum.

14. Chiromãtiam quandam naturalem, & bonam, aliã vanam.

Ad vltimam obiectionẽ ex loco Iob 37. poſſumus in primis reſpondere, duplicem eſſe Chiromantiam, vnam naturalem, quæ par eſt Phyſiognomiæ, aliam Aſtronomicam, & vanam. Prior non omnino reprobanda eſt, ſi intra debitos limites ſe contineat, vtendo ſignis, quæ ſunt in manu, tanquam effectibus: ex quibus aliquo modo colligi poteſt corporis diſpoſitio, & tẽperamentum, cui ſolent animi inclinationes accommodari. Altera omnino vana, & ſuperſtitioſa eſt, quia nullum habet fundamẽtum in natura, ſed in figmentis iudiciariæ Aſtrologiæ, vt latè oſtendit Valles cap. 32. Sacræ Philoſophiæ, & Martinus Del Rio. lib. 4. Diſquiſit. Magic. cap. 3. quæſt. 5. (*Vallet. Del Rio.*) Igitur licèt quiſpiam contentioſè velis verba Iob intelligere de lineis,

lineis,& diſpoſitione manuũ, de naturali Chiromantia id exponere poterit,nam ad alteram verba illa applicare,& vanum eſt,& ſine fundaméto ac planè impium. nam eſt doctrinam vanam , & ſuperſtitioſam Spiritui ſancto attribuere. Atque hoc in ſumma latè tradit Valles ſuprà, & in fine addit myſticam expoſitionem non contemnendam,nimirum per ipſam manum , & figuram manus ſignificatũ eſſe homini natũ eſſe ad laborandum,& ad Deum adorandum,&c. A

15. *Manũ pro facultate, operandi ſumi in Scriptura.* Nihil verò eſt,quod nos cogat ad locum illum intelligendum de propria manu materiali , ſed de poteſtate operandi,nam quia manus eſt organum organorum , pro facultate operandi ſolet in Scriptura ſumi, iuxta illud, *In manu Domini omnes fines terræ*, & illud, *Opera manuũ eius annunciat firmamẽtum*;& ſimilia.Solétque ſæpè ſignificare liberam agendi poteſtatem,ſicut paulò antea cap. 36. in eodem libro de Deo dicitur: *In manibus abſcondit lucẽ,& præcipit ei,vt rurſus adueniat*,id eſt, in ſua libera poteſtate. B De hac ergo exponuntur dicta verba in Cõment.Hiero.attributis in eodem loco , ita vt ſenſus ſit. *Hieron.* *Qui in manu hominũ ſignat*,id eſt,qui ſignum & characterem poſuit in libera hominis poteſtate ad agendum,*Vt nouerint ſinguli opera ſua*,id eſt,vt vnuſquiſque attentè iudicet,& diſcernat,quid ſibi agendum ſit. Vel vt alia litera habet, *Vt nouerit homo infirmitatem ſuam*,qua vſum etiam eſt Cõcil.Mileuit.cap.7.huic fauens expoſitioni. *Cõc. Mileu.* Quæ certè plauſibilis eſt,& ſi cum antecedentibus, & ſequentibus cohæreret,non eſſet contemnenda. Veruntamen ibi loquebatur Eliu de mirabilibus operibus Dei , in temporum varietate,& in tonitruis,variiſque tempeſtatibus,quæ in orbe fiunt;& tãdem dixerat: C *Qui præcipit niui,vt deſcendat in terrã,& hyemis pluuiis,& imbri fortitudinis ſuæ*.Et ſtatim adiungit. *Qui in manu omniũ hominum ſignat*: id eſt,qui per has temporũ varietates & iniurias , homines ſæpe impedit, & quaſi claudit manus eorum,ne laborare poſſint , *Vt nouerint ſinguli opera ſua*;id eſt,vt curam habeant ſuorum operum,nec opportunum tempus laborãdi amittant cum tam facilè, mutata cœli diſpoſitione impediri poſſint. Et huic ſenſui conſonãt ſequẽtia verba,*Ingredietur beſtia latibulum*,vtiq; coacta eadem cœli intẽperie: *Et in antro ſuo morabitur*,quaſi ibi ſignata,& clauſa,nec cibum quærere,nedum operari poſſit. Hoc ergo ipſum cum proportione eſt,quod de hominibus dixerat,& verbũ *Signare*, nõ ſumitur, vt idem,quod ſigno indicare,ſed vt eſt idem,quod obſignare,& claudere,vt eſt vſitatũ D in ſcriptura,prout latè oſtẽdit Pineda ſuprà, qui erudirè locum hunc in hanc ſententiam explicat , quam expoſitionem etiam Martin. del Rio cum Olympiodoro,& Philippo presbytero amplexus eſt. *Pineda. Del Rio. Olympiod. Philipp.*

CAPVT XI.

Quouſque ſe extendat prohibitio ferendi iudicium de rebus occultis , vel futuris per aſtrorum conſtellationes.

1. Diximus in præcedẽtibus capitulis,diuinationem tunc eſſe ſuperſtitioſam,& prohibitam, quando E nec Diuinæ auctoritati,nec naturali cõnexione effectuum cum ſuis cauſis,vel cauſarum cum ſuis effectibus eſt fundata;vel quando in hac ipſa inueſtigatione modum excedit.Iam verò ad maiorem huius materiæ cognitionem poſſemus per ſingula ſigna huius diuinationis diſcurrere , & expendere, quantam habeant connexionem cum effectibus,qui ex illis prædicũtur vt ita clariùs conſtaret,quando diuinatio ex vnoquoque ſigno pernicioſa ſit.Sed ad rem moralem ſufficere nobis viſũ eſt,de tribus in particulari dicere,ſcilicet de aſtris,ſortibus,& inſomniis,quia de his ſpecialiter tractauit D.Thom.dicta q.96.ar.5.7.& 8.& quia *D.Thom.* magis pertinent ad materiam moralem,& Theologicam,nam eorum occaſione nonnulla iura humana,& teſtimonia Scripturæ explicanda ſunt.De cæteris verò ſignis ſufficiunt, quæ obiter tacta ſunt,explicando generalem doctrinam,& qui plura deſiderauerit,legere poterit Martinum del Rio dicto lib.4.ca.2.præſertim q.6.tota,& qu. 7.ſect.1.2. & c.3.q.2.3.4. & 5. & quos ipſe allegat.Igitur de prædictionibus ex aſtris in hoc capite dicendum eſt,& explicãdum, quando illicitæ ſint , & quo gradu, & genere peccati. Supponimus enim , non omnem prædictionem ſumptam ex obſeruationibus ſiderum eſſe illicitum; nam iura etiam Eccleſiaſtica aliquam permittunt. *Non omnis prædictio ex aſtris eſt illicita.* Et ratio ipſa docet,cum cœli,& aſtra naturales cauſæ ſint inferiorum effectuum,ab illis, vt tales ſunt,aliquorum effectuum , cognitionem deſumi poſſe. Quia verò illæ & non ſunt per ſe cauſæ omnium effectuum , qui in hoc orbe inferiori fiunt,& eorum,quorum ſunt cauſæ, non ſemper ſunt ſolæ , ſed indigent aliarum cooperatione , neque etiam ſemper ſunt efficaces , quia impediri poſſunt , ideo etiam eſt clarum , multos ex his effectibus, non poſſe per aſtra cognoſci , vel non cum certitudine.Eo vel maximè quod licèt aſtrorum virtus multum valere poſſit ad hos effectus , tamen eſt à noſtris ſenſibus remotiſſima , & maiori ex parte occulta , & ex hoc etiam capite neceſſe eſt, vt multi ex his effectibus non lateant.

Hinc duplex Aſtrologia diſtinguenda eſt,vna dicitur naturalis , altera iudiciaria , quam diuiſionem de Aſtronomia tradidit Chryſ. orat.9. ex nouiter additis in 5.tom.Sed prior Aſtrologia naturalis nomẽ Aſtronomiæ obtinuit,poſterior Aſtrologiæ nomẽ retinuit, quamuis de ſe generalius eſſe videatur. 2. *Chryſoſt.* De Aſtronomia ergo nulla eſt quæſtio,conſtat enim eſſe licitam, ſicut eſt Philoſophia , cuius illa eſt pars. *Aſtronomiam licitam eſſe.* In hac verò Aſtronomia duo munia diſtinguere poſſumus, vnum eſt cognoſcendi naturam , proprietatéſque aſtrorum ex effectis eorum diu obſeruatis. Ad hoc etiam officium ſpectat inueſtigare numerum aſtrorum,magnitudinem,velocitatem,vel tarditatem motus,ſtationẽ, retrogradationem,aſpectus,& ſimilia omnia, quæ nõ in futurum prædicuntur, ſed in ipſis aſtris facta conſpiciuntur,aut coniectantur.Aliud munus eſt,ex his, quæ per priorem inueſtigationẽ de ipſis aſtris,& proprietatibus , ac moribus eorum inuenta ſunt inueſtigare,ac prænoſcere aliquos effectus,qui in ipſis cælis euenturi ſunt. Et huc ſpectant eclipſium prædictiones, aſpectus, coniunctiones , & oppoſitiones variæ futuræ in ipſis aſtris poſt plures etiam annorum reuolutiones , & in his omnibus per ſe nullum eſt vitium morale; imò eſt inquiſitio per ſe honeſta,& vtilis,quia ex principiis naturalibus procedit,& perficit mentem circa obiectum ſatis nobile , & ad dirigendas exteriores actiones corporales per humanam prouidentiam poteſt eſſe vtilis illa præcognitio.

3. *In Aſtronomia facilè contingit error.* Poteſt tamen in ea contingere vitium artis,ſeu cognitionis, quod eſt error,ac deceptio. Nã hæc inueſtigatio quoad priorem ſui muneris partem ſine dubio eſt valdè incerta in multis rebus Nam certè paucorum aſtrorum virtutes proprias cognoſcere poteſt ingenium humanum naturali inueſtigatione,quia nõ habet medium proportionatum , & ſufficiẽs ad illam cognitionem acquirendam.Solùm enim poſſumus ex affectibus diſcurrere ad has virtutes aſtrorum inueſtigandas : effectus autem , & pauci ſunt reſpectu tantæ multitudinis ſtellarum, & ordinariè poſſunt à variis ſideribus prouenire,neque homo poteſt facilè inuenire,an ſint à Saturno, vel ab alio planeta. Poteſt tamen fieri in his probabilis coniectura poſt multam

experien

experientiam, & obſeruationem, non tamen certum iudicium, niſi in paucis, & in his maximè, quæ à Sole, vel à Luna fiunt, quia horum duorum planetarum influētia notior nobis eſt. Ex hoc ergo capite poteſt interdum contingere falſitas in hac inueſtigatione, non tamen pernicioſa, ſed humana. Siquis tamen interdū excedat pro certis iudicādo, quæ vix probabiliter cognoſcit, id non pertinet ad ſuperſtitionem, ſed ad imprudentiam, & temeritatem virtuti ſtudioſitatis contrariam. In altera verò ſui muneris parte, quādo prædictiones nitūtur in ſolis motibus cœli, ſolet eſſe hęc inueſtigatio, & cognitio certiſſima, quia & motus illi vniformes ſunt; & ſi aliquando videntur habere aliquā difformitatem, in illamet ſeruāt vniformitatem, & faciliùs cognoſci poteſt; & ita poteſt cum certitudine ſupputari concurſus, vel ſimilis euentus futurus ex progreſſionibus talium motuum, neq; in his continget deceptio, niſi fortaſſe in ſupputatione error committatur. At verò quando prædictiones ſunt de aliis effectibus futuris ex efficientia aſtrorum, maior eſt incertitudo propter rationem tactam. Sed hoc iam ſpectat ad iudiciariam doctrinam in generali ſumptam, quam Aſtrologiam vocauimus: ideoque de Aſtronomia hæc ſufficiant præſenti inſtituto.

4. *Diſtinguūtur varij effectus, circa quos verſatur Aſtrologia.*

Circa prædictiones ergo Aſtrologicas ad diſcernendum, an licitæ ſint, vel illicitæ natura ſua, conſiderare oportet, quales ſint effectus, qui per eas prædicūtur. Poſſunt enim eſſe aut naturales, ac neceſſarij, ſaltem Phyſicè, id eſt, vt plurimum, vel frequentiùs: aut poſſunt eſſe merè contingentes, & cauſales, etiam ex vi cauſarum naturalium, aut poſſunt etiam eſſe liberi, ſeu contingentes ex interuentu alicuius cauſæ liberæ, à qua effectus immediatè, vel mediatè pendet. Rurſus poſſunt hi effectus prædici vel in vniuerſali tantum, vel in particulari; & in hoc ipſo poteſt eſſe magna varietas ſecūdum maiorem, vel minorem determinationem circunſtantiarum prædictorum effectuum. Nam interdum poteſt eſſe tam generalis prædictio, vt à certis perſonis, & locis abſtrahatur; aliquādo poſſunt deſignari loca, & non perſonæ; interdum è conuerſo prædici poteſt effectus de perſona in particulari, non verò pro determinato loco, vel tempore. Vnde in his omnibus modis (ſi quis rectè conſideret) tāta poteſt eſſe abſtractio, & vniuerſalitas, vt effectus non ſit cōtingens, ſed naturalis, & neceſſarius; nam ſi prædicas, Petrum eſſe moriturū, non effectū contingentem, ſed neceſſarium prædices. Vt ergo prædictio ſit accommodata materiæ, de qua tractamus, oportet, vt ſit determinatè, & in particulari de aliquibus circunſtantiis, quæ re vera efficiant effectū contingentem ſimpliciter, id, eſt liberum, vel omnino caſualem.

5. *Nō eſſe malum coniectare ex aſtris effectus naturales.*

Dico ergo primò. Neq; eſt per ſe malum, nec prohibitum, cōiectare ex aſtris, effectus naturales, qui per ſe proueniunt ex influentiis cæleſtibus, & ex ortu, & occaſu, & concurſu planetarum, vel aliorum aſtrorū, eorúmq; aſpectibus, neque in hoc committitur diuinationis culpa, poteſt tamen aliter peccari per exceſſum in hoc genere inquiſitionis, aut credulitatis, aut in vſu eius. Prior pars huius aſſertionis eſt D.Tho. & communis. Sumiturq; ex Sixto V. in Motu proprio 21. *Cæli, & terræ creator Deus*, qui eſt contra iudiciariā Aſtrologiam: ibi enim circa principium, dum damnat artes inuentas ad prænoſcendos futuros, & fortuitos euentus, limitationem interponit, dicens: *Exceptis dūtaxat futuris euentibus ex naturalibus cauſis neceſſario vel frequenter prouenietibus, quæ ad diuinationē non pertinēt.* Nam, vt ſuprà diximus, diuinatio in malā partem ſumitur, & propriè tantum eſt de contingentibus, ac per ſe occultis. Et infrà ferēdo legē cōtra iudiciarios, addit; *Præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam.* Quia nimirū hæ artes vtuntur obſeruationibus horum effectuum futurorū, ac naturaliū, vt ſunt æſtus, frigus, ſerenitas, tempeſtas, & ſimiles. Et ideò fortaſſe Hieronymus in Epiſt. 130. ad Paulinum (& in Bibliis habetur loco præfationis) circa medium, aliàs ca. 6. inter artes vtiliſſimas generi humano ponit non ſolùm Aſtronomiam, ſed etiam Aſtrologiam, hanc ſcilicet, naturalem. Ratio verò eſt clara, quia hi effectus non ſunt per ſe occulti, ſed verè iudicari poſſunt per ſuas cauſas, ſed huiuſmodi cauſę ſunt cæli, vt ſupponitur, ergo nec eſt per ſe malum, illos per tales cauſas inueſtigare, nec eſt, cur hoc prohibeatur, cùm ad vſus vitæ humanæ admodum vtile eſſe poſſit.

D.Thom. Sixtus V. Hieron.

6. *Cognitio per aſtra eſt valde incerta hominibus.*

Altera verò pars aſſertionis declaratur ſupponēdo hanc ipſam cognitionē taliū effectuū, licèt in ſe poſſibilis ſit per aſtra, hominibus eſſe valde incertā, ac difficilē, tunc quia, vt dicebā, pauca homo aſſequitur & pauciora poteſt naturaliter certò cognoſcere de virtutibus, ac proprietatibus ſtellarum. Tū quia effectus non pendent ex vna tantum, vel duabus ſtellis, ſed ex multis, & ſæpe ſtellæ fixæ poſſunt impedire actiones planetarum, & è conuerſo; & licèt concurſus planetarū inter ſe faciliùs cognoſcatur, non tamen concurſus eorum cum ſtellis fixis, qui ſemper varius eſt propter motus octauæ, & nonæ ſphæræ. Tū præterea quia effectus hi non ſolum pendent à cauſis cæleſtibus, ſed etiā ab inferioribus, nec ſolùm à cauſis efficientibus, ſed etiam à materialibus, vt à diſpoſitione aëris, aquę, ac terræ, non ſolùm prout ſe habent in vno loco, ſed etiam in diuerſis, quia ſæpe excitātur ventorū motus in vno loco, qui in alio impediunt naturales effectus, quos ibi aſtra indicare videbantur. His ergo omnibus prudenter conſideratis, ſtatim apparet, quam certa, & incerta poſſit eſſe cognitio. Quod etiam experientia confirmat; nam multæ ac variæ prædictiones, quæ quotannis de his effectibus fiūt, ac peruulgantur, magna ex parte inter ſe inueniuntur contrariæ, quod eſt ſignū magnæ incertitudinis, & multò maius eſt, quod ſingulæ inueniuntur maiori ex parte deficere, & falſum prædicere; vt ſæpè obſeruauimus, & à viris in illa ſcientia doctiſſimis obſeruatum eſt. Quocirca vt prędictio talium effectuum prudenter fieret, non deberet eſſe omnium abſoluta, ſed cum limitatione, vt v. gratia, Influentiæ cœleſtes indicant ſerenitatem, aut pluuiā: vel ſub hac forma; Sterilitas, aut peſtis imminet, aut valdè timeri poteſt. Interdum verò ſolet experiētia conſtare, frequētiùs euenire tales effectus ex talibus cauſis, rarò autem impediri; & tunc magis poſſunt abſolutè prædici, nam illa verba ſemper patiuntur philoſophicum ſenſum. Idque maximè contingit quando non ſolùm cōſtellationes cæleſtes, ſed etiam aliqua proxima ſigna in elementis, vel aliis effectibus naturalibus conſiderantur, & tales ſolent eſſe prædictiones nauticæ, & medicæ, ac ſimiles.

Vide Ioan. Picum Mirand. lib. 2. contra Aſtrologos c. 9.

7. *In prædictione horum euentuum temeraria aſſertio eſſe poteſt, hoc tamen nō pertinet ad ſuperſt.*

Hinc ergo conſtat ſecunda pars aſſertionis: nam in hoc genere peccari poteſt aut verbis nimiùm abſolutis, aut nimia certitudine hæc prædicendo, aut credendo. Eſt enim tunc temeraria aſſertio, vel imprudens. Non videtur autem hoc peccatum, per ſe loquendo, ad ſuperſtitionem pertinere, quia nullum pactum implicitum ibi interuenit, ſed leuitas, & inconſideratio, firmiter adhibendo fidem indicationis vnius cauſæ, non conſiderando, nec rationem habendo impedimentorum, quæ occurrere poſſunt, vt frequenter contingit, ipſa etiam experientia teſte. Dices, quod ergo peccati genus hoc eſt, vel contra quam virtutem eſt illa malitia? Reſpondeo, in primis eſſe contra puram, & ſinceram veritatem, nam illud quoddam genus mendacij eſt; affirmare enim incerta pro certis, vel futura ſub conditione, tanquam abſolutè futura, mendacium eſt. Tamen ex hoc capite tantùm erit peccatum veniale ex genere, niſi nocumentum aliquod

Hoc peccatum eſt cōtra veritatem.

quod publicũ,vel aliàs graue inde timeatur,iam enim A eſſet perniciosũ mendacium. Adiungi etiam ſolet in huiuſmodi actu arrogantia,& ambitio,vel etiam immodicus lucri appetitus,ſed hęc extrinſeca ſunt. Hinc verò conſequenter fit, vt etiam peccari poſſit in vſu talis prædictionis,aut credulitatis. Et hinc reprehenduntur medici,qui grauitatem,aut periculum morbi, aut vulneris ex ſolis aſtris,vel ſignis Zodiaci metiũtur,ſpectando,ſub quo aſpectu ægritudo incæpit,&c. De qua re videri poteſt Martin. del Rio lib.4.c.3.q.1. ad finem. Vbi rectè oſtendit, nec eſſe tantam vim in ſtellis, vt ex illis ſumi poſſit iudicium de his particularibus effectibus,& conditionibus eorũ; nec ſine aliarum cauſarum conſideratione, præſertim complexionis,& diſpoſitionis talis corporis, aëris, ac terræ poſſe probabile iudiciũ ferri. Peccatum autem,quod in hoc committi poteſt,vltra ſuprà dicta,ſæpe poteſt eſſe contra charitatem, ſi vſus ille ſit noxius alicui, B vel etiam eſſe poterit contra iuſtitiam pro ratione nocumenti illati,& obligationis vitandi illud.

8. *Poſſe inclinationẽ futuram naſcentis pueri prædici, nõ tamẽ certò.*

Dico ſecundò. Non eſt per ſe malum, nec vniuerſaliter prohibitum ex ſtellarum conſtellatione,obſeruata pueri natiuitate, coniectare temperamentum eius, & ex illo naturalem inclinationem futuram, & propenſionem ad iram, vel manſuetudinem, & ad hæc,vel illa ſtudia,& ſimilia: hæc verò etiam in vniuerſali tanquam certa,vel nimiùm probabilia prædicere, ſtultum eſt, & ſine aliqua culpa non fit. Hanc etiam aſſertionem docet D.Thomas ſuprà,quem alij ſequuntur. *D.Thom.* Probatur prima pars de malitia per ſe,quia hic effectus merè naturalis eſt, temperamentum enim corporis humani à cauſis naturalibus procedit, C ergo veriſimile credi poteſt, magnam vim in eo habere cæleſtes influentias,ergo ex illis coniectare huiuſmodi effectum,non eſt per ſe malum; quia nec pactum implicitum continet,nec fundatur in aſtris, vt in puris ſignis,ſed vt in cauſis,nec etiam eſt de ſe alicui noxium, vt conſtat, ergo non eſt, cur per ſe malum ſit. Nec etiam aliquo iure poſitiuo damnatum inuenitur. Hinc etiam facilè perſuadetur ſecũda pars aſſertionis, quæ eſt de inclinatione, & propenſione naturali hominis ad hos, vel illos effectus, & conſequenter ad hæc, vel illa ſtudia; nam hæc inclinatio magna ex parte fundatur in naturali corporis temperamento,& complexione;ergo ſicut coniectari poteſt D temperamentum,ita & hæc inclinatio.

9. *Prædictionem hanc incertiſſimã eſſe.*

Nihilominùs verè addimus (confirmando tertiam concluſionis partem) totam hanc inueſtigationem incertiſſimam eſſe, & vix peruenire ad ſuſpicionem quandam, non verò ad coniecturam, vel cognitionem omninò probabilem,nedum ad certam. Ita ſentiunt communiter Patres,& Theologi,& ex peritis in Aſtrologia,qui prudentiores ſunt. Et probatur à fortiori ex dictis in præcedenti aſſertione,nã tota incertitudo, quam oſtendimus eſſe in cognitione naturalium effectuum, inuenitur in hac inueſtigatione humanarum complexionum ex conceptionum, vel natiuitatum obſeruationibus:& augetur mirum in mo- E dum ex alij capitibus. Primò quia qualitates,& conditiones rei generẽdæ magis pendẽt ex diſpoſitionibus materiæ, ex qua producenda eſt, & ex efficacia proximæ virtutis actiuæ,quàm ex influentia cęlorum: ergo ex ſolo aſpectu ſyderum, qui hora natiuitatis concurrit, non poteſt ſatis colligi futura complexio, temperieſ, aut inclinatio prolis genitæ. Antecedens eſt per ſe euidens,quia iſtæ cauſæ intrinſecæ,vel propinquiores,ſunt magis propriç & determinant influxus vniuerſales. Conſequentia verò etiam per ſe euidens eſt. Totum autem argumentum exemplo,& experientia declaratur. Nam ſi duæ terræ diuerſæ virtutis, qualitatis, & diſpoſitionis ſimul eodémque tempore ſeminentur tritico diuerſæ qualitatis, etiamſi eodem tempore germinare incipiant, & producere triticum: nihilominùs meliorem, & vberiorem fructum producet bona terra, quam mala, cæteris paribus:quòd ſi terra bona melius etiam triticum recipit, multò etiam melius illud reddet,quòd ſi vltra qualitatem terrę,& ſeminis,accedat melior cultura,creſcet magis perfectio effectus, etiamſi influentia ſyderum ex ſe æqualis ſit. Ita ergo eſt in generationibus hominum: nam licèt duo infantes ſub eadem conſtellatione naſcantur,ſi mater alterius melioris complexionis ſit,meliorémque materiam cõceptioni filij miniſtret, multùm conferet ad meliorem fœtus complexionem: ſi verò accedat paterna virtus fortior,calidior,&c. ſine dubio multum efficiet ad meliorum filij complexionem. Et augeri tandem poterit,multúmque mutari ex ſanitate,temperantia,alimentis,& aliis exercitiis matris, dum prolem geſtat in vtero: ergo cum hæc omnia nec conſiderentur, nec conſiderari poſſint ab his diuinatoribus,non poteſt non eſſę eorum ſuſpicio valde infirma. Atque hunc diſcurſum inſinuauit Auguſtinus lib.5. de Ciuitate capit.2. *Aug.*

10. *Non minus confert ad téperamẽtum infantis conceptiò quàm natiuitas.*

Præterea, non minùs, imò multò magis conferre poteſt ad temperamentum prolis conceptio, quàm natiuitatis,quia in conceptione formatur corpus humanum, & tunc perficitur eius organizatio, & conſequenter etiam complexio,& temperamentum tunc principaliter perficitur,quod non facilè poſtea mutatur: in natiuitate autem nõ accipit fœtus nouas qualitates, vel alterationes intrinſecas,ſed ſolùm ſeparatur à matre,ſecum autem fert illud temperamentum, quod in cõceptione accepit cum eo modo,perfectione, aut imperfectione; quam per nouem menſium educationem in vtero conſecutus eſt. Ergo ſi cæli aſpectus obſeruandus eſt ad præiudicandum de pueri cõplexione,ac temperamento, potiùs aſpectus ſyderum in conceptione,quàm in natiuitate occurrens obſeruandus eſſet. Non enim minùs influunt ſydera tempore conceptionis,formationis,& educationis,prolis in vtero,quàm tempore natiuitatis. Quod enim Ariſtoteles dixit, *Sol,& homo generant hominem*, non minùs,imò magis de formatione ipſa, & generatione in vtero,quàm ex vtero verum eſt. *Ariſt.* Nec enim prolis occultatio (vt ſic dicam) in ventre matris impedire poteſt cælorum influentiam,quæ in viſceribus terræ ſuã efficaciam habet, & totum ipſum maternum vterum conſeruat, & fouet. At Methamatici nihil de conceptione curant, ſed tantùm de tempore natiuitatis ex vtero, non poſſunt ergo cum firmo fundamento loqui,ſed ad ſummum tenuiſſima coniectura.

11. *Probatur cõiecturã Mathemathicorum eſſe debilem.*

Sed fortaſſe ideò non conſiderant aſpectum conceptionis; quia punctum, & hora conceptionis non poteſt ita cognoſci, ſicut tempus natiuitatis. At hinc fortiùs dupliciter redarguũtur. Primò quia hinc conuincitur, obſeruationem illam natiuitatis eſſe mancam,ác diminutam, quia pendet tota ex diſpoſitione, quam proles accipit in conceptione,& ex modo quo illa diſpoſitio aucta,& conſummata fuit toto tempore nutritionis in vtero,ergo cùm totum hoc nõ conſideretur, infirma eſt coniectura. Secundò quia ferè tam incertum eſt punctum natiuitatis,ſicut & conceptionis. Quamuis enim confuſo modo magis conſtare poſſit de tempore, die, & hora natiuitatis, quàm conceptionis, tamen de proprio puncto natiuitatis exactè conſtare non poteſt. Dicunt autem Mathematici vt Gregor. contra illos argumentatur, vim conſtellationis conſiſtere in pũcto,& illo,vel minimùm, variato, vim conſtellationis multùm variari, propter magnam velocitatem motuũ cęleſtium, ex qua prouenit,vt breuiſſimo momento aſtrorum aſpectus tam inter ſe, quam reſpectu prolis multùm varientur, & *Greg.*

præſer

præſertim quoad ſtellas fixas propter maximam celeritatem octauæ ſphæræ, vt ex Aſtronomia cõſtat. Ergo ex ſola obſeruatione natiuitatis nonniſi tenuiſſima coniectura fieri poteſt. Et huc accedit argumentum de geminis, qui ſæpiſſimè temperamenta ſortiuntur valdè diſtincta; quod argumentum vrget Gregor. Homil. 10. in Euang. & latiùs Auguſtinus 5. de Ciuit. per ſeptem prima capita, occurrendo vanis omnibus Mathematicorum euaſionibus, quas propterea omitto.

Greg. Aug.

12. *Non caret culpa qui ex ſolis aſtris inclinationem pueri, vt certam nunciat.*

Ex his ergo facilè oſtendi poteſt poſtrema pars aſſertionis, videlicet de huiuſmodi temperamentis, & inclinationibus hominum, & de aliis corporum proprietatibus, quæ naturalia eſſe videntur, ex ſolis aſtris, vel ſignis Zodiaci, & obſeruatione horoſcopi certam cognitionem inueſtigare, aut promittere, non carere culpa, & peccato interdum graui, niſi per ignorantiam ex parte excuſetur. Hanc enim partem à fortiori probant, quæ in ſimili diximus in priori aſſertione, quia hîc maius imminet periculum falſitatis. Poteſt etiam in hoc genere diuinationis interuenire maius periculum interducendi ſuperſtitionem aliquam, quæ ſe extendat ad prædictionem actuum humanorum, & ideò regulariter maior culpa in hoc genere iudiciorum committi poteſt. Addo etiam videri poſſe hoc genus præiudicij eſſe à Sixto V. prohibitum, dum ſolùm excipit iudicia, quæ ad nauigationem, agriculturam, aut rem modicam pertinent, nam hoc præiudicium temperamentis & inclinationibus infantum ad nullum illorum membrorum pertinere videtur. Sed in rigore non videtur omninò prohibitum, quoad id, quod per ſe malum non eſt, quia ſtatim ſubiiciuntur hæc verba. *Aut facientes iudicia & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, ſucceſſibus, &c. aliquid affirmare audent, etiamſi non certò ſe id affirmare aſſerant, aut proteſtentur.* Itaque niſi prædicantur futura in ſe, ac determinatè, non habet locum illa prohibitio. Qui autem ſolum coniectat temperamentum, & inclinationem, & nihil aliud prædicit, non præiudicat futura contingentia, nec caſus fortuitos, non ergo agit propriè contra hanc prohibitionem. Aget autem contra prudentiam, & veritatem, ſi certitudinem promittat, vel definitum iudicium ferat abſolutum, ſed ad ſummum ſuſpicionem, vel limitatum iudicium, videlicet, horoſcopum hunc promittere, vel quidpiam ſimile.

Sixtus V. non prohibuit omnino hoc iudicium.

13. *Prædicere futura, quæ pendent ex libertate, eſt peccatum omni iure prohibitũ.*

Dico tertiò. Prædicere futura contingentia, quæ ex libertate dependent, ex ſignis cæli, & aſtrorum, ſuperſtitionis peccatum eſt omni iure grauiſſimè prohibitum. Aſſertio eſt certa, & communis, D.Thom. dicta q.95.art.5.& ibi Caietan.& alij, Anton.2.p.tit. 12.c.1.§.6.Alenſ.Bonauent.& aliis locis ſuprà citatis, Summiſt.verb.*Aſtrologia*,& verb.*Superſtitio*. Et Canoniſtæ in cap.2.de Sortileg.vbi Ioãnes And. & Panor. Dec.in cap. *Nouit*.de Iudic.Not.1.plures refert Martin. del Rio lib.4.c.3.q.1. Probatur 1.ex veteri teſtamento Eſai.47. *Stent, & ſaluent augures cœli, qui contemplabantur ſidera, vt ex eis annunciarent ventura tibi.* Vbi Septuaginta vertunt *Aſtrologi cœli*, & Hieronymus addit: *Qui vulgò appellantur Mathematici, & ex aſtrorum curſu, lapſuque ſiderum res humana regi arbitrantur.* Et ex hoc loco intelligimus, quoties ſcriptũ augures deteſtatur, ac prohibet, hos etiam Aſtrologos, & Mathematicos comprehendere. Nam, vt ait Iſidor.li.8.Origen.c.9. *Aſtrologi dicti ſunt, eo quod in aſtris augurantur*; intelligit verò de iudiciariis, quia nomen Aſtrologi, aut Mathematici generalius eſt, & honeſtã artem ſignificare etiam ſolet. Facit etiam illud Hier. 10. *Iuxta vias gentium nolite diſcere, & à ſignis cœli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorũ vanæ ſunt.* Vbi ſimul coniungit idololatrias, quas vias Gentium

D.Thom. Caiet. Anton. Alenſ. Bonauent. Ioan. Andr. Pnnormit. Del Rio. Iſai.47. Iſidor. Hier.10.

A vocat, & diuinationem per aſtra, quæ ſigna cœli appellat, & omnia dicit eſſe vana. Ex nouo Teſtamento adduci poteſt illud ad Gala.4. *Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos, timeo vos, ne fortè fruſtra laborauerim in vobis.* Nam licèt vt ſuprà dixi, hoc teſtimonium alium poſſit habere ſenſum; tamen in hoc illud vrget contra Iudiciarios Sixtus V. in dicto motu proprio dicens: *Vt illos meritò Apoſtolus arguat, que increpet illos verbis, Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos timeo vos.* Item de his maximè videtur intelligendum, quod dicitur Act.19. *Eos, qui fuerunt curioſa ſectati, tuliſſe libros, & coram omnibus combuſſiſſe.*

Galat.4. Sixt.5. Act.19

Secundo in capit. *Illos* 26.quæſt.2.dicitur, *Planetarios, quos Mathematicos vocant, Chriſtiana, & vera pietas* 14.
B *repellit, & damnat.* Sumptáque eſt hæc ſententia ex Auguſtino lib.4.Confeſſor.capit.3.& in ea ſignificatur opus hoc per ſe eſſe malum, ac deteſtabile, & non ſolùm, qui prohibitum; & capit. *Sed & illud*, inter alias ſuperſtitiones ponitur, *Requirere ſtellarum curſus, & ex his euentus futurorum rimari.* Ex Orig.homil.5.in Ioſue, & in capit. *Non liceat*, 26. quæſt.5. prohibentur Chriſtiani *obſeruare lunæ, & ſtellarum curſus, aut inanem ſignorum fallaciam pro domo faciendo, &c.* Sumptúmque eſt caput illud ex Canonibus Martini Bracarenſis capit.72. Intelligitur autem iuxta ſubiectam materiam de obſeruatione Lunæ, aut ſtellarum inani, ac ſuperſtitioſa, & iuxta *Gentilium traditionem*, vt ibidem dicitur, qui putabant lunam, & ſtellas eſſe rectores
C orbis terrarum (vt dicitur Sapient.13.) ex quorum influxu neceſſariò cætera eueniunt, & ideò in Concilio Tolet.1. in aſſertione fidei dicitur: *Siquis Aſtrologiæ, vel Matheſi exiſtimat eſſe credendum, anathema ſit.* In quo modo definiendi ſignificatur, hoc non fieri ſine hæreſi; de quo ſtatim dicam. Præterea etiam iure Ciuili damnatur hoc vitium, vt patet in leg.2.5.& 7. Cod. de Maledic.& Mathem.& leg. *Mathematicos*. Codice de Epiſcop.audient.

Cap. Illos. Auguſt. Cap Sed & illud. Orig. Cap. Non liceat. Mart. Brac. Sap.13. Concil. Tolet. Leg.2 5. & 7. Leg. Mathematicos.

Præterea contra huiuſmodi Diuinationem ex aſtris ſcripſerunt in primis ſancti Patres, præſertim Auguſt. dicto lib.5.de Ciuit.& 2.lib.de Doct. Chriſt. Euſeb. lib.6. de Præparat. Euang. in principio refert inſaniam Porphyrij, qui dicebat, Deos Gentium ex 15.
D ſtellis cognoſcere omnia futura, etiam hominum facta, & ideò potuiſſe illa prædicere; vnde coniicere licet, hanc Aſtrologiam, eiúſque deceptionem fuiſſe originem totius operis ſuperſtitionis diuinatiuæ. Illũ verò errorem confutat Euſeb. per totum illum librum, oſtendens ſtellas non poſſe liberas actiones impedire: & capit.8. refert optimam diſputationem Bardeſanis Syri de hac re, & capit.9. aliam Origenis, de qua infrà pauca dicemus. Libro etiam 14.capit.4. refert, Socratem diſtinxiſſe Aſtronomiam: & ex verbis eius colligo Socratem ſenſiſſe, quandam eſſe vtilem, quæ ad rectè cognoſcenda tempora deſeruit: aliã nimiũ curioſam, & parùm vtilẽ, non tamẽ pernicioſam; nẽpe illam, quæ nimia ſolicitudine diſtantias aſtrorũ, magnitudines, & ſimilia ſpeculatur; aliam verò eſſe pernicioſã Aſtrologiam, quæ videlicet futura inqui-
E rit; ideo enim aiebat: *Omnino non eſſe curandum homini, vt per cœleſtia corpora, futurorum, quæ in poteſtate Diuini ſunt, cognitionem perquirat. Nec enim poſſe homines illa cognoſcere, nec Diis gratum eſſe, ſi quæ illi occultarunt, ea tu diligenter inquiras.* Anaſt.Nicæn. Quæſt.18.in Scriptur. Vbi ex Greg. Nazian. aliqua refert Baſil. optimè Homil.5.Hexamer. exponens illud Geneſ.1. *Vt ſint in ſigna, & tempora.* Nam quia his verbis abutebantur Genethliaci, ideò contra illos vehementer inuehitur. Eúmq; imitatus eſt Ambroſius lib.4.Hexamer.cap.4. Breuiùs Anaſtaſ.Sinai.lib.4.in Hexamer. circa eadem verba, inquit: *Non ea dicit Deus volens Aſtrologiam docere homines, neque ſola luna, & aſtris habere ſpem guberna-*

Patres ſcripſerũt contra hãc Diuinationẽ. Auguſt. Euſeb. Bardeſa. Origen. Socrat. Anaſtaſ. Nicen. Gregor. Nazianz. Baſil. Ambroſ. Anaſt. Sinai.

nationis, vt deſipientium Aſtrologorum videtur vanitati, A *Olymp.* *&c.* Olympiodor. in Eccleſiaſt. 7. ita legit illa verba: *Quis nouit, quid ſit homini bonum, aut quid futurum eſt ſibi? Quis homini nunciabit, quid poſt eum futurum ſub ſole ſit? Præſens* (inquit) *hæc auctoritas noſtri Eccleſiaſtæ omnem funditus euertit diuinandi ſuperſtitionem, vanáſq; Aſtrologorum nugas de hominum genituris. Nullas enim mortalium certam futurorum ſcientiam conſequi poteſt.*

16. *Cyril.* Præterea Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 4. §. De ſtatu hominis, confirmãs arbitrij libertatem, addit: *Neque enim ex generationis natura peccas; neque propter animam fornicaris; neque (vt nonnulli fingunt) aſtrorum inclinationes ad amplectendam impietatem te cogunt. Cur tua ipſius mala confiteri detrectas? cur innocuis aſtris culpam aſcribis? Non ergo deinceps attẽdas Aſtrologis, &c.* B Et in fine dicit, æquè eſſe vitandos Aſtrologos, ſicut *Lactan.* alios augures, ac diuinatores. Et ideò Lactant. lib. 2. c. 17. æquè dicit, Aſtrologiam eſſe à Dæmonibus inuentam, ac reliquas magicas diſciplinas. *Chryſoſt.* Chryſoſt. item Homil. 6. in Matth. breuiter, ſed efficaciter confutat errores eorũ, qui ex ſidere, quod Chriſto nato, Magis apparuit, colligebãt, veras eſſe Aſtrologiæ prædictiones: *Nam ſi Chriſtus* (inquit) *ſecundùm leges natus eſt Aſtrorum, quomodo Aſtrologiam ſoluit, fatúmque deſtruxit, omnémque artis huius obruit officinã?* Quod latiùs pro- *Auct. Imp.* ſequitur Auctor imperfecti Homil. 2. Neque omittam *Albin.* aduertere, Albinum Flaccum lib. de Diuin. offi. c. 5. illam quidem Aſtrologiæ partem inter magicas artes, & ſuperſtitiones damnatas recenſere, ſubiungere verò, C *Illius artis ſcientiam vſque ad Euangelium fuiſſe conceſſam, vt Chriſto edito, nemo exinde natiuitatem alicuius è cœlo interpretaretur.* Quæ verba vel impropria ſunt, vel errori fauent eorum, qui dixerunt hoc genus diuinationis ante Chriſti aduentũ, licitum fuiſſe vſque ad tempus, in quo Chriſtus fuit à Magis adoratus, ex *Del Rio.* tunc verò fuiſſe prohibitum, quem errorem Del Rio *Saliſb.* ſuprà refert ex Saliſberienſe lib. 1. c. 11. Quamuis ille auctor non dicat ſimpliciter, ſed *aliquatenus* illam artem tunc licuiſſe. Certum autem eſt, per ſe non licuiſſe, quia errorem, & malitiam continet contra rationem naturalem. Vnde Albinus fortaſsè ſolum dicere voluit, eo tempore fuiſſe à Deo magis permiſſam, & D quaſi toleratam illam artem, ſicut etiam erat permiſſa idololatria, non ita vt liceret, ſed ita, vt non puniretur, ſed videretur eam diſſimulare Deus. Sicut autem per Euangelium idololatria deſtructa eſt, ita etiam huius artis malitia magis patefacta, & reprobata eſt. *Cicer.* Quamuis etiam ipſi Ethnici olim illam reprobauerint, vt conſtat ex Cicer. in libris de Diuinat. & in di- *Phauor. Gel.* ſputat. Phauorini apud Aulum Gel. lib. 14. Noct. Atticar. c. 1.

17. *Probatur ratione eſſe illicitam hãc artem.* Tandem eſt ratio à priori, quia vel prædictio morum humanorum, & aliorum futurorum contingentium liberorum fundatur in cõſtellationibus, & aſtris tanquam in cauſis, & ſic fundatur in hæreſi, ideóque non ſolùm ſuperſtitioſa eſt, ſed etiam hæreſis confeſſionem virtute continet vel fundatur in aſtris, vt in E puris ſignis, & ſic continet diabolicam ſuperſtitionem eodem modo, quo alia auguria, & diuinationes, neceſſe eſt autem, vt in altero horum fundetur, ergo non poteſt non continere grauiſſimam, ac pernicioſam doctrinam, & culpam. Illatio cum minori nota ſunt ex generali doctrina ſuprà data. Maior verò quoad priorem partem conſtat, quia vt prædictio illa poſſit eſſe certa, neceſſe eſt, vt ex conſtellatione ſiderum ex neceſſitate ineuitabili ſequantur talia futura: & ita ferè ſupponebant Gentiles antiqui, putabant enim omnia fato euenire, & inde huiuſmodi diuina- *Orig. Aug. Cicer.* tionem, & artem commendabant, vt ex Origene, Auguſtino, & aliis ſuprà citatis conſtat, & ex Cicerone lib. de Diuinat. Ergo vtendo hac arte iſto modo, tollitur humana libertas, & voluntates noſtræ influxibus cæleſtibus ex neceſſitate ſubijciuntur, vitiáque omnia & peccata non homini, ſed cælo eiuſque auctori erunt attribuenda. Denique ſupponitur in illo errore animas humanas, & facultates earum intellectum, & voluntatem, materiales eſſe, & corporeas, quando quidem neceſſitati, & influxui corporalium cauſarum ſubijciuntur. Quæ omnia ſunt hæretica dogmata: & illationes ſunt euidentes, & ita illis potiſſimè vtuntur Patres in locis citatis.

18. *Obiectio.* Poſſet verò aliquis dicere, vt talis cognitio certa ex aſtris habeatur ſatis eſſe, vt cœli tanquam cauſæ vniuerſales determinent cauſas ſecundas, etiam voluntates humanas, ad vnum infallibiliter operandũ, nam B ad certitudinem prædictionis ſatis eſt, quod effectus ſit infallibiliter futurus, & vt talis cognoſcatur, etiãſi nõ ex neceſſitate eueniat, ſed liberè; ergo ex illa poſitione non ſequitur, aut libertatem tolli, aut noſtras voluntates neceſſitati ex influxu cœlorum. Aliud enim eſt, effectum eſſe futurum infallibiliter; aliud eſſe euenturum neceſſariò, ſeu ex neceſſitate: nam infallibilitas non infert neceſſiatem, nec tollit libertatem, vt in Diuina ſcientia conſtat. Similiter aliud eſt, voluntatẽ determinari à ſuperiori cauſa, aliud neceſſitari; quia (vt aliqui credunt) Deus determinat illam, & non neceſſitat. Ergo ſi quis de cœlo idem reſpondeat, non cogetur illos errores fateri. Atque eadem ratione non ſequetur cœlum, vel Deum auctorem naturæ C eſſe cauſam peccati, niſi quoad materiale, quod admittere non recuſant illi Catholici, qui dicunt Deum determinare voluntates hominum ad materialia peccatorum. Denique poterit negari vltima illatio, quia licèt anima humana non ſit corporea, eſt corpori coniuncta, & ideò pendet à corpore in ſuis actionibus non intellectualibus, & hoc ſatis eſſe dicent, vt mediante cæleſti influxu in corpus, & ſenſus externos, & internos, determinetur ad vnum, etiam ſi non ſatis ſit, vt neceſſitetur.

19. *Reſpondetur.* Reſpondemus tamen ex doctrina ſanctorum Patrum, & ex euidenti ratione non minùs falſum eſſe, dicere voluntates hominum determinari ad vnum D per influxum aſtrorum, quam neceſſitari; quia ſtellæ naturaliter influunt, ac neceſſariò quantùm poſſunt, ergo ſi poſſent noſtras voluntates ad vnum determinare, illa determinatio eſſet merè naturalis phyſica, & neceſſaria, & præueniens vſum humanæ libertatis; nõ enim eſſet in noſtra poteſtate illam impedire neque in poteſtate cælorũ illam ſuſpendere, aut moderari, ergo talis determinatio infert neceſſitatem, vel potiùs eſt idẽ cum illa, & quaſi deſcriptio illius: quia neceſſitari nihil aliud eſt, quam determinari ad vnum per actionem neceſſariam, quæ non ſit in poteſtate illius, qui determinari dicitur. Sic ergo infallibilitas futuri effectus, quæ ex tali determinatione prouenit, optimè infert libertatis euerſionem, & inductionem neceſſitatis ſimpliciter, quia eſt neceſſitas antecedẽs, E ac merè naturalis, non cõſequens. Et ideò non eſt ſimile de ſcientia, nam infallibilitas eius nõ eſt antecedens, ſed conſequens, nec eſt in cauſa prædeterminata ad vnum, ſed in effectu liberè futuro, & obiectiuè præſenti in æternitate. Quod autem dicebatur de Deo determinante noſtram voluntatem antecedente aliquo influxu ab ipſo ſolo procedente, falſum quidem eſt, ſed non in eodem gradu certitudinis, quo ille error, quem nunc improbamus. Quia poſſent nonnullæ differentiæ inter Deum, & cœlum aſſignari: nam Deus mouet liberè cœlum naturaliter, Deus ſuaui modo & ſapientia, ac libertate ſua moderando, & accommodando motionem: cælum verò operatur mere naturaliter, & quantùm poteſt: Deus denique mouet ſpiritualiter, cælũ merè materialiter. Fateor tamen

men has differentias adeò eſſe materiales (vt ſic dicam) vt negari non poſſe videatur, quin ex prædicta æquiparatione , & ex doctrina Patrum in præſenti materia magnum ſumatur argumentum contra illam ſententiam in illo ſenſu intellectam. Sed nunc de illo puncto non tractamus.

20. *Poſito influxu illo cœleſti in noſtram volũtaté ſequitur nulla eſſe peccata.*

Ad illud verò de cauſa peccati reſpondeo , poſito illo genere influentiæ cæleſtis in noſtram voluntatem, potius ſequi, nulla eſſe peccata, quia ſine libertate non peccatur, tunc autem nulla eſſet libertas. Eſſent tamen conuerſiones ad obiecta turpia, & praua, quæ, ſi liberè fierent, eſſent peccata. Et ita euidenter ſequitur ex illa poſitione ea, quæ nũc ſunt peccata, & nobis tribuuntur, quia liberè fiunt à nobis, poſita illa hypotheſi, Deo fuiſſe tribuenda quoad illam turpitudinem, quam tunc ex neceſſitate haberent, hæreticum autem eſt, dicere primam cauſam, & radicem omnium actionum, quæ ab homine turpiter fiunt in Deum eſſe referendam. Neque hoc admittent Theologi, qui aliàs tribuunt illam determinationem Deo, qui cum illa conantur componere libertatem, ratione cuius ſaluari putant, quòd malitia in hominem, & non in Deum refundatur. An verò nondum ſatis expediant, lector attentè conſideret, nos enim de hac re alibi copiosè diſputauimus. Ad vltimum denique reſpondetur , non minus euidens eſſe corporalem cauſam non poſſe determinare ad vnum ſpiritualem voluntatem de ſe liberam, ac non poſſe illam neceſſitare, tum quia oſtenſum eſt hæc duo idem eſſe maximè reſpectu cauſæ naturaliter agentis , tum etiam quia neutrum fieri poteſt, niſi per influxum directum, & immediatum in ipſam voluntatem. Nam ſenſus, & ſenſibilia obiecta non habent vim determinandi ad vnum voluntatem, quacunque ratione, aut modo proponantur , niſi ita perturbentur , vt rationis vſus impediatur , quod non fit in actionibus humanis de quibus loquimur, & quæ futura contingentia vocantur , de quibus fiunt Aſtrologicæ prædictiones , quas improbamus.

21. *Has prædictiones eſſe ſuperſtitioſas, ſi ab aſtris fiant, vt pura ſunt ſigna.*

Venio ad aliud membrum propoſitionis aſſumptæ, videlicet ſi hæ prædictionis fiant ex aſtris, vt pura ſigna ſunt, nõ vt ſunt cauſæ ſuperſtitioſas eſſe. Tũc enim procedit generalis doctrina ſuprapoſita ; nam talia ſigna non ſunt ſigna naturalia , quia nec ſunt cauſæ determinatæ rerum futurarum, vt ſupponitur; nec ſunt effectus earum , vt per ſe notum eſt ; neque habēt cum illis communem cauſam , in cuius influxu neceſſariò connectantur. Ergo ſunt ſigna ad placitum ſignificantia, & ex illis quæritur cognitio non in vi inuentionis, ſed in vi alicuius diſciplinæ. Hæc autem non poteſt eſſe niſi Dæmoniaca , vt in ſuperioribus generaliter oſtenſum eſt, ergo in tali diſciplina interuenit conſortium, & pactum tacitum cum Dæmone, & conſequenter omnis ſuperſtitio, quæ in illo continetur, prout ſuprà ſatis explicatum eſt. Quin potiùs omnis alia ſuperſtitio diuinatoria in hoc fundata eſſe creditur, nam omnia fere alia ſigna vana diuinationum in elementis , aut circulis, aut figuris confictis, vel aliis huiuſmodi, fiunt obſeruando certam aliquã ſiderum diſpoſitionem , quaſi inde omnia pendeant.

22. *Obiectio.*

Sed aiunt iſtius artis amatores, ſuis regulis, & experimentis inuenire, vera eſſe, quæ prædicuntur per talis artis peritiam, ſe autem ſolam veritatem quærere, quæ vbicumque inuenta fuerit, amabilis eſt, & iuſtè arripi poteſt, etiamſi ibi ab ipſo Dæmone repoſita fuerit. Sicut eſſet licitum theſaurum abſconditum in viſceribus terræ, etiamſi ab ipſo Dæmone ibi fuiſſet abſconditus, extrahere. Reſpondemus in primis, veritatem occultam à Dæmone diſcere , vel inquirere ſemper eſſe malum ; & hoc ſenſu falſum eſt , licitum eſſe arripere veritatem à Dæmone. Eodémque modo

Fit ſatis.

ſi ad effodiendum theſaurum occultum oporteret , à Dæmone diſcere, vbi eſſet, non liceret, id quærere ab illo , quia iam iniretur ſocietas cum illo. Secùs verò eſſet, ſi alias patefactum eſſet, vbi fuiſſet abſconditus theſaurus , nam tunc licèt opera Dæmonis ibi eſſet repoſitus, licitum eſſet, illum effodere, quia hoc nullũ eſſet pactum cum Dæmone. Atque eadem proportione ſiquis ope Dæmonis didiciſſet veram philoſophiam, quæ ſemel acquiſito iam non penderet ex teſtimonio Dæmonis, ſed ex ſuis principiis certis, tunc licitum eſſet, inde diſcere naturalem veritatem, quia tunc iam nullum eſſet cum Dæmone commercium. Non eſt autem ſic in præſenti , ſed credulitas prædictionis ſemper nititur in Dæmonis auctoritate , qui ſignum impoſuit, ſeu (quod idem eſt) hominibus perſuaſit, talia aſtra eſſe ſigna talium futurorum, & vera ſignificare. Vnde vlteriùs dicimus falsò ſupponi , in tali prædictione, vel inquiſitione inueniri veritatem. Imò qui hoc ſupponit , iam fidem Dæmoni adhibet, & cum illo pactum init. Nec refert, quòd interdum eueniãt, quæ ſic prædicuntur, quia vt ſuprà dixi cum Aug. de Diuin. Dæmon. c. 5. & 2. de Doctr. Chriſt. c. 24. hoc & eſt rarum , & caſuale, & ſæpe ab ipſo Dæmone procuratum ad decipiendos homines. Vnde fit, vt per talem artem quaſi obligentur Dæmones ad procurandum, vt eueniant ea, quæ per aſtra iuxta ſuas inſtitutiones prædicuntur, & conſequenter vt homines illis vtendo tacitè implorent auxilium Dæmonum ad hoc, vt eueniant ea, quæ ipſi prædixerunt.

Cur nõ poſſit quis vti hac arte à Dæmone docta, poſſet verò vti philoſophia.

Auguſt.

Solent verò aliter Mathematici reſpondere , negando illationem illam ; Aſtra obſeruantur, vt pura ſigna, ergo vt Dæmoniaca ſigna. Dicunt enim potiùs eſſe ſigna Diuina : Quia Deus (inquiunt) in cœlo mediis aſtris ſcripſit futura omnia, quantumuis contingentia, & libera : ita interpretantes illud Geneſ. 1. *Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* Aſtrologia ergo docens ſignificationem hanc aſtrorum, non eſt Dæmoniaca, ſed Diuina ſcientia. Solétque huiuſcemodi ſententia tribui Origeni apud Euſeb. lib. 6. de Præpar. c. vlt. vbi poſtquam probaui latè, ſtellas non eſſe cauſas noſtrarum actionum , ſignificat , non eſſe inconueniens, eſſe ſigna à Deo inſtituta , quia ſignificatio non ita repugnat libertati noſtræ, ſicut efficientia. Dei enim præſcientia non præiudicat libertati , ergo nec ſigna per eam data , vt conſtat de prædictionibus in Scriptura contentis: *Sic enim* (ait) *fieri potuit cœlum tanquam liber Deo conſcriptus ad futura ſignificanda.* Adducítque orationem quandam Ioſeph, in qua dicit , *Legi in tabulis cœli quæcumque contingent vobis , & filiis veſtris* , & illud Iſai. 34. *Complicabuntur cœli vt liber*, quia nimirum eius ſignificata adimpleta iam erunt. Eadémque opinio tribuitur Alberto Magno in Speculo. Et ita ſenſit Pet. Aliaco lib. de Legibus, & ſectis, & q. 30. in Gen. Denique Aug. lib. 5. de Ciuit. cap. 1. hanc attingens euaſionem ait, *Non enim hominum mediocriter doctiorum fuit iſta ſententia.*

23. *Aliqui dicunt aſtra eſſe ſigna à Deo impoſita ad ſignificandum.*

Geneſ. 1. *Origen.* *Euſeb.* *Iſai. 34.* *Albert. Mag.* *Pet. Aliac.* *Auguſt.*

Reſpondeo , quocumque modo aſſeratur , futura contingentia poſſe certò cognoſci ex ſideribus, erroneum eſſe , & vti tali arte eſſe ſuperſtitioſum. Abſolutè enim , & ſine vlla diſtinctione damnatur ab Eccleſia, & Hier. 10. qua ad irridendam illam euaſionem dicitur : *A ſignis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes, quia leges populorum vanæ ſunt.* Siue ergo timeantur vt cauſæ, ſiue vt ſigna, vanum eſt. Vnde Orig. ſupra hoc ipſum teſtimonium adducens non videtur perſiſtere in priori ſententia , ſed concludit : *Ieremias autem vt homines ad ſe ipſum conuertat, & vt formidinem, quæ à ſignis impendet, auferat; ac vt omnem forſan huiuſmodi opinionem ab hominum animis deiiciat, A ſignis, inquit, cæli non timeatis.* Sentit ergo radicitus eſſe tollendam talem de ſignis cœli opinionem, quia quomodocum-

24. *Erroneum eſt dicere futura contingentia poſſe certò cognoſci ex aſtris.*

Ierem. 10. *Origen.*

que ex illis poſſent præſciri certò futura eadem ſolicitudo, anxietas, & pernicioſa curioſitas in animis hominum remaneret. Et præterea etiam iſto modo non excluderetur pactum tacitũ cum Dæmone. Eſto enim haberent aſtra à Deo talem ſignificationem, vnde, quæſo eſſet hominibus nota? Certe Deus illam non reuelauit: vbi enim eſt talis reuelatio? Numquid in regulis Mathematicorũ? At illæ incertiſſimæ ſunt, & ſæpiſſimè deficiunt, ac mentiuntur, quod eſt Dæmonis proprium: ergo oportet, vt illa ſignificatio quæratur à Dæmone, tanquam ab eo, qui illam cognoſcit, & per eam præſcit futura & ſic eadem ſuperſtitio committitur. Addimus denique falſum omninò eſſe, aſtra eſſe impoſita ad huiuſmodi ſignificationem, quod Aug. ſuprà demonſtrat argumento facto de geminis, & variis illorum moribus; nam ſicut indirectè infertur, eos nõ neceſſitari à cœlo, ita conuincitur, non ſignificari. Quia ſtellæ ſignificantes, & concurſus, ſeu aſpectus earum idem eſt, vt ſupponitur: ergo nõ poteſt de vno gemino ſignificare, quod erit malus, & de alio, quod erit bonus, quia vnũ ſignum in ſe vniforme, & eodem modo ſe habens non poteſt in duobus natis ſub eodem ſigno contraria ſignificare, vel ſi in vtroque ſignificat bonitatẽ, vel malitiam, in altero falſum eſt ſignũ, & non eſt à Deo. Quòd ſi dicātur eſſe veluti æquiuoca ſigna ad plura ſignificandũ impoſita, tunc incerta, & æquiuoca redditur tota ſignificatio, nec poteſt certis regulis comprehendi, quas mathematici tradunt, ſed oporteret ſingulas ſignificationes, ſeu impoſitiones antea pręſciri, per reuelationem eius, qui talia ſigna impoſuit; vnde eſſet ſuperflua (quia reuelatio per ſe ſufficit) & ad ſaluãdas aſtrologorũ vanitates eſt prorſus inutilis.

Auguſt.

25. Explicantur teſtimonia Scripturę in contrarium allata.

Teſtimonia verò Scripturæ, quæ pro illa ſignificatione ſuadẽnda afferuntur, nullius momenti ſunt. Nam verba Geneſ. 1. ab omnibus Patribus intelligũtur de ſignis datis à Deo ad numerãdos annos, diuidendos dies, & cognoſcenda tempora, apta ad vſum huius vitæ, vt ad nauigandum, ſeminandum, & alios vſus vitæ neceſſarios. Duplex ergo eſt expoſitio; vna, vt per illa duo verba idem ſignificetur, & vnum explicet aliud: cum enim dictum eſſet, *Vt ſint in ſigna,* additum eſt, *& tempora,* id eſt, in ſigna temporum quæ tempora ſunt dies, & anni. Ita ferè Aug. in imperfection. Geneſ. cap. 13 Alia eſt, vt ſint ſigna æſtatis & hyemis, ita vt tempus ſeminandi indicent, alia metendi, alia nauigãdi, *Ita vt* (ait Cyril. Hier. Catech. 6.) *homo in naui ſedens & incertis fluctibus nauigans, in ſtellam aſpicieus dirigat nauem.* Et infrà dicit per ſolem contuliſſe pulcritudinem diei, per lunam noctis tenebras conſolatum eſſe. Et hæc eſt expoſitio etiam Baſil. Ambroſ. & aliorum ibi, quam Auguſtinus dicto cap. 13. complectitur. Alter locus Iſaiæ varias habet expoſitiones, quæ in Benedicto Pereira legi poſſunt tom. 1. in Geneſim lib. 2. cap. 3. contra diuinationem ex aſtris. Sed cùm conſtet, locutionem illam eſſe metaphoricam, nullum ex ea poteſt firmũ argumentum ſumi. Vt enim demus, metaphoram in hoc conſiſtere, quòd ſicut liber inuolutus legi non poteſt, ita nec in cœlis poſt iudicij diem legi poterit; nihilominùs non inde ſequitur, nunc omnia futura poſſe in eo legi, neque enim in quolibet libro res omnes leguntur. Cœli ergo iam tunc non ſignificabunt id, quod ſignificare naturaliter poſſunt, nimirum, ſerenitatem, & pluuiam, ver, & hyemem, tempus nauigandi, vel ſeminandi, &c. hæc enim, & ſimilia ſine motu cœli non ſignificantur, ſicut neque fiunt: quia ergo tunc motus ceſſabit cœlorum, ideò complicabuntur, ſicut liber. Vel generaliùs, quia vſus libri eſt ad legendum, tunc ſolet complicari, quando iam non eſt vſui; cœli ergo complicari dicuntur, quia vſus eorum, influentiæ, & miniſteria varia ceſſabunt. Vel denique exponi poteſt ille locus per alium Apocal. 6. *Et cœlum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Quod dictum eſt de tribulatione futura tempore Antichriſti: de qua dixit Chriſtus Matth. 24. *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum.* Sic ergo recedet cœlum, non motu locali, ſed ab oculis hominum, ſicut recedere ſolet liber inuolutus, quia litteræ eius videri non poſſunt. Oratio autem illa Ioſeph, quam citat Origenes, non ſolùm Canonica non eſt, verùm neque vllam habet auctoritatem, eámque reiicit Athan. in Synopſi, vt notauit Perer. Geneſ. 49. in principio.

Auguſt. — *Cyril. Hier.* — *Baſſol. Ambroſ. Auguſt. Bened. Perei.* — *Apoc. 6.* — *Matth. 24.* — *Athan. Perer.*

26. Ex aſtris non poſſunt prædici futura, quæ ex ſola Dei voluntate pẽdent.

Atque ex hac aſſertione à fortiori colligitur, non poſſe ex aſtris prædici futura, quæ ex ſola Dei voluntate pendent. Nam liberior eſt voluntas Dei, multò que cœlis ſuperior, quam voluntas humana, & ideò longè grauius peccatum eſt, velle ex aſtris prædicere, quid Deus ſua libera voluntate facturus ſit, quam quid homo. Eſt etiam longè impoſſibilius, quia de homine aliqua ſaltem coniectura fortè ſumi poteſt propter actionem cœli in corpus, cuius inclinationẽ ſolet ſequi anima. At Dei voluntas omnibus modis altior eſt, & neque directè, neque indirectè, neque per ſe, neque per accidens eam poteſt inclinare cœlum, ſed ipſa regit, & gubernat cœlum, prout vult. Vnde fit, vt etiam ipſi naturales effectus futuri ex neceſſaria influẽtia cœli, prædici non poſſint ex aſtris cum tãta certitudine, vt non ſint ſubiecta mutationi, & defectui, ſi Deus voluerit effectus impedire. Et ita eſt intelligenda Gloſſ. in c. *Non licet* 26. q. 5. quam ſequitur Abb. in c. 2. de Sortileg. n. 7. cum dicit, poſſe hos effectus prædici ab Aſtrologis, ſed non vt habẽtes neceſſitatem. Ratio autem, quam iſti Auctores ſubdunt; ſcilicet quia corpora cæleſtia ſunt ſigna rerum, & nõ cauſæ, non eſt ad rem, nec veritati Theologicæ conſentanea, vt ex dictis patet. Ratio ergo eſt, quia non ſunt prima cauſa, ſed illius prouidẽtiæ ſubiecta. Valde ergo errarunt, qui ſomniarunt, effectus etiã externos, & corporales factos in vniuerſo ex peculiari prouidẽtia vel voluntate Dei, potuiſſe in aſtris præcognoſci, vt ſunt Diluuium, Chriſti Natiuitas, & ſimiles. In quo errore dicitur fuiſſe Petrus de Aliaco, quem in Italia nonnulli imitati ſunt, cõtra quos legi poteſt Ioãnes Picus Mirandulanus lib. 2. & 3. contra Aſtrologos.

Gloſſ. Cap. Non licet. — *Abbas.* — *Aliac. Picus Mirandul.*

27. Præterita etiam, vel præſẽtia hominibus occulta ex aſtris non agnoſcuntur.

Secundò ampliatur poſita aſſertio, vt non ſolùm in futuris, ſed etiam in rebus iam factis, vel quæ actu fiunt, ſi ita ſunt occultæ, vt humano modo ſciri non poſſint, locum habeat. Ita docent omnes Auctores citati, & ſpecialiter Alex. Alenſ. 2. part. q. 164. membr. 63. & Turrecr. in c. *Illos.* 26. q. 2. art. 4. vbi docent, hac ratione graue crimen eſſe inueſtigare de rebus clam furto ſublatis per iudicia aſtrorum, & inſpectionem aſtrolabij, vbi ſint, aut à quo ſublatę ſint. De quo extat c. in iure, *Ex tuarum,* de Sortilegiis: vbi ſacerdos, qui cum quodam infami ad priuatum locum acceſſit, vt per inſpectionem aſtrolabij furtum Eccleſiæ poſſet recuperare, licèt ſine pacto expreſſo cum Dæmone, ſed ex zelo, & ſimplicitate id feciſſet, grauiſſimè peccaſſe dicitur. Quem textum expendit bene Caiet. dicta q. 95. art. 2. Et ex eo colligit, ignorantiam rarò excuſare grauitatem huius delicti. Præterea in c. 1. eod. tit, generaliter dicitur, eſſe prohibitum de furtis inquirere per diuinationẽ: vnum autem genus diuinandi eſt per aſtra. Ratio autem eſt, quia ex aſtris nõ poſſunt cognoſci ab homine hæc occulta, & ideò illa inquiſitio pactum implicitum inuoluit, quia vel ſupponit artem aliquam à Dæmone traditam, vel eo tẽdit, vt Dæmon ſe immiſceat, & quod deſideratur, oſtendat. Antecedens notum eſt, quia vel præteritæ actiones inueſtigantur nunc ex diſpoſitione, & aſpectu, quem nunc aſtra habent; & ſic minùs poſſunt ex illis

Alenſ. Turrec. — *Ca. Ex tuarum.* — *Caiet.* — *Cap. 1.*

illis cognoſci, quam actiones futuræ, quia multò minùs pendent iam ex cauſalitate cœli, quam futura, vt rectè notauit Origenes apud Euſeb. ſupra. Si verò inueſtigentur præterita ex pręteritis conſtellationibus, habent ad illa eandem habitudinem cauſarum inſufficientium, & non imponentium neceſſitatem. Denique eodem modo comparantur ad illa, ſicut præſens conſtellatio comparatur ad futurum euentū; ergo illa inueſtigatio pręteritorum contingentium habet eādem malitiam, quæ futurorum. Quòd ſi loquamur de actionibus, quæ eodem tempore fiunt, vel illæ ſunt occultæ, quia ſunt actus liberi merè interni: & ſic conſtat non poſſe cognoſci in aſtris, quia non ſunt cauſæ per ſe illorum, nec in illis ponunt neceſſitatē: vel ſunt actiones, aut res externæ, ſed occultæ propter diſtantiam loci, vel remotionem eius à ſenſibus hominū: & ſic etiam non poteſt talis effectus in præſenti per aſtra cognoſci, quia per aſtra non poteſt haberi notitia intuitiua talis effectus, vt conſtat, nec abſtractiua, quia etiam ad hoc non impoſuerunt aſtra neceſſitatem, vt res in tali loco reconderetur; vel vt Romæ nunc hoc, vel illud fieret ab hominibus. Ergo in his omnibus diuinationibus eſt idem genus ſuperſtitionis, & malitiæ.

Orig. Euſeb.

28\. Idem etiam dicendum de effectibus caſualibus.

Tertiò extenditur aſſertio etiam ad effectus caſuales, qui licèt à cauſa libera non eueniant, ex accidentario concurſu, & impedimento cauſarū naturalium tarò contingunt. Iſta enim, vt talia ſunt, non habent certam cauſam in aſtris, & ideò ex illis ea inueſtigare, idem vitium eſt ſuperſtitioſæ Diuinationis, vt expreſsè docuit D. Thom. in dicta q. 95. art. 5. & alij ſuprà citati. Ratio verò eſt, quia huiuſmodi caſualis effectus, vt talis eſt, non habet cauſam per ſe, vt dixit Ariſt. in 6. Met. vtique infra Deum, qui ſua infinita ſcientia, & prouidentia omnia cōprehendit, & ipſum etiam concurſum, ſeu occurſum contrariarum cauſarum, aut intendit, aut ex certa ſcientia permittit. In cœlo autem nihil tale cōiectari poteſt, quòd ſit cauſa illius concurſus cauſatum, à quibus proximè cauſalis effectus euenturus eſt, ergo nullo modo poteſt ex aſtris prædici. Dices, Per Aſtrologiam non inſpici tantùm vnam, vel aliam ſtellam, ſed concurſum, & aſpectum futurum in omnibus, ergo in collectione omnium poterit cognoſci effectus caſualis futurus. Reſpondeo, negando conſequentiam; tum quia homo non poteſt omnium ſtellarum, etiam fixarum cōcurſum, & vim exactè cognoſcere; quod neceſſariū eſſet ad talium effectuum certam cognitionē; tum maximè quia caſualis effectus non ſolùm pendet ex aſtris, ſed etiā ex cauſis inferioribus, & ex materiæ diſpoſitionibus, quæ in aſtris cognoſci non poſſunt, & hominibus notæ non ſunt, neque per illas artes conſiderantur. Vnde neque Angeli ipſi poſſunt naturali virtute hos caſuales effectus in ſolis aſtris cognoſcere; ſed indigent comprehenſione omnium aliarum cauſarum tam efficientium, quàm materialium, quæ in tali puncto cōcurrere poſſunt, vt ex propria materia conſtat; homines autem nō poſſunt hæc omnia comprehendere, ergo ex aſtrorū obſeruatione talis cognitio haberi non poteſt, ergo cum inde quæritur, ſuperſtitioſum eſt, & diſciplina Dæmonū tacitè deſideratur.

D. Thom. *Ariſtot.* *Obiectio.* *Soluitur.*

29\. Aſſeritur non ſolum non poſſe hęc prędici, vt certò euentura, ſed etiā nec vt probabiliter futura.

Quartò ampliatur aſſertio, vt non ſolùm locū habeat, quando hæc prædicuntur, vt certò euentura, ſed etiā quando ſimpliciter, & in particulari aſſerūtur, & credenda proponuntur etiam, ſecundum moralem, & probabilem coniecturam. Hoc non eſt ita certum, ſicut cætera: aliqui enim Auctores Catholici ſignificant hoc non eſſe peccatum, quia nec per ſe malum eſſe videtur, nec inuenitur prohibitum. Prior pars cōſtat, quia coniecturalis cognitio haberi poteſt ex his cauſis, nec ex illa ſequuntur incommoda ſupra illata, quia nec tollitur liberum arbitrium, nec inducitur fatum, &c. Altera verò pars probatur, quia nullum inuenitur ius humanum, in quo aliquid ampliùs in hoc genere prohibeatur, quàm quod per ſe malū ſit. Alij verò etiam hoc genus probabilis prædictionis damnant; quod in particulari inuenio in quodam ſcholio ad Panormit. in cap. 2. de Sortileg. verb. *Sed meo, &c.* Quod probat ex c. *Illos plantarios* 26. q. 2. vbi Auguſt. ait, Chriſtianam pietatem repellere, damnareque omnem conſultationem horum aſtrologorum; at ſi poſſet expectari ſaltem probabilis cognitio ſine peccato, non eſſet damnāda talis conſultatio, quia in hominibus probabilis cognitio ad multa eſſe poteſt vtilis, ideoque ſine peccato ex naturalibus cauſis inquiritur. Eſt ergo prohibitū rimari futura ex aſtris, ſiue ad certam cognitionem eorum habendam, ſiue ad coniecturalem.

Panor. *Cap. Illos.* *Auguſt.*

30\. Qui verbis prędicit hęc futura, damnatur iure Diuino.

Sed in hoc puncto loqui poſſumus vel in ordine ad iudicium externum; quod in præſumptione ſæpè fundatur, vel in ordine ad conſcientiam, & ad Deum; qui iudicat de culpa actionis, prout in ſe eſt. Vnde etiam ſermo eſſe poteſt vel de exteriori prædictione; vel de interiori intentione, & credulitate. Primò ergo quod ſpectat ad externum forum, ac iudicium; Qui ſimpliciter, & abſolutis verbis prædicit hæc futura in particulari, vt hunc futurum eſſe Epiſcopum, vel ducem, vel ſimilia; vel reuelat particularia facta omnino occulta, iure Eccleſiaſtico damnatur, & punitur vt Diuinus, licèt poſtea explicet intellexiſſe ſuam prędictionem, vt probabilem. Hoc euidenter probatur ex verbis Sixti V. ſtatim referendis. Et ratio eſt, quia vnuſquiſque iudicādus eſt apud homines iuxta planum verborum ſenſum: nam ſi illi euaſioni daretur locus, nullus poſſet conuinci, quia ipſi nunquam dicunt hoc infallibiliter eſſe euenturum, imò fatentur in generali interdum ſua principia deficere. Quare in tali prædictione abſoluta non deeſt grauis culpa ſaltem propter ſcandalum, & propter ſpeciem mali cum præſumptione iuris, & de iure. Vnde vlterius addimus, quòd licèt in his prædictionibus expreſsè addant, ſe non affirmare id tanquam certum, nihilominùs coram Eccleſia non excuſantur, ſed puniendi ſunt. Hoc declarauit expreſsè Sixtus V. in dicto Motu dicens: *Statuimus, vt contra facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingētibus, ſucceſſibus, fortuitiſque caſibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturū affirmare audent, etiamſi id ſe non certò affirmare aſſerant, aut proteſtētur, &c. Inquirant, & procedant, & in eos ſeueriùs Canonicis pœnis, & aliis eorum arbitrio animaduertant.* Vel ergo Pontifex ſupponit, hoc eſſe iure Eccleſiaſtico prohibitum, vel tacitè id prohibet, ſeu prohibitionem auget, aliàs non iuberet, eos puniri, non obſtante prædicta declaratione, & proteſtatione ipſorum. Ratio autem eſſe poteſt, vel quia etiam ille modus prænunciandi futura, eſt pernicioſus Reipub. quia eadem incommoda, & vanæ inueſtigationes ex illo ſequūtur; vel quia ſemper præſumitur, ea verba proferri ad occultandam malitiam, & diuinationem; vel certè quia etiam illa eſt vera Diuinatio, vt iam dicā. In tota ergo hac exteriori prædictione inuenitur culpa, ſaltem ratione ſcandali, & prohibitionis Eccleſiæ.

Sixt. V. *Sixt. V.*

31\. Etiamſi nō vt certa hęc prædicātur neque prædicens interiùs aliud habeat ſuperſtitioſè tamen agit.

Dico verò vlteriùs, etiamſi quis interiùs non plùs intendat, quam verbis profert, & declarat, cum dicit, ſe id nō affirmare vt certum, ſed vt probabile, ſuperſtitioſè agere, & aliquam culpam grauem ſuperſtitioſæ Diuinationis committere. Ratio eſt, quia ex ſolis aſtris comparari non poteſt cognitio talium futurorum, vel occultorum ita probabilis, vt ad definitū iudicium ferēdum ſufficiat, ſcilicet, ita eſſe futurum

qui autem ita illa prædicit, vel ea intentione illa inueſtigat, ſaltem hanc determinatam cognitionem humanam talium futurorum inquirit, ergo tacitè vult ex diſciplina Dęmonis talem cognitionem comparare. Minor, & conſequentia nota eſt. Maior autem patet ex ſuperiùs dictis, quia ſola aſtra ſunt remotiſſimæ cauſæ, & illæmet ſunt maiori ex parte hominibus ignotæ, & quia plures omninò ignorantur, & paucæ illæ, quæ cognoſcuntur, imperfectiſſimè cognoſcuntur quoad earum virtutem, & influentiam. Et confirmatur: quia hæc Diuinatio etiam ſub ſpecie probabilitatis ſolùm fundatur, vt ſupponimus, in regulis artis iudiciariæ: at illæ regulæ non poſſunt habere etiam probabilitatem ex ſolis aſtris, & ideò damnantur, vt induſtria Dæmonum introductæ, ergo illa inueſtigatio, vel credulitas, etiamſi ſit cum formidine, ſuperſtitioſa eſt. Et hoc tandè bene confirmant verba Dei per Ieremiam. *A ſignis cœli nolite metuere*; non enim irrationabiliter timerentur, ſi iudicium probabile, & cognitionem humanam conferre poſſent. Si ergo timenda non ſunt, profectò nec ſub illa ſpecie inquirenda, aut conſulenda ſunt. Secus autem eſſet, quando non ex aſtris ſolis, ſed ex aliis circunſtantiis, & cauſis particularibus ſumeretur coniectura, vt ex temperamento perſonæ, ex aliis actibus eius, & ſimilibus circunſtantiis: nam talis obſeruatio non eſt diuinatio, ſed prouidentia; vnde ſi inter alias coniecturas conſideretur etiam aſpectus aſtrorum, quatenus aliquid conducere poteſt, id non pertinet ad ſuperſtitionem, ſed ad naturalem Aſtrologiam, quæ non eſt damnata, vt diximus.

Ierem.

CAPVT XII.

An ſortium vſus ſemper ſit ſuperſtitioſus, & prohibitus.

1. An ſortes ſemper ſuperſtitioſæ ſint, & prohibitæ. *Deut. 1. Actor. 9. 1. Reg. 10. Luc. 1. Leuit. 16. Ioſue 7. 1. Reg. 14. Iona 1. Actor. 1. Auguſt. Pſal. 30.*

RAtio dubitandi eſt, quia ſortium mos & tempore legis ſcriptæ, & in lege gratiæ inuenitur à Sanctis Patribus vſitatus, ergo de ſe non eſt malus, ſed poteſt licitè fieri. Antecedens patet; nam terra promiſſionis per ſortem diuiſa eſt, Deut. 1. Act. 17. Saul per ſortem electus eſt, 1. Reg. 10. Miniſteria etiam ſacerdotalia ſorte diuidebãtur, iuxta illud Luc. 1. *Sorte exiit, vt incenſum poneret, &c.* Imò in ipſis diuinis ſacrificiis ſorte eligebatur, quid eſſet offerendum Deo Leuit. 16. Præterea Ioſue ad cognoſcendum malefactorem occultum ſortem miſit; Ioſue 7. Et Ionathas ſorte cognitus eſt, 1. Reg. 14. Ionas etiam ſorte agnitus eſt Ionæ 1. Ac denique Mathias ſorte electus eſt, Act. 1. Vnde Auguſt. Conc. 2. in Pſalm. 30. circa illa verba, *In manibus tuis ſortes meæ*, colligit, ſortes non aliquid mali eſſe, *ſed res eſt* (ait) *in dubitatione humana poſita diuinam iudicãs voluntatem.* In contrarium verò eſt, quia ſortilegia, id eſt ſortium vſus, vel per ſortes electio iure damnata eſt, toto titulo de Sortilegiis, & 26. quæſt. 1. 2. & ſequentibus, vbi multa ex Patribus referuntur.

2. Sortes vel diuiſoriæ, vel conſultatoriæ, vel diuinatoriæ ſunt.

Reſolutio verò clara eſt, adhibita ſortium diuiſione, quæ trimẽbris dari ſolet ex D. Thom. dicta quæſtion. 95. art. 8. Nam quædam ſortes dicuntur diuiſoriæ, quædam conſultatoriæ, quædam diuinatoriæ: ſed huius partitionis ſenſus, & ratio intelligitur meliùs, ad duo membra vſum ſortium reuocando. Ad duos enim fines mitti poſſunt ſortes, ſcilicet vel ad aliquem effectum faciendum, vel ad aliquid occultum cognoſcendum, ſeu reuelandum. Quando priori modo mittuntur, dicuntur naturaliter ſortes diuiſoriæ, & dici poteſt contractus ſortium ſeu ſortes, quæ mittuntur in vi alicuius contractus: nam ille effectus, qui per ſortes intendi poteſt, non eſt effectus phyſicus, quia per ſortes non applicatur aliqua phyſica cauſa ad operandum, ſed eſt effectus moralis, qui ex conuentione hominum fieri poteſt, vt eſt tranſlatio dominij eius rei, quæ in ſortem mittitur, vel collatio officij aut beneficij, aut alterius poteſtatis, quæ per electionem, vel ſortem conferatur. Quoties autem ſortes ad aliquem huiuſmodi effectum faciendum mittuntur, neceſſe eſt, vt in vi alicuius pacti & conuentionis præuiæ inter eos, quorum conſẽſu ille effectus fieri poteſt, mittantur, aliàs non eſſent operaturæ: accedente verò illo pacto, in virtute illius operantur. Nam pactum includit voluntatem quaſi conditionatam eius, qui poteſtatem habet ad talem effectum faciendum, quæ voluntas tranſit in abſolutam, impleta per ſortem conditione: nam licèt illa conditio caſu impleatur, non refert, quia non aliter poſita erat in pacto. Et ita pro diuerſitate huius pacti variæ poſſunt eſſe iſtæ ſortes: aliæ enim ſunt luſoriæ, vt ſunt in omni ludo, cuius euentus pendet ex pura fortuna; aliæ ſunt electoriæ, ſeu quæ ad electionem faciendam ordinantur. At verò quando ſortes ſolùm mittuntur ad cognoſcendũ occultum aliquid, tunc generali nomine dici poſſunt & conſultatoriæ, & diuinatoriæ, quia omnis inquiſitio veritatis occultæ quædam conſultatio eſt, & omnis prædictio, vel præcognitio illius poteſt dici Diuinatio generatim loquendo. Tamen quia Diuinatio in malam partem ſumitur, vt ſupra diximus; ſortes illæ, quibus tacitè, vel expreſsè conſulitur Dæmon, Diuinatoriæ dicuntur, ſi verò conſulatur Deus, dicuntur conſultatoriæ vel vocis etiam appropriationem.

Ad duo mẽbra hæc tria reuocantur.

3. Sortes diuiſoriæ per ſe malæ non ſunt.

Dico ergo primò: Sortes diuiſoriæ, ſeu quæ fiunt in vi contractus per ſe, & natura ſua malæ non ſunt, aliquæ veræ ſunt humano iure prohibitæ, aliæ verò indifferentes adhuc manent. Concluſio eſt communis, & clara. Prima enim pars conſtat, quia in illis ſortibus nulla ſuperſtitio inuenitur, quia nec ad cognitionem rei incertæ ordinantur, ſed immediatè ad operationem; nec etiam continent expreſsè, aut tacitè aliquam Dæmonis inuocationem, quia nec ad docendum, nec ad operandum aliquid imploratur eius auxilium, cùm per eas ſortes nihil intendatur, quod ſuperet efficaciam voluntatis humanæ, vel diuinæ, ſi iuſſu, vel nutu illius ſortes mittantur, vt dicemus. Per ſe autem non requiritur in tali ſortium vſu aliquis Dæmonis conſenſus, vel cooperatio. Materialiter autem poteſt contingere, vt aliquis habens aliquam cum Dæmone ſocietatem, pactum cum illo faciat, mittendo ſortes pro determinanda obligatione ad hanc, vel illam actionem; veruntamen ibi ratio ſuperſtitionis non conſiſtit propriè in ſortibus, ſed in paciſcendo cum Dæmone. Abſtrahendo ergo ab hac ſpeciali malitia, in vſu ſortium ex contractu ad aliquid diuidendum, vel conferendum, per ſe, & natura ſua malitia ſuperſtitionis non eſt; nec etiam habet talis vſus malitiam iniuſtitiæ, niſi aliunde ex materia vel aliqua deceptione, vel ex modo ſortium illi adiungatur; id enim interdum accidere poſſe infrà videbimus; eſt autem quid ſingulare, quaſi accidentarium. Per ſe autem ſortes non inuoluunt iniuſtitiam, quia in eis eſt voluntaria pactio, & poteſt eſſe cum æqualitate vtriuſque partis. Nec denique eſt ibi per ſe coniuncta malitia contra alias virtutes, quæ probabili ratione cogitari poſſit. Sortes ergo hæ non ſunt intrinſecè malæ.

4. Sortes generaliter non prohibitæ. *L. Si duobus.*

Neque etiam inueniuntur ſortes generaliter prohibitæ: nullibi enim oſtendi poterit talis lex vel Ciuilis, vel Canonica. Quia potius iure Ciuili in multis caſibus approbantur, vt patet ex leg. *Si duobus* Cod. Communia de legatis; vbi in variis caſibus, in quibus hæredes, vel legatarij, quibus æqua data eſt poteſtas eligendi

eligendi ſeruum, vel rem aliam, inter ſe de electione contẽdunt, omnibus dicitur ibi: *Sancimus in huiuſmodi caſibus rei iudicem fortunam eſſe, & ſortem inter altercantes adhibendam, vt quem ſors prætulerit, is quidem habeat poteſtatem eligendi.* Et Gloſſa ibi verb. *Fortuna,* aliam legem Digeſtorum refert. Nec talis lex iudicari poteſt iniqua, tũc quia quod priuati homines poſſunt licitè facere ex communi conſenſu ad tollendas controuerſias, poteſt per legem ſtatui, vt ita fiat, tum etiam quia illud eſt in talibus caſibus optimum medium ad dirimendas lites, & nulli parti eſt iniurioſum, cum in omnibus ſit æquale ius; quod vt ſupponitur, nec diuidi poteſt, nec omnibus æqualiter applicari, & ideò incertitudo etiam ſortium æqualis eſt. Nec ius Canonicum leges illas pro ſimilibus caſibus reprobauit. Et ſtatim afferemus caſus alios, & regulam generalem cõſtituemus ad diſcernendum, quando huiuſmodi ſortes liceant aut non liceant.

Gloſſa.

5. Ius Canonicum prohibet ſortes in electionibus Eccleſiaſticis. Cap. *Eccleſia.*

Tertia ergo pars aſſertionis declaratur, quia in iure Canonico prohibentur ſortes in electionibus Eccleſiaſticis faciendis. Hoc patet ex cap. *Eccleſia* extra de Sortilegiis, vbi prius dicitur, *Multa reprehenſione dignum, quod ſors in talibus interueniat.* Et poſtea cõcluditur: *Sortis vſum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.* Ex quibus verbis colligitur primò, prohibitionem illam extendi ad omnem Eccleſiaſticam electionem, quia abſolutè, & ſine reſtrictione fit: & in talibus locutionibus indefinita locutio æquiualet vniuerſali, quia generales regulæ per eas conſtituuntur, ſicut in doctrinalibus. Quod maximè eſt neceſſarium in lege prohibente, quia prohibitio includit virtualem negationem, quæ vim habet diſtribuendi. Imò ex diſcurſu illius textus conſtat, non tantum eſſe prohibitam ſortem in ipſa dignitate Eccleſiaſtica, officio, aut beneficio conferendo, ſed etiam in eligendis, vel nominandis compromiſſariis ad electionem faciendam. Ibi enim dicitur fuiſſe reprehenſione dignum, quòd poteſtas nominandi, ſeu elegendi compromiſſarios, vni per ſortem delata fuerit. Et ratio eſt, vel quia etiam tunc prouiſio Eccleſiæ immediatè reducitur in ſortem, vel quia eadem incommoda in illa ſortitione inueniuntur, nam fieri poteſt, vt ille, qui per ſortem aſſumitur ad compromiſſarios nominandos indignus ſit, & ineptus ad illud munus, ex quo tota electio Epiſcopi, aut alterius ſimilis poſtea pendet. Et hac ratione (vltra vim verborum) extenditur illa prohibitio ad omnem electionem Eccleſiaſticam, per quam vel iuriſdictio, etiam ad vnum actum, vel ius eligendi, aut nominandi, vel Eccleſiaſtica dignitas, aut officium, vel beneficium, vel adminiſtratio Eccleſiaſtica confertur: & in hoc conueniunt expoſitores ibi cum Gloſſa, & Theologi cum D.Thom. dicto art.8. & Summiſtæ.

Gloſſ. *D.Thom.*

6. An ſortes liceat inter duos mittere quando ſuffragia ſunt paria.

Sed quæri poteſt circa hoc primò, An ſaltem in eo caſu, in quo ſuffragia paria ſunt, & duo habuerunt in electione ſemel, bis, aut ſæpius facta paria ſuffragia, An inquam liceat inter illos duos ſortem mittere. Videri enim poteſt licitum: tum quia vix ſupereſt tunc aliud remedium, tum quia vterque illorum ſufficienter iudicatur idoneus per ſuffragiorum multitudinem, & ita ceſſat periculum, in quo ſolo ratio legis fundatur: tum denique quia tunc non videtur ſors fieri in electione ſimpliciter, quod eſt prohibitum: iam enim electi ſunt illi duo præ aliis, & inter ſe vt æquales, & quaſi diſiunctum, vt alter illorum dignitatem, aut officium habeat; & ſolùm mittitur ſors, vt electio facta habeat effectum in vna illarum perſonarum potiùs, quàm in alia. Accedit, quòd in multis congregationibus eſt in vſu, vt in electione Paſtoris, vel Rectoris plures eligantur, non vt omnes officium habeant, ſed vt poſtea inter eos ſolos ſors mittatur, per quam vnus ex eis tandem officium conſequitur. Hæc ergo ſortitio non eſt prohibita, alioqui non ita eſſet tolerata, & recepta. Eadem autem ratio eſt de hac, & præcedenti: ideo enim hic modus eligendi cum ſortibus videtur licere, quia per electionem illorum plurium ablatum eſt periculum eligendi indignum, quia omnes illi per electiones ſuas propoſiti ſunt vt digni; & ita ſortitio non eſt ſimpliciter ad electionem, ſed ad quandam electionis factæ determinationem, ſeu executionem. Atque hoc confirmari poteſt ex facto Apoſtolorum Act. 1. talis enim fuiſſe videtur electio Matthiæ: nam prius Apoſtoli conſtituerunt duos quaſi ab ipſis electos, & approbatos vt idoneos ad Apoſtolatum, & poſtea inter duos tantùm illos miſerunt ſortem. Sed de hoc facto latiùs infrà.

Act. 1.

7. Pars negatiua eligitur nõ poſſe ſcilicet mitti ſortes inter duos illos.

Nihilominus cenſeo, ex vi iuris communis non eſſe licitum in priori caſu per ſortitionem, terminare illam electionem, ſeu diuiſionem ſuffragiorum componere. Ratio eſt, quia illa eſſet vera electio per ſortem, quæ in vniuerſum, & ſine limitatione prohibita eſt. Falsúmque eſt tunc non ſupereſſe aliud remedium: nam ſupereſt remedium compromiſſariorum, quod in Iure approbatum eſt in cap. *Quia propter* de Electione. Aliud autem remedium ſortíum non inuenitur approbatum; imò in dicto cap. *Quia propter,* omnis electio facta aliter, quam per omnes electores, vel per compromiſſarios, reprobatur. Neque etiam eſt verum, vtrumque illorum æqualia ſuffragia habentium fuiſſe ſufficienter iudicatum idoneum, quia Capitulum eligentium de neutro hoc iudicauit, quia non cenſetur eſſe iudicium totius Capituli, niſi ſaltem maior pars electorum in illo conueniat. Ideoque in neutrum illorum facta eſt electio ad aliquid, nec approbatio ſufficiens perſonæ eius, & ideò ſi ſortes poſtea mittantur, re vera tota electio eſt per ſortes, quod reprobatum eſt. Et hæc videtur expreſſa ſententia Gloſſæ in capit. *Duobus* de Reſcript. in 6. verb. *Teneantur.* Vbi expreſsè quærit, quid erit, ſi electores pari numero diſcordant in eligendo inter duos, reſpondétque, ſuperiorem poſſe eos compellere, vt concordent, & eligant intra certum tempus, aliàs ad eum deuolui electionem; vnde ſupponit, non poſſe per ſortem electionem terminari, & ita etiam ſentit Felinus in cap. *Capitulum* de Reſcript. cum Cardinali in capit. *Licet cauſam* de Probat. in fin. vbi generalem regulam ſtatuit, in beneficialibus non eſſe locum ſorti.

Cap. *Quia propter.* *Gloſſ.* Cap. *Duobus.* *Felin.* Cap. *Capitulum.*

8. Non poſſe plures eligi, vt poſtea per ſortes vnus accipiat munus Eccleſiaſticum.

Vnde ad ſecundum caſum reſpondemus primò, in illo aliquam maiorem rationem inueniri non reprobandi ſortes, quia iam ſinguli illorum, qui mittentur in ſortem, ſunt re vera electi ad maiorem numerum ſuffragiorum ad tale officium, vel dignitatem, non vt illam determinatè habeant ex vi ſolius electionis, ſed vt illam habere poſſint, & ita ſinguli ſunt approbari à Capitulo ad munus illud. Nihilominus tamen addo ſecundò, etiam illum modum electionis non licere in propriis electionibus Eccleſiaſticis propter generalem prohibitionem, à qua non licèt caſum excipere ſine fundamento iuris, vel euidenti neceſſitate. Nec admitto, dari talem conſuetudinem in electionibus Eccleſiaſticis, ſed in quibuſdam congregationibus, quæ potiùs Ciuiles, ſeu laicæ ſunt, quàm Eccleſiaſticæ. Et officia, ad quæ tales electiones fiunt, nec iuriſdictionem, nec adminiſtrationem propriam, & Eccleſiaſticam habenr. Quòd ſi in aliqua communitate, & electione Eccleſiaſtica talis fuerit eligendi modus, erit ex vi alicuius conſtitutionis approbatæ per Papam, per quam aliquo modo derogatur iuri cõmuni, quo ſublato, ille modus electionis per ſe malus nõ eſt. Et hoc modo poſſet defendi

di electio Matthiæ per ſortem, quia tunc nulla erat prohibitio poſitiua diuina, vel humana de tali vſu ſortium, neque ex natura rei in illa erat periculum prauæ electionis, quia ſolùm mittebantur ſortes inter duos ſelectos, & iudicatos idoneos, & dignos: & fortaſſe Apoſtolis nõ innoteſcebat, quis eſſet dignior, & ideo miſerunt ſortem. Sed in illo particulari facto aliquid ampliùs neceſſariò dicendum eſt, quia non fuit tantùm ſortitio electiua, (vt ſic dicam) ſed fuit etiam conſultiua, & ideò ſpecialem Dei inſtinctum interueniſſe neceſſe eſt, vt infrà dicam.

9. An electio talis per ſortes non ſolum ſit prohibita, ſed etiam nulla.

Secundò inquiri poteſt circa hanc partẽ, An talis electio per ſortes non ſolùm ſit iure prohibita, ſed etiam ſit nulla. Quod enim non ſit nulla, videtur colligi ex dicto cap. *Eccleſia*, vbi licèt dicatur reprehẽſibilis electio facta per ſortes, nõ dicitur eſſe nulla, imò, ſupponitur fuiſſe valida, cum Pontifex illam confirmet, non enim illam innouat, & denuò confert, ſed tantum confirmat, confirmatio autem ſupponit valorem actus. Et idem ſentit Gloſſ. ibi ver. *Ad gratiã*, dicens, ideo confirmationem illam ad gratiam computari, *Quia de Iure debuit caſſari:* ergo nõ fuit irrita, ſed ad ſummum irritanda, ac ſubinde valida. Denique poſtea in prohibitione nullũ eſt verbum annullans, ſed tantùm prohibens vſum ſortium in electionibus, lex autem prohibens nõ irritat, niſi addat verbum declarans nullitatem actus, vt in materia de Legibus tractamus. Nihilominus Panorm. ibi num. 5. ait, cenſendam eſſe electionem illam nullam, quando ſors in illa interuenit. Primò quia eſt facta contra diſpoſitionem Legis. Secundò quia eſt contra formam eligendi datam in cap. *Quia propter* de Elect. Sed primum motiuum apud me non concludit, quia vt argumentabar, actio contra prohibitionem legis, quæ nõ habet verba irritantia, non eſt irrita ipſo facto, ſed ad ſummum irritari poteſt, & ideò ex vi illius cap. *Eccleſia*, non credo, eſſe talem electionem nullam ipſo facto. At verò in dicto cap. *Quia propter* expreſsè dicitur, *Aliter electio facta non valeat*, ideo ex vi illius textus verum eſſe exiſtimo irritam eſſe electionem ad aliquam quæ per ſortes fit, quia in ea ſeruari non poteſt forma præſcripta in dicto c. *Quia propter*, & conſequenter de illa verificantur illa verba, *Aliter electio facta non valeat*, nam aliter facta eſt.

Cap. Eccleſia. *Gloſſa.* *Panor.* *Cap. Quia propter.* *Cap. Eccleſia.*

10. *Cap. Eccleſia.* *Cap. Quia.* *Innoc. 3.* *Honor. 3.* Electio cõmiſſariorũ per ſortes non facit irritam electionem ad Eccleſiã per eos factam.

Dices, Ergo in caſu cap. *Eccleſia*, electio de qua ibi tractabatur, nulla fuerat ipſo facto ex vi c. *Quia propter*, nam ius illud antiquius erat: conditum enim eſt ab Innoc. III. qui Honor. III. præceſſit, à quo aliud ius manauit. Quomodo ergo Honorius non cenſuit illam electionem irritam, ſed validam, quandoquidem illam confirmauit? Reſpondendum videtur, rationem eſſe, quia in illo caſu dicti cap *Eccleſia*, nõ eſt electio ad Eccleſiã facta per ſortes, ſed per ſuffragia, & lectionem commiſſariorum, & ita potuit in ea ſeruari forma cap. *Quia propter*, iuxta illa verba. *Vel ſaltẽ eligendi poteſtas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omniũ Eccleſiæ viduatæ prouideant de Paſtore.* Quod totum in dicto cap. *Eccleſia* ſeruatum eſt, ſolùm fuit erratum in modo committendi eligendi poteſtatem commiſſariis, interuentu ſortium. De hoc autem modo committendi poteſtatem eligendi aliis, nihil diſpoſitum erat in cap. *Quia propter*, neque circa hoc ibi eſt forma præſcripta ad committendam talem poteſtatem. Potuit ergo cõmiſſio eſſe valida licèt per ſortes fuerit facta, ſi autem commiſſio fuit valida, etiam electio à commiſſariis valida eſſe potuit, quia in ea, vt dixi, ſeruari potuit forma cap. *Quia propter*. Et ideò reſtrictè dixi, electionem ad Eccleſiam ſortibus factã eſſe nullam, & non ſimpliciter omnem actionem ordinatam ad electionem, neque omnem prouiſionem beneficij per ſortes factam eſſe nullam, quia in dicto

A cap. *Quia propter* de ſola propria electione ad Eccleſiam facienda, forma præſcribitur, & ſola illa aliter facta annullatur. In aliis verò caſibus, vbi neceſſe non eſt illam formam ſeruare, etiam ſi vſus ſortium ſit prohibitus, non inuenitur ius actionem, vel collationem irritans; & ideò quoad hoc, cenſeo procedere priorem ſententiam Gloſſæ per textum ibi in dicto c. *Eccleſia*. *Gloſſ.*

Tertiò quæri poteſt, An ex vi illius c. *Eccleſia* prohibitum ſit, vti ſortibus ad terminandas, vel tollẽdas lites Eccleſiaſticas, præſertim in cauſis beneficialibus. Aliqui ſimpliciter negant factam eſſe talem prohibitionem, ac ſubinde licitum eſſe inter litigantes B de aliquo beneficio, mittere ſortes, & ita componere litem. Quia in dicto cap. *Eccleſia* ſolum prohibentur ſortes in electionibus, quæ lex cum odioſa ſit, reſtringenda eſt ad proprietatem verborum: non eſt ergo amplianda ad reliquas conuentiones, quæ electiones non ſunt: at qui componunt litem per ſortes, non eligunt, ergo non prohibentur id facere illo Iure. Nam ille, cui ſors fauit, non accipit beneficium ex vi ſortis, ſed ex vi tituli, aut iuris, quo pro ſe litẽ prætendebat; & per ſortem ſolum fuit ablatum impedimentum; ergo hoc nec de ſe malum eſt, nec prohibitum, erit ergo licitum. Vnde à fortiori idem dicendum erit de quocumque alio negotio Eccleſiaſtico, quòd nec electio ſit, nec ad electionem ita proximè ordinetur, vt ſub illa contineri videatur. Atque ita ſenſiſſe nonnulC los iuriſperitos, refert Felin. in dicto cap. *Capitulum*. num. 21. At verò Abbas in dicto cap. *Eccleſia* ſolùm dicit, in illo c. nõ eſſe prohibitum inter Clericos vſus ſortium in cauſis, & litibus temporalibus, quod certè manifeſtum eſt, & ſatis conuincitur diſcurſu facto. Per illum autem limitatum loquẽdi modum inſinuat Abbas, in cauſis, & litibus beneficialibus non eſſe licitum, vti ſortibus ad componendas illas. Expreſſiùs verò id docuit Cardinalis in dicto cap. *Licet cauſam* de Probat. in fine dicens, *In beneficialibus cauſis non eſſe locum ſorti*; & hoc ſequitur Felinus ſuprà, addens limitationem in Papatu ad tollendum Schiſma, de quo alibi. Ratio verò dictæ regulæ (omiſſa pro nunc D exceptione) eſt, quia per huiuſmodi ſortem incurritur periculum obtinendi beneficium ſine iuſto titulo, contra regulam primam de Reg. Iur. in 6. dicẽtem, *Beneficium Eccleſiaſticum non poſſe licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri*, & contra cap. vnic. de Eo, qui mittitur in poſſeſ. lib. 8. Vbi dicitur, in his litibus beneficialibus cauendum eſſe, ne aliquid fiat, *Per quod ad beneficium vitioſus pateat ingreſſus.* At per ſortem incurritur periculum vitioſi ingreſſus, ergo non habet locum in componendis cauſis beneficialibus.

11. Vtrùm licitum ſit litigantibus de aliquo beneficio mittere inter ſe ſortes.

Felin. *Cap. Capitulum.* *Abbas.* *Cardin.* *Reg. Iur.*

In hoc puncto dicendum cenſeo primò, non eſſe prohibitum ex vi dicti cap. *Eccleſia*, vti ſortibus ad componendas lites Eccleſiaſticas, etiam in beneficialibus. Hoc mihi probat ratio primæ ſententiæ. Et videtur eſſe opinio Gloſſ. in dicto cap. *Licèt cauſam* de Probat. ver. *Vti poſſidetis*, vbi loquens de litigantibus E ſuper beneficio; ait, *Vbi nullus, vel vterque oſtendit titulum, & omninò ſunt æquales probationes, nec apparet, quis ad iudicium prouocauit, ſorte dirimatur.* Et allegat iura Ciuilia, & cap. *Sors* 26. q. 2. quatenus dicit, ſortem de ſe non eſſe malam, vnde ſupponit, in tali materia etiam non eſſe prohibitam. Et hanc opinionem eſſe vſu receptam, & iuſtam dicit ibi Hoſtienſ. nu. 20. nec diſſentit Abbas nu. 37. Licèt adhibeat limitationem, quæ ad rem noſtram non pertinet, ſcilicet, vt ſortes mitti poſſint, conſentientibus partibus, nõ verò repugnante altera; vel vtraque. Nam illud prius ſufficit, vt intelligamus hoc non eſſe prohibitũ, quicquid ſit de poſteriori parte, quæ alibi examinanda eſt.

12. Reſolutio quæſtionis. *Gloſſ.* *Cap. Sors.* *Hoſt.* *Abbas.*

Secundò dico, hunc modum componendi litem 13.

benefi

Lis beneficialis non poteſt cõponi per ſortes auctoritate priuata litigantium.

beneficialem per ſortes, non poſſe fieri per auctoritatem priuatam ipſorum litigantium. Ita intelligẽdam puto ſecũdam opinionem ſuprà poſitam. Et hoc probat bene ratio, quam pro illa adduximus, quia fieri poſſet, vt per talem ſortem beneficium obtineret, qui non habet titulum. Et quoad hoc poteſt hic applicari ſententia multorum Canoniſtarum aſſerentium in

Cap. *Licet.*

dicto cap. *Licèt cauſam* ſortem non habere locum in dubio facti, ſed iuris. Nam illud dictum applicatum ad præſentem materiam habet verum, quando voluntates partium, etiamſi inter ſe paciſcantur, non ſufficiunt ad tollendum dubium facti: tunc etiam incurritur periculum vitioſi ingreſſus, quod periculum per huiuſmodi ſortes non vitatur. Ita verò eſt in propoſito, quia ſi litigator non habebat iuſtum titulum, etiamſi maximè conueniat cum alia parte in ſortibus mittendis, & ſuper illum cadat ſors, non ſufficit conſenſus partis aduerſæ ad dandum ei titulum, hac ergo ratione non licent huiuſmodi ſortes. Secus verò eſt in cauſis temporalibus in quibus res, de qua litigatur, poteſt per priuatum pactum litigantium alteri adiudicari. Vnde iuuari poteſt hæc aſſertio ex generali regula, quod ſuper beneficium, de quo litigatur, non licet pactum facere priuata voluntate ſine auctoritate iudicis, imò tale pactum ſimoniacum cenſetur: ſed hæ ſortes non fiunt ſine pacto, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo non licent. Hinc verò obiter colligitur, peccatum ibi commiſſum non eſſe ſuperſtitionem, de qua nunc tractamus, ſed ad ſacrilegium, vel ſimoniam pertinere, vt conſtat.

Peccatum cõmiſſum in his ſortibus non eſt ſuperſtitio.

14.

Gloſſ.

Deinde concludimus & diximus, tertiò, auctoritate iudicis poſſe fieri huiuſmodi ſortes. Ita ſentiunt Gloſſ. & Doctores allegati, & patet à ſufficiẽti partiũ enumeratione: nam hoc licet aliquo modo, & nõ auctoritate priuata, ergo ſaltem auctoritate iudicis. Itẽ patet ex contraria regula de ſimonia: nam ſi ſuper beneficio litigioſo partes paciſcantur in manibus iudicis, & ipſe admittat, & iuxta pactum ſententiam proferat, tenet, & nulla ſit ſimonia nec ſacrilegium, ergo idem erit, ſi pactum ſit de ſortibus. Nam ſicut in tali dubio, vel litigio pactum operatur vt accedente auctoritate iudicis, eiúſque ſententia, caueatur periculum vitioſi ingreſſus, quia ille, cui per talem ſententiam fuerit adiudicatum tale beneficium, verè illud conſequetur, & ille cenſetur ſufficiens titulus; quãdo ſine fraude, aut vi, vel clara iniuſtitia, bona fide proceſſum eſt; ergo eadem ratione tolletur illud periculum, etiam ſi pactũ ſit ſortium, nam illud quaſi materiale eſt, & tota ratio in iudicis auctoritate conſiſtit.

15.

An prædicta prohibitio extẽdatur ad ſecularem electionẽ.

Quartò dubitari poteſt, An prohibitio cap. *Eccleſia* extendatur ad electionem ciuilem, ſeu ſecularẽ. Videtur enim extendi, tum quia textus abſolutè loquitur de electionibus, & non limitat prohibitionem ad beneficialia: tum etiã quia illa prohibitio fundata eſt nulla ratione naturali, quòd per ſortem committitur electio fortunæ, vt poſſit cadere ſors ſuper indignũ, vel minus dignum, quod de ſe eſt contra iuſtitiam, etiam in ciuilibus magiſtratibus, &c. In contrarium verò eſt conſuetudo quæ eſt optima legum interpres, quia non obſtante illo iure vſus ſortium frequens eſt in Ciuilibus electionibus. Ratio etiam addi poteſt, quia ius Canonicum nõ diſponit niſi in propria materia: vnde in eodem textu dicitur, reprehenſione dignum eſſe, quod ſors *In talibus* interueniat, id eſt, in his, quæ ad beneficia pertinent; ergo de his tantùm ſubiecta eſt ſequens prohibitio. Reſpondeo breuiter, prohibitionem illam, vt poſitiui iuris, non extendi ad Ciuiles magiſtratus, & officia, vt rectè probatum eſt: éſtque omnium ſine diſſenſione ſententia. Nec refert quod in vltimis verbis, in quibus prohibitio fertur, abſolutè dicatur *electionibus*, quia ſemper intelligi-

Reſoluitur quæſtio.

A tur iuxta ſubiectam materiam, & iuxta præcedentia verba, & diſcurſũ textus, vt adnotauimus. Ratio verò in priori parte facta rectè probat, interdum eſſe poſſe iniquam ſortitionem illam in publicis officiis ciuilibus contra legem naturalem, etiamſi nulla ſit prohibitio humana, illa verò iniquitas non conſiſtit in ſuperſtitione, nec eſt contra Religionem, ſed erit contra iuſtitiam diſtributiuam, cui repugnat, vt id, quod ſecundum merita conferendum eſt, per ſortem detur, & contra commutatiuam, ac legalem, quia id repugnat debitæ adminiſtrationi Reip. eiúſque communi bono. Vt ergo huiuſmodi ſortes in electionibus interdum liceãt, oportet aliquo modo præuenire, vt ſolùm mittantur inter eos, qui ita ſunt digni officio, vt B vix poſſit inter eos manifeſtus exceſſus iudicari, ſic enim vitatur illud periculum, & non alio modo. Et quia difficile eſt, hanc cautionem adhibere, ideo fortaſſe dixit Panor. d. ca. *Eccleſia* num. 3. ibi quidem non *Panor.* prohiberi electiones ſeculares per ſortes, *Et ita* (inquit) *in multis locis faciunt Laici. Meliùs tamen puto abſtinendum, quia militant rationes allegatæ.*

Atque hinc tandẽ nota eſt vltima pars aſſertionis, nimirum diuiſorias ſortes eſſe indifferentes, & de ſe poſſe honeſtè fieri. Hoc enim intendit Auguſtinus in dicto c. *Sors*, ſeu Con. 2. in Pſal. 30. Et hoc probat vſus veteris teſtamenti in principio adductus; nam licèt nonnulla ex illis tunc fierent ſpeciali Dei mandato, illud tamen nõ eſt ſemper neceſſarium, cum actio de ſe mala non ſit. Dico autem *de ſe*, quia variis modis C poteſt hic miſceri peccatum. Primò ſi ex praua intentione, vel exiſtimatione erronea fiat. Poteſt autẽ hæc mentio eſſe multiplex. Primò ſiquis putet, actus humanos ſortiri effectus iuxta diſpoſitionem ſtellarum, & ideò mittat ſortes, quia putat conſtellationem ſibi fore propriam ad ſortitionem dirigẽdam. Tunc enim actus eſt in genere ſuperſtitionis tractatæ cap. præcedenti. Secundò erit praua intentio, ſi quis ſortiatur confiſus de adiutorio Dæmonis, vel aliqua illius promiſſione, vel prædictione, tunc enim etiam eſt ſuperſtitio, non verò eſt propriè diuinatoria, ſed magica, & malefica, de qua infrà dicturi ſumus, quomodo à diuinatione diſtinguitur, quia tunc non tam expectatur à Dæmone reuelatio rei futuræ, quàm effectio & motio D manus extrahentis ſortem, quã ſine dubio poteſt ipſe efficere, ſi permittatur. Tertiò mitti poteſt ſors ea intentione, vt euentus ex fortuna eueniat. Et tunc (ait D. Thom. art. 8.) *Nõ videtur habere vitium, niſi ſorte vanitatis.* Intelligendum autem hoc eſt, niſi quis ita fortunæ ſe committat, vt prouidentiam Dei non agnoſcat; tunc enim eſſet Gentilicus error: ſemper enim verum eſt illud Prou. 16. *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* Si autẽ quis ita ſe fortunæ committat, vt non excludat Diuinam prouidentiam, vel dirigentem, vel permittentem, tunc ex parte huius intentionis non eſt actus malus, ſed erit actus otioſus, ſi abſque neceſſitate, vtilitate, vel honeſta cauſa fiat, & tunc poteſt vanitas vocari: ſi autem fiat ex iuſta cauſa, E vel neceſſitate, nullum erit peccatum, imò licèt fiat ludi, vel lucri cauſa, non erit ſemper malum: nam hæc motiua indifferẽtia ſunt, & poſſunt honeſtari ex aliis finibus. Secundò poteſt in his ſortibus interuenire peccatum ex parte materiæ, vel contra iuſtitiam diſtributiuam, vt paulò ante explicatum eſt in electionibus ad officia, vel contra commutatiuam, vt ſi ad puniendum delictum commiſſum, per ſortes eligatur perſona, nam præter diuinationem (de qua infra) eſt euidens periculum, vt puniatur innocens, & nocens relinquatur impunitus, vt latè declarat Abulenſ. *Abul.* 1. Reg. 14. quæſt. 27. & 28. vel etiam poteſt miſceri malitia ſacrilegij ex parte materiæ, vt ſuprà explicatum eſt, & ita poteſt fortaſſe de aliis contingere.

16. Concluditur diuiſoria ſortes poſſe honeſtè fieri.

Auguſt.

Variis modis poſſunt hic miſceri peccata. 1. Modus.

Secundus.

Tertius.

D. Thom.

Prou. 16.

De peccato quod in ſortibus interuenire poteſt ex parte materiæ.

Tertiò

Tertiò poteſt in his ſortibus interuenire malitia, ſi per eas intendatur effectus; qui non poteſt per voluntatem, vel conſenſum ſortientium fieri, vt ſi ſortiantur de re aliena, ſeu de re quam non poſſunt ſuis voluntatibus diuidere, aut applicare. Tunc enim eſt clara iniuſtitia, & poteſt eſſe impietas, ſeu ſacrilegium pro materiæ qualitate, vt conſtat. Quod ſi in tali caſu expectetur à Deo effectus per aliquod ſignum, tunc iam illæ ſortes ſūt potiùs cōſultatoriæ, de quibus poſtea. Quartò poteſt hic eſſe peccatum ex modo, vt ſi quis fraudibus vtatur in ſortibus, ſicut in ludo: tunc enim eſſet iniuſtitia. Item poterit eſſe irreuerentia, ſeu irreligioſitas, ſi quis vteretur libro Euāgeliorum, vel Diuinis oraculis ad ſortiendum præſertim in rebus terrenis iuxta Aug. epiſt. 119. cap. 20. Quamuis ibi potiùs de conſultatoriis ſortibus loqui videatur, vt infrà dicam. Quintò poſſunt ſortes eſſe malæ ſolùm quia prohibitæ, vt in caſu ſuprà tractato. Conſtat autem hæc omnia extra rationem ſortium eſſe, & ideò rectè dici tales ſortes de ſe indifferentes.

Auguſt.

17. Exemplis monſtratur non eſſe ſortes de ſe malas.

Poteſtque hoc variis exemplis mōſtrari, vt de ſorte ad dandam eleemoſynam huic potius, quam illi, apud Aug. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 28. De ſorte ad eligendum inter duos Dei miniſtros tempore perſecutionis, aut peſtis, quis permāſurus ſit, vel receſſurus, apud eūdem Auguſt. Epiſt. 180. Et idem dici poſſet, ſi ſortirētur (ſtante æqualitate) quis eſſet ad Indos iturus, vel inter eos manſurus: ſic enim legūtur Apoſtoli diuiſiſſe inter ſe miſſiones ſuas per orbem qnod indicat Cyril. lib. 5. in Iſai. cap 81. Turrian. in lib. 8. Conſt. Clemen. cap. 5. Item de ſorte, quæ mittitur ad tollenda iurgia, iuxta illud Prouerb. 18. *Contradictiones comprimit ſors, & inter potētes quoque diiudicat:* & ſic de aliis. Vnde tandem infero, non rectè dixiſſe Baldum in Leg. *Meminimus* Codice Quando, & quibus quarta pars debeatur, ſortē nō licere, niſi in caſibus à Iure permiſſis, & in aliis omnibus peccatum continere. Contrario enim modo dicere debuiſſet, ſortem non continere peccatum, niſi vel ex circunſtantia accidētaria, & extrinſeca, vel in caſibus in Iure expreſſis, extra illos verò per ſe loquendo licere, vel ſaltem eſſe rem indifferētem. Et hoc ſenſit Gloſſa vlt. in dicto c. *Eccleſia*, & Felin dicto cap. *Capitulū* de Reſcrip. num. 21. & dicto cap. *Licèt cauſam* de Probat. num. 44. circa finem, vbi alios allegat. Et ratio ſatis cōſtat ex dictis, nam in illis etiam caſibus, quæ iura ciuilia expreſsè permittunt, non ideo licitæ ſunt ſortes quia iura illas permittunt, nam ſola permiſſio non faceret illas licitas, ſi ipſæ de ſe malæ eſſent, quia verò malæ nō ſunt, ideò iuſtè permittuntur interdū, non ſolùm ad vitandum maius malum, ſed propter aliquam vtilitatem, vel commoditatem, vt dictum eſt.

Cyril. Turri. Clemens Prou. 18.

Bald.

Gloſſa. Felin.

18. Vſus ſortiū ad cognoſcendā occultam veritatem illicitus eſt, niſi Dei inſpiratione fiat.

Secundò ac principaliter dicendum eſt. Vſus ſortium ad cognoſcendam veritatem occultam, niſi fiat ex Diuina inſpiratione expectando ab ipſo Deo veritatis cognitionem, illicitus eſt, & ex ſuo genere grauem malitiam continet. Sub hac aſſertione ſortes diuinatorias, & conſultatorias cōprehendo: ambæ enim ad hoc tendunt, vt veritas occulta per iudicium ſortium cognoſcatur: ſed differunt, vt diximus, quia per conſultātionē intelligitur Diuina, & eſt, quoties per iudicium ſortis à Deo poſtulatur, & expectatur cognitio rei deſideratæ: Diuinatio autem intercedit in ſortibus, quoties à Deo non expectatur cognitio. Rurſus mittere ſortes, expectando à Deo iudicium veritatis, dupliciter fieri poteſt, ſcilicet prudenter, & temere. Si prudenter fiat, nō erit vitium, quia vitium non fit prudenter, ſi autem fiat temerè, vitium erit. Quod autem poſſit hoc interdum prudenter fieri, probat in primis vſus Sanctorum in veteri teſtamento, quem in principio adduximus in teſtimoniis ſe-

A cūdo loco citatis. Nā ſortitio facta à Ioſue fuit quidem ad reuelādum malefectorem occultum, per Dei tamen expreſſum mandatum, vnde non tam erat conſultatoria, quàm executiua Diuini mandati; vnde & fuit prudentiſſima; & cum ſpe certa, quòd ſors eſſet ita à Deo dirigenda, vt veritatem indicaret.

19. De ſortibus à Saule miſſis.

De ſorte autem miſſa à Saul ad ſimilem finem Abul. ibi putat, etiam Saulem id feciſſe ex Diuino præcepto, quod leuibus coniecturis ſuadet: & qui voluerit, poteſt id credere, quia non habet incommodum, licèt non probetur. Non eſt tamen nobis neceſſarium defendere, bene, & prudēter feciſſe Saulem, quia nec erat ſāctus nec ſpiritu Dei in actionibus ſuis ordina-
B riè regebatur, neque de illa habuit expreſſum mandatum Dei, nec in ſcriptura refertur aliqua circunſtātia vnde colligatur id fuiſſe ex Diuina inſpiratione. Nam licèt veriſimile ſit Deum poſtea temperaſſe ſortem, eámque ita direxiſſe, vt verè indicaret perſonam inquiſitam; nihilominùs potuit eſſe ſors illicitè intentata, vt indicauit idem Abul. 1. Reg. 14. quæſt. 20. nā illa directio ſortium eſt quaſi quædam gratia gratis data quam Deus dat, quibus vult etiam ſi peccent vtendo ſortibus, quia Deus bene vtendo eorum praua actione, aſſequitur alium finem, quem ipſe intendit. Sicut in facto Ionæ eſt manifeſtum: nam ibi non eſt dubium, quin naturæ ineptè egerint, ſortem mittēdo, & tamen Deus dixerit illam, vt per eam veritas indicaretur, & Ionas mitteretur in mare, & ſequerentur
C alia mirabilia, quæ ipſe intendebat, vt indicauit etiam Abul. 1. Reg. 14. q. 37. Vnde quod Prouerb. 16. dicitur, *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino tēperantur*, etiā ſi de materialibus ſortibus ad literam intelligatur, nō eſt neceſſe limitari ad ſortes ſine culpa miſſa; omnes enim à Domino temperātur, licèt non omnes eodem modo: nam quando mittuntur ex ſuo mandato, vel ſpeciali inſtinctu, ita diriguntur, vt infallibiliter oſtēdant veritatem: quando verò mera humana voluntate fiunt, à Domino temperantur vel per ſpecialem, vel per generalem prouidentiam, interdum directiuam, interdum permiſſiuam; ſemper tamē eueniunt ex eius prouidentia, & hoc eſt tēperari ab ipſo. Illa verò pro-
D uidentia poteſt eſſe ſpecialis, & ſpecialiſſima in directione ſortis, vt veritatem attingat, etiam ſi fortè non ſine peccato, & temeritate fuerit miſſa.

Abul. Vide ſuprà locū Chryſoſt. Prou. 16.

20. De ſorte miſſa ad Matthiæ electioné.

At verò de ſorte ab Apoſtolis miſſa ad Matthiam eligēdum, variè loquuntur Patres. Cùm enim omnes conueniant nullum ibi interueniſſe peccatum, quod eſt certiſſimum, quia licèt nondum eſſent Apoſtoli tunc confirmati in gratia, magnam tamen lucem, & gratiam ab Spiritu ſancto acceperant, vnde nec ignorare poterant, quid in eo facto liceret, nec ſine cauſa committere quicquam, quod peccatum eſſet. Maximè cùm omnium concilio vel cōſenſu electio facta fuerit, & præmiſſa oratione communi poſt grauiſſimam Petri admonitionem. Cùm hoc ergo certum ſit, nonnulli ex Patribus hoc attribuunt alicui imperfectioni, vel potiùs minori perfectioni Apoſtolorum.
E Hoc enim ſignificat illud Bedæ Act. 1. *Sorte quæritur quia nondum erat plenitudo Spiritus ſancti in Eccleſia effuſa. Septem autem diaconi poſtea non ſorte, ſed electione diſcipulorum ſunt ordinati.* Quod refert, & approbare videtur D. Thom. dicto art. 8. & idem ſenſiſſe videtur Chryſoſt. homil. 3. in Acta cùm dixit: *Quoniam non erat ſpiritus ſorte rem peragunt.*

Qui tribuūt hāc ſortem imperfectioni Apoſtolorum.

Beda.

D. Thom. Chryſoſt.

21. Explicatur præcedens Patrum aſſertio.

Sed hæc ſententia nō eſt intelligenda de imperfectione morum in illo facto, ſed ad ſummum de defectu alicuius cognitionis, vel inſtructionis, quam nondum Petrus, & Apoſtoli habebant; vel certè de imperfectione ſtatus Eccleſiæ in illo tempore. Nam quod ad mores attinet, nec peccatum, nec imperfectio vlla in illo facto notari poteſt. Si enim ſortes illas tātū vt

diuiſorias

diuiſorias ſpectemus, & in Apoſtolis ſupponamus poteſtatem ad prouidendum de ſucceſſore loco Iudæ, & quod electio modo humano facienda fuiſſet, nulla moralis imperfectio in illa electione notari poſſet, etiãſi facta fuiſſet ſine extraordinaria inſpiratione, aut motione diuina, ſed ordinaria prout nunc fit electio Pontificis. Nam ſi ex communi conſenſu, vel ad plura ſuffragia vnus tantũ electus fuiſſet, quia ille reputatus eſſet dignior, nulla fuiſſet imperfectio. Ergo ſi contigit (vt credendũ eſt) quod illi duo Matthias, & Barſabas reputati fuerunt digniores cæteris, & inter eos iudicari humano modo non potuit, quis eſſet dignior nulla imperfectio fuit, ambos priùs eligere, vt alia via poſtea fieret electio inter ipſos. Sic enim etiam nunc in quacunque electione fieri poſſet ſecluſa prohibitione poſitiua, etiam in electione ad Papatũ, vt eligentes priùs inter ſe conuenirent ſi fieri poſſet, vt inter duos, vel tres electio fieret, maximè ſi publicè conſtaret, illos eſſe digniſſimos. Rurſus facta illa prima electione, cùm non ſupereſſet via humana ad cognoſcendum, quis illorum eſſet dignior, aut cuius electio magis futura eſſet iuxta beneplacitum Dei, profecto electio per ſortem honeſtiſſima erat, nullâque imperfectio in ea notari poſſet. Quia in primis ſupponebatur, vtrãque perſonam eſſe dignam, & ferendo arbitrium humano modo, quamcunque illatum potuiſſe iuſtè eligi determinatè. Qua ſuppoſitione ſtante, per ſortem eligere, nec malum, nec imperfectum erat ex natura rei. Et alioqui nulla erat tunc prohibitio humana, & licet fuiſſet Petrus, & Apoſtoli potuiſſent in illa diſpẽſare. Deinde nulla erat ſuperſtitio, aut tentatio Dei, vt per ſe motũ eſt, & ſtatim ampliùs explicabitur. Denique nullus perfectior modus excogitari poteſt, ſi enim aliquis eſſe poſſet, maximè quod Petrus vel congregatio illa vnum ex illis duobus definitè eligeret, at fortaſſe nullam habuerunt humanam rationem ad id faciendum, ergo meliùs fecerunt id committendo prouidentiæ diuinæ, vt planè fecerunt, præmiſſa oratione, & mittendo ſortem. Fuit etiam illud medium tunc aptius ad tollendam omnem offenſionem, & contentionem, & ad oſtendendam ſinceritatem intentionis, & deſiderij procedendi ſine vlla priuata affectione. Itaque conſiderando illam electionem tantùm vt humano modo factam ſine vlla exteriori oſtenſione diuinæ voluntatis per ſenſibile ſignum, non inuenitur in ea morum imperfectio, nec aliquid ſingulare propter quod ſit neceſſarium recurrere ad ſpecialem inſtinctum Spiritus ſancti.

22. Addimus verò illam non ſolùm fuiſſe ſortem diuiſoriam, ſed etiam conſultatoriam, voluerunt enim Apoſtoli per illam intelligere diuinam voluntatem circa electionem inter illos duos. Et hoc ſupponebat in illis aliquam imperfectionem, non ad mores, ſed ad cognitionem pertinentem, vel, vt ita dicam, ſpectantem ad ordinem gratiæ gratis datæ, non gratum facientis. Cùm enim Apoſtolatus eſſet dignitas perſonalis (vt ſic dicam) quæ non erat in Eccleſia perpetuò duratura, dubitare potuerunt Apoſtoli, An eſſet nouus Apoſtolus loco Iudæ eligendus. In hoc verò per intelligentiam prophetiæ Dauid illuminatus fuit Petrus à Spiritu ſancto, vt doceret alias, Epiſcopatum Iudæ alteri fuiſſe dandum, & nouum teſtem Reſurrectionis Chriſti fuiſſe ex tota illa congregatione creandum. Tamen quia Apoſtolatus erat dignitas, quam ſolus Chriſtus immediatè contulerat, dubitare vlteriùs potuerunt, an oporteret cæleſti ſigno demonſtrari electionem à Chriſto factam, vt firma, & indubitabilis permaneret. Et ita ſupponitur in Apoſtolis hæc imperfectio, quia nondum ſciebant, quomodo eſſet illa dignitas conferenda. Vel certè ſi

Prædicta ſors non ſolùm diuiſoria, ſed etiã conſultatoria fuit.

A fortaſſe intelligebant ſe poſſe deſignare perſonam, quamuis Chriſtus immediatè daturus eſſet poteſtatem, vt ſatis veriſimile eſt, nam ſicut deſignarũt duas, potuiſſent vnam tantum deſignare, ſi expedire iudicarent, vel ſi certi eſſent de maiori eius idoneitate: nihilominùs propter imperfectum ſtatũ, quem tum habebat Eccleſia, & quia non erat tota ſatis inſtructa de his myſteriis, & vt maiori reuerentia, & fide ſuſciperet electum, & quia fortè ignorabant, quis illorum duorum eſſet dignior, opportunum iudicarunt, à Deo ipſo electionem inter illos duos expectare. Sic ergo conſultatio illa ad Deum imperfectionem aliquam ſupponebat, non tamen cum morali imperfectione facta eſt. Vnde probabilius credo cum Apoſtoli orarunt: *Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende, quem elegeris.* Act. 1. Oſtenſionem publicam per aliquod ſignum viſibile petiiſſe, vt verba ipſa ſonant: neque id fuit B tentare Deum, quia non ſine morali neceſſitate, & publica vtilitate, nec ſine diuino inſtinctu, (vt credendum eſt, & oratio ipſa oſtendit) id fecerunt.

Vnde cùm poſteà dicitur, *Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam*, probabile eſt, indicium aliquod diuinum fuiſſe datum, quo omnibus conſtitit, Deũ elegiſſe Matthiam. Quæ fuit ſententia Dionyſij cap. 5. de Eccleſ. Hierar. Vbi etiam ait, ob reuerentiam tantæ dignitatis, Apoſtolos Deo ipſi electionem commiſiſſe, vt non ab hominibus, neque per homines, ſed à Deo ipſo immediatè tribueretur, & ideò Deum, exhibito aliquo mirabili ſigno ſenſibili, quem eligeret, declaraſſe. Et ita intellexerunt etiam Maximus, & Carthuſ. in Dionyſ. Turrecr. in ſcholi. ad lib. C Conſt. Clem. lib. 8. cap. 5. Qui ait, nullas ſortes materiales (vt ſic dicam) fuiſſe datas Matthiæ, & Barſabæ, ſed dare ſortes nihil aliud fuiſſe, quam eos proponere; vt ſuper quem cadaret certum aliquod de cœlo ſignum, electus haberetur. Quod eſt probabile, & conſentaneum Dionyſio: ſed magis literale eſt, quòd fuerint eis datæ propriæ ſortes, & extractæ; & quòd ceciderit ſuper Matthiam, vt communiter expoſitores Act. 1. ſentiunt, & Hieronymus Ionæ 1. & diuus Thomas ſupra videtur ſupponere, & eſſe communem ſententiam dicit Anton. 1. part. Hiſtor. cap. 1. in principio, & cap. 15. 23.

Probabile eſſe fuiſſe datum ſignum aliquod diuinum in electione Matthiæ.

Dionyſ. Maxim. Carthuſ. Turrecr. Clemens. Hieron. D. Thom. Anton.

D Nihílque vetat, quod ſimul ſigno aliquo viſibili oſtenſum fuerit, ſortes illas eueniſſe ex ſingulari Dei directione, qui Matthiam eligebat, & Apoſtolũ creabat. Nam hoc videntur poſtulaſſe Apoſtoli, cùm dixerunt: *Oſtende, quem elegeris.* Act. 1. Et præterea illi tempori, & loco videbatur conuenientiſſimum ad maiorem conſolationem, & ſatisfactionem illius Eccleſię, quæ nondum erat per Spiritus ſancti aduentum confirmata, vt certo omnibus conſtaret, Deum fuiſſe, qui Apoſtolicam dignitatem Matthiæ tribuiſſet. Item vt Apoſtoli, qui Dominum per ſortes illas conſulere voluerunt, ab ipſo haberent reſponſum, aliquo peculiari ſigno manifeſtatum. Nam ſi nihil aliud ibi contigiſſet, E præter id, quod in omnibus ſortibus humanis accidit, nimirum, vt ſors pro Matthia educeretur; nihil ſingulare ex parte Dei habuiſſet illa electio, nec magis ibi oſtendiſſet ſuam voluntatem, quam in aliis ſortibus humanis, quod non videtur veriſimile, nec intentioni, & orationi Apoſtolorum conſentaneum. Et hoc certè ſentit Hieronymus Ionæ 1. dicens illam ſortem factam eſſe ex ſpeciali priuilegio, nullũ autem fuiſſet, niſi aliquod ſignum diuinum interceſſiſſet. Et hoc ipſum ſignificauit Orig. homil. 13. in Ioſue, dicens: *Præcedente namque oratione, non iam caſu, ſed prouidentia, ſors diuinum iudicium deferebat.* Idémque ſignificat Aug. dicta Concione 2. in Pſal. 20. cùm ait: *Electi ſunt duo iudicio humano, & electus de duobus vnus iudicio diuino.* Et enim ſi ſortes illæ nihil amplius 24.

Hierony. Orig. Aug.

GG habui

habuiſſent, quàm aliæ materiales ſortes, non magis conſtaſſet fuiſſe à Deo electionem vnius ex duobus, quàm ipſorum duorum electionem, quia vtrumque factum eſt ex prouidentia,& directione diuina. Cùm ergo ſubdit Auguſt. *De duobus conſultus eſt Deus, quẽnam ipſorum eſſe vellet, & cecidit ſors ſuper Matthiam.* Intelligit ita cecidiſſe, vt cæleſti aliquo ſigno oſtendere Deus ſuam voluntatem & reſponſum daret conſultationi Apoſtolorum. Quale autem fuerit illud ſignum, à Luca declaratum non eſt, quia nobis id ſcite neceſſarium non erat: fortaſſe tamen fuit aliquis cęleſtis radius; vel (ſicut Num. 17. legimus de Aaron) potuit virga florere in manu Matthiæ, & non Barſabæ, vel aliquid ſimile diuinitus fieri.

Num. 17.

25. *Orig.*

Rectè igitur ab Origine in d. homil. 13. dictum eſt ſortes conſultatorias de ſe ſanctas,& bonas eſſe, vtique ſi debito modo fiant, id eſt, propter honeſtum, & grauem finem, & neceſſitate exigente, & cum debita reuerentia, nec ſine ſpeciali inſtinctu Dei. Hæc enim omnia, in ſortitione Matthiæ ſeruata eſſe, ſatis ex dictis conſtat. Vnde fit illam ſortitionem fuiſſe conſultatoriam, nam licèt ordinaretur ad aliquid faciendũ, quod pertinet ad ſortes diuiſorias, præſertim ordinabatur ad cognoſcendam Dei voluntatem, & vt conſtaret omnibus, quis eſſet dignus tanta dignitate, & Deum eſſe qui illam conferebat, quæ omnia ad conſultationem ſpectant. At verò ſi aliter hęc diuina cõſultatio temerè,& imprudenter fiat, erit graue peccatum. Eſt autem in hoc aduertendum primò, quando tale peccatum interuenit, nõ eſſe ſuperſtitionem diuinatiuam, de qua tractamus, ſed eſſe, aut tentationem Dei, aut ſacrilegium. Si enim talis modus conſultationis fiat ſine neceſſitate,& prætermiſſis ordinariis mediis diuinæ prouidentiæ, eſt tentatio Dei, vt conſtat ex ſupra dictis de hoc vitio. Et ita docuit diuus Thomas dicto art. 8. Si verò fiat indebito modo, erit aliquod genus ſacrilegij, ad quod videntur ſpectare duo alij peccandi modi in hoc genere, quos D. Thomas ponit. Vnus eſt, ſi quis nulla oratione præmiſſa, vel ſine debita reuerentia, & humilitate accedat ad Deum hoc modo conſulendum. Alius eſt, ſi medio improportionato vtatur, vt ſi ſortes ſint de temporalibus rebus, & diuina oracula ad hoc conuertantur, id eſt, Euangelia, vel aliquid huiuſmodi, vt Caiet. exponit, & ſupra dictum eſt in ſortibus diuiſoriis.

Sortẽ Matthiæ fuiſſe conſultatoriam.

Si hæc conſultatio temerè fiat, eſt graue peccatum.

D.Thom.

Caiet.

26. Duplici intentione poteſt fieri hæc Dei cõſultatio.

Deinde eſt conſiderandum, duobus modis, ſeu duplici intentione poſſe fieri hanc Dei conſultationem. Primò intendendo, & expreſsè, vel tacitè petendo à Deo, vt ſigno aliquo diuino,& extraordinario oſtendat, quid in tali negotio agere expediat, vel quis ſit dignus tali dignitate, vel quis ſit futurus vtilior Eccleſiæ, ſi illam ſuſpiciat, vel ſimilia. Ad quem modum diximus, Apoſtolos conſuluiſſe Dominum in electione Matthiæ. Et hic modus conſulendi adeò eſt extraordinarius, vt non ſolùm neceſſitatem, vel vtilitatem requirat, ſed etiam motionem diuinam valde ſpecialem ad id poſtulandum, & extraordinarium inſtinctum, alioqui non vitabitur tentatio Dei, vt in ſuperiori libro diximus. Et talem motionem credendum eſt, habuiſſe aliquos Sanctos vtentes fortuita apertione libri ſacri ad vtilitatem Dei, vel futurum aliquem euentum cognoſcendum, vt de Tetrico Epiſcopo ſancto refert Gregor. Turon. lib. 4. Hiſtoriæ Francorum cap. 16. Secundò poteſt quis intendere ſolùm impetrare à Deo occultam directionem ſortium per ſpecialem prouidentiam, quæ licet miraculoſa dici non poſſit, pertineat tamen ad ſpecialem gratiam, & beneficentiam Dei, illáque tanta fiducia poſtuletur, vt ſecum homo ſtatuat id, quod ſors tulerit, amplecti tanquam ex diuina voluntate,& ordinatione, & non tantùm ex permiſſione profectum.

1. Intentio.

Greg. Tur.

2. Intentio.

Quomodo videntur intellexiſſe orationem Apoſtolorum in electione Matthiæ, qui non putant ſignum aliquod cæleſte, & viſibile fuiſſe in ea oſtenſum. Eſtque hic modus facilior, & non requirit extraordinarium inſtinctum Spiritus ſancti, vt abſque temeritate fiat, ſed ſatis eſt prudens ratio ex cõiectura humana ſumpta ex neceſſitate, & honeſtate cauſæ, & ex dubitatione occurrente, quia non inuenitur melior modus ad faciendam determinationem, & ex modo, quo fit, præmiſſa oratione, & recta intentione, & in tali materia, in qua ex ſucceſſu ſortium non ſit periculum iniuſtitiæ, aut alterius mali, tunc enim ſine temeritate, aut tentatione Dei credi poteſt, Deum ſua prouidentia affuturum. Et ſi quis rectè conſideret tunc magis videntur illæ ſortes diuiſoriæ, quàm conſultatoriæ, quia non tam intenditur cognitio per ſortem, quam determinatio ad aliquid faciendum, ſolúmque concipitur probabilis ſpes, Deum illo modo tacitè approbaturum determinationem, quæ ſpes nec ſuperſtitioſa, nec vana eſt, ſed probabilis, vt declaraui. Sed dices, Quid neceſſe eſt, tunc ſortibus vti, cùm oratio ſufficiat ad impetrandam à Deo neceſſariam cognitionem, & illi promiſſa exauditio, non ſortibus. Reſpondeo, per has ſortes non excludi orationem; ſed cùm homo timeat poſtulare apertam reuelationem, & non ſuppetat (vt ſupponitur) aliud medium humanum ad tollendam ambiguitatem, & ancipitem dubitationem, vtitur eo medio, quo poteſt, inuocato diuino auxilio quod illud dirigat. Supérque ſupponendum eſt, in neutra parte earum, quæ in ſortibus mittuntur, etiamſi fiat, ſeu eligatur, eſſe aliquid contra iuſtitiam, vel rectam rationem. Quando ergo hæc omnia concurrunt; non eſt in tali genere conſulationis aliqua malitia.

Obiectio.

Supereſt tandem, vt alteram partem de diuinatoriis ſortibus explicemus, & concludamus, ſequitur enim veluti à ſufficienti partim enumeratione. Nam eo ipſo, quod ſortes mittũtur ad occultam veritatem cognoſcendam,& non nituntur in Deo, eiúſque prouidentia, ſuperſtitioſæ ſunt, ac ſubinde illicitę,& contra Religionem. Duobus autem modis ſupra poſitis poſſunt hanc malitiam participare. Primò per expreſſam ſocietatem cum dæmone, vel ab illo apertè petendo vt ſortes dirigat; fidem illi exhibendo; vel pactum aliquod cum illo contrahendo, & ſignum ſortium ab illo accipiendo, & illo tanquam regula actionem vtendo. Et quando hoc modo delinquitur, clara eſt malitia ſuperſtitionis,& eiuſdem rationis cũ aliis diuinationibus diabolicis cum pacto expreſſo, ſolúmque in ſigno materiali differt. Alio modo poteſt hic etiam peccari ex pacto tacito, quod interuenire cenſetur, quoties manifeſtatio veritatis non à Deo expectatur. Nam tunc procedit generalis ratio ſupra facta de ſignis vanis,& inutilibus; nam hoc etiã medium ſortium de ſe vanum ſignum eſt, quia nec ex natura ſua, nec ex aliqua legitima impoſitione habet talem ſignificationem. Non natura ſua, quia non eſt cauſa nec effectus illius rei, cuius cognitio inquiritur, neque cum illa habet connexionem naturalem in aliqua cauſa, vt per ſe notum eſt. Non etiam ex impoſitione legitima, quia nec à Deo data eſt, nec ab hominibus cum fundamento dari potuit; ergo neceſſe eſt, vt vel à dæmone manauerit, vel ab illo tacitè expectetur; vel certè, vt ipſe ſe ingerat ad decipiendum hominem, qui in eo ipſo peccat, quod tali periculo moraliter ſe exponit, vt de aliis dictum eſt. 17.

Sortes diuinatoriæ duplicìter participant malitiam ſuperſtitionis.

Et ob hanc cauſam prohibita eſt Eccleſiaſtico iure talis diuinatio; ſic enim intelligenda ſunt iura, quæ de tali diuinatione loquuntur. Vt ſunt cap. *Non liceat*, 25. q. 5. vbi ſortilegi cum diuinatoribus, & maleficis æquè damnãtur ex Canone 72. Martini Brachar. Epiſcopi. 18.

De hac diuinatione ſunt iura intelligenda.

Cap. *Non liceat.*

Conc. Brac.

Conc.Tolet. Cap Siquis. Cap.Peruenit. Ca. Contra. Greg. Leo. Cap.Siquis clericus. Cõc.Aurel. Cap. Aliquanti. Conc.Agat.

ſcopi.Idem ex Conc.Tolet.4.c.28.in cap. *Siquis Epiſcopus* ibidem.& cap.*Peruenit*.ex Greg.lib.9.Epiſt.47. & in cap.*Contra idolorum* ex eodem Greg.lib.7. Epiſt. 66. Similiter Leo Papa ad Epiſcopos Brit.c.4. ſortes tanquam diuinationes, & maleficia dicit eſſe damnandas. Præterea in c.*Siquis clericus* ex Conc.Aurelia. c.32.& latiùs in c.*Aliquanti.* ex Conc. Agathenſ.c 2. damnãtur,*qui ſub nomine fictæ religionis per eas,quas Sãctorũ ſortes vocant,diuinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque Scripturarum inſpectione futurorũ ſcientiam promittunt*.In quo videtur aliud ad eos,*qui de paginis Euangelicis ſortes legunt:*de quibus Aug.Epiſt.119. c.20. (Auguſt.) Quos ſolum damnat,*quia ad vitæ huius vnitatem diuina oracula volũt conuertere:*& ſignificat minùs peccare,*quam qui ad dæmonia conſulenda concurrũt.* Sed nihilominùs ſi illo genere ſortium vtuntur, vt puris ſignis, ac ſortibus ſine ſpeciali recurſu ad Deum, vel ex motione eius ſaltem probabiliter credita ex aliquibus coniecturis, ſuperſtitio clara eſt; licet ſit minus peccatum, quàm expreſſa conſultatio dæmonis, non immunis à tacita conſultatione. Et ideò in cap. *Epiſcopi* eadem cauſa, & quæſt. ex quodam Concil. Anqui. ars ſortilega tanquam à dæmone inuenta damnatur.

Cap. Epiſc. Cõc.Anqui.

29. Harum ſortium quædã ordinantur ſolùm adcognitionem, aliæ ad operationem.

Vt verò malitia huius peccati magis declaretur, aduerto, has ſortes diuinatorias interdum eſſe quaſi ſpeculatiuas(vt ſic dicam)id eſt, ordinatas ad cognoſcenda futura, ſeu occulta ſolùm propter cognitionem in illa ſiſtendo,vt cùm per ſortes inquiritur,quis obtinebit cathedram, aut victoriam,& ſimilia: non ad aliquid operandum, ſed ſolùm ad voluptatem, & ſatietatem curioſi appetitus,& affectus;aliquando verò eſſe practicas,quia ordinantur ad aliquid agendum ex tali cognitione, vt quando per ſortem inquiritur, quis fuerit malefactor occultus ad puniendum illum, vel quid ſimile. Quando fiunt priori modo ſunt purè conſultatoriæ dæmonis,& ideò tantùm habent malitiam ſuperſtitionis, ſicut intentio futurorũ per aſtra, vel auguria,&c.de qua nihil ſupereſt addendũ.Quando verò fiunt poſteriori modo, non ſunt ſortes purè conſultatoriæ dæmonis,ſed ordinariè participant aliquid de diuiſoriis, nam ad illas pertinet diſtributio honoris,vel pœnæ per ſortes. Et ideò præter malitiã ſuperſtitionis interuenire ſolet malitia iniuſtitiæ, infamando v.g. proximum, vel innocentem, ſi ſors in ipſum cadat,vt poteſt, & ſæpe accidit,vel nocentem occultũ publicando,quod etiam eſt iniuſtũ. Item eodem modo peccatur exponendo innocentẽ periculo pœnæ, quã non meretur,ſi ſors ſuper illum cadat.Et licèt cadat in eũ,qui reuera fecit delictum,grauiſſima iniuſtitia eſt,illũ punire non probatum nocentẽ.Nam per ſortes reuera non probatur nocens, niſi teſtimonium dæmonis recipiatur, quia ſortes per ſe nullam probabilitatem faciunt,cùm ſint merè cauſales: & in vtrumque,nocentẽ ſcilicet,& innocentẽ, poſſit æquè cadere ſors.Deferre autem fidem dæmoni,non ſolùm ſacrilegium eſt,ſed etiam in eo caſu eſt iniuſtum,quia mendax eſt, & magis appetit malum inferre innocẽtibus quã malefactoribus. Et ita ad hoc genus ſortiũ pertinet duellũ ad veritatem occultã manifeſtandam, nam præter malitiã ſortium continet iuſtitiã reſpectu proximi,& peccatũ contra charitatẽ reſpectu ſui. De quo latè Caiet.d.art.8.& Mart. del Rio lib.4.c.4. q.3.& ſeq. Vbi de ſuperſtitioſis purgationibus etiam diſſerit, de quibus ſupra diximus, quia pertinere etiã poſſunt ad tentationem Dei.Denique eadem ratio eſt de omnibus ſortibus, quæ ad aliquid agendum ordinantur, in quo ineſt periculum grauis nocumenti vel ſui,vel proximi in fama,honore,fortunis,aut vita.

Caiet. Delrio.

30. Inepta aliquorum excuſatio.

Nec verò,qui his vtuntur excuſari poſſunt dicendo ſe expectare à Deo dirigendas eſſe ſortes,quia ipſe eſt,qui temperat illas, Prouerb.16. falſa enim eſt, & vana excuſatio, quia Deus non ſemper temperat dirigendo,ſed ſæpius permittendo, nec talem directionem promiſit,nec ordinarij euentus aliud oſtendunt. Dixerunt verò quidam, in anima humana eſſe ſufficientem poteſtatem ad ſortes dirigendas, obſeruata cæli conſtellatione,quod referri ſolet ex Agrippa lib. 2. Philoſop.c.54. (Agrip.) Sed illa philoſophia non ſolùm vana,ſed diabolica, & ſuperſtitioſa eſt, quia & inuoluit ſuperſtitionem iudiciariæ Aſtrologiæ;& addit nouam ſortilegiorum. Vnde etiam poteſt anima humana talem poteſtatem ſibi arrogare,niſi ex dæmonis ſuggeſtione,ac deceptione.Eſt ergo eadem ratio de hoc diuinationis genere,quæ de auguriis,& ſimilibus.

CAPVT XIII.

Quando Diuinatio per ſomnia, ſuperſtitioſa ſit.

1. Quid ſit ſomnium. Ariſt.

Principio ſupponendum eſt, ſomnium appellari imaginariam viſionem,ſeu apprehenſionem, quæ in ſenſu interiori fit tempore ſomni,quando exteriores ſenſus ſopiti ſunt,vt videre licet apud Ariſt.lib.de ſomniis.Solétque variis nominibus appellari,dicitur enim ſomnium, & inſomnium,viſum, phantaſma, & interdum etiam oraculũ, quas voces accuratè diſtinguit Auctor lib. de Spir.& anima cap.25. inter opera Auguſt.tom.3.Tamen reuera idem ſunt,præter nomẽ oraculũ, quod ad diuina inſomnia magis applicatur, imò de ſe omnem diuinam prophetiam etiam extra ſomnum factam ſolet ſignificare. Hic ergo iuxta ſubiectam materiam priores quatuor voces pro eadem accipimus.Non pertinet autem ad præſens inſtitutum philoſophicam materiam de ſomniis tractare,ſed ſolùm quæ neceſſaria fuerint ad explicandũ,quale peccatum miſceri poſſit in adhibenda fide inſomniis. Agimus ergo de ſomniis, quatenus nobis ſignificare poſſunt aliquid eſſe futurum,vel factum eſſe,vel fieri in diſtanti,vel occulto loco,vel quolibet alio occulto modo. Tripliciter autem intelligi poteſt per ſomniũ aliquid huiuſmodi ſignificari, ſcilicet vel tanquam per cauſam, vel tanquam per affectum, vel tanquam per ſignum,& quaſi per locutionem quandam.

Tripliciter aliquid poteſt intelligi per ſomnium ſignificari.

2. 1. Modus colligendi ex ſomnio tanquam ex cauſa impugnatur.

Primus modus ſignificandi,aut colligendi ex ſomnio tanquam ex cauſa, vix poteſt habere locum, aut eſſe alicuius momenti, nec eſſe in vſu, niſi adiunctis aliis ſuperſtitionibus,vel coniecturis.Quia ſomnium, vel quod in eo cogitatur, aut apprehenditur, præter ſpeciem,& memoriam ſui,quam relinquit,non poteſt in homine habere aliquem effectum,qui ex illo poſtea ſit ex neceſſitate euenturus,ſed ad ſummũ, mediante apprehenſione illius,ſeu recordatione, quæ in vigilia fit,poteſt eſſe occaſio,vel ratio operãdi aliquid,quod ab homine non neceſſario, ſed liberè fit, ſi rationis vſum habet,vt conſtat.Et hoc ſatis indicauit D.Tho. (D Thom.) dicta q.95.art.6. dicens, *ſomnia quandoque eſſe futurorum euentuum cauſam, cùm mens alicuius ſolicita ex his, quæ videt in ſomniis, inducitur ad aliquid faciendum, vel vitandum.* Conſtat ergo, talem effectum non poſſe cognoſci in ſomnio tanquã in cauſa, nec ab illo, qui paſſus eſt ſomnium, nec ab alio, qui de illo notitiam habuit.Quia talis cauſa nec eſt efficax ad talem effectum,nec determinat hominem,ſeu voluntatem eius ad illum.Imò ille idem effectus non ſequitur,niſi mediante aliqua alia credulitate de re ſignificata per ſomnium, quæ credulitas voluntaria eſt, & non neceſſaria; & adhuc illa poſita diſpoſitio de aliquo alio faciendo, vel vitando libera eſt,& rarò euenit.Ergo ex ſomniis tanquam ex cauſa non ſolùm accipi non poteſt certa cognitio futuri effectus,veruntamen nec probabilis coniectura.

Nec poteſt aliquis in hoc peccare,aut errare ſaltem 3.

quoad iudicium certum ferendum de futuro euentu, niſi vel reducendo illum ad aliquam conſtellationem cæleſtem, vel ad aliquam occultam ſignificationem; & ſic iam non eſt cognitio in ſomnio tanquā in cauſa, ſed tanquam in effectu vel tanqum in ſigno, & inuoluit, vel errorem Aſtrologiæ iudiciariæ, vel dæmoniacæ ſuperſtitionis, vt ex dicendis conſtabit. At verò ſi ſolùm fieret coniectura, non eſſet tantus error, tamen ſi ex ſolo ſomnio fieret, ſatis vana, & ridicula eſſet coniectatio, vt ex dictis patet, ſi tamen vltra ſomnium conſiderentur diſpoſitio, & complexio perſonæ, & fortis eius apprehenſio, & facilitas in credendo, vel timendo, aut deliberando, poſſet fieri probabiliter, & ſine peccato talis coniectura, præſertim ſi fieret ad præueniendum, ne talis effectus homini nociuus conſequeretur. Neque de hac prima conſideratione ſomniorum aliquid amplius aut D.Thom. aut Doctores docuerunt, nec videtur neceſſarium.

4. *Secunda cōſideratio ſomnij prout effectus eſt, & ſignificat cauſā.* *Greg.* *Iſidor.* Secundò poteſt inſomnium conſiderari, vt effectus, qui ſolet eſſe ſignum ſuæ cauſæ, quæ ſignificatio naturalis eſt, & de ſe bona. Sciendum autem eſt, varias eſſe ſomniorum cauſas. Nam Greg. lib. 4. Dialog. c. 48. lib. 8. Moral. c. 13 aliàs 18. ſex enumerat, eúmque imitatur Iſidor. lib. 3. Sentent. ca. 6. Illæ autem cauſæ ſunt ventris repletis, vel inanitas, cogitatio præcedens, dæmonis illuſio ſola, vel illuſio cum cognitione permiſta, ſeu ex illa occaſionem ſumens, diuina reuelatio ſola, vel cum cognitione miſta. *Greg. Niſſ.* At Greg. Nyſſe. lib. de hominis opific. cap. 13. primas tantùm duas cauſas ſomniorum ponit, quas latè, & optimè declarat; de dæmone verò nihil dicit, diuinas autem viſiones, quæ inter dormiēdum fiunt, non tam vult vocari ſomnia, *D.Thom.* quàm viſa diuina in ſomno. D.Th. autem dicto art. 6. aliter has cauſas enumerat, ſed ferè in idem redit, licet aliquas addere videatur. Primùm enim has cauſas diſtinguit in internas & externas; & internas dicit eſſe duas, ſcilicet animalem & corporalem, quæ coinci- *Gregor.* dunt cum duabus primis à Greg. poſitis, nam animalis dicitur eſſe cogitatio præcedens, corporalis diſpoſitio aliqua, vel temperamentum corporis, quod ſignificauit Gregor. nomine impletionis & inanitionis, quia frequentiùs ex actuali diſpoſitione, qua corpus afficitur per cibum & potum, & ex actione illorum, & ex vaporibus, qui ad caput inde aſcendunt, ſolent ſomnia ex parte corporis excitari. Sub cauſis extrinſecis videtur D.Tho. quatuor cauſas numerare, duas ſpirituales, ſcilicet Deum, & dæmonem, quas ſub nomine reuelationis, & illuſionis Greg. poſuit, & duas corporales, ſcilicet elementa, ea præſertim, quæ nos circunſtant, & cælum, quas D.Gregorius omiſit, quia fortaſſe hæ cauſæ nonniſi media corporis humani alteratione, & immutando temperamentum, vel diſpoſitionem eius cauſæ ſunt ſomniorum & ita ſub prima cauſa repletionis, & inanitatis corporis videtur Gregorius has omnes cauſas comprehendiſſe, eáſque optimè diſcernit, & variis exemplis declarat. D.Tho. verò è conuerſo cauſas illas miſtas, quas Gregor. poſuit, omiſit, quia ſub ſimplicibus virtute continentur, & multis aliis modis poſſunt cauſæ illæ miſceri ad ſomnia generanda, & ita plura alia membra numerari poſſent, quod nunc neceſſarium non eſt.

5. *Varia ſomniorum nomina ab eorum cauſis deſumpta.* Solùm eſt ad vſum vocum vlteriùs obſeruandum, ſomnia illa, quæ proueniunt ex intrinſeca cauſa corporis, vel etiam ab extrinſeca corporali, ſolere naturalia vocari, quia omnes illæ cauſæ naturales ſunt, & naturaliter operantur, illa verò quæ ſunt ex præcedenti cognitione, vocari animalia, vel moralia, quia in moribus, & cognitionis actibus habent fundamētum; alia verò dicuntur diuina, ſeu oracula, quę à Deo immittuntur, alia verò, quæ ſunt à dæmone, dæmoniaca dicuntur. Cùm autem hæ denominationes à

A cauſa ſumantur, ſicut idem ſomnium poteſt à pluribus cauſis prouenire, ita poteſt ſimul eſſe, & naturale, & animale, &c. Denique animaduertendum eſt, ſomnium vt eſt effectus quidam, comparari poſſe vel ad ſuam cauſam præciſè, quatenus illam indicat, vel ad alium effectum futurum ab eadem cauſa ipſiuſmet inſomnij; nulla enim alia habitudo vtilis ad cognitionem ex tali effectu interuenire hic poteſt. Nam vt ſupra dixi, ex effectu tantùm cognoſci poteſt vel cauſa eius vel alius effectus futurus ab eadem cauſa, quando in illa habet ſufficientem connexionem cum priori effectu.

Primò igitur certum eſt, per ſe non eſſe malum ex ſomniis inueſtigare cauſam, vel cauſas eorum, imò poteſt eſſe bonum, & vtile, & interdum neceſſarium. Ita docent D.Thom. Caiet. & omnes de hac materia ſcribentes in 2.2. & Anton. 2. p. tit. 12. c. 1. Eſtque ma- 6. *Nō eſt malū per ſomnia inueſtigare eorum cauſas.* *D.Thom.* *Caiet.* *Anton.*
B niſeſtum. Primò quia ex effectu, & conditionibus eius per ſe malum non eſt, cauſam inueſtigare, niſi ex intentione operantis, vel aliunde malitia adiungatur, quod eſt per accidens. Secundò quia ſomnia ipſa varia ſunt, quam varietatem ſine dubio à ſuis cauſis accipiunt, ergo ad reddendum rationem illius varietatis, neceſſarium eſt, cauſam vnicuique ſomnio proportionatam inquirere, quod eſt per effectum quærere cauſam: quærere autem huiuſmodi rationem, bonū eſt per ſe loquendo, & interdum neceſſariū, vel vtile ad vitam humanam, vt videbimus, ergo. Tertiò hoc oſtendit vſus medicorum: illi enim ex qualitatibus ſomniorum coniectare ſolent de humoribus corporis de prædominio, vel abundantia alicuius, & de qua-
C litate temperamenti, vt conſtat ex Ariſt. lib. de Diuin. per ſomnia, Hippocrate lib. 6. Epidemoniorum, & lib. de Inſomniis, & Galeno lib. de Pręſagio ex inſomniis, lib. 3. de locis malè effectis cap. 4. Idem etiam oſtendit vſus Patrum, & Theologorum, nam quia inſomnium poteſt eſſe à Deo vel à Dæmone, docent ex conditionibus ſomnij inueſtigare & coniectare, à qua ex illis cauſis fuerit profectum, vel an à neutra earum, ſed fortaſſe ex aliqua præterita cogitatione, vel ſi non ab illa, an à cauſa naturali, & quænam illa ſit. Itaque tota hæc coniectatio de ſe licita eſt. *Ariſtot.* *Hippocrat.* *Galen.*

Dico verò ſecundò, hanc coniectationem ex ſomniis adeò eſſe tenuem, & difficilem, vt vix poſſit pro- 7. *Ex ſomniis difficile eſt cognoſcere eorum cauſam.*
D babilis cognitio cauſæ propriæ ex tali effectu comparari, niſi adiunctis multis aliis circunſtantiis, vel naturalibus, vel moralibus, vel ſupernaturalibus. Hāc veritatem affirmant, & probant optimè Greg. & Iſid. ſuprà. *Sed nimirum* (inquit Gregor.) *cum ſomnia tot rerum qualitatibus alternent, tantò eis credi difficiliùs debet, quantò, & ex quo impulſu veniant, faciliùs non elucet.* Iſidor. verò ait. *Facile credi ſomniis non opus eſt, quia diuerſis imaginationum qualitatibus oriuntur, & vnde veniant, rarò conſideratur.* Ratio itaque aſſertionis eſt, quia cauſæ ſomniorū variæ ſunt, vt vidimus, & nullū eſt ſomnium, quod ab vna cauſa proficiſcatur, quod *Gregor.* *Iſidor*
E illam neceſſario requirat: nam (vt Caiet. bene notauit) ſaltem dæmon poteſt ſe ingerere, & applicando actiua paſſiuis facere, vt excitētur ſomnia, quæ ab humoribus, vel aliūde poſſunt prouenire. Et licèt Deus poſſit in ſomnio in intellectum immittere aliquam cogitationem immediatè, quod non poteſt facere dæmon, tamen ſi illa cogitatio ſit per modum ſomnij, id eſt, cum conuerſione ad phantaſmata, nunquam ex ſolo ſomnio cognoſci poterit ſufficienter, Deū fuiſſe cauſam eius, quia ſimilia phantaſmata poſſent virtute dæmonis applicari & excitari. Solùm ergo ſomniū nunquam eſt ſufficiens ſignū ſuæ cauſæ determinatæ. *Caiet.* 8. *Oſtenditur prædicta difficultas diſcurrēdo per cauſas.*

Denique hoc clarius conſtabit, diſcurrendo breuiter per ſingulas cauſas ſupra enumeratas. Et quidē prima cauſa, quæ eſt diſpoſitio corporis, & temperamentum,

mentum, ac hu mores redundantes, &c. negari non poteſt, quin ſaltem in ſuo genere multum conferat, vt medici, & philoſophi docent, & experientia indicat. Et ratio eſt quia motus phãtaſiæ inter dormiendum, aliquam mutationem obiectiuam præſupponunt, quæ ab humoribus mediis ſpiritibus animalibus fit, & ideò veriſimile eſt, eſſe proportionatam diſpoſitioni coporis, & humorum. Sic ergo è conuerſo poteſt talis cauſa ex qualitate ſomnij coniectari, vt medici faciunt: *Quia ſecundum morborum* Niſſen. *diſcrimina*(ait Nyſſen. ſuprà)*ſomniorum etiam ſpecies diuerſas ægris accidere affirmant. Alias nimirum his, qui ſtomachi vitio laborant, alias, quibus cerebri membranæ ſunt læſæ, alias febri correptis, alias iis, in quibus nimius humor fit bilis; alias, quibus pituita ſit moleſta, &c.* Et ita læta ſomnia indicant abundantiam ſanguinis, triſtia melancholiæ, oneroſa, & timida, pituitæ: bellicoſa, bilis, Sic enim ait Nyſſen. *qui ſitiunt, ad fontes ſe eſſe ſomniant, qui eſuriunt in conuiuiis, adoleſcens per ætatem laſciuiens, conſentanea libidini ſuæ imaginantur.* Conſtat igitur has cauſas naturales eſſe accommodatas his effectibus, & per illos non improbabiliter ſignificari. Tamen incertum ſemper eſt indicium, quia ſimilia ſomnia poſſunt prouenire ex aliqua præcedenti cogitatione vel affectione, etiamſi corpus illis humotibus non abundet, vt qui flores, roſas, muſicam, &c. in vigilia deſiderat, facilè de his ſomniat, etiamſi non multo ſanguine abundet. Item licet aliquis atra bili non abundet, ſomniat triſtia, ſi per occaſionẽ triſtis in vigilia fuit. Vltra hoc dæmõ poteſt ſimilia ſomnia procurare abſque ſimilibus ma. terialibus cauſis intrinſecis, aliunde applicando vapores, & alia corpora, quæ ſimilia phantaſmata faciant vel moueant. Ac denique ex actione corporis ambientis, vel influentia cæli poteſt ſomnium variari, ſtante eadem intrinſeca corporis diſpoſitione, nimirum ſi actio ambientis, vel cœli diuerſa ſit. Oportet ergo ad coniectandam diſpoſitionem corporis ex qualitate ſomnij, noſſe, & conſiderare affectus ſomniantis, & conſuetudinem, & præcedentes cogitationes, & cœleſtem conſtellationẽ, ac denique quoad fieri poſſit ex aliis coniecturis obſeruare: an dæmonis induſtria, vel etiam Dei ſpecialis actio interuenerit, de quibus coniecturis paulò poſt dicemus. Cùm autem hæc omnia ſint valdè interna, vel aliàs occulta & ſæpè ignota, non poteſt ex omnium collatione certa cognitio haberi. Erit autem coniectura probabilis ſi omnia rite ſpectentur & conferantur; ex ſolo autem ſomnio tenuiſſima erit coniectura, vt ex ratione facta patet.

9. Expeditur 2. cauſa ſomniorum. Eccleſ. 2. Secunda cauſa erat præcedens cogitatio, ſub qua etiam affectio, & frequens conſuetudo comprehenditur. Et de hac etiam non eſt dubium, quin poſſit eſſe ſufficiens cauſa, iuxta illud Eccleſ. 2. *Multas curas ſequuntur ſomnia.* Et ratio eſt: quia cogitatio præcedẽs relinquit phantaſmata, quæ facilè in ſomno commouentur, maximè ſi proximè præceſſit cogitatio; & ſi fuit valdè intenta, vel ſæpius repetita. Vnde rectè dixit Claudi. *Omnia quæ ſenſu voluũtur vota diurno, Tempore nocturno reddit amica quies.* Et Nyſſen. ſuprà in fine; *Quibus*(inquit)*qui aſſueuit diurno ſtudio, eorum in ſomniis etiam ſimulacra fingit.* Et ad hanc cauſam videtur reducendum illud ſomniorum genus, *quod*(vt ait Nyſſen. ſuprà) *vnicuique pro morum varietate formatur, nam aliæ ſũt hominis fortis, aliæ timidi imaginationes nocturnæ; aliæ temperantis, aliæ intemperantis ſomnia, alia homini auaritia inexplebili, alia liberali per ſomnium obiiciuntur.* Hæc enim omnia media cogitatione prouenire videntur: nam quia homo vigilans cogitationes habet ſuis effectibus accommodatas, ideo ſimilia etiam patitur ſomnia. Si quis autem attentè

Refert Lorin Eccleſ. 2. Claud. Nyſſen.

A conſideret, vix ex huiuſmodi ſomniis cognoſcet ſe habuiſſe in vigilia tales cogitationes: nam ſæpè illa ſomniat, quæ non cogitauit vnquam: vel non tam vicino tempore, vt veriſimile ſit, inde fuiſſe excitata in ſomno phantaſmata. Potiùs ergo ſolet in tali coniectura ſupponi aliunde cognitio cauſæ, & tunc per comparationem vtriuſque fit probabilis coniectura, quod tale ſomnium ex tali cauſa proceſſerit. Vt verbi gratia ſomniat quis ſe occidere inimicum, & ſimul recordatur ſe de inimico, vel vindicta in die cogitaſſe, tunc ſanè probabiliter colligit ex tali cognitione manaſſe ſomnium. Et idem eſt de aliis ſimilibus affectionibus.

Tertia cauſa erat Deus, de qua iam dictum eſt, & 10. Expenditur quinta cauſa, quæ comprehendit vicina elementa.
B plura ſtatim dicemus, & de quarta etiam, ſcilicet dæmone. Quinta ergo eſt aër cõtinens, aut aliud ſimile vicinum elementum, de quo clarum eſt, tunc non afficere phantaſiam, quia neque immediatè poteſt, vt per ſe conſtat, neque tunc mouet ſenſus externos, quia ſupponuntur per ſomnum impediri. Solùm ergo poteſt tunc corpus alterare, & ita non niſi remotè, & quaſi per accidens cauſare ſomnia: quapropter ex ſomnij qualitate ad ſummum poterit coniectari, an corpus fuerit calidum, frigidum, humidum, &c. Quòd verò illa diſpoſitio corporis ex circunſtante, vel propinquo elemento euenerit, non poteſt ex ſomnio cum probabilitate colligi, niſi fortè aliunde conſtet, corpus de ſe non fuiſſe ita affectum, nam tunc
C poteſt cum probabilitate credi à medio, ſeu aëre circunſtante originem dixiſſe.

Sexta, & vltima cauſa eſt cælum, creditur enim 11. Vltima cauſa, quæ eſt cœlum.
influere in phantaſiam, quæ corporea eſt, & organis corporeis immerſa, ac ſubinde poſſe in eam producere varias ſpecies imaginarias, etiam quando ſenſus exteriores ligati ſunt ſomno, & ita poſſe eſſe cauſam ſomniorum. Sed non eſt intelligendum poſſe cœlum directè, & per ſe influere in phantaſiam varias imaginarias ſpecies ſicut in materia corporali varias formas producit. Quia fieri non poteſt, vt ad phantaſiã ingrediantur nouæ ſpecies imaginariæ, ſeu noua phãtaſmata, niſi per ſenſus externos, quia hæc eſt vnica, & naturalis via acquirendi ſpecies ſenſibiles in ſenſibus internis, ſcilicet per externos. Et ideò impoſſibile
D eſt, vt virtute cœli imprimatur phantaſiæ ſpecies lucis, aut coloris, quando ſenſus externus nunquam illas percepit ſicut dixit D. Thomas in ſimili 1. p. q. 111. art. 3. in corpore, & ad 2. Vnde (ſecluſa diuina actione poſſibili) inſomnia fieri non poſſunt, niſi excitando phantaſmata præcedentia, quæ in memoria conſeruantur, & poſteà in ſomno mouentur, vel ad ſimplices actiones, vel ad varias, & quaſi compoſitas apprehenſiones, & quibus varia ſomnia, & monſtra interdum conſurgunt. Illa autem motio fit partim per alterationem organi phantaſiæ, per quam alterationem magis diſponitur ad vſum talis phantaſmatis, quàm alterius; partim & potiſſimum per agita-
E tionem ſpirituum animaliũ, in quibus imagines earundem rerum ſenſatarum deferuntur, & applicantur phantaſiæ, eamque ad operandum per ſimilia phantaſmata excitant. Quæ omnia ex philoſophia conſtãt. Cœlum ergo non poteſt eſſe cauſa ſomniorũ imprimendo imagines, vel phantaſmata interno ſenſui, ſed ad ſummum alterando per influentiam ſuam hoc, vel illo modo humores corporis, & ipſoſmet ſpiritus animales, (corporei enim ſunt, & influentiæ cæleſti ſubiacent,) & ipſum cerebrum, ac organum phantaſiæ. Atque hinc fit, vt nec ex ſolo aſpectu cœli, & ſiderũ colligi poſſit, quale fuerit ſomnium, neque ex ſola qualitate ſomnij cognoſci poſſit, à qua cœli influentia proceſſerit. Et ratio vtriuſque eſt, quia cœlum nõ eſt immediata cauſa ſomnij, vnde nõ per ſe neceſſitat

phantaſiam ad hanc, vel illam apprehenſionem, ſed A ſolùm mediis humoribus corporis, & potentiis, & organis, quæ alterat, & mouet. Hæc autem alteratio non eſt ſemper ab eodem aſpectu cœli, ſed accommodatur materiæ, & diſpoſitioni eius; & ita varia eſt iuxta varietatem humorum, & temperamenti: ergo ad coniectandam cauſam cœleſtem ſomnij ex ipſomet ſomnio, oportet præcognoſcere corporis ſomniantis diſpoſitionem, qualitatem humorum, & copiam, & alia, quæ difficilimè cognoſcuntur à nobis: ergo coniectatio huius cauſæ eſt tenuiſſima, & vix ad probabilitatem peruenit. Præſertim quia ipſa virtus ſtellarum occculta nobis eſt; nam licèt de vna, vel altera obſeruatum ſit an bilem flauam, vel atram generet, aut ſanguinem; tamen quælibet poteſt ab aliis occurrentibus impediri, & ita valde incerta redditur B influentia, vt ſupra cap. 11. dictum eſt latiùs. Ita ergo hæc coniectatio cauſarum ſomniorum ex ipſiſmet ſomniis tantùm, vt ex effectibus, incertiſſima eſt.

12. Non poſſe ex ſomnio tanquam ex effectu cognoſci aliũ effectum futurum. Caiet.

Hinc dico tertiò, impoſſibile eſſe homini, ex ſomnio tanquam ex puro effectu cognoſcere alium effectum futurum, vel naturalem cum certitudine, vel contingẽtem ad vtrumlibet, vel liberum vllo modo. Hanc aſſertionem ſumo ex Caiet. art. 6. quam multis verbis, ſatiſque obſcuris ibi proponit. Declaratur autem prima pars; nam ſi ex ſomnio vt ex effectu poſſet cognoſci alius effectus futurus, ſolùm eſſet, quia haberent connexionem in vna cauſa communi, vt D. Thomas ibi dixit, nam alius modus cogitari nõ poteſt, vt ſæpe dictum eſt, at illud medium valde incertum eſt, quia ipſa cognitio cauſæ per talem effectum, C ſcilicet ſomnium incerta valde eſt, vt oſtendimus, ergo multò magis incerta erit coniectatio alterius effectus in tali cauſa communi. Declaratur præterea, quia hoc genus coniectationis non habet propriè locum in ſomnio animali, nec in diuino, vel dæmoniaco. Nam in ſomnio animali cauſa eſt præcedens cogitatio, vel affectio, quæ cauſa, & incerta eſt reſpectu ipſiuſmet ſomni, & de ſe non habet alium determinatum effectum futurum, qui ex illa, vel neceſſariò, vel vt in plurimum naſcatur. Quid enim cogitari poteſt? Præſertim cùm præterita cogitatio poſſit, vel non habere ordinem ad ſequentem operationem, vel effectum, vel eſſe adeò leuis, & tranſiens, vt vix ad effectum alium incitet, nedum cogat. De diuino autem ſomnio, & dæmoniaco id clarius eſt; quia D cauſæ illorum ſunt liberæ; vnde licèt ſomnium effecerint, non eſt neceſſe, vt ſint determinatæ ad aliquos alios effectus faciendos. Et quamuis eſſent, non poſſet id colligi ex ſolo ſomnio, vt effectus eſt, nam vt ſignum nunc non conſideratur. Solùm ergo ſuperſunt cauſæ naturales ſomnij, ex quibus illa, quæ intrinſeca eſt, habere facilè poteſt aliquem naturalem effectum communem cum ſomnio, vt verbi gratia ſi ſomnium indicat atram bilem, ex illo coniectari poteſt talem perſonam paſſuram eſſe triſtem apprehenſionem, ſi verò perſona eſt infirma, & ſomnium indicat repletionem humorum, coniectari inde poteſt ægritudinem fore grauem, vel indigere inedia, aut alia auacuatione, & ſimilia. Et iſtæ naturales indicationes, & præſagia ſine dubio ſunt licita, & de his E maximè videtur loqui D. Thomas. Quam verò ſint incerta, à fortiori patet ex dictis in præcedenti concluſione, quia additur coniectatio alterius effectus ex tali cauſa, quæ habet ſuam peculiarẽ incertitudinem, & obſcuritatem, vt conſtat. Aliæ verò cauſæ naturales ſunt extrinſecæ, ſcilicet elementaris, & cæleſtis. De priori nihil eſt, quod dicamus, quia vix poteſt cogitari effectus, quem habeat communẽ cum ſomnio præter ſimilem alterationem, quam diximus potuiſſe dare occaſionem, vel materiam ſomniandi, hoc vel illud, cognoſcere autẽ illũ effectũ, nihil noui eſt.

D. Thom.

15. Caiet. Quidã putant poſſe futura cognoſci ex sõnio, quod ſomniũ indicat influẽtiam cœli.

In cœleſti ergo cauſa fieri ſolet maior vis, & propter illam præcipuè hoc diſputatur, vt Caietanus etiam in ſuo commentario art. 6. ſupponere videtur: nam totam doctrinam ad hanc cauſam dirigit. Hi enim, qui nimiùm de influentia aſtrorum, & de arte iudiciaria confidunt, mediante illa putant poſſe multa futura cognoſci ex indicio ſomniorum, quia ſomnium indicat conſtellationem, & influentiam cœleſtem, qualis ſit, & per illam putant poſſe cognoſci, quid futurum ſit. Verumtamen hæc cognitio etiam in ordine ad effectus naturales incertiſſima eſt, vixque poteſt gradũ probabilitatis attingere. Tum quia ex vi ſomnij ſolius conſtellatio cœleſtis, tenuiſſimè, & obſcuriſſimè indicatur. Tum etiam quia licèt aliquo modo indicetur, non tamen plenè, neque cum concurſu omnium aſtrorum quæ eſſe poſſunt. Contingere enim poteſt, vt occurrant aliqua, quæ licet non impediãt effectum ſomnij propter materiæ qualitatem, impediant alium propter alias circunſtantias. Tum præterea quia, licèt tempore ſomnij fuerit talis conſtellatio, neſcitur quantum duratura ſit, imò certum eſt, ſtatim variari, & mutari aſtrorum aſpectum, & diſtantiam, tam inter ſe, quàm à tali, vel tali loco terræ, præterquam quòd ſtatim oriuntur nouæ ſtellæ, quæ poſſunt effectum impedire, vel alium inducere. Tum denique quia ſuprà oſtenſum eſt, quàm ſit tenuis, & incerta influentiarum cœleſtium cognitio, etiam directè obſeruata, & inquiſita, qualis ergo erit adumbrata ſolùm per indicia ſomniorum? Vnde tandem fit, quòd ſi talis coniectatio ſit de effectibus liberis, aut merè caſualibus, vel aliàs omninò occultis, non ſolùm ſit incerta, ſed etiam prorſus vana, & inutilis, quia propter omnia dicta habet indeterminationem, & occultationem à cauſis proximis. & præterea tales ſunt hi effectus, vt ad illos influentia per ſe non attingat.

Ex ſomnio conſtellatio cœli obſcurè cognoſcitur.

14. In hac diuinatione non datur peccatum ſuperſtitionis, ſi ſolùm tendat ad effectus naturales. D. Thom.

Atque his tandem vltimò concluditur, in hoc genere diuinationis naturalis (ita enim illam voco, quia ex naturali effectu, vt talis eſt, ad inueſtigandum naturalem effectum procedit) per ſe loquendo non eſſe peccatum ſuperſtitionis, ſi intra diſcurſum, & inquiſitionem ex effectu ſemper contineatur, vt D. Thom. & omnes docent. Quia in hoc genere inueſtigationis nec pactum cum dæmone inuenitur, nec moralis occaſio eius? & ita nulla fit irreuerentia Dei; neque aliunde habet talis actio aliquid contra Religionem: imò neque contra aliam virtutem inordinationem continet per ſe loquendo, quia non excedit limites philoſophiæ naturalis. Quòd ſi quis in hoc genere nimium credat ſuis diſcurſibus, & diuinationibus philoſophicis, aut medicis, & nimis conſtanter, ac confidenter affirmet, credat, & prædicet, quod coniectat fundatus ſolùm in diſcurſu ex effectu, peccare quidem poterit contra prouidentiam, & ſtudioſitatem, ac modeſtiam, & interdum etiam contra charitatem, iuſtitiam aut ſimilem virtutem, ſi talem cognitionem temerè ad aliquid operandum applicat cum graui periculo alicuius nocumenti proprij, vel proximi. Tamen ex vi illius exceſſus non peccabit contra Religionem, quia totum illud negotium non verſatur in materia Religionis. At verò ſi diuinatio tranſgrediatur terminos naturalium effectuũ, & trãſeat ad liberos, eos cum certitudine, vel nimis abſolutè prædicendo, iam cõmittitur ſuperſtitio, quæ ordinariè videtur eſſe eiuſdẽ rationis cum diuinatione ex aſtris, niſi aliud pactum expreſſum cum dæmonibus intercedat, vt ex dictis ſatis patere poteſt, applicando diſcurſus, & rationes in ſuperioribus factas.

Datur tamen ſi effectus liberos inquirat.

15. Tertio loco dicendum eſt de vſu ſomniorum, non vt effectus tantùm, ſed vt ſigna, & quaſi voces interdum

Expenditur vſus ſomniorum, prout ſigna ſũt.

dum ſunt. Non eſt enim dubium, quin apprehendantur in ſomniis aliqua, quæ aliquos effectus futuros, vel occultos ſignificant, non vt effectus; quia nec ſunt nec creduntur eſſe cauſæ talium effectuum, nec habent cum illis aliquam connexionẽ in cauſa communi, ſed apprehenduntur, vel formantur tantùm vt ſigna impoſita; vel data ad tale quid ſignificandum. Solent autem hæc ſigna dari interdum per modum expreſſæ locutionis per conceptus aliquarum vocum quæ ita formantur in phantaſia dormientis, ac ſi ea per auditum corporis audiret, qui modus videtur eſſe frequens in diuinis ſomniis, iuxta illud Num. 12. *Si fuerit Propheta inter vos, per ſomnium loquar ad eum.* Et hoc modo videtur facta locutio ad Ioſeph, & Magos dormientes Matth. 1. & 2. Dæmon etiam poteſt hoc modo loqui in ſomniis, quia ſicut poteſt applicare phantaſmata rerum, ita etiam vocum, concitando ſpiritus, & humores, & applicando illos modo accommodato ad illum effectum.

Num. 12. Matth. 1.

16\. Aliquando verò immittuntur hæc ſomnia ſignificantia per apprehenſiones viſionum quarundam, quę ſint veluti imagines rerum per eas ſignificatarum. Et hæ imagines poſſunt etiam eſſe in duplici differẽtia. Quædam enim ſunt veluti imagines propriæ, & formales rerum, quas ſignificant, vt Geneſ. 31. vidit in ſomniis Iacob *aſcendẽtes mares ſuper oues fœminas, varios, & maculoſos, & diuerſorum colorum.* Quæ viſio ſignificabat id ipſum, quod euenturum erat Iacob, vt oues parerent varios fœtus, quibus ipſe ditaretur, ſicut Angelus in eodem ſomno illi apertè declarauit. Simile fuiſſe videtur ſomnium Pauli Act. 16. quando noctu vidit hominem Macedonem deprecantem illum, vt in Macedoniam tranſiret. Simile fuiſſe creditur ſomnium Theodoſij, quando præuidit, coronam imperij ſibi imponi à Meletio Antiochiæ Epiſcopo, vt refert Theod. lib. 5. Hiſtor. cap. 6. & 7. Aliæ verò ſunt imagines in ſomno oſtenſæ, quæ tantùm metaphoricè, ſeu per analogiam quandam, & tropum ſignificant: & hæc inſomnia ſunt frequentia in Scriptura, vt Geneſ. 28. de Iacob qui ſcalam vidit in ſomno, & cap. 37. de ſomniis Ioſeph. Manipulorum, & Solis, Lunæ, ac Stellarum, & cap. 40. de ſomno pincernæ, & magiſtri piſtorum Pharaonis, quorum alter ſomniauit, ſe vuas exprimere, & dare poculum Pharaoni, alter vidit in ſomnio tria caniſtra, &c. & c. 41. de ſomniis Pharaonis, de ſeptem bobus, & de ſeptem ſpicis. Et de ſtatua Nabuchodonoſor. Daniel. 2. & de arbore magna, &c. Daniel. 4, & de quatuor ventis, & beſtiis quatuor, eiuſdem Daniel. cap. 7. Tale etiam videtur fuiſſe ſomnium Polycarpi, de quo refert Euſebius lib. 4. hiſtor. c. 14. triduo ante martyrium ſuum in ſomniiis vidiſſe ceruical flãma accedi, atque conſumi. Vterque autem modus ſomniorum huiuſmodi poteſt facilè per naturalem virtutẽ Angeli immitti, quia illa omnia repræſentãtur per phantaſmata priùs ſenſibus præcepta, & ſpiritibus animalibus inhærentia, quæ per motum localem applicari poſſunt, & ita componi, vt huiuſmodi faciãt repræſentationes tam proprias, quam ſymbolicas, vt conſtat ex doctrina D. Thom. 1. p. q. 111. a. 3. Et ex Auguſt. 12. Geneſ. ad lit. cap. 13. & 14. Solet autem eſſe diſcrimen inter hæc duo vltima ſomniorum genera, quòd quando ſomnium eſt per imagines proprias, facilè intelligitur ſignificatio eius, in quo conuenit cum ſomnio, quod per apertam locutionem percipitur; & ſic Theodoſius facile intellexit ſomnium ſuprà narratum. At verò quando ſomnium eſt per tropum, & figuram, ſæpè non intelligitur à ſomniante, vt de Pharaone & aliis conſtat: niſi etiam tam ſimilis ſit analogia, & cum talibus circunſtantiis, vt facillimè percipiatur, ſicut in caſu Polycarpi videre licet.

De ſomniis quæ fiunt per imagines rerum ſignificatarum. Geneſ. 31. Duplex imaginum genus. Actor. 16. Theod. Geneſ. 28. & 37. Daniel. 2. & 4. Daniel. 7. D. Thom. Auguſt. Aſſignatur diſcrimen inter hæc duo genera ſomniorũ.

17\. Deinde ſtatuendum eſt, hæc ſomnia nec animalia eſſe, nec naturalia eſſe poſſe. Prior pars conſtat, quia licèt ſomnium proueniat à præcedenti cognitione, vel affectu, non poteſt inde participare aliam ſignificationem, præter eam naturalem, quam habet, vt effectus quidam eſt, non poteſt autem inde habere ſpecialem habitudinem, vel quaſi impoſitionem ad aliquid aliud ſignificandum, vt per ſe notum videtur. Et eadem ferè ratione poteſt probari altera pars, quia naturales cauſæ, ſiue intrinſecæ, ſiue extrinſecæ, ſiue elementa, ſiue cœlum, & aſtra non habent vim ad tale ſignum imprimendum, vt ſignum peculiare, & ad placitum ſignificans, hoc enim eſt proprium alicuius motoris intellectualis, qui per talia ſigna indicare velit mentem ſuam, vel aliquid aliud. Quocirca manifeſtè errarunt Prothagoras, & alij Stoici, qui dixerunt, nulla eſſe ſomnia, quæ non aliquid ſignificent, & ideò nulla eſſe negligenda, vel contemnenda. Nam illud prius falſum apertè eſt in ſomniis merè naturalibus, vel animalibus. Hoc autem poſterius non eſt etiam in vniuerſum verum, vt dicemus. Somnia ergo hæc, quæ vt ſigna quædam immittuntur neceſſe eſt, vt ab aliqua ſuperiori mente, & intelligentia proueniant: ſunt enim veluti locutiones quædam mentales, ſeu imaginariæ, quæ ab ipſomet ſomniante fieri non poſſunt, tum quia non vtitur tunc ratione, tum quia ordinariè ſunt de rebus ſibi ignotis, & occultis. Nec etiam poſſunt fieri ab alio homine, vt per ſe patet, ergo oportet, vt proueniant ab aliquo extrinſeco ſpiritu.

Hæc ſomnia nec animalia, nec naturalia eſſe poſſunt.

18\. Explicandum verò ſupereſt, à quo ſpiritu ſint: nam in hoc errarunt Epicurei, qui (vt refert Tertul. lib. de Anima, cap. 46.) nulla ſomnia immitti à vero Deo affirmabant, quia prouidentiam Dei negabant. Nec videtur ab hac ſententia alienus Ariſt. in lib. de diuinat. per ſomnium, negat enim, Deum eſſe cauſam ſomniorum. Aliqui verò eum exponunt, quòd non dixerit, nulla ſomnia eſſe à Deo, ſed non omnia eſſe illi tribuenda. Vnde Tertul. ſuprà ſic de Ariſtot. ſcribit. *Ariſtoteles maiore ſentẽtiam mendacio recitans agnoſcit & verum*, id eſt, cùm priùs videatur generali ſententia mendacium profiteri, negãdo eſſe à Deo ſomnia, poſtea veritatem agnoſcit: fatetur enim, aliqua ſomnia habere ſuperiorem, & occultam cauſam, vel, vt Pamelius illa verba exponit, licèt Ariſtoteles ſenſerit, ſomnia maiori ex parte eſſe mendacia, tamen in aliquibus veritatem agnoſcit. Et hinc colligit ipſe Pamelius, ſenſiſſe Ariſtotelem, non omnia ſomnia eſſe à Deo, non verò dixiſſe, nulla eſſe à Deo. Sed profectò Ariſtoteles abſolutam poſuit negationem. Et licèt poſtea dicat, aliqua ſomnia eſſe vera, addit tamen, id eſſe vel à caſu, vel à dæmone. Plato etiam in Sympoſ. nõ agnoſcit ſomnia diuina, ſed dæmoniaca: è conuerſo verò Hippocrates lib. de inſomniis, præter naturalia ſomnia, ponit diuina, de dæmoniacis autem nihil dixit. Veritas autem Catholica eſt, hæc ſomnia & à Deo, & à dæmone immitti poſſe. Sub Deo autem miniſtros eius Angelos bonos comprehendimus. Et ita diuiduntur adæquatè hæc ſomnia in diuina & dæmoniaca. De diuinis plenæ ſunt Scripturæ, ex quibus iam multa exempla deſumpſimus, quæ hanc probant veritatem. Item ex hiſtoriis Sanctorum ſimilia ſomnia diuina referuntur frequenter à Patribus, præſertim à Gregor. in Dialogis. Denique Numer. 12. promiſit Deus ſe locuturum prophetis in ſomniis. Et Iob 33. de Deo dicitur; *Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines.* Vnde ſentit etiam Tertul. ſuprà ſæpè huiuſmodi ſomnia vera Ethnicis communicata fuiſſe à Deo, ex liberali beneficentia propter illorum, vel aliorum commodum. De dæmone verò, quòd poſſit

Tertul. Epicureorum error. Quid Ariſt. in hoc ſenſerit. Tertul. Pamel. Hæc ſomnia & à Deo & a dæmone poſſunt immitti. Greg. Num. 12. Iob. 33. Tertul.

GG 4 talia

talia ſomnia in dormientibus facere, iam probatum A eſt,& nemo dubitat. Quòd autem multa ſomnia huiuſmodi ſint,ſatis indicauit Sapiens, cùm dixit, *Multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperátes in eis.*

Eccleſ. 34. Eccleſ. 34. Quod de ſomniis dæmoniacis, & vanis intelligendum eſt. Et de eis videtur accipiendum

Eccleſ. 1. *Ierem.* 29. illud Eccleſ. 1. *Vbi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates.* Et illud Ierem. 29. *Ne attendatis ad ſomnia veſtra, quæ vos ſomniatis, &c.* Hæc enim dicuntur propter ſomnia, quæ opera dæmonis credenda proponuntur, vt conſtat, quæ in Gentilibus fuiſſe frequentiſſima,

Tertul. confirmat Tertul. lib. de anima c. 46. & 47. Et hæc diſtinctio eſt frequentiſſima in aliis Patribus. Legi poteſt Auguſt. lib. 12. Geneſ. ad lit. ferè per totum: &

Auguſt. *Greg. Nyſ.* *Lactan.* *Virgil.* Gregor. Nyſſenus lib. de Opificio hominis, Cap. 33. & 34. Et attingit Lactantius lib. de Opificio Dei, B cap. 18. Vbi etiam ex Virgilio illam refert eiſdem ferè verbis, quibus ex Homero eandem Tertullia. retulit.

Philo. Videri etiam poteſt Philo lib. de inſomniis.

19. Diuinis ſõniis fides habenda.

Ex hac ergo diſtinctione, ac doctrina duę ſequuntur indubitatæ regulæ. Vna eſt, diuinis ſomniis fidem adhibere non modo vanum non eſt, verùm potiùs ſanctum, & neceſſarium, ſi de origine ſomnij ſatis moraliter conſtet. Hoc conſtat exemplis Scripturæ,

Iudic 7. *Matth.* 2. & 3. de Gedeone Iudic. 7. de Daniele locis citatis, & de Sancto Ioſeph, & Magis, Matth. 1. & 2. Ratio verò eſt, quia Deo loquenti fides adhibenda eſt, parúmque refert, quòd hoc, vel illo modo loquatur, dummodo conſtet ipſum loqui, ſed huiuſmodi ſomnium à Deo immiſſum, eſt quædam locutio Dei iuxta illud: *Per* C *ſomnium loquar ad eum*, ergo talis credulitas tam neceſſaria eſt, ſicut fides, quando alia neceſſaria concurrunt. Duo autem ſunt maximè neceſſaria, vt his ſomniis fides adhibeatur: vnum eſt, vt ſufficienter conſtet, illorum auctorem eſſe Deum, vel bonum Angelum miniſtrũ eius; quia ſicut non creditur prudenter niſi quod ſufficienter proponitur vt reuelatũ à Deo: ita nec ſomnio fides prudenter datur, niſi aliquo ſufficienti modo conſtet, Deum eſſe ſomnij auctorem. Aliud requiſitum eſt, vt ſignificatio ſomnij patens, & clara ſit, vt ſolet maximè eſſe in ſomniis; quæ per expreſſam locutionem fiunt, vel ſaltem vt ex circunſtantiis, & coniecturis ſufficienter innoteſcat. Aliàs D enim ſic interpretatio ſomnij ignoratur, (quod maximè locum habet in ſomniis ænigmaticis) non poteſt illi adhiberi fides, nimirum vt particulare aliquid ſignificat, ſed ad ſummum in generali credi poterit hoc ſignum eſſe verum, & id, quod per illud ſignificatur, re vera eſſe futurum. Hîc verò interrogari poteſt, an liceat futurorum, vel occultorum cognitionem deſiderare, vel petere per huiuſmodi ſomnia à Deo immiſſa. Verumtamen hæc interrogatio de quacunque diuina reuelatione fieri poteſt. Nunc ergo breuiter dicimus per ſe, ac ordinariè hoc non licere, niſi vrgẽs neceſſitas, & honeſtiſſima ratio occurrat: E vel niſi ex ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu id fiat. Quando autem in hoc peccatur per exceſſum, magis pertinet tale peccatum ad tentationem Dei profectã ex ambitioſa, ac ſuperba curioſitate ſciendi occulta diuinæ Sapientiæ, quàm ad ſuperſtitionem, de qua nunc tractamus. Poterit tamen tale peccatum ad præſentem ſpeciem reduci, ſi homo ex tali immoderato affectu ſe exponat morali periculo, vt dæmon ſeſe ingerat, & transfiguret in Angelum lucis, & ita eum in ſuam ſocietatem adducat.

20. Dæmoniacis ſomniis fidem adhibere ſuperſtitio eſt. *D.Thom.*

Secunda regula eſt: dæmoniacis ſomniis fidem dare peccatum eſſe ſuperſtitionis, contrarium religioni eo modo, quo aliæ ſuperſtitioſæ diuinationes. Ita diuus Thomas, & omnes. Et colligitur ex teſtimoniis Sciptpturæ citatis, in quibus huiuſmodi ſomnia damnantur, & credulitas, vel fiducia in eis prohibetur. Idémque ſumitur ex cap. *Epiſcopi* 26. q. 5. Et latè, ac optimè tractat Auguſtinus ſuprà, & lib. 8. de ciuitate, c. 16. & ſequentibus; & alij Patres ſuprà allegati. Eſt autem hoc peccatum manifeſtum, quando præcedit expreſſum pactum dæmonis, quia per ſomnia reſpondere promiſit; vel etiamſi poſtquam quis ſomnium vidit, & non intellexit, & ad dæmonem recurrit pro eius interpretatione, ſicut faciebat Nabuchodonoſor Daniel. 2. & 4. Et ad hoc expreſſum pactum ſpectat, vti peculiaribus cæremoniis, vel ante ſomnum, vel in modo ipſo dormiendi, vt ſibi per ſomnia reuelentur occulta: hæc enim ſpectant ad gentilicos mores, atque adeò ad pacta, & inſtructionem dæmonum, de quibus legi poteſt Cælius Rhodig. lib. 27. Lection. antiq. c. 14. Idem denique vitium eſt, ſi pactum tacitum intercedat, vt in aliis dictum eſt; intercedit autẽ hoc pactum, quoties quis nihil de Deo cogitans, nec rationem habens ad credendũ eſſe à Deo, illis fidem adhibet. Ratio eſt ſuperiùs tradita, quia ſomnia vt talia ſigna ſunt, non ſunt ſigna naturalia, ſed ad placitum, vel ex generali impoſitione, ſi verba ſint, vel ex intentione, aut auctoritate loquentis, ſi ſint alia ſigna voluntariè aſſumpta, ſeu impoſita ad aliquid in particulari ſignificandum: ergo cognitio, quæ ex illis accipitur, non eſt per modum inuentionis, ſeu naturalis inquiſitionis ex effectibus, ergo per modum diſciplinæ, in qua diſcipulus fidem adhibet magiſtro teſtificanti, ergo qui ſic credit talibus ſomniis, vult dæmonem habere magiſtrum, & illi fidem adhibet, & ſocietatem cum eo tacitè profitetur. Probatur hæc vltima conſequentia; quia non fundatur in Deo, vel auctoritate eius, vt oſtenſum eſt, quia nullum habet indicium eius. Dices; Etiam non habet indicium, quòd ſit à dæmone. Reſpondeo; Eo ipſo, quòd non conſtat, ſomnium eſſe à Deo, vel exiſtimandum eſt, eſſe merè naturale; quod rationem ſigni ex impoſitione ſignificatis inducere non poteſt, quia vel nullã habet, vel ſi contingat aliquam habere, erit merè caſualis, nullamque poteſt per ſe habere auctoritatem, vt ei credatur: vel certè, ſi accipitur vt ſignum datum ab aliquo alio intelligente, & ſuperiori, neceſſe eſt vt vel expreſsè, vel tacitè dæmoniacum ſit.

Cap. Epiſcopi. Auguſt. Daniel. 2. & 4. Rhodig. Obiectioni reſpondetur.

21. Difficile eſt diſcernere, vtrùm ſomnium ſit à Deo.

Tota verò huius negotij obſcuritas, & difficultas eſt in diſcernendo, & diiudicando, An ſomnium ſit à Deo, néc ne? In quo in primis admonent omnes Patres citati, non ſatis eſſe ad credendum talia ſomnia eſſe à Deo, quòd experimento aliquo ſit cognitum, ſæpe fuiſſe vera, ſeu habuiſſe euentum ſignificationi conformem: quia (vt ſuprà dicebamus) conſuetudo dæmonis eſt, ſæpius vera dicere, vt ſemel fallat, & in re aliqua maioris momenti decipiat. Et ſimiliter non ſatis eſt, quòd ſomnia eſſe videantur de rebus vtilibus, vel ad humanam vitam, vel ad vitandũ aliquod malum imminens, quia hoc modo ſolet dæmon homines attrahere, & beneuolentiam eorum captare, vt benè obſeruat D. Thom. 2. 2. q. 172. art. 7. Et ſumitur ex Chryſoſt. homil. 19. Imperf. & Auguſtino lib. 2. de doctrina Chriſtia. cap. 19. & ſequent. Vbi adducit illud Deuter. cap. 13. *Etiamſi dixerint vobis, & ita euenerit, non credatis eis.* Imò nec ſatis eſt, quòd ſomnia ſint de bonis actibus, & honeſtis, ita vt ad illos inclinare, & inducere videantur, quia hoc etiam modo ſolet Sathanas transfigurare ſe in Angelum lucis. Quare non eſt etiam ſufficiẽs ſignum diuini ſomnij, quòd futura contingentia verè ſignificet, vel internas cogitationes, vel aliqua myſteria fidei. Nam vt in aliis ſignis ſuprà diximus, ferè hæc omnia poteſt aliquo modo interdum docere dæmon, ſcilicet futura contingentia ex coniecturis, vel quia ipſe ad illa cooperatur, & inde euenit, vt poſſit ſæpè verũ dicere, licet non ſemper. Atque eodem modo cogitationes

D. Thom. *Chryſoſt.* *Aug.* *Deut.* 13.

alterius,

alterius,vel effectus indicat. At myſteria fidei per intelligentiam Scripturæ cognoſcere poteſt, vel per reuelationem bonorum Angelorum, vt ait D.Thom. 2.2.quæſt.172.art.6.ad 1.cum Auguſt.12.Geneſ. ad lit. cap.19. Tunc ergo dæmon interdum vera docet hominem in vno myſterio, vt in altero fallat, & ita in errorem, vel hæreſim illum inducat. Hæc ergo ſigna, licèt iuuare poſſint, tamen ambigua ſunt, niſi aliqua addantur.

D.Thom. *Auguſt.*

22. Poſſunt ergo ad hanc differentiam coniectandam obſeruari in primis, quæ in ipſo ſomno inter dormiendum accidunt, & tunc quando illa ſunt turpia, obſcœna & inhoneſta, ſignum eſt, non eſſe ſomnium à Deo; poteſt autem interdum eſſe naturale, vel animale, iuxta ſomniantis aut temperamentum, aut mores. Si tamẽ eorum de rata perſonæ conditione, veriſimilius apparet, non habuiſſe ſomnium in tali homine huiuſmodi cauſas, ſignum ferè euidens eſt, eſſe à dæmone, vt ſenſit Iuſtin. Martyr. in Reſponſ. ad q.21. & Theonas apud Caſſianum collat.22.cap.6. Sed hoc indicium magis ſpectat ad ſomnia moralia, vt ſic dicam, quàm ad diuinatina, de quibus nunc agimus. Sic etiam ex contrariis effectibus cõiectare licet. Nam ſi ſomnium ſit ſuaue, & de re ſpeciali, & animum relinquat deuotum, ſeu bene diſpoſitum ad deuotionem, indicium eſt, eſſe à bono Angelo, vel Spiritu ſancto præparante animam ad officium virtutis per illuminationem aliquam, & bonam affectionem & ſpiritualem ſuauitatem, & humilem, atque deuotam, quam poſt ſe relinquit, vt tractat Greg. ſuprà, & attigit Aug. 6. confeſ. Secundò obſeruari debet materia ſomnij; nam ſi inducit ad aliquid malum, clarum ſignum eſt, non eſſe à Deo: idémque eſt, ſi nihil aliud, quàm vanam curioſitatem, vel elationem, & affectum æſtimationis apud alios fouere videatur, quia Deus non eſt auctor harum vanitatum, nec ſine magna cauſa, & ratione homines modo extraordinario docet, & illuminat. At verò è contrario quando materia non apparet Deo improportionata, & indicatio per ſomnium poteſt habere vtilitatem honeſtam, vel publicam, vel priuatam, tunc aliquod indicium eſt, eſſe à Deo, non tamen eſt per ſe ſufficiens, vt ex dictis conſtat & notant expreſsè Tertul. Greg. & Iſidor. ſupra.

Quædã in ſomnio obſeruanda, vt cognoſcatur à quo ſit. *Somnium turpe à quo ſit.* *Iuſt.* *Theonas.* *Caſſian.* *Greg.* *Auguſt.* *Materia ſomnij obſeruanda eſt.* *Tertul.* *Gregor.* *Iſidor.*

23. Tertiò conſiderandi ſunt alij effectus, & circunſtantiæ, non ſolùm, quæ in ipſo ſomnio acciderũt, ſed quæ poſtea etiã relinquuntur. Eſt enim aduertẽdum, licet reuelatio in ſomniis quoad apprehenſionẽ percipiatur durante ſomno, iudicium nihilominus de qualitate ſomnij, & de veritate per illud præcepta, nõ fieri in ipſo ſomno, ſed poſtea in vigilia. Quod intelligo de proprio ſomnio, quod fit in phantaſia, nam ſi inter dormiendũ Deus eleuet mentem ad intelligendum, & perfecta ratione vtendum ſine dependentia à phantaſmatibus, vt facilè poteſt; tunc in ipſo ſomno fiet perfectum iudiciũ, & modus ipſe percipiendi reuelationem, eſt ſufficiens ſignum Dei loquentis, quia non poteſt dæmon ita illabi in animam, nec ita eleuare dormientem ad intelligendum. Tunc autem maximè locum habet, quod Nyſſenus dixit, talem reuelationem non rectè inter ſomnia computari, niſi velimus omnes diuinas apparitiones ſomnia appellare. Eſt ergo Ecſtaſis, vt dicemus infrà lib.2. de Orat. vel prophetica reuelatio altioris ordinis, non ſomnium. Quando ergo eſt proprium ſomnium, non iudicatur de illo in ſomno, ſed poſtea in vigilia iuxta doctrinã D.Th.1.p.q.84.art.8.& q.94.art.4. & 12.de verit. art. 2.ad 1. & 2.& q.28.art.3. ad 6. Atque ita Iacob, cum inter dormiendum vidiſſet ſcalam Gen. 28. cum euigilaſſet de ſomno dixit: *Verè Deus eſt in loco iſto, & ego neſciebã.* Et de Petro dicitur Act.12. quod *ad ſe reuerſus dixit: Nunc ſcio verè, quia miſit Dominus Angelum ſuum, &c.* Videtur enim prius non perfectè euigilaſſe. Itaque iudicium de qualitate, veritate, & origine ſomnij in vigilia ferri debet.

Circunſtantiæ ſomnij conſiderandæ ſunt. *Nyſſen.* *De ſomnio nõ rectè iudicatur, in ſomnio.* *D.Thom.* *Gen.28.* *Act. 12.*

24. Duobus autẽ modis ferri poteſt iudicium de ſomnio, quòd à Deo ſit; vno modo aſsẽſu firmo, & certo, qualis eſt aſsẽſus fidei. Et ad hoc neceſſaria eſt ſpecialis gratia Spiritus ſancti, quæ pertinet ad diſcretionẽ ſpirituum: cõſiſtitque in quadam interna illuſtratione mẽtis, & ſuaui, honeſta, & efficaci inclinatione affectus, qua mens certa redditur, Deum eſſe, qui loquitur, vt benè tractat Greg. locis ſupra citatis. Quando verò non datur, hæc peculiaris inſtructio Spiritus ſãcti (nec enim neceſſe eſt, ſemper dari, etiamſi ſignificatio ſomnij fuerit à Deo, vel bono Angelo) tunc cõiectare licet. Nam ſi ex occaſione, materia, effectibus cõſtet, ſomnium ordinari ad aliquod opus pietatis, & doctrinæ fidei, ac honeſtati morum eſſe conſentaneũ, vt ad præparandam animam ad martyrium, vel ad aliquam ſuperuenientem tribulationem patienter ferẽdam (vt in ſomnio Polycarpi) facilè coniectari poteſt eſſe à Deo. Et ad hoc etiam conferri poſſunt aliæ cõiecturæ ſumptę ex internis effectibus ſpiritualibus, vt ſunt ſuſceptio viſionis cum humilitate, deuotione, & reuerentia ad Deum, & ſimilibus. Tunc autem licet non perueniatur ad certitudinẽ fidei, ſufficit coniectura probabilis, quæ ad prudens iudicium ſatis ſit, vt homo credat, tale ſomnium eſſe à Deo, & ſecundum illud aliquid operetur, vel prouideat. Eſt autẽ in hoc euentu conſilium optimum, iudicio, & conſuetudine ſapientum vti, qui & doctrina, & pietate polleant, & experientia ſpiritualium rerum non omninò careant.

Duplex modus ferendi iudiciũ de ſomnio. *Greg.*

25. At verò quando quis ſine prudenti diſcretione, & iudicio facilè credit huiuſmodi ſomniis, non excuſatur, per ſe loquendo, à graui culpa, etiamſi temerè dicat, ſe credere illa eſſe à Deo, quia euidenti periculo dæmoniacæ deceptionis ſe exponit, & quãtum eſt ex ſe, vult illa credere, etiamſi à dæmone ſint, nec vult diſcernere inter diuina, & dæmoniaca ſomnia. Maiórque erit culpa, ſi iã aliàs quis expertus eſt in ſimilibus caſibus ſe eſſe deceptum, taliáque ſomnia falſa inueniſſe, illud enim eſt maximum ſignum illuſionis dæmonis, vt D.Th. not.2.2.q.172.ar.5.ad 3.ex Chryſoſt. homil.19. Imperfect. & ex illo Deut.18. *Quod in nomine Domini Propheta prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non locutus.* Notãt autem Caietanus in Sum. Verb. *Somniorũ obſeruatio,* & Nauar. in Manuali, c.11. n.33. poſſe hoc peccatum excuſari à grauitate mortali, quando homo non omnino credit rem in ſomnio oſtenſam eſſe veram, ſeu futuram, & nihilominus aliquid operatur ratione talis ſomnij, quod aliàs malum non eſt, nec contra præcepta Dei, vel Eccleſiæ, (& ita nõ poteſt obeſſe, poteſt autem prodeſſe) vt euiter aliquod malum, quod ſomnium minatur, vel quid ſimile. Tunc enim licet ſit aliqua leuitas, vel ſimplicitas, aut nimia timiditas, non apparet grauis malitia, quia (ſiquis rectè conſideret) ille non tam credit illud eſſe à Deo, vel eſſe verum, quàm poſſe eſſe, in quo multò minus erroris eſt, licet multũ ſit vanitatis. At verò ſi quis ita ſit obſeruator ſomniorum, vt ordinariè per illas indicationes, & diuinationes in agendis gubernetur, non poteſt excuſari à graui culpa, & ſuperſtitione, nam hæc obſeruatio auguriis comparatur Leuit.19. *Non augurabimini, neque obſeruabitis ſomnia.* Et ſimilia habentur Deut.18.& 2.Paralip.33. Sicut ergo auguriis fidem dare, & per illa proprias actiones dirigere, grauis ſuperſtitio eſt, ita & ſomnia obſeruare. Plura de diuinis inſomniis dicemus Deo dante in materia de prophetia: & de illis videri poteſt Perer. lib.1. in Daniel. in fine, vbi de hac materia egregiam habet diſputationem, & Martinus del Rio lib.4. capit.3.quæſt.6.

Non excuſatur à graui culpa, qui temerè credit ſomniis. *D.Thom.* *Chryſoſt.* *Deut.18.* *Caiet.* *Nauar.* *Leuit.19.* *Deut.18.* *2.Paral.33.* *Perer.* *Delrius.*

CAPVT

CAPVT XIV.

An in operibus Magiæ pactum cum Dæmone, & ſuperſtitio interueniat.

1. Magia ſumitur pro Philoſophia naturali.

PRincipio neceſſe eſt, ſignificationem vocis declarare,quia Magorum nomen (vt eſt vulgare) æquiuocum eſt; olim enim apud Græcos ſignificabat ſapientes,& eos præcipuè, qui in Philoſophia erant eruditiſſimi.Et quia inter naturales ſcientias illa videbatur altior & admirabilior, quæ cælorum,& aſtrorum motus conſiderat, & aſſequitur, ideo illi maximè ſolebant Magi appellari, qui in illa ſcientia eminebant, ſempérque in ſiderum obſeruationibus verſabantur. Sic enim tres illos viros primos Chriſti ex Gentibus adoratores vocatos eſſe Magos Matth.2. ſatis ſignificauit Leo Papa ſermone 4. de Epiphan. dum illos vocat *Gentem,quæ ſpectandorum arte pollebat.* Et ideò ſerm.3. eos appellat *viros ad hæc* (id eſt,ſidera) *ſectanda non inſcios.* Cum ergo Magi à Magia denominantur,Magia in hoc ſenſu idem eſt, quod philoſophia naturalis, vel magis ſtrictè, idē quod Aſtrologia, vel Aſtronomia. Poſteà verò tranſlata eſt hæc vox ad ſignificandam artem, quæ docet facere aliqua opera inſolita,& quæ mira hominibus apparent,quia rara ſunt,& occultas habent cauſas.

Matth.2. Leo Papa.

2. DiuiſioMagiæ in ſuperſtitioſā, & naturalem.

Secundò aduerto Magiam diuidi vlteriùs ſolere in naturalem,& ſuperſtitioſam. Hanc diuiſionem inſinuauit Hieronymus, Daniel. 2. in principio, declarans differentiam inter Magos, & maleficos. Latiùs, & apertiùs Guilielm. Pariſ. in ſecunda parte principali de vniuerſo, parte ſecunda illius cap.21. Optimè Victoria Relect. de Magia n. 7. vbi ad explicandam hanc Magiam naturalem multa congerit exempla,quæ mirabilia videntur, quia per virtutem naturalem occultam fiunt,ex Auguſtino 12.de Ciuit.cap. 4.& 5.Ariſtot.Plinio,& aliis,& plura habet Gulielm. ſuprà. Igitur ſicut duplicem Aſtrologiam ſupra diſtinximus,ita hic duplicem Magiam:eſt enim eadem, ſeu proportionalis ratio. Sicut enim Aſtrologia interdum intra naturæ limites continetur, & tunc naturalis dicitur, aliquando verò conatur ex aſtris diuinare, quod per illa naturaliter ſignificari non poteſt, & tunc in ſuperſtitionem tranſit: ita ars factiua aliquorum operum verorum, aut apparentium, quæ hominibus mira videntur, aliquando non tranſcendit virtutem cauſarum naturalium, ſed applicando actiua paſſiuis cum exacta cognitione virtutum, & diſpoſitionum agentium, & patientium, naturaliter reſultant, aliis verò mira videntur, vel quia virtutes rerum ignorant, vel etiam quia ipſamet applicatio fit cum tanta induſtria in ſeruanda proportione, & cum tanta velocitate, & artificio, vt omninò cauſa occultetur,& ita effectus mirabilior ſit,vel appareat. Quando ergo tota hæc applicatio intra hanc moderationem continetur, vt & applicentur cauſæ aptæ ad effectus, & applicatio fiat modo hominibus poſſibili,vocatur Magia naturalis. Quando verò exceditur, & vel applicatio fit peculiari aliquo modo humanas vires ſuperante, vel ad facienda opera huiuſmodi applicantur ea, quæ virtutem naturalem non habent ad aliquid faciendum; illa eſt Magia ſuperſtitioſa, quæ ad præſentem locum ſolum ſpectat. Nam Magia naturalis per ſe non eſt mala, vt conſtat, quia in ſola cognitione,& induſtria naturali nititur.Solet tamen eſſe nimis curioſa, & varia ex defectu vtilitatis, & præterea eſſe etiam ſolet periculoſa, ideóque cauenda, quia eſt nimis propinqua Magiæ ſuperſtitioſæ,& paulatim ad illam inuitat & excitat. Dæmónque non dormit,ſed quamprimùm poteſt, ſe im-

Hieron. Guiliel. Victor. Auguſt. Ariſtot. Plin.

A miſcet,addendo aliquid,quod humanam induſtriam, & cognitionem excedat, vt ſic homines ad Magiam ſuperſtitioſam transferat, quæ non per cauſas naturales,ſed ope dæmonis aliquid intentat.Et ab hac dicti ſunt Magi malefici, & incantatores, ſicut fuit Simon Magus Act.8.& Elymas Act.13. Et in hoc conſenſu prohibetur conſultatio Magorum, Leuit.19. & 20.

Act. 8. & 13. Leuit.19 & 20.

3. Magiam latè ſumptam comprehēdere ſuperſtitioſā diuinationem & eius ſpecies. *Plin.*

Omiſſa ergo naturali Magia, circa ſuperſtitioſam notandum eſt tertiò,interdum largè ſumi, interdum ſtrictè & ſtrictiſſimè. Largè Magia comprehendere ſolet diuinationem ſuperſtitioſam, omnéſque eius ſpecies,vt Pyromantiam,Chiromantiam,&c.vt conſtat ex Plinio lib.30.cap.2.Et hoc modo in Scriptura arioli, diuini, augures, incantatores, & ſimiles Magi
B appellantur:ſic enim Magi appellari ſolent,qui & futura prænunciant, & mira opera faciunt, vt Simon Magus,& ſimiles. Et in Iure tam canonico, quàm ciuili ſæpè hoc modo ſumitur Magiæ nomen, vt infrà videbimus. Fundamentúmque habuiſſe videtur hic vſus in prima huius vocis ſignificatione, nam Magia nomen eſt ſapientiæ, illorum autem ſapientiam homines maximè admirantur, qui futura prænoſcere poſſunt,& occulta: & ideò non minùs diuinos,quam mirabilium operum effectores, Magos appellarunt. Deinde vtrumque munus eandem habet originem, & eiuſdem dæmonis ſocietati innititur: ac denique inter ſe ſunt coniuncta, vt ſæpè ad procedendum futura, fiat aliquod mirum opus, quale eſt ſuſcitatio mortui, vel quid ſimile; & ideò vtrumque munus
C potuit optimè eodem Magiæ nomine ſignificari.

4. Diſcrimen inter Magiā,& diuinationem.

Nihilominus alio modo poteſt accipi nomen,Magia, magis ſtrictè, prout diſtinguitur à diuinatione,nam hæc ars,quæ ordinatur ad aliquid faciendum vltra humanas vires, & non virtute Dei, ſed dæmonis, per ſe, & ex obiecto, ac fine diuerſa eſt ab alia, quæ ad cognoſcendum ordinatur, licet mutuò iuuare ſe poſſint in ſuis prauis actionibus.Ergo rectè poſſunt diuerſis nominibus ſignificari.Si enim intra genus diuinationis diuerſæ ſunt voces varias veluti ſpecies ſignificantes, quia plurimis modis fit diuinatio: cur non magis tota ſuperſtitio operandi mira, diſtincta voce nominabitur ab arte tota cognoſcendi occulta. Nullum autem aliud nomen inuenio vſitatum, quod huiuſmodi artem peculiariter ſignificare
D poſſit, & ſoleat, præter vocem Magiæ. Imò non incommodè intelligi hinc poteſt prohibitio illa Leuit. 19.*Nō declinetis ad Magos,nec ab Ariolis aliquid ſciſcitemini,*Et cap.20.*Anima,quæ declinauerit ad Magos,& Ariolos, &c. interficiam illam, &c.* Arioli enim diuinatores propriè dicuntur. Magi ergo ab illis videntur diſtingui tanquam præſtigiatores in operibus faciendis, vel tanquam malefici, ita ergo Magia diſtinguitur à diuinatione. Vlteriùs verò Magia ſic etiam ſumpta in duas veluti generales ſpecies diuidi poteſt (ex Suida, quem refert Perer.in cap.7. Exod. diſput.2.)ſcilicet in magiam ſtrictiſſimè ſumptam, & maleficium propriè etiam dictum. Tota enim hæc ars, quatenus malè operatiua eſt, ſcilicet ope dæmonis,maleficium dici poteſt: interdum verò non ſolum
E malo modo facit, ſed etiam malum, & tunc dicitur propriè maleficium,vel Græcè Pharmacia:aliquando verò bonum operatur,licèt malo modo, & tunc retinet nomen Magiæ ſtrictiſſimè ſumptum. Sunt & alij multi vſus harum vocum: ſed ad rem,quam intendimus,declarandam hæc ſufficiunt. Hic enim Magiam ſumimus illo medio modo,nam quia de diuinatione iam diximus, hîc de Magia tractamus, quæ ars eſt faciendi aliquid virtute Dæmonis, ſiue illud ſit hominibus proficuum,ſiue nociuum,quod propriè maleficium dicitur.

Magia operatur mira, diuinatio verò cognoſcit occulta.

Leuit. 19. Suida. Perer.

Igitur

5. Igitur de Magia ſic ſumpta quæri poteſt, An re vera aliqua talis ſit? Aliqui enim hoc negarunt, qui in fundamento diuiſi ſunt. Quidam enim negarunt eſſe dæmones, & conſequenter eſſe magiam, quæ illorum efficacitate vtatur. Hunc errorem quoad maleficos, & maleficia refert D.Thom. in 4. diſt. 34. quæſt. 1. art.3. & ibi Bonauent. quæſt.2. Eámque fuiſſe vanam aliquorum medicorum opinionem refert Origenes tract.4. in Matth. circa illa verba cap.17. *Miſerere filio meo, quia lunaticus eſt.* Veruntamen fundamentum huius erroris euertit magna ex parte noſtræ fidei doctrinam, & hiſtoriam. Nam ſi non ſunt dæmones, falſum eſt, quod de tentatione primæ mulieris, & de Chriſti tentatione, & Iob perſecutione Scriptura refert. Et quod Paulus ait ad Epheſ. 6. de certamine hominum cum principibus tenebrarum. Sed hoc in propria materia latius tractandum eſt, nunc tanquam de fide certum ſuppono, eſſe dæmones, id eſt, angelos malos, Dei, & hominum hoſtes.

An re vera detur Magia. Refertur quoddam fundamentum falſum eorum, qui eam negât. D. Thom. Bonauent. Orig. Epheſ.6.

Alij ergo dixerunt, nullam eſſe Magiam, quia nullum re vera intercedit, vel intercedere poteſt pactum inter dæmones, & homines. Ita refert Petrus Binsfel. Tract. de confeſ. malef. Prælud.6. illúdque latè impugnat. Verum tamen non eſt etiam, quod in hoc immoremur, nam eſt ſententia erronea. Aut enim negat poſſe hoc pactum intercedere, aut negat factum. Primum eſt contra omnem rationem, & fidem: nam Matth.4. legimus, dæmonium obtuliſſe pactum Chriſto: *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadẽs adoraueris me.* Cur ergo non poterit ſimile pactum offerre Mago, Faciam hoc, vel illud, ſi me colueris, vel quid ſimile. Item dæmoni non deeſt poteſtas loquendi cum homine, nec poteſtas ad faciendum multa, quæ homines mirentur, & affectent, & quibus decipiantur. Cur ergo non poterit tale pactum cum homine facere? Atque eiſdem modis conuincitur ſecundum, ſcilicet, non poſſe negari, quin cum effectu ſæpe hoc fiat. Nam hoc ſupponunt Scripturæ, & omnia humana iura, & Patres ſtatim referendi. Item, ex ſuprà dictis de diuinatione conſtat, ex appetitu cognoſcendi futura, ſæpè homines paciſci hoc modo cum dæmonibus, & è conuerſo dæmones ſeſe offerre, & immiſcere ad decipiendos homines per falſas, & ſacrilegas diuinationes. Cur ergo dubitandum eſt, quin etiam in ordine ad miras, & apparentes operationes ſimili pacto vtantur ad decipiendos homines, & ad extorquendum ab illis adorationem, & cultum? Præterea contraria ſententia ſolùm fundatur in hoc, quòd putat omnia, quæ de operibus Magorum narrãtur, eſſe meras nugas, & fictiones hominum mentientium ſe hoc, vel illud efficere, cum re vera nihil faciant, quod per induſtriam, & malitiam humanam fieri non poſſit. At hoc fundamentum eſt vanum, & falſum, & contra Scripturam, & infinita teſtimonia humana: ergo temerè, & ſine fundamento id dicitur. Aſſumptum conſtabit latiùs ex dicendis. Non defuere tamen qui admittendo hos effectus dicerent non dæmoni, ſed Deo eſſe tribuendos, vel ſanctis Angelis. At hoc blaſphemum eſt, cum in his nihil honeſtatis, vel vtilitatis reperiatur, & cum hæc Deus abominetur, vt oſtendemus. Et contra hunc errorem videri poteſt Martinus del Rio lib.1. quæſt.1.

2. Fundamẽtum eorum, qui negant poſſe dari pactũ inter homines, & dæmones. Binsf. Matth.4. Delrius.

7. Dicendum ergo ſine dubitatione eſt, dari Magiam, quæ docet mira aliqua facere, quæ virtute humana, & per cauſas naturales, prout ab homine cognoſci, & applicari poſſunt, fieri non valent: ac ſubinde talem Magiam ſuperſtitioſam eſſe, quia ſine pacto dæmonis non fit. Hæc aſſertio eſt tam certa, vt ſine errore in fide negari non poſſit; nam ſatis expreſsè habetur in Scriptura. Primò quia in ea narrantur ſimilia opera facta eſſe à Magis, vt patet Exod.7. & 8. de ſignis factis in Ægypto per Magos Pharaonis, & 1. Reg.28. de Pythoniſſa, quæ vocauit Samuelem. Circa quæ facta eſt conſiderandum, non eſſe de fide res illas, quæ exteriùs fiebant, vel apparebant, re vera fuiſſe tales, quales apparebant: eſt tamen de fide tales apparuiſſe, & viſas eſſe, vel ſi loqui videbantur, eſſe ſenſu auditus perceptas: nam hoc expreſsè docet Scriptura. Et hoc ſatis eſt, vt dicamus neceſſariò ibi interueniſſe operationem dæmonis: quia illa, quæ exteriùs apparebant, qualiacumque eſſent, non poterant fieri per veram fraudem, aut inuentionem humanam, quia nõ poteſt homo tanta velocitate applicare corpota, vt illę res, vel imagines rerum fiant; nam etiam tales imagines fieri non poſſunt ſine magna rerum mutatione, tam ſubita, vt humanam induſtriam ſuperent. Atque hoc planè ſupponit Chriſtus Matth. 24. cùm dicit: *Surgent Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ & faciunt ſigna, & prodigia.* Qualia videntur illa Simonis Magi, de quo Act.8. dicitur, *Quod multo temporé Magis ſuis dementaſſet eos.* Supponimus autem ſemper in his illationibus fidei veritatem, quæ non agnoſcit alios Angelos præter ſanctos, & dæmones. Nec diſputamus contra antiquos Gentiles, qui medios quoſdam dæmones ponebant diſtinctos à cæleſtibus Angelis, & non hoſtes hominum, ſed potiùs beneficos; quibus hos vtiles effectus Magiæ tribuebant, vt videre licet in Auguſt. lib.8. de Ciuit. à cap.13. & clariùs lib.10. à cap.9. Sed error ille repugnat Scripturis, & communi ſenſui, & traditioni Eccleſiæ, vt in materia de Angelis ex profeſſo tractandum eſt. Cum ergo hæc opera Magiæ, vtpote vana, curioſa, & ad deceptionem hominum ordinata, non poſſint ſanctis Angelis attribui, neceſſe eſt, vt ex pacto dæmonum proficiſcantur. Alij verò ea retulerunt in animas hominum mortuorum. Sed hoc etiam fidei repugnat, quia illæ animæ non verſantur inter nos, ſed vel in cœlis, vel in inferno commorantur, vt latè proſequitur Chryſoſt. Homil.29. in Matth. & alio in loco proprio docetur. Imò probabile eſt, animas ſeparatas ſua virtute naturali nihil poſſe circa corpora operari. Ac denique etiam animæ ipſæ aut ſanctæ ſunt, aut damnatæ, & priores non magis poſſent Magiæ cooperari, quam ſancti Angeli: de damnatis autem, etiamſi aliquid facere poſſent, eadem ratio quoad malitiam eſſet, quæ de dæmonibus.

Dari Magiã certum eſt. Exod. 7. & 8. 1. Reg. 28. Matth. 24. Act. 8. Chryſoſt.

8. Secundò principaliter probatur aſſertio, quia propter hanc cauſam mutabantur Magi iuſſu Dei, Exod. 22. Deut.18. Leuit.19. & 20. & 21. & refertur in cap. *Illud* 26. quæſt.5. ex Iſidor. lib.8. Origen. cap.9. Idem teſtatur, & latè tractat Auguſtinus in multis aliis locis, præſertim lib.15. de Ciuit. cap.23. vbi ſpecialiter de dæmonibus incubis dicit, tam conſtantem eſſe famam, & experientiam, vt id negare impudentiæ videatur. Et lib.18. cap.17. & 18. & lib.3. de Trinit. c.7. & ſequentibus, præſertim 10. & 11. & lib.12. Geneſ. ad lit. cap.13. & 14. & Epiſt.5. ad Marcelli. ſub finem, & optimè lib. Octoginta trium quæſtionũ quæſt.79. Et in libro Cypriano attributo de Dupli. Martyr. nu. 12. ſic habetur: *Qui Magicis artibus vtuntur, tacitè Chriſtum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus.* Sic etiam Tertullian. lib. de Anim. cap.57. Magiam vocat *ſecundam Idololatriam, & fallaciam: ſed ratio fallaciæ* (inquit) *ſolos non fugit Chriſtianos, qui ſpiritualia nequitia non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia nouimus.* Et in Apolog. cap.23. ait, Magi ad ſua opera habent dæmonum ſibi aſſiſtentem poteſtatem. Idem Lactant. lib.2. de Orig. error. cap.17. Euſeb. lib.5. de par. cap.7. & lib.6. cap.3.

Probatur aſſertio principaliter. Exod.21. Deut.18. Leuit. 19. 20. & 21. Cap. Illud. Auguſt. Cypri. Tertul. Lactan. Euſeb.

9. Tertiò probari poteſt aſſertio communi ſententia Theologorum, D.Thom. 2.2. quæſt.95. & 96. & in 4. diſtinct.34. quæſt.1. artic.5. vbi etiam Bonauent. Scot.

D.Thom. Bonau.

Scot. Anton. Guliel. Victor. Perer. Delrius.

Scot.& alij.Gabr.2.diſt.8.quæſt.2.art.4. Anton.2.par. tit.12.Guliel.Pariſ.latiſſimè lib.de Legibus verſus finem,præſertim § *His autem ita poſitis*,& §.*Procedamus igitur.* Victoria Relect.de Mag. quæſt.1.Benedict.Perer. Exod.7. diſput. 2. Et copioſiſſimè Martinus del Rio in ſuis diſquiſitionibus Magicis. Denique ipſi etiam Gentiles non ignorarunt Magiam eſſe dæmoniacam fraudem & ideò tandem illam deteſtati ſunt, vt conſtat ex Plinio lib.30.cap.1. & 11. Et ex geſtis Martyrum conſtat,miracula,quæ in eis fiebant,attribuiſſe tyrannos arti Magicæ,ſupponentes eſſe ſuperſtitioſam artem quæ aliquid operatur virtute dæmonum. Nec oportet ratione veritatem hanc comprobare,quia eſt res facti, quæ magis pendet ex teſtimonio,quàm ex ratione: ſatis enim eſt,quòd ratio oſtẽdat eſſe poſſibilem,vt iam ſatis oſtenſum eſt. Tamen ex effectibus poteſt hæc veritas etiam conuinci, de quibus pauca dicemus inferiùs. Solùm oporteret hîc euaſiones præcludere, quibus iſtarum artium cultores excuſare ſe affectant, ne cum dæmonibus pactum habere iudicentur. Sed illæ planè ſunt friuolæ,& nugatoriæ, vt latè, & eruditè oſtendit noſter Martinus lib.1. ſuarum Diſquiſit.c.3. per quatuor quæſtiones, & cap.4. per alias quatuor. Nos verò in ſequentibus breuiſſimè pauca attingemus.

Plin. Delrius.

10. Magiæ, & Diuinationis peccata ſolùm materialiter differunt.

Ex his ergo principiis primò conuincitur,ac declaratur,quale ſit Magiæ crimen.Eſt enim ſuperſtitio,& tacita Idololatria Religioni contraria.Imò ſi quis rectè conſideret,Diuinatio,& Magia peccata ſunt eiuſdem rationis,ſolúmque materialiter differunt. Nam per diuinationem comparatur ope dæmonis occultorum cognitio,per Magiam obtinetur ab eodem aliquorum operum effectio. Ratio autem malitiæ in vtroque vitio formaliter conſiſtit in cõtrahenda cum dæmone ſocietate, & in tacito cultu, & veneratione illius;ad quam malitiam parum refert,& materialiter ſe habet,quod hæc ſocietas ordinetur ad aliquid cognoſcendum,vel faciendum. Et ideò in Scriptura hæ omnes artes ferè ſemper ſimul, & ſub eadem pœna prohibentur. Idémque eſt in Iure canonico,& ciuili, & ſimili modo de eis loquuntur Patres, vt præcipuè intelligi poteſt ex Auguſtino locis citatis. Vnde etiam intelligitur, ſicut diuinatio dupliciter committitur, ſcilicet cum expreſſo pacto cum dæmone, & cum ſolo tacito: ita etiam Magiam poſſe vtroque modo fieri, nam eſt eadem ratio; & ita quoad hoc, ferè eandem doctrinam habent, vt ex D.Thoma, & cæteris Auctoribus conſtat. Quando ergo Magia fit per pactum explicatum, manifeſtum habet malitiam, eámque grauiſſimam, etiamſi in minima materia verſari videatur; quia inuocatio dæmoni grauiſſima iniuria Dei eſt,etiamſi ad rem minimam inuocetur. Nec etiam in hoc poteſt admitti ignorantia, inter fideles præcipuè, neque inaduertentia; cum ad expreſſam inuocationem,& dæmonis cognitio,& ſatis plena aduertentia neceſſaria ſit. Item ſicut de diuinatione dixi,ita etiam hîc, quòd dæmon inuocetur ad hunc vel illum effectum, licet grauitatẽ omnium augere poſſit, tamen intra rationem ſuperſtitionis non mutat ſpeciem peccati. Quia in ordine ad Religionem totum illud materiale eſt. Et confirmatur à fortiori,nam dictum eſt ipſam diuinationem, & Magiam non differre ſpecie inter ſe in ratione vitij oppoſiti Religioni; multò ergo minus diſtinguentur duo opera Magiæ,vel dæmonum inuocationes ad diuerſos effectus.

Auguſt. D.Thom.

11. Ex circunſtãtiis quomodo Magia varietur.

Dixi autem,*Intra rationẽ ſuperſtitionis* quia ſæpè ex circunſtantiis variatur hoc vitium multipliciter, addendo ſuperſtitioni varias malitias contra eandem Religionem, vel contra alias virtutes. Nam contra Religionem ſæpè additur ſacrilegium,vt quando rebus ſacris, aut Euangelicis verbis ad ſua maleficia Magi abutuntur.Item quando pactum eſt expreſſum, addi etiam ſolet expreſſa Idololatria per ſacrificium, aut alium ſimilem cultum dæmoni exhibitum, ſicut in diuinatione explicatum eſt. Frequenter etiam admiſcentur turpiſſima vitia cõtra caſtitatem, vſque ad nefariam cum dæmone commiſtionem, vt ſuprà tactum eſt.Imò in hæreſim ſæpe inciditur,quia qui hoc modo dæmoni mancipantur, vel non credunt ipſum eſſe Deo ſubiectum, & ab ipſo in ſuis operibus pendere,vel non credunt illum eſſe damnatum: vel certè nihil firmiter credunt,& tanquam Athei ſunt. Sæpe etiam directam Apoſtaſiam committunt à Religione Chriſtiana, nam Chriſto renunciant, & eius ſacramentis; contra quæ alia ſacrilegia committunt,dum aliquibus cæremoniis etiam characterem à ſe abraderent, ſi poſſent: vel certè in eo etiam hæretici ſunt, quod putant illum deleri poſſe. Vnde fit etiam, vt plures blaſphemias proferant,quæ omnia latiùs proſequuntur, qui de his rebus fuſiùs ſcripſerunt, hæc verò inſtituto noſtro ſufficiunt.

12. In his maleficiis grauiſſimæ iniuſtitiæ cõmittuntur.

Solùm addimus, in his maleficiis committi ſolere grauiſſimam iniuſtitiam contra ſalutem, & vitam hominum,& alia temporalia damna eis faciendo,vel occidendo animalia, ſegetes deſtruendo, & ſimilia. Quæ cum fiunt, certum eſt, etiamſi opera dæmonis fiant,ipſos maleficos ad reſtitutionem obligari.Ratio eſt clara,quia qui cauſam damni dat, damnum feciſſe cenſetur: iſti autem malefici, ſeu venefici ſunt cauſa horum nocumentorum,etſi opera dæmonis tanquam miniſtri vtantur: tenentur ergo reſtituere. Sicut qui per Aſſaſinos alium occidit,vel eius res dilapidat, ad reſtitutionem tenetur. Accedit,quòd iſti malefici aliquomodo proximè cooperantur, moraliter loquendo,ad hæc damna, quia adhibent ſigna, quibus poſitis, dæmon nocumentum infert, aliàs non illaturus. Vnde licet dæmon poſſit dici quaſi miniſter hominis,qui illum ad maleficium faciendum veluti conduxit,mediante pacto cum illo inito, tamen ipſe homo eſt veluti inſtrumentum dæmonis ad illud damnum perpetrandum;quia eſt veluti cauſa moralis exhibens ſignum, ſine quo dæmon non operaretur: ergo ſine vlla dubitatione ad reſtitutionem omnium damnorum tenetur. Vnde rectè intulit Petr.Binsfeldi.dicto libr. Prælud. 13. iuxta quandam doctrinam Nauarri in Man.cap.15. num.25. hanc obligationem non extingui,etiamſi maleficus corporaliter puniatur, nam per illam pœnam ſatisfit Reipublicæ,& iuſtitiæ legali,nõ parti læſæ,nec iuſtitiæ commutatiuæ.Et ideò ſi talis maleficus bona reliquit, quæ ad hæredes tranſierunt,illi tenentur ad reſtitutionem,iuxta cap.*In literis* de Raptoribus,&c.& ca.vlt. de ſepult.Si verò ad fiſcum peruenerunt,fiſcus tenetur priùs damna illata reſtituere,iuxta leg. *Non poſſum*, & leg. *In ſumma*, ff. de iur. fiſci. Vbi optima ratio redditur,quia quæ æri alieno obnoxia ſunt, in bonis defuncti non computantur. Sed hæc aliis debitis communia ſunt, ſolùm hîc adnotamus, nihil eſſe in hoc delicto ſpeciale, quod hos maleficos, vel bona eorum ab hoc debito excuſet.

Binsf. Nauar. Cap. *In literis.* Cap.Vlt. Leg. *Non poſſunt.* Leg. *In ſumma.*

13. Prædicta crimina cõmunia ſunt ſuperſtitioni, ſiue cõmittatur per pactum tacitum, ſiue per expreſ.

Atque hæc omnia ferè communia ſunt huic ſuperſtitioni, ſiue per expreſſum pactum, ſiue per tacitum cõmittatur: quamuis multò clariora ſunt,quando pactum eſt explicitum. Nam ſi ſolùm ſit implicitum, non poſſunt formaliter committi illa delicta, ſeu circunſtantiæ, quæ directè, & formaliter reſpiciunt ipſam perſonam dæmonis, vt ſunt, vota ei offerre,vel oblationes,vel obſequia,& ſimilia. Nihilominus hæc aliquo modo participantur, ſaltem propter morale periculum perueniendi ad illa,& ita pro ratione periculi, maior, vel minor erit participatio

talium

talium deformitatum. Subſtantialis autem malitia, (vt ſic dicam) quæ eſt ſuperſtitionis, formaliter ſemper ineſt, quia ad illam ſufficit pactum implicitum, vt ſupra in diuinatione declaratum eſt: & iuxta ibi dicta explicandum hîc eſt hoc pactum implicitum, nam eſt eadem omnino ratio, ſeruata proportione. Sicut enim ibi dicebamus, cum aliquis intendit, vel conatur quærere cognitionem per ſigna de ſe inutilia, vel credit illam poſſe conſequi per talia media ſine Deo, eo ipſo cenſeri pactum implicitum cum Dæmone habere, vel (quod perinde eſt) illud intendere, & procurare: ita in præſenti eo ipſo quod quis applicat medium de ſe inutile ad efficiendum aliquem effectum, vt ille effectus fiat, tacitè vult effectum ex operatione Dæmonis, (ſupponimus enim non expectare illum à Deo miraculosè) quia re vera non vtitur illo medio, vt cauſa, quæ naturaliter poſſit habere illum effectum, cum ſit prorſus inutile, ſed vt ſigno, ad cuius præſentiam Dæmon operaturus eſt. Sed hæc ratio, & tota malitia huius taciti pacti melius intelligetur, explicando ſpecies eius, & ſigna, quibus fieri ſolet, & virtutes, vel inutilitates eorum; quod breuiter præſtabimus attingendo ſolùm ea, quæ ad perfectam notitiam huius ſuperſtitionis neceſſaria videbuntur.

CAPVT XV.

Quæ ſint ſpecies, ſeu modi Magicæ ſuperſtitionis.

1. *Quando pactum eſt expreſſum parum refert, quòd effectus per Magiam editus ſit mirabilis, aut non ſit.*

POSSVNT hæ ſpecies diſtingui vel ex parte effectuum, qui ſunt veluti fines proximi, ad quos tendunt opera huius artis, vel ex parte ſignorum, quæ ad tales effectus efficiendos applicantur. Supponimus autem ſermonem eſſe de diſtinctione materiali ſpecierum, non de formali in ratione malitiæ, iam enim ſæpe diximus, hanc non eſſe neceſſariam, nec inueniri ſufficiens fundamentum illius, ſicut de Diuinatione etiam dictum eſt. Præterea, eſt notandum hic diſcrimen inter Magiam cum expreſſo pacto, vel cum implicito: nam quando pactum eſt expreſſum, neceſſarium non eſt, quod effectus intentus, vel modus externus illius ſit aliquo modo mirabilis, vel ſuperans vires humanas: nam licèt ſit merè naturalis, vel talis, vt poſſet à famulo fieri, vel ab alio agente ordinario: quacumqe ratione aliquis ad illum vtatur opera Dæmonis, expreſsè poſtulando, vel acceptando illam, etiam ad ferendam epiſtolam modo ordinario, vel ad dirigendum in via, vel aliquid ſimile; illa eſt ſuperſtitio contraria fidelitati, & cultui Deo debitis, & pertinet ad ſpeciem Magiæ; quia continet expreſſam inuocationem adiutorij Dæmoniis, & quia ſemper talis effectus habet aliquid mirabile ex parte occultæ cauſæ, ſaltem in hoc quod à Dæmone fit. At verò ad tacitum pactum Magiæ, neceſſarium eſt, vt vel opus in ſe excedat virtutem naturalium agentium, vel certè in modo, quo fit; & maximè vt id, quod applicatur ad illud efficiendum, ſit vanum, & inefficax ad obtinendum effectum. Et ideò ad intelligendam bene hanc tacitam ſuperſtitionem neceſſarium eſt, ſpecies, & modos illius declarare.

2. *Species Magiæ ex parte effectus ad tria capita reducuntur.*

Igitur ex parte effectus ad tria capita poſſunt hæ ſpecies reduci, ſcilicet ad artem effectricem ſcientiæ, ſeu cognitionis, ſanitatum, & maleficiorum. Poteſt enim à Dæmone expectari auxilium vel ad effectus animæ, vel corporis. Effectus igitur animæ comprehendimus ſub nomine ſcientiæ, vel cognitionis, ad has enim poteſt iuuare Dæmon; nam ad virtutem non iuuat, ſed potius ad malum, & ad peccandum, quod hîc non conſideratur, quia non eſt proprium artis Magicæ, ſed ad generale officium Dæmonis ſpectat, quod eſt homines tentare. Quòd ſi in hoc aliquid ſpeciale operatur in arte Magica, ſub aliquo ex illis tribus effectibus continetur. Effectus autem corporis poſſunt eſſe vel proficui corpori, vel rebus humanis, & hos comprehendimus ſub ſanitate: vel poſſunt eſſe nociui, qui ad maleficia pertinent. Poſſent autem his addi quidam effectus, qui videntur Dæmonibus fieri circa cadauera, & animas mortuorum: ſed hi vel Diuinationi tantum deſeruiunt, & ideò ſub Necromantia comprehenduntur; vel certè, quatenus coniunctam habent aliquam operationem, ad maleficia illos reuocamus.

Circa primam ergo ſpeciem primum aduerto, eſſe diſcrimen inter hanc artem, & Diuinationem: nam hanc ponimus partem Magiæ, & conſequenter à Diuinatione illam diſtinguimus in hoc, quòd Diuinatio eſt de rebus, quæ naturaliter cognoſci non poſſunt: vnde earum veritas, fides, & qualiſcumque cognitio tota reſoluitur in Dæmonis teſtimonium, & auctoritatem. At verò in hac arte Magiæ, non talis quæritur ſcientia, vel cognitio, ſed talis, qualis vel per ordinarium ſtudium, vel per infuſionem Diuinam haberi poteſt, ita vt per eam manifeſtetur veritas per propria media, vel principia, à quibus poteſt naturaliter, ſeu neceſſariò deduci, ſicut in Philoſophia, vel alia ſimili ſcientia ſit. Inquiritur tamen hæc ipſa ſcientia per artem Magicam modo extraordinario, & præternaturali, vnde ſi non inquiratur à Deo, neceſſe eſt, vt à Dæmone quæratur, & ita hæc ars pertinet ad operationem Dæmonis, non ad Diuinationem. Nam qui hoc modo docetur Philoſophiam vel Mathematicas opera Dæmonis, etiamſi repente euadat philoſophus, vel mathematicus; nõ dicetur Diuinus, vel Diuinare, quia non futura prædicit, nec occulta pandit, ſed demonſtratione, vel ratiocinatione vtitur ad veritates neceſſarias, & philoſophis notas demonſtrandas. 3. *Aſſignatur diſcrimẽ inter primam ſpeciem Magiæ, & Diuinationem.*

Obſeruandum præterea eſt ex diuo Tho. 2.2 quæſtione 96. articulo 1. quandam eſſe ab hominibus inuentam artem, quam Notoriam vocant (cur autem ita vocetur, Auctores non dicunt) quæ per quaſdam obſeruantias, & per quædam ieiunia, & orationes ad Deum, & figurarum inſpectiones, & prolationes ignotorum verborum (vt diuus Thomas ibi dicit in primo argument. & in corp.) ſubitam, ſeu extraordinariam ſcientiæ acquiſitionem promittit. Quam eſſe vanam, ac pernicioſam diuus Thomas ſupra docet. An verò ad hoc genus ſuperſtitionis, quod nunc tractamus, pertineat, non declarat. Imò in fine corporis dicit, in arte Notoria non quæri ſcientiam per magiſterium Dæmonis loquentis cum homine, ad eum modum, quod vnus homo docet alium. Et in ſolut. ad 3. ait, *In arte Notoria non interuenire ſocietatem initam cum dæmone.* Addit etiam ibidem diuus Thomas, artem illam eſſe inefficacem. Vbi Caietanus aduertit, ideo dici inefficacem, quia finis eius eſt conſequi ſcientiam per infuſionem; ergo à Deo quærit ſcientiam, vt primo etiam argument. diuus Thomas obiicit, & in ſolutione non negat, ſed dicit, quærere illam modo indebito, & in hoc conſiſtere malitiam eius. Videtur ergo malitia hæc non pertinere ad ſuperſtitionem, ſed vel ad tentationem Dei, quia ab eo petitur miraculum, ſeu opus ſupernaturale ſine cauſa, vel neceſſitate; vel etiam ad cultum indiſcretum, & vanum, non tamen falſum, quia re vera ibi non colitur alius Deus, ſed verus indebito modo. Quia licet aliquæ ex obſeruantiis, quibus ars illa vti dicitur, non ſint ſuperſtitioſæ, vt ieiunia, & orationes, tamen coniunctæ cum aliis vanis obſeruantiis, facient totum cultum ſuperſtitioſum, non tamen falſum, 4. *D.Thom. An Notoria ars ad hanc Magiæ ſpeciem pertineat.* *Caiet.*

falſum, quia ſemper intenditur acquiſitio ſcientiæ à vero Deo.

5. *Pars affirmatiua vera eſt.* *D.Thom.* Dicendum nihilominùs eſt, artem Notoriam ſub hac parte, & ſpecie Magiæ comprehendi, & pactum implicitum cum Dæmone continere. Ita ſumitur ex D.Thoma dicto artic.1.in 1.part.corpor.ait enim artem illam vti ad ſcientiam obtinendam quibuſdam vanis obſeruantiis, non vt cauſis, ſed vt ſignis ſuperuacuis. *Et per conſequens* (ait) *ſunt ſigna pertinentia ad pacta quædam ſignificationum cum Dæmonibus placita, atque fœderata. Et ideò ars Notoria penitus eſt fugienda Chriſtiano, ſicut aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitiones.* Perinde ergo iudicat de hac arte, ſicut de tota Magia, vel Diuinatione quoad ſuperſtitionem, & pactum cum Dæmone. Cum ergo dicit in fine corporis, per artem Notoriam non quæri ſcientiam à Dæmone docente, non intendit excludere omnem modum acquirendi ſcientiam opera Dæmonis, ſed ſolùm illum modum addiſcendi à Dæmone loquente, & docente, more humano, non enim ita inquiritur ſcientia per artem Notoriam, ſed alia via breuiori, & faciliori, ſine vllo hominis ſtudio, per ſolam vanarum obſeruantiarum exhibitionem. Et ideò vehementer ſuſpicor in ſolut. ad 3. vbi negatiuè legitur: *Quæ ſocietas cum Dæmone inita in propoſito locum non habet,* mendum irrepſiſſe, & delendam eſſe negationem, affirmatiuéque legendum, *locum habet.* Aliàs diuus Thomas non ſoluiſſet argumentum, ſed confirmaſſet. *D.Tho. locus mendoſus corrigitur.* Obiecerat enim in hac arte non eſſe illam ſuperſtitionem, quæ eſt in Diuinatione, quia ibi inquiruntur à Dæmone futura, quæ ipſe cognoſcere non poteſt, hîc autem procuratur ſcientia, quam ille optimè nouit. Reſpondet autem, in Diuinatione non tantum eſſe peccatum, quia procuratur à Dæmone cognitio veritatum, quas ipſe non cognoſcit, ſed ſimpliciter propter ſocietatem cum eo initam. Ergo neceſſe eſt, vt concludat, hanc poſteriorem inordinationem etiam habere locum in arte Notoria; aliàs ſi hoc etiam concederet, non habere locum in hac arte; planè conceſſiſſet totum, quod argumentum probare nitebatur. *Caiet.* Atque ita videtur legiſſe Caietanus cum ex hac ſolutione notat, ad peccatum mortale ſufficere pactum initum cum Dæmone, *quod conſtat* (inquit) *in obſeruantiis artis Notoriæ committi.*

6. *Caiet.* Cum ergo idem Caietanus ait, *per illam artem intendi ſcientiam per infuſionem*, non eſt intelligendus à Deo, ſed à Dæmone, vel expreſsè, ſi expreſſum pactum præceſſit, vel tacitè, & interpretatiuè, ac moraliter, etiamſi expreſsè non intẽdatur. Et ratio huius intentionis eſt, quia qui his obſeruantiis vtitur, vult obtinere ſcientiam ſine ſtudio, & labore, ſic autem obtineri non poteſt, niſi per infuſionem, ergo virtualiter intendit illam habere, per infuſionem: non poteſt autem fieri illo modo aut per aſtra, aut per verba, vel per obſeruantias, quæ adhibentur, vt per ſe euidẽs eſt, neque à Deo procuratur, quia nullis mediis ad hoc proportionatis ars illa vtitur, nec Deus promiſit infuſionem ſcientiarum per ieiunia, vel orationes, nedũ per ignota verba, vel inſpectiones figurarum. Ergo velit, nolit, qui ſic operetur, conuincitur ſe velle à Dæmone habere ſcientiam infuſam, & conſequenter ſe habere ſocietatem cum Dæmone, vel ſaltem dare illi moralem occaſionem, vt ſe interſerat qui illam non omittet. Vnde qui ſic operatur, in virtute attribuit Dæmoni virtutem infundendi ſcientiam, quod ſolius Dei proprium eſt. Quamuis autem hæc vera ſint de illa arte, ſiquis tamen ex ignorantia, & ſimplici intentione vellet, à Deo ipſam ſcientiã infuſam impetrare, & ad hoc non adhiberet vanas obſeruationes illius artis, ſed media ordinaria, quibus religioſè vti ſolemus ad aliquid à Deo impetrandum, vt ſunt

A orationes, ieiunia, & alia bona opera, vel corporis afflictiones, non committeret idololatriæ ſuperſtitionem, ſed tentaret Deum, vel improbe coleret, ſi id faceret ſine ſpeciali inſtinctu Dei, & ſine cauſa, & non adhibendo induſtriam, & diligentiam, quam ex parte ſua poſſet apponere. Et ratione periculi (ſi eſſet aliquo modo præuiſum) poſſet participare malitiam ſuperſtitionis, & hos tantum probat obiectio facta.

Vltimò verò addendum hîc eſt, ad hanc ſpeciem Magiæ, quam modò tractamus, non pertinere ſolum propriam artem Notoriam, vt à diuo Thoma explicatur, ſed etiam omnem artem addiſcendi ſcientiam ope Dæmonis, quocumque modo intendatur. 7. *Omnis ars addiſcendi ſcientiam ope Dæmonis ad Magiam ſpectat.* Vt ſi quis ſtudendo, & faciendo, quod in ſe eſt, ad ſcientiam acquirendam, ſimul vteretur vanis obſeruantiis, B quibus ſperaret, vel vim memoriæ acquirere, vel facilitatem, & acumen ingenij, vel organa ſenſuum melius diſpoſita, vel ſimilia, quæ virtute naturali talium obſeruantiarum fieri non poſſunt; fieri autem aliquo modo poſſunt virtute Dæmonis, vt latè exponit Delrius lib.2. q.24. *Delrius.* ſine dubio hoc genus ſuperſtitionis committeret. Itémq; ille, qui vellet à Dæmone edoceri eo modo, quo docetur ab homine loquente, ſiue intendat, vt Dæmon ſibi loquatur ad aures corporis in corpore viſibili aſſumpto, ſiue ſolùm in imaginatione formando eadem verba, quod etiam facere poteſt. Quacumque enim ratione ineatur ſocietas cum C Dæmone, etiam ſi nihil petatur expreſsè, vel tacitè, quod virtutem eius naturalem ſuperet, ſuperſtitioſum eſt, & ad hanc partem artis Magicæ pertinet. Et multa ex his, quæ diximus, ſine ſocietate expreſſa fieri non poſſunt, vt conſideranti facilè patebit, erit autem ſaltem implicita, quando ad effectum intentum obtinendum vanæ obſeruantiæ adhibentur, quæ non poſſunt eſſe cauſæ, & ideò non ſunt niſi magica, & diabolica ſigna.

Ad alteram ſpeciem, quam ſanitatum appellauimus, pertinent ea, quæ Diuus Thomas tract.2.2.quæ. 96. artic.2. vbi rectè declarat, ſub nomine ſanitatum comprehendi omnes immutationes corporum ſimiles, & maximè illas, quæ ad hominum commodum & 8. *Quæ ſpectant ad alteram ſpeciem Magiæ quæ ſanitatum dicitur.* D vtilitatem, ſeu beneficium fiunt, ſiue immediatè fiant circa ipſa corpora humana; ſiue circa animalia, ſiue circa arbores, & ſimilia. *D.Thom.* Item hûc ſpectant effectus alij, qui per hanc artem hominibus promittũtur, verbi gratia, vt non poſſint lædi ab hoſtibus, nec ſubeſſe caſibus fortuitis, & ſimiles. In hoc autem genere effectuum, vt pactum implicitum intelligatur, præcipuè oportet conſiderare, an effectus ipſi ſecundùm ſe ſpectati tales ſint, vt per cauſas naturales, vel creatas fieri poſſint, necne. Aliquando enim ſunt naturales, vt ſanitas, quæ recuperari poteſt medicamentis adhibitis, & valetudo quæ poteſt conſeruari naturalibus remediis, & virtutibus herbarum, vel obſeruata qualitate ciborum. Multa etiam fieri poſſunt per ſolum motum localem, vt inuentio, vel tranſportatio theE ſauri, congregatio nubium, vt conuenienti tempore pluat, & ſic fructus ſint vberiores; fugatio, vel alia. Aliquando verò poſſunt eſſe effectus ſuprà virtutem omnium cauſarum naturalium corporalium, vt maximè ille, quòd homo non ſit expoſitus effectibus, ſeu caſibus contingentibus; quia nulla eſt cauſa naturalis, quæ hos impedire poſſit, nec prouidentia humana, quæ præuenire illos in vniuerſum valeat.

Quando ergo effectus, qui per hanc artem promittuntur, ſuprà vires eſt creatarum cauſarum, certum eſt, talem artem eſſe diabolicam, & magicam deceptionem. 9. *Quando effectus ſunt ſuprà vires cauſarum creatarum talis ars eſt diabolica.* Probatur, quia media, quæ ad tales effectus adhibentur, non poſſunt eſſe cauſæ, ex ſe habẽtes virtutem ad illos, qua illa media ſunt actiones humanæ, vel applicationes rerum naturalium, effectus autẽ

ſunt

ſunt longè ſuperiores; ergo adhibentur vt ſigna, ad quorum præſentiam aliquis alius operetur, ſed ille non eſt Deus nec ſanctus Angelus, tum quia Deus nunquam talia ſigna inſtituit; tum quia in eis nihil eſt, quod Deum deceat, nec quod pietatem promoueat. Eſt ergo Dæmon, à quo non verè, ſed per præſtigia fit talis effectus, vt poſtea dicemus. Exempla ſunt in illo effectu immutatis (vt ſic dicam) ab omnibus effectibus contingentibus aduerſis. Quæ enim cauſa, vel diſpoſitio naturalis poteſt hoc præcauere? Similis eſt effectus ille præſeruandi corpus; ſeu reddendi illud immune à læſionibus hominum, quia hic effectus per ſe pendet ex libero vſu vtriuſque hominis, & percutientis, & percuſſi; circa quem vſum nihil poſſunt per ſe naturales cauſæ, & præterea ſæpe per accidens pendent ex caſali occurſu, vel occaſione. Quod ſi intelligatur immunitas eſſe ex parte corporis percuſſi, vt ſcilicet taliter ſit affectum, quod licet vulneretur vel fortiter pungatur, lædi non poſſit etiam ſi nulla arma defenſiua habeat præter geſtationem v.g. amuleti, vel alterius ſimilis inuolucri, vel certæ ſcripturæ, &c. Tunc etiam euidens eſt nec in his rebus, nec in vlla cauſa naturali poſſe eſſe virtutem ad talem immunitatem corpori præſtandam. Et ideò in his & ſimilibus ex natura effectus licet pactum colligere, vt dictum eſt.

10.
Etiamſi res, aut verba ſint ſacra, poteſt in vſu committi ſuperſtitio.

Vbi obiter adnotari poteſt, quod D. Tho. docet in dicta quæſt. 94. art. 4. etiam ſi res, aut verba ſacra ſint, poſſe ſuperſtitionem in eorum vſu committi, ſi aliquid adiungatur, quod vanum ſit, & inutile, ad diuinam reuerentiam, vel ad diuinum auxilium impetrandum. Vt quòd tali modo, aut talibus impertinentibus ſignis res differatur, aut ad verbũ ſcribatur, vel proferatur. Quia iam quoad illam partem ſignum eſt dęmoniacum & ſuperſtitioni adiungitur ſacrilegium. Addo præterea quòd, licet ſecluſa omnia huiuſmodi ſuperſtitione, ſanctum, & religioſum ſit, Reliquias ſanctorum ad collum ſuſpenſas deferre, vel Euangelium, V.G. initium Ioannis in pectore ſcriptum portare, & ſimilia, bona fide ſperando per modum impetrationis peculiarem Dei protectionem, & Sanctorum interceſſionem, nihilominùs id tanquam omnino certum ſperare, non minùs, quàm ſi eſſet à Deo promiſſum, non caret ſuperſtitione, ſi non falſi cultus, ſaltem ſuperflui. Et præterea interuenire ibi poteſt tentatio Dei, ſi ob eam conſiderantiam nimiam temerè ſe homo periculis exponat, aut in periculis omittit ordinaria media, quibus ſe tueatur. Quia poſtulare à Deo miraculoſam defenſionem, aut protectionem ſine cauſa, vel ſpeciali inſtinctu eſt tẽtare ipſum: vnde oratio, vel alius cultus, qui propter hunc finem illi offertur, ſuperfluus, vanus eſt, quia re vera per talem actionem ipſe non honoratur. Et præterea illa nimia confidentia de conſequendo illo effectu ab ipſo Deo, cum non ſit fundata, in promiſſione eius, vel eſt vana, & purè voluntaria, vel etiam eſt nimia confidentia ſui, & ſuorum meritorum; & ex hac parte poteſt continere pernicioſam ſuperbiam. Denique modus ille quærendi commoda hæc temporalia per vſum Reliquiarum, vel aliarum rerum ſacrarum cum tanto affectu, & credulitate infallibiliter obtinendi illa, non caret periculo quòd Dæmon ſe ingerat, & in aliam maiorem ſuperſtitionem hominem inducat. Oportet ergo cum debita reuerentia, & ſpe in Deum, & in Sanctorum patrocinium, quod vtique non deerit homini, quando, & quomodo illi fuerit expediens, precationes dirigere. Et cum proportione idem ſentiendum eſt de vſu Sacramentalium, vt ſunt Agnus Dei, & Aqua benedicta. De quibus eſt ratio peculiaris propter virtutem ſpiritualem impetrandi, quam habent nomine Eccleſiæ, ex eius inſtitutione, & benedictione, vt in tomo 1. de Sacramentis tractauimus.

11.
De effectibus qui non ſunt ex ſe ſimpliciter miraculoſi.

Omiſſis verò ſupernaturalibus effectibus, ſunt alij, qui ex ſe non ſunt ſimpliciter miraculoſi, quia licet ſuperent aliquo modo virtutem humanam, non tamen angelicam, neque omnem efficaciam cauſarum creatarum. In his ergo oportet modum conſiderare. Hic autem modus duplex eſſe poteſt: vnus ex parte rei ſeu inſtrumenti, aut medij quod ad talem effectum applicatur. Alius eſt ex parte temporis, ſeu celeritatis, qua fit effectus. In priori modo eſt infinita varietas ſuperſtitionum, quas hîc ex profeſſo docere aut numerare, neceſſarium non eſt, nec ad præſentem doctrinam pertinet. Satis ergo eſt ſcire, hæc media interdũ conſiſtere in actionibus tranſeuntibus, interdum in permanentibus ſignis, aliquando in vtriuſque ſimul. Deinde tranſeuntia aliquando ſunt verba, aliquando verò ſunt actiones aliquæ vel manuũ, vt benedictiones cum certo modo, & figura, vel oris, per aliquam inſufflationem, aut halitum, vel totius corporis per alios ritus, & cæremonias. De verbis generalis regula ſumitur ex D. Tho. dicta q. 96. art. 4. ſi aliquid contra fidem, vel clarè falſum contineant, ſuperſtitioſa eſſe; item ſi in lingua peregrina, quæ non intelligitur, nec eſt in vſu in communi conſuetudine Eccleſię: nam eſt præſumptio, ibi latere aliquid falſum, vel ſuperſtitioſum, maximè quando neceſſarium putatur, vt in tali lingua proferantur. Item ſi verba ſunt prorſus inutilia, quia non continent precationem, nec inuocationem, aut laudem Dei, vana ſigna & dæmoniaca eſſe conuincuntur. Et hûc ſpectant incantationes veneficorum, de quibus dicitur Pſalm. 57. *Non exaudiet voces incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* At verò (vt ex D. Thoma colligitur) ſi verba nullam falſitatem contineant, nec Dæmonis claram inuocationem, & aliqui ſint verba ſacra, & apta ad orandum, vel colendum Deum per eorum prolationem, vt eſt Oratio Dominica, vel Angelica, nomen Ieſu, & ſimilia, ex hac parte non poterit iudicari ſuperſtitio: eſſe tamen poterit ex intentione, ſi illud verbum adhibeatur vt ſignum infallibile talis effectus. Quia cum tale ſignum non ſit à Deo inſtitutum, à Dæmone datum eſſe conuincitur, qui ſub ſpecie bonorum verborum vult homines decipere, & ſimul vult profanare verba ſacra, & eis ad Magiam vti. Et præterea, quando in verbis ipſis non ſtatim apparet ſuperſtitio, aliæ obſeruantię, quæ ſimul adhibentur, & neceſſariæ reputantur, conſiderandæ ſunt. Videri de his verbis poteſt Delrius lib. 1. cap. 4. quæſt. 3.

In his duplex modus conſiderandus, alius ex parte medij, alius ex parte temporis.

Verba quædam, vt media adhibentur.

D. Thom.

Pſalm 57.

D. Thom.

Delrius.

12.
Aliæ actiones, quæ adhiberi ſolẽt communiter ſunt ſuperſtitioſæ.

Præter verba, vel etiam ſine verbis, adhiberi ſolent aliquæ actiones per modum ſignorum, aut cæremoniarum. Et in his ferè generalis regula eſt, quicquid ſit præter ſignum crucis, ordinariè, ac generaliter eſſe ſuperſtitioſum, & frequenter continere expreſſam idololatriam. Quia per huiuſmodi ritus ſolent Dæmones affectare diuinos honores, vt docet Auguſtinus lib. 10. de Ciuitat. capit. 9. & 10. Sed hoc magis videtur ſpectare ad Magiam, quæ fit cum expreſſo pacto. Secluſo verò expreſſo cultu Dæmonis in his actionibus ſemper inuenitur inutilitas in ratione cauſæ, quia nullam vim naturalem habere poſſunt ad effectum intentum. Quia ſolùm ſunt cæremoniæ quædam, quæ per leues motus manuum, aut aliorũ membrorum corporis fiunt, quæ per ſe non ſunt actiuæ circa alios, ad quorum commodum ordinariè fiunt, nec in ipſomet, qui mouetur, ſi in eo effectus intendatur, poſſũt per ſe cauſare, niſi hoc, vel illud vbi, & per accidens calorem aliquem, ſi motus ſit ad illum ſufficiens: ſed in præſenti nec ſolet eſſe talis, nec ob eam cauſam. Omnis ergo iſte ritus adhibetur ſolum in ratione ſigni, quia ſecluſa ratione cauſæ, nulla alia ratio

Auguſt.

tio ſupereſt, vt ſæpe dictum eſt. Tale autem ſignum, cum non ſit à Deo traditum,ſolum ex pacto Dæmonis haberi poteſt, nec ipſe moueretur ſignis ab alio traditis,vt de ſignis Diuinationum diximus cum Euſeb. 5. de Præpar. cap. 7. *Euſeb.*

13. *Quo pacto iudicandū ſit de rebus permanēti bus,quæ adhibentur.* Præterea, eadem fere regula ſeruanda eſt in rebus permanentibus, quæ pro remedio adhibentur: nam in primis ſi in ratione naturalis cauſæ ſunt prorſus impertinentes, quia nullam virtutem naturalem habent,& ſufficienter hoc de illis conſtat, procedit generalis regula,quòd adhibentur,vt ſigna dæmoniaca. Quia non ſunt inſtrumenta Dei qui poteſt lutum ſuper oculos imponendo, viſum reſtituere: nihil enim tale promiſit Deus ſe facturum per huiuſmodi res inutiles ad operandam ſanitatem applicatas. Eſt ergo mera ſuperſtitio. Si verò res,quæ applicatur,talis eſt, vt poſſit habere naturalem aliquam virtutem, vt eſt herba aliqua,oleum, vel quid ſimile: tunc in primis conſideranda eſt alia circunſtātia ſuprà poſita ex parte modi, An ſcilicet effectu tanta celeritate fiat, vel fieri credatur, & ſperetur, vt naturalem vim talium agentium naturalium ſuperet; & tunc in idem redit, nam ad illum modum operandi tale medium eſt naturaliter improportionatum,vnde eſt ſignum aliunde prouenire proportionem, & virtutem. Et præterea, hac ratione ſolent circa res tales fieri aliquæ cæremoniæ vanæ ex his, quæ in primo, & ſecundo membro poſitæ ſunt, quaſi ad ſupplendam virtutem, quæ rei permanenti deeſt,cum tamen omnes illæ cæremoniæ inutiles ſint ad illam conferendam, & ita in eandem ſuperſtitionem reuoluitur,quæ expreſsè damnatur in capit. *Non licet*, 26. q. 5. Vbi fit prohibitio,ne in collectionibus herbarum,etiam medicinalium,aliquas obſeruationes, vel incantationes liceat attendere. Aliquando verò alicui rei permanenti ex materia prorſus inutili ad talem effectum, addūtur alia ſigna permanentia, vt figuræ, lineo & ſimilia, vt per ea virtus ſuppleatur,vel compleatur,cum tamen ipſæmet figuræ de ſe inutiliores ſint ad tales effectus,& ita in idē vitiū reditur, quia tota illa res talibus characteribus, aut numeris depicta in ratione cauſę,tam inutilis eſt, ſicut antea; ergo ſolum relinquitur in ratione pernicioſi ſigni. Et ideò Auguſtinus libro 2. de Doctrina Chriſtiana capit. 20. & ſequentibus dicit hæc omnia *ad molimina Magicarum artium pertinere.* *Cap. Non licet.* *Aug.*

14. *Quid ſentiendum ſit de alio modo qui in his affecti bus eſt ex parte temporis.* Atque ex his facile conſtat, quid dicendum ſit de altera parte ſuprà poſita,ratione cuius poteſt talis effectus ſuperare cauſas naturales, ſcilicet ex modo actionis in facilitate, & velocitate,vt ſi homo repēte, ac ſubito ſanetur ſine miraculo,vel interuentu virtutis diuinæ, vel cum actio habet effectum in diſtantem locum,vt ſi faciendo hîc imaginem Petri Romæ exiſtentis,ibi ille doleat,vel cum ad prolationem aliquorum verborum res magni ponderis eleuatur, & ab vno loco in alium transfertur, vel cum perſona, adhibita v.g. certa vnctione, breuiſſimo tempore in locum diſtantiſſimum ducitur, & ſimilia. Dicendum enim eſt, totum hunc effectum reduci ad eam radicem ſuperſtitioſæ Magiæ, quia nimirum media, quæ ad talem modum actionis applicantur, re vera de ſe non ſufficiunt ad illum, nec poſſunt habere talem virtutem naturalem,& ideò manifeſtum eſt adhiberi non vt cauſas,ſed vt ſigna,ac ſubindè adhiberi ex pacto cum Dæmone, quandoquidem non poſſunt Deo attribui. Aduertere autem oportet, ſæpe talem eſſe modum harum actionum, vt non ſuperet omnem virtutem creatam,ad colligendum autem ſuperſtitionem,& pactum ſatis eſſe,vt penſatis omnibus circunſtantiis concurrentibus in modo talis effectus, conſtet ſuperare naturalem virtutem agentium corporalium, neceſſariúmque eſſe, vt aliquod inuiſibile,& *Aduertendum.*

A incorporeum agens ibi interueniat, nam hoc ſatis eſt, vt de pacto cum Dæmone conſtet. Quia ſupponimus,virtutem illam ſuperiorem, & incorpoream ibi interuenientem non eſſe diuinam, nec miniſtrum eius,& ideò rectè concluditur eſſe Dæmonem,vt cap. præcedenti ſatis declaratum eſt.

Duo autem ſubterfugia Magorum hîc breuiter reijcienda ſunt. Vnum eſt eorum, qui dixerunt, hæc ſigna, quæ adhibentur, vt verba vel alia ſimilia, licet de ſe inefficacia videantur,accipere virtutem ad prædictos effectus, etiam quoad extraordinarium operandi modum,ab efficacitate animæ,vel imaginationis, aut affectus ipſius hominis operantis hæc mira opera. Dicunt enim eſſe in anima vim ad imprimen- 15. *Præcluditur ſubterfugiū recurrentiū ad virtutem ab anima, imaginatione,vel effectus his ſignis impreſſam.*
B dam virtutem his ſignis,quæ adhibentur,quando illa ſigna talia ſunt, vt proportionem aliquam ſeruent ad effectum, qua poſſint excitare affectum, & imaginationem operantis: vt ſi ſint verba ſignificantia ſanitatem,vel aliquid ſimile. Sed hoc ſubterfugium tam vanum eſt,vt in illius impugnatione immorari ſuperuacaneum videatur. Primò quia id nulla probabili,aut veriſimili ratione fūdatur. Secundò quia imaginatio hominis non habet vim mouendi externa corpora, ſed ad ſummum commouendi internos ſpiritus, & humores hominis, cum quibus habet naturalem ordinem,vnionem, ac ſympathiam. Et eadem ratio eſt de interno affectu, & deſiderio, nam per ſe,& imme-
C diatè non operatur aliquid in alium,vel in verba,ſed ad ſummum poteſt aut membra ipſiuſmet hominis patientis illos affectus localiter mouere,aut humores eius concitare, in alio verò nihil poteſt efficere, niſi vel aliquid quod per motum localem fieri poſſit, vel aliquam alterationem,vel obiectiuā motionem, quæ ex humoribus concitatis,vel ex halitu, aut ſpiritibus prouenire poſſit; hæc verò motio,vel alteratio nō eſt productiua illius mirabilis virtutis: *Nec enim poteſt capillum vnum album facere nigrum*, vt dicitur Matth. 5. Quomodo ergo poterit illam virtutem efficere, aut vnde in ea eſt tanta efficacia. Eſt ergo id vanum, & contra rationem, & ſenſum omnium. Tertiò conſtat experientia,eos,qui applicant hæc ſigna ad huiuſmodi opera,non moueri illa vehemēti imaginatione, & *Matth 5.*
D affectu,ſed perinde illa verba proferre,& tangere manu,vel applicare oleum,aut pannum cum certis cęremoniis,ſicut ſolent vel medici,vel alij artifices ſua opera facere. Ergo figmentum eſt, illam excuſationem prætendere. Vnde etiam vanum eſt, ſignificationi verborum, vel cæremoniarum aliqua ex parte hanc efficacitatem attribuere, cum ſignificatio illa ſolùm ſit ex impoſitione vel publica, vt eſt in verbis ad ſignificandum: vel priuata,& voluntaria, vt ſolet eſſe in aliis ritibus,quibus iſti vtuntur; quod totum vel eſt ens rationis, vel denominatio extrinſeca, nihílque proinde poteſt ad recipiendam virtutem deſeruire. Deinde maius miraculum eſſet, in tranſitorio verbo, quod vix per momentum durat, per ſolum affectum, deſiderium, aut imaginationem producere tam mirabilem virtutem, quæ ſubito ſanitatem effi-
E ciat, vel ingens pondus à terra eleuet, & ſimilia; quam facere ipſum effectum ſola imaginatione, vel deſiderio ad præſentiam talis ſigni. Sicut ergo hoc dicere inſanum eſſet,ita etiam illud. Plura,ſi libet,lege in Delrio, libro 1. capit. 3. quæſt. 2. & 3. & capit. 4. quæſt. 3. *Delrius.*

16. *2. Subterfugium recurrentium ad cœleſtes influētias impugnatur.* Aliud effugium Magorum eſt ad influentias cœleſtes, quod ex parte receperant aliqui viri aliàs prudentes, & docti: & ideò attentiùs conſiderandum eſt. Et in primis vix ſolet vſurpari in ſignis tranſitoriis, vt ſunt verba, & ſigna manuum, & ſimilia, tum quia ipſimet Magi in his ſignis faciendis nullam conſtellationem obſeruare ſolent,

tum

tum maximè quia per ſe eſt incredibile, quod in re A tam debili, & incapaci, vt eſt ſonus verborum, aut motus manuum tam ſubitò, & in continenti tam magna virtus imprimatur à cœlo. Tum præterea quia nec de tali virtute cœli conſtat, nec humano modo conſtare poteſt. Solet ergo peculiariter hoc dici de ſignis permanentibus ex auro, argento, vel ſimili materia factis, vel in forma annuli cum certis figuris, vel in forma imaginis alicuius aſtri, vt ſunt illæ, quæ imagines aſtronomicæ dicuntur. De his ergo dicunt aliqui, quòd licet ex materia ſola, ſeu forma naturali non habeant hanc virtutem, ſi fabricentur peculiari modo per artem cum talibus figuris, ſeu characteribus, & ſub tali conſtellatione cœleſti, inde accipere poſſunt virtutẽ intrinſecam ad tales effectus, ideóque B non poſſe inde colligi pactum cum Dæmone. Quam euaſionem approbat Caietan. dicta quæſtion. 69. art. 2. defendendo imagines aſtronomicas, quando ſine aliis characteribus, vel numeris, aut certis punctis fiunt, ſed ſolùm cum imagine alicuius ſigni cœleſtis, vt Leonis, Virginis, & in certa conſtellatione, & ſolùm dicitur talis imago eſſe vtilis contra aliquem morbum, vt contra dolores renum, vel contra melancholiam, vel ad alium effectum ſimilem.

Caiet.

17. *Caiet. Ratio, qua approbat imagines aſtronomicas.*

Ratio Caiet. eſt, quia ille effectus non eſt ſupernaturalis, ſed fieri poteſt per artem medicinæ, & herbas medicinales, ergo non eſt ſuperſtitioſum credere, imaginem auream, vel argenteam verbi gratia fabricatam in tali conſtellatione, & cum illa forma C ſigni Leonis habere talem virtutem medicinalem ex impreſſione cœleſti, quam aurum, vel argentum ſine illa imagine nõ haberet, quia illa figura per conformitatem ad aſtra, poteſt eſſe diſpoſitio ad recipiendam ab aſtris talem influentiam, & virtutem, quam aliàs non reciperet. Nam figura ſecundum ſe poteſt aliquo modo ad actionem conferre, vt patet in inſtrumentis artis, & in rotis, & organis Mathematicis, & in motu grauium, in quibus figura iuuat naturam; & in viuentibus figura eſt magna pars organizationis, ac denique deformitas ac aſtrum in tali figura poteſt etiam conferre ad ſuſcipiendam influentiam eius. Cum ergo influentiæ cœleſtes ſint nobis occultæ, non videntur tales imagines aſtronomicæ, ſi ſimplices ſint damnandæ. Secùs autem (inquit) eſt ſi addantur alij characteres, quia illi ſunt D impertinentes, & nihil conferre poſſunt ad actionẽ. Et ideò ſolùm poſſunt adhiberi vt ſigna indicantia pactum cum Dæmone. Et hanc doctrinam confirmat Caietanus ex D. Thoma 3. contra Gent. cap. 105. nec putat illam retractaſſe in dicto art. 2.

18. *Impugnantur hæ figuræ.*

Verumtamen nullo modo admittenda eſt à viro Theologo hæc euaſio, quia re vera eſt ſuperſtitioſa, & nulla probabili ratione fundata; & vt omittam alias imagines, quæ cum ſuperſtitioſis cæremoniis, & characteribus variis modis formantur (de quibus legi poteſt Delrius lib. primo cap. 4. quæſt. 1.) etiam in ſimplicibus nullam mihi videtur habere probabilitatem opinio Caietani. Et primo illam ſimpliciter condemnat D. Thomas dicto art. 2. ad 2. Qui opti- E ma vtitur ratione, quia forma artificialis non poteſt habere virtutem agendi, ab artifice, quia ſolùm procedit ab idea mentis, quæ non eſt actiua (actione ſcilicet, & alteratione naturali) nec etiam ex natura ſua talem vim habet, quia ſolùm conſurgit ex compoſitione, ordine, & figura, quæ nec ſunt principia agendi, nec diſponunt ad recipiendam virtutem agendi ex influentia cœleſti. Additque D. Thomas auctoritatem Auguſtini lib. 10. de Ciuitat.. cap 9. & 11. vbi cum ex Porphyrio retuliſſet, fieri ſolere in terra ab hominibus herbas, lapides, &c. certis quibuſdam figurationibus, atque figmentis, quibuſdam etiam obſeruatis in cœli conuerſionibus motibus ſyderum, quæ virtutem idoneam habeant aliquibus exequendis; addit Auguſt. *Totum hoc ad Dæmonis pertinere ludificationes, &c* Verum eſt Auguſtinum ibi indiſtinctè loqui de figuris, & aliis variis cæremoniis, & obſeruantiis, nihilominùs tamen ſatis huic ſentẽtię fauet, & contra eaſdem imagines aſtronomicas optimè ſcribit Chryſoſtomus Homil. 8. in Epiſt. ad Coloſſ.

Delrius.

D. Thom.

Auguſt. Poroph.

Præterea rationes Caiet. nullius momenti ſunt; 19. primò quia figura nunquam eſt actiua, nec proprium principium agendi, ſolúmque ad motum localem confert, & ad actionem inſtrumentorum, vel agentium, quæ per motum localem applicantur ad agendum. Et tunc etiam figura ſolùm diſponit, vt agens, vel inſtrumentum poſſit faciliùs, vel commodiùs applicari huic, vel illi loco, prout ad actionem intentam expedit. Et quoad hoc meritò eſt vtilis, quia per motum localem tenditur ad vbi, ipſa autem figura ſeruat proportionem cum Vbi, & illi naturaliter accommodatur, & ideò ad localem applicationem deſeruit. At verò ad alterationem, vel ad naturales effectus, & virtutes, qui per alterationem fiunt, per ſe nihil confert. Nec poteſt intelligi, quid figura ſolis in metallo, lapide, aut ligno deſcripta ad hanc, vel illam cœli influentiam recipiendam conducat: nec enim lignum melius comburitur, eo quòd ſit huius figuræ, vel illius, niſi illa deſeruiat, vt melius applicetur: ſuperſtitioſum autem eſſet, imaginem ignis in lapide depingere, vt actionem ignis melius reciperet. Diſtinctio autem illa Caiet. de figura, vt figura eſt, vel vt eſt forma artificialis, planè friuola eſt: nam illa denominatio formæ nihil prorſus addit, niſi vel habitudinem ad artem, vel ad ſubiectum, quod informat, vel certè (vt in Metaphyſica dixi) forma illa phyſicè ſpectata poteſt includere alias qualitates, quę ordinariè actiuę non ſunt; ſed colores aliqui, qui ad recipiendam virtutem agendi non diſponunt, nec in his imaginibus aſtronomicis ſolent conſiderari.

Caiet. rationes nullius momenti eſſe oſtenditur.

Diſp. 41. ſect. 3. in fin.

Præterea, conſonantia illa, quæ à Caietano ſpectatur inter imaginem, & aſtrum, ſeu ſignum cæli, cum ſit tantum quædam relatio, vel extrinſeca denominatio, quid conferre poteſt ad influentiam? Eo vel maximè quod hæc conformitas non eſt vera, & naturalis: nec enim in cœlo eſt vera facies Leonis, aut externa forma ſcorpionis, & ſimilia: ſed ex variis diſpoſitionibus aſtrorum, variæ figuræ, vel imagines ſunt ab Aſtrologis excogitatæ, & accommodatæ ad diſtinguendas partes Zodiaci, vel explicandas virtutes, & numerum ſtellarum, quarum habet maiorem obſeruationem. Potuiſſent autem aliis figuris, & modis illas depingere, vel explicare. Quid ergo talis pictura quæ ex ſola humana accommodatione, & inuenione pendet, poteſt ad influentiam deſeruire? Hinc ergo concluditur, non poſſe certam virtutem ratione illius imaginis tali rei quaſi infundi, quia per illam figuram non repræſentatur vnum ſimplex aſtrum, ſed congeries multorum, ex quibus videtur in cœlo conſurgere talis figura, & licet inter illa aſtra fortaſſe aliquod ſit præcipuum, tamẽ alia ſimul influunt, & habent diuerſas, vel contrarias virtutes; imò etiam alię vicinæ ſtellæ, vel planetæ tunc occurrentes influere poſſunt, & ſuam virtutem dare, ergo vanum eſt putare certam aliquam influentiam, & virtutem vnius aſtri peculiariter imprimi. Et præterea, eſto, poſſet hoc fieri, non poteſt ab hominibus cognoſci; ſunt enim occultiſſimæ huiuſmodi influentiæ, nam præter impreſſionem lucis, & quatuor ſimplicium qualitatum, vix aliæ influentiæ ſingularium virtutum cognoſci poſſunt, præter eas, quæ ad formas ſubſtantiales per naturalem generationem conſequuntur, quas melius recipiunt herbæ, lapides, & metalla,

20. *Conſonantia inter imaginem, & aſtrum reiicitur.*

quàm imagines artefactæ. Ac denique licet aliquid aſtra influerent in tales imagines, incredibile eſt, ita immobiliter imprimi vt poſtea ſemper duret. Eſt ergo vſus talium imaginum ſuperſtitioſus, quia non poſſunt re vera exhiberi vt cauſæ, ſed vt mera ſigna.

21. *Oſtenditur hanc eſſe D. Thom. ſententiam.* Nec D.Thomas 3. Contra Gentes cap. 105. oppoſitum ſenſit, quin potius ibi etiam ex profeſſo probat veritatem hanc: ſolùm in fine capitis, poſtquam rationes multas contra hoc magicum ſignum fecerat, ſubiungit hanc euaſionem, quaſi dari poſſet ab aliis, ſcilicet, formam artificialem, vt talis eſt, poſſe eſſe rationem ſpecialis influentiæ, & conſequenter ſpecialis virtutis. Et ad illam non reſpondet ex proprio, ſed ait ſolùm, in characteribus aliis, & numeris, quæ adduntur in his imaginibus, non habere locum. Et ita videtur tacitè illam reſponſionem approbare. Ad hoc verò dupliciter reſpondet ibi Ferrar. Primò artificialem formam non ratione ſui, ſed ratione mutationis, quæ fit in materia, quando illa imprimitur, poſſe diſponere ad aliquam influentiam. Sed hoc neque poteſt accommodari ad D.Thomam, neque ad rem, de qua tractamus. Primum patet, quia eadem reſponſio dari poſſet de omnibus characteribus, qui in his imaginibus imprimuntur, nam etiam in illis ſculpendis, vel imprimendis neceſſe eſt, aliquam mutationem in materia fieri. Quòd ſi inſtetur, quia per quoſcunque characteres fieri poſſet ſimilis mutatio in materia, illi autem characteres, vt tales, vel in tali numero, adhibentur vt neceſſarij. Eâdem proportione vrgere poſſumus de imaginibus, quia mutatio materiæ eadem fieret, imprimendo aliam imaginem, & tamen hæc cenſetur neceſſaria. Eſt ergo eadem ratio, & ita redargutio D. Thomæ fuiſſet inefficax.

22. Atque hinc probatur ſecundum, & refutatur doctrina in illa euaſione contenta. Primò ratione inſinuata, quia talis forma adhibetur vt neceſſaria in tali conformitate, & ſimilitudine ad aſtrum, ergo ſignum eſt, adhiberi artificialem formam per ſe, & non tantùm ob aliam alterationem, quæ fit in materia, quando illa imprimitur: nam hæc fieri poſſet per aliã formam, vel ſine vlla, comprimendo illam materiam, vel dẽſando, vel cauando, vel liquefaciendo illam priùs, & poſtea infundendo, nec enim in tali materia fieri ſolẽt alterationes aliæ, & hæ poſſent in illa fieri ſine impreſſione alicuius imaginis vt conſtat. Secundò quia nec ex parte huius mutationis poteſt conſurgere in tali materia diſpoſitio ſufficiens: tum quia poteſt illa mutatio eſſe tantùm localis diuidendo, & ſeparando aliquas particulas illius materiæ ab aliis, per quam ſeparationem non applicatur illa materia cœlo melius ad recipiendum calorem, vel lumen, ſicut in terra motio eius ſolet conferre ad influentias cœli meliùs recipiendas, vel vt calor magis penetret, vel vt humiditas aquæ meliùs illam diſponat quod in propoſito non habet locum; tum etiam quia licet ſæpè dum imprimitur figura fiat aliqua alteratio caloris, ſtatim tranſit, vnde non poteſt eſſe diſpoſitio ad perſeuerantem influentiam; nec poteſt eſſe ſola illa diſpoſitio ſufficiens in corpore tam denſo, & terſo, & natura ſua alieno à tali virtute. Tota ergo ſuperſtitio ponitur in imagine, & interdum fortaſſe tantùm requirent imaginem depictam, quæ ſine alteratione materiæ fieri poteſt. Alia ergo reſpõſio melior eſt, D. Thomam ibi non curaſſe de explodenda ex profeſſo illa euaſione, tũ quia per rationes factas priùs in eodem capite expugnanda erat, tum etiam quia ex integro ritu talium imaginum ſatis conuincebatur eſſe ſuperſtitioſas. Plura de his imaginibus lege in Delrio lib. 4. quæſt. 1. Vbi alios Auctores refert.

Exponitur. D.Thom.

Delrius. Chryſoſt.

23. *Obiectio, in qua de iis agitur, qui per verba, & lintei applicationem vulnera ſanant.* Vna verò ſupereſt obiectio partim ab experientia, partim ab auctoritate ſumpta, præſertim in actionibus ordinatis ad conferendam ſanitatem, morboſque pellendos. Videmus enim paſſim, ab aliquibus multa fieri cum corporum vtilitate, ac fructu, & per media de ſe inefficacia, vt ſunt verba quædam, vel ſola vel cum aliqua vnctione olei, vel ſolum adhibendo fruſtrum panniculi linei, vel alterius materiæ ab eiſdem artificibus benedictum. Quibus remediis ſuo modo adhibitis ſanant vulnera, quæ à Medicis creduntur incurabilia, & interdum ſubitò, vel tam breui tẽpore, vt vix credibile ſit naturali aliqua virtute id fieri poſſe. Idémque eſt de his, qui in Hiſpania ſalutatores vocantur, qui ſanitatem conferunt ſuo tactu, vel benedictione, aut aliis obſeruantiis, non quidem clarè ſuperſtitioſis, de ſe tamen inefficacibus, & præſertim valere ſolent contra rabiem canum, ſeu morſus eorum. Accedit, quod ibi publicè faciunt hæc, & interdum examinantur ab Epiſcopis, & Inquiſitoribus, & facere non prohibentur. Ergo vel ſignum datum ad cognoſcendum pactum implicitum Dæmonis ſufficiens non eſt, vel non ſemper eſt damnandus vſus rerum, quæ vim habuerint ex tali pacto, quando ille, qui eis vtitur, id ignorat, & bona fide operatur, & in verbis, aut factis, quibus vtitur, nihil fidei contrarium, neque falſum, nec contra Eccleſiæ cæremonias, neque aliter pernicioſum apparet. Vnde etiam Caiet. 2. 2. q. 95. a. 4. excuſat eos qui vtuntur quibuſdam annulis confectis ex nummis oblatis crucifixo in die Paraſceue, cum adoratur, vt eis iuuentur contra morbum contractionis neruorum; & in vniuerſum eos, qui ſimilia faciunt ex ſimplicitate, & deuotione, credentes Diuina virtute illa fieri, ſolùm quia ita acceperunt ab aliis, & ita experti ſunt. Hac ergo ratione poterunt omnes excuſari. *Caiet.*

24. *Explicatur obiectio, in quantum comprehẽdit eos, qui herbis medicis vtuntur.* Ad hoc non poteſt vna generalis reſponſio dari, quæ omnes iſtos homines comprehendat. Quidam enim vtuntur aliquibus herbis medecinalibus habẽtibus re vera virtutem ad illos effectus, ad quos applicantur, & adeò ſunt efficaces, vt citiſſimè, & regulariter operentur, multùm autem occultæ, & inuſitatæ; & inde prouenit, vt curationes illæ vulgo exiſtimentur mirabiles. Et tunc clarum eſt, non interuenire peccatum per ſe loquendo, quia illa curatio non pertinet ad ſuperſtitioſam Magiam, ſed ad naturalem. Solent autem interdum hi homines tam occultè, & artificioſè vti his remediis naturalibus, vt ſine illis operari appareant, vt hoc modo in maiori æſtimatione, & admiratione habeantur; & tunc quidem poteſt eſſe peccatum vanitatis, vel etiam auaritiæ, non tamen erit mortale, niſi vel iniuſtitiam tranſeat; vel ſcandalum graue inde generetur, inducendo homines, vt iudicent, illud fieri opera Dæmonis, vel ſub illa ſpecie maiora promittendo, quæ ſupra virtutem ſint naturalium cauſarum, & parando viam ad introducenda opera ſuperſtitioſæ Magiæ. Et quia in his hominibus ſemper eſt morale periculum, ideò non ſunt publicè permittendi, niſi clare oſtendant ſaltem Magiſtratibus Reipub. quibus herbis vtantur, & probabili aliqua via oſtendant, tales herbas talem habere virtutem. Poteſt autem contingere, vt virtus talis herbæ caſu cognita ſit, vel traditione accepta à peritiſſimis Medicis, vel certe aliquando etiam poteſt eſſe à Dæmone manifeſtata, non quidem illi, qui nunc ea vtitur, ſed aliis, qui præceſſerunt, & poſtea experimẽto cognitum ſit, Dæmonem verum dixiſſe. Et tunc nullum erit pecatum tali herba vti, quia ille vſus iam non fundatur in ſocietate Dæmonis, ſed in virtute à Deo data, iámque experimento cognita. Quod autem illa cognitio occaſionem, vel originem ſumpſerit ex doctrina Dæmonis, per accidens eſt. Ita rectè notauit Victor. dicta Relect. num. 15. Aliqui etiam credunt, interdum has virtutes reuelatas eſſe Diui-

Vide Plin. li. 3. c. 1. & lib. 24. c. 17. & lib. 30. c. 1.

Diuinitus, vel apertè, vel per inſōnia, vt ex Plinio 1. lib. 25. Natur. Hiſtor. refert Nicol. Leonicus in proœmio ad lib. Ariſt. de Præſenſione per ſomnium. Vndecumque ergo talis cognitioi originem traxerit, vſus virtutis cognitæ per ſe licitus eſt, & non pertinet ad Magiam, de qua agimus.

25. Quid dicendum de modo, quo ſaluatores curant. *Victor.*

Alij ſunt, qui conferunt ſanitatem aliquorum moborum, vel vulnerum ſine remediis naturalibus, vel propriè artificialibus, ſed ſolis verbis deprecatoriis ad Deum cum ſigno Crucis, vel alio ſimili nō ſuperſtitioſo. Et hoc modo dicuntur operari hi, qui ſalutatores appellantur. De quibus dubius eſt Victoria ſupra num. 16. præſertim quia ſolent eſſe homines vitioſi, & quæſtuoſi; ſed non audet illos condemnare, quia gratiæ gratis datæ interdum cōmunicantur peccatoribus; vnde præſumi de his poteſt, quòd habeant à Deo gratiam ſanitatum, quia vnuſquiſque præſumitur bonus in aliqua actione, ſi in ea non appareat malus. Vnde communiter ab Eccleſia videntur hi homines tolerari, & ideò non ſunt à nobis facilè damnandi. Addit etiam Victoria, poſſe in his hominibus eſſe virtutem aliquam naturalem contra morbum certum, verbi gratia morſum canis rabiem patientis, &c. non per ſola verba, vt verba ſunt, ſed vt halitum, & ſpiritum ſecum deferunt, in quibus poteſt eſſe ex tali complexione aliqua bona virtus, ſicut in faſcinatione dicitur eſſe mala, vel ſicut dicitur fuiſſe in Pſylis contra morſus ſerpentum. Quapropter in his multum conſiderandum eſt, an vtantur certis quibuſdam verbis, vel ſignis, quæ ab aliis didicerunt, & quibus putant ineſſe virtutem, ita vt à quacumque perſona fiant, eundem habeant effectum: nam quando ita fit, eſt apertum ſignum, non eſſe gratiam gratis datam, quia hæc non adhæret verbis, aut ſignis, ſed communicatur perſonæ. Et non eſt in poteſtate recipientis illam, aliis eam communicare, ſed gratis dat illam Deus, cui vult. Et eodem ſigno oſtēditur, tunc non eſſe virtutem naturalem, quia quando talis eſt, eſt quaſi indiuidualis ex tali cōplexione, & temperamento, & ideò non adhæret verbis, à quocumque proferātur, nec eſt in poteſtate vnius transfundere illam complexionē in alium. At verò quando virtus eſt perſonalis, & non habuit malum initium, de quo conſtet, ſed perſona illa, vel caſu, vel ex fide bona, & ſimpliciter incœpit operari, & poſtea experta eſt effectum, & à Deo illum ſperat, & non ab alio, non videtur damnanda. Præſertim quando is, qui illam exercet, piè viuit, & illa gratia honeſtè vtitur, alioqui ſuſpectus eſſe debet. Nam licet Deus interdum conferat aliquam gratiam gratis datam homini peccatori, non tamen permanenter, & habitualiter, & quaſi ad arbitrium eius, ſed ſolùm ad aliquem actum, per occaſionem, & propter aliquam fidei vtilitatem, vt ex D. Thoma notauit Victor. ſupra num 14. At iſti profitentur ſe habere hāc virtutem priori modo, & ideo ſuſpecti ſunt.

Vide Plin. li 7 c. 2. & Calepin. verb. Pſylli.

D. Thom. Victor.

26. Quid dicendum di aliis qui per verba, & pāniculi applicationem alios ſanant.

Alij denique vtuntur ad huiuſmodi effectus præſtandos quibuſdam remediis externis, certis, ac definitis, de quibus euidens eſt, non poſſe eſſe cauſas naturales talium effectuum, ac ſubinde eſſe ſigna. Et dicuntur eſſe talia, vt à quocumque addiſcantur, & proferantur talia verba, & applicetur pannus cum tali benedictione, & ſimilia, effectus infallibiliter fiat. Et hoc potiſſimùm modo dicuntur nunc aliqui ſimiles curationes efficere, & publicè tolerari, & ita de illis maximè procedit difficultas propoſita. Ad quam, quod ad conſcientiam attinet ſimpliciter cenſeo, non eſſe ita tolerandos, vt Confeſſores illam licentiam eis concedant, eóſque abſoluant. Nam licet pro aliquo tēpore excuſari aliqua ex parte per ignorantiam potuerint, quia nimirum per ſolam aliorum

A traditionem id acceperant, quia ita experti fuerant ſine aliquo cōſortio cum Dæmone, & ipſi etiam poſtea experti ſunt ſine ſuſpicione mali: nihilominùs in re ipſa, & ſecundum ſe non erat id licitum, ita vt vix potuerit ignorantia fuiſſe omninò inculpabilis: quia illi non habent probabilem rationem ad præſumendum diuinam virtutem eſſe infallibiliter aſſiſtentem illis verbis, & actionibus, vt ſæpe dictum eſt. Quia hoc eſt proprium verborum Sacramentalium, & aliquid ſimile introducere ſine Eccleſiæ auctoritate ſuperſtitioſum eſt, & in fide periculoſum. Quid enim ſi quis crederet, ſe habere propria quædam verba, quibus infallibiliter ſanctificetur anima ex promiſſione
B diuina; nonne hæreticus reputaretur; ergo perinde ferè reiiciendus eſt, qui ſimile quidpiam dixerit de quocumque ſupernaturali effectu. Relinquitur ergo, vt qui hoc modo illis verbis, vel vanis obſeruantiis vtuntur, velint, nolint tacita ſocietate Dæmonis vtantur, & in illa confidant, vel ſaltem morali periculo illius ſe exponant.

27. *Caiet.* Non poſſe præſumi Deū alicui Sancto hāc gratiam cōceſſiſſe.

Nec ſufficiens reputanda eſt excuſatio à Caiet. data, quòd iſti poſſunt præſumere Deum alicui Sancto gratiam illam conceſſiſſe, quia Deus non conſueuit conferre has gratias quaſi permanentes, & affixas ipſis verbis, (vti ſic dicam) à quocumque proferātur. Neque id fuiſſet conſentaneam diuinæ ſapientiæ, & prouidētiæ, quia per ſe non confert ad ſalutem æternam, & alioqui eſſet occaſio multarum illuſionum, &
C deceptionum Dæmonum: hoc enim colere poſſunt infinitæ fraudes Magorum occultari. Ac denique nulla eſt veriſimilis ratio ad id præſumendum. Quāquam fortaſſe, quando opus aliquod per ſe redolet pietatem, & fouet illam, nihilque falſum, aut malum præ ſe fert, nihil noceat credere, alicui Sancto factam eſſe talem gratiam propter tale opus, neque etiam oberit imitari illum in tali opere, aut deuotione, ſi forte Deus ſimile beneficium concedere dignetur; non quia credatur infallibiliter futurum ex promiſſione, id enim ſuperſtitioſum eſt, ſed quia impetratio à Deo per opera pietatis ſemper poteſt ſperari. Iſti autem largitores ſanitatum non hoc modo operan-
D tur; ſed cum certitudine effectus, & conſequenter ex aliquo pacto ſuperſtitioſo, & nihil faciunt, quod redoleat pietatem, nec ipſi hoc ſpiritu operantur, imò ad decipiendum, & lucrandū ſæpè frandes, & mendacia adiungunt; & ideò non eſt aperienda hęc ianua propter deſiderium temporalium beneficiorum. Ideóque non arbitror, poſſe hoc in foro conſcientiæ diſſimulari. In foro autem exteriori fortaſſe interdum conniuetur, quia non probantur ſufficientia indicia ad pactum tacitum præſumendum.

28. De Maleficio.

Supereſt dicendum de tertia ſpecie huius Magiæ, quam maleficium appellauimus: circa quam hoc loco non immorabimur; tùm quia omnia, quæ de ſecunda ſpecie diximus ad hanc poſſunt cum proportione applicari: tum etiam quia in hac certiora, & euidentiora ſunt indicia pacti cum Dæmone, quia cum tota
E hæc actio malefica ad deceptiones, impuritates, & iniurias ordinetur, præ ſe fert diabolicum adiutorium, vnde in ſignis ipſis nihil conſpicitur, quod non oſtendat vanitatem, irreligioſitatem, & ſæpiſſimè apertam idololatriam. Tùm denique quia omnia, quæ duobus capitibus dicenda ſuperſunt, ad actiones huius tertiæ ſpeciei maximè pertinent: & ita ex illis ſufficienter declarabuntur omnia, quæ ad doctrinam moralem huius ſpeciei deſiderari poſſunt.

CAPVT XVI.

Vtrùm omnia opera Magiæ præſtigioſa ſint, vel ſolida, & vera.

1. HIc iam non inquirimus, an omnia iſta opera fiant ab hominibus per meram impoſturam, ac deceptionem. Supponimus enim ex ſuprà dictis ſæpiſſimè talia eſſe, vt nulla virtus ac ſubtilitas humana ad illa ſufficiat. Vnde diſtinguendo omnes actiones Dæmonis ab his finitionibus hominum, dicere poſſumus: omnia opera Magiæ verè, & realiter eſſe opera dæmonum. Sicut dici veriſſimè poteſt, columbam, quæ in baptiſmo Chriſti apparuit actione vera, & propria Angelorum bonorum formatam fuiſſe, quia ſiue illa fuerit vera columba quoad ſubſtantiam talis animalis, ſiue tantùm imago eius, vtroque modo debuit induſtria, & monitione ſanctorum Angelorum formari. Ita ergo in præſenti ſupponimus, hos corporeos effectus, vel motus, qui per Magiam fiunt, per realem, ac veram operationem Dæmonum fieri. Inquirimus autem de ſubſtantia ipſorum effectuū, qualis ſit, id eſt, An ſint veræ res, quales apparet, vel ſolū appareant per effectionem aliquarum veluti imaginum, ſpecierum, aut phantaſmatum, quæ omnia generali vocabulo præſtigias vocamus? Videri autem poteſt hæc quæſtio ſpeculatiua potiùs, quā practica, & pertinere magis ad factum, quàm ad ius, & ad hiſtoriam magis, quàm ad mores. Sed nihilominùs prætermitti omninò non potuit, quia ad explicandum ius, & malitiæ grauitatem, & obligationes, quæ inde naſcuntur, factum ipſum intelligere neceſſe eſt; breuiſſimè tamen ex doctrina ſpeculatiua ſola illa reſumemus, quæ præſenti inſtituto neceſſaria fuerint.

Corporeos effectus à Magia editos actione Dæmonum fieri.

An res quæ apparent, veræ ſint.

2. Quoniam autem hi effectus, qui è Magis fiunt, à Dæmone, ſeu virtute eius fiunt, ideò ad declarādum, quales ſint ipſi effectus, neceſſarium eſt de poteſtate Dæmonis ad operādū circa homines, & has res ſublunares pauca præmittere. Quæ res ex profeſſo tractanda eſt à nobis in materia de Angelis; & ideò ſatis huic loco erit, principalia principia, & fundamenta proponere, ac breuiter corroborare. Primò ergo ſupponimus, omnem virtutem, & poteſtatem operandi ad extra, ſeu actione tranſeunte, & corporali, quæ Angelis eſt naturalis: in Dæmonibus poſt peccatum integram manſiſſe, quia per peccatum non fuerunt in Angelis naturalia diminuta, nedum amiſſa, vt eſt axioma Thologorum cum D. Thom. 1. p. q. 63. art. 4. ſumptúmque eſt ex Dionyſio c. 4. de diuinis nominibus. Solùm eſt aduertēdum, quòd licèt virtus ipſa in ſe nō fuerit diminuta, nihilominùs ſubiectio, & ſubordinatio illius aliquo modo immutata eſt propter ordinem gratiæ, & ſupplicium culpæ. Naturaliter enim Angelus in naturali perfectione ſuperior cogere poteſt inferiorem, aut rei reſiſtere, ne ſua virtute exteriùs operatiua vtatur, quia ſicut eſt natura ſuperior, ita etiam actiuitate. Qui ordo nō eſt mutatus in Dæmonibus inter ſe, vt Theologi tradunt, tamen reſpectu ſanctorum Angelorum immutatus eſt, quia licet Angelus bonus ſæpe ſit inferior in natura, nihilominùs minimus ſanctus Angelus poteſt cogere ſupremū Dæmonem, eique efficaciter præcipere ita vt minimus Angelus cuſtos poſſit potētiæ totius Inferni reſiſtere. Et ratio eſt, quia tunc non operatur ſanctus Angelus ſola virtute naturali, ſed vt miniſter Dei, ſine cuius nutu, & voluntate nihil intentat.

De poteſtate, quæ eſt in Dæmone operādi circà res ſublunares.

D. Thom. Dionyſ.

Virtus naturalis nō eſt in Dæmone imminuta per peccatū ſubordinatio tamen illius eſt immutata.

3. Secundò ſtatuendum eſt, Dæmones virtute naturali multa poſſe facere, & operari circa corpora, & res inferiores. Hoc in primis ex hiſtoria canonica colligitur: nā in Scriptura legimus, Dæmones multa operari circa homines, vel alia corpora; ſed non ope-

Dæmones virtute naturali multa facient circa corpora.

A rantur illa virtute gratuita, aut ſupernaturali, ergo. Minor euidens eſt, quia Dæmones ſunt hoſtes Dei, qui publicum bellum contra eum gerunt, cur ergo Deus ſupernaturalem virtutem eis tribueret. Item Dæmon non vtitur hac virtute, niſi ad malefaciendum ac decipiendum, ergo non eſt ſpecialiter infuſa à Deo, aliàs videretur infuſa propter illum finem, quòd à diuina bonitate alienum eſt. Data ergo fuit à principio cum ipſa natura, & propter optimum finem, propter quem data eſt natura; manſit verò poſtea in natura per peccatum lapſa, quia Deus noluit propter peccatum naturalia auferre, ſed gratuita. Maior autem propoſitio conſtat, nam Tobiæ 3. legimus, Dæmonium nomine Aſmodæum occidiſſe ſeptem viros Saræ. Et Iob. 1. & ſequentibus multa mala
B narrantur, quæ Sathan in tētatione Iob operatus eſt; & c. 41. dicitur. *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei.* Et Petrus de Dæmone, ſeu de Diabolo, qui idem eſt, dicit quod *circuit quærens, quē deuoret.* 1. Petri 5. Quod nonniſi operando, & aliquid agendo circa corpora, & ipſos homines, exequitur. Et Paul. ad Epheſ. 6. vocat Dæmones *mundi rectores tenebrarum harum*, qui nobis inſidiantur, & ideo aduerſus illos colluctari debemus. Non poſſent nobis inſidias parare, niſi aliquid circa nos, vel res exteriores, aut interiores, quæ nos mouent operando. Nec nobis curandum eſſet de illorum bello, ſi nihil erga nos agere poſſet, & ſimilia ſunt ſexcenta in Scriptura. Certum ergo de fide ſit, Dæmones habere aliquam vim agendi in
C homines, & in corpora, hæc præſertim ſublunaria. Ratio reddi poteſt ex perfectione Angelicæ naturæ, quia non eſt veriſimile eſſe expertem omnis actionis, & virtutis actiuæ in corpora: vt omittamus rationes phyſicas ex motibus cœlorum & ſimiles.

Tob. 3. Iob. 1 & 41.

1. Petr. 5.

Epheſ. 6.

Hinc tertiò pro certo habent Theologi ſtatim referendi cum Auguſtino, poſſe Dæmones corpora loco mouere, & ita facere, vt diſtent, quæ propinqua erant, & vt incipiant eſſe propinqua, quæ erant diſtantia. Quod etiam euidenter probatur ex Matth. 4. Vbi dicitur: *Tunc aſſumpſit eum Diabolus in ſanctam Ciuitatem, & ſtatuit eū ſuper pinnaculum Templi. Et iterū aſſumpſit eū in montem excelſum, & oſtendit ei omnia re-*
D *gna, &c.* Quæ verba euidenter ſignificant motum localem à Dæmone factum in corpore Chriſti; & oſtēſionem illam omnium regnorum per aliquā ex parte obiectorum mutationem, vel repræſentationem factam eſſe multi non improbabiliter arbitrantur, quæ mutatio (ſiue ad ſenſum corporis, ſiue ad phantaſiam facta fuerit repræſentatio) ſine aliqua corporum mutatione intelligi non poteſt. Certum etiam eſt, Dæmonem locutum fuiſſe ad Chriſtum ſenſibiliter ad aures corporis, & probabile eſt, locutum fuiſſe in forma viſibili, quæ omnia ſine motione locali corporum fieri non poſſunt. Ex libro etiam Iob clarè con-
E ſtat Dæmonem excitaſſe vētum validū, & alia multa feciſſe quæ ſine motu corporis fieri non poſſunt. Ratio denique naturalis reddi poteſt, quia motus localis facit in mobili minimam tranſmutationem inter omnes motus, ergo cum Dæmon poſſit immutare corpora ſaltem localem motum poterit in eis efficere. Quin potius alios motus non poteſt immediatè efficere in corporibus, vt in ſequenti puncto dicemus, ergo neceſſe eſt, dicere ſaltem mutationem localem efficere poſſe. Dices, ergo poterit Dæmon inuerrere totum ordinem vniuerſi, vel hunc montem in alium locum transferre. Reſpondeo primum licèt poſſit mouere corpora localiter, non ideò hoc poſſe ſine vlla menſura, quia virtus eius finita eſt, & ideò fortaſſe nō poteſt mouere violenter corpus cuiuſcūque magnitudinis, nec poteſt quāta voluerit velocitate corpus quodlibet mouere. Vnde non eſt improbabile

4. Dæmones poſſūt corpora mouere loco.

Matth. 4.

Obiectio.

Reſpondetur.

babile, plures Dæmones ſimul plus poſſe efficere vel maius corpus, aut velociùs mouere, quàm vnum ſolum. Secundò dicitur etiam intra menſuram, quam poteſt, non ſemper permitti agere, quantùm poteſt, vt conſtat ex lib. Iob, & Tobiæ, & Matth. 8. & ſæpe alibi in Scriptura. Nam hoc ſpectat ad diuinam prouidentiam, & dependentiam omnis virtutis creatæ ab ipſo Deo. Hac ergo ratione non poteſt Dæmon inuertere ordinem vniuerſi, neque alia multa ſatis minora facere, quæ ſine dubio faceret, ſi permitteretur. Vide D. Thom. 3. contra Gent. cap. 108.

Matth. 8.

D. Thom.

5\. Quartò ſtatuendum eſt, non poſſe Dæmonem immediatè, ac per ſe tranſmutare corpora ad formas, vel qualitates, ſed ſolùm poſſe ad has tranſmutationes operari applicando actiua paſſiuis per motum localem. Vnde fit, vt præter hunc modum nihil poſſit in corporibus, vel potentiis hominum, vel aliorum efficere, niſi virtute alicuius agentis naturalis hoc, vel illo modo applicati fieri poſſit. Ita docet Aug. lib. 83. Quæſt. q. 79. & lib. 3. de Trinit. cap. 7. & ſeq. D. Thom. 1. p. q. 65. art. 4. Et quæſt. 110. art. 2. 3. & 4. contra Gēt. cap. 130. Alenſ. 2. quæſt. 43. Bonauent. & alij in 2. d. 27. Hinc ergo fit primò, vt tranſmutationes & formationes rerum, quæ per aliqua agentia naturalia fieri non poſſunt, non poſſint verè per virtutem Dæmonum fieri, ſed ad ſummum apparenter. Patet, quia Dæmones nihil poſſunt agere immediatè niſi motum localem, reliqua verò ſolùm applicando naturalia agētia, ergo ſi naturalia agentia ex ſe non habent virtutem ad effectus aliquos, quantumuis ad illos applicentur, illos non efficiunt. Sic non poteſt Dæmon homines reſuſcitare, quia licet poſſit fortaſſe animam ſeparatam localiter mouere, & intra corpus mortuum præſentialiter cōſtituere (ſi permittatur) non tamen poteſt illam iterum corpori vnire, nec in corpore reſtituere organizationem ad hoc neceſſariam, quia naturalia agentia extrinſeca non poſſunt illam efficere. Et eadem ratione non poteſt hominem generare per ſolam applicationem extrinſecorum agentium, quia organizatio corporis humani tam perfecta eſt, vt fieri non poſſit naturaliter, niſi ex humano ſemine, & in matrice fœminæ per naturalem calorem, & alias virtutes animæ ad illud munus deputatas. Poteſt tamen Dæmon coeundo in corpore aſſumpto, nunc cum viro tanquam ſuccubus, poſtea cum fœmina vt incubus, facere, vt illa concipiat verum hominem, tamen ibi genitor illius hominis re vera eſt vir ille, à quo priùs Dæmon ſemē accipit; quia ille virtutem ſeminariam confecit, & emiſit, quamuis ad vterum fœminæ nonniſi mediante induſtria, & mutatione locali Dæmonis peruenerit, quæ differentia accidētaria eſt. De qua re legi poteſt Aug. 5. de Ciu. c. 23. & quæ tradit Iſidor. lib. 8. Originum c. 11. in fine, & communiter Scholaſtici cum Magiſtro 2. diſt. 8. & alij multi, quos refert, & ſequitur Petrus Binsfeldius lib. de Confeſſionibus Malefic. poſt prælud. Conc. 5.

Dæmones ſolum applicando actiua paſſiuis inducunt formas, & qualitates in corpora.

Auguſt. D. Thom. Alenſ. Bonauent.

Formationes rerum, quæ per agentia naturalia fieri non poſſunt apparenter tantùm Dæmones faciunt.

Auguſt. Iſidor. Magiſt. Binsf.

6\. Secundò eadem ratione non poſſunt induſtria, & arte Dæmonis fieri animalia perfecta, quæ ad ſuam generationem multam, & perfectam organizationem requirunt, & ideò nec ex putrefactione, vel per alia quaſi caſuali, vel accidentario cōcurſu particularium agentium, & patientium fieri poſſunt; ſed ſolùm per viam à natura inſtitutam, ſicut de humano corpore dictum eſt: nam quoad hoc eſt eadem ratio. Hinc etiā rectè colligitur, omnes tranſmutationes hominum in beſtias, quæ fieri dicuntur virtute Dæmonis non eſſe veras, ſed apparentes, nam vt eſſent veræ, oporteret, animam hominis, qui mutari dicitur, à corpore ſeparari, & illi vniri veram animam bouis, aut aſini, &c. vtrumque autem falſum eſſe conſtat. Primùm quidem, quia ſi anima talis hominis ſemel à corpore

Arte Dæmonum fieri non poſſe animalia perfecta.

Tranſmutationem hominis in beſtiam à Dæmone nō verè ſed ſolùm apparenter.

A ſeparetur, non poſſet idem homo poſtea redire virtute eiuſdem Dæmonis, quia non poſſet reſurgere, contrarium autem fit in his trāſmutationibus, nam idem homo poſtea redit, ſicut antea erat. Secundum etiam eſt falſum, quia nō poteſt Dæmon per applicationem agentium naturalium, ita hominem interficere, vt materiam eius diſponat, & organizet ſufficienter ad introductionem animæ bouis, aut aſini, vel ſimilis bruti perfecti maximè immediatè, & ſubitò, vt iſtæ apparitiones fiunt, ſunt ergo illuſiones ſenſuum, & Dæmonum præſtigiæ, vt docuit Auguſt. 18. de Ciuit. c. 17. & 18. Chryſoſt. homil. 29. Matth. Iſidor. li. 8. Origen. c. 9. Rabban. lib. de Magorum præſtig. & habetur in c. *Non mirum* 26. q. 5. Idem D. Thom. q. 6. de Poten-

B tia art. 5. ad 6. Et 2. p. qu. 114. art. 4. ad 2. Bonauent. 2. diſt. 7. art. 2. q. 2. Victor. Relection. de Magia, Caſtrus lib. 1. de Iuſta hæreticorum punitione, cap. 14. Paulus Grillan. lib. 2. de Sortilegiis q. 7. Petrus Binsfeldius lib. de Confeſſionibus Malefic. circa concluſionem 3. vbi plures alios refert.

Auguſt. Chryſoſt. Iſidor. Origen. Rabban. D. Thom. Bonau. Victor. Caſtro. Grillan. Binsf.

Ex eodem autem principio ſequitur, poſſe Dæmones verè, & non tantum apparenter efficere aliquos effectus, qui per celerem motum localem, & applicationem elementorum naturaliter agentium, & patientium, conſurgere poſſunt, vt ſunt ranæ, mures, muſcæ, & ſimilia, vt Auctores citati docent, & alij Theologi cum Mag. 2. d. 7. & D. Th. d. q. 110. & 114. & Alenſ. 2. p. q. 43. mēb. 2. ex Aug. 3. de Trinit. c. 7. & ſequentibus. Et ratio eſt clara, quia Dæmon poteſt na-

7\.

Verè Dæmones efficiunt animalia imperfecta.

Magiſt. D. Thom. Alenſ. Auguſt.

C turaliter mouere hæc corpora magna cum celeritate, ergo etiam poteſt ita illa applicare, vt ex eis reſultēt illi effectus, qui ex putrefactione, vel ex caſuali occurſu talium rerum ſolent caſu conſurgere, iuxta doctrinam Ariſt. 7. Metaph. textu 23. Accedit, quod ad has generationes multum conferunt aſtra, & inflexus eorum: vnde cum Dæmon optimè cognoſcat aſtrorum diſpoſitiones, & virtutes, poteſt etiā ita applicare inferiorem materiam, & agentia, vt aptiſſima ſint ad tales generationes faciendas. Et ideò id, quod legimus Exod. 8. & 9. de Sapientibus, & maleficis Ægyptiis, quod fecerunt ranas, ſerpentes, &c. verè factum eſſe, & non tantùm apparēter ſentit Aug. ſuprà, & lib. 20. de Ciuit. c. 18. Et facilè credi poteſt. Quod autem ciniphes facere non potuerint, diuino conſilio factum eſt, vt conſtaret, eos non Dei virtute operatos fuiſſe,

Ariſtot.

Exod. 8. & 9.

Auguſt.

D ſed ope Dæmonis, qui non ſemper permittitur facere totum id, quod poteſt, vt deceptiones eius detegātur.

Similiter dubium non eſt, quin poſſit Dæmon mulieres has, quæ ſagæ, ſeu ſtriges vocantur *(Bruxas)* verè, & realiter deferre in loca diſtantiſſima breuiſſimo tempore, quia hic effectus non excedit virtutem naturalem Dæmonis, vt conſtat. Vnde etiam conſtat, poſſe Dæmones has fœminas verè introducere in domos vſque ad interiores partes earum, etiamſi clauſæ ſint: non quia poſſit per ianuā, vel feneſtram clauſam hominem introducere (id enim virtute nullius agentis naturalis, aut creati fieri poteſt.) Sed quia poteſt portas ſubitò, & ſine ſtrepitu aperire, & iterum claudere: nam hæc, & ſimilia per ſolum motum localem fieri poſſunt. Qua propter etiam non poſſunt hu-

8\.

Striges verè deferuntur in loca diſtantiſſima breui tempore, & intra domos.

E manum corpus intromittere in aliquem locum per foramen adeò paruum, vt capere corpus integrū non poſſit, niſi nimium denſetur, vel comprimatur, quod ſine graui læſione, & dolore corporis, & interdum ſine interitu hominis fieri non poſſit. Poteſt tamen Dæmon celerrimè dilatare viam, & foramen, & ſtatim ad priorem ſtatum reſtituere, quia hæc omnia per ſolum motum localem fieri poſſunt; itaque hæc, & ſimilia facere poſſunt. Quamuis autem hæc mira hominibus videantur, quia inſolita, & quia ſupra vires humanas ſunt, non ſunt tamen vera miracula, vt notauit

D.Thom. Alenſ. Iſidor. Iuſtin. Quid ſit miraculum.

tauit D.Thom.1.p.q.110.art.4.Alenſ.2.p.q.42.& 43. Et reliqui Theologi 2.d.7.Et attigit Iſidor.li.8.Orig. c.9.Iuſtin.Martyr q.24. & 26.vbi diſtinguit vera miracula ab omnibus Magiæ operibus. Ratio verò eſt, quia miraculum proprie illud eſt,quod ſimpliciter fit vltra totam virtutem cauſarum naturalium,& rarum eſt, & inſolitum : hæc autem opera Dæmonum nunquam eſſe poſſunt ſupra totam virtutem cauſarum naturalium, vt declaratum eſt,& ideò non ſunt vera miracula,etiamſi rara,& extraordinaria videantur.

9. His poſitis de poteſtate Dæmonum,quæſtio ſupereſt de facto,quales ſint effectus,quos per Magos operantur. Nam eſſe poſſunt veri,aut apparentes,& ſine dubio vtroque modo generatim loquendo,ab eis fieri poſſunt;ambiguum autem eſt,quomodo fiant. Sub qua quæſtione generali, multæ particulares continétur, vt an ranæ factæ à Magis in Ægypto fuerint veræ;an Samuel verè apparuerit ad vocem Pythoniſſæ, vel an lamiæ,vulgo *Bruxas*, realiter transferantur ad loca diſtantia,vel ſolùm phantaſia,quæ omnia proſequi longum eſſet;attingemus autem neceſſaria,& reliqua ad alios auctores remittemus. Prima ergo opinio fuit, hæc omnia fieri tantùm per præſtigias & illuſiones phantaſiæ,non verè.Ita videtur ſenſiſſe Plin. lib.30.cap.1.Sed ille re vera magis ſentit errorem ſupra impugnatú, quòd iſta opera nullo modo ſint per actionem Dæmonis, ſed per induſtriam, & ludum, ac deceptionem hominum.Ex his autem,qui opera huius artis talia eſſe confitentur,ſine ope Dæmonis fieri non poſſit,non inuenio, fuiſſe auctorem, qui in vniuerſum negauerit, aliqué verum effectum fieri à Magis. Nihilominus poteſt hoc ſuaderi ex cap. *Epiſcopi*, 26. qu.5. vbi poſt narrationem quarundam ſimilium actionum,vel mutationum,quæ à ſtrigibus fieri dicebantur, dicitur , quòd Sacerdotes per ſuas Eccleſias omni inſtantia prædicare debent,falſam eſſe,& à maligno ſpiritu per phantaſiam,& ſeductioné fingi. Vnde videtur ibi apertè doceri vniuersè , & ſine reſtrictione vlla hæc Magorum opera ſolùm per illuſionem , & phantaſiam fieri , nunquam per veritatem. Coniectura adiungi poteſt,quia vel Dæmon ipſe,qui pater eſt mendacij,nihil verè operari vult,volens potiùs omnibus modis homines decipere , & illudere, vel fortè quia non permittitur à Deo aliquod mirum opus verè facere,ne homines ignorantes credant, æqualia eſſe talia opera à Dæmonibus facta , & à Deo per miraculum,vel per gratiam gratis datam. Alioqui non poſſumus ex operibus diſcernere , quid à bono, quid verò à malo ſpiritu fiat;atque ita multa ſupernaturalia opera vim ſuam amitterent ad teſtificandam, ſeu confirmandam diuinam virtutem , & veritatem. Ac denique certiſſimum eſt,multas ex his rebus,quæ per Magiam fiunt apparentes eſſe , eſt autem eadem ratio de omnibus,vel ſaltem nihil aliud iudicare poſſumus,quia non poſſumus inter illas diſcernere.

1. Opinio aſſerens omnia hæc opera eſſe ſolum apparentia. *Plin.*

Vide Vict. Relect. de Magia, c.1. & 2.Martinum lib. 2. q.6. & ſequent. Cap. *Epiſcopi.*

10. Alia ſententia eſſe poteſt extremè contraria ; omnes hos effectus verè , & in re ipſa tales eſſe , quales apparét,& à Magis fieri dicuntur. Quod fortaſſe crediderunt aliqui Gentiles, vel homines ſimplices, aut valdè idiotæ,nullum tamen auctorem legi,aut relatú inueni , qui id aſſeruerit. Poteſt tamen conuertendo argumentum proximè factum ſuaderi. Quia certum eſt,multos effectus Magicos veros eſſe,vt videbimus; cur ergo non idem credetur de omnibus ? cùm nulla ſit nobis ratio ad hoc potiùs credendum de quibuſdam, quàm de aliis,vel aſſignádus erit modus diſcernendi inter hos effectus,quod difficillimum apparet. Accedit , quòd Scriptura eodem modo loquitur de his effectibus,ſicut de veris. Nam de Magis Ægyptiis dicit: *Et fecerunt ſimiliter*,vtique ſicut fecerat Aaron. Et de Pſeudoprophetis Antichriſti ait Chriſtus Matth.24.quòd *dabũt ſigna magna & prodigia*, ſolæ autem phantaſticæ illuſiones non poſſunt dici magna ſigna.

2. Opinio extremè contraria. *Exod.7. Matth.24.*

11. Nihilominus vera,& communis ſententia eſt,non ſemper hos effectus eſſe veros, nec ſemper falſos, ſed interdum vno modo, interdum alio fieri à Dæmone. Ita docent Theologi omnes 2.d.7.& 4.d.34. D.Thomas 2. p. quæſt.114. artic. 4. ad argum. & 3. contra Gent. cap. 104. & ſequentibus , & quæſt. 6. de Potent.artic.5 ad 8.& quæſt.16.de Malo,artic.9. ad 10. & 2. ad Theſſal.2. lection. 2. in fine , Alenſ. 2. part. quæſt.43. per totam ; Victoria dicta Relect. capit.7. Abulenſ. in capit. 4. Matth. quæſt. 47. Martin. lib. 2. quæſt.6. Eſtque ſententia Auguſtini lib.3.de Trinit. cap.7. & ſequentibus , & aliis locis ſæpè citatis. Idémque ſumitur ex Iuſtino , Tertullian. Origen. aliiſque Patribus , qui interdum docent aliquos effectus horum Magorum eſſe veros , interdum tantùm phantaſticos. Ratio autem huius varietatis partim ex impotentia Dæmonis , partim ex malitia reddenda eſt.Difficultas verò eſt in vtraque parte huius rationis explicanda , & in aſſignando modo ad hos effectus diſcernendos.

Non ſéper veros eſſe hos effectus neque ſemper falſos. *D.Thom. Alenſ. Victor. Abul. Delrius. Auguſt. Iuſtin. Tertul. Origen.*

12. Dico ergo.Quoties effectus omnem vim cauſarum naturalium,& corporearum ſuperat , & requirit formalem aliquam mutationem quoad ſubſtantialem formam,vel qualitates, talis effectus non fit verè per Magiam,ſed tantùm phátaſticè, vel per aliquem motum localem, qui ita ab ipſomet Dæmone fit , vt ab alio fieri appareat. Hæc aſſertio ſequitur apertè ex principiis ſuprà poſitis.Nam Dæmon non habet virtutem ad efficiendos verè huiuſmodi effectus , ergo quando illos promittit,aut exhibet,mẽdaciis,ac præſtigiis vtitur.Tũc ergo falſitas eſt ex defectu poteſtatis. Poſſumúſque hoc breuiter exemplis declarare,diſcurrendo per tres ſpecies horum effectuum ſuprà poſitas. Nam in prima non poteſt Dæmon ſcientiam infundere ſubitò , quia hoc non poteſt fieri per cauſam naturalem,quando ergo tale aliquid facere videtur,præſtigio vtitur.Vt interdum facit Dæmon, vt is, qui prorſus diuinam Scripturam ignorabat , repente facto aliquo ſigno,vel ſumpto aliquo cibo , totam illam memoria tenere,& intelligere videatur.Sic enim de Anabaptiſtis refertur,quòd ſumpto bolo illius panis,quem ipſi pro Euchariſtia ſumũt,repentè de Scripturis diſputant , & illas ſe noſſe gloriantur illam ſcientiam , ſed Dæmon ipſe præoccupans hominem, eius linguam mouet,vt loquatur,& phantaſmata eius ita excitat, vt putet ſe illa ſcire. Quòd autem illa ſit actio Dæmonis probatur ratione ſumpta ex eius impotentia ad infundendos habitus, vel ſpecies , & ad applicandum tam ſubito omnia phantaſmata , & faciendum omnes actus internos neceſſarios ad illam ſcientiam acquirendam.Tunc etiam experientia;nam ſi talis homo Dæmonem deſerat , & conuertatur ad fidem,abſtineátque ab illa hæretica cœna ; inuenitur tam rudis,ſicut antea erat, quia Dæmon etiam illum deſerit , quòd etiam referunt , qui illud experiri potuerunt.

Regula aſſignatur ad cognoſcendos effectus falſos.

Non poteſt Dæmon ſcientiam infundere.

13. In ſecunda verò ſpecie Magiæ intelligetur eſſe clara impoſtura Dæmonis quando per Magiam promittit hominis mortui reſurrectionem , quam efficere non poteſt,ſed vt ſibi idem conciliet,illam fingit,vel fingendo hominem mortuum , vel occiſum , ſeu decollatum,qui re vera nõ eſt : quia poteſt eludere ſenſus,& facere, vt appareat caput abſciſſum, & ſanguis fluẽs,cum re vera nihil tale fiat.Vel ſi homo verè ſupponitur mortuus , ipſe ingreditur cadauer eius , vel aliud omnino ſimile apparẽs format ex aere, & in eo ita loquitur,vt viuere reputetur.Quod interdũ facit, vt credatur potens ad reſuſcitandos homines , vel vt animas hominum poſt mortem Dæmones , fieri ſuadeat,

Mortuos non verè ſuſcitat Dæmon.

D.Thom. Auguſt. Chryſoſt.

deat, vt ait D.Thom. 1. quæſt.117.art.4.ad 2.ex Auguſt.lib.10. de Ciuit.cap.11. & Chryſoſt. Homil.29. in Matth. Idem manifeſtum eſt in his amuletis, & periammatis, quando ars magica homini promittit fore per illa impaſſibilē, vel non poſſe vllo caſu contingente lædi, ſi talem artificioſam imaginem portet, vel quid ſimile. Tunc enim re vera non fit corpus impaſſibile, vel immune ab his nocumentis, ſed tam ſubeſt illis, ſicut antea, & quoad hoc dicimus effectum eſſe præſtigioſum, & falſum. Nihilominus tamen accidere poterit, vt alius effectus re vera conſequatur, nimirum vt talis homo enſe punctus non feriatur, & vt lapis rectè cadens obliquè cadat ne illi noceat. Nam hæc operatur Dæmon ipſe, quia inuiſibiliter poteſt interponere aliquid, quod reſiſtat, vel enſis motum continere, aut impedire valeat, nec vltra progrediatur, vel lapidem aliò mouere. Et ita hic effectus eſt quaſi miſtus ex veritate, & apparentia: nam quoad carentiam læſionis eſt verus, vt experientia ipſa cognoſci poteſt; quoad modum verò, eſt fictus, attribuitur enim virtuti amuleti, & re vera fit à Dæmone, ille enim poteſt per motum localem hoc facere: amuletum autem nec poteſt talem motum efficere, nec illi reſiſtere, ſeu illum impedire. Ita etiam contingit, quando Magia promittit hoc, vel illud facienti habiturum ſe ſtatim vel equos ad iter agēdum velociſſimè, vel copiam auri repente inuentam in arca, vel copias armentorum, aut quid ſimile. Ordinariè enim hæc omnia vana ſunt, & per illuſionem phantaſiæ fiunt, quia Dæmon non poteſt talia animalia verè producere applicando actiua paſſiuis, imò fortaſſe neque aurum, præſertim tam repētina actione. Vnde etiam ferunt ſolere tale aurum paulò poſt in carbones conuerti: vnde eſt illud Hiſpanum prouerbium, quod Victoria adducit, *Bienes del traſgo*. Et licet poſſit Dæmon huiuſmodi res, & diuitias veras breuiſſimo tempore aliunde afferre inuiſibiliter, tamen vel non permittitur ſemper id facere, quia eſſet nimia occaſio decipiendi homines; vel certè ipſe etiam non vult hoc commodum familiaribus ſuis conferre, ſed tantùm eos illudere.

Victor.

14. Homines in beſtias apparenter ſolum trāſmutat; eodem modo mortuorũ animas euocat ad corpora. *1.Reg.28.*

In tertia ſpecie maleficiorum collocantur omnes transmutationes hominum in beſtias, quas Dæmon verè facere non poteſt, vt diximus. Item huc etiam ſpectat animarum hominum mortuorum euocatio ad corpora, vt in eis, & per ea loquantur, & occulta aliqua narrent, & futura prædicant: cuius exemplum habemus 1.Reg.28. Eſt enim ibi præter deceptionem diuinationis, illuſio in fingenda præſentia, & actione animæ hominis mortui. Nam licèt Dæmon naturali virtute poſſit animam ſeparatam loco mouere, etiam coactam: tamen ſecundùm legem à Deo ſtatutam hoc ei non permittitur. Quia in animas ſanctas nullam habet poteſtatem, quod de cœleſtibus eſt clarum: idem verò eſt certum de animabus Purgatorij, quia lex diuina eſt, vt inde non exeant, donec ſoluāt, & tunc rectà tendant in cœlum. Nec Dæmones habent in illas animas poteſtatem vllam. Quòd ſi fortè aliquando aliqua illarum inde permittitur exire, ſolùm eſt ex ſpeciali diſpoſitione Diuina, pertinētque ad eius gratiam, vel liberalitatem, non ad Magiam. Animæ verò inferni ita ſunt ex lege Dei alligatæ loco, & igni Inferni, vt nec ſua, nec Dæmonum omnium voluntate inde exire valeant. Vnde diues ille exiſtens in inferno Luc. 16. non potuit inde exire, licet maximè cuperet. Nec Dæmoni hæc licentia datur, quia illæ damnatæ ſunt ad perpetuum carcerem, ibique poſſunt à Dæmonibus torqueri, non tamen inde extrahi etiam per momentum; quia neque ipſi poſſunt legem Dei violare, nec eſt, cur eis talis licentia detur.

Luc. 16.

15. An Samuelis anima verè apparuerit? *Auguſt.*

A Hic verò ſtatim occurrebat difficultas de anima Samuelis. An verè apparuerit, cum à Pythoniſſa fuit euocata? Quæ res ſatis vulgaris eſt, & dubia; illámq; in vtramque partem verſat Auguſtinus lib.2. Simpli. quæſt.3. & tandem concludit faciliorem intellectum, & expeditiorem exitum eſſe dicere eum, qui tunc apparuit, non fuiſſe Samuelem, nec quoad animam, nec quoad corpus, ſed ſpectrum, & imaginem eius. Nam ſolent (inquit) Auguſtinus imagines rerum in Scriptura nominibus rerum appellari, idémque reſpondit ad Dulcit.lib.8.Quæſt. ad illum quæſt.9. In li. verò 2. de Mira.ſpec. Auguſt. attributo cap.11. hæc ſententia conſtantius affirmatur: imò in li. Quæſt. veteris teſtamenti quæſt.27. ſub nomine eiuſdem Sancti ſic dicitur: B *Indignum facinus æſtimo, ſi ſecundum verba hiſtoriæ cōmendatur aſſenſus, id eſt, quod verus Samuel apparuerit.* Sed eſt nimia cenſura, & aliena à mente Auguſtini in aliis eius locis certis, & indubitatis. Tertull. tamen lib. de Anima capit. 57. cum exaggeratione dicit: *Abſit, vt anima cuiuſlibet Sancti, nedum prophetæ à Dæmonio credamus exactā, edocti, quod ipſe Sathan trāsfiguretur in Angelum lucis.* Eandem ſententiam habet Iuſtinus, ſi ipſe eſt auctor Quæſt. ad Gent. quæſt.52. Sequitur etiam Cyril. li. de Adora. in ſpir. Guil. Pariſ. li. de Vniuerſ.1.p.2.p. princip. circa finem. Et Turr. in c. *Nec mirum* 26. quæſt.5. At verò Iuſtin. Dialog. cum Tryphone verſus finem planè docet contrariam ſententiam. Probat enim animam manere poſt mortem ex eo, *quòd Samuelis animus ab ea, quæ Pythone afflata* C *erat, Saulis rogatu reuocatus eſt.* Imò ſētit habuiſſe Dæmonem poteſtatē ad id faciendū quaſi generali lege illius tēporis: *Videntur enim* (inquit) *omnes etiā animi eorũ, qui ita iuſti ſūt, & prophetæ ita veniſſe in poteſtatē talium virtutū, qualem fuiſſe in illa Pythoniſſa res ipſa declarat.* Et infrà ſubdit debere nos petere, *ne in tale dominium animæ noſtræ incidant.* Et ſequuntur Lyra. & Caiet. in 1.Reg. & latè ibi Abul. quæſt.18. Et conſtātiſſimè Bened. Perer. in cap.7. Exod.18. Et fauet non parum Auguſt lib.2. de Cur. pro mortuis agend. cap. 12. Denique D.Thom. dicta quæſt.95. art.4. ad 2. & 2.2. quæſt.174. art.5. ad 4. & 1.p.q.89. art.8. ad 2. vtramque ſententiam, vt probabilem, videtur relinquere, & Caiet. ait, adhuc ſub iudice litem eſſe, quod etiam aſſerit Pamelius in Scholiis ad Turtul. ſupra. Idem ferè habet Sot. lib.8. de Iuſtitia, quæſt.3. art.2. Caſtr. lib.2. D de Iuſta hæreticorum punitione cap.14.

Tertul. Iuſtin. Cyril. Guiliel. Turrec. Lyran. Caiet. Abul. Perer. Auguſt. D.Thom. Pamel. Soto. Caſtr.

16. Soluuntur rationes aſſerentium fuiſſe verā animam.

Igitur qui negant, fuiſſe veram Samuelis animam, præcipuè id conantur colligere ex ipſo loco Regum, vt latè expenditur nomine Auguſtini dicto lib. de Mirab. & Quæſt. veter. teſtam. Nam in primis ibi nunquam affirmatur, illum fuiſſe verum Samuelem, ſed de Pythoniſſa dicitur: *Cum vidiſſet Samuelem*, quod rectè intelligitur iuxta mētem eius, quia putauit ſe videre: & ſimiliter de Saule ſubiūgitur: *Intellexitq; Saul quòd Samuel eſſet*; intellexit ergo ille, non tamen inde ſequitur, ita fuiſſe, neque id ibi affirmatur. Rurſus verò ſubditur: *Dixit autem Samuel ad Saul, Quare inquietaſti me, vt ſuſcitarer.* At verò etiam dicitur loqui Samuel, id eſt, qui putabatur eſſe Samuel à Saule, & Pythoniſſa. Frequens enim eſt in Scriptura, vt iuxta hominum opinionem vocibus vtatur. Præterquam quòd E (vt Auguſtinus ait) ſæpè imagines ſolent vocari nominibus rerum, quas repræſentant, & qui perſonam agit alterius, nomen eius ſuſcipit, ſicut Angelus loquens nomine Dei ſolet in Scriptura Deus appellari. Quòd autē Samuel dixit, *Quare ſuſcitaſti me*, & poteſt eſſe dictum iuxta mentem Saulis, & poteſt intelligi fuiſſe mendacium à Dæmone prolatū; Dæmon enim erat, qui ibi loquebatur, & mentitus eſt, dicens ſe eſſe Samuelem reſuſcitatum, vt etiam Saulē, & Pythoniſſam magis deciperet. Quòd autem Dæmon loquens ad

Auguſt.

ad Saulem nomine Samuelis futura omnia verè prophetauerit, Dei permiſſio, & ordinatio fuit in pœnam & afflictionem Saul. Vnde etiam illud, quod Dæmon inter alia dixit ad Saul. *Tu, & filij tui cras mecum eritis*, verum fuit, vt dictum à Dæmone, quia Saul non cum Samuele in loco piorum, ſed cum Dæmone in inferno futurus erat.

17. *Eccleſ. 46.* Obiicitur locus Eccleſiaſtici. Maiorem difficultatem habet hic locus ex alio Eccleſiaſt. 46. Vbi de vero Samuele videtur hæc apparitio exponi, ſic enim de Samuele dicitur: *Poſt hæc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatẽ gentis.* Quæ verba adeò clara videntur, vt Aug. (*Auguſt.*) dicto lib. de Cura pro mort. agend. & D. Th. (*D. Thom.*) in citato loco 1. p. ſignificent, ſi liber Eccleſiaſtici inter Canonicos recipiatur, non poſſe negari, quin vera Samuelis anima apparuerit; at nunc de fide iam certum eſt, librum illum eſſe Canonicum. (Explicatur locus. *Ianſenius.*) Nihilominus Ianſenius ibi illum locum in priori ſenſu interpretatur dicens, Spiritum ſanctum in vtroque loco tenuiſſe eundem modum loquendi circa phantaſticum Samuelem, vocando ſimpliciter Samuelem, qualem Saul, & Pythoniſſa decepti eſſe putarũt. (Obiectio.) Dices, Quomodo ergo in poſteriori loco in laudem Samuelis ponitur, quòd etiam poſt mortem prophetauerit. Si enim nõ ipſe fuit, ſed Dæmon ſub imagine eius, nulla illius laus exiſtit. (Soluitur.) Reſpondebunt tantam fuiſſe apud Deum Samuelis auctoritatem, vt non permiſerit, mentiri etiam Dæmonem, qui nomine eius loquebatur: & ideò prophetia illa, etiamſi à Dæmone proximè dicta, Samueli attribuitur, quia propter illum, & propter bonum nomen eius conceſſa eſt. Et addi poteſt, Dæmonium non potuiſſe certò ſcire, quod prædixit, niſi à Deo per aliquẽ miniſtrum ſuum edoctum; fieri autem potuit, vt Deus ordinauerit, quod Dæmon inſtrueretur à Samuele de his, quæ dicturus erat, & ita non fuerit locutus niſi reuelatione, & permiſſione ſibi facta per Samuelem, ideoque tam Prophetiam, quam laudem eius Samueli attribui. Ita ergo hæc pars defenditur.

18. Præfertur opinio aſſerens fuiſſe veram animam Samuelis. Quoniam verò oppoſita ſententia ſinceriùs verba Scripturæ interpretatur, & ſine incommodo poſſunt ita ſubſiſtere præferenda videtur. Illa verò ſuppoſita, addendum eſt; ſi Samuel verè apparuit, non in vi artis Magicæ apparuiſſe, ſed ex peculiari ordinatione diuina ad maiorem terrorem, & confuſionem Saul. Vnde aliqui cenſent, Samuelem præueniſſe incantationẽ Pythoniſſæ, quod non repugnat Scripturæ, licet ex ipſa non ſatis colligatur. Quocirca ſi Samuel venit, non ex poteſtate Dæmonis venit, ſed ex voluntate Dei. Nec enim probandum cenſeo, quod Iuſtinus ſenſit, Dæmonem habuiſſe poteſtatem in Samuelis animam, vt eam ſuo nutu, ac voluntate poſſet ad vocem Pythoniſſæ à Limbo educere, & ad terram deferre. Incredibile enim eſt Dæmonem habuiſſe poteſtatem ordinariam talem ſuper ſanctorum Patrum animas, vt per ſe notum eſt; nec magis credibile, Deum illam ei ex diſpẽſatione conceſſiſſe ſuper animam Samuelis. Quamquam enim hoc non ſit ita abſurdum, quin fieri poterit vt Auguſtinus (*Auguſt.*) ad Simplicianum dicit, tamen nec neceſſarium eſt ad hiſtoriam etiam cum omni proprietate, & rigore verborum intellectam, neque habet decentiam vllam, vel congruitatem. Nam cognita Dei voluntate, anima Samuelis poterat per ſe venire, & loqui virtute diuina. Præterea eſto, anima ipſa venerit, nõ eſt neceſſe proprium, & verum corpus Samuelis apparuiſſe, quia poterat anima Samuelis faciliùs apparere in corpore aſſumpto, & formato ad ſimilitudinem ſui corporis, ſicut Angeli facere ſolent. Quamuis enim anima ſeparata fortaſſe non poſſit virtute naturali corpus aſſumere; tamen poteſt Deus hanc virtutem illi conferre. Eo A vel maximè quòd licet verum corpus Samuelis ibi apparuiſſet, non eſt veriſimile, propriam, & veram reſurrectionem eius ibi eſſe factam, quia fieri non poterat, niſi virtute diuina, & ad effectum ibi intentum, & narratum, neceſſe non erat, tantum miraculum tunc operari; ergo qualecunque fuerit illud corpus, ſi vera anima Samuelis ibi aduenit, ſolùm erat in illo tanquam motor in mobili, & ita per illud loquebatur, vt notauit Caſtro loco citato. *Caſtro.*

19. Nõ ſemper eſſe veros effectus Magiæ, licet Dæmon illos verè poſſit efficere. Secundò principaliter dicendum eſt; Quamuis effectus qui per Magiam fiunt, ſæpè ſint ex his, qui poſſunt verè fieri virtute Dæmonum, modo ſuperiùs dicto, nihilominus non ſemper verè fiunt, nec ſemper B phantaſticè, ſed interdum vno, interdum alio modo. Hæc eſt communis ſententia. Poteſt autem probari inductione in tribus ſpeciebus, ſeu generibus effectuum ſuprà numeratis, nam ratio à priori hîc reddi non poteſt, cùm non pendeat ex poteſtate, ſed ex libertate, ſeu voluntate Dæmonis. Cur autem aliquando velit ſic operari, id eſt verè, aliquando autem fictè, nobis ſatis conſtare non poteſt: ſed interdum forte non ampliùs permittitur; aliquando verò ad ſuos prauos fines cenſet vnum modum eſſe viliorem, aliquando verò alium.

20. Probatur aſſertio in primo genere effectuũ, quos Dæmon edit. Quod verò vtroque modo operetur in primo genere effectuum ad ſcientiam, & cognitionem pertinentium, probatur, quia ſuprà oſtenſum eſt Dæmonem in ſuis diuinationibus interdum vera dicere, & C ſæpiùs falſa, non ſolùm caſu, ſed etiam ex inſtituto: quid ergo mirum eſt, quod in alicuius ſciẽtiæ acquiſitione interdum hominem verè adiuuet, interdum verò tantum fictè? Item graues auctores ſentiunt, & inter eos Tertul. (*Tertul.*) lib. de Habitu mulierum, cap. 2. aliquas virtutes occultas lapidum, aut herbarum innotuiſſe hominibus per doctrinam Dæmonum, tunc ergo verum effectum habuit Dæmonum inſtructio. Item Dæmones poſſunt interdum priuare homines vſu rationis, & re vera facere amentes, quia poſſunt phantaſiam notabiliter lædere, & non videtur dubium, quia interdum id faciunt permittente Deo, ergo pari ratione vt poſtea decipiãt homines, ſæpe mi- D niſtrabunt prius illis ad ſcientias addiſcendas, vel confortando phantaſiam, vel applicando obiecta, vel docendo, vt ſuprà dictum eſt. Poteſtque hic effectus nõ difficile cognoſci ab eo, qui illum recipit, ex facilitate cognoſcendi ſuperante vires naturales, quas in ſe expertus eſt, & ex permanentia effectus, & modo cognoſcendi per veram demonſtrationem, vel per effectuum experientiam, &c. Quòd autem multa huiuſmodi etiam contingant per illuſionem, de ſe credibilius eſt propter Dæmonis malitiam, & decipiendi affectum. Vnde huc ſpectat, quòd ſæpè etiam apparet Dæmon in forma viſibili verè ſe ipſum profitendo, & manifeſtando, aut verbis ipſis, ſpecie tetra, & deformi, vel alicuius animalis venenoſi, ac nociui, vt ſerpentis, canis, &c. Sæpiùs verò ſe alium fingit, & apparet ſub alterius ſpecie mentiendo, ac illuden- E do, ita vt etiam ipſum Chriſtum interdum ſe fingat, ſæpiùs verò transfiguret ſe in Angelum lucis, & tunc ad diſcernendum, & cognoſcendum illum magna diſcretione ſpiritus opus eſt. Poteſt quidem ex dictis, vel factis, vel aliis ſignis ſæpe diſcerni, vt ſi aliquid contra ſanam doctrinam loquitur, vel in vniuerſum falſum dicere deprehenditur, vel aliquid ſacrilegum facere, vel odium in Chriſtũ aut Sanctos oſtendere, ſi excitat hominem ad ſuperbiam, vel alium ſimilem affectum. Sæpè tamẽ difficillimum homini eſt per ſe ſe iudicium ferre, & ideò oratione, & conſilio prudẽti opus habet. Quòd ſi ipſemet Dæmon perſuadere conatur, ne quis conſilium capiat, ſed ſe occultet, aut ne ad virum probũ, & ſanctum, ſed ad alios accedat, hoc

S.Anton. Macar. Tertull.

hoc ipſo ſe ſatis manifeſtat, quòd malus Angelus ſit, & non bonus. Videri poteſt de hac re S.Anton.apud Athanaſ. in Vita eius ante medium, vbi tanquam expertus, & à Deo illuminatur optimè loquitur. Aliqua etiam habet Macar.Homil.7.Interrog.2.Videri etiam poteſt Tertul.in Apolog. cap.22. & 23. vbi proprios, & varios Dæmonis effectus recenſet, & quibus dignoſci poſſit.

21. Probatur in 2.

De ſecundo etiam genere effectuum non videtur dubium, quin aliquando verè, interdum fictè fiant. Aliquando enim per artem magicam ſubitò homines ditantur pecuniis, quæ paulo poſt in vilem aliquam materiam reſoluuntur, ſeu potiùs apparent. Aliquando veram monetam non ab eis factam, ſed aliunde ſublatam Dæmones conferunt ſuis maleficis, vt experientiis conſtitiſſe referunt. De quo videri poteſt Pet. Binsfel. d. lib. de Confeſ. Maleſ. prælud.6. *Binsf.* Similiter facilè credi poteſt, quod ſæpe ſanitas comparata opera Magiæ ſit vera ſanitas, aut vulneris curatio, id enim ex operationibus hominum, & ex diuturnitate effectus benè cognoſci poteſt. Et in ſimilibus effectibus eadem eſt ratio. Vnde quod D. Thom. *D.Thom.* in 3.d.22. quæſt.1. artic. 4. ad 4 dixit, *Illa quæ fiunt per artem Dæmonis præter viam naturæ non ſunt diuturna.* Intelligendum eſt de his, quæ ita fiunt præter viam naturæ, quoad ipſas cauſas naturales, id eſt, quæ talia ſunt, vt per naturales cauſas fieri non poſſint. Illa enim vt diximus, fucata ſunt, non vera, & ideò non diu conſiſtunt. At verò ſi ſolùm fiant præter viam naturæ, quoad applicationem cauſarum (nam illa applicatio lõgè alio modo poteſt fieri à Dæmone, quàm ab homine, vel ab aliis cauſis naturalibus) ſic facta poſſunt eſſe diuturna, ſi talia ſint, vt à cauſis naturalibus conuenienter applicatis fieri poſſint; nam tunc ad veritatem, vel durationem effectus nihil refert, quòd hoc, vel illo modo facta fuerit applicatio. Vnde è conuerſo, & à poſteriori ſi effectus eſt diuturnus, magnum iudicium eſt, quòd ſit verus: præſertim ſi cum hac proprietate alia etiam ſigna concurrant, vt quòd res ſic facta habeat eandem virtutem operandi, & ſimilia.

22. Expenditur tertiũ genus effectuum.

Denique longè certius eſt in tertio genere maleficiorum effectus eſſe pluſquam veros (vt ſic dicam) eſt enim magis proprium Dæmonis nocere, quàm benefacere, imò nunquam benefacit, niſi vt occaſionem nocendi captet, & ideò frequentiùs in effectibus maleficiorum veritas inuenitur, quam in aliis, & propter hanc cauſam tam ſeuerè prohibetur hæc ars maleficiorum, & ipſa maleficia puniuntur, vt ſuprà ex iure canonico, & ciuili allegatum eſt, quia re vera nocent valdè, & non apparenter tantùm, & ita vltra Religionis perniciem, etiam contra iuſtitiam ſunt valdè nociua Reip. Quod euidenter oſtendit maleficium illud, quod impotentem reddit hominem ad generandum, & veluti per Antonomaſiam nomen maleficij obtinuit: nam impotentia illa tam vera eſt, vt iure canonico cenſeatur illud ſufficiens impedimentum ad irritandum matrimonium poſtea contractum. Vt patet ex capit. vltim. de Frigid. & malefic. & capit. vltim.33. quæſt. 1. *Cap.Vlt.* & ex conſenſu omnium Doctorum ibi, & Theologorum 4. d. 24. & aliorum. De qua re, & experientiis illius vide Delrium libr.3. part.1. quæſtion. 4. ſect.8. *Delrius.* Solùm hic obſeruo, cum dicimus hunc effectum eſſe verum, non ſemper intelligi quantùm ad intrinſecam impotentiam, ſed ſolùm quoad actum ipſum, qui ſemper impeditur, ſiue id contingat propter impedimentum per ſe, vt ita dicam, id eſt, propter infrigidationem, deſiccationem, vel aliquid ſimile, per quod ipſa virtus generandi intrinſecè debilitatur; ſiue per obſtaculum aliud interpoſitum, etiamſi virtus integra ſit: vtroque enim modo accidere poteſt, vt in dicta diſtinct.34. latè docent. Theologi, præſertim Palud. quæſt.2. artic. 3. Quomodo autem hoc non obſtante maleficium poſſit cenſeri perpetuum, maximè quando virtus ipſa generandi in ſe non eſt immutata, cum ſemper pendeat à voluntate Dæmonis, tractatur latè in 4. vbi ſuprà, & benè Thomas Sanchez lib.7. de Matrim. diſp.94. *Sanchez.* Ad rem verò præſentem non refert, nobis enim ſufficit, vt effectus ipſe re vera fiat virtute Dæmonis, quacunque ratione fiat.

23. An ſtriges verè locum mutét, pars negatiua proponitur.

Alius vulgaris effectus maleficiorum eſt mutatio locorum ſuperans omnes vires humanas, omnémque actiuitatem corporum naturalium. In quo maximè ſolet dubitari de lamiis, ſeu ſtrigibus, quæ dicuntur ferri per aëra ad loca diſtantiſſima in breuiſſimo tempore, An hoc verè illis contingat, aut ſolùm per phantaſiæ illuſionem. Nam quidam hoc poſterius affirmant, præſertim Canoniſtæ, quibus hanc opinionem tribuit Victoria in dicta Relect. *Victor.* Et videtur in eam inclinare Turrecrem. in cap. *Epiſcopi*, 26.quæ. 5.art.2.præſertim ad 5. *Turrecr. Ca.Epiſcop.* Et fundatur in illo cap. *Epiſcopus*, propter quod dixit Nauarrus in Man. num.11. cap.38. *Nauar.* eſſe peccatum mortale credere ſtriges corporaliter per aëra ferri ad diuerſa loca, niſi aliquando, & rarò Deo permittente. Et huic opinioni fauent aliquæ experientiæ, quæ referuntur, quales ſunt illæ, quas Abulenſ. in capit.13.Geneſ.quæſt.354. & Caiet. 2.2. quæſt.95. artic.3. *Abulenſ. Caiet.* refert de quibuſdam fœminis maleficis, quæ dicebant media quadam vnctione ferri ad loca diſtantiſſima, in quibus aliarum ſimilium conſortio, & omni voluptate perfruebantur. Et tamen ad ſumendam experientiam ſeſe coram aliis vnxerunt, & ſtatim graui ſopore correptæ in eodem loco iacuerunt, donec ad ſe redierunt: & tamen narrabant ſe ad illa loca, & conuiuia fuiſſe perductas. Vnde conuictæ ſunt, non re ipſa, ſed ſola illuſione phantaſiæ illa omnia eis acci-diſſe.

24. Pars affirmatiua.

Nihilominùs tamen alij docent, omninò deferri has ſagas corporaliter, ac verè ad loca diſtantia, & ibi cum aliis congregari ex variis, ac diſtantibus locis, multáque turpia, & ſacrilega in illis locis cum aliis ſimilibus, & cum ipſis Dæmonibus, fortaſſe in forma viſibili, & humana committere. Hæc eſt ſententia communis Theologorum, & Iuriſtarum, vt ait Pegna in Direct. Comment.68. *Pegna.* Eámque ita affirmat Abulenſ. quæſtion.47. in capit.4. Matth. *Abulenſ.* vt dicat non poſſe hoc ſine impudentia negari, cum mille teſtes occurrant, qui harum rerum conſcij ſunt. Idem latè proſequitur Iacob. Sprengerus in Malleo Maleficorum, & Caſtr.lib.1. de Iuſta hæreticorum punitione cap.16. & Paulus Grillanns de ſortilegis quæſtion.7. & alij, quos refert, & ſequitur Delrius *Spreng. Caſtr. Grillan. Delrius.* lib.2. quæſt.10. & lib.5. ſect.16 num.4. & 5. Vbi etiam Patres antiquos refert, qui loquuntur de poteſtate Dæmonis ad hos motus efficiendos, in quibus etiam varia occurrunt exempla, vt de Simone Mago ducto in aëre virtute Dæmonum apud Clementem libr.6. Conſtit. cap.9. & de cellula ſancti Equitij loco mota à Dæmone apud Gregorium 1.Dialog. capite 4. *Clemens Greg.* De his item lamiis dicitur experimento cognitum eſſe, ſæpe accidiſſe in illis congregationibus, & locis, ad quæ deferuntur, vt nonnullæ aliqua occaſione deterritæ, vel nomen IESV proferant, vel ſigno Crucis ſe benedicant, & ſtatim congregatio diſſoluatur, & omnes diſpareant, ac Dæmones fugiant, & ſolæ maneant, quæ ſignum ſacrum fecerunt, & in eodem loco, in quo eſſe putabant, ſe inueniant, & pedibus, & non ſine magno labore domum redire cogantur: & interdum

priùs à Dæmone propter non ſeruatam nequiſſimam A diſciplinam, & ſcandalum aliis datum vehementer cædantur. De qua re varia exempla referuntur in dicto libr. de Confeſſionibus Maleficiorum Prælud. 10. verſus finem. Denique ratio vnica, & prudentialis potiùs, quàm ſpeculatiua eſt, quia poteſtas non deeſt Dæmoni, vt hoc verè faciat, vt iam conſtat, nec eſt, cur Deus id non permittat, vt etiam eſt per ſe notum, cum permiſerit Dæmonem transferre ipſum Chriſti corpus ab vno loco in alium: voluntas item Dæmonis promptiſſima eſt ad has mutationes & congregationes prauas verè, & realiter efficiendas, ſi videat illo modo poſſe ad maiora peccata illas mulieres inducere, vel magis id ſibi præſtare, vt ab eis *maiorem cultum, & adorationem conſequatur.* Vnde infinita ſunt teſtimonia, & confeſſiones ipſarum ſagarum, quæ ita ſibi hoc accidiſſe narrant, ideóque multi prudentes iudices illis fidem adhibent, & iuxta B grauitatem delicti, quæ inde reſultat, illas puniunt. Rectè ergo dixit Abul. non poſſe hoc prudenter negari. *Abulenſ.*

25. *Reſolutio quæſtionis.* Quare in hoc effectu optimè locum habet concluſio poſita, & ex illo vtraque pars eius comprobatur. Nam interdum totum hoc fit per illuſionē phantaſiæ, vt probant experientiæ prioris opinionis. Sæpiùs autem verè & realiter fiunt ſaltem quantum ad trāſlationem localem, & ſimilem actionem. Et hoc videtur eſſe regulare, aliud autem veluti per exceptionem. Quam fortaſſe ideò Dæmon interdum facit, vt putetur ſemper ita fieri, & non verè. Quando autem vno modo, vel alio fiant, ex confeſſionibus ipſarum perſonarum, attentis circunſtantiis, quas ipſæ nar- C rant, prudenter penſandum erit. In dubio autem, & quandiù aliud ſatis non probatur, præſumendum videtur, quòd verè factum ſit, & ita eſſe puniendum. Quamuis etiam ſi res per illuſionem interdum fiat, tunc etiam grauiſſimum peccatum committatur, & eodem fere ſupplicio dignum propter pactum cum Dæmone, & conatum ad totum illud delictum verè, & realiter præſtandum.

26. *Explicatur argumentū petitum à Ca. Epiſcop.* Circa capit. *Epiſcopus*, quod negotium facere ſolet contra communem ſententiam duo ſolent dubitari. Primum eſt de Auctore, ſecundum de ſenſu. De 1. dubium eſt, quia Gratianus illud refert ex Concilio Anquirenſi, quod ſub hoc nomine extat, D & ſi fortè legendum eſt Ancyrano, in illo etiam non habetur, ſed in appendice illius ſumpta ex quodam libello ſexdecim librorum partialium lib. 6. cap. 7. vt in 1. tom. Concil. quod non videtur certæ auctoritatis. Adde magnam partem illius capitis inueniri nomine Auguſtini lib. de Spirit. & Anim. capit. 28. Nihilominùs omnes recipiunt caput illud vt authenticum. Et quidam putant fuiſſe Damaſi in quodam Concilio Romano: quod ſentit Baron. tomo quarto. An. 382. num. 20. & 22. & in Decret. Gregor. annotatur, in quodam peruetuſto codice Romano de Vitis Sanctorum in vita Damaſi fieri mentionem cuiuſdam Concilij Romani ſub illo Pon- E tifice, in quo fit mentio iſtarum mulierum illuſarum à Dæmonibus. Alij verò aſcribendum illud putant Concilio Ancyrano, quia traditione antiqua hoc receptum videtur, à qua non videtur facilè recedendum. Maximè quia quod ex Concilio Romano ſub Damaſo affertur, non eſt contrarium. Ibi enim ſolùm fit mentio dictarum mulierum, & præcipiuntur excommunicari: quod potuit rectè fieri, etiamſi in Ancyrano Concilio (quod cenſetur antiquius) Canon ille editus fuiſſet. Vnde etiam potiùs videtur Auctor libri de Spirit. & anima ex illo capite partem quandam tranſcripſiſſe, quam è contrario. *Auguſt.* *Damaſ.* *Baron.*

Hac ergo parte ſuppoſita, circa alteram de ſenſu breuiter dicendum eſt, quæ in illo capite dicuntur, non eſſe generaliter accipienda, ſed applicata ad cauſam & materiam, de qua ibi erat ſermo, ſcilicet, de quibuſdam mulieribus, quæ credebant dari aliquam Deam Dianam, quæ veram poteſtatem, & dominarum haberet, cuius virtute interdum per aëra equitando ferrentur, & ad illius obſequium, & ſeruitium vocarentur, cui etiam obediendum eſſe credebant, & fortaſſe etiam putabant illam Deam poſſe veros equos formare, & per aëra mittere, & ſimilia, quæ ex verbis, & diſcurſu capitis ſatis conſtant. Item quod de Herodiade illa cogitabant, incredibile erat, in re ipſa verùm eſſe, cum illa damnata ſit, & non ſit in poteſtate Dæmonis illam ab Inferno educere, multóque minùs poterat illi verum corpus reſtituere, vt cum lamiis equitando per aëra diſcurreret. Sic ergo in illa narratione multi errores includuntur, vt conſtat: & de illis, ac ſimilibus intelligenda ſunt verba, quæ ibi ſubiunguntur: *Quia talia, & ſimilia credunt, fidem amittentes.* Et ita huiuſmodi credulitas in illa materia ibi magis damnatur, quàm opus faciendi maleficia ex pacto cum Dæmonibus, quamuis hoc etiam valdè damnabile ſit. Nos autem loquimur de ſolo effectu mutandi locum, & faciendi aliquas actiones corporeas, quæ ſine dubio virtute Dæmonum fieri poſſunt. Vnde addere poſſumus, ſemper in his maleficiis interuenire aliqua, quæ non verè, ſed apparenter fiunt, vt quòd dicuntur iſtæ ſagæ deferri in hircis, præſtigiæ ſunt, ſtultúmque eſſet credere illos eſſe veros hircos; ſunt enim ipſi Dæmones ſub tali ſpecie, & ſic poſſunt aliæ illuſiones contingere, & nihilominùs mutationes, & actiones locales veræ eſſe. Atque ſic intelligunt textum illum Doctores communiter, præſertim verò Turrecrem. ibi articul. 3. & Abulenſ. ſupra ad 1. & ſatis latè Syluester verb. *Hæreſis* 3. latiùs verò Delrius libr. 5. ſect. 16. verſus finem. 27. *Turrec.* *Abulenſ.* *Syluest.* *Delrius.*

CAPVT XVII.

Quibus mediis vti liceat ad tollenda maleficia.

1. *Quæ bona per Magiā acquiſita re tineri poſſint.* HÆc quæſtio de maleficiis proponitur, quia quando vſus Magiæ ad bonum aliquod ſiue fortunæ, ſiue corporis, ſiue intellectus, ſibi, aut alteri acquirendum, ordinatus eſt, etiamſi contingat, effectum illum eſſe comparatum, neceſſarium non eſt contra talem effectum iam factum, ſeu poſſeſſum remedium aliquod adhibere; ſed ſolùm contra peccatum, quod in tali effectu procurando commiſſum eſt, & ne iterum in poſterum fiat. Ratio eſt, quia per talem effectum nulli facta eſt iniuria, & ita nulla eſt obligatio reſarciendi damnum, vel reſtituendi aliquid. Aliunde verò bonum illud, quod factum eſt, ſecluſo ordine ad talem cauſam, nullam habet malitiam, nec in illo effectu habendo vel retinendo eſt aliqua inordinatio moralis, per ſe loquendo, vt ſupponitur, & eſt per ſe clarum. Nam ſi talis effectus per media naturalia, & generalem Dei prouidentiam, & proprio, ac honeſto labore humano eſſet comparatus, nulla eſſet inordinatio illud retinere, & conſeruare, ergo quamuis effectus eiuſdem rationis per iniquam ſuperſtitionem comparatus ſit, non tenetur quis illum deſtruere, ſed poteſt honeſte retinere, ac illo vti humano modo, quia reſpectus ad talem cauſam iam ceſſauit, & culpa per pœniten-

nitentiam potuit moraliter omninò deleri. Sicut lucrum acquiſitum v.g. à meretrice ſine iniuria alicuius, licèt turpiter acquiſitum fuerit, honeſtè poſteà retinetur, maximè mutando vitam, & honeſtè poſteà illo vtendo. Ita ergo in præſenti fieri poteſt, ſeruata proportione.

2. *Ea retineri poſſunt, quę in conſeruatione nō pēdent à Dæmone.* Duo autem ſeruare neceſſe eſt. Vnum eſt, vt conſeruatio talis boni ab opera Dæmonis omninò iam non pendeat, alioqui non ceſſaſſet malitia, quæritur ex ordine ad talem cauſam, & ideò ſemper eſſet illicitum ita retinere, & conſeruare tale bonum. Vt v. g. ſi alicui eſſet per Magiam ſanitas reſtituta non abſolutè, & ſimpliciter, ſed cum onere conſeruandi illam tali, vel tali remedio ſuperſtitioſo, vt quotidie vtendo tali cæremonia vana, vel deferendo tale amuletum dæmoniacum, tunc non licebit tale bonum ita retinere, ſed oportebit potiùs ſalutem perdere, quàm tali medio illam conſeruare. Si autem ſanitas ſemel eſſet comparata abſolutè ſine tali dependentia, licèt per ſuperſtitioſum remedium, & cum pacto Dæmonis etiam expreſſo obtenta eſſet, clarum eſt non eſſe propterea abiiciendam, neque aliud remedium eſſe neceſſarium contra talem effectum, ſed ſolùm contra peccatum. Optimúmque conſilium eſt recognoſcere illum effectum vt à Deo collatum, ipſe enim eſt per ſe, ac principalis cauſa eius, & permittendo mala, interdum confert beneficia, quæ ab illo ſemper recognoſcenda ſunt. Et quod dicimus de ſanitate, habet locum in ſcientia naturali, ſeu cognitione alicuius virtutis herbarum, vel ſimilibus. Quia vt ſuprà dicebam, licèt hæc malè comparata ſint, ſi omninò ceſſet poſtea pactum cum Dæmone, & recurſus ad illum, licitum eſt illa retinere, & honeſtè tali cognitione vti. Ac denique idem erit pecunia, & aliis bonis fortunæ, ſi conſtet, eſſe vera, & non tantùm ficta, & apparentia.

3. Et hoc eſt alterum obſeruandum pro his externis bonis, nam frequentiùs in illis cõtingit eluſio, & ideò niſi res ſit ſatis probata, & euidens, cauendum eſt ab vſu talis pecuniæ, vel alterius rei ſimilis, quia in eo vſu poteſt facilè iniuſtitia committi, & conſequenter graue ſcandalum generari. In his etiam bonis contingere poteſt, vt per rapinam alteri ſublata ſint, non ab ipſo, qui Magiam exercuit, & à Dæmone illa recepit, ſed ab ipſo Dæmone. Nam cum ille non poſſit verum aurum efficere, ſæpè vt det vni veram pecuniam, ab alio ſurripit. Si ergo hoc conſtaret poſſidenti talem pecuniam, profectò obligandus eſſet ad illam domino reddendam; quia ſaltem ratione rei acceptæ videtur ad hoc teneri.

Obiectio. Dices, Eo ipſo quòd Dæmon illam ſubtraxit ab alio, permittente Deo, videtur alius dominum talis rei amiſiſſe, quia potens eſt Dæmon ad auferendum illud: ergo ex re ipſa non naſcitur talis obligatio, ergo ſi alioqui illa nō fuit iniuſta acceptio ex parte Magi, non videtur ad reſtituendum teneri.

Reſponſio. Reſpondeo negando, alterum amiſiſſe talis rei dominium propter ſolam Dæmonis rapinam, quia Dæmon per ſe licèt poſſit rem auferre, quæ localiter mutari poteſt, non poteſt tamen eradicare (vt ſic dicam) illius rei dominium, quod perſonæ ipſi quaſi adhæret, nec Deus, permittendo ablationem rei, concedit licentiam auferendi dominium, nec eſt, cur Dæmon quaſi iure ſuo tantum habeat poteſtatem. Hoc tamen vix poteſt ad praxim reduci, quia conſtare non poteſt, vnde talem pecuniam Dæmon tulerit, potuit enim ex theſauro in terris recondito, vel in maris profundo exiſtente, illam citiſſimè portare, vel alio modo illam donare ſine detrimento tertij: & ideò vbi certis indiciis de domino non conſtiterit, retineri poteſt. De remediis ergo circa hos effectus nihil ampliùs neceſſe eſt.

Vnum tamen per occaſionem dicere non prætermittam, quod maleficis etiam commune eſſe poteſt. 4. *Remedium Magi adhibendum.* Solent enim hi Magi, quando expreſſum pactum cum Dæmone ineunt, Chriſto, & Sanctis eius, ſuæque ſpirituali ſaluti, & Sacramentis omnibus renunciare, ſéq; totos Dæmoni in obſequium tradere, dato etiam chirographo, ſuo interdum ſanguine conſignato. His ergo hominibus, vt reſipiſcant, primum omnium remedium contra deſperationem, & hæreſim adhibendum eſt; ſolent enim miſeri exiſtimare, nullum ſibi remedium ad æternam ſalutem ſupereſſe, eo quòd iam illi renunciarunt, & ad perpetuam ſocietatem, & ſubiectionem Dæmoni ſe obligarunt. At verò definito iudicio hoc credere hæreticum eſt, & ſecundùm illam exiſtimationem, vel apprehenſionem operari, deſperationis peccatum eſt. Tenentur ergo iſti firmiter credere in primis non ſolùm licitè poſſe, ſed etiam teneri, pactum reſcindere, & Dæmoni abrenunciare, & quantùm in ſe eſt, omnia ſigna perrumpere, & omninò à prioribus maleficiis, ſeu Magiis abſtinere. Deinde tenentur credere etiam hoc peccatum per pœnitentiam poſſe deleri, ad quam ſubinde excitandi ſunt, nam hoc remedio omninò reſcinditur prius pactum ſiue Dæmonium chirographum reddere cogatur, ſicut de Sanctis aliquibus legitur, ſiue non: illud enim nihil in fine vitæ coram Deo nocebit, ſi per pœnitentiam ſufficienter deletum ſit. Quæ doctrina hîc ex profeſſo non probatur, quia prior pars per ſe nota eſt, nam cum pactum illud ſit iniquiſſimum & Deo iniurioſum, clarum eſt eſſe inualidum, ac ſubinde ſeruari non poſſe, ſed omninò debere reſcindi. Altera verò pars ex materia de Pœnit. & Gratia Dei, manifeſta eſt, & ex generalibus Dei promiſſionibus Ezechiel. 18. & 33. & ſæpè aliàs ſine tali exceptione. *Ezech. 18 & 33.* Denique Sanctorum exempla in hoc nota ſunt, vt de ſancto Cypriano in vita eius, *Cyprian.* & de Theuda Damaſcen. in Hiſtori. Barlam. capite 32. *Damaſc.* vbi hanc veritatem egregiè confirmat. Et de alio ab Auguſtino relato poſt enarrationem Pſalmi 61. *Auguſt.* vbi hanc etiam veritatem confirmat. Et de B. Ægidio Luſitano Ordinis Prædicatorum in Hiſtoria eiuſdem Ordinis Ferdinan. Caſtelli part. 1. lib. 2. cap. 72. *Caſtel.* & in vitis Sanctorum ſimilia facilè reperientur, in quibus veluti experimento cognitum eſt, quod *Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia*. Roman. 5. *Rom. 5.*

5. Venio ad proprios effectus maleficij, de quibus ſciendum eſt, in duplici ſtatu poſſe conſiderari primò quando ita ſunt facti, vt à maleficio ampliùs non pendeant, vt ſi quis per maleficium vulnus accepit, aut ſtolidus factus eſt, vel aliquid ſimile paſſus; quod durat quoad corporale detrimentum abſque dependentia quaſi conſeruatiua per maleficium. Secundò affectus maleficij poteſt ab arte ipſa Magiæ, & ab opera Dæmonis in futurum pendere, & ſolent interdum Magi ſigna quædam externa conficere, quibus durantibus, durat effectus maleficij, & illis deſtructis ceſſat. *Triplicia remedia poſſunt adhiberi ad curandos Magiæ effectus.* Pro vtriſque ergo effectibus curandis, poſſunt triplicia remedia adhiberi, ſcilicet ſupernaturalis, phyſica, ſeu humana, ſuperſtitioſa; hîc non agimus de ſuperſtitioſis, ſed de licitis; nam de aliis dicemus capite ſequenti.

6. Supernaturalia ergo remedia contra effectus

Quæ remedia ſupernaturalia ad hoc ſint vtilia.

vtriuſque generis vtilia ſũt,præſertim verò oratio A cum firma fide,& ſpe,ac conſcientia pura,ad quam puritatem vſus ſacramentorũ maximè neceſſarius eſt: item ad eundem finem plurimùm conferunt bona opera,præſertim miſericordiæ,ieiunij,humilitatis,& ſimilia. Præcipuè verò ſacrificium Miſſæ, quod magnam vim habet impetrandi. Sed hæc,& ſimilia remedia vtiliſſima ſunt,& moraliter neceſſaria,ſunt tamen generalia pro omni tribulatione, tentatione, ac neceſſitate,& ideò nihil amplius de illis hoc loco dicere eſt neceſſarium.Solum poſſumus addere, quando effectus talis eſt, vt pendeat ſemper ex artificio, & ópera Dæmonis; tunc non ſolùm prodeſſe remedia ſpiritualia priuata (vt ſic dicam)ſed etiam publica.Priuata voco,quæ à quolibet adhiberi poſſunt,& vim habent impetrandi à B Deo, quaſi ex opere operantis. Inter hæc tamen quædam ſunt, quæ ratione ſignificationis ſuæ peculiarem vim habent cõtra Dæmonem, vt eſt vſus nominis I E S V S,& ſigni crucis,& humiliatio cordis ad Deum, & ſimilia, quæ Dæmon maximè deteſtatur, & fugit propter ſuberbiam ſuam,& odiũ in Chriſtum. Publica autem remedia voco exorciſmos,qui ex Eccleſiæ inſtitutione fiunt,& in perſona eius, & inde peculiarem vim habent impetrandi,quod etiam de vſu aquæ benedictæ dici poteſt, de quibus ſacramentalibus in 1. & 4. tom.3. partis plura diximus. Et de his remediis ſpiritualibus latè ſcripſit Delrius lib.6.cap.quæſt.3.ſect.3. C Breuiter verò, & vtiliter Leonardus Leſſius lib.2. de Iuſtit.cap.44.dubit.5.

Delrius. Leſſius.

7. De remediis naturalibus.

De remediis etiam naturalibus, ſeu phyſicis pauca hoc loco dicenda ſunt,quia vel effectus maleficij iam à Magia non pendet,licet per illam fuerit effectus,& tunc de illo perinde iudicandum eſt, ac ſi ex aliqua cauſa naturali eſſet factus, ideóque ſi ſit ægritudo,aut læſio capitis, vel intrinſeca impotentia generandi, vel aliquid huiuſmodi, ad Medicos ſpectabat iudicare, an talis effectus phyſicè ſit incurabilis,vel ſi curari poſſit,quæ remedia poterunt eſſe accommodata. Si verò non ſit maleficium in ipſomet corpore, ſed in rebus externis,vt fuit in Iob,occiſio boum,ouium,& aliorum D animalium,ac ſeruorum vſque ad filios,& ſolet eſſe combuſtio ſegetum, & deſtructio arborum, & ſimilia detrimenta, quæ per hanc artem fieri dicuntur, contra hæc nulla ſupperunt naturalia remedia, ſed præcipua ſunt moralia,vt eſt patientia eius,qui paſſus eſt damnum, & iuſtitia ex parte illius, qui auctor eius fuit. Nam ſi poteſt aliqua ex parte illud reſarcire, tenetur, vt ſuprà diximus. Denique ſi effectus pendet ſemper ab arte mala, & à Dæmone, parum proderunt naturalia remedia, vel medicinæ, quia, ſi permittatur à Deo, Dæmon poteſt facile impedire talium remediorum efficacitatem, vel adhibendo contraria reſiſtentia, vel corrumpendo ipſa medicamẽta vel vias obſtruendo, alitérve impediendo, ne applicetur. De his verò remediis legi poteſt Delrius ſuprà ſect.2. E

Delrius.

8. An liceat deſtruere ſigna quibus poſitis fiunt maleficia.

Solùm de quodam humano remedio, quale eſt deſtruere ſigna maleficij,quando per propriam hominis actionem, vel poteſtatem deſtrui poſſunt, quæri ſolet,an ſit licitum,vt v.g. an liceat capillos ligatos diſſoluere, aut comburere,an nullũ taliter confectum frangere,eruere à terra rem aliquam ibi defoſſam. His enim,& ſimilibus ſignis ſolent veluti firmari pacta inter maleficum, & Dæmonem,vt quandiù ſignum permanet, teneatur Dæmõ malefacere ex vi pacti,deſtructo autẽ ſigno,vel ceſſet obligatio,vel etiam teneatur Dæmon à malefaciendo ceſſare. Hinc ergo oritur ratio dubitandi, quia ablatio talis rei impertinens eſt, vt ceſſet effectus maleficij in ratione cauſæ, vt conſtat,ergo qui illã efficit, ſolùm vtitur illa vt ſigno, quo moueatur Dæmon ad ceſſandum malefacere,ergo eſt ibi quidam vſus Magiæ, & ſocietas cum Dæmone, à quo in vi prioris pacti poſtulatur, vt deſinat malefacere.Secundò ſi hoc eſſet licitum,pari ratione liceret, apponere contrarium ſignum ad eundem effectum nimirum vt pactum reſcindatur, & conſequenter ceſſet maleficium, & maleficiatus ſanitatem recuperet. Sequela declaratur, & probatur. Fingamus enim ſignum Dæmonis fuiſſe priuatiuum tantùm, vt quandiù Petrus maleficiatus annulum in tali digito non poſuerit, vel quandiù non percuſſerit ſagam. Vel certè poſſit eſſe ſignũ ſimul priuatiuum, & poſitiuum,& quandiù ex tali loco non fuerit eruta olla,v.g.ibi defoſſa,& loco illius fuerit poſita res alia. In his(inquam)& ſimilibus caſibus licebit contrarium ſignum apponere. Conſequens eſt falſum, quia per illud ſignum poſitiuè quis concurreret ad petendum à Dæmone, vt ceſſet quod non licet,vt ſuprà dictum eſt, ergo. Tertio, interdum pactum eſt tale,vt obligetur Dæmon, oblato ſigno, non ſolùm ad ceſſandum, ſed etiam ad reſtituendum ſubitò hominem in priſtinam ſanitatem, qui ergo aufert ſignum, peteret à Dæmone reſtitutionem ſalutis, at hoc nunquam licet, ergo. Quartò affertur teſtimonium Hieronymi in vita Hilarionis, vbi refert, cum virgo à Dæmone obſeſſa ad Hilarionem liberandum delata eſſet,reſpondiſſe Dæmonẽ, *Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor,non exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet dimiſerit.* (vtique ablatis ſignis maleficij) Addit verò Hieronymus.*Noluit autem ſanctus antequam purgaret virginem,vel adoleſcentem,ſigna iubere perquiri,ne aut ſolitis incantationibus receſſiſſe Dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem.* Vbi Hieronymus duo mala ſignificat eſſe auferendis iſtis ſignis, vnum quia pertinet ad vſum incantationum, aliud,quia datur fides Dæmoni. *Hieron.*

9. Licere ſigna hæc deſtrue re oſtendi tur.

Nihilominùs communis ſententia eſt, licere ſimpliciter hæc ſigna deſtruere, ſi, vbi ſint, deprehendantur,vel ad manus deueniant. Quod ita docuit Scot.4.d.34.quæſt. vnic. vt quæſtionem hanc *Truſaticam* appellauerit,*quia non ſolùm*(inquit)*licet, ſed meritoriũ eſt deſtruere opera Diaboli.* Quem imitatur Gabr.2.d.8.q.2.art.4.dub.2. Henricus autem lib.5.q.33.dixit: *Catholicũ eſt deſtruere opus ſuperſtitioſum Dæmonis,& in hoc ei contrariari.* Idem.Caiet. Sot.Caſtr.Syluest.Nauar.Petr. Binsf.& omnes ſuprà citati,& alij,quos Delrius,& Sanchez referũt. Ratio à priori eſt, quia deſtruere hæc maleficia, non eſt poſitiuo iure prohibitum, nec eſt per ſe, & ex natura rei intrinſecè malum, & fieri poterit bona intentione,ac fine;ergo,per ſe loquendo,licitum eſt. Prima pars Maioris ab omnibus ſupponitur tanquam indubitata, quia nullibi extat talis poſitiua lex, neque in iure Canonico, neque in Scriptura. Atque hinc probatur in primis ſecunda pars, nam in Scriptura ſæpe prohibetur quicquid in vſu harum prauarum artium malum eſt ex natura rei. Nam (vt ſuprà dixi) prohibitiones, quæ in veteri teſtamento de hoc habentur, non ſunt de Iure poſitiuo legis veteris, ſed explicant naturale ius: cum ergo ibi nunquam prohibeatur deſtructio talium ſignorum, profecto magnum argumentum eſt,non eſſe per ſe malum. Adde quòd potius Scriptura ſæpe præcipit aras idolorum deſtruere,ſtatuas confringere,lucóſque ſuccendere.Exod.34. Deut.7. cum ſimilibus. Vt autem rectè notauit Henric. ſuprà, perinde eſt, ſigna,

Scot. Gabr. Henric. Caiet. Soto Caſtre. Silueſt. Nauar. Binsf. Delrius. Sanchez. Exod. 34. Deut. 7. Henric.

ſigna Magiæ deſtruere, ac idola tollere. Simile argumentum negatiuum ſumitur ex Patribus, & ex Iure canonico, quia nullibi hanc deſtructionẽ prohibent in particulari, neque in generalibus prohibitionibus Magię cõtinetur, vt oſtendemus. Vnde licet ſæpiſſimè ab illa generalitate ad multas ſpecies Magiæ deſcendant, vt illas reprehendant, vt maximè videre licet in Aug. 2. de Doctrin. Chriſt. cap. 20. & ſequentibus, hanc actionem nunquam reprehendunt, nec verba ex Hieronymo citata continent reprehenſionem, vt infrà ponderabimus, ergo ſignum eſt, talem actionem per ſe malam non eſſe. Dices, etiam ſanctos Patres illam non approbare. Hoc certè parum refert, tum quia vt non ſit mala, ſatis eſt quòd non damnetur, nec reprehenſibilis appareat; tum etiam quia Sancti non ſemper approbant poſitiuè, quicquid poteſt eſſe licitum, ſemper autem reprehendunt, quæ ſunt per ſe illicita. Adde, multos, & graues Theologos hoc factum approbaſſe, idque tanquam clarum, & certum docuiſſe, quòd non eſt veriſimile, facturos fuiſſe in re per ſe, & intrinſecè mala.

Auguſt.

Obiectioni occurritur.

10. Ratione probatur.

Ratione tamen oſtenditur hæc eadem pars, quia in deſtructione maleficij nulla eſt ſocietas cum Dæmone, neque vlla honoratio eius, ergo per ſe non eſt actio ſuperſtitioſa, ergo nec mala. Hæc vltima conſequentia clara eſt, quia nullum aliud veſtigium malitiæ alterius ſpeciei in illa cogitari poteſt. Prior etiam conſequentia eſt per ſe nota, quia nullus alius modus ſuperſtitionis, vel irreligioſitatis in illo actu fingi poteſt. Antecedens autẽ probatur, primò, quia actio illa potius tendit ad deſtruenda vincula impietatis, & diſſoluendum pactum; & conſequenter quantũ eſt ex ſe ad tollendam ſocietatẽ cum Dæmone. Secundò illa deſtructio eſt inuoluntaria ipſi Dæmoni, nam ſaltem, ex ſe, inuito illo fit, & indepẽdenter à voluntate eius, ergo per ſe nõ eſt Dæmonis honoratio. Tertiò per illam ablationẽ nihil per ſe poſtulatur à Dæmone, ſed tollitur efficaciter id, vnde ſolet Dæmon moueri ad operandũ, & faciendum malum. Hoc autem per ſe eſt maximè laudabile. Vnde Hieronymus ſuprà refert, Hilarionem reprehendiſſe virginem, eo quòd talia feciſſet, ob quæ à Dæmone obſideretur. Sicut ergo eſt optimum tollere peccatũ, ne Dæmon inde poſſit moueri ad nocendũ nobis, ita licet deſtruere iniquum ſignum, quo Dæmon ſolet excitari ad malefaciẽdum. Quartò in deſtructione illius ſigni non interuenit vſus alicuius vani ſigni per modũ cauſæ ad faciendum aliquid, ad quod tale ſignum eſt inutile, ſed in hoc conſiſtit ratio ſuperſtitionis cum pacto implicito, ergo. Antecedens patet, quia potius illa eſt deſtructio vani ſigni, non vt cauſæ, ſed vt ſigni, quia vt ſignum ſolet mouere Dæmonem, ergo meritò deſtruitur, nec ibi eſt vlla ſuperſtitio etiam tacita.

Hieron.

11. De intentione, qua hæc ſigna deſtrui poſſunt.

Iam probatur, & declaratur altera pars de intentione: nam in primis ſi loquamur de intentione finis remoti, illa eſt intrinſeca, nam eſt intentio operantis, non operis, vnde clarum eſt, eſſe poſſe bonam, vt v.g. liberare proximum ab illa vexatione corporis, quod ad miſericordiam pertinet, item tollere proximo occaſionem cadendi ſpiritualiter continuando pactum cum Dæmone, & alteri proximò ampliùs nocendi, & ſimilia. Quod ſi contingat intentionem eſſe malam aut vanam, tunc poterit per accidens actio eſſe mala, tamẽ non proinde erit ſuperſtitio. Loquendum eſt ergo de intentione finis intrinſeci, & operis; & hæc per ſe bona eſt: quia non eſt, nec eſſe debet intentio obligandi Dæmonem ad aliquid agendum, nam in hoc miſceretur ſuperſtitio. Sed intentio eſt, deſtruendi incentiuum Dæmonis ad tale maleficiũ committendum. Nec enim dubitari poteſt, quin Dæmones his ſignis excitentur, & inducantur ad nocendũ, & quod ceſſare ſoleant, illis deſtructis: nam hoc experientia notũ eſt. Vnde hoc credere nulla eſt ſuperſtitio, quia nõ à Dæmone hoc diſcitur, vt à docẽte (vt ſic dicam) vel teſtificante; ſed ex operibus eius malignis, & longa conſuetudine hoc per experientiam cognoſcitur. Et conſequenter ratione conſtat moueri Dæmonem illis rebus, non vt res ſunt, ſed vt ſigna ſunt ab eis data, ergo licitè, & prudenter creditur, Dæmonem habere talem conſuetudinẽ. Ergo optima intẽtio ad deſtruendũ talia ſigna eſt tollere incentiuũ Dæmonis ad malefaciendũ deſtruendo illud non per artẽ, vel beneuolentiã eius, ſed per propriã hominis poteſtatẽ, ipſo etiã inuito.

Tandem confirmatur hoc inductione: nam imagines aſtronomicæ quid ſunt, niſi ſigna pacti, & ſocietatis cum Dæmone; quid autem magis vſitatum, magiſque Religioſum, quam ſimiles imagines confringere? Idem argumentum ſumitur ex omnibus ſuperſtitioſis amuletis, & periaptis: omnia enim ſunt ſigna fœderum cum Dæmone, & tamen optimum eſt, illa rumpere, vel cremare. Neque eſt vllus cõfeſſarius pius, & doctus, qui pœnitentem abſoluat priùs, quàm hæc deſtruat. Idem eſt, ſi quis haberet ſcripta certa verba Dæmonis ad curandum ſuperſtitiosè, debet enim tale ſcriptum igni tradere. Ergo ſemper eſt licitũ deſtruere hæc ſigna, quantum per humanam induſtriã fieri poteſt. Denique qui dedit chirographum Dæmoni, quando renunciauit Chriſto, vt cum illo iniret ſocietatem, nunquid non poteſt rumpere chirographum, ſi ad manus eius perueniat? Poteſt quidem maximè: nam ſi licet pœnitere, & reſcindere contractum, cur non licebit ſignum eius perrumpere? Nulla ergo videtur hîc eſſe ratio dubitandi. 12.

Probatur inductione poſſe tolli hæc ſigna.

Vnde vlteriùs addo, non ſolùm eſſe hoc licitum, ſed etiam eſſe in præcepto per ſe loquendo. Eſt in primis reſpectu ipſius malefici, ſeu Magi, qui pactum cum Dæmone fecit, & ſignum poſuit, clara eſt obligatio ex iuſtitia, quia tenetur non inferre damnum proximo. Imò ſuprà oſtenſum eſt, teneri ad reſtituenda, ſeu reſarcienda damna illata; ergo multò magis tenetur ad non inferendum vlteriùs ſimilia nocumenta, ergo & ad reſcindendum pactum cum Dæmone, quo mediãte, eſt cauſa illius damni. Sed auferre ſignum, nihil aliud eſt quam pactum reſcindere, nec poteſt illud reſcindere alio medio apto, & licito, ergo. Et confirmatur: nam iudex in foro externo iuſtè poteſt illum cogere ad maleficium tollendum, & in foro interno idem faciet prudens confeſſarius, nec abſoluet illum, donec illud deſtruat; tum propter obligationem iuſtitiæ declaratam, tum propter obligationem Religionis ad tollendam omnem ſocietatem cum Dæmone, omnéque ſignum eius, quantùm in ſe eſt, & quantùm licitè poteſt. In aliis verò non eſt hæc obligatio ex iuſtitia, niſi fortè in iudice, vel prælato, qui tenetur ex officio conſulere vniuerſali bono Reip. & impedire grauia, & iniuſta nocumenta ſubditorum. Si ergo illi conſtet de maleficio & de modo, quo poteſt per ſimplicem & humanam actionem deſtrui, tenebitur ex officio ordinare, vt cum effectu deſtruatur. Alij verò obligari poterunt ex charitate, quia vnuſquiſque tenetur ſubuenire proximo neceſſitatem patienti, & impedire illius iniuriam, ſi commodè poteſt. Dixi autem, *per ſe loquendo*; quia ex accidenti poſſet quis non obligari, ſi graue aliquod 13.

Non ſolùm hoc licitum eſſe, ſed etiam in præcepto.

damnum inde ſequatur. In quo generales regulæ A de iuſtitia,& charitate ſeruandæ ſunt.

14. *Soluitur primum argumentum in contrarium adductum.* Ad 1. ergo argumentum in contrarium reſpondetur concedendo ablationem ſigni non eſſe cauſam ceſſationis effectus maleficij, quia ſicut affirmatio non erat cauſa affirmationis,ita nec negatio negationis.Qui ergo deſtruit artificium illud,non intendit deſtruere cauſam, ſed ſignum maleficij: nego tamen inde ſequi, quòd vtatur illo ſigno ad excitandum Dæmonem,vel exigendum aliquid ab illo, vel in vi præcedentis pacti, vel quaſi per nouam interceſſionem,& rogationem Dæmonis;hæc enim omnia illicita ſunt, in illo tamen opere non miſcentur,ſed ſolùm intenditur ablatio ſigni, quo Dæmon alliciebatur. Quod longè diuerſum eſt,vt facilè conſtat; nam in prioribus actionibus eſt in- B ductio poſitiua Dęmonis,quæ licèt ſit ad nō agendum,non eſt homini permiſſa, vt declaratū eſt; in hac verò actione potiùs eſt priuatio inductionis Dæmonis,vt ſic dicam;nam eſt ablatio ſigni,quod obiectiuè ſolet excitare, & inducere Dæmonē ad malefaciendum. Vnde tandem negatur ſecunda conſequentia;nam hic non eſt vſus Magiæ, ſed eſt vſus poteſtatis humanæ, quam homo ex ſe habet ad deſtruendum illud artificiū. Qui vſus ſupponit quidē cognitionem,quòd tale artificiū ſit ſignum, quo Dæmon abutitur: quæ ſcientia non eſt per ſe mala vndecūque habeatur,& vſus eius ad deſtruēdum maleficium optimus eſt; nec per illum intenditur aliquid in vi pacti, vt iam declaratum eſt.

15. *Difficultas.* Dices: Qui aufert ſignum, credit fore certum C vt Dæmon ceſſet malefacere;aliàs fruſtra tolleret, ergo nititur in pacto, & in virtute illius intendit cogere Dæmonē, vt deſiſtat. Deinde hoc maximè habet locum, quando prius pactum inter Dæmonem, & Magum ſub illa forma tranſactū eſt,ſcilicet, vt ablato ſigno,non ſolùm poſſit Dæmon, ſed etiam debeat à malefaciendo deſiſtere,vt in tertio *Enodatur.* argumento proponebatur.Reſpondetur in primis non eſſe neceſſarium, certò ſperare Dæmonē ceſſaturum,ablato ſigno,ſed ſatis eſſe id probabiliter exiſtimare ex his, quæ regulariter, & ferè ſemper accidunt,nam hoc ſatis eſt ad prudentem actionē. Eſt autem experientia notum, Dæmonem ſolere hæc pacta ſeruare, & nocere quandiu ſignum extat,& ceſſare illo deſtructo; ſiue hoc ſit,quia Deus non permittit Dæmoni liberè nocere hominibus D ſuo arbitrio, & cooperante homine prauo per pacta, & ſigna Magiæ id permittit,vt eius bonitas in vno, & hominū malitia in alio magis oſtendatur; *Victor.* vt attigit Vict. in d. Relect.n.36.ad 4. Siue hoc ſit quia Dæmon ipſe voluntariè cōſueuit ſeruare hæc pacta,non vt fidelitatem ſeruet, mendax enim eſt, & pater mēdacij, ſed vt illo modo ſecurius homines decipiat, dum fidenter audēt cum illo paciſci. Quacunque tamen de cauſa id faciat Dæmon, experimento conſtat, frequentius, ac regulariter ita facere. Qui autem deſtruit ſignum non curat de cauſa cur Dæmon ceſſet à nocendo, ablato ſigno: ſed ſolùm intendit fugare illum, ſaltem tollendo incentiuum,quo moueri ſolet.Vnde parum refert, E quòd ex priori pacto ſe obligauerit Dæmō ad ceſſandum,quia qui aufert ſignum, non intendit obligare illum in vi prioris pacti, ſed ſolùm obiectum quo moueri ſolet, amouere. Quod eſt facillimum, quando deſtructor ſigni eſt tertia perſona, quæ pactum non fecit, nec ſignum poſuit, & poteſt facilè ignorare, qualiter pactum factum ſit. Verumtamen etiamſi ſciat,imò etiamſi ſit ipſe maleficus ſi pœnitere velit,& emendare delictum,poteſt etiam intentionem mutare, & tantùm intendere reſcindere omne pactum, & nihil exigere ex vi prioris pacti, ſed ſolùm amouere ſignum,vt inductiuum Dæmonis ad malefaciendum. Eadem enim actio vna intentione facta poteſt eſſe mala, quæ mutata intentione,erit bona,quando actio ex ſe,ac per ſe indifferens eſt. Denique vt poteſt Dæmon ablato ſigno, adhuc continuare maleficium, ſi permittatur à Deo, quando ex priori pacto non ſe obligauit ad ceſſandum, ablato ſigno; ita etiam poteſt in maleficio perſeuerare, etiamſi priùs ſe obligaſſet ad ceſſandum, qui eſt mendax, & non ſemper ſeruat pacta, ſed ſolùm negando vel non permittitur aliter facere, vel quādo exiſtimat ſibi cōmodius ad ſuos prauos fines,igitur qui deſtruit ſignum, non debet curare, quid facturus ſit Dæmon, vel quale fuerit pactum,ſed ſolùm debet intendere tollere talem occaſionem mali,& reſtituere hominem ad eum ſtatum, in quo erat, quando non erant talia ſigna, ſperans, quòd ſicut antea non alliciebatur Dæmon ad malefaciendum, ita nec poſtea ſignis deſtructis excitabitur.

Ad ſecundum argumentum in primis reſponderi poſſet, non eſſe omninò eandem rationem quia plus eſt dare ſignum, quàm tollere, quia per ablationem ſolùm deſtruitur ſuperſtitio, quod bonum eſt, per actionem autem effectricem ſigni videtur quodammodo continuari ſuperſtitio & interuenire aliqualis poſitiua cooperatio ad illam,& ideò maior cautela in tali caſu videtur neceſſaria. Nihilominùs tamen re attentè ſpectata, ſi illa actio, licèt poſitiua videatur, præciſè ordinetur ad auferendum, vel impediendum ſignum, non eſt mala, nec ſuperſtitioſa,nec magis pertinet ad ſocietatem cum Dæmone, vel ad honorem eius, quàm pura ablatio poſitiui ſigni. Vt v. g. ſi ſignum datum à Dæmone eſſet ſe non ceſſaturum à maleficio talis hominis, quandiu corpus eius lotum non fuerit. Nō pertinebit ad Magiā lauare corpus,ſi id fiat, non intentione poſitiuè ſanandi illo medio, aut opera Dæmonis, ſed tantùm tollendi ſignum, vt ille ceſſet malefacere, quia intentio illa bona eſt, & medium eſt indifferens de ſe, & ſuppoſita malitia Dæmonis, eſt bonum, quia ſolùm eſt auferre incentiuum mali, & parum refert quòd ablatio ſigni fiat per actionem poſitiuam alterius rationis, ſiue non. Item finge, Dæmonem dediſſe pro ſigno ſe nociturum tali homini, quandiu ille non ſe ſignauerit cruce,vel quandiu non habuerit tales reliquias ad collum appēſas: Numquid propter prauam Dæmonis conditionem, & intentionem non licebit illa facere? Licebit ſine dubio, non ſolùm propter ſpecialem ſanctitatem talium rerum, ſed etiam ad deſtruendum ſignum à Dæmone datum. Et hoc paritate rationis colligitur ex citatis Auctoribus: & ſatis in particulari ſignificat Syluester verb. *Maleficium*, q.9.cum Hoſtienſ.in cap. *Litteræ*, §. *Mulieres*, de Frig. & Malefic. ſed ille generalius loquitur.Idem verò expreſsè notauit Leſſius ſupra dub. 10. in vlt. aſſert.

16. *2. Argumentum ſoluitur.* *Quod ſignum poſitiuum dari poſſit licitè, vt Dæmon deſiſtat à maleficio.* *Sylueſt.* *Hoſtienſ.* *Leſſius.*

17. *3. Argumentum enodatur.* Ad 3. iam ferè reſponſum eſt, quicquid enim Dæmon antea ſpoponderit, poteſt malitia eius ſeparari ab actione deſtruentis ſignum ex bona intentione operantis, quia actio de ſe indifferēs eſt. Ille ergo nunquam intendet,(vt rectè operetur) vt maleficiatus conſequatur ſalutem per actionem, & induſtriam poſitiuam Dæmonis,abſit,hoc enim intrinſecè malum eſt, nam eſt inuocare Dæmonem, & excitare illum. Solùm ergo intendet negationem hanc, quæ bona eſt, & pactum non includit,ſcilicet, vt Dæmon non habeat, vnde ſpecialiter excitetur ad nocendum, quod ipſe homo ſua

ſua naturali virtute, & actione efficere poteſt tollendo ſignū. Poſtquàm verò actio ita fit, vt poſtea Dæmon non ſolùm ceſſet à malo, ſed etiam operetur aliquid ad ſalutem reſtituendam, per accidens eſt, nam id faciet malitia ſua, & quia vult fidelem ſe alteri oſtendere, non tamen faciet prouocatus ab eo, qui abſtulit ſignum, qui tunc ſolùm ſe habet, vt permittens illam Dæmonis operationem, non vt cooperans ad illam, nec vt rogans aliquo modo, aut honorans Dæmonem, ſed potiùs vt reſcindens pactum eius, quantum in ſe eſt.

18. Ad locum Hieronymi dico in primis, Hieronymum ibi non dicere, Hilarionē noluiſſe inueſtigare ſigna, quia id malum eſſet, ſed ſimpliciter, noluiſſe. Vnde potiùs in tali abſoluta locutione indicat, non ex neceſſitate; ſed ex perfectiori virtute ita ſe geſſiſſe, ac ſubinde non id omiſiſſe, quia eſſet malū, ſed quia plus de Deo confidebat. Erat enim dignum tali viro, vt altiori virtute, & modo Dæmonis opera deſtrueret, & ideò de quærēdis ſignis non curauit. Deinde, fortaſſe timuit Hilarion aliquod ſcandalum, vt ſignificant illa verba: *Ne ſolitis incantationibus receſſiſſe videretur*, id eſt, ne aſtātes id putarent, & aliquod ſcandalum ſumerent; facilè enim crederent, non potuiſſe Dæmonem expelli à viro Sancto inuitum, & non ablatis ſignis. Tunc ergo ſine dubio non expediebat tali viro, & in tali occaſione vti illo medio, eſto, illud per ſe, & natura ſua malum non ſit.

Hieronym. locus explicatur.

CAPVT XVIII.

An ſit intrinſecè malum, vel aliquando liceat vti maleficio ad maleficium deſtruendum.

1. SVpereſt dicendum de remediis ſuperſtitioſis, quæ poſſunt adhiberi vel ad tollendum nocumentum priùs factum per præcedens maleficium: quod iam omninò præteriit, & ceſſauit, ſolúmque reliquit effectum ſuum; vel poſſunt adhiberi ad maleficij ſigna deſtruenda, & reſcindendum pactum, quod durat. Item in hoc diſtingui poteſt inter ipſum Magum, qui talibus maleficiis vtitur, & alium, qui ab ipſo petit, vt tollat maleficium iam factum. Primò ergo certum eſt, ſi effectus relictus eſt ex maleficio, & maleficium iam ceſſauit, non licere vti opera artis Magicæ ad curandum talem effectum, quod à fortiori docent omnes Doctores infrà referendi. Quia non eſt licitum vti arte magica ad curandum morbum, ortum à cauſis naturalibus, & propria naturæ corruptione, ergo nec ad curandum morbum ex maleficio cauſatum; eſt enim eadem ratio deformitatis in vtroque remedio; & quòd morbus prouenerit ex priori maleficio valdè accidentarium eſt. Item nō licet vti arte magica ad benefaciendum, ergo nec ad recuperandas diuitias, quæ per maleficium deſtructę, aut combuſtæ fuerant, ergo neque omninò ad expellendum quemcunque ſimilem effectum. Quæ rationes probant, non ſolùm non eſſe licitum, in eo caſu per ſe vti arte magica, habendo pactum cum Dæmone expreſſum, vel pactum, quod intrinſecè malum eſt; verùm etiam nec licere vti induſtria Magi ad talem effectum ſubmouendum, vel curandum; etiamſi Magus ipſe maximè paratus ſit ad tale remedium tribuendum. Quia non licet petere à Mago parato, vt naturali morbo per ſuam iniquam artem remedium adhibeat. Nam hoc eſt, quod vniuerſa Scriptura, & omnes Canones, & leges prohibent: ergo idem eſt, etiamſi morbus, vel alius ſimilis effectus per aliud maleficium fuerit factus. Eſt enim (vt dixi) eadem ratio. Quæ au-

Non licet vti Magia ad tollendū effectum remanentem ex maleficio quod iā ceſſauit.

A tem ſit propria ratio à priori huius prohibitionis, in ſequenti puncto dicetur.

Secundò certum eſt, Mago ipſi nunquam licere vti maleficio ad maleficium tollendum, etiamſi ipſemet prius maleficium fecerit, & non poſſit aliter illud deſtruere, ſicut interdum contingit. Ita docent omnes ſtatim referendi tanquam certum, & indubitatum in fide. Et patet rationibus factis, & ex omnibus, quæ hactenus diximus de malitia talis operis, quod intrinſecè malum eſt, & vniuerſaliter prohibitum. His ergo ſtantibus, quæri nihilominùs ſolet, an liceat vti opera eiuſdem, vel alterius Magi ad impediendum, vel tollendū prius B maleficium, & effectum eius per aliud maleficium efficacius, vt ſic dicam. In qua re Auctores variis diſtinctionibus vſi ſunt. Prima eſt, quia vel maleficus paratus eſt ad vtendū maleficio, vt prius deſtruat, & ſic ceſſet effectus eius, vel nō eſt paratus, ſed oportet rogare, & inducere illum. Quando non eſt paratus, omnes fatentur non licere vti opera malefici, vt maleficus eſt. Tamen in alio caſu quando eſt paratus, dicunt, eſſe licitum ab alio petere, vt maleficium maleficio ſoluat. Hanc ſententiam tenet Angel. in Sum. verb. *Superſtitio*, num. 13. referens pro illa Aureol. 3. d. 34. q. 2. Fundantur ſolùm in hoc, quod licet ad bonum finē vti malitia hominis parati, ſicut licet petere mutuum ab vſurario, & iuramentū ab infideli, qui per Deos falC ſos iuraturus eſt. Addi poteſt in confirmationem, quòd tunc non petitur effectus poſitiuus, ſeu auxilium Dæmonis ad aliquid agendum, ſed ſola deſtructio maleficij, quæ bona eſt. Confirmatur ſecundò, quia ab ipſo Dæmone liceret petere, vt deſiſtat à malo faciendo, ergo à miniſtro Dæmonis idem licet poſtulare, vel certè ab ipſo Dęmone per ſuum miniſtrum. Antecedens patet, quia ſanctus Angelus, & interdum homo præcipit Dæmoni, vt deſiſtat à malo faciendo; ergo qui non valet imperare, vel cogere illum, poterit ſaltem petere.

2. Mago non licet vti maleficio ad aliud tollendum.

An aliis liceat vti opera Magi ad tollendum vnum maleficium per aliud.

Pars affirmatiua.

Verumtamen hæc ſententia ſibi ipſi contraria eſt, & omninò falſa ſpeculatiuè, & practicè improbabilis, & tam repugnans dogmatibus fidei, D vt erronea iudicetur. Prima pars, quæ eſt fundamentum cæterarum, declaratur: nam dicti Auctores fatentur, non licere inducere illum, qui maleficia facere nouit, non tamen eſt ſolitus, nec paratus illa facere, vt maleficiū maleficio ſoluat. Quod certiſſimum eſt, & ratio eſt, quia in ipſomet Malefico, ſeu Mago intrinſecè malum eſt, per magicam artem aliquid efficere, aut procurare, & ideò nunquam licet, etiamſi propter bonum finem fiat: quia *non ſunt facienda mala, vt veniāt bona*, ad Rom. 3. Quod in his maximè verum eſt, quæ sūt intrinſecè mala. Quòd autē tale ſit opus Magiæ, conſtat ex omnibus hactenus tractatis, & ex dictis in pūcto proximè præcedēte. Quando enim maleficium ceſſauit, & effectus maleficij permanent, non eſt liE citum, illum curare per remedia magica, quæcunque illa ſint, ſi talia ſint, vt non poſſint eſſe naturales cauſæ, ſed ſigna non diuina: nam eo ipſo ſunt ſigna dæmoniaca, & pactum cum Dæmone includunt, quo vti intrinſecè malū eſt, & vt tale prohibitū in Scriptura, & Iure canonico, vt ſupra viſum eſt. Hæc autem ratio eodē modo procedit, quando neque effectus maleficij ceſſauit, neque ipſum maleficium: ergo non minùs eſt intrinſecè malum, vti maleficio, ſeu arte magica ad tollendum maleficium, quia pactum cum Dæmone idem intercedit, nec magis poteſt ex hoc fine honeſtari, quàm ex aliis, vt rectè docuit D. Th. in 4. d. 34. art. 3. ad 3. & ibi Bonau. Scot. & omnes. Sicut ergo ipſe Ma-

3. Pars affirmatiua erronea iudicatur.

Rom. 3.

D. Thom. Bonauent. Scot.

gus non poteſt licitè vti arte ſua ad maleficiũ tollendum, ita neque alius poteſt licite illum ad id faciendum inducere, præſertim quando ille paratus nõ eſt, quia nunquã licet alium ad malũ inducere. Et ita dicti Auctores in primo pũcto rectè ſentiũt.

4. *Caiet.*

Ex illo autem conuincuntur falſum dicere in ſecundo puncto, ſeu membro diuiſionis ſuæ. Nam vt rectè aduertit Caiet. 2.2.q. 78.a. 4. tunc licet ab aliquo petere aliquid, quod ille ſine peccato facturus non eſt, quando id, quod petitur, per ſe licet, & ſine peccato fieri poteſt: tunc enim accidentarium eſt, quod alter peccaturus ſit, id faciendo: nam ex malitia ſua addit operi poſtulando malitiam, non ex vi petitionis. At verò opus per ſe illicitũ, quódque bene fieri non poteſt, nunquam poteſt ab alio licitè poſtulari, quantumcunque ille paratus ſit. Et ratio eſt, quia tunc petendo opus, petitur malitia, quia inſeparabilis eſt ab opere, at qui petit, auctor eſt operis, nam rogans, ſicut & conſulens, cauſa moralis eſt operis poſtulati: ergo eſt etiam auctor malitiæ, & propria cauſa talis peccati ob eandem rationem, quia inſeparabilis eſt malitia à tali opere.

Opus per ſe illicitum nunquã poteſt ab aliquo peti, etiamſi ad illud ſit paratus.

Obiectio.

Dices: Quando alter eſt paratus, non videtur induci ad opus, quia ipſe per ſeſe eſt ſatis inductus, qui ergo petit opus aliquod à tali homine ſic diſpoſito, non eſt cauſa operis, vel peccati, ſed tantum vtitur malitia alterius. Reſpondeo, falſam, ac pernicioſam eſſe hanc doctrinam, aliàs ordinariè, ac regulariter licebit petere maleficia, ſeu veneficia à Magis, quia ipſi paratiſſimi ſunt ad illa facienda, neque qui ſic peteret, cenſeretur eſſe particeps talis delicti, vt Magia eſt, quia non eſt cauſa eius iuxta illam doctrinam. Conſequens eſt erroneum, vt ex dictis conſtat, ergo. Et alia ſimilia abſurda poſſunt inferri in materia morali. Falſum ergo eſt, quod in illa euaſione aſſumitur. Nam qui petit ab alio, vt det, vel faciat aliquid, cauſa eſt moralis talis operis, etiamſi alter ſit paratiſſimus ad dandum. Et qui petit mutuum ab vſurario parato, non excuſatur à culpa, quia non ſit cauſa mutui, nam re vera cauſa eſt, ſed excuſatur, quia mutuum de ſe bonum eſt, & ipſe non eſt cauſa vſurarũ, neque illas petiit, ſed permiſit. Secùs autem eſt quando quod poſtulatur, eſt ipſe actus flagitioſus, à quo non eſt ſeparabilis malitia, tunc enim qui tale opus petit etiam à parato, ad totum opus, & malitiam eius illum inducit, & ideò à culpa excuſari non poteſt. In præſenti autem ita eſt, quia opus illud deſtruendi maleficium per maleficium, ſeu Magiam, intrinſecè malum eſt, vt oſtendimus: & ideò non poteſt poſtulari etiam à parato, abſque eodem genere peccati. Et hæc, vt dixi, eſt communis, & indubitata reſolutio Theologorum in 4. d. 34. & aliorum, Caiet. tomo 2. Opuſc. tract. 12. Caſtr. lib. 2. de Iuſt. hæret. punit. cap. 16. Abulenſ. Matth. 19. q. 90. Turrec. in cap. vlt. 33. q. 1. art. 3. Couar. in cap. *Quamuis pactum* p. 1. §. 1. num. 19. Nauar. in Man. cap. 11. num. 29. & aliorum, quos latè referunt Delrius lib. 6. cap. 1. ſect. 1. q. 2. & Sanchez lib. 7. diſp. 65. num. 7. & Petrus Binsfel. in l. 4. cap. de Mathe. & Mali. q. 5.

Caiet. Caſtr. Abul. Turrec. Couar. Nauar. Delrius. Sanchez. Binſfel.

5. Per hæc ergo & partes omnes aſſertionis probatæ ſunt, & reſponſum eſt ad fundamentum & exempla Aureoli. Ad 1. verò confirmationem dicitur in primis, ſi maleficium maleficio tollendum eſt, aliquod poſitiuum crimen poſtulari, & contrarium negatiuo præcepto, quia petitur, vt fiat illud maleficium, quo aliud tollendum eſt. Et ita licet ipſa deſtructio prioris maleficij de ſe mala non ſit, tamen procurare illam tali medio, intrinſecè malum eſt. Secundò reſpondendo ſimul ad ſecundam confirmationẽ dicitur, quòd licet deſtructio maleficij in ſe bona eſſe poſſit, tamen poſtulare illam à Dæmone, intrinſecè malum eſt, quia inuoluit ſocietatem, & pactum cum ipſo Dæmone, & quendam cultum eius. Nam rogare Dæmonem vt aliquid non faciat, non minùs eſt quidam cultus eius, & quædã ſubiectio ad ipſum, quam rogare illum, vt aliquid faciat, ſed petere ab illo quodlibet bonum, vel remedium alicuius mali intrinſecè malum eſt, ergo & petere ab illo, vt à maleficio ceſſet intrinſecè malum eſt. Vnde Leo Papa ſermon. 29. de Paſſione, de Dæmonibus ait, *Multis, quod dolendum eſt, ita per nequitiam ſimulationis illudunt: vt quidem illos & timeat pati infenſos, & velint habere placatos, cum beneficia Dæmonũ omnibus ſint nocentiora vulneribus, quia tutius eſt homini inimicitiã Dæmonis meruiſſe quam pacem.* Nihil ergo ab eis licet petere, ſeu rogare, ergo nec diſſolutionem maleficij. Atque ita docuit Sot. 4. d. 34. art. 3. §. *Quod ſi quis,* & Delrius, ac Sanchez ſuprà contra quendam Brianſonium (quem referunt) in Collectari. ſupra 4. ſent. q. 13. concl. 3. Noſter etiam Leſſius dicto lib. 2. c. 44. dub. 10. dicit licitum eſſe, verbo petere à Diabolo, vt deſinat nocere, modo id non petatur deprecando. Sed eſt ſano modo intelligendum: nam petere, & deprecari parùm differunt, vnde petere per modũ ſupplicationis non licet, petere autem per modum obiurgationis, & contemptus licitum eſt, vt ſi dicas. Abi hinc, ceſſa malefacere: in hoc enim nulla eſt ſocietas cum Dæmone; nec aliquid ab eo propriè poſtulatur, nec honor ei defertur. Et ita nihil contra hoc obſtat ratio ſuprà facta, quia quando Angelus, vel ſanctus homo præcipiunt Dæmoni, imperando id faciunt virtute diuina, vt miniſtri Dei, eiúſque obſequentes voluntati, at quando homo rogat Dæmonem tanquam ſupplex, & indigens eius ope, planè ſe illi ſubiicit, eúmque quodammodo Deo præfert iuxta illud 4. Reg. 1. *Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendũ Beelzebub*; Deus ergo orãdus eſt, vt liberet à maleficio, non Dæmon. Quòd ſi Deus liberare noluerit, non propterea orandus, aut colendus eſt Dæmon, vt in ſimili dixerunt tres pueri Daniel. 3. Eò vel maximè quòd ſiquis rectam fidem teneat; non poteſt cum fiducia petere à Dæmone aliquod remedium; etiam in proprio maleficio, cum ſciat illum eſſe mendacem, & pernicioſum hoſtem, qui bonum etiam corporis non confert, niſi in ordine ad animæ malum, & ideò etiam ratione periculi moralis non poteſt hoc fieri ſine graui peccato.

Poſcere à Dæmone vt ceſſet à maleficio, non licet.

Leo Papa.

Soto. Delrius. Sanchez.

4. Reg. 1.

Daniel. 3.

Hinc ergo apertè concluditur, non licere petere à Mago, vt maleficium maleficio tollat, quamtúmuis paratus ſit. Satis enim paratus eſt Dæmon, à quo non licet id poſtulare: quando autem petitur ab aliquo Mago, ab ipſo Dæmone poſtulatur, quamuis per Magum. Quia petere à Mago, vt maleficium faciat ad tollendum maleficium, nihil eſt aliud, quam petere ab illo, vt id à Dæmone obtineat tanquam eius amicus, & ſocius, qui cum illo pactum habet, ergo qui hoc petit à Mago, per illum petit à Dæmone quod eiuſdem malitiæ eſt. Sicut qui petit à Sancto, vt à Deo impetret, Religioſè orat, quia per Sanctum à Deo petit: ita ergo hic ſuperſtitioſè petit, quia per Magum à Dæmone petit. 7.

Refertur opinio aſſerens non licere id à Mago petere, licere tamen eum ad id cogere minis.

Hinc verò ſumpſerunt aliqui occaſionem aliter diſtinguendi inter petitionem, & coactionem, ac dicendi, non licere rogare Magum, vt maleficium tollat per ſuam artem, propter rationes factas, nihilominùs tamen licere, eum cogere minis, ac pœnis; vt tali modo maleficium deſtruat. Quia hoc non eſt ſocietatem cum Dæmone inire, ſed

ſed iure ſuo vti , & quaſi ſe defendere. Item quia ſi A
Dæmonem ipſum cogere homo poſſet , non eſſet il-
licitum eum cogere ad tollendum maleficium , quia
illud non eſſet colere illum , ſed eſſet imperare , &
quodammodo conculcare. Ita refert ex quodam
Delrius. Remigio Delrius ſuprà , cúmque impugnat , eiuſ-
que argumenta diſſoluit , quæ omitto , quia futilia
ſunt , & eius ſententia planè falſa , & improbabilis.
Nam in primis ſi talis diſtinctio locum haberet,
non minùs liceret paratum cogere imperio , quàm
reluctantem cogere minis , ac terrore : quia eius
argumenta æquè in vtroque procedunt , ſcilicet,
quia coactio inhonorat , & expers eſt omnis pa-
cti , & ſimilia. At vtrumque improbabile eſt : quo-
modo enim licitum eſſe poteſt alium cogere ad B
malum faciendum , etiam quando alias inuitus
eſt , & à tali crimine alienus , ſi non licèt etiam pa-
ratum inducere , ac rogare ? Itaque licet cogere non
ſit honorare , non propterea non eſt moraliter effi-
cere , & efficaciùs cauſare crimen illud , ad quod
faciendum alius cogitur. Et hæc eſt præcipua ratio
malitiæ in hac inductione , quæ efficacior eſt in
coactione ; & ideò nullo titulo , vel neceſſitatis, vel
recepti nocumenti honeſtari poteſt. Solùm ergo
habere poſſet locum illa coactio ſine peccato , quan-
do Magus qui maleficium fecit , poteſt illud de-
ſtruere abſque nouo maleficio, nouóve auxilio Dæ-
monis. Tunc enim licitum eſſet cogere Magum , vt
tali modo licito maleficium tolleret , iuxta ea , quæ
in ſequenti puncto dicemus. Et in eo tantùm caſu C
procedit alia ratio , quòd licet vim vi repellere , &
cogere illum qui nocumentum infert , vt ceſſet,
quia id ſine peccato optimè poteſt. At tunc imper-
tinens eſt diſtinctio , quia tunc non ſolùm licet co-
gere , ſed multò magis rogare, ſiue paratus ſit , ſiue
non paratus, quia non ad malum , ſed ad bonum in-
ducitur.

8. Diſcrimen quod eſt inter Magũ, & Dæmonẽ quoad petitionem, vel coactionẽ quæ eis inferatur.

Vnde obiter intelligitur differentia inter Dæ-
monem ipſum , & Magum miniſtrum eius. Quòd
Dæmon in nullo caſu poteſt à nobis cogi , vel roga-
ri , etiamſi daremus poſſe tollere maleficium ſine
peccato ſuo ; ſicut re vera poſſet ex vi obiecti , licet
ipſe nunquam id ſit facturus ſine aliqua malitia
propter obſtinationem ſuam , & prauam intentio-
nem , quod eſſet per accidens , ſi aliud non obſtaret.
Obſtat tamen in primis quoad coactionem ; quia D
mortalis homo (ſecluſa virtute diuina , quæ in præ-
ſenti non operatur , vt ſupponimus) non poteſt co-
gere vnum Dæmonem niſi virtute alterius , ac ſub-
inde per pactum cum alio Dæmone ſuperiori , qui
poteſt inferiorem cogere. Propter quod rectè dixit
D. Thom. D.Thom. quæſt.6. de Potent. art. 10. ſecluſa virtute
diuina,non poſſe Dæmonem cogi ab homine , niſi
per artem Magicam , id eſt , in virtute alicuius pacti
cum ſuperiori Dæmone , vt latè etiam proſequitur
Victoria in dicta Relect. à num.20. Sicut ergo nun-
quam licet vti arte magica , ita nunquam licet ho-
mini cogere Dæmonem. At verò vnus homo poteſt
ab alio cogi,& facto,propter maiores vires vel etiam
iure , quando ſine inductione ad malum , & ſine in-
iuſtitia id fieri poteſt. Vtrumque autem horum con- E
currit in coactione Magi ad deſtruendum malefi-
cium , quando ſine maleficio poteſt , & ideò talis
coactio interdum licet circa Magum , nunquam
verò circa Dæmonem. Similiter oſtenſum eſt , nun-
quam licere rogare Dæmonem , quia omnis ſocie-
tas cum illo nobis eſt interdicta , vt contraria fide-
litati , & Religioni debitæ Deo , at non ſic nobis eſt
interdicta omnis ſocietas cum Mago viatore , quan-
do cum illo agimus , non vt Magus eſt , ſed vt ho-
mo : hoc autem modo rogamus illum , cum ab eo
petimus , vt deſtruat maleficium , quod ſine peccato
deſtruere poteſt.

Atque hinc colligitur declaratio ad aſſertionem 9.
proximè poſitam contra Angelum , quæ partim eſt
ampliatio , partim videri poteſt reſtrictio eius. Nam

Declaratur opinio.

à Mago etiam parato ad Magiam exercendam , non
poteſt peti expreſsè , vt per illam maleficium de-
ſtruat,vt probatum eſt. Vnde fit,quòd ſi conſtet tale
eſſe maleficium , vt ſine nouo maleficio , ſeu auxilio
Dæmonis diſſolui non poſſit ; non licet petere à Ma-
go , etiam indifferenter , & in communi vt malefi-
cium diſſoluat , quia in tali caſu , & opere illud eſt
virtute petere , vt opus magicum exerceat. Idémque
erit , ſi deſtructio maleficij in genere petatur , non
ab eodem Mago, qui illud fecit , ſed ab alio , qui de
illo,vel de loco,vbi ſunt ſigna eius,nihil nouit : nam
in tali homine talis petitio, licèt in ſpecie verborum
indifferens videatur , re vera eſt petitio maleficij.
Quoad hoc ergo aliquo modo ampliatur prædicta
aſſertio. At verò ſi conſtet, maleficum optimè poſſe
abſque maleficio nouo ſoluere maleficium , licitè
ab eo petitur in particulari , vt modo licito , & ſine
vſu pacti cum Dæmone illud deſtruat, quia hoc non
eſt contra poſitam aſſertionem : nec ratio eius con-
tra hoc militat , cum talis petitio non ſit inductio
ad opera Magiæ. Vnde hoc modo non ſolùm licet
id petere à parato,ſed etiam à non parato: imò à non
parato ſecuriùs petitur , quia quod petitur bonum
eſt, & in illo minus eſt periculi , cum non ſuppona-
tur paratus ad opera Magiæ præſtanda. Difficultas
verò nonnulla eſt , An ab his , qui norunt vtroque
modo diſſoluere maleficium, licito , ſcilicet, & illi-
cito ; liceat abſolutè petere,vt maleficium deſtruant.
Poteſt autem ſic petens triplicem opinionem , ſeu
exiſtimationem habere de illo Mago , à quo petit.
Primò vt probabiliter credat , illum non vſuram
mala arte , quando per ſe habet poteſtatem ad de-
ſtruendum ſignum maleficij , & ita diſſoluendum
illud. Et tunc ſine dubio eſt licitum abſolutè pete-
re, quia petitio eſt indifferens ex ſe , & ex parte per-
ſonæ ceſſat morale periculum. Secundò poteſt pe-
tens timere , dubitare, an aliud ſuperſtitioſo , vel li-
cito modo ſit diſſoluturus maleficium. Et in hoc
etiam caſu licitum eſt ſic petere , quia etiam petitio
eſt de ſe indifferens , & poteſt honeſto modo imple-
ri , & in dubio poteſt præſumi bonum potiùs, quàm
malum , & quia petens non conſtituit alium in mo-
rali periculo ; de quo ipſi conſtet, & à fortiori pro-
pter ea , quæ dicemus in ſequenti puncto. Loqui-
mur autem in hoc puncto , quando dubium eſt de
futura voluntate talis hominis ; nam ſi dubium ſit
de poteſtate , ſeu ſcientia , non videtur licere in du-
bio petere , quia cùm conſtet , illum eſſe maleficum,
& non conſtet illum ſcire tollere maleficium ſine
vſu ſuæ artis , præſumendum contra illum eſt , quia
iſti frequentiùs neſciunt ſoluere maleficia ; niſi
per artem ſuam , vt Auctores citati docuerunt.
Præſertim verò quia ſi dubito , an ille ſciat ſolue-
re ſine maleficio, dubito an illa diſſolutio poſſit
licitè fieri ; id autem , de quo eſt dubium , an licitè
fieri poſſit , nec petendum , nec agendum eſt , ſtante
dubio.

An poſſit hoc peti à Mago , qui nouit licito, & illicito modo tollere maleficia.

Tertiò poteſt petens certus eſſe , vel probabili-
ter credere , quòd ſi à tali Mago petat deſtructio-
nem maleficij , potiùs per artem illicitam , quàm
per poteſtatem licitam illud ſit deſtructurus.
Et in eo caſu dicunt aliqui , non eſſe licitum pe-
tere , etiam indifferenter , & in communi. Quod
tenet Caietanus , tomo 2. Opuſcul. tractatu 12.
& noſter Delrius indicat ſect. 1. quæſtione 2. in
fine 4. concluſ. Sed oppoſitum , verum exiſtimo;
quod

Sententia Auctoris. *Ledeſ. Henric. Sanchez.*

quod tenent apertè Petrus Ledeſmus de Matrimon. quæſt. 58. a.2. dubio 2. cap.3. Henricus lib. 2. alias 11. de Matrim. cap.8. num.3. in fine, Sanchez ſuprà num.11. Et ratio eſt clara, quia tunc peto rem, quam alius licitè præſtare poteſt, & habeo ius petendi, ergo nec induco ad malum, nec moralem præbeo occaſionem, quia vtor iure meo. Et per accidens eſt quòd alius malitia ſua vſurus ſit, nam ego permitto illam, non conſentio, nec ſum cauſa eius. Et hoc probant optimè exempla, quæ Angelus, & Aureolus afferebant. Et ſi attentè legatur Delrius, non dicit, quod licèt poſſit, & ſciat maleficus ſoluere ſine maleficio, malum ſit ab eo petere, ſed paſſiuè ait, *Licèt poſſit maleficium ſolui.* Vnde videtur loqui in caſu, quando maleficium quidem ex ſe poteſt diſſolui ſine peccato, ille tamen à quo petitur, vt illud deſtruat, non nouit illud ſoluere ſine maleficio, de hoc enim tantùm exemplum adducit. Et de illo verum eſt, non licere ab illo petere, vt dixi, quia impertinens eſt reſpectu talis perſonæ, quòd maleficium ſecundùm ſe ſit aliter diſſolubile, ſi talis perſona illum modum licitum neſcit, tunc enim abſolutè ab illa peteretur, quod non niſi illicito modo facere nouit. Nos autem loquimur, quando perſona ſcit, & conſequenter poteſt licitè facere, ſed creditur non factura, tunc enim eius malitia non obſtat, vt declaratum eſt, & in hoc ſenſu loquuntur Ledeſma, & Henricus, quos pro ſe Delrius citat.

Angel. Aureol. Delrius.

10\. Caietani opinio reiicitur.

Caietanus autem apertè ſentit contrarium, non tamen ſufficienter id probat. Ait enim oportere particulare opus petere, & non vagè, relinquendo in arbitrio praui hominis petitionem propriam. At enim ſatis eſt petere effectum determinatum, qui poſſit licitè ab alio fieri, neque oportet ſemper medium, aut modum determinatum proponere. Aliàs non poſſet ab infideli peti, vt iuret, ſed oporteret petere, vt per verum Deum iuret: & ſic de aliis. Vnde etiam falſum eſt, quod ſumit, tunc petitionem fieri à malefico, vt talis artifex eſt, quia non petitur opus, quod ex ſe requirat talem artem, vt ex ſuppoſitione conſtat. Ergo talis petitio ex vi verborum non dirigitur ad artificem prauum vt ſic, ſed ad illum hominem vt tenetur diſſoluere maleficium? quæ petitio ex natura rei videtur ita intelligenda, etiamſi abſolutè proponatur. Quod ergo Caietanus docet, eſt bonum conſilium, non tamen ſimpliciter neceſſarium per ſe loquendo, & ex vi Religionis. Quod addo: nam ſi eſſet ſpes, quod petendo, & rogando, vt medio licito vtatur, ad id poſſet induci, & retrahi à peccato, charitas obligaret ad id conſulendum, & petendum tali modo; quando verò non eſt ſpes, etiam ipſa charitas non obligat, quia vtor iure meo, & illa eſt tantùm permiſſio. Cauendum enim eſt, ne adhibeatur aliqua cooperatio ad maleficium, ſi fortaſſe Magus velit maleficio vti: quod non poteſt ſine cooperatione petentis, vel maleficia applicari, talis enim cooperatio nunquam licet, quia determinare eſt ad actum per ſe ſe illicitum.

CAPVT XIX.

De pœnis, quas Diuini, Magi, & Malefici incurrunt.

1\. Eadem eſt pœna Diuini, Magi, & Malefici.

QVæſtionem hanc ſimul de his omnibus criminibus, ſeu modis committendi hoc crimen tractandam reſeruauimus, quia ferè Iura omnia tam canonica, quàm ciuilia eiſdem pœnis afficiendos decernunt eos, qui talia crimina committunt. Vt videre licet tota cauſa 26. in Decret. & Codice toto titul. de Malefic. & Mathem. Atque hæc eſt regula generalis, ſi verò aliqua inuenitur exceptio breuiter adnotari poterit. Quin potiùs etiam in lege veteri eadem pœna his omnibus criminoſis imponebatur, & ſub eodem tenore legis, ac prohibitionis ferè ſemper ponuntur. Nam licèt Exod. 22. ſolum dicatur; *Maleficos non patiaris viuere*: tamen nomine Maleficorum iſti omnes comprehenduntur, quia in propria, & vitata ſignificatione non ſolùm dicitur maleficus, qui arte Magiæ ad nocendum vtitur, ſed abſolutè qui pactum habet cum Dæmone, & aliquid ex illo operatur. Vnde Leuit. 20. dicitur: *Vir ſiue mulier, in quibus Pythonicus, ſiue diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, &c.* Et Deuter. 18. ferè omnes modi huius peccati diſtinctè numerantur, & ſubditur: *Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos, &c.* Et ita Paul. ad Galat. 5. omnia hæc vitia ſub vna voce comprehendit, quando inter opera carnis ponit *Veneficia*. Et eodem ſenſu dicitur Apocal. 18. *In veneficiis tuis errauerunt omnes gentes.* Et ſimile habetur cap. 21. Itaque omnia hæc flagitiorum genera eodem Iure cenſentur, & ita eiſdem pœnis generaliter puniri ſolent. Duæ autem poſſunt eſſe hæ pœnæ, ſcilicet canonicæ, & ciuiles. Canonicæ item pœnæ quædam eſſe ſolent, quæ ipſo iure, ſeu facto incurruntur; aliæ, quæ per iudices Eccleſiaſticos imponendæ ſunt: atque iſtæ etiam poſtremæ ad forum contentioſum ſpectant, & à Iuris Canonici peritis tractari debent, ad quos etiam pertinet modum, & ordinem inquirendi, ac ferendi iudicium de hoc delicto exponere. Priores autem pœnæ ad forum conſcientiæ maximè ſpectant, & ideò de illis priùs dicemus: de cæteris verò pœnis vtriuſque fori externi, ciuilis nimirum, & Canonici ſolùm capita indicabimus, & ad proprios auctores remittemus.

Exod. 22. Leuit. 20. Deut. 18. Galat. 5. Apoc. 18 & 21.

2\. An hi omnes incurrant excõmunicationem ipſo facto.

Quia verò pœnæ canonicæ, quæ ipſo facto incurruntur, potiſſimum ſunt cenſuræ, ideò ante omnia videndum eſt, an omnes iſti ſic criminoſi, ſint ipſo facto excommunicati, vel aliquam cenſuram incurrant. Quidam enim dixerunt propter hoc crimen incurri excommunicationem ipſo facto. Ita tenet Tabiena verb. *Excommunicatio*, 1. caſu 4. allegans ad hoc quandam extrauagantem Ioan. 22. Et ſolet ad hoc allegari caput *Sortes* 26. quæſt. 5. vbi de ſortibus dicitur: *Ne exerceantur, ſub anathematis interdicto prohibemus.* Verumtamen hæc verba non continent ſententiam latam, ſed ferendam, vt ex materia de Cenſur. conſtat. Magis videntur vrgere verba textus in cap. *Si quis ariolos*, ibidem, in quo dicitur: *Si quis ariolos, aruſpices, aut incantatores obſeruauerit, aut phylacteriis vſus fuerit, anathema ſit.* Nam hoc vltimum verbum ſententiam latam continere ſolet.

Tabien. Extrau. Cap. Sortes. Ca. Si quis.

3\. Negatiua pars ſtatuitur.

Dicendum nihilominus eſt, propter hoc crimen nullam cenſuram, vel Eccleſiaſticam pœnam ipſo facto incurri. Ita ſentit Alexand. Alenſ. 2. p. quæſt. 164. membr. 5. dum ait, *Hos eſſe excommunicandos*, Sylueſter ver. *Superſtitio*, qu. vlt. vbi quærens de pœna, licèt non ponat expreſsè negatiuam partem de cenſura ipſo iure lata, dicit tamen ſolùm propter hæc delicta eſſe ferendam excommunicationem in quo planè ſentit, donec feratur, non incurri. Et ſimile argumentum ſumi poteſt ex eodem Sylueſtro, Caietan. Nauarr. & aliis Doctoribus, qui numerando caſus, in quibus excommunicatio ipſo iure incurritur, hunc prætermittunt, quos in libr. de Cenſur. nos imitati ſumus. Deinde hoc probatur, quia

Alenſ. Syluest. Caiet. Nauar.

quia in nullo decreto iuris Canonici talis cenſura A
Tit. de Maleſic. fertur. Nam in tit. de Maleficis nulla fit mentio ta-
lis cenſuræ, licèt facta ipſa prohibeantur, & eorum
malitia exaggeretur, & aliæ pœnæ imponendæ aſ-
ſignentur. Idem latiùs videre licebit 26. Cauſa ferè
Cauſa 26. Cap. 1. per totam. Solùm verbum citatum ex cap. 1. *Ana-
thema ſit*, videtur habere nonnullam apparentiam,
quia talia verba ſufficienter declarare ſolent cen-
ſuram ipſo facto latam, vt diximus diſ. 3. de Cen-
ſu. ſect. 3.

4. Explicatur Caput, Si quis Ariolos. Reſponderi tamen poteſt, in illo textu incertum
eſſe, an vox *Anathema*, ſumatur propriè pro ex-
communicatione, vel ſolùm pro quadam execra-
tione, ſeu pro perſona execrabili, & ſeparanda à
1. Cor. 16. conſortio bonorum, vt patet 1. Corint. 16. & Ro-
Rom. 7. man. 9. Sed hoc non placet, quia ſecundum vſum
Canonum accommodata eſt illa vox ad ſignifican-
dam excommunicationem maiorem, etiam cum
quadam exaggeratione: & Conon ille non eſt ad-
Conc. Rom. modùm antiquus, ſumptus eſt enim ex Conc. Ro-
mano ſub Gregor. II. qui ſedit ſub anno 716. Imò
omnes Canones illius concilij ſub eadem forma
feruntur;& in multis eſt euidens, ſermonem eſſe de
propria cenſura. Aliter dici poteſt, verbum, ſit,
non ſemper dicere ſententiam latam, ſed præcipe-
re, vt feratur. Imò Nauar. in Manuali cap. 27. num.
12. ſentit, in rigore ita eſſe interpretandum ver-
bum illud, niſi ex aliis Iuribus, vel circunſtantiis
aliud colligatur. Sed fortaſſe contrarium eſt verius,
Nauar. vt citato loco dixi, & Nauar. fatetur eſſe commu- C
niorem ſententiam. Quod etiam teſtatur expreſsè
Panor. Panorm. in cap. 2. de For. compet. in fin. & ca. *Si di-
Bald. ligenti*, eod. tit. & Felin. in cap. *Rodulphus* de Reſcrip.
Felin. Gloſſ. nu. 31. verſ. *Sit excommunicatus*, qui Baldum, & alias
Gloſſ. allegat Addunt nihilominùs omnes exce-
ptionem, niſi ex aliis Iuribus aliud conſtet. Et ita
exponunt Gloſſam vlt. in cap. *Si quis ex Clericis co-
ronam relaxauerit*, de Vit. & honeſt. Cleric. Nam ibi
additur: *Anathema ſit*. Gloſſa verò exponit, *id eſt, fiat,
non enim eſt excommunicatus ipſo iure*. Et tamen illud
cap. ſumptum eſt ex eodem Concilio Roman. ſub
Conc. Rom. Gregor. II. eſtque vltimum capitulum eius. Quod
Ca. Si quis. Gloſſ. etiam habetur in cap. *Si quis*, d. 30. vbi Gloſſa etiam
ita exponit de cenſura ferenda, fortè quia materia,
vel alia Iura id poſtulant. In noſtro ergo cap. pote- D
rit eadem interpretatio admitti, quia ſunt multa
alia iura, quæ declarant, illam eſſe cenſuram feren-
dam, ac ſubinde non eſſe latam. Patet hoc ex aliis
Cap. 2. & 3. Iuribus illius quæſt. 5. Nam in cap. 2. & 3. Pœniten-
tia quinquennij imponitur pro hoc crimine. In cap.
Cap. Non oportet. Concil. Laodi. autem *Non oportet*, quod eſt Concilij Laodic. 36. cap.
dicitur: *Eos autem qui talibus rebus vtuntur, proiici ab
Eccleſia iuſſimus*. Et non fertur illa pœna generaliter
contra omnes fideles, ſed contra Clericos Magos.
Conc. Agat. Idemque habetur in Concil. Agathenſ cap. 78. Idem
verò Concilium cap. 42. tam de Laicis, quam de Cle-
ricis ſiquis eorum tale crimen commiſerit, *ab Ec-
cleſia* (inquit) *habeatur extraneus*. Et habetur in dicta
Cap. Aliquanti. quæſt. cap. *Aliquanti*. Quæ verba, cum ſint de futu-
ro, hominis ſententiam requirunt, vt conſtat. Simi-
Ca. Si quis. lia ſunt in cap. *Siquis Clericus* ibidem: *Ab Eccleſiæ* E
communione pellantur. Et loquitur etiam tam de Lai-
Cõc. Aurel. cis, quàm de Clericis; eſtque Concilij Aurelian. 1.
Ca. Augur. cap. 32. Et idem ferè habetur in cap. *Auguriis* ex Con-
Concil. Car. cil. Carthag. 4. cap. 89.

5. Difficultas quæ in præcedenti explicatione iuris reperitur. Sed, vt verum fatear, hæc omnia mihi non ſa-
tisfaciunt, quia conſidero, hæc omnia Iura anti-
quiora eſſe, quàm Concilium Romanum ſub Gre-
gorio II. vt facilè conſtare poteſt conſideranti tem-
pora Conciliorum, quæ allegauimus. Vnde colli-
go, non poſſe ex illis Decretis antiquis limitari,

aut exponi dictum cap. *Si quis Ariolos*, qui potuit
rigorem addere prioribus Iuribus, & eo ipſo quòd
modum loquendi mutauit, & per verba latæ ſenten-
tiæ cenſuram impoſuit, videtur id feciſſe. Nec verò
poſt illud tempus inuenimus Decretum, quod de hac
cenſura loquatur tanquam de imponenda per homi-
nem. Quin potius Concilium Romanum ſub Zacha- *Conc. Rom.*
ria Papa, qui fuit paulò poſt Gregor. 2. in cap. 9. pu-
niens ſimilia delicta vtitur etiam illo modo loquen-
di, *Anathema ſit*. Et habetur cap. *Siquis 26.* quæſt. 7. *Ca. Si quis.*
Quòd autem ibi de his vitiis ſit ſermo, licèt ex ver-
bis, quæ Gratianus refert, obſcurè colligatur, ſatis a- *Gratian.*
pertè conſtat ex Epiſtola vltima eiuſdem Pontificis
Zachariæ ad Bonif. & ex alia Epiſtola Bonifacij ad *Zachar. Bonif.*
B ipſum. Quapropter non videtur improbabile, circa il-
la tempora percrebuiſſe prauam ariolandi conſuetu-
dinem, & ideò prædictos Pontifices rigorem cenſuræ
addidiſſe, vt ipſo facto incurreretur, prout verba ſo-
nāt. Sed licèt hoc non ſit improbabile in rigore iuris,
nihilominùs non videtur ita conſuetudine receptum,
vnde vel conſuetudo derogauit illi Iuri quoad hanc
partem, vel certè, cum ſit optima legum interpres,
ita verbum illud interpretata eſt, vt ſcilicet in illo
Iure perinde fuerit dicere *ſit Anathema*, ac ſi dicere-
tur, Anathematizetur, ſeu ſit anathemate ferien-
dus. Quod autem hæc ſit conſuetudo, conſtat ex
Gloſſis adductis, & ex Doctoribus communiter,
qui hanc cenſuram non agnoſcunt tanquam iure la-
tam.

Præterea extrauagans Ioannis XXII. quam al- 6.
legat Tabiena, nec in Iure habetur, nec in Bulla-
rio Romano edito anno 1586. inter conſtitutio-
nes illius Pontificis continetur. Refert tamen il-
lam Eymeric. in Direc. Inquiſ. part. 2. quæſt. 43. *Eymeric.*
Et habetur etiam (vt ibi notat Pegna Comment. *Pegna.*
68.) in Repertori. Inquiſ. Et ex eius tenore con-
ſtat excommunicari hos omnes ſortilegos ipſo fa-
cto. Nihilominùs tamen non videtur illa conſtitu-
tio ita promulgata, cognita, & recepta, vt illum
induxerit effectum. Denique in Concilio Lateran. *Cõc. Later.*
ſub Leone X. ſeſſ. 9. tit. de Refor. curiæ in fine
de his ſortilegiis generatim dicitur, quod, *Si fuerint
Clerici per ſuperiores, infamia notentur, ſi verò non deſtite-
rint, deponantur, & in monaſterium detrudantur, & be-
neficiis priuentur, Laici verò excommunicationis & aliis
pœnis iuris tam Ciuilis, quàm canonici ſubiaceant*. Ex his
ergo omnibus non ſatis colligitur cenſura, quæ ipſo
facto incurratur.

Supereſt verò difficultas, quia ex alio capite vi- 7. *Difficultas.*
dentur hi malefici incurrere excommunicationem
ipſo facto, vel ſaltem quod ab Eccleſia vt tales tra-
ctandi ſunt, quia vel ſunt hæretici, vel ſaltem hæ-
retici præſumuntur: hæreticus autem ipſo iure ex-
communicatus eſt, vt conſtat. Aſſumptum patet:
tum quia iſti ſunt idololatriæ, & omnis idololatra
vel eſt, vel præſumitur infidelis, ac ſubinde hæreti-
cus, ſeu apoſtata, ſi fidelis, vel baptizatus erat: tum
etiam quia omnis illa ſocietas, quam iſti habent
cum dæmonibus, inuoluit multa veræ fidei contra-
ria, vt in diſcurſu præcedentium capitum explica- *Non in omni ſuperſtitione dari hæreſim.*
tum eſt. Ad hoc breuiter reſpondetur: primò non
omnem ſuperſtitionem ſuprà numeratam contine-
re hæreſim, nec manifeſtè illam ſapere. Hoc pro- *Soluitur.*
batur apertè ex cap. *Cauſam*, §. *Sanè*, de Hæret. in 6. *Cap. Cauſam.*
Vbi Alex. 4. præcipit Inquiſitoribus, ne ſe cum his *Alexand.*
diuinatoribus, & ſortilegiis intromittant, *niſi hæreſim
ſaperent manifeſtè*. Supponit ergo non ſemper hære-
ſim ſapere, & ita tunc procedunt ea, quæ diximus
ſine vlla limitatione.

Secundò concedimus ſæpiſſimè hæc peccata ex- 8.
erceri cum aperta hæreſi, vt in ſuperioribus expli-

catum

Cap *Epiſcopi.*

catum eſt,& habetur in cap. *Epiſcopi* 29. quæſt.5. Et A tunc fatemur, ratione hæreſis incurri excommunicationem ipſo facto, & alias pœnas, illæ tamen non incurruntur formaliter ratione ſuperſtitionis, quod hic tractamus, ſed ratione apoſtatæ à fide, & propriæ infidelitatis in homine Chriſtiano, ac baptizato, quod longè diuerſum eſt. Aduerto autem, cum pœnæ hæreticorum tunc incurrantur, quando interna hæreſis exteriùs manifeſtetur, etiamſi occultiſſimè id fiat, ad incurrendas illas pœnas in hoc caſu ſatis eſſe, aliquam actionem huius artis exteriùs exercere ex falſo errore, vel circa poteſtatem Dæmonis, vel circa eius malitiam, & damnationem, vel aliquid ſimile fidei dogmatibus contrarium. Nam inuocatio Dæmonis ex tali credulitate, vel alia ſimilis actio, eſt ſufficiens manifeſtatio externa interioris erroris: & licèt occultè, vel B cum ſolo Dæmone fiat, ſufficit ad cenſuras incurrendas, vt ex generali doctrina de Cenſuris, & de hæreſi conſtat.

Quando ſimul cũ ſuperſtitione datur hæreſis, ratione huius ſolũ incurritur excommunicatio.

9. Quomodo iudicãdum de cenſura in foro interiori, vel exteriori.

Tertiò dico, aliquando fieri hæc crimina cum magna ſuſpicione hæreſis, licèt non ſit manifeſta. Et tunc quantum ad forum conſcientiæ attinet, ad iudicandum de cenſura, & aliis pœnis veritas ſpectanda eſt,non præſumptio, vt conſtat, quia vt ſuprà de idololatria dicebamus, qui exteriùs illam exercent ſine animo hæretico, non incurrunt hæreticorum pœnas, ergo à fortiori idem dicendum eſt de idololatria, quæ per has ſuperſtitiones committitur ſiue tacitè, ſiue expreſsè. At verò in foro exteriori iuxta qualitatem ſuſpicionis, ſeu præ- C ſumptionis, aut vehementis, aut leuis, iudicandum erit.

10. Duæ regulę aſſignantur ad cognoſcẽdum ſuſpectos de hæreſi in hac materia.

Hîc verò interrogari poteſt, quando cenſeatur quis ſuſpectus de hæreſi propter hoc crimen, quod latè tractant Doctores, qui de hac materia ſcribunt; ex his verò, quæ dicunt, duæ breues regulæ colligi poſſe videntur. Vna eſt, quoties hi Diuini, vel Magi, aut malefici expreſsè inuocant Dæmonem, aliquid ab eo poſtulando, quod à ſolo Deo cognoſci, reuelari, aut fieri poteſt, vehemens oritur ſuſpicio hæreſis, quia nemo petit ab aliquo, niſi quod credit ipſum facere poſſe. At quando ſolùm petitur à Dæmone aliquid, quod naturales vires Angeli non excedat, ceſſat dicta præſumptio. Et tunc eſt adhibenda ſecunda regula: nam ſi in D illo pacto, & inuocatione Dæmonis interceſſit adoratio Dæmonis per latriam, vehemens generatur ſuſpicio, quia illa eſt expreſſa idololatria quæ de ſe eſt infidelitatis proteſtatio, & oſtenſio. Præterea etiam ſi ſit per ſolam duliam, magna generatur ſuſpicio, quia talis adoratio indicat, non credi talem eſſe Dæmonem, qualem ſecundum veram fidem eſſe credimus, ac ſubinde illam etiam eſſe oſtenſionem, & confeſſionem cuiuſdam infidelitatis. Item creſcit hæc ſuſpicio, ſi in pacto cum Dæmone interueniat exterior fidei abnegatio, vel renunciatio Chriſti, aut Sacramentorum eius, vel etiamſi in vſu talis artis abuſus Sacramentorum, vel rerum ſacrarum miſceatur, & tanto maior erit ſuſpicio, quanto res fuerint ſacratio- E res, & præſertim ſi fuerit ipſa Euchariſtia. Quando verò nihil horum interuenit, & præſertim ſi pactum non ſit expreſſum, ſed tantùm implicitum, ceſſat dicta ſuſpicio. Plura de hac re videri poſſunt in Caſtr. lib. 1. de Iuſta hæreticorum punitione capit. 13. 14. 15. & 16. Et Simanc. de Cathol. inſtitut. titul. 21. præſertim à numer. 10. & titul. 62. numer. 2. & 3. titul. 63. numer. 29. & 34. Iuli. Clar. lib. 5. verb. *Hæreſis* numer. 24. & 25. vbi alios refert. Eymericus in Direct. Inquiſit. p. 2. quæſt. 42. & 43. & ibi Pegna referens plures Comment. 67. & 68.

Prima. Secunda. *Caſtr. Simanc. Iul. Clar. Eymeric. Pegna.*

11. Ad quod forum pertineat hoc delictum.

Tandem poteſt hîc conſequenter interrogari, ad quod forum hoc delictum pertineat, & quæ pœnæ per competentem iudicem ſint propter illud imponendæ, & quo ordine ac modo id faciendum eſt. Tamen hæc etiam omnia breuiter remittam, quia aliena ſunt. In primo ergo puncto ſi delictum inuoluat ſuſpicionem hæreſis, ad Inquiſitores pertinet, vt conſtat ex dicto capit. *Cauſam*, & ex omnibus allegatis auctoribus. Quibus addendum eſt per motum proprium Sixti V. contra iudiciarios, ampliatam in hac parte eſſe iuriſdictionem Inquiſitorum, præſertim in diuinationibus, *etiam quoad caſus, in quibus antea procedere non valebant*, vt ibidem dicitur. Si verò pura Superſtitio ſine expreſſa ſuſpicione hæreſis, non pertinet ad Inquiſitores, & in eo capite ordinatur: & tunc cenſetur communiter eſſe miſti fori, niſi ratione perſonæ ad iudicem tantum Eccleſiaſticum pertineat. Itaque ſi delinquens ſit Clericus, à Prælato ſuo iudicabitur: ſi verò ſit Laicus, ſiue vir, ſiue fœmina, miſti fori eſt, & à præoccupante iudice, ſiue Laico, ſiue Eccleſiaſtico iudicabitur. Et hæc eſt ſententia Abbas in cap. 1. de ſortilegiis numer. 3. & 4. Alder. in Rubrica de hæretic. num. 13. Caſtr. li. 1. de Iuſta hæretic. punit. cap. 16. Iulij Clari lib. 5. verb. *Hæreſis*, numer. 25. Binsfeld. de Confeſſion. Malefic. Prælud. 14.

Cap. *Cauſam.* *Sixtus V.* *Abbas. Iſidor. Caſtro. Iul. Clar. Binsf.*

12. Quæ pœnæ ſint imponendæ pro hoc delicto ſi à clerico committatur.

In ſecundo ergo puncto, omiſſa culpa hæreſis, vel ſuſpicionis eius, quæ ad aliud genus punitionis pertinet, & propria eſt Inquiſitorum: crimen ſuperſtitionis ab vnoquoque iudice iuxta ius ſuum puniendum eſt. Ab Eccleſiaſtico per leges Canonicas, quæ maximè habentur in titulo de ſortilegis, & 26. quæſt. 5. & 7. Circa quas aduertendum eſt,ſi reus ſit perſona Eccleſiaſtica, ordinariè puniri, vel aliqua ſuſpenſione,vt in cap. 2. de ſortilegiis vel depoſitione,vt in cap. *Si quis Epiſcopus*, 26. quæſt. 5. Ita enim legendum eſt, vt in Concil. Tolet. 4. capit. 18. habetur, & non *Suſpenſus*, vt legit Gratianus, & ibi additur pœna perpetuæ pœnitentiæ in Monaſterio, vt tamen aduertit Panormitanus in capit. 1. de ſortilegiis aliquando imponitur leuior pœna, interdum grauior, quia & delicta ſecundùm ſe non ſemper ſunt æqualia, & ex parte circunſtantiarum poteſt eſſe magna varietas, quam iudex conſiderare debet. Vnde etiam interdum poteſt adhibere cenſuras, quæ Laicis communes ſunt, vt in cap. *Aliquanti*, ibidem expreſsè dicitur. Addidit etiam Antonius de Butr. in cap. *At ſi Clerici*, de Iudice debere Clericum propter hoc crimen deponi, & tradi brachio ſeculari, allegátque caput *Admoneat*, 26. quæſt. 7. Sed ille textus non refertur niſi ex Auguſtino, apud quem non inuenitur. In Concilio autem Turon. 3. cap. 42. Vbi reperitur deſunt vltima verba, quæ continent pœnam. Adde ibi ſolùm de degradatione fieri mentionem, non de traditione facienda curiæ ſeculari; pœna autem non eſt extendenda, cum rectè poſſit intelligi de degradatione verbali. Et ideò meritò illam opinionem reiicit Panormitanus in eodem capit. numer. 37. concludens Clericum propter hoc delictum puniendum eſſe iuxta cap. *Tua*, de Pœnis. Vbi pro grauibus criminibus generatim dicitur imponenda pœna degradationis, ſeu depoſitionis, & perpetuæ detruſionis in Monaſterium ad agendam pœnitentiam. De quo videri poteſt Bernar. Diaz in Pract. cap. 17. vbi plures alios refert. Denique circa Clericorum pœnas addimus, nullas incurrere ipſo iure, quia nulla cenſura ſic illis imponitur, nec irregu

Cap. 2. *Concil. Tolet. Gratian. Panor.* Cap. *Aliquanti.* *Anton. de Butr.* Cap. *Admoneat.* *Conc. Turõ.* *Panor.* Cap. *Tua.* *Diaz.*

irregularitas, vt dixi in 5. tomo diſp.63.ſect.4.n.8.

13. *De pœna laicis impoſita à iure Canonico pro hoc crimine. Cap. 1. Panor.*

Quod ad laicos attinet, variæ pœnitentiæ illis imponuntur pro hoc delicto in iure Canonico, vt patet in c.1.de ſortil. vbi pœnitentia tantùm quadraginta dierum imponitur, quæ videtur intelligenda, quando leue eſt delictum, vel certe, vt Panor.notat, intelligitur de pœna imponenda in foro pœnitentiæ, nam in foro contentioſo grauior pœna imponenda eſt. Veruntamen pro foro pœnitentiæ iſti Canones pœnitentiales iam nõ ſunt in vſu, ſed prudenti arbitio Confeſſorum relinquitur. Et fortaſſe ſimilis eſt pœna quinquenij pœnitentiæ, quæ his imponitur in cap.2.& 3.26.quæſtion.5.Ibi enim in cap. *Non oportet*, & ſequentibus iubentur iſti excommunicari, vt vidimus, quæ longè maior pœna eſt. Additur in capit. *Quiſquis*, 2. quæſtion.8. *Qui ad Sortilegos, Magóſque concurrerint, nullatenus ad accuſationem eſſe admittendos.* Vnde colligit Syluester verb. *Superſtitio*, quæſtion.11. hos eſſe infames. Sed ibi non agitur de omnibus ſortilegis, ſed de his, qui ad illos accedunt, qui ſæpe id faciunt, vt eos accuſent, & illi repelluntur tanquam ſuſpecti, & vt tollatur occaſio calumniæ, vt Hugo, & Turrec. expoſuerunt. Vnde illa non eſt propriè pœna. At verò Gregor. Papa lib.7.Epiſt.66. ad Ianuar.& habetur in capit. *Cum idolorum*, 26. quæſt. 5. ſi poſt ſufficientem admonitionem iſti emendari noluerint, præcipit eos, *Si ſerui ſint verberibus, cruciatibúſque, quibus ad emendationem peruenire valeant, caſtigari, ſi verò ſint liberi, incluſione digna, diſtrictáque eſſe in pœnitentiam redigendos.* Additur denique in capit. *Epiſcopi*, ead. cauſa, & quæſtion. *Epiſcopi, ſi aliquem virum, aut fœminam huiuſcemodi ſceleris ſectatorem inuenerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis eiiciant.* Et hoc ſolet magis vſu ſeruari, vt notat Panormit. c.1.de Sortilegiis, ſolent enim hi cum mitra infami publicè verbarari, vel etiam in ſcala nudi, & melle vncti publicè collocari: de quo videri poteſt Salced. in Schol. ad cap. 107.Pract. Bernardi, vbi alios Doctores, & iura allegat. Addit verò Syluest. verb. *Hæreſis*, 3.quæſt.vlt. poſſe interdum Eccleſiaſticum iudicem hos reos remittere brachio ſeculari, non ſolùm quando conuincuntur eſſe hæretici relapſi, ſed etiam quando crimina ſunt atrocia, & habent adiuncta alia morte digna. Quod verum eſſe exiſtimo, quia nullibi eſt prohibitum, & poteſt ad commune bonum neceſſarium eſſe.

Cap.2.& 3. Cap. Non oportet. Cap. Quiſquis. Syluest. Hug. Turrec. Gregor. Cap. Cum idolorum. Cap. Epiſc. Salced. Syluest.

14. *Pœna à Iure Ciuili impoſita pro eodem crimine. Cap. De Maleſ.*

At verò ius Ciuile longè grauiorem pœnam his malefactoribus imponit; nam capitalis ſententia in eos ferenda decernitur, fere toto tit.C.de Maleſ.& Mathemat. Sed de his pœnis iuris periti conſulendi ſunt; leges enim illæ præcipuè videntur punire iniuſtitias, & nocumenta, quæ reipub. & priuatis perſonis hi malefici inferre ſolent, & ideò tam grauiter illos puniunt. Vnde illi legibus cauendum eſt, quòd interdum aſſerunt, non eſſe dignos ſupplicio eos, qui his artibus vtuntur, non ad maleficiendum, ſed potiùs ad medendum corporibus, vel impedienda aliqua nocumenta in fructibus terræ, vt patet in leg. *Eorum*.C.eod.tit.& in leg. Partitarum Hiſpaniæ, in leg.vlt.tit.23.part.7. Non enim credendum eſt leges illas approbaſſe talia facta, aliàs errorem in fide continerent, vt ex ſupra dictis patet, ſed ſolùm noluiſſe illa punire, ſed permittere, quod interdum facere poſſunt leges Ciuiles, quando peccata non ſunt contra iuſtitiam, nec contra publicam pacem. Quod ita etiam intellexerunt Bartol. & Salycet. in dicta leg. *Eorum*, & Greg. Lop. dicta leg.vlt.& Azebed.lib.8.Recopilat.tit.1.leg.5.n.13. Addit verò Greg.Lop.cum Angel.dicta leg. *Eorum*, poſſe illas leges intelligi, quando illa remedia licet ordinaria, & naturalia non appareant, non continent apertam ſuperſtitionem, vel illicitam incantationem, ſed credi poſſunt fieri virtute diuina. Hic tamen ſenſus difficilè accommodatur ad illas leges; tamen per alias leges Ciuiles videtur prohiberi Magia, etiam ad vtilitatem humanam exercita, vt ad inuentionem theſauri leg. vnic. C. de Theſaur. lib.10. & notat Petrus Binsfel. in tit.de Malefic. & Mathemat. lib.4.q.5. vbi alios refert; & in vniuerſum hæc maleficia, etiamſi propter ſalutem, vel alios fructus terræ fiant, eadem pœna damnantur in legibus Hiſpaniæ lib.8. Nouæ Recopilat. tit.3. leg. 6. quæ fuit à Ioanne 1. edita, anno milleſimo quadringenteſimo decimo.

L. Eorum. L. Partit. Leg. vlt. Bart. Salyc. Greg. Lop. Azebed. Angel. L. Vnica. Binsf. Ioan. 1. Leg. Hiſp.

Circa tertium punctum, ſeu ordinem ſeruandum à iudicibus in huius delicti punitione nolumus immorari; tum quia magis ad Iuriſtas pertinere credimus: tum etiam quia de hac re latiſſimè ſcripſit Martinus Delrius in ſuis Diſquiſitionibus lib.5. per totum. Breuiùs Gregorius de Valentia in ſu. part. diſp.6. quæſt.13. punct.4. Satis etiam diſtinctè, ac eruditè Petr. Binsfeld. de Confeſſ. Malefic. præſertim memb.2. & ſuper titul.de Maleficis multa ſparſim attigit. Præcipuè videri poteſt Malleus Maleficarum part.2.& 3. 15.

Delrius. Valent. Binsfel. Malleus.

Vltimo loco non prætermittam admonere, ſummè neceſſarium eſſe ad puritatem Catholicæ fidei, & Eccleſiæ, vt omnes libri de his ſuperſtitioſis artibus concrementur, iuxta exemplum Apoſtolicum, quod Actor. 19. refertur; tales enim erant illi, de quibus ibi dicitur, quòd *multi eorum, qui fuerant curioſa ſectati contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus.* Sic enim intellexit Auguſtinus in fine Pſal. 61. poſt totam enarrationem eius, & illos dicit fuiſſe imitatum Mathematicum quendam pœnitentem, quem ibi commendat. Et ſimile exemplum Cypriani refert Nazian.orat.18. in eundem; & de Theuda. Damaſcen. in Hiſtor. Barlaam, capit.32. & ad eundem antiquiorem morem videtur alludere Athanaſ. de Incarnatione Verbi prope finem, dum inter alia Chriſti fidei mirabilia hæc ponit. *Qui hactenus idola adorauerunt, iam ea conculcant, qui Magiam adorauerant, volumina comburunt.* Extat etiam de hac re lex Theodoſij, & Honorij. C. de Epiſcopali audient.leg. *Mathematicos*, vbi hos libros coram Epiſcopo comburi præcipiunt, & inter hæreticorum libros ab Eccleſia prohibitos hi comprehenduntur, vt conſtat ex Indice librorum prohibitorum. Quem hac in parte reſtrictè obſeruari ſub pœnis in eo contentis, præcipit Sixtus in motu proprio ſuperiùs allegato. 16.

Libri huius artis cremari debent. Act. 19. Auguſt. Nazianz. Cyprian. Damaſ. Athan. Theod. Honor. L. Mathematicos.

Finis libri ſecundi.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE SACRILEGIO.

Cap.1. Quid ſit, & quotuplex ſacrilegium.
Cap.2. De ſacrilegio contra perſonam ſacram.
Cap.3. De ſacrilegio per violationem caſtitatis.
Cap. 4. De ſacrilegio contra locum, & alias res ſacras.
Cap.5. Qualis ſit diuiſio ſacrilegij in tres ſpecies.
Cap.6. Dubia circa res aliquas ſacras.
Cap.7. De ſacrilegij malitia, & pœna.

LIBER TERTIVS
DE SACRILEGIO EIVSQVE SPECIEBVS ET PRÆCEPTIS QVIBVS PROHIBENTVR.

Sacrilegiũ quid propriè ſignificet. *Iſidor*

*Sacrilegium dictum cenſetur à ſacro,& lego: hoc autem ver. interdum ſignificat furari, aut rapere: vnde ſacrilegium primo impoſitum videtur ad ſignificandum furtum, vel iniquam contrectationem rei ſacræ: atque ita Iſidorus lib.*1. *Origin.lit.S,dixit:* Sacrilegus dicitur ab eo, quòd ſacra legit,id eſt furatur. *Inde autem extenſum eſt ad ſignificandam omnem iniuriam,vel violationem rei ſacræ. Poteſt autem res ſacra largè dici etiam Deus ipſe: & ſic omne peccatum contra Religionem poterit dici ſacrilegium,quomodo cultus idolorum ſacrilegus vocatur,& ignem,quo victimæ,aut odores idolis adolentur,ſacrilegium appellauit Tibullus. Strictè verò,ac propriè res ſacra ab ipſo Deo diſtinguitur, & eſt illa,quæ Diuino cultui peculiariter dicata eſt: & hoc modo ſacrilegium propriè dictum, & vt hic ſumitur, eſt vitium condiſtinctum à vitiis hactenus tractatis,quibus ipſi Deo quaſi directè,& in ſe iniuria infertur, & ita nec periurium, nec alia ſimilia vitia ſunt propriè ſacrilegia. Per ſacrilegium enim immediatè res Deo dicata violatur, & ita illa eſt quaſi materia proxima huius peccati, quæ vocari ſolet obiectum* quod:*Deus autem eſt obiectum* cui, *ſeu in cuius iniuriam remotè actio redundat. Habet autem hoc vitium ſpecies varias, & ideò prius in genere rationem eius aperiemus, illúdque in ſua membra diuidemus, poſtea de ſingulis ſpeciebus dicemus.*

Res ſacra ſtrictè ſumpta diſtinguitur à Deo.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit, & quotuplex ſacrilegium.

1. Definitur ſacrilegium. *D.Thom.* *Gloſſ.* *Turrec.*

SVppoſita vocis etymologia, & ſignificatione ſuprà declarata, rectè ſacrilegium definitur, eſſe violationem rei ſacræ, vt ex Diuo Thoma ſumitur 2. 2. quæſt.99.art 1. Et eandem definitionem habet Gloſſ.in cap. *Omnes Eccleſiæ* 17. quæſt.4. Turrec. in cap. *Sacrilegium* 17.quæſt.4. Vbi alias deſcriptiones refert:ſed vel non ſunt de proprio ſacrilegio, vel ad hanc reuocantur. Quid verò nomine *rei ſacræ* in illa deſcriptione intelligatur,patebit ex ſequentibus;nunc ſolùm dicimus,*rei ſacræ* nomine intelligi quamlibet rem creatam, quæ ex peculiari dedicatione ad cultum Dei ſancta,vel ſacra effecta eſt; violatio autem talis rei dicitur, quælibet irreuerentia aut indigna eius tractatio.

2. Particula à Caiet. addita in definitione ſacrileg.ad excludendum ſimoniam.

Caietanus verò in dicto artic.1. addendum putauit eſſe violationem rei ſacræ per actionem, ſeu commutationem inuoluntariam: obiicit enim ſimoniam eſſe quandam violationem rei ſacræ, & non ſacrilegium. Vt ergo illam excluderet, neceſſarium putauit illam particulam addere,vel ſecundum illam verba Diui Thomæ interpretari. Declarat hoc exemplo vitiorum, quæ ſunt oppoſita iuſtitiæ,diſtinguuntur per hoc, quod quædam verſantur in commutationibus voluntariis, vt vſura, quædam inuoluntarij, vt furtum. Sic enim exiſtimat in virtute Religionis ſacrilegium eſſe violationem,& actionem inuoluntariam, ſimoniam verò non eſſe ſacrilegium,quia non eſt in actione voluntaria,committitur enim per modum emptionis, & venditionis. Alij conſtituunt differentiam inter ſacrilegium, & ſimoniam quòd per ſacrilegium

A violatur res ſacra in aliquo vſu ſuo, vt ſi quis vtatur calice conſecrato in communi menſa, &c. per ſimoniam verò non derogatur vſui rei ſacræ, ſed ipſimet rei, quatenus vilipenditur, & indignè tractatur.

Sed nihil video, quod cogat negare peccatum ſimoniæ eſſe verum ſacrilegium, quia pro materia proxima habet, non Deum, ſed rem ſacram,vt beneficium, ſacramentum, &c. ergo illud peccatum non continetur ſub illis vitiis oppoſitis Religioni, quibus Deo directè iniuria irrogatur,ergo continetur ſub vitio communi quo irrogatur iniuria rei ſacræ, ſeu (quod idem eſt) quo res ſacra iniquè violatur, hoc autem vitium ſacrilegium vocatur, quod in plura ſpecie diſtincta diuiditur,vt poſtea videbimus: vnũ ergo inter alia eſt ſimonia. Accedit,quòd multa poſſunt eſſe ſacrilegia per actiones voluntarias, nam vẽdere res Eccleſiæ indebitè ſacrilegium eſt,non enim eſt ſimonia,vt infrà oſtendimus,& eſt peccatum contra religionem, quod non poteſt ad aliam ſpeciem pertinere,& ita etiam in iure appellatur, vt videbimus: & tamen illa iniuria fit per contractum voluntarium, ergo hoc non obſtat rationi ſacrilegij. Item matrimonium ſacerdotis, vel Religioſi, aut habẽtis votum caſtitatis ſacrilegium eſt, & tamen committitur per actionem voluntariam,ſcilicet per contractum ſiue inualidum,quando votum eſt ſolemne,ſiue validum, quando eſt omnino ſimplex. Vnde etiam ſumitur argumentũ, quia illud peccatum non eſt ſimonia, licèt ſit iniuria per actionem vtrinq; voluntariam ex parte hominis,ergo etiá illo modo à Caietano intento non adæquatè explicatur ratio ſimoniæ, nec ratio ſacrilegij. Præterea exemplum de iniuſtitia non videtur rectè accommodari, quia iuſtitia eſt ad alterum hominem, & ideò iniuria poteſt variari ex diuerſo modo

3. Reiicitur Caiet ſententia.

B

C

modo, quo actio, qua infertur, eſt voluntaria, vel inuoluntaria ei, cui fit iniuria; quomodo etiam Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 66. articul. 4. diſtinxit furtum, & rapinam per diuerſum modum inuoluntarij ex parte illius, qui patitur iniuriam. At verò ratio iniuriæ, quæ eſt in ſacrilegio, attenditur principaliter reſpectu Dei, vt infrà videbimus. Deo autem non eſt minùs inuoluntaria irreuerentia rei ſacræ, quæ fit per ſimoniam, quàm illa quæ fit per alias actiones, ergo ſiue illæ actiones inter homines ſint per voluntarium pactum, ſiue alio modo, illud non impedit, quominùs tales actiones ſint vera ſacrilegia. Et ita facilè excluditur alia differentia, tum quia ad ſummum eſt ſpecifica ſecundùm diuerſas ſpecies ſacrilegij, non tamen excludit conuenientiam in genere ſacrilegij: tum etiam quia illa differentia non conſtat, percuſſio enim clerici ſacrilegium eſt (non quia ſit contra vſum ſacerdotij,) ſed quia eſt indigna tractatio rei ſacræ, & venditio doni gratuiti, etiam eſt contra debitum vſum eius, datum eſt enim, vt gratis detur, & venditio beneficiorum, & ordinum maximè eſt contra bonum vſum eorum, vt omnia iura clamant.

4. Dico ergo, nihil eſſe abſurdi concedere ſimoniam eſſe ſpeciem ſacrilegij, vt rationes factæ probant, contra quas nihil affertur alicuius momenti, niſi quod Diuus Thomas, & alij Doctores ſeparatim tractant de ſimonia, & ſacrilegio: dico tamen id fuiſſe propter ſpecialem rationem ſimoniæ, & ampliſſimam eius materiam, ſicut nos etiam faciemus in hoc libro, & ſequenti: neque hic noſter ſenſus alienus eſt à modo loquendi Doctorum, & Iurium. Soto enim lib. 9. de Iuſt. quæſtione 5. arti. 1. & 2. ſimoniam vocat ſacrilegium, & Beda lib. Retract. in Acta capit. 8. dicit Simonem Magum tentaſſe facere emptionem ſacrilegam. Et Gloſſa in capit. *Audiuimus* 1. q. 3. dicit ſacrilegium in ſimonia committi, & ibi Turrec. num. 2. dicit; *benè ſacrilegium dicitur ſimonia.* Et habet fundamentum in textu, vbi Gregorius ait. *A ſacrilegio hoc facinus non diſpar dixerim.* Quamuis enim per hæc verba formaliter non dicatur, ſimoniam eſſe ſacrilegium, ſatis nihilominùs indicatur. Denique licet dici poſſit ſacrilegium interdum accipi quaſi ſpecificè, vt diſtinguitur à ſimonia, nihilominùs negari non poteſt, quin illa vitia conueniant in generali ratione violandi rem ſacram; neque negari poteſt, quin hoc genus optimè ſacrilegij nomine ſignificetur; hoc ergo modo hic definitur, & ideò nulla additio neceſſaria eſt. In ſequentibus autem capitulis priùs dicemus de ſacrilegio quaſi diſtinguendo illud à Simonia; de qua poſtea in particulari dicemus.

D.Thom. Soto. Beda. Gloſſ. Cap. Audiuimus. Turrec. Greg.

5. Ita ergo generatim declarata ratione ſacrilegij, ad explicandam totam latitudinem eius oportet varios modos ſacrilegij proponere, & explicare. D. Thom. igitur dicta q. 99. artic. 3. ſacrilegium diſtinguit ex parte rerum ſacrarum, quæ per illud violantur. Quia ſicut habitus (ait) diſtinguuntur ex obiectis, ita vitia per materias, circa quas verſantur, materia autem ſacrilegij eſt res ſacra, ergo iuxta diuerſitatem rerum ſacrarum diuidentur ſacrilegia. Vnde colligit D. Thom. ſicut tria ſunt genera rerum ſacrarum, ſcilicet perſonæ, loca, & quædam res aliæ, ita triplicem eſſe ſpeciem ſacrilegij contra perſonas, & contra loca, & contra res alias Diuino cultui dicatas.

Sacrilegiũ in tres ſpecies diuidit D.Thomas. D.Thom.

6. Circa quam partitionem multiplex oriri poteſt dubitatio. Primò circa ſingula membra, quid ſub ſe contineant, & quale in eis ſacrilegium committatur. Secundò circa eorum ſufficientiam, quia inter res ſacras computatur tempus Deo dicatum; vnde ſacrilegium committit, qui illud violat, vt ſupra viſum eſt, & tamen in illa diuiſione non comprehenditur. Item Scriptura ſacra eſt res valdè ſacra, vnde qui peruertit verba eius, ſacrilegus appellatur à Diuo Thoma dicta q. 99. art. 2. ad 1. Quod ſi forte dicatur, hæc omnia, & ſimilia comprehendi ſub tertio membro rerum ſacrarum, ſic erit aliunde ſuperflua, vel merè voluntaria diſtinctio, quia non minùs diſtinguuntur tempus, aut Scriptura, ſeu verbum Dei ab aliis rebus ſacris, quàm locus ſacer, cur ergo magis ſpecialiter ponitur locus, quàm cæteræ res ſacræ. Valdè etiam obſcurum, & incertum remanet, quæ ſint illæ res ſub tertio membro contentæ.

Difficultates circa propoſitam diuiſionem. D.Thom.

Tertiò occurrit difficultas circa illorum membrorum diſtinctionem, tum quia cùm ſacrilegium conſiſtat in irreuerentia rei ſacræ, potiùs ſunt diſtinguenda ſacrilegia ex parte ſanctitatis, per quam res conſtituitur in eſſe ſacræ, quam ex varietate rerum quæ ſacræ denominantur, & quaſi materialiter ad ſacrilegium pertinent: ſed in locis ſacris, & vaſis, & ſimilibus non eſt ſanctitas diuerſę rationis, quia in omnibus eſt ſolùm per quandam denominationem, & deputationem, ſeu benedictionem extrinſecam in ordine ad cultum Dei; ergo diſtingui non debent. Tum etiam quia in eadem re poſſunt eſſe varij tituli ſanctitatis, vt verbi gratia in eadem perſona eſt ſanctitas gratiæ, & fidei, & characteris baptiſmalis, & ſimul eſſe poteſt ſanctitas ordinis, ſeu conſecrationis, & præterea ſanctitas voti, vel profeſſionis religioſæ; & ſimiliter idem calix Eccleſiæ ſacra res eſt, & quatenus conſecratus eſt, & quatenus ſub bonis Eccleſiæ eſt, & quatenus in loco Eccleſiæ cuſtoditur; magis ergo ſecundùm has rationes diſtinguẽda eſſent ſacrilegia, quàm ſecundùm res ipſas ſacras materialiter ſumptas. Tum denique quia ex modo violationis magis pendet malitia ſacrilegij: nam furari imaginem, & illam conculcare, aut comburere, longè diuerſum ſacrilegium eſſe videtur, quamuis circa eandem rem vtrumque verſetur: ergo non ſumitur ſufficienter hæc diſtinctio ex parte rerum ſacrarum. 7.

Nihilominùs trimembris illa diuiſio ſacrilegij ex parte materiæ ſacræ multum recepta eſt inter Doctores, vt videre licet in omnibus Summiſtis, verb. *Sacrilegium*, Angel. num. 1 Syluest. §. 1. Caietan. eod. verb. & 2. 2. q. 99. Eandem habet Alenſ. 2. part. q. 170. memb. 2. & illam attigit Bonauent. in 3. diſtinctione 37. dubio 7. circa litteram: eandem habent Canoniſtæ in c. *Sacrilegium*, 17. q. 4. Vbi Turrec. q. 5. & 6. Habétque illa diſtinctio magnum fundamentum in ſacris Canonibus: nam illa tria genera ſacrilegiorum tanquam maximè propria in eis numerantur: nam de ſacrilegiis contra perſonas ſacras loquuntur cap. *Sicut*, & capit. *Quiſquis*, 17. q. 4. Imò ſi attentè legantur tota trimembris diſtinctio in eis cõtinetur. Præterea de ſacrilegiis contra perſonas ſacras extãt multi Canon. in c. *Siquis deinceps*, vſque ad capit. *Siquis ſuadente*, ead. cauſ. & quæſt. & de ſacrilegiis contra loca ſacra in capit. *Miror*, & capit. *Frater*, cum aliis ibidem: & de ſacrilegiis contra res, ſeu bona Eccleſiæ, capit. *Sacrilegium*, cap. *Omnes Eccleſiæ*, & capit. *Attendendum* ibid. Et expreſſe in capit. *Qui rapit* dicitur, *Qui peccunias vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit*. Ratio verò, & ſufficientia huius diuiſionis non eſt ſpeculatiuo rigore exigenda, ſolùm enim hæc traditur tanquam magiſtralis diuiſio accommodata ad omnia ſacrilegia explicanda, & ſub certis capitibus comprehendet.

8. Defenditur propoſita diuiſio. Angel. Siluest. Caiet. Alenſ. Bonau. Turrec. Cap. Sicut. Cap. Quiſquis. Cap. Siquis. Cap. Siquis ſuadente. Cap. Miror. Cap Frater. Cap Sacrilegium. Ca. Omnes. Cap Attendendum. Cap Qui rapit.

hendenda: ſatiſque eſt, vt membra illa ſufficientem diſtinctionem in ratione ſacrilegij inter ſe habeãt, & quòd ſub illis nihil includatur, quod rationem ſacrilegij non habeat; ac denique quod nullum ſit ſacrilegium quod ad illa tria membra non reducatur, quamuis ſub illis membris poſſint diuerſæ etiam ſpecies ſacrilegiorum magis in particulari diſtingui. Quæ omnia diſcurrendo breuiter per illa membra faciliùs declarabuntur, ſimúlque difficultates ſoluentur.

CAPVT II.

De multiplici ſacrilegio contra perſonam ſacram.

1. Perſona fit ſacra, vel per ordinationem, vel per ſtatum Religioſũ, vel per quãdam participationem illius.

CIrca primum membrum de perſona ſacra primò ſupponendum eſt, nomine *perſonæ ſacræ*, hic intelligi illam, quæ peculiari modo diuino cultui dicata eſt. Nam (vt diuus Thomas dixit dicta quæſt.99.art.1.) Sacrum dicitur aliquid ex eo, quòd ad Diuinum cultum ordinatur, ac deputatur, nam inde efficitur quodammodo Diuinum, & ſpeciali reuerentia dignum: ergo etiam perſona eadem ratione dicetur ſacra. Duobus autem modis videtur fieri perſona ſacra iuxta vſum Eccleſiæ, ſcilicet per ordinationem ſacram, & per ſtatum Religioſum, vel quandam eius participationem, qualis eſt per votum ſimplex caſtitatis, aut alium modum dedicationis ad cultum Dei perpetuum ab Eccleſia approbatum. Non enim quælibet priuata deuotio, aut propoſitum ſe totum dicandi ad Diuinum conſtituit perſonam ſacram, ſed neceſſe eſt, vt ex iure fiat talis conſecratio perſonæ, hæc autem non fit, niſi altero modo ex duobus ſuprà poſitis. Quod poteſt confirmari ex ſententia Hieronymi relata in capite *Duo ſunt* 12. quæſt.1. ſic enim ait: *Duo ſunt genera Chriſtianorum. Eſt autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & debitum contemplationi, & orationi ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit, vt ſunt clerici, & Deo deuoti, videlicet, conuerſi, &c.* Hoc ergo primum genus ſacras perſonas continet (nam aliud continet laicos, & communem plebem Chriſtianam,) & in illo duo illi modi inueniuntur; nam Clerici ordinatione conſtituuntur, reliqui, qui conuerſi ſeu Religioſi dicuntur, per votum, vel ſtatum aliquem ab Eccleſia approbatum. Aliquis ergo ex illis modis neceſſarius eſt, vt ex conditione perſonæ ſacrilegium inſurgat, & quilibet illorum ſufficere poteſt.

Hieron. Cap. Duo ſunt.

2. Obiectio.

Dices. Etiam fideles omnes ſunt generali quodam modo ſacri, ille ergo ſufficiet, vt ſacrilegium circa perſonam fidelem committi poſſit. Antecedens patet, quia per baptiſmum, & fidem ſpeciali modo dicatur homo Diuino cultui, & per gratiam ſpecialiter ſanctificatur. Conſequentia verò probatur, quia per talem ſanctificationem fit talis perſona digna ſpeciali reuerenria, & honore propter ſpecialem habitudinem, ſeu coniunctionem ad Deum. Nam Sanctos cum Chriſto regnantes ſpecialiter colimus Religioſo cultu ratione ſanctitatis, & ideò ſacrilegium eſt eos blaſphemare, vel alio modo irreuerenter tractare; ergo idem erit de omnibus participantibus illam ſanctitatem. Et confirmatur ex Concilio Tolet.4. c.64. *Conſtituit*, 17. quæſt.4. vbi prohibetur, ne Iudæi permittantur publica officia exercere in terris Chriſtianorum, vt hac occaſione Chriſtiani à Iudæis iniuriam non patiantur, & ſubditur. *Siquis autem iudicium hoc permiſerit, vel vt in ſacrilegum excommunicatio profe-*

Concil. Tolet. Cap. Conſtituit.

A *ratur.* Illa ergo iniuria, quæ fit Chriſtianis cenſetur ſacrilegium: nam ob hanc cauſam, qui per iniuſtam permiſſionem in illam conſentit, tanquam ſacrilegus punitur: & ita Gratianus ibi dicit, *Sacrilegij reatum incurrit, qui Iudæis publica officia committit.*

Gratian.

3. Soluitur.

Non cõmitti ſacrilegiũ propter iniuriã Chriſtiano illatam.

Reſpondetur, propriè loquendo non committi ſacrilegium propter iniuriam, vel aliam irreuerentiam hominis Chriſtiani, etiamſi iuſtus reputetur; quia talis irreuerentia non eſt contra Religionem, ſed aut contra iuſtitiam, aut contra obſeruantiam proximo debitam. Quod videtur limitandum, niſi id fiat ex peculiari intentione conculcandi Religionem Chriſtianam, aut inhonorandi Deum ipſum, vel Chriſtum in tali perſona: nam B tunc intentio illa contra Religionem eſt, & conſequenter actus, qui ex illa fit, eius malitiam participat. Addo verò, etiam iniuriam factam Chriſtiano illa intentione non eſſe ſacrilegium ſtrictè ſumptum, vt nunc de illo loquimur, licèt generali modo ita vocetur, eo modo, quo quælibet irreligioſitas ſolet vocari ſacrilegium: eſt enim illa irreuerentia ipſius Dei magis, quàm talis perſonæ, nam illa ſolùm aſſumitur vt materia, in qua Deus ipſe contemnitur, & inhonoratur. Sicut è conuerſo cultus, & adoratio Dei, etiamſi in ſigno externo circa aliquam rem creatam verſetur, directè, & per ſe eſt cultus Dei, non autem rei creatæ, niſi fortè con- C comitanter. Ita ergo de actu contrario cenſendum eſt. Vnde de his modis inhonorandi Deum non ſolùm in homine Chriſtiano, vt ſic, ſed etiam in homine vt ad imaginem Dei facto, imò in quacumque re, quatenus in ea Deus aliquo modo reſidet, poteſt inueniri. Et ideò nõ pertinet hoc peccatum ad ſacrilegium, quod ex parte perſonæ committi dicitur. Vnde non obſtat, quòd perſona aliquomodo ſanctificatur per fidem, vel gratiam, quia ratione illius non tenetur colere ex Religione illius talem perſonam, & ideò neque irreuerentia illi facta eſt contra Religionem. Quid autem dicendum ſit de Sanctis cum Chriſto regnantibus, ex ſequentibus patebit. In illo autem capit. *Conſtituit*, ſacrilegium latè ſumitur, vt ſentit Turrecrem. in capit. D *Sacrilegium*, 17. quæſtion.4. articulo 5. Nam Iudæi iniurias inferunt Chriſtianis, vt Chriſtiani ſunt, & in odium Chriſti, ac religionis Chriſtianæ, & ideò qui in hoc illis fauent, aliquo modo tanquam ſacrilegi reputantur.

Cap. *Conſtituit.*

4. Quot genera ſacrilegij contra perſonas ſacras dentur.

Iam verò circa perſonas ſacras ratione odinationis, vel ſtatus, ſeu ſpecialis dedicationis ad diuinum cultum dubitari poteſt, quomodo ſacrilegium circa tales perſonas, vel ab eiſdem ratione talis circunſtantiæ committatur. Ad quod breuiter dicendum eſt, tria, vel quator genera ſacrilegiorum circa has perſonas diſtingui. Primum eſt inferre manus violentas in talem perſonam, violando priuilegium, ſeu immutationem eius, quæ Canonica dicitur propter capit. *Siquis ſuadente*, 17. quæſt. 4. Secundum eſt violatio fori circa talem perſonam, quod magna ex parte continetur in pri- E mo, ſed eſt aliquo modo diuerſum. Tertium quodammodo præcedenti annexum eſt violatio immunitas clerici à ſoluendis tributis, & ab aliis ſeruilibus oneribus. Quartum ſacrilegium in hoc genere committitur per fornicationem, vel ſimilem turpitudinem. Circa primũ modum ſacrilegij aduertendum eſt, illum potiſſimè conſtare ex iure poſitiuo in dicto capit. *Siquis ſuadente*; Nam ibi ſpecialiter interdicitur iniectio manuum violentarum in clericum intuitu Religionis, & in talis perſonæ reuerentiam, & ideò ex vi illius Canonis materia illa conſtituitur in virtute Religionis, & ſub eius obliga-

Cap. *Siquis.*

Primum genus ſacrilegij.

obligatione. Et ideò illa iniuria, quæ alias eſſet contra iuſtitiam ex natura rei, incipit eſſe contra Religionem ex vi illius Canonis: ſicut ſupra tract. 2. libr. 3. diximus de aliquibus actionibus prohibitis in loco ſacro. Dubitari autem poteſt, an talis iniuria Clerici ex natura rei ſit ſacrilegiũ, etiam ſecluſo iure Eccleſiſtico. Videri enim poteſt reſponſio affirmans vera, quia illa eſſet ſemper irreuerentia perſonæ ſacræ. Et non videtur improbabile. Communiter tamen oppoſitum verius creditur, quia ſecluſa lege poſitiua, talis actio non eſſet formaliter contra ſanctitatem perſonæ, quia ex natura rei non eſſet debita talis immunitas huiuſmodi perſonæ ex peculiari titulo ſanctitatis; niſi Eccleſia ſuo præcepto id effeciſſet, quod ſentit Caietanus in dicta quæſtione 99. ad 5. dub. 44.

An Clerici iniuria ex natura rei ſit ſacrilegium.

Pars affirmatiua verior iudicatur.

5. Confirmatur, ac declaratur: nam in aliquibus caſibus clericus ordinatus non gaudet illo priuilegio Canonis, in quibus caſibus ſicut perſona manus iniiciens in clericum, non incurrit illam cenſuram, ita non cenſetur inferre manus ſacrilegas, ſed tantùm iniuſtas, ergo ſignum eſt hoc ſacrilegium eſſe contra eius poſitiuum. Vnde aliqui dixerunt peccatum illud ratione excommunicationis annexæ nouam ſpeciem malitiæ accipere. Sed re vera malitia illa non oritur ab excommunicatione adiuncta, nam malitia talis ſupponitur excommunicationi, quia propter tale ſacrilegium fertur. Naſcitur ergo ex prohibitione, quæ prior eſt, quàm excommunicatio. Vnde ſi fieret prohibitio intuitu Religionis ſine adiuncta excommunicatione, illa ſufficeret ad tale ſacrilegium: non eſt ergo excommunicatio ratione illius malitiæ, quãuis in tali materia poſſit eſſe ſignum eius. Occurrebat autem hoc loco declaranda materia illius Canonis, quæ latiſſima eſt, ſed id factum à nobis eſt in 5. tomo de Cenſ. diſput. 22. ſect. 1. per totam.

Confirmatur.

6. Secundum item ſacrilegij genus contra perſonam ſacram integrum poſtulabat tractatum ad ſui declarationem, ramen in opuſculo de immunitate perſonarum ſacrarum, & bonorum Eccleſiaſticorum omnia, quæ in hac materia nobis occurrunt, proſecuti ſumus, & ideò hoc loco illa prætermittimus: ſolúmque aduertimus circa ſecundum genus ſacrilegij illud ſub priori genere magna ex parte comprehendi: nam in dicto c. *Si quis ſuadente* omnis iniurioſa violẽtia clerico fieri prohibetur, ſiue ſit iniurioſa ex natura rei, ſiue ſuppoſito aliquo Canonico iure. Vnde ſi iudex ſecularis vim inferat clerico, vt illum in carcerem coniiciat, etiam propter verum delictum, & carcere dignum, in cenſuram Canonis incidit, quia re vera manus violentas in clericum iniicit. Simul verò agit contra immunitatem fori, ex qua naſcitur, vt illæ manus iniuſtæ, ac ſacrilegæ ſint, atque hoc modo ſæpe ſacrilegium commiſſum in perſonam clerici contra priuilegium fori, materialiter (vt ſic dicam) coincidit cum ſacrilegio contra priuilegium Canonis, ſemper tamen formalis ratio vtriuſque diuerſa eſt.

2. Genus ſacrilegij.

Cap. Si quis.

7. Et quamuis multiplicatio præceptorum prohibentium eundem actum ſub eadem ratione virtutis ſufficere non ſoleat ad multiplicandas malitias in eodem peccato, imò neque ad augendam malitiam ita notabiliter, vt neceſſarium ſit illam circunſtantiam in confeſſione aperire, vt probabilior fert opinio, ſicut dixi in 4. tom. diſput. 22. ſect. 4. dub. vlt. Et bene tractat Sanchez libr. 9. de Matrimon. diſput. 15. num. 6. alios referens,

Multiplicatio præceptorũ prohibentium eundem actum quando ſufficiat ad multiplicandas malitias.

A nihilominùs in prædicto caſu ſentio, hanc multiplicationem prohibitionum, & priuilegiorum, quibus illæ fundantur, variare multum rationes ſacrilegij, quia ſunt immunitates Religioſæ (vt ſic dicam) diuerſarum rationum. Vnde ſi iudex vt perſona priuata feriat clericum, vel vt iudex illum violenter detineat, non ſatisfaciet præcepto confeſſionis, generaliter confitendo, ſe manus violentas in clericum inieciſſe, ſed tenetur declarare, an id fecerit iuriſdictionem exercendo; tum quia eſt iniuria, & violentia longè diuerſa, tum etiam quia illo modo multiplicantur cenſuræ. Vltra hoc verò poteſt ſæpe ſacrilegium committi, exercendo iuriſdictionem in B Clericum, non inferendo in illum manus violentas, & tunc omninò ſeparatur ſacrilegium huius ſecundi generis à priori, vt per ſe manifeſtum eſt.

De tertio etiam genere ſacrilegij, ſeu fundamenti eius, quod eſt immunitas perſonæ Eccleſiaſticæ à tributis perſonalibus, diſputaui late in dicto Opuſculo, & ideò hic ſolùm aduerto quòd licet furari temporaria clericorum bona nõ ſit ſacrilegium, nihilominus per impoſitionem tributi illa iniuſtè exigere, & extorquere ſacrilegium eſt, quia per ſimplex furtum nec vis infertur perſonæ, nec fit contra immunitatem aliquam ſpecialiter clericis conceſſam. Nullum enim Canonicum ius ſpecialiter prohibet furari à clerico magis, quam C à Laicis, ſicut prohibet manus violentas illas inferre. At verò imponere Clerico tributum, vel ab eo exigere extra caſus permiſſos ſpecialiter eſt iure Canonico prohibitum capite *Non minùs*, & capit. *Aduerſus* de Immunitat. Eccleſ. cum ſimilibus. Et ideò licèt hæc iniuria non videatur eſſe circa perſonam, ſed circa bona Clerici, quando violentia perſonalis non intercedit, nihilominus in ea interuenit ſacrilegium contra perſonam, quia fit contra immunitatem eius, & circa illam exercetur quædam poteſtas dominatiua ſimilis, ſeu proportionalis iuriſdictioni, eique correſpondens: cùm tamen ab illa poteſtate perſona clerici quaſi in Religioſum honorem exempta ſit. Quapropter ſi vltra impoſitionem, & petitionem, tributi acce- D dat exactio per violentiam ipſimet perſonæ clerici actam, duplex ratio ſacrilegij, ſicut & duplex cenſura interueniet iuxta ea, quæ in puncto præcedenti diximus. Cætera, quæ hic deſiderari poſſunt ex citato perenda ſunt. 8.

3. Genus ſacrilegij.

Cap. Non minus.

Cap. Aduerſus.

CAPVT III.

De Sacrilegio perſonæ, vel in perſonam per violationem caſtitatis.

QVartum genus ſacrilegij per actus venereos cenſetur committi in perſonam, vel à perſona Clerici ratione voti caſtitatis, quod eſt ordini annexum, & eadem ratio erit de quocumque habente ſimile votum, vt ſumitur ex Diuo E Thoma 2. 2. quæſtion. 114. artic. 1. & ex Syluest. Angel. Caiet. & aliis verb. *Sacrilegium*, & Tolet. libro 5. Instruct. cap. 12. Vnde naſcuntur duo dubia. Primum eſt, quomodo hoc peccatum numeretur inter ſpecies ſacrilegij, cum re vera ſit quædam perfidia in Deum, & conſequenter pertineat ad irreligioſitatem, vt eſt vitium condiſtinctum à ſacrilegio, vt in principio huius tractatus viſum eſt. Et declaratur, nam aut hoc peccatum 1.

Quodpacto hoc peccatum inter ſacrilegia numeretur.

D. Thom. Silueſt. Caiet.

conſideretur, vt committitur ab ipſo clerico fornicant•, vel vt committitur à complice, qui cum illo fornicatur. Priori modo interuenit ibi fractio voti, cuius malitia non pertinet ad ſacrilegium, quia directè eſt contra Deum ipſum, cui fit promiſſio voti, neque vltra hanc malitiam eſt in illo peccato alia malitia contra Religionem ex vi eiuſdem voti, quia non ſunt gratis multiplicandæ malitiæ, alioqui in omni fractione voti duplex malitia ſimilis interueniret, quod incredibile eſt. Vnde vlteriùs etiam ex parte alterius peccantis cum clerico inueniri poteſt malitia fractionis voti per modum cooperationis, quatenus cum illo concurrit ad violandum votum ſuum, quæ malitia non pertinebit ad ſacrilegium, vt oſtenſum eſt, & multò minùs eſt multiplicanda malitia ex parte voti in ſocio criminis, quàm in principali delinquente: ergo ex hac circunſtantia perſonæ ſacræ non conſurgit ſacrilegium, ſiue conſideretur vt circunſtantia *quis*, ſiue vt circunſtantia *circa quid*.

2. *Caiet. ſententia in hac materia.* Circa hoc Caietan. dicta quæſt. 99. duo dicit, vnum eſt fractionem voti eſſe perfidiam contrariam fidelitati quam Deo debemus, quod veriſſimum quidem eſt, vt conſtabit ex materia de voto; neque de hoc puncto hîc amplius dicendum eſt. Secundum eſt huiuſmodi perfidiam ſub ſacrilegio comprehendi, ac ſubinde omnem fractionem voti eſſe ſacrilegium, tam in votis realibus, quàm in perſonalibus. Ratio eſt, quia eo ipſo quòd res, actus, vel perſona Deo promittuntur, dicata manent cultui Diuino, ergo efficitur res ſacra, & conſequenter ſubtractio eius per fractionem voti eſt violatio rei ſacræ. Atque ita infert, qui vouit ieiunare tali die, & non ieiunat, ſacrilegium committere contra ſanctitatem ſuæ perſonæ, quia per votum illud ſanctificata fuit talis perſona, & dicata Deo quoad talem actum. Sicut mulier, quæ votum ſimplex caſtitatis emiſit, ſacrilega cenſetur fornicando, vt ſumitur ex Diuo Thoma in illa quæſtion. articul. 3. quia per votum ſuum ſanctificauit ſe Deo quoad talem materiam. Et cum eadem proportione loquitur de votis realibus, nam qui voluit dare pecuniam, vel vineam Eccleſiæ, vel pauperibus & non implet, ſed bona illa apud ſe retinet, ſacrilegus eſt, tanquam iniquè occupans bona Deo iam ſacrata, ſicut in iure dicitur ſacrilegium committere, qui rem Eccleſiæ legatam retinet capit. *Sacrilegium*, cum multis aliis 17. quæſt. 4. *D. Thom.* *Cap. Sacrilegium.*

3. *Oſtenditur difficultas, quæ in doctrina Caietani eſt.* Hæc verò doctrina Caietani intellecta de proprio ſacrilegio, prout ipſe, & nos loquimur difficilis mihi eſt. Primò quia perfidia in Deum, & ſacrilegium ſunt peccata quodammodo genere diuerſa, ergo fieri non poteſt, vt vnum per aliud eſſentialiter contrahatur, ergo ſi fractio voti eſt perfidia, non contrahitur formaliter ad ſpeciem ſacrilegij. Antecedens probatur tam iuxta diuiſionem horum vitiorum à nobis poſitam, tum etiam iuxta eam, quam Diuus Thomas tradit. Nos enim diſtinximus primò, ac præcipuè vitium irreligionis in irreligioſitatem, quæ directè continet irreuerentiam Dei, & proprium ſacrilegium, quod ſpectat ad irreuerentiam rei Deo ſacratæ: quæ duo diximus eſſe tanquam duo genera maximè diuerſa ſub illo primo. At verò perfidia in Deum continetur ſub genere irreligioſitatis directè contrariæ Deo, nam ſicut votum directè continet cultum Dei, ita perfidia irreuerentiam Deo, ergo eſt vitium omninò condiſtinctum à ſacrilegio, *D. Thom.*

A Vnde etiam Diuus Thomas in principio quæſt. 97. vitia, quæ pertinent directè ad irreuerentiam Dei à ſacrilegio condiſtinguit. Et ideò nemo dicet periurium contineri poſſe ſub ſacrilegio, quia eſt ſub genere condiſtincto à ſacrilegio; at verò non minùs directè eſt talis perfidia contra irreuerentiam Dei, quàm periurium iuxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. q. 89. art. 8. dicentis maiorem irreuerentiam eſſe in infidelitate ad Deum, quam in periurio; ergo fractio voti hoc modo non poteſt eſſe ſacrilegium.

Dicet fortaſſe aliquis fractionem voti ſpecificari per ſacrilegium, non formaliter, ſed quaſi materialiter, eo modo, quo fornicatio etiam ſpecificatur per ſacrilegium in Virgine ſacra, vt ait D. Tho. dicta q. 99. art. 3. ad 3. Sicut enim vitium contra vnam virtutem poteſt eſſe materia peccandi contra aliam, & tunc dicitur ſpecificari ab illa, vt in adulterio luxuria ſpecificatur per iniuſtitiam non metaphæſico modo, ſed morali: ita intra eandem virtutem poteſt vna malitia per aliam diuerſæ rationis quaſi contrahi ratione moralis coniunctionis in eadem materia: vt ſi quis promittat aliquid Deo dare ſub iuramento, fractio talis voti perfidia eſt ſimul contracta ad periurium. Sic ergo fractio voti eſſe poteſt perfidia contracta ad ſacrilegium. Sed hoc nihil aliud eſt, quam dicere in omni fractione voti eſſe duas malitias, vnam perfidiæ, & alteram ſacrilegij, quia illa contractio materialis nihil aliud eſt, quàm coniunctio duarum malitiarum in eadem materia, vt patet in exemplis adductis, & quia eſſe non poteſt per modum generis, & differentiæ, vt ratio facta plenè oſtendit, ergo non poteſt intelligi, niſi per coniunctionem duarum malitiarum in eadem materia. At incredibile eſt, vt ſupra argumentabar, in omni fractione voti eſſe duas malitias. Et confirmatur ex Paulo 1. ad Timoth. 5. dicente: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Loquitur enim de viduis, quæ votum caſtitatis fregerũt iuxta communem omnium interpretationem, & tamen non aliam malitiam in eo peccato declarat; niſi fregiſſe primam fidem, ergo non oportet aliud malitiæ genus in eo actu cogitare. 4. *Reſponſio impugnatur. D. Thom.* *1. Tim. 5.*

Quapropter probabiliter dici poteſt, fractionem voti proprie, & in rigore non habere, niſi malitiam perfidiæ. Quod à contrario actu declarari poteſt, nam ieiunium v.g. ex voto factum non habet aliam honeſtatem Religionis, niſi quia eſt fidelitas quædam ad Deum, ergo è contrario fractio ieiunij tantùm habet malitiam infidelitatis. Item materia illa non aliter dicitur conſecrata Deo, niſi quia illi promiſſa eſt, ergo contraria omiſſio, vel actio non aliter eſt violatio rei ſacræ, niſi in quantum non eſt impletio promiſſionis. Et idem videtur eſſe cum proportione de voto caſtitatis, per quod magis videtur perſona cõſecrari Deo, quam per alia vota particularium actuum, & tamen illa conſecratio non eſt, niſi obligatio orta ex promiſſione, ergo nec violatio illius ſanctitatis aliud eſt, quàm infidelitas promiſſionis. 5. *Fractionem voti ſolam malitiã perfidiæ habere probabile eſt.*

Quòd ſi obiiciebatur, quia communiter peccatũ luxuriç dicitur eſſe ſpecies ſacrilegij, vt patet ex D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 10. Imò in Concilio Tolet. 2. capit. 1. expreſsè dicuntur ſacrilegij rei Clerici violantes votum caſtitatis. Reſponderi poteſt primò omne peccatum contra Religionem ſolere vocari ſacrilegium, vt ſupra diximus, & hoc modo fractionem voti vocari ſacrilegium. Nam & D. Thom. in dicto art. 10. non aliter probat hoc eſſe ſacrile- 6. *Obiectio. D. Thom. Conc. Tolet.*

ſacrilegium, niſi quia caſtitas voto promiſſa, eſt actus Religionis, quatenus ordinata eſt ad cultum Dei. Addi verò poteſt fractionem voti quaſi eminenter continere rationẽ ſacrilegij, quia ipſamet perfidia erga Deum eſt quædam violatio rei aliquo modo conſecratæ Deo ad talem actum, vel officium ſanctitatis. Et hoc maximè videtur habere locum, quando votum non ſolum ex promiſſione, ſed etiam ex ordinatione,& acceptatione Eccleſiæ, habet peculiarem vim dedicandi perſonam Diuino cultui, vt eſt votum ſolemme, vel votum caſtitatis factum in manibus Prælati; nam per illud cenſetur Virgo quaſi deſponſari Chriſto; tunc ergo cum maiori proprietate eſt coniuncta violatio rei ſacræ cum perfidia, & ideò dici poteſt propriè ſacrilegium; & tunc non eſt improbabile addi ſpecialem malitiam ſacrilegij vltra perfidiã. Quod ſentiũt Auctores, qui exiſtimãt, Religioſum fornicantem non ſatis explicare peccatum ſuum in confeſſione, dicendo ſe habere votum caſtitatis, niſi explicet etiã ſtatum perſonæ; quod tenent multi Theologi moderni, quorum opinio optimè in hoc fundabitur, quòd alias licet declaret malitiam perfidiæ, non declarat ſacrilegij. Sed quid de illa opinione ſentiendum ſit, dicam in materia de voto, nunc relicto ſtatu, & ex vi ſolius voti verius videtur in fractione voti vnam tantum eſſe malitiam, quæ eſſentialiter eſt perfidia contra Deum, & concomitanter violat perſonam, quia tamen non violat niſi ratione perfidiæ, ideo non multiplicat malitias. Præſertim quia ſola promiſſio non videtur facere materiam eius propriè ſacram, niſi in ordine ad infidelitatem Deo ſeruandam.

7. An tota ratio ſacrilegij in materia caſtitatis ſit votũ. Ratio dubitandi.

Secundum dubium eſt, an tota ratio ſacrilegij circa perſonam ſacram in materia caſtitatis ſit votum. Et ratio dubitandi maximè in Clericis eſt, quia præter votum habent conſecrationem, per quam efficiuutur perſonæ ſacræ, ergo etiam ſecluſo voto, turpitudo luxuriæ eſt contra ſanctitatem talis perſonæ ad eum modum, quo ſupra dicebamus turpes actus in Eccleſia, ex natura rei eſſe contra ſanctitatem loci, etiam ſecluſa ſpeciali prohibitione Eccleſiæ. Atque ex hac quæſtione pendet alia, ſcilicet, an conſtituti in minoribus ordinibus, præſertim ſi Diuino cultui actu dicati ſint, ſacrilegium committant fornicando, vel quæ cum eis ſcienter fornicantur. Item hinc poteſt pendere alia quæſtio, quæ in materia de confeſſione tractatur, an Sacerdos violans caſtitatem, teneatur in confeſſione explicare ſe eſſe ſacerdotem, vel ſatiſfaciat dicendo ſe habere votum caſtitatis. Nam ſi illud peccatum eſt Sacrilegium, non ſolùm ratione voti, ſed etiam ratione Sacerdotij, oportebit vtramque circunſtantiam explicare, & ita eſſe explicandam, ſcripſit Petrus Ledeſma in Sum. ſacram. cap. 19. de Pœnit. dub. 1. & 2. de circunſtantia perſonæ, qui dicit Sacerdotem, vel Epiſcopum non ſatisfacere explicando ſe habere ordinem ſacrum, niſi explicando talem ordinis gradum, indicat ergo ex vi ſacerdotij committi ſacrilegium per fornicationem, etiam præter obligationem voti.

Ledeſma.

8. Initiati minoribus ordinibus, peccando contra caſtitatẽ, vel nullum, vel ſolum veniale committunt ſacrilegium.

In hoc tamen breuiter aſſero, ſecluſo voto, in his, qui minoribus ordinibus initiati ſunt, hoc peccatum vel nullum eſſe ſacrilegium, vel non eſſe mortale in ſpecie. Hoc indubitatum eſt apud omnes: nam docent illam non eſſe circunſtantiam de neceſſitate confeſſionis, & à fortiori patebit ex dicendis. Idémque ſentiendum eſt de ſubdiaconatu per ſe ſpectato ſine voto prout aliquando fuit. Item de Diaconatu etiam nunc veriſſimum eſt non addere ſpecialem malitiam grauem præter votum. Nam ob eam rem eſt apud omnes indubitatum, non eſſe neceſſarium explicare in confeſſione illum gradum ordinis, ſi votum ſufficienter explicetur, vt dicendo ſe habere ordinem ſacrum, vel eſſe Religioſum, vel (vt eſt etiam probabilius) habere votum caſtitatis. Ratio verò omnium eſt; quia licèt hæ perſonæ efficiantur aliquo modo ſacræ; tamen ſecluſo voto, non ſacrantur ad vſum caſtitatis, neque peccatum caſtitati contrarium reddit perſonam ineptam ad actus illos, ad quos conſecratur, ergo per tale peccatum non violatur formaliter perſona ſacra, vt ſacra eſt, ſed ad ſummum materialiter, ergo tale peccatum, vel nullum eſt ſacrilegium, vel ad ſummum habebit inde aliquam malitiam venialem.

Idem dicendum de Subdiaconatu, & Diaconatu.

9. Quid de ſacerdotio ſẽtiendum.

At verò in ſacerdotio videtur eſſe maior deformitas, tum quia per illud dedicatur perſona ad miniſterium longè altius, & ſacratius, tum etiam quia per tale peccatum grauiter polluitur talis perſona in ordine ad dignam, & conuenientẽ adminiſtrationem ſui muneris. Propter quod multi graues auctores cenſuerunt, obſeruantiam caſtitatis ex Diuino iure eſſe annexam ſacerdotali ordini, vt infra in materia de voto videbimus, quod ſaltem videtur veriſimile quoad abſtinentiam ab illicitis actibus caſtitati contrariis, ita vt ſanctitas illius ordinis per ſe obliget ad abſtinendum à talibus actibus propter quandam indicentiam, quam præ ſe ferunt comparatione illius. Et confirmari poteſt, nam lex ipſa naturæ ſemper dictauit in ſacerdotibus ex vi talis muneris pudicitiam maximè poſtulari. Et ideò etiam in lege veteri hæc munditia maximè commendabatur ſacerdotibus, vt ex Leuit. 21. & aliis locis colligitur, & ex 1. Regum 21. Et apud Ethnicos maximè commendabatur pudicitia ſacerdotibus, vt multis teſtimoniis oſtendit Tiraquel. in legibus Connu. leg. 15. à num. 118. Ergo quantum ſacerdotium nouæ legis dignius eſt, eo videtur hæc obligatio eſſe maior ex vi Religionis. Denique non videtur poſſe negari, quin fornicatio ſacerdotis notabiliter aggrauetur ex tali circunſtantia perſonæ, quæ grauitas pertinet ad propriam rationem ſacrilegij, vltra perfidiam, qua eſt in tranſgreſſione voti, ergo quamuis non interueniſſet votum, & conſequenter nec malitia perfidiæ, maneret grauior malitia ſacrilegij ob perſonæ ſacræ violationem. Eſt ergo hæc ſententia pia, & probabilis, ſed incerta. Quia iuxta illam oportebit dicere blaſphemiam in ore ſacerdotis eſſe graue ſacrilegium ex circunſtantia perſonæ, vltra malitiam blaſphemiæ, quia non minus videtur polluere talem perſonam, & impedire illam à ſacro miniſterio, quàm fornicatio. Conſequens autem communiter non admittitur, vt videre licet in Caiet. dicta quæſt. 99. dub. 5. & Nauar. in Sum. cap. 6. num. 13. & in cap. *Conſideret* de Pœni. d. 5. num. 50. Aliàs omnia peccata grauia ſacerdotis eſſent ſacrilegia ex circunſtantia perſonæ, quod eſt difficile creditu.

Leuit. 21. *1. Reg.* 21. *Tiraquel.*

Probabile eſt peccata carnis in ſacerdote eſſe ſacrilegia ex ſe, etiam præſcindendo à voto. Obiectio. *Caiet.* *Nauar.* *Cap. Conſideret.*

10. Reſponſio aliquorum.

Reſpondent aliqui concedendo, omnia peccata non ſolùm ſacerdotis, ſed etiam perſonæ ſacræ eſſe ſacrilegia, tamen ſub ea ratione habere tantùm malitiam venialem, etiamſi in alio genere mortalia ſint; quia licèt repugnent ſanctitati perſonæ, non tamen ſpeciali repugnantia, ſed generali, ſicut nos ſuprà diximus de loco ſacro. Verumtamen ſi hoc ſemel concedatur, valdè probabiliter ſequitur tam excellentem poſſe eſſe per ſe conſecrationem, & tantam peccati deformitatem, vt violatio illa perſonæ ſacræ grauem malitiam con-

tineat in ratione ſacrilegij, conſecratio autem ſacerdotis ſatis excellens eſt, & peccatum turpe, vt fornicatio; & enorme, vt blaſphemia, ſatis grauiter illi repugnat. Si ergo generalis illa repugnantia ſufficit ad rationem ſacrilegij, graue augmentum ſufficiet ad malitiam moralem in eo genere: hoc autem admittere valde ſcrupuloſum eſt pro materia de confeſſione.

II. *Oppoſita pars ſatis probabilis.* Satis ergo probabile eſt reſpectu perſonæ ſacræ illam generalem repugnantiam non ſufficere ad propriam rationem ſacrilegij, quia ex vi conſecrationis nõ prohibentur illi omnes actiones prauæ ſpeciali prohibitione, vt alibi Deo dante latiùs oſtendetur. Quo fundamento poſito conſequenter dicendum eſt, ſolam conſecrationem ſacerdotij per ſe non ſufficere ad ſacrilegium mortale, niſi ratione voti adiuncti, vel Eccleſiaſticæ legis ſpecialiter obligantis tales perſonas ad abſtinendum à venereis intuitu Religionis, & ſanctitatis. De qua re dicemus plura in ſequentibus libris, tractando de continentia ſacerdotum, & ſtatu Religioſorum. Et ideò de hac ſpecie ſacrilegij hæc ſufficiunt, nam alia duo dubia, quæ hic deſiderari poſſunt, ſcilicet, an hæc ſpecies ſit infima in ratione ſacrilegij, & cur opponatur Religioni, & non obſeruantiæ, & duliæ, in capite ſequẽti meliùs tractabuntur.

CAPVT IIII.

De ſacrilegiis contra locum, & alias res ſacras.

I. *An tempus ſacrum conſtituat propriam ſpeciẽ ſacrilegij. D. Thom.* De ſecunda ſpecie ſacrilegij contra locum ſacrum multa eſſent dicenda, niſi in ſuperiori libro omnia eſſent tradita, & explicata. Hic ergo ſolùm eſt reddenda ratio, cur tempus ſacrum non conſtituat ſpeciem propriam ſacrilegij, ſicut locus, nam ſolemnitates inter res ſacras computantur, teſte Diuo Thoma 1. 2. quæſtione 101. articulo quarto ad quintum. Ad quod altero è duobus modis reſponderi poteſt, primò concedendo dari propriam quandam ſpeciem ſacrilegij ex violatione temporis ſacri. Ita ſenſit nouiſſimè Leonardus Leſſius lib. 2. capit. 45. numer. 15. & 18. Ponit tamen hoc ſacrilegium in tertia ſpecie ita vt tempus diuino cultui dicatum inter res ſacras connumeretur tanquam menſura rerum ſacrarum. *Primus dicendi modus affirmatiuus.* Duobus autem, vel tribus modis violari poteſt feſtum, primo per omiſſionem Miſſæ, & hoc (vt rectè dicit) non eſt ſacrilegium, ſed irreligioſitas quædam erga Deum ipſum per omiſſionem potiùs, quam per commiſſionem. Nam ſacrificium non eſt veneratio alicuius rei ſacræ, ſed eſt ſupremus cultus ipſiuſmet Dei cuius obligatio determinatur ab Eccleſia ad dies feſtos; & ideò illius omiſſio habet malitiam directè contrariam cultui ſecundùm ſe, neque aliter opponitur ſanctitati feſti. Secundo violatur feſtum faciendo in illo opus ſeruile, ſeu directè prohibitum in die feſto; & hanc violationem dicit eſſe propriè ſacrilegium, quia per illud opus ſanctitas die feſti violatur, vel contemnitur. Tertio modo poteſt ſacrum tempus violari, faciendo in illo opus, quod licèt non ſit ſpecialiter prohibitum, repugnat ex generali ratione ſanctitati temporis, vt peccando in die feſto, & hoc etiam dicit eſſe ſacrilegium idem Auctor eodem capit. 45. dub. 4. Ait tamen malitiam ſacrilegij eſſe venialem: quod intelligendum eſt ſecluſo contemptu, ſeu niſi ex directa, & formali intentione tale opus fiat in deſpectum:

A & iniuriam illius diei; nam tunc erit graue peccatum, vt conſtat, & videtur eſſe propriiſſimum ſacrilegium.

Quæ ſententia probabilis mihi videtur: oportet tamen rationem reddere, cur ſacrilegium contra locum ſacrum ponatur ſpecies diſtincta ab omni ſacrilegio contra alias res ſacras, non verò ſacrilegium contra tempus ſacrum. 2. *Probabilis iudicatur præſens ſententia. Cur ſacrilegium cõtra tempus non conſtituit ſpeciem diſtinctam ab aliis, quemadmodum ſacrileg. cõtra locum.* Quia ſi conſideremus ſpecies malitiarũ, violatio feſti per opus ſeruile eſt peccatum æque diſtinctum ab irreuerentia facta calici, vel imagini, ac eſt diſtinctum ab eiſdem furtum factum in loco ſacro. Si verò locus, & tempus inter ſe comparentur, videntur ſeruare proportionem, vt ſupra argumentati ſumus; nam vtrumque eſt menſura actionum, & ſi- B cut actio ſacra determinatur ad tale tempus, ita & ad talem locum, vel è conuerſo, tam tempus, quàm locus ſit quid ſacrum, quia dicatur ad actiones ſacras, igitur videtur eſſe eadem vtriuſque ratio. Sed licet fortaſſe non poſſit ſpeculatiua differentia aſſignari, reſponderi poterit, ratione doctrinæ illam diuiſionem fuiſſe ſic traditam, quia ſacrilegium contra locum ſacrum, habet in iure ſpecialẽ conſiderationem propter multiplicem modum committendi illud, & propter varia priuilegia locis ſacris conceſſa. Vel certè dici poſſet hanc ſpeciem ſacrilegij contra tempus ſacrum reduci potius ad ſecundam ſpeciem ſacrilegij, quæ ex loco ſumitur, quia hæ duæ circunſtantiæ in moralibus ſeruant proportionem, & ita de illis loquitur Diuus C Thomas in illa ſolutione ad 5.

3. *Secundus dicẽdi modus negans per violationem tẽporis non committi ſacrileg.* Aliter dicendum occurrerit, in violatione temporis ſacri non committi propriè ſacrilegium, & ideò tempus ſacrum in hac enumeratione non computari. Quod declarari poteſt primò ex phyſica differentia inter tempus, & locum: nam locus eſt res permanens, & ideò eſt capax ſpecialis conſecrationis, & venerationis: tempus autem eſt res tranſiens, vnde non aliter ſanctificatur, quàm determinando actiones ſacras, quæ in illo fieri debent, & ideò non cenſetur habere aliam ſanctitatem præter ſanctitatem talium actionum. *Declaratur primò.* Intelli- D gendum autem hoc eſt de tempore, quod eſt menſura extrinſeca, ita vt ſeruetur proportio ad locũ; tempus autem intrinſecum actioni ſacræ eodem modo ſacrum eſt, quo actio ipſa: illud autem propriè, ac per ſe non violatur, niſi in quantum actio ipſa ſacra, vel omittitur, vel impeditur, vel malè fit, quod non pertinet ad ſacrilegium, ſed ad alia peccata contra Religionem.

4. *Oſtenditur diſcurrẽdo per peccata quæ fiũt in tempore ſacro.* Secundò declaratur, diſcurrẽdo per illa tria, quæ ſupra enumerata ſunt, nam omiſſio Miſſæ non eſt ſacrilegiũ, vt probatum eſt. Commiſſio etiã ſeruilis operis in die feſto non videtur eſſe propriũ ſa- E crilegium, ſed alia ſpecies irreligioſitatis contra cultũ Dei in ſe. Quod patet, quia vocatio ab operibus ſeruilibus in die feſto non præcipitur quaſi in venerationem ipſius tẽporis, ſed directè in cultum ipſius Dei, ſiue illa vocatio inſtituatur in ſignum venerationis debitæ Deo, ſiue præcipiatur, vt homo ſit expeditus ad vacandũ cultui Diuino: ergo contrarium opus non eſt contra reuerentiam alicuius rei ſacræ, ſed contra reuerentiam Dei in ſe: & in hoc cerni poteſt differentia inter locum, & tempus. Nam prohibitio verbi gratia negotiandi in Eccleſia immediatè fit propter reuerentiam habendam ipſi Eccleſiæ, quamuis magis remotè totum ordinetur in Deum: prohibitio autem negotiandi in die feſto, non fit in reuerentiam temporis, ſed immediatè in cultum, ſeu ob cultum Dei, & ideò prior tranſgreſſio propriè eſt ſacrilegium,

posterior

poſterior autem magis eſt irreligioſitas immediatè contra Deum. Vnde etiam non videtur neceſſarium admittere illum tertium modum ſacrilegij in die feſto per opus in eo ſpecialiter prohibitum, quia tale opus licet aliàs malum ſit, non eſt violatio alicuius rei ſacræ, neque aliter repugnat Religioni, niſi quatenus ſpecialiter repugnat ſacræ actioni, vel vacationi tali tempore præceptæ. Vnde neque in hoc oportet omnino ſeruari ſimilitudinem inter locum, & tempus, quia locus eo ipſo, quòd ad ſacra munia publicè deſtinatur, abſtrahitur, & ſeparatur ab omni vſu profano inſtar aliarum rerum ſacrarum, vt ſtatim dicturi ſumus, tempus autem extrinſecum, & commune non ita dedicatur, & abſtrahitur, ſed ſolùm quoad eas actiones ſacras, quæ in ipſo fieri præcipiuntur: ſub actionibus comprehendo carentiam actionum iuxta regulam à D. Thoma poſitam 1. 2. quæſtione 71. art. 6. ad 1.

D.Thom.

5. De tertia ſpecie ſacrilegij. *D.Thom.*

Circa tertiam ſpeciem ſacrilegij D. Thomas in dicta quæſt. 93. art. 3. non aliter explicat materiam huius ſpeciei ſacrilegij, niſi numerando varia genera rerum ſacrarum, quæ per hanc ſpeciem ſacrilegij violari poſſunt. In primo ponit Sacramenta: in ſecundo vaſa ſacra, & ibi enumerat imagines ſacras, & reliquias Sanctorum, in quibus, inquit, perſonæ Sanctorum honorantur, & *dehonorantur*: in tertio ponit res, quæ pertinent ad ornatum Eccleſiæ, & miniſtrorum: in quarto ponit bona Eccleſiaſtica ad ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ deputata. Non declarat autem D. Thomas vtrum hæc omnia ſub vna ſpecie ſacrilegij numerentur, cùm locus ponatur in ſpecie diſtincta. Nam alioqui ſolet templum, vel tabernaculum comprehendi ſub generali appellatione ſacrorum, ſeu rerum ſacrarum, eodem modo, quo vaſa ſacra, vt patet ex eodem D.Thom. 1. 2. quæſt. 101. art. 4. vbi hæc omnia vocat inſtrumenta cultus. Nec videtur eſſe minor diſtinctio in ratione rei ſacræ inter vaſa ſacra, & imagines, ac reliquias quàm ſit inter loca, & vaſa ſacra. Hæc verò difficultas, totáque enumeratio explicabitur meliùs capite ſequenti.

D.Thom.

CAPVT V.

Qualis ſit diuiſio ſacrilegij in tres ſpecies.

1. An tria mẽbra aſſignata ſint ſpecies infimę. *D.Thom.* Pars affirmatiua.

DVo præcipuè ſunt in hoc capite explicanda, vnum eſt, an illa tria membra ſint ſpecies vltimæ ſacrilegij, aliud, an ſint formaliter diuerſæ. Circa primum Diuus Thomas (vt aliqui ei tribuunt,) ſenſiſſe videtur, illas eſſe ſpecies vltimas. Nam in dicta quæſt. 99. art. 3. in corpore articuli, de his videtur loqui, vt de tribus ſpeciebus vltimis, & in ſolutione ad primum dicit, non tantùm differre materialiter in ratione ſacrilegij. Et quod magis mouere poteſt, in ſolutione ad ſecundum dicit, permiſſionem Virginis ſacræ, & commiſtionem cum illa eſſe eiuſdem ſpeciei in ratione ſacrilegij; ſupponit ergo omne ſacrilegium in perſonam ſacram eſſe eiuſdem ſpeciei: ergo eadem ratio eſt de reliquis. Item violatio Eccleſiæ per effuſionem ſanguinis, vel ſeminis eiuſdem ſpeciei eſt in ratione ſacrilegij, licèt peccata, quibus fit talis violatio, in ſe diuerſiſſima ſint, ergo eadem ratio erit de aliis. Et confirmari poteſt, quia niſi ita dicamus, difficillimum erit, vel ſpecies vltimas agnoſcere in hoc genere vitij, vel rationes cõſtituendi, & diſtinguẽdi illas aſſignare. Et ita clarè ſentit Caiet. dicta quæſtione nonageſima nona, dubio 3.

Caiet.

A Sed nihilominus certum exiſtimo, non omnes illas eſſe ſpecies infimas, imò probabilius mihi eſt, nullam earum eſſe vltimam. Et quidem in prima ſpecie ad minimum exiſtimo eſſe diſtinctum ſacrilegium manus violentæ, vel turpis actus, quia vnum eſt perfidia contra votum, vt ſupra declaraui; aliud eſt violatio cuiuſdam peculiaris immunitatis talis perſonæ, quæ duo valdè diſtincta ſunt in genere moris, quia repugnant Religioni ſecundum actus, & honeſtates valdè diſtinctas. Nec fortaſſe Diuus Thomas ſenſit oppoſitum in illa ſolutione ad ſecundum, non enim dicit, illa duo conuenire in vna ſpecie vltima, ſed ſimpliciter in vna ſpecie ſacrilegij, ſcilicet in vna ex tribus enumeratis qualeſcumque illæ ſint. De aliis verò ſacrilegiis in perſonam per varias violationes immunitatum, aut Canonis, aut fori, aut tributorum magis incertum eſt, an inter ſe diſtinguantur ſpecie; non eſt tamen improbabile etiam illas inter ſe diſtingui, quia immunitates, quæ per illas violantur, ſunt moraliter diuerſarum rationum. Et quod ad praxim ſpectat, clarum exiſtimo in ordine ad confeſſionem habendas eſſe tanquam ſpecies diſtinctas, quia nec peccato, quibus fiunt, poſſunt aliter explicari, nec de illis in ordine ad iudicium ferendum de iniuria Eccleſiæ facta, & de ſatisfactione illi debita, poteſt aliter haberi ſufficiens notitia. 2

Pars negatiua certa iudicatur.

Sacrilegia manus violẽtæ, & turpitudinis diſtinguuntur ſpecie. *D. Thom.*

B

3. Similiter in ſecundo ſacrilegio in locum ſacrum, cum Iura diſtinguant in genere furti tres ſpecies ſacrilegij, ſcilicet furando ſacrum de ſacro, aut non ſacrum de ſacro, aut ſacrum de non ſacro; ſicut tertium diſtinguitur ſpecie à duobus primis, ita duo prima videntur inter ſe ſpecie diſtingui, cum tamen vtrumque ſit contra locum ſacrum. Sed hoc non multum cogit, nam dici facile poteſt, ſecundum, & tertium membrum eſſe ſimplices ſpecies ſacrilegij, quia vna eſt contra rem ſacram tantùm, vt cùm quis furatur ſacrum de non ſacro; altera verò eſt contra locum tantùm, vt quando quis furatur non ſacrum de ſacro. At verò prima ſpecies non eſt ſimplex, ſed miſta, neque eſt vna, niſi materialiter, formaliter autem eſt duplex per coniunctionem duarum malitiarum ſacrilegij in eodem actu, atque ita malitia ſacrilegij, quæ in vtroque furto eſt ratione loci ſacri, eiuſdem eſt ſpeciei. Aliis ergo exemplis poteſt oſtendi hæc ſpecifica differentia; nam furtum in loco ſacro videtur ſacrilegium ſpecie diſtinctum à violatione templi per effuſionem ſanguinis, vel ſeminis, habet enim deformitatem diuerſa ratione repugnantem rectæ rationi: & à poſteriori ſuaderi poteſt ex effectu violandi Eccleſiam. Si enim effuſio ſanguinis, vel ſeminis cenſetur ſacrilegium eiuſdem ſpeciei, quia eodem modo violant Eccleſiam, cur non cenſebuntur diuerſæ ſpeciei à furto, cum longè aliter violent. Quòd ſi dicas hoc pendere ex ſtatuto Eccleſiæ. Reſpondeo, hanc variam Eccleſiæ diſpoſitionem indicare magnam diuerſitatem in crimine, non ſolùm accidentalem, ſed etiam eſſentialem moraliter. Imò meliùs colligitur differentia in criminibus ex differentia in illo effectu, quàm identitas ſacrilegij ex conuenientia in eodem effectu; nam ſæpe ſacrilegia ſpecie diſtincta inducunt eundem effectum excommunicationis, vel irregularitatis, quia ad hoc ſatis eſt, vt conueniant in quadam grauitate, vel acerbitate criminis, licèt aliàs differant: at verò quando vnum crimen eſt dignum tanta pœna, & non aliud in tota ſua latitudine, nõ paruum ſignum eſt ſpecificæ diſtinctionis. Præterea, abſtrahere delin

C

D

Oſtenditur ſpecifica diſtinctio inter Sacrilegia cõmiſſa in loco ſacro.

E

Obiectio. Soluitur.

delinquentem à loco ſacro , vel in illo loco iudi- A cium, aut mercaturam facere , videtur planè iniuria loci valdè diuerſa, & contra immunitatem loci moraliter diſtinctam;& ita in hoc genere ſacrilegij exiſtimo eſſe varias ſpecies , & maximè in ordine ad confeſſionem neceſſarium moraliter eſſe ita reputari,& explicari. Quod aliis exemplis ſtatim ampliùs confirmabitur.

4. *Sub tertia ſpecie ſacrilegij varias contineri ſpecies.* Denique de tertia ſpecie , de qua præcipuè dubium propoſitum eſt, videtur mihi res clarior. Primò propter varietatem rerum ſacrarum , quæ in hoc membro continentur, & modis valdè diuerſis ſanctitatem participant , nam vaſa ſacra ſunt inſtrumenta Diuini cultus , at ſacramenta ſunt vaſa Diuinæ gratiæ , & in aliquo illorum Chriſtus ipſe B realiter continetur: in imaginibus verò,& reliquiis eſt alius modus ſanctitatis per certas quaſdam habitudines ad perſonas ſacras , bona autem Eccleſiaſtica per denominationem magis remotam ſacra cenſentur. *D.Thom.* Dicit autem D.Thomas in illo art. 3. ſecundùm diuerſam ſanctitatem rerum ſacrarum diſtingui ſpecies ſacrilegij , ergo etiam ſub illa generali ratione rei ſacræ diſtinguendæ erunt diuerſæ ſpecies , cum in illis rebus diſtinguantur etiam ſanctitates (vt ita dicam) diuerſarum rationum. *Caiet. reſponſum reiicitur.* Neque ſatisfacit , quod Caietan. reſpondet, omnes has res ſacras conuenire in hoc , quòd tantùm relatiuè ſunt ſacræ ; nam hæc eſt ratio valdè generalis , & ſub illa continentur ſanctitates relatiuæ diuerſarum rationum , & certè ſanctitas loci C relatiua eſt , ſeu moralis per humanam deputationem, & benedictionem , & ſicut locus dicit relationem continentis , ita & vaſa ſacra ſuo modo. Et in veſtibus ſacris conſiderari poteſt relatio genere diuerſa pertinens ad prædicamentum *Habitus*, & ita inter ſanctitatem veſtis, vaſis, imaginis,& reliquiarum eſſe poterit generica diuerſitas relationum, quæ à Caietano conſideratur in loco reſpectu aliarum rerum ſacrarum, non ergo ſatisfacit illa reſponſio.

5. *Probatur inductione.* Præterea , hoc poteſt inductione confirmari: nam licèt furari pecuniam Eccleſiæ ſacrilegium ſit, tamen calicem confringere , & irreuerenter tractare, longè diuerſum ſacrilegium eſt , cum tamen vtrumque ad hoc membrum pertineat. Sicut enim aliquis cultus , & honor debetur calici , qui non D debetur pecuniæ Eccleſiæ, ita diuerſum eſt ſacrilegium , quo fit calici irreuerentia , & quo pecunia Eccleſiæ ſubtrahitur. Imò circa eandem rem ſacram , verbi gratia , calicem poſſunt eſſe diuerſi modi ſacrilegij , ita profectò diſtincti , vt in confeſſione exprimendi neceſſariò ſint , non ex accidentali grauitate , ſed ex propriis rationibus eorum, vt ſiquis, verbi gratia, vtatur calice in menſa communi ad vſus profanos , profectò longè aliud ſacrilegium committit ab eo , qui calicem furatur, nam licèt vt res ſacra ſit eadem , modus violandi illam eſt longè diuerſus , adeò vt prior ſit contra Religionem ex ipſa lege naturali , poſterior verò videatur eſſe tantum ex lege poſitiua ; nam ex ſola rei natura fortaſſe eſſet tantùm iniuſtitia. Et ſimi- E lia exempla ſumi poſſunt diſcurrendo per alias res ſacras, præſertim ſacramenta, reliquias , & imagines. Quis enim dicat baptizare , & abſoluere indignè eſſe ſacrilegium eiuſdem ſpeciei cum irreuerentia facta imagini ? & ſic de aliis. Denique Simonia , vt ſuprà concluſimus , ſpecies eſt ſacrilegij , & ſine dubio ſub tertio membro continetur, vt ex infrà tractandis conſtabit. Nemo autem negat eſſe ſpeciem vitij, ab aliis ſacrilegiis contra res ſacras diſtinctam.

Concludo ergo hanc ſpeciem non infimam, ſed ſubalternam , & licèt difficile ſit in his omnibus ſpecificam rationem diſtinguendi cognoſcere , tamen hæc difficultas ferè in rebus omnibus , præſertim in actibus humanis inuenitur. Item licet ſpeculatiuè id ſit verum , tamen moraliter ex ipſa rationis regula in multis apparet ſtatim magna differentia, & in ordine ad confeſſionem optimum conſilium eſt, quando modus ſacrilegij, vel ex parte rei ſacræ, vel ex modo violandi illam , eſt multùm diuerſus,& de ſe habens ſufficientem grauitatem ad mortale peccatum, illud explicare in confeſſione tanquam habens peculiarem ſpeciem in ratione ſacrilegij. 6.

Atque ex his expeditum ferè eſt , quod ſecundo loco propoſuimus. Quia veluti à fortiori conſtat rectè à D. Thoma dictum eſſe , tres illas generales ſpecies ſacrilegij non tantùm materialiter, ſed etiam formaliter ſub genere ſacrilegij diſtingui , nam quæ diximus de ſpeciebus contentis ſub ſingulis membris, magis probant de ipſis membris inter ſe. Caietanus etiam hoc declarat , quia perſona eſt formaliter , & ſimpliciter ſancta , vt ſubiectum ſanctitatis , locus verò vt contentiuus perſonarum , & rerum ſacrarum , alia per habitudinem , qua ad ſanctitatem ordinantur. Quod generatim loquendo rectè conſideratum eſt , dummodo ad ſpecies conuenienter applicetur , vt diximus. Et præterea in eo , quod de perſona dicitur, aduerto perſonam eſſe quidem formaliter , & ſimpliciter ſanctam , præcipuè ratione gratiæ , & iuſtitiæ inhærentis , hîc autem non ſolam hanc ſanctitatem perſonæ conſiderari , imò nec principaliter , vt infrà dicam , eſt enim ſacerdos , & Religioſus perſona ſacra ſufficientiſſimè ad rationem ſacrilegij , etiamſi nec formaliter , nec ſimpliciter ſancta ſit. Nam ratio ſacrilegij ab hoc abſtrahit, & præſcindit , & ſolùm conſurgit ex eo , quòd talis perſona eſt Diuino cultui dicata ſpeciali modo , & ad aliquod miniſterium eius , & ideò dixi ſuprà, hanc ſanctitatem eſſe reſpectiuam : non excludo tamen quin poſſit eſſe formalis. Circa locum etiam conſidero , quod licet ſub ratione loci dicati ad continendum Dei populum ad diuinum cultum congregatum , cenſeatur habere peculiarem rationem ſanctitatis, ſub qua ſpectat ad illam ſecundam ſpeciem ſacrilegij : nihilominus quatenus res quædam conſecrata eſt , & deſtinata ad diuinum cultum , habet quandam conuenientiam cum aliis rebus ſacris , ſub qua ratione, exiſtimo poſſe aliquod ſacrilegium contra templum, vel Monaſterium eſſe eiuſdem ſpeciei cum ſacrilegio contra rem aliquam ſub tertio membro contentam, vt verbi gratia , templum deſtruere , aram , & vaſa ſacra infringere , veſtes ſacras ſcindere ; & ſimilia , exiſtimo eſſe ſacrilegia eiuſdem ſpeciei. Item ſicut vi, vel furto occupare bona Eccleſiæ mobilia , vel immobilia , ſacrata , vel non ſacrata eiuſdem ſpeciei ſacrilegium eſt , magis , vel minus graue , ita per vim occupare templum , aut Monaſterium præciſè ſtando in ratione rapinæ, aut furti rei ſacræ ſacrilegium eiuſdem rationis eſſe videtur. Neque hoc eſt contra dictam diuiſionem , nam in ea conſideratur locus ſacer , vt locus eſt , & quoad immunitates ſpeciales , quas habet , vt exercet rationem loci , propter quas habet etiam alias communes rebus ſacris , vt in libr. 1. de Immunitate notaui capit. 14. Et hoc modo poteſt aliqua moralis ratio illius diuiſionis dari , nam perſona ſacra vt ſic , & locus ſacer vt ſic , habent ſingularem 7.

D.Thom.

Non ſolùm materialiter ſed etiã formaliter differunt inter ſe tres ſpecies ſacrile.

Locus ſacer dupliciter ſpectari poteſt.

rem modum ſanctitatis; & immunitatis, præſertim iuxta Eccleſiaſtica iura, & ideò illa duo ſpecialiter numerata ſunt, alia verò ſub ratione magis generali, quia vitia eis contraria ferè non habent in iure diuerſam conſiderationem, licèt in genere mali, & vitij moralis poſſint habere diuerſas rationes ſpecificas, vt declaratum eſt. Et ita obiter reſponſum eſt ad difficultates in principio poſitas.

CAPVT VI.

Proponuntur nonnulla dubia de quibuſdam rebus ſacris.

1. An irreuerentia contra Euchariſtiam ſit ſacrilegiũ. Ratio dubij.

SEd adhuc ſuperſunt nonnulla explicanda circa res ſacras, quæ in tertio membro numerantur. Et in primis meritò dubitari hic poteſt, an irreuerentia cõtra Euchariſtiam dicenda ſit ſacrilegium. Et ratio dubitandi eſt, quia Euchariſtia non eſt ſancta, ſicut aliæ res ſacræ, ſed ſicut Deus ipſe, quia reuera eſt Deus, ergo ſicut irreuerentia contra Deum ipſum directè non eſt ſacrilegium, ſed irreligioſitas alterius rationis, ita irreuerentia contra Euchariſtiam plus eſt, quàm ſacrilegium. Et confirmatur, quia cæteris rebus ſacris præter Euchariſtiam non debetur ſuprema adoratio Latriæ, ſed ſecundaria quædam veneratio, vt ſeptima Synodus docuit, (*Synod. 7.*) Euchariſtiæ autem debetur idem latriæ cultus, qui vero Deo debetur, vt definit Concil. Trid. ſeſſ. 13. (*Conc. Trid.*) cap. 5. & Can. 6. ergo etiam irreuerentia facta Euchariſtiæ eſt aliquid maius, quàm ſacrilegium, quod fit aliis rebus ſacris, & directè opponitur illi ſecundariæ venerationi rerum ſacrarum. Declaratur tandem, quia adoratio debita Chriſto in Euchariſtia eiuſdem ſpeciei eſt cum adoratione, quæ dabatur Chriſto in propria ſpecie viſibili exiſtenti, vt expreſsè docet Conc. Trid. dicto c. 5. ergo etiam irreuerentia, aut iniuria facta Euchariſtię, vel Chriſto in propria ſpecie eiuſdem rationis eſt, iuxta illud: *Reus erit corporis, & ſanguinis Domini*, 1. ad Cor. 11. (*1. Cor. 11.*) At verò iniuria facta Chriſto in ſpecie viſibili non tantùm erat ſacrilegium, ſed maior quædam irreligioſitas, ergo idem dicendum eſt de Euchariſtia. Ad hoc verò reſpondere quis poteſt ex Caiet. (*Caiet.*) dicta quæſt. 99. dub. 6. irreuerentiam contra Euchariſtiam non eſſe contra ſanctitatem Chriſti, vt eſt ſanctitas perſonæ. Sed non ſatisfacit, quia res ipſa contenta in ſacramento eſt perſona, & ſanctitas illius rei eſt ſanctitas per eſſentiam. Et ideò adoratio illius rei eſt tam vera Latria, ac adoratio perſonæ. Et ad hoc nihil refert, quòd ibi non ſit corpus per modum corporis, ergo idem eſt de irreuerentia.

2. Contra Euchariſtiam committi poſſe peccatum maius, quàm ſacrilegiũ.

Conuincor ego his argumentis, vt dicam contra Euchariſtiam committi poſſe peccatum, quòd directè, & principaliter ſit maioris rationis, quàm ſacrilegium, quatenus nimirum eſt contra ipſam Chriſti perſonam, concomitanter verò eſſe ſacrilegium, quatenus eſt contra reuerentiam debitam ſpeciebus ſacramentalibus, quæ res ſacræ ſunt. Sicut enim adorato Chriſto in Euchariſtia coadorantur ſpecies, ita proportionaliter eſt iniuria, & ideò ſicut illa adoratio ſimpliciter eſt primaria Latria reſpectu perſonæ Chriſti, eminenter verò continet ſecundariam venerationem ſpecierum, ita etiam irreuerentia principaliter eſt irreligioſitas contra Chriſti perſonam, continet verò rationem ſacrilegij reſpectu eius, quod ibi eſt Sacramentum tantùm. Nec refert, quòd illa irreuerentia videatur immediatiùs verſari circa ſpecies, quàm circa Chriſtum, quia reſpiciendum eſt magis ad rem contentam ſub ſpeciebus, cui directè, & formaliter fit iniuria. Sicut quando Clericus trahitur per veſtem, iniuria fit ipſi perſonæ, licèt non attingatur perſona, niſi mediante veſte. Quod non obſcurè ſignificauit Paulus 1. Corinth. 11. Cum dixit. *Iudicium ſibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini.* (*1. Cor. 11.*) Et ita optima ratione intelligitur verum eſſe, quod Caietan. dixit dicta quæſt. 99. dub. 6. grauius eſſe (*Caiet.*) hoc ſacrilegium contra perſonas ſacras, loquendo de grauitate ſecundùm ſpeciem ſuam. Ratio enim propria eſt, quia hoc peccatum eſt altioris rationis, vt ſic dicam, quàm omne illud ſacrilegium, eo quòd ſit directè contra excellentiam diuinam perſonæ Chriſti. Et nihilominus verum etiam eſt, (*Propter crimẽ iniiciẽdi manus in Euchariſtiã nõ incurritur excommunicatio.*) quod idem Caietan. ſubiungit in dub. 7. propter peccatum inferendi manus violentas in Euchariſtiam, non incurri excommunicationem latam contra inferentem manus violentas in Clericum. Et ratio à priori non eſt, quia illud peccatum non ſit contra ſanctitatem Chriſti, vt Caietan. vult, ſed eſt quia nomine Clerici, in cap. *Si quis ſuadente*, (*Ca. Si quis.*) non comprehenditur Chriſtus, ſed Clericus viator, & viſibilis, ac miniſter huius Eccleſiæ militantis, vt conſtat ex vſu illius vocis, & ex ipſo contextu, & ex communi omnium intelligentia. Neque etiam obſtat, quod illa iniuria Euchariſtiæ ſit grauius peccatum, nam pœna non extenditur ad diſſimile crimen, etiam ſi grauius ſit, & ſæpe cenſura fertur pro crimine minus graui, quia eſt maior neceſſitas coercendi illud, quàm aliud grauius, quod rariſſimum eſt.

3. An reliquiæ & imagines Sanctorum bene in hoc ordine numerentur.

Deinde dubitari poteſt circa eaſdem res ſacras, an reliquiæ, & imagines Sanctorum bene in hoc ordine numerentur. Et ratio dubij eſt, quia irreuerentia iſtarum rerum non videtur eſſe contra Religionem, ſed contra virtutem obſeruantiæ, vel Duliæ, ad quam pertinet veneratio Sanctorum. Probatur ex D. Thom. (*D. Thom.*) dicente irreuerentiam iſtarum rerum in hoc conſiſtere, quod in eis perſonæ Sanctorum inhonorantur, ergo ſicut honor Sancti in imagine ſua eſt actus Duliæ, & non Religionis, ita irreuerentia contra imaginem, vel reliquiam alicuius Sancti eſt contra Duliam, & non contra Religionem, quia videtur potiùs eſſe inobſeruantia quædam (vt ſic dicam.) Nam peccatum, quod committitur contra reuerentiam debitam alicui perſonæ, illi virtuti opponitur, ad quam ſpectat venerari talem perſonam, vt irreuerentia contra parentem, eſt impietas, non ſacrilegium, ſed perſonæ creatæ, quantumuis Sanctæ non debetur honor ex virtute Religionis, ſed ex obſeruantia, ergo inhonoratio talis perſonæ non eſt ſacrilegium, ſed inobſeruantia, ergò multò minùs irreuerentia reliquiarum, vel imaginum Sanctorum erit ſacrilegium contra Religionem, ſed aliud vitium innominatum, & ſecundarium contra obſeruantiam, ſeu Duliam.

4. 1. Reſpõſio.

Ad hanc difficultatem reſponderi poteſt primò concedendo totum, quod argumentum intendit, vt planè concedit Gabriel Vaſquez libr. 1. de Adorat. diſp. 6. cap. 8. (*Vaſquez.*) vbi ait percuſſionem Clerici, aut Religioſi non eſſe ſacrilegium contra virtutem Religionis, ſed contra virtutem obſeruantiæ propter rationem factam. Et hoc idem conſequenter dicit de irreuerentia facta reliquiis, vel imaginibus Sanctorum ex eodem fundamento. Secùs verò ſentit de imaginibus Dei, & de rebus ſacris inanimis, quarum irreuerentiam dicit eſſe contra virtutem Religionis. Quia illæ res ex Religione in veneratione habentur, vnde idem conſequenter diceret, ſicut reuera dicendum eſt de Cruce, & aliis imaginibus

imaginibus Chriſti Domini,& de reliquiis Crucis, aut aliis inſtrumentis paſſionis, aut veſtibus, quæ Chriſtum tetigerunt, quia hæc omnia ex virtute Religionis coluntur. Quæ quidem ſententia quoad hanc poſteriorem partem clara eſt, neque contra illam verſatur difficultas poſita. Quoad primam verò partem videtur eſſe contra communem modum loquendi tam Canonum in dicto cap. *Si quis ſuadente*, ibi, *Sacrilegij reatum*, quàm D.Thomæ,& reliquorum Auctorum. Reſponderi autem poteſt, quod ſicut cultus ſanctorum Religioſus dicitur propter coniunctionem, quam habet cum Diuino cultu, licèt à virtute Religionis non eliciatur, ita percuſſio Clerici dicitur ſacrilegium, quia verſatur circa perſonam ſacram, & Deo coniunctam, licèt propriè contra Religionem non ſit. Sed contra hoc eſt, quia quando D. Thomas, & Doctores diuidunt Sacrilegium per tria membra explicata, de ſacrilegio propriè dicto, & Religioni oppoſito loquuntur, vt conſtat. Item ſacrilegium per turpem acceſſum ad perſonam ſacram, propriè contra Religionem eſt, quia eſt contra votum, ſed eodem modo cenſent omnes de ſacrilegio, quod committitur in percuſſione perſonæ ſacræ. Imò D. Thomas dicit conuenire in ſpecie ſacrilegij. Denique Iura interpretanda ſunt iuxta receptum vſum vocum: maximè quando communiter ita intelliguntur.

Ca. Si quis. — Difficultas huius reſponſi. — *D.Thom.*

5\. Percuſſio Clerici, & irreuerētia reliqui. & imag. ſunt ſacrilegia.

Propter hoc ergo non cenſeo, negandum, quin percuſſio Clerici, & irreuerentia reliquiarum, & imaginum Sanctorum ſit ſacrilegium contra Religionem, licèt irreuerentia talium rerum, vel perſonarum ſub aliqua ratione poſſit eſſe contra obſeruantiam, hæc enim duo non repugnant, vt agentes de Blaſphemia diximus, & ex materia de Adoratione conſtat. Et poſteriorem quidem partem probat ratio facta in difficultate propoſita. Prior verò declaratur in primis in percuſſione Clerici. Nam illud ſacrilegium, eſt contra ius poſitiuum, vt dixi, lex autem Canonica non prohibet illam percuſſionem intuitu obſeruantiæ, ſed intuitu Religionis Dei, & ita conſtitui contrarium actum, ſeu carentiam actus in materia virtutis Religionis, ergo illa percuſſio eſt vitioſa contra Religionem. Primum antecedens conſtat; nam quòd poſſit Eccleſia hoc modo prohibitionem facere, & in materia Religionis actum conſtituere, ſupra oſtenſum eſt, nam ſi hoc poteſt facere circa locum ſacrum, & circa bona Eccleſiaſtica, cur non multò magis circa miniſtros Dei. Quòd autem ita fecerit, & ex verbis Iurium conſtat, & ratio ſuadet; quia Eccleſia in hac prohibitione non reſpexit ad excellentiam creatam perſonæ Clerici, ſed ad miniſterium, quatenus ratione excellentiæ diuinæ, ad quam ordinatur, venerandum eſt, & ita non prohibet illam actionem, niſi vt cedit in quandam irreuerentiam Dei, ſeu quod idē eſt, vt reuerentia talis perſonæ, quatenus miniſter Dei eſt. Præterea ſi quis faciat iniuriam ſacerdoti in deſpectum, & contumeliam miniſterij, ſine dubio committit ſacrilegium contra Religionem Dei, vt etiam dictus Auctor fatetur, quia peculiarem reſpectum habet contra Deum, in quem tranſit illa iniuria, ſed Eccleſia per ſuam legem potuit ita prohibere illam iniuriam vt ad Deum pertinentem, præcipiendo abſtinentiam ab illa in quendam cultum Religioſum Dei. Et ita ſine dubio inſtituit immunitates perſonarum ſacrarum, ſicut & templorum, & Eccleſiaſticorum bonorum, ergo ſacrilegia contra has immunitates æquè ſunt contra Religionem, etiamſi quando ſunt contra perſonas rationales, plerumque ſint etiam contra obſeruantiam, vel iuſtitiã, hoc enim non excludit, quin poſſit in eodem actu coniungi malitia ſacrilegij. Neque ad hoc neceſſarium eſt vt percutiens Clericum incendat iniuriam facere Deo; nam in peccatis committendis non eſt neceſſaria ſimilis intentio, quando in obiecto ipſo eſt ſpecialis malitia, ſed ſufficit facere id, quod ex ſe, vel ex prohibitione habet talem malitiam.

6\. Ob hanc ergo cauſam dixi in ſuperioribus, perſonam ſacram, vt ponitur inter materias ſacrilegij, magis conſiderari ſecundum ſanctitatem reſpectiuam pertinentem ſpeciali modo ad cultum Dei, quàm prout eſt in ſe excellens, vel ſancta abſoluta quadam ſanctitate, & excellentia. Quòd ſi ſub hac ratione abſoluta velimus loqui de perſonis Sanctis, etiam cum Chriſto regnantibus, verum quidem eſt, ſi abſolutè adorentur propter creatam ſanctitatem non adorari Religione, ſed dulia. Et conſequenter etiam eſt verum, irreuerentiam irrogatam, Sanctis, non vt habent reſpectum ad Deum, ſed vt homines ſunt excellentes, vt ſic, non Religioni, ſed Duliæ opponi; vt bene etiam obſeruauit Valent. in 3. tom. diſput. 2. quæſt. 14. puncto 2. At verò ſi Sancti conſiderentur, quatenus amici Dei ſunt, & in eis ipſe honorari poteſt, & illi etiam per reſpectum ad ipſum, vt ſic, per Religionem Dei coluntur, & conſequenter etiam iniuria eis facta, ſacrilegium eſt contra Religionem Dei. Vnde probabile eſt, quòd omnis iniuria Sanctorum, præſertim cum Chriſto regnantium tranſit in Deum, & participat malitiam ſacrilegij contrarij Religioni, etiamſi iniuria Dei intenta non ſit. Nam ad peculiarem illam adorationem in Sanctis requiritur peculiaris intentio, quia actus virtutis eſt, at verò ad contrariam iniuriam non eſt hoc neceſſarium, quia actus vitij eſt, ad quem ſatis eſt, quod malitia ſit in obiecto, vt ſuprà dicebam. Sicut irreuerentia facta Principi tranſit in Regem, licèt non ſit intenta reſpectu Regis: & hæreticus contumeliam inferens imagini Dei, iniuriam facit Deo, etiamſi millies dicat ſe id non intendere. Ita ergo eſt valdè probabile de iniuria Sanctis facta. Et quamuis fortaſſe ſpeculatiua conſideratione, & ſecundum alium ſtatum rerum poſſit dari irreuerentia in Sanctum, quæ non tranſeat in Deum, tamen loquendo de Sanctis cum Chriſto regnantibus, & conſiderato communi modo, quo in Eccleſia Dei coluntur, vix poteſt irreuerentia in Sanctum ſeparari à ſacrilegio in Deum, quia æſtimandi ſunt, vt coniunctiſſimi Deo qui vult eos maximè à nobis honorari, & tanquam ſuam æſtimat irreuerentiam, quæ contra illos ſit.

Sancti poſſunt coli vel Religionis, vel Duliæ actu. — *Valent.*

7\. Ex his ergo facilè reſpondetur ad alteram partem de reliquiis, & imaginibus Sanctorum: ſunt enim materia ſacrilegij, non quatenus referunt Sanctos, vel ſunt partes, aut aliquid eorum, ſiſtendo in ipſis, vt ſic enim verum eſt vitium illud ad Duliam pertinere. Sed circa res tales committitur ſacrilegium, vel quatenus inhonoratio, quæ in illis, vel per illas, Sanctis fit, non in illis ſiſtit, ſed ad Deum tranſit, vt declaratum eſt, vel certè quia ſecundùm Eccleſiæ vſum hæ res habentur, & æſtimantur, vt inſtrumenta Diuini cultus, & ideò habentur ſacræ non tantùm in ordine ad Sanctos, ſed etiam in ordine ad Deum, non minùs, quàm ſacræ veſtes, vel altaris ornamenta.

Iniuria quæ per reliquias fit Sanctis, tranſit in Deum.

8\. Tertiò circa eaſdem res ſacras, dubitari poteſt, cur inter eas numerentur ſacramenta, & non ſacrificium, quia ſicut Sacramentum conſiſtit in quadam actione, ſeu receptione ſacra, ita ſacrificium

Cur inter res ſacras merentur ſacramenta, & non ſacrificia, & Oratio.

crificium conſiſtit in ſacra actione, & ita poteſt hæc irreuerenter fieri, ſicut illa, ergo ſicut irreuerentia Sacramenti eſt ſacrilegium, ita etiam irreuerentia ſacrilegij, ergo numerandum eſſet ſacrificium inter res ſacras, quæ per ſacrilegium violantur. Eandem interrogatio cum eadem dubitandi ratione fieri poteſt de oratione, quæ eſt etiam actio ſacra, & irreuerenter fieri poteſt. Ad hoc breuiter dico, hîc non numerari illas actiones, quæ ipſum Dei cultum directè, & immediatè continent, quia irreuerentia, quæ in eis committitur, non eſt ſacrilegium, ſed aliud genus Irreligioſitatis circa Deum, quæ vel ad ſuperſtitionem pertinet, vel ad eam reducitur. Et ratio eſt, quia talis irreuerentia Deo ipſi immediatè fit, non ipſi actioni tanquam rei ſacræ, quæ enim orat inattentè, Deo ipſ irreuerentiam facit immediatè, & tanquam proximo obiecto *Cui*, & idem eſt de ſacrificio; nam hi actus continent ipſum formalem cultum Dei. Actiones autem Sacramentorum non ita continent immediatum Dei cultum, ſed ſunt inſtrumenta, quibus ſanctificantur cultores Dei, & ideò, merito inter res ſacras computantur, quæ per ſacrilegium irreligioſè tractari poſſunt.

9. Quid de concione ſacra dicendum. Sed quid de concione ſacra, ſeu verbo Dei, nam illud etiam videtur actio ſacra, & non continet cultum Dei, ſed etiam eſt inſtrumentum diuinum ad ſanctificandos cultores Dei, & poteſt indignè, & irreuerenter tractari, ergo circa illud poteſt ſacrilegium committi, & tamen à D. Thom. inter res ſacras non numeratur. Ad hoc Caiet. dicta qu. 99. dub. 2. fatetur, irreuerentiam factam Verbo diuino eſſe ſacrilegium, tum quia per illud Deus nos ſanctificat iuxta illud Ioan. 13. *Vos mundi eſtis, propter ſermonem meum*, tum etiam, quia verba, & nomina ſacra propter ſignificationem ſacram merentur aliquam venerationem, vt conſtat ex materia de Adoratione, & ex 7. Synodo can. 3. Quæ ſententia mihi placet, præſertim quoad nomina Dei, Chriſti, & Sanctorum, quæ fortaſſe ſub imaginibus comprehenſa ſunt à D. Thoma. Et idem cenſeo de proprio verbo Dei, vt eſt verbum Scripturæ canonicæ, quod religioſam reuerentiam meretur, quatenus ſingulari modo à Deo ipſo dictatum eſt, & reputari poteſt tanquam reliquiæ ipſius Dei, & ideò adulterare hoc verbum, peruertendo illud, ſacrilegium eſt, præterquam quod poteſt etiam eſſe blaſphemia, & hæreſis, vel participatio eius. Aliud verò verbum doctrinæ in tantum poteſt ad materiam Religionis pertinere, in quantum coniunctum eſt cum ipſo verbo Dei, in cuius irreuerentiam redundat quicquid in ſacra doctrina præſertim pro concione, indignè tractatur. Secluſa autem hac irreuerentia verbi Dei, alia peccata, quæ poſſunt in docendo committi, non pertinet, vt opinor, ad ſacrilegium, quia illa actio non eſt ita propriè res ſacra, vt venerationem aliquam religioſam mereatur. Et ita videtur ſatis explicata tota materia ſacrilegiorum, Simonia excepta, de qua poſteà dicturi ſumus. De variis autem modis, vel actionibus, quibus omnes iſtæ res ſacræ violari poſſunt, diximus in variis locis de Sacramentis, tractando de illis; de vaſis, & veſtibus ſacris in 3. tom. diſp. 81. ſect. 8. de imaginibus, & reliquiis in materia de Adoratione, de bonis Eccleſiaſticis in Opuſculo de Immunitate.

Ioan. 13. *Synod.*

CAPVT VII.

De grauitate ſacrilegij, & qualitate malitiæ illius, ac pœna eidem debita.

EX dictis in præcedentibus capitibus conſtat hoc peccatum ſacrilegij in omnibus tribus ſpeciebus eius eſſe mortale ex genere ſuo, quia eſt contra excellentiam virtutum Religionis, & in omnibus ſpeciebus habet materiam ſatis grauem, vt patet facilè per illas diſcurrendo. Nam percuſſio Clerici ex genere ſuo grauis materia eſt, & ſimiliter vſurpatio iuriſdictionis in Clericum, vel cum ab illo tributum exigitur. Item violatio caſtitatis in perſona ſacra, per votum peccatum mortale eſt ex ſuo genere, vt conſtat. De violationibus etiam loci ſacri ſatis hoc eſt declaratum in ſuperiori tract. lib. 3. In tertio denique genere iniqua adminiſtratio, vel receptio Sacramentorum, ex ſuo genere peccatum mortale eſt. Peruertere etiam Scripturam ad confirmandos errores, grauiſſimum ſacrilegium eſt, imò etiam illa abuti ad res turpes, & obſcœnas, graue peccatum eſt. Sicut etiam vti vitis ſacris ad vſus profanos, ſeu communes. Denique occupare bona Eccleſiæ, vel iniuſtis oneribus illam grauare, clarum eſt eſſe ex ſuo genere graue peccatum. Eſt autem hoc verum, ſiue ſacrilegium fiat ex directa intentione contemnendi, & inhonorandi res ſacras, vt faciunt hæretici, ſiue fiat ſolùm ex voluntate libera propter alium finem, vel vtilitatem, vt delectationem humanam, quia vt circunſtantia det ſpecialem malitiam, non eſt neceſſaria formalis intentio, ſed ſufficit libera voluntas, vt ex prima ſecundæ conſtat. 1. Peccatum ſacrilegij mortale eſt ex ſuo genere.

Poteſt autem hoc peccatum eſſe veniale duobus modis conſuetis. Primò ex leuitate materiæ, vt Caiet. & omnes Summiſtæ verb. *Sacrilegium*, fatentur. Et ratio eſt, quia etiamſi res ſit ſacra, poteſt irreuerentia eius eſſe leuis, vt per ſe conſtat, & diſputando de Sacramentis, & de locis ſacris, & ſæpe aliàs tractatum eſt. Semper tamen neceſſarium eſt, vt abſit comtemptus, ita vt irreuerentia non fiat ex formali intentione inferendæ iniuriæ rei ſacræ, tunc enim ſemper eſt mortale, & quamtumuis iniuria leuis eſſe videatur, quia intentio illa continet magnam irreuerentiam. Item ad iudicandum de leuitate materiæ oportet conſiderare omnes circunſtantias eius, & modum prohibitionis, vt an ſub graui cenſura ſit ab Eccleſia prohibita. Vt v.g. exigere ouum à Clerico in tributum, leue quidem apparet, ſit tamen conſideretur ius, & poteſtas quæ vſurpatur, grauis materia eſt: ſimiliter violenter detinere Clericum breui tempore in ratione nocumenti, vel corporalis iniuriæ, leue reputatur, & nihilominùs, conſiderata immunitate Clerici ſufficit ad graue ſacrilegium, iuxta cap. *Nuper* de Sent. excom. & ea, quæ diximus in 5. to. diſp. 22. ſect. 1. nu. 25. & ſequent. Secundò poteſt hoc peccatum eſſe veniale propter inaduertentiam, quæ licèt non ſit omninò inuoluntaria ratione negligentiæ, tamen illa eſt leuiſſima, & ita actus non plenè deliberatus eſt, & ideò non eſt peccatum mortale. 2. Peccatũ hoc poteſt eſſe veniale, ex leuitate materiæ, & ex inaduertentia. *Caiet.* *Cap. Nuper.*

Tria verò mihi ſuperſunt explicanda circa malitiam ſacrilegij. Primum eſt. An hoc peccatum ſit ſemper commiſſionis, vel poſſit etiam eſſe omiſſionis. Videtur enim ſacrilegium intrinſecè requirere poſitiuum actum, quo res ſacra irreuerenter tractetur; & ideò ſemper eſſe peccatum commiſſionis. Item hoc peccatum eſt contra præceptum negatiuum non violandi res ſacras, ergo eſt peccatum commiſſionis. Item aliàs omiſſio communionis, vel confeſſionis in tempore præcepti eſſet ſacrilegium: conſequens videtur falſum, quia cum res ſacra, id eſt, Sacramentum tunc non ſit, non poteſt dici irreuerenter tractari. 3. An hoc peccatũ poſſit eſſe omiſſionis.

4. Affirmatiuè reſoluitur quæſtio.

Cap. 1. Cap. *Sanè*.

Nihilominùs dicendum eſt, aliquod peccatum omiſſionis, eſſe poſſe contra reuerentiam debitam rei ſacræ, ac proinde ſacrilegium. Probatur, quia interdum eſt ſub præcepto affirmatiuo aliqua veneratio rei ſacræ. Id conſtat ex c.1.de Cuſtodia Euchariſtiæ,& c. *Sanè* de Celeb.Miſ. vbi Clerici præcipiuntur cuſtodire Euchariſtiam clauibus adhibitis, ídque ſub graui ſuſpenſionis pœna trium menſium ab officio. Illud autem præceptum per ſolam omiſſionem violatur,vt conſtat. Item in eodem c. *Sanè* præcipitur omnibus;vt cum in Miſſa eleuatur hoſtia ſalutaris, ſe reuerenter inclinent. Omiſſio ergo illius adorationis peccaminoſa eſt, & ad irreuerentiam omiſſiuam pertinet. Item in c.2.de Cuſtodia Euchariſtiæ præcipitur,vt Oratoria, vaſa ſacra,veſtimenta, palæ,& corporalia, nitida, & munda conſeruentur: hoc autem ſine commiſſione per ſolã omiſſionem violatur, quia ſine culpa alicuius, hæ res paulatim ſordeſcunt, & quia non mundantur, vel lauantur, præceptum illud violatur. Multáque ſimilia peti poſſunt ex locis ſuprà citatis, in quibus oſtendimus, quomodo veneratio aliqua, iſtarum rerum ſub præceptum affirmatiuum cadat, contra præceptum autem affirmatiuum peccatur per omiſſionem, vt conſtat. Quòd autem hæc malitia pertineat ad ſacrilegium, patet, quia eſt contra Religionem, & verſatur circa rem ſacram per defectum reuerentiæ illi debitæ, nec poteſt reduci ad aliud vitium ex his, quæ contra hanc virtutem numerantur.

5. Soluũtur argumenta in contrarium adducta.

Ad primum ergo reſpondetur, in moralibus omiſſionem reuerentiæ debitæ, reputari irreuerentiam. Verum eſt etiam ſacrilegium ordinariè committi per actum poſitiuum, & inde fortaſſe nominari; nihilominus tamen interdum incurri poſſe per omiſſionem. Vnde ad ſecundum dicitur, licèt ſæpiùs ſacrilegium ſit contra præceptum negatiuum, interdum etiam eſſe contra affirmatiuum. Ad tertium, dici poteſt primò tunc ſacrilegium omiſſiuum committi, quando res ſacra exiſtit, & actio aliqua præcepta, & pertinens ad honorem eius omittitur. At verò præceptum de recipiendo Sacramento, non eſt huiuſmodi, & ideò fortaſſe quando omninò omittitur ſacramentum, non eſt ſacrilegium,ſicut ſuprà dicebamus de omiſſione Miſſæ in die feſto. Secundò reſponderi poteſt vſum alicuius ſacramenti pertinere ad quandam venerationem eius, & ideò quando omittitur tempore præcepti, ſacrilegium committi. Neque obſtat,quòd res ſacra non ſit, nec fiat,quia ſatis eſt, quòd debeat eſſe,vel fieri.

6. An in hoc vitio dẽtur peccata quędam per exceſſum,& alia per defectum. *D.Thom.* Pars negatiua.

Secundò explicandum eſt, An in hoc genere vitij peccetur ſemper per defectum, vel in eo eſſe poſſint duo vitia extremè oppoſita per exceſſum, & defectum: nam Diuus Thomas quæſtione 97. in principio ſacrilegium collocat ſub vitio Religioni oppoſito per defectum: vnde non videtur agnoſcere ſacrilegium, quòd per exceſſum opponatur Religioni. Et confirmari poteſt ex dictis, quia ſi ſit ſacrilegium omiſſiuum, manifeſtè eſt per defectum,ſi autem ſit commiſſiuum, ſemper habet rationem ſacrilegij, quatenus actio circa rem ſacram ſit cum illius iniuria, vel ſine debitis circunſtantiis ad reuerentiam neceſſariis.

7. Pars affirmatiua proponitur.

In contrarium verò eſt, quia ſicut circa Deum ipſum poteſt peccari, & deficiendo in cultu, ac reuerentia, & excedendo indiſcretè in modo cultus, ita circa res ſactas poteſt vtroque modo peccari: ſed propter illam cauſam diſtinguuntur irreligioſitates in Deum per exceſſum, & defectum, ergo eodem modo diſtinguenda ſunt in irreligioſitate circa res ſacras. Minor declaratur exemplis: nam adorare imaginem Sancti adoratione latriæ, peccatum per exceſſum eſt. Sed ad hoc benè reſponderi poteſt, tunc non adorari imaginem vt imaginem,ſed vt idolum,& ideò illam eſſe ſuperſtitionem contra Deum ipſum. Sed licèt hoc verum ſit, non tamen videtur repugnare, quin ſit ſacrilegium reſpectu talis rei ſacræ. Clariùs verò exemplum erit, ſiquis publico cultu in Miſſa, vel in oratione publica colat Sanctum à Pontifice non propoſitum per Canonizationem, vel ſufficientem beatificationem contra cap. 1. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum; illud autem peccatum per exceſſum eſt. Idémque eſt de veneratione reliquiarum,vel publica, ſine auctoritate, contra cap. 2. de Reliq. & venerat. Sanct. & Concil. Trident. ſeſſione 25. in decreto de hac re, vel priuata veneratione, ſine morali fide, ſatiſque probabili de ſanctitate perſonæ, aut de veritate reliquiarum, contra rectam rationem.

Cap. 1. Cap. 2. *Concil. Trid.*

8. Dati ſacrilegiũ per defectum, & exceſſũ reſoluitur.

Non videtur quidem poſſe negari, quin hoc vitium per exceſſum in hac materia committi poſſit. Vnde à Concilio Trident.ſuprà, ſuperſtitio vocatur ibi, *Omnis porrò ſuperſtitio in Sanctorũ inuocatione, reliquiarum veneratione, & imaginum ſacro vſu, tollatur.* Superſtitio autem, peccatum per exceſſum eſt, vt ſuprà vidimus: vnde ſine dubio eſt peccatum ſpecie diſtinctum à ſacrilegio, vt ſonat vitium per defectum. Et licèt, quando tranſit in Idololatriam, pertineat ad ſuperſtitiones ſuprà tractatas, quæ ſunt directè contra Deum: tamen quando ſiſtit in modo inepto, inſolito, vel irrationabili colendi ipſas res ſacras, videtur eſſe ſuperſtitio ſpecie diſtincta ab omnibus ſuprà poſitis, quia non immediatè circa Deum, ſed circa cultum rerum ſacrarum committitur. Eſt enim contra ſecundarios actus Religionis, ſeu ſecundariam latriam (vt vocant) non contra primariam. Nam ſi hæc ratio ſufficienter diſtinguit vitia per defectum, non video, cur non diſtinguat etiam per exceſſum. Neque contentioſè diſputandum eſt, An hæc ſuperſtitio circa res ſacras dicenda ſit ſacrilegium, necne: nam erit contentio tantùm de vocabulo. Fateor tamen ſecundum communem vſum vocis non appellari propriè ſacrilegium: & fortaſſe ideò Auctores de hoc vitio ſpecialiter non diſputant, quia poteſt ad ſuperſtitionem contra Deum reuocari, & quia non indiget ſpeciali explicatione,ſed per proportionem ad ſuperſtitionem indebiti cultus diuini debet intelligi,ac declarari.

9. An hæc malitia ſacrilegij poſſit eſſe ſola in actu peccati.

Tertiò explicandum eſt, An hæc malitia ſacrilegij poſſit interdum eſſe ſola in actu peccati, vel ſemper ſupponat actum peccaminoſum, cui adhæreat. Videtur enim non poſſe ſeparari, quia non ſumitur ex obiectio; ſed ex circunſtantiis, & ideò ſemper ſupponere videtur malitiam in actu ex obiecto, quia ſi actus ſit bonus ex obiecto, non videtur eſſe ſacrilegium, neque irreuerentia rei ſacræ. Dicendum verò eſt, licèt frequenter hæc malitia coniuncta ſit cum aliis, & in eis quodammodo fundetur, nihilominùs ſæpe poſſe eſſe ſolam, & ſeparatam ab aliis, quia nimirum actus non habent aliam deformitatem, niſi quia res ſacra violatur, vt expreſsè docuit D.Thomas quæſtione 99. articulo 2. ad 3.Et licèt aliqui ab hac regula excipiant ſacrilegia contra perſonas ſacras, tamen in eis hoc etiam inuenitur:nam coniux habens votum caſtitatis, ſi petat debitum ab altero coniuge, ſacrilegium committit,& non peccatum contra iuſtitiam, neque contra temperantiã. Deinde ſi Prælatus Religionis iuſtè præcipiat verberari ſubditum ſuum,

Reſolutio quæſt. *D.Thom.*

ſubditum ſuum, tamen ſine neceſſitate faciat illam verberari per Laicum, ſacrilegus eſt purè contra ius poſitiuum in capit. *Vniuerſitatis*, de Sent. excom. Vnde peccatum illud non eſt contra iuſtitiam, neque contra aliam virtutem præter Religionem. Item ſiquis fuſte percutiat Clericum, ipſo voluntariè conſentiente, non facit illi iniuſtitiam, & nihilominùs eſt actio ſacrilegia contra ſpeciale ius poſitiuum cap. *Contingit*, de Sent. excom. Sic ergo in prima ſpecie, ſeparabilis eſt malitia ſacrilegij ab omni alia. In ſecunda autem ſpecie copula matrimonialis habita in Eccleſia extra caſum neceſſitatis, ſacrilega eſt, vt ſuprà vidimus, & tamen aliam malitiam non habet neque contra iuſtitiam, neque contra temperantiam. In tertia etiam ſpecie, frequentiſſima ſunt exempla, vt in indigna ſumptione, vel adminiſtratione Sacramenti, profano vſu vaſorum ſacrorum, & ſimilia.

Cap. Vniuerſitatis.

Cap. Contingit.

10. Vnde conſtat in hac tertia ſpecie ſacrilegij, oriri malitiam ex ipſo obiecto proximo, ſeu materia, circa quam verſatur actio ſacrilega: & hinc eſt, vt ſæpiùs in illa accidat ſeparatio malitię ſacrilegij ab aliis, & ita ceſſat ratio dubitandi in principio propoſita. Tamen etiam in prima ſpecie, perſona ſacra, circa quam verſatur actio ſacrilega, ſe habet vt proximum obiectum peccati, & ideò etiam in illa facile inueniri poteſt talis ſeparatio. Quãdo verò tantũ concurrit vt circunſtantia *quis*, non ſe habet propriè vt obiectum, nihilominùs tamen quia tali perſonæ poteſt eſſe prohibita actio (aliàs non mala) ratione voti, vel legis poſitiuæ latæ intuitu Religionis, ideò etiam hoc modo poteſt in tali perſona ſeparari ſacrilegium à cæteris peccatis. Atque hoc vltimo modo contingit etiam in loco ſacro, ille enim propriè non eſt obiectum, ſed circunſtantia actionis, niſi fortaſſe ex formali, & directa intentione fiat actio in contemptum, & iniuriam loci ſacri, & tunc clarum eſt, præcipuam ſpeciem talis peccati, eſſe ſacrilegium, ſiue in ipſa actione ſit alia malitia, ſiue non ſit.

11. Tamen addendum ſupereſt vnum verbum de pœna ſacrilegij, quæ duplex cogitari poteſt; vna ſpiritualis, vt cenſura; alia temporalis, vt pœna pecuniaria. De priori certum eſt, non per omne ſacrilegium, incurri ipſo facto aliquam cenſuram; ſed ſolùm in tribus caſibus. Primò in percuſſione Clerici, contra Canonem, *Siquis ſuadente*, quæ in 5. tom. diſ.22. ſect.1. diſputata eſt. Secundò in fractione Eccleſiæ cum raptu, de qua, quomodo intelligenda ſit, dixi in eodem tomo, & diſp. ſect.2. à num. 9. Tertia eſt contra violatores immunitatis Eccleſiaſticæ, quæ in variis caſibus incurritur contentis in Bulla Cœnæ Domini, quæ in eodem tomo declarata eſt, & videri poteſt Concil. Tridẽt. ſeſ.22. cap.11. de Refor. Alij addunt etiam incendium Eccleſiæ. Sed de hoc quid ſentiendum ſit, dixi in eod. tom. diſp. ac ſect. à num.15. Et ideò circa illas cenſuras ampliùs hic non immoramur. Vltra hos verò caſus, nec cenſura aliqua, nec irregularitas incurritur ipſo facto, quia nullibi continetur. Circa alteram verò pœnam aliqua ſunt Iura Canonica, in quibus pœna pecuniaria imponitur propter hoc delictum, quæ habentur 17. quæſt. 4. Quam pœnam ſufficienter explicat, & eius rationem reddit D.Thom. dicta q.99. art.4. Et ideò nihil amplius de illa dicere neceſſe eſt, maximè cum illa magis pertinet ad forum externum, quàm ad internum, quia nemo tenetur illam ſoluere, donec iuridicè condemnetur. Occurrebat ſtatim quæſtio, an hoc delictum ſit merè Eccleſiaſticum, aut miſti fori, ſed hanc etiam diſputationem ad Iuriſperitos remittimus.

Pœna ſacrilegij vel ſpiritualis eſt, vel temporalis.

Cap. Siquis.

Conc. Trid.

D.Thom.

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI DE SIMONIA.

Cap.1. Quid ſit Simonia.

Cap.2. An ſit aliqua Simonia iure Diuino prohibita.

Cap.3. De malitia Simoniæ.

Cap.4. An in Simonia detur aliqua malitia contra iuſtitiam.

Cap.5. An Simonia ſit ſolùm in lege noua, an etiam in veteri.

Cap.6. An in lege naturæ Simoniæ vitium daretur.

Cap.7. An detur aliqua Simonia ſolo Eccleſiaſt. iure prohibita.

Cap.8. An detur aliqua Simonia in materia merè naturali.

Cap.9. An poſſit eſſe materia Simoniæ gratia ſanctificans, &c.

Cap.10. An Sacramenta Eccleſiæ ſint materia Simoniæ.

Cap.11. An materia Sacramentorum vendi poſſit.

Cap.12. An poſſit Sacramentum emi in neceſſitate.

Cap.13 An omnes actus poteſtatis ordinis ſint materia Simoniæ.

Cap.14. An Sacramentalia ſint materia Simoniæ.

Cap.15. An diuina officia ſint materia Simoniæ.

Cap.16. An actus ſpirituales ſoli operanti vtiles, ſint materia Simoniæ.

Cap.17. An Relig. ingreſſus adhibitum, vel profeſſionem, ſit materia Simoniæ.

Cap.18. An functiones ſupernaturalis doctrinæ, ſint materia Simoniæ.

Cap.19. An actus iuriſdictionis interni fori, ſint materia Simoniæ.

Cap.20. An actus Eccleſiaſticæ iuriſdict. externi fori ſint materia Sim.

Cap.21. An defatigatio corporalis circa opera ſpiritualia, & obligatio ad illa ſit materia Simoniæ.

Cap.22. An omiſſio ſpiritualium actuum, ſit materia Simoniæ.

Cap.23. An ſpirituale ob annexionem ad ſpirituale, ſit mat. Simon.

Cap.24. An beneficia Eccleſiaſt. ſint mat. Simon. ex Diuino, vel Eccl. iure.

Cap.25. An Præſtimonia ſint mat. Sim. contra ius Diuinum, vel humanum.

Cap.26. An Penſiones Eccleſiaſt. ſint materia Simoniæ.

Cap.27. An commendæ, Coadiutoriæ, vel Hoſpitalia, ſint mater. Simon.

Cap.28. An ius Patronat. ſint mat. Simon. vbi de iure ſepeliendi, & ſimilib.

Cap.29. An temporalia officia Eccleſ. vel actus eorum ſint mat. Simon.

Cap.30. Quale pretium ad Simoniam requiratur, vbi diſquiritur, an commutatio ſpiritualis pro ſpirituali Simoniaca ſit.

Cap. 31. Vtrùm in commutatione ſpiritualium committatur Simonia ſaltem contra ius Eccleſiaſticum.

Cap.32. Vtrùm Prælati autoritas neceſſaria ſit, vt permutatio ſpiritualium non ſit Simoniaca.

Cap.33. Vtrùm Beneficium Eccleſiaſticum poſſit cum penſione permutari abſque Sim.

Cap.34. Vtrùm poſſint beneficia inæqualia permutari, facta recompenſatione, abſque Simonia.

Cap.35. Vtrùm renunciare beneficio in fouorem tertij, ſit Simonia.

Cap.36. Quando temporale Bonum ſit pertium rei ſpiritualis.

Cap.37. Vtrùm ſufficienter diuidatur pretium Simoniæ in tria vulgata membra.

Cap.38. Quid per munus intelligatur.

Cap.39. Quid ſub munere ab obſequio comprehendatur.

Cap.40. Quid per munus à lingua ſignificetur.

Cap.41. De diuiſione Simoniæ in mentalem, conuentionalem, & realem.

Cap.42. De Simonia ficta.

Cap.43. De Simonia confidentiali.

Cap.44. De intentione ad mentalem Simoniam neceſſaria.

Cap.45. Vtrùm intentio remunerandi ſpirituali dono antidotalem obligationem, ſit Sim.

Cap.46. Vtrùm pactum ſpiritiritualis functionis non debitæ ex officio ſit conuentionalis Simonia.

Cap.47. Vtrùm exactio ſtipendij pro ſpirituali functione debita ex officio, ſit conuentionalis Simonia.

Cap.48. Vtrùm conſuetudo exigendi temporalia pro ſpiritualibus, conuentionalem Simoniam incurrat.

Cap.49. Vtrùm poſſit eſſe realis Simonia ſine conuentionali.

Cap. 50. Vtrùm redemptio vexationis interueniente pacto Simoniam realem, & conuentionalem contineat.

Cap.51. An tranſactio, ſeu pactum oneroſum, vt lis finiantur in ſpiritualibus, Simonia ſit.

Cap.52. An Simonia cadere poſſit in Pontificem, vel eius curiam.

Cap.53. Quibus modis inferiores prælati, vel eorũ miniſtri, aut familiares, Simoniam committere poſſint.

Cap.54. Quomodo in aliis hominibus cuiuſcumque ſtatus, poſſit Sim. inueniri.

Cap. 55. Pro quibus Simoniis nulla pœna ipſo iure impoſita ſit.

Cap.56. Pro quibus Simoniis, aliqua cenſura ſit impoſita, & quis illa ſit.

Cap.57. An beneficium, vel res ſpiritualis per Simoniam comparata retineri poſſit, vel dimittenda ſit.

Cap. 58. An beneficia prius ritè obtenta per Simoniam circa beneficium amittantur.

Cap.59. An pretium pro re ſpirituali acceptum ex naturali iure, reſtitutioni obnoxium ſit.

Cap.60. An pretium Simoniacum ex iure Eccleſiaſtico, ſit reſtituendum ante condamnationem, & quibus.

Cap.61. An diſpenſatio cadere poſſit in Simoniam, & quomodo.

LIBER QVARTVS DE SIMONIA.

Expeditis aliis ſpeciebus ſacrilegij, quæ breuiorem tractatum poſtulabant, ſupereſt dicendum de Simonia, quæ vitium eſt ſub genere ſacrilegij contentum, vt diximus, ſub ſe habet varia membra, ratione quorum copioſiorem habet materiam. Nam quia vitium hoc in aliquam hominum vtilitatem redundare ſolet,& interdum fouet appetitum diuitiarum, interdum appetitũ honoris, & dignitatis, ideò frequentiùs in Eccleſia committitur, & in magnam eius perniciem cedit. Maximè quia propter hoc vitium ſæpiùs beneficia indignis conferuntur, electiones iniuſtæ fiunt, & res ſacræ, ac diuinæ indignè tractantur. Ob has ergo cauſas ſeparatim de hoc vitio tractamus, eíque hunc interdum librum tribuimus, quia non poteſt non eſſe copioſior illius conſideratio. Priùs ergo quid Simonia ſit, poſteà quotuplex ſit,& quas cauſas habeat,ac tandem quas pœnas vel effectus inferat,declarabimus.

Ordo eorũ, quæ in hoc libro ſunt tractanda.

CAPVT PRIMVM.

Quid Simonia ſit, & cur hac voce ſignificetur.

1. Quod vitium ſignificetur per hoc nomen Simoniæ.

PRINCIPIO ſupponendum eſt, hoc nomine Simoniæ vitium quoddam ſignificari, quod committitur, vendendo, emendo, aut quocumque modo commutando rem ſacram, ſeu ſpiritualem pro temporali. Nam quòd huiuſmodi contractus fieri poſſit, & ſoleat, notius eſt, quàm vt declaratione indigeat. Quòd verò talis contractus cedat in iniuriam rei ſacræ, nunc ſupponatur, nam infra ex profeſſo probandum eſt in variis ſpeciebus Simoniæ, quia non in omnibus eandem radicem malitiæ habet. Ideóque ſufficit nunc quædam breuis declaratio, nam eo ipſo, quod res ſacra, vt ſacra eſt, pro re temporali, ac profana commutatur, indigne tractatur, ac profanatur: ergo talis commutatio malitiam ſacrilegij inuoluit. Vel aliter eo ipſo quòd res ſpiritualis temporali pretio emitur, aut venditur, illi æquiparatur in valore, & æſtimatione, quia contractus ipſe poſtulat quandam æqualitatem inter ea, quæ commutantur, at hoc ipſum eſt contra debitam æſtimationem,& dignitatem rei ſacræ, ergo talis actio vitioſa eſt, meritóque inter ſacrilegia connumeratur. Quòd denique hoc vitium nomine Simoniæ ſignificetur, conſtat ex vſu totius Eccleſiæ, & ex Titulis de Simonia, in Decretalibus, Sext. & Clement.& ex innumeris Decretis, Cauſa 1. per ſex primas quæſtiones, vti hæc materia ex Patribus, & à Doctoribus tractatur: & à Theologis in 4.d.25. & 22. quæſt. 100.& ab aliis multis Doctoribus, qui de hac materia ſcripſerunt.

2. Quis huic vitio nomẽ Simoniæ impoſuerit. *Chryſoſt.*

Solet autem hic quæri, quis nomen Simoniæ huic vitio impoſuerit, & qua ratione ita appellatum ſit. Sed non eſt res magni momenti. Nam de auctore nominis nihil (vt arbitror) certum dici poteſt. Chryſoſt. quidem Homil.60. ad Populum, omnes, qui hoc vitium committunt, Simones vocat, dum prohibet, ne vllus Simon communicare audeat: & Homil.13.in Marc. Simonem proponit tanquam primum huius vitij exemplar, quem imi-

A tari dicit omnes,qui gratiam Chriſti emere ſtudent; & eodem modo loquuntur Patres illi æquales, vel antiquiores, diſtinctè verò non vtuntur voce Simoniæ pro ipſo vitio ſignificando. Greg. autem lib.7.Epiſt. 110. 113. & 114. Simoniacam hæreſim appellat. Legimus item antiquiores Patres mentionem facere cuiuſdam hæreſis, quam Simoniacam appellant, vt patet apud Nazian. Orat. 44. in Pentecoſt. propè initium, & Epiphan. hæreſ. 21. Sed illa longè alia hæreſis fuit à vitio Simoniæ; imò fuit infinitarum collectio hæreſum, nam ille Simon, & negabat Deum eſſe creatorem cœli, & terræ, ſeque creatorem Angelorum faciebat; & Spiritum ſanctum quandam fœminam eſſe dicebat,& ſexcenta ſimilia deliramenta effutiebat. B Imò ait Irenæus lib. 1. contr. hæreſ. c.20. ab illo hæreſes omnes ſubſtitiſſe, & ſectatores eius vocatos eſſe Simonianos, vt etiam appellat Aug. libr. de hæreſ. in 1. qui longè diuerſi ſunt à Simoniacis. Ergo hæreſis Simoniaca, de qua loquitur Greg. non complectitur totam doctrinam falſam Simonis, ſed pro illo ſpeciali, quam Simon indicauit, quando virtutem dandi Spiritum ſanctum emere voluit, vox illa vſurpata eſt à Gregorio,& inde poſtea vox incomplexa *Simoniæ* deriuata eſt ad proprium vitium & ſacrilegium ſignificandum.

Greg. *Nazian.* *Epiphan.* Quæ hæreſis quõdam Simonia diceretur. *Irenæus.* *Auguſt.* *Gregor.*

Rationes autem ob quas à Simone hoc vitium nomen acceperit, plures redduntur. Prima eſt, quia C ille fuit primus, qui in lege gratiæ hoc vitiũ commiſit, an verò ante hanc legem alij illud commiſerint, infra videbimus. Secunda eſt, quia ex parte materiæ grauiſſimè diliquit, quia ipſammet perſonam Spiritus ſancti, & dona eius venalia eſſe voluit, & conſequenter voluit Spiritum ſanctum ſibi ſubiectum, & tanquam ſeruum venalem habere, ſicut ſcripſit Tharaſius ad Paſchaſium Papam, & habetur in cap. *Eos*, 1.q.1. Tertia eſt, quia ſimul emendo, & vendendo Spiritum ſanctum, peccauit, ſaltem affectu, intentione, & conatu. Formaliter enim emere tentauit poteſtatem dandi Spiritum ſanctum, & quia hæc poteſtas non datur ſine ipſo Spiritu ſancto, ipſum etiam Spiritum ſanctum emere voluit. Et ita ex loco Act. 8. probat Chryſ. Homil. 13. in Marc. non ſolùm eſſe malum vendere ſpiritualia, ſed etiam emere. *Nam Simon Magus* (inquit) 3.

3. Rationes aſſignãtur, cur à Simone nomen acceperit hoc vitium. Prima. Secunda. *Tharaſ.* Cap. *Eos.* Tertia. *Actor.* 8. *Chryſoſt.*

(inquit) *non quia vendidit, ſed quia emere voluit, damnatus eſt.* Nihilominùs addit Diuus Thomas dicta quæſt. 100. art. 1. ad 4. etiam peccaſſe vendendo Spiritum ſanctum, ſaltem affectu, & intentione, qui ad hoc emere volebat poteſtatem, vt poſtea ipſum Spiritum ſanctum venderet, & allegat cap. *Saluator* 1. quæſt. 3. vbi Vrban. 2. ait, *Simon Magus non Spiritum ſanctum propter Spiritum ſanctũ, quo ipſe erat indignus, ſed ideò quantũ in ipſo erat, emere voluit, vt ex venditione ſignorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur.* Sic etiam Epiphan. hæreſ. 21. inquit: *Cum Simon non haberet rectum cor, neque cogitationem rectam, ſed lucro, & ſtudio pecuniarum intentus eſſet, offerebat pecunias Petro Apoſtolo, vt daret ipſi poteſtatem dãdi Spiritum ſanctum per manus impoſitionem, ita ratione ſecum inita, qua dare vellet multis pro modica pecunia, atque ſic per exhibitionem Spiritus multas pecunias cumulare, ac lucrari.* Et Cyrillus Hieroſolym. Catecheſ. 16. *Non dixit* (inquit) *date mihi Spiritus ſancti communionem, ſed poteſtatem, vt aliis venderet, quod non erat venale.* Et ſimilem ſententiam habet Aug. tract. 10. in Ioan. Neque hanc prauam Simoniis intentionem temere iudicarunt Patres, ſed ex verbis, & circunſtantiis perſonæ, & operum eius prudenter eam collegerunt. Expreſsè enim ipſe Simon dixit Apoſtolis, *date mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum.* Cùm enim aiebat: *Date:* non liberalem donationem, ſed obligationem pretio venditam poſtulabat, eodem ergo modo dare intendebat. Vnde rectè Auguſt. Tract. 10. in Ioan. *Putabat* (inquit) *mercatores eſſe Apoſtolos, talis enim ipſe erat, & quod venderet, emere volebat*

[Margin: D.Thom. — Ca. Saluator. — Vrba. Papa. — Epiph. — Cyril. — Auguſt. — Auguſt.]

4. 4. Ratio. Quarta ratio ſumi poteſt ex eo, quòd hoc vitium in Simone primum per Apoſtolos damnatum & quaſi anathematizatum eſt. Vnde eſt illud, quod Gelaſ. Papa Epiſt. 1. c. 26 de Simoniacis ſcripſit. *Dantem ſimul, & accipientem damnatio Simonis, quã ſacra lectio teſtatur, inuoluit.* Et habetur in c. *Quos* 6. 1 q. 1. & ſimilis ſententia poteſt ſumi ex c. *Repe riuntur* 7. Quinta ratio ſumi poteſt, quia in Simone non ſolùm ipſum vitium damnatum eſt, ſed etiam radix eius, quæ eſt auaritia, à qua maximè oriri ſolet. Quod adeò exaggerat Vrbanus Papa in dicto c. *Saluator*, vt dicat, *Nec Apoſtolus emptione Spiritus ſancti (quam bene fieri non poſſe, nouerat) ſed ambitionem quæſtus talis, & auaritiam, quæ eſt idolorum ſeruitus, in eodem Simone, exhorruit, & maledictionis iaculo percuſſit.* Vbi non intelligit, Apoſtolum non exhorruiſſe, vitium ipſum emendi Spiritum ſanctum; nam in vniuerſum affectum illum exhorruit, maximè verò talem, qui ad turpem quæſtum ex nimia auaritia ordinabatur. Vnde illi maximè ſunt Simoniaci, maximéque hæreticum illum imitantur, qui ob temporalem quæſtum ſpiritualia emunt, quamuis omnes ementes & vendentes Simoniaci ſint, quacumque intentione id faciant. Sexta etiam ratio addi ſolet, quia Simon ex falſa fide, & ex hæreſi concepta, in vitiũ illud prolapſus eſt. Quod ex verbis Petri non obſcurè colligitur: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniã domum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Illa ergo exiſtimatio non erat ſecundùm fidei puritatem, vt ponderauit Ambr. li. 2. de Pœnit. c. 4. c. *Petrus* 1. q. 1. Fuit ergo aliqua hæreſis. Illa verò duobus modis explicari poteſt. Primò quia reuera non exiſtimabat nec credebat, illud eſſe donum Dei, ſed putabat, Apoſtolos eſſe Magos ſicut ipſe erat, & volebat ab eis doceri artem illam, & ad hoc pecunias offerebat. Hoc indicauit Magiſt. Hiſtor. in Actib. cap. 44. dicens, exiſtimaſſe Simonem, Apoſtolos quadam peculiari induſtria poteſtatem illam ſolitos fuiſſe conferre, potuiſſeque pecunia comparari. Secundò quia exiſtimauit Spiritum ſanctum, & dona eius vænialia eſſe, & pecunia obtineri poſſe, vt ait Niceph. lib. 2. Hiſtor. c. 6. & indicauit Cyril. Hieroſoly. Cat. 6. Ex quo manauit hæreſis affirmans ſpiritualia poſſe pecunia æſtimari, quam Armenis tribuit Guido Carmelita, vt refert Caſtro verb. *Simonia.*

[Margin: Gelaſ. Papa — Ca. quos. — Cap Repe riuntur. — Vrbã. Papa. — Sexta. — Ambroſ. — Niceph. — Cyril. — Guido. — Caſtr.]

5. Cur hoc vitium Simoniaca hæreſis appelletur. Atque ex his obiter intelligitur, cur vitium hoc, quod ſacrilegium eſſe diximus, Simoniaca hæreſis à Gregorio appelletur. Eſtque in iure Canonico valdè vſitatus ille modus loquendi, vt patet 1. q. 1. c. *Presbyter* 3. cum aliquibus ſequentib. cap. *Cùm liqueat* 13. c. *Statuimus* 206. & grauiſſimè in cap. *Eos,* 21. Vbi Macedonij hæreſi, hæc antefertur: nam Macedonius Spiritum ſanctum Patris, & Filij ſeruum faciebat; Simon autem hominum, quem Simoniaci imitantur. Et in cap. *Patet* vlt. 1. q. 7. cum magna exaggeratione dicitur, Simoniacos tanquam primos, & præcipuos hæreticos eſſe deteſtãdos. Et quod loquuntur hæc Iura de ipſo vitio Simoniæ, patet ex cap. *Quoties,* extrà, de Simon. vbi quidam dicitur ordinatus per Simoniacam hæreſim: vnde apertè conſtat ipſum vitium hæreſim appellari. Solet etiam Gregor. hanc vocare Neophytorum hæreſim, vt patet ex dicta Epiſt. 110. & ex l. 4. Epiſt. 55. & lib. 5. Epiſt. 107. & c. *Quiſquis,* 1. p. 1. non quia ab aliquo homine ſic appellato originem traxerit (nullum enim talem Hiſtoriæ referunt) ſed quia Simon adhuc Neophytus, id eſt, recens baptizatus illam inuenit, vt ibi notat Gloſſa, & alij.

[Margin: Greg. — Cap. Presbiter. — Cap. Cùm liqueat — Cap. Statuimus. — Cap Eos. — Cap. Patet. — Ca. Quoties. — Greg. — Cur Simonia Neophytorum hæreſis dicatur. — Gloſſ.]

6. Simonia per ſe non eſt fidei cõtraria. Sed nihilominùs certum eſt, vitium hoc, per ſe, & formaliter non eſſe contrarium fidei, quia per ſe, non requirit errorem in intellectu contrarium fidei. Nam licèt non malè ſentiat de rebus ſacris, poteſt tamen ex aliquo prauo affectu, vel intentione eas indignè tractare. Aliàs omne ſacrilegiũ hæreſis eſſet, quod verum non eſt. Dicit D. Thom. dicto art. ad 1. Simoniam vocari hæreſim quoad externam profeſſionem, quia qui donum Spiritus ſancti vendit, profitetur ſe eſſe doni Spiritus ſancti dominum. Vel generaliùs loquendo, qui rem ſpiritualem, & ſacram vendit, eam tanquam venalem ſe æſtimare ſignificat, ac ſubinde iudicare eſſe rem pretio æſtimabilem, quod ſpeculatione iudicatũ, hæreſis eſſet. Tamen quia poteſt vitium committi cum ſolo iudicio practico ſine illo ſpeculatiuo, ideò propriè, & verè hæreſis non eſt. Et ita Gloſſa, & Doctores in c. *Firmiſſimè* de Hæret. notant, Simoniacum vocari hæreticum latè, non propriè. Fortaſſe etiam ab origine, dicta eſt hæc peſtis, Simoniaca hæreſis, quia ex hæreſi primùm orta eſt, & qui illam exercet, primum hæreſiarcham noui Teſtamenti imitatur. Propter quæ omnia, vitium hoc præſertim frequenter vſitatum ſuſpicionem hæreſis afferre ſolet, & pœnas aliquo modo ſimiles mereri, vt infrà ſuo loco videbimus.

[Margin: D.Thom.]

7. Definitio Simoniæ proponitur, & explicatur. Poſſet ergo Simonia iuxta dicta breuiter definiri eſſe ſacrilegium, quod committitur in emptione, & venditione, ſeu in contractu quolibet, quo res ſpiritualis vt talis eſt pro temporali commutatur. Quòd enim hoc vitium ſub hoc genere contineatur, ſuprà oſtenſum eſt, quia reuera eſt profanatio quædam & iniurioſa contrectatio rei ſacræ. Per hoc ergo genus ab aliis vitiis Religioni contrariis, quæ ſub hoc genere non continentur, diſtinguitur. Per alias verò particulas explicatur differentia propria conſtitutiua huius vitij; & ita illam declarant Hoſtienſ. & Abbas in c. *Nemo* de Simonia. Vnde per eaſdẽ diſtinguitur Simonia ab aliis ſpeciebus ſacrilegiorum: nam in aliis non tractantur indignè

[Margin: Hoſtienſ. — Abbas.]

indignè res ſacræ, vt tales ſunt per voluntariam commutationem, ſed per actiones longè diuerſas, vt ſuprà viſum eſt. Quæ differentia, tanta viſa eſt *Caiet.* Caiet. vt crediderit, per eam diſtingui hoc vitium quaſi genere ab omnibus aliis vitiis contra Religionem hactenus tractatis. Verumtamen ſatis eſt, ſi dicamus per illam diſtingui ſpecie ab omnibus aliis ſacrilegiis. Nam à genere ipſo excludi non poteſt per illam differentiã, nec enim deſcriptio propoſita ex repugnãtibus partibus conſtat. Nam licèt emptio ſit voluntaria actio, nihilominùs eſt cõtra reuerentiã rei ſacræ, & ideò differentia illa optimè poteſt contrahere genus ſacrilegij. Simoniam diſtingui ſpecie à cęteris ſacrileg. Quòd autem Simonia diſtinguatur ſpecie, etiam morali, & in genere vitij à ceteris ſacrilegiis, probari poteſt ex diuerſa ratione deformitatis in ordine ad rectam rationem, & ex aliis, quæ de diſtinctione harum ſpecierum ſæpè diximus. Et vt abſtrahamus à ſpeculatiua quæſtione, ſaltem eſt moraliter certum, hanc ſpeciem eſſe diuerſam in ordine ad confeſſionem, quia neceſſe eſt, in confeſſione explicare, Simoniæ peccatum commiſſum eſſe. Neque ſatis eſſet, in genere dicere ſacrilegium aliquod eſſe commiſſum, quod eſt indubitatum apud omnes; & communi conſenſu totius Eccleſiæ receptum. Imò etiam in ſpeciebus Simoniæ (ne de illarum diſtinctione iterum dicere neceſſe ſit) idem cum proportione obſeruare neceſſarium erit. Nam inter eas eſſe ſolet tanta varietas, vt modum, & materiam Simoniæ declarare neceſſarium ſit; ſiue id ſit propter rigoroſam ſpecificam diſtinctionem, ſiue quia in ordine ad mores humanos nõ poteſt aliter de illa ferri morale, ſeu Sacramentale iudicium.

8. Ex his ſufficienter declaratum videri poterat, quid ſit Simonia generatim ſumpta, quia clarior, & diſtinctior notitia non eſt in hoc principio requirenda, ne omnia confundamus. Nihilominùs prætermittere non poſſumus communem, & vſitatam definitionem Simoniæ, eiúſque breuem declarationem, ne illam reprehendere, aut contemnere videamur. Non eſt enim ita, ſed in re non putamus diſtingui ab ea, quam tradidimus, imò in hoc excedit, quod per vniuerſaliores terminos, & abſtrahentes à particularibus opinionibus datur: nos enim vt inſinuaremus conſequentiam huius doctrinæ ad traditam in ſuperioribus, & vt ſupponeremus omnia, quæ dicta ſunt in genere de ſacrilegio, in Simonia ſupponenda eſſe, ideò per genus ſacrilegij illam deſcripſimus; vſitata verò definitio ſic habet.

9. Definitio Simoniæ magis vſitata explicatur. Simonia eſt *ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.* Hanc amplectitur D. Thom. in d. 25. quæſt. 5. art. 1. & omnes Theologi in 4. d. 25. & Altiſ. lib. 3. Tract. 21. Alenſ. 2. p. q. 167. aliâ 185. membr. 2. Anton. 2. p. tit. 1. c. 5. §. 1. Sot. libr. 9. de Iuſt. q. 5. art. 1. Iuris Canonici interpretes in Rub. de Simon. Et Summiſtæ eodem. Nauar. cap. 23. n. 100. Armach. lib. 10. de q. Armen. c. 12. Eſtque ſupra ex Gloſſa in principio 1. 1. ver. *Quidam.* Vbi Turrec. latè illam tractat, & defendit. *D.Thom. Soto. Altiſ. Alenſ. Anton. Nauar. Armac. Gloſſa. Turrec.* Ponitur autem loco generis *ſtudioſa voluntas*, vel quia generaliſſimum genus eſt, de quo non poteſt eſſe controuerſia, quin ſit de ratione cuiuſcunque peccati, & vitij, quia ſine voluntate eligente peccari non poteſt, & hæc dicitur voluntas ſtudioſa; vel ad denotandum, hoc vitium eſſe oppoſitum Religioni, quæ eſt pars iuſtitiæ, & voluntatem habet pro ſubiecto proprio. Vel ad indicandum, vitium hoc non opere tantùm, ſed etiã ſolo affectu deliberato, poſſe committi, non ſolùm generali ratione, qua omne peccatum poteſt ſolo de-

A ſiderio fieri, vt Nauar. ſignificat, ſed etiam alia ſpeciali, quam in Simonia mentali infra explicabimus. *Nauar.* Vel denique quia prima Simonia in Eccleſia commiſſa, à quo hoc vitium nomen accepit, ſola ſtudioſa voluntate, & conatu commiſſa eſt, vt placuit Victoriæ in Relect. de Simon. num. 3. cum *Victor.* Armac. ſupra. *Armil.* Et ſumpta videtur illa particula ex cap. *Qui ſtudet*, 1. q. 1. *C. Qui ſtud.*

Reliquæ particulæ ponuntur loco differentiæ, 10. Quid loco differentiæ. & ferè coincidunt cum ſuprà poſitis: tria verò in eis inſinuantur, ex quibus pendet tota cognitio huius vitij. Primum eſt materia Simoniæ, quæ explicatur illis verbis, *aliquid ſpirituale, vel ſpirituali* B *annexum.* Vbi ſtatim occurrebat inquirendũ, quid hîc ſignificetur nomine ſpiritualis, & quid per ſpirituali annexum. Verumtamen ad hoc exactè explicandum, oportet multa dubia infrà tractanda hîc anteuertere, quod confuſionem pareret. Et ideò D. Thom. non curauit hoc per definitionem *D.Thom.* explicare, ſed per exempla, vt in argum. *Sed contra*, ait vendere Altare, Decimas, vel Spiritum ſanctum, eſſe Simoniam, ex c. *Altare* 1. q. 3. & in ſolut. *Ca. Altare.* ad 6. numerat *Sacramenta, & alia* (inquit) *huiuſmodi.* Victor. verò poſt longam diſputationem concludit in n. 6. *Victor.* ſpirituale in propoſito eſſe idem, quod *donum Spiritus ſancti*, iuxta illud Act. 8. *Pecunia tua* *Act.8.* *tecum ſit in perditionem, quia donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Et ſub hoc dono, ait cõprehendi tam C gratias datas, quæ numerantur 1. Cor. 12. quàm *1. Cor. 12.* varia miniſteria, ſeu Eccleſiæ dignitates, quæ ad Epheſ. 4. recenſentur, Nauar. autem dicto c. 23. n. *Epheſ.4.* 99. & ad Rubr. de Iudic. num. 24. in primis de- *Nauar.* clarat, debere eſſe donum ſupranaturale ad ſalutem animarum ordinatum, & deinde addit, non oportere vt ſit immediatè datum à Deo, ſed ſatis eſſe, quod ſit ab Eccleſia inſtitutum per ſupernaturalem poteſtatem à Chriſto ſibi gratis datam. Et addit vltimò, oportere, *vt ſit gratis dandum.* Sed hoc addere non oportet, quia ſi res ita ſit ſpiritualis, vt ſit materia Simoniæ, eo ipſo habet, vt gratis danda ſit, vt infrà dicemus.

D Sed, vt dixi, hæc materia non poteſt hîc ſatis ex- 11. plicari, nec ferè vna definitione deſcribi, ſed paulatim explicanda eſt in diſcurſu doctrinæ, & ideò dico breuiter cũ Richar. 4. diſt. 25. art. 3. q. 1. & aliis *Richar.* Theologis ibi, quos alij, & præſertim Summiſtæ omnes imitãtur. Spirituale hîc non dici ab ſpiritu creato, ſed ab increato, id eſt, ab Spiritu ſancto, quatenus eſt auctor donorum gratiæ, quæ per antonomaſiam ſpiritualia dona vocantur: ſub ſpiritualibus autem donis hîc intelligimus omnes gratias gratis datas, & omnia dona Spiritus ſancti, & miniſteria diuinitus ordinata ad ſpirituale ſalutem animarum, & à fortiori inſtrumenta eiuſdẽ ſalutis, & quicquid propter illam eſt à Deo, vel Eccleſia ſpecialiter inſtitutũ. Quid in hoc loco ſignificet donum ſpirituale. Hoc non aliter nunc probatur, quam ex verbis Chriſti. Matth. 10. *Gratis* E *accepiſtis, gratis date.* Ibi enim (vt infra declarabo) intrinſecam malitiam Simoniæ ſignificauit, vnde *Matth. 10.* etiam indicauit propriam materiã eius, quæ ſunt gratiæ gratis datæ, & alia ſupernaturalia dona, quæ gratis dantur in ordine ad ſalutem animæ. Item ex verbis Petri. *Exiſtimaſti, donum Dei pecunia poſſideri.* Spirituale ergo in dicta definitione ab Spiritu ſancto denominatur, ſeu à ſalute animæ, quæ per antonomaſiam ſpirituale bonum dicitur, quia eſt ſuprema participatio Spiritus ſancti, & maxima perfectio ſpiritus creati, ideóque omnia dona, quæ ad hanc ſalutem ordinantur per ſe, ac proximè, ſingulari titulo ſpiritualia vocantur. Et hic eſt communis conſenſus omnium, quia vitium

ſimoniæ circa totam hanc materiã verſari poteſt, & illam non excedi, vt ex ſequentibus conſtabit. A

Addo verò, bona ſpiritualia in tantum eſſe poſſe materiam ſimoniæ, in quantum facto licet non Iure pro materiali pretio æſtimari, ac commutari poſſunt. Quia tamen hæc ſpiritualia de quibus homines prauè negotiari poſſunt, non ſunt purè immaterialia, imò frequentiùs ſine corporalibus non ſubſiſtunt, vt dicitur in cap. *Siquis obiecerit* 1. q. 3. ideò in definitione, adduntur ea, quæ ſunt ſpiritualibus annexa. Huiuſmodi autem ſunt, res quædam, quæ licèt in ſe materiales ſint, cum ſpiritualibus connectuntur vel tanquam materia cum forma, vt calix argenteus cum conſecratione, vel tanquam materiale cum formali, vt ablutio cum ratione Sacramenti, vel vt principium, ſeu inchoatio ad terminum, vt ius patronatus ad beneficium, vel tanquam effectus ad cauſam aliquomodo, ſi beneficium datur propter officium, vnde ex his, quædam dicuntur annexæ antecedenter, aliæ conſequenter, aliæ concomitanter, de qua partitione, infrà ſuo loco dicemus.

Ca. Si quis.

Quæ res dicantur annexæ ſpiritualibus.

13. Secundò in illa particula, definitioni inſinuatur id, in quo maximè realis Simonia conſiſtit, id eſt, indebita actio circa rem ſacrã, de qua dicitur, eſſe emptionem, vel venditionem eius. Quia res ſpirituales, & ſacræ multis modis poſſunt iniuria affici, & non omnes pertineut ad Simoniam, ſed tantùm ille, qui fit per huiuſmodi contractum. Declarat autem D. Thomas ſuprà, & omnes cum illo, ſub nomine emptionis, & venditionis comprehendi alios contractus æquiualentes venditioni, quales ſunt: Do, vt facias, vel vt obligeris ad hoc, vel illud, & ſimiles. Nam etiam in Iure Ciuili ſolet interdum venditionis contractus in hac generalitate ſumi, vt expreſsè dicitur in leg. *Sicut* §. *Venditionis*, ff. Quibus modis pignus, &c. Et ibi Gloſſa refert alia Iura. Et latiùs Tiraquel. lib. 1. de Retract. §. 2. Gloſ. 2. Tertiò in eadem venditionis voce, indicatur tertium quod in hoc peccato interuenit, nimirum pretium, ſine quo nec datio rei ſpiritualis eſſet venditio, nec receptio eſſet emptio, ſed eſſet gratuita donatio, & acceptio, quod eſt contra rationem Simoniæ, vt declaratum eſt, & ſumitur ex cap. 1. & c. *Gratia*, 1. q. 1. quatenus ibi dicitur, Simoniacos non gratis ſeu gratuitò ordines accipere, & clarius ex Act. 8. *Exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri.* Tamen ſicut diximus venditionem latè ſumi pro acceptione non gratuita, ita pecunia vel pretium accipiendum eſt pro quacumque re æquiualente, ſeu pretio æſtimabili: vnde aliqui addunt illi definitioni particulam *pro re temporali.* Sed non eſt neceſſaria, quia in ipſo verbo vendendi ſatis continetur, & quia nonnullam patitur dubitationem, de qua infrà dicetur.

In venditione rei ſacræ peculiariter explicatur Simonia.

D. Thom.

Leg. Sicut. Tiraquel. Gloſſ.

Cap. 1. Ca. Gratia. Act. 8.

14. Addunt aliqui Canoniſtæ huic definitioni aliam particulam, nimirum *opere ſubſecuto*, quia ſi per ſolam voluntatem definiatur, conueniet definitio Simoniæ mentali, non verò reali, vel conuentionali, ita Hoſt. in cap. *Nemo* de Simon. nec repugnat ibi Abbas. Sed poſſet contra eos conuerti ratio, quia addita illa particula, definitur realis Simonia, & externa, non verò mentalis, in qua eſt eſſentialis ratio peccati: nam actus exterior non addit eſſentialem maliriam actui. Vnde illi videntur locuti vt Iuriſtæ, de Simonia, quæ ad forum Eccleſiæ externum pertinet, & eſt capax pœnarum Eccleſiæ, quæ ſemper requirit aliquod opus ſubſecutum, etiamſi mentalis ſit. Tamen apud Deum poteſt dari vera Simonia per ſolam voluntatẽ. Fateor tamen potuiſſe Simoniam definiri non per voluntatem, ſed per actum ipſum, dicendo eſſe venditionẽ rei ſpiritualis, ſicut definitur furtum, eſſe acceptionẽ rei alienæ, &c. Et ſicut ibi non excluditur furtum mentale, quia intelligitur eſſe acceptionem actu, vel voto, ſeu deſiderio. Ita dici poſſet de Simonia. At verò etiam è conuerſo cum dicitur, eſt voluntas vendendi, &c. non excluditur actualis venditio voluntaria, & ſtudioſa, ſeu deliberata, quia actio illa, vt Simonia ſit, voluntatẽ illam includit. Vnde tota controuerſia eſt de modo loquendi, nam res ſatis conſtat, & vulgata definitio ſuſtineri poterit ſine vlla additione. Illa verò, quam nos dedimus per proprium genus vitij, & differentiam eius, videtur profectò ſatis accommodata, & iuxta vtramque, totam hanc materiam proſequemur.

Particula à Canoniſtis addita reiicitur. *Hoſtienſ.* In actu interno poteſt dari Simonia quæ ſi nõ habeat adiunctum actũ externum nõ eſt capax pœnarum Eccleſiæ.

15. Ex dicta ergo eſſentiali ratione huius vitij, reducere poſſumus totam illius materiam, & amplitudinem ad quatuor capita, ſeu quatuor diuiſiones, iuxta quatuor conditiones eius, quæ ex dictis definitionibus colliguntur, ſcilicet, genus vitij, ſeu ſacrilegij; materia, circa quam verſatur, quæ eſt res aliqua ſpiritualis. Pretium ſeu res temporalis, quæ pro tali re ſpirituali datur: actio ipſa vendendi ſeu commutandi: & ad primum ex his capitibus poteſt accommodari diuiſio Simoniæ in intrinſecè malam, vel ſolùm quia prohibita eſt. Nam vitium conſiſtit in deuiatione à regula; conſtituitur enim per carentiam conformiratis ad regulam: regula autem eſt lex, ſeu ius prohibens talem actionem, hoc autem ius explicatur per illam diuiſionem; rectè ergo generi accommodatur. Ad ſecundum pertinent variæ diuiſiones Simoniæ, quæ ex parte materiæ dari ſolent, vt quod Simonia alia eſt circa rem ſpiritualem: alia circa rem annexam rei ſpirituali; vel in particulari ſolet diſtingui Simonia in ordinibus, vel in beneficiis, & aliis ſimilibus. Ad tertium pertinet diuiſio illa Simoniæ ex parte pretij, ſcilicet à manu, lingua, ab obſequio, ex c. *Ordinationes* 1. q. 1. c. *Totum* 1. q. 3. Et huc ſpectant aliæ quæſtiones de variis rebus quæ in commutationem rei ſpiritualis dari poſſunt. Ad quartum ſpectat communis etiam diuiſio Simoniæ in mentalẽ, realem, & conuentionalem, & huc etiam ſpectant omnes modi pactionum, & contractuum qui ſufficiunt ad Simoniam committendam, ex quorum cognitione pendet, qui non ſufficiunt. In his ergo quatuor capitibus totam hanc materiam, quantum ad explicandam culpam ſpectat, comprehendemus, & eodem ordine illam proſequemur, quia videtur ſatis accommodata ad naturam, & varietatem huius vitij explicandam, qua intellecta, facile erit de obligationibus, quæ ex ea reſultare poſſunt, & de pœnis illis impoſitis, dicere.

In quatuor capita diſtribuuntur omnia, quæ de Simonia sũt dicẽda.

Cap. Ordinationes. Ca. Totum.

CAPVT II.

Sitne aliqua Simonia iure diuino prohibita. Incipitque explicari prima diuiſio Simoniæ, in eam, quæ eſt prohibita, quia mala, & eam, quæ eſt mala, quia prohibita.

PRIMA SIMONIÆ DIVISIO.

1. QVoniam præcipua huius tractatus intentio eſt, declarare malitiam Simoniæ, quæ per comparationem ad regulam, quæ eſt ius, ſeu præceptum, ſumenda eſt, ideò primo loco tractanda eſt diuiſio Simoniæ, quæ per comparationem ad hanc regulam ſumitur. Ante omnia ergo, ſupponenda eſt diuiſio Simoniæ in eam, quæ eſt contra ius diuinum, & eam, quæ tantùm eſt contra Eccleſiaſticum. Quam diuiſionem, omnes ferè admit-

Diuiſio Simoniæ in eam quę eſt de iure diuino, & in eam, quę eſt de iure Eccleſiaſtico.

Gloſſa. Cap. Cum pridem. Gloſſ. Ca. Ex parte. Innoc. Hoſtienſ. Abbas. Cap. Saluator. Turrec.

admittunt, vt de Iuriſperitis conſtat ex Gloſſa in capit. *Cùm pridem* de pactis. verb. *Illicitæ pactionis*; alia Gloſſa in capit. *Ex parte* 1. de Officiis deleg. verb. *Dimittere.* Quam ibi Innocent. Hoſtienſ. Abbas, & alij approbant. Idem ſentit Gloſſa in capit. *Saluator* 1. quæſt. 3. verb. *Et iudicem.* Turrec. in cap. *Latorem*, artic. 2. numer. 5. 1. quæſt. 1. Eandem diſtinctionem admittunt Theologi, vno, vel alio excepto, vt infrà. Et in generali perſuaderi facilè poteſt. Primò ex communi ratione ſacrilegij, nam aliquod eſſe poteſt ſacrilegium cõtra ius diuinum, & aliquod contra Eccleſiaſticum, vt ſuprà viſum eſt: ergo eadem ratione poterit eſſe Simonia vtriuſque modi. Patet conſequentia, quia Simonia ſacrilegium quoddam eſt, & ita ex vi generis non repugnat ei dicta partitio, nec ex propria ratione poteſt oſtendi repugnantia. Secundò oſtẽdi poteſt in particulari de ſingulis membris. Nam in primis Simõ Magus propriam, & grauiſſimam Simoniam committit, vt ex dictis capit. præcedentibus conſtat; ſed ille non peccauit contra poſitiuam legem Eccleſiæ, quia nec lata tunc erat, nec ille tenebatur illam ſcire, ergo peccauit contra diuinum ius. De altero verò membro, quòd poſſibile ſit, probatur ex generali principio, quòd lex humana poteſt conſtituere materiam aliquam vt neceſſariam in aliqua ſpecie virtutis, quæ ex natura ſua neceſſaria non erat, & ſic poteſt facere, vt aliquid ſit malum contra talem virtutem, quod ſecluſa lege poſitiua, malum non eſſet: vt ſeculare iudicium agere in loco ſacro, eſt ſacrilegium contra ius humanum, quia Eccleſia id prohibuit in peculiarem reuerentiã loci ſacri: ſic ergo negotiari, vendendo, vel emendo rem aliquam annexam rei ſacræ, vel permutare beneficia propria authoritate, potuit ab Eccleſia prohiberi, vt neceſſarium, ad reuerentiam talis rei, & tunc oppoſita actio erit Simonia contra ius Eccleſiæ.

Probatur diuiſio.

2\. *An primũ membrum Simoniæ ſit contra ius diuinũ naturale, vel contra poſitiuum. Ratio dubitandi. D. Thom.*

Quantumuis autem hæc diuiſio recepta ſit, non deſunt circa illam difficultates, nec etiam deſunt, qui in aliquo contradicant, & ideò vtrumque mẽbrum ſigillatim tractandum eſt. Circa primum ergo membrum de Simonia contra ius diuinum dubitari poteſt. An talis Simonia ſit contra ius Diuinum naturale, vel poſitiuum. Et ratio dubij eſt, quia D. Tho. in d. art. 1. (quem omnes ſequuntur) vtrumque coniungere videtur. Nam priùs probat, Simoniam eſſe malam duplici ratione, ſcilicet, quia res ſpiritualis, & ſacra indignè tractatur, cùm pretio æſtimatur, & quia vendit homo rem, cuius non eſt dominus, ſcilicet rem ſacram, & ſpiritualem. Quæ duæ rationes videntur eò tendere, vt probent, hoc eſſe contra ius diuinum naturale. Deinde verò adiungit tertiam rationem ſumptam ex verbis Chriſti Matt. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Quæ ratio procedere videtur de iure diuino poſitiuo, nam ex natura rei non eſt intrinſecè malum, rem gratis acceptam non gratis dare, niſi aliunde reſultet malitia, ſic enim homo gratis à Deo accepit libertatem naturalem, vires ad laborandum, & ſimilia, & tamen illa vendere vel fructus, aut vſus eorum, non eſt per ſe malum. Videtur ergo D. Thom. velle, hoc vitium eſſe contra vtrumque ius diuinum.

Matth. 10. Probatur eſſe contra vtrumque.

3\. Probatur non eſſe contra vtramque.

Aliunde verò apparet contra neutrum eſſe; non quidem contra ius diuinum poſitiuum in lege gratiæ, quia hac lege nulla ſunt data præcepta poſitiua à Chriſto Domino, præter præcepta Fidei, & Sacramentorum; circa modum autem tractandi Sacramenta, vel alias res ſacras nihil peculiare præcepit Chriſtus, præter id, quod iure naturæ ſequitur ex ſanctitate, ſeu dignitate vniuſcuiuſque rei ſacræ. Et confirmatur, quia verba illa: *Gratis accepiſtis, gratis date:* poſſunt facile per modum conſilij explicari. Tum quia nullum eſt verbum, quod rigoroſum præceptum, eiuſque obligationem requirat. Tum quia ibi non tantùm mouet venditionem, ſed etiam quancunque munerum oblationem, etiam gratuitam ſi in recompenſationem facti beneficij offeratur, vt Ianſen. in Concor. cap. 55. animaduertit, & tamen hoc non eſt præceptum, ſed conſilium, vt conſtat. Tum denique quia ſtatim ſubiungitur, quaſi in confirmationem præcedentis conſilij: *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris.* Quod tamen conſilium eſt, licet ſub eadem forma imperando proponatur.

Probatur non eſſe contra ius diuinũ poſitiuum. *Ianſen.*

4\. Probatur non eſſe contra naturale.

Quod verò nec contra ius naturale ſit hoc vitium, probari poteſt, quia duæ priores rationes Diui Thomæ non videntur hoc conuincere. Non quidem prima, quæ inde ſumebatur, quod videtur res ſpiritualis indignè tractari, dum per temporale pretium comparatur. At hoc non videtur cogere: tum quia ſæpe in contractibus iuſtitiæ, ſit licitè permutatio, vel recompenſatio inter rem, quæ per pecuniam ſatis recompenſari non poteſt per pretium pecuniæ, vt fama, vel corporis membrum non poteſt pecunia recompenſari, & tamen qui abſtulit famam, vel abſtulit membrum, poteſt ex conuentione humano arbitrio facta, iniuriam pecunia recompenſare. Tum etiam quia non oportet, vt hoc fiat ex falſa æſtimatione æqualitatis inter rem temporalem, & ſpiritualem, ſed ex voluntaria quadam pactione, inſtituendo, vel deſignando certum aliquod pretium loco rei æqualis, quod ab eo, qui æquale dare non poteſt, videtur poſſe poſtulari quod poteſt, ſine iniuria rei dignioris, quam ille accepturus eſt. Sic enim non poſſumus nos reddere æquale Deo pro iniuria, quam illi fecimus, & tamen ipſe honeſtiſſimè à nobis poſtulat in recompenſationem id, quod facere poſſumus. Et confirmatur, quia ſi hæc ratio valida eſſet, vtique probaret, nec ſcientiam naturalem poſſe vendi, nec ſanitatem, quia hæc non poſſunt pretio vllo æſtimari. Reſpondebit aliquis, ſanitatem, aut ſcientiam non vendi, ſed actiones, aut induſtrias, quæ iuuant ad illas acquirendas, quæ actiones humanæ ſunt, & pretio æſtimabiles. At enim eodem modo dicemus, non vendi gratiam, quæ per Sacramenta, verbi gratia, datur nec virtutem Sacramentorum, nec ſanitatem, verbi gratia, quæ per gratiam gratis datam confertur, ſed actiones quaſdam humanas, quæ ibi interueniunt, & pretio æſtimabiles ſunt.

1\. Ratio D. Thom. impugnatur.

5\. 2 Ratio D. Thom impugnatur.

Altera ratio Diui Thomæ ſumitur ex eo, quod non ſumus domini rerum ſpiritualium, ſed diſpenſatores; nemo autem vendere poteſt, niſi id, cuius eſt dominus. Quæ ratio videtur habere fundamentum in capit. *Eos* 1. quæſt. 1. Poteſt autem refutari ex obiectione proximè facta, quia licèt non ſimus domini donorum ſpiritualium, ſumus tamen domini actionum, quia per illa dona exercere poſſumus, ergo poſſumus illas vendere. Secundò, quia falſum videtur aſſumptum: aliqui enim cenſent, eſſe nos dominos gratiæ, & ſpiritualium virtutum, quas in nobis recipimus, vt beneficiatus, eſt dominus ſui beneficij, & ſic de aliis. Tertiò quia, eſto, non habeamus dominium, habemus vſum; vſuarius autem poteſt vendere ius ſuum, etiamſi dominus rei non ſit: ergo qui Prophetiæ, vel linguarum donum accepit, poterit vſu illius, vt concionandi, aut interpretandi pretium accipere. Tandem confirmatur, quia ſi hæc ratio eſſet valida, ſequeretur eſſe ſimoniacum, rem

Cap. *Eos.*

Cano. Rele. de Pœnit. p. 4 § Ad 2. Ledeſm. in 4 q. 3. art. 3. dub. 2. & alii qui moderni in 2. 2. diſputãtes de dominio.

rem ſpiritualem pro alia ſpirituali commutari: conſequens eſt falſum, vt ſuppono, ergo. Sequela patet, quia qui non eſt dominus, ſed diſpenſator, nullam recompenſationem poteſt exigere, nec temporalem, nec ſpiritualem, quia nullum habet ius, cùm non ſit dominus. Vt qui diſpenſat eleemoſynam alterius gratis dandam ſecundùm voluntatem eius non poteſt exigere à paupere, vt aliquam orationem dicat, vel Miſſam, ſi ſit ſacerdos, imponendo illi obligationem.

6. Simonia nõ ſolũ poteſt eſſe, ſed regulariter eſt contra ius diuinum naturale. D.Thom. Caiet. Soto. Victor. Durand. Palud. Richar. Adrian. Armac. Gloſſ. Act.8.

In hac dubitatione breuiter aliqua dicenda ſunt. Primum eſt, vitiũ Simoniæ ex genere ſuo eſſe poſſe, imò regulariter eſſe contra ius diuinum naturale. Hæc eſt ſententia, & mens D.Thomæ dicto art.1.& expreſſius in ar.2.quem ibi Caiet.& alij ſequuntur, Soto lib.9.de Iuſt.quæſt.5.art.1. & 2. Victor. dicta Relect.num.11. Dur.4.d.25. quæſt.5.num.7. & ibi Palud. quæſt.4.art.2. & idem ſentit Richard.art.3. quæſt.1.Adria.Quodlib.9 ad 3. Armach.lib.10 cap. 9. Et nullum inuenio contra dicentem quoad hoc membrum, & Gloſſæ, ac Iuriſtæ allegati illud tanquam indubitatum ſupponunt. Ideóque pars hæc omninò certa videtur;& conuincitur ex verbis Petri, Act.8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ, quia donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Vbi ex ipſa natura & conditione talis doni arguit Simonem, non ex aliqua poſitiua prohibitione, ſentit ergo ex natura rei affectum illum,& conatum fuiſſe iniquum, & ſacrilegum. Videtur autem eſſe vis rationis à Petro inſinuatæ, quia contra dignitatem,& excellentiam doni, quod eſt proprium Dei, & ex eius gratuita voluntate pendet, eſt, vt per humanum contractum, ac temporale pretium acquiratur, hoc autem fit per Simoniam, eſt ergo magnum, ſacrilegium ortum ex ipſa rei natura, quia eſt contemptus quidam,& vilipendium diuini doni. Eſt etiam grauis iniuria ipſiuſmet Dei, quia eius dona ita tractantur, ac ſi ipſe eſſet per pecuniam inducendus, & quaſi cogendus ad ſua gratuita dona præſtanda. Vel certè quia dum hæc dona ab homine emuntur, ipſo opere, & facto ſignificatur, non Deum, ſed hominem eſſe principalem auctorem talium donorum, & ab illius voluntate, & efficacia principaliter pendere, non ex gratuita voluntate Dei. Ergo talis modus acquirendi, vel conferendi hæc dona diuina, ex natura rei, eſt contrarius ſanctitati, & propriæ conditioni talium donorum, ideóque ex natura rei illicitus eſt,& ſacrilegus. Et confirmatur, quia lex naturalis dictat, Sancta eſſe ſanctè tractanda, & ideò de Sacramentis dicimus, quòd licet eorum inſtitutio ſit de iure diuino poſitiuo, tamen illa ſuppoſita inſtitutione, contra legem naturalem eſt, ſacramenta indignè ſuſcipere. Ita ergo in præſenti eo ipſo quod hæc dona ſupernaturalia, & diuina ſunt, contra legem naturalem eſt, ea indignè tractare, deducendo illa ad viles, & temporales contractus. Vnde intelligitur obiter, hoc ius non dici naturale eo quod per nudum naturale lumen dictetur, ſed quia ratio fide illuſtrata naturaliter hoc dictat, ita vt hoc ius ſit quaſi connaturale ipſi fidei, vt in materia de legibus latiùs expoſitum eſt.

7. Rationes D.Th. calũnia vindicãtur. Durand. Richard. Ianſe.

Præterea rationes D. Thomæ optimæ ſunt, & communiter ab omnibus probantur, imò ferè illis ſolis vtuntur ad veritatem hanc confirmandam, vt videre licet in citatis Auctoribus, præſertim Dur.& Rich.& in Ianſ.Matth.10.Prima autem ratio vt efficacior ſit, non eſt fundanda in ſola inæqualitate inter pretium tẽporale, & rem ſpiritualem, ſed maximè in improportione quadam, ratione cuius, res ſpiritualis indignè tractatur; quando pro temporali pretio commutatur. Quia tractatur vt ſubiecta humano arbitrio, & æſtimationi, & non vt res ſuo modo diuina, & pendens ex liberali largitione Dei. Item tractatur vt res vilis, & paruæ æſtimationis: nam vt rectè dixit Hormiſda Papa de hac eadem re ſcribens ad Epiſcopos Hiſpaniæ, *Quis non vile putat eſſe, quod venditur?* Et ita ceſſant obiectiones factæ. Nam licèt in bonis merè humanis diſtingui ſoleant bona diuerſorum ordinum, vt diuitiæ, fama, & vita, inter quæ fit interdum commutatio, vel compenſatio aliqualis, & arbitraria, eſto, res non ſint omninò commenſurabiles: nihilominus omnia illa humana ſunt inferioris ordini, reſpectu bonorum gratiæ, & inter ſe in hoc conueniunt, quòd omnia ſunt bona merè temporalia, & humana, & ideò poſſunt ſine vlla irreuerentia in commutationem afferri, quia nullum ex illis bonis eſt ſacrum, vel dignum aliqua veneratione. Et ſimiliter ſine iniuſtitia poſſunt ita commutari, quia permutantes poſſunt ita conuenire, & tale ius inter ſe conſtituere, vel cedere iuri ſuo. Secus verò eſt in bonis gratiæ, & rebus ſacris, quæ ſpeciali veneratione tractandæ ſunt, & ideò non ſunt per temporalia pretia æſtimandæ, nec ad hos temporales contractus deducendæ. Vnde, non eſt ſimile quod afferebatur in priori difficultate de recompenſatione diuinæ offenſionis per Pœnitentiam, quia licèt ibi non ſit æqualitas, eſt tamen quædam proportio, & id quod in recompenſationem offertur, diuinum donum eſt,& non ex humana, ſed ex diuina voluntate taxatur, & poſtulatur. Eodémque ferè modo reſpondet D. Thom. ſuprà de gloria, quæ per merita quodammodo emitur. In confirmatione autem addita ad primam difficultatem, poſtulatur, An ſacræ functiones, ſaltem ratione materialis operis, ac laboris humani, poſſit vendi, ſaltem ſtando in iure naturæ. Sed hoc infrà in particulari tractandũ eſt: nunc dicimus ſaltem ex natura rei non poſſe vendi, prout ſacræ ſunt, quod ad propoſitum ſatis eſt. Nec in hoc æquiparantur eis aliæ actiones humanæ, quia ſemper ſunt inferioris ordinis, vt in ſequent. magis exponemus.

Hormiſ. Papa. D Thom.

8. Quid dicẽdum de beneficiis Eccleſiaſticis.

Ad 2.difficultatem, quod attinet ad beneficia Eccleſiaſtica quatenus aliquid ſpirituale in illis eſt, eadem ratio eſt de illis, quæ de aliis rebus ſpiritualibus, quatenus verò temporale emolumentum habent, infra tractandum eſt, quomodo ſubſint diſpẽſationi Prælatorum Eccleſiæ, vel eorũ, qui illa poſſident, & quomodo in eis Simonia committatur, de illa enim non ſatis conſtat, an ſit contra ius diuinũ, vel humanum, & ideò neceſſe nunc non eſt de illa in particulari miſcere ſermonem. Tamen de aliis bonis propriè ſpiritualibus, vt ſunt gratia gratum faciens, & gratis data cum omnibus donis, quæ ad has reducuntur, probabilius ſimpliciter eſt, non cadere ſub humanum dominium, vt hîc ſupponit D. Th. atque etiam docuit 1.2.q.73.art.9.ad 2. & Sot. 4.de Iuſt. q.2. Et videtur habere fundamentum in Paſchaſio Papa, in d.cap. *Eos qui* 1.q 1. quatenus in hoc maximè fundat iniquitatem Simoniæ.

Gratiam nõ cadere ſub dominium hominis probabilius eſt. D.Thom. Paſ. Papa.

9. Lice cadat ſub dominium adhuc non poſſe vendi. Victor.

Verumtamen etiamſi demus eſſe non dominos aliquomodo donorum gratiæ, quæ nobis collata ſunt, poteſt ratio ſubſiſtere, quam Victoria variis modis declarat. Primò quia licet noſtra ſint, data ſunt à ſolo Deo, quæ autem ſic habentur, non poſſunt vendi; *Nam videtur* (inquit) *iure gentium, quòd piſces maris, ferè omnibus ſint cõmunes.* Secundò quia ſunt data nobis ad communem vtilitatem, quæ autem talia ſunt, non poſſunt in vtilitatẽ priuatam conuerti, illa vendendo. Tertiò quia quæ gratis, & ſine operibus noſtris conferuntur, nobis liberaliter

liberaliter debent diſtribui, vt aqua, ſol, &c. Sed profectò parum cogunt. Quia licèt aliqua bona ſint à Deo ſolo, & gratis donata, ſi mihi in particulari donata ſunt, licitum mihi erit illa, vel vtilitatem, vel vſum illorum vendere, ſi aliunde non repugnat, quia dominium dat hanc facultatem, ſiue à ſolo Deo, ſiue à quocunque alio originem duxerit; parum enim hoc refert. Nec exempla ſunt ad rem, quia piſces & feræ tunc vendi non poſſunt, quando nõ ſunt alicui in particulari ad dominium applicatæ, at verò facta applicatione, vendi poſſunt. Et ſi Deus ipſe alicui immediatè piſces aliquos, aut feras donaſſet, poſſet illas vendere, ſicut vidua potuit vendere oleum, quod per Eliſeum Deus miraculosè donauerat. In præſenti autem, hæc dona gratiæ non dantur tantùm generi humano in communi, ſed dantur diuiſa, & applicata tali perſonæ, diuidente Spiritu ſancto ſingulis, prout vult, ergo ex hoc capite non procedunt exempla, nec rationes factæ. Neque etiam videtur ſufficere, quòd dentur propter aliorum vtilitatem, quia ſimul dari poſſunt propter communem vtilitatem, & priuatam, poſſet enim quis deſeruire communitati, vtendo, verbi gratia, dono ſanitatis, etiamſi propter curationem aliquid acciperet, vel operam ſuam venderet.

Rationes Victoriæ non cogere oſtenditur.

10. Aliter ergo exponenda eſt illa ratio: nam in his donis gratiæ, ad ſummum poteſt conſiderari aliquod dominium quoad actus eorum, quatenus illos liberè exercemus, & ea ratione dicimur eſſe illorum domini. Tamen hi actus dupliciter conſiderari poſſunt, vno modo, vt pertinent ad ſanctificationem operantis, & illi poſſunt eſſe vtiles ad meritum: & vt ſic, conſtat non eſſe vendibiles pretio temporali, quia nõ poſſunt transferri in dominium aliorum, imò neque efficaciter transferri in vtilitatem aliorum. Alio ergo modo conſiderari poſſunt, vt poſſunt per eos conferri aliqua ſpiritualia bona proximis, & vt ſic, etiam vendi non poſſunt, quia nos non ſumus domini illorum ſpiritualium bonorum, quæ per illos actus conferenda ſunt aliis, ſed pendent ex ſola inſtitutione, acceptatione, ac voluntate, & efficacitate Dei, & ideò ſi quis tentet vendere tales actiones, quatenus ſpirituales fructus aliis afferunt, non actiones, ſed fructum ipſum venderet. Et ita Petrus reprehẽdit Simonem quòd donum ipſum Dei emere tentaſſet, quamuis ille ab Apoſtolis non poſtularet, niſi actionem illam, per quam conferri poſſe putabat tale donum. Adde actionem ipſam ſpiritualem, vt talis eſt, eſſe donum Dei, quod vileſceret ſi pecunia æſtimaretur. De actione autem ipſa materiali, an intrinſecè maneat inuendibilis ex natura rei eo ipſo quòd eleuata eſt ad tale eſſe ſpirituale, vel ad talem efficaciam ſupernaturalem efficiendam, infrà videbimus tractãdo de Sacramentis, & aliis actionibus corporalibus, vbi efficacia harum rationum, & intrinſeca malitia Simoniæ, magis conſtabit.

11. Secundò dicendum eſt, in lege gratiæ non eſſe latum ſpeciale præceptum diuinũ poſitiuum prohibens venditionem rerum ſpiritualium, ſed naturale eſſe à Chriſto Domino in Euangelio explicatum. Priorem partem ponit expreſsè Victor. in d. Relect. num. 11. quem poſteriores ſequuntur propter rationem ſupra inſinuatã, quòd in lege noua, nec negatiua, nec affirmatiua præcepta data ſunt à Chriſto, præter præcepta Fidei, & Sacramentorum, vt ſumitur ex D.Thoma 1.2. quæſt.108.art.1.ad 2. & art.2. in corp. vbi oſtendit hoc pertinere ad libertatẽ legis gratiæ. Confirmarique poteſt hæc pars ex præced. aſſertione. Quia omnis Simonia, quæ committi poteſt contra res per ſe ſpirituales, vel contra illas res ſacras, quæ ſunt ex ipſius Chriſti inſtitutione, eſt immediatè, vel mediatè contra legem naturalem, ergo non fuit neceſſarium addere ſpecialem legem poſitiuam diuinam circa hanc prohibitionem, licèt fuerit conueniens ius ipſum naturale à Chriſto indicari.

In lege gratiæ non eſt poſitiuum præceptum prohibens venditionẽ rerum ſpiritualium: naturale tamen explicatum eſt. *D.Thom.*

Sic ergo procedit altera pars aſſertionis, quæ probari ſolet ex Matth.21. & Ioan.2. vbi Chriſtus eiecit vendentes, & ementes de templo, inter quos erant vendentes columbas, quia columba Spiritum ſanctum, & dona eius repræſentat. Vt exponunt in Matth. Hieronymus, & Beda, Ambroſius, Luc. 19. Chryſoſtomus bene Homil. 13. in Marc. vbi ferè omnia dicta confirmat. Et de eodem teſtimonio habentur multa iura 1. quæſt. 3. cap. *Ex multis*, cum ſequentibus. Veruntamen licèt auctoritas patrum reddat hoc argumentum efficax, tamen ex teſtimonio per ſe ſpectato non ſumitur, quia eſt myſtica expoſitio, à qua non ſolet efficax argumentum ſumi. Poſſumus etiam inde argumentari quaſi à fortiori. Nam ſi Chriſtus tam acriter reprehendit negotiationem in templo, multò certè magis damnat negotiationes, & venditiones ipſarum rerum ſacrarum, ac diuinarum. Potiſſimè verò probanda eſt hæc pars ex dictis verbis Chriſti; *Gratis accepiſtis, gratis date.* In quibus verbis in primis pro certo ſtatuendum eſt, aduerbium illud *Gratis:* in vtroque loco propriè accipi. Quod aduerto, quia Maldonatus expoſuit, *Gratis date*, id eſt, *largiter*, nam quæ gratis dantur, largiter dantur. Sed ſine dubio illa non eſt proprietas vocis; nec fundamentum illius tranſlationis videtur in vniuerſum verum: nam ſæpe quæ gratis dantur, etiamſi gratis accepta ſint, cum magna moderatione, & menſura dari ſolent; niſi contingat, multum eſſe liberalem, qui donat. Denique quicquid ſit de hac metaphora, proprietas vocis priùs tenenda eſt, tum propter generalem regulam interpretandi Scripturam; tum quia & Patres, & Theologi omnes ita intelligunt, vt gratis ſit, dare ſine pretio; tum etiam quia hæc eſt ſignificatio aptiſſima pro materiæ qualitate, & ad mores maximè neceſſaria, & nullum habet inconueniens. Tum denique quia in hoc ſenſu dicitur, *Gratis accepiſtis*, id eſt, ſine pretio, & ſine merito ex gratuita voluntate dantis, in eodem ergo ſenſu ſubiicitur, *Gratis date.* 12.

Probatur vltima pars aſſertionis. *Hieron. Beda. Ambroſ. Chryſoſt.* Cap. *Ex multis.* *Maldonat.*

Secundò eſt ſupponendum, verba illa præceptum continere, & neceſſitatem indicare, non conſilium. Ita in rigore poſtulat imperandi verbum, ſi aliunde non conſtet de alio leniori ſenſu, quod hîc conſtare non poteſt, neque ex materia, quia illa capax eſt talis præcepti, vt conſtat: neque ex Patrum expoſitione, nam potius illi, & expoſitores communiter, ac Theologi intelligunt, ibi præceptum contineri, quo prohibetur Simonia. Et licèt Patres hac voce non ſemper vtantur, ſed auaritiæ turpis, quam dicunt ibi Chriſtum prohibuiſſe, tamen in re in idem recidit, quia idcircò auaritia in illa materia, eſt grauiter culpabilis, & turpis, quia eſt ſacrilega, & contra dignitatem ac ſanctitatem diuinæ gratiæ. Sic Hieronymus ibi exponens illa verba, inquit: *Quia ſemper dona ſpiritualia, ſi merces media ſit, viliora fiunt, adiungitur auaritiæ cõdemnatos: Gratis accepiſtis, gratis date.* Sentit ergo damnari illam venditionem, vt ſacrilegam, & redundantem in vilipendium ſpiritualium donorum. Vnde ſubiungit: *Ego magiſter, & Dominus abſque pretio hoc vobis tribui, & vos ſine pretio date, ne Euangelij gratia corrũpatur.* Quòd optimè confirmant verba Petri 1. epiſt. 13.

Prædicta Chriſti verba præceptum continent. *Hieron.* 1. *Petr.* 4.

epiſt.cap.4. *Vnuſquiſque prout accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.*

14. Confirmatur. Vnde noua inſurgit confirmatio: cum enim hæ gratiæ, & Eccleſiaſtica miniſteria ad confirmationem, & fructificationem doctrinæ ordinentur, ſi pretio venderentur, corrumperetur Euangelium, id eſt, inefficax, & inutile redderetur, tum quia ſigna ipſa & verbum vileſcerent, nec æſtimarentur tanquam Diuina, ſed vt artes, vel inuentiones humanæ ad lucrandum; & miniſtri acciperent occaſionem vacandi potiùs quæſtui, quàm doctrinæ, & auditores minùs beneuoli redderentur ad verbum Dei ſuſcipiendum. Et hoc ferè modo expendit locum illum latè ibi Abul.qu.61.62.& 63. (*Abul.*) Continent ergo verba illa præceptum de re valdè neceſſaria ad Apoſtolicum miniſterium. B Nec refert, quod ſequentia verba contineant conſilium quia verba adaptātur materiæ, in quam cadunt. Qūamuis dici poſſit, etiam ſequentia verba continere verum præceptū, ita enim loquitur ibi Hieronymus. (*Hieron.*) Siue illud fuerit quaſi perſonale præceptum pro ſolis Apoſtolis, & pro illo tempore datum, vt ſignificat Auguſt. lib. Quæſt.Nou.& vet.Teſt.quæſt.104. (*Auguſt.*) & Ambr. lib.7. in Luc.10.circa illa verba.*Non peram*,&c. (*Ambroſ.*) Et exponit latè Ianſen.Matth.10. (*Ianſen.*) Siue ſpiritualiter intelligendum ſit, nimiam ſolicitudinem talium rerum ibi prohiberi, quæ ſolet eſſe turpis auaritiæ mater, vt ibi latiùs expoſitores declarant; & vno verbo attigit Ambroſ. lib.de Ioſeph. cap.13. dicens, *Miſit Dominus diſcipulos ſine auro, &c.id eſt, vt incetiua litis, & inſtrumenta eriperet vltionis.* C Et Pſalm.118.Oct.5. *Ideò dixit Dominus: Nolite poſſidere aurum, vel argentum, ne vos auri, & argenti cupiditas auara poſſideat.*

15. Præceptum in illis verbis contentum, nō eſt poſitiuum tantùm. Addo verò vlteriùs præceptū in illis verbis contentum, non eſſe poſitiuum tantùm, ſed ex natura rei, & ex vi talis materiæ neceſſarium. Hoc ſatis declaratum eſt, & probatum rationibus factis, quia & finis talium gratiarum & dignitas earum poſtulat, vt mercatui non exponantur. Sic ergo dixit Ambr. li.5.in Luc.8. (*Ambroſ.*) *Tam vili actione vult æſtimari ſe Chriſtus vt ab omnibus ematur, ne quis pauper deterreatur, Gratis* (inquit) *accepiſtis, gratis date.pecuniā non quærit diuitiarum altitudo, ſed gratiā.* Vbi vtramque rationem & ex parte finis, & ex dignitate gratiæ attigit. Sic etiam dixit idem Ambr.li.de Dignit.ſacer.cap.5. D *Si gratia gratis datur, & pretio nō cōparatur, à te cur gratia pecuniis comparatur?* Vbi obſeruandum occurrit, in verbis Chriſti vtrumque *gratis*, cum eodem rigore, & proprietate ſumi, eo nimirum modo, quo gratia diuini, & ſupernaturalis ordinis, gratia per Antonomaſiam appellatur, quia videlicet omninò gtatis datur, ita vt omne debitū excludat, ſiue meriti perfecti, ſiue imperfecti, ſiue connaturalis habitudinis ad ipſam naturam. Quod enim gratis ſic accipitur, gratis etiam, & ſine pretio communicari debet, eo modo, quo poteſt ab vno homine alteri communicari, quia ſi communicetur propter pretium, agitur contra naturam talis gratiæ & contra auctorem eius; nam venditur id, quod ipſe ſolus poteſt conferre, E & ita homo opus Dei vendit tanquam ſuum, & id, quod vendit, vult æſtimari vt ſuum, non vt Dei.

CAPVT III.

Qualis, & quanta, & quàm intrinſeca ſit malitia Simoniæ.

1. PRiuſquàm ad aliud membrum diuiſionis declarandum accedamus, nonnulla dubia, quæ ex dictis circa primum membrum oriuntur, expedienda ſunt, vt hæc malitia Simoniæ, quam intrinſecè malam eſſe dicimus, & de qua nunc tantùm agimus, perfectè intelligatur. Ex dictis ergo conſtat primò, hanc malitiam eſſe contrariam directè, ac proximè, virtuti Religionis, quatenus ad Religionem pertinet res ſacras, atque diuinas debita veneratione tractare. (Peccatum hoc ex genere ſuo eſt contra Religionem.) Hoc enim eſt, quod per Simoniam maximè violatur, vt declaratum eſt. Et omnes rationes, quæ fiunt ad declarandam malitiam naturalem huius vitij, vt efficaces ſint, eò tendere debent, vt declarent, quomodo per venditionē ſeu temporalem pactionē, aut commutationē, diuinis donis, & conſequenter Deo illorū auctori grauis irreuerentia fiat, quod etiā in ſuperiori cap.pro viribus explicatū eſt.

2. B Et hinc ſequitur ſecundò, peccatum hoc ex genere ſuo mortale eſſe, atque grauiſſimum, quod eſt certiſſimū dogma, & ab omnibus Doctoribus tam Theologis, quàm Iuriſperitis, & Summiſtis receptū, ſatiſque eſt declarata hæc grauitas à Petro illis verbis; (Peccatum hoc ex genere ſuo eſt mortale.) *In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.* (*Act.* 8.) Et in Iure tanta exaggeratione reprehēditur hoc vitium, vt omnibus aliis peccatis mortalibus ex genere ſuo præferri videatur. Nam in cap. vlt.1.q.7.dicitur: (Cap. vlt.) *Omnia crimina ad comparationē Simoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputātur.* Et in cap.1. 1.q.3.dicitur, non eſſe diſpar à ſacrilegio. (Cap. 1.) Et in cap. *Reperiuntur* 1.q.1.vocatur *Execrabile flagitium*, (Cap. *Reperiuntur.*) & in cap. *Quiſquis*, ead.dicitur *Piaculare flagitium*, id eſt, (Cap. *quiſquis.*) vt exponit Gloſſa, quia comparatur ei, quod morte expiatur. (*Gloſſ.*) C Et in c. *Siquis Epiſcopus* ead.ex Conc.Calc. cap.2.vocatur *Turpiſſimum lucrum*, (Ca. *Si quis. Conc. Calc.* Cap. 2.) & c. *Sane* 15.q.3. dicitur, *Ad inſtar publici criminis, & læſæ maieſtatis puniendum.* (Cap. *Sanè.*) Similia habentur in cap. *Tanta*, de Simon. (Cap *Tanta.*) Quæ non ſunt intelligenda cum tanta proprietate, vt omninò credatur, hoc peccatum ex genere ſuo reliqua omnia ſuperare. Nam ſine dubio maius peccatum eſt hæreſis, & omnia, quæ directè opponuntur virtutibus Theologicis maiora ſunt, vt ſuprà generaliter oſtenſum eſt. Et intra latitudinem peccatorū contra Religionem maius peccatum eſt idololatria, vt rectè notauit Alenſ.dicta q.167. memb. 2.§.3. (*Alenſ.*) Nam idololatria immediatè eſt contra ipſum Deum, & maieſtatem eius, Simonia verò proximè eſt contra dona eius. D Intelligendum ergo eſt omnia illa eſſe dicta per exaggerationem ad explicandum eſſe hoc acerbiſſimum, & grauiſſimum peccatum.

3. Cur hoc vitium tātum exaggeretur à Patribus. Præſertim verò exaggeratur à Patribus, quia eſt vitium pernicioſiſſimum Eccleſiæ. Tum quia ratione auaritiæ, & ambitionis, quæ cum illo cōiunguntur, nimium diffunditur, & vt cancer ſerpit, & ideò vocari ſolet Simoniaca peſtis. Et hac ratione dicitur in ca. *Sicut* de Simonia, (Cap. *Sicut.*) *Simoniaca peſtis alios morbos vincit:* vtique in extenſione, & virtute corrumpendi mores. Et ob eandem cauſam in dicto c. *Reperiuntur* 1.quæſt.1. dicitur *Canceroſum vulnus, & vſitatum malum.* (Cap. *Reperiuntur.*) Tetrum etiam, quia magnum nocumentum affert Eccleſiæ, nam occaſione huius vitij, indigni eliguntur, & ſanctum datur canibus, & res Eccleſiæ vileſcunt. E Ratione ergo harum circunſtantiarum ſolet exaggerari, & præferri aliis vitiis. Et eodem modo poſſet exponi Ambr. lib.4. in Luc. (*Ambroſ.*) Et habetur in cap. *Cito* 1. quæſt.1. (Cap. *Cito.*) quatenus ſignificat, grauiùs fuiſſe punitum hoc peccatum in Giez 4. Reg. 5. quàm idololatriam in Moabitis, Deuter.23. (4. *Reg* 5. *Deut.* 23.) Quia Giezi dictum eſt. *Lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* De Moabiiis autem dictum eſt. *Non intrabunt in Eccleſiam vſque in tertiā, vel quartam generationē* (vt legit Ambroſius.) Eſto enim, fuiſſet impoſita maior pœna, non inde inferretur eſſe abſolutè maius peccatum.

tum. Quia ſæpè in Republica maior pœna imponitur ad coercendum peccatum, quòd maius nocumentum communitati affert, vel quòd frequentiùs accidit, quia natura eſt in illud procliuior, licet in ſe non ſit ſimpliciter grauius. Re tamen vera, ex illis locis non poteſt ſumi illa comparatio, tū quia Moabitę non fuerunt puniti propter idololatriam, ſed *quia noluerunt Hebræis occurrere cum pane, & aqua in via, quando veniebant ex Ægypto*, vt ibidem dicitur, tum quia non dicitur *vſque in tertiam, & quartam:* ſed dicitur, *etiam poſt decimam generationem non intrabunt in Eccleſiam Domini in æternum:* tum denique quia pœna Moabitarum erat in ſuo genere longe grauior, quàm lepra corporalis, ſcilicet non admitti in Eccleſiam, neque ad amicitiam cum populo Dei, vt ibidem ſubiungitur. Sunt ergo alia peccata grauiora, licèt hoc & mortale, & grauiſſimum ſit.

4.
An hoc peccatum poſſit aliquando eſſe veniale?

Vnde interrogati non immeritò poteſt, An hoc peccatum poſſit eſſe aliquando veniale, nihil enim inuenio ab Auctoribus dictum. Et habere poteſt dubitationem, ex generali regula, quòd mortale ex genere fieri poteſt veniale ex leuitate materiæ, vbi materia talis eſt, quæ poſſit augeri, & minui, vt videtur eſſe in præſenti; nam & res ſpiritualis, quæ venditur, poteſt eſſe in ſuo genere leuis, vt verbi gratia, ſi vendatur parum aquæ benedictæ, aut cereus agnus, vel quid ſimile; & pretium poteſt eſſe tam paruum vt pro nihilo reputetur.

5.
Ex leuitate materię nō poteſt hoc peccatum eſſe veniale.

Dico nihilominùs, in hoc peccato non dari leuem materiam, nec fieri poſſe veniale niſi forte per inconſiderationem, vel ignorantiam habentem admiſtam negligentiam tantùm venialem. Priorem partem videntur mihi ſatis inſinuaſſe Doctores loquentes tam abſolutè, & acerbè de grauitate huius peccati, & nullam faciendo mentionem venialis peccati ex leuitate materiæ, cum in aliis ſacrilegiis, ſuperſtitionibus, & ſimilibus vitiis, illam non omittant, vnde in aliis peccatis dicere ſolent eſſe mortalia ex genere; in hoc verò non addunt limitationem, *ex genere*, ſed ſimpliciter dicunt eſſe graue, & grauiſſimum peccatum. Ratio verò eſt, quia nec ex parte rei ſpiritualis, nec ex parte pretij poteſt ita diminui hoc peccatum. Primum patet, quia nullum donum gratiæ, quantumuis paruum videatur, eſſe poteſt vendibile ſine graui irreuerentia Dei, & ipſuſmet doni, quod licet in ſuo ordine ſit paruum, nihilominùs non poteſt contemni, neque conculcari ſine graui culpa, & eadem ratione nec vendi poteſt ſine culpa, quia per hoc grauiſſimè contemnitur, & tanquam quid vtile tractatur. Et tanquam ex parte talis actionis, ſubtrahitur à gratuita donatione Dei. Nam quod pretio poteſt æſtimari, ac dari, non reputatur tanquam pendens ex gratuita donatione Dei. Vnde ſicut laberetur grauiſſimè qui vel minimum opus pietatis ſibi tribueret, & non gratuitæ donationi Dei, neque in tali cognitione poteſt inueniri leuis materia; ita grauiter peccat ſemper, qui donum aliquod gratiæ, etiamſi nimium eſſe videatur, venditioni exponit. Sic exiſtimo eſſe peccatum mortale, vendere vel vnum minimū cereum agnum, vel pro vero pretio vanam orationem Angelicam, vel aliud ſimile ſpirituale facere, aut conferre. Multóque certius eſt eſſe peccatum mortale, primam tonſuram pretio dare, licet in gradu ordinum videatur quid minimum: idémque eſt in ſimilibus.

Oſtenditur non dari leuitatem ex parte rei ſpiritualis.

6.
Probatur nō poſſe oriri leuitatem ex parte pretij.

Idem facilè oſtendi poteſt ex parte pretij: nam ſi illud magnum ſit, eo ipſo apparet grauis deformitas, quia tunc ex vtroque capite ſatis magna eſt

A materia talis delicti. Item, illud eſt magnum lucrum temporale, & turpiſſimum, & quia per abuſum rei ſpirituali acquiritur; eſt ergo graue peccatū. Dices, rationem hanc probare ſolùm ex parte vendentis: nam ille qui emit, nihil lucratur temporale, ſed potiùs iacturam patitur. Reſpondeo primùm ementem peccare ſaltem ex priori capite, quia rei ſpirituali iniuriam facit & quò maius pretium dat, eò (vt ſic dicam) minùs gratis vult habere illā, atque ita gratiam vult habere non gratis, quod peruerſum eſt (vt dicitur in capit. *Gratia* 1. quæſt. 1.) etiam in minimo dono gratiæ. Et deinde, cum emere, & vendere correlatiua ſint, ſi venditio eſt Simoniaca, etiam emptio; & ſi vna eſt grauis, etiam

Obiectio.

Satisfit.

Ca *Gratia.*

B altera, ſaltem per quandam ſocietatem, & cooperationem. Si autem pretium ſit vtile, eò magis videtur vilipendi, & contemni res ſpiritualis: quæ ſic venditur; æquiparatur enim pretio temporali, & quia in ſuo ordine parua eſſe videatur, vili pretio danda, aut comparanda cenſetur. Itaque cuiuſcunque quantitatis ſit id, quod pro re ſpirituali datur, ſi re vera vt pretium datur, & accipitur, Simonia eſt, & per eam grauis irreuerentia fit rei ſacræ, & ideò non poteſt excuſari à peccato mortali propter materiæ leuitatem.

Cúmque hæc actio fiat per humanam conuentionem, & contractum, certè non poteſt ex ſurreptione, vel indeliberatione, excuſari quia contractus humani cum ſufficienti libertate ad peccandum mortaliter fieri ſolent. Poteſt nihilominus interuenire ignorantia, vel facti, quia vel non aduertit quis, rem illam eſſe ſpiritualem, aut non putat, illam eſſe venditionem, aut pactionem æquiualentem; vel certè poteſt eſſe ignorantia iuris, ſi exiſtimet, in tali materia non dari Simoniam prohibitam. Veruntamen hæc poſterior, rarò erit excuſabilis in materia pertinente ad ius Diuinum, de qua nunc loquimur, niſi vbi fuerit res dubia, & ſub opinione conſtituta; & tunc ſiquis adhæſerit opinioni probabili, ignorantia erit probabilis, & inuincibilis & ita excuſabitur etiam à culpa veniali, alioqui verò non excuſabitur à mortali: poterit nihilominùs contingere, inaduertentiam vel ignorantiam eſſe aliquomodo culpabilem, ſed cum leui culpa, vel negligentia, & tunc etiam Simonia poterit eſſe venialis quaſi ex ſurreptione, & indeliberatione. Sed hoc tam eſt accidentarium, & rarum, vt non obſtet, quominus moralis regula abſolutè poſſit conſtitui, hoc peccatum ſemper eſſe mortale.

7.
Quo pacto poſſit dari peccatū veniale in hac materia.

C

D

Sed obiici poteſt, quia ſacrilegium, etiam in materiis Sacramentorum, poteſt eſſe veniale, & mendacium in ſacramentali confeſſione poteſt eſſe veniale, & infidelitas in ſeruando voto, poteſt eſſe venialis ex leuitate materiæ; ergo Simonia cùm tantùm ſit quædam ſpecies ſacrilegij, eadem ratione poterit etiam eſſe venialis ex materiæ leuitate. Reſpondeo, negando conſequentiam: nam ſub genere

8.
Obiectio.

Soluitur.

E Irreligioſitatis poſſunt eſſe multa peccata venialia ex leuitate materiæ, & nihilominùs blaſphemia, quæ ſpecies eſt Irreligioſitatis, non poteſt eſſe venialis ex parte materiæ, vt ſuprà dictum eſt. Ita ergo de Simonia, quæ meritò poteſt cum blaſphemia comparari, nam facto ipſo (vt ſic dicam) continet quandam Blaſphemiam. Nam qui vendit ſpirituale donum, facto profitetur, eſſe rem pretio æſtimabilem, & comparabilem induſtria humana, ac ſubinde non eſſe ſupernaturale donum gratuitum, quod in omni materia habet grauem deformitatem; in aliis verò materiis aliorum ſacrilegiorum, hoc non inuenitur, vt conſtat.

9. An Deus poſſit diſpenſare in vendẽdis rebus ſpiritualibus.

Vlterius verò dubitari poteſt, An hæc malitia ſit adeò intrinſeca actui Simoniæ, vt non poſſit talis actus illa carere, & honeſtari, etiam de potentia abſoluta Dei. Quod eſt quærere, An poſſit Deus nobis dare licentiam emendi, vel vendendi ſpiritualia ſine labe Simoniæ. Quæ interrogatio partim poteſt pendere ex illa, an præcepta moralia naturalia ſint indiſpenſabilia: partim poteſt aliquid diuerſum inquirere.

Duo ſenſus quæſtionis proponuntur.

Eſt enim conſiderandum, aliud eſſe, quærere, An ſtantibus omnibus conditionibus, & circunſtantiis, quæ non ſunt ex parte materiæ, & obiecti Simoniæ per ſe prauæ, fieri poſſit, vt actio vendendi, & emendi rem ſacram, purgetur à malitia Simoniæ, per diuinam diſpenſationem immediatè tollentem obligationem legis, & non mutantem materiam talis actionis. Aliud verò eſſe, quærere, An res ſpirituales poſſint à Deo nobis aliter concedi, quam nunc concedantur, & An facta illa mutatione inde reſultare poſſit, vt res ſpiritualis honeſtè vendatur abſque Simonia.

10. In primo ſenſu tractatur quæſtio, & pro parte negatiua reſoluitur.

Prior ſenſus pertinere poteſt ad quæſtionem de præceptis naturalibus an diſpenſabilia ſint. Et iuxta varias opiniones, quæ in illa generali quæſtione inueniuntur, hîc erit conſequenter loquendum. Ego verò cenſeo, in nullum præceptum naturale, quod ex intrinſeca materia virtutis, vel vitij naſcitur poſſe cadere propriam diſpenſationem, quia illa malitia non naſcitur ex voluntate extrinſeca legiſlatoris, ſed ex natura intrinſeca talis materiæ, quæ auferri etiam non poteſt, vel mutari per ſolam intrinſecam voluntatem, niſi in materia ipſa, vel conditionibus, fiat mutatio. Quia voluntas extrinſeca poteſt tollere obligationem, quæ ab illa, vel ab inferiori voluntate prouenit, etiamſi materiam intrinſecè non mutet: naturæ autem rerum non poſſunt ita mutari, vt conſtat. Quæ ratio locum habet tam in naturalibus præceptis, quæ dicuntur eſſe prima principia, quàm in concluſionibus, ſiue proximis ſiue remotis, dummodo per euidentem illationem conſequantur. Cenſeo autem malitiam Simoniæ, de qua nunc agimus, intrinſecè ſequi ex natura talis actus vendendi, vel emendi, prout verſatur circa res ſpirituales, prout nunc ſunt, vel nobis donantur; hoc enim probant omnia dicta in capite præcedenti, aliàs non erit Simonia mala de iure naturali: & ideò cenſeo, per nullam diſpenſationem fieri poſſe, vt talis actus non ſit malus, nam ille non eſt malus, quia prohibitus, ſed de ſe talis eſt, & prohibetur, quia malus; ergo quantuncumque tollatur prohibitio, ſemper erit malus; ſed diſpenſatio ſolùm poteſt tollere prohibitionem, non mutare naturam: ergo non poteſt à tali actu malitia ſeparari per vllam diſpenſationem. Quæ ratio ex ſequent. puncto magis patebit.

11. 1. Obiectio.

Duo verò dic obiici poſſunt. Vnum eſt, quia in hoc peccato habet locum Epijkia, ſtantibus eiſdem circunſtantiis intrinſecis obiecti, & materiæ, & ſolùm mutatis extrinſecis circunſtantiis, quæ poſſunt inducere excuſationem; multò ergo magis poterit cadere in hunc actum diuina diſpenſatio, quia potentior eſt diuina voluntas, quàm omnis extrinſeca circunſtantia. Vnde regula generalis, & vera eſt; omne præceptum, cuius obligatio poteſt in particulari ceſſare per Epiikiam propriam, multò magis poſſe non obligare per diuinam diſpenſationem, vt ex materia de Legibus ſuppono. Et ita nota eſt conſequentia. Antecedens verò haberi poteſt ex ſententia ſatis communi, quòd in caſu neceſſitatis extremæ poteſt ſine peccato emi baptiſmus; ibi enim non limitatur materia venditionis, ſeu emptionis quoad intrinſecas conditiones ſuas, ſed ſolùm accedit neceſſitas, quæ extrinſeca eſt. Secundò obiici poteſt, quia Papa poteſt diſpenſare in Simonia, quæ in venditione beneficiorum committitur, etiamſi iuris diuini ſit, vt multi Canoniſtæ docent; ergo multò magis poterit Deus diſpenſare in quacunque Simonia iuris diuini. Sed hæ obiectiones petunt longas quæſtiones infrà tractandas, & ideò ne methodum perturbemus, illas nunc remitto. Et ad primum nego, poſſe in illo caſu emi baptiſmum; An verò alio modo poſſit tunc licitè pecunia dari, quæ poſtulatur, infrà dicam. Ad ſecundum dicendum eſt, vel illam Simoniam eſſe tantùm de iure poſitiuo, vel Pontificem non poſſe in illa diſpenſare, quid autem horum verius ſit, infrà dicam.

2. Obiectio

Reſpondetur ad primam.

2. Soluitur.

12. In 2. ſenſu tractatur quæſtio, reſoluitúrque poſſe Deum ita bona hęc nobis donare, vt licitè vendi poſſint.

In alio verò ſenſu quæſtionis, probabile videtur, poſſe Deum ita donare hæc ſpiritualia bona hominibus, vt ex vi talis donationis liceat illis talia bona vendere ſine vllo ſacrilegio, vel Irreligioſitate. Primò enim poſſe dare homini abſolutum, & liberum dominium talium rerum; cur enim non poterit, cum ſint res creatæ, & ipſe ſit abſolutus dominus earum, & ex hac parte poſſit eas dare cui voluerit. Et ex parte hominis, non eſt incapacitas, cùm poſſit habere liberum, & expeditum earum vſum. Deinde etiamſi non tribuat dominium, poteſt dare facultatem diſpenſandi illa, per venditionem, vel contractum oneroſum in vtilitatem, vel ipſius diſpenſatoris, vel alterius, prout diſpenſator ipſe conceſſerit. Sic enim diſpenſator, qui non eſt dominus, poteſt vendere rem domini, ſi facultas ab illo conceſſa, ad hoc extenditur. Hæc autem facultas, non eſt diſpenſatio in præcepto, ſed eſt mutatio in materia, & eſt quædam participatio dominij. Præterea, poteſt Deus aliquod huiuſmodi donum cum dicta largitate concedere; non vt pertinens ad ſalutem animæ, vel ad bonum ſpirituale aliorum, ſed ſolùm ad commoditatem humanam recipientis, vel etiam aliorum: & tunc ceſſare videtur omnis ratio malitiæ in venditione illius gratię, quoad effectum eius, vel etiam quoad ipſam poteſtatem, ſi Deus daret alicui poteſtatem transferendi illam in alium. Vt verbi gratia, poſſet alicui dare gratiam ſanitatis, vt ex vſu eius viueret, & temporales diuitias acquireret, & idem eſt de Prophetia, & ſimilibus. Neque enim in hoc apparet aliquid per ſe indecens, aut repugnans diuinæ bonitati.

13. Declaratur.

Poſito autem tali modo donationis, ceſſaret omnis ratio intrinſecæ malitiæ, quæ in Simonia nunc inuenitur. Quia tunc non venderetur res aliena, inuito domino, ſed vel propria, vel ſic diſpenſabilis ex voluntate domini. Nec tunc fieret irreuerentia Deo, quia ipſe eſt contentus, & iuxta voluntatem eius fit. Nec fit contra naturam talis materiæ, ſeu gratiæ, quia non eſt de intrinſeca ratione, & quaſi naturali eſſentia eius, vt gratis detur, hæc enim conditio extrinſeca eſt, & pendens ex voluntate eius, qui ius habet, vel poteſtatem dandi talem rem, ipſe enim vni poteſt gratis dare, alteri non niſi propter opus. Et ſimiliter, poteſt vni gratis dare, & cum dominio, vel facultate, vt ipſe non gratis det; ſed prout voluerit. Neque etiam tunc donum illud Dei haberetur vt ſacrum, vel Religioſum, quia nec ex ſe, nec ex intentione dantis ordinaretur vel ad ſpecialem Dei cultum, vel proximè ad ſalutem animæ, niſi eo modo, quo dona naturalia ſcientiæ, vel prudentiæ ordinantur ad Deum vt vltimum finem, quia in eundem referendus eſt vſus eorum, & omnis vtilitas ab eis proueniens. Denique

nique nec etiam tunc res ſpiritualis pecunia æſtimaretur, ac ſi non plus valeret, hoc enim ſine dubio videtur continere intrinſecam deordinationem, & quaſi practicum mendacium; non eſt tamen id neceſſarium ad venditionem, & quæſtum temporalem, ſed ſufficit, vt aliquid determinaretur humano arbitrio, quod licet de ſe eſſet inæquale, ex conuentione hominum haberetur ſufficiens, poſſet enim Deus etiam hanc taxandi poteſtatem homini tribuere. A

14. Hæc præcipuè propono, quia deſeruire poſſunt ad explicandum ampliùs intrinſecam deformitatem illius Simoniæ, quæ de ſe talis eſt, & prohibita eſt, quia mala, & non è contrario. Quamuis enim fortaſſe hæc malitia pendeat ex modo, & fine, quo Deus confert homini hæc bona, qui modus abſolutè loquendo pendet ex libera voluntate Dei: talis enim eſt ille, quem explicauit Chriſtus cùm dixit: *Gratis accepiſtis gratis date*, & Petrus cum dixit: *In alterutrum illam adminiſtrantes* (vtique gratis) *ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.* Nihilominùs non eſt malitia illa proueniens ex poſitiua prohibitione, ſed ex ipſa lege naturæ, quia ille modus accipiendi hæc dona à Deo, tenet ſe ex parte materiæ, & obiecti huius obligationis, quæ intrinſecè naſcitur ex tali materia ſic poſſeſſa, & accepta. Sicut quando quis reponit apud alium veſtem ſuam ſolùm in depoſitum, & cuſtodiam, depoſitarius ex iuſtitia tenetur illam non vendere, quę obligatio, naturalis eſt, & intrinſeca, licèt ex parte materiæ, ſeu fundamentaliter (vt ita rem explicem) pendeat ex voluntate tradentis veſtem: nam ſi ille voluiſſet darę illam, non ſolùm in cuſtodiam, ſed ſimpliciter ad omnes vſus, ceſſaret illa obligatio ex iuſtitia. Sic etiam obligatio voti, eſt naturalis, licèt materia eius ſupponatur ex arbitrio vouentis. B C

15.
Hic modus, quo Deus modo confert res ſupernaturales, hominibus, proportionatus eſt, & connaturalis.

Addo verò ſecundo, hunc modum concedendi hominibus vſum ſupernaturalium donorum adeo eſſe proportionatum naturæ illorum, vt merito dici poſſit connaturalis ipſis, ideóque (quicquid ſit de miraculis, & extraordinariis prouidentiis (ſimpliciter loquendo) talia dona ex naturali conditione ſua ſecum afferunt obligationem non vendendi, nec procurandi illa per temporales commutationes. Et hoc declarant rationes adductæ in præcedenti cap. idémque explicatum intelligimus per Chriſti verba, vt expoſuimus. Atque hoc modo dicere poſſumus ſaltem de potentia ordinaria, & iuxta prouidentiam conſentaneam, naturis rerum non poſſe à venditione talium rerum ſeparari malitiam, idque ſatis eſſe, vt ſimpliciter dicatur intrinſecè mala.

De potentia ordinaria non poſſe à venditione rerum ſpirit. auferri malitiam.

16. Vltimò verò addo (eſto poſſit Deus aliter conferre homini hæc dona, ad diuerſum finem, cum maiori poteſtate, ita vt per mutationem materiæ venditio deſinat eſſe mala) non in omnibus gratiis habere hoc æqualem rationem. Nam in his virtutibus operatiuis, ſeu gratiis gratis datis, quæ ad corporales actiones, vel temporalia commoda immediatè dantur, vt eſt gratia ſanitatum, donum linguarum, & ſimilia, minor indecentia inuoluitur. Alia verò ſunt dona ſpiritualia quæ non niſi indecentiſſimè ordinarentur ad quęſtum, vt eſt poteſtas remittendi peccata, concedendi intelligentias, & ſimilia: & in his licèt in rigore non appareat implicatio contradictionis, tamen videtur ſatis alienum à ſapientia, & excellentia prouidentiæ diuinæ, quod ad illum finem & cum tanta, ſeu libera licentia in facultate homini concedantur.

Suarez. de relig. tom. 1.

CAPVT IV.

An in peccato Simoniæ ſit tantùm malitia contra Religionem, an etiam contra Iuſtitiam.

Ex dictis in duobus capitibus præcedentibus, & ex rationibus, quibus malitiam Simoniæ declarauimus, naſcitur occaſio præſentis quæſtionis, & ideò viſa eſt hoc in loco neceſſaria. Ratio autem dubitandi eſt, quia vendere rem alienam, inuito domino, non ſolum eſt contra Religionem, ſed etiam contra Iuſtitiam, ſed Simonia eſt venditio rei alienæ inuito domino, ergo eſt contra Iuſtitiam. Item, qui vendit pretio, rem non æſtimabilem pretio, contra Iuſtitiam peccat, ſed res ſpiritualis non eſt pretio æſtimabilis, ergo. Denique hac ratione vſura eſt contra Iuſtitiam, quia mutuum pretio venditur, cùm ipſum pretio æſtimabile non ſit, ergo ſimiliter Simonia. Atque ita videtur ſentire Soto dicto lib. 9. quæſtion. 5. articulo 2. Quem aliqui Moderni ſecuti ſunt. Non eſt tamen facilè præcipitanda ſententia, quia hinc pendet reſolutio eorum, quæ de obligatione reſtituendi Simoniacè accepta, infrà tractanda ſunt. 1.

Ratio dubitandi.

Diſtingui ergo debet iniuſtitia vel reſpectu Dei, vel reſpectu hominis, cui res ſpiritualis venditur. Quod ad Deum attinet, iuſtitia contra illum committitur. Et hoc probat ad ſummum prima ratio facta, quia res ſpiritualis, quam ego vendo, non eſt hominis, cui illam vendo, ſed eſt Dei, & ideò ſi aliqua eſt iniuſtitia in tali venditione, quatenus eſt contra voluntatem domini, & vltra facultatem diſpenſandi talem rem ab ipſo datam, ſolùm eſt reſpectu Dei. Hæc verò malitia non eſt contra aliam virtutem præter Religionem, quia vt ſupra oſtendimus, iuſtitia ad Deum non eſt, niſi Religio: nec intra hanc virtutem ſunt ibi duæ malitiæ; vna contra venerationem, & æſtimationem debitam rebus ſacris: & alia contra Deum, ſeu dominum eius, quia hæc iniuſtitia non tam eſt in alienatione, vel deſtructione rei alienæ, quàm in modo. Vnde iniuſtitia hæc non conſiſtit in damno illato domino rei, Deus enim non priuatur dominio talis rei; nam cuicunque conferatur, ſemper illius eſt, & ipſe non vetuit dare illam alteri, ſed tantùm dare tali modo, venditione ſcilicet vel æquiualenti pacto. Et ita tota hæc iniuſtitia reſpectu Dei reducitur ad irreuerentiam, quæ fit Deo, non debito modo vtendo tali re, cui etiam rei derogatur per eundem modum conceſſionis eius: & ita tota ibi eſt vna malitia, quæ ſimul eſt contra Deum, & rem ſacram; ſeu contra Deum per indebitum vſum rei ſacræ. 2. D

In Simonia datur iniuſtitia ad Deũ, quæ malitia eſt contra Relig.

Et hinc fit, vt hic modus iniuſtitiæ tam ex parte ementis, quàm ex parte vendentis reperiatur, licèt ratio in obiectione facta ſolùm de vendente in rigore procedat; nam qui poteſt rem alicuius domini accipere à diſpenſatore eius, ſi gratis illam donet, non facit iniuriam domino eiuſdem rei, ſi à diſpenſatore nolente gratis eam dare, illam emat. Nam potiùs ipſe, qui emit, in hoc poteſt pati iniuriam. Sic ſolent pauperes, quibus teſtamento legantur cenſus, quando hæres, vel curator animæ negligens eſt, vel iniquus, & differt ſolutionem, vel tergiuerſatur, remittere partem, vt aliquid ſine difficultate accipiant, quæ remiſſio, emptio quædam eſt, nulli tamen eſt iniurioſa. & tales eſſe poſſunt circunſtantiæ, vt non ſit iniqua ex parte E 3.

Soluitur 1. argum.

te pauperum, licèt ſit iniuſta ex parte diſpenſatoris. At in propoſito etiam emens rem ſacram iniuſtè agit contra Deum eodem genere iniuſtitiæ, quin licèt non ſit contra voluntatem domini talis rei, vt talis perſona illam accipiat, & habeat, eſt tamen contra eius voluntatem, vt accipiat tali modo, ſcilicet per emptionem, & cum irreuerentia, & vilipendio rei ſacræ, tota verò hæc iniuſtitia, vt dixi, non tranſcendit rationem ſacrilegij tali modo, & in tali ſpecie commiſſi. Et ita reſponſum eſt ad primam rationem.

4. *Soluitur 2. argumentũ.* Secunda verò ratio procedit de iniuſtitia propria & commutatiua, quæ eſt reſpectu hominis. Ad quam in primis dico, malitiam iniuſtitiæ non ſemper coniungi, ſeu inuolui cum malitia Simoniæ. Hoc patet in primis ex parte ementis: ille enim verè, ac perfectè Simoniacus eſt, & tamen nulli homini facit iniuriam (loquor enim ex ſola rei natura, ſeclusis legibus poſitiuis, de quibus infrà) & ſic videtur res per ſe clara, quia vel ille facit iniuriam alteri, cum quo contrahit, vel alicui tertio. *Probatur in Simoniaco nulli fieri iniuriam ab emente.* Hoc poſterius dici non poteſt, quia non eſt neceſſarium, interuenire tertiam perſonam, vel damnum eius, & ſi id contingat, erit per accidens ad rationem Simoniæ. Primum etiam non eſt verum, quia recipiens ab altero rem ſpiritualem tali modo non facit illi iniuriam, quia alter volũtariè dat rem illo modo, & eſt contentus tanto pretio: volenti autem non fit iniuria. Et in hoc poteſt conſiderari conuenientia, & differentia inter vſuram, & Simoniam. Nam in vſura qui emit, non eſt iniuſtus nec vocatur vſurarius, nec per ſe loquendo eſt iniquus, poteſt enim nihil peccare ſoluendo vſuras, quod ſi interdum peccet cooperando, vel inducendo ad malum, erit contra charitatem, & per accidens. At verò in Simonia emens non peccat quidem contra iuſtitiam reſpectu vendentis, in quo conuenit cum vſura; ſimpliciter tamen, & per ſe peccat proprio peccato Simoniæ, vnde Simoniacus verè dicitur. Signum ergo eſt, malitiam iniuſtitiæ non inuolui neceſſariò, nec per ſe cum malitia Simoniæ.

5. *Idem probatur ex parte vendentis.* Probatur verò vlterius aſſertio etiam ex parte vendentis. Quia ſæpe dando rem ſpiritualem alteri, priuat ſeipſum commodo ſuo, vel quoad temporalem vtilitatem vel quoad honorem, & dignitatem, vel certe quoad voluptatem, ornatum, vel quid ſimile, vt patet in conceſſione beneficij, officij, &c. hoc autem incommodum proprium eſt pretio æſtimabile humano modo loquendo; ergo licèt aliàs cauſa Religionis non liceat recompenſationẽ pecuniæ pro illo incommodo accipere, ſi tamen fiat, non peccatur contra iuſtitiam; ſed contra Religionem. Item licet interdum corporalis res propter annexionem ad ſpiritualem fiat inuendibilis, ex obligatione Religionis, nihilominùs illa ſecundùm ſe ſuum valorem retinet, ergo quamuis contra prohibitionem Religionis, ſecundùm illum valorem vẽdatur, non peccatur contra iuſtitiam, quia in re datur res materialis æquiualens pretio per pactum ex vtraque parte omnino voluntarium. Atque hæ rationes ſaltem probant, iniuſtitiam non eſſe neceſſariò coniunctam cum venditione Simoniaca ex ſola rei natura. Neque contra hoc procedit ſecunda ratio dubitandi ſupra poſita, quia licet res ſpiritualis ſecundum ſe non ſit æſtimabilis pretio, ac proinde neque vendibilis; nihilominùs eius alienatio poteſt habere coniunctum aliquid æſtimabile pretio, & ratione illius poterit vendi. Sicut in mutuo poteſt aliquid vltra ſortem accipi ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis. Solùm eſt differentia, quod in mutuo ſeparari id poteſt non ſolùm ab iniuſtitia, ſed etiam ab omni malitia, quia ſecluſa iniuſtitia, nulla alia malitia in vſura reperitur. In præſenti verò ſecluſa iniuſtitia, manere poteſt malitia Simoniæ, puta ſine iniuſtitia ad hominem, poteſt fieri irreuerentia Deo, & rei ſacræ.

Maior difficultas eſt, An ex natura rei omnis Simonia poſſit ab iniuſtitia proximi ſeparari, quando proximus aliàs non tenetur ex iuſtitia dare rem ſpiritualem, quam vult vendere. 6. *An ex natura rei poſſit omnis Simonia ſeparari ab iniuſtitia proximi.* Nam vbi præcedit obligatio ex iuſtitia, clarum eſt aliam exactionem eſſe iniuſtitiam, vt ſi Parochus, qui ex officio tenetur Sacramenta miniſtrare, velit illa vendere, ſic id accidentariũ eſt, quia non prouenit per ſe ex venditione rei ſacræ vt ſic, ſed quia agit contra priorem iuſtitiæ obligationem. Propria ergo dubitatio eſt, quando aliquis non tenetur ex iuſtitia ſpiritualem rem conferre, vel actionem efficere. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia vel illa venditio eſt iniuſta, quia res quæ datur, non eſt pretio æſtimabilis, & ideò eſt inuendibilis; vel quia vendens non eſt dominus talis rei, & voluntas domini eſt, vt talis res gratis donetur, & non vendatur. Neutra autem ratio videtur efficax; ergo. Probatur Minor quoad priorem partem, quia res ſpiritualis eſt æſtimabilis temporali pretio, non per defectum, ſed per exceſſum, quia ſcilicet pluris æſtimanda eſt, quàm pecunia; quando ergo pecunia æſtimatur, non fit illi iniuria, cui propter pecuniam datur, quia aliquid maius ei datur, quàm ſit eius pecunia, ergo ex hac parte non eſt inæqualitas reſpectu illius; ſed potiùs reſpectu dantis. Et quoad hoc non eſt ſimile exemplum de vſura; nam vſura eſt iniqua, quia mutatio pecuniæ eſt inuendibilis per defectum, quia nihil valet, niſi quantùm valet pecunia, per ſe autem nullius æſtimationis, vel valoris temporalis eſt. Poteſt confirmari à ſimili, nam vt infra dicitur, ſcientia acquiſita etiam Theologiæ pretio vendi poteſt ſine iniuſtitia, imò ſine peccato; & tamen in illa etiam verum habet, quod Sapiens dixit Prouerb. 3. de ſapientia, pretioſiorem eſſe cunctis opibus, quod non obſtat, quominus pretio poſſit vendi ſine iniuſtitia, ergo ſimiliter in præſentia. *Prouerb. 3.* Similiter poteſt aliquis vendere famam ſuam pecunia ſine iniuſtitia, quamuis ſit longè maioris æſtimationis: & virgo vendendo virginitatem ſuam, licet ſit impudica, non eſt iniuſta, & ſic de aliis; ergo ex hoc capite non apparet iniuſtitia. Neque etiam ex alio. Primò quia illud ad ſummum videtur procedere; quando quis tenetur ex officio dare ſpiritualia, qui verò abſolutè non tenetur dare, licèt ratione Religionis teneatur dare gratis, ſi dare vult, tamen cum liber ſit ad nolendum, & abſque iniuſtitia poſſit nolle dare talem rem, poteſt etiam ſine iniuſtitia non concedere talem rem, vel non exercere talem actionem, niſi pretio. Vt v.g. licet ergo, ſi eligo, tenear eligere digniorem, tamen ſi ſum liber ad eligendum, vel non eligendum, non videtur iniuſtitia (ex natura rei loquimur, & ſecluſo poſitiuo iure) nolle eligere, niſi pretio accepto. Et præterea voluntas illas Dei non videtur obligare ex iuſtitia, quia non id prohibuit intuitu commodi temporalis proximi, ſed intuitu religionis, & ne res ſacræ viliſcant, ergo ex illa lege, ſeu conditione rerum ſacrarum non videtur oriri obligatio, vel materia iuſtitiæ.

7. *Aliquando dari iniuſtitiam in Simonia.* Hæc pars ſit ſatis apparens huiuſmodi diſcurſu, nihilominùs tamen probabilius videtur, non ſemper venditionem Simoniacam eſſe immunem ab

ab iniuſtitia, poſſéque generalem regulam conſti- A
tui. Quotieſcumque ratione ſolius ſpiritualitatis rei aliquod temporale pretium accipitur, iniuſtitiam committi. V. g. ſi quis vendet calicem conſecratum pluris, quàm valeat argentum, opus, ſeu effectio, & omnis alia temporalis expenſa in eo cõſecrando facta, ſed ſolùm ratione cõſecrationis, venditio non eſt tantùm Simoniaca, ſed etiam iniuſta quoad illum exceſſum. Vnde quia parũ aquæ vel nullo, vel exiguo pretio æſtimatur, ſi quis illam aquam benedictam vendat pretio maiori, & Simoniacus & iniuſtus eſt: & iuxta hanc regulam, & cum proportione ad hæc exempla iudicandum cẽſeo. Ratio autem eſt, quia ratione ſolius ſpiritualitatis res non eſt pretio æſtimabilis, & conſequen- B
ter nec eſt magis æſtimabilis, quàm ratione materiæ valeat, imò quodammodo videri poſſet minus æſtimabilis, quia ratione ſpiritualitatis eſt magis limitata, & coarcta quoad vſum, quia ſolùm ad vſus ſacros aſſumi poteſt. Satis verò eſt, quod ſaltem non creſcit in temporali valore propter ſolam ſpiritualem, licèt creſcat in quadam veluti dignitate, & reuerentia. Hoc autem probari poteſt ex communi hominum conſenſu, & æſtimatione, ex qua pretia rerum maximè pendent. Conſtat enim, hanc eſſe communem apprehenſionem, & æſtimationem Chriſtianorum omnium: præterquam, quod leges etiam, per quas ſolent pretia rerum venalium taxari, non ſolùm in tali materia illam non adhibent, ſed omninò prohibent talem æſti- C
mationem, ſeu appretiationem fieri.

8. Secundò eſt optima illa ratio, quòd res ſpiritualis vt ſic inuendibilis eſt ſecundũ temporalẽ æſtimationem, ſiue hoc proueniat ex dignitate talium rerum per ſe ſpectata, ſiue adiuncto modo, & circunſtantiis, ac præſertim fine, cũ quibus talia bona ſunt collata hominibus, & eorum vſui, ac diſpenſationi commiſſa. Et ideò parum refert, quòd hæc exemptio, & quaſi immunitas talium rerum ab æſtimatione pecuniaria, ſit propter exceſſum dignitatis: nam hoc ſatis eſt, vt valor temporalis rei, cui ſpiritualitas adhæret, non creſcat ratione ſolius ſpiritualitatis, ac ſubinde vt non poſſit ſolo illo titulo, vel exigi pretium, vel augeri. Exempla autem, quæ in contrarium adducuntur, vel ſunt de D
rebus, quæ licet digniores videantur, quam pecunia, nihilominùs ſecundum vſum, & apprehenſionem hominum pecunia taxari, ac æſtimari poſſunt prudenti arbitrio, vel ſunt de rebus, quæ in ſe re vera non venduntur, nec emuntur, ſed ratione alicuius actionis pretio æſtimabilis, vt infra de ſcientia dicemus. Et per hæc ſatis reſponſum eſt ad orationem dubitandi in contrarium, cætera enim facilia ſunt: & ideò hæc pro nunc ſufficiant de hac quæſtione, nam in diſcurſu materiæ, & maximè tractando de reſtitutione omnia clariora fient.

CAPVT V.

An Simoniæ vitium ſit proprium temporis legis gratiæ, vel etiam in lege veteri committi potuerit. E

1. An in lege veteri Simonia daretur. Pars Affirmatiua.

QVæſtio hæc annexa eſt præcedentibus; ſi enim hoc peccatum contra ius naturale exiſtit, ſequitur, in omni tempore, & ſub omni lege eſſe potuiſſe, quia lex naturalis in omni tempore obligauit. Conſequens autem videtur dubium tam de tempore legis veteris, quàm naturæ: & ideò de priori hic tractabimus, de poſteriori in capite ſequenti. Quòd ergo in lege veteri hoc vitium non fuerit, oſtendi poteſt, quia Prophetæ munus prophetandi propter pretium exercuiſſe videntur: talem enim fuiſſe tunc conſuetudinem ex hiſtoria 1. Reg. 9. colligi poteſt, cum Saul interrogauit puerum, *Quid feremus ad virum Dei*, & 1. Reg. 9.
puer reſpondit: *Ecce inuenta eſt in manu mea quarta pars ſtateris argenti, demus homini Dei, vt indicet vobis viam noſtram.* Et 3. Reg. 14. Ieroboam miſit vxo- 3. Reg. 14.
rem ad Eliam Prophetam cum muneribus, vt ſibi indicaret, quid futurũ eſſet de filio, qui ægrotabat: & 4. Reg. 8. Rex Syriæ miſit nuncium ad Eliſeum 4 Reg 8.
cum magnis muneribus, vt ei prædiceret, an ab infirmitate ſanandus eſſet, néc ne. Et licèt in his locis Sciptura non dicat, Prophetas illos recepiſſe pecuniam, vel dona, non tamen dicit ipſos illa non recepiſſe, nec dicit, illos reprehendiſſe ferentes ea, & vſus ille videtur oſtendere, & tunc fuiſſe frequens, & non fuiſſe reputatum illicitum, vel infame, quale eſt factum Simoniacum, alias nõ fuiſſent auſi homines tam facilè inuitare ſanctos viros, & inſignes ad Simoniam committendam. Daniel etiam poſtquam ſomnium, & interpretationem eius Nabuchodonoſor aperuit, Præfectura, Principatu, & magnis muneribus donatus eſt, quæ nõ repudiauit, ſed potiùs magiſtratum quendam pro ſociis poſtulauit, vt conſtat Daniel. 2. Il- Dan. 2.
lud autem vitium Simoniæ pertinuiſſet, ſi tunc malum eſſet. Et ſimiliter cap. 5. magnam retributionem temporalem accepit Daniel propter alterius ſomnij interpretationem.

Denique conformari hoc poteſt, quia in tota 2. Confirmatur.
lege veteri nulla fit mẽtio prohibitionis Simoniæ, ſeu venditionis, & emptionis ſpiritualium rerum, ſignum ergo eſt, non fuiſſe tunc prohibitum. Nec ſatis eſt dicere, illam fuiſſe prohibitam, quia mala eſt, ideò non oportuiſſe legem de illa ferri. Nam in lege veteri illa etiam prohibebantur, quæ per ſe mala erant, vt patet ex præceptis Decalogi in ea ſcriptis. Id autem duabus ex cauſis fiebat, prima, & præcipua, quia obſcurata nimiùm erat naturalis ratio, & oportebat per legem illuminari, & inſtrui: altera ratio erat, vt pœna pro delictis imponeretur. Vtraque autem cauſa in hoc vitio maximè locum habebat, prima quidem, quia malitia huius vitij minus clara eſt, quam multorum aliorum, & ideò faciliùs poterat ignorari: ſecunda verò, quia vt ſupra dicebamus, natura valde procliuis eſt ad hoc vitium, & ideò maximè debet pœnis coerceri. Ergo ſi illo tempore eſſet prohibitum, debuiſſet in lege explicari, & puniri, hoc autem non fit, ergo ſignum eſt, non fuiſſe prohibitum.

Pro reſolutione aduertendum eſt, duobus mo- 3. Duobus modis poſſe hominẽ eſſe incapacem Simoniæ.
dis intelligi poſſe hominem in aliquo ſtatu huius vitæ mortalis eſſe incapacem Simoniæ. Primò ex defectu materiæ, nimirum, quia in tali ſtatu non habet dona ſpiritualia, quæ poſſit emere, vendere, nam vbi materia vitij deeſt, etiam deeſt poſſibilitas, ideóque meritò dicetur homo incapax Simoniæ in tali ſtatu. Quamuis enim interdum aliquis per deſiderium peccet per furtum, verbi gratia, vel fornicationem, qui materiam peccandi non habet, quia neque occurrit aliquid, quod furari poſſit, nec cum qua poſſit fornicari: tamen vbi deeſſet omninò in tota natura, vel in tota aliqua ætate, vel ſtatu hominum materia alicuius vitij, nec cogitatio, nec deſiderium talis vitij poſſet moraliter aſcendere in cor hominis, & ideò, ſimpliciter dici poteſt homo incapax talis vitij tali ſtatu. Secundo modo in ſtatu alicuius legis incapax huius vitij, ſi in illo haberet quidem propriam, &

veram ſpiritualem materiam, quam facto poſſet emere, vel vendere, non tamen eſſet illi prohibita talis emptio, vel venditio. Hic ergo non tractamus de priori ſenſu, quia nondum egimus diſtinctè, & ex profeſſo de materia huius vitij, & ideò ſenſum illum remittimus in c. 8. In ſecundo ergo ſenſu proponitur quæſtio. Vnde quod ad legem veterem ſpectat, ſupponimus, in illa fuiſſe materiam aptam ad Simoniam, ſi prohibitio non deerat; nam erant ſpiritualia dona, quæ conſtat eſſe materiam Simoniæ, etiam ex his, quæ circa definitionem breuiter diximus. Et ita ſolùm ſupereſt quæſtio, an fuerit etiam prohibitio in illa lege, vt hoc vitium ibi committi potuerit.

4. *In lege veteri fuit prohibita Simonia.* Dico ergo primò Simoniam repugnantem diuino iuri etiam in lege veteri fuiſſe prohibitam, & ita hoc vitium potuiſſe illo tempore committi, & de facto fuiſſe commiſſum. Hæc aſſertio communis eſt. Propria verò eius ratio eſt, quia in lege veteri fuit ſufficiens materia Simoniæ, ergo & vitium eſſe poterat. Antecedens iam declaratum eſt, & conſtat, tum quia multæ gratiæ gratis datæ erant tunc eiuſdem rationis cum his, quæ ſunt in lege gratiæ, vt Prophetia, interpretatio Scripturarum, &c. Tum etiam quia Pontificatus, ſacerdotium, ſacrificium, Sacramenta, templum, & ſimilia, licèt eſſent minùs perfecta, erant tamen verè ſpiritualia, & ad diuinum cultum, & ad ſpirituale bonum animarum ſuo modo ordinabantur. Conſequentia verò probatur, quia facilè poterant homines tunc vendere, & emere illa ſpiritualia, quæ in ea lege erant. Et quamuis daremus nunquam fuiſſe tale peccatum illo in tempore commiſſum, vel de illo non ſatis conſtare ex Scriptura, parum ad cauſam referret; ſatis enim eſt, vt ex hypotheſi vetum ſit, quòd ſi talis venditio, aut emptio tunc facta eſt, ſeu fieret, haberet malitiam eiuſdem ſpeciei cum ea, quam nunc Simoniam appellamus. Patet ex ratione in principio tacta, quia talis venditio, & emptio circa talem materiam ex natura ſua eſt ſacrilega, & ſanctitati talis materiæ contraria, ergo talis etiam tunc fuiſſet.

5. *An in facto Giezi Simonia fuerit data.* Ad maiorem autem rei claritatem, & quia deſeruiet ad futuram doctrinam, examinanda ſunt aliqua exempla, quæ de hac Simonia afferri ſolent. Primum, & valde celebre eſt de Giezi, qui duo talenta argenti à Naaman accepit, poſtquam à lepra ſanatus fuit ab Eliſeo 4. Reg. 5. *(4. Reg. 5.)* Nam ibi ſtatim fuit punitus Giezi lepra propter peccatum Simoniæ, nam pro ſpirituali beneficio temporale pretium accepit. *(D.Thom.)* Ita ſentit de facto Giezi D.Thom. dicto art. 1. ad 4. Vnde ait eos, qui actu vendunt ſpiritualia, licet in intentione imitentur Simonem, in facto imitari Giezi, & ideò non ſolùm Simoniacos, ſed etiam Giezitas dici poſſe. *(Alenſ.)* Alenſis etiam dicta quæſt. 169. membr. 1. in principio eandem ſententiam confirmans ait, ementes ſpiritualia propriè eſſe Simoniacos, vendentes autem eſſe proprie Giezitas, licet iam communi vſu omnes Simoniaci dicantur. Idem ſentit Hugo *(Hugo. Vict.)* Victor. 2. de Sacram. p. 10. cap. 2. & in hoc conſentiunt cæteri Scholaſtici, & Summiſtæ ac Canoniſtæ. Nam in cap. *Sicut pro certo* de Simoni. de *(Cap. Sicut.)* vendentibus ſpiritualia dicitur: *Omninò damnentur, & cum Simone, & Giezi condemnentur.* Et in cap. *Eos* *(Cap Eos.)* 21. 1. quæſt. 1. hac ratione dicit Taraſias venditionem hanc, & emptionem in Actibus Apoſtolorum, & in 4. Regum eſſe damnatum. Et in cap. *(Cap. Cito. Ambroſ. Cyril.)* *Cito.* 16. ead. quæſt. in eodem ſenſu dicitur: *Cito turpem ſequitur lepra mercedem*, &c. ex Ambr. libr. 4. in Lucam. Sic etiam dixit Cyril. Hieroſol. Catecheſ. 16. *Cum Eliſeus gratis ſanaſſet lepram Naaman, Giezi pretium eius accepit, alieni officij præmium intercipiens.* Et infrà: *Vendidiſti curationem leproſi, & hæreditabis illius lepram. Impleui (inquit Eliſeus) ergo perfectionem illius, qui dicit mihi, Gratis accepiſtis, gratis date. Tu autem vendidiſti hanc gratiam, ſuſcipe ergo & præmium iſtius venditionis.* Vbi attentè conſiderandum eſt quod Cyril. ait, iam tunc audiuiſſe Eliſeum Chriſti verba, quia licet non audiuiſſet ab ipſo Chriſto, rem ipſam audierat per lumen fidei, & rectam rationem ab illo deductam.

Atenim dicet aliquis, licet in facto Giezi ſtatim appareat grauiſſimum peccatum & turpis auaritiæ, & iniuſtitiæ ac planè furti ac latrocinij, non tamen ita apparere malitiam Simoniæ, nec ex Scriptura colligi poſſe, ob talem malitiam eſſe punitum. *6. Obiectio.* Primum quidem patet, quia Giezi nomine Eliſei petit, quod ipſe non petebat, nec acceptare voluerat, in quo contra Naaman iniuſtitiam, & furtum commiſit; nam illum decepit, & per deceptionem ab eo rapuit, quod alter dare nolebat illi; vnde re vera non dedit neque in illum dominium tranſtulit, & conſequenter nec ipſe Giezi, quod acceperat, iuſtè poterat retinere. Vnde Chryſoſtomus Enarrat. in 3. cap. Iſaiæ, factum illud vocat *furtum*. *(Chryſoſt.)* Peccauit deinde grauiſſimè contra Eliſeum, nomine illius petendo, quod ipſe non petebat, & quantum in ſe erat, illum infamando in quæ crimina ex turpiſſimo auaritiæ affectu inciderat. Et ita Chryſoſt. Hom. in illum locum in fin. 1. tom. vocat ſæpius delictum illud perfidiam, & mendacium; *perfidia* (inquit) *attulit pœnam.* At verò Simoniæ macula, aut venditio rei ſpiritualis non ita ibi apparet: nam in primis gratia iam erat gratis facta, & deinde Giezi non petit aliquid quaſi debitum, vel quaſi pretium pro ſanitate reſtituta, ſed petiit ex amicitia, & beneuolentia; hoc autem modo petere aliquid ab eo, cui ſpirituale beneficium factum, vel donatum eſt, non eſt vendere gratiam factam, nec eſt Simonia, vt conſtat, ergo. Minor ſupponatur nunc, infrà enim tractanda eſt latè. Sumi verò poteſt ex cap. *Quam pio*, & capit. *Sicut Epiſcopum* 1. q. 2. *(C. Quã pio. Cap. Sicut.)* Maior autem ex ipſa hiſtoria colligitur, nullum enim verbum Giezi protulit quod exactionem pretij, aut rei debitæ indicaret. Et confirmatur: nam ſi Eliſeus recepiſſet illa dona à Naaman, quando illa offerebat, in rigore non committeret Simoniam, eſto non tam perfectè, & ſanctè ageret, ſicut fecit, illa reſpuendo. Probatur ex dictis iuribus, quia gratia iam erat facta ſine vllo pacto, vel vmbra illius, & donatio illa erat liberalis gratitudinis, vt oſtendunt verba illa: *Obſecro te, vt accipias benedictionem à ſeruo tuo.* Vnde Chryſoſt. in loco proximè citato introducit Naaman dicentem: *(Chryſoſt.)* *Accipe munera, quæ offero, non enim pretium curationis eſt iſtud, nec ſanitatem perceptam iſto munere redimo: quippe cum ſanitas iſta, quã metui nec pretio poterit redimi, nec vllo munere inueniri.* Ergo nec Giezi poſtea commiſit propriam Simoniam accipiendo, etiamſi aliàs peccauerit. Patet conſequentia, quia non aliter petiit, quàm veluti acceptando nomine Eliſei priorem oblationem ſibi factam, & ex noua occaſione mutando priorem voluntatem.

Hanc quæſtionem tractat Abul. 4. Reg. 5. q. 29. & tertio. Et in ſumma reſpondet, Giezi commiſiſſe Simoniam: non conuentionalem, vt conſtat, quia nullum pactum inter eum, & Naaman præceſſit, ſed realem cum intentione Simoniaca, quia petiit pecuniam pro ſanitate diuinitus collata, & ſub eadem intentione illam recepit. Nec refert (ait) quod *7. Abulenſis ſententia.*

quod ſanitas iam eſſet collata, & non per Giezi; ſed per Eliſeum, quia Simonia committi poteſt, ſi pecunia petatur pro ſpirituali iam dato, etiamſi priùs gratis datum fuerit; quia veluti retractatur prior liberalis voluntas, & in oneroſam, ſeu vendibilem commutatur, quantum eſt ex parte ſic petentis, quod ſufficit ad Simoniam mentalem, & realem, etiamſi conuentionalis non præceſſerit. Quod autem Giezi non dederit ſanitatem, ſed Eliſeus, nihil refert, nam petiit nomine Eliſei quod

Difficultas. perinde eſt. Veruntamen licèt doctrina, quantum ad ius attinet, ſit vera ſuppoſita illa intentione, quæ Giezi attribuitur, tamen nec illa intentio probatur, nec ab ipſo Giezi fuit expreſſa, nec ex facto ſatis colligitur; quia etiam potuit Giezi illud poſtulare ſolùm, quia videbat Naamã fuiſſe paratum ad donandum gratis, & liberaliter, non tanquam ſatisfactionem, & compenſationem pro ſanitate offerendá, ſed ſuppoſito beneficio gratis accepto in ſignificationem animi grati, vel ad ſubueniendum gratis neceſſitatibus Eliſei, vel in Religionem, & obſequium veri Dei, quem ex beneficio recepto cognouerat. Sicut ergo in Naaman hæc potiùs intentio, quàm alia præſumitur, & ideò excuſatur ab omni Simonia, non ſolùm quando Eliſeo obtulit pecuniã, ſed etiam quando dedit Giezi, quia & eadem pia intentione dedit, & credidit ab Eliſeo, piè etiam, & honeſtè peti: ita etiam ex parte Giezi potuit factum illud fieri ſine intentione Simoniaca, inhærendo, vt dixi, liberalitati Naaman, quæ licèt per occaſionem orta ſit ex ſanitate, non propterea erat mala, nec Simoniaca.

8. Dici ergo in primis poſſet ſpeculatiuè loquendo hoc non repugnare: nihilominus in tali perſona, & cum talibus circunſtantiis meritò præſumi Simoniacam intentionem in tali facto. Quia quando temporalis pecunia ſtatim poſt beneficium datum poſtulatur, magna præſumptio eſt, pro illo poſtulari, & non liberaliter peti, ſed exigi, vt quaſi neceſſitate quadam alter dare compellatur. Et hæc præſumptio maior eſt, quando perſona eſt iniqua, & in facto ipſo oſtendit immoderatum affectum extorquendi pecuniam, quocumque illicito modo poſſit. Hac ergo ratione præſumitur Simonia in Giezi, & non in Naaman. Et quod ad rem noſtrã ſpectat, hoc ſatis eſſe poſſe. Nam ſaltem ſupponunt Doctores omnes factum illud etiã illo tempore, & ſub illa lege fuiſſe prohibitum. Addi vero vlteriùs poteſt, factum illud fuiſſe re vera Simoniacum, quia omninò vitandum erat propter ſpeciem Simoniæ,, quem præſeferebat. Propter quam cauſam probabile eſt, ipſum Eliſeum noluiſſe acceptare illa dona, non ſolùm ex conſilio, ſed etiam ex obligatione, ne in factum, quod præſeferebat ſpeciem Simonis, conſentire videretur. Quod ſignificauit Ianſen. in cap. 55. Concord. Euang. dicens: *Non conueniebat gratuita dona accipere, ne pietas conuerteretur in quæſtum, & ne gratia Dei vileſceret.* Et ita plane ſentiebat Sanctus Hilar. apud Hieron. in Vita eius, quando Orionus nobilis, à quo ipſe legionem Dæmoniorum expulerat, *Poſt nonnullos dies ad ipſum rediit dona offerens. Cui Sanctus: Non legiſti, quid Giezi, quid Simon paſſi ſint, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, vt ille venderet gratiam Spiritus ſancti, hic mercaretur; cùmque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus, reſpondit: Tu meliùs potes tua diſtribuere.* Et ſubiungit inferiùs: *Noli contriſtari fili, quod facio, pro me, & pro te facio, ſi enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur.*

Ianſen. *Hieron.* *Hier.*

9. Examinatur factum Balaam. *Num. 22.*

Secundum exemplum affertur de Balaam, qui prophetandi munus vendebat, vt ex Num. 22. colligi poteſt, nam mercede conductus ibat ad maledicendum Iſrael. Quod notauit Hugo de S. Victor, lib. 2 de Sacram. p. 10. c. 2. & Adrian. Quodlib. 9. art. 2. vbi ait, aliquos Doctores ob hanc cauſam vocare Simoniacos Balaamitas. Hoc etiam exemplo vtitur Victoria dicta Relect. nu. 11. & ad hoc afferunt verba Petr. 2. Epiſt. cap. 2. *Derelinquentes rectam viam, errauerunt, ſecuti viam Balaam ex Boſor qui mercedem iniquitatis amauit.* Et illa Iudæ. *Error Balaam mercede effuſi ſunt.* Veruntamen in illo facto, & in his teſtimoniis nullum veſtigium Simoniæ inuenio. Nam Balaam non fuit vocatus vt propheta Dei, ſed vt Ariolus, nec ad veritatem aliquam reuelandam, vel gratiã conferendam, ſed ad maledicendum populo Dei, vtendo maleficiis, & inuocatione Dæmonum, qui Dij falſo putabantur. Ergo non magis fuit Simoniacus, quam poſſint nunc Simoniaci dici malefici, qui operas ſuas ad auguria, vel maleficia facienda turpiſſime vendunt. Fuit ergo in Balaam præter idololatriam, & vitium ariolandi, auri & argenti magna cupiditas, & propter hanc cupiditatem, licet ſemel eſſet correptus à Deo, & prohibitus, ne iret ad maledicendum populũ, nihilominùs iterum ire tentauit, & Deus iratus contra illum, non eum ire permiſit. Et fortaſſe hanc eius cupiditatem Rex Balac prænouerat, & ideò quamuis ſemel repulſam ab illo paſſus fuerat, iterũ eum inuitauit, & maiora dona promittens tandem eum corrupit. Hæc ergo peccata eius Scriptura clarè indicantur, & reprehenduntur, & notantur ab Auguſt. quæſt. 48. in Num. & ſerm. 103. de tempore, & ab Anaſt. Nicæn. q. 32. De alio autem Simoniæ vitio nullibi inuenio illum reprehenſum. Nam verba Petri, & Iudæ valde generalia ſunt. Amare enim *Mercedem iniquitatis*, de quocumque verè dicitur, qui mercede conductus ad iniqua perpetranda inducitur, nam de Iuda dixit idem Petrus quod *poſſedit agrum de mercede iniquitatis* Et eodem modo optime dicitur *Balaam mercede effuſus*, non quia ſpiritualia vendidit, ſed quia ſummam iniquitatem, & conatum maledicendi per falſas artes vendidit. Ibi ergo nec inuenitur Simonia; nec reprehenſio eius. Nec Abulenſ. Num. 22. 23. aut 24. illam notauit. Et alibi 4. Reg. 5. quæſt. 35. ait, de nullo alio ante Giezi legi, quòd fuerit Simoniacus, ſed illum fuiſſe primum, & ideò fuiſſe grauiter punitum, cum tamen præceſſit Balaam, in illo ergo tale vitium non agnouit.

Hug Vict. *Adrian.* *Victor.* *2. Petr. 2.* In eo non fuiſſe Simoniam reſoluitur. *Auguſt.* *Anaſt. Nic.* *Abul.*

10. *3. Reg. 13.* Factum Ieroboam expenditur, & reſoluitur ibi non fuiſſe Sim.

Tertium exemplum adduci ſolet ex lib. 3. Reg. 13. vbi de Ioroboam dicitur. *Feci de nouiſſimis populi ſacerdotes excelſorum, quicumque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum, & propter hac cauſam peccauit domus Ieroboam, & deleta eſt.* Et fortaſſe propter hunc locum dixit Taraſius in dicto cap. *Eos*, Simoniam eſſe damnatam in 3. Regum, ſicut in 4. Eſtque valde conſiderandum, quod illi ſacerdotes, quos Ieroboam faciebat, non erant veri ſacerdotes, ſed falſi, ſacrilegi, & idololatræ: & tamen ex ſuppoſitione falſæ apprehenſionis, & conſcientiæ erroneæ, venditio illa reprehenditur. Sed in hoc exemplo ſupponitur Ieroboam vendidiſſe illa ſacerdotia, & videtur colligi ex verbis illis; *Qui volebat implebat manum ſuam*, id eſt manum Ieroboam implebat pecunia: ſicque multos Sanctos expoſuiſſe, refert Abulenſ. ibi quæſt. 41. Ipſe verò longè alium putat eſſe ſenſum, quia non eſt ſermo de manu Ieroboam; ſed de manu ſacerdotis, ſeu eius, qui volebat fieri ſacerdos: dicitur autem implere manum, non quia pecuniam acciperet, ſed quia conſecrabat, & initiabat manum

Tharaſ. Cap Eos. *Abul.*

num ſuam, applicando illam ad ſacrificia, iuxta A ſuos falſos ritus. Qui ſenſus mihi valde placet. Et videtur apertè declari 2. Paral. 13. vbi Abia exprobabat Iſralitas dicens: *Eieciſtis ſacerdotes Domini, & feciſtis vobis ſacerdotes*, &c. declarans autem modum addit: *Quicumque venerit, & initiauerit manum ſuam in tauro de bobus, & in arietibus ſeptem, fit ſacerdos eorum, qui non ſunt Dij.* Hoc ergo exemplum nihil etiam probat. *2.Paral. 13*

11. Quartum, & certum exemplum ſumitur ex 2. Machab. 4. Vbi refertur Iaſonem ambiiſſe ſummum ſacerdotium, & pro illo obtinendo cum alijs facultatibus, & prærogatiuis, obtuliſſe regi Antiocho multa talenta argenti. Et deinde additur, multa mala inde eueniſſe, *propter impij, & non ſacerdotis Iaſonis nefarium, & inauditum ſcelus.* Et poſtea refertur Menelaum quendam aucta promiſſione maioris pretij ſacerdotium obtinuiſſe, eiecto Iaſone. Illud autem factum ſine dubio ibi B narratur vt prauum, & ſacrilegum, ac ſubinde, vt habens veram prauitatem Simoniæ, & ab eo tempore creditur hoc vitium percrebuiſſe inter Iudæos, & vſque ad Chriſti tempora duraſſe; indéque ortum eſſe, vt ſummum ſacerdotium, quod antea perpetuum erat annale eſſe incœperit, ſicut ex Euangelio colligitur: nam Ioan. 11. & 18. Caiphas dicitur, *Pontifex anni illius.* & Luc. 3. dicuntur Annas, & Caiephas principes ſacerdotum, quia alternatim per annos pontificatum adminiſtrabant, quem largitionibus à Romanis obtinuerant, C vt ſentit Abulenſ. 4. Reg. 5. q. 39. vbi ait, Romanos ob maiorem quæſtum feciſſe, vt ſummum ſacerdotium per annos adminiſtraretur. Quod colligi poteſt ex Ioſeph. lib. 18. Antiq. c. 3. aliàs 4. Quamuis enim ibi nõ faciat expreſſam mentionem venditionis Pontificatus, refert tamen frequentem mutationem factam auctoritate Præſidum Gentilium, quã veriſimile eſt, non fuiſſe factam ſine munerũ largitione. Vnde refert Iſidor. Pel. li. vlt. Epiſt. 315. Caipham emiſſe pontificatum. Illæ verò emptiones non ſine magno ſcelere fiebant, quia erant contrariæ legi præcipienti, vt ſummum ſacerdotium in filiis Aaron permaneret iure perpetuo. Quòd autem illud peccatum eſſet etiam proprium ſcelus Simoniæ, ex lege naturali probatur, quo- D modo autem ex lege etiam ſcripta colligi poſſit, ſtatim videbimus. *2.Mach 4. Iaſonis factum Simoniacũ fuit. Ioan. 11. & 18. Abul. Ioſeph. Iſidor. Pel.*

12. Ad obiectiones ergò in principio ſumptas ex Scripturis, reſpondet Gratianus in cap. *Iudices*, 23. quæſtione prima, ex Hieronymo Micheæ 3. non ſanctos, ſed malos prophetas ſolitos fuiſſe pretium pro ſuo munere poſtulare, illóſque valde reprehendi in eadem Scriptura, vt paulo poſt dicemus. Ad illud verò dictum Saulis, & pueri eius, reſpondet in primis Hieronymus, licèt inter ſe ita confabulati fuerint, poſtea vero auſos non fuiſſe aliquid offerre Prophetæ. Quin potiùs Samuelem liberalitate illos hoſpitio excepiſſe, & non ſolùm E gratis reſpondiſſe, ſed etiam ad cœnam inuitaſſe. Deinde addit, etiamſi Prophetæ datum fuiſſet tale aliquid, quale illi cogitabant, illud non potuiſſe vt pretium offerri, fuiſſet enim vile pretium, & indignum tanto propheta; fuiſſet ergo per modum piæ oblationis pro templo, vt Hieronymus ait, vel per modum ſtipendij, ſeu eleemoſynæ, ſicut nunc datur ſacerdoti Miſſam dicenti. Simili modo reſpondet ibi Gratianus ſub nomine Hieronymi ad factum vxoris Ieroboam, attuliſſe illa munera non in pretium, ſed per modum eleemoſynæ ad ſuſtentationem prophetæ. Hæc tamen reſponſio in Hieronymo non legitur. Quia ille abſolutè reſpõdet, Prophetam non accepiſſe illa munera, ſed potius fœminam corripuiſſe. Et probabiliter coniectat, illam ex praua conſuetudine deferendi ſimilia munera ad Augures, & Diuinos, cogitaſſe etiam Sanctum prophetam illis fuiſſe mouendum ad reuelandum, quod illa deſiderabat. *Soluuntur obiectiones ſupra poſitę. Gratian. Ca. Iudices. Hieronym. Gratian.*

13. De Daniele nulla eſt difficultas; nam ex cap. 5. ſatis colligitur, quam liberum haberet animum ab his muneribus, & honoribus humanis; nam Regi Balthaſar multa offerendi reſpondit: *Munera tua ſint tibi, & dona domus tuæ alteri da; Scripturam autem legam tibi Rex, & interpretationem eius oſtendam.* Et nihilominùs, iubente Rege, poſt auditam interpretationem, *Indutus eſt Daniel purpura, & circundata eſt torques aurea collo eius, & prædicatum eſt de eo, quòd haberet poteſtatem tertius in regno ſuo.* Aliud eſt ergo dona recipere quaſi in pretium, vel commutationem prophetiæ, quod Daniel non fecit; aliud propter magnam perſonæ exiſtimationem, & admirationem conceptam ex ſapientia, & reſponſis eius, eleuari quaſi per potentiam regiam ad excellentem dignitatis gradum cum muneribus, & honoribus illi conuenientibus, quod Danieli contingit, ſicut de Ioſeph poſtea videbimus. Eodem ergò modo accipienda ſunt, quæ cap. 2. narrantur: ibi enim nulla promiſſio donatum ex parte Regis præceſſit, & ideò nec ex parte Danielis potuit refutatio illorum præcedere, ita tamen locutus eſt, vt nihil ſibi attribueret, & conſequenter vt nihil etiam ſibi appeteret, dicens: *Eſt Deus in cœlo reuelans myſteria, qui indicauit tibi Rex, quæ ventura ſunt &c.* & infrà: *Mihi non in ſapientia, quæ eſt in me, pluſquam in cunctis viuentibus Sacramentum hoc reuelatum eſt, ſed vt interpretatio regi manifeſta fieret.* Quibus verbis ſatis oſtendit ad hoc ſibi fuiſſe datam illam cognitionem, vt eam reuelaret, & nihil aliud in eo facto quæſiſſe, niſi diuinam voluntatem implere. Poſtea verò Rex non quaſi recompenſans beneficium, ſed ex cognitione veri Dei concepta, & admiratione perſonæ, Danielem ſublimauit, atque ditauit. Quod ſicut non fiebat ſine ſpeciali Dei prouidentia, ita etiam veriſimile eſt, vel fuiſſe factum à Rege cum tanto imperio, & potentia, vt Daniel reſiſtere non potuerit, vel certè Danielem ex diuina inſpiratione intellexiſſe, id tunc fuiſſe conueniens ad Dei gloriam, & ſui populi conſolationem, & eleuamen; & ex eodem principio exiſtimo ortum fuiſſe, vt Daniel pro tribus ſociis apud Regem interceſſerit. Quæ omnia conſona ſunt his, quæ D. Hieronymus ibi contra Porphyrij calumnias commentatus eſt. *Dan. 5. Daniel nullam Simoniam commiſit. Hieronym.*

14. Ad rationem in primis dicimus vitium hoc ſufficienter fuiſſe in lege prohibitũ, cum Exod. 23. dicatur: *Non accipietis munera, quæ excæcant etiam prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorũ.* Deinde cùm Deus in illa lege tam copiosè prouiderit, ac deputauerit bona, ex quibus ſacerdotes viuere deberẽt, vt decimas, primitias & alias oblationes, & ſacrificia, ſatis per hoc præcepit eis, vt ſine pretio, & mercede ſpiritualia miniſtrarent: imò virtute illis prohibitum erat, vt nec alia, neque aliter exigerent, quam per legem inſtitutum erat. Et ideò 1. Reg. 2. grauiſſimè reprehenduntur filij Heli, quia venientes ad ſacrificandum in templo cogebant carnem crudã dare, vel aliter quàm lex diſponebat. Et Chriſtus Matth. 15. reprehendit Scribas, & Phariſæos, eo quòd munera acciperent, & approbarent, per traditionem hominum contra legis mandatum. Denique hac de cauſa grauiſſimè reprehenditur hoc vitium in illa lege per Prophetas Micheæ 3. vbi priùs ad Principes, & Duces populi (ſub quibus etiam ſine dubio *In lege veteri ſatis hoc vitium fuiſſe prohibitum. 1. Reg. 2. Matth. 15. Mich. 3.*

dubio ſacerdotes comprehenduntur) dicitur. *Qui comederunt carnem populi mei,& pellem eorum deſuper excoriauerunt, tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos, &c.* Quibus verbis exactiones iniquæ iudicum, & ſacerdotum reprehenduntur. Quod benè Chaldæus ſine figura dixit, *Violenter facultates populi ab eo rapientes,& pecunias eorum tollẽtes.* Vt ibi

Ribera. *Ezech.34.* *Zach.11.* Ribera notauit afferens ſimilia loca Ezech. 34. Ierem.33.Zach.11.Quæ de Sacerdotibus loquuntur. In his ergo reprehenſionibus à fortiori Simonia comprehenditur. Et clariſſimè in eodem loco Michææ de Prophetis additur. *Siquis non dederit in ore eorum quidpiam,ſanctificant ſuper eũ pretium*;& infrà: *Principes eius in mercede docebant, & Prophetæ eius in*

Ezech.22. *pecunia diuinabant.* Ac denique Ezech.22. Prophetæ reprehenduntur, *eo quòd opes, & pretium acceperunt.* Satis ergo conſtat, quàm fuerit deteſtabile hoc vitium in illa lege; & quo minùs expreſsè in illa lege prohibebatur, eò euidentiùs conſtat,quàm fuerit diuino,ac naturali iuri contrarium.

CAPVT VI.

An in lege naturæ habuerit etiam locum Simoniæ vitium, fuerítque prohibitum.

1. *Pars negatiua proponitur.* DE illo antiquiori tempore poteſt eſſe nonnulla maior dubitandi ratio, quia in eo non videtur fuiſſe ſpiritualia dona, de quibus rem facile poſſit per lumen naturale cognoſci,illa vendere, aut emere intrinſecam malitiam continere. Vnde hîc etiam non deſunt exempla, quæ oppoſitum ſuadere videantur. Nam Abraham ſepulturam emit

Geneſ.23. *Geneſ.25.* Gen.23. quæ emptio nunc Simoniaca eſt, & Iacob à ſuo fratre Eſau Sacerdotium emit, Gen.25. Emit enim primogenituram, cui tunc erat ſacerdotium adiunctum,vt eſt communis traditio. Ioſeph etiam

Geneſ.40. Geneſ. 40. poſt ſomnij interpretationem dixit ad pincernam Pharaonis. *Tantùm memento mei,cùm tibi bene fuerit.* Vbi videtur beneficium temporale poſtulaſſe pro actu interpretãdi,qui propheticus erat,

Geneſ.41. & ſpiritualis.Et cap.41.Principatum Ægypti acceptauit Ioſeph, quem videtur Pharao illi dediſſe propter gratiam interpretandi ſomnia. Et confirmatur, quia ſi in lege naturæ fuiſſet hoc vitium, etiam nunc inter infideles eſſe poſſet, quia illi tenentur ad totam legem naturalem.Conſequens videtur falſum; quia in illis non ſunt gratiæ,nec ſupernaturalia dona, quomodo ergo poſſunt Simoniam committere. Et ſimile argumentum ſumi poteſt de homine creato in puris naturalibus, in quo naturalis ratio ſuam vim haberet,& ita haberet integram naturalem legem, & tamen in eo non haberet locum Simonia propter eandem rationem, quia non haberet ſupernaturalia dona.

2. *Duplex acceptio ſtatus legis naturæ.* Priuſquam reſpondeamus, oportet in memoriam reuocare,ſtatum legis naturæ dupliciter accipi, vno modo vt lex naturæ dicit ſolam rationem naturalem puram, vt per naturale lumen intellectus dictari poteſt, alio vt dicit rationem ipſam vt eleuatam per fidem, & prout ſic eleuata poteſt dictare de agendis, vel vitandis per dictamina connaturalia ipſi fidei, & lumini ſupernaturali. Hoc ergo loco ſtatum legis naturalis hoc poſteriori modo ſumimus; nam ſupponimus vt clarum, in illo fuiſſe ſpiritualem materiam, circa quam ſolet verſari Simonia, nam in illo fuerunt etiam gratiæ gratis datæ, vt Prophetia, fuit etiam ſacerdotium, & aliquod ſacramentum, & ſacrificium, oratio, &

A aliæ ſpirituales functiones. De ſtatu autem legis naturæ priori modo ſumpto,ſeu puro, paulò inferiùs pauca dicemus.

Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt,vitium Simoniæ committi potuiſſe in tempore legis naturæ, prout fuit in hominibus fidelibus ante latam legẽ Moyſi,vel etiam poſt illam,in his, qui non erãt de ſtirpe Abrahæ per Iſaac,& Iacob. Nam in illo tempore (vt dixi) etiã erat materia ſpiritualis de ſe ſufficiens ad hoc vitium, ergo ibi etiam committebatur tale vitium, ſi venditio, vel emptio circa talem materiam fiebat, quia habebat eandem malitiam, quæ non poſitiuo iuri,ſed Diuino,ac naturali ex vi 3. *In lege naturæ Simonia potuit committi.*

B luminis fidei contraria eſt. Vnde etiam nonnulla exempla Simoniaca illius temporis communiter recenſentur,quia breuiter expendenda ſunt.

Primum eſt de Ephron, qui Abrahæ vendidit locum ſepulturæ Geneſ.23. Quod innuit D. Thomas dicta quæſt.110. art.4. ad 3. Sed de facto nullum ibi fuit veſtigium Simoniæ ex parte Abrahæ, nec fortè ex parte Ephron. Tum quia non conſtat, illum agrum fuiſſe ante deputatum ad ſepulturam: imò veriſimilius eſt, neminem antea fuiſſe ibi ſepultum, ideò enim Abraham locum illum elegiſſe videtur, vt haberet locum ſepulturæ ſeparatum à ſepulchris Gentilium, vt ibi notant expoſitores. Tum etiam quia licèt iam ille locus quoad ſpeluncam eſſet ad ſepeliendum deſtinatus, poterat ager 4. *Gen.23.* *D.Thom.* *Ephron ſepulturæ locum Abrahæ vendens Simoniam non commiſit.*

C vendi condigno pretio habens adiunctam, & quaſi annexam talem ſpeluncam. Tum etiam quia ipſamet ſpelũca potuiſſet emi,& vẽdi pro valore ipſius terræ, nulla habita ratione illius deputationis, vel quaſi conſecrationis. Nam vt infrà dicemus,etiam nunc poſſet vendi, ſi per ius canonicum prohibitum non eſſet, ſicut calix vendi poteſt ratione materiæ. Dicit tamen Hieronymus in quæſt. Hebr. in Geneſ.ad c.23.Ephron. *Poſtquam victus eſt pretio, vt ſepulchrũ venderet argento, licet cogente Abraham*, poſtea vocatũ eſſe Ephran. *ſignificãte ſcriptura non eum fuiſſe cõſummatæ perfectæq; virtutis,qui potuerit memorias vendere mortuorũ.* Sed quicquid de hoc ſit, non

D dicit Hieron. ibi interueniſſe peccatum. De poſſibili verò, ſeu ex hypotheſi, addit Diuus Thomas, quòd quia inter Gentiles loca ſepulchrorum Religioſa reputabãtur, ſi Ephron intendit accipere pecuniam tanquam pretium pro loco ſepulturæ, peccatum commiſit, vtique Simoniæ, licèt Abraham non peccauerit emens, vel quia non intendebat dare pretium, niſi pro communi terra, vel qua redimebat ſuam vexationem. Sed certè ſi Ephron peccaret, vix poſſet excuſari Abraham, primum quia ibi nulla erat vexatio, poterat enim Abraham alium locum quærere, vbi ſuum mortuum ſepeliret,nec ſatis erat,emere bona intentione ſi alter Simoniacè vendebat, non enim licebat cooperari illi,nedum illum inducere. Dicendum ergo videtur, *Hieron.* *D.Thom.*

E Abraham rectè egiſſe, & nullam habuiſſe rationem præſumendi in alio malam intentionem,quia ſolum petebat pretium, quod terra ipſa valebat, nec augebat, pretium propter ſolum titulum ſepulturæ. Vnde licèt inter Gentiles locus ſepulchri ſacer, & Religioſus haberetur, non ideò erat prohibitum vendere locum ipſum materialem iuſto pretio, quia neque id ex natura rei malum eſt,nec eſt, cur fingatur tunc aliquo iure humano fuiſſe prohibitum, ſed ad ſummum poterat eſſe malum augere pretium ex illo ſolo titulo,quòd eſſet locus ſepulturæ, vel pretio vendere vſum talis loci ad ſepeliendum aliquem. Et hoc ſignificat D. Thomas eſſe contra legem naturalem, quòd an ita ſit, infrà tractando de materiis Simoniæ videbimus: nam

nům in caſu, de quo tractamus, non eſt talis exceſſus commiſſus, quantum ex textu ſcripturæ colligi poteſt.

Geneſ.25. D.Thom. An Eſau primogenituram vendēs Simoniacus fuerit.

5. Aliud frequens exemplum eſt de Eſau, qui primogenituram vendidit fratri ſuo Iacob, Geneſ.25. Ita etiam ſentit D. Thomas in dicta ſolut.ad 3. vbi accuſat Eſau tanquam Simoniacum,excuſat autem Iacob, quòd ſuam redemit vexationem, nam ius primogenituræ ad ipſum pertinebat donatione diuina.Non ergò acquiſiuit aliquod ſpirituale ius per illam emptionem, ſed abſtulit impedimentum, quod frater ſibi obiicere poterat propter anteceſſionem Natiuitatis. Hæc ferè D.Thomas, quæ Caietanus latiùs proſequitur, & præſertim dubitat, quomodo poſſit excuſari Iacob à culpa, ſi Eſau Simoniam commiſit, quod certè non paruam habet dubitationem propter quam idem Caiet. Geneſ. 25. in dubium vocat totum fundamentum huius quæſtionis, nimirum, quòd primogenitura tunc haberet annexum ſacerdotium, vel aliquid ſpirituale. Et Oleaſter ibi vlterius progreſſus id negare non dubitauit, ſumítque argumentum ex eo, quòd Abel non fuit primogenitus, & tamen erat ſacerdos, ſacrificium enim obtulit. Hoc verò fundamentum parui momenti eſt. Tum quia Hieronymus ſtatim citandus ſignificat, morem illum,quòd primogenitus eſſet ſacerdos ſummus, incœpiſſe poſt diluuium. Tum etiam quia non repugnabat, ſecundò genitum eſſe ſacerdotem, ſed non ſummum. Tum denique quia non conſtat oblationem Abel fuiſſe proprium,& publicum ſacrificium, potuit enim eſſe ſimplex oblatio, & priuata, quæ à non ſacerdote fieri poteſt.

Caiet. An primogenitura Eſau haberet annexū ſacerdotiū. Oleaſter. Hieron.

Affirmatiua pars vera reſoluitur. Hieron. Clemens. Auguſt. D.Thom. Abul. Lippom. Perer. Geneſ.25.

6. Quapropter non eſt facilè neganda antiqua traditio, quam refert, eique fidem adhibet Hieronymus epiſt.126. ad Euagri. & in Tradit. Hebr. ad ca. 14.27.& 49.Geneſ. Præſertim cùm tandem ſignificet Clemens lib.8.Conſtit.cap.5. & Auguſtinus in Pſalm. 46. quos ferè omnes poſteriores Doctores ſecuti ſunt, vt D.Thomas ſupra, & ad Hebr. 12. Abul.Geneſ.25.& 27. & ibi Lippom. Et benè Benedictus Perer. Geneſ.25. diſput.8. qui id conatur probare ex 19.Exod.quia ibi dicitur. *Sacerdotes,qui accedunt ad Dominum ſanctificentur.* Ex quo loco rectè probatur, fuiſſe ſacerdotes in populo Dei ante inſtitutum Leuiticum ſacerdotium, ſed non probatur, illos fuiſſe primogenitos. Potuerunt enim aliter eſſe electi à populo, vel deſignati per Moyſen, vt ex cap. 24. Exodi poteſt coniectari. Et (quod caput eſt) inde non habetur, illos fuiſſe ſummos ſacerdotes, ſed communes. Nam ſummus Sacerdos tunc reuera erat Moyſes, vt ex capit. 24. & aliis locis ſatis conſtat. Apparentiùs id probat idem Auctor ex Paulo, de quo ſtatim dicetur.

Exod.24.

Eſau Simoniam cõmiſiſſe ſtatuitur vt probabile. Hebr.12. Leu.10.

7. Hoc ergo fundamento poſito, opinio D.Thom. propoſita ſatis recepta eſt: & confirmari maximè ſolet ex Paulo ad Hebræos 12. Qui appellat Eſau *Profanum, qui propter vnam eſcam vendidit primitiua ſua.* Nam profanus idem eſt, quod irreligioſus, & res ſacras non curans, & ideo in Scriptura profanus Sancto contraponitur. Leuit. 10. *Vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum,& profanum,inter pollutum,& mundum.* Vocās ergo Paulus profanum Eſau,in hoc ſatis indicat,ſacram rem violaſſe,vendendo primogenituram, ac ſubinde Simoniacum fuiſſe. Et fauet ibi Chryſoſt.Homil.31. Nam Eſau vocat *Mundanum vendentem ſpiritualia:* idémque indicauit Auguſt. in dicta enarrat. Pſalm.46. dicens, quòd *Eſau per gulam perdidit primogenita ſua, nā plus amauit,quod corporaliter concupierat, quam quod ſpiritualiter prius naſcendo meruerat.* Si enim primogenitura tantùm eſſet quid naturale, & temporale, ratione illius non poſſet dici Eſau aliquid ſpiritualiter meruiſſe naſcendo; dum ergo Auguſtinus dicit ſpiritualiter,ſignificat rem illam fuiſſe ſpiritualem, & conſequenter venditionem eius fuiſſe Simoniam.

Chryſoſt. Auguſt.

8. Sed licèt hæc ſententia probabilis ſit,tamen quia hic non tam eſt agendum de accuſatione, vel excuſatione perſonæ, quam de ipſo facto, & iure illius ſecundum ſe, ſic non caret illa ſententia difficultate in explicando,quomodo ex vi legis naturalis venditio illa Simoniaca fuerit, etiamſi eo tempore primogenituræ eſſet coniunctum ſummum Sacerdotium. Et ratio difficultatis eſt, quia negari non poteſt, quin primogenitura ſecundùm ſe ſit tantùm proprietas quædam naturalis, ſeu naturalis dignitas, vt eam vocat Chryſoſtomus Homil. 51. in Geneſ. Cui coniunctæ erant per ratiocinationem humanam, & quaſi ex iure Gentium multæ commoditates, ſeu prærogatiuæ, & honores, ac vtilitates humanæ,& temporales: plures, vel pauciores iuxta varias conſuetudines, vel leges humanas,vt indicauit Gloſſa in cap. *Quam periculoſum*,7. quæſt. 1. Et latè Tiraquel. de Iur. primogen. in Præfatione. Vbi ſpecialiter à numer.12. tractat de Primogenitorum prærogatiuis in illis antiquis Patribus,& inter Iudæos,& num.17.& 18. addit munus ſacerdotale, referendo Hieronymum, & alios. Supponebatur ergo primogenitura naturalis, & ciuilis,ſeu humana, vt ſic dicam, & illi coniungebatur ius Sacerdotale, vel ex ordinatione diuina, vel ex traditione populorum fidelium. Negari autem non poteſt, quin ius primogenij ſecundùm ſe ſpectatum, & ſecluſo adiuncto ſpirituali, habeat humanam æſtimationem, ſecundùm quam venale ſit, & commutabile pro alio temporali bono; nam totum illud commodum primogenituræ, licèt in naturali prioritate natiuitatis fundatum ſit, transferri poteſt in alium, quia non eſt neceſſariò coniunctum naturali illa prioritate. Item eſt pretio æſtimabile, quia ſimpliciter eſt temporale bonum, ergo eſt vendibile ſine iniuſtitia,vel alia intrinſeca iniquitate, vt latè etiam oſtendit Tiraq. ſuprà qu. 28.& 29.

Quo pacto ex vi legis naturalis venditio illa Simoniaca fuerit. Ratio dubij. Chryſ. Gloſſ. Cap. Quam Tiraquel. Hieron. Tiraq.

9. Igitur licèt primogenituræ fuerit annexum ſacerdotium, poterat vendi ſine Simonia, ſtando in iure naturali ratione materialis per ſe ſpectati,non habendo rationem ad ſpirituale in computatione, vel æſtimatione pretij.Quod facillimè intelligetur in venditione Eſau, nam pretium fuit tam vile, vt nec ad materiale ſoluendum per ſe ſufficeret, vt ſtatim attingam. Prior illatiò infrà eſt generaliter tractanda; nunc breuiter patet, tum ratione, quia materiale non amittit valorem ſuæ commoditatis, & vtilitatis temporalis propter ſpirituale adiunctum,tum exemplis,quia hoc modo ſine Simonia venditur calix ratione materiæ,& venditur villa, ſeu fundus, cui adhæret ius patronatus, & non propterea venditur ipſum ius patronatus,licèt cum fundo transferatur,nec per ſe vendi poſſit. Ita ergo rectè intelligitur venditio primogenituræ ſine venditione iuris ſpiritualis, Et hoc exemplo illam declarat Lippoman. Geneſ. 25. & conſequenter illam à labe Simoniæ excuſat. Idemque habent Archid.Hug. & Laur. in dicto capit. *Quàm periculoſum.* Et certè Gloſſa idem ſentit (quicquid ibi dicat Turrec.art.5.) nam,licèt referat Gandulfum dicentem Eſau fuiſſe Simoniacum; ipſe ſubdit, *Sed eſt contra eum caput. Qui ſtudet* 1.qu.1.*vbi Giezi dicitur fuiſſe primus Simoniacus.* Ad quod non reſpōdet, ſed

Bene poteſt intelligi venditio primogenituræ Eſau, quin venderetur ius ſpirituale. Lippom. Archid. Hug. Laur. Cap. Quam periculoſū. Gloſſ. Turrecr. Gandul. Cap. Qui ſtudet.

ſed tranſit. Vnde videtur obiectioni ſuccumbere, & à Gandulfo recedere. A

10. *Turrec.* Nec cap. *Qui ſtudet*, contemnendum eſt; nam licet Turrec. reſpondeat, Giezi fuiſſe primum Simoniacum in veteri lege, ſed in naturali Eſau fuiſſe primum. Nazianz. tamen in dicto c. non agit de veteri lege tantùm, ſed de toto veteri Teſtamento. Re tamen vera non dicit Giezi fuiſſe primum, ſed ſolùm probando malitiam Simoniæ ex vtroque Teſtamento adducit exemplum Giezi, & Simonis: & ita ex illo textu ad ſummum colligi poteſt argumentum negatiuum. Quod autem dicti Canoniſtæ negant Eſau vendidiſſe ius ſpirituale, non ideo eſt, quia negent fuiſſe coniunctum cum primogenitura (vt Turrecr. eis imponere videtut) contrarium enim ex illis conſtar, & ex aliis mulris, quos ſupra B *Tiraquel.* Tiraquel. refert; ſed negant, annexionem illius iuris cum ptimogenitura, ſufficere, vt vendita primogenitura, cenſeatur venditum ſpirituale ius, ad quod Turrecr. non reſpondet, neque ad rationem factam. Et ſic videtur dixiſſe Chryſoſt. ſupra, Eſau vendidiſſe dignitatem, quam à natura habebat. At ſacerdotium non erat à natura, neque illius meminit *Chryſoſt.* Chryſoſt. non quia non eſſet, ſed quia in venditione non venit.

11. *Probabilius eſt in facto Eſau non fuiſſe Simoniam.* Iuxta hunc ergo dicendi modum probabilius quidem videtur in illo facto ſecundùm ſe ſpectato, & in illo tempore quando iure tantùm naturali regulandum eſt, & non poſitiuo, per ſe, & intrinſecè in tali facto non fuiſſe Simoniam. Atque hoc modo facillimè defenditur, quomodo Iacob non C peccauerit petendo à fratre, vt primogenituram *Caiet.* venderet, quod aliàs, vt Caiet. dixit Geneſ. 25. difficilè eſſet; ſi venditio illa intrinſecè Simoniaca fuiſſet. Quia nunquam licet perere ab alio, quod ipſe ſine peccato præſtare non poteſt, nec talis petitio poteſt honeſtari, quando is, à quo petitur venditio, moraliter non poteſt excuſare Simoniam, ſi faciat, quod poſtulatur. Reſpondet tamen Caiet. in 2. 2. quæſt. 100. art. 4. licèr verba Iacob ſonarent venditionem, tamen ſenſum non fuiſſe petendi veram venditionem, ſed traditionem rei, quæ ſua erat, offerendo aliquid ad inducendam voluntatem Eſau, quia aliter ab illo recuperare non poterat: quam doctrinam ait Caietanus exrendi ad omnem redemptionem vexationis in hac materia. Sed de hoc videbimus poſtea: nunc ſolùm aſſero mihi non ſa- D tisfacere pro præſenti caſu. Quia Eſau pro tunc non inferebar iniuſtè vexationem, nam habebat naturalem titulum, & poſſeſſionem primogenituræ cum conſenſu, & voluntate patris; vnde illi non conſtabat, illam pertinere ad Iacob, & ſe fuiſſe obligatum ex iuſtitia ad transferendam, & quaſi reſtituendam illam. Et ideò in rali occaſione, & cum ralibus circunſtantiis Iacob petebat ab Eſau rem, quam ſine peccato facere non poterat; quia per modum reſtitutionis, ſeu ceſſionis debitæ primogenituram relinquere non poterat; ergo cogebatur illam formalirer, ac propriiſſimè vendere, ergo inducebatur ad malum, quod vitare non poterat. E

12. Sed ait Caiet. quod licèt Eſau ſciuiſſet diuinam ordinationem, non ceſſiſſet, ſed in ſua detentione perſeueraſſet. At hoc diuinare eſt, & parum refert, quia illa conditionalis de futuro nihil potuit nunc in eſſe, nec reddit hic & nunc culpabilem Eſau in non reſtituendo, ergo nec reddir inculpabilem Iacob in petenda venditione, non prius inſtruendo fratrem de iure ſuo. Vt ſic nunc aliquis bona fide haberet meum beneficium, non liceret ſtarim offerre illi pretium, vt reſtituat, ſed oportet priùs illi oſtendere, quomodo beneficium non ſit ſuum, ſed petentis. Eo vel maximè quod non conſtat, Iacob eo tempore habuiſſe iam ius in re, ſed ad rem; nam Deus tanrùm dixerat; *Maior ſeruiet minori*, quæ erat promiſſio de futuro, quæ non dabat ius in re, donec tranſlatio maioratus cum effectu fieret, redemptio autem vexationis non habet locum, donec ſit ius in re acquiſitum, imò fortaſſe nec ante poſſeſſionem adeptam, de quo poſtea. At verò ſi illa venditio non erat Simoniaca intrinſecè, ceſſat facilè omnis difficultas, ſiue Iacob præuiderit, non fuiſſe faciendam ab Eſau, ſine graui peccato, ſiue non: nam ſatis erat, quod fieri poſſet moraliter ſine peccato; nam Iacob vtebatur iure ſuo, & malitia alterius erat per accidens. Sicut etiam facilè excuſatur Iacob vel ab iniuſtitia, quod tam vili pretio rem tantam emere voluerit, vel à crudelitate, non ſubueniendo gratis fratri in tanra neceſſitate conſtituto; nam ille vtebatur iure ſuo, & rem ſibi debitam poſtulabat, & vt ſine iniuſtitia illam peteret pro vili pretio, ſatis erat, quod ſibi de iure ſuo conſtaret, etiamſi alius ignoraret. Et eadem rarione nõ tenebatur dare gratis pulmentum. Maximè quia Eſau non erat in vera neceſſitate, ſed in intemperantiſſima cupiditate.

Quod verò ſpectat ad peccatum Eſau, mihi curæ non eſt de illo excuſando, potuit enim ex praua intentione eſſe Simoniacus, volens vendere etiam ipſum ſpirituale ius, & hoc ſatis eſt, vt inrelligatur etiam in illo tempore potuiſſe aliquam Simoniam committi. Contendo tamen pactum illud bona intentione factum, potuiſſe eſſe non Simoniacum, & ideò poruiſſe à Iacob ſimpliciter peti. Et quod ad generale ius pertinet, contendo vendirionem temporalis rei non fieri Simoniacam iure naturæ, eo quòd ſir antecedenter annexa ad ius aliquod ſpirituale, ſi pretium eſt commenſuratum rei temporali & pro illa tantùm detur. Addo etiam nihil eſſe, quod in rigore cogat dicere Eſau commiſiſſe propriam Simoniam. Peccauit quidem per exceſſum gulæ, vt omnes Sancti tradunt; & maximè Greg. 3. Moral. cap. 27. Auguſt. 16. de Ciuir. cap. 3. Vbi ait exceſſiſſe *per immoderantiam cupiditatis*, & in dicto Pſalm. 46. ait per gulam perdidiſſe primogenita. Idem Chryſoſt. hom. 31. in ad Hebr. & ibi Theophi. & D. Thom. ibi etiam exponit, *Profanum*, id eſt, *guloſum*, non tam proprietatem vocis, quàm cauſam venditionis conſiderans. Præterea peccauit Eſau vt prodigus, & vilis pro re viliſſima nobiliſſimum naturæ donum, & valde honorificum, victus cupiditate, commutans, vt rectè notauit Lippom. adducens alios in Caten. Geneſ. 13. *Quo pacto peccauerit Eſau.* *Gregor.* *Auguſt.* *Chryſoſt.* *Theoph.* *D. Thom.* *Lippom.*

Tandem propter proprietatem vocis *profanus*, qua vtitur Paulus, fatemur, peccaſſe etiam Eſau tamquam profanum, carentem Religionis ſpiritu, & affectu, & contemnentem ius primogenituræ. Itaque licet illud non vendidiſſet, prout ſpirituale erat, ſicut explicuimus, contempſit tamen, & pro nihilo habuir, & ideo profanus fuit. Quamuis enim ius illud tantùm eſſet annexum primogenituræ, tamen ratione tantæ dignitatis (licèt non debuerit æſtimari vt res digna temporali pretio) debuit haberi in maiori æſtimatione ſpirituali, & cõſequenter non ita cõtemni: meritò ergo profanus dicitur, qui ita illud contempſit. Quòd enim illam cõtempſerit, ex verbis Geneſ. apertè colligitur, dum ita concluditur. *Abiit parui pendens, quòd primogenita vendidiſſet*. Vbi Lippom. id eſt, *vili pẽdit primogenituram*, iuxta Septuaginta, & Chaldaicũ, *Et in hoc*, ait, *exaggerari peccatũ Eſau, quòd primogenita nihil faciebat*. Et Theophi. *Hæc*, inquit, *eſt profanatio contemptus* 14. *Cur Eſau profanus appelletur.* *Geneſ. 25.* *Theoph.*

diuina

diuinarum rerum. Et de Eſau ait *eſt helluo, vorax, mũdanus, ſpiritualia profanans & conculcans.* Et hoc mo- A
Chryſoſt. do tacitè interpretatur verbum *Vendens*, quo Chryſoſt. vſus fuerat. Et ita etiam rectè intelligitur, quod
Auguſt. Auguſt. dixit, plus amaſſe corporalem cibum, quam ſpiritualia. Ex his denique etiam præſumi poteſt, omnia, quæ cum primogenitura coniuncta erant, vendere voluiſſe, nec inter ſpiritualia, & temporalia, ſeu naturalia differentiam feciſſe, quod eſt propriiſſimè fuiſſe profanum. Et ita facilè poſſunt concordari opiniones, quantùm attinet ad perſonale factum, dummodo pro regula non ſumatur, omnem venditionem ſimilis materiæ neceſſariò eſſe ſimoniacam ex vi naturalis iuris.

Opiniones hæ quomodo poſſint concordari.

15. *An poſſit dari Simonia in homine creato in puris naturalibus.*

Ex his ergo ſatis conſtat, in lege naturæ potuiſſe B Simoniam committi, quando res ſpirituales directè, & ſecundùm ſe vendebantur, vel pro temporalibus commutabantur. Hinc verò vlteriùs ſupererat dicendum de lege naturali pura, id eſt, vel qualis eſſet in homine creato in puris naturalibus, vel qualis nunc intelligi poteſt in Republica humana inuincibiliter ignorante totum ordinem gratiæ, & colente aliquo modo Deum. Sed hæc quæſtio pendet ex maiori declaratione obiecti, ſeu materiæ, circa quam verſatur Simonia: nam hypotheticè, ſeu ſub conditione dicere poſſumus, quod ſi in illo ſtatu inueniri poterat materia Simoniæ merè naturalis, vt ſic dicam, etiam vitium inueniri poſſet aliquomodo, quia naturalis ratio haberet ſuam vim prohibendi negotiationem rerum ſacrarum. Si autem è conuerſo verum eſt, vt multi volunt, in illo C ſtatu non inueniri materiam Simoniæ, etiam eſt clarum neque tale vitium potuiſſe in illo ſtatu locum habere. Quid autem de tali materia ſentiendum ſit, meliùs in cap. 8. definiemus.

16. *Soluuntur rationes, quæ afferebantur in contrariũ.*

Denique ex dictis ſolutæ ferè ſunt rationes dubitandi in principio poſitæ. Negamus enim in lege naturæ, prout fuit in hominibus fidelibus inuenta non eſſe ſupernaturalia dona, quæ poſſent eſſe materia Simoniæ; nam (vt dixi) tunc etiam erant ſupernaturalia dona gratiæ, & miniſteria, de quibus dubitari non poteſt, quin ſint ſufficiens materia Simoniæ. Ad exempla autem de Abraham, & Iacob ſatis iam reſponſum eſt. Ioſeph autem ſine cauſa adducitur in exemplum: nam quando petiit miſericordiam à Pincerna Pharaonis, nullum contra- D ctum cum illo fecit, nec aliquid per modum debiti exegit, ſed gratis omnino ſomnium interpretatus eſt; deinde verò pium opus ab ipſo miſericorditer, & beneuolè efflagitauit. Et ita notat ibi Abulenſ. nihil pro interpretatione poſtulaſſe Ioſeph. Sed ſolùm quaſi eleemoſynam poſtulaſſe, ſicut illam poſtulare poſſet, etiamſi nullum beneficium alteri cõ-
Abul. tuliſſet. Ille ergo (ait Abul.) non exigebat debitum; quamuis Pincerna teneretur ex gratitudine bene-
Aug. ficium beneficio compenſare. Auguſt. verò ſermon. 80. de Tempore, indicat, nonnihil defeciſſe Ioſeph à firma in Deum ſpe, petendo auxilium ab homine impio, in quo illum à culpa veniali non excuſat; de veſtigio autem Simoniæ illum nõ accuſat, quod nobis ſatis eſt. Credo tamen nec per diffidentiam E venialiter peccaſſe, quia non eſt contra debitam, & perfectam fiduciam in Deum vti mediis humanis moraliter occurrentibus, & accommodatis ad propriam miſeriam ſubleuandam, ſeu ad vim, & iniuriam propulſandam, hoc autem in eo facto egit Ioſeph. In alio verò loco euidentiùs eſt, Ioſeph nihil temporale poſtulaſſe, ſed Regem ipſum Pharaonem propria ſponte dixiſſe, *Num inuenire poterimus talem virum, &c.* & elegiſſe illum ad illud munus non propter acceptam gratiam, ſed propter hominis virtutem, & ſapientiam. Meritò ergo potuit Ioſeph dignitatem acceptare, imò & debuit, quia non ignorabat, illam fuiſſe Dei voluntatem. Ad vltimam confirmationem de homine in puris naturalibus iam reſponſum eſt.

CAPVT VII.

Sitne aliqua Simonia ſolo humano, ſeu Eccleſiaſtico iure prohibita.

Omnia, quæ hactenus diximus, pertinent ad 1. prius membrum diuiſionis propoſitæ, quod erat, Simonia contra ius naturale; nunc de altero membro Simoniæ contra ius poſitiuum dicendum eſt: non enim deeſt circa illud controuerſia. Nam Durand. in 4. diſt. 25. quæſt. 5. numer. 9. conten- *Durand.* dit, nullam eſſe Simoniam ſoli iure poſitiuo contrariam. Probat primùm, quia id, quod eſt tantùm *Pars negatiua proponitur.* contra præceptum poſitiuum, ſolùm habet malitiam inobedientiæ, quia in talibus tota ratio malitiæ eſt præceptum, cui ſola inobedientia opponitur, ergo ſi venditio, vel emptio ſolùm eſt mala, quia prohibita, erit tantum inobedientia, non Simonia. Maiorem videtur D. Thom. docere 2. 2. *D. Thom.* quæſt. 104. art. 2. ad 1. Vbi ait, quædam eſſe quæ ad nullam aliam virtutem niſi obedientiæ pertinent, vt patet in his, quæ ideò ſunt mala, quia prohibita; & eandem probat Durand. exemplis; quia qui in die ieiunij pluries comedit, ſolùm contra obedientiam peccat, & ſic de aliis. Secundò argumentatur, quia vel res, quæ vendi prohibetur eſt ſacra, vel nõ eſt ſacra: ſi eſt ſacra, non ſolùm erit Simonia prohibita, ſed ex natura rei talis erit, quia omnes rationes factæ ad probandum dari Simoniam contra ius naturale, probabunt idem de tali Simonia. Si verò res non eſt ſacra, etiamſi iure humano vendi prohibeatur, venditio eius non erit vera Simonia, quia prohibitio illa non mutat rerum naturas, & ita nec facit, vt ſit res ſacra, quæ non erat, nec vt Simonia vera in alia materia verſetur, quàm in re ſacra. Ne autem videatur gloſſis, & doctrinis Canoniſtarum contradicere, exponit ſolere huiuſmodi contractus prohibitos per Eccleſiam, (quando, licet alias de ſe mali non ſint, nihilominus ſub pœnis Simoniæ prohibentur.) Simonias appellari largo modo, & in ordine ad pœnas, non quia re vera prauitatem Simoniæ contineant.

Nihilominus dicendum eſt, non tantùm illo me- 2. taphorico modo, ſed vere, ac propriè dari poſſe Si- *Propriã Simoniã dari poſſe Eccleſiaſtico iure prohibitã.* moniam, etiamſi contra ius tantùm Eccleſiaſticum, & poſitiuum ſit. Ita ſentiunt gloſſæ, & Canoniſtæ relati capit. 2. qui hoc defendunt, ſpecialiter contra Durandum, Palud. 4. diſt. 25. quæſt. 4. artic. 2. *Palud.* Sot. lib. 9. Iuſt. quæſt. 5. art. 2. Qui auctores ſolùm *Soto.* quibuſdam exemplis declarant, vbi, quando, & quomodo hæc Simonia tantùm poſitiua inueniatur. Sed exempla non ſufficiunt, tum quia ferè omnia poſſunt eſſe dubia; & ſaltem Durandus dicet, in multis illorum eſſe Simoniam quoad pœnam, non quoad culpam, tum etiam quia oportet aſſignare regulam ad cognoſcendam materiam huius Simoniæ, & prohibitionis, nam ex tali regula iudicandum eſt de exemplis, & ſine illa, doctrina eſt incompleta, & inſufficiens ad particulares quæſtiones definiendas. Vt ergo res breuiter declaretur, & ſoluantur obiectiones Durandi, aduerto, duobus modis poſſe intelligi aliquam Simoniam eſſe de iure humano. Primò, quia res ſpiritualis, quę venditur, licet verè ſacra, & ſpiritualis ſit, tamen

totam

totam ſpiritualitatem ſuam habet ex iure humano, & Eccleſiæ inſtitutione, vt ſacramentalia omnia ſunt ſpiritualia de iure humano. Secundò, quia immediatè ipſa venditio talis rei, vel commutatio pro alia ex pacto, & obligatione mutua de ſe non eſt mala, iure tamen humano prohibita eſt intuitu Religionis. Vt verbi gratia officium Oeconomi (quod gratia tantùm exempli dictum ſit) Eccleſiæ, per ſe ſpectatum non eſt res ſacra, & ideò vendere illud non eſt de ſe Simoniacum: ſi autem Eccleſia illud vendere prohibuit intuitu reuerentiæ rerum ſacrarum, erit venditio Simoniaca iure poſitiuo Eccleſiæ, & non diuino. Multi ergo Doctores videntur priori modo interpretari hanc Simoniam iuris humani. Ita docet ſatis apertè Mai. in 4. diſtin. 25. q. 3. ad 47. & ſuprà Palud. ad 2. Durandi, quem imitatur Turrec. & ita explicare videntur ſententiam ſuam Gloſ. licèt non ſatis clarè in dicto c. *Ex parte*. Idémque ſignificant ibi Felin. num. 1. Dec. num. 7. & alij tùm ibi, tùm in dicto cap. *Latorem*, 1. q. 1. & in c. 1. de Simon.

Mai. Palud. Turrec. Gloſſ. Cap. Ex parte. Felin. Dec. C. Latorem.

3\. *Victor.* Impugnatur primus modus explicandi Simoniam cõtra ſolũ ius poſitiuum

Hic verò modus explicãdi hanc Simoniam probari non poteſt, ſi propriè loquamur, & vis non fiat in verbis, vt rectè notauit Victor. in Relect. de Simonia num. 12. & ſeq. Nam primò pluris vendere aquam benedictam ratione benedictionis, Simonia eſt contra ius diuinum; & idem eſt in ſimilibus rebus ſacris, vt infrà videbimus. Et tamen res ipſæ ſacræ factæ ſunt per inſtitutionem poſitiuam Eccleſiæ. Secundò hæc duo, videlicet benedicere aquam ad tales effectus ſpirituales, & prohibere, ne vendatur, valdè diſtincta ſunt, vt per ſe notum videtur. Ponamus ergò Eccleſiam inſtituiſſe benedictionem aquæ, vt fecit, & non prohibuiſſe in particulari venditionem eius, nec comprehendiſſe venditionem ſub aliqua generali lege ſua; hoc poſito nihilominùs venditio illa Simoniaca erit, ſi vt aqua benedicta eſt, vendatur, id eſt, maiori pretio ratione benedictionis, quàm per ſe vendi poſſit: igitur talis Simonia non eſt de iure humano, ſed ex ipſa rei natura. Non eſt enim tunc mala, quia prohibita iure humano; ponimus enim, nullum eſſe tale ius prohibens; eſt ergo prohibita, quia mala, ac ſubinde iure naturæ prohibita, Tertiò oſtendimus ſuprà, tractando de ſacrilegio, & de immunitate templorum, ſacrilegium, quod committitur vtendo profanè vaſis ſacris, eſſe contra legem naturæ, & ſimiliter profanationem templi, & ſimilia, licèt talium rerum ſanctitas ſit de iure humano, ergò ſimiliter Simonia, quæ neceſſariò ſequitur ex rei conſecratione, eſt contra ius naturale, licèt ipſa cõſecratio non ſit de iure naturali. Tandem in ipſis Sacramentis ſimile quid inuenitur, nam inſtitutio eorum de iure diuino poſitiuo, ſacrilegium autem, quod committitur, indignè illa ſumendo, vel conculcando, vel (quod idem eſt) vendendo, eſt contra ius Diuinum naturale. Ergò non rectè explicatur membrum dicto modo, niſi de nomine (vt dixi) ſit contentio; & dicatur eſſe de iure poſitiuo in radice, quod fortaſſe non negaſſet Durandus, quamuis in hoc etiam ſatis diminutè loquatur. Veruntamen nec modus ille loquendi probandus eſt, quia re vera non declarat rem, & illa appellatio tantùm in illo ſenſu declarata nihil ad moralem quæſtionem confert, vt in ſequentibus videbimus.

4\. Quando Simonia aliqua ſit ſolum de iure poſitiuo.

Dicendum ergò eſt, tunc Simoniam aliquam eſſe de iure poſitiuo, quando immediatè habet talem malitiam ex vi prohibitionis Eccleſię vetantis venditionem, aut pactum oneroſum circa talem rem, intuitu religionis, ſeu reuerentiæ debita

A rebus ſacris, ita vt talis actio illam malitiam non haberet, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, etiamſi res tam ſpiritualis, vel ſacra eſſet, ſicut nunc eſt. Probatur quia re vera hoc eſt neceſſarium, vt actio aliqua dicatur eſſe mala in aliqua ſpecie vitij ex vi ſolius prohibitionis Eccleſiæ. Quod in primis declaratur exemplo, ſumpto ex Concil. Trid. ſeſſ. 24. capit. 18. de Refor. vbi de examinatoribus ad beneficia dicit, *Caueant ne quicquam prorſus, occaſione huius examinis, nec antè nec poſt accipiant*. Quam prohibitionem conſtat eſſe poſitiuam, & etiam ſubiungit: *Alioqui Simonis vitium tam ipſi, quam alij dantes incurrant*. Quæ verba non poſſunt niſi nimis violenter de ſola pœna explicari. Præſertim B cùm poſteà pœnam ſubiiciat. A ſimili etiam poteſt hoc confirmari. Quia nunc contrahere matrimonium cum conſanguineo in tertio gradu, vel quarto, eſt ſacrilegium contra ius naturale, fornicari autem cum illo eſt inceſtus contra ius poſitiuum. Ratio autem diſcriminis eſt, quia matrimonium cum conſanguineo non tantùm eſt illicitum, quia immediatè eſt contra legem Eccleſiæ prohibentem illud, ſed etiam eſt ſacrilegium contra legem diuinam naturalem vetantem facere ſacramenta irrita, quæ obligatio ex natura rei ſequitur, eo ipſo quòd perſonæ factæ ſunt inhabiles ad contrahendum, etiãſi hæc inhabilitas iure humano introducta ſit. At verò copula illicita cum conſanguinea accipit ſpecialem circunſtantiam inceſtus C ex lege prohibente immediatè, quia per illam legem immediatè conſtituitur talis circunſtantia vt neceſſaria ad debitam honeſtatem inter perſonas in tali gradu coniunctas. Ita ergo intelligi poteſt, & debet in materia præſenti: nam ſi actus fiat ſimoniacus ex inſtitutione Eccleſiæ, ſolùm mediatè quatenus res ſacratur, vel ſpiritualis fit ex inſtitutione Eccleſiæ, & inde ex natura rei reſultat ratio Simoniæ, tunc Simonia non eſt mala, quia prohibita, ſed prohibita, quia mala, & contra ius naturæ: at verò ſi contingat immediatè ex ſola prohibitione reſultare Simoniam, non aliter mutata materia in ratione rei ſacræ, vel D annexæ rei ſacræ, quam per prohibitionem: illa erit propria Simonia de iure poſitiuo. Quòd autem hic modus poſſibilis ſit, oſtenditur ratione ſuprà inſinuata, quia lex poſitiua præcipiens aliquem actum in aliqua materia virtutis, intuitu honeſtatis illius virtutis, habet vim conſtituendi materiam illam vt neceſſariam ad honeſtatem talis virtutis, & è conuerſo lex prohibens aliquid intuitu alicuius virtutis, eo ipſo conſtituit actum prohibitum in ſpecie vitij contrarij illi virtuti, quia habet vim conſtituendi medium, & quaſi taxandi illud in materia virtutis, vnde fit, vt actus prohibiti intuitu eiuſdem virtutis excedant, vel deficiant à medio neceſſario talis virtutis, & conſequenter habeant malitiam tali virtuti contra- E riam.

Hoc autem principium ſupponitur vt manifeſtum ex materia de Legibus. Et fundamentum eius eſt, quia qui habet poteſtatem legiſlatiuam, habet etiam poteſtatem dirigendi actus ſubditorum in vnaquaque meteria virtutis iuxta exigentiam eius, quod maximè eſt vniuerſaliter verum in poteſtate diuina, & ſuo modo in poteſtate Eccleſiaſtica, quæ immediatè ad internam animæ ſalutem ordinatur, & ideò generalius poteſt præcipere in omni materia virtutis, quàm lex ciuilis. Sic ergo in materia Religionis poteſt lex Eccleſiaſtica aliquam actionem emendi, aut vendendi rem ſacram, aut annexam rei ſacræ de ſe non malam prohibere 5.

hibere intuitu Religionis tantùm, & ob reuerentiam rerum ſacrarum, ac ſubinde conſtituere immunitatem à tali contractu vt neceſſariam ad ſeruandum debitum medium in honeſtate Religionis, & cultum debitum rei ſacræ. Tunc ergo actio illa erit immediatè mala ex prohibitione Eccleſiæ, & illa malitia erit in ſpecie Simoniæ, quia prohibitio fit in materia capaci illius malitiæ, & intuitu ſacri cultus, cui malitia Simoniæ opponitur. Sicut in ſuperioribus dicebamus, immunitatem loci ſacri à negotiationibus, & forenſibus iudiciis, & à violenta extractione delinquentium, qui eius cuſtodiæ ſe committunt, licèt ex iure Eccleſiaſtico ſit, facere, vt actus contrarij ſint ſacrilegia talis ſpeciei contra locum ſacrum, ita ergo in præſenti, prohibitio facit, vt talis venditio ſit ſacrilegium tale, quod eſt Simonia.

6. *Obiectio.* Dices. Quomodo poteſt fieri talis prohibitio, quæ pertineat ad materiã Simoniæ, niſi ſupponatur fieri circa rem ſacram. Si autẽ res ſupponatur ſacra, iam ſupponitur venditio eius ex ſe ſimoniaca abſque ſuperaddita prohibitione poſitiua; nunquam ergo poteſt hæc malitia immediatè oriri ex prohibitione poſitiua. *Reſponſio.* Reſpondeo, tripliciter poſſe id intelligi iuxta tria, quæ in Simonia intercedunt, ſcilicet res vendita, pretium, & contractus. *Tripliciter poſſe ferri hanc prohibitionem.* Poteſt ergo hæc Simonia intelligi, primò ex parte actionis vendendi, vel emendi, etiamſi circa rem verè, & propriè ſacra ſit. Secundò ex parte rei, quæ vendi prohibetur. Tertiò ex parte pretij. Quando fit primo modo, oportet vt contractus, vel datio, & acceptio rei, quæ prohibetur, non ſit propria emptio, & venditio, & ideò ex ſolo iure naturę non ſit prohibita etiam circa rem ſacram, & nihilominùs lex poſitiua illam prohibeat intuitu Religionis, quia eſt pactio aliqua habens magnam affinitatem cum emptione, & venditione, & conſequenter magnam ſpeciem, ſeu apparentiam eius, & ideò expedit prohiberi ad maiorem puritatem Religionis, & ad tollendam omnem occaſionem, & ſuſpicionem Simoniæ. Tunc ergo actio ſic prohibita erit Simonia poſitiua, quia licèt res, circa quã verſatur, ſit verè ſacra, nihilominùs ipſa de ſe non erat mala, talis tamen erat, vt potuerit prohiberi intuitu Religionis, & (vt ita rem explicem) ad maiorem immunitatem rei ſacræ ab omni labe Simoniæ, ideóque talis prohibitio conſtituit illam materiam in ſpecie talis vitij, quod eſt Simonia. Exemplum ſit; ſi Eccleſia prohibeat, vt in actuali adminiſtratione alicuius ſacramenti nihil recipiatur etiam ſponte oblatũ, agere contra illam prohibitionem eſſet Simonia poſitiua. Quia illa acceptio de ſe non erat propria venditio, tamen ab Eccleſia ita prohibetur, ac ſi eſſet venditio. Item beneficiorum permutatio propria auctoritate facta, fortaſſe non eſt propria venditio ſufficiens ad Simoniam ex natura rei; Eccleſiæ tamen prohibitio facit illam Simoniacam. Item compoſitio litis beneficialis per ſolam conuentionem partium, & alia ſimilia exempla peti poſſunt ex c. *Quam pio*, capit. *Quæſitum*, & cap. *Cum olim*, de Rer. permut. & cap. *Cum pridẽ*, c. *Cum clerici*. de Pactis, &c. *Conſtitutus*, cum aliis de Tranſact. De quibus infrà ex profeſſo dicemus, nunc enim ſolùm vt probabilia exempla hæc ponimus ad rem explicandam, quicquid ſit de eorum veritate. Generaliter autem manifeſtum videtur hunc modum prohibitionis, & Simoniæ eſſe poſſibilem.

Cap. Quam pio. Cap. Quæſitum. Cap. Cùm olim. Cap. Cùm pridem. C. Cùm cler. Cap. Conſtitutus.

7. Secundus modus, alio modo fieri poteſt, vt venditio, quæ prohibetur, vera & propria ſit, res autem circa quam prohibetur, non ſit ita ſacra, vt ex natura rei ſit irreligioſa eius venditio, nihilominùs Eccleſia illam prohibeat, non inſtituendo circa rem talem nouam aliquam conſecrationem, aut benedictionem, ſed immediatè faciendo talem prohibitionem intuitu ſolius Religionis, & ob maiorem immunitatem rerum ſacrarum ab omni labe Simoniæ, tunc enim etiam illa materia conſtituetur ex vi legis Eccleſiaſticæ in materia Religionis, quantùm ad abſtinentiam ab illa actione, & conſequenter contrarius actus conſtituetur in materia Simoniæ. Hic autem modus non poteſt contingere circa rem in ſe verè ſacram, vt ratio ſuprà facta probat, poteſt tamen contingere in re annexa aliquomodo rei ſacræ, poteſt enim eſſe tam remota annexio (vt ſic dicam) vt ex natura rei non ſufficiat ad materiam Simoniæ, & nihilominùs ſufficiat, vt per legem poſitiuam compleatur. Sicut de inceſtu ſuprà dicebamus, quòd licèt coniunctio ſanguinis in tertio gradu ex ſola rei natura non ſufficiat ad inceſtum, vel ad irritandum matrimonium, eſt ſufficiens fundamentũ, vt per legem humanam poſſit prohiberi intuitu caſtitatis, ſeu honeſtatis inter cõſanguineos. Ita ergo in præſenti cum proportione. Exemplum autem eſſe poteſt in officio Oeconomi, aut theſaurarij rerum Eccleſiaſticarum, habet enim aliquam connexionem, & affinitatem ad res ſacras, non verò tantam, vt ex natura rei ſit Simonia vendere tale officium; accedente autem Eccleſiæ prohibitione, erit Simonia iuxta c. *Saluator*, 1. q. 3. *Cap. Saluator.*

8. *3. Modus.* Tertio modo. Vt pro re ſpirituali non detur tẽporale pretium, ſed ſpirituale, nihilominùs permutatio prohibeatur ſub hac ſpecie, vt cum dicto exemplo de permutatione beneficiorum, & ex diſcurſu materiæ conſtabit. Nam diſcurrendo per ſingulas materias, vel actiones Simoniæ applicabimus hanc veluti regulam ad explicãdum, quis modus Simoniæ in vnaquaque reperiatur. Nunc breuis ratio regulæ reddi poteſt, quia in Simonia, quæ per ſe talis eſt, illa tria requiruntur, ſcilicet materia, quæ eſt res ſacra, pretium temporale, & pactio ſeu venditio, quæ eſt actio ſacrilega: ergo vt actio, quæ ex natura ſua talis non eſt, per prohibitionem talis fiat, oportet, vt ſeruet proportionem, vel in materia, vel in pretio, vel in pacto, ab aliam, quæ per ſe talis eſt, vt intuitu eiuſdem Religioſæ honeſtatis prohiberi poſſit, & de facto prohibeatur: omnibus autem modis explicatis poteſt ſeruari proportio in prohibitione, ſi illo intuitu fiat: ergo in ordine ad rectam rationem inducit tale præceptum honeſtatem eiuſdem rationis intra latitudinem illius vitutis.

9. *Fundamenta Durandi eueruantur.* Ex his facilè eſt reſpondere ad fundamenta Durandi. Ad primum dicitur falſum eſſe aſſumptum: nam tranſgreſſio legis poſitiuæ nõ eſt tantùm inobedientia, imò nec eſt formaliter inobedientia niſi fiat ex formali intentione, & contemptu præcepti, aut legiſlatoris; alioqui ſolùm generali ratione, & quaſi materialiter inobedientia eſt, formaliter verò, & ſpecificè eſt tale vitium, qualis eſt materia legis, & modus prohibitionis eius. Quod eiſdem exemplis, quæ Durandus adducit, probamus. Nam comedere carnes in die prohibito intemperantia eſt, & non tantum inobedientia, & ſimiliter comedere pluries in die ieiunij, violare etiam immunitatem Eccleſiæ aliquem violenter extrahendo ſacrilegium eſt, & non tantùm inobedientia, & ſic de aliis. Ad Diuum Thom. autem ibi citatum reſpondet Caiet. in eodem loco, quando D. Tho. dicit, ea quæ ſunt mala, ſolùm quia prohibita, talia eſſe, vt ad nullam virtutem pertineant pręter obedientiam, intelligendum eſſe cum addito *D. Thom. Caiet.*

ſecundùm

ſecundùm ſe. Sic enim, ait, *multa cadunt ſub humanum præceptum, quæ ſecundùm ſe ad nullam ſpectant virtutē.* Sed hoc etiam non videtur verum, quia aliud eſt, non pertinere ad virtutem, aliud non cadere ſub obligationem virtutis, vt ex D. Tho. in eodem loco conſtat, vbi dicit non omnia opera virtutum cadere ſub præceptum, ac ſubinde multa pertinere ad virtutem, & non obligationem virtutis. Illa ergo, quæ ſunt mala, quia prohibita: talia ſunt, vt eorum oppoſita ſecundùm ſe non ſint de neceſſitate, & obligatione alicuius virtutis, vt per ſe conſtat, nihilominùs etiam ſecundū ſe poſſunt pertinere ad virtutem aliquam, vt ieiunare ad temperantiam pertinet, etiam quādo non præcipitur, & audire Miſſam, & ſimilia. Imò videtur hoc neceſſariò eſſe præſupponendum ad legem humanam, quia non poteſt præcipere niſi honeſta, nec præcipiendo facit honeſta in ſpecie virtutis determinata præter obedientiam, ſed ſupponit eſſe honeſta, & facit neceſſaria.

10\. *Interpretatur D. Tho.* *Caiet.*

Quare poſſemus interpretari D. Th. cùm ait, ad nullam virtutem talia pertinere, intelligere non pertinere quoad obligationem & neceſſitatem, nō tamen excludere, quin poſſint pertinere quoad honeſtatem. Et fortaſſe Caiet. non aliud voluit. Adde verò vlteriùs interdū poſſe præcipi id, quod ſecundùm ſe ad nullam virtutem pertinet, & per præceptum conſtitui non ſolùm in neceſſitate virtutis, ſed etiam in honeſtate virtutis. Vt Eccleſia prohibet, verbi gratia, ieiunium in die Dominico, & tamen abſtinere à ieiunio in illo die ſecundùm ſe non pertinebat ad virtutem, ſed erat quid indifferens: & hoc ſatis eſt ad legem humanam, poteſt enim actum de ſe indifferentem præcipere. Et licet ſemper præcipiat illum propter honeſtum finem; non tamen cadit ſub præceptum finis legiſlatoris, ſed tantùm actus præceptus. Et ita non repugnat, aliquem tranſgreſſorem alicuius legis humanæ habere tantùm malitiam inobedientiæ, quando ſcilicet materia eius ad nullam aliam ſpecielem virtutem pertinet præter obedientiam, quod fortaſſe voluit iudicare D. Th. At verò quando materia præcepti pertinet ad ſpecialem virtutem, vel ex vi præcepti in illa collocatur tanquam neceſſaria ad honeſtatem illius virtutis; tunc tranſgreſſio habet ſpecialem malitiam contrariam illi virtuti, & non tantùm obedientiæ: & ita eſt in præſenti, vt declaratum eſt.

11\. *Lex licet nō poſſet mutare res in eſſe phyſico, poteſt tamen mutare quo ad eſſe morale.*

Ad ſecundum argumentum Durandi iam eſt reſponſum, quòd poteſt eſſe res ſacra, & actio non ſimoniaca ex ſola rei natura, & fieri ſimoniaca ex vi prohibitionis, poteſt item eſſe res annexa rei ſacræ, ſed non tàm arcto vinculo, vt ſufficiat ad naturalem Simoniam, per prohibitionem autem poſſit fieri. Cùm verò Durandus ait, legem non poſſe mutare rerum naturas: reſpondemus, verum eſſe non mutare illas in eſſe phyſico, ſeu reali, nihilominùs tamen mutare illas quoad eſſe quoddā morale, & quoad neceſſitatem, vel mediū virtutis. Sic enim lex iuſtitiæ taxans pretia rerum, mutat valorem earum, & mutat medium iuſtitiæ in earum commutatione ſeruandum: & ſic etiam poteſt præſcribere tempus, & locum, & modum neceſſariò ſeruandum in operatione, vt ſtudioſè fiat etiam in proprio genere virtutis: & talis mutatio eſt, quæ in præſenti fit. Neque ſatisfacit Durandus intentioni Iurium, & Canoniſtarum, cum actiones ſic prohibitas ſimoniacas appellant. Tum quia vitium non eſt ſimile alteri in ratione, neque in nomine propter ſimilitudinem pœnæ, vt patet de homicidio, & adulterio: & in præſenti alienatio rerum Eccleſiaſticarum ſolet puniri eiſdem pœnis, quibus Si-

A monia, & tamen Simonia non eſt. Tum etiam, quia in ordine ad confeſſionem multum intereſt, vno, vel alio modo loqui de tali actu. Nam ſi ſententia Durandi eſſet vera, non oporteret, in confeſſione exprimere Simoniam prohibitam ab Eccleſia, ſed ſufficeret dicere fuiſſe quandam inobedientiam in materia graui; quia adiectio pœnarum, vel ſola denominatio analoga ob ſimilitudinem pœnarum non ſufficit ad obligationem confeſſionis, vt conſtat. At certum eſt, talem Simoniam eſſe confitendam in ſpecie, & vt Simoniam, vt conſtat ex conſenſu, & praxi totius Eccleſiæ. Eſt ergo illa Simonia non ſolùm quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam.

Hæ actiones Simoniacæ non ſunt ſolùm in pœna, ſed etiam in culpa.

12\. *Hanc Simoniam poſitiuam ſolū eſſe propriā legis gratię.*

B Atque hinc conſtat, Simoniam hanc, quam poſitiuam appellare poſſumus, propriam eſſe temporis legis gratiæ, nam in ſtatu legis naturæ non conſtat nobis fuiſſe huiuſmodi prohibitionem poſitiuam, licet illam fuiſſe non repugnauerit, quia non deerat poteſtas legiſlatiua, & prohibitio poterat eſſe conueniens. Minùs autem erat tunc neceſſaria, quia nō erant tot ſpiritualia dona, nec etiam tot res temporales ſpiritualibus annexæ, & ita ibi ſufficere poterat ipſa naturali legis directio. Imò etiam in lege ſcripta non inuenimus de hoc ſpeciale præceptum, ſed tantùm ſub communi voce munerum, & magis ad iudices, quàm ad ſacerdotes: licet à C fortiori omnes comprehenderit, maximè quia ſacerdotes tunc etiam erant iudices in multis, & præcipuis rebus. Illa tamen prohibitio pure moralis videtur fuiſſe, & naturale ius proponens, ac declarans. Quare etiam in illa lege nulla videtur fuiſſe propria Simonia poſitiua.

13\. *Simoniam poſitiuam eſſe mortalem vi ſuæ materiæ.*

Tandem colligitur ex dictis, hoc peccatum Simoniæ, etiam quando eſt contra legem poſitiuam, mortale eſſe ex vi ſuæ ſpeciei, & materiæ; nā re vera eiuſdem ſpeciei eſt cum Simonia contra legem naturalem, quia diuerſitas præceptorum quoad efficientes cauſas eorum non variat ſpeciem peccati, quando in materia eiuſdem rationis verſantur; & eandem virtutis honeſtatem reſpiciunt, quia ſpecies tam præcepti, quàm virtutis ex obiecto, & D motiuo ſumitur, & conſequenter ſpecies vitij ſumenda eſt per receſſum ab his, ſeu per carentiam honeſtatis debitæ, quæ eadem eſt, etiamſi ex diuerſis præceptis debeatur. Eſt ergo hæc Simonia eiuſdem ſpeciei cum Simonia naturali iure prohibita, ac ſubinde eiuſdem eſt grauitatis ſubſtantialis. Ac denique in illam conueniunt omnia, quæ de hac grauitate diximus in capit. 3. his exceptis, quæ pertinent ad intrinſecam connexionem malitiæ cum tali materia, vel actione ſecundùm ſe ſpectata, illa enim in hac Simonia non reperitur, vt ſatis declaratum eſt. Et hactenus de hac prima diuiſione Simoniæ.

CAPVT VIII.

INCIPIT EX ONI SECVNDA DIVISIO EX PARTE MATERIÆ.

E *An diuidi poſſit Simonia in eam, quæ in materia naturali, vel ſupernaturali verſatur, & conſequenter, An detur aliqua Simonia in materia merè naturali.*

1\. *Quādo aliquid dicitur materia Simoniæ non ex eo dicitur prohiberi omnis modus recipiendi aliquid temporale.*

POſt explicatum ius prohibens Simoniam, dicēdum ſequitur de materia eius, nam inde tanquam ex obiecto habet rationem ſuam. Et quoniam hæc materia multiplex eſt, per partes explicanda eſt, & in ſingulis declarabimus, quo iure prohibeatur emptio, & venditio circa talem materiam. Eſt autem hic pro tota hac parte ſupponendum,

quando dicimus, aliquam eſſe materiam Simoniæ, non ſtatim improbare omnem modum recipiendi aliquid temporale occaſione illius materiæ, ſed ſolum pretium, vel quod habet rationem pretij. Quid autem neceſſarium ſit, vt aliquid detur vt pretium, vel quando aliter dari intelligatur in tertia diuiſione principali explicandum eſt. Hoc ſuppoſito cùm materia Simoniæ variis modis diuidi poſſit ab vniuerſalioribus incipiendo, propoſita diuiſio ante omnia examinanda eſt. Et quoniam ex dictis ſuprà circa definitionem Simoniæ manifeſtum eſt, dari aliquam materiam ſupernaturalem Simoniæ, tota præſens quæſtio huc reuocatur, An poſſit dari aliqua Simonia, quæ in materia purè naturali verſatur. Voco autem purè naturalem materiam illam, quæ poteſt eſſe in homine ex vi luminis, ac rationis naturalis, eiuſq; naturali arbitrio ſubiacet. Hæc autem duplex eſſe poteſt, vna merè corporalis, & humana, vt ſunt bona corporis, & fortunæ, alia ſpiritualis aliquo modo, vt ſcientia, res ſacræ ad naturalem Dei cultum pertinentes. De prioribus rebus nulla eſt quæſtio, notum eſt non eſſe materiam Simoniæ, & à fortiori patebit ex dicendis. Circa res ergo poſterioris generis eſt nonnulla dubitatio.

2. *An ſciẽtias naturales vendere ſit Simonia.*

Primò quidem propter ſcientias naturales, quas homo materialiter acquirere poteſt, & aliis communicare, illas enim pretio vendere, videtur iniquum, quia rationes factæ de Simonia ad talem venditionem poſſunt applicari. Nam etiam de his ſcientiis dici poteſt, quod de ſapiẽtia dicitur Prou. 3. *Pretioſior eſt cũctis opibus, & omnia, quæ deſiderãtur, huic non valent comparari.* Ergo etiã hæc ſcientia nõ poteſt pretio æſtimari, ergo iniquũ eſt, illam pretio vendere, habétque ex hoc capite eandem malitiam, quam Simonia. Et ideò Sapiens Prou. 23. generaliter monet, *Noli vendere ſapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.* Poteſt hoc confirmari. Primò, quia omnis veritatis cognitio, atque adeò omnis ſcientia eſt ab Spiritu ſancto, etſi naturalis ſit, teſte Aug. lib. de Magiſt. c. 12. aliàs 13. ergo id ſatis eſt, vt ſit materia Simoniæ. Confirmatur ſecundò, quia ſcientia naturalis extenditur ad cognoſcendum verum Deum, ergo ſaltem illa cognitio naturalis Dei, eſt inuendibilis; nam contra reuerentiam Deo debitam eſt vendere veritatem eius. Aliàs ſimplices, & idiotæ, qui per ſe non poſſunt naturalem cognitionem Dei aſſequi, cogi poſſent ad illam emendam, & qui pretium non haberent, cogerentur illa cognitione carere, ſine qua beati eſſe non poſſunt, quod abſurdum eſt. Vnde tandem confirmatur, quia aliàs poſſet homo beatitudinem ſuam naturalem pretio comparare, quod per ſe ſtatim apparet abſurdum. Sequela verò patet, quia beatitudo illa naturalis per induſtriam hominis poteſt obtineri, ſtando in pura natura, vt nunc loquimur.

Prou. 3. *Prou. 23.* *Auguſt.*

3. *An eſſet ſimoniacũ vẽdare illa, quibus Deus coleretur ab homine in pura natura creato.*

Secundò, ac principaliter eſt difficultas, quia in pura natura eſſe poſſet, & deberet cultus Dei religioſus, vnde poſſet etiam eſſe ſacrificium, & cõſequenter etiam ſacerdotium, cæremoniæ religioſæ, quæ ſuo modo ad beatitudinem naturalem cõſequendam, vel ad Dei fauorem impetrandum deſeruirent. Ergo in his omnibus eſſet tunc efficiens materia Simoniæ, cum tamen tota illa materia naturalis ſit, vt conſtat. Probatur conſequentia, quia tunc etiam poſita humana inſtitutione circa hæc omnia, iniquum, & contra Dei reuerentiam eſſet ſacerdotia, vel ſacrificia vendere, & ſic de ceteris. Et confirmatur, quia circa talem materiam naturalem verum ſacrilegium contra naturalem legem committi poſſet per alias actiones, quibus res illæ A ſacræ conculcarentur, aut ad communes vſus tráſferrentur, & indignè tractarentur. Nam ſacrilegium Religioni ex natura rei opponitur, ideóque vbi eſt vera Religio, etiam verum ſacrilegium eſſe poteſt. Ergo etiam eſſe ſacrilegium commutare illas res ſacras pro temporali pretio, nam per hoc indinè tractarentur; hoc autem ſacrilegium Simoniam vocamus, vt diximus; ergo.

4. *Duplicia dona intellectus, & voluntatis in homine intelligi poſſunt.*

In hoc puncto ſupponendum eſt, tantùm duplicia dona ſpiritualia, & naturalia in homine intelligi poſſe, intellectus ſcilicet, & voluntatis; ad hæc enim omnia reducuntur, quæ excogitari poſſunt. Et in eis eſt conſiderandum, ſpiritualia dona, quæ in homine ſunt, non poſſe à poſſidente B ſecundùm ſuam ſubſtantiam vendi, non ſolum iure, ſed neque etiam facto, ita ſcilicet vt in alium tranſeant phyſicè, vt per ſe illum perficiant, quia non poſſunt ab vno ad alium transferri. Sicut enim non poſſum alteri donare meam propriam animam, nec intellectum, aut voluntatem, ita nec habitus, vel actus, qui in his potentiis ſunt. Solum ergo poteſt in his intelligi venditio, quantùm ad vſum talium donorum, id eſt, quantùm ad externa opera, quæ ab illis procedunt, & in alterius vtilitatem, vel commodum fieri poſſunt. Poteſt autem hæc venditio intelligi, quantùm ad factum ſpectat, vel tantùm vendendo ipſa opera talium donorum, vel quodammodo vendendo fon- C tem illorum; ad eum modum, quo venditur homo, quando venditur libertas eius. Ita enim poſſet artifex vel philoſophus vendere alteri ſuam artem, non vt illum doceat, nec etiam vt ſuam perfectionem intellectualem phyſicè in alium transferat; ſed vt ciuile dominium eius alteri tribuat, ita vt qui vendit, teneatur vti arte, vel ſcientia ad nutum, vel voluntatem alterius, & illi tantùm pro illis fructificare, & lucrifacere. In quo eſt etiam cõſiderandum duplices effectus, ſeu duplicia opera prouenire ex virtutibus intellectus. Quædam enim ſunt merè corporalia ſiue tranſeuntia, vt cantus, pulſatio citharæ, & ſimilia; ſiue permanentia, vt pictura, &c. Alia dicuntur ſpiritualia, non quia per corpus D non fiant (quia inter homines nõ poteſt eſſe communicatio talium donorum, niſi medio corpore) ſed quia proximè, & per ſe ordinatur ad inſtruendam mentem alterius, vel voluntatem mouendam, aut dirigendam. De prioribus ergo nulla eſt quæſtio, tum quia (vt dixi) non computatur inter ſpiritualia etiam naturalia. Tum etiam quia per ſe notum eſt, vendi poſſe, & iuſto pretio æſtimari. Solùm ergo de poſterioribus eſt nonnulla ſententiarum diuerſitas.

5. *Dona intellectus, & voluntatis vendere Simoniam eſſe, quidam dicunt.*

Prima opinio docet, nec voluntatis dona, neque intellectus vendi poſſe licitè, & ſic eum, qui vendit ſcientiam naturalem Simoniam committere. Quam ſententiam ex Theologis antiquis tenuit E Altiſidorenſis lib. 3. Summæ tract. 27. cap. 3. quæſt. 2. ſequitur Alenſ. par. 2. quæſt. 167. memb. 4. dub. 2. & D. Thom. 4. diſt. 25. quæſt. 3. art. 2. q. 2. in corp. & ad 8. quodlib. 8. art. 11. vbi ſic illam explicat. Quia docens ſcientiam, vel artem humanam, licet poſſit locare operas ſuas, ſi intendat veritatem ipſam vendere, ſimoniacus eſt. Et idem ſequitur Syluest. verb. *Simonia*, quæſt. 20. & verb. *Doctor*, q. 9. Ex Canoniſtis citatur pro hac ſententia Gloſſa in ca. *Non licet*, 11. quæſt. 3. & ſine dubio multùm fauet, quatenus ait, aduocatum, vel Iuriſperitum poſſe quidem pecuniam accipere pro conſilio, vel patrocinio, quando in eo laborat: tamen ſi ſine ſpeciali ſtudio, & labore poſſit illud dare, teneri gratis dare: non dicit tamen eſſe Simoniam, ſi aliter faciat. Referuntur

Altiſ. *Alenſ.* *D.Thom.* *Syluest.* *Gloſſ.*

etiam

Hoſtienſ. etiam Hoſtienſ. & alij in c. *Quia nonnullis*, de Magiſt. Sed illi non loquuntur de Simonia, ſed diſputant. Quando Magiſter iuſtè, vel iniuſtè aliquid exigat ab auditoribus. Vnde non video, cur Soto *Soto.* dixerit hanc eſſe opinionem communem Iuriſtarum. Quidam verò hanc ſententiam limitant dicentes, venditionem talium rerum eſſe Simoniam lato modo, non proprio. Sicut Gloſſa in cap. 1. de *Gloſſ.* Magiſt. verb. *Conſuetudinis, quaſi Simoniacum* vocat vendere licentiam docendi. Et Richard. 4. diſtin. *Richar.* 25. art. 3. q. 2. *quaſi Simoniam* appellat pretium doctrinæ exigere, quando quis aliàs recipit iuſtum ſtipenduum pro legendi munere. Citatur etiam pro hac ſententia Anton. Sed re vera illam non *Anton.* docet, licèt in aliis non diſtinguat Simoniam à turpi lucro 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 17. not. 6.

6. *Secunda opinio aſſerens vendere dona naturalia non eſſe Simoniam.* Secuuda opinio eſt extremè contraria, nimirum nullum genus Simoniæ poſſe verſari in materia merè naturali, ac ſubinde in homine in puris naturalibus conſtituto non poſſe hoc genus vitij reperiri. Et conſequenter neque in homine, qui nunc colit Deum ductus ſola ratione naturali ſine vlla fidei, vel rerum ſupernaturalium cognitione: hæc enim omnia ſeſe conſequuntur, vt conſtat. *Ratio.* Ratio verò omnium eſt, quia materia Simoniæ eſt res ſpiritualis & denominatur ab ſpiritu increato, & non à creato, vt ſuprà dictum eſt circa definitionem: huiuſmodi autem res ſpiritualis ſupernaturalis eſt, & pertinens ad ordinem gratiæ. Cuius rei fundamentum ex Scriptura ſumptum eſt, in qua ſolùm de donis Spiritus ſancti, & gratiis gratis datis, vel miniſteriis ſpiritualibus ſermo eſt, vbi huius vitij fundamentum, & malitia indicatur, vt patet ex Matth. 10. Act. 8. ergo. Et confirmatur, nam malitia Simoniæ in hoc conſiſtit, quod non gratis datur id, quod gratis acceptum eſt; vel quia venditur id, quod non eſt proprium, aut id quod vendibile non eſt: nihil autem eorum conuenit in naturalia opera, quantumuis ſpiritualia, ſeu intellectualia, quia illa gratis non accipiuntur, ſunt enim naturæ debita. Et quamuis ipſa natura gratis accipiatur ab eius auctore, tamen ipſa non venditur, ſed aliquis vſus eius, qui ſuppoſita naturæ inſtitutione debitus illi eſt: vnde quicquid huiuſmodi eſt, proprium eſt ipſius hominis, nam propria induſtria, & viribus illud acquirit, ſuóque arbitrio ſubiacet. Denique licèt tale bonum ſecundum phyſicam proportionē non habeat comparationem cum materiali pretio, tamen ſecundum moralem æſtimationem, & in ordine ad vſus humanos poteſt illam habere, & venditioni exponi, vel pecunia comparari, nec in hoc fiet alicui iniuria, nec aliunde apparet indecentia, aut deordinatio in tali actione: ergo. Atque hanc ſen- *Soto.* tentiam tenet Soto, ſi attentè legatur dicta quæſt. 5. art. 1.

7. *Dona naturalia in tres claſſes diuiduntur.* Pro reſolutione aduerte, aliud eſſe quærere, An vendere hæc ſpiritualia dona naturalia ſit Simonia: vel generalius quærere, An ſit bonum, vel malum; poſſet enim eſſe malum quamuis Simonia non eſſet. Diſtingui etiam præterea poſſunt hæc bona in tres claſſes; Quædam enim ſunt merè intellectualia, & talia voco omnia illa, quæ perficiunt intellectum, ſiue ſpeculatiuum, ſiue practicum, & per ſe non ordinantur ad honeſtatem moralem. In ſecundo ordine bono bona, quæ perficiunt tam intellectum, quàm voluntatem in ordine ad honeſtos mores virtutum moralium, vt præciſè verſantur circa obiecta, & perſonas creatas. In tertio ſpecialiter conſtituo ea, quæ ſpectant ad naturalem cultum, & Religionem Dei, A vt naturaliter cognoſci poteſt, & coli.

8. *Dona intellectualia ſiue ſpeculatiua ſiue practica nō ſūt materia Simoniæ. D. Thom. Caiet. Richard. Palud. Durand. Angel. Armac. Nauar. Victor. Soto.* Dico primò, Spiritualia dona naturali more intellectualia, ſiue ſpeculatiua, ſiue practica eo modo, quo de facto ab homine vendi poſſunt, nec ſunt, nec eſſe poſſunt materia Simoniæ. Hanc aſſertionem ſumo ex Diuo Thoma 2. 2. quæſtione 71. articulo 4. ad 2. & quæſtione 100. articulo 3. ad 3. Caietano dicto articul. 3. & in Sum. verb. *Simonia*: eandem docent in 4. dicta 25. Richard. articulo 3. quæſtione 2. Palud. quæſtione 5. Durand. quæſtion. 3. Angel. *Simon.* 2. in principio, Armach. libr. 10. capite 8. Adrian. quodlib. 9. Nauarrus, Victor. Soto, & Moderni omnes. Et probatur ſufficienter ex fundamento B ſecundæ ſententiæ, quia Simonia eſt peccatum contra Religionem, in tali autem venditione nihil agi poteſt contra Religionem, ſiue infuſam, ſiue merè acquiſitam, & naturalem, ergo. Maior ſupponitur tùm ex dictis, tum ex conceptu omnium loquentium de Simonia; tum etiam quia niſi in hoc conueniamus, non poteſt eſſe firma, & (vt ſic dicam) vniuoca diſputatio, aliàs enim omne vitium commiſſum in rerum venditione poterit quis vocare Simoniam. Minor autem etiam videtur per ſe nota, quia venditio illa nullo modo eſt contra Religionem, vel cultum Dei, quia materia eius non habet Deum pro obiecto quod, vel cui, vt patet de omnibus artibus humanis, & de ſcientia iuris humani, mathematiC cis, philoſophia naturali, &c. Et licèt contingat ſcientiam habere Deum pro obiecto, vt Metaphyſicam, non refert, quia non reſpicit illum vt colendum, ſed vt ſpeculatiuè cognoſcendum. Eſt ergo manifeſtum, in hac actione non interuenire irreligioſitatem aliquam, ac ſubinde nec Simoniam. Quod ampliùs explico nam ſi per impoſſibile poſſet quis ſcientiam alterius deſtruere, vel per maleficium memoriam eius prorſus auferre, peccaret contra iuſtitiam, non verò contra Religionem ratione nocumenti, ſed ſolùm ratione maleficij, quando interuenerit, quod eſt per accidens, & eſt vitium alterius generis, ergo ſignum eſt illam non eſſe materiam Religionis, nec vitij contrarij, ſcilicet ſacrilegij, & conſequenter nec SiD moniæ.

9. *Vēdere hæc bona naturalia nō habet malitiā moralē, & quāuis aliquam habeat, Simonia non eſt.* Dico ſecundò: vendere hæc bona intellectualia eo modo, quo vendi poſſunt de facto, per ſe loquēdo nullam malitiam moralem continet, & ſi contingat illam habere, Simonia non erit. Probatur prima pars, quia nemo poteſt vendere hæc bona, prout illa in ſe habet, vt transferat in alterum, quia hoc ſtultum eſſet, cùm ſit impoſſibile, & ita hoc non poteſt eſſe iuſtum, neque iniuſtum, nec moraliter conſideratur. De facto ergo poteſt homo vendere illam operam, & laborem, quem ponit in docendo, ſiue tantùm vnum actum vendat, ſiue locet operam ſuam ad multum tempus, ſiue quoE dammodò vendat totam ſuam artem concedendo alteri totum vſum, & fructum eius in perpetuum, ſeu obligando ſe in perpetuum ad vtendum, vel lucrandum cum illa ad arbitrium alterius. In toto ergo hoc facto non inuenitur iniquitas per ſe loquendo, quia nec eſt contra Religionem, vt declaratum eſt, nec eſt contra iuſtitiam, quia illa omnia poſſunt arbitrio hominum iuſto pretio æſtimari, vt conſtat ex vſu, & communi hominum æſtimatione, à qua pretia rerum temporalium, corporalium, & humanarum accipi ſolent. Et iuxta hanc conſiderationem ſolet res natura ſua nobilior minori pretio æſtimari, vt equus, quam ſeruus, quia in ordine ad humanos vſus

vtilior reputatur. Item ille labor docendi, ſiue vtendi arte aut liberali, aut mechanica corporalis eſt, licèt per intellectum dirigatur, eſt ergo pretio æſtimalis, ergo ſi iuſto pretio vendatur, nulla erit iniuſtitia. Suppono enim ex parte contrahentium concurrere alias conditiones neceſſarias ad iuſtitiam vt facilè fieri poteſt, quòd ſi interdum non concurrant, erit per accidens, hic autem per ſe loquimur. Et eadem ratione nihil in eadem venditione per ſe committitur contra charitatem, quia nemo tenetur per ſe loquendo laborẽ ſuum & operam pro alio gratis impendere, quod autem interdum poſſit teneri propter neceſſitatem, eſt per accidens ad præſentem conſiderationem. Sic enim etiam poteſt in hoc peccari contra Religionem, vt ſi quis habens votum gratis docendi, pretium acciperet, quod, vt conſtat, extrinſecum eſt.

10. *Sot.* Atque hinc facilè probatur altera pars, quam probat Soto ſimul cum prima aſſertione, quia ſi vendere doctrinam naturalem eſſet Simonia, etiam vendere laborem, & operam adiunctam, eſſet Simonia, ſicut de Sacramentis infrà dicemus. Sed reſponderent alij, vel non vendi laborem: ſed locari pro ſtipendio, quod etiam in ſpiritualibus licet, vel ex natura rei non eſſe Simoniacum vendere materiale ſine formali. Sed profectò etiam vendere formale non eſt Simonia, vt ſtatim dicã. Propria tamen ratio huius partis eſt eadem, quæ primæ concluſionis. Quia materia illius actus non eſt materia Religionis, ergo licèt circa illam peccetur, erit iniuſtitia, vel immiſericordia (vt ſic dicam) non Simonia, vel ſi ratione voti materia fiat Religioſa, eſſe poterit infidelitas in Deum, quod eſt vitium longe diuerſum à Simonia. Meliùs tamen hæc pars intelligetur per aliquas illationes, quibus poſſunt ex hoc principio aliqui morales caſus definiri.

11. *Non eſt Simoniacus, qui vendit doctrinam etiamſi intendat vendere veritatem naturalem.* Ex dictis ergò ſequitur primò, non eſſe Simoniacum illum, qui vendit doctrinam, etiamſi intendat directè vendere ipſam veritatem naturalem. Probatur, quia illa veritas nec per ſe ſupernaturalis eſt, vt ſupponitur, nec eſt res ſacra, aut per ſe ordinata, & inſtituta ad cultum Dei, ergo non eſt in materia Simoniæ, ergo licet intentio directè feratur ad illius venditionem, non facit actionem Simoniacam. *D.Thom.* Atque hoc ſignificauit D. Thomas in dicto art. 3. mutando loquendi modum, quem in quodlibetis tenuerat, vbi venditionem veritatis naturalis vocat Simoniam. In dicto tamen articulo 3. ſolùm dicit, grauiter peccare, qui ſic vendit veritatem, & eodem modo loquitur in 4.

12. *Cur ſit graue peccatũ vendere veritatem, & quale ſit.* Sed quæres, cur illud ſit graue peccatum, & quale ſit? Reſpondeo iuxta ea, quæ S. Thomas ſignificat, tunc aliquem propriè vendere veritatem, quando vltra condignum pretium ſui laboris, vel operis, quod ponit in docendo, aliquod ſpeciale pretium pro veritate ipſa exigit; tunc enim iniuſtitiam committit, quia vel bis vendit idem, vel vendit rem non ſuam; Veritas enim conſiderari poteſt duobus, vel tribus modis. Primò vt eſt in mente docentis; & ſic non venditur, quia vt ſic non datur alteri, vnde pro illa vt ſic, pretium accipere, clara eſſet iniuſtitia. Secundò conſideratur, vt eſt in ſigno, in verbis, vel ſcriptura docentis; vel quod idem eſt, vt in illis verbis eſt obiectiuè reſpectu addiſcentis. Et vt ſic non diſtinguitur ab ipſa doctrina, vnde licet maximè vendibilis eſſet, non poſſet vendi pretio diſtincto ab ipſa doctrina, quia qui tenetur docere, tenetur veritatem

A docere. Ergò vendere hoc modo veritatem diſtincto pretio ab ipſa doctrina, eſt idem vendere bis. Hoc autem fit, quoties vltra iuſtum pretium pro labore docendi aliquid accipiatur propter ipſam veritatem, quæ dicto modo eſt in doctrina, quia in prima oblatione ad docendum includitur obligatio vera docendi, vnde idem bis venditur. Tertiò poteſt veritas conſiderari, vt incipit eſſe ſubiectiuè in mente diſcentis; & vt ſic iam non computatur inter bona docentis, ſed addiſcentis, quod bonum ipſe ſibi acquiſiuit ſuo labore, & induſtria: ergo non poteſt Doctor pro illa veritate ſic ſpectata peculiare, ſeu maius pretium poſtulare, quia non poteſt vendere rem non ſuam: & pro auxilio, quod ipſe tribuit diſcipulo ad acquirendam veri- B tatem illam, iam accepit condignum pretium in ſuo opere, & labore, nam illa induſtria nõ eſt quid diſtinctum ab opere, & labore. Sic ergo poteſt committi peccatum iniuſtitiæ in venditione veritatis. Non eſt tamen Simonia propter rationem dictam, quia illa materia, & inæqualitas eſt alterius ordinis. Si verò ponamus, Magiſtrum nec velle, nec accipere pretium excedens valorem ſui operis, & laboris, licet directè intendat vendere veritatem ipſam, non video in illa intentione grauem malitiam, vel iniquitatem, ſed ignorantiam, quia illa neſcit adaptare intentionem actioni iuſtæ quam facit; vel certè intentio illa ita interpretanda eſt, vt eſt, vt ille velit expreſsè ſe obligare ad C veritatem docendam, & hoc modo directè intendat veram doctrinam, & ſolidam, non fucatam, vanam, & falſam; at hoc bonum eſt.

Secundò infero, non peccare aliquem, etiamſi augeat pretium ſuæ doctrinæ, vel propter doctrinæ nobilitatem, vel propter eximiam peritiam perſonæ, etiamſi labor corporalis maior non ſit, imò licèt ſit minor, vel nullus. Hoc attigit Soto argumentando contra primam ſententiam, hinc à ſingulo benè colligens, hanc eſſe materiam Simoniæ. Nam in materia Simoniæ licet contingat rem materialem ſubiectam ſpirituali eſſe æſtimabilem pretio, non poteſt tamen pretium augeri propter id, quod eſt ſpirituale in tali materia: at hic licet augere pretium laboris, & ope- D ris propter dignitatem ſcientiæ, & doctrinæ. Hoc autem ita eſſe conſtat ex communi vſu omnium vniuerſitatum: nam cæteris paribus, maiori ſtipendio conducuntur magiſtri nobiliorum ſcientiarum, vel artium; & excellentiores, ac famoſiores in vnaquaque arte cariùs ſolent vendere ſuam doctrinam, quàm inferiores in eadem. Ratio autem eſt, quia doctrina ipſa ex obiecto redditur dignior, & conſequenter prout vendibilis eſt, redditur etiam maioris valoris. Et ſimiliter ex parte perſonæ docentis plurimum augetur doctrinæ æſtimatio, nam, vt Ambroſ. dixit: *Primus diſcendi ardor nobilitas eſt Magiſtri.* Vnde etiam ad omnem humanum vſum doctrinæ multùm va- E let æſtimatio, quæ ex auctoritate docentis naſcitur. Ergo totum hoc conſiderari iuſtè poteſt ad pretij æqualitatem, ac ſubinde poteſt iuſtè augeri pretium ex his capitibus. Quare non bene dixit Gloſſa ſuprà citata, teneri Doctorem ad dandum gratis conſilium, quando ſine ſtudio, & labore illud dat. Eſt enim hoc falſum, quia illa actio non ſolùm ex labore, ſed ex ſe, & ex aliis circunſtantiis habet ſuum valorem. Eo vel maximè quod in compenſando tali opere, non eſt tantùm conſideranda facilitas, quam nunc habet operans in illo præſtando, ſed penſandæ ſunt omnes præteritæ expenſæ, ac labores, quibus facilitas illa comparata

Margin notes (right column): 13. *Non peccat qui auget pretium ſuę doctrinæ propter aliquã eius excellentiam, licet in docendo minus laboret.* — *Ratio.* — *Ambroſ.* — *Gloſſ.*

rata eſt; nam omnia illa nunc influunt in hoc opus, redduntque illud maiori valore, & pretio dignum.

14. Licet talis doctrina ſine labore ſit parta, poteſt eius vſus vendi.

Addo denique quod licet illa ſcientia naturalis eſſet ſine vllo labore parta, vel à Deo per accidens infuſa, non eſſet iniuſtum, neque illicitum per ſe loquendo illius vſum, ſeu doctrinã vendere iuxta condignam æſtimationem talis operis ſecundùm ſe ſpectati, quia opus eiuſdem rationis eſt, & eiuſdem valoris, & æſtimationis, etiamſi principium eius miraculosè collatum fuerit, quia etiam tunc principium ipſum naturale manet. Sicut ſi Deus miraculosè alicui reſtituat manum aridam, non minus poteſt vendere opera eius, quam ſi è natiuitate illam haberet. Denique valor rei non ſemper attenditur ex modo, quo comparata eſt, nec ex pretio magno, aut paruo, aut nullo, quo conſtitit, ſed ex intrinſeca natura, & valore eius iuxta communem æſtimationem.

15. *Altiſ.*

Vnde obiter conſtat, quàm ſit infirmum argumentum Altiſſiodorenſis probantis ſcientiam non poſſe vendi, quia omnis ſcientia eſt gratis ab Spiritu ſancto: nullius enim valoris eſt conſecutio, tum quia naturalis ſcientia eſt ab Spiritu ſancto gratis, vt ab auctore naturæ, non vt auctore gratiæ; ille autem reſpectus non reddit rem inuendibilem, aliàs nihil vendi poſſet. Tum etiam quia, licet eſſet data ſupra ordinem naturæ, atque adeo quodammodò magis gratis, quàm naturalia dona, nihilominùs opera, quæ ex illa naſcuntur, vt doctrina, artificia, & ſimilia ſunt opera naturalia omminò, & eiuſdem valoris, & æſtimationis cum his, quæ oriuntur à principio naturaliter conſecuto. Dixi autem *per ſe loquendo*, id eſt, ex vi talis operis, & ex ſola rei natura, quia ſi Deus infunderet talem ſcientiam per modum gratiæ gratis datæ in ordine ad fidei confirmationem, & ad communem vtilitatem ſpiritualem Eccleſiæ, & ad hunc finem daretur ſpecialis gratia actualis in ipſo vſu talis ſcientiæ, tunc iam reputaretur vt gratia ſimpliciter ſupernaturalis, & aliter eſſet iudicandũ de illa, iuxta dicenda inferiùs de gratiis gratis datis. Et ita ſenſit Nauar. cap. 23. num. 99. dicit enim ad propriam Simoniam non ſatis eſſe donum eſſe ſupernaturaliter datum, niſi ſit datum ad ſalutem animarum. Idémque ſentit Sot. d. q. 5. verb. *Colligamus ergo*, poſt 2. concluſionem.

Nauar. *Soto*

16. Qui carius quam par eſt, vendit doctrinam, iniuſtus eſt, non Simoniacus.

Tertiò infertur ex dictis; ſi quis vendat doctrinam ſuam carius, quàm par eſt, vel duplicatũ pretium accipiat, fore quidem iniuſtum, non tamen Simoniacum. Exemplum vulgare eſt de Magiſtro, qui cum habeat ab Eccleſia condignum ſtipendiũ, vt publicè omnes aduenientes doceat, à ſingulis diſcipulis aliquid exigit. De quo pũcto videri poſſunt Doctores Canoniſtæ in c. 1. de Magiſt. & Sũmiſtæ ver. *Doctor*. Qui in primis dubitant, An illud liceat, nécne? Deinde ſi non liceat, quale peccatum ſit? Sed primũ ad nos non ſpectat, & breuiter placet, quod Panormitanus ait ſpectandũ eſſe modum pacti, & cõductionis, & leges pacti eſſe ſeruandas. Nam ſi conductus eſt, vt gratis omnes doceat ſiue diuites, ſiue pauperes, ſiue incolas, ſiue extraneos, à nullo poteſt aliquid licitè exigere, quia agit contra obligationem. Si verò ſolùm pro pauperibus docendis conductus ſit, vt videtur eſſe caſus illius capitis primi (licet poſſit habere alium ſenſum) tunc poterit accipere aliquid à diuitibus, & ſic de aliis, ſempérque ſupponendum eſt, quòd ſtipendium ſit ſufficiens, nam ſi ſit inæquale, alia erit ratio. Item hoc procedit, quando Magiſter exigit; ſi verò ſponte offeratur, non peccat accipiendo. Quod ſi

Cap. 1. *Panor.*

A de modo conuentionis, & pacti non conſtet, tunc conſuetudini ſtandum erit, vt Panor. concludit.

At verò (quo ad ſecundum punctum, quod ad nos ſpectat) quando hoc illicite fit, aliqui Doctores vocant illud Simoniam, vt Angel. verb. *Magiſter*. num. 11. citans Hoſtienſem, Archidiaconum, & alios. Alij vocant quaſi Simoniam, vt Richard. ſuprà. Sed D. Thom. ſolùm dixit, non licere. Et reuera non eſt niſi iniuſtitia, nec habet commercium vllum cum Simonia. Loquimur enim ſemper de Doctore conducto ad docendas tantùm naturales ſcientias, ſeu liberales artes, nam B de ſacra doctrina nihil hactenus diximus, nec etiã de ſpeculatiua, ſeu Scholaſtica Theologia, quam in tota doctrina huius capitis non comprehendimus, quia ſpecialem difficultatem habere poteſt, eo quòd ſupernaturalis ſit, & ideò illam reſeruamus conſiderandam, cum aliis ſupernaturalibus donis. Igitur exceſſus ille factus à Magiſtro conducto pro talibus ſcientiis, contra iuſtitiam quidẽ eſt, vt ex dictis ſatis patet, non eſt tamen Simonia, quia materia non eſt capax, vt dixi. Neque ille peccat contra Religionem magis, quàm ſi eſſet præceptor conductus à ſeculari Republica ſeu poteſtate, & ſimilem exceſſum committeret. Solùm poſſet circa hoc dubitari, quando Eccleſia, vel Epiſcopus contulit alicui beneficium cum onere docendi, tunc enim videtur doctrina eſſe annexa C rei ſpirituali. Sed de hoc dicemus infrà. 17.

Angel. *Hoſtienſ.* *Archid.* *D. Thom.* Magiſtrum ab Eccleſia pretio conductum ad docendum non eſſe Simoniacum ſi aliud pretium exigat à diſcipulis.

Quartò infero, non eſſe Simoniam, ſi præceptor nolit vacare à legendo, niſi pretio accepto à diſcipulis, ſiue id faciat in die feſto, ſiue in non feſto. quod aduerto, quia D. Thom. dicto art. 3. ad 3. dicit eum, qui habet ab Eccleſia ſtipendium, vt doceat, non poſſet licitè aliquid recipere, *vt aliqua feſta faciat, vel prætermittat*. Vbi non ait, hoc facere eſſe Simoniam, ſed tantum non licere. Alij verò dicunt, eſſe Simoniam, ſi vocatio à lectione ordinetur ad feſtum colendum, vel non colendum, & propter illam aliquid accipiatur, ſecus ſi tantùm recreationis gratia. Ita Syluester ſuprà, & Angelus verb. *Magiſter*, num. 14. Sed dico, hanc non eſſe materiam Simoniæ ſimpliciter loquendo. Nam ſi D dies ſit feſtus ex præcepto Eccleſiæ, non pertinet ad debitam obſeruantiam eius docere, vel non docere: nam ſiquis doceat illo die, non violat feſtum, & ſi non doceat, non propterea melius colit illud, ſed hoc pendebit ex intentione, & voluntate vacantium. Ergo ſicut recipere pretium pro lectione illius diei non eſt Simonia, ita nec recipere pro vacatione à lectione eſt Simonia, quia illa materia etiam illo die non eſt Religioſa, ſed indifferens. Quòd autem illa vacatio à lectione ordinetur à Diſcipulis, vel Magiſtro ad meliùs vacandum Deo, extrinſecum eſt, nec mutat naturam operis; nec enim priuata auctoritas, aut intentio ad hoc ſufficit. Vnde à fortiori ſequitur idem dicenE dum eſſe, quando vacatio conceditur in die profeſto, quia tunc etiam id, quod venditur, non eſt Religioſum. Quod autem alij velint illa vacatione vti ad cultum Religioſum, non ſatis eſt, aliàs non liceret vendere candelam, & vinum, &c. quando emitur ad cultum tantum Religioſum. An verò illud liceat nécne, ex obligatione Magiſtri penſandum eſt. Nam ſi ille ex officio, & ſtipendio tenetur docere tali die; vel etiamſi vacare tenetur, non licet illi pretio vendere vacationem, & in hoc caſu loquitur D. Thom. & tunc peccabit contra iuſtitiam, vel obedientiam pro ratione obligationis. Si verò rès voluntaria ſit, non eſt per ſe iniquum vendere priuationem operis, ſeu obliga-

18. Non datur Simonia, quando præceptor non vult vacare à legendo niſi accepto pretio à diſcipulis. *D. Thom.* *Syluest.* *Angel.*

tionem ad non operandum aliquid, quod poſſet A
ſine iniuria alterius facere.

19. *Gloſſa.* Vltimò inferri poteſt, quid dicendum ſit de licentia docendi, de qua tractat Gloſſa in dicto cap. 1. de Magiſt. & vocat quaſi Simoniam. Et idem
Panor. ſequitur ibi Panormitanus dicens, eſſe Simoniam largo modo, non ſtricto. Verumtamen ſi illa licentia non pendeat ex poteſtate ſpirituali, non eſt,
Hoſtienſ Dare licentiam docêdi propter pretium nô eſt Simonia. vnde actio illa ſit Simonia, vt docent Hoſtienſ. ibi & Angel. verb. *Magiſter*, num. 15. & alij, quia illa non eſt materia Simoniæ; ſi enim actio ipſa docendi non eſt materia Simoniæ, cur erit talis licentia. Adde diſtinctionem illam de larga, & ſtricta Simonia nullum habere fundamentum in præſenti, & rem obſcuriorem reddere, quia non ex- B
plicatur illo modo, an peccatum illud ſit contra Religionem nécne, & ideo ſimpliciter negandum eſt, eſſe Simoniam, quia reuera non eſt contra Religionem. Erit autem contra iuſtitiam, quando Prælatus, vel Magiſtratus quilibet tenetur ex officio illam licentiam dare, vt v. g. quando perſona eſt idonea, & nulla ratio boni communis occurrit, propter quam liceat illam impedire à tali munere. Et in eo caſu tenetur, qui pretium recepit, illud reddere ei, qui dedit, quia ille iniuriam paſſus eſt. At verò quando perſona non eſt idonea, & ſuperior poſſet, & deberet negare talem licentiã; tunc reſpectu dantis non eſſet iniuſtitia negare illi licentiam, & ideò nec eſt propria iniuſtitia reſpectu illius, ſi ei detur propter pretium, ſed eſt turpe lu- C
crum, tum quia eſt contra ius Eccleſiaſticum in toto ferè tit. de Magiſt. Tum quia etiam eſt contra ius naturale ratione officij debiti; & ex hac parte videtur eſſe contra iuſtitiam debitam communitati ratione officij. Et inde videtur probabile ſatis, quod ait Angelus, tunc reſtituendum eſſe pretium non ei, qui dedit, quia non eſt illi facta iniuria, ſed Reipublicæ, cui facta eſt, fiet autem illi reſtitutio dando illud pauperibus. Dixi autem, *Si licentia non pendeat à poteſtate ſpirituali.* Vtique tanquam actus eius, quia ſi ſit actus poteſtatis ſpiritualis, cenſeri poteſt propria Simonia, illam vendere, vt ex poſteà dicendis conſtabit.

20. Naturalia bona moralia, non ſũt materia Simoniæ. Dico tertiò. Naturalia bona moralia, id eſt, quæ inter homines tantum verſantur, non ſunt D
materia Simoniæ, neque illa vendere eſt per ſe loquendo aliquod peccatum, interdum verò eſſe poterit contra charitatem, & iuſtitiã, nunquam tamen erit vera Simonia. Hanc concluſionem intendunt etiam Doctores ſupra citati, maximè, qui abſolutè negant, bona merè naturalia, quantumuis illo ordine ſpiritualia, eſſe materiam Simoniæ. Nam hæc de quibus tractat hæc aſſertio merè naturalia ſunt. Et ratio conſtat ex dictis, quia hæ actiones, & tota materia, in qua verſantur, non ſolùm naturales ſunt, ſed etiam ad Religionem non pertinent; ergò nullo modo pertinent ad materiã Simoniæ. Conſequentia patet ex dictis, & antecedens ex terminis ipſius aſſertionis conſtat: ideò enim locuti in ea ſumus de bonis merè humanis, vt excluderemus quæ ad Dei cultũ dicata sũt, de qui- E
bus ſtatim dicemus. Denique declarari hoc poteſt eodem modo, quo præcedens concluſio, ſeruata proportione; nam hæc bona moralia ſpiritualia, eſſe poſſunt aut prudentia intellectus, ſub qua cõprehendo omnem ſcientiam moralem practicam, quatenus iudicare, & conſulere poteſt, quid agere liceat, vel non liceat, aut virtutes morales voluntatis præſertim illæ quæ ad proximũ, ſeu ad communem ſocietatẽ hominum ordinantur. Conſtat autem, hæc bona, vt ſunt habitus mentis, in ſe ipſis vendi non poſſe nec iure nec facto, quia non poteſt vnus homo ſuos prudentiæ, vel virtutis habitus in alium transferre, neque alium habitum illi infundere. Solùm ergo poteſt in his bonis intercedere venditio ratione operationis talium virtutum moralium, quatenus ab vno fiunt in commodum alterius. Et talis venditio nec eſt per ſe mala, quia illæ operationes ſunt corporales, & humanæ, & pretio æſtimari poſſunt, & earum homo eſt dominus. Nec etiam eſſe poſſunt materia Simoniæ, etiam ſi aliàs iniquè vendantur propter rationem declaratam. Atque hæc concluſio ex ſequentibus illationibus notior fiet.

Ex hac ergo aſſertione ſequitur primò, non eſſe Simoniam pretium accipere pro dando conſilio morali, quatenus ex principiis lumine naturæ nobis pendet, vel à iure aliquo humano ſcripto, etiamſi detur in ordine ad conſcientiam naturalem (vt ſic dicam) ſeu ad operandum, & faciendum honeſtum, & vitandum prauum. Patet, quia tota hæc materia eſt merè naturalis, & nullo modo ſacra. Sed quæres, an tale conſilium vendere turpe ſit. Reſpondeo, per ſe loquendo non eſſe intrinſecè malum, quia non eſt iniuſtum, eſt enim talis actio pretio æſtimabilis, non ſolùm propter ſtudium, & laborem, ſed etiam propter dignitatem, quam in illo genere habet. Neque etiam eſt contra charitatem, miſericordiam, vel aliam ſimilem virtutem per ſe loquendo, quia nulla eſt ratio talis contrarietatis, vel deordinationis. Atque ita de conſilio humano, ſeu morali in genere docent omnes Doctores, vt videre licet in Victor. Soto, & aliis ſuprà. Declarando tamen illud conſilium magis loquuntur de conſilio politico (vt ſic dicam) id eſt, ordinato ad actionem, & iura ciuilia, & ad vincendas lites, & ſimilia, quam de conſilio dato ſolùm ad dirigendam operationem quoad honeſtatem moralem eius. Ad primum autem genus conſilij pertinet patrocinium aduocati, & conſilium Iuriſconſulti, de quo manifeſtum eſt poſſe vendi iuxta ſententiam Auguſtini Epiſt. 54. ad Macedon. capit. vltim. 14. quæſtion. 5. capite *Non licet*, 11. quæſtion. 3. & tractat D. Thom. 2. 2. quæſt. 71. art. 4. & ibi Sot. & alij, & Anton. 3. part. tit. 6. cap. 2. §. 4. vbi meritò reiicit limitationem Gloſſæ in dicto capite *Non licet*, ſcilicet, id intelligi, quando non ſine opera, & labore tale conſilium datur, non eſt enim neceſſaria limitatio, vt ſuprà de doctrina dixi, nam eſt eadem ratio. Et ita ſimpliciter docent Archidiac. & omnes ibi, Felin. referens Hoſtienſ. & Immol. in capit. *Per tuas* 1. de Simon. numer. 3. latè. Tiraquel. referens plures de Nobilit. cap. 29. num. 30 & ſequentibus. Rebuffus in Tract. de Priuil. Schol. Priuil. 46.

12. Non eſt Simonia pecuniam accipere pro dãdo conſilio.

Victor. Sot. *Auguſt.* Cap. *Non licet.* *D. Thom.* *Soto.* *Anton.* *Gloſſ.* *Archid.* *Felin.* *Immol.* *Tiraquel.*

Iſti verò auctores non declarant, an hoc procedat, etiam quando conſilium datur in foro conſcientiæ tantùm. Dico tamen eandem eſſe rationem, quando conſilium eſt merè naturale, vt nunc loquimur, & in ordine ad conſcientiam naturalem (vt ſic dicam) id eſt, ad naturalem honeſtatem. Quia etiã totum illud eſt bonum naturale tam in ſe, quàm ex parte principij, à quo procedit, quàm etiam ex parte termini, ad quem tendit. Dices; Etiã honeſtas naturalis non poteſt vendi, quia non poteſt pretio æſtimari, nec cõparari cum temporalibus bonis. Reſpondetur: Licèt honeſtas ſecundùm ſe vendi non poſſit, tamen induſtria, & auxilium ad cognoſcendum, & operandum honeſtum vendi poteſt. Item licet opus honeſtum non poſſit pretio æquari, poteſt tamen quatenus laborioſum eſt,

22. Quando cõſilium datur in foro conſcientiæ tantum poteſt etiam pro illo accipi pretiũ. Obiectio. Reſponſio.

eſt,& delectabile,vel aliàs vtile, humanam æſtimationem recipere, vt mox videbimus; ergo & conſilium, quod de illo datur, poteſt ſimiliter æſtimari. Vnde colligitur,ſi in tali venditione,ſeu pretio excedatur, iniuſtitiam committi, non Simoniam. Quando verò, & quomodo in hoc peccare poſſint vel aduocati, vel ſimiles conſulentes, tractatur in materia de Iuſtitia,dicta quæſt.71. 2.2. Et ex Iuriſperitis videri poſſunt citati Auctores, & Moderni, qui plures referun. Didacus Per. lib.2. Ordin. Caſtel.tit.19.leg.2. Azeued.ad leg.nouæ recopil.eiuſdem regni lib.2.tit.16.leg.18. & 21. & latè Tiraq. ſuprà.

Dida. Per. Azeued. Tiraquel.

23. *Non eſt Simonia ſtando in pura natura accipere pretium pro exhortatione ad virtutem moralem.*

Secundò ſequitur,non eſſe Simoniam, ſtando in pura natura, accipere pretium pro exhortatione aliqua ad virtutem moralem,& ad vitanda peccata contra naturæ legem, ſiue in publica oratione,& quaſi concione fieret, ſiue in priuata admonitione, vel correctione. Vt ſi communitas aliqua induceret philoſophum aliquem, vel eloquentem oratorem, vt populum ad virtutem excitaret. Non enim excedit hoc munus limitationem rationis naturalis, & fortaſſe inter Gentiles,vel alios infideles eſt in vſu. Dicimus ergo, huiuſmodi homines poſſe vendere, & locare ſuas operas, non ſolùm per modum ſuſtentationis, vt nunc fit, & poſtea videbimus, ſed ſimpliciter per modum contractus venditionis,vel æquiualentis illi, compenſando non tantùm laborem corporalem,ſed etiam dignitatem actionis, & maiorem induſtriam, & alias qualitates actionis, & perſonæ. Quia tota illa actio eſt merè naturalis (vt ſic enim de illa loquimur) & non ſpectat per ſe ad Religionem, ſed ad bonam politiam, vel, ad ſummum, ad moralem gubernationem Reipublicę. Et confirmatur,quia in Republica Romana,v.g. patronus alicuius cauſæ orans publicè in Senatu exhortando iudices ad faciendam iuſtitiam, vel gratiam, poterat vendere ſuum patrocinium ſine vlla vmbra Simoniæ, imò ſine vlla iniuſtitia, vel turpitudine ſi pro iuſtitia pugnaret. Et idem intelligi poſſet in bello in Oratore efficaci ad exhortandos milites ad ſtrenuè pugnandum,poſſet enim ſuam actionem, & ſuam induſtriam vendere. Idem ergo eſt in præſenti, quia perinde eſt prouocare ad iuſtitiam,vel fortitudinem,& ad alias virtutes morales. Vnde à fortiori conſtat, idem habere locum in priuata correctione,vel admonitione, vt ſi pater conduceret aliquem qui filium corrigeret, admoneret,& monita honeſtatis daret,quia in his omnibus,& ſimilibus procedit eadem ratio ſæpe repetita, quia tota illa actio, licèt procedat à principio bono moraliter, & ſpirituali ſuo modo, & tendat ad ſimilem terminum, non habet propriam rationem actionis ſacræ, nec excedit naturæ limites, & prout fit per corpus,habet ſuam æſtimationem humanam.

24. *Vendere opera miſericordiæ non eſt Simonia, nec per ſe vitioſum.*

Tertiò ſequitur,nullo modo pertinere ad Simoniam,vendere opera miſericordiæ, aut ſimilia, nec per ſe vitioſum eſſe, niſi vbi ratio iuſtitiæ,aut charitatis, ſeu miſericordiæ aliud poſtulet. Hoc conſtat quoad priorem partem eadem ratione proximè facta. Quoad omnes verò declaratur exemplis, nam in ſingulis ratio ſtatim apparebit. Nam ſeruire infirmis, opus miſericordiæ eſt, & ſine dubio emi, & vendi poteſt. Dices. Poteſt vendi ratione materialis actionis, non quatenus miſericordia eſt. Reſpondeo, Omni modo, quo poteſt cogitari tale opus vendibile de facto, poſſet etiam iure vendi per ſe loquendo, quia nulla ratio alicuius virtutis obſtat. Vnde in contractum deduci poſſet cum omnibus cōditionibus externis neceſſariis ad virtutem,

Obiectio. Satisfit.

& honeſtatem talis operis. Nam cur non? De honeſtate verò, quæ pendet ex interiori intentione ſecundùm ſe ſpectata, non poſſet fieri pactum, quia illa ſicut non cadit in cognitionem humanam, ita nec venit in humanum commercium: nihil tamen vetat,quin vnus homo poſſit obligari alteri ad operandum tali intentione, vendendo intentionem non ſecundùm ſe, ſed vt cauſam talis operis, ſicut poteſt interdum per legem humanam prohiberi intentio,ſeu interior affectus,vt influens in opus externum. Multò verò magis poſſet in pactum deduci, vt habeatur intentio ſimpliciter neceſſaria ad opus externum tali modo exteriori factum vt contraria intentio exteriùs non extendatur.

Præterea, ſi iudex venderet iuſtitiam, ſiue bene, ſiue malè alias faceret,non committeret Simoniam in naturalibus,vel politicis, vt D.Thom. & omnes Scholaſtici ſuprà allegati, & Summiſtæ docent. Et Gloſſ.in c.*Vendentes* 1.qu.3.ver.*Iuſtitiam*,Turrec.& alij ibi ſequuntur. Idémque omnes hi auctores dicunt de teſtimonio ferendo; nam licet pecunia recipiatur pro veritate dicenda,non erit Simonia. In his verò caſibus poterit committi aliquod peccatum,vel contra charitatem, (ſi quis in caſu,in quo tenetur ex miſericordia gratis iuuare proximum, vel conſolari,vel corripere,aut aliud ſimile beneficium facere, nolit, niſi pretio facere, quod poteſt contingere in graui neceſſitate,& paupertate;) vel contra iuſtitiam ratione officij obligantis ad tale opus faciendum ſine nouo præmio, quia ipſum officium ſuum affert ſufficiens ſtipendium, ſicut ſuprà de Doctore dictum eſt. Vel quia venditur ſpeciali pretio id,quod non eſt dignum pretio,vt contingit in mutuo, nam mutuare ſine dubio eſt opus miſericordiæ: ſiquis tamen pro tali opere exigeret ſpeciale pretium, diſtinctum à capitali, iniuſtitiam committeret;illa tamen malitia vſura eſſet, non Simonia. Vel denique poteſt eſſe illicitum propter legem prohibentem, vt de iudicibus, & teſtibus ſunt multi Canones 1. quæſt.1. cap. *Iubemus*, cum ſequentibus,cap.*Non licet* 11.quæſt.3.cap.*Non ſanè* 14.quæſt.5. Et leges Ciuiles, tum Iuris communis Authent. Vt iudices ſine quoquo ſuffrag. ſi. Tum huius regni lib. 5. Ordin. tit. 59. Tum etiam Caſtellæ lib.5.nouæ recopil.tit.5. Sed hæc ad alia loca ſpectant. 15.

D.Thom. Gloſſa. Præpoſ. Turrecr. C.Iubemus. C.Nō licet. C.Nō ſanè. Authent. Ordinat. Luſitan. Caſtel.

26. *Non eſt Simonia dare alteri pecuniā, vt bonum opus omittat.*

Quartò à fortiori colligitur,non eſſe Simoniam dare alteri pecuniam, vt omittat aliquod bonum opus,vel ne alteri benefaciat; nam hæc, & ſimilia eſſe poterunt contra charitatem, vel iuſtitiam, ad Simoniam autem nihil ſpectant. Et eadem ratione è conuerſo,ſi aliquis accipiat pretium pro cauendo peccato, vt ne alteri malefaciat, vel ne inebrietur, aut ludat, & ſimilia, nulla eſt Simonia. Nam licèt illæ priuationes videantur eſſe quiddam ſpirituale, quatenus honeſtatem aliquam habent, tamen omnia continentur in latitudine materiæ naturalis, & merè humanæ. Poterit tamen illa eſſe iniuſtitia, ſi cum violenta coactione tale pretium exigatur. Alioqui obligatio illa, & quaſi priuatio libertatis propriæ æſtimabilis pretio eſt,& ſine iniuſtitia vendi poteſt,imò tales poſſent eſſe circunſtantiæ, vt ſine illa malitia fieret; & per hæc de aliis ſimilibus iudicari poteſt.

27. *Probabile eſt in materia naturali poſſe dari Simoniā naturalem.*

Dico quartò: Non eſt improbabile in materia Religionis naturalis poſſe dari malitiam naturalis Simoniæ, & hoc modo poſſe intelligi peccatum Simoniæ in homine etiam in puris naturalibus, vel nunc inter Gentiles, vel Paganos, quatenus mera ratione naturali vtuntur. Eſſet tamen illa Simonia

monia diſtincta ſpecie ab ea, quæ nunc committitur. Ita tenet expreſsè Victor. in dicta Relect. num. 20. & 21. Eandem neceſſariò ſupponunt illi auctores, qui putant, Ieroboam commiſiſſe Simoniam ſaltem ex intentione, & conſcientia erronea (vt ſentiunt Adrian. dicto quodlib. 9. art. 2. & Palud. 4. diſtin. 25. q. 4. num. 25. Et ibi Durand.) quia ſcilicet vendebat falſa ſacerdotia, & ab ipſo inuenta, tamen quia ipſe credebat, eſſe ſacerdotia, Simoniam committebat. At Ieroboam non exiſtimabat, illud eſſe ſacerdotium ſupernaturale, nec à Deo inſtitutum, bene enim ſciebat, ſe illud inueniſſe, vnde nihil ſupernaturale in tota illa materia cogitabat: ſi ergo Simoniam committebat, ſignum eſt, non eſſe neceſſariam materiam ſupernaturalem omnino ad Simoniam, nam ſi illa eſſet neceſſaria, profectò eſſet neceſſaria aut vera, aut ſaltem putata, ibi autem neutro modo inuenta eſt: imò addit Victoria apud idololatras eſſe veram Simoniā, nō ſolùm ex conſcientia erronea, ſed etiam ex obiecto. Quod ſequitur Valent. 3. tom. diſp. 6. quæſt. 16. punct. 2. dub. 1. addit verò, id procedere de idololatris, qui ante Chriſtum fuere, non verò poſtea, quia per Chriſtum omne ſacerdotium abrogatum eſt. Ego verò exiſtimo nunquam inter idololatras, vt tales ſunt, vera ſacerdotia eſſe potuiſſe. Quia ſicut idololatræ, vt tales ſunt, veram Religionem non habent, ita nec verum ſacerdotium, nec aliquid verè sacrum. Nec ſatis eſt, quod in illis hominibus, qui ſunt idololatræ, ſit vera poteſtas naturalis eligendi veros ſacerdotes, (quæ ratio mouit Victoriam; ſed non ſufficit,) quia illa poteſtas ſolùm eſt ad eligendum ſacerdotem pro cultu veri Dei. Vnde omnis creatio ſacerdotis falſi Dei, licet ab hominibus fiat, non eſt ex illa naturali poteſtate, ſed ex vſurpata per prauam voluntatem, & ideò talis actus natura ſua irritus eſt. Semper igitur ſacerdotium inter idololatras fuit fictum, & nullum, ideóque inter idololatras non potuit eſſe Simonia ex obiecto vero, ſed ſolùm exiſtimata ex conſcientia erronea.

Victor. *Adrian.* *Palud.* *Durand.* *Victor.* *Valent.*

Idololatræ nihil verè ſacrum habere poſſunt.

28. Probatur aſſertio.

Oportet ergo loqui non de idololatris, ſed de cultoribus veri Dei per puram rationem naturalem. Sic ergo probatur aſſertio, quia in pura natura eſſe poſſet verum ſacerdotium, ergo venditio illius fuiſſet tunc contra rationem naturalem, & contra Religionem, ergo illud peccatum eſſet Simonia naturalis. Antecedens ſupponitur vt certum ex ſupra dictis, quia ſacrificium, & ſacerdotium ſunt ſuo modo de lege naturæ, ſicut & Religio, & cultus externus Dei, ergo ſecluſo ordine fidei, & gratiæ eſſet poteſtas in communitate humana creandi ſacerdotes, & conſtituendi totum ordinem rerum ſacrarum, non minùs quàm principatum politicum, & omnia, quæ ad illum pertinent, vt ex materia de Legibus, & de Hierarchia Eccleſiaſtica ſuppono, & tractat bene Victor. in Relect. de Poteſt. Eccleſ. Prima verò conſequentia probatur, quia venditio ſacerdotij veri ex iure naturæ eſt mala, & Religioni contraria. Nunc enim non ideò eſt prauum vendere ſacerdotium, quia à Deo inſtitutum eſt; ſed quia eſt inſtitutum ad Dei cultum, & ex hoc habet ſufficientem dignitatem, vt ſecundùm rectam rationem vendi non poſſit, ergo idem haberet cum proportione ſacerdotium naturalis ordinis, vt ſic dicam, quia eſt eadem proportionalis ratio. Non enim obſtaret, quod illa dignitas inter bona naturalia computaretur, quia nihilominus eſſet dignitas ſacra propter habitudinem ad Deum, & hoc ſatis eſſet, vt in maiori æſtimatione habenda eſſet, quàm res, quæ temporaliter venduntur, & emuntur. Nihil ergo repugnat, quod inter naturalia bona ſit aliquod inuendibile intuitu Dei, vt colendus eſt religiosè ex vi luminis naturalis.

Victor.

Declaratur præterea, quia vendere ſacerdotium eſt res valdè contraria diuino cultui, etiam ſtando in pura lege naturali, tum quia eo ipſo vilipenderetur talis dignitas, tum etiam quia per illā occaſionem daretur indignis, quod etiam eſt contra rationem naturalem, & contra debitum cultum Dei. Tum præterea quia conſequenter ad illam venditionem omnia pertinentia ad cultum Dei eſſent venalia, & omnes actus illius muneris, vt oblatio ſacrificij, & ſimilia ſacra, ſi quæ eſſent in tali ſtatu inſtituta, ergo ipſa ratio naturalis dictat, facta tali inſtitutione non eſſe venum exponenda, quia vileſceret totus cultus Dei; ergo malitia talis actionis contra Religionem eſt, & genus quoddam Simoniæ. Poteſt etiam hoc exponi per comparationem ad alia officia Reipublicæ, quorum venditio valde prohibita eſt, quia eſt multum nociua Reipublicæ; vt conſtat ex titul. ad leg. Iuli. de Ambit. offic. & ex aliis Iuribus, ergo multò magis venditio ſacerdotij ſtando in lumine naturæ eſſet deteſtabilis, & iniqua. Sed eſt differentia, quòd venditio aliorum officiorum temporalium, vt Magiſtratuum, Iudicum, &c. non eſt Simonia, ſed iniuſtitia, vel contra commutatiuam, vel ſaltem contra legalem iuſtitiam, quia materia illa, cùm ſit merè temporalis, & humana, non eſt materia Simoniæ; vt omnes docent cum Gloſſa ver. *Et iudicem*, in cap. *Saluator* 1. quæſt. 3. ex infrà dicendis de officiis temporalibus Eccleſiæ à fortiori patebit. At verò ſacerdotium etiam naturale ſacra res eſſet, & ideo poſſet eſſe materia Simoniæ. 29.

Vendere ſacerdotium etiam in pura natura eſt contra diuinum cultum.

Gloſſ. Cap Saluator.

Dices: venditio officiorum temporalium Reipublicæ non eſt intrinſecè mala, licet malè ſonet, & digna ſit prohiberi, vt ſentit D. Thom. ad duciſſam Braban. opuſc. 21. & videri poteſt apud Caietan. in Sum ver. *Venalitas*, Sot lib. 3. de Iuſt. quæſt. 6. art. 4. Couarr. lib. 3 Var. cap. 19. in fine. Iul Clar. lib. 5. §. *Simonia* numer. 4. & Iuriſt. communiter in leg. *Barbarius*, ff. de Offic. Prætor. & in leg. *Vnica* ff. ad Leg. Iul. de Ambit. Qui omnes fatētur, hoc quidem eſſe malum, quia prohibitum non de ſe, & intrinſecè, ideóque poſſe licere vel ſupremo Principi, vel ex iuſta eius diſpenſatione. Ergo idem dici poſſet, & deberet de ſacerdotio, ſtando in pura lege naturali. Nam in ea fortaſſe non cenſeretur ſacerdotium dignius, quam temporalis Magiſtratus, vt alibi tractatum eſt. Et hoc oſtendit nobis ius Ciuile, nam in Leg. *Siquis* 11 ff. de Pollicit. ſacerdotium in ordine ad venditionem æquiparatur Magiſtratui Ciuili, & ſupponitur vtrumque vendi poſſe, dum dicitur, *Siquis ob honorem, vel ſacerdotium pecuniam promiſerit, & antequam honorem, vel Magiſtratum ineat, decedat, non oportere hæredes eius conueniri.* Supponitur enim ibi, quod ſi conditio fuiſſet impleta, poſſent hæredes conueniri, atque adeò ſacerdotium potuiſſe vendi ſaltem Principis auctoritate. 30.

Obiectio. *D. Thom. Caiet. Sotus. Couar. Iul. Clar. Leg Barbarius. Leg. vnica. Leg Siquis.*

Reſpondeo in primis negando conſequentiam, quia ſacerdotium eſt res ſacra, quod non habent alia temporalia officia. Vnde deformitas, quæ conſideratur in venditione officiorum temporaliū non eſt ex ipſamet materia intrinſecè, ſed ex nocumentis, quæ inde poſſunt Reipublicæ prouenire, quæ non ſunt adeò intrinſeca, quin ſeparari poſſint per Principis prouidentiam, & ideò non eſt in illis tam intrinſeca prohibitio, quia per legem humanā debeat conſummari. At deformitas, quæ cernitur 31.

Satisfit. Venditionē ſacerdotij eſſe intrinſecè malā, etiam in lege naturæ.

tur in venditione ſacerdotij naturalis, in ipſamet materia intrinſecum habet fundamentum, & in Deo ipſo, ad cuius cultum proximè tale munus ordinatur, & ideo ſatis probabile eſt illam venditionem, etiam tunc futuram fuiſſe intrinſecè malam. Nec lex Ciuilis debet mouere, nam Iuriſconſultus ille idololatra erat, & veram Religionem Dei veri non cognoſcebat, & ita non habebat condignam æſtimationem ſacerdotij veri, & naturalis. Gentiles enim idololatræ, licèt haberent ſuum Religionis, & ſacerdotij modum, politicè illud negotium tractabant, & totum Religionis cultum ad politicam vtilitatem, & commoditatem Reipublicæ referebant, & ideo mirum non eſt, quod eodem modo de ſacerdotio, & de aliis Magiſtratibus cenſerent in ordine ad venditionem. Dico verò vlteriùs, quòd licèt daremus, venditionem ſacerdotij naturalis non eſſe malam intrinſecè, ſed quia prohibita eſſet, nihilominus illa venditio ſic prohibita eſſet Simonia ſaltem quia prohibita, quod ſatis eſſet ad dicendũ, in pura natura eſſe poſſe Simoniam. Aſſumptum declaratur, quia illa prohibitio haberet vim conſtituendi materiam illam vt neceſſariam in materia Religionis, nam quoad hoc eandem efficacitatem haberet poteſtas legiſlatiua, quæ eſſet in Republica humana in pura natura inſtituta, ergo poſita tali lege prohibente, venditio illa eſſet contra Religionem, ac ſubinde Simonia.

Venditio ſacerdotij, licet intrinſecè mala non ſit, ſed quia prohibita adhuc eſſet Simoniaca.

12. Addidi verò in fine quartæ aſſertionis, Simoniã illam fore ſpecie diſtinctam ab ea, quæ nunc committitur, quia quantum differunt Religio infuſa, & acquiſita, tantum differret illa Simonia contra puram legem naturæ, ab ea, quæ nunc committitur contra Religionem infuſam, & contra ſupernaturalem Dei cultum. Quia priuatio accipit ſpeciem ab habitu cui opponitur, vt conſtat. Vnde fortaſſe etiam verum eſt, Simoniam nunc eſſe magis intrinſecè malam, magíſque contra naturam ſupernaturalium donorum, quam eſſe poſſit in pura natura. Atque ita poſſunt facilè intelligi auctores, qui negant in pura natura eſſe poſſe Simoniam, loquũtur enim de Simonia, qualis nunc eſt. Et ſic etiam definimus ſupra Simoniam, illíque pro materia ſpiritualem rem ordinis ſupernaturalis aſſignauimus, eodemque modo de illa in ſequentibus loquemur. Et ita per hanc partem ſatisfit ſecundæ ſententiæ, & fundamento eius. Nam in venditione ſacerdotij, & rerum ſacrarum, etiamſi in pura natura eſſent inſtituta, cernitur indecentia, & irreuerentia in ordine ad cultum Dei. Et hoc etiam ſuadet ſecunda ratio dubitandi in principio poſita.

Illã Simoniã diſtinctã eſſe ſpecie: ab ea quæ nunc datur.

13. Ad primam verò difficultatem, quatenus fauet priori opinio, & procedit contra priores concluſiones noſtras reſpondendum eſt. Et primum, ad locum Prouerb. 3. dicitur, ſcientiam naturalem eſſe pretioſiorem pecunia, quia ſimpliciter, & in ſe nobilior eſt, & non poteſt pecunia obtineri, nam ſi quis non valeat ingenio licèt multas pecunias præceptori conferat, non obtinebit illam. Quomodo dixit idem Sapiens Prouerb. 17. *Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cùm ſapientiam emere non poſſit?* Et nihilominus ipſa ſcientia, vel ars in ordine ad vſus humanos poteſt habere æſtimationem ſuam; & induſtria, ſeu cooperatio ad illam addiſcendam etiam poteſt pecunia æſtimari, vt dictum eſt. Quod autem ex 23. cap. adducitur, retorqueri poteſt, nam ibidem præmittitur, *Veritatem eme.* Ergo hoc Simoniacum non eſt per ſe loquendo. Senſus ergo duplex eſt: *Eme veritatem,* hoc eſt, ſapientiam, doctrinam, & intelligentiam. Vtrique non parcendo ſumptibus, vt illam acquiras, quærendo præce-

Soluuntur argumenta. *Prou. 3.* *Prou. 17.*

A ptores, vel quicquid aliud fuerit neceſſarium, & pecunia potuerit obtineri; veritatem verò & ſapientiã iam comparatam liberaliter communica. In quo ſenſu neutrum præceptum eſt, ſed conſilium, & ita non damnatur ibi venditio, cùm non damnetur emptio, ſed inter licitas venditiones, & emptiones emptio præfertur, & conſulitur potius, quam venditio. Alter ſenſus eſt, vt non ſit ſermo de venditione, & emptione propriè, ſed per metaphoram, ſicut Iſai. 55. dicitur. *Venite, emite abſque argento.* Et Chriſtus Matth. 13. de mercatore, qui incurrit margaritam regni cœlorum, & dedit omnia ſua, & comparauit eam. Ita ergo Sapiens admonet, quærendam eſſe veritatem, etiam emendo, ſi oportuerit, id eſt, contemnendo diuitias, & omnia temporalia propter ſapientiam. Sicut etiam dixit Sapiens Sap. 7. ſapientiam non eſſe vendendam, id eſt, propter nullũ eſſe obliuioni tradendam, aut contemnendam, vel pro nihilo habendam. Ad primam confirmationem iam reſponſum eſt, ſcientiam naturalem eſſe ab Spirituſancto vt auctore, & gubernatore naturæ, quod non obſtat, quominus naturalia bona vendibilia ſint, aliàs nihil eſſet vendibile. Ad ſecundam confirmationem iam dictum eſt, non vendi propriè veritatem, ſed iuuamen ad intelligendam veritatẽ. Et quòd hoc vendatur, etiam in cognoſcendis virtutibus ad Deum pertinentibus, vel ad bonos mores, nulla eſt irreuerentia Dei, neque indecentia, quia etiã induſtria humana in his veritatibus addiſcendis, ac docendis eſt pretio æſtimabilis, vt dictũ eſt. Aliquando verò eſſet contra dilectionem proximo debitam hæc gratis non docere, etiam ſtando in pura natura, quando ſcilicet proximus indigeret maximè illa cognitione ad honeſtam vitam inſtituendam, & non haberet pretium, quo Doctorem, ſeu Magiſtrum quæreret. Ad vltimam confirmationem ſimiliter dicitur, beatitudinem naturalem in ſe ipſa non eſſe comparabilem pecunia, conſiſtit enim in operatione propria ipſius hominis, quam ipſemet debet efficere, non ab alio emere, nihilominus aliqua humana ſubſidia ad hanc beatitudinem acquirendam, poſſent pecunia comparari, neque in hoc eſt aliqua abſurditas.

Iſai. 55. *Matth. 13.* *Sapient. 7.*

Atque ex deciſione huius quæſtionis poſſet breuiter alia reſolui, quæ hîc tractari ſolet. An Simonia poſſit eſſe in infidelibus? Sed ne debitum ordinem inuertamus, infrà tractando generaliter de perſonis, quæ poſſunt Simoniam committere, melius definietur. 14.

CAPVT IX.

An gratia ſanctificans, vel dona, & actus eius poſſint eſſe materia Simoniæ?

ALTERA DIVISIO SIMONIÆ EX PARTE MATERIÆ.

1. Poteſt vlteriùs Simonia, prout nunc in Eccleſia committitur, diuidi ex parte materiæ, in eam, quæ circa propria bona ſpiritualia ſupernaturalia verſatur, & aliam, quæ cadit in res ſpiritualibus annexas, de quibus membris ſigillatim, & per partes dicendum eſt. Solent autem priora ſpiritualia bona in tria membra diuidi, vt videri poteſt in omnibus Summiſtis, verb. *Simonia*, præſertim Syluest. & Angel. num. 1. Tabien. num. 1. & 7. Anto. 2. part. tit. 1. cap. 5. Paludano & aliis 4 diſt. 25. Gloſ. in Sum. 1. quæſtion. 1. & ibi aliis Doctoribus, & in Rubr. de Simon. & in capit. *Conſulere*, eod. Quanuis ibi Panormitanus cum Ioanne Andr. plura membra diſtinguat, quæ ad hæc facilè reducuntur. Quædam ergo dicuntur ſpiritualia in ſe, ſeu per

Supernaturalia bona in tria membra diuidũtur.

Syluest. Angel. Tabien. Anton. Palud. Gloſſa. C. Cõſulere. Panor. Ioan. Andr.

per eſſentiam,vt gratia,& virtutes infuſæ, & dona Spiritus ſancti; & huc etiam ſpectant gratiæ gratis datæ,quaſi in habitu conſideratæ, & character, & ſimilia. Alia dicuntur ſpiritualia ex parte cauſæ per relationem ad ſpiritualem effectum, nimirum quia ſunt cauſæ bonorum ſpiritualium, & ſupernaturalium prioris modi, & ſic Sacramenta ſunt ſpiritualia bona cauſaliter, quia ſunt cauſæ gratiæ,&c. Et ad hæc reducuntur Sacramentalia omnia, & ſimilia. Alia denique dicuntur ſupernaturalia, & ſpiritualia ex parte effectus, ſeu per relationem ad ſpiritualem cauſam ſupernaturalem, à qua proxime, & principaliter oriuntur, vel efficienter, vel etiam finaliter. Sic actus prophetandi ſpiritualis eſt, quia & naſcitur ex cauſa ſpirituali, & ad ſalutem, vel fidem Eccleſiæ ordinatur, & ſic de aliis. Siquis autem rectè conſideret, ſæpe hæc omnia poſſunt in eandem rem conuenire; imò ferè ſemper coniunguntur. Nam gratia & in ſe eſt ſpiritualis, & eſt cauſa multorum bonorum ſpiritualium, & eſt effectus proprius Spiritus ſancti ſupernaturaliter operantis,quæ eſt cauſa maximè ſpiritualis. Item Sacramenta ipſa non ſolùm ſunt gratæ, ſed etiam effectus meritorum Chriſti, & inſtitutionis à Chriſto factæ,quæ ſpirituale quid eſt;& in ſe etiam ſunt bona quædam ſpiritualia, & ſancta, vt patet maximè de Euchariſtia, & in cæteris ſuo modo, ſcilicet quatenus in ſe aliquo modo continent Chriſti gratiam, vt Concilium Tridentinum definit. ſeſſ. 7. & ita D. Thomas artic. 1. ad 6. Sacramenta ponit *inter ea, quæ ſunt ſpiritualia ſecundùm ſe.* Actus etiam prophetiæ ſicut à cauſa procedit, ita in ſe ſupernaturale quid eſt, & verè ſpirituale, ſaltem prout eſt in mente prophetæ, & ſpiritualem effectum habet,nimirum fidem, ſeu cognitionem, quam in aliis generat. Itaque diſtinctio illa accipienda erit ſano modo, & ad doctrinam accommodato, quatenus vnumquodque illorum membrorum denominatur ab eo, quod in ipſo præcipuum eſſe videtur. Hîc ergo de primo membro ſpecialiter dicendum eſt.

Conc. Trid. *D. Thom.*

An gratia vnionis poſſit eſſe materia Simoniæ.

2. Poſſet autem in primis quæri, An gratia vnionis quæ maximè ſpiritualis,& ſupernaturalis eſt, poſſit eſſe materia Simoniæ? Et ratio dubitandi eſſe poteſt,quia poteſt eſſe materia venditionis,& emptionis humanæ,& pro pretio temporali dari.Sic enim Iudas vendendo Chriſtum,vendidit gratiam vnionis. Et idem dici poterit de illo, qui venderet Euchariſtiam. Tali enim venditione conuenit tota definitio Simoniæ, nam ibi interuenit ſtudioſa voluntas vendendi rem maximè ſpiritualem, ergo illa gratia eſt materia Simoniæ. Confirmatur, quia ob hanc cauſam Iudas inter Simoniacos connumerari ſolet. Sic enim videtur Taraſius relatus in capit. *Eos qui.* 1.quæſt.1. *Vt veriùs dicam, Iudæ comparatur, qui Iudæis Chriſtum vendidit:* loquitur autem de Simoniacis. Expreſſiùs Nazian. ibidem relatus capit. *Qui ſtudet*, prius dicit, *multorum exemplis* ſe velle oſtendere, quàm deteſtabile vitium ſit Simonia, & poſtea inter exempla ponit Iudam, qui Chriſtum *Omnium redemptorem vendidit.* Idem Cyrillus Ieroſolym. Catecheſi 16. Loquens cum Simone Mago ait: *Alter tu Iudas argento te gratiam Spiritus ſancti empturum exiſtimas.* Sentit ergo,Iudam priùs ſimile vitium commiſiſſe, & Simonem illum imitatum fuiſſe. Inſinuat etiam Baſilius Epiſt. 176. vbi ad Simoniacos ait; *Ne velitis Iudam ſectantes quæſtus gratia ſecundò illum prodere.*

Taraſi. *Cap. Eos.* *Nazian.* *Cyril. Ieroſ.* *Baſil.*

Pars negatiua vera reſoluitur.

3. Nihilominus dicendum eſt, gratiam vnionis non poſſe eſſe materiam Simoniæ, nec Iudam fuiſſe verè, ac propriè Simoniacum. Hanc poſteriorem partem ſupponunt omnes communiter, dum Simonem ponunt vt primum Simoniacum noui Teſtamenti, niſi fortè Iudas numeretur inter homines veteris teſtamenti, quia ante Chriſti mortem & peccauit, & mortuus eſt. Sed quidquid de hoc ſit, nobiſcum ſenſiſſe videtur Sot. d. quæſt. 5. artic. 1. in fin. primæ conc. Et rationem indicat, *Quia Iudas, licèt Chriſtum auctorem gratiæ vendiderit, non tamen vendidit tanquam donum ementibus vtile, ſed vt morte perimendũ: & ideò non eſt ab illo nomen huius ſacrilegij tractum.* Vbi non apertè negat, Iudam commiſiſſe hoc crimen, ſed non eſſe ab illo nomen vitij deſumptum. Ratio etiam non videtur multum efficax, nam quòd venditio fiat ad peremptionem, non tollit veram rationem venditionis, non obſtaret prauitati Simoniæ, ſi aliàs materia eſſet capax. Qui enim nunc venderet infideli oleum ſanctum, vt ſanctum eſt, id eſt, maiori pretio, quàm vt oleum valeat, Simoniacus eſſet, licèt illud venderet, vt fieret pabulum ignis, vbi perimitur. Et ratio eſt, quia hic finis eſt extrinſecus, & poteſt addere nouam malitiam, non verò tollit illam, quæ ex materia ſumi poteſt. Vnde qui venderet Iudæo Euchariſtiam, qui illam igni traditurus eſt, non ſolùm eſſet cooperator ad maleficium, ſeu ſacrilegium Iudæi, ſed etiam verè Simoniacus, ſi ſacrum illum panem cariùs venderet, eo quod ſacer eſt. Alij reddunt rationem, cur venditio Iudæi non fuerit Simoniaca, quia reſpectu Chriſti non fuit commutatio voluntaria, ſed iniurioſa,& coacta actio. Sed non placet, quia Simonia nunquam eſt voluntaria actio reſpectu materiæ, in quam cadit, ſeu ex parte rei venditæ, ſed reſpectu alterius,cum quo fit contractus, quod habuit etiam illa Chriſti venditio. Quòd autem fuerit ſimul Chriſto inuoluntaria, non tollit aliam malitiam,ſed auget,eſt enim illa circumſtantia quaſi per accidens, quatenus illa materia vendita rationalis erat, & capax voluntarij, & inuoluntarij, vt ſtatim aliis exemplis patebit.

Ratio, cur Iudas Simoniacus non fuit vendẽdo Chriſtũ.

4. Propria ergo ratio,quod ad Iudam ſpectat, eſſe videtur,quia ille non vendidit Chriſtum, cogitans aliquid de ſpiritualitate, quæ in Chriſto erat, nec eo titulo aliquod pretium ſumens, ſed ſolùm ratione humanæ naturæ, quæ erat in Chriſto quaſi res corporalis annexa rei ſpirituali; in ſimili autem venditione non continetur intrinſecè Simonia, quando pretium non extenditur ad rei ſpiritualitatem, ſed præciſè datur propter materiale illud, quod eſt in re, cuius æſtimationem pretium non excedit. Dices, quamuis demus, neque Iudam, neque Phariſæos aliquid cogitaſſe de perſona vera, quæ ſub illa humanitate latebat, tamen culpabiliter illam ignoraſſe, & ideo eius iniuriam nihil minus imputari, quàm ſi illam cognouiſſent. Reſpondeo, imputari quidem quoad rationem iniuſtitiæ, & irreuerentiæ alterius rationis, non verò quoad malitiam propriam Simoniæ, quia hæc pendet intrinſecè ex cognitione ſpiritualitatis rei, quæ venditur; alioqui venditio præciſè fit de re materiali, quæ cognoſcitur, & in alium transfertur. Poteſt tamen hîc adiungi alia ratio ſumpta ex dictis ſupra de Irreligioſitate, & Sacrilegio, quod iniuriæ factæ in Chriſti perſonam ſunt alterius ſpeciei, & malitiæ quaſi alterius ordinis, quàm ſint ſacrilegia, quæ fiunt contra perſonas, & res ſacras purè creatas; quia ſunt contra excellentiam alterius ordinis, & contra adorationem alterius rationis illi debitam. Sic ergo licèt venditio Chriſti habuerit malitiam contra Religionem, & reuerentiam debitam tantæ perſonæ,

Obiectio. *Soluitur.*

perſonæ, illa tamen malitia longè altioris ordinis fuit, quàm Simonia. Et hæc ratio probat in vniuerſum, priorem partem concluſionis, quod gratia vnionis non poſſit eſſe materia Simoniæ, quia illa gratia eſt alterius ordinis ab omni re ſupernaturali purè creata, contra quam verſatur propria Simonia. Item applicari poteſt ptior ratio, quia impoſſibile videtur, vt aliquis cognoſcens gratiam vnionis, ſeu (quod idem eſt) cognoſcens, aliquem hominem eſſe veram perſonam Diuinam, tentet, illum vendere temporali pretio: non poteſt ergo talis venditio contingere, niſi ratione materialis naturæ, quæ ad propriam Simoniam non ſufficit.

5. Soluũtur argumẽta partis oppoſitæ.

Neque obſtant in contrarium obiecta. Ad rationem enim iam reſponſum eſt, negando aſſumptum; non eſt enim illa gratia talis res, quæ vendi poſſit etiam facto, & licèt poſſet, non eſt ex rebus creatis, & ideò nec venditionis, nec propriæ Simoniæ materia eſſe poteſt. Ad verba Taraſij dico, probare contrarium. Nam ibi etiam comparat peccatum Simonis cum peccato blaſphemantium Chriſtum, & tamen conſtat, eſſe diuerſæ ſpeciei, & eodem modo ſtatim adiungit comparationem cum peccato Iudæ, tanquam cum re diuerſa habente tamen quandam analogiam, ſeu proportionem ad illam. Et idem dicendum eſt ad Nazian. comparat enim in effectu, & pœna; non in ſpecie malitię. Maximè quia textus ille in Nazianzeno non inuenitur, ſed videtur deſumptus paucis mutatis ex Epiſtola Taraſij, vt in Decreto Gregoriano notatur, & ideò in eundem ſenſum trahẽdus eſt. Cyrillus autẽ, & Baſilius apertiùs loquuntur metaphoricè, & ſecundùm quandam imitationem grauioris peccati.

6. An gratia ſanctificans ſit inuendibilis & iure, & facto.

Supereſt ergo quæſtio, An idem dicendum ſit de gratia ſanctificante, quòd nimirum ſit inuẽdibilis non ſolùm iure, ſed etiam facto, & ideò non poſſit eſſe materia Simoniæ. Ita enim multi doctores ſentire videntur, quia, vt ſuprà dicebamus nemo poteſt gratiam, quam in ſe habet, in alterum transferre; quomodo ergo poteſt illam vendere etiam facto. *Panor.* Panormitanus igitur in capit. *Conſulere*, num. 3. diſtinguens ſpiritualia per eſſentiam incorporalia, & corporalia, dicit priora vt ſunt gratia, & dona Spiritus ſancti, vendi non poſſe, nec iure, nec facto, & ita non eſſe materiam Simoniæ. Citat *Gloſſ.* Gloſ. in cap. 1. 1. quæſt. 1. quæ re vera id non dicit. *Angel.* Idem verè aſſeruit Angel. Simon. 1. numero 1. & *Tabien.* Tabien. numer. 7. *Soto.* Idémque ſentit Soto, dicto lib. 9. *Vgoli.* quæſt. 6. art. 1. & alij, quos refert Vgoli. ſtatim allegandus. *C. Saluator.* Et ſumi poteſt ex cap. *Saluator*, 1. q. 3. ibi. *Nec Apoſtolus emptionem Spiritus ſancti (quam bene fieri non poſſe nouerat) ſed ambitionem, & auaritiam, &c in Simone exhorauit.* *C. Iudices.* Et ſimile habetur in c. *Iudices*, verb. *Poterat*, 1. quæſt. 1.

7. Gratiã poſſe eſſe materiã Simoniæ. *D. Thom.*

Sed nihilominùs dicendum eſt, hanc etiam gratiam poſſe eſſe materiam Simoniæ. Hæc aſſertio ſumi poteſt ex Diuo Thom. articul. 2. quatenus ait gratiam Sacramentorum non poſſe vendi ſine Simonia, ſupponens, illam eſſe materiam Simoniæ, gratia autem Sacramentorum res eſt ſpiritualis per eſſentiam. *Palud.* Palud. etiam 4. diſtin. 25. quæſt. 5. n. 15. apertè dixit, ſpiritualia per eſſentiam eſſe materiam Simoniæ. *Vgoli.* Eandem opinionem amplectitur Vgoli. de Simon. Tabula 1. cap. 35. non rectè autem illã defendit, ac perſuadet. Fatetur enim, huiuſmodi gratiã de facto vendi non poſſe, & nihilominùs poſſe eſſe materiam Simoniæ, quia ad Simoniam ſufficit animus, & voluntas, ſeu deſideriũ vendendi rem ſpiritualem. At enim, quia ſi de facto nunquam poſſet talis gratia ab hominibus vendi, vel emi, nec ſuper illam acquirendam, vel dandam poſſent fieri conuentiones humanæ ſub pretio temporali, profectò nullus peccaret per ſolam voluntatem vel affectum vendendi, vel emendi circa talem materiam. Ergo dicendum potiùs eſſet, illam non eſſe materiam Simoniæ. Nam circa materiam ſimpliciter impoſſibilem homini, nõ verſatur ſtudioſa voluntas; eſto poſſit intelligi affectus ſimplex, vel conditionata voluntas vendendi, vel emendi talem gratiam, ſi eſſet poſſibile, hoc enim ſatis non eſt, vt dicamus, illam eſſe materiam Simoniæ. Quis enim dicat Angelum eſſe materiam Simoniæ, quia poteſt homo habere affectum vendendi Angelum, ſi poſſet. Itaq; licèt malitia Simonię mentalis poſſit committi per ſolam voluntatem, tamen Simonia propriè eſt peccatum, quod exteriori actione conſummatur, & ideò materia illius non dicitur niſi illa circa quam poſſunt exteriores actiones vendendi, & emendi inter homines fieri.

8. Gratiam poſſe vendi, & emi.

Vt ergo probetur aſſertio, oſtẽdendum eſt ipſãmet gratiam poſſe vendi, & emi. Probari autem hoc poteſt tum de habitibus gratiæ ſanctificantis, tum de actibus. Primò ergo vt gratia habitualis propriè vendi dicatur, non eſt neceſſe, vt vendatur in abſtracto ſumpta, vt ſic dicam, ſed ſatis eſt, quod vendatur in concreto, id eſt, vt vendatur homo gratus, quà gratus eſt, ſicut venditur artificioſa figura, quãdo venditur artefactũ, quod ratione figuræ, & artis pretioſum, & æſtimabile eſt, & ſicut vẽduntur res alię ſubſiſtentes; quatenus per quædam accidentia vel pretio digna, vel certè maiori pretio digna redduntur. Sed gratia vendi poteſt ab homine hoc modo, ergo id ſatis eſt, vt ſit propria materia Simoniæ: & cum gratia ſit accidens, vt materia venditionis eſſe dicatur, ſatis eſt, vt ſit materia illius per modum accidentis, ſcilicet quatenus afficit ſubiectum, quia accidentia, ſicut aliter non ſunt, ita nec ſunt aliter vendibilia. Probatur ergo minor. Quia ſi Chriſtianus captiuus v.g. cariùs redimatur ſolùm quia Chriſtianus eſt, profectò ex parte vendentis illa eſt Simonia, vt bene notauit Vgolin. ſupra c. 36. n. 3 Et ratio eſt quia tunc venditur illa perſona maiori pretio, quam valeat, & ſolum ratione ſpiritualis gratiæ, vel fidei, vel characteris, quem in ſe habet: hæc enim omnia nunc comprehendo ſub habituali gratia. Nam ſi vendens calicem, augens pretium ratione ſolius conſecrationis, eſt Simoniacus, cur non magis, qui vendit Chriſtianum, augens pretium ſolùm quia Chriſtianus eſt? Simili modo ſiquis venderet ſacerdotem in mancipium, ſi id faciat intuitu ſacerdotij, ſimoniacus eſt, quia vendit characterem ipſum ſacerdotalẽ.

Qui vendit pluris hominem quia chriſtianus eſt, Simoniã committit. *Vgoli.*

Dico autem *intuitu ſacerdotij*, quia ſi venderet hominem illum eo modo, quo ſolent ſerui vendi in ordine tantùm ad corporalem vſum, & iuxta æſtimationem communem ſeruorum, tunc non eſſet Simonia, quia merè materialiter ſe habet ita character (ſicut paulò ante de venditione Chriſti dicebamus) ſed eſſet & iniuſtitia, & ſacrilegium contra canonem, *Siquis ſuadente*. At verò ſi ſpecialiter æſtimaret illum ratione ſacerdotij, augeret illo titulo pretium eius, vel ſi tota ratio pretij eſſet illa dignitas, tunc dico vendi intuitu ſacerdotij; & committi Simoniam, vt ratio facta probat, quia venditur conſecratio talis perſonæ, & conſequenter forma ipſa, & character, per quem conſecratur. Simili modo exiſtimo, fore Simoniacum, ſiquis habens ſeruum iuſtum, & ſanctum, illum venderet cariori pretio, quàm valeat, vt ſeruus eſt, ſolum quia factus eſt, & in gratia eſſe, ac viuere creditur. Dices interdũ fieri poſſe, vt ratione bonitatis

Qui vendit ſacerdotem intuitu ſacerdotij, ſimoniacus eſt.

Cap. *Siquis ſuadente.*

Idem dicendum de vendente ſeruũ pluris, quia ſanctus eſt. Obiectio.

moralis ſeruus ſit fidelior,& aptior ad ſeruiendum; A & hoc titulo illum maiori pretio æſtimare, nec Si-
Reſponſio. moniacum eſſe, nec iniuſtum. Reſpondeo, verum hoc eſſe,nec de hoc titulo nos loqui,ſed de puro titulo ſpiritualis ſanctitatis, quamuis illum non reddat aptiorem ad munus ſeruiendi, ſed ſolùm quia creditur Deo magis gratus; nam hoc titulo illum cariùs vendere,ſine dubio contra rationem,& contra dignitatem gratiæ eſt, & tunc dicimus, vendi gratiam. Sicut quando dixit Chriſtus, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ,ibi intellexit, venerari prophetiæ donum, qui ergo venderet ſanctum prophetam, propter excellentiam ſanctitatis, & ptophetiæ, ingens pretium pro illo poſtulans, ſpiritualem illam dignitatem planè vende- B ret,& Simoniam committeret; ſunt ergo,vel de ſe poſſunt eſſe hæc materia Simoniç.Poſſet etiam hoc ex actibus gratiæ confirmari; quia illi actus etiam ſunt in eſſentia ſpirituales, & ſupernaturales. Sed de illis infrà dicendum eſt.

10. Explicatur aliter aſſertio. Alio item modo explicari, ac probari poteſt aſſertio; reſpondendo ſimul ad difficultatem in principio poſitam. Quia non ſolùm venditur res,quam aliquis iam poſſidet,& in alium träsferre poteſt, vt illum afficiat, vel ab illo poſſideatur (eſt enim hic certus quidam venditionis modus, quem fatemur, non habere locum in his donis abſtractè conſideratis.) Ille tamen modus nec eſt neceſſa- C rius,nec vnicus, & ideò conſecutio valida non eſt, tum quia iam oſtenſum eſt, quomodo poſſit vendi gratia cum ſuo ſubiecto, cum illo transferri in poſſeſſionem alterius, quaſi redigendo illam in ſeruitutem alterius, quantùm eſt ex parte vendentis; tum maximè quia non tantùm ſolet vendi res, quæ poſſidetur, transferendo in ementem, ſed etiam poteſt res de nouo fieri,& tradi alteri,quod ſi hoc fiat, propter pretium res illa vendi dicitur, & emi.Vt pictor vendit imaginem,quam facit,& ideò ſi fingeremus, poſſe pictorem dare alicui pulchritudinem, pingendo, vel coloribus afficiendo faciem eius, ſi id faceret propter pretium,verè diceretur vendere illi pulchritudinem. Et qui pinget domum alicuius pretio, vendit illi figuras illas, li- D cèt nunquam fuerit illarum dominus, ſed tantùm actionis,per quam illas fecit. Sic ergo vendi etiam poteſt gratis,quatenus per vnum hominem in alio fieri poteſt,vt ſacerdos vendens abſolutionem,verè dicetur vendere gratiam, & ordinans alium propter pecunias vendit illi characterem ordinis, & gratiam ſacramentalem, quantùm eſt ex ſe, nam illam confert pro pretio, ſi alius non ponat obicem, quod poteſt contingere, quando ipſe ignorat, & bona fide accedit.

11. Quãdo venditur actio, per quã gratia fit,venditur ipſa gratia. Et hoc modo venditur ipſa gratia non cum ſubiecto,ſed ſecundùm ſe, quamuis non vendatur niſi vt terminus actionis, quæ eſt aliquo modo in poteſtate, & dominio vendentis. Nihil tamen obſtat, quominus ſimul cum ipſa actione vendatur effe- E ctus eius, imò ille principaliter;quia *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Tunc autem tota æſtimatio, & valor talis actionis ab effectu ſumitur, ergo effectus ipſe eſt,qui tunc maximè pretio æſtimatur. Et hoc modo dicunt ſæpe Sancti, Simonem Magum voluiſſe ipſum Spiritum ſanctum, & gratiam eius vendere, & ideò voluiſſe donum eius, id eſt, poteſtatem conferendi gratiam emere, peccauit ergo volens emere gratiam quaſi gratis datam ſeu propriam poteſtatem miniſterialem, & volens
Soto. vendere gratiam ſanctificantem. Imò Soto dicta quæſtion. 1. artic. 1. in principio dixit,voluiſſe emere ipſum Spiritum ſanctum,& gratiam eius gratum facientem: propriùs autem id dicitur de voluntate vendi, quamuis merè poteſtatem dandi gratiam, quodammodo etiam ſit illam emere. Hic autem modus venditionis non tam propriè habet locũ in actibus gratiæ,præſertim internis, & ſpiritualibus, quia non eſt in hominibus poteſtas ita efficax horum actuum in alio ſicut gratiæ habitualis,vel characteris, permanentis. Poteſt tamen eſſe altero è duobus modis. Primò ſi ego venderem meum ſupernaturalem actum quatenus poteſt alteri afferre aliquam vtilitatem ſpiritualem vel meriti de congruo,vel impetrationis, vel ſatisfactionis. Nam ita poſſunt vendi opera, etiamſi ipſamet realiter non tranſeant in alium,vt ab illo poſſideantur,ſed ſatis eſt, quod gratia illius fiant, vel arbitrium eius, nam hoc ipſum æſtimabile pretio eſſet, ſi qualitas, & dignitas operis non repugnaret cum pretio. Alio modo poteſt id intelligi quatenus vnus homo poteſt cooperari ad finem, & ſimiles actus alterius ſaltem plantando,& rigando,nam qui hanc cooperationem vendit, meritò cenſetur alteri vendere fidem, quam concipit, vel ſimiles actus, quia illa cooperatio non cenſetur æſtimari illo pretio, niſi ratione illius termini, ſeu effectus, ſicut in actione pingendi explicauimus.

Ad Doctores autem, qui oppoſitum ſentire videntur,duo dici poſſunt. Vnum eſt,illos ſolũ fuiſſe loquutos de donis habitualibus, vel quæ per modum habitus permanentis dantur,& de illis tantùm voluiſſe docere non poſſe de facto vendi vt nudè ſpectata,& ſecundùm ſe,quod verum eſt,quia ſemper venduntur vt coniuncta vel ſubiecto aliqua ex parte materiali, vt homo, vel coniuncta alicui actioni,per quam fiant,quæ ordinariè etiam eſt materialis, & homini ſenſibili accommodata. Vel ſecundò dici poteſt, illos nihil aliud voluiſſe, niſi quod inſinuatur in Iuribus,quæ allegãt.Dicunt autem illa decreta, Spiritum ſanctum nec vendi poſſe; nec emi, non quia homo non poſſit de facto gratiam eius vendere, cum poſſit pro pretio illam offerre,& cum effectu dare, non obſtante pretio ſi actionem ritè exerceat,& ex parte recipientis non ſit obex, ſed quia tunc etiam non datur Spiritus ſanctus ex vi venditionis,vel emptionis, nec ex vi voluntatis prauæ,qua venditur,ſed ex vi ſuæ promiſſionis, & inſtitutionis. Et hoc modo vocatur ibi talis venditio potius ſimulata, quam vera, ſcilicet quoad efficaciam,& dominium vendentis,quamuis quoad externam conuentionem, & prauam intentionem vera ſine dubio ſit. 12. Reſpondetur Doctoribus,oppoſitum ſentientibus.

CAPVT X.

Vtrum Sacramenta omnia Eccleſiæ ſint propria materia Simoniæ.

Poſt ſanctificantem gratiam proximum locum inter ſpiritualia, quæ ſunt materia Simoniæ, 1. cenſentur habere Sacramenta, ſub quibus ſacrificium comprehendi debet (etiam ſi de illo expreſſa mentio non ſemper fiat, vt patet in D.Thom. d. quæſt. 100. artic. 2.) tum quia & in ſacrificio conſiſtit cultus diuinus formaliùs, ac principaliùs, quàm in cæteris actionibus, vt dixit D. Thom. 1. 2, quæſt. 101. art. 4. & in 3. tomo de Sacram. latè diximus, & ſuprà in 1. tractatu. Tum etiam quia in lege noua ſacrificium, & potiſſimum Sacramentorum in eandem rem coincidunt, nam Sacramentũ Euchariſtiæ ſacrificando conficitur, & res oblata in illo ſacrificio eſt ipſum Sacramentum cõſummatum, & (vt vocant) in facto eſſe. De his ergo D.Thom. Sub Sacramentis ſacrificium comprehendi.

Sacra

Sacramentis breuiter explicandum eſt, quomodo ſunt materia Simoniæ.

Vt autem poſſit vniformis, & generalis eſſe doctrina, ſeparemus Euchariſtiam, vt eſt propriè Sacramentum, habens eſſe ſuum permanens à cæteris Sacramentis omnibus, quorum eſſe eſt tranſiens; conſiſtit enim in actione quadam, vel paſſione, ſicut etiam conſecratio ipſius Euchariſtiæ eſt actio ſacramentalis tranſiens, ſeu ſacrificatio, vt dixi. Et vſus eiuſdem Euchariſtiæ, id eſt, Sacramentalis communio, ſub his tranſeuntibus Sacramentis cõprehenditur, nam eſt diſpenſatio actualis cuiuſdam Sacramenti. Illa ergo omnia Sacramenta, quæ conſiſtunt in actione tranſeunte, ſicut habent maiorem quandam conuenientiam, & ſimilitudinem inter ſe, ita etiam faciliùs poſſunt generalibus regulis comprehendi: & ideò operæ pretium viſum eſt priùs de Euchariſtia, vt eſt Sacramentum permanens, veram, & claram doctrinam ſupponere, & poſteà de cæteris dicere.

3. Igitur de Euchariſtia certiſſimum eſt, non ſolùm eſſe propriam, ſed etiam ſupremam, & maximam materiam Simoniæ, niſi forte venditio ipſius dicenda ſit deteſtabilius vitium, quàm Simonia. Probatur, quia hoc Sacramentum eſt Chriſtus ipſe ſub ſacramentalibus ſpeciebus contentus, & vt eſt panis viuus ſacramentalis, vel ſunt ſpecies conſecratæ, vt realiter continentes ipſum Chriſtum, (nam quod ad præſens attinet, parum refert, vno, vel alio modo loqui) ergo non poteſt vendi hoc Sacramentum, quin Chriſtus ipſe vendatur, ergo talis venditio magnam irreligioſitatem intrinſecè continet. Ac propterea dixi, videri poſſe peccatum hoc maius, quam Simoniam, quia videtur ſimile venditionis Iudæ de qua diximus fuiſſe peccatũ alterius rationis, & grauioris. Aut fortaſſe verius eſt, vtranque malitiam comprehendere, nam quatenus eſt venditio ſacramenti ſenſibilis, & ad vſus humanos accommodati, eſt propria Simonia, & ſumma ex genere ſuo; vt verò tranſit in grauiſſimam irreuerentiam perſonæ Chriſti, eſt irreligioſitas grauioris rationis, iuxta dicta de ſacrilegio ſuperiori lib. cap. 3. Imò vt verſatur circa ipſum ſacramentum, vt tale eſt, poteſt interdum duplicem malitiam contra Religionem participare. Quia duobus modis poſſunt vendi ſacræ illæ ſpecies. Primo ad vſum proprium Sacramentalem, ſcilicèt ad communicandum, tunc in venditione illa propriiſſimè Simonia committitur, de qua loquitur textus in capite *Nullus Epiſcopus*, 100. 1. quæſtion. 1. & pro ratione redditur ibi, quia tunc gratia Spiritus ſancti venditur. Et addi poſſunt aliæ rationes, quia res maximè ſacra temporali pretio commenſuratur, & ita tractatur, ac ſi eſſet ſub dominio vendentis, quæ ſunt rationes malitiæ Simoniæ. Nec ibi inuenitur alia malitia per ſe, nam quod ibi coniungatur, vel indigna ſumptio, vel indigna diſpenſatio Euchariſtiæ, & per accidens, & in rigore poteſt ſeparari interueniente ignorantia ex parte recipientis. Hic verò occurrebat quæſtio, An interdum liceat emere Euchariſtiam propter vitandam maiorem eius iniuriam. Vt verbi gratia ad vindicandam illam de poteſtate Hæretici, aut Iudæi, vel Idololatræ, qui illam rapuit, & quaſi captiuam retinet, ſed de hoc infra dicam in generali quæſtione de hac re. Secundo modo vendi poteſt Euchariſtia ad prauos, & magicos vſus, ita enim ſolet à maleficis irreuerenter tractari, & tunc duo peccata intelligo committi ex parte vendentis: vnum Simoniæ, quod iam explicatum eſt: aliud horrendi ſacrilegij, quatenus rem adeò ſacram ad profanos vſus conuertit. Tale enim ſacrilegium committeret, ſi ad eundem vſum gratis illa daret, quamuis ergo vendat, non excuſatur ab illo, nec in aliud illud commutat, ſed vtranque committit.

Euchariſtia eſt ſuprema materia Simoniæ.

Vide 3. to. 3. d. D. 42. ſc. 1. & 3.

Cap. *Nullus*.

4. Et hæc videtur ſufficere de hoc Sacramento, quia in eo nulla occurrit alia difficultas. Nec etiam hic habet difficultatem quæſtio de materia huius Sacramenti, an vendi poſſit. Nam ſi ſit ſermo de materia remota, quæ in hoc Sacramento tranſiens appellatur, clarum eſt, vendi poſſe. Quia nihil aliud eſt, quam panis, & vinum, quæ ſunt res venales. Et licèt petantur ad conficiendum ex illis Sacramentum non propterea gratis neceſſariò dandæ ſunt, quia propter illam ordinationem extrinſecam petentis non efficiunt res ſacræ, vt de aliis Sacramentis mox dicemus. Et hinc colligit Vgolinus tractatu primo capite 39. numero 7. pro expenſis factis in conficiendis hoſtiis, &c. vel illis emendis (publicè enim vendi ſolent) poſſe aliquid exigi. Addit tamen illud eſſe peccatum ratione ſcandali; quod habet locum, ſi talis compenſatio ſtatim peteretur à communicantibus. Imò tunc vix poſſet è ſimonia excuſari, quia magis videtur Sacramentum vendi, quàm parua illa materia. At ſi ſeparatim à communitate, & non à ſingulis communicantibus, petantur huiuſmodi expenſæ, non eſt per ſe ſcandaloſum, nec iniquum, erit verò iniuſtum, ſi vel eas petat, qui ex officio, & beneficio obligatur ad illas, vt Parochus, vel ſi vltra æquitatem petat. At verò ſi loquamur de materia proxima, illa nihil aliud eſt, quam ipſæmet ſpecies conſecratæ, de quibus iam dictum eſt, vendi non poſſe. Imò etiam, ſi quis velit ad valorem prioris panis reſpectum habere, poſtquam ſpecies conſecratæ ſunt, non retinent illum valorem, ſicut non continent antiquam ſubſtantiam. Nec habere poſſunt proprium antiquum vſum merè materialem, ſed nouum, & ſpiritualem: nam licèt corporaliter ſumendæ ſint, non tamen ad naturalem vſum, ſed ad ſpiritualem. Et licèt corporaliter nutriant, poſtquam ſumptæ ſunt; hoc veluti per accidens eſſe debet ad debitum vſum illius cœleſtis panis, & illud ipſum ſine interuentu ſupernaturalis operis non fit, nam oportet, Deum ibi iterum materiam panis recreare; & ideò quicquid in illo ſancto Sacramento eſt, extra humanam æſtimationem, & ſupra omne pretium eſt.

Materiam remotã Euchariſtiæ vendi poſſe.

Materiam proximã nõ poſſe vendi.

5. Venio ad cætera Sacramenta, in quibus loqui poſſumus vel de ipſo Sacramento, vt includit totum, quod de ratione Sacramenti, vel de materia ipſius. Voco autem nunc materiam, totum illud ſignum ſenſibile, quantùm ad rem totam, quæ ſubſternitur ſignificationi, ſiue ſit elementum, ſiue verbum. Quod ergo attinet ad Sacramentum ipſum, regula generalis, & certa eſt, Sacramenta vt ſic eſſe propriiſſimam materiam Simoniæ iuri naturali contrariæ. Hæc eſt ſententia communis omnium, quos referemus. Et vix indiget probatione, quia licèt Sacramenta in actionibus quibuſdam, vel paſſionibus circa res materiales conſiſtant, nihilominùs vt Sacramenta ſunt diuina, & ſupernaturalia dona, ſunt gratis collata nobis à Chriſto eorum auctore, & per reſpectum ad gratiam, quam conferunt, ſpiritualia ſunt. Imò D. Thom. artic. 1. ad 6. illa vocat ſecundùm ſe ſpiritualia, Caietan. verò ver. *Simonia*, ea vocat compoſita ex materiali, & ſpirituali, in quibus ſpirituale præcipuum eſt, & quaſi formale, & ideò ſpiritualium retinent naturam. Nam reuera ſupernaturalia ſunt

Sacramentum, vt ſic, eſt materia Simoniæ iuri naturali contraria.

D Thom. Caiet.

& propter ſpirituale ſunt inſtituta. Ergo eo ipſo quòd ſunt talia, contra reuerentiam illis debitam, & contra Religionem, & contra verbum Chriſti, *Gratis accepiſtis, gratis date*, eſt illa vendere, eſt ergo Simonia ex natura ſua mala, & ideò prohibita. Habetur autem hæc generalis prohibitio in c. *Cum in Eccleſia*, de Simon. ibi, *ſeu pro aliis Sacramentis aliud exigatur.* Quod vitium ibi appellatur *horribile*, quo verbo ſatis ſignificatur eſſe contra diuinum ius. Comparatur etiam cum peccato Giezi, quod fuit contra legem naturalem, vt vidimus. Ac denique dicitur, contra hanc prohibitionem nullam poſſe præualere conſuetudinem, quod eſt etiam ſignum intrinſecæ deformitatis. Præter hanc verò generalem prohibitionem ſunt aliæ particulares de Ordinationibus, de Confirmatione, & Baptiſmo & c. 1. q. 1. c. 2. 4. & multis ſequentib. Et in c. *Baptizandis*, 99. cum multis ſequentibus in particulari prohibetur Simonia circa Baptiſmum, Confirmationem, Ordinem, & Communionem. De Pœnitentia habetur in c. *Nemo presbyterorum*, de Simon. & de Oleo ſancto, id eſt, Extrema vnctione, c. vlt. 1. quæſt. 3.

Cap. Cùm in Eccleſia.
Cap Baptizandus.
Cap. Nemo.
Cap. vlt.

6. Addo præterea, præter malitiam Simonis poſſe facilè inueniri in Sacramentorum venditione malitiam contra charitatem. Primò quidem quia cum tali actu regulariter eſt coniuncta malitia ſcandali, maximè quando Sacramenta communi populo miniſtantur. Secundò quia per hunc abuſum arceri facilè poſſunt pauperes à perceptione Sacramentorum. Et vtramque rationem tetigit Gelaſius Papa in cap. *Baptizandis*, 99. 1. quæſt. 1. dicens: *Et ideò nihil à prædictis prorſus exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis ſuæ cauſas adire deſpiciant.* Et notauit Gloſſ. in cap. *Relatum*, 10. quæſt. 3. & Panor. in cap. *Cùm ſit*. de Simon. Addo etiam, interdum eſſe poſſe iniuſtitiam, quando ſcilicet, qui pretium exigit, tenetur ex officio, & iuſtitia gratis miniſtrare. Quod indicauit Gregorius Papa in d. cap. *Relatum*, 10. q. 3. admonens animarum Rectores, ne per has exactiones graues ſint ſubditis ſuis: eſt enim grauamen illud planè iniuſtum.

In venditione Sacramẽtorum præter Simoniã dari poſſe etiam malitiam contra charitatem.
Gelaſ. Pap.
Cap. Baptizandis.
Gloſſ
Panor.
Gregor.
C. Relatum.

7. Neque circa generalem hanc regulam inuenio difficultatem, aut opinionum diuerſitatem, præter quandam exceptionem, quam nonnulli Canoniſtæ fecerunt. Dixerunt enim aliqui, excipiendum eſſe Matrimonium; nam illud vendere licet, & ita non eſt materia Simoniæ. Ita ſenſit Gloſſ. in capit. *Cùm in Eccleſia*. de Simonia, quæ fatetur quidem Matrimonium eſſe Sacramentum, & nihilominùs dicit, poſſe vendi, *quia in eo* (ait) *gratia non confertur*, iuxta cap. *Connubia*, 32. quæſt. 2. & c. *Nuptiarum*, 27. quæſt. 1 Idem tenet Gloſſ. in Summa, & in c. *Quicquid*, 201. 1. quæſt. 1. & in cap. *Vendentes*, 1. quæſt. 3. Quæ Gloſſæ allegant d. c. *Quicquid*, fortaſſe quia in eo dicitur pro his actibus, in quibus gratiæ conſolatio inuenitur, non poſſe pretium recipi, vel fortaſſe quia ibi numerantur actus, qui ſunt materia Simoniæ, & inter illos non ponitur Matrimonium. Allegant etiam cap. *Honorantur*, 32. q. 2. ſolum quia ibi dicit Ambroſ. *Honorantur parentes Rebeccæ muneribus.* Inde enim infert etiam ibi Gloſſ. *Ergo pro Matrimonio contrahendo poteſt exigi pecunia.* Et infrà eandem rationem erroneam repetit. Et ab hac ſententia non diſcordat Durandus 4. d. 26. q. 3. Vbi pro illa refert etiam Hoſtienſ. in Sum. tit. de Sacram. non iter. §. *Tertia diuiſio*. Et eandem ſequitur Alenſ. 2. p. q. 169. num. 4. art. 1. dub. 1. in fine.

Opinio aſſerens Matrimoniũ poſſe vendi ſine Simonia.
Gloſſ.
C. Conubia.
Cap. Nuptiarum.
Cap. Quicquid.
C. Honorantur.
Gloſſ.
Ambr. lib. 1. de Abrahã, c. vlt.
Durand.
Hoſtienſ.
Alenſ.

8. Nihilominùs certum eſt, non eſſe talem exceptionem admittendam. Nam ſecundum fidem Catholicam Matrimonium eſt verum Sacramentum

Reiicitur propoſita ſententia.

A nouæ legis, & gratiam ex opere operato confert, vt in Concilio Trid. ſeſſ. 7. generatim, & ſeſſ. 24. Can. 1. in ſpecie de Matrimonio definitum eſt. Vnde conſequenter ſequitur, Matrimonium, quatenùs Sacramentum eſt, vendi non poſſe. Ità docet D. Thom. d. quæſt. 100. artic. 6. ad 2. cuius tempore non erat ita certum, Matrimonium eſſe verum Sacramentum, & dare gratiam, & ideò ſolùm dicit contrariam ſententiam non eſſe vſquequaque veram: iam verò ſicut de fide eſt Matrimonium dare gratiam, ita etiam eſt omninò certum, eſſe materiam Simoniæ, vt Sacramentum eſt, neque poſſe vt ſic ſine Simonia vẽdi. Et ita docent omnes Theologi cum D. Thoma ſuprà, & in 4. d. 25. Et iuris Interpretes ſuper cit. iur. & omnes Summiſtæ. Fundamentum autem illarum Gloſſarum erroneum eſt, vt dixi, & nunc hæreticum. Et præterea malè B inferunt, quia vt Matrimonium non poſſit vendi, ſatis eſt, quod ſit Sacramentum, (vt ipſæ fatentur, imò & eſſe maximum Sacramenrum, vt dicit Gloſſ. in d. c. *Honorantur*) etiam ſi gratiam non daret. Sed fortaſſe Gloſſæ non intellexerunt, eſſe Sacramentum propriè inſtitutum à Chriſto, ſed lato modo, ſicut fuit in ſtatu innocentiæ, teſte Paulo ad Epheſ. 5. Et in omni lege fuit aliquo modo Sacramentum quia ſignificauit coniunctionem Chriſti cum Eccleſia; & nihilominùs vendi poterat. Sed licet in hoc ſenſu illatio poſſet ſuſtineri, tamen in antecedente, duplex error includeretur, ſcilicet & quòd Matrimonium non ſit Sacramentum ſpeciale nouæ legis, & quòd gratiam non conferat. Et ſanè C Gloſ. in d. c. *Quicquid*, potiùs videtur ſentire, actiones ſacras, quæ gratiam non conferunt, poſſe ſine Simonia vendi, nam ex negatione illius effectus tanquam ex negatione cauſæ adæquatæ infert, non eſſe Simoniam vendere Matrimonij Sacramentum. Et è conuerſo de benedictione nuptiali, quæ à ſacerdote datur, ait dare gratiam, & ideò eſſe materiam Simoniæ, ſentiens, illud eſſe neceſſarium fundamentum Simoniæ. Quæ aſſertio etiam erronea eſt, quoniam certiſſimum eſt, alias actiones ſpirituales, quæ non dant gratiam, eſſe materiam Simoniæ, vt infrà videbimus. Et de benedictione Sacerdotis improbabile eſt dare gratiam ex D opere operato, cùm non ſit forma Sacramenti, ſed Sacramentale quoddam vt ſuppono, vt eadem Gloſſa planè fatetur.

Conc. Trid.
D. Thom.
Fundamentum illius eſſe erroneum.
Epheſ. 5.
Gloſſ.

9. Neque alia iura, quæ illę Gloſſæ allegant, ſunt ad ad rem. Nam in cap. *Quicquid*, generalis regula ponitur de omnibus Sacramentis, ſub quibus Matrimonium comprehenditur, etiam ſi non nominetur in particulari, quia nec ibi numerantur omnia, nec erat neceſſarium. Et ita ibi etiam non excluduntur aliæ actiones, quæ gratiam non conferunt, etiam ſi illarum mentio non fiat. In cap. autem *Nuptiarum*, nihil habetur ad præſentem cauſam pertinens. Capitul. autem *Connubia*, non loquitur de E Sacramento, aut vinculo Matrimonij, ſed de vſu, & actu, quo conſummatur. Et deinde quod ibi dicitur, non adeſſe in illo actu præſentiam Spiritus ſancti, ſi intelligatur de præſentia per efficientiam gratiæ ex opere operato, clarum eſt, ſi verò intelligatur de pręſentia Spiritusſancti auxiliatis, vt honeſtè, & ſine peccato fiat, vel etiam remunerantis per gratiæ augmentum, ſi legitima intentione, ac debita puritate fiat (quod magis videtur ſignificare Origenes, qui eſt auctor illius textus) non eſt id vniuerſaliter verum, nam ſępe poteſt fieri ille actus ſanctè, & meritoriè, quod non fit ſine auxilio, & præſentia Spiritus ſancti. Sed quia hoc rarum eſt etiam in iuſtis cõiugatis, ideò ita locutus eſt Origenes.

Soluuntur obiecta contra veram ſententiam.
Cap. Quicquid.
Cap. Nuptiarum.
Cap. Connubia.
Orig.

Cap. *Honorantur.*

nes. Cap. autem *Honorantur*, nihil ad rem facit: tùm quia in eo eſt ſermo de coniugio Rebeccæ, quod fatemur non fuiſſe Sacramentum, tum etiã quia illa donatio non fuit pretium, vt eadem Gloſ. ibidem fatetur, dicens, *Talis donatio potius dicitur honor, quàm pretium*, fuit enim quidam actus voluntatis, & gratitudinis, & amicitiæ, non pretium.

10. Quo pacto detur, & accipiatur dos in Matrimonio ſine Simonia.

Ca. *Cum in.* Panor. D. Thom. Argen. Anton. Silueſt. Tabien. Cap. *Per veſtras.* Leg. *Pro oneribus.* Cap. *Cum ſicut.* Cap. 1. Gloſſ. Panor.

Sed adhuc ſupereſt difficultas circa vſum Eccleſiæ. Videmus enim, in Matrimoniis pecuniam ſemper dari, & multa pacta interuenire priuſquã fiant. In qua difficultate reſponſio communis eſt, hoc non eſſe pretium Matrimonij; ſed dotem neceſſariam ad onera Matrimonij ſuſtentanda. Ita communiter Iuriſperiti citatis locis, præſertim in d. c. *Cùm in Eccleſia*, vbi Panorm. n. 2. & Thom. de Argen. in 4. d. 25. quæſt. 1. art. 4. dub. 2. ad 1. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 16. Sylueſt. Tabien. & alij. Et ſumitur ex c. *Per veſtras*, de Donat. inter vir. & vxor. & leg. *Pro oneribus*, C. de iur. dot. quæ reſponſio optimè ſatisfacit, quantùm ad dotem ſpectat, nam & Eccleſia, quæ res ſacra eſt, ſine dote conſecrari non debet, iuxta cap. *Cum ſicut*, de Conſecrat. Eccleſ. & cap. 1. prima, q. 2. & cap. *Nemo*, de Conſecr. d. 1. Imò nec ædificari, vt ibi notant Gloſſ. Panor. & alij. Sed difficultas ſemper ſupereſt de aliis contractibus, qui circa Matrimonium, frequenter fiunt, qui non videntur poſſe excuſari à venditione, & emptione Matrimonij. Solet enim, quando perſonæ non ſunt æquales in nobilitate, vel alia ſimilitudine, inæqualitas illa ad quandam æqualitatem reduci per pecuniã, vt conſtat ex vſu. Tunc non poteſt dici, id fieri ad ſuſtinenda onera Matrimonij, nam ad hoc ſufficeret competens dos, tunc verò fit hæc additio vltra ſufficientem, & abundantem dotem. Et interdum fit ſub conditionẽ, vt ſi contingat, mori ſine filiis coniugem minus nobilem, alter ſuperſtes ſit neceſſarius hæres tantæ pecuniæ, vel talium bonorum. Et confirmatur ex c. *De illis*. de Condit. appoſ. vbi dicitur, validum eſſe cõtractum hunc, Ducam te in vxorem, ſi rem talem mihi donaueris, ibi autem interuenit pactum æquiualens venditioni: nam illa ſic contrahens vendit Matrimonium ex parte ſua pro re, quam poſtulat. Nec ibi habet locum excuſatio de dote, quia conditio ponitur de abſoluta donatione præter dotem.

Cap. *De illis.*

11. Vera reſpõſio.

Videtur ergo dicendum, Matrimonium, quamuis ſit Sacramentum, ſimul eſſe contractum humanum, in quo commutatio materialis (vt ſic dicam) id eſt, rei corporalis pro corporali manifeſtè interuenit. Nam in Matrimonio cõiuges inuicem tradunt, & acceptant corpora ſua, vnde vnus tradit ſe alteri, quia alter tradit ſe illi, & è contrario. Igitur ex parte huius contractus nihil repugnat, Quòd in Matrimonio aliquod pretiũ interueniat, quando ad æquitatem contractus neceſſarium viſum fuerit. Et nunc non emitur, aut venditur Sacramentum, nec aliquid ſpirituale, ſed venditur vel materialis contractus, vel potiùs quodammodo emitur quaſi partialiter corpus ipſum materiale, quod eſt materia Sacramenti. Nihil enim repugnat, corpus humanum emi ad vſum Matrimonij, ſicut emitur ad ſeruitutem. Nam ſicut corpus vnius coniugis pro corpore alterius commutatur, ita ſi non ſint moraliter æqualia, poteſt commutari corpus vnius, pro corpore & pecunia alterius, hoc enim nec contra iuſtitiam eſt, nec cum Simonia habet commercium.

12. Declaratur aliter.

Poteſt hoc etiam aliter declarari, quia per huiuſmodi pecuniam ſemper compenſatur aliqua conditio temporalis, in qua alter contrahentium

A

alterum excedit, & ita ſemper fit commutatio temporalis pro temporali, non pro ſpirituali. Vt v g. quando alter contrahentium eſt nobilis, & alter diues, ſicut corpus pro tempore commutatur, ita nobilitas pro diuitiis, & ſi vnus eſt ſenex diues, alter iuuenis pauper, grauamen illud, & periculum quod ſuſcipit iuuenis, pecunia compenſatur. Et ſic de aliis conditionibus pulchritudinis, aut deformitatis, habitudinis, vel facilitatis ingenij, & ſimilibus iudicandum eſt. Et hoc totum videtur comprehendiſſe D. Thom. d. art. 2. ad 6. dicens, *Matrimonium non ſolùm eſſe Sacramentum, ſed etiam naturæ officium, & ideò licet pro Sacramento non poſſit pecunia dari, pro Matrimonio, vt eſt officium naturæ, licitum eſſe pecuniam dare*. Nam ſub illa ratione officij naturæ includũtur omnia, quæ ad æqualitatẽ contractus, vt talis eſt, neceſſaria videbuntur, vt benè explicauit Richard. 4. d. 25. art. 3. q. 1. ad 4. Et idem ſentit Panorm. in cap. *Cùm in Eccleſia*, de Simon. num. 3 citans Bart. in l. *Si ita ſtipulatus*, §. 2 & in l. *Si diuortio*, ff. de verb. oblig. Et idem Guilliel. Redoan. tract. de Simon. p. 1. c. 11. n. 4. Qui tamen in eo cauendus eſt, quod non videtur rectè ſentire de Matrimonio, vt Sacramentum eſt, ſed in opinionem Gloſſarum damnatam inclinare ſine vlla neceſſitate ad præſentem reſolutionem. Quia licet Matrimonium ſit perfectiſſimum Sacramentum, non abſtulit rationem contractus, neque alia, quæ ad æquitatem eius, & ad officium naturæ neceſſaria ſunt. Et hinc etiam eſt, vt in contrahendo Matrimonio licitum ſit pecunia procurare conſenſum alterius, & dare aliquid vel parentibus puellæ, vt conſentiant, vel internunciis, vt illud procurent, quia hæc omnia immediatè ad contractum, & officium naturæ ordinantur.

D. Thom. Richard. Panor. Bart. Guilliel.

B

C

CAPVT XI.

Vtrum materiæ Sacramentorum ſecundùm ſe ſpectatæ vendi poſſint, vel ſint materia Simoniæ.

HÆc difficultas naſcitur ex his, quæ proximè diximus ſuperiori cap. de Matrimonio. Videtur enim ex dictis ſequi, quando fit Sacramentum licitum eſſe aliquid per modum pretij exigere pro re illa, quæ eſt materia Sacramenti, ſeu quæ ſubſternitur illi rationi ſpirituali, quæ eſt in Sacramento, ſcilicet ſacræ ſignificationi, & virtuti cauſandi gratiam, licet ſecundum hanc formalem rationem non poſſit vendi, nec pretio æſtimari. Probatur autem ſequela, quia in Matrimonio corpora contrahentium, & contractus eſt materia Sacramenti; & præſertim contractus ipſe eſt illud materiale ſenſibile, quod ad ſacram ſignificationem, & effectionem eleuatur, & nihilominùs vendi poteſt hæc materia, non vendito Sacramento, ergò idem poterit in materiis aliorum Sacramentorum; nam etiam ſunt entia materialia natura ſua æſtimabilia pretio, poſſunt ergo per ſeſe ſpectari, & vt ſic æſtimari, & vendi, vel emi non vendendo Sacramentum. Quod videtur fieri, quoties non pluris venditur illud materiale, eo quòd ſit illi adiuncta ratio Sacramenti, quam per ſe vendi iuſtè poſſet. Et confirmatur, quia res aliæ ſacræ, vt calix, & ſimilia poſſunt hoc modo vendi, quoad materiam, vt infrà videbimus, ergo idem dicendum videtur de materiis Sacramentorum.

1. An pretium poſſit exigi pro re, quæ eſt materia Sacramẽti.

D

E

2. Materia Sacramẽti duplex eſt, proxima ſcilicet, & remota.

In hoc puncto aduertendum eſt, materiam Sacramenti duplicem eſſe, ſcilicet remotam & proximam; remota ſolet eſſe elementum aliquod, vel

aliquid proportionale, vt Aqua, Oleum, Chriſma, Vinum, Panis, &c. proxima eſt actio aliqua, vt lotio, vnctio, & quoad formas, verborum prolatio, (iam enim diximus ſub hoc materiali formas etiã in hac diſputatione comprehendi.) Quod ergo attinet ad materiam remotam nulla eſt quæſtio, nam illa, vt antecedit actionẽ ſacram, & vt eſt res quædam permanens, ſine dubio vendi poteſt, vt ſuprà etiam dixi, quia eſt res merè materialis. Solùm aduerto, hanc materiam interdum eſſe conſecratam, aut benedictã, vt eſt Chriſma, & Oleum ſanctum, & ſolet etiam in Baptiſmo eſſe aqua benedicta: & tunc eadem eſt ratio de tali materia, vt benedicta, ſeu ſacrata eſt, quæ de aliis rebus permanentibus conſecratis, de quibus dicturi ſumus c. 15. Vendere autem illas ratione ſolius materiæ, non eſt Simonia iure naturæ, vbi autem fuerit prohibitio ſpecialis Eccleſiæ, ſeruanda eſt.

Materia remota vendi poteſt.

3\. In materia verò proxima, quæ ſemper conſiſtit in aliqua hominis actione, duo ſpectari poſſunt, vnum eſt actio ipſa corporalis, in qua ratio Sacramenti fundatur, vt eſt ablutio, ſignatio, prolatio verborum, & ſimiles, aliud eſt labor, quem eſſe contingit in huiuſmodi actione, vt defatigatio confeſſoris in audienda confeſſione, vel in Miſſa dicenda, & ſic de aliis, & huc etiam ſpectant aliqua incommoda temporalia, quæ intrinſecè comitantur talem occupationem, vt temporis iactura, & ceſſatio ab aliis lucris, & operibus, & ſimilia. Hæc poſterior conſideratio communis eſt ad omnes actiones ſacras, quæ per corpus exercentur, & ideò de omnibus ſimul commodiùs hoc tractabitur in c. 15. Solùm ergo hîc ſupereſt dicendũ de actibus ipſis. De quibus indubitanter dicendum eſt, eſſe materiam Simoniæ, quæ planè committitur, ſi vendantur. Ita docet apertè D.Th.d.q. 100, art. 2. præſertim in ſolut. argum. vbi Caiet. Sot. & omnes id docent, Anton. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 16. Durand. benè 4.d.15.q.3. Palud.q.5. Richard. Argent. Angel. Tabien. Syluest. Caiet. & alij Summiſtæ ver. *Simonia.* Et communiter Canoniſtæ in cap. *Cùm in Eccleſia* de Simon. ex quo textu id ſumitur, & ex omnibus, quæ de hac materia habentur 1.q.1.c. *Baptizandis*, vbi Gloſſa, & ex ſimilibus. Nam illa non ſolùm dicunt eſſe Simoniam vendere Sacramenta, ſed etiam vendere actiones Sacramentorum; vel in vniuerſum ſacra miniſteria, quæ conſtat cõſiſtere in ipſis materialibus, & corporalibus actionibus ſic inſtitutis. Nec huiuſmodi venditio prohibetur in Iure canonico, vt per talem prohibitionem illicita fiat, ſed potiùs reprobatur, & punitur tanquam per ſe mala, & contraria verbis Chriſti *Gratis accepiſtis, gratis date.* Item hæc eſt communis Eccleſiæ traditio, & ſenſus. Vnde contra hanc prohibitionem nulla conſuetudo præualere poteſt, vt dicitur in eodem c. *Cùm in Eccleſia.* Eſt ergo id contra Ius diuinum. Denique ab incommodo argumẽtatur Durandus, quia ſi actiones ipſas vendere liceret, ridiculum eſſet, & inutile prohibere venditionem Sacramentorum, quia non aliter poſſunt vendi, quàm vendendo actiones. Sed ad hoc reſponderi poſſet, longè aliter vendi, ſi actiones ipſæ cariùs vendantur propter rationem Sacramenti. Sed nihilominùs moraliter rem ſpectando, ratio eſt vrgens. Tum quia ſaltem hoc titulo poſſet colorari omnis talis Simonia. Tum maximè quia actiones illæ per ſe ſpectatæ exiguæ æſtimationis ſunt, vnde non poſſent moraliter vendi ſine reſpectu ad ſanctitatem, quam habent.

In materia proxima duo ſpectari poſſe.

Actus ipſos vendere Simonia eſt. *D.Thom. Caiet. Sot. Anton. Durand. Palud. Archid. Argent. Angel. Tabien. Syluest. Caiet.* Cap. *Baptizandis. Gloſſ.*

Cap. *Cùm in Eccleſia. Durand.*

4\. Ratio verò à priori huius veritatis eſt, quia tota illa actio, vel paſſio, quæ eſt materiale Sacramenti, eſt actus miniſterij, & poteſtatis ſpiritualis, & ſupernaturalis, & ideò ipſamet materialis actio gratis etiam conferenda eſt. Vt v. g. cum Chriſtus dixit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* ſimul & eodem modo præcepit Apoſtolis, vt circa Baptiſmum actiones illas corporales, & ſenſibiles baptizandi, & proferendi formam cum inuocatione Trinitatis facerent ſuper credentes, & vt illas facerent ad ſalutem eorum, & ad lauandas eorum animas, ſeu (quod idem eſt) vt eas facerent cum intentione faciendi Sacramentum. Totum ergo illud ad quoddam eſſe diuinum, & ſupernaturale eleuatum eſt, & ita ſuper totum illud cadit præceptum alibi datum. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Et hæc ratio locum habet in omnibus Sacramentorum materiis ſeu actionibus. Et ideò fortaſſe dixit D. Thom. dicto art. 1. ad 6. Quod ſicut anima viuit ſecundum ſe ipſam, corpus verò ſecundum animam, ita quædam ſunt ſpiritualia ſecundum ſe ipſa, inter quæ principaliter ponit Sacramenta, diſtinguens illa ab aliis, quæ ſunt ſpiritualia quaſi intrinſecè, ſeu vt adhærent ſpiritualibus. Nam licet actiones Sacramentorum realiter, & phyſicè materiales ſint, tamen ſecundùm ſuum eſſe materiale eleuatæ ſunt ad ſupernaturalem ordinem, nam ipſæmet ſunt miniſteria ſacra, & ſigna, & cauſæ gratiæ, & ideò iam ſic inſtitutæ, & eleuatæ perinde reputantur, & æſtimantur, ac ſi in ſuis entitatibus eſſent ſpiritules, & ſupernaturales. Et confirmatur, quia illemet actus Sacramenti, qui in ſuo eſſe, materialis, & naturalis eſſe videtur, factus ad Sacramentum conficiendum ſupernaturalis eſt, & ſpiritualis ex principio, & fine, quia procedit à quadam ſupernaturali poteſtate à Chriſto data, neque aliter fieri poteſt, & tendit ad dandam ſpiritualem ſalutem alteri, ergo impoſſibile eſt æſtimare illum actum ſic factum, vt merè materialem, ergo nullo modo vendi poteſt. Tandem confirmatur: quia iſtæ actiones Sacramentales, prout in Sacramentis fiunt, non habent vtilitatem humanam, ſeu naturalem, & materialem, ſed ſolùm ſpiritualem, & Religioſum cultum Dei; & ſi hoc non haberent, eſſent vanæ, ac inutiles ſuperſtitiones, ergo non poſſunt iam æſtimari pretio, vt temporales ſunt. Vnde in illis habet locum, quod Paſcha. Papa in cap. *Si quis*, 7. 1.q.3. ſignificauit, cùm in his materiale ſine ſpirituali nihil proficiat, *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit.*

Ratio à priori.

D. Thom.

Paſcha. Papa. Ca. *Si quis.*

5\. Ad inſtantiam verò de Sacramento Matrimonij reſponderi poteſt facilè ex ſuprà dictis, nec Sacramentum, nec contractum vendi propriè, cum aliquid temporale in Matrimonio accipitur. Nam ſi illud temporale ſit dos, nullam habet rationem pretij, ſed ſubſidij ad onera Matrimonij ſuſtentanda. Si verò ſit per modum recompenſationis, ſic datur vel pro materia remota Sacramenti Matrimonij, id eſt, pro corpore alterius contrahentis tanquam partiale pretium eius, corpora enim contrahentium ſunt materia remota illius Sacramenti, & nullum eſt inconueniens, vt materia remota Sacramenti ematur, ſicut diximus. Vel certè nec corpus ipſum propriè emitur, ſed aliqua eius conditio, vt nobilitas, peritia in aliqua arte, vel quid ſimile, vel è conuerſo recompenſatur nocumentum, vel incommoditas quæ alteri contrahentium ex aliquo defectu alterius prouenit.

Soluitur inſtantia de Matrimon.

6\. Addo etiam differentiam notandam inter hoc Sacramentum, & alia quòd in Matrimonio totum id,

Differentia notanda inter Matrimonium, & alia Sacramenta.

id, quod eſt materia proxima illius ſacramenti, eſt merè naturale habens ſuum finem proximum, & vtilitatem moralem, ſcilicet, mutuam obligationem coniugum, & morale vinculum ordinatum ad honeſtum finem naturæ, ſecundùm quam rationem, & à poteſtate naturali progreditur, & ad finem materialem, & naturalem tendit. Hanc autem materiam Chriſtus integram reliquit, nec illi addidit cæremoniam aliquam eſſentialem illi Sacramento, ſed ſolùm ſignificationem Sacramentalem, & cauſalitatem gratiæ. Et ideò illa materia, & contractus eandem vtilitatem, & æſtimationem habet, quam anteà habebat. Quapropter nullum inconueniens eſt, quod ſecundum ſe maneat vendibilis, nulla habita ratione ad eſſe Sacramenti ſecundùm quod inuendibilis eſt. In aliis verò Sacramentis tota materialis actio Sacramenti ſupernaturalis eſt ſecundùm inſtitutionem ſuam, & non habet aliam vtilitatem, nec alium finem, niſi cæremoniæ ſacræ & cauſæ gratiæ; propter quod fieri ritè non poteſt, niſi ex ſupernaturali poteſtate, & ideò in ea non eſt ſeparabile materiale à ſpirituali, nec ſecundùm ſe vendibile manet. Et ita ad alteram partem argumenti, nego has actiones Sacramentorum eſſe æſtimabiles pretio ſecundùm ſe; tum quia omninò ſunt ex inſtitutione diuina, & ſupernaturali, tum etiam quia reuera non habent alium vſum humanum, propter quem poſſint pretio æſtimari. Et ſimiliter ad confirmationem ſumptam ex aliis rebus ſacris permanentibus, negatur conſequentia; nam eſt longè diuerſa ratio, quia in eis materiale eſt valde extrinſecum, & habet ſemper ſuum valorem, & æſtimationem, vt poſtea videbimus.

CAPVT XII.

Vtrùm in neceſſitate poſſit Sacramentum emi ab eo, qui non vult illud, niſi propter pretium, miniſtrare.

1. HÆc quæſtio de omnibus ferè rebus ſacris tractari poteſt, ſolet autem ſpecialiter diſputari de Baptiſmo, quia in eo maior neceſſitas inueniri poteſt, quam in aliis, nos autem illam extendimus ad omnia Sacramenta, quia, vt videbimus, etiam in aliis poteſt locum habere, & ex reſolutione data in omnibus ſacramentis facilè poterit doctrina applicari ad ſimiles caſus in aliis actionibus, vel rebus ſacris occurrentibus. Sunt autem in hoc puncto variæ ſententiæ. Prima opinio negatiua. Prima ſimpliciter negat, licitum eſſe in eo caſu, dare pecuniam ſub vllo colore, vel titulo, vt Sacramentum obtineatur pro quacunque neceſſitate, etiamſi ſit ſpiritualis, & omninò extrema, qualis eſt in infante morti proximo, qui non poteſt, niſi per Baptiſmum ſaluari. Ponitur ergo caſus, in quo ſola mater adeſt, quæ vel non ſcit baptizare, vel trunca eſt manibus, vel aquam non habet, nec poteſt petere Baptiſmum pro filio, niſi ab vnico miniſtro, qui ſolùm aquam habet; & illam vendere non vult, nec baptizare paruulum, niſi pretio accepto. Ait ergo hæc ſententia, etiam in ſimili euentu non licere dare pecuniam petenti, vt baptizet. *D. Thom. Alenſ. Richard.* Ita ſentit D. Thom. d.q.100. art.2.ad 1.& 4.d.5.q. 2. art. 2.q.2.ad 2.& d.25.q.3.art.2.q.2.ad 3. Idem Alenſ. 2. part. quæſt. 169. membr. 3. art.1. dub. 2. Richard. dicta diſt. 25. art. 3. quæſt. 2. ad 8. Poteſt tamen non immeritò referri pro contraria ſententia ſaltem in caſu pueri, quia licèt priùs dicat non licere, tunc dare pecuniam poſtea refert ſententiam contrariam, & ſenſum eius declarat, & non reprobat. *Palud. Anton. Turrecr. Sylueſt.* Expreſſiùs idem tenet Palud 4.d.5. q.3. num.17. Anton. verò 2. p.tit.1.cap.5. §.16. eodem modo, quo Richard. loquitur. Turrecrem. etiam in cap. *Gratia*, 1.q.1. idem, quod D. Thom. aſſerit. Tenet Sylueſt. verb. *Simonia*, q.8. Allegatur etiam pro hac parte Gloſſa vltima in c. *Babtizandis*, 1.q.1. licet etiam pro ſententia contraria ſoleat adduci, nec immeritò, quia reuera contradictoria dicit, priùs enim abſolutè negat, poſſe licite fieri, & poſteà ſubdit, *Sed ego facerem, & benè; licet non deberem facere.* Quod valdè inconſtanter, & imprudenter dictum eſt.

2. Fundamentum huius opinionis.

Fundamentum huius opinionis ex duobus principiis ſumitur; vnum eſt eſſe intrinſecè malum, emere Sacramentum, & ideò propter nullum finem, vel neceſſitatem licere poſſe. Quæ illatio manifeſta eſt ex illo Roman. 3. *Non ſunt facienda mala, vt inde veniant bona.* Aſſumptum verò probatur: quia ſuprà oſtenſum eſt, Simoniam contra Ius Diuinum eſſe natura ſua prohibitam, ac ſubinde intrinſecè malam, ſed Simonia hæc, quæ in Sacramentis committitur, eſt contra Ius diuinum, vt oſtenſum eſt, ergo. Et confirmatur; quia venditio Sacramenti eſt intrinſecè mala, ergo & emptio; nam hæc correlatiua ſunt, & non poſſunt ſeparari, nec poteſt reddi maior ratio de vna, quam de alia. Aliud principium eſt, non poſſe in eo caſu dari pecuniam petenti illam, vt baptizet: niſi emendo Baptiſmum. Probatur primò, quia ſi poſſet alio titulo dari maximè ad redimendam vexationem; at hæc in eo caſu non excludit emptionem, ergo non excludit Simoniam, nec honeſtari poteſt. Minor probatur, quia illa vexatio conſiſtit tantùm in negatione iniqua Baptiſmi, ergo ablatio vexationis nihil aliud eſt, quàm collatio Baptiſmi, ergo redimere vexationem, nihil aliud eſt, quàm emere Baptiſmum, vt ceſſet vexatio. Sicut ſi Epiſcopus nollet dare alicui beneficium, quod ex iuſtitia diſtributiua dare tenetur (quia ſuppono, ſolùm illum eſſe dignum) vexationem illi faceret, & nihilominùs ſi illa daret Epiſcopo pecuniam ad redimendam vexationem ſuam, planè emeret beneficium; quia ibi non tollitur vexatio, niſi dando beneficium. Ita ergo in præſenti. Vnde ſumitur confirmatio argumenti ab incommodo, quia aliàs ſequitur, quoties ſimili modo fit vexatio in ſpiritualibus, negando id, quod ex iuſtitia debetur, poſſe dari pecuniam, vt reddatur tale debitum, quia redimitur vexatio, quod tamen falſum eſt, & viam aperit Simoniis, vt infrà videbimus. Et ideò in materia de Beneficiis eſt regula communis, non licere ante acquiſitum Ius redimere vexationem ad obtinendum illud, ab eo, qui illud collaturus eſt, etiamſi ſupponatur Ius ad rem, ſed ad ſummum, licitum eſſe remouere eum, qui poteſt obeſſe, vt ceſſet ab impediendo, vt ad hoc propoſitum notauit Palud. ſuprà. At in dicto caſu licet infans habeat Ius ad Baptiſmum, non tamen habet Ius in re, & non agitur de tollendo impedimento, ſed de obtinendo ipſo Baptiſmo ab eo, qui collaturus eſt: ergo non eſt licita redemptio vexationis, quia reuera eſt emptio rei ſpiritualis, per quam emptionem per ſe, & directè vexatio tollitur, & non alio modo. Denique confirmatur, quia alias non ſolùm in illa extrema neceſſitate liceret vexationem redimere, ſed etiam quotieſcunque alicui iniuſtè negaretur Sacramentum. Patet ſequela, quia quotieſcunque mihi negatur iniuſtè Sacramentum, vexatio fit

mihi, & conſequenter ego habeo ius expellendi illam vexationem, ſi poſſum, ergo dando pecuniam poſſum licitè illam expellere, etiamſi non occurrat alias neceſſitas recipiendi Sacramentum, ſed ſola ſpiritualis vtilitas, vel certè licet neceſſitas non ſit extrema, ſed grauis. Probatur hæc vltima conſequentia, quia non emitur Sacramentum, ſi autem non emitur Sacramentum, licita erit datio pecuniæ, etiam extra neceſſitatem aliam præter ipſam redemptionem vexationis ad tollendam illam, conſequens autem non admittitur etiam à dictis auctoribus, ergo.

3. *2. Sententia diſtinguens inter neceſſitaté grauem, & extremam.* Secunda ſententia diſtinguit inter extremam neceſſitatem ſimpliciter in ordine ad vitandam æternam damnationem, & neceſſitatem grauem, non tamen abſolutam, & extremam. Prior inuenitur in infante in caſu propoſito, poſterior inuenitur in adulto in ſimili caſu, ille enim non eſt in obſoluta neceſſitate ſalutis, quia per contritionem, & Baptiſmum Flaminis ſaluari poteſt. In hoc ergo poſteriori caſu de adulto conuenit hæc ſententia cum præcedenti, non licere tunc dare pecuniam vllo modo aut colore, & à fortiori pro obtinendis aliis Sacramentis nunquam eſſe licitum dare pecuniam miniſtris petentibus, quia in aliis Sacramentis nunquam eſt tanta neceſſitas, quia alia præter pœnitentiam non ſunt media neceſſaria ad ſalutem, pœnitentiæ autem Sacramentum, cum non detur, niſi adultis, ſemper poteſt quoad illam neceſſitatem ſuppleri, & recipi in voto per contritionem, quod ad vitandam damnationem ſatis eſt. At verò in caſu de paruulo diſſentit hæc opinio à præcedenti, affirmátque in eo poſſe dari pecuniam petenti, ne paruulus pereat. Ita docuit Gloſſ. in d. cap. *Baptizandis*, & idem ſentiunt ibi Archid. & Domin. Idem tenet Panorm. in d. cap. *Cum in Eccleſia*, num. 5. quem ibi alij ſequuntur, & Guilliel. Redoa. tract. de Simon. p. 1. c. 6. n. 8. & 3. p. c. 5. n. 16. Et ex Theologis docuit hoc Caiet. d. q. 100. art. 2. Citari poſſunt pro hac ſententia Altiſſi. lib. 3. Sum. tract. 27. c. 2. quæſt. 3. & Bonauent. 4. d. 5. art. 2. q. 1. ad vlt. vbi dicit, hoc magis conſonare pietati, & rationi. Illum videtur ſequi Marſil. 4. q. 4. art. 4. dub. 14. Nam priùs ponit priorem opinionem, quam dicit eſſe Holkot, & poſtea ſubiungit, Bonauenturam docuiſſe contrariũ, & pertranſit. In his autem auctoribus aduerto expreſsè doceri partem affirmatiuam huius opinionis, nimirum quando baptizatus eſt infans, & licitum eſſe, dare pecuniam in illo caſu, de parte autem negatiua in adulto non ita loquuntur, ſed vel tacent, vel potiùs inſinuant ſe indifferenter loqui, & maximè Bonauent. quem Marſil. ſequitur. Et idem ſentit Maior in 4. d. 5. quæſt. vnic. ad 3. vbi de paruulo expreſsè affirmat licere, de adulto verò ſolùm dicit, *Sufficit ei ſua bona voluntas, qua baptizari vult*, non tamen dicit, aliud eſſe illi prohibitum. Poſſunt etiam referri pro hac opinione Richard. & Anton. vt ſupra notaui. Ex Summiſtis eam ſequitur Angel. *Simonia*, 2. num. 12. Tabien. 29. Et idem ſentit Nauar. d. cap. 23. num. 102. in fin. licet ſoleat in contrarium referri, quia ita incipit. *Idem dicendum eſt, &c.* Et ſi relatiuum *Idem*, ad proximè præcedentem clauſulam referatur, planè affirmat, in eo caſu committi Simoniam dando pecuniam. Tamen ſine dubio eſt referendum ad initium totius §. *Vndecimo*, in quo incipit agere de caſibus, in quibus non committitur Simonia apud Deum, licet exterius pecunia detur, & quòd hic ſit ſenſus, conſtat, quia allegat, & ſequitur Panorm. & quia pro ratione affert, quod in neceſſitate, etiam ab hæretico licet Baptiſmum poſtulare.

Gloſſ. Archid. Domin. Panor. Guilliel. Caiet. Altiſiod. Bonauent. Marſil. Helkot. Bonauent. Marſil. Maior. Richar. Anton. Angel. Tabien. Nauar.

Hæc ſententia, cùm duas habeat partes, vnam negantem de adulto, alteram affirmantem de paruulo: priorem non tam probat, quàm ſupponit ex eo ſolùm, quod adultus non eſt in extrema neceſſitate. Vnde totam rationem alterius partis ſumunt auctores huius ſentẽtiæ ex priuilegiis extremæ neceſſitatis, vt latè proſequitur Redoan. ſuprà, non tamen multùm ad cauſam, quia ferè omnia, quæ adducit in exemplum, ſunt ex his, quæ ſunt mala, quia prohibita, & non prohibita, quia mala, de quibus facilè intelligitur, ordinariè licere in extrema neceſſitate. Vnde illa ferè eodẽ modo procedunt in neceſſitate adulti ſicut paruuli, vt patet in exemplo, quo vſus eſt Nauar. quod liceat in neceſſitate ſumere Baptiſmum ab hæretico, nam hoc etiam adulto licet, ſecluſo periculo deceptionis. Tamen re vera exempla nec de adulto, nec de paruulo procedunt, quia ſumus in materia per ſe, & intrinſecè mala, quæ vel nullo modo, vel difficiliùs ceſſat propter ſolam neceſſitatem etiam extremam. Vnde duo exponere oportet in hac ſententia. Vnum eſt, quomodo malitia Simoniæ ceſſet, quando neceſſitas eſt extrema, vt in paruulo, aliud eſt, cur non ceſſet, quando non eſt tanta, licet ſit grauiſſima, vt eſt in adulto. Primum non aliter probatur, niſi quia curator paruuli poteſt dare illam pecuniam non animo emendi, ſed tantùm tollendi impedimentum, & ſatiandi auaritiam alterius, vt remoto iſto impedimento, ille velit miniſtrare. Et ita non emitur Baptiſmus, & ceſſat Simonia. Vt autem pecunia poſſit tunc dari iſto modo, neceſſitas extrema præbet facultatem, ſeu naturale ius vitandi damnationem pueri quando ſine hoc modo ineuitabilis eſſet. Et declaratur hæc ratio, quia quando datio pecuniæ poteſt habere bonum finem neceſſarium per ſe, & diſtinctum ab emptione rei ſpiritualis, licet pecunia propter illum finem detur, non committitur Simonia expreſſa, nec interpretatiua: ita verò eſt in præſenti, ergo. Maior patet, quia intentio formalis non eſt emendi, vt ſupponitur; & ita non eſt Simonia expreſſa: neceſſitas autem excuſat ab interpretatiua, quia non tenetur quis cum tanto damno proximi vitare illam extremam apparentiã Simoniæ quando re vera, & in animo talis non eſt. Minor autẽ iam ſatis patet ex dictis, quia dare pecuniam illi auaro, vt non tam grauiter noceat proximo, vel vt deſiſtat ab illa praua voluntate non baptizandi, optimus finis eſt. Neque obſtabit, quod alius accipiendo peccet, quia qui dat, non cooperatur peccato illius, nec petit aliquid, quod ſine peccato ipſe facere non poſſit, ſed permittit malitiam eius, illáque bene vtitur, ſicut de ſoluente vſuras conſtat.

Redoan. Nauar. Probatur 1. pars huius opinionis affirmans ad baptizãdum paruulum in extrema neceſſitate poſſe dari pecuniam.

5. *Difficultas vrgetur in adulto.* Verumtamen licet hic diſcurſus probabiliter procedat quoad hanc partem affirmantem, videtur tamen deſtruere alteram negantem de adulto. Cur enim non poterit adultus etiam illa intentione dare pecuniam, & ita non committere Simoniam expreſſam? Cur etiam non excuſabitur coram Deo à Simonia præſumpta, ſeu interpretatiua, cùm etiam ſit in grauiſſima neceſſitate? Quia difficillimum eſt habere contritionem, & ita licet non ſit tam certum periculum damnationis, tamen moraliter magnum eſt, quod in re tanti momenti ſufficiens eſſe debet, vt propter illud vitandum poſſit etiam contemni exterior illa apparentia Simoniæ. Et accedit, quòd licet habeat quis contritionem, tamen moraliter loquendo integrã remiſſionem culpæ, & pœnæ non aſſequetur; nec

volabi-

volabit ſtatim ad cœlum, quod grauiſſimum nocumentum reputari debet; ergo pro illo vitando habet ius vtendi illa cautela, ſeu redimendi vexationem ſuam. Huc accedunt multæ ex rationibus factis pro prima ſententia, quæ planè videntur probare, quòd ſi in illo caſu de paruulo non committitur Simonia, quia re vera non eſt emptio rei ſpiritualis, eadem ratione non erit emptio in neceſſitate adulti, ſi intentione ſimili, & ad eundem finem tollendi impedimentum detur pecunia, ac ſubinde etiam in eo caſu non eſſe peccatum illam dare.

6. Opinio Soti aſſerens in extrema neceſſitate poſſe emi ſacramentũ. Quapropter Soto lib.9.de Iuſt.quæſt.6.art.1. licet cum præcedenti ſecunda opinione in vtraque parte,& affirmante de paruulo,& negante de adulto conueniat; tamen longè aliam rationem reddit in caſu de paruulo, iuxta quam, & tertiam, & nouam opinionem conſtituit, & nouam rationem differentiæ inter vtrumque caſum reddere poteſt. Ait ergo, ideò licere in eo caſu de paruulo pecuniam dare, quia licet tunc Sacramentum emere, quæ emptio nunquam licet,niſi in extrema neceſſitate. Priorem partem probat primò argumentis ſuprà factis pro prima opinione, quia redemptio vexationis in præſenti caſu eſſe non poteſt ſine emptione Sacramenti, nam medium vnicum ad redimendam vexationem, eſt emptio Sacramenti, tunc autem non eſt mala emptio,quia non propter ſe fit, nec propter temporalem finem, ſed propter ſpiritualem grauiſſimam, & extremam neceſſitatem. Quòd ſi obiicias, quia actio intrinſecè mala ex obiecto non poteſt vnquam honeſtari ex bona intentione finis. Reſpondet conſequenter, emptionem Sacramenti non eſſe intrinſecè malam. Et in hoc conſtituit differentiam inter emptionem, & venditionem Sacramenti, quòd venditio eſt intrinſecè mala, non emptio; cuius nullam rationem reddit, ſed declarat tantùm exemplo vſuræ, in qua vendere matrimonium, intrinſecè malum eſt, non verò emere. Deinde verò ſubiungit,exemplum non eſſe ſumendum in omnibus,nam ſoluere vſuras licitum eſt etiam extra extremam neceſſitatem, in graui, emere autem Sacramentum, non licet niſi in extrema neceſſitate. Et ideò (inquit) non licet adulto in illo caſu dare pecuniam. Cuius aliam non reddit rationem, niſi quia in ſpiritualibus multo maior eſt adhibenda cautio,& ideò ſolum in extrema neceſſitate permittitur emptio,ne ſi minor ſit neceſſitas,videatur quis dando pecuniam, alterius iniquitati conſentire.

7. Impugnatur opinio Soti dicentis emptionem Sacramenti non eſſe intrinſecè malã. D.Thom. Bonau. Magiſt. Sed hæc non videtur dicta cum fundamento ſolido,nec cum cõſequentia doctrinæ. Primum enim aſſertio illa, quòd emptio Sacramenti non ſit intrinſecè mala,expreſsè eſt contra D.Tho. & omnes Theologos,& Iuriſtas, vt conſtat ex omnibus allegatis in vtraque opinione,& in aliis,quos infrà referemus. Vnde Bonauent.4.diſt.25.dub.3. circa liter. vbi Magiſter ait; *Vtrique eadem ſententia percellũtur*, ſcilicet,ementes, & vendentes, ipſe Bonauent. addit. *Quantum ad genus peccati eſt conformitas, quia vterque gratiæ Spiritus ſancti facit iniuriam.* Deinde Soto nullam affert rationem, cur venditio Sacramenti ſit intrinſecè mala,& nõ emptio,nam exemplum de vſura nihil probat, quia in vſura non oritur malitia ex aliqua excellentia ipſius mutui, ſed potiùs ex eo,quòd nullius pretij eſt, & conſequenter tota malitia eius conſiſtit in iniuſtitia,quia vẽditur res,quæ nõ eſt digna pretio,quæ iniuſtitia ſolùm eſt ex parte vẽdentis,non ex parte ementis,ſeu petentis mutuum, quia ille non poteſt ibi facere

A iniuriam, ſed poteſt cedere iuri ſuo. Vnde etiam abſque graui neceſſitate, cum communi petat mutuum à parato,non peccat.Imò licet ſine vlla rationabili cauſa petat,vel etiam ſi inducat nõ paratum, etſi peccet ratione ductionis, & cooperationis ad malum alteriùs, nunquam propriè peccat in eo, quod eſt emere mutuum, quia (vt dixi) cedit iuri ſuo,nec poteſt ſibi facere iniuriam. At malitia Simoniæ oritur ex excellentia rei ſpiritualis,cui grauis fit irreuerentia,& iniuria,dum pretio temporali comparatur, hæc autem æquè fit emendo, ac vendendo,neque emens poteſt cedere(vt ſic dicam)iuri rei ſpiritualis,magis quàm vendens. Eſt ergo in vtraque parte æquè intrinſeca malitia.

Præterea hoc declaratur ex facto Simonis,cuius B factum vt per ſe malum, & grauiſſimum Petrus reprehendit: & tamen ille cinete tantum tentauit. Reſpondet Soto, illum voluiſſe emere ad vendendum. Sed contra,nam licet hoc veriſimile ſit,tamen hoc neque eſt æquè certum, cum ex Scriptura non colligatur apertè. Neque à Petro redditum eſt pro cauſa,ſed tantùm dixit: *Quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Ergo hoc ſufficiebat ad delictum, quicquid ſit de alia intentione: nec indubitatum delictum ſoli intentioni occultæ tribuendum eſt. Vnde Chryſoſtomus homil.13. in Marc. ponderat, Chriſtum non tantùm eieciſſe de templo vendentes, ſed etiam ementes (quo facto ſignificatos eſſe Simoniacos ex ſententia Patrum ſupra oſtendimus.) *Quia non ſolùm* (inquit) *vendere, malum eſt, ſed etiam emere*; & ſubiungit: *Denique Simon Magus nõ quia vendidit, ſed quia emere voluit, damnatus eſt. Infelix eſt, qui vendit, infelix eſt, qui emit, gratia enim Chriſti auro, & argento non poteſt comparari.* Sic etiam Taraſ. in Epiſt.Adrian. in cap. *Eos qui*,21.1.quæſt.1. dicit,peccare illum, qui vendit Spiritum ſanctum, quia vult illum habere tanquam ſeruum. *Similiter* (ſubdit) *& qui emit, Dominus eius volens eſſe,quod emerit per pretium pecuniæ illud acquirit.* Vbi non ponit rationem culpæ in hoc, quod Spiritus ſanctus emitur, vt vendatur, ſed in intrinſeca ratione emptionis, quæ per ſe infert iniuriam Spiritui ſancto, quia ita tractatur, ac ſi eius dominium per temporale pretium poſſet obtineri. Et poteſt hoc confirmari ex multis aliis Decretis D in tota illa quæſt. 1. in quibus vtraque pars æquè damnatur. Item in definitione Simoniæ æquè ponitur, quòd ſit voluntas emendi, aut vendendi. Item ſicut eſt intrinſecè malum vendere rem alienam, inuito domino, & ita etiam emere. Item ſicut eſt contra dignitatem rei pretio inæſtimabilis illam vendere, ita etiam emere, quia per vtramque partem pecuniæ æquiparatur. Item qui ab aliquo emit rem, facto ipſo proteſtatur, illam eſſe vendentis, & eſſe materiam aptam ad talem contractum, & ſimiles rationes poſſunt facilè multiplicari, vt in ſequentibus etiam dicemus.

8. Reſponſum Soti refellitur. Chryſoſt. Taraſ. C. Eos,qui.

9. Non loqui Sotum cõſequenter. Præterea non loquitur Soto conſequenter; nam ſi emptio Sacramenti non eſt intrinſecè mala,ergo E in rigore eſt de ſe indifferens, quia ſi non eſt intrinſecè mala, de ſe non habet malitiam,vnde cum nec bonitatem habeat, vt conſtat, erit indifferens; & ad ſummum erit vel malè ſonans, vel ad malum vrgens, niſi aliunde honeſtetur. Ergo non ſolùm in extrema neceſſitate paruuli, ſed etiam in grauiſſima neceſſitate adulti poterit licere. Nam ea, quæ non ſunt intrinſecè mala, multò faciliùs, & frequentiùs honeſtari ſolent ex optimis, & grauiſſimis, ac moraliter neceſſariis cauſis; etiamſi

etiamſi extrema neceſſitas non intercedat. Quod A autem reſpondet Soto, in ſpiritualibus eſſe maiorem cautionem adhibendam, ne videatur quis alterius Simoniæ conſentire, ſi extra neceſſitatem extremam pretium tribuat, valde friuolum apparet, quia non agimus hic de ſpecie culpæ coram hominibus, ſed de exiſtentia illius coram Deo, apud quē ſi intentio ſit ſana, & medium non ſit malum, actio non erit ſuſpecta, nec habebit vllam rationem cooperationis ad malitiam alterius, quia ille ſe offert, & non ſolùm eſt paratus, ſed cogit. Ergo tractando de veritate, & non de ſuſpicione, nullo modo ille videri poteſt peccato alterius conſentire, qui ſuam tantùm quærit ſalutem, & vtitur illo medio ab illo coactus, ſolùm ne ſe in graue periculum damnationis coniiciat, de ſua contritione, & diſpoſitione B ſatis confidens.

10. Adde, quod nec etiam apud homines poteſt ibi eſſe ſuſpicio colluſionis, vel conſenſus in peccatum alterius; hæc enim ſuſpicio meritò præſumitur, quando quis per illud ſpirituale, quod data pecunia obtinet, aliquod emolumentum temporale cōſequi poteſt, vt contingit in Simonia, in ordine, in beneficio in abſolutione à cenſuris, & ſimilibus; at, vbi ſolùm ſpirituale propter ſe quæri poteſt ceſſat omnis ſuſpicio, ita verò eſt in præſenti, nam deſiderium Baptiſmi, & præſertim in articulo mortis non poteſt eſſe propter temporale lucrum, ſed tantùm propter ſpiritualem ſalutem, & ideò ſacri Canones faciliùs permittunt dare aliquid ſponte, & accipere ſic oblatum in Baptiſmo, quam in Ordine, C vt infrà videbimus. Ergo ex hac parte nulla eſt ſuſpicio in emptione baptiſmi, ſi aliàs ipſa per ſe mala non eſt, & neceſſitas mortis vrget in adulto. Quæ enim irreuerentia tunc fit Sacramento? aut enim per emptionem, & hoc non iuxta dictam ſententiā, quia non eſt per ſe mala, & fit propter altiorem finem, & vrgentiſſimam cauſam; aut in venditione, & hæc non imputatur ementi, ad quod ſatis eſt, vt propter grauiſſimam cauſam, & neceſſitatem emat, etiamſi non ſit extrema. Nam cur non, tum vtatur iure ſuo, & medio de ſe non malo? Quin potius addo, ex illa opinione Soti, vt ab ipſo traditur, ſequi, in minoribus neceſſitatibus licitum eſſe, emere ſpiritualia, quia ſi actio de ſe non eſt mala intrinſecè, multo faciliùs honeſtari poteſt coram Deo, ſecluſo ſcandalo, & ſuſpicione mala apud D homines.

11. *Declaratur aliter Soti opinio.* Aliter verò poſſet hæc Soti opinio declarari, cōfitendo (vt planè videtur neceſſarium) Simoniam, quæ eſt in emptione Sacramenti, eſſe intrinſecè malam; & addendo, nihilominus in extrema neceſſitate deſinere eſſe malam, non quia actio intrinſecè mala ſolùm propter finem bonum poſſit licitè fieri, (hoc enim repugnat verbis Pauli ſuprà inductis, & rationi, quia repugnat eſſe malum, & licere) ſed quia poſita extrema neceſſitate mutantur conditiones ex parte materiæ neceſſariæ ad illam malitiam. Sicut furtum intrinſecè malum eſt, & nihilominus in extrema neceſſitate licitum eſt accipere alienum, inuito domino, quia tunc non E eſt rationabiliter inuitus, vel quia tunc non tam res aliena, quàm communis accipitur. *Explicatur quomodo dici poſſit non eſſe Simoniam in extrema neceſſitate emere Sacramētum.* Sic etiam dicebamus ſuprà, poſſe Deum ita dare alicui ſpiritualem gratiam, vt det illi licentiam vendendi illam, & tunc ceſſare malitiam Simoniæ in illa actione, non quia talis venditio nunc non ſit intrinſecè mala, ſed quia iam non eſſet ſimilis venditio, nec cum eiſdem conditionibus. Ita ergo in præſenti dici poteſt, malitiam hanc Simoniæ, licèt intrinſeca ſit, nihilominus ex parte materiæ multùm pendere ex voluntate illius, qui dixit: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Hinc ergo fit vt hæc prohibitio nunquam ceſſare poſſit ex parte dantis Sacramentum, ſi vendendo dare velit, quia nunquam poteſt hoc facere ex præſumpta voluntate Domini, quia nunquam poteſt occurrere cauſa, vel neceſſitas, quæ talem præſumptionem inducat, nec fingi poteſt caſus, in quo Dominus ipſe talem licentiam dediſſe credatur. Quia collatio Sacramenti ſemper pendet ex libera voluntate dantis, & ſemper poteſt liberè dare, & ideo ſemper volūtariè irrogat iniuriam Sacramento ſi vendat, neque poteſt habere rationem præſumendi, Dominum gratiæ de tali venditione eſſe contentum. At verò ex parte eius, qui recepturus eſt Sacramentum, non ſemper eſt in voluntate eius habere Sacramentum gratis, & alioqui poteſt eſſe in extrema neceſſitate gratiæ. Tunc ergo meritò præſumitur Dominus dediſſe illi facultatem, vt habeat Sacramentum, quomodo potuerit, etiam emendo, ſi aliter non poteſt, nam propter hoc maximè inſtituit Sacramenta, vt indigentes gratia, illam recipiant per Sacramenta, & cupit maximè neceſſitatibus indigētium prouidere. Et ita ex parte voluntatis eius meritò creditur tunc non fieri contra illam; & ex parte gratiæ, vel Sacramenti etiam ceſſat irreuerentia, quantùm ſpectat ad emētem, quia non emit ex irreuerentia, nec ex vili gratiæ æſtimatione, ſed ſolùm ex neceſſitate, vt non priuetur tanto bono. Et hoc modo fit mutatio in eo caſu ex parte materiæ, quia pro illo cenſetur datum ex parte Dei Sacramentum cum hac amplitudine, & ita ceſſat malitia. Et conſequenter poteſt hoc modo reddi apparens differentia inter neceſſitatem extremam, & minorem, quia illa præſumptio & mutatio materiæ habet locum in extrema neceſſitate, & non in minori, ſicut malitia furti ceſſat in extrema neceſſitate, non verò in alia.

12. *Impugnatur.* Sed neque iſto modo cenſeo, illam ſententiam ſuſtinendam eſſe quoad priorem partem, nec ſatisfacere quoad poſteriorem. Primum patet, quia non poteſt emptio Sacramenti ſeparari ab emptione gratiæ, quia propter illam emitur, & propter quod vnumquodque tale, &c. vt ſuprà etiam dictum eſt; emptio autem gratiæ nunquam poteſt ſeparari ab emptione Spiritus ſancti, vt dixit Taraſius, *Taraſ.* quia & ab illo, & cum illo infundi debet, nec dari poteſt gratia niſi etiam ipſe Spiritus ſanctus detur, emptio autem Spiritus ſancti intrinſecam continet iniuriam eius. Vnde nunquam præſumitur Chriſtus dediſſe nobis Sacramenta cum iure emendi illa, ſi aliter habere non poſſimus, quia non vult, nos illa recipere cum Spiritus ſancti contemptu, & iniuria. Accedit, quòd re vera nunquam eſt neceſſaria emptio magis quàm venditio, niſi fortaſſe in caſu illo, quem finxit Soto, in quo cogatur quis iurare ſe dare pecuniam vt pretium Sacramenti, in quo infrà oſtendemus, eſſe omnino prauum, illam dare. Extra illum verò non eſſe neceſſarium Sacramentū emere etiā in extrema neceſſitate probatur, quia poteſt aliter dari pecunia, quam emendo, vt ſecunda opinio ſufficienter declarat, & reſpondendo ad argumenta ampliùs exponetur, ergo nulla eſt ratio præſumēdi, Chriſtum in hoc negotio aliquid ſpeciale conceſſiſſe pro neceſſitate extrema. Et hinc facilè probatur altera pars, quia iam nulla ſupereſt differentia quoad hoc inter paruulum, & adultum. Adde quòd ſi illa præſumptio, & mutatio ex parte haberet locum in caſu de paruulo, nulla ſufficiens ratio reddi poſſet cur non deberet extēdi ad adultū, quia Chriſtus

ſtus non ſolùm extremis, ſed etiam grauibus neceſſitatibus ſubueniri voluit, præſertim ſpiritualibus, & cum tanto periculo æternæ mortis. Vnde etiam neceſſitas illa adulti poteſt dici extrema, quia eſt neceſſitas mortis cum grauiſſimo periculo æternæ ſalutis, licèt non ſit neceſſitas tam deſperata (vt ſic dicam) ſicut eſt neceſſitas paruuli.

13. 4. Opinio aſſerens, poſſe dari pecuniam nō ad emēdum Sacramētum, ſed ad remouēdum impedimentum. *Albert.* *Gabr.* *Adrian.* *Maior.* *Bonauent.* *Marſ.*

Eſt igitur quarta ſcientia, quæ cum ſecunda conuenit in aſſerendo, licitum eſſe in eo caſu dare pecuniam non vt pretium Sacramenti, ſed vt remouentem impedimentum paruæ voluntatis, & auaritiæ: differt tamen, quia non ſolùm in paruulo, ſed etiam in adulto affirmat, hoc licere. Hanc opinionem habet expreſsè Albert. Mag. 4. d. 5. art. 1. ad fin. Vbi vtrumque caſum expreſsè diſtinguit, & dicit in vtroque poſſe aliquem redimere vexationem vel pro ſe, ſi ipſe indiget, vel pro paruulo, ſi filium, vel alium habet, quem vult baptizari. Eandem ſententiam tenet ſupplementum Gabr. in 4. dict. 25. quæſt. 2. art. 7. prop. 7. docet latè, & optimè Adrian. Quodlib. 9. art. 3. ad 2. confirm. tertij argum. Et ſolet referri Maior, ſed in loco citato non id affirmat de adulto, licet neque neget, in diſt. autem 25. Quarti, quæſt. 5. ad 3. videtur magis fauere, quia licet affirmando de paruulo, taceat de adulto, tamen ratio, quam affert, & conſequentia doctrinæ videtur vtrumque poſtulare. Et eodem modo allegari poſſunt pro hac parte Bonauent. & Marſ. vt dixi. Quin potius addit Adrian. in eo caſu teneri adultum Baptiſmum obtinere, etiam oblata pecunia, quia tenetur curam ſuæ ſalutis gerere, & baptiſmum recipere, ſi poteſt illum obtinere ſine emptione illius, remouendo auaritiam alterius data pecunia: & in hanc partem inclinat Vgolin. Tab. 1. cap. 6. num. 7. Continet ergo hæc ſententia duas partes, vna eſt, dare pecuniam iniquo miniſtro Sacramenti petenti illam, & nolenti aliter Sacramentum miniſtrare, non ſemper eſſe emptionem Sacramenti, ſed poſſe intentione dantis, habentiſque ad hoc ius ex neceſſitate vrgente, ſeparari. Et in hoc conuenit hæc ſententia cum ſecunda. Et eſt valde pium, potéſtque ſine magna difficultate ſuſtineri, quamuis prior opinio, quæ Diui Thomæ fuiſſe videtur, probabilitate non careat. Tamen, omnibus penſatis, ea pars eligenda eſt, quia nulla ratio ſufficiens occurrit, cur illud non ſit in hominis poteſtate, vel cur actus externus dationis pecuniæ imputari homini debeat apud Deum tanquam emptio contra intentionem ſuam, cum alias habeat tam grauem, támque honeſtam cauſam ſic operandi, & permittendi malitiam alterius. Et hoc apertiùs conſtabit ex ſolutionibus rationum prioris ſententiæ.

Hæc opinio quoad priorē partem de pueris vera iudicatur.

14. Quoad ſecundā partē de adulto etiā approbatur hæc opinio.

Altera pars huius ſententiæ eſt, hoc non tantùm habere locum in extrema infantis neceſſitate, ſed etiam in grauiſſima adulti: in qua differt hæc ſententia à ſecunda, & mihi videtur multò magis conſequenter loqui: tum quia nulla ſufficiens ratio differentiæ redditur, vt ſupra oſtenſum eſt: tum etiam quia illa datio pecuniæ poteſt per intentionem dantis denudari omnino à ratione emptionis, ergo etiam in adulto indigente Baptiſmo, & in extremis poſito, poterit denudari. Et tunc eſt honeſtiſſima ratio ſic operandi, nec interueuit vlla irreuerentia Sacramenti, nec ibi fit aliquid contra rationem gratiæ, vel dignitatem eius, nec contra abſolutum dominium Dei in omnibus huiuſmodi donis, ergo non minus tunc licet, quam in caſu paruuli. Accedit, quòd maior eſt obligatio vniuſcuiuſque ad ſubueniendum ſibi in ſpiritualibus, quàm proximo: ſi ergo licet vti hoc medio ad ſubueniendum proximo extremè indigēti, cur non licebit vnicuique pro ſe ipſo? Poteſt quidem reſpōderi, quòd non eſt æqualis neceſſitas. Sed dico in primis exceſſum neceſſitatis in paruulo compenſari ex maiori obligatione, & inclinatione charitatis ad curandum de propria ſalute ſpirituali: & ideò meritò cōcedi, vt poſſit adultus pro ſe facere, quod poteſt pro alio etiāſi neceſſitas propria minor aliquantulum ſit. Addo deinde neceſſitatem eſſe ſatis magnam, & ſuo modo extremam, & periculum eſſe grauiſſimum in re magni momenti, & hoc ſatis eſſe, licet non ſit æqualitas omnimoda. Et declaratur, quia illa neceſſitas peccatoris adulti tanta eſt, & moraliter Deo æſtimatur, vt teneamur ex charitate ſubuenire proximo ſic indigenti, etiam adulto cum periculo vitæ corporalis, vt alibi dictum eſt, ergo ſignum eſt, neceſſitatem illam ſpiritualem reputari moraliter extremam, ergo illa ſufficit, vt iuſtè ſeparai poſſit per intentionem datio pecuniæ ob alios fines honeſtos, ab emptione autem ſeparatur, iam non eſt Simonia, & ideò actio eſt licita.

Tomo 4. de Pœnitentia diſ. 32. ſ. 1. & diſp. 45. ſect. 3.

15. Quid dicēdum ſi non ſolum pecunia petatur, ſed etiā in pretium petatur.

Sed quid ſi improbus homo non ſolùm pecuniā petat, ſed etiam petat, vt detur ſibi in pretium? Reſpondeo, ſi non amplius vrgeat, non cogi eum, qui dat pecuniam, dare iuxta intentionem petentis, ſed poſſe dare in ſuſtentationem, vel eleemoſynam, vel ad tollendum impedimentum, vel certè ſi ſit perſona ignorans, ſatis eſt, ſi intendit, eo modo dare, quo licitè poteſt, & non iuxta prauam intentionem petentis. Vlteriùs verò reſtringi poteſt caſus, in quo iniquus homo velit, vt dans dicat, ac profiteatur, & iuret ſe dare pecuniam illam in pretium Sacramenti, & non in pretium aquæ, aut laboris, nec tantum ad redimendam vexationem, aut alio ſimili modo. Et in hoc caſu, ſi ille id faciat in iniuriam, vel irriſionem Sacramenti, vel Religionis Chriſtianæ, etiam Soto fatetur non poſſe fieri, ſed potius eſſe relinquendum paruulum mori ſine Baptiſmo, quam ita dare pecuniam, quia tunc inſeparabilis eſt à tali datione pecuniæ iniuria Religionis, talis autem iniuria eſt intrinſecè mala; vnde fieri non poteſt etiam pro ſalute ſpirituali proximi, vel propria. Tunc autem ſi agatur de ſalute adulti, ſaluari poterit per contritionem, & ſperare poteſt ſibi non defuturam ex auxilio Dei neceſſario ad reſiſtendum illi tentationi, & priuandum ſe illo remedio, ne Deum offendat.

Si iuramētū petatur quod pecunia detur in pretium Sacramenti, quid ſentiendum.

16. Soti opinio reiicitur.

At verò ſi intentio petentis non ſit tam praua, ſed ſolius auaritiæ, vel odij priuati, vt faciat alium conſortem, & participem ſui criminis: tunc ait Soto licitum eſſe dare pecuniam in pretium, & affirmare cum iuramento hac intentione dari; & loquitur conſequenter. Tamen eſt iudicio meo improbabilis aſſertio, & horrenda, quia ſine dubio illa profeſſio eſt valde iniurioſa rebus diuinis, & Sacramentis, nec eſt talis iniuria ſeparabilis, etiam ſi ab iniquo exactore formaliter intendatur. Item fundamentum etiam eſt omnino falſum, ſcilicet, quòd emptio Sacramenti non ſit intrinſecè mala. In illo ergo caſu omittendum eſt Sacramentum: & hoc ſaltem conuincunt argumenta primæ ſententiæ, quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona. Et ita etiam ſupponunt omnes auctores etiam ſecundæ, & quartæ ſententiæ: omnes enim ante omnia ſupponunt, remouendam eſſe intentionem emendi. Quod ſi intentio haberi non poteſt, etiam non poteſt exteriùs fingi, nam ſi cum iuramento fiat, erit periurium, ſi abſque iuramento, erit mendacium pernicioſum, & ſacrilegium contra reue-

rentiam

Maior. *Vgolin.*

rentiam debitam Sacramento. Et ita in ſpecie ſic vrgendo caſum illum docuit Maior 4.diſtinct.5. ad 3.& ex Modernis Vgolin. Tab.1.cap.6.num.5.& 8. Qui addit poſſe quempiam in eo caſu verbis amphibologicis vti accommodando illa ad ſuam mẽtem, & non ad mentem petentis, & ita intelligit Sotum. Sed ille longè aliter ſenſit,vt explicui,cum etiam intentionem emendi approbet. Tamen remota hac intentione, ſi verba poſſunt proferri in ſenſu æquiuoco, poſſet ille etiam à malitia excuſari. Caſus autem vrgetur, quando quis cogitur expreſsè iurare, & affirmare, ſe dare tali intentione emendi, & tradendi pretium, & tunc non eſt dubium, quin res ſit intrinſecè mala. Et opinio Soti ſingularis eſt, ideóque in re tam graui non poteſt cenſeri probabilis. Valentia verò punct. 3. negare videtur hunc caſum eſſe poſſibilem, ſed non video qua ratione id poſſit negari.

17\. *An liceat inflectere pecunia illum, qui ex odio non vult dare baptiſmũ.*

Tandem quæri poteſt,quid ſit dicendum, ſi ille, qui Baptiſmum in eo caſu dare non vult, non petat pecuniam, neque id faciat ex affectu auaritiæ, ſed ex odio,vel ex alio prauo affectu: nunquid licebat inuitare illum pecuniis ad vincendam duritiam eius? Videtur enim nullo modo licere,quia illud eſt inducere ad malum, nam ille in primis non eſt paratus ad dandum Sacramentum propter pecuniam, vt in caſu ſupponitur, quandoquidem illam non petit nec expreſsè, nec tacitè, vt præſupponendum eſt,ergo tunc qui petit,nõ vtitur malitia eius, ſed illum inducit. Deinde ille non poteſt licitè dare Sacramentum accepta pecunia, ergo petitur ab eo id,quod ſi peccato præſtare non poteſt,ergo eſt inductio ad malum formaliter. Hoc attigit ex citatis auctoribus Adrianus, & intrepidè reſpondet, poſſe fieri,quia ex parte petentis non committitur Simonia, quia, vt ſupponimus non offert pecuniam animo emendi, ſed tantum auferendi impedimentum, & redimendi vexationem. Nec etiam inducit ad malum, ſed ad minus malum, quia minus malum eſt,accepta pecunia, baptizare extremè indigentem, quam illum ſine remedio neceſſario ad ſalutem relinquere. Vnde ille, qui ſic offert pecuniam, non ſimpliciter petit ab alio, vt accepta pecunia baptizet, ſed quaſi ſub conditione tacita, vel expreſſa,ſi non vult aliter deſiſtere à grauiſſimo peccato, & nocumento non baptizandi. Confirmat hoc Adrianus; quia poſſumus licitè minus, & incuſſio iuſtè timore talem hominem compellere, vt baptizet, quoniam aliàs deferetur ad iudicem, & pœnas luet, ergo etiam poſſumus blanditiis, & beneficiis illum inducere, & conſequenter etiam data pecunia, quia non eſt maior ratio, cur liceat inducere per timorem, quam per concupiſcentiam, cum ſupponatur vtraque inductio eſſe ad bonum finem, & ad maius malum vitandum. Poteſt etiam confirmari; nam qui offert pecuniam in illo caſu, petit, vt propter pecuniam remittat offenſionem, aut odium, vel vindictæ appetitum, quod per ſe bonum eſt, & pecunia redimi poteſt; inde autem conſequenter ſperatur, vt ille depoſito furore, baptizet. Vnde non obſtante acceptione pecuniæ ex alio titulo, poſſet Sacramentum gratis miniſtrare, & ita non petitur ab illo aliquid, quod ſine peccato facere non poſſit. Atque hæc ſententia mihi videtur pia, & valdè probabilis, nec inuenio nouam rationem, qua poſſit, ſolidè refutari.

Adrian.

Pars negatiua approbatur.

18\. *Idẽ dicendum de cõfeſſionis Sacramento.*

Atque ex dictis ſequitur, id quod dictum eſt de Baptiſmo, extendi poſſe, & debere ad Sacramentum pœnitentiæ, ſi homo ſit in extremis conſtitutus,& conſcientiam habeat peccati mortalis; nam

A ſi vnicus adeſſet ſacerdos,& ille nollet audire confeſſionem, vel abſoluere,niſi accepta pecunia, poſſet illi dari, quia hoc Sacramentum eſt tantæ neceſſitatis reſpectu peccatoris baptizati,ſicut Baptiſmus reſpectu additi non baptizati, quod ergo dictum eſt de Baptiſmo reſpectu adulti,dicendum eſt de pœnitentia in illo caſu. Et ita in ſpecie notauit Vgolin.dicto cap.6.num.7. cap.40. §.1. Vbi addit ad nullum aliud Sacramentum hoc eſſe extendendum,quia non ſunt tantæ neceſſitatis.Sed licet fortaſſe hoc ita ſit per ſe loquendo, tamen in caſu poſſet eſſe æqualis neceſſitas in ordine ad ſalutem æternam, & tunc idem erit iudicandum. Vt verbi gratia ſi contingeret hominem ſubito amittere loquelam, & ſenſum, & non poſſe recipere Sacramentum pœnitentiæ, poſſe tamen recipere extremam vnctionem, ſacerdos autem nollet illam dare, niſi à circunſtantibus, vel habentibus curam infirmi pecunia detur; tunc dico eadem probabilitate dici poſſe licitè dari, non vt pretium, ſed vel vt honeſtum ſtipendium, vel ad remouendum impedimentum. Idem neceſſitatis modus poſſet in Euchariſtia accidere, præſertim ſi nullus eſſet ſacerdos, ſed tantùm Diaconus, & ille nollet eam deferre infirmo, non priùs accepta pecunia: eſt enim eadem ratio neceſſitatis, quia per quodlibet Sacramentum poteſt homo fieri ex attrito contritus ſi bona fide illud recipiat, & ideo in magno periculo conſtituitur, ſi in his caſibus Sacramentis priuetur. Ad quæ etiam ius habet, & ideò poteſt facilè vitari emptio Sacramenti, qua ſublata, nulla relinquitur probabilis ratio,cur non poſſit hoc fieri in tali neceſſitate.

Vgolin.

In aliquibus Sacramentis hoc etiam aliquando admittendũ.

B

C

19\. *Proponitur eadẽ quæſtio in Euchariſtia ſumenda per modũ viatici.*

Quin potiùs non ſine cauſa verti poteſt in dubium,an neceſſitas recipiendi Euchariſtiam: vt viaticum ſit ad hoc ſufficiens ratio, etiamſi homo ſit iam confeſſus, vel non habeat conſcientiam peccati mortalis. Quia probabile eſt,Euchariſtiam eſſe neceſſariam ad ſalutem neceſſitate medij, quod debet in re adhiberi,quando commodè poteſt procurari ſine propria culpa, tunc autẽ poteſt procurari ſine emptione Sacramenti, vtendo debita intentione, vt explicatum eſt. Et cauſa illa videtur honeſtiſſima, & ſufficiens ad vtendum illo medio & intentione, nam malitia alterius non debet me priuare tanto bono, quando ego habeo ius, & poſſum vti bene malitia illius ſine vlla cooperatione cum illo. Potéſtque ita explicari: nam vel Euchariſtia eſt iam conſecrata, & in Eccleſia ſeruata pro infirmis, vel eſt conſecranda de nouo. In priori caſu illa hoſtia conſecrata, ex dono Dei eſt mea quoad vſum,maximè pro illo articulo,magis quàm panis communis ſit meus in extrema neceſſitate etiamſi aliàs eſſet ſub dominio alterius. Ergo ſicut in extrema neceſſitate poſſum accipere panem alterius, etiam per vim repellendo vim, ſi aliis obſtiterit; ita hic poſſum exigere ad meum vſum per modum viatici conſecratum panem, & remouere omnem vexationem, & vim, quocumque modo poſſim, ſiue per vim, ſiue per pecuniam, quia habeo ius in illa re, & tanquam meam ad illum vſum mihi eam vendico. In poſteriori autem caſu non tam clarè apparet ius in re, eſt tamen aliquod vt in ſolutionibus argumentorum dicam; & ita poſſum etiam redimere vexationem: vel certè (quod facilius eſt) poſſum inuitare ſacerdorem ad Miſſam, oblata pecunia ex parte mea per modum eleemoſynæ,vel ſuſtentationis,non curando,qua intentione ipſe illam accipiat: nam ego ad illam intentionẽ nõ cooperor, nec teneor illam vitare cum tanto meo incõmodo. Videtur ergo hoc etiam probabile, ſed quia

D

E

quia nullus auctor expreſsè id aſſeruit, aliis iudicium remitto, tamen ſi attentè legantur quæ Adrian. & Albert. in peiori puncto ſcripſerunt, non inueniuntur alieni ab hac ſententia, nam rationes, quibus vtuntur, hic habent eandem vim; quia ſi euitetur emptio Sacramenti, vt facilè poteſt, ſicut declaratum eſt, nulla ratio intrinſecæ malitiæ ſupereſt, quòd ſi hæc non obſtat, nihil videtur eſſe, quod obſtare poſſit in tam graui neceſſitate, quominus quis vtatur iure ſuo. Item quia tunc poſſet Sacerdos per honeſtam coctionem, vel communicationem cogi ad dandam Euchariſtiam, cur ergo non per aliam inductionem non intrinſecè malam?

Adrian. Albert.

20. Addo denique alium caſum, quo omnia dicta confirmantur, nimirum ſi Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum quaſi captiuum teneatur à tyranno, vel hæretico, vel Iudæo, qui velit illud conculcare aut comburere, nec poſſit aliter ab illa iniuria vindicari, niſi pretio dato. Aſſero enim, tunc poſſe dari pecuniam, ſi tyrannus illam petat, & ſpõte offerri, etiam ſi non petat, vt ceſſet ab iniuriis, & Sacramentum fidelibus reſtituat. Probatur, quia tunc non emitur Sacramentum, nec qui dat pecuniam, hoc intendit, ſed redimitur vexatio, quæ fit Sacramento ipſi, & Chriſto; nam quilibet homo poteſt redimere vexationem, quæ fit proximo ſuo, ergo multò magis illam, quæ fit Chriſto. Redimitur etiam vexatio, quæ fit Eccleſiæ, quæ ſola habet ius retinendi, conſeruandi, & vtendi Euchariſtia. Item redimitur (vt ita dicam) ipſe tyrannus à malitia, quam committit, licitum enim eſt dare alicui pecuniam, vt à peccando deſiſtat; & ex omnium ſententia licitum eſt dare pecuniam alicui, ne Simoniam committat, quam facere volebat, vt infrà videbimus. Ergo licitum eſt illi tyranno dare pecuniam, vt ceſſet iniuriam irrigare Sacramento, & conſequenter vt illud reſtituat fidelibus, nam quandiu apud ſe retinet, in hoc ipſo grauiſſimè delinquit. Denique cum ſimili ratione licitum eſt, reliquias Sanctorum pretio redimere ab hæreticis, & infidelibus indignè illa tractantibus, licet alioqui Simonia ſit illas vendere, vel emere, vt paulo poſt dicemus, ergo illa redemptio non eſt emptio rei ſacræ, & conſequenter nec in Euchariſtia erit. Antecedens videtur conſtare ex vſu omnium piorum, fundari autem debet eiſdem rationibus, & in ſpecie aſſeruit Vgolin. cap. 38. n. 5. & ſumitur ex Anton. d. c. 5. §. 13.

Poſſe dari pecuniam tyranno, qui Euchariſtiæ Sacramentum quaſi captiuum habuerit.

Vgoli. Anton.

21. Ad fundamentum ergo primæ ſententiæ reſpõdemus poſſe in illo caſu ſeparari dationẽ pecuniæ ab emptione Sacramenti, quia ſi ſit ſermo de emptione formali, hæc pendet ex intentione operantis, quæ libera eſt, vnde ſi non habeatur talis intentio, non erit formalis emptio. Si verò ſit ſermo de emptione imputata moraliter, ſeu interpretatiua, hæc nulla ſufficienti ratione probatur, vel conuincitur. Nam ego vtor iure meo dando illam pecuniam alia intentione, & ita mihi non imputatur, quicquid inde ſequitur. Dices; Quantumnis des proximè, & immediatè ad redimendam vexationem, vel ad tollendum auaritiæ impedimentum, ſatiando illam, ſemper hoc totum ordinaretur ad hoc, vt ille miniſtret Sacramentum, & ita per pecuniam intenditur Sacramentum ſaltem mediatè, & hoc eſt emere. Reſpondeo. Etiam quando ego do ſtipendium, vel eleemoſynam ſacerdoti, intendo quidem immediatè ſuſtentationem eius, illam tamen non intenderem, niſi etiam intenderem, vt ille faceret ſacrum, ita aliquo modo per pecuniam intendo ſacrum, & tamen non ideò emo; nec

Reſpõdetur ad fundamẽtum primæ ſententiæ.

Obiectio.

Solutio.

A intendo emere etiam mediatè, quia nunquam intendo dare pecuniam vt pretium Sacrificij, ita ergo eſt in præſenti. Et ratio eſt, quia, vt ſit emptio non ſatis eſt vt detur pecunia, ſed oportet vt per ſe ordinetur ad obtentionem rei ſacræ tanquam pretium eius. Hic autem nec per ſe ordinatur, ſed per accidens in quantum ordinatur ad remouendum prohibens, nec datur vt pretium Sacramenti, ſed vel vt extinguat auaritiam, vel etiam dari poſſet vt pretium pro depoſitione odij, iræ, aut appetitus vindictæ, ſi inde naſceretur illa retinentia in dando Sacramento.

Et ita patet ſolutio ad formam argumenti primi, quia tollere vexationem, hic non eſt tollere immediatè carentiam ſeu negationem Sacramẽti, ſed eſt tollere illum affectum prauum, ex quo ſequebatur denegatio talis Sacramenti. Quando autem, & quomodo hæc redemptio vexationis habeat locum in beneficiis, & quid in hoc ſic de iure naturæ, quid verò de iure poſitiuo, infrà dicetur. Vnde ad primã confirmationem de iure acquiſito, vel acquirendo, reſpondetur in ordine ad Sacramenta obtinenda, præſertim, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, fideles habere ius acquiſitum ex Chriſti inſtitutione, & donatione. Deinde, vnumquemq; habere ius acquiſitum, ne iniuſtè opprimatur, arg. c. *Dilectus*, de Sim. Et maximè habet ius vnuſquiſq; ne damnari cogatur. Ad vlt. confirm. reſpondeo in externa, & quaſi externa neceſſitate concedi hanc facultatem redimendi vexationem propter ſalutem animæ perpetuam, non extendi tamen ad alios caſus ordinarios, tum quia non cenſetur eſſe tunc propria vexatio: tum quia poteſt aliis modis vitari, & habenda eſt ratio Sacramenti, quia facilè hoc modo daretur occaſio irreuerenter illud tractandi, & Simoniam committendi, ſi hæc licentia extenderetur.

22. Soluitur I. argumentũ.

C. *Dilectus.*

CAPVT XIII.

Vtrum omnes actus poteſtatis ordinis ſint materia Simoniæ.

D POſt Sacramenta occurrebat ſtatim diſputatio de Sacramentalibus; quia verò Sacramentalia vel in aliquibus actibus ordinum conſiſtunt, vel per illos conficiuntur, oportet prius hoc fundamentum præmittere. Regula igitur generalis ſit; Omnes actus procedentes à poteſtate ordinis, in quocumque eius gradu, ſeu ordine, materia ſunt Simoniæ, ita vt illos emere, aut vendere Simoniacum ſit. Eſt certa, & communis ſententia, quam tradit D. Tho. d. q. 100. art. 3. Vbi dicit. *Vendere, aut emere id, quod ſpirituale eſt, in his actibus eſſe Simoniam.* In quo loquendi modo inſinuat, aliquid eſſe ſpirituale, quod vendere non licet, & aliquid materiale, ſeu temporale; quod vẽdere licet. Et eodẽ modo loquitur Sot. d. q. 6. art. 3. conc. 2. quod poſtea videtur explicare, quandam conſtituens differentiam inter actus miniſtrandi Sacramẽta, & alios ſacri miniſterij de qua poſteà dicemus. Nunc loquendo præcisè, de actibus poteſtatis ordinis, vt ab illa ſunt, ſimpliciter dicendum eſt, non poſſe emi, aut vendi, etiam quoad ſubſtantiam talium actuum, id eſt, quoad totum illud miniſterium, quod per hos actus exhibetur ſenſibiliter, ac viſibiliter. Loquor autem nunc de ipſis actibus, non de labore; nam de hoc poſtea dicam. Et ita expoſita aſſertio eſt communis in 4. d. 25. Vbi maximè Durand. Palud Richard. Argent. & Mai. quæſtionibus ſæpe citatis. Item Alenſ. Altiſſ. Syluest. etiam verb. *Simonia* quæſt. 9. Angel. *Simonia* 1. in principio. Et communiter Iuris Canonic. interpretes in cap. *Conſulere* de Simon. & aliis locis

1. Omnes actus procedentes à poteſtate ordinis ſunt materia Simoniæ.

D. Thom. Soto.

Durand. Palud. Richard. Argent. Mai. Alenſ. Altiſſ. Syluest. Angel.

ſuprà citatis,in quibus diſtingunt tria membra ſpiritualia rerum , quæ ſunt materia Simoniæ, & vnū vocant quoad effectum , vt ſuprà expoſui , & ſub hoc collocant miniſteria ordinum,quæ vocant ſpiritualia quoad effectum,quia procedunt à potentia ſpirituali , & ſupernaturali , & ideò ſimpliciter dicunt eſſe ſpirituale,& materiam Simoniæ. Imò addit D.Tho. (quod & nos ſuprà notauimus cap.9.in principio)hæc miniſteria etiā eſſe ſpiritualia quoad cauſam, quia diſponunt aliquo modo ad ſpirituale fructum,vel ſalutem,vel conferunt aliquam conſecrationem , vel ſanctificationem , quæ ſuo modo ſpiritualis eſt , vt videbimus. Addo denique etiam hos actus cenſeri poſſe in ſe ſpirituales , non quia phyſicè immateriales ſint, ſic enim etiam Sacramenta ſpiritualia non ſunt, ſed quia habent quoddam eſſe morale ex inſtitutione Spiritus ſancti,aut immediatè; aut mediante Eccleſia,ſecundùm quod eſſe ad ſupernaturalem ordinem pertinent , & hoc totum hic ſpirituale vocatur,vt ſuprà dictum eſt.Et hinc habent, vt ad ſupernaturalem Dei cultum, & Religionem infuſam per ſe pertineant , & vt ſimpliciter procedant è poteſtate quadam ſpirituali,& ſupernaturali;qualis eſt character Ordinis.

D.Thom.

2. Atque hinc conſtat ratio cõcluſionis;nam totus hic ordo actuum ſupernaturalis eſt , & ad ſalutem animæ per ſe, & proximè ordinatus, eſt ergo materia Simoniæ.Et eadem ratio cõcludit totam actionem neceſſariam ad hoc miniſterium , etiamſi in ſuo eſſe materialis videatur,ſeu corporea,inuendibilem eſſe tanquam moraliter (vt ſic dicam) ſpiritualem.Quia tota illa tali ritu facta eſt ex ſupernaturali ,& ſpirituali inſtitutione,& eſt à potentia ſupernaturali & ita quoad hoc,(ſeruata proportione) nulla eſt differentia inter hos actus, & actus Sacramentorum,niſi quòd in Sacramentis grauior eſt Simonia, quia illa ſacratiora ſunt:in reliquis verò rationes factæ de Sacramentis , de cæteris functionibus ordinum procedunt. Et ita loquuntur Iura Canonica, nā c.*Ad noſtram*,de Sim.abſolutè loquitur de *miniſterio Eccleſiaſtico*,& prohibet pro illo pecuniam accipere ; manifeſtum autem eſt, omnes functiones ordinum ad miniſterium Eccleſiaſticū pertinere.Et in c.*Cum in Eccleſia 9*.& in c.*Suā 19*.eod. in particulari eſt ſermo de benedictionibus nubētium & mortuorū exequiis,vel ſuffragiis, quæ ſunt functiones ordinum.Et ſimilia iura ſunt frequentia in illo titulo,& 1.q.1.cū ſequentibus.Et de aliquibus actibus in particulari aliqua ſtatim afferemus.

Cap.*Ad noſtram.*

3. Aduertendum eſt autem , hanc Simoniam licet Iure Canonico prohibeatur,non eſſe malam , quia prohibita eſt,ſed è conuerſo prohibitam,quia mala eſt,quia materia eius verè eſt ſacra , ſpiritualis , & ſupernaturalis,& ideò ex natura ſua habet,vt vendi non poſſit,in eaque procedunt rationes omnes, quæ de Simonia contra naturale Ius ſupra adductæ ſunt.Et ideò de Simonia etiā in hac materia dicitur in dicto c.*Cùm in Eccleſiæ*, non poſſe per conſuetudinem honeſtari talem venditionem , quia nimirū conſuetudo non præualet contra Ius naturæ, quod etiam aduertit Sot.dicto art.2.Deniq;in hac Simonia,etiam prout eſt contra Ius naturale,locū habet regula cap. *Siquis obiecit* 1. q. 3. Qui vnum vendit, quod ſine altero ſubſiſtere nequaquam poteſt,nihil inuenditum derelinquit:hac enim ratione Simonia committitur, & contra Ius diuinum eſt,non ſolùm vendere cariùs hos actus,quia ſpirituales ſunt, quā materialiter ſumpti vendi,aut æſtimari poſſent,ſed etiā ſimpliciter ipſos actus vēdere quocumq; vero pretio , quia ſuppoſita inſtitutione, ac modo , quo fiunt tales actus , omninò efficiuntur Diuini ordinis,& ſecundum in totum; quod ſunt,ab ſpirituali poteſtate procedunt, & vt ſunt, nec vtilitatem habent,nec æſtimationem, niſi in ordine ad ſpiritualem finem,& ideò omninò inuendibiles ſunt. Quæ omnia inter Doctores ſine cõtrouerſia recepta sūt.

Hane Simoniam nõeſſe malā,quia prohibetur ſed contra prohibita eſt,quia mala.

Cap.*Cùm in Eccleſia.*

Soto.

Cap.*Siquis.*

4. Supereſt verò,vt declaremus, quomodo hæc regula ad ſingulo actus ordinū Eccleſiaſticorū applicando ſit;& quinā ſint iſti actus,vel quomodo fieri debeāt,vt ſint materia Simoniæ,ſi emātur,aut vendātur. Ad hoc breuiter explicādum aduerto,quoſdā eſſe actus tam intrinſecè , & eſſentialiter poſtulantes poteſtatē Ordinis, vt ſine illa nec rectè, ſeu religiosè, nec ritè, ac validè fieri poſſint. Alij verò ſunt,qui licet,vt fiant ex officio , & quaſi ex intrinſeca poteſtate ordinem aliquo modo requirāt,tamē alio modo magis priuato fieri poſſunt ſine ordine, vel ſine tali ordine. Præterea priores actus ſubdiſtingui poſſunt,ſunt enim duplices.Quidam qui ex Diuino Iure certum Ordinem requirunt , & aliter ritè fieri non poſſunt.Et huiuſmodi tantum eſſe videntur Sacramentorum functiones, & actio ſacrificandi, nā hæc tantùm habent diuinam inſtitutionē. Et huiuſmodi ſunt in Sacerdote conſecrare, abſoluere,Extremam vnctionem dare, & inter Deum,& populum ſacrificium offerendo intercedere in ipſo ſacrificio,vel extra illud pro toto populo,& vice,ac nomine eius orationes publicas fundendo. Quāuis in aliis etiam conſtitui poſſint miniſtri ad publicas orationes fundendas , qui Sacerdotes non ſint , vt conſtat ex vſu Eccleſiæ,& infrà de horis Canonicis dicemus, nihilominùs aliquid peculiare in hoc habet Sacerdos,nā eſt principalis miniſter in hoc munere,præſertim quando preces coniungũtur cū ſacrificio,& oblatione teſte Paulo ad Hebr.5.& 8. Et ita Iſidor.inter Sacerdotales functiones ponit orationē ad Deum cap.1.d.25.Alia etiā duo Sacramēta ſcilicet Confirmationis, & Ordinis eſſentialiter requirunt poteſtatē Ordinis,nam iure ordinario pertinent ad Epiſcopū (cuius conſecrationē,ordinem eſſe ſupponimus,ſiue ſit diſtinctus ordo à Sacerdotio,ſiue quoddā illius augmentum,quod ad pręſens non refert) per Pontificem verò poſſunt aliquando committi ſimplici Sacerdoti,non verò inferioribus Clericis.Et ita hæc etiam duo miniſteria eſſentialiter ſunt à poteſtate Ordinis, vel Pontificalis per ſe, vel Sacerdotalis , ex commiſſione Summi Pontificis. Reliqua verò duo Sacramenta quoad ſubſtantiam ſuam requirunt Ordinem , tamen ratione ſui ſemper ſunt materia Simoniæ, à quocunque miniſtrētur;vt ſuprà dictum eſt.Specialiter verò Baptiſmus,quādo ſolemniter miniſtratur , proprium munus eſt Sacerdotis,etiam quoad accidentales cæremonias eius. Sicut etiam dicendum inferiùs eſt de benedictionibus nubentium ; nam ſubſtantia Sacramenti Matrimonij nunquam poteſt à Sacerdote fieri propriè loquendo. De his functionibus manifeſtum eſt,eſſe materiam Simoniæ quaſi duplici titulo,ſcilicet,& quia Sacramenta ſunt,& quia actus ſunt omninò proprij poteſtatis Ordinis in gradu perfecto , qualis eſt Sacerdotalis , vel Pontificalis. Neque de illis occurrit aliquid addendum. Quibus autem titulis , aut modis aliquid in his functionibus,ſeu pro illis dari poſſit,aut recipi,vt pro Miſſa, pro ordinatione,&c.dicemus generaliter circa tertiam diuiſionem Simoniæ;vbi de pretio,& quid ad illud requiratur,agendum.

Explicatur quo pacto Simonia detur in his actibus.

Heb.5.& 8. *Iſidor*

5. Præter has verò ſunt quædam aliæ functiones ſacræ , habentes immediatam inſtitutionem ſuam ab Eccleſia , & non à Diuino Iure , vt ſunt multarum rerum conſecrationes,Calicis,Altaris,Templi, Chriſmatis,& Agnorum Dei. Item etiam aliæ ſimpliciores

De aliis actibus,quia immediatam inſtitutionē ſuam habēt ab Eccleſia.

ſimpliciores benedictiones, vt Aquæ benedictæ, veſtimentorum,ſacrorum Corporalium.Et hæ omnes functiones ex inſtituto Eccleſiæ à nullo fieri poſſunt infrà Sacerdotem, & quædam illarum ſunt ita propriæ Epiſcoporum,vt aliis inferioribus non communicentur, vt ſunt Calicis, Aræ, & Templi conſecratio,& ſimiles.Aliæ verò ſunt,quæ licet iure ordinario pertineant ad Epiſcopos, tamen ex priuilegio conceduntur interdum aliquibus inferioribus prælatis, vt benedictio Corporalium, & veſtimentorum, &c. Aliæ denique ſunt, quæ Iure proprio Sacerdotibus etiam competunt, vt ſunt benedictiones nubentium,benedictio Aquæ,& Salis deſtinati ad ſacros vſus,incenſi,Cerei paſchalis, Candelarum pro die Purificationis, Cinerum pro die primo Quadageſimæ. Et de his omnibus actionibus eſt etiam res manifeſta,quòd ſint materia Simoniæ. Et conſtat ex multis decretis, quæ in ſpecie de his loquantur, præter generalia ſuprà adducta.

Cap.*Sicut.* Cap.1. C. *Cùm ſit.*

Vt de benedictionibus Abbatum c. *Sicut pro certo*, de Simon. De conſecratione Eccleſiæ, c.1. 1. qu.1. cap. *Cùm ſit Romana*, de Simon. Vbi excipitur id, quod datur pro procuratione, de qua quid ſit, & quomodo intelligatur, infrà ſuo loco dicetur.

Cap.*Vlt.* Cap.*Cùm in Eccleſia.* Cap. *Suam.*

De conſecratione Altarium,cap.vltim.1.quæſt.3. & de benedictionibus nubentium in capit. *Cùm in Eccleſia*,& cap. *Suam* de Simon. Et ex his intelligendæ ſunt omnes ſimiles, etiamſi in Iure non expreſsè ponantur.

D.Thom. Soto. Syluest. Tabien. Nauarr. Gloſſ. Panor.

Atque ita ſumitur ex Diuo Thoma dicta quæſt.100.artic.2.& ibi Soto in lib.9.de Iuſt.q.6.art.1.Anton.2.part.tit.1.cap.5.§.16. Syluest.q.9. Tabien.num.33. Nauarr.dicto capit.23. numer.99. Gloſſ. & Doctores in dicto cap.vlt.1. quæſt.3.item Gloſſ.in Clement-vltim.de Stat.mon.ver. *Benedici*, Panormitanus & alij ſuper dicta Iura de Simonia. Neque in his eſſe poteſt vlla ratio dubitandi, cum omnes rationes factæ in his maximè procedãt. Parùm enim refert,quòd hæc ſint de inſtitutione Eccleſiæ, nam illa ſufficit, vt hæc omnia ſint verè ſacra, & ſpiritualia. Item non obſtat, quòd etiam ex Eccleſiæ ordinatione ſint hæ functiones annexæ his ordinibus, nam ſatis etiam eſt, quod de facto ſint actus ſolius poteſtatis Ordinis. Eo vel maximè quod licet Chriſtus non inſtituit in particulari has actiones, tamen in generali dedit Eccleſiæ poteſtatem inſtituendi illas,& ex illarum inſtitutione quaſi naturali, ac Diuino Iure ſequitur, vt earum effectio ad miniſtros ſacros, & non profanos pertineat. Ac ſubinde, eo ipſo quòd Chriſtus Dominus Epiſcopos, & Sacerdotes inſtituit,eiſque ſupremas conſecrationes commiſit reſpectiuè,conſequenter eodem Diuino Iure eos fecit idoneos,vt eis tanquam propriis miniſtris committendæ eſſent reliquæ benedictiones, vel conſecrationes, quæ per Eccleſiam inſtituerentur, quamuis peculiarem modum aſſignandi miniſtros talium actionum ipſi etiam Eccleſiæ commiſerit, exceptis materiis Sacramentorum,quæ ab ipſomet Chriſto peculiariter inſtitutæ ſunt, vt alibi tractatum eſt. Sic ergo omnes iſtæ functiones dici poſſunt propriè horum Ordinum aliquo modo ex Diuino Iure:ſunt ergo omnes materia Simoniæ.

6. De aliis actibus,qui non ſemper ordinem requirunt.

Præter has verò dantur functiones inferiorum Ordinum, quæ omnes videtur à Deo ſacræ, nec ſemper ordinem requirere, & ideò aliquam maiorem declarationem,vel limitationem poſtulant.Inter has ergo actiones primũ locum tenent functiones Diaconi, quæ ſunt maximè ſacræ, proprium enim munus Diaconi, eſt Epiſcopo, vel Sacerdoti ſacra ſolemniter facienti miniſtrare, & in illa Miſſa Euangelium cantare. Quæ munera valdè ſacra A ſunt, & ſpiritualia, & ad illa ſpecialiter Diaconus ordinatur, ideò non eſt dubium, quin totum illud miniſterium ſit materia Simoniæ,vẽdique non poſſit,neq; emi. Interdum etiam committitur Diacono diuinæ Euchariſtiæ diſpenſatio in abſentia Sacerdotis,& neceſſitate vrgente, & olim quando ſub vtraque ſpecie dabatur ſacra communio, Diaconus ſanguinem diſpenſabat. Et hoc etiã conuenit illi ratione talis ordinis, pertinétque ad Sacramentorum miniſterium:vnde non eſt dubium,quin ſit materia Simoniæ. Denique interdum etiam cõmittitur Diacono ſacra concio in abſentia Sacerdotis, ſed de hoc actu infrà ſpecialiter dicẽdum eſt, quomodo ſit materia Simoniæ; eſt enim maximè proprium Epiſcopi,& poſt illum Sacerdotis.Simili modo iudicandum eſt de functionibus Subdiaconi: nam habet etiam ex vi ſui Ordinis in ſolemni B Miſſa ſuum peculiare miniſteriũ,& ſacræ Epiſtolæ lectionem,quæ à non ordinato cum ea ſolemnitate, & ex officio dici non poteſt, aliàs fieret irregularis iuxta ea, quæ diximus in 5. tom. diſp.42.ſect.4. Eſt autem in hac actione aduertendum quod licèt ſolemniter fieri non poſſit, niſi ex poteſtate ordinis, tamen extra Miſſam fit interdum à non ordinato, vt ſolet cantari Epiſtola in Choro ab aliquo Laico. Et tũc poteſt dubitari, An illa actio ſit materia Simoniæ. Quod attigit Vgolin.Tabien.1.cap.43.§.5. n.4. ſed dico in primis, non comprehendi ſub regula,quam tractamus,quia reuera ille non eſt actus Ordinis,vt conſtat, cum ſine Ordine legitimè fiat, vt vſus Eccleſiæ probat. Nihilominùs addo,probabile C eſſe, non poſſe talem actionem vendi ſine Simonia,quia eſt valdè ſpiritualis,& aliquo modo eſt ſacrum miniſteriũ,& quaſi pars celebrationis Miſſæ,eſt ergo ex natura rei inuẽdibilis actio illa, quia vt ſacra,& ſpiritualis tractari debet. Et licet ex natura rei eſſe poſſet aliqua dubitatio; ex Iure Eccleſiaſtico, non videtur dubitandum:tum propter cõmunem ſenſum, & vſum Eccleſiæ,& propter generalem prohibitionem vendendi ſacra miniſteria; tum quia Eccleſia prohibet vendere officium Oeconomi, & ſimilia, quæ minùs annexa ſunt ſpiritualibus,ergo à fortiori hoc prohibet.

Vgoli. Epiſtolã in choro Laico dictam eſſe materiã Simoniæ probabile eſt.

D Maior eſt dubitatio de actibus quatuor inferiorum Ordinum,quia nõ ſunt ad modum ſpirituales, & ſæpe per Laicos fiũt ferè eodem exteriori modo. Sed inter hos actus exorcizandi videtur eſſe maximè ſpiritualis,& ſupernaturalis,& in Diuina virtute niti,ordinaríque ad ſalutem ſpiritualem Energumeni,vnde non eſt dubium, quin ſit materia Simoniæ,non minùs quam actus gratiæ gratis datæ, cui ille ſimillimus eſt. De actu verò, ſeu miniſterio Acolythi, ſi fiat ex officio, & cum ſolemnitate, qua fieri ſolet, etiam conſtat, eſſe materiam Simoniæ, quia etiam eſt ſacrum miniſterium, & valdè coniunctum cum Diuino ſacrificio. De Laico verò E miniſtrante Miſſæ,priuato,& ordinario modo,quo à pueris, & communibus Laicis fieri ſolet, non immeritò dubitari poteſt, quia miniſter ille non exercet actum Ordinis, nec tenetur illud exhibere gratis,cum ex officio ad id vocatus non ſit,nec ſpecialiter gratiam ad id receperit. Sed nihilominùs eo ipſo quòd voluntariè cooperatur tali miniſterio ſacro,& ſuam actionem cum illo coniungit,qui Sacramentum efficit, debet illam cum debita reuerẽtia exhibere, & conſequenter gratis,& non venali modo licet pro obligatione, vel ſuſtentatione, vel aliis titulis poſſit aliquid accipere, vt poſteà generaliter trademus. Idémq; cum proportione dicendum cenſeo de functione Lectoris, quæ eſt ſacram lectionem veteris, & noui Teſtamenti in Eccleſia

7. De actibus quatuor ordinum inferiorum.

legere, vt in matutino, in Capitulis Horarum, &c. Et magis conſtabit ex his, quæ de diuino officio, & concione infrà in particulari dicemus. Denique Oſtiarij munus minùs ſacrum eſſe videtur; ad illum enim ſolùm pertinet res, & fores Eccleſiæ cuſtodire, & dum aguntur ſacra, excludere eos, qui adeſſe prohibentur, iuxta cap. 1. d. 21. & cap. 1. d. 25. (Cap. 1.) Nihilominùs apud Deum miniſterium hoc ſacrum reputatur, & ſanctum. Vnde Malach. 1. ait Dominus. (*Malach. 1.*) *Quis eſt in vobis, qui claudat oſtium, & incendat altare meum gratuitò?* Quæ interrogatio intelligi poteſt, vel quaſi reprehenſionem continens, quòd Leuitæ hęc miniſteria tunc venderent, vel vti Hieronymus (*Hieron.*) indicat, continet querimoniā Dei de ingratitudine Sacerdotum, & Leuitarum, nam cum nec minimū miniſterium gratis agerent, id eſt, pro quo non acciperent à Deo condignum ſtipendium decimarum, & aliorum ſpiritualium prouentuum, nihilominùs res Diuinas, & Dei cultum indignè tractabant. In vtroque autem ſenſu ſupponitur miniſterium illud ſpirituale eſſe. Igitur miniſterium illud, quatenùs in Eccleſia nunc fieri poteſt poteſtate, & auctoritate Ordinis ſpirituale eſt, ac proinde materia Simoniæ. Si verò aliter fiat, prout Laico committi poteſt, non videtur de ſe materia Simoniæ.

8. Prædictos actus eſſe materiam Simoniæ, ſiue ab ordinato, ſiue à Laico adminiſtrentur.

Ex hoc ergo diſcurſu non ſolùm conſtat, actus omnium Ordinum prout ab illis procedunt, & cum habitudine ad illos fiunt, materiā eſſe Simoniæ, ſed etiam eoſdem actus ſpectatos, quatenùs aliquando fieri poſſunt à Laico per Eccleſiæ commiſſionem, regulariter eſſe ita ſpirituales, vt vendi non poſſint, ſed ſint materia Simoniæ ex Diuino, ac naturali Iure. Dico autem *regulariter*, quia interdum poteſt eſſe actus tam materialis ſecundùm ſe, vt niſi accedat prohibitio Eccleſiæ, non ſit materia Simoniæ, ſi non vt actus Ordinis, ſed prout à Laico fieri poteſt, exerceatur, vt dictum eſt de officio Oſtiarij, maximè quatenùs ad eum ſpectat res mobiles Eccleſiæ cuſtodire. De officio item Cantoris idem dici poteſt, ſed illud non eſt proprium alicuius Ordinis, vt infrà videbimus. De prima verò Tonſura nihil dicere neceſſe eſt, quia illa nec eſt Ordo iuxta veriorem ſententiam, nec habet proprium munus actiuum, ſed ſolū eſt quaſi potentia paſſiua, ſeu diſpoſitio, quæ ad ordines, vel beneficia, vel aliqua Eccleſiaſtica miniſteria proximè idoneitatem confert. Hoc autem ſatis eſt, vt ipſa Tonſura ſpirituale aliquid ſit, ac ſubinde materia Simoniæ: nam reuera per collationem eius aliquomodo ſanctificatur perſona, & ſpecialiter Deo dicatur, & in ſortem miniſtrorū Dei, ſeu Cleri annumerari incipit, & ita eius collatio quoad hoc comprehenditur ſub prohibitione, qua ordinationes emi, & vendi prohibentur, argum. cap. *Cùm contingat*, de Ætat. & quali. (Cap. *Cùm contingat.*) Vbi Tonſura Ordo appellatur in lata, & fauorabili ſignificatione. Denique quo ad hoc eadem eſt ratio de hac Tonſura, quæ de aliis Sacramentalibus, quæ vendi non poſſunt, vt videbimus.

CAPVT XIV.

An omnia Sacramentalia tam in actione, quàm in termino ſint propria materia Simoniæ?

1. Quæ Sacramentalia dicantur.

SAcramentalium nomine ſignificari ſolent, vel cæremoniæ quædam inſtitutæ ab Eccleſia ad ornatum Sacramentorū, vel generaliùs omnes cæremoniæ, & benedictiones ſacræ, quæ in Eccleſia fiunt, vt in 3. to. 3. p. diſp. 15. latiùs tractaui; & hoc poſteriori modo nunc de illis loquimur. Poteſt autem diſtingui duplex Sacramentalis actio; vna, quæ non habet permanentem effectum per conſecrationem alicuius rei, vt benedictio nuptialis, exorciſmus, &c. alia, quæ habet talem effectum, vt benedictio Aquæ, Olei, Calicis conſecratio, &c. Quam diuiſionem attigit Caiet. 2. 2. q. 88. art. 11. & ex illo Nauar. in comment. de Spoli. §. 18. n. 9. & 10. (*Caiet. Nauarr.*) Et hāc poſteriorem vocant benedictionē conſtitutam vtique rei ſacræ, priorem autē inuocatiuā, quæ ſi priuatim fiat, nō eſt Sacramentale quid, ſed quando fit ex publica authoritate, & inſtitutione Eccleſiæ, vt infrà conſtabit. Nos verò vtramq; benedictionem comprehendimus ſub actione Sacramentali, quod vocare poſſumus Sacramentale tranſiens: rem autē ſacram, quæ interdum per benedictionem conſtituitur, appellare poſſumus Sacramentale permanens. Et licèt hìc præcipuè agamus de actionibus, ſimul dicemus de terminis; tum propter connexionem; tū quia per mutuam collationem meliùs ſingula intelligentur; tum quia hoc modo ferè totam materiam Religioſi cultus comprehendemus, iuxtà doctrinam D. Thom. 1. 2. quæſt. 101. art. 4. (*D. Thom.*)

2. Sacramentalia omnia tranſeuntia, eſſe materiā Simoniæ.

Primò ergo dicendū eſt, Sacramentalia omnia, etiam quæ ſunt in fieri, ſeu tranſeuntia, vt appellauimus, eſſe materiam Simoniæ. Hoc poteſt explicari in primis benedictionibus ſolēnibus Eccleſiæ, quæ ſub ſacramentalibus comprehenduntur. Procedítque in primis in benedictionibus conſtitutiuis, quæ vt ſunt in fieri, tranſeuntes ſunt, & de illis ſatis conſtat ex dictis, vendi non poſſe ſine Simonia, quia ſunt Ordinum functiones, vt patet de conſecratione Eccleſiæ, Calicis, benedictione Aquæ, veſtimenti, &c. Idemque dicendum eſt de benedictiouibus inuocatiuis, etiamſi permanentem effectum circa rei conſecrationem non relinquant, vt patat de benedictionibus nuptiarum, & ſimilibus. Aduertendum verò eſt, benedictiones has inuocatiuas ſæpè eſſe merè priuatas, quæ à Laicis etiam conuenienter fiunt, vt benedictio menſæ, benedictio paterna: quæ pater dat filio, vel ſenex iuueni, & poteſt etiam dari à Presbytero: & hæ hìc non conſiderantur, quia per ſe non ſunt actus Ordinum, nec ad Sacramentalia pertinent; ſed ad orationem potiùs priuatam, de qua, an vendi poſſit, infrà attingemus. Aliæ verò ſunt benedictiones, quæ licet rem propriè non conſecrent, nec ſeparēt illam à cōmunibus & profanis vſibus, nihilominùs fiunt ſpeciali ritu à miniſtris Eccleſiæ, & ex ſpeciali eius inſtitutione, vt habeant ſpecialem effectum, ſaltem per modum imperationis in nomine totius Eccleſiæ, & ideò meritò inter Sacramentalia numerātur. Et tales ſunt benedictiones nuptiarum, vt conſtat; item benedictio nauis, vel domus, aut aliquorum ciborum prout in Miſſali, vel Pontificali habentur. Item ad hæc Sacramentalia alia tranſeuntia pertinent cæremoniæ, quæ in Sacramentis ſolemniter conferendis fiunt, vt exorciſmus, & catechiſmus in Baptiſmo, & alia ſimilia, quæ in ſpecie notarūt Soto quæſt. 6. art. 1. & Nauarr. cap. 23. n. 99. & optimè Guiliel. Rodoan. de Simon. 3. part. cap. 17. n. 18. & 19. (*Soto. Nauarr. Guilli.*) De his ergo omnibus procedit concluſio: & ratio eſt eadem, quia huiuſmodi actiones, & benedictiones omnes ſunt actus Ordinum, nec enim poſſunt niſi à Sacerdotibus fieri: cōprehenduntur ergo ſub regula generali in principio capit. ſuperioris conſtituta. Item ſunt actus propriè ſpirituales, nam & à poteſtate ſupernaturali procedunt, & ad ſpiritualem finem ordinantur. Vnde conſtat, Simoniam circa res huiuſmodi eſſe contra Diuinum, & naturale Ius; licet etiam contineatur in Iure Canonico, vel ſub generali prohibitione vendendi ſacra miniſteria, vel ſub ſpecialibus prohibitionibus benedictio

dictionum nuptialium, & ſimilium.

3. Secundò dicendum eſt, Sacramentalia omnia permanentia, ſeu res ſpecialiter ab Eccleſia conſecratas, vt tales ſunt, materiam eſſe Simoniæ, quæ committitur etiam contra Ius diuinum, quoties res huiuſmodi, vt tales ſunt, venduntur. Hæc eſt etiam communis aſſertio, vt patet ex Theologis, & Summiſtis locis citatis, & ex Doctorib. Canoniſ. in c. *Cùm in Eccleſia,* de Simon. Ex quo textu concluſio probatur, quatenus ibi prohibetur venditio ſepulturæ, quæ cenſetur eſſe ex his rebus hoc modo ſacris. Et meliùs ex cap. *Siquis obierit,* 1. q. 3. vbi generaliter ſtatuitur, res quæ ex conſecratione proueniunt, venales non eſſe, & exemplum ponitur in Eccleſia, ſeu templo, & additur, *aut tale aliquid,* &c. & alia ſtatim adducemus. Ratio autem eſt, quia hæ res ſunt verè ſacræ, ideóque ſi vt tales vendantur, irreuerentia magna committitur, quæ ad Simoniam ſpectat. Item illud eſſe, quod habent quatenus ſacræ ſunt, qualecumque illud ſit, ſiue phyſicum, ſiue morale, ſupernaturale eſt, & ſpirituale, nã ex ſupernaturali inſtitutione, & poteſtate procedit, & ad ſpiritualem finem, ac ſupernaturalem proximè ordinatur, ergo res illæ, quatenus tales ſunt, ſpirituales ſunt, & materia Simoniæ. Vnde fit, ſi cariùs vendantur ratione conſecrationis, aut benedictionis, quam antea valeant ratione ſuæ materiæ, vel artis, Simoniam committi, quia tunc iam vendunt quatenus ſpirituales ſunt. Et ſequitur hoc conſequenter ex dictis; nam benedictio, & conſecratio talium rerum vendibilis non eſt, nec pretio æſtimabilis, ergo nec pretium rei augeri poteſt ratione ſolius conſecrationis quaſi permanentis in illa. Nam actio, & terminus eius formalis (vt ſic dicam) quaſi correlatiua ſunt, & proportionem ſeruant. Nam ſi terminus eſſet pretio æſtimabilis, etiam actio poſſet pretio æſtimari: & è conuerſo ſi actio non poteſt æſtimari pretio, nec terminus. Vt ſi artificium vt ſic non eſſet pretio æſtimabile, profectò neque actio artificis æſtimanda eſſet: nunc verò quia actio artificis pretio æſtimatur, etiam artefactum creſcit in valore ratione formę artificiatæ. In præſenti ergo cum conſecratio non ſit pretio digna, nec rem eſſe conſecratã auget valorem eius, illa ergo ratione vendi non poteſt.

Sacramẽtalia permanẽtia ſimiliter.

Cap. Siquis.

4. Sed difficultas eſt, An iſtæ res conſecratæ vendi poſſint ratione materiæ, non obſtante conſecratione, eo pretio, quo vendi poſſent ante conſectationem? Primum enim videtur vendi non poſſe, etiam ratione materiæ ex dicto c. *Siquis obiecerit,* & ex regula eius, quia qui vendit id, quod ſine alio ſubſiſtere non poteſt, neutrum inuenditum relinquit, ſed conſecratio illa eſſe non poteſt ſine tali re materiali, nec res illa ſemel conſecrata poteſt iam ſubſiſtere ſine conſecratione, quia manente re, non poteſt auferri conſecratio, etiam per Pontificem, vt notauit Caietanus 2.2. q.88. art.11. & ſequitur Nauar. in Tract. de Spoli. §. 18. ergo non poteſt vendi vnum ſine alio; ergo nec res ipſa materialis. Et ita videtur concludi in dicto cap. imò hoc eſſe videtur intentum eius, cum ſic inchoat. *Siquis obiecerit, non conſecrationem emi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proueniunt, penitus deſipere probatur.* Secundò in actionibus ipſis conſecrandi, miniſtrandi, & conficiendi Sacramentum, inuenitur etiam materiale, & formale. nam locutio illa vel motio manus, aut pedis, & ſimiles quæ in his miniſteriis, etiam Sacramentorũ interueniunt, materiales ſunt, vt conſtat, poſſéntque fieri ſine ſacra inſtitutione; & vt ſic haberẽt valorem ſuum temporalem, formale verò eſt illud eſſe, quod recipiunt ex inſtitutione, & ex habitudine ad poteſtatem, & finem ſpiritualem. Et nihilominùs poſtquam materiale fit vt coniunctum formali, vendi non poteſt, nec pretio æſtimari, vt ſuprà dictum eſt, ergo idem dicendum eſt de rebus ſacris permanentibus. Tertiò poſtquam res materialis benedicta eſt, & conſecrata, iam non poteſt transferri ad communes vſus talium rerum; agimus enim de benedictione conſtitutiua, quæ in hoc differt à purè inuocatiua, quod transfert rem ſic conſtitutam in alium ordinẽ, & ad alios vſus tantùm ſactos, ergo iam non poteſt res illa etiam materialiter ſumpta pretio æſtimari. Probatur conſequentia, quia hæ res materiales non æſtimantur temporali pretio, niſi propter temporalẽ, & communem vſum. Et hæc ratio ſaltem videtur probare, rem illam non eſſe dignam tanto pretio, ſicut antea, quia ſaltem non valet ad totum vſum communem, & propter vſum ſacrum æſtimari pretio non poteſt. Vnde licet materia illa (vt Calicis v.g.) poſt confractum Calicem ad humanos vſus poſſit transferri, ſaltem Calix, vt vas quoddam eſt arte factum, non poterit pretio vendi, etiamſi pondus illud argenti poſſit pretio æſtimari. Quartò denique vel omnes iſtæ res vendi poſſunt ratione materiæ, vel aliquæ tantùm: neutrum dici poteſt: ergo potiùs dicendũ eſt, nullas poſſe vendi. Prior pars, ſcilicet non poſſe omnes vendi, ſumitur ex d. cap. *Cùm in Eccleſia,* vbi de ſepultura id negatur, & ex d. c. *Siquis obiecerit,* vbi id negatur de Eccleſia. Item ex c. *Placuit* 102. cap. *Dictum eſt.* 105. 1. q. 1. vbi pro Chriſmate, & pro balſamo aliquid exigi prohibetur: vbi per Chriſma intelligitur ſine dubio Sacramentum confirmationis, per balſamum autem materia eius, quam oportet eſſe conſecratam, & ideò vendi prohibetur, etiã ratione materiæ. Idem ergo erit de Oleo ſancto, & de Aqua benedicta. Vnde facilè probatur altera pars, quia nulla ratio ſufficiẽs reddi poteſt, cur ex his rebus quædã vendi poſſint, & non aliæ, ergo de omnibus negandũ eſt.

An res conſecratæ vẽdi poſſint ratione materiæ.

Cap. Siquis.

Caiet. Nauar.

Ca. Cum in Eccleſia. Cap. Siquis. Ca. Placuit. Ca. Dictum eſt.

5. In hac re communis ſententia Canoniſtarum eſt, has res ſemel conſecratas, quandiu cõſecrationem retinent, vendi non poſſe, ſed ſiquæ ſunt, quę confractæ, aut ſciſſæ amittere poſſunt conſecrationem, priùs eſſe frangendas, & poſteà illam materiam vendi poſſe. Vnde inferunt diſtinguendum eſſe inter res huiuſmodi. Quædam enim conſecrationem recipiunt ſub certa forma artificiali, à qua tanquã à ſubiecto, vel neceſſaria diſpoſitione ſubiecti pendet conſecratio, & de his aiunt materiam eſſe inuendibilem quandiu formam, & conſecrationem retinet, ſi tamen illa priuetur, iam vendi poſſe, nec eſſe materiam Simoniæ. Aliæ verò ſunt materiæ, quæ ſine reſpectu ad artificialem formã quaſi in ſua ſubſtantia conſecrantur, vt Chriſma, Oleum, Aqua, Panis, & ſimilia, & de his aiunt, ampliùs vendi non poſſe etiã ratione materiæ. Quia in his conſecratio ita ineſt materiæ per confuſionẽ (vt ipſi loquuntur) ſeu inſeparabiliter, vt ampliùs non ſit illa materia conuertibilis ad humanos vſus, ideoque vẽdibilis iam non eſt. Et hæc ſententia videtur ſuaderi rationibus à nobis pro dubitatione propoſitis. Illámque indicat Gloſſa in d. c. *Placuit,* 102. Gloſſ. etiam in c. *Ea quæ,* c. *Non ſatis,* c. *In tantum,* de Simon. Vbi Doct. qui ex eiſdem Iuribus id colligunt, quatenus in eis prohibetur accipi pretium pro Chriſmate, quod etiam ſumitur ex cap. *Quidquid,* 101. & ſequentibus 1. q. 1. In his tamen Iuribus aduertendum eſt, in nonnullis illorum ſermonem eſſe de collatione Chriſmatis, quæ fit per vſum eius in ſolemnitate Baptiſmi, vel in Sacra-

Sententia Canoniſtarum.

Gloſſ. Ca. Placuit. Gloſſa. Cap. Ea, quæ. Cap. Non ſatis. Cap. In tantum. Cap. Quidquid.

cramento Confirmationis, aut in aliis eius ſacris vſibus, de quibus in tit. de Sacra vnctione, Et ſic nihil probatur ex illis textibus, quia ſolũ inde habetur propter illam actionem vngendi, vel Chriſmandi non eſſe accipiendum pretium, quod fundatur in hoc, quod illa actio eſt Sacramentalis, de qua eſt alia ratio, vt ſuprà dictum eſt. Aliqua verò ex illis Iuribus loquuntur de ipſa materia Olei, vel Chriſmatis manifeſtè: & illa videntur hanc ſententiam ſuadere. Et ita ſenſit Panorm. cum aliis in dicto cap. *Ea quæ*, refertúrque Aſtenſ. in Sum. lib. 6. tit. 55. art. 9. & idem ſentire videtur Angel. *Simonia*, 2. num. 23. & 24. nam cum Panorm. ſentit, & differentiam couſtituit inter vaſa ſacra, & liquorem Balſami. Et Tabien. num. 39. 40. & 43. Nec ab hac ſententia diſcordat D. Thomas dicta q. 100. art. 4. ad 1. vbi non aliter putat, poſſe vendi Calicem, niſi priùs confringatur, quia poſtea, inquit, non intelligitur eſſe vas ſacrum, ſed purum metallum.

Angel. Panor.

6. Opinio aſſerentium res ſacras vẽdi poſſe ratione materiæ *Soto.*

Alij nihilominùs indifferenter aiunt, has res ſacras vendi poſſe ratione materiæ, ſiue ſint res artificiales, vt vaſa, ſiue naturales, vt Oleum, vel ſimplex, vel miſtum Balſamo, quod Chriſma dicitur. Ita tenet Sot. dicta q. 6. art. 1. Vbi multa incunctanter approbat, quæ non parua indigent conſideratione, vt quòd poſſit Calix locari, *nam locatio illa* (inquit) *longè antecedit ad Sacramentum.* Item quod poſſit vnus, Chriſma emere in vno loco, & vendere in alio: & quod vna Eccleſia poſſit alteri vendere Oleum ſanctum pro iuſto valore Olei. Addit tamen pro illa particula Olei, vel Chriſmatis, quæ in ſacra vnctione conſumitur, non poſſe pretium poſtulari, etiamſi alias eſſet tali rei proportionatum. Nam priores contractus ſunt antecedentes ad Sacramentum, & ita ad illud accidentaliter ſe habent, illud autem Oleum, quod conſumitur in ipſa vnctione Sacramenti, vel Sacramentali, eſt de intrinſeca ratione eius, & ideò non eſt ſimilis ratio. Et hæc opinio, quod hæ res vendi poſſint, videtur eſſe communis: nam illam indicat D. Thomas dicto art. 4. ad 1. 2. & 3. ſi attentè legatur, & clariùs in 4. d. 25. q. 3. art. 2. q. 3. Vbi tam de rebus mobilibus, quàm de immobilibus ſacris dicit, non poſſe vendi vt ſacræ ſunt, tamen poſſe vendi ratione materiæ; & de Calice ait, quod etiam integer poteſt vendi alteri Eccleſiæ. Interdum verò addit limitationem aliquam, quæ non pertinet ad vitandam Simoniam, ſed ad debitum modum alienandi res ſacras, ita vt nec alienentur ab Eccleſia ſine cauſa, nec ad vſus profanos conuertantur. Conſentiunt ibi Durand. Palud. Richard. quodlib. 2. quæſt. 24. Nauarrus dicto cap. 23. num. 108. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 23. Syluest. verb. *Simonia*, quæſt. 12. Caiet. verb. *Simonia* regula 1. & fauet in tertia, quamuis hæc rem magis reddat dubiam, vt dicemus. Guilliel. Redoa. 3. para. cap. 16. in princ. & cap. 17. num. 6. & ſequentibus.

D.Thom.

Durand. Palud. Richar. Nauar. Anton. Syluest. Caiet. Guilliel.

7. Hi verò auctores ferè omnes loquũtur de vaſis, aut veſtibus ſacris, non verò de liquoribus, Oleo, Chriſmate, tamen indifferenter loquuntur, nullam differentiam aſſignantes inter huiuſmodi res, & in hoc fauent huic parti. Item in hoc quod pro generali regula conſtituunt, hæc omnia quæ ſunt antecedenter annexa ſpiritualibus, id eſt, quæ ſecundùm ſe antecedunt ſpiritualitatem, vendi poſſe ſecundùm ſe ſpectata: nam tale eſt Oleum, Balſamũ, Aqua, &c. ergo in illis etiam procedit regula. Item quia dicunt, vnam Eccleſiam poſſe alteri vendere ſacras veſtes, & vaſa integra, etiamſi ad vſum ſacrum vendantur: ergo eadem ratione poterit vendere Oleum ſanctum abſque Simonia. Item ſpecialius fauent dicẽtes poſſe emi Aquam benedictam, ſeu conſecratam ad baptizandum, dummodo non benedictio, ſed Elementum ematur. Ita Archid. in cap. *Baptizandis* 1. q. 1. & ſequitur Guilliel. Redoa. 3. part. cap. 5. num. 20. & Tabien. *Baptiſmus*, 6. num. 4. Eſt autem eadem ratio de Aqua, & de Oleo, quia etiam in illo non pendet conſecratio ex aliqua figura. Ratio denique pro hac ſententia eſſe debet, quia res illa ratione ſuæ ſubſtantiæ, & naturalis conditionis eſt æſtimabilis pretio, & non amittit valorem ratione conſecrationis, licet nouum non acquirat. Quòd autem poſita conſecratione non poſſit conuerti ad profanos vſus, eſt accidentariũ, pertinétque ad reuerentiam rei ſacræ, non tamen propterea res ipſa amittit valorem ſuum. Ac denique (quod maximè vrget) multa ſunt in hoc genere vſu recepta, quæ non poſſunt aliter honeſtari, vt ſoluendo argumenta dicetur meliùs, ſimúlque amplius hoc confirmabitur.

Archid. Guiliel. Tabien.

8. Duæ limitationes generalis Regulæ à Caiet. poſitæ.

Duæ verò limitationes ad hanc generalem regulam colligi poſſunt ex Caietano. In dicta regula 3. verb. *Simonia*, prima eſt. Niſi alicuius talis rei venditio per Eccleſiam ſit prohibita, quæ quidem ex ſuppoſitione vera eſt in ſuo ſenſu. Nos tamen hîc non agimus de Simonia, quia prohibĩta, ſed ex natura talis rei; illa verò tunc eſſet ſolùm quia prohibita. Deinde Caiet. non declarat, an de facto ſit aliqua talis prohibitio; non enim adducit exempla de rebus ſacris, ſed de officiis quibuſdam, quæ vendi prohibentur, de quibus eſt longè diuerſa ratio, vt infrà videbimus. Quidam autem æſtimant, ad hanc exceptionem pertinere Chriſma, ſeu Balſamum, nam ob ſpecialem prohibitionem Eccleſiæ in Iuribus citatis putant, vendi non poſſe. Ita ſentit Vgolin. Tabien. 1. cap. 37. §. 3. ſentit tamen illam prohibitionem eſſe in foro fori, ſeu externo, non in foro poli, ſeu conſcientiæ. Veruntamen ex illis capitibus non colligitur vniuerſalis prohibitio, & ea, quæ colligitur, ſine dubio in foro conſcientiæ obligat, imò fortaſſe eſt fundata in Iure naturali, ſuppoſitis aliis inſtitutionibus Eccleſiæ, vt infrà exponetur. Aliud exemplum eſſe poteſt de ſepultura, de qua infrà dicetur.

Caiet. Prima.

Vgolin.

9. 2. Limitatio.

Altera limitio ex Caiet. in 2. Reg. eſt. Niſi in tali re compoſita ex materiali, & ſpirituali minus principale ſit id, quod ſe tenet ex parte materiæ: nam tunc id, quod præcipuũ eſt, trahit ad ſe, quod minus eſt. Duabus itaque regulis omnes caſus in hac materia occurrentes voluit concludere Caietanus. Vna eſt, quando materiale in re ſacra præcipuum eſt, tunc rem ſacram vendi poſſe ratione materiæ, vt Calicem, templum, &c. Quando verò materiale eſt minus principale, tũc non poſſe vendi etiam ratione materiæ. Sed inprimis ſi rectè res expendantur, nunquam in re compoſita ex materiali, & ſpirituali, videtur eſſe principalius materiale, quàm ſpirituale: nam ſemper ſpirituale eſt altioris ordinis, & inæſtimabile pretio temporali: cuius etiam ſignum eſſe poteſt, quia quantumuis temporale ſit magnæ æſtimationis, ſemper per ſpirituale transfertur ad altiorem dignitatem, & abſtrahitur à communibus vſibus humanis. Secundò difficiliùs eſt habere regulam ad diſcernendum, quando in tali re principale, ſit materiale, vel ſpirituale. Vnde enim talis comparatio metienda eſt? non enim ex valore materiæ ſecundùm ſe; aliàs in Calice aureo materiale eſſet præcipuum, & in ſtamneo eſſet minus principale. Et in Aqua benedicta Aqua eſſet minus principalis, & vendi non poſſet,

Impugnatur vtraque limitatio.

poſſet, in Chriſmate verò materiale eſſet præcipuum, & ideò vendi poſſet; quæ conſtat dici non poſſe. Quod ſi ex qualitate, vel valore materiæ ſecundùm ſe illa differentia ſumi non poſſit, non apparet, vnde ſumenda ſit. Tertiò etiam illa diuiſione admiſſa, non apparet, cur non ſemper poſſit res ſacra materialis vendi ratione materiæ, eo modo, quo ibi reperitur, ſcilicet, vel ſimpliciter ſi principaliter ibi fuerit, vel ſecundùm quid, ſi minus principaliter. Vnde Caiet. in 2. regula nunquam dixit, quando materiale eſt minus præcipuum, rem non poſſe vllo modo vendi, ſed non poſſe vendi *abſolutè*, id eſt, tractando abſolutè de tali re, quando venditur: quia ſic intelligetur tractari de re ſacra vt ſacra eſt. *Vnumquodque enim* (ait Caietanus) *cùm abſolutè tractatur, & iudicatur, cenſetur tractari ſecundùm id, quod in eo principale eſt.* At, ponamus, cùm talis res venditur, non ſimpliciter de illa tractari, ſed cum reſtrictione de materia illius eo modo, quo ibi eſt, cur ergo ſic non poterit vendi; tunc enim non procedit dicta ratio.

10\. *Aliorũ diſtinctio de materia rei ſacræ quanno ſcilicet eſt magni, vel parui valoris.* Aliter alij diſtinguunt, quia vel materia rei ſacræ eſt moraliter magni valoris, & prudenter ita æſtimabilis, aut eſt res exigua, quæ moraliter quaſi pro nihilo reputatur. Quando eſt prioris generis, dicunt vendi poſſe ratione materiæ, non verò quando eſt poſterioris rationis, quia tunc moraliter cenſeretur vendi ratione conſecrationis. Ita ſentit Valent. 3. tom. diſp. 6. q. 16. part. 2. dub. 5. *Valen.* Et quoad primum membrũ ponit exempla de ſacris imaginibus, veſtibus, Calice, &c. De Oleo ſancto, aut Balſamo nihil dicit, quoad ſecundum verò membrum ponit exempla in Iure patronatus, Iure *Impugnatur.* præſentandi, & ſimilibus, & quæ certè non ſunt exigua, nec paruæ æſtimationis, ſed de illis nunc non agimus, quia non pertinent ad Sacramentalia, nec ad effectus eorum, ſeu res conſecratas per actiones Sacramentales: infrà verò videbimus, an illa ſint inuendibilia natura ſua, vel ex prohibitione Eccleſiæ. Addit verò alia exẽpla in illo ſecundo membro de Aqua benedicta, & Agnis Dei, quas res dicit non poſſe vẽdi ſine Simonia. Sed de Aqua benedicta contrariũ communiter docetur, vt vidimus. Agni etiam Dei ratione materiæ ſine ſcrupulo à viris timoratis venduntur, vt ſæpe vidimus, etiam Romæ, & viri etiam docti, & timorati illos emunt, neque hoc habet multam difficultatem ex natura rei, de Iure autẽ poſitiuo videri poſſet hoc prohibitum per conſtitutionem ſecundam Gregorij XIII. quæ incipit. *Omni certè ſtudio.* Vbi prohibet, Agnum Dei *depingi, miniari, aut vendi.* *Greg. 13.* Sed illa conſtitutione directè videtur prohibita depictio Agnorum, & venditio illorum depictorum, quæ occaſione picturæ fieri ſolebat. Et ita eſt intellecta communiter illa conſtitutio, & conſuetudo illam interpretata eſt, nam Agni albi poſteà vendi conſueuerunt, non vt ſacri, ſed ratione materiæ, vel potiùs laboris, vt paulò poſt dicemus.

11\. *Diſtinctionem poſitã non benè fundari.* Præterea diſtinctio non videtur in re fundata, ſed in præſumptione, hîc autem non de præſumptione agimus, ſed de veritate coram Deo. At verò hoc modo ſi ſeruetur proportio, eadem eſt ratio de re magni, vel exigui valoris temporalis; nam licet vtraque conſecretur, vtraque vendi poterit adæquato pretio, illa magno, hæc exiguo. Vt verbi gratia aqua exigua ad communem vſum bibendi, iuſtè interdum venditur exiguo pretio, aſſe, verbi gratia, vel dipondio. Cur ergo erit Simonia tanti vendere Aquam benedictam eiuſdem quantitatis? Item, licet vnus Agnus Dei paruus videatur habere materiam exiguam, tamen centum

A vel mille habent æſtimabilem materiam, ergo ita ſimul ſumpti poterunt vendi pretio proportionato materiæ, ergo licet poſtea ſigillatim diſtrahantur, poterit pro rata aliquid pro ſingulis exigi, quia in his eadem eſt ratio totius, & partis, ſeruata proportione. Nam vbi eſt eadem ratio totius, & partis, quæ de toto dicuntur, de parte dicta intelliguntur, vt ſenſit I C. in Leg. *Quæ de tota*, ff. de Rei vendi. *Leg. Quæ de tota.* Solùm ergo poteſt illa conſideratio materiæ deſeruire ad præſumendum in rebus exigui momenti, ſi vendantur, communiter committi Simoniam, quia cariùs venduntur ratione conſecrationis. Quòd quidẽ ſi ita ſit, & talis ſit intentio vendẽtis, clara erit Simonia. Si autem non ſit hæc vendentis intentio, ſed ſolùm vendere cariùs materiam illam, quia alius eſt affectus ad illam, vel

B quia poteſt illum decipere, erit quidem ſic vendens iniuſtus: ſed de Simonia dubitari poteſt, quia ille reuera non intendit vendere cariùs rem ratione ſpiritualitatis. Nihilominùs tamen non videtur excuſandus: tum quia de ſe præbet ſpecimen Simoniæ, quod vitandum eſt: quia eſt contra reuerentiam rei ſacræ, etiam illo modo illam iniquè vendere. Loquendo ergo de his rebus ex ſolo Iure naturali, & ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, non oportet diſtinctionibus vti, nec limitationem adhibere, ſed ſimpliciter dicere, has res vendi poſſe ratione materiæ ſecundùm ſe ſpectatæ, & nulla habita ratione conſecrationis. *Secluſa pro hibitione poſitiua hæ res poſſunt vẽdi ratione materiæ.* Quia quòd

C aliquæ vendi poſſint tam ex his, quæ requirunt certam formam artificialem, quàm ex his, quæ illam non requirunt, dubitari non poteſt, & nulla conueniens ratio differentiæ inter has, & alias ex ſola rei natura reddi poteſt. Et rationes etiam factæ pro ſecunda opinione hoc confirmant, & ex ſolutionibus argumentorum res magis eluceſcet, & ibi etiam dicemus, an ex Iure poſitiuo aliqua exceptio facienda ſit.

12\. *Soluitur primum argumentum in oppoſitũ Bonauent. Magiſt.* Ad 1. ergo ex cap. *Siquis obierit*, Bonauent. in 4. diſtinct. 25. dub. 5. circa literam dupliciter exponit textum illum, quem ibi Magiſter ſummatim retulit, nunc verò ſecundam expoſitionem

D omittimus, quam infra reſumemus, quia prima ſufficit, & maximè ſeruit intentioni noſtræ, ſi poſſit textui accommodari. Ait ergo aliud eſſe loqui de temporali, cui annexum eſt ſpirituale, & aliud de temporali, quod eſt annexum ſpirituali, priori modo Ius patronatus eſt annexum fundo: poſteriori modo præbenda eſt annexa ſpirituali muneri. In his ergo poſterioribus dicit procedere regulam, vt non poſſit temporale vendi, quin ſpirituale vendatur, quia cùm ibi temporale ſit quaſi conſequens ad ſpirituale, & aliter transferri in alium non poſſit, non poteſt etiam vendi quin ſpirituale vendatur. In prioribus autem non tenet regula, quia fundus vendi poteſt, non vendito Iure patronatus, quia fundus ſecundùm ſe eſt prius. *Temporale cui eſt ãnexum ſpirituale poteſt vendi, ſecùs dicendũ de temporali, quod eſt ãnexum ſpirituali.* Quæ doctrina veriſſima eſt, vt infrà tractando de

E ſpiritualibus annexis videbimus, & ad noſtrum propoſitum optimè ſeruit, quia hæ res materiales, de quibus tractamus, non ſunt propriè annexæ ſpiritualibus, ſed potiùs ſpiritualia annectuntur eis, nam præſupponunt illas, & eis quaſi adiacent, & ideò temporalia ſemper poſſunt ſecundùm ſe vendi, licet cum illis tranſeant ſpiritualia ſine vllo pretio. Et in idem recidit, quod communiter dicitur, in his rebus temporale eſſe annexum ſpirituali antecedenter, & ideò vendi poſſe.

13\. *Difficultas proponitur & diſſoluitur.* Accommodatio verò huius doctrinæ ad textum illum habet difficultatẽ, quia inde infert Paſchaſ.

Paſch. Pa. Eccleſiam non poſſe vendi, at verò Eccleſia eſt res A ſacra, in qua ſpirituale annectitur temporali, & non è contra. Hæc verò obiectio facile excluditur iuxta veram lectionem illius textus, quæ ex originali integro adducitur in Gregoriano decreto. Gratian. Vbi enim Gratianus ſic habet. *Nam cum corporalis Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale aliquid ſine rebus corporalibus in nullo proficiat*: legendum potiùs eſt. *Cum corporalis Eccleſiæ Epiſcopus, vel Abbas ſine rebus, &c.* Et ſic ceſſat obiectio, nam ibi non agitur de materiali Eccleſia, an poſſit vendi necne, ſed de dignitate Epiſcopi, vel Abbatis: & eadem eſt ratio de officiis Eccleſiaſticis ſpiritualibus, quæ licet ſpiritualia ſint, cum ſint ad gubernandam corporalem, & viſibilē Eccleſiam, indigent corporali- B bus vt ſibi annexis, & ideò in his verum eſt, quod. qui vendit corporale annexum, nihil inuenditum relinquit. Et ita quadrat optimè expoſitio Bonau. D. Thom. à qua nō diſſentit D. Th. d.q. 100. art. 1. ad 6. Intelligit enim illum textum de his temporalibus, quæ cenſentur ſpiritualia, quia ſpiritualibus annexa ſunt. Et clariùs in 4. d. 25. circa lit. Mag. dicit. *Hoc debere intelligi de illis, quorum vnum, quod venditur, ordinatur ad alterum, quod ſub pretio cadere non poteſt, ſicut beneficia Eccleſiaſtica ſunt ordinata ad miniſtrorū Eccleſiæ ſuſtentationem, & ideò* (ait) *non poteſt inſtari de iure patronatus, &c.* Eadem autem ratio eſt de ſimilibus. Et ſine dubio dicta lectio illius textus eſt legitima, & conſentanea diſcurſui Pontificis, & illis verbis, quæ in obiectione ponūtur. *Siquis obiecerit,* C *non conſecrationem vendi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proueniunt.* Loquitur ergo de rebus temporalibus, quæ conſequuntur ad conſecrationē, & illi ſunt annexę, nō de his, quæ ſupponuntur abſolutè. Nomine autem conſecrationis intelligit, vel ordinationem ſacram, vt Gloſſa exponit, vel cuiuſuis ſpiritualis dignitatis collationem, vt Epiſcopatus, Abbatiæ, vt ſtatim exemplis declarat. Siquis autem velit adhærere literæ Gratiani, dicat, ibi eſſe ſermonem formalem de Eccleſia, vt Eccleſia, ſicut eſt ſermo de Epiſcopo, vt Epiſcopo, & de Abbate, vt Abbate, quomodo vendi non poteſt, quia vtrumque includit, ſpirituale ſcilicet, & materiale.

12\. 2. Argumētum ſoluitur. 1. Solutio. Ad 2. negatur conſequentia, poſſétque hîc pro ratione applicari diſtinctio Caietani, quia in acti- D bus ipſis ſacris ſpirituale eſt id, quod præcipuum eſt, in his verò Sacramentalibus permanentibus materiale eſt præcipuum, & ideò in prioribus materialis actio inuendibilis eſt, in poſterioribus autem materiale ſubiectum eſt vendidile ſecundum Secunda. ſe. Sed in hoc non quieſco propter obiectiones ſuprà factas, quia ſunt membra valdè obſcura, & præbent occaſionem aliis difficultatibus, & ob- Quādo materiale non antecedit ſpirituali, ſed eſt concomitans, vendi non poteſt. ſcuritatibus. Meliùs poſſet explicari hæc doctrina ex proximè dictis ad primum, in actionibus ipſis, materiale non eſſe antecedens ad ſpirituale, ſed concomitans, & quaſi ita intrinſecè permiſtum cum illo, vt totū fiat quaſi intimè, & ſecundùm ſe ſpirituale. In his verò rebus permanentibus materiale ſupponitur, vt ſubiectū, cui poſtea annectitur ſpirituale. Etenim ſi quando ſpirituale antecedit, E & habet annexum, & conſequens id, quod temporale eſt, hoc temporale vendi non poteſt, quia virtute vēderetur illud, quod ſupponitur, cur non magis id dicemus de temporali intimè in ſuo fieri, & eſſe permiſto ſpirituali? Quod tamen non habet locum in rebus ſacris, quæ ſecundùm ſuum eſſe naturale, vel artificiale ſupponuntur, & non habēt tantam permiſtionem, vel connexionē cum ſpiri- D. Thom. tualitate. Et hanc differentiam indicauit D. Thom. d.q. 10. art. 1. ad 6. cùm Sacramenta vocauit *ſpiritualia ſecundùm ſe ipſa*, eadem enim ratio eſt de Sacramentalibus quoad actiones ipſas. Magis verò hoc mihi explicuit Bonauent. in dicto dub. 5. in ſecunda expoſitione, quam ſuprà huc remiſi. Dicit enim, tunc materiale non poſſe vendi, quin vendatur ſpirituale, quando ita eſt coniunctū cum ſpirituali, vt ipſummet materiale teneat locū ſpiritualis, non verò quando res materialis ſuam temporalitatem retinet, etiamſi illi ſit annexa aliqua ſpiritualitas, ſicut cōtingit in fundo, & iure patronatus. Ita ergo in præſenti aſſero, functiones ſacras licet organis corparalibus fiant, ita eſſe eleuatas per inſtitutionem, vt locum ſpiritualium teneant, & ipſæ moraliter conſideratæ intimè ſint ſpirituales, nam ipſæmet materiales actiones continent intrinſecum cultum Dei, & impetrationem, ac ſpiritualem valorem apud Deum, & ideò fiunt omninò inuendibiles. At verò in his rebus ſacris materia ſemper manet ſecundùm ſe temporalis, & ideò non ita fit inuēdibilis, quin ſecundùm ſe ſpectata ſuam retineat temporalem æſtimationem. 15.

3\. Argumētum enodatur reſoluiturque vēdi Calicem, & ſimilia. Ad tertium dico in primis, propter illud videri poſſe non improbabilem opinionem Canoniſtarum, quatenus ait, vaſa ſacra (vt Calicem verbi gratia) vendi non poſſe integra permanentia, & conſecrationem retinentia. Quod ſi verum eſſet etiam inter ipſas Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas aſſerendum eſſet, quia etiam inter illas non poteſt Calix deſeruire, niſi ad vſus ſacros, & ideo ſi vendatur, videtur vendi vt ſacer, & conſequenter Simonia committi. Hoc autem eſt contra communiorem ſententiam, ac ferè omnium, & contra communem conſuetudinem, ita enim paſſim fit ſine ſcrupulo. Et meritò, quia ibi non venditur cōſecratio, cum ratione illius vas illud non cariùs vendatur, nec venditur vſus, quia hic eſt valdè remotus, & qui Calicem emit, ex vi emptionis non obligatur ad illum vſum, ſolùm ergo venditur illud, quod eſt materiale in Calice, aut alia re ſimili. Quando autem Calix venditur Laico, dixerunt multi, priùs debere frangi, & tunc iam non vendi Calicem, ſed argentum. Ita admonent D. D. Thom. Argen. Ambroſ. Cap. Aurū. C. Ea enim. Thomas ſuprà, Argent. 4. diſt. 25. & alij ſuprà relati propter ſententiam Ambroſij in cap. *Aurum* 12. q. 2. Et habetur etiam in cap. *Ea enim* §. *Hoc Ius* 10. q. 2. Sed aduertendum eſt hoc non eſſe neceſſarium ad vitandam Simoniam, ſed ad vitanda ſacrilegia, ſi res ſacræ ad vſus profanos transferantur contra regulam Iuris, *Semel dicatum, &c.* Et contra Canones decernentes, vt ſacra à Laicis non contrectentur in cap. *In ſancta*, cap. *Veſtimenta*, cum C. In ſancta. Cap. Veſtimenta. ſimilibus de Conſecr. diſtinct. 1. Vnde ſi nullum ſit talis ſacrilegij periculum, & conſtet, Laicum emere Calicem, vt per ſacerdotem in ſua capella, vel oratorio, illo ad rem ſacram vtatur, etiam poterit illi integer vendi, quia id nec per ſe malum eſt, cum omne periculum abuſus ceſſet, nec inuenitur in Iure prohibitum. Et ita docent Palud. Palud. Redoan. Redoan. & alij.

10\. Calix vendi poteſt, non ſolū iuxta argenti pōdus, ſed etiam communē artificij æſtimationem. Addo vlteriùs propter ea, quæ in argumento tanguntur, tunc Calicem vēndi poſſe non ſolùm iuxta argenti (v.g.) pondus, & valorem, ſed etiam iuxta communem operis, ſeu artificij æſtimationem, quod obiter attigit Vgolinus Tabien. r. c. 44. §. 2. n. 10. Alij verò auctores licet expreſsè non tradant, non tamen id excludunt, ſed potiùs virtute affirmant, dum aſſerunt, poſſe vendi iuxta æſtimationem ipſius rei ſecundùm ſe, & prout ſupponitur conſecrationi, ſolúmque cauent, ne propter conſecrationem augeatur pretium: at figura, & opus ſolent communiter conferre ad valorem & diſtin-

& diſtinguuntur à cõſecratione,& ad illam ſupponuntur,ergo. Item, in veſtibus ſacris hoc maximè neceſſarium eſt,quia ſuum valorem præcipuum ſæpe habent magis ex opere,& artificio,quàm ex materia : & tamen conſtat vendi etiam poſtquam benedictæ ſunt, ſecundùm valorem, quem habent opere cõputato. Item in imaginibus,quatenus res ſacræ ſunt,id manifeſtum eſt:nam ſi opus excludas, parum valoris habent, & tamen ſecundùm condignum valorem picturæ, & perfectionis eius venduntur; cum tamen etiam in illis obſeruandum ſit, vt ſanctitas non vendatur. Non enim cariùs vendi poteſt imago, eo quod ſit ſacra, quam profana, id eſt, eo quod ſit perſonæ ſanctæ potiùs, quam alterius; nec imago Virginis cariùs vendi poteſt,quam S Franciſci propter maiorem perſonæ repræſentatæ ſanctitatem,hoc enim eſſet,vendere id quod eſt ſacrum in imagine, & ita in Simoniam vergere. Perfectionem autem figuræ, & artis vendere licet, idem ergo eſt in aliis rebus ſacris artefactis. Quin potiùs, quod ſuprà dicebamus, Agnos Dei vendi ſolere non tam ratione materiæ,quàm operis,iuſtificari poteſt : materia enim illa ceræ licet ſecundùm ſe vendibilis ſit, tamen prout eſt in Eccleſia, non creditur vendi poſſe:quia Põtifex,cum Agnos Dei conſecrat, totam illam materiam ſuis expenſis facit, quam poſtea gratis donat, & conſequenter virtute vult, gratis dari. Quando ergo venduntur, ſolùm eſt ratione alicuius laboris,& operis,quod in reficiendis, ſeu conficiendis Agnis poſtea ponitur, & ideò cauere debent, qui illos vendunt, ne vltra hanc ęſtimationem pretium augeant, aliàs à Simonia excuſari non poterũt. Opus autem,& induſtria vendi poſſunt, idem ergo eſt in omnibus ſimilibus artefactis. Ratio denique eadem eſt de opere, quæ de materia ipſa, nam ita eſt æſtimabilis pretio, & ita ſupponitur ad benedictionem, ſeu conſecrationem Neque cõtra hoc obſtat ratio facta;quia quod res ſacra, quandiu in illo eſſe permanet, non poſſit niſi ad ſacrum vſum aſſumi, accidentarium eſt ad valorem rei materialis ſecundùm ſe ſpectatæ, nam hîc non conſideratur niſi ſecundùm communem rei æſtimationem,conſiderando, vel expenſas, quæ in tali re fieri ſolent, vel communem æſtimationem, quam habet poſtquam ſic confecta eſt. Non poteſt tamen negari,quin materia ſacrata, quando amplius iam non eſt conuertibilis ad humanos vſus minus æſtimetur in ſuo valore materiali,quàm anteà,cùm erat omnino libera,vt ſic dicam. Et eadem ratione quando rei conſecratio pendet ex figura,& artificio,quo confecta eſt,paruum inde habet æſtimationem, ſed hoc totum pendet ex vſu, & communi æſtimatione, res autem ipſa ſecundùm ſe pretio æſtimabilis eſt.

17\. *Reſpõdetur ad.4. arg*

Ad quartum iam dictum eſt, generalem ſtatuendam eſſe regulam, nec admittendam eſſe exceptionem,niſi quæ ex iure Eccleſiaſtico cõſtiterit. Vnde ad primam inſtantiam de ſepultura reſpondetur breuiter, idem eſſe de illa dicendum ex natura rei, ſeruata proportione. Primò enim vendere terram communem ad ſepulturam, ſeu vt ibi ſepulchrum conſtituatur, non eſt Simonia, vt ſuprà cap.6. tactum eſt,& tradit D.Thom. dicta quæſt.100. art.4. ad 3.Gloſſa,Panorm.& alij in cap.*Abolendæ*, de Sepult. Anton. ſuprà §.22. & omnes Summiſtæ ver. *Simonia*,& ver. *Sepultura*: Guil.Redoan.latè 3.p.ca. 16.num.14.& ſequentibus,vbi alios refert. Idemque apertè ſupponit Ambroſ. in cap. *Aurum*, 12. quæſt.2.Ratio verò clara eſt, quia etiam ad Sacramenta conficienda licet vendere materias remotas,vt ſuprà viſum eſt, ergo multo magis ad ſepulturam. Item quia terra illa de ſe pretio æſtimabilis eſt,& res merè temporalis, quòd autem emens velit illam ad illum vſum,eſt per accidens. Vnde etiã ad Eccleſiam ædificandã poteſt fundus pretio vendi,vt etiam ſupponit Ambr.in d.c.*Aurum*,& Greg. in cap.*Comperimus* 14.q.6. & clariùs conſtat ex lib. 7.Epiſt.54.ad Fantinum.

D.Thom. Gloſſ. Panor. Anton. Guilliel. Ambroſ. C. Aurum. Ambroſ. Cap.Comperimus.

18\. *Cœmeteriũ ad ſepulturã benedictum nõ poteſt vẽdi reſpectu habito ad benedictionem.*

Secundò,poſtquam terra aliqua, vel Cœmeteriũ ad ſepulturam fidelium benedictum, vel publicè dicatum eſt, certum eſt, non poſſe vendi reſpectu habito ad benedictionem. Hoc etiam docent omnes,& conſtat ex dictis, qua illa benedictio eſt etiã conſtitutiua, & locus ille ſacra res habetur in Eccleſia,ergo in illa etiam habet locum regula poſita: & hoc etiam docent omnes auctores ſupra citati. Tertiò, ſiquis habet ſepulchrum proprium ſuis ſumptibus emptum,vel ædificatum pro ſe, vel ſuis, non eſt materia Simoniæ, ſi vendatur quoad proprietatem iuxta valorem fundi, & reſpectu habito ad ſolas expenſas in eo ædificando factas.Hoc conſtat ex dictis de aliis rebus ſacris, nam procedit eadem ratio, quia ibi non venditur benedictio, nec propriũ Ius ſepulturæ,ſed materiale illud, ad quod alia ſequuntur. Et ita ſentit Sylueſt.verb. *Simonia*, quæſt.12.ver.*Tertiò*:& affert D.Thom. dicentem in d.art.4.ad 3. terram, vbi fuit Eccleſia, poſſe in neceſſitate vendi,ſicut poteſt vendi Calix. Vnde ſimilia loca Iure hæreditario transferri ſolent à parentibus ad filios ratione temporalitatis,quę in eis eſt; nam in ſpiritualibus non poterat eſſe per ſe ſucceſſio,ergo eodem modo poſſunt per venditionem in alium transferri,quatenus temporalia ſunt. Neque hoc inuenio ſpecialiter ab Eccleſia prohibitum, vt ſtatim dicam. Quod etiam ſenſit Vgolin.cap.44 §. 2.num.10.

Silueſt. D.Thom. Vgolin.

19\. *Quando locus ſacer eſt cõmunis ad fidelium ſepulturas, prohibitum eſt ab Eccl. ſepulturam alicui ibi vendere.*

Quartò, quando locus aliquis ſacer communis eſt pro ſepulturis fidelium, prohibitum eſt ab Eccleſia ſepulturam ibi alicui vendere, vel ſine certo pretio, aliquem ibi non admittere ad ſepeliendum. Hoc conſtat expreſsè ex d.c. *Abolendæ*,de Sepultur. ibi etiam ſic narratur talis conſuetudo. *Non priùs permittatur effodi ſepultura, quã pro terra,in qua ſepeliendi ſunt,certum pretium Eccleſiæ perſoluatur.*Et ſtatim non ſolùm pro benedictione, ſed etiam pro terra id fieri prohibetur.Idem habetur in cap *Quæſta eſt*,cum tribus ſequentibus 15. quæſt.2. Et idem ſumitur ex cap. *Audiuimus*, de Simon. Vnde non eſt dubium, quin hoc ſit malum, quia prohibitum (quidquid dicat Tabien. ver. *Simonia*, num. 83) quia hæc Iura ſine dubio loquuntur de exactione aliqua pro ſepultura in illa terra abſolutè, & ſimpliciter,ſiue exigatur pro terra,ſiue pro benedictione terræ,nihil enim in hoc diſtinguũt,nec alio modo ſatis impedirent abuſum,quẽ viuere intendunt.

C.Abolẽda. Cap.Quæſta eſt. Cap. Audiuimus.

20\. *Peccatũ cõtra prohibitionẽ ſupra poſitã Simoniam eſſe contra Vgolin. reſoluitur.*

Deinde non dubito, quin peccatum contra illam prohibitionem ſit Simonia, ſaltem quia prohibita, in quo mea ſententia non loquitur,conſequenter Vgolin. ſuprà dicens, prohiberi propter auaritiam, vel inhumanitatem, & ideò peccatum illud non eſſe Simoniam; nam in primis illa poſſunt eſſe motiua extrinſeca præcepti, tamen materia ſit Religioſa, & prohibitiò directè fit intuitu Religionis, ne locus ſacer negotiationi exponi videatur. Vnde in dicto cap *Abolendæ*, abſolutè fit prohibitio,& oppoſitum appellatur *peruerſitas conſuetudinis*,quæ exaggeratio magis Simoniæ conuenit, quàm aliis vitiis. Et in dicto cap. *Audiuimus*, ſub tit.de Simonia,& cum aliis Simoniæ vitiis hoc numeratur,idémque fit in dicto ca.*Cum in Eccleſia*, clariùs in cap. *Ea,quæ*,eod.ibi. *Quia verò hoc Simoniacum eſſe cognoſcitur,&c.*Et in cap. *In Eccleſiaſtico*, 13.quæſt.

C.Abolend. Cap. Audiuimus. Cap Cum in Eccleſia. Cap. Ea, quæ. Cap. In Eccleſiaſtico.

13. quæſt. 2. in confirmationem adducitur illud: *Gratis accepiſtis, gratis date*, Igitur prohibitio illa eſt intuitu Religionis, & ita materia illa materia Simoniæ effecta eſt.

21. Explicatur præcedens doctrinã diſcurrendo per perſonas, quæ ſepulturam vẽdere poſſunt.

Poteſt autem hæc prohibitio eſſe, vel reſpectu Clericorum in ordine ad loca ſacra in communi deputata ad ſepulturam fidelium. Et hoc modo loquuntur Iura frequentiùs, & ſic videtur Simonis ratio habere magnum fundamentum, etiam ex natura rei, quia Clerici non ſunt domini illius loci, etiam, vt quædam terra eſt, vnde non habent ius vendendi illam, & ideò cùm vſum ſepulturæ vendunt, ſolùm id, quod ſpirituale eſt, vendere cenſentur. Vnde D.Thom.4.diſt.25.quæſt.3.art.2.quæſt.3. ad 2. dixit, *Sepulturã non poſſe vendi ratione conſecrationis, vt ſcilicet aliquis pro pecunia ibi ſepeliatur.* Intelligit ergo eſſe Simoniam, quod magis certum eſt, facta ab Eccleſia prohibitione. Quando verò locus deputatus pro ſepultura non eſt communis, ſed proprius alicuius, vt certa capella cum toto loco ſubterraneo, tunc ex natura rei non videtur prohibitum patrono, ne poſſet aliquid accipere pro licentia ſepeliendi ibi aliquem extraneum, nec in eo apparet tam clara Simonia ex natura rei; nam videtur illa eſſe quaſi locatio quædam ipſius terræ, quæ non videtur per ſe mala. Et illa ſpecie dubitari poteſt, an prohibitio Eccleſiæ ad illum caſum extendatur. Exiſtimo tamen, factam eſſe cum hac extenſione, præſertim in d.cap. *In Eccleſiaſtica*: nã verba eius generaliſſima ſunt. *Interdictum ſit omnium Chriſtianis, &c.* Faciúntque ad hoc confirmandum, quæ notat Abb. in c. *Quanto*, de Iud. num. 10 Vbi ait, Laicum habentem Ius ſepulturæ in loco ſacro, non habere dominium, nec propriam poſſeſſionem, ſed quandam tolerantiam ex benignitate, & honeſtate Eccleſiæ. Sed hoc alibi examinandum eſt, nam eſt incertum, vt conſtat ex Gloſſ. & Innoc. ibi. Et videri poteſt Felin. in cap. *Ad audientiam* 2. de Reſcrip. num. 9. Sed ad rem præſentem non refert: nam etiamſi illud Ius ſit verum, ac firmum, eſt annexum rei ſpirituali, & ideò non licet vendere vſum eius, ſeu facultatem per illud datam, vt aliquis ibi ſepeliatur, hoc enim meritò prohibitum eſt.

D.Thom. *Abbas.* *Gloſſ.* *Innoc.* *Felin.*

22. Simonia eſt aliquid accipere pro honoratiori loco ſepulturæ. *Anton.* *Syluest.*

Et hinc à fortiori colligitur, eſſe Simoniam aliquid accipere pro honoratiori loco ſepulturæ, vt quod ſit intra Eccleſiam, & non in cœmeterio, vel vt intra Eccleſiam ſit propinquior altari, &c. Ita ſentiunt Anton. ſuprà §. 22. & Syluest. quæſt. 11. Et eſt res clara, quia ibi tota ratio pretij eſt ſanctitas loci, vel quidam reſpectus ad maiorem ſanctitatem, etiamſi fortaſſe motiuum remotum, ſit honor humanus. Non deſunt tamen Theologi, qui dicunt hoc eſſe licitum, quia ſolùm ibi venditur honor quidam humanus, qui non eſt ſpiritualis, ſed tãtum in hominum apprehenſione cõſiſtit: vt ſi quis emat ſedere in honoratiore loco, vel quid ſimile. Sed non eſt admittenda ſententia, quia vt dixi, licet fortaſſe hoc ſit motiuum ementis, tamen quod venditur, ſacrum eſt; & ille honor eſt veluti quid annexum conſequenter ad talem rem ſpiritualem, ſicut eſt honor humanus annexus dignitati, aut beneficio. Nam etiamſi quis propter illum honorem moueatur ad emendum beneficium Simoniacus eſt, ita ergo eſt in præſenti. Vnde cùm fundamentum huius honoris ſit maior ſanctitas loci ex maiori propinquitate ad altare maius, vel ad Domini corpus, videtur etiam ex natura rei Simoniacum eſſe, vendere locum propter illum reſpectum; certiùs verò eſt eſſe comprehenſum in Eccleſiaſtica prohibitione. Secus verò erit, ſiquis velit onerare Eccleſiam, & ita poſſidere in illa Ius ſepulturæ in aliquo certo loco illius, vt non poſſit alius ibi ſepeliri. Tunc enim videtur illa obligatio ex parte Clericorum poſſe vendi, ſaltem auctoritate Prælatorum Eccleſiæ, cum circa hoc non inueniatur facta prohibitio, nec contineatur in ſuperiori, quia aliud eſt vendere ſepulturam, quod ibi prohibetur, aliud vendere obligationem non ſepeliendi ibi alium, vt per ſe conſtat. Vnde neque tunc venditur aliquid ſpirituale, nec ſpirituali per ſe annexum, illa enim obligatio eſt onus accidentarium, quod æſtimabile pecunia eſt, vt generaliter infrà videbimus.

23. Quid dicendum de emptione Balſami, Chriſmatis.

Aliud exemplum erat de Templo, ſeu Eccleſia ex dicto capit. *Si quis obiecerit*, ſed iam ad hoc reſponſum eſt, male textum illum allegari, quia mendosè legitur apud Gratianum, vel certè intelligendum eſſe de Eccleſia, vt benedictionem includit. Mihi tamen prior reſponſio eligenda videtur, quia nititur veritati, & alia videri poſſet aliquantulum coacta litera illa retenta. Tertium exemplum erat de Balſamo, in quo breuiter ſupponimus, illud per ſe ſpectatum, vt antecedit confectionem Chriſmatis vendi poſſe, etiamſi ad illum finem ematur; hoc enim ſatis conſtat ex dictis. Deinde Chriſma iam confectum ſolet ab Epiſcopo diſtribui pro ſuis Eccleſiis, ſeu Parochiis, & locis Religioſis. Et ſic ex natura rei non eſſet Simonia, expenſas factas circa materiam Chriſmatis ſimul diſtribuere, & ſe indemnem ſeruare, nec fortaſſe ex natura rei eſſet iniuſtum, hanc tamen exactionem ſpecialiter prohibent Iura Canonica, & facta prohibitione, credo eſſe Simoniam Iure prohibitam, & ſimul credo eſſe iniuſtitiam, quia iam Epiſcopi tenentur gratis, & ſuis expenſis de illa materia ſuis Eccleſiis prouidere. Conſtat autem ex dict. capit. *Placuit*, prohibitionem eſſe factam intuitu Religionis, & ad vitandum ſpecimen, vel periculum venditionis rei ſacræ. Et ideò non dubito, quin illa ſit reſpectu Epiſcopi Simonia, quia prohibita. Denique poteſt conſiderari illa quantitas Olei, vel Balſami, aut Chriſmatis, quæ expenditur in ipſamet Vnctione Sacramentali, & hæc videtur eſſe inuendibilis Iure Diuino, & non ex natura rei, quod enim ſentit Scotus, quia, vt ſic, eſt pars Sacramenti, & materia proxima eius. Quod ſiquis dicat antecedenter poſſe peti à fidelibus, vt emant res neceſſarias ad huiuſmodi materias conficiendas, nam hoc Simoniacum non eſt. Reſpondetur, iam hoc ſatis eſſe prouiſum per decimas, & primitias, alióſque Eccleſiaſticos prouentus, & ita, ſublatam eſſe omnem occaſionem palliandi talem Simoniam.

Cap. Placuit.

24. Reliquiæ Sanctorum non poſſunt vendi ſine Simonia.

Per hæc ergo ſatisfactum eſt difficultatibus omnibus, & ex dictis facilè eſt iudicare de aliis rebus ſacris, quæ ſine ſpeciali benedictione, aut conſecratione Eccleſiæ, ſanctæ eſſe cenſentur, & inter ſpiritualia numerantur. Huiuſmodi ſunt imagines, de quibus aliquid tetigimus. Item Reliquiæ Sanctorum, quæ etiam ſunt res ſacræ, & inuendibiles, vt à fortiori conſtat ex cap. vltim. de Reliq. & vener. Sanctor. & ibi notauit Gloſſ. Abbas, & alij, & Sylueſter verb. *Reliquiæ*. Prohibetur enim ibi, *Ne reliquiæ exponantur venales*, vbi non ſolùm prohibetur, ne pretio transferantur in alteram, ſed etiam ne cum illis fiat venalis quæſtus, oſtendendo illas propter pretium, reſpectu habito ad ipſas Reliquias (quia tunc non agimus de labore, poſteà enim de illo generaliter tractabimus.) In Reliquiarum autem venditione, non poteſt moraliter diſtingui materiale à formali, tum quia materiale non eſt æſtimabile pretio ſecundùm ſe ſpectatum, nec per relationẽ ad ſanctam animã æſtimari poteſt.

Cap. Vlt. *Gloſſ.* *Abbas.* *Sylueſt.*

poteſt. Tum etiam, quia ſicut ſuprà dicebamus de actibus Sacramentalibus, ita ipſæ Reliquiæ non poſſunt dici antecedenter annexæ rebus ſpiritualibus, ſed ſecũdùm ſe eſſe ſuo modo ſpirituales, quia partes ſunt ſancti hominis, qui fuit tẽplum viuum Spiritus ſancti. Quando verò contingit, ipſas Reliquias eſſe ornatas argento, & auro, & ita donantur, clarum eſt abſque Simonia vendi totum illud ornamentum, quia illud materiale eſt, & extrinſecum valde ipſis Reliquiis: & nihilominus cum proportione obſeruare oportet, ne cariùs illud tabernaculum vendatur propter habitudinem ad rem, quam continet. Sicut nõ liceret vendere cariùs Roſarium, eo quod per cõtractum ad varias Reliquias videatur quodammodo ſanctificatum, quia per hos omnes reſpectus venditur, quod ſpirituale eſt. Denique in hoc ordine poni poſſunt libri Euangeliorum, Antiphonarum, & ſimiles res, quæ ſacræ cenſentur, quatenus deputatæ ſunt ſpecialiter Diuino cultui; nam materialiter vendi poſſunt, vt per ſe conſtat, nunquam tamen augendo pretium propter ſpiritualem reſpectum, vt ſæpe dictum eſt.

25. *Licentia vẽdẽdi res ſacras ratione materiæ nõ eſt extendẽda ad profanas negociationes.* Denique propter ea, quæ ex Soto retuli, nõ omittam aduertere, hanc licentiam vendendi has res ſacras ratione materiæ, non eſſe extẽdendam ad profanas cogitationes, quæ ſanctitati talium rerum iniurioſæ ſint, nam cum hæc ſit præcipua ratio Simoniæ, non poterit ab illius labe talis exceſſus excuſati. Hinc moraliter loquendo cenſeo, non eſſe licitum, has res ſacras locare, quamuis nõ inueniatur prohibitũ ſpeciali Iure poſitiuo, quia per ſe loquendo magnam habet indecentiam, & aliqualem ſimilitudinem habet prohibitio vendendi ſepulturam in loco ſacro, nam illa videtur eſſe quaſi locatio quædam talis loci ad illum vſum. Itẽ aliàs poſſet Parochus aliquid exigere, vt permittat aliquem facere ſacrum in ſua Parochia, quaſi locando illam ad eum vſum: id autem turpe profectò eſſet. Similiter indecentiſſimum eſt locare Calicem pro pretio ad ſacrum faciendum, quia hoc eſt virtute vendere vſum ſacrum illius Calicis. Nam locatio venditioni comparatur, quia in ea licet non vendatur res, vendi tamen cenſetur vſus rei: ſi ergo locatur res ſacra, cum non poſſit locari niſi ad vſum ſacrum, venditur ſacer vſus. Atque ita ſentit etiam *Vgolin.* Vgolin. Tab. 1. c. 44. §. 1. n. 3. ver. *Quoad 1. caſum.* Addit verò limitationẽ dicens, *habito reſpectu ad ipſam materiam, quæ vſu conſumitur, poſſe aliquid exigi,* quod ad ſummum eſſet verum potiùs per modum reparationis damni prouenientis, quàm per modum locationis. Vt ergo id locum habeat, oportet, vt re vera per talẽ actum res ipſa materialis, quæ ſacra eſt, deterioretur, & aliquantulum conſumatur, alioqui falſus eſſet titulus exactionis, & fictus. Moraliter autem non contingit tale detrimentum propter vſum Calicis, etiam ſæpiùs repetitum: in aliis autem veſtibus ſacris poſſet contingere ſi frequens vſus; pro vno autem, vel alio actu conſiderabile non eſt.

26. *An ſacriſtæ poſſint aliquid exigere vt pretioſiora vel mundiora veſtimenta præbeant.* Item non cenſeo approbandum, quod Sacriſtæ ſeu Theſaurarij aliquid exigant, vt pretioſiora, vel mundiora veſtimenta, vel Calices meliores præbeãt ad ſacrificandum, ſi illud exigant per modum pretij vſu rerum ſacrarum, ſecùs ſi pro labore non debito, vel pro expenſis, quas in lauandis lineis veſtibus faciunt, id petant; & adhuc iſto modo procurandum eſt, vt vitetur, quia ſemper habet ſpeciem mali. Et ſimiliter eſſe cenſeo contra ſanctitatem talium rerum, ex illis negotiationem facere, emendo v. g. ab vna Eccleſia veſtes ſacras, vt aliò eas portando cariùs vendantur, & ſimilia, quæ licet non ſint apertè Simoniaca, non poſſunt omninò excuſari, quatenus illo modo res ſacræ profanãtur, & datur moralis occaſio ad Simonias committendas. Sæpe etiam in his actionibus poterit cõmitti ſacrilegium alterius rationis, etiamſi propriè Simonia non ſit. Vt ſi fur ſurripit ab Eccleſia Chriſma, vel Oleum ſanctum, & illud vendit pretio proportionato ipſi Oleo, non erit Simoniacus, erit autem ſacrilegus, quia ad hoc ſufficit iniuſtè vendere rem ſacram materialiter, licet non vendatur, vt ſacra eſt, quod propriè ad Simoniam ſpectat.

CAPVT XV.

Vtrùm diuina officia ſint propria materia Simoniæ. Vbi de aliis virtutum operibus.

Diuina officia, (vt latiùs explicaui in 5. tom. 3. p. diſt. 34. ſect. 3.) in generali ſignificatione, actus ſunt ſpirituales, & Eccleſiaſtici, & comprehendere poſſunt actus præcipuos poteſtatis Ordinis, vt Sacramenta, & maximè Miſſam. Hîc verò ſolùm loqui intẽdimus de actibus publicæ orationis, quæ in Eccleſia fit, vel in horis canonicis, vel in exequiis mortuorum, vel in publicis proceſſionibus, litaniis, & ſiqui ſunt alij ſimiles actus. Agimus autem de illis ſeparatim, quia licet hæc officia à Clericis propriè fiant, tamen nõ ſunt propriè actus Ordinum, nam ſine Ordinibus fieri poſſunt, imò & ſub obligationem cadere, ſicut Moniales, Religioſi nondum ordinati, & beneficiati ad horas canonicas recitandas obligantur, & in choro ſæpe aſſiſtunt, qui Clerici non ſunt. Et ita de his poſſunt eſſe ſpeciales dubitandi rationes, & difficultates, quas hic explicare neceſſarium eſt. 1. *Quæ ſint diuina officia, & de quibus hic agendum ſit.*

Videri ergo poteſt, diuina officia non pertinere ad Simoniæ materiam. Primò quia hæc officia nihil ſunt, quàm orationes quædam ad Deum: hæ autem orationes natura ſua vendibiles ſunt, ergo nõ ſunt materia Simoniæ. Maior ſupponitur ex facto ipſo, & ex dictis in materia de Interdicto in d. diſp. 34. nam ſecluſis benedictionibus conſtitutiuis, ſeu cõſecrationibus rerum ſacrarum, reliqua ſiue fiant per expreſſas petitiones; ſiue per modum benedictionum, omnia pertinent ad inuocationem Dei, vel ad eius laudem, & gratiarum actionem, quæ omnia ad orationem reducuntur. Minor autem patet, quia oratio tantùm eſt quidam actus humanus, cuius homo eſt dominus, & in quo ponit ſuum laborem, & operam, ergo natura ſua eſt actus pretio æſtimabilis, ſicut alij actus humani. Et confirmatur primò, quia ſuffragia mortuorum, & funeralia pertinent ad hæc officia, & orationes publicas, & tamen pro illis dari ſolent certa pretia, ſic enim, & teſtamento relinqui ſolet quantitas pecuniæ ſub onere faciendi, hæc, vel illa officia, & cum Religioſis fiunt pacta, vt eant ad funera pro tanta, vel tanta quantitate, & ſemper fiunt conuentiones, & exactiones non minus, quam inter emptorem, & venditorem, locatorem, & conductorem, & idem fieri ſolet in proceſſionibus publicis, & aliis orationibus communibus. Confirmatur ſecundò; nam orationes priuatæ vendi poſſunt, vt videtur eſſe in vſu, datur enim aliquid homini pauperi, aut deuoto, vt hoc, vel illud recitet, ergo in orationibus publicis idem fieri poteſt. Confirmatur tertiò, quia alias pro nullo actu virtutis, aut miſericordiæ exercendo poſſet pretium exigi, quia non eſt maior ratio de hoc opere miſericordiæ ſpiritualis, quæ eſt oratio, & de corporali opere ſepeliendi mortuum, quàm de omnibus aliis miſericordiæ operibus 2. *Pars negatiua proponitur.*

operibus. Conſequens autem eſt duriſſimum, & contra communem vſum Eccleſiæ, & contra rationem, nemo enim cogitur gratis exhibere beneficium. Confirmatur quartò, quia aliàs nec pro actionibus docendi, concionandi, & ſimilibus licitum eſſet, pretium accipere, ſed omnia hæc eſſent materia Simoniæ, quod eſt valde rigoroſum, & contra ſuperiùs dicta cap. 8. ſi hîc cum proportione applicentur.

3. *Reſoluitur diuina officia eſſe materiam Simoniæ.*

Nihilominus dicendum generaliter eſt, officia diuina, prout in Eccleſia fiunt ex eius inſtitutione, & per miniſtros Eccleſiaſticos, materiam propriam eſſe Simoniæ, ita vt illa vendere, vel emere Simonia ſit contra Diuinum, & naturale Ius. Hæc eſt ſententia communis omnium doctorum in locis ſæpe citatis, & præſertim D.Thomæ dicto art. 3. Et colligitur etiam ex generalibus prohibitionibus Iuris Canonici, cap. *Ad noſtram* de Simon. Vbi pro miniſterio Eccleſiaſtico aliquid recipi prohibetur; conſtat autem, hæc Diuina officia Eccleſiaſtica miniſteria eſſe; ergo. Et ſimiles prohibitiones ſumi poſſunt ex cap. *Cum in Eccleſia*, cap. *Non ſatis*, eod. & alias ſpecies ſtatim afferemus, ex quibus etiam poteſt vniuerſalis colligi, tum quia non maior ratio de quibuſdam, quam de aliis, tum etiam quia non prohibentur verbi gratia exequia mortuorum, quia talia ſunt, ſed propter ſpiritualitatem, quam habent, quæ omnibus Diuinis officiis communis eſt. Ratio ergo generalis eſt, quia hæc officia ſunt quid ſpirituale, ferè omnibus modis, quibus ſpiritualitas poteſt in materia Simoniæ reperiri, nam in primis fiunt ex principio, ac poteſtate ſpirituali ſupernaturali, nam fiunt nomine Eccleſiæ per poteſtatem miniſterialem ab ea conceſſam, & quaſi delegatam, & ex ſuo genere requirunt fidem, & gratiam Spiritus ſancti, vt rectè fiant. Vnde etiam poſſunt talia opera dici in ſe ſpiritualia; nam licet ſenſibili voce, vel geſtu fiant; informantur fide, ac Religione, & verum, ac ſupernaturalem Dei cultum in ſe continent, & inde habent ſuam æſtimationem, & valorem, non temporalem, ſed altioris ordinis. Denique etiam ſunt ſuo modo cauſæ ſpirituales, quia ordinantur ad ſatisfaciendum Deo pro peccatis hominum, & impetrandam ab eo gratiam, & alia beneficia, & ad excitandos, ac diſponendos animos fidelium ad virtutem. Eſt ergo hæc materia valde ſpiritualis, ac ſubinde natura ſua inuendibilis, & hoc eſt eſſe materiam Simoniæ.

D.Thom. *Cap. Ad noſtram.* *Cap. Cum in Eccleſia. Cap. Non ſatis.*

4. *Soluuntur argumenta.*

Hæc autem veritas magis eluceſcet deſcendendo ad particularia, quod fiet diſcurrendo per ea, quæ in rationibus dubitandi tanguntur. Ad principalem ergo rationem reſpondemus illam communem eſſe & Sacramentis, & Sacramentalibus, quatenus in actionibus humanis conſiſtunt. Nihil ergo obſtat quòd actus humani, ſi ſpirituales ſũt, & opera, vel inſtrumenta Diuinæ gratiæ, inæſtimabiles pretio ſint, quia eleuantur ad ſupernaturalem ordinem, & principaliter ſunt ab Spiritu ſancto, & ad ſpiritualem effectum ordinantur. Quòd verò in illa ratione tangitur de labore, & opera, in cap. 21. expendetur.

5. *Suffragia mortuorũ vendi non poſſunt.*

Ad 1. confirmationem dicendum eſt, etiam ſuffragia mortuorum eſſe officia Diuina, & Eccleſiaſtica, & in eis habere locum generalem regulam propoſitam, imò hoc exemplo illam optimè confirmari. Nam hæc ſuffragia vendi, vel pro eis pretium dari, maximè prohibitum eſt in cap. *Ad Apoſtolicam*, & cap. *Suam*, de Simon. Et colligitur ex ca. penult. de Simon. cum Gloſſ. ibi, & Doctoribus cõmuniter tum ibi, tum in d. cap. *Ad Apoſtolicam*, S. Thom. dicta quæſt. 100. art. 3. Anton. d. cap. 5. §. 22. A Sot. d. quæſt. 6. art. 2. Syluest. Tabien. & ea. ver. *Simonia*, Redoan. p. 1. cap. 30. num. 6. & 3. p. cap. 16. n. 34. cap. 18. à princip. Ratio eſt eadem, quia hæc ſuffragia ſpiritualia ſunt, & eccleſiaſtica officia. Oportet tamen aduertere, quod in principio cap. 8. admonuimus, nos nunc ſolum definire hoc officium eſſe materiam Simoniæ, ita vt pretio illud æſtimare Simoniacum ſit. At verò aliquid in illo, vel pro illo accipere honeſto modo, & titulo, per ſe malum non eſt. Et hoc modo intelligenda ſunt fieri, quæ in obiectione proponuntur. Et ſi aliter fiant, non licent, vel quia Simoniaca ſunt natura ſua, ſi ratio pretij pro orandi officio interueniat, vel quia eſſe B poſſunt aliàs prohibita, vel iniuſta.

C. Ad Apoſtolicam. Cap. Suam. Ca. Penult. Gloſſa. D.Thom. Anton. Soto. Syluest. Tabien. Redoan.

6. *Pro his ſtipendiũ licet accipere non verò pretium.*

Vnde etiam diſtinguere neceſſe eſt inter ſtipendium, & pretium; nam illud licet, hoc non licet, vt infrà ſuo loco explicabitur. Item diſtinguendum eſt inter id, quod exigitur, vel quod ſponte offertur, & inter id, quod ex conſuetudine offerendum eſt, vel quod vltrà conſuetudinem poſtulatur. Spontaneæ enim oblationes non prohibentur, ſed iniquæ exactiones. Conſuetudines etiam piæ obſeruari præcipiuntur in dicto capite *Ad Apoſtolicam.* Modus autem petendi oblationes etiam conſuetas præſcribitur, vt ab omni ſpecie mali abſtineatur. De quibus oblationibus, & de modo illas petendi ſupra tract. 2. lib. 1. dictum eſt. Item diſtinguere oportet inter parochos, ſeu C Clericos omnes, qui ex officio, vel ratione beneficij tenentur funeralia defuncto exhibere, & alios aduentitios, qui vocantur, cum aliàs ibi inſeruire non teneantur. Prioribus enim non ſolùm eſt prohibitum, pretium poſtulare, ſed etiam nouum ſtipendium, vel ſuſtentationem, præter conſuetas oblationes debito tempore, & modo. Vnde ſi aliquid aliud exigant, grauiter peccant, & Simoniam committere præſumuntur, quia non habẽt rationem petendi, & ideo mercedem propriam videntur poſtulare; & quamuis non intendant formaliter pretium, à malitia Simoniæ non excuſantur propter irreuerentiam, quam per illammet exactionem faciunt Diuinis officiis, & quia exteriùs D ſpecimen Simoniæ indebitè præbent, ac denique quia Iura hæc prohibent tanquam Simoniaca. Et præterea peccant contra iuſtitiam, quia iniuſtum ſtipendium ab inuitis exigunt. Alij verò Clerici aduentitij, ſeu voluntarij, licet pretium exigere non poſſint, ſtipẽdium tamen, vel congruentem ſuſtentationem petere poſſunt, nec peccant, illam petendo antequam miniſtrent, nec fortaſſe de illa paciſcendo, vt infrà dicetur; hæc enim doctrina de omnibus his miniſtris generalis eſt.

C. Ad Apoſtolicam.

Diſcrimen notandum inter clericos, qui ex officio tenentur, & alios, qui non tenentur.

7. *In funere quidã actus ſunt ſpirituales, alij non ita, pro ſpiritualibus non poteſt accipi pretiũ, pro aliis poteſt.*

Denique in funeribus diſtinguere oportet varios actus, quia non omnes ſpirituales ſunt, & pro his, qui ſpirituales non fuerint, licitum erit, pretium exigere, vt verbi gratia deferre corpus defuncti, non pertinet ad Eccleſiaſticum officium, nec ad E ſpirituale miniſterium: item corpus ipſum ſepulturæ tradere, cooperire, & ſimilia corporalia ſunt potiùs, quàm ſpiritualia; hæc igitur pretio æſtimari poſſunt. Huc etiam ſpectant omnia, quæ ad pompam funeris merè humanam ordinantur, vt tumulum facere, & ornare, mundare, &c. Spiritualia verò ſunt omnia, quæ ad orationes, vel Eccleſiaſticũ officium pertinent, & quæ ſuffragiorum Eccleſiaſticorum nomine cõprehenduntur, vt ſunt pſalmodia, litaniæ, lectiones & antiphonæ, ac orationes, &c. Itẽ huc pertinere videntur omnia, quæ ſpectant ad pompam (vt ita dicam) ſpiritualẽ, vt eſt proceſſio Clericorum, quæ fieri ſolet à domo defuncti ad Eccleſiam; cum tota illa ſit per modum ſuffragij, & ſpiri

& ſpiritualis auxilij: & ideò etiam Clerici, & Religioſi non poſſunt per modum pretij aliquid accipere, ſecùs per modum ſtipendij, aut etiam pro extraordinario labore iuxta ea, quæ dicemus cap. 21. De confraternitatibus, quid dicendum. Et idem cum proportione cenſeo dicendum de cōfraternitatibus, quæ comitari ſolent corpus defuncti, nam licet perſonæ earum Laicæ ſint, tamen ad ſpiritualem actionem ibi concurrunt, & ad auxilium animæ potiùs, quàm ad honorem humanum, & ideò quicquid recipiunt, ſpirituali modo, debent recipere per modum congruæ ſuſtentationis, vel eleemoſynæ, non per modum pretij. Iuxta hæc ergo moderanda ſunt, quæ in 2. confirmatione obiiciebantur, aliàs licita non erunt.

8. Proceſſiones habent rationē officij Eccleſiaſtici nec pro illis pretiū poteſt accipi.

Atque idem dicendum eſt de aliis Eccleſiaſticis proceſſionibus, quæ publicè fieri ſolent, vel ad venerationem feſtorum, aut Sanctorum, vel ad impetranda à Deo auxilia pro communibus neceſſitatibus, prout fiunt, vel in ordinariis diebus litaniarum, vel interdum extraordinariè iuxta occurrentes neceſſitates. Omnes enim illæ proceſſiones habent rationem Eccleſiaſtici officij, & ideò miniſtri earum ſuas ſpirituales actiones vendere non poſſunt, nec aliquid exigere, ſi ex officio ad id tenentur; ſi verò non tenentur, poſſunt quidem ex altari edere, non tamen aliquid tanquam pretium accipere, propter eandem cauſam, quia tota illa actio ſpiritualis eſt. Idémque dicendum eſt de omnibus, qui aliquem concurſum ad illas actiones habent, ſiue deferendo crucem, ſiue thronum, in quo reliquiæ, vel imagines Sanctorum ponuntur, & multò magis ſi ipſum corpus Dominicum deferatur; quia omnia hæc ſpiritualiter fiunt, & ad finem ſpiritualem vel excitandi fideles ad deuotionem, vel honorandi Deum & Sanctos, & auxilium ab eis impetrandum ordinantur.

9. Quomodo oratio priuata ſit materia Simoniæ.

In ſecunda confirmatione petebatur, an orationes priuatæ ſint materia Simoniæ. Ad quod breuiter dicendum eſt, ſi oratio conſideretur, vt eſt vel impetratoria, vel ſatisfactoria, vel meritoria de cōgruo pro eo, pro quo funditur, eſſe materiam Simoniæ, ita vt ſi ſub ea ratione vendatur, aut pretio ematur, committatur Simonia. Hæc eſt ſententia D. Thomæ artic. 3. ad 2. quam omnes recipiunt. (D. Thom.) Et probatur, quia ſub illa conſideratione eſt res merè ſpiritualis, nam & à Diuina gratia procedit, & in ſua vtilitate; efficacia in illa omninò nititur, & ad effectum ſpiritualem pertinentem ad bonum animæ ordinatur. Habet ergo omnia, quæ in materia Simoniæ omninò propria deſiderari poſſunt. Vnde quoad hoc eadem ratio eſt de his orationibus, quæ de publicis. Nam licet Iura Canonica de his orationibus priuatis quoad hanc partem nullam faciant mentionem, vel prohibitionem, quia non erat ita neceſſaria, ſicut in publicis miniſteriis Eccleſiaſticis, nihilominùs quod ſpectat ad Ius Diuinum, & naturale, idem omninò in vtriſque inuenitur, vt ratio facta probat. Vnde ad illam confirmationem dicendum eſt, illam conſuetudinem, vt honeſta ſit, ita eſſe intelligendam, vt id quod datur, non ſit per modum pretij, ſed per modum eleemoſynæ, quæ ad ſuſtentationem orantis aliquid iuuet, vel etiam per modum ſtipendij, maximè ſi oratio diuturna ſit.

10. An actus virtutum vendi poſſint.

Simili modo expediendum eſt, quod in tertia confirmatione petitur, an virtutum actus vendi poſſint, quatenùs ab vno in alterius vtilitatem fiunt. Duobus enim modis poſſunt actus virtutum fieri in alterius vtilitatem, ſcilicet vel in vtilitatem ſpiritualem, vel corporalem: quæ duplex conſideratio non habet locum in oratione, & ideò non

A fuit in illa neceſſaria. Nam licet oratio poſſit ordinari ad obtinendam à Deo aliquam temporalem, vel corporalem vtilitatem, nihilominùs ipſa oratio non confert ad obtinendum illum effectum, niſi ſpiritualiter, & vt donum gratuitum, & ideò nec dicitur corporaliter iuuare, nec ſub illa ratione pretio æſtimari poteſt. At verò per opera miſericordiæ poſſumus iuuare proximum corporaliter, non impetrando, ſed præſtando illi beneficium, ſeu ſeruitium corporale: per eadem verò opera, vt ſunt apud Deum aliquomodo meritoria, & per opera temperantiæ, vt ieiunij, vel per alia opera pœnitentiæ, vt ſatisfactoria ſunt, poſſumus ſpiritualiter proximo prodeſſe. (Actus virtutis duas poteſt habere vtilitates, corporalem ſcilicet, & ſpiritualē.) Priori ergo conſideratione poſſunt talia opera pretio æſtimari, vt per ſe notum eſt; B & conſtat ex vſu, & ratione, quia ſunt bona corporalia, & temporalia, alàs nullæ actiones humanæ pretio eſſent æſtimabiles. (Primo modo poteſt pretio æſtimari, poſteriori minimè.) Item talia opera vt ſic per vires naturæ fiunt, & per eaſdem cōferunt vtilitatem, ob quam pretio æſtimantur, vnde nec ex parte principij, nec ex parte termini, nec in ſuo eſſe habent ſpiritualitatem. Quòd verò contingat, ab operante fieri in gratia, & ex gratia, ac modo ſupernaturali ex parte actus interni, & per accidens, nec immutat corporalis operis naturam. Poſteriori autem modo talia opera erunt materia Simoniæ, ſi vendantur, quia vt ſic ſunt ſpiritualia, & in eis omninò procedit eodem modo ratio de ratione C facta. Alia, quæ in vltima confirmatione tanguntur, infrà cap. 38. tractabuntur.

CAPVT XVI.

Vtrùm actus ſpirituales ſoli operanti vtiles, vt ſic, poſſint eſſe materia Simoniæ.

Qvæſtio eſt valdè controuerſa inter Doctores, 1. an ſit licitum, dare alicui pecuniam, vel quid ſimile, vt fiat Chriſtianus, vel Religioſus, vel vt Sacramenta frequentet, & ſimilia. In qua quæſtione variè loquuntur Canoniſtæ, vtunturque variis D diſtinctionibus. (Hoſtienſ. opinio impugnatur.) Hoſtienſis in cap. *Dilectus*, 2. de Simon. num. 1. & 2. diſtinguit inter neceſſaria ad ſalutem, vt eſt Baptiſmus, & alia non neceſſaria, vt Religio. Et in prioribus dicit, poſſe aliquid dari, etiam ſub conditione, & pacto, vt recipiatur Baptiſmus, in poſterioribus negat. Rationem autem differentiæ non reddit, nec videtur poſſe dari. Quia non minùs eſt ſpiritualis, & ſupernaturalis actus ad ſalutem neceſſarius, quam non neceſſarius, ſeu qui eſt in conſilio, ſi ergo per illam dationem emitur, vel venditur talis actus, in vtroque erit æquè malum, ſi verò non emitur, nec venditur, in neutro erit malum. (Abbat. ſententia.) Aliter diſtinguit Abbas in d. capit. *Cùm in Eccleſia*, num. 7. Nam ſi pecunia detur, vel promittatur ſolùm ad remouendum obſtaculum E conuerſionis, licitè datur vel promittitur; ſi verò detur, vt illud ſit motiuum operandi, vel veniendi ad fidem, id non licet. Et hoc ſequitur Guil. Red. 3. p. c. n. 23.

Declaratur prius membrum, nam interdum infidelis non ſuſcipit Baptiſmum, quia timet paupertatem, vt ſi derelicturus ſit patriam, vel quia eſt Iudæus oneratus vſuris, & timet reſtitutionem. In his ergo caſibus ait Abbas, licitum eſſe vel remittere vſuras, ſi quis habeat ad hoc poteſtatem, vel offert neceſſaria ad vitam, etiamſi patriam relinquat, vel offerre pecunias, quibus ſoluat debita, & ſic de aliis impedimentis. Quæ opinio quoad hanc partem mihi valdè placet, dummodo non fiat pactum, vt ſtatim dicam, nam in reliquo 2. (Declaratur prima pars huius ſententię, & approbatur.)

illud eſt opus magnæ charitatis, & non habet vmbram Simoniæ, quia nulla eſt ratio pretij ibi conſiderata, ſed tantum tolluntur impedimenta. Nec etiam eſt ibi periculum fictæ conuerſionis, nam ſupponitur quis affectus, & diſpoſitus ad conuerſionem, ſed impediri ab executione propter tale impedimentum, vel certè licet non ſupponatur, præuideri poteſt, illam occaſionem, & timorem humanam impedire diſpoſitionem, licitum eſt ergo timorem illum auferre; nam eo ipſo quòd datur aliquid ad tollendum obſtaculum, ſatis declaratur, illam non eſſe futuram rationem conuerſionis, ſed aliam altiorem. Quoad hanc ergo partem, veriſſima eſt ſententia Abbatis, & eam ſequuntur ibi Felinus, & Archidiaconus, Turrec. in d. cap. *Quam pio*, Angel. Syluest. & omnes citandi. At verò diuiſio Abbatis, quoad aliud membrum nec eſt adæquata, nec ratio eius pertinet per ſe ad Simoniam, vt patebit.

Felin. Arch. Turrecr. Angel. Syluest.

3. Duo modi quibus aliquid dari poteſt intuitu conuerſionis expenduntur.

Dico ergo, duobus modis poſſe aliquid dari alteri intuitu conuerſionis eius, vel vt aliquid pertinens ad ſuam ſpiritualem ſalutem faciat. Primò dando illud cum pacto expreſſo, vel ſubintellecto, do, vt facias, ita vt qui recipit, promittat, & ſe obliget ex vi muneris. Secundò dando ſimpliciter, vel eleemoſynam faciendo, aut ſigna amicitiæ oſtendendo, vt alter paulatim bene affectus reddatur, & ad bonum faciendum faciliùs inducatur, & inclinetur. Quando fit donatio hoc poſteriori modo, licitum eſt allicere animum proximi ad conuerſionem, vel ad quodcunque exercitum virtutis, donis, ac beneficiis. Et hoc expreſſe docuerunt Gloſſa in d. cap. *Quàm pio*, & in cap. *Debet*, 23. q. 4. & in dicto cap. *Dilectus*, 2. de Simon. Quibus in locis conſentiunt Doctores, & alij ſuprà citati, & D.Thom. 2. 2. q. 100 art. 3. ad 4. & ibi Sotus & alij; & Medic. cap. de Reſtit. quæſt. 27. ad 4. & alij infra referendi. Et hoc probant Iura in dicto cap. *Debet*, vbi ait Aug. vnumquemque debere proximum ad Dei cultum adducere non ſolùm doctrina, & diſciplina, ſed etiam beneficientiæ conſolatione, id eſt, donis, & beneficiis. Idémque ſumitur ſaltem à ſimili ex Gregor. in cap *Qui ſincera*, d. 45. & ex aliis infrà referendis. Ratio verò eſt, quia hoc non poteſt eſſe Simoniacum, quia ibi non interuenit pactum, nec ratio pretij, vel emptionis, ſed liberalis donatio, & acceptio: illa verò intentio dandi, vt alter inuitetur faciliùs ad virtutem, optima eſt, nulla ergo malitia per ſe loquendo hic interuenit.

Gloſſ. Cap. Quam pio. Cap. Debet. C. Dilectus. D.Thom. Soto. Medin. Auguſt. Gregor. Cap Qui ſincera.

4. Solùm eſt cauendum, ne tantus ſit exceſſus in huiuſmodi muneribus, vt tacitè videatur alter ita moueri, vt principaliter trahatur ad fidem, vel confeſſionem propter reſpectum humanum, aut ne videatur ingratus benefactori ſuo, vel ne careat illa commoditate; iam enim tunc per exceſſum poſſet in hoc peccari. Sic enim licitum eſt, precibus aliquem attrahere ad Baptiſmum, pœnitentiam, vel Religionem, tamen non debent eſſe preces adeò importunæ, vt moralem vim cogendi habere videantur, quia tunc exponitur alter, qui rogatur, periculo fictionis, aut inconſtantiæ, & tunc poſſet eſſe actio peccaminoſa, etiamſi propriè non eſſet Simoniaca. Atque hinc etiam fit, vt licet is, cui talia munera donantur, intelligat, quo fine, & qua ſpe dentur ab alio, non peccet, nec ſit Simoniacus, illa recipiendo, quia non accipit vt pretium, ſed vt liberale donum, licet cum ea ſpe datum, nam etiam illa ſpes ſimoniaca non eſt, vt benè notauit ſuprà Medin. & ſimiliter ſi ille, qui recipit donum, poſteà operetur actum virtutis cum reſpectu ad donū, vt ſit alteri gratus, vel vt ei obſequatur, vel certè cum ſpe doni ſi illud nondum recipit, nec eſt Simoniacus ob eandem rationem, nec peccat, ſi non excludat proprium motiuum virtutis, ſed ſolùm alio iuuetur.

Medin.

A

5. An alius modus faciendi donationem cum pacto expreſſo illicitus ſit, pars affirmans ponitur.

At verò quandò fit donatio, vel promiſſio priori modo cum pacto, vel conditione expreſſa, eſt maior difficultas, & controuerſia. Nam tale pactum nunquam licere tradit Bonif. in d. cap. *Quam pio*, vbi priùs poſita quæſtione ſimili, anxium ſe, & dubium oſtendit, nec videtur ironicè loqui, vt Gloſſa dicit, ſed ſeriò, vt patet ex illis verbis, *Deum teſtificor*, &c. quia hoc iuramenti genus non benè cadit ſuper locutionem ironicam. Verè ergo affirmabat, ſe eſſe anxium, fortaſſe tamen non propter magnitudinem quæſtionis, ſed quia timebat illos contriſtare, & ideò de modo reſpondendi dubitabat. Tandem verò huiuſmodi pacta improbat, dicitque ſe nunquam legiſſe, Apoſtolos hoc modo inuitaſſe homines ad fidem, ac religionem. Quod ſecundò roboratur ex generalibus regulis Iuris, quod omnia pacta & exactiones, ſeu conuentiones in materia ſpirituali reprobatæ ſunt, cap. vltim. de Pactis, capit. *Quæſitum*, de Rer. permut. & in eodem capit. *Quàm pio*. Conſtat autem materiam huius promiſſionis, aut largitionis ſpiritualem eſſe, qualis eſt receptio Baptiſmi, vel ingreſſus Religionis, & eadem ratio eſt de cæteris operibus virtutum, ſolùm ea ſpectando, quatenùs ſpiritualia ſunt, & ad ſalutem proficua, ita enim in caſu propoſito ſpectantur. Quod autem emantur in vtilitatem operantis, vel alterius, non videtur referre, quia ſemper manent æquè ſpiritualia. Vnde Pontifex in dicto capit. *Quàm pio*, ſic in virtute argumentatur. Talis actus eſt donum deſcendens à Patre luminum, ergo qui pro illo munus accipit, donum Spiritus ſancti vendit, qui verò largitur munus, donum emit. In qua ratione etiam ſupponit, ibi interuenire verum, & proprium pactum, & patet, quia eſt promiſſio, vel largitio oneroſa, & ſub conditione, Dabo, ſi feceris, vel Do, vt facias.

Bonif. C. Quā pio. Gloſſ

B

Cap. vlt. C Quæſitū. C. Quā pio.

C

6. Tertiò ſi liceret hoc modo temporale donum alicui dare, vt velit baptizari, eadem ratione liceret dare vt vellet baptizare, & ita poſſet omnis pactio Simoniaca honeſtari. Sequela patet, quia tam ſpirituale opus eſt ſuſcipere Baptiſmum, quàm dare. Vnde ſiquis dicat in noſtro caſu illam non eſſe emptionem, ſed liberalem donationem factam ſub ea conditione non ad emendum Baptiſmum, ſed ad inducendam voluntatem, & inuitandam, vt velit baptizari; ita in adminiſtratione actiua Sacramenti dicam, me non emere Sacramentum, ſed donare ſub conditione boni operis, inclinando voluntatem alteriùs ad illud faciendum. Atque hæc promiſſio poſſet fieri electori, ſi eligat Petrum, quē ego exiſtimo eſſe digniorem, & electo, vt acceptet, ſi ego exiſtimo præſtaturum obſequium Deo acceptando. Et ſic de aliis innumeris. Quartò ſi hic contractus eſſet licitus, liceret etiam Religioni cum aliquo paciſci, quod ſi Religionem ingrediatur, dabit illi talia ſubſidia, vel tales honores, quod videtur expreſsè damnatum in d. cap. *Quàm pio*, & præ ſe fert magnam inordinationem contra ſpiritualitatem illius ſtatus. Similiter poſſet Epiſcopus promittere alicui beneficium, ſi ordinari ſe permitteret, & ſimilia quæ planè Simoniaca reputātur. Sequela verò patet, quia in his omnibus dici poteſt dationem eſſe liberalem ad inclinandum animum alterius ad opus virtutis, non ad emendum illud. 7.

D

E

C. Quā pio.

Pars negatiua.

In contrarium eſſe videtur auctoritas ipſiuſmet Dei paciſcentis cum hominibus, ſe daturum tem

temporalia bona, ſi ſeruauerint præcepta, tales e- A nim ſunt infinitæ promiſſiones in veteri teſtamento. Et honorantibus parentes longæuā vitam promittit Exod.12. *Vt ſis longæuus*, quam eſſe promiſſionem etiam vitæ præſentis explicuit Paul. 1.Tim.4. ſignificans, illam promiſſionem etiam nunc durare. Secundò fit idem argumentum ex comminationibus pœnarum etiam temporalium, per quas Deus inducit homines ad opera virtutis, nam pœna, & præmium æquiparantur, & temporalis pœna æſtimari poteſt. Vnde hæc eadem argumenta fieri poſſunt ex rebus humanis; nam licitum eſt parenti filium punire, ſi ſtudioſè non viuat, & illum per flagella, & minas inducere, vt operetur virtutem, ergo etiam donis temporalibus, & promiſſionibus B eorum id facere licet. Imò nihil videtur frequentius in bonis parentibus, qui ſuauiter ſtudent inducere filios ad opera virtutis, promittunt enim illis dona, & interdum meliorem hæreditatis partem, ſi obedientes ſint, vel honeſti, &c. Sic etiam interdum dominus promittit ſeruo libertatem, ſi velit conuerti ad fidem, & non reprehenditur, ſed laudatur. Imò auctoritate publica interdum promittitur malefactori infideli vita, ſi baptizari velit; hunc enim vſum refert, & approbat Med. loco infrà citando. Sic etiam fidelis poteſt promittere infideli, ducturum ſe illam in matrimonium, ſi conuertatur ad finem, quæ conditio approbari videtur C in capit. *Non oportet* 28. quæſt.1. Item Gregor. in cap. vlt. 23. quæſt.6. ait ſeruum infidelem, & obduratum onerandum eſſe laboribus, vt vexatio det illi intellectum: ergo etiam poterit allici muneribus, ac promiſſionibus.

Exod. 12. 1.Tim. 4. Medin. Ca. Non oportet. Greg.

8. Tertiò argumentari poſſumus à priori, quia in huiuſmodi pacto, & promiſſione non eſt malitia Simoniæ, nec alia cum fundamento affirmari poteſt, ergo. Minor, licet ad præſentem cauſam non referat; vt manifeſta ſupponatur, quia intentio ſic promittentis, vel donantis, bona eſt, vt conſtat; medium etiam non eſt malum, quia ex obiecto ſaltem eſt indifferens, & ex fine fiat bonum, quia ad illum eſt vtile, & non eſt pernicioſum; & per illud non inducitur alius, vel vt fictè operetur bo- D num, vel vt principaliter id faciat propter temporale commodum, neque vt hoc accipiat tanquam pretium virtutis, ſed ſolùm vt hinc aliquo modo alliciatur, & excitetur ad virtutem operandam, prout debet. Probatur ergo maior, quia ibi ex parte dantis, vel promittentis non eſt emptio, quia ille nihil ab alio recipit, & nemo emit, niſi qui recipit aliquid à vendente; & eadem ratione non eſt venditio ex parte recipientis, quia nihil tradit danti, ſed ipſe ſibi operatur. Et in hoc ſenſu videtur dixiſſe Syluester, non eſſe hic periculum Simoniæ, quia qui promittit, non accipit fidem, ſed infidelis, & eandem rationem latè proſequitur Med. & Card. etiam illa vtitur. Aliter poteſt explicari, hæc ratio, quia promiſſio, vel donatio facta alteri ſub conditione, quæ in ſolam vtilitatem, & fauorem E recipientis cedit, non cenſetur oneroſa, ſed merè gratuita, & liberalis; & conſequenter non poteſt eſſe occaſio Simoniæ, hæc enim ſine contractu oneroſo non committitur, vt dictum eſt. Antecedens commune axioma eſt Iuriſtarum, vt videre licet per Tiraquellum, & quos ipſe refert in leg. *Si vnquam*, in Gloſſ. *Donatione largitas*, numer. 145. Hippolyt. in §.1. Inſt. de Donat. num 494. Menoc. Conſ.154.num.7. Et ratio ſumitur ex præcedenti, quia quando conditio tota cedit in vtilitatem alterius, cui fit promiſſio, promittens nihil recipit, & recipiens ſibi tantum proficit; ergo non poteſt

Ratio à priori. Medin. Card. Tiraquel. Gloſſ. Hipolyt. Menoch.

dici datio oneroſa. Item ex generali ratione liberalitatis id colligi poteſt, nam liberaliter fit, quod gratia alterius quis facit, & non gratia ſui; ſed ita eſt in præſenti, licet promiſſio fiat ſub conditione, quia conditio ipſa eſt gratia alterius, non ſui, ergo.

In hoc puncto iuxtà contrarias rationes pro vtra- 9. que parte poſitas ita diuerſæ ſunt opiniones Prima ſimpliciter negat, licere dare aliquid, vel accipere hoc modo per viam pacti, Do, ut facias, vel Promitto ſub tali conditione, vt fias Religioſus, & non aliter, &c. Ita tenet Diuus Thom. dicto artic. 3. ad 4. Vbi Caiet. tacendo conſentire videtur, ſicut & Sot. & Aragon. Valen. verò clariùs adhærere videtur (licet in generali) diſp. 6. quæſt. 16. pun. 2. dub. 3. idem D. Thom. 2.2. quæſt. 189. art. 9. Tenet hoc etiam expreſsè Panor. cum aliis, quos refert in cap. *Dilectus*, 2. de Sim. num. 7. Vbi idem ſentit Felin. n. 2. referens Anton. & idem tenet Anchar. & alij ibi, Archid. & Turrec. in dicto cap. *Quàm pio*, Anton. 2. p. tit. 1. c. 5. §. 18. & tit. 12. cap. 2. §. 1. Angel. *Simonia*, 3. numer. 26. Syluest. quæſt. 8. dicto 3. Tabien. num. 28. & 61. Armil. numer. 30. & numer. 50. Item Syluest. verb. *Religio*. 2. quæſt. 2. Et hanc partem amplexus eſt Bar. imò tanquam certam ſupponit in leg. *Titia*, ff. de Verb. obligat. num. 12. Vbi alij Legiſtæ idem ſequuntur. Medin. etiam in C. de Reſt. quæſt. 27. in fine (licet moueri videatur aliquibus rationibus ex his, quas ſecundo loco poſuimus) non audet contra hanc opinionem proferre ſententiam, ſed concludit, *Sed quia hæc alterius negotij ſunt, & ad materiam de Simonia pertinent, cum his, quæ communiter dicuntur, tranſeamus.*

A quibus auctoribus defendatur pars quæ negat licite hanc donationem per modum pacti. D. Thom. Caiet. Arag. Valent. Panor. Vgolin. Anton. Anchar. Archid. Turrec. Angel. Syluest. Tabien. Bartol. Medin.

Contrariam ſententiam indicat Gloſſ. in dicto 10. cap. *Quàm pio*, verb. *Interuentu* 1. quæſt. 2. clariùs in cap. *Debet*, 23. q. 4. Vbi concludit, *Licitè fit pactio, vbi agitur de conuerſione alicuius ad fidem:* indicat tamen in ingreſſu Religionis non licere, quia Religio non eſt neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, vel fides, per hoc enim reſpondet ad c. *Quàm pio*. Idem ſentit quantum ad conuerſionem ad fidem, Gloſſa 1. in d cap. *Dilectus*, 2. de Simon. & non negat de Religione, & aliis actibus. Idem ſentit Adrian. quodl. 9. art. 3. ad 3. principale, ſaltem de Baptiſmo, de aliis verò actibus obſcurè loquitur, tandem verò idem ſentire videtur, citátque Cardin. Alex. in c, 2. d. 4. Item Cardin. in d. cap. *Dilectus*, 2. num. 3. ſimiliter Syluest. verb. *Gabella*, 5. quæſt. 2. pro conuerſione ad fidem admiſit, fieri poſſe pactionem. Id autem retractaſſe videtur in ver. *Simonia*, vbi eodem modo loquitur de fidei, & ſtatus Religioſi ſuſceptione. Refertur etiam pro hac ſententia Nauar. in cap. *Inter verba*, concl. 5. illat. 1. num. 20. Sed ibi in editione latina nihil habet de pacto, ſed de ſimplici datione, vt conuertatur ad fidem. Refertur etiam Angel. in 2. p. in materia de Reſt. q. Quis teneatur reſt. art. 2. quis à reſtit. ſit liber. diff. 15. vbi ait ſicut precibus, ita & pretio aliquem ad bonum allicere, licitum eſſe, ſed nihil de pacto; & nomen pretij impropriè videtur ſumptum pro quocunque dono temporali, apertè enim tractat de liberali donatione. Eandem opinionem videtur ſequi Molin. Tract. 2. de Iuſt. diſp. 93. conc. 4. vbi expreſsè approbat inductionem per donationem, vel promiſſionem etiam ſub expreſſa conditione, *Si hoc feceris, &c.* Si tamen attentè legatur, non recedit à communi ſententia, vt ſtatim declarabo. Hanc item ſententiam latè, & ſine diſtinctione vlla defendit Sancius lib. 1. de Sponſal. diſp. 39. & Leonard. Leſſi. lib. 2. cap. 35. dum. 12. tractans ſpecialiter de ingreſſu Religionis, dicit, non eſſe Simoniam aliquem

Auctores pactis oppoſitæ. Gloſ. Gloſſ. Adrian. Cardin. Syluest. Nauarr. Angel. Molin. Sanc. Leſſius.

aliquem inducere pecuniis ad Religionem, etiam ſi interdum obligatet illum; dicit tamen eſſe illicitum, quia ſcandaloſum, & propter periculum in-
C. *Quã pio.* conſtantiæ,& maximè propter cap. *Quam pio.*

11. Iudicium Auctoris.

In tanta varietate,difficile eſt ferre iudicium, & mihi quidem in re tam graui durum videtur à communi recedere ſententia, quam præcipui Doctores Theologiæ, Canonum, & Legum ſequuti ſnnt, D.Thom. Panor. & Bart. cum multis ſectatoribus,præſertim cum in d. cap. *Quam pio*,& in illis Iuribus, magnum habeat fundamentum, adeò vt D. Thom. (ſicut notatur in decret. Gregor.) ſola illius c.auctoritate ſuam ſententiam conſtituerit, & niſi illa ſententia D.Thomæ in aliquo ſenſu verum habeat, vix credo poſſe illi textui reſponderi. Aliundè verò inſolentiſſimum eſſet omnia facta damnare,quæ ex communi praxi afferuntur,& habent quandam huius pacti imaginem,vel ſpeciem, & à piis fidelibus, doctis & indoctis ſine ſcrupulo fiunt.Præſertim cum multa ex illis vel æquipollentia inueniantur in iure probata,vt in ſecunda parte argumentorum propoſitum eſt. Mea ergo reſolutio eſt, licitum quidem per ſe loquendo eſſe dare aliquid temporale alteri,vt aliquod bonum efficiat ad ſuam ſpitualem ſalutem, ſiue ſit opus neceſſitatis,ſiue conſilij,dummodo talis elargitio non includat veram rationem pacti mutui,& oneroſi, vt interdum poteſt; nam tunc illicita, & in materia præſenti Simoniaca erit pactio. Hanc reſolutionem aliquibus ptopoſitionibus explicabo, quæ faciliùs intelligentur, diſtinguendo inter largitionem de præſenti ſub conditione faciendi in futurum, & promiſſionem poſteà dandi, ſi priùs tu feceris hoc,vel illud.Nec diſtinguo inter opus conſilij,vel neceſſitatis,quia, vt dixi,hæc diſtinctio nullum fundamentum habet, præſertim in ordine ad Simoniam. Imò(ſi ita loqui licet) honeſtius ſit hoc ex parte recipientis in opere conſilij,quam in opere neceſſariò tanquam medio,vel præcepto. Quia in opere conſilij magis liber eſt homo à debito operandi,& ideò plus videtur de ſuo conferre quando vel ſe obligat ad faciendum, vel ſe inclinat, & ideò videtur habere honeſtiorem cauſam recipiendi. Quamuis ex parte dantis videtur magis ex miſericordia moueri,quando neceſſitas ptoximi maior eſt, & minùs cogere illum, quando iam ſupponitur obligatus ad opus. Sed, vt dixi, hæc parum referunt ad committendam, vel vitandam Simoniam, imò nec ad aliud genus peccati committendum,vt ſuprà tactum eſt, & magis ex ſequentibus patebit.

12. Date aliquid de præſenti proximo,vt opus ſpirituale faciat,quomodo honeſtum ſit.

Dico ergo 1. Donare aliquid de præſenti proximo petendo ab illo, vt aliquid ſpirituale faciat in bonum animæ ſuæ,ſiue vitando peccata, ſiue præcepta exequendo, ſiue opus conſilij, vel ſupererogationis faciendo,non eſt malum,ſed eſt ſanctum, & honeſtum,quando donatio fit abſolutè;ita vt,licet ille, qui donum, vel pecuniam recipit, ſtatim rem ipſam acquirat,non ſtatim maneat ſimpliciter obligatus ad Religionem ſuſcipiendam, vel aliud ſimile opus ſpirituale faciendum: erit autem talis donatio ex tunc valida, quia licet apponatur conditio,non eſt propriè conditio, ſed modus, & talis modus,qui non inducat obligationem,etiamſi non impleatur. Ita explicat ſuam ſententiam Molin. vt
Molin. patet ex vltimis verbis illius diſput.Et in eo caſu eſt concluſio clariſſima, & procedit optimè iuxta illam,ſecunda ſententia, & non eſt contra primam, quia tunc reuera non eſt pactum. Atque ita poteſt hic applicari ratio facta ſuperius, quòd actio illa non eſt mala ex obiecto, quia eſt donatio liberalis cuiuſdam doni de ſe indifferentis;nec ex fine mala eſt,imò eſt bona,cum ſit honeſtus finis,nec ex modo,eſt mala,quia donum illud non datur vt pretiũ, cum pactum, & obligatio mutua non interueniat: ergo non habet,vnde ſit mala,vel Simoniaca. Et ad hoc iuuare poſſunt rationes ſecundæ ſententiæ, & multa ex exemplis,quæ ibi adducuntur.

Hoc enim modo exiſtimo,dari filio à matre munuſcula quædam,aut veſtes,&c. petendo ab illo,vt confiteatur,vel Miſſam,aut concionem audiat, &c. Et licet interdum dicat ſe dare cum tali conditione, non intendit apponere propriam conditionem, ſed modum, vel potiùs finem ſuum, & intentionem explicare. Et eodem ſenſu licita erit talis donatio, ſi ordinatus ad inuitandam filiam ad Religionis ingreſſum, vel ad inuitandum infidelem ad fidem: dummodo aliunde vitetur periculum,ne aliquid horum fiat ab alio,vel nimis inuoluntariè,ob reuerentiam donantis,vel animo ficto, aut non ſatis Religioſo. Dixi autem *ita vt non maneat ſimpliciter*, id eſt,determinatè obligatus ad Religionem, quia non videtur inconueniens, vt maneat obligatus ſub diſiunctione,vel ad implendam conditionem, vel ad reddendum, quod accepit,ſi donator ita ſuam voluntatem explicuerit. Nam hoc videtur clarè colligi ex cap.2.de condit.appoſitis,quod paulò poſt tractabimus,& rationem reddemus in puncto ſequenti. Poteſt tamen practico caſu explicari, quia licitum eſt alere pauperem in ſtudio ad hunc finem, vt ad Religionem ingrediatur,etiam declarando illi conditionem, non tamen abſolutam imponendo obligationem. At ſub conditione, ſeu diſiunctione licitum erit obligare illum, vt vel ingrediatur Religionem, vel expenſas reſtituat. Quamuis enim Med. ſuprà videatur in hoc dubitare, mihi tamen non videtur dubium, quia ibi nulla eſt Simonia,neque coactio, ſed liberalitas limitata pro arbitrio donantis, non iniquè, nec iniuſtè,ſed cautè: quod facere poteſt,vt magis patebit ex puncto ſequenti.

13. Mater licitè dat filio munera,vt pia opera exequatur.

Cap.2.

Medin.

14. Quando licitũ ſit promittere aliquid ſub expreſſa conditione,ſi fides accipiatur,vel quid ſimile fiat.

Dico 2. Promittere aliquid ſub conditione expreſſa,ſi fidem ſuſceperis, vel ſi fueris Religionem ingreſſus, aut ſi quidpiam ſimile ſpirituale feceris, intendendo ſpirituale bonum operantis, & intendendo ſe obligare ad implendam promiſſionem, adimpleta cõditione,& non aliter,licitum eſt,nullamq;habet labem Simoniæ,quando ex parte eius, cui fit promiſſio, nulla oritur obligatio ad ingreſſum Religionis, vel quidpiam ſimile.In hoc etiam approbamus ſecundam ſententiam, & extendimus illã ad opera ſupererogationis,& vt locum habeat, non ſolùm quando fit promiſſio illo modo ad tollenda impedimenta, quod magis indubitatum eſt, ſed etiam quando fit per ſe ad inducendam voluntatem: nec putamus hoc eſſe contra primam ſententiam, quia ibi reuera non intercedit pactum,vt explicabimus. Ratio ergo aſſertionis eſt, quia tota illa promiſſio ſic facta,non excedit donationem liberalem ordinatam ad inclinandam voluntatem alterius ad tale opus virtutis; oſtenſum eſt autem talem donationem eſſe licitam,ergo. Probatur maior,primò,quia ſuprà oſtenſum eſt, licitum eſſe,aliquid donare hac formali intentione conciliandi affectum alterius, vt ita poſſit faciliùs inclinari ad ſpirituale opus amplectendum, quod ab illo deſideratur; ergo etiam eſt licitum, hanc intentionem verbi aperire, quia per hoc non mutatur ratio,vel modus donationis,ſed hoc ſolùm fit per illam promiſſionem illo modo explicatam,vt conſtat; ergo. Secundò oſtenſum etiam eſt,quod licet donatarius intelligat intentionem dantis, & ſpem eius, quam verbis

Ratio aſſertionis.

verbis non exprimit, nihilominùs licitè accipit, nec ideò Simoniam mentalem committit, ergo licet verbis exprimatur, vt in caſu poſitæ concluſionis fit, non erit Simonia id accipere, ergo nec dare. Tertiò multa exempla ex adductis hoc confirmant: & illud maximè, quia iuxta veriorem, & communiorem ſententiã validum, & licitum eſt legatum ſub propria conditione. Si Petrus fuerit Religioſus, lego illi centum aureos quotannis in alimentum, vel pro libris, aut quid ſimile. Idem optimè confirmatur ex c. 2. de Condit. appoſit. vbi manumiſsio ſeruorum facta ſub hac conditione, Do eis libertatem, dummodo Monachi fiant, & in Monaſterio perſeuerent, & non aliter, validã eſſe declaratur, & ſeruari præcipitur. At libertas, res temporalis eſt, & pretio æſtimabilis, ergo licita eſt ſimilis promiſſio ſub conditione, etiam ad hunc finem, vt alter Religionem ingrediatur.

Cap. 2.

15. *Confirmatur exemplo ſerui, cui libertas promittitur ea conditione, vt fit Religioſus.*

Quartò eſt optima ratio, quia ibi nec eſt Simonia, nec coactio, aut obligatio ingrediendi Religionem, vel quid ſimile, ſed eſt quædam optio, quæ homini gratuito offertur, vt hoc, vel illud eligat pro ſuo arbitrio, vt in proximo caſu de mancipiis, ſub illa conditione libertate donatis, eis datur optio, vt vel Religioſi vel ſerui manere debeant, & inter hæc eligant. In quo nulla eis fit iniuria, quia ſerui iam erant, imò fit gratia, cum honeſta via euadendi ſeruitutem illi proponitur, ſi Religionem eligere velint. Et ita etiam nulla eis infertur vis, quia ſeruitus iam inerat, & in eorum electione manet tam Religio, & libertas, quàm ſeruitus. Quòd autem ad illa duo membra reſtringatur electio, non eſt vis, ſed gratia, quia neque talis electio illis debebatur, cum eſſent addicti ſeruituti. Quod verò illis non fiat maior gratia, nec detur ſimpliciter libertas, non eſt vis, nec iniuria, vt conſtat. Præthereà nec Simoniæ vmbra ibi interuenit, quia nulla venditio fit, nec pactum, quod inducat obligationẽ ingrediendi Religionem, tàm liber enim manet ille ad non ingrediendum, quàm antea erat: vnde non datur libertas in pretiũ profeſſionis Religionis, ſed eſt quædam libertatis conceſſio libertatis ad illum finem bonum, & non ad alium, vel ſub ea conditione, & non abſolute. Sicut ſi conditio à domino poſita fuiſſet. Si ergo ingreſſus fuero Religionem, dono tibi libertatem, optima eſſet conditio, idem ergo eſt de alia, nam ſolùm differunt, quòd vna conditio pendet ex voluntate eiuſdẽ ſerui, alia non: quæ differentia non refert, imò iuuat, vt prior manumiſſio conditionata liberalior fit, & magis poſita in poteſtate ſerui.

16. *Aliis exemplis illuſtratur aſſertio.*

Atque idem iudicium eſt de aliis caſibus ſuprà inſinuatis. Vt quando damnato ad mortem conceditur vita, ſi velit Religioſus fieri, non cogitur ad Religionem, nec venditur Religio, ſed optio illi datur, vt inter illa duo eligat: in quo fit illa gratia, quia minùs malum, hoc eſt, quam cogi ad moriendum. Multò verò facilior eſt alius caſus de contrahendo matrimonio cum infideli ſi conuertatur. Nam ibi etiam datur infideli libera optio eligendi vel manere in infidelitate ſine tali coniugio, vel ad fidem venire, & matrimonio copulari, & qui ſic promittit, habet Ius, & obligationem non aliter conſentiendi in tale matrimonium. Poſtulat ergo iuſtam conditionem, & quaſi idoneitatem perſonæ neceſſariam, nulla ergo eſt ibi vmbra Simoniæ. Sicut etiamſi iuuenis ineruditus Religionem poſtulet, rectè poteſt ab eo poſtulari, vt ſe diſponat per doctrinam, & ſtudeat, & ſic recipietur, vt dixit Anton. ſuprà, & alij, ſic ergo licitum eſt viro, vel fœminæ fideli ab infideli petere, vt ſe per Baptiſmum diſponat, nam ſic cum illo contrahet, & non aliter. Simili modo iuſtum eſt, & ſine Simoniæ ſpecie, quod ſuprà ex Greg. referebamus, oneribus affligere ſeruum infidelem, vt vexatio det illi intellectum, intelligendum enim id eſt de oneribus iuſtis, & tunc dominus vtitur iure ſuo: & quaſi optionem tribuit ſeruo, vt ſi vult fauorem ſentire, ſuſcipiat finem, non emendo illam, ſed eligendo id, quod ſibi commodius eſt. Et ita ſatis conſtat, priora argumenta in principio propoſita non procedere contra has duas aſſertiones.

Anton.

Greg.

17. *Dare, vel promittere temporale ſub pacto, vt alter obligatus maneat ad fidem, vel aliquid ſimile, Simonia eſt.*

Dico 3. dare, vel promittere tẽporale ſub pacto, & conditione, vt alter obligatus maneat determinatè ad fidem, vel religionem, vel Sacramentum aliquod ſuſcipiendum, vel quidpiam ſimile, licitũ non eſt, & Simoniæ vitio non caret. In hoc ſenſu, intelligo priorem ſententiã, & ſic illam veram eſſe exiſtimo. Et videtur ſufficienter probari argumẽtis in principio factis. Et magis declarabitur, & perſuadebitur, oſtendendo poſteriora argumẽta non habere vim contra hanc concluſionẽ. Et in primis argumentum à promiſſionibus Dei, nullum eſt; tum quia, vt ſignificauit D. Th. 2. 2. q. 122. art. 5. ad 4. permiſſiones Dei temporales ſemper habẽt ſpiritualem conditionẽ adiunctã, ſi temporalia bona ad ſpiritualem ſalutem futura ſunt vtilia, ſic enim cadunt etiam ſub meritũ: tum etiam quia Deus nõ imponit obligationem ratione promiſſionis, ſed per ſe poteſt imponere obligationem præcepti, & liberaliter adiungit promiſſionem. Et idem eſt ſuo modo de cõminatione; nam obligatio, quæ eſt in præcepto, non naſcitur ex comminatione, ſed ſupponitur, & alia, tantùm eſt quædã inductio ad vitandum malum; & quoad hoc idem eſt de comminationibus, vel pœnis humanis. Prætherquam quod illa eſt quædã optio, quæ datur homini, proponẽdo illi ignem, & aquam, vt ad quod voluerit, porrigat manum. Alia verò exempla omnia ibi adducta procedunt iuxta præcedentem concluſionem, in nullo tamen eorum intercedit proprium pactum inducens definitam obligationem, vt explicatum eſt.

D. Thom.

18. *Satisfit tertiæ rationi in oppoſitum adductæ.*

Tertia verò ratio principalis, quam multi magni faciunt, mea ſententia non eſt efficax. Nam in primis ſi efficax eſſet, probaret ſpiritualem actionem propriam, vel receptionem Sacramenti ſoli operanti, vel recipienti vtilem eſſe poſſe materiam Simoniæ reſpectu alterius, qui illam fieri vult pretio dato. Conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia in illo caſu, ſemper procedit illa ratio, quod dans temporale nihil ſpirituale recipit. Minor autem patet tùm ex ipſiſmet auctoribus ſecundæ opinionis, ita enim approbant conditionem illam, vt ſemper excipiant, dummodò temporale non detur in pretium, ergo ſupponunt, ibi eſſe poſſe venditionem & emptionem. Item omnes ſupponunt ingreſſum Religionis poſſe emi ex parte Religionis. vel alicuius tertij, & vendi ex parte ingredientis, quamuis ingrediendo, nihil ſpirituale alteri donet, ſed recipiat. Item ſi frater minor natu à primogenito pretio emat, vt Religioſus fiat, eo fine, vt ipſe in hæreditate temporali ſuccedat, ſine dubio eſſet Simoniacus, & verè emeret rem ſpiritualem, licet illam non recipiat, ſed tantùm temporalem. Dico ergo ad emptionẽ non eſſe neceſſarium, vt emens aliquid recipiat ab alio quaſi materialiter, ſed ſatis eſſe, quod emat ab alio voluntatem eius (vt ſic dicam) & illius effectum, id eſt, vt faciat, quod emens vult, ſiue illud maneat in agente, ſiue tranſeat in alium, & ſiue ſit vtile ementi, ſiue alteri. Poſſum ergo proprie emere commodum alterius, vt patet reſpectu tertij; nam poſſum tertio emere Baptiſmum,

Ad emptionem Simoniacam, non eſt opus, vt emens aliquid recipiat ab alio

mum, & ero Simoniacus, licet in me nihil ſpirituale recipiam. Ita ergo poſſum emere Baptiſmum ipſimet recipienti, & ab ipſo, quatenus ab illo pendet: nam quod ego intendam meam vtilitatem, vel alterius, vel ipſius vendentis, extrinſecum eſt ad rationem emptionis. Et eadem ratione etiam ipſemet, qui recipit ſpirituale, vẽdere poteſt illud ſi pretio faciat, quia vendit ſuum conſenſum, & effectum illius, & hoc ſpirituale quid eſt. Addo prætereà, quod ſicut eſt Simonia, vendere ſpirituale pro temporali, ita eſt Simonia, emere temporale pro ſpirituali, ille autem qui recipit, verbi gratia, temporale donum pro ſuo ingreſſu in Religionem, quaſi emit temporale donum, commutando pro illo, ingreſſum Religionis, alter autem vendit temporale donum quod dat pro re ſpirituali, licet id faciat in alterius commoditatem.

19. Vnde ad alteram eiuſdem rationis declarationem in hoc axiomate fundatam, quod promiſſio ſub conditione appoſita intuitu eius, cui fit donatio, vel promiſſio, non eſt oneroſa, ſed liberalis, reſpondeo hoc eſſe verum quando optio relinquitur libera ei, cui fit promiſſio, ſi autem inducat abſolutam, & determinatam obligationẽ ad aliquid difficile, & arduum, etiamſi illi proficuum, & vtile ſit, & licet hæc vtilitas intendatur: nihilominus contractus erit oneroſus, & poterit eſſe vera commutatio ſpiritualis pro tẽporali, atq; adeò emptio, & venditio. Et licet verum ſit, eum, qui ſic obligat alterum ad ſpirituale aliquid faciendum ſoli operanti vtile, quoad hoc vltimum intendere bonum alterius ſpirituale, ex hac parte facere opus liberalitatis, & puræ beneuolentiæ ſpiritualis, nihilominùs quatenus dat tẽporale præmiũ illum cogendo, & obligãdo ad tale opus; reuera nõ facit donationem temporalem liberalẽ, ſed oneroſam, & ideò id nõ obſtat quominùs illa ſit vera Simonia. Ex quibus, rationẽ concludo, quia in eo genere conuentionis indignè tractatur res ſpiritualis, dum per pretium fit, vt talis res ſpiritualis in rerum natura fiat (ita enim me declaro.) ergo non poteſt honeſtari illa pactio ex eo, quod in huius, vel alterius propriam, vel alienam vtilitatem ſpiritualem talis cõuentio fiat. Si enim dato tẽporali pretio poſſum alium obligare ad orandum in ſuam vtilitatẽ, cur non in meam? Nam ſi illa commutatio ſecundùm ſe non eſt mala, ordinare illam ad proprium ſpirituale commodum, non erit malum, imò cæteris paribus magis videtur vnicuique conceſſum ſuam ſpiritualem vtilitatem quærere, quàm alienam.

20. Obiectio. Dices, tunc non dari pretium pro re ſpirituali, ſed pro obligatione ad actum ſpiritualem; obligatio autem vendi poteſt ſine Simonia, licet actus ſpiritualis vendi non poſſit. Satisfit. Reſpondeo, hic non eſſe ſeparabilem obligationem ab actu quoad emptionem, & venditionem, quia illa obligatio ad nihil aliud tendit, niſi vt actus fiat, nec alia ratione eſt pretio æſtimabilis, nec inducit alia incommoda, vel opera temporalia, & accidentalia, ratione quorum poſſit pretio æſtimari; nam ſolùm in tali euentu, poteſt obligatio ad ſpiritualia vendi, vt inferiùs dicetur. Denique per ſeſe ſatis notum eſſe videtur, eſſe inordinatum, & contra ſanctitatem Religioſi ſtatus obligare aliquem pretio, vt teneatur Religionem ingredi, & idem eſt de Baptiſmo, & ſimilibus. Et poteſt retorqueri argumentum, quia ſi hoc liceret, quia non emitur actus, ſed obligatio, etiam poſſet emens in propriam vtilitatem id emere, vt Religio poſſet emere Religioſum, vel prælatum ſibi vtilem, quia diceret ſe non emere actum, ſed obligationem. Conſequens autem eſt expreſsè contra cap. *Quàm pio*, & aliàs aperitur ianua ad omnem Simoniam; eſt ergo inanis hic prætextus. Cap. *Quam pio.*

CAPVT XVIII.

Vtrùm ingreſſus Religionis ad habitum, vel ad profeſſionem, ſit materia Simoniæ.

QVæſtio hæc annexa eſt præcedenti, quoniam ingreſſus Religionis opus eſt virtutis, & valdè ſpirituale, & ad perfectionẽ ipſiuſmet perſonæ operantis principaliter ordinatũ, & ideò ſolet hoc loco tractari; à nobis autem breuiter expedietur, quoniam alibi de illa diſſeruimus. In hoc ergo puncto duæ quæſtiones diſtinguendæ ſunt. Vna eſt, comparãdo ingreſſum Religionis ad Monaſterium, vt ad vendens, & ad ingredientem, vt ad ementem ſtatum illum: alia eſt comparando ingreſſum, ad Monaſterium vt ad emens talem perſonam (vt ſic dicam) ad ipſam verò perſonam vt ad vendentem ſe ipſam ad talem ſtatum. Ad hunc poſteriorem ſenſum videtur pertinere queſtio propoſita Bonif. Papæ in cap. *Quàm pio*. Et ita communiter citatur, quia reuera doctrina Põtificis ad hũc etiam caſum dirigi videtur. Propria verò quæſtio illius textus alia fuiſſe videtur, quàm ibi Gloſſa in hũc modum proponit; cùm quoddam Monaſterium prælato careret, & ex alio Monaſterio illum poſtularet, aliud Monaſterium nolebat illum concedere, niſi facta ſibi aliqua recompenſatione. Et quidem ex textu benè colligitur tractari de vocanda, & trahenda perſona ad Prælatiam, ſeu regimen Monaſterij, an verò illa perſona vocaretur ſimul ad ſtatum Religioſum ex Eccleſia aliqua ſeculari, vel ex alio Monaſterio, vbi iam erat Religioſus, & Prælatus, non conſtat ex textu, neque an ipſemet peteret ſubſidium pro ſe, vel pro Eccleſia ſua. Sed hoc non multum videtur referre ad quæſtionis deciſionem. Claritatis tamen gratia diſtingui poſſunt duæ quæſtiones. Vna eſt de prælatione Eccleſiaſtica, alia de ſtatu ipſo Religionis. Inter quas eſt ſimilitudo in hoc, quod ſicut in vna inquiritur de venditione, ſeu emptione perſonæ ad ſtatum Religioſum, ita ibi agebatur quaſi de emptione perſonæ ad prælationem ſpiritualem, ſeu Abbatiam. Aliunde verò poteſt differentia conſiderari, quod Monaſterium poſtulans alium in Abbatem, non vocari, ſed ſuam vtilitatem, & commoditatem quærebat, dum autem perſona vocatur ad ſtatum Religioſum, ipſius vocati vtilitas quæri ſolet. 1. Status queſtionis proponitur. Bonif. Papa. Cap. *Quam pio.* Gloſ.

Hinc poterat eſſe nonnulla minor ratio dubitandi in caſu illius textus, quia cum illa perſona poſtularetur ad prælationem, Religioſum, & in vtilitatem ſpiritualem poſtulantium, ſtatim apparere poterat intrinſeca malitia Simoniæ, quia emere propriam ſpiritualem vtilitatem temporali munere, ſeu pecunia, Simoniacum planè eſt. Aliunde videri poterat licita illa donatio, quia fortaſſe altera Eccleſia, à qua prælatus poſtulabatur, ex carentia eius magnum detrimentum patiebatur, & ſæpe contingit, vt hoc detrimentum ſit etiam in temporalibus, quia vnus prælatus ſolet eſſe in his rebus vtilior Monaſterio, quàm alius, vel propter maiorem induſtriam, vel propter maiorem auctoritatem, ſeu beneuolentiam erga populum, qui ratione illius largiores eleemoſynas Monaſterio confert. Ergo aliud Monaſterium abſque Simonia poterat aliquam recompenſationem poſtulare, non vendendo ſpirituale miniſterium, vel alia dona ſpiritualia talis perſonæ, ſed aut eius humanam 2. An ſit Simonia dare aliquid ad impetrandã perſonã ad prælaturam alicuius Eccleſiæ.

manam induſtriam; vel certè potius ſe indemnem conſeruando. Nihilominùs certum eſt, in illo caſu committi claram Simoniam, ſi per modum pacti aliquid temporale detur pro impetranda perſona ad prælationem Eccleſiæ, ſiue ipſi detur, ſiue alteri. Quia in eo caſu procedunt omnia dicta in fine ſuperioris capitis. Item quia, qui ſic vendit, vel locat ſuam perſonam ad tale miniſterium, planè vendit miniſterium ipſum, vt cap. 20. latius dicemus; at vendere miniſterium ſpirituale, Simonia eſt. Alia verò conſideratio de recompenſatione damnorum eſt per accidens, & haberet quidem locum, ſi detrimentum eſſet omnino temporale, & nullo modo proueniens ex concomitantia, ſeu annexione ad ſpirituale. De qua re partim in c. 20. partim tractando de beneficiis, & Prælationibus dicemus.

Reſoluitur quæſtio pro parte affirmatiua.

3. Attrahere ad ſtatũ Religioſũ per temporalia munera, quãdo ſit Simoniacum.

Simili ergo modo ſentit Pontifex in illo textu, eſſe illicitum, & Simoniacum in alio caſu (de quo nunc tractamus) de ingreſſu Religionis, aliquem ad Religioſum ſtatum attrahere per temporalia munera. Sed intelligenda eſt reſponſio iuxta reſoluta in præced. cap. Nam ſi munera dentur ſimpliciter, & abſolutè, vel ſub conditione tantùm inuitante (vt ſic dicam) vel facilitante conditionem Religioſi ſtatus, ſic licita eſt donatio, vel promiſſio. Si autem ſit cum mutuo pacto, & obligatione, ſic eſt Simoniaca. Et hæc eſt deciſio illius textus, & in ea ferè omnes Doctores conueniunt. Præſertim D. Thomas d. art. 3. ad 4. & Quodlib. 4. art. 23. in fine corporis, & ad 17. Turrecr. in d. cap. *Quam pio*, Panormit. & alij relati cap. præcedenti pro prima opinione. Auctores etiam præcipui ſecundæ opinionis ibidẽ relatæ, licet de Baptiſmo aliter loqui videantur, de ſtatu Religionis nõ auſi ſunt id concedere. Nec refert, quod hic ſtatus ordinetur ad vtilitatem recipientis: tùm quia in hac ipſa vtilitate ſpirituali poteſt intercedere emptio, & venditio, vt ſuprà declaraui; tùm etiam quia ſæpe perſona quæritur, & attrahitur muneribus propter Monaſterij commoditatem, vel ſpiritualem, vel temporalem, vel propter honorẽ, &c. Et ideò in hoc negotio etiã ſine prædicto pacto, munera ſunt valdè periculoſa, & vitãda propter cauendũ ſcandalum, fictionem, & inconſtantiã, & quia illa media non ſunt per ſe accommodata ad ſtatum tam arduum, & ſpiritualem, licet non ſint intrinſecè mala.

D. Thom. Turrec. Panor.

4. Ingreſſus Religionis duplex.

Hîc ergo præcipuè tractamus quæſtionem in priori ſenſu. In quo eſt vlteriùs aduertendum, duplicem eſſe ingreſſum Religionis, vnum per ſuſceptionem habitus ad probationem, alium per profeſſionem, ſeu vota, per quæ verus ſtatus Religionis conſtituitur. Qui duo ingreſſus, licet in multis differant, vt infrà tom. 3. videbimus, quod ad præſentem quæſtionem attinet, tanquam idem reputantur, tùm quia vbi eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantùm, ingreſſus autem prior totus eſt propter ſecundum, tùm etiam quia receptio ad habitum, ſolùm propter profeſſionem, poteſt habere aliquam æſtimationem: & ideò ſi propter receptionem ad habitum aliquid recipitur, propter profeſſionem accipitur. Tum etiam quia vterque ingreſſus ordinatur ad ſalutem animæ, & perfectionem charitatis, & Dei cultum, & per poteſtatem ſpiritualem ſit, ideoque vterque eſt quid ſpirituale. Tùm denique quia illa duo ſe habent, ſicut præſentatio, & collatio ad beneficium & ſimile. Vnde Iura in hac materia de vtroque ingreſſu indifferenter loquuntur, vt rectè notauit Nauar. Conſil. 86. de Simon. Et patet ex cap. *Nullius*, 1. q. 1. & in cap. *Non ſatis*, & cap. *De regularibus*, & cap. *Veniens*, & cap. *Quoniam*, & cap. *Audiuimus*, de Simon. Et in Extrauag. 1. de Simon. Inter communes. Et in omnibus his locis prohibetur talis receptio ex parte Monaſterij ex pacto. In hoc verò puncto conſideradum eſt, aliud eſſe loqui ex ſola rei natura, aliud de iure poſitiuo: & ad vtrumque expendendum conſideranda ſunt duo in ingreſſu Religionis, vnum eſt beneficium ſpirituale, quod ſit Religioſo, dum conſecratur Deo per profeſſionem, ad quam recipitur; aliud eſt onus, quod Monaſterium ſuſcipit, alendi, & ſuſtentandi Religioſum.

Nauarr. Ca. Nullius. Cap. Non ſatis.

Cap. De regularibus. Cap. Veniẽs. C. Quoniã. C. Audiuimus. Extrauag. 1.

5. Ex natura rei eſt Simonia recipere aliquẽ in Religioſum vendẽdo illi talẽ ſtatum.

Igitur ex natura rei, & ex vi Iuris Diuini Simonia eſſet, recipere aliquem in Religioſum, vendendo illi Religioſum ſtatum. Et hoc modo ſtatus, ſeu ingreſſus Religionis vera, ac propria materia Simoniæ exiſtit, quod eſt indubitatum apud omnes, ac ferè per ſe notum, quia res illa maximè ſpiritualis eſt, tàm ex parte principij, quod ſine dubio eſt Spiritus ſanctus, quàm ex fine proximo, & per ſe, qui eſt cultus Dei perfectus, & ſpiritualis profectus ingredientis.

6. Ad ſuſtentanda onera temporalia non eſt Simoniacum ex natura rei, aliquid recipere.

Nihilominùs tamen ad ſuſtentanda onera temporalia, quæ Religio in ſe ſuſcipit cum tali perſona, non eſt ex natura rei Simoniacum, aut malum aliquid recipere, vt apertè docet D. Thomas ſuprà, & ſequuntur omnes, quos ſtatim referam. Et conſtat, quia ibi non accipitur temporale pro ſpirituali, ſed pro temporali, vt conſtat ex dictis ſuprà in ſimili de Matrimonio carnali. Sicut enim Matrimonium & eſt Sacramentum, & humanus contractus, & ſub hac poſteriori ratione habet annexa onera temporalia, & incommoda, quæ non poſſunt ſine temporalibus bonis ſuſtentari, & ideò licitum eſt, vterque coniugum aliquid ad hoc conferat: ita profeſſio Religioſa, & eſt ſtatus quidam ſpiritualis, & obligatio, quæ ſit Deo, & quoddam genus conſecrationis talis perſonæ ad cultum Dei; & præterea eſt contractus quidam humanus inter Religionem & Religioſum, nam Religioſus ſe tradit Religioni, ſe totum in illam transferendo, & Religio acceptando illum ſe obligat ad ſuſtentandum illum, & ita in ſe ſuſcipit omnia onera temporalia, quæ ad ſuſtentationem talis perſonæ neceſſaria ſunt. Licet ergo ille ſtatus priori ratione ſpectatus ſpiritualis ſit, & ideò vendi non poſſit, nec temporali pretio compenſari; tamẽ ſub poſteriori ratione onus illud pretio æſtimabile eſt, vel (vt caſtiùs loquamur) indiget temporali ſubſidio, & adiutorio: & ideò non eſt contrarium, nec alienum à ratione naturali, vt qui Religionem ingreditur, temporale aliquod ſubſidium ſecum afferat, quo ad ipſum ſuſtentandum Religio iuuetur. Sic etiam Eccleſia licet pro Sacramento ordinis nihil recipi permittat, nihilominus præcipit, vt nemo ordinetur, qui beneficium non habeat, aut aliunde habeat temporalia bona ad ſuam ſuſtentationem Clericatui decentem ſufficientia, quæ poſtea alienare non poſſit, donec beneficium Eccleſiaſticum ſit adeptus, vt patet ex Concilio Trident. ſeſſion. 21. cap. 2. de Refor. Sic ergo licet ſtatus Religioſus vendi non poſſit, congruam ſuſtentationem à perſona requirere, non eſt per ſe malum.

Conc. Trid.

7. An hoc ſit prohibitum Iure Eccleſiaſtico.

Pars negatiua.

Ex his autem duabus partibus prior, quam de Iure Diuino eſſe diximus, Iure etiam Canonico roborata eſt, & aucta, vt conſtat ex Iuribus ſuprà citatis. Circa alteram verò partem, quam diximus non eſſe prohibitam Iure Diuino, dubitari ſolet, an ſit prohibita Iure Eccleſiaſtico. In quo dubio, communis ſententia eſt, non eſſe ſimpliciter prohibitam

D.Thom. hibitam iure Eccleſiaſtico. Ita ſentit D. Thomas A dicto art. 3. ad 4. nam dicit ſimpliciter hoc eſſe licitum, quod non diceret, ſi crederet, iure poſitiuo eſſe prohibitum, aliquid recipere ab ingrediente ad ſuſtentationem. Quòd ſi tempore D. Thomæ non erat talis prohibitio, neque nunc eſt: nam Iura, quæ videri poſſunt hoc prohibere, iam eo tempore lata erant, vt bene aduertit Nauarrus infrà citandus. Idem D. Thomas expreſſus in 4. dicta 25. q. 3. art. 3. q. 1. ad argument, vbi Pauld. idem ſequitur q. 5. num. 20. & Caietan. in dicto art. 3. & in Sum. verb. *Excommunicatio*, cap. 73. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 18. Syluest. verb. *Simonia*, q. 15. Angel. verb. *Simonia*, 4. per totum. Tabien. num. 63. cum ſequentibus. Sot. lib. 6. de Iuſtit. q. 6. art. 2. Idem B ſentiunt Gloſſæ in cap. *Non ſatis*, & in c. *Quoniam*, de Simon. quas ibi Abbas, & alij frequentius ſequuntur. Et Turrec. 1. q. 2. in principio, & ibidem alter Cardin. Alex. qui plures antiquiores refert. Idem Anania in Rubr. de Simon. Allegatur etiam Bartol. in leg. *Titio centum*. §. 1. ff. de condit. & demonſtrat. Sed ibi Bart. potiùs videtur ſentire contrarium, & ibi in quodam ſcholio, varia loca eius inter ſe contraria referuntur, & Auctor ſcholij, in hanc partem inclinat, quod nimirum hoc liceat quando monaſterium indiget, etiam cum pacto, vt infrà dicam Nauar. tandem idem approbat, licet dicat, oppoſitum eſſe melius in Tract. de Redit. Eccleſiaſt. q. 1. Monit. vlt. num. 2.

Nauar. Palud. Caiet. Anton. Syluest. Angel. Tabien. Gloſſ. Abbas. Turrecr. Card. Anani. Bart. Nauar.

8. Fundamentum huius opinionis.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, vel quia nul- C lum eſt decretum, quod talem prohibitionem generale ſufficienter oſtendat, quod, an ita ſit, ſtatim expendemus: vel ſi eſt, contraria conſuetudine derogatum eſt; nàm cùm eſſet merè humana prohibitio, potuit contraria conſuetudine derogari; conſtat autem de facto eſſe, & ſeruari talem conſuetudinem, vt experimento conſtat, præſertim in Monialibus. Addi etiam poteſt coniectura, quia moraliter fieri non poteſt, vt plures perſonæ in Religionibus recipiantur, niſi poſſit ab eis recipi vnde ſuſtententur, ſed non eſt veriſimile voluiſſe Eccleſiam præcludere viam tot perſonis ad ſtatum perfectionis, ergo non eſt veriſimile hoc prohibuiſſe, ſed ſolùm id, quod contra ſpiritualem rationem illius ſtatus committi poteſt.

9. Expenditur prima moderatio adhibita auctoribus huius ſētētiæ: vt ſcilicet monaſt. egeat.

Multi autem ex auctoribus huius ſentētiæ quaſ- D dam moderationes adhibent, quæ attentè ſunt expendendæ. Prima eſt, vt reuera Monaſteriū egeat, ita vt non habeat reddítus ſufficientes ad ſuſtentandū plures Religioſos, quàm habeat. Hanc conditionem ſupponit apertè D. Thom. cùm dicit, *licet recipere aliquid pro ſuſtentatione perſonæ, quæ recipitur, ſi ad hoc non ſufficiant Monaſterij opes*. Idem tenet, & declarat Caiet. ibi, & ferè alij Doctores citati in hoc conueniunt. Solus Sot. quæſt. 6. art. 2. negat apertè hanc conditionem eſſe neceſſariam, ductus ea ratione, quod ea, quæ recipiuntur ad ſuſtentationem, recipi poſſunt etiam à diuitibus, quia nunquam recipiuntur, vt pretium rei ſpiritualis, vt patet in Clericis diuitibus, qui nihilominùs ſine Simonia, vel iniuſtitia de altari ſuſtentātur. Et in- E clinat in eandem ſententiam Syluest. num. 15. ait enim, ſi Monaſterium ſit diues, eſſe Simoniam præſumptiuè tantùm quoad totum externum, non verò in conſcientia, ſi debita intentione in ſuſtentationem recipiatur. Sed hæc opinio Soti nullo modo probanda eſt, vt latè dixi tom. 5 de Cenſ. vbi ad hoc probandum ſententias Canonum, & dicta Doctorum ponderaui. Et rationem à priori declaraui, maximè ſuppoſita inſtitutione Eccleſiæ. Nam bona Monaſterij reditus Eccleſiaſtici ſunt,

D.Thom. Caiet. Soto. Syluest.

Opinio Sot. reiicitur.

ideóque expendi debent gratis in his operibus, ad quæ ſunt ab Eccleſia deſtinata: Eccleſia autē vult vt talia bona in Religioſis alendis liberaliter conſumantur, & præcipit etiam, vt quælibet perſona idonea ad tale inſtitutum, & ad illud à Deo vocata ex eiſdem bonis gratis alenda ſit, ſi ad id ſufficiant, non obſtante Religioſorum numero præexiſtente, ergo tunc aliquid ad ſuſtentationem exigere eſt vendere, quod gratis dandum eſt.

10. Subterfugium præcluditur.

Dici verò poteſt inde ſolùm concludi, illam eſſe iniuſtitiam, non verò eſſe Simoniam. Reſpondetur 1. fortaſſe ex natura rei ita eſſe, & tunc ad ſummum habere locum, quod Syluest. dicit de Simonia præſumpta, tamen ſuppoſita prohibitione Eccleſiæ, etiam eſſe veram Simoniam. Quia Eccleſia prohibuit illam receptionem non tantùm ratione iniuſtitiæ, ſed maximè intuitu Religionis, & ne ſtatus ille adeò ſpiritualis, & ſanctus venundari videretur, nam lex Eccleſiaſtica prohibendo præſumptam Simoniam intuitu Religionis, facit illam eſſe veram, vt ſuprà dictum eſt. Et ita intelligunt multi deciſionem textus in cap. *Tua nos*, de Simonia, præſertim quoad illa verba: *Si Clerici, qui illum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commodè temporalia perciperēt, admiſſuri.* Exponunt enim Raimun. Cardin. & alios, illam Decretalem loqui? quando Eccleſia, ſeu Monaſterium abundat, & tunc dicit committi Simoniam. Addo etiam, poſſe optimè ſuſtineri, ex natura rei hanc eſſe veram Simoniam, etiamſi ſupponat aliqua in Eccleſiaſticam inſtitutionem; ſicut ſuprà dicebamus de Calice, & aliis rebus habentibus conſecrationem ex inſtitutione Eccleſiæ, & infrà dicemus de beneficiis Eccleſiaſticis. Ita enim hic de inſtitutione Eccleſiæ eſt, quod Religioſi habeant Ius, vt de bonis Monaſterij gratis ſuſtententur, quod Ius ſpirituale eſt. Et licet in his, qui iam ſunt Religioſi, ſit Ius in re (vt ſic dicam,) in his, qui volunt ingredi legitimè, eſt aliqua participatio illius iuris quaſi ad rem, ſeu eſt proxima capacitas acquirendi illud gratis. Ergo petere ab eis aliquid intuitu ſuſtentationis, eſt vendere illis Ius, quod ingrediendo Monaſterium acquirere poſſunt, & debent, ad ſuam ſuſtentationem ex bonis Eccleſiæ: hoc autem eſt vera Simonia non ſolùm quia prohibita, ſed per ſe, & ex natura rei. Sicut ſi Epiſcopus nollet ordinare habentem beneficium ad titulum eius, ſed ad titulum ad patrimonij, cogendo illum ad applicandos fructus beneficij vel patrimonij ad alia opera pia, vel ad ſuſtentandos alios Clericos, ſine dubio Simoniam committeret. Ita ergò eſt in præſenti: nam qui vult ingredi Monaſterium opulentum, habet quaſi beneficium ab Eccleſia, vt ad titulum diuitiarum Monaſterij conſecrari debeat Religioſus; ergo exigere ab illo patrimonium, vt bona Monaſterij ad alios vſus applicentur, vel certè vt ipſamet bona patrimonij in alios vſus expendantur, & tunc qui illa dedit, alatur ex bonis Monaſterij, Simonia eſt, & iniuſtitia. Hæc ergo conditio nobis valde probatur, & ſi conſuetudo illi contraria eſt, & non poteſt aliquo iuſto titulo reduci ad veram indigentiam Monaſterij, probanda non eſt; quia non eſt conſuetudo rationabilis, ſed corruptela reprobata in ipſis Iuribus, vt videbimus. Quomodo autem poſſit hoc ſaluari ex vero titulo neceſſitatis, non obſtante opulentia Monaſterij, in citato loco ſatis explicui.

Ca. Tua nos. Raimum. Cardin.

11. 2. Moderatio expēditur, Quod ſcilicet pactum nō intercedat.

Alia conditio, quam dicti Auctores, non omnes, ſed aliqui præſertim Iuriſtæ, adhibent, eſt vt pa-

ctum

Gloſſ. Abbas. Mari. Soci.

ctum non intercedat. Ita Gloſſa in dicto capit. *Non ſatis*, quam ibi Abbas, Mari. Soci. & alij ſequuntur. Dicit tamen, poſſe Prælatum Monaſterij proteſtari, ſe paratum eſſe ad recipiendum gratis petentem habitum, tamen nõ habere, vnde illum alat; & ideò ſi velit ingredi, oportere, vt ſecum afferat, vnde viuat, & tunc illum recipiet gratis, & ſine vllo pacto. Idem ferè habet Gloſſa in dicto cap. *Quoniam*, ibi etiam ab Interpretibus probata. Verumtamen Caietanus, Nauarrus, Sotus, ac ferè alij, talem conditionem non admittunt, nec Diuus Thomas illam poſuit. Et planè videtur deſtruere poſitionẽ ipſam; nam in primis ſtando in Iure naturali, non eſt illicitum deducere in pactum, quod licitum eſt ita petere, vt niſi detur; opus non fiat, vt rectè ſenſit Caietanus, quem alij ſequuntur, & infrà etiam capit. 20. & de ſuſtentatione Clericorum dicetur. Et ratio eſt, quia ſi petitio, & acceptio pro ſuſtentatione, non eſt Simoniaca, pactum cadens ſupra talem rem, vt ſubſidium ſuſtentationis, non cadit in materiam Simoniæ; ergo non habet, vnde ex natura rei ſit prohibitum, cum aliàs conſtet eſſe iuſtum. At verò in præſenti illimet Auctores ſupponunt, Ius Canonicum non prohibere petitionem ſuſtentationis neceſſariæ, quam Ius naturæ non prohibet; ergo nec pactum prohibebit, nec eſt, cur prohibeat.

Gloſſa. Caiet. Nauar. D. Thom.

Impugnatur.

12\. Videri impoſſibile concedere aliquo modo factum, & prohibere pactum.

Imò videtur impoſſibile concedere factum eo modo, quo moraliter fieri poteſt, & prohibere pactum. Quid enim eſt, quod dicitur non eſſe prohibitum Iure Canonico? Aut enim non prohibetur recipere id, quod merè voluntariè, & ſponte offertur à volente ingredi, etiamſi Religiò paratam ſe oſtendat ad recipiendum illum, etiamſi nihil temporale ſecum afferat: & hoc nihil profectò eſt, quia nemini vnquam venit in mentem, hoc eſſe prohibitum, vel prohiberi poſſe: quia hoc eſſet prohibere opera virtutis, & eleemoſynæ, & priuare Religionem piis, & honeſtiſſimis ſubſidiis ſine cauſa. Vnde tantum abeſt, vt hoc prohibeatur, vt expreſsè approbetur in dicta Extrauag. de Simon. & ſumitur ex cap. *Tua nos*, & cap. *Dilectus*. 2. de Simon. & ex c. *Siquis* in fin. 1. quæſtion. 2. Aut Ius Canonicum non prohibet, quin Religio poſſit denegare receptionem ad habitum, niſi aliquid temporale detur ſufficiens pro ſuſtentatione perſonæ recipiendæ, quod planè videntur concedere dictæ Gloſſæ etiam in illo modo, quo explicant, hanc dotem eſſe petendam. At verò illud eſt pactum pluſquam implicitum, & ferè explicitum; quid enim aliud ſit in petenda dote pro matrimonio carnali? Item ex illo modo petendi ſequitur apertè, illum, qui dat, non ſponte dare, ſed ex quadam neceſſitate, quia aliàs non recipietur, vnde ſi non ſtatim dat, ſaltem obligatur ad dandum, etiam ciuiliter, & per publicum inſtrumentum, & Religio hac ratione ſuſcipit tale onus, eſt ergo vera pactio. Si ergo tale factum licet, etiam pactio non eſt prohibita, eſt ergo ſuperuacanea illa conditio.

Extrauag. C. Tua nos. C. Dilectus. Ca. Si quis.

13\. Sententia aſſerentium ſaltem Iure Eccleſiaſt. eſſe prohibitum omne pactum in ingreſſu Relig.

Propter hanc verò cauſam alij Doctores fatentur, eſſe prohibitam talem exactionem ſaltem de Iure Eccleſiaſtico, quia putant, eſſe prohibitam omnem pactionem in ingreſſu Religionis pro ſuſtentatione neceſſaria, etiam in paupere Monaſterio. Pro hac ſententia citatur Innoc. in cap. *Tua nos*, de Simon. Sed ille licet referat opinionem, non videtur in illa firmari; nam ſubiungit: *Alij dicunt, quod talis exceptio eſt Simoniaca*, argum. cap. *Siquis* 1. q. 2. Et tranſit, nihilque amplius dicit. Illam verò ſententiam probat Archid. 1. q. 2. in principio, & latiùs eam ſequitur Vgolin. Tabien. 1. cap. 4. §. 1. num. 16.

Innoc.

Archid. Vgolin.

qui etiam addit, prohibitionem illam nunc eſſe in ſuo vigore, & non eſſe conſuetudine derogatam. Prohibitio autem affertur 1. capit. *Nullus* 1. quæſt. 2. ſed ibi non aliter prohibetur pretio vendi, & cum pacto ingreſſus Religionis, quam ordinatio, & ſimilia. Vnde ſufficienter intelligitur, ibi prohiberi id, quod Iure Diuino prohibitum eſt, ſcilicet venditionem ipſiuſmet rei ſpiritualis. Et ſimilis omnino prohibitio eſt, quæ habetur in capit. *Non ſatis*, de Sim. & quæ accipi poteſt ex capit. *Cum in Eccleſia*, & ex capit. *Veniens*, eod. Et clariùs habetur in capit. *De regularibus*, eod. in quo ſupponitur, ingreſſum fuiſſe Simoniacum, & de pœna tractatur: non explicatur autem, in quo Simonia poſita ſit, intelligendum ergo eſt conſiſtere in venditione ipſius ingreſſus. Vnde ibidem dicitur, *Cum ſuper hoc*, id eſt, ſuper deteſtationem Simoniæ, *Auctoritates multæ reperiantur expreſsè*, quæ non ſunt niſi illæ, quæ habentur 1. quæſt. 1. Vt ibi Gloſſa notat, in illis autem præcipuè damnatur Simonia, quæ nulla eſt de ſe, non verò ſit ſpecialis prohibitio circa hunc ingreſſum de re, quæ de ſe mala non ſit. Et eodem modo intelligitur optimè cap. *Dilectus* 2. eod. Vbi etiam Simonia damnatur. In cap. autem *Audiuimus*, eod. prohiberi videntur omnes huiuſmodi exactiones, non ſolùm quæ verè ſunt malæ, & contra Ius Diuinum, ſed illæ, quæ habent ſpeciem mali. Sed ibi non agitur de dote, quæ poſtulatur tantum ad ſuſtentationem eius, qui ingreditur, ſed de pitantiis, ſeu propinis, quæ ſolent exigi pro ſingulis Religioſis, & non videtur damnari tam contributio, quàm modus exigendi, quia *Difficultates* (inquit Pontifex) *ingerunt, & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum*. Qui modus exactionis valdè reprobatus eſt, vt ſupra diſputando de oblationibus diximus, & infra attingemus.

Ca. Nullus. C. Nõ ſatis. C. Cum in. C. Veniens. Cap. De regularibus. Gloſſ. C. Dilectus. Cap. Audiuimus.

Magis mouere poteſt capit. *Quoniam* eod. Quoniã ibi ſpecialiter de Monialibus ſit prohibitio, ne pecunia pro earum ingreſſu exigatur, *Etiam paupertatis prætextu*. Sed vt ibi Gloſſa indicauit, & in dicto loco de Cenſura notaui, tunc dicitur aliquid verè, ac propriè exigi prætextu paupertatis, quando Monaſterium reuera pauper non eſt, & nihilominus illo titulo, & colore aliquid exigit. Et ſic ad ſummum colligitur ex illo textu, quod ſupra contra Sot. dicebamus, ibi eſſe prohibitum Monaſteriis opulentis, ne ſub eo colore, aliquid recipere valeant. Vel certè poteſt rectè intelligi, ibi prohiberi venditionem ipſius ingreſſus, quæ prætextu paupertatis fieri poteſt à Monaſteriis etiam verè pauperibus. Nam ſub ſpecie recipiendi aliquid ad ſuſtentationem, multò plus exigunt ratione ipſius ingreſſus. Et ita intelligitur etiam hoc modo ibi eſſe prohibitum aliquid, quod ex natura rei malum eſt. Nam vt rectè dixit Nauar. ſuprà, ex pacto nihil poteſt recipi, niſi quod alendæ vni perſonæ eſt neceſſarium, quódque Monaſterium ob paupertatem non poſſit tribuere, & ſi aliquid vltra petatur, illicitè ſit, quod etiam ego dixeram in citato loco de Cenſuris nu. 12. Nam quando plus exigitur, quàm quod ad vnam perſonam ſuſtentandam commodè iuxta exigentiam talis ſtatus ſufficit, non apparet, qua ratione, aut titulo honeſtari poſſit. Nam etiam ſi fiat prætextu paupertatis, titulus eſt coloratus, & non verus. Et hoc videtur reprobatum in dicto cap. *Quoniam*. 14.

C. Quoniã. Gloſſ. Nauar.

Vltimò, hæc prohibitio ſolet probari ex dictis Extrauag. primæ de Simon. Vbi Vrbanus Papa ſeueriſſimè prohibet ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, & Papæ reſeruata, ne ab his, qui ad 15.

Extrau. 1. Vrban. Pap.

Religio

Religionem recipiuntur, exigatur aliquid, vel petatur, aut exigatur directè, vel indirectè, nec recipiatur quicquam præter, id, quod perſonę ipſæ *purè, & ſponte, & plena liberalitate, omnique pactione ceſſante, dare, vel offerre voluerint.* Et addit, *Sed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu, & veſtitu ſicut alias perſonas ſuarum Eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, & locorum, ſincera charitate pertractent.* Ex quibus verbis colligi videtur, voluntatem Pontificis fuiſſe, vt etiam ad ſuſtentationem gratis admittantur, & conſequenter vt etiam titulo ſuſtentationis nihil ab illis exigi poſſit. Et in principio illius textus reprobatur omnis talis conſuetudo illi prohibitioni contraria, & corruptela vocatur, vnde irrationabilis eſſe ſignificatur.

16. *Reſoluitur nō dari talem prohibitionem.* *Nauar.* *Caiet.* *Soto.*

His verò non obſtantibus, exiſtimo non eſſe ibi factam talem prohibitionem, ſuppoſita conditione veræ paupertatis, & indigentiæ ex parte monaſterij. Quod apertè tenet Nauar. ſuprà, & in Manual. cap. 27. num. 106. allegans Caiet. & idem ſentit Sot. & multi alij ex allegatis. Et vltrà ea, quæ in d. tom. 5. de illo textu dixi, nunc expendo nullam nouam prohibitionem ibi fieri, ſed tantùm renouari antiquam, & addi cenſuram. Hoc enim expreſsè declaratur in ipſo textu: tum in principio, cum proponitur factum, vbi dicitur: *Deteſtabilis & à Canonibus reprobata ſeruatur abuſio.* Proponit ergo puniendam rem iam antea per Canones reprobatam: tum inferiùs cum Pontifex ait, *Nos igitur huic morbo peſtifero cupientes congruam adhibere medela, & aliis pœnis in talia præſumētes inflictis à Iure in ſuo robore duraturis, pœnam adiicere grauiorem.* Non ergo aliquid de nouo prohibet, aut punit, quod antea nō eſſet prohibitum, & punitum, ſed rei prohibitæ cenſuram adiungit. Vnde inferiùs iterum per parentheſim interponit (*Quamuis ſit à Iure inhibitum.*) oſtenſum eſt autem, antiquiora Iura non prohibere ſuſtentationem recipere, vel dare, quod Monaſterium verè eſt pauper, ergo nec in illa Extrauag. hoc prohibetur. Deinde ex verbis, quibus factum refertur, & damnatur, magna coniectura fit, non eſſe ſermonem de neceſſaria ſuſtentatione, nam illius receptio, nec per ſe adeò deteſtabilis apparet, nec in Sacris Canonibus reprobata. Igitur ibi ſolùm prohibentur exactiones illæ, quæ ſine vera neceſſitate fiunt, & onerofum reddunt, & moraliter valdè difficilem Religionis ingreſſum, & occaſiones ſunt multorum ſcandalorum: quæ omnia in veram, ac neceſſariam ſuſtentationem non conueniunt. Hunc autem ſenſum planè indicant illa verba, *Quoſcumque paſtus, ſeu prandia, pecunias* (vtique per modum diſtributionem) *iocalia, aut res alias, etiam ad vſum Eccleſiaſticum, ſeu quęuis pium vſum deputata, vel deputanda, &c.* Id eſt, munuſcula, & dona, quæ pro Sacriſtia, valetudinario, vel aliis ſimilibus vſibus extorqueri ſolent. Hæc enim & ſimilia non pertinent ad perſonæ ſuſtentationem, hæc ergo ſi neceſſaria ſit, ibi non eſt prohibita.

17. *Obiectio.* *Cap Vnica. Conc. Trid.*

Sed obiicitur præterea, quia Iura prohibent, ne recipiantur in monaſterio plures perſonæ, quàm ex redditibus monaſterij poſſint ſuſtentari, vt patet ex cap. vnic. §. 1. de Stat. regul. in 6. & in Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 3. de Refor. regular. ergo ſupponunt hęc Iura nihil poſſe recipi pro ſuſtentatione ingredientis, ſed deberi ex redditibus Monaſterij ſuſtentari.

Solutio.

Sed ad hoc reſpondimus in d. 5. tom. Concil. Trid. vel ampliaſſe, vel declaraſſe illam legem, dum addidit, *Vel ex redditibus propriis, vel ex conſuetis eleemoſynis*, nā ſub his eleemoſynis comprehendi poſſunt dotes quas ſecum afferunt Moniales, cum recipiuntur. Vnde Nauar. in dicto monito vltim. definiens eſſe licitum recipere cum competente dote aliquam in Monialem vltra numerum, qui ex redditibus ſuſtentari poteſt, ait, tam Ius antiquū, quàm nouum, exponendum eſſe, ne plures recipiantur indotatæ, cum dotibus tamen recipi poſſint, ita vt non grauetur Monaſterium.

Nauar.

18. *Nō eſt prohibitū Iure aliquid recipere, & de illo paciſci ad ſuſtentationē.*

Concludo igitur cum communi ſententia non eſſe prohibitum Iure Canonico in vero caſu neceſſitatis aliquid recipere, & de illo paciſci, explicando illud eſſe ad neceſſariam ſuſtentationem. Et licet hoc eſſet prohibitum Iure Canonico, certè conſuetudo fuiſſet ſufficiens ad derogandum illi. Quia illa eſſet prohibitio merè humana, quæ per conſuetudinem derogatur. Neque talis cōſuetudo, poteſt dici corruptela, aut irrationabilis, quam ſeruandam eſſe dixit c. *Ad Apoſtolicam*, de Sim. Eſt autem laudabilis, quia neceſſitati animarum, & Monaſteriorum egentium per illam ſubuenitur, aliàs, vt hæc Monaſteria grauanda eſſent, vel multæ virgines priuandæ eſſent remedio, & Religioſo ſtatu; & ideò Prælati Eccleſiæ videntes, & tacentes, illam conſuetudinem approbant tanquam conuenietem, & moraliter neceſſariam, & nihil contra Ius Diuinum obtinentem, & interpretantem potiùs, quàm derogantem Eccleſiaſticum Ius, vt benè ſenſit Felin. in dicto c. *Quoniam* n. 12. Hæc autem, quæ diximus, non ita facilè applicantur ad prandia, diſtributiones, ſeu popinas, & alia dona, quæ à Monialibus exiguntur, & quaſi vi extorquentur; nam hæc videntur valdè reprobata in illis Iuribus, præſertim in c. *Audiuimus*, c. *Quoniam*, cap. *Tua nos*, & maximè in d. Extrauag. Quapropter in his moderatio adhibenda eſſet, vt ſaltem ſi propter conſuetudinem recipiuntur, non negarentur ſpiritualia, niſi illa darentur, ſed ſeruaretur modus petendi illa præſcriptus in d. c. *Ad Apoſtolicam.* Sed ſiqui exceſſus in hoc committuntur, non ſunt contra Ius Diuinum, & conſuetudine tolerari poſſunt, præſertim quia poſſunt aliquo modo ad neceſſariam ſuſtentationem reduci, vt in cit. loco tomi 5 dixi.

Cap. Ad Apoſtolicam. *Felin.* *Cap. Audiuimus.* *C Quoniā.* *C. Tua nos.* *Extrauag.* *Cap. Ad Apoſtolicam.*

19. *Confirmatio vera ſētentia ex Conc. Trident.*

Denique poteſt hæc noſtra ſententia confirmari ex Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 16. de Regul. Vbi tria circa bona ingredientium Religionem diſponit. Primum eſt, vt non fiat eorum renunciatio niſi ex licentia Epiſcopi, & duobus mēſibus ante profeſſionem, & aliter facta non valeat. Secundum, vt pro anno probationis poſſit Religio ſuſcipere de bonis Nouitij neceſſaria ad victum, & veſtitum eius. Tertium, vt ante profeſſionē nihil ampliùs de his bonis detur Monaſterio. De prima igitur, & 3. p. huius decreti dicemus infra tractādo de ſtatu Religioſo. Nunc ſecunda eſt, quæ ad noſtrum propoſitū ſpectat. In qua Concilium permittit aliquid recipere pro ſuſtentatione Nouitij pro tempore probationis. Verum eſt, Concilium non loqui de pacto, nec de modo recipiendi, id eſt, an poſſit Monaſterium ita illam ſuſtentationem exigere, vt ſine illa nolit recipere Nouitium: tamen cum hoc Concilium non prohibeat, per rationem naturalem, & alia Iura id regulādum eſt: at ex vi rationis id non eſt malum, nec per alia Iura eſt prohibitum, ſaltem quando Monaſterium eget, ergo etiam illo modo licita eſt exactio. Quod ſi pro ſuſtentatione in nouitiatu id liceat, eadem ratione licebit pro ſuſtētatione totius vitæ, ſi ex parte Monaſterij eadem eſt cum proportione indigentia. Et ita ibidem in 3 p. propoſita ſatis inſinuat Conc. poſſe Monaſterium à tempore profeſſionis bona Religioſi accipere, & poſſidere, quod ego intelligo, vel ipſo liberè donante, quando Monaſteriū diues eſt, vel Monaſterio exigente ſaltē neceſſaria ad ſuſtentationem, quando verè indiget.

CAPVT

CAPVT XVIII.

An functiones ſupernaturalis doctrinæ, ſint materia Simoniæ?

1. Quæ ſit doctrina ſupernaturalis.

DOctrina ſupernaturalis hoc loco dici poteſt in primis ipſa fides, ad quam reducuntur gratiæ omnes etiam gratis datæ,quæ vel ad fidem propagandam,vel ad illam ſtabiliendam,& confirmandam ordinentur. Sub quibus comprehẽdimus omnia dona ſpiritualia, quæ conferre ſolet Deus, vel ad intelligendam ſcripturam ſpeciali modo, vt habuerunt Apoſtoli, vel ad non errãdum in doctrina fidei, vt eiſdem datum eſt, & in Summo Pontifice, vt talis eſt,perſeuerat. Deinde dici poteſt ſacra, & ſupernaturalis doctrina ſciẽtia Theologiæ,ſiue poſitiuæ,ſiue ſcholaſticæ,vel ſpeculatiuæ,vel moralis.

2. Fides quo pacto ſit materia Simoniæ.

Circa primum membrum nulla eſt difficultas,nã fides,quatenus eſt habitus,vendi non poteſt, vt cõſtat.Vt verò eſt actus internus credentis dupliciter conſiderari poteſt,primò vt eſt perfectio ipſiuſmet habentis, & vt ſic magis habet rationem diſciplinæ, quàm doctrinæ, nam qui credit, audit à Patre, & diſcit,vt dicit Chriſtus Ioan. 6. Sic autem conſtat,eſſe donum ſupernaturale inæſtimabile pretio, ac ſubinde Iure inuẽdibile: vix autem poteſt etiam facto vendi, ſi verò aliquo modo vendatur materia eſt Simonia. Poteſt autem intelligi dupliciter vendi de facto. Primò ſi is,qui crediturus eſt, pretium accipiat,vt credat, iuxta dicta c.16. & tunc venditur potiùs vt diſciplina,quàm vt doctrina,vt ſi quis in opinione,vel fide humana venderet alicui,quod eius opinionẽ teneret,ac defenderet,vel quod eius dictis fidem daret. Secundò poteſt is,qui fidem alteri tradit,ſeu docet, vendere fidem,vendendo doctrinam fidei, quatenus ſupernaturalis formaliter eſt. Cenſebitur autem vendi formaliter, quatenus ſupernaturalis eſt, altero è duobus modis. Primò ſi vendatur,quatenus ex ſupernaturali dono ſpecialiter procedit, vt ſi Pontifex venderet reſolutionem in aliquo puncto fidei tanquam infallibilem, vel ſi Scriptor Canonicus venderet ſcripturam ſuam, eo quòd infallibilis veritatis ſit, vel ſi Propheta venderet occultorum reuelationem, vel ſi prædicator habens vim faciendi miracula ad confirmandam fidem,pretio venderet talem fidei confirmationem, & ſic de aliis. Et ratio eſt clara, quia omnes iſtæ functiones ſunt diuinæ,& ſpirituales,vt conſtat ex ſupra dictis. Secundo modo poteſt vendi doctrina fidei,vt ſpiritualis, ſeu ſupernaturalis,ſi particulari pretio æſtimetur propter excellentiam fidei, quam habet in alio genere. Et hoc vltimum in ſequentibus amplius explicabitur,reliqua enim nullam difficultatem,vel obſcuritatem habent.

3. An doctrina Theologiæ ſit materia Simoniæ?

Præſens ergo quæſtio maximè proponitur propter doctrinam Theologiæ, quam addiſcimus in ſcholis deducendo concluſiones, & veritates eius ex principiis fidei, noſtra induſtria, ingenio, & labore diſcurrendo, & poſt illam comparatã, eadem vtimur ad docendos alios. In hac ergo doctrina quatuor genera functionum diſtinguere poſſumus.

4. Theologiæ functiones numerantur.

Vnum eſt, Theologiam docere ad inſtruendas mẽtes audientium in illa doctrina,quæ functio,vt ſic, non ordinatur ad probitatem morum ipſorum audientium, ſed ſolùm ad illuminandum intellectum modo humano,quomodo tota illa actio veluti ſpeculatiua dici poteſt.Et complectitur tam ſcholaſticam doctrinam,quàm poſitiuam, quatenus ſiſtit in vera Scripturæ ſacræ intelligentia tradenda. Alia functio eſt,dare conſilia ad forum conſcientiæ pertinentia, quæ ordinatur ad inſtruendam mentem eorum,quibus conſilia dantur in ordine ad ſatisfaciendum conſcientiæ ſuæ, vel ſeruando præcepta, vel à malis abſtinendo, & ita hæc actio magis practica eſt, quàm præcedens. Tertia functio eſt, concionari,& verbum Dei proponere, vel fideli populo ad confirmandum illum in fide, vel excitandum eum ad Dei timorem, & amorem, ſiue infideli populo ad perſuadendam illi fidem,& Chriſtianæ Religionis veritatem,ac pietatem.Quarta functio addi poteſt (licet poſſet ad tertiam reduci) videlicet docere rudimenta fidei populo Chriſtiano, vel catechizare eos, qui iam habent credendi voluntatem, & baptizari deſiderant. De quibus omnibus ſigillatim,ac breuiter dicemus.

Circa primam ergo functionem, duplex eſt opinio: vna non poſſe pro docenda Theologiá pretium recipi ſine Simonia, ac ſubinde doctrinam Theologiæ, quantum ad hanc functionem eſſe materiam Simoniæ. Hanc opinionem à fortiori tenent omnes, qui de naturalibus ſcientiis ita opinantur, quos ſuprà retulimus cap. 8. de Theologia verò ſpecialiter id docuit Palud.4. diſtinct. 25. quæſt. 5. numer. 20. quem ſequitur Anton. dicto capit. 5. §.7. notab.6. in fine, idem Sylueſt. verb. *Simonia* quæſt. 10. cum duplici limitatione. Vna, quòd quis doceat Theologiam tanquam ex officio vt magiſter,alia quòd doceat ex pacto: ſed hæc poſterior conditio pertinet ad actum Simoniæ, non ad materiam eius,de qua nunc agimus, & ita etiam ſupponimus ſermonem eſſe de hac materia in ordine ad venditionem, vel æquiualentem contractum. Prior autem conditio videtur continere peculiarem rationem,& fundamentum huius ſententiæ, vt mox explicabimus. Et hanc ſententiam videtur ſequi Hoſtienſ.in cap. *Quia nonnullis*, de Magiſtris,licet obſcurè ſatis loquatur. 4. Opinio aſſerens Simoniã eſſe pretium accipere pro docenda Theologia. *Palud. Anton. Syluest. Hoſtienſ.*

5. Fundamentum huius ſententiæ.

Fundari poteſt hæc ſententia primò, ac præcipuè,quia doctrina Theologiæ ſupernaturalis eſt, tum ex parte principij, tum ex parte termini proximi, ad quem per ſe ordinatur, ergo eſt propriè ſpiritualis, prout ad mateaiam Simoniæ requiritur. Conſequentia tenet ex ſuperiùs dictis circa definitionem Simoniæ. Antecedens autem, quoad primam partem, declararur: nam doctrina Theologiæ procedit ex fide, tanquam à proprio principio, fides autem ſupernaruralis eſt. Dices, illud eſſe remotè, ſeu mediatè, proximè verò procedere à ſcientia acquiſita. Sed contra, nam etiam Theologia vera,& perfecta eſt in ſe, & in ſuo eſſe ſupernaturalis, & ab illa ſaltem procedit Theologica doctrina;ergo. Maior latiùs probatur in principio primæ partis, & in materia de fide, nunc declaratur breuiter. Quia certitudo Theologica(iuxta veriorem D. Thom. opinionem) certior eſt, quàm naturalis ſcientia, vnde certitudo eius ſupernaturalis eſt,ſed talem certitudinem neceſſe eſt procedere ex ſupernaturali motiuo, ergo conſequenter neceſſarium eſt,vt actus ſcientiæ Theologicæ habeat ſupernaturalem ſpeciem ab illo motiuo ſupernaturali. Eſt ergo talis ſcientia ſupernaturalis in ſe, & ab illa proximè procedit doctrina Theologiæ: ergo eſt ſupernaturalis ex parte principij proximi, & ita eſt ſupernaturalis quoad effectum,non minùs,quàm actus credendi,vel prophetandi. Altera,verò pars de termino, patet, quia illa doctrina tendit proximè ad generandam in diſcipulo ſcientiam eiuſdem rationis cum ea,quæ eſt in magiſtro, ſed oſtenſum eſt illam eſſe ſupernaturalem, & ſpiritualem, ergo ordinatur proximè ad ſupernaturalem terminum. *D. Thom.*

Confit

6. Confirmatur. Confirmatur primò, quia officium Doctoris A Theologi non eſt tantùm deducere concluſionem ex principiis creditis, ſed etiam ipſa principia fidei roborare, illuſtrare, & credibila facere, & ab hoſtibus fidei defendere, vt ſumitur ex Auguſt. 14. de Trinit. cap. 1. At hæc omnia ſupernaturalia ſunt, & de ſe ad finem valde ſpiritualem ordinata; imò aliqui volunt talia eſſe, vt non niſi per auxilium ſpeciale datum propter Chriſti meritum fieri poſſint, ergo ſunt materia Simoniæ, ſi pretio vendantur. Confirmatur ſecundò, Quia inter miniſtros Eccleſiaſticos numerat Paulus Paſtores, & Doctores 1. Corinth. 12. & Epheſ 4. (*1 Cor. 12. Epheſ. 4.*) At verò ſuprà oſtendimus eſſe Simoniam vendere Eccleſiaſtica miniſteria, ergo & in vniuerſum vendere ſacram doctrinam, quacunque ratione tradatur, Simonia eſt. Confirmatur tertiò, B Quia non poſſumus ſatis probabili ratione diſtinguere inter vnum, & alium modum tradendi hanc doctrinam, vt vnum aſſeramus eſſe vendibilem, alium negemus: affirmare autem omnes vendi poſſe, improbabile eſt, vt de concione ſtatim dicemus: ergo tutiùs eſt omnes in vniuerſum negare vendi poſſe. Tandem accedunt rationes Palud. & Syluest. (*Palud. Syluest.*) ille enim ſic colligit vendere licentiam docendi Theologiam. Simoniacum eſt, c. 1. & 8. de Magiſt. ergo multò magis vẽdere ipſam doctrinam. Syluest. autem argumentatur, quia gradus magiſterij in Theologia ſpirituale quid eſt, ergo docere in virtute illius eſt etiam ſpirituale, atq; adeò materia Simoniæ. Alij argumentantur, quia onus docendi Theologiam interdum annectitur C Eccleſiaſtico beneficio, ergo ſignum eſt, eſſe ſpirituale munus, ac ſubinde vendi non poſſe.

7. Pars oppoſita proponitur. Contraria ſententia eſt hodie communis recepta in ſcholis. Eam tenet Adrian. Quodlib. 9. art. 1. in fine, Caiet. d. art. 3. Vict. d. Relect. num. 6. Sot. lib. 6. de Iuſt. quæſt. 5. art. 1. & qu. 6. art. 2. ad 2. (*Adrian. Caiet. Victor. Gloſſ. Durand.*) Tenuit etiam Gloſſ. in c. *Vendentes* 1. quæſt. 3. ver. Debiram in particulari loquens de Theologo Doctore, nam generaliùs de omnibus id affirmat in ca. *Qui ſtudet*, 1. quæſt. 1. ver. *Sanitatis*, & in cap. *De quibuſdam* 37. de ver. *Magiſtri*. Et ita etiam loquuntur Durand. & multi ex Doctoribus, qui ita ſentiunt de ſcientiis naturalibus, inter quas ſolent Theologiam computare. Probatur 1. Probari ſolet primò, Quia non minus Theologiæ lectoribus ſua ſalaria aſſignantur quàm Doctoribus aliarum facultatum, & interdum benefi- D cium confertur propter docendam Theologiam, vt conſtat ex cap. 1. 2. 4. & vlt. de Magiſt. & ex Trid. ſeſſ. 23. cap. 18. de Refor. (*Cap. 1. 2. 4. & vlt. Conc. Trid.*) Sed hæc probatio non cogit, quia dici poteſt, hæc dari in congruam ſuſtentationem, non in pretium. Sic etiam pro officio prædicandi deſignatur præbenda, & interdum ſalarium certum, quod non eſt pretium, ſed ſtipendium ſuſtentationis.

8. Probatur 3. Secundò poſſumus argumentari ex Vict. & Soto à poſteriori, (*Victor. Soto.*) quia dare alicui beneficium, quod non habet adiunctum onus docendi, cum pacto, & obligatione docendi Theologiam, eſſet Simonia, ergo ſignum eſt docere Theologiam eſſe quid temporale, & pretio æſtimabile, nam ideò collatio illa E beneficij Simoniaca eſt, vt dicti auctores tanquam certum ſumunt, & docent etiam Nauar. in Man. c. 25. num. 58. & Tab. ver. *Magiſter*, num. 9. (*Nauar. Tabien.*) Verumtamen neque hoc cogit, nam dicetur illã pactionem eſſe Simoniacam, non quia beneficium detur pro temporali, ſed quia in datione beneficiorum omnis pactio prohibita eſt. Sicut eſſet Simoniacum dare beneficium cum onere audiendi confeſſionem, quando beneficium de ſe ſimplex eſt, & non habet tale onus annexum. Sicut autem poſſunt alia onera annecti beneficiis vacantibus, ita etiam munus docendi, vt Iura priùs adducta probant, & vſus habet, vnde videtur potiùs ſumi argumentum, quod hoc onus ſpirituale ſit. Tertiò argumentatur Vict. quia ſi non liceret vendere doctrinam Theologiæ, neque etiam liceret vendere labores in docendo hanc ſcientiam, quia vbi actio vendi non poteſt, nec etiã labor eius, vt infrà videbimus. At illud admittere durum eſt, cur enim ſi cantor Eccleſiæ, etiamſi in publica oratione cantet, poteſt vendere laborem ſuum, & Aduocatus ſimiliter etiã in ſpirituali cauſa, & Theologus non vendet ſuum laborem, etiam ſi annexus ſit ſpirituali doctrinæ? Sed idem argumentum fieri poterit de Concionatore. Reſponderi ergo poterit cantare eſſe actionem maximè corporalem, & laborem illum eſſe accidentarium ad orationem, patrocinium Aduocati eſſe merè temporale, licet materia remota (vt ſic dicam) ſit ſpiritualis. At verò hic ipſam actionem docendi eſſe merè ſpiritualem, & ſupernaturalem, vt priora argumenta probare videntur, & ideò mirum non eſſe, quod labor illi intrinſecus vendi non poſſit, neque inde ſequi aliquod incommodum, quia per ſtipendium ſuſtentationis ſatisfit ſufficienter tam iuſtitiæ titulo, quàm neceſſitati docentis.

Vnde fateor, ſententiam priorem poſſe & facilè, & piè ſuſtineri, & habere congruitatem in hoc, 9. quod de doctrina ſacra decentiùs hoc modo loquimur. (*1. Opinionẽ defendi poſſe, ſecundã tamẽ in rigore veram eſſe iudicatur. Fundamentum.*) Nihilominus in rigore vera eſt hæc poſterior ſententia. Fundamẽtum autem eius eſſe debet, quia licet doctrina ipſa Theologiæ in ſe ſupernaturalis ſit, nihilominus actiones magiſtri illam docentis naturales ſunt, & naturali modo cooperantur ad hoc vt auditores diſcant, ſiue in eis generetur naturalis aſſenſus, ſiue ſupernaturalis, quia non venditur ipſe aſſenſus, ſed ſolùm labor, & opus, quod in alio iuuando, & illuminando ponitur. Sic ergo actus docendi Theologiam non eſt propriè ſupernaturalis ex parte principij. Vnde D. Thom. (*D. Thom.*) quodlib. 3. art. 9. dixit ad docendam etiam Theologiam ſine periculo ſpirituali ſufficere peritiam, de qua homo certus eſſe poteſt, etiamſi non habeat charitatem. Vnde ſignificat ſufficere peritiam naturalem. non eſt ergo illa actio per ſe loquendo ſupernaturalis ex parte principij. Nec etiam eſt propriè ſupernaturalis ex parte termini. Tum quia illa actio docendi per ſe non ordinatur ad ſpiritualem ſalutem audientis, ſed ſolùm ad manuducendum intelligẽtiam, ſine qua poteſt eſſe ſalus, & cum qua poteſt eſſe carentia ſalutis. Tum etiam quia illa doctrina per ſe non mouet voluntatem ad aliquem affectum ſupernaturalem (ſine quo affectu nihil ſupernaturale in diſcipulo generari poteſt) ſed ſolùm dirigit diſcurſum intellectus, quatenus ab illo naturaliter fieri poteſt, & per artem, vel per induſtriã hominis iuuari poteſt. Ergo munus hoc docendi Theologiam, ſiue ſcholaſticã, ſiue interpretationem Scripturæ nõ eſt ex illis functionibus ſpiritualibus, & ſupernaturalibus, quæ ſunt materia Simoniæ. Et hoc magis conſtabit, reſpondendo ad argumenta.

Ad primum multi negant, actus Theologiæ, vel 10. habitum, qui ex illis generatur, eſſe ſupernaturales, (*Soluitur 1. arg. pro oppoſita parte adductum.*) vel per ſe dependentes à principiis fidei, vt creditis per veram fidem infuſam. Nam poſſunt manere in hæretico quoad ea omnia, quæ ſuæ hæreſi non repugnat. Quo poſito tota argumentatio ruit, quia licet doctrina Theologiæ quaſi obiectiuè ſumpta ſupernaturalis ſit, quia niſi per reuelationem haberi non poterit, tamen ſuppoſita reuelatione, negotiatio mentis (vt ſic dicam) circa illam poteſt eſſe merè naturalis, & independens per ſe

ab

ab auxiliis gratiæ ſupernaturalis, ac ſubinde quoad materiam Simoniæ manet in eodem ordine cum aliis ſcientiis naturalibus. Et in hoc ſenſu videtur dixiſſe Victoria, doctrinam Theologiæ non magis eſſe donum Dei, quàm philoſophicas diſciplinas, & ideò non magis eſſe materiam Simoniæ. Sotus verò dixit, quod licet fides, & arcanorum reuelatio donum Dei ſit, ſcientia tamen Theologiæ humano ſudore conquiritur.

Victor.

11. Perfectum aſſenſum Theologicũ poſſe eſſe ſupernaturalem, hunc tamen non eſſe neceſſarium ad docendã Theologiam.

Addo verò vlteriùs duo: vnum eſt, perfectum aſſenſum Theologicum eſſe poſſe verè ſupernaturalem, proprer argumentum factum, quod poteſt eſſe certior omni aſſenſu naturali, vt in principio primæ partis tractari ſolet: & nos in materia de Gratia, & de Fide diximus. Sed hoc ad præſens non refert, tum quia ille modus aſſentiendi ex voluntate pendet, ſicut aſſenſus fidei, quia illa maior certitudo non eſt ex vi, ac neceſſitate ſolius diſcurſus, ſed ex voluntate captiuante intellectum in obſequium fidei. Vnde talis aſſentiendi modus quoad concluſiones Theologicas, non eſt neceſſarius ad docendam Theologiam, neque ad diſcendam illam. Imò nec haberi poteſt ex vi doctrinæ Theologiæ, quia (vt dicebam) docens Theologiam non excitat voluntatem, ſed inſtruit intellectum in vi ſolius diſcurſus, ſuppoſitis principiis fidei. Ideóque ex vi doctrinæ Theologiæ non generatur in diſcipulo aſſenſus ſupernaturalis, ſed ſolùm aſſenſus naturalis, quantum haberi poteſt in vi diſcurſus.

12. Hæreticus non poteſt habere aſſenſũ Theologicum ita certum, vt poteſt habere Catholicus.

Secundò nihilominùs addo, proprium aſſenſum Theologicum, qualis in viro Catholico eſſe poteſt, ac debet, per ſe pendere ab aſſenſu ſupernaturali principiorum fidei, quia talis aſſenſus debet eſſe certus, & infallibilis ex vi obiecti, hoc autem habere non poteſt, niſi fundetur in principiis fide Catholica creditis, quia qui in principiis nutat, in concluſionibus etiam formidare neceſſe eſt. Vnde impoſſibile eſt, vt hęreticus habeat aſſenſum Theologicum ita firmum ex ſe, & certum, ſicut habet Catholicus, de quo alibi latiùs. Hoc tamen non obſtat quominùs ille actus Theologiæ certus ſit tantùm certitudine naturali, & ſimpliciter naturalis, & conſequenter in ordine ad materiam Simoniæ, eadem ſit de illo ratio, quæ de aliis ſcientiis naturalibus. Neque etiam obſtabit, quod ſupponat fidem, & ab illa procedat: tum quia non procedit ſupernaturali modo, ſed ſolùm cooperando diſcurſui naturali, & ita non procedit à fide, vt ſupernaturalis eſt, ſed ſolùm vt eſt aſſenſus certe abſolutè vel (quod in idem redit) non eſt ab illa ſecundum ſe, ſed vt modificata per principium naturale, & ſequendo (vt aiunt) debiliorem partem. Et poteſt hoc confirmari, quia ſiquis habeat donum linguarum infuſum, & per illud doceat alios linguarum peritiam, non erit Simoniacus, ſi doctrinam illam vendat, quia in illo opere virtute naturæ operatur, & donum infuſum non aliter ibi concurrit, quàm ſi eſſet naturale.

13. Reſpõdetur ad primam confirmationem.

Ad primam confirmationem, dicitur vera eſſe illa omnia quæ de Theologia dicuntur, tamen omnia per ſe loquendo per naturalem diſcurſum fieri poſſunt, & fiunt, ſuppoſita fide. Vnde quoad dependentiam ab auxilio gratiæ ſequuntur regulam aliarum doctrinarum naturalium; nam ad efficiendos illos actus ſingulos ſine errore, & deceptione vltra auxilium ad credendum non requiritur nouum ſpeciale auxilium gratiæ, tamen ad collectionem totius muneris, id eſt, ad non errandum in aliquo illorum actuum: & ad aſſequendum perfectè totum id, quod in illo negotio interuenit, neceſſarium eſt auxilium gratiæ ſpeciale, vt ex propria materia ſuppono. Hoc autem non obſtat quominùs doctrina Theologiæ vendi poſſit, ſicut & Philoſophiæ, ac Metaphyſicæ, de quibus idem cum proportione verum eſt. Et ratio eſt, quia Doctor ratione pretij non obligatur ad opetandum ex hac gratia ſpeciali, nec ad procurandum illam, vt rectè doceat, ſed ad ſtudendum, & laborandum, vt ea doceat, quæ fidei principiis conſentanea ſunt: aliunde verò ad vitanda pericula errorum tenebitur homo auxilium gratiæ procurare, quamuis ex vi pretij ad hoc non teneatur. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, Paulum in illis locis eoſdem intellexiſſe per Paſtores, & Doctores, nam in primo ad Corinthios ſolùm Doctores nominat; in Epiſtola autem ad Epheſios ſimul coniunxit, *Paſtores, & Doctores*: nam Paſtores ſunt qui curam habent Dominici gregis, quos etiam Paulus appellat Doctores, ait Diuus Thomas, vt oſtendat ad Paſtores Eccleſiæ pertinere doctrina populum Dei paſcere, iuxta illud Ieremiæ tertio, *Dabo vobis paſtores ſecundùm cor meum, & paſcent vos ſcientia, & doctrina.* Hæc ergo doctrina paſtoralis ad miniſterium Eccleſiaſticum pertinet, & illa pertinet ad materiam Simoniæ, ſi vendatur, vt de Concione ſtatim dicetur; at verò ſcientia merè doctrinalis non ſpectat propriè ad ſpiritualia, & Eccleſiaſtica miniſteria, quæ ibi Paulus diſtinguit. Quæ ſit autem differentia inter officium concionandi, & docendi, quod in 3. confir. petitur, paulò inferius declarabitur.

Ad ſingulos actus Theologiæ efficiendos nõ eſt neceſſarium ſpeciale auxilium gratię, ſecus dicendum de collectione omnium actuum.

2. Confirmatio enodatur.

14. Vendere licentiam ad docendam Theologiã non eſt Simonia ex natura rei.

In ratione Palud. petitur, an vendere licentiam ad docendam Theologiam, Simoniacum ſit. In quo breuiter dicimus, licentiam docendi, ſi non ſit actus iuriſdictionis ſpiritualis (de quibus actibus infrà dicemus) non eſſe materiam Simoniæ, nec vendere talem licentiam eſſe Simoniam ex natura rei, & attento iure diuino. Hoc putet, quia per cathedram maximè datur alicui licentia, imò & obligatio docendi, & tamen vendere cathedram etiam Theologiæ non eſt Simoniacum, aliàs vendere ſuum ſuffragiũ in oppoſitione ad cathedram Theologiæ eſſet Simoniacum, quod nullus hactenus dixit, ſed ad ſummnm eſſe iniuſtum. Item ſi Patronus, vel Rex, ad quem pertinet conferre cathedram, illam daret ſub onere aliquo à ſe impoſito tali perſonæ, quicquid ſit de iniuſtitia, non eſſet Simoniacus, licèt id faceret in cathedra Theologiæ, vt conſtat etiam ex vſu, & ex communi conſenſu omnium. Pari ergo ratione licèt Rex vel Rector, qui iuriſdictionem habet temporalem, pro licentia docendi etiam Theologiam ſine publica cathedra, vel ſalario, aliquid exigeret, licèt eſſet turpe lucrum, non eſſet Simonia, quia nec actus, ad quem datur, neq; poteſtas, ex qua datur, ſpiritualia ſunt. Et ita ſentiunt Innocen. Panorm. & alij in capite ſecundo de Magiſt. Anto. dicto capite quinto, numero decimoſeptimo, not. octaua. cum Richard. & aliis, quos refert, idémque habet loco infrà citando. Idem Tabien. verb. *Magiſter*, n. 10. Prohibitio ergo, quæ habetur in d cap. 1. & 2. de Magiſt. facit actum dandi licentiam, eſſe illicitum, & iniuſtum, non vere eſſe Simoniacum: niſi in quantum eſſe poteſt (vt dixi) actus iuriſdictionis ſpiritualis: & tunc idem erit, etiam ſi licentia ſit ad legendam philoſophiam, vel aliam ſimilem doctrinam, & ita inde inferri non poteſt de doctrina Theologica, quod ipſa ſit materia Simoniæ: quia illa licentia non eſt Simoniaca propter doctrinam, ad quam datur, ſed propter abuſum ſpiritualis iuriſdictionis. Sicut diſpenſatio cum clerico, vt

Innoc. Panor. Anton. Richard. Tabien.

vtatur officio medici, vel aduocati, materia eſt Simoniæ, quæ committeretur, ſi pretium pro illa diſpenſatione daretur, & nihilominùs diſpenſatus poteſt accipere pretium pro ſuo patrocinio, vel curatione. Ita ergo in præſenti.

15. Vêdere magiſterium Theologiæ non eſt Simonia. *Anton. Tabien.*

In ratione Sylueſtri poſtulatur, an ratione magiſterij in Theologia doctrina eius fiat ſpecialiter ſpiritualis, & inuendibilis. Vbi priùs quæri poteſt; an ipſummet magiſterium ſpirituale ſit, & ipſum vendere ſit Simonia. Hoc tractat Anton. 3. part. titulo 5. capite 2. §. 6. & ex illo Tabien. verb. *Magiſter*, numer. 11. & varia referunt, claram autem reſolutionem non tradunt. Gradus ergo magiſterij in Theologia videri poteſt ſpiritualis, quia per poteſtatem ſpiritualem inſtitutus eſt. Item collatio eius ſpiritualis etiam actus videtur, quia auctoritate Pontificia confertur. Aliunde verò non videtur res propriè ſpiritualis; tum quia ad actum docendi, qui ſpiritualis non eſt, vt dixi, ordinatur, tum etiam quia aliàs etiam doctoratus in Iure Canonico ſpirituale quid eſſet, quia etiam pertinet ad Eccleſiaſticam inſtitutionem & auctoritate Pontificia cōfertur; conſtat autem non ita eſſe, cum Laicis, & vxoratis conferatur. Præterea iſti gradus non ſine pretio temporali conferuntur, vt conſtat ex vſu. Sed dici poteſt illi, quæ in ſuſceptione huius gradus tribuuntur, non eſſe pretium gradus, ſed ſtipēdia aſſiſtentium pro labore. Nihil minùs ego probabilius cenſeo huiuſmodi gradus in quacunque dentur facultate, non eſſe propriè materiā Simoniæ, nec eſſe res ſpirituales. Quia ſolùm ſunt publicæ approbationes ad officium docendi, conſulendi, curandi, & ſimilia, cum aliquibus priuilegiis, ac facultatibus, & commoditatibus, vel honoribus omninò temporalibus. Quapropter tota illa moralis qualitas, ſeu honorificus titulus & quaſi Ius, vel proxima habilitas ad docendum, quæ nomine gradus, ſeu magiſterij, ſignificatur, æſtimabilis pretio eſt, nec in ea inuenitur aliquid magis ſpirituale, quàm in ipſa doctrina, in qua fundatur, vel ad quam ordinatur, ideóque Iura, quæ prohibere ſolent exactiones, & contributiones pro recipiendis perſonis ad Sedes, vel munera Eccleſiaſtica, vt in c. *Cùm in Eccleſiæ*, de Simon. cum ſimilibus. De his gradibus etiam in Theologia nullam mentionem faciunt, vel prohibitionem. Vnde etiam probabilius videtur, ea, quæ ſoluuntur in talibus gradibus, habere modum pretij, vel contractus oneroſi, qui non poſſet non eſſe Simoniacus; ſi materia capax eſſet, quia multa in eis exiguntur, quæ non poſſunt reduci ad ſtipendium ſuſtentationis eſſetque nimius exceſſus, ſi ſolùm hic titulus ſpectaretur. Nec refert, quod collatio, vel inſtitutio huius gradus Pontificia ſit, quia etiam poteſt Pontifex aliqua temporalia inſtituere, & conferre ad ſplendorem, vel vtilitatem rerum ſpiritualium, quæ non eo ipſo ſunt ita annexa ſpiritualibus, vt ſint materia Simoniæ, niſi ſpeciali iure ſit prohibitum illa vendere, quod in his gradibus non inuenitur.

Cap. *Cùm in Eccleſ.*

16. Nihil refert quòd lector ſit Magiſter, aut non ſit.

Atque hinc tandem concluditur, parum referre ad quæſtionem, quam tractamus, quod lector Theologiæ Magiſter ſit nec ne, vt pro doctrina poſſit pretium accipere, quandoquidem magiſterium etiam ipſum temporale quid eſt. Imò licet eſſet aliquo modo ſpirituale per modum actus ſeu effectus iuriſdictionis, ſicut de licentia dicebamus, nihilominùs non mutaret naturam actus dicendi, propter quem datur, quia ſemper maneret temporale, & naturale. Nec magiſterium eſt per ſe principium illius, ſed tantum habet vim cuiuſdam publicæ approbationis. Vnde parum etiam refert,

A quod is, qui Theologiam docet, ſit Laicus, vel Clericus ſecularis, aut Religioſus, quia per has circunſtantias non mutatur naturalis actus. Tādem ad vltimam rationem aliorum, quod officium docendi Theologiam poteſt eſſe annexum beneficio Eccleſiaſtico. Reſpondeo, etiam officium docendi. Canones imò, & Grammaticā, poſſe eſſe beneficio annexum, vt cōſtat ex toto titulo de Magiſtris. Imò & officium Oeconomi, & Theſaurarij, & ſimilia onera etiam ad temporales actus, vel ſolicitudines, poſſunt eſſe annexa beneficiis Eccleſiaſticis, quando annexio fit per eum, qui habet poteſtatem, quia tunc nulla eſt ratio Simonis, quia fructus præbendæ poſſunt applicari, vt ſtipendium non ſolùm operis ſpiritualis miniſterij, ſed etiàm temporalis oneris, & laboris. Et ſuppoſita annexione talis oneris ad beneficium, poſtea beneficium gratis, & liberaliter datur cum ſuo onere.

Soluitur vltima ratio.

B

Sed quæres, an ſuppoſita obligatione ad docendam Theologiam ratione beneficij, ſit Simonia petere aliquid pro ipſa doctrina. Hoſtienſ. enim in cap. penult de Magiſt. dicit, illam exactionem eſſe Simoniacam. Imò addit, quod licèt ille pro extraordinaria lectione, ad quam ex vi beneficij non tenetur, pretium accipit, Simoniam committit. Sed hoc poſterius probabile non eſt, quia id nullo Iure prohibetur, nec eſt vlla ratio, cur malum ſit. C Nam in primis non eſt iniuſtum, quia ille non tenetur ex officio ad extraordinariam lectionem, ergo ratione illius poteſt iuſtè ſtipendium poſtulare. Deinde non eſt Simoniacum, quia actus, pro quo pretium accipitur, materia Simoniæ non eſt, vt oſtendimus. Nam quod illa eadem perſona ſit obligata ratione beneficij ad ſimilem actum, quid refert? non enim hoc immutat naturam alterius actus, neque ille eſt aliquo modo annexus ipſi beneficio, non eſt ergo dubium, quin illud liceat. Circa primum autem dictum ſi quis exigat pretiū pro opere, quod ex officio tenetur gratis facere pro cōmuni omnium vtilitate, non eſt dubium, quin ſit iniuſtus, niſi conſuetudine, vel aliis titulis iuſtis excuſetur, vt ſuprà c. 9. dictum generaliter eſt, nam D hic procedit eadem ratio. At verò de Simonia non immeritò dubitari poteſt. Et quidem ex natura rei non dubito, quin illa Simonia non ſit, quia ſemper accipitur temporale pro tēporali functione, etiamſi illa functio ex iuſtitia debita ſit propter Eccleſiaſticum ſtipendium. Item quoad hoc non eſt maior ratio de doctrina Theologiæ, quàm Iuris Canonici, vel Grammaticæ, ſi quælibet illarum beneficio annexa ſit, quia vt ſupponitur, nulla illarum ex natura rei eſt materia Simoniæ, & obligatio adiuncta ratione beneficij non magis mutat vnius naturam quàm alterius. Nihilominùs tamen fateor Iure Eccleſiaſtico potuiſſe hoc prohiberi tāquam Simoniacum, prohibendo illam exactionem tanquam extortam pro re annexa rei ſpirituali tali modo, per Eccleſiam, & ex præcepto eius, ſicut E infra in aliis annexis declarabimus. Non conſtat autem mihi, factam eſſe talem prohibitionem, neque vllam aliam præter eam, quæ ex natura rei ſequitur ex lege iuſtitiæ, & ideò veriùs cenſeo illam nō eſſe Simoniacam, vt alij auctores frequentius docent.

17. An Simoniā committat ille, qui ratione beneficij habet obligationē docēdi Theologiā, ſi petat aliquid pro doctrina. *Hoſtienſ.*

Pars negatiua eligitur.

Sed iam ſequitur declarandum, an idem dicendum ſit de ſecundo actu conſulendi, quem ſupra propoſuimus. Et quidem ſi actus conſulendi ſolùm concernat forum externum, & iuſtitiam in ordine ad illud, non eſt dubium, quin idē ſit de illo dicendum, non eſt enim materia Simoniæ, ſed vendi poteſt, etiam ſi à Theologo detur, quia ille actus eſt

18. Secundus actus Theologiæ, qui conſiſtit in conſulēdo, non eſt materia Simoniæ, ſi ſolùm cōcernat forum externum.

eſt merè naturalis, & conditio, vel ſcientia perſonæ accidentaria eſt, vſus autem doctrinæ Theologiæ in his actibus merè naturalibus, & qui tantùm ſunt ad inſtructionem intellectus, vel temporalem vtilitatem: pretio æſtimari poteſt, vt diximus. At verò quando conſilium datur ad pacandam conſcientiam, & in illius foro, aliqui dicunt, eſſe materiam ſpiritualem, & ſufficientem ad Simoniam, ſi tale conſilium pretio vendatur. Ratio eſt, quia ille actus tendit directè ad ſalutem animæ, eſt ergo ſpitualis. Item ille actus tendit ad immutãdum affectum, vnde videtur eſſe eadem ratio de illo, quæ de actu concionandi, de quo ſtatim dicemus eſſe materiam ſpiritualem. Et hanc ſententiam inſinuat Victor. d. Relect. dicens, pro Theologia poſſe accipi pretium; *ſi intentio ſolùm feratur ad tradendam doctrinam, & non per modum conſilij ſpiritualis*. Et hoc ſequuntur aliqui moderni.

Victor.

19. Si conſiliũ ſit pura inſtructio intellectus, non eſt materia Simoniæ, ſecus ſi fiat per modum exhortationis.

Nihilominùs aſſero, ſi conſilium ſiſtat in pura inſtructione intellectus; non eſſe materiam Simoniæ, etiamſi ab interrogante petatur ad pacandam conſcientiam ſuam, vel ad dirigendam illam; ſecus verò eſt, ſi fiat per modum exhortationis, ita vt æquiualeat veluti priuatæ concioni; nam tunc eadem erit ratio de illo, quæ de concione, de qua ſtatim, quia eadem ratio eſt publicæ, vel priuatæ concionis, ſicut eadem ratio eſt de concione, quam tres audiunt, vel quæ coram copioſo populo fit. Et hoc genus conſilij vocari poteſt ſpirituale, aliud verò, de quo prior pars noſtræ aſſertionis loquitur, vocari poteſt conſilium doctrinale. De illo ergo probatur aſſertio. Primo ex D.Thom. d. art. 3. ad 3. dicẽte. *Licitè poteſt pretium ſuæ doctrinæ, ſeu conſilij accipere*. Vbi ſicut generaliter loquitur de doctrina, & à Caiet. & aliis intelligitur etiam de doctrina Theologiæ, ita etiam loquitur de conſilio. Vnde loquentes de venditione Theologicæ doctrinæ ſolùm excipiunt concionem, ſeu prædicationem, vt patet ex Caiet. & Sot. Nauar. etiam cap. 23. numer. 100. eodem modo, quo D.Thomas dicit Doctores poſſe accipere pretium pro ſua ſcientia, & conſilio. Vbi nec de Doctore, nec conſilio quicquam diſtinguit.

D.Thom. Caiet. Soto. Nauarr. D.Thom.

20. Probatur ratione.

Tertiò probatur ratione, quia conſilium doctrinale immediatè ordinatur ſolùm ad inſtructionem intellectus in illa materia morali, ſed illa inſtructio non eſt minùs naturalis, quàm ſi daretur in materia ſpeculatiua; nam ſi conſideretur ſcientia, à qua illud conſilium procedit, eſt parta labore humano, & merè acquiſita, ſi verò conſideretur modus tradendi illam cognitionem particularem, eſt etiam per modum humani magiſterij, ſeu doctrinæ. Quod ſi ſpectemus ad proximum effectum, & quaſi intrinſecum finem illius conſilij, ſolùm eſt formare intellectum alterius in cognitione talis veritatis. Quod verò ab ipſo diſcente ordinetur ad pacandam ſuam conſcientiam, vel ad alios fines, extrinſecum eſt, & non mutat naturam actionis, vt eſt ab ipſo Doctore. Confirmatur 1. quia ſæpe poſſet tale reſponſum dari ex vi ſolius philoſophiæ moralis, & purè acquiſita. Confirmatur 2. quia ſæpe ſimilia reſponſa dantur à Iuris Canonici peritis, qui eodem modo pretium accipiunt, quo pro aliis conſiliis ſine vllo ſcrupulo iniuſtitiæ vel Simonię, ergo idem eſt, licèt detur conſilium à Theologo, nam actus eſt eiuſdem rationis. Confirmatur 3. quia ſiquis interroget à Theologo: an talis contractus ſit vſurarius, ſolùm vt in eo caſu doctior fiat, & ſit inſtructus ad confeſſiones audiendas, vel cõſulendũ aliis, poteſt Theologus ſine Simonia ſuum reſponſum illi vendere, quia illud ſolum habet ra-

A tionem cuiuſdam priuatæ doctrinæ, ergo idem eſt etiamſi qui interrogat, intendat illo modo conſulere conſcientiæ ſuæ. Probatur conſequentia, tum quia intẽtio interrogantis non mutat naturã actionis, nec enim Theologus reſpondens plus ex ſua parte operatur cum vno, quàm cum alio: tum etiam quaſi reſpondens non tenetur conformare ſe intẽtioni alterius, ſed poteſt ſolùm intendere docere illum veritatem, qua ipſe poterit in bonum cõſcientiæ ſuæ, ſi voluerit. Confirmatur quartò, quia hæc eadem doctrina, quæ in particulari conſilio datur, publicè etiam docetur, vel voce, vel ſcripto, nec plus aliquid conferr ad pacandam conſcientiam, B quantum eſt ex parte docentis data per priuatum conſilium, quàm per librum, vel publicam lectionem; ſed data in publica lectione, vel libro vendi poteſt, ergo in priuato conſilio. Denique in tradendo huiuſmodi conſilio de ſe pure doctrinali nõ operatur Theologus, vt peculiare inſtrumentum gratiæ Dei, ſed ſolum vt Magiſter humanus: neque operatur reuera ad mouendum affectum conſulentis, ſed tantum ad tollendam ignorantiam eius in re practica, & morali. Imò qui interrogat, ſępe ſolum intendit ſcire opinionem eius, quem cõſulit, vel ab illo ſcire quid alij Doctores ſentianr, vt opinionem probabilem in operando ſequatur: nihil ergo apparet in tali reſponſo, cur non poſſit recompenſatio condigna operis, & laboris eius, vel C ſtudij tunc, vel antea circa illum caſum adhibiti, poſtulari. Neque eſt eadem ratio de hoc conſilio, & de concione, vt ex proximè dictis facilè intelligi poteſt, & magis ex puncto ſequenti.

21. Concilia ſpiritualia ſeu exhortatoria ſunt materia Simon.

Prior ergo opinio, vt probabilis ſit, non de conſilio merè doctrinali intelligenda eſt, ſed de conſiſio exhortatiuo (vt ſic dicam) quod ad animæ reformationem, vel correctionem ordinatur proximè, & ex intentione, & modo conſulendi. Vel etiam poteſt intelligi de conſilio, quod magis pendet ex donis Spiritus ſancti peculiaribus, quàm ex ſola doctrina, & ſtudio humano, quod bene Vict. vocauit ſpirituale conſilium. Huiuſmodi eſt conſiliũ, quod D pertinet ad diſcretionem ſpirituum, vt cum datur ad iudicandum de aliqua vocatione, an ſit à Deo, nec ne; de reuelatione aliqua, an ſit à bono, vel prauo ſpiritu, vel de modo orandi & meditandi, an ſit vtilis, vel expediens tali perſonæ, vel de modo vincendi aliquam tentationem, & ſimilibus, quæ magis pendent ex peculiari directione, & illuminatione diuina, & ex quadam ſpirituali experiẽtia, quàm ex doctrina, quamuis hæc etiam iuuet. Hæc enim conſilia vel omnino, vel principaliter ſpiritualia ſunt, & ad gratias gratis datas ſuo modo pertinent; vel etiam dici poſſunt fructus gratiæ ſanctificantis, & ideò de illis verius eſt, quod ſunt materia Simoniæ, & vendi non poſſunt. Et hunc ſenſum confirmar vſus Eccleſiæ, nam pro his ſpiritua- E libus conſiliis nullus timoratus audet temporalem retributionẽ recipere; de doctrinalibus autem non ita eſſe videtur.

Victor.

22. 3. Actus Theologię, qui in concione conſiſtit, eſt materia Simo.

Tertio loco dicendum eſt de concionandi actu; & de hoc omnes Doctores tam Theologi, quã Caboniſtæ fatentur eſſe materiam Simoniæ, & ſine illius labe vendi non poſſe. Ita D. Thomas dicto articulo 3. ad 2. Caietanus, Sotus, Victor. ſuprà. Idem Diuus Thomas Quolib. 2. articulo 12. & in 4. d. 25. quæſt. 3. art. 2. q. 2. ad 4. & 5. & ibi Palud q. 5. Richar. Dur. & Argẽt. Sylueſt. q. 9. Angel. ver. *Simonia*, 3. n. 9. Tab n. 8. Aſtenſ. in Sum. lib. 6. tit. 5. Anton. ſuprà Ratio verò eſt 1. quia verbum prædicationis eſt verbum Dei, & prædicator eſt veluti legatus à Deo miſſus ad illud munus exercẽdum, iuxta illud

D.Thom. Caiet. Soto. Victor. Palud. Richard. Durand. Arag. Sylueſt. Angel. Tabien. Aſtenſ. Anton.

 Matth.

Matth.vlt. Marc.vlt. Ad Rom.10. Matth.vlt.& Marc.vlt. *Euntes ergo prædicate, &c.* & illud Romanor. 10. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Verbum autem Dei eſt maximè ſpirituale, & prædicatio illius eſt proprium, ac principale opus ipſius Dei, cuius homo eſt inſtrumentum; ergo eſt materia Simoniæ, ergo vendentes illud Simoniaci ſunt, ſicut adulterantes illud ſacrilegi ſunt. Secundò quia per ſacram concionem quod proximè, & principaliter intenditur, eſt inflammare voluntates hominum ad amorem Dei, & pœnitentiam: hoc autem eſt maximè opus Spiritus ſancti, quia neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, niſi Spiritus ſanctus det fructum: ergo actus concionandi maximè ſpiritualis eſt, & ſupernaturalis, pertinet enim ad gratiam excitantem, & ita tota illius verbi æſtimatio pendet à Spiritu ſancto, & ſumitur ex illo proprio effectu, ad quem ordinatur, ergo.

23. *Matth.10.* Tertiò Matth. 10. dicitur Chriſtus Dominus miſiſſe Apoſtolos dicens eis: *Euntes prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mūdate, Dæmones eijcite, gratis accepiſtis, gratis date.* Ex quo contextu manifeſtum videtur, verba illa vltima *gratis date* tam cadere in illa, *Euntes prædicate*, ſicut in cætera omnia opera gratiarum, quæ ad confirmandam Diuinam prædicationem gratis dantur: ſine vlla enim probabilitate exciperetur ipſa prædicatio, cùm eodem tenore de omnibus Chriſtus loquatur. Et non ſit minor, imò quodammodo maior ratio de prædicatione ipſa, quia ex parte finis proximi eſt magis ſpiritualis, quia immediatius ad ſalutem animarum ordinatur, & cæteri actus gratiarum ſunt propter ipſum Dei verbum vt efficacius, & credibilius fiat. *Auguſt. Gloſ. D.Thom.* Quartò hoc cōfirmatur optimè ex verbis Aug. lib. de Paſtor.c.2.quæ referuntur etiam in Gloſſ.ord.1. Tim.5. & à D.Th.ſuprà, *Vnde viuitur, neceſſitatis eſt, accipere charitatis, eſt præbere, non tanquam venale ſit Euangelium, vt iſtud ſit pretium eius quod ſumunt, qui annunciant, vnde viuant; ſi enim ſic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Domino.* Vbi & tangit rationem à priori, cur prædicatio vēdi non poſſit, quia ſcilicet pretioſior res eſt, quam vt poſſit vili pretio æſtimari, & reſpondet tacitæ obiectioni, quomodo teneantur prædicatores gratis prædicare, cum ſuſtentatione indigeant: nam *Cap. Cum voluntate.* ſuſtentationem recipere licet, (c. *Cum voluntate, §. Prædicatores*, de ſent. excom.) pretium non licet. Quomodo autem hæc duo diſtinguantur, & an liceat ſuſtentationem in pactum deducere, & taxare, dicemus in 4 diuiſione. An verò pro labore aliquid recipere liceat, in cap 20. explicabimus.

24. *An docere pueros & ignorantes doctrinam Chriſtianā ſit materia Simoniæ.* Circa vltimum punctum de fidei rudimentis tradendis populo Chriſtiano, docendo nimirum pueros, vel ignorātes doctrinam Chriſtianam, quidam ſimpliciter affirmant, hanc eſſe materiam Simoniæ, ita vt vendi non poſſit. *Leſſius.* Sic ſentit Leſſius lib.2.c.35.dub.13. dum ait, exigere pretiū pro ſimplici catechiſmo, ſeu doctrina fidei tradenda, eſſe Simoniam, quia hæc doctrina non ęſtimatur, niſi vt diſponit ad ſalutem. Contrarium ſimpliciter docet *Vgoli.* Vgolin.Tab.1.c.10.§.3.num.3.idq; ex eo ſolùm videtur colligere, quod docere Theologiā ob pretiū non eſt materia Simoniæ, ergo nec docere Chriſtianam doctrinam. Poteſtq; hoc confirmari, quia hæc actio docendi doctrinam, nō videtur ſupernaturalis, vel ſpiritualis propriè: tātùm enim ordinatur ad intellectū inſtruendum, vel potius ad memoriam iuuandam, & excolendam, non ad ipſam fidem generandam. Quocirca diſtinctione aliqua vi-A detur hæc res definiēda. Nam in primis ſi catechiſmus fiat ſolemni ritu, & tanquam actus ordinis, ſicut fit in Baptiſmo, tunc certum eſt, non poſſe vendi, quia eſt miniſterium merè Eccleſiaſticum, & ordinis, quod etiam notauit Sot.q.6.art.1.in fin. *Reſolutio quæſt.* Deinde, ſi doctrina Chriſtiana doceatur modo perſuaſiuo, vel per modum concionis, etiam erit materia Simoniæ, ſicut de concione dictum eſt. Priori modo poteſt doceri Chriſtiana doctrina infideli proponendo illi veritatem fidei, & oſtendēdo credibilitatem eius in hunc finē, vt perſuadeatur, & credat: & tūc ſine dubio eſt opus maximè ſpirituale, cuius fructus ab Spiritu ſancto expectandus eſt, & ideò vēdi nō poteſt. Poſteriori modo ſolet doceri Chriſtianā doctrina fidelibus, ita exercendo memoriam, vt ſit etiā excitatio ad confirmandos eos in fide, & ad operandum ſecundùm illam: & tunc etiam habet modum, & rationem concionis, & ideò eadem eſt ratio de illa, quæ de concione. At verò ſi labor docendi doctrinam, ſolùm aſſumatur ad iuuandam memoriam alterius, & exercendam illam, in rigore non videtur ex materia Simoniæ, nec eſſe Simoniā opus illud, & laborem pretio æſtimare. Parochus autem, qui ex officio tenetur hunc laborē ſumere, non poteſt licitè pretiū pro illo exigere, vt cōſtat.

CAPVT XIX.

Vtrùm actus pertinentes ad iuriſdictionem interni fori, ſeu ad animarum curam, ſint materia Simoniæ?

Diximus in ſuperioribus de actibus, qui procedunt à poteſtate ordinis, quorum occaſione de a iis actibus ſpiritualibus virtutum propter affinitatem & ſimilitudinem, ſermonem interpoſuimus: nunc ſupereſt, vt de actibus iuriſdictionis ſpiritualis dicamus: nam hi etiam inter ea ſpiritualia numerantur, quæ ab effectu, ſeu ex parte effectus denominantur. Duplex autem eſt ſpiritualis iuriſdictio: vna pertinēs ad forum internum, & animæ, alia ſpectat ad exteriorē Eccleſiæ gubernationem: de priori hîc breuiter dicemus, de altera in ſequen. capit. 1. *Iuriſdictio duplex eſt, altera ad forum internum, altera ad externū ſpectat.* Sub priori ergo iuriſdictione comprehendimus hoc loco totam illa curam paſtoralem, quæ in propriis Parochis, & paſtoribus veluti proximis animarum neceſſaria eſt: habent enim peculiarem iuriſdictionem adminiſtrādum ſuis ouibus omnia Sacramenta, & Dei verbum, & ſuam parochiam in his ſpiritualibus gubernandam. Quamuis enim ſpiritualis iuriſdictio non in omnibus Sacramentis ſit ad eorum valorem neceſſaria, ſed in ſola pœnitentia, tamen vt rectè miniſtrentur, iuriſdictio neceſſaria eſt, vel aliqua eius participatio. De vſu verò huius iuriſdictionis pauca nobis dicēda ſuperſunt: nam cùm ille vſus ferè totus conſiſtat in miniſterio Sacramentorum, Sacrificiorum, aliorumque officiorum diuinorum, & verbi diuini; conſtat, omnia dicta de his actibus ſecundùm ſe ſpectatis, à fortiori dicenda eſſe de eiſdem, prout à Parocho verbi gratia ex officio, & iure proprio exerceri poſſunt. Omnes ergo dicti actus huius iuriſdictionis materia ſunt Simoniæ. Maximè verò hoc verum habet, & aliqua maiori explicatione indiget in vſu huius iuriſdictionis in Sacramento pœnitentiæ, nam ibi vſus iuriſdictionis, & eſt actus ordinis, & eſt de ſubſtantia illius Sacramenti, eſt enim actus conſtitutiuus Sacramenti pœnitentiæ: vnde non magis vendi poteſt, quàm Sacramentum, vel actus ordinis. Et ita in hoc conueniunt omnes cum Diuo Thoma dicta quæſtione 100. articulo 2. ad 3. *D.Thom.*

Cap. *Nemo.* *Syluest.* *Redoa.* *Anton.* *Soto.* *Victor.* *Nauar.*

ad 3.& ſumitur ex c. *Nemo*, de Simon. Vbi omnes Interpretes, Syluester verb. *Simonia*, quæſt.8.& alij Summiſtæ. Guilliel. Redoa. 1.part. cap.7. num. 1. & 3. part. cap. 6. num.6. Anton. dicto cap.5. §. 16. Sotus, Victoria, Nauarrus.

2. Multipliciter poteſt peccari in iuriſdict. ad confeſſionem pertin.

Ocurrit verò adnotandum, variis modis poſſe peccari in vſu huius iuriſdictionis. Primò ſi pretium accipiatur abſolutè pro audienda confeſſione, vt conſtat: quia inde inchoatur Sacramentum, tum etiam quia ipſam audire confeſſionem per clauem ſcientiæ, & in tali foro, eſt actus iuriſdictionis ſupernaturalis. Secundò committetur Simonia, ſi poſt auditam confeſſionem pro abſolutione conferenda pecunia extorqueatur, ſiue pœnitens ſit dignus, ſiue indignus abſolutione. B

Cap. *Nemo.*

Vnde dicitur in dicto cap. *Nemo. Nec quemquam pœnitentem, vel minùs dignè pœnitentem, gratia vel fauore ad reconcilationem adducat.*

Obiectio.

Dices, quando abſoluitur indignus, abſolutio valida non eſt, ergo non eſt Sacramentalis, ergo pro illa pretium accipere non eſt Simonia.

Satisfit.

Reſpondeo, licet illa abſolutio apud Deum non valeat, quoad effectum Sacramenti, fortaſſe valere ad Sacramentum conficiendum, vt multi exiſtimant. Deinde licet coram Deo etiam non valeat ad Sacramentum conſtituendum, nihilominùs eſt quidam vſus, vel potius abuſus iuriſdictionis ſpiritualis. Et ita dici poteſt, quod licet ille, qui talem actum vendit, non vendat verum actum ſpiritualem, quodammodo vendit ipſam poteſtatem ſpiritualem, quia, C quantum eſt ex ſe, illa vti conatur propter pretiū, ad abſoluendum indignum, ſatis ergo eſt, quod quantum eſt ex ſe, abſoluat.

Si Sacerdos recipiat pretium ſolùm pro verbis abſolutionis ſine intentione prolatis, Simoniacus eſt.

Sed quid, ſi recipiat pecuniam ſolùm propter verba abſolutionis exterius proferenda ſine intentione abſoluendi? Reſpondeo in primis, ſi Sacerdos contrahat cum pœnitente de danda vera abſolutione Sacramentali pro pretio, licet doloſè mentiatur Sacerdos, ſecum cogitans proferre verba ſine intentione, non excuſat peccatum Simoniæ, tum quia alter reuera emit Sacramentum, quantum in ſe eſt, & ita Simoniacus eſt, cum quo operatur Sacerdos: tum etiam quia ipſe committit Simoniam conuentionalem circa venditionem Sacramentalis abſolutionis, etiamſi animo ficto ex parte ſua facta ſit D conuentio. Quinetiam addo, quod licet à principio conuenerint Sacerdos, & pœnitens tantum de externa abſolutione conferenda, ita vt ab aliis videri, ſeu audiri poſſit ad eorum ſatisfactionem, nihilominùs ſi id pretio fiat, turpe eſſe lucrum, licet non videatur eſſe tam propria Simonia, quia non venditur reuera aliquid ſpirituale. Patet quia illa pactio non fit ſine tanti muneris iniuria, nam quodammodo vileſcit, & venale fit, dum venditur ſaltem ad palliandam abſolutionem, quæ malitia videtur poſſe ad Simoniam reduci, quamuis perfecta non ſit.

3. Confeſſor Simoniam committit, ſi neget abſolutionem pœnitenti propter pecuniam ab alio acceptam.

Tertiò committitur in hac materia Simonia, ſi E poſt auditam confeſſionem, propter pecuniam, (quæ dari poſſet à tertia perſona) abſolutio denegetur, quod in dicto cap. ſignificatur his verbis: *Vel quocumque liuore, dignè pœnitentem à confeſſione remoueat.* Quod videtur pertinere ad quæſtionem infrà tractandam, an omiſſio actuum ſpiritualium poſſit eſſe materia Simoniæ: ſed ibi dicemus, quæ generalia ſunt: hîc verò certum videtur tam eſſe actum clauium, in hoc foro pœnitentem ligare, ſicut ſoluere, iuxta illud: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Ioan. 20.

Ioan. 20.

Et ideò licet *retinere* non videatur actus poſitiuus, nec conſtitutiuus Sacramenti, tamen A quia eſt actus clauium, quo pœnitens virtualiter declaratur indignus abſolutione, ideò venditio illiùs Simonia eſt. Vnde hoc habet locū, ſiue iuſta ſit negatio abſolutionis, ſiue iniuſta. Nam ſi ſit iuſta, tunc verè, & propriè eſt actus clauium, & procedit ratio facta; ſi verò eſt iniuſta, de facto etiam eſt actus clauium, quia verè denegatur Sacramentalis remiſſio peccatorum, & pœnitens illa ratione manet obligatus ad iterum confitenda peccata. Vnde etiam hic vendi videtur ipſa poteſtas ſpiritualis clauium ad vſum faciendi pœnitenti magnā iniuriam, & inferendi illi graue nocumentum: eſt ergo & iniuſta, & turpiſſima Simonia. An verò ſit Simonia accipere pecuniam pro non miniſtrando alicui toto Sacramento pœnitentiæ, infrà videbimus; nam quoad hoc generalis eſt materia.

4. Poteſt committi Simonia accipiēdo pretium pro leui pœnitētia imponenda.

Quartò poſſet ſimili modo cōmitti Simonia in vſu iſtius iuriſdictionis quoad tertiā partem Sacramenti pœnitentiæ, nimirum recipiendo pretium pro leui pœnitentia imponenda, vel etiam pro augenda illa, vt facilè poteſt ex aliis intelligi, ac declarari. In hoc autem aduerto contingere interdū, vt confeſſor imponat pœnitenti in ſatisfactionem aliquas eleemoſynas pro pauperibus, vel pro Miſſis dicendis, eo animo vt ipſe accipiat talem eleemoſynam vel ſimpliciter, vel vt ſtipendium Miſſæ, iuxta intentionē dantis. Et hoc dupliciter fieri poteſt à Sacerdote. 1. cogendo pœnitentem, vt ſibi tribuat eleemoſynam; & hoc eſt ſine dubio Simoniacum, quia illa coactio, & obligatio eſt æſtimabilis pretio. Secundò poteſt imponi talis pœnitentia generaliter, ſpectando tamen pœnitentem daturum eſſe eleemoſynas Sacerdoti, vel vt miſſas dicat, vel quia nouit, ipſum eſſe pauperem; & tunc licet hoc intuitu pœnitentia iniungatur, non eſt Simonia, quia reuera nulla ratio pretij ſibi interuenit, nec intētio, aut ſpes eius, ſed tantùm eleemoſynæ, quod non facit actionem Simoniacā, etiam mentaliter, vt infrà generatim dicemus. Imò licet ſuam neceſſitatem, vel deſiderium dicendi Miſſas, poſt datam abſolutionē oſtenderet, non eſſet Simonia propter eandem rationem. Cauendum autem eſt ſcandalum, & nimius appetitus lucri, & auaritiæ, & ideò talis vſus regulariter vitādus eſt, meritóque in aliquibus Epiſcopatibus, & Religionibus prohibetur.

5. Poteſt fieri Simonia per delegatiōnē huius iuriſdictionis.

Quintò poteſt in hoc genere committi Simonia per delegationē huius iuriſdictionis, ſiue ex parte confeſſoris, ſiue ex parte pœnitentis fiat. Fit autem ex parte confeſſoris, quando Parochus v. g. committit alicui vices ſuas pro audiendis confeſſionibus ſuorum ſubditorum, & tunc ſi pro hac commiſſione, vel ab ipſo Sacerdote, vel à ſuis ſubditis aliquod pretium accipiat, ſine dubio Simoniam committit, quia illamet commiſſio actus ſpiritualis eſt, eiuſdémque ſpiritualis iuriſdictionis. Item poteſtas, quæ per illam datur, ſpiritualis iuriſdictio eſt, ergo ſi vendatur, materia eſt Simoniæ, venditur autem per illum modum, vt conſtat. Imò addo, quòd licet Parochus non committat iuriſdictionem, ſed tantùm det licentiam audiendi confeſſiones in ſua Eccleſia Religioſo, v. g. qui iam habet iuriſdictionem à Papa, vel Epiſcopo, ſi illam licentiam vendat pretio Simoniam committet, quia etiam illa licentia quid ſpirituale eſt, & à poteſtate ſpirituali procedit, & ad ſpiritualem fructum proximè ordinatur, quod cap. ſeq. ex generali doctrina magis confirmabitur. Ex parte autem pœnitentis delegatur hæc iuriſdictio, quando illi datur licentia eligendi confeſſorem. Et hæc etiam eſt materia Simoniæ, quia in ea procedunt eædem rationes, tùm quia illamet licentia eſt actus poteſtatis ſpi-

ritualis, & ad ſpiritualem finem, tùm etiam quia tandem reſoluitur in eandem delegationem ſpiritualis iuriſdictionis, nam cùm pœnitens eligit confeſſorem, illi delegatur iuriſdictio ex vi illius facultatis, ergo fit delegatio ex vi pretij. Addo denique etiam in ipſo pœnitente habente facultatem eligendi confeſſorem, eſſe Simoniam, ſi propter pretium, hunc potiùs quàm illum eligat, & in Sacerdote eſſe Simoniam, ſi pretio dato procuret eſſe electum, vt v.g. ſiquis pretio emat eſſe confeſſorem Regis, Simoniacus eſt, quia emit, vt ſibi deligeretur iuriſdictio confeſſoris, quā incipit habere poſt electionem Regis ex vi facultatis pontificiæ, quam Rex habet ad eligendum confeſſorem. Quæ tota doctrina communis eſt, vt videre licet in Anton. d.cap.5. §. 16. Summiſtis communiter verb. *Simonia*, Redoan. 1. parte cap.7. num.2. & 3. part. cap.6. num. 8. Vgolin. Tab.1. c.36. §. per totum.

Anton. Redoan. Vgolin.

6. Abſolutio à cenſuris eſt materia Simoniæ.

Sextò poteſt ad hanc iuriſdictionem reduci poteſtas abſoluendi à cenſuris, quatenus hæc abſolutio ante ſacramentalem præmitti ſolet, & ſæpe neceſſaria eſt, & ad ſpiritualem animæ vtilitatem pertinet. Nam licet cenſuras ferre, & tollere ad iuriſdictionem fori contentioſi pertineat, vt ſuo loco diximus, tamen quatenus poteſtas abſoluendi à cenſuris à Iure latis, & non reſeruatis communi Iure conceſſa eſt animarum paſtoribus, & aliarum etiam abſolutio ſæpe ſolet concedi vel ex delegatione ſpeciali, vel quatenus ad ſalutem animæ omninò neceſſaria eſt, ideò cum hac iuriſdictione in foro interno illam coniungimus. Dicimus ergo etiam vſum iuriſdictionis huius, id eſt, abſolutionē à cenſura eſſe materiam Simoniæ, quia eſt actus valde ſpiritualis tùm ex parte principij, procedit enim à poteſtate merè ſpirituali: tùm ex parte finis, nam ad ſalutē animæ per ſe ordinatur. Et ita vendi prohibetur omninò in cap. *Nullus* 124.1. q. 1. Vbi eſt ſermo de Epiſcopo, & de abſolutione à ſuſpenſione vel interdicto, ſed eſt eadem ratio de aliis. De abſolutione verò ab excommunicatione eſt textus expreſſus in c. *Ad aures* de Simon. Item ſumitur ex generali regula c. *Ad noſtrā* eod. ibi, *Pro Eccleſiaſtico miniſterio, &c.* Quibus locis id notant Gloſſ. & Doctores, eſtque res extra controuerſiam.

Ca. *Nullus.* C. *Ad aures* Ca. *Ad noſtram.* *Gloſſ.*

7. An Simonia ſit dare pecuniam Sacerdoti iniuſtè nolēti aliter abſoluere.

Solùm poſſet hîc tractari, an cùm quis vexatur per iniuſtam cenſuram, & Sacerdos non vult illum abſoluere, niſi accepta pecunia, poſſit alius illam dare ad redimendam vexationem, & non intentione emendi abſolutionem. Et idem cum proportione quæri poſſet de ſacramentali abſolutione, ſi confeſſor illam iniuſtè neget poſt auditam confeſſionem. Quidam ſimpliciter negant id eſſe licitum. Ita Innoc. d. cap. *Ad aures* de Simon. vbi ait, nunquam licere aliquid dare pro ſpirituali pœnitentia redimenda ab eo qui illam daturus eſt, alteri verò, qui vim infert, aut Clerico, ne illam concedat, aut peccatori, ne illam petere poſſit, concedit poſſe aliquid dari ad redimendam vexationem. Et hoc poſterius extra controuerſiā eſt. Ratio autem prioris reſolutionis eſt, quia tunc redimere vexationem nihil aliud eſt, quàm abſolutionem emere. Item quia redemptio vexationis ſolùm habet locum, vbi quis habet acquiſitum Ius in re, iuxta c. *Dilectus* 1. de Simon. & in cap. *Quæſitum* 1. q. 3. Illo autem caſu non habet homo Ius acquiſitum ante abſolutionem obtentam, quia ſemper manet priuatus diuinis ratione cenſuræ. Et hanc ſententiam indiſtinctè ſequitur Vgolin. Tab. 1. de Simonia, cap.44. n. 5. & cap.50. num.7. vbi pro illa refert etiam Zabarel. in dicto cap. *Ad aures*.

Innoc. C. *Dilectus.* Cap. *Quæſitum.* *Vgolin.* *Zabarel.*

8. *Ioan. Andr. Panor.*

At verò Ioan. Andr. & Panor. in eodem cap. *Ad aures*, diſtinctione vtuntur. Nam ſi ex carentia abſolutionis immineat homini aliquod aliud graue detrimentum, vt quod non poterit eligi, vel eligere; tunc dicunt poſſe dare pecuniam ad vitandum illud incommodum, ſi verò non imminet periculum, & poteſt adire ſuperiorem, vel alium, qui abſoluat, tunc nullo modo eſſe dandam pecuniam, qui cùm vera neceſſitas non inſtet, nec ſequatur aliud incommodum præter carentiam, ſeu dilationem abſolutionis, nihil eſt ibi, quod redimatur, niſi ipſamet priuatio abſolutionis, & hoc eſt illam emere. At Gloſſa in d.c. *Dilectus*, & in cap. *Ad aures*, & in cap. *Quæſitum*, 1.q.3. abſolutè cenſet licitum eſſe tunc redimere vexationem, quam ſequitur Anton. in cap. *Dilectus*, de Simonia, Redoan. 3. part. de Simon. cap.21. num.6. Quia intentio dantis non eſt de emenda abſolutione, ſed ſolùm de tollendo prauo appetitu, vel affectu, qui impedit alium, ne gratis velit iuſtitiam facere. Et hæc opinio in rigore Iuris & rationis, videtur mihi vera, ſi de propria Simonia loquamur; quia verò omnis ſpecies mali vitanda eſt, ſecuriùs eſt ſequi diſtinctionem Panormitani quæ non ſolùm in extrema neceſſitate locum habet, ſed etiam in graui, iuxta ſuperius dicta c. 12. quæ magna ex parte hîc poſſunt accommodari.

Gloſſ. *Anton. Redoan.* Reſoluitur quæſtio. *Panor.*

9. Indulgētiarum cōceſſio eſt mat. Simoniæ.

Septimò ad actus huius iuriſdictionis reduco nunc indulgentiarū conceſſionem, quam eſſe actū ſpiritualis iuriſdictionis, ſuppono ex his quæ dixi in tom.4. d.49. ſect. 3. & tom.5. diſt. 14. ſect. 1. Et licet illa iuriſdictio ſuperioris rationis ſit, & Pontificia ſimpliciter, vel Epiſcopalis ſeu quaſi Epiſcopalis quoad aliquam partem, vel delegationem, nihilominùs actus eius eſt valde ſpiritualis, & ad internam conſcientiæ mundationem ſpectat, quatenus reatus pœnarum temporalium coram Deo remittit, & ita ad ingreſſum cælorum præparat, & à purgatorio liberat, & ideò ad ſpiritualem, & internam iuriſdictionē illum reducimus. Eò vel maximè quòd licet indulgentiæ à Pontifice concedantur, ſæpe ſolent per confeſſorem applicari, eſt etiam res facilis, & ideò hîc poteſt breuiter expediri, dicendum eſt enim, etiam hunc actum eſſe materiam Simoniæ, neque vlla ratione emi, aut vendi poſſe. Hoc pro comperto ſupponunt omnes. Et patet 1. quia eſt actus ſupremæ cuiuſdam ſpiritualis, & ſupernaturalis poteſtatis à Chriſto conceſſæ, & finis eius maximè ſpiritualis. Secundò quia eſt adminiſtratio quædam ſpiritualis, ſeu Eccleſiaſticum miniſterium; & ita continetur ſub generali prohibitione cap. *Ad noſtram*, & cap. *Nemo presbyterorum*, de Sim. Tertiò quia vendere indulgentias, eſſet vendere ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorū, quæ per indulgentias applicatur. Quartò quia priuata perſona non poteſt alteri vendere ſuam impetrationem, vel ſatisfactionem ſpiritualem, vt ſuprà oſtenſum eſt, licet videatur ſuo modo habere dominium eius, multò ergo minùs poterit Eccleſiæ prælatus, qui ſolùm eſt diſpenſator theſauri Chriſti, & Eccleſiæ, ſpirituales eius diuitias vendere. Neque obſtat, quòd ſæpe ad lucrandam indulgentiam exigatur contributio aliqua temporalis, nam illa non eſt pretium indulgentiæ, ſed eſt quoddam opus pietatis, quod poſtulatur, vt diſpoſitio, & proxima ratio concedendi indulgentiam. Et ideò non ſolet talis pecunia applicari concedenti indulgentiam, ſed ad eleemoſynas, vel ad alia opera pietatis imperari.

Cap. *Ad noſtram.* Cap. *Nemo.*

10. Simonia eſt accipere pe

Atque hinc conſequenter conſtat, non licere pecuniam accipere pro quacunque gratia, vel actibus, qui in ordine ad indulgentiam obtinendam ſolent

cuniam pro quocumque actu à confeſſore facto vt gratiæ Iubilei pœnitenti cōcedantur.

ſolent in Iubileis à Pontificibus concedi, vt per confeſſores fiant ſeu applicentur. Vt v.g. pro commutatione ſeu diſpenſatione in votis. Sicut enim Pontifex gratis hanc facultatem concedit, & concedere debet, ita multò magis, cui facultas, illa delegatur, gratis illa vti debet, & ſi aliquid directè, vel indirectè extorqueat, Simoniam committit. Idémque eſt de abſolutione à peccatis reſeruatis, quæ item ſolet concedi cum indulgentiis, & eſt actus maximè ſpiritualis, & de illa procedunt, quæ de abſolutione à peccatis, & à cenſura diximus. Nam ſuppoſita ablatione reſeruationis, quæ per illam confeſſionem fit, tenetur ex officio confeſſor abſolutionem ſimpliciter præbere. Et eadem ratione conſtat, nec gratia benedicta, nec imagines, cruces, & ſimilia vendi poſſe ratione indulgentiæ illis per benedictionem conceſſæ, quia hoc eſſet vendere indulgentiam ipſam, vt conſtat. Tunc autem cenſerentur hæc vendi ratione indulgentiæ, quando eo nomine cariùs venderentur; nam ſi ſint pretio æſtimabiles ratione materiæ, vel expenſarum, non erit Simonia, quantùm ad eam partem illa vendere, quamus habenda ſit ratio vitandi ſcandalum, & omne malum, vel turpis lucri ſpecimen.

11. Licentiæ à Parocho cōceſſæ ſubditis ſunt materia Simō.

Vltimò reuocari poſſunt ad hanc iuriſdictionem internam omnes licentiæ, vel quaſi diſpenſationes, quas Parochi dare poſſunt ſuis ſubditis in ordine ad præceptorum obſeruationem, vel excuſationem, vt verbi gratia, laborandi in die feſto propter occurrentem neceſſitatem, vel comedendi cibum prohibitum in aliquo die, & ſimilia, ſiue hæc fiant per proprium actum iuriſdictionis, ſiue per authenticam approbationem (vt ſic dicam) cauſæ excuſantis; nam quomodocumque fiant, ſunt actus ſpirituales paſtoralis officij, & ideò nullo modo vendi poſſunt. Maximè cùm ad illos Parochus ex ſuo officio teneatur, & ita ſub miniſterio Eccleſiaſtico comprehendatur, propter quod recipit ab Eccleſia conueniens ſtipendium, & ſuſtentationem.

12. Parochus Simoniam committit, ſi nolit aſſiſtere matrimonio contrahēdo niſi dato pretio.

Vnde etiam poteſt obiter definiri dubium, quod circa Sacramentum Matrimonij nunc excitari poteſt. Nam cùm præſentia Parochi neceſſaria nunc ſit ad valorem Matrimonij, dubitari poteſt, an ille actus aſſiſtendi Parochi ſit nunc materia Simoniæ, ita vt veram Simoniam committat, ſi nolit aſſiſtere, niſi pretio accepto, videri enim poteſt non eſſe, quia ille non eſt actus iuriſdictionis, & ideò validus eſt, etiamſi ab excommunicato fiat, vt alibi dixi, ſed eſt actus cuiuſdam teſtimonij publici, & authentici, quod primo, & per ſe requiritur ad valorem contractus, & conſequenter ad valorem etiam Sacramenti: ergo non videtur actus ſpiritualis, nec materia Simoniæ, ſicut etiam requiruntur alij duo teſtes, qui ſi pretium exigant pro illa aſſiſtentia, non erunt Simoniaci. Nihilominùs in Parocho videtur mihi talis actus materia Simoniæ, nam licet non ſit actus iuriſdictionis, eſt tamen actus ſui muneris, & officij ſpiritualis, & actus ille, vt ab illo exigitur, eſt ſpiritualis, ſaltem vt annexus Sacramento, ex neceſſitate, ſuppoſito Eccleſiæ præcepto. Vnde per ſe primò requiritur ad Matrimonium, quatenus Sacramentum eſt. Et in hoc eſt magna differentia inter Parochum, & alios teſtes, nam in aliis, teſtimonium eorum propriè requiritur ratione contractus, vt de illo conſtet, & ideò ad ſummum tenentur ita ſe gerere, ſicut alij teſtes in cauſis Eccleſiaſticis, de quibus an teneantur gratis ferre teſtimonium, vel illud etiam, ſit materia Simoniæ, infrà

A dicemus. At verò Parochi præſentia propria, & ſpeciali ratione poſtulata videtur propter ſanctitatem illius contractus, ſeu propter rationem Sacramenti, & ita ille ibi adeſt, vt miniſter Eccleſiaſticus. Quapropter non immeritò illud poteſt nuncupari Eccleſiaſticum miniſterium, ac ſubinde comprehendi ſub generali regula cap. *Ad audientiam*, ſæpe citati, & cap. *Conſulere*, eod. quòd pro nulla Eccleſiaſtica adminiſtratione licet pretium accipere. Denique cùm ſufficere poſſit ad Matrimonium alius Sacerdos de licentia Parochi, manifeſtum videtur non poſſe Parochum, vel Epiſcopum illam licentiam vendere, vt ex dictis conſtat, & ex dicendis cap. ſequent. magis patebit, ergo neque ſi ipſe aſſiſtat, poteſt pro illa aſſiſtentia pre-
B tium accipere, quia ſi aſſiſtendo per alium non poteſt actum ſuum vendere, nec per ſe poterit. Pro nullo ergo actu huius paſtoralis curæ pretium accipere licitum eſt.

Ca. *Ad audientiam*, Cap. *Conſulere.*

CAPVT XX.

Vtrùm actus Eccleſiaſticæ iuriſdictionis pertinentis ad externum forum, ſint materia ſimoniæ?

1. Nullum actū iuriſd. externi fori poſſe vēdi ſine Simonia. D.Thom. Anton. Syluest. Gloſſ. Cardin.

DE hac iuriſdictione ſolet generalis regula conſtitui, nullum illius actum poſſe ſine Simonia vendi, aut emi, ac ſubinde ſemper eſſe ma-
C teriam Simoniæ. Hæc regula ſumi poteſt ex D. Thom. q.100.art.3.præſertim ad 3.& in 4. d.25.q. 3.art.2. q. 2. præſertim ad 9. & ex aliis Theologis ibi, & Anton. Syluest. & aliis Thomiſtis locis ſæpe citatis, Iuris etiam interpretes idem ſentire vidétur in c. *Videntes*, 1.q.3.cum Gloſſ.ibi, Cardin. Alex.n. 7.& ſanct.Sixt.num.6. Item in c. *Qui rectè*, 11. q.3. Verumtamen hæc vniuerſalis regula licet fortaſſe vera ſit, non eſt æquè certa in omnibus actibus huius iuriſdictionis, quia licet omnes, quatenus ab illa ſunt, ſint aliquo modo ſpirituales ex parte principij, non tamen omnes ſunt æquè ſpirituales,
D vel in ſe ſpectati, vel in ordine ad proximum finem, ad quem referuntur, quidam enim videntur eſſe ſatis materiales, & immediatè ordinati ad finem politicum inter perſonas Eccleſiaſticas, vt lites ciuiles, vel criminales inter eas dirimere, licentiam dare ad aliquem actum merè temporalem, & ſimilia, ideóque non poteſt eſſe de omnibus his eadem certitudo. Propter hoc ergo operæ pretium duco magis in particulari de his actibus loqui, eorum varietatem diſtinguendo.

2. Qui ſint actus, quibus iuriſdictio confertur.

Primò ergo diſtinguere poſſumus actus, quibus ipſa iuriſdictio confertur, ab actibus, quibus eadem iuriſdictio adminiſtratur. Actus enim, quo iuriſdictio Eccleſiaſtica alicui confertur, reuera eſt actus iuriſdictionis. Duobus enim modis confertur hæc iuriſdictio, ſcilicet, vel vt ordinaria, vel vt delegata; & cùm confertur vt ordinaria, ſemper
E datur ab aliquo ſuperiori altiorem iutiſdictionem habente, in virtute cuius poteſt aliis dignitatem conferre, cui talis iuriſdictio coniuncta eſt. Sic enim à Summo Pontifice manat hæc iuriſdictio ad Epiſcopos, vel alios Prælatos illam participantes, & interdum ab Epiſcopo poteſt alicui inferiori communicari. Poteſtas autem delegata abeo conceditur, qui ordinariam habet, & in virtute illius committitur, & ita illa commiſſio actus ordinariæ iuriſdictionis, meritò dici poteſt, iuxta leg. *Imperium*, ff. de iuriſdic.omnium iudic. Solùm poteſt à priori membro excipi iuriſdictio Summi Pontificis, quæ maximè ordinaria eſt, & non confertur

Leg. *Imperium.*

ab alio homine habente iuriſdictionem ordinariam, ſed immediatè à Deo ipſo. Hæc autem exceptio nihil obſtat generalitati doctrinæ: tum quia loquimur de iuriſdictione, quæ per homines dati poteſt; homines enim ſunt, qui Simoniam committere poſſunt, non Deus, tùm etiam quia in illa dignitate, eiuſque iuriſdictione electores Pontificis ſubeunt vicem eius, qui iuriſdictionem confert, & ita ex parte illorum poteſt illa iuriſdictio eſſe materia Simoniæ, vt dicemus.

3. *Qui ſint actus, quibus iuriſdictio exercetur.*

Actus verò, quibus hæc iuriſdictio adminiſtratur, ſunt illi, qui ab illa prodeunt, & per quos exercetur, ac veluti executioni mandatur, verſanturque circa externam gubernationem Eccleſiaſticam. Vnde diſtingui poſſunt in actus pertinentes ad directionem, & actus pertinentes ad executionem; ſub prioribus continentur maximè præceptorum, ſeu legum lationes in Eccleſiaſtico foro; ſub poſterioribus continentur omnes actus iudiciorum Eccleſiaſticorum, ſiue ciuilium, ſiue criminalium, & cæterorum qui ad illos reducuntur. Vnde etiam duplices actus huius iuriſdictionis diſtingui ſolent, quidam vocantur iuriſdictionis voluntariæ, quia in eis non intercedit coactio, ſed gratia, & ita fiunt volente illo, cum quo exercentur, vt ſunt diſpenſationes, priuilegia, facultatum cõceſſiones, legitimationes, & ſimiles; alij dicuntur iuriſdictionis contentioſæ, vt qui ad iudicia Eccleſiaſtica ſpectant; & inter hos quidam pertinent ad cenſuras imponendas, vel tollendas, qui plus habent de commodo animarum, & minus de ſtrepitu iudicij externi, ideóque magis ſpirituales videntur; alij verò ſunt magis externi & politici, vt actus omninò forenſes litium ciuilium, vel criminalium perſonarum Eccleſiaſticarum. Denique in his actibus conſiderare poſſumus, vel iuriſdictionem ipſam, aut facultatem, à qua ipſi actus procedunt (quam ſpiritualem eſſe ſupponimus) vel actus ab illa procedentes, prius ergo dicemus de actibus, quibus ipſa iuriſdictio communicatur, vel comparatur, quia etiam hi actus ad iuriſdictionem pertinent, poſteà de ceteris actibus.

4. *Actus communicandi iuriſdictionẽ ſpiritualẽ ſunt mat. Simon. Ratio.*

Dico ergo primò. Actus communicandi iuriſdictionem ſpiritualem natura ſua ſunt materia Simoniæ, ita vt illos vendere, aut emere Simonia ſit Iuri diuino contraria. Hæc aſſertio certa, & communis eſt, & meliùs patebit deſcẽdendo ad aliquos actus in particulari. Ratio verò generalis eſt, quia ſi huiuſmodi actus vendantur, vel emantur, venditur ipſa ſpiritualis iuriſdictio, at vendere iuriſdictionem Eccleſiaſticam manifeſtè eſt Simonia, nam & ipſa eſt ſupernaturalis, & ſupernaturaliter data, & ad ſpiritualem, ac ſupernaturalem finem per ſe primò ordinata, vt conſtat ex propria materia, ergo. Maior per ſe nota eſt, quia vẽdere actum, quo res traditur, nihil aliud eſt, quàm vendere rem traditam, & è conuerſo non aliter venditur aliqua res, quam vendendo elargitionem eius. Item actus, quo res traditur, non alia ratione æſtimatur, niſi quia res ipſa æſtimabilis eſt; vnde ſi vnum pretio æſtimatur, ac venditur, etiã aliud. Declaratur prætereà ex duplici modo ſuprà poſito communicandi iuriſdictionem hanc, vt ordinariam, & vt delegatam. Nam priori modo non datur, niſi conferendo aliquam dignitatem Eccleſiaſticam talem iuriſdictionem habentem, vel ſi tantùm ſit cura paſtoralis, datur conferendo beneficium Eccleſiaſticum curatum habens talem iuriſdictionem, ſeu curam, & ſolicitudinem, ſed vendere has dignitates, ac beneficia Simonia eſt, vt paulò inferiùs dicemus generaliter de omnibus beneficiis Eccleſiaſticis. Nam quoad hanc partem, tota doctrina de Simonia in Eccleſiaſticis beneficiis maiorem rationem habet in beneficiis habentibus curam animarum, & Eccleſiaſticam iuriſdictionem, quàm in ſimplicibus, vt per ſe conſtat, ergo. Poſteriori item modo, ſcilicet, per delegationem immediatè communicatur ipſa iuriſdictio non cum aliqua dignitate, aut beneficio, ſed proximè, & in ſe, ergo ſicut iuriſdictio illa æſtimabilis pretio non eſt, ita neque illius commiſſio. Et vtraque pars huius rationis expreſsè traditur in c. 1. 2. & 3. *Ne prælati vices ſuas*, vbi Gloſſ. & Doctores omnes in his conueniunt, & in cap. *Ad noſtram*, de Simon. & in cap. *Licet*, de Pœnis. Et Summiſt. verb. *Simonia*, Sylueſt. q. 14. Tabien. num. 44. Angel. verb. *Simonia*, 2. num. 27. Nauar. d. cap. 23. num. 111.

C. 1. 2. & 3. Gloſ. Ca. Ad noſtram. Cap. Licet. Sylueſt. Tabien. Angel. Nauar.

5. *Epiſcopi Vicarius, & ſimiles non poſſunt pretio conſtitui.*

Atque hic colligitur primò. Non poſſe Epiſcopi Vicarium pretio conſtitui, nec aliquem ſpiritualem iudicem, ſiue delegatum, ſiue ordinarium loco Epiſcopi, aut Capituli, vacante ſede, prouideri, nec Vicarium alicuius Eccleſiæ, etiam ad nutum amouibilem, nec Capellanum, cui parochialis cura delegatur, pretio conſtitui, ſiue pretium detur ex parte eius, qui officium, ſeu iuriſdictionem accipit, ſiue ex parte eius, qui illam communicat: quia quocumque modo id fiat, iuriſdictio ſpiritualis emitur, ac venditur, ideóque Simonia committitur, vt probant allegata Iura, & rationes factæ oſtendunt. Et ſpecialiter probatur ex c. *Ad noſtram*, de Simon. ibi, *ſeu pro vicariis aſſignandis, &c.* Eſt autem ſemper ſermo de pretio, & de venditione, nam ſtipendium ſuſtentationis nunquam excluditur, vt in principio præmiſimus, & conſtat ex vſu, & notant Gloſſ. & Doctores in cap. 1. & 2. *Ne Prælati vices ſuas*, & infrà circa tertiam diuiſionem latiùs dicturi ſumus.

Cap. Ad noſtram. Gloſſ.

6. *Quo pacto clericatus cameræ, & auditoriatus pretio dari poſſũt.*

Hîc verò occurrebat difficultas ex vſu Romanæ Eccleſiæ, in qua vidimus vendi clericatum Cameræ, & auditoriatum Cameræ, quæ ſunt munia conſtituta ad Eccleſiaſticam iuriſdictionem exercendam vice Pontificis. Reſpondeo, duo in illis muneribus eſſe diſtinguenda, vnum eſt iuriſdictio ſpiritualis, quæ auditori, vel Clerico confertur, aliud eſt emolumentum temporale, quod ex adminiſtratione illius iuriſdictionis eis prouenire ſolet. Primum etiam ab ipſo Pontifice vendi non poteſt ſine Simonia, quia eſt contra Ius diuinum: ſecundum autem per ſe, ac nudè ſpectatum vendibile eſt, vt conſtat, quia quid temporale eſt, & ſumitur ex cap. vlt. *Ne Prælati vices ſuas.* Vbi Abbas, & in cap. 1. eodem num. 2. & ibi alij, & Angel. verb. *Simonia* 2. num. 25. Dico autem *per ſe, ac nudè ſpectatum*, quia vt coniunctum ſpirituali Iuri, ac iuriſdictioni tanquam conſequens ex illa vendi non poteſt, quia ſic etiã ipſum ſpirituale antecedens venderetur, iuxta cap. *Siquis obierit* prima quæſtione tertia. Hoc autem poſterius verum eſt de Iure Eccleſiaſtico, non de diuino Iure ſaltem reſpectu eius, qui poteſt illa diſiungere & vnum ſine altero dare. Talis autem eſt Summus Pontifex, qui ex iuſta cauſa poteſt ſe ab aliqua humana prohibitione eximere, & poteſt dare Ius ſpirituale reſeruando ſibi emolumentum temporale, vel partem eius. Hoc ergo in illis officiis feciſſe credimus. Nam quia emolumentum temporale magnum erat, partem eius ſibi reſeruauit, eámque ſimul à principio redimi voluit, & ita ſine Simonia, aut venditione iuriſdictionis ſpiritualis illud emolumentum exigit in prædictis officiis conferendis. Inferiores verò Prælati non habent tantam poteſtatem, & ideò non extenditur hæc licentia, vt in ſequentibus latiùs dicemus.

Cap. vlt. Abbas. Cap. 1. Angel. Ca. Si quis.

7\. Non poteſt vendi Ius eligendi ad dignitates.

Secundò ſequitur ex dicta aſſertione, non poſſe vendi Ius eligendi ad dignitates, aut Eccleſiaſtica beneficia, neque Ius confirmandi electionem, aut conferendi talia beneficia, aut inſtituendi in illis. Hoc certum eſt apud omnes, quia hoc Ius aliquo modo ſpectat ad poteſtatem iuriſdictionis ſpiritualis, vnde & tale Ius in ſe ſpirituale eſt, & conferre illud, actus eſt iuriſdictionis ſpiritualis, eſt ergo materia Simoniæ. Et confirmatur, quia tota ratio æſtimationis in hoc Iure eſt dignitas illa, ſeu beneficium, ad quod ordinatur electio, collatio, vel inſtitutio, ergo ſi tale Ius venditur eſt propter actum, & actus propter effectum, qui ſpiritualis eſt, ergo venditur id, quod ſpirituale eſt. Denique declaratur in ſingulis. Nam de electione id habetur ex capit. *Matthæus*, de Simon. Et ibi notat Abbas, numer. 3. Ratione etiam patet, quia per electionem confertur ſpirituale Ius, vt habetur ex cap. vltim. de Tranſlat. Epiſcopi, vbi dicitur vinculum ſpirituale, quod eſt inter Epiſcopum, & eius Eccleſiam, in electione initium ſumere: quia nimirum electus incipit ſtatim habere aliquod Ius. Quod quidem eſſe Ius in re ſenſit Gloſſ. in cap. *Quanto*, diſt. 63. quam ſequitur Abbas in cap. *Sacroſancta*, de elect. numer. 4. & in cap. *Quanto*, de Iudic. numer. 6. & in cap. *Nobis*, de Iure patron. numer. 4. Alij autem volunt ſolùm acquirere Ius ad rem, non in re, de quo videri poſſunt multa apud Felin. in cap. *Cum Bertoldus*, de Sen. & re Iudic. num. 2. & 3. Nam ad præſens parum refert: quia qualecumque ſit illud Ius, ſpirituale eſt, & hoc ſufficit, vt ius eligendi ſpirituale ſit. Id præterea euidens eſt in Iure cõfirmandi, nam per confirmationem certiſſimum eſt, acquiri Ius in re. Vnde in d. cap. vltim. de Tranſlat. Epiſcopi, dicitur per confirmationem fore ratum ſpirituale coniugium Epiſcopi cum Eccleſia, & ideò (vt Gloſſ. & Abb. locis allegatis dicunt) iam tunc non ſolùm habet Ius quaſi in habitu, ſed habere etiam poteſt in vſu, & exercitio, iuxta caput *Tranſmiſſam*, de election. & ideò confirmatio actus eſt iuriſdictionis ſpiritualis, & valde proprius Prælatorum Eccleſiaſticorum. Idémque manifeſtum eſt de Iure conferendi, vel inſtituendi; nam hæc etiam ſunt propria munera Prælatorum Eccleſiæ, nec poſſunt exerceri ſine propriiſſima ſpirituali iuriſdictione, ergo Ius ad huiuſmodi actiones propriè ſpirituale eſt, & materia Simoniæ. An verò idem ſit de Iure præſentandi, dicemus infrà tractando de Iure patronatus, nam habet ſpecialem rationem, quæ ad illud Ius pertinet.

Cap. Matthæus. Abbas. Ratio concluſionis. Cap. vlt. *Gloſſa. Abbas. Felin. Gloſſ. Abbas.*

8\. Omnes actus iuriſd. voluntariæ, quatenus ad effectũ ſpiritualem ordinantur, materia ſũt Simon. Ca. *Ad noſtram.* Cap. *Cõſulere.* Cap. *Nemo.*

Dico ſecundò, Omnes actus iuriſdictionis voluntariæ, quatenus ad effectum ſpiritualem ordinantur, materia ſunt Simoniæ. Aſſertio eſt communiter recepta, quæ ita in generali propoſita ſufficienter probatur ex cap. *Ad noſtram*, & capit. *Conſulere*, & capit. *Nemo preſbyterorum*, de Simonia. Meliùs tamen oſtendetur quaſi inductione, deſcendendo ad particulares actus huius iuriſdictionis, quales ſunt diſpenſationes votorum, relaxationes iuramentorum, & diſpenſationes in legibus eccleſiaſticis, irregularitate, impedimentis matrimonij, & ſimilibus. De quibus conſtat apud omnes, eſſe materiam Simoniæ. D. Thom. cum aliis in 4. dict. 25. Idem D. Thom. dict. quæſt. 100. art. 3. ad 3. & ibi Caietan. & alij, Sot. quæſt. 6. art. 2. ad 3. Anton. d. cap. §. 17. Angel. verb. *Simonia*, 3. num. 46. Sylueſt. quæſt. 9. Redoan. 1. part. cap. 21. num. 12. & c. 19. num. 16. §. *Item pro vſu*, notant alij Doctores, in cap. *Nemo*, 2. de Simon. & cap. *Cum ab omni*, de vit. & honeſt. cleric. Sumitúrque ex eiſdem Iuribus, & ex aliis ſæpè citatis: & cap. *Ad noſtram*, de Simon. Vel propter generalem prohibitionem accipiendi aliquid pro Eccleſiaſticis functionibus, inter quas omnes iſtæ diſpenſationes meritò computantur, vel à ſimili, & à fortiori, quia ſi pro ſententiis, abſolutionibus, & ſimilibus non eſt pretium accipiendum, multò minus pro his diſpenſationibus. Denique in Concilio Tridentino, ſeſſione 24. cap. 5. de Reform. de diſpenſationibus in matrimoniis, gratis eſſe dandas, dicitur, idem de diſpenſationibus in legibus eccleſiaſticis dicitur ſeſſion. 25. cap. 18. de Reform. Ratio verò eſt, quia hæ diſpenſationes ſunt actus ſupernaturalis poteſtatis iuriſdictionis, vt conſtat, nam actus diſpenſandi actus eſt iuriſdictionis, vt in tractatu de Legibus oſtendimus, & infrà in tract. de Voto: & cùm eiuſdem iuriſdictionis ſit diſpenſare, & legem ferre, ſicut poteſtas legiſlatiua eccleſiaſtica ſupernaturalis eſt, ita etiam poteſtas diſpenſandi in talibus legibus. Et idem à fortiori eſt de poteſtate diſpenſandi in his, quæ attingunt aliquo modo Ius diuinum, vt in votis, iuramentis, &c. Ergo omnes hi actus ſupernaturales ſunt ex parte principij, nec minus ſpirituales ſunt ex parte finis, quia tollunt vincula, quæ conſcientiam ligant, & ſoluunt, non ſolùm in terra, ſed etiam in cœlis, ac denique ad ſpiritualem ſalutem de ſe, & quaſi intrinſecè ordinantur. Ergo in hos actus optimè cadit ſententia Chriſti, *Gratis accepiſtis, gratis date.*

Accedit alia ratio, quia in diſpenſationibus ſeruanda eſt æquitas iuſtitiæ diſtributiuæ, vt pro ratione cauſæ detur, vel negetur diſpenſatio, qua æquitate ſublata, eneruatur, & corrumpitur eccleſiaſtica diſciplina; at ſi diſpenſationes vendantur, iuſtam diſtributionem non ſeruari morali conſecutione neceſſarium eſt. Nam eo ipſo, quòd per diſpenſationem lucrum quæritur, ille diſpenſatur, qui plus confert; ille autem, qui pauper eſt, indiſpenſatus recedit, etiamſi æqualem, vel fortaſſe maiorem diſpenſationis cauſam habeat. Vnde confirmatur, quia vel diſpenſatio petitur ex cauſa legitima, & tunc ſuo Iure debita eſt; & ita immeritò pretium poſtulatur: vel non habet legitimam cauſam; & ſic turpiter, & iniuſtè venditur. Sed hæ rationes procedunt etiam in Legibus ciuilibus earúmque diſpenſationibus. At ibi ſolùm oſtendunt talem abuſum eſſe contra iuſtitiam legalem, vel diſtributiuam, non verò eſſe Simoniam, vt ex ſuprà dictis conſtat. In præſenti verò materia, cùm alioqui ſit apta ad Simoniam, vt oſtenſum eſt, optimè declarant grauitatem ſacrilegij in tali materia, quia cum grauiſſimo detrimento animarum, & eccleſiaſticæ gubernationis coniunctum eſt. Atque hinc etiam conſtat, idem dicendum eſſe de quacumque licentia in materia ſpirituali, vt ſunt literæ dimiſſoriæ, pro quibus ſine dubio pretium accipere non licet, vt patet ex Concilio Tridentino, ſeſſione vigeſima prima, capite primo de Reformatione, vbi etiam ſponte oblata accipere prohibet: idémque eſt de priuilegiis, & ſimilibus fauoribus, & gratiis, quæ vel diſpenſationes quædam ſunt, vel illas virtute continent, vel eandẽ rationem habent. An verò idem dicendum ſit de licentiis, vel facultatibus, quæ licet per ſpiritualem poteſtatem dentur, in materia merè politica verſantur, paulò inferiùs declarabo. 9.

Conc. Trid.

10\. Difficultas circa ſtylũ Romanæ curiæ.

Contra hanc tamen aſſertionem obiici ſolet ſtylus Romanæ Curiæ, & legatorum Pontificis, qui habet, vt ad obtinendas diſpenſationes neceſſarium ſit, aliquam pecuniam perſoluere. Dicunt aliqui, huiuſmodi pecuniam non dari pro diſpenſatione,

ſatione, ſed pro reſcriptis, & teſtimoniis tanquam neceſſaria ſtipendia officialium, qui in his laborant. At hoc non honeſtat actionem tum quia conſtat ex vſu, præter omnia ſtipendia officialium, maiorem lucri partem cedere in vtilitatem diſpenſantis, tum etiam quia etiam pro chartis, teſtimonialibus literis, & ſigillo prohibitum eſt aliquid accipere etiam ipſis notariis, & officialibus in capit. 1. de Simon. & in capit. *Sicut Epiſcopum* 1. quæſt. 2. & in Tridentino ſeſſione 21. capit. 1. de Reformatione. Vnde Nauarrus Conſ. 2. de Simon. reprobat in hac parte ſimilem conſuetudinem Romanam accipiendi vnum aureum pro ſubſcriptione vel regiſtratione Datarij, vel pro ſuſpenſione ſigilli. Et licet dicta Iura, atque etiam Nauart. loquantur de literis teſtimonialibus, aut bullis in collatione ordinum, aut beneficiorum, tamen eadem ratio eſſe videtur de diſpenſationibus, quæ non minus gratis conferendæ ſunt, quàm ordines, aut beneficia. Auget præterea difficultatem, quia quò difficilior eſt diſpenſatio, eò maior pecuniæ quantitas pro ea poſtulatur, vt pro diſpenſatione in ſecundo gradu matrimonij, quàm in quarto, & ſic de aliis, cùm tamen reſcripta in teſtimonium talium diſpenſationum tradenda eiuſdem ſint laboris, & oneris, ergo videtur augeri pretium ſolùm propter reſpectum ad rem ſpiritualem, quod Simoniacum eſt.

Cap. 1. Cap. Sicut. Conc. Trid. Nauarr.

11. Enodatur. Ad hoc reſpondetur primò, quod licet exigere pretium pro diſpenſatione ſit Simonia contra diuinum Ius, in quo non poteſt Pontifex diſpenſare, tamen cogere aliquid in ſuſtentationem, & ad ſuſtinenda onera ſtatus diſpenſantis non eſt contra Ius diuinum, vt infrà generaliter dicetur, neque in præſenti materia diſpenſationum inuenitur eſſe contra Ius eccleſiaſticum. Nam in hac ſpecie nulla talis prohibitio in illo reperitur. Et licet daretur talis prohibitio, Summus Pontifex, qui eſt ſupra tale Ius, poſſet ea, quæ ad ſuum ſtatum pertinent, ordinare, prout ſibi videbatur expedire. Ita ergo ſi in Curia aliquid in diſpẽſationum expeditione pro ipſo Pontifice poſtulatur, non eſt venditio gratiæ, ſed ſuſtentatio perſonæ, vel onerum illius ſtatus. Secundò dicimus, meritò potuiſſe Pontifices imponere hoc onus, & quaſi tributum ad ſuam ſuſtentationem neceſſarium potiùs in diſpenſationibus, quàm in aliis gratiis, quia diſpenſationes odioſæ ſunt, & oportet, eas oneroſas reddere petentibus, ne facilitas obtinendi, maiorem licentiam tribuat eas importunè petendi, fiunt autem illis oneroſæ, ſi abſque ſumptibus, & pecunia illas obtinere non poſſint. Et hac ratione fieri etiam potuit, vt quò difficilior eſt diſpenſatio, vt rarior etiam ſit, maius pecuniæ onus habeat annexum.

12. Tertiò ſæpe id, quod ſolui præcipitur, non applicatur Pontifici, vel eius officialibus, ſed ad aliquod pium opus: & tunc ratio impoſitionis eſſe poteſt, quia non datur abſoluta diſpenſatio; ſed commutatio vnius operis in aliud. Quod maximè habet locum in votorum diſpenſatione. Item aliquando id imponitur in pœnam alicuius prioris delicti, vt ſi diſpenſatio eſt in irregularitate contracta ex delicto, commutatur in aliam pœnam pecuniariam, quam poteſt etiam Pontifex ſuæ cameræ applicare. Et ſic etiam in diſpenſationibus, in affinitatibus, vel impedimentis contractis per illicitam copulam. Quartò etiam pro officialibus, & expenſis eorum, & laboribus in ſcribendo, expediendo, &c. poteſt licitè aliquid exigi, quia hoc non eſt per ſe malum, vt conſtat, neque in hac ſpecie inuenitur prohibitum. Nam Iura, quæ loquuntur de ordinibus, & beneficiis, non videntur extendenda ad hæc omnia, tum quia non eſt in omnibus illis eadem ratio. Tum etiam quia illa Iura ſunt potiùs odioſa, quàm fauorabilia. Præterquam quod licet eſſet talis prohibitio canonica per conſuetudinem Romanam, vidente, & conſentiente Pontifice, eſſet derogata. Vnde etiam in conceſſione indulgentiarum, quæ ſpiritualior eſt (vt ſic dicam) non cenſetur eſſe prohibitum officialibus pro ſuo labore in inſtrumentis conficiendis aliquid accipere.

Dubitari ergo non debet, quin talis conſuetudo per tot Pontifices non ſolùm & timoratos, ſed ſæpe etiam ſanctiſſimos, & doctiſſimos tolerata, & approbata libera ſit ab omni labe Simoniæ, & ab omni crimine, vt latè confirmat, plura ad hoc allegans Redoanus 1. p. de Simon. cap. 21. num. 4. & ſequentibus. Et animaduerti poteſt Concilium Trident. in allegatis locis, & præſertim in ſeſſion. 22. cap. 5. de Reform. vbi agens de diſpenſationibus, quæ in Romana curia conceduntur, ait: *Ea verò, quæ gratioſè conceduntur, ſuum non ſortiantur effectum, niſi priùs ab eiſdem* (id eſt ab Epiſcopis) *tanquam delegatis Apoſtolicis ſummariè tantū, & extraiudicialiter cognoſcantur.* In quibus verbis ſupponit, alias eſſe diſpenſationes quæ non gratioſè conceduntur, quas non ſolùm tacitè approbat, ſed etiam permittit, vt ſuum ſtatim ſortiantur effectum. Dicuntur autem non gratioſæ, non quia vendantur, abſit, ſed quia non ſine onere aliquo, vel in commutationem, vel in pœnam, vel in ſubſidium ſuſtentationis conceduntur. Aliæ verò, quæ ſine vllo tali onere conceduntur, (quæ ſunt etiam quamplurimæ) dicuntur gratioſæ. Et fortaſſe quando in aliquibus aliis locis citatis, diſponit Concilium, vt aliquæ diſpenſationes gratis concedantur, de hoc modo gratioſo loquitur, qui non tantùm proprium pretium, ſed etiam hoc genus oneris excludat; nam prohibitio pretij tam vniuerſalis eſt, támque diuina, vt eius particularis admonitio non videretur neceſſaria. 13. Conſuetudinem Curiæ Romanæ liberam eſſe à Simonia. Redoan. Conc. Trid.

Quapropter veriſſimam exiſtimo illorum auctorum ſententiam, qui docent, non poſſe Epiſcopos etiam prædictis titulis aliquid exigere in diſpẽſando in his caſibus, qui ad ipſos pertinent; quod tenet Nauarr. Conſ. 18. de Pœnit. & remiſ. Tabu. verb. *Simonia*, numer. 49. Vgolin. Tabien. 1. cap. 52. num. 5. in fin. Probant autem, quia id eſt prohibitum Iure communi, quatenus ſpiritualia purè, & ſine pacto, & modo, dari præcipiuntur, cap. vlt. de Pact. cum ſimilibus, & quia non poteſt cum onere dari, quod ex Iure communi gratis dandum eſt; cui Iuri communi eccleſiaſtico omnes Epiſcopi ſubiiciuntur, Pontifice ſolo excepto. Quæ principia, & Iura latè Nauarr. vrget. Ponderari verò poteſt decretum Concilij Trident. ſeſſ. 25. cap. 18. de Reform. Vbi generaliter agens de diſpenſationibus eccleſiaſticis inter alia diſponit, *Vt gratis* ad quoſcumque diſpenſatio pertinebat, præſtetur, alitérque facta diſpenſatio, ſubreptitia cẽſeatur. Nam vt dicebam, illud *gratis* non videtur tantùm excludere pretium, ſed etiam onus, & grauamen pecuniæ, quocumque titulo fiat. Hoc autem maximè verum habet, quando tale onus imponitur, vt cedat in vtilitatem diſpenſantis titulo ſuſtentationis, nam hoc præcipuè videtur voluiſſe prohibere Concilium. Et eſt valdè neceſſarium, ne illo titulo detur occaſio multiplicandi iniuſtas diſpenſationes, quod maximè videtur voluiſſe vitare Concilium, vt ex principio illius cap. conſtat. Item hoc præcipuè habet locum, quando Epiſcopi habent aliunde ſufficientes reditus ad ſuum ſtatum, & eius onera

14. Nõ poſſunt Epiſcopi aliquid exigere etiam prædictis titulis. Nauar. Tabien. Vgolin. Cap. Vlt. Conc. Trid.

onera ſuſtentanda, vt ſunt maximè in Hiſpania, & regulatiter in aliis Eccleſiæ prouinciis.

15. *Hæc onera non facilè debent imponi pro ſtipendiis officialium.*

Et ob eaſdem cauſas non facilè permitti debet, vt pro ſalariis, aut ſtipendiis officialium talia onera imponantur. Quia Epiſcopi tenentur ſuos habere officiales, & illis ex ſuis redditibus conuenientia ſtipendia tribuere, vt ſentit Sot. dicta quæſt. 6. art. 1. Nam cùm hi Prælati ratione muneris teneantur ad hos actus præſtandos, tenentur etiam ad omnia, quæ moraliter ad illos neceſſaria ſunt, vnde propter illa omnia redditus conuenientes recipiunt. Vnde ſi aliquod lucrum ex diſpenſationibus illis tribuant officialibus, ipſi virtute accipiunt in ſuum commodum, & incommoda, quæ Concilium vitare voluit, non euitant. In hoc tamen exiſtimo, multum poſſe valere conſuetudinem, præſertim cum in hoc ſpeciali caſu nihil ſit in Iure ſtatutum, vt dixi. Addo præterea quod licet hæc vera ſint, non eſt prohibitum Epiſcopis, quin per modum commutationis poſſint diſpenſando, onus alicuius eleemoſynæ imponere, maximè quando diſpenſant in votis, & in obſeruatione feſti, & ſimilibus, quia nō tenentur puram diſpenſationem dare, ſed poſſunt commutationem miſcere, & eadem ratione ſi diſpenſatio ſupponat culpam, poſſunt illam punire præcipiendo eleemoſynam, vt tamen ab omni Simoniæ labe, & illius ſpecie abſtineant, non ſibi, ſed piis operibus talem pecuniam applicare debent & optimè facient, ſi eorum liberam diſpoſitionem eiſdem cum quibus diſpenſant, vel ſi neceſſe ſit, aliis fidelibus miniſtris committant.

16. *Actus iuriſdict. Eccleſiaſticæ etiam contétioſæ, ſunt materiæ Simoniæ.*

Dico 3. Actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, etiam contentioſæ, & inuoluntariæ, materia ſunt Simoniæ, ad quam vitandam gratis exerceri debent. Ita docent omnes auctores allegati in præced. aſſert. numerántque primò actus viſitandi iuxta cap. 1. & 2. de Cenſi. in 6. & Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. de Reform. Quibus locis victualia, ſeu conſuetæ procurationes ad ſuſtentationem permittuntur, de quibus etiam ſtatutum eſt in cap. *Cùm venerabilis,* & cap. *Procurationes,* de Cenſibus. Secundò numeratur actus Eccleſiaſtici iudicij vſque ad ſententiæ prolationem. Ita ſumitur ex Diuo Thoma in locis citatis cum Theologis in eiſdem locis, præſertim Richardo 4. dict. 25. art. 2. quæſt. 3. ad 5. Anton. dicto §. 17. Syluestro quæſt. 10. Angel. *Simonia*, 3. numer. 28. Tabien. numer. 47. Nauarro in comment. de Dat. & accept. ſeu in Extrauag. *Ab ipſo*, not. 9. num. 19. *Gloſſis*, & doctoribus in capit. *Vendentes*, 1. quæſt. 3. Idem Hoſtienſ. & Abbas in cap. *Tua nos*, de Simon. vbi etiam Felinus numero 4. referens etiam Abb. in cap. *Cum ab omni,* de Vit. & honeſt. Clericorum, Redoanus 2. part. capit. 30. num. 13. & ſeq. Et ſumitur ex dicto cap. *Cum ab omni*, vt ibi latè per Panorm. & ex d. cap. *Vendentes*, ibi. *Vendentes in templo ſunt, qui hoc, quod quibuſdam Iure competit, ad præmium largiuntur,* & ex cap. *Nemo Presbyterorum*, de Simon. vbi dicitur Simoniam eſſe aliquem reconciliare, vel teſtimonium reconciliationis ei dare non gratis, & ex cap. *Ad aures*, eodem, vbi eſt ſermo de abſolutione à cenſura, quæ pars eſt iudicij. Denique ex generali prohibitione cap. *Ad audientiam*, nam iudicia Eccleſ. facere inter Eccleſiaſtica miniſteria computatur, non ergo licet illa vendere, licebit tamen ſtipendium ſuſtentationis accipere, quo tit. honeſtari ſolent aliquæ contributiones quæ dari ſolent Eccleſiaſticis iudicibus, & ſportulæ vocantur, de quibus videri poteſt Panor. in d. cap. *Cum ab omni*, num. 9. & 10. Addunt verò prædicti doctores ferè omnes nō tantùm iudicem, ſed etiam teſtem Simoniam committere vendendo

Cap. 1. & 2. Conc. Trid. C. Cum venerabilis. C. Procurationes. D. Thom. Richar. Anton. Syluest. Angel. Tabien. Nauar. Gloſſa. Hoſtienſ. Abbas. Redoan. C. Cum ab omni. Panor. Cap. Nemo. Ca. Ad aures. Ca. Ad audientium. Panor.

A teſtimonium ſuum in ſpirituali iudicio. Sed hoc examinabimus infrà tractando de his, qui Simoniam committunt. Tertius actus eſt cenſura ligare, vel abſoluere, quanquam hæc etiam ſub iudiciis comprehenduntur. Et de abſolutione iam ſuprà dictum eſt capit. præced. de cenſura verò id colligitur ex cap. 2. de Simon. Et ibi à Doctoribus notatur, in vniuerſum ligare aliquem per poteſtatem Eccleſiaſticam, vel punire, ſi pretio fiat, Simoniam committi. Ad quod etiam facit d. cap. *Nemo preſbyterorum.* Ratio denique vniuerſalis eſt, quia in his omnibus actibus exercetur ſupernaturalis poteſtas à Deo gratis data ad gubernandam Eccleſiam ſuam, ac proinde gratis exerceri debet ex vi ſuæ inſtitutionis, & naturæ, ergo ſi pretio vendatur, Simonia committitur, ergo in omnibus his actibus inuenitur Simoniæ materia. Vnde non videtur hæc Simonia tantùm eſſe, quia prohibita, (licet reuera per Eccleſiam prohibita ſit) ſed etiam natura ſua, & ex vi talis materiæ.

Cap. 2. Cap. Nemo.

B

17. *An prædicta ſint etiā intelligenda de actu procedente à poteſtate Eccleſiaſt. qui tamen verſatur circa materiam politicam.*

Sed circa hanc, & præcedentem aſſertionem ſupereſt dubium, an locum habeant, etiam quando actus iuriſdictionis, licet ab Eccleſiaſtica poteſtate procedant, circa materiam politicam, & merè humanam verſantur. In quo in primis ſuppono, ſermonem eſſe de poteſtate Eccleſiaſtica formaliter; contingit enim, Prælatos Eccleſiæ habere propriam, & directam iuriſdictionem temporalem, C vt habet Pontifex in ſuo temporali territorio, & regno, & habent multi Epiſcopi in aliquibus locis, quæ iuriſdictio, vt eſt in illis, poteſt denominari Eccleſiaſtica, ſicut temporalia bonæ Eccleſiæ ſpiritualia vocantur. Nihilominus tamen certum eſt, actus, illius iuriſdictionis, etiam vt exercentur per iudicem Eccleſiaſticum, non eſſe materiam Simoniæ, quia ſemper manent merè temporales. Et ita docent communiter Canoniſtæ in cap. 2. *Ne prælati vices ſuas.* Debēt ergo aſſertiones poſitæ intelligi de actibus procedentibus ab Eccleſiaſtica poteſtate propria, & ſpirituali. Deinde hi actus ſæpè verſantur in materia purè ſpirituali, vt patet quoad D priores actus in diſpenſationibus votorum, & legum Eccleſiaſticarum, & ſimilibus; & in poſterioribus actibus in cenſuris ferendis, & tollendis, in beneficialibus cauſis, & matrimonialibus, vel in his, quæ ad fidem pertinent, & ſimilibus. Et in his nullum eſt dubium, quia actus ſunt omnino ſpirituales tam ex parte principij, quàm ex parte materiæ, & finis.

18. *Expendūtur alij actus, qui proximè verſantur in materia temporali.*

Poſſunt autem per ſpiritualem poteſtatem exerceri quidam actus, qui videntur merè politici, & humani, quia proximè verſantur in materia temporali & humana. Vt in actibus iuriſdictionis voluntariæ eſſe videntur licentia ſtudendi, vel humanis literis, & Philoſophiæ, vel etiam Iuri Canonico, aut Theologiæ, quia hoc ſtudium actus naturalis, & vendibilis eſt, & proximè ordinatur tantùm ad commoditatem humanam. Idémque E cenſeri poteſt de licentia docendi. Item legitimatio, verbi gratia, ſolùm ſpectata quatenus per eam tollitur quædam inhabilitas ad temporales honores, & commoda, & ſimilia. In actibus verò iuriſdictionis non voluntariæ videntur huiuſmodi eſſe cauſæ merè ciuiles inter Clericos de bonis temporalibus, vel de criminibus aut iniuriis. De his ergo actibus cenſent aliqui, natura ſua non eſſe materiam Simoniæ, quia merè humani & politici ſunt. Nec ſufficere putant, quod à iuriſdictione Eccleſiaſtica procedant, quia licet hæc poteſtas in ſe ſpiritualis ſit, ſimul eſt eminenter politica, & temporalis, & ideò quando ſub hac tantùm ratione operatur,

ratur, non eſt ex natura rei Simonia vendere actus eius; ſed poterit eſſe Simonia, quia ab Eccleſia prohibita. Et huic ſententiæ fauet Innoc. in cap. 2. de Magiſt. quatenus dicit, non eſſe Simoniam, ſed turpe lucrum vendere licentiam ſtudendi, quod ſequitur Angel. ver. *Magiſter*, num. 15.

Innoc. *Angel.*

19. Reſoluitur omnes illos actus quatenus procedunt à poteſtate eſſe materiam Simoniæ. *Gloſſ.*

Sed nihilominus probabilius videtur, omnes hos actus, quatenus à poteſtate ſpirituali procedunt, eſſe veram materiã Simoniæ ex vi iuris diuini. Quod ſentit Gloſſ. prima in cap. 2. *Ne prælati vices ſuas*, dicens, vbicumq; Epiſcopus gratis facere aliquid debet ratione ſui officij, Simoniam committere, ſi aliquid exigat. *Maximè* (inquit) *cum iuriſdictio ſit ſpiritualis.* Vbi per illam particulam *Maximè*, non poteſt fieri comparatio ad actus, qui procedunt à iuriſdictione temporali, cùm in eis Simonia locum B non habeat, vt dictum eſt proximè, & latiùs ſuprà cap. 8. Senſus ergo eſſe videtur, vel ob hanc maximè cauſam ibi interuenire Simoniam, quòd iuriſdictio, à qua illi actus procedunt, eſt ſpiritualis; vel tunc maximè committi Simoniam, quando actus ex vi obiecti & materiæ eſt ſpiritualis. Vtroque autem modo infertur aſſertio poſita. Nam ſi potiſſima ratio Simoniæ in tali materia eſt habitudo ad talẽ iuriſdictionem, omnes actus ab illa procedentes erunt materia Simoniæ, quia in omnibus illa potiſſima ratio inuenitur. Si verò actus ſpirituales ex obiecto dicuntur maximè eſſe materia huius Simoniæ, etiam alij actus eius muneris, & poteſtatis licet non habeant materiam ita ſpiritualem, erunt materia Simoniæ, etſi non tam grauis, nec tam præ- C cipua. Et hoc poſteriori modo intelligũt illic Gloſſam Abb. Aretin. & alij, qui conſequenter in hanc ſententiam deſcendunt. Et eandẽ ſupponere videntur Ioan. Andr. Anani. & Cardin. in cap. 2. de Magiſt. & Turrecr. & Præpoſit. in cap. *De quibuſdam*, 37. diſtinctione, dicentes, eſſe Simoniam aliquid exigere pro licentia ſtudendi, nam hęc licentia proxima non verſatur circa materiam ſpiritualem.

20. Ratio aſſertionis.

Ratio verò generalis eſt, quia vſus iuriſdictionis ſpiritualis formaliter, ac per ſe ſpiritualis eſt. Nec refert, quod interdum materia proxima actus videatur politica aut temporalis, quia conſideranda eſt, prout capit ſub talem ſpiritualem poteſtatem, ſic enim non cadit, niſi vt ordinata ad ſpiritualem finem, & ad illum aliquomodo conducens, & vt ſic D iam eſt ſpiritualis, & ita actus ſpiritualis efficitur, non ſolùm ex parte principij, ſed etiam ex parte finis. Atque hac ratione quodlibet iudicium inter Clericos ſpirituale cenſendum eſt, quia licet ſit de crimine communi Laicis, & Clericis, vel de bonis temporalibus, ſemper cauſa illa tractanda eſt modo Eccleſiaſtico, in quo ſemper habetur ratio clericalis decentiæ, ac dignitatis. Vbi obiter notandum eſt, hæc iudicia ſemper eſſe à poteſtate Eccleſiaſtica formaliter, licet conueniant Clericis ratione ſuæ immunitatis, quia hæc immunitas non eſt ex poteſtate ciuili, vt hæretici volũt, vel eorum fautores, ſed eſt ex Eccleſiaſtica poteſtate, & à diuino Iure ducit originem, & ideò ſemper illi actus ſunt à ſupernaturali poteſtate elicitiuè (vt ſic dicam) E & ex relatione ad finem ſpiritualis boni totius Eccleſiæ, & maximè Eccleſiaſtici ſtatus, ſemper ſunt actus ſpirituales, ac ſubinde materia Simoniæ.

***

A

CAPVT XXI.

Vtrùm labor, & defatigatio corporalis in operibus ſpiritualibus, ſit materia Simoniæ, aut vendi poßit licitè: idemq́; de obligatione ad talia opera interrogatur.

1. Quæſt. hæc non ſolum de Sacramentis, ſed etiam de alijs actibus procedit.

QVæſtio hæc tractari ſolet maximè de actibus Sacramentorum, habet tamen eandem rationem in omnibus actibus externis, qui licet ex fine, & principio ſpirituales ſint, nihilominus eorum ſpiritualitas (vt ſic dicam) adhæret operi corporali, quod habet annexum vel laborem, & defatigationem corporis, vel aliquam incommoditatem, quatenus homo pro illo tempore, quo ſpiritualibus occupatur actionibus, non poteſt ſuis lucris, vel corporalibus commodis intendere. De omnibus ergo operibus hactenus tractatis poteſt cum proportione quæſtio hæc ventilari, & ideò in hunc locum illam reſeruauimus. Et ita generatim opiniones, & auctores referemus, etiamſi ipſi interdum in particulari de Sacramentis, vel diuinis officiis, aliíſve ſimilibus operibus loquantur.

2. 1. Sententia aſſerens licitum eſſe pretium accipere. *Adrian.* *Altiſi.*

Prima ergo ſententia eſt pro huiuſmodi labore licitum eſſe pretium accipere, etiamſi actio, cui adiungitur, ſit intimè neceſſaria ad ſacrum miniſterium. Ita tenet Adrian. Quodlib. 9. art. 1. in reſolut. lit. O. Refert Altiſiod. 3. p. q. penult. de Simon. alij referunt lib. 3. tractatu 21. cap. 2. in Codice autem Pariſienſi ſatis antiquo, quo vtor, tractatus de Simonia eſt 27. & in eo non inuenio hoc expreſsè aſſertum; poteſt autem ſumi à ſimili ex capit. 3. q. 2. quatenus ibi ait, pro doctrina non poſſe pretium accipi, poſſe tamen pro labore, & addit comparationem ad aila ſpiritualia. Et ita videtur allegari ab Adrian. & eodem modo poſſet referri Alenſ. 2. part. quæſt. 167. num. 4. art. 1. quæſt. 6. in fine, cùm idem dixiſſe de ſcientia, ſubdit, *Atque idem eſt pro celebratione Miſſarũ, & ſimilibus.* Expreſſiùs id tradit Mai. ibi qu. 1. in fine §. *Hactenus.* Inclinat ex parte Richard. art. 3. quæſt. 2. ad 1. & 8 licet non de Sacramentis, ſed de conſecratione Eccleſiæ, & celebratione Miſſarum loquatur, ſentiens in quæſt. 3. contrarium de Sacramentis, quæ vix poſſunt conciliari. Pro eadem ſententia refertur Armach. lib. 10. c. 10. Ex iuris etiam peritis multi hanc ſententiam docuerunt, Gloſſ. in cap. *Significatum*, de Præb. ver. *Itaque.* Item Gloſſ. 2. in c. *Suam*, de Simon. quæ ſolùm dicit, poſſe celebrantem Miſſam accipere aliquid in ſuſtẽtationem, vel poſſe locare operas ſuas, nec plus videtur prior Gloſſa intendere, licet dicat, poſſe recipi aliquid pro labore. Et idem ferè habet Gloſ. in c. vlt. 21. q. 2. & ſequitur Panor. dicto c. *Significatum*, n. 8. & ibi alij, & præpoſit. in c. *Iudices*, 1. q. 1. Iul. Clar. dicens eſſe communem ver. *Simonia*, n. 2. Angel. ver. *Simonia*, 2. n. 6. & refert pro illa Innoc. & Hoſtienſ. in c. *Quoniam*. Ne Præla. vic. ſu.

Alenſ. *Bonau.* *Mai.* *Richard.* *Armach.* *Gloſſ.* *Panor.* *Iul. Clar.* *Angel.* *Innoc.* *Hoſtienſ.*

3. Fundamentum propoſitæ ſententiæ.

Ratio fundamentalis huius ſententiæ eſſe debet, quia actio illa ſecundùm ſe, & labor corporalis, qui ex illa naſcitur, vel incommoditas eundi, & redeundi, vel ibi aſſiſtendi cum mora temporis neceſſaria, & moraliter, & phyſicè eſt pretio æſtimabilis, & non amittit ſuum valorem propter coniunctionem cum re, ſeu conditione ſpirituali tali operi adiuncta, ergo illa vt ſic ſpectata non eſt materia Simoniæ, ac ſubinde vendere illam præciſè ſecundùm illum valorem nullo modo augendo pretium intuitu ſpiritualitatis, nullam habet rationem Simoniæ. Secundò quia illi labori ex natura rei debetur ſtipendium, ſeu merces, vnde in Concilio

Agathen.

Agathen. capit. 36. dicitur Clericis reddenda eſſe ſtipendia, *Sanctis laboribus debita ſecundum ſeruitij* Cap.vlt. *ſui debitum*, cap. vlt. 21. quæſt. 2. Non debetur autem ſtipendium ratione ſpiritualis miniſterij, vt ſpirituale eſt, ſed vt in eo corpus laborat, & occupatur, ergo hæc duo rectè diſtingui poſſunt in tali opere in ordine ad recompenſationem: ergo etiam in ordine ad pretium, & mercedem. Reſponderi poteſt, illud ſtipendium, de quo Concilium loquitur, non dari vt pretium operis, ſed vt ſuſtentationem debitam, iuxta illud Lucæ 10. Luc. 10. *Edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt, dignus eſt enim operarius mercede ſua.*

4. Sed contra hoc argumentor tertiò, Quia hoc ſtipendium ſuſtentationis nihil differt à pretio operis, & laboris materialiter ſpectari; vnde in Scriptura ita appellatur, vt patet ex eiſdem verbis Lucæ allegatis, & 1. Tim. 5. 1.Tim.5. *dignus eſt operarius mercede ſua.* Nam merces propriè ſignificat pretium operis Matt. 20. Matt 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Vnde Paul. 1. Corinth. 9. 1.Cor.9. comparat illud ſtipendio militis, quod reuera pretium eſt. Denique Numero 18. Num.18. expreſsè vocatur *pretium pro miniſterio in ſanctuario.* Et à ſigno confirmari poteſt, quia in eo attenditur proportio, & commenſuratio operis, ac laboris cum ſtipendio. Nam idcirco non datur tantùm ſtipendium recitandi Miſſam, vel officium mortuorum, ſicut canenti, nec audienti vnam confeſſionem, ſicut audienti per totũ diem, nec ſicut concionanti, ergo ſignum eſt, æſtimari laborem, & corporale opus, & cum proportione retribui; hoc autem eſt eſſe pretium, vel explicetur, in quo hæc diſtinguantur. Quartò licitum eſt ſimplici Sacerdoti locare operas ſuas pro miniſterio ſpirituali, ſed in locatione id, quod datur pro opere, habet veram rationem pretij, vt ex natura illius contractus conſtat, & ex lege 2. ff. Locati, & Leg. 2. Inſtitut. & Codice in principio, eo. ergo licitũ eſt, vendere tales operas materialiter ſpectatas. Maior conſtat ex vſu communi Eccleſiæ, & ita in ipſo Euangelio diſtinguitur mercenarius à paſtore, dicitur autem mercenarius, qui mercede conducitur. Vnde in dicto capit. vlt. 21. quæſtion. 2. Cap.vlt. iſti Clerici mercenarij, *conductitij* appellantur. Dices, In illo contractu non accipi pretium pro operibus, ſed pro obligatione ſeruiendi. Sed hoc non ſatisfacit, tum quia hæc obligatio in omni pretio pro opere interuenit, ſolúmque differt, quòd ſit ad longum, vel breue tempus, vel ad vnum, aut plures actus, quæ differentia valdè accidentaria eſt: tum etiam quia ipſa obligatio veluti habet ſpeciem à termino, vnde non eſt digna pretio, quatenus ordinatur ad miniſterium ſpirituale, vt ſpeciale eſt, ſic enim poſſet vltra omne pretium æſtimari, ergo ſpectatur ſolùm vt obligatio ad opus laborioſum, & corporale, ergo etiam ipſum opus poteſt immediatè hoc modo ſpectari, & æſtimari condigno pretio.

5. 2. Sententia affirmãs laborem intrinſecè adiunctum rei ſpiritualinõ poſſe vendi, ſecus verò laborem accidentariũ.

Secunda ſententia in hoc puncto eſt, laborem intrinſecè adiunctum ſacro miniſterio, vel ſpirituali muneri non poſſe pretio æſtimari, neque vendi, ſecùs verò eſſe de accidentario labore, de quo nulla eſt controuerſia, vt infrà videbimus. Pro hac ſententia videtur eſſe D. Thom. D.Thom. in 4. diſtinct. 25. q. 3. art. 2. quæſt. 2. in corpore, & ad 4. & 5. Et Quodlib. 8. artic. 11. quatenus his locis ait, abſolutè non licere vendere hos actus, nec locare tales operas, quamuis liceat ſuſtẽtationem accipere. Et quamuis in 2. 2. quæſt. 100. art. 2. ſolùm dixerit, *crimen Simoniæ eſſe, accipere pecuniam pro ſpirituali Sacramentorum gratia*; & art. 3. dixerit, *vendere quod eſt ſpirituale in*

A *his actibus Simoniam eſſe*, nihilominùs in eodem ſenſu videtur locutus, nam ſub illo ſpirituali comprehendit totum actum, prout in re ipſa ſpiritualis eſt, & ideò ſolùm excipit id, quod datur per modum ſuſtentationis. Atque ita intelligunt, & ſequuntur Caietanus ibi, Caiet. Sotus lib. 9. quæſt. 6. art. 1. Soto. Latè idem diſputant, & docent Durand. 4. d. 25. q. 3. n. 10. Durand. & Palud. q. 5. Palud. quamuis Paludano non placeant rationes Durandi, de quo ſtatim. Tenet etiam Gabr. Gabriel. Lect. 28. in Canon. lit. C. & Abulenſ. 3. Reg. 14. Abulenſ. quæſt. 9. Syluest. verb. *Simonia*, quæſt. 9. Syluest. ibi Reg. 5. Victor. ſuprà numer. 29. Victor. Et eam ſequuntur Innoc, & Hoſtienſ. Hoſtienſ. in capit. 3. *Ne Prælati vices ſuas.* Idem Hoſtienſ. & Anchar. Anchar. in dicto cap. *Significatum.* Abbas. B Idem tenuit Abb. emendans, vel declarans priorem ſententiam in cap. *Suam*, num. 4. & in cap. *Cum ſit Romana*, numer. 2. de Sim. Vbi Zabarel. Zabar. Annani. Anton. Ioan Andr. Ioan. Andr. & alij.

6. Probatur hæc opinio ex Durãdo.

Probat Durandus hanc ſententiam, quia labor operis etiam in corporalibus actionibus non venditur, nec emitur, nec eſt dignus alia æſtimatione, quàm ipſum opus, ſed in his miniſteriis ſpiritualibus, opera ipſa non poſſunt vendi, nec pretio æſtimari: ergo nec labor illis annexus. Maior patet; tum quia ex parte vendentis operas ſuas, parum refert labor ad valorem operis; nam æquè poteſt illud vendere. Tum quia eſt æquè vtile ementi, ſiue C cum labore illud faciat, ſiue ſine illo. Sicut ſuprà dicebamus, Aduocatum poſſe recipere pretium pro conſilio, ſiue illud cum labore det, ſiue magna cum facilitate. Tum etiam quia ex parte ementis, labor etiam non addit æſtimationem, quia illi nullã vtilitatem affert, ſi opus ab ipſo emptum æqualiter fiat, parum enim mea intereſt, quòd Scriptor laboret in ſcribendo, vel ſumma facilitate præſcriptũ opus perficiat. Minor autem ſupponitur vt clara ex ſupradictis, quia ſi opera poſſent vendi, etiam Sacramenta vendi poſſent. Hæc tamen ratio in ſuperficie ſpectata videtur falſum aſſumere; quia corporalis labor ſine dubio videtur pretio æſtimabilis, nam eſt aliquid temporale, cuius dominium eſt in laborante. Item quia aliàs nec pro labore acD cidentario ad miniſterium Sacramentorum liceret pretium accipere; conſequens autem eſt contra omnes auctores, etiam ſecundæ ſententiæ, vt videbimus. Sed fortaſſe Durandus non hunc ſenſum intendit, ſed alium, qui explicandus eſt, quia ad punctum quæſtionis intelligendum confert.

7. Diſcrimen inter laborẽ quidatur ex parte operis perſe ſpectati, & illum qui datur ex parte ſubiecti.

Diſtinguendũ ergo eſt de labore operis, nam quidam eſt ex parte ipſius operis ſecundum ſe ſpectati quaſi ex obiecto, alius eſt tantùm ex parte ſubiecti, nam idem opus laborioſus eſt perſonæ debili, vel non aſſuetæ, quàm forti, & exercitatæ, vt patet in itineratione, foſſione terræ, & ſimilibus. Labor ergo, qui merè naſcitur ex parte ſubiecti, non auget valorem, vel æſtimationem operis, & hoc ad ſummũ probat diſcurſus Durandi. Sicut è conuerſo facilitas operandi proueniens ex perfectione E ſubiecti non minuit valorem operis, cæteris paribus. Imò etiam apud Deum non minuit meritum, nec ſatisfactionem, cæteris etiam paribus, vt ex propria materia conſtat. Item merces non poſſunt cariùs vendi per ſe loquendo, ſolùm quia vendens cariùs illa emit, quàm alius, niſi per ſe ſpectatæ, talem habeant æſtimationem. Idem ergo eſt de labore adiuncto ſolùm ex conditione operantis. Et ita fatemur, hunc laborem in præſenti materia non poſſe vendi. At verò quando labor operis per ſe illi adiungitur natura ſua, quaſi ex vi obiecti, & intrinſeco modo, qui attendi debet per comparationem ad ordinariam hominum conditionẽ,

& diſpoſitionem, tunc labor multum facit ad operis æſtimationem;& ideò in operibus corporalibus per ſe loquendo vendi cenſetur, vt ex communi hominum æſtimatione, & vulgari loquendi modo conſtat. Sic enim idem eſſe cenſetur vendere operas, & vendere laborem. Item in hoc labore comprehenditur diuturnitas operis, & moleſtia, & defatigatio,quam ſecũ affert, at hæ conditiones conducũt ad æſtimationem operis, licèt non ſint adæquata ratio illius. Neque contra hoc probant aliquid conſiderationes Durandi, nam ſi conſideretur labor ex parte locantium operas ſuas, ipſi maximè intendunt vendere laborem ſuum, quia ſine dubio eſt pretio dignus, quando opus ipſum per ſe illud requirit. Quòd ſi interdum minuatur hic labor ex induſtria, vel extraordinaria diſpoſitione laborantis,illud eſt per accidens,& ideò non tenetur operans minuere pretium, quia non minuitur valor operis; nam hic valor penſatur ex communi æſtimatione,quæ attenditur ſecundum id,quod per ſe,ac regulariter contingit; ſicut etiam è contrario non augetur pretium etiamſi labor per accidens creſcat ex defectu operantis.Ex parte autem ementis in primis parum refert, quòd labor, vt ſic, non afferat illi ſpecialem vtilitatem,ſatis enim eſt,quòd opus,cui labor per ſe adiungitur, in eius vtilitatem cedat, nam pretium datur pro opere, quod æſtimatur,vt per ſe habet talem conditionem. Deinde ſatis eſt, quòd ille labor de ſe eſt pretio æſtimabilis, & quòd operans non vult illum aſſumere niſi pro pretio, & quòd ita paſcitur cum emente, nam hoc eſt ſatis, vt emens teneatur ſoluere pretium, ſiue inde reportet vtilitatem, ſiue non, quod etiam in omni opere verum eſt: & ideò multa opera iuſtè venduntur à laborantibus, quæ non ſunt vtilia ementibus, ſed propter alios fines illa emunt.

8. Durand ratio confirmatur.

Ex hac verò generali doctrina morali, quæ ſine dubio vera eſt,concludit optimè ratio quam Durãdus intendit. Nam ex diſcurſu facto concluditur, opus, & laborem dictum non eſſe æſtimabilia duplici pretio, ſed vno, & eodem, vel nullo. Vnde conſequenter fit, in præſenti materia non eſſe diſtinguendum inter opus, quo fit Sacramentum, & laborem per ſe, & intrinſecè illi adiunctum; nam hæc duo etiam in operibus profanis non ſunt æſtimabilia diſtinctis pretiis,ſed totum illud eſt vnum opus talibus conditionibus affectum,quòd omnibus ſpectalis tali pretio communiter æſtimatur. Vnde fit,quòd ſi opus non ſit pretio æſtimabile, nec labor hic per ſe illi adiunctus ſit æſtimabilis pretio; nam labor non æſtimatur per ſe, ſed ipſo opere, (vt ſic dicã)quatenus reddit illud magis, vel minùs æſtimabile. Si autem opus ſit extra ordinem rerum pretio æſtimabilium, labor etiam illi per ſe coniũctus non poterit illud reddere magis, vel minus æſtimabile, & conſequenter nec labor ipſe per ſe poterit pretio æſtimari, quia per ſe non habet valorem. Quòd ſi Duran. in hoc ſenſu dixit laborem non vendi,nec emi,ſcilicet per ſe, & ſeparatim ab opere laborioſo,rectè dixit, dummodo non neget, laborem intrinſecum, eſſe conditionem, ex qua magna ex parte ſumitur valor corporalis operis. Sicut proprietas,& virtus alicuius lapidis,aut herbæ reddit illam rem dignam tanto valore, licet non poſſit per ſe æſtimari diſtincto pretio ab ipſo lapide,vel alio ſubiecto, cui inhæret. Vnde ſi contingeret,eſſe lapidem, qui ratione ſuæ ſubſtantiæ eſſet inæſtimabilis pretio, licet haberet talem virtutem, & proprietatem ſibi naturaliter coniunctam, non poſſet pretio æſtimari, quia impoſſibile

A eſt, æſtimare virtutem ſine lapide. Ita ergo eſt de opere, & labore illi per ſe coniuncto. Eſt autem in ſuperioribus oſtenſum, opus ipſum ſacrum,etiã ſi phyſicè videatur habere aliquid materiale,totum eſſe inuendibile,quia totum reuera ſpirituale eſt,& à principio ſpirituali procedit,& ad finem ſpiritualem tendit, ergo idem dicendum eſt de labore talis operis.

9. Qui diſtinguũt in operibus ſacris inter opus, & laborem, aſſerentes opus eſſe inuendibile laborem verò vendibilẽ, pugnantia dicunt. *Durand. Caiet. Soto.*

Quapropter qui diſtinguunt in operibus ſactis inter opus, & laborem, fatentur opus eſſe inuendibile, laborem autem vendibilem, repugnantia dicunt, quia labor non eſt vendibilis, ni ſi cum opere, ſeu ratione operis, ne opus ſit vendibile ratione laboris, ſi ratione ſuæ ſubſtantiæ (vt ſic B dicam)inuendibile ſit.Et hoc videtur voluiſſe Durandus, quòd mihi maximè probatur, & idem intendit Caietanus, cum ait laborem, qui in concione, celebratione, & ſimilibus actionibus ſacris per ſe interuenit, partem eſſe ipſiuſmet actionis, & ideò non magis poſſe vendi, quàm ipſam actionem. Et Sotus ſimiliter dixit, hunc laborem eſſe de ſubſtantia Sacramenti, verbi gratia, vel ſimilis operis,& ideò inuendibilem eſſe. Quoad hãc ergo principalem partem veriſſima eſt ſecũda ſententia, & prædicto modo ſufficienter probatur. Eſtque optima confirmatio Durandi ab incommodo.Nã ſi labor hic ſpiritualis miniſterij vendi poſſet,profectò & ipſum miniſterium vendi poſſet, & C ita poſſet honeſtari omnis Simonia in his actionibus, tam vendibilia, quæ ferè eſſent hæc opera ſacra, quælibet alia corporalia; omnia enim ſunt vendibilia, quàm maximè ratione laboris. Et ſicut in his vendi non poteſt ſpiritualis vtilitas,ita neq; in aliis miniſteriis vendi poteſt ſpecialis vtilitas, quæ vel ex induſtria conducentis operarios, vel aliunde illi prouenit, ſed ſolùm materiale opus, prout communiter æſtimatur. Denique hîc locum habet regula Vrbani, in capit. *Siquis obiecerit* 1. quæſt. 3. *Qui horum alterum vendiderit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit.* Quam regulam oſtendimus ſuprà habere locum in his, quæ vel ita connexa ſunt, vt vel corporale D per ſe ſequatur ex ſpirituali,illudque ſupponat, vel ita ſint concomitanter ſe habentia, vt vnum ſit intimè adiunctum alteri in ſuo eſſe, origine, & fine; ita verò ſe habet hic labor intrinſecùs ad hæc opera, & miniſteria ſacra, vt declaratum eſt. Et ita induci poſſunt omnia Iura,quibus pro his miniſteriis pretium accipi prohibetur, omnia enim fruſtrà eſſent, ſi prædictum laborem vendere liceret. Quocircà cum hæ rationes,& Iura vniuerſalia ſint, non poſſunt probabili aliqua ratione, vel conſideratione limitari ad Sacramenta(quod Richar. fecit dicta q. 3.) quia licet Sacramenta ſint ſacratiora,& in eis commiſſa Simonia grauior ſit, nihilominùs alia etiam miniſteria ſacra ſimpliciter ſunt ſpiritualia,& E in hoc æqualia,quod ſimpliciter inuendibilia ſunt, & ideò de omnibus quoad hanc partem, eodem modo eſt loquendum.

Vrban. Pap. Cap. Siquis. *Richard.*

10. Nec contra hanc partem vrgent argumenta primæ ſententiæ. Nã primum de æſtimatione corporalis laboris æquè procedit de ipſomet opere, ac de eius labore, de ipſo autem opere, dici non poteſt vendi poſſe,aut pretio æſtimari,vt ſuprà oſtenſum eſt. Dico ergo totum illud opus cum toto ſuo intrinſeco labore, & conditionibus omnibus, quas per ſe habet adiunctas, factum eſſe inæſtimabile pretio per eleuationem ad ſpiritualem ordinem, & intimam coniunctionem cum ratione Sacramenti aut alterius ſacri miniſterij.Vnde conſequenter dicitur, ſacros miniſtros, eo ipſo quòd ſeſe talibus

miniſteriis

miniſteriis dicarũt, aſſumpſiſſe omnus miniſtrandi gratis, & non vendendi tales operas, aut labores. Neque propterea deterioris conditionis fiunt, tum quia diuino cultui dicantur, & Deo conſecrant operas ſuas; tum etiam quia non priuantur mercede ſua, quæ non ſit pretium labori, ſed ſtipendium perſonæ, vt benè ibidem ac ſecundùm rationem reſponſum eſt. In tertia verò ratione petitur differentia inter pretium, & ſtipendum, de qua infrà circa quartam diuiſionem dicturi ſumus ex profeſſo. Nunc ſatis ſit dicere, quod pretium ſpectatur per commenſurationem ad valorem, & æſtimationem operis, ſeu laboris, quod repugnat ſanctitati operis, ac miniſterij ſacri: ſtipendium autem ſuſtentationis conſideratur in ordine ad perſonam, quatenus ſuſtentatione indiget, quam acquirere non poteſt, dum aliis in ſpiritualibus inſeruit, & ideò ab illis ex iuſtitia debetur ſuſtentatio ratione talis miniſterij, ſaltem vt conditionis neceſſariæ ad talem obligationem. Et in hoc ſenſu vocatur hoc ſtipendium merces in teſtimoniis ibi allegatis ſecundùm quandam æquiparationem, vel analogiã, vel certè quia nomen mercedis abſtrahit à propria ratione pretij temporalis, & de quolibet præmio ex iuſtitia debito dicitur, quomodo vita æterna merces appellatur. Et ideò hoc ſtipendium interdum in Euangelio vocatur cibus, quia datur in ſuſtentationem, interdum merces, quia debetur ex iuſtitia. Pretium autem non appellatur in nouo Teſtamento; in illo autem loco Numerorum aliqui putant, legendum eſſe mercedem non pretium, & ita vertunt Septuaginta, & ſequuntur Sanct. Pag. & Oleaſter. Et ita poſſet exponi nomen pretij. Vel etiam dici poteſt, ibi ſermonem eſſe de Leuitis, quorum miniſterium erat merè corporale, vt excubias facere, cuſtodire, & deferre tabernaculum, & ideò eis magis accommodatur ratio pretij. Quod ſignificat Abul. ibi q. 30. & 31. Alia verò, quæ in eadem, & quarta ratione petuntur, pertinent ad labores, vel conditiones accidentarias ſactis miniſteriis, de quibus dicendum ſupereſt.

Diſcrimen aſſignatur inter pretium, & ſtipendium. — *Num. 18.* — *Septuag. Sanct. Pag. Oleaſter.* — *Abulenſ.*

11\. *An labor accidentarius ſit materia Simoniæ.*

Quod ergo ſpectat ad alteram partem de labore accidentario, fatentur auctores poſteriotis ſententiæ, illum non eſſe materiam Simoniæ, ſed poſſe pretio æſtimari. Imò multi exiſtimant, & veriſimiliter ctedi poteſt, auctores primæ ſententiæ nihil aliud intendiſſe. Vt autem verus ſenſus, & ratio huius partis intelligatur, aduerto aliter ſumi ab his auctoribus laborem per accidens, quàm à nobis ſumptus fuerit in alia ſimili diſtinctione præmiſſa. Vocant enim laborem per accidens, non laborem, qui ex parte ſubiecti, ſeu perſonæ operantis coniungitur cum ipſomet intrinſeco opere Sacramenti, ſed laborem, qui naſcitur ex alio opere, qui per accidens coniungitur cum opere Sacramenti. Qui duo labores accidentarij, adeò diſtinguuntur mea ſententia, vt pro priori non magis liceat accipere pretium, quam pro ipſo opere Sacramenti: pro poſteriori autem liceat. Declaratur exemplis, nam ſi Sacerdos propter tarditatem ſuam, vel ſenectutem nimium fatigatur, dicendo Miſſam, aut miniſtrando Sacramentum, labor talis perſonæ accidentarius plane eſt tali miniſterio, vt conſtat, & nihilominùs non poteſt pro illo exigere pretiũ, quia in nullo opere talis labor, eſt dignus pretio diſtincto ab opere ipſo, vt oſteſum eſt. Si ergo propter opus ipſum non poteſt exigi pretium, etiam nec propter laborem huiuſmodi accipi poterit: nam ſi cõſideretur ille labor, vt eſt à tali opere, non eſt magis vendibilis, quàm ipſum opus: ſi verò ſpectetur, vt eſt ex diſpoſitione operantis, ſic

A eſt per accidens, reſpectu petentis opus, & ideò non poteſt alius cogi ad emendum, vel ſoluendum illum, quia non eſt cauſa illius. At verò ſi Sacerdos cogatur agere iter vnius leucæ, vel expectare duas horas, vt ſacrum faciat, ille labor eſt accidentarius miniſterio ſacro, non vt coniunctus illi ex parte operantis, ſed ratione alterius operis, vel occupationis, ant otij, quod per accidens adiungitur ad miniſterium ſacrum ex parte petentis ſacrum miniſterium. Et tunc manifeſtum eſt, pro tali labore poſſe pretium poſtulari, quia reuera accipitur pro opere diſtincto à miniſterio ſacro, & ita in vniuerſum verum eſt, in tantum accipi poſſe pretium pro hoc labore accidentario, in quantum accipi etiam poteſt pro illo opere accidentario, cui per ſe coniungitur.

Sec adhuc ſupereſt à nobis explicandum, quis 12. B labor ſit per ſe adiunctus miniſterio ſacro, vt omnis alius, qui præter illum adhibetur, accidentarius iudicandus ſit. Aliqui enim videntur exponere laborem per ſe, tantùm eſſe illum, qui intrinſecè coniungitur operi ſacro, vt eſt in Sacramentis, quoad ſubſtantiam eorum, prolatio formæ cum lotione, vnctione, vel alia ſimili actione intrinſeca Sacramento, quoad reliqua Sacramentalia, vel ſacra miniſteria cum ptoportione. Omnia verò alia opera antecedentia vel conſequentia ad hæc intrinſeca putant eſſe per accidens, & vendi poſſe, ac pretio æſtimari, etiamſi alioqui moraliter, & humano modo loquendo, neceſſaria ſint ad tale miniſterium. Vt verbi gratia, ad concio- C nandum opus eſt, vt antecedat ſtudium, non eſt tamen intrinſecum concioni, dicunt ergo poſſe pretio æſtimari. Item poſt laborem concionis ſequitur tanta corporis laſſitudo, vt per multas horas laborari non poſſit in aliis rebus, & commodis humanis; eſt ergo illud accidentarium incommodum pretio æſtimabile. Imò cùm exhortatio ipſa ſpiritualis, quæ per concionem fit, poſſit lenta actione, & fetè ſine labore fieri, totus ille labor, & fatigatio corporis, quæ adhibetur in feruore concionis cum magna vocis contentione, dicetur etiam per accidens, & ideò poſſe in pactum deduci. Sicut cantores Eccleſiæ vendunt ſuos labores, D quia illa vocum contentio, & harmonia non erat per ſe neceſſaria ad diuina officia, ſed per accidens adiungitur.

Quis labor dicatur per ſe adiũctus miniſterio ſacro. Aliquorum opinio.

In contrarium autem eſt, quia ſi hanc regulam 13. amplectemur, multa pacta in his miniſteriis ſpiritualibus approbanda erunt, quæ contra vſum Eccleſiæ, & contra bonos mores eſſe videntur; nam aperitur via ad vendenda multis modis hæc ſacra miniſteria. Nam in primis poterit Sacerdos, qui Miſſam canit præter ſtipendiũ ſuſtentationis debitum ratione Miſſæ, ſuum labotem, & fatigationem vendere, quia etiam ille labor eſt per accidens ad illud miniſterium ſacrum, ſine illo enim fieret. E Prætereà, poterit etiam pretium exigi pro labore eundi ad Eccleſiam, verbi gratia, quia ille antecedit, & non eſt per ſe coniunctus cum actione ſacra; pro re autem corporali ſecundum ſe pretio æſtimabili, quæ antecedit ad rem ſpiritualem, etiamſi ad illam moraliter neceſſaria ſit, iuſtum pretium accipi poteſt, vt ſuprà de rebus ſacratis dictum eſt. Et ita quando illud iter eſt longum, omnes concedunt poſſe pretio compenſari, idem ergo erit, licèt ſit breue, quia licet neceſſarium, non eſt per ſe connexum cum ſacro miniſterio. Nec referr, quòd breue illud iter paruæ æſtimationis ſit, tum quia hic loquimur in rigore, & ſeruata proportione; tum etiam quia licet in vno actu ſit

Oppugnatur.

paruæ æſtimationis, in multis erit magnæ, & ita pro multis repetitis actionibus, vt Miſſis, &c. poterit aliquod pretium conſideratione dignum poſtulari. Atque ad hunc modum poſſunt multæ circunſtantiæ antecedentes, vel conſequentes ad opus ſacrum conſiderari, quæ ſecundũ ſe ſunt æſtimabiles pretio, & non ſunt intrinſecæ ipſi miniſterio, licèt alioqui ex aliis rationibus humanis neceſſariæ ſint ad tale opus.

14. Vera ſententia exponitur, & explicatur, pro quo labore non poſſit accipi pretium.

Quapropter dicendum videtur, non ſolas operas, & labores, quibus intrinſecè quaſi componitur actus ipſe ſpiritualis, ſed etiam quæ per ſe neceſſariæ ſunt ad tale miniſterium ſacrum, prout ab hominibus moraliter exerceri poteſt, non debere, nec poſſe pretio æſtimari. Hoc mihi probant poſteriores rationes, quæ poſſunt ampliùs confirmari. Quia aliàs licet iudex eccleſiaſticus non poſſet pro ſententia, vel actu iudiciali pretium ſumere, poſſet pro ſtudio, pro labore videndi proceſſum, audiendi partes extra iudicium, & ſimilia multa, quæ ad illud munus neceſſaria ſunt: & ita poſſent iuſtificari omnia dona, & præmia temporalia, quæ iſti iudices acciperent. Similiter viſitatores Epiſcoporum pro labore itineris poſſent pretium accipere, & pro labore ſtudendi, vel legendi, quem ſæpè adhibere neceſſarium eſt. Et ita de aliis, quæ ſunt aliena ab vſu Eccleſiæ; nam pro his miniſteriis concedit Eccleſia ſtipendium ſuſtentationis conueniens, & proportionatum, penſatis omnibus neceſſariis operibus ad tale miniſterium; pretium autem pro actionibus neceſſariis poſtulare, alienum eſt ab vſu Eccleſiæ. Et ratio à priori eſt, tum quia illa omnia, quatenus perneceſſaria ſunt ad tale miniſterium, veluti componunt vnum opus morale, quod totum ſacrum eſt, & vt tale eſt tractandum: tum etiam quia omnes illæ actiones, prout fiunt in Eccleſia, non habent æſtimationem, nec vtilitatem, niſi ratione operis ſpiritualis, ſeu miniſterij eccleſiaſtici, ad quod ordinantur, & ideò ſi illa pretio fierent, miniſterium ipſum venderetur.

15. Quis labor cenſendus eſt eſſe per accidens.

Illi ergo labores cẽſendi ſunt per accidẽs adiunctis his miniſteriis ſacris, qui non ex vi miniſterij per ſe, ac moraliter expetuntur; ſed tantùm in caſu, ratione circunſtantiarum, perſonarum, aut locorum. Et in his tantùm ponuntur exempla Caiet. Sot. & alij auctores, vt ſunt, agere iter vnius leucæ ad dicendum ſacrum, quando id non eſt coniunctum officio, aut beneficio expectare quotidie per horam, vel aliud tempus ad celebrandũ, vel dicere Miſſam ſtatis horis, vel in certis locis, & ad hoc obligari, & ſimilia. Huiuſmodi ergo extraordinarij labores vendi poſſunt, ſeu locari, & de illis intelligenda eſt ſecunda pars poſterioris ſententiæ, quam ſequimur, & explicamus. At verò ſtudere pro concione non cenſeo eſſe laborem accidentarium, nec vendibilem, niſi quis promitteret extraordinarium ſtudium, vel quid ſimile, ſtudiũ autem debitæ præparationis ad concionandum, tam ſacrum reputandum eſt, quàm ipſa concio, totum enim ordinatur, vt homo fiat aptum Spiritus ſancti inſtrumentum ad munus illud. Et maiori ratione labor qui adhibetur in ipſo actu concionis, licet magnus videatur, quia eſt per ſe coniunctus cum ipſa actione ſacra, prout moraliter fit; nec mutat eius naturam, quòd in vna perſona fit maior, vel minor iuxta diuerſos modos concionandi, nã hoc accidentarium eſt ex parte operantis, non alterius, & ideò non poteſt in maiorem conſideratione͂, aut æſtimationem adduci. Et eadem ratione non cenſeo Sacerdotem canentem Miſſam poſſe aliquid vendere de labo-

A re illius Miſſæ, ſiue ſit ratione cantus, ſiue ratione temporis, aut moræ, quia tota illa actio prout ita fit, eſt ſacra, & totus ille labor eſt quaſi pars illius. Aliàs Diacono, & Subdiacono ex officio miniſtrandi ſemper liceret vendere ſuas operas, quia illud miniſterium moraliter non fit ſine cantu, & aliis ſimilibus laboribus. Nec in hoc æquiparandi ſunt hi ſacri miniſtri, cantoribus conductis ad ornandum Diuinum officium ſuis vocibus, aut aliis muſicis inſtrumentis. Nam illi reuera per ſe nõ exercent actionem ſpiritualem, neque in rigore officium diuinum recitant ex vi illius miniſterij, & ideò non ſolùm pro labore, ſed pro tota illa actione pretium accipere poſſunt. Secùs verò eſt de Clericis in Eccleſia pręben-

B datis ad miniſterium chori; nam illi pro ſuo cantu, & opera non poſſunt pretium accipere, quia ſpiritualia exercent, quę intrinſecè illam operam, & laborem requirunt. Et ideò licet fortaſſe teneantur multum vigilare, vel media nocte ſurgere, &c. non poſſunt hos labores vendere, licèt ſtipenda ſua poſſint accipere. In his ergo omnibus laboribus, etiamſi magni, & corporales eſſe videantur, habet locum ſtipendium ſuſtentatationis, non pretium.

16. An poſſit accipi pretiũ pro obligatione exercẽdi ſpirit.

Tandẽ petitur in vltima ratione pro priori ſententia facta, an pro obligatione ad hæc ſpiritualia facienda poſſit pretium accipi. Communiter enim dici videtur hoc eſſe licitum, quia obligatio quid

C diſtinctum eſt ab actu ſpirituali, ad quem fit, & per accidens ſe habet ad illum; éſtque æſtimabilis pretio, etiamſi actus, ad quem ordinantur, non ſit pretio æſtimabilis: ergo poteſt vendi, nec propterea venditur actus ſpiritualis. Confirmatur exemplo vſuræ, nam licèt pro mutuo nihil accipi poſſit, pro obligatione ad mutuandum poteſt aliquid exigi, quia eſt pretio æſtimabilis, & per accidẽs ad ipſum mutuum. Confirmatur 2. ex vſu, nam Sacerdos locat operas ſuas ad miniſtrandum Sacramenta, & alia ſpiritualia in aliqua Eccleſia, per quam locatione͂ obligatur, & ratione illius obligationis aliquid recipit per proprium pactum. Locatio autem venditioni æquiualet, Inſtit. de Locat. l. 2. ff. Locat. Et

Inſtit. de Loca. L. 1.

D hoc tantnmmodo videntur honeſtari legata, & anniuerſaria per quæ obligentur Capitula, ſeu conuentes Eccleſiarum ad certa officia, vel ſacrificia ſingulis annis facienda pro certo pretio, vt infrà cap. 38. videbimus.

17. Reſolutio quæſtionis.

Sed nihilominùs dicendum eſt, pro obligatione ad ſpiritualia, vt talia ſunt, non poſſe accipi pretium, licet poſſit accipi ſubſidium ſuſtentationis, pro obligatione autem ad ſpiritualia, prout includunt aliqua corporalia onera, quæ ſunt per accidens ad ipſa ſpiritualia ſecũdum ſe ſpectata, poſſe accipi proprium pretium. Hæc videtur eſſe mens omnium Auctorum in hac materia, vt apertè explicuit Abbas in capite *Significatum*, de Præben.

Abbas. Caiet.

E numer. octauo, & Caietanus verb. *Simonia*, regul. 5. vbi ait, non eſſe licitum locare operas ſpirituales ſecundum ſe, licere tamen ratione corporalium, quæ per accidens adiunguntur; nam idem eſt locare operas, quod obligare ſe ad tales operas propter certum pretium. Et eodem modo loquitur Innoc. in d. cap. *Significatum*, & in c. 3. *Ne Prælati vices ſuas*. Et prima pars declaratur ex ratione ſuprà facta, adiuncta doctrina D. Thom. in d. quæ. 100. art. 4. ad 1. vbi ait, temporalia annecti ſpiritualibus tanquam fini, & ideò quamuis liceat vendere temporalia, *ordo* (inquit) *ad ſpiritualia, ſub venditionem cadere non debet*. Ergo obligatio ſpectata ſolùm ſecundum ordinem ad ſpirituale miniſteriũ vendi non poteſt. Item quia ſi illa obligatio ſic

Innoc. D. Thom.

ſpectata

ſpectata venderetur, ſpirituale miniſterium venderetur, vel vt res vendita, vel vt ratio venditionis, neutro autem modo vendi poteſt, aliàs appretiaretur res ex ſola ſpiritualitate, quod eſt Simoniacum, vt ſæpè dictum eſt. Neque contra hoc procedit prima ratio dubitandi, quia obligatio, vt præcisè reſpicit ſpirituale, eſt illi annexa, & ab illo accipit æſtimationem ſuam, & ideò vt ſic vendi non poteſt, ſed alio altiori modo rependi debet, ſcilicet per ſubſidium ſuſtentationis, vt in ſecunda parte aſſertionis dicitur, quæ noua probatione non eget.

17. Probatur poſterior pars aſſertionis.

17. Vltima verò pars de accidentariis oneribus rectè probatur ex vſu, & exemplo mutui, & ex dictis in ſuperioribus. Nam ſicut labores, ita & incommoda, & onera accidentaria pretio æſtimari poſſunt, in his autem obligationibus interueniunt multa huiuſmodi onera, vt perpetuò manendi in tali loco, expectare talem, vel talem horam, priuari aliis commodis, & occupationibus, vt poſſit quis eſſe paratus ſemper ad tale miniſterium, obligatio ergo, per quam ſimilia onera inducuntur, compenſari poteſt iuſto pretio, intuitu illorum, licet non poſſit pretium augeri, eò quòd ad ſpirituale miniſterium hæc omnia ordinentur. Sed ſiquid ampliùs neceſſarium ſit, recipiendum eſt titulo ſuſtentationis, non pretij. Et ita exiſtimo, anniuerſaria, & ſimiles dotationes perpetuas multò meliùs honeſtari hoc titulo ſuſtentationis, quàm locationum operum, etiam pro accidentalibus oneribus, quæ ſunt per accidens, in re autem perpetua magis conſiderandum eſt id, quod eſt per ſe; vt eſt ſuſtentatio, vt in dicto c. 38. dicemus.

CAPVT XXII.

Vtrùm omiſſio ſpiritualium actuum, ſit materia Simoniæ?

1. Ratio dubitandi.

1. RAtio dubitandi eſt, quia, omiſſio non eſt aliquid ſupernaturale, nec per poteſtatem ſpiritualem fit, ſed per meram voluntatem, vnde dici non poteſt ſpiritualis ratione principij, & conſequenter nec ratione finis, quia omiſſio per ſe non confert ad ſpiritualem ſalutem. Secundò Chriſtus Dominus ſolùm dixit *Gratis accepiſtis, gratis date.* Per quæ verba, vt ſuprà tetigi, in rigore non præcepit dare, ſed ſub conditione, ſi detur, vt gratis detur, ergo qui non dat, quocumque modo non det, ſiue gratis, ſiue pretio, non facit contra illud præceptum, ergo neque qui omittit propter pretium Simoniam committet, nam ille ſolum non dat. Et confirmatur, quia præceptum illud Chriſti reſoluitur in negatiuum, Ne vendatis ea, quæ gratis accepiſtis, ſed per ſolam omiſſionem, non peccatur contra præceptum negatiuum; nam omiſſio opponitur tantùm affirmatiuo præcepto, ergo per omiſſionem, non peccatur contra illud verbum Chriſti, & conſequenter nec Simonia committitur. Tertiò ſi vendere omiſſionem actus ſpiritualis, eſſet Simonia ſemper mala, ſiue actus, pro cuius omiſſione pecunia datur, futurus eſſet iuſtus, ſiue iniuſtus. Conſequens eſt falſum: ergo ſequela patet, tum quia Simonia eſt intrinſecè mala, & ita ſemper eſt mala; tùm etiam quia vendere actum ſpiritualem, ſemper eſt Simoniacum, & malum, ſiue actus ſit malus, ſiue bonus, vt in iuſta, vel iniuſta abſolutione, vel electione, &c. ergo idem eſſet in omiſſione, ſi illa etiam eſſet materia Simoniæ. Minor autem, ſeu falſitas conſequentis patet, quia ei, qui indignum electurus eſt, licitum eſt, dare pecuniam, vt ab electione abſtineat, & ei, qui Simoniacè ordinaturus eſt, ne ordinet, vt communiter doctores in cap. *Cùm in Eccleſia*, de Simon. ergo.

2 Pars affirmatiua proponitur. Cap. Nem.

2 In contrarium verò eſt, quia in Iure expreſsè dicitur, committi Simonia omittendo, ſicut committendo, cap. *Nemo presbyterorum*, de Simonia, vbi prohibetur, ne pœnitentia detur, vel negetur pretio, & ſubditur, *Vtrumq; enim Simoniacum eſt.* Dicunt aliqui, ibi latè accipi nomen Simoniæ. Sed contrà; quia non eſt veriſimile, æquè proferri eandem vocem de duobus in eodem Iuris contextu, & vni propriè alteri tantum per metaphoram adaptari; nam determinatio cadens in plura, æqualiter ea determinat, argum. L. *Iam hoc Iure*, ff. de vulg. & pupill. Præſertim cum verba legis tam abſolutè prolata, cum proprietate ſint intelligenda; alioqui eodem modo poſſet quis ſuo arbitratu interpretari omnia decreta, quæ actiones aliquas vt ſimoniacas damnant. Secundò, ſuprà dictum eſt, iuſtam, ac debitam abſolutionem Sacramentalẽ negare pretio accepto, Simoniacum eſſe, quia negare abſolutionem, eſt actus clauiũ, quatenus clauis, eſt poteſtas remittendi, & retinendi peccata claudendi, & aperiendi, nõ enim poteſt aliter claudere, vel retinere quàm non abſoluẽdo: ergo idem erit de negatione abſolutionis à cenſuris, & eadem ratione de cæteris ſimilibus omiſſionibus. Tertiò licet omiſſio phyſicè non ſit aliquid reale, tamen eſt vera priuatio realis, quæ proinde ad actionem reducitur, vt ſentit D. Thom. 1. 2. q. 71. art. 6. explicans definitionem peccari, & poteſt habere eoſdem effectus morales, quos habet actio, ſic enim non minùs iniuſtus eſt, qui non defendit eum, qui occiditur, ſi ex officio teneatur, quàm illum occidendo, vt ſentit idem D. Thom. 1. 2. q. 72. art. 6. & ideò omiſſio poteſt eſſe cauſa irregularitatis, ſicut commiſſio, ergo eadem ratione poterit moraliter ſpiritualis reputari aliqua omiſſio, & eſſe materia Simoniæ.

Leg. *Iã hoc Iure.* — *D. Thom.* — *D. Thom.*

3. 1. Opinio negans circa ſolam omiſſionem poſſe committi Simoniam. *Adrian.* *Innoc.* *Hoſtienſ.* Cap. *Nemo.*

3. Circa hoc, variæ ſunt opiniones. Prima abſolutè negat circa ſolam omiſſionem poſſe committi veram Simoniam. Ita tenet Adrian. dicto Quodlib. 6. art. 2. in principio, Innoc. dicto c. *Nemo*, exponit *Simoniacus*, id eſt, per modnm Simoniaci puniendus, loquitur autem tantùm de illo, qui pro pecunia celat delictum alterius. Et idem ſequitur Hoſtienſis ibi. Fundari poteſt hæc ſententia rationibus priori loco poſitis, & addi poteſt, aliqua poni in dicto cap. *Nemo*, quæ non poſſunt cenſeri materia propria Simoniæ, vt celare Epiſcopo peccatum alterius propter pecuniam, vel propter reſpectum conſanguinitatis aut familiaritatis. Item reconciliare indignum gratia, vel fauore. Item propter liuorem à reconciliatione dignum remouere. Hæc enim omnia non videntur eſſe propriè Simoniæ. vel ex defectu materiæ, vt in celando delictum, vel ex defectu pretij, vt in gratia, fauore, liuore, & reſpectu conſanguinitatis, ergo neceſſariò ille textus exponendus eſt de Simonia impropriè, ac latè ſumpta. Quòd ſi ille textus non cogit, non eſt, cur dicamus in ſola omiſſione propriam Simoniam committi.

4. 2. Opinio affirmãs omiſſionem eſſe propriã materiam Simoniæ. *D. Thom.* *Palud.* *Gabr.* *Syluest.* *Tabien.* *Angel.* *Anton.* *Soto.* *Gloſſ.* *Panor.* *Felin.*

4. Secunda ſententia eſt, omiſſionem eſſe poſſe propriam Simoniæ materiam. Tenet Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 3. ad 3. & in 4. diſt. 25. quæſt. 3. art. 2. quæſt. 2. ad 6. Palud. ibi quæſt 5. Supplem. Gabr. quæſt. 2. art. 1. not. 4. Syluest. verb. *Simonia*, q. 9. dicto 5. & 9. Tabi num. 46. Angel. *Simonia*, 3. num. 32. Anton. dicto cap. 5. §. 17. Et indicat etiam Sot. d. q. 6. art. 2. ad 3. Et in hanc partem magis inclinat Gloſ. in d. cap. *Nemo* verb. *Celent*, & verb. *Vtrumque*. Idem Panorm. ibi num. 6. Significat Felin. & ibi frequentiùs alij Doctores. Sequitur

Vgolin. Gratian. Gloſſ. Archid. Præpoſit. Turrecr. Cap. Sunt quidam. Paſchal. Papa.

Vgolin. Tabul. 1. cap. 40. §. 3. Et videtur hæc fuiſſe ſententia Gratian. §. *Qui autem*, poſt c. *Nullus Epiſcopus* 124. 1. q. 1 vbi Gloſſ. ita exponit, & ſequitur. Quam ibi approbant Archid. Præpoſit. & Turrec. Qui etiam id confirmant ex c. *Sunt quidam.* Nam licet ſolùm dicat Paſchalis Papa, eos, qui ſic delinquunt, *eſſe ſacrilegos iudicandos*, tamen cum hoc ſacrilegium in commutatione temporalis rei pro ſpirituali conſiſtat, non poteſt aliud eſſe quàm Simonia. *Gratian.* Poſteáque adducit ibi Gratian. per quinque capita vſque ad finem quæſtionis, varias leges ciuiles, in quibus æquali pœna puniuntur ſimilia crimina in iudicibus, vel aliis miniſtris ſecularibus quando in iuſtitia adminiſtranda corrumpuntur, B ſiue agendo, ſiue omittendo delinquant; ſumens inde argumentum, delictum eſſe eiuſdem qualitatis, & rationis in materia temporali, & conſequenter idem eſſe dicendum in materia ſpirituali. Multúmque poteſt ad hoc confirmandum iuuare regula iuris Ciuilis 164. ff. de Regul. Iur. *qui non facit, quæ facere debet, videtur facere aduerſus ea, quæ non facit.* ſignificat enim, omiſſionem rei debitæ æquipatari commiſſioni, quod etiam habetur in Leg. *In fraudem*, ff. Quæ in fraudem cred. & in multis aliis, quæ ibi notat Accurſ. Nec enim refert, quòd phyſicè differant tanquam actio, & carentia. Nam ea, quæ phyſicè diſtincta ſunt, poſſunt moraliter æquipollere, & hoc eſt, quod ad rationem peccati per ſe ſpectat.

Regul. 164. Leg In fraudem. Accurſ.

C

5\. *1. Opinio affirmans vera iudicatur.*

In hoc puncto, hæc poſterior ſententia mihi ſimpliciter vera videtur, quia non affirmat, quamcunque omiſſionem actus ſpiritualis eſſe materiam Simoniæ, ſed ſolùm indefinitè, & generatim in ſola omiſſione poſſe interdum reperiri ſufficiẽtem materiam Simoniæ. Prior verò opinio, quia id abſolutè, & in vniuerſum negare videtur, admittenda non eſt, licet verum ſit, multas eſſe omiſſiones ſpiritualium actuum, quæ licet vendantur, propria Simonia non committetur. Vt ergo explicemus quando hæc ſit, vel non ſit ſufficiens materia Simoniæ, diſtinguamus in primis, aliud eſſe pretium dare, ne actus ſpiritualis indignè fiat; aliud D eſſe dare, ne fiat, etiamſi iuſtè, & ſanctè faciendus ſit. Item de actione etiam digne facienda diſtinguere oportet: nam interdum non eſt debita, & ideò licet omittatur, nullum committetur peccatum, per ſe loquendo, licet fortaſſe vendere, aut emere talem omiſſionem, inordinatum ſit. Aliquando verò actio non ſolùm licita, ſed etiam debita eſt, cuius proinde omiſſionem emere, aut vendere, eſt peccatum. Prætereà inter omiſſiones has, poteſt conſiderari alia varietas; nam quædam ſunt merè priuationes aliquorum vſuum, virtutum, vel poteſtatum, quædam verò ſunt morales, vt quidã vſus alicuius poteſtatis ſpiritualis. Exempla priorum omiſſionum ſunt non orare, non audire Miſſam, & ſimiles; poſteriorum verò exempla non ſunt abſoluere pœnitentem dignè confeſſum, non abſoluere à cenſura eum, qui iuſtè abſolutionem petit, & ſimiles. Inter quas hoc poteſt diſcrimen conſiderari, quod in prioribus non reſultat ex illis effectus moralis præter ipſam omiſſionem, in poſterioribus autem reſultat aliquis effectus, qualis eſt perſeuerantia cenſuræ, vel damnatio alicuius, ſeu retentio peccatorum. Quod ſiquis rectè conſiderer, ſolùm in actibus poteſtatis iuriſdictionis ſpiritualis, ſeu in priuationibus eorum, inuenitur hoc genus omiſſionum. Et ratio eſt, quia poteſtas iuriſdictionis data eſt ad ſoluendum, & ligandum, poteſtas autem ordinis de ſe tantùm datur ad operandum, ceſſatio autem ab

A opere non eſt propriè ab ipſa, ſed à ſola voluntate: ſicut virtus, vel auxilium gratiæ datur ad actum ſupernaturalem, vel ſpiritualem, omiſſio autem talis actus non eſt à gratia, ſed à ſola voluntate: at reſpectu iuriſdictionis, ipſa negatio actus eſſe poteſt ab ipſa iuriſdictione. Item poſſumus hîc diſtinguere inter Simoniam de Iure diuino, vel humano: nam fortaſsè interdum eſſe poteſt vnius modi in hac materia, aliquando verò alterius.

6\. *1. Concluſio. Non eſt Simonia dare alicui pecuniam, vt abſtineat ab actu ſpirit. quem iniuſtè, ſacrilegè, aut Simoniacè facturus eſt. Cap. Nemo. Cap. Sunt quidam. Gloſſ.*

Dico ergo primò, Non eſt Simonia dare alicui pecuniam; vt abſtineat ab actu ſpirituali, quem iniuſtè, vel ſacrilegè, aut Simoniacè facturus eſt. In hac concluſione videntur omnes conuenire. Et ratio eſt, quia hoc, nec prohibitum inuenitur, nec eſt per ſe malum. Prior pars patet, quia in dicto c. *Nemo*, non eſt ſermo de his omiſſionibus, ſed de illis, quæ ſunt contra honeſtatem, & obligationem, vt legenti facilè conſtabit; & ex cap. *Sunt quidam*, 125. prima, quæſt. prima. Neque inuenitur alius Canon, qui de hac materia tractet, vt vbi Gloſſa notauit in §. antecedente. Altera verò pars conſtar, quia qui dat pecuniam, in eo caſu non intendit emere aliquid ſpirituale, ſed ſolùm impedire, ne peccatum iniuſtitiæ, ſacrilegij, vel Simoniæ fiat; at per ſe non eſt malum, imò bonum impedire peccatum, etiam mediante pecunia, ſicut precibus vel minis. Item quia licitum eſt pecunia data, inuitare ad bonum, vt ſuprà dictum eſt, ergo etiam licet per pecuniam inducere ad non peccandum.

7\. *Opinio Canoniſtarum aſſerens in eo caſu non dari Simoniã ex parte dãtis, committi tamẽ ex parte recipientis. Abbas. Redoan. Vgolin.*

Dicunt autem Doctores Canoniſtæ, in eo caſu non committi quidem Simoniam ex parte dantis, de quo procedit ratio facta, committi autem ex parte recipientis. Ita refert, & ſequitur Abbas in cap. *Cùm in Eccleſia* de Simon num. 8. & ſequitur Redoan. 1. part. cap. 8. num. 9. Contrarium verò etiam de recipiente tradit Vgolin. Tabula 1. cap. 41. §. agens in particulari de illo, qui accipit pecuniam, vt non eligat, vel ordinet Simoniacè. Et ratio eius eſt, quia ille non intendit Simoniam committere, ſed potius vitare, quando pretium accipit pro illa vitanda. Sed ratio non eſt vniuerſalis; quid enim ſi accipiat pecuniam non pro- vitanda actione Simoniaca, ſed pro vitanda electione iniuſta indigni, vel abſolutione peccatoris indiſpoſiti, & publici; tunc enim poteſt abſtinere ab vno ſacrilegio, & nihilominus aliunde Simoniam committere. Imò etiam in priori caſu non repugnat, velle vnam Simoniam vitare, & aliam committere. Siquis enim pretium accipiat, ne Simoniacè alteri beneficium conferat, nihilominùs Simoniam committit, & dum putat vnam vitare, in aliam relabitur. Eo vel maximè, quoniam ad Simoniam committendam non eſt neceſſarium habere formalem intentionem eius, ſed ſatis eſt voluntariè facere contractum in materia Simoniaca.

8\. *Sententia Auctoris.*

E In hoc ergo puncto duo arbitror eſſe diſtinguenda ex parte recipientis pecuniam. Vnum eſt, ſi pro pecunia abſtineat tãtùm à malitia illa, quam cogitabat, non verò ab actione ipſa, cui coniungenda erat malitia, vt ſi indignum erat electurus, poteſt ob pecuniam vitare illam prauam circunſtantiam, non tamen omittere electionem. Vel ſi in peccato erat celebraturus, poteſt pecunia induci, vt priùs confiteatur, & ſic abſtineat à ſacrilegio, quamuis celebrationem non omittat. In hoc ergo caſu formaliter loquimur, & dicimus, non committi Simoniam etiam ex parte recipientis, quicquid ſit de iniuſtitia, vel turpi lucro, de quo aliàs. Probatur, quia tunc non vendit vſum alicuius

ius ſpiritualis doni, ſed vſum tantùm ſuæ libertatis. Item quia in aliis caſibus, & vniuerſaliter loquendo recipere pecuniam pro aliquo peccato vitando, non eſt Simonia, vt per ſe conſtat. Aliunde verò eſſe poteſt, ſi propter pecuniam à tota actione ſpirituali, & non ſolùm à praua eius circunſtantia deſiſtat: tunc enim de illa omiſſione iudicandum erit iuxta ſequentes propoſitiones.

9. Poteſt committi Simonia in vſu negatiuo ſpirit. iuriſdictionis per ſolam omiſſioné. Cap. *Nemo.*

Dico ſecundò. In vſu negatiuo ſpiritualis iuriſdictionis, per ſolam omiſſionem poteſt Simonia committi, ſi talis omiſſio moraliter cenſeatur prouenire à tali iuriſdictione, & habere effectus morales illi proportionatos. Quoad hanc ſaltem partem cenſeo veriſſimam ſecundam ſententiam, & bene probari ex cap. *Nemo,* & ex rationibus factis. Et declaratur vlteriùs. Nam in primis quòd aliquæ omiſſiones poſſint eſſe quaſi elicitæ moraliter à poteſtate iuriſdictionis, videtur manifeſtè probari ex iuriſdictione fori interni in negatione abſolutionis in illo foro, & per auctoritatem iudiciariam. Et ſimile intelligi poteſt in iuriſdictione fori contentioſi in indigna negatione abſolutionis à cenſura, & ſimilibus.

Difficultas. Enodatur.

Dices, quomodo omiſſio poteſt eſſe actus iuriſdictionis, cum actus non ſit, imò ſit nihil, & ens rationis? Reſpondeo, interrogando, quomodo omiſſio poſſit eſſe infinita Dei offenſio, & digna pœna æterna, cum nihil ſit, & ens rationis? Sicut ergo ad hoc reſpondendum eſt, illam omiſſionem, eſſe veram, & realem priuationem actus liberi debiti in eſſe, & vt ſic, eſſe quendam moralem vſum voluntatis liberæ offenſiuum Dei, ratione ſolius carentiæ, quia per hoc opponitur præcepto eius. Ita in præſenti reſpondendum eſt, omiſſionem illam non eſſe formaliter ens rationis, aut fictum, ſed eſſe priuationem realem, ac moralem, quæ ratione iuriſdictionis, cuius auctoritate talis actus denegatur, habet moralem vim ad plures effectus morales, quod ſatis eſt, vt dicatur actus iuriſdictionis. Nomine actus, comprehendo carentiam actus, iuxta moralem philoſophorum. Addi etiam poteſt, hanc omiſſionem non exerceri ab homine ſine aliquo actu poſitiuo, quo Eccleſiaſticus iudex declarat ſe nolle abſoluere, vel iudicare hunc non eſſe dignum abſolutione, quia moraliter non datur pura omiſſio, & præſertim in vſu iuriſdictionis, quæ inter homines exercetur, & ideò non innoteſcit, niſi per aliquem actum. Verumtamen licet contingeret, talem vſum fieri per ſolam ceſſationem ab actu, nihil referret, & ſufficeret reſponſio data, vt magis ex ſequentibus conſtabit. Et præterea quando interuenit actus, ratio Simoniæ non conſiſtit in materiali actu poſitiuo, ſed tota ſumitur ex omiſſione, quæ eſt quaſi obiectum illius poſitiui actus, & veluti exterior actus eius. Vt quando volo non abſoluere, omiſſio exterioris abſolutionis eſt obiectum illius voluntatis, & quaſi imperatus actus eius, & ille eſt, qui per ſe venditur, & ratione cuius illa voluntas eſt materia Simoniæ. Et idem eſt de quolibet actu poſitiuo ſimili, qui in huiuſmodi omiſſione poſſit interuenire.

10. Hoc ergo modo dicimus, omiſſionem hanc eſſe materiam Simoniæ, manétque probatum ex ipſa declaratione, quia reuera eſt quidam vſus, & exercitium ſpiritualis poteſtatis, quod non magis poteſt æſtimari, quàm ipſa abſolutio, quia æquè pertinet ad ſupernaturalem ordinem, & eſt quædam participatio diuini iudicij ſupernaturalis, maximè in foro pœnitentiæ, in quo hæc ſententia videtur multò magis indubitata.

Confirmatur.

Et confirmatur, quia qui vendit illam omiſſionem, virtute vendit ipſam iuriſdictionem ſpiritualem, quia illa omiſſio non habet æſtimationem, niſi quatenus eſt aliquomodo ab illa iuriſdictione, & ab illa moralem quandam efficaciam habet, ergo tota ratio illius pretij ſumitur ex iuriſdictione ſpirituali, & ita illa eſt, quæ venditur. Confirmatur ſecundò, quia illa venditio non eſt ſine magna irreuerentia Sacramenti pœnitentiæ, vel Eccleſiaſtici iudicij. Vnde ex hac etiam parte illa eſt Simonia, quia venditur ibi ſpirituale iudicium. Nam virtute ſaltem fertur ibi ſententia condemnatoria per ſpiritualem poteſtatem: & in foro pœnitentiæ, quodammodo fit venale Sacramentum, quatenus illud iudicium, & acta illius venalia fiunt, prauè vtendo iuriſdictione illa.

Obiectio.

Dices: Ergo ſi quis propter pecuniam nolit omnino confeſſionem alicuius audire, erit Simoniacus.

Satisfit.

Reſpondeo, negando conſequentiam, quia illa omiſſio non eſt actus iuriſdictionis, nec poteſtatis ſpiritualis, vt iam explicabo.

11. Omiſſio actus ſpiritualis, ſi nõ ſit actus iuriſd. nõ eſt materia Simoniæ, niſi intuitu alicuius boni ſpirit. vendatur.

Dico tertiò. Omiſſio actus ſpiritualis, ſi non ſit actus iuriſdictionis ſpiritualis, non eſt materia Simoniæ, niſi intuitu alicuius ſpiritualis boni vendatur, aut pretio, vel maiori pretio æſtimetur. Prior pars procedit, quando talis omiſſio ſolùm ſecundùm ſe ſpectatur, potéſtque in primis exemplis declarari in actibus, qui ſunt à mera poteſtate ordinis, vt ſi Clerico detur pecunia, nec Miſſam faciat, vel Epiſcopo, ne ordinet aliquem. Tunc enim nec Sacerdos, nec Epiſcopus committunt Simoniam. Et ratio eſt, quia illa omiſſio non eſt actus poteſtatis ordinis, ſed ſolius arbitrij, vnde ibi non venditur aliquid ſpirituale, ſed naturalis vſus libertatis. Imò interdum hoc poſſet ſine peccato fieri, ſi Sacerdos vel Epiſcopus non peccaret, non celebrando, vel non ordinando alium, & occurreret finis, vel occaſio honeſtans talem omiſſionem. Secundò poſſunt exempla afferri ex actibus virtutum, qui ad poteſtatem ordinis non pertinent, vt ſi detur alicui pecunia, vt Miſſam omittat, vel orationem, aut quid ſimile. Nam de illa omiſſione, & ſimilibus multò magis procedit ratio facta. Et præterea dare pecuniam alicui, vt aliquod peccatum committat, non eſt Simonia, vt conſtat, ergo nec dare pecuniam; vt omittat actum virtutis. Hæc verò ratio oſtendit, hanc partem non ſolùm procedere, quando actus non eſt debitus, & omiſſio poteſt ſine peccato haberi, ſed etiamſi debitus ſit, & omiſſio ſit peccaminoſa. Probatur, quia ſemper omiſſio illa eſt vſus, vel abuſus puræ voluntaris, & non alicuius poteſtatis, aut gratiæ ſpiritualis, & quando actus eſt debitus, ſolùm additur omiſſioni ratio peccati, quæ non facit omiſſionem eſſe magis ſpiritualem, ſed ſolùm eſſe peiorem, quod non refert ad rationem Simoniæ. Atque ita dare alicui pecuniam, ne ingrediatur Religionem, vel illam accipere ſub tali promiſſione, non eſt Simonia, quia nihil ſpirituale ibi interuenit. Quod verum eſt, etiamſi qui vendit negationem ingreſſus, haberet ex voto obligationem ingrediendi: nam licet in eo aliàs grauiſſimè peccet, non tamen eſt Simoniacus, propter rationem dictam.

12. An Simonia ſit omittere propter pretium, actum debitum ex officio.

Sed quid, ſi actus ſi debitus ex officio ſpirituali, vt ſi Parochus, qui ex officio tenetur Miſſam dicere, propter pretium illam omittat. Item ſi nolit confeſſionem ſubditi audire, quando tenetur; nam tunc etiam videtur ſua iuriſdictione, & officio abuti. Cur enim negare propter pretium abſolutionem in Sacramento debitam, eſt Simonia, & venditio ſpiritualis iuriſdictionis, & ven-

dere negationem totius confeſſionis,& abſolutio- A nis, non eſt Simonia, cum illæ omiſſiones eiuſdem ſpeciei eſſe videantur; vtraque enim eſt iniuſtitia quædam contra obligationem ratione officij. Item ſi negare officium debitum, non eſt Simoniæ ma- Cap. *Nemo.* teria, quomodo verum eſt, quod in dicto c. *Nemo* dicitur propter pecuniam non denunciare publicum peccatorem eſſe Simoniam? Nam illa negatio non eſt actus iuriſdictionis, ſed omiſſio cuiuſdam actus debiti ex charitate, vel ad ſummum ex obedientia, vel iuſtitia legali. Item ſi Parochus pretio corruptus negat ſubdito auditionem confeſſionis, aut aliud Sacramentum, non eſt Simoniacus: ergo etiam negando illi licentiam eligendi alium Confeſſorem propter pretium, non erit Simoniacus, B minùs enim videtur eſſe hoc, quàm illud. Conſequens autem non conſonat his, quæ diximus, nam illa negatio licentiæ, actus iuriſdictionis eſt. Denique examinatores Eccleſiaſtici, conſtituti ad examinandas perſonas in ordine ad beneficia, ordines, &c. vel eorum vſus, ſi pretio corrupti non approbent dignum, ſunt Simoniaci, & tamen non vtuntur iuriſdictione, ſed ſolùm quia non exercent ſpiritualem actum ex officio debitum, ergo non eſt vniuerſaliter vera dicta propoſitio. Et ita obſcurum manet, quæ certa regula poſſit in hoc aſſignari.

13. Reſpondeo ad primam interrogationem, illam omiſſionem in rigore non videri materiam Simoniæ, quia non eſt actus iuriſdictionis, nec ex ſe habet C aliquem effectum moralem ad iuriſdictionem pertinentem, ſed ſolùm eſt voluntarius non vſus iuriſdictionis. Vnde licet illæ omiſſiones in ratione iniuſtitiæ conueniant, parùm id refert ad rationem Simoniæ, quia vendere iniurioſam actionem, vel omiſſionem, non eſt per ſe materia Simoniæ, ſed tunc ſolùm quando illa iniuria fit in vi, & auctoritate ſpiritualis iuriſdictionis, & per actum, vel negationem actus quaſi imperatã, vel elicitam à poteſtate iuriſdictionis, tunc enim per relationẽ ad tale principium actus eſt ſpiritualis, & materia Simoniæ. Et ſub hac ratione omiſſiones illæ differunt ſpecie morali tanquam actus iuriſdictionis, & actus priuatus ad iuriſdictionem non pertinens.

Reſoluitur illam omiſſionem actus debiti non eſſe materiam Simoniæ.

Obiectio. *Vgolin.* Sed obiicit Vgolin. dicto §.2. & 3. Vbi oppoſitum D videtur vniuerſaliter tenere, quia qui propter pecuniam definit vti ſuo ſpirituali munere, vel poteſtate, commutat ſpirituale pro temporali, quia pro temporali ſpirituale negatur. Reſpondetur, Solutio. hoc non eſſe commutare ſpirituale pro temporali, quia negatio actus ſpiritualis, ſi alioqui non ſit actus iuriſdictionis, nec valorem ſuum accipiat ex ſpirituali, (de quo ſtatim dicemus) non eſt aliquid ſpirituale, ſed eſt voluntarius quidam vſus naturalis libertatis.

14. Igitur ad alteram interrogationem de actu non denunciandi publicum peccatorem, concedo illam omiſſionem per ſe ſpectatam non eſſe materiã E Simoniæ, etiamſi ſit contra obligationem charitatis, vel obedientiæ, aut contra legalem iuſtitiam quatenus eſſe poteſt contra bonum commune, quia per hoc non habet, quod ſi in ſe aliquid ſpirituale, nec quod ex aliqua ſpirituali poteſtate naſcatur, aut titulo eius fiat, ſeu quaſi fiat: ſed ſolùm ex praua voluntate. Ad cap. autem. *Nemo* negari poteſt facilè, ibi affirmari, illam eſſe Simoniam. Duas enim habet partes textus ille, vnam à principio vſque ad verſiculum, *Nec quemquam*, excluſinè; aliam in toto illo verſiculo vſque ad finem. Et in priori prohibetur presbyteris, ne accipiant aliquid temporale propter celandum publicum peccatorem Epiſcopo, vel miniſtris eius. In illa autem prima parte nullum de Simonia verbum eſt, prohibetur ergo illud tanquam contrarium bonis motibus, & officio Clericorum, non tanquam contrarium Religioni, neque vt Simonia. In ſecunda autem prohibentur Clerici reconciliare quempiam, vel reconciliationẽ alicui negare propter pretium, & de his ratio redditur, *quia Simoniacum eſt vtrumq;* quæ verba non referuntur ad priorem partem capitis, ſed tãtùm ad hanc poſteriorem: nam vox illa *vtrumque* tãtùm duas partes complectitur, quæ debent eſſe proximè præcedentes, ergo non cadit in eas, quæ remotè præceſſerant, aliàs ſi Pontifex voluiſſet omnia præcedentia complecti, cùm illa ſint pluſquàm duo, non deberet dicere, *quia vtrumque*, ſed *quia omnia hæc Simoniaca ſunt.* Sed Panor. ibi *Panor.* hunc ſenſum non probat, quia non eſt maior ratio de prioribus caſibus, quàm de poſterioribus. Vnde ad rationẽ factam reſpondet, illud *vtrumque* referri ad vtramque partem textus, nam caſus ſingularium partium tanquam vnus reputantur propter ſimilitudinem. Sed certè duo caſus poſiti in poſteriori parte in ſe ſpectati ſunt adeò diſſimiles vt de reconciliatione pœnitentis non ſit dubium, quin ſit materia Simoniæ, & de alio caſu, ſcilicet negatione conciliationis, magnum ſit dubium: ſine cauſa ergo dicitur, tanquam vnum reputari propter ſimilitudinem. Neque ergo ſignum *vtrumque* ad illas duas partes textus meliùs refertur, nec eſt verum, non eſſe maiorem rationem in his caſibus poſterioris partis, quàm prioris, quia hi poſteriores ſunt actus iuriſdictionis, non verò priores. Et certè In- *Innoc.* noc. quando dixit, in eo textu prohiberi Simoniam ſimilitudinariã, de priori parte textus loquitur, ſeu de omiſſione denunciationis debitæ. Ita enim concludit, *Nõ enim dicitur propriè Simoniacus, qui celat per gratiam crimen alterius.* De vlt. verò parte textus nihil dicit. Et Hoſtienſ. etiam licet vocem, *Hoſtienſ.* *vtrumque*, referat ad totum textum, tamen improprietatem Simoniæ ponit in caſu non denunciandi. Vnde ſi quis inſtet. Si vitium prohibitũ in prima parte textus, non eſt Simonia, cur ibi ponitur ſub titulo de Simonia? Reſpondebitur, non omnia prohibita ſub illo titulo eſſe propriè Simoniaca, ſed quædam obiter adiungi propter analogiam aliquam, vt multis aliis exemplis oſtendi poteſt, quæ in ſequentibus attingemus.

Non denũciare publicum peccatorem, non eſt materia Simoniæ.

Explicatur argum. petitum ex cap. *Nemo.*

Nihilominùs Gloſſ. Panormit. & alij, vt dixi, 15. cum particulam *vtrumque* ad totum textum referunt, videntur cognoſcere propriam Simoniam in illa omiſſione denunciationis debitæ; & idem ſentit Diuus Thomas ſuprà, & apertè Anton. Syl- ueſt. cum Paludano locis citatis. Et hinc Vgolinus dicto cap. vigeſimo quarto §. 3. concludit, eſſe Simoniacum Parochum, qui pro pecunia non denunciat Epiſcopo ſubditum ſuum, qui tempore Quadrageſimæ, & Paſchatis Sacramenta non ſuſcipit. Neque aliam rationem affert, niſi quia propter pecuniam definit exercere officium ſuum, hæc tamen ratio non eſt ſufficiens, vt ex dictis conſtat. Poſſet ergo aliter exponi textus ille, vt etiam in priori parte loquatur de presbytero qui exercendo aliquo modo ſuam iuriſdictionem, ſeu paſtoralem curam, delictum ſubditi celat Epiſcopo. Non enim ibi dicitur vniuerſaliter, omnem hominem, qui debitam denunciationem omittit propter pecuniam, eſſe Simoniacum: ſed ſpecialiter eſt ſermo de presbyteris: intelligendum eſt ergo de presbyteris, ad quos ex officio pertinet delicta hæc corrigere, vel deferre ad Epiſcopum, vt emendentur; ipſi verò abutuntur officio

Gloſſa. Panor. *D.Thom. Anton. Sylueſt. Palud. Vgolin.*

Exponitur aliter idem cap. Nemo.

cio ſuo, ad celandos ſubditos peccatores, verbi gratia, in caſu illo de non ſuſcipiente Euchariſtiam in Paſchate, ſi Parochus inter eos, qui communicarunt, ſcribat eum, qui non communicauit, vt ab Epiſcopo illum occultet, & perinde eſt, ſi ſcribendo eos, qui non communicarunt, vt Epiſcopo eos denunciet, illum omittat, qui pecuniam dedit, nam tunc abutitur ſuo munere, & quaſi iuriſdictione, & quantum in ſe eſt, impœnitentem abſoluit, & à cenſura liberat per talem abuſum propter pecuniam. Quæ doctrina in ſe eſt valdè veriſimilis, & probabilis, & licet ex priori parte textus non ſatis colligatur, tamen in poſteriori, virtute continetur. Iuxta illam intelligi debet D.Thom. ſuprà dicta ſolut. ad tertium, cum ait, Simoniacum eſſe paſtorem, qui pecuniam accipit, *Vt ſubditum corrigat, vel à corrigendo deſiſtat.* Nimitum in vtroque vtendo aliquo modo ſui muneris auctoritate, & cura, ſeu iuriſdictione.

Si Parochus ex pretio non denunciet ſubditum nõ ſuſcipientem Euchariſtiã probabile eſt cõmittere Simoniam. *D.Thom.*

16\. Negare ſubdito iuſtè petẽti actũ aliquẽ ſpirit. quando ſit Simonia, ſi ex pretio fiat. *Vgolin.*

In tertia inſtantia petebatur, an negare licentiam ſubdito iuſtè petenti illam, vt alteri confiteatur, ſit materia Simoniæ, ita vt ſi negetur propter ptetium, Simonia committatur. Videtur enim poſſe illam eſſe meram negationem vſus ſui muneris, & ita non magis eſſe materiam Simoniæ, quàm negationem celebrationis, vel aliam ſimilem. Nihilominus probabilius videtur, illam eſſe materiam Simoniæ, quod ſentit Vgolin. tit. 1. cap. 36. §. 3. num. 6. ſolùm verò probat, quia eſt Simonia accipere pretium pro ſpirituali non adminiſtrando. Sed quia hoc vniuerſè ſumptum, & præciſè ſpectatum non eſt verum, vt dixi; oportet addere, in illo caſu ita non adminiſtrari iuriſdictionem in vno actu, vt illamet negatio ſit vſus iuriſdictionis, & ab illa auctoritatem accipiat, & vim quandam habeat ligandi ſubditum, ne poſſit actum exercere, quem legitimè poſtulat. Hæc ergo eſt pro regula ſuſcipienda, quia de ſingulis caſibus in particulari dicere extra doctrinam eſt, prudentérque diſcernendum eſt ex effectu negationis, an per eam exerceatur moraliter iuriſdictio ſpiritualis, vel ſolùm ſit mera negatio, qualis eſſe poteſt, quando Parochus omittit actionem ſui muneris, vel vt venationi intendat, aut ludat, vel dormiat. Nam in hoc poſteriori caſu non eſt Simonia vendere negationem actus, etiamſi fortaſſe actus omiſſus excellentior, & ſpiritualior ſit: in priori autem caſu Simonia committitur, cognoſcetur autem ex effectu, vt ſi iudex Eccleſiaſticus pecunia corruptus nihil agendo tacitè condonat delictum, vel præcipit, vt contra criminoſum non procedatur, aut iniuſtum, dilationem permittit in damnum alterius, ſi negat licentiam ex iuſtitia debitam, & ita virtute ligat ſubditum, ne Ius ſuum, vel remedium quærere poſſit. In his enim, & ſimilibus caſibus non eſt tantùm negatio vſus, ſed eſt moralis vſus iuriſdictionis ſpiritualis, & ideò materia eſt Simoniæ.

Regula generalis.

17\. Examinator cõmittit Simoniam, ſi pro danda approbatione pretium accipiat.

In vltima verò inſtantia de examinatoribus eccleſiaſticis in ordine ad functiones eccleſiaſticas, ratio dubitandi ſpecialis eſt, an examinatores dicendi ſint vti poteſtate iuriſdictionis. Sed breuiter dicendum eſt, quòd licet propriam, & rigoroſam iuriſdictionem non habeant, participant nihilominus aliquo modo poteſtatem eius, qui vices ſuas illis commiſit. Vnde ſine dubio miniſterium illud, prout ab illis exercetur, eccleſiaſticum eſt, & ſpirituale. Quapropter ſi pro danda approbatione, examinator pretium recipiat, Simoniam committit, vt apertè ſenſit Gloſſa in capit. 1. de Simon. verb. *Miniſter*, loquens iuxta textum de examinatore ad ordines ſuſcipiẽdos: eſt autem eadem ratio de examinante ad vſum ordinum ſuſceptorum, vel ad beneficia. Et in illo vendente approbationem, eſt peculiaris ratio, quia cooperator ad actum ſpiritualem complendum per Prælatum, & parat viam ad illum, vel potiùs ad illum diſponit vice Epiſcopi, ideóque Simoniam etiam ex hoc capite committit. Sic ergo è contrario dicendum eſt iuxta regulam dicto capit. *Nemo*, examinatores huiuſmodi repellendo dignos, ſeu, quod idem eſt, non approbando illos propter pretium, Simoniam committere: quia illa omiſſio, eſt auctoritatiua (vt ſic dicam) & à iuriſdictione, ſeu munere eccleſiaſtico procedit, habétque vim declarandi examinatum vt indignum, etiamſi per ſolam omiſſionem fieri videatur.

Gloſſ. Cap. *Nemo.*

Ex his ergo ſatis probata, & explicata manet aſſertio quoad generalem regulam pertinentem ad ſpiritualem actuum omiſſionem, quæ ab ſpirituali poteſtate non procedit: addita verò eſt exceptio, ſeu conditio limitans regulam, quam explicare neceſſe eſt. Diximus enim, hanc omiſſionem non eſſe materiam Simoniæ, niſi intuitu alicuius boni ſpiritualis, pretio æſtimetur. Cuius limitationis ratio clara eſt ex dictis, quia res ſpiritualis non ſolùm vendi non poteſt tanquam proxima materia venditionis (vt ſic dicam) verùm etiam nec vt ratio æſtimationis alicuius rei pro pretio temporali, quia tunc etiam res ſpiritualis eſt, quæ pretio æſtimatur, imò illa maximè, quia propter quod vnumquodque tale, &c. Quod poſſet aliis exemplis comprobari de Calice conſecrato, ſi ratione conſecrationis pluris vendatur, & de labore etiam accidentario, qui ad miniſterium ſpirituale adhibetur, & in vniuerſum de omnibus rebus temporalibus, ſi ſpecialiter propter ordinem ad ſpiritualia vendantur, vt dixit Diuus Thomas dict. quæſt. 100. artic. 4. ad 1. Sed declaratur vlteriùs propriis exemplis. Nam, ſi in oppoſitione ad beneficium, pecunia detur alicui, vt non opponatur, & eo intuitu alterius electio certior, vel probabilior ſit, Simonia committitur, argument. capit. *Matthæus*, de Simonia. Ex quo poteſt aliud exemplum ſumi, ſiquis ante obtentum beneficium det pecuniam alicui, vt non contradicat, de quibus plura dicemus infrà agentes de beneficiis. Et videri poteſt Maiol. lib. 5. de Irregular. capit. 45. numer. 3. Aliud exemplum eſt, ſiquis propter pretium Miſſam omittat, quam audire ſolet, æſtimans pretio temporali ſpirituale lucrum, quod illi ceſſat ex illa omiſſione, eóque titulo cariùs vendens illam omiſſionem: tunc enim omiſſio illa ſic vendita mihi videtur materia Simoniæ, quia dum ceſſatio lucri ſpiritualis pretio æſtimatur, ipſum etiam ſpirituale lucrum pretio æſtimatur; tantumdem enim æſtimari ſolet ceſſatio lucri, quantum eſſet, & æſtimaretur ipſum lucrum ſi fieret. Et tunc ad illam æſtimationem optimè applicantur verba Chriſti, *Gratis accepiſtis, gratis date.* Nam etiam Miſſam, quam aliquis poteſt audire, à Deo gratis accepit: & licet illam vt ſuam ſua voluntate non audiat, nihilominus ex parte Dei, iam illam accepit, & ſimiliter accepit lucrum, quod poſſet inde reportare, ſi vellet. Cùm ergo propter pecuniam illud omittit, rem ſpiritualem gratis à Deo datam pretio vendit, illa ſe priuando propter pretium, & illam quodammodo alteri dat, non in eum illam transferendo, ſed propter eum iacturam illius faciendo. Hoc ergo Simoniacum eſt. Nam ſi contingat, hominem honeſta ratione ſe priuare non ſpirituali opere, vt alteri inſeruiat, licet ſuum ſeruitium vendere poſſit, quia temporale eſt (vt-

18\. Limitatio ſuprà poſita explicatur. *D. Thom.* Cap. *Matthæus.* *Maiol.*

(vt ſuppono)& conſequenter etiam poſſit vendere materialem(vt ſic dicam)remiſſionem illam,quatenus in illa obſequitur voluntati alterius, iacturam autem ſpiritualem vendere non poteſt, ſed gratis, & ex charitate eam pati, tunc enim non temporali pretio,ſed alio æquiualenti,vel maiori fructu compenſabitur.

19. Soluuntur argumenta 1. ſententiæ.

Atque ex his facile eſt reſpondere argumentis primæ ſententiæ, quatenus contra noſtram procedere poſſunt. Ad primum enim iam declaratum eſt, quomodo omiſſio,quando ex auctoritate Eccleſiaſtica exercetur, habeat rationem actus moralis iuriſdictionis, & ideò poſſit eſſe materia Simoniæ. Item declaratum eſt, quomodo etiam illa omiſſio, quæ non eſt actus iuriſdictionis,ſi ratione ſpiritualis iacturæ pretio æſtimetur, ſit materia Simoniæ, quia non venditur ſpirituale bonum tantummodo iſtud propriè dando alteri propter pretium, ſed etiam compenſando iacturam eius,pretio. Ad ſecundum etiam,declaratum eſt,quomodo qui omittit, poſſit dici dare,quia vel dat vſum quendam iuriſdictionis,exercere enim iuriſdictionem,eſt quaſi dare illam,nam per actum poſitiuum non aliter datur: vel dare dici poteſt,qui ſe priuat lucro propter alterũ;vnde ſi lucrum ſit ſpirituale, & ceſſatio eius pretio æſtimetur,lucrum ipſum ſpirituale non gratis, ſed pretio datur. Ad confirmationem dicitur primum interdum peccari per omiſſionem contra præceptum negatiuum, vt non reſtituendo peccat aliquis contra præceptum non furandi. Verum eſt, tunc ſemper ſupponi aliquid affirmatiuum, quod eſt retẽtio rei alienæ,ſeu alteri debitæ, quod in his omiſſionibus ſpiritualibus aliquo modo cõſiderari poteſt: nam qui non abſoluit,quaſi retinet abſolutionem alteri debitam, & ſic de aliis. Veruntamen clariùs dicitur, eſſe æquiuocationem in illo argumento, nam licet in præſenti materia Simoniæ ſit omiſſio, tamen peccatum Simoniæ, quod circa illam committitur, non eſt omiſſio, ſed commiſſio; ſcilicet venditio omiſſionis, ita poteſt optimè eſſe contra præceptum negatiuum Chriſti. Sicut ſi quis ab vno acciperet pretium pro non mutuando alteri,iniuſtus eſſet, & contra præceptum negatiuũ non furandi peccaret,& peccatum illud ad vſuram pertineret. Ad tertium denique iam conſtat ex dictis, quando datur alicui pecunia ne indignè eligat,vel Simoniacè ordinet,non dari pecuniam, vt omittat actionem ſpiritualem,ſed vt abſtineat à vitioſa circunſtantia eius,& ita ceſſat obiectio.

20. Omiſſiones actuum ſpirit. non omnes ſunt eiuſdẽ modi.

Addimus verò, non omnes omiſſiones ſpiritualium actuum,eſſe eiuſdem modi,& rationis,& ideò non oportere, vt omnes æqualiter ſint materia Simoniæ,quia vel non æquè ſpirituales ſunt, vel non accipiuntur ſub ſpirituali reſpectu. Omiſſiones ergo, quæ altero ex illis duobus titulis ſunt materia Simoniæ,ſcilicet, quia vel ſũt actus ſpiritualis poteſtatis, vel ſub reſpectu ſpirituali ſumuntur, ſemper ſunt talis materia,& reddunt actum emendi,& vendẽdi ita per ſe malum,vt ſemper malus ſit. Aliæ verò omiſſiones, quæ non ſunt huiuſmodi, per ſe non ſunt materia Simoniæ, & ideò contingere poterit, vt venditio earum non ſolum Simonia non ſit,ſed etiam nec vitioſa actio; nam proxima materia eius indifferens eſt, potẽſtque ex fine honeſtari. Addo denique licet omiſſio ſpiritualis actionis hoc poſteriori modo ſumpta, per ſe non ſit materia Simoniæ, nihilominus per Ius poſitiuum poſſe fieri materiam Simoniæ. Vt v.g. ſi Ius poſitiuum abſolutè prohibeat Parocho, vt pretium non accipiat pro omittendis actionibus ſui muneris, cuiuſcumque generis ſint,idque eo intuitu, ne munus illud, & actiones eius vileſcant, & indignè tractati cenſeantur:tunc reuera omnis talis venditio eſſet vera Simonia, & in multis omiſſionibus poſſet eſſe mala,quia prohibita,& nõ è conuerſo. Et fortaſſe poſſet etiam hoc modo exponi c.*Nemo* ſuprà tractatũ, præſertim quoad priorem partem. Non enim magis repugnat, dari Simoniam de Iure humano in hac materia, quàm in aliis, de quibus infrà dicemus. Imò facilè intelligitur,inueniri proportionem,quia omiſſio ſpiritualis actus,licet aliquãdo per ſe,& in ſe ſpiritualis non ſit, tamen reducitur quodammodo ad ſpiritualem, ratione habitudinis, & ob eandem cauſam venditio illius poteſt habere indecentiã,vel periculum,& ſpeciem quandã turpitudinis, & ideò meritò poſſet prohiberi intuitu tãtùm Religionis:per huiuſmodi autem prohibitionem conſtituitur aliqua materia Simoniæ de Iure poſitiuo.

Ad argumenta ſecundæ ſententiæ reſpondere non eſt neceſſe, quia probant, omiſſionem in caſibus à nobis declaratis poſſe eſſe materiã Simoniæ. Non tamen probant omnem omiſſionem ſpiritualis actionis abſque alia conſideratione eſſe materiam Simoniæ,vt facilè conſideranti patebit. 21.

CAPVT XXIII.

An id, quod ſpirituale non eſt, niſi quia eſt annexum ſpirituali, ſit materia Simoniæ?

1. Annexio conſiſtit in aliquo vinculo, quod intercedit inter rem, quæ annectitur, & inter illud, cui annectitur.

HActenus dictum eſt de illa materia Simoniæ, quæ in ſe ſpiritualis eſt aliquo modo, ſiue dicatur per eſſentiam ſpiritualis,ſiue per cauſam,ſiue per effectum: nunc ſupereſt dicendum de materia ſpirituali per connexionem, id eſt, de rebus, quæ cẽſentur materia Simoniæ,quia licet in ſe ſpirituales,non ſint,ſunt annexæ ſpiritualibus rebus. Nam licet obiter multa de his rebus in ſuperioribus attigerimus, vt de materia ſacrorum vaſorum, & locorum,de corporalibus operibus, laboribus, & ſimilibus,quia ſine illis non poterant benè explicari omnia, quæ ad ſpiritualem materiam explicandam neceſſaria erant,nihilominus materia hæc propriã, & prolixam diſputationem poſtulat, præſertim quoad ea,quæ dicuntur annexa ſpiritualibus, quia ſpiritualia præſupponunt, & ab eis pendent, quæ maximè ſunt Eccleſiaſtica beneficia, de quibus hactenus nihil diximus. Vt autẽ plena notitia habeatur huius materiæ, quæ annexa ſpiritualibus dicitur,& rerum,quas ſub ſe comprehendit,aduerto in primis annexionem hanc conſiſtere in vinculo aliquo,quod inter rem vnam,quæ annectitur, & alteram, cui annectitur, intercedit, vt vox ipſa præ ſe fert. Hoc autem vinculum optimè reducitur ad aliquod cauſalitatis genus,quia connexio dicit aliquã neceſſariam adhæſionem, vel conſecutionem, quæ ſine aliquo cauſalitatis modo inueniri non ſolet:& ita eſſe poteſt vna res cõnexa alteri,vel quia ad illã ordinatur aliquo modo,vel quia in illa eſt, ſicut in materia,vel quia ab illa pẽdet,ſicut à cauſa efficiẽte.

2. Tria genera annexorum diſtinguũtur, antecedenter ſcilicet,cõſequenter, & concomitanter.

Atque hinc diſtingui ſolent tria genera annexorum rebus ſpiritualibus,ſcilicet,antecedenter, conſequenter, & concomitanter, quia interdum id, quod dicitur annexum, conſideratur vt cauſa eius, cui dicitur annexum; & tunc dicitur eſſe antecedenter annexum, quia cauſa antecedit effectum. Interdum conſideratur, vt effectus, qui ſe habet conſequenter ad cauſam; interdum vt coniunctum intrinſecè, & quaſi vnitum ad componendum vnum totum, & tunc dicitur eſſe annexum concomitanter

mitanter. Aliqui verò hoc tertium membrum reiiciunt,& D.Thomas illud omiſit,ideóque poſtea de illo dicemus. Prima verò duo membra ab omnibus admittuntur, vt videre licet in D.Thoma, qu. 100.art.4.Anton.2.part.tit.1.cap.5.§.21.Sot.quæſt. 7.art.1. Nauar.cap.23.numer.99. Sylueſt. verb. *Simonia*,quæſt.1.Angel.nu.4.&aliis infrà referendis. Ex quibus ſolus Nauar. illa duo membra ita declarat; vt ea dicantur antecedenter ſpiritualibus annexa,quæ in habente illa,nihil aliud requirunt,niſi Chriſtianiſmum,vt Ius patronatus,ait, Ius ſepulturæ,& Calix. Illa verò dicũtur eſſe talia conſequenter quæ in habente requirunt aliquem ordinem, vel conſecrationem præter Baptiſmum vt beneficia Eccleſiaſtica, & officia. Sed his terminis non explicatur ratio connexionis,nec in Calice,& ſimilibus apparet, quomodo ſupponunt tantùm Chriſtianiſmum, nam in vtente ſæpe requirunt plus, quàm Chriſtianiſmum, in ipſa verò materia nihil rale requirunt. Aliqua etiam ſunt officia Eccleſiaſtica, quæ non requirunt plus, quàm Chriſtianiſmum in habente,vt infrà videbimus.

D.Thom. Anton. Soto. Nauar. Sylueſt. Angel.

3. Quæ dicãtur antecedẽter annexa, quæ cõſequenter.

Propriè igitur explicantur illa duo per habitudinem cauſæ,vt dixi. Et D.Thom.ſignificat,illa dici talia antecedenter, quæ ſecundùm ſe tempore poſſunt præcedere ad ſpiritualia, illa verò conſequenter, quæ omninò ſupponunt ſpiritualia, quibus annectuntur. Itaque ſub primo membro ponit D.Thom.d.quæſt.100.art.4. Ius patronatus,& vaſa ſacra. Sed de Iure patronatus infrà dicturi ſumus: habet enim quæſtionem, an ſit ſpirituale, vel tantùm ſpiritualibus annexum, & licet ſit annexum, an ſit tantùm antecedenter, vel etiam aliis modis, ſub vaſis autem ſacris comprehendit D. Thomas omnia, quæ ordinantur ad ſacrorum vſum, & ad diuina officia,vt templa, veſtes ſacras,&c. Addunt etiam aliqui,ad hanc ſpeciem pertinere Sacramentalia,vt ſunt Catechiſmus, Exorciſmus, & ſimilia, quæ præcedere ſolent ad Sacramentum, & ad illud ordinantur, vt & Religioſiùs fiat, & faciliùs ſuum conſequatur effectum, ablatis impedimentis, quod inſinuat Nauar. cap.23. num.99. vbi omnia Sacramentalia, & omnia Iura, vel munia ab Eccleſia inſtituta inter hæc annexa ſpiritualibus ponit. *Quia omnia ſunt* (inquit) *addita humanitus ſpiritualibus datis diuinitùs*,& ideò rectè illis annexa dicũtur. Sed hoc mihi non placet,nam multa ex his ſpiritualia ſunt, & non propriè ſpiritualibus annexa, vt ſtatim dicam. Sub altero autem membro ponunt D.Thom. & omnes, Eccleſiaſtica beneficia, quæ ſunt annexa ſpiritualibus officiis tanquam dependentia ab illis, & tanquam propter illa inſtituta, quia beneficium datur propter officium. Item quia beneficium ſupponit aliquem ordinem, & illi quaſi annectitur. Addit verò Sylueſt. ad hæc annexa pertinere functiones verbi gratia ſacerdotij, vt celebrare; nam pendent ex ordine,cui propterea annexæ ſunt. Sed hoc non propriè dicitur, & confuſionem parere poteſt in hac materia.

Nauar.

D.Thom.

Sylueſt.

4. Connexio cauſalis nõ ſolùm inuenitur inter materiale, & ſpirituale, ſed etiã inter ſpiritualia inter ſe. Quæ dicantur propriè annexa ſpiritualibus.

Et ideò aduertendum eſt, connexionem illam cauſalem, quam explicuimus, non ſolùm inueniri inter materiale, & ſpirituale, ſed etiam inter ſpiritualia inter ſe, vt officium Canonicum rectè dicitur annexum ordini ſacro,& conſecratio Corporis Domini ordini ſacerdotali tanquam pendens ab illo. Et è contrario oblatio panis, & vini, quæ in Miſſa fit ante conſecrationem, dici poteſt annexa antecedenter conſecrationi tanquam ad illam præparans, & ordinata. Propriè ergo annexa ſpiritualibus dicuntur ſecundum quandam excluſionem,

A ſeu præciſionem,ita vt illa dicantur talia,quæ cum in ſe materialia ſint, & non per ſe ſpiritualia, ratione ſolius connexionis cum illis ſpiritualia cenſentur,& materia ſunt Simoniæ:nam alia,quæ in ſe ſpiritualia ſunt, licet ſint connexa cum aliis ſpiritualibus,ſimpliciter ſpiritualia dicuntur,non ſpiritualibus annexa. Aliàs ſola poteſtas ordinis, & iuriſdictionis, & habitus gratiæ dicenda eſſent ſpiritualia: nam reliqua omnia ſpiritualia illis annexa ſunt aliquo modo.Vnde fit vt nec functiones ordinum,nec Sacramentalia omnia ſint numeranda inter hæc annexa, quia multa ex illis in ſe ſpiritualia ſunt, & ex ſpiritualibus principiis manant, & ad ſpiritualem finem ordinantur. Et ita videntur exponere hæc annexa communiter Iuris interpretes

B in c. *Conſulere*, de Simon. præſertim Ioan.Andr. & Abb. & in cap. *Quanto* de Iudi. Vbi etiam Anton. de Brut.& Archid.in cap.1.quæſt.1.

Ioan Andr. Abbas. Anton. Archid.

5. Non omnia ſpiritualia, quæ ſunt ex ſola inſtitutione Eccleſiæ ſunt ex his annexis.

Et ex eodem principio ſequitur,non omnia ſpiritualia,quæ ſunt ex ſola inſtitutione Eccleſiæ,eſſe ex his annexis,quia multæ benedictiones,& conſecrationes ſunt ex inſtitutione Eccleſiæ, & tamen non ſunt materia Simoniæ tanquã annexa ſpiritualibus, ſed tanquam functiones in ſe verè ſpirituales,vt ſuprà viſum eſt. Imò ad hoc (vt dixi) parum refert, quod actio ſit inſtituta ab Eccleſia, vel à Chriſto immediatè, dummodo per inſtitutionem, veram ſpiritualitatem conſequatur. Nam Eccleſiaſtica inſtitutio mediatè ſaltem ad diuinam reducitur, quatenus per poteſtatem diuinitus datam ſit,

C vt prima tonſura, & collatio eius ex Eccleſiæ inſtitutione eſt, & nihilominus materia eſt Simoniæ tanquam ſpirituale quid, & non ſolùm vt annexum,in quo æquiparatur collationi ordinum, licet ſecundùm magis, & minus intra illum differat. Idémque dicendum eſt de actionibus ſacris,quæ in Baptiſmo verbi gratia fiunt tanquam accidentales cæremoniæ, & Sacramentalia illius, nam ſunt per ſe, & propriè materia ſpiritualis Simoniæ, & non tantùm ratione connexionis ad Baptiſmum, licet illam connexionem habeant in ratione diſpoſitionis quaſi eiuſdem ordinis.

6. Quo pacto vaſa ſacra dicãtur annexa ſpiritualibus.

Vnde cum vaſa ſacra inter hæc annexa numerantur, non eſt intelligendum de ipſis vaſis, vt ſacra ſunt, quamuis etiam vt talia ſunt, reuera ſint annexa Sacramentis, ſeu ſacris vſibus, ſed eſt in-

D telligendum de ipſis vaſis ratione materiæ, quæ ſubeſt conſecrationi. Nam vas ipſum vt ſacrum quid ſpirituale eſt, & non tantùm annexum, materiale autem ipſum ſolùm per annexionem ſacrum factum eſt. Cuius etiam argumentum eſt, quia vas ratione materiæ rectè dicitur antecedenter annexum, quia ſupponitur conſecrationi, vas autem conſecratum non tantùm antecedenter, ſed vt tale eſt, iam eſt in ſe quid ſpirituale: dici poſſet conſequenter annexum, quia eſt effectus ſpiritualis functionis, & poteſtatis. Denique eſt clarum argumentum,quia D. Thom. ait hæc annexa antecedenter poſſe interdum vendi, quod eſt verum de materia, non de vaſe, vt conſecratum

E eſt. Interdum verò hæ res non ſunt ſpecialiter benedictæ, aut conſecratæ, ſed deputatæ tantùm ad cultum Dei,& inde tantùm ſacræ cẽſentur, & tunc magis propriè videntur inter ea computari, quæ ſolùm ratione connexionis ſpiritualitatem habere cenſentur. Sic etiam cùm beneficium dicitur eſſe annexum conſequentes ſpiritualibus,intelligendum eſt de beneficio ratione præbendæ, quæ reſpicit temporalia emolumenta, non verò ratione officij, cui eſt annexa præbenda, nam illud ſpirituale eſt

le eſt in ſe,licet interdum ſit ex inſtitutione Eccle- A ſiæ,& annexum ſpirituali ordini.Conſideranda eſt eſt ergo annexio, non inter ſpiritualia inter ſe, ſed inter materiale,& ſpirituale,ſiue illud ſpirituale ſit ex inſtitutione Eccleſiæ,ſiue ex diuina,& ſiue connexio illa ſit ab ipſo Deo immediatè; ſiue per Eccleſiam ſit facta.Vt frequenter facta eſſe videtur in his,quæ tantùm antecedenter, & conſequenter annexa ſunt Spiritualibus,vt patet ex exemplis adductis in illis membris , & ex his, quæ in particulari de multis dicemus,amplius conſtabit.

7. *Quid ſentiendum de tertio membro annexorum. D.Thom. Richar. Gabr. Durand. Redoan.*

Et ex his conſtat,quid de tertio membro horum annexorum ſentiendum ſit , nam licet D. Thomas & multi illud non poſuerint, alij Scholaſtici illud poſuerunt, vt Richard.in 4.dicta 25.art.3.quæſt.3. B & ibi Supplementum Gabr.quæſt.2.art.1. notab.1. in fine, Durandus quæſt. 3. numer. 10. & Redoan. part.1.cap.7. in fin. cap.27. per totum,& capit.29. numer. 2. Nec videtur omninò improbandum hoc membrum , quia ſpiritualia munera per actiones materiales fiunt , quæ actiones, licet ſuppoſita inſtitutione ſacra , ſimpliciter ſpirituales ſint , nihilominus ſecundùm ſe ſpectatæ materiales ſunt, & connectuntur intimè , & concomitanter ſpiritualibus rationibus. Vnde etiam Caietanus dicta quæſtione 100. art.3. & in Summ. verb. *Simonia*, hæc vocat compoſita ex ſpirituali , & materiali, cur ergo illud materiale non poteſt dici annexum illi ſpirituali concomitanter ? At verò D.Thomas hoc membrum omiſit , quia de toto illo opere iu- C dicandum eſt in ordine ad Simoniam tanquam de re ſimpliciter , & ſecundùm ſe ſpirituali. Et hoc quidem optimè dicitur de actionibus ipſis , in quibus ſpirituales functiones conſiſtunt , & de eorum labore intrinſeco, iuxta ea, quæ de illis ſuprà diximus ; ſiue ſint functiones Sacramentorum,ſiue Sacramentalium benedictionum , & conſecrationum,ſiue diuinorum officiorum, in omnibus enim actio ipſa materialis eſt veluti eſſentialis pars ipſius functionis ſpiritualis , & ideò non tam propriè dicitur annexa rei ſpirituali , quàm ſpiritualis. Sed non oportet de voce contendere , cùm de re conſtet. Poſſunt verò intelligi quædam alia accidentaliter concurrentia concomitanter,vt eſt,verbi gratia , labor cantorum in choro canentium, quorum opera , & labor non eſt ſpiritualis , videtur tamen D eſſe ſpiritualibus annexus. Sed hæc non numerantur propriè inter annexa,prout hîc diuiduntur, hîc enim tractamus de his , quæ aliquo modo per ſe ſunt annexa ſaltem communi Iure, illa verò , quæ ſunt per accidens , non conſiderantur ; ſiue enim antecedant , ſiue ſequantur , ſiue comitentur, ſimpliciter temporalia ſunt, & reputantur , & vt talia æſtimari poſſunt,vt ſuprà dictum eſt.

8. *1. Aſſertio. Non poteſt vendi annexum ſpirituali quatenus tale. D. Thom.*

Ex hac ergo terminorum declaratione colligitur propoſitæ quæſtionis reſolutio,quæ in quatuor aſſertionibus conſiſtit. Prima eſt , Annexum ſpirituali,quatenus tale eſt,id eſt, ratione connexionis, quam habet ad ſpirituale,vendi non poteſt.Hæc eſt D.Thomæ dicto articul. 4. ad primum & omnium. Et ratio conſtat ex ſuprà dictis,quia ſpirituale ven- E di non poteſt,nec vt res vendita, nec vt ratio venditionis, quia eo ipſo pretio æſtimaretur. *Secunda.* Secunda propoſitio eſt, Annexum ſpirituali concomitanter (admiſſo illo membro) nullo modo vel reſpectu, aut ratione vendi poſſe. Hæc ſatis probata eſt, in ſuperioribus , quia illud non tam eſt annexum, quàm verè ſpirituale tanquam intrinſeca pars ſpiritualis functionis , vt declaratum eſt. *Tertia.* Tertia propoſitio eſt , Annexum antecedenter per ſe ſpectatum vendi poſſe , etiam ſuppoſita annexione, licet non ratione illius.Hæc etiam propoſitio ſatis in ſuperioribus probata eſt. Solùm circa illam occurrebat dicendum de Iure patronatus , & de Iure ſepulturæ , & de Iure ſedendi in certo loco Eccleſiæ , quod Supplem. Gabr.in 4.diſtin. 25. quæſtione 2.in fin.vocat Ius ſtabile ; iuxta modum loquendi Iuris in capite *Cum inter*,de Renunciatione. Sed de his dicemus infrà commodiori in loco. *Quarta.* Quarta propoſitio eſt. Ea, quæ ſunt annexa ſpiritualibus conſequenter,vendi non poſſe ſine Simonia. Quia venderetur neceſſariò illud ſpirituale , quod ad illa præſupponitur,vt dicitur in capite , *Si quis obiecerit*, primo,quæſtione 3. Et hanc differentiam notant Diuus Thomas, & omnes Theologi inter tertiam , & quartam aſſertionem , ſeu inter annexa antecedenter , vel conſequenter ; quòd hæc poſteriora magis inuendibilia ſunt,quàm priora. Quia ea,quæ ſunt annexa conſequenter, ſunt dependentia ab ſpiritualibus , & illa præſupponunt , nec aliter conferri poſſunt, & ideò ſi venderentur,neceſſariò venderetur illud ſpirituale , quod præſupponunt. At verò illa, quæ ſunt annexa antecedenter, de ſe ſunt priora,& ideò,vt talia ſunt,vẽdi poſſunt. Denique quando temporalia antecedunt,magis videntur ſpiritualia annexa, & adhærentia temporalibus,quàm è conuerſo : alia verò temporalia, quæ ſe habent conſequenter ad ſpiritualia,propriiſſimè illis connectuntur,& comparantur ad illa,ſicut acceſſorium ad principale , & ideò magis imitantur naturam illius. Quod magis ex ſequentibus elucidabitur. Nam hæc ſola vltima aſſertio nobis declaranda ſupereſt ; poſtulat verò copioſam materiam de Simonia circa beneficia , quam fuſiùs proſequi neceſſarium eſt.

Gabr. — Ca. Si quis. D.Thom.

CAPVT XXIV.

An beneficia Eccleſiaſtica , ſint materia Simoniæ ex diuino,vel eccleſiaſtico Iure?

1. *Quid ſignificet hoc nomen beneficium.*

QVamuis beneficij nomen in primaria ſignificatione donum, vel opus in alterius commodum beneuolè factum ſignificet ; in Iure tamen Canonico accommodatum eſt ad ſignificandos titulos , ſeu Iura Eccleſiaſtica ordinata ad præſtanda munera ſpiritualia cum Iure recipiendi eo titulo fructus annuos de Eccleſiaſticis bonis. Et ita ſumitur in Concil.Mogunt.in cap.1.de Eccleſiis ædific. nec inuenitur illa vox in illa ſignificatione in antiquiori Canone : res autem antiquior eſt, vt conſtat ex Dion. in capit.1.13. quæſtione 1. & ex capit.1.diſtin.22.& ex Vrban. primo in capite *Videntes* , 12. quæſtion. prima cum ſimilibus , in quibus horum titulorum cum ſuis prouentibus fit mentio in particulari,vocatúrque aut Epiſcopatus,aut Abbatiæ , Prioratus, Dignitates, Parochiæ, vel Eccleſiæ, aut Altaria ; quæ omnia cum multis aliis, quæ diſcurſu temporis inſtituta ſunt , beneficia appellantur.Duo autem in his beneficiis diſtinguere neceſſe eſt, ſcilicet, Ius miniſtrandi ſpiritualia, & Ius percipiendi emolumenta temporalia , quorum primum propriè vocatur officium , ſecundum autem dicitur præbenda,vel beneficium,quod propter officium datur , vt dicitur in cap.vlt. de Reſcri. in 6. quamuis iam communi vſu totum illud quod ex vtroque Iure reſultat, & eſt quaſi moraliter vnum, dici ſoleat Eccleſiaſticum beneficium.

Concil Mogunt. — Dion. Vrban. — In beneficiis duo diſtinguenda, officiũ ſcilicet,& præbenda. — Cap. vlt.

Et

2. Deſcriptio beneficij. Et ita per modum vnius deſcribi poteſt beneficium, eſſe ius perpetuum miniſtrandi in Eccleſia, & pro miniſterio recipiendi fructus annuos ex eccleſiaſticis bonis. Primum autem horum multiplex eſt, & iuxta illius veritatem beneficia etiam eccleſiaſtica diſtingui ſolent, vt videre licet in Rebuffo in Praxi tit. *Quotuplex ſit beneficium*, & Selua de Benef. in princ. Azor in 2. tom. lib. 3. cap. 2. Non enim diſtinguuntur beneficia ex qualitate, quantitate, aut modo redituum, nec ex eo, quod ſint ex decimis, vel ex obligationibus, vel ex prædiis, aut aliis Eccleſiaſticis bonis: hæc enim varietas quaſi materialis eſt, & accidentaria ad rationem beneficij, & eſt in re acceſſoria, & minus principali, & ideò non inde ſumitur beneficiorum diſtinctio, ſed ex titulis, propter quos reditus Eccleſiaſtici tribuuntur. Et ita diſtinguuntur beneficia in ſimplicia, & adminiſtrationem habentia: item quædam habent iuriſdictionem ſpiritualem, alia non habent: item quædam iuriſdictionem habent in foro etiam contentioſo, vt Epiſcopatus, & ſuperiores omnes vſque ad Summi Pontificis dignitatem, & nonnullæ etiam dignitates inferiores, vt Abbatis, Prioris, Archidiaconi, & ſimilium; alia verò iuriſdictionem tantùm habent in foro interiori cum paſtorali cura animarum, quæ beneficia parochialia dicuntur, ſeu curata, alia verò ſunt, quæ iuriſdictionem nullam habent, ſed adminiſtrationem aliquam rerum Eccleſiaſticarum; alia denique ſolùm ad ſeruiendum in diuinis officiis inſtituta ſunt. De quibus omnibus in Iure Canonico mentio habetur, vt in capit. *Omnes*. 22. dicto capit. *Nullus*. 9. quæſtione 1. & capit. 1. 13. quæſtion. 1. & toto titulo de Præbend. lib. 3. & 6.

Rebuff. Selua. Azor. Per quid beneficia diſtinguãtur.

Ca. *Omnes*. Ca. *Nullus*. Cap. 1.

3. Titulus beneficij ſemper eſt ſpiritualis. Ex his ergo conſtat (quod ad materiam præſentem neceſſarium eſt) titulum beneficij ſemper eſſe ſpiritualem capit. *Dilectio*, de Præben. & inde maximè æſtimandum eſſe, quia illud eſt primum, ac principale in ipſo. Et inde etiam eſt, vt beneficium ſemper ſit annexum alicui ordini, ſeu gradui clericali (vt primam tonſuram comprehendamus) ex parte perſonæ, cui conferendum eſt. Nam cum ſit propriè ſpirituale non niſi Clerico conferri poteſt, vt colligitur ex capite *Clerici* 1. quæſtione 2. & capit. *Quantum ſit graue*, de Decim. & cap. *Cauſam quæ* de Præſcr. & aliis, quæ ſuprà tractando de Decimis adduximus. At verò præbenda, ſeu reditus eccleſiaſtici in ſe ſpectati temporales ſunt, quatenus verò tali titulo annexi ſunt, & ſolùm ratione illius datur, ac deberi poſſunt, quandam ſpiritualitatem participant, propter quam ſolet præbenda interdum vocari ſpirituale Ius, vt notauit Panormit. per textum ibi in capite *Dilecto*, de Præben. Et ita etiam dixit Innocent. in capite *Maioribus*, de Præbend. præbendam eſſe nomen Iuris, quia non ſignificat ſolam temporalitatem, ſed illã vt annexam ſpirituali Iuri, & vt ſic cenſetur quid ſpirituale, quia quæ Religioſis adhærent Religioſa cenſentur, vt dixit I. C. in L. *Quæ Religioſis*, ff. de Rei vend. ſolet verò etiam nomen præbendæ accipi pro ipſo emolumento temporali, ſecundùm ſe ſpectato, & ſic ſine dubio temporale quid eſt, vt conſtat, & notauit Gloſſa in capite *Cum Maioribus* de conſtitut. & Panormitanus, in dicto capite *Maioribus*, de Præben.

C. *Dilectio*

Ca *Clerici*. C. *Quantũ*. C. *Cauſam*.

Panorm. Innoc.

Leg. *Quæ Religioſis*. *Gloſ. Panor.*

4. Beneficia quoad ſpirituale Ius quod includũt ſunt materia Simoniæ contrariæ Iuri diuino. His ergo poſitis duo mihi videntur certa; primum eſt, Beneficia quoad ipſum ſpirituale Ius, quod includunt, & in quo fundantur, eſſe materiam Simoniæ Iuri diuino contrariæ. In hoc nulla controuerſia eſt inter auctores, ſatiſque in ſuperioribus probatum eſt, dum oſtendimus Iura ſpiritualia, quę conſiſtunt in poteſtate aliqua ſpirituali, vendi non poſſe. Nam titulus beneficij eccleſiaſtici Ius quoddam ſpirituale eſt, vt diximus, ergo neque ipſum, neque beneficium ratione ipſius vendi poteſt. Neque oportet in hoc diſtinguere inter beneficium ſimplex, & habens iuriſdictionem, vt quidam tentarunt, quia etiamſi beneficium curatum non ſit, nec iuriſdictionem habeat, ſemper tamen fundatur in ſpirituali titulo, per quem ordinatur, vel ad aliquam executionem ordinis, vt ad Miſſas celebrandas, vel ad diuina officia miniſtranda, vel recitanda, qui titulus ſpiritualis eſt: nec poteſt dari proprium eccleſiaſticum beneficium ſine aliquo huiuſmodi Iure, in quo fundetur. Quòd ſi contingat alicui dari Ius ad aliquos annuos reditus ex eccleſiaſticis bonis, ſeparatum ab omni ſpirituali titulo, illud non computabitur inter eccleſiaſtica beneficia, vt nunc ſupponimus, & ex definitione data conſtat. An verò aliquid huiuſmodi detur, & quid de illo dicendum ſit, in ſequentibus tractabitur.

Atque hinc colligitur, vendere beneficium quoad hoc Ius ita eſſe intrinſecè malum, vt neque ipſi Pontifici, neque alicui ex diſpenſatione eius licere valeat. Ita ſentiunt omnes Doctores infrà citandi. Et patet, quia Pontifex iuri diuino ſubiectus eſt, neque illud immutare, aut in illo diſpenſare poteſt. Neque obſtat, ſiquis obiiciat beneficiorum eccleſiaſticorum inſtitutionem, ac titulorum diuiſionem eſſe ex Eccleſiæ inſtitutione, vt conſtat ex Iuribus ſuprà allegatis, & eſt per ſe notum. Pontificem autem mutare poſſe ea, quæ inſtituta ſunt ab Eccleſia, & in eis diſpenſare. Reſpondemus enim primò, quòd licet aliquid ſit ſpirituale ex Eccleſiæ inſtitutione, nihilominus poſtquam tale eſt, Iure diuino prohibitum eſt, illud vendere, vt ſup. cap. 8. oſtendimus, vt conſtat de Sacramentalibus omnibus, vaſis ſacris, vt talia ſunt & ſimilibus: ita ergo in præſenti dici poteſt. Addo verò 2. id, quod eſt ſpirituale in beneficiis eccleſiaſticis ſecundùm ſe, & quoad ſubſtantiam ſuam (vt ſic dicam) eſſe de Iure Diuino, quia vel eſt iuriſdictio Eccleſiaſtica, vel cura animarum, vel ſpiritualis aliqua adminiſtratio & functio; poteſtas enim ad hæc omnia ab ipſo Chriſto manauit. Vnde licet ſoli Pontifici immediatè ab ipſo Chriſto conferatur, nihilominùs inſtitutio beneficiorum eccleſiaſticorum quoad ſpirituale, quod in eis eſt, non eſt aliud, quam communicatio quædam illius poteſtatis à Chriſto datæ, nam per beneficium quædam participatio eius confertur. Oſtenſum eſt autem ſuprà poteſtatem illam vendi non poſſe, nec participationem, vel communicationem, aut delegationem eius, quod verum eſt etiam reſpectu Pontificis, ergo.

5. Vendere beneficiũ quo ad hoc Ius ita eſt intrinſecè malum vt neque Pontifici liceat. Obiectio.

Reſponſio.

Secundò certum eſt, nunc de facto non poſſe vendi, aut emi beneficia eccleſiaſtica, etiam reſpectu habito ad temporale emolumentum, quod eſt in ipſis, ſine vitio Simoniæ, ac ſubinde beneficia eccleſiaſtica, etiã ſic ſpectata, eſſe materiam Simoniæ. Hoc manifeſtum eſt ex innumeris Legibus Canonicis prohibentibus omnes oneroſos contractus in Eccleſiaſticis beneficiis, & præcipientibus, vt purè, & ſimpliciter cõcedantur, c. vlt. de Pactis, c. *Super eo*, de Tranſact. c. *Querelam*, c. *Tua nos*, cum ſimilibus de Simon. & cap. vn. vt eccl. benefic. ſin. dimin. & 1. q. 3. ferè per totam. Pro integra ergo huius aſſertionis probatione ſufficit Ius Canonicum, nam de ratione, & origine huius prohibitionis in ſequenti puncto dicendum eſt.

6. Beneficium non poteſt nunc vendi ſine Simonia etiam reſpectu habito ad temporale commodũ quod in eo eſt. Cap. *vlt.* C. *Super eo.* Cap. *Querelam.* C. *Tua nos.* Cap. *vni.*

7. *An alia Simonia ſit contra Ius diuinũ, vel ſolùm contra Eccleſ.*

His ergo ſuppoſitis, quæſtio grauis eſt, an vendere beneficia, tantùm intuitu & æſtimatione tẽporalis commodi, quod in eis eſt, vel incommodi quod alicui prouenit, ſpoliando ſe ſuo beneficio, ſit Simonia cõtra Ius diuinum; vel tantũ contra eccleſiaſticum. In quo puncto variæ ſunt ſententiæ. Prima ſimpliciter affirmat, eſſe contra Ius diuinum naturale, ac ſubinde eſſe adeò intrinſecè malũ, vt non cadat in illud diſpenſatio, nec ab ipſo Papa ſine crimine Simoniæ vendi poſſit beneficium, etiam ratione temporalis emolumenti. Hæc ſententia ſumi poteſt ex D. Thoma d. quæſt. 100. artic. 4. Vbi negat illud temporale, quod eſt annexum beneficio, vendi poſſe, & pro ratione reddit non ſolùm Eccleſiæ prohibitionem, ſed quia non poteſt vendi, quin ſpirituale vendatur. In 4. etiam diſt. 25. q. 3. art. 2. q. 3. ad 4. id ſignificat. Sed reuera ex D. Tho. nihil charè habemus in hoc puncto. Durand. autem ibi quæſt. 5. ex profeſſo hanc ſententiam defendit. Sequitur ibi Palud. quæſt. 4. à num. 24. dicens, eſſe veriorem, & tutiorem ſententiam. Et idem ſentit Richard. art. 3. q. 3. dum ait Ius percipiendi fructus beneficij, vendi non poſſe, licet poſſint vendi ipſi prouentus. Et idem ſentit Maio. ibi q. 3. ad 4. & Bonauentur. in expoſitione literæ dub. 5. vbi ita etiam Magiſtrum exponit. Idem tenet Adrian. (licet ſoleat in contrarium referri.) Quodl. 9. ad 5. princip. vbi in concordiam redigit vtramq; opinionem. Idem Alenſ. 2. p. q. 167. memb. 3. art. 2. Antonin. d. c. 5. §. 21. Syluest. quæſt. 12. Caiet. tom. 2. Opuſc. tract. 9. q. 1. Sot. q. 7. art. 1. Victor. d. Relect. n. 44. Couar. in Regula *Peccatum*, p. 2. §. 8. n. 8. ſub fin. Citatur etiam Nauar. d. c. 23. num. 108. Sed licet in dicto 6. & 7. videatur in fauorem huius ſententiæ loqui, ſtatim in 9. conſtantiſſimè contrariam ſententiam defendit, vt patebit. Pro eadem ſententia referri poteſt Panor. vt infrà dicam; & plures refert Felin. c. 1. de Simon. illóſque ſequitur, licet alibi contrarium dixerit.

1. Sententia aſſerens eſſe contra Ius diuinum. *D. Thom.* *Durand.* *Palud.* *Richard.* *Maio.* *Bonau.* *Magiſt.* *Adrian.* *Alenſ.* *Anton.* *Syluest.* *Caiet.* *Soto.* *Victor.* *Couar.* *Nauarr.* *Panor.* *Innoc.*

8. *Fundamentum huius ſentent.*

Fundamentum huius ſententiæ ſic explico, quia vel venduntur fructus beneficij ſeparati à beneficio, & titulo eccleſiaſtico, vel vt percipiendi ex titulo eccleſiaſtico. Si vendantur priori modo, verum eſt, illud non eſſe per ſe, & intrinſecè Simoniacum, imò ibi in rigore neque Simoniam contra Ius poſitiuũ interuenire. Tum autem non venditur beneficium; quia beneficium non conſiſtit in prouentibus, ſed in Iure percipiendi illos, imò nec aliquid annexum rei ſpirituali tunc venditur: nam eo ipſo quod fructus ſeparantur à Iure, titulo beneficij, non ſunt annexi alicui rei ſpirituali, & ideò mirum non eſt, quod vendi poſſint. Vnde hoc modo non ſolùm fructus vnius anni, ſed plurium vendi poſſent (ſemota prohibitione Eccleſiæ) & conſequenter poteſt transferri in alium, aliquod Ius colligendi tales prouentus per ſingulos annos, non ex titulo eccleſiaſtici muneris, ſed ex puro titulo emptionis, ita vt Ius acquiſitum temporale ſit, non ſpirituale, ſicut ſuprà tract. 2. lib. 1. in Decimis latiùs expoſuimus. Tota ergo hæc pactio, & cõmutatio extra materiam Simoniæ eſt, & extra punctum etiam præſentis quæſtionis, quia illa non eſt venditio, neque emptio beneficij, vel præbendæ eccleſiaſticæ, vel rei annexæ conſequenter rei ſpirituali, vt declaratum eſt. At verò ſi fructus beneficij vendantur poſteriori modo, ſcilicet, vt percipiendi titulo beneficij, ſic impoſſibile eſt vendere emolumentum illud temporale, non vendito ipſo Iure ſpirituali, quia non poteſt beneficium transferri in alium, niſi transferatur officium, vt colligitur ex Reg. 1. de Reg. Iur. in 6. Et eſt commune principium

A receptum à Doctoribus in principio materiæ de Præbendis, & beneficiis, vt videre licet per Rebuffum in Praxi. c. *Quid ſit beneficium*, & Hog. de Benef. incomp. in Præfat. n. 2. ergo ſimiliter vendi non poteſt de facto beneficium, niſi venditio ſpirituali munere, cui adhæret, ergo tam intrinſecè malum eſt, beneficium vendere, ſicut vendere ipſum Ius ſpirituale. Probatur conſequentia, quia quando venditur beneficium, reuera non venduntur tantùm temporales reditus, ſed venditur Ius ad illos, & non aliud Ius, niſi quod eſt in Clerico, vt Clericus eſt, ergo neceſſariò venditur id, quod ſpirituale eſt. *Rebuff.* *Hoged.*

Reſponderi autem poteſt, cum beneficio duo Iura conferri, vnum ad miniſterium eccleſiaſticum, quod competit ratione beneficij, aliud ad reditus temporales, & primum eſſe ſpirituale, B ſecundum verò temporale, nam vnumquodque eſt proportionatum illi rei, ad quã datur. Quamuis autem hæc Iura ſint coniuncta, & ſimul incedant, nihilominùs diſtincta manent, ergo poteſt vnum gratis dari, & aliquid pretio æſtimari. Sicut in Calice ita ſunt coniuncta vas, & conſecratio, vt non poſſit vnum ſine alio trãsferri, & nihilominùs quia ſemper ſunt diſtincta, poteſt vendi vnum, & non aliud. Idem ergo poſſet fieri in beneficio ex natura rei, niſi Eccleſia prohibuiſſet: ſicut è contrario poſſet Eccleſia prohibere vendere Calicem etiam ratione materiæ, & tunc eſſent inſeparabilia illa duo in venditione. Contra hoc verò replicari poteſt ex Durand. Quia ex illis duobus, quæ ſunt in C beneficio, ſcilicet ſpirituale officium, & emolumentum temporale, primum datur à Prælato Eccleſiæ, ſecundum verò non donatur à Prælato, ſed conſequenter debetur ex dono fidelium, vel fundatorum, qui prouentus illos obtulerunt pro ſuſtentatione talis miniſterij, ergo Prælatus vendendo beneficium non Ius temporale vendit, ſed ſpirituale, quod ipſe dare poteſt. Hæc verò replica Durandi parum vrget, tum quia hîc non agimus de ſolo Prælato, ſed de quocunque vendente beneficium, vnde non conſideramus facultatem, quam vendens habet ex parte ſua, ſed qualitatem ipſius materiæ, & ſic videbitur illud Ius vendibile D eſſe, quia temporale eſt, tum etiam quia licet hi reditus beneficiorum originem traxerint à fidelibus, vel per Decimas, vel per alias donationes, & legata pia, iam eſt acquiſitum Ius Eccleſiæ, & de hoc quærimus, an temporale ſit, nam ſi eſt temporale, ex parte illius non repugnabit vendi. Et ille qui fuerit dominus beneficij, vel illius Iuris, poterit illud vendere, & ſi aliquis non dominus illud vendiderit, erit iniuſtitia ex natura rei, non tamen erit Simonia, quia Ius illud quid temporale eſt.

9. *Reſponſio ad fundamentum.* *Impugnatur ex Durand.*

Melius ergo vrgetur ratione facta ex Caiet. ſu- 10.
E prà, quia ibi non ſunt duo iura, vnum ad ſpirituale functionem, aliud ad emolumentum temporale, ſed eſt vnum, & idem, quod ad vnum terminatur mediante alio, ſeu ratione alterius. Nam proximum fundamentum illius Iuris ad emolumenta temporalia eſt functio ipſa ſpiritualis, ratione cuius ſtipendium ſuſtentationis debetur, ſub qua ratione prouentus beneficij conferuntur, ergo Ius illud totum hoc includit, ſcilicet quòd ſit ad tales prouentus ratione talis muneris, ergo immediatè verſatur circa ſpirituale, & per illud tranſit ad temporale, ergo impoſſibile eſt vendere Ius ad emolumenta temporalia, non vendendo Ius ſpirituale, tum quia eſt vnum, & idem; tũ quia primario eſt ad ſpirituale, ad temporale verò tanquam ad acceſ-

Vrgetur melius ex Caietan.

acceſſorium quod ex illo ſequitur; tum etiam quia illud inet temporale ſemper reſpicitur, vt comparandum titulo ſpirituali, vt ſic autem, quid ſpirituale eſt, vt appellatur in dicto capite *Dilecto*, Ex quo textu poteſt tota hæc ratio, & inſtantia confirmari. Ac denique declarari poteſt exemplo Philoſophico, quia impoſſibile eſt, vendere relationem reſultantem ex fundamento, niſi vendendo fundamentum, quia cum neceſſario ſequatur, poſito fundamento (ſupponimus enim, iam eſſe terminum) & ſine eodem fundamento ſequi non poſſit, non poteſt aliter dari; quam dando fundamentum, & conſequenter nec vendi poteſt, niſi fundamento vendito. Non poteſt enim aliquis vendere mihi ſimilitudinem imaginis meæ, niſi vendendo figuram illam artefactam, in qua illi relatio ſimilitudinis fundatur. Ita ergo dico in præſenti, Ius ad prouẽtus temporales, eſſe veluti relationem quandam, quæ fundatur in officio ſpirituali, nec poſſe competere, niſi ratione illius, & ideò & ſpiritualem eſſe, ſicut eſt ipſum officium, & vendi non poſſe, niſi vendito officio, ſicut nec gratis dari poteſt, niſi gratis etiam collato ſpirituali munere, ſeu Iure ad illud.

C. Dilectã.

11. Cõfirmatur hæc opinio. Cap. Siquis.

Atque hoc modo poteſt confirmari ſatis probabiliter hæc opinio ex regula capit. *Siquis obiecerit*. 1. q. 3. *Qui horum alterum vendit, ſine quo alterum non prouenit, nihil inuenditũ derelinquit*. Vnde infert, non poſſe vendi Eccleſiam, vel præbendam, non propter Eccleſiæ prohibitionem, ſed propter inſeparabilitatem, & in capit. *Saluator*, ead. Vrbanus Papa ex verbis Chriſti: *Gratis accepiſtis, &c.* colligit *res eccleſiaſticas* vendi non poſſe, per res autem eccleſiaſticas planè intelligit beneficiorum prouentus, vt tales ſunt: nam pro ratione ſubdit: *Quæ* (ſcilicet res Eccleſiaſticæ) *dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent*. Et ſtatim idem confirmat ex Regula Paſchalis proxime relata, quã ipſe etiam confert. Similia habet Alexand. 2. in capit. *Ex multis*, & Vrban. in c. *Res Eccleſiæ*, & Gregor. in capit. *Peruenit*, & Innocen. in capit. vlt. eiuſdem quæſt. Item ex capit. *Presbyter*. 31. q. 1. Vbi in hoc æquiparantur vendere *Altare, Decimas, & Spiritum ſanctum*. Fauet etiam capit. *Ex diligenti*, de Simon. Nam loquens de huiuſmodi contractibus in beneficiis ait, *Cum hæc diuinis, & humanis legibus contraire noſcantur*.

C. Saluator. Vrbã. Papa. Alex. 2. C. Ex multis. Vrban. Ca. Res Eccleſiæ. Gregor. C. Peruenit Innoc. Cap. Vlt. C. Presbyter Ca. Ex diligenti.

12. 2. Sententia aſſerens hãc Simoniã ſolũ eſſe cõtra Ius humanum.

Nihilominus eſt ſecunda principalis ſententia dicens, hanc Simoniam tantùm eſſe contra Ius humanum, ideóque vel à Pontifice, vel ab alio ex diſpenſatione eius poſſe vendi beneficium ſine Simonia, dummodo non intuitu ſpiritualis Iuris, quod in ipſo eſt, ſed intuitu temporalitatis vendatur. Hæc eſt communis ſententia Canoniſtarum, quos refert, & ſequitur Felinus cum Decio, & aliis in cap. *Ex parte*, 1. de Offic. delegat. & Anani. cum Cardin. in cap. 1. de Simon. & Cardin. Alex. in c. *Latorem*, 1. quæſt. 1. à num. 29. Eandem habet Decius conſi. 436. n. 10. & Iul. Clar. lib. 5. §. *Simonia* num. 5. dicens, eſſe magis communem ſententiam. Quam etiam ſequitur Nauar. c. 23. n. 108. §. *Nono*, nam licet in ſeptimo dixiſſet cum Theologis, beneficia non poſſe vendi; in nono ſubiungit, illud intelligendum eſſe quoad partem ſpiritualem, quam habent, nam quoad temporalem vendi poſſunt, quod multis rationibus probat, præſertim contra Caietanum, quem ait nimis metaphyſicè probare priorem ſententiam, & multa ſumere quæ non probat. Eandem opinionem tenet Vgolin. Tab. 1. c. 3. §. 5. Qui tamen loquitur ſemper de Iure percipiendi fructus, vt diſtincto à Iure miniſtrandi ſpiritualiter, & ſeparabili ab illo; & de illo ſic ſeparato dicit poſſe vendi, quod, vt dixi, extra controuerſiam eſt, ſed non attigit punctum quæſtionis.

Felin. Deci. Anan. Cardin. Cardin. Iul Clar. Nauarr. Vgoli.

13. *Mai.*

Poteſt etiam pro hac ſententia referri Mai. 4. d. 25. q. 2. ad 2. dum ait, non eſſe Simoniam (vtique contra Ius diuinum) ſi Epiſcopus det beneficium alicui cum onere inſumendi certam partem fructuum in aliquod pium opus per aliquot annos, & conſequenter poſſe etiam ſine Simonia computare ſimul illos fructus, & valorem illorum petere ab eo, cui confertur beneficium, liberè beneficium præſtando (ſcilicet, quoad ſpiritualia, & reliquos fructus) & ait, ſe ita ſentire per conſolationem habitam cum viris ſapientibus: addit tamen, non eſſe faciendum propter ſpeciem mali, & propter periculum, quod recipiens beneficium moriatur, antequam ſummam illam ex fructibus beneficij percipiat. At ſi hoc verum eſt, multò magis poterit Summus Pontifex beneficia vendere, ratione habita ad ſola temporalia. Referri etiam poteſt Tho. de Argent. ibidem art. 4. in 2. p. illius, quatenus regulam generalem conſtituit, vendendo annexum ſpirituali non committi Simoniam, niſi vendatur, quatenus annexum eſt. Explicat autem tunc vendi vt annexum, quãdo in venditione habetur reſpectus ad ſpirituale, propter huiuſmodi annexionem cariùs venditur ipſum temporale. Si ergo id, quod eſt temporale in beneficio, non vendatur hoc modo, ſed ſecundum id, quod per ſe ſpectatum valet, non vendetur vt annexum, nec erit Simonia.

Argent.

14. Fundamentum ſecũdæ ſententiæ.

Hæc ſententia fundari poteſt primò in hoc, quod Ius ad emolumentum temporale beneficij eſt diuerſum, & diſtinctę rationis à Iure ſpirituali, quantumuis coniuncta ſint & vnũ ab alio pendeat. Suppoſita autem diſtinctione, etiamſi ſimul dentur, & ſeparari non poſſint quoad tranſlationem vnius ſine alio, nihil vetat, quominùs vnum ſine alio vendatur. Ex his enim duobus principiis optimè infertur, non eſſe intrinſecè malum, vendere Ius ad temporale, ſi ponamus, ſolùm illud vendi ſine alio; nam poſſibili poſito in eſſe, nihil ſequitur impoſſibile. Probatur ergo prima pars, primò ex terminis proximis. Nã vnũ Ius immediatè ordinatur ad ſpiritualẽ functionẽ, aliud proximè ad commodũ temporale. Secundò ex origine, quia Ius ſpirituale eſt aliquo modo ex Iure diuino poſitiuo, vel formaliter, vel radicaliter; nam prouenit à Chriſto, vel immediatè vt in Pontifice; vel mediante Pontifice, & aliis Prælatis, ſeu Paſtoribus per poteſtatẽ illis à Chriſto datã, aliud autem Ius partim fundatur in ratione naturali conſequente ad primum Ius, quatenus dignus eſt operarius cibo ſuo, partim eſt ex inſtitutione Eccleſiæ, ſuppoſita largitione fidelium, vel voluntaria, vel præcepta. Tertiò ſpirituale Ius potiùs eſt onus, quam commodum temporale, aliud vero Ius ſolũ eſt temporale commodum. Vnde in aliquibus beneficiis præſertim ſimplicibus illud priùs nõ tam videtur eſſe Ius, quã obligatio ad aliquid ſpirituale faciendũ, vt ad aſſiſtendum in choro, vel ad officiũ diuinũ recitandũ: aliud vero temporale non eſt obligatio, ſed quaſi præmiũ obligationis, & facultas moralis percipiendi tales fructus. Neque huic diſtinctioni videtur obſtare, quòd vnũ Ius fundetur in alio; quin potiùs hinc colligitur aliqua diſtinctio, quia idem non fundatur in ſe ipſo. Neque etiã bene colligitur eſſe vnum, ex eo quòd Ius ad prouentus non eſt niſi ratione officij, nã inde ſolum habetur quòd Ius fructus oriatur ex titulo ſpirituali; vnde potiùs infertur diſtingui. Quia in

in aliis etiam rebus, Ius in re aliqua, & titulus diuerſa ſunt, Ius enim eſt dominium aliquod v.g. titulus autem eſt ratio fundans illud dominium. Sic ergo hîc fatemur, titulum ſpiritualem eſſe, nihilominùs tamen dicimus, in illo poſſe fundari Ius temporale, quod eſt quid diſtinctum, licet cum illo coniunctum.

15. *Probatur poſſe in venditione ſeparari Ius ac emolumentum temporale à Iure ſpirituali.*

Alterum verò principium, ſcilicet, poſſe hæc ſeparari in venditione, licet non ſeparentur in traditione, conceſſione, & acceptione probatur. Primò quia intentio dantis, & accipientis poteſt facilè illa diſcernere, dummodo temporale ſecundum ſe æſtimetur, & non augeatur eius pretium ratione tituli ſpiritualis, cui adiungitur: ſic enim poteſt titulus ſpiritualis ex intentione vtriuſque partis gratis dari, & accipi, & nihilominùs pro temporali paciſci, cur enim hoc repugnat ex ſola rei natura, & ſecluſa prohibitione poſitiua?

Cõfirmatur exẽplo Iuris patronatus.

Confirmatur hoc exemplo Iuris patronatus, nam ſecundùm ſe vendi non poteſt, & tamen cum fundo, ſeu cum vniuerſitate vendita tranſire poteſt, & tunc etiam non cenſetur ipſum Ius vendi, nam, vt infrà dicam, etiam illud aliquomodo ſpirituale eſt; venditio illius, vt tale eſt, intrinſecè mala eſt, ſed tamen quia ſemper eſt quid diſtinctum à fũdo, licet illi inſeparabiliter adhæreat, & cum illo tranſeat, non cenſetur vendi, vendito fundo, quando ex eo capite fundus non pluris æſtimatur, ergo ex natura rei idem eſſet in beneficiis, niſi Eccleſia prohibuiſſet, eſt enim eadem ratio.

Subterfugium præoccupatur.

Dicetur, Ius patronatus eſſe annexum ſpiritualibus antecedenter, beneficium verò eſſe annexum officio conſequenter. Sed contra primò, quia licet Ius patronatus ſit antecedens reſpectu beneficij conferendi per præſentationem factam in vi talis Iuris, tamen reſpectu fundi eſt tanquam conſequens, nam cum illo tranſit, & ratione illius comparatur, ergo in hoc eſt ſimilitudo rationis. Imò quodammodo maior, nam in Iure patronatus id, quod eſt ſpirituale quaſi naſcitur ex temporali, in beneficio autem temporale naſcitur ex ſpirituali; faciliùs autem videtur vendere fructum, non vendita radice, quam vendere radicem, quæ ſecum portet fructum, & non vendere fructum. Si ergo hoc non obſtat, quominùs vendito fundo non vendatur Ius præſentandi, multo minùs obſtabit, quominùs vendito temporali fructu, non vendatur ſpiritualis titulus, qui antecedit.

16. Vltrà hoc etiam videtur paruum referre, quòd annexum temporale conſequenter, vel antecedenter dummodo inſeparabilitas, & tranſlatio vnius cum alio interueniat, ſicut inuenitur etiam in calice conſecrato. Nam magis coniuncta ſunt in calice materiali, & ſpirituali, quam in beneficio. Nam ibi, manente vaſe integro, non poteſt per Eccleſiam fieri ſeparatio, hic autem in rigore poſſet, & nihilominùs in calice ſeparantur quoad venditionem, & ſeparatio ſolùm fit intentione quoad mentem, & æſtimatione materiæ quoad contractum, id eſt, vt ratione ſpiritualitatis non pluris vendatur; ergo ex natura rei idem eſſe poſſet in beneficiis. Nam quòd in vno temporale ſit antecedens, in alio conſequens, non videtur referre, quin potiùs quando antecedit, videtur habere rationem cauſæ, & ſecum trahere id, quod ſpirituale eſt, & ideò magis quodammodo vendi effectus in cauſa, ſeu cum illa, & nihilominùs intentio, & æſtimatio ea ſeparat, ergo etiam in temporali, quod ſe habet vt conſequens, & vt effectus, faciliùs poterit fieri ſeparatio.

17. Dicunt verò aliqui, in beneficio temporale eſſe acceſſorium, & minùs principale, in calice verò A materiam eſſe principalẽ, & conſecrationem quaſi acceſſorium, & adiacens, in omnibus autem miſtis attendendum eſſe id, quod eſt præcipuum, acceſſoriúmque ſequi ad principale, & non è conuerſo; & ideò poſſe conſecrationem tranſire cum calice, non verò officium cum beneficio. Atque ita quando beneficium venditur, non tranſit officiũ cum temporali vendito, ergo venditur ipſum, & cum ipſo tranſit temporale. Sed in primis (vt in ſuperioribus notaui) non rectè dici videtur etiam in Calice, conſecrationem eſſe minùs principalem, ſicut enim in artificialibus ſæpe opus ſuperat materiam, ita in his ſacris ſemper conſecratio ſuperat materiam, cui adhæret, neque ideò non venditur conſecratio, B vendito calice, quia minùs principalis eſt, ſed potiùs quia dignior eſt, magíſque inæſtimabilis pretio; ac denique quia de facto non æſtimatur. Deinde conceſſo toto eo, quod aſſumitur, inde nos inferimus contrario modo; nam quia in beneficio, temporale eſt acceſſorum ad ſpirituale; ideò vendito acceſſorio, non cenſetur vendi principale, ſed in ſua natura relinqui, vt gratis donetur. Sicut polluto cœmeterio, nõ cenſetur Eccleſia polluta, quia eſt acceſſorium. Vnde potius, vendito calice, videri poſſet vendita conſecratio, tanquam acceſſorium cum principali, tamen reuera non venditur, vel quia principalior eſt, vel certè (quod caput eſt) quia C intentio contrahentium, & modus contrahendi poteſt ſeparare acceſſorium à principali, & principale ab acceſſorio; ſicut vendendo artificiatum, poſſum æſtimare artem, gratis donando materiam; vel è conuerſo gratis dare artificium, & materiam vendere, ſiue tale ſit artefactum, vt in eo opus ſuperet materiam, ſiue è contrario, ſemper enim res pendet ex voluntate, & æſtimatione contrahentium.

Cõſecratio ſemper ſuperat materiã cui adhæret.

18. *Probatur alia ratione.*

Vnde tandem concluditur ratio alio modo formata, licet in idem redeat. Quia licet conſideremus totum beneficium vt quid vnum conſtans ex ſpirituali, & temporali, poſſet illud vendi, æſtimando ſolam materialem partem, & non ſpiritualem, ergo hoc non eſſet intrinſecè malum, niſi eſſet prohibi- D tum. Antecedens patet, quia illud pendet ex intentione, & modo æſtimationis, vt oſtenſum eſt. Eſtque hæc res non valdè metaphyſica, ſed moralis: nam id, quod eſt ſpirituale in beneficio, ſi non haberet temporale commodum, difficiliùs acciperetur gratis, quàm daretur, ordinariè enim cupiunt homines exonerare ſe illo onere, volunt tamen ſe in temporali commodo vel incommodo indemnes ſeruare: & ideò optimè poſſunt velle gratis dare, quod ſpirituale eſt, vendere autem, quod eſt temporale. Recipiens verò licet videatur ita recipere onus ſpirituale, vt ſine temporali commodo non eſſet recepturus, nihilominùs illa tantùm eſt quædam conditio ſine qua non; non verò accipit pro temporali, tanquam pro pretio. Hic ergo modus vendendi vnum totum ratione vnius partis, & non E ratione alterius, ſiue ſpeculatiuè, nec practicè repugnat. Conſequentia verò, ſcilicet ſi hoc modo fiat, nõ inueniri intrinſecè malitiam patet, quia tũc nõ fit iniuria rei ſpirituali, quia nec æſtimatur pretio, nec eſt ratio venditionis, aut æſtimationis rei venditæ, & conſequenter nullo modo venditur.

19. *Cõfirmatur ex penſionibus, quæ beneficiis imponuntur.* *Cap Conſtitutus.*

Et confirmatur: nam in Eccleſia viſitatum eſt, vt beneficia cum onere alicuius penſionis ab vno in alium transferantur, quod nunc fieri videmus auctoritate Pontificis, & olim videtur potuiſſe fieri ab Epiſcopis, vt colligitur ex capite *Conſtitutus*, de Religioſ. dom. Et ſi Epiſcopis non eſſet prohibitum, non apparet, cur in ſuis Epiſcopatibus

tibus

tibus id non eſſet eis licitum, ergo eadem ratione ſi prohibitio non eſſet, poſſet vnuſquiſque priuatus beneficium ſuum cum ſimili onere alteri tradere, licet inſtitutio eſſet ab Epiſcopo facienda: illa autem eſt quædam virtualis venditio emolumẽti temporalis beneficij, quia eſt datio cum pacto oneroſo. Eo vel maximè quòd ea penſio poſtea poteſt pretio redimi, ergo etiam à principio potuiſſet compenſari, vt dicebat Maior. Denique ſuprà diximus, ita facere nunc Pontificem in Auditoratu, & Clericatu Cameræ, & ita dicitur ſimpliciter hæc officia vẽdere, quamuis quoad principale ſpiritualia ſint, & temporale ſit annexum illis ſpiritualibus functionibus, & Iuri illarum, non antecedenter, ſed conſequenter, ergo, &c.

Maior.

20. Tertia ſententia media, & diſtinctione vtens referri ſolet ex Panor. in cap. *Extirpandæ*, in Repet. §. *Qui verò*, de Præben. num. 53. & ſequentibus, videlicet vendere beneficium ſimplex non eſſe Simoniam contra Ius diuinum, vendere autem beneficium curatum, vel maiorem habens iuriſdictionem, eſſe contra Ius diuinum. Ita refert ſententiam Panormitani Nauar. ſuprà d. c. 23. numer. 108. in fin. Et Vgolin. d. §. 5. numer. 1. & Couarru. d. Regul. *Peccatum*, 2. part. §. 8. numer. 8. Et pro eadem refert Mai. 4. diſt. 25. quæſt. 3. Syluester verb. *Simonia*, quæſt. 3. & alios Iuriſtas. Refertur etiam Paul. Burgenſ. tract. de Irregular. & diſpenſat. tit. de Simonia, num. 23. Verumtamen Panor. illa diſtinctione non vtitur, nec Maior, aut Syluester illam referunt, nec eſt veriſimilis, ſi ſermo ſit de proprio beneficio, vt mox oſtendemus. Caietanus ergo in d. Opuſ. aliter refert ſententiam Abbatis, neque ait, falſum dixiſſe, ſed fuiſſe diminutum, quia inter beneficia inuendibilia poſuit illa, quæ habent ordinis, vel clauium executionem, & omiſit ea, quæ ratione alicuius officij clericalis conferuntur, cùm tamen illa etiam ſint annexa rei ſpirituali: nam officium clericale non eſt ſpirituali annexum, ſed ſpirituale eſt, vt ſuprà oſtenſum eſt, & docet Diuus Thomas dicta quæſt. 100. artic. 3. & 4. Et quia hoc beneficium ſolùm datur ad officium clericale, & non ad vſum ordinis, vel clauium, ſimplex vocatur, & ideò fortaſſe priores auctores attribuerunt Panormit. quòd dixerit beneficia ſimplicia ſolùm ex prohibitione Eccleſiæ vendi non poſſe.

3. Opinio aſſerens Simoniã eſſe contra Ius diuinũ vendere beneficium curatum, ſecus tamen ſi beneficium ſit ſimplex.

Panor. Nauar. Vgolin. Couar. Mai. Burgenſ. Syluest. Caiet. D. Thom.

21. Sed ego in verbis Panormit. neque illum defectum, aut exceſſum inuenio. Cùm enim latè probaſſet ſententiam Theologorum ſuprà tractatam, quòd beneficium vendi non poteſt, quia eſt annenexum poteſtati ordinis, aut clauium, ſubdit inferiùs hæc verba, *Et prædicta puto procedere, quando executio beneficij, vel officij concernit diuina.* Quæ verba ſine dubio comprehendunt totum officium clericale; nam illud ſine dubio *concernit Diuina. Addit* etiam, *Vt puta altaris adminiſtrationem, vel clauium executionem.* At verò ſub altaris adminiſtratione comprehendit ſine dubio totũ clericale officium, quia totum ad altaris miniſterium ordinatur aliquo modo, vnde ſtatim declarans, quid excipiat, inquit, *Secus autem ſi concerneret tantùm adminiſtrationem temporalem, vt eſt videre in hoſpitali.* Solũ ergo excipit, quando præbenda, vel reditus eſſent annexi alicui officio merè temporali, vt eſſe poſſunt. Tunc autem ſine dubio exuitur præbenda omni ſpiritualitate, & ideò Laico dari poteſt, vt dixit Gloſſ. in c. *cum M.* de Conſtit. ver. *Receperunt*, & declarauit idem Panor. in c. *Maioribus*, de Præb. n. 4. Et ita etiam annecti poteſt præbenda muneri purè temporali, vt v. g. lectioni grammaticæ, quam Laicus legere poſſit. Tunc ergo clarum eſt, illam non eſſe materiam Simoniæ contra Ius diuinum, etiam ſecundùm primam ſententiam ſuprà relatam. Cùm ergo Panormit. hanc ſolam exceptionem faciat, & exceptio firmet regulam in contrarium, planè nullam diſtinctionem facit inter alia beneficia, quæ titulo clericali dantur, quantumuis ſimplicia ſint, & ſolùm obligent ad officium aliquod clericale, ſed omnia illa ſpiritualia eſſe intellexit, & ad miniſterium altaris pertinere. Vnde idem Panormit. in c. *Conſulere*, de Simon. abſolutè dixit, Simoniam committi in ſpirituali beneficio obtinendo, & infrà ait, quicquid competit clerico ratione ordinis, eſſe ita annexum ſpirituali, vt vendi non poſſit.

Defenditur Panormit. à calumnia.

Gloſſ. Panor.

22. Non oportet ergo hîc tertiam opinionem diſtinguere, nam Panormitan. planè ſentit cum prima ſententia. Et illa diſtinctio de beneficio ſimplici, vel curato, cuiuſcunque fuerit, in præſenti probabilis non eſt, quia in vtroque eſt Ius ſpirituale, & temporale emolumentum, & priori ratione neutrum vendi poteſt, parúmque refert, quòd illud Ius ſit altius, maius, & nobilius in vno beneficio, quàm in alio. Nam etiamſi ſit minimum ſpirituale, materia eſt Simoniæ Iuri diuino contrariæ. Si autem habeatur reſpectus ad temporalitatem, de vtraque eſt eadem ratio. Præbenda autem annexa temporali muneri non eſt beneficium, propriè loquendo, vt ex dictis in principio cap. conſtar, & inferiùs etiam dicetur, & ideò loquendo de beneficiis non oportet aliqua diſtinctione vti. Solùm igitur ſupereſt, vt duas ſententias relatas conferamus. Inter eas autem, licet magna ſit in verbis contrarietas, fortaſſe in re, tanta non eſt, quanta apparet. Vt tamen rem explicemus, & ex illa colligi poſſit proprius loquendi modus, dicemus priùs quid in hoc genere fieri poſſit à Summo Pontifice ſine vitio Simoniæ, & quo titulo, ac modo: deinde quid poſſit fieri ab inferioribus, vel nunc diſpenſatis à Pontifice, vel ex natura rei, ablata prohibitione poſitiua.

Tertia opinio reiicitur.

23. Primò ergo poteſt Summus Pontifex fructus beneficij, ſeu præbendam, vt temporale quid eſt à titulo clericali, & ſpirituali officio ſeparare, & ſic eam vendere ſine Simonia, ſicut poteſt illam donare Laico, etiam licitè, ſi iuſtam cauſam, & rationem habeat, vt omnes fatentur, & conſtat ex dictis. Et ſi quis attentè conſideret rationes, quas Nauarrus adducit, plures earum ſolùm hoc probant, ſcilicet poſſe Papam ſine Simonia vendere præbendam ſeparando illam à Canonicatu vel ſimili titulo; ſed hoc reuera non eſt vendere beneficium, vt ex dictis conſtat. Vnde etiam infero, poſſe Pontificem vendere beneficium, quod ſpirituale hactenus fuit, extinguendo ſpirituale officium, vel obligationem illius, quia tunc nihil ſpirituale vendit, quia in emptorem nihil ſpirituale tranſit, ſed merè temporale. Et ita ſpeculatiuè id diſtinguendo, conſiderare poſſumus priùs ibi ſeparari præbendam à titulo ſpirituali, extinguendo illum, & deinde vendi præbendam, ac ſubinde non vendi beneficium.

Põtifex poteſt præbendã ſeparare ab officio ſpirituali, & ſic eam vẽdere ſine Simon. *Nauar.*

24. Secundò, poteſt Pontifex dare beneficium alicui cũ onere ſoluendi quotannis ſibi, vel alteri partem aliquam fructuum beneficij. Hoc etiam indubitatum eſt, & conſtat ex vſu Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia Pontifex eſt ſupremus diſpenſator tẽporalium bonorum Eccleſiæ, & ita poteſt fructus, qui ex humana inſtitutione erant annexi titulo talis beneficij, ab illo ſeparare, & ſub alio, vel ſine titulo ſpirituali conferre, & hoc facit, quando illo

Poteſt Pontifex dare beneficium cum onere ſoluendi quãtannis partem fructuum beneficij.

illo modo confert beneficium. Quare neque tunc venditur beneficium, quia illa pars fructuum non habet rationem pretij, quãdoquidem nec erat eius, cui beneficium confertur, neque ab ipſo penſio illa ex bonis eius exigitur, ſed ex bonis Eccleſiæ, vel beneficij vacantis alteri aſſignatur. Tamen quia non ſeparatur in perpetuum à beneficio, ſed ad tẽpus ſeu ad vitam penſionarij imponitur beneficiato onus ſoluendi illam. Vnde quoad illam partem ille ſolum fit, tanquam adminiſtrator cum tali onere ſoluendi illam penſionario. Quod totum non fit à Papa, vt à Domino illorum bonorum, & ideo non habet vmbram venditionis, ſed fit, vt à ſupremo diſpenſatore. Et ſi applicat ſibi penſionem, non accipit pretium, ſed partem ſuæ congruæ ſuſtentationis ex bonis Eccleſiæ, & ſub eadem ratione applicat alteri.

25. Probabile eſt poſſe Pōtificẽ æſtimare valorẽ pẽſionis, quã beneficio imponi, & cũ ſimul accipere. *Maior.* *Adrian.*

Tertiò probabile mihi eſt, poſſe Pontificem, quando præbet beneficium cum penſione, æſtimare ſimul temporalem valorem illius penſionis, & illum ſimul recipere pro ſe, vel pro alio ab eo, cui beneficium confert. Hoc dixit de Epiſcopo Maior ſuprà; ſed de Pontifice multò eſt id veriſimilius, vt apertè declarat Adrian. dicta ſolut. ad nonum dicens, ſicut auctoritate Papę poteſt priùs dari beneficium pro penſione, & poſteà redimi penſio, ita eius auctoritate poſſe à principio interuenire pecuniam. Imò ibidem ait, eadẽ Papæ auctoritate poſſe permutari beneficium pro officio temporali eccleſiaſtico, vt notariatus, non vnum pro alio commutando, ſed vtrumque in ſe ſufficiendo (vt ſic dicam) & diſpenſatoria prouidentia diſtribuendo. Illud etiam de penſione, & redemptione eius ſimul facta admittit Sot. d. q. 7. art. 2. ad fin. corp. & licet Caiet. Opuſc. 17. Reſpon. in 10. videatur contradicere fortaſſe non intelligit in ordine ad Pontificis poteſtatem abſolutam.

Sot. *Felin.*

26. Ratio aſſertionis.

Ratio denique eſt, quia illa penſio beneficio impoſita, vel imponenda, aut eſt merè tẽporalis, quia ſine titulo ſpirituali alicui applicatur, & illa poteſt redimi ratione temporalitatis, quam habet, vt infrà dicemus. Ergo poteſt à principio, & imponi, & redimi, quod fit per dictum modum conferendi ſub tali onere. Parum enim refert, quod illa duo formaliter intercedant, vel virtute, vel quod temporibus diſtinctis, aut ſimul fiant, quãdoquidem moraliter rem ſpectando, in idem redit. Et confirmatur; quia ibi non poteſt dici vendi beneficium, quia id quod poſtulatur, & accipitur à beneficiato, non petitur, vt pretium beneficij, nec quoad partem ſpirituale, nec etiam quoad partem præbendæ, quæ ad illam pertinet, ſed pro parte fructuum, quæ in penſionem imponi cenſetur, & virtute imponitur.

27. Difficultas proponitur.

Sed contrà, quia hic modus conferendi beneficium non videtur prius à venditione illius; quia licet penſio imponi, & voluntate redimi poſſit, tamẽ cogere beneficiatum, vt & penſionem acceptet, & ſimul eam redimat, totúmq; valorẽ ſimul conferat contractũ omnino oneroſum, & alienum ab omni actu diſpenſandi bona eccleſiaſtica eſſe videtur. Et declaratur ab incommodo, quod Maior tetigit, nam ille, qui ſic recipit beneficium, cogitur exponi periculo perdendi pecuniam, quam præbet, ſi priùs moriatur, quam ex fructibus beneficij illam recuperet, ergo illud onus eſt pretio æſtimabile, beneficium reuera datur pro aliquo pretio. Denique conſtat iuxta communem vſum, & ſenſum curiæ Romanæ, Clericatum cameræ, & Auditoratum vendi à Pontifice, & tamen ſuprà dicebamus non aliter vendi à Pontifice, quam reſeruãdo ſibi partem prouentuum illorum officiorum, & va-

Cõfirmatur ducto exẽplo Auditoratus, & clericatus cameræ.

A lorem illius computando, & ſimul exigendo, ergo ſi quidpiã ſimile fiat in beneficio, reuera vendetur.

28. Satisfit.

Reſpondetur hoc ipſum exemplũ cogere nos, vt dicamus hunc modũ dandi beneficia cũ onere alicuius pecuniæ non eſſe intrinſecè malũ, ſiue appelletur venditio beneficij, ſiue quolibet alio modo. Probatur, quia, licèt illa officia Cameræ Apoſtolicæ non dicantur beneficia, quia fortaſſe emolumẽta eorum non ſunt ex propriis eccleſiaſticis reditibus, ex quibus inſtituta ſunt beneficia, ſed ex aliis ſtipendiis, vel ſalariis à Pontificibus deſignatis: nihilominùs in duobus quæ ad rem præſentem maximè ſpectant, cum beneficiis conueniunt. Vnũ eſt, B quod fundamentum illorũ officiorũ ſpirituale eſt, nimirum iuriſdictio Eccleſiaſtica, quæ pro illa cõmunicatur; vnde functiones illorum munerum ſpirituales ſunt, vtpotè actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ etiam ſpiritualis; nam excommunicant, abſoluunt, &c. Vnde etiam ſunt inuẽdibiles, vt ſuprà dictũ eſt. Aliud, in quo cõueniunt cũ beneficiis, eſt, quod emolumenta temporalia illorum officiorum ſunt ſpiritualibus annexa conſequenter, quia dantur propter officiũ, ſicut de beneficio dicitur c. vlt. de Reſcr. in 6. id eſt propter ſpirituales functiones officij naſcuntur, ergo illi prouentus ex titulo, & actione ſpirituali, ergo ſunt illis annexi cõſequenter, ſeu dependenter ab illis. Si ergo in illis officiis non eſt per ſe malum, nec contrarium Iuri diuino C illa tradere pro pecunia, illo modo, profectò nec in beneficiis eſt Ius diuinum.

Cap. vlt.

29. Ratio petita ab Auditoratu, & clericatu cameræ vrgetur.

Neque ego inuenio quid poſſit huic paritati rationis reſponderi. Nã quòd temporales prouentus ſint ex reditibus eccleſiaſticis, vel ex aliis ſtipẽdiis, nihil refert, quia ratio Simoniæ non oritur ex qualitate bonorum temporalium, ſed ex hoc, quod detur pretium pro titulo, vel officio ſpirituali, ſi enim hoc fiat in vtroque officio, aut beneficio Simonia erit: ſi autem in illis officiis ſeparatur vẽditio emolumenti temporalis, à venditione ſpiritualis tituli nõ obſtante annexione conſequente, profectò etiã in beneficio ſeparabilis erit. Quod ſi ſeparetur, iam D non erit Simonia, etiãſi temporale illud emolumẽtũ ex reditibus eccleſiaſticis reſultet, vt per ſe notum eſt. Eſt ergo æquiparatio euidens, niſi fortè illa munera aliquid aliud tẽporale coniunctum habeãt nõ per ſe, nec cõſequenter, ſed per accidẽs, & cõcomitanter annexum cum munere ſpirituali, ratione cuius vendi poſſint. Vt ſi fortaſſe habet etiam tẽporalẽ iuriſdictionem adiunctam in ditione Papæ, vel aliquid ſimile, de quo mihi non conſtat, & ideò pro certo habeo, ſtando præcisè in ratione poſita, & in titulo exigendi pretium, ſeu pecuniam, actionem non eſſe Simoniacam contra Ius diuinum.

30. Soluitur obiectio ſupra facta aſſerẽdo illud nõ eſſe vẽdere beneficiũ, ſed imponere onus tẽporale.

Ad obiectionem ergo reſpondeo, illam non eſſe propriam venditionem beneficij, ſed eſſe impoſitionem cuiuſdam oneris temporalis, quã Pontifex in beneficio facere poteſt, ſimul cum redemptione E eius antecedente, quę redemptio, licet venditio ſit, non eſt venditio rei ſpiritualis, vt conſtat, nec eſt venditio rei temporalis annexæ rei ſpirituali, quia illud onus non eſt per ſe annexum titulo beneficij, imò per impoſitionem talis oneris ſepararetur pars redituum à titulo beneficij, vt etiam per ſe notum eſt. Neque etiam obſtaret, quòd Papa nollet dare beneficia, niſi volenti ſtatim redimere penſionem, quia cùm ibi ſint duo, datio, & acceptio beneficij, & virtualis impoſitio, ac redemptio penſionis, vnum non miſcetur cum alio, etiamſi ſimul fiant: & prior datio gratuita manet, etiamſi Papa nollet illam gratiam facere, niſi volenti acceptare redemptionem penſionis. Sicut ſi Petrus nolit

mutuare

mutuare Paulo pecuniã, niſi Paulus velit ſibi vẽdere triticum, non eſt vſurarius, dummodo non exigat obligationem in futurum, ſed tantum actum præſentis venditionis pro iuſto, & adæquato pretio, tunc enim non exigit pro mutuo aliquid pretio æſtimabile, quia vendere rem iuſto pretio non eſt res æſtimabilis nouo, & ſpeciali pretio magis quàm mutuum, ſed ſolùm eſt concomitantia duorũ contractuum, vel actionũ, quas poteſt quis velle ſimul facere, & non vnam ſine alia. Sicut poteſt quis velle mutuari triticum alteri, ſi ipſe mutuet vinũ, & non aliàs, & ſic de aliis, iuxta doctrinam D. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 4. Ita ergo in præſenti, licet officiũ nõ detur ſine redẽptione temporalis oneris nõ ideo venditur officium, ſed gratis datur, ſimúlque venditur temporale emolumentum iam quodam modo ſeparatum ab illo officio ex voluntate Põtificis, qui poteſt illa ſeparare, & onus imponere.

D. Thom.

31. Reſpõdetur ad cõfirmationem ſũptam ex incommodo.

Ad confirmationem autem ſumptam ex incommodo reſpondetur, illud pertinere ad iuſtam compenſationem faciendam inter commodum, & periculum, vt exactio nimia non ſit, quod in omni redemptione penſionis, vel oneris vitalitij ſeruandũ eſt, ſeruata autem æquitate, inde non redundat aliquod onus reſpectu ſpiritualis officij, quominus gratis conferatur. Ad vltimum conſequenter cenſeo dicendum propriè & ſimpliciter loquendo reuera non vendi illa officia, ſed ipſa gratis conferri cum diminutione emolumenti reſpectu accipientium. Quam diminutionem Pontifex poſſet facere, vel minuendo ſtipendia, vel partem ſibi reſeruãdo, ne autẽ illa diminutio fiat, pretio redimitur ab accipientibus talia officia, illud autem vendibile eſt, & Pontifex Ius habet ad illud vendendũ, quia ſupponimus, poſſe iuſtè illam partem emolumentorũ ſibi reſeruare. Quòd ſi vulgo illa officia vẽdi dicũtur, eſt etiam vulgari modo, & materialiter rẽ ſpectando, non ſecundum veram, & moralem rei proprietatem. Hoc tamen exemplum declarat, quòd licet in hoc modo dandi beneficia exigendo pretium modo explicato in hac tertia aſſertione non ſit in rigore Simonia: meritò Pontifex nunquam illum vſurparunt in beneficiorum prouiſione, quia habet magnam ſpeciem venditionis, quæ, licet in vno, vel alio officio quaſi proprio ipſius Pontificis poſſit permitti ſine Simonia, vel graui incommodo, in beneficiis generaret magnum ſcandalum, & viam ad infinita mala aperiret, ideóque licet in rigore non ſit illa Simonia contra diuinum Ius, omninò vitãda eſt: & hoc fortaſſe docere voluit Caiet. ſuprà, & Sot. ac Mai. id non negant.

Caiet. Soto. Maior.

32. Media aliqua ſeparatione prębẽdæ poteſt Põtifex dare beneficium exhibẽdo pecuniã, ſi non detur ſeparatio, non poteſt.

Quartò hinc cõcludo, media formali, vel virtuali ſeparatione præbendæ, ſeu fructuum quoad aliquam ſaltem eorum partem poſſe Pontificem cum exactione alicuius pecuniæ dare beneficium, nulla verò facta ſeparatione non poſſe, & ita abſolutè loquendo non poſſe vendere beneficium. Sic conciliantur opiniones ſuprà relatæ iuxta Adria. Nauar. & alios. Nam prior procedit iuxta hanc poſteriorem partem, altera verò iuxta primam partẽ aſſertionis. Et ſi Caietanus attentè legatur in d. q. 100. art. 4. planè admittit priorẽ partẽ huius aſſertionis. Quæ quidẽ ſatis probata, & declarata eſt ex dictis. Nam de ſeparatione formali procedunt prima, & ſecunda aſſertio, virtualis autem ſeparatio declarata eſt in tertia. Et poteſt etiam aliis exemplis declarari; nam ſi pingue beneficium pro tenui commutetur, poteſt Pontifex cõcedere, vt penſione aliqua impoſita ſuper beneficium pingue, exceſſus temporalis compenſetur, illius tantùm ratione habita, vt quotidiè fit: ergo etiam poteſt concedere, vt data à principio certa pecuniæ ſumma penſioni moraliter æquiualenti cõmutatio fiat, quia ſicut poteſt poſteà concedere redemptionem penſionis, ita poteſt vno actu vtrũque concedere, & tunc dicimus fieri virtualem ſeparationem, quod tenent Sot. & alij ſuprà allegati, & quos infrà tractando de permutationibus beneficiorum afferemus, vbi hoc pũctum latiùs declarabimus. Denique hanc partem probant omnia adducta pro ſecunda ſententia.

Sot.

33. Ratione probatur.

Et ratio eſt, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiæ, & ideò ſicut re ipſa poteſt ſeparare reditus ab ſpirituali titulo, ita mente, & intentione, & voluntate poteſt ſeparare temporale à ſpirituali, & ita cõpenſare tẽporale cũ tẽporali, & ſpiritualia vel gratis vel pro ſpiritualibus cõferre. Aliqui etiã hoc declarãt, quia Papa poteſt ſeparare in re ipſa tẽporales reditus ab ſpirituali titulo, & dare ſpiritualẽ titulum ſine Iure ad temporalia, ergo quãdo dat alicui ſpiritualem titulum, poteſt ab illo exigere ſũmã pecuniæ, vt relinquat illos reditus annexos illi titulo, & non illos ſeparet, vel vt ſeparatos vniat. Sed ego nõ tã facilè hoc admitterem, tũ quia cũ illa cõpetant Põtifici per ſupremã poteſtatẽ ſpiritualẽ, illud planè eſſet vendere vſũ ſuæ poteſtatis, quod eſt contra diuinũ Ius: tũ etiã quia emere à Papa, vt fructus maneant vniti beneficio, eſt emere, vt ſẽper liceat acquirere Ius ad illos fructus mediante ſpirituali miniſterio, hoc autẽ eſt vẽdere miniſteriũ ipſũ, vt ſtatim dicemus. Denique ipſamet ãnexio taliũ fructuũ ad ſpiritualẽ titulũ, ſpirituale quid eſt, tã quoad poteſtatẽ, à qua manat, quã quoad terminũ ſpiritualẽ, qui ibi neceſſariò inuoluitur, quã etiã quoad finẽ, qui eſt vt ſpiritualia cõſeruari poſſint, vt dicitur in d. c. *Si quis obiecerit*, 1. q. 3. ergo pro conſeruanda annexione fructuũ, vel reſtituenda, aut denuò facienda, non poteſt pretium dari, vel accipi etiam à Papa. Solum ergo poteſt temporale ipſum ſeparari, & vt ſic compenſari, & pretio redimi auctoritate Pontificis.

Cap. *Siquis.*

34. Probatur 2. pars cõcluſionis.

Iam verò probatur altera pars concluſionis. Et inprimis in illa procedunt rationes omnes pro cõmuni ſententia Theologorũ adductę. Et deindè explicãtur in hũc modũ, quia ſi beneficium non ſeparatur ab officio ſpirituali, quãdo vẽditur beneficiũ, pretio emitur facultas obtinẽdi illos reditus, & Ius ad illos mediãte ſpirituali miniſterio; ergo emitur, & vẽditur ipſũ ſpirituale miniſterium, ſaltẽ, vt mediũ neceſſariũ ad tẽporalia acquirenda. Declaratur primũ in hũc modũ, quia ante exhibitũ ſpirituale miniſteriũ nõ eſt acquiſitũ Ius ad tẽporales reditus veluti directè, & immediatè in ipſis, ſed tãtũ virtute in miniſterio ſpirituali, quatenus is, qui poſſidet beneficium, habet Ius miniſtrandi, & per ſpirituale miniſterium conſequendi proprium, & formale Ius ad temporales reditus, ergo vẽdere illud Ius ad reditus quaſi radicale, eſt vendere ipſum miniſterium ſpirituale. Atque in hoc cernitur magna differentia inter hæc temporalia, vt annexa conſequenter, vel antecedenter, & ſoluuntur ferè omnia, quę pro prima opinione adducta ſunt, ſi contra hanc obiiciantur. Deniq; declaratur, quia ſi Papa non ſeparet fructus beneficij ab ipſo beneficio, ſed velit ſẽper, vt ſint ſtipendium ſuſtentationis debitæ pro ſpirituali munere, ſi hãc ipſãmet ſuſtentationem vendat, cõuincitur, vẽdere ipſũ ſpirituale munus, etiãſi ipſe dicat, ſe id nõ intẽdere. Nã vẽdit rẽ annexã ſpirituali muneri, vt annexa eſt, id eſt, vt eſt ſuſtentatio debita ratione talis miniſterij ſpiritualis; ergo neceſſe eſt, vt venditio aliquomodo attingat rem ipſam ſpiritualem, & in illam cadat. Et hoc etiam bene confirmat c. *Si quis obiecerit*, quod aliqui interpretã-

tur de annis tantùm concomitanter : ſed apertè A loquitur etiam de beneficiis, vt ſuprà vidimus. Alij verò, vt Vgolin. & indicat Nauar. exponunt regulam illam, qui vnum vendit, aliud inuenditum non relinquit, intelligi ſecundum præſumptionem Iuris, non ſecundùm veritatem. Sed non placet, quia ſecundùm rei veritatem, & rigorem loqui videtur Papa cum dicat, *penitus deſipere*, qui illud negat, & cùm exemplum adducat, de corpore, quod ſine anima viuere non poteſt, quod non ex præſumptione dicitur, ſed ex veritate rei. Loquitur ergo de tẽporali ira annexo, vt nõ niſi per ſpirituale comparari poſſit, nam qui tale temporale vendit manente annexione, non poteſt non aliquo modo vendere ipſum ſpirituale, ſecus verò eſt quando fit formalis B vel virtualis ſeparatio, vt declaratum eſt,

Cap. Siquis. Vgolin. Nauar.

35\. Quintò ex his à fortiori conſtat inferiores Prælatos non ſolùm non poſſe vendere beneficia Eccleſiaſtica ſine Simonia contra diuinum Ius, verùm etiam nec poſſe aliis modis, vel titulis explicatis pecuniam exigere pro beneficio, etiam intuitu temporalis incommodi. Ita docent ferè omnes, & patet breuiter prior pars, quia oſtenſum eſt beneficium vt ſic, id eſt, vt annexum ſpirituali titulo non poſſe vendi ſine Simonia etiam à Papa, ergo multò minùs ab inferioribus. Ratio verò alterius partis eſt, quia Epiſcopus non poteſt diſiungere fructus beneficij à beneficio, conſequẽter non poteſt de illis, vt de merè temporalibus diſponere, nec facere, vt Ius ad illos requiratur, niſi medio Iure, C & miniſterio ſpirituali, ergo non poteſt præbendam, vel partem eius vendere, niſi vendendo ſpirituale. Conſequentia patet ex dictis, & antecedens probatur, quia Iure communi ſtatutum eſt, vt beneficia ſine diminutione conferantur, in proprio titulo, & in capit. *Prohibemus*, de Cenſib. prohibentur Epiſcopi partes redituum beneficiorum ſuis vſibus applicare, aut Eccleſiis noua onera imponere. Idem ſumitur ex cap. vltim. 1. quæſt. 3. cap. *Maioribus*, & c. *Vacante*, de Præb. eſt autẽ hæc prohibitio de Iure poſitiuo, vt conſtat. Vnde illa ſecluſa poſſẽt Epiſcopi in ſuis diœceſibus ſeparationem facere, & ita etiam poſſent ſine Simonia ſibi, vel alteri ex iuſta cauſa applicare temporale emolumentum, & conſequenter illud per ſe ſpectatum D vendere. Sed hoc meritò prohibitum eſt, quia eſſet in magnam Eccleſiæ perniciem, vt in prædictis Iuribus ſatis ſignificatur.

Prælati inferiores nec poſſunt vẽdere beneficium ſine Simon. cõtra Ius diuinũ, nec pecuniã exigere aliis titulis explicatis. C. Prohibemus. Cap. vlt. C. Maioribus. Ca. Vacãte.

36\. Solùm poteſt interrogari, an nunc, etiam non obſtantibus his prohibitionibus Iuris poſitiui, licere poſſit Epiſcopo aliquod onus pecuniæ imponere cupienti beneficiũ obtinere, eo modo, quo id affirmat Maior ſupra relata? Videtur enim id poſſe fieri aliquando licitè: nam multorum Canoniſtarum opinio eſt, poſſe Epiſcopum imponere temporalem penſionem illi perſonæ, cui confert beneficium, vt tenet Gigas quæſt. 6. de Penſion. cum Innoc. Imol. Felin. Anchar. Oldrado, Decio, Anton. & aliis, quos E citat. Quod etiam tenet, & latè probat Gambar. de Officio, & poteſtate legati lib. 6. cap. 77. & videtur poſſe probari ex cap. *Conſtitutum*, de Relig. domib. & c. *Cum veniſſet* de reſtit. ſpoliat. & c. *Veniens*, c. *De cæterq*, de tranſact. Illud ergo onus perſonæ impoſitum in collatione beneficij temporale quid eſt, & pretio æſtimabile. Dices non eſſe per modum pretij, nec ex bonis recipientis beneficium, ſed eſſe per applicationem alicuius partis fructuum beneficij ad aliquod pium opus. Sed eſto, hoc ita ſit, ſequitur vlteriùs, poſſe Epiſcopum computato valore illius annuæ penſionis ſimul in principio collationis valorem illum exigere à recipiente beneficium, vt Maior concedit.

An Epiſcopus poſſit modo, non obſtãte Iure poſitiuo imponere onus pecuniæ cupienti beneficium. Maior. Gigas. Innoc. Imol. Felin. Anchar. Oldra. Decius. Anton. Gambar. C. Cõſtitutũ. C. Cùm veniſſent. Maior.

Reſpondeo in primis hoc non videri contra Ius diuinum, nec continere veram Simoniam, ſi purè fiat, & ſana intentione, iuſtaque ex cauſa, cum ſufficiente poteſtate, vt de Pontifice diximus, eſtque eadem ratio de Epiſcopo in ſua diœceſi in caſibus ſibi à Iure conceſſis, vt de tranſactionibus infrà dicemus. Secundò hîc non tractamus nunc, an Epiſcopi poſſint imponere penſiones in beneficiis attento Iure Eccleſiaſtico? ſupponimus tamen ordinariè non poſſe propriam penſionem ſuper ipſis beneficiis imponere, quia non poſſunt beneficia diminuere, & ita non poſſunt diuidere beneficium & penſionem quaſi adhærentem illi imponere, ita vt duret, quamdiu penſionarius vixerit, etiamſi beneficiatus moriatur. Hoc enim eſt prohibitum Epiſcopis Iure communi, vt patet ex Decretis allegatis & ex c. *Niſi*, de Præb. in fin. Poſſunt tamen, quando Eccleſiam ſui Iuris à ſua dignitate ſeparant, aliquid in recognitionẽ antiqui iuris, & ſuperioritatis ſuæ Sedi reſeruare, qui eſt caſus dicti c. *Conſtitutus*, vt ibi communiter exponitur, & ita ad præſentem caſum nihil refert. Aliquando etiam licet Epiſcopis imponere penſionem perſonalem (vt ſic dicam) in caſibus in Iure conceſſis, ac declaratis, vt maximè videntur eſſe tranſactiones, & concordiæ litium; nam in his caſibus loquuntur ferè Iura citata. Et interdum fortaſſe poſſunt reſeruare penſionem ad vitam renuntiantis propter ſenium, poſt diuturnum Eccleſiæ ſeruitium: de quo aliquid in ſequentibus attingemus.

37. Satisfit. Epiſcopi nõ poſſunt imponere pẽſiones in benefic. Cap. Niſi. Cap. Conſtitutus.

Sextò, ex his facilè conſtat, quid dicendum ſit de 38. priuatis perſonis poſſidentibus beneficia; clarum enim eſt ex vi Iuris diuini eſſe illis prohibitum beneficia vendere, etiam ſi ſua eſſe videãtur, quia ſunt ſua, vel ſecũdum quid, ſcilicet quoad miniſterium, & vſum fructuum, vel ſaltem cum hac limitatione rebus ſpiritualibus intrinſeca, vt vendi nõ poſſint, ſed gratis danda, ſi ea poſſidens, illa conferre velit. Vnde addere poſſumus, in his priuatis perſonis ita eſſe malam venditionem proprij beneficij, vt licet Iura Canonica eam non prohiberent, illicitum eis eſſet vendere beneficium, ſeu præbendam, aut partem eius etiam intuitu ſolius temporalitatis. Quia in priuata perſona nulla eſt poteſtas faciendi ſeparationem vnius ab alio, nec formaliter, nec virtute, neque vllo modo: dictum autẽ eſt, nõ facta ſeparatione, non habere locum venditionis ſine Simonia, ergo.

Priuatis perſonis ex iure diuino prohibitum eſt vendere beneficia.

Dices, Beneficiarius poteſt locare fructus ſui be- 39. neficij ad aliquos annos, & ſecluſo Iure humano prohibẽte, poſſet locare ad vitam ſuam, ſed locatio eſt æquiualenter quædam venditio præbendæ pro illis annis, ergo iam licet illis aliquo modo vendere præbendam. Vnde vlteriùs poſſet beneficiatus, ſtãdo in diuino Iure, vendere partem fructuum ſui beneficij pro toto tẽpore vitæ ſuæ, accepto ſimul pretio, & valore illius, & poſteà dare beneficium alteri cũ ſola altera parte fructuum, & conſequenter etiã poſſet ab eodem, cui confert beneficium, priùs exigere, vt emeret partem fructuum totius vitæ ſuæ, & ita virtute venderet beneficium quoad temporalitatem eius. Reſpondeo, non poſſe priuatum beneficiariũ, etiã ſtando in diuino Iure, ita locare fructus beneficij, vt illos ſeparet à titulo beneficij, quia ad hanc ſeparationem nullam habet poteſtatem, nã cũ annexio facta ſit auctoritate Eccleſiæ, contra diuinũ Ius eſt, & contra rationẽ naturalem, vt à priuata perſona poſſint ſeparari ſine auctoritate publica, & gubernatiua. Quantumuis ergo locentur fructus, annexi manent beneficio, & ad illum per ſe primò

Difficultas. Enodatur, reſoluiturq́; nõ poſſe beneficium etiam ſtando in diuino Iure ita locare fructus, vt illos ſeparet à titulo beneficij.

primò pertinent, qui titulum habet beneficij, conductor verò tantùm vice illius colligit fructus, & ita ex vi contractus illius, ſoli fructus venduntur in ordine ad illum ſtatum, quem habent, poſtquam ſunt recepti, & ſub priuato dominio beneficiati.

40. Quocirca ſi durante tempore, pro quo fructus ſunt locati, prior beneficiarius moriatur, & alius ſuccedat, fructus ſequentis temporis ad ſucceſſorem pertinebunt, & illi tenebitur conductor ſoluere pretium, & nomine, ac vice illius colligit fructus. Ideóque falſum eſſe exiſtimo, quod in altero caſu ſupponimus, nam etiam ſtando in Iure diuino non poteſt priuatus poſſeſſor beneficij locare, ſeu vendere fructus ſui beneficij futuros per multos annos, vel pro toto tempore vitæ ſuæ, accipiendo ſimul pretium omnium illorum fructuum, ita vt ex vi huius contractus præiudicet ſucceſſori, priuando illum tali parte fructuum pro toto illo tempore, etiamſi liberaliter dimittat beneficium poſt priorem venditionem. Quia priuatus poſſeſſor beneficij ex ipſa natura talis rei nullam habet poteſtatem, aut Ius ad talem venditionem faciendam. Probatur, quia ipſe ex vi beneficij ſolùm habet Ius percipiendi fructus ratione ſpiritualis miniſterij, ergo ſolùm mediante hoc titulo, & miniſterio conſequitur fructus, ergo non poteſt fructus vendere pro illo tempore, pro quo non eſt habiturus titulum, vel miniſterium ſpirituale, quia nullum Ius habet in illos fructus, nec beneficium illud cōfert, quia ſolùm dat Ius ad fructus, mediante tali titulo, ſeu miniſterio. Et confirmatur, quia illa præbenda integra eſt per Eccleſiam deputata, vt ſit ſtipendium ſuſtentationis eius, qui tale beneficium habuerit; ergo non poteſt priuatus diminuere illud ſtipendium pro tempore futuro, & pro ſuo ſucceſſore.

41. Concluditur Simoniā eſſe in priuata perſona aliquid poſtulare ab eo cui beneficium confert.

Vnde tandem concludo, in priuata perſona ſemper eſſe Simoniam hoc colore, vel titulo aliquid poſtulare ab eo, cui beneficium conferre vult. Itaq; vendere alicui futuros fructus illo modo, accepto ſimul pretio cum animo relinquendi beneficium, ſi per ſe fiat, id eſt, non dando beneficium emptori, non eſt Simonia, ſed iniuſtitia, quia non venditur ſpirituale, ſed temporale, ad quod nullum Ius, ſeu dominium habet. Et ita facit iniuriam vel emptori, ſi decipiat illum, vel ſucceſſori, & Eccleſiæ, ſi per vim faciat vt ſucceſſor beneficij illis fructibus priuetur. At verò ſi beneficium detur alicui, accipiendo pecuniam ab illo ſub eo colore, quod vendit fructus futuros, vel quod poſſet vendere, & non facit, tunc Simonia committitur contra diuinum Ius. Probatur, quia vendit fructus, vt poſteà obtineantur à tali perſona titulo beneficij, ergo vendit titulum beneficij, vt ſuprà oſtenſum eſt. Nec excuſabitur à vera Simonia, etiam ſi dicat, ſe non intendere vendere titulum, ſed meros fructus, nam de facto vult vendere fructus vt percipiendos ſpirituali titulo, nec ipſe poteſt eos ſeparare, aut aliter transferre, ergo, velit, nolit, conuincitur vendere ſpiritualem titulum. Eſt ergo ſemper hæc Simonia propria, & contra Ius diuinum in priuatis perſonis.

42. Obiectio.

Dices, Beneficiarius priuatus, cum ſe priuat beneficio, vt alteri tribuat, incommodum, & iacturam patitur in tēporalibus, ergo ſaltem poterit ab aliquo exigere aliquid ratione illius incommodi quod patitur; nam illud pretio æſtimabile eſt, nam eſt quoddam temporale detrimentum. Reſpondeo, ſuppoſito Iure poſitiuo, hoc non habere locum, quia hæc omnia ſunt prohibita, vt conſtat, meritóque ordinatum eſt, vt ſi quis vult hanc iacturam nō pati, ſuum beneficium retineat; vel ſi rationabilem cauſam habet renunciandi, & non poteſt ſine temporali incommodo, à Prælato habente poteſtatem remedium poſtulet, quia aliàs aperiretur via innumeris fraudibus, & Simoniis. At verò ſtando in ſolo diuino Iure, probabile eſt, illud non eſſe intrinſecè malum propter rationem factam. Et confirmatur alio ſimili exemplo: nam Parochus, verbi gratia, non poteſt ſuam iuriſdictionem pro pretio delegare, nec licentiam, quam dat alteri Clerico ad adminiſtranda Sacramenta in ſua Eccleſia: ſi tamen ipſe inde iacturam patiatur, & priuetur, multis prouentibus, poterit ſe indemnem ſeruare, & conditionem apponere, per quam prouentus ſibi reſeruet, vel iuſtam eorum partem, quia tunc non vēdit ſpirituale, ſed redimit damnum temporale, vt bene docuit cum Veruec. Syluest. verb. *Simonia*, q. 8. verſ. *Secundum*, Vgol. Tab. 1. c. 36. §. 3. num. 4 Ergo ſimiliter, &c. Nihilominùs in beneficiis probabilius videtur ex natura rei hoc etiam non licere, quia in beneficio ſunt onus, & commodum: & cōmodum ex inſtitutione Eccleſiæ eſt tam annexum oneri, vt ab illo diſiungi non poſſit, nec Ius ad illud acquiri, quatenus temporale eſt, niſi mediante onere ſpirituali. Ergo qui vtrumque voluntariè dimittit, non poteſt pro temporali incommodo aliquid exigere, cum illa iactura ſufficienter recompenſetur cum oneris, & obligationis carentia, cumque ex illa recompenſatione ſequatur neceſſariò diminutio in ſuſtētatione pro miniſterio beneficij ab Eccleſia deſignata. Quare ex natura rei videtur neceſſarium vt illa recompenſatio fiat ipſius Eccleſiæ auctoritate. Nec eſt ſimile in altero exemplo de Parocho; nam Parochus nunquam dimittit ſuum titulum, licet alteri det licentiam, & ideò ſemper in illo manet fundamentum illorum prouentuum, ſeu emolumentorum, & ideò meritò poteſt ſe indemnem ſeruare; qui autem beneficio renunciat, nullum titulum retinet, vt poſſit illam recompenſationem accipere.

Reſpondetur. Contra Ius poſitiuum facit beneficiarius priuatus qui beneficium alteri conferendo aliquid ab eo petit, probabile tamē eſt non eſſe hoc intrinſecè malū.

Veruec. Syluest. Vgolin. Probabilius iudicatur eſſe hoc intrinſecè malum.

CAPVT XXV.

Vtrùm præſtimonia ſint materia Simoniæ, contra Ius diuinum, vel humanum?

1. Ratio dubitandi.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia hæc non ſunt Eccleſiaſtica beneficia, quamuis enim per illa conferatur aliquod Ius ad portionem aliquam Eccleſiaſticorum redituum, non tamen pro ſpirituali titulo; ergo non ſunt beneficia, nam (vt diximus) de ratione beneficij Eccleſiaſtici eſt ſpiritualis titulus; ergo non ſunt hæc materia Simoniæ. Probatur conſequentia, quia neq; ſunt ſpiritualia in ſe, vt per ſe notum eſt; neque ſpiritualibus annexa, quia licet fortaſſe illi reditus interdum fuerint annexi ſpiritualibus, iam in his ſeparati ſunt ab omni ſpirituali titulo; ergo illa vendere, non eſt Simonia contra Ius diuinum, vt per ſe etiam patet. Neque etiam contra Eccleſiaſticum, quia in generali prohibitione vendēdi ſpiritualia, vel eis annexa, vel beneficia non continentur, vt ex ratione facta colligitur; nec de illis in particulari ſpecialis prohibitio inuenitur. In contrarium verò eſt communis vſus, & ſēſus Eccleſiæ, nunquam enim hæc vendi conſueuerunt.

2. An præſtimonia ſint propria beneficia. *Ioan. Andr.*

De his præſtimoniis controuerſia eſt, an ſint propria beneficia, néc ne? Quidam enim negant, vt Ioannes Andr. in cap. vn. de Rerum permut. in 6. cum aliis, quos infrà referam tract. ſequent. lib. 4. de Oratione, cap. 21. Alij affirmant ſimpliciter eſſe beneficia.

Hoſtienſ. *Oldra.*

beneficia. Quod tenet Hoſtienſ. in cap. *Poſtulaſti*, de Reſcript. num. 9. & 10. & Oldra. conſ. 81. & alios referam citato loco. Nonnulli verò diſtinctione vtuntur, nam quædam dicunt eſſe præſtimonia, quæ ſolis Clericis, & hæc cum aliquo ſpirituali titulo, & onere dantur, perpetua ſunt, alia verò, quæ dantur etiam Laicis ſolùm ad ſtudium vel militiam, & de prioribus fatentur eſſe beneficia, quod eſt clarum, de poſterioribus negant. Ita Hoged. 2. part. de beneficiis incompatib. cap. 8. n. 12. vbi alios refert pro his omnibus opinionibus. Ego verò, ne diſtinctio hæc confuſionem pariat, cenſeo non eſſe vocanda præſtimonia illa, quæ Laicis dantur mero titulo temporali: nam hæc nô ſolent communi vſu loquendi præſtimonia, ſed potius penſiones appellari, nam propria præſtimonia ſaltem primam tonſuram poſtulant, vt perſona ſit illorum capax, vt omnes fatentur, & vſus probat. Item præſtimonia non ſunt perſonalia, aut vitalitia, ſed perpetua, quando enim vacant per mortem habentium, non extinguuntur, ſed conferri poſſunt, & debent aliis per Eccleſiaſticum Prælatum, hoc autem non opinor inueniri in penſionibus, quæ Laicis conceduntur ad militiam, vel ſtudium, & ideò non poſſunt dici præſtimonia, ſed penſiones, de illis ergo dicemus in puncto ſequenti. Hic ergo tantum vocamus præſtimonia, illa quæ ſunt perpetua, & Clericorum propria. Et de illis adhuc res dubia fuit olim, an ſint beneficia, nécne? Quia ad rationem beneficij non ſufficiunt illæ proprietates, quas attigimus, niſi detur ad aliquam ſpiritualem functionem, non conſtat autem hoc de his præſtimoniis, vt in citato loco latiùs dicam.

Hoged. Præſtimonia nô ſunt vocanda, quæ Laicis dantur.

Quæ propriè præſtimonia dicantur.

3. Quidã dicunt præſtimonium eſſe materiam Simoniæ eo ipſo, quòd ſolis Clericis dari poſſit. Ratio. *D.Thom.* Impugnatur eorum opinio.

Aliqui verò in propoſito cenſent, eo ipſo quod præſtimonium ſolis Clericis dari poteſt, eſſe materiam Simoniæ, nec vendi vlla ratione poſſe, ſiue ſit proprium beneficium, ſiue non, id eſt, ſiue ſit inſtitutum propter ſpiritualem functionem, ſiue ſolùm ad alendos pauperes Clericos in ſtudio, vt poſtea poſſint Eccleſiæ inſeruire. Ratio eſt, quia iam ſunt annexa illa bona alicui rei ſpirituali, ſcilicet, ordini Clericali, ſaltem primæ tonſuræ quia etiam ſpiritualis eſt. Et videtur fauere D. Thom. dicto art. 4. nam connexionem hanc explicat per hoc, *Quod aliquid non competit, niſi habenti officium Clericale.* Et eodem modo loquitur Caiet. in dicto tract. 9. tom. 2. Opuſc. q. 1. Sed reuera ſi hæc præſtimonia nullum haberent annexum alium ſpiritualem titulum, illud non ſufficeret ad materiam Simoniæ conſtituẽdam ſaltem ex vi Iuris diuini. Quia tale præſtimonium reuera non eſſet verum beneficium propter illam ſolam cõditionem. Quia licet tonſura eſſet neceſſaria ad tales fructus percipiendos ex Eccleſiæ ordinatione, nihilominus fructus non darentur ratione tonſuræ, ſed ratione ſtudij, verbi gratia, vel ad ſtudendum. Vnde ex illo ſolo capite non poteſt propriè dici temporale eſſe annexum ſpirituali conſequenter, quia illi fructus non ſequuntur ex tonſura, nec ratione illius debentur, ſed ſolùm ſe habet tonſura tanquam conditio, quam Ius prærequirit, vt ſubiectum ſit aptum ad recipiendum illud temporale, quod non videtur ſatis ad propriam connexionem. Sicut ſiquis inſtitueret certas penſiones ad alendos Clericos pauperes in ſtudio, & non alios, non ideò dicerentur illa bona annexa ſpiritualibus, etſi nihil aliud ſpirituale ab eis exigeret. Addẽdum ergo eſt, hæc præſtimonia reuera habere titulum ſpiritualem, cui temporalia illa annexa ſunt, nam ſaltem obligant ad officium Canonicum, quod ſatis eſt ex omnium ſententia, nam eſt Clericale officium. Et ideò D. Thom. non dixit, habenti *Clerica-*

D.Thom.

A *lem tonſuram*, ſed habenti *Clericale officium*, & ita etiam expoſuit bene Caiet. Et licet olim fuerit dubium de illa obligatione, hodie dubitari non poteſt, vt citato loco oſtendam. *Caiet.*

Sit ergo certa reſolutio: Præſtimonia, ſi propriè, & ſecundum communem vſum illius vocis loquamur, eſſe materiam Simoniæ, & vendi non poſſe, eodem modo, quo cætera beneficia. Ita docet Hoſtienſ. ſuprà cum aliis relatis, & Sot. lib. 9. de Iuſt. q. 7. art. 1. Et probatur primò, Quia ſunt beneficia Eccleſiaſtica, licet ſimpliciſſima, oſtenſum autem ſuprà eſt, quoad hoc eſſe eandem rationem de beneficiis ſimplicibus, & cæteris. Secundò ex conſuetudine ſumitur efficax argumentum, quia cùm magna B ſit cupiditas obtinendi beneficia, & præſertim ea, quæ ſimpliciora ſunt, nemo audet præſtimonia vẽdere, aut emere, nec Eccleſia id toleraret. Tertiò ex modo, quo conferri ſolent, conſtat, collationem eorum ſpiritualem eſſe, & vendi non poſſe, ſolum enim à Prælatis Eccleſiaſticis; & cum ſolemnitate, qua cætera beneficia, hæc conferuntur, ſignum ergo eſt, reputari ſpiritualia, ac ſubinde earum fructus eſſe ſpiritualibus annexos. Et ita planè declarauit Pius V. in Motu proprio, quem cap. ſequent. referemus, & illum, infrà tractando de horis Canonicis, explicabimus.

4. Præſtimonia eſſe materiam Simoniæ reſoluitur. *Hoſtienſ.* *Soto.*

Pius V.

C A P V T XXVI.

C *Vtrùm penſiones Eccleſiaſticæ ſint materia Simoniæ.*

1. Opinio Canoniſtarum aſſerentium penſionem non eſſe rẽ ſpiritualẽ. *Gloſſ.*

ANtiqua opinio Canoniſtarum fuiſſe videtur, penſionem abſolutè, & indiſtinctè non eſſe rem ſpiritualem, quia poteſt dari Laico, & ſolùm eſt portio quædam ex redditibus Eccleſiaſticis aſſignata, non cum ſpirituali titulo, aut onere, ſed propter alias cauſas, vel functiones. Ita ſumitur ex Gloſ. in ca. *Quamuis*, 1. de Præbend. in 6. verb. *In penſione*, Quatenus ibi ait penſionem poſſe Laico conferri, & ſine titulo dari. Vnde in illo textu à beneficio diſtinguitur, quod etiam notat Gloſſa per textum ibi, in cap. *Ad audientiam*, 31. extra de Reſcript. Quibus locis videri poſſunt interpretes, nam in hanc partem inclinant: præſertim Abb. & Felin. in d. cap. D *Ad audientiam*, Anton. de Butr. & Zabarel. in Clemen. vn. de Supplen. neglig. Prælat. & alij, quos videre licet in Gigan. quæſt. 28. de Penſi. in princip. Ludou. Gomez in Regul. de Annal. poſ. quæſt. 21. & Regula de infirmis, quæſt. 16. Rebuff. de Pacif. poſſeſ. num. 132. 133. Couar. cap. Cùm in officiis, de Teſtam. num. 6. Sarmien. de Redit. Eccleſ. 2. part. cap. 8. nu. 13. Hoged. de Benef. incompar. in Præfat. num. 3. Salzed. in Pract. cap. 62. num. 10. Idémque ſentit Syluеſt. verb. *Hora* quæſt. 2. dicto 8. quatenus negat, penſionem, etiam datam Clerico obligare ad recitandum Canonicum officium. Conſentit etiam Sot. lib. 3. de Iuſt. quæſt. 6. art. 2. in dub. penult.

Abbas. *Felin.* *Anton.* *Zabar.* *Gigan.* *Lud.Gomez* *Rebuff.* *Couar.* *Sarmien.* *Hoged.* *Salzed.* *Syluеſt.* *Soto.*

2. Ex prædicta opinione ſequitur penſionem nõ eſſe materiã Simoniæ.

Ex qua ſententia videtur apertè ſequi, penſiones non eſſe materiam Simoniæ, ſed vendi poſſe, E & emi, ſaltem ſtando in diuino Iure, quia ſunt merè temporales, & licet ex ſpiritualibus manauerint, tamen per conceſſionem ab eis ſeparatæ ſunt, vnde iam non ſunt ſpiritualibus annexæ, ergo nullo modo ſunt materia Simoniæ. Atque ita ſentiunt multi ex dictis, licet non omnes, vt dicam. Idémque abſolutè tradit Caietanus tom. 2. Opuſc. tract. vltim. Reſponſ. 10. Et vſus comprobare videtur; nam quotidie hæ penſiones redimuntur. Et quòd id fieri licitè poſſit, etiam ſine licentia Papæ, docet

Caiet.

docet Tolet. in ſua Sum. lib. 5. cap. 92.

3. Sed hoc non obſtante, multiplici diſtinctione in hac materia vtendum eſt, quia illa generalis regula non poteſt ad omnes penſiones applicari, maximè poſt Motum proprium Pij V. *Ex proximo*, qui eſt 138. editúſque eſt anno 1571. Ex quo decreto prima diuiſio penſionum ſumenda eſt; nam quædam conferuntur omnibus, quędã verò Clericis, vt Clerici ſunt, ita enim ibi Pontifex diſtinguit. Priores ſunt, illæ, quæ vel Laicis conferuntur, vel indifferenter ſine expreſſione, vel poſtulatione talis cõditionis, vel quæ dantur propter rationem aliquam de ſe temporalem, & humanam, vel corporalem. Vt ſi certa penſio aſſignata ſit pro Theſaurario, ſeu Sacriſta, aut pro pulſandis campanis, vel curandis infirmis. Poſteriores autem ſunt; quando aſſignantur pro Clericis, vt Clerici ſunt, quod fieri intelligitur, vel quando illa conditio expreſsè poſtulatur, vel ex modo, & ratione conceſſionis ſupponi intelligitur, & in vniuerſum, quando propter munus aliquod ſpirituale conferuntur.

Pius V.

Penſiones ſunt in duplici genere: quædam enim conferuntur omnibus, aliæ ſolis Clericis.

4. Primò igitur de priori genere penſionum procedit maximè ſentẽtia relata, vt declarauit Sotus lib. 9. de Iuſt. quæſt. 7. artic. 2. ad finem. Victor. dicta Relect. numer. 54. Verumtamen Rebuff. loco citato numer. 34. abſolutè negat, etiam has penſiones vendi poſſe. Probat, quia penſio eſt annexa beneficio Eccleſiaſtico, ergo vendi non poteſt. Patet conſequentia, tum ex regula generali, tum exemplo Iuris patronatus, tum quia qui adhæret Eccleſiæ, debet regi Iure Eccleſiæ, capit. *Damnatus*, de Sum. Trin. Denique ait in tali venditione magnum eſſe periculum delinquendi, & ideò ab illa eſſe abſtinendum. Ego verò cenſeo diſtinguendum. Nam aut loquimur de hac penſione ex vi ſolius Iuris diuini, & naturalis, quod reſultat ex hoc præciſè, quòd talis penſio ex bonis Eccleſiaſticis, vel ſuper beneficium Eccleſiaſticum aſſignata ſit, vel loquimur ex Iure poſitiuo addito vltra hanc inſtitutionem, ſeu conſignationem.

Sententia ſupra relata procedit de priori genere penſionum.
Soto.
Victor.
Rebuff.
In eo ſenſu impugnatur.
Cap. *Dãnatus.*

5. Dico ergo, penſionem huiuſmodi priori modo ſpectatam non eſſe materiam Simoniæ, & ſine vlla vmbra illius vendi poſſe, vt docent citati Auctores, & communis ſententia, quia eſt quid merè temporale. Nec obſtat ratio Rebuffi, quia falſum aſſumit. Talis enim penſio non eſt annexa rei, vel titulo ſpirituali; Nam vt argumentabar, quòd fructus penſionis ſint aſſumpti (vt ſic dicam) vel conſignati ex fructibus beneficij, non ſufficit ad annexionem, quin potiùs illa portio eo ipſo ſeparata eſt à titulo illius beneficij, quantum ad illum, cui confertur; vnde niſi in illo alius ſit ſpiritualis titulus, nulla eſt annexio illius temporalis ad ſpirituale. Sicut tertiæ decimarum Regi conceſſæ, temporales ſine dubio ſunt, & vendi poſſunt, vt quotidie fit; quia illud Ius datum Regi circa Eccleſiaſtica bona non eſt Ius ſpirituale, ſed merè temporale. Eò vel maximè quod interdum poteſt Ius merè temporale ex ſpirituali manare ſine annexione ad ſpirituale vt patet de fructibus decimarum, quando iam ſunt ſub dominio proprio Clericorum. Vnde non eſt ſimile de Iure patronatus, nam illud vel eſt ſpirituale, vel certè proximum ſpirituali, illíque valde annexum: nam ordinatur ad collationem beneficij ſpiritualis media præſentatione, quæ ſpiritualis eſt ratione termini, vt infrà dicetur. Penſio autem hæc eſt Ius ad rem merè temporalem, nullo mediante ſpirituali titulo, materia autem remota (vt ſic dicam) ex qua ſumpti ſunt illi prouentus, & cauſa effectiua donans penſionem, licet id fecerit per poteſtatem ſpiritualem, nõ fecit rem

Reſoluitur penſionem priori modo ſpectatã nõ eſſe materiam Simoniæ.

A eſſe ſpiritualem, vel annexam illi. Sicut quando Papa facit eleemoſynam ex bonis Eccleſiæ, & per poteſtatem ſpiritualem, eleemoſyna facta merè temporalis manet, & ſine vlla annexione. Quid verò dicendum ſit de Iure poſitiuo, paulò inferiùs dicam.

Secundò dicendum eſt de penſionibus Clericorum, vt Clerici ſunt. Et has poſſumus in varia membra diſtinguere, iuxta varios modos imponendi has penſiones; nam de ſingulis oportet in particulari dicere. Interdum ergo datur hæc penſio Clerico ſimplici, ſiue in maiori, ſiue in minori ordine conſtituto abſolutè, & ſimpliciter ad ſuam ſuſtentationem, ſine reſpectu ad aliquod beneficium vel ſpirituale miniſterium, aliquando verò cum aliquo ſpeciali reſpectu, aut titulo. De B prioribus penſionibus, vt cap. præced. tetigi, aliqui exiſtimant penſionem, eò ipſo quòd requirit in perſona clericatum, ſeu primam tonſuram, etiamſi nullum ſpirituale onus ſecum afferat, fieri ſpirituali annexam, ac ſubinde Simoniæ materiam, & inuendibilem Iure diuino. Ex quo ſequitur etiam Iure antiquo fuiſſe omnes has penſiones Clericorum inuendibiles. Et hoc videtur ſentire Nauar. Conſ. 59. 60. 61. 62. & 63. de Simonia, & in Manuali, cap. 23. num. 11. & quod magis eſt, dicit omnes ita ſentire.

6. Penſiones Clericorũ in varia mẽbra diuidũtur.

Nauarri ſẽtentia aſſerens pẽſionem requirentem clericatum in perſona eſſe inuendibilem iure diuino.

Sed reuera ſtando in Iure antiquo, & in ſola natura talis penſionis, contrarium eſt communiter receptum, & eſt verius, neque oppoſitum poteſt ſufficienter fundari. Quia illa penſio in ſola illa ratione C ſpectata non datur propter ſpiritualem titulum, ſed præciſè ad ſuſtẽtationem; Clericatus autem ſolùm requiritur, vt conditio, vel diſpoſitio ex parte ſubiecti. Sicut eleemoſyna, quæ fit Clerico peculiari reſpectu, quia Clericus eſt: & quaſi in honorem Clericatus, non ideò ſit ſpiritualis, vel annexa rei ſpirituali. Et declaratur, quia tunc reditus temporalis dicitur propriè annexus titulo ſpirituali, quãdo Ius ſpirituale tale eſt, vt ſecum afferat Ius ad temporale, at prima tonſura non affert ſecum hanc penſionem; non habet ergo illam ſibi annexam cõſequenter, ſed immediatè datur perſonæ, noua liberali donatione temporali, licet in illa requirat talem conditionem ſpiritualem. Aliud verò eſſet, ſi D in aliquo Epiſcopatu eſſet aliquod certum emolumentum ita annexum ſtatui Clericali, vel primæ tonſuræ, vt ei ſtatim eſſet debitum ex vi ordinationis, illud enim diceretur propriè annexum conſequenter ordini, & vendi non poſſet. Sicut nunc priuilegia Clericorum annexa ſunt ordini, & vendi non poſſunt, etiamſi aliqua ſecundùm ſe ſpectata ſint temporalia, & pretio æſtimabilia. Non inuenietur autem in Eccleſia talis modus annexionis penſionum ad ordinem vt ſic, & ideò ex hoc ſolo capite non fit penſio ſpiritualis, quòd Clerico, vt Clericus eſt, conferatur.

7. Reijcitur hæc ſententia ſtando in Iure antiquo.

Addimus verò ſecundùm Ius nouum Pij Quinti has penſiones ſpirituales eſſe, & inuendibiles. Probatur, quia dantur cum obligatione alicuius ſpiritualis, & clericalis muneris; ergo iam ſunt annexæ E Clericali officio, & non tantùm requirunt ſtatum Clerici, vt conditionem, ſed etiam poſtulant miniſterium ſpirituale, ratione cuius tales reditus fiant debiti, & acquiratur Ius ad illos. Antecedens patet, quia Pius V. impoſuit his penſionariis obligationem recitandi officium Beatiſſimæ Virginis, vt in ſequent. tractat. lib. 4. videbimus. Supponimúſque (vt ibi dicemus) illam legem obligare, & non eſſe per contrariam conſuetudinem abrogatam, ſaltem in Hiſpania; quia nec de tali conſuetudine

8. Secundum Ius nouum Pij V. hæ penſiones ſunt ſpirituales, & inuendibiles.

tudine conſtat, nec de tacito conſenſu Pontificis in ea toleranda; illa ergo lege ſuppoſita, iam illi fructus ſunt annexi muneri ſpirituali.

In quo ſenſu vera ſit ſententia Nauarri.

Nam licet adhuc penſiones hę non ſint beneficia in rigore, quia non ſunt perpetua, nihilominus ſunt quidpiam ſpirituale conſtans ex illa obligatione ſpirituali, & Iure ad temporalia ſibi annexa. Et quoad hoc procedit optimè opinio Nauarri, & dante hoc Iure, mihi videtur certa. Et intelligo, hanc Simoniam eſſe contra Ius diuinum, quia licet ſupponat inſtitutionem Eccleſiæ quoad talem annexionem temporalis ad ſpirituale, illa ſuppoſita, res fit natura ſua inuendibilis, ſicut de beneficiis explicuimus.

9. Licet penſionatius habeat licentiam à Papa transferendi pẽſionem in alium, Simoniacus erit, ſi pro pretio trãsferat. *Nauar.*

Atque hinc infero, etiamſi penſionarius habeat licentiam à Papa transferendi in alium ſuam penſionem, non poſſe ſine Simonia illam tranſlationem, ſeu renunciationem penſionis in alium facere pro aliquo pretio, vt ſenſit Nauar. Conſtitut. 66. & 93. de Simonia. Qui loqui videtur ex natura talis penſionis, & ſecluſa obligatione per Pium V. impoſita. Sed in priori ſtatu credo idem eſſe dicendum de venditione tranſlationis, quod de venditione penſionis, nam ſi penſio vendi poſſit, multò magis tranſlatio eius; quia non alia ratione poteſt eſſe malum, tranſlationem vendere, niſi quia eo ipſo penſio venditur. Et ita tradit latè Gigas de Penſionib. quæſtione 99. *Gigas.* Secus verò eſt de penſione quæ iam nunc ſpiritualis eſt; nam licet transferri poſſit, gratis eſt transferenda, quia aliàs venderetur aliquid ſpirituale. Et eadem ratione non poteſt transferri in alium reſeruatis fructibus ipſi transferenti, vel aliqua parte illorum, vt dixit Nauarrus ibi conſtitutione 65. *Nauar.* Et exiſtimo eſſe verum in eodem ſenſu. Si tamen is, qui habet licentiam transferendi in alterum totam penſionem, vellet transferre partem, & aliam ſibi retinere, retento in titulo ſpirituali, poſſet id facere, quia poteſt vti licentia in parte, & non in totum, & quia tunc gratis dat id, quod dat, & quia penſio non eſt indiuiſibilis, ſicut beneficium, ſed diuidi poteſt. Tunc autem teneretur alter, in quem tranſlata fuit dimidia penſio ad explendam obligationem à Pio Quinto impoſitam, quia eſſet verè penſionarius, vt Clericus. Credo etiam poſſe per ſe loquendo in alium transferre omnes fructus penſionis pro tota vita ſua, retinendo in ſe titulum, & obligationem penſionis, quia hoc non eſt transferre penſionem, ſed ſolos fructus. Vnde per mortem transferentis penſio tunc extingueretur, vt conſtat.

10. An talis pẽnſio poſſit redimi. *Panor. Caiet.*

Sed talis penſio ſaltem redimibilis eſt. Nauar. ſuprà, & in Manuali capit. 23. numer. 111. pro conſtanti habet, non poſſe redimi ſine auctoritate Papæ. Imò idem docet contra Caietan. etiam ante annexionem factam à Pio V. Et probat primò quia penſio non poteſt conſtitui ſine auctoritate Pontificis, ergo nec deſtrui ſeu tolli: nam oppoſitorum, ſeu correlatiuorum (vt ipſe ait) eadem eſt ratio, & quia eadem concurrere debent ad deſtructionem, quæ ad conſtructionem, capit. 2. de Regul. Iur. *Cap. 2.* Secundò quia penſio emi non poteſt, vt dictum eſt: ergo nec redimi: nam contrariorum (ait) eadem eſt diſciplina. Tertiò nunc ſaltem videtur hoc probari illa ratione, quòd penſio eſt quid annexum ſpirituali, ergo ſicut emi non poteſt, ita nec redimi.

Ante Pium V. non erat contra Ius diuinũ has penſiones redimere. *Caiet. Tolet. Anton.*

Sed in hoc dico aliud eſſe loqui de Iure diuino, aliud de poſitiuo, item aliud ante Pium V. aliud modò. Igitur ante Pium non erat contra Ius diuinum has penſiones redimere. In hoc aſſentior Caietano, & Toleto cum Anton. de Butr. & aliis ſuprà citatis. Et patet à fortiori ex dictis, quia tunc non erat penſio inuendibilis natura ſua. Addo quòd licet vendi non poſſet, poſſet redimi. Probo, quia quando redimitur penſio, nõ commutatur ſpirituale pro temporali, ſed extinguitur quid tẽporale: nulla eſt ergo ibi malitia Simoniæ. Nec contra hoc procedit prima ratio Nauar. negatur enim conſequentia, quia quando id, quod deſtruitur, tantum eſt fauor priuatæ perſonæ, illa poteſt cedere Iuri ſuo: ſic enim priuilegium non poteſt haberi ſine auctoritate Superioris, poteſt autem deſtrui voluntate priuata priuilegiati renuntiantis. Et patet, quia penſio poteſt gratis remitti, & ſic deſtrui ſine auctoritate Papæ, vt ipſe Nauar. admittit, & tradit Ludou. Gomez in Regula de Infirm. quæſt. 16. cum Præpoſit. in cap. *Agathoſa.* 63. diſt. *Nauar. Lud. Gomez.* ergo quicquid ſit de æqualitate rationis quoad alia, ſaltem ex hoc capite non repugnat redimi. Secunda item ratio nihil probat, quia & falſum ſumit, & malè colligit, vt oſtendi. De tertia verò dicam ſtatim.

11. Videtur ſe qui ex dictis etiam nunc non eſſe intrinſecè malum redimere penſiones.

Ex his ergo videtur inferri, etiam nunc non eſſe intrinſecè malum, penſiones has redimi. Et quidem quòd non ſit Simonia contra Ius diuinum, videtur poſſe probari ſufficienter; quia ex licentia Pontificis fit, & certum eſt ritè, & rectè fieri. Dici verò poteſt, Pontificem tunc non diſpenſare, ſed mutare materiam, & ideò iam non eſſe Simoniam, quæ antea erat, etiamſi antea eſſet contra Ius naturale, quia mutata materia, mutatur etiam, vel potiùs ceſſat obligatio Iuris naturalis. Sed inquiro, quæ ſit hæc materiæ mutatio? certè nulla eſt alia, niſi quòd per redemptionem non transfertur in redimentem Ius aliquod ſpirituale, ſed tantùm ceſſat tẽporale commodum, & extinguitur ſpirituale onus, quod poteſt fieri optimè auctoritate Pontificis. At verò hoc ipſum poteſt fieri ſine auctoritate Pontificis ex natura rei loquendo, nam ſi ex ſola conuentione partium penſio redimatur, nullum Ius ſpirituale acquiritur alicui parti, nam qui ſoluebat penſionem, iam habebat totum Ius ſpirituale beneficij, & redimendo penſionem, nihil ſpirituale acquirit, ſed liberatur ab onere temporali, in alio verò extinguitur ſpiritualis obligatio, extincta penſione.

12. Contraria ſententia verior iudicatur.

Sed nihilominus veriùs cenſeo, ſuppoſito Iure Pij V. hanc redemptionem eſſe prohibitam ſine auctoritate Pontificis ex natura rei. Quod ita explico, quia ſuppoſito illo Iure, ex vi illius imponitur penſionario onus ſpirituale authoritate Pontificis, & vult Pontifex, ipſum non habere fructum penſionis, niſi ratione officij diuini illi iniuncti, ita vt iam habeat locum in his penſionibus illud axioma cap. vlt. de Reſcrip. *Beneficium datur propter officium*, *Cap. vlt.* nam licet penſio non ſit beneficium ſtrictè ſumptum, eſt tamen latè quatenus eſt beneuola ſubuentio, ſeu commodum, gaudium tribuens capienti, vt dixit Abbas in cap. *Ad audientiam* 2. de Reſcript. *Abbas.* in principio. Quod commodum iuxta inſtitutionem Pontificis ratione officij datur, id eſt, ratione actualis recitationis; in hoc ergo conuenit cum rigoroſis beneficiis: ita enim intelligenda eſt ſententia illa dicti capit. vltim. vt ſuprà dictum eſt. Ergo non poteſt penſionatius ſua auctoritate ſe eximere hac obligatione, & totum commodum penſionis recipere, quod facit, quando alter illam redimit, quod ſi ipſe redemptionem acceptare non poteſt, profectò neque alius illam facere poteſt. Vnde hoc ſtante Iure efficaciter videtur applicari prima ratio Nauarri, quia quod auctoritate Prælati conſtitutum eſt, non poteſt per voluntatem priuatam deſtrui, illud autem Ius ſpirituale, quod eſt in penſione, auctoritate Pontificis conſtitutum eſt, & per

& per eandem eſt applicatum huic penſionario cum tali commodo temporali, ergo non poteſt ipſe ſuo arbitrio illud deſtruere, accipiendo per redemptionem perſonis totum commodum temporale.

14. Obiectio.

Dices, hac ratione benè probari, illud non licitè fieri, quia eſt iniuſtum accipere illud temporale commodum, exonorando ſe ab officio, per quod eſſet comparandum: non tamen probatur illud eſſe Simoniacum, quia nihil ſpirituale ibi datur, vel accipitur.

Soluitur.

Reſpondeo primò probabile eſſe, etiam ibi interuenire Simoniam, ſaltem in hoc, quòd propter pretium aliquis vendit ſpiritualem titulum, non dando illum alteri, ſed extinguendo illum, nam hoc modo ſolent interdum emi res temporales, non vt transferantur in emptorem, ſed vt extinguantur vt ſiquis det pretium alteri, vt ſcripturam comburat, at hoc etiam eſt contra excellentiam rei ſpiritualis. Item qui acceptat redemptionem penſionis vendit annuos fructus, qui ſunt ſtipendia ſpiritualis muneris, atque ita vendit rem annexam per Pontificem muneri ſpirituali, ergo de ſe vendit rem ſpiritualem, & ipſum titulum, etiamſi in alium non transferat illum. Secundo addo, vt tollatur omne dubium, ſtylum curiæ habere, vt habeantur, ac puniantur vt Simoniaca, vt Nauarrus ſuprà refert dicto Conſ.63. ſtylus autem Curię, vel declarat naturalem malitiam, vel Eccleſiæ prohibitionem; habet enim vim obligandi, vt ſeruetur, vt ibidem ait Nauar. ex cap. *Ex literis*, de Conſtitu. & ibi notatis.

Nauarr.

Cap. *Ex literis.*

15. Penſio iniuſta ſi ſit valida non poteſt redimi, ſecus ſi ſit inualida.

Sed quæres, Si penſio ſit iniuſtè impoſita, An liceat illam redimere? Reſpondeo, ſi ita ſit iniuſta, ſeu illicitè impoſita vt nihilominùs valida, vt facilè eſſe poteſt, redimi non poſſe, vt ex dictis conſtat, nam iniuſtitia diſpenſantis non facit venalem rem ſpiritualem, quæ reuera collata eſt. Si tamen tanta fuit iniuſtitia, vt etiam penſio fuerit inualida, tunc licitum erit ſoluenti illam, eam redimere, quia non penſionem veram, ſed vexationem ſuam redimit; alter verò qui pretium recipit, vel erit Simoniacus ex conſcientia erronea, ſi putet penſionem eſſe validam, vel erit iniuſtus, accipiendo pretium, ſi cognoſcat, fuiſſe inualidam, vt per ſe conſtat.

16. Si ſtylus Curiæ ſupra relatus, eſt antiquior, quā conſtitutio Pij V. etiam antea nō licebat, pēſiones redimere, aut vendere.

Vnde infero primò, ſi hic ſtylus Curiæ eſt antiquior, quàm conſtitutio Pij V. etiam ante non licuiſſe abſque auctoritate Pontificis penſiones has redimere, & à fortiori nec vendere, & contrarium fuiſſe Simoniam, ſaltem quia prohibitum, etiamſi non eſſet contra Ius diuinum, quia ad hoc (vt dixi) ſufficit ſtylus Curiæ ſiue ratione conſuetudinis, ſiue (quod magis credo) quia ſufficienter declarat, & proponit Pontificum voluntatem, & prohibitionem. Et eadem ratione ſi ſtylus hoc habuit, & habet non ſolùm in his ſpiritualibus penſionibus, ſed etiam in temporalibus, in eis etiam procedet opinio Rebuffi, quòd ſine Simonia vendi non poſſunt, ſaltem ratione iuris poſitiui: & ita reſpondemus ad hoc dubium, de illis penſionibus ſuprà huc remiſſum. Quàm verò ſit antiquus hic ſtylus Curiæ, & an modo talis ſit, vt extendatur non ſolùm ad has ſpirituales penſiones, ſed etiam ad temporales, mihi non ſatis conſtat. Veriſimilius tamen eſt, illum ſtylum, & prohibitionem cadere in penſiones clericorum, vt clerici ſunt, vel quę ſunt annexæ aliquo modo officiis eccleſiaſticis, quæ vendi prohibentur; nam aliæ penſiones omnino temporales, nullo modo videntur iam ad ordinem rerum ſpiritualium vel eccleſiaſticarum pertinere.

Rebuff.

17. Secundò infero, ſi penſio ſpiritualis non ita re- A dimatur, vt omnino extinguatur titulus ſpiritualis in penſionario, ſed ita vt maneat ipſe ſemper obligatus ad penſum ſpirituale ſoluendum, & quaſi in ſe retinens titulum talis penſionis, talem redemptionem non eſſe Simoniacam, imò nec videri prohibitam, quia illa reuera non eſt redemptio penſionis, ſed quaſi locatio fructuum, ſeu anticipata vendirio fructuum. Vnde in eo caſu ceſſat ratio ſuprà facta, quia tunc non deſtruitur quod Papa conſtruxit, nec vēditur vllo modo illud ſpirituale, quod eſt in tali penſione, quia retinetur ſemper eodem modo, quod antea erat. Nec inuenitur prohibitum penſionariis, quominùs poſſint fructus locare ad totam vitam per anticipatam ſolutionem, niſi fortaſſe ſtylus Curiæ ad hoc etiam extendatur, ne pauperes clerici alienent fructus ſuæ ſuſtentationis, quod non facilè credo, niſi fortè in penſionibus, B quæ dantur loco alimentorum, vel ad quarum titulum aliqui ordinantur. Sic etiam dixit Nauar. dicto Conſ.62. Quòd ſi per redemptionem non liberetur beneficium ab onere penſionis, ſed tantum perſona tenens beneficium, licita erit redemptio, quia non eſt redemptio penſionis, ſed oneris perſonalis, quod eſt merè temporale, & ſignum eſt, quia licet moriatur redemptor penſionis, ſucceſſor tenebitur ſoluere penſionem, quia beneficium trāſit cum onere ſuo. Intelligo tamen nunc ita hoc licere, vt penſionarius, non obſtante redemptione, ſemper teneatur ad ſpirituale onus penſionis, quia licet acceperit ſimul æſtimationem fructuum penſionis pro tempore vitæ beneficiati, vt ſupponitur, C nihilominùs totum illum cumulum accipit vt ſtipendium ſuſtentationis pro officio, ſingulis diebus, & toto illo tempore præſtando. Quin potiùs addo quòd licèt conueniant inter ſe partes ſine Papa, & redemptionem faciant abſolutam, nihilominùs in conſcientia penſionarius non liberatur ab onere ſpirituali quod ratione penſionis tenetur explere, non quidem in pœnam Simoniæ, de qua nondum agimus, ſed ex natura rei. Tum quia non poteſt quis priuata ſua voluntate ſe liberare, & eximere ab onere per Pontificem impoſito, reportato eodem ſtipendio. Tum etiam quia ex iuſtitia tenetur ad officium, qui accipit fructus beneficij, D ſiue anticipatos illos accipiat, ſiue annuatim, vt conſtat: ita verò ſe habet in eo caſu penſionarius ille, vt ex dictis notum eſt.

Si penſio ita redimatur, vt nō extinguatur in penſionario penſum ſpirituale, non committitur Simon.

Nauar.

Pēſionarius manet in conſcientia obligatus ad onus ſpirit. ſi cum alio ſine licentia Pontific redemptionē faciat.

18. Obiectio.

Dices; Ergo nunc non poteſt clericus etiam liberè, & gratis renunciare penſioni, ita vt à ſpirituali onere liber maneat: ſicut non poteſt beneficiarius renunciare beneficio ſine auctoritate Superioris. Probatur conſequentia, quia illud onus per Pontificem impoſitum fuit, ergo licet poſſit quis renunciare commodo ſuo temporali, quia poteſt donare fructus penſionis, non tamen poteſt ſua voluntate exui illo onere. Conſequens autem videtur E duriſſimum, & præter mortem, quia reuera non eſt veriſimile, fuiſſe hanc intentionem Pontificis. Tum quia illam non expreſſit, & non ſequitur neceſſariò ex eo quòd ad recitandum Virginis officio penſionarios obligauerit. Tum etiam quia illud eſſet contra commodum beneficiorum, & libertatem penſionariorum. Reſpondeo igitur, negando ſequelam: nam eſt valde diſſimilis ratio. Quia aliud eſt, renunciare officio, renunciando etiā commodo illius, aliud eſt, velle accipere temporale commodum, & per illud pretium acceptum, liberari ab ſpirituali debito. Hoc poſterius eſt per ſe inordinatū, & hoc diximus eſſe malum, & prohibitum. Primum verò ſit, quando gratis omnino renunciatur penſio, & ideò illud ſine dubio licet. Neque hoc eſt

Satisfit, & reſoluitur poſſe clericum liberè renunciare penſioni, ita vt maneat liber ab onere ſpirit.

eſt contra inſtitutionem Pontificis, quia ille non præcepit, vt penſionarius ſemper retineret penſionem, neque vt ſemper recitaret abſolutè, ſed vt recitaret, quandiu acciperet penſionem: cenſetur autem ſemper accipere, quando valorem penſionis pro toto aliquo tempore anticipatè recipit, & ita ſemper durat vis illius præcepti, quando autem liberè renunciatur penſio, tunc tollitur materia illius obligationis & contra nullum præceptum fit.

19. *Penſiones quædã dantur pro munere ſpirit. vt ſtipendiũ ſuſtentationis, aliæ ratione beneficij.*

Supereſt dicendum de aliis penſionibus clericorum, quæ aliis ſpecialibus titulis, ſeu rationibus dantur, quæ multiplices ſunt, poſsúntq; iterum ſubdiſtingui; uam quædam dari ſolent pro aliquo munere ſpirituali, vt ſtipendium ſuſtentationis pro tali munere, aliæ verò dantur ratione alicuius beneficij. Prioris generis eſt penſio, quæ ſolet dari titulari Epiſcopo, vt ſit adiutor proprij Epiſcopi in Pontificialibus muneribus: poteſt etiam dari vicario Epiſcopi, viſitatori, &c. Et hanc poſſumus vocare ſtipendiariam penſionem ſpiritualem, de qua Sot. dicto lib. 9. quæſtio. 7. art. 2. generatim, & indiſtinctè definiuit, talem penſionem, nec vendi, nec redimi poſſe, quod formaliter, ac propriè loquendo verum eſſe exiſtimo; poteſt tamen aliquod dubium continere.

20. *Explicatur quo pacto nec vendi, nec redimi poſſit penſio quæ datur Epiſcopo titulari.*

Vt ergo hoc explicetur: aduerto dupliciter poſſe hanc penſionem intelligi. Primò vt ſit propria penſio impoſita, ſuper Epiſcopatum verbi gratia, vel aliud ſimile beneficium, vt pro Petro, vt ſit vicarius Epiſcopi, vt pro illo concionetur, quæ penſio ſemper durabit, quandiu Petrus vixerit, etiamſi Epiſcopus moriatur. Vel etiam poſſet eſſe perpetuò impoſita, & dicata pro tali functione, licet non pro certa perſona, vt ſi ſuper beneficium alicuius parochiæ, eſſet impoſita penſio certa ad ſuſtentandum concionatorem in Quadrageſima, vel aliquid ſimile. In his ergo, & ſimilibus euidens eſt, non poſſe vendi, quia venderetur ſpirituale miniſterium, cui ſunt annexæ, nec etiã poſſe redimi, quia obligatio ad tale munus non poteſt extingui. Vnde ſi penſionatius retento munere, & obligatione illius, vellet paciſci de tota penſione pro vita Epiſcopi, verbi gratia, & illam vendere: tunc non eſſet redemptio penſionis, ſed locatio fructuum, vt paulò antea dicebamus, & ideò dixi, ſententiam Soti formaliter veram eſſe de penſione vt annexa muneri, nam materialiter ipſa penſio quoad fructus, vendi poteſt, quod annuatim accipiendum eſt pro aliqua ſumma pecuniæ ſimul accepta, quia tunc ſoli fructus per ſe ſeparatim, & ſine illa annexione ad ſpirituale miniſterium venduntur. Oportet tamen, vt hæc non miſceantur: nam ſi Epiſcopus verbi gratia velit alicui dare munus, cui eſt penſio annexa, cogendo illum à principio, vt ſecum de tota penſione paciſcatur, & redemptionem penſionis acceptet, Simoniam committit, ſaltem iure Eccleſiaſtico prohibitam, quia minus illud cum penſione illi annexa, conſequenter per modum vnius confertur, & ideò debet purè, & ſimpliciter dari abſque pacto, tunc autem interuenit pactum. Item quia Epiſcopus nullum habet omnino Ius ad cogendum alterum, vt ſuam penſionem redimat, vel locet, & ideò dum non vult dare ſpirituale ſine hoc onere, Simoniam committit.

21. *Quid dicendũ ſit de penſione ſtipẽdiaria, cum eſt tantùm perſonalis.*

Alio autem modo poteſt intelligi hæc penſio ſtipendiaria, vt ſit tãtum perſonalis, quia non eſt Epiſcopatui v.g. impoſita, ſed Epiſcopo, vel potiùs ipſe Epiſcopus illam ſibi imponit, aſſignando illam ſuo vicario, viſitatori, aut alteri ſimili miniſtranti in ſpiritualibus pro ſalario, ſeu congrua ſuſtentatione. Et in his penſionibus vix habet locum quæſtio,

A quia certum eſt, abſque Simonia talem penſionem poſtulari, & exigi ex parte miniſtri, qui Eccleſiaſticum miniſterium aſſumit, quia non vt pretium, ſed in ſuſteneationem illam poſtulat, & eodem modo licitè promittitur iuxta caput primum cum ſimilibus, *Ne prælati vices ſuas*. Poteſt etiamſi Prælatus de hac penſione paciſci, & eam minuere quoad poſſit, aut velit, intra latitudinem congrui, ſeu iuſti ſtipendij. Si autem officium haberet iam taxatum ſtipendium, vel certa emolumenta, partem illorum exigere, vel aliquid loco illius, Simonia eſſet in inferioribus Prælatis, ſaltem ex prohibitione Iuris, vt benè notat Vgolinus Tab. 1. cap. 48. §. 6. B Committeret item Simoniam Epiſcopus, ſi aliquid acciperet à Petro v.g. vt ipſum potiùs in vicarium acciperet, quam Paulum, tunc enim iam pecuniam acciperet pro ſua poteſtate deleganda. Et eadem ratione ſi Petrus offerret pecuniam alicui tertio, vt ſibi munus illud obtineret, non minus Simoniam committeret, quàm ſi pro beneficio obtinendo id faceret. Idémque eſt quoties iſtæ penſiones ita venduntur, vt ipſa miniſteria conſequenter vendantur. Is autem, qui iam habet miniſterium, rectè poteſt penſionem ſibi debitam vendere, tanquam de re purè materiali diſponendo. Redemptio autem in his, etiam quoad factum, locum non habet, ſi relinquendum ſit miniſterium, quia eo ipſo ceſſat penſio ſine alia redemptione. C

Cap. 1. *Vgolin.*

22. *Qui tenet dare certũ ſtipendium pro Miſſis, Simoniã nõ committit, ſi ab aliquo Sacerdote pretiũ accipiat, vt illi potius, quã alteri det ſtipendium.*

Sed quæri poteſt circa hoc, an Simoniam committat is, qui, cùm teneatur dare certum ſtipendium alicui Sacerdoti pro multis Miſſis dicendis, pretium accipit ab aliquo Sacerdote, vt illi potiùs, quam alteri ſtipendia tribuat, vel quòd in idem redit, ſi cum illo conueniat, vt maiori parte ſtipendij contentus ſit, & aliquam ſibi relinquat. Videtur enim illa eſſe Simonia, quia illa eleemoſyna pro Miſſa eſt quaſi penſio ſtipendiaria pro miniſterio ſpirituali; ergo illam vendere, obligando ad miniſterium, eſt vendere miniſterium: ergo eſt Simonia. At in illo caſu venditur penſio, & eleemoſyna illa, quæ obtinenda eſt per miniſterium ſpirituale: ergo committitur Simonia. Nihilominùs dico, ibi poſſe D quidem cõmitti iniuſtitiam, ſi ille nullũ habeat Ius ad illam extorſionem faciendam, Simoniam autem non committi, quia eo modo, quo poteſt fieri pactum de ſtipendio Miſſarum ſine Simonia, vt infrà dicemus, poteſt etiam, qui conducit clericum, procurare, vt paruo ſtipendio contentus ſit abſque Simonia. Quod ſi in hoc excedat, cogátque clericum pauperem, vt propter neceſſitatem in æquali ſtipendio contentus ſit, erit iniuſtus, non autem Simoniacus, quia nihil ſpirituale emit, aut vendit, ſed tantùm de ſtipendio ſuſtentationis conuentionem facit; hoc autem tantùm fuit in prædicto caſu, vt conſtat, ergo ibi non eſt Simonia ex natura rei. Nec etiam ex prohibitione Iuris, quia nulla de his priuatis muneribus, vel ſtipendiis prohibitio facta eſt.

23. *De penſionibus, quæ pro beneficio dantur, quid ſentiendum.*

E Venio ad penſiones, quæ pro beneficio dantur; in quo genere diſtingui ſolet duplex penſio, vna, datur in titulum beneficij, alia, quæ pro beneficio datur. Ita ſumitur ex Panormitano in capit. *Conquerente*, de Cleric. non reſiden. & ex Cardin. & aliis, & quos refert, & ſequitur Gigas dicta quæſtione 54. & in 67. & Gomez etiam locis citatis. Veruntamen illa penſio, quæ in titulum beneficij erecta eſt, ad præſentem conſiderationem non ſpectat, eſt enim verum beneficium, ſiue ſit ad ſeruiendum, & iuuandum parochum in officio parochiali, quæ ſolet Capellania vocari, ſiue ſit ad ſeruiendum tantùm in choro, vel officiis diuinis.

Panor. Cardin Gigas. Gomez.

nis,ſiue ſit beneficium ſimplex, aut proprium præſtimonium: omnia enim hæc ſunt propria beneficia,vt de Præſtimoniis diximus,& de aliis à fortiori conſtat, quia in eis inuenitur titulus ſpiritualis cum perpetuitate, inſtitutione canonica, & aliis conditionibus neceſſariis. Penſio ergo ſic inſtituta in titulum beneficij, licet retinuerit hoc nomen, quia reditus eius ſuper beneficium aliquod impoſiti fuerunt, tamen poſt talem inſtitutionem iam non eſt penſio, prout nunc de illa loquimur. Penſio autem pro beneficio impoſita eſt propria penſio, & non beneficium. Tribus autem modis videtur poſſe imponi. Primo pro beneficio, cui aliquis renunciat, cum illud pacifice poſſideret, & commodè poſſet illi inſeruire. Secundò, quando pro beneficio litigioſo per tranſactionem, & arbitrium iudicis,vni datur beneficium,alteri verò penſio ſuper illud. Tertiò quando Parochus ſenex, qui per plures annos Eccleſiæ inſeruiunt, dimittit beneficium, & ei datur penſio ad ſuam ſuſtentationem.

Tripliciter poteſt imponi penſio pro beneficio.

24. *Opinio aſſerentiũ poſſe vendi,& redimi has pẽſiones.* *Caiet.*

De his ergo omnibus aliqui ſentiunt, penſiones has eſſe temporales omnino, & poſſe vendi, & redimi. Ita ſentit Caietan.dicta Reſponſ.10.Nam licet de redemptione directè reſpondeat, tamen ratio eius æquè de venditione procedit, loquitur autem ſpecialiter de prima penſione, quæ reſeruatur pro beneficio reſignato, & à fortiori eſt idem dicendum de reliquis, quia eſt eadem, vel maior ratio, vt dicemus. Sed Caietanus loquitur iuxta antiquum Ius,in quo eadem videtur ratio de his penſionibus, ac de illis, quæ ſimpliciter dantur Clericis auctoritate Papæ ex beneficiis vacantibus, quia etiam in his non dabantur fructus penſionis ob functionem ſpiritualem. Nec refert, quòd penſio reſeruetur intuitu prioris beneficij, vel præcedentium ſpiritualium miniſteriorum, quia non datur tanquam ſtipendium illorum, neque vt illis annexa, ſed immediatè datur perſonæ tanquam eleemoſyna quædam ex bonis talis beneficij Auctoritate Pontificis facta. Quæ eleemoſyna poſtquam facta eſt, & quaſi ſeparata à beneficio, temporale quid eſt, licet motiuum ad illam faciendam ſpirituale fuerit. Sicut ſi fructus certæ poſſeſſionis Eccleſiæ ad vitam Parochi ſenis ſepararetur (quoad vſum fructum) à beneficio, & applicaretur ad ſuſtentationem eius.

25. *Opinio exiſtimantium nec modò vendi poſſe has penſiones neque vnquam potuiſſe.*

Alij verò exiſtimant, has penſiones vendi non poſſe,nec potuiſſe vnquam, vel quia dantur vt annexæ ordini clericali,& intuitu illius,cuius ſignum eſt, quia ſi contingat, penſionarium quocumque ex his modis relinquere omnino ſtatum clericalem ducendo vxorem, eo ipſo penſio vacaret, & ille fieret inhabilis ad talem penſionem: vel ſecundò, quia talis penſio ſubrogatur loco beneficij, & ideò ita conſtituitur,vt ſapiat naturam beneficij, & ſpiritualis fiat aliquo modo, ſaltem per annexionem. Et ita ſentiunt Caccialupus de Penſio. quæſtion. 30. & Gigas quæſtion. 54. Quamuis de hoc formaliter ibi non tractent, ſed de alio puncto, ſcilicet, An hæ penſiones per matrimonium vacent? affirmant enim vacare, & Gigas ait, ita obſeruare Curiam. Videtur autem inde ſequi, has penſiones reputari valdè ſpiritualibus annexas: quamuis in rigore poſſent alia ratione vacare, ſcilicet, quia intentio Pontificis fuit eã dare Clerico, vt Clerico,& nõ vt Laico,& ita eſt pręſumendum, niſi aliud ex conceſſione conſtet, quia, & recta ratio, & ordinarium Ius id poſtulat; de quo aliàs. Prætereà Victor. in dicta Relect. numer.49.in tertio caſu de Parocho ſene, inclinat in partem, negantem talem penſionem eſſe vendibilem, licet

Caccial. *Gigas.* *Victor.*

oppoſitum non omnino abiiciat. Et idem ſentit Sotus dicta quæſtion. 7. articulo 2. licet ſub particula *Forſitan*. Qui tamen non eodem modo ſtatim loquitur de aliis duobus generibus penſionum, quas redimi, & vendi poſſe cenſet. Quod mihi non videtur conſequenter dici. Nam potiùs in vltimo caſu, quando penſio datur veluti in remunerationem præteriti ſeruitij, vel in puram ſuſtentationem Parochi ſenis, videtur militare ratio, ob quam illa penſio ſit merè temporalis. Quia iam non datur propter ſpirituale miniſterium,per quod reditus illi comparandi ſint, & quòd præcedat ſeruitium ſpirituale,nõ refert, vt declaraui. Item Maior 4. diſtin.25. quæſtion.5. ad 4. agens in particulari de penſione impoſita ad comparandam litem, cenſet,eſſe ſpiritualem,ita vt natura ſua poſſit cum beneficio commutari. Et conſequenter ait,inducere obligationem ſpiritualem, ſaltem orandi pro illis,qui beneficium illud inſtituerunt, aut dotarunt, aut Decimas ſoluunt,&c.

Soto. *Mai.*

26. *Auctoris ſententia.*

Mihi breuiter videtur, ſecundùm Ius antiquum eandem eſſe rationem de his penſionibus, quæ de aliis merè ſimplicibus (vt ſic dicam) ſeu quæ ſine aliquo ex his reſpectibus ad præcedẽs beneficium, vel miniſterium dantur, quia non video rationem diſſimilitudinis. Et ideò ex natura rei non erant inuendibiles, nec irredimibiles. Sed conſulendus erat ſtylus Curiæ,& ſi ex illo de prohibitione conſtaret, tunc eſſent materia Simoniæ, quia prohibitæ: ſecus verò dicendum eſſet, vbi de tali ſtylo non conſtaret. Nunc autem exiſtimo, has omnes comprehenſas fuiſſe à Pio V. ſub penſionibus Clericorum, vt clerici ſunt: omnes enim ad illa duo membra reduxit: & non eſt veriſimile,has penſiones comprehendi ſub penſionibus Laicorum, quia reuera dantur intuitu clericatus. Quare non dubito,quin nunc ſint ſpiritualibus annexæ, obligant enim omnes ad aliquod ſpirituale officium, vt diximus.Et ita de illis iudicandum cenſeo,niſi ex bulla cõceſſionis aliud de voluntate Pontificis cõſtet.

CAPVT XXVII.

Vtrùm Commendæ, Coadiutoriæ, vel Hoſpitalia ſint materia Simoniæ?

1. *Quid ſit Commẽda.*

HÆc quæſtio, & ſimiles magis pendent ex intelligentia facti, quam ex nouo Iure, præſertim ſi de Iure diuino loquamur: nam de eccleſiaſtico poterit eſſe ſpecialis aliqua ratio: vtrumque ergo breuiter explicabimus. De commendis ergo explicandum priùs eſt, quid hac voce ſignificetur. Commenda enim à verbo commendandi dicta eſt, interdum enim Eccleſia aliqua, vel beneficium eius non confertur alicui in titulum, ſed commendatur, ſeu committitur illi cura, vel adminiſtratio eius, & ob hanc commendationem fructus beneficij, vel pars eorum illi aſſignatur, & illa commiſſio, ſeu cura cum tali emolumento commenda dicitur. Vnde iuxta propriam, & antiquam rationem Commendæ introductæ ſunt in fauorem, & vtilitatem Eccleſiæ, quæ commendatur. Imò in cap.*Nemo* de Elect.in 6.dicitur,non eſſe faciendas, niſi ex euidentis Eccleſiæ commendatæ neceſſitate, vel vtilitate. Quia videlicet ſi non commendaretur maneret pro aliquo tempore ſine miniſterio,ac gubernatione neceſſariis. Et ita ibi præcipitur,vt iſtæ commendæ temporales ſint,imò ſex menſium tempus illis præfigitur. Sed vt notat Syluest. verb. *Commenda*,illud maximè locum habet in commendis Eccleſiarum parochialium,de quibus textus ex-

Cap. Nemo. *Syluest.*

preſsè loquitur. Solent autem commendari etiam Eccleſiæ curatæ, vel Epiſcopales in fauorem eorum, quibus commendantur per modum cuiuſdam diſpenſationis, & in ordine ad titulum poſteà obtinendum, cuius aliqua exempla infrà ponemus. Denique ſolent etiam commendari Eccleſiæ non curatæ, magis in ſubuentionem eorum, quibus commendatur, quàm ipſarum Eccleſiarum, quomodo ſunt nunc commendata multa monaſteria, & abbatiæ, quarum fructus ad ſuſtentationem perſonarum Eccleſiaſticarum vt Cardinalium, vel aliorum applicantur; & iſtæ Commendæ ſolent eſſe perpetuæ. Et interdum applicantur cum ſpirituali onere adminiſtrationis, aut regiminis, interdum verò ad functiones Laicas, & temporales, vt ad militiam, & ſimilia.

2. *Commendæ aliæ téporales, aliæ perpetuæ.*

Ex quibus colligere poſſumus duas diſtinctiones commendarũ, quædam enim ſunt temporales, aliæ perpetuæ. Priori modo commendatur Eccleſia vacans vel auctoritate Papæ, ſi ſit cathedralis, vt in c. penult. & vlt. 21. q. 1. vbi Greg. huiuſmodi Cõmendatarium vocat Cardinalem Sacerdotem: vel, ſi Eccleſia Parochialis ſit, auctoritate Epiſcopi, in quo caſu maximè habet locum dictum cap. *Nemo*, & de illo diſponit Trid. ſeſ. 24. c. 18. de Refor. Vbi eam vicariam virtute vocat: nam commendatarium appellat vicarium cum congrua fructuum portione, qui onera talis Eccleſiæ ſuſtineat, donec de Rectore illi prouideatur. Eadémque ratio eſt, licet Eccleſia non vacet, ſi habeat Rectorem impeditum, vel abſentem, &c. tunc enim Eccleſia commendatur alteri tanquam vicario, vt expreſsè nominatur in ca. *Cùm ex eo* (vbi de hoc caſu mentio fit) de Elect. in 6. Aliæ verò ſunt commendæ perpetuæ, quæ fiunt, quando Eccleſiæ in perpetuam adminiſtrationem dantur, licet proprius titulus beneficij non conferatur, iuxta c. *Dudum*. 54. de Elect. & c. *Qui plures*, 21. q. 1. vbi Gloſ. notat Commendatarium non fieri Prælatum, vel proprium Eccleſiæ Rectorem, ſed quaſi procuratorem, vel gubernatorem, quod etiam affirmat Sylueſt. ver. *Commenda*, & alij ſtatim referendi. Alia diuiſio eſt, quia commenda interdum datur cũ ſpirituali adminiſtratione, cui temporales fructus annectuntur, vt in omnibus exemplis adductis, interdum verò ſolũ datur ad temporale miniſterium, vel alio titulo merè Laico, vt maximè cernitur in commendis militaribus. Priores ergo vt breuiter loqui poſſimus, vocabimus ſpirituales, ſeu clericales; poſteriors verò militares.

Cap. penul. & vlt. Greg. Cap. Nemo. Conc. Trid. Cap. Cum ex eo. Ca. Dudum. C. Quis plures. Gloſ. Syluest.

Quædam commendæ dantur cum ſpirituali adminiſtratione, aliæ ſolùm ad temporale miniſteriũ.

3. *Commendæ ſpirituales, ſiue temporales ſint, ſiue perpetuæ, ſunt mat. Simon. contra Ius diuinum.*

Primò de Commendis clericalibus ſeu ſpiritualibus ſiue téporales, ſiue perpetuæ ſint; manifeſtum eſt, eſſe materiã Simoniæ Iuri diuino cõtrariæ. Probatur, quia principale in eis eſt ſpirituale miniſterium, cui temporale commodũ cõſequenter annexum eſt; ergo ſunt propriiſſima materia Simoniæ. Conſequentia patet ex diſcurſu præcedentium capitum. Et antecedens ex declaratione vocis, & rei, quæ illi ſubeſt, clarum etiam eſt. Confirmatur, quia vel commenda hæc conceditur ad tempus, vel perpetuò. In priori delegatur ſpiritualis iuriſdictio, vt loquitur Greg. in ca. *Obitum*. 16. dicto, ſeu committitur, vt loquitur Innoc. III. in cap. *Cum nobis*, in fin. de Elect. ergo vendere talem commendam, eſt vendere iuriſdictionem ſpiritualem, ſeu delegationem eius. At vendere delegationem, iuriſdictionem, vel adminiſtrationem ſpiritualem Simonia eſt Iure diuino prohibita, vt ſuprà viſum eſt. Vnde in capite *Non ſatis*, de Simon. expreſsè prohibetur acceptio pretij pro committenda iuriſdictione, & in capite *Ad noſtram*, pro vicaria, idémque conſtat ex capit. 1. & 2. *Ne prælati vices ſuas*, & eſt res indubitata.

Greg. C. Obitum. Innoc. 3. Cap. Cùm nobis. C. Nõ ſatis. Cap. Ad noſtram. Cap. 1. & 2.

A Si autem commenda eſt perpetua, multò maior ratio eſt, quia per illam datur cura, vel iuriſdictio ordinaria, aut quaſi ordinaria. Vnde vel eſt Eccleſiaſticum beneficium, aut illi æquiparatur, vt latè tractat Ludou. Gomez. in Regul. de Triennali poſſeſſore, quæſt. 5. Quintil. Mandoſ. in Regul. de Veriſim. not. quæſt. 3. Et latè probat Rebuff de Pacific. poſſeſſor. numer. 35. & ſequentibus. Et Hoged. de Benef. incompat. 1. part. ca. 14. vbi de his Commendis copiosè diſputat.

Gomez. Quintil. Rebuff. Hoged.

4. *An ſit Simonia vendere cõmendam, quæ datur commẽdatario, vt eius bonis fruatur ſeruiẽdo per vicariũ.*

Solùm poſſet quis interrogare, quando commenda datur in fauorem commendatarij, & non vt per ſe illi inſeruiat, ſed vt bonis eius fruatur, ſecundo per vicarium, an ſit Simonia, vendere commendã, dummodo vicarius gratis prouideatur? Interdum enim Eccleſia commendatur puero, donec habeat ætatem competentem ad titulum recipiendum, qui B toto illo tempore nullam iuriſdictionem, vel ſpiritualem adminiſtrationem per ſe habiturus eſt, ſed neceſſarium eſt de vicario prouidere Eccleſiæ pro illo tempore. Cur ergo non licebit, commendam illam vendere. Videtur enim res merè temporalis, quia tantùm eſt Ius ad reditus ſine vlla ſpirituali obligatione. Et in illam videtur conuenire, quod Syluest. aliàs dixit, illam potiùs videri comedendã, quam commendam. Vel certè videtur commenda de ſolo titulo temporali, nam commenda ſpiritualis neceſſariò eſſe debet in vicario, qui pro illo tempore prouidetur. Dico tamen illam eſſe inuendibilem natura ſua, ſuppoſita inſtitutione. Primò, quia ſic commendatus eſt quaſi præſentatus ad Eccleſiam, vel plus quàm præſentatus, quia ex vi eiuſdem C prouiſionis obtinebit titulum, expleto ætatis tempore, vel alia conditione, ſub qua prouiſio facta eſt, impleta. Vnde meritò dici poteſt ex tunc acquirere Ius ſaltem ad rem, ad Eccleſiã illam in proprietate obtinendam, hoc autem Ius ſpirituale eſt, & illi Iuri ſunt ex tunc annexi fructus beneficij. Secundò quia reuera ex vi illius commendationis, ad talem perſonam per ſe loquendo pertineret adminiſtratio ſpiritualium in tali Eccleſia ſi valeret: & vicarius cenſetur loco illius miniſtrare, ergo in ſe habet aliquam ſpiritualem cauſam, cui ſunt annexi illi fructus; ergo ſimpliciter vendi nõ poteſt. Imò vix D poteſt iuſtè concedi etiam gratis, quia eſt valdè exorbitans à ratione, & à Iure in dicto capite *Cum ex eo*, de Elect. in 6. Er ideò licet aliquando tales commendæ fuerint in vſu, vt Hogeda ſuprà refert, iam nullatenus conduntur.

Syluest.

Pars affirmatiua vera reſoluitur.

5. *Coadiutoriæ ſunt materia Simoniæ.*

Et hinc à fortiori conſtat, quid dicendum ſit de Coadiutoriis, quæ nunc magis ſunt in vſu; dicendum enim ſine dubio eſt, eſſe materiam valde ſpiritualem neque vendi poſſe. Probatur, quia Coadiutor, vel eſt quaſi vicarius, cui committit proprietarius vices ſuas, vel à ſuperiore illi committuntur, & ſic procedunt de illo, quæ dicta ſunt de E commendis temporaneis, vel eſt datus cum Iure ſuccedendi, & cum congrua ſuſtentatione, & ſic poteſt comparari cum commenda, quæ ad tempus datur in ordine ad obtinendam poſteà proprietatem Eccleſiæ. Item per illam coadiutoriam datur Ius miniſtrandi, vel celebrandi beneficia loco alterius, eſt ergo quid ſpirituale. Et prætereà, quod in illa maximè æſtimari ſolet, eſt Ius illud futuræ ſucceſſionis, quod directè ſpirituale eſt. Denique infrà in materia de Oratione oſtendemus, huiuſmodi coadiutorem teneri ad officium canonicum perſoluendum. Eſt ergo eadem ratio de illa, quæ de eccleſiaſtico beneficio.

6. *Commẽdas militares nõ*

Secundo loco dicendum eſt, commendas militares reuera tantùm eſſe temporalia ſubſidia, vel ſtipendia

eſſe materiã Simoniæ per ſe ſpectatas.

ſtipendia pro muneribus temporalibus,& ideò per A ſe ſpectatas, non eſſe materiam Simoniæ, quia non ſunt aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. Ita de illis ſentiunt Vict.in d.Relect.nu.45.& Aragon. d. q.100.art.4. & communiter viri docti tam regni Caſtellæ, quã Luſitaniæ,in quibus regnis hæ commendæ frequentiores ſunt. Idémque probat vſus, nam dantur pro temporalibus ſeruitiis, & illarum diſpenſatio,& adminiſtratio Laicis Principibus cõ-

Victor. Aragon.

1. miſſa eſt. Nonnulla verò obiici poſſunt. Primum, quia hæ cõmendæ non dantur, niſi Religioſis profeſſis,vnde vidétur quaſi annexæ ſtatui Religionis, qui ſpiritualis eſt.Nec refert nũc tractare quæſtionem, An iſti milites ſint verè,ac propriè Religioſi? infrà enim ſuo in loco diſcutietur: ſatis nunc eſt, B quòd eo modo, quo ſunt Religioſi, ſpirituale aliquid habent, & inuendibile, cui videntur annexæ

Aſſertio ſuprapoſita. Argum.impugnatur.

2. iſtæ commodæ. Secundum eſt, quia licet iſti milites non obligentur ad officium Canonicum, obligantur ſaltem ad aliquod penſum orationum, qui titulus etiam ſpiritualis eſt.Tertiò,quia habent Ius præſentãdi in Eccleſiis ſibi cõmendatis regularem aliquem Clericum ſui ordinis, vt beneficium, ſeu

3. titulum beneficij in tali Eccleſia obtineat cũ onere ſoluendi Decimas commendatorio, retenta ſola congrua portione ſibi aſſignata,quod totum valdè

4. ſpirituale eſſe videtur.Quartò,quia licet commendæ dentur his militibus in ſtipendium militiæ, tamen malitia in illis,eſt opus ſpirituale, & Religionis, quia ex voto, & profeſſione ad illam obligan- C tur.Et ita etiam ex hac parte vidétur ſtipendia annexa muneri ſpirituali.

Soluuntur argumenta.

7. Sed hæc omnia non declarant veram annexionem harum commẽdarum ad titulum ſpiritualem. Ad 1. enim dicimus profeſſionem Religionis non eſſe titulum, ratione cuius debeantur commendæ, ſed eſſe tantùm conditionem,ſine qua non,& quaſi diſpoſitionem neceſſariam ex parte perſonæ, vt ſit capax illius commodi temporalis, iuxta voluntatem Pontificis, vt ſi Pontifex præciperet talia bona temporalia diſtribui inter ſolos Religioſos, non ideò eſſent annexa titulo ſpirituali, vel ſicut ſuprà dicebamus,penſiones non fieri ſpirituales, eo quòd ſupponant primam tonſuram, ſi nullam ſecum afferant ſpiritualem obligationem. Ad 2.reſpondeo, D illam precum obligationem non oriri ex commenda, ſed ex profeſſione & regula, ſicut Laici aliquarum Religionum obligantur ad priuatas quaſdam orationes; vnde fructus commendæ reuera non ſunt ſtipendia pro tali diuino officio. Neque Eccleſia conſueuit hæc ſtipendia deſignare pro priuatis orationibus, ſed pro onere ad aliquod officium diuinum de ſe publicum, & quod ſuo modo nomine totius Eccleſiæ fiat. Ad 3. non conſtat, omnes Commendas habere illud Ius annexum. Sed eſto, habeant, reſpondeo, illud ſe habere ad modum Iuris patronatus quod antecedẽter eſt annexum beneficio talis Eccleſiæ,& quaſi ineſt Com- E mendæ temporali tanquam fundamento. Vnde concedo, illud Ius vendi non poſſe, tranſit tamen cum ipſa commenda, & licet illa venderetur, non venderetur Ius illud, ſicut in aliis Iuribus patronatus conſtat.

8. Ad 4. reſpondetur 1. has Commendas non tam ſolere dari in ſtipendium ex iuſtitia commutatiua comparandum per labores militiæ, quàm in præmium præcedẽtium meritorum, nam præter commendarum expectatiuam, ſolent hi milites accipere propria ſtipendia ſuorum munerum,benè autem poteſt aliquid temporale dari hoc modo in gratitudinem præcedentium, laborum etiam ſpiritualium. Secundò dicitur, labores militiæ etiam in his Cruciferis ſimpliciter eſſe temporales, & pretio æſtimabiles: quia ipſi non vouent directè militare, ſed tantùm obedire iuxta ſuam regulam: & optimè fieri poteſt, vt opera, quæ iniunguntur per regulam, corporalia tantùm ſint,vt in Religioſis Laicis aliarum Religionum videre licet.Nec refert, quòd ex voto, & inſtitutione Religionis omnia ordinentur ad cultum Dei, nam ille eſt finis remotus; opera autem ipſa ſecundùm ſuam naturam, & proximum obiectum æſtimandæ ſunt. Vnde vlteriùs dicitur, quòd licet hi milites vouerent militiæ opera, non vouent illa facere gratis, vel ſuis expenſis,vel ſine iuſta retributione etiam temporali, neque per hoc ſolùm, quòd opus fiat ex voto, fit ita ſpirituale,vt vendi nõ poſſit ſecundùm ſe ſpectatum, iuxta ſuam temporalem æſtimationem,dummodo non æſtimetur particularis ille reſpectus faciendi opus ex voto;ille enim æſtimabilis pretio non eſt, nec in præſenti Commenda datur propter illum reſpectum, ſed ſimpliciter propter militiæ laborem.

An humano Iure ſit prohibitum has Cõmendas vendere.

Sed quæres, An ſaltem Iure humano prohibitum ſit, has Commendas vendere? Aliqui enim ita 9. affirmant, & Victor. ſuprà ſolùm dicit, poſſe vendi auctoritate Pontificis, vbi inſinuat eſſe prohibitum, illa vendere inferiori auctoritate. Sed mihi non conſtat de tali præcepto poſitiuo prohibente venditionem Commendarum, vel ſimpliciter, vel intuitu Religionis, & rerum ſpiritualium, & ideò non credo, eſſe hanc Simoniam, etiam contra Ius eccleſiaſticum. Addo tamen, ex ipſa rei naturæ,cõſiderata inſtitutione talium præbendarum, eſſe illicitum, & iniuſtum, illas vendere formaliter, & directè, (vt ſic dicam.)Probatur, quia in primis non poſſunt eas vendere Magiſtri ordinum, vel Reges, quibus commiſſa eſt diſtributio harum præbendarum. Tum quia non ſunt domini, ſed diſpenſatores, & non ſupremi, ſed ſub Pontifice, qui illis dedit illam facultatem, non ad vendendum, ſed ad iuſtè diſtribuendum, propter quod fortaſſe addidit Victoria illam limitationem. Tum etiam, quia ſi vendantur, dabuntur indignis, & fruſtrabitur finis huius inſtitutionis, & profitentes hanc militiam, priuabuntur præmiis ſibi publica auctoritate conſtitutis, ac proinde ex iuſtitia diſtributiua debitis. Deinde multò minùs poſſunt hæc vendere particulares commendatarij, quia non ſunt abſoluti domini ipſarum,ſed quaſi vſufructuarij, ſolúmque ad vitam illas recipiunt.

Non eſt Simoniacum eſt tamẽ iniuſtũ vendere has Cõmẽdas formaliter, & directè. Probatur aſſertio. Victor.

Non eſt iniuſtum eas vẽdere virtualiter.

Dixi autem, non poſſe directè, ac formaliter 10. vendi,quia dari poſſunt cum onere, & obligatione ad aliquid temporale, vt ad eundum in Africam, vel in Indiam, quæ virtualis venditio eſt, tamen non eſt illicita, quia non eſt contra finem inſtitutionis, nec contra iuſtam diſtributionem, atque adeò non excedit poteſtatem diſpenſatoris, ſeu conferentis. Item dari poteſt commenda vni cum onere ſoluendi penſionem alteri, quod per ſe non eſt illicitum, ſi in aſſignatione penſionis habeatur ratio iuſtæ diſtributionis, ſeu finis talium præbendarum. Item, interueniente iuſta cauſa, poſſet vendi commenda, applicando pretium ad maius bonum commune eiuſdem militiæ, ſed ad hoc auctoritas Papæ neceſſaria erit, ſiue ſpecialiter obtineatur, ſiue in generali facultate, Magiſtro ordinis conceſſa, comprehenſa intelligatur, quod pendet ex illius verbis, quæ conſideranda ſunt ab his, ad quos hæc diſpenſatio pertinet. Denique per pecuniam procurare obtentionem commendæ,nõ directè emendo illam, ſed fauorem,vel inter

Non eſt Simonia procurare cõmendæ obtentionem per pecuniam.

interceſſionem procurando, Simonia non eſt, cùm non ſit pro re ſpirituali acquirenda, ex alio autem capite poterit actio eſſe mala, de quo aliàs.

11. Vltimò, ex dictis haberi poteſt, quid ſit dicendum de Hoſpitalibus, de quibus Canoniſtæ tractare ſolent, an ſint beneficia, vel nomine beneficiorum veniant, & eadem ratione quæri poteſt, an ſint materia Simoniæ. Nomine autem Hoſpitalis intelligitur Rectoria ſeu officium regendi, & gubernãdi Hoſpitale. Oportet autem ſupponere ſermonem eſſe de Hoſpitalibus quæ Religioſa, ſeu Eccleſiaſtica dicuntur, non enim omnia talia cenſentur, ſed illa tantùm, quæ auctoritate Epiſcopi inſtituta ſunt, & ſub eius cura exiſtunt, iuxta cap. *Ad hæc*, de Relig. domi. Nam cætera, quæ priuata voluntate eriguntur, non cenſentur Eccleſiaſtica, licèt pia loca dici poſſint, vt latè per Tiraquel. de Priuileg. piæ cauſæ, in Præfat. nu. 4. 5. & 6. Et ideò de his Hoſpitalibus Laicis, quæ per Laicum, & priuata voluntate retineri, ac gubernari poſſunt, nulla eſt difficultas, quin ad materiam de Simonia non pertineant: nam eorum gubernatio merè temporalis eſt; & licèt ex charitate, & miſericordia ſuſcipi poſſit, de ſe pretio æſtimabilis eſt, vt conſtat. De religioſis ergo Hoſpitalibus adhiberi ſolet diſtinctio ſimilis illi, quam de Commendis tradidimus: habere enim poſſunt ſpiritualem adminiſtrationem, vel tantùm temporalem pertinentem ad gubernationem infirmorum. Quando ſunt prioris generis, clarum eſt eſſe materiam Simoniæ, quod eodem diſcurſu facilè probari poteſt. Nam interdum talis Rectoria Hoſpitalis perpetua eſt, & titulum habet ſpiritualem fixum, & permanentem, & conferendum auctoritate Prælati Eccleſiaſtici, & tunc inter beneficia reputatur, vt tradunt latiùs Silua de Benef. p. 1. q. 3. num. 3. 4. & 28. & p. 2. q. 11. num. 14. Hoged. de Benef. incom. in Præfat. num. 4. Rebuff. in Practic. tit. de Deuolu. num. 73. Sicut ergo beneficium eſt materia Simoniæ, ita, & hoc Hoſpitale. Interdum verò poſſunt hæc Hoſpitalia habere Rectorem cum adminiſtratione ſpirituali ſimul cum temporali ſine titulo, & ad nutum amouibilem, & tunc beneficia quidem non ſunt propter carentiam tituli, & perpetuitatis; nihilominùs tamen inuendibilia ſunt, propter ſpiritualem adminiſtrationem, quæ licet ſit tantùm delegata, ſeu per modum Vicariæ, id ſatis eſt, vt neque tale officium, nec ſtipendium illi annexum vendi poſſit, iuxta principia ſæpiùs repetita, & probata.

[Margin: An Hoſpitalia ſint mat. Simoniæ. — C. Ad hæc. — Tiraquel. — Hoſpitalia quædam habent adminiſtrationẽ ſpirit. alia ſolùm temporalem. Hoſpitalia prioris generis ſunt mat. Simõ. — Syluest. Hoged. Rebuff.]

12. At verò quando officium gubernandi Hoſpitale, non habet functionem vllam ſpiritualem, ſed tantum temporale regimen cum tota ſollicitudine pertinente ad debitam curam infirmorum; tunc dubitari poteſt, An tale officium ſit materia Simoniæ. In quo, ſententia communis eſſe videtur, illud non eſſe materiam Simoniæ, ſiue tale officium ad tempus committatur, ſiue perpetuò. Ita tenet Abbas in cap. *Extirpandæ* §. *Quia verò*, in Repet. nu. 55. de Præb. & ca. 1. de Sim. nu. 7. vbi Felin. Et ratio eſt, quia tale officium merè temporale eſt, vt colligitur ex Clem. *Quia contingit* §. 1. de Religioſis domibus. Et patet, quia, vt ſupponitur, ad nullam ſpiritualem functionem ordinatur. Quæ ratio rectè quidem procedit ex vi Iuris diuini, ac naturalis, & ita veriſſimum cenſeo, Hoſpitale huiuſmodi non eſſe materiam talis Simoniæ Iuri diuino contrariæ.

[Margin: An Hoſpit. poſterioris generis ſint mater. Sim. — Pars negatiua. Abbas. Felin. Ratio. Clement. Quia cõtingit. — Reſoluitur non eſſe materiam Sim. Iuri diuino contrariæ.]

13. Dubitari autem poteſt, an ſit materia Simoniæ, quia prohibita. Et mihi quidem breuiter videtur, eſſe Simoniam vẽdere hæc officia, comprehenſam ſub generali prohibitione Cõcilij Chalcedonenſis relatam, & confirmatam per Vrbanum Papam in cap. *Saluator* 1. q. 3. de qua prohibitione infrà ſpecialiter dicturi ſumus. Nunc breuiter applicatur ad præſentem materiam: nam ibi prohibetur vendi officium procuratoris, defenſoris: & Vrbanus explicat nomine *Procuratoris* intelligi *quemlibet Eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, vt, verbi gratia, Præpoſitum, Oeconomum, Vicedominum.* Hæc autem Hoſpitalia Religioſa, de quibus loquimur, & eorum bona, Eccleſiaſtica ſunt, vt conſtat ex Iure citato, & ex omnium ſententia; ergo officium Rectoris, Gubernatoris, aut quouis alio nomine appelletur, continetur in illa lege ſub nomine *Procuratoris*, ſeu adminiſtratoris rerum eccleſiaſticarum. Ergo vendere tale Hoſpitale eſt Simonia, quia prohibita. Confirmatur, quia ſicut templum, ſeu Eccleſia eſt res quædam ſpiritualis, ita & Hoſpitale Religioſum ex peculiari inſtitutione Eccleſiæ, & dedicatione ad cultum Dei, ergo adminiſtratio illius meritò dici poteſt aliquid ſpiritualibus annexum, maximè accedente eccleſiaſtica lege, ergo eſt materia Simoniæ, ſaltem interueniente eccleſiaſtica lege. Contra hoc autem ſentire videtur Anton. 3. p. tit. 11. ca. 2. §. vlt. Sed quod diximus, priùs iſte docuit 2. p. tit. 1. c. 5. & ibidem ſentiunt Victor. & Sot. & videtur conuinci rationibus factis.

[Margin: Eſt tamẽ Simon. cõtra Ius poſitiuũ vẽdere hæc Hoſpit. — Conc. Chal. — C. Saluator. — Vrban. Papa]

CAPVT XXVIII.

Vtrùm Ius patronatus ſit materia Simoniæ, vbi de Iure ſepeliendi, & ſimilibus.

1. IVs Patronatus, quoddam ciuile eſt, aliud Canonicum. Ciuile eſt, quod Iure Ciuili fuit introductum, & conuenit Patrono reſpectu liberti, ſeu bonorum eius. Canonicum autem ab Eccleſia fuit inſtitutum in quandam oſtenſionem gratitudinis & remunerationis eius, qui aliquam Eccleſiã fundauit, conſtruxit, vel dotauit, ille enim Patronus talis Eccleſiæ dicitur tanquam eius pater, quia illam dotauit, vel quaſi genuit, & ideò Pontifices aliquod Ius in illam Eccleſiam illi conceſſerunt, quod Ius Patronatus appellatur. Competũt autem Patrono ex vi iſtius Iuris multa, quæ in Iure canonico declarantur, propter quæ honorificum, vtile, & oneroſum dicitur. Honorificum quidem, quia Patrono conuenientia obſequia præſtari debent, & præſertim illi conceditur honorificus locus in ſua Eccleſia. Dicitur etiam oneroſum, quia Patronus licitè poteſt defendere ſuam Eccleſiam, ne bona eius dilapidentur, modo præſcripto in cap. *Filiis* 16. q. 7. Dicitur præterea Ius vtile, quia ſi Patronus ad egeſtatem deueniat, Eccleſia debet ei ſubuenire maiori cura, & obligatione, quam aliis pauperibus, cap. *Quicumque* cum ſequentibus. Et notat ibi Gloſſa in c. *Piæ mentis*. Et cõmuniter Doctores ibi, in Rubr. de Iur. Patr. & in c. *Nobis* Atque hæc omnia, quatenus declarata ſunt, veluti ex natura rei, ſeu ex naturali gratitudine videntur cõſequi ex beneficio, quod Patronus Eccleſiæ contulit, vnde hoc Ius quoad hæc tria ſic declaratũ, non tam videtur ex gratia donatum, quàm debitũ, vt ſignificauit Innoc. in cap. *Præterea* 2. de Iur. Patron.

[Margin: Ius patronatus, aliud ciuile, aliud canonicum eſt. — Quid patrono cõpetat ratione huius Iuris. — Cap. Filiis. — C. Quicunque. Gloſſa. — Innoc. C. Præterea 2.]

2. Ob hanc ergo fortaſſe cauſam, vt Eccleſia magis alliceret fideles ad hæc opera pietatis, maiorem quandam, & ſpecialem gratiam voluit Patronis conferre, concedendo illis Ius præſentandi perſonas ad beneficia ſuæ Eccleſiæ. Sic enim nomine *gratiæ*, hoc Ius appellauit Concilium Arauſicanum 1. ca. 10. & ex Nicolao Papa refert Gratian. in c. 1. 16. q. 5. Hinc dixit Gloſſa in dicto cap. *Piæ mentis*,

[Margin: Parochus habet Ius præſentandi perſonas ad beneficia ſuæ Eccleſiæ. — Conc. Arau. Gratian. Nic. Papa. Gloſſ.]

tis, Iure antiquo non fuiſſe hoc Ius conceſſum Patronis; mouetur autẽ ex illo textu, & ex cap. *Filiis*, ead.q.& cap. *Nouerint*, 20.q. 1. Sed re vera in illis decretis non negatur hoc Ius Patrono, ſed ſolum denegatur tale Ius in bona Eccleſiæ, vt illa vſurpare, vel adminiſtrare præſumat. De proprio autem Iure præſentandi, nihil ibi dicitur: hinc verò colligi non poteſt, eo tempore non fuiſſe hoc Ius inſtitutum. Quin potiùs verbum illud, *Præter proceſſionis additum*, in dicto cap. *Piæ mentis*, de hoc Iure intelligi poteſt, vt eadem Gloſſa declarauit. Item in cap. *Quoniam*, de Iur. Patron. loquens Concil. Lateran. de hoc Iure, vocat illud *poteſtatem, in qua Eccleſia huc vſque patronos ſuſtinuit.* Quibus verbis ſignificat, hoc Ius antiquiſſimum eſſe. Et certè Concilium Arauſican. ſatis antiquum eſt, & dicto cap. *Decernimus*, cum ſequentibus ſatis antiqua etiam ſunt, & huius Iuris mentionem faciunt, & in nullo fit mentio de illo, tanquam de re tunc primum inſtituta, vnde initium illius, vt opinor, ignoratur, quod eſt ſignum antiquiſſimæ traditionis. Quicquid verò ſit de initio eius, certiſſimum eſt, & iuſtiſſimè inſtitutum eſſe, & Patronis conuenire ſecundùm conditionem, & modum in Iure Canonico expreſſum, vnde ab auctoribus hoc Ius ad honorificum titulum cenſetur pertinere, vt videre licet in Ioan. Andr. Panormitano, & aliis locis ſuprà citatis.

C. Piæ mentis. Gloſſ. C. Quoniã. Conc. Lat. C. Decernimus. Ioan. Andr. Panor.

3\. Ius patronatus, quoad honorẽ, defẽſionem & vtilitatem temporalẽ, non eſt materia Simoniæ.

Quæſtio ergo propoſita maximè procedit de Iure Patronatus ratione huius vltimi fauoris, & actus eius, nam reliqui magis temporales ſunt, & per ſe non habent annexionem cum re ſpirituali, nam licet ex actu Religionis, ſeu pietatis, qualis eſt ædificare, vel dotare Eccleſiam, reſultent, illa non eſt annexio ad ſpirituale, nec repugnat ex ſpirituali reſultare aliquid merè temporale, ſicut ex Iure Decimarum reſultat in Parocho dominium Decimarum, quod ſemel acquiſitum merè temporale eſt, & ideò Decimæ iam poſſeſſæ vendi poſſunt. Ita ergo Ius Patronatus quoad honorem humanum, & quoad defenſionem & vtilitatem temporalem ex beneficio facto Eccleſiæ, quaſi Iure naturali gratitudinis naſcitur, etiamſi Iure canonico ſtabilitum ſit, & maiori fortaſſe obligatione Eccleſiæ impoſitum. Nihilominùs tamen ſecundùm illos reſpectus tantùm temporale manet, quia Ius etiam Canonicum poteſt aliquid temporale præcipere, & licet id præcipiat ex motiuo ſpirituali, ſeu in ordine ad ſpiritualia, id non ſufficit ad connexionem de qua tractamus, vt conſtat. Quia Ius Patronatus ſecundùm illos reſpectus, non eſt materia Simoniæ, vt ſentiunt omnes auctores ſtatim referendi, & colligitur etiam ex Iuribus allegandis. Quamuis alia ratione etiam ſecundùm illos reſpectus inuendibile videatur, quia non eſt transferibile ad alios, niſi Iure ſanguinis, & quaſi intrinſeco hæreditario Iure, vt notatur, & colligitur ex capit. *Nobis*, de Iur. Patronat. iunctis capit. *Quicumque*, & capit. *Filiis* 16. quæſtion. ſeptima. Et ratio eſt, quia illud debitum gratitudinis, eſt quaſi perſonale, & ideò vendi non poteſt extraneis, conſanguineis autem communicatur, ſeu ad illos redundat, qui ſunt aliquo modo vnum cum fundatore, per vinculum naturale conſanguinitatis. At verò Ius Patronatus ſub vltimo reſpectu, transferri poteſt etiam ad extraneos, vt Iura concedunt, quia cum Eccleſia eam facultatem Patronis conceſſerit quaſi ex abundantia gratitudinis vltra naturale debitum, voluit illam concedere cum maiori amplitudine, & liberalitate, vt patebit.

C. Nobis. C. Quicumque. Cap. Filiis.

4\. An Ius præſentandi quod in Patrono datur ſit materia Simon.

A Hinc ergo intelligi poteſt dubitandi ratio, quia licet hoc Ius ab Eccleſia manauerit, tamen in ſe merè temporale eſſe videtur, ac ſubinde non eſſe materia Simoniæ, ſed vendi poſſe. Aſſumptum patet, primò quia eſt Ius de ſe commune Laicis, qui non ſunt capaces ſpiritualium Iurium. Secundò, quia transfertur ad hæredes Iure ſanguinis, ſicut dictum eſt de eodem Iure, quoad alios reſpectus, at ſpiritualia non tranſeunt Iure hæreditario, aliàs in beneficiis etiam poſſet eſſe hæreditas. Tertiò etiam ad extraneos tranſire poteſt, non ſolùm per donationem, ſed etiam per venditionem, vt ex Iure conſtat, & ſtatim probabitur; ergo ſimpliciter eſt B quid temporale. Quartò illud Ius ſolùm eſſe videtur quidam humanus honor, quia nullum ſpiritualem fructum, vel effectum habet. Nam ſi aliquem haberet, maximè præſentationem ad rem ſpiritualem vt ad beneficium; at hoc nihil ſpirituale eſt, qui per illam præſentationẽ nullum Ius ſpirituale confertur; ſed ſolùm quaſi applicatur materia, circa quam Prælatus Eccleſiæ operetur, quod valdè remotum eſt ad actionem, vel effectum ſpiritualem.

5\. Deciditur quæſtio pro parte affirmatiua.

Nihilominùs dicendum eſt primò, Ius Patronatus, quatenus eſt Ius præſentandi ad Eccleſiaſtica beneficia, eſſe materiam Simoniæ, ac ſubinde peccatum Simoniæ eſſe, illud vendere. Hoc eſt certum, ſaltem de Iure Eccleſiaſtico, vt omnes Doctores fatentur, & patet ex capit. *Quia Clerici*, vbi Aduocatiæ vendi prohibentur, vt autem Gloſſ. ibi Ioan. Andreas, & alij exponunt, Aduocatia ibi idem ſignificat, quod Ius Patronatus, & quamuis rationem vocis non reddant, ex ratione textus colligitur. Iuxta quam interpretationem non immeritò poſſet ſub nomine *Defenſoris, & Aduocati* comprehendi Patronus in cap. *Saluator* 1. quæſtione 3. Et ita ibidem eandem prohibitionem contineri, ibi enim refertur caput Concilij Chalcedoneuſ. in quo prohibetur vendi officium *Defenſoris*; & Vrbanus Papa declarat, *Defenſorem* (inter alios) eſſe *Aduocatum*.

Cap. Quia Cler. Ioan. Andr. C. Saluator. Conc. Chal. Vrb. Papa.

D Si ergo Ius Patronatus Aduocatia appellatur, rectè dicimus, Patronum eſſe Aduocatum, quia etiam eſt defenſor, cum ad illum pertineat Ius defenſionis, vt diximus. Vnde etiam in cap. *Præterea* 2. de Iur. Patron. nomine Aduocati Gloſſa Patronum intelligit, & in eodem textu videtur ſtatim ita explicari. Nam hæ voces Aduocati, Patroni, Vicedomini, &c. tanquam ſynonyma poni videntur. Quando ergo Ius Patronatus vocatur Aduocatio, licet idem Ius ſignificetur, non tamen ſub eodem actu, ſed Aduocatia dicitur à Iure defendendi ſuam Eccleſiam. Sed non refert, quia non reſpicitur, vnde vox ſumpta ſit, ſed quid ſignificet, nam hoc Ius licet plus habeat actus, idem eſt, & indiuiſibile. Eadem prohibitio habetur expreſsè in capite *De Iure*, eodem, & in dicto capite *Prætereà*. E Ratio, quæ in dicto capit. *De Iure*, redditur, eſt, quia ius Patronatus eſt ſpiritualibus annexum, Simonia autem committitur etiam circa ſpiritualibus annexa, capite *Quæſitum*, de Rerum permutatione, capite 1. de Tranſaction. cap. *Querelam*, de Simonia.

C. Præterea. Gloſſ. Ca. De Iure C. Præterea. C. Quæſitũ. Cap. 1. C. Querelã.

6\. An Simonia cõmiſſa in venditione Iuris Patronatus ſit, nõ ſolùm contra Ius Eccleſ. ſed etiã cõtra diuinum.

Ad explicandam verò magis hanc rationem, quæri poteſt, an Simonia, quæ in venditione Iuris Patronatus committitur, ſit non ſolùm contra Ius Eccleſiaſticum, ſed etiam contra diuinum. Nam ex dicta ratione videtur ſequi, ſolũ eſſe contra prohibitionem Eccleſiæ; quia vendere ea, quæ ſpiritualibus ſunt annexa ſolùm antecedenter, non eſt per ſe, & intrinſecè malum, vt ſup. dictũ eſt, ſed Ius Pa-

tronatus ſolùm antecedenter eſt annexum beneficio , vt conſtat ; ergo ſi ſolùm ratione annexionis huius inuendibile eſt, non natura ſua,ſed ſola prohibitione eſt inuendibile ; ac ſubinde Simonia ibi non eſt contra Ius diuinum , ſed ſolùm contra humanum. Et confirmatur primò , nam Ius Patronatus ſolùm eſt ex Eccleſiæ inſtitutione, & non conſiſtit in aliqua conſecratione ;vel benedictione per quam res fiat ſacra,aut ſpiritualis ; ergo non habet, vnde ſit materia Simoniæ contra diuinũ Ius.Confirmatur ſecundò, quia D. Thomas 2.2.quæſt.100. art.4.Ius Patronatus ponit inter ea,quæ aliquomodo vendi poſſunt,non autem in quantum ſunt ſpiritualibus annexa ; ergo ſecluſo Iure poſitiuo, poſſet vendi Ius Patronatus ſecundum ſe ſpectatum, licet formaliter non poſſet vendi propter annexionem ad beneficium. Confirmatur tertiò , quia Ius ſepulturæ , & Ius habendi in Eccleſia honorificum locum, ſeu ſtallum (vt alij loquuntur) vendi poſſunt, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ , ergo & Ius præſentandi. Atque ita videntur ſentire Theologi in 4.d.25.D.Thom q.3.art.2.q.3.ad 3. Et ibid.Palu. Richar.Duran.& Maior.Anton.2.p.tit.1.cap.5. §.2. Syluеſt.ver.*Simonia*,q.12.& ibi alij Summiſtæ, Sot. lib.9.quæſt.7.art.1.Nauar. dicto cap.23.num.99.& 108.

D.Thom. — *D.Thom. Palud. Richard. Durand. Maior. Anton. Syluest. Sot Nauar.*

7\. *Poſtquam ab Eccleſia Ius Patronatus inſtituitur, illud mater. Simon.manet contra Ius diuinum naturale.*

Nihilominùs dico ſecundò. Poſt factam ab Eccleſia inſtitutionem Iuris Patronatus, ipſum ex natura rei, & ex diuino naturali Iure inuendibile eſt, & materia propriiſſimæ Simoniæ,iuxta iſtam concluſionem intelligendi ſunt dicti auctores,illam enim non negant : & quamuis diſtinctè illam non explicent, nihilominùs illam magis ſignificant,qui dicunt Ius Patronatus ſecundùm ſe non eſſe vendibile, licet poſſit tranſire cum vniuerſitate,de quo ſtatim dicetur. At verò Doctores Canoniſtæ diuiſi valdè videntur circa hanc aſſertionem ; quidam enim ſimpliciter dicunt , Ius Patronatus ſecundùm ſe ſpectatum merè temporale eſſe, & ſolùm propter annexionem reputari tanquam ſpirituale, quibus fauent Iura, quæ vocant hoc Ius annexum ſpiritualibus, vt dictum cap. *De Iure*, cum ſimilib.Ita Abb.Deci.& alij in Rub.& in c.*Quanto*,de Iudic,& in d.c.*De Iure*,quos multi ſequuntur,vt latè tractat Selua 1.p.de Benef.c.7.n.78.& ſeq. Alij vocãt partim temporale,partim ſpirituale,vt Gloſſ. in c. *Piæ mentis*,16.q.7.Alij tenent eſſe ſimpliciter, & ſecundum ſe ſpirituale ; & iſti multum fauent noſtræ aſſertioni. Tradidit autẽ id Anton.de Butr. & Andr. Barb. in d.c.*Quãto*,& in Rub.de Iud.Et tradit Gloſ. vlt.in c.*Præterea*,1.de Tranſact. Et idem planè ſenſiſſe videtur altera Gloſ.citata,non enim vocat partim ſpirituale, partim temporale hos Ius, quia partem, & partem habeat, nam indiuiſibile eſt,ſed(vt eadem benè explicat) quia ſecundum diuerſas habitudines videtur cum temporalibus, & ſpiritualibus rebus,aut Iuribus conuenire.De temporalitate ergo ſolùm illi attribuit , quòd Laicis conuenire poteſt, & quod tranſit ad hæredes ; ſpiritualitatem autem ſolùm inde colligit, quòd vendi non poteſt vtique per ſe , & natura ſua ; & aliàs non bene inferret. Illæ autem duæ conditiones non indicant, eſſe hoc Ius temporale , ſed ſolùm in aliquo conuenire cum illo. Quin potiùs Anton.& Barbat.ſuprà ex priori conditione colligunt , eſſe ſpirituale hoc Ius; quia in Laicis tanquam in ſubiecto extraneo, & præter regulam communem talium Iurium ex ſpeciali gratia Eccleſiæ(vt loquuntur Iura ſuprà citata) inuenitur. Et eodem modo tranſit ad hæredes, non formaliter (vt ſic dicam) id eſt,ex vi temporalis Iuris hæreditarij)ſed ex gratia etiam Eccleſiæ , quæ voluit illum fauorem etiam perſonis per Patronum vocatis , aut illum repræſentantibus, communicare.

C. De Iure. Abbas. Deci. Gloſſ. Anton. Barbat. Gloſſa. Anton. Barbat.

Hæc ergo ſententia mihi valdè placet; nihil enim video in ipſo Iure Patronatus , quòd meritò dici poſſit temporale propriè,& in ſe, multa autem video propter quæ debeat ſimpliciter , & intrinſecè, ac in ſe iudicari ſpirituale. Primùm enim ab eadem ſpirituali poteſtate Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, qua beneficia Eccleſiaſtica inſtituta, & modus conferendi illa, & aliæ conditiones ab illa requiſitæ ordinatæ ſunt; ab eadem hoc Ius inuentum & creatum eſt , ergo ab origine ſpirituale eſt.Deinde terminus , ad quem tendit , ſpiritualis eſt , vt conſtat, nam eſt beneficium Eccleſiaſticum,& poteſtas iuriſdictionis , vel adminiſtrationis Eccleſiaſticæ, quæ per illud conferri ſolet.Actus etiam huius Iuris ſpiritualis eſt, nam eſt præſentatio ad beneficiũ ſpirituale. Per quam præſentationem non vtcumque applicatur materia , ſeu ſubiectum , ſed etiam quodammodo fit proximè capax inſtitutionis ad beneficium , adeò vt ſi perſona ſit idonea , & digna , neceſſariò inſtituenda ſit, iuxta caput,*Significaſti* , cap. *Suggeſtum* , cum ſimilibus de Iur. Patro. Et ſi inſtitutio ſine præuia præſentatione fiat, irrita fit iuxta cap. *Illud* , eodem. Ergo præſentatio, licet non conferat proprium Ius , vt iuriſtæ volunt in capit. *Quanto* , per eundem textum, 63.diſtinct. & alij apud Gomez. in Regul. de Trienn. poſſeſſ. quæſtione 35. nihilominùs confert quaſi proximam moralem capacitatem , quæ , vt talis eſt, ſpiritualis eſt , nam ad formam ſpiritualem, & ex ſpirituali Eccleſiæ poteſtate ordinata , & prærequiſita eſt. 8.

Ius Patronatus ſpirituale debet iudicari propter multa, quæ in eo ſunt. — Cap. Significaſti. — C.Suggeſtũ. — Cap. Illud — Gomez.

Deniqueex his concluditur,etiam Ius ipſum Patronatus in ſe ſpirituale quid eſſe , quia eſt veluti potentia moralis ad aliquid agendum, potentia autem ab obiecto, & actu ſumit ſuam ſpeciẽ , & conditionem, cùm ergo illa potentia ad obiectum ſpirituale per actum ſpiritualem tendat , vt oſtenſum eſt , ipſa etiam in ſe ſpiritualis iudicanda eſt. Nam licet non ſit potentia phyſica , ſed moralis, & pertineat ad Iura,quæ incorporalia vocantur, etiam in illo ordine dari poteſt Ius ſpirituale,vt patet in ipſa ſpirituali iuriſdictione,vel in Iure eligendi, ad beneficia,cui proximè accedit Ius præſentandi. Vnde confirmatur ratio;nam Ius eligendi ad prælationẽ Eccleſiaſticam , etiamſi contingat eſſe in Laico, vt olim fortaſſe permiſſum eſt, iuxta ea, quæ referuntas in Decretis,d.63.ſpirituale eſt,quia illud Ius ex origine,obiecto,& actu ſpirituale eſt,& non mutat naturam propter ſubiectum,quia cùm ſit quid morale,poteſt etiam moraliter ineſſe Laico,ex diſpenſatione, & conceſſione Eccleſiæ, ergo idem erit de Iure præſentandi. Nec refert , quod etiam dicatur annexum rei ſpirituali,non enim repugnat,id quod vna ratione ſpirituale eſt, ſi ſit omninò reſpectiuũ, & ordinatum ad aliud ſpirituale, quod præcipuum eſt, dici illi annexum ; ſic enim vaſa ſacra,etiam vt ſacra ſunt, dicuntur eſſe annexa ſpirituali , ſcilicet, ſacrificio, & Sacramentis, vt D. Thomas,& alij loquuntur;quod non obſtat, quominus vaſa,vt conſecrata, ſint in ſe quid ſpirituale , vt ſuprà declaratum eſt. Ita ergo Ius Patronatus eſt quidem in ſe quid ſpirituale, tamen quia totum ſuum eſſe eſt in ordine ad beneficium , ideò per ſuammet ſpiritualitatẽ eſt annexũ alteri ſpirituali principaliori. 9.

Decretis. — D.Thom.

Ex hoc ergo principio optimè probatur ſecunda aſſertio poſita. Nam id quod eſt ſecundùm ſe ſpirituale , & ſupernaturale , natura ſua eſt inuendibile , & conſequenter eſt materia Simoniæ Iuri diuino 10.

Ex eo quod Ius Patronatus ſit in ſe ſpirituale.

monſtratur eſſe materia Simon. Iuri diuino contrariæ. diuino contrariæ, vt ſæpè in ſuperioribus oſtenſum eſt, ſed Ius Patronatus ſecundùm ſe ſpectatum eſt quid ſpirituale, vt oſtendimus; ergo eſt materia propriiſſimæ Simoniæ. Nec refert, quòd illud Ius ſit ab Eccleſia inuentum, & inſtitutum, nam etiam prima tonſura eſt ab Eccleſia inſtituta, & Calicis conſecratio, & ſimilia, & nihilominus ſunt materia propriæ Simoniæ. Quia ſi illud, quod inſtituitur, eſt ſpirituale, inde habet, quòd ſit materia Simoniæ, parũque refert, quòd ſit à Deo immediatè, vel ab homine inſtitutum. Maximè cum homo in hac inſtitutione, poteſtate diuina ſibi conceſſa vtatur, & ita inſtitutio ſemper ad Deum vt ſupernaturalium, & ſpiritualium principalem auctorem referatur. Nec etiam refert, quòd hoc Ius poſſideatur à Laico, quia non ideò mutat naturam ſuam, character enim Baptiſmi etiam eſt in Laico, & nihilominus eſt natura ſua inuendibile, & Ius eligendi ad beneficia, etiamſi Laico communicaretur, inuendibile permaneret. Et confirmatur, quia magis inuendibile eſt hoc Ius, quàm calix, vt calix, vel ſaltem non minus; ſed calix vt calix eſt natura ſua inuendibilis, & de Iure diuino, ergo & hoc Ius. Vnde etiam cõfirmatur, quia ſicut calix non poteſt vendi cariùs ratione conſecrationis, ita nec fundus, cui eſt annexum Ius Patronatus, ratione illius, vt omnes fatentur, quia iam venderetur ipſum Ius, ſicut in priori caſu venderetur conſecratio, ergo eſt par vtriuſque ratio. Atque hinc etiam ſumitur optima ratio, quia Ius hoc, non habet æſtimationem vllam, vel valorem, niſi ratione beneficij, ad quod refertur, vt per ſe conſtat: ergo ſi, vt tale eſt vendatur, beneficia virtute venduntur, ſaltem vt dantia valorem Iuri Patronatus, hoc autem eſt contra diuinum Ius, vt ſuprà oſtenſum eſt, ergo. Quò tandem fit, vt licet hoc Ius vocetur annexum beneficio, nihilominus ſit ex diuino Iure inuendibile, quia illam innexionem habet intrinſecam, & naturalem, & inſeparabilem à tali Iure, quia totum ſuum eſſe habet in ordine ad beneficium, & inde accipit totã ſuam æſtimationem, & dignitatem. Et licet Eccleſia poſſit efficere, vel deſtruere tale Ius, tamen quòd ſit, & non ſit annexum beneficio, fieri per Eccleſiam non poteſt, non eſt ergo vendibile, niſi ſecundùm talem annexionem vendatur, at hoc contra diuinum Ius eſt, ergo.

11. Præſentatio ad beneficium eſt materia Simon. Atque hinc ſequitur (quod etiam confirmat præcedentem aſſertionem) actum iſtius Iuris, ſcilicet, præſentationem ad beneficium, materiam eſſe Simoniæ contrariæ Iuri diuino. Patet, quia, & eſt actus ſpiritualis, vt oſtendi, & per illum aliquid ſpirituale confertur, vt etiam declaraui, & à ſupernaturali quodam Iure ſeu poteſtate procedit, vt etiam ſatis probatum eſt, ergo. Confirmatur 1. quia ſi præſentatio eſſet pretio vendibilis, profectò Ius præſentandi, ſaltem hoc titulo, eſſet pretio æſtimabile, propter commoditatem temporalem, quam ſecum afferret. Confirmatur 2. quia ſi præſentatio eſſet vendibilis, facilè præſentaretur indignis, & infinita incommoda ſequerentur. Et ita declaratur in cap. *Præterea*, 1. de Tranſact. vbi latè Abb. & alij, quos refert, & ſequitur Redoan. p. 3. cap. 13. num. 22. & ſequentib. & cap. 14. per totum. Vbi in num. 7. hoc ampliat, vt procedat, vbi ſunt plures Patroni, & vnius tantùm vox emitur, etiam ſi contingat, illam non eſſe neceſſariam, vt fiat præſentatio, quod mihi verum videtur, quia illud, eſt accidentarium, & quod ibi emitur, & venditur ſemper eſt quid ſpirituale. Et in electione videtur id apertè definitum in cap. *Matthæus*, de Simon. Eſt autem eadem ratio de præſentatione, vt ibi etiam Doctores adnotant, & alij, quos Redoan. refert.

Cap. Præterea. Abbas. *Cap. Matthæus.*

12. Licet Ius Patronatus non poſſit vendi, poteſt tamen tranſire cũ re vendita, dummodo res non ex eo vẽdatur carius. Dico tertio. Licet Ius Patronatus vendi non poſſit, tranſire poteſt cum re vendita, dummodo ratione illius res illa non cariùs vendatur. Ita docet D. Thom. d. art 4. ad 3. & cæteri Theologi allegati, & Iuriſtæ omnes, vt patebit. Habetúrque expreſsè in cap. *Ex literis*, cap. *Cum ſeculum*, de Iur. Patr. Ex quib. iurib. ſumitur ratio, quia ſicut Ius canonicum potuit conferre Laico Patrono hoc Ius præſentandi, ita potuit dare illud, non ſolùm pro perſona eius, ſed etiam pro ſuis hæredibus, vel ſucceſſoribus; vel potuit illud dare cum facultate transferendi, ſicut interdum datur penſio; vel potuit concedere, vt hoc Ius ita connectatur, vel quaſi affigatur alicui rei temporali, vt ſi hæc vendatur, cum illa tranſeat. Nam hæc omnia non repugnant ſpiritualitati illius Iuris, vt ex ipſa declaratione, & exemplis ſatis conſtat. Vendito enim Calice, non venditur conſecratio, etiamſi cum illo transferatur, quia ſupponimus, Calicem in venditione non fuiſſe pluris æſtimatum ratione conſecrationis, idem ergo in præſenti dicendum eſt.

D. Thom. Cap. Ex literis. Cap. Cũ ſecundum. Ratione probatur.

13. In nullo humano contractu rei temporalis haberi poteſt ratio Iuris Patronatus. Atque ita nota etiam eſt vltima pars aſſertionis. Ex qua obiter colliges, in nullo humano contractu, vel ſolutione, aut compenſatione rei temporalis haberi poſſe rationem Iuris Patronatus; nam eo ipſo venderetur. Vt non licet homini habenti Ius Patronatus illud in ſolutionem temporalis debiti dare etiamſi alia temporalia bona non habeat quia iam venderet illud. Nec poteſt vnus hæres alteri Ius Patronatus cedere in compenſationem maioris portionis, quam accipit, nec poteſt dari in feudum, vel alio ſimili modo in oneroſum cõtractum deduci, vt latè Abb. in cap. *Querimoniam*, & cap. *Ex literis*, 1. de Iur. Patr. & attigit Innoc. ibi, & c. *Cum ſeculum*, eodem, plura Tabien. verb. *Ius Patronatus*, num. 7. & ſequentibus.

Abbas. Innoc. Cap. Cũ ſecundum. Tabien.

14. Hinc verò vlteriùs intulit Vgolin. Tab. 1. cap. 49. §. 2. num. 5. Simoniam eſſe in caſu litigioſo, præſentare aliquem ad beneficium ſub conditione, vt ſuis expenſis litiget, & probet Ius præſentandi pertinere ad præſentantem, quia tunc præſentatio venditur pro illis expenſis. Refertque Nauarrũ Conſt. 12. de Simon. vbi Nauar. videtur magis id ſupponere, quàm aſſerere. Itaque in illa ſpecie oneroſi pacti videtur id verum, quia plus exigitur ſub obligatione à præſentato, quàm ipſe facere teneatur. At verò ſi conditio tantùm ſit, vt niſi præſentatus intra tempus à Iure ſtatutum ſuam præſentationem proſequatur, præſentans Iure etiam ſuo vti poſſit ad præſentandum alium, vel agere quod ſibi fuerit opportunum, nulla committeretur Simonia. Et hic eſt caſus, quem Nauar. tractat. Et ratio eſt, quia tunc nullum onus, nullàve obligatio imponitur præſentato, præter eam, quæ Iure ineſt, vnde non cogitur litigare abſolutè, ſed ſub conditione, ſi velit ſuam præſentationem firmam retinere, nec obligatur ad præbendum Ius præſentantis, nec ad litigandum pro illo, ſed pro ſe, & pro Iure ſuo, ſi voluerit illud obtinere. Quod verò inde poſſit indirectè commodum redundare in præſentantem, ſi præſentatus volens proſequi præſentationem, litem vincat, non facit præſentationem eſſe Simoniacam, cùm id non obſtet gratuitæ præſentationi, vt conſtat.

Vgolin. *Nauar.* Simoniam eſſe in beneficio litigioſo aliquem præſentare ea conditione, vt ſuis expenſis litiget.

15. Ius Patronatus non poteſt in alium transferri, niſi modo, & in caſibus à iure expreſſis. Tandem ex dicta aſſertione, & eius probatione inferri poteſt, Ius Patronatus non poſſe à Patrono in alium transferri, niſi modo, & in caſibus à Iure expreſſis. Quod notauit Menoch. referens alios Conſ. 90. n. 79. Et ſumitur ex generali regula, quod Laici in ſpiritualibus nõ poſſunt, niſi quod eis conceſſum

Menoch.

Gloſſ. Innoc. Abbas.

ceſſum eſt à canonico Iure, iuxta Gloſſ. in cap. vlt. Innoc. & Abb. in cap. *Quanto*, de conſuetud. Ratio etiam clara eſt quia hæc poteſtas transferendi non competit ex natura rei, quaſi ſeparata à Iure : tum quia in his rebus non eſt alia natura, niſi quam Ius canonicum eis tribuit; tum etiam quia potiùs ordinaria, & quaſi naturalis cõditio horum iurium ſpiritualium eſt, vt priuata auctoritate nõ transferantur, ſed cum dignitatibus Eccleſiaſticis, vel à Prælatis Eccleſiæ conferuntur. Ergo ſolùm conuenit hæc facultas Patrono ex ſpeciali gratia, & conceſſione Iuris poſitiui. Ergo nõ poteſt excedere ipſius Iuris diſpoſitionem. Oportet autem breuiter hos modos exponere, quia ad perfectam intelligentiam tertiæ aſſertionis neceſſarium eſt. Tribus ergo modis, ſeu in tribus caſibus hæc facultas Patrono conceditur, vt notat Gloſſ. in cap. *Cùm ſeculum* de Iur. Patro. Primus eſt Iure hæreditario, & extenditur non ſolùm ad hæredes neceſſarios, ſed etiam ad voluntarios, non ſolùm conſanguineos, ſed etiam extraneos, quia Ius abſolutè loquitur, & nihil diſtinguit, vt notat Gloſſ. per text. in Clemen. I I. de Iur. Patron. & Ioan. Andr. dicto c. *Cùm ſeculum*. Et idem eodem modo ſumitur ex cap. *Conſiderandum*, cap. *Si plures*, 16. quæſt. 7.

Tribus modis hæc facultas Patrono datur. Gloſſ. Primus eſt per Ius hæreditarium. Gloſſ. Ioan Andr. Cap. Conſiderandum. Cap. Si plures.

16. 2. Per liberalẽ donationem. *Cap. Cura.* An ſit neceſſaria Epiſcopi licentia. *Cap. Vnic. Cap. Illud. Innoc. Hoſtienſ. Cap. Cura.*

Secundus modus eſt per liberalem donationem, quia vnuſquiſque poteſt in alium transferre Ius, quod habet, vt dicitur in cap. *Circa*, de Iur. Patron. Dicunt autem Iuriſtæ donationem hanc factam loco Religioſo validam eſſe, etiamſi fiat ſine auctoritate Epiſcopi, vt autem fiat quibuſcumque aliis neceſſarium eſſe Epiſcopi conſenſum. Et prima quidem pars expreſsè habetur in cap. Vnic. de Iur. Patron. in 6. ita explicante : & confirmante cap. *Illud*, extra eod. contra Gloſſ. ibi, vt notant Innoc. & Hoſtienſ. ibi, & in cap. *Cura*, eod. Altera verò pars non eſt tam clara, quia illa conditio conſenſus Epiſcopi ad valorem huius donationis, in dicto cap. *Cura*, non poſtulatur. Nec ego inuenio Ius aliquod expreſſum in quo poſtuletur. Nam Iura, ad hoc allegantur, ſcilicet caput *Quod autem*, cap. *Nullus*, cap. *Cùm Laici*, de Iur. Patron. cap. *Nemini*, 16. quæſtion. 7. hæc (inquam) Iura non loquuntur de ipſomet Iure Patronatus, ſed de ipſis Eccleſiis, ſeu beneficiis, quæ ſine auctoritate Epiſcopi Patroni dare nõ poſſunt, non ſolùm aliis priuatis perſonis, verùm nec locis Religioſis, vt expreſsè in eiſdem Iuribus dicitur. Quod autem ad donandum ipſum Ius Patronatus alteri perſonæ priuatæ, ſit neceſſarius conſenſus Epiſcopi, nullibi inuenio expreſsè requiſitum. Tamen quia in dicto cap. *Illud*, & dicto cap. Vnic. tanquam ſpeciale conceditur locis Religioſis, vt donatio Iuris Patronatus illis facta ſine aſſenſu Epiſcopi rata ſit, ideò ſi aliis fiat, cenſetur inualida. Et ita eſt ſupponendum ex communi Canoniſtarum ſententia in eiſdem locis.

Cap. Quod autem. C. Nullus. Cap. Cum Laici. C. Nemini. C. Illud. C. Vnic.

17. 3. Modus transferendi Ius Patronatus eſt cum re vẽdita. *Cap. Ex literis. C. Cum ſeculum.*

Tertius modus transferendi Ius Patronatus eſt cum re vendita, iuxta cap. *Ex literis*, cap. *Cùm ſeculum*, de Iur. Patronatus. Vt autem tam hic modus (qui ad rem præſentem maximè ſpectat) quàm priores magis declarentur, aduertere neceſſarium eſt, dupliciter poſſe alicui Laico Ius Patronatus conuenire, ſcilicet vel ratione alicuius rei, quam poſſidet, cui veluti cohæret Ius Patronatus, vel immediatè ratione ſuæ perſonæ, quia ipſe fundauit Eccleſiam, vel eſt ſucceſſor eius, qui illam fundauit, & Ius in ipſum tranſtulit aliquo ex duobus prioribus modis. Et primum vocare poſſumus Ius Patronatus reale, ſecundum perſonale; vt breuibus terminis vtantur. Quando ergo Ius Patronatus ineſt fundo, aut villæ, in qua eſt Eccleſia, tunc rectè intelligitur, vendita terra, aut villa, cui eſt coniunctum Ius Patronatus, cum illa tranſire ſine venditione talis Iuris, ſeruata tertia aſſertione à nobis poſita. Et in hoc caſu planè loquuntur Iura in dicto cap. *Ex literis*, & cap. *Cum ſeculum*. Et in eodem ſenſu dixit Diuus Thomas, *Ius Patronatus per ſe non venditur, ſed tranſit cum villa, quæ venditur, vel conceditur.* Vbi ponderanda ſunt illa duo verba, quia ſi per venditionem villæ poteſt tranſire ad ementem Ius Patronatus ſine aſſenſu Epiſcopi, ſed ex vi Iuris, à fortiori poterit tranſire, ſi villa liberè donetur. Et ita limitandum eſt, quod in ſecundo modo dictum eſt de cõſenſu Epiſcopi requiſito, intelligitur enim, quando Ius Patronatus ſolùm, & per ſe donatur: ſecus verò eſt, ſi trãſeat cum donatione villæ. Nam quòd venditioni conceditur, multò magis liberali donationi conceſſum eſſe credendum eſt: cùm hæc multò magis aliena ſit ab omni apparentia Simoniæ, & alioqui maiori fauore digna ſit. Poteſtque colligi ex dicto capit. *Cum ſeculum*, ibi, *Cum ratione feudorum emptorum, alitérve acquiſitorum, &c.* Ratio autem generalis eſt, quia acceſſoriũ ſequitur principale, cui adhæret, tunc autem Ius Patronatus ſe habet ſicut acceſſorium ad villam, quia eſt quaſi accidens illi inhærens, & optimè quoad hoc comparatur cum Calicis conſecratione.

Ius Patronatus vel eſt reale, vel perſonale. D. Thom. C. Cum ſecundum.

18. An venditio ſit ſimoniaca ex eo quòd in ea exprimitur Ius Patronatus.

Quia verò neceſſarium eſt (vt diximus) vt villa, vel fundus eo titulo non vendatur cariùs, ſolent Iuriſtæ interrogare, an ſit venditio Simoniaca, quando in venditione exprimitur ipſum Ius Patronatus. Quidam enim affirmant, eo ipſo iudicandam eſſe venditionem Simoniacam; alij ſimpliciter negant, alij diſtinctione in verbis vtuntur, nam ſi dicatur vendi villa, & Ius Patronatus, Simonia eſt, ſi verò dicatur vendi villa cum Iure Patronatus, non eſt Simonia. Verumtamen, vt bene dixit Sylueſt. dicta quæſtione ſecunda ad forum conſcientiæ hoc parum refert, quia ſi bona fuit intentio, & pretium non exceſſit valorẽ villæ per ſe ſpectatæ, parum refert, quòd his, vel illis verbis fuerit contractus conceptus. Exiſtimóque etiam in foro exteriori præſumendum eſſe contractum licitum, ſi ex aliis circunſtantiis aliud non colligatur veriſimiliter. Nam illa expreſſio vtroque illorum modorum facta poteſt habere ſenſum, qui culpam excuſet, & ideò talis ſenſus ſemper præſumendus eſt, cæteris paribus. Et ad hoc valent multa principia Iuris, & coniecturæ, quas in ſimili adducit Nauar. conſ. 12. de Simonia. Poteſtque non immeritò aliquando exprimi Ius Patronatus in illa venditione: tum, vt de illo conſtet: tum vt non putetur reſeruatum, aut ſeparatum à villa. Optima autem forma exprimendi illud accipi poteſt ex dicto capite, *Ex literis*; ibi, *ſi vobis conſtiterit, quod præfato militi præſcripta villa fuerit, non excepto Iure Patronatus, ad formam conceſſa.* Negatiua ergo forma optima erit, vendi villam, non excepto Iure Patronatus, quamuis enim eo ipſo quod non excipitur, intelligatur tranſlatum, iuxta illum textum, & iuxta vulgarem regulam, quod acceſſorium ſequitur principale; nihil tamen nocere poteſt, quod nulla forma exprimatur, quia non plus exigitur, quàm Iure concedatur.

Sylueſt. Reſoluitur non eſſe Simoniam. *Nauar. Cap. Ex literis.*

19. Quãdo Ius Patronatus eſt perſonale, an venditis bonis tranſeat cũ illis.

At verò quando Ius Patronatus non cohæret fundo, aut villæ, ſed perſonæ, meritò dubitari poteſt, an venditis bonis, cum illis tranſeat Ius Patronatus? Et quidem ſi Patronus ſolùm vendat vnam, vel alteram partem ſuorum bonorum, vt domum, aut vineam, certum eſt, non tranſire ex vi venditionis, quia nulla eſt connexio nec ratio tranſlationis.

nis. At verò ſi venditio fiat omnium bonorum, tũc multi Iuriſtæ cenſent, transferri etiam in emptorem Ius Patronatus. Sic enim dicere ſolent, tranſire Ius Patronatus cum vniuerſitate, vtique bonorum, ſi vendatur. Ita tenent communiter Canoniſtæ in d.cap. *Ex literis*, de Iur.Patr. in ca. *Quanto*, de Iudic. Et multi alij, quos refert Couar. lib.2. Variar. c.18. num.6. & ſequent. Sed non video in Iure canonico ſufficiens fundamentum huius ſententiæ, & ideò contrariam opinionem veriorem cenſeo, quam ibidem refert Couar. ex multis auctoribus, quos etiam refert, & ſequitur Lamberti. de Iur.Patr. lib.1.2.p. quæſt. 5. princ. art.14. num.20. & art.15. num.8. & 13. Et ratio eſt, quia ſi ius Patronatus non cohæret rei venditæ, non transfertur ex vi venditionis illius, quia quando res non ſunt inter ſe connexæ, non eſt, vnde vna ſecum ferat aliam ex vi translationis vnius tantùm. Sicut in motibus phyſicis vna res mouetur ad motum alterius, niſi propter aliquam vnionem inter illas; & in moralibus per donationem vnius rei non cenſentur conſequenter alia donata, quæ cum priori connexa non eſt; idem in legatis eſt manifeſtum, idem ergo eſt in venditione. Si ergo Ius Patronatus non cohæret vniuerſitati, etiamſi hæc vendatur, non transferetur in emptorem ex vi alterius rei venditæ; ergo ſi transferretur, eſſet quia reputaretur tanquã pars vniuerſitatis, & per ſe vendita partialiter, ſicut aliæ partes, quod eſſet Simoniacum, vt conſtat.

Partem affirmatiuam qui ſequantur.

Couar. Negatiua præfertur. *Lambert.*

20. Obiectio. Dices: hac ratione probaretur etiam non tranſire hoc Ius cum hæreditate, quia eſt perſonale, & non reale, quia cum nõ cohæreat hæreditati, etiam ſi illa relinquatur hæredi, ex vi illius non tranſibit Ius Patronatus. Reſpondetur, negando primam conſequentiam, quia licet non tranſeat ex vi bonorum, quæ hæredi relinquuntur, tranſit ex vi Iuris, & ratione illius ex vi hæreditatis, vt talis eſt, nam Ius canonicum ita diſpoſuit in hærede, non autem in emptore. Neque ab vno ad aliud poteſt fieri extenſio, ſeu illatio. Tum quia ſunt valde diuerſa; hæres enim repræſentat perſonam defuncti, non autem emptor, & propterea hæres ſolet ſuccedere in omnibus Iuribus, & honoribus, non autem emptor, vt de Iure ſepulturæ colligitur ex leg. *Quia perinde*, 42. Ad Trebellian. & de Iure Patronatus libertos ex leg. *Si Patron.* 55. eodem, vt ſtatim dicemus. Adde, quòd hæres regulariter eſſe ſolet ſanguine coniunctus; & hoc titulo dignus eſt vt Eccleſia illi fecerit hanc gratiam; quando verò inſtituitur extraneus, indicat in teſtatore amicitiam erga illum, quæ æquiualere poſſit ſanguini, & ideò illi etiam voluit Eccleſia fauere; in emptore verò non procedit vlla ſimilis ratio, vt conſtat, & ita, niſi res ipſa vendita quaſi neceſſitate quadam ſecum ferat Ius Patronatus tanquam acceſſorium, in fauorem emptoris numquam hoc conceſſum eſt. Accedit tandem, quod in inſtitutione hæredis tota donatio eſt merè gratuita, & ideò extendi optimè potuit ad Ius Patronatus, etiamſi neceſſarium eſſet, per ſe, & directè ex ſpeciali voluntate teſtatoris transferri. Secus verò eſt in venditione bonorum, quia voluntas vendendi non poteſt licitè cadere in Ius Patronatus per ſe ſpectatum, ideóque ſi ex vi connexionis cum re ipſa non transferatur, ex vi voluntatis vendentis transferri non poteſt. Quod ſi dicas, poſſe vendentem habere voluntatem transferendi gratis hoc Ius, licet alia bona pro pretio vendat. Reſpondeo primum id non præſumi in vẽditore, & ideò non oportuiſſe vt Ius faueret huic voluntati. Deinde quando venditor bonorum habuerit hanc voluntatem erga emptorem, tunc per

Reſpondetur.

Leg. Quia perinde. Leg. Si Patron.

accidens, & concomitanter coniungentur venditio vnius, & donatio alterius: ideóque, ſicut Ius Patronatus donari non poteſt alicui ſine approbatione Epiſcopi, ita nec tunc fieri poterit, niſi locus Religioſus ſit. Et tunc oporteret certò conſtare, contractus non miſceri, ita vt vnus fiat propter alium, ſed Ius Patronatus omninò gratis donari, & ita tunc non transferretur in emptorem, vt ſic, ſed in donatarium.

Sed quæret tandem aliquis, quid dicendum ſit quando Ius Patronatus, & bona habent inter ſe connexionem, non tamen Ius Patronatus cohæret bonis, ſed potiùs bona cohærent Iuri patronatus. Vt, verbi gratia, quia Patronus inſtituit, ac voluit, vt qui eſſet Patronus ſemper poſſideret talia bona, non tam in gratiam, & commodum eius, quàm in Eccleſiæ vtilitatem, ſcilicet vt cum Eccleſia, in qua eſt Ius Patronatus, indiguerit, poſſit, ac debeat Patronus ex talibus bonis Eccleſiæ ſuccurrere. Dicunt enim aliqui, tunc venditis bonis non tranſire cum illis Ius Patronatus, quia tunc Ius Patronatus non eſt acceſſorium ad bona, vt ſequatur illa, ſed potius bona ſunt acceſſoria ad Ius Patronatus, quia ſunt gratia illius, argument. legis, *Etſi non ſunt*, ff. de Aur. & Argent. legat. Sed hoc difficilè creditu eſt, nam inde fieret, talia bona temporalia eſſe prorſus inuendibilia ex vi talis inſtitutionis, quia nec vendi poſſunt, transferendo Ius Patronatus, quia committeretur Simonia, nec etiam ſeparari poſſent ab illo, quia fieret contra voluntatem teſtatoris. Conſequens autem falſum videtur, & incredibile. Quia nec inſtitutio Patroni obligat expreſsè ad nunquam vendendum illa bona, ſed gratis donandum, vt ſupponimus, nec id neceſſariò ſequitur ex tali inſtitutione, cum poſſit voluntas Patroni impleri, transferendo vtrumque ſimul in alterum, etiamſi bona ipſa iuſto pretio vendantur. Nec denique ibi interuenit ratio Simoniæ, quia ſupponimus, bona non pluris vendi propter coniunctionem ad Ius Patronatus, imò fortaſſe minori pretio vendi propter onus, quod habent adiunctum ſubueniendi aliquando Eccleſiæ, in qua eſt Ius Patronatus.

21. *Quid dicẽdum quãdo Ius Patronatus non cohæret bonis, ſed potiùs bona cohærent Iuri Patronatus.*

Leg. Etſi.

Quocirca diſtinctione vtendũ puto, nam vel illa bona ita ſunt annexa Iuri Patronatus, vt omnes fructus eorum ex neceſſitate, & obligatione cõuertendi ſint in vſus Eccleſiæ, & quaſi ſpirituale ſeruitiũ Iuris Patronatus, & tunc credo, vendi nõ poſſe trãſferendo cum illis Ius Patronatus, quia tunc moraliter loquendo non habent æſtimationẽ ratione ſuorum prouentuum temporaliũ, cum omnes ad Eccleſiã pertineant; ſolùm ergo poſſunt æſtimari propter honorẽ Iuris Patronatus, & hoc titulo æſtimari pretio nõ poſſunt, aliàs ipſum Ius Patronatus vẽderetur. Aut illa bona ita comitantur Ius Patronatus, vt ordinariè cedant in tẽporalem commoditatem habentis tale Ius Patronatus, licet per occaſionem neceſſitatis Eccleſiæ, debeat aliquãdo ei prouidere: Et tunc dico, eſſe pretio ęſtimabilia, & vendi poſſe, non obſtante connexione cũ Iure Patronatus, quia ſuum temporalem vſum, & commoditatem habent ob quam pretio æſtimentur. Neque propterea venditur Ius Patronatus, cùm intuitu illius pretium nõ augeatur. Neque refert, quod tunc bona temporalia ſint acceſſoria, quia nõ ſunt omninò acceſſoria, ſed per ſe etiam ſuam conſiderationem, & cõmoditatem habent, vnde ſi ſub hac ratione ſpectẽtur, onus ſuccurrendi Eccleſiæ tempore opportuno, eſt quaſi acceſſorium reſpectu talium bonorum ſic ſpectatorum. Eò, vel maximè, quòd conſecutio illa, & inſeparabilitas bonorum talium à tali Iure Patronatus

22. *Reſolutio quæſtionis.*

tus non eſt ex natura rei, ſed ex voluntate inſtituẽtis. Et ideò ad rationem Simoniæ parum refert illa ratio acceſſorij, vel principalis, orta ex intentione inſtituentis: ſed reſpiciendum eſt, an in venditione poſſit vnum ab alio ſeparari, quod hîc optimè fit, etiamſi connexio ſub illo reſpectu facta fuerit.

13. An liceat vendere Ius ſepulturæ.

Rationes omnes dubitandi propoſitæ num. 4. & 6. explicando, & probando noſtram ſententiam, ſolutæ ſunt, nec de illis addere quidpiam neceſſe eſt, præter quàm de vltima confirmatione poſita in num. 6. in quo duo petuntur. Vnum eſt de Iure ſepulturæ, an liceat illud vendere, vel pretio emere, de quo videri poſſunt ſuprà dicta cap. 14. ibi enim occaſione ſepulturæ de Iure ad illam, diximus, quatenus Laicis conuenire poteſt. Nam aliud eſt Ius ſepulturæ, quod Eccleſiæ ipſi, ſeu eius Clericis competit, quod dicitur Ius funerandi, ſeu ſepeliendi. Et primum dici poteſt quaſi paſſiuum, quia eſt Ius, vt quis ſepeliatur, ſecundum verò actiuum, quia eſt ad ſepeliendum aliud, vel celebrandum officium, de quo conſtat eſſe magis ſpirituale, & inuendibile, quia conuenit ratione Eccleſiaſticæ adminiſtrationis, & poteſtatis; & officium eius ſpirituale eſt, de quo etiam ſuprà diximus. Et plura de his Iuribus videri poſſunt in Sylueſt. ver. *Sepultura*, Freder. de Sen. conſ. 246. Lapo tractat. de Canoni. potti. num. 72. & 73. Redoan. p. 1. cap. 30. num. 1. vſque ad 6. & Supplem. Gabr. 4. d. 25. quæſt. 2. dub. 10. vſque ad finem quæſt. Vbi etiam tractat de alio Iure, quod in illa cõfirmatione attingebatur, ſcilicet de Iure ſtalli, ſeu ſedendi, aut ſtandi in Eccleſia in certo loco: definítque non poſſe vendi. Sed de hoc non inuenio Ius poſitiuum aliquid ſtatuens, vel prohibens, iudicandum ergo eſt ex natura rei, ſpectata autem natura loci ſacri, & vſu eius, vt talis eſt, profectò vendi non poteſt; onus autem, & obligatio accidẽtaria Clericorum vendi poſſet, iuxta ſuprà dicta: quamuis etiam illud vitandum ſit, quia non caret ſpecie auaritiæ, & turpis lucris.

Sylueſt. Freder. Lapus. Redoan. Gabr.

An ius ſtalli poſſit vẽdi.

CAPVT XXIX.

Vtrùm temporalia Officia Eccleſiæ, vel actus eorum, ſint mat. Simoniæ?

1. Officia hæc, & eorum actus non ſunt mater. Simon. ſtãdo ſolum in Iure diuino.

HÆc ſola nobis ſupereſt quæſtio circa materiã Simoniæ. Duo autem videntur circa illam certa. Primum eſt, hæc officia, vel actiones eorum ex natura rei, & ſtando in ſolo diuino Iure naturali non eſſe materiam Simoniæ. Ita docent communiter Theologi in 4. d. 25. Durand. quæſt. 5. Palud. q. 4. Caiet. & omnes Summiſtæ verb. *Simonia*, Sot. d. lib. 9. quæſt. 5. art. 2. Victor. de Relect. à num. 12. Idem ſentiunt communiter Iuriſtæ cum Gloſſ. in cap. *Saluator*, 1. quæſt. 3. verb. *Et iudicem*. Vbi Card. vterque, & Archid. in cap. 1. ead. cauſa, & quæſt Innoc. Abb. & alij in c. 1. & 2. *Ne prælati vices ſuas*. Ratio autem clara eſt, quia hæc munia, vel officia non habent in ſe aliquid ſpiritualis, neque ordinantur ad ſpirituales actiones, ſed tantùm ad temporales, vt ſunt cuſtodire, vel adminiſtrare res Eccleſiæ, & ſimilia, vt videbimus. Dices, hæc officia ordinari ad ſpiritualia; vt officium Sacriſtæ ad cultum templi; officium ſyndici ad defenſionem bonorum Eccleſiæ, &c. Ergo hoc ſatis eſt, vt vendi nõ poſſint ex ſe, quia ſunt annexa ſpiritualibus. Reſpondeo, ordinari quidem ad ſpiritualia tanquam ad finem temporum; proximè verò verſari circa opera merè corporalia, & materialia, & ſub ea ratione ſpectari, quando dicuntur temporalia, & ex ſe vendibilia, quia nõ

Durand. Palud. Caiet. Soto. Victor. Gl. ſſ. Cardin. Vterque. Innoc. Abbas.

Obiectio.

Solutur.

A eſt neceſſe vendi ſecundùm illum reſpectum, neque id liceret, ſicut de omnibus actibus bonis dixit D. Thomas dicto articulo quarto ad 1. Vnde eſt apertum diſcrimen inter hæc officia, & Eccleſiaſtica ſpiritualia. Nam hæc habent pro materia proxima functiones ſpirituales, & ideò non tantùm ex fine extrinſeco, ſed ex propria materia ſpiritualia ſunt, ac ſubinde natura ſua inuendibilia; illa verò ſunt ex obiecto, & materia merè temporalia, ordinatio verò ad ſpiritualem finem extrinſeca eſt, & ideò ſecundùm ſe non ſunt materia Simoniæ.

D. Thom.

2. Difficultas, an poſſit vendi collatio horũ beneficiorum.

Dices, licet officium ipſum temporale ſit, tamen conferre illud, eſt actus ſpiritualis iuriſdictionis, dictum eſt autem ſuprà, non poſſe vendi actum B iuriſdictionis ſpiritualis, etiamſi circa temporales cauſas verſetur; ergo etiam hic non poterit vendi collatio talis officij, etiamſi circa officium materiale verſetur, ergo nec officium ipſum. Dicet fortaſſe aliquis, conferre illud beneficium, non eſſe actum iuriſdictionis, ſed eſſe actum cuiuſdam eminentis poteſtatis adminiſtrandi res temporales Eccleſiæ, quæ eſt in Prælato, cuius participationem communicat miniſtro, quando illud officium temporale illi tribuit. Eſt autem differentia, quia in Prælato eſt illa poteſtas eminentiori modo per ipſammet poteſtatem ſpiritualem, quæ eminenter extenditur ad temporalia, in ordine ad ſpiritualia; miniſtro autem ſolùm datur temporalis quædam facultas adminiſtrandi res Eccleſiaſticas quoad id, C quod materiale, & (vt ita dicam) mechanicum in eis eſt. Poteſtas enim ſpiritualis, & eminentior, poteſt inſtituere, & donare aliquid merè temporale, vt ſuprà dictum eſt. Sed non videtur hoc omninò euacuare difficultatem, quia ſemper ille actus diſtribuendi hæc officia, eſt immediatè à poteſtate ſpirituali, & reuera dici poteſt actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel æquiparatur illi, & ita ſemper videtur eſſe de vtroque eadem ratio. Dico ergo actionem illam diſtribuendi non vendi; nec eſſe vendibilem, ſed terminum eius, vt ſic dicam, id eſt officium ipſum, quatenus in facto eſſe conſideratum, eſt pretio æſtimabile, vt habet temporalem commoditatem non annexam functionibus ſpiritualibus, ſed temporalibus. Et ita cum illud officium venditur, non actus iuriſdictionis venditur, D ſed res illa, quæ per iuriſdictionem huic, vel illi applicatur, nam ſicut iuriſdictio eſt ad diſtribuendum, ita intelligi poteſt eſſe ad vendendum. Nam licet vendere ſit magis actus dominij, quàm iuriſdictionis, tamen quando res æſtimabilis pretio, non eſt ſub proprio, & priuato dominio, ſed ſub communi, vel ſi eſt ſub proprio, eſt tantùm ſub conditione, vt alteri neceſſariò conferenda ſit, tunc poteſt actus vendendi res communes, proficiſci. Sic enim vendere in neceſſitate vaſa ſacra, vel res Eccleſiæ, poteſt eſſe actus iuriſdictionis, ſeu adminiſtrationis competentis ex poteſtate ſpirituali, & nihilominus per illum actum poteſt res vendi pro valore, quem ſecundùm ſe habet.

Reſponſio.

Impugnatur.

Vera quæſtionis reſolutio.

3. Hæc officia vendi non poſſunt ſine graui peccato.

E Secundum principium certum eſt, hæc officia vendi non poſſe ſine graui peccato propter Eccleſiæ prohibitionem. In hac etiam aſſertione videntur conuenire Doctores: ſumitur enim ex Concil. Chalced. Canon. ſecundo. Et refertur in capite *Si quis Epiſcopus*, 8. 1. quæſtione 1. Et confirmatur ab Vrbano Papa in capite *Saluator*, 1. quæſtion. 3. Ibi enim vendi prohibentur multa officia Eccleſiaſtica, etiam temporalia, vt œconomi, &c. Idémque habetur in capite *Conſulere*, de Simonia. Vnde non eſt dubium, quin hæc officia vendere,

Conc Chal. Cap. Siquis. Vrban. Pap. C. Saluator. Cap. Conſulere.

Gloſſ. Iaſon. Præpoſit. Cardin. Raymon. Anton. Sylueſt. Cap. Conqueſtus. Guilli.

dere malum ſit, ſaltem quia prohibitum. Verumtamen Gloſſa, in dicto capite *Saluator*, verb. *Et iudicem*, vltimo loco refert, & ſequitur opinionem dicentem, non eſſe hoc illicitum: nam licet ſolùm dicat expreſsè, non eſſe Simoniacum, tamen dum ait, illam opinionem inhærere conſuetudini generali, planè ſentit, ſicut id non eſt Simoniacum, ita non eſſe illicitum, quia vel prohibitum non eſt, vel conſuetudo potuit prohibitioni derogare. Maximè verò dicitur eſſe hæc conſuetudo in Curia Romana, vt refert Iaſon, in Leg. *Illud*. C. de Collat. & cum illa Gloſſa ſentit ibi Præpoſit. numero ſexto, & nono, referens Cardin. Ray. & Summã Confeſſor. Et idem approbat Anton. 3. part. titul. 11. capite ſecundo, §. vltimo. Sed nihilominùs cenſeo, etiam nunc durare, prohibitionem, & venditionem illam eſſe illicitam, quia de prohibitione conſtat, de contraria verò conſuetudine non conſtat. Imò contrarium videtur ſeruari communi conſuetudine, ſaltem extra Romanam Curiam. Dicit tamen Sylueſter quæſtione 13. in fine, quod vbi reuera fuerit contraria conſuetudo, prohibitio ceſſat, argum. capite *Conqueſtus* 11. quæſtione tertia. At verò Guillelmus, quem refert Præpoſit. dixit talem conſuetudinem corruptelam eſſe, nec poſſe præualere contra legem, quia eſt irrationabilis conſuetudo contra commune bonum, bonóſque Eccleſiæ mores. Quod maximè videri poteſt probabile in inferioribus Prælatis infra Pontificem, quia illi non ſunt domini, nec ſupremi diſpenſatores, & ideò non poſſunt de rebus Eccleſiaſticis diſponere, niſi iuxta modum à Iure conceſſum, vel ſaltem non poſſunt modo prohibito, quia non aliter illis data eſt poteſtas ad illa vendenda, imò eſt ablata per prohibitionem; ergo non poſſunt per prauam conſuetudinem contra hanc prohibitionem præualere. De Romana autem Curia, mihi non conſtat de facto eſſe ibi talem conſuetudinem generalem, ſed ſolùm de certis officiis, de quibus ſuprà dictum eſt: de aliis autem vel non eſt, vel ſi eſt, pertinet ad ſupremam Pontificis poteſtatem, qui potuit pro ſe, vel Curia ſua in prohibitione poſitiua diſpenſare, de quo infrà latiùs dicemus.

4. An hoc peccatum ad Simoniã ſpectet, vel ad aliud vitij genus? Innoc. Archid. Turrec. Præpoſit.

Difficultas verò ſupereſt, An peccatum contra hanc prohibitionem commiſſum Simonia ſit, vel aliud genus vitij? Multi enim Canoniſtæ negant, eſſe propriam, & veram Simoniam. Ita docet Innocentius in capite primo, *Ne prælat. vices ſuas*, & Archid. in capite 1. 1. quæſtione 3. & idem ſequitur Turrec. in dicto capite *Saluator*, numero vndecimo, & ibi Præpoſit. Ratio eorum eſſe poteſt, quia per prohibitionem non fiunt hęc officia ſpiritualia, nec ſpiritualibus annexa, ergo per prohibitionem non magis fiunt materia Simoniæ, quàm antea erant, ergo licet illa vendere ſit turpe lucrum, non tamen eſt Simonia. Alij diſtinctione vtuntur; nam ſi hęc officia conſueuerunt dari Laicis, vel ſolis, vel nunc Clericis, nunc Laicis, vendere illa, non eſt Simonia: quia nullo modo ſint annexa ſpiritualibus, & licet interdum dentur Clerico, non tamen ratione Clericatus. At verò ſi ſolis Clericis dentur, tunc vendi non poſſunt ſine Simonia, & ita ſunt annexa Clericatui. Ita refert Turrecrem. ſuprà numero 11. Et ſequitur Sylueſter verb. *Simonia*, quæſtione 13. & Vgolin. Tabul. 1. cap. 48. §. 7. num. 3. & fundari videntur quoad hanc partem, quia iam tunc illud officium eſt annexum rei ſpirituali, ſcilicet Clericatui.

Turrecr. Sylueſt. Vgoli.

5. Reſoluitur.

Probabiliùs verò dicitur, malitiam illius peccati eſſe veram Simoniam, ſuppoſita prohibitione. Ita ſentiunt Theologi citati, præſertim Caietan. verb. *Simonia*, Regul. 3. in fin. Sot. libro 9. quæſtione 5. articulo ſecundo verb. *Sed interrogando vrgebis:* paulò autem inferiùs ante ſolutionem argumentorum videtur dicere, hanc non eſſe propriam Simoniam, ſed quòd Simoniæ pœna vindicatur, in quo reincidit in opinionẽ Durandi, quam impugnat. Fortaſſe tamen ſolùm dicere voluit in vltimis verbis, hanc non eſſe tam propriã Simoniã quoad culpam, quàm quoad pœnã, quia non eſt ita de ſe mala venditio Sacriſtiæ, ſicut beneficij, de his enim ibi loquitur. Sed meliùs loquitur, & rem hâc declarat Victor. dicta Relect. num. 26 In eadẽ ſententia ſunt Abbas. & Anani. & Felin. in capit. *Conſulere*, de Simon. Hoſtienſ. in capit. *Tua nos*, eodem, Anton. 2. part. titulo 1. capite 5. §. 2. Probatur autem in hunc modum, quia vel hæc non eſt propria Simonia, quia eſſe non poteſt propter ſolam Eccleſiæ prohibitionem, vel quia non eſt ita prohibita aliquo Iure: neutrum dici poteſt, ergo. Probatur minor, quoad priorem partem, quia ſuprà probatum eſt contra Durandum, poſſe dari propriam Simoniam, quia prohibita. Dicetur fortaſſe, poſſe quidem dari talem Simoniam, ſi ſupponatur materiam ſpiritualis prohibendo pactum circa illam, quod de ſe non erat malum, nec Iure naturæ prohibitum: non poſſe autem id fieri circa materiam nõ ſpiritualem, quia deeſt quaſi primum fundamentum Simoniæ. Sed contrà, Quia licet hæc officia de ſe non ſint ſpiritualia, non eſt tamen dubium, quin ſint valdè coniuncta ſpiritualibus; nam per illas res ſacræ contrectantur, valdè propinquè, familiariter, vt ſic dicam; vel Eccleſiaſtica bona per illa adminiſtrantur. Ergo quamuis de ſe non habeant ſpiritualitatem, vel connexionem ſufficientem natura ſua ad materiam Simoniæ, poteſt per legem poſitiuam impleri, faciendo annexionem ſufficientem ad materiam Simoniæ. Vnde quoad hoc fieri poteſt ęquiparatio inter materiam, & contractum: nam lex Eccleſiaſtica poteſt facere per prohibitionem, vt pactum ſit Simoniacum, quod aliàs non erat; ergo poteſt facere, vt officium ſit annexũ rei ſpirituali, quod aliàs non erat. Sic etiam argumentatur Victoria, quia conſecratio calicis non facit materiam inuendibilem omnino, & tamen ſi lex Eccleſiæ prohiberet intuitu Religionis, nec vendatur calix, etiam quoad materiale vas, eſſet Simonia illud vendere; ergo ſimiliter potuit hoc facere in his officiis. Tandem declaratur, quia ſi Eccleſia ſua lege faciat rem aliquam immunem à venditione ſolùm intuitu Religionis, talis lex ad virtutem Religionis pertinet, & conſtituit materiam illam vt neceſſariam intra talem virtutem, & conſequenter tranſgreſſio talis legis contra Religionem eſt, & non in alio genere vitij irreligioſi, niſi Simoniæ: ſed potuit hoc modo vetare venditionem horum officiorum; ergo. Probatur minor, quia in his officiis eſt tanta affinitas ad diuinum cultum, vt venditio illorum poſſit facilè redundare in diminutionem diuini cultus, ergo optimè poteſt talis venditio prohiberi intuitu Religionis, & cultus Dei, & rerum ſacrarum, ergo abſolutè poſſibile fuit in rebus his, hoc genus Simoniæ, quia prohibita.

Peccatum illud Simoniam eſſe. Caiet. Soto. Victor. Abbas. Anani. Felin. Hoſtienſ. Anton. Probatur aſſertio. Victor.

5. Probatur Eccleſiam prohibuiſſe hanc venditionem. Concil. Cal. Cap. Si quis.

Quòd autem hoc modo fuerit ab Eccleſia facta prohibitio, probatur ex tribus decretis ſuprà adductis. Nam Concilium Chalced. in dicto capite, *Si quis Epiſcopus*, eodem tenore, eiſdem verbis, & ſub ratione eiuſdem turpitudinis, ac deformitatis prohibet horum officiorum venditionem, ac venditionem ordinũ, ſeu Clericatus; ergo tota illa prohi

prohibitio ſit intuitu Religionis, licet applicata quibuſdam rebus, ſupponat in illis ſufficientem materiam Simoniæ, in aliis verò faciat: & æquè extendit prohibitionem, & pœnam etiam ad interuentores. Vnde Vrban. in d. ca. *Saluator*, ſic colligit: *Cur ſancta ſynodus Calcedonenſis procuratorem, vel defenſorem Eccleſiæ, adeò per pecuniam ordinari prohibet, vt interuentores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quod eoſdem Simoniacos iudicet?* Et ſtatim allegat ſententiam Paſchalis Papæ in capit. *Siquis obiecerit* ead. quæſt. vbi de propria Simonia ſermo eſt. Idémque ſtatim auctoritate Auguſtini confirmat, vendere Spiritum ſanctum, qui hæc officia vendit. Quæ omnia certè non poſſunt exponi de Simonia quoad pœnam, vt Durandus exponit, quia potiùs expreſsè idem Pontifex ex acerbitate pœnæ colligit malitiam culpæ, & verbis vtitur, quæ manifeſtè definiunt culpam, vt vendere Spiritum ſanctum. Neque aliam quamcumque impropriam interpretationem admittunt, vt mox dicam. Aliàs nullam propriam Simoniam poſſumus ex Iure colligere, præſertim in illa, quæ talis eſt, quia prohibita, & ita illo modo facilè eluderet Durandus omnia argumenta ex Iure deſumpta cõtra ſuam ſententiam. Confirmantur etiam dicta Iura in dicto cap. *Conſulere*, de Simon. Vbi de eiſdem officiis loquentes, ait, *Tam ementes, quàm vendentes cum Simone percelluntur.* Certè non potuit clariùs, nec phraſi magis vſitata in antiquis decretis, declarare ſpeciem illius delicti. Planè etiam ex his locis colligitur, prohibitionem eſſe factam intuitu Religionis, ſicut intuitu Religionis damnatus eſt Simon, & damnantur omnes, qui Spiritum ſanctum, vel dona eius vendunt; hæc enim ratio talis prohibitionis in eiſdem Iuribus redditur. Igitur ſicut prohibitio Eccleſiaſtica facit, vt negotiatio in templo ſit verum, ac proprium ſacrilegium, quia Eccleſia voluit in talis loci reuerentiam, illi concedere immunitatem ab illa actione, & abſtinentiam ab illa in tali loco poſuit, vt materiam neceſſariam cultus debiti tali loco, ita prohibitio Eccleſiæ facit, vt venditio, aut negotiatio circa talem materiam ſit vera, ac propria Simonia, quia Eccleſia concedere voluit his officiis immunitatem à tali negotiatione circa illa, & abſtinentiam ab illa poſuit, vt materiam neceſſariam ad debitum cultum rerum ſacrarum, circa quas talia munera verſantur. Quod deſcendendo ad aliqua particularia, ſtatim magis explicabitur.

Vrbã. Papa. C. Saluator. — *Paſch. Pap. Cap. Siquis obiecerit. Auguſt. Durand.*

8. Et ex his rationibus, ac probationibus colligitur, non eſſe neceſſariam, neque opportunam diſtinctionem de officiis, quæ Clericis, vel Laicis cõmittuntur. Primò quidem quia de Eccleſiaſticis officiis tractamus: officia autem Eccleſiaſtica non debent Laicis de Iure committi, iuxta cap. *Indicatum eſt* cum aliis. 89. diſtin. Vnde ſi interdum committuntur Laicis, ſiue per iniuriam, ſiue per occaſionem neceſſariam, aut conſuetudinem toleratam, aut priuilegium, non mutat naturam officij neque deſinit propterea ſub prohibitione comprehendi. Secundò quia, vt ſuprà dixi, quòd in perſona requiratur Clericatus tonſura ad aliquod munus, vel ad perſonam, non ſufficit ad connexionem, niſi aliunde fiat, vel ratione miniſterij, vel ratione Canonis; ergo hæc officia non ideò ſunt materia Simoniæ, quia per Clericos miniſtrãda ſunt, quia hoc non ſufficeret ad Simoniam, ſi non facta eſſet prohibitio, ergo ratio Simoniæ, eſt prohibitio: ſed hæc habet locum, etiamſi hæc officia Laicis conferantur; ergo etiam reſpectu illorum ſunt materia Simoniæ, vt ſcilicet illis vendi non poſſint.

Nõ eſt opus diſtinguere inter officia quæ Clericis, vel Laicis committuntur.

8. Vlteriùs autem dubitari poteſt, quænam officia Eccleſiaſtica ſint hæc temporalia, quæ ſub hac prohibitione comprehenduntur, in dictis enim capitibus variis nominibus appellantur, de quibus exponere oportet, quid propriè in hac materia ſignificet, & an ad alia extendantur. Primò ergo dictum caput, *Siquis Epiſcopus*, prohibet per pecuniam promouere *diſpenſatorem*, ſeu *procuratorem*, vt vertit Vrban. in cap. *Saluator*, & exponit, per eum intelligi *quamlibet Eccleſiaſticarum rerũ adminiſtratorem*, & v.g. *Præpoſitum, Oeconomum, Vicedominum.* Et idem fere habetur in d. ca. *Conſulere*. Hæ autem voces ferè idem ſignificant, vt intelligi poteſt ex aliquibus Decretis. 89. diſt. Nam in cap. *Volumus*, ait Gregor. *Volumus, vt frater noſter Paſchaſius, & Vicedominum ſibi ordinet, & Maiorem domus.* Vbi Gloſ. cum Hugone exponit Vicedominum, id eſt, Oeconomum rerum Epiſcopalium, qui rebus Epiſcopalibus, & hoſpitibus ſuperuenientibus prouideat. Colligitur ex cap. *Diaconus*, ead. d. Per Maiorem autem domus intelligit Oeconomum menſæ capitularis, ſeu rerum Canonicarum. Poteſtque hoc colligi ex cap. *Quia* ibid. Et Trid. Conc. ſeſ. 24. cap. 16. de Refor. Oeconomum vocat, qui rerum eccleſiaſticarum, & prouentuum curam gerit. Et ſumitur etiã ex Leg. *Iubemus nulli*. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Rectè ergo generaliter comprehenduntur ſub hac voce omnes rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratores, qui vice Prælati, aut Cleri ad Eccleſiaſtica bona adminiſtranda poteſtatem accipiunt. Aduertunt autem Præpoſit. & Turrecr. in dicto capit. *Saluator*, cum Hugone, quòd ſi Epiſcopus, aut Clericus cõcederet alicui reditus ſuos, vel alicuius loci pro certa ſumma pecuniæ ſingulis annis præſtanda, non eſſet Simonia, quia illa non eſt venditio officij, ſed locatio talium bonorum: & hoc ſine dubio eſt conſuetum, & licitum quia non venditur officium, ſed reditus.

Quæ officia comprehendantur ſub hac prohibitione. — Diſpenſatoris officium vendi prohibetur. — *Vrban. C. Saluator.* — *C. Cõſulere.* — *C. Volumus. Greg. Gloſſ. Hug.* — *Cap Diaconus.* — *Cap. Quia. Conc. Trid. L. Iubemus.* — *Præpoſit. Turrecr. Hugo.*

9. Prohibet prætereà dictum cap. *Siquis Epiſcopus*, pretio conſtituere Eccleſiæ *Defenſorem*. Quis autẽ hic ſit, exponit Vrbanus *Defenſioris nomine* intelligi *Aduocatum*; *ſiue Caſtaldum, aut Iudicem*. Suprà verò diximus, tam nomine defenſoris, quàm nomine aduocati poſſe intelligi Patronum Eccleſiæ, nihilque vetat. Tamen communiter à Doctoribus intelligitur in vulgari ſignificatione, prout ſignificat procuratorẽ, quem Eccleſia cõſtituit ad cauſas ſuas tuendas: quod intelligo, quando ex officio, & cum ſpeciali poteſtate ab Eccleſia recepta, ad id munus conſtituitur. Aduocatus autem, qui abſque mandato, ad patrocinandum aſſumitur, allegando de Iure, non pertinet propriè ab officia Eccleſiaſtica, de quibus hic ſermo eſt; ſed ille tantùm, qui ſpeciale habet ab Eccleſia, vel Epiſcopo mandatum, ſeu poteſtatem, alio nomine ſolet vocari Syndicus, de quo eſt titulus in Decret. de Syndico, & ex eius cap. vnic. colligitur, illum eſſe, cui generaliter Eccleſiæ negotia commendantur. Idémque ſignificatur nomine *Caſtaldi*. Quamuis hæc vox (vt ex Calepino conſtat) etiam ſoleat Oeconomum, & rerum adminiſtratorem ſignificare: neutro autem modo ſignificat officium ab aliis diſtinctum.

Officiũ Defenſoris ſimiliter non poteſt vẽdi. — Cap. Siquis. *Vrban.* — Cap. vlt.

10. Nomine autem *Iudicis*, quod in eodem capit. additur, clarè ſignificatur munus diſtinctum, nimirum adminiſtrandæ iuriſdictionis, loco Epiſcopi. Veruntamen ſi iuriſdictio ſit ſpiritualis, iam ſuprà eſt oſtenſum, non poſſe delegari, ſeu committi pro pretio abſque Simonia contra Ius diuinum; videtur ergo ibi eſſe ſermo de iudice temporali,

Iudicis officium ſimiliter.

Cap. vlt.
Gloſ.
Præpoſit.

tali, quem poteſt conſtituere Epiſcopus, vbi habet temporalem iuriſdictionem, iuxta caput vltim. Ne Cleri. vel Mona. in 6. Et ita videtur intellexiſſe Gloſſ. in dicto cap. *Saluator*, & ibidem Præpoſit. Nec mirum eſt, quòd hæc etiam iudicatura vendi ab Eccleſiaſticis prohibeatur ſub dicto rigore, quia licet non pertineat ad vſum ſpiritualis iuriſdictionis, pertineat ad rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, & per quandam annexionem eſt aliquo modo ſpiritualis reſpectiuè, & ob illum reſpectum vendi prohibetur. Auditur deniq; in d.cap. *Siquis Epiſcopus*, nomen *Manſionarij*, quod in capite *Saluator*, non exponitur, nec refertur; neque etiam à Gloſſ. vel expoſitoribus in d.cap. *Siquis Epiſcopus*. Neque in dictionariis latinis hoc nomen declaratur, quia latinum non eſt. Solum ergo inuenio in Cod. Theodoſian. in L. 21. de Decurion. fieri inuentionem Præfecti Manſionum, fortaſſe ergo ſimile Eccleſiaſticum munus nomine Manſionarij ſignificatur, qui præficitur ad Clericorum, vel Canonicorum Manſiones diſtribuendas, quando Eccleſiaſticæ ſunt, & de domibus Eccleſiæ conferuntur, vel cui cura talium domorum, vel Manſionum committitur, & ita hoc munus ad quandam partem Oeconomiæ pertinebit.

Cap. Si quis.
Manſionarij officiũ quid ſit.
Gloſſ.
Leg. 21.

11. Dubitari autem poteſt, An officium Sacriſtæ, vel Theſaurarij, ſeu Cuſtodis rerum ſacrarum ſub hac materia comprehendatur. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ſub illis nominibus non comprehenditur, & prohibitio extendenda non eſt vltra verborum rigorem. Nihilominùs omnes ferè primo loco ponunt officium hoc inter ea, quæ vendi prohibentur, vt patet ex Soto dicta q.5. artic.2. vbi ait, ab Vrbano prohibitum eſſe, ne vendatur officium Sacriſtæ, idem ſignificat nomine Sacrorum Æditui, in quæſt.7. artic.1. Idem latiùs Vgolin. dicto §.7. in principio. Quinimò hìc ſignificat, eſſe Simoniam contra Ius diuinum, hoc officium vendere, quia eſt officium, quod circa ſpiritualia verſatur, vt ſunt cuſtodire, & contrectare vaſa ſacra, & veſtes, altaria præparare, & neceſſaria ad ſacrificium, luminaria accendere, & ſignum ad Eccleſiaſtica officia dare, iuxta ea, quæ tradit Iſidor. in ca.1. diſt.25. in fin. & quæ habentur extrà in tit. de officio Sacriſtæ, & de officio Cuſtodis. Ex quibus etiam colligitur, munus hoc ſolis Clericis eſſe committendum. Sed non exiſtimo, eſſe hanc materiam Simoniæ contra Ius diuinum, quia licet functiones huius muneris habent pro materia res ſacras, tamen omnes ſiſtunt in materiali parte earum, & ita omnes ſunt actiones merè corporales. Nihilominùs tamen non dubito, quin ſub dicta prohibitione Eccleſiæ comprehendantur, vel quia munus Sacriſtæ pertinet reuera ad Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem, quam generaliter comprehendit Vrbanus: vnde Sacriſta meritò dici poteſt quidam particularis Oeconomus, vel quia etiam comprehendi poteſt ſub his, qui ratione ſui officij regulæ Eccleſiaſticæ ſubiiciuntur: nam Sacriſta debet eſſe ſubiectus Archidiacono, vt dicitur in cap. vnic. de Officio Sacriſtæ, omnes autem officiales Eccleſiaſtici, quia ratione muneris ſubiiciuntur regulæ, ſeu correctioni Eccleſiaſticæ, pretio conſtitui prohibentur, vt expreſsè dixit Chalced. Concilium.

Sacriſtæ officium vendi prohibetur.
Soto.
Vrban.
Vgolin.
Opinio aſſerens eſſe Simoniã contra Ius diuinũ vendere hoc officiũ.
Iſidor
Cap. 1.
Reiicitur hæc opinio.
Vrban.
Cap. vni.
Concil. Cal.

12. Idem cenſendum eſt de officio Primicerij, de quo fit mentio in d.c.1.d.25. & extrà in proprio tit. de officio eius; cuius officium magis ad ſpirituale accedit, pertinet enim ad illum gubernatio Chori, vnde, & Magiſter Chori dicitur, vnde, aliqui cẽſent, habere aliquam iuriſdictionem Eccleſiaſticam, quod ſi verum eſſet, natura ſua eſſet inuendibile, propriè verò non habet, vt ibi notat Panor. ſed ſolùm quandam Magiſterij auctoritatem ad minores Clericos inſtruendos, ad Chorum dirigendum, quod per ſe non videtur ſufficiens, vt ex Iure diuino ſit materia Simoniæ, magis quàm officium Cantoris. Nihilominùs tamen non dubito, quin ſub dicta prohibitione comprehendatur, imò, & reduci poſſet ad generalem regulam cap. *Ad noſtram*, de Sim. vbi omne miniſterium Eccleſiaſticum vendi prohibetur, hoc enim miniſterium meritò dici poteſt Eccleſiaſticum, nam ad Eccleſiaſticam diſciplinam, & Oeconomiam quandam magis ſpiritualem pertinet. Dico autem, poſſe reduci, ſaltem poſita alia prohibitione Eccleſiæ, quia in rigore, illæ actiones non ſunt ſpirituales, nec propria materia Simoniæ ex vi diuini Iuris, vt ex dictis ſatis conſtat.

Officiũ Primicerij, Iure canonico eſt etiam prohibitũ.
Cap. 1.
Panorm.
Cap. Ad noſtram.

Sed adhuc poteſt de his muneribus dubitari, an ſicut eſt Simonia prohibita, vendere talia officia, ita etiam ſit Simonia ſimilis vendere functiones, vel opera eorum: videtur enim eſſe par ratio, vel maior, quia magis propinquè videntur actiones annexæ ſpiritualibus rebus, quàm munia. Si ergo poteſtas, & Ius ad talia munia aliquo modo facta, eſt per Eccleſiam ſpiritualis, hoc ipſo, munia illa efficiuntur ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, vt vendi non poſſint. Nihilominùs dicendum eſt, opera illa non eſſe materiam Simoniæ, ſed poſſe in toto rigore iuſto pretio æſtimari, & vendi ſeu locari. Probatur, quia ſunt merè corporalia, vt dictum eſt; ergo ex vi Iuris diuini non ſunt materia Simoniæ. Nec etiam vendi prohibentur aliquo Eccleſiaſtico Iure: nam præter ſuprà tractata nullum eſt, quod de hac materia loquatur. Et ex illis nihil colligitur: nam loquuntur de ipſis officiis, quæ ſunt ex inſtitutione Eccleſiaſtica, & per poteſtatem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis conferuntur, & in quibus oportet conſtituere perſonas iuxta eorum idoneitatem, & non propter pretium. Multùm etiam refert, quòd hæc munera gratis conferuntur, vt ex emptione illorum non ſumatur poſteà occaſio vexandi Eccleſias, & bona illarum rapiendi. Quæ rationes non habent locum in actionibus talium officiorum, prò quibus ſtipendium debetur, potéſtque accipi non ſolùm per modum ſuſtentationis, ſed condignæ recompenſationis. Quia prohibitio non eſt extendenda ad diuerſa, maximè vbi tanta rationis diſſimilitudo interuenit. 13.

An ſit Simonia vendere functiones, vel opera horum officiorum?
Pars negatiua eligitur.

Vltimò dubitari poteſt, An in vniuerſum vendere bona Eccleſiæ, vel quaſcunque res Eccleſiaſticas, ſit Simonia, quia prohibita, ſaltem quando venditio illa iniqua eſt, & iniuſta: ſimúlque ſoluenda eſt obiectio, quæ contra dicta ſumi poteſt ex d.c. *Saluator*. Nam in eo generaliter dicitur, *vendere Eccleſiaſticam rem, Simoniacum eſſe*. Et ratio ſubiũgitur. *Quia donum Dei eſt, res ipſi Eccleſiæ oblata*. Vbi apertè videtur eſſe ſermo de ipſis bonis temporalibus Eccleſiæ, nam omnia illa ſunt res à fidelibus oblatæ Eccleſiæ, & deinde poſt adductũ in exemplũ factũ Simonis, & Petri dãnationem, ſic cõcluditur. *Quiſquis igitur res Eccleſiaſticas (quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent) propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecunia exiſtimat*. Et in reliqua parte capitis hoc ipſum variis rationibus, & teſtimoniis confirmatur. Poteſtque etiam ſuaderi ex defenſione Simoniæ ſuprà poſita; nam illa eſt venditio rei ſacræ, omnia enim bona Eccleſiæ 14.

An vendere bona Eccleſiæ ſit Simonia, quia prohibita, ſaltẽ quando venditio eſt iniuſta?
C. Saluator.

inter res ſacras computantur, & eſt ſacrilega venditio, ſupono enim eſſe iniuſtam, ergo eſt ſacrilegium commiſſum per actionem voluntariam, in quo ratio Simoniæ conſummatur. In contrarium verò eſt, quia contra communem ſenſum Auctorum eſt, dicere committi veram Simoniam, vendendo poſſeſſionem Eccleſiæ, vel eius triticum, aut veſtes, etiamſi iniuſtè id fiat, quia res illa, quæ venditur, merè materialis eſt, & licet habeat aliquem ordinem ad ſpiritualia, non ſub ea ratione vẽditur, nec ille ordo eſt vera connexio, quæ faciat rem aliquo modo ſpiritualem, ſed eſt tantùm ordo ad finem, qui non facit rem inuendibilem, vt dixit D. Thom. d. art. 4. ad 1. Item ſi tales res propter iuſtam cauſam vendantur ab eo, qui poteſtatem habet, certum eſt licitè vendi, vt conſtat ex toto titulo de Rebus Eccleſ. alien. vel non, &c. Et ex capite *Apoſtolicos* 1. q. 2. Quibus locis etiam forma vendendi præſcribitur, ergo ſignum eſt, res illas non eſſe materiam Simoniæ; nam ſi eſſent, nec propter bonum finem vendi poſſent. Denique rapere bona Eccleſiæ, comburere, vel aliter conſumere, licet ſit ſacrilegium, non eſt Simonia, ergò nec iniuſtè vendere, nam illa quædam rapina eſt, vel ſacrilegum furtum.

D. Thom. — Cap. *Apoſtolicos.*

15. Opinio quorundam.

Propter hæc, quidam fatentur Vrbanum in eo textu loqui de omnibus rebus, ſeu bonis Eccleſiæ, non tamen loqui de Simonia vera, & propria, nec quoad hanc malitiã conferre vẽditionem illã cum facto Simonis, ſed ſolùm quoad originem eius, quę eſt auaritia, nam hinc radicem habuit in Simone, vt ibidem Vrbanus dicit, & habetur etiam in c. ſeq. & ſæpè in Iure. Quòd autem hæc fuerit Vrbani mens, patet, quia ad hoc declarat, Simonem per ambitionem quæſtus, & auaritiam deliquiſſe: tum etiam quia ſolùm damnat eos, qui res Eccleſiæ ad propria lucra vendunt. Hæc verò interpretatio probari nullo modo poteſt. Primò quia eſt contra proprietatem verborum Iuris, vt oſtendimus. Secundò quia ſi licentia illa permittatur, nunquam poterit probari ex Iure aliquã eſſe propriã Simoniam, maximè quãdo in ipſomet Iure dicitur tale vitiũ propter auaritiam execrabile, quod frequentiſſimè fit, vt in c. vlt. eiuſdem q. puniuntur, qui præbendas, & ſimilia vendunt, *Interueniente execrabili ardore auaritiæ.* Et ſubditur infrà, *Quoniam Simoniacum eſt.* Quis autem dicat, illud vocari Simoniacũ, quia imitatur factum Simonis in radice, non in malitia Simoniæ? At eodem modo loquitur Vrbanus. Simile argumentum ſumitur ex cap. *Ex multis*, ibidem; nam ad damnandam Simoniam, præmittit ibi Alexan. *Ex iniqua concupiſcentia fieri concupiſcens, &c.* Item ex ca. *Quicquid*, 101. q. 1. ibi, *Pro huiuſmodi ambitione.* Meliùs ex c. 20. eadem cauſ. & q. Vbi ſic ait Greg. *Cùm omnis auaritia, idolorũ ſit ſeruitus, quiſquis hãc, & maximè in dandis Eccleſiaſticis honoribus vigilanter non præcauet, infidelitati ſubijcitur.* Infidelitatem vocat Simoniacam hæreſim, vt ipſe loqui ſolet Et ſimilia ſunt multa in tit. de Simonia. Quod ſi abſurdũ eſſet omnia hęc Iura interpretari de imitatione Simonis quoad auaritiam, non quoad prauitatem Simoniæ, non licet deciſionem Vrbani ſic exponere, cùm nõ aliter, nec minùs expreſsè loquatur. Eò vel maximè quòd in Canonibus etiam ſolet diſtingui Simonia à ſordida auaritia, vt ſpecialiter obſeruari poteſt in Trid. ſeſſ. 24. c. 14. do Refor. ibi, *Ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpicionem habent, &c.* Vrbanus autem in d. c. non loquitur tantùm de ſordida auaritia, ſed de illa, quæ in execrabile Simoniæ vitium hominem præcipitat, quam vocauit *execrabilem auaritiæ ardorem*, Innoc. II. in d. c. vlt.

Vrban. — Reijcitur. Cap. vlt. — Cap. *Ex multis.* *Alex.* — Cap. *Quidquid.* Cap. 20. *Greg.* — *Conc. Trid.* — *Innoc. II.* Cap. vlt.

eiuſdem q. Tertiò omnia, quæ allegat Vrbanus in d. cap. *Saluator*, de vera Simonia loquuntur, & alia etiam Iura, quæ cum illo concordant, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergò.

Aliqui ergò ex Canoniſtis, qui de vera Simonia tantùm intelligunt, fatentur eſſe Simoniam veram, vendere inique quæcunque bona Eccleſiæ, dicunt tamen non eſſe ex natura rei, ſed ex alio Iure prohibente, & ideò non extendi vltra prohibitionem, & ob hanc cauſam venditionem iuſtam temporalium bonorum Eccleſiaſticorũ, non eſſe Simoniã, quia prohibita non eſt. Et ita facilè ſoluunt rationes ſuprà in contrarium obiectas. Ita tenet ibi Præpoſit. n. 3. cum Archid. ibidem, quem in hoc ſequitur Rebuff. in Compend. alienat. rer. Eccleſ. n. 113. Veruntamen hæc ſententia ſingularis videtur, & aliena à communi mente Doctorum. Nam communiter in Iure ſacrilegium ſpecificè ſumptum, & Simonia tanquam diuerſa vitia ponuntur, iniuſta autem venditio rerum Eccleſiaſticarum, ſacrilegium dicitur in Iure, non Simonia, vt patet ex ca. *Omnes*, cum aliis, 17. q. 4. ergo. Item fur, qui accepit res Eccleſiæ, & poſteà illas vendit, non committit peccatum ſpecie diſtinctum ab eo, quòd commiſit furando, ſed illud repetit, primum autem non fuit Simonia, ſed furtum ſacrilegum, cap. *Quid ergo* 23. quæſtione 4. ergo.

16. Aliorũ ſententia aſſerens eſſe veram Simoniam vendere iniquè bona Eccleſiæ. — *Præpoſit.* *Archid.* *Rebuff.* Impugnatur. — C. *Omnes.* — Cap. *Quid ergo.*

Alij ergo limitant textum illum ad res conſecratas, ſeu ita ſacras, vt non poſſint conuerti ad vſus profanos: de quibus videri poteſt Nauarrus in Cõment. de Spoliis ad caput, *Non liceat* 12. quæſt. 2. §. 18. num. 7. & 8. vbi inter alia refert Gloſſam in capit. *Altare* 1. quæſt. 3. quæ dixit, res oblatas ad altare non poſſe vendi, quia putauit eſſe ex rebus ita ſacris, vt non poſſint poſteà profanari. Quod quidem (vt benè Nauarrus docet) verum non eſt quoad exemplum, tamen ex illa veluti exceptione rectè colligitur, res ſic ſacras vendi non poſſe, alias verò res Eccleſiæ, quæ latiori modo vocantur ſacræ, eſſe vendibiles. De prioribus ergo rebus ſacris intellexerunt textum illum antiqui expoſitores, vt ibi refert Gloſſa verb. *Eccleſiaſticum.* Et videtur ſenſiſſe Gratianus, qui in fine illius capitis ait, *Nec circa venditores Rerum ſacrarum ſufficiant*, Gloſſa enim ibi, verba illa dicit non eſſe de textu, quòd ſi de textu ſunt, vt fortaſſe eſt verius, magis probarent, & ita etiam ſentit Archidiaconus ibi. Sed contra hoc eſt, quia etiam hæ res pro materiali poſſunt vendi ſine Simonia; item quòd illa expoſitio non hãbet fundamentum in textu.

17. Limitatio aliorum explicatur. — *Nauarr.* Cap. *Non liceat.* *Gloſſ.* — *Gloſſ.* *Gratian.* *Gloſſ.* — *Archid.*

Dico ergo, vendere bona Eccleſiæ mobilia, vel immobilia, etiam ſacra, ſi non vendantur vt ſacra, nec ratione ſpiritualibus, quam habent, non eſſe Simoniam, etiam Iure Eccleſiaſtico prohibitam, vt probant omnia adducta, ſuprà de hoc ſatis dictum eſt. Conſequenter igitur aſſero, Vrbanum in illo textu non loqui de his rebus ſecundùm ſe ſpectatis, ſed de Eccleſiaſticis adminiſtrationibus, & conſequenter de his bonis; quatenus poſsũt eſſe materia alicuius Eccleſiaſtici officij ſeu miniſterij. De his enim officiis ibi præcipuè agit, & iuxta intentionem ſuam loquitur de Eccleſiaſticis rebus. Nam qui vendit verbi gratia *Oeconomiam* Eccleſiæ, vendit rem Eccleſiaſticam, nam illud officium, Eccleſiaſticum quid eſt, & conſequenter vendit aliquo modo res illas, quę illi adminiſtrationi ſubiiciuntur, quatenus pro pretio alicuius poteſtati, & regimini illas committit. Et ſic etiam Gloſſa ibi textum exponit de Eccleſiaſtica adminiſtratione, & Gloſſa in capite, *Si quis obiecerit*, eadem quæſt. Et hoc magis probant Archid. Præpoſit.

18. Authoris ſententia, vendere bona Eccleſiæ, etiam ſacra, ſi non vendantur vt ſacra, nulla Simonia eſt. — *Gloſſ.* *Archid.*

Præpoſit.& alij,ſolùm nos addimus, Vrbanum ita fuiſſe locutum generali modo de rebus Eccleſiæ & de rebus oblatis à fidelibus, quia qui adminiſtrationem Eccleſiaſticam vendit,omnia bona Eccleſiæ quodammodo vendit. Non ergo tractat de venditione bonorum temporaliũ Eccleſiæ, quæ per modum diſpenſationis fieri poteſt ab habentibus poteſtatem:nam hæc non eſt abſolutè prohibita,& licet modus licitus ſit à Iure præſcriptus,tranſgreſſio eius non pertinet ad Simoniam, ſed ad indebitam adminiſtrationem per iniuſtitiam, & ſacrilegium. Nec etiam tractat de venditione talium rerum per iniquam earum occupationem, quæ ad ſacrilegum furtum pertinet,& per ſe magis eſt violenta cõtrectatio rei alienæ, quàm voluntaria negotiatio. Sed loquitur de venditione talium rerum in ordine ad earũ adminiſtrationem,& gubernationem,quæ ſolùm fit,vendẽdo eccleſiaſtica officia,vt dictum eſt.

CAPVT XXX.

An pretium ad Simoniam neceſſarium, ſit temporale, vel poßit eſſe ſpirituale? & conſequenter, An commutare ſpirituale pro ſpirituali ſit Simonia ex natura rei?

1. Incipit explicari tertia diuiſio Simoniæ ex parte pretij.

DIximus de materia Simoniæ, dicendũ eſt iam de pretio: nam cùm Simonia cõmittatur per contractum onerosum, conſiſtentem in commutatione rei ſpiritualis per modum venditionis, vel æquiualentis contractus, neceſſe eſt, vt ibi pretium interueniat. Et quoniam hoc multiplex eſſe poteſt, & in Iure diſtingui ſolet in varias ſpecies, priuſquã ad illam deſcendamus, neceſſe eſt, vt genus ipſum explicemus. Duo autem in hoc pretio conſiderari poſſunt. Vnum eſt res illa materialis,quæ in cõmutationem rei ſpiritualis datur. Aliud eſt reſpectus, ſub quo danda eſt, vt habeat rationem pretii quam poſſumus formale pretij appellare. Hæc igitur declarãda ſunt, quoniam hinc pendet multorum dubiorũ de Simonia deciſio;tamen quia formale pretij intelligi nõ poteſt ſine ordine ad pactum,in quo ipſa Simonia cõſummatur, ideò in quarta deciſione ſimul cum ipſo pacto meliùs explicabitur. Hîc ſolùm ſupponimus, ad rationem pretij, non ſatis eſſe, quòd pecunia pro actione ſpirituali detur quocunque modo, etiamſi aliàs non eſſe danda: multis enim modis poteſt licitè dari, & accipi, vt videbimus.Oportet ergo,vt detur in commutationem, & quaſi appretiationem, rei, quæ pro pecunia datur,& hanc vim habet particula *Pro*,quando dicitur, Simoniam committi, quando ſpirituale pro temporali datur. Quomodo loquitur Diuus Thomas dicta quæſt. 100. arti. 1. & 2. & ibi Sot. & alij,& benè Nauarrus capit. 23. numer. 100. ver. 4. Imò,& Iura ita loquuntur capit. *Cum in Eccleſia*, capit. *Non ſatis*, capit. *Sicut*. 2. de Simon. capit. *Placuit*, cum aliis 1. q. 2. Vbi videri poſſunt Archid. in capit. *Ordinationes*, num. 8. Præpoſit. numer. 5. qui in re idem dicunt. Hoc ergo poſito,in præſenti ſolùm tractamus de re, quæ ad Simoniam ſufficit, ſi pro illa in omni proprietate, & rigore ſpiritualis res detur.

In pretio duo conſideranda, materiale ſcilicet, & formale.

Quid requiratur ad rationem pretij?

D. Thom. *Sot.* *Nauar.* *Ca. Cum in.* *Ca. Sicut.* *Ca. Placuit.* *Archid.* *Præpoſit.*

2. Status quæſtionis.

Vt ergo ab vniuerſalioribus procedamus, videndum in primis eſt, An res ſpiritualis poſſit habere rationem talis pretij? Sumitur autem hic res ſpiritualis eodem modo, quo in definitione Simoniæ, & diſtinguitur ab omni re temporali, quæ vel eſt pecunia,vel illa æſtimari poteſt, quia & naturaliter, vel ciuiliter habetur, & ad vſus,& commoditates humanas ordinatur,& vtilitatem habet. Et ita idem eſt quærere, An ſpirituale poſſit eſſe pretium in Simonia, quod quærere, An commutatio ſpiritualis pro ſpirituali Simoniaca ſit? Quod poteſt tractari vel ex natura rei, vel ex Iure Eccleſiaſtico. De hoc ſenſu poſteriori dicemus in ca. ſequenti: hîc in priori loquimur.

3. Opinio aſſerens cõmitti Simoniã ſi detur ſpirituale pro ſpirituali. *Richard.*

Circa hoc igitur aliqui dixerunt. Simoniam eſſe, dare ſpirituale pro ſpirituali, ſi ex vero, & proprio pacto oneroſo fiat. Ita tenet Richard. in 4. diſtinct. 25. articulo 5. quæſtione prima ad primum, vbi duas rationes adducit. Prior eſt, *quia emitur* (ait) *res à non domino*, ſuprà autem oſtendimus, vnam ex radicibus Simoniæ eſſe, quia homo non eſt dominus rerum ſpiritualium, quæ ratio æquè videtur procedere, etiamſi pro re ſpirituali illam conferat. Poſterior ratio eſt, quia eſt contra rationem gratiæ vt vendatur pro quocunque pretio, etiam ſpirituali, quia eo ipſo non erit gratia. Addit etiam, omnem pactionem in his, eſſe prohibitam in Iure, capite *Tua nos*, de Simonia. Sed hoc in rigore non probat de Iure diuino, de Iure autem Eccleſiaſtico, ſequenti capite dicetur. Idem tenet expreſſè Palud. ibidem; quæſtione ſecunda numero 15. Supplem. Gab. quæſtion. ſecunda, art. tertio, dubio quarto in fi. Adrianus Quodlib. 9. circa finem ad 4. confir. 2. argum. & ad 5. quia magnam vim facit in verbo Domini: *Gratis accepiſtis, gratis date*. Citantur etiam pro hac ſententia aliqui Canoniſtæ; ſed illi loquuntur fortaſſe de Iure poſitiuo, de quo inferiùs. Poteſt hæc ſententia vlteriùs ſuaderi. Quia ſi licet de præſenti commutare vnam rem ſpiritualem pro alia ſpirituali, licebit etiam in præſenti dare, verbi gratia, Miſſam, dummodo alter obligetur ad dicendum aliam in futurum: & conſequens eſt falſum, quia illa obligatio in futurũ,eſt pretio æſtimabilis: ergo. Denique licebit alicui dare pretioſa vaſa ſacra; vt mihi conferat ſuum beneficium, loquendo ex natura rei, ſecluſa prohibitione poſitiua: conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet: quia ibi commutatur ſpirituale pro ſpirituali. Minor autem patet, quia in tali commutatione, neceſſariò miſcetur æſtimatio rei ſpiritualis, non ſolùm ratione ſpiritualitatis, ſed etiam ratione materiæ.

C. Tua nos.

Adrian.

Nihilominùs dicendum eſt primò, pretium Simoniæ, ſtando in ſolo diuino Iure, debet eſſe aliquid temporale, nec ſpirituale ſufficere. Hæc aſſertio eſt communis Doctorum, quos ſtatim referam. Et ſumitur 1. ex Actor. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri*. Vbi Simoniæ malitia ponitur in commutatione rei ſpiritualis pro pecunia; ſub pecunia autem comprehenditur, quicquid pecunia æſtimatur, vt ex Ariſt. 3. Polit. docuit Diuus Thomas dicta quæſtione 100. articulo 2. & 5. Idémque colligi poteſt ex verbis Chriſti, Matth. 10. Vbi poſtquam Chriſtus dixit, *Gratis accepiſtis, gratis date*, ſubiungit. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, &c.* tacitè declarant, gratuitam dationem excludere pretium auri, & argenti. Et ita expoſuit expreſsè Hieronymus ibi, & Chryſoſtomus homil. 33. in Matth. ita illa coniunxit, *Nihil poſſideatis, gratis accepiſtis, gratis date*. Et Diuus Thomas ibi exponit: *Gratis date, id eſt, non propter aliquid temporale. Et quia poſſent dicere* (inquit) *Vnde ergo viuemus, ſubdit, Nolite poſſidere, &c.* Et eodem modo exponunt cæteri Patres. Præterea probari poteſt hæc aſſertio ex capite *Ad quæſtiones* de Rerum permutat. Vbi ait Eccleſiam poſſe pro Eccleſia permutari, & temporalem poſſeſſionem pro

4. Stãdo in Iure diuino pretiũ Simoniæ debet eſſe quid temporale, neq; ſufficit ſpirituale. *Actor.* 8.

Ariſtot. *D. Thom.* *Matth.* 10.

Hieron. *Chryſoſt.* *D. Thom.*

C. Ad quæſtiones.

pro temporali poſſeſſione, dummodo contractus non miſceantur. Cuius ratio non eſt alia, niſi quia quando Eccleſia pro Eccleſia datur, nō pro re temporali datur, ſed pro ſpirituali, quæ non habet rationem pretij: ſupponit ergo, pretium debere eſſe rem temporalem. Ratio denique reddi poteſt, quia indecentia, & malitia in commutatione Simoniaca, naſcitur ex improportione inter materialē rem, & ſpiritualem, vt conſtat ex dictis ſuprà hoc libr. cap. 1. & 2.

5. *Cōmutare rē ſpirituale cū re ſpirituali non eſt Simonia ex vi Iuris diuini.*

Dico ſecundò, Commutare rem verè ſpiritualem pro re vere ſpirituali, non eſt Simonia ex vi Iuris diuini, etiamſi cum omni proprietate, & pacto vna res ſpiritualis pro alia detur. Ita ſentit D. Thomas in loco cit. ex Matth. 10. & in 4. diſtin. 25. quæſtion. 3. artic. 3. ad 8. & Durandus ibi quæſtione 5. numer. 9. Maior quæſtion. 6. Argent. articulo 4. ad 3. Sot. lib. 9. quæſtion. 5. articulo 2. Victoria ſuprà, numer. 17. Licet enim in numer. 8. confusè loquatur, exponendus videtur iuxta ea, quæ poſtea expreſsè dicit. Idem ſentit Couarru. lib. 1. Var. capit. 5. numero 4. Et ſequitur apertè ex præcedenti aſſertione. Primò quia talis commutatio non eſt prohibita per Chriſti verba, *Gratis date*, vt ex Patrum expoſitione conſtat, ergo ſignum eſt, non eſſe contra Ius diuinum naturale. Secundò quia vbi non eſt pretium, non eſt venditio; neque emptio, ſed quando datur ſpirituale pro ſpirituali, nullum datur pretium; ergo. Dices: Nonne Iſai. 55. dicitur. *Venite, emite abſque argento?* Reſpondeo, ibi potius ſignificari, illam non eſſe venditionem, nec emptionem humanam, ſed aliud genus acquiſitionis, in qua licet ab homine aliquid poſtulatur, non eſt vera emptio humana. Vnde rectè ibi Hieronymus perinde putat dictum eſſe, *Emite abſque argento*, ac *gratis accipite*, adducens dicta verba Chriſti, *Gratis accepiſtis*: & Pauli, *Gratia ſaluati eſtis*, Epheſ. 2. Et concludit, *Mirum in modum emunt aquas abſque pecunia.* Igitur vbi pecunia non interuenit, vel aliquid æquiualens, non eſt emptio; nec ergo eſt Simonia. Vnde argumentor 3. Nam per talem commutationem non fit iniuria, vel irreuerentia rei ſpirituali, ſicut non fit iniuria gratiæ, quòd pro gratia detur, iuxta illud Ioan. 1 *Gratiam pro gratia.* Et ita expeditur obiter ſecunda ratio Richardi, quia non eſt contra rationem gratiæ, quòd pro gratia detur. Sicut etiam non eſt contra excellentiam ſpiritualis præmij, quòd pro ſpirituali merito detur; ſic ergo nulla fit iniuria rei, vel actioni ſacræ, ſi pro alia ſimili commutetur. Denique vſus Eccleſiæ, & piorum hoc confirmat, nam ſpirituales ſatisfactiones, vel deprecationes inter ſe commutant, & Curatus poſtulat à vicino Curato, vt pro ſe vno, vel alio die Parochiæ ſuæ inſeruiat, reſponſurus alio die ſeruitium pro illo in eius Eccleſia. Et ſimiles commutationes in ſacrificiis, in audiendis confeſſionibus, quotidie fiunt.

D Thom. Matth 10. Durand. Maior. Soto. Victor. Couar. — Obiectio. Iſai. 55. — Satisfit. Hieron. — Epheſ. 2. — Ioan. 1. — Soluitur 2. argumentū Richar.

6. *Reſpōdetur ad primam rationem Richard.*

E Neque obſtat, quòd non ſumus domini ſpiritualium rerum, quæ erat prima ratio Richardi: tum quia non eſt hæc completa ratio per ſe ſufficiens ad Simoniam, niſi res ſpiritualis, vt temporalis æſtimetur. Tum etiam quia reuera habemus aliquod dominium (vt c. 2. dicebamus) ſaltem ratione operum liberorum, quæ in his ſpiritualibus exercemus, vel ratione materiæ, cui ſpiritualitas adhæret, vt habere poteſt homo dominium calicis, roſarij benedicti, aut imaginis. Vnde quoad opera ſpiritualia, licet non poſſit homo habere rationem ſui laboris, vel operis, & dominij eius: vt illud vendat pretio, quia non eſt ſeparabile in ven-

A ditione ab ſpiritualitate; tamen vt illud commutet pro opere ſpirituali, poteſt habere rationem ſui dominij commutando opus pro opere, & ſpiritualitatem pro ſpiritualitate; in hoc enim non fit permiſtio, ſed totum pro toto commutatur, ſeruata tamen proportione. Similiterque in rebus ſacris poteſt ita fieri commutatio, vt habeatur ratio ad ſpirituale, quod in eis eſt: in quo differt talis commutatio à venditione talis rei: nam in venditione non poteſt haberi reſpectus ad benedictionem, in commutatione verò vnius grani benedicti pro alio poteſt haberi hic reſpectus; quia poſſum intēdere dare hoc ſpirituale pro illo ſpirituali, & pro grano nō benedicto non darem. Denique eſto, non ſimus domini, ſumus diſpenſatores horum bonorum, B præſertim eorum, quæ ab vnoquoque priuatim poſſidentur, quorum habemus liberam adminiſtrationem in his omnibus, quæ vel eorum reuerentiæ, vel ſuperiorum legibus non repugnat. Et ita poſſumus ea liberè donare quantùm eſt ex hoc capite. Ita ergo poſſumus illa inter ſe commutare, quia hæc cōmutatio horum bonorum, quædam diſpenſatio illorum eſt, & quando ſpirituale pro ſpirituali commutatur, nulla eſt indecentia, nec prohibitio ex lege diuina, & ideò niſi intercedat lex humana, nulla eſt ratio Simoniæ.

Ad fundamentum Adriani iam reſponſum eſt. 7. *Soluitur prima confirmatio.*
Ad 1. verò confirmationem à nobis additam reſpondetur tribus modis poſſe fieri hanc commutationem. C Primò ſi intercedat mutua obligatio ad aliquid ſpirituale pro alio faciendum, & tunc ſpirituale datur pro ſpirituali, & obligatio pro obligatione, & ſic ſeruatur proportio. Secundò, ſi tantùm intercedat reciproca traditio de præſenti rei ſacræ pro ſacra, ſeu actionis ſpiritualis pro actione. Tertiò ſi vnus ſtatim dat, vel facit, vt alter poſteà recompenſet, & tunc dicunt aliqui commutationem fieri inter res ſpirituales, obligationem autem eius, qui ſtatim rem non exhibet, non eſſe pretium rei ſpiritualis, quam accipit, ſed neceſſariam quandam conditionem, quæ ex dilatione D ſolutionis naſcitur. Sed inſtari poteſt ex materia *Inſtantia.* de Vſura: nam ſequitur, poſſe exigi ab alio propter mutuum, vt ſe obliget ad mutuandum in futurum. Sequela patet, quia etiam ibi dicam, mutuum præsēs non dari niſi pro mutuo futuro: obligationem autem non eſſe pretium mutui, ſed neceſſariam conditionem, quæ ex dilatione alterius mutui ſequitur. Addendum ergo eſt in præſenti materia, illam obligationem etiam reputari quid ſpirituale, & propterea non eſſe pretio æſtimabilem, per ſe loquendo, quia tanquam omninò vnum cum re ſpirituali tradenda, vel facienda computatur. Sicut quando quis ex mutuo manet obligatus ad ſoluendum, non eſt obligatio æſtimabilis diſtinctio pretio ab ipſo capitali. Quia ergo hîc pretium ſpirituale (vt ſic dicam) poſtea ſoluendum ſpirituale eſt: ideò etiam obligatio, quæ ex commutatione intrinſecè naſcitur, tanquam ſpirituale quid reputanda eſt, vt in ſuperioribus dixi. Vnde in prædicto caſu nō poſſet pretio redimi, aut vendi ſine Simonia. Quòd autem interdum poſſit eſſe temporaliter oneroſa, accidentarium eſt: ſemperque intelligendum eſt, obligare ſine graui incommodo.

Ad vltimam confirmationem de commutatione beneficij pro calice pretioſo, reſpondeo, negando ſequelam: eſt enim talis commutatio Simoniaca ex natura rei, quia reuera non ſpirituale pro ſpirituali, ſed tēporale pro ſpirituali datur. Vnde oportet in hac commutatione maximè obſeruare, an commu- 8. *Cōmutare beneficium pro calice Simonia eſt ex natura rei.*

commutatio fiat inter res merè ſpirituales, vel inter res miſtas ex ſpirituali, & temporali: nam in prioribus nullum eſt periculum Simoniæ ex parte materiæ, quia licet contingat vnam eſſe digniorem alia, ſemper ſunt eiuſdem ordinis; vt ſi duo Sacerdotes conueniant, Ego tibi pœnitentiam miniſtrabo, tu da mihi Euchariſtiam, & ſic de ſimilibus. In aliis verò miſtis aliquid poteſt eſſe periculi, ne fortaſſe exceſſus in re temporali per ſpiritualem compenſetur, vt ſiquis roſarium benedictum pretioſæ materiæ tribuat pro vili, quia habet maiores indulgentias, non carebit labe Simoniæ, nam cenſeretur emere ſpirituale, & alter vendere. Oportet etiam ſeruare proportionem, quia temporale poteſt eſſe annexum ſpirituali antecedenter, & conſequenter & quando temporale ſe habet antecedenter ſemper eſt per ſe vendibile, non verò quando ſe habet conſequenter, vt ſuprà dictum eſt. Hinc ergo fit, vt ſacrum pro ſacro, ſi in vtroque temporale eſt annexum antecedenter, optimè commutetur, vt calix, pro calice; & tunc ſi in materia ſit inæqualitas, poteſt fieri pecunia recompenſatio, quia tota materia vendi poſſet: ſi verò in ſpirituali ſit inæqualitas (ſicut de indulgentiis dicebamus) nulla poteſt intendi recompenſatio, ſed gratis condonandus eſt exceſſus. At verò ſi commutarentur ſpiritualia, quæ habent temporalia annexa conſequeter (etiam ſecluſa prohibitione Eccleſiæ) licet in temporalibus eſſet inæqualitas: non poſſet temporali pretio compenſari, quia neceſſariò emeretur ſpirituale, à quo pendet iuxta ſuperius dicta, quæ etiam latius ſequenti capite dicemus. Atque hinc fit, vt ſpirituale, cui antecedéter eſt annexum temporale, commutari non poſſit, etiam ex natura rei pro ſpirituali, cui ſunt annexa temporalia conſequéter, vt calix pro beneficio. Quia quando temporale antecedenter ſe habet, id quod primò, & quaſi fundamentaliter datur eſt temporale, quod etiam in tali re eſt vendibile, in alia vero re, in qua temporale eſt conſequens ac ſpirituale, quod primò, & per ſe datur, eſt ſpirituale; & ita tunc emeretur ſpirituale vnius pro temporali alterius. Oportet ergo ſeruare proportionem, ita vt vel ſpiritualia, quæ commutátur, pura ſint, vel ſi habeant temporale annexum, in vtroque ſit antecedenter, vel in vtroque conſequenter, & vt non miſceatur compenſatio temporalis pro ſpirituali.

9. *Vana iudicatur illa quæſtio, an poſſit cum Deo Simonia cōmitti.*

Tandem ex dictis intelligi poteſt, vanā eſſe quęſtionem, an poſſit cum Deo ipſo Simonia cōmitti, offerendo illi aliquod temporale opus ad emendū ab ipſo ſua dona, vel mirabilia opera, vt ſanitatem extraordinario modo reſtitutam propter eleemoſynam vel aliquid huiuſmodi. Certum eſt enim in his promiſſionibus, & quaſi pactis, ſeu votis conditionatis cum Deo, vel Sanctis, nullam eſſe poſſe Simoniā. Tum quia id, quod offertur, ſemper eſt ſpirituale obſequium: nam licet opus promiſſum, vel bona materialia, & temporalia videantur, offeruntur ſemper vt ſpiritualia obſequia; & ita ſemper, ſpirituale pro ſpirituali commutatur. Tum etiam, quia nec ibi eſſe poteſt Simonia realis, vel conuentionalis ſecūdùm rem, cùm Deus ſit Dominus omnium, & poſſit de omnibus diſponere prout voluerit, nec etiam ex parte hominis poteſt eſſe mētalis, vel attentata Simonia; ſicut fuit in Simone Mago, quia etiam petit ab omnium Domino, & cum eo negotiatur, & illi offert dona ab ipſo accepta, non vt materialia pretia, ſed vt ſpiritualia obſequia; vel etiam poteſt offerre vt merita; vel vt ſatisfactiones, aut de congruo, aut de condigno, & obligationem ad illa etiam offerre poteſt vt ſpecialem cultū Religioſum. Nec poteſt quis eſſe tam ſtolidus (niſi ſit infidelis valde ruſticus) qui putet aliter poſſe à Deo emi eius beneficia, vt illi offerat pecuniam, vel aliquid æquiualens in pretium. Quapropter nulla diſtinctione hic opus eſt, nec maiori diſcuſſione. Nec oppoſitum dixit Innoc. qui citari ſolet in c. *Scriptura* de voto: nā licet priùs in contrarium argumētetur, poſtea veritatem ſtatuit, quam ibi Abbas, & alij ſequuntur. Et fortaſſe in ſequenti volumine agentes de voto plura de hôc puncto dicemus.

Innoc. C. Scriptura Abbas.

CAPVT XXXI.

Vtrùm in ſpiritualium commutationem, præſertim beneficiorum, poſſit vera Simonia committi, ſaltem contra Eccleſiaſticum Ius?

1. *Proponitur pars negatiua. Durand.*

Videri poteſt, non eſſe poſſibilem talis Simonię modum, quia non poteſt eſſe Simonia, niſi verum pretium interueniat; ſed per Ius poſitiuum fieri non poteſt, vt res ſpiritualis habeat veram rationem pretij; ergo nec poteſt fieri, vt talis commutatio ſit Simoniaca. Maior patet ex dictis, quia ſine pretio non eſt venditio, nec ſine venditione Simonia. Minor etiam patet, quia de ratione pretij eſt, vt ſit res temporalis, & materialis, vt etiam oſtenſum eſt. Et declaratur, quia ſi res illa, pro qua altera ſpiritualis datur, in ſe non eſt pretio æſtimabilis, iam nō æſtimatur pretio res altera, quæ pro illa datur, & conſequenter ibi non interuenit deformitas Simoniæ. At Eccleſia per ſuam prohibitionem non poteſt facere, vt res ſpiritualis temporalis fiat, vel pretio ęſtimabilis; ergo nec poteſt facere, vt commutatio rerum ſpiritualium inter ſe cum proportione facta, ſit Simonia. Atque hanc partem defendit Durandus; cum quo c. 8. diſpenſatum eſt. *Durand.*

2. *Sententia omnem cōmutationē rei ſpiritualis pro alia Simoniacā eſſe ex Iure Eccleſiaſt.*

Aliunde verò apparet ex Iure Eccleſiaſtico factum eſſe, vt omnis commutatio rei ſpiritualis pro alia etiam ſpirituali, Simoniaca ſit. Probatur, quia in Iure omnis pactio in diſtributione, ſeu traditione ſpiritualium rerum prohibetur; ergo etiam pactio de dando ſpirituali pro ſpirituali prohibita eſt quia Ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. Antecedens conſtat ex cap. vlt. de Pactis, & ex c. *Præterea*, 2. de Tranſact. cap. *Tua nos*, de Simon. cum ſimilibus: in quibus omnis pactio in ſpiritualibus abſolutè, & ſimpliciter improbatur. Atque hanc ſententiam docuerunt aliqui Canoniſtæ in dicto capite vltimo de Pactis, vt Cardinal. Imol. Anton. Tribui etiam ſolet Nauar. dict. cap. 23. num. 100. verb. 2. Sed reuera illam non docet, vt videbimus.

Cap. vlt. C. Præterea. C. Tua nos. Cardin. Imol. Anton. Nauar.

3. *Non repugnat hanc cōmutatationem eſſe Simoniacā ſolùm quia ſit contra prohibitionem Eccleſiæ.*

Dico ergo 1. Non repugnat, commutationem ſpiritualis pro ſpirituali aliter factam, quàm legibus Eccleſiaſticis permiſſa ſit, verè, ac propriè eſſe Simoniacam, ſolum quia contra Eccleſiæ prohibitionem ſit. Hanc aſſertionem tradidimus ſuprà cap. 8. in generali, hic verò ad particulares materias applicanda eſt. Illam ergo docet Nauar. dicto ver. 2. refertque pro illa Syluestrum verb. *Simonia*, q. 13. ver. 4. Angel. *Simonia* 3. num. 4. Idem tenet Sylueſt. verb. *Permutatio*, 2. q. 4. Et in beneficiis id docent communiter Canoniſtæ in capit. *Quæſitum*, de Rerum permut. & in capit. *Ex parte* 1. de Officio delegat. Et ſumitur ex D. Thom. dicta quæſt. 100. art. 1. ad 5. Tenet Palud. 4. diſt. 25. quæſt. 5. Et idem ſentiunt Maior, Richard. Argent. & alij, ſolo Durādo excepto. Sot. dicta quæſt. 5. art. 2. Victor. dicto num. 17. Qui omnes ferè in beneficiis loquuntur,

Nauar. Syluest. Angel. D. Thom. Palud. Maior. Richard. Argent. Sot. Richard.

& ab illis ſumi poteſt generale argumentum. Nam beneficium Eccleſiaſticum ſimpliciter eſt quid ſpirituale, & ideò commutatio vnius pro alio ſi purè fiat, id eſt ſine adiectione, vel reſeruatione alicuius temporalitatis, ſed ſimpliciter vnum pro alio conferendo, ex vi ſolius iuris diuini, Simonia non eſt, iuxta dicta in cap. præced. Et nihilominùs per Eccleſiam facta eſt Simoniaca, ſi abſque auctoritate Prælati per ſolam pactionem priuatornm beneficiatorum fiat, vt nunc ſupponimus, & in ſequenti aſſertione oſtendemus; ergo.

4. Enodatur dubiú circa cõmutatiõne beneficiorũ.

Sed fortaſſe aliquis dubitabit in hoc exemplo, quia permutatio beneficiorum priuata auctoritate non tantùm Eccleſiaſtico Iure prohibita eſt, ſed etiam diuino, ſuppoſita tali beneficiorum inſtitutione, quia beneficium ex natura ſua, quam habet à tali inſtitutione, poſtulat auctoritatem ſuperioris, vt alteri conferri poſſit. Sed hoc non obſtat, nam aliud eſt conſiderare impoſſibilitatem, vt ſic dicam, tranſlationis beneficij in aliud, & receptionem beneficij alterius priuata auctoritate, aliud verò eſt conſiderare pactionem, & permutationem priuatorum inter ſe. Nam prior actio, vel potiùs conatus per ſe, & natura ſua illicitus eſt, & ſacrilegus. Tum quia illo ſpiritualia indignè tractantur, & vſurpantur, ac conferuntur, totúmque factum irritum eſt natura ſua. Tum etiam quia eſt iniuſtitia vſurpatæ iuriſdictionis; nam beneficiorum collatio, & inſtitutio, ad ſolum Prælatum ratione iuriſdictionis ſuæ pertinet. Tamen in eo, vt ſic, non eſt Simonia, quia ibi non conſideratur ratio venditionis, vel permutationis, ſed iniquæ intruſionis. Eſt ergo illud ſacrilegium alterius rationis contra diuinum Ius, ſuppoſita inſtitutione, quã ſuo Iure poſtulat beneficiorum finis, & natura. At verò ſine hoc ſacrilegio poſſet intelligi commutatio vnius beneficij pro alio ex conuentione partiũ inter ſe obtinendo poſtea collationem, & inſtitutionem à Prælato, nec ſciente, neque approbante contractu permutationis inter ipſos factum, & in hoc dicimus, non inueniri Simoniam contra Ius diuinum, & fatentur omnes Doctores citati, & alij quos referemus, & probant adducta, ſuperiori cap. Et ſolet confirmari, quia ſi illa permutatio eſſet de ſe mala, etiam nunc fieri nõ poſſet auctoritate Prælati, quod falſum eſſe conſtat. Sed quantam vim hoc habeat ſtatim dicemus. Sic ergo exemplum illud rectè probat concluſionem.

Cõmutatio vnius beneficij pro alio ex ſola conuẽtione partium inter ſe non eſt Simonia contra Ius diuinum.

5. An ſit aliqua peculiaris ratio, vt fiat prohibitio in ſpiritualibus qui bus temporalia ſunt ãnexa, & non in aliis ſpiritualibus?

Sed vlteriùs conſiderari poteſt in hoc exemplo, & ſimilibus, in quibus temporalia ſunt ſpiritualibus cõnexa ſpecialem rationem inueniri, ob quam in eis meritò fieri poſſit prohibitio, quæ non inuenitur in aliis ſpiritualibus rebus, vnde inferri poſſet videtur, non eſſe aſſertionem extendendam ad materias purè ſpirituales. Declaratur, quia in beneficiis licet titulus ſit ſpiritualis, prouentus ſunt temporales, & ſunt ita ſpiritualibus functionibus annexi, vt ex illis neceſſitate quadam dimanent, vnde facilè fieri poterit, vt in commutationibus talium ſpiritualium rerum maior ratio temporalium, quam ſpiritualium habeatur. Quod aliquo modo derogat ſpiritualium dignitati, & conuenienti adminiſtrationi, & ſaltem habet ſpeciem mali, quæ ab omnibus Chriſtianis cauenda eſt dicente Paulo 1. Theſſal. 5. *Ad omni ſpecie mali abſtinete vos*, maximè verò hoc ſeruandum eſt Eccleſiaſticis perſonis & in pertractandis ſpiritualibus rebus. Atque ideò meritò potuit Eccleſia illam permutationem prohibere intuitu Religionis ad cauendam illam mali ſpeciem, vt dixit Pontifex in cap. *Audiuimus* 4. de Sim. In aliis autem materiis

1. *Theſſ.* 5.

Cap. *Audiuimus.*

A purè ſpiritualibus non habet locum hæc ratio, neque ex parte vnius rei, pro qua altera datur, poteſt aliquid temporale conſiderari, ratione cuius fiat prohibitio, præſertim in ordine ad vitandam Simoniam, vel periculum, aut ſpeciem eius. Et ita in permutatione earum non videtur habere poſſe locum Simonia, quia prohibita. Ad hoc autem facilè poſſemus concedere totum, quod infertur. Ideò enim in aſſertione indefinitè locuti ſumus, ſolúmque diximus, non repugnare; nam ad hoc ſatis eſt, quod in aliqua materia ſpirituali poſſit habere locum talis Simonia, nec eſt neceſſarium, vt ad omnem materiam extendatur. Addo verò poteſtatem Eccleſiaſticam ad prohibenda pacta, & B commutationes inter ſpiritualia, de ſe vniuerſalem eſſe, & in quacunque materia poſſe illas prohibere, ſi ſufficiens ratio occurrerit ad prohibitionem faciendam; ſine tali enim ratione, nec operatur illa poteſtas, quia lex debet eſſe rationabilis, nec poteſtas data eſt in deſtructionem, ſed in ædificationem. At verò ſi abuſus aliquis introduceretnr per commutationem aliquarum functionum purè ſpiritualium, vt abſolutionem pro abſolutione præſtando, vel quidpiam ſimile; meritò poſſet Eccleſia talem commutationem prohibere, vt per ſe conſtat. Et fortaſſe talis prohibitionis tranſgreſſio ad Simoniam etiam pertineret, vt paulò inferiùs dicam.

Reſoluitur.

6. Permutatio beneficiorũ propria auctoritate facta, eſt vera Simonia, quia prohi. C. *Quæſitũ.* C. *Cũ olim.* C. *Maioribus.*

Dico ſecundò, Permutatio vnius rei ſpiritualis C pro alia ſpirituali in beneficiis Eccleſiaſticis, & in his, quæ illa concernunt, prohibita eſt per Eccleſiam, ſi propria auctoritate fiat, & ſic facta, veram Simoniam continet, quia prohibita. Prima pars ſatis ex Iure conſtat, & ita in illa nulla eſt controuerſia: capit. *Quæſitum cùm olim*, de Rerum permut. cap. *Maioribus*, de præbend. Vbi de ſola permutatione dignitatnm ſermo eſt, verumtamen in aliis Iuribus declaratur, ſeu extenditur ad omnia beneficia. Et ita etiam intelligitur generalis regula in c. vlt. de Pactis, quòd in his ſpiritualibus omnis pactio prohibita eſt, permutatio enim quædam pactio eſt, vt conſtat.

7. An permutatio beneficiorum ſine interuentu pecuniæ, ſit Simoñia ratione prohibitionis Eccleſiaſt. Pars negatiua. *Durand. Sot. Couar.*

Difficultas verò eſt in poſteriori parte aſſertionis, an talis permutatio beneficiorum ſimpliciter D facta, & ſine interuentu pecuniæ, vel alterius temporalis æquiualentis, ſit vera Simonia ratione Eccleſiaſticæ prohibitionis. Quidam enim contendunt, quòd licèt ſit mala, quia prohibita, non tamen eſt Simonia. Quod iuxta opinionem Durandi ſuprà tractatam capite octauo, rectè diceretur, tamen præter illum citantur pro hac ſententia Sot. libro 9. de Iuſt. quæſt. 7. artic. 2. & Couarruuias libro 1. Var. cap. 5. num. 4. & 5. Sed neuter ibi tractat de hac re, ſed de renunciatione beneficij ſub conditione, & quia putant non eſſe Simoniacam, putant etiam non eſſe illicitam: nec prohibitam, vt infrà videbimus. Neminem ergo inuenio hanc opinionem tenentem præter Durandum, E & vix poteſt defendi, niſi iuxta illius ſententiam. Nihilominùs aliqui viri docti dixerunt, licet poſſit dari Simonia de Iure poſitiuo, non tamen in hac materia permutationis beneficiorum, quia in ea non datur temporale pro ſpirituali. Sed ad hoc iam à nobis reſponſum eſt, habere temporale admiſtum, & ratione illius poſſe eſſe fundamentum Simoniæ prohibitæ. Contra hoc verò inſtatur, quia in beneficio temporale eſt acceſſorium, ſpirituale principale, at in rebus, vel actionibus, acceſſorium in conſiderationem non venit, ſed ſequitur principale, leg. 1. ff. de Auctor. tutor. ergo. Et confirmatur, quia ſi hæc permutatio eſſet Simoniaca, non poſſet

Leg. 1.

poſſet auctoritate Epiſcopi fieri, quia non poteſt ille diſpenſare in Iure communi, quod eſt Ius Superioris; at poteſt licitè fieri Epiſcopi auctoritate: ergo non eſt Simonia, quia prohibita.

8. *Pars affirmatiua eligitur. Palud. Richard. Maior. Argen. Soto. Victor. Anton. Rebuff. Vgolin. Redoan. Cap. Cum olim. C. Quæſitũ.*

Nihilominus contraria ſententia communis eſt, & omninò vera. Illam enim tenent ex Theologis Paludanus, Richardus, Maior, Argent. Sot. & Victor. locis citatis in prima aſſertione: & Summiſtæ omnes, & Canoniſtæ ibidem allegati, & Anton. 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 8. Rebuff. in Pract. 3. part. titulo de Permutatione num. 52. Vgolin. Tab. 1. cap. 27. Redoan. tit. de Simon. part. 3. cap. 3. & 13. Probatúrque primò ex capit. *Cum olim*, de Rerum permut. & Clericus in cap. *Quæſitum*, eod. ibi, *Præſertim pactione præmiſſa, quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet Simoniæ.* Reſpondent aliqui illud eſſe verum, quando permutatio fit pactione præmiſſa. Sed interrogo, de qua pactione ſit ſermo, an de pactione dandi aliquid temporale vltra beneficium, vel de pactione, & conuentione dandi vnum beneficium pro alio. Primum dici non poteſt iuxta mentem Pontificis in illo textu, quia nec de hoc erat quæſitum, ſed ſolùm, *An commutationes fieri valeant præbendarum:* nec pro ratione dubitandi afferebatur, quòd dandum erat, aliquid temporale, ſed ſolùm quòd in Concilio Turon. capite *Maioribus*, de Præbend. tantùm inter dignitates videbatur prohibita permutatio. Vnde etiam intelligitur, ſolùm ibi de permutatione mala, quia prohibita, fuiſſe interrogatum Pontificem. Debet autem reſponſio eſſe interrogationi proportionata. Non ergo agitur ibi de alio pacto, in quo temporale detur pro ſpirituali; nam hæc Simonia contra Ius diuinum eſt, vnde nullum verbum ibi reperitur, quo tale pactum ſignificetur. Ergo pactio illa non eſt, niſi de pura commutatione vnius beneficij pro alio, ergo illa eſt Simoniaca, iuxta illum textum.

Conc. Tur. Cap. Maioribus.

9. *Dubiũ circa Pontificis verba.*

Dices. Quid ergo vult Pontifex ibi, cum ait, *Generaliter teneas, quòd commutationes præbendarum de Iure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſſa?* nam ſi pactio tantùm eſt de pura permutatione, ſuperfluè additur illud, *præſertim*, &c. quia impoſſibile eſt fieri permutationem ſine pactione, quia permutatio, contractus quidam eſt, & omnis contractus eſt pactio. Reſpondeo fortaſſe illud verbum ſolùm fuiſſe additum ad explicandum, in quo conſiſtat deformitas illius permutationis factæ ſine auctoritate Epiſcopi, quia fit in vi pacti, vel certè dici poteſt, permutationem dupliciter poſſe fieri, primò ſolo facto dando, & recipiendo ſine alia pactione, vel quòd etiam fiat pactio per mutuam obligationem in futurum; & vtraque permutatio eſt illicita, & Simoniaca, ſed poſterior eſt magis clara, & deterior, quia plures obligationes includit. Quæ diſtinctio poteſt intelligi ex lege *Ex placito.* Codice de Rerum permutatione, vbi priùs dicitur, ex placito permutandi, re non ſecuta, actionem non competere. Et ſubditur, *Niſi ſtipulatio ſubiecta ex verborum obligatione quæſierit partibus actionem.* Sic ergo poteſt eſſe permutatio ſine pacto, & cum illo.

Leg. Ex placito.

10. *Aliter confirmatur aſſertio.*

Poſſet item perſuaderi aſſertio ex dictis ſuprà contra Durandum, ſi pro fundamento ſumeret cõtraria ſententia, nullam dari Simoniam contra Ius poſitiuum, ſi autem admittatur aliqua Simonia cõtra Ius poſitiuum, non video, quo modo poſſit negari, in hoc facto prohibito reperiri. Nam ſi pro beneficio, vel alia re ſpirituali detur res merè temporalis, iam Simonia non eſſet contra Ius humanum, ſed contra diuinum. Quando ergo in materia beneficiali poteſt eſſe Simonia, quia prohibita? Reſpondent, quando id, quod datur, eſt merè temporale, ſed modus dandi non eſſet ſufficiens ad Simoniam, niſi prohiberetur. Sed hinc ſumo argumentum ſatis efficax. Nam ſi lex facit modum ſufficientem ad Simoniam, qui de ſe non erat, cur non poterit etiam facere vt res, quæ de ſe non erat ſufficiens ad pretium ex natura rei, ex prohibitione, & quaſi taxatione legis ſit ſufficiens ad commutationem Simoniacam? Certè non poteſt reddi ratio, quæ ſatisfaciat.

Sed prætereà oſtendo ex principiis ſuprà poſitis in hac materia, & in hac actione non diſtingui illicitum, quia prohibitum, & Simoniacum ex eodem capite. Et argumentor in hunc modum: illa permutatio, & pactio eſt illicita in materia ſpirituali contra Religionem, ſolùm ratione voluntariæ pactionis, & commutationis, ergo eſt Simonia. Antecedens ſupponitur ex dictis contra Durandum, quia illa tranſgreſſio non eſt formaliter contra obedientiam, nec contra iuſtitiam, ſed ſumit ſpeciem ex materia, vnde neceſſariò eſt contra Religionem. Quòd autem deordinatio non aliunde, quàm ex prohibito pacto oriatur, per ſe euidens eſt & ex dictis Iuribus, & ex cap. *Cum vniuerſorum* de Rerum permut. Conſequentia verò probatur, quia illa eſt quædam irreligioſitas, & non poteſt ad aliam ſpeciem vitiorum contra Religionem pertinere. Suppono enim, reſignationem beneficiorum fieri in manibus Prælati; & ab ipſo conferri, tamen ex pactione præcedente, de qua nulla mentio facta eſt, ibi ergo non interuenit iniuria, neque aliqua malitia contra diuinum Ius, tota ergo malitia conſiſtit in pacto prohibito per Eccleſiaſtica Iura. Iam ergo probatur conſequentia, quia Simonia non eſt aliud, quàm irreligioſitas circa res ſacras, & ſpirituales, ſeu ſacrilegium commiſſum per iniquam negotiationem circa illas. Et diſcurrendo per alias ſpecies irreligioſitatis facilè conſtabit in nulla alia ſpecie vitij contra Religionem poſſe collocari. Et propterea mihi valde probabile eſt, quod ſi de facto eſſet prohibita per Eccleſiam pactio, & commutatio inter aliqua merè ſpiritualia, ita vt illa eſſet mala, quia prohibita, neceſſariò eſſet quædam Simonia, quia eſſet peccatum contra Religionem, & contra debitum modum contrectandi res ſacras, & non per furtum, nec per alias actiones ſacrilegas, ſed per negotiationem prohibitam circa illas, vt ſpirituales ſunt. Vnde hoc exiſtimo in rigore ſufficere poſſe ad rationem Simoniæ, ſaltem de poſſibili. Ideóque cum communiter dicitur Simoniam non interuenire, niſi cum datur temporale pro ſpirituali, intelligitur ex natura rei, & ſtando in diuino Iure, abſolutè verò extendi poteſt ad omnem commutationem de re ſpirituali, quæ in reuerentiam eius fieri probibeatur.

11. In hac materia non diſtinguitur illicitum, quia prohibitũ, & Simoniacum.

C. Cum vniuerſorum.

Valde probabile eſt, ſi de facto eſſet prohibita ab Eccleſia commutatio inter merè ſpiritualia, talem commutationẽ eſſe Simoniacam.

Sed quicquid de hoc ſit (quòd magis poteſt eſſe dubium) longè certius id eſt, quando commutatio eſt prohibita ad vitandam ſpeciem, & occaſionem Simoniæ, quæ eſſe poteſt in tali materia ratione temporalitatis, quam inuoluit, vt paulò anteà declaraui. Et ampliùs ſuaderi poteſt, quia ex parte materiæ Simoniæ, non ſolùm eſt ſufficiens materia Simoniæ res in ſe verè ſpiritualis, ſed etiam res temporalis annexa ſpirituali, quando per legem Eccleſiaſticam conſtituta eſt, vt ſic dicam, in illo ordine per prohibitionem, & quaſi annexionem poſitiuam. Ergo & è contrario res ſpiritualis habens annexam temporalem, poteſt ratione illius prohiberi in commutationem alterius rei ſimilis adduci, & conſequenter cõſtitui tanquam ſufficiens pretium ad Simoniam conſtituendam. Atque ita factum eſt in

12. Longè id certius eſt, quando prohibitio fit in rebus ſpiritualibus ratione temporalitatis quam inuoluunt.

in beneficiis,vt declaraui. Neque obeſt quòd temporale in beneficio ſit acceſſorium, quia licet ex natura rei acceſſorium ſequatur principale, ſi ordo non peruertatur, homines tamen ſæpe abutuntur his rebus, & magis amant acceſſorium, quàm principale, & ideò morale periculum eſt, nequando videntur principale pro principali permutare, potiùs pro acceſſorio permutent. Meritò ergo lex Eccleſiaſtica potuit huic malo prouidere, & ita prohibere illam permutationem, ac ſi ſpiritualia, quæ ibi ſunt principalia, pro temporalibus, quæ ſunt acceſſoria,darentur.Et ita in genere loquendo de Simonia de facto prohibita diuino Iure,vel humano, dicendum eſt, pretium, vel quaſi pretium, quod in illa interuenit, eſſe rem temporalem, vel nudam, vel coniunctam rei ſpirituali, ſi per Eccleſiam prohibita ſit, in talem commutationem adduci.

13. Soluitur confirmatio oppoſitæ ſententiæ.

Et per hæc ſatisfactum eſt principali motiuo alterius ſententiæ. Confirmatio autem nullam habet difficultatem, quia ipſa lex prohibens permutationes has priuatim factas, concedit vt auctoritate Epiſcopi fieri poſſint, vt videbimus capite ſequēti. Et ideò dum ita fit permutatio,non diſpenſat Epiſcopus in lege Pontificia prohibente permutationem, quia lex non prohibuit talem permutationem. Denique vt diſputatio hæc non de ſolo modo loquendi, nec in ſola ſpeculatione ſiſtere videatur, quod ad praxim attinet non parum referre poteſt, vt infrà agendo de pœnis videbimus. Et ideò verius cenſeo in foro ſaltem Eccleſiaſtico, talem permutationem cum pactione occulta tanquam veram Simoniam Iure cenſeri. Ita enim loquuntur Iura, & omnia Pontificia reſcripta, & Doctores communiter, à quibus vſus vocum in propria arte ſumendus eſt. Et conſequenter etiam in ordine ad forum pœnitentiæ lapſus hic tanquam Simoniacus reputandus eſt. Nam ſi Simonia circa beneficia eſſet reſeruata, ſine dubio hæc etiam comprehenderetur ſub tali reſeruatione, & ſic de aliis ad illud forum pertinentibus. Ac denique in confeſſione huius peccati clarum eſt, non poſſe aliter, quam vt Simoniam, in confeſſione declarari, & ita credo eſſe in vſu omnium.

Permutatio hæc cum pactione occulta, Simoniaca cenſenda eſt.

14. Simonia eſt contra Ius poſitiuum commutationes facere in prouiſionibus beneficiorum.

Et ex his colligitur, eſſe Simoniam ſaltem contra Ius poſitiuum commutationes facere in actionibus pertinentibus ad prouiſiones beneficiorum, quæ à poteſtate, vel Iure aliquo ſpirituali procedunt, vt verbi gratia, cùm duo electores ita paciſcuntur, Tu elige hunc, & ego eligam illum, vel elector cum confirmatore, vel etiamſi electio, vel confirmatio pro collatione alicuius beneficij, vel promiſſione illius fiat, iuxta caput *De hoc*, de Simon. Imò etiamſi Patronatus præſentationem offerat, ſi alter ſibi renunciet beneficium. Ita ſentiunt Doctores citati. Et colligitur apertè ex dictis Iuribus, & ex aliis, quæ in vniuerſum prohibent pacta in his materiis capit. *Cum pridem*, & capit. vltim. de Pactis cum ſimilibus. Ratio verò eſt, quia licet hîc videatur ſpiritualis functio pro ſpirituali commutari, tamen moraliter loquendo, & præſumptione, vt ſic dicam, non æſtimatur vt quid ſpirituale, ſed vt via, & medium ad lucrum temporale, & ideò meritò tales commutationes ab Eccleſia prohibitæ ſunt. Item Iura prohibent ſimilia pacta intra ea, quæ connexa ſunt ſpiritualibus, ſed hæc omnia ſunt beneficiis annexa, nam ad illa ordinantur, & ab eis æſtimationem habent, eſt ergo hæc commutatio prohibita, quia ex materia ſtatim reſultat hæc malitia, quod eodem modo declarandum, & probandum eſt, ſicut de beneficiis diximus.

C. *De hoc*. Cap. *Cum pridem*. Cap. vlt.

15. Ita ſentiendū de aliis ſpiritualibus, quæ habent tēporalia annexa conſequenter, licet beneficia nō ſint. *C. Quæſitū.*

Secundò infero, doctrinam hanc extendi ad omnia ſpiritualia, quæ habent temporalia annexa conſequenter, etiamſi propriè, & in rigore, beneficia non ſint, vt quia non ſunt perpetua, vt, v. g. ſi beneficium pro vicaria etiam amouibili ad nutum permutetur, vel quid ſimile. Probatur primò, quia eſt eadem ratio malitiæ, & prohibitionis, vt conſtat. Secundò quia in dicto c. *Quæſitum* dicitur, eſſe prohibita pacta omnia in his etiam, quæ ſpiritualibus annexa ſunt, quod maximè intelligendum eſt, vt ſtatim dicam, in his, quæ ſunt annexa conſequenter, quia habent eandem rationem, idémque fundamentum Simoniæ, ſi per reſpectum ad temporalia commutentur.

16. Simonia eſt permutare beneficium pro Iure quaſi inchoato ad aliud beneſ.

Tertiò infero, etiam eſſe Simoniam prohibitam, permutare beneficium pro Iure quaſi inchoato ad aliud beneficium, ſiue per præſentationem, ſiue per nominationem comparatum ſit, vt ſiquis det vni beneficium, vt cedat præſentationi, quam ad aliud beneficium habet, vel ſimile. Hoc etiam videtur clarum propter eaſdem rationes, quia tunc beneficium non confertur purè, nec ſine pacto. Tum etiā quia ſicut præſentatio actiua non poteſt pro beneficio permutari, quia eſt annexa beneficio, ita nec præſentatio paſſiua, quia etiam eſt ſuo modo connexa, & ab illo habet æſtimationem, quam habere poteſt. Atque ita ſenſit Franc. in cap. 1. de Rer. per. in 6. ibidem Ioan. Andr. Syluest. verb. *Permutatio*, quæſt. 13. Nauar. in Conſ. 43. de Simon. qui aliam rationem adducunt, de qua ſtatim dicitur. Contrarium verò huius illationis ſentit Gloſſ. in cap. *Ad audientiam* 2. de Reſcr. & ibi Panormitanus numero ſexto. Loquuntúrque in eo caſu, in quo aliquis renunciat literis Apoſtolicis de obtinendo beneficio, cum pacto ſuſcipiendi beneficium. Et fundantur in hoc, quod per tales literas nullum acquiritur ſpirituale Ius. Sed illud eſſet verum, quando per illud pactum nihil aliud exprimeretur, quam quod ex vi literarum fieri deberet alioqui ſi nouum pactum fiat de re, quæ in ipſis literis non inerat, quod diximus, veriùs eſt, & magis receptum, vt ibi latè refert Felinus. Nec negari poteſt, quin literæ illæ aliquid conferant, ſiue vocetur Ius ad rem, ſiue actio ſiue commodum, nam ſine dubio eſt ſpirituale, per annexionem, originem, & proximam habitudinem. Aliàs vendi poſſet pro temporali pretio, quod abſurdum eſt dicere. Et huic parti magis fauet textus ille, ſi rectè expendatur.

Franc. Ioan. Andr. Syluest. Nauar. Cōtrariam ſententiam qui teneāt. *Gloſſ. Panor.* *Felin.*

17. Simonia etiam eſt permutare inter ſe ſimilia Iura. *Panor. Ioan. Andr. Franc. Freder. Syluest. Nauar.* Ratio affirmationis. Cap. 1.

Quartò, conſequenter infertur eſſe Simoniam eiuſdem ordinis, permutare inter ſe ſimilia Iura ad beneficia, vt ſi vnus cedat ſuæ præſentationi, vt alius ſibi conferat aliam expectationem, quam à Pontifice habet, vel quidpiam ſimile. Hoc ſumitur ex Panormitano ex capit. *Cum olim*, de Rerum permutatione, numero quarto, & docent Ioann. Andr. Franc. & Freder. Senen. capite primo de Rerum permutatione. latè Felinus referens alios in capit. *Ad audientiam* 2. de Reſcript. numero vndecimo. Syluest. verb. Permutatio 2. quæſt. 7. & quæſt. 13. concluſione nona, & Nauarrus ſuprà, qui alios allegant. Ratio eorum eſt, quia permutatio ſolùm eſt conceſſa inter beneficia, & quæ ſunt propria permutantium, vt patet ex dicto capite primo de Rerum permutatio. in 6. ibi, *Secundùm formam Iuris ſua beneficia permutare volentes:* nā illa particula *ſua*, requirit Ius acquiſitum in beneficiis permutandis, qui autem habet tantùm præſentationem, vel expectatiuam, non habet beneficium, vt conſtat, & ſumitur ex cap. *Si tibi abſenti*, de Præbend. in 6. Ergo

C. *Si tibi.*

Ergo inter illa Iura, quæ tantùm ſunt ad rem, non habet locum permutatio. Probari ſolet hæc illatio, quia permutatio illorum Iurium non eſt permiſſa: eſt ergo prohibita, in capit. *Quàm pio* 1. quæſtione ſecunda. Sed ibi non eſt ſermo de commutatione ſpiritualium inter ſe, ſed ſpiritualis pro temporali. Iura autem, de quibus agimus, ſpiritualia ſunt, non ergo comprehenduntur ſub illo Iure, nec ſub aliis quæ generatim loquuntur, quia, vt ſtatim dicam, generales prohibitiones paciſcendi in ſpiritualibus, intelliguntur, quando de commutando ſpirituali pro tẽporali agitur, niſi vbi eſt ſermo ſpecialis de beneficiis. Vnde poſſet retorqueri argumentum, quia permutatio ſpiritualis pro ſpirituali, quæ non eſt prohibita, non eſt Simoniaca, ſed potiùs licita, per ſe loquendo, ſed permutatio horum Iurium non eſt prohibita, ergo. Probatur minor argumento aliorum, quia parmutantes Iura non permutant beneficia, quia habere Ius non eſt habere beneficium, & ideò ex vi talis permutationis non permutantur beneficia. Quamuis autem ille, qui habet Ius ad beneficium, non ſit dominus beneficij, nihilominus ſuo modo eſt dominus illius Iuris, quod in ſe habet qualecunque illud ſit, cur ergo non poterit illud permutare?

Cap. *Quàm pio.*

Retorquetur argumentum.

18\. Propter hoc, fortaſſe addunt Panormitanus, & cæteri aliam rationem, videlicet quia hæc Iura ſunt merè perſonalia, quæ non poſſunt in alium transferri. Quæ ratio optima eſt ad probandum, hæc Iura non ſolùm non poſſe Iure permutari; verùm etiam nec facto, ita vt ſit valida, & rata permutatio, quod eſt manifeſtum in præſentationibus, expectatiuis, & electionibus, ſunt enim hæc perſonalia tantùm, conditio enim, ſeu qualitas, vel induſtria perſonæ in eis electa eſt. Et ideò tales conceſſiones non excedunt caſum expreſſum capit. *Cui de non ſacerdotali*, de Præbendis in ſexto. Atque ita hæc ratio non ſolùm probat, talem permutationem fieri non poſſe auctoritate priuata, ſed neque etiam in manibus Epiſcopi, nam ſolùm conceditur inter *ſua beneficia.* Hoc autem modo explicata ratio non probat hanc permutationem non poſſe fieri propter vitandam Simoniam, ſed quia ſimpliciter hæc Iura non ſunt permutabilia, quia ſunt tantùm perſonalia, vt notauit Guilielmus Redoan. tertia parte de Simonia, capite duodecimo in fine. Quocirca ſi aliunde ponamus, hæc Iura eſſe transferibilia in alium, ex illo capite non apparet Simonia in tali cambio. Vt ſi præſentatus obtineat à Patrono licentiam transferendi nominationem in alium, & habens expectatiuam à Papa, ſimilem facultatem ab eo obtineret, & inter ſe poſteà commutarent, non poſſet hoc improbari dicta ratione, nec ex dicto capite vnico, vt oſtenſum eſt.

Ratio ab aliis adducta inefficax indicatur.

Cap. *Cui de non.*

Redoan.

19\. Probandum ergo videtur rationibus ſuprà inſinuatis, quia in prohibitione permutandi beneficia, & illis annexa, prohibitum eſt hæc iura inter ſe commutare, quia, & ſunt beneficiis annexa, & ab illis habent ſuam æſtimationem, vnde virtute ibi permutantur beneficia. Et confirmatur: nam licet hoc Ius ad beneficium non poſſit in alium transferri, poteſt renunciari ad arbitrium habentis, & tamen ſi id fieret cum ſimili pacto, Simoniacum eſſet, vt ſi quis renunciet expectationi, quam habet à Papa ad vnum beneficium, dummodo ad aliud præſentetur, vt dictum eſt, & idem Auctores docent: ergo ratio huius Simoniæ, non pendet ex impotentia transferendi tale Ius in alium, ſed ex prohibitione paciſcendi in beneficialibus ſumenda eſt. Vnde etiam concludo, hoc intelligendum eſſe de permutatione propria auctoritate facta: nam in manibus Prælati fieri poſſet, vt opinor, ſi aliàs habẽtibus talia Iura data eſſet facultas transferendi in alios, ab eo, qui poteſt eam dare. Verumtamen licet Pontifex faciat facultatem transferendi in alium expectatiuam, niſi expreſsè concedat facultatem commutandi, non poſſet fieri permutatio propria auctoritate, ſed tranſlatio facienda eſſet liberaliter, vt de penſionibus diximus, accedente autem Prælati auctoritate, ſi commutatio fiat inter Iura ſpiritualia, non videtur prohibitum, vt capite ſequenti videbimus.

Probatur aſſertio rationibus ſuprà inſinuatis.

Dico tertiò. Permutare ſpirituale pro ſpirituali extra beneficiorum materiam non eſt ſpecialiter prohibitum Iure poſitiuo. Ita ſentit Gloſſ. in cap. *Quàm pio*, 1. quæſt. 2. verb. *Pactio*, quatenus declarat, per illa verba generalia, *Dũmodo ceſſet omnis pactio*, prohiberi inhoneſtas pactiones, non tamen honeſtas; per inhoneſtas autem videtur intelligere illas, quæ ſunt inter ſpiritualem, & temporalem rem, per honeſtas verò, quæ inter ſpiritualia verſari poſſunt, & ita exponit, ac ſequitur ibi Præpoſit. num. 2. refértque plures antiquos pro eadem ſententia, & inter eos Innocent. & Panormit. Et idem ſentit Turrec. Item Gloſſ. in cap. vltim. de Pactiõn. verb. *Ceſſare.* Vbi Abbas, Cardin. & alij, & in cap. 2. & c. *Super eo* de Tranſact. idémque ſupponunt omnes allegati in 1. concluſ. Ratio verò eſt, quia nulla talis prohibitio in Iure inuenitur. Dices, ſatis contineri in generalibus prohibitionibus, quæ habentur in dicto cap. *Quàm pio*, & in dicto cap. *Super eo*, & cap. *Cum pridem*, & cap. vltim. de Pact. Sed contra, quia hæc Iura generatim loquuntur de pactis in quibus temporale pro ſpirituali datur, vt patet in dicto cap. *Quàm pio*, & in dict. cap. vltim. de Pact. & aliis quæ ita loquuntur, vt improbent pacta, in quibus aliquid datur pro ſpiritualibus obtinendis, dum enim id, quod datur, ab ſpiritualibus diſtinguunt, ſatis ſignificant, loqui de temporali munere dato pro ſpirituali. Imò etiam multa Iura in materia beneficiali de ſimili pactione loquuntur, vt in cap. *Tua nos*, de Simon. cap. *Super eos*, de Tranſact. Et optimè in cap. vlt. de Rerum permut. cum Gloſ. ibi verb. *Temporalia.* Alia verò, quæ ſpecialiùs loquuntur damnando pacta in ſpiritualibus, ſemper loquuntur in particulari de beneficiis, aut Iuribus, quæ illa concernunt, non verò de aliis materiis ſpiritualibus.

20\. Commutare ſpirituale pro ſpirit. extra beneficiorum materiam non eſt Iure prohibitũ.

Præpoſit. *Innoc.* *Panor.* *Turrecr.* *Gloſſ.* *Abbas.* *Cardin.*

Obiectio.

Cap. *Quàm pio.* C. *Super eo.* Cap. *Cum pridem.* Cap. vlt.

Reſpondetur.

C. *Tua nos.* C. *Super eo.* Cap. vlt.

21\. Vnde explicatur hæc aſſertio, nam ſpiritualia hæc, de quibus in hac aſſertione loqui poſſumus, duplicia ſunt. Quædam purè ſpiritualia, ſub quibus comprehendimus functiones omnes ſacras, quibus ſiquid eſt materiale annexum, eſt concomitanter, & ita intimè, vt ſpirituale ſimpliciter, ſeu moraliter reputetur. Alia verò ſunt ſpiritualia miſta, quæ habent aliquid corporale antecedenter annexum, vt vaſa ſacra, veſtes, & ſimilia. De prioribus, inter ſe commutandis, vel non commutandis, nunquam fit in Iure mentio, ſed ſolùm cauetur, ne pretio vendantur. capit. *Ad noſtram*, cap. *Non ſatis*, capit. *Cum in Eccleſiæ*, de Simonia, cum aliis ſuprà allegatis. De poſterioribus etiam nullum inuenitur Ius prohibens permutationem vnius pro alio eiuſdem ordinis. Imò in capit. *Ad quæſtiones*, de Rerum permutatione approbatur permutatio vnius Eccleſiæ pro alia purè facta: vbi Gloſſa reddit rationem, quia ſpirituale pro ſpirituali commutatur. Verum eſt, Gloſſam illam poſtulare auctoritatem Superioris, ſed hoc ideò ibi verum eſt, vel quia ſimul permutatio

Explicatur aſſertio diſcurrendo per duo genera rerum ſpiritualiũ.

Ca. *Ad noſtram.* Cap. *Non ſatis.* C. *Cum in Eccl.* C. *Ad quæſt.*

tatio beneficiorum, vel quia Eccleſia Parochialis non poteſt alicui conuentuali de nouo vniri ſine Prælati auctoritate. At verò ſi res ſpirituales ſint omninò ſub libera poteſtate, & diſpenſatione commutantium, non erit talis auctoritas neceſſaria.

22. *Richard. Adrian. Gofredus. Præpoſit. Imol. Adrian.*

Contra hanc verò aſſertionem referri ſolent Richardus, Adrianus, & Paludanus locis ſuprà citatis,& ex Canoniſtis Gofred. quem Præpoſit. refert in dicto cap. *Quam pio.* Item Imol. & Antoni.cap. vlt. de Pactis. Verumtamen Paludanus, Richardus, & Adrian. non loquuntur de Simonia ex prohibitione Eccleſiæ, ſed de Iure Diuino, & ideò eorum ſententia ad præſentem aſſertionem non ſpectat, ſed in ſuperiori capite tractata eſt. Alij verò Auctores videntur præcipuè loquuti in materia beneficiali, de qua nonnulla remanet quæſtio, an interdum liceat pactum inter ſpiritualia ſaltem per modum tráſactionis, de qua quæſtione infrà dicemus: nunc enim ſolùm de propria permutatione loquuti ſumus. Quod ſi illi Auctores plus dicere voluerunt, oſtendere non poſſunt, talem prohibitionem tam vniuerſalem eſſe ab Eccleſia factam, nec fortaſſe moraliter expediret. Denique (vt ſupra argumentabar) vſus ipſe Eccleſiæ ſatis docet, non eſſe factam. Neque hìc ſupereſt noua difficultas.

CAPVT XXXII.

An Prælati auctoritas neceſſaria ſit, vt ſpiritualium permutatio in beneficiis abſque Simonia fiat.

1. CVm hæc Simonia ſolùm ſit mala, quia prohibita,ſolùm habet locum(vt diximus) in Eccleſiaſticis beneficiis, ſub beneficiis comprehendo omnia Iura illis annexa, quæ ad illa reuocãtur iuxta dicta in præced.capite.Nam in aliis materiis ſpiritualibus, vbi nec commutatio prohibita eſt, nec per ſe mala, nulla conditio poſitiua (vt ſic dicam) neceſſaria eſt, vt in eis non committatur Simonia per earum inter ſe permutationem, ſed ſolùm negatiua,ſcilicet,vt non miſceatur praua intentio,nec alia mala circunſtantia, quæ deſtruat puritatem cótractus:nam tunc iam non ſpirituale pro ſpirituali, ſed pro temporali,vel omninò, vel aliqua ex parte daretur, vt in cap.30. explicatum eſt. Et ideò alias res ſpirituales miſſas facimus, ſolúmque de beneficiis tractamus. Atque de illis ſupponimus, non ita eſſe prohibitam eorum permutationem, quin aliquando fieri poſſit ſine Simonia. Id enim clarè ſupponitur.in cap. *Inter cætera,* de Præbẽd.& in c.vnic. de Rer.permut.in 6. Et ſumi poteſt ex c. *Quærenti,*& c. *Cum olim,*& c. *Ad quæſtiones,* extra eod.& in præced.etiam capite tactum eſt. Vt ergo diſcerni valeat permutatio Simoniaca à non Simoniaca, oportet exponere conditiones neceſſarias ad puritatẽ eius, & inde conſequenter conſtabit, cum malum ſit ex quocumque defectu, quibus modis poſſit in hoc Simonia committi. Prima autem, & præcipua eſt auctoritas Prælati, & ideo in hoc capite de illâ dicemus,& poſtea de reliquis.

Status quæſtionis.

Cap. *Inter cætera.* Cap vnic. C. *Quærenti.* C. *Cũ olim.* C. *Ad quæſt*

2. Auctoritas ſuperioris neceſſaria eſt vt permutatio licitè fiat. C. *Cum vniuerſorum.*

Sit igitur generalis regula, vt permutatio licitè fiat,neceſſarium eſſe,vt auctoritate Superioris fiat. Hæc aſſertio expreſsè habetur in proximè citatis Iuribus,& optimè in cap. *Cum vniuerſorum,* de Rer. permut.ibi, *Licet ipſi per ſe de Iure nõ poſſint Eccleſiaſtica beneficia commutare.* Et ratio clara eſt,quia talis permutatio poteſt eſſe neceſſaria, vel vtilis,aut Eccleſiæ, aut ipſis beneficiatis, & ideò non debuit omninò prohiberi, fuit autem expediens, vt proprio arbitrio priuatorum non fieret:ideóque meritò Superioris auctoritas poſtulata eſt.

3. An fiat permutatio beneficiorũ, an ſolum perſonarũ?

Ad explicandum autem magis ſenſum huius cóceſſionis, eiúſque rationem, dubitant Canoniſtæ, an in tali caſu fiat permutatio beneficiorum, vel tantùm perſonarum mutua tranſlatio. Sunt enim hæc duo diuerſa, nam permutatio directè cadit in res, quæ permutantur, & fit per quendam contractum, in quo vnuſquiſque contrahentium, quantum in ſe eſt, confert aliquid alteri propria voluntate,& cóſenſu, vt viciſſim aliquid ab alio recipiat, vt conſtat ex Iure tit.de Rerum permut. & Doctoribus ibi in Rubr. & Summiſtis verb. *Permutatio.* Tranſlatio autem non res, ſed perſonas immediatè reſpicit, eſt enim tranſlatio in præſenti materia perſonæ ab vno beneficio in aliud, aut ab vna Eccleſia ad aliam mutatio legitimè facta auctoritate Superioris, à cuius voluntate, & auctoritate maximè vires accipit, vt conſtat ex tit.de Tranſlat.Prælat.& cap. *Scias frater* 7. quæſt. 1. Dixerunt ergo aliqui, permutationem beneficiorum nunquam licere etiam Prælati auctoritate, ſed ſolùm tranſlationem perſonarum ab vna dignitate, vel Eccleſia, ſeu Eccleſiaſtica obligatione, & ſolicitudine in aliam, vtrumque enim videtur dici in dict. cap. *Quærenti,* de Rerum permutatione. Nam priùs in illo pro generali regula datur, *permutationes beneficiorum de Iure fieri non poſſunt.* Et poſteà in fine ſubditur, *Si autem Epiſcopus cauſam reſpexerit neceſſariam, licitè poterit ab vno loco ad alium transferre perſonas.*

Cap. *Scias frater.* Cap. *Quærenti.*

4. Auctoritate Prælati eſt conceſſa Iure beneficiorũ permutatio præſumpta.

Nihilominus tamen certum eſt, permutationem beneficiorum propriè ſumptam,& vt diſtinguitur à tranſlatione perſonarum, eſſe Iure conceſſam auctoritate Prælati. Nam quod illa duo diſtinguantur,conſtat ex dictis in principio, & ex diuerſis titulis,quæ de illis habentur in Iure,& ex principiis, & cauſis earum,quia tranſlatio non eſt contractus, nec fit per modum contractus, vnde per ſe non requirit, quòd fiat inter duos, & per ſe reſpicit vtilitatem Eccleſiæ, non tranſlatorum, vnde originem ducit à prouidentia Prælati, non à voluntate tranſlati,ideóque ſine illius conſenſu fieri poteſt, & interdum cum maiori onere, & minori temporali commodo, & ſæpè fit circa vnum tantùm ad beneficium vacans. Permutatio autem reuera fit per modum contractus, & ideò per ſe poſtulat, vt fiat inter duos,& ex conſenſu eorum, tendítque proximè ad eorum commodum ſine Eccleſiæ incommodo,ac denique in ea datur vnum pro alio in recompenſationem. Totum ergo hoc permittitur in beneficiis cum auctoritate Prælati,& ideò hoc modo non ſolùm tranſlatio perſonarum, ſed etiam permutatio beneficiorum in rigore ſumpta, licita eſt cum dicta conditione. Et ita ſentiunt omnes Doctores, & apertè D.Thom. dicto art. 1. ad 5. priùs enim dicit, has permutationes fieri non poſſe priuatim,ſubdit verò ſtatim. *Poteſt tamen Prælatus permutationes huiuſmodi facere.* Et probatur ſufficienter ex dictis Iuribus, & ex Clem. vnic. de Rerum permut. In dicto autem cap. *Quærenti,* Pontifex illum modum loquendi tenuit,vt ſignificaret duo.Vnum eſt, beneficia ſecundùm Ius non poſſe permutari priuata auctoritate, & conſenſu permutantium, ita enim omnes illam primam generalem regulam intelligunt. Aliud eſt, hanc permutationem non eſſe faciendam ab Epiſcopo ſine reſpectu ad commune bonum Eccleſiarum, & quia hoc ex perſonis maximè pendet, ideò potius per tranſlationem perſona

D.Thom. *Clem. vnic.* Cap. *Quærenti.*

perſonarum, quàm per beneficiorum permutationem eam Pontifex declarauit. Fortè etiam olim maior rigor in hoc obſeruabatur, vt non per modum permutationis, ſed tantùm per modum translationis hoc fieret, poſteà verò maior facultas conceſſa eſt, vt conſtat ex ſuperioribus Iuribus, & in ſequenti puncto ampliùs exponetur.

5.
An liceat partibus ſine licentia Prælati inter ſe tractare permutationem, animo tamen petẽdi Prælati conſenſum.

Secundò enim dubitari poteſt circa hãc aſſertionem, eſto non liceat permutationem conſummare ſine notitia, & conſenſu Prælati, An ſaltem liceat partibus inter ſe prius negotium tractare, & de permutatione facienda tali, vel tali modo conuenire cum ordine ad ſcientiam, & conſenſum Prælati. Aliqui enim Canoniſtæ ſcrupuloſè in hoc loquuti ſunt, negantes hoc licere. Quod ſentit Gloſſ. in cap. *Cum vniuerſorum*, de Rer. perm. ver. *Tractare*, quam ibi ſequitur Anchar. & idem docet Innoc. in dicto cap. *Quæſitum* eod. quem ibi ſequuntur aliqui, & hoſtienſ. dixit, eſſe tutius. Sed non habent fundamentum, quia hoc nullibi eſt prohibitum, nam ſolùm prohibetur permutare, vel paciſci; tractare autem neutrum illorum eſt, quia non dicit actum conſummatum, ſed præparationem ad illum, vt conſtat ex vi ipſius vocis, atque etiam ex Iure colligi poteſt capit. 1. de Reb. Eccleſ. non alien. Vnde oppoſita ſententia colligi poteſt ex capit. *Cum vniuerſorum*, de Rerum permut. Vbi cum de tractatu, & permutatione, facta fuiſſet mentio, tractatus non improbatur, ſed ſolùm dixit Pontifex, ex parte per ſe non poſſe permutare. Ratio etiam moralis eſt euidens, quia prohibere tractatum, moraliter loquendo, eſſet prohibere permutationem, quia non poteſt ad illãm alia via perueniri. Dices; poſſe fieri ex licentia Prælati. At hoc valde oneroſum eſt, interdum enim Superior longè diſtat. Item niſi priùs ſit aliqua ſpes concordiæ ſuperflua eſſet pretio talis licentiæ. Denique quod caput eſt, nullibi eſt hoc præceptum. Illi ergo Canoniſtæ videntur locuti iuxta aliquem antiquum rigorem, quando non tam beneficiorum permutatio, quàm translatio perſonarum fiebat ex officio Prælati, & non ad petitionem priuatorum, nunc autem cum permutationem propriè liceant de petitione beneficiatorum, non poteſt negari, quin poſſit præcedere inter eos tractatus.

Gloſſ. Anchar. Innoc. Hoſtienſ.

Cap. 1.
Pars affirmatiua eligitur.
Cap. Cum vniuerſorũ.
Obiectioni ſatisfit.

6.
An partes poſſint inter ſe non ſolũ permutationem tractare, ſed etiam mutuò ſe obligare.

Dixerunt autem alij, eſſe quidem licitum tractare priùs de permutatione, ſed non concludere, aut ſe mutuò obligare, quia hoc eſſet paciſci, quòd non licet ſine conſenſu Prælati. Ita ſignificat Panormitanus in dicto capite *Quæſitum*, circa finem dicens, poſſe partes inter ſe tractare, non tamen concludere permutationem, & adducit Gloſſam, & Ioan. Andr. in capit vnic. eodem & ſequitur Cardin. in eodem capite *Quæſitum* numero quarto. Et eodem modo loquitur idem Panormitanus in dicto capit. *Cum vniuerſorum*, imò ibi difficilius ſe explicat dicens, quòd Clerici dicuntur permutare, quando inter ſe deliberant de permutando cùm deliberato conſenſu, & ideò malè facere, licet poſtea vadant ad Superiorem, & hoc putat eſſe reprehenſum in illo textu. Et hoc videtur ſequi Anton. 2. part. titul. primo ca. 5. §. Sed meliùs hanc ſententiam expoſuit Syluest. verb. *Permutatio* 2. quæſt. 5.

Panor. Gloſ. Ioan. Andr. Gloſſ. Cardin.
Anton. Syluest.

7.
Reſoluitur quæſtio pro parte affirmatiua.

Dicendum ergo eſt, licitùm eſſe volentibus permutare, & tractare de negotio, & concludere, quantum eſt ex ſe, præbendo ſuum mutuum conſenſum in ordine ad conſenſum Prælati, hoc enim etiam eſt moraliter neceſſarium, & apertè colligitur ex dicto cap. vnic. de Rerum permut. in

Cap. vnic.

A 6. ibi, *Sua beneficia permutare volentes.* Et ſimilia verba habentur in Clement. vnic. eodem, vbi Gloſſa inde colligit, poſſe præcedere tractatum vtique vſque ad conſenſum, nam hoc ſignificat verbum *Volentis.* Et ita ſentit ibi Cardinal. Zabarel. citans Paul. num. 7. & Cardin. in dicto capite *Quæſitum*, quæſt 39. numer. 23. Ratio etiam eadem eſt, quia hoc eſt medium neceſſarium moraliter ad finem permutationis, conceſſo autem fine, conceduntur media: preſertim adeò intrinſeca, & neceſſaria. Deniq; hoc etiam nullibi inuenitur prohibitum. Addo verò vlteriùs, etiam poſſe partes ita conſentire, vt ſe obligent ad ſtandum conuentioni inter ſe factæ, non ſimpliciter & abſolutè, ſed ſub conditione, ſi Prælatus conſenſerit. Ita hoc declarauit Syl- B ueſt. Et probat optimè, quia hoc etiam non eſt prohibitum, ſed ſola *permutatio præſertim pactione præmiſſa*, vt dicitur in dicto capite *Quæſitum.* Pactio autem tantùm conditionata, ſi Prælatus conſenſerit, nec eſt permutatio, nec ſimpliciter pactio de permutatione, cum conditionalis ſuſpendat permutationem, & ſubiiciat Iuri voluntates contrahentium. Itẽm hoc genus obligationis eſt etiam moraliter neceſſarium, ne contingat fruſtrà poſtulari Superioris conſenſum, ſi illo præſtito, poſſent partes retrocedere pro ſuo arbitrio. Vnde in praxi videtur ita ſeruari, nam poſtquàm Prælatus conſentit, non eſt in poteſtate permutantium, vel reſi- C gnantium retrocedere, vt tradit Innocentius in capite *Inter cætera*, de Præbend. Quamuis enim permutantes non acquirant beneficia vſque ad collationem, vt tractat Rebuff. ſuprà, & Cardinal. Zabarel. in dicta Clement. vnic. de rerum permut. numero 19. nihilominùs interpoſita auctoritate Prælati per conſenſum, perfecta eſt reſignatio, & ita non poſſunt partes retrocedere, ergo ſignum eſt, anteà conſenſiſſe, & ſe obligaſſe ſub illa conditione. Nec videtur Panormitanus diſſentire: nam in capite *Quæſitum*, ſolùm dicit, non poſſe *inter ſe concludere permutationem*, vtique abſolutè, in alio autem capite *Cum vniuerſorum*, obſcuriùs loquitur. Sed debet intelligi iuxta textum; in cuius caſu (ſi D attentè legatur) partes ita inter ſe tractauerant de permutatione, vt quo ad illam conſenſum Prælati non requirerent pro reſignatione facienda in fauorem tertij. Inde enim ortum habuit deceptio, in qua fũdatur ille textus, quòd alter reſignauit ſuum beneficium in conſanguineum alterius, & alter poſtea reſignare nolebat. Hæc autem deceptio locum non habuiſſet, ſi conuentio permutandi Epiſcopo innotuiſſet. In hoc ergo ſenſu ait Panormitan. deliberationem inter partes eſſe peccaminoſam, etiamſi ad Epiſcopum pro reſignatione accedant, & ita etiam intellexit Sylueſter, & bene Rebuff. in Pract. titulo de Permutat. numero 52. & 53.

Clem. vnic. Gloſſ.
Cardin. Zabar. Paul.
Poſſunt partes ſe obligare ad perſeuerandum in conuentione, ſi Prælatus conſenſerit.
Syluest.
Cap. Quæſitum.
Innoc. Cap. Inter cætera. Rebuff. Cardin. Zabarel. Clem. vnic.
Panorm.
Syluest. Rebuff.

E Sed dubitabit aliquis, An licet, ſeſe mutuò obligare ad perſeuerandum in conuentione facta, & ad non reuocandam illam donec præſentetur Superiori, & ipſe ſuum conſenſum neget. Aliqui enim hoc negare videntur. Vnde Rebuff. in Pract. titulo de Permutat. numero 4. ait, poſt conuentionem factam inter volentes permutare, & data procuratione, quando eſt res integra, poſſe reuocari, licet non poſſit reuocari ab altera parte, poſtquàm alia ſuum beneficium reſignauit. Et poteſt ſuaderi, quia illa mutua obligatio cum illo rigore facta, non eſt neceſſaria ad permutationem, vnde non cenſetur conceſſa eo ipſo, quod permutatio conceditur: ergo cenſetur prohibita per generalem prohibitionem faciendi pacta, & con-

8.
An liceat ſeſe mutuò obligare ad perſeuerandum in conuentione, donec præſentetur ſuperiori, & ipſe conſenſum neget.

Reſolutio quæſtionis.

uentiones ſuper beneficia. Nihilominùs probabilius videtur, quòd licet tanta obligatio non oriatur ex mutuo conſenſu permutandi, niſi exprimatur (quod fortaſſe voluit dicere Rebuffus) nihilominùs ſi fiat, non committi Simoniam, imò validam eſſe, & inducere obligationem in conſcientia. Ita tenet Federic. Seneſ. in Tractat. de Permutat. benef. quæſtione 38. numero 64. & 65. & idem ſentit Cardin. ſuprà, nec cæteri contradicunt. Ratio verò eſt, quia etiam hoc pactum non eſt per ſe malum, vt conſtat, nec etiam eſt prohibitum. Tum quia non eſt de permutatione beneficiorum, niſi iuxta Iuris conceſſionem, tale autem pactum non prohibetur, vt oſtendimus. Tum etiam quia tota illa pactio conſiſtit in promiſſione mutua circa perſeuerentiam, & ſtabilitatem in concordia facta; hoc autem bonum eſt, cum concordia bona, & ſecundùm Iura eſſe ſupponatur.

Freder. *Cardin.*

9\. Epiſcopus eſt ſuperior cuius auctoritate faciẽda eſt permutatio

Tertiò dubitari poteſt circa eandem conditionem, quis ſit Superior, cuius auctoritate facienda eſt permutatio, vt abſque Simonia fiat? Reſpondeo, nunc ſermonem eſſe de permutatione, quæ ſimpliciter fit inter beneficia ſine adiectione oneris, vel penſionis ex altera parte (de hoc enim infrà dicemus) & ſic dicimus, Superiorem ad quem pertinet auctoritas faciendi permutationem, eſſe Epiſcopum. Ita colligitur manifeſtè ex dicto cap. *Quæſitum*, ibi, *Si autem Epiſcopus*, &c. & idem ſumitur ex dicto cap. vnic. de Rerum permut. in 6. ibi, *In manibus tuis ipſa reſignant.* Ex quibus Iuribus, & ex ipſa rei natura conſtat, hoc eſſe intelligendum reſpectiue de vnoquoque Epiſcopo pro ſua diœceſi, & cum proportione loquendum eſſe de ipſis Epiſcopis reſpectu ſui Superioris, vt latè tractant Doctores, præſertim Zabar. & Rebuff. ſtatim referendi.

Cap. *Quæſitum.* Cap. vnic. *Zabar.* *Rebuff.*

10\. Quid intelligendum ſit ſub nomine Epiſcopi.

Duo verò ſuperſunt exponenda, ſcilicet, quid nomine Epiſcopi intelligendum ſit, & conſequenter, An prælati Epiſcopis inferiores, interdum hoc poſſint. Multi enim ſimpliciter negant inferioribus hanc poteſtatem, & id colligunt ex dicto capite *Quæſitum*, quatenus ibi priùs ponitur generalis regula, quòd hæ permutationes Iure non licent, & poſteà additur quaſi exceptio, niſi Epiſcopus interuenerit: ergo firmatur regula in contrarium, quod licet fiant, auctoritate cuiuſcunque inferioris Prælati, non liceant. Ita tenet Gloſſa in Clement. vnic. de Rerum permut. quam ſequitur Panormitan. dicto capite *Quæſitum*, dicens eſſe communem ſententiam, quam etiam tenent Innocentius, Hoſtienſ. Cardin. & Frederic. in Tractat. de Benef. permutat. quæſtione 19. & 22. Rebuff. in Practica. Tractat. de Permutat. numero 2. & ſequentibus. Declarant autem hi Auctores, quid intelligant nomine Epiſcopi, & quid excludant, cum dicunt, ad ſolum illum hoc Ius pertinere.

Cap *Quæſitum.* Opinio aliquorum. *Gloſſ.* *Panor.* *Innoc.* *Hoſtienſ.* *Cardin.* *Freder.*

11\. In hac opinione qui Prælati hãc iuriſdictionẽ habeant

Primò igitur nomine Epiſcopi intelligunt eum, qui habet iuriſdictionem Epiſcopalem, etiamſi dignitatem Epiſcopalem non habeat, vt eſt capitulum, Sede vacante, vt notauit Gloſſ. in d. Clement. vnic. verb. *Concedantur*, & ibi Zabar. quæſt. 11. Et idem ſentit Rot. deciſ. 311. & 312. aliàs in tit. de Rerum permut. deciſ. 5. & 6. in nouis. Item ſit inferior Prælatus, vt Abbas exercens in aliis omnibus iuriſdictionem Epiſcopalẽ, vt ex eadem Gloſſ. ſumitur, expreſſiùs Panor. ſuprà. Imò etiam ſatis erit quòd habeat præſcriptam iuriſdictionem in hoc actu dandi auctoritatem permutationibus, vt in particulari notauit Rebuffus, quia per præſcriptionem acquiritur iuriſdictio. Ratio huius partis eſt, quia fundamentum huius actionis eſt Epiſcopalis iuriſdictio, vnde ſi Prælatus hanc habet, ſufficit, & ita D. Thom. non fecit mentionem Epiſcopi in particulari, ſed dixit. *Poteſt autem Prælatus ex officio ſuo, &c.* Quod verò in d.c. *Quærenti*, nominetur Epiſcopus, non refert; tum quia demominatio ſolet ſumi ab eo, quod eſt regulare, & ordinarium, per quod non excluduntur, imò comprehenduntur ea, quæ ſunt eiuſdem rationis, vt latiſſimè confirmat Tiraquel. lib. 1. de Retract. §. 20. à numero 4. vſque ad 10. Tum etiam quia Epiſcopus vno modo, & quaſi formaliter dicitur ratione iuriſdictionis Epiſcopalis, id eſt, quoad officium, & curam, licet non ſit talis quoad dignitatem, & conſecrationem. Vnde quando actus, de quo eſt ſermo, pertinet purè ad officium, & iuriſdictionem ordinariam, etiamſi nominatur Epiſcopus, intelligitur ratione iuriſdictionis. Nam character, vel dignitas nihil ad talem actum operatur. Secus verò eſt, vbi iuriſdictio committitur Epiſcopis ex ſpeciali delegatione Papæ; vt in multis Decretis Conc. Trid. Tunc enim non extenditur ad inferiores, vt conſtat: & videri poteſt per Decium in cap. *Quoniam Abbas*, de offic. delegat. n. 15. In præſenti autem conſtat iuriſdictionem eſſe ordinariam, non delegatam, & ideò de hac parte nulla eſt controuerſia.

Gloſſ. *Zabar.* *Rot.* *Gloſſ.* *Panor.* *Rebuffus.* *D. Thom.* Cap. *Quærenti.* *Conc. Trid.* *Decius.*

12\. Qui Prælati excludantur.

Qui autem excludantur, cum dicitur, nullum prætet Epiſcopum poſſe permutationem approbare, declaratur. Quia non id dicitur propter inferiores, qui non habent poteſtatem conferendi beneficia, nam de illis conſtat, & per ſe notum eſt, non poſſe permutationem probare; ſed dicitur propter aliquos inferiores Prælatos, qui interdum poſſunt beneficia conferre, de quibus dicti Auctores, & ferè omnes dicunt non habere poteſtatem dandi auctoritatem permutationibus beneficiorum, ac ſubinde non excuſari Simoniam, ſi tantum coram illo prælato, Epiſcopo prætermiſſo, permutatio fiat. Quia ille Prælatus, non eſt Epiſcopus, neque quoad dignitatem, nec quoad iuriſdictionem, & ideò nullo modo comprehenditur in dicto cap. *Quærenti*. Aduertunt tamen hi Auctores, quòd licet approbatio permutationis pertineat ad Epiſcopum, ſi collatio ad alium pertineat, eius conſenſum eſſe neceſſarium, & idem de Electore, Patrono, & ſimilibus: quod eſt clarum, quia per dicta decreta non priuantur alij Iure ſuo, neque cum præiudicio eorum ſunt exequenda.

Cap. *Quærenti.*

13\. Contraria ſententia.

Contrariam nihilominùs ſententiam in hoc puncto tenet Angel. ver. *Permutatio*, num. 5. Syluest. eod. 2. q. 2. dicens, Superiorem ſufficientem ad permutationem, non eſſe ſolùm Epiſcopum reſpectu ſuorum inferiorum, ſi ad illum talium beneficiorum collatio non pertinear, ſed eſſe poſſe inferiorem, ſi ad illum collatio, vel inſtitutio ſpectet. Et hoc videtur ſentire Sot. d. lib. 9. q. 5. articul. 2. & q. 7. artic. 1. qui ſub diſiunctione loquitur de Epiſcopo vel eo, ad quem collatio ſpectat, ipſe autem hoc non diſputat, ſed ſupponit, Sylueſt. verò ſolum probat ex cap. *Ad hæc.* §. vlt. de Offic. Archid. & c. *Super eo*, §. vlt. de Offic. deleg. Veruntamen illa Iura ad ſummum probant, tunc non eſſe vſurpandam collationem beneficiorum ab Epiſcopo, ſine conſenſu eorum, ad quos pertinet, vt etiam fatetur prior communis ſententia, non tamen probant, quòd ſine auctoritate Epiſcopi poſſit fieri permutatio. Apparentiùs induci poſſet cap. vnic. de Rer. permut. in 6 *Illos tamen, qui ſecundum formam iuris ſua beneficia in eadem diœceſi ad tuam collationem ſpectantia permutare volentes, &c.* exponendo

Angel. *Sylueſt.* *Soto.* Cap. *Adhæc.* C. *Super eo.* Cap. vnic.

do etenim particulam illam, *Ad tuam collationem ſpectantia.* Quia per eam indicantur permutationes beneficiorum non pertinentium ad collationem Epiſcopi, ad eum non ſpectare. Et licet Gloſſ. ibi dicat verba illa non eſſe Iuris, ſed narrationis facti, non ſatisfacit. Tum quia id non poteſt ſatis ex textu colligi, cum omnia illa verba ſint Bonifacij condentis Ius. Tum etiam quia licet demus, ſumpta fuiſſe ex propoſitione facti, ſeu quæſtionis, nihilominùs rectè ex eis colligimus, & Epiſcopum interrogantem intellexiſſe ad ſe non pertinere beneficiorum permutationem, niſi quorum collationem habet, & Pontificem tacitè illum ſenſum approbaſſe. Ratione poteſt hæc ſententia ſuaderi, quia in permutatione ideò requiritur Superioris auctoritas, quia nec vnius beneficij renunciatio poteſt eſſe valida ſine Prælati conſenſu, nec poteſt nouum beneficium obtineri ſine prælati collatione: ergo ſi ad aliquem inferiorum Prælatum pertinet reſignatio, & collatio talium beneficiorum, illius auctoritas ſufficiet ad concludendam, & exequendam permutationem, nec Epiſcopus poterit tunc ſe intromittere, cum ad illum non pertineat inſtitutio, aut deſtitutio talium beneficiorum. Et confirmatur, quia iam ille inferior Prælatus habet iuriſdictionem Epiſcopalem ſaltem quoad prouiſionem talium beneficiorum: (nam talis poteſtas ordinariè propria eſt Epiſcoporum, c. *Omnes baſilicæ*, 19. q. 7.) ergo quoad tales actus rectè comprehendi poteſt nomine Epiſcopi. Et ita ſoluitur fundamentum contrariæ ſententiæ, & ampliatur Ius in re fauorabili. Nam fruſtrà (vt inquiunt) fiet per plura, quod poteſt fieri per pauciora; cum ergo collatorum conſenſus neceſſarius ſit, ibi Epiſcopus nihil ferè cooperetur, ad quid ſunt onera, & grauamina multiplicanda?

Gloſſ. — *Boniſ.* — Ratione probatur. — B — Ca. *Omnes.* — C

14\. *Prima ſententia in praxi ſeruanda, quamuis poſterior valde ſit veriſimilis.*

Hæc poſterior ſententia, ſi vim rationis ſpectemus, videtur mihi valdè veriſimilis, quia tamen difficile eſt in re morali à receptiſſima ſententia recedere, tutius cenſeo admonere, vt in praxi illa ſeruetur, vbi conſuetudo præſcripta aliud non habuerit. Nam vbi Prælatus, ad quem pertinet collatio, habet conſuetudinem approbandi permutationem beneficiorum, communis etiam ſententia fatetur ſaltem titulo præſcriptionis poſſe id facere ratione iuriſdictionis Epiſcopalis præſcriptione comparatæ ad illum effectum. Vbi autem non fuerit tale Ius præſcriptione acquiſitum, ex vi Iuris communis defendi optimè poteſt, approbationem permutationis ad Epiſcopum pertinere ratione iuriſdictionis Epiſcopalis. Quod ita poteſt declararari, diſtinguendo duo, quæ in hoc negotio interueniunt. Vnum eſt approbare permutationem, & conuentionem partium, ſeu conſenſibus partium auctoritatem dare, & quaſi complere conditionem, vt pactio conditionata tranſeat in abſolutam; aliud eſt exequi permutationem acceptando reſignationem, & nouam collationem faciendo. Primum ergo pertinet ad Epiſcopum, d. cap. *Quærenti*, & non ad inferiorem collatorem, niſi iuriſdictionem Epiſcopalem etiam habeat. Secundum autem pertinebit ad inferiores, quando beneficiorum collatio ad illos, & non ad Epiſcopum pertinet, & ita fieri non poterit ab Epiſcopo, niſi de conſenſu illorum. (Quid autem facere poſſit Epiſcopus, ſi ipſi nolint conſentire, tractant allegati Doctores, in quibus videri poteſt, quia neque ad nos pertinet, neque ad explicandam Simoniam neceſſarium eſt.) Et quia in d. cap. vnic. ſermo eſt de permutatione quoad vtrumque, & præſertim quoad executionẽ, vt patet ex verbis illis, *Et in manibus tuis ipſa reſi-*

D — Cap. *Quærenti.* — E — Cap. vnic.

A *gnent.* Ideò in particulari exprimuntur beneficia ad collationem Epiſcopi pertinentia. Ratio autem reddi poteſt, quia permutatio beneficiorum, licet in rigore ſit diſtincta à tranſlatione perſonarum, tamen regulariter non fit ſine illa ſæpè quoad loca, & ferè ſemper quoad muneta, & officia; tranſlatio autem perſonarum, quia multum intereſt Eccleſiæ, ad Epiſcopum ſpectat, vt ſumitur ex cap. *Mutationes*, 7. quæſt. 1. & notatur ab allegatis Doctoribus, & ab Innocent. & aliis in cap. *Niſi cum pridem*, de Renunc. Et ratio eſt, quia ad Epiſcopum ex ſuo munere pertinet curam habere vniuerſalis boni totius diœceſis. Meritò ergo permutatio quatenus tranſlationem includit, ad Epiſcopi approbationem pertinet, quia intereſt Eccleſiæ, & diœceſi, vt cum eius vtilitate, vel ſaltem ſine diſpendio, & incommodo illius fiat. Executio verò, ad quem ſpectat collatio, redimenda eſt, quia non debet cum illius præiudicio, permutatio fieri. Et hanc rationem tetigit Zabarel. in d. Clem. vnic. q. 8. qui videri poteſt cum aliis, qui ibi allegantur.

Cap *Mutationes* — Cap. *Niſi cum.* — *Zabar.*

Quartò, inquiri poteſt circa eandem aſſertionem, An illa generalis regula patiatur aliquam exceptionem, ita vt aliquando poſſit licitè fieri aliquarum præbendarum permutatio ex priuatorum mutuo conſenſu, ſine interuentu Superioris. Ratio autem dubitandi eſt, quia Innoc. in d. cap. *Quæſitum*, docet regulam procedere primò in præbendis, quæ in diuerſis Eccleſiis ſunt; ſecundò intra eandem Eccleſiam in præbendis, quæ diuerſo iure cenſentur, quia habent diuerſa onera, vel munera. At verò ſi ſint præbendæ eiuſdem Eccleſiæ, & eiuſdem rationis, dicit poſſe ſine Simonia priuatim permutari. *Benè poteſt* (inquit) *vnus Canonicus vnam præbendam cum alio permutare.* Subiungit verò hanc limitationem: *Dummodo collatio præbendæ non pertineat ad inueſtituram alicuius, quia tunc videtur, quod eius debeat requiri conſenſus.* Sequitur Gloſ. ibi vet. *Epiſcopus*, & pro ratione allegat caput *Sanctorũ*, d. 70. quia ibi dicitur, debere Clericum perpetuò manere in Eccleſia, ad cuius titulum ordinatus eſt, ſignificans, quando in permutatione non fit tranſlatio à loco, vel à munere, tunc fieri poſſe priuata auctoritate. Conſentiunt in eandem ſententiam Cardin. & Imol. ibidem, ſed ita exponunt, vt præbendarum poſſit fieri permutatio, non titulorum, nam præbendæ per ſe ſpectatæ, temporales ſunt, & ita in earum cambio non committitur Simonia, nec etiam fit alienatio earum, quia in eadem Eccleſia manent.

15\. *An aliquando licitè fieri poſſit Permutatio ſine ſuperioris interuentu.* — *Ratio dubij.* — Cap. *Quæſitum.* — *Innoc.* — *Gloſſ.* — Cap. *Sanctorum.* — *Cardin.* — *Imol.*

Dicendum nihilominùs eſt, nullam eſſe exceptionem admittendam in regula poſita. Ita docent Hoſtienſ. Panorm. & alij communiter in d. capite *Quæſitum*. Zabar. dicta Clem. vnic. num. 8. Sequitur Angel. verb. *Permutatio*, num. 4. Tabien. verb *Beneficium.* 3. numer. 15. Et fundamentum eſt, quia prohibitio Iuris, generalis eſt, & abſque vlla exceptione; quomodo ergo poſſumus non illam admittere? Maximè quia nullo modo poteſt opinio Innocent. conuenienter intelligi, aut explicari. Quia ſi ſermo ſit de beneficiis quoad titulum, manifeſtum eſt, non poſſe vnquam fieri permutationem illorum, propria auctoritate permutantium, quia nullus poteſt ſe ipſum ſuo titulo priuare, niſi conſentiente Prælato renunciationi eius nec etiam poteſt nouum beneficium, alicui conferri ſine Prælati collatione, vt eſt notum in iure, t tul. de Renunciat. & de inſtitut. & de regul. Iuris in 6. Et ita omnis huiuſmodi permutatio non ſolùm de Iure, ſed etiam de facto impoſſibilis eſt ſtante natura, & modo

16\. *Reſoluitur nullam dari exceptionem in regula poſita.* — *Hoſtienſ.* — *Panor.* — *Zabar.* — *Angel.* — *Tabien.* — *Innoc.*

modo inſtitutionis beneficiorum eccleſiaſticorum. Si autem aliquod pactum ſecretè fiat, & poſtea executio procuretur, non declarato pacto, erit Simonia contra Ius poſitiuum, vt declaratum eſt.

Si verò ſit ſermo de præbendis vt annexis ſuis titulis, impoſſibile etiam eſt, inter illas fieri permutationem auctoritate priuata, quia non poſſunt à titulis ſeparari auctoritate priuatorum. Quod in hunc modum declaro, quia vnus Canonicus non habet Ius ad fructus præbendæ, niſi medio ſpirituali officio, ad quod tenetur ratione ſui tituli, ſed ſẽper retinet eundem titulum, ergo ad idem officium tenetur; ergo ratione illius nunquam poterit conſequi aliam præbendam, vel alios fructus, niſi illos, qui ſunt annexi tali titulo, quia ſemper ſunt illi annexi, & non alteri, ergo impoſſibilis eſt etiam de facto talis permutatio præbendarum. Accedit, quod etiam permutatio bonorum annexorum propria auctoritate facta, eſt in Iure prohibita, & ideò de illis etiam vt talia ſunt, priuata facere pacta, eſſet Simoniacum. Tertio verò modo poſſet intelligi duos Canonicos commutare inter ſe fructus præſentes, vel futuros præbendarum ſuarum, vel ſi habeant certas paſſiones ſuis præbendis annexas, poſſe illa commutare inter ſe quoad vſus tantùm, vel vſumfructum perſonalem, & temporalem, qui ad eos pertinere poteſt. Et hoc ſine dubio fieri poteſt licitè, quia in eo contractu, non præbenda, ſed fructus præbendæ commutantur, qui etiam vendi poſſent, vel locari, quia vt ſic, merè temporales ſunt. Tamen ſi hoc tantùm voluiſſet Innoc. aut Cardin. non oporteret diſtinguere de præbendis eiuſdem, vel diuerſæ rationis, imò nec in eadem, vel diuerſis Eccleſiis, quia fructus ſicut pro arbitrio dominorum poſſunt vendi, vel diſpenſari, ita & permutari, ſiue diuerſo, ſiue ſimili titulo comparentur, & ſiue in eadem Eccleſia, ſiue in diuerſis. Hæc autem non eſt limitatio, neque exceptio à generali prohibitione, vt conſtat, & ideò nullam hic adhibere neceſſe eſt.

CAPVT XXXIII.

An beneficium Eccleſiaſticum poſſit abſque Simonia cum penſione permutari.

1. HÆc quæſtio propriam difficultatem habet, & ideò in particulari eam tractamus. Supponimus autem, non poſſe abſque Simonia fieri talem permutationem per ſolam voluntatem permutantium ſine auctoritate Prælati competentis, hoc enim euidens eſt ex dictis in c. 31. & 32. Difficultas ergo eſt, An ſaltem manibus Prælati poſſit fieri talis permutatio, & quis ille Prælatus eſſe debeat. Et hoc modo tractarunt hanc quæſtionem Canoniſtæ, qui dubitant, & de capacitate materiæ, An ſcilicet illa duo ſint permutabilia, cum penſio temporale quid ſit, beneficium autem ſpirituale, & conſequenter etiam de poteſtate Prælatorum Eccleſiæ ad talem permutationem faciendam, etiam de Summo Pontifice, quia videtur eſſe contra diuinũ Ius, vt videre licet in Paulo Rom. Tract. de Penſion. cap. 7. §. *Venio, &c.* Gigant. eod. Tractat. q. 33. Caccialup. eod. Tract. Feder. de Sen. Tract. de Permut. benef. q. 9. Bellam. eod. Tract. q. 11. n. 4. Qui referunt antiquiores. Sed breuiter ſupponenda eſt diſtinctio de penſione merè temporali, & de ſpirituali, quã ſuprà explicaui. Item diſtinguitur à prædictis Canoniſtis in eam, quæ inſtituitur, & exigitur in titulũ beneficij, vel eſt merè temporalis, nec agnoſcunt aliquam mediã. Sed nos diximus ſuprà,

Status quæſtionis.

Paul. Gigas. Caccial. Freder. Bellam.

A illam penſionem, quæ exigitur in titulum beneficij, præſtimonium potiùs dicendam eſſe, quã penſionẽ. Et illam, quæ retinet eſſe penſionis, (vt ſic dicam) ſi clericalis ſit, eſſe nunc ſpiritualem, ſi verò ſit laica, eſſe temporalem, ita ergo nunc loquimur.

Dico ergo 1. Si penſio in titulum beneficij erecta ſit, permutari poteſt cũ beneficio etiã in manibus Epiſcopi, & iuxta Ius cõmune. Ita tenet Ioan. And. c. vnic. de Rer. perm. in 6. & ibi Collect. quem refert Bellam. Idem tenet Feder. Senenſ. in Tract. de Beneſ. perm. q. 14. Et ſumitur ex Card. in Clem. vnic. de Præben. q. 12. Et ratio eſt clara, quia talis penſio reuera eſt beneficium, ſicut de Præſtimoniis ſuprà diximus. Contra hoc verò ſentire videtur Bellar. ſupra citans Guilliel. Sed loquitur, quando penſio non eſt inſtituta verè in beneficium, ſed loco beneficij data, de qua mox dicemus. Clariùs contra dicit B Paul. Rom. ſuprà dicens, Iure communi non poſſe fieri talem permutationem, referens Zabarel. & Imol. qui apertè loquuntur de penſione, quæ non data eſt in verũ titulum beneficij. Nec video probabilem rationem pro illa ſententia vt contraria aſſertioni poſitæ, & magis patebit ex dicendis. 2.

Penſio in titulum beneficij erecta poteſt cum beneficio permutari etiã in manibus Epiſcopi.

Guilli. Paul. Zabarel. Imol.

Dico 2. Pro ſpirituali penſione permutari poteſt beneficium auctoritate Papæ, non verò inferiorum Prælatorum. De hac cõcluſione pauca dicũt Auctores, quia vix faciunt mentionem talis penſionis, ſed omnẽ penſionẽ, quæ non datur in titulũ beneficij, tamquã temporalẽ iudicãt. Suppoſita tamẽ veritate talis penſionis, eiúſq; ſpiritualitate ſuprà explicata, videtur clara prior pars aſſertionis, licèt poſterior C videri poſſet dubia. Vtraq; verò ſimul oſtenditur 1. in penſione poſita ſuper idẽ beneficium, vt ſi Petrus habeat beneficiũ, de quo ſoluit penſionem Ioanni, poſſet fieri permutatio, vt Ioannes accipiat beneficiũ, & penſionẽ Petro ſoluat. Quia in illa permutatione intercedit reſignatio beneficij in fauorẽ tertij, & ex hac parte non poteſt approbari ab Epiſcopo, deinde intercedit trãſlatio penſionis in aliũ, quã non poteſt Epiſcopus concedere; ergo ex vtroq; capite excedit poteſtatẽ Epiſcopi, non verò Papæ qui vtrũq; poteſt cõcedere, vt cõſtat, & in ſuperioribus dictũ eſt. Dices. Ponamus Papã dediſſe penſionem Petro ſuper beneficiũ Pauli cũ poteſtate transferẽ- D di in quẽcumq; voluerit, ergo tũc potuerũt inter ſe dicto modo commutare in manibus Epiſcopi, quia licet Paulus reſignet beneficiũ in fauorẽ Petri, non renunciat ſimpliciter, ſed cauſa permutationis; hæc autẽ reſignatio cauſa permutationis acceptari poteſt ab Epiſcopo ex Iure communi, vt patet ex cap. *Quæſitum* c. vnic. Clem. vnic. de Rer. permut. Reſpondeo, probabile fortaſſe hoc eſſe, præſertim ſi cõſuetudo ita habeat; mihi tamen videtur non poſſe fieri de rigore Iuris, quia illa non eſt propria permutatio beneficiorũ, quæ ſola cõceditur Epiſcopo, vt cõſtat ex d. c. *Quærenti*, & ſtatim iterũ dicã. Addo E etiã, facultatem transferendi penſionẽ intelligi puram, & ſine pacto, & ideò nõ extendi ad trãſlationẽ faciendam ex pacto recipiendi aliquid, etiam ſpirituale. Quia etiam hoc pactũ eſt Iure communi prohibitum, & approbatio illius non eſt cõmiſſa Epiſcopo in Iure. Vnde facilè conſtat, aſſertionem procedere de quacũq; penſione ſpirituali ſuper quodcunque beneficium impoſita, quia quando illa pro beneficio permutatur, commutatur ſpirituale pro ſpirituali, ergo non eſt prohibita Iure diuino talis commutatio; ergo ſi fiat auctoritate Papæ, nulla eſt Simonia. Et idem erit, ſi Papa det licentiam, quia iam tunc fit auctoritate illius, nec dare illum licentiam eſt per ſe malum, quia ſemper conceditur cum ordine ad approbationem alicuius 3.

Pro ſpirituali penſione permutari poteſt beneficium auctoritate Papæ, non verò alterius.

Obiectio.

Cap Quæſitum. Cap. vnic. Clem. vnic.

Cap. Quærenti.

Ius prælati, vel Clerici, cui Papa committat vices ſuas.

An Epiſcopus poſſit hãc permutationem facere. De ſecunda verò parte aſſertionis eſt nonnulla controuerſia, An Epiſcopus poſſit hanc permutationem iure ordinario facere, & probare. Aliqui enim affirmát, quia penſio ſpiritualis licet in rigore beneficium non ſit, venit tamen nomine beneficij latè loquendo, & in ordine ad fauores, argum. Cap. *Poſtulaſti.* c. *Poſtulaſti*, vbi is, qui habet ab Eccleſia congruentem ſuſtentationem ex titulo ſpirituali, ſcilicet vicariæ perpetuæ, cenſetur habere beneficium eccleſiaſticum; ergo idem dici poteſt de penſione, ergo ſub poteſtate, quam habet Epiſcopus ad approbandam permutationem, comprehẽdi poteſt hæc permutatio beneficij cum penſione. Negatiua pars eligitur. *Bellam. Paul.* Sed nihilominùs probabiliorem exiſtimo partem propoſitam, quam intendit Bellam. ſuprà, & eandem tenet Paul. Rom. ſuprà referens multos. Affert autem multas rationes, quarum aliquæ procedunt de penſione merè temporali; aliæ tales ſunt, vt etiam penſiones datas in titulum beneficij comprehẽdere videantur; aliæ videntur eò tendere, vt etiam Pontifici hæc poteſtas negetur contra priorem partem noſtræ aſſertionis, ac denique nonnullæ ex illis rationibus magis ad nomen permutationis, quàm ad rem pertinere videntur, vt in ſequentibus attingam. Ratio ergo vnica huius partis eſt, quia licet penſio hæc ſpiritualis ſit, non tamen eſt beneficiũ, nec eſt perpetua, nec natura ſua transfertur in alium, nec per Canonicam inſtitutionem confertur, inferioribus autẽ Prælatis tantum conceſſum eſt, vt permutationes beneficiorum facere, & tractatus, ſeu conuentiones permutare volentiũ approbare valeant, eiſque auctoritatem dare, ergo non poſſumus Iura extendere ad permutationem beneficij cũ penſione.

5\. Obiectiones contra priorẽ partem cõclusionis. *Paul. Rom.* Sed contra priorẽ partẽ obiici poteſt ex Romano ſuprà, quia Papa non poteſt mutare naturam penſionis, & permutationis; ſed natura penſionis eſt, vt eo ipſo quòd penſionarius illi renunciat, extinguatur, & nihil ſit, ad permutandũ autẽ neceſſe eſt renunciare penſioni, quæ eo ipſo nihil eſt; ergo nõ poteſt cum illa perfici permutatio; nam permutatio debet eſſe cum re aliqua, non cum nihilo. Et licet Papa poſſit renuncianti beneficium aliam penſionẽ conferre, nõ verò illammet numero, quæ antea erat, & ita nõ fit permutatio. Confirmat hãc rationem ex aliis multis cõditionibus permutationis quæ nõ poſſunt in penſionẽ conuenire, vt quòd ſit inter res eiuſdem ſpeciei, & in præſenti, quod fiat per reciprocã renunciationem, & collationem, & ſimilia; ergo ex natura talium rerũ repugnat eſſe inter eas verã permutationem, & ideo mirum non eſt, quòd etiam per Papam fieri non poſſit.

6\. Soluuntur obiectiones. Sed hæc apud me parũ vrgent, facilè enim poſſunt expediri, quatenus ad rem ſpectant, & de nominibus non eſt contendendum. Poſſunt ergo duo volentes ſic permutare ita conuenire, & conſentire inter ſe, vt ſi Papa velit facere, vt beneficium vnius transferatur in alterum, & penſio huius in illũ, ipſi conſentiant, & hoc modo renunciabunt iuribus ſuis, & non aliter. In hoc enim nulla eſt Simonia, cũ totum referatur ad cõſenſum Pontificis, & totũ verſetur in materia ſpirituali. Certũ item eſt, poſſe Pontificem illas renunciationes illo modo admittere, & effectum præſtare, quod ille auctor non videtur negare, & videtur ex ſe euidens, quia vtraque pars per ſe ſpectata ſubiacet poteſtati Pontificis; & in coniunctione earum nihil eſt contra Ius diuinũ, cũ tota materia ſpiritualis ſit ex vtraque parte. Iam ergo diſputatio eſt de nomine, negando, ibi fieri permutationẽ. Addo verò nihil ibi neceſſariò im-

A mutari de proprietate permutationis. Quia falſum eſt, penſionem extingui per illam renunciationem; quia non eſt abſoluta, ſed cũ tali conditione, quòd in alterum transferatur, & ita ſi conditio impletur, non extinguitur, & ſi non impletur, permanet, ſicut anteà. Falſum item eſt, penſionem tranſlatam in aliam perſonam, non eſſe eandem numero, quia pẽſio (vt ſic dicam) non accipit ſuam indiuiduationem à perſona, cui ſoluenda eſt, ſed à beneficio, cui inhæret ex vi talis impoſitionis, & quaſi diuiſionis priùs factæ in tali præbenda. Et licet prior impoſita fuerit pro vita talis penſionarij, & poſteà prolõ-

B gerur, vel in aliam vitam transferatur, non eſt alia penſio, ſed eadem. Denique vera permutatio etiam poteſt ſubſiſtere inter res ſpecie diuerſas, vt tradit Decius in Leg. 2. ff. *Si certum petatur*, latè Pinel. Cod. de Reſcin. vendi. in Rub. par. 2. cap. 2. num. 9. *Deci. Leg. 2. Pinel.* Et in præſenti, vt talis permutatio vera, & licita ſit, ſine dubio ſufficit, vt vtraque res ſpiritualis ſit, & viciſſim conferatur auctoritate Superioris habentis poteſtatẽ, ſiue detur per inſtitutionem, ſeu collationem Canonicam, ſiue alio modo, & ſiue ſit perpetua, ſiue temporalis, dummodo in alterum transferri poſſit, ſaltem ex conceſſione Prælati approbantis permutationem.

Contra alteram partem etiam obiicitur, quia permutatio beneficiorum fauorabilis cenſetur, vt 7. Obiectio contr. alteram partem aſſertionis. tradit Feder. de Sen. dicto Tract. q. 18. cum Gloſ. *Feder.*

C in cap. vnic. de Rer. permut. in 6. Gloſ. 2. & ſequentibus vſque ad 6. Ergo debemus verba Iurium, quæ ad illam pertinent, amplè interpretari, facultas igi- *Gloſſ.* tur quæ conceditur Epiſcopo approbandi permutationem beneficiorum, amplè eſt intelligenda; ergo comprehendet etiam penſionem ſpiritualẽ, quæ largo modo ſub beneficio comprehenditur. Reſ- Satisfit. pondeo in primis (quidquid ſit de antecedenti) negando conſequentiam: tum quia ampla ſignificatio ad ſummum extendi debet intra proprietatem verborum; beneficium autem in propria ſignificatione ſua non comprehendit talem penſionẽ, quia nec definitio, nec proprietates beneficij illi conueniunt, vt conſtat, tum etiam quia ſiquis conſideret verba capit. *Quærenti* (in quo textu maximè conce- C. *Quærẽti.*

D ditur hæc poteſtas Epiſcopis) facilè intelliget, ſermonem eſſe de propriis beneficiis, quæ ad Eccleſiarum vtilitatem, vel neceſſitatem inſtituta ſunt, penſiones autem huiuſmodi non ſunt. Et ſimiliter in d. c. vni. ſermo eſt de beneficiis, quæ per propriã collationem Epiſcoporum dari poſſunt. Et confir- Cap. vnic. matur, quia aliàs poſſet etiam Epiſcopus approbare permutationes penſionum inter ſe, ſi penſio in his Iuribus veniret nomine beneficij: conſequens autem communiter non admittitur, quia cum pẽſionum collatio, ſeu conſignatio ad Epiſcopũ non pertineat, neq; illarum commutatio ad illum pertinet: ſed ſolus Papa, qui poteſt illas præſtare, & licentiam ad illas transferendas tribuere, poteſt etiã

E commutationes approbare. Et quamuis det licentiam ſimpliciter transferendi penſiones, non cenſetur dare licentiam cõmutandi, quia hoc eſt contra Ius commune, & ideò ſi commutatio fiat, cum illius approbatione facienda eſt.

Deinde addo propter antecedens aſſumptum, 8. materiam permutationum beneficiorum nõ videri Materia permutationũ odioſa potiùs quàm fauorabilis videtur. mihi ſimpliciter fauorabilem, ſed potiùs odioſam, & ideò extendendam non eſſe. Gloſſa citata oppoſitum dicit, non loquitur enim de permutatione ſimpliciter, & per ſe ſpectata, ſed reſpectu expectatiuarum, & ſic dicit eſſe fauorabilem reſpectu *Gloſſ.* expectatiuæ, quod per ſe pertinebat ad textum illum, qui peculiariter conditus fuit, vt effectus per-

mutationem propter expectatiuas non impediretur, maiorem fauorem præbens permutationibus, quàm expectatiuis. Et meritò tum quia permutantes habent proprium quoddam, & quaſi intrinſecũ Ius, expectantes verò valde extrinſecum; & diminutum, tum etiam quia expectatiuæ ſunt ſimpliciter odioſæ, & ideò per Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 19. de Refor. ſublatæ ſunt, permutationes verò tolerãtur, & non habent tot incommoda, & interdum poſſunt eſſe Eccleſiis vtiles. Simpliciter verò, & ex ſuo genere (vt ſic dicam) non ſunt fauorabiles, vnde non ſunt valdè antiquæ, & ita continent relaxationem quãdam antiqui rigoris, & quaſi diſpenſationem communis Iuris de vitandis pactionibus in ſpiritualibus, & ideò non eſt facilè admittenda tãta ampliatio Iurium, quæ de illis loquuntur, ſed ſatis eſt quòd ad omnia illa, quæ in proprietate, & rigore verborum continentur, extendantur.

Conc. Trid.

9. Permutare penſionem temporalẽ cũ beneficio eſt Simonia contra Ius diuinum, nec fieri poteſt.

Dico tertiò. Penſio merè temporalis non poteſt cũ beneficio permutari abſque Simonia contra diuinum Ius, vnde nec à Summo Pontifice fieri poteſt per modũ permutationis, licet alio modo poſſit Pontifex eundem effectum efficere. Prima pars communis eſt omnium Doctorum, quos retuli, & aliorum pluriũ, quos ipſi allegant. Præſertim Imol. in Clement. 1. §. *eadem* de Supplen. neglig. Prælat. & ibi Zabar. q. 8. Ratio verò vnica eſt, quia in tali permutatione venditur beneficium pro re temporali, ſed hoc eſt contra Ius diuinum, vt ſuprà vidimus, ergo. Maior patet, quia talis penſio, vt ſupponitur, merè temporalis eſt, vnde quantũ eſt ex ſe, eſt pretio æſtimabilis, & vendibilis, ergo habet propriam rationem pretij, ſi pro beneficio permutetur. Aliæ rationes adduntur, videlicet, quod penſio eſt tantum ad vitam pẽſionarij, vnde ſi pro beneficio permutaretur, poſſet contingere eum qui beneficium dat, & penſionem accipit, priuari omnibus reditibus, ſi alter priùs moreretur. Sed hæc ratio non cogit, tum quia Papa poteſt facere, vt penſio transferatur ad vitam permutantis, tum etiam quia inde non colligitur Simonia, ſed quædam inæqualitas pertinens ad ſummum ad iniuſtitiam, quæ tolleretur, ſi permutans ſciens, & volens ſe exponeret tali periculo. Et ſimiles ſunt aliæ rationes, quas propterea omitto, & quia propoſita ſufficit. Et eadem probat ſecundam partem, quia non poteſt Papa contra Ius diuinum agere, nec in eo diſpenſare. Et hanc partem latiſſimè proſequitur Romanus ſuprà, ſed vt dixi, aliæ viæ quibus illam probare conatur, mihi non ſatisfaciunt, & nimium probarent, ſi eſſent efficaces.

Zabar. *Imol.* Ratio fundamentalis. *Roman.*

10. Quomodo poſſit Pontifex eundem effectum præſtare.

Vltima pars explicanda, & probanda eſt eodem modo, quo ſuprà diximus, & declarauimus, quomodo poſſit Pontifex facere, vt relinquens beneficium aliquam pecuniam accipiat, non dãdo vnum pro alio, ſed relinquendo beneficium in manibus Pontificis, petendo ab illo, vt ſua poteſtate, & pro ſuo munere, ac paſtorali cura ipſi prouideat de aliquo ſuſtentationis ſubſidio. Hoc ergo modo fieri poteſt in præſenti tantò faciliùs, quantò reditus pẽſionum ex bonis eccleſiaſticis ſoluuntur, quorum habet Pontifex ſupremam diſpenſationem. Poteſt ergo, & vni dare beneficium alterius, & penſionem, quam alter habebat, etiamſi temporalis ſit, transferre in alterum, non tanquam pretium beneficij; ſed tanquam alimentum quod ipſe confert ſua poteſtate. Et ita etiam intelligitur, ibi non interuenire propriam permutationem inter partes, quia non poſſunt reuera dare vnam rem pro alia, ſed tantùm ſe conſtituere in manu Pontificis, declarando deſiderium ſuum, & neceſſitatem. Quare tunc non videtur renunciatio facienda ſub illa clauſula, *Non aliter, nec alio modo*, ſed ſimpliciter totum negotium conſtituendo in prouidentia Pontificis, alioqui nõ video quomodo poſſit permutatio à labe Simoniæ purgari; quia neceſſariò includeret pactum cõmutandi ſpirituale pro temporali. Poſſet autem dici, quòd per intentionẽ poſſet Simonia ſeparari; quia non intendo per temporale emere ſpirituale, vel è contrario, ſed tãtum me indemnem ſeruare, & neceſſitati meæ prouidere, intuendo ad temporalia tantùm, quæ in vtraque parte inueniuntur, & illa inter ſe cõmutando ex conſenſu Pontificis, & nullo modo dando temporale pro ſpirituali, licet illud quaſi concomitãter comparetur. Et fortaſſe poteſt hoc probabiliter defendi, vt ſupra etiam tactum eſt. Tamen priorem modum iudico ſecuriorem, & ſeruandum, & ita in eo nulla eſt difficultas. Quia Papa poteſt ex officio ſuo nolle dare beneficium vni niſi renunciet penſioni, non quia det pro penſione, ſed quia non vult illum habere tot reditus ex bonis Eccleſiæ, quod iuſtiſſimè facere poteſt, quod ſi illæ relinquat penſionem, etiam poteſt Papa illam conferre alteri, vt habeat, vnde viuat. Et tunc haberet locum ratio ſuprà facta, quod illa nõ ſit permutatio, quia prior penſio extinguitur, & altera de nouo creatur auctoritate Pontificis. Et ita permutantes inter ſe nihil ſibi inuicem donant. Et conſequenter omnis ratio, & fundamentum Simoniæ tollitur.

11. An cõmenda cum beneficio permutari poſſit. *Victor.* *Adrian.*

Et iuxta hæc ſimilis quæſtio de Commenda definienda eſt, An poſſit pro beneficio commutari, quã tractat Victor. dicta Relect. num. 46. Et defendit non poſſe. Et idem dicit de officio temporali, vt notariatu, &c. Reprehenditque ſententiam Adriani, qui in d. Quodlib. 9. ad 5. dixit auctoritate Pontificis fieri poſſe, quia Pontifex poteſt ſeparare fructus præbendæ à Iure ſpirituali, & ita concedere commutationem inter illos, & commendam. Contra quod obiicit Victor. Quia falſa eſt fictio, nam reuera ille, cui datur præbenda, non percipit fructus, niſi in vi ſpiritualis Iuris. Cuius ſignum eſt, quia ſi non recitet, non faciet fructus ſuos; & grauiter peccaret ratione beneficij etiam ſi ordinem ſacrum non habeat. Quæ ratio iudicio meo benè probat non poſſe fieri propriam commutationem etiam à Papa, vnius rei pro alia, non verò probat quominùs Papa vt Superior Prælatus, & diſpenſator conferre poſſit beneficium cum onere dandi alteri ſuſtentationem, vel aliquid loco eius, quod poteſt eſſe vel commenda, vel aliquod officium eccleſiaſticum. Nec etiam probat, non poſſe Papa in ſe ſuſcipere renunciationẽ, & prouiſionem illarum rerum, & poſtea illas diſtribuere, prout ſibi videbitur expedire: in hoc enim nulla emptio, aut venditio inter partes interuenit.

CAPVT XXXIV.

Vtrùm permutatio inæqualitatum beneficiorũ fieri poſſit, facta temporali recompenſatione abſque Simonia. Et concluduntur conditiones neceſſariæ ad puram permutationem.

I. Omnia beneficia, quę propriè talia ſũt, poſſũt inter ſe permutari.

SVppono, omnia illa beneficia, quæ propriè talia ſunt, poſſe inter ſe ſimpliciter permutari in manibus Superioris ſine Simonia, ſiue ſimplex pro curato, ſiue curatum pro dignitate, vel Canonicatu, ſiue tenue pro pingui ſiue è cõtrario, & ſiue vnũ pro vno, ſiue pro multis permutetur. Iura enim in hoc nihil diſtinguunt, & ideò nec nos diſtinguere debemus, cum multa cogat ratio, neque ex natura rei vnum ſit magis intrinſecè malum, aut magis nociuum

nociuum Eccleſiæ, quàm aliud. Et ita in hoc conueniunt Doctores allegati cap. præced. Panorm. Deci. & alij in capit. *Cum venerabilis*, de Exception. Zabar. cum Paulo in dicta Clement vnic. quæſt. 2. numer. 10. Idem Rebuff. in Pract. titul. de Permut. numer. 40. & 49. Feder. Senen. in tractat. de Benef. permut. quæſt. 12. num. 2. Qui rectè aduertit hanc regulam intelligi, quantum eſt ex vi permutationis: nam ſi aliundè requiratur diſpenſatio ad plura beneficia obtinenda, licet qui ea tenet, ſit diſpenſatus, non poterit permutando vtrumque dare alteri non diſpenſato, quia non poteſt diſpenſationem in alium transferre, ſed neceſſarium erit, vt ſupponatur in alio diſpenſatio, quod per ſe ſatis clarum eſt. Vt latius proſequitur Ægidius de Bellam. in tract. de Perm. benef. 3. part. quæſt. 10. à num. 7.

Panor. Decius. Zabar. Paul. Rebuff. Feder. Bellam.

2. 4. Modis beneficia ſunt inæqualia.

Ex hac ergo regula colligitur, beneficia, inter quæ fit permutatio, interdum eſſe poſſe æqualia in omnibus, ſcilicet tã in dignitate, & titulo ſpirituali, quàm in munere, & in præbenda, & reditibus; interdum verò eſſe inæqualia, quod poteſt accidere variis modis. Primò vt vnum ſuperet aliud in omnibus, ſcilicet in ſpiritualibus, & temporalibus. Secundò vt ſe habeant, ſicut excedens, & exceſſum, quia ſcilicet vnum in ſpirituali, aliud in temporali ſuperat. Tertiò quod ſint inæqualia in ſpiritualibus, & æqualia in temporalibus. Quartò è contrario vt in ſpiritualibus æqualia ſint, ſed in temporalibus aliud ſit dignius. Quando ergo beneficia ſunt omni ex parte æqualia, nulla eſt difficultas, quia tunc per ſe loquendo ſimpliciter, & ſine vlla adiunctione ex alterutra parte cõmutari debẽt, nam id ratio æquitatis poſtulat præter Religionis, ac Simoniæ rationem, de qua ſtatim dicetur, & ita videtur in ipſo facto, vſu ſeruari. Quædam verò difficultas, quæ hic excitari poſſet, inferiùs expedietur commodiùs.

3. An liceat inæqualitatẽ beneficij, tẽporali dono compẽſare? Quãdo exceſſus eſt in re ſpirituali, nõ licet.

At verò quando beneficia ſunt inæqualia, nonnulla dubia oriuntur. Vnum eſt, an liceat inæqualitatem compenſare data pecunia, vel aliquo dono temporali æquiualente. Aliud eſt, an ſaltem hoc liceat imponendo penſionem ſuper alterum ex beneficiis. Circa primum vnum eſt certum, videlicet, quando exceſſus eſt in ſpirituali, non licere illum ſupplere dando pecuniam, vel aliquid æquiualens temporale. Ratio eſt clara, quia tunc venderetur ſpirituale pro temporali ſaltem ex parte. Vnde talis Simonia iam non eſſet contra Ius poſitiuum, ſed diuinum, iuxta ſuperiùs dicta de beneficiis, quatenus ſunt materia Simoniæ. Et ita hoc eſt indubitatum apud omnes, quos ſtatim referam. Vnde bene intulit Syluest. in verb. *Permutatio* 2. quæſtion. 6. cum Archidiacono etiam cum auctoritate Prælati id non poſſe fieri, quia cum ſit contra Ius diuinum, parum prodeſſe poteſt Prælati auctoritas. Hinc verò colligunt aliqui, quoties beneficium dignius, & tenuius pro pinguiori, & minus digno commutatur, Simoniam committi, quia exceſſus dignitatis cum exceſſu fructuum compenſatur. Sed hoc ad præſumptionem tantùm pertinere poteſt, non neceſſariò ad veritatem. Nam ſi recta intentione fiat, poterunt talia beneficia ſimpliciter, vnũ pro alio commutari, ſine reſpectu ad pretium temporale pro re ſpirituali: & ita nec in foro exteriori præſumetur Simonia, ſi nudè, & purè fiat permutatio in manibus Prælati, quia ibi per ſe non eſt malum aliquod, & ideò potius præſumitur bene factum, quod non probatur malum. Imò etiam in foro interiori licet quis ſumat occaſionem permutationis ex temporali commodo, & ab illo ita moueatur ad volendum permutare, vt ſine illo non eſſet permutaturus, non ideò eſt coram Deo Simoniacus, quia nihilominùs non intendit emere rem ſpiritualem, hæc enim duo non repugnant, vt in quarta diciſione latiùs dicemus.

Syluest. Archid.

An poſſit vnum beneficiũ dignius, & tenuius, pro pinguiori, & minus digno commutari ſine Simonia?

4. Quãdo beneficia ſunt inęqualia in fructibus. An liceat per pecuniã in ęqualitatẽ relarcire? Pars affirmatiua.

Punctum ergo difficultatis ſolùm eſt, quando beneficia ſunt inæqualia in fructibus temporalibus, an liceat per numeratam pecuniam illum in qualitatem reficere, nullo modo intendendo dare pretium pro ſpirituali titulo, ſiue dignior ſit, ſiue non ſit. In quo puncto fuit multorum opinio, hoc non eſſe intrinſecè malum, neque prohibitum, ſi interueniente auctoritate Prælati fiat, & ideò tunc non eſſe Simoniam. Ita tenet Caietanus dicta quæſtione 100. art. 4. Panormitanus pro eadem ſententia refertur in cap. *Ad quæſtiones*, de Rerum permutatione numer. 3. quem ſequitur Syluest. verb. *Permutatio* ſecunda, quæſtione 6. Angel. eodem numer. 6. Tabien. Beneficium 2. numer. 15. Ratio eorum ſolùm eſt, quod licet ibi ſint coniuncta ſpirituale, & temporale, intentione diſtingui poſſunt, & cum proportione ſpirituale pro ſpirituali, & temporale pro temporali permutari, licet vno actu, & contractu vtrumque ſimul fiat; ergo ſimiliter poteſt per intentionem rectam fieri, vt pecunia detur pro temporali, & non pro ſpirituali. Confirmatur primò ex dicto, capit. *Ad quæſtiones*, vbi Pontifex dicit, poſſe Eccleſiam pro Eccleſia permutari, & poſſeſſiones vnius Eccleſiæ pro poſſeſſionibus alterius, addita pecunia pro ſupplenda inæqualitate poſſeſſionum, dummodo contractus non miſceantur. Secundò confirmari poteſt ex dicto capite *Quæſitum*, eodem. Vbi priùs dicitur permutationes beneficiorum, præſertim pactione interueniente, Iure eſſe prohibitas; poſtea verò dicitur, auctoritate Epiſcopi poſſe fieri, ergo licet pactio intercedat dandi pecuniam ad ſupplendum temporale, non erit prohibita, ſi auctoritate Superioris fiat.

Caiet. Panor. Syluest. Angel. Tabien. Fundamentum. *C. Ad quæſt. C. Quæſitũ.*

5. Pars negatiua. *Adrian.*

Alia verò ſentẽtia ſimpliciter negat, hoc eſſe licitum, Hanc tenet Adrian. Quodlib. 9. artic. vltim. ad 5. Vbi de Angelo dicit, & grauiter erraſſe, & Panormitano falſum impoſuiſſe. Et in hoc ſecundo, videtur meliùs intellexiſſe Panormitanum. Nam verba eius ſunt, *Nota, quòd Eccleſia pinguior non poteſt permutari cũ Eccleſia tenui, interueniẽte pecunia ſimpliciter ex ea parte, quia videretur pecunia data pro reditibus ſpiritualibus, vel pro re ſpirituali obtinenda.* Vbi ponderanda eſt vltima cauſalis propoſitio, in qua duo diſtinguit Panormitanus, ſcilicet reditus ſpirituales & rem ſpiritualem. Vbi non poteſt reditus ſpirituales vocare, niſi reditus beneficiales (vt ſic dicam) qui ſpirituales vocantur, quia titulo ſpirituali cemparantur, & illi diſtinguanrur ab ipſo titulo tanquam à re ſpirituali, nec poteſt intelligi, quo alio modo illa duo diſtinguantur. Et tamen de vtroque negat Panormitan. poſſe pecunia redimi, vel compenſari, & ita intelligit textum illum. Vnde ſubiungit. *Debet ſeruari cautela, quam tradit iſte textus vt pecunia ſuppleatur, nõ propter reditus ſpirituales* (id eſt, beneficiales: vt declaraui) *ſed propter complures reditus temporales alterius Eccleſiæ.* Id eſt, propter reditus aliarum poſſeſſionum Eccleſiæ, quæ patrimoniales dicuntur, quarum reditus non ſunt annexi ſpirituali officio, aut titulo, ſed ſunt temporalia bona Eccleſiæ ad ſuſtentanda eius onera, & in caſu illius textus ad Monaſteria illa, quæ permutationes faciebant, pertinebant.

Et ita declaratus ille textus nihil facit pro priori opinione. Imò fauet poſteriori, pro qua ſubinde meritò poteſt Panormitanus allegari. Et ita etiam idem ſenſit in capite *Ad quæſtiones*, de Rerum permutat. numero tertio, & in capite *Cum venerabilis*, de Exception. notab. quarto, numer. quarto eodem modo exponens textum illum, ibi *Theodoſius Epiſcopus cum ſuorum ſacerdotum aſſenſu prædictam Eccleſiã Sãcti Viti pro quibuſdam Eccleſiis, & rebus aliis in cãbium, veſtro duxit monaſterio concedendam.* Nã ſi illæ *res aliæ* temporales fuerũt (ait Panorm.) data ſunt non pro bonis alterius Eccleſiæ, quæ habebantur in titulum, ſed pro aliquibus quæ habebantur in proprietatem: nam priùs dictum fuerat, Monaſterium illud prætendiſſe illam Eccleſiam in ſpiritualibus; & temporalibus ad ſe pertinere. Atque hoc modo hanc etiam ſententiam tenet Cardin. Imol. & Anchar. Item Nauar. d. cap. 23. num. 100. ver. *Tertiò.* Vbi eandem interpretationem cap. *Ad quæſtiones*, indicat. Idem Gregor. Lopez in Leg. 2. tit. 6. partit. 5. Couarru. libr. 1. Variar. capit. 5. num. 8. & 9. licet malè alleget Panormitanum in contrarium. Et idem videtur tenere Sot. dicto lib. 9. quæſt. 5. art. 2. & quæſt. 7. artic. 2. quamuis varia dicere videatur. Priùs enim apertè dicit, hoc eſſe contra Ius diuinum, ideóque nec per diſpenſationem Papæ poſſe licere. Et tamen in poſteriori loco in fine reſpondendo ad argumenta, videtur planè approbare opinionem Caietani, imò extendere illam, vt infrà videbimus. Poſſet autem in hoc vltimo loco exponi, vt loquatur de penſionibus, non de pecunia numerata, nam argumentum, cui reſpondet, de penſionibus procedebat, quia diuerſo modo de his locutus fuerat, & quia non eſt veriſimile in eodem articulo docuiſſe contraria.

Panor. *Cardin.* *Imol.* *Anchar.* *Nauar.* *Gregor.* *Lopez.* *Couar.* *Sot.*

7. Fundamentum partis negatiuæ.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, primò quia non poteſt talis compenſatio per pecuniam fieri, quin vendatur id, quod eſt ſpirituale in beneficio, ergo non poteſt id fieri ſine Simonia cõntra Ius diuinum. Conſequentia patet, ex ſuprà dictis: & antecedens probatur, quia ille contractus partim permutationis eſt, partim emptionis, & venditionis. Quamuis enim Iuriſtæ diſputent, an contractus ſimilis ſit venditio, vel permutatio (vt videre licet in Panormitano dicto cap. *Ad quæſtiones* num. 4.) tamen vt tollatur quæſtio de nomine, & explicetur res in ordine ad forum conſcientiæ, rectè dicemus, ibi eſſe contractum miſtum. Nam quatenus ſpirituale pro ſpirituali, & fructus integri beneficij tenuis cum parte æquali fructuum pinguioris beneficij datur, permutatio fit, quatenus verò datur certa pecuniæ ſumma pro reliquo exceſſu fructuũ, eſt emptio illius partis fructuum: ergo ex illa parte neceſſe eſt emi ſpiritualem titulum. Probatur conſequentia, quia illa pars fructuum non emitur niſi vt annexa ſpirituali titulo, & comparanda per ſpiritualia munera, quia hanc habet annexionem, nec poteſt à permutantibus ſeparari, ergo illa parte vendita, neceſſe eſt titulum ſpiritualem vendi, iuxta caput *Siquis obiecerit* 1. quæſt. 3. & omnia ſuprà dicta de annexis conſequenter ad ſpiritualia.

Panor. Cap. *Siquis.*

8. Ratione efficaci cõfirmatur.

Secundò eſt optima ratio, quia aliàs etiam liceret dare alteri beneficium, non cauſa permutationis, ſed ſimplicis renunciationis, dando illi gratis titulum ſpiritualem, & recipiendo ab illo recompenſationem fructuum in pecunia numerata, ſaltem quatenus excederent congruam ſuſtentationem: at hoc eſſet vendere beneficium, etiam quoad ſpirituale, ſolùm propter connexionem, ergo idem eſt ſi pro parte fiat ſimilis emptio. Et eadem ratione ſi vnum beneficium nullos haberet fructus, & aliud haberet, poſſent commutari, dando æquiualentem pecuniam pro fructibus omnibus alterius beneficij. Quam ſequelam conatur Caietanus negare aſſignando differentiam inter partem, & integros fructus. Quia negando vtrumque beneficium (ait) habet fructus, poteſt fieri inter eos commutatio; & compenſatio exceſſus eſt quaſi quid conſequens, & acceſſorium, quando verò alterum beneficium non habet fructus, non poteſt fieri permutatio fructuum, ſed venditio. At certè hoc nihil ad cauſam refert, quia ſi venditio fructuum (etiamſi mente, & intentione per ſe ſpectentur) eſt illicita, etiam permutatio eorum cum adiuncta venditione partiali eſt illicita. Probatur, quia ſi venditio eſt illicita, ideò eſt, quia fructus illi in re ipſa venduntur, vt annexi titulo ſpirituali, conſequenter ad illum, & ideò neceſſariò etiam venditur ipſe titulus, ſed hæc eadem ratio habet locum in permutatione, quæ habet admiſtam partem pretij, vt euidenter probatur in dicto cap. *Ad quæſtiones*, & ratio conuincit, quia illa eſt quædam partialis emptio vt declaratum eſt, ergo. Vnde è contrario ſi fructus cum permutantur poſſunt ita mente ſeparari, vt tanquam res merè temporales tractentur, & in temporalem recompenſationem trahantur, profectò etiamſi integri conſiderentur, poterunt eodem modo ſeparari, ac ſubinde vendi. Hoc autem fateri, videtur valdè abſurdum, quia ſic licitè fiet beneficiorum venditio, ergo. Vltimò præter Ius diuinum quod rationes factæ oſtendere videntur, videtur ille contractus omninò prohibitus per generalem regulam Iuris Eccleſiaſtici in capit. *Cum pridem*, & c. vlt. de Pactis, & cap. *Quam pio* 1. q. 2. & c. *Cum olim*, & cap. *Cum vniuerſorum*, de Rerum permu. cum ſimilibus, in quibus pactiones de temporalibus pro ſpiritualibus, vel ſpiritualibus annexis prohibentur.

C. *Ad quæſt.* C. *Cum pridem.* Cap. vlt. Cap. *Quam pio.* Cap. *Cum olim.* C. *Cum vniuerſorum.*

9. Secũda ſententia vera iudicatur.

Inter has ſententias, hæc poſterior ſimpliciter, ac moraliter loquendo vera eſt, & omninò tenenda; prior verò ſolùm in vno caſu extraordinario poſſet aliquo modo locum habere. Ad hoc ergo explicandum dico primò. Permutare pingue beneficium pro tenui cum pecunia quocumque modo, & intentione fiat ſine auctoritate Superioris, Simonia eſt non ſolùm contra Ius poſitiuum, ſed etiam contra diuinum. Hoc probant clarè rationes factæ pro ſecunda ſententia; & quoad primam partem non negatur ab Auctoribus primæ ſententiæ; quoad poſtremam verò pendet ex dictis ſuprà de materia Simoniæ contra Ius diuinum, ſub qua oſtendimus comprehendi Eccleſiaſtica beneficia, ex quo principio apertè deducitur hæc pars, vt oſtenſum eſt. In hoc ergo differt hæc Simonia, ſeu permutatio ab illa, quæ ſimpliciter fieri poteſt priuatim inter beneficia pura, illa enim non eſt Simonia contra Ius diuinum, ſed contra humanum, vt dictum eſt, hæc autem etiam contra diuinum.

Permutare benefi. pingue pro tenui cum pecunia ſine auctoritate Prælati eſt Simonia cõtra poſitiuũ & cõtra diuinum.

10. Eadem permutato ſi fiat in manibus prælati, qui non ſit Sum. Põtif. Simoniaca eſt cõtra humanũ, & diuinum Ius.

Dico ſecundò. Permutatio beneficiorum inæqualium in fructibus cum adiectione pecuniæ ex parte tenuioris, etiamſi fiat in manibus cuiuſcunque Prælati inferioris Summo Pontifice, Simoniaca eſt & contra legem Eccleſiæ, & contra diuinam. Hæc aſſertio de propria permutatione intelligenda eſt, nam de tranſactione infrà dicetur, habet enim ſpecialem rationem. Hæc autem concluſio quoad primam partem de Iure poſitiuo non videtur negari à priori opinione, præſertim à Caietano vt ſtatim dicam; alij enim Summiſtæ nihil declarant, ſed abſolutè loquuntur. Hanc etiam partem expreſsè

Caiet. *Gloſſ.*

expreſsè docuit Gloſſ. ibi communiter probata in A dicto cap. *Cum pridem* de Pact. Probatúrque ſufficienter vlt. argumento facto pro ſecunda ſententia, quia commutatio ſpiritualis rei pro materiali, & maximè pro pecunia, ita eſt in iure prohibita, vt nullius Superioris auctoritate honeſtari poſſit, vt apertè colligitur ex capit. vlt. de Rerum permut. Vbi pactio facta iudicum arbitrorum auctoritate illicita iudicatur propter interuentum rei pecuniariæ: & in capit. *Cum pridem*, de Pact. pactio rei ſpiritualis pro materiali adeò turpis iudicatur, vt nec Papa ipſe illam ſoleat tolerare, aut admittere. Denique prohibitio ſimilis pacti valdè abſoluta eſt in Iure, vt (præter citata Iura) habetur in cap. *Nemini*, 19. quæſt. 7. vbi dicitur. *Nemini Regum: aut cuiquam hominum liceat, &c.* Et nullibi inuenitur con- B ceſſa facultas Epiſcopis, vel aliis Prælatis agendi, vel admittendi permutationes contra hanc Apoſtolicam prohibitionem, ergo non poteſt per Epiſcopos in hoc diſpenſari; nam inferior non diſpenſat in lege Superioris in caſibus ſibi non conceſſis, capit. *Cum inferior*, de Maior. & obed. Neque eſt verum, quod in dicto capit. *Quæſitum* detur talis facultas Epiſcopo: tum quia (vt ſuprà oſtendi) in illo textu non eſt ſermo de permutatione ſpiritualis pro temporali, ſed de pura beneficiorum permutatione, tum etiam quia potiùs ibi videtur limitata poteſtas Epiſcopi ad transferendas perſonas ab vno loco ad alium propter neceſſariam, vel vtilem cauſam, nullo autem modo propter pecuniam. Ergo ad ſummum poteſt extendi C eius facultas ad permutationem puram beneficiorum, ſeu ſpiritualium inter ſe, vt ſuprà explicuimus. Ratio autem huius partis magis patebit, probando ſecundam.

Cap. vlt. — Cap. *Cum pridem.* — C. *Nemini.* — Cap. *Cum inferior.* — Cap. *Quæſitum.*

11. Quod ergo tunc Simonia ſit cõtra Ius diuinum, probandum eſt ex dictis ſupra de materia Simoniæ quoad beneficia, quia Epiſcopus non poteſt diſiungere fructus annexos officio à titulo beneficij: imò nec poteſt beneficium cum diminutione conferre, vt ſtatim dicetur. Ergo non poteſt facere, quin pecunia, quæ datur in compenſationem exceſſus fructuum detur pro illis vt annexis ſpirituali titulo, ergo nec poteſt efficere, quin detur pro ipſo titulo, iuxta regulam textus in cap. *Si quis obiecerit* 1. q. 2. quòd vbi eſt talis connexio, qui vnum vendit, nihil inuenditum relinquit. Quod maximè, ac neceſſariò D procedit in his temporalibus, quæ conſequenter, ac dependenter ſunt annexa ſpiritualibus. At verò dare pecunias pro ſpirituali titulo, eſt contra Ius diuinum, ergo licet fiat ex auctoritate Epiſcopi, eandem malitiam retinet.

Probatur eſſe contra Ius diuinum. — Ca. *Si quis.*

12. Dico tertiò, Nihilominus probabile eſt, hoc poſſe fieri abſque Simonia auctoritate Papæ, non per modum propriæ permutationis, nec per propriam diſpenſationem, quæ in Ius diuinum non cadit, ſed permutationem factam ex parte materiæ, & quaſi nouum Ius ex parte ipſarum rerum, inſtituendo. Ita videtur explicare mentem ſuam Caiet. vt patet ex ſecunda obiectione, quam facit cum reſponſione, ſupponit enim debere interueni- E re Papæ auctoritatem. Idem ſupponit in ſecunda reſponſione ad primam obiectionem, vbi loquitur de illo caſu, in quo beneficium nullos habens reditus pro beneficio illos habente permutatur, recompenſatione facta per pecuniam, cenſet enim, fieri poſſe ex plenitudine poteſtatis Papæ, & non aliàs. Vnde idem ſentit etiam, quando recompenſatio eſt pro parte fructuum, aliàs illo modo non ſatisfaceret obiectioni. Prætereà hoc tenet apertè Gloſſ. in dicto cap. *Cum pridem*, & omnes Canoniſtæ, qui putant, Simoniam in venditione beneficiorum ſolùm eſſe contra Ius poſitiuum. Nos autem eo modo, quo ſuprà diximus, licet vendere beneficium formaliter ſit contra Ius diuinum, nec Papa poſſit in eo diſpenſare, nihilominus poſſe per Papam fieri, vt pecunia intercedat ſine emptione, ita hîc dicimus, fieri non poſſe, vt ſpirituale pro tẽporali permutetur, neque in hoc cadere diſpenſationem, & nihilominus poſſe mutare materiam illam, ſeparando à pinguiori beneficio partem fructuum, & applicando illos in ſuſtentationem alterius, qui tenue beneficium recipit, & concedendo, vt fructus ſic ſeparati pecunia compenſentur. Vel etiam poteſt permittere, vt alter, qui beneficium pingue recipit, det aliquid alteri, non in compenſationem, vel permutationem pro fructibus, ſpiritualibus, ſed in congruam ſuſtentationem eius, qui tenuius beneficium recipit. Eſt enim in poteſtate Pontificis diſpenſatio, & applicatio talium fructuum, & ad eum pertinet, prouidere modum, quo vterque retineat congruentem ſuſtentationem, vel ſtipendium proportionatum, & ideò poteſt denudare talem pecuniam à ratione pretij, & illam admittere loco ſtipendij ſuſtentationis. Quo Iure cõſtituto per Pontificem, ſi pura ſit intentio, ceſſat Simonia, quia ceſſat venditio. Quia tamen hoc periculoſum eſt, & malã ſpeciem habet, ideò non conſueuerunt Pontifices ordinariè hoc permittere, vt ſuprà dixi, & ex Iuribus proximè citatis conſtat.

Probabile eſt hoc poſſe fieri ſine Simonia auctoritate Papæ. — *Caiet.* — *Gloſſ.*

Ratio ergo prioris ſententiæ ſolùm habet locũ, 13. ſuppoſita huiuſmodi conceſſione, & mutatione facta per Pontificem, illa verò ſecluſa, non valet ſola intentione purgare Simoniam, quia nõ poteſt mutare naturam talis materiæ, nec diſſoluere annexionem fructuum ad talem ſpiritualem titulum, nec nouam facere. Caput autem, *Ad quæſtiones*, vel non eſt ad rem, vel potius probat contrarium. Ibi enim non agebatur de permutationibus beneficiorũ, ſed Eccleſiarum, quæ erant vnitæ duobus Monaſteriis, & conſequenter ab eis poſſidebantur, non in titulũ beneficij, ſed in proprietatem ad ſuorum conuentuum ſuſtentarionem, vt Couar. & antiquiores ſuprà citati aduertunt. Et in vniuerſum dicunt Iuriſtæ, beneficia perpetuò vnita Monaſterio iam non reputari, vt beneficia, ſed vt bona propria Monaſterij, cui vnita ſunt, vt videre licet in Ludou. Gomez in Regul. de Infirmis, quæſt. 15. & Mand. quæſt. 10. & aliis in Clemen. vnic. de Reſcript. & in Clement. vnic. de Sequeſtrat. poſſeſ. Quia verò Eccleſiæ licet vnitæ habent duplicia bona quædam pertinentia ad Ius Decimarum, quod ſemper ſpirituale eſt, & propriè pertinet ad Eccleſiam vt talis eſt, alia pertinentia ad poſſeſſiones, quæ ſimpliciter ſunt bona temporalia immobilia, & per ſe non habent annexionem aliam ad titulum ſpiritualem, ſed ſolùm ſunt ſub dominio temporali Eccleſiæ, ideò dixit ibi Pontifex, Eccleſiam pro Eccleſia eſſe ſimpliciter commutandam, in quo noſtra ſententiæ fauet, & inter poſſeſſiones, ſi permutentur, poſſe fieri recompenſationem in pecunia, ſi inæquales ſint, quia illæ merè ſunt temporales, quod nihil facit contra ea, quæ diximus. Imò addit Pontifex ita eſſe illam duplicem permutationem faciendam, vt contractus non miſceantur, vbi non prohibet, quia poſſint ſimul fieri, & vnus non ſine alio, quia non propterea miſcentur, licet concomitanter fiant, & liberum ſit contrahentibus non facere vnum ſine alio, nec prohibet, quin poſſint fieri per modum vnius virtute continentis plura partialia, quia

Satisfit rationibus primæ ſententiæ. — *Lud. Gomez.* — *Mand.*

quia hoc non pertinet ad Simoniam, ſed prohibet, A ne compenſatio, quæ datur pro temporali, extendatur ad ſpiritualia, nec etiam aliquid ampliùs detur hoc titulo; tunc enim propriè miſcerentur contractus, & ſic nulla eſt in illo textu difficultas. De capitulo autem *Quærenti*, iam ſatis diximus.

14. *Rationes ſecundæ ſententiæ non officiũt tertiæ aſſertioni.*

Rationes autem ſententiæ poſterioris probant primas duas aſſertiones noſtras, & non procedunt contra tertiam, quia fatemur, iuxta illam non fieri permutationem temporalis pro ſpirituali, vel annexo ſpirituali, ſed aut fieri pro redemptione temporalis oneris iam ſeparati à titulo ſpirituali, vel applicari per Pontificem aliquid temporale ad ſuſtentationem, & ſtipendium habentis tenue beneficium, eámque meritò exigi ab eo, qui beneficium B pingue ab Eccleſia recipit. Et ita ceſſant alia incómoda, quæ ibi inferuntur. Illa enim ſimpliciter non licent; interueniente autem Pontificia auctoritate, & facta modo debito, & non per modum venditionis, aut propriæ commutationis poſſunt ſine inconuenienti fieri, vt explicatum eſt, & ex ſequentibus illationibus magis conſtabit.

15. *Permutatio beneficiorũ imponendo penſionem propria auctoritate, eſt Simoniaca contra Ius poſitiuum, & diuinum. Soto.*

Ex dictis ergo facilè intelligi poteſt, an permutatio beneficiorum, imponendo penſionem alteri eorum, Simoniaca ſit. Dicendum enim eſt primò, ſi propria auctoritate fiat, eſſe apertam Simoniam, etiamſi ad permutanda beneficia Prælati auctoritas interueniat, qui de pẽſione nihil nouit. Hoc eſt certum apud omnes, quia ibi interuenit pactio euidenter prohibita in Iure, vt viſum eſt. Vnde infe- C runt aliqui talem Simoniam eſſe de Iure poſitiuo, vt ſentit Sot. Credo tamen eſſe cõtra Ius diuinum, quia euidenter datur ſpirituale pro temporali, talis enim penſio propria auctoritate impoſita merè temporalis eſt, & pretio æſtimabilis.

16. *Idem dicẽdum ſi talis permutatio fiat ex auctoritate Prælati inferioris Pap. Sot. Cap. vnic. Epiſcopus non poteſt facere diuiſionem in beneficio.*

Secundò eſt idem dicendum, etiamſi talis permutatio, & pactio fiat cum auctoritate Prælati inferioris Papæ, quia illi conceſſum non eſt, vt poſſit permutationem facere, niſi purè, & ſimpliciter vt paulò anteà probatum eſt. Et tradit Quinti. Mandoſ. de Signatur. gra. tract. de Permut. in fine, & Sot. dicta quæſt. 5. art. 2. & quæſt. 7. art. 2. & colligitur ex cap. vnic. de Rerum permut. in 6. ibi, *Liberè, & ſine fraude.* Et ratio eſt, quia Epiſcopus non poteſt facere diuiſionem in beneficio iuxta tit. Vt beneficia ſine diminutione conferantur. Et caput *Niſi eſſent*, de Præb. ibi, *Ne fortè circa prouentus aliqua videatur facta ſectio prioratus.* Vnde fit argumentum; nam vel penſio imponitur beneficio, & hoc ordinario Iure non cadit ſub Epiſcopi poteſtatem, vt probant dicta Iura, & eſt communior ſententia, & praxis, ac ſtylus Curiæ: vel imponitur perſonæ beneficiati, & ſic eſt onus merè temporale, quod imponi non poteſt in commutatione beneficij, vt oſtenſum eſt.

Obiectio. Soluitur.

Sed obiiciunt aliqui ex dicto capite *Ad quæſtiones*, de Rerum permutat. Nam illud de penſione intelligit Sot. & tamen Papa ibi non conſtituit penſionem, ſed approbat ab Epiſcopo impoſitam. Sed textus ille non inducitur ad rem; tum quia, vt dixi, non eſt in eo ſermo de permutatione beneficiorum, tum etiam quia nulla mentio E fit de impoſitione penſionis, ſed de compenſanda per pecuniam inæqualitate poſſeſſionum; tum etiam quia ſi ageretur de penſione, non oporteret diſtinguere contractus, & res permutatas, ſicut Pontifex ibi monuit. Patet, quia penſio auctoritate Superioris poſſet ſuper Eccleſiam, & ſuper ſpiritualia Iura imponi, vt ſtatim dicemus. Quocirca illa compenſatio pecuniaria, quæ ibi probatur, non pertinet ad poteſtatem imponendi penſionem in beneficio, ſed ad poteſtatem alienandi poſſeſſionem temporalem Eccleſiæ in vtilitatem eius.

17. *Permutatio beneficiorũ cum penſ. ex auctor. Pap non eſt Simonia.*

Tertiò, dicendum eſt, permutationem beneficiorum inæqualium in temporalibus prouentibus factam cum onere penſionis in pinguiori beneficio, ſi auctoritate Pontificis fiat, nullam habere labem Simoniæ. Hoc etiam certum eſt ex ſententia omnium. Et conſtat ex vſu quotidiano. Et ratio eſt, quia ſi attendamus Ius canonicum Pontifex poteſt ſecum diſpenſare, vel certè non obligatur illo, hac maximè in parte, quia prohibitiones latæ in hac parte, ad inferiores Prælatos referri videntur, vt colligitur ex capite *Prohibemus*, de Cenſibus. Si verò attendamus Ius diuinum, hîc non interuenit reſpectu Pontificis, vel quia penſio ab eo impoſita cauſa permutationis, ſpiritualis cenſenda eſt, quia datur cum ſpirituali onere, & ratione illius, & ita ſemper commutatur ſpirituale pro ſpirituali. Vel certè quia, eſto imponat illam ſimpliciter vt temporale quid, poteſt illam ſeparare à beneficio pinguiori, & illam conferre, vt merè temporale commodum eius, qui renunciat pinguiori beneficio: non tanquam pretium renunciationis, ſed diſpenſatoriè illam conferendo in vitæ ſubſidium. Et ita nullam habet rationem pretij, quia non ex permutantium commutatione, ſed ex prouidentia ſupremi Paſtoris confertur. Et in hoc eſt magna differentia inter Papam, & inferiores Epiſcopos: nam inferiores non poſſunt ita diſpenſare Eccleſiaſticos reditus ad ſuum arbitrium etiam prudens, ſed ſolùm iuxta conceſſiones Canonum, & ideò quando hos limites tranſgrediuntur, nihil faciunt. Et conſequenter admittendo illicita pacta, non ſolùm peccant contra Ius humanum, ſed etiam contra diuinum. Sicut diſpenſando in voto caſtitatis, non ſolùm contra Ius humanum, ſed etiam contra diuinum peccant, quia vſurpãt iuriſdictionem, quam non habent: Pontifex autem vtendo ſua poteſtate, poteſt tollere materiam Simoniæ, vel annectendo temporalia ſpiritualibus, vel illa ſeparando, & alio iuſto titulo ea conferendo; qua mutatione facta, nec contra humanum, nec contra diuinum Ius peccat. Atque ex hac aſſertione conſtat, nihil peccare permutantes, ſi inter ſe priùs tractent, & conueniant de penſione imponenda cum ordine D ad conſenſum Pontificis; vt patet ex dictis in capite ſuperiori, quæ hîc poſſunt applicari cum eiſdem Auctoribus.

18. *Si beneficiũ vnum ſit dignius in ſpiritualibus, videtur ſpecies Simoniæ, ſi ſuper id penſio fiat.*

Sed quid, ſi vnum beneficium ſit dignius alio in ſpiritualibus, poterit ne Pontifex acceptare permutationem, imponendo penſionem ſuper dignius beneficium? Reſpondeo, factum hoc magnam præ ſe ferre ſpeciem Simoniæ, quia qui præbet alteri beneficium dignius, non videtur exigere penſionem, niſi ad compenſationem ſui beneficij, vnde cum ille exceſſus ſpiritualis ſit, ſpirituale pro temporali commutatur, quod ita eſt contra Ius diuinum, vt per poteſtatem Papæ honeſtari non poſſit. Neque ibi habet locum mutatio materiæ, quia nec illa maior dignitas ſpiritualis, poteſt ſeparari ab vno beneficio, & alteri coniungi, nec temporalis penſio, quantumuis ſpiritualis fiat, cenſetur compenſare illum exceſſum, niſi ratione ſuæ temporalis commoditatis. Aliunde etiam videtur eſſe illa quædam indebita diſtributio Eccleſiaſticorum redituum, quia maior dignitas ex ſe poſtulat pinguiores fructus, vt modo conuenienti ſuſtentetur, & cum decore; ergo contra rationem eſt date alteri beneficium dignius, & illi penſionem imponere ſolum propter maiorem dignitatẽ.

Non tamen hoc ſemper damnandum, nec intrinſecè eſt malum.

Sed nihilominus hoc non apparet intrinſecè malũ, nec ſemper damnandum. Nam in primis ſi dignius beneficium eſt etiam pinguius, non erit abſurdum, moderatam penſionem illi adiicere, dummodo pro qualitate dignitatis, & oneris ſufficientes reditus beneficio relinquantur; tunc enim ſuccurrere poteſt Pontifex incommodo temporali alterius ſine reſpectu ad digniorem qualitatem beneficij. Deinde licet in quantitate redituum non excedat, ſi aliunde honeſta cauſa intercedat, quæ poſſit mouere Pontificem, præter exceſſum in qualitate ſpirituali beneficij, vt quòd perſona, quæ illud dimittit, magis indiget, vel quòd aliàs eſt dignior, & magis de Eccleſia benemerita, vel etiam quòd beneficium aliud non ſolùm minus dignum eſt, ſed etiam magis laborioſum, & oneroſum, tunc fieri poteſt, vt non ſolùm Simonia non intercedat, verum etiam nec ſit iniuſta diſtributio, vel illicita diſpenſatio. Quia vitium Simoniæ purgatur eo ipſo, quòd penſio non datur intuitu compẽſandi ſpiritualem dignitatem, & penſio fit iuſta ex cauſa honeſta.

19. Summa dictorum.

Atque ex dictis in hoc, & præcedentibus capitibus concludere poſſumus conditiones neceſſarias, vt permutationes in materia beneficiorum, purè, & abſque Simonia fiãt. Poſſunt enim ad quatuor breuiſſimas reuocari. Prima eſt vt res ipſæ permutabiles ſint natura ſua, & quòd Iure Eccleſiaſtico prohibitæ nõ ſint permutari, & huc ſpectat, quod vtraque ſit ſpiritualis, & transferibilis in alium, &c. Secunda eſt, vt permutatio fiat auctoritate ſuperioris Prælati, ad quem de Iure id ſpectat. Tertia, vt ſine auctoritate Pontificis nullum onus imponatur; neque aliqua exactio fiat. Quarta, vt nullum pactum inter partes priuatim fiat, niſi in ordine ad conſenſum Pontificis, vel Prælati, qui poſſit illi auctoritatem dare. Et huc ſpectat, vt non fiant pacta, quod vnus ſoluat omnes expenſas, vel expediat ſuis ſumptibus Bullas ad vtrumque permutantium pertinentes, & ſimilia, quæ Simoniaca ſunt, niſi Pontifici declarentur, & ipſe conſentiat. Vide Nauarrum lib. 5. Conſ. tit. de Simon. Conſ. 50. & 51. de aliis verò conditionibus, quæ ad iniuſtitiam, vel honeſtatẽ integram talis permutationis neceſſariæ ſunt, vt quòd fiat voluntariè ſine vi, & fraude, & ex iuſta cauſa, & ſimilibus, hic non agimus, quia hic non tractamus per ſe de beneficiis, & eorum permutatione, ſed ſolùm quatenus in ea cauenda ſit Simonia, reliqua in proprium locum remittimus.

Simonia eſt ſi vnus tantùm ſoluat expenſas Bullarum, niſi id Pontifici manifeſtetur, & ille conſentiat. *Nauar.*

CAPVT XXXV.

An renunciatio beneficij in fauorem tertij, Simoniam contineat.

1. Renunciatio beneficij quid ſit.

SIcut proximè de permutatione dicebamus, ita in præſenti nõ eſt à nobis tractanda tota materia de reſignatione, ſeu renunciatione beneficiorũ, ſed ſolùm quatenus in huiuſmodi actione Simonia interuenire poteſt. Dicitur ergo renunciatio beneficij abdicatio voluntaria, qua quis ſe liberè ſpoliat beneficio ſuo, illúdve dimittit; agimus enim de expreſſa renunciatione; nam tacita ad præſentem materiam nihil refert. Huiuſmodi autem renunciatio interdum fit cauſa permutationis, de qua in ſuperioribus capitibus dictum eſt; aliquando verò per ſeſe gratia ſui, vt ſic dicam, ſolétque dici renunciatio ſimplex, de cuius ratione, vt valida eſſe poſſit, etiam eſt, vt in manibus Prælati fiat, qui eam acceptet, iuxta c. *Admonet*, & c. *Quod in dubiis*, de Renũc. Quatuor autem modis poteſt hæc renunciatio fieri

Quot modis fiat renunciatio ſimplex in man. Prælati.

A in manibus Prælati. Primo purè, & abſolutè, id eſt, ſine onere penſionis, & ſine deſignatione perſonæ, cui conferatur. Secundò purè, & non abſolutè, ſed ſub conditione, vt detur Petro beneficium. Tertiò nec abſolutè, vt detur tali cum tali penſione. Quartò abſolutè, & non purè, ſed cum penſione. De primo modo nulla eſt difficultas, quia nec per ſe malus, nec prohibitus. Et poteſt fieri nõ ſolum in manibus Papæ, ſed etiam inferiorum Prælatorum, exceptis Epiſcopatibus, vel ſimilibus. Et licèt Pius V. interdum ſuſpenderit omnes has reſignationes, & ſibi reſeruauerit Conſt. ſua 43. in ca. *Officium*, poſteà abſtulit ſuſpenſionem cum certis limitationibus, vt infrà videbimus. Itaque hæc renunciatio nihil ad Simoniam pertinet: niſi fortaſſe quatenus pro illa B facienda pecunia interuenire poteſt, ſic enim materia eſt Simoniæ, vt ſuprà dictum eſt.

Primus modus, & eſt licitus.

Pius 5. Conſtit. 43. in c officium.

2. Nec 2. continet Simoniam cõtra Ius diuinũ. *Sot. Couar. Syluest. Anton.*

De ſecundo modo renunciationis ſub conditione, certum exiſtimo, non continere Simoniam contra Ius diuinum. Ita ſuppoſuit Sot. tanquam clarum in hac materia in d. qu. 7. art. 2. in principio, Couar. latè lib. 1. c. 5. num. 3. & 5. Syluest. verb. *Renunciatio*, q. 6. & ver. *Simonia*, q. 13. dict. 6. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 11. Ratio verò eſt, quia in illa renũciatione ſub conditione non datur ſpirituale, pro ſpirituali, imò pro nulla re datur, ſed gratis offertur, non tamen cuilibet, ſed ſolùm huic certæ perſonæ, in cuius fauorem reſignatur. Hoc autem non eſt contra, nec præter verba Chriſti; *Gratis accepiſtis, gratis date*, nec enim dixit, date omnibus, nec prohibuit dare C huic potiùs, quàm illi, ſed ſolùm iniunxit, vt cui daretur, gratis daretur. In illa autem renunciatione donatio gratuita eſt, tamen renuncians, quantum in ſe eſt, non vult dare, niſi huic, nec vult ſpoliari; niſi in gratiam eius. Talis ergo renunciatio ex vi Iuris diuini Simoniaca non eſt, imò nec per ſe mala, ſi alias circunſtantias honeſtas habeat, vt quòd fiat in fauorem dignæ perſonæ, & propter honeſtum finem, ſine Eccleſiæ offenſione, vel proximorum. Denique ſi ipſe renuncians per ſe poſſet ſpoliare ſe beneficio, & transferre illud in Petrum dignum, non malè faceret, volendo illud dare Petro, & non alteri, nunc autem quia nec per ſe poteſt ſe ſpoliare beneficio ſine auctoritate Prælati iuxta caput *Niſi cum pridem*, cum aliis de Renun-D cia. nec poteſt conferre beneficium Petro niſi per Prælatum, ideò renunciationem illo modo facit in manibus Prælati, nihil ergo peccat ex natura rei loquendo.

C. *Niſi cum pridem.*

3. De Iure Eccleſ. dicitur hoc eſſe prohibitum Gloſſ. in c. ex parte. *Abbas. Panor. Archid. Syluest. Angel. Anton. Nauar. Rebuff. Vgolin.*

De Iure autem Eccleſiaſtico communiter dicitur, hoc eſſe prohibitum, & ita hanc numerant inter Simonias de Iure poſitiuo. Gloſ. in cap. *Ex parte* 2. de Offic. deleg. verb. *Dimittere*, quam ibi ſequitur Abbas, num. 4. & alij. Idem Gloſſ. 2. in cap. *Dilecto*, de Præbend. Idem ſentit Panormitanus in cap. *Non ſatis* de Simon. Archid. in cap. *Quicumque* 1. quæſt. 1. Prępoſit. in cap. *Ordinationes* num. 33. ita exponens Gloſſam ibi, & eodem modo loquitur Angel. ver. *Simonia*, 3. num. 39. & Sylueſt. ver. *Permutatio* q. 6. dub. 2. Redoan. 1. part. cap. 25. & part. 2. cap. 10. E vbi alios refert. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 11. Nauar. cap. 23. num. 107. *Ad decimum*, Rebuffus in Pract. tit. de Renun. condi. num. 1. Vgolin. tab. 1. cap. 28. §. 2. Poteſt autem probari illa prohibitio ex generalibus regulis Iuris, quod in his ſpiritualibus non debet interuenire pactio, modus, vel conditio. Negari enim non poteſt, quin in tali renunciatione interueniat conditio, nam ſub illa fit, vt detur huic, & non aliàs, & conſequenter interuenit pactum, Facio, vt facias, ſcilicet, Renuncio, vt nepoti conferas. Præterea ad hæc inducitur textus

textus in cap.vnic. de Rer.permut.in 6. ibi, *Secundum formam Iuris*, indicat enim illam eſſe quandam Iuris permiſſionem, quæ prohibitionem ſupponit. Item ibi, *æquitatem præferentes in hac parte rigori.* Quibus verbis ſignificatur, in rigore Iuris reſignationem factam ſub illa conditione poſſe acceptari ab Epiſcopo, reiecta conditione tanquam inutili, & contra Ius. Et licet ibi ſit ſermo de reſignatione facta ad permutationem, eadem ratio eſt de ſimplici renunciatione; tum quia ratio illius textus eſt, quia renuncians non eſſet ſuum beneficium reſignaturus, niſi gratia talis permutationis; hæc autem ratio locum etiam habet in eo, qui non eſſet renunciaturus, niſi in gratiam talis perſonæ; tum quia non eſt digna maiori fauore renunciatio propter permutationem facta, quam facta propter liberalem beneficentiam. Fauet etiam Clem. vnic. eod.ibi, *Ne conceſſione Iuris vtentibus.* Vbi Gloſſ. ſentit, eſſe Ius nouum mitigans antiquum rigorem. Affertur etiam pro hac ſententia cap. *Dilecto*, de Præbend.ibi, *Liberaliter reſignauit*, ſcilicet in manibus Archiepiſcopi intendentis nepoti renunciantis prouidere. Vbi ex parte Epiſcopi ſupponitur intentio, cui renuncians ponit ſe conformare. Videtur autem tanquam neceſſarium ſupponi, quòd liberaliter renunciauit. Accedit moralis ratio non contemnenda; quia hæ renunciationes in fauorem tertij expoſitæ ſunt multis fraudibus, & deceptionibus, vnde præſumuntur Simoniacæ ex alio capite, nimirum quia non præſumitur aliquis ſponte renunciare, iuxta capit. *Super hoc*, de Renunc. & multæ, quæ congerit Tiraquel. in leg. *Si vnquam*, verb. *Donatione*, num.206. & ſequentibus. Vnde præſumitur non gratis facere, ſed cum aliqua pactione illicita, & ideò ad vitanda hæc pericula meritò potuit Eccleſia talem renunciationem in vniuerſum prohibere. Accedit, quòd in his renunciationibus ſolet eſſe quædam imago hæreditariæ ſucceſſionis à paruis ad nepotes, quam Iura maximè oderunt.

Clement. Gloſſ. Ca. Dilecto. Cap. Super hoc.

4. Hæc verò Iura non videntur ſatis oſtendere vniuerſalem prohibitionem ſcriptam, nam generalis prohibitio pactionum non extenditur ad hanc renunciationem, quia in illa, per ſe loquendo, non ſolet interuenire pactum, ſed ſola declaratio, & limitatio voluntatis reſignantis, quæ cùm ſit libera, poteſt limitato modo velle reſignationem, quam gratis, & ſine vllo pacto facit, vt dixi. In cap. autem vnic. de Rerum permut. in 6. non eſt ſermo de renunciatione ſimplici, ſed de permutatione, quæ magis odioſa videtur, & de illa dicitur *ſecũdum formam Iuris*, non permittentis, ſed ponentis cõditiones in permutatione ſeruandas, iuxta cap. *Quærenti*, quod ibi Gloſſa adducit. Illa autem verba *æquitatem præferentes rigori*, non propter renunciationem acceptandam, ſed propter excludendas expectatiuas, poſita ſunt, de illa enim re in illo capit. agebatur. Similiter etiam in dict. Clem. vnic. non eſt ſermo de conceſſione Iuris ad renunciandum ſimpliciter, nullibi enim talis conceſſio in Iure reperitur, vt dixi. Eſt ergo ſermo de conceſſione permutationum, quæ in Iure expreſsè facta eſt, & illa fortaſſe eſt Iuris noui contra antiquum rigorem, inde verò nullum probabile argumentum ſumitur ad præſentem cauſam. In dicto autem cap. *Dilecto*, in verbis allegatis ſolùm narratur factum, & fortaſſe per illam vocem *liberaliter*, non excluditur conditio, ſeu deſignatio perſonæ, ſed pactum oneroſum, quod certum eſt eſſe prohibitum, vt dicemus. Ex Iure ergo ſcripto nihil habemus, quin potiùs dictis Iuribus opponi poſſet capit. *Cum vniuerſorum*, de Rerum permut. vbi ab vno Clerico facta in fauorem nepotis alterius, & non improbatur; qui tamen textus etiam nihil probat in contrarium, quia licet factum referatur, non approbatur, nec examinatur, quia non pertinebat ad cauſam.

Hæc Iura non oſtendunt omnino vniuerſalem prohibitionem ſcriptam. Cap. Quærenti. C. Cũ vniuerſorum.

5. Vt ergo hanc rem declarem, ſuppono duplicem ſenſum habere poſſe conditionem illi renunciationi oppoſitam. Vnus eſt, vt retineat rigoroſam naturam conditionis, quæ eſt ſuſpendere actum, ideóque poſſumus illam vocare conditionem ſuſpenſiuam renunciationis. Quia qui ſic renunciat, non abſolutè renunciat, nec renunciatio conſequitur effectum, donec conditio impleatur. Item talis conditio de ſe inducit obligationem Prælato, in cuius manibus fit renunciatio, vt non poſſit dare beneficium alicui, niſi implendo conditionem, quia aliàs renunciatio non habet effectum, ideóque non poteſt renuncians priuari beneficio ſuo. Alius ſenſus eſt, vt conditio ſit tantùm modus, qui non ſuſpendit effectum actionis, ſeu renunciationis, ſed apponit modum ſeruandum in prouiſione beneficij poſt factam renunciationem. Qui poteſt intelligi additus, vel tanquam neceſſarius, & ſub obligatione, vel ſolùm vt inductiuus Prælati ad illum modum ſeruandum, quantum renuncians poſſit inducere.

6. Dico ergo in primis, renunciationem ſub conditione rigoroſa, & ſuſpenſiua (vt declaraui) fieri non poſſe, niſi in manibus Papæ, ab inferioribus autem Prælatis admittendam non eſſe. Hoc videtur eſſe contra Sotum, & ex parte contra Couar. eſt tamen iuxta communem ſententiam. Poteſt verò probari, primò ex generali prohibitione paciſcendi in his rebus ſacris, quia illa conditio in tanto rigore ſumpta, videtur pactum inducere. Sed hæc probatio non eſt vniuerſalis, quia reuera poteſt fieri ſine pacto, quia cum eo, in cuius fauorem fit reſignatio, nulla pactio procedit, vt ſupponimus, agimus enim de pura, & ſimplici renunciatione. Nec enim cum Epiſcopo, quia poteſt ille non conſentire, & abſque vlla conuentione procedere. Secundò ergo probatur ex perpetua Eccleſiæ traditione & conſuetudine, quam omnes dicti Auctores referunt, quæ habet, vt inferiores Prælati tales renunciationes non admittant, vel eis non obligentur, vt etiam Couar. fatetur. Quæ conſuetudo declarat, Pontificem ſibi reſeruaſſe has renunciationes propter earum periculum. Vnde ſicut votum Caſtitatis, verbi gratia, eſt reſeruatum Papæ quoad diſpenſationem ex vſu non ſcripto, ita dicere poſſumus has renunciationes eſſe Papæ reſeruatas, & conſequenter non poſſe ab inferioribus exerceri. Tertiò ita hoc declaro, Quia ſecundum commune Ius non poteſt beneficium aliquod conferri alicui de nouo, niſi priùs vacet, ſicut in permutationibus videmus iuxta c.vnic. & Clem. vnic. de Rer. permut. at in eo caſu non vacat beneficium donec alteri deſignato beneficium conferatur, quia non priùs impleatur conditio, vt benè intellexit Rebuffus ſuprà, ergo non poteſt fieri ſine auctoritate Papæ. Denique coniecturæ ſuprà adductæ, propter quas eſt conuenientiſſima Eccleſiæ hæc prohibitio, ſuadent non defuiſſe Eccleſiæ hanc prouidentiam, & idem videtur ſupponere Pius V. in Motu ſtatim citando.

Renunciatio ſub cõdit. rigoroſa vt hic dictur, ſolũ poteſt fieri in manibus Papæ. Rebuff. Pius V.

7. Sed quæres, an illud peccatum contra talem prohibitionem commiſſum ſit Simonia, quia prohibita. Reſpondeo 1. ſi præcedat pactum cum Epiſcopo, verbi gratia, quod ipſe acceptabit renunciationem, & conferat beneficium perſonæ deſignatæ, ſine

Interueniente tali pacto, ſi fiat talis renũciatio in manu Epiſcopi, eſt Simoniaca.

ſine dubio eſt Simoniaca renunciatio:& in hoc caſu videtur poſſe interpretari Angel.Syluest.& multi ex aliis auctoribus,nam ſolùm damnant hanc renunciationem factam cum pacto. Quòd verò hoc ſit Simonia ſaltem quia prohibita,ſufficienter probatur ex Iuribus prohibétibus pacta illicita in hac materia. Item illa obligatio ex parte Epiſcopi videtur eſſe quaſi quoddam onus, vel obſequium pretio æſtimabile, & ex hac parte conſeri poteſt illa Simonia contra Ius diuinum, ſuppoſita inſtitutione humana circa prouiſionem beneficiorum. At verò ſi pactum non procedat; ſed reſignans temerè intentet talem renunciationis modum, licet malè faciat, non videtur propriè Simoniacus, vt probat ratio Soti,& Couatr. quia ibi non eſt commutatio vnius pro alio, nec realis, nec mentalis, nec expreſſa, nec tacita, Simonia autem ſolùm in voluntariis commutationibus, quæ aut venditiones ſint, vel imaginem earum habeant, inuenitur, Item ibi nullus eſt contractus oneroſus, ſine quo non eſt vera Simonia. Aſſumptum patet, quia ibi tantùm eſt voluntas donandi limitata ad talem perſonam, & non eſt oneroſa Epiſcopo,quia poteſt illam non acceptare,ſi voluerit.

Epiſpopi eſt Simoniaca.

Sot. Couar.

8. Obiectio ſoluitur.

Dices, imò ibi etiam videtur eſſe onus pretio æſtimabile, quia obligatur Epiſcopus ad non dandum alteri beneficium, ſed tantùm huic. Reſpondeo ſimpliciter non obligari, cum poſſit non acceptare renunciationem, ſi autem illam acceptet, quando poteſt, licet coarctetur eius poteſtas ad iſtum, non eſt ex obligatione illi impoſita, ſed ſolùm ex natura, & modo talis reſignationis, & ex conditione illi adiuncta.Nam ante renunciationem nulli poterat dare tale beneficium,inuito poſſeſſore, & ideò quòd ex voluntate eius poſſit dare illud huic, & non alteri, non eſt onus, nec obligatio illi impoſita, ſed ſolùm limitatio conſenſus ex parte habentis beneficium. Vnde etiam in Papa hoc locum habet,vt ſtatim dicetur, tamen nulla obligatio, vel onus Papæ imponitur. Adde totum id non eſſe pretio æſtimabile ex parte Prælati, ſi perſona deſignata ſit digna, quia ſolùm eſt vſus quidam legitimus ſpiritualis poteſtatis. Dices, In hoc eſt ille Simoniacus, quia vult diſponere de ſuo beneficio, ac ſi eſſet eius abſolutus Dominus. Item ille peccat contra Religionem, & non alio genere irreligioſitatis. Reſpondeo probabiliter poſſe hoc defendi; tamen in rigore magis videtur illud peccatum, genus quoddam iniuſtitiæ in materia Religionis, quæ ſacrilegium includit, quia ille vult vſurpare iuriſdictionem, & poteſtatem diſpenſandi beneficia Eccleſiaſtica contra diſpoſitionẽ Iuris. Quamuis enim non velit ille conferre beneficium ſine auctoritate Prælati, vult tamen reſtringere, & limitare poteſtatem eius, & ſibi ſucceſſorem deſignare contra reuerentiam debitam rebus ſacris, & contra Prælati iuriſdictionem. Magis ergo videtur illa quædam irreligioſitas cum attentata iniuſtitia, quàm propria Simonia. Accedit quod in nullo Canone hæc vocatur Simonia. De pœnis autem Simoniæ, an illas tunc incurrat,infrà videbimus.

9. An Epiſcopus poſſit acceptare talem renũciationem.

Couar. Soto.

Sed quæres, An poſſit Epiſcopus renunciationem illam acceptare abſque Simonia, item quid facere poſſit vel debeat, ſi illam acceptat. Circa primum Cauar. ſuprà cum Sot. ait, quòd licet Prælatus illam acceptet, nullum aderit vitium ſaltem Simoniæ. Imò addit, nihil agere contra Iuris prohibitionem,eam acceptando, dummodo conditionem non approbet.

Reſolutio.

Ego verò exiſtimo quidem non fore Simoniacum Prælatum, etiamſi acceptet renunciationem, & conferat beneficium perſonæ nominatæ à renunciante, dummodo id faciat non ex obligatione, aut pacto, ſed mera, ac libera voluntate. Probatur ex dictis, quia ſi renuncians non eſt Simoniacus, nec Prælatus erit conſentiens illi, quia nec conſentit Simoniæ, nec cooperatur illi, nec etiam per ſe nouam Simoniam operatur, quia nihil ſpirituale confert propter temporale,nec ex aliquo oneroſo contractu. Nihilominùs tamen exiſtimo non bene agere, vt ex ſecundo patebit.

Circa ſecundum ergo Couar. ſuprà multa dicit. 10.

Couar. ſententia.

Primò poſſe Prælatum licitè, & validè, ac firmiter, & ſine periculo irritationis, dare beneficium perſonæ deſignatæ è renunciante, ſi aliàs idonea, & digna ſit, quia nullo Iure hoc illi eſt prohibitum, ſed ſolùm vt non det beneficium tanquam obligatus ex conditione reſignantis, vel ex alio pacto. Si autem aliàs iudicauerit talem prouiſionem beneficij eſſe congruam, & iuſtam, nullo Iure prohibetur, illam non facere. Nam eam faceret honeſtè,ſi renuncians non erraſſet in modo renunciationis, cur ergo debet vel ipſe priuari libertate ſua propter errorem alterius; vel perſona illa tertia puniri in eo,quod non deliquit, maximè ſi delicto renunciantis cooperata non eſt? Secundò dicit,poſſe Prælatum (ſi velit) reiicere conditionem, & acceptare renunciationem,vt abſolutam, & puram,& dare beneficium alteri digno, collationémque futuram eſſe validam. Probat, quia ipſe non tenetur acceptare conditionem. Adde, quòd hæc conditio habetur pro non adiecta, vt Boer. dixit in Tract. de Dignitate legatorum q. 2. Qui poteſt pro hac ſententia referri,pro qua etiam Couar.refert Ioan. Staphilæum de Liter. grat. & iuſt. Tertiò addit licet talis collatio alteri facta ex rigore Iuris reſcindi non poſſit, ex æquitate reſcindendam fore à Papa vel iudicibus ab eo deſignatis,iuxta Clem. vnic.de Rerum permutat. & cap. *Inter cætera*, de Præbendis.

Boer. *Couar. Ioan.Staph.* *Clem.vnic.*

Nihilominùs in hoc puncto probabiliùs videtur non poſſe Prælatum inferiorem ſine licentia Papæ acceptare licitè talem renunciationem, & dare beneficium iuxta conditionem appoſitam à renunciante, etiam ſi id non faciat ex vi illius, ſed ſuo arbitrio. Ita videntur ſupponere omnes Doctores, qui damnant vt illicitas has renunciationes, maximè cum illas damnent vt Simoniacas; nam actus Simoniacus eſt inualidus, vnde in virtute illius nihil fieri poteſt. Deinde eſto, non ſit in rigore Simoniaca renunciatio,eſt ab Eccleſia prohibita, ne fiat in manibus Prælati Papæ inferiori ſine eiuſdem Papæ conceſſione. Vnde conſequenter prouiſio beneficij ſecundùm talem renunciationem, eſt Papæ reſeruata,ergo malè facit Epiſcopus vſurpando illam. Præterea illa renunciatio, & ex vi prohibitionis eſt nulla, ita enim communi vſu, & ſenſu Doctorum illa prohibitio intellecta eſt, & ex vi conditionis ſuſpendit effectum, ita vt beneficium non vacet,donec cum affectu alteri conferatur; ergo non poteſt Epiſcopus conferre tale beneficium, quaſi implendo conditionem,vt beneficium vacet, & conferri poſſit,nam hoc excedit poteſtatem eius, vt dictum eſt. Et quantumuis dicatur non operari ex conditione appoſita renunciationis, negari non poteſt, quin in effectu id faciat, (quicquid ſit de intentione eius) vt magis ex ſequenti aſſertione patebit, & ſentiunt Auctores in ea citandi. 11.

Probabilius eſt nõ poſſe Prælatũ alicui ſine Papæ licentia, talem renũciationem acceptare.

Secundò ergo aſſero, non poſſe Epiſcopum acceptare renunciationem illam tamquam abſolutam 12.

Secunda concluſio.

reiecta conditione, & conſequenter nec poſſe licitè, aut validè dare beneficiũ alteri. Ita tenet contra Boer. Rebuff. in Pract. tit. de Reſignat. condit. n. 7. & ſequentib. Et probatur primò ex d. Clem. vnic. Quia ſicut in permutatione non valet actus, niſi beneficia conferantur permutantibus, ita in reſignatione conditionali non valeat niſi impleatur cõditio. Secundò quia actus factus cum aliqua qualitate, & adiectione nõ poteſt acceptari quoad vnam partem, & nõ quoad aliam, quia ſi diuidatur, omninò mutatur, quod ibi latè probat ab auctoritate. In præſenti autem fit renunciatio non ſimpliciter, ſed cum aliqua adiectione per modum vnius, vt conſtat. Falſúmque eſt illam conditionem haberi pro non adiecta, quia hoc nullo Iure probatur, imò quia eſt adiecta, reprobatur talis renunciatio.

Rebuffus. *Clem. vnic.*

13. Vnde addit vlteriùs ipſe Rebuf. n. 16. neque Papam ipſum poſſe id efficere; nam poteſt quidem reſignationem reiicere, & nõ acceptare, tamen ſi illam acceptet non poteſt iuſtè dare beneficium, niſi ei, in cuius fauorem facta eſt reſignatio: aliàs priuaret renunciantem inuitum ſuo beneficio ſine iuſta cauſa quæ ex tali actu reſultet, cum ſic renuncians in manibus Pontificis nihil peccat, quando quidem Pontifex valet, & ſolet illam renunciationem acceptare. Nulla ergo iuſta ratione poteſt Papa tunc priuare ſuo beneficio inuitũ, & innocentem, cum debeat agere vt fidelis diſpenſator, non vt dominus. Quæ ſententia mihi valdè placet, licet contrariũ doceat Redoan. 2. p. de Sim. num. 8. & ſeq. ſequens Boer. de Poteſt. Legati, q. 2. qui idem affirmauit de legato Papæ. Sed eſt etiam falſum, & ſine fundamento, vt latè Rebuf. ſuprà, nec oportet diſtinguere, an legatus habeat poteſtatem acceptandi talem renunciationem, necne; non eſt enim dubium, quin poſſit Papa illam facultatem committere, licet ordinariè non faciat. Vel ergo legatus habet talem poteſtatẽ, & tũc ſi acceptet illam, debet conferre beneficium perſonæ deſignatæ, quia ſi Papa ipſe non poteſt aliud iuſtè facere, neque ipſe poterit vicæ Papæ. Si verò non habet talem poteſtatem, non magis id poteſt, quàm Epiſcopus, vel quilibet alius, vt conſtat.

Nec Papa poteſt acceptare renũciationem, quæ fit in gratiam tertij, niſi donando ei beneficium. *Redoan.* *Rebuff.*

Tertiò, hinc colligo propriam rationem, cur id non poſſit facere Epiſcopus, eſſe, quia illud beneficium per talem renũciationem non vacat ante impletam conditionem, quia voluntas renunciantis fuit ſuſpenſa, & non fuit voluntas ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & ita non potuit habere effectum. Quo ergo iure poteſt Epiſcopus ſpoliare renũciantem beneficio ſuo contra voluntatem eius. Dices, fortaſſe poſſe id facere in pœnam, & temeritatem ſuæ renunciationis malè factæ. Sed contrà, quia in primis nullo Iure cauetur, vt ſic renuncians priuetur beneficio. Deinde multò magis alienum à Iure eſt, vt ſtatim ipſo facto, & ſine examinatione cauſæ abſque ſententia contra eum lata, beneficio priuetur, cum nullum ſit Ius talem ferens ſententiã contra ſic peccantem, vt expreſsè docuit Nauar. dicto cap. 23. n. 105. in fine. Poterit ergo Epiſcopus contra illum procedere, & punire, vel ſi iudicauerit delictum dignum priuatione beneficij, tunc etiam poterit illam pœnam imponere, vt Nauar. ait, & conſequenter poterit prouidere beneficium iam vacans per priuationem pœnalem, non tamen ex vi renunciationis. Et fortaſſe ita intelligendum eſt, quod refert Flamin. lib. 1. de reſignata p. 5. num. 63. eſſe à Rota deciſum, vt ſi renuncians non ignoret, ſuam reſignationem eſſe contra ſtylum Curiæ, ac ſubinde inualidam, poſſit acceptari ab Epiſcopo, reiecta conditione. De quo mihi non conſtat: tamen ſi ita eſt, intelligi debet in pœnam, & conſequenter ſeruato ordine, & cognita cauſa. Aliàs certè non poteſt Epiſcopus talem renunciationem acceptare licitè, vt in priori puncto dicebam. Quia vel acceptaret illam vt abſolutam, & ad dandum beneficium, cui voluerit: & hoc excedit poteſtatem eius, éſtque contra iuſtitiam, vt oſtenſum eſt. Vel acceptabit illam vt conditionatam, & ad conditionem implendam, & hoc eſt contra conceſſionem, ergo omninò debet illam refutare, & prout expedire iudicauerit, ſic renunciantem punire.

Flamin.

Vltimò dico. In hoc puncto ſi conditio addatur non in vi rigoroſæ, & ſuſpenſiuæ conditionis, ſed tanquam modus quaſi poſterior, & coniunctus renunciationi abſolutè factæ iuxta explicationem ſupra datam, tunc longè aliter eſſe de tali renũciatione iudicandum. Nam in primis renunciatio illa, ſi ab Epiſcopo acceptetur, ſtatim valida eſt, & habet effectum. Patet, quia abſoluta eſt, & quia modus non ſuſpendit effectum; vt eſt notum. Vnde fit, vt Epiſcopus poſſit talem renunciationem acceptare ſine vlla culpa, & animo, vel vtendi modo, ſi iudicauerit expedire, vel non vtendi, ſi non fuerit conueniens. In hoc enim nulla apparet deformitas ex natura rei, nec inuenitur aliquo Iure prohibitum. Deinde in eo caſu exiſtimo, poſſe renunciantem nihil peccare in illo modo renunciandi, ſtando in Iure communi. Dico autem poſſe, quia ſi adiiciendo modum illum, velit obligare Epiſcopum, vt omninò teneatur dare beneficium, cui ipſe vult, & ſtultè errat, & conſequenter peccat tentando imponere obligationem, quam non poteſt, & in re nihil facit. Sicut qui relinquit legatum ſub modo, ad cuius executionem obligare non poteſt, etiamſi intenderet obligare, nihil faceret. 15.

Vltima concluſio.

At verò ſi tantùm intẽdat inducere Epiſcopum, vt tali perſonæ beneficium conferat, per ſe loquendo nihil peccat: ſuppono enim perſonam, quam offert, eſſe dignam; ergo ex natura rei nõ eſt renuncianti prohibitum illum animũ oſtendere, & Prælatum inclinare, quãtum honeſte poteſt. Nec etiam eſt Iure communi prohibitum; nam inter ſcripta Decreta, & Iuri inſerta nullum tale repetitur. Nec conſuetudo ad hoc obligat. Nam communior, & verior ſententia habet, poſſe renunciantem, facta renunciatione pura, & abſoluta, rogare Prælatum, vt det beneficium tali perſonæ, vt patet ex Nauar. d. num. 107. Redoan. d. c. 25. qui alios allegant. Imò addunt, non peccare, etiamſi à principio illa ſpe renunciet, dummodo pactum non faciat, ne rigoroſam conditionem adhibeat, ſed ſolam interiorem intentionem habeat, vt Nauar. d. n. 107. & in cap. *Si quando* de Reſcrip. except. 4. docet contra Abbat. Decium. & nonnullos alios in dicto capit. *Ex parte* 1. de Officiis delegatorum. Vbi Gloſſa, & Doctores frequentiùs opinionem Nauar. docent. Item Gloſſa in dicto cap. *Ordinationes*, éſtque verior ſententia, vt in puncto ſequenti latiùs dicam. Ergo etiam ſi in ipſamet renunciatione inferat aliqua verba, quæ hunc animum oſtendant, dummodo non ſint talia, quæ conditionem ſuſpenſiuam declarent (qualia ſunt illa vſitata, *& non aliter, nec alio modo*) non apparet in eo facto graue peccatum, neque vllum per ſe loquendo. 16.

Poteſt renũcians, facta abſoluta renunciatione rogare Prælatum vt huic det beneficium. *Nauarr.* *Redoan.*

Vltimò, dicendum eſt, in eo caſu poſſe Epiſcopum liberè conferre beneficium, acceptata renunciatione, quia iam vacat; vt dixi, & credo poſſe ſine peccato dare illi, qui renunciante poſtulatur dicto modo, quia cum ille non peccet, neque Epiſcopus malefaciat, conueniendo, ſi aliàs collatio in tali perſona facta, per ſe iuſta eſt. Nihilominùs tamen ad hoc non tenebitur, & poteſt dare alteri, & 17.

Renunciatione libera facta, poteſt Prælatus libere beneficium conferre.

in

in rigore collatio valebit, quia alter (vt ſupponitur) abſolutam fecit renunciatiationem, & non potuit obligare Epiſcopum, nec eſt vllum Ius, vnde obligetur.

18. *Ius nouum circa hoc.* Hæc autem dicta ſunt iuxta cõmune antiquum Ius: extat enim nouum Ius Pij V. in Motu proprio 58. incipiente, *Quanta Eccleſia Dei, &c.* Vbi abſtulit ſuſpenſionem, quam antea fecerat, & ponit caſus, & cauſas, ob quas poſſunt beneficia ſimpliciter renunciari in manibus inferiorum Prælatorum, & ſubiungit hæc verba, *Caueant autem Epiſcopi, & alij prædicti, itémque omnes electores, præſentatores, & patroni tam Eccleſiaſtici, quàm Laici, quicunque ſint, ne verbo quidem aut nutu futuri in huiuſmodi beneficiis, & officiis ſucceſſores ab ipſis reſignantibus, aut aliis eorum ſignificatione, vel hortatu deſignentur, aut de his aſſumendis promiſſio inter eos, aut intentio qualiſcunque intercedat.* Et ſtatim *præcipit*, atque *interdicit*, ne collatores talium beneficiorum ea conferant ſuis, aut reſignantium conſanguineis, affinibus, aut familiaribus. Et quicquid contra hoc fuerit attentatum, irritum decernitur, & inane. Hæc ergo inſtitutio non ſeruanda eſt, iuxta quam conſtat, iam eſſe de Iure ſcripto, quod antea non inueniebatur ſcriptum, ſed traditione quadam habebatur. *Obiectio.* Solúmque indiget declaratione verbum illud; *aut intentio.* Videtur enim ibi approbari, vel denuò ſtabiliri opinio Abbatis, & Decij ſuprà citata, nimirum peccare renunciantem, ſi reſignet beneficium ſpe, & intentione, vt Petro detur, etiam ſi dignus ſit. *Abbas. Deci.* Nam Pius V. prohibet ne intentio talis intercedat. Neque obſtabit, quod intentio ſit actus interior, quam lex humana prohibere non ſolet: nam licet hoc verum ſit directè, tamen interdum prohibet exteriorem actum hac, vel illa intentione factum, vt ex amore, vel odio, Clem. 1. de Hæret. *Clement. I.* Ergo ſimiliter poteſt prohiberi reſignationem fieri tali intentione, idque videtur feciſſe Pius V. *Soluitur.* Dico tamen per illa verba neque dictam opinionem approbari, nec talem prohibitionẽ ferri. Quod facilè intelligetur conſiderando Pontificem in omnibus illis verbis relatis, nõ dirigere ſermonem directè ad reſignantes, ſed ad Prælatos, ſic enim habet. *Caueant Epiſcopi, &c.* Illi autem non poſſunt cauere ab intentione reſignantis merè interna, ergo non loquitur de illa. Item ponderanda ſunt illa verba, *Aut de his aſſumendis promiſſio inter eos, aut intentio qualiſcunque intercedat.* Ex quibus ſimile concluditur argumentum: nam promiſſio merè interna non poteſt eſſe *inter eos*, loquitur ergo de intentione, quæ aliquo modo exteriùs proditur, & tacitam petitionem offert, hanc ergo ſolùm voluit prohibere Pontifex, vt ferè in ſimili intellexit Nauarrus dicto capit. 23. num. 110. ver. *Sexto.* *Nauarr.* Neque in intentione, vel ſpe merè interna malitia aliqua per ſe inuenitur in tali facto, cum licitum ſit interius deſiderare, quod ab alio licitè fieri poteſt, etiam ſi aliquando non liceat petere: neque etiam eſt, cur ex humana præſumat malitiam in tali intentione; quando exteriùs nullo ſigno prohibito manifeſtatur.

19. *Renũciationes reciprocæ non habent locum coram ordinariis titulo permutationis.* Ex quibus à fortiori infertur, renunciationes reciprocas non habere locum coram ordinariis titulo, & colore permutationis, vt quòd ego renunciem in fauorem tui nepotis, vel amici, & tu in fauorem mei. Licet enim hæc videatur eſſe quædam permutatio, tamen non eſt pura, ſed miſta cum reſignatione in fauorem tertij. Et ideò non intelligitur in Iure nomine permutationis, Epiſcopis autem non eſt permiſſa poteſtas, niſi ad puras permutationes approbandas, vt ſuprà oſten-

A ſum eſt. Et ideò cum additur illa duplex reſignatio in fauorem tertij, excedit poteſtatem Ordinariorum, ſeu quorumcunque inferiorum Prælatorum. Item ibi intercedit pactio renunciandi in fauorem tertij pro alia ſimili; in Iure autem omnis pactio vetita eſt, etiam in ordine ad Superioris approbationem, præter ſolam permutationem puram, & in ordine ad ipſos permutantes. Vnde à fortiori idem dicendum eſt de renunciationibus, quæ inter tres fieri ſolent, vt ſi Petrus habet Canonicatum, Paulus beneficium Curatum, & Ioannes ſimplex: Petrus renunciat Canonicatum in fauorem Pauli: Paulus Curatum in fauorem Ioannis; & Ioannes ſimplex in fauorem Petri. Hæc enim niſi in ordine ad Pontificem, fieri non poſſunt, neque ab alio poſſunt approbari. Nam illæ tres reſignationes reducuntur ad duas permutationes quoad effectum:
B nam idem ſequeretur, ſi priùs Petrus cum Paulo, & poſteà cum Ioanne permutaret. Tandem modus eſt longè diuerſus, & magis prohibitus, & plura pacta requirit, quæ promiſſa non ſunt cum ordine ad ſolum inferiorem Prælatum. Imò etiam illæ duæ permutationes, licet ſigillatim, & diuiſim fieri poſſint, ſi tamen fiant cum colligatione earum inter ſe, & accipiendo vnum beneficium primi permutantis ſolùm ad permutandum cum alio tertio, & præmiſſa pactione cum vtroque, non parùm auget difficultatem pactionum, & fortaſſe excedit facultatem ordinarij totam illam negotiationem approbare, quamuis quia in rigore non excedit rationem permutationis, & non inuenitur prohibitum Epi-
C ſcopo, probabile ſit, non excedere facultatem eius.

Secundò, ex his poteſt expediri dubium, quod attigit Rebuffus in Pract. tit. de Permut. titul. 14. & 15. An liceat permutationem fingere, vt renunciatio beneficij, quod alter in mei gratiam cupit reſignare, ab Epiſcopo acceptetur, tanquam facta cauſa permutationis & non ſimpliciter. Fictio autem erit, ſi quis dicat renunciare ſe alteri beneficio, quod reuera non habet: nam Rebuffus ſuprà docet, renunciationem, & collationem talem eſſe validam, licet is, qui renunciauit vero beneficio, poſtea poſ-
D ſit agere, vt vel permutatio compleatur, vel ſibi ſuum beneficium reſtituatur. Quod ſi velit gratis conſentire, tunc nullam patietur iniuriam. Alij dicunt, quod ſi renuncians vero beneficio, neſciuit fraudem, & bona fide renunciauit, fuit valida renunciatio, & collatio propter bonam fidem, ſi verò ſciuit fraudem, non valere renunciationem, neque collationem, quia facta eſt per errorem cum mala fide. 20. *Dubij expoditio.* *Rebuff.*

Dico tamen vtramque ſententiam falſam eſſe, & totam illam actionem eſſe iniquam, & nullam. Probatur primò, Quando is, qui habet beneficiũ, vero animo, & bona fide ſuo beneficio renunciat, putans
E ſe illud permutare, tunc enim grauiter decipitur, quod eſt iniuſtum: item per errorem renunciat; ergo inuoluntatius eſt: ergo non eſt valida renunciatio, & conſequenter neque collatio. Secundò probatur quando ex certa ſcientia vtriuſque fictio fit, quia licet tunc neuter patiatur iniuriam ab altero, Eccleſia tamen patitur iniuriam ab vtroque: nam volũt contra Canones, & ordinationes Eccleſię per deceptionem, & apparentem permutationẽ, facere veram, & validam, odioſam renũciationem ſimplicem in fauorẽ tertij, eſt ergo illud pernicioſum mẽdaciũ. Atque hinc fit, vt ex parte Prælati acceptatio renunciationis ſit per grauẽ, & ſubſtantialem errorem, putat enim ſe acceptare renunciationẽ gratiã permutationis factam, & reuera acceptat ſimpli- 21.

 cem

cem in fauorem tertij, ergo ex defectu conſenſus in Prælato eſt illa renunciatio inualida, & conſequenter etiam collatio, quæ valorem reſignationis ſupponit, & ab eo pendet, & quia illa etiam eſt ſimpliciter inuoluntaria: eſt ergo tota illa actio ſubreptitia, & nulla.

22. De pẽſione.

Tertiò, ex his, quæ de pura renunciatione diximus, facilè expediri poteſt, quod de renunciatione facta cum onere penſionis deſiderari poteſt, & idem intelligendum cum proportione de alio quouis onere regreſſus, vel reſeruationis, vel (vt dici ſolet) de quacumque renunciatione qualificata, ſeu onerosa. Poteſt igitur onus, ſeu penſio adiungi vel renunciationi factę in fauorem tertij, vel renunciationi abſolutè. Si de priori ſermo ſit, difficultas additur difficultati; vnde cùm conſtet ex dictis, talem renunciationem puram non poſſe fieri, niſi in manibus Pontificis, à fortiori non poterit, ſi illi addatur conditio penſionis. Eſt ergo hæc reſeruata Pontifici. Ab illo verò concedi poteſt, quia ipſe poteſt imponere penſionem, vt ſtatim dicam; & poteſt reſignationem in fauorem tertij acceptare, vt etiam dictum eſt: ergo licet illæ duæ conditiones ſimul coniungantur, & ideò reddant difficiliorem acceptationem, tamen non eſt vnde excedant poteſtatem Pontificis, vt per ſe conſtat. Loquendo verò de renunciatione ſimpliciter facta cum reſeruatione penſionis, certum eſt, non eſſe per ſe malam, ſi fiat coram habente auctoritatem ad imponendam penſionem ſimul cũ poteſtate acceptandi renunciationem. Et quoniam iam dictum eſt, non tantùm Papam, ſed etiã inferiores Prælatos habere poteſtatem acceptandi has renunciationes iuxta ſecundum Motum Pij V. ſuprà citatum: ſolùm pendet hæc quæſtio ex alia; Quis poſſit imponere penſiones: quæ in ſuperioribus tacta eſt, & illius exacta

Epiſcopus non poteſt penſiones imponere. *Rebuff.*

tractatio ad præſentem materiam non ſpectat. Suppono ergo iuxta Canones, & iuxta ſtylum Curiæ Epiſcopum regulariter non poſſe has pẽſiones imponere, quia non poteſt beneficia diuidere, Papam autem poſſe contraria ratione. Addit verò Rebuffus d. titul. de reſignat. condit. n. 12. etiam legatum Papæ poſſe hanc penſionem imponere, ſed exiſtimo, hoc pendere ex facto, & ex commiſſione illi facta: nam quod Iure ordinario hoc habet, mihi

An poſſit legatus.

non conſtat. Quando ergo illam habuerit, ſub Papa comprehenditur, quia ipſe operatur, quando committendo ſpecialiter vices ſuas, per alium operatur.

23. Eſt Simonia ca renunciatio cũ penſione facta in manibus Epiſcopi.

Hinc ergo dicendum eſt primò Simoniam committi, ſi renunciatio beneficij fiat cum reſeruatione penſionis in manibus ſolius Epiſcopi, etiam ſi ipſe illam approbet, nam in hoc etiam Simoniacus erit. Ita docent omnes, & res eſt per ſe clara ex principiis poſitis, & à fortiori ſequitur ex dictis de permutatione cum onere penſionis. Vnde licet

Sot.

Sotus ſuprà dicat, hanc Simoniam eſſe contra Ius poſitiuum, nihilominùs conſequenter loquendò dicendum eſt, eſſe contra Ius diuinum. Quia illa conſiſtit in expreſſa, & clara commutatione temporalis pro ſpirituali, nam penſio illa purè temporalis eſt, quia ſolùm eſt quoddam pecuniariũ onus abſque titulo ſpirituali, imò facto potiùs iniquo, quàm Iure impoſitum. Item ſi illud onus fuiſſet numeratæ pecuniæ, Simonia eſſet contra Ius diuinum, vt Sotus fatetur; ergo idem dicendum eſt de penſione, quæ nihil aliud eſt, quàm pecunia numeranda cum obligatione ſoluendi illam, quæ pretio etiam æſtimabilis eſt.

24. Honeſtè tamẽ fit in manibus Põtif.

Secundò, nihilominùs dicendum eſt, hunc modum renunciationis cum conditione penſionis honeſtè, & licitè fieri in manibus Põtificis. Hoc etiam

Felin. Redoan. Nauar. Soto. Adrian.

A docent omnes, vt patet per Felin. in cap. *Ad audientiam* 2. de Reſcrip. Redoan. d. 1. p. cap. 25. & 2. p. cap. 12. & ſequentibus, Nauarr. d. c. 13. num. 108. Sot. d. quæſt. 5. Adrian. dicto Quodlib. 9. & alij Theologi in 4. d. 25. Qui omnes conſequenter aſſerunt, vitari in hoc, & ſimilibus caſibus labem Simoniæ inter paciſcentes, ſi omnia referant ad conſenſum Pontificis, & poſtea in petione omnia integrè narrẽt: nam hic tractatus inter eos neceſſarius eſt, vt ſuprà diximus, & relatus ad conſenſum Papæ, nihil per eos fit, ſed proponitur auctoritate Papæ faciendum. Ratio autem, cur per Papam fieri poſſit, facilis eſt ex dictis, nam etiam poteſt penſionem imponere ſub titulo ſpirituali, & ita tota commutatio fiet inter

B ſpiritualia. Et poteſt Papa auctoritate ſua tale onus imponere beneficio prius, quàm illud conferat, & illud ſic oneratum dare perſonæ, in cuius fauorem facta eſt renunciatio, vel cui voluerit, ſi renunciatio ſimpliciter facta eſt. Neque in hoc occurrit noua difficultas: ſolùm eſt cauendum, ne priuatim adiiciantur onera, quæ non ſunt incluſa in penſione, nec approbantur à Pontifice, vt ſi ex pacto antecedente obligetur is, qui accepturus eſt beneficium, ad dandam cautionem laicam de penſione ſoluenda, vel ad dandam aliquam anticipatam ſolutionem: hæc enim, & ſimilia ſunt pacta prohibita, & ad minus indicant Simoniam contra Ius humanum, niſi Papa illa approbet. Et

Priuata onera prohibentur.

C exiſtimo, non poſſe approbari ab alio, etiam ſi aliunde habeat commiſſionem imponendi penſionem niſi aliud in ipſa commiſſione ſpecialiter exprimatur.

25. Dubium enodatur.

Vnde facilè expediri poteſt dubium hîc incidẽs, An is, qui beneficium habuit litigioſum, & multas facit expenſas litigando, & tandem pacificè illud obtinet, poſſit illud renunciare ſub conditione, & pacto, vt prouiſus in illo ſibi ſoluat expenſas. Quibuſdam enim videtur, id fieri poſſe, quia dans beneficium, non petit lucrum, ſed ſolùm ſe conſeruat indemnem, & beneficium gratis tribuit. Dico tamen pactionem illam eſſe Simoniacam, niſi à Superiori competente approbetur. Ita

Flaminius.

D dixit Flam. lib. 14. q. 7. num. 1. Ratio eſt, quia omnis huiuſmodi pactio reprobata eſt in Iure, vt ſæpè allegatum eſt: & illa videtur eſſe contra Ius diuinum, quia illud onus ſoluendi tales expenſas, non eſt annexum beneficio, ſed eſt extrinſecum, & accidentarium, & illud non imponitur, niſi quia datur beneficium: ergo exigitur pro beneficio. Dices,

Obiectio

Sicut onus illud per accidens eſt ad beneficium, ita expenſæ ipſæ fuerunt per accidens factæ, & ita illud onus non exigitur pro beneficio, nec pro aliquo beneficio annexo, ſed pro labore, vel damno accidentario, pro quo licitè pecunia exigitur, vt ſuprà dictum eſt.

26. Soluitur obiectio.

Sed contra. Nam tunc licet pro accidentario

E labore exigere aliquid, quando labor ille adiungitur per accidens illi operi ſpirituali, quod pro alio fit, vt Miſſæ, vel officio diuino, &c. vt ſuprà declaratum eſt. At verò expenſæ, de quibus tractamus, non fiunt in renunciando, vel conferendo beneficio ei, cui datur, ſed factæ fuerunt in litigando, vnde nullo modo, nec per accidens, nec per ſe coniũgitur ſpirituali beneficio, vel collationi eius, quæ nunc præſtatur, ergo non poteſt exigi ab eo, cui ſpirituale datur. Et explicatur ampliùs: nam illæ expenſæ factæ fuerunt in vtilitatem, & commodum eius, qui tunc litigabat, & habebat beneficium, & ille, cui poſtea beneficium confertur, non fuit cauſa talium expenſarum: ergo nullo Iure poſſunt ab illo exigi; ergo ſi petunt, eſt ratione

beneſi

beneficij. Item ſi lis fuiſſet de poſſeſſione rei temporalis,verbi gratia,domo,non poſſet poſtea vendi domus illa exigendo expenſas litis vltra iuſtum valorẽ domus; ergo in præſenti nihil poteſt propter expenſas peti;& ideò ſi petuntur, pro beneficio petuntur. Denique aliàs,qui abſque lite multis laboribus, & expẽſis beneficium obtinuit(iuxta c.*Super hoc*,de Renunc.) poſſet exigere expẽſas ab eo,in cuius fauorem illud renunciat; conſequens eſt apertè falſum,vt ex eodem c. *Super hoc*,conſtat ; ergo. Sequela patet, quia valde extrinſecum , & accidentarium eſt,quòd expenſæ ſint factæ in lite, vel in itineribus, aut aliis actionibus.

Cap. *Super hoc.*

7. Atque ex his infertur clarè, non poſſe talem pactionem per quemcumque Epiſcopum,ſeu inferiorem Prælatum approbari , hoc enim ex generali regula ſuprà tradita conſtat, quia Epiſcopis non eſt conceſſum , niſi vt puram permutationem beneficiorum approbare poſſint,& non alia pacta. Maximè verò approbare nõ poſſunt illa, in quibus temporale pro ſpirituali datur,vt in illo caſu cõtingit, & quoties nullus alius iuſtus titulus exigendi temporale allegari poteſt. De Summo autem Pontifice dubitari poteſt : nam certè rationes factæ etiam de illo videntur probare , quia talis Simonia videtur eſſe contra Ius diuinum:& quia cogere aliquem ad ſoluẽdas illas expenſas factas in vtilitatem alterius, & quarum ipſe non fuit cauſa,eſt contra iuſtitiam. Et ita ego exiſtimo hoc titulo non poſſe fieri etiam à Põtifice, ſi tamẽ ea occaſione indigeret is,qui beneficio renunciat, poſſe Pontifex aliquo ex modis ſuprà poſitis ſeparare penſionem de beneficio in fauorem eius , vel permittere , vt aliquid ei in ſuſtentationem detur eo modo, quo poſſet id facere; etiamſi expenſæ non præceſſiſſent.

Renunciãs non poteſt penſionem imponere ob expenſas factas circa beneficium litigioſum ſub hoc titulo, etiam per Summũ Pontificem.

CAPVT XXXVI.

Quando temporale donum cenſeatur habere rationem pretij rei ſpiritualis.

1. HActenus explicuimus , quale debeat, vel poſſit eſſe donum,quod per modum pretij in Simonia interuenit , vel ex natura rei , vel ſuppoſita eccleſiaſtica lege.Nunc ſupereſt declarandũ, quando id quod datur, habeat , vel habere cenſeatur rationem pretij.Et ratio dubitandi eſt;quia non ſufficit quòd aliquid detur ei qui ſpiritualia tribuit,nec etiã ſatis eſt quòd donũ ſit tẽporale vel ex ſe,vel ex Iuris æſtimatione; ergo neceſſe eſt,vt aliquo peculiari modo,vel ſub aliqua habitudine detur,quæ ad Simoniam ſufficiat: illa ergo erit formalitas pretij. vt ſic loquamur,& illam requirimus. Vt autem illam explicare poſſimus, præmittere oportet , quibus modis poſſit dari temporale donum ei , qui præbet ſpirituale, abſque Simonia; ſunt enim varij modi, ſed omnes reducuntur ad duos.

Quibus modis poteſt dari tẽporale donũ ſine Simon.

2. Primus eſt , Quoties temporale donũ gratis datur,non habet locum Simnoia ſaltem ex natura rei. Hoc conſtat ex cap.*Quam pio*, 1.q.2. in fine,& clarius in cap. *Sicut Epiſcopus* , ead. In quibus Iuribus dicitur non eſſe Simoniam recipere aliquid gratis oblatum , quando gratia , ſeu ſpirituale officium, aut donum iam gratis collatum eſt.Veruntamen licet donum antecedat,ſi gratis detur,& purè,coram Deo non erit Simonia , vt colligitur apertè ex cap. *Et ſi quæſtiones*,de Simonia. Vbi quando donũ prius datum gratuitum præſumitur ex occurrentibus circunſtantiis, & coniecturis,nihil nocere dicitur. Item etiamſi in ipſo actu ſimul cum ſpirituali temporale offeratur gratis , recipi poſſe dicitur in cap.

Primus modus cũ temporale documentum gratis omnino datur. C. *Quã pio.* Cap. *Sicut Epiſc.* Cap. *Et ſi quæſt.*

A *Placuit*,2.aliàs 103.1. quæſtione 1.& in ca.*Dilectus*, 2.eod.indifferenter dicitur,*Illud gratanter recipi poterit,quod fuerit ſine taxatione gratis oblatum.* Idem in capite *Tua nos*,eod.Vbi Gloſ. & Doctores,& in capit. *Cum M.* de Conſti.vbi Innoc. & Panot.nu. 26. Felin.nu.19.qui alios referunt. Ratio verò eſt,quia ſi temporale gratis donatur , non eſt pretium rei ſpiritualis: nam pretium,& gratuitum donum contradictorias inuoluunt conditiones , ergo non fit Simonia ſaltem ex natura rei.Quid verò dicendum ſit de Iure poſitiuo, infrà dicam. Item ſi temporale donum gratis datur,ergo & ſpirituale etiam gratis datur,quia non venditur , nec datur per oneroſum contractum,ergo.Vnde colliges, in foro conſcientiæ non referre,quod temporale donum antecedat, vel ſequatur , ſi reuera intentio ſit pura , & gratis ſit donatio ſine vllo pacto, vel tacita illius intelligentia. Eſt tamen mala præſumptio , quando temporalia munera præcedunt, & ideò maximè cauenda ſunt,præſertim quando iuſtitia diſtributiua, vel commutatiua exercenda eſt, quia ſolent præcedentia munera multùm inclinare animum , vel corrumpere. Et ideò in Scriptura beatus dicitur , qui excutit manus ab omni munere , Iſa. 33. quia munera excœcant oculos iudicum , & prudentum ; vt dicitur Exod. 33.& Eccleſ. 20. Sed nihilominùs ſi recta intentio ſeruetur, non erit Simonia.Et eadem ratione licet poſtea ſpirituale detur ex gratitudine non erit Simonia;quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium , nec ſoluit debitum iuſtitiæ, ſed antidorale,ſeu morale, quo nõ excluditur,quin ſimpliciter gratis detur,ideóque ad Simoniam non ſufficit. Vt benè notauit Nauar. dicto ca.23.n.106. *Ad quartum*, Couar. lib.1.Variar.ca.20.nu.4.& infrà latiùs dicetur.

Ca.*Placuit.* C *Dilectus.* C. *Tua nos.* *Gloſſ.* *Innoc.* *Panor.* *Felin.* *Iſai.* 33. *Exod.* 33. *Eccleſ.* 20. *Nauar.* *Couar.*

3. Secundò poteſt dari temporale ex obligatione, & non vt pretium , ſi non detur in commutationem rei , ſed in ſuſtentationem perſonæ, tanquam ſtipendium ex iuſtitia debitum operario. Hoc certum eſt ex verbis Chriſti Matth. 10. Vbi ſimul dixit :*Gratis accepiſtis , gratis date, & Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et idem docet , ac probat Paul. ad Roman.15.1.Cor.9.1.Timoth.5. Et habetur in capit. *Charitatem*, 12.quæſt. 2.cap. *Cum ſecundum* , de Præben. Tradit D.Thom. dicta quæſt. 100.artic.2. & omnes , & vſus Eccleſiæ id ſatis confirmat. Ratio vero eſt clara,quia ibi non fit commutatio, nec compenſatio rei ad rem , & ita ſpirituale non pretio æſtimatur,ſed gratis datur ; obligatio verò naſcitur ex natura rei ad perſonam. Quia illa indiget ſuſtentatione ; vnde ratio poſtulat, vt detur ab eo, in cuius vtilitatem laborat , & occupatur , etiamſi labor , & ſpiritualis fructus eius ſpiritualis ſit. An, verò liceat, hoc ſtipendium ſuſtentationis taxaret, vel de illo paciſci, infrà circa quartam diuiſionem dicemus. Et ad hoc genus reuocantur omnes piæ oblationes , etiamſi iam ex pia conſuetudine debeantur,quia omnia ſic oblata pertinent ad ſtipendia , & ſubſidia Clericis data ad ſuſtentanda ſuorũ officiorum ; & perſonarum onera. Et eodem pertinent iuſtæ leges Eccleſiaſticæ, quæ pro certis muneribus aliquid dari diſponunt , vt infrà videbimus: omnia enim illa ad ſtipendia ſuſtentationis pertinent. Denique poteſt aliquid dari per modum pretij pro aliquo comitante donũ ſpirituale,& non eſſe pretium rei ſpiritualis , quia non pro illa , ſed pro labore extraordinario , vel damno accidentario , aut obligatione temporaliter oneroſa datur iuxta ſuperius dicta.Idem tetigimus ſuprà & inferiùs dicetur de eo , quod datur ad redimendam vexationem.

2. Modus ſi detur in ſuſtẽtationem perſonę,&c. *Matth.*10. *AdRom.*15. 1. *Cor.* 9. 1. *Tim.* 5. *Cap.Charitatem.* *D.Thom.*

Varij modi quibus poteſt temporale donum interuenire.

4. *Qua ratio ne cōſtituatur donū in ratione pretij.*

Cum ergo tot modis poſſit temporale donum interuenire, & non habere rationem pretij reſpectu rei ſpiritualis, neceſſarium eſt, vt per aliquem peculiarem reſpectum conſtituatur in ratione pretij. Reſpectus autem hic non eſt alius, niſi vt detur pro ipſa re ſpirituali, & in cōmutationem eius. Ita ſentit Nauar, in c. 23. n. 100. ver. *Quarto*, cū Archid. in c. *Iudices*, & c. *Ordinationes*, 1. q. 1. vbi etiam Præpoſit. nu. 5. referens eundem Archid. in cap. *Agatho*, diſt. 63. Et ita cenſent hi Auctores intelligenda eſſe Iura Canonica vtentia illa particula, *Pro*, ad explicandam labem Simoniæ, vt in capit. *Placuit*, 102. & ſequent. 1. quæſtione 1. capit. *Non ſatis*, ibi: *Pro earum commiſſione nullum pretium exigatur.* Capite *Cum in Eccleſia*, ibi *Pro Epiſcopis*, *&c.* & capit. *Sicut tuis*, ibi. *Pro facto huiuſmodi aliqua pecunia offertur*, de Simon. Neceſſe eſt enim; vt in his, & ſimilibus locis particula illa in ea proprietate accipiatur. Tum quia illā præ ſe fert in omnibus commutationibus, & legibus, niſi aliunde diſtrahatur ex circunſtantiis. Tum etiam quia per illam explicatur irreuerentia, quæ fit rei ſacræ per Simoniam: conſiſtit enim in commutatione, quæ inter illam, & rem temporalem fit; tum etiam quia per illam particulam, *pro*, indicatur talis habitudo, quæ omninò excludat gratuitam donationem rei ſpiritualis, & inducat oneroſum contractum reſpectu illius; non explicat autem hanc conditionem largitionis, niſi in illa proprietate accipiatur. Vnde confirmatur aſſertio ex definitione Simoniæ, quæ per emptionem, & venditionem traditur ad declarandum debere eſſe talem commutationem, quæ gratiæ opponatur, vt ſumitur etiam ex ca. *Gratia*, ca. *Gratiam*, ca. *Placuit*, cum ſimilibus, 1. q. 1. Et declarauit Diuus Thomas dicta quæ. 100. artic. 1. Venditio autem, & emptio in proprietate rigoroſa dicit commutationem alicuius rei pro pretio, extenditur autem, vt dixit D. Thomas, ad omnem commutationem rei ſpiritualis pro alia, quæ ſubeat locum pretij, ergo conſtituitur in ratione pretij per habitudinem talem ad rem ſpiritualem, vt pro illa commutatur. Denique confirmatur, quia diſcurrendo per alias habitudines, non ſufficiunt ad rationem pretij ſpiritualis rei, quia directè reſpiciunt alium terminum, & fundantur in alia proportione.

Nauar. Archid. Ca. Placuit. Ca. Cum in Eccleſ. Ca. Sicut tuis. Ca. Gratia. C. Gratiam. Ca. Placuit. D. Thom.

5. *Obiectio.*

Dices: Ergo tota ratio Simoniæ reducitur ad ſolam interiorem intentionem, nam ſi quis non intendat dare temporale pro ſpirituali illo modo, & cum ea proprietate, & rigore, non committet Simoniam, etiam ſi temporalia tribuat ei, qui daturus eſt ſpiritualia. Conſequens habet multa incommoda, ergo. Sequela patet, quia ſine pretio non fit Simonia, & tota ratio formalis pretij pendet ex intentione dantis, & materialis res non ſufficit, vt oſtenſum eſt. Minor autem patet; tum quia aperitur via ad acquirendas res ſpirituales per temporales, vitando Simoniam, non intendendo dare pecuniam, vt pretiū, ſed ſolum ad conciliandam beneuolentiam, vel ſimilem excuſationem illius prætendendo. Vnde nemo poterit rationabiliter iudicari Simoniacus, etiamſi temporalia tribuat, quia de intentione iudicium ferre non licet.

6. *Soluitur obiectio.*

Reſpondeo: Aut loquimur in foro interiori, & conſcientiæ, aut in foro externo Eccleſiæ. Quoad priùs, fatemur propriam Simoniæ malitiam maiori ex parte pendere ex intentione operantis, vt ratio probat, & optimè confirmat textus in capit. *Tua nos*, de Simon. ibi. *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, &c.* Et fortaſſe ideò definita eſt Simonia, vt ſit ſtudioſa voluntas, quia ex intentione voluntatis maximè pendet eius malitia. Hæc autem intentio dupliciter haberi poteſt: vno modo formaliter, vt quādo quis directè intendit dare hanc rem temporalem pro illa ſpirituali, verbi gratia, pecuniam pro beneficio, id eſt, vt loco illius, & propter æſtimationem eius velit beneficium obtinere, & tunc eſt formaliſſima Simonia. Nec enim neceſſe eſt, vt formaliter intendat, hanc rem eſſe pretium illius quaſi in actu ſignato, quia nec ad contractum oneroſum, nec ad iniuriam faciendam rei ſacræ neceſſarium eſt, ſatis ergo formaliter intendit pretium, qui habet intentionem conſtitutiuam pretij, vt ſic dicam, nam per illam intētionem ſufficienter, reſultat in tali re habitudo moralis ſuprà explicata, per quam conſtituitur in ratione pretij.

7.

Secundo modo poteſt haberi hæc intentio virtualiter, & ſecundum moralem imputationem ſufficiētem, per ſolam voluntatem dandi rem temporalem proximè, & immediatè ad obtinendam ſpiritualem, ſine interuentu alterius motiui veri, & honeſti propter quod temporale detur. Probatur hoc in primis ex generali principio, quòd ad peccatum, & malitiam ſufficit voluntas operis, cui eſt adiūcta deformitas, etiamſi deformitas, vel ratio eius formaliter non intendatur, nam ita contingit in præſenti, quia per talem voluntatē dandi, & accipiendi talem rem, acceptatur obiectum tali modo, vt illi inſit deformitas Simoniæ, etiamſi formaliter non intendatur. Declaratur præterea ex d. cap. *Tua nos*, vbi loquens de eo, qui donans bona Eccleſiæ ſuæ rogans admitti ad Canoniam, & permitti habere ſua pro præbenda, & de Canonicis illum admittentibus, ait Pontifex. *Si tamen is, qui talem donationē facit, ea intentione ducatur, vt per temporalia bona, ſpiritualia valeat adipiſci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperent, admiſſuri, ſine dubio tam iſti, quàm ille apud diſtrictum iudicem, culpabiles iudicantur.* In quibus verbis de vera culpa Simoniæ coram Deo ſermo eſt, & ad illam non requirit Pontifex formalem intentionem commutandi vnam rem pro alia, aut emendi, & vendendi, ſed ſufficere iudicat virtualem incluſam in intentione obtinendi ſpiritualia per hoc medium, vel dandi illa ſolùm intuitu illorum. Dixi autem neceſſarium eſſe, vt in re ipſa non interueniat alia honeſta cauſa dandi, vel recipiendi temporalia, aut certè quòd ab operante non intendatur, quia ſecluſa iſta conditione, ex illa conditione negatiua, quòd ſine commodo temporali non eſſet quis daturus ſpiritualem rem, non colligitur ſufficienter virtualis intentio Simoniæ; nam Sacerdos ita applicat Miſſam pro illo, qui ſtipendium dedit, vel daturus eſt vt non eſſet ſic oblaturus, niſi accepturus eſſet ſtipendium, & nihilominus non eſt Simoniacus, quia habet honeſtam cauſam intendendi ſtipendium vt conditionem neceſſariam, ſine qua Miſſam non diceret, vel illam tali perſonæ non applicaret. At verò ſi Clericus teneatur Miſſam pro populo dicere ratione beneficij, & nihilominùs nouum ſtipendium ab illo exiſtat, vt pro illo dicat, aliàs non dicturus virtualiter vult Miſſam vendere, quia cùm non habeat Ius petendi ſtipendium, moraliter conuincitur exigere vt pretium, ſeu in commutationem rei ſpiritualis. Vt notauit Diuus Thomas dicta q. 100. artic. 3. ad 3. Quoties ergo nec ratio ſtipendij locum habet; nec ratio vexationis ſufficientis ad honeſtam redemptionem eius, nec aliæ extrinſecæ rationes accidētarij laboris, aut obligationis, aut pietatis, vel honeſtæ amicitiæ, & vrbanitatis

Non eſt Simonia accipere ſtipendiū pro Miſſa alias non debita, ſi fit nomine eleemoſynæ.

D. Thom.

tatis, & nihilominùs temporalia dantur ſolo intuitu obtinendi ſpiritualia; vel è contrariò ſpiritualia dantur ſolo intuitu recipiendi temporalia, illa intentio ſufficit, vt illud temporale habeat veram rationem pretij rei ſpiritualis. Quod in ſequẽtibus, deſcendendo ad particularia, magis declarabitur.

8. At verò in ordine ad forum externum primum omnium conſiderandum eſt, an datio, & acceptio tali modo, & in tali materia ſit prohibita intuitu Religionis, & in reuerẽtiam rerum ſacrarum. Nam tunc qui contra prohibitionem legis voluntariè recipit temporalia, miniſtrando, vel dando ſpiritualia, Simoniam committit, ſaltem in eccleſiaſtico foro, in quo iam non ſpectatur alia intentio eius, ſed ſola voluntas accipiendi temporale pro ſpirituali contra prohibitionem. Præſumitúrque, ibi interuenire commutationem vnius pro alio eo ipſo, quòd contra legem fit. Nam lex ipſa prohibet talem largitionem propter præſumptionem, & occaſionem Simoniæ. Ideóque ex vi talis prohibitionis actio illi contraria Simoniaca cenſetur. An verò in re illud ſit ſemper Simonia, ſi intentio dantis, & accipientis non ſit, qualis præſumitur, infrà videbimus. Deinde ſi largitio non ſit ſpecialiter contra legem humanam, conſiderandum eſt, an pactum interceſſerit: nam quando intercedit pactum, maior eſt præſumptio Simoniæ, quàm cum ſimpliciter fit largitio, quia Iura multùm deteſtantur pacta in huiuſmodi negotio. Nihilominùs tamen non ſufficit pactum, vt ſtatim damnetur actio, quia poſſunt eſſe pacta honeſta, vt ad redimendam vexationem, & ad compenſandum acidentalem laborem, & ad ſecuritatem ſtipendij, vt infrà dicemus. Sicut etiam è contrariò licet non appareat pactum expreſſum, ex circunſtantiis poteſt præſumi tacitum.

Nõ ſemper pacta circa hoc debent damnari.

9. Vlteriùs ergo oportet conſiderare, an in tali facto poſſit interuenire aliqua ex cauſis quæ poſſunt, & ſolẽt honeſtare largitionem temporalium, nam ſi poſſit, non debet præſumi Simonia, niſi aliæ circunſtantiæ, & coniecturæ moraliter cogant, ſi autem non poſſit, præſumitur. Probatur prior pars, quia tenemur interpretari factum proximi in meliorem partem, & intentionem, ſi eſt capax eius iuxta Regulam ſecundam, extra de Regul. iur. & cap. vlt. de Præſumpt. in vltimis verbis eius, & iuxta communem doctrinam Theologorum cum Diuo Thoma 2.2.q.60. art. 4. & Iuriſtarum in citatis locis; & in leg. *Merito*, ff. Pro ſocio. Et ratio eſt, quia vnuſquiſque habet Ius ad famam ſuam, & bonam opinionem; quandiù factum eius malũ non oſtenditur. Sed quãdo largitio rei temporalis poteſt habere honeſtam cauſam, & alienam à Simonia, ex facto ipſo non poteſt ſufficienter colligi intentio Simoniaca; ergo ſi alio modo non manifeſtatur, præſumi non debet. E conuerſo autem probatur altera pars, quia quando tale eſt factum, vt non ſit capax alterius cauſæ honeſtæ, tunc ex ipſo facto ſatis colligitur praua intentio, niſi aliunde ignorantia, & bona fides probetur.

Si in pacto interuenit cauſa quæ honeſtet largitionẽ, non debet præſumi Simo. *Cap. vltim.*

D. Thom. Leg. *Merito.*

10. Denique quando factum poteſt in vtramque partem interpretari, quia eſt capax bonæ, ac malę intentionis, & quia potuit interuenire pactum, & eſſe occultum, tunc coniecturis vtendum eſt, non ſolùm ad iudicandum in foro externo, ſed etiam ad ſedandas conſcientias, iuxta cap. *Et ſi quæſtiones* de Simonia. Et ideò de his coniecturis pauca breuiter notanda ſunt. Et in primis diſtinctione vti oportet inter duos modos honeſtandi, & iuſtificãdi largitionem, ſuprà poſitos. Vnus erat ex ratione

In dubio circa pactũ, coniecturis eſt vtẽdum.

A gratuitæ donationis, alius ex aliquo titulo iuſtitiæ, vel obligationis ex lege, vel conſuetudine, &c. Quando ergo interuenit probabilis titulus honeſtus, inducens obligationem, tunc facilis eſt præſumptio, quod ex tali cauſa datum ſit donum temporale, & non pro ſpirituali opere, aut beneficio, & ita videtur iudicandum in foro interno, & externo, niſi oppoſitum planè conſtet, propter rationes ſuprà adductas. Dico autem, etiam in interno, quia licet reſpectu vniuſcuiuſque operantis in illo foro, non agatur coniecturis, nec attẽdatur præſumptio, ſed rei veritas, nihilominùs quia in hoc negotio datio, & acceptio ſunt reciprocæ, & ideò poteſt accipiens dubitare de intentione dantis, & è conuerſo, B hoc modo dicimus, vtique licere in foro conſcientię hac regula vti. Simpliciter accidere poteſt in Simonia, vt ſine culpa recipientis beneficium, fuerit collatio inualida propter culpam à tertio commiſſam, vt infrà videbimus, quando ergo aliquis incipit dubitare de ſua obligatione propter factum alterius, poterit eadem regula vti propter eandem rationem, & idem eſt obſeruandum in ſimilibus.

11. Si verò nullus talis titulus obligationis interueniat, & ſolùm ſit dubium de gratuita donatione, tunc coniecturis vtendum eſt, quæ interdum poſſunt inducere præſumptionem liberalitati contrariam, interdum fauorabilem, aliquando dubiam, ſeu neutram. Prioris generis eſt in primis pactio. C Nam ſi hæc interueniat, & de illa conſtet, non poterit præſumi gratuita donatio, tum propter Iura prohibentia pactiones de temporalibus in largitione ſpiritualiũ, tum etiam quia pactio inducit obligationem repugnantem gratuitæ donationi, vt infrà circa quartam diuiſionem latiùs explicabo. Deinde ſi intercedat taxatio temporalis rei tribuẽdæ, indicium eſt oneroſi conttactus iuxta caput. *Dilectus*, de Simon. ibi. *Quod fuerit ſine taxatione gratis oblatum.* Vbi Gloſſa notat, hoc ideò dici, quia taxatio virtualis quædam pactio, & venditio reputatur. Maximè quia nõ poteſt illa taxatio fieri ſine aliqua conuentione, quæ vniuersè prohibita eſt capit. *Tua nos*, eod. Item ſi donum temporale non ſit ſponte D oblatum, ſed exactio aliqua interceſſerit, malam ſpeciem habet, & indicium eſt non gratuitæ donationis, vt ſignificatur Extrauag. 1. de Simon. inter communes. quatenus prohibet, *petere, & exigere* & permittit, *petere, & ſponte oblatum recipere.* Quia petitio, & maximè ſi antecedat, multum derogare ſolet ſpontaneæ donationi, & ideò contra illam étiam videtur eſſe Iuris præſumptio, ac prohibitio. Hæc igitur videntur eſſe potiſſima indicia largitionis non gratuitæ. Quod optimè poteſt confirmari ex cap. *De Elogiis* 18. d.

C. Dilectus. Gloſſ. C. *Tua nos.* Extrauag. 1. de Simonia. C. *De Elogiis.*

E At verò quando nulla ſunt talia indicia, vtẽdum eſt in inſtructione Iuris, quæ habetur in d. cap. *Et ſi quæſtiones.* Vbi tria ſpectanda eſſe dicuntur, ſcilicet, *Perſonæ dantis, & accipientis qualitas, quantitas muneris, & tempus*, ſeu occaſio largitionis. Nam ad has circũſtantias poſſunt reduci omnes, quæ ab homine ibi cognoſci, & ponderari poſſunt, nam locus valdè extrinſeca circunſtamtia eſt, vt in præſenti poſſit ab illa coniectura ſumi; vel ſi aliqnãdo quidpiam confert, cum tempore coniungitur, vt explicabimus. *Propter quid* eſt valdè interna, & potiùs de illa ſit coniectura, & ſimiliter inueſtigatur circunſtantia, *Quomodo*, id eſt modus actionis, quatenus ab interna etiam intentione pendet, ſcilicet, An fuerit gratuita donatio, nec-ne? Alius autem modus, de quo exteriùs poteſt conſtare, iam ſupponitur, ſcilicet, quòd ſine exactione, pactione, obligatione, aut alio ſimili modo datio, & receptio

Cap. *Et ſi quæſt.* Radices coniecturarum.

facta ſit.Reliquæ autem circunſtantiæ in dictis tribus comprehenduntur.Nam ſub perſona comprehenditur *Quis*, & *circa quem*.Et in vtroque deſiderandum (vt dicitur in alio textu) an ſit diues, vel pauper, nam quantitas donationis ex habitudine ad perſonam pendet,quia non ſolùm eſt ſpectanda quantitas abſoluta,ſed etiam reſpectiua,ſæpe enim quod parum eſt reſpectu diuitis,eſt multùm reſpectu pauperis, vt per ſe notum eſt. Vnde eadem ratione nobilitas perſonæ conſideranda eſt; nam vt dicitur in cap.1.de Donat.*Hanc ſibi quodammodo nobilitas legẽ imponit,vt debere ſe,quod ſponte tribuit,exiſtimet.Et niſi in beneficiis ſuis creuerit,nihil ſe præſtitiſſe putet.* Vnde reſpectu ad talẽ perſonam quantitas doni maximè augetur, vel minuitur cæteris paribus, & ipſa nobilitas per ſe eſt indicium gratuitæ donationis. De quo videri poteſt Tiraquel.de Nobilit. cap. 29.num. 37. Ponderari etiam poteſt vinculum perſonarum inter ſe. nam ſi aliàs intercedat inter eos magna amicitia, vel conſanguinitas, faciliùs præſumitur liberalis donatio inter ipſos facta, argument. cap. *Requiſiſti*, de Teſtament. Denique etiam eſt obſeruanda virtus,& integritas perſonæ, nam ſi eſt honeſtis moribus,timoratæ conſcientiæ, & præſertim ſi eſt liberalis, vel diuitiarum cõtemptrix, multum auget bonam præſumptionem. E contrariò verò ex contrariis qualitatibus perſonæ, contraria præſumptio ſumitur, nam contrariorum eadem eſt ratio.

Cap. 1. de Donat. — Doni quantitas ſumẽda per ordinẽ ad perſonam. — *Tiraquel.* — Conſideratur etiã neceſſitudo perſonarũ. — Cap. *Requiſiſti.* — Conſideratur itẽ conditio perſonæ.

13. Conſiderãda etiam eſt circunſtantia, circa quod.

Deinde ſpectanda dicitur circunſtantia *Quantũ*, quæ ſolet etiam dici *Circa quod*, nam donũ eſt materia, circa quam hæc actio verſatur, & ideò illius qualitas conſideranda proponitur in dicto textu. Quod in primis intelligendum eſt de quantitate abſoluta, nam ſi nimis magna ſit, non præſumitur liberalitas, quia nemo præſumitur bona ſua prodigere, vt ſignificatur in cap.*Super hoc*, de Renun. & tractat larè Tiraquel. in leg. *Si vnquam*, ver.*Donatione*, à num.205. Si verò res ſit nimis exigua,& vilis,ſine alia conſideratione quaſi nihil reputatur, quia non eſt veriſimile dari pro re tam excellenti, vt eſt res ſpiritualis,nec ad mouendum animũ eius, à quo ſpirituale aliquid deſideratur. Quando autem quantitas abſolutè ſpectata, mediocris eſt, & dubia, tunc eſt conſideranda quantitas reſpectiua ex relatione ad vtramque perſonam, vt dictum eſt. Et præterea addo, etiam poſſe ſpectare ex comparatione ad rem ſpiritualem, nam quò illa fuerit dignior, & excellentior, & quantitas doni temporalis minor,eò magis poterit coniectari,vnum non eſſe datum in commutatione alterius. Materia inſuper temporalis doni cõferre ad hoc poteſt. Nam ſi res donata ſit numerata pecunia, malam ſecum affert ſpeciem, etiamſi in priuata quantitate ſit.At verò ſi res ſit pertinens ad cibum, vel potum, & in parua quantitate, quaſi nihil æſtimari ſolet, vt in eod. capit. *Et ſi quæſtiones*, ſignificatur: & ſumitur etiam ex cap. *Statutum*, §. *Inſuper*,de Reſcript.in 6. Quando verò ſunt res mediæ qualitatis, ex earum æſtimatione penſandæ ſunt.

C.*Super hoc* — *Tiraquel.*

14. Item tẽpus.

Tandem dicitur conſiderandum tempus, in quo (vt ibidem ſignificatur) potiſſimè contemplanda cenſetur occaſio, ſcilicet quia Prælatus Eccleſiaſticus hîc & nunc indigebat, & aliter ſibi prouidere non poterat; tunc enim cenſetur eſſe ſubuẽtio neceſſitatis, non emptio ſpiritualis actionis,aut beneficij. Ad hanc item circunſtantiam pertinet conſiderare, An munus detur ante receptam rem ſpiritualem,vel in ipſa receptione, vel poſt ipſam. Nam ſi temporalia donentur poſt receptionem ſpiritualium, & præſertim ſi interuallum temporis interceſſit, tunc faciliùs præſumitur eſſe mera liberalitas, & gratitudo, vt ſupponitur in cap. *Quàm pio*, in fine,& ſumitur ex cap.*Sicut Epiſcopus*,1. quæſt.2. At verò ſi in continenti detur, maiorem habet ſpeciem recompenſationis, ſi autem præceſſit, videtur inducere quandam neceſſitatem, vel poſſe mutare animum,& ideò multùm minuitur præſumptio liberalitatis,vt in dictis Iuribus indicatur,& optimè confirmat Conciliũ Eliberti. in cap.*Emendari*,104. 1. quæſtiõ.1.Prohibet enim, *Ne in Baptiſmo munus in conchã mittatur,ne Sacerdos,quod gratis accipit,pretio dare videatur.* Et idem ſumitur ex cap. *Sicut Epiſcopus*,1.quæſt.2.Et notãt his locis Gloſſ. Archid. & alij.Non eſt autem hæc præſumptio per ſe ſufficiens,niſi prohibitio Eccleſiaſtica interueniat,quia in quolibet tempore poteſt intentio eſſe pura, & donatio gratuita,quod ſolùm voluerunt Gloſ.Abb. & alij,in cap.*Tua nos*,de Simon.Innoc.& alij in cap. *Cum maior*,de Conſtit.Qui volunt,ſolam illam circunſtantiam temporis non eſſe ſatis,vt præſumatur factum Simoniacum. Non poteſt tamen negari, quin aliquid iuuet,& ideò expendẽda cum aliis ſit ad iudicandum, vel coniectandum, an munus datum pretij rationem habuerit.

C.*Quã pio.* — C.*Sicut.* — *Conc. Elib.* — C. *Sicut.* — *Gloſſ.* — *Archid.* — *Abbas.* — *Innoc.*

CAPVT XXXVII.

An ſufficienter diuidatur pretium Simoniæ, in manus à manu,à lingua, & ab obſequio.

1. *D.Thom.*

HÆc diuiſio frequens eſt in Iure,& ideò à nobis eſt hoc loco explicanda,quod fecit Diuus Thom.dicto ar.5.& faciunt Doctores omnes in hac materia.Habetur ergo illa diuiſio in c.*Sunt nõnulli*, 114. 1. q. 1.Vbi Greg. Papà accommodans ad hæc ſpiritualia,illud Iſaiæ 33. Vbi de viro iuſto dicitur. *Excutit manus ſuas ab omni munere*,ſubiungit Greg. dixiſſe *ab omni, quia aliud eſt munus ab obſequio aliud munus à manu,aliud munus à lingua*.Et hæc definiẽs ſubdit.*Munus ab obſequio eſt indebitæ ſeruitutis munus à manu pecunia eſt, munus à lingua fauor.* Eadémque diſtinctio habetur in c.*Ordinationes*,&c. *De ordinationibus*, ead. & in c.*Saluator*,1.q.3.Et ita hac partitione omnes auctores vtuntur.

C.*Sunt nõnulli.* — *Greg. Papa.* — *Iſaiæ 33.* — Quæ ſint hæc munera. — Cap. *Ordin.* — C.*De ordin.* — C.*Saluator.*

2. Dubitatio duplex.

Circa hanc verò partitionem duæ dubitationes occurrunt. Prima eſt, quia non apparet, quo modo munus à lingua,& ab obſequio ſint vera pretia Simoniæ, quia preces non habent rationem pretij; nam quod propter preces datur,gratis datur. Et ita nihil frequentius eſt in Eccleſia, quàm poſtulari ſpiritualia, & propter preces dari,& tamen preces ſunt munus à lingua.Similis eſt difficultas de obſequiis,nam quotidie videmus,Prælatos dare beneficia obſequentibus ſibi, & Reges præſentare ad beneficia, & Epiſcopatus in remuneratione ſeruitiorum. Sed hæ difficultates expediẽtur meliùs in tribus capitibus ſequentibus tractando,& declarando ſingula diuiſionis membra. Nunc ſatis ſit dicere, obſequium,& preces in tantum poſſe debere rationem pretij, in quantum aliquo modo æquiualent muneri à manu ſeu pecuniæ. Quando autem talia ſint, poſteà dicetur. Et ideò in titulo huius capitis ſolum propoſui dicere ſe ſufficientia diuiſionis.

Eſt ergo difficultas, quia non videtur illa diuiſio omnia comprehendere. Primò quia cõſanguinitas, ſi ſit ratio dandi beneficium eſt ſufficiens ad Simoniam, iuxta cap. *Nemo*, de Simon. Et tamen non continetur in illa diuiſione. Et auget difficultatem cap.*Siquis neque*. 115.1.q.1.Vbi idem Gregor. repetens

tens illa membra, addit quartum his verbis, *Iniuſta cordis amare*, id eſt, carnali affectu, qui maximè ſolet eſſe ad conſanguineos: eadem verò ratio erit, ſi ſit ad humanos amicos; vt Gloſſa ibi ſignificat. Secundò quia timor eſt quidpiam diſtinctum ab illis tribus, & tamen poteſt eſſe ſufficiens cauſa Simoniæ, ſi propter vitandum temporale malum, quod timetur, ſpirituale aliquid detur, vt communiter ſentiunt Doctores. Tertiò humanus honor etiam eſt quid diſtinctum ab illis tribus, nam eſt quid nobilius omnibus illis, & tamen ſi quis daret alteri beneficium propter honorem ab eo exhibendum, Simoniam committeret. Quartò obiici etiam poteſt fauor, vel humana gratia, præſertim ad temporalia beneficia. nam aperte diſtinguitur à munere à manu, & ab obſequio, nec cum precibus conuertitur, nam longè diuerſum eſt aliquid facere ad comparandum fauorem humanum, aliud flecti precibus, & tamẽ dare beneficium propter humanum fauorem obtinendum videtur eſſe Simonia, iuxta (Cap. *Nemo*.) cap. *Nemo*, de Simon. ibi. *Gratia, vel fauore*, ergo. Quintò poteſt in genere aliquid temporale pro ſpirituali offerri, non determinando, quid, vel quale illud futurum ſit, & ita videtur eſſe poſſe Simonia ex vi ſolius generis, non deſcendendo ad aliquam ex illis ſpeciebus, cum tamen hæc ſub illis non contineatur, ergo.

4. *Sufficiens eſt partitio propoſita.*

Nihilominùs dicendum eſt, nullum eſſe pretium ad Simoniam ſufficiens, quod ad illa membra conuenienter non referatur, & hoc modo partitionem eſſe ſufficientem. Aſſumptum declaratur quia omnia bona humana, & temporalia, quæ homines inter ſe ſe communicare, ſeu dare, vel accipere poſſunt, reducuntur vel ad bona fortunæ, & externa, quæ nomine diuitiarum ſignificantur, vel ſunt opera, & actiones humanæ, quæ per membra corporis exhibentur, vel ſunt fauores, interceſſiones, & ſimilia, quæ per verba fieri ſolent. Neque facilè poterit excogitari aliquod bonum humanum, & temporale, quod vnus homo poſſit alteri conferre; quod ad hæc nõ reuocetur. Loquor autem ſemper de bono communicabili inter homines, quia tale oportet eſſe pretium: vnde ſalus, vita, ſcientia, & alia ſimilia bona non poſſunt ſecundùm ſe ſubire rationem pretij, per actiones autem ſuas, & labores, ac vigilias ſuo modo poſſunt, iam verò ſub illa ratione ad obſequia, vel munera linguæ pertinent. Ad hæc etiam tria capita pertinent promiſſiones, & obligationes eorũ: tum quia promiſſio, & obligatio non variat pretium, ſed modum ſolutionis, quaſi differẽdo illam; tum etiam quia talis promiſſio includit contractum onerоſum, & dat Ius ad talem rem, quod Ius ad bona eiuſdem ordinis pertinet. Et ideò in Iure æquè prohibentur hæc dona promiſſa pro ſpiritualibus rebus, ac de præſenti donata, vt conſtat. Denique ad hæc etiam tria genera bonorum reducuntur mala contraria, vel onera illis repugnantia, quæ aliquis voluntariè patitur, aut in ſe ſuſcipit ratione alterius, quia eodem modo ſunt moraliter æſtimabilia, vt in particulari melius declarabitur.

5. *An cõſanguinitas reddat Simoniam.*

Magis verò conſtabit ſufficientia huius diuiſionis, reſpondendo ad difficultates propoſitas. Prima erat de conſanguinitate. De qua fuit aliquorum ſententia, eſſe Simoniam dare alicui beneficium v. g. ſolo titulo conſanguinitatis. Hanc opinionem tenuit Cantor Pariſienſ. vt refert (*Altiſ.*) Altiſi. cui etiam ſolet hæc opinio tribui ſine cauſa. Refertur etiam (*Bonauent.*) Bonauen. 4. d. 25. dub. 6. circa litteram, ſed ipſe fatetur, non eſſe Simoniam propriè, ſed generali, & æquiuoca ſignificatione, quatenus Simonia dici

A poteſt omnis indigna prouiſio, vel acceptio perſonarum in ſpiritualibus. Eandem opinionem indicat Gloſſ. referens Lauren. in c. vnic. vt eccleſiaſtica beneficia, &c. ver. *Carnalitatem*. Quæ allegat. d. c. *Si quis neque*. Vbi Gloſſ. (*Gloſſ.*) in prima expoſitione hoc ſequitur, licet ſtatim aliam ſubiungat. Citat etiam c. *Nemo*, cap. *Veniens*, cap. *Tua* de Simon. Clarius verò, & fuſiùs defendit hanc ſententiam Maior 4. diſtin. 25. quæſt. 3. ad 1. & fatetur, contrariam eſſe communem Theologorum, etiam Altiſiodor. Vnde apertè loquitur de propria Simonia. Rationes verò, quas adducit, omnes procedunt ex fundamento malè intellecto, quòd ſolæ preces ad Simoniam ſemper ſufficiant. De quo infrà videbimus. (*Fundamentum partis affirm.*) Fundamentum ergo eſſe videtur, quia non minus eſt B temporale bonum conſanguinitas, quàm fauor humanus, ſed dare propter fauorem humanum ſpirituale beneficium, eſt Simonia, ergo. Confirmatur, quia dare beneficium alicui cum onere alendi conſanguineum, Simonia eſt, ergo multò magis erit dare beneficium ipſum conſanguineo, ſolùm quia conſanguineus eſt. Denique confirmatur, quia illo modo tractatur res ſpiritualis vt hæreditaria, & carnalis, ſeu temporalis, in quo ratio Simoniæ maximè conſiſtit. Vnde ad difficultatem poſitam fatebatur Cantor, Diuiſionem eſſe inſufficientem, & addendum eſſe illi hoc membrum ſimul cum alio, de quo infrà.

6. *Pars negat. præfertur.*

Dicendum verò eſt, illam non eſſe Simoniam, & ita membrum illud non fuiſſe neceſſarium. Ita C reſpondet D. Thom. dicta q. 100. art. 5. ad 3. Docuit Altiſiod. lib. 3. Sum. tract. 27. cap. in princip. Adrian. Quodlib. 6. ad 3. Victor. d. Relect. num. 16. Sotus q. 7. art. 3. ad 2. Couar. lib. 1. Var. c. 5. nu. 4. vbi alios refert. (*D. Thom. Altiſiod. Adrian. Victor. Sot. Couar.*) Ratio eſt, quia vel hæc eſt Simonia contra Ius diuinum, vel contra humanum: neutrum dici poteſt; ergo. Minor quoad priorem partem probatur, quia qui dat conſanguineo beneficium, nõ dat ſpirituale pro temporali; nihil enim temporale à conſanguineo recipit, ergo nulla eſt ibi Simonia contra Ius diuinum. Item talis Simonia non committitur ſine pacto, ibi autem nullum interuenit pactum, vt conſtat. Item donum datum conſanguineo, quia conſanguineus eſt, gratuitum nihilominus eſt, ſi dans nihil à conſanguineo recipiat, vel D expectet, quia conſanguinitas non datur, nec recipitur propter tale donum, ſed ſupponitur ad illud, nihil ergo impedit liberalem donationem. Aliàs non poſſet quis eſſe liberalis cum ſuis cõſanguineis, quod planè abſurdũ eſt. Item offerre orationes meas, vel ſatisfactiones pro conſanguineo, quia conſanguineus eſt, non eſt Simonia, imò per ſe eſt bonum opus, & ſecundùm ordinem charitatis, ergo idem eſt de quocunque dono ſpirituali. Denique æquiuocatio eſt magna in particula *pro*, ſeu *propter*. Nam dare ſpirituale conſanguineo propter conſanguinitatem, non eſt dare pro pretio, vel propter commutationem aliquam, ſed eſt dare propter inferiorem quendam finem, & motiuum, quod ad Simoniam non ſpectat. Et idem dicendum eſt E de motiuo amicitiæ humanæ, & de motiuo fauoris antecedentis ad collationem, vt poſteà explicabimus. Et ita reſponſum eſt ad rationem in contrarium. Prima verò confirmatio non benè colligit, (*Reſpondetur ad primam confirmationẽ.*) quia quando datur beneficium cum onere ſoluendo conſanguineo, iam datur ſpirituale pro temporali, quod non fit, quando ſimpliciter datur conſanguineo. Secunda verò confirmatio oſtendit, poſſe eſſe illud illicitum, non verò Simoniam.

7. Altera verò pars de Iure poſitiuo probatur, quia nulla inuenitur in Iure prohibitio, quod facilè patebit

tebit, diſcurrendo per Iura, quæ allegantur. Primum erat extra. *Vt eccleſiaſtica beneficia,&c.* Ibi verò ſolùm dicitur, reprehenſibilem fuiſſe Epiſcopum, quia beneficium contulerat ex carnalitate. Et ratio culpæ explicatur his verbis, *Quæ non ex affectu carnali, ſed diſcreto iudicio debuiſti eccleſiaſticum officium, & beneficium in perſona magis idonea diſpenſare.* Culpa ergo acceptionis perſonarum, non Simoniæ illa fuit. Quòd verò Mai. dicit, omnem electionem digni ad beneficium Eccleſiaſticum, prætermiſſo digniori, eſſe Simoniacam, vanum eſt, & improbabile, nam eſt confundere vitia, & virtutes. Secundò inducebatur dicto capite, *Si quis neque.* Nihil verò ad rem facit, quia ibi coniunguntur omnes modi quærendi, & obtinendi beneficia peccaminoſi, & licet aliqui ad Simoniam pertineant, non tamen omnes: & ita in illo textu nulla mentio fit Simoniæ, ſed concluditur eum, qui aliquo ex aliis modis eccleſiaſticum beneficium accipit, fore damnandum niſi verè pœniteat. Accedit, quòd illud verbum, *iniuſto cordis amore,* non refertur ad conſanguineos, ſed ad ſeipſum, vt ex textu conſtat, & Gloſſa notauit. Vnde poſſumus retorquere argumentum, quia ſequitur, eſſe Simoniacum illum, qui cùm indignus ſit, ex nimio ſui amore beneficium recipit, etiamſi gratis petat, & accipiat, quod eſt ridiculum. Sequela verò eſt euidens, quia etiam illud motiuum eſt humanum, & carnale. Ex Iuribus verò, quæ allegantur ſub tit. de Simon. capit. *Veniens,* & cap. *Tua,* nihil omninò ad cauſam faciunt, & ita nihil ad ea reſpondere neceſſe eſt. Cap. autem *Nemo* videtur habere aliquam difficultatem. Nam priùs dicitur, non eſſe crimen proximi Epiſcopo occultandum propter reſpectum conſanguinitatis, & in fine ita concluditur, *Quia ſimoniacum eſt vtrumque.* Sed iam ſuprà cap. 22. oſtendimus, hæc vltima verba illius textus non referri ad priorem partem eius, vbi illud de reſpectu conſanguinitatis cõtinetur. Imò Hoſtienſ. & alij, qui verba illa vltima referunt ad totum textum, conſequenter dicunt, illa non intelligi de propria Simonia, ſed de ſimilitudinaria, & impropria. Vnde addo, fieri non poſſe per prohibitionem Eccleſiæ, vt talis actio Simoniaca ſit, licet alio modo poſſit fieri illicita, quia ibi nec eſt vera commutatio rei ſpiritualis pro temporali, nec vmbra, aut ſpecimen eius: & ita non eſt ibi fundamentum Simoniæ, etiam quia prohibitæ.

(*Non omnis electio digni prætermiſſo digniore eſt Simoniaca.* — *Cap. Nemo.* — *Hoſtienſ.*)

8. Tandem hinc colligit Couarruuias ſuprà, dare beneficium conſanguineo, alioqui digno ſimpliciter, vel etiam comparatione aliorum, non eſſe peccatum vllum, etiamſi illum præferat ratione ſolius conſanguinitatis, quia illa neque eſt Simonia, vt oſtenſum eſt, nec eſt iniuſtitia, vt ſupponitur, quia nullus dignior propterea prætermittitur, nec etiam eſt ex immoderato affectu carnali, quantum ex vi illius actus, quia nullam habet inordinationem, quæ indicet immoderatum affectum. Quæ ſententia vera eſt, per ſe loquendo. Sed nihilominus cauendum eſt ſcandalum aliorum, quod ſæpe naſcitur ex huiuſmodi prouiſionibus cõſanguineorum, & ideò oportet, vt non omnia beneficia illis conferantur, nec frequentiùs: & vt decorum ſufficientia, & dignitate publicè conſtet, ſi prouiſio publica eſt. Cauere etiam debent Prælati ſcandalum proprium, vt ſic dicam, facilè enim duci poſſunt nimio affectu, vt dignum, vel digniorem indicent conſanguineum, qui reuera non eſt, & poſſunt in hoc peccare ex culpabili ignorantia, erit tamen tale peccatum contra iuſtitiam diſtributiuam, vel legalem, non verò cõtra Religionem, nec Simoniam.

(*Couar.* — *Prælati dãdo conſanguineis qui non poſſunt peccare cõtra iuſtitiã.* — *Cauendum tamen propter ſcandalum.*)

9. In ſecunda obiectione tangitur difficultas de timore. Aliqui enim exiſtimant, hoc membrum fuiſſe addendum illi diuiſioni, quia ſufficit ad Simoniam. Ita dixit Cantor Pariſienſis, vt refert ſuprà Altiſ. & ſequitur Maior. loco citato, dicens, *Non ſolum ſanguis, ſed timor incuſſus à tyranno, & cætera id genus, quæcumque fuerint, cauſant Simoniam. Nec de illa diuiſione trimembri curandum eſt, nam plura ſunt alia membra.* Hæc ille. Imò Diuus Thomas eadem diſtinctione 25. quæſt. 3. artic. 3. ad 5. idem expreſsè docet, & reducit hoc motiuum ad preces, quas armatas vocat, & ita tacitè ſoluit difficultatem à nobis poſitã. Et ſequitur ibi Durandus q. 4. num. 6. citatur etiam Bonauent. in dicto dubio 6. circa liter. Sed ille generaliùs loquitur, & in rigore potiùs tenet contrarium, loquendo de propria Simonia. Eandem verò ſententiam tenet Adrian. dicto Quodlib. 9. artic. 2. dubio vltim. illius. Fundantur, quia dans beneficium ex metu temporalis nocumenti, dat propter vitandum illud malum, ſed vitare illud malum, eſt quidpiam pretio æſtimabile; ergo ſubit rationem pretij talis timor, ergo ſufficit ad Simoniam. Probatur minor (cætera enim clara videntur) tum quia vitare malum temporale eſt quoddam temporale bonum, ſub tali enim ratione appetitur, tum etiam quia ſæpè redimitur temporali pretio cum æqualitate rei ad rem, ita vt ex hac parte non committatur iniuſtitia; ergo ſignum eſt, ipſum eſſe quoddam commodum pretio æſtimabile.

(*An datio benef. per timorem ſit timor.* — *Cant. Pariſ.* — *Altiſ.* — *Maior.* — *D. Thom.* — *Durand.* — *Bonau.* — *Adrian.* — *Fundamentum partis affirmat.*)

10. Alij verò diſtinctionibus vtuntur, vt videre licet in Victor. ſuprà à numero 22. & Sot. quæſt. 7. articulo 2. quas non iudico neceſſarias, vt ex diſcurſu patebit. Et ideò illis omiſſis dico primò. Dare beneficium, vel facere aliquid ſpirituale ex metu imminentis mali, non eſt Simonia per ſe, & ex vi talis motiui, niſi quando metus inducit ad dandum aliquid ſpirituale pro munere ab obſequio, vel ſimili. Hæc limitatio infrà declarabitur. Ita tenet Victor. ſuprà, qui refert Caietanum in Sum. verb. *Simonia,* apud quem expreſsè non inuenio, licet ſumi poſſit ex declaratione iſtius trimembris diuiſionis, quam in fine illius verbi tradit. Idem ſentit Angel. verb. *Simonia,* 3. numero 38. (licet Victor. illum in contrarium alleget) tenet etiam Sot. quæſt. 7. artic. 3. Et idem ſentit Bonauent. vt dixi. Probatur autem quia ibi nec eſt Simonia de Iure naturali, nec de Iure poſitiuo; ergo. Prior pars probatur primò, Quia operari ex metu, non eſt operari pro pretio, ergo ex illo ſolo motiuo non poteſt eſſe Simonia, quia de ratione Simoniæ eſt pretium, vt ſæpè diximus, & maximè habet verum ex vi Iuris naturalis. Antecedens probatur ex dictis in præcedenti puncto, quia aliud eſt operari propter aliquod motiuum, aliud pro aliqua re, quaſi in commutationem eius. Qui autem dat rem ſpiritualem propter metum, quamuis illo motiuo inducatur, non dat pro aliqua re; quæ habet rationem pretij, cum qua commutare intendat rem ſpiritualem. Dices, vitatio damni eſt ibi intenta, & illa poteſt habere rationem pretij. Sed contra; nam ex vi metus non ita intenditur, ſed ſolùm intenditur remotio cauſæ, quæ poteſt inferre tale malum, hoc autem licitè intendi poteſt per ſe loquendo per ſpirituale medium, etiamſi malum vitandum ſit temporale.

(*Pars negatiua præfertur.* — *Victor.* — *Caiet.* — *Angel.* — *Soto.* — *Bonauent.* — *Fundamentum.* — *Obiectio.* — *Soluitur.*)

Confirmatur primò, quia inducere ad ſpirituale opus faciendum per cõminationem mali temporalis, non eſt Simonia, nec malum, imò eſt à Deo, Eccleſia, & legitimis poteſtatibus viſitatum: ergo è conuerſo opus ſpirituale facere ad vitandum comminatum malum, non eſt Simonia. Quod ſi hoc verum

verum eſt in malis comminatis per legem, idem erit in malis comminatis per hominem, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè: item idem erit, ſiue malum comminatum ſit vitæ, corporis, famæ, vel honoris, ſiue ſit in bonis fortunæ. Nam ratio facta eodem modo procedit, & comminationes legum de his omnibus fieri ſolent, & nulla ſufficiens ratio differentiæ reddi poteſt. Nam quòd quidam dicunt, vitam, & famam eſſe bona ſuperioris ordinis, & inæſtimabilia pretio, inferiora verò pretio æſtimari, parum ad rem facit. Tum quia in præſenti nulla bona ex illis intenduntur vt pretium, vt diſcurſus facti generaliter probant. Tum etiam quia falſum aſſumitur, nam homo æſtimatur pretio, & fama poteſt vendi, aut emi de facto, & ſi hîc intenderetur vt pretium: eſſet vera Simonia, vt mox dicemus. Atque eadem ratione idem eſt, ſi timor ſit de damno emergente in bonis poſſeſſis, ſiue de carẽtia lucri denuò comparandi, & ſiue iniuſtum ſit damnum, ſiue non, quia in nullo iſtorum cogitur operans ex metu intendere aliquid vt pretium, vt ex diſcurſu facto conſtat, & ideò dixi diſtinctiones has, vel ſimiles non eſſe neceſſarias.

12. Et confirmatur ſecundò, quia dare aliquid ſpirituale ex motiuo amicitiæ, quæ iam habetur, non eſt Simonia, ergo nec dare illud ex motiuo acquirendi amicitiam, vel beneuolentiam alterius, eſt Simonia: ergo nec dare id ad placandam iram alicuius, & vt deponat odium, & voluntatem inferendi malum, eſt Simonia; at hoc ſolùm intenditur ex vi metus, ergo. Primum antecedens commune eſt, & patet ex dictis de cõſanguinitate, procedunt enim in vinculo amicitiæ rationes omnes, quæ de conſanguinitate factæ ſunt, vt ibidem adnotauimus. Prima verò conſequentia patet, tum quia eiuſdem rationis eſt conſeruare, vel fouere amicitiam, & generare illam, tum etiam quia illa amicitia non intenditur, vt pretium, nec ibi interuenit pactum, nec intentio eius, ſed ſolùm effectus, qui veluti ex natura rei ſequi ſolet ex beneficentia, qui eſt beneuolentia, & amor: vnde hæc intentio etiam in minoribus, & obſequiis haberi poteſt, vt cap. ſequenti videbimus, & ita reliquæ conſequentiæ per ſe notæ ſunt.

13. Probatur iam altera pars de Iure poſitiuo, quia nullum tale Ius inuenitur, quod inter pretia Simoniæ metum ponat. Imò inde ſumi poteſt argumentum ad confirmandam vtramque partem; nam ſi talis actio eſt Simoniaca de ſe, aliquando prohiberetur in toto Iure Canonico, ita enim deteſtatur Ius hoc vitium, vt nullum modum committendi illud abſque prohibitione prætermittere videatur, ſi autem actio illa eſſet Simoniaca, quia prohibita, multò magis deberet expreſsè prohiberi. Confirmatur, quia Iura canonica, quæ attingunt ſimiles actiones, vel collationes rerum ſpiritualium factas ex metu, non improbant illas vt Simoniacas; ſed potiùs fauent, & defendunt eos, qui ex iniuſto metu ſic operari coacti ſunt. Aſſumptum patet ex capit. *Ad audientiam*, de iis, quæ vi, &c. Vbi Innocent. 3. declarat, reſignationem beneficij factam ex grauiſſimo metu à rege immiſſo, & cadente in conſtantem virum, irritari debere, & beneficium reſignanti reſtitui, quod non præcepiſſet, ſi actionem illam reſignandi reputaſſet Simoniacam, ideóque talis criminis nulla ibi mentio fit. Similiter in capit. *Ad aures*, eodem. Clemens 3. dicit renunciationem electionis metu factam non obſtare, quominus electus Ius ſuum obtinere debeat. Idem reſpondet Alexand. in 3. cap. *Abbas*, eodem, de renunciatione beneficij facta metu amittendi patrimonium. Vnde conſtat verè dictum eſſe, non ſolùm hoc non eſſe Simoniacum in timore vitæ, aut infamiæ, ſed etiam in metu amittendi bona fortunæ, ſeu externa.

Ca. *Ad audientiam.*

Ca. *Ad aures.*

Alexand. Abbas.

Sed ſupereſt difficultas. Nam ſequitur, eſſe licitum dare beneficium inimico, ſi ſe obliget ad non gerẽdam inimicitiam mecum, nec malum inferendum: conſequens eſt falſum, ergo. Minor patet, quia ibi directè includitur pactum, Do, vt facias, vel, vt non facias, quod eſt maximè in ſpiritualibus prohibitum. Probatur autem ſequela, quia perinde eſt, comminanti mortem. Niſi beneficium dederis, illud dare ad euitandam mortem, ac obligare malefactorem, ne mihi noceat, dato beneficio; quia ſicut in hoc ſecundo interuenit pactum, ita in illo primo; nam do ſpirituale cum pacto, & ſub conditione, ne mihi noceas. Reſpondeo in primis aliud eſſe loqui de obligatione non inferendi malum, aliud de ſola ceſſatione in præſenti ab actu imminenti, id eſt, ab alicuius nocumenti illatione. Nam quæ hactenus diximus, procedunt in poſteriori ſenſu, ſcilicet quando ſine alio pacto, & obligatione datur res ſpiritualis malefactori, vel comminanti malum, ea intentione, vt ceſſet, & beneuolus reddatur. Et quidem ſi hoc fiat ſola intentione interna, res eſt clariſſima ex dictis, quia tunc nec eſt Simonia conuentionalis, vt ſupponitur, nec etiam eſt mentalis, quia illa intentio non eſt de pretio, ſed de beneuolentia concilianda illo medio, vt declaratum eſt. Imò hoc per ſe non eſt malum, niſi aliàs res ſpiritualis, vt Sacramentum, aut beneficium detur indigno, & tunc erit aliud genus ſacrilegij vel iniuſtitiæ, non verò Simonia. Addo verò quòd licet hæc intentio verbis exprimatur, ſi alioqui iuſta ſit, non erit Simonia. Poteſt autem duobus modis verbis exprimi, primo incipiendo (vt ſic dicã) ab ipſo hoſte, ſeu malefactore, vt quando comminatur mortem, niſi beneficio renunciaueris, vel illud dederis, &c. Et tunc res etiam eſt clara ex dictis, & ex Iuribus allegatis, & ex ſimilibus cõminationibus, quæ interdum iuſtè fiunt. Item quia euaſio mali non intenditur vt pretium, ſed vt effectus conſequens ex meo actu ſpirituali tanquam ea neceſſaria conditione, vel ad implendum præceptum, vel ad cor alterius molliendum, & beneuolũ, ac manſuetum reddendum. Item quando comminatio eſt iniuſta, directè immiſſa ad extorquendum ſpirituale munus, vel opus, eſt bona ratio, quia tunc alter non tam moraliter donat, quàm permittit ab alio ſurripi, nec cenſetur aliquid tunc recipere, quia licet non pati malum ſit bonum, tamen non eſt bonum collatum ab eo, qui ceſſat iniuriam inferre, nec æſtimabile pretio reſpectu illius. 14.

An ſit licitum dare beneficium inimico ne officiat?

Si nõ ſit pactũ internũ ſed tantùm conditio mentalis. non eſt Simon.

Imò ſi intentio verbis exprimatur, ſi alioqui iuſta ſit, non eſt Simon.

Ob euitandum graue intentum malum dare benef. nõ eſt Simon.

Alio modo poteſt verbis exprimi illa intentio, incipiendo ab eo, qui patitur metum, ita vt ipſe inuitet alium, & offerat aliquid ſpirituale, rogando illum, vt ceſſet, & tunc nonnulla maior eſt dubitandi ratio; tum quia videtur illa eſſe inductio ad malum: tum etiam quia videtur ibi eſſe expreſſior pactio. Sed nihilominus ſi malũ iniuſtè inferatur, & pactum proprium non intercedat dandi vnam rem pro alia, ſed ſolùm fiat largitio rei ſpiritualis, rogando, vt ceſſet ab iniuria inferenda, & in amicitiam reconcilietur, in rigore non eſt Simonia, ſed eſt quædam ablatio vexationis temporalis per medium ſpirituale, quæ non fit vendẽdo rem ſpiritualem, ſed gratis illã dando, & offerendo, vel promittendo, vt alter ita inducatur amicabiliter ad ceſſandum à vexatione. Vnde nec per ſe malum hoc videtur, etiam alio genere malitiæ, ſi aliàs ſpiritualia nõ dentur indignis, aut profano modo tractentur, 15.

quia

quia non eſt malum vti ſpiritualibus ad temporalia mala auertenda, quando aliunde malitia non miſcetur, ſicut vtimur orationibus, & ſacrificiis ad famem, vel ad peſtem auertendam.

16. Si intercedat pactum non inferẽdi malum, tunc erit Simon. *Victor.*

At verò ſi in his caſibus homo non tantùm operetur, ſed etiam pactum faciat cum alio, obligando illum in futurum, & nouo modo ex vi pacti ad non inferendum malum, & ea ratione beneficium conferat, Simoniam committet. Ita ſentit Victor. ſuprà, Concluſione tertia, numero 25. Et hoc modo poſſet explicari prior ſententia. Et de Iure poſitiuo videtur res clara, præſertim in materia beneficiorum, in qua omnes pactiones prohibitæ ſunt.

Reſponſio.

Sed ad hoc dici poſſet, prohibitionem illam, vt poſitiua eſt, non obligare, vrgente metu cadente in conſtantem virum, argumenr. dict. cap. *Ad audientiam*, cum ſimilibus.

Refutatur.

Sed contra hoc inſtari poteſt, quia licet talis metus excuſet in his, quæ neceſſaria ſunt ad euitandum malum, quod imminet, non verò in his, quæ neceſſaria non ſunt, obligatio autem in futurum non eſt neceſſaria, nec pactum aliud præter actualem ceſſationem à malo inferendo, ergo non obſtante metu, obligat prohibitio Eccleſiaſtica de pactione in ſpiritualibus facienda. Vnde etiam poteſt idem probari, ſtando in Iure diuino, quia obligatio illa æſtimabilis eſt pretio. Item quia ibi non tantùm intenditur vitatio mali præſentis, ſed etiam quædam ſecuritas in futurum per obligationem alterius, illa autem ſecuritas eſt temporale bonum pretio æſtimabile, ergo.

Inſtantia. Soluitur.

Dices, Etiam quando in præſenti datur ſpirituale, ne malum inferatur, intercedit ibi quædam mutua obligatio. Reſpondeo 1. negando aſſumptum, ſed intercedit quædam reciproca actio, ſeu omiſſio actionis per ſe debita, & non æſtimabilis pretio. 2. dicitur, quando exactio eſt præſentanea, non æſtimari obligationem vt quid diſtinctum ab actu, ſecus quando eſt in futurum, vt conſtat in mutuo, licet enim non mutuare vnam rem, niſi mutues aliam: non tamen licet mutuum dare exigendo obligationem mutuandi in futurum, vt tradit D.Thom. 2.2. quæſt. 78. art. 2. ad 4. ergo in præſenti.

Licet mutuum dare cum obligatione reciprocæ mutuationis in præſens, nõ in futurum.

17. *An* liceat dare beneficiũ ad petitionem principis? *Soto.*

Atque ex his expediuntur nonnulli caſus in particulari, ex quibus doctrina data magis clareſcet. Vnus eſt de Epiſcopo, qui dat beneficium alicui ad petitionem Principis, ne illum offendat, & ideò non poſſit aſcendere ad pinguiorem Epiſcopatum. Nam Sotus abſolutè damnat illam collationem, vt Simoniacam. Imò indicat, timorem damni emergentis non inducere Simoniam, timorem autem ſolius lucri ceſſantis ſemper illam inducere, quia tunc non eſt timor de malo, ſed de non acquirendo lucro, quod perinde eſt, ac operari pro lucro temporali.

Victor.

Victoria verò licet priùs dicat ſe hoc credere, ſtatim ſubdit, non eſſe certum, maximè ſi iſte finis ſit mediatus.

Reſolutio.

Exiſtimo igitur, totum hoc pendere ex modo, & ex intentione: nam ſi pactum interuenit, quo alius obligetur, vt lucrum alteri non ceſſet, clara eſt Simonia, neque tunc prouenit propriè ex metu, ſed ex promiſſione lucri, quæ ibi inuoluitur; ſi verò nullum interueniat pactum, & intentio non ſit de obtinendo lucro pro hac re ſpirituali, ſed immediatè tantùm de vitanda offenſione, vel indignatione talis perſonæ, à qua ſpero vel temporalia commoda vel augmentum dignitatis, non erit Simonia, ſed poterit eſſe aliud peccatum, vel nullum iuxta circunſtantias varias, quæ poſſunt eſſe in tali actione. Et vtrumque facile probari poteſt ex dictis, & videtur hoc intendiſſe Vi- A ctor.

Differentia inter damnum imminens, & lucrũ ceſſans ad hoc.

Quare inter damnum imminens, & lucrum ceſſans, hæc ſola differentia notari poteſt, quod ceſſatio damni iniuſti expreſsè poſtulari poteſt, & in præſenti ſub conditione peti, quia nihil petitur pretio æſtimabile, nec quod alter facere non tenetur ex iuſtitia; at verò non poteſt poſtulari hoc modo, vt lucrum non ceſſet, quia hoc eſt poſtulare, vt detur, & ita petitur aliquid pretio æſtimabile, & quod alter facere non tenetur. Et quoad hoc procedit, quod Sot. docuit.

18. Vtrum ſit Simon. cõferre beneficium debitori ex timore amittendi debitum? *Angel.*

Alter caſus eſt, ſi Epiſcopus beneficium conferat debitori ex timore amittẽdi debita: aliqui enim damnant hoc, vt Simoniacum, quia reſoluitur in lucrum temporale comparandi pecuniam ſibi debitam, hoc enim pretio æſtimabile eſt. Angel. verò B ſuprà negat, hanc eſſe Simoniam, argumento ſumpto ex cap. 1. de Vſur. Vbi dicitur, non eſſe vſuram mutuare ſub cõditione, vt aliàs debita ſoluãtur. Sed argumentum ſumptum à ſimili ab vſura in hac materia non eſt ſemper efficax, vt c. ſeq. dicam.

Reſolutio.

Igitur media ſententia vera eſt, quia in noſtro caſu ſi nullum pactum intercedat cum noua obligatione in futurum, non erit Simonia, quia talis Epiſcopus non intendit lucrum, ſed quod ſuum eſt, ergo illa intentio nõ obſtat, quominus gratis det, & alioqui non imponit nouam obligationem; ergo. Item ponamus, debitorem non eſſe ſoluendo propter paupertatem, & Epiſcoporum dare illi beneficium, vt habeat vnde viuat, & ſoluat debita ſua, certè nulla eſt Simonia, vt conſtabit apertè, ſi ponamus, non C ipſum Epiſcopum, ſed alios eſſe creditores, ergo idẽ erit, licet ipſe ſit creditor, quia non debet eſſe prioris conditionis. At verò ſi beneficium daretur cum nouo pacto, & obligatione ſoluendi, eſſet Simonia ad minimum contra Ius Eccleſiaſticum, & contra diuinum, ſi noua aliqua obligatio, vel ſecuritas in futurum adderetur, nam illud eſt onus æſtimabile pretio. Et quoad hoc non procedit omninò exemplum de vſura, tum quia ibi non eſt prohibitio poſitiua, tum quia purior eſſe debet ſpiritualis donatio, quàm mutuum, vt cap. ſequent. dicam.

19. Vtrũ timor iuſtæ punitionis faciat Simon.

Quapropter etiam de præſenti non approbarem hunc modum dandi beneficium, debitori ſub conditione vt priùs, vel ſtatim ſoluat debitum, quia videtur aliqua irreuerentia, vti dono ſpirituali ad D recuperandum temporale, etiam proprium. Poſſet tamen excuſari, ſi alter faceret vim, vel claram iniuſtitiam non ſoluendo, & differendo ſolutionem eſſet euidens periculum eiuſdem vexationis, nam tunc poſſet dari ſpirituale non pro pretio, ſed ad inducendum illum ad bonum, & ad iuſtitiam faciendam, & ita vexationem tollendam.

Tandem proponi poteſt caſus, quando timor non eſt ex violentia, vel iniuria, ſed ex iuſta punitione, quæ imminet, an ſit Simonia, dare ſpirituale, vt v.g. præſentare ad beneficium filium iudicis vt reum abſoluat, vel mitiget pœnam pluſquam iuſtè poteſt. De quo facto non eſt dubium, quin ſit iniquum, & iniuſtum, & ſacrilegium, quia inducit alium ad iniuſtitiam interuentu rei ſpiritualis, ſed E an ſit Simon. Videtur enim poſſe excuſari illo prætextu, quod non datur ſpirituale pro illa omiſſione, vel actione temporali tanquam pro pretio, ſed ſolùm ad captandam beneuolentiã, &c.

Reſoluitur eſſe Simoniam ſi interuenit pactum, &c.

Sed dico eſſe Simoniam, ſi interueniat pactum, vel promiſſio rei ſpiritualis ſub tali conditione, nam illa conditio æſtimabilis eſt pretio, & ſæpe vendi ſolet licet iniquè, & ita ibi venditur pro re ſpirituali, vel à conuerſo per illam emitur res ſpiritualis. Item ſiquis daret creditori beneficiũ ſub cõditione, vt nõ petat debitum,

debitum, clara eſt Simonia; ergo ſimiliter qui dat Iudici, vel Prælato, vt pœnam debitam non exigat. At verò ſi tantùm mente concipiatur intentio, magis poteſt eſſe dubium de Simonia mentali: nam poteſt quis intendere ſolùm amicitiam alterius ordinando illam ad iniquam actionem. Et tunc licet actio eſſet ſacrilega, non videtur fore Simonia. Atque ex his omnibus ſatis declarata manet aſſertio, & limitatio in illa poſita, ſcilicet quòd metus inter dum inducit ad actionem Simoniacam: tunc autem non metum ipſum habere rationem pretij, ſed obſequium aliquod vel obligationem, vt explicatum eſt, & ideò ex hoc capite non oportuit ſpeciale membrum addere in dicta diuiſione: nam illa tria membra conferri poſſunt tam ex metu, quàm ex concupiſcentia, vt bene Bonauent. ſuprà notauit.

20. Reſpõdetur obiectionibus de honore, & fauore, & promiſſionibus. *Vgolin.*

Alia tria in principio obiecta, difficultatem non habent. Nam honor, & fauor humanus, quæ tertio, & quarto loco proponebantur, ad munus ab obſequio, & à lingua pertinent, vel reducuntur, vt in capitibus ſequentibus exponemus. Quintum verò de generali promiſſione petit in primis, An id ſufficiat ad Simoniam, quod benè attigit Vgoli. Tabul. 1. c. 54. §. 1. Et meritò affirmat ſufficere, quia eſt verè cõtractus oneroſus de temporali dãdo pro ſpirituali, & hoc ſatis eſt ad Simoniam, etiamſi determinatio rei temporalis ſoluẽdæ relinquatur arbitrio alterius contrahentis. Quia hoc licet fortaſſe in ordine ad ciuile forum, ſeu Ius, tollat rigoroſam rationem emptionis, & venditionis iuxta L. *Quod ſæpè*, §. 1. ff. de Contrahend. empt. tamen negari non poteſt, illum eſſe aliquem contractum oneroſum, quod ad præſens ſufficit, quia etiam illo modo ſpiritualis res nõ gratis datur, & vili pretio æſtimatur. Ad difficultatem verò poſitam reſpondetur, ſub illo confuſo pretio diſiunctim contineri illa tria membra, & ideò non augeri partitionem, ſed explicari quendam peculiarem motum paciſcendi de illis pretiis, ſicut etiam poſſet promitti, vel pecunia, vel tale obſequium. Dici etiam poteſt, per illa confuſa verba: *Aliquid tibi dabo*, regulariter ſolere intelligi aliquod munus à manu.

L. *Quod ſæpe.*

CAPVT XXXVIII.

Quid per munus à manu intelligatur.

1. Primo loco ponitur pecunia.

NOn inquirimus, quando munus à manu inducat rationem pretij, hoc enim ex dictis in cap. 36. petendum eſt; ſed quid, vel quale eſſe oporteat, vt ſi pro ſpirituali reddatur, poſſit habere rationem pretij ad Simoniam ſufficientis. Primum ergo locum inter munera à manu tenet pecunia. Nam ipſa eſt, quæ in emptione propriiſſimè rationem pretij habet, iuxta § *Item pretium*, Inſtit. de empt. & vend. Vbi pretium in pecunia numerata conſiſtere dicitur, non tamen ſemper requiritur numerata, quia promiſſa, & condicta in rigore ſufficit. §. 1. Inſtitut. eod. Sic ergo in præſenti materia pecunia eſt primum (vt ita dicam) & deteſtabilius munus à manu, quod in Simonia interuenire poteſt, iuxta verbum Petri, *Pecunia tecum ſit in perditionem*, & cap. *Si quis præbendas*, 1. q. 3. & cap. 2. cum ſimilibus de Simon. Nec requiritur ſemper numerata, ſed promiſſa ſufficit iuxta c. *Nobis* (vt ibi omnes notant) de Simon. & cap. *De hoc*, cap. *Cum eſſent*, cap. *Tua nos*, & ſimilibus. Vbi omnis pactio, & conditio pecuniæ, ad Simoniã ſufficere dicitur, & eſt res per ſe clara, an verò pecunia numerata ſit neceſſaria ad realem Simoniam infrà dicetur.

Ca. *Si quis prebend.* Cap. *Nobis.* Ca. *Cùm eſſent.* C. *Tua nos.*

2. Secundò addendum eſt, pecuniam in quacunque quantitate, etiam minima, ſufficere ad rationem pretij Simoniaci, ſi pro re ſpirituali detur. Hoc ſuprà etiam diximus agentes de grauitate peccati Simoniæ, vbi oſtendimus, non ſolum non impediri malitiam Simoniæ, verum etiam neque deſinere eſſe grauem, & moralem propter pretij paruitatem. Quam ſententiam docuit expreſsè Maior 4. diſtinctione 25. quæſtione 3. concluſione 7. & ibi Durandus quæſt. 4. numero 6. Palud. qu. 5. numero 23. Gloſ. vlt. in cap. *Plerique*, 14. quæſt. 3. Item Gloſſ. in cap. *Ex tua*, de Simon. vbi etiam Panorm. Felin. & alij, & Anton. ſecunda parte, titulo primo, cap. 5. Idem ſentit Nauarr. in Manual. cap. 23. num. 101. & Concil. 52. de Simon. Quamuis enim interdùm dubitare videatur, an hoc peccatum ſit veniale ex prauitate pretij, tamen contrariam partem apertè probat, & diſtinctio, qua ibi vtitur quoad excommunicationem, habere poſſet locum, quando aliquis per ignorantiam inuincibilem putaret, non eſſe mortale peccatum, ſed veniale paruam quantitatem dare; tunc enim poſſet per ignorantiam excuſari à culpa mortali, tamen verè, & ſecundùm ſe quælibet quantitas ſufficit ad grauem ſimoniam. Quod non parùm confirmat dictum caput, *Ex tua*, vbi Clericus, qui ſex tantùm ſolidos pro ſua præſentatione ad ordines dedit perpetuò deponendus ab ordine, & in Monaſterium recludendus dicitur; quæ quantitas ſatis parua videtur, vt expoſitores ibi notant. Facit etiam capit. *Placuit*, 102. 1. quæſtione prima ibi, *Quia ſinguli tremiſſem exigere ſolent.* Item facit exemplum ex facto Eſau. Nam omnes ſupponunt taquam certum, ex parte pretij fuiſſe ſufficiens ad grauem Simoniam, cùm tamen ſatis vile fuerit. Idem ſupponit Hieronymus Malach. 13. (& habetur in capit. *Iudices*, 1. quæſtione prima.) de quarta parte ſicli inuenta in manu pueri Saulis, quòd illa fuerit ſufficiens quantitas ad Simoniam committendam, & ideò Samuelem defendit, quod vel illam non acceperit, vel non vt pretium, ſeu vt obligationem Sanctuarij. Ratio verò eſt, quam ſuprà tetigimus, & tradit Nauarrus, quia licet pecunia ſit parua, irreuerentia eſt magna; nam res ſpiritualis venalis efficitur, imò quò minori pretio datur, eò viliùs æſtimatur. Obiici verò contra hoc ſolet caput, *Et ſi quæſtiones*, de Simonia. Sed illud ſuprà eſt à nobis explicatum. Non enim dicitur ibi, paruam pecuniam non ſufficere ad Simoniam, ſi pro pretio detur, ſed dicitur, quando datur paruum munus, & non conſtat datum eſſe pro pretio, tunc non præſumi tali intentione datum, præſertim quando aliæ circunſtantiæ non iuuant ad præſumptionem: loquitur ergo quoad præſumptionem in foro externo; hîc verò de veritate, & de foro conſcientiæ tractamus, & ita notarunt Gloſſæ allegatæ.

Pecunia quæcunque ſufficit ad Simoniam. *Durand. Palud. Gloſſ. Nauar.* C. *Placuit.* D. *Hieron.* *Nauarr.*

Tertiò dicendum eſt, ſub hoc munere à manu comprehendi omnes res temporales pretio æſtimabiles, cuiuſcunque generis ſint, id eſt, ſiue ſint bona mobilia inanimata, ſiue ſe mouentia, ſiue immobilia corporalia, ſiue incorporalia Iura, ſeu cenſus. Totum hoc conſtat ex Iure: nam in cap. *Totum*, 6. 1. quæſtione prima, ſic ait Auguſtinus: *Totum, quicquid homines poſſident in terra: omnia, quorum Domini ſunt, pecunia vocatur: ſeruus ſit, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum eſt, pecunia dicitur.* Idémque ſupponitur in variis Decretis de Sim. cap. *Et ſi quæſtiones*, capit. *Tua nos.* capit. *In tantum.* vbi de equo, de vacca, déque omnibus bonis ſermo eſt: & in vſura conſtat, ſi aliquid huiuſmodi vltra ſortem exigatur, vt dixit Ambroſ. libro de Tobia, & 3.

3. Sub munere à manu cõprehenduntur quæuis res tẽp. pretio æſtimabiles. D. *Aug.* Cap. *Et ſi quæſt.* C. *Tua nos.*

habetur in cap.penult.14.q.3. Ratio verò eſt, quia ſecundùm moralem æſtimationem eadem deordinatio eſt in commutanda re ſpirituali pro re temporali pecunia æſtimabili, quæ eſt in rigoroſa venditione pro pecunia. Dices, quando beneficium, verbi gratia, datur pro fundo, vinea, aut re alia immobili, cur magis res temporalis eſt pretium rei ſpiritualis, quàm è conuerſo? Hoc enim argumento vtitur Imperator in illo §.*Item pretium* Inſtit. de emptione, & venditione, vt probet permutationem vnius rei pro alia, non eſſe venditionem, quia nihil ibi interuenit, quod habeat rationem pretij, aliàs vtraque res eſſet alterius pretium, quod ibi reputatur abſurdum. Sed hoc, quantum ad præſens ſpectat, nihil refert ad mores, & ad quæſtionem de nomine pertinere poteſt. Parum enim refert, ſiue dicatur res ſpiritualis dari pro re temporali tanquam pro pretio, ſiue è contrario dari rem ſpiritualem vt pretium ad emendam rem temporalem, nam in idem redit, & malitiam eiuſdem rationis continet. Et ſimiliter nihil intereſt; ſiue contractus ille venditio, & emptio appelletur, ſiue permutatio, nam moraliter, & in re ipſa, eandem deordinationem habent, & contractus etiam inter res temporales eandem vim habent, ſi partes conſentiant: nam vt dicitur in leg. *Pretij*, C. de Reſcind. vend. *Pretij cauſa non pecunia numerata, ſed pro ea pecoribus in ſolutum conſentienti datis, contractus non conſtituitur irritus.* Quia nimirum in idem reuoluitur.

Obiectio.

Soluitur.

Leg. *Pretij.*

4. Debitũ remiſſum huc ſpectat.

C. *Veniens.* *Gloſſ.* *Panor.*

Quartò, hinc à fortiori conſtat, ad munus à manu pertinere, ſiquis pro re ſpirituali obtinenda debitum remittat, aut ſe remiſſurum promittat. Nam ſine dubio id ſufficit ad Simoniam, vt clarè ſupponitur in cap. *Veniens*, 10. de Teſtib. & ibi notant Gloſſa, Panorm. & alij Doctores. Idémque ſumitur ex cap. *Talia*, 8.q.3. vbi id notat etiam Gloſſa. Et ratio eſt clara, quia qui remittit debitum, moraliter donat rem, vel pecuniam debitam, & cui remittitur, accipit vt dicitur in leg. 2. ff. de Calumniator. & in l. *Si mulier*, ff. de Condiction. cauſ. dat. Item manifeſtum eſt, eum, qui dat propter remiſſionem debiti, non dare gratis, ſed ex oneroſo contractu, & commutando rem ſpiritualem cum temporali; ergo. Vnde non ſolùm quando aliquis remittit rem iam ſibi debitam, ſed etiam quando illam remittit priùs quàm debeatur, vel promittit remittere pro eo tempore, in quo poſſet deberi, quia cenſetur moraliter illam dare, vel promittere; vnde totum id ſub munere à manu continetur, talis enim eſt caſus in d.cap. *Veniens*, nuper citato. Et eſt caſus expreſſus in capit. penultim. de Simon. vbi qui ordinat, vel ad ordinem præſentat aliquem, promiſſionem ab illo recipiens, quòd nihil ab eo poſtulauit, vtique in debitam ſuſtentationem, tanquam Simoniacus ſuſpenditur, tam ordinans, & præſentans; quàm ordinatus, vtique propter Simoniam commiſſam in remiſſione futuri debiti, ex tunc promiſſa. Quale autem ſit hoc debitum in Epiſcopo ordinante, vel in præſentante, non eſt huius loci exponere, ſed ſupponendum eſt, Epiſcopum ſi aliquem ordinet ſine titulo, teneri ad alendum illum cap. *Cum ſecundum*, de Præb. Præſentans verò ibidem dicitur, qui ordinãdo titulum conſtituit, vel conſentit ordinari ad titulum alicuius beneficij, iuxta cap. *Per tuas*, 3. de Simon. Et in his caſibus, promiſſio nihil petendi Simoniaca eſt iuxta illa Iura.

Item promiſſio remittendi.

Ca. *Cum ſecundum.*

Cap. *Per tuas.*

5. Titulus itẽ ſine re facit Simon.

Et idem eſt, quoties aliquis ex ſuis donis alteri conſtituit titulum, ad quem ordinetur ab illo recipiens promiſſionem, quòd nihil poſtulabit; non enim tunc ſolùm committitur peccatum indebitæ ordinationis per falſum titulum, ſed etiã Simonia, quia illa eſt præſentatio ad ordinem, & conſequenter ſpirituali annexa, non minus quàm Ius patronatus; ideóque illa pactio Simoniaca eſt, ſicut eſſet in Patrono præſentatio ad beneficium ſub promiſſione non petendi reditus. Et ita ſentit Nauar. cap. 27. num. 158. & dixi in 5. tom. diſp. 51. ſect. 4. à num. 23. & diſp. 63. ſect. 4. in principio. Prærerea eſt ſimile, ſiquis prætendens eligi in Canonicum, promitteret Canonicis electoribus, ſe remiſſurum dimidiam partem præbendæ, aut ſi volens fieri Parochus promitteret ſe remiſſurum Decimas nominantibus ipſum, vel procurantibus, &c. Nam totum hoc eſt quædam virtualis donatio, & iniqua pactio. Imò non ſolùm, qui propria debita, ſed etiam qui debita Eccleſiæ, vel rapinas remittere promittit, ſi fiat Epiſcopus, Simoniacus eſt: hic enim eſt caſus d. ca. *Talia*, & eſt manifeſtum, quia ibi etiam eſt illicita pactio dandi rem temporalem pro ſpirituali. Et licet tunc non videatur quis ſua condonare, ſed aliena, tamen virtute cenſetur illa rapere ad donãdum, & ita munus à manu confert, licet de re aliena. Poteſt autem hîc quæri, An ſolùm concedere dilationem in ſolutione debiti, ad Simoniam ſufficiat. Item, An dare ſpirituale pro recuperanda pecunia aliàs debita, vel, vt anticipetur eius ſolutio, ſit ſufficiens munus à manu pro crimine Simoniæ. Sed in his videtur eadem ratio, quæ in mutuo, & ideò ſimul expedientur.

Cap. *Talia.*

6. Mutuatio pecuniæ pro accipiendo benef. vtrũ ſit Simon.

Quintò, ad munus à manu pertinet mutuare pecuniam pro accipiendo beneficio, vel ſimili re ſpirituali, vel è conuerſo dare beneficium ſub conditione pecuniæ mutuandæ tantùm. In quo puncto videri poteſt dubium, an hoc ſufficiat ad Simoniam, communiter enim Doctores dicunt, pretium neceſſarium ad Simoniam, eſſe pecuniam, aut aliquid pecunia æſtimabile, vt patet ex Diuo Thoma d.quæſt. 100. art. 2. & 5. & ibi Soto, & aliis, & Summiſtis communiter verb. *Simonia*, at qui mutuum tantùm petit pro re ſpirituali, non pecuniam petit pro re ſpirituali, ſed pro æquali pecunia, quam poſteà ſoluturus eſt, ſolam ergo mutuationem petit; quæ non eſt aliquid æſtimabile pecunia, ergo non ſufficit ad Simoniam. Et confirmatur, quia mutuum non ſufficit ad vſuram, nam qui non vult mutuare pecuniam, niſi ſub conditione accipiendi mutuatum triticum, per ſe loquendo, non committit vſuram, vt ſuprà ex D.Thoma retuli. Et ratio eſt, quia nihil pretio æſtimabile vltra ſortem petit: ergo ſimiliter in præſenti id non eſt ſufficiens pretium ad Simoniam.

D.Thom. Sotus.

7. Reſolutio affirmat.

Nihilominus dicendum eſt, mutuum ex ſe eſſe ſufficiens munus à manu ad committendam Simoniam dando ſpirituale principaliter pro illo, ſeu in recompenſationem, & commutationem eius. Hæc videtur eſſe communis Doctorum ſententia, quam magis videntur vt notam ſupponere, quàm diſputare. Illam planè ſupponit Nauarrus in d.capit. 23. numer. 101. in fine, dum ait, non incurrere Simoniam, qui Epiſcopo indigenti pecuniam mutuat principaliter, vt ei ſubueniat, eúmque beneuolum habeat, licet mediatè, & remotè ſperet ſe poſteà aliquod ſpirituale beneficium ab eo eſſe accepturum: quod eſſet verum, etiamſi omninò donaſſet eadem intentione, vt ipſe ibi docet, & conſtat ex dictis ſuprà capit. 36. & in ſequentibus etiam dicemus. Supponit ergo Nauar. vt indubitatum, quòd ſi ille mutuum daret principaliter pro re ſpirituali, & cum pacto, vel tacita promiſſione eius, eſſet Simoniacus. Et idem repetit

Nauar.

Nauar.

Nauar.conſ.14.n.6.de Simon.& in conſ.23.n.2.Vbi etiam addit,non eſſe Simoniam,petere mutuum ab eo, cum quo beneficium permutatur, ad expediendas Bullas, quando nullum pactum præceſſit, ſed gratis poſteà fit,ſentiens, fore Simoniam,ſi de mutuo pactum præceſſiſſet. Idem ſentit Vgol. Tab. 1. cap.9.§.5.num.2. & clariùs affirmat Leonard. Leſſius lib.2. cap.20. dub.9. Et quidem ſtando in iure Eccleſiaſtico, eſt res clara, quia eſt prohibita omnis pactio in permutatione rerum ſpiritualium pro temporalibus: non poteſt autem negari, quin mutuum pecuniæ, vel rei æquiualentis ſit quoddam temporale commodum, etiamſi pretio æſtimabile non ſit. Et hinc ſumitur ratio, etiam ſtando in iure naturali, quia non minor iniuria fit rei ſacræ, commutando illam cum re materiali pretio æſtimabili, quàm cùm æſtimabili, imò quodammodo maior, vt ſuprà dicebam de vili pretio: quia quò res datur pro alia minoris, vel nulius æſtimationis, eò vilior reputari videtur. Et confirmatur, nam quod datur cum pacto, vel ſub conditione mutui, non gratis omnino datur, ſed ex pacto oneroſo: ergo id ſatis eſt ad rationem Simoniæ. Antecedens videtur per ſe manifeſtum, quia onus mutandi temporale eſt, & interdum reputatur graue. Poteſtque hoc optimè confirmari ex leg. *Quiſquis*, C. ſi certum petatur. Vbi qui mutuat iudici,exilio punitur, *quaſi emptor legum, atque prouinciæ.* Itaque propter ſolum mutuum emptor reputatur, ergo multò magis in præſenti. Et inde ſumitur alia ratio optima, quia mutuum tale reputatur moraliter, vt ſufficiat ad corrumpendum iudicis animum, in hoc enim lex illa fundatur. Vt ibi notat Baldus & in l.1. ff. de Calumniat. rationem reddit, quia illa eſt vtilitas temporalis, ſic ergo in præſenti licet mutuum non ſit æſtimabile pecunia, tamen eſt moraliter, & humano modo multum appetibile propter vtilitatem temporalem: ergo id ſatis eſt, vt in materia Simoniæ habeat rationem pretij, nam & ſufficit ad corrumpendos animos eorum, qui ſpiritualia diſpenſant,& res ſpiritualis vileſcit,cum pro vtilitate temporali commutatur.

Vgolin. Leſſius. — L. Quiſquis. — Baldus.

8. Ad rationem ergo dubitandi reſpondetur, quòd licet in mutuo pecunia detur integrè poſteà ſoluenda, & ita illa, vt ſic, non detur gratis, quia re vera non donatur: nihilominùs vtilitas illa, quæ eſt in præſenti vſu pecuniæ, aliquid eſt temporaliter vtile, & illud, ſi ſpectetur vt pretium rei ſpiritualis, ſufficit ad Simoniam, licèt id non ſit peculiari pretio æſtimabile, ſed eodem, quo ipſa pecunia, quia ad inordinationem Simoniæ ſufficit, vt dixi, illa commutatio vtilitatis temporalis cum re ſpirituali. Nec in omnibus comparanda eſt vſura cum Simonia, nam multæ conuentiones, & permutationes licent in vſura, quæ non licent in Simonia, quia non tanta puritas, & gratia requiritur in mutuo præſtando, quanta in ſpiritualibus diſpenſandis, quia in mutuo non attenditur aliqua ſpecialis dignitas, vel ſanctitas talis operis, ſed ſolùm quod non eſt dignum peculiari pretio æſtimabili pecunia vltra ſortem, & ideò ſi nihil exigatur æſtimabile pretio, etiamſi alia commoda eiuſdem ordinis, & pretio non æſtimabilia petantur, non eſt vſura, vt apertè colligitur ex capit.1. de Vſur. In largitione autem ſpiritualium rerum conſideratur præcipuè dignitas doni ſpiritualis, quod eſt ſupra omnem temporalem æſtimationem, & ideò cum nullo commodo temporali permutari poteſt, ſiue illud æſtimabile ſit pretio, ſiue non.

9. Atque hinc facile eſt reſpondere ad alias interrogationes ſuprà factas. Ad 1. dico, non licere vllo pacto petere dilationem ſolutionis debiti pro re ſpirituali, illúdque reduci ad munus à manu. Probatur, quia illud eſt quoddam mutuum; ſuppono enim, me teneri ad ſoluendum hodie debitum, & ratione ſpiritualis beneficij mihi concedi vt non tenear ſoluere per annum, ergo ex vi illius contractus mihi mutuò datur illa pecunia pro illo tempore. Item illa conceſſio dilationis quoddam temporale commodum eſt, & de ſe ſufficiens ad corrumpendum debitorem, ſi ſit iudex, ergo ſufficit ad Simoniam. Ad aliam verò interrogationem de recuperando debito, media donatione aliqua ſpirituali, diſtinguendum eſt. Nam ſi detur ſpirituale pro anticipata ſolutione debiti, ſine dubio procedit eadem ratio, quia illa anticipatio vel eſt quædam virtualis mutuatio, vel illi æquiualet, & in ea procedunt rationes factæ, quia eſt vtilitas temporalis,& quæ multum ſolet mouere homines,etiamſi ſpeciali pretio æſtimabilis non ſit per ſe loquendo. Si verò non ſit anticipatio, ſed rigoroſa ſolutio rei debitæ pro tempore,in quo iam ex obligatione iuſtitiæ ſoluenda eſt,vel quia eſt reſtitutio rei iniuſtè ſublatæ,quæ ſtatim ſoluenda eſt,ibi certè minor ratio Simoniæ interuenit, vt cum Angelo dixi cap. præced. Quia ibi nec res petitur,nec mutuatio eius formalis, vel virtualis, ſed ſolùm ceſſatio ab iniuria inferenda,& ita non imponitur noua obligatio,ſed ea, quæ inerat, quod ſæpe licitum eſt, vt infrà dicemus; in illo ergo caſu ſeruanda ſunt, quæ ſuperiori cap.diximus.

Reſponſio ad interrogationes ſuprà factas.

Sextò: Pertinet ad munus à manu penſio impoſita ei, cui datur beneficium, vel collatori, præſentanti, renuncianti, vel aliter procuranti ſoluenda: ſiue ex ipſo beneficio, ſiue aliunde: quia illa eſt pecunia æſtimabilis, imò eſt promiſſio certæ pecuniæ ſoluendæ, quæ eſt manifeſta Simonia. Et ad hanc ſpeciem ſpectat caſus, quando Epiſcopus dat beneficium, reſeruans ſibi, vel conſanguineo, &c. penſionem, ſeu partem fructuum, exigens prius conſenſum, & acceptationem ab eo,cui beneficium præbet.De quo videri poteſt textus in cap. Vnic. Vt beneficia Eccleſ.vbi Pontifex diſtinguit an Epiſcopus,qui dat beneficium,fructus eius ante donationem percipiat,vel non. Et ſi anteà non percipiebat, & dando beneficium pro conditione ponit, vt ſibi donentur fructus: *Non eſt dubium*(inquit)*intercedere Simoniacam prauitatem.* Et hoc membrum ſpectat ad præſentem caſum. Addit verò ibi quod ſi Epiſcopus percipiebat prouentus beneficij, antequam illud donaret, poterit quidem licitè facere vtendo ſua poteſtate,& ſine vlla pactione conſtituendo ad tempus penſionem,vel reſeruando fructus ad tempus pro cauſa iuſta, & neceſſaria, & tunc conferre beneficium ſic oneratum ſine vllo pacto: non licere tamen ex conuentione cum eo, qui accepturus eſt beneficium,vel cum aliquo mediatore illam impoſitionem,vel reſeruationem facere,quia cum cōſenſus eius,cui dandum eſt beneficium,nihil poſſit ad legitimam reſeruationem operari, præſumitur intercedere iniqua pactio, quando poſtulatur: vt Gloſſa ibi,& Doctores ſentiunt.Itaque aliud eſt,reſeruare fructus beneficij vacantis, vel partem eorum,aliquid cum alio paciſci,vt penſionem ſoluat, ſolùm pro collatione beneficij. Et hoc poſterius dicimus pertinere ad munus à manu, prius autem nullo modo, ſuppoſita legitima poteſtate reſeruandi fructus, quam (vt ſuprà diximus) regulariter ſolus Papa habet, interdum verò licere Epiſcopis ad tempus in illo cap. definitum: Et ibi communiter traditur, & in cap. *Si propter*, de Reſcript. in 10.

Pēſio quam ſibi vel cōſanguineo reſeruat dās beneficium eſt Simon. — Cap. Si propter.

Gloſſ. Clem. 2.

in 6. vbi Gloſſ. verb. *Conceditur*, & in Clement. 2. de Reb. Eccleſ. non alien. vbi Gloſſa verb. *Defenſor*. Ad hunc etiam Simoniæ modum pertinent varij caſus, quos tractat Nauarrus in variis Conſiliis de Simonia, vt in 47. de illo beneficij prætenſore, qui cum aliquo curiali conuenit, vt ſibi auxilium ferat ad beneficium obtinendum ſub conditione ſoluendi illi penſionem: & in 57. de alio, qui cum Aulico paciſcitur, vt ſibi de vacantibus beneficiis ſtatim notitiam præbeat, promittens ſe conſenſurum penſioni imponendæ in fauorem eius. Nam tunc penſio illa, vel, quod perinde eſt, obligatio ad illam, eſt pretium, & licet videatur dari pro quodam temporali obſequio, tamen quatenus per illud paratur via ad beneficium, pro ipſo beneficio dari cenſetur. Et ſimiles caſus legi poſſunt in eodem, Conſ. 59. & ſequentibus, & in manuali, cap. 23. num. 107. §. *Ad ſeptimum*.

Nauarr.

Huc ſpectat promiſſio penſionis admittendæ.

11. Vltimò, addere poſſumus, ſub munere à manu contineri omne donum, quod iure poſitiuo prohibitum eſt, dari pro re ſpirituali, conſiſtens in iure aliquo habente emolumentum temporale, quod dici poteſt munus temporale æſtimatione iuris, etiam ſi in ſe aliquid ſpirituale ſit habens temporale annexum. Vt eſt beneficium datum pro altero beneficio, & ſimilia. Hoc ſatis conſtat ex dictis in ſuperioribus de permutationibus prohibitis rerum ſpiritualium; nam in eis interuenit etiam aliquid per modum pretij, quod non conſiſtit in obſequio, vel officio linguæ, vt conſtat. Ergo ſi velimus in hac participatione comprehendere omnem Simoniam, etiam de iure poſitiuo, rectè reuocabimus hoc pretium ad munus à manu. Et confirmatur, nam illa bona ſeruant proportionem cum externis bonis fortunæ, ſeu temporalibus, præſertim cum iuribus, quæ incorporalia dicuntur, quæ propriè ſub munere à manu comprehenduntur.

CAPVT XXXIX.

Quid ſub munere ab obſequio comprehendatur?

1. Duplex obſequium.

DVplex obſequium diſtingui ſolet in præſenti puncto, temporale ſcilicet, & ſpirituale, nec immeritò, quoniam diuerſam habent naturam, & æſtimationem, & ideò etiam in præſenti puncto diuerſum eſſe debet de illis iudicium. Obſequium enim temporale dicitur omne opus hominis, quod ad vſus, & commoditates hominis, ſiue corporis, ſiue animi, in ſua tantùm naturali perfectione ſpectatæ, ordinatur. Spirituale autem obſequium eſt omnis functio ſpiritualis, prout à nobis explicata eſt inter materiam Simoniæ pertractandam. Inter quæ duo genera tanta eſt differentia, vt primum pretio ſit æſtimabile, & vendi poſſit pro pecunia ſine vlla malitia: ſecundum autem ſit omnino inuendibile, & inæſtimabile pretio, vtrunque enim horum ex dictis de materia Simoniæ ſatis probatum relinquitur.

Obſequium temporale.

Differentia inter hoc, & ſpirituale.

2. Hinc ergo manifeſtum eſt primò obſequium temporale, quantum eſt ex ſe, ſufficiens pretium Simoniæ eſſe poſſe, ſi in modo faciendi illud pro re ſpirituali, vel è conuerſo, ſi in modo dandi rem ſpiritualem pro tali obſequio, formalis habitudo pretij ſuprà explicata ſaluetur. Patet, quia ſicut omnis res permanens pecunia æſtimabilis ex ſe, eſt ſufficiens ad pretium iuxta dicta cap. præcedenti, ita omnis actio pretio æſtimabilis, ſi pro re alia tribuatur, & ſecundùm condignam æſtimationem cum illa commutetur, habebit rationem pretij, ſi-

Obſequium tēporale de ſe eſt ſufficiens ad Simon.

A cut è contrario ſi huiuſmodi actiones pro pecunia vendantur, habent rationem mercium & ita per locationem & côductionem ſuo modo venduntur, & emuntur, vt ſuprà dictum eſt. Sic ergo dubium non eſt quin tale obſequium poſſit veram rationem pretij ſubire, ſi pro re ſpirituali obtinenda per ſe fiat, & offeratur, vel è conuerſo poterit habere rationem rei venditæ pro re ſpirituali ſubeunte rationem pretij, ſi pro obtinendo tali obſequio res ſpiritualis tradatur. Nam hæ denominationes pretij, & mercis inter res, quæ permutantur, quando propria pecunia non interuenit, reciprocæ eſſe poſſunt, vt dixi, & ex intentione contrahentium pendere poteſt vnius, vel alterius applicatio ad rem vnam potius quam ad aliam. Vnde etiam dubium non eſt, quin dare ſpirituale donum propter obſequium temporale ſub hac formalitate ſpectatum ſit Simonia, quia B hoc clamant omnia Iura ſuprà allegata, & ratio naturalis, quæ ex dictis oritur, id conuincit, ſuppoſitis principiis ſtatutis de malitia Simoniæ: nam illa eſt vera venditio, ſeu conditio, ſeu commutatio rei temporalis pro ſpirituali. De hoc ergo nulla eſt controuerſia, ſed propter vſum, & caſus morales oportet exponere, quando & quomodo poſſint obſequia hæc fieri, & ſpiritualia obſequentibus præſtari ſine labe Simoniæ.

Secundò, de obſequio ſpirituali eſt etiam certum illud ſecundùm ſe ſpectatum, & ex natura ſua non poſſe eſſe pretium rei ſpiritualis ad Simoniam ſufficiens, quia ſuprà oſtenſum eſt in commutatione rei ſpiritualis pro alio ſpirituali non C committi Simoniam, ac ſubinde rem ſpiritualem datam pro altera ſpirituali, vt ſic, & ex ſe, non eſſe pretium Simoniacum. Obſequium autem ſpirituale eandem conditionem, & dignitatem quoad hoc habet, quam aliæ res ſpirituales, & ideò natura ſua non eſt æſtimabile pretio, ideóque ſuprà dictum eſt ſine Simonia vendi non poſſe pro re temporali. Ergò è conuerſo in præſenti, quamuis pro alia re ſpirituali fiat, vel aliquid ſpirituale donetur, vt tale obſequium fiat, & pro illo, etiam ſub expreſſa conditione, & pacto, non eſt Simonia ex natura rei: ergo nec tale obſequium ex ſe habere poteſt rationem pretij ſimoniaci reſpectu alterius rei D ſpiritualis. Et in hoc etiam nulla eſt controuerſia. Quia verò iure eccleſiaſtico multæ commutationes inter ſpiritualia prohibitæ ſunt vt ſimoniacæ, ideò neceſſarium eſt exponere, quando, & quomodo committi poſſit Simonia propter obſequium ſpirituale impoſitum, vel ſolutum per retributionem aliquam ſpiritualem: nam tunc illud obſequium habebit rationem pretij ad Simoniam ſufficientis ſaltem ex iure poſitiuo. Hæc ergo duo à nobis exponenda ſunt.

3. Non ita ſpirituale.

Vlteriùs verò aduertendum eſt, duobus modis poſſe beneficium (de hoc enim ſemper loquimur, E quia frequentiùs accedit, cum proportione verò idem eſt de relinquis ſpiritualibus donis) dari propter obſequia, primò propter præcedentia obſequia, ſecundò propter ſequentia, ſeu imponendo onus alicuius obſequij in futurum. Poteſtque rurſus tale opus adiungi ipſi beneficio, vel potiùs beneficium annecti oneri tanquam officio propter quod datur, vt propter legendam Grammaticam, vel Theologiam, vel ad Concionandum. Vel poteſt imponi ipſi perſonæ, dando illi beneficium cum onere, & obligatione faciendi tale obſequium, ad quod ipſum officium non obligat, vt ad Docendum, vel Concionandum, &c. 4.

1. Concluſio.

Dico iam primò. Dare & accipere beneficium ſpirituale propter obſequia, & beneficia temporalia 5.

iam

iam facta in eorum recompenſationem,& quaſi ſolutionem debiti,& obligationis ex iuſtitia ad condignam mercedem tribuendam, Simonia eſt, moueri autem ex huiuſmodi ſeruitiis ad dandum beneficium gratis, & vltra omne debitum, non eſt Simonia. Eſt communis, & clara ex D.Thom.d.q. 100.art.5.Sot.lib.9.qu.7.art.3. Vict. ſuprà num.36. Adrian.d.Quodlib.9. art.2. & aliis Theologis 4.d. 25.Gloſ.in cap.*Cum eſſent*. de Simon. quam ibi Panorm.& alij approbant. Item Gloſ.in cap.*Sunt nonnulli*, 114.1.q.1. ibidem probata ab aliis. Patétque prima pars, quia tunc datur beneficium in ſolutionem cuiuſdam debiti temporalis. Diximus autem præced. capit. eſſe Simoniam dare beneficium pro remiſſione debiti pecuniarij, ergo idem eſt in præſenti, parùm enim refert, quòd tale debitum reſultet ex obſequio, nam tandem in pecuniarium reſoluitur. Vnde colligitur obiter, nihil referre, quòd talia obſequia fuerint honeſta, vel turpia,ſed penſandum eſſe, an ex illis orta fuerit vera obligatio iuſtitiæ ad cõdignam compenſationem temporalem, quia tunc proximè datur beneficium ad extinguendum temporale debitum, & ideò impertinens eſt, quòd ex honeſta, vel turpi radice duxerit originem. Vnde obiter addo, idem eſſe dicendum, licet obſequium, à quo orta eſt obligatio, fuerit ſpirituale, ſi debitum inde reſultans eſt de dando competenti ſtipendio ſuſtentationis, vt V.G.Epiſcopus habet vicarium ad ſpiritualis iuriſdictionis vſum, cui tenetur dare ſingulis annis cõpetens ſalarium, nihil tamen confert per aliquot annos, & poſteà dando illi beneficium, vult liberari omni debito. Planè Simoniam committit,quia debitum illud, licet ortum fuerit ex miniſterio ſpirituali,iam eſt merè temporale, & pro illius remiſſione datur beneficium.

D.Thom. Soto. Victor. Adrian. Gloſſ.

6. Secunda verò pars probatur ex dictis capit. 36. de conſanguinitate: nam tunc obſequia non habent rationem pretij,ſed ſolùm conciliant beneuolentiam, à qua procedit gratuita beneficij collatio, ergo. Declaratur. Nam Epiſcopus conferens hoc modo beneficium famulo, nihil recipit ab ipſo pro beneficio, ſi enim aliquid reciperet, maximè obſequium, ſed hoc non, quia vt ſupponitur, vel nihil ratione illius debet famulo, quia illi conuenienten ſuſtentationem, & ſtipendium dedit, vel ſi aliquid debet,non intendit liberari ab illo debito per collationem beneficij, alioqui non intenderet gratis, & ex beneuolentia dare, vt in caſu ſupponitur. Quapropter vt hic modus conferendi beneficium propter obſequia, locum habeat, moraliter loquendo neceſſarium eſt, vt talis famulus habeat à Patrono iuſtam recompenſationem temporalem ſuo ſeruitio proportionatam: tunc enim ſine vllo ſcrupulo Simoniæ datur beneficium famulo, quia datur vltra omne debitum iuſtitiæ, ac ſubinde gratis:nam licet gratitudo aliqua,vel amicitia, ſeu beneuolentia ex ſeruitio familiari conciliata intercedat, non tollit rationem gratuitæ donationis. Vnde etiam infero, non oportere hîc diſtinguere de turpi, vel honeſto obſequio, vel in priuatam, vel publicam vtilitatem, aut in corporale, vel ſpirituale commodum. Ita docet expreſsè Sotus d.qu.9.art.3. & ſentit Victor. num.36.37. & Caiet. d. art.5. Alij verò Auctores interdum his diſtinctionibus vtuntur, vt patet ex D.Thom. dicto art.5.ad 1.& Anton.2. part.tit.1. capit.4.§.2.& c.5. §.5. & Gloſſis, & Canoniſtis citatis, Syluest. verb.*Simonia*,quæſt.16.§. *Quartum*,Tabien.numer. 12. Sed reuera ſi loquamur de Simonia propria, non refert,quòd obſequium ſit ad bonum, vel ma-

Sotus. Victor. Caiet. D.Thom. D.Anton. Syluest. Tabien.

A lum finem iuſtum, vel iniuſtum: nam ſi reſpiciatur in ratione pretij, ſemper facit Simoniam, vt in ſuperiori puncto dixi. Si verò non ſit pretium, ſed tantùm moueat dicto modo ex quadam gratitudine licet humana, & indiſcreta, non faciet propriam Simoniam, quia non obſtat, quominùs beneficium gratis tribuatur. Poterit autem illa diſtinctio conferre, vt prouiſio ſit iuſta, vel iniuſta, & perſonarum acceptio,aut infidelis diſpenſatio, aut turpis etiam carnalis affectio,iuxta varias enim circũſtantias poſſunt varia vitia committi; & hoc intendunt dicti Auctores,& latè vtuntur nomine Simoniæ pro quacunque indigna, & carnali prouiſione beneficij, maximè quia præſumptio eſſe poB teſt de illo, qui ſic confert, quòd etiam Simoniacè conferat.

Sed contrà, Quia frequens eſt conſuetudo, quòd multi præſtant varia obſequia, & comitatus Eccleſiaſticis Prælatis ſine vlla mercede, vel recompenſatione temporali, ſed tantùm ſpe beneficij alicuius,vel fauoris ad illud obtinendum, & poſteà Prælatus conferendo beneficium ſatisfacit ſuæ obligationi ſine vllo ſcrupulo Simoniæ,ergo non ſemper eſt neceſſarium ad vitandam Simoniam, vt obſequia condigno ſtipendio temporali præmientur. Imò temporales Principes habentes Ius præſentandi, ſolent habere magnam familiam ſeruientium, C ferè pro nihilo, & præſentando ad beneficia remunerant ſeruitia abſque alia temporali ſatisfactione. Reſpondeo, dupliciter fieri poſſe illa obſequia, vel ſeruitia ex parte obſequentium; primò ſine vllo pacto expreſſo, vel tacito inter Prælatum, ſeu Principem, & ſeruientem, ſeu obſequentem, ita vt ex obſequio nulla obligatio iuſtitiæ oriatur in Prælato ad tribuendam ſuſtentationem, vel mercedem; & tunc ex vtraque parte poteſt fieri obſequium & beneficij collatio, vel præſentatio, aut procuratio ſine Simonia, quia vtrumque fit ſimpliciter gratis, licet cum aliquo reſpectu gratitudinis. Quod etiam in munere à manu locum habet, nam conferre antecedenter aliqua munera ſine vllo pacto ſolùm ad concilianD dam beneuolentiam,licet fiat ſpe gratitudinis, Simoniacum non eſt, vt capite 39.diximus, & conſequenter dare beneficium ex intentione gratitudinis ſine alio reſpectu pretij, Simonia non eſt, vt infrà dicam, idem ergo eſt in prædictis obſequiis. Alio verò modo cõtingit ſeruire Principi, aut Prælato in officio, vel ſeruitio neceſſario, vbi neceſſe eſt intercedat pactum ſaltem implicitum: nam tales famuli ex officio ſeruiunt, & ex ipſo ſeruitio voluntario acceptato naſcitur intrinſecè obligatio iuſtitiæ ad reddendam mercedem operariis. De hoc ergo genere obſequij procedit concluſio poſita. Neque video, quomodo poſſint excuſari à Simonia, qui volunt ab his famulis ſeruiri & miniſtrari,ſola, vel ferè ſola ſpe ſpiritualis remunerationis, cum ſolo futuro commodo tempoE rali annexo ſpirituali, quia neceſſe eſt, vt temporale obſequium, & debitum per donum ſpirituale perſoluant. Neceſſe eſt ergo, vt hi Principes, vel Prælati tribuant iuſtum ſtipendium, ſaltem minimum in ea latitudine, tunc enim habere poterunt locum aliæ gratuitę remunerationes,& non aliàs.

7. Obiectio de obſequẽtibus Prælatis,in Principibus.

Reſponſio.

Dico ſecundò: *Si beneficium detur cum onere, & ſub conditione exhibendi aliquod obſequium temporale non annexum beneficio,Simonia eſt, & tunc obſequium reſpicitur vt pretium, ſaltem promiſſum.* Hæc aſſertio ſequitur ex præcedenti: nam eadem ratio eſt promiſſionis in futurum, &

8. 2 Cõcluſio.

ſolutionis præexiſtentis debiti, & ita Iura, quæ vnum prohibent, aliud etiam conſequenter vetant. Probatur ergo aſſertio ex capite *Cum eſſent*, de Simonia, vbi promiſſio cuidam facta de beneficio illi præſtando, ſi negotium quoddam permittentis in Romana Curia promoueret, Simoniaca cenſetur: quia beneficium dádum erat pro munere ab obſequio, ergo ſi daretur antea ſub illa conditione, & obligatione, vel ſi poſt exhibitum obſequium, impleta fuiſſet promiſſio, collatio fuiſſet Simoniaca; nam hæc omnia eiuſdem ſunt rationis. Et ita notant ibi Gloſſ. & Doctores. Atque ſic dixit Victor. d. Relect. n. 6. Quòd ſiquis daret beneficinm, vt doceretur ſibi Geometria, eſſet Simoniacus, quia labor ille docendi Geometriam temporalis eſt, & vendibilis, & non annexus beneficio, & idem ſentit de doctrina Theologiæ. Et à fortiori de qualibet alia ſimili actione, expreſſiùs declarauit Sot. quæſt. 5. artic. 1. verb. *Ex his*. Hæc autem, & tota concluſio intelligenda ſunt cum proportione ad aſſertionem præcedentem. Nam ſi Epiſcopus det beneficium alicui homini docto, vel induſtrio gratis, & ſine vllo pacto cum intentione habendi illum beneuolum, & familiarem, & cum ſpe, quòd poſteà ab eo docebitur, vel iuuabitur ex ſola gratitudine, & amicitia, non erit Simoniacus mentalis, dans beneficium cum hac intentione, nec realis poſteà accipiens obſequia gratuita, & eadem intentione collata. Eſt enim quoad hoc ſpiritualium donorum, & temporalium eadem ratio; nam etiam ſpiritualia dari poſſunt cum ſpe gratitudinis, quia hoc non tollit, quin gratis dentur, ſicut de mutuo dixit D. Thom. 2. 2. quæſt. 78. art. 2. ad 2.

Cap. *Cum eſſent*. Victor. Sot. D. Thom.

9. 3. Cõcluſio. Dico tertiò. Quando obſequium temporale eſt annexum rei ſpirituali, vt beneficio, licitum eſt, illud dare cum obligatione talis oneris. Vnde dum beneficium vacat, licitum etiam eſt, illi de nouo annectere aliquod obſequium Eccleſiæ etiam temporale, & ſic dare beneficium acceptanti tale onus, & non aliàs, nec erit Simonia, dummodo annexio facta ſit ab eo, qui habet poteſtatem. Tota concluſio eſt certiſſima ex vſu Eccleſiæ, & ex Iure cap. 1. & 4. de Magiſt. vbi præcipitur dare beneficium ad legandam Grammaticam, & Theologiam. Et idem ſtatuitur, & confirmatur in Trid. ſeſſ. 5. cap. 5. de Reformat. & ſeſſ. 23. cap. 18. Conſtat autem ex ſuprà dictis munus docendi temporale eſſe, & vendibile. Et eadem ratione ſolent dari beneficia cum onere cantandi, aut miniſtrandi in officio Sacriſtæ, aut Theſaurarij, & ſimilibus obſequiis, quæ temporalia ſunt. Ratio verò eſt, quia reditus Eccleſiaſtici non ſolùm ſunt ad ſpiritualia miniſteria, ſed etiam ad temporalia neceſſaria Eccleſiæ, & ideò ſicut poteſt præbenda, quatenus temporalis eſt, annecti ſpirituali muneri, ita etiam, quantum eſt de ſe, dari poteſt propter obſequium temporale. Vnde etiam poteſt vna, & eadem præbenda conferri propter vtrũque miniſterium temporale, & ſpirituale, quia poteſt habere reditus vtrique miniſterio proportionatos, & ipſa miniſteria poſſunt inter ſe eſſe compatibilia, & diuerſis tẽporibus fieri. Sic ergo beneficium habens annexum miniſteriũ temporale, poteſt conferri ſub expreſsa illius oneris conditione, quia illud non eſt pretium, ſed eſt opus pro quo ſimul cũ ſpirituali miniſterio datur ſtipendiũ. Vnde licet illa conditio in ipſa collatione exprimatur, nõ officit, quia in ipſo beneficio ineſt. Atque ita etiã conſtat, quòd licet beneficium antea non habeat tale onus annexum; poteſt dum vacat, ei adiungi, ſi ad bonum Eccleſiæ ita expediat, vt ex Conc. Trid. ſuprà apertè conſtat. Quia inſtitutio beneficij ad

Conc. Trid.

A hoc vel illud miniſterium, humana eſt, & per Eccleſiæ Paſtores mutari poteſt; nam ad illos pertinet diſpenſatio talium bonorum. Facta ergo illa annexione, clarum eſt, poſſe beneficium ſub tali onere conferri, etiã ſub expreſſa conditione, quia nihilominùs gratis beneficium confertur ſecundum id, quod eſt, & per conditionem expreſſam, nihil additur, nec exigitur pro beneficij collatione.

Ex dictis verò non obſcurè colligi poteſt, hoc genus annexionis, & quaſi impoſitionis non habere locum, niſi vbi res ſpiritualis, quæ principaliter confertur, habet annexa temporalia commoda, quibus temporale obſequium proportionatum ſit. Nam dare aliquid purè ſprituale, adiungendo illi temporale obſequium, planè eſſet dare ſpirituale pro temporali, tanquam pro pretio. Quia obſequium oneroſum non poteſt habere rationem ſtipendij ſuſtentationis, nam potiùs ipſum meretur tale ſtipendium: ergo datur ipſum ſpirituale bonum tanquam in ſatisfactionem pro temporali obſequio, quod Simoniacum eſt. Exemplo res declaratur, quia Ius eligendi, verbi gratia, eſt purè ſpirituale, & Ius præſentandi ſuo modo, quæ Iura nullos habent reditus annexos vt ſupponimus: ſi ergò alicui daretur Ius eligendi ſub conditione gerendi negotia Eccleſiæ temporalia gratis, & ſine vllo ſtipendio, certè venderetur ſpirituale Ius pro temporali obſequio, ſecùs verò eſt in beneficio, quod habet fructus. Declaratur etiam optimè ea pecuniaria penſione, nam imponere illam ſuper Ius, vel ſpirituale officium, vel miniſterium, nullos habentia temporales reditus, planè eſſet Simoniacum ergo idem eſt in temporali obſequio, nam æquiualent, vt dixi. Quis autem poſſit facere hanc annexionem, non ſpectat ad hunc locum: certnm eſt autem, poſſe fieri à Papa vniuerſaliter: ab Epiſcopis autem in caſibus ſibi à Iure, vel conſuetudine conceſſis. Certum item eſt, non poſſe Epiſcopum regulariter loquendo ſua auctoritate facere hanc annexionem in ſuam peculiarem commoditatem, applicando beneficiorum reditus ad priuata obſequia domus, vel familiæ ſuæ, quia ad hoc habet reditus ſui Epiſcopatus, nec poteſt talia onera beneficiis imponere, vt patet ex cap. *Prohibemus* de Cenſib. & argument. c. vlt. 1. q. 3. Quæ regula generalis eſt, licet in caſu poſſit habere exceptionem, modo præſcripto in cap. vnic. Vt eccleſiaſtica benef. &c. in fine, & vt ſumitur ex cap. *Conſtitutus* de Religioſis dom. Secùs eſt de Pontifice, qui vniuerſalem habet adminiſtrationem, & poteſt nouum Ius concedere, & ad proprios vſus reditus applicare, dummodo id facit vt fidelis diſpenſator, & prudens. Et hæc de temporali obſequio.

10.

Ad quẽ ſpectet hęc annexio.

Cap. *Prohibemus*. Cap. vnic. Cap. *Conſtitutus*.

Dico quartò; Obſequium ſpirituale iam exhibitum non poteſt habere rationem pretij ad Simoniam ſufficientis, niſi in aliquid temporale reſoluatur, vel præceſſerit pactum per Eccleſiam prohibitum. Prior pars declaratur ex ſuprà dictis. Primò, quia commutatio inter ſpiritualia, vt talia ſunt, non eſt Simoniaca de Iure naturæ, nec in hac ſpecie, de qua nunc tractamus, inuenitur prohibita, vt ſupponitur; ergo. Declaratur ampliùs, & probatur poſterior pars: nam ſi obſequium ſpirituale iam ſupponitur exhibitum, vel fuit merè voluntariè factũ, ſine vllo pacto, vel conuentione, & tunc iam non poteſt habere rationem pretij, quia nihil poteſt pro illo ex iuſtitia exigi, vt cõſtat, vel factum eſt ex aliqua cõuentione pro alia re ſpirituali, & ſic ſiue res promiſſa exhibeatur, ſiue alia æquiualens etiã ſpiritualis ſemper manet cõmutatio inter ſpiri-

11. 4. Cõcluſio.

tualia

tualia, & ſic nō interuenit propria ratio pretij, ſecluſa prohibitione. Poteſt autem cōtingere, vt ſpirituale obſequium ſit priùs exhibitum cum conditione, naturali Iure ibi contenta recipiendi ſtipendium ſuſtentationis iuſtum, & proportionatum. Siquis ergo tunc vellet per ſpirituale beneficinm exhibitum ſatisfacere priori obliganti, & libera à debito ſtipendij, iam daretur ſpirituale pro temporali: quia præcedens obſequium, licet ſpirituale fuerit peperit obligationem de re temporali, vt in præcedenti puncto declaraui; & ſentiunt Victor. & Sot. locis citatis, & in ſequenti aſſertione exempla eorum adhibebimus. Nam quoad hoc, eadem eſt ratio de pacto in futurum, & de ſolutione præcedentis obſequij, quia neceſſe eſt fieri ex tacito pacto, vel conuentione partium. Addidi etiam, *Niſi præceſſerit pactum prohibitum*, quia ex hoc capite poteſt interuenire Simonia, vt ſuprà dictum eſt, & in ſequenti etiam puncto dicetur.

12. 5. Cōcluſio. Dico ergo quintò, obligari ex pacto ad obſequiū ſpirituale pro ſpirituali beneficio, licet non ſit Iure naturæ prohibitum, tamen Simonia eſt contra Ius eccleſiaſticum, & ita dare beneficium, imponendo perſonæ tale onus obſequij ſpiritualis, quod non eſt beneficio coniunctum, Simonia eſt ſaltem contra Eccleſiaſticum Ius. Prima pars de Iure naturæ ſupponitur ex principio ſæpè repetito, nam eadem eſt ratio de permutatione rerum, aut Iurium ſpiritualium inter ſe, & de permutatione ſpiritualis Iuris pro ſpirituali obſequio. Exempla ſunt, ſi Epiſcopus vicario ſuo promitat beneficium, ſi priùs per aliquot annos in ſpiritualibus ſibi miniſtret, & ſimilia, talia enim pacta non ſunt contra Ius naturæ iuxta ſuprà dicta. Dico tamen nunc eſſe contra Ius eccleſiaſticum. Simile eſſet, ſi daret Epiſcopus vicario beneficium cum onere miniſtrādi in ſpiritualibus, (quæ ad beneficium non pertineant) ſolùm ratione beneficij, & ſic de aliis. Hoc ergo modo obſequium illud, licet ſpirituale ſubit rationem pretij. Aſſertio hæc ſic declarata ſumitur ex communi ſententia Canoniſtarum dicentium abſolutè ſpiritualia non poſſe conferri ſub modo, id eſt ſub obligatione perſonali, vt ſic dicam, & non reali, quæ talibus ſpiritualibus annexa non ſit. Ita Gloſ. in cap. *Tua nos*, de Sim. ver. *Conuentio*, & in cap. vnic. Vt Eccleſiaſt. benef. &c. ver. *Sub modo:* item in c. *Ex parte* de Offic. deleg. Redoan. 2. p. cap. 6. Rebuff. in Pract. tit. de Requiſit. ad collat. benef. num. 2. Iſti tamen auctores loquuntur in generali de modo, & conditione.

13. In particulari verò etiam de modo ſpiritualis obſequij videtur loqui Panor. in c. *Significatum* de præb. num. 7. in fine, & alij ibi, expreſſiùs idem Abb. in cap. *Cùm eſſent* de Simon. num. 5. Anton. 2. p. tit. 1. c. 4. §. 2. & c. 5. §. 5. Syluest. dicta q. 16. Melius Victor. dicta Relect. num. 36. vbi non probat pacta, quæ aliqui Epiſcopi facere ſolent cum vicariis, vel miniſtris ſuis: Dabo tibi ſalarium quinquaginta aureorum donec dedero, vel niſi intra tale tempus dedero tibi beneficium centum aureorum. Quod priùs docuit Maior. 4. diſt. 25. quæſt. 3. concluſ. 6. contra Hoſtienſ. in dicto capite, *Cùm eſſent.* de Simon. num. 1. 2. & 3. Nauar. autem in Manual. cap. 25. nu. 113. dicit, Maiorem conſentire Hoſtienſi exiſtimantem ſe contradicere illi, exponitque dictum Hoſtienſis eſſe intelligendum, modo nullum pactum intercedat de gratis ſeruiendo poſt beneficium collatum. Et à fortiori nec de remittenda penſione debita pro ſeruitio facto ante receptum beneficium. Sed neque Hoſtienſ. ſatis hoc explicat, neque communis ſenſus illorum verborum vide-

A tur talis eſſe, aliàs ſuperfluè adderetur illa conditio, ſed non oportet de facto contendere, quando de Iure cōſtat. Probatur ergo aſſertio prima exemplis; nam ſi Patronus beneficij præſentaret aliquē ſub onere dicendi tot Miſſas pro ſe, vel ſua intentione, ad quas beneficium non obligat, ſine dubio peccaret grauiter. Item ſi quis daret beneficium alicui ſub conditione recitandi quotidie litaniam pro ſe, vel quidpiam ſimile. Nec obiiciatur conſuetudo Epiſcoporum, qui illis, quibus ordines conferunt, certas Miſſas, vel precationes imponunt, quia non dant ordinem ſub tali conditione, vel modo, ſed vel illa petunt quaſi ex gratitudi-
B ne, vel vt Eccleſiæ Paſtores habent ex conſuetudine iuriſdictionem ad imponendum illud onus, vel præceptum, quod cenſeri poteſt iam eſſe quaſi conſuetudine annexum ordinationi. Prætereà, hûc ſpectant multa exempla ſuprà inſinuata, tractando de permutatione ſpiritualium inter ſe: nam ſi Patronus præſentet, imponendo alteri onus eligendi, illud dici poteſt eſſe munus ab obſequio ſpirituali, & tamen ſimoniacum eſt. Idem eſt ſi duo, vel tres electores inter ſe conueniant, vt ſibi inuicem obſequantur, nunc vnius amicum eligendo, poſteà amicum alteriùs, & ſic de cæteris: hæc enim, & ſimilia ſimoniaca ſunt, ſaltem quia prohibita, vt ſuprà diximus, & reducuntur ad hoc munus ab obſequio. Non licet electoribus inuicem pro amicis ex conuētione aſſentiri.

C Et hoc modo eſt de hac re textus expreſſus in c. *De hoc*, de Simon. vbi promittere beneficium pro electione ad Epiſcopatum, Simoniam eſſe declaratur. 14. Promiſſio beneficij pro electione dānatur. In qua ſi conderetur beneficium, vt pretium datum pro electione, eſt Simonia à munere à manu; ſi verò conſideretur vox electionis vt data pro beneficio, & munus ab obſequio, & tamen ſicut beneficium ſpirituale eſt, ita etiam vox electionis, vt notauit Panormitanus in cap. *Matthæus* Panor. eod. Huc accedunt omnia Iura, quæ prohibent pacta, conuentiones, & modos in ſpiritualibus, præſertim in his, quæ ad beneficia eccleſiaſtica ſpectant, ſub quibus comprehenduntur omnia obſequia, ſeu miniſteria eccleſiaſtica ad eorum prouiſionem ordinata, vt ſuprà videmus. Ergo dare ex
D pacto aliquid ſpirituale pro his obſequiis, vel obſequia ipſa præſtare pro beneficio, vel alia ſimili re obtinenda ſub his prohibitionibus continetur. Accedit, quod ordinariè talia obſequia habent annexum aliquid temporale, vel debitum eius, ſaltem per modum ſtipendlj ſuſtentationis, & ſic cùm talia obſequia præſtantur pro re ſpirituali, remittendo temporale annexum, virtute datur temporale pro ſpirituali, & tunc iam Simonia eſſet contra ius naturale, ſi hoc eſſet principaliter intentum. Denique in his pactis ſemper interuenit obligatio cum magno onere temporali, & pretio æſtimabili. ergo illam aſſumere ex promiſſione beneficij Simonia eſt.

E Et ideò dixi in aſſertione, *obligari ex pacto*, quia 15.
ſi nulla interueniat conuentio, & aliquis miniſtret Prælato in ſpiritualibus animo gratuito, licet ſperet promotionem ab illo gratis etiam faciendam, nulla eſt Simonia, vt à fortiori ſequitur ex pactis de obſequio temporali. Semper autem videtur neceſſarium, vt ſi ex officio miniſtrat, alatur ab Epiſcopo, ſufficientemque ſuſtentationem recipiat, aliàs cenſeretur Epiſcopus pro beneficio, quod illi confert, recipere, qnicquid bonis ſuis lucratur, nullum conferendo ſalarium ſeruienti, etiam in ſpitualibus. Sicut etiam Simoniam committeret examinator, vel vicarius Epiſcopi, qui habens curatum beneficium, à quo abeſt, curam ſuæ Eccleſiæ

cõmmitteret alicui Clerico, tacitè, vel expreſsè illi promitens obtentionem alterius beneficij, vt ipſe ſine ſalario ſuſtentationis inſeruiat. Hæc enim, & ſimilia expreſsè ſunt contra Ius eccleſiaſticum, & quatenus reſoluuntur in temporalia commoda, proximè accedunt ad Simoniam contra Ius diuinum.

16. 6.Cõcluſio. Dico ſextò. Si obſequium ſpirituale annexum ſit beneficio, aut dignitati ſpirituali, non poteſt habere rationem pretij, nec erit Simonia conferre beneficium ſub tali onere, & conditione expreſſa. Quod verum habet, ſiue annexio illa ſit antiqua ab inſtitutione beneficij, ſiue denuo facta ſit, beneficio vacanti, ab eo, qui legitimam poteſtatem habet. Prima pars eſt per ſe euidens ex ipſa natura talium rerum, & quia ibi nullum interuenit pactum, ſed tranſit res cum ſuo onere, vel ſi pactum exprimatur, nihil per illud additur, ſed explicatur id, quod ineſt, quod non nocet, & poteſt prodeſſe ad tollendam omnem ignorantiam, & tergiuerſationem. Denique ex poſteriori parte à fortiori concluditur prior, illa autẽ poſterior pars expreſsè traditur in cap. *Significatum* de præbendis, vbi Gloſſa. Panormit. & omnes id notant. Item Abbas in cap. *Iacobus* num. 3. de Sim. Innoc. in c. 3. *Ne Prælat vic. ſuas*, & Diuus Thomas ita etiam expoſuit textum illum in 4. diſt. 25. quæſt. 3. art. 3. q. 1. ad 5. Et poteſt optimè, & facilè ita intelligi. (C Significatum. Panor. Abbas. Innoc. D.Thom.)

17. Si tamen textus ille attentè conſideretur, non videtur onus illud *dicendi quotidie Miſſam de ſancta Maria*, fuiſſe annexum præ exiſtenti beneficio habenti alia ſpiritualia onera, ſed potiùs præbendam quandam fuiſſe ab aliis ſpiritualibus functionibus, & fortaſſe à numero Canonicorum ſeparatam, & applicatam ad illud obſequiũ Miſſæ quotidianæ, & ita fuiſſe quaſi nouum beneficium inſtitutum, cuius præbenda annexa fuit illi officio Miſſæ quotidianæ, quod ſignificant verba illa Papæ. *Quam ſiquidem inſtitutionem eatenus confirmamus*. Et ita manifeſtum eſt, inſtitutionem fuiſſe ſanctam, & puram (ſuppoſita poteſtate inſtituentium) quia illo modo ſunt omnia beneficia eccleſiaſtica inſtituta, & hæc eſt natura eorum, orta ex illo principio, *Dignus eſt operarius mercede ſua*. Et ſic etiam in rigore nullum fuit ibi neceſſarium pactum, ſed quia noua erat inſtitutio, illam explicare oportebat, & hunc ſenſum videtur ibi amplecti Panormit. num. 7. Decius, & alij. Verumtamen etiam ſi ibi non fuiſſet proprium beneficium inſtitutum, ſed præbenda illa applicata pro illo miniſterio, optima fuiſſet conditio, quia non dabatur præbenda in pretium Miſſarum, ſed partim in ſtipendium ſuſtentationis, partim propter obligationem tam grauem quotidie dicendi talem Miſſam, & nunquam dimittendi illam Eccleſiam ſine conſenſu Præpoſiti, & capituli eius. Et hac ratione licet ibi pactum interueniſſet, nulla eſſet Simonia, vt ſuprà dictum eſt. Et hoc vltimo modo videtur intellexiſſe textum illum, Maior 4. diſtinct. 25. quæſt. 6. ad 1. in fine: & omnia ſunt vera, quicquid ſit de intentione textus, quæ magis fuiſſe videtur, quam ſecundo loco poſui. Ex illa tamen optimè colligitur, etiam potuiſſe onus illud ſpirituale adiũgi priori beneficio, habenti alia ſpiritualia onera, ſi aliàs ſecundùm prudentem æſtimationem nimia non ſint, in quo eſſe poſſet aliqua imprudentia, vel iniuſtitia, non tamen Simonia, ſi alioqui annexio ſit ab habente poteſtatem, quia non eſt maior ratio de additione, quàm de noua inſtitutione, & ita ſemper ille textus probat hanc veritatem. Quam à fortiori etiam confirmant omnia, quæ de temporali obſequio in

A tertia aſſertione dicta ſunt. Poteſt autem hîc etiam inquiri, Quis habeat hanc poteſtatem addendi beneficiis noua ſpiritualia onera. Sed hoc ad materiam de beneficiis ſpectat, ordinariè autem ad Epiſcopum hoc ſpectat, vel Prælatos habentes iuriſdictionem Epiſcopalem, vel ſolos, vel cum Capitulo, iuxta dictum capitulum *Significatum*, & alia, quæ habentur decimo, quæſtione prima. Et fauet Trident. ſeſſione 24. capite 10. de Reformatione.

Sed quæri tandem hîc poteſt, An ſpirituale obſequium poſſit etiam annecti rei temporali, vel res temporalis Eccleſiæ relinqui ſub conditione, vel B modo præſtandi aliquod obſequium ſpirituale. Innocentius in capite tertio. *Ne Prælati vices ſuas* negat, poſſe id fieri ſine Simonia, quia iam obſequium illud venderetur, & in pactum reduceretur pro re temporali, quod & per ſe malum eſt, & Iure prohibitum. Quam ſententiam ſequuntur alij Canoniſtæ, vt Anan. & Anchar. in dicto capit. tertio. Panormitanus d. c. *Significatũ*, numero 7. Et iuxta hanc ſententiam dixit Richard. in 4. diſtinct. 25. artic. 3. q. 2. ad 2. non licere dare pecuniam Eccleſiæ cum pacto de anniuerſario celebrando, ſeu debere ſimpliciter dari, & tunc Eccleſiam teneri quaſi in gratitudinem. Sed in hoc nullã video difficultatem, ſed ſolùm in verbis poſſe eſſe diſſenſionem. Dico ergo ſine dubio licitum eſſe, temporale C aliquid dare Eccleſiæ cum onere alicuius obſequij ſpiritualis, obligando ad illud non tantùm ex gratitudine, ſed etiam ex iuſtitia, imò adhibendo expreſſam conditionem, vt aliàs non detur, vel quod ſi Eccleſia non adimpleuerit conditionem, ſeu modum, priuetur tali re temporali, ſeu legato. Totum hoc eſt tàm clarum ex vſu Eccleſiæ, vt non poſſit in controuerſiam adduci. Exempla ſunt, ſi fundus donetur Eccleſiæ, vt ibi ſacellum ædificetur, & non aliàs, vel ſi legetur annuus cenſus, vt tale anniuerſarium fiat, vel ſi non fiat, detur pauperibus, vel hæredibus, & ſic de ſimilibus, nam in his nulla interuenit Simoniæ vmbra. (18. Vlt.dubiũ. Innoc. Anchar. Panor. Richard. Reſolutio.)

D Probatur. Quia nec eſt Simonia contra Ius diuinum, nec contra Eccleſiaſticum, ergo nulla. Prior pars probatur, quia ibi non emitur ſpirituale per temporale oblatum, ſed relinquitur, ſeu donatùr temporale ad certum vſum ſpiritualem, quem licitè, & ſanctè habere poteſt. Cùm ergo vnuſquiſpue poſſit ſua temporalia bona relinquere, & donare cum quacunque conditione, vel modo aliàs honeſto pro ſuo arbitrio, etiam omnes illæ diſpoſitiones licitæ ſunt, & ſine vlla vmbra Simoniæ. Aſſumptum patet, quia res temporalis ſanctè conſecratur ad ſpiritualem vſum; ergo licitum eſt habenti argentum, illud donare Eccleſiæ, vt ex illo fiat E calix, & dicetur Diuino cultui, & non aliàs, & fundus, vt in Eccleſiam dicetur, & non aliàs. Item licitum eſt vineam, aut villam deputare, vt fiant Eccleſiaſtica bona, ex quibus alantur Clerici, ergo licitũ eſt ſub illo modo relinquere talia bona Eccleſiæ, & non aliàs. Denique dare ſtipendium in eleemoſynam, vt Miſſæ dicantur, obligando ex iuſtitia Clericum, qui potentiam recipit, vt Miſſam faciat non eſt Simonia, vt infrà dicetur, ſed hic eſt legitimus ſenſus illarum diſpoſitionum (vt bene aduertit Anton. corrigens tacitè, vel declarans dictum Richard. 2. part. tit. 1. capit. 5 §. 16. ver. *Pro celebratione*) ergo nulla ibi interuenit Simonia. Erit autem de nomine quæſtio, An tunc dicenda ſint obſequia ſpiritualia annecti rebus temporalibus, quod videntur Canoniſtæ horruiſſe, vel potius dicendũ ſit tunc temporalia relinqui, vt ſit annexa, & per 19.

Præla

Prælatos Eccleſiæ annectantur ſpiritualibus, ſeu vt talia acceptentur,& non aliàs.Et hic poſterior modus loquendi caſtior eſt,& omnem tollit difficultatem.

20. Altera verò pars de iure Eccleſiaſtico probatur, quia nullum eſt tale ius prohibens,imò ſunt multa quæ huiuſmodi facta approbant, vel licita eſſe ſupponunt. Nam in capit.*Olim* de Reſtitut.ſpoliat.iuſta cenſetur fuiſſe conceſſio domus ſub conditione inſtituendi in illa Oratorium,&aliis cõditionibus quæ ibi narrantur, & in cap.*Verum* de conditionibus appoſit. ſupponitur poſſe aliqua donari Eccleſiæ ſub conditione,& ſeruandam eſſe conditionem, ſi tamen non impleatur, non poſſe reuocari donationem,niſi id ſit expreſſũ in donatione. Loquitur autem ſine dubio de conditionibus cõſuetis in Eccleſia,quæ eſſe ſolent de his ſpiritualibus oneribus. Et in capit. vltim. de Teſtamentis non ſolùm approbantur ſimilia legata,ſed etiam tanquam pia ab onere quartæ funeralis eximuntur. Et idem habetur in cap. *Ex parte* 3. verſ. *Sign.* Et eadem legata approbantur in Clemẽ.*Dudum* de ſepul.licet illa exemptio à quarta limitetur quoad mendicãtes, quod ad præſens non ſpectat.Atque ita hæc ſententia communis eſt, quam tenet apertè Maior. dicta *Maior.* quæſt. 6. ad 1. & 2. Gabr. Lect. 28. in canone lit. *Gabr.* L. & ſequentibus referens Scot. Quodl. 20. diuus *Scot.* Thom. etiam d. quæſt. 100. art. 3.ad 2.hæc omnia *D.Thom.* approbat, & declarat intelligendo eſſe in ſenſu ſuprà dicto, quòd dantur talia in ſtipendium non in pretium.

21. Addit verò D.Thom. obſcurum verbum, *Si autẽ huiuſmodi pacto interueniẽte, fiant,vel intẽtione emptionis,& venditionis,* committi Simoniã.Vnde Syluest. verſ. *Simonia*,quæſt.9.verſ.*Tertium*,& *Septimũ*,& la- *Syluest.* tiùs in Roſ. aur. caſu 58.ait, licèt ex natura rei hæc non ſit Simonia,tamen interueniẽte pacto,eſſe cõtra iusEccleſiaſticum.Sed hoc poſterius falſũ eſt,vt dixi.Nec exiſtimo illum fuiſſe ſenſum D.Thom.ſed priora eius verba intelligẽda eſſe iuxta poſteriora, vtique de pacto emptionis,& vẽditionis. Explicuit enim quomodo poſſit ibi committi Simonia conuentionalis, vel mentalis; vnde ſicut mentalis non eſt, niſi venditio, & pretium intendatur: Ita nec conuentionalis erit propter quodcunque pactum, ſed propter contractum emptionis, vel alium illicitum, qui in ipſamet conditione, ſeu donatione tali modo facta intrinſecè non inſit, hoc enim ſeparare impoſſibile eſt, & ita verbum illud Diui Thom. aliter intellectum deſtrueret poſitionem. Denique infrà oſtendemus, pactum de ſtipendio non eſſe per ſe illicitum, neque prohibitum: hoc autem pactum, quod hîc interuenire poteſt, eiuſdem rationis eſt, vt cõſtat. Et ita omnes Auctores, quos ibi referemus,in hanc ſententiam conſentiũt, & ex ibi dicendis ampliùs explicabitur,& cõfirmabitur.

CAPVT XL.

Quid ſub munere à lingua comprehendatur?

1. HOc loco nõ oportet diſtinguere de ſpirituali, & temporali munere à lingua: nam licet etiã lingua ſuum habeat ſpirituale munus, illudque honeſtiſſimum,vt voce orare,cantare, & laudare Deũ, tamen illud ad obſequia ſpiritualia pertinet, quæ Deo exhiberi poſſunt, & Eccleſiæ, & quæ vnus fidelis poteſt in aliorum vtilitatem ſpiritualem præſtare:hoc ergo munus ſpirituale ſub munere ab ob- A ſequio compreheñſum à nobis eſt.Munus ergo à lingua quod nunc conſideramus, temporale eſt,& vt propriè loquamur,merè humanũ,complectens humanas preces, ſupplicationes, & interceſſiones, laudes, adulationes,&c. Vt tamen diſtinctiùs procedamus,de precibus loquemur, & poſteà facilè ad omnia linguæ obſequia, reſolutionẽ applicabimus. De precibus ergo duæ poſſũt referri opiniones.Prima ſimpliciter affirmat,dare beneficiũ propter preces, ita vt formale motiuum,& ratio dãdi ſint preces,eſſe Simoniam.Ita ſentit Adrian.dicto Quodli. 9.art.2.dub.1.& dicit eſſe opinionem Theologorũ, illã enim tenent in 4.d.25.Durand.quæſt.4.dicens, eſſe Simoniam,etiam ſi digno detur beneficium, ſi detur propter preces principaliter,& incurri pœnas B Simoniacorum, idem Palud. quæſt.5. & Maior. q. 3.Imò idem ſentire videtur ibi D.Thom.quæſt.3.a. 3.& 2.2. q.100.a.5.ad 3. & ſequitur Syluest. verb. *Simonia*,qu. 16.§.*Tertium.* Citatur etiam Armacha. lib.10.ar.18.Idémque ſenſit Gloſſ.ex cap.*Ordinationes*,1 1 3.1.quæſt.1.Addit verò limitationẽ, dicens ſi preces fiant pro indigno,vel pro ſe,& tũc, propter illa, dare ordines, eſſe Simoniam,aliàs non.Sed eſt diſtinctio valdè materialis,& impertinens,vt ex dicendis patebit.

Vtrum dare beneficium propter preces ſit Sim. 1. Opinio. affirmat ſimpliciter. *Adrian. Durand. Palud. Maior. D.Thom. Syluest. Gloſſa.*

Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt diſtinctio trimẽbris poſita in cap.36.& Iura, ex quibus ſumitur,nã illa probãt hoc munus à lingua eſſe ſufficiẽs ad Simoniam.Ratio reddi poteſt, quia preces quaſi intrinſecè afferunt promiſſionem C fauoris temporalis,& humanæ amicitiæ, quæ ſunt æſtimabilia pretio. Fundamentum.

2. Secunda ſententia ſimpliciter negat preces ſufficere ad Simoniã, etiam ſi propter illas detur beneficium, vel aliud ſpirituale. Hanc tenent Canoniſtæ communiter, in cap. *Tuam*,de Ætat. & qualit. Gloſſ. Innocent. Hoſtienſ. Cardinal.& latè Abbas num.3.Item Gloſſ.in cap.*Filius* §. *Non itaque*, verb. *Ordinandi*.1.quæſt.1.Et idem ſentiunt Tabien.verb. *Simonia*, num.11.Supplem. Gabriel, 4.d.25. art. 3. dub. 4. præſertim not. 2. Et in eandem ſententiam inclinat Redoan.part.1.cap.26.præcipuè in fin.Maximè verò docuit hanc ſententiam Caiet. verb. *Si-* D *monia*,verſus finem, verb. *Quintò nota*,quem ſequũtur Victor.d.Relect.à num.36.& Soto d.quæſt.7. a. 3. & Nauar.cap.23.num. 102. verb. *Decimo*, & numer. 107. in princip.

2. Sententia negat ſimpliciter. *c. Tuam. Gloſſ. Innoc. Hoſtienſ. Abbas. Tabien. Gabriel. Redoan. Caiet. Victor.*

Qui diſtinguunt de precibus permanentibus in propria natura vel tranſeuntibus in rationem pretij.Et priori modo aiunt non ſufficere ad Simoniam, poſteriori autem modo ſufficere. Quæ reſolutio vera eſt. Sed oportet duas expedire difficultates. Vna eſt, quomodo diſtinguantur illa duo membra. Alia eſt, quomodo munus à lingua diſtinguatur à munere ab obſequio, quando tranſit in rationem pretij. Vt ergo rem per ſe facilem,& à multis auctoribus prolixè, & confuſè tractatam breuiter, & dilucidè explicemus, ſupponamus ſermonem eſſe de ſolis precibus, quæ non includunt promiſſionem alterius extrinſeci boni per- E tinentis ad munus à manu, vel ab obſequio, nec etiam comminationem.Nam ſi habeant promiſſionem adiunctam expreſſam, vel tacitam de alio munere, iam tunc motiuum dandi non ſunt preces vt preces, ſed eſt munus à manu, vel ab obſequio, & per ea, quæ de his diximus, regulandæ ſunt:ſi verò contineant commutationem alicuius mali extrinſeci ad preces, redundant in metum, & ex his, quæ de illo diximus, iudicandæ ſunt. Preces autem ſimplices adhuc poſſunt diſtingui duplices, quædã oblatæ Prælato, verbi gratia, collatori beneficiorum ad obtinendũ ab illo, vt conferat beneficium, vel ipſi petenti, ſi pro ſe petat,vel alteri ſi pro alio petat:

Duplex difficultas.

petat:aliæ verò eſſe poſſunt poſtulatæ ab ipſo Prælato in ſuam vtilitatem,vel ſuorum conſanguineorum, vel amicorum.

3. Dico ergo 1. Poſtulare ab aliquo Prælato (& 1.Cõcluſio. idem eſt de aliis) vt conferat alicui beneficium ſine promiſſione alia; vel pacto, nunquam eſt ſufficiens ad Simoniam, nec illæ preces habent rationem pretij, nec Prælatus propter illas principaliter conferens beneficium, Simoniam committet,licet aliàs peccare poſſit. Hæc eſt nunc communis,& recepta ſententia cum auctoribus poſterioris ſententiæ,cui fortaſſe in hoc non contradicunt priores,vt videbimus. Probatur autem ratione, qua vti ſolemus.Quia vel illa Simonia eſſet contra Ius diuinũ, vel contra ius Eccleſiaſticum. Neutrũ dici poteſt: B ergo nulla eſt. Probatur prior pars minoris. Primò quia dare propter preces,non eſt vendere nec recedit à gratuita donatione:ergo nec petere, & precibus obtinere eſt emere, vel per onerosum contractum rem obtinere:ergo ex natura rei ibi nõ eſt Simonia. Poſterior illatio nota eſt ex fundaméto Simoniæ, præſertim contra ius naturale. Prior etiam per ſe nota, quia illa duo correlatiua ſunt. Antecedens verò probatur,primò ex Iure ciuili,in quo lõgè diuerſum eſt, precibus aliquid obtinere, quod precarium appellatur, aut emere aliquid, quod requirit proprium pretiũ,vt conſtat ex titulo de Em- Tit. de ẽp. ptione & venditione, & de Precario. Item ex Iure canonico, in quo etiam in præſenti materia tanquam diſtincta ponuntur,vendere ordines,aut pre- C Cap. *Pueri.* *Greg.* cibus illos conferre,vt in capit.*Pueri* 120. ait Gregor.*Nulla ſit in ordinatione venalitas,potentia,vel ſupplicatio perſonarum*.Et infrà, *Si ex fauore aut ex venalitate*. Vbi planè hæc duo vt diſtincta ponuntur: fauor autem reſpondet precibus, vel eſt idem.De electione etiam eſt optimum Decretum eiuſdem Gregor. in cap. 1. 8.quæſt. 2.Vbi ſic dicitur. *Illud quidem præ omnibus tibi curæ ſit vt in hac electione nec datio quibuſcumque modis intercedat præmiorum,nec quarumlibet perſonarum potentum patrocinia cõualeſcant.* Aliud eſt ergo donare, aliud precibus intercedere: quia illud prius longè deterius eſt, manifeſtamque habet Simoniæ prauitatem,nullam de priori membro rationem adiungit Gregorius,de poſteriori autem quandam addit,quæ pro cauſa præſenti põderanda eſt. D *Nam ſi quorumdam patrocino*(inquit)*fuerit quiſquam electus, voluntatibus eorum cum fuerit ordinatus obedire reuerentia exigente compellitur, ſicque fit, vt & res illius minuantur Eccleſiæ, & ordo Eccleſiaſticus non ſeruetur.* Non ergo propter Simoniæ malitiam illud prohibebat, ſed propter incommoda alia, quæ inde Eccleſiæ proueniunr.

4. Atque hinc probatur altera pars de iure poſitiuo, tum quia nullibi inuenitur talis prohibitio, tũ etiã C *Tua nos.* quia potiùs inuenitur expreſſa approbatio in c.*Tua nos*, de Simon. ibi,*Regans humiliter: vt in Canonicum admittatur.* Et infrà concluditur. *Fieri poterit abſque ſcripulo ſimoniacæ prauitatis*.Deinde facit capit.*Latorem*, & cap. *Filium*.121.& 122.1.quæſt. 1.Vbi Gre- E Ca. *Fillum.* *Gregor.* gorius ipſe fatetur ſe precibus fuiſſe inductum ad quoſdam ordinatos. Vbi Gratianus inde conclu- *Gratian.* dit ordinationem precibus factam non ſemper malefieri, ſi preces iuſtæ ſint: quod non haberet locum, ſi preces,vt tales ſunt,Simoniam inducerent. Poteſt etiam hoc declarari ex eiſdem capitibus, in quibus inter pretia Simoniæ ponitur munus à lingua, nam preces porrectæ ſimpliciter ipſi ordinatori vel collatori, non habent rationem muneris: non ſunt ergo illæ munus à lingua,ergo non ſufficiunt ad Simoniam.Antecedens patet,nam qui petit ab alio homine, non donat illi aliquid; quando enim à Deo petimus, non donamus illi, ſed donari nobis cupimus.Et licet orando Deum,præſtemus illi obſequium, & cultum Religioſum:in petitione ad homines, non habet locũ hæc conſideratio, quia petitio ad hominẽ non fit ad honorandum illum, cui petitio offertur, ſed tantum ad vtilitatem petentis, vel eius, pro quo intercedit per ſe loquendo.Igitur petitio ad hominem ex ratione ſua non habet rationem muneris. Præterea confirmatur,quia quod datur ex ſolis precibus,gratis ſimpliciter datur, & qui recipit, obligatus manet ex gratitudine, ſeu antidotali obligatione, vt conſtat ex communi ſenſu omnium hominum:ergo non eſt venditio; nam qui emit, non manet ex gratitudine obligatus, nec cenſetur recipere beneficium per ſe loquendo, quia eſt contractus onerosus, nam quod ex tali contractu datur, non datur gratis. Denique confirmatur, quia petere alia ſpiritualia, vt Miſſas, orationes, ſuffragia, & à Pontifice precibus indulgentias obtinere & priuilegia, vel propter preces hæc conferre, nulla eſt Simoniæ, nihilque eſt in Eccleſia magis vſitatum: ergo idem eſt ex vi precum in quocunque alio ſpirituali dono. Item mutuare propter preces, non eſt vſura, quia gratis nihilominùs mutuatur, ergo ſimiliter, &c.

Sequitur primò hoc verum eſſe, non ſolùm 5. quando preces pro alio offeruntur,ſed etiam quando aliquis pro ſe poſtulat dignitatem, vel beneficium, aut aliam rem ſpiritualem. Hoc inferimus propter Gloſſ.quæ in hoc ſine cauſa diſtinguit in d. cap.*Ordinationes*,quam Sylneſt.ſuprà ſequi videtur. Et refertur etiã Hugo antiquus Canoniſta à Gloſ. in d. cap. *Tuam* de Ætat.& qualit.Et patet,quia rationes factæ tàm vrgent in petitione pro ſe facta, quàm pro alio. Item vel tales preces habent rationem pretij vel non habent. Si non habent etiam pro ſe oblatæ non reddent obtentionem Simoniacam: ſi habent etiam pro alio habebunt,ſicut munus à manu, vel ab obſequio tam pro alio, quàm pro ſe facit actionem ſimoniacam. Item exempla de aliis rebus ſpiritualibus hoc conuincunt: nam petere indulgentiam pro me, vel ſpirituale priuilegium, aut diſpenſationem, non eſt ſimoniacum, cum tamen hæc mihi emere Simoniacum ſit, ergo idem erit etiam de beneficio: & quacunque re alia. Sed aiunt, qui pro ſe petit,præſumptuoſus eſt, & ambitioſus: ergo Simoniam committit. Profecto quicquid ſit de antecedenti, illatio frigida eſt, Obiectio exponitur. nam eſt à diuerſis, ſeu diſparatis. Sunt enim hæc diuerſiſſima vitia nec ex vno ſequitur aliud, aliàs Simoniacus eſſet, qui cum ſit indoctus, vel malus, acceptat beneficium gratis oblatum, & non petitum, quia etiam illud eſt præſumptuoſum, & iniuſtum,& poteſt eſſe ex auaritia vel vanitate.Vnde diuus Thomas 2.2.quæſt. 100.artic.5. ad 3.licet D.Thom. dicat, non eſſe licitum, pro ſe petere beneficium curam animarum habentem vel Epiſcopatum, propter præſumptionem,ſi ſe reputet dignum,vel propter iniuſtitiam, ſi ſe reputet indignum: non tamen dicit eſſe Simoniam, quod illi falsò imponit Sylueſt

Vlteriùs verò aſſero, etiam de antecedenti poſ- 6. ſe ſatis dubitari, & eſſe opiniones controuerſas: ſed non ſpectat ad hunc locum, ſed ad materiam de beneficiis, & de ſtatu Epiſcoporum, quam in 6. tomum 3.partis(qui erit, Deo dante, de toto ordine Eccleſiaſtico) reſeruamus. Nunc breuiter aſſero, Siquis ſir indignus, peccat pro ſe petens beneficium,quia petit rem,quæ non poteſt iuſtè fieri, Indignus peccat pro ſe petens beneficium. ſed

ſed hoc modo etiam eſt ſimile peccatum pro alio indigno petere. A Item ſi quis ſit dignus, & ſimplex beneficium petat, non peccat, quia nec eſt per ſe malum, nec prohibitum. Aliqui verò præter dignitatem requirunt, vt egeat: nam ſi non egeat, non putant, licitè poſtulare, & hoc ſignificat Diuus Thomas in illa ſolut. ad 3. dicens, *ſi ſit indigens.* Sed hoc verum puto ad ſummum, quando vt clericus non indiget, id eſt, quando habet ſufficientes reditus eccleſiaſticos, ſi verò temporaliter diues, non credo, eſſe peccatum, per ſe loquendo, petere ab Eccleſia beneficium, quo ſufficienter ſuſtentari poſſit, ſi velit eſſe Clericus, quia hoc nec eſt intrinſecè malum, cùm aliæ diuinæ accidentariæ ſint, nec inuenitur ab Eccleſia prohibitum, B imò valde toleratum, nec facilè debemus damnare cōmunia facta tolerata, & permiſſa ſine cogente ratione. Imò in priori caſu quando quis non eget vt clericus, tota ratio malitiæ orietur ex prohibita pluralitate beneficiorum, nam ſi quis procuret ſimplex beneficium pinguius, dimiſſo tenui, non videtur per ſe malum, nec prohibitum. Hæc ergo, & ſimilia ex obiecto indifferentia ſunt, & licet ordinariè non fiant ſine aliquo exceſſu, vel culpa, ſimpliciter pendent ex intentione operantis, & aliis circunſtantiis.

D.Thom. Vtrum ſit neceſſariū egere ad petitionem benef.

7. Propter quæ vlteriùs dico nō eſſe abſolutè peccatum, petere pro ſe curatum beneficium, ſi quis moraliter, & ſine temeritate ſe reputet dignum, quia video, in vniuerſa Eccleſia id fieri, & tolerari, C imò aut vix, aut nunquam aliter conferri hæc beneficia, imò Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 18. de Reformat. dum ordinat, hæc beneficia per concurſum prouideri, tacite vult, inuitari homines, vt ſe offerant, & opponant ad hæc beneficia, quod eſt, illa petere. Et ratio eſt eadem, quia hoc non eſt prohibitum, nec eſt per ſe malum, potéſtque bona intentione fieri, & ſine præſumptione, quia poteſt quis non ſolo iudicio ſuo, ſed aliorum etiam conſilio duci, & quia non oportet, vt ſe præferat omnibus aliis ſimpliciter, ſed ſolùm illis, quibus in tali loco, & tempore poteſt tale beneficium conferri. Imò nec illis omnibus neceſſe eſt, vt ſe præferat poſitiuè, ſed ſatis eſt, quòd ſe reputet dignum, & non habeat principia ſufficientia, vt D alium iudicet digniorem. In Epiſcopatu verò maior eſt difficultas, & ideò ſine maiori diſcuſſione nihil dicendum de illo exiſtimo vſque ad deſignatum locum.

Conc. Trid.

8. Secundò infero, idem dicendum eſſe, ſiue preces pro digno, ſiue pro indigno fiant, inter quos etiam diſtinxit Gloſſa ſuprà citata, imò etiam D. Thom. videtur ita diſtinguere in d. ſolut. ad 3. Probatur verò illatio, quia de petitione pro digno omnes cōcedunt, nec petitionem, nec collationem eſſe ſimoniacam, quod etiam ex aſſertione poſita, & rationibus eius manifeſtum eſt, imò etiam poteſt facilè probari, per ſe non eſſe illicitum, quia eſt petitio de re iuſta, in qua exaudire petentem, & velle ibi beneficium præſtare, malum non eſt, imò per ſe eſt bonum. E Hoc etiam conuincunt d. capite, *Tua nos*, & d. cap. *Latorem*. Inde verò idem concluditur de petitione pro indigno; nam licet illa ſit iniqua, & ſacrilega, non eſt tamen ſimoniaca, quia preces non ſunt pretium, vt oſtenſum eſt. Item procurare beneficium alteri per munus à manu, Simonia ſemper eſt, ſiue ille ſit dignus, ſiue indignus, pauper, aut diues, quia malitia Simoniæ non oritur ex qualitate perſonæ, cui beneficium procuratur, ſed ex modo emendi, ſi ergo obtinere beneficium precibus eſſet modus ſimoniacus, etiam pro digno

Gloſſ. *D.Thom.*

eſſet, vel ſi pro illo non eſt, nec pro indigno eſt. D.Thom. autem dixit, eſſe factum ſimoniacum, dare beneficium indigno pro precibus, non quia ſemper ita ſit, ſed quia quantum eſt ex qualitate facti ita præſumitur. Nam cùm collator non moueatur ex dignitate perſonæ, cui prouidet beneficium, indicium eſt, moueri aliquo intereſſe, quod poſſit habere rationem pretij, modo infrà explicando. Et eadem ratione referre poſſumus, non eſſe Simoniā, etiamſi preces fundantur pro conſanguineo, vel amico, aut alio quocunque ſimili, quia rationes factæ eodem modo procedunt. Et iſtæ qualitates, vel coniunctiones, ſi aliàs perſona ſit digna, nihil obſtabunt, quominus precatio eſſe poſſit omni ex parte licita, quia illæ circunſtantiæ per ſe malæ nō ſunt, nec prohibitæ. Si verò ſit indigna perſona coniuncta, tunc erit precatio aliàs iniuſta, & ſacrilega, non tamen ſimoniaca, ſi rationem ſimplicium precum non excedat. Et ideò non refert ad propoſitum diſtinctio Gloſſarum de precibus ſpiritualibus, aut carnalibus: nam hæc eſſet accommodata diſtinctio, ſi ageremus de iuſta, vel iniuſta collatione beneficij; non autem de hac agimus, ſed de ſimoniaca, & hanc non faciunt etiam preces carnales, ſi tantùm preces ſunt, vt patebit facilè applicando diſcurſum factum.

9. Tertiò, colligitur ex dictis non eſſe Simoniam, precibus inducere potentem virum, aut familiarem Papæ, vel Epiſcopi, vt mihi ab illo impetret beneficium, cùm tamen certum ſit, & infrà dicemus, Simoniam eſſe, pecunia aliquem conducere, vt preces pro me fundat ad beneficium obtinendum. Et hoc exemplum optimè declarat differentiam inter pecuniam, & preces. Prior ergo pars indubitata eſt ex dictis; nam ſi pro beneficio non faciunt Simoniam, multò minus efficient preces precum. Item vnus ipſe hoc ſatis confirmat, omnes enim, etiam docti, & timorati hoc faciunt ſine vllo ſcrupulo. Poſterior verò pars hîc ſupponitur, & ratio eius eſt quia tunc emitur, beneficium, ſaltem in cauſa morali, quæ licet non ſemper ſit efficax, eſt tamen in ſuo ordine ſufficiens & ſi contingat eſſe efficacem, iam tunc cum effectu emitur beneficium. Nec etiā obſtat, quod beneficium liberaliter cōferatur à Papa, vel Prælato, quia id eſt ratione ignorantiæ, vnde licet ipſe non vendat, alter emit. Nec ibi deeſt venditor, nam qui vendit preces, virtute vendidit beneficium quantum eſt in ſe, ſed de hoc plura infrà.

10. Obiici verò poteſt c. *Nemo preſbyterorum*, de Simonia, vbi preſbyteri prohibentur, *Ne quemquam pœnitentem vel minus dignè pœnitentem gratia, vel fauore ad reconciliationem adducat:* & concluditur, *Simoniacum enim eſt vtrumque.* Per gratiam autem, & fauorem intelliguntur ibi preces, quia preces in fauore, & gratia niti ſolent. Et in dicto cap. *Ordinationes* 1. qu. 1. *Ordinationes factæ precibus falſæ dicuntur ſicut factæ pecunia.* Item, qui petit aliquid ſpirituale, præſertim ſi petat beneficium pro indigno, vult, vt propter preces omninò detur, preces autem ſunt temporale quid, ergo vult dari ſpirituale pro temporali, quod eſt Simonia. Vnde ſaltē quando in obiecto non eſt alia ratio dandi, neceſſe eſt vt collator beneficij det illud tantùm intuitu precum, ergo ſaltem erit Simoniacus mentalis, ſi pactum non præceſſit.

Obiectiones Cap. *Nemo.* Cap. *Ordin.*

11. Ad primum cap. multi Canoniſtæ reſpondent ibi eſſe ſermonem de Simonia latè ſumpta, vt ſuprà vidimus, ſed quia nos ſuprà diximus ſaltem in poſteriori parte capitis (in qua ſunt illa verba) ſermonem eſſe de propria Simonia; reſpondemus per gratiam, & fauorem ibi intelligi, nō gratiam, quam facit

Reſponſio ad obiectiones.

facit ille, qui exaudit preces, ſed quam prætendit, A nec fauorem,quem exhibet,ſed quem ſperat,& tũc preces tranſeunt in rationem promiſſionis, iuxta dicenda in ſecunda aſſertione, iuxta quam intelligendus eſt ille textus. Et eodem modo poteſt intelligi cap. *Ordinationes*, quamuis in illo non ſit ſermo de Simonia in ſpecie,ſed in genere de illicitis modis conferendi ordines. Ad rationem reſpondetur, qui petit,ex vi precum, velle quidem,vt res poſtulata detur propter preces, ſed non propter illas,vt pro pretio, ſed tantùm pro quodam motiuo beneuolentiæ, & gratiæ præſtandæ ab alio, ad quem fit petitio,& eodem modo poteſt hîc dare intuitu precum,non tamen vt pretij,ſed vt ſufficientis motiui ad oſtendendam oratori beneuolentiam. Hoc autem modo dare ſpirituale intendendo ad aliquid B temporale non ſufficit ad Simoniam: vt ſuprà dictũ eſt. Et conſtat, quando datur beneficium in oſtenſionem gratitudinis, etiam propter obſequia temporalia, & aliam quamcumque obligationem antidoralem, vt in ſequentibus latiùs dicemus. Quocirca cauenda eſt æquiuocatio, quæ ſæpè ab auctoribus committitur in particula, *propter*, ex illa quocumque modo ſumpta inferẽdo Simoniam vel externam, vel ſaltem mentalem, ſi intentio cadat in temporalem reſpectum, quæ tamen collectio bona non eſt,quia neceſſarium eſt,vt intentio feratur ad pretium,& hoc ſignificatur per particulam, *pro*, rigoroſè ſumptam,vt explicatum in ſuperioribus eſt. Hîc autem preces non poſſunt habere hunc reſpectum, niſi tranſcendant rationem precum, vel niſi C contractum aliquem expreſſum, vel tacitum ſupponant,vt in ſequenti concluſione explicamus.

12. 2. Cõcluſio. Dico ſecundò, Si per collationem beneficij, vel alterius rei ſpiritualis collator intẽdat obligare alium ad preces pro ſe fundendas,tunc propriè recipit munus à lingua: vnde ſi recipiat ſub pacto expreſſo,vel tacito,Simoniam committit, idémq; eſt quoties preces, & interceſſiones præceſſerunt ſub pacto, vel promiſſione beneficij, ſi fierent. Hæc aſſertio communis eſt, & iuxta illam poſſet procedere prima ſententia, imò illam maximè explicant *Caiet. Victor.* Caiet. & Victor. Et probatur præſertim quoad priorem partem primò ex Iuribus canonicis ponẽtibus inter hæc pretia munus à lingua,quia oportet in aliquo vero ſenſu intelligi,nullus autem alius appa- D ret probabilis,hic autem eſt proprius. Nam, vt ſuprà ponderabam,munus à lingua debet eſſe munus reſpectu eius, qui Simoniam cenſetur committere ratione illius; ſicut cõtingit etiam in munere à manu, & ab obſequio, & ratio eſt, quia aliàs ipſe non emeret. Preces autem tunc ſunt munus conferentis rem ſpiritualem, quando pro illo offeruntur, non quando illi offeruntur,ergo de illis propriè loquũtur dicta Iura. Et põderari poſſunt verba c. *Sunt nonnulli* 1. q. 1. *Sunt* (inquit) *nonnulli,qui munerum præmia ex ordinatione non accipiunt,& tamen ſacros ordines pro humana gratia largiuntur.* Quia nimirum ſperant ſibi fore cõciliandam gratiam precibus, & interceſſione eorũ,quos ordinauit. Vnde ſubditur infrà. *Hi nimirũ,quod gratis acceptum eſt,gratis non tribuunt,quia de impenſo officio ſanctitatis,munus expetũt* E *fauoris.* Ordinant ergo preces ad ſe, & ad ſuum lucrum. Et infrà. *Munus à lingua fauor*, nõ certè quem ordinans facit,ſed quem recipere ſperat,vt conſtat: ſic ergo intelligendæ ſunt etiam preces. Secũdò ſic intellectis precibus, facilè poteſt reddi ratio huius Simoniæ,etiam ſtando in Iure diuino. Quia preces huiuſmodi ſunt quid temporale,& æſtimabile pretio, & fiunt in gratiam, & lucrum eius, qui propter illas ſpirituale præbet,ergo reuera ſunt quoddam obſequium pretio æſtimabile, ergo ſi pro illo vt ſic ſpirituale detur,eſt clara Simonia. Vt autem hæc ratio pretij interueniat, neceſſe eſt,vt promiſſio,vel pactum intercedat,nam ſi abſque obligatione tales preces antecedant, & ſequatur beneficij collatio ex ſola gratitudine, vel è conuerſo præcedat ſpirituale donum, & ſequatur interceſſio pro donatore ex ſola gratitudine,non eſt Simonia,quod totum explicandum eſt, ſicut de obſequio, quia eſt omninò eadem ratio.

Et hinc facilè declaratur poſterior pars aſſertionis. Nã ſi Epiſcopus petat ab aliquo, vt apud Principem pro ſe intercedat, promittens beneficium, ſi id faciat, clara eſt Simonia conuentionalis, & realis, & poſteà executioni mandetur; tunc autem temporale, quod confertur, eſt munus à lingua conſiſtẽs in precibus pro illo collatore factis. Contingere itaque poteſt, vt Epiſcopus nolit conferre beneficium, niſi à tali perſona rogatus, vt habeat occaſionem illam obligandi, & tunc ſi ita paciſcatur. Fac, vt ille petat, & ego dabo, cenſeo eſſe Simoniam, tum quia inuoluit pactum prohibitum Iure ſaltem Eccleſiaſtico, tum etiam quia per promiſſionem beneficij ille negotiatur fauorẽ temporalem alterius, vel amicitiam humanam cum illo, & ad eam comparandam obligat illum, cui beneficium promittit, vt ab alio obtineat precationem, & interceſſionem pro ſe. Quæ negotiatio ex parte deſiderantis beneficium, eſt pretio æſtimabilis, & reducitur in quandam interceſſionem pro ipſomet Prælato, quatenus procurat, vt alter illi ſe ſubmittat, & obnoxium, ac obligatum reddat, ergo quoties tales preces, vel præcedant, vel ſequuntur ex vi pacti, aut promiſſionis, tunc ſunt pretium, & munus à lingua,quo Simonia committitur, ſi verò tales non ſint,nunquam ad hoc ſufficiunt. 13.

Collatio beneficij, dummodo à certa perſona petatur, eſt Simonia.

Præterea ex dictis facilè eſt applicare doctrinam ad alia genera verborum,interceſſionum,adulationum,laudum,ſignorum beneuolentiæ & honorum, vel potius fictionum,vel ſi aliqua alia cogitari poſſunt. Nam interceſſiones omnes, preces quædam ſunt, & ideò per duas regulas, ſeu aſſertiones poſitas iudicandæ ſunt. Nam ſi ex pacto,vel promiſſiõne cum collatore, & in fauorem, ſeu vtilitatem eius, vel alterius ex conſenſu, & tacita exactione eius, fiant munus à lingua ſunt, & ad Simoniam ſufficiunt, ſiue pro digno, ſiue pro indigno fiant, quia hæc non variant rationem Simoniæ, vt dixi. Si verò interceſſio ſimpliciter fiat ſine vllo pacto, obligatione, nunquam inducit Simoniam, licet multa alia peccata poſſit habere adiuncta. Laudes item, ſi exigantur ex pacto, & obligatione, munus ſunt à lingua, quamuis Victoria dubitet, ſed nullum eſt dubium, quando ex tacita conuentione fiunt: & idem eſt de ſignis aliis honoris, & beneuolentiæ, nam hæc omnia ſunt pretio æſtimabilia, & multò magis obligatio ad illa. Itaque ſi iſta exigant vt coram aliis fiant ad acquirendam famam,vel beneuolentiam apud illos, & ſic tacitè, vel expreſsè promittam alicui beneficium,vel ſpirituale donum vt hoc officium pro me ſumat,clara eſt Simonia: ſi autem voluntate aſſumas officium laudandi Prælatum apud alios, vt ipſum beneuolum tibi reddas, ſperans inde beneficium ſine pacto, licet ſit munus à lingua,tamen non habet rationem pretij ex defectu conuentionis, & ideò non ſufficit ad Simoniam, ſicut de aliis muneribus dixi. Poteſt item laus fieri coram ipſo, qui laudatur, & tunc habet rationem adulationis, maximè ſi falſa ſit, & tunc regulariter non fit ex conuentione, tamen ſi fieret, etiam eſſet pretium ſufficiens, vt conſtat. 14.

Summa dictorum.

Denique

Dans beneficium, vt nobilis reputetur, Simon. committit.

Denique etiam poſſunt excogitari humanæ fictiones, & mendacia, vt ſi Epiſcopus daret viro illuſtri beneficium, tacitè paciſcens cum illo, vt ſe profiteretur, & recognoſceret conſanguineum ſuum, vt ipſe etiam illuſtris reputaretur, Simonia eſſet, pertinens ad hoc munus à lingua, & ſic de aliis iudicandum eſt.

Tandem iuxta hæc expedienda eſt difficultas ſuprà inſinuata, quia iuxta hanc interpretationem nō videtur munus à lingua diſtingui à munere ab obſequio, quia reuera munus à lingua ſic explicatum, nihil aliud eſt, quàm obſequium quoddam. Dicendum enim eſt, poſſe quidem hoc munus vocari obſequium quoddam, ſicut cantare ſuauiter munus à lingua dici poteſt, & eſt quoddam obſequium, & officium ſcurræ, obſequium eſt, quod lingua exercetur, & vtrumque ſufficere poſſet ad Simoniam muneris ab obſequio, imò & munus docendi inter obſequia computatur. Tamen ſpecialiter diſtinctum eſt munus à lingua, propter ea munera linguæ, quæ non per modum ſeruilis obſequij, aut miniſterij fieri ſolent, nec vendi ſolent, aut locari, regulariter loquendo, & ideò non tantùm à ſeruis, & miniſtris, ſed etiam à dominis, nobilibus, & Principibus exerceri ſolent, ideóque magis occultam habere videntur rationem pretij. Hac ergo ratione meritò fuit hoc munus à lingua ſeparatim ab aliis numeratum. Et hactenus de tota hac diuiſione dictum ſit.

Diſtinctio muneris à lingua, ab obſequio.

CAPVT XLI.

Vtrùm Simonia conuenienter, ac ſufficienter diuidatur in mentalem, conuentionalem, & realem?

1\. TRia diximus in Simonia interuenire, quæ in omni emptione, ac vēditione, ſeu cōtractu illi proportionato neceſſaria ſunt, ſcilicet pretium, res vendita, & contractus, qui eſt veluti proxima materia, ſeu ſubiectum malitiæ Simoniæ, ſicut ergo ex primis duobus capitibus Simonia multiplex eſt, ita eſt ex tertio; & ideò explicatis partitionibus, quæ ex illis naſcuntur, de variis modis Simoniæ qui ex modis contrahendi naſcuntur, dicendum ſupereſt. Quamuis enim in ſuperioribus multa de hoc attigimus, vel quia ſine illis non poterant materia, & pretium Simoniæ declarari, vel quia coniunctiſſima erant cum his, quæ tractabantur, hîc tamen tanquam in proprio loco materia hæc explicanda eſt, vbi occurrerint iam dicta illa remittemus. Quarta ergo magiſtralis diuiſio Simoniæ, & prima in hoc loco eſt in titulo propoſita, qua diuiditur Simonia in mentalem, conuentionalem, & realem. Quæ habet fundamentum in Iure; nam omnia illa membra in illo inueniuntur. De mentali eſt optimum caput vlt. de Simon. ibi. *Quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente vtrinque taliter acquiruntur.* Et in eiſdem verbis indicatur realis per locum à contrario, ſcilicet quando ex pacto vtrinque acquiritur. Eadem etiam mentalis indicatur in cap. *Tua nos*, eod. in §. *Licet autē taliter duximus reſpondendum, quia nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo iudicare, ſi tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, &c.* Et ita Simonia conuentionalis in eodem textu in principio eius explicatur. Et de illa loquitur etiam cap. *Cum eſſent*, eod. & c. *Cum pridem*, de Pactis. De reali verò loquuntur regulariter loquendo cætera Iura, quæ Simoniam puniūt, vt patebit infrà, tractando de pœnis. Duo ergo circa diuiſionem hanc breuiter explicanda ſunt: primum, An ſit conuenienter data, & quomodo illa membra diſtinguantur: ſecundum, An ſit ſufficiens, vel addendum ſit quartum membrum Simoniæ fictæ, vel confidentialis.

1\. Quarta diuiſio incipit declarari.

Cap. vlt.

C. *Tua nos.*

Cap. *Cum eſſent.*

Circa primum, multi ſolùm per duo membra ſolent hanc diuiſionem tradere in Simoniam mentalem, ſeu interiorem, & conuentionalem, ſeu externam. Ita ſignificat Archid. in capit. 1. 1. q. 1. & alij, quos refert Redoan. 1. p. capit. 2. num. 11. Frequentiùs tamen vtūtur Theologi hac diuiſione, vt ſumitur ex Caietano in Sum. verb. *Simonia* in 2. & 3. memb. Syluest q. 20. Sot. dicto lib. 9. q. 8. art. 1. Victor. in 2. p. Relect. num. 4. Et poteſt ſumi ex Extrauag. 2. inter communes de Simon. ibi. *Affectantes, vt horum peſtiferum vitium, non ex vſu ſolum, ſed etiā ex mentibus hominum ſaltem propter pœnarum metum penitus euellatur.* Ratio eſſe poteſt, quia omne peccatum eſt, aut internum, aut externum; illa enim duo membra contradictoriè opponuntur, vnde nō videntur habere medium, idem ergo erit de Simonia. At verò Canoniſtæ faciunt hanc diuiſionem trimembrem. Poteſtq; referri Abbas in cap. *Nemo*, de Simon. num. 6. Nam expreſse dicit, triplicem eſſe Simoniam: poſteà verò ſolùm mentalē, & conuentionalem declarat. Expreſſiùs, & latiùs tradit illam diuiſionem Redoan. ſuprà num. 12. & iuxta illam tres primas partes ſui tractatus diſtinguit. Eandem habet Gomez in Regul. de Triennal. poſſeſſio. q. 12. §. *Cum igitur.* Nauar. dicto cap. 23. num. 103. & ſequentibus. Et in Comment. capit. *Mandato*, de Simon. nu. 7. Adrian. autem dicto Quodlib. 9. art. 2. quatuor membra enumerat, ſed ſi attentè legatur, non recedit à priori diuiſione trimembri, ſed mentalem diuidit in duas, quas ſtatim exponemus, & conuentionalem in alias duas, implicitam, & explicitam, quæ nos cum cæteris omnibus non diſtinguimus, quia ſolùm materialiter differunt. Vnde prior etiam diſſenſio parui momenti eſt, quia non eſt de re, ſed de modo loquendi. Nam in re conſtat, poſſe reduci omnem Simoniam ad illa duo membra mentalis, & conuentionalis Simoniæ. Certum item eſt, conuentionalem Simoniam poſſe eſſe magis, & minus completam, & ſecundùm has diuerſas rationes poſſe ſubdiſtingui in duo membra, & conſequenter totam latitudinem Simoniæ illa tria membra complecti, quæ poſterior opinio diſtinguit. Vnde quia hæc diuiſio potiſſimum ordinatur ad explicanda Iura, præſertim pœnalia, quæ de Simonia loquuntur, ideò trimembris partitio aptior nobis eſt, & illa vtemur. Vt autem res ipſa conſtet, oportet exactè declarare illas voces, & quid vnaquæque ſignificet, & ſub ſe complectatur, vnde conſtabit, quomodo inter ſe diſtinguantur.

Archid. *Redoan.* *Caiet.* *Syluest.* *Sot.* *Victor.* *Extrauag.* *Abbas.* *Redoan.* *Gomez.* *Nauar.* *Adrian.*

Mentalis ergo Simonia duobus modis accipi poteſt. Primò pro nudo propoſito, ſeu deſiderio interno committendi Simoniam, etiamſi in nullum actum exteriorem prodeat, quomodo in omni genere vitij, etiam ex his, quæ exteriùs conſumantur, datur mentale vitium, ſeu peccatum, vt mentalis fornicatio, homicidium, &c. Non tamen ſumitur in præſenti hoc modo Simonia mentalis, vt omnes ſupponunt, & præſertim declarant Redoan. & Nauar. Tum quia cum Simonia ſit vitium de ſe externum, ſeu quod exteriùs conſummatur, explicato ipſo peccato externo, nihil peculiare habet propoſitum eius, præter ea, quæ generalia ſunt mentalibus vitiis. Tum etiam quia hæc diſtinctio, vt dixi, potiſſimè datur ad explicanda Iura, & pœnas Simoniæ: hæc autem in hanc Simoniam merè mentalem cadere non poſſunt, quia Eccleſia de occultis non iudicat. Igitur in illa 3.

3\. Mētalis Simoniæ duplex acceptio.

Redoan. *Nauar.*

Simonia verò mentalis quæ.

diuiſione diuiſum eſſe debet Simonia aliquo modo externa habens aliquem effectum, vel actum ſenſibilem, & humanum circa alterum, nam conſiſtere debet in aliquo genere contractus, & dationis, & receptionis. Hæc autem Simonia mentalis dicitur, quando actus exterior, qui in illa interuenit, talis eſt, vt in illo non ſtatim appareat malitia Simoniæ, nec ex his, quæ circunſtant actum, probari poſſit, ſit autem praua, & Simoniaca intentione, cuius eſt capax. Et tunc dicitur mentalis, quia licet externum actum, vel effectum habeat; malitia tamen ipſa non exterius ſe prodit, ſed in mente manet, ſicut tactus externus de ſe indifferens, factus impudica intentione, dici poteſt mentalis impudicitia, quamuis reuera externum actum habeat. Et hæc

C. *Tua nos.*

B explicatio ſumitur ex dicto capite *Tua nos,* & vlt. de Simon. Vnde fit, vt hæc Simonia mentalis ſæpe contingere poſſit ex parte alterius extremi, ſeu perſonæ, aliquando verò ex vtraque parte, quod cum accidit, veluti caſu, & contingenter accidit, non ex conuentione contrahentium. Nam cum hæc Simonia non prodeat in actum exteriorem conuentionis mutuæ nec expreſſæ, nec tacitæ, non intercedit in illa mutua inductio ad prauam intentionem, ſeu ad voluntatem, & conſenſum vendendi, vel emendi rem ſpiritualem, ſed ſola traditio rei temporalis ex vna parte, & ſpiritualis ex altera, gratuitum animum ex vtraque parte oſtendens: intentio verò praua animo retinetur; & ideò poteſt talis intentio eſſe in vno tantùm, vel in alio; aliquando verò in vtroque, quia C contingit vtrumque eſſe prauum, vel mentem alterius diuinare, aut ſuſpicari, & cum illa conformari.

4. Conuentionalis Simo. quæ ſit.

Conuentionalis Simonia dicitur illa, in qua fit pactum dandi ſpirituale pro temporali, & è conuerſo, nondum tamen ad executionem perducta eſt per traditionem aliquam: vt citati auctores definiunt. Eſtque neceſſarium, vt diſtinguatur ab aliis duobus membris, à mentali per additionem exterioris contractus, à reali per carentiam traditionis.

Caiet.

Quare Caietan. in Summ. hanc vocauit mentalem. *Quoties* (inquit) *per pœnitentiam, impotentiam, vel quamuis aliam cauſam receditur à contractu, ita vt vel nulla res, vel ſaltem ſpiritualis non tradatur.* Quia ita loquitur, quia duo tantùm membra diſtinguit, & D ideò ſub mentali vult, conuentionalem comprehendi: tamen cùm de exteriori contractu conſtare poſſit, & illum poſſit Eccleſia punire, non dicitur propriè mentalis in ordine ad forum Eccleſiæ, vt ex citatis Iuribus apertè colligitur. Et hæc etiam dicitur exterior Simonia quodammodo imperfecta, quia nondum eſt conſummata per rei traditionem: tamen quoad contractum de ſe perfecta eſt, licet quoad effectum, vel vſum nondum fuerit conſummata, ſicut de emptione, & venditione dicitur Inſtit. in princ. illius titul. vel ſicut matrimonium ratum perfectum eſt quoad contractum, licet nondum fuerit conſummatum. Conſummatio ergo huius Simoniæ eſt traditio rerum, de quibus facta eſt conuentio; An verò requiratur vtriuſ- E que traditio, vel alterius ſufficiat, dicetur in puncto ſequenti.

5. Realis Simonia quæ.

Realis ergo Simonia, addit vltra conuentionalem traditionem rei, vel rerum, de quibus conuentio facta eſt. Hæc autem traditio poteſt eſſe triplex; ſcilicet, vel ex parte pretij tantùm, vel ex parte rei ſpiritualis tantùm, vel ex parte vtriuſque, vt per ſe conſtat. Quando ergo ex vtraque parte facta eſt traditio, certum eſt illam eſſe Simoniam, maximè realem, ſeu conuentionalem, ma-

A ximè conſummatam, hæc enim duo idem ſunt: Nam realis Simonia conuentionalem includit. Propter quod dicunt aliqui, non rectè diſtingui hæc membra, quia non diſtinguuntur ſpecie. Sed ſi ratio eſſet valida, etiam non eſſet diſtinguenda Simonia mentalis à conuentionali, quia non differunt ſpecie, ſicut peccata cordis, oris, & operis non diſtinguuntur ſpecie iuxta doctrinam Diui Thomæ 1.2. quæſtione 72. articulo 7. ita enim comparantur inter ſe Simonia mentalis, & conuentionalis, vt rectè dixit Nauarrus in dicto Comment. numer. 7. & Maior in 4. d. 25. quæſtione 7. in fin. Et eſt per ſe clarum, quia tota malitia exterioris Simoniæ ab interiori, & mentali prouenit. Sicut ergo illa duo rectè diſtinguũtur, vel propter maiorem, vel minorem conſummationem peccati, vel in ordine ad varios effectus morales, ita etiam propter eaſdem rationes rectè diſtinguuntur conuentionalis, & realis Simonia, licet non diſtinguantur ſpecie, imò potiùs ſe habeant, vt includens, & incluſum; ſicut diſtingui ſolet matrimonium ratum, & conſummatum, & ſimilia. Atque ita ſunt intelligendi aliqui Auctores, cùm has vocant tres ſpecies Simoniæ, vt interdum loquitur Nauar. ſuprà; vocantur enim quaſi ſpecies accidentaliter diſtinctæ, & in ordine ad morales effectus, vt poſteà videbimus.

Vgolin. Tab. bie. 1. c. 61. §. 1.

D. Thom.

Nauar.

6. An alterius tantum rei traditio ſit Simon. realis.

Verumtamen de aliis duobus membris, ſcilicet quando conuentionalis Simonia per traditionem alterius rei tantùm, eſt conſummata, dubitari poteſt, An ſit dicenda conuentionalis, vel realis, & certè vocari poſſet ſemirealis: tamen quia Auctores non ita loquuntur, ideò oportet reducere hos modos Simoniæ ad aliquod, vel aliqua ex dictis tribus membris, præſertim cum hæc diſtinctio tota ordinetur ad pœnas Simoniæ explicandas. Quando ergo poſt conuentionalem Simoniam ſola traditio pecuniæ facta eſt, omnes Auctores videntur in hoc cõuenire, quòd illa Simonia vocanda ſit tantùm conuentionalis, & non realis, vt conſtat ex Caietano, & ex Nauarro ſuprà, & ex aliis, quos referemus infrà capit. 55. & 56. Vbi oſtendemus, per hanc Simoniam nõ incurri pœnas ipſo Iure latas, quæ incurruntur per Simoniam realem. Propter hoc ergo meritò hæc cenſentur intra limites conuentionalis Simoniæ contineri. Et ratio etiam reddi poteſt, quia quandiu res, quæ venditur, non eſt tradita, non cenſetur venditio plenè conſummata, quoad effectum, quia adhuc manet ſub dominio venditoris, vt Iura docent. Sic ergo in præſenti venditio rei ſpiritualis non cenſetur realiter conſummata, quandiu res ipſa ſpiritualis tradita non eſt. Et ſimiliter iniuria illa, quæ fit rei ſacræ per venditionem eius, non eſt etiam conſummata, quandiu res ipſa ſpiritualis cum effectu non eſt data vel accepta, vel (vt ſic dicam) Simoniacè contractata. Et ideò Iura, vt infrà videbimus, maximè explicant Simoniam perfectam per dationem, vel acceptionem Simoniacam rei ſpiritualis.

Traditio pecuniæ tantum cõuentionalis Simon.

Caiet.

Nauar.

7. Traditio rei ſpiritualis ſolum dicitur Simon. realis ſimpliciter.

Propter hanc ergo cauſam graues Auctores contrario modo ſentiũt de Simonia, quæ poſt pactum proceſſit ad traditionem rei ſpiritualis ſub promiſſione pretij, ante traditionem eius, putant enim, eſſe Simoniam ſimpliciter realem, & conſummatam. Quod tenent Caietan. in Summa, & in Opuſculo de Simon. & Sot. dicto libr. 9. quæſtione 8. articulo primo. Et hoc videntur ſequi multi antiqui Canoniſtæ, quos dicto capit. 56. referam. Vnde definire ſolent Simoniam realem eſſe receptionem, vel largitionem rei ſpiritualis, præcedente

Caiet.

Sot.

Solita definitio Simoniæ realis.

Hoſtienſ. Archid. Redoan. cedēte pacto promiſſionis cuiuſuis temporalitatis, vt videre licet in Hoſtienſi, in Summ. titul. de Simon.§. Archidiac.in capit. *Quicumque* 1. quæſtione prima. Redoan.3. part.capit.1.in princ.vbi plures alios refert. Sentiunt ergo ad Simoniam realem, neceſſariam eſſe rei ſpiritualis traditionem & illam ſufficere, ſi promiſſio præcedat. Ratio autem reddi poteſt primò ex natura contractus venditionis: nam perficitur ſimul atque contrahentes de pretio conuenerint,quamuis nondum pretium nu-
Leg.2. meratum ſit, leg.2.ff.de contrahen. empt.& §. primo Inſtit.de empt.& vendit. Quæ tamen non cenſetur ita conſummata, quandiù res vendita tradita non eſt.

8. Et ratio reddi poteſt; quia propria materia illius contractus, videtur eſſe res venalis, & quod per ſe ibi intenditur,eſt trāſlatio illius rei ab vno in aliū, pretium autem eſt quaſi inſtrumentum ad illam mutationem faciendam, & ideò quandiù illa facta non eſt,non cenſetur venditio perducta ad effectū: Quando verò res, quæ venditur,tradita eſt, cenſetur plenè conſummata venditio, etiamſi pretium non ſit traditum, ſi de illo ſufficiens promiſſio facta ſit. Ergo applicando hanc rationem ad Simoniam, ſi traditio rei ſpiritualis cum promiſſione temporalis facta eſt, plene conſummata eſt venditio. Item plenè conſummata eſt irreligioſa contrectatio rei ſacræ,ergo. Secundò, ipſamet promiſſio eſt quid temporale,& quando fit,ſuo modo traditur, quantum poteſt, vel ſaltem datur alteri Ius quoddam temporale: eſt ergo completa Simonia realis. Et hoc modo dicunt multi, promiſſionem pecuniæ, & pecuniam pro eodem reputari quoad rationem pretij,vt videre licet in Redoano 4.p.ca. 9.in princ.& quos ipſe allegat. Tertiò,& maximè, videntur huic ſententiæ fauere Iura,quæ explicant hanc Simoniam ex traditione, vel acceptatione rei ſpiritualis pro temporali,quocumque modo detur, vel promittatur, qui ſufficiat ad reddendam largitionem doni ſpiritualis non gratuitam,vt in cit.loco videbimus.

9. *Nauarr. Vgolin.* Alia opinio negat præcedentem diſtinctioné. Nihilominùs Nauar. in dicto comment. & d. c. 23.num.103.& ſequentibus,quem ſequitur Vgolin. Tab.3. c.5. & alij infrà citandi cenſent, non eſſe in hoc faciendam diſtinctionem, inter traditionē rei temporalis,vel ſpiritualis.Nam licet ſpiritualis data ſit, ſi pretium non ſit numeratum ſaltem ex parte, non putant ſufficere ad Simoniam realem, ſed omnem hanc comprehendunt ſub conuentionali. Ratio reddi poteſt, quia nulla differentia ſufficiens aſſignatur. Nam ſicut datur venditio credita pecunia,ita etiam dari ſolet pecunia anticipata, & vtraque eſt conſummata quoad ſubſtantiā contractus, & ſimiliter vtraque eſt mutila,ſeu imperfecta quoad executionem in alterutra parte: eſt ergo eadem
Cap. In tantum. ratio.Imò in c.*In tantum*,de Simon. dicitur expreſſiùs exprimere venditionis ſpeciem, qui priùs pretium accipit, quam rem conferat precioſam, ergo magis videtur compleri Simonia, quando pretium antea tradetur, quam cum priùs datur res ſpiritualis. Denique quamuis res ſpiritualis data ſit, augetur ſine dubio eius irreuerentia, quando poſteà pretium accipitur, ergo non eſt plenè conſummata Simoniæ prauitas, donec ex vtraque parte traditio facta ſit,ergo ſola illa eſt propria Simonia realis.

10. *Deciditur quæſtio.* Hæc diſſenſio, ſi ſolùm reſpiciamus ad delictū, & ad conſummationem eius, videtur eſſe tantùm de modo loquendi, ſi autem reſpiciamus ad pœnas ipſo Iure Simoniæ inflictas, ita vt per nomen Simoniæ realis,illa ſignificetur, per quam illæ pœnæ incurruntur,ſic erit quæſtio de re ſatis graui. Quod

A ergo ad primum ſpectat non eſt multū de vocibus contendendum, & facile defendi poteſt ſententia Nauar. Non videtur tamen poſſe negari, quin per traditionem rei ſpiritualis ſub promiſſione, ſit magis completa Simonia, quàm per ſolam anticipatam pretij ſolutionem, vt videntur conuincere rationes, priori loco factæ. Neque contra hoc benè inducitur dictum c.*In tantum*,quia in eo non fit cō- *Cap. In tantum.*
paratio inter traditionem anticipatam pecuniæ ſolius,& traditionem ſolam anticipatam rei ſpiritualis,de qua comparatione nunc loquimur,ſed fit cōparatio inter venditionem chriſmatis,de qua ibi eſt ſermo,quæ fit,recipiendo prius pecuniam,vel poſteà; Et hoc modo rectè dicitur, magis exprimi venditionem,exigendo priùs pretium, quàm expectando poſteà dandum.Quod verò attinet ad ſecundum punctum, non poſſumus hic rem definire vſque ad
B tractatum de Pœnis, vbi eam definiemus. Et ibi etiam dicemus de Simonia in permutationibus beneficiorum, quæ ex altera tantùm parte cōpleta eſt.

CAPVT XLII.

De Simonia ficta.

Diximus de diſtinctione inter membra præcedentis diuiſionis,nunc oportet circa eius ſuf- 1. *Simonia ficta quæ.*
ficientiam duas difficultates expedire,quæ ex Simonia ficta,& confidentiali oriri poſſunt. Et de priori dicemus in præſenti cap. de poſteriori verò in ſequenti.Dicitur autem Simonia ficta,quando fit exteriùs promiſſio rei temporalis pro ſpirituali, vel
C ſpiritualis pro temporali ſine intentione implendi promiſſum, aut ſe obligandi:hæc enim fictio intercedere poteſt in quolibet contrahentium,vel in vtroque.De hac ergo Simonia quæri poteſt,ſub quo illorum membrorum comprehendatur. Poteſtque eſſe duplex modus dicendi.

Vnus eſt, ſub nullo illorum comprehendi, nec 2.
proptereà diuiſionem eſſe diminutam. Ratio eſt, quia illa non eſt Simonia, ſicut fictum aurum non eſt aurum,licet appareat, vel ſicut prolatio hæreſis ſine mente hæretica non eſt propriū peccatum hæreſis,ſed alterius rationis, diuiſum autem in illa diuiſione eſt vera Simonia. Et confirmatur,quia non
D eſt Simonia mentalis, quia deeſt intentio vendendi vel emendi, cùm deſit intentio pretij ſoluendi, ergo nec poteſt eſſe conuentionalis, quia hæc intrinſecè ſupponit mentalem, & conſequenter nec realis erit, quia hæc ſupponit cæteras. Deniq; nullus contractus factus ſine intentione,& cōſenſu interno verus contractus eſt, neque in genere, neque in ſua ſpecie,vt patet de matrimonio facto ſine cōſenſu;& de voto,aut profeſſione,facta ſine intētione vouendi.Ergo ſimiliter in præſenti cū illa fictione non fit verus contractus, & conſequenter nec vera Simonia.Quæ ratio probat ad hanc fictionem
E ſufficere quòd ex alterutra parte intercedat fictio, vt in matrimonio ſufficit defectus cōſenſus in vno coniuge, vt totum matrimonium fictum, & nullum ſit, quia pendet ab vtroq; & à ſingulis, & ideò licet qui bona fide contrahit, poſſit dici in affectu ſuo non fictè contrahere, quia putat, ſe conſentire in verum matrimonium, tamen in re ipſa non conſentit, niſi in fictum: ita ergo cum proportione in præſenti licet alter paciſcentium Simoniacè, ſi habeat intentionem implendi promiſſum, veram culpam Simoniæ committat quoad affectum, & mentem, tamen in re non exequitur veram Simoniam externam, de qua tractamus, ſed tantùm apparentem,& putatam.Hæc eſt opinio Caiet.to.2. Opuſc. *Caiet.*
tract.9.q.2.quem ſequuntur Sot. lib.9. q.8. artic.1. *Soto.*

Tolet. Petrus Nauarr.

Tolet. in Inſtruct.lib.5.c.90.num.4. Petrus Nauar. lib.2.de Reſtit. num.411. Qui conſequenter aiunt, per hanc Simoniam non incurri pœnas contra Simoniam latas ipſo Iure,quia non cadunt,niſi in verum delictum talis ſpeciei, ſicut adorans idola exteriùs ſine intentione colendi,non incurrit pœnas hæreticorum.

3. Dici poteſt Simonia ficta eſſe vera Simonia iuxta ſententiam Nauarr.

Secundus modus dicendi eſt, illam eſſe veram Simoniam, & comprehendi in illa diuiſione ſub Simonia conuentionali. Ita tenet Nauarrus in Comment. ad caput vltim. de Simon. numer. 10. dicto capit. 23. numer.106. §. *Ad tertium.* Ratio eius eſt, quia licet promiſſio fuerit ficto animo facta, nihilominùs commutatio rei ſpiritualis pro temporali fuit vera: & quamuis circa vnum pretium (vt ſic dicam) interceſſerit fictio, & ideò reſpectu illius ſit tantùm ficta emptio, & venditio, nihilominùs conſiderari ibi poteſt aliud pretium, ſeu aliquid temporale datum pro re ſpirituali; ratione cuius intercedit ibi vera Simonia. Declaratur hoc vltimum,quia illa actio permittendi,etiam ſi facta ſit, eſt vera actio realis,& temporale quid, & poteſt cenſeri pretio æſtimabilis:nam reuera qui ſic promittit etiam fictè, aliquid facit valdè oneroſum, & non paucis periculis expoſitum, ſub qua ratione æſtimabile pretio eſt: per hoc autem temporale intendit conſequi beneficium, quod ad Simoniam veram ſufficit, ergo eſt illa vera Simonia: nam licet ex vna parte intercedat fictio, ex alio intercedit veritas, & realitas (vt ſic dicam.) Et poteſt confirmari hæc Nauatri ſententia. Nam ſiquis promitteret centum aureos pro beneficio, intentione tradendi illos fictos ex aurichalco, veram Simoniam conuentionalem committeret, & ſi re ipſa ſolueret illos fictos aureos, conſummaretur Simonia realis, quia reuera datur, & recipitur aliquid temporale pro ſpirituali, etiamſi temporale non ſit tale, quale à recipiente putatur; hoc enim neceſſarium non eſt ad veram Simoniam, nam in quocunque vtili pretio committitur, vt ſuprà dictum eſt, ergo ſimiliter qui confert verba promiſſoria per inſtrumentum promiſſionis animo non implendi, aliquid temporale confert pro ſpirituali, quod ſatis eſt ad veram Simoniam. Et confirmatur ſecundò. Nam illa largitio, vel acceptio rei ſpiritualis non eſt gratuita, ſed ſub onere promittendi, quòd licet exteriùs tantùm fiat, oneroſum eſt, vt dicebam, & ſi vnus ab alio peteret, vt pro ſe exteriùs obligaret licet fictè, poſſet ſine iniuſtitia pro tali exteriori facto, & obligatione pecunia poſtulari; ſed datio, & acceptio rei ſpiritualis non gratuita eſt vera Simonia; ergo. Tandem confirmatur,quia qui per fictas laudes,vel alia falſa ſigna honoris tanquam per pretium obtinet beneficium, veram Simoniam committit, vt ſuprà dictum eſt, ergo idem eſt in præſenti: nam videtur eadem proportio. Addit nihilominùs Nauarrus, hanc Simoniam non ſufficere ad pœnas ipſo Iure latas incurrendas, ex alio principio, quod illæ non incurruntur, niſi per realem Simoniam ex vtraque parte completam; hæc autem non completur ex vtraque parte,cum pecunia non tradatur.

Confirmatur 1. — *Confirmatur 2.*

4. Reſolutio.

In hac re duo videntur mihi certa, & tertium eſſe aliquo modo dubitabile. Primò ergo quando fictio interuenit ex parte eius, qui daturus eſt rem ſpiritualem, ſine dubio nulla committitur vera Simonia externa, ſed tantùm fictio, & mendacium illius. Probatur, quia ille, qui ſic promittit fictè rem ſpiritualem, nullo modo intendit dare rem ſpiritualem pro temporali, neque ad id ſe obligare, & conſequenter neque habet animum fa-

Non eſt hęc in rigore Simonia cum ſe habet ex parte dantis ſpirituale.

A ciendi verum pactum, ergo neque in mente committit veram Simoniam, neque exteriùs veram conuentionem Simoniacam. Et hoc euidenter conuincunt argumenta facta pro opinione Caiet. Ille ergo tantùm peccat mendacio pernicioſo, ſcandaloſo, & ſacrilego, quia iniuriam facit rebus ſacris ita illis abutendo. Poterit etiam iuſtitiam, & rapinam committere, ſi intendat illo medio pecuniam ab altero rapere, permiſſionem ex parte ſua non implere. Ex parte verò alterius, qui tunc promittit temporale vero animo implendi, inuenitur quidem vera Simonia interior,ac purè mentalis fundata in falſa exiſtimatione de ſimili intentione alterius, tamen actio exterior, vt ab
B illo fit, etiam non eſt vera Simonia conuentionalis, ſed tantùm putata, quia vera conuentio non poteſt eſſe ex vna parte tantùm, vt etiam probant rationes factæ circa primam opinionem. Hinc ſecundò etiam eſt certum; quando fictio intercedit ex vtraque parte, nullam veram Simoniam committi, quia ſi defectus intentionis in vno contrahentium ſufficit ad impediendam Simoniam, multò magis in vtroque. Item quia tunc in nullo illorum contrahentium eſt vera Simonia mentalis, niſi fortaſſe ex conſcientia erronea, & per modum ſcandali, quatenus vterque exiſtimat decipere alium, & inducere illum ad veram
C Simoniam committendam, tamen directè neuter intendit facere veram Simoniam,ergo neque actus exterior poteſt eſſe vera Simonia conuentionalis, aut realis.

Cum fictio eſt ex vtraque parte, non datur vera Sim.

Dico tertiò: licet opinio Nauarri non careat omni ſpecie probabilitatis, nihilominùs vera ſententia eſt, quamuis fictio intercedat tantùm ex parte promittētis pecuniam, illam non fore Simoniā conuentionalem,nec per illam fuiſſe incurrendas pœnas ipſo Iure latas,etiamſi contra Simoniam conuentionalem, vel ex altera tantùm parte completam,latæ eſſent, vt de facto eſt multorũ opinio. Probatur ratione facta, quia ibi non interuenit vera contentio, neque emptio, aut venditio. Nec ſatisfacit,quod Nauar. reſpondet,diſtinguendo in-
D ter emptionem,& venditionẽ,& largitionem ſpiritualis pro temporali,hæc enim duo in præſenti materia videntur conuerti, vel potiùs ſe habere tanquam definitio, & definitum, vt conſtat ex dictis ſuprà in defenſione Simoniæ: ſi ergo ibi non interuenit emptio ex defectu intentionis, nec vera commutatio, aut pactio dandi ſpirituale pro temporali interuenire poteſt. Et explicatur, nam licet ille deceptor intendat, mediante illa promiſſione falſa, obtinere beneficium, non tamen intendit dare ipſammet permiſſionem vt pretium beneficij, ſed ſolum fictè offerre id, quod alter putat eſſe futurum pretium. Vnde etiam alter non intendit dare beneficium pro permiſſione, ſed pro re promiſſa, & promiſſio tunc ſe habet tanquam conditio conferens certitudinem de pretio:ergo licet il-
E la permiſſio aliquid temporale ſit, non ſatis eſt ad Simoniam veram, nam etiam preces ſunt aliquid temporale, non ſufficiunt ad Simoniam, quia non offeruntur vt pretium, ita ergo illa promiſſio non offertur in pretiũ. Et cõfirmatur ad hominẽ contra Nauarrũ,nam quãdo promiſſio eſt vera, non poteſt illa permiſſio dici pars pretij, alioqui eo ipſo quòd daretur beneficiũ in virtute promiſſionis, eſſet Simonia realis ex vtraq; parte cõpleta,quia iã eſſet ſoluta pars pretij quod ſufficit ad cõplementũ Simoniæ realis, vt ipſe Nauarrus aliàs fatetur, cum tamen neget, promiſſionem etiam veram ſufficere; non ergo pars pretij ſecundum illum, ergo multò minùs

5. Si fictio ſit tantùm ex parte promittentis pecuniam non erit etiam vera Simon.

minùs promiſſio ficta poteſt dici pretium, aut pars pretij, ergo non datur beneficium pro illa tanquam pro pretio, ergo non committitur vera Simonia, etiam ſiquis vtatur illo medio tanquam via (vt ſic dicam) ſeu praua induſtria ad obtinendum beneficium, quia hoc non pertinet ad commutationem vnius pro alio. Eſt ergo illud graue peccatum iniuſtæ deceptionis, ſcandali, vel cooperationis ad Simoniam mentalem alterius, & in foro exteriori puniri poterit per iudicem, & propter dictas malitias, & propter præſumptam Simoniam; directè autem, & propriè non eſt vera Simonia.

6. *Rationes pro Nauarro ſoluuntur.* Fundamentum ergo Nauarri ex dictis ſolutum eſt. Exemplum autem adductum in prima confirmatione, non eſt ſimile, quia in illo interuenit vera intentio ſoluendi ſaltem aliquid pretij, quod licet ſit quid minimum, & vile reſpectu pretij commiſſi, ſufficit ad veram Simoniam. Ad ſecundam verò confirmationem reſpondetur, collationem beneficij ex parte recipientis accipi reuera vt gratuitam, quia non habet animum aliquid ſoluendi pro beneficio, ex parte verò dantis non eſt gratuita ex vi intentionis eius, procedit tamen ex falſa exiſtimatione, & ideò in re ipſa non conſtituit veram conuentionalem actionem, nec largitionem ex illa procedentem, ſed tantùm exiſtimatam. Vltima verò confirmatio, ex dictis expedita eſt.

CAPVT XLIII.

De Simonia confidentiali.

1. HÆc eſt ſecunda difficultas circa ſuperiorem diuiſionem; nam hæc Simonia, quæ confidentialis dicitur, vera Simonia eſt, vt omnes Doctores ſupponunt, & conſtat ex Conſtitutionibus Pij IV. Pij V. & Sixti V. contra illam; tamen ſub illa diuiſione non comprehenditur, vt videtur etiam clarum, quia numeratur vt ſpecialis, & proprios habet, ac peculiares effectus, vt infrà videbimus. Hæc verò difficultas facilè expedietur, declarando terminos, & qualis ſit hæc Simonia, & quibus modis committatur; ad hunc enim finem difficultatem hanc proponimus: eſt enim neceſſarium hæc præmittere, vt ad pœnas, vel obligationes, quæ Simoniam conſequuntur, explicandas, via ſit expedita.

2. *Vbi hæc Simonia reperiatur.* Simonia ergo confidentialis ſpecialiter inuenitur in renunciationibus, aut collationibus beneficiorum: éſtque Iure humano introducta, vt patebit. Committitur ergò hæc Simonia vel à priuatis renunciantibus, vel à prouidentibus aliquo modo beneficia, & ab illis, qui tali modo illa recipiunt. A priuato habente beneficium, committitur; quando renunciat beneficium in fauorem alterius cum certa confidentia, quòd ille poſteà renunciabit illud conuenienti tempore, vel eidem renuncianti, vel in fauorem alterius tertij, vt nepotis, aut filij primi renunciantis, quando renuncians intendit, vt ad ſe redeat beneficium, ſolet vocari confidentia regreſſus, quia facta reſignatione beneficij, retinetur quaſi Ius quoddam regrediendi ad illud. Ingreſſus autem vocatur, quando habens beneficium ſibi iam collatum, & nondum poſſeſſum illud alteri renunciat, reſeruando per ſimilem confidentiam ſimile Ius ingrediendi poſteà in poſſeſſionem eius, facta ſibi alio renunciante in certa condicta occaſione, vel conditione. *Confidẽtia regreſſus, Confidentia ingreſſus.*

3. A prouiſoribus autem beneficiorum, vel ab his, qui ad prouiſionem aliquo modo concurrunt, vt præſentando, nominando, eligendo, conferendo,

A commendando, &c. committitur hæc Simonia, quando aliquam ex his actionibus faciunt cum eâdem confidentia, quòd ille, quem eligunt, præſentant, confirmant, inſtituunt, vel cui conferunt, aut commendant, poſteà illud renunciabit, aut dimittet aliquomodo in alterius fauorem, vel fructus eius, aut partem eorum illi perſoluet. Et quia ſæpè fieri ſolebat hæc Simoniaca confidentia: vt Prælatorum conſanguinei, (qui fortaſſe propter defectum ætatis, vel aliud ſimile erant incapaces beneficij eo tempore, quo vacabat, vel conferendum erat) obtinere tandem illud poſſent per acceſſum (vt vocant) ad beneficium; ideò ſpecialiter in dictis Bullis damnantur iſti acceſſus, ideſt,
B collationes beneficiorum ſub hac confidentia factæ, vt poſtquam alij peruenerint ad congruam ætatem, ad talia beneficia, quaſi Iure ſuo accedant, & alij illa dimittãt: hoc enim prohibitum eſt fieri, niſi Pontificis Summi auctoritate, & ſi aliter fiat, Simonia eſt ex vi Iuris communis prohibentis omnia pacta, conditiones, & modos huiuſmodi in beneficiis conferendis, & ſpecialiter eſt Simonia confidentialis per dicta Iura Piorum. Hæ namque confidentiæ cenſentur Eccleſiæ valdè nociuæ propter imaginem hæreditariæ ſucceſſionis, quam præ ſe ferunt, vt dicitur in Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 7. de Reform. & ideò meritò prohibentur fieri, & ſi per Simoniam fiant, ſpecialiter puniuntur. *Conc. Trid.*

C Ex his intelligitur 1. materiam huius Simoniæ eſſe tantùm beneficia Eccleſiaſtica, quæ in Bullis vocantur, *Eccleſiæ, Monaſteria, & alia huiuſmodi Eccleſiaſtica beneficia.* Vt ſignificetur, omnia beneficia, cuiuſcunque ordinis ſint, ſimplicia, aut curata, maiora, aut minora, regularia, aut ſecularia ſub hac materia comprehendi. Dubitari verò poteſt de penſionibus, an poſſint eſſe materia huius Simoniæ. Videtur enim poſſe in eo caſu, in quo habens penſionem cum facultate illam transferendi in alium, id facit, confidendo, quòd fructus eius, vel partem eorum ſibi ſemper donabit. Hæc enim Simonia eſt, quia, vt ſuprà dixi, etiam pẽſio eſt materia Simoniæ, & ibi cum pacto illicito datur ſub
D confidentia, eſt ergo confidentialis. Dico tamen, non dici Simoniam confidentialem omnem illam, quæ per confidentiam illicitam fit, ſed illam, quæ ſpecialiter punitur in illis Bullis: & ſic aſſero, penſionem non eſſe materiã Simoniæ confidentialis: Tum quia in dictis Bullis non nominantur ſub hac materia in particulari penſiones, nec ſub generalibus verbis beneficiorum comprehenduntur, præſertim in materia odioſa. Tum etiã quia penſiones ex natura ſua non renunciantur in fauorẽ alterius, nec per collationem, aut canonicam inſtitutionẽ conferuntur, de quibus actionibus tantùm ibi ſermo eſt, quòd autem interdum ex priuilegio poſſit penſio transferri in alium, ſingulare eſt, & ex-
E traordinarium, & ad finem illarum legum parùm referebat, & ideò hæc materia non eſt ibi comprehenſa, neque illius habita eſt ratio. Vnde à fortiori conſtat, alias res, vel actiones ſpirituales non eſſe comprehenſas ſub hac materia, etiamſi poſſint ſub aliqua illicita, vel Simoniaca cõfidentia tribui, quia non cõtinentur in illis Iuribus. Denique hinc etiam obiter colligitur, quod ſuprà dicebam, hanc Simoniam, vt talis eſt, de Iure poſitiuo eſſe, quia ſolùm denominatur talis, quatenus per tales leges ſub talibus pœnis præhibita eſt, vt verò Simonia eſt, regulariter eſt contra commune Ius canonicum, quatenus prohibet omnia pacta in beneficialibus, etiam inter ſpiritualia, ſi autem confidentia extendatur ad commutationem ſpiritualis pro

4. Materia huius Simon. *An penſiones ſint materia huius Simoniæ.* *Reſoluitur negatiuè.* *Hæc Simonia ſpectat ad Ius poſitiuum.*

re merè temporali, erit contra diuinum Ius, vt conſtat.

5. *Quale pretium poſſit hic interuenire.* Secundò, intelligitur ex dictis, quale ſit quaſi pretium, quod in hac Simonia interuenire poteſt, & debet, vt talis ſit. Duplex enim tantùm eſſe poteſt. Vnum, & idem beneficium, quod renunciatur, vel confertur vt eidem renuncianti, vel conferenti, vel alteri reddendum, & quaſi reſtituendum. Aliud eſt fructus eiuſdem beneficij, vel penſio, ſeu pars eorum, eiſdem conferenda, quando enim de his confidentia interuenit, eſt propria Simonia confidentialis, ſi verò de aliis rebus etiam merè temporalibus, vel ſpiritualibus reddendis, vel renunciandis confidentia illicita interueniat, non erit Simonia confidentialis, etiamſi aliàs Simonia ſit. Ratio non eſt alia, niſi quia pœnæ illorum Iurium non imponuntur, niſi in hoc genere confidentiæ, & quaſi pretij, vnde licet aliquis renunciet in alium, beneficium ſuum, confidens illum daturum alteri tertio beneficium aliud, quod ipſe poſſidet, erit quædam Simoniaca permutatio reciproca, vel triangularis, non tamen erit confidentialis. Et differentiæ ratio videtur cõſiſtere in hoc, quòd Simonia cõfidentialis ſpecialiter prohibetur, propter renunciationes beneficiorum, vt veræ, integræ, ac perpetuæ ſint, ad euitandas infinitas fraudes, & imaginem ſucceſſionis hæreditariæ, quæ per illas introducebantur, quaſi tranſmittendo beneficium per vnum ad alios, vel cognatos, vel inhabiles, vel defraudando cameram Apoſtolicam, vel retinendo fructus beneficij in ſtatu inhabili ad ipſum beneficium, & ſimilia, quæ in dictis Bullis latè explicantur. Hæc autem incommoda non ſequuntur quando renunciatio beneficij verè, & integrè, ac perpetuò fit ſine confidentia, quæ circa ipſummet beneficium, vel fructus eius verſetur; & ideò confidentia aliarum rerum, vel donorum, ad hanc particularem Simoniam non ſpectat. Vnde *Nauarr.* obiter noto, rectè quidem dixiſſe Nauarr. d.c.23.n. 109. in fin. per Bullas Piorum non eſſe prohibitas, niſi confidentias illicitas, & Simoniacas: ſed potuiſſet etiam addere non omnes Simoniacas confidentias, ſed illas, quæ circa talem materiam, & ſub tali quaſi pretio fierent, vt ex puncto ſequenti patebit, etiam ex ſententia eiuſdem Nauarri.

6. *Dubium circa penſiones.* Sed circa penſionem, ſeu fructus, occurrit ſpeciale dubium, quia ſolet conſtitui differentia inter ipſum beneficium & penſionem: quod in beneficio ſufficit ad confidentialem Simoniam, quòd Ius recuperandi illud tibi, vel alteri reſerues. De penſione verò ſecùs cenſetur, nam ſi alteri reſerues, illo modo erit Simonia confidentialis, ſi verò tibi renuncianti, vel conferenti beneficium, ſoluenda ſit penſio, erit quidem Simonia, ſed non confidentialis. Differentia hæc fundatur in verbis Pij V. nam de beneficio dicit, *Eidem dimittenti, vel alteri*; de penſionibus verò ait, *alij, vel aliis concedantur.* Ex qua mutatione verborum colligi videtur, quòd ſi penſio ſoluenda ſit eidem dimittenti, non ſit Simonia confidentialis, ſed ſolùm quando alij, vel aliis deſignatur, quia verba legis rigoroſæ non ſunt extendenda, & quia non ſine cauſa facta eſt illa mutatio locutionis. Atque ita ſenſit Nauar. Conſ. 33. num. 4. & Conſ. 76. de Simonia, n. 6. quem ſequitur Vgolin. Tab. 1. c. 22. §. 1. n. 8. *Nauar. Vgolin.*

7. *Reſolutio.* Nihilominùs contrarium cenſeo verum. Primò, quia vt idem Nauarrus docet in Man. d. cap. 23. num. 119. Pius V. de eadem omninò confidentia diſponit, de qua Pius IV. vt tàm ex prooemio, quàm ex contextu colligitur, non ergo coarctat illam; at Pius IV. loquitur de clarè penſionibus

A eidem reſeruatis, ibi: *Ac ſibi penſiones annuas, ac fructus, &c.* Secundò quia Pius V. poſt illa verba ſic habet, *Siue vt de eo prouiſus fructus illius, vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis, vel cedentis aut alterius relinquat, & remittat, ſeu penſionem illi, vel illis, quem, vel quos idem collator, aut cedens, vel alius, &c. iuſſerit.* Tertiò quia priora verba, *alij, vel aliis*, non debent intelligi reſpectu conferentis vel renunciantis, ſed reſpectu accipientis beneficium cum confidentiali onere ſoluendi penſionem alij, vel aliis; renuncians autem etiam eſt alius ab accipiente beneficium; ergo etiam comprehenditur ſub illo relatiuo, imò ſingulare videtur pro illo poſitum, & plurale pro aliis. Et ita in re non eſt mutatio in ſermone, ſed ne repeterentur illa verba longiora, *Eidem dimittenti, vel alteri*, breuiùs dictum eſt; *alij, vel aliis.* Aſſumptum conſtat ex contextu: B ſic enim habet. *Statuimus, vt ſiquis quacunque auctoritate, &c. Ex reſignatione, vel ceſſione cuiuſcunque perſonæ, &c. receperit, vt illa, &c. vel eorum fructus, aut pars alij, vel aliis.* Loquitur ergo de accipiente, & aliis ab ipſo; renunciantem autem eſſe alium nemo negabit.

Quartò, quia nulla probabilis ratio reddi poteſt alterius diſpoſitionis, aut veritatis maximè cùm frequentiùs ſit facere reſeruationem fructuũ confidentialem pro ipſiſmet reſignantibus, quàm aliis; & ideò magis pernicioſum ſit illud tolerare. Sed ait Nauarrus, quòd *Dare, vel promittere eidem renuncianti fructus, aut penſionem arguit Simoniam, ſed non confidentiam, ſicut dare, vel promittere fructus alij,* C *vel aliis. Quia hoc arguit; quòd reſignans confidit reſignatario, & conuenit cum eo, vt daret illis.* Hoc autem non video, qua ratione dictum ſit. Cur enim dare, vel permittere alteri, arguit, quòd reſignans conuenit cum reſignatario, vt daret illi, & ſi det ipſi reſignanti, non arguit, quòd ipſemet conuenit cum reſignatario, vel daret ſibi? Profecto non video, nec etiam video, cur in hoc poſteriori caſu magis indicet Simoniam, quàm confidentiam, imò non video, quomodo poſſit arguere Simoniam, niſi arguat confidentiam. Niſi forte ſenſus prioris partis ſit, quòd non arguit Simoniam illa lege prohibitam, & hoc eſt petere principium, ſtando in D ratione, nam ex verbis legis oſtenſum eſt, id non colligi. Et ita idem Nauar. Conſtitut. 78. fatetur ex ſimili ſolutione penſionis facta idem cedenti, præſumi talem confidentiam, & ibidem, & conſtitutio. 75. docet, contineri ſub prohibitione Pij V. Et licet in ſcholio dicatur, varietatem hanc in reſolutione Nauarri ortam fuiſſe ex varia lectione verborum Pij V. Nihilominùs hæc poſterior reſolutio mihi verior videtur, etiam ſtantibus verbis, prout nunc leguntur. Et hoc intelligo in rigore illius Iuris; ſi autem conſuetudine aliud receptum eſt (vt ferunt, mihi enim non conſtat) potuit con- E tra humanam legem præualere, vel ita illam interpretari.

Tertiò, intelligitur ex dictis, in quibus actionibus hæc confidentia committi poſſit, nimirum in renunciationibus, & prouiſionibus beneficiorum factis, & in acceptionibus beneficiorum, quæ per illas dantur cum aliquo pacto, tacito, vel expreſſo, quod illam confidentiam includat. Primum patet ex eiſdem Iuribus, nam de his tantùm actionibus loquuntur, & ſub prouiſionibus numerant præſentationes, & collationes, & ſimiles actiones, & addunt verba vniuerſalia, quæ omnes alias comprehendunt. Quòd verò pactum requiratur, ex generali ratione Simoniæ ſupponitur, quia ibi (vt Nauar. notauit, ex verbis Pij IV. conſtat) non fit noua

noua probatio, ſed antiqua qualificatur, vt ſic dixerim: antea verò in tantum erat in hoc aliqua prohibitio, inquantum omnis pactio, modus, & conditio in hac materia prohibita erat, & ita etiam expreſſit Pius V. in verbis ſtatim referendis.

10. *Dubium ſuboritur.* Dubitari verò poteſt, An ſimilis confidentia commiſſa in permutationibus beneficiorum, conſtituat Simoniam confidentialem. Videtur enim committi, quia Pontifices loquuntur verbis valdè generalibus: *De beneficiis in ſuum fauorem reſignatis, ceſſis, vel aliàs dimiſſis.* Sed in permutatione includitur duplex renunciatio in fauorem permutantium, & poſſunt eodem modo paciſci de diſſoluenda iterùm permutatione, & regrediendi ad priora beneficia, ſi hæc, vel illa occaſio occurrat, vel de reſignandis iterùm beneficiis in fauorem nepotum, vel aliorum, vel de reſeruandis fructibus, aut parte eorum, ſibi, vel aliis; ergo & verba illorum Decretorum propriè cadunt in talem confidentiam, & in ea reperitur eadem ratio prohibitionis, & punitionis.

11. *Soluitur dubium.* Nihilomnus probabilius iudico non comprehendi. Quia lex eſt pœnalis, & non eſt extendenda, in illa autem tota, nulla fit mentio de permutationibus, ſed Pius IV. ſemper loquitur de accipientibus beneficia ſub huiuſmodi cõfidentia à collatoribus, vel renunciantibus, & Pius V. expreſsè loquitur *de accipientibus ex reſignatione, vel ceſſione, &c.* aut, *Si Ordinarius, vel alius collator contulerit, vel conferat beneficium quouis modo vacans, ea conditione tacita, vel expreſſa, &c.* Nomine autem *reſignationis*, aut *ceſſionis*, nõ intelligitur permutatio iuxta communem modum loquendi Iurium, & Iuriſtarum, quia licet in permutatione reſignentur beneficia, non tamen ſimpliciter, ſed per aliud genus contractus. Et præterea illæ reſignationes ſimplices in fauorem tertij, multò magis odioſæ ſunt, vt ex ſuprà dictis patet, incommoda etiam, quę ex his confidentiis ſequuntur, & mouerunt prædictos Pontifices, non ita habent locum in permutationibus, ſicut in aliis reſignationibus, & ceſſionibus beneficiorũ, & ideò non eſt illa prohibitio extendẽda. Quod etiam ſenſit Nauar. conſ. 77. de Simon. Hoc autem intelligo quoad permutantes inter ſe, ſi per aliquam conuentionem ſimilis confidentiæ delinqueant, quia nõ credo incurrere in illos Canones: & hoc modo dico non committere confidentialẽ Simoniam, ſed communem. Secùs verò cenſeo de Epiſcopo, ſeu collatore talium beneficiornm: nam ſi ille cum aliquo ex permutantibus, vel cum vtroque conueniret ſub confidentia, de fructibus, vel parte eorum ſibi, vel alteri reddenda, propter admiſſam permutationem, vel collationem factam, crediderim, committi Simoniam confidentialem, quia verba Pij V. quoad collatores, ſunt valdè vniuerſalia de beneficiis quouis modo vacantibus, eorúmque collatione, per permutationem autem reuera vacant beneficia, & conferuntnr de nouo, ergo etiam illa collatio ibi comprehenditur.

12. *Simonia confidẽtialis nõ facit quartum membrum in generali Simonia.* Quartò, intelligitur ex dictis propter hanc veluti ſpeciem Simoniæ (ſic enim illam appellat Pius IV.) non augeri trimembrem diuiſionem ſuprà poſitam, ſed omnes illos tres modos Simoniæ hîc poſſe reperiri, & ita illam eſſe generalem diuiſionem, quæ in ſingulis ſpeciebus, ſeu materiis Simoniæ inueniri poteſt. Declaratur autem breuiter in præſenti: quia ſi nulla pactio tacita, vel expreſſa intercedat exteriùs inter reſignantem, & reſignatarium, vel collatorem; interiùs verò ſit praua intentio, poterit committi Simonia tantùm mentalis in hac ſpecie. Vt autem intentio ſit praua in hac ſpecie non eſt ſatis, quod reſignans ſperet, reſignatarium fore gratum ſubueniendo conſanguineis reſignantis, vel per partem fructuum, vel per beneficium; nam ſi hoc tantùm intercedat, & ſperet vt beneficium gratuitum, & ſine obligatione, quam intendat imponere, vel nullum erit peccatum ſi intentio ſit de re per ſe nõ mala, vel ſi ſit de re iniuſta, vt de dando beneficio indigno, erit aliàs illicita, non tamen Simoniaca, nec in illis Iuribus comprehenſa, vt benè Nauarrus dicto capite vigeſimo tertio notaui, & ſequitur Vgolinus ſuprà. Et eſt clarum ex generali regula Simoniæ ſuprà declarata, quæ quoad hanc partem non extenditur in illis Bullis, quia tantum prohibent aliàs illicita, & Simoniaca, vt cum Nauarro etiam diximus. Tunc ergo erit mentalis talis Simonia quãdo confidentia interna fuerit cum intentione imponendi alteri obligationem, & quòd ipſe illam intelligat ex vi beneficij in eum collati abſque exteriori ſignificatione. Hæc tamen non dicetur propriè confidentialis Simonia, quia non damnatur ſpecialiter, nec punitur in prædictis Bullis. Erit autem conuentionalis tantùm hæc Simonia, quando pactum confidentiæ expreſſum, vel tacitum exterius eſt ſufficienter ſignificatum, nondum verò executio facta eſt. Hoc per ſe conſtat, & ſumitur ex Nauar. conſ. 13. & 32. de Sim. Realis autem erit hæc Simonia, quando pactum expreſſum, vel tacitum fuerit ex vtraque parte completum; ſi verò ſolùm cœptum fuerit compleri, quia nimirum iam renunciatió beneficij facta eſt, & beneficium in confidentiam receptum, nondum verò effectus confidentiæ ad executionem peruenit, tunc eadem quæſtio eſt in hac Simonia, quæ in aliis, An conuentionalis tantùm, vel realis, aut ſemirealis dicenda ſit. *Nauar. Vgolin.* *Nauar.*

Verumtamen hoc eſt ſingulare in hac Simonia. vt in ordine ad eius pœnas nihil referat hęc diſsẽſio. Et ideò breuiter hîc annotabimus eius pœnas, vt poſſimus poſteà generaliter loqui, & ad hanc Simoniam, vel exceptionem non ampliùs reuerti. Igitur Pius IV. quoad Epiſcopos, & omnes Superiores Prælatos pœnam interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ poſuit; quoad inferiores verò, pœnam ponit excommunicationis latæ ſentẽtiæ Pontifici reſeruatam. Secundò reſignationem, & collationem beneficij, in quo commiſſa eſt talis Simonia, annullat, & inhabilitatem inducit ad idem beneficium, & ad omnia inde ſecuta. Tertiò priuat omnibus beneficiis, & penſionibus anteà obtentis, & inhabilitatem inducit ad quæcumque alia obtinenda. Quartò, talia beneficia, in quibus hæc Simonia committitur, reſeruantur Sedi Apoſtolicę, ita vt ab inferioribus validè conferri non poſſint, & ſimiliter fructus eorum malè percepti Cameræ Apoſtolicæ applicantur. Circa quas pœnas nihil ſpecialiter occurrit annotandum; nam omnes incurruntur ipſo facto, & eodem modo, quantum apparet, ex rigore verborum: nihilominùs tamen pœna priuationis beneficiorum priùs legitimè obtentorum non cẽſetur ita incurri ipſo facto, vt teneatur quis ſe ipſum ſpoliare ſuis beneficiis, donec condemnetur, ſaltem per ſententiam declaratoriã criminis, nam iuxta regulam generalem, & communiter receptam quando aliquis per pœnam priuatur re ſua, non obligatur ad executionem ante ſententiam, aliæ verò pœnæ cenſurarum, aut inhabilitatum ſtatim incipiunt habere effectum ſuum. Nam licet idem fortaſſe ſit verbum legis dicentis *ipſo Iure*, vel *ipſo facto*, accommodatur pœnæ ſecundùm capacitatem eius. 13. *Pœnas Simoniæ confidentialis.*

14. Ad incurrendum has pœnas non opus eſt Simonia vtrinque completa. *Nauar.*

In hac ergo Simonia certum eſt, ad incurrendas has pœnas non eſſe neceſſarium, Simoniam eſſe ex vtraque parte completam,ſed eo ipſo quòd beneficium ab vno eſt datum, & ab alio receptum in confidentiam, ab vtroque incurri prædictas pœnas. Et hoc ſenſu dixit Nauarrus dicto capite 23. num. 110. ver. *Secundo nota.* Simoniam conuentionalem confidentiæ, eſſe peiorem (vtique quoad pœnas) quàm omnem aliam, & ideò dixi, in hac Simonia parùm referre illam ſic inchoatã quoad executionem vocare realem, vel conuentionalem. Et fortaſſe meliùs vocabitur realis, ne quis putet, per hanc Simoniam confidentialem, & purè conuentionalem pænas incurri, quod verum non eſt, quia nullibi declaratum eſt, imò ex Bulla colligitur neceſſarium eſſe,vt beneficium ſit in confidentiam acceptum; oportet ergo, vt ſit aliquo modo realis.Nec mirandum eſt, Simoniam hanc, licet fortaſſe non ſit omnium grauiſſima, nihilominùs grauioribus pœnis, & modo magis rigoroſo,latis affici; nam id fieri potuit, vel propter maiorem corruptelam in hoc genere Simoniæ,vel quia latentiori modo committitur,& ideò difficiliùs poteſt per iudices puniri.Et hoc eſt animaduertendum, ne ex his quæ ſunt ſingularia in hac Simonia ſumantur argumenta ad alia,quæ per alias leges, vel generales, vel proprias regulanda ſunt, vt poſteà videbimus.

15. Nauarrus explicatur.

Ex quibus tandem colligo, quomodo accipiendum ſit,quod Nauarrus d.n.10.§.*Adde nouem*, circa hanc Simoniam adiungit,ſcilicet, *quod mediator confidentiæ vetitæ à præfatis Piis ipſo facto eſt excõmunicatus.* Hæc enim extenſio non habetur in prædictis Bullis,neque ex vi illarum fieri poſſet.Non eſt ergo illa excommunicatio lata à Pio IV. Oportet ergo, vt intelligatur de excommunicatione lata à Paulo II.in Extrauag.2.de Sim. Vbi excommunicat mediatores Simoniæ in beneficio; quia ergo Simonia confidentialiter prohibita à Pio,Simonia eſt beneficialis, ideò mediator eius contra legem Pauli delinquit, eiúſque excommunicationem incurrit,ita enim colligit expreſsè Nauar.In qua collectione ſupponit, Simoniam, quæ talis eſt,ſolum ex prohibitione Eccleſiæ, ſi ſit circa beneficium, ſufficere ad cenſurã illius Extrauagantis incurrendam,quod non omnes admittunt,ego autẽ verum eſſe exiſtimo, vt infrà tractabo:& ita etiam veram eſſe cenſeo hanc ſententiam Nauarri. Aduerto tamen,illam cenſuram Pauli non incurri,niſi per Simoniam realem vtrinque completam, & ideò mediatores in confidentiali etiam, non incurrent illam,donec confidentia vtrinque compleatur, quia vt dixi, non puniuntur per leges Piorum, ſed per legem Pauli,& in illa non ſunt peioris cõditionis mediatores, quàm contrahentes, vt per ſe conſtat.

CAPVT XLIV.

An ſufficiat ad mentalem Simoniam principaliter intendere temporale, medio ſpirituali, vel quæ intentio neceſſaria ſit?

1. EXplicata trimembri diuiſione, eiúſque ſufficientia, de ſingulis membris aliqua dicenda ſunt,quibus,& illa magis explicentur,& nonnullę graues quæſtiones expediantur. Circa mentalem ergo, quoniam præcipuè in actu interiori cõſiſtit, vt imperante aliquem exteriorem, oportet exponere, quodnam internum propoſitum requiratur ad hanc Simoniam, & quod obiectum habeat, & maximè declarare neceſſe eſt, ſub qua ratione debeat in illud tendere, vt propoſitum Simoniacum ſit, ac ſubinde Simoniam mentalem contineat. Nam incipiendo à materiali obiecto, clarum eſt, debere eſſe donationem aliquam rei ſpiritualis,vel operationem ſpiritualem cum aliqua habitudine ad acquirendam aliquam rem temporalem, mediante illa, vel è conuerſo largitionem aliquam temporalem vt relatam ad aliquid ſpirituale obtinendum. Loquor autem ſemper de ſpirituali, & temporali, vel ſecundùm naturam rei in Simonia contra Ius diuinum,vel ſecundùm æſtimationem, & prohibitionem Eccleſiæ in Simonia contra Ius humanum. Sic ergò conſtat,neceſſarium eſſe vt in obiecto Simoniæ mentalis, illa duo intercedant cum aliqua habitudine inter ſe,quoniam aliàs non intercederet ibi materia Simoniæ,vt ex dictis manifeſtum eſt.Ex quo etiam colligitur, neceſſariam eſſe intentionẽ accipiendi ſpirituale, medio temporali;vel è conuerſo,quia verò talis intentio non ſemper ſufficit ad Simoniam, vt ex dictis in capit. 30. conſtare poteſt,& ex dicendis clariùs fiet,ideò explicandum proponimus, qualis debeat eſſe hæc intentio, vel qualis habitudo intenta inter illas duas res, vt mentalis Simonia committatur. Dubiũ mentalis Simõ.

2. In quo conſiſtat mẽtalis Simonia.

Ratio autem dubitandi eſt, qui ſæpiſſimè legimus apud auctores tam Theologos, quàm Canoniſtas,Simoniam mentalem committi, quoties per ſpiritualem actionem, vel dationem principaliter intenditur acquiſitio alicuius commodi temporalis, vel è conuerſo, quando temporale datur principali intentione ad acquirendum aliquid ſpirituale,mediãte illo.Ita tenet Gloſſa in capite vnico de Cler. non reſiden. in 6. ver. *Receperit*,& loquitur in particulari de Canonicis, qui principali intentione ad Chorum eunt propter diſtributionẽ, & idem eſt de quocunque recitante officium, vel dicente Miſſam, principali intentione propter ſtipendium. Sumpſit illam opinionem Gloſſa, & Hoſtienſ.in c. *Olim*, de verborum ſignificat. num. 2. & eam ſecuti ſunt alij Canoniſtæ in cap. *Suam*, de Simonia.Vbi Panormitanus,Felinus,& reliqui, & etiam Gloſſa in cap.*Cùm eſſent*, eodem, loquens de illo, qui ſeruit Epiſcopo, vel gerit negotium temporale alterius intendens principaliter aliquid ſpirituale. Item Gloſſa in capit. *Cùm ad noſtram* de electión.ver. *Nullam ſpem*,agẽs de illo,qui fit Monachus principali intentione ſperans Abbatiam. Item Panormitanus in cap. *Significatum*, de Præbend. in cap. *Ex parte* 1.de Officiis delegatorum. & in cap. *Conſuluiſti*,de celebratione Miſſarum. Et eam declarat, & ſequitur Nauarrus in cap.*Fratres*, de pœnit.diſtinct.5.num.56.& Couar.lib.1.Varro cap. 20. num.2.& 5.Non explicarunt tamen priores Canoniſtæ,quid intelligerent per intentionem principalem. Nauarrus autem in citato loco breuiter dicit, non eſſe principalem finem omnem illum,ſine quo non eſſet homo aliquid facturus,ſed ilum, qui apud aliquem eſt præcipuus, & in maiori æſtimatione. In hac autem principalitate, & maiori æſtimatione explicanda, multùm laborauit in Comment.de Orat.cap.ſeu notab.6.num.12. & ſequentibus. & in cap. *Inter verba*,concluſ. 5. præſertim à num.22.& in Comment.de finib.human. actio.num.7.& in Man.cap. 19.num.10.& cap. 23. n. 100. quæ hic neceſſaria nobis non ſunt: ex illis tamen colligo duo,quæ ad rem præſentẽ referunt. Vnum eſt ad Simoniam mentalem non ſufficere, vt temporale ſit ita intentum,quòd ſine illo ſpirituale non fieret, aut non daretur, quod mihi eſt certiſſimum,& à fortiori patebit ex dicendis.Et ex vſu eſt manifeſtum; alioqui omnes Canonici, & benefi- *Gloſſa.* *Hoſtienſ.* *Nauar.* *Couar.* Duo notanda.

beneficiati eſſent Simoniaci: nam ita intendũt ſtipendium, eundo ad Chorum, quòd niſi haberent emolumentum temporale, reuera non irent. Aliud eſt ſufficere ad Simoniam, quod tẽporale ſit principaliter intentum, propter ſpirituale tanquam finis principalis.

3. *D.Thom. Caiet.* Ex Theologis videtur docuiſſe eandem ſententiam D. Th. Quodlib. 8. art. 11. Et clarius Caiet. in Sum. §. *Circa tertium caput.* Vbi Simoniam mentalem committi dicit, *quandocunque quis intendit pro ſpiritualibus temporalia habere, aut è contrario, ita vt ly pro, pretium denotet, & ſimiliter quandocũque principalis intentio ad temporale habendũ ex collatione ſpiritualis, aut è contrario tendit.* Vbi illos duos modos intẽtionis ponit tanquam diſtinctos, vnum intendẽdi pretium, alium intendendi finem principalem. Eandem ſententiam tenet expreſsè Maior 4. diſt. 15. q. 29. ad 5. & diſtinct. 25. q. 2. ad 2. Indicat Durand. 4. diſtin. 25. q. 4. num. 7. in fine, cum enim dixiſſet, Simoniam committi dando ſpirituale habendo reſpectum ad temporalia, ſubdit. *Habetur autem reſpectus ad hoc quãdo ſine his non eſſet alias collaturus,* (quod valdè rigoroſum eſt.) Significat etiã Bonauent. art. 1. quæſt. 2. ad argum. licet ſolùm dicat, intendere principaliter temporalem, non eſſe iuſtitiam, ſed malitiam, & auaritiam, Alenſ. 4. p. memb. 3. art. 2. Altiſſiod. 3. p. tract. 27. c. 2. quæſt. 2. tenet Adrian. dicto Quodlib. 9. art. 2. ad fin. Anton. d. cap. 5. §. 17. Cordub. lib. 1. q. 31. art. 1. in fin. Fauet Gerſon. tract. de intent. ac fin. action. regul. 3. & 7. Alphab. 30. Et Summiſtæ frequenter videntur eodem modo loqui. Fundamentum eſſe poteſt, quia is qui principaliter intendit temporale obtinere per ſpirituale, intendit commutare vnum pro alio, ſed hoc eſt Simoniacum, ergo intentio illa Simoniaca eſt, ac ſubinde ad Simoniam mentalem ſufficiens. Confirmatur, quia pretium eſt finis principalis venditionis, ſeu venditoris in tali actione, quia per illam maximè intendit acquiſitionem pretij, propter hoc enim dat rem, quam vendit: ergo ſimiliter, qui facit opus ſpirituale propter captandũ lucrum proximè, & principaliter, neceſſe eſt, vt intendat temporale commodum tanquam pretium ſui operis, quia non poteſt aliter ratio pretij declarari. Et idem argumentum poteſt è contrario fieri, ſi temporale detur ſolo animo comparandi ſpirituale immediatè, nam illa intentio reſoluitur in voluntatem emẽdi rem ſpiritualem per temporale pretium. Fauent denique huic ſententiæ cap. *Tua nos.* c. *Non ſatis,* de Simon. c. *Quam pio,* 1. quæſt. 2. cum ſimilibus.

4. Explicatur magis obiectum mẽtalis Simoniæ. Sed hæc ſententia, vt notauit Sot. ſi non rectè explicetur, poteſt ſcrupulos iniicere, & ideò oportet diſtinctius explicare proprium obiectum, & rationem Simoniæ mentalis. Oportet ergo cauere, ne confundatur ratio pretij, & ratio finis principalis, quamuis enim hæ duæ rationes poſſint interdum in eadem actione, ſeu propoſito coniungi quia vendens rem, poteſt per ſuam venditionem principaliter intendere pretium, non tamen conuertuntur, imò poſſunt ad inuicem ſeparari. Quod patet primò exemplis, nam qui ſumit potionem amaram principaliter propter ſanitatem, non dicetur reſpicere ſanitatem, vt pretium ſumptionis, licet illam reſpiciat vt finem proximum primum principalem. Item qui operatur aliquid propter honorem, vt principalem finem ſuæ intentionis, non reſpicit honorem vt pretium, ſed vt præmium altioris ordinis, & vt finem accommodatum tali medio. Item, qui eleemoſynam petit, habet pro fine principali ſuæ petitionis, & proximo, pecu-

Diſcrimen inter finem, & pretium.

A niam, quam ſe parat accipere, vt conſtat, & tamen non intuetur illam, vt pretiũ ſuæ actionis, vt videtur etiam per ſe notum. E contrario verò is, qui vẽdit rem aliquam licet habeat reſpectum ad pretiũ, vt pretium, ſine quo ſuam rem nõ daret, nihilominùs poteſt non vendere rem propter pretium tanquam propter finem principalem, ſed ex charitate, vt ſiquis vendat triticum indigenti, & tempore famis, principaliter vt illius neceſſitati ſubueniat illo modo, & ſeruando ſe indemnẽ. Poteſt hoc optimè declarari in præmio, & merito, nam meritum eſt quaſi præmium præmij, & ſeruat cũ illo habitudinem rei ad rem, ſicut pretium ad merces, & nihilominùs neceſſe non eſt, vt Deus, qui dat præmium propter meritũ, & nõ aliàs intendat, vt finem principalem B ipſum meritum, ſed gloriam ſuam, imò etiam loquendo de fine, quem poteſt Deus proximè ex ſe intendere, principaliùs intendit in eo opere beatitudinem, & bonum hominis recipientis præmium, quàm meritum eius. Sicut ergo ibi eſt lõgè diuerſa habitudo meriti, & finis, ita hîc habitudo pretij, & principalis finis.

Vnde vlteriùs declaratur ratione hæc diuerſitas, 5.
nam finis dicit tantum reſpectum ad appetitum, & ad media: ad appetitum, vt bonum propter ſe expetendum, ſi propriè finis ſit: ad media, vt bonum, propter quod alia appetuntur, vt ex philoſophia cõſtat. Hic autem finis poteſt dici principalis multis C modis. Primò ſimpliciter, & in omni genere: & hoc modo ſolus finis vltimus eſt principalis: & de illo videtur loqui Mai. locis cit. vnde, vt talis finis ſit honeſtus, debet eſſe ſolus Deus, nã amare creaturam vt finem vltimum, turpiſſimum eſt. Cẽſetur autem amari vt finis vltimus, quãdo propter creatum finem Deus deſeritur, peccãdo mortaliter: vel quando homo eſt in tali animi præparatione ex vi amoris creaturæ. Aliter verò poteſt finis principalis eſſe tantùm proximus, & hic interdũ poteſt eſſe principalis finis reſpectu operis, & non reſpectu operantis, quia licet opus natura ſua tendat proximè, ac præcipuè in talem finem, operans nihilominùs ab illo nõ mouetur. Vt docere de ſe habet pro D fine præcipuo illuminare auditorem, docens autem poteſt non inde moueri, ſed ex ſuo cõmodo honoris, vel lucri. Vnde fit etiam è contrario vt aliquãdo finis ſit principalis operantis, & non operis, vt eiſdem exemplis conſtat. Et ratio eſt, quia finis operis eſt intrinſecus, & quaſi cõnaturalis: finis verò operãtis variari poteſt ad arbitrium eius: vterq; autem finis principalis, iſto modo poteſt eſſe ſubordinatus vltimo fini, vel ex ſe, ſi nõ habeat repugnãtiam cum illo, vel ex intentione operantis, qui poteſt etiam reſpectum hunc intendere, quia de ſe nõ repugnant, cum poſſint duæ cauſæ eiuſdem generis eſſe principales reſpectu eiuſdem effectus, vna vt proxima, alia vt vniuerſalis, ſeu prima.

Denique etiam ex parte operantis contingit mul- 6.
E tis modis aliquem eſſe finem proximum principalem reſpectu intentionis eius. Primò totaliter, quia ſolus ille immediatè propter ſe appetitur, & alia appetuntur propter ipſum, vt eſt ſanitas reſpectu totius curationis, vel eſſe poteſt ſcientia reſpectu totius laboris in ſtudio, & ſic de aliis, Secundò principaliter ex æquo, vt ſi quis comedendo, æquè delectationem, & vitæ conſeruationem intendat, vel dando eleemoſynam æquè intendat ſubleuare miſeriã pauperis, & ſatisfacere Deo pro peccato. Tertiò poteſt etiam eſſe partialiter, non tamen ex æquo, partialiter quidem, quia finis proximè intẽtus non eſt talis res ſola, ſed ſimul cum alia etiam propter ſe intenta, & per tale mediũ, non tamẽ ex æquo,

æquo, quia vna magis amatur, & deſideratur per A tale medium, quæ ſine dubio benè dici poteſt principalis finis comparatiuè, ſeu intenſiuè reſpectu alterius boni intenti. Simpliciter verò, & abſolutè nō eſt principalis; nam principalior finis eſt ipſum totum, ſeu aggregatum ex vtroque fine, qui dici poteſt adæquatus. Omnibus autem his modis finis principalis de ſe abſtrahit à ratione pretij, etiamſi res ipſa, quæ intenditur vt finis, ſit temporalis, & intenta per actionem temporalem, vel ſpiritualem, vt exemplis declaratum eſt, & ampliùs conſtabit ex dicendis.

7. *Pretium nō ſemper intēditur propter ſe.* At verò ratio pretij in primis non poſtulat, vt intendatur tanquam bonum propter ſe amabile, imò ſi honeſtè intendatur non debet ita intendi, B quia potiſſima ratio pretij in pecunia inuenitur, quæ non debet propter ſe intendi, ſed potiùs vt inſtrumentum vtile ad alia bona. Deinde, non eſt de ratione pretij, vt aliquid propter ipſum intendatur tanquam propter finem principalem, quia licet in commutatione rei pro pretio, neceſſariò pretium intendatur vt habens æquiualentiam cum tali re, & vt dandum loco illius, tamen hoc totum poteſt eſſe materialiter volitum, & non vt principalis finis; ſicut in exemplo vēditionis tritici ſuprà declaratum eſt. Et in mutuò honeſtiſſimè facto intelligi etiam poteſt, nam qui mutuat, intendit reuera, iterum recuperare rem, quam mutuat; illa verò recuperatio, ſeu pecunia recuperāda, non poteſt dici finis principalis mutuādi, ſed hic poteſt eſſe ratio miſericordiæ, vel amicitiæ, vel alia ſimilis. Igitur ratio pretij C non eſt cum ratione finis confundenda. Sed ratio pretij (illam explicando accommodatè ad præſentem materiam) conſiſtit in hoc, quod res temporalis detur pro re ſpirituali in commutationem, &

Ratio pretij in quo conſiſtat ad Simoniam. permutationem eius cum habitudine rei ad rem, quam iuſtitia commutatiua reſpicit: & conſequenter inoluit hæc ratio pretij, vt per illud ſoluatur obligatio orta ex re accepta, vel ex opere præſtito, reſpiciendo ad valorem, & æſtimationem eius, vel è conuerſo vt per datum pretium oriatur in alio obligatio dandi rem, vel opus ſpirituale ſub proportionali habitudine rei, vel operis ſufficienter æſtimati, & recompenſati propter tale pretium. Hęc deſcriptio ſufficienter conſtare poteſt; tum ex ipſa D verborum declaratione, & vſu communi tam Iurium, & Legum, quæ de pretio loquuntur, quam omnium vendentium, & ementium: tum etiam ex dictis ſuprà capit. 36. vbi hanc ipſam rem latius declarauimus abſolutè, nunc verò neceſſarium fuit, illam reſumere ad conferendam illam cum ratione finis propter explicandam communem illam Auctorum locutionem.

8. *1. Cōcluſio.* Dico ergo primò, ſimonia mentalis externa cōſtituitur per internam voluntatem, & propoſitum dandi rem temporalem, vt pretiū rei ſpiritualis, & tanquam ex contractu oneroſo, & inducente obligationem cum opere ſubſecuto, accipiendi videlicet eodem animo rem ſpiritualem pro temporali, E ſiue res temporalis intendatur vt finis principalis operantis, ſiue non. Hanc aſſertionem ſumo ex *Victor. Valent. Soto.* Vict. d. Relect. nu. 33. & 34. & latè illam probat Valentia, & diſtinctiùs quàm cæteri, explicuit Sot. li. 9. de Iuſt. q. 2. art. 2. §. *Poſtremum dubium.* Vnde ob eandem cauſam q. 8. art. 1. volens præſcribere regulam ad mentalem Simoniam declarandam, ſic inquit. *Lubrica fallaxq; eſt illa regula, quod principaliter intendatur pretium, aut minùs principaliter, ſed eſt philoſophico more, ex obiecto res perpendenda. Nimirum vt illa præciſè Simonia mentalis cenſeatur, cuius obiectū eſt Simonia realis, ſcilicet intentio dandi, recipiendíve ſpirituale quid pro pretio temporali.* In quibus verbis, quod dicit de Simonia reali, ſano modo intelligendum eſt; nam Simonia realis, vt pactum, vel cōuentionem ordinariè ſupponit, non eſt de ratione Simoniæ mentalis, etiam tanquam obiectum eius; nam qui mentaliter Simoniacus eſt, nō intendit facere pactum, ſed intendit dare, & accipere eo modo, quo ſolet fieri per pactum & ſub eadem habitudine: & in hoc ſenſu dicitur habere Simoniam realem pro obiecto. Dices; Qui fieri poteſt, vt nullo *Obiectio.* interueniente inter partes exteriori pacto, nec conuentione expreſſa, vel tacita habeat quis intentionem dandi, vel accipiendi ſub eadem habitudine pretij, vel obligationis, cum hæc quaſi eſſentialiter à pacto pendeat? Reſpondeo, licet obligatio perſo- *Soluitur obiectio.* nalis pendeat ex pacto, tamen interdū cogitari, aut æſtimari poſſe tanquam ortum ex re ipſa: & ita poſſe intendere aliquem ab alio accipere rem ſpiritualem tanquam debitam ſibi ratione rei, vel obſequij temporalis à ſe exhibiti, & ita poſſe intēdere vnum accipere pro alio, & in compenſationem eius, & ita poſſe intendere vt pretium, ſeu vt rem pretio emptam, & ratione illius debitam, etiam ſi pactum non præceſſerit. Vel etiam poteſt contingere vt licet inter dantem, & accipientem rem temporalem nulla pactio exteriùs ſignificetur, vnus de alio credat, vel ſuſpicetur dare vnam rem pro alia compenſando illam, & pro illa ſatisfaciendo, & ita alter etiam viciſſim velit, & intendat eodem modo accipere ſpirituale pro temporali: his ergo modis poteſt talis intētio concipi, & ex vi illius exterior datio, vel acceptio imperari.

Suppoſita ergo tali intentione; facilè probatur 9. concluſio poſita; nam quòd illa ſufficiat ad Simo- *Probatur concluſio.* niam mentalem, omnes fatentur, expreſsè D. Tho- *D.Thom.* mas in dicto quolibet. & Syluester eum ſequens, *Syluest.* verbo, *Simonia*, quæſtione 9. Anton. ſuprà, Caieta- *Anton.* nus, & omnes. Et probatur, quia illo modo Simo- *Caiet.* niæ prauitas eſt animo concepta, & interna, ergo eſt Simoniaca mentalis. Conſequentia clara eſt & antecedens patet, quia prauitas Simoniæ exterioris, conſiſtit in commutatione rei ſpiritualis pro pretio temporali, hoc autem eſt obiectum talis intentionis, ergo. Et hinc vlteriùs facilè probatur, hunc modum intentionis eſſe quaſi formale conſtitutiuum Simoniæ mentalis, quæ externa ſit, quando ex tali intentione, & propoſito imperatur externa datio, & receptio, at ſubinde talem intentionem neceſſarium eſſe ad Simoniam mentalem, quia Simonia mentalis, quoad internam malitiam, & veram rationem peccati, eiuſdem ſpeciei eſt coram Deo cum Simonia reali: ergo debet habere idem obiectum, in quo fundatur malitia Simoniæ, ſed tota ratio prauitatis in obiecto Simoniæ eſt, quòd res ſpiritualis pro temporali pretio datur, ergo intentio pretij eſt de neceſſitate Simoniæ mentalis. 10.

Vnde tandem probatur vltima pars, quia ad ra- *Non eſt de* tionem pretij, per accidens eſt ratio finis princi- *ratione Simoniæ vt* palis, aut ſecundarij, ſeu acceſſorij quoad inten- *pretiū principaliter in-* tionem operantis. Nam licet is qui ſpiritualiter mi- *tendatur.* niſtrat, non intenderet temporalem mercedem vt principalem finem, ſed vt ſecundarium, vel (vt alij aiunt) vt cauſam tantùm impulſiuam, ſeu excitatiuam, nihilominùs ſi intenderet vt pretium, eſſet Simoniacus, quia quacumque ratione intendatur id, quod malum eſt, ſufficit ad contrahendam in mente malitiam ex tali obiecto. Nec repugnant illa duo, ſcilicet intendi vt pretium, & ſecundariò, nam miles poteſt principaliter militare propter defenſionem patriæ, & minùs principaliter propter

ſtipendium vt pretium ſuarum operarum. Et idem cum proportione eſt in eo, qui inſeruit Hoſpitali propter pretium, quia poteſt nihilominus principaliter intendere benefacere infirmis, & iſti nihil peccarent. Si tamen Sacerdos intenderet ſtipendium Miſſæ vt pretium, licet non in eo poneret principalem finem ſuum, Simoniacus eſſet, ergo intentio pretij vt principalis finis, non eſt de neceſſitate Simoniæ mentalis.

2. Concluſio.

11. Ex his ergo infero, & dico 2. Quamuis temporale commodum ſit principaliter intentum per miniſterium ſpirituale, vt finis operantis, ſi non intendatur vt pretium, ſed ſub alia ratione ſtipendij vera, & poſſibili, non eſt Simonia, etiamſi aliquod aliud peccatum per illam intentionem committi poſſit. Prior pars ſequitur neceſſariò ex dictis, quia vbi non eſt intentio pretij, non eſt Simonia mentalis, vt oſtenſum eſt, & docent omnes, quotieſcunque de munere ab obſequio, & à lingua loquuntur, & de ſtipendio, & ſimilibus. Vt maximè videre licet in Victoria ſuprà, Syluestro, quæſtione 3. Regul. 3. Caietano, verbo, Simonia, circa finem, & in Nauarro dicto cap. 23. num. 100. verſ. *Quarto*, & num. 101. verſ. *Nono*, & *Decimo*, ergo qualiſcumque ſit intentio rei temporalis, etiam principalis, ſi non attingit rationem pretij, non erit Simonia. Quòd autem hæc duo ſint ſeparabilia, declaratur primò exemplis. Nam Sacerdos poteſt intendere per miniſterium Miſſæ aliquid temporale, vt ſtipendium ſuæ ſuſtentationis: ergo etiam poteſt hunc finem principaliter intendere, quia hoc pendet ex libertate eius, poteſt per hoc medium hîc, & nunc nolle aliud bonum conſequi, etiamſi ſemper velit illud vt ſtipendium, non vt pretium: ergo poteſt optimè ſeparari intentio principalis à pretio. At in illo caſu non committit Clericus ille Simoniam, quia non habet voluntatem emendi, nec vendendi, nec habet pro obiecto venalitatem (vt ſic dicam) rei ſacræ, in quo malitia Simoniæ poſita eſt. Et reuera Sacerdos, qui eſt in peccato mortali, vel nó ieiunus, & nihilominus vult facere ſacrum, ne ſtipendium perdat, illud videtur principaliter intendere; Nam ſi intenderet principaliùs Dei cultum, & honorem, potiùs abſtineret. Nemo autem dicet, huiuſmodi Sacerdotem, & omnes ſimiles eſſe Simoniacos. Idem argumentum eſt de Concionatore, qui habet pro principali fine ſuæ cócionis dignitatem, quam ambit, vel famam, & vanam gloriam, quam aucupatur; nihil enim repugnat, hunc eſſe finem principalem operantis, & vtinam non ſæpè eſſet, ille ergo per ſe ſpirituale miniſterium principaliter intendit temporale commodum, & nihilominus non eſt Simoniacus, vt probant diſcurſus facti, & omnes fatentur: ergo. Denique probatur à contrario. Nam qui dat Sacerdoti temporale ſtipendium, reuera principaliter intendit, vt ſacrum faciat; intendit ergo principaliter ſpirituale per illud temporale, ſed tamen quia illud non dat vt pretium Miſſæ, ſed ad ſuſtentationem perſonæ, illa intentio non facit actionem ſimoniacam, imò nec malam: ergo idem poteſt eſſe è contrario.

Victor. Syluest. Caiet. Nauar.

12. Altera verò pars de malitia illius intentionis ita declaratur. Nam ſi finis ille ſit ita principalis, vt ſit vltimus, mortale ſacrilegium in tali actione committitur, dum actio ſacra ad mortiferum finem ordinatur, vt in illo exemplo de Sacerdote in peccato ſacrificante ex affectu ad ſtipendium, ille peccat ſpeciali peccato ſacrilegij, non ſolùm quia in peccato ſacrificat, ſed etiam quia ordinat tantùm ſacrificium ad finem temporalem inordinatè æſti-

A matum, & delictum; nam reuera ille tunc cóſtituit vltimum finem in illo lucro, non per Simoniá, ſed per immoderatam auaritiá. Idem eſſet de Concionatore, ſi vltimum finé poneret, in honore per concionem acquirendo, cêſeretur autem vltimum finé in illo conſtituere, quádo eſſet paratus ad quærendum illum, etiam grauiter tranſgrediendo præceptum Dei. At verò ſi temporalis finis non ſit vltimus, ſed tantùm proximus, & non ſit de re intrinſecè mala, ſed indifferente, vt eſt honor, familiaritas cum Principe, bona exiſtimatio apud alios, licet eſſet hic finis proximus principalis, non ordinatus ab operante ad alium honeſtum, non eſſet peccatum mortale facere opus ſpirituale propter hunc finem, B eſſet tamen veniale. Ratio eſt, quia licet ordinare rem ſpiritualem ad temporalem, ſiſtendo in illa, ſit deordinatio, & culpa; ſi tamen illa res temporalis non habet intrinſecam malitiam grauem, nec ponitur in illa affectus vt in vltimo fine, nó eſt grauis deordinatio, nec materia peccati mortalis. Aliàs multa peccata mortalia committerentur ab hominibus vanis, qui ex vana gloria dicto modo multa operantur, de quibus dixit Chriſtus Dominus, *Receperunt mercedem ſuam*, non tamé dixit, in æternum damnabuntur. Nec ibi eſt ratio Simoniæ mentalis, quia non interuenit vlla intentio pretij, vt explicatum eſt. Quocirca quod aliqui dicunt, vt Tabien. num. 18. Concionari ad conſequendam laudem, vel honorem humanum principali intentione eſſe C Simoniam mentalem, non propriè, ſed latè, & metaphoricè intelligendum eſt, vt loquitur etiam Beda citatus in c. *Non ſolum*. 1. q. 3. Quin potiùs addo, quòd ſi intétio rei temporalis non ſit mala, ſed ordinata ad finem honeſtum, tunc non erit malum ordinare ſpiritualem actionem ad finem temporalem, & humanum proximè, quia res ſuperioris ordinis poteſt honeſtè ordinari ad finem inferiorem, dummodo non in illo ſiſtatur, ſed per illum ad finem alienum honeſtum tendatur, vt Nauarrus etiam ſuprà fatetur, licet Gerſon ſuprà oppoſitum ſentiat: ſed de hoc latius in prima ſecundæ.

Quando cenſeatur vltimus finis poni in opere.

Concionari ad conſequendam laudem an ſit mortale.

Nauar. Gerſon.

Vnde obiter infero, ſine cauſa laborare in præſenti aliquos ex dictis Auctoribus, diſtinguétes inter cauſas finalem, & impulſiuam, negantéſque impulſiuam eſſe finalem, licet ſit motiua. Vt ita de- D clarent, intendere temporale vt cauſam impulſiuam, vel potius moueri ex illa, non eſſe Simoniam, ſecus verò ſi ſit cauſa finalis, illa enim diſtinctio, licet aliàs ſit ſatis vſitata à Iuriſperitis, & ab aliquibus Theologis in hac materia, & de Vſuris, & videre licet in Nauar. & Couar. ſuprà, Couarruuias etiam in lib. 1. Var. cap. 20. num. 4. Aragon. 2.2. quæſt. 100. artic. 2. reuera non eſt neceſſaria, nec in ſe ſatis conſtat, niſi ſano modo declaretur. Nam cauſa impulſiua moralis de qua tractamus, non poteſt eſſe niſi reſpectu intellectus, vel reſpectu voluntatis. Et priori modo eſt tantùm cauſa conſulens, perſuadens, imperans, & rogans, quæ cauſalitas ad efficientem reducitur, vt Ariſt. dixit. At verò reſpectu voluntatis, non poteſt eſſe impul- E ſiua, niſi per modum finis, quia nihil mouet, ſeu impellit voluntatem, niſi medio intellectu; intellectus autem non impellit voluntatem, niſi proponendo obiectum, & tota perſuaſio, vel motio, quæ in intellectu præcedit, eò tendit, vt proponat voluntati in tali obiecto plures, & maiores rationes conuenientiæ, & amabilitatis; quod autem proximè mouet voluntatem, eſt obiectum ipſum, ſic propoſitum, vt tale iudicatum eſt. Ideóque cauſa impulſiua, reſpectu voluntatis, de qua nunc loquimur, non poteſt non eſſe aliquo modo finalis, vel

Diſtinctio inter cauſas impulſiuá, & finalem non habet locum hîc.

Nauar. Couar. Aragon.

Ariſtot.

prima

primaria, vel ſecundaria. Hæc autem diſtinctio ex parte finis operantis, & non ſpectata ratione pretij, non refert ad rationem Simoniæ, quia (vt dixi) etiamſi temporale ſit in illo ſenſu cauſa tantùm impulſiua, ſi moueant in ratione pretij, erit Simonia: ſi verò non moueat in ratione pretij, ſed in ratione ſtipendij, aut gratuiti beneficij ex gratitudine conferendi, licet ſit principalis finis, non erit Simonia, vt in ſequent. etiam capitulis magis conſtabit.

14. Obiectio. Dices: Quid ergo voluerunt tot Auctores, (& præſertim Diuus Thomas) loquentes de fine principali, & per illum explicantes mentalem Simoniam? Reſpondetur, fortaſſe illos non fuiſſe locutos de ſola propria, & rigoroſa Simonia, ſed ſub illa comprehendiſſe omne ſacrilegium, quod poteſt committi, dando, vel accipiendo rem ſpiritualem intuitu temporalis, vel è conuerſo, dando rem, vel obſequium temporale cum intentione obtinendi illa via rem ſpiritualem. (Occurritur obiectioni.) Et ideò ſub diſtinctione interdum loquuntur de intentione pretij, vel de intentione principalis finis: nam prior conſtituit propriam Simoniam mentalem; poſterior verò conſtituit Simoniam latè, id eſt, ſacrilegium conueniens aliquo modo cum Simonia in materiali actione: Quamquam hoc etiam poſterius non ſit vniuerſaliter intelligendum, ſed quando talis eſt intentio, vt ſiſtat in temporali propter ſe appetendo, & in hoc ſenſu ſumatur intentio principalis. Et hoc reſponſum indicat Sot. dicto articulo ſecundo. *Sot.*

15. Occurritur ſecundò. *D. Thom.* Secundò, poteſt alia reſponſio colligi ex verbis Diui Thomæ, quæ ſic habent. *Simoniam committit, qui huiuſmodi actus* (vtique celebrandi) *vendere intendit. In qualibet enim venditione pretium accipitur quaſi finis: & ideò in prædicto caſu diſtinguendum eſt. Si enim huiuſmodi diſtributiones recipit, quaſi finem ſui operis principaliter intentum, Simoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem Deum in tali actu, ad huiuſmodi autem diſtributiones reſpicit ſecundariò, non quaſi in finem, ſed ſicut in id, quod eſt neceſſarium ad ſuam ſuſtentationem: conſtat, quòd non vendit actum ſpiritualem, & ita Simoniam non committit, nec peccat.* Primùm ergo omnium requirit D. Thomas intentionem vendendi, quam nos contendimus, ſemper eſſe neceſſariam, & ſufficere. Deinde verò explicat hanc intentionem finis, indicans vnam conuerti cum alia. Sed expendò illa verba, *Si recepit, quaſi finem ſui operis,* & ex illis colligo, nôn loqui de quocunque fine, etiam principali operantis, ſed de illo, qui intenditur, quaſi proportionatus operi, & commenſuratus illi; ſic enim dici poteſt pretium, finis proprius laboris corporalis, & quaſi fructus ex illo natus, & commenſuratus illi. De hoc ergo fine rectè intelligitur dictum, quòd intendere temporales diſtributiones, tanquam fructum proprium, & commenſuratum ſpirituali miniſterio, virtute eſt intendere, vendere illud, & conſequenter eſt intendere illum finem, vt pretium. De hoc ergo fine principali, poſſunt exponi aliqui Auctores ex ſuprà citatis. *Gerſon.* Præſertim id explicuit Gerſon, Alph. 24. lit. P. vbi ſic exponit intentionem: *Faciens opus ſpirituale, inde expectans temporalem mercedem, aut è contra, quaſi vnum ſit rationabile pretium alterius.* Et ſubdit, licitum eſſe, intendere ſuſtentationem, cauendum autem eſſe, ne ibi ſtatuatur principalis finis, *ſed ſubordinatus Deo, aut non contra Deum.* Et eodem ferè modo explicat rem hanc Gregor. *Valent.* de Valent. 3. tom. diſput. 6. quæſtion. 16. punct. 3. quæſtio. ſecunda. Omnes autem Auctores non

A poſſunt in hunc ſenſum adduci, nam aliqui apertè diſtinguunt finem principalem à pretio, & putant ſufficere. Quod poteſt ſuſtineri in priori ſenſu, non enim omnes in rigore loquuntur: nos autem propriam, & rigoroſam rationem Simoniæ mentalis explicamus. Et loquimur de fine principali, reſpectu intentionis operantis, qui vtitur opere ſpirituali, tanquam medio ad illum finem, non quia illum reſpicit vt proprium, & commenſuratum finem operis, ſed quia eſt id, quod tunc principaliter ipſum mouet, etiamſi improportionatum ſit, & hoc diximus, non ſufficere ad veram Simoniam, etiamſi ad aliud genus vitij pertinere poſſit: quamuis neque hoc ſemper neceſſarium ſit, quia ille finis operantis non ſemper eſt malus, & non excludit B finem proprium intrinſecum, & obiectiuum ipſius operis, vt eſt in oratione laus, ſeu cultus Dei, ſed coniungit alium finem, qui tunc plus mouet operantem, de quo Ariſtot. dixit, *Qui furatur propter mæchiam, magis eſt mæchus, quàm fur.* *Ariſtot.*

16. *Simonia mentalis vbi committatur.* Tandem ex his obiter colligo, hanc Simoniam mentalem non ſolùm poſſe committi in Simonia prohibita, quia talis eſt, ſed etiam in illa, quæ eſt talis, quia prohibita. In quo non rectè ſenſit Gloſſa in cap. *Ex parte* 2. offic. de leg. verb. *Dimittere,* *Gloſſ.* vbi Simoniam quia prohibitam negat, contrahi etiam mentaliter per intentionem prauam, ſed ſolam illam Simoniam, quæ de ſe mala eſt, & in vtroque Teſtamento fuit prohibita. Moueri fortaſſe potuit, quia lex eccleſiaſtica non cadit in actus C interiores. Et pro hac parte refert multa dicta Doctorum Canoniſtarum Caccialup. de Penſion. quæſt. 19. à num. 7. vſque ad 13. Ex quibus vix poteſt colligi, quid clarè ſentiant, nam hinc inde citantur. Sed ſine dubio dicendum eſt, poſſe veram culpam Simoniæ mentalis committi in his, quæ ſunt talia, quia prohibita. Ita ſentire videtur idem Caccialup. cum aliis relatis ab ipſo, & Gigas quæſt. 4. de Penſion. num. 3. qui etiam alios refert. Clariùs, licet breuiùs Adrian. d. Quodlib. *Adrian.* 9. articul. 2. explicando definitionem Simoniæ, quòd eſt ſtudioſa voluntas, &c. Quæ in vtramque Simoniam conuenit. Et optimam rationem reddit: Quia non refert (ait) an loquamur de prohibito; quia Simoniacum, vel de Simoniaco, quia D prohibitum, quia voluntas faciendi, quod Eccleſia prohibet, mala eſt, & malitiam continet, licet non progrediatur in opus.

17. *Soluitur fundamentum contrarium.* Et ita ſoluitur fundamentum contrarium, nam licet lex Eccleſiæ non cadat directè in actum internum, tamen prohibendo externum, mutat obiectum voluntatis internæ, ratione cuius ipſa eſt mala. Et ita velle furari in Eccleſia, ſacrilegium eſt mentale: ita eſt ergo de Simonia. Et patet in Simonia mentali pura: nam habere propoſitum emendi eccleſiaſticum officium prohibitum, vel permutandi beneficia ſine auctoritate Superioris, Simonia mentalis eſt pura, quia eſt peccatum, & non alterius ſpeciei, ergo ſi ex illa intentione imperetur actus externus ſine pacto externo, erit E Simonia mentalis externa. Gloſſa verò, & Canoniſtæ exponi poſſent de Simonia, quam punit Eccleſia. Sed hæc expoſitio difficilè accommodatur ad diſtinctionem Gloſſæ: nam etiam Simonia mentalis contra Ius diuinum, non punitur ab Eccleſia. Aliter dici poteſt, ſententiam Canoniſtarum habere locum, quando Eccleſia ſolùm prohibet facere aliquid cum pacto, vel ſub conditione exteriùs intimata, vt prohibet renuntiare beneficium in fauorem tertij ſub conditione. Tunc enim licet fiat renunciatio cum deſiderio, vt detur bene

beneficium tali perſonæ, non eſt Simonia mentalis, quia intentio non opponitur præcepto, quod verum eſt, vt etiam ſuprà dixi, & idem erit in omni ſimili caſu. Nihilominùs tamen ſæpe intentio opponitur præcepto Eccleſiæ, vt in permutatione beneficiorum, & ſimilibus, & hoc ſatis eſt, vt detur Simonia mentalis, quia prohibita.

CAPVT XLV.

Vtrùm intentio remunerandi dono ſpirituali antidoralem obligationem, ortam ex temporali, faciat Simoniam mentalem, & an liceat talem obligationem in pactum deducere?

1\. DIximus, intentionẽ retributionis quaſi debitæ ratione rei acceptæ, & ſub ratione pretij conſtituere Simoniam mentalem; videndum conſequenter eſt, an intentio renunciationis ex pura gratitudine ad eandem Simoniã ſufficiat. Vt v.g. an ſit Simoniacus Epiſcopus dans famulo, aut benefactori ſub beneficium, vt obſequia, aut alia officia tẽporalia ex gratitudine repẽdat; vel è cõtrario an famulus ſeruiens cum ea intentione obligandi aliũ ex mera gratitudine, & ſperandi ex eadem ſpirituale beneficiũ, ſit mente Simoniacus. Conſequenter verò etiã exponemus, an deducere hoc gratitudinis officiũ in pactum, ad cõuentionalem Simoniã pertineat; hæc enim duo ita ſunt cõiuncta, vt ſeparari non debeãt.

2\. *Pars affirmatiua probatur primò.* Videtur ergo illa intẽtio inuoluere mentalẽ Simoniã, 1. quia quod datur ex obligatione antidorali, non gratis datur, ergo mens illa eſt cõtra Chriſti verba: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Antecedens patet, tũ quia repugnat, dari ex obligatione, & dari gratis; tum etiam quia dona Dei nõ tantùm ſunt gratuita, excludendo debitũ iuſtitiæ, ſed etiã excludendo debitum antidorale, vt in materia de Gratia oſtẽditur. Hac enim ratione nõ poteſt gratia prima cadere ſub meritũ, etiã de congruo, quia iam eſſet debita, ſaltẽ obligatione antidorali, & ſic *gratia nõ eſſet gratia*, vt argumentatur Paulus. *Rom.11.* Et in eodem ſenſu ſubiungit: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Sed Chriſtus voluit nos ita dare gratis ſpiritualia dona, ſicut illa recipimus, ergo ſicut illa recipimus nõ debita, etiam antidorali obligatione, ita dare debemus ſine intuitu illius. Alioqui contra Chriſti præceptũ, & contra naturam gratiæ agimus; in quo tota ratio Simoniæ cõſiſtit. *Secundò.* Secundò ſi eſſet licitũ, hanc obligationẽ intendere, aut retributionẽ eius, eſſet etiã licitũ illam procurare, imò & in pactum deducere; conſequens falſum eſt, ergo. Sequela patet; tum quia quod licet intendere, & deſiderare, licet etiã petere, & procurare, hac enim ratione licet petere ſtipendium, quia illud licet intendere; imò hac etiam ratione infrà oſtendimus, poſſe in pactũ deduci, ita ergo hîc licebit exigere permiſſionem de gratitudine ſeruanda, ipſãmet promiſſionẽ nõ ex iuſtitia, ſed ex gratitudine poſtulãdo; nã ſicut opus fieri poteſt ex ſola gratitudine, ita etiã promiſſio. Tum etiam quia ſi ex donis tẽporalibus poteſt oriri obligatio gratitudinis ad ſpiritualia beneficia præſtãda, ergo licitum erit, obligationẽ illam in pactũ deducere; nam iuxta cõmunem ſententiam Doctorũ, pactũ in quo tantùm exprimitur id quod de Iure ineſt, nõ eſt Simoniacũ, vt patet ex Gloſſ. in ca. *Ad audientiam*, 2. de Reſcri. ver. *Renunciantes*, & ibi Panor. n.6. Felin. à n.8. Et in additione ad Panor. ibi plures aliæ Gloſſ. & Doctores ad idem citantur, quæ refert etiam, & ſequitur Nauar. in cap. *Accepta*, de Reſtit. Spoli. oppoſ. 7. n.41. & in Conſ. 12. de Simon. & ſæpè in illis Conſiliis. Redoan. 2. p. de Simon. cap. 22. à n.6. Angel. *Simonia*, 2. num. 18. & colligi poteſt ex cap. *Ex inſinuatione*, de Simon. vbi conditio illa obtinendi vltimum locum in Choro, & in aliis, non reddit electionẽ Simoniacam, quia erat de re, quæ per ſe inerat. Idem probat cap. *Olim*, 1. de Reſtit. ſpol. iuxta quandam Gloſſ. ibi, & Panor. n.6. Sumitur etiam eodem modo ex cap. *Significatum*, de Præbend. vt ibidem etiam notatur. Si ergo obligatio hæc antidoralis ineſt de ſe, etiam poterit in pactum deduci; conſequens autem falſum eſt, ſic enim facile eſſet, omnem Simoniam honeſtare.

Gloſſ. Panor. Felin. Nauar. Redoan. Angel. Cap. Olim. Panor. Cap Significatum.

3\. *1. Opinio ſimpliciter negans.* In hac re duæ poſſunt eſſe extremæ opiniones, prior ſimpliciter negat, licere ſpirituale beneficium benefactori conferre titulo gratitudinis, & vt dans illo modo exoneretur obligatione antidorali, quia illi obnoxius erat. Ita ſentit Inno. in c. *Tuã*, de Ætat. & qualit. dicit enim, eſſe Simoniã velle obligari alteri, aut exonerari ab obligatione ex ſeruitio recepto. Et idem refert, & ſequitur Syluest. (ex Director.) ver. *Simonia*, quæſt. 16. circa finem. Poſſent autem hæc intelligi de obligatione iuſtitiæ. Obſtat verò, quia Innoc. videtur explicare etiam de obligatione ad antidora, dicens. *Idem enim reputo remittere, quod dare, & benè eſt remittere, cùm remittit obligationem naturalem, quæ eſt ad antidora, argum. ff. de Calumniat. l.2. in prin. & l.3. in prin. & ff de Petit. hæred. l. Sed ſi quis, §. Conſuluit, & 1. quæſt. 1. cap. Si quis neque.* Quibus verbis, & priora verba videtur exponere de obligatione antidorali, & rationẽ reddere ſuæ ſententiæ, quia talis obligatio, & eius remiſſio aliquid temporale eſt, & pretio æſtimabile. Et hanc ſententiam, alios referens tenet Iaſ. in l. *Ex hoc iure*, ff. de iuſt. & iur. num. 58. *Alia ſententia extremè contraria.* Alia ſententia extremè contraria eſt, non ſolùm non eſſe Simoniam intendere obligationem antidoralem, vel remiſſionem eius, ſed etiam licitum eſſe, talem obligationem in pactum deducere. Ita tenet Couar. lib. Var. cap. 20. nu. 4. Et probat, quia in mutuo licitum eſt mutuare intuitu accipiendi mutuum in alia occaſione à mutuatario, vel aliud beneficium ex pura gratitudine, & talem obligationem ad antidora in pactum deducere, & exprimere, quod etiam tenuit Maior. 4. d.15. q.29. ad 2. & Couar. refert plures alios, dicitque eſſe communem ſententiam, ergo idem licet in hac materia, nam ſi ibi non committitur vſura, ideò eſt quia per totam illam obligationem, ſiue in ipſo actu naturaliter exiſtentem, ſiue in pacto expreſſam, nihil æſtimabile pretio datur propter mutuum, ergo etiamſi totum illud detur: non eſt ergo Simonia.

Innoc. Syluest. Iaſon. Couar. Maior.

4\. *Prima concluſio.* Dico primò. Dare quodcunque donum, vel obſequiũ cum ſpe gratitudinis, & intuitu remunerationis per ſpirituale donum ex pura gratitudine obtinendum, & ex hac intentione concepta externum obſequium, vel minus impetrare, ſine vlla alia obligatione exteriori, nec Simoniacũ eſt, nec (per ſe loquendo) illicitum. Hæc eſt trita, & communis ſententia omnium tàm in materia de vſura, quàm in hac de Simonia, vt in ſuperioribus ſæpè notatum eſt, præſertim ca. 30. tractando de pretio in genere, & in ſequentibus, tractando de munere ab obſequio, & à lingua, & ibi citauimus auctores, & ſtatim alios referemus. Et in vſura id docuit expreſsè D. Thomas, 2.2. quæſt. 78. artic. 2. ad 2. & 3. *Fundamentum.* Ratio verò eſt, quia hæc obligatio gratitudinis non eſt (vt ita dicam) voluntaria recipienti beneficiũ, ſed neceſſaria, ideò enim naturalis vocatur ab omnibus Iuriſtis, & Theologis, vnde facere beneficium, & obligare recipientem ad gratitudinem, non ſunt duo, moraliter loquẽdo, quia vnũ ex alio neceſſariò ſequi

D.Thom.

ſequitur ergo, qui intendit obligare aliũ beneficio, non intendit ſua voluntate nouam obligationem, vel onus illi imponere, ſed quod ipſi beneficio innatum eſt, ergo non peccat generatim, ac per ſe loquendo, ergo nec in præſenti materia eſt Simoniacus. Antecedens per ſe notũ eſt, quia obligatio gratitudinis intrinſecè ſequitur ex vi beneficij, ſicut obligatio pietatis ad parentes naturaliter ſequitur ex origine naturali, vt eleganter deducit D.Thom. 2.2.q.106.art.3. Prima verò conſequentia etiam eſt per ſe clara, quia intentio expreſſa de obligatione, quæ ineſt, non mutat naturam obligationis, vt ſi pater intendat generare filium, qui ſibi ſit gratus, & ſe ex pietate iuuet, non imponit propterea filio obligationem quaſi poſitiuam diſtinctam à naturali, quæ ineſt ex vi originis. Secunda item conſequentia probatur, quia obiectum illius intentionis non eſt malum, quia eſt quaſi proprietas naturalis beneficij, vnde ſi beneficium, vel obſequium eſt honeſtum, etiam graritudo ex illo erit honeſta, ergo intentio illius per ſe non eſt mala.

5. Obiectio ſoluitur. Dices. In hoc videtur inordinata illa intẽtio, quia per ſe, & directè intenditur id, quod ſolũ debet eſſe conſequens, & quaſi reſultans ex beneficio. Reſpõdetur, hoc non eſſe inordinatum, ſi ex honeſto motiuo intendatur; nam Deus intendit nobis benefacere, vt ſimus illi grati, & directè intendit nos obligare per beneficia, & ſæpè directè intenditur proprietas, vel paſſio, quæ ad eſſentiam conſequitur, & ſæpè magis ipſa expetitur, quàm rei ſubſtãtia per ſe ſpectata. Vnde etiam conſtat vltima conſequentia, quia quod non eſt peccatũ de ſe, non poteſt eſſe Simonia: item per illam intentionẽ non fit venalis res ſacra quia remunerare beneficium ex gratitudine, non eſt vendere beneficium ex gratitudine collatũ. Deniq; illa non eſt intentio pretij, nec eſt intẽtio emẽdi aliquid, vnde natura ſua nõ eſt pretio æſtimabilis. (L. *Sed etſi.*) Ad quod expendi poteſt lex *Sed etſi*, §. *Conſuluit.* ff. de Petit. hæred. vbi poſſeſſor bonæ fidei donans fructus liberaliter, licet alios antidoraliter ſibi obligarit, non cenſetur ditior factus, nec propterea ad aliquam reſtitutionem teneri, quia illa obligatio non computatur in bonis temporalibus eius, ſed eſt in bono affectu eius, qui recipit beneficium, intendere ergo hanc obligationem non eſt intendere aliquod bonum temporale pretio æſtimabile.

6. Secunda concluſio. Dico 2. Dare beneficium eccleſiaſticũ, ſeu ſpirituale donum benefactori temporali ex gratitudine, & ad ſatisfaciendũ obligationi antidorali inde ortæ, non eſt Simonia, nec per ſe malum, ſi in aliis ſeruetur iuſtitia, & reuerẽtia rei ſpirituali debita. (*Nauar. Vgoli. Caiet. Soto.*) Hæc etiam eſt communis: illam verò in ſpecie tradit Nauar. in d. cap.23.n.106. ad 4. & ex illo Vgol. Tab.1. c.58.§.4. & ſumitur ex Caiet. ver. *Simonia*, vt benè explicuit Sot. lib.9.q.7.art.1.& 3. Vbi pro regula ſtatuit, dare ſpirituale ad referendam, vel ineundam gratiam, non eſſe intentionem ſimoniacam, dũmodo liberale ſit donum. Ratio in primis ſumitur ex præced. aſſert. Quia ſicut eadem ratio eſt de emente, & de vendente rem ſpiritualem quoad malitiam Simoniæ, ita eadem eſt ratio de intendente obtentionem rei ſpiritualis, media obligatione antidorali ex temporali dono contracta, & de acceptante talẽ obligationem, & volente illam explere: ergo ſicut primum Simoniacum non eſt, ita nec ſecundum, quia ſicut primum non eſt emere, aut emptionem intendere, ita ſecundum non eſt vendere, nec venditionem intendere, imò minùs videtur, ſpirituale donum dare ad gratitudinis obligationem implendam, quàm ad includendam, ſi ergo primum licet, à fortiori etiam ſecundum. Secundò declaratur, quia in tali modo donandi rem ſpiritualem, non interuenit nec intenditur habitudo ad pretium: ergo non eſt Simonia. Conſequentia patet ex dictis, & antecedens probatur, quia nec beneficium habuit rationem pretij (non enim hac intentione factum, vel receptum eſt vt ſuppoonitur,) nec ciuilem obligationem induxit, quam pretium ſolet inducere; nec etiam remiſſio illa, vel potiùs extinctio antidoralis obligationis poteſt habere rationem pretij. Imò nec ipſa eſt pretio æſtimabilis, quia ſicut obligatio antidoralis non aſſumitur voluntariè, diſtincta voluntate ab acceptione beneficij, ita nec extinguitur ſpeciali remiſſione, & voluntate recipientis munus liberale ex gratitudine ortum, ſed naturaliter ceſſat, ergo illa remiſſio non eſt pretio æſtimabilis, ſed potiùs eſt ipſa acceptio muneris ex gratitudine profecti. Tertiò donatio antidoralis gratuita ſimpliciter eſt, licet non ſit omnibus modis liberalis, id tamen ſatis eſt, vt quod ſic datur, gratis datur, ergo.

Dicet verò aliquis gratitudinem ipſam, licet de ſe honeſta, & ſimpliciter gratuita ſit, tamen debere 7. Obiectio.
eſſe ordinatã, ita vt quod datur in renunciationem, ſit proportionatum beneficio recepto: at verò dare ſpirituale donũ pro temporali, obſequio, etiã titulo gratitudinis, videri inordinatũ, quia eſt cõferre ſpiritualia cum temporalibus, & quaſi adæquare illa; nam licet obligatio nan ſit tãta, ſicut in iuſtitia, tamẽ modus æquitatis, & proportionis eſt idem, ſcilicet rei ad rẽ, mercedis ad opus, beneficij remuneratiui ad beneficium præcedens. Reſpondeo in primis, obiectionẽ non procedere, (Reſpondetur obiectioni.) quando ex liberali dono ſpirituali ſperatur gratitudo in ſimilibus bonis, quia tũc omnis illa proportio ſeruatur, & habebit locum etiam in eccleſiaſticis beneficiis, quia ad hæc non extenditur Eccleſiæ prohibitio, cum pactum non intercedat, vt ſupponitur. Deinde dico, inordinatum quidem videri per dona, vel obſequia temporalia, velle obligare aliũ immediatè & definitè, ac in particulari ad beneficia ſpiritualia, quia reuera tale beneficiũ, per ſe, & natura ſua ad hoc nõ obligat, & nõ poteſt maior obligatio intendi, quàm naturaliter inſit, vt dictum eſt. Debet ergo generatim intendi, habere aliũ beneuolum, & ſimpliciter antidoraliter obligatũ, ex circumſtantiis autem perſonarum, & negotiorũ poteſt determinari intentio ad talem rem, non quia obligatio de ſe ad illam limitetur, ſed quia vel hîc, & nũc non poteſt alia retributio à tali perſona ſperari, vel quia mihi licet deſiderare hoc donũ potius, quàm aliud, etiamſi nõ poſſim alteri imponere talẽ obligationẽ ſpecialem. Vnde vlteriùs addo ex parte gratificãtis beneficiũ, non eſſe inordinatũ, per ſe loquendo, pro tẽporalibus obſequiis aut donis, quæ obligationẽ ex iuſtitia non induxerũt, velle ex gratitudine dare munus ſpirituale, ſic enim pauper orat pro dante temporalem eleemoſynam, & nihil magis eſt vſitatũ inter pios, & ſãctos viros, & à Prælatis Eccleſiæ. Et rario eſt, quia gratitudo nõ ram reſpicit datũ, quàm affectum, vt rectè dixit D.Thom. d.78.art.2. ad 2. & q. (*D.Thom.*) 106.art.5. ad 6. & ideò poteſt per gratitudinẽ multò nobilius munus, quã fuerit receptũ, ſine iniuria, aut vilipẽdio talis muneris, cõferri. Et eadẽ ratione poteſt præcedere ſpirituale beneficiũ, ſperãdo gratuitũ obſequiũ temporale, quia nõ ſperatur vt commenſuratũ beneficio, ſed affectui, vel facultati eius, qui donũ ſpirituale recepit. Addo præterea, quod licet interdũ in hac obligatione gratitudinis perſoluẽda per ſpirituale donũ poſſit interuenire aliqua deordinatio, illa non pertinebit ad Simoniam (vt in ſuperiorib. tetigi) ſed ad perſonarũ acceptionẽ, vel

aliud

aliud ſimile vitij genus. Vt ſi quis velit renunciare turpia obſequia per eccleſiaſticū beneficium, de quo ſatis ſuprà dictū eſt. Sicut è contrario in gratificando obſequio temporali, reſpicere ad opus virtutis, quod in tali obſequio reluxit, & ad conditionem perſonæ, quæ per tale obſequium dignior facta eſt beneficio eccleſiaſtico, ſpecialem congruentiam, & honeſtatem habet, vt ex Gregor. notauit D.Thom. d.q.100. art. 5. ad 1. Illa tamen vt ſic non pertinet ad ſolam gratitudinem, ſed maximè ad iuſtitiam diſtributiuam, ſeu fidelem diſpenſationem. *D.Thom.*

8. *Tertia concluſio.* Dico 3. Quando aliquid gratis donatur ante receptum ſpirituale donum, aut eccleſiaſticū beneficium non eſt intrinſecè malum, nec Simoniacum per ſe loquendo, petere animum gratū in recipiente donum, vel obſequium, vel ſuæ obligationis naturalis recognitionē ab eo poſtulare, cauendum tamē eſt propter periculū, & ſpecimen pactionis, maximè quando ſpiritualia, quæ petuntur, habent vtilitatem temporalē annexam. Priorem partem huius aſſer. videntur præcipuè intendere Mai. & Couar. Et ſi ampliùs velint, eorū ſentētia probabilis non eſt, vt ſtatim dicam. Sic autem intellecta, difficultatem non habet. Prior ergo pars aſſertionis probari poteſt 1. ex D.Thom. d.q.78. art.2. ad 3. vbi agens de vſura, inquit: *Si munus ab obſequio, vel à lingua, non quaſi ex obligatione rei exhibetur, ſed ex beneuolentia, quæ ſub æſtimationē pecuniæ non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere.* Et loquitur de beneuolētia, per quam debitum gratitudinis, & amicitiæ perſoluitur, vt ex argumento, & ex ſolut. ad 2. conſtat. Sicut ergo in materia vſuræ licet hoc debitū exigere, nec per hoc petitur aliquid vltra ſortem, ita in materia Simoniæ poteſt hoc peti ſine vllo vitio. Secundò in donis merè ſpiritualibus expetendis nihil eſt frequentius inter pios, & timoratos viros: damus enim eleemoſynam pauperi, aut Religioſo, poſtulantes ab illo, vt orando pro nobis gratitudinem exhibeat; ſæpè etiam, qui hæc temporalia beneficia recipiunt promittunt, ſe fore gratos in orationibus, & ſuffragiis ſuis, per quam promiſſionem non intendunt, nouam obligationem ſibi imponere, ſed naturalem obligationē gratitudinis recognoſcere. Quamquam ſi voluntariè, & merè gratis maiorem faciant promiſſionem, nihil peccabunt imò rectè facient, ſi hoc totum ex gratitudine faciant. Tertiò, eſt optima ratio facta, quia licitum eſt petere ab alio id, quod ipſe tenetur ex naturali obligatione facere neq; hoc eſt, pretium exigere, vel aliquam obligationem addere. Addimus verò cautionem in vltima parte concluſionis, quia licet in rebus merè ſpiritualibus hoc ſimpliciùs fieri poſſit, & ſoleat; in his, quæ habent temporalitatem annexam, moralis, & ordinaria fragilitas hominum eſt, vt temporalem vtilitatem in his beneficiis potiſſimum quærant, & ideò ſcandalum aliquod præberi poteſt per huiuſmodi petitionem, vel recordationem gratitudinis, maximè quando in particulari beneficium eccleſiaſticum poſtulatur, quaſi debitum etiam gratitudine, quia facilè poteſt miſceri alia intentio, vel ſuſpicio eius præberi. Et præſertim in exteriori foro poteſt hoc inducere aliquam præſumptionem propter eccleſiaſticas leges prohibentes omnē pactionem in huiuſmodi materia. *Maior. Couar. D.Thom.*

9. *4. Aſſertio.* Hinc dico quartò, nō eſſe licitum deducere in pactum antidoralem obligationem cum ſpeciali promiſſione implendi illam vel non exhibendo donum, aut obſequium temporale, niſi ſub cōditione, & modo implendi talem obligationem. Hoc modo intelligunt aliqui ſententiam Innocent. vt ibi in quodam ſcholio notatur. Et in materia mutui id ſupponit D. Thom. d.q.78. art.2. ad 2. & 3. quem ibi Caiet. & Sot. ſequuntur. Et benè Gabriel. in 4. d.15. q.11. art.1. not. *Innoc. D.Thom. Caiet. Sotus. Gabriel.*

A 1. Hoſtienſ. in Sum. tit. de Vſur. §. *Quæ pœna*, &c. Felin. in cap. *Ad audientiam* 2. de Reſcript. n.10. Vbi ex ſententia plurium Doctorum, ait eſſe Simoniam, *Deducere in pactū obligatorium obligationem antidoralem, ſecus* (inquit) *vbi ſola obligatio naturalis deducitur in pactū eo modo, quo debitor eſt obligatus, quia nō videtur illicitū.* Sed hoc poſterius pactum non videtur eſſe poſſe aliud, niſi quod ſuperiori aſſertione explicatum eſt, quia reuera non eſt pactum nouum, ſed commemoratio, & recognitio obligationis, quam beneficium ipſum affert. Prior ergo pars intelligitur de vero pacto quod nouā aliquam obligationem adiiciat præter naturalem, quam poſſumus appellare poſitiuam ex voluntate contrahentium. Et ita explicat ſuam ſententiam Couar. ideóque D.Thom. & alios in ſuū fauorem adducit. Sic ergo probatur concluſio prima: Quia ſi loquamur de ſpiritualibus pertinentibus ad B eccleſiaſtica beneficia, in quibus maximum periculum huius materiæ verſatur, in illis omnis pactio, conditio, & modus additus eorum collationi, ſeu donationi eſt prohibitus iure eccleſiaſtico, vt ſæpè allegatum eſt, ſed hoc pactum eſt additum, & non ineſt ex natura rei, vt conſtat ex declaratione facta: ergo. Et hæc ratio probat etiam ex natura rei hoc non licere, nam pactum inducens nouam obligationem poſitiuam vltra naturalem, eſt de re, quæ non ineſt, & eſt oneroſa, & pretio æſtimabilis: ergo eſt conditio ſimoniaca. Antecedens patet, quia (vt D. Thom. dixit) ex beneficentia non ſequitur obligatio ciuilis, ſed antidoralis tantùm; ex vi autem talis pacti additur ciuilis obligatio, etiam in foro exteriori, ſi C per ſufficientem ſcripturam, aut alium modum legibus præſcriptum de tali noua obligatione conſtet. Et quamuis non poſſit ad forum externum deduci, & cogi: ſatis eſt, quòd in conſcientia talem obligationem adiiciat; imò licet non eſſet propria obligatio ex iuſtitia, ſed ex promiſſione obligante in conſcientia ratione fidelitatis, & obligante (vt ſic dicam) nouo modo humano, eſſet graue onus, & pretio æſtimabile: tum quia hoc vinculū magis obligat in conſcientia; & fortaſſe etiam grauiùs, quàm ſola gratitudo: tum etiam quia inter homines ſaltem ratione honoris, & famæ magis premit verbi, & promiſſionis obligatio, quàm ſolius gratitudinis. *Hoſtienſ. Felin. Couar. D.Thom.*

D Duæ tamen euaſiones excogitatæ ſunt ab aliquibus, qui in contrariam ſentētiam inclinant. Prior eſt communis Simoniæ, & vſuræ, nimirum hanc rationem procedere, quando talis promiſſio de antidorali obligatione ſeruanda, tanquā ex iuſtitia debita ratione beneficij accepti poſtulatur, vt ratione mutui, vel ratione doni ſpiritualis, tūc enim clara eſt iniuſtitia; ſecùs verò eſſe, quando ſolùm poſtulatur ex beneuolentia. Nam poteſt promiſſio etiam gratis fieri vt per ſe conſtat: licet ergo illam poſtulare, non tanquam debitam, ſed ex beneuolentia tantùm conferendam. Nam ſi ego beneficium de præſenti alteri facio, vel E mutuando, vel aliud donum liberale exhibendo, cur non potero petere, vt viciſſim alius mihi liberalem promiſſionem faciat, ita vt ſi ipſe nolit facere, ego etiam profitear, me non eſſe tale beneficium in eum collaturum? Reſpondeo in duobus modis poſſe hoc beneficium promiſſionis in præſenti materia, vel in mutuo poſtulari. Vno modo poſt factum liberaliter, & abſolutè beneficium mutui, vel alterius obſequij purè, & ſine vlla conditione, & modo. Et tunc verum eſt ex vi obiecti, & ſecluſa iniqua palliata intentione, non eſſe vſurarium, vel Simoniacum talem promiſſionem poſtulare; nam ſicut poſtulari poteſt aliud donum ex liberalitate conferendum, ita promiſſio ipſa poteſt vt donum quoddam liberale poſtulari. Poſſet item peti vt debita ex gratitudine, ſi 10. *Duæ euaſiones.* *Occurritur primæ.*

iudicio prudentum tales occurrerent circunſtantiæ, cum quibus gratitudo obligaret ad talem promiſſionem faciendam propter aliquã ſpecialem neceſſitatem benefactoris, vel aliã ſimilem cauſam. Ordinariè verò nõ ſolet gratitudo obligare ad talẽ promiſſionẽ faciendam, quia gratitudo de ſe non obligat pro ſemper, nec ad omnia officia, quæ benefactor reputat ſibi vtilia; & iſtæ promiſſiones poſſent eſſe onerosæ valdè, & in materia ſpirituali, præſertim beneficiali periculosæ, & ideò ordinariè non cadunt ſub obligationem etiam gratitudinis, & conſequenter neque poſſunt licitè ita poſtulari, ſi tamen petantur vt beneficia liberalia, & apta ad oſtendendum animum gratum; eſto, non ſint neceſſaria etiam ex vi gratitudinis, non apparet ibi malitia intrinſeca, per ſe loquendo.

11. *Nõ licita eſt hæc conditio, do liberaliter, vt des liberaliter.*

Alio verò modo poteſt illa promiſſio poſtulari ante præſtitum obſequium, vel mutuum, & vt conditio neceſſaria, ſine qua non fiet, addendo ſemper ſolùm liberaliter poſtulari, tamen ſi non concedatur, etiam non eſſe mutuum, vel beneficium præſtandum. Et hãc dico eſſe non palliatam, ſed manifeſtã Simoniam, vel vſuram, & contrarium aperire viam, & ianuam latiſſimam vſuris, & Simoniis. Probatur, quia illa eſt rigoroſa exactio, & pactio. Faciam, ſi feceris, & mutuabo, ſi promiſeris, non ſeruiam, niſi beneficiũ promiſeris. Quo etiam modo poteſt contractus expreſſiùs fieri. Vnde quando additur; niſi facias liberaliter, non faciam liberaliter, propoſitio (vt ita dicam) eſt ſe falſificans; nam eò ipſo, quòd ſic facis, & exigis; nec liberaliter agis, nec liberale donum exigis. Confirmatur, quia aliàs hoc modo poſſet Epiſcopus dicere; ego liberaliter tibi dono beneficium, ſed peto amicè, vt liberaliter tu mihi dones centum aureos; quod ſi tu nolueris hanc liberalitatem mecũ facere, ego etiã à liberali beneficentia abſtinebo, & idem de mutuante. Si autem hoc licet, omnis vſura, & Simonia licet. Sequela patet, quia idem eſt, petere illo modo rem æſtimabilem pecunia, & petere pecuniam ipſam, vt per ſe patet, ſed promiſſio eſt pecunia æſtimabilis, ergo ſi licet illo modo extorquere promiſſionem ſub titulo, vt liberaliter fiat, licebit etiam pecuniam, vel quamcunque rem aliã petere. Vnde ſiquis à me peteret, vt librum donarem liberaliter, & ego reſponderem, donabo quidem, ſed tu mihi ſimili liberalitate dona tale vas, aliàs neq; ego donabo, profectò verbis dicerẽ, me velle donare, re tamen vera permutare, & vendere, & tunc licet fortaſſe nulla eſſet iniuſtitia, quia vtraq; res eſt pretio æſtimabilis, & poſſunt eſſe æquales, tamen nulla eſſet ibi vera liberalis donatio. Idem ergo eſt, ſi pro donatione rei petatur promiſſio ſub ratione liberalis doni, ſine quo aliud non eſt donãdũ. Et ideò in mutuo ſi id fiat, eſt iniuſtitia; in præſenti verò materia eſt Simonia; quia promiſſio illa pretio æſtimabilis re ipſa extorquetur pro ſpirituali beneficio, vel è contrario per obſequiũ tẽporale extorquetur promiſſio beneficij, quod eſt emere ipſum beneficiũ. Et hæc ratio probat etiã de Iure naturę, nã de Iure eccleſiaſtico, manifeſtum eſt talem modũ exactionis eſſe prohibitum in eccleſiaſticis beneficiis.

12. *Alia euaſio.*

Alia euaſio eſt, quia ratio facta ad Summum procedit, quando in particulari exigitur promiſſio beneficij eccleſiaſtici, vel alterius rei ſpiritualis, etiam ex gratitudine exhibendæ, hoc enim non licet propter rationem factam. Et præterea quia (vt dicebam) gratitudo non obligat determinatè ad dandũ beneficiũ ſpirituale, ſed in communi ad benefaciendũ, quando, & quomodo oportuerit, & ideò limitare obligationem ad beneficium eccleſiaſticum v. g. media promiſſione, iam eſſet Simoniacum. At verò non ita erit, ſi tantùm exigatur promiſſio perſoluendi obligationem antidoralem generatim, & indifferenter, tunc

A enim non petitur pro temporali aliquid ſpirituale, nam promiſſio illa de ſe indifferens eſt, & poteſt per temporalem retributionem impleri. Sed hoc in primis moraliter loquendo non excuſat, quia licet talis promiſſio nõ ſit expreſsè determinata ad gratificandum in tali genere bonorum, nihilominùs tacitè, & ex circũſtantiis ſatis determinata intelligitur, & ideò eiuſdem eſt malitiæ, totúmque pertinet ad palliationẽ Simoniæ, & ad pacta prohibita. Præterea eſt hoc manifeſtum, quando beneficium eccleſiaſticum præcedere debet, & antequam detur, ſeu ad illud dandum exigitur promiſſio gratitudinis, nam tunc ſiue promiſſio intelligatur eſſe de temporali obſequio, ſiue de alio beneficio ſpirituali, datio beneficij eſt Simoniaca, ex vno capite contra Ius naturæ, & contrario contra eccleſiaſticum. *Occurritur euaſioni.*

B Denique quando è contrario temporale donum, vel obſequium præcedere debet, & ad illud exhibendum exigitur illa promiſſio, eò ipſo (vt dicebam) extrahitur debitum à præciſa ratione gratitudinis, & additur obligatio promiſſionis onerosæ, & ſub tali conditione, & comparatione rei ad rem, quæ eſt obligatio iuſtitiæ. Et ideò, vel limitanda eſt ad retributionem temporalem pro temporali beneficio, & ita erit extra præſentem materiam; vel ſi ſit indifferenter ad retributionem per donũ temporale ob beneficium eccleſiaſticum, vel è conuerſo, non excuſatur Simonia, quia veluti ſub diſiunctione

C obligatur quis ad dandum ſpirituale, vel temporale in retributionem temporalis obſequij, quod Simoniacũ eſt, vt ſuprà videbimus: & eſt manifeſtum, quia in ea æſtimatione æquè offertur ſpirituale, ac temporale in renunciationem non grauitam, ſed oneroſam obſequij temporalis. Denique facta tali promiſſione, iam non datur poſteà beneficium ex ſola gratitudine, ſed etiam ex obligatione iuſtitiæ, aut fidelitatis, atque adeò ex vi pacti, quod licet determinatè non obligaret ad talem rem, per illam ſufficienter impletur, hoc autem ſatis eſt, vt beneficium iam non donetur purè, & ſine conditione, ac gratis, ergo non ſatis id eſt ad purgandam Simoniam.

Vltimò dico. Poſt receptum purè, & ſine condi- 13. *Vltima concluſio.*
D tione obſequium, vel donum, ex quo nata eſt obligatio antidoralis, non eſt Simonia, dare ſpirituale, vel eccleſiaſticum beneficium, non ſolùm intentione explendi talem obligationem, ſed etiam verbis explicando illam intentionem, imò etiam ab alio poſtulando, vt talem obligationem remittat, quando prudenter exiſtimatur beneficium ſufficiens pro ratione obligationis, & perſonæ. Hanc aſſertionem ſpecialiter docuit Nauar. d. num. 106. & credit, eſſe contra Ionnocent. ſed veram. Et eandem à fortiori tenet Maior. Couarr. & Vgolin. & alij non contradicunt. Imò neceſſariò ſequitur ex illo principio generaliter recepto, quòd exprimere ea, quæ inſunt, non facit Simoniam, in caſu enim propoſito ſolùm exprimitur, id, quod ineſt. Probatur, quia ſicut ex beneficio na- *Nauarr.* *Mai.* *Couar.* *Vgolin.*
E turaliter ſequitur antidoralis obligatio, ita per donũ ſufficiens, & intentione datum extinguitur illa obligatio: ergò licet hic effectus, & intentio eius exprimatur nihil additur, & licet ab alio exigatur remiſſio, nihil petitur æſtimabile pretio, quia reuera nihil noui ab eo petitur, ſed ſolùm vt recognoſcat effectũ, qui in re ipſa ineſt, ergo nullum pretio æſtimabile, neque pactum prohibitum ibi interuenit.

14. *Reſpõdetur rationibus dubitandi ſuprà poſitis ad primam.*

Prima igitur ratio dubitandi probare poteſt concluſionem quartam, cõtra cæteras verò non procedit, falſum enim eſt, nõ gratis dari, quod ex ſola gratitudine datur, etiamſi tanta ſit obligatio gratitudinis, vt indicat præcepti obligationem ad illam virtutẽ pertinentis, vt contingere poteſt, quia etiam ingratitudo poteſt eſſe peccatum, vt tradit D. Thom. 2. 2. q. 107. *D.Thom.*

q.107. Nam eleemoſyna ſub obligatione, & nihilominùs gratis datur. Igitur gratuitum donum non excludit omnem obligationem, ſed debitum iuſtitiæ, & in præſenti maximè excludit illam obligationem, quæ oriri ſolet ex valore rei acceptæ, gratitudinis autem obligatio non eſt huiuſmodi, ſed reſpicit magis bonũ affectum, cui alter ſimilis debetur. Neq; oportet, vt eodem modo homines inter ſe gratis ſibi communicent ſpiritualia dona, quo Deus nobis donat gratiam ſuam primam: quia non eſt eadem inter illos comparatio, Deus enim non poteſt ab hominibus vllo modo obligari, niſi in virtute gratiæ, & promiſſionis ſuæ, & ideò neceſſe eſt, vt aliqua prima gratia antecedat omninò gratis data, ante omnem retributionem antidoralem ex parte Dei, vel meritum ex parte hominis: homines verò ſuis beneficiis poſſunt ſe inuicem onerare, & obligationem ad antidora inducere ante omnem gratiam ab alio receptam, & ideò ex hac parte non repugnat, vt præcedat talis obligatio ante doni ſpiritualis retributionem; ſuppoſita autem illa obligatione non eſt contra rationem doni ſpiritualis, vt poſſit illius intuitu dari, ſicut Deus ſuppoſito vno dono gratiæ, alia confert ex aliqua ſimili obligatione. Ad ſecundum latè reſponſum eſt: duo enim in illo deducebantur, vnum, quòd liceat procurare talem retributionem gratuitã, aliud, quòd liceat in pactum deducere. Primum concedimus poſt factũ purè beneficiũ, ſeu obſequium; & hoc ſolum probat ratio ibi facta. Secundum autem negamus, quia per pactum extrahitur obligatio à gratitudine, & ad iuſtitiam, & rerum commutationem transfertur, vt declaratũ eſt. Et ita non habet locum principium illud, licere exprimere, quod de iure ineſt; intelligitur enim, quando per expreſſionem non additur noua obligatio naturali obligationi exiſtenti, vt Auctores omnes ibi citati declarant, prӕſertim Felinus, qui varias gloſſas, & Doctores allegat, & ex capitibus ibi citatis manifeſtum eſt; hîc autem adderetur, & extorqueretur noua obligatio, vt declaratum eſt. Petebatur autem ibi ſpecialis difficultas de ſtipendio ſuſtentationis, quam in capite ſequenti expediemus.

Ad ſecundum. — Felin.

CAPVT XLVI.

An ſit Simonia conuentionalis deducere in pactum ſtipendium ſuſtentationis pro ſpirituali functione, quæ ex officio non incumbit?

1. HÆc quæſtio pertinet ad explicationem ſecundi membri diuiſionis datæ. Circa quod ſupponimus, quoties fit conuentio de re temporali pro ſpirituali ſub ratione pretij, tunc eſſe propriiſſimam Simoniam conuentionalem contra Ius diuinum, & humanum. Et ideò circa hoc nulla mouetur quæſtio; ſed difficultas tota eſt, quando fit pactum de temporali pro ſpirituali tribuendo, & non ſub ratione pretij, ſed ſub ratione ſtipendij. In qua quæſtione ſupponimus primò, ſtipendium ſuſtentationis licitè dari miniſtrantibus ſpiritualia, & ab eis licitè accipi. Hoc eſt de fide, Matth. 10. Luc. 10. 1. Corinth. 9. Et conſtat ex vſu Eccleſiæ in Iure canonazato, 1.q.1.2.& 3.12.q.2. 16.q.1.in tit. de Præbend. per multa capita; & ex ipſa inſtitutione Decimarum, & præbendarum Eccleſiæ, id manifeſtum eſt. Et ratio naturalis id docet, quia *dignus eſt operarius cibo ſuo*, vt Chriſtus dixit, & quia *nemo militat ſuis ſtipendis*, vt dixit Paulus. Secundò ſuppono, hoc ſtipendium nihil obſtare, quominùs ſpiritualia gratis miniſtrentur. Chriſtus enim vtrumque coniunxit, gratis date, & cibum ſumite. Et ratio etiam ſuprà tacta eſt, quia hoc ſtipendium non

Stipendium ſuſtentationis licitè accipitur, & datur. *Matth.* 10. *Luc.* 10. *1.Corinth.*9

A datur (vt ita dicam) ratione rei, ſed ratione ſubiecti, id eſt, non datur vt pretium commenſurandum, vel commenſurabile miniſterio, vel labori operantis, ſed conditioni perſonæ indigenti ſua, & familiæ ſibi proportionatæ congrua ſuſtentatione, vt ſatis per ſe clarum eſt.

Ex his ergo naſcitur ratio dubitandi circa quæſtionem propoſitam, quia ſi Clerici ita recipiunt ſtipẽdium, vt nihilominùs gratis miniſtrent, etiam Laici ita recipiunt hæc ſpiritualia, vt nihilominùs gratis dent ſtipendium ſuſtentationis; nam hæc ſunt quaſi correlatiua, & ideò pariformitatem inter ſe ſeruant, ergo non poteſt abſque Simonia tale ſtipendium in pactum deduci. Probatur conſequentia, tum quia ex B vi pacti deſtruitur illud gratis, quia quod ex pacto fit, iam non gratis fit, nam quòd gratis fit, non fit ex debito iuſtitiæ, quod autem fit ex pacto, eo ipſo fit ex debito iuſtitiæ, tum etiam quia in his ſpiritualibus non eſt licitum deducere in pactum id, quod non ineſt, vt præcedenti cap. dictum eſt, ſed hoc peculiare debitum, quod oritur ex promiſſione, vel pacto, non ineſt ex vi miniſterij ſpiritualis, vt conſtat, nec ratio ſuſtentationis illam obligationem includit: ergo non licet illam addere, nam additur aliquid pretio æſtimabile, & conſequenter Simonia committitur. Vnde ad hoc confirmandum valent Iura vulgaria prohibentia omnia pacta in his ſpiritualibus, cap. vlt. de C Pact. cap. *Quam pio*, 1.quæ.2. Tertiò valent Iura, quæ permittunt hæc ſtipendia recipere ſponte oblata, non tamen exigere. cap. *Quicquid* 101. cum ſeq. 1.q.1. cap. *Placuit*, cap. *Sicut Epiſcopus*. 1.q.2.& facit cap. *De Eulogiis* diſtinct. 18. Item valent Iura, quæ dicunt ratione pacti non licere, quod ſine illo licet, c. *Cum eſſent*, de Simon. & præſertim induci poſſunt d. cap. *Sicut Epiſcopus* 1.q.2.& cap. *Tua nos*, de Simon. in quibus ſignificatur, non fieri gratis, quod ex pacto fit. Denique in hoc pacto videtur eſſe ſpecies mali, quæ cauenda eſt in Simonia, iuxta cap. *Audiuimus* eodem. In contrarium verò eſt vſus Eccleſiæ non reprobatus, ſed toleratus ab ipſa.

2. Ratio dubitandi.

Cap. *Quam pio.* Cap. *Quicquid.* Ca. *Placuit.* Cap. *Sicut.* Cap *de Eulogiis.* Cap. *Cum eſſent.*

In hac quæſtione tres inuenio ſentẽtias. Prima ſimpliciter negat, poſſe fieri hoc pactum ſine Simonia D conuentionali, quæ in realem tranſibit, ſi pactum executioni mãdetur. Ita videtur ſentire D.Tho. d.q.100. art.3.ad 2. Nam poſt declaratam doctrinã de ſtipendio ſuſtentationis ſubdit. *Si autem hæc, pacio interueniẽte fiant, aut etiam cum intentione emptionis, & venditionis, Simonia eſſet.* Et ita intelligit, & ſequitur Anton. dicto cap.5.§.3.14.& ſæpè in aliis, Syluest. ver. *Simonia* qu. 9.§.3.& 7.& quæſt.3.regul.3.& in Roſ.auar. caſu 58. dicit eſſe communem Theologorum, Richard. diſtinct.25.art.3.quæſt.2.ad 2. Viguer. de inſtitutio. ca. 5.§.9.ver.9. Ex Canoniſtis poteſt pro hac ſententia referri Hoſtienſ. in cap. *Significatum* de Præbend. nu. 3.& 4. Quamuis ille in re pactum admittat, & verbis tantùm neget, & ad eum modum alij loquuntur ibi, & in cap. *Suam* de Simonia. Clariùs id affirmat Cardin. in cap. *Tua nos*, de Simonia num. 2. Secunda E opinio diſtinguit inter pauperes Clericos, & diuites, nam pauperes poſſunt ſine Simonia paciſci de ſtipendio ſuſtentationis, non autem diuites. Ita ſentit Gloſſa in d.c. *Suam* ver. *Pro exequiis*. Idem Innocent. in capite *Quoniam. Ne prælat. vic. ſuas.* & in capite *Significatum*, de Præbend. Et in idem inclinat Hoſt. ibi, & Caietan. verb. *Simonia* regul.4. ſaltem ex Iure poſitiuo. Fundamentum huius Simoniæ eſſe debet, quia Clericus diues non habet Ius recipiendi aliquid pro ſpiritualibus, etiam ſub ratione ſtipendij, nec poteſt illud recipere, ergo ſi de illo pactum faciat, reuera non paciſcitur de ſubſidio ſuſtentationis, ſed de pretio laboris, ac ſubinde Simoniacus eſt. Tertia ſenten 3. Sentẽtia.

3. 1.Opinio. — *D.Thom.* — *Anton.* — *Syluest.* — *Richard.* — *Viguer.* — *Hoſtienſ.* — 2.Opinio. — *Gloſſ.* — *Innoc.* — *Hoſtienſ.* — *Caiet.*

ſententia eſt, paciſci de ſtipendio ſuſtentationis per ſe, & ſalua recta intentione, non eſſe Simoniacum, nec illicitum; ſiue Clericus indigeat, ſiue non, dummodo aliàs non teneatur ex officio miniſtrare, nam tunc poterit contra iuſtitiam peccare. Et hæc ſententia vera eſt, quam in particulari tractaui de ſtipendiis Miſſarum in 3.tom.3.p. diſp.87. hic verò generaliùs, & ſub diuerſa ratione tractabitur, ſempérque remittemus ea, quæ ibi dicta fuerint, quoad fieri poſſit.

4. *Prima aſſertio.* Dico ergo primò. Exigere ſtipendium ſuſtentationis, etiam præmiſſo pacto, non eſt Simonia. Hæc eſt nunc communiter recepta ſententia. Illam tradit *Gloſſ.* Gloſſ. in cap. *Significatum*, de Præbend. & ibi *Panor.* Panor. num.8. & in dicto cap. *Suam* num. 12. Et ibi Anan. num.8. Item Gloſſ. in cap. vlt. 21.q.2. per textum ibi, quæ ſupponit, Clericos poſſe conduci ad ſpiritualia miniſtranda, quamuis ordinaria animarum cura non ſit eis committenda. Eandem ſententiam tenent *Caiet. Sotus. Victor. Nauar. Redoan.* Caiet. dicto art.3. Sot. q.6. art.2. Victor. 2. part. nu. 20. Nauarr. dicto cap.23. Redoan. part.2. cap.27. vbi alios refert. Et probatur ſolito diſcurſu: quia talis receptio, vel ex pretio ſtipendij ſub pacto, nec eſt Simonia contra diuinum Ius, nec contra humanum: ergo non eſt vlla Simonia vera. Probatur prima pars antecedentis primò; quia ſupponimus, pactum ipſum cadere ſupra ſtipendium formaliter, vt eſt ad ſuſtentationem perſonæ, non vt pretium, ergo non obſtante pacto retinet ſuam rationem ſtipendij, & non fit pretium, ergo ex vi talis pacti nõ venditur ſpirituale pro temporali, nec intentio ſtipendij ſic debiti, eſt intentio pretij, ac ſubinde non eſt Simoniaca. Et cõſequenter conuentio illa non facit Simoniam conuentionalem, quia non procedit à Simonia mentali, nec inducit venditionem, nec obligationem repugnantem cum gratuita miniſtratione ſpiritualium, quia ſtipendium vt ſic, quantumuis ſit debitum non excludit, quin ſpiritualia gratis dentur, vt declaratum eſt. Secunda ratio optima eſt, quia per hoc pactum non additur aliquid, ſed exprimitur, quod ineſt ex natura rei, ſed tale pactum non inducit Simoniam, vt cap. præced. dictum eſt, ergo. Maior patet, quia ſtipendium ſuſtentationis debetur ex naturali iuſtitia, vt diſertè probat Paulus cit. loco; & tractando de Decimis latè diximus. Pactum verò non auget intenſiuè (vt ſic dicam) hanc obligationem, ſed quia quantitas ſtipendij iuſti non eſt ex natura rei determinata, nec ſemper eſt lege taxata, ideò per pactum, & conuentionem partium determinatur, quod per ſe non eſt malum, ſed interdum, ac ſæpe eſt neceſſarium, quamuis iuxta qualitatem materiæ obſeruandum ſit, vt decenter fiat, & ſine vlla ſpecie mali, & nimiæ auaritiæ, vt infrà dicam.

5. Altera verò pars de Iure poſitiuo probatur, primò quia nulla ſpecifica prohibitio Iuris canonici circa hoc reperitur; neq; etiam generalis ſufficit; tum quia conſuetudo eſt optima legum interpres, & conſuetudo ipſa declarauit, non eſſe hoc ex pactis prohibitis: tum etiam quia ſolùm prohibentur pacta inhoneſta, id eſt, quæ repugnant cum gratuita donatione ſpiritualium, & per quæ ſpiritualia pro temporalibus commutantur, vt expoſuit *Gloſſ.* Gloſſ. in cap. vlt. de Pact. verb. *Ceſſare*, & in cap. *Quàm pio*, q.2. Quam ibi ſequuntur Doctores, & in cap. 2. de Transact. At verò in præſenti, pactum de ſuſtentatione non repugnat cum gratuita ſpiritualium adminiſtratione; vt declaratum eſt, nec etiã pactum cadit ſupra aliquam permutationem ſpiritualis pro temporali, imò nec circa rem temporalem ita verſatur, vt maiorem obligationem ad illam exhibendam inducat, quàm ratio ſtipendij ſuſtentationis ex natura rei ſecum afferat; ſed verſatur pactum circa determinationem ſtipen- A dij, & quaſi actuale exercitium operis, vt ita dicam. Vnde confirmatur, & declaratur hæc pars, quia vix poteſt humano modo inter homines fieri hæc datio ſpiritualium per modum miniſterij, & datio temporalium per modum ſtipendij, niſi conuentio virtualis, ſeu (vt ſic dicam) in actu exercito intercedat: ergo etiamſi fiat explicitè, & clarè, non variat honeſtatem actus. Antecedens patet ex ipſo vſu, nam ſi quis det Sacerdoti decem aureos in ſtipendium Miſſarum, neceſſe eſt, vt illud explicet tali modo, vt recipiens maneat obligatus ex iuſtitia ad illas dicendas, aliàs cogitare poterit, eſſe donationem abſolutam, vel è contrario ſiquis petat à Sacerdote, vt decem dicat Miſſas, daturus poſteà ſtipendium, neceſſe eſt, illis verbis vti, quib. Sacerdos intelligat, illũ manere ſimpliciter, & ex iuſtitia obligatum ad dandũ poſteà ſtipendium, aliàs nec dicere auderet, nec deberet, mora- B liter loquendo. Hic eſt ergo modus neceſſarius, & quaſi naturalis, in quo virtualis conuentio interuenit, magis, aut minùs expreſſa iuxta conditionem perſonarum, & varias cõſuetudines, ergo licet clarè exprimatur, nõ poteſt eſſe Simonia: nam expreſſio eorum, quæ inſunt à Iure, vel ex natura rei, non mutat naturã actionis, nec facit Simoniam, vt ſuprà oſtenſum eſt, nec variare ſolet diſpoſitionem, vt ſumitur ex l.3. ff. de leg. 1. Et meritò, quia obſcurior, vel clarior locutio parùm refert, ſi per vtramque eadem intentio explicatur.

6. *Obiectio.* Dices, per pactum plus exprimi, quàm inſit in re ex ſola rei natura. Patet, quia ex natura rei ſolùm generatim ſequitur obligatio ſtipendij ex miniſterio C ſpirituali, per pactum verò determinatur ad tantum, vel tantum ſtipendium: ergo aliquid additur, ergo non licet. Taxatio enim hæc prohibita in ſpiritualibus eſt, cap. *Dilectus*, 3. de Simonia, ibi. *Sine taxatione.* *Cap. Dilectus.* *Reſpondetur obiectioni.* Reſpondeo, imò hinc magis probari neceſſitatem conuentionis clare, vbi à lege non eſt taxatum ſtipendium, quia quãdo Laicus petit à Clerico ſpirituale miniſterium, pro quo debet ſtipendium reddere, ſi de modo, vel quantitate ſtipendij non conſtet ex cõſuetudine, vel lege, neceſſe eſt, vt ſaltem ex conueniẽtia inter partes determinetur, alioqui maneret totum in arbitrio dantis, quod ſæpè non expedit. Neque hoc eſt vlla lege prohibitum in his rebus, quæ ex debito D dantur per modum ſtipendij, ſecùs in his, quæ tantùm per liberalem donationem conferri poſſunt, de quibus loquitur dictum cap. *Dilectus.*

7. *Secunda aſſertio.* Dico ſecundò. Prædicta regula generaliter vera eſt non ſolùm in pauperibus Sacerdotibus, ſed etiam in diuitibus, tàm ex temporalibus bonis, quàm etiam eccleſiaſticis, quando ratione illorum ad tale miniſterium non tenetur ex officio. Ita ſentiunt omnes Auctores in præcedenti aſſertione allegati. Et ſumitur ex *D.Thom.* D.Thom. Quodlib.6. art.10. Et probatur, quia *Limitatio nonnullorũ.* licet Clericus paciſcens de ſtipendio diues ſit, non petit illud vt pretium, ergo non eſt Simoniacus, quia E non vendit miniſterium. Dicunt verò aliqui, quòd licet non ſit Simoniacus, nihilominùs peccat. Ita ſentit *Richard.* Richard. in 5. diſt.45. art.3. q.1. ad 2. qui dicit, eſſe illicitum Sacerdoti diuiti recipere ſtipendium, etiam ſine pacto, nam cum pacto etiam de paupere negat in q.2. vt allegaui. Et eodem modo videtur procedere *Sylueſt.* Sylueſt. d.q.9. *Angel.* Angel. etiam *Simonia* 2. num.6. abſolutè dicit, non licere, ſi Clericus aliunde habet neceſſariam ſuſtentationem, quia eſt turpe lucrum, vel auaritia, licet non ſit Simonia. Conſentit *Caiet.* Caiet. d.q. 100. art.3. dub. 2. Significans, etiam mendacium ibi interuenire, quia talis Sacerdos ſe pauperem fingit. *Reiicitur hæc limitatio.* Sed hæc ſententia vera non eſt; nec habet fundamentum ſolidum, quia hoc ex natura rei malum non eſt, nec etiam inuenitur prohibitum. Primum patet, quia nemo

nemo ſuis ſtipendiis militare tenetur, etiamſi diues ſit, ergo licet ſit diues, non peccat accipiendo ſtipendium. Item ille non peccat contra Religionem, quia non eſt Simoniacus, vt Angel. & Caiet. fatentur, & probatum, eſt neque alio modo irrogat iniuriam rebus ſacris, nec etiam peccat contra iuſtitiam, quia, vt dixi, nemo tenetur ſuis ſtipendiis militare, vnde ſeruat æquitatem miniſtrando, & recipiendo ſuſtentationem. Nam quod poſſit aliunde habere, eſt per accidens. Nec etiam peccat contra veritatem, aut mentitur, quia petendo ſtipendium, non profitetur, ſe eſſe pauperem, ſed velle ex altari viuere, & alia bona, quæ habet, ſua voluntate diſpenſare. Nec in hoc etiam eſt neceſſariò auarus, vel aliàs iniquus, quia poteſt bono fine id facere. Aliàs omnes Canonici, qui vltra pingues præbendas, quibus ſufficientiſſimè ſuſtentari poſſent, recipiunt diſtributiones quotidianas, & anniuerſaria, & ſimilia, eſſent auari, & iniqui, quod dicendum non eſt. Vnde non video, quo fundamento aliqui hoc vocent turpe lucrum in Clericis diuitibus, nam licet fortè non ſit perfectius, nec ordinariè magis conſulendum, non poteſt tamen dici turpe, cùm vitioſum non ſit, nec in vitioſo actu fundetur.

8. Altera verò pars de Iure poſitiuo ſatis probatur ex vſu, & quia nulla eſt lex Eccleſiaſtica, quæ hoc prohibeat. Imò in Concil. Agath. cap. 36. & habetur capit. vlt. 1. q. 2. vniuerſaliter, & ſine reſtrictione dicitur. *Clerici omnes, qui Eccleſiæ vigilanter deſeruiunt ſtipēdia ſanctis laboribus debita, ſecundùm ſeruitij ſui meritū, ſecundùm ordinationem Canonum à Sacerdotibus conſequantur.* Vndè licet 1. quæſt. 2. cap. *Clericos*, ca. *Paſtor*, & ſequent. & 12. quæſt 1. c. *Illa autem*, c. *Si priuatim*, & 16. quæſt. 1. cap. vlt. dici videatur, non licere Clericis habentibus propria, de bonis Eccleſiæ ſuſtentari; illæ tamen in primis non ſunt Eccleſiaſticæ leges, ſed dicta quædam Hieronymi, Auguſtini, & Proſperi, quæ legem poſitiuam non faciunt, ſed declarant ea, quæ magis decent ſtatum Clericalem. Et licet interdum vtantur verbis ſignificantibus grauem culpam, non ideò ita loquuntur, quia id per ſe malum ſit, ſed quia in tali ſtatu facilè cōmitti poteſt, ſi Clerici magis ad congregandas diuitias, quàm ad ſubueniendum pauperibus, Eccleſiaſticis reditibus vtantur. Vnde illæ ſententiæ magis habent locùm in ipſis Eccleſiaſticis beneficiis, & eorum reditibus, quàm priuatis ſtipendiis: & videntur fuiſſe ſcriptæ iuxta morem antiquum, quando Eccleſiaſtici reditus in communi poſſidebantur, & inter miniſtros Eccleſiæ non tàm iuxta eorum laborem, quàm pro ſingulorum indigentia, diſtribuebantur. Nunc autem videmus beneficia æquè dari diuitibus, ac pauperibus, ſi aliàs æquè digni ſint, & ſua miniſtetia exerceāt. Et ita intelligunt ſententias illas Gloſſ. & Doctores eiſdem locis, & alij Doctores ſuprà citati. Præſertim verò Innoc. & Hoſt. & latiùs Panor. in c. *Epiſcopus*, de Præb. & in lib. Variarum Quæſt. q. 4. à num. 12. Quapropter nunc dubiū non eſt, quin diuites licitè ſtipendia accipiant, & petant, & conſequenter de illis conueniant, quando ex vi legis conſuetudinis, ſeu beneficij definita non ſunt. Et ad hoc parùm refert, quod Clericus ſit locuples ex Patrimonialibus bonis, vel ex reditibus beneficij, ratione cuius non tenetur miniſtrare, vt in d. 3. tomo diſp. 86. ſect. 3. dixi, quia etiam ille non tenetur ex iuſtitia aliud miniſterium exhibere, & ideò non cogitur ſine ſtipendio miniſtrare, neque de illo pactum faciens magis paſcitur de pretio, quàm ſi beneficium non haberet, ſed tantùm de ſtipendio, & ideò nulla eſt ibi ratio Simoniæ, nec alia intrinſeca malitia, aut prohibitio.

9. Secùs verò eſt, vt in tertia parte aſſertionis indicaui, quando Parochus, aut alius Paſtor Eccleſię ex vi ſui officij, & beneficij tenetur Sacramenta miniſtrare, concionari, ſacrificium offerre, viſitare, & ſimilia opera facere, ratione quorum recipit fructus beneficij, & alios prouentus ratione officij ſibi debitos: nam tunc pro illis paciſci de nouo ſtipendio iniquum eſt, quia repugnat ſaltem iuſtitiæ. Quomodo autem hoc intelligendum ſit, & quale peccatum in hoc committatur in cap. ſequenti dicemus commodiùs. Dubitari autem poteſt, an Simoniacum ſit; videtur enim non eſſe, quia etiam tunc non accipitur vt pretium, ſed vt ſtipendium, vt ſupponitur, & ita non interuenit ibi Simonia mentalis, vnde nec conuentionalis, aut realis interuenire poteſt. Reſpondeo in primis, ad minus illam eſſe Simoniam præſumptam, vt optimè docuit Diuus Thomas d. quæſtion. 100. artic. 3. ad 2. vbi de his, qui ex officio tenentur ad hæc miniſteria, & pro illis habent ſtatuta ſtipendia ex reditibus Eccleſiæ, ſi aliquid exigant, ait: *Non intelliguntur locare operas ſuas, ſed vendere vſū ſpiritualis poteſtatis.* Deinde dico, ſolere in his exactionibus committi Simoniam veram propter Eccleſiæ prohibitiones, quæ de nonnullis exactionibus ſolent eſſe ſpeciales, & intuitu vitādi Simoniam. De quibus nonnulla exempla in ſequenti cap. ſubiiciemus.

Stipendium pro muneribus debitis vtrum licitū ſit?

Reſolutio dubij.
D.Thom.

Conc. Agat.

10. Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, concedendo, quòd ſicut miniſtri Eccleſię gratis miniſtrant, ita fideles gratis illi præbent ſtipēdium ſuſtentationis, quia ſicut illi non vendunt ſua miniſteria, ita nec iſti illa emunt, quia nec iſti dant pretium pro re ſpirituali, nec illi recipiunt. Itaque per comparationem rei ad rem gratis vterque dat, & recipit, quia non dat rem vnam pro alia. Nihilominùs tamen vterque ex debito iuſtitiæ, quod ſui muneris eſt, exhibet; nam ipſa æquitas iuſtitiæ poſtulat, vt ſi vnus ex officio, vel conuentione, aut ratione ſtipendij obligatur ex iuſtitia ad miniſtrandum, alius teneatur ex eodem iuſtitiæ debito ad alendum ſibi miniſtrantem. Certum eſt autem, miniſtros Eccleſiæ teneri ex iuſtitia ad implenda ſua munera, pro quibus ab Eccleſia aluntur: ergo etiam fideles tenentur ex iuſtitia dare ſtipendia. Et in hoc fundantur Decimæ Eccleſiaſticæ, & oblationes, & alia ſimilia, quoad iuſtitiæ obligationem, vt ſuprà viſum eſt. Et ita ſupponit apertè Diuus Thomas d. Quodlib. 10. art. 6. & docuit Scot. Quodlib. 20. Cord. referens alios lib. 1. Quæſt. q. 4. dub. 2. & omnes ſcribentes in hac materia. Errantque valde, qui exiſtimant, hæc ſtipendia ſolùm ex ex gratitudine deberi, tunc enim reuera pactum non haberet locum, vt in cap. præced. dictum eſt: illud tamen fundamentum falſum eſt, vt probat ratio facta, & à poſteriori patet, quia aliàs non tenerentur fideles reſtituere Decimas, vel alia ſtipendia, quæ iniquè retinet, quod apertè falſum eſt. Intercedit ergo ibi debitum iuſtitiæ, quod non excludit, quominùs ſtipendium gratis detur in ſenſu explicato, id eſt, vt ſubſidiū perſonæ, nō vt pretium miniſterij. Hac ergo ratione non obſtat pactum, quominus largitio, & acceptio temporalium purè fiat. Et ſic etiam per pactum non additur noua obligatio, ſed explicatur, & declaratur, quæ ineſt, vt explicatum eſt.

Reſpōdetur argumentis initio poſitis.

D.Thom.
Scot.
Cordub.

11. Ad Iura primo loco adducta quidam reſpondent, hoc pactum fuiſſe prohibitum ex vi illorum Iurium, tamen per contrariam conſuetudinem eſſe derogatum illud Ius. Tamen, vt dixi in d. loco tomi tertij non eſt vera hæc ſententia, quia illæ generales prohibitiones non extenduntur ad iuſta ſtipendia, vt hîc etiam declaraui. Vbi autem inuenta fuerit ſpecialis prohibitio, qualis eſt in Iuribus ſecundo loco citatis, eo ipſo Eccleſia declarauit, illa, quæ gratis oblata

recipi poſſunt, & non extorqueri, non eſſe ſtipendia A debita, quia ſine illis habent miniſtri Sacramentorum ſufficientes reditus Eccleſiæ ex Decimis, & beneficiis. Et ita etiam illa regula, quæ tertio loco ponitur, quòd pactum facit illicitum, quod ſine illo eſſet licitum, habet locum in pacto de pretio, vt eſt manifeſtum in caſu cap. *Tua nos*, & in c. *Sicut Epiſcopum*, in 1. p. illius, vel etiam de exactione improba, & contra iuſtitiam, quæ per pactum fit de aliqua re, quæ de iuſtitia non debebatur etiam vt ſtipendium, & gratis oblata recipi poſſet, de qua loquitur d. c. *Sicut Epiſcopum*, in 2. part. illius, & dictum c. *Placuit*, vel intelligitur etiam de pacto dandi rem ſpiritualem quaſi in pretium, vel ſtipendium obſequij temporalis, quod eſt clara Simonia, de qua loquitur apertè caput *Cum* B *eſſent*. Ad vltim. verò de ſpecie mali, reſpondetur, in accipiendo, vel petendo ſtipendio ſpiritualis miniſterij, nec malum eſſe nec ſpeciem mali, cum ſit fundatum in Euangelio, & in ratione naturali. Vnde fit, vt neque in pacto eſſe poſſit ſpecies mali per ſe loquendo, cùm hoc in ipſa ratione ſtipendij aliquo modo contineatur, vt explicaui, cúmque conſuetudine receptum hoc ſit, quæ ſufficit ad omnem ſimilem vmbram tollendam, niſi nimia imprudentia, & auaritia intercedat. Ex quibus ſæpè interuenire poteſt ſpecies mali, vel propter inordinata verba, vel propter inordinatum modum. Vnde quantum ad verba obſeruandum eſt, ne abſolute dicatur dari pecunia pro Miſſa, vel pro exequiis, funere, &c. Nam hæc verba in rigore ſonant vēditionem, & licet poſ- C ſint habere alium ſenſum commodum apud intelligentes, vt latè declarat Vgolinus Tab. 1. cap. 44. §. 11. n. 9. cum Syluest. q. 5. de Simonia, & Nauar. cap. 23. n. 100. ver. *Quarto*. Nihilominùs ad cauendam ſpeciem mali optimum eſt exprimere talem pecuniam offerri, vel relinqui ad ſuſtentationem miniſtrorum, vt admonuit Innoc. quem imitatur Pan. in c. *Significatum*. de Præb. Quantùm ad modum autem, obſeruare oportet, vt res ſimpliciter, & purè tranſigatur ſine cōtentione nimia, ne res ſpirituales pro mercatione exponi videantur.

C. Tua nos. C. Sicut Epiſcopum. Ca. Placuit. Cap. Cum eſſent. Vgolin. Syluest. Nauar. Innoc. Panor.

12. *An ſtipendium hoc poſſit lege taxari?* Ex hac reſolutione expeditur alia quæſtio huic annexa, videlicet, An ſtipendium hoc, poſſit lege taxari. Quam quæſtionem tractaui tom. 3. diſput. 87. ſect. 2. Et ideò breuiter concludo ex dictis, poſſe D quantitatem ſtipendij lege definiri. Probatur, quia ſi poteſt ex pacto priuato, multò magis ex lege: item poteſt etiam definiri conſuetudine, nam licet hoc ſtipendium non ſit pretium, ſeruari tamen debet in eo æquitas ſecundùm proportionem ad ſuſtentationem competentem, quæ optimè iudicatur iuxta communem æſtimationem, quam conſuetudo declarat, ſecluſa lege: ergo & per legem fieri poterit. Vnde per ſtatuta Epiſcopalia ita fieri ſolet, & ex Iure communi poſſunt aliqua exempla ſumi, quæ infrà inſinuabimus. Ratio verò eſt, quia iuriſdictio non deeſt in Prælatis Eccleſiæ, & in ipſa actione nihil mali ex eſt obiecto, & alioqui poteſt eſſe vel neceſſaria, vel conueniens ad pacem, & Religioſum modum ſeruandum in his exactionibus, & ad ſubueniendum etiam ne- E ceſſitatibus Clericorum, præſertim pauperum, & mercenariorum.

13. *Dupliciter poteſt fieri hęc taxatio.* Vt verò citato loco notaui, duobus modis poteſt hæc taxatio fieri, vno modo quoad augmentum, vt ſcilicet poſſit exigi vſque ad tantam quantitatem, vel ſummam, & non maiorem, alio modo quoad diminutionem, vt non minus detur, vel accipiatur. Certum eſt ergo, priori modo ſtipendia hæc conuenientiſſimè taxari, quia in ea taxatione præcisè ſpectata ſola negatio maioris quantitatis rei temporalis præſcibitur, in qua limitatione minuitur fomētum auaritiæ, & per eam fit, vt ſpiritualia cum minori onere temporali recipientium miniſtrentur. Et ita hic modus videtur eſſe magis vſitatus in lure. De poſteriori autem modo taxationis, ſolet eſſe controuerſia: nā Diuus Thomas dicto artic. 3. ad 2. videtur improbare ſtatuta, in quibus ita taxantur ſtipendia funerum verbi gratia, vt cum minoribus non admittantur. Et Vgolinus Tab. 1. c. 54. §. 1. num. 7. certum eſſe putat, tale ſtatutum eſſe nullum, & continere Simoniam, & refert Syluest. ver. *Simonia*, quæſtion. 12. verb. *Quinto*, Tabien. num. 18. verb. *Decimo ſeptimo*, Angel. *Simonia* 3. num. 10. Et rationem abhibet, quia per talem taxationem fit venalis Miſſa, vel ſuffragium, quia propriū pretij eſt, ſic eſſe taxatum, §. 1. de Inſtit. de emptione, & venditione.

D. Thom. Vgolin. Tabien. Angel.

Sed nihilominùs veram omninò eſſe exiſtimo ſententiam, quam in eodem loco tradidi, ſtatutum taxans pretium quoad quantitatem minimam, ſcilicet vt non minor ſit, ſi reſpiciat dantes, & non accipientes, & illis præcipiat facere iuſtitiam, & his non prohibet gratiam, nec Simoniacum eſſe, nec illicitum, ſed poſſe eſſe honeſtum, & conueniens. Vt rectè docuit Corduba lib. 1. quæſt. q. 4. dub. 4. Et in primis non interuenire ibi Simoniam probatur, quia pertale ſtatutum nihi præcipitur dari tanquam pretium, ſed ſolùm in eo agitur de ſtipendio ſuſtentationis, vt tale eſt, quatenus illud eſſe poteſt minus, quàm par ſit, & quàm neceſſarium ſit, vt Sacerdotibus decenter ſubueniatur. Probatur prætereà, nam per pactum, in quo de ſtipendio conuenitur inter partes, illo modo fit taxatio, vt tantum dandum ſit, & non minus, idque fit ſine Simonia, vt vidimus: ergo licet fiat per legem, non erit Simonia. Atque hæc ratio probat ſimpliciter hoc non eſſe per ſe illicitum, quia ſi per pactum non eſt, nec per legem erit, quia obiectum eſt eiuſdem rationis, & ſicut in particulari facto poſſunt concurrere rationes ſufficientes, ob quas id ſit neceſſarium, vel conueniens; ita in aliqua communitate, vel diœceſi, poſſunt ſimiles rationes cum proportione inueniri. Poteſt enim ſæpè id eſſe neceſſarium ad honeſtatem, & decentiam Sacerdotum. Reſpectu verò vniuerſalis Eccleſiæ non intercedit ordinariè hæc neceſſitas, vel conuenientia, tamen eo modo, quo in legibus vniuerſalibus eſſe poteſt, non deeſt, neque illius exempla. Nam lex Decimarum taxat quotam, vt à fidelibus minor dari non poſſit in ſuſtentationem miniſtrorum, quantum eſt ex vi illius Iuris. Item Canones ſub titulo de Cenſibus non ſolùm prohibent, ne procurationes vltra certam quantitatem accipiantur, ſed etiam ſtatuunt, quid dari debeat, & ex vi illorum Iurium poſſunt cogi ſubditi à Prælatis, vt integrè, & ſine diminutione illud tribuant: licet ipſi Prælati moderari id poſſint, & debeant quando oportuerit, vt in eiſdem Iuribus admonentur. Prætereà, ſtatuunt Iura Canonica, vt Clerici non ordinentur, niſi habeant, vnde ſuſtententur congruenter. Et Concilium Tridentinum ſæpè prouidet, vt vicariis tàm perpetuis, quàm conductitiis congrua fructuum portio ſemper aſſignetur, vt videre licet ſeſſione 6. capit. 2. de Reformatione, ſeſſione 7. cap. 5. & 7. & ſæpè alibi. Vnde Summi Pōtifices in vnionibus beneficiorum, quando illas concedunt, taxare ſolent ſtipendium dandum vicario, vt non ſit infra certam quantitatem. Denique conſuetudine ſæpè ita introducitur hæc taxa, vt non cenſeatur iuſtum ſtipendium Miſſæ, ſi minus ſit, & infra vſitatam quantitatem, ergo idem fieri poterit per ſtatutum: hæc enim regulariter æquipatantur in his, quæ contra commune Ius non ſunt. 14.

Cord. Conc. Trid.

Dixi autem debere ſtatutum, quoad hanc partem, dirigi ad dantes, quia ad illos pertinet congruam ſuſtentatio 15.

ſtentatio

ſtentationem dare miniſtro ſpirituali pro ratione ſui muneris,& ſtatus, & hanc congruam ſuſtentationẽ poteſt ſtatutum arbitrari, & determinare, & tunc imponit neceſſitatem dantibus,vt tantùm ſtipendiũ tribuant,& aliàs æquitatem,& iuſtitiam ſeruare non cenſeatur. Si enim iudex poteſt hoc arbitrari,& cogere ad ſoluendum poſt miniſterium factum, vt reuera poteſt, cur non poterit lex, anticipata taxatione ad tollendas extorſiones Laicorum,vel alia ſcandala? Cum ipſis autem miniſtris non eſt, quod talis lex loquatur, per ſe, ac regulariter loquendo, quia illi poſſunt cedere Iuri ſuo, & gratis miniſtrare, ſi velint, & conſequenter etiam poſſunt partem taxati ſtipendij remittere, neque eſſe rationabile, hoc eis prohibere, quia eſſet (vt D.Thom.dixit) præcludere viam *gratis officium pietatis impendendi*.Et ita D.Thó. ſolùm de hoc vltimo puncto locutus eſt, & non fũdat illud in ratione Simoniæ,quia reuera in hoc nulla eſſet, ſed in irrationabili prohibitione, & contra charitatem,vt patet ex verbis citatis,nec alij Auctores aliud intendunt, niſi quod Diuus Thomas dixit, vt patet ex Silueſt. quæſtion. 11. ver. *Quintum*, vbi prius incautè Simoniã vocat,in fine verò concludit, quod ſi recta ſit intentio in ſtatuentibus, non erit Simonia. Tabiena etiam ſolum tranſcripſit verba Diui Thomæ num.16.§.*Nunc dicendum*,& idem habet Angelus loco citato.Et idem eſt de aliis Auctoribus,vt citato loco dixi.Vbi etiam addidi,hoc vltimum non eſſe ita intrinſecè malum,quin aliquando in communitate aliqua poſſit eſſe conueniens, imò, & vſitatum, vt ibi declaraui, & confirmat etiam Corduba citato loco.

D.Thom. D.Thom. D. Thom. Sylueſt. D.Thom. Tabien.

Ad argumenta ergo in contrarium, negatur per huiuſmodi taxationem fieri venale ſpirituale miniſterium, quia non omne, quod taxatur, pretium eſt, quamuis enim de ratione pretij ſit, vt ſit taxatum,id eſt, definitum, & certum, vel ex conuentione partium, quod ſolùm dicitur in illa lege ciuili, non tamen è conuerſo quicquid taxatur, pretium eſt, nam etiam congrua ſtipendia taxari poſſunt, quia in illis debet etiam ſeruari certa æquitas, quæ aliqua certa menſura indiget. Taxatio ergo ſolet eſſe iudicium pretij, quando non ſubeſt alius titulus honeſtus, & rationabilis iuxta cap. *Dilectus*,2.de Simonia,quãdo autem ſubeſt titulus, & interuenit, vel publica conſuetudo,vel actoritas Prælati ſtatuentis ex rationabili cauſa,ceſſat non ſolùm vera ratio pretij,verumetiam omnis præſumptio illius.

CAPVT XLVII.

Vtrum exigere ſtipendium pro functione ſpirituali debita ex officio, vel beneficio, ad veram Simoniam conuentionalem pertineat?

1. Diximus obiter in capite præcedenti non eſſe licitum, paciſci de nouo ſtipendio, quando miniſterium ſpirituale ex officio debitũ eſt, quod officium habet annexum beneficium,nihilominùs tamẽ ſolent in hoc fieri exactiones aliquæ,quæ vim habẽt pactionum, & conuentionum, quia vt fiat miniſterium,aliquid temporale exigitur,ita vt vel expreſsè, vel tacitè interueniat conditio:faciam,ſi dederis vel non faciam,niſi daturus ſis,quæ vim habent pacti,vt conſtat,& ideò declarandum eſt, quando huiuſmodi exactiones Simoniam conuentionalem inuoluant. Exempla ſunt multa in Iure, quando pro Baptiſmo, benedictionibus, & aliis Sacramentis, vel Sacramentalibus aliquid temporale exigitur: item in ingreſſu beneficij, vel canonicatûs, &c. ſolet aliqua exactio fieri,vt ex vſu conſtat,& ex Iuribus referendis. Quamuis autẽ ex ſuperioribus conſtet, hoc non poſſe pretio vendi,defendi nihilominùs ſolẽt huiuſmodi exactiones titulo ſtipendij,vel alio ſimili,quod neceſſariò ad hoc reducendum eſt,vt infrà dicam.Et ideò exponere neceſſe eſt quãdo hæc ratio exactionis ab iniuſtitia,vel Simonia excuſet.Pro cuius reſolutione aduerto,interdum id, quod ſic exigitur, eſſe Iure Eccleſiaſtico permiſſum,vel conceſſum, aliquãdo verò eſſe prohibitum: aut tertiò poteſt eſſe, vel conſiderari ſecundùm ſe vt non conceſſum poſitiue, nec prohibitum Iure poſitiuo.

2. 1. Aſſertio.

Dico ergo: temporalia commoda, quæ Iure Eccleſiaſtico conceſſa ſunt miniſtrantibus ſpiritualia ex officio,iuſtè,& abſque Simonia exigi poſſunt.Ratio eſt, quia Eccleſia habet Ius,& poteſtatem ad ſtatuendum, quid ſuis miniſtris dandum ſit ad conuenientem ſuſtentationem, cuius iudicium, ad ipſam pertinet, non ad ſubditos, quibus miniſtri Eccleſiaſtici inſeruiunt: ad hoc Ius, & poteſtatem Eccleſiæ,ſpectant præcepta Decimarum, & Primitiarum: ergo quoties aliquid ſimile per Eccleſiaſticam legẽ conſtitutum eſt, iuſtè exigitur tanquam debitum. Quam rationem attigit D. Thom.dicta q.100. art.3. ad 3.Duobus autem modis inuenimus hoc ſtatutum ab Eccleſia vltra Decimas,& Primitias.Vnum eſt nõ tam præueniendo fideles per præceptũ, quàm acceptando eorum ſpontaneas voluntates, & ſecundum illas Ius conſtituendo. Et tale eſt Ius Oblationum ſtatutum in cap. *Ad apoſtolicam*,de Simon.Nam ſuppoſita voluntaria conſuetudine fidelium offerendi pias oblationes, Eccleſia vult laudabilem conſuetudinem obſeruari, & conſequenter confert Ius miniſtris ſuis ad petendas illas: in modo tamen exigendi honeſtam adhibet moderationem, vt non extorqueantur priuata auctoritate, ſed per Prælatos, vbi negatæ fuerint,vt ſuprà tract. 2.l.c. notauimus cum D.Th.2.2.q.86.ar.1.Si autem in hoc modo exigendi excedatur, non videtur permittere ad Simoniam,niſi ratione ſcandali, vel præſumptionis,ſed propriè videtur pertinere ad vſurpatam iuriſdictionem,vt ſentit Caiet. verb. *Simonia*,circa 2.cap.ver.*Quartò nota*. Nec de his oblationibus plura hîc dicenda ſunt,cùm in ſuperioribus ſint dicta.

D.Thom. C. Ad Apo. D.Thom. Couar.

3. Alius modus imperandi hæc temporalia onera,eſt abſolutus, & independens à voluntaria oblatione fidelium, ſed per ſe ex poteſtate Eccleſiæ. Et de hoc modo inueniuntur nonnulla exempla in Iure, licet pauca. Vnum eſt de quodam quaſi tributo, quod in Iure præcipitur ſolui Epiſcopis, & *Cathedraticum* appellatur,quia in honorem cathedræ datur, vt latè exponitur 10.q.3. per totam, & *Synodaticum*, etiam dicitur,quia pro Synodo cogenda præſcribi ſolebat, vt ſumitur ex c. *Conquerente*,de Offic.Ordi.vbi inter Epiſcopalia iura hoc numeratur, & ad duos ſolidós taxatur,quos à ſingulis Eccleſiis poſſit Epiſcopus accipere vltra alios prouentus.Sed in hoc iam ſeruãdę ſunt conſuetudines, vt Innoc.Abb. & alij Doctores ibi notant,& Archid. c. 1.de Præb.in 6.Aliud exemplum eſt de procurationibus, ſeu certis ſtipendiis, quæ viſitantibus Prælatis dari præcipiũtur in d.cap. *Conquerente*.& ferè per totum titulum,extra de Cenſib.præſertim cap.*Cùm Apoſtolus*,c.*Cùm venerabilis*,c. *Procurationes*,& in lib.6.c.1.§.1.& penult.& cap.*Relatum*,cum aliis 10.q.3.Quamuis enim intẽtio horũ Iurium præcipuè dirigatur ad moderãdas huiuſmodi procurationes, ne viſitantes Prælati nimium ſint ſuis ſubditis graues, & oneroſi, nihilominùs in eis ſupponitur aliquid conſuetum,vel moderatum viſitantibus dandum eſſe,quod nomine procurationum ſignifi

Tributum cathedraticum. *C. Conquerente. Innoc. Abbas. Archid. Cap. Cùm Apoſtolus. C. Cùm venerabi. C Procurationes. C. Relatũ.*

ſignificatur. Et ex eiſdem Iuribus conſtat has procurationes ad ſuſtentationem Prælatorum dari, & ita ſtipendij titulo honeſtè recipi, ac præcipi, & conſequenter ab ipſis Prælatis exigi poſſe.

4. Obiectio. Sed obiici poteſt, quia Decimarum ſolutio videtur ſufficiens ſtipẽdium pro omnibus ordinariis miniſteriis, quæ ex officio conueniunt Eccleſiæ Paſtoribus, ergo non poſſunt Iure communi pro priuatis aliquibus functionibus ſpeciales pręſtationes imponi. Vt, ſi in particulari loquamur de procurationibus, Epiſcopi non minus tenentur viſitare diœceſim ex officio, quàm alia Põtificalia exercere, vt ſignare, ſeu confirmare infantes, ordinare, iudicare, & ſimilia, & pro toto ſuo munere præſtando recipiunt pingues reditus Epiſcopatus, ergo titulus ſuſtentationis in exigendis procurationibus fictus eſt, & conſequenter inſufficiens ad purgandam labem Simoniæ. Soto. propter hoc Sot. q. 7. art. 2. ad 3. putat, Epiſcopos diuites non poſſe tuta conſcientia petere procurationes ſibi à Iure conceſſas, ſed immeritò in hoc iniicit ſcrupulum. Nam Iura nihil diſtinguũt, vnde nec nos diſtinguere debemus, nam ſi Iura voluiſſent ſolùm pro pauperibus Epiſcopis illas procurationes concedere, omninò debuiſſent id indicare. Accedit, quod Conc. Trid. Concil. Trid. ſeſ. 24. c. 3. de Reformatione cùm non ignoraret plures Prælatos habere pingues reditus, & in rigore ſufficientes ad ſuam ſuſtentationem, nihilominùs eis permittit accipere victualia procurationum loco, dum viſitant, ſaltem vbi hoc habet conſuetudo, hæc ergo conſtitutio ab omnibus indifferenter ſeruari poteſt. Ad difficultatem verò reſpõdemus, hoc ſtipendium ſuſtentationis non conſiſtere in indiuiſibili, nec limitari ad ſolas Decimas, alias vbi Decimæ eſſent copioſæ, nõ liceret recipere alias oblationes, nec prædiorum Eccleſiaſticorum reditus, & alios ſimiles fructus. Et ideò vltra Decimarum prouentus interdum imperantur alia ſtipendia ſpecialia, vbi ſpeciales rationes occurrunt, & ſpecialiter in viſitationibus hoc factum videtur propter accidentales, & extraordinarias expenſas, quas in illis facere neceſſe eſt, item vt Epiſcopi non excuſentur, ſed promptiores ſint ad illas faciendas, & fortaſſe in principio id factum eſt, quia Epiſcopatus erant tenuiores, licet autem poſtea creuerint, Ius non mutatur, ſicut de aliis prouentibus conſtat, ſed ipſi Epiſcopi obligantur magis ad pia opera, & ad ſubueniendum pauperibus, quò plura habent ſuæ ſuſtentationis ſubſidia.

5. 3. Aſſertio. Dico ſecundò. Quando Iure communi prohibentur aliæ exactiones pro miniſteriis, vel actionibus ſpiritualibus, graue peccatum eſt temporalia ſtipendia petere pro huiuſmodi actionibus, quandiù tale Ius derogatum non eſt. Vtraque pars eſt per ſe ſatis clara: nam illa prohibitio non excedit poteſtatem legiſlatiuam Eccleſiæ, & ratio prohibitionis eſt honeſtiſſima, & conſentanea iuſtitiæ, & Religioni: ergo obligat in conſcientia ſub graui culpa, oportet autem, vt tale Ius ſua vi conſeruetur, nam ſi derogatum ſit, iam non eſt Ius, quomodo autem derogari poſſit, infrà dicemus. Sunt autem multa exempla huius prohibitionis, præſertim ſub titul. de Simonia c. *Non ſatis*, ibi autem fit prohibitio ſub nomine pretij, & ideò non multum probat. Tamen in c. *Cùm in Eccleſiæ*, diſtrictiùs fit prohibitio, *Ne aliquid exigatur* pro benedicendis nubentibus, ſeu aliis Sacramentis conferendis, ſeu collatis: & in ca. *Sicut pro certo*, damnantur extorſiones, & exactiones turpes, & prauæ, & taxationes de his, quæ danda ſunt pro conſecrationibus Epiſcoporum. Abbatum benedictionibus, & Clericorum ordinationibus, & prohibetur; *ne quocumque prætextu hæc fiant*. Vnde etiam

C. Nõ ſatis. Ca. Cùm in Eccleſ. C. Sicut pro certo.

A ſub titulo ſuſtentationis prohibentur. Et in capit. *Iacobus*, prohibetur exactio prandij in receptione noui Canonici. Et in c. *In tantùm*, in fine, reprobatur conſuetudo, *exigendi marcham argenti in Archidiaconi inueſtitura*, vel aliam rem temporalem, aut pecuniæ quantitatem minorem in minoribus præbendis. Similes prohibitiones inueniuntur in c. *Quicquid* 101. cum ſequentibus 1. quæſt. 1. & in cap. *Ex multis*, cum aliis 1. quæſt. 3. Si quis enim attentè conſideret omnia dicta Iura, quando prohibent exigere, vel petere aliquid pro miniſterio Eccleſiaſtico, loquuntur de Prælatis, vel aliis Clericis, qui ex officio tenẽtur Eccleſiæ miniſtrare, & ad hoc ſufficientes reditus, & B præbendas recipiunt, & ideò meritò prohibentur exigere quidpiam aliud, quia petere aliud ſtipendiũ iniuſtum eſt, & alius titulus non ſupereſt, niſi pretij, qui eſt Simoniacus. Vbi autem non proprium miniſterium ſpirituale exercetur, ſed ſola admiſſio ad poſſeſſionem, beneficij, aut dignitatis, vel præbendæ, ibi illa ratio ſtipendij iuſti interuenit, & ideo exactiones illæ non habent iuſtum titulum, & pro ipſis beneficiis ſpiritualibus fieri cenſentur, & ſub ea ratione prohibentur.

Ca. Iacobus. C. In tantū. Cap. Quicquid. C. Ex multis.

Sed quæri circa hoc poteſt. An peccatum contra has prohibitiones commiſſum, ſit propria Simonia, ſupponendo, has leges derogatas non eſſe, ſed obligare. Videri enim poteſt, non eſſe Simoniam, quia illæ exactiones non fiunt ſub ratione pretij, & de C hoc conſtat dantibus, & petentibus, ſed vel ratione conſuetudinis, quæ potuit augere ſtipendia, etiamſi alij darentur reditus, vel ratione extraordinarij laboris, vel certè interdum ad quandam amicabilem communicationem, vt in prandiis pro admiſſione Canonici, vel denique ad aliquod pium opus, vel pro fabrica, aut ſupellectilibus Eccleſiæ, ergo in rigore non eſt Simonia, quicquid ſit de alio genere culpæ. 6.

6. An peccatū contra has prohibitiones ſit Simonia.

Reſpondeo, ſecluſa conſuetudine, de qua ſtatim, ex natura rei videri iniuſtitiam quãdo exigitur aliquid, vt debitum, quia nulla interuenit ibi iuſta ratio faciendi tales exactiones, vt conſtat ex declaratione dicta. Vnde ex natura rei eſt etiam ibi præſumpta D Simonia, vt ſuperiori cap. dixi. Imò eſt valdè probabile, eſſe etiam Simoniam veram ex natura rei, quoties per exactionem extorquetur temporale, denegãdo ſpirituale debitum, niſi temporale detur, quia tunc licet quis dicat ſe non habere intentionem vẽdendi, ſed gratis recipiendi, in ipſo vſu, & exercitio contrarium profitetur, quod ſatis eſt ad Simoniam, ſicut ſuprà dicebam de exigente obligationem dãdi aliquid colore gratitudinis, & in aliis ſimilibus. Addo verò, certius multò eſſe poſitis illis legibus, eſſe veram, & propriam Simoniam, per earum violationem extorquendo temporalia pro ſpiritualibus, mo- E dis ibi prohibitis. Ratio eſt in ſuperioribus ſæpè repetita, quia prohibitio illa fit intuitu Religionis, & vitandi Simonias in tali materia, vnde conſtituit illam materiam in tali genere virtutis, ac vitij, etiamſi anteà de ſe non eſſet, quam rationem in cap. ſeq. magis proſequemur.

Reſpõdetur quæſtioni.

Secundò, quæri poteſt circa eandem partem, An hæc, quæ ſic ſunt prohibita Iure communi, poſſint honeſtari per ſtatuta Epiſcopatuum particularium, aut Prouinciarum, ſine antecedente conſuetudine, nam de hoc ſtatim dicemus. De hoc puncto latè diſputant Canoniſtæ in cap. *Cum Maioribus*, de Conſtitutione. Et in capit. *Iacobus*, de Simonia. Sed breuiter aſſero, ſtante Iure communi, talia ſtatuta ſi ſint ei cõtraria, iniqua eſſe, & nullam vim habere in virtute ſtatutorum (vt à conſuetudine nunc abſtineam) ſiue exactio ſit ad pios vſus, ſiue ad alios humanos ſumptus, vel vtilitates accipientium. Probatur, quia inferior

7. An conſuetudo poſſit hoc honeſtare? Reſolutio.

inferior non poteſt ſtatuere contra Ius Superioris, alioqui nullum eſt ſtatutum, ſed talia ſtatuta ſunt contra Ius commune:ergo.Reſpondent aliqui, Ius cõmune loqui de propriis exactionibus, in quibus aliquid vt pretium accipitur,& per modum venditionum fiunt. Re tamen vera,ſi Iura attentè legantur,non recipiunt hanc interpretationem, qui generaliter prohibent omnem turpem extorſionem, & exactionem, & quocunque prætextu.Et hæc aſſertio communis eſt Doctorum in dictis locis, & videri præſertim poſſunt Hoſt.Abb. & Felinus dicto c.*Iacobus*,Abb.in dicto c. *Cum maioribus*,n. 16. & 25. Dec.n.28.

8. Dixi autem,ſi ſint Iuri cõmuni contraria,nam ſi tãtùm ſint diuerſa, vel in alia forma ferãtur,poterũt eſſe honeſta,& valere iuxta eã quæ ſtatim dicemus de conſuetudine, nam quoad hoc eadem eſt ratio. Sic ergo limitant aſſertionem Innocentij, & alij Doctores,vt procedat,quando ſtatutum ipſum præcipit exactionẽ facere,non verò ſi tantùm præſcribat,quid recipiendum ſit,ſi alter ſponte dare id velit ſine exactione, vel vi aliqua denegando illi ſpiritualia,vel aliter illi moleſtiam inferẽdo.Quæ limitatio mihi vera videtur,quia poſita illa, iã ſtatutum non erit cõtra Ius commune,quia dicta Iura, vt vidimus, tantùm prohibent exactiones. Sed obiici poteſt c.*Dilectus*,2.de Simõ. quatenus in eo permittitur, aliquid gratis oblatum recipi, dummodo ſine taxatione oblatum ſit,vbi autem ſtatutum interuenit, iam taxa præcedit. Reſpondeo in primis c.illud loqui ſolùm de ingreſſu Religionis, & non oportet extendi ad alia,cùm reuera nõ ſint in omnibus ſimilia. Deinde dico, ſi ſtatutum non ordinat exigendum,ſed quaſi proponat quid acceptari poſſit,ſi ſponte detur:tunc non propriè taxare,quid dandum ſit, ſed potiùs quid non dandum ſit,id eſt,vt alia,vel maiora non petantur, ſeu proponantur. Nam cùm illud ipſum,de quo ſtatutum diſponit, poſſit minui,ſicut & negari ab eo, à quo ſic petitur,non poteſt dici proprie,& in rigore eſſe taxatum. Itaque in hoc ſtatuto non video malitiã, nec contrarietatem cum Iure communi, ſi rigoroſam exactionem nõ imponat.Tunc autem ſine dubio ad minus eſt contra Eccleſiaſticum Ius. Poſſet autẽ quæri,an hæc prohibitio ſit pnrè Eccleſiaſtica, & an poſſit per contrariam conſuetudinem abrogari, ſed hæc dicentur melius cap.ſequenti.

Obiectio — *Soluitur.*

9. 3. Aſſertio. Dico tertiò,vbi nec approbatur,nec prohibetur Iure communi,huiuſmodi exactio temporalis muneris in adminiſtratione ſpiritualiũ, ab his qui ex officio tenẽtur illa miniſtrare,niſi fiat ex iuſta cauſa publica auctoritate probata,illicita eſt,& iniuſta & Simonia ſaltẽ præſumpta.Hæc aſſertio eſt communis Doctorum. Et ſumitur ex D. Tho. dicta q. 100.a.3.ad 3.& ibi Sot. & aliis. Et hoc etiam probant Iura ſuprà allegata,damnant enim hanc exactionem tanquam per ſe improbam, vt ſequenti c. latiùs dicam.Ratio verò eſt ſuprà facta:quia miniſtrantes ſpiritualia ex officio, habent ab Eccleſia conſignatos reditus ſuæ ſuſtentationis, ergo non poſſunt licitè extorquere aliquid aliud per modum ſtipendij, alioqui manifeſtam iniuſtitiam committunt,nec verò habent alium iuſtum titulũ exigendi,ergo illicite,& Simoniacè exigunt,quia cùm nõ habent iuſtum titulum,conuincuntur illud exigere pro ipſo ſpirituali miniſterio, ſeu beneficio, & ex illo,ac per illud temporalem quæſtum facere,quod vel eſt propria Simonia, vel ſaltem præſumitur,& tale ſacrilegium eſt,vt ad Simoniam merito reducatur.

D.Thom. Soto.

10. Dices:Poſſunt hoc poſtulare non ad propriã vtilitatem,ſed ad pium aliquod opus.Reſpondeo primùm hoc non excuſare iniuſtitiam,quia non habet miniſter eccleſiaſticus Ius cogendi alium, vt ſuis ſumptibus opus piũ faciat, ſupponimus enim alias nõ teneri,ſed propter ſolam receptionẽ ſpiritualiũ ad hoc cogi, & hoc planè eſt iniuſtum,vt cap.ſeq. latiùs dicemus. Deinde dico,non omninò purgari ſuſpicionẽ Simoniæ illo titulo quia ordinariè non procurãt Prælati,vel alij miniſtri ſpiritualium hęc pia opera per talia media, niſi vt ſe exonerẽt ab aliqua obligatione faciendi ſuis ſumptibus talia opera,vel vt alienis ſumptibus videantur,vel Eccleſias ornare,vel ſubuenire pauperibus & ita ſemper opus refunditur in aliquam propriam vtilitatem, quamuis autem non redundaret, & intentio eſſet bona,medium eſt iniuſtum, vt dixi.

Obiectio Expeditur.

Dices:Cõtingere poteſt, vt reditus Epiſcopatus, præbendæ,aut beneficij ſint tenues,& non ſufficiãt ad ſuſtentanda onera perſonæ,ſtatus,& officij,ergo tũc licitum erit aliquid exigere hoc titulo.Reſpõdeo, propter hanc ſolam exceptionem additum à nobis eſſe in aſſertione, *Niſi fiat ex iuſta cauſa.* Nã hæc ſine dubio iuſta cauſa eſt. Addidimus autem oportere,vt talis cauſa auctoritate publica probata ſit,quia inordinatũ eſſet,vniuſcuiuſque priuati Parochi arbitrio hoc relinquere,aliàs vnuſquiſq;cauſari poſſet indigentiam,& inſufficiẽtiam ſui beneficij ad ſuam ſuſtentationem. Oportet ergo,vt aliqua lege,vel ſtatuto, aut conſuetudine id declaratum ſit iuxta dicẽda in cap.ſeq.vel certè vt Prælati auctoritas interueniat.Vnde licet Gloſ.in c.*Suã*, de Simon.abſolutè dicat,in ſimili caſu poſſe Sacerdotem aliquid exigere,ſi ei ſumptus deſint,vel intelligenda eſt de Sacerdote,qui ex officio miniſtrare non tenetur,vel certè addendum eſt,poſſe id facere, cauſa approbata à Prælato, ad quem ſpectat prouidere, vt inferiores paſtores populorum ab eiſdem alantur ſufficienter, vt in eodem c. Panor. notauit.n.10.Et idem habet Felin.ibi n.3.allegans alios & dicens eſſe communem ſententiam.Attingitque rationem traditam,*quia ſequitur*(inquit) *abſurdum,quod iudicaret in facto proprio.* At verò ſi indigentia ſimilis in ipſomet Pręlato, ſeu Epiſcopo fuerit,crediderim,ipſum poſſe ſtatuere modũ, quo ſibi ſufficiẽter per oblationes fidelium vel ſimilia ſubſidia prouideatur. Ita enim in ſimili notatur à Doctoribus in c.vnic.Vt beneficia ſine diminutione conferantur,per textum, & in c.*Conquerente*,de offic.ordin.& in c.*Cum Apoſtolus*, §.*Prohibemus*, de cẽſib.vbi ſpecialiter id notat Card. Requiritur tamen iuxta illum textum,vt cauſa rationabilis manifeſta ſit,alioqui ſi ſit dubia,probanda erit per ſuperiorem,vt ibi notat Gloſſ.Denique iuuat Cõcil. Trid.ſeſ.24. cap.14. de Refor.quatenus Epiſcopus committit, vt examinent ſtatuta permittentia huiuſmodi exactiones,& ſi iuſta eſſe cognouerint, illa ſuſtineant.Eſt ergo in Epiſcopis poteſtas ad probandam iuſtam cauſam talium exactionum.Et tũc non cenſentur contraria Iuri communi, quod loquitur de miniſtris habentibus ab Eccleſia ſufficientem ſuſtentationem, vt omnes intelligunt. In modo autem exigendi, oportet ſeruare regulas à Iure ſtatutas,vt in ſequenti capite dicemus.

11. Alia obiectio expeditur. — *Gloſſ.* — *Panor. Felin.* — *C. Conquerente. Cap. Cùm Apoſtolus. §. Prohibemus. Cardin. Gloſſa. Conc. Trid.*

CAPVT XLVIII.

An exactiones temporalium pro ſpiritualibus, conſuetudine poſſint honeſtari,ita vt propter ſolam illam, à labe Simoniæ conuentionalis excuſentur?

Vt

1\. Explicatur difficultas. VT intelligatur, quid in hoc puncto poſſit habere difficultatem, ſuppono primò nulla cõſuetudine introduci poſſe, vt licitum ſit, dare temporale pro ſpirituali per modum pretij. Hoc per ſe eſt euidens, quia illud eſt intrinſecè malum, & cõtra Ius diuinum, ergo nulla conſuetudo poteſt cõtrarium inducere, aut honeſtare. Et hoc confirmãt à fortiori multa Iura, quę ſimiles cõſuetudines, vel etiam minùs mala reprobant tanquã corruptelas, quæ Iura paulò inferiùs indicabimus. Suppono ſecundo, ita eſſe licitũ accipere aliquid tẽporale pro ſpirituali per modum ſtipendij ſuſtentationis, vt ad honeſtandam talem receptionem, vel petitionem, nulla conſuetudo neceſſaria ſit; nec ab illa pẽdeat. B Quia Ius ipſum diuinum non ſolùm hoc approbat, ſed etiã præcipit, ergo in hoc nihil poteſt operari conſuetudo, ſed ad ſummum poterit deſeruire vel ad tollendam omnem ſuſpicionem, quia cõſuetudo declarat illud peti vt ſtipendium iuſtum: & non vt pretium, vel ad derogandum alicui prohibitioni merè poſitiuæ, ſi in modo exigẽdi ſtipendium lata ſit. Sicut aliqui dixerũt de his Clericis, qui abſque obligatione officij miniſtrãt quoad faciendum pactum de ſtipendio. Licet enim exemplum in re verum non ſit, vt ſuprà vidimus, non repugnat tamẽ ita fieri. Quocirca propoſita quæſtio non habet locum in his ſimplicibus miniſtris, quia illi, quod ad Ius attinet, nihil plus poſſunt ratione conſuetudinis, quàm Iure naturæ poſſint: ſed quod ſpectat ad C factum poterunt ratione cõſuetudinis plus, vel minus exigere, & in modo exigendi poterunt etiam toleratam conſuetudinem ſequi, quia in his nihil circa illos Ius commune diſpoſuit.

2\. Verſatur ergo quæſtio de his, qui ex officio ſpiritualia miniſtrãt, de quibus ſuppono tertio, poſſe per laudabilem conſuetudinẽ acquirere Ius ad aliquas oblationes fideliũ extraordinarias, id eſt, non pertinentes ad Iura Decimarum, vel alios ſtabiles reditus Eccleſiarum, aut beneficiorum. Id conſtat ex c. *Ad Apoſtolicam*, de Simonia. In earum tamẽ e- Ca. *Ad Apoſtolicam.* xatione ſeruanda eſt forma præſcripta, vt tetigi c. præced. & latiùs in ſuperioribus. Vnde hoc modo clarum eſt conſuetudine honeſtari petitionem aliquam temporalis doni pro adminiſtratione ſpiritualium, quæ ſine conſuetudine honeſtè nõ fieret, D & labem, vel ſuſpicionẽ Simonię haberet, hoc autem non fit per talem conſuetudinem mutando Ius diuinum, vel humanum, ſed ſolùm mutando materiam Iuris, quia nimirum per conſuetudine fit debitum ſtipendium, quod abſque conſuetudinẽ non fuiſſet. Habet autem locum hæc conſuetudo citra omnem controuerſiã in oblationibus voluntariis, quæ ad diuinum cultũ fiunt, vel immediatè, & directè, vt in his quæ ad altare offerũtur; vel ex relatione offerentium mediatè, vt in his, quę ad ſuſtẽtationem miniſtrorum, vel ſumptus templorum à fidelibus ſponte offerũtur. Quæ omnia per ſe ſatis conſtant ex dicto c. *Ad Apoſtolicam*, & ex ſuprà dictis de his oblationibus.

3\. Dubiũ principale. E Difficultas ergo tantùm ſupereſt, an aliæ exactiones temporalium pro ſpiritualibus actibus poſſint conſuetudine honeſtari, non quidem mutando ius diuinum, vel in illo diſpẽſando, quod fieri non poterit, ſed vel mutando obiectum illius Iuris, & faciendo, vt ſit ſtipendium debitũ id, quod nõ erat, vel certè derogando in ea parte Iuri humano, ſi in aliquo obſtiterit. Ratio autẽ difficultatis eſt, primò quia per conſuetudinem poſſunt abrogari humanę leges: illa ergo omnia, quæ in hac materia tantùm ſunt prohibita Iure humano, poſſunt per contrariã conſuetudinem licita fieri. In quo eſt magna differentia inter cõſuetudinem, & ſtatutum, etiamſi vtrũque ſit vnius prouinciæ tantũ, vel Epiſcopatus quod per ſtatutum non poteſt derogari Iuri communi, per conſuetudinem verò poteſt. Et ratio differentiæ eſt, quia ſtatutum fit ſola inferioris poteſtate, & ideò non poteſt præualere contra legem Superioris, conſuetudo verò ſupponitur nota Superiori, & per illum approbata, ſaltẽ tacitè, & ideò in tali loco poteſt derogare illius legi. Vnde ſi ſtatutũ particulare eſſet approbatum per Pontificem, tunc eſſet æquiparatio. Diſcrimen inter conſuetudinem, & ſtatutũ. Secundò piæ cõſuetudines in hac materia obſeruãdæ ſunt iuxta c. *Ad Apoſtolicam*, de Simon. ſed non repugnat, has exactiones temporalium munerum pro ſpiritualibus miniſteriis eſſe pias, quia poſſunt peti non in pretium, ſed in ſubſidium, ergo ſi piæ fuerint, ſeruandæ erunt. Tertiò hoc maximè confirmat Concil. Trid. ſeſ. 24. c. 14. nã ſupponit aliquas conſuetudines huiuſmodi eſſe prauas, & alias pias. Et ideò pręcipit examinari, & diſcerni, vt piæ retineãtur, aliæ auferantur: ergo ſunt aliquæ conſuetudines, quæ poſſunt hãc exactionem honeſtare. *Conc. Trid.*

In contrariũ verò eſt, quia conſuetudo reprobata per legẽ, nõ poteſt vires reſumere, nec dare Ius, nec pręualere cõtra legẽ, vt latè docet Couar. plures referens l. 3. Var. c. 13. n. 4. Greg. Lop. in Leg. 3. tit. 2. p. 1. Gloſſ. 6. & Nauar. in Com. de ſpol. §. 14. n. 8. Et ratio eſt, quia tũc cõſuetudo dicitur reprobata per legem, quãdo non ſolùm ſimpliciter prohibetur, ſed etiam prohibetur, quia ipſa eſt per ſe iniqua, & bonis moribus contraria, ſed in præſenti materia leges Canonicæ ita prohibẽt has exactiones, vt conſuetudines illarum omninò reprobent vt malas: ergo non poſſunt præualere, aut dare Ius. Minor patet ex c. *Nõ ſatis*, ibi, *Nec ſub obtẽtu cuiuſquam cõſuetudinis.* Et additur ratio: *Quia diuturnitas temporis non diminuit peccatum, ſed auget.* Quæ ratio ſupponit, conſuetudinem eſſe de re per ſe mala, aliàs potuiſſe conſuetudine purgari. Idem in capite, *Cùm in Eccleſia*, & in cap. *In tantum*, ibi, *Prauam illam conſuetudinem*, &c. Et latiùs in cap. *Sicut pro certo*, ibi. *Tantùm abolere volentes, abuſum, conſuetudinem huiuſmodi (quæ magis dicenda eſt corruptela) penitùs reprobantes.* Et confirmantur hæc valdè ex cap. vlt. de Conſuet. Vbi his modis explicatur, quando conſuetudo per ſe mala ſit, & Iuri diuino contraria. Videntúrque hæc Iura in hoc fundari, quòd talis exactio eſt iniuſta, cùm Eccleſia deputauerit ſufficientes reditus pro ſuſtentãdis his miniſtris, omnibúſque oneribus eorum: & ideò non caret vitio, aut vehementi ſuſpicione Simoniæ. 4. *Couar.* *Greg. Lop.* *Nauar.* C. *Nõ ſatis.* Ca. *Cùm in Eccleſ.* C. *In tantũ.* C. *Sicut pro certo.*

In hoc puncto Doctores conueniũt non omnẽ cõſuetudinem in hac parte reprobandam eſſe, quãuis ſæpè iniqua eſſe poſſit, & ſuſpicionem habere poſſit Simoniæ, ſaltem in Eccleſiaſtico foro, niſi ex circunſtantiis, & adiunctis præſumptio purgetur. Hanc ſententiam communiter docẽt Auctores ſtatim referendi. Et videtur conuinci rationibus pro vtraque parte factis: & maximè auctoritate Cõcil. Trid. Ratione etiam declarari poteſt, quia materia talium conſuetudinũ non eſt intrinſecè mala, quia in illa nihil aliud eſt intrinſecè malum, niſi vel accipere temporale vt pretium rei ſpiritualis, quod eſt Simona, vel exigere non debitum tanquam debitum, quod eſt iniuſtitia: ſed neutrum eſt intrinſecè connexum cum tali actione, nõ eſt ergo intrinſecè mala. Minor quoad priorem partẽ probatur, quia poteſt temporale peti non vt pretium, ſed vt ſubſidium ſuſtẽtationis, vel interdum pro expẽſis, quas fieri cõtingit. Et ſimiliter probatur quoad alteram partem, quia vtroque titulo accidere poteſt, 5. In quo Doctores conueniant.

vt illud quaſi tributum imponatur iuſtè ab habente poteſtatem. Hinc ergo fit, vt talis conſuetudo ſæpè poſſit eſſe iniqua, ſaltem ex iniuſtitia, & ex turpi auaritia (quæ in Eccleſiaſticis perſonis maximè deteſtanda eſt) & conſequenter propter ſpeciem Simoniæ, & vehementem ſuſpicionem, quam illæ radices inducunt. Et augetur valdè ex repugnantia Iurium, quando contingit, conſuetudinem verſari in eiſdem rebus, ſeu actionibus, de quibus prohibitiones Iurium loquuntur. Nihilominùs tamen non repugnat, tales occurrere circunſtantias, quæ oſtendant, conſuetudinem iuſto titulo, & ratione eſſe fundatam, & conſequenter omni Simoniæ ſuſpicione carere. Cui etiam fauet, quòd ſimiles conſuetudines non introducuntur, nec conſeruantur ſine auctoritate Prælatorum Eccleſiæ, de quibus rectè ſemper eſt præſumendum, niſi contrarium conſtet; ergo non poſſunt in vniuerſum damnari tales conſuetudines, argumento capitis, *Mos antiquus*, cum aliis. 65. diſtinct.

6. *Quæ cõſuetudo in hac materia probanda ſit.* *Vgoli.* Difficultas verò eſt in explicando, quæ conſuetudo in præſenti materia pia, & honeſta iudicanda ſit, quæ verò reprobanda. Ad hoc reſpondet Vgolin. Tabien. primo cap. 9. §. 11. num. ſecundo, illam conſuetudinem eſſe laudabilem, quæ Simoniam non inducit, nec Simoniam ſapit, intelligit etiam nec ſordidam auaritiam, aut iniuſtitiam. Verumtamen hoc eſt, quod inquirimus; quando conſuetudo cenſeri poterit immunis ab his ſordibus, & qualiter diſcerni poterit. *Duo ſigna.* Ad hoc ponit idem Auctor alia duo ſigna in §. 10. num. octauo. Vnum eſt, tunc conſuetudinem aliquid accipiendi eſſe liberam à ſuſpicione Simoniæ, quando ſine conſuetudine poſſet abſque Simoniæ vitio, vel ſuſpicione idem dari in eadem occaſione, ſeu pro eodem miniſterio, & accipi recta intentione. Verumtamen hæc regula eſſet optima ad diſcernendas conſuetudines laudabiles, quæ introductæ cenſentur ex ſpontanea voluntate offerentium, de quibus iam diximus: hîc autem de illis agimus; quæ per viam tributi, impoſiti, & exactionis ſemper, & ab *Aliud ſignũ.* initio impoſitæ fuerunt. Et ideò non poteſt etiam ad hunc caſum aptari ſecundum ſignum, quo etiam frequenter Canoniſtæ vtuntur, diſtinguentes laudabiles conſuetudines à non laudabilibus, ex eo, quòd priores à pia, & religioſa dantium liberalitate originem ducunt, poſteriores verò ab exactione, & neceſſitate. *Gloſſ. Hoſtienſ. Felin. D. Thom. Sotus. Anton. Syluest.* Vt tradunt Gloſſa, Hoſtienſis, Abbas, Felin. Socin. & alij in cap. *Ad Apoſtolicam*, & cap. *Suam*, de Simon. & in capit. *Cum Matth.* de Conſtit. & fauet etiam D. Thom. dicta quæſt. 100. articulo 3. Sot. quæſtione nona, articulo 2. Anton. dicto cap. 5. §. 22. Syluester quæſt. 11. Hæc enim diſtinctio optimè accommodatur ad eas conſuetdines, quæ ſunt de oblationibus piis, & ſacris, & directè ad diuinum cultum ordinatis; quæ quidem habere debent ſpontaneam originem, vt docuit D. Thomas quæſt. 86. art. 1. & ſupponitur in dicto cap. *Ad Apoſtolicam*, & regulariter præſumuntur illam habere, niſi certis indiciis oppoſitum conſtet. Nunc verò non de his conſuetudinibus agimus, ſed de illis, quæ meram exactionem præ ſe ferunt, & eandem habuiſſe originem dignoſcuntur. De his enim loquitur apertè Concilium Trident. Nam quæ ſolui ſolent in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, & collatione, & ſimilibus, de quibus Concilium loquitur, non ſolent ſolui ſpontaneè, nec præ ſe ferunt tale initium: & tamen de eiſdem iubet Epiſcopis, *Vt de cõſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcant.* Et inter eas ſupponit, eſſe poſſe aliquas laudabiles, quæ excipiendæ ſunt, aliis reprobatis.

7. Aliter etiam videntur iidem Canoniſtæ inter

A has conſuetudines ex fine illarum ſumere diſtinctionem. Nam interdum tales exactiones fiunt ad pios vſus, vt ad ſubuentionem pauperum, ad ornatum Eccleſiæ, vel ſimiles: interdum ad ſolam vtilitatem extorquentium: priores cenſent eſſe pias conſuetudines, poſteriores prauas, & deteſtandas. Et ideò priores non reprobati, & poſſe præualere contra ipſum Ius; poſteriores autem minimè, ſed potiùs eſſe reprobatas ipſo Iure. Ita ferè Panormitanus, Felin. *Panor. Felin.* & alij in dicto cap. *Iacobus*, & in dicto cap. *Cum Maior.* & Poſit. in dicto cap. *Ex multis*, primò, quæſtione ſecunda, & idem ſentit Sylueſter quæſt. 13. *Syluest.* verb. *Quintum*: nam ſequitur Panormitanum. Et quamuis tandem non videatur probare diſtinctionem, intelligit quoad ſtatutum, non quoad conſuetudinem. Ita enim Panormitanus diſtinxit. Et illam diſtinctionem eſſe communiter probatam docet B Nauarrus dicto capit. 23. num. 102. verb. *Vndecimo.* *Nauar.* Vbi etiam ſentit, Concilium approbaſſe illum modum diſtinguendi inter laudabiles, & reprehenſibiles conſuetudines. Et idem habet Conſtit. 18. de Pœnitent. & remiſ. num. 5. & Vgolin. ſuprà, & colligitur ex illis verbis, *Vt quæcumque huiuſmodi in pios vſus non conuertuntur*, & ratio reddi poteſt, quia ſi temporale petitur ad pias cauſas, eò ipſo ſpirituale fit, & ita tollitur labes Simoniæ; nam ſpirituale pro ſpirituali commutatur: ſi autem petatur ad propriam vtilitatem, manet purè temporale. Nihilominùs diſtinctioni, ſi ei aliquid addatur, non videtur ſatisfacere. Primò, quia dicta Iura indiſtinctè loquuntur, & damnant omnem exactionem, & in ea ponunt C rationem improbitatis, & non tantùm in fine, ad quem petuntur temporalia, quia illa exactio præ ſe fert Simoniam, vel ſpeciem eius quæ cauenda dicitur in dicto cap. *Intantum*, & cap. *Audiuimus.* Secundò, quia in dicto cap. *Ex multis*, in particulari reprobantur exactiones etiam ad pios vſus. Tertiò, addi poteſt ratio, quia vt ſit licita exactio, quæ tanquam debita, & neceſſariò ſoluenda poſtulatur, non ſatis eſt, quod ad pium vſum poſtuletur, ſed oportet ſupponere iuſtum titulum petendi, vt probat apertè dictum caput *Ex multis.* Vnde licet Concil. Trident. iudicet exactiones ad pios vſus faciliùs poſſe præſumi iuſtas; non tamen dicit id ſufficere. Et ratio D reddi poteſt, quia nemo poteſt iuſtè cogi ad expendendum in pios vſus, quæ non tenetur; nec conſuetudo ſola ſine alio titulo poteſt hoc iuſtificare, quia eſt contra Ius naturale, & contra iuſtitiam. E contrario etiam quòd petitio fiat ad propriam vtilitatem petentium, non videtur eſſe ſufficiens ſignum conſuetudinis ita prauæ, vt reprobanda ſtatim ſit, tanquam corruptela, quia poteſt illa vtilitas eſſe rationabilis, vt ſi conſuetudo introducta ſit propter neceſſitatem miniſtrorum, vel propter aliquem extraordinarium laborem, vel per modum cuiuſdam diſtributionis, vt in tali actu aſſiſtant, & ad illum libentiùs inuitentur.

E Dico ergo, conſuetudinem hanc vt Iuri cõtrariam 8. nunquam poſſe honeſtari, nec contra illud præualere *Concluſio.* ad derogandum ipſum: poſſe tamen tot circunſtantiis, & conditionibus veſtiri, vt non ſit Iuri contraria, ſed honeſta, ideóque retineri poſſit, non quia deroget Iuri Eccleſiaſtico, ſed quia non eſt contra illud. Hæc reſolutio ſequitur ex priori aſſertione, communi ſententia probata. Et prior pars oſtenditur ſufficienter rationibus priori loco ſuprà poſitis. Et declaratur in hunc modum, nam Iura ſuprà citata non prohibent in hac parte, niſi vel id, quod per ſe malum eſt, vel quod magnam habet mali ſpeciem & ſuſpicionem. Quandiù ergo conſuetudo fuerit de re per ſe mala, ſiue ratione Simoniæ, ſiue ratione

iniuſtitiæ, clarum eſt, non poſſe præualere. Idem autem eſt, quamdiù habuerit mali ſuſpicionem, & ſpeciem Simoniæ, vel turpis auaritiæ in materia ſacra, & ſpirituali: nam meritò eccleſiaſticum Ius talẽ conſuetudinem ſimpliciter, & abſolutè reprobat tam in præteritum, quàm in futurum, quia licet non videatur tam intrinſecè mala ratione iniuſtitiæ, vel Simoniæ, nihilominùs tamen ratione ſcandali, & mali exempli, & cuiuſdam irreligioſitatis habet quandam intrinſecam deformitatem, ratione cuius poteſt abſolutè & omninò prohiberi, & conſtitui in ratione ſacrilegij, & Simoniæ ita prohibitæ, vt nunquam poſſit honeſtari, ſi eandem ſuſpicionem, & ſpeciem mali ſecundùm ſe retineat. Hoc ergo modo veriſſimum eſt, conſuetudinem illam vt Iuri contrariam, nunquam poſſe præualere.

9. Atque hinc concluditur, ad honeſtandam conſuetudinem, vel materiam eius, neceſſarium eſſe, vt tales conditiones, ac circunſtantiæ occurrant, quæ non ſolùm veram malitiam ex obiecto auferant, ſed etiam ſpeciem, & ſuſpicionem mali ſufficienter purgent. Si enim conſuetudo has duas proprietates habuerit, iam non erit reprobata per legem, quia non eſt, cur reprobetur, vt priora etiam argumenta oſtendunt: ſi autem aliqua illarum caruerit, & malitiam, vel ſpeciem eius retinuerit, ſemper erit reprobata, vt poſteriora etiam argumenta conuincunt. Et apertè ſenſit Concil. Trid. dicto cap. 14. ibi. *Ingreſſus eos, qui Simoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpicionem habent, fieri non permittant.* Supponit ergo ſufficere talem ſuſpicionem, vt talis conſuetudo reprobanda ſit. Et è conuerſo cum hæc ponatur veluti adæquata cauſa reprobationis, ceſſante illa, non erit conſuetudo ex reprobatis à Concil. & conſequenter neq; à Iure communi, quod ipſummet Concilium paulò inferiùs renouat. Quod etiam confirmãt verba eiuſdem Concilij, nam facta exceptione laudabilium conſuetudinum, ſubiungit. *Reliquas vt prauas, ac ſcandaloſas reiiciant, & aboleant.* Ergo excipit illas conſuetudines, quæ nec prauæ ſunt, nec ſcandaloſæ: tales autem ſunt, quæ non ſunt per ſe malæ, nec ſuſpicionem mali habent; ergo quando has duas conſuetudines habuerint, retineri poterunt. Vt autem has duas conditiones habeant, vel habere præſumantur, tria videntur neceſſaria. Primum, vt petitio iuſtè reduci poſſit ad ſtipendium ſuſtentationis debitum, non ratione ſolius conſuetudinis, ſed etiam ratione ſuæ originis, quia nimirum à principio propter indigentiam miniſtrorum cœpit tale onus imponi: nam præter hunc, nullum alium inuenio iuſtum titulum, quo talis exactio ab iniuſtitia, & à Simonia ſaltem præſumpta (etiam ſecluſa poſitiua prohibitione) excuſari poſſit. Nam exactio ad pium opus, niſi credatur eſſe onus reale beneficio impoſitum, (vt eſſe aliquando poteſt, vt in ſuperioribus dixi) non poteſt iuſtè imponi perſonæ, niſi reducatur ad leuamen, & ſubſidium miniſtrorum, quibus cura talium operum incumbit, nam aliter non eſt iuſta, & conſequenter non caret ſpecie Simoniæ. Loquor autem ſemper de exactione, quia in oblatione pia, quæ ſpontaneam habeat originem, ſecus eſt, vt dixi.

Conci. Trid.

Quid requiritur ad bonitatem conſuetudinum circa hoc.

10. Dices. Quomodo poterit cognoſci talis origo poſt inueteratam conſuetudinem. Reſpondeo, in primis ex materia ſubiecta poſſe ſatis veriſimiliter coniectari, nam ordinariè non ſolent homines talia munera ſponte offerre, ſed aliqua neceſſitate coacti. Deinde adhibent Canoniſtæ, diſtinctionem aliam inter Clericos, & Laicos, nam Laici ſolent ſponte facere pias oblationes Clericis; & ideò quando conſuetudo eſt Laicorum in ordine ad Clericos, præſumitur habere ſpontaneum initium; Clerici autem non ſolent has oblationes voluntarias facere aliis Clericis, nec in Eccleſiis, & ideò quando aliquid temporale pro ſpirituali conferunt ex conſuetudine, ſignum eſt, nec eſſe, nec fuiſſe vnquam illam contributionem ſpontaneam, ſed impoſitam. Quæ coniectura formaliter intellecta probabilis eſt, licet non ſit vniuerſalis. Dico autem formaliter, quia interdum Clericus offerre poteſt more Laicorum vt in funeribus. Dico etiam, non eſſe vniuerſalem, quia etiam in Baptiſmo, & aliis Sacramentis, quæ conferuntur Laicis, ſolent fieri interdum ſimiles violentæ exactiones, quæ in Iure prohibentur, vt patet ex c. *Placuit.* 2. & cap. *Emendari.* 1. q. 1. Et interdum etiam Clerici ſolent Clericis aliquid ſponte offerre, vt ſumitur ex c. *De Eulogiis.* 18. diſt. Maximè ergo ſpectanda eſt materia & occaſio muneris cum aliis circunſtantiis locorum, & perſonarum; ex quibus etiam coniectandum eſt, an iuſtus titulus ad talem exactionem ſubeſſe potuerit, quod ſi probabiliter potuit interuenire, præſumendus eſt iuxta rectam rationem, & communes regulas.

Interrogatio expeditur.

Ca. *Placuit.* Cap *Emendari.* Cap. *De Eulogiis.*

11. Prætereà, neceſſarium eſt, vt talis impoſitio ſufficienti auctoritate, & poteſtate facta ſit; quia non poſſunt priuatæ perſonæ, etiamſi indigeant, imponere huiuſmodi onera his, qui ſpiritualia recipiunt, vt in cap. præced. dictum eſt, & ex natura rei conſtat. Difficile autem eſt hanc etiam conditionem in ipſa origine agnoſcere, tamen ſi res ipſa rationabilis appareat ex parte materiæ, & aliarum circunſtantiarum, ipſa conſuetudo eſſe poteſt ſufficiens teſtis huius conditionis. Et præſumi debet, niſi aliud obſtet. Vt ſenſit Nauarrus Conſ. tertio de Simon. & notat latè Felin. alios referens in cap. *Ex parte,* primo de officio deleg. Maximè verò poterit obſtare indebitus modus exigendi. Et hæc eſt tertia conditio in primis neceſſaria ad honeſtandam conſuetudinem, nimirum vt exactio non ſit conſueta fieri modo ſpecialiter prohibito in Iure, qualis eſt extorquere temporalia, negando ſpiritualia, niſi priùs temporalia dentur, vel (quod idem eſt, quicquid aliqui dicant) certa cautio eorum; hunc enim modum maximè Iura deteſtantur, quia ſpeciem habet mali, vt dicitur in cap. *Audiuimus,* & imaginem venditionis in c. *In tantum.* ideóque prauæ exactiones dicuntur in c. *Ad Apoſtolicam.* Et ita ſi quis rectè conſideret allegata Iura, ſemper inueniet aliquem ex his defectibus in exactionibus ibi prohibitis. Quando ergo has conditiones habet, conſuetudo tolerari poterit, debet autem priùs examinari ab Epiſcopo, & permitti iuxta decretum Cõcilij Tridentini. Non omittam etiam aduertere, in hac materia maius eſſe periculum in exigentibus, quam in ſoluentibus, quia qui ſoluere coguntur ab iniuſtitia, immunes ſunt, nam ſi qua interuenit, illam patiuntur, non faciunt; à Simonia autem ſola recta intentione liberari facilè poſſunt, quia non intendunt dare pretium, ſed onus vel rei impoſitum, vel ſibi imperatum ab eo, qui poteſt, cuius factum ipſi examinare non tenentur. Et ideò facilè excuſari poterunt à prohibitione poſitiua, ſi qua fuerit, quia bona fide credunt, conſuetudinem non eſſe Simoniacam, & quia ordinariè Iura prohibentia has exactiones magis loquuntur cum exigentibus, quam cum ſoluentibus.

Nauarr. Felin.

Cardi. in c. Iacobus &c. Ad Apoſtolicam, de Simon.

12. Ex quibus tandem colligitur, in hac materia ferè æquiparari ſtatutum conſuetudini. Quod ſenſit Ludou. Gomez in regul. de Triennali poſſeſſ. q. 12. Vbi alios allegat. Et iuxta dicta eſt intelligendum. Quia licet differentia ſuperiùs aſſignata inter arguendum vera ſit, hîc non rectè applicatur, quia non admittimus conſuetudinem, quaſi derogantem Iuri communi ex tacita approbatione Pontificum per ſcientiam, & patiẽtiam: quia reuera nulla interuenit talis deroga

In hac materia ferè æquiparatur ſtatutũ conſuetudini.

derogatio, nec Iura citata illam permittunt; ſolùm ergo toleratur conſuetudo, quando talis eſt, vt ex parte materiæ, & modi non ſit communi Iuri contraria. At verò hoc modo etiam ſtatutum erit validũ, ſi non ſit cõtra Ius commune, ſicut eſſe poteſt, ſi in illo concurrant conditiones propoſitæ: ergo æquiparantur. *Conc. Trid.* Atque hoc etiam ſumi poteſt ex Concil. Trid. dicto cap. 14. nam pariformiter loquitur de conſuetudinibus, & ſtatutis. Quod notauit etiam Nauar. cap. 23. nu. 102. verb. *Vndecimo.* Et Vgolin. d. cap. 9. §. 11. *Nauar. Vgoli.* Dixi autem ferè, quia licet conſuetudo in hoc conueniat cum ſtatuto, quòd debet verſari circa materiam iuſtam, & à ſuſpicione Simoniæ alienam; ſuperat tamen in hoc, quòd pluribus titulis honeſtari poteſt ex parte materiæ; poteſt enim eſſe indicium realis oneris, & non perſonalis, cum tamen reale onus non poſſit fortaſſe per particulare ſtatutum beneficio imponi; per conſuetudinem, etiam poteſt præſumi auctoritas Papæ, ſi neceſſaria ſit, vt in d. Conſt. 5. Nauar. attigit, *Nauar.* per ſtatutum autem minimè, niſi de expreſſa confirmatione conſtet.

CAPVT XLIX.

Vtrùm vera Simonia, ſaltem prohibita, committi poſsit per gratuitam largitionem ſine conuentione tacita, vel expreſſa, vel eius intentione; & conſequenter an poſſit eſſe Simonia realis ſine conuentionali?

1\. QVæ hactenus diximus de Simonia conuentionali, communia eſſe poſſunt Simoniæ reali; nam omnis Simonia conuentionalis, ſicut includit mentalem, ita ſi ad effectum perducatur per traditionem, & acceptionem rerum, in realem tranſit. Præſens autem quæſtio propria eſſe videtur Simoniæ realis; nam virtute inquirit, an poſſit interdum committi verá Simonia realis ſine propria conuentionali. Quæ ſanè quæſtio non videtur habere difficultatem, nec rationem dubitandi, ſi ex ſola rei natura, & ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, pertractetur. Quia pars negans videtur manifeſta. Nam temporale donum gratis datũ non habet rationem pretij, vt ſuprà declaratum eſt; ſine temporali autem dono habente rationem pretij rei ſpiritualis non committitur Simonia contra Ius naturale; ergo ex natura rei non poteſt committi Simonia, vbi largitio rei temporalis eſt merè gratuita. Ergo nec poteſt eſſe Simonia realis ſine conuentionali ſaltẽ tacita & intenta. Probatur hæc vltima conſequentia, quia vbi nulla eſt conuentio, ſeu pactio, nulla eſt commutatio vnius rei pro alia, nec etiam eſt onerosa datio, vel acceptio: ergò tantùm eſt gratuita donatio, ergo ſecluſa omni conuentione intelligi non poteſt, quòd realis largitio Simoniaca ſit. Quod etiam in cap. 36. latè probauimus.

2\. *An gratuita largitio poſſit prohiberi.* Hoc ergo naturali Iure ſuppoſito, difficultas eſt, an per prohibitionem Iuris Eccleſiaſtici fieri poſſit, vt aliqua largitio, & acceptio temporalis muneris, facta occaſione ſpiritualis miniſterij, & non pro illo, nec ex vllo pacto, aut intentione eius, ſit vera Simonia quia prohibita. *Pars affirmatiua.* Pars enim affirmans videtur probari ex Iure in cap. 1. de Simon. Vbi prohibetur omninò aliquid dari ab eo, qui ordinatur, vbi etiam gratuita donatio videtur prohiberi: ſed illa prohibitio magis declarata eſt in cap. *Sicut Epiſcopum.* 1. q. 2. *Cap. Sicut Epiſcopum.* vbi non prohibetur ordinato, quin poſſit aliquid dare ſponte oblatum, & non poſtulatum, ſed tantùm Epiſcopi, & miniſtri eius petere prohibentur. Et inde etiam ſumitur argumentum, quia petitio per ſe non excludit gratuitum donum, & nihilominùs ſi petatur, & detur etiam gratis, ſuppoſita prohibitione, erit Simonia. Tamen illa prohibitio renouata, declarata, & aucta eſt in Trident. ſeſ. 21. ca. 1. de Reformat. ibi. *Etiam ſponte oblatum.* Secũdò videtur fieri ſimilis prohibitio in ca. 1. §. Penult. de Cenſib. in 6. vbi de Prælato viſitante ſuam diœceſim dicitur: *Caueat, ne ipſe, vel quiſque ſuorum aliquod munus, quodcunque ſit, & qualitercũque offeratur, præſumat recipere.* Prohibetur ergo acceptare etiam gratuitam donationem, ergo ſi recipiat illam, Simoniam committit. Et ita declaratur illa prohibitio, eíque pœna interdicti, vel ſuſpenſionis adiicitur in cap. 2. eiuſdem tit. Et ſimilis prohibitio habetur in cap. *Statutum.* §. *Inſuper,* de Reſcript. in 6. Vbi ponderandum eſt verbum *qualitercumque.* Tertiò ſunt multa Iura, quæ prohibent antecedentem receptionem rei temporalis ante ſpiritulem datam, vel etiam concomitantem, non autem conſequentem, vt in cap. *Quàm pio,* & in cap. *Sicut Epiſcopum,* 1. quæſt. 2. *Cap. Quam pio.* Et tamen etiam antecedens largitio poteſt *Cap Sicut. Epiſcopum.* eſſe gratuita, ſi verò prohibita ſit, erit Simoniaca. Item in cap. *Renouari.* 1. q. 1. *Cap. Renouari.* Videtur prohiberi etiam ſpontanea oblatio in Baptiſmo facta. Ac denique in Trident. ſeſ. 24. cap. 18. de Refor. *Conc. Trid.* Videtur etiam gratuita largitio, & acceptio prohiberi: & additur, *Alioquin Simoniæ vitium incurrant.*

3\. *Pars negatiua.* In contrarium verò eſt, quia tam intrinſecè repugnat rationi Simoniæ per ſolam gratuitam donationem, & receptionem committi, vt non videatur eſſe ſub poteſtate legis humanæ facere, vt talis modus Simoniæ reperiatur, quia de ratione Simoniæ eſt contractus oneroſus tacitus, vel expreſſus, quo ſpirituale pro temporali commutetur, vt patet ex definitione ſuprà data, & ex Gloſ. 1. in cap. vlt. de Pact. Item Gloſ. *Gloſſ.* in cap. 1. de Simon. ver. *Vendere,* ibi communiter probatæ. Et ſumitur ex cap. *Gratia,* ca. *Gratiam,* cum ſimilibus 1. q. 1. Declaratur à ſimili, quia vbi mutuum non intercedit, non poteſt facere humana prohibitio, vt vitium vſuræ committatur in receptione alicuius rei, nam licet poſſit illam receptionem prohibere, & facere, vt ſit iniqua, vel aliàs iniuſta, tamen quòd ſit vſura, facere non poteſt, ſi mutuum non ſupponitur, quia deficit fundamentum vſuræ, quod eſt mutuum: nam ſi mutuum non eſt, nec vendi poteſt: ergò nec committi vſura, quæ conſiſtit in venditione mutui. Ergo ſimili modo in præſenti abſque oneroſa præſtatione non poteſt facere prohibitio humana, vt inſurgat Simonia per ſolam gratuitam largitionem, vel acceptionem, etiam ſi poſſit facere, vt illa ſit aliàs mala, vel iniuſta ratione prohibitionis. Et ratio proportionalis eſt, quia etiam deficit fundamentum Simoniæ, quod eſt venditio, ſeu commutatio rei ſpiritualis pro temporali; nam qui gratis donat, non vult commutare, nec poteſt facere prohibitio, vt gratuita donatio non ſit gratuita, licet poſſit facere, vt ſit mala, ergò non poteſt facere, vt ſit Simoniaca, quia illa duo ſimul eſſe repugnant. Nam ſi temporale eſt gratuitum, etiam ſpirituale erit gratuitum, & conſequenter nullo modo venditum; tollitur ergo Simoniæ fundamentum.

4\. In hoc puncto dicendum eſt priùs de poſſibilitate huius Simoniæ quia prohibitæ, & deinde de facto an ſit aliqua talis, & quando poſſit ex prohibitione Canonum colligi. In priori enim puncto aliqui exiſtimant, in hac ſpecie non poſſe veram Simoniam intercedere, etiam ex vi Eccleſiaſticæ prohibitionis, non quia in vniuerſum nulla ſit vera Simonia cõtra Ius poſitiuum, vt dixit Durandus, ſed quia licet aliis modis, vel in aliis largitionibus dari poſſit, non tamen in hac ſpeciali materia propter rationem factam. Alij verò per contrarium extremum opinari poſſunt, quoties Ius Canonicũ prohibet aliquid gratis recipere pro aliquibus functionibus, aut rebus, conſti

cóſtituere actum prohibitum intra proprium vitium Simoniæ. Quia non videtur poſſe negari hæc poteſtas Canonicæ prohibitioni, ſemel autem data poteſtate, & ſtante prohibitione, non poteſt cum fundamento fieri diſcretio inter peccata commiſſa contra huiuſmodi prohibitionem, & ideo generaliter dicendum erit, malitiam illam eſſe Simoniam. Sed media via tenenda eſt.

5. 1. Aſſertio. Dico ergo primò, poſſe per legem Canonicã prohiberi gratuitam largitionem, & receptionem ratione ſpiritualis beneficij, aut miniſterij, ſeu intuitu illius factam, conſtituendo contrarium actum in vera ſpecie Simoniæ, etiamſi dans, quantum in ſe eſt, re vera non intendat, niſi ex liberalitate, vel gratitudine donare. Hanc aſſertionem probant multa ex Iuribus citatis: & ſumitur etiam ex interpretibus illorum, & ex Doctoribus ſuprà allegatis contra Durandum, nam inter alias Simonias contra ius humanum, hanc ponunt, & alios ſtatim commemorabimus. Poteſtque ſuaderi ex dictis de materia, & de pretio Simoniæ: nam ex illis capitibus poteſt dari Simonia quia prohibita, ergo etiam ex parte venditionis, nam eſt eadem ratio, ſicut enim per prohibitionem aliquid conſtituitur in ratione materiæ Simoniæ, quod natura ſua non erat, & aliquid in ratione pretij, quod non erat tale ex natura rei: ita aliquam commutationem, vel pactionem, ſeu largitionẽ temporalem cum ordine ad ſpiritualem receptionem, poteſt prohibitio efficere proximam materiam Simoniæ, quæ de ſe talis non erat: nulla enim ſufficiens ratio diſſimilitudinis reddi poteſt. Quòd ſi aliqua talis actio, vel compoſitio inter ſpirituale, & materiale de ſe non Simoniaca poteſt per legem Canonicã prohiberi vt Simoniaca, profectò etiam gratuita donatio facta ratione rei ſpiritualis tali, vel tali modo licet de ſe iniqua non ſit, poteſt ex vi prohibitionis fieri Simoniaca. Probatur conſequentia, quia poteſt interuenire eadem ratio prohibitionis in eadem materia Religionis, & eodem intuitu. Et hoc etiam confirmant dicta in præcedenti cap. 9. Nam lex Eccleſiaſtica prohibet aliquas exactiones temporalium rerum pro ſpiritualibus, etiamſi non petantur vt pretia, ſed vt ſtipendia, velpia opera, ſi habeant ſuſpicionem Simoniæ, vel turpis auaritiæ: qua prohibitione ſtante, actio eſt vera Simonia, etiamſi intentio non dirigatur ad pretium, nec largitiones illæ ſint extra latitudinem gratuitarum remunerationum; ergo ſtante ſimili cauſa, & ratione, poterit talis prohibitio extendi ad donagratuita non extorta, ſed omninò oblata.

6. Declaratur autem hæc ratio, & ſimul contraria ſoluitur. Nam licet gratuita donatio vt ſic, non ſit contractus oneroſus, nec permutatio vnius rei pro alia, tamen quando res non donatur, niſi aliqua alia recipiatur, ita vt vel ex modo, & occaſione donationis cõſtet, vel ſaltem veriſimiliter appareat, donationem illam non fieri ſine reſpectu, & ordine ad aliam: tunc licet fortè in re ipſa, & coram Deo talis donatio gratuita ſit, corã hominibus habet quãdam vmbram, & ſuſpicionem permutationis, ergo meritò poteſt lex eccleſiaſtica propter reuerentiam rerum ſacrarum, & ad vitanda pericula Simoniæ, illam dationem tanquam Simoniacam prohibere. Patet conſequentia, quia ſtante prohibitione, ſub illo intuitu actio illa eſt contra Religionem, & iniurioſa rei, vel actioni ſacræ per modum cuiuſdam commutationis, ſaltem apparentis, & ea ratione prohibitæ, ergo habet malitiam contra Religionem, quæ ad aliud vitium eius non ſpectat niſi ad Simoniam. Vnde licet illa non ſit vera venditio, poteſt eſſe vera Simonia, quia ſatis eſt, quod ſit apparens vẽditio, ſeu præſumpta, aut ſuſpecta venditio rei ſpiritualis, & quòd eo titulo ſit lege prohibita. Et ita eſt intelligenda Simoniæ definitio, ſicut de aliis particulis diximus, ſcilicet vt ſit venditio, aut vera quoad Simoniam contra ius diuinum, aut reputata per legem quoad Simoniam prohibitam. Dices; erit ergo talis Simonia non vera, ſed putata, vel præſumpta. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia præſumptionem, & apparentiam habebat talis actio de ſe, & ante prohibitionem Eccleſiæ; per prohibitionem autem conſtituitur in ratione veræ Simoniæ, quia iam eſt actio verè prohibita ſub tali ratione, & ita imago illa venditionis ſupponitur ad prohibitionem, & eſt quaſi motiuum eius; malitia autem Simoniæ ſequitur ex prohibitione. Vnde licet quantum ad materialem actionem poſſit Simonia quia prohibita, dici impropria, & non vera reſpectu venditionis rei ſpiritualis, quæ verè talis eſt, & per ſe mala: nihilominus quoad malitiã, vera Simonia eſt, & fortaſſe eiuſdem rationis.

7. 2. Aſſertio. Dico ſecundò. Non omnis prohibitio gratuitæ donationis facit actionem Simoniacam, ſed illa tantùm, quæ fit intuitu Religionis in tali materia, quæ aliquo modo ſpectat ad commutationes voluntarias ſacrarum rerum, vt tales ſunt, cum temporalibus, cum vilipendio, & iniuria rerum ſacrarum. Hæc aſſertio conſtat ex dictis, quia talis prohibitio ſufficit ad conſtituendam actionem Simoniacam, vt oſtenſum eſt, aliæ verò, quæ ſub aliis rationibus fieri poſſunt, non ſufficient, quia in eis ceſſat prædicta ratio, & ita ſemper conſtituent actus in alio vitiorum genere. Et vtraque pars declarabitur magis diſcurrendo per Iura in prioribus rationibus dubitandi allegata. Nam in primo argumento afferebatur cap. *Sicut Epiſcopum.* (Cap. *Sicut. Epiſcopum.*) Per quod illa petitio, & exactio ſine dubio prohibita eſt vt Simoniaca, & conſequenter etiam datio, *quæ ex ambientis petitione procedit.* Vt ibi dicitur, nam illa non caret macula, vt ibi ſignificatur, vtique Simoniæ, nam de hac tantùm ibi ſermo erat, & hoc intuitu fit illa prohibitio, ne ordinario vendi videatur. Vnde ab illo capite ſumptum eſt caput primum ſub titulo de Simonia collocatum, quod proinde veram Simoniam prohibet, & in eodem ſenſu accipiendum eſt, vt prohibeat non abſolutè omnem donationem gratis oblatam, ſed petitam, & exactionem eius. In Concil. autem Trident. vt notaui, augetur prohibitio etiam ad ſponte oblata, (*Conci. Trid.*) ibi tamen non ita clarè explicatur Simoniæ ratio; ſolùm enim dicitur. *Quoniam ab eccleſiaſtico ordine omnis auaritiæ ſuſpicio abeſſe debet.* Tamen infrà vocat contrarios *abuſus & corruptelas Simonicæ priuitati fauentes.* Vnde veriſimile eſt, etiam ſpontaneas oblationes, ſeu donationes ex vi illius iuris eſſe prohibitas vt Simoniacas, vnde eiſdem pœnis Iuris illas ſubiicit, iuxta cap. *Placuit vt de* 22. 1. q. 1. (*C. Placuit.*) vbi de Simonia ſermo eſt. Et hanc partem confirmãt etiam Iura in tertio loco citata; nam ſine dubio in illis eſt ſermo de Simonia, & maximè id expreſſit Concil. Trid. Et idem dicendum eſt de omnibus Iuribus, in quibus materia ipſa, & verba legum id poſtulant, vt ſunt multa ſub titulo de tranſactionibus, quæ poſtea tractabimus: & maximè iuuant, quæ ſub titulo de Simonia iuuenta fuerint.

8. At verò Iura, quæ ſecundo loco afferebantur, alteram concluſionis partem declarant, & ſuadent. Nam prohibitio facta in cap. 1. de Cenſib. in 6. non videtur ad Simoniam pertinere, quia nec illa prohibitio continetur ſub titulo Simoniæ, nec materia, vel ratio eius, nec verba legis id poſtulant. Prohibet enim viſitatoribus Eccleſiaſticis, & eius familiaribus, ne aliquid vltra debitas procurationes recipiãt. Et pro ratione reddit, *vt non quæ ſua ſunt videantur quærere, ſed quæ Ieſu Chriſti.* Quæ ratio ad Simoniam non ſpectat, nec ibi inuenitur aliud verbum, quod illam indicet.

Pertinet

Pertinet ergo illa prohibitio ad iuſtitiam, ad vitandam auaritiam, ac turpem quæſtum. Idem cenſeo de cap. *Statutum* de Reſcript. Quamuis enim in principio illius §. *Inſuper* dicatur, *vt gratis, & cum omni puritate iudicium coram ipſo procedat*: per quæ verba videri poteſt prohibitio fieri intuitu vitandi Simoniam: nihilominùs receptio contra illam prohibitionem non videtur eſſe Simoniaca, ſed iniuſta, ac turpis quæſtus. Nam illa prohibitio pertinet ad iudices à Sede Apoſtolica deputatos, & per illam non intenditur cultus Religionis, aut rerum ſacrarum, ſed integritas, & puritas iudicij, & vt acceptiones perſonarum, & corruptiones iudicum, & omnia onera litigantium euitentur, & ideò prohibitiò illa alterius rationis exiſtit. Idem ergò dicendum eſt de omnibus ſimilibus prohibitionibus, in quibus ratio Simoniæ ſufficienter non exprimitur. Et ratio moralis eſt, quia per gratuitam donationem, non incurritur Simonia ex natura rei, vt dixi: ergo ſi non inuenitur prohibitio ſatis expreſſa, non erit aliqua Simonia; eſto, ſit aliud vitium, eò vel maximè quod Simonia eſt grauiſſimum vitiũ, magíſque pœnis expoſitum, & ideò non debent de illo intelligi Iura, niſi vel materia cogat, vel verbis legis ſatis declaretur, quia in dubio, benignior interpretio adhibenda eſt, iuxta vulgares regulas Iuris.

CAPVT L.

An pactio, & traditio rei temporalis ad obtinendam ſpiritualem excuſetur à Simonia reali, & conuentionali propter intentam redemptionem vexationis?

1. Explicauimus in ſuperioribus nonnullos modos, quibus pactio, & conuentio, atque etiam traditio rei temporalis pro ſpirituali obtenta, vel obtinenda, licitè, & abſque Simonia fieri poſſit, quia non pretium, ſed ſtipendium, aut gratuitum donum aliàs debitum honeſto modo, & ſine repugnantia legis accipitur. Nunc ſuperſunt duo alij tituli, quibus hæ pactiones, & largitiones fieri ſolent, non directè ad rem ſpiritualem obtinendam, ſed quaſi per accidens ad remouenda impedimenta, quæ per vexationem, vel per litem occurrere ſolent. Et de priori dicemus in hoc cap. de poſteriori in ſequenti. Attigimus autem hãc materiam de redemptione vexationis ſupra cap. 12. de vexatione circa receptionem Sacramentorum, & ex natura rei magis, quàm ex iure poſitiuo diximus: hic verò potiſſimè tractanda eſt in materia beneficiorum, & magis iuxta Canonicum Ius, quàm ex ſolo naturali, quamuis neutrum ſit prętermittendum. Sunt autem in hac materia duæ magiſtrales regulæ, quas D. Thom. poſuit d. quæſtion. 100 art. 2. ad 5. & communiter receptæ ſunt, quas explicando materiam hanc expediemus. *D. Th. duas regulas aſſignauit circa hanc.*

2. *Prima regula.* Prima regula eſt poſt ius acquiſitum, ſeu obtentum beneficium, aut aliud ſpirituale donum, non eſt Simonia, redimere vexationem, quæ pro iure tollendo iniuſtè infertur, vel probabiliter timetur. Ita D. Thom. ſuprà, concordántque ibi Caietan. Sot. & alij expoſitores. Et Paul. Maior. & alij 4. d. 25. cum multis, quos retuli d. cap. 12. Idem docet Gloſſ. in capit. *Nullus Epiſcopus*, 1. 24. 1. quæſt. 1. verb. *Reſtituat*, & in cap. *Quæſitum*, 1. 1. quæſt. 3. verb. *Redemptione*, & Gloſſ. 1. in cap. *Decimas*, 3. 16. quæſt. 7. Item Gloſſ. 1. & 2. in cap. *Dilectus*, 1. de Simon. vbi eſt hæc communis ſententia Innocent. Panorm. & aliorum, Præpoſit. 1. q. 1. in princip. num. 27. Turrecr. in d. cap. *Quæſitum*, & cap. *Altaria*, 1. quæſt. 3. Paul. Burgenſ. de irregular. tit. de Simon. num. 58. Nauar. de cap. 13. num. 102. verb. *Octauo*. Sylueſt. verb. *Simonia*, quæſt. 3. Reg. 3. & quæſt. *D. Thom. Caiet. Sotus. Palud. Maior. Gloſſ. Innoc. Panor. Turrecr. Paul. Burgenſ. Nauar. Syluest.*

A 13. in principio. Angel. ver. 2. num. 13. Anton. d. cap. 5. §. 13. Redoan. 2. p. cap. 31. num. 48. & 3. p. cap. 2. num. 18. 5. Rebuff. in praxi, tit. de Simon. in renun. à num. 18. & omnes Summiſtæ. Probatúrque ſatis clarè in cap. *Dilectus*, 1. de Simon. vbi Præpoſitus quidam alteri pecuniam dedit ſub promiſſione non inferendi ſibi iniuſta grauamina, & non cenſetur Simoniacus, imò Papa cenſuit, ſeruandam fuiſſe promiſſionem. Item probatur ex d. cap. *Quæſitum*. Vbi quidam Religioſi redimentes vexationes, quas patiebantur in Eccleſiis, quas poſſidebant, nihil peccaſſe ſupponuntur, vt omnes notant. Ratio verò eſt, quia ille, qui ſic redimit vexationem ſibi illatam, non dat illam pro aliqua re ſpirituali, ſed pro vitanda iniuria, nec etiam per illam pecuniam aliquid ſpirituale acquirit, nam ſupponitur iam habere, & nihil de nouo acquirere. Vt autem hæc aſſertio, & ratio declarentur, nonnulla obiicienda ſunt. *Angel. D. Anton. Redoan. Rebuff. Cap. Dilectus. Cap. Quæſitum.*

B 3. *Obiectio prima.* Primò obiici poteſt cap. *Mattheus*, de Simon. Vbi quidam legitimè electus à maiori parte eligentium, quia pecuniam dedit paucis, qui in electionem non conſenſerant, ne ſe vexarent, Simoniacus cenſetur, & tamen habebat ius acquiſitum per electionem, ergo. Secundò, ſi ratio facta eſſet valida, ſequeretur licitum eſſe poſſidenti beneficium dare pecuniam ad redimendam vexationem etiam iuſtam, vt v. g. ne priuetur beneficio à Prælato, qui iuſtè poteſt eum priuare, vel ne accuſetur de crimine digno priuatione. Conſequens eſt falſum, vt ab omnibus ſupponitur, ergo. Sequela probatur, quia etiam tunc nihil ſpirituale acquirit, ſed ſolùm remouet impedimenta, parúmque C ad Simoniam videtur referre, quòd vexatio ſit iuſta, vel iniuſta, nam ſemper ſola vexatio venditur, & redimitur, & per hoc nihil ſpirituale acquiritur. Tertiò, à fortiori ſequitur non eſſe Simoniam dare alteri pecuniam, ne mihi litem moueat circa beneficium, quod poſſideo pacificè, & bona fide, quia tunc vel vexor non iuſtè, vel ſaltem dubiè. Conſequens eſt falſum, quia poſt litem motam non licet pecuniam dare vt alter deſiſtat, vt cap. ſequent. vidimus, ergo nec anteà licet dare, ne illam moueat. *Secunda obiectio. Tertia obiectio.*

4. *Occurritur primæ.* Ad 1. variis modis reſponderi poteſt, primò illam non fuiſſe vexationem omninò iniuſtam, quia fortaſſe licet electio eſſet à pluribus facta, poterat in du- D bium reuocari, vel propter aliquam incapacitatem electi, vel propter defectum aliquem eligentium, vel in modo eligendi commiſſum. Ita reſpondet Gloſſ. ibi ver. *Paucis*. Quæ doctrinam veram ſupponit, ſcilicet, vt locum habeat redemptio vexationis in iure acquiſito, oportere ius eſſe indubitatum, & certum, & vexationem eſſe manifeſtè iniquam, quod verum eſt vt ſtatim dicam: tamen non videtur applicari ad illum textum cum fundaméto in illo, quia ibi potiùs ſignificatur, vexationem fuiſſe iniuſtam, vt patet ex illis verbis: *Ei, qui magiſter diſcordiæ videbatur, certæ quantitatis munus ſoluit: & ſic contradictio conquieuit*. Nó E enim diceretur magiſter diſcordiæ, ſi iure ſuo vteretur, ceſſatio etiam tàm facilis à contradicendo propter munus receptum, indicat fuiſſe iniuſtam contradictionem. Veruntamen non ſunt hæc verba adeò euidentia, vt omninò cogant, quia non eſt neceſſe, illum magiſtrum diſcordiæ ita vocari, quia iniuſtam faceret contradictionem, ſed quia erat caput illius, qualiſcunque illa eſſet. Vel ſaltem dubium videri potuit, an eſſet clarè iniuſta, vel cum aliquo fundamento probabili, tale enim dubium indicat ſcrupulus, & dubiũ ipſiuſmet electi, qui nullo accuſante, dubium conſcientiæ ſuæ fecit Pontifici proponi, quia fortè dubitabat, qualis fuiſſet contradictio. Et ideò Pótifex eligendo in dubio tutiorem partem, conſulit illi, vt renunciet beneficio. Poteſt ergo hæc

expoſitio textui ſatisfacere, licet communiter non admittatur.

A

5. *Reſpōdetur ſecundò.* Secundò reſponderi poteſt,quod licet vexatio eſſet planè iniuſta,redemptio vexationis non erat neceſſaria,& ideò non fuit licita.Primum patet,quia poterat contradictio per acceſſum ad Superiorem, ſeu competentem iudicem ſedari,& tolli: quando autem facilè poteſt vexatio repelli alia via, non poteſt licitè pecunia redimi, argument. cap. *Ad aures*,eodem,vbi Ioan. Andr. & docet Rebuffus ſupra num.20. & 21. referens Abba. in dicto cap. *Dilectus* 1.num 4.& Felin. num.3.& ibidem habet Redoan.3.p.cap.2.num. 17. Veruntamen hæc reſponſio ſupponit doctrinam dubiam, & non ſatis probatam, & illam ſine fundamento ad textum accommodat.

Cap Ad aures. Rebuffus. Abbas. Felin. Redoan.

6. Primum declaratur, quia ſupponitur illa expoſitione,redemptionem vexationis nō eſſe licitam etiã in tuenda re iam acquiſita, niſi vbi tanta eſt potentia vexantis,vt ſine magno diſcrimine,vel ſtipendio non poſſit eius moleſtia, & inquietudo remoueri. Hæc autem conditio valde oneroſa, & ſcrupuloſa eſt,& D. Thom. ac Theologi illam non ſignificant, nec in ratione,aut iure fundamentum habet,ſine quo non ſunt onerandæ, nec illaqueandæ conſcientiæ. Declaratur aſſumptum, quia nec eſt neceſſaria de iure naturali, nec de iure poſitiuo; ergo. Probatur prima pars,quia licet quis poſſit Superiorem adire, vt eius auctoritate ſe defendat; ſi facilius, & minùs moleſtum ſibi eſſe exiſtimet, pecunia redimere vexationem, re vera non erit Simoniacus,ſtando in ſolo iure diuino,quia non comparat per pecuniam aliquid ſpirituale, vt patet ex dictis;nec etiam eſt iniuſtus,nam potiùs ipſe patitur, nec poteſt dici ſcandaloſus aut inducens alium ad malum, ſed potiùs ad minus malum,quia alter maiorem iniuriam inferebat, & inducitur, vt ſit contentus minori, qualis eſt accipere pecuniam, & fortaſſe litigando iniuſtè,maiora peccata,& longiori tempore ille committeret.

7. Secunda pars probatur, quia in iure Canonico nulla eſt talis prohibitio nam in cap. *Ad aures*, nihil tale dicitur, imò Gloſſ. ibi oppoſitum ſentit,præterquam quod in caſu illius textus res ſpiritualis(ſcilicet abſolutio à cenſura, de qua ibi eſt ſermo) nondum erat comparata, & ideò non eſt ſimile dictum Ioan. Andr. Et alij etiam Auctores loquuntur in diuerſa ſpecie, requirunt enim hanc conditionem, quando ius non eſt omninò acquiſitum, & vexatio redimenda eſt ab eodem,qui ius eſt collaturus, vel completurus, de quo infrà videbimus. Quando autem ius eſt acquiſitũ,& certum, & vexatio eſt planè iniuſta,non requirunt impotentiam moralem reſiſtendi alia via, vt redemptio ſit licita; nec mihi videtur talis conditio neceſſaria; ſed ſatis eſſe exiſtimo,vt redimens vexationem minus diſpendij, aut incommodi ſentiat in illo modo repellendi vexationem, quàm in aliis. Vnde tandem oſtenditur altera pars, quia ex d. cap. *Matthæus*,non poteſt colligi magiſtrum illum diſcordiæ non fuiſſe adeò potentem,aut induſtrium,vt non poſſet multò maiorem moleſtiam inferre,quàm eſſet, donum, aut pecuniam accipere; nec de hoc aliquid affirmare quis poteſt, niſi diuinando. Adde quod licet illa conditio eſſet neceſſaria propter debitum ordinem ſeruandum, vel propter vitandum ſcandalum, vel alias cauſas, nunquam eſſet Simonia, illam non ſeruare, & redimere vexationem; quia re vera non eſſet emptio rei ſpiritualis: ergo non poſſet illo modo habere locum reſponſio illius textus,etiam admiſſa illa conditione, eiúſque tranſgreſſione in caſu eiuſdem textus.

Cap. Matthæus.

8. *Reſpōdetur tertiò.* Tertia, & communis expoſitio eſt, illum redemptorem ſuæ vexationis ideò fuiſſe iudicatum Simoniacum, quia erat tantùm electus & non confirmatus, & ita nondum habebat plenum ius. Ita ſignificat ibi Innocent. qui ſentit,ante confirmationem non licere redimere vexationem etiam iniuſtam,& hoc ſequuntur ibi Panorm. Cardinalis,& alij.Sed hæc ſententia continet difficilem doctrinam, niſi ſano modo intelligatur. Nam ritè electus, & non confimatus dupliciter poteſt vexari. Primò in ipſa electione,procurando iniquè ceſſare illam, & defectum,quem non habuit, calumniari,&c.Secundò in perſecutione, ſeu in confirmatione. Si vexatio ſit priori modo, & ſit clarè iniuſta,ſine dubio poteſt redimi ſine culpa,quia etiam tunc per talem redemptionem nihil ſpirituale acquiritur, ſed ius illud acquiſitum,qualecunque illud ſit, conſeruatur. Et ita dixit Bellamera,quem refert Præpoſit.ſupra num.3. Et licet ipſe dubitare videatur, tandem conſentit. Et ſequitur apertè ex declaratione, quam priùs num.27. poſuerat, ſcilicet cum dicitur non habens plenum ius non poſſe redimere vexationem ſuam ab aliquo, intelligit, *Quoad illa quæ reſtant,vel quoad iam facta,quæ iuſtè poterãt impugnari.* De qua declaratione infrà videbimus quoad id,quod directè continet; nunc ex illa per argumentum à contrario colligimus, electum ritè, ſi impugnetur iniuſtè in ipſamet electione iam facta, poſſe redimere vexationem ſuam. Item electus, & confirmatus, & inſtitutus in beneficio, licet non ſit poſſeſſionem adeptus, & fortaſſe non poſſit vexationem circa poſſeſſionem redimere, de quo infra, nihilominùs ſi vexetur circa ius acquiſitum per inſtitutionem, vel confirmationem, redimere vexationem poterit ſecundùm omnes, quia non vltrà progreditur, ſed quod habet, tuetur: ergò idem eſt in electo. Imò idem eſt in quocunque iure, quod iam habetur, ſiue ſit in re, ſiue ad rem, ſiue proximum, ſiue remotum: nam pro illo tuendo licitè redimitur vexatio, vt ſi quis violenter detineatur, ne iura terminum præfixum poſſit beneficio opponi, poteſt redimere vexationem, quia non emit beneficium vllo modo, ſed libertatem redimit, in qua habet ius. Item ſi legitimè præſentatus in ipſa præſentatione vexetur, impugnando iniuſtè illam, &c. & ſic in cæteris. Ratio clara eſt,quia eadem eſt proportio defenſionis cuiuſcunq; iuris ad illam,ſi ius illud ſolùm conſideretur vt quid poſſeſſum, & habitum ſicut re vera eſt; tunc enim idem ius procedit, ſi redemptio ſiſtat in defenſione talis iuris.

Innoc. Panor. Cardin.

B C D

Non poteſt ergo cap. *Matthæus*,intelligi de redemptione vexationis in ipſa electione. 9. Debet ergò intelligi in proſecutione illius, & in hoc ſenſu rectè procedit ſententia Innoc. & communis vt mox dicemus Et quamuis in textu nō expreſsè habeatur, fuiſſe hunc vexationis modum, tamen & à ſufficienti ennumeratione poteſt veriſimiliùs colligi & ex materia,& ex verbo illo, *Voluntate turbata*, nam cum electio ſupponeretur facta à maiori parte, & pauci eſſent, qui contradicerent,veriſimilius eſt, iam non electionem,ſed confirmationem impugnare voluiſſe,& ideò electum multùm timuiſſe, id enim ſignificat verbum illud, *Voluntate turbata*, ac ſubinde voluiſſe redimere vexationem,ne progreſſus electionis ſuæ ad confirmationem impediretur, & ita ille textus nihil facit contra ſuperiorem regulam.

E

Ex ex his facilis eſt reſponſio ad alias obiectiones. 10. *Occurritur ſecundę obiectioni ſuprà poſitæ.* Ad 2.enim de vexatione iuſta, reſpondetur negando ſequelam, & ſimilitudinem rationis. Omnes enim Doctores conſtituunt diſcrimen in hoc inter vexationem iuſtam, & iniuſtam, vt hanc liceat redimere, non illam. Ita Panor.Felin.& alij ſupra citati, & hoc ſupponit vt certum Gloſſ.citata in d.c.*Matthæus*,quæ quoad hoc ab omnibus approbatur. Idem Nauarr.

Panor. Felin. Gloſſ. Nauarr.

conſ.

Redoan. conſ. 41. de Simon. num. 2. & Redoan. 3. p. cap. 22. num. vltimo. Qui rationem reddit, quia iuſta vexatio, non eſt vexatio,ſed correctio, & ideò illam vendere, aut emere non licet. Quæ tamen ratio non eſt vniuerſalis, quia poſſunt eſſe aliæ iuſtæ vexationes,quæ non ſint correctiones,vt ſi quis vexare velit, impetrando beneficium,vel quid ſimile. Et præterea, illa ratio probat,rem eſſe illicitam ex alio capite,ſcilicet quia emitur perſeuerantia in culpa, vel impunitas in peccando, non tamen videtur probare Simoniam.

C. *Nemo.* Ideo alij probant hanc Simoniã ex cap. *Nemo*, de Simon. vbi Simonia cenſetur, deſiſtere à correctione propter pecuniam. Sed illa eſt alia ſpecies Simoniæ,quæ committitur in emptione omiſſionis ſpiritualis functionis, de qua non eſt certum, eſſe propriam Simoniam, licèt nos id concedamus, vt ſuprà tractatum eſt:non tamen probat illa ratio, nec textus ille de Simonia circa ipſum beneficium, de quo hîc tractamus, & de qua procedit ſecunda difficultas ſuprà poſita. Ratio ergo eſſe videtur,quia quando quis iuſtè vexatur circa beneficium, vel quodcunque ius ſpirituale iam habitum, eo ipſo ius illud non eſt omnino firmum, ſed iuſtè irritabile, vel auferibile:qui ergo redimit talem vexationem, aliquid ſpirituale emit, quia per pecuniam comparare vult conſeruationem beneficij,ſeu firmitatem infirmi iuris,& ideò Simoniam committit. Et ita ad ſecundam obiectionem negatur ſequela: ad probationem autem negatur aſſumptum, nam quando vexatio erat iuſta, per redemptionem eius paratur via ab firmandum ius, & conſeruãdum, quod vel à principio facit infirmũ, vel ſucceſſu temporis factum eſt, vt in caſu illo de volente impetrare beneficium, non enim poſſet eſſe impetratio iuſta, niſi vel collatio à principio habuiſſet defectum, vel poſteà per delictum,vel alio modo fuiſſet ius infirmatum, & idem inuenietur in omnibus ſimilibus.

11. Reſpõdetur tertiæ obiectioni. Vnde etiam facilè patet ſolutio ad 3. de redemptione litis futuræ,præueniendo per pecuniam. Aut enim lis, quæ timetur futura,eſt euidẽter iniuſta, vel iuſta, aut dubia: in priori caſu licitum eſt, vexationem redimere, ſeu data pecunia litem impedire, ne moueatur. Ita docent omnes citati, & Gloſſa in cap. *Cum pridem*, de Pact.& ibi Abbas num.9. & patebit à fortiori ex dicendis cap.ſeq. Ratio verò eſt, quia illa eſt iniuſta vexatio, & de facto, non de iure, & circa rem acquiſitam, vt ſupponitur, parúmque refert quòd vexatio fiat per vim priuatam, vel per iudicem: imò etiam ſi fieret ab ipſo iudice, vel Prælato, licet illam redimere, vt rectè notauit Præpoſitus ſuprà:ergo idem eſt, etiamſi futura ſit à priuato, vtendo iudice vt inſtrumento quocũque modo. (Præpoſit.) At in ſecundo caſu quando lis eſt iuſta,non eſt locus redemptioni,vt per ſe euidens eſt.Neque etiam in tertio, quando res eſt dubia,tum quia eo ipſo lis eſt iuſta,ſi dubium ſit probabile, tum etiam qui ſi lis eſt dubia, etiam titulus, vel ius ſpirituale dubium eſt,ergo non licet illud pecunia firmare, vt diximus.

12. Cõditiones neceſſariæ, vt redẽptio vexationis probetur.. Tandem ex his colligere licet conditiones neceſſarias, vt redemptio vexationis illatæ in iure acquiſito ſit licita. Prima conditio. Prima eſt,vt ius ſit certum,& indubitatum, aliàs nondum ſimpliciter habetur, vt notauit Panor. in d.c. *Cum pridem*, de pact. n.9. Felin. d.c. *Dilectus*, n. 3. Rebuff d. tit.de Simon.n.18. Qui declarat,tunc dici poſſe,aliquem habere ius certum,quando ei à Peritis conſultum fuerit,ius ſuum eſſe præcipuum.Et illum ſequitur Redoan.3.p.c.2.num.16.qui etiam refert Nicol.de Mil.verb. *Simonia*. (Panor. Felin. Rebuff. Redoan.) Intelligendũ autem hoc eſſe videtur,quando in tali ſcientia Periti communiter iudicant, eſſe certum, quod tale ius ſit præcipuum,nam tunc in dubio debetur haberi illud.

A Addo etiam circa hanc conditionem, in tantum eſſe neceſſariam,in quantum ad iniuſtam vexationem neceſſaria eſt. Nam ſi quis habeat ius acquiſitum, quod vna via, & titulo infirmari poſſet, & in dubium vocari, & alius non illo modo, ſed per aliam iniuſtam vexationem tentet illud auferre, & moleſtare, certè licitum eſſet, redimere vexationem,quia tunc iniuſtè vexatur in eo quod verè habet,& comparatione facta ad talem vexationẽ ius illud poteſt dici certũ. Idémque eſſet,ſi cum ius ſit dubiũ,vt vnum (vt ſic dicam) alius per vexationem velit illud reddere dubium vt decem, per falſas calumnias, aut impoſturas,& ſic de B aliis: nam in his omibus eadem ratio cum proportione locum habet.

13. 2. Conditio. Secunda conditio aſſignari ſolet,vt ius ſit plenum, quæ intelligenda eſt modo ſuprà explicato, & de illa dicentur plura in regulã ſequenti. 3. Conditio. Tertia eſt,vt vexatio ſit iniuſta,quæ iam etiam declarata eſt. 4. Conditio. Quarta,vt vexatio ſit de facto, & non de iure, ita enim loquũtur dicti auctores. Hæc tamen conditio cum præcedenti coincidit:non enim eſt ſenſus,neceſſarium eſſe, vt vexatio ſit per violentiam facti, vt comminando mortem, inimicitias gerendo, & non per viam iudicij,& litis,quia,vt dixi,ſi lis ſit planè iniuſta,vexatio redimibilis eſt, & de facto eſſe cenſetur,non de iure. Tunc ergo ſolùm dicitur eſſe de iure, quando iniuſta non eſt,& ita eadem eſt conditio hæc cum præcedenti. C Vltima additur ab aliquibus, ſcilicet, quòd vexationis redemptio ſit moraliter neceſſaria, ita vt aliud remedium ſine magno diſpendio adhiberi non poſſit. Sed hæc conditio nõ eſt neceſſaria,vt explicaui,ſatis enim eſt, quòd redemptio ſit facilior, & expeditior via, ſecluſo ſemper ſcandalo. Aliam conditionem ſtatim explicabo.

14. An ſit Simoniacus qui recipit pecuniam vt deſiſtat à vexatione inferenda. Vltimò interrogari poteſt circa hanc regulã, quid dicendum ſit de recipiente pecuniam, vt à vexando ceſſet,an Simoniacus ſit,vel quomodo peccet. Præpoſitus. In hoc Præpoſ. ſupra n.30.ſimpliciter dicit,hunc eſſe Simoniacum, & dicit eſſe communem ſententiam in d. c. *Dilectus*, ſed neque Gloſſ.neque Panor.neque Felin. vel alij ibi vocant illum Simoniacum,ſed iniuſtũ,vel iniquum. Reſolutio. Vnde aſſero in primis,ex vi acceptionis pecuniæ, D illo titulo Simoniam non cõmittere,niſi materia vexationis ſpiritualis ſit. Declaratur prior pars, quia ex vi redemptionis vexationis nihil ſpirituale vendit, qui pecuniam accipit,ſed ſolam omiſſionem vexationis iniquæ, quæ temporale quid eſt. Et ideò oportet, vt non cedat alicui iuri ſpirituali,nam tunc vtrinque eſſet Simonia, quia non redimeretur vexatio facti,ſed iuris:ergo quãdo vexatio tantùm eſt facti, non vẽditur ſpirituale,recipiendo pecuniã. Item, alter nihil ſpirituale emit,vt oſtẽdimus:ergo ipſe nihil ſpirituale vendit.Vnde obiter colliges,quòd ſi patiens vexationem talem,non temporale quid,ſed ſpirituale aliquid daret pro redimẽda vexatione, Simoniacus eſſet. Vt ſi is,qui vexatur in pingui beneficio, quod poſſidet,offerat vexãti aliud tenue beneficium, E quod habet,vel facere illum Vicarium ſuum,vel procurare illi aliud beneficium,vt à vexando deſiſtat,Simoniã cõmittet. Patet, tum quia dat ſpirituale pro temporali,nimirum,vt à vexatione temporali liberetur: tum quia ille,qui vexat tunc Simoniacus eſt,nõ quia vendit vexationis ceſſationẽ,ſed quia pro re ſpirituali illam vendit, ſeu potius quia rem ſpiritualem per illam emit:tum deníque quia tunc beneficiũ non purè datur, nec accipitur,ſed cum pacto,& cõditione iniqua. Exẽplum eſſe poteſt in c. *Euphemium, & Thomam*, 1.q.3. Vbi illi duo vt Simoniaci puniũtur, quia pro relinquenda Epiſcopi accuſatione ordines receperãt. (Cap. *Euphemium.*) Verum eſt illam non fuiſſe redemptionẽ vexationis,quia accuſatio iuſta erat,vt conſtat ex Gregor. (Greg.)

 lib.

lib. 4. Epiſt. 50. alias cap. 94. Tamen ſi attendatur ratio Gregorij, non minus fuiſſet Simonia, etiamſi accuſatio fuiſſet iniuſta. *Nam nimis indignum(ait)& contra regulas Eccleſiaſticæ diſciplinæ eſt, vt honorr, quem non ex meritis, ſed pro ſceleris præmio præceperunt, fungatur.*

15. *Vltima cōditio.* Atque hinc intelligitur alia conditio (quam ſuprà hûc remiſi) neceſſaria ad licitam redemptionem vexationis, ſcilicet vt res, quæ datur pro tollenda vexatione, ſit res temporalis, & in commutationem, & pactum humanum licitè trahi poſſit: alioqui Simonia committetur, non ex parte iuris ſpiritualis, quod à vexatione liberatur: ſed ex parte pretij, vt ſic dicam, quo vexatio redimitur. Et hinc tandem facilè patet altera pars huius reſolutionis, nam poteſt vexatio fieri per materiam ſpiritualem, vt negando alicui abſolutionem à cenſura, aut aliud ſpirituale ius. Tunc ergo qui recipit pecuniam, vt à vexando deſiſtat, Simoniacus eſt, & id docent Gloſſ. & Doctores in dicto cap. *Dilectus*, & ita in tali caſu videtur loqui Præpoſit. ſuprà. Ratio verò eſt, quia tunc pro re ſpirituali pecuniam accipit, nimirum pro abſoluendo, vel conferendo ſpirituali iure. An verò tunc redimens vexationem ſit Simoniacus, dicemus in ſequenti puncto.

16. Addendum tandem eſt, eum, qui pro deſiſtendo à vexatione iniuſta pecuniam recipit, ſemper eſſe iniuſtum, & ad reſtitutionem teneri. Probatur, quia per iniuriam extorquet pecuniam, & ita ſine vllo iuſto titulo illam recipit, neque alius voluntariè illam dat, ſed per iniuriam coactus, ideóque illam ſemper repetere poteſt, vt cum Gloſſa in dicto capite *Dilectus*, omnes notant. Quanquam ex illo textu nonnulla difficultas circa hoc oriatur: nam de illo, qui pecuniam receperat, vt ceſſaret à vexando, ſub conditione, & promiſſione non amplius vexandi, ait Pontifex compellendum eſſe ad illam reſtituendam, *Si contra promiſſionem veniſſe cōſtiterit.* Ex hac enim adiecta conditione videtur ſubintelligere Pontifex, quòd ſi ſeruaſſet promiſſionem, nō teneretur ad reſtituendum. Propter hoc *Hoſtienſ.* Hoſtienſis, & nonnulli alij ibi putant illam non fuiſſe redemptionem vexationis, ſed tranſactionem cum auctoritate Superioris. Sed non placet, quia non habet fundamentum in textu, imò repugnat verbis eius, & deſtruit textum illum, in quo maximè probari videtur hæc redemptio vexationis. *Felin. Cardin.* Et ideò Felin. cum Cardin. ait, non eſſe hunc ſanum intellectum, ipſe verò ſolùm ait, non poſſe inde ſumi argumentum à contrario, propter abſurdum, quod *Gloſſ. Panor.* ſequitur. At verò Gloſſ. ibi dicit ſubintelligendum, vel addendum eſſe, *Maxime*, quod non diſplicet Panormit. Ego autem breuiter dicerem, Pontificem ibi ſolùm reſpondiſſe ad ea, quæ interrogata, & propoſita erant. Querela autem ſolùm erat de non ſeruata promiſſione, & ideò ſolùm reſpondit, vt ſi conſtaret, non ſeruaſſe promiſſionem, ad reſtitutionem compelleretur. Nam ſi promiſſionem ſeruaſſet ex vi illius petitionis, & proceſſus, compelli non poſſet, ſed oporteret examinare, qualis fuiſſet vexatio præcedens & an ex parte vexantis poſſet aliquo modo defendi, & honeſtari.

17. *Obiectio expeditur.* Dices: ergo iam vertitur in dubium, an fuerit iuſta, vel iniuſta vexatio. Reſpondeo in primis, non propriè verti in dubium, ſed ſolum dici, non fuiſſe petitionem in hoc fundatam, & conſequenter nec fuiſſe probatum, licèt obiter dictum, & ſuppoſitum fuerit. Deinde licet verteretur in dubium, reſponſio Pontificis fuiſſet ſolida, quia ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit vexatio, non impleta conditione, pecunia erat reſtituenda. Et ita etiam ſupponitur, potuiſſe pactum eſſe licitum ex parte redimentis, vt ſi fuit pura re-

A demptio vexationis iniuſtæ, quod tunc allegatum directè non eſt, qui difficiliorem fortaſſe habebat probationem, & plus moræ, ac periculi. Accedit, quod illa conditio meritò addi potuit, quia non conſtabat an nouæ lites motæ ab illo Archidiacono eſſet iniuſtæ, nec ne: nam ſi iuſtæ fuiſſent, non eſſent contra promiſſionē, & ideò meritò addita eſt conditio, quæ virtute continebat examinanda fuiſſe noua grauamina, an eſſent contraria promiſſioni, id eſt, an eſſet iniuſta, nec ne: nam ſi eſſent iuſta, non eſſent cōtraria, & ita non habuiſſet locum petitio facta illo titulo violatæ promiſſionis, quicquid eſſet de alio titulo iniuſtæ extorſionis, de quo tunc non agebatur. Hinc

B verò cōfirmatur, quod diximus, non fuiſſe illam trāſactionem, ſed redemptionē vexationis: nam ſi fuiſſet tranſactio facta ſuper beneficia auctoritate Superioris, nulla lis poſſet de nouo moueri, vel admitti ſuper tranſacta, nec in dubium vocari, an nouum grauamen iuſtum fuiſſet, vel iniuſtum: nam eo ipſo, quòd eſſet contrarium tranſactioni, fuiſſet iniuſtum.

Secunda regula principalis eſt, nondum acquiſito iure non licere pecunia redimere vexationem, quæ impedit ius acquirendum, ſed Simoniam committi, ſi talis redemptio fiat. In hac regula cōueniunt diuus Thomas, & omnes Theologi ſuprà citati, Gloſſa, Innocentius, Panormitanus, & alij in dicto capite *Dilectus*, & dicto capite *Matthæus*, & Summiſtæ, ac denique omnes ſuprà relati. Videturque apertè probari 18. *2. Regula.* *D.Thom. Gloſſ. Innoc. Panor.*

C ex dicto capite *Matthæus*, iuxta ſenſum à nobis explicatum. Quia in caſu illius textus videtur commiſſa Simonia propter redemptam vexationem, & non propter vexationem circa ius acquiſitum vt ſic, vt declarauimus iuxta priorem regulam, ergo propter ius acquirendum. Ratio autem eſt, quia non habet ius ſpirituale, quod acquirere intendit, licet redimendo vexationem pecunia, immediatè vult acquirere ius, pro re ſpirituali, tamen mediatè vult acquirere ius, mediante pecunia, hoc autem eſt emere illud, & ideò Simonia committitur. Quæ ratio efficax eſt, quando impedimentum per pecuniam ſublatum non erat iniuſtum, at verò ſi erat cum iniuria, & iniuſtitia, res non caret difficultate. Itaque diſtinguere etiam hîc poſſumus de vexatione iuſta, vel iniuſta. Prior non

D meretur nomen vexationis, vt ſuprà dixi, ſed eſt iuſta cauſa, vel iuſtum obſtaculum, quod poteſt impedire acquiſitionem rei ſpiritualis. Et tunc clarum eſt eſſe Simoniam tale impedimentum pecunia tollere: nam dictum eſt redimere vexationem iuſtam etiam circa rem iam acquiſitam, eſſe Simoniam, ergo multò magis circa rem acquirendam. Deinde, eſt optima ratio tacta, quia illud non eſt redimere vexationem, ſed per pecuniam planiorem viam facere ad ſpirituale acquirendum. Exempla ſunt, ſiquis concurrenti ad oppoſitionem beneficij pecuniam tribuat, aut penſionem promittat, ne ſe opponat. Item, ſiquis illegitimus, vel aliàs irregularis, vel inhabilis ad beneficium, vel ordinem, pecuniam det alicui, ne denūciet illum defectum. Item ſi quis habens defectum ætatis, pecunia corumpat teſtes, qui impedimentum teſtimonio falſo remoueant, vt ita ordines, vel benefi-

E cium obtineat, Simoniam committi, & ſic de aliis. Vide Nauar. in conſ. 39. de Simon. & ſequentibus. *Nauarr.* At verò quando vexatio eſt iniuſta, & proximè quis intendit repellere iniuriam, res nō caret difficultate.

Argumentor ergo 1. contra regulam ſic intellectā de iniuſta vexatione, quia vel illa regula fundatur in ſolo iure diuino, & naturali, vel in iure Canonico: neutro autem modo ſufficienter probatur, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia ex natura rei, redēptio vexationis iniuſtæ licita eſt, & ita in tēporalibus etiam pro acquirendo iure licitè fit leg. 1. & 4. ff. 19.

& 4.ff.de Condict. ob tur. cau. Sed in his ſpiritualibus non habet ſpecialem rationem intrinſecè malitiæ,ergò.Probatur minor, quia redemptio vexationis ex ſe non eſt emptio rei acquirendæ, quæ per vexationem impeditur, ſed ſola emptio liberationis à tali violentia,vel iniuria, ſeu ceſſationis ab illo affectu, à quo manat talis violẽtia vel iniuria;ſed in emptione talis ceſſationis non continetur virtualiter,& intrinſecè emptio rei ſpiritualis acquirendæ,vel potius acquiſibilis(vt ſic dicam) nec etiam neceſſarium eſt,vt intentio redimentis ad hoc extendatur, ſed ſolùm ad dandum temporale vt pretium illius ceſſationis , ſeu ad tollendum affectum illum,qui eſt radix eius; ergo ex natura rei non eſt illa emptio rei ſpiritualis,& cõſequenter nec Simonia.Atque hæc ratio confirmatur maximè ex his, quæ cap.12 diximus de redemptione vexationis in materia Baptiſmi, vel Sacramentorum, vbi hunc diſcurſum latè proſecuti ſumus.

20. Et certè videtur habere eandem formalem vim in materia quacunque etiam beneficiali , & reſpectu actuum futurorũ circa illam.Deinde poteſt confirmari exẽplis: & primum ſit de ipſo Iure ſpirituali acquiſito, quando enim illius vexatio redimitur, negari nõ poteſt, quin redimentis affectus ſit, conſeruare illud Ius quietum,& pacificum,quod totum ſpirituale quid eſt;& nihilominùs non emitur ipſum ſpirituale,quia intentio dantis temporale , ad hoc non extenditur, nec illud per ſe continetur in tali redẽptione,ſed hęc tantùm ſe habet ſicut remouens impedimentum , ita verò eſt etiam reſpectu Iuris acquirendi, nam immediatè ſolùm per illam tollitur remotio iniuriæ , nec aliud intenditur ex vi pretij;alia autem acquiſitio ſolùm ſequi poteſt vt effectus per accidẽs ex remotione impedimenti, vnde non continetur virtute in tali obiecto. Et declaratur hoc ampliùs, quia ſemper tale Ius poteſt reduci ad Ius acquiſitum , quia ego habeo Ius acquiſitum vt mihi non fiat vis , aut iniuria, vel habeo Ius, vt me opponam beneficio vel quid ſimile, quod Ius cupio conſeruari liberum, & expeditum,& ad hoc præciſè do pecuniam,vnde nihil aliud emo , quàm immunitatem huius iuris , quòd autem poſteà ſequitur , eſt accidentarium , & merè contingens , per ſe loquendo , & pendens ex libera, & gratuita voluntate collatoris , vt conſtat , ergo natura rei non magis eſt in hoc Simonia , quam in tuenda electione facta,vel inſtitutione,& ſimilibus iuxta ea, quæ in ſuperiori puncto dicta ſunt. Denique ad hoc ſpectant alia exempla, nam ſiquis violenter me domi detineat, ne opponat beneficio , poſſunt illam vexationem redimere, nec cenſeor emere beneficium, vel oppoſitionem.Item,ſiquis falsò calumnietur, & velit me denunciare , & probare , eſſe irregularem , vel ex genere Iudæorum,cum reuera non ſim, poſſum illam vexationem redimere, nec propterea emo beneficiũ, vel capacitatem,aut idoneitatem ad illud.In his enim exemplis ferè omnes conueniunt(vt videbimus)propter dictas rationes ,& tamen eandem vim videntur habere ex natura rei in tota hac materia.

21. Altera vero pars de Iure poſitiuo probatur. Quia nullum Ius affertur, in quo hæc generalis prohibitio feratur;ſolùm enim adduci ſolet d.c.*Matthæus*, quod (C.*Matthæus.*) tamen obſcurius eſſe videtur , quàm vt ſufficiat ad generalem legem prohibentem conſtituendam. Probatur hoc quia fortaſſe illa vexatio tam clarè iniuſta nõ erat,vt redimi poſſet, etiam circa Ius acquiſitum, vt ſuprà ex Gloſſa retulimus , & non eſſe improbabile diximus , nec textui manifeſtè contrarium. Eò vel maximè,quòd Pontifex non fert legem conſtitutiuã, ſed quaſi declaratiuam, ſupponit enim in illo facto, vel malitiam, quæ ex rei natura, vel ex prohibitionibus antiquioribus ineſſe poterat , vel ſaltem illius malitiæ dubium , & ideò tutiorem partem conſulit, vt patet ex illis verbis. *Multùm tibi conſulis,&c.*Ergò ex illo textu non poteſt colligi ſpecialis prohibitio. Præterea , quòd nulla ſit talis prohibitio generalis, patet,quia iuxta probabilem, & ſatis communem ſẽtentiam Iuriſtarum , in multis caſibus licita eſt talis redemptio vexationis, quo etiam argumeuto probatur, regulam illam non eſſe generalem,& difficile eſt diſcernere , in quibus caſibus acceptanda ſit. Aſſumptum patet in caſu cap. *Ad aures* , de Simon. iuncta Gloſſ.ibi. (C. *Ad aures.* *Gloſſ.*) Quidam enim excõmunicatus, qui iam paruerat,& ſe ſufficiẽter ad abſolutionem obtinendam parauerat,illam impetrare non potuit,niſi pecuniam quandam iudici petenti daret, dubitat ergo ibi Gloſ. an ſine Simonia dare poſſet , & reſpondet potuiſſe ad redimendam vexationem , tamen ibi agebatur de ſpirituali acquirendo , & non de acquiſito,neque aliam rationem reddit , niſi quia illa vexatio iniuſta eſt , quæ ratio in omni vexatione, de qua tractamus, locum habet. Idem exemplum admittit Gloſſ. in d. cap. *Dilectus*,1.de Sim. (C.*Dilectus.*) Et addit alia,ſcilicet, *De officio, vel beneficio iniuſtè interdicto , & excommuuicatione iniuſta,ſcilicet, quòd non committit Simoniam,qui dat pro ſua reſtitutione officij,vel beneficij,vel abſolutione excõmunicationis, vel interdicti.*Hæc Gloſſ.conatur tamen,hęc omnia reducere ad defenſionem Iuris acquiſiti , ſed reuera ordinantur ad aliquid ſpiritnale acquirendũ, vt patet de abſolutione à cenſura, de reparatione Iuris ablati, & ſimilibus, ſed quia hæc non emuntur in illis caſibus , non cenſetur Simonia, & ſicut illa fundantur in aliquo Iure acquiſito,ita omnis redemptio vexationis reduci poteſt, vt in argumentis priori loco poſitis videre licet.

22. Hæc argumenta videntur conuincere, illam regulum ita vniuerſaliter ſumptam ſine aliqua moderatione non aſſe certam , nec poſſe ita indifferenter ad caſus morales applicari.Nam loquendo ex natura rei, hoc probat caſus de Baptiſmo, & ſimiles. In Iure autem poſitiuo non inuenitur ſufficiens fundamentum ad damnandam illam redemptionem cum tanta vniuerſalitate. Cenſetur autem hæc redemptio vexationis ex natura rei habere magnam ſpeciem mali,&Simoniæ,vt dixit Gloſ.1.in cap. *Cùm ab omni*,de vit. & (*Gloſſ.*) honeſt. cler. Maximè verò in materia beneficiali, vel quæ illam concernit,& ideò Eccleſiaſtico Iure videtur prohibita in ordine ad acquirẽdum ſpirituale Ius præbendarum, maximè quando ab illo redimitur vexatio,qui non ſolùm poteſt nõ obeſſe,ſed etiam prodeſſe. In aliis verò materiis non poteſt certa regula conſtitui , ſed iuxta materiam , & circunſtantias occurrẽtes iudicandum eſt. Vt ergo hanc reſolutionem clariùs, & magis in particulari declaremus, præmittenda eſt vulgaris diſtinctio,quæ in ſecunda aſſertione inſinuatur , (Vexationis diſtinctio.) nam vexatio interdum prouenire poteſt ab eo, qui impedire poteſt,non tamen poteſt iuuare;vel ſi poteſt, non eſt per ſe neceſſarium eius adiutorium,ſeu concurſus in conferendo ſpirituali,nec pecunia ei datur , vt aliquid iuuet , vel conferat, ſed ſolùm vt non vexet,nec male faciat. Aliquando verò prouenit vexatio ab eodem , qui collaturus eſt illud ſpirituale , quod ſperatur , & procuratur , vt in dicto caſu de iudice nolente abſoluere, vel de electore volente eligere indignum.

De illo ergo , qui vexat iniuſtè , & impedit,non verò poteſt conferre , crediderim , poſſe generalem regulam conſtitui ; non eſſe Simoniam, vexationem iniuſtam ab illo redimere,etiam ante Ius acquiſitum. 23. (Quomodo poteſt vexatio redimi ab eo qui poteſt vexare & non iuuare.) Hæc eſt communis ſententia recentiorum Theologorum,& illam approbat Sot. in aliquibus exemplis quæſt. 6. artic.2.ad 5.& quæſt.7.artic.1.in cor.dubit. vlt.Vgolin. Tab.1.cap.9.§.8.num. 3.Probatur autem (*Soto.* *Vgolin.*) apertè,

apertè, quia hoc non eſt intrinſecè malum, nec eſt emere rem ſpiritualem, vt probat diſcurſus ſuprà tactus. Item nullum eſt Ius Eccleſiaſticum, quod hoc prohibeat, nam in d.c. *Matthæus*, ſermo eſt de pecunia data electoribus, qui per ſe loquendo prodeſſe poſſunt, & electione facta, poſſunt habere Ius impediendi confirmationem, & poſſunt etiam ad illam iuuare, deſiſtendo à contradictione, nam eo ipſo maiores quaſdam vires, maioremve certitudinem præbent electioni, hîc autem eſt ſermo de his, ad quos nullo modo pertinet beneficij prouiſio, vel rei ſpiritualis collatio, de quibus nullum Ius loquitur, vel quippiam prohibet, quod ego viderim. Caſus autem ſunt ſuprà poſiti de illo, qui violenter detinet oppoſitum beneficij, ne tempore habili accedat, & de illo qui iniuſtè infamat, quos Sot. dicta quæſt. 6. art. 1. ad 5. admittit. Et probat apertè ratio ſuprà facta: item quia oblatio illius impediméti eſt rei valdè remota, & pertinens magis ad habilitatem perſonæ, quàm ad acquiſitionem rei ſpiritualis, procurare autem interuentu pecuniæ, illam perſonæ habilitatem, quæ & iuſta eſt, & pretio comparari poteſt, honeſtum eſt, ſic enim ſcientia ſuo modo emitur, quádo præceptori pretium datur, & gradus Doctoratus ſuo modo emitur, iuxta ſuprà dicta; & interdum eſt neceſſaria conditio ad proximam idoneitatem beneficij. Et licet illa intentione ematur, non eſt Simonia. Multò ergo minùs erit Simonia tueri propriam famam, & libertatem ab eo qui iniuſtè in his vexat, proximè enim tuetur quis tunc, quod ſuum eſt: ordo autem ad futurum ſpirituale bonum ſolùm conſeruatur per modũ cuiuſdam capacitatis.

Sotus.

An liceat ſubornatorẽ ſobornare, vt deſiſtant. *Sot.*

24. Alius autem caſus eſſe poteſt, ſi quis pretio, aut importunis precibus corrumpat electores, cum ipſe elector non ſit, ſed ſubornator, An liceat illi dare pecuniam, vt deſiſtat. In quo caſu Sot. dicta ſolut. ad 5. exiſtimant, non licere, pecunia redimere illam vexationem: nullam verò rationem adducit, ſed quia per ſolum ambitum non infertur vis, putat non eſſe ſufficientem vexationem pecunia redimibilẽ. Adde, quod nec illa eſt iniuſtitia propria contra commutatiuam, ergo non eſt iniuſta vexatio, ergo nec poteſt pecunia redimi ſine Simonia, cum per illam pecuniam paretur via ab beneficium. Hanc etiam ſententiam docere videtur Turrec. in cap. *Quæſitum*, 1. quæſt. 3. num. 3. vbi ait, quod ſi aliquis laico nullum Ius habenti in electione, ſed malitioſè impedienti det aliquid, vt ceſſet à tali impedimento, Simoniam committi ſolum, quia nondum erat Ius acquiſitum. Idem Archid. ibi cum Raimund. licet ſub dubio Citant. etiam c. *De hoc*, de Simonia. Sed ibi ſermo eſt, quando datur aliquid iis, qui habent Ius eligendi.

Archid.

25. Contraria ergo ſententia placet modernis Theologis, quos Valent. tertio tomo diſput. 7. quæſtione 16. Punct. 3. & Leſſius lib. ſecundo cap. 25. dub. 18. ſecuti ſunt. Et ſine dubio ſi redemptio ſiſtat in illa negatione, ſcilicet non corrumpendi electorem, ſeu non mihi inferendi detrimẽtum per iniquam ſubornationem, nulla ibi interuenit Simonia, quia quod proximè emitur, temporale eſt, & non habet per ſe connexionem cum ſpirituali, neque in illo continetur, aut ex illo per ſe ſequitur. Item ex vi illius redẽptionis, elector non corrumpitur, nec voluntas eius inclinatur, nec ſpiritualia malè adminiſtrantur, nec denique inuenitur de hoc aliqua prohibitio: ergo nulla eſt ibi Simonia. Nec refert, quòd illa vexatio facta illo modo, non contineat iniuſtitiam. Tum quia ſi eo tendat, vt minùs dignus eligatur, continet iniuſtitiam, ſaltem contra iuſtitiam diſtributiuam quod ſatis eſt: Tum etiam quia licet non eſſet abſolutè iniuſta, eſt iniqua & mihi valdè nociua, & bono cõmuni, & hoc ſatis eſt, vt licitè impediri poſſit per munera, cum per ea non ematur res ſpiritualis, vt oſtenſum eſt.

26. Dixi autem, ſi redemptio ſiſtat in illa negatione, quia ſi vlterius eò tẽdat, vt interceſſor ille, vel ſubornator non ſolùm ceſſet, ſed etiam in contrarium officium inducatur, inclinádo nimirum electorem in fauorem dantis pecuniam, iam non eſt ſola redemptio, ſed emptio electionis, ideóque nullo modo licet. Et hoc fortaſſe voluit Sot. Simili ratione non cẽſeo eſſe licitũ, ſed Simoniacũ, per ſubornationem ſubornationi reſiſtere, id eſt, emendo contrariam ſubornationem, redimere vexationem, quæ per oppoſitum fit, vt verbi gratia, ſi ſint plures electores, & quidam illorũ inducantur precibus, vel muneribus ab vno oppoſitore, vel fautoribus ſuis, vt apud alios electores pro ſe intercedant, vel vt eoſdem vehementiùs inducant, & immutent. Quia hoc nõ eſſet, vexationem redimere, ſed electionem emere, & virtute eſſet emere rem ſpirituale, vt infrà de his interceſſionibus latiùs declarabimus. Neque hîc habet locum axioma illud, vim vi repellere licet, quia hæc non eſt vis: neque etiam ſi eſſet, poſſet ſimili modo repelli. Nam licet vnus eligendorum per amicos moralem vim inferat vni electori, non licet contrario prætenſori, per ſuos fautores ſimilem vim inferre alteri electorum. Meliùs ergo hîc applicatur illud principium, non ſunt facienda mala, vt caueantur nocumenta.

Nõ licet ſubornationẽ ſubornatione auertere.

27. Supereſt vt dicamus de illo, qui poteſt non ſolùm à vexationẽ ceſſare, ſed etiam prodeſſe eligendo, confirmando vel aliud ſpirituale conferendo. Aliqui enim volunt, vt de illo intelligenda ſit ſecunda regula ſuprà poſita: ſed adhuc hoc modo non poteſt eſſe vniuerſalis, ſed diſtinguendæ ſunt materiæ, caſus, & Iura. Dico ergo 1. in beneficiis, & officiis Eccleſiaſticis acquirendis, non licet vexationem redimere ab eo, qui poteſt prodeſſe, id eſt, ad quem ſpectat dare illud ſpirituale, quod acquirendum eſt. Vt, verb. gratia, ſi ſciam, electorem me vexaturum, eligendo indignum, non licet talem vexationem ab illo redimere. Item ſi ſum præſentaturus ad beneficium, & Prelatus per iniuriam claram non vult me inſtituere, nõ licet redimere, & ſic de aliis. In hoc conueniunt omnes Auctores ſuprà relati. Probari ſolet, quia tunc per pecuniam paratur via ad obtinendum beneficium directè, & proximè, ac per ſe, & non tantùm remotè, ac remouendo prohibens, item quia tunc remouere impedimentum, nihil aliud eſt, quam ſpirituale conferre, nam vexatio conſiſtebat in non cõferendo inſtitutionem, vel debitam electionem, & hæc vexatio non tollitur, niſi per contrarium actum. Sed reſponderi poteſt, negando aſſumptum, quia directè ſolùm intẽditur, tollere prauum affectum electoris, vel prælati, vel ſatiare auaritiam eius, vt ceſſet ab iniuriis, nam ſi in caſu de Baptiſmo ſimilis reſponſio locum habet, & acceptatur, cur non hîc? Propter quod alij fatentur, hanc nõ neceſſariò eſſe Simoniam veram in re, & coram Deo, ſed ab Eccleſia præſumi propter malam ſpeciem quam habet. Ita ſentit Adrian. Quod. 9. & indicat Nauar. d.c. 23. nu. 102. Et ſequitur Valent. ſuprà. Et re vera ex ſola natura rei ita eſſe videtur, vt patebit ſtatim in ſpeciali caſu.

Prima aſſertio reſpectu illius qui poteſt nocere, & iuuare.

Reſponſio.

Adrian. Nauar. Valent.

28. Nihilominùs tamen ſimpliciter cenſeo, eſſe Simoniam ſaltem contra ius poſitiuum: quia propter illam prauam ſpeciem, & ad vitanda multa ſcandala, & occaſiones Simoniæ, quæ in hac materia beneficiali facilè interuenire poſſent propter vtilitatem temporalem annexam, quã habet, meritò potuit Eccleſia prohibere talem redemptionem vexationis. Et id feciſſe colligitur ex d.c. *Matthæus*, quod licet per ſe ſpectatũ omninò non conuincat, tamen & in rigore literæ magis

Occurritur reſponſioni.

magis fauet,&|communis ſententia Doctorum magis ad hoc inducit. Idem videtur probare c. *Sicut tuis*,de Simon.vbi cum Epiſcopus vexaret quendam ritè electum,nolens illum confirmare,& inſtituere,vt extorqueret pecuniam,Simonia cenſetur,illam dediſſe, vt expreſsè dicitur in fine c.& in toto diſcurſu eius ſupponitur. Idem etiam videtur probari quoad electionem ex c. *De hoc*, de Simon. Maximè verò cogit conſuetudo, quæ eſt optima legũ interpres,quæ ita textũ illum interpretata eſt.Et quãdo Ius ſcriptum deeſſet, ſtylus Curiæ, & communis vſus,& ſenſus totius Eccleſiæ ſufficeret ad inducẽdum hoc Ius; non eſt enim dubium, quin talis redemptio vexationis ab vniuerſa Eccleſia Simoniaca iudicetur. Intelligendã verè cẽſeo hanc aſſertionem(quod benè notauit Leſſius)formaliter(vt ſic dicam) de illo, qui poteſt prodeſſe , ſi quatenus habet talem poteſtatem, per illam vexet,vt elector in non eligendo,collator in non conferendo, & ſic de aliis:ita enim loquuntur Auctores,& procedunt rationes factæ.At verò ſi eadem perſona electoris noceat , & vexet infamando , aut malè inducẽdo alios electores, denique illis modis , quibus priuata tertia perſona poſſet id facere, ſic non erit corã Deo, & per ſe loquendo Simonia , vexationem ab illo redimere , vt ceſſet ab illa vexatione , ſecundùm quam poteſt , & debet non obeſſe. Quia per talem redemptionem non emitur electio,& conſequẽter nec beneficium:vnde eadem eſt ratio de illa vexatione,ac ſi fieret à perſona diſtincta , nam quòd in eandem perſonam incidat,materiale eſt,& per accidens,& intentio diſtinguit actiones , ſicut maleficia.Quod ſi recipiens pecuniam , ex ſua malitia illam recipiat vt pretiũ electionis, vel poſtea ex illa moueatur ad eligendum,eſt per accidens,& hoc periculum,aut talis metus non impedit aliam, quin poſſit vti Iure ſuo.

Cap. Sicut tuis. — Ca. De hoc. — Leſſius. — Aduertẽtia.

29. Duo verò ſuperſunt explicanda circa hanc aſſertionem: Vnum eſt , quantum extendatur hæc regula in beneficialibus. Tria enim per ordinem conſiderari poſſunt,Primum eſt electio,ſeu præſentatio,nominatio,aut poſtulatio:Secundum eſt confirmatio,inſtitutio , aut collatio : tertium eſt poſſeſſio. De primo nulla eſt controuerſia , nam in illo maximè procedit regula,quia ante illud nullum Ius proprium ſupponitur,ſed ad ſummum dignitas, vel idoneitas perſonæ, & licet hæc interdum ſufficiat ad habendũ Ius quoddam ad rem,pertinens ad iuſtitiam diſtributiuam,tamen illud non eſt proprium Ius,ſed eſt quædam proportio perſonæ cum tali munere,ad quam ſeruandam obligat iuſtitia diſtributiua.Et licet in hoc fiat aliqua iniuria, non poteſt repelli per pecuniam , quia illud primum Ius,quod per electionem, verbi gratia, confertur,quid ſpirituale eſt,& non poteſt pecunia comparari. In ſecundo item eſt etiam magna conſenſio inter Auctores, quia etiam collatio, vel inſtitutio,in beneficio eſt quid ſpirituale,quod confertur poſt electionem,vel præſentationem.De confirmatione verò aliqui dubitant,vt Maior.4.diſt.25. q.5. ad 2.vbi ait, fortè non eſſe improbabile , quod in foro animæ pecunia dari poſſit pro vexatione tollenda circa confirmationem.Sed licet ſtando in ſolo iure naturali, hoc poſſit procedere, nunc ſimpliciter ſtante Iure Canonico admittendum non eſt , quia etiam confirmatio eſt quid ſpirituale,ſicut electio, nam firmat , & quodammodo auget, & ſolidat Ius acquiſitũ per electionem,& ſæpè habet vim collationis,& de illa maxime procedit d.c.*Matthæus*,vt ibi Innoc. & omnes notãt, & eſt expreſſior de illa textus in dicto c.*Sicut tuis*.

Duo puncta explicantur. — Maior. — C.Mathæus.

30. De poſſeſſione verò inueniuntur contrariæ ſentẽtiæ,ſi poſt collationem,vel confirmationem impediatur iniuſtè, An poſſit vexatio redimi etiam ab iis,qui poſſunt prodeſſe. Aliqui negant , vt Sot. ſuprà, licet

An poſſeſſio iniuſtè impedita poſſit redimi.

A ſub dubio. Firmius id tenet Gloſſ.in c.*Decimas*,2.16. q.7.Abbas in c. *Ad aures*,de Simon.n.6. cum Innoc. ibi,idem in c.*Dilectus*,1.in fine vbi etiam Felinus c.3. Tenet etiam Redoan.p.3.c.22.q.2.Præpoſit.1. q.1. in principio n.28.& 29.Vgol.d.§ 8.n.5. Qui ad hoc adducit in c.*In tantum*, de Sim. Sed nihil iuuat,quia in fine illius ſolũ reprobatur conſuetudo exigendi marcham argenti, de qua ſuprà dictum eſt, nihil verò ibi dicitur,An is,qui vexatur per talem exactionem peccet dando illam non vt pretiũ,ſed ad redimẽdam vexationem ſuam. Ratio ergo propria huius ſententiæ eſt,quia poſſeſſio eſt aliquid ſpirituale , vel ſpirituali annexum : ſed ad acquirendum,quod huiuſmodi eſt, non licet vexationem redimere , ergo. Maior patet,
B quia per poſſeſſionem aſſequitur quis exercitiũ ſpiritualium,& ratione ſpiritualis tituli confertur.Et cõfirmari poteſt ex c. *Decimas*,2.16.q.7.vbi prohibẽtur Epiſcopi, ne Decimas à ſuis ſubſidiis redimãt,etiamſi ab eis vexentur,& aliter eas ſoluere nolint,quæ prohibitio videtur in hoc fundari , quod Decimæ ſunt ſpiritualibus annexæ.

Scot — Gloſſ. — Abbas. — Innoc. — Felin. — Redoan. — Præpoſit. — Vgolin. — C.Decimas.

Nihilominùs contrariam ſententiam inſinuat D. Tho. d.ſolut.ad 5.quatenus nullam mentionem facit poſſeſſionis,ſed abſolutè ait,acquiſito Iure per collationem, licitum eſſe impedimenta remouere, vtique acquirendæ poſſeſſionis. Nauar. etiam d. n. 102. ver. *Octauo*,ſentit in cõſcientia licitum eſſe, redimere vexationẽ circa poſſeſſionem poſt plenum Ius acquiſitũ
C in beneficium quoad proprietatem. Idẽ clariùs tenet Cardin.dicens,eſſe cõmunem opinionem in d. c. *Ad aures*,quando vexatio eſt tantùm de facto , quem ſequitur Alex.de Neapol.in addit.ad Abb.in d.ca.*Dilectus* , ita exponens Innoc.& Ab. & reuera Ab. & Fe. ibi non contradicunt , addunt tamen limitationem, de qua ſtatim dicam.Tenet etiam Mai.4.d.25.q.5. ad 2.& Sum.Piſana ver.*Simonia*, 1. Fundamentum huius ſententię eſt,quia poſſeſſio ſecundùm ſe ſpectata non eſt Ius aliquod ſpirituale, ſed tantùm quoddam factũ corporale,ſolùm ergo eſt ſpirituali annexa quatenus ex titulo ſpirituali pẽdet. Poſtquàm ergo titulus ſpiritualis planè acquiſitus eſt , iam poſſeſſio non prætenditur vt conſequenda tanquam annexa rei ſpirituali,ſed per ſe, vt quid corporale eſt, & immediatè, ac per ſe debitum:ergo non eſt Simonia redimere
D vexationem,quæ circa illam fit,quia ſolùm redimitur factum,non Ius.Vnde ſecùs eſſet , ſi Ius ipſum in dubium vocaretur , & ideò non daretur poſſeſſio , tunc enim iam non per ſe ſola poſſeſſio redimeretur , ſed vt annexa Iuri , & per ſe iam Ius ipſum redimeretur, & tunc ad ſuperiores regulas recurrendum eſſet. Et ſimile,ſi habenti,& poſſidenti beneficium,denegaretur fructus, nam negarentur , per ſolam vexationem facti non eſſet Simonia,illos redimere,quia licet ſint annexi ſpirituali titulo,tunc nõ redimuntur,vt annexi,ſed ſecũdum ſe,vt latè tractat Turrec.in c.*Altaria*, 1.q.3.art.3.& in d.c.*Decimas*. Secus verò eſſet, ſi negarentur, reuocando in dubium probabile Ius ipſum beneficij, ſeu proprietatem eius , tunc enim non magis liceret redimere Decimas,quàm Ius ad illas.

31. — D.Thom. — Nauarr. — Cardin. — Alex. Neapol. — Mai.

Addũt verò Panor. Felin.Alex. & alij limitationẽ, 32.
E ſcilicet vt hæc redemptio vexationis circa poſſeſſionem locum habeat,quando ſine magno incommodo, periculo, aut mora nõ poteſt Superior conueniri,qui auctoritate ſua vexationem auferat , & poſſeſſionem conferat , nam ſi detur locus adeundi Superiorẽ ſine magno diſpendio , non licebit per pecuniã poſſeſſionẽ obtinere,cum qua limitatione in eãdem ſententiã deſcendunt Anan.in d.c.*Dilectus*,& Præp.d.n.26.Redoan. Vgolin. & Rebuff. d.tit. de Sim.20.& 24. Sed qui cũ hac limitatione ſententiã hanc admittunt,neceſſe eſt,vt ſupponãt,præſationem illam pecuniæ, ſecundùm

Limitatio. — Anan. — Præpoſit. — Vgolin. — Redoan. — Rebuff.

cundùm ſe ſpectatam, non eſſe Simoniacam, nam ſi eſſet Simonia, non poſſet fieri licita propter ſolã difficultatem adeundi Superiorem, aut propter aliquod detrimentum temporale, ſicut non liceret, redimere vexationem circa futuram electionem, vel confirmationem propter ſimilẽ occaſionem. Vnde infero, limitationem illam eſſe quidem optimã in foro exteriori ad vitandam præſumptionem Simoniæ, ſimpliciter tamen in foro conſcientiæ non eſſe neceſſariam quia nullibi inuenitur à Iure Canonico introducta, & ex natura rei non eſt per ſe neceſſaria, cũ illa actio ſecundùm ſe non ſit Simoniaca, ſed iuſta redemptio vexationis circa rem quandam, quæ licet ſit annexa titulo ſpirituali, non redimitur ſecundùm annexionẽ quam habet, quia iam ſupponitur titulus, ratione cuius debetur, ſed tantùm redimitur ſecũdùm ſe, prout eſt quid facti.

33. Et ita reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ, quia poſſeſſio tunc non redimitur tãquam quid ſpirituale, & ad c. *Decimas*, reſpondetur nullam prohibitionem ibi fieri Epiſcopis, ſed potiùs dici ab eis eſſe prohibendum, ne id fiat, nimirum, *ne Decimæ, quas populus dare nõ vult, niſi quolibet munere ab eo redimantur*. Poteſt autem hoc duobus modis prohiberi. Primò prohibendo Laicis, ne illã extorſionem faciãt, & cogendo illos, & eſt ſatis accommodatus ſenſus, iuxta quem textus ille nihil facit ad cauſam. Secundò fieri poteſt prohibitio Clericis, ne tali caſu redimant Decimas à Laicis, obſtinatè detinẽtibus illas. Quod ſi in hoc ſenſu facta eſt tunc prohibitio, non fuit quia illa redẽptio eſſet Simoniaca, nam reuera non fuiſſet, vt rectè ibi notant Hugo, & Turrec. Sed vel ne detur occaſio Laicis faciendi Eccleſiæ ſimiles iniurias ſpe talis lucri, vel propter vitanda alia maiora incõmoda animarum, & Eccleſiæ. Denique ſicut ipſis Epiſcopis, non ſit prohibitio, ita licet ipſi inferioribus Clericis prohibeant, ne ſua auctoritate, & arbitrio talem redemptionem faciant, per hoc non impediuntur, quominus ipſi ſua ſuperiori poteſtate poſſint talem redẽptionem, vel compoſitionem facere, vt conſtat.

Hugo. Turrecr.

34. Et hinc à fortiori ſequitur, ſi quis habens verum, & certum Ius beneficij, quod poſſidet, per vim, & fraudẽ illius poſſeſſione priuetur, poſſe ſine Simonia redimere vexationem ſuam, vt reſtituatur, licet contrarium dicat Vgolin. ſuprà num. 6. Sed hoc ſequitur apertè ex præcedenti, & certius eſt, quia ſicut turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes, ita maiori ratione poteſt quis redimere vexationem circa poſſeſſionem, quam ſemel habuit, quam circa debitam, & nunquam obtentam. Et ita plures Auctores, qui primum negare videntur, hoc poſterius affirmant, & expreſsè Glo. in d. c. *Dilectus*, 1. dum ait, *Non cõmittit Simoniam quis pro ſua reſtitutione officij, vel beneficij* Vbi Felin. referens Sum. Piſanam indicat in fin. limit. 2. ibi *licet videatur loqui poſſeſſione ſemel habita*. Supponens, in eo caſu rem eſſe certiorem. Sic etiam Præpoſ. ſuprà n. 30 in fin. dicit, non peccare, quid dat pecuniam vt reſtituatur, quia non acquirit Ius nouum, ſed recuperat antiquum. Et idem ob eandem rationem tenet Turrec. in c. *Nullus*, 1. q. 1. cum Hug. ibi, & in c. *Decimas*, 16. q. 7. Ratio autem vera eſt, quia per iniuſtam deturbationem à poſſeſſione non fuit ablatum, nec diminutum integrum Ius ſpirituale in re, & ita nihil ſpirituale propriè recuperatur, ſed ſola executio proprij Iuris. Et ex dicendis in vltima aſſertione hoc magis confirmabitur.

Poſſeſſor poteſt redimere iniuſtam expulſionem. Vgolin. Gloſſ. Felin. Præpoſit. Turrec.

35. Alterum punctum explicandũ circa poſitam regulam eſt, An patiatur exceptionem in aliquo Iure nondum acquiſito. Et communis caſus eſt, ſi in electione Summi Pontificis vexatio fiat, vt indignus, vel euidenter minus dignus eligatur, An liceat, illam vexa-

2. Punctum.

A tionem pecunia redimere, vt electio iuſtè fiat. Quam quæſt. latè tractauit Caiet, to. 2. Opuſc. tract. 9. q. 3. & poſteà Sot. & alij. In quo primum ſupponitur ab omnibus, nõ ſuppoſita vexatione, nunquam eſſe licitum, præuenire pecunia, vel muneribus eo colore, vt eligatur dignus, vel dignior, quia tale medium de ſe non eſt conueniens, neq; aptum, imò eſt periculis plenum, & ſcandalis expoſitum, & ideò per ſe loquendo iniquum eſt. Supponenda ergo eſt vexatio, & neceſſitas. Qua ſuppoſita, conueniunt non eſſe Simoniam, in eo caſu dare pecuniam alicui electori vt non eligat indignum, quia tunc non datur pro aliqua re ſpirituali, B nec pro vſu ſpiritualis poteſtatis, nec pro nõ vſu ſimpliciter, ſed pro deſiſteudo ab iniquitate, quod iuſtũ eſt, ſicut ſuprà diximus, nõ eſſe Simoniam, pecuniam alicui donare, vt auertatur à Simoniaca ordinatione, vel alia ſimili prauitate. Ex quo etiam conſequens eſt licere in eodem caſu pecunia redimere vexationem, vt non eligatur minùs dignus. Eſt enim eadem ratio, quia etiam eſt peccatum eligere minus dignum, vnde poſſumus procurare, hoc peccatum vitare, etiam illo medio, quando vexatio, & iniquitas electoris cogit. Itẽ per talẽ largitionem non emitur Pontificatus, nec per ſe loquẽdo paratur via ad obtinẽdũ illum, ſed relinquitur elector in eadẽ libertate, quã iuxta diuinam legẽ & iuſtitiã habere debet, & poteſt, ergo nulla eſt ibi Simonia, nec per ſe loquendo iniquitas. Tãdẽ Ec-C cleſia habet Ius, non ſolùm vt non eligatur indignus, ſed etiã vt nõ eligatur minus dignus, ergo in quocũq; iſtorũ vexationẽ patiatur, licitũ vnicuiq; eſt Eccleſiæ Ius redimere, & cõmune illius bonũ procurare auferendo impedimenta, vt magis ex ſequentibus patebit.

Caiet. Sot.

Dices: Ergo erit licitum, dare pecuniam vt eligatur dignus, vel dignior, in communi. Quidam formidant hoc concedere, quia eſſet dare pecuniam pro munere ſpirituali, quod etiam in communi non licet, vt pro Miſſa, vel pro aliquo beneficio, ſed nihil eſt, quod timeatur diuerſa locutio, ſi res eſt eadem, idem autem eſt, (iuxta materiam ſubiectam) non eligere indignũ, quod dignũ eligere, nam ſupponimus, electores eſſe determinatos ad eligendũ aliquem, & ita non datur pecunia pro exercitio ſpiritualis muneris (vt ſic dicã) D ſed ſolùm pro determinatione quoad ſpecificationẽ, quæ conſurgit ex hoc, quod volũtas eligendis abſtrahitur ab obiectis indignis, vel minus dignis, hanc autem excluſionem redimere licet, ergo ſpecificationẽ illam, ſolùm quatenus ex hac excluſione ſequitur, & ita verba illa in idem redeunt, & quæ obiiciuntur, nõ ſunt ſimilia. Concedendum eſt ergo, licitum eſſe intendere, & dare pecuniam, vt eligatur dignus ſaltem in communi, vt expreſsè concedunt Caiet. & Sot. & ante illos Mai. 4. d. 25. q. 5. ad 2. Addo prætereà, quòd ſi aliquis electorum vexaret Eccleſiam, impediendo abſolutè, ne electio fieret, vel ſi omnes electores iniquè differrent nimium electionem cum magno Eccleſiæ diſpendio, nec poſſent niſi muneribus induci ad faciendam electionẽ etiam quoad exercitium non E eſſe intrinſecè malum, talia munera dare in eum finẽ per modum redemptionis vexationis vniuerſalis Eccleſiæ in quadam grauiſſima illius neceſſitate. Nam ſi hoc licet pro ſalute vnius in caſu ſuprà tractato de Baptiſmo, multò magis licebit pro bono totius Eccleſię. Itẽ illa non eſt Simonia contra Ius diuinũ, quia non interuenit intentio pretij, & datur alius titulus honeſtus dandi rem temporalem pro redimenda vexatione. Nec etiam eſt contra Ius Eccleſiaſticum, quia vel non eſt, vel non obligat in caſu tam ſingulari, & cum tanto diſcrimine Eccleſiæ: ergo eſt licitum.

36. An liceat dare pecuniam vt eligatur in cõmuni dignus;

Caiet. Sot. Maior.

Sed vrgebis tãdem, hinc fieri, etiam eſſe poſſe licitum, dare pecuniã, vt talis perſona eligatur, ſi ſupponatur eſſe publicum, & indubitatum, illam perſonam ſolùm 37.

Vtrum liceat ſubornare vt dignior eligatur.

ſolùm eſſe dignam, vel ſolam eſſe digniorem cæteris omnibus. Ad hoc Sot.d.ſolut. ad 5.diſt. quadam reſpondet:nam vel vnus tantùm eſt dignus,& alius,ſeu alij omnes indigni,vel ſunt plures digni:in priori caſu concedit licitum eſſe, dare pecuniam, vt talis in particulari eligitur: imò inquit tunc licitũ eſſe,emere ipſam electionem, & conſequenter Pontificatum pro tali perſona: loquitur enim conſequenter ad doctrinam,quam de infante baptizando tradiderat,emptione rei ſpiritualis non eſſe intrinſecè malam, ſed honeſtari in caſu extremæ neceſſitatis, & talem eſſe putat in eo caſu Eccleſiæ neceſſitatem. Vnde conſequenter in poſteriori caſu, ait non licere dare pecuniam pro digniſſimo eligendo, quia non credit, eſſe illam externam neceſſitatem Eccleſiæ, quandoquidem per electionem digni ſufficienter ei prouidetur, & alioqui non putat, poſſe ibi ſeparare redemptionem vexationis ab emptione rei ſpiritualis, ac ſubinde in eo caſu non honeſtari ſi ad digniorem terminetur. *Soto.*

38. *Reſolutio.* Sed in primis aſſero,hîc neceſſariò eſſe diſtinguendam redemptionem vexationis ab emptione rei ſpiritualis,vel Pontificatus,quia hæc re vera nũquam licet, ſatiſque diſtingui poteſt à redemptione vexationis,vt tã in caſu de Baptiſmo, quàm in toto hoc cap. explicatum eſt. Deinde,ſi multi ſint æquè digni; certum eſt, non licere determinatè pro vnius electione pecuniam dare. Ita Caiet. & omnes, ac meritò, quia eligere alium, non eſſet vexatio, ergo iam non datur pecunia pro redemptione vexationis, ſed pro dignitate, & in fauorem talis perſonæ, & directè inducendo electoré, media pecunia,ad illam eligendam, quæ manifeſta eſt Simonia.Tertiò,ſi inter dignos duo,vel tres ſint digniores cæteris,& inter ſe cenſentur ęquales,licitum eſt,dare vt non eligatur minùs dignus,ſeu quod idem eſt, vt digniſſimus negatiuè, id eſt, quo nullus ſit dignior,eligatur. Probatur,quia tunc etiam ſiſtitur in redemptione vexationis, & in ſola negatione non faciendi iniuriam Eccleſiæ, vel eligendis, etiam contra diſtributiuam iuſtitiam,hic autem finis optimus eſt, & ſeparabilis ab emptione rei ſpiritualis, & multum pertinens ad commune bonum Eccleſiæ,ergo per ſe licita eſt actio. Item, per illam pecuniam non determinatur voluntas eligentis magis, quàm ſecundùm rectam rationem determinari debeat, ſed tantùm à malo remouetur, & inducitur ad bonum, non emendo ab illa ſuffragium, ſed remouendo prauum affectum eius:vt libera maneat ad iuſtam electionem; ergo habet locum ibi redemptio vexationis, & cauſa illius honeſtiſſima eſt, ſcilicet commune bonum Eccleſiæ; ergo. *Caiet.*

39. Addo quartò. Etiamſi inter omnes eligibiles,vnus tantùm ſit dignus, licitum eſt vexationem redimere, ne eligatur indignus,vel vt eligatur dignus(quod idé eſt, vt dixi) ſi dignus tantùm formaliter ſub ratione digni,& non materialiter ſub ratione Petri,vel Pauli proponatur. De hac vltima parte dicam ſtatim; reliquæ ſequuntur manifeſtè ex dictis, eas intendit Sotus,& conſentit Nauar.num.102.ver. *Octano*, in fine, nec refragatur Caiet. quia non reſtringit caſum, ſed videtur loqui ſemper,ſupponendo plures eſſe dignos. Probatur autem, quia illa negatio eadem eſt,& idem eſt Ius,quod in eo caſu habet Eccleſia,vt non eligatur indignus,& eadem neceſſitas,eadémque intentio,redimendi vexationem. Vnde etiam affirmatio digni, quæ ex illa ſequitur,formaliter eſt eadem,& de ſe eſt communis, & indifferens. Quòd autem per accidens contingat in vna tantùm perſona verificari, materiale eſt, & non variat honeſtatem actionis, & intentio poteſt illa duo diſtinguere, & per verba ipſa poteſt commodè talis intentio explicari: ergo nulla eſt ibi malitia per ſe loquendo. *Sotus. Nauar. Caiet.*

40. Vnde adiungo quintò. Quòd licet plures ſint digni,& inter eos vnus tantùm ſit dignior cæteris,licitum eſt redimere vexationem, ne eligatur minùs dignus, & ſimpliciter procurare, vt eligatur digniſſimus,formaliter etiam in illo ſiſtendo. Probatur,quia eadem eſt ratio, & proportio, ſemper enim diſtingui poteſt redemptio vexationis ab emptione rei ſpiritualis, & cauſa honeſtans, & moraliter inducens videtur ſufficientiſſima:nam licet nõ ſit tam graue malum Eccleſiæ,prouidere illi paſtorem minùs dignum, ſicut indignum, nihilominùs eſt grauiſſimum nocumentum, quia eſt in bono vniuerſali, & ſupremi ordinis. Vnde quod Sot. ait, quando ſperatur eligendus dignus, prætermiſſo digniori, non ingruere Eccleſię extremam neceſſitatem,quæ ſola ſufficit honeſtare hanc actionem,fundatur in illo falſo principio, quòd hîc honeſtatur emptio rei ſpiritualis, & ideò poſtulat extremam neceſſitatem, cum tamen re vera etiam extrema neceſſitas illam emptionem non poſſit honeſtare. Supponendo autem, non eſſe emptionem rei ſpiritualis,ſed redemptionem vexationis,falſum eſt,ſolam extremam neceſſitatem illam honeſtare,quia ſufficit grauiſſima neceſſitas, vt ſupra oſtenſum eſt. *Obiectio.* Sed obiici poteſt, quia tunc non patitur Eccleſia vexationem in iure acquiſito, quia non habet ius ad digniſſimum, ſed illius iuri in rigore ſatis fit, eligendo dignum. *Repõdetur.* Reſpódeo,eſto,non habeat Eccleſia Ius iuſtitiæ commutatiuæ ad digniorem(cuius oppoſitum multi probabiliter cẽſent)ſatis eſſe,quod illi ſit dubium quocunque titulo, vel iuſtitiæ diſtributiuæ,vel legalis,vel fidelis diſpenſationis,& quòd violatio huius debiti cedat in magnum detrimentum vniuerſale,vt ſit licitum, talem vexationem redimere, ſicut ſuprà de ſubornatione dicebamus. Eò vel maximè,quòd hîc directè agitur de aduertenda iniqua electione, & contraria bono communi, & ad hoc ſemper habet Eccleſia Ius acquiſitum,ita vt poſſit cogere ad illud ſeruandum,ſi voluerit.

41. *Vltima aſſertio.* Vltimò verò addo, nunquam licere moraliter loquendo,redimere hanc vexationem, vt determinatè, & quaſi materialiter inducatur elector per pecuniam ad eligendam hanc perſonam, hoc colore, quòd illa ſola eſt digna,vel dignior. Hoc præcipuè videtur intendere Caiet. Et mihi videtur veriſſimum,& neceſſarium ad vitandam Simoniam, vel palliationem, & vehementem ſuſpicionem eius. Ratio verò eſt, quia licet in re ipſa contingit ſolùm Petrum eſſe dignum, vel digniorem,nihilominùs longè aliud eſt, dignum, vel Petrum poſtulare. Nam in primo ſiſtit petitio in qualitate perſonæ eligendæ,& in eo, quod ex natura rei neceſſarium eſt ad cauendam iniuſtitiam; in ſecũdo autem tranſit petitio ad applicationem illius qualitatis ad talem perſonam,& conſequenter per pecuniam petitur ab alio,vt hanc perſonam eligat,vt ſolã dignam,vel digniorem cęteris;hoc autem eſt non ſolùm remouere malum,ſed etiam directè inducere per pecuniam ad electionem, & quaſi determinare voluntatem eligentis etiam ad talem perſonam, quod non videtur poſſe ab in ordinatione, & Simonia purgari.Et confirmatur:nam vel conſtat euidenter,talem perſonam eſſe digniorem, ſeu ſolam dignam, & tunc neceſſarium non eſt Eccleſiæ bonum ad illam directè, & determinatè inducere, & conſequenter non licet propter rationem factam,& propter ſcandalum, & malam ſpeciem: vel non eſt ita euidens; & multò minùs licet, muneribus id perſuadere: ſemper ergo cauendum hoc eſt, vt benè admonuit Maior vbi ſuprà,& idem intendit Caiet. *Maior. Caiet.*

42. *An liceat* Sed quæres,An liceat,doctrinam hanc ad alias electiones ſpiritualium præbendarum, Canonicatuum, vel

hanc doctrinam ad alia extendere? Sot. Nauar. Valentia. Leſſius. vel etiam Epiſcopatuũ applicare. Nam Caiet. ſolùm loquitur in Summo Pontificatu, & ferè eodem modo loquitur Sot. Nauar. paulò generaliùs loqui videtur. Valentia autem, & magis clarè Leſſius de omnibus electionibus eccleſiaſticis loquuntur. Dubitari tamen non poteſt, quin de electione ad Summum Pontificatum ſit valdè ſpecialis ratio; tùm propter ſupremã illius dignitatis poteſtatem, quæ eminentiam magnam charitatis, & prudentiæ, & magnam animi moderationem requirit, vt dignè, & vtiliter adminiſtretur: tum propter neceſſitatem totius Eccleſiæ vniuerſalis, quæ longè maior eſt; tum etiam quia error ſemel commiſſus in illa electione circa perſonam, emendari non poteſt per homines, quia Pontifex ſemel electus non habet ſuperiorẽ in terris; in aliis verò electionibus ſi errores graues committantur, poſſunt per Superiores Prælatos, vel per ipſum Pontificem emendari. Et hinc fit, vt illa electio non poſſit ſemper arctari ad generales terminos Iuris cõmunis, ſed ad eos tantùm, qui circa illam ſpecialiter à Pontificibus ordinati ſunt, & in aliis regulanda ſit ſecundùm rectam rationẽ, & diuinam legem, ita vt omnia, quæ intrinſecè mala ſunt, vitentur; & in reliquis, quæ ſpecialiter prohibita non ſunt, ea liceant, quæ ad dignam, & puram electionem faciendam, & ad meliùs Eccleſiæ prouidendum conducant. At verò in aliis electionibus præter ea, quæ ſunt de Iure diuino, ſeruanda ſunt, quæ per leges Eccleſiaſticas ſunt ſtatuta, & cauenda, quæ prohibentur. Et ideò non omnia, quæ diximus, poſſunt ad alias electiones applicari. Et in primis ſi poſſit eſſe recurſus ad ſuperiorem, nunquam licet vti medio redemptionis, vt à fortiori ſumitur ex communi doctrina Canoniſtarum ſuprà tradita. Deinde electio frequẽtiùs erit nulla propter pactionem, vel interuentionem pecuniæ, quæ ex parte electoris Simoniaca eſt, licet ex parte dantis pecuniam, excuſetur titulo redimendi vexationem; procurare autem electionem, quæ futura eſt nulla, regulariter non licet, etiam ſi fiat ſpe obtinendi remedium à Pontifice, niſi tanta ſit neceſſitas vitandi aliquod grauiſſimum damnum alicuius Eccleſiæ, vt excuſet: ſed hoc ratum eſt. Et ideò pro regula ſtatuendum eſt, hoc non licere. Tanta verò eſſe poſſet neceſſitas, tantaque difficultas accedendi ad Superiorem, qui illam impediat, vt permitti poſſit in conſcientia talis redemptio, etiam in inferioribus electionibus, maximè vbi ſolùm de euitanda indigni electione tractatur.

43. In aliis actibus extra electionẽ nõ ſemper prohibetur redemptio vexationis. Vltimò, dicendum eſt in hac materia, in aliis actibus nõ beneficialibus, ſeu merè ſpiritualibus non eſſe prohibitam ſemper redemptionem vexationis, quando cum ſpirituali detrimento vexatio fit, priuando aliquem iniuſtè actione, aut remedio ſpirituali ſibi debito. Hæc aſſertio præter ſuprà dicta de Sacramentis, maximè locum habet in abſolutione ab excõmunicatione, & aliis cenſuris, quando iniuſtè inferũtur, vel earum abſolutio per iniuriam negatur, vel per potentiam, & vim impeditur: & eodem modo applicari poteſt ad ſimilia. Et ita docuit illam Gloſ. ſuprà citata in d. c. *Ad aures*, & c. *Dilectus*, & ibi etiam docuit Ioã. And. cum illa limitatione, ſcilicet quando per potentiam aduerſarij non ſperatur remedium per Superiorem ſine magno diſpendio. Et eodem modo id ſequuntur ibi Panor. Felin. & alij, & Præpoſ. 1. q. 1. in princ. n. 28. & ſequentibus. Hoſt. ſine vlla reſtrictione in Sum. tit. de Simon. Turr. cum Hugo. in c. *Nullus Epiſcopus*, 1. q. 1. vbi Gloſſ. idem ſequitur: & idem tenet Maior, vbi ſuprà, & idem generaliùs tenet Supplem. Gabr. ibi. q. 2. art. 2. prop. 7. qui reducit hæc ad Ius acquiſitum, quia in illis ſemper ſupponitur verũ Ius proprium ad talem abſolutionem, vel alium ſimilem actum: ſtante autem tali Iure, non ſolùm licet,

Gloſſ. Ioan. Andr. Panor. Felin. Præpoſit. Hoſtienſ. Turrecr. Hugo. Maior. Zabar.

A redimere vexationem, ab eo, qui Ius ipſum tollere conatur, ſed etiam ab eo qui iniuſtè inpedit, ne tali Iure vti poſſim, & ita etiam dixit Gloſſ. in Reg. mor. c. de Auar. Alphab. 29. licet. R. Et ratio conſtat ex dictis, hoc non eſt intrinſecè malum, nec inuenitur in Iure prohibitum, & ſubeſt honeſta cauſa, & ſufficiens neceſſitas talis redemptionis: ergò. Contrariam ſententiam tenuit de abſolutione à cenſura Innoc. in d. cap. *Ad Aures*, & ſequitur Vgol. Tab. 1. c. 44. §. 1. n. 5. Sed illi ſupponunt, non ſeparari in his redemptionem vexationis ab emptione rei ſpiritualis, quod verum non eſt, & ita non habent ſolidum fundamentum. Nec cap. *Ad aures*, quod allegant, quicquam probat, vt legenti facilè conſtabit. Innoc. Vgoli.

B

CAPVT LI.

An tranſactio, ſeu pactio oneroſa ad terminandam litem, habeat locum in ſpiritualibus abſque Simonia.

DE hoc puncto pauca dixerunt Theologi; à Iuriſperitis autem latiſſimè diſputatur in variis cap. de Tranſact. & in cap. vlt. de rerum permut. & in cap. *Niſi*, de Præb. & aliis locis: nos verò breuiſſimè attingemus, quæ ad conſcientiæ forum videbuntur neceſſaria. Supponimus autem primò, aliud eſſe compoſitionem, aliud tranſactionem. Omnis enim tranſactio compoſitio quædam eſt, non verò omnis compoſitio eſt tranſactio. Compoſitio enim habet locum in remiſſione gratuita, & in Iure certo, ac indubitato, & extra omnem litem: tranſactio verò propriè dicitur pactio non gratuita in dubia, & ſub incerta lite conſtituta, vt conſtat ex leg. 1. ff. & L. 2. cod. de Tranſact. Vnde remiſſiones, & condonationes, quas interdum facit Pontifex de fructibus beneficiorum malè partis, vel de rebus reſtitutioni obnoxiis incertis creditoribus, licet compoſitiones communiter appellentur, non ſunt tranſactiones: tum quia ibi nec eſt ordo ad litem, nec dubium in re debita, vel in obligatione reſtituendi. Tum etiam quia remiſſio, quæ ibi fit, non eſt propriè oneroſa, ſed gratuita. Nam licet talis remiſſio fiat ſub conditione faciendi talem eleemoſynam, vel ſubuentionem ad talem opus pium, nihilominùs gratis, & abſolutè remittitur reliquum debitum totum, & pars illa, quæ ſolui præcipitur, non denuò imponitur, debita enim erat, ſed ſolùm ad tale, vel tale opus applicatur. Sic etiam ſi creditor conueniat cum eo, qui centum ſibi debet, vt ſoluat octoginta, & remittit reliquum debitum, etiamſi nec eſſet in illo dubium, nec timor litis, non facit tranſactionem, ſed compoſitionem liberalem. Item, ſi litigantes inter ſe conueniant, vt alter omninò cedat actioni, vel rei, de qua litigabant, ſine vlla recompenſatione, vel diuiſione, ſed omninò gratis; dicetur illa amicabilis compoſitio, non tranſactio. Ad tranſactionem ergò tria requiruntur. Primum eſt, vt Ius, vel res, ſuper quam tranſigitur, ſit incerta, ſeu dubia, ſaltem probabili exiſtimatione vtriuſque partis, aliàs ab altera parte fieret clara iniuſtitia; & compoſitio facta ab altera parte, eſſet potiùs redemptio vexationis, quàm tranſactio. Secundum eſt, vt conuentio ſit cum aliquo onere vtriuſque partis, alias non eſſet propria tranſactio, ſed donatio. Tertium, vt ſit in ordine ad litem componendam, vel dimittendam, ſiue lis intenta ſit, ſiue controuerſia tantùm mota ſit, & lis intentari poſſit, iuxta leg. *Eleganter*, §. *Siquis poſt* ff. de Condict. indeb. leg. 2. C. de Tranſact. Ratio autem horum omnium maximè conſiſtit in vſu vocum, qui ex Iuribus tam Ciuilibus quàm Canonicis, & interpretibus eorum ſumendus eſt.

1. C Compoſitio & tranſactio in quo differant. Leg. 1 D E Ad tranſactionem tria requiruntur. Leg. Eleganter.

Ex hac ergo vocum interpretatione facilè intelligi poteſt 2.

poteſt,& occaſio præſentis quæſtionis, & quid in ea certum ſit, vel de quo poſſit eſſe nonnulla difficultas. Conſtat enim, poſſe eſſe inter homines controuerſiam,& litem circa materiam ſpiritualem, vt circa beneficia, iuriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſimilia, & conſequenter etiam eſt clarum, poſſe ſimilem controuerſiam finiri per voluntariam partium compoſitionem, ſeu concordiam, imò etiam conſtat, frequentiùs expedire ita fieri ad tollendas diſcordias, & litiū moleſtias, & expenſas. Vnde non eſt etiam dubium, quin poſſit aliquo modo licitè fieri, quia cum pax,& concordia maximè conſentanea ſit ſpiritualibus rebus, deeſſe nō poteſt aliquis modus honeſtus faciendi compoſitionem in controuerſia mota circa ſpiritualia bona, ita vt in tali compoſitione Simonia non interueniat, hunc ergo modum hîc inquirimus. Vt autem hæc compoſitio locum habeat, in primis ſupponendum eſt, verum, & legitimum fundamentum illius controuerſiæ, quæ componenda ſit: fundamentum autem eſt illud primum, quod propoſuimus, ſcilicet, vt Ius circa rem ſpiritualem, de qua tractatur, ſit aliquo modo incertum, vel dubium ſaltem probabili exiſtimatione in vtroque contendente. Nam ſi vnus habet Ius certum, & indubitatum, & alius per fraudem,& potentiam, controuerſiam moueat, & litem intentet, vel minetur, vt aliquid extroqueat: tunc quidem compoſitio etiam fieri poteſt, ſed vt dixi, illa non erit tranſactio, ſed redemptio vexationis, etiamſi fiat poſt litem iam motam, quia hoc non variat ſpeciem pacti, nec honeſtatem eius. Et ita de hoc caſu nihil tractamus hîc, ſed per doctrinam præced. capit. iudicium in illo ferendum eſt.

3. Variis modis poteſt eſſe compoſitio de re ſpirituali. Præterea ſupponendum eſt, variis modis poſſe de facto fieri compoſitionem ſuper huiuſmodi controuerſiam de ſpirituali. Primò, vt alter contendentium liberè,& gratis omninò cedat Iuri ſuo in gratiā alterius abſque aliqua diuiſione rei, vel Iuris, de quo tractatur, vel recompenſatione ex parte alterius. Secundò, ſi res, de qua tractatur, diuiſibilis ſit, & prudenti arbitrio compoſitio fiat per diuiſionem eius, vel emolumentorum eius inter contendentes. Tertiò, vt tota res vni applicetur, ipſe verò de aliis rebus, ſeu bonis ſuis aliquam recompenſationem alteri faciat.

1. Reſolutio. De primo ergo modo nulla eſt controuerſia, quin ibi Simonia non interueniat, quia non interuenit pactio oneroſa, & is, qui cedit, ſi aliquid Iuris ibi habebat, gratis illud condonat alteri, ergo nulla ibi eſt vmbra Simoniæ. Et ita ille modus compoſitionis maximè laudabilis eſt, non eſt autem tranſactio (vt dixi) ſed vocari ſolet amicabilis compoſitio, de qua multa Iura loquuntur, & ſpecialiter iam approbat caput, *Super eo*, de Tranſaction. Fit autem hæc compoſitio, vel quando altera pars liberaliter cedit Iuri ſuo, & litem deſerit, vel quando litigantes amicabiliter promittunt ſtare arbitrio aliquorum prudentum, vt ille omninò gratis cauſam dimittat, quem minùs probabile Ius habere cenſuerint. Et tunc non eſt neceſſaria Prælati auctoritas ex vi compoſitionis, ſecùs ratione nouæ inſtitutionis, aut renunciationis, ſi facienda eſſet poſt datum arbitrium: nam ad illam neceſſaria eſt Prælatia auctoritas, vt notat Panor d. cap. *Super eo.* *Panor.* De hac ergo amicabili compoſitione nulla eſt controuerſia, ſed tota verſatur circa ſecundum, & tertium modum compoſitionis: in vtroque enim ſaluatur propria ratio tranſactionis, quia in vtroque verè intercedit pactio oneroſa, ſeu non gratuita, & de re dubia ſpirituali ac lite incerta, quia per talem cōuentionem vterque renunciat aliqua ex parte Iuri, quod prætendebat, & non omninò gratis, ſed aliquid etiam lucrando, & obtinendo, ſiue de re ipſa, de qua erat lis, ſiue de alia, hoc enim mihi refert, quominùs

A pactio gratuita non ſit, quandoquidem ſemper commutatur Ius dubium circa rem totam pro aliquo Iure, vel dono certo.

Difficultas ergo eſt, An hæc tranſactio in ſpiritualibus ſemper reprobetur vt Simoniaca. Et ratio difficultatis oritur primò ex dictis, quia omnis pactio in ſpiritualibus Simoniaca eſt, iuxta caput vlt. de Pact. & caput *Quàm pio*, cum ſimilibus, primò, quæſtione ſecunda, ſed quòd pactio fiat ad finem concordiæ, & pacis, non tollit intrinſecā malitiam talis pactionis, quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, ergo. Secundò videtur hoc apertè definitum ob hanc eandem rationem in dicto capite *Super eo*,& capite *Præterea*, 1.& 2.cap. vlt. de Rerum permut. In contrarium autem eſt, quia hic modus pacti, & tranſactionis in ſpiritualibus videtur & conſuetudine,& Iure probatus, præſertim ſi Prælati auctoritas, & conſenſus accedat, vt patet ex c 1.& 2.c. *Veniens*, de Tranſact. ergo ſignum eſt, in ſe non continere Simoniacam prauitatem, alias non poſſet Prælati auctoritate robur accipere. Imò etiam ſine Prælati interuentu cenſetur valere quoad perſonas tranſigentium inter ſe, quamuis ſucceſſores obligare non poſſit, non propter Simoniam (alias neque inter tranſigentes valeret) ſed quia priuata conuentio non potuit ſucceſſores obligare, vt dicitur in dicto capite *Veniens*: ergo. 4. Difficultatis articulus. Cap. *Quam pio.* Cap *Super eo.* C. *Præterea.* B

In hoc puncto diſtinguendum eſt tam de materia tranſactionis, quàm de re, quæ in compoſitionem datur. De materia enim ſupponimus, debere eſſe aliquo modo ſpiritualem: alias tranſactio ad Simoniam pertinere non poſſet. Poteſt autem eſſe, aut res merè ſpiritualis, nullum temporale habens annexum, aut poteſt eſſe Ius ſpirituale, habens annexam rem temporalem conſequenter, quam materiam, vocamus beneficium, ſiue proprium beneficiū ſit, ſiue illud imitetur in prædicto modo ſpiritualitatis, vel poteſt eſſe ſpi it ale quod quaſi adiacens rei temporali, ſeu habens temporale annexum antecedenter, quod perinde eſt, vel poteſt eſſe temporale ſpirituali annexum vt ſic, id eſt, retinens annexionem per Eccleſiam factam: vel denique poteſt eſſe temporale, quod licet fuerit annexum rei ſpiritnali, poſſidetur, & habetur vt diſiūctum,& ſeparatum à iure ſpirituali, ſicut Decimæ poſſidentur à Laicis, vel commendæ. Similiter id, quod datur in compenſationem, poteſt eſſe vel aliquid ſpirituale eiuſdem rationis, & ordinis, vel aliquid ſpirituali annexum, vel aliquid merè temporale. Ad iudicandum ergo de tranſactione, oportet conſiderare, quid pro quo commutetur, & applicanda ſunt generalia principia de Simonia. Et in hoc ſenſu dixit Syluester, verb. *Tranſactio*, verſ. *Secundum*, in fin. tranſactionem licere, vbi non interuenit Simonia, non licere autem, vbi interuenit. Quia verò hoc ipſum eſt, quod inquirimus, quando ſcilicet, interueniat, vel non interueniat Simonia, addit hoc per applicationem definitionis Simonis iudicandum eſſe. Quod per ſequentes propoſitiones breuiter fieri poteſt. 5. Diſtinctiones neceſſariæ. C D Regula ad hoc iudicandum. *Syluest.* E

Dico primò. Tranſactio, in qua Ius ſpirituale pro aliquo temporali remittitur, vel retinetur, eſt mala,& Simoniaca. Eſt certa, & communis ſententia: tenet Gloſ. 1. in c. 2.& in c. *Super eo*, de Tranſact. & ibi Innocen. Panor.& alij, Maior. in d. 25. q. 5. ad 4. Syluest. Angel. Tabien.& alij Summiſtæ, ver. *Trāſactio*. Et habetur expreſsè hæc deciſio in c. *Cum pridem*, de Pact. & c. 2. de Arbitris, cap. *Præterea*, primo & 2. de Tranſact. & cap. vlt. de Rer. permut. Ratio verò eſt clara, quæ in principio facta eſt, nam in tranſactione re vera fit quædam permutatio, quæ ſub venditione comprehenditur, quando pretium interuenit, ergo ſi tranſactio fit remittendo ſpirituale pro temporali, 6. 1. Cōcluſio. *Gloſſ. Innoc. Panor. Maior. Syluest. Angel. Tabien.*

vendi

venditur ſpirituale ab eo,qui illud remittit,& è conuerſo ſi retinetur, & quaſi firmatur ſpirituale, dato temporali, emitur aliquid ſpirituale. Declaratur ex dictis de redemptione vexationis, diximus enim debere eſſe Ius certum, vt redemptio vexationis locum habeat,quia ſi ſit dubium,non vexatio redimitur,ſed ipſum ſpirituale per pecuniam quaſi confirmatur, & retinetur, ſed in tranſactione ſupponitur Ius ſpirituale dubium, alias non eſſet tranſactio, vt diximus, ergo nullo modo licet Ius illud pecunia redimere, quod fieret per illam tranſactionem. Atque hæc regula formaliter applicata habet locum in omni genere ſpiritualium, ſi ſuam ſpiritualitatem retineant, ſaltem per annexionem, nam ſi hanc amiſerint, iam non ſunt propriè ſpiritualia,& quid de illis dicendum ſit,infrà videbimus.

7. *Non licet in tráſactione ſpiritualium dare pecuniam.* Igitur ſi ſpiritualis iuriſdictio in litem vocetur, nō licet tranſigere, dando pecuniam, nam eſt clara Simonia, de qua in d. cap. *Præterea*,2. Item ſi beneficiū ſit litigioſum, non licet componere litem, vel dando pecuniam auctori, vt deſiſtat,vel recipiendo ab illo pecuniam iuxta d.c.*Conſtitutus*,& relinquendo illi beneficium. Quomodo autem liceat, acceptando penſionem, tranſigere, infrà dicemus.Item ſi de Iure præſentandi quæſtio ſit ſuborta, non licet tranſigere, dando pecuniam alteri,vt deſiſtat,vt in d.c.*Præterea*, 1. *C. Præterea.* Item ſi de rebus ſacris, ver. grat. de reliquiis controuerſia oriatur,non licebit tranſigere, data vel accepta pecunia, quia eadem ratio Simoniæ interuenit, idemque cum proportione eſſet de aliis rebus ſacris, in quibus temporale eſt annexum antecedenter ſpiritualitati, ſi ratione ſpiritualitatis magis æſtimarentur ad tranſactionem faciendam altiori pretio, nam ſi ſolùm materiale in eis conſideretur,ſicut vendi poſſunt,ita etiam ſuper eas tranſigi poterit,vt conſtat. Denique ſi de officio Eccleſiaſtico,quod per Eccleſiam ita eſt annexum ſpiritualibus, vt ex prohibitione eius vendi non poſſit, lis oriatur, non poterit pecunia componi, quia illa etiam eſt quædam Simonia contra Ius poſitiuum, niſi diſpenſatio Prælati intercedat.

8. *2. Cōcluſio.* Dico 2. Tranſactionem in materia ſpirituali non beneficiali cum aliqua compenſatione per largitionē, vel ceſſionem alterius rei, vel Iuris ſpiritualis proportionati, non eſſe Simoniacam, & ideò fieri poſſe de conſenſu partiū abſque auctoritate Prælati, quantum eſt ex vi tranſactionis.Hanc aſſertionem ſumo ex *Abbas. Innoc.* Abbate in d.c.2.& c.*Super eo*.de Tranſact.cum Inno. & aliis ibi. Probatur autem ratione, quia huiuſmodi tranſactio neque eſt intrinſecè mala tanquàm Simonia contra diuinum Ius, nec etiam eſt Iure Eccleſiaſtico prohibita: ergo.Prior pars antecedentis probatur, quia datio, & acceptio ſpiritualis pro ſpirituali non eſt Simonia contra diuinum Ius,vt ſuprà probatum eſt,ſed in hoc modo tranſactionis nihil aliud fit: ergo.Et ſimiliter probatur poſterior pars,quia ſimilis permutatio propria auctoritate facta non eſt prohibita Iure Eccleſiaſtico extra materiam beneficiorum, & ea,quæ illam concernunt,vt ſuprà etiam oſtenſum eſt:ergo idem eſt de tranſactione,præſertim quia nulla poteſt aſſignari talis prohibitio ſpecialis.

9. Potéſtque hæc regula applicari ferè ad omnia exempla proximè data, nam ſi conuentio ſit de iuriſdictione ſpirituali, poſſet fieri tranſactio, vt alternis viſitent, aut eligant,aut præſentent, ſi de his Iuribus lis oriatur, vel ſi Epiſcopi contendant de Iure in aliquam Eccleſiam, poſſent conuenire, vt vnus iuriſdictionem, alius prouiſionem beneficiorum in illa habeat. Similiter ſi de rebus ſacris lis eſſet, vt de reliquiis, poſſent litigantes per tranſactionem illas inter ſe diuidere, vel ſi non expediret diuidere,poſſet res, quæ in litem adducitur,vni applicari ſub conditione; vt aliam reliquam alteri parti donaret. Non tamen poſſet tunc compenſari per rem ſacram pretioſam ex parte materiæ, quia cenſeretur potiùs dari ratione materiæ,ratione cuius vendibilis eſt,& ideò diximus, in hac tranſactione ſeruandam eſſe proportionem.Item in rebus annexis ad ſpiritualia maximè locum habet hæc tranſactio,vt in Decimis, quando de illis eſt lis,& fit conuentio, vt vnus partem quandam habeat, alius aliam, vel ſi Monaſterium cum Epiſcopo, vel alio Monaſterio litiget de fructibus alicuius Eccleſiæ ſibi vnitæ, poteſt compoſitio fieri, vel partem fructuum relinquendo alteri, vel alterius Eccleſiæ fructus, & de aliis, quæ communia ſunt apud Auctores, quia in illis omnibus non inuenitur commutatio ſpiritualis pro temporali, ſed ſpiritualis pro ſpirituali, & annexi pro annexo cum proportione. Quæ non eſt prohibita in Iure,imò ex multis Iuribus vel aperte, vel per æquiualentiam ſumi poteſt. Vt ex c.*Ad quæſtiones* de Rer.permut. c. *Cum venerabilis*, de Cenſib.cap.*Conſtitutus*,de Relig.dom.cap. *Ex multiplici*,de Decim. *Ca. Ad quæſtion. Cap. Cum venerab. Cap. Conſtitutus.*

10. Solet autem interdum in his tranſactionibus auctoritas Prælati poſtulari, vt in cap. 2. de Tranſact. Et ad hoc inſinuandum, & exceptionem aliquam faciendam,addidi in aſſertione,*quantum eſt ex vi tranſactionis*,nam illa de ſe,vt careat vitio Simoniæ,non requirit auctoritatem Prælati, tamen vt valeat, poterit aliunde illa indigere. Primò ſi res ſpiritualis, quæ in recompenſationem datur, in dubium non vocetur, ſed extra litem ſit, & ad illam conferendam alteri ſit neceſſaria auctoritas Prælati. Et ideò Prælatus ipſe interdum poteſt Ius aliquod ſpirituale certum alteri dare, vt recedat à lite ſuper alio ſpirituali Iure, inferior autem hoc facere non poterit ſine conſenſu ſui Prælati, vt in vltima parte aſſertionis inſinuaui. Poſtulatur autem hæc Prælati auctoritas, vt talis tranſactio poſſit eſſe perpetua, nam vt valeat inter perſonas,non eſt neceſſaria,vt conſtat ex c.*De cætero*, eod. Continet enim interdum hæc tranſactio quandam alienationem bonorum Eccleſiaſticorum,& ideò, vt firma ſit,auctoritas Prælati neceſſaria eſt,imò,& aliæ conditiones ad talem alienationem neceſſariæ,poſtulantur,de quibus alibi.Quando autem cum Laicis fit tranſactio ſuper Decimas,ex ſpeciali Iuris diſpoſitione,Pontificis confirmatio neceſſaria eſt,iuxta cap.*Veniens*, de Tranſact. & c. *Venerabiles*, de Con. vtil. vel inutil.& c.*Decimas*, *quas* 16.q.7. de quo aliquid attigimus ca.præced.& videri poſſunt dicta ſuprà tract.2. lib.1.cap.15. *Ca. Veniens. Cap. Venerabiles. C. Decimas quas.*

11. *3. Cōcluſio.* Dico 3. In materia beneficiali non eſt licita tranſactio, etiamſi in ea ſpirituale pro ſpirituali tranſigatur, quando illa propria auctoritate litigantium fit, vel ad arbitrium priuatum virorum prudentum, auctoritate autem Prælati poterit honeſtari. Prior pars communis eſt Innocent. Panorm. & aliorum in cap. *Conſtitutus*, & d.c. *Super eo*, qui ita intelligunt illa Iura,quatenus ſimpliciter damnant omnem tranſactionem in ſpiritualibus,nam in beneficialibus potiſſimū loquuntur.Idem Gloſſ.in ca.*Si quando*,de offic.deleg. *Gloſſ.* Gloſ.in c.*Ea quæ*,1.q.3.Idem Præpoſ.in c. *Quàm pio*, *Præpoſit.* 1.q.2.n.2. Dec. Conſ.436. num.18. Rebuff. in Pract. *Rebuffus. Lambert.* Cancellar. Apoſtol.verſus finem,Lamber.de Iure Patron.lib.3.q.9.art.6. Fundamentum huius aſſertionis non eſt ſumendum ex ſolo Iure naturali,nam ex vi illius permutatio ſpiritualis pro ſpirituali non eſt Simoniaca, vt ſuprà dictum eſt, eadem autem ratio eſt de tranſactione, vt conſtat, & ſtatim etiam dicetur. Quapropter non mihi probatur ratio,qua in hoc vtitur Syluest.nimirum, tranſactionem in beneficiis inuoluere Simoniam,quia beneficium non eſt purè ſpirituale *Syluest.*

rituale, ſed habet annexum temporale, vnde ſi fiat tranſactio, ſemper dabitur temporale pro ſpirituali, vel è contrario. Hæc (inquam) ratio mihi non placet vt per ſe ſufficiens ex ſola rei natura, quia permutatio beneficiorum ex natura rei non eſſet Simoniaca, ſi non eſſet prohibita, vt omnes pro comperto habent, & tamen ibi etiam interuenit temporale annexum ſpirituali, ergo idem eſt in tranſactione, ex natura rei loquendo, quia tranſactio in beneficiis, dando ſpirituale pro ſpirituali, nihil aliud eſt, quàm quædam permutatio facta ad conciliandam pacem, vt exemplis ſtatim declarabimus. Et ratio eſt, quia licet in beneficio ſit temporale, vel non, conſideratur vt tale, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis, vel certè poteſt ſeruari proportio, vt ſpirituale intelligatur dari pro ſpirituali, & temporale pro temporali, nec oportet, ea miſcere, ac commutationem inuertere, iuxta cap. *Ad quæſtiones*, de Rer. per. Igitur ex vi ſolius diuini Iuris hæc tranſactio non eſt Simoniaca, nec alteri mala, ſi debito modo fiat.

12. Fundamentum aſſertionis. Fundamentum ergo ſumendum eſt ex Iure poſitiuo, quo talis tranſactio prohibita eſt, facta ſine auctoritate Epiſcopi. Quod in primis colligi poteſt ex c. *Conſtitutus*. Vbi de tranſactione in beneficio ſermo eſt, & dicitur habere ſpeciem Simoniæ. Et quamuis in caſu ibi propoſito non explicetur, qualis fuerit tranſactio, ſed abſolutè dicatur, *hinc inde fide præſtat:* nihilominùs cum Pontifex reſpondens nihil diſtinguat, nec nos diſtinguere poſſumus, aut limitare reſponſionem ad tranſactionem, in qua temporale datur pro beneficio, ſed abſolutè de quocumque pacto Cap. *Super eo.* oneroſo intelligenda eſt. Et hoc confirmat c. *Super eo*, ibi. *Alias, ſi gratis, & amicabiliter inter ſe litigantes componant*. Hæc enim exceptio firmat regulam in contrarium, omnis ergo compoſitio, quæ huiuſmodi non eſt, prohibita eſt in hac materia, ſed non poteſt dici compoſitio gratuita, quæ fit cum onere dandi, & recipiendi aliud beneficium, aut quid ſimile, ergo. Habet tamen ille textus aliam difficultatem, quam infrà attingam. Confirmari etiam hoc poteſt ex c. 2. de Tranſact. ibi, *De aſſenſu Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ſui*, vbi hæc ponitur vt conditio neceſſaria, & (vt ita dicam) pertinens ad validitatem, & quaſi ad formam tranſactionis, ergo vbi deeſt illa conditio, tranſactio eſt prohibita. Eſt autem ibi ſermo de tranſactione ſuper Decimas, multò ergo magis habet locum illa deciſio in tranſactione ſuper beneficia. Denique hoc videtur ſufficienter probari ex generalibus regulis, quòd in beneficiis aliquo modo acquirendis omnis pactio, & conuentio, omníſque permutatio etiamſi ſit de ſpirituali ad ſpirituale prohibita eſt, ſed tranſactio inter hæc pacta oneroſa continetur, vt conſtat, & per illam acquiritur beneficium aliquo modo, vel quia cum Ius ſit dubium, fieri poteſt, vt in re ſit nullum, & per illam pactionem obtineatur, vel ſi in re eſt verum, erat infirmum, & dubium, & ita aliquo etiam modo acquiritur, dum fit certum per tale pactum.

13. Tripliciter poteſt fieri hæc tranſactio. Vt autem hæc concluſio magis explicetur, vtile erit, proponere tres modos, quibus hæc tranſactio fieri poteſt. Vnus eſt, quando contenditur de vno beneficio tantùm, & tunc non poteſt dari ſpirituale pro 1. Modus. tranſigendo, ex re ipſa, circa quam litigatur, quia beneficium diuiſibile non eſt. Quod ſi penſio imponatur ex conuentione partium, merè temporale quid *Maior.* erit (quicquid dicat Maior. dicta quæſtione 5.) & ita fiet tranſactio, dando temporale pro ſpirituali, quod non licet. Poſſet autem dari aliquid ſpirituale, quod ſit extra materia litis, vt ſi litigans pro beneficio pingui det colliganti aliud beneficium, quod pacificè, ipſe poſſidet, vt ſibi pacificum relinquat pingue

A beneficium & talis tranſactio æquiualet permutationi vnius beneficij pro alio, & ideò prohibita eſt ſine auctoritate Superioris. Vel ſi non ſit propria permutatio, erit renunciatio beneficij in fauorem tertij, non gratuita, ſed ex pacto, quæ ex illo duplici capite prohibita eſt. Aliter verò poſſet ſuper vnum beneficium 2. Modus. intelligi hæc tranſactio, ſi poſſidens promitteret alteri, pro dimiſſione litis, accipere illum in vicarium, ſi beneficium ſit curatum, vel in coadiutorem, ſi ſit Canonicatus, vel ſi promitteret, prouidere illum de beneficio, aut vicaria, ſi ſit dignitas habens ſimiles prouiſiones annexas, aut præſentare illum in alio beneficio, ſi ſit patronus, vel procurare illi aliquid huiuſmodi. Et in his omnibus interueniunt pacta pro-
B hibita, & magna ex parte reduci poſſunt ad commutationem ſpiritualis pro temporali, & poſſet aliqua ex parte applicari ratio Silueſtri ſuprà facta. Nã pro obtinendo beneficio cum ſuis reditibus, venditur præſentatio, aut vicaria, &c. Et è contrario promiſſiones interdum poſſunt eſſe pretio æſtimabiles. Ita ergo nullus modus occurrit, quo poſſit fieri tranſactio circa vnum litigioſum, dando, vel promittendo pro illo aliqnid ſpirituale.

Aliquando verò poteſt lis eſſe ſuper plura beneficia 14. ſimul, & tunc poteſt intelligi tranſactio, ſi inter ſe partes conueniant, vt vnum beneficium vni detur, & illud alteri, quod vnuſquiſque pacificè poſſideat, renunciando alij, vel aliis. Et in hoc modo videtur eſſe
C minor ratio Simoniæ, qua fit minor permutatio beneficiorum, & videntur pauciora pacta intercedere. Sed nihilominùs ratione conuentionis non gratuitę, non poteſt propria auctoritate fieri. Eò vel maximè, quòd cum Ius vtriuſque partis dubium ſit, non poteſt per voluntatem tranſigentium dari, vel renunciari in alium, ſi fortaſſe illud non habet, & ideò neceſſaria eſt Prælati auctoritas.

Denique poteſt tranſactio hæc tertio modo excogi- 15.
tari, nimirum, ſi litigantes inuicem ſint actores, & rei, 3. Modus. vt eſſe poterunt, ſi vterque proprium beneficium poſſidet, & vterque viciſſim alteri moueat litem ſuper beneficium ſuum: poſſunt autem tranſigere, vel ita, vt
D conueniant de permutandis beneficiis ſimpliciter, vt lites ceſſent, vel certè ſi vnuſquiſque contentus ſuo beneficio, liti cedat, dummodo alter cedat. Prior modus ſine dubio non licet ſine Prelati auctoritate, quia ipſa permutatio illã poſtulat, & quòd beneficia ſint dubia, non minuit neceſſitatẽ, ſed potiùs auget, quia ſola Prelati auctoritas poteſt reddere Ius certũ. Idémque dicendum cenſeo, ſi non petatur beneficium ex vtraque parte, ſed alter petat beneficium alterius, iſte verò ab alio poſtulet aliud ſpirituale Ius iuriſdictionis, vel ſimile. Quia etiam permutatio beneficij pro tali Iure, vel renunciatio ſub tali conditione, eſt eodẽ modo prohibita, quia non eſt pura, ſed ſub modo, & conditione. Poſterior autem modus videtur licitus, & ſine ſpecie Simoniæ prohibitæ, quia ibi nõ tam fit
E comprehenſio ſuper beneficium, quàm ſuper litem, & licet non ſit omninò gratuita, non tamẽ fit dato pretio temporali, ſed aliquo ſpirituali proportionato, quale eſt prætenſum Ius ad beneficium, ſeu illius abſoluta renunciatio pro alia ſimili, quæ non videtur contenta in prohibitione Iuris, cum ibi nulla permutatio beneficiorum, nec noua acquiſitio, aut renunciatio intercedat. Nec etiam antiquum Ius in ſe melius fit, ſed ſolùm ceſſatur ab impugnatione ipſius, & tunc vnuſquiſque tranſigentium tenebitur conſulere conſcientiæ ſuæ, & examinare, quale ſit Ius, quod in ſuum beneficium habet, ad quod etiã teneretur ante litem motã, ſi dubitatio aliter orta fuiſſet. Manet ergo res de ſe in eodẽ ſtatu, in quo ante litem erat, quantũ ad ſpiritualia Iura, nihil ergo ſpirituale acquiſitũ eſt, vel

vel datum aut acceptum per illam tranſactionem, & ita nec eſt Simonia, nec repugnat concluſioni poſitæ, quia propriè non eſt tranſactio ſuper beneficia, ſed ſuper obligationem non litigandi mutuam, & reciprocam, quæ nullo Iure prohibita eſt in tali materia.

16. Supereſt, vt oſtendamus, hanc tranſactionem fieri poſſe auctoritate Epiſcopi. De quo nulla eſt dubitatio inter Auctores, & ex d. c. 2. de Tranſact. ſatis colligi poteſt. Et clariùs ex generali regula ſupra tradita de rerum permutatione. Nam permutatio beneficiorum ex cauſa honeſta fieri poteſt in manibus Prælati, ſed cauſa tranſationis eſt ſatis honeſta, ergo ſimilis permutatio, vel quæcumque compenſatio ſpiritualis, facta alteri parti pro beneficio dubio, vel Iure ad illud, cui renunciat, ſi in manibus Prælati fiat, valida erit, & libera ab omni Simonia. Quia nec per ſe talis eſt, vt conſtat, nec inuenitur prohibita, facta illo modo, neque vllam habet ſpeciem mali, cum ſpirituale pro ſpirituali detur, & Prælati auctoritas interueniat.

17. *Dubitatio prima circa hoc.* Sed quære: 1. An poſſit Epiſcopus in eo caſu ordinare, vt vnus retineat beneficium, quod in litem adducit, & de illo ſoluat penſionem alteri parti. Videtur enim non poſſe, quia ibi fit compenſio Iuris ſpiritualis pro temporali onere, quod non licet, vt ex c. 2. de Arbitris, & ex cap. vlt. de Rer. per. patet. Antecedens *Reſoluitur.* conſtat, quia penſio eſt quid merè temporale. Reſpondeo duobus modis poſſe hanc penſionem imponi: vno ex mero arbitrio, & prouidentia Prælati, qui ex conuentione partium arbiter conſtituitur ad tranſactionem componendam, quæ nihil priùs inter ſe de penſione tractant, ſed rem totã Prælati arbitrio componendam relinquunt, ipſe verò ſuo arbitrio modum illum compenſionis conſtituit. Alio modo fieri poteſt, vt partes priùs inter ſe de tali modo compoſitionis conueniant per ordinem ad conſenſum, & approbationem Prælati, ſicut ſuprà diximus fieri poſſe in permutatione beneficiorum. De priori modo nulla eſſe poteſt controuerſia, quin ſit licitus, expreſsè enim *Cap. Niſi.* approbatur in c. *Niſi*, de Præbend. vt conſtat ex illis verbis: *Quod autem ordinatum eſt circa reliquum, vt ipſe viginti libras de reditibus capituli, & quadraginta de prouentibus prioratus percipiat annuatim, hoc ſecundum prouidentiam intelligitur eſſe præceptum ex arbitraria poteſtate.* Et ita docent ibi Hoſt. Panor. & alij, & Gigas referens alios q. 6. de Penſion. n. 3. & 4. Maior. in 4. d. 25. q. 5. ad 4. *Hoſtienſ. Panor. Maior.* Vbi ad argumentum factum reſpondet, negando penſionem eſſe aliquid merè temporale, ſed eſſe aliquid ſpirituale. Quæ reſponſio licet nunc verum fundamentum aſſumat, tamen ante Pium V. fortaſſe non ita erat, vt ſuprà vidimus, & ita ex vi Iuris illud fundamentum neceſſarium non eſt. Vnde dici etiam poſſet, illam tranſactionem non fieri ad compenſandum ſpirituale per temporale, ſed Epiſcopum poſſe auctoritate ſua ſeparare portionem illam à fructibus beneficij, & illam iuſtis de cauſis alteri applicare, vt ſtatim generaliùs explicabimus.

18. *Quæſtiuncula ſuboritur.* Quæri autem ſolet, An talis penſio imponi poſſit ad vitam eius, cui aſſignatur, vel ſolùm ad vitam perſonæ, vel etiam vt onus beneficij. Diſſenſio eſt inter Auctores, nam in dicto cap. *Niſi*, inſinuatur, ſolùm poſſe imponi vt onus perſonæ, nam cum hac limitatione approbatur in fine textus: & ratio redditur. *Ne fortè circa prouētus aliqua videatur facta ſectio prioratus.* Quæ ratio in omnibus beneficiis militat: & ita ſentiunt ibi aliqui interpretes, & poteſt confirmari in c. *C. Veniens.* *Veniens*, de Tranſact. ibi. *Niſi præfati Monachi tranſactionem præſcriptam auctoritate Apoſtolica confirmatam eſſe, docuerint.* Vbi auctoritas Papæ videtur poſtulari ad ſimilem impoſitionem. Et hanc partem ſequitur *Azor.* Azor, tom. 2. lib. 8. cap. 6. contrarium autem videtur colligi ex cap. *De cætero*, de Tranſact. per argumentum à contrario. *Cap. De cætero.* Dicitur enim ibi, penſionem impoſitam per tranſactionem iuridicam ſine Epiſcopi auctoritate, non excedere vitam eius, qui penſionem ſoluit: ergo, interueniente Epiſcopi auctoritate, poteſt excedere vitam beneficarij, ac ſubinde ſuper beneficium ipſum imponi. Et ita notant ibi expreſsè Panormitanus, Cardinalis, & alij, quos refert, & ſequitur Gigas dicta c. 6. Caccialupus q. 5. Gamb. lib. 6. de Offic. & poteſt largiri à num. 77. *Panor. Cardin. Gigas. Caccialup.* Atque hæc poſterior ſententia videtur Iuri comformior propter dictum caput, *De cætero*, cui conſonat caput 3. de Colluſion. detegen. Vbi apertè ſupponitur, per viam tranſactionis, quæ arbitrio Epiſcopi fieri ſolet, poſſe ita penſionem ſuper beneficium imponi, vt penſionario ſoluenda ſit, etiamſi beneficiarius moriatur. Et ita videtur vſus declaraſſe hæc Iura. Quocirca licet Epiſcopus ordinariè non poſſit penſionem ſuper beneficium imponere iuxta commune Ius, vt beneficia ſine diminutione conferantur, nihilominùs regula illa patitur exceptiones aliquas, quando ex Iure, vel conſuetudine ſufficienter colliguntur, & vna illarum hæc eſt. Nec obſtat dictum caput, *Niſi*, quia *Cap. Niſi.* ibi non fuerat penſio impoſita auctoritate Epiſcopi, ſed aliorum arbitrio, & ita concordat cum dicto ca. *De cætero*, Et ita in hoc præfertur auctoritas Epiſcopi auctoritati aliorum iudicum extraordinariorum, qui in arbitros eliguntur, etiamſi illi ſint Sedis Apoſtolicæ delegati. Caput autem *Veniens*, non facit ad cauſam, *C. Veniens.* quia ibi non eſt ſermo de tranſactione ſuper beneficium, nec de penſione ad vitam penſionarij, ſed de tranſactione ſuper obligationem decimandi, & remiſſione, ſeu diminutione perpetuò duratura, quæ ſine Papæ auctoritate fieri non poteſt.

Iam verò ſupereſt dubium, An poſſit hæc penſio imponi ſecundo modo explicato ex cõuentione partium antecedente, & Epiſcopo propoſita, vt illam approbet, & tranſactionẽ conſummet. 19. Videtur enim hoc etiam eſſe licitum, quia quod poteſt fieri Epiſcopi auctoritate, & arbitrio, poteſt etiam ab ipſo peti, vt fiat, non poteſt autem peti, niſi priùs partes inter ſe in eo conueniant; ergo non erit Simonia, hoc prius inter ſe tractare in ordine ad confirmationem Epiſcopi. Et poteſt hoc ſuaderi omnibus rationibus, quibus ſuprà oſtendimus hunc tractatum licitum eſſe in beneficiorum permutationibus. In contrarium verò eſt, quia talis conuentio inter partes eſſet de dando temporali pro ceſſione Iuris ſpiritualis, ſeu pro retinendo ſpirituali, hæc autem pactio expreſsè reprobatur in dicto cap. *Conſtitutus*, & cap. *Præterea*, 1. & 2. de Tranſactione. *C. Præterea.* Imò ſimilis pactio Pontifici Alexandro III. propoſita vt ab eo confirmaretur, ab eo reiecta eſt, quoniam videbatur illicitæ pactionis ſpeciem continere, vt refertur in cap. *Cùm pridem*, de Pactis. *Cap. Cum pridem.* Denique communiter canoniſtæ ad hoc genus tranſactionis, in qua temporalis penſio vni datur, & alteri beneficium adiudicatur, requirunt vt conditionem neceſſariam, quod id fiat iudicis arbitrio, & non ex præuia conuentione, & petitione partium, quia in dicto cap. *Niſi*, expreſsè honeſtatur talis tranſactio ex eo, quòd ex prouidentia iudicis facta eſt, & in aliis textibus præſertim in dicto cap. *Cùm pridem*, improbatur, quia à partibus incœpit. Atque ita ſentiunt Hoſtienſ. Panormitanus, & alij ibi, & in dicto cap. *Niſi*, & in cap. vlt. de Rerum permutatione, & cap. 2. de Arbitrio. *Hoſtienſ. Panor.*

Quamuis autem hæc doctrina rectè explicata, vera ſit, poſſumus nunc diſtinctione vti de penſione, aut 20. ſpiritualis eſt, aut merè temporalis, diximus enim ſuprà, penſiones, quæ dantur Clericis, vt Clerici ſunt,

non

non conferre nunc ius merè tẽporale ad fructus penſionis, ſed illos etiam eſſe annexos alicui officio, ac titulo ſpirituali: & has vocamus ſpirituales penſiones: merè autem temporales ſunt, quæ dãtur ſine vllo ſpirituali titulo ad effectum temporalem, quæ poſſunt etiam à Laicis poſſideri. Quando ergo tranſactio fit cum onere ſpiritualis penſionis, crediderim, non vitiari, nec Simoniacè fieri, eò quòd fiat priùs conuentio inter partes, quantum eſt ex parte illarum cum ſubordinatione ad Prælatum, & ſub conditione, ſi ipſe approbauerit, & confirmauerit tranſactionem. Ratio eſt, quia tunc non datur, vel accipitur temporalis compenſatio pro ſpirituali beneficio, vel Iure ad illud, ſed ſpirituale quid, nam penſio illa ſpiritualis eſt. Et licet habeat temporale annexum, non obſtat, vt diximus, quia temporale eſt acceſſorium, & ſequitur naturam principalis, & quia idem in ipſo beneficio inuenitur. In hoc autem modo trãſactionis dandi ſpirituale pro ſpirituali, nullum inuenitur Ius Canonicum, quod ſpecialiter, & abſolutè illum prohibeat, fieri per partium conuentionem abſolutè, & ſimpliciter, ſed inueniuntur tantùm generales prohibitiones permutationum, & pactionum in materia beneficiali, quæ non extenduntur ad eas, quæ in ordine ad conſenſum Prælati fiunt. Et quamuis renunciatio, vel permutatio beneficij cum penſione regulariter non poſſit fieri niſi à Papa, tamen propter bonum pacis, & cauſa tranſactionis poteſt per Epiſcopum fieri, vt diximus, & ideò etiam fieri poteſt ad petitionem partium, quia nullum eſt Ius hoc prohibens. Et idem cẽſeo de quacunque tranſactione ſuper litigioſum beneficium, in qua Ius aliquod, vel miniſterium ſpirituale datur in recompenſationem, iuxta varia exempla ſuperiùs poſita: eſt enim eadem ratio in omnibus vt licet ſola voluntate partium conſummari nõ poſſit tranſactio; poſſit tamen tractari & mutuus conſenſus præſtari cum ordine ad Prælatum, cuius arbitrio conſummetur.

21. At verò quando penſio eſt merè temporalis, tunc imponi non poteſt ad requiſitionem partis, nec inter litigantes poteſt antecedere talis conuentio, quod ſi antecedat, eo ipſo eſt à Prælato reprobanda. Ita colligitur ex dicto cap. *Cùm pridem*. Ipſe autem Prælatus arbiter ex officio ſuo, & prouidentia ſi iudicauerit expedire, poterit talem penſionem imponere, iuxta dictum c. *Niſi*, ſic ab omnibus intellectum. Nam ex principio illius colligitur, penſionem ibi impoſitam fuiſſe merè temporalem, aliàs non eſſet cur Pontifex diceret niſi arbitri fuiſſent viri prouidi, & honeſti, potuiſſe tranſactionem videri ſuſpectam, propter pernicem exempli, nam ſi penſio fuiſſet ſpiritualis, nulla eſſet vmbra mali exempli, ſupponit ergo fuiſſe temporalem, & nihilominùs eam approbat, quia ex prouidentia iudicum, non ex partium conuentione impoſita eſt. Ratio autem differentiæ eſt, quia ſi conuentio incipiat à partibus ſpeciem prauam habet, qui cum in illa ſpirituale, ac temporale interueniant, magnum periculum eſt, vt vnum pro alio detur, quia partes non ſolent intendere, niſi vtilitati propriæ, & maximè temporali, iudex autem & ratione officij præſumitur habere intentionem rectam, & cum in ea cauſa conſtituatur tanquam communis diſtributor, ei conceſſum eſt, vt poſſit prouidere vtrique parti, etiam de fructibus beneficij, prout ſibi magis expedire viſum fuerit.

Cap. *Cùm pridem.*

Cap. *Niſi.*

22. Quæſtiuncula ſuboritur. Dices. Quo titulo poteſt Prælatus in eo caſu applicare aliquid temporale parti cedenti Iuri ſuo, cum illud Ius ſpirituale ſit, licet dubium? nam pro ipſomet Iure non poteſt dari, nec tanquam pretium illius renunciationis: hoc enim contra Ius diuinum eſt, vt in prima aſſertione diximus. Ad hoc ſolet communiter

A reſponderi, tẽporale illud dari ex prouidentia iudicis propter bonum pacis: nam hanc cauſam aſſi gnat Põtifex in d. c. *Niſi*. Sed vrgeo vlterius, quia hoc bonũ pacis in tali caſu non eſt aliud, niſi quod lis ceſſet, & diſſenſio, nõ autem ceſſat, niſi quatenus vtraque pars renunciat Iuri ſuo, ergo in effectu dare temporale pro bono pacis, eſt dare illud pro renunciatione Iuris, per quam talis pax ex illa parte perficitur. Item ipſũ bonum pacis videtur eſſe quid ſpirituale, nam eſt proprius effectus charitatis, vt D.Thom. tradit Reſpondeo primum bonum pacis non ſolum eſſe ſpirituale bonum, ſed etiam eſſe commodum temporale, & magnam vtilitatem temporalem ſecum afferre: & ideò poſſe pecunia æſtimari: & ideò in illo textu non ſolùm dicitur, *pro bono pacis*, ſed additur, *& vtilitatis*, quod ego de temporali vtilitate intelligo: nam ſicut B lites magnas afferunt incommoditates temporales, ita pax temporales etiam vtilitates adducit, & vt ſic, pecunia æſtimabilis eſt. Nec obſtabit, quòd ad illam pacem perueniatur, renunciando Iuri, & præſentationi ſpirituali, nam illud per accidens eſt, & ad talẽ compenſationem non conſideratur, ſed ſolum ipſum bonum, & vtilitas pacis. Secundò addo in hac impoſitione temporalis oneris poſſe conſiderari ab arbitrariis rationem aliquam iniuſtitiæ, ob quam meritò poſſit beneficio, aut beneficiario onus imponi, vel licet non attingat rigorem iuſtitiæ, quem arbitrator non ſemper ſeruare tenetur, vt amicabiliter pacem componat, poteſt habere magnam æquitatem: talis autem cauſa eſſe poteſt neceſſitas alimentorum, ad recipienda ex tali beneficio poteſt Clericus habere C iuſtam cauſam, ratione Iuris ſaltem dubij, quod ad illas habet, vel etiam adiungi poſſunt labores, expenſæ, & aliæ incommoditates, quas in proſecutionẽ cauſæ paſſus eſt, quæ rationes temporales ſunt, & poſſent ab arbitris conſiderari, vt aliquid temporale alteri litigantium applicent.

Reſpondetur quæſtiunculæ.

Sed adhuc poſſunt obiici c. 2. de Arbitris, & vlt. de Rerum permut. Nam in illis reprobari videntur ſimiles trãſactiones cum aliqua præſtatione temporali in commodum alterius partis Iuri ſuo renunciatis. Reſpondeo, de intellectu horum Iurium multa ab interpretibus tradi, ſed quia ad nos non ſpectant, breuiter dico, in d. c. 2. non omninò reprobari arbitrium, propter ſolam præſtationem temporalem, nam in fine il- D lius dicitur. *Si arbitrium ipſum videris æquitate ſubnixũ, ad obſeruantiam illius vtramque partẽ compellas*. Poterat ergo, vt Panor. notat eſſe æquum, non obſtante pecuniæ largitione, & acceptione, ac impoſitione. Tamen iuxta narrationem facti ſtatim illud arbitrium apparebat iniquum, & conſequenter magnam ſpeciem habere Simoniæ: nam & à dolo, & fraude acceperat initium, & ex fauore ad alteram partem latum fuerat vnde veriſimile erat, ad inſtantiam eius fuiſſe latum; & prætereà oblata pecunia, coactus eſt renũciare beneficio ille, qui certum Ius in illo habere videbatur, & per vim illo fuerat ſpoliatus, quod ſi ita erat, non E dabatur pecunia pro bono pacis, ſed pro renunciatione beneficij, quod Simoniacum eſt. Ac denique, cum Clericus ille multo tempore priuatus fuiſſet iniuſtè poſſeſſione, & fructibus beneficij, & exultare coactus, pro ſolis quinque marchis argenti iubebatur renunciare non ſolùm beneficio, ſed etiam toti quæſtioni, quod non ſolùm Simoniacum, ſed etiam iniuſtiſſimum erat. Ex illo ergo textu nullum argumẽtum ad præſentem materiam ſumi poteſt. In c. autem vlt. de Rer. per. per arbitrium iudicum non tam fiebat tranſactio, quàm venditio perpetua Iuris decimandi: vnde fit veriſimile, & ortum fuiſſe arbitrium ex concordia partium, vt ex ipſa facti narratione facilè intelligi poteſt, & conſtat etiam arbitrium non

23. Obiectio.

Soluitur.

Panor.

fuiſſe fundatum in bono pacis , ſed in compenſanda, A & permutanda vna re pro alia,quod non licebat etiã ex arbitrorum prouidentia , & hoc apertè ſupponit Pontifex, cum decernit irritum illud arbitrium, quia *permutatio de ſpiritualibus ad temporalia improbatur.*

43. Alia quæſtio.

Quæri tandem in hoc puncto poteſt, An trãſactio hæc in materia beneficiorum fieri poſſit abſque ſpecie Simoniæ,abſque interuentu Prælati,ad arbitrium aliorum priuatorum iudicum , aut Clericorum , ex cõſenſu litigãtium. Loquimur autem de tranſactione propria,nam de amicabili compoſitione purè gratuita iam ſuprà dictum eſt, poſſe fieri ex ſolo conſẽſu partium,vel cum arbitris,vel ſine illis.Sed difficultas eſt, quando partes amicabiliter conueniunt,vt compoſitio inter ipſas fiat per arbitratores,ſine interuẽtu B Prælati, An illi poſſint compoſitionẽ facere per modum tranſactionis abſque Simoniæ ſpecie. In quo in primis ſupponimus , tale arbitrium non poſſe niſi in Clericos compromitti,quia materia, & perſonæ Eccleſiaſticæ ſunt. Deinde eſt certum , poſſe partes , ſi velint compromittere in iudicem, vel iudices cauſæ, vt non ſolùm vt iudices,ſed etiam vt arbitratores rẽ componant, vt conſtat apertè ex d. cap. *Niſi*,de Præbend.& c. *De cætero* , de tranſact. Et tunc eſt certum, poſſe tales iudices arbitros per modum tranſactionis rem componere, adiudicando ſemper beneficium , ei qui verum titulum habet,aut habere magis præſumitur,& probatur:& imponendo beneficiario onus aliquod tẽporale, ſi ad bonum pacis oportuerit, quamquam non poſſint ſuper beneficium onus penſionis imponere ſine conſenſu Prælati. Primum ſumitur ab omnibus Doctoribus ex d.cap.2.de Arbitris. Et ratio eſt, quia eſſet clara iniuſtitia, priuare beneficio eum, qui Ius habet in illud,& ſi id fieret data pecunia, haberet magnam ſpeciem Simoniæ. Secundum autem ſumitur ex aliis Iuribus,& explicatum iam eſt.

Cap. Niſi. Cap. De cætero.

43. Præterea poteſt hoc arbitrium committi , ex conſenſu partium alicui, qui non ſit Prælatus partiũ,nec Ordinarius, aut delegatus iudex cauſæ,quia hoc non eſt prohibitum in Iure ,& ita omnes Doctores tradunt,poſſe per huiuſmodi arbitrium fieri amicabilem compoſitionem. Tunc verò difficultas eſt , An talis arbitrator poſſit imponere ſimile onus tẽporale beneficiario, nam in Iure non inuenitur caſus ſimilis,in quo talis tranſactio, ſeu onerosa compoſitio appro- D betur:nam in dicto cap. *Niſi*, & in dicto c. *De cætero*, arbitri fuerunt ipſi iudices delegati. Vnde Anton. in dicto c. *Niſi*, n.6. concludit huiuſmodi arbitros non poſſe præcipere dare pecuniam. Sed contrariũ credo verius,& videtur mihi id apertè ſupponi in dicto c.2. de arbitris , vt ſuprà ponderaui cum Panor. ibi n.10. quia apertè hoc ſentit, nam arbitri ibi conſtituti non fuerant iudices,ſed tantùm quidam Clerici,& tamen in illo textu ſupponitur,eorũ arbitrium potuiſſe eſſe æquuum , & ſeruandum. Deinde licet arbitri electi eſſent iudices , poſteà ad componendum poſſunt vti ſola poteſtate arbitratorum;ergo per eandem poſſent id facere , etiamſi non eſſent iudices, quia materiale illud eſt, & nullum eſt Ius,quòd ſtatuat,eſſe neceſſa- E riam in tali arbitrio talem perſonæ qualitatem.

Panor.

CAPVT LII.

An vitium Simoniæ cadere poſſit in Pontificem, vel eius Curiam.

1. De cauſis Simoniæ. Cauſarum diſtinctio.

EXplicauimus hactenus Simoniæ vitium ſecundum ſe, attingendo omnes ſpecies eius, ſeu modos , quibus committi poteſt , ſupereſt dicendum de cauſis, & effectibus eius. Cauſæ autem quædam ſunt intrinſecæ , vt materia, & forma, aliæ extrinſecæ, vt finis , & efficiens. Priores eo modo, quo in actu humano inueniri poſſunt, ſatis ſunt cum ipſo actu , ſeu vitio explicatæ, diximus enim de materia eius , & de pretio , ex quibus coaleſcit quodammodo proxima materia , quæ eſt contractus , circa quæ ſtudioſa voluntas verſatur,quæ dici poteſt quaſi forma Simonię. Quòd ſi in ipſa voluntate materiam , & formam diſtinguere velimus, actus ipſe realis voluntatis materia eſt,prauitas autem eius eſt quaſi forma,vel potiùs deformitas eius. Vnde fit vt de finali cauſa nihil etiã dicendum ſit:nam ſi actus ille conſideretur,vt deformis, non habet finem, ſed potiùs defectum debiti finis,ſi verò ſpectetur,vt realis actus eſt,pro fine habet ſuum obiectum intrinſecum,qui eſt vendere rem ſpiritualem, & pro illa pretium recipere, vel à conuerſo emere ſpiritualem rem , dato pro illa pretio : de quo fine ſatis à nobis dictum eſt. Alij autem fines extrinſeci , qui ab operante adhiberi poſſunt , non cadunt ſub ſcientiam , nec ad illam ſpectant , quia per accidens ſunt, & in infinitum variari poſſunt,vt etiam in ſuperioribus tactum eſt. Solùm ergo de efficiẽti cauſa aliquid deſiderari poteſt,id eſt,de perſonis,quę hoc vitium committere poſſunt : hoc enim ad complementum materiæ moralis,& ad explicandos effectus, ſeu pœnas Simoniæ neceſſarium eſſe poteſt.

Primò ergo,ac præcipuè tractari ſolet hæc quæſtio de Summo Pontifice,an poſſit vitium Simoniæ committere. Quam attigit D.Thom.in art.1.huius materiæ ad 7. & ibi Caiet. Sot. & alij expoſitores, & alij Theologi in 4.d.25.Sũmiſtæ omnes ver. *Simonia*.Canoniſtæ in c.1.de Simon.vbi Panor.n.6.Felin. & alij. Idem Panor.in Repet.c.*Extirpãdæ*,§.*Qui verò*,de Præbend. n. 53. & 54.Redoan.p.1.c.20.Iul.Clar.lib.1.§. *Simonia*, n.5.Couar.in Regul.*Peccatum*,p.2.c.8.n.8.ad finem qui alios refert.Nauar.d.c.23.n.108.Eſt autem conſiderandum inter hos Auctores interdum inueniri diſſenſionem quaſi materialem , quia circa rem, quæ venditur dubitant,an ſit materia Simoniæ, nécne,vel an ſit talis materia de Iure diuino, vel tantùm de humano:formalis autem nulla videtur eſſe diſſenſio,& hæc eſt à nobis conſideranda , & ideo breuiter poteſt hæc res expediri,nam materialis rẽſolutio ſingularium quæſtionũ ex doctrina in ſuperioribus data petenda eſt,vt hîc breuiter indicabo.Suppono autem non eſſe quæſtionem hîc de poteſtate committendi hoc peccatum ex parte liberæ voluntatis,vel alicuius priuilegij in hac parte conceſſi Summo Pontifici, ſicut quæri ſolet,an Pontifex vt priuata perſona,poſſit eſſe hæreticus,nã quia Simonia ſolet vocari hæreſis, cogitari poſſet,in illo ſenſu tractari quæſtionẽ hanc: non verò ita eſt , ſed mouetur ex parte materiæ , ſeu legis Simoniæ , an habere locum poſſit in perſona Pontificis,eámque obligare, nam ex parte voluntatis ſuæ certum eſt , defectibilem eſſe, nec habere contra hoc vitium,ſpecialem in bono confirmationem, magis quàm contra alia , quamuis moraliter loquendo, vix habere poſſit occaſionem ad hoc vitium cõmittendum,vt explicabimus.

2. *D.Thom. Caiet. Sot. Panor. Felin. Redoan. Iul.Clar. Couar. Nauarr.*

Dico ergo primò,in omni materia,in qua Simonia committitur contra Ius diuinum,etiam Põtifex peccabit eodem genere peccati, ſi illam pro tẽporali vẽdat. In hac aſſertione omnes conueniunt. Et patet, quia Pontifex ſubditus eſt Iuri diuino. Item,quia illa actio intrinſecè mala eſt.Potéſtque fieri inductio.1.in Sacramentis,ſi Papa illa vendat pro pretio temporali in reliquis ſacris.Item,in doctrina fidei,ſi Papa illam, vel illius definitionem vendere vellet,imò & in ipſamet dignitate Pontificia, ſi pro regno temporali v.g. tanquam pro pretio illam renũciaret.Idem deniq;eſt in omni ſimili materia , quæ de ſe , & natura , ſeu diuina inſtitutione ſpiritualis eſt. Addo verò,idẽ eſſe de rebus ſacris , quæ ex inſtitutione Eccleſiæ ſacræ

3. 1.Aſſertio.

ſunt

ſunt, vt ſi Pontifex vẽderet Agnos Dei, vel grana benedicta maiori pretio, quàm valeãt ratione materiæ, ſolùm propter conſecrationem, vel benedictionem, quam ipſe adiunxit, ſine dubio nõ minus eſſet Simoniacus, quam quilibet alius id committens: quia (vt ſuprà dictum eſt) licet illa ſpiritualitas ſit ex poſitiua inſtitutione, tamen, hac ſuppoſita, Simon. quæ in illa committitur, contra Ius diuinum eſt. Circa beneficia autem Eccleſiaſtica, ſicut ſunt opiniones, an illa vendere, ſit Simonia contra Ius diuinum, vel humanum, ita etiam ſunt de actu Põtificis. Veritas nihilominùs eſt, quod ſi ſpirituale Ius beneficij à Pontifice vendatur, Simonia committetur. Iuxta hanc ergo concluſionẽ locutus eſt D. Thom. in illa ſolut. ad 7. qui ampliat illam, ſiue Pontifex accipiat pro re ſpirituali pecuniam, vel bona temporalia ex fructibus beneficiorum, vel reditibus Eccleſiarum, ſiue ex bonis Laicorum. Quod veriſſimum eſt, ſi pecuniam illam accipiat vt pretium rei ſpiritualis, quia tunc alia differẽtia materialis, & accidentaria eſt. Veruntamen hoc habet ſingulare Põtifex, quod poteſt multis iuſtis titulis, & modis pecuniam accipere, vel aliis applicare, cum alicui dat beneficium, ſine venditione illius, & ſine intentione pretij, & conſequenter etiam ſine Simonia. Et ideò dixi, vix poſſe Pontificem habere occaſionem committendi hoc vitium, quia ſine venditione poteſt ferè omnes effectus efficere ex paſtorali prouidentia ſuprema, qui moraliter illi occurrere poſſunt: alij verò poſſibiles, qui excogitari poſſunt, moraliter non occurrunt, vt ex inductione facta, & ex dictis in ſuperioribus facilè conſtare poteſt. Et in hoc fundati ſunt, qui prudenter dixerunt, in Romanum Pontificẽ vix aut nullo modo cadere poſſe ſuſpicionem Simoniæ, vt videre licet in Redoan. & Iul. Clar. locis citatis, & aliis.

4. Aſſertio ſecunda. Dico ſecundò Pontificem Summum poſſe facilè vitare Simoniæ vitium, etiamſi venditiones, vel contractus faciat circa res ſpirituales, qui Iure tãtùm Eccleſiaſtico Simoniaci effecti ſunt. Hæc etiam aſſertio eſt communis. Poteſt autem explicari duobus modis. Primò ſi dicamus, Iura prohibentia Simoniam, quæ de ſe talis non eſt, nõ obligare Pontificem: nam hoc ſuppoſito, euidens eſt, non ſolùm poſſe Pontificem illos actus efficere, vitando Simoniam, ſed etiam non poſſe illam committere, quia non poteſt peccare cõtra illas leges, cum illis non obligetur. Illud autẽ fundamentum non debet niti in alio generali principio, quòd princeps ſupremus non poſſit ſuis legibus obligari, hoc enim verum non eſt, vt ex materia de Legibus ſupponimus, ſed ſpecialiter debet fundari in hoc, quòd materia talium legum non ſpectat ad Pontificẽ: conſtat autem, quòd licet Princeps poſſit ſua lege obligari, quando materia eius vniformiter ad ipſum pertinet, non tamen obligatur quando materia non eſt vniformis, ſed ex peculiari ratione, & habitudine pertinet ad inferiores, vt tales ſunt, vt benè notauit Sot. lib. primo de Iuſt. quæſt. 6. art. 7.

5. Quòd ergo talis ſit materia illarum legum Eccleſiaſticarum, quæ poſitiuam Simoniam prohibent, inductione quadã oſtendi poteſt. Primò enim inter eas leges, illæ præcipuæ cenſentur, quæ per mutationes beneficiorum, vel renunciationes ſub conditione, & modo, vel cum penſione aliqua fieri prohibent: at omnes iſtæ leges includunt conditionem, niſi in ordine ad Pontificis cõſenſum, & auctoritatem, vel niſi in manibus eius, & ſimiles: ergo ex ipſa forma legum cõſtat, non obligare Pontificem. Vnde ſi fortè ſine rationabili cauſa, vel contra bonum Eccleſiæ Pontifex admitteret aliquam permutationẽ ſeu renunciationẽ eiuſmodi, vel imponeret penſionem iniuſtam, licet peccaret contra iuſtam, vel fidelem diſpenſationem,

A non tamen Simoniam committeret cõtra leges prohibentes tales contractus, nam prohibent illos inferioribus, non tamen Papæ, à quo non fiunt per modũ contractuum: ſed per modum paſtoralis prouidentiæ, ac diſpenſationis. Idémq; iudicium eſt de illis legibus quæ prohibent confidentialem Simoniam, nam hæc in Põtifice locum non habet. Idẽ eſt de legibus prohibentibus exactionem ſtipendiorum pro muneribus ſpiritualibus, aliàs debitis, quia illæ, vt prohibent iniuſtitiam, naturalem legem continent, & ita obligant Pontificem, ſed non pertinent ad pręſens, vt verò prohibent imaginem, & ſuſpicionem Simoniæ, non ſpe-
B ctant ad Pontificem, qui nulla habent certa ſtipendia pro ſuis muneribus, niſi quę ipſe definit, & præſcribit. Idem eſt de legibus prohibẽtibus aliquas largitiones, etiam gratuitas, nam ferè omnes illæ diriguntur ad Epiſcopos, & Prælatos Ordinarios, vt videre licet in Tridentino ſeſ. 21. c. 1. de Refor. ſub quibus non ſolet *Conc. Trid.* Summus Pontifex comprehendi.

6. Hic ergo modus dicẽdi valdè probabilis mihi videtur: & certè in omnibus legibus adductis verus apparet, & rationi conformis, quia omnes illæ leges fũdantur vel in tollendis priuatis pactionibus, & negotiationibus circa res ſpirituales: vel in cauenda omni ſuſpicione Simoniæ: prior verò ratio per ipſammet Põtificis auctoritatẽ ceſſat, poſterior autẽ vix in illũ cadit (vt dixi) propter eminẽtiam ſui ſtatus, & digni-
C tatis: non videntur ergo leges illæ Pontificem comprehendere. Solùm poſſet inſtari de legibus prohibẽtibus vẽditiones officiorum quorundam temporaliũ Eccleſiæ. De illa verò prohibitione, & eſt valdè dubiũ, *Quæſtiũcula ſoluitur.* an pertineat ad Simoniam, & probabile eſt, non eſſe receptam à Pontificibus pro ſua Curia, vt ſuprà dixi. Imò ex forma verborum legis videtur nõ comprehẽdere Pontificẽ. Illa enim prohibitio maximè habetur in Conc. Chalc. c. 2. quod citat, & probat Vrb. Papa, c. *Concil. Chalced. Vrban. Pap.* *Saluator*, 1. q. 3. & tamẽ in eo generaliter dicitur, *Siquis Epiſcopus*, &c. ſub qua generalitate non ſolet comprehendi Pontifex. Et materia ipſa talis legis hoc poſtulat, quia nullus Rex, vel ſupremus Prin. Rei. prohibetur vendere officia vẽdibilia ſuæ Reipublicæ: Imò illi ſoli hoc ſolet licere, dummodo naturalem iuſtitiam
D in eo ſeruet, & rationem habeat cõmunis boni, ergo in Repub. Chriſtia. nõ debuit hoc prohiberi ſupremo Principi, ſed eius diſpoſitioni, & prudentiæ relinqui. Et ita videtur ſẽtire ſpecialiter de illa lege Anton. d. *Anton. Tabien.* 5. §. 2. ver. *Quod autem de Papa*, citans Hoſt. & Anton. de Burr. & ſequitur Tab. verb. *Simonia*, n. 4. Itaque ex vi materiæ talium legum, & ex verbis, & rationibus earum, eſt mihi valdè veriſimile, non poſſe Pontificem Simoniam poſitiuam committere.

7. Secundus modus defendẽdi cõcluſionem. Secũdo tamen modo defendi ſolet cõmuniter hæc ſẽtẽtia, quia licet Põtifex obligetur his legibus, poteſt ſecum facilè diſpenſare, & ita non cõmittere Simoniam contra tales leges. Ita vidẽtur ſentire Panor. Fel. & alij Canoniſtæ in d. c. 1. de Si. & in c. *Ex parte* *Panor.* 1. de offic. deleg. Sylueſt. ver. *Simonia*, q. 4. Sot. lib. 9. q. *Felin.*
E 5. art. 2. ad 2. Ratio verò eſt, quia per diſpenſationem *Syluest. Sot.* tollitur obligatio legis, & cõſequenter vitatur culpa. Sed obiici poteſt primò quia fieri poteſt, vt Pontifex *Obiectio.* non habeat animum diſpenſandi ſecum, ſed parui pendeat obligationem legis. Reſpondetur primò, ideò *Soluitur.* in concluſione dictũ non eſſe, Papam non poſſe hanc Simoniam cõmittere, ſed poſſe illã non cõmittere, in illo ergo caſu Simoniã cõmittere ex pura voluntate, nõ quia non poſſet id facere ſine tali culpa. Vnde addimus, illum caſum eſſe moraliter impoſſibilem, quia niſi directa, & expreſſa volũtate dicat Põtifex, ſe nolle ſecũ diſpẽſare, ſed velle trãſgredi legẽ, quantumuis obliget, eo ipſo quòd vult ſic operari, ſciens ſe poſſe diſpẽſare in lege, cẽſebitur ſecũ diſpenſare, ille autem

alius

alius modus operandi tam eſt inordinatus, & voluntarius, vt cadere non poſſit, niſi in deprauatiſſimam voluntatem,quæ velit frangere legem,ſolùm vt frangat illam,& ideò moraliter loquendo,poteſt dici impoſſibilis ille peccandi modus.

8. *Alia obiectio.* Poteſt tamen ſecundò obiici, quia licet hoc rectè procedat,quádo Papa ſecum ex cauſa rationabili diſpenſat:non verò ſi abſq;cauſa rationabili velit ſecum diſpéſare:nam in hoc ipſo grauiter peccat,tunc ergo etiá peccabit peccato Simoniæ. *Victoriæ reſponſio.* Ad hoc Vict.vtrunq; concedit, & probat à ſimili:nam ſi comederet carnes in die Veneris,ſecum ſine cauſa diſpenſando,eſſet intemperatus. Sed eadem eſt difficultas. Videtur ergo ſupponere Victoria diſpenſationem legis poſitiuæ ſine cauſa datam eſſe inualidam,& non tollere obligationem legis.Hoc autem in vniuerſum verum nó eſt, vt ſuppono ex materia de Legibus.Poſſet autem dici non improbabiliter, quòd licet reſpectu inferiorum ſit valida diſpenſatio, quia reſpectu illorũ legis obligatio omninò pédet ex voluntate Principis, reſpectu ipſius Principis eſt inualida, quia non tá propria voluntate,quàm ex vi naturalis legis ſuæ legi ſubiicitur, & ideò vel nó poteſt abſque cauſa ſecum validè diſpenſare,vel certè nec diſpenſare ſecum poteſt,ſed declarare,ſe nó obligari lege,exiſtente tali cauſa.Neque mirum eſt, quòd in hoc ſit quodámodo ſtrictior eius obligatio,quia etiá neceſſitas,& ratio maior eſt. *Reſponſio aliorum.* Alij verò dicunt,peccare tunc Principem,ſic ſecum diſpéſando,contra iuſtitiam diſtributiuam, & bonam gubernationem,ſtante verò diſpenſatione, iam non cómittere Simoniam,quia diſpéſatio valida fuit, & abſtulit obligationem,qua ſublata, illa non eſt materia Simoniæ. Imò addunt aliqui,tunc non peccare mortaliter, ſed venialiter, ſecluſo ſcandalo, & iniuſtitia, quia ſolùm peccat,non ſe conformando toti corpori in obſeruatione talis legis.Sed hoc vltimum nó credo,quia grauiter peccat ſecum diſpenſando ſine cauſa, & eam diſpenſationem quaſi conſeruando, aliàs parui momenti eſſet obligatio Principis ad ſuam legem ſeruandam. *Reſolutio vera,* Hoc autem ſuppoſito,non eſt magni mométi illa opinionum diuerſitas,& vtraque opinio eſt probabilis. Quia verò pendet ex fundamento illo generali pertinente ad materiam de Legibus, ibi dicemus generaliter, quid nobis videatur probabilius.

9. *Aſſertio 3.* Dico tertiò,Pontificem Summum non incidere in pœnas contra Simoniacos latas, etiamſi Simoniam, vel contra diuinum Ius,vel contra humanum cómittat.Concluſio eſt communis omnium, quos retuli,& cæterorum ſcribentium, quos in re clara referre neceſſariũ non eſt.Fundamentumauté eſt, quia hæ pœnæ Iure tantùm eccleſiaſtico ſunt latæ(nam de pœna debita in foro Dei non agimus) Princeps autem ſupremus quoad vim coactiuam non ſubiicitur ſuis legibus,vt *D.Thom.* D. Thom.tradit 1.2.q.96.& ibi latiùs diſputatur; & breuiter attigimus tom. quinto de Cenſur. diſp.5.ſect.1.num.27.Vnde à fortiori cóſtat, in cauſa Simoniæ nó poſſe Papam ab aliquo iudicari,etiamſi Simonia lato modo hæreſis appelletur. Quod attigit *Panor.* Panor.in c.*Cum veniſſent*,de Iudic.n.7.vbi in additione,verb.*De delicto Simoniæ*, multa referuntur.Sed hęc in materia de Pontifice tractáda ſunt,quanquam per ſe ſint notiſſima.Conſequenter verò ſolet hîc quæri, quoniam Simonia cum alio committitur, ſi contingat, Pontificem facere contractum Simoniacum, an eo ipſo eximat illũ à pœna Simoniæ:& ſimiliter quęri poſſet,ſi talis Simonia ſit contra Ius humanum, an contrahendo cum alio,cenſeatur diſpenſare cum illo in prohibitione humana. Sed de his dicemus meliùs in c.vlt.huius libri.

10. *Circa Romanam Curiam decidi tur quæſtionis pars.* Vltimò,quærunt circa hoc Canoniſtæ, an in Romana Curia committi poſſit Simonia.Sed vix eſt locus quæſtioni, etiamſi opiniones variæ referantur. Conueniunt itaque omnes contra diuinum Ius, non minùs in Romana Curia,quàm vbique gentium poſſe Simoniam committi. Hoc probare non eſt neceſſe, imò fortaſſe ibi ſunt plures occaſiones illam cómittendi.propter frequentiorem vſum dandi,& accipiédi ſpiritualia,præſertim beneficialia, circa quæ etiam committitur Simonia contra Ius diuinum, vt ſuprà viſum eſt. Eadem item committitur circa diſpenſationem indulgentiarum,& aliarum gratiarum,& circa reliquias Sanctorum, & res ſacras, quæ omnia in Curia frequentiùs procurantur, & ideò poſſunt ibi frequentiùs prauis mediis, quæ labem Simoniæ contineant, procurari.Nam licet cum ipſomet Pontifice non committatur, poteſt ab ipſis appetentibus ſpiritualia,& de illis cótrahentibus,vel etiam à miniſtris, & interceſſoribus committi,vt in cap.ſeq.generaliter explicabimus. Vnde vlteriùs certum eſt, poſſe ibi cómitti Simoniá cótra Ius Eccleſiaſticũ,inſcio,& ignorante Pontifice. In hoc etiam omnes conueniunt, & eodem ferè diſcurſu declarari poteſt. Imo quædam ſunt Simoniæ ſpecies quaſi propriæ illius loci, maximè verò Simonia confidentialis,vt colligitur ex Bullis Pij 4.& Pij 5.cótra illam. Poſſumus autem aduertere, dupliciter poſſe Simoniam committi in Curia: vno modo quaſi materialiter, quia contingit eos,qui pacta Simoniaca faciunt, ibi commorari,& ita nulla eſt difficultas, nec de illa Curia poteſt eſſe ſpecialis quæſtio. Alio ergo modo poteſt committi in Curia formaliter,& quatenus talis eſt,id eſt,ab officialibus, & cum officialibus,qui quodammodo talem Curiam conſtituunt,& ſic intelligenda ſunt,quæ in hac materia dicuntur.Sunt ergo Iura quædam poſitiua,prohibentia Simoniam,quæ principaliter ferũtur pro Curia,vt illa de Simonia confidentiali,de quibus nó eſt dubium, quin ibi maximè violenter per Simoniam prohibitam, præſertim non interueniente tacita, vel expreſſa diſpenſatione, aut conniuentia Pontificis. Alia verò ſunt Iura generalia, de quibus magis poſſet dubitari.Veruntamen etiam hæc ſine dubio obligant in Curia Romana,niſi conſtet,contraria conſuetudine eſſe derogata:& ita cótra illa etiam poterit in illa Curia Simonia committi, quando tacitus conſenſus Pontificis non interuenit.

Auctores ergo,qui ita loquuntur,vt negent,Simoniam ſolo Iure poſitiuo prohibitam,habere locum in Curia,maximè loqui videntur quando,ſciente,& diſſimulante Pontifice, exercetur, qui tunc videtur tacitè diſpenſare. Ita ſenſit Ioan. de Lignan. in c.1. de Sim.vt refert, & ſequitur Syluest.d.c.4.Quia in Curia Principis non habet locum lex Iulia de ambitu, de qua ſententia videri poſſunt multa per Abb. cum additione ad illum in c. 1. de Simon. n.5. & 6.& ibi Felin. Sed illi Auctores videntur loqui de Simoniis commiſſis in curia cum ipſomet Papa,ſeu cooperante ipſo,nam ita cum proportione loquitur lex de ambitu. Atque ita dicti Doctores expreſsè loquuntur de Simon.in beneficiis vnde magis quoad excuſationem pœnæ,quam culpæ loqui videntur,quam quęſtionem infrà tractandam remiſi. Loquendo autem de culpa Simoniæ, etiam contra legem Eccleſiaſticam vniuerſalem non eſt ſufficiens ſignum diſpenſationis, quòd Papa ſciat contrarium fieri in Curia,& tolleret, quia poteſt tolerare quoad non inferendam pœnam, quia fortaſſe non denunciatur, vel quia non ſemper expedit, omnes pœnas exequi, vel certè quia in hoc poteſt eſſe aliqua negligentia, & non propterea factum approbari. Igitur niſi talis ſit ſcientia, & patientia Pontificis, taliſque conſuetudo, vt communi iudicio prudentum cenſeatur lex ibi abrogata, ſine dubio committetur etiam ibi Simonia in talis 11. *Ioan. de Lignan. Syluest. Abbas. Felin. Non quæuis tolerátia Pontificis Simoniã tollit.*

talis legis tranſgreſſione; quia de obligatione legis conſtat,& de abrogatione non conſtat.

CAPVT LIII.

An,& quomodo inferiores Prælati, vel eorum officiales familiares, aut interceſſores apud illos Simoniam committant?

1. QVòd ad his omnibus perſonis vitium hoc committi poſſit,certiùs eſt, quàm vt probatione indigeat;nullus enim eſt perſonarum ſtatus in Eccleſia; qui ab hac labe immunis ſit;quod Iura omnia contra Simoniacos lata teſtantur:ſingulariter verò Extrauagans 2. de Simonia inter communes, vbi nominat Cardinales,Patriarchas,Archiepiſcopos, Epiſcopos, &c.Et ratio eſt clara,quia illi poſſunt dare,& accipere ſpiritualia:& ſunt homines, qui auaritia, ambitione, & ſimilibus affectibus vinci poſſunt, & ad committendam Simoniam induci. *Extrauag. 2.*

2. Secundò hinc facilè intelligitur, omnes prædictas perſonas poſſe Simoniam committere, & contra Ius diuinum,vt per ſe conſtat, & contra humanum, quia illi ſubiectæ ſunt; & regulariter Iura prohibentia Simoniã,etiam poſitiuã,ita loquũtur, vt omnes perſonas Eccleſiaſticas cõprehendant vſq; ad Cardinales, niſi ex verbis alia limitatio colligatur.De quo videri poſſunt,quæ in ſimili congerit Nau. de Datis,& promiſ. 11. §. *Sexto noto.* (*Nauarr.*) Vnde etiã ſequitur,hæc procedere non ſolùm de Simonia quoad culpam,ſed etiam quoad omnes pœnas, quia omnes hæ perſonæ,quantumuis ſacræ, & eminentis ſtatus eſſe videantur,ſubiiciuntur Eccleſiaſticis legibus, nõ ſolùm quoad vim directiuam, ſed etiam quoad coactiuam, quia ſunt plenè,& perfectè ſubditæ,& conſtitutionibus Eccleſiæ omnes obligantur,ac ligantur iuxta c.1.& vlt. de Conſtit. Quomodo autem pœnæ Simoniacorum ad ſingulos applicandæ ſint,infrà videbimus.

3. Tertiò addendum eſt,non ſolùm inferiores Prælatos,ſed etiam eorum miniſtros,ſeu officiales poſſe Simoniã committere,vel cooperando Prælatis ipſis,vel per ſe illã committendo.Quod ita declaro;Nam duobus modis poteſt ab his perſonis committi Simonia, ſcilicet, dando, & recipiendo ſpiritualia. Poſteriori modo non committitur ab eis,vt Prælati ſunt,id eſt, vt poteſtatem aliquam exercent, ſed vt homines ſunt capaces ſpiritualium bonorum,aut dignitatũ,& ideò de hoc nihil ſpeciale hîc adnotandum occurrit, vel circa principaliter delinquentes, vel circa cooperantes; nam ad vtroſque applicandæ ſunt generales doctrinæ,vel in ſuperioribus traditæ de Simonia in particulari, vel quæ dari ſolent in generali de cooperantibus ad aliena peccata. Et in particulari pro legibus prohibentibus vel punientibus Simoniam, ponderada ſunt verba legum, ex quibus colligendum eſt,an pœnæ ad cooperatores extendantur.Priori modo,ſcilicet, miniſtrando ſpiritualia, committitur Simonia propriè,ac principaliter à Prælatis,vt Prælati ſunt,nã licet alij Clerici poſſint,etiam miniſtrãdo ſpiritualia, Simoniam committere, nunc ſolùm de Epiſcopali miniſterio tractamus.Sic ergo dicimus,etiam à Prælatorum miniſtris, ſeu officialibus poſſe committi: Quod patet, quia etiam ipſi ſuo modo miniſtrant,& conſequenter poſſunt contra diuinum Ius peccare, pretium pro miniſterio, vel participatione eius recipiendo,vel etiam contra Ius Eccleſiaſticum trãſgrediendo prohibitiones ad ipſos pertinentes,vt ex diſcurſu totius materiæ conſtat.

4. *Miniſteria Epiſcopalia quæ.* Vt autem nonnulla breuia dubia circa hoc occurrentia explicemus, tria,vel quatuor miniſteria prin-

A cipalia Epiſcoporum diſtinguere poſſumus,Sacramẽta Põtificalia,& præcipuè ordines tribuere, ſpirituales,ſeu Eccleſiaſticas cauſas dicere,ac iudicare:diſpẽſationes, & alias gratias voluntariæ iuriſdictionis exercere;& beneficia Eccleſiaſtica cõferre. In quibus omnibus poteſt Ius diuinũ intercedere,& humanum. Et de diuino nihil addendum occurrit, ſed applicandũ eſt iuxta regulas ſuperiùs traditas, & ab vnoquoque eſt ſeruandum quoad eam partem,quæ iuxta ſuũ miniſterium recta ratione penſatum, ad illum pertinuerit. Circa humanum verò Ius aliqua notanda occurrunt circa nonnulla ex membris numeratis.

Et primò circa miniſteriũ Ordinum extat Ius Canonicũ in c.1.de Simon.quod ſic habet. *Sicut nõ debet Epiſcopus manum,quam imponit,ita nec miniſter,vel Notarius in ordinatione eius vocem,vel calamum vẽdere. Pro* 5. *Circa ordines prohibitio.*
B *ordinatione igitur,vel vſu pallij, ſeu chartis,atque paſtellis eum, qui ordinatur,omninò aliquid dare prohibemus.* Habetúrque ferè idem Ius in cap. *Nullus Abbas,* & cap. *Sicut Epiſcopum,* 1.q.2.In quibus locis explicatur, nomine miniſtri intelligi eum,qui Euãgelium in ordinatione legit, vnde vocem vendere idem eſt, quod vendere ſacram lectionem Euangelij:atque ita expoſuit Goffre. vt refert Panormitan. & ipſe fatetur,eſſe magis conſentaneum antiquæ lectioni.Addit verò,etiam poſſe intelligi de illa voce, qua Archidiaconus vocat promouendos, vel de illa voce, qua reſpondet in ſcrutinio, teſtimonium præbendo, dignum eſſe promouendum, iuxta cap. vnic. de Scrutinio. Gloſſ. verò intelligit de Archidiacono, ad quem pertinet examinare ordinandos, & approbatos præſentare E-
C piſcopo,iuxta cap. *Ad hæc,* verb. *In quadam,* de offic. Archid.Idémque eſt de quocunque alio,qui officium examinatoris exercet, vt in ſuperioribus tactum eſt. Et quamuis Gregorius ſine dubio de voce Euangelicæ lectionis loquatur, vt ex Originali conſtat lib.4. epiſt. 44.Nihilominus illa omnia,quæ declarata ſũt, imò quodcúmq; miniſterium ſacrum ibi exhibitum ſub eadem regula comprehenduntur,quia prohibitio illa quoad hanc partem eſt de re per ſe mala,nam totum illud miniſterium ſpirituale eſt, quod vendi non poteſt, vt etiam Pan. notauit.Et hoc magis declaratum eſt in Concil.Trid.ſeſſ.21.cap.1. vbi ſic dicitur: *Nihil pro collatione quorumcunque ordinum,nec pro literis*
D *dimiſſoriis,aut teſtimonialibus, nec alia quacũque de cauſa, etiam ſpõte oblatum Epiſcopi, & alij Ordinũ collatores,aut eorum miniſtri,quouis prætextu accipiant.*Nam per verba illa:*Quacunque de cauſa,*& illa, *aut eorum miniſtri,*quãcunque vocem,vel actionem miniſtrantium collationi ordinum comprehẽdit.Et conſonat c. *Sicut pro certo,*de Simonia.

Ca. Nullus Abbas. C. Sicut Epiſcopum

Panor. Conc. Trid.

De Notario verò ſolet dubitari, An Simoniam cõmittat legem illam tranſgrediendo. Multi enim cenſent,illum non fore Simoniacum,quia nihil ſpirituale confert, ſed temporalem operam, quæ de ſe poſſet pretio æſtimari; prohibetur autem vendi propter tollendam ſpeciem mali; vel quia erat turpe lucrum, cum Notarij habeant proprium ſui muneris ſtipen- 6. *De Notariis.*
E dium. Et confirmatur hæc ſententia, quia Conc.Tri. ſeſſ.21.c.1. limitauit illam prohibitionem, permittẽdo, vt Notarij decimam partem aurei pro literis accipere poſſint,cum tribus conditionibus, vna, vt ſolùm hoc liceat, vbi non viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi:alia, vt Notarius non habeat ſtipendium pro officio exercendo;tertia,vt nihil ex illo lucro ad Epiſcopum redundet,aliàs decernit Notarium teneri,gratis ſuas operas præſtare. *Conc.Trid.*

7. Sed priùs videndum eſt,an peccet,deinde quo genere peccati. Quoad 1. communis diſtinctio eſt, quòd ſi habet ſalarium pro officio ſuo, nõ poteſt aliquid accipere,ſi verò non habet,poteſt.Ita Panor.ibi, *Panor. Syluest.*

Syluest.

Silueſt.q.8.& alij refetēdi.Ratio prioris partis eſt,tū A quia eſt contra iuſtitiam vendere id quod ratione ſtipendij tenetur ex officio gratis facere;tum etiā quia ſaltem tunc procedunt Iura prædict.Ratio verò alterius partis eſt,quia Notarius nō tenetur gratis miniſtrare.Dices.Tenetur Epiſcopus ſalarium dare,& hoc videntur intendiſſe dicta Iura ad tollendos abuſus,

Gabr.

vnde Suppl.Gabr.4.d.25.q.2.art.3.dub.6.etiam in eo caſu negat, poſſe Notarium aliquid recipere.Sed nimis rigoroſum hoc eſt,& contra communem ſententiam.Dico ergo quòd licet Epiſcopus debeat dare ſtipendium,tamen ſi de facto non det,Notarius nō peccat, illud accipiendo ab eo,cui ſeruit.Deinde fortaſſe Epiſcopatus eſt tenuis,& Epiſcopus non poteſt commodum ſtipendium dare,& ita præſumendum eſt.Ac B denique in his multùm valet cōſuetudo,nec damnādi ſunt Epiſcopi, qui non cōſueuerunt ſalarium dare Notariis.Et ita videtur rem hāc declaraſſe Trid. loco nuper citato,permittens,vt Notarij decimam partem aurei pro literis accipiant, vbi nec ſalarium habent, nec eſt contraria conſuetudo.

8. Quādo Notarius ſit Simoniacus.

Ad alteram partē,quando gratis tenetur miniſtrare,& aliquid recipit,videtur certè contra iuſtitiā peccare,non verò Simoniam committere,propter rationem ſuprà factam. Nihilominùs dico,ſi intendat Notarius vendere ſuas operas,pretium earum accipiēdo Simoniam committere.Ita ſentit Silueſt.ſuprà,&Durand.4.d.25.q.3.& Sot.d.lib.9.q.6.a.1.Ratio eſt,quia illa actio, licet temporalis videatur, eſt annexa ſpirituali muneri quaſi conſequēter,ſcilicet ordini ſuſce- C pto,cui teſtimonium illud debetur, vt cōmode exerceri poſſit. Vnde ab illo etiam habet totam æſtimationē ſuam,teſtimonium enim illud pro nihilo æſtimaretur,niſi ordo ipſe,qui per illud probandus eſt,in ſua æſtimatione haberetur,vnde ſicut ordo nō debet pretio æſtimari,ita nec literæ teſtimoniales.Quando ergo Cōcilium permittit aliquid recipi cum illis cōditionibus , intelligit per modum ſtipendij, non per modum pretij Vnde vlteriùs addo, quòd ſi Notarius aliquid recipiat contra prædictam prohibitionem, licet dicat,ſe non accipere vt pretium,ſed vt ſtipēdiū, non ſolùm peccat contra iuſtitiam, ſed etiam contra Religionem,cuius intuitu illa prohibitio facta eſt,vt conſtat ex verbis Iurium , & ideò licet illa in rigore non ſit ex ſe, niſi præſumpta Simonia, ſuppoſita pro- D hibitione, valdè probabile eſt, eſſe Simoniam, vt in ſimilibus ſæpè dictum eſt.

Sylueſt. Durand. Sot.

9. Circa aliud munus Epiſcoporum exercendi iuriſdictionem tam voluntariam,quàm inuolūtariam, nihil inuenio ſpecialiter diſpoſitum Iure poſitiuo,quod peculiariter pertineat ad eos, qui miniſtrant,vel aliquo modo cooperantur Prælatis, vel iudicibus Eccleſiaſticis in his cauſis.Dubitari autem ſolet de Aduocato,& teſte in cauſa ſpirituali,An Simoniam cōmittant,vendendo operas ſuas.Sed de Aduocato certum eſt,poſſe vendere ſuum patrocinium,etiāſi cauſa ſpiritualis ſit.Quia hoc nec eſt Simonia ex natura rei nec eſt prohibitum Iure Eccleſiaſtico.Primum patet, quia officium Aduocati tantùm eſt, vel illuminare,& informare,vel factum aperiendo,vel ius oſtendendo, E & informando intellectum iudicis:hoc autem totum etiam in materia ſpirituali vēdibile eſt.Vel ſi ſit procurator ad eum ſpectabit,ſollicitare negotium,qui labor merè temporalis eſt,& quaſi per accidens,& antecedenter eſt annexus cauſæ ſpirituali.Secundum etiam patet,quia nullum eſt Ius Canonicū hoc prohibens;imò ſentētia Auguſtini,licere Aduocato,patrocinium ſuum vēdere,relata in c.*Non ſanè*,14.q.5. indifferenter de patrocinio in quacumque cauſa intelligitur. Et ita habet totius Eccleſiæ conſuetudo; nec de hoc eſt vlla controuerſia inter Auctores.

De Aduocato.

C.Non ſanè.

De teſtibus verò in cauſa ſpirituali communis ferè ſententia eſt , Simoniam committere , ſi pretium pro teſtimonio accipiunt. Ita tenet Richard.4. d.25. artic. 3.quæſt. 2. S. Anton. d. cap. 5.§. 17.notab. 1. Idem Panormitan.in cap.*Tua nos*, num. 6. de Simon. vbi cum Hoſtienſ. æquiparat teſtem iudici quoad hoc, quòd qui corrūpit illum pecunia in cauſa ſpirituali , eſt Simoniacus , propter quandam connexionem cum rebus ſpiritualibus.Addit verò,*vel quaſi Simoniacus*.Idem Felin.ibi,num.4.referens Gloſſ.in cap. *Vendentes*,1.quæſt.3. ver.*Iuſtitiam*,quæ de ſolo iudice loquitur. Tabiena verò nu.47. abſolutè ſequitur doctrinam Panor. Potéſtque ita ſuaderi , quia qui corrumpit iudicem in cauſa ſpirituali, dando ei pecuniam, eſt Simoniacus,vt ſuprà viſum eſt,ſed qui corrumpit teſtem , mediatè corrumpit iudicem quoad effectum , licet non quoad culpam , quia tenetur ſecundùm allegata, & probata iudicare, ergo. Confirmatur, quia qui daret interceſſori pecuniam, vt à iudice ſententiam obtineret,eſſet Simoniacus, ſed hoc idem facit, qui per pecuniam teſtem corrumpit,licet diuerſo modo,ergo.Eſt ergo hæc ſententia valdè probabilis , maximè quando per pecuniam corrumpitur teſtis in cauſa ſpirituali. 10. De teſtibus.

Richard. Anton. Panor. Hoſtienſ. Felin. Tabien.

Quando verò non corrumpitur , ſed ad veritatem dicendam inducitur ; quia non vult aliter teſtificari, non erit Simonia ex parte dantis , ſed redemptio vexationis,quam facit teſtis,negando teſtimonium ſuū, niſi detur ei pecunia. Et hoc eſt aliud exemplum , in quo licitum eſt,redimere vexationem propter Ius ad teſtimonium,licet nondum ſit quaſi poſſeſſum, quod exēplum admittit Vgol.Tab.1.c.53.§.1.n.2. Ex parte autem recipientis tunc eſt iniuſtitia iuxta doctrinam Aug.in d.c.*Non ſanè*,14.q.5.& D.Th.2.2.q.71. art.4. ad 3. quam omnes Theologi ſequuntur,& Iuriſperiti in cap.1.& cap.*Sicut nobis*,de Teſtibus.& Turr.in cap. *Qui rectè*,11.q.3. An verò committat etiam Simoniā pecuniam recipiendo in cauſa ſpirituali , dicendum videtur,ſi directè accipiat illam vt pretiū, & ad promouendam cauſam ſpiritualem, tunc Simoniam cōmittere,quia eſt clara connexio,& æſtimatio ſumitur à re ſpirituali;ſi autem recipiat vt ſtipendium , vel etiam vt pretium ſui laboris,non apparere Simoniam, quia nec ex natura rei talis eſt,neque in hoc inuenitur ſpecialis prohibitio.Imò poteſt excuſari ab iniuſtitia, ſi non pro veritate dicenda, nec vt faueat vni parti,ſed præciſè pro labore,vel alio incommodo cōpenſando mercedem accipiat. 11.

Vgol. Tabien. C. Nō ſanè. D.Thom. Turrec.

Tandem circa miniſtros,qui intercedunt in collationibus beneficiorum eadem quæri poſſunt , quæ in collationibus ordinum , & cum proportione eſt reſpondendum : Aduertendo ſolùm de Notariis , & ſimilibus non inueniri ſpecialem prohibitionem in collationibus beneficiorum.Et ideò in illis ſolùm cauendum eſt,ne talia miniſteria cariùs vendant ratione ſpiritualis materiæ , circa quam verſantur, quia ſi hoc obſeruent, non erunt Simoniaci,poterunt autem eſſe iniuſti , ſi ratione muneris , vel ſalarij teneantur gratis literas dare,vel ſi excedant ſtatuta,vel conſuetudinem,vel alias extorſiones faciant. 12. Officiales.

Maximè verò in his dubitari ſolet, an ſit Simonia, dare pecuniam familiaribus, vel priuatis amicis Prælatorum,vt ab eis beneficium danti obtineāt,& idem cum proportione eſt,ſi detur ad obtinendam diſpenſationem, vel aliam ſimilem gratiam , vel iuſtitiam. Videri enim poteſt, nullam in hoc committit Simoniam,nam ſupponimus,interceſſorem illum nihil daturum eſſe Prælato, ſed ſolam gratiam , & amicitiam ab illo poſtulaturum , faciendam non ſibi , ſed alteri gratia ſui. Tunc enim Epiſcopus concedens beneficium, vel gratiam, non eſt Simoniacus , vt ex ſuprà dictis 13. Interceſſores.

dictis conſtat: ergo nec interceſſor, illam poſtulando nec vendendo illam poſtulationem, ſeu interceſſionem, committit Simoniam; quia vendit laborem ſuum, vel actionem, & fauorem humanum pretio æſtimabilem; ergo nec qui dat pecuniam, committit Simoniam, quia licet intendat per illam viam conſequi beneficium, non tamen emendo illud, ſed gratis obtinendo, emendo autem aliquid temporale, quod poteſt conducere valde remotè, & non per modum pretij ipſius beneficij, ſed ſolùm per modum amicitiæ, & beneuolentiæ. Sicut poteſt quis pecunia emere aliquid, quod donet Epiſcopo, vel ſuis ſumptibus illi ſeruire ſpe beneficij, non tamen cum intentione pretij, vel obligationis, ſed ſolùm vt eum beneuolum ſibi reddat: ita ergo emit interceſſionem alterius, qua illi ſibi beneuolum reddat, non eſt ergo hæc Simonia.

14. *D. Bonau.* Nihilominùs communiter Doctores hanc negotiationem vt Simoniacam damnãt. In hoc enim ſenſu videtur dixiſſe Bonauẽt. in 4.d.25. circa liter. dub. vlt. Simoniam committi, *Dando collateralibus, licet non detur Epiſcopo.* Quod magis explicauit Maior. q.3. ad 2. Supplem. Gabr. q.2. art.3. dub.4. circa finem, Arm. lib.10. de Quæſt. Arm. c.18. Syluest. ver. *Simonia,* q.6. Tab. n.8. Angel. *Simonia,* 3 num.25. & reliqui Summiſtæ. Latiùs quam cæteri Nauar. d.c 23. num.106. verb. *Ad quintam,* vbi refert Innoc. Anton. Panorm. & Felin. in c. *Tuam,* de Ætat. & qualit. & in c. *Tanta,* de Simon. Idem Nauar. in Comment. de Datis, & promiſ. not.32. n.45. & conſ.56. & 57. de Simon Sot. d. lib.9. q.7. art.3. Et ſumi poteſt hæc ſententia ex D.Tho. d. q.100. art.2. ad 5. vbi docet antea Ius acquiſitum in beneficium, Simoniam eſſe, per pecuniam ſternere viam ad illud obtinendum, tollendo impedimenta. Ergo à fortiori directè procurando, & influendo. Poteſt autem hæc reſolutio intelligi vel de Iure diuino, vel de Iure poſitiuo, & vtroque modo videtur affirmari à dictis Auctoribus, & meritò.

Mai. Gabr. Syluest. Tabien. Angel. Nauarr. Sot. D.Thom.

15. *Probatur interceſſores pretium nõ poſſe accipere abſq; Simon.* Probatur ergo 1. ratione, quam indicat Innocent. quia perinde eſt per pecuniã beneficium immediatè à collatore obtinere, vel medio interceſſore; quia vtroque modo per pecuniam obtineo, & conſequenter emo beneficium. Et declaratur, nã quando in effectu datur beneficium, nõ à ſolo collatore, ſed ab interceſſore etiam quodammodo datur, quia cauſa inducens eſt vera cauſa moralis, ergo ſaltem emitur collatio, vt maneat moraliter ab interceſſore. Secundò argumentatur Sot. quia non ſolùm dare, ſed etiam recipere beneficium pro pecunia Simoniacum eſt, ſed licet tunc prælatus non conferat beneficium pro pecunia, alter pro pecunia recipit: ergo eſt Simoniacus. Hæc verò ratio ſupponit præcedentem, quia nemo recipit pro pecunia, niſi aliquis det pro pecunia, ſaltẽ in Simonia reali, & completa, qualis hęc eſt: ideò ergo iſte recipit pro pecunia, quia ex parte dantis conſideratur etiam interceſſor, qui per pecuniam ſuo modo dat. Tertiò ex Nauar. 2. loco ſuprà cit. Quia hæc interceſſio virtualiter eſt quidquiam ſpirituale, quia non emitur niſi vt virtute cõtinens collationem beneficij, nec alia ratione in æſtimatione haberetur. Et declaratur tandem, quia ſiquis interceſſori promittat decem pro precibus, non ſimpliciter, & abſolutè, ſed ſub conditione, ſi fuerint efficaces, id eſt, ſi cum effectu obtinuerint diſpenſationem, aut beneficium, tunc clariſſima eſt Simonia, vt omnes fatentur, & ſpecialius declarauit Supplem. Gabr. quia euidenter tunc emuntur preces, vt habentes effectum ſpiritualem, & non aliter; atque adeò ratione illius, & ipſe principaliùs; Ergo idem eſt, ſi emantur vt ſufficientes ad obtinendum eundem effectum, quia ſimilem connexionem habent, licet non omninò eandem.

16. *Cap. Statuimus.* Denique ex Iure Canonico probari poteſt hæc ſententia ex cap. *Statuimus.* 1.1.q.1. Vbi Nicolaus Papa numerat tres ſpecies Simoniacè ordinatorum, & vna eſt, quando *Simoniaci à non Simoniacis, Simoniacè ordinantur.* Qui modus Simoniæ tunc videtur cõmitti, quando ordinanti nihil datur, ſed mediatoribus, vt Turrecrem. ibi, & alij notarunt. Item quoad Simoniã ab ordine apertè probatur ex cap. *Præſentium.* 1. quæſt. 5. vbi Vrbanus Papa agnoſcit Simoniam commiſſam per pecuniam, *non Epiſcopo, ſed cuidam principum eius datam.* Per quæ Iura magis videtur declarari naturale Ius, quàm nouum ſtatui, quando verò illud eſſet obſcurius, de Eccleſiaſtico Iure dubitari non poteſt. Et confirmari poteſt congruentia, ex neceſſitate talis prohibitionis; quia per hunc modum emendi ordines, aut beneficia, maxima mala Eccleſiæ proueniũt: nam promouentur indigni, ſi pecuniis abundent, & digni relinquntur; & ita non minùs fiunt venialia beneficia, & alia ſimilia, quam ſi ab ipſis Prælatis emerentur. Præſertim quia interdum tantum valent apud Patronos hi rogatores, vt moraliter perinde ſit, ab eis emere, quòd ab eorum Patronis. Ratio autem dubitandi, ex dictis ſoluta relinquitur.

Turrecr. Cap. Præſentium.

17. *Aduertendum.* Aduertunt autem omnes, quòd ſi familiaris interceſſionem non interponeret, ſed tantùm aperiret ianuam, aut facilem aditum tribueret, vt ipſe orator poſſet petere à Prælato, licet de hac cauſa daretur pecunia, non committeretur Simonia, quidquid ſit de turpi lucro, vel iniuſtitia ex parte accipientis, quam interdum committere poſſet, ſi nimium vexaret; ſecùs ſi oblatam acciperet, vel ſi aliquid faceret vltra id, quod teneretur. Ita ferè Adrian. ſuprà, & Palud. q.5. Addit etiam Nauar. d.n. 106. non eſſe Simoniam, ſi aliquid detur pro labore ſuſcepto, eundo, & redeundo ad collatorem, vel in recompenſationem alicuius damni, quod ea de cauſa patitur, aut alterius lucri quod admittit. Quod in rigore verum eſt, quia hæc accidentalia etiam in ſpiritualibus actionibus compenſari poſſunt, ſed cauendum eſt, ne ſub hoc colore aliquid accipiatur vltra æſtimationẽ talis valoris, vel damni ſecundum ſe ſpectati; aliàs Simonia non euitabitur. Addit denique Adrianus, ſi mediator ille ſolum aſſumat curam informandi Prælatum de meritis talis perſonæ, licet pro illo labore pecuniam accipiat, non fore Simoniacum. Quod mihi videtur ſpeculatiuè verum, practicè autem periculoſum, niſi magna cautela, & recta intentione fiat. Ratio prioris partis eſt, quia ille non ſe gerit vt interceſſor propriè, ſed vt Aduocatus docens, & inſtruens iudicem de meritis cauſæ, ſeu partis ſuæ in tali cauſa, ita ergo poteſt mediator informare electorem, vel collatorem de partibus, & dignitate talis perſonæ, quod officium merè temporale eſt, & dignum mercede. Eritque ſecurius, ſi per modum ſtipendij potiùs, quàm pretij accipiat. Periculum verò eſt quia mediator iſte ſæpe excedit officium informantis, & aſſumit officium exhortantis, & inducentis pluſquàm obiectum ipſum per ſe poſſet inclinare; tunc autem iam exercebit officium interceſſoris, & incidet in Simoniam, ratione iam dicta. Debet ergo & in actione ſeruare modum, vt puram informationem tribuat ſine laudatione, & exaggeratione; & in intentione, vt non intendat per ſe inducere, ſed tantùm tollere ignorantiam obiecti, vt ipſum per ſe moueat, quod iuſtum eſt.

Adrian. Palud. Nauar.

Secundum aduertendum.

CAPVT LIV.

Vtrùm omnes homines cuiuſcunque ſtatus, & conditionis, etiam infimæ, poſſint vitium Simoniæ committere?

1. IN hoc capite nulla ferè occurrit difficultas alicuius momenti, ſed ad complementum materiæ illud propono; & vt ſummatim colligamus modos omnes, quibus à ſingulis hominibus vitium hoc committi poſſit. Suppono autem, dupliciter hoc vitium committi, ſcilicet, dando ſpiritualia pro temporalibus; vel dando temporalia ad recipendium ſpiritualia: & ordinariè qui priori modo peccat, dicitur vendere ſpiritualia, poſteriori autem modo emere.

2. 1. Cōcluſio circa Clericos.

Dico ergo ptimo. Clerici omnes, in quocunque gradu ſint à Sacerdotio vſque ad primam tonſuram (nam de Pontificibus iam diximus) committere poſſunt Simoniam, obtinendo Simoniacè, ſeu emendo ſpiritualia, & miniſtrando illa, ſeu vendendo. Loquor formaliter de Clericis, vt Clerici ſunt, quia ſi materialiter ſpectentut tales perſonæ, illis erunt communia omnia, quæ de Laicis dicemus. Et hoc modo intellecta aſſertio, non ſatis probatur ex infinitis Iuribus, in quibus Clerici omnium graduū vt Simoniaci puniuntur, vt patet ex titulo de Simonia extra, & in Extrauagantibus. Probabitur autem ex illis, adiuncta ratione. Quoad priorem quidem partem, quia Clerici, vt Clerici ſunt, multa ſpiritualia recipiunt; quæ ad Laicos non ſpectant, vnde ſi illa emant, proprium Clericorum peccatum committunt. Et in primis hoc apparet in ipſis ordinibus recipiendis: nam etiam de recipiente primam tonſuram per pecuniam certum eſt committere Simoniam, vt ſupra eſt oſtēſum. Dubitari autem poteſt, an tale peccatum potiùs ſit laici, quàm clerici, quia ille, quia Simoniacè tonſuratur, prius eſt Simoniacus, quàm clericus. Sed non eſt curandum de modo loquendi, ſatis enim eſt, quòd ille in eodem inſtanti, in quo cōſummat ſuum peccatum, eſt clericus, vt pœnam propriam clericorū incurrat: nam ad hoc ſufficit, quod peccatum illud dicatur eſſe in clerico, vt clericus eſt. Deinde, poſſunt clerici peccare, emendo ſibi beneficia, quia per ſe ſunt capaces eorum, idémque eſt de eccleſiaſticis officiis, & omnia, quæ ad hæc obtinenda ordinantur, vt electiones, præſentationes, &c. vt ex ſuprà dictis ſatis conſtat. Dico autem, *emendo ſibi*, quia emendo aliis beneficia, etiam laici poſſunt Simoniam committere, vt per ſe etiam eſt clarum, tamen emendo ſibi, ſeu recipiendo beneficia per pretium, clerici propriè peccant, vt clerici ſunt. Altera verò pars de Simonia, quæ in miniſtrando committitur, petenda eſt ex ſuprà dictis de functionibus clericorum; nam ſecundum illas eſt hic modus committendi Simoniam proprius clericorum. Quod ſi quis obiiciat, clericum ſolius primæ tonſuræ non poſſe hoc modo delinquere. Reſpondeo, licet non poſſit quoad functiones poteſtatis ordinis, poſſe quoad functiones poteſtatis iuriſdictionis ſpiritualis, cuius ipſe capax eſt, & non laicus. Item, poteſt etiam vendere beneficia, quorum eſt capax, & nō laicus, quamuis hoc peccatum ſuo modo committi poſſit etiam à laicis, vt ſtatim dicemus.

3. 2. Cōcluſio circa Religioſos.

Dico 2. Religioſi, vt Religioſi ſunt, propriis, & peculiaribus modis poſſunt in hoc crimen Simoniæ incidere. Declaratur breuiter; nam Religioſus tribus modis conſiderari poteſt, vt homo, vt Clericus, & vt Religioſus. Secundum primum reſpectū poteſt hoc vitium committere eo modo, quo alij quicunque fideles, de quibus ſtatim dicemus, quia in omni ſpirituali materia, in qua poſſunt alij prauè negotiari, poſſunt etiam religioſi, quantum ad factum attinet, licet in aliquibus materiis pauciores occaſiones habeant, vt conſtat. Secundo autem modo ſpectati Religioſi, poſſunt peccare eo modo, quo alij Clerici, ſeruata proportione. Nam quoad functiones ordinis, eadem eſt omninò ratio, vnde nec vendere poſſunt confeſſiones, nec emere licentiam, vel poteſtatem illas au- A diendi, nec approbationem Epiſcopi, nec præſentationē ſui Prælati, vel ſimilia, quæ & ſpiritualia ſunt, & ad ſpiritualia ordinantur. Idem eſt omninò de Concione, de ſepultura, ſeu funere, & ſimilibus. Item de poteſtate iuriſdictionis ſpiritualis: & de beneficiis, eo modo, quo religioſus capax eſſe poteſt beneficij regularis, aut vicatiæ, nam in omnibus his eſt eadem ratio de Religioſo Clerico, ac de non religioſo. Cū proportione verò idē eſt quoad officia Ordinis, quatenus vel iuriſdictionē ſpiritualem habēt, vt Prælationes, Abbatiæ, Prioratus, de quibus interdum fit in Iure expreſſa mētio, vt in c. *Nō ſatis* & c. *Mendacio*, de Simon. & in c.2. §. *Prioratus*, de Statu Monach. & in c. *Quàm pio*, 1.q.2. Vel etiam quatenus aliquo modo B Eccleſiaſtica ſunt, vt Sacriſtæ, Procuratoris ordinis, & de ſimilibus: nam in his etiam procedit prohibitio. c. *Saluator*. 2.p.3. cum generalis ſit. Itaque quoad has materias nulla eſt ſpecialis cōſideratio de Religioſis.

Cap. Non ſatis. Cap. Mandato. Cap. Quam pio.

4. Ipſe Religionis ingreſſus quādo ſit Simoniacus.

Solùm ergo in his, quæ ſpectant ad profeſſionem religioſam, vel habitus ſuſceptionem, quatenus hæc vendi, vel emi Simoniacè poſſunt, poteſt dici hoc peccatum pertinere ſpecialiter ad religioſos, vt religioſi ſunt, vel fiunt, hoc enim vltimum addere oportet propter eos, qui emunt ingreſſum religioſum, priuſquam Religioſi ſint, de quibus eodē modo proportionali loquēdum eſt, ſicut ſuprà diximus de Clerico emente primam tonſuram. Poſſunt ergo in hoc peccare Religioſi, vel dando, vel recipiendo id, quod C ſpirituale eſt, pro tēporali pretio. Dando propriè peccāt, qui pro pretio religioſum recipiunt, nā licet perſonam recipiant, conferunt habitū, vel profeſſionem. Et hoc modo peccāt omnes, qui aliquo modo ad profeſſionem talem dandam concurrunt, ſiue ſuffragium dando pro pecunia, ſiue ad profeſſionē admittendo. Quoniam autem hic modus peccati ſolet committi à Capitulo, quæri poteſt, quomodo à ſingulis de Capitulo participetur, ſed de hoc dicam in aſſertione ſequenti. Religioſus autem, qui religionem ſuſcipit, Simoniam committit, recipiendo, nam licet ipſe ſe ipſum det, & tradat religioni, tamē ipſe ſolus eſt, qui ſpiritualia recipit, ſcilicet ſtatum, & profeſſionem religioſam, nihilominùs ramē vtraque pars poteſt D peccare vendendo, & emendo ſpirituale, interdum enim conuentus vendit ingrediendi ſtatū ipſum, & profeſſionem, & ipſe emit, dando, vel permittendo temporalia, vt recipiatur. Aliquando verò è cōtrario religio emit & recipiendus vendit, quia pretium aliquod, vel munus, aut promiſſionem eius recipit, vt religioſus fiat. Et tunc videri poteſt non cōmitti Simonia, quia religioſi dantes nō emunt ſpirituale aliquid, ſed perſonam illam, quæ ſecundum ſe pretio æſtimabilis, & ſolū antecedenter eſt annexa, vel annectenda rei ſpirituali, ſcilicet profeſſioni, vnde illam emere non videtur Simoniacū, ſicut qui emit calicem, vt illū conſecret, Simoniam non committit. Vnde nec recipiens pecuniam, vt fiat Monachus videbitur Simoniā E committere, quia non vendit aliquam rem ſpiritualē, ſed potiùs illam acquirit, nō ſolùm gratis, ſed etiam pretio ſibi dato pro perſona ſua. Sed nihilominùs certū eſt ex vtraque parte committi illo modo Simoniam, vt expreſsè habetur in d.c. *Quàm pio*. Et ratio eſt, quia ſolum emitur perſona, vt de ſe faciat ſpiritualem ſui traditionem, & vt conſentiat in ſpirituale vinculum cum religione, quæ ſpiritualia ſunt, & ideò tā ex parte ingredientis Simonia eſt vendere hanc traditionem, & conſenſum, quàm ex parte religionis illam emere. Sed de hoc genere peccati, quando, & quomodo committatur, vel excuſetur, ſupra ſatis dictum eſt; de pœnis autem propriis eius infrà dicemus.

5. 3. Cōcluſio circa Laicos.

Dico tertiò. Etiam homines Laici, & in vniuerſum omnes homines, etiam infideles poſſunt Simoniam commit

committere. Hoc non indiget ſpeciali probatione, A ſed declaratione. Vnuſquiſque enim, quatenus capax eſt recipiendi ſpiritualia ab aliis hominibus, vel illa eis tradendi, eatenus eſſe poteſt capax Simoniæ, quia libertatem habet ad vtrumq; faciendum pro pretio, & non gratis: loquimur enim de adultis, & ſeclufis impedimentis, & ita res eſt per ſe nota. Poſſunt autem Laici dare ſpiritualia aliquo modo, vt Baptiſmum ſine ſolemnitate; præſentationem ad beneficium, ſi ſit patronus. Notarius etiam Laicus poteſt dare ſpiritualibus annexa, vt antea vidimus. Sic ergo poſſunt committere Simoniam, dando, & vendendo aliqua ſpiritualia. Poſſunt etiam illam committere, vendendo ſua bona opera, quatenus ſpiritualia ſunt, & vim habent impetrandi, vel ſatisfaciendi, vt ſuprà declaratum eſt. Item vendendo res ſacras cariùs ratione ſpiritualitatis, vt conſtat. Denique recipiendo ſpiritualia pro pretio, frequentiùs poſſunt hoc delictum B committere, vt ex hactenus tractatis manifeſtum eſt. Omnes ergo fideles Laici, cuiuſcunque conditionis ſint, in hoc vitium cadere poſſunt, atque ita ſupponitur clarè in d. Etrauag. 2. de Simon. & in tit. de Simon. & 1. quæſt. 1. 2. & 3. per multa capita. *Extrauag.*

6. Ad hunc etiam modum committendi Simoniam Laicis communem ſpectat, vendere cooperationem ad functiones ſpirituales, vt tales ſunt, ſicut de priuato miniſtro ſacrificij Miſſæ. cap. 13. dictum eſt. Et ſimile quid notat Vgolin. Tab. 1. cap. 37. §. 4. de Patronis, qui in ſolenni adminiſtratione Baptiſmi, & in Confirmatione interueniunt, & aliquam cooperationem habent; dicens, Simoniam eſſe, pro exercendo illo munere pretium dare, vel accipere: quod mihi C valdè veriſimile videtur, quia munus illud aliquo modo ſpirituale eſt, vt colligi poteſt ex obligatione inſtruendi ſuſceptos in rudimentis fidei, quæ ex illo naſcitur per ſe loquendo, & quantum eſt ex vi muneris, vt ex dictis in 3. tom. circa illa Sacramenta ſuppono. Item ex effectu cognationis ſpiritualis, quæ in quodam vinculo ſpirituali fundatur. Nec refert, quòd hæc ſint per Eccleſiam inſtituta; nam ſuppoſita inſtitutione ſpiritualia ſunt, quod ad Simoniam ſufficit. *Vgoli.*

7. Alio etiam modo poſſunt Laici omnes committere Simoniam omnibus hominibus communi, & in qualibet materia etiam aliena (vt ſic dicam) ab eorum D ſtatu, ſcilicet, cooperando aliorum peccatis, vel conſentiendo, aut non reſiſtendo, quando poſſunt, & tenentur; hic enim peccandi modus ſicut in aliis vitiis locum habet, ita & in hoc. Vnde Hormiſda Papa in epiſt. 1. ad Epiſcopos Hiſpaniæ. cap. 2. damnans ordinationes pretio factas, inquit: *Niſi ille ſe à culpa æſtimet alienum, qui, & ſi ipſe quidem à redemptione liber, initiauerit benedictione myſtica Sacerdotem, tamen ad alterius redempti voluntatem, vel ſponte in hoc, vel neceſſitate conſenſerit. Quid prodeſt illi, ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti?* Hic ergo modus peccandi licet maximè locum habeat in Clericis, Laicis etiam communis eſt; nam eadem ratio illis locum habet. E Sic ergo peccare poteſt Laicus conſulendo Clerico emptionem beneficij, vel vendendo interceſſionem ad beneficium conſequendum; nam tunc eſt cooperator ad Simoniacam obtentionem. Item ſciens quis ab alio dari pecuniam, vt ſibi tribuatur Ius patronatus, & tacitè, vel expreſsè conſentiens, Simoniam committere cenſetur, argum. cap. *Matthæus*, & cap. *Sicut tuis*, de Simon. Nam in his, & ſimilibus eadem eſt ratio de Clericis, & Laicis, ſi ex parte concurſus, & cooperationis idem moralis influxus intercedat, ſiue fiat conſulendo, ſiue mandando, ſiue ratum habendo iam factum ſuo nomine, iuxta c. *Sicut tuis*, vbi Panor. & alij de Simon. & iuxta cap. pen. vbi Gloſſa, & Doctores extra de Electione. *Hormiſ. Papa.* *Cap. Matth.* *Cap. Sicut tuis.* *Panor.*

Tandem hinc intelligitur, quod in vltima parte aſſertionis dixi, etiam in infidelibus poſſe hoc vitium reperiri, non enim agimus de modo, quo ipſi in propria materia, vel ex conſcientia erronea poſſunt Simoniam quandammodo participare, de hoc enim ſatis in ſuperioribus dictum eſt, ſed de modo, quo in vera, & ſpirituali materia, quæ ſolùm intra Eccleſiam reperitur, propriam Simoniam poſſunt committere. Nam etiam hoc modo poſſunt delinquere, non tamen inter ſe, ſed cum fidelibus contrahendo, vel eorum peccatis communicando. Sic poſſet gentilis peccare emendo Baptiſmum, quamquam ſi emere ſibi, peccatum illud vt conſummatum, iam eſſet Simonia hominis Chriſtiani, poſſet tamen emere non ſibi, ſed filio, ſic etiam Princeps infidelis (v.g. nunc in Iappone) poſſet emere Epiſcopatum pro amico fideli, veramq; committeret Simoniam, per ſe loquendo, licet poſſet per ignorantiam excuſari. In hoc autem genere peccati nihil eſt, quòd immoretur, quia de his, qui foris ſunt, nihil ad nos. Et hac ratione ordinariæ pœnæ Eccleſiaſticæ ad eos non pertinent, ipſa antè facta, quatenus circa res Eccleſiæ verſantur, poſſunt ab Eccleſia prohiberi, & irritari iuxta materiæ capacitatem, & ita fit de facto, vt videbimus. Et ſi tales infideles eſſent Eccleſiæ ſubiecti temporaliter, poſſent ratione talis delicti puniri, imò & in non ſubditis poſſet puniri talis iniuria facta Eccleſiæ, & ſacris rebus, ſi commodè, & ſine maiori perturbatione Eccleſiæ fieri poſſet. 8. *Circa infideles.*

Dico vlt. Non ſolùm ſingulæ perſonæ, ſed etiam Capitula, ſeu Collegia, quæ perſonæ mixtæ dicuntur, ſeu myſtica corpora, poſſunt Simoniam committere. Res eſt clara, quia talis communitas delinquere poteſt, vnde & cenſuræ capax eſt, vt alibi diximus; ergo etiam delinquere poteſt in Simonia, quia & poteſt vendere, & emere, vt eſt per ſe notum, & poteſt habere materiam ſpiritualem, circa quam hos contractus prauè exerceat; nam poteſt iuriſdictionem ſpiritualem exercere, & Ius præſentandi ad beneficia habere, & beneficia dare, vel recipere, eligere, & ſimilia, quæ communia ſunt Capitulis ſecularium Clericorum, & Regularium. Conuentus autem regulares tam virorum, quàm mulierum peculiariter peccare poſſunt in receptione Simoniaca ad religionem, vt paulò anteà dictum eſt. Et ideò ipſa Capitula regularia ſpeciali pœna pro tali crimine puniuntur in Extrauag. 1. de Simonia, vt in ſequentibus videbimus. Tunc autem cenſentur Capitulum vt Capitulum, hoc vitio delinquere, quando & actio illa, quæ Simoniacè fit, à ſolo Capitulo exerceri poteſt, & pretium pro illa à toto Capitulo, vt tale eſt, acceptatur. Quia niſi ita pactio fiat, licet fortè multi, vel omnes de Capitulo per ſe, ac ſigillatim ſuffragium ſuum vendant, non delinquit Capitulum: tunc autem cenſetur Capitulum, vt Capitulum; rem peragere, ac delictum committere, quando, communicato conſilio, & conuocatis omnibus, ac conſueto modo congregatis, contractum, vel aliquid ſimile efficiunt, vt latè tractant Abbas, Felin. & alij in cap. *Dilectus*, 2. de Simon. Sylueſt. verb. *Excommunicatio*, 7. num. 47. Iul. Clar. lib. 5. §. vlt. q. 16. num. 8. 9. *Vltima concluſio de Capitulis, ſeu Collegiis.* *Abbas.* *Felin.* *Sylueſt.* *Iulius Clar.*

Dices: Capitulum, vt Capitulum, non eſt capax Simoniæ, niſi ratione ſingulorum, quia Simonia eſt ſtudioſa voluntas, & Capitulum non habet voluntatem, niſi quatenus ſinguli habent; ergo ſi ſinguli ſunt Simoniaci, Capitulũ eſt Simoniacum, & licet maior pars Capituli, vel Collegij conſentiant Simoniæ, qui reſiſtunt, non ſunt Simoniaci, licet non præualeant. 10. *Obiectio*

Reſpondeo, Capitulum non committere Simoniam, vel aliud delictum, niſi quatenus actio praua, voluntariè prouenit à capitulo per modum vnius, & licet totum Capitulum verè non habeat vnã voluntatem, *Reſpondetur.*

operetet tamen,vt per modum vnius concurrant,atq; adeò quòd ex multis voluntatibus vna moraliter fiat. Quando autem ſinguli per ſe conſentiunt, aut pecuniam recipiunt,non operantur per modum vnius voluntatis,& ideò non delinquit Capitulum,nec pœna in illud lata tunc comprehendit illud. Et ita ad argumentum reſpondetur,diſtinguendo antecedens. Capitulum non committit Simoniam,niſi ratione ſingulorum per ſe, & ſeparatim ſpectatorum, negatur antecedens,ratione ſingulorum,vt per commune conſilium inter ſe vnitorum,ſic conceditur antecedens.Et tũc negatur conſequentia,quoad priorẽ partem conſequentis, niſi cum proportione ſumatur. Circa 2. autem partem aduertendum eſt, aliud eſſe, loqui de peccato coram Deo,aut quoad quandam imputatio-

B nem in ordine ad pœnas Eccleſiaſticas. Priori modo verũ eſt, non eſſe Simoniacos ſingulos non conſentientes,ſed reſiſtentes,quoad poſſunt;quod nõ obſtat, quominùs totum delinquat ratione maioris partis.At verò poſteriori modo ſolent Innocentes participare delictum totius corporis,quoad pœnam propter coniunctionem cum illo.Quomodo autem hoc ſit applicandum ad pœnas Simoniæ,in ſequentibus dicemus.

CAPVT LV.

Pro quibus Simoniis nullæ pœnæ impoſitæ ſint.

1\. De effectibus Simon.

C QVamuis omnis Simonia in diuino iudicio puniatur; (de quo iudicio,& pœnis eius agere, ad hunc locum non ſpectat) non tamen omnes puniuntur Eccleſiaſtico Iure, cuius pœnas, quæ ſunt veluti effectus Simoniæ,nunc explicare aggredimur,& ideò in hoc capite excludemus priùs omnes modos committendi Simonias, quæ pœnis non ſubiiciuntur, vt expeditior ſit doctrina de cæteris pœnis,quæ pro aliquibus Simoniis latæ inueniuntur. Quoniam ergo Simoniæ diſtinctæ ſunt à nobis, & ex parte legis, & ex parte materiæ, & ex parte modi, ſeu imperfectionis actus, & ex parte pretij, ſeu permutationis, ideò de ſingulis dicendum eſt. Quia verò circa Simoniam contra Ius diuinum nulla eſt difficultas,ideò primum membrum cum aliis coniungemus, & de aliis tribus

De quibus pœnis ſit agendum.

D ſigillatim dicemus. Suppono autem ſermonem præcipuè eſſe de pœnis ipſo Iure latis;nam illæ ſunt,quæ ad forum conſcientiæ maximè pertinent, aliæ verò, quæ per ſententiam imponendæ ſunt,à Iuriſtis maximè conſiderantur. Et ideò de prioribus ex profeſſo loquemur, alias verò attingemus ſaltem vt ab aliis eas diſtinguamus.

2\. Primò ergò ex parte materiæ dubitari poteſt, An pro Simonia, in quacunque materia commiſſa aliqua pœna incurratur.In quo dubio certum eſt,nullo Iure antiquo,(ſcilicet, quod præceſſerit, ante Paulum ſecundum, qui ferè ad centum quiquaginta annos præfuit,) fuiſſe latam ipſo Iure pœnã aliquam contra omnes Simoniacos. Et omiſſa pro nunc Simonia in ordine, & beneficio, de cæteris certum hoc eſt,quia nec in tota cauſa prima Decreti,neque in tit.de Sim. talis pœna inuenitur. Pœna autem ipſo facto non in-

E curritur niſi vbi expreſſis,vel ſufficientibus verbis in lege ita declaratur, vt ſuppono ex dictis in materia de Cenſur.& de Legib. neq; in his admittendum eſt argumentum à ſimili per æquiualentiam, vel exceſſum delicti, quia in pœnalibus non habet locum ex-

C. Statutũ. Cap. Pœnæ.

tenſio iuxta vulgata Iura, c.*Statutum*, de elect. in 6.c. *Pœnæ* de Pœni.d.1.c.*Odia*, de Reg. iur.in 6.& in eiſdem locis allegatis tractatur. Et in ſpecie tradidit Gloſſ.in Clement.vnic.de Conſang.& affin.ver. *Eos.*

Cap Reperiuntur. Cap. Quidquid.

Pœnæ autem per ſententiam ferendæ, ſæpè imponuntur in Iure tam contra Clericos,quàm cõtra Laicos,vt videre licet in cap.*Reperiuntur*,& c.*Quidquid*, cum aliis 1.q 1.cap. *Sicut Simoniaca*,cap. *De hoc*, cap. *Veniens*,cum ſimilibus,de Simonia.

Cap. Sicut Simonia.

3\. Dubitatio circa hãc regulam poſitam.

Solùm video, dubitari poſſe circa hanc regulam, quia licet in Simonia occulta certa ſit, in publica videtur deficere,ſemper enim publicus Simoniacus, in quacumq; materia talis eſſet,eo ipſo fuit ſuſpenſus,& quoad ſe,& quoad alios,ita vt nec illi celebrare, nec aliis eius ſacris officiis intereſſe, vel cum illo communicare licuerit; ergo hæc pœna ſemper fuit ipſo Iure impoſita Clericis, ſaltem ſtante illa conditione de publicitate delicti. Aſſumptum patet ex verbis Vrbani II. & Gregorij VII. quæ refert Gratianus diſtinct.32.§. *Verum*,ibi. *Officium Simoniacorum*, &c. abſolutè enim dicit *Simoniacorum*, non determinando ad hanc, vel illam materiam. Intelligendum autem id eſſe de Simoniacis (quidquid ibi Gloſſ.dicat) verius eſt,vt Hugo, Turrecr. & alij expoſuerunt. Et conſtat, quia eodem modo eſt ibi ſermo de Concubinario,& Simoniaco.Ad hoc in primis dicitur,quòd licet illam ſententiam admittamus,quam tenet Turrecrem.in dict.cap.*Præter*,referens alios,nihilominùs illa non eſt pœna Simoniacorum propria, ſed eſt generalis quorundam enormium peccatorum publicorum. Deinde addimus, illam pœnam nec fuiſſe propriam ſuſpenſionem, vel irregularitatem, nec aliam ſimilem inhabilitatem Canonicam, nec etiam nunc incurri ipſo facto, donec ſententia iudicis intercedat,vt in quinto tomo diſput.31. ſect.4.à num.4. latè tractatum eſt. Igitur de illo antiquo tempore, hæc ſufficiunt.

Vrban. 2. Gregor 7. Gratian.

Hugo. Turrecr.

Reſpondetur dubitationi.

4\. An nunc Simoniæ pœnæ ipſo facto incurrantur.

At verò poſt Extrauagantem ſecundam de Simonia, inter communes, cenſent aliqui per Simoniam in quacunque materia conſummatam incurri pœnam aliquam ſaltem alicuius cenſuræ. Quod dupliciter ex illo textu colligi poteſt. Primò ex principio eius, in quo confirmantur,& innouantur omnes,& ſingulæ excommunicationis, ſuſpenſionis, priuationis, & interdicti ſententiæ, cenſuræ, & pœnæ à Summis Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latæ, & extenduntur ad omnes Simonicos, cuiuſcunquæ ſtatus, aut eminentiæ fuerint, tam publicos, quam occultos, & additur. *Quas ipſo facto eos incurrere volumus.* Hinc ergo concluditur ratio, quia pœnæ ferendæ pro delicto Simoniæ, latæ ſunt in Iure antiquo Pontificio in omni materia Simoniæ, ſed omnes illæ nunc incurrunt ipſo facto ex vi prædictæ Extrauagantis,vt ex vltimis verbis conſtat, ergò. Conſequentia cum minori patet: maior autem haberi poteſt ex multis Iuribus 1.quæſt.1. Nam in cap. *Erga* 110.1. q.1. de Simoniacis abſolutè dicitur, *Eos omninò damnamus, ac deponendos eſſe Apoſtolica auctoritate ſancimus.*Et in cap.*Quidquid* 101.Excommunicatio ferenda imponitur Clericis vendentibus Baptiſmum, Chriſmatis collationem, ſeu conſignationem, & promotionem Clericorum: ex Concil. Tolet. 11. & in c.*Nullus Epiſcopus*,de vendente communionem dicitur.*Deponatur*,ex 6.Synodo,& in cap.*Baptizandis* 99.dicit Gelaſ.Papa de his, qui Baptiſmum vendunt, *Certum habentes*,&c.*quòd periculum ſubituri proprij ſint honoris.*Et in cap.vlt.1. quæſt.3. Innocent. II. contra committentem Simoniam in beneficiis commiſſam; & in Sacramentis Chriſmatis, & ſancti olei, & in conſecrationibus,*honore* (inquit) *acquiſito careat, & emptor, atque venditor nota infamiæ percellantur.*Et aliæ ſimiles comminationes, vel ferendatum pœnarum impoſitiones in antiquo Iure inueniuntur. Omnes ergo illæ nunc ipſo facto propter Simoniam in quacunque materia incurruntur. Secundò de excommunicatione in particulari idem colligitur ex eadem Extrauag.§. *Statuentes*, ſic enim habet, *Vniuerſi, & ſinguli, qui quomodolibet dando, vel recipiendo,*

Cap. Erga. Cap. Quidquid. Conc Tolet. Cap. Nullus Epiſcopus. 6. Synod. Cap. Baptizandis. Gelaſ. Papa.

Simoniam comiſerint, aut quòd illa fiat, mediatores extiterint, ſeu procurauerint, ſententiam excõmunicationis incurrant. Et ſtatim Summo Pontifici reſeruatur. Propter quæ verba Sot. dicto lib.9. q.8. art.2. dicit, per omnem prorſus Simoniam incurri hanc Papalem excommunicationem, & magnam vim facit in verbo, *Quomodolibet*, propter quod, inquit, *Nullius prorſus Simoniaci conſcientiam pacare auderem, antequam Summũ Pontificem vel eius vicarium adierit.* Et pro hac ſententia citatur Redoan.4.p.cap.9. num.19. ſed oppoſitum docet, refertur etiam Paulus Burg. de Irregul. tit. de Simonia, num.92.

Sot. *Redoan.* *Paul. Burgenſ.*

5\. Vera ſententia negat in nulla Simonia incurri ipſo facto Simoniæ pœnas, exceptis tribus.

Nihilominùs vera, & ſecura ſententia eſt, pro nulla Simonia incurri pœnam ipſo Iure ex parte materiæ, niſi in tribus, ſcilicet ordine, beneficio Eccleſiaſtico, & ingreſſu Religionis. Hæc eſt communis ſententia eorum, qui poſt dictam Extrauag. ſcripſerunt, Angel. verb. *Simonia* 16. num.9. Syluest. quæſt. 19. Redoan. tranſcribens verba Angeli loco citato. Caietanus in Summa verb. *Excommunicatio* cap. 72. Tabien. num.72. Nauarrus dicto cap. 23. num. 111. verſ. *Sexto, & Septimo,* Graffis in deciſionibus, lib.2. cap.97. num.3. licet in n.2. videatur cum Sot. ſentire Armil. verb. *Excommunicatio*, in 59. & 60. excommunicatione, & verb. *Simonia*, num.56. idem Vgolin. Tabien.1. cap.12. & Tabien.5. cap.3. in princ. &, ſi attentè legatur, idem ſequitur Felin. in cap. *De Simoniacè*, de Simon. in fin. Et quidem quod ad exceptionem, ſeu affirmantem partem excluſiuè pertinet, res eſt certa, & patebit cap. ſeq. ſolùm aduerto, multos ex dictis auctoribus ſolùm excipere Simoniam in ordine, & beneficio, vt Angel. Syluester, & Nauar. alij verò, quod in vno loco omittunt, in alio addunt, vt Armil. Vgol. & Graffis. Vnde vel ingreſſum Religionis ſub beneficio comprehendunt, quia Religioſus ſpirituale officium, & ſuam præbendam lato modo habere dicitur; vel certè loquuntur ſpecialiter de extrauag. Pauli ſecundi, & aliam reſeruant in ſuum locum, vt Caiet. ſuprà aduertit, vel fortaſſe aliqui eorum indicant, quoad ingreſſum Religionis reuocatas eſſe pœnas, quod poſteà videbimus, nunc commodiùs, & ſecuriùs illa tria membra excipimus, quæ poſteà exponemus; declarando, quid ſub ſingulis comprehendatur.

Angel. Syluest. Rodoan. Caiet. Tabien. Nauar. Armil. Vgoli. *Felin.*

6\. Pars negans probatur.

Quoad partem autem negantem de omnibus aliis materiis Simoniæ, nõ aliter eam probamus, niſi quia ante dictam Extrauagantem nulla pœna ipſo facto incurrenda inuenitur, lata pro Simonia in vniuerſum in Iure communi; vt omnes ſupponunt, & conſtat ex allegatis textibus, ſed in illa Extrauag. lata non eſt, ergo nullibi. Vt hæc conſequentia ſit ſolida, oportet aduertere, plures alias referri Extrauagantes, vel conſtitutiones Pontificias: nam Angelus ſuprà, & Felinus referunt duas Martini V. Vna habetur in Concil. Conſtantienſi, ſeſſion.43. & incipit, *Martinus*, &c. *Multæ.* Sed illa tractat ſolùm de Simonia in ordine, beneficiis, & officiis Eccleſiaſticis, & ita nihil refert ad cauſam præſentem. Alia fuit ab eodem poſteà edita Mantuæ, & incipit, *Damnabilem,* & habebat clauſulam generalem ſimilem priori, quam ex Paulo II. retulimus, vt referunt, ipſam enim videre non potui, nec extat; & fuiſſe reuocatam ab eodem, refert Felin. ſuprà ex Antonino. Alia ſimiliter refertur ex Eugenio quarto incipiens: *Cùm deteſtabile.* Sed illa eſt eadem, quæ ſub nomine Pauli ſecundi legitur inter Extrauagantes communes, vt notat Redoan. & quædam additio ad Felinũ, & ita per aliquem errorem, vel æquiuocationem attribuitur Eugenio. Aliam etiam Extrauag. refert Felinus ex Vrbano 4. & poſteà videtur referre aliam (niſi error ſit in numero pr[illegible] [illegible]ſum literarum ordinem) ſed eſt tantùm vn[illegible] eſt

Extrauagantes variè recéſentur.

1\. Concil. Conſtantiæ.

2\.

3\.

1\. de Simon. inter communes, & non generaliter, ſed ſpecialiter loquitur de Simonia in ingreſſu Religionis commiſſa. Ergo quoad hanc partem nulla ratio habenda eſt Extrauagantium, quæ præceſſerunt ante illam Pauli II. Poſt illam verò, aliam conſtitutionem edidit Pius V. quæ incipit, *Cùm primum,* & eſt quinta inter eius conſtitutiones in Bullario; ſed in ea nihil habet, quod ad præſentem rem faciat, niſi quò præcipit, Extrauagantem Pauli II. inuiolabiter ſeruari; poſteà verò de Simonia in ordine, & beneficiis ſpecialiter loquitur.

Pius V.

7\. Supereſt ergo probanda minor rationis factæ, quæ probanda eſt, explicando dictam Extrauagantem quoad duo puncta tacta in fundamento contrariæ ſententiæ, quæ tractaui in 5. tom. diſput. 22 ſect. 5. à n. 22. Et de priori puncto dixi, non eſſe veriſimile ex vi illorum verborum. *Quas ipſo facto incurrere volumus*, nunc incurri ipſo facto omnes pœnas ante illam Extrauagantem in Iure antiquo impoſitaa, vt ferendas per ſententiam hominis. Quę interpretatio aliquibus difficilis videtur, quia iuxta illam videntur verba illa ſuperflua eſſe, & nullum habere effectum, nam ſi antiquæ pœnæ non magis nunc incurruntur de facto, quàm anteà, quid eſt, quod voluit Papa, cum dixit: *Volumus, eas incurrere ipſo facto?* aut quem effectum habuit illa voluntas. Non enim eſt inefficax, cum poteſtas Pontifici non deſit. Item Martinus V. in 2. Extrauag. ita confirmauit antiquas Simoniacorum excommuniationes, ſuſpenſiones, &c. vt voluerit, *eas incurrere ipſo facto omnem Simoniacum occultum vel manifeſtum, vbicunque Simoniam commiſerit.* Ita refert Angelus ſentiens, hac intentione fuiſſe illa verba addita, & in eodem ſenſu putat, ſimilia verba poſita eſſe in d. Extrauag. 2. ſeu, *Cum deteſtabile.* Et eodem modo loquuntur Syluest. & Redoan. Propter quod aliqui viri docti ſentiunt ex vi illorum verborum omnes pœnas antiquas Simoniacorum, quæ tantùm erant ferendæ, hodie eſſe latæ ſententiæ.

Martin. V. *Angel.* *Syluest. Redoan.*

8\. Sed hoc mihi incredibile eſt, & contra omnẽ vſum, & omnes Auctores, aliàs omnes Simoniaci in ordine eſſent nunc depoſiti ipſo facto, & omnes Simoniaci in beneficio eſſent priuati ipſo Iure omnib. beneficiis, & ſic de aliis, quæ incredibilia ſunt, & contra communem ſententiam Doctorum, etiam qui poſt illam Extrauagantem ſcripſerunt, vt ex allegatis patet, & ex dicendis ampliùs conſtabit. Vnde ſi verba illa cogerent, dicendum potiùs eſſet, non eſſe in illo rigore communi vſu recepta, aut ita intellecta, quod ſatis eſt, vt non habuerint ſuum effectum, vel quia conſuetudo illis derogauit, vel quia eſt optima legum interpres. Addo verò ex Felin. ſuprà, per illam Extrauagantem ſolùm eſſe factam ampliationem pœnarum ad Simoniacos occultos, nam immediatè præcedunt hæc verba: *Et eorum quemlibet tam manifeſtum, quàm occultum.* & ideò ſubiungitur: *Quas ipſo facto eos incurrere volumus.* Olim enim licet aliquæ pœnæ eſſent latę ipſo facto, non tamen niſi pro publicis Simoniacis, vt erat communior opinio. Voluit ergo Pontifex extenſionem facere ad occultos Simoniacos. Non ergo voluit, vt nunc eſſent cenſuræ, vel priuationes latæ ſententiæ omnes, quæ antea erant tantũ ferendæ, ſed voluit, vt quæ erant latæ ſententiæ pro ſolis publicis Simoniacis, nunc etiam ipſo facto comprehenderent occultos. Et idem ſenſus optimè quadrat ad verba Martini, qui etiam videtur aliam ampliationem feciſſe: nam quia aliquæ pœnæ latæ inueniebãtur contra committentes Romæ Simoniam, ille ampliauit eas ad omnia loco, ſed illa conſtitutio, vt diximus, reuocata eſt. Atque hic ſenſus confirmatur, quia eſt ſufficiens ad proprietatem verborum, & ſatis explicat effectum eorum, & eſt mitior; eſt ergo præferendus in

Felin.

in conſtitutione adeò rigoroſa,& pœnali.Et hic addi poſſunt conjecturæ,quas in citato loco adduxi.

9. Ad 2 punctum reſpondetur,verba illius § *Statuentes*, intelligenda eſſe iuxta ſubiectam materiam , & inde limitari , etiamſi formalem limitationem non contineant , quia principalis intentio Pontificis ibi fuit,punire hæc duo genera Simoniæ, in ordine, ſcilicet,& beneficio,vt patet ex clauſulis præcedentibus & ex ſequenti: in quo notandum eſt verbum *huiuſmodi*,bis in eo additum,ſcilicet,*& vt huiuſmodi labes contagio*,& infrà : *Quos Simoniam huiuſmodi commiſiſſe, vel procuraſſe*.Nam in his vltimis verbis euidens eſt,limitari Simoniam ad illam tantùm , quæ in ordine , & beneficio , quia non poteſt aliud ſignificare, & quia præceptum ibi poſitum de reuelandis Simoniacis, nunquam eſt de aliis intellectũ ; ergo in eodem ſenſu additur priori loco , cum dicitur : *vt huiuſmodi labes contagio , &c.* Ergò ſignum eſt etiam in præcedenti, eodem modo ſumi Simoniam , & eandem limitationem eſſe ſubintelligendam , etiamſi expreſsè addita non fuerit ; nam per verba prædicta refertur vitium, de quo immediatè ſermo præceſſerat. Quod etiam optimè confirmatur, (vt in allegato loco notaui) ex eodem Paulo II.in Extrauag.*Et ſi Dominici*,1.de Pœnit.& remiſ.vbi ſolam Simoniam in ordine,& beneficio ponit inter caſus peculiariter ſibi reſeruatos, quod poſteà etiam declarauit Sixtus IV. in alia Extrauag.*Et ſi Dominici*,eod.tit.Ergò ſignum eſt,excommunicationes reſeruatas latas à Paulo in d.Extrauag. 2. Solùm fuiſſe contra Simoniacos in illis materiis. Tandẽ expendere poſſumus, quod Pius V.in d.Conſtit. poſt illa verba.*Vt Simoniacæ prauitatis labes prorſus aboleatur,conſtitutiones omnes noſtrorum anteceſſorum cõtra Simoniacos editas,& præſertim Pauli II.inuiolabiliter obſeruari, mandamus*, immediatè ſubiungit : *Et delinquentes tam in Sacrorum ordinum , quàm in beneficiorum aſſecutione ſtatutis etiam inferius pœnis affici volumus.* In quibus verbis ſatis ſignificatur,intentionem Pontificum fuiſſe ſemper grauiùs has Simonias, quàm cæteras punire,propter maius detrimentum,quod in vniuerſali bono Eccleſiæ ex illis naſcitur.

Paulus 2. *Sixtus 4.* *Pius 5.* *Paulus 2.*

10. Circa ſecundum membrum de modo Simoniæ præcipuè conſideranda eſt diſtinctio in mentalem, conuentionalem,& realem, applicando illam ad illas tres materias ordinis , beneficij, & Religionis : nam, reliquæ omnes iam excluſæ ſunt. Supponendum deinde eſt , ſermonem eſſe de vera Simonia ; nam ficta ſicut Simonia non eſt,ita nec pœnis Simoniæ ſubiecta eſt,vt rectè dixit Caiet.q.2.de Simon.Nec Nauar. contradicit,licet ex alio principio,vt ſuprà viſum eſt. Præterea de mentali ſi ſit purè interna, ita vt nullum opus externum ſit ex illa ſubſecutum,certum eſt,non comprehendi ſub pœnis Eccleſiaſticis , imò nec eſſe capacem illarum, quia iuriſdictio humana, etiam Eccleſiaſtica non extenditur directè ad actus purè internos, vt nunc ſupponimus. Si verò mentalis Simonia in externum actum procedit , dando , vel recipiendo aliquid mente Simoniaca ſine vllo pacto tacito , vel expreſſo , licet valdè probabile ſit , poſſe tale factum per Eccleſiam puniri, de facto tamen non punitur,vt conſtat ex cap.vlt.de Simon.iuxta verum ſenſum eius infrà tractandum.

Circa tria quæ excipie bantur. *Caiet.* *Nauarr.* *De Simonia mentali par te interna.*

11. At verò de Simonia conuentionali puta , dubitari poteſt, an illa puniatur Eccleſiaſticis pœnis. Et ratio eſt, quia illa eſt ſufficiens materia pœnæ Eccleſiaſticæ, vt patet, quia eſt actus externus, & grauiſſimum peccatum Simoniæ,ergo de facto punitur per eas leges , quæ puniunt Simoniam circa talem , vel talem materiam Probatur conſequentia,quia verba legis in omni proprietate & rigore ſumpta , comprehendunt talem actionẽ, & perſonas illam committentes.Nam

De Simonia conuentionali.

A ſi lex punit Simoniam;ille contractus eſſentialiter,& perfectè Simonia eſt,nam contractus in conuentione ipſa eſſentialiter conſummatur , vt conſtat Inſtit. de Emption & vendit. in princi. vnde cum Simonia ſit emptio , & venditio , illa conuentio Simonia eſt : & conſequenter ſic contrahentes ſunt Simoniaci , ac ſubinde ſi lex puniat Simoniacos , illos etiam punit. Atque ita ſenſiſſe refertur Tancr.in Gloſſ.c. *Tua nos*, de Sim.verb. *Culpabiles*, à qua ipſa non diſſentit. Et hanc ſententiam ſequi videtur Redoan.4. p.c.9. n.2. & ſequentibus, ex quo multa argumenta pro illo depromi poſſunt ; vnde illam ſatis rationabilem appellauit Caiet.tom.2.Opuſc. tract.9.q.2. Et contrariam dicit,ſola auctorita fuiſſe introductam.

Tancred. *Redoan.* *Caiet.*

B Nihilominùs dicendum eſt , Simoniam purè conuentionalem non puniri pœnis Iuris ipſo facto ſatis cõtra Simoniacos, ac propterea per hanc Simoniam, conuentionalem non incurri cenſuras, inhabilitates, vel priuationes,ſi quæ ſunt ipſo Iure latæ contra Simoniacos.Hæc eſt cõmunis ſententia Theologorum, & Iuriſtarum , quos infrà in puncto controuerſo de Simonia reali referemus; nam hîc in re clara non eſt neceſſe. Videtúrque mihi non ſolùm fundata auctoritate ſcribentium,ſed etiam auctoritate Iuris, & ratione. Vtrumque oſtendo in hunc modum;quia Iura punientia Simoniam non vtuntur verbis ſignificantibus conuentiones Simoniacas ſolas , ſed dationes, vel receptiones ex talibus conuentionibus procedentes ; ſeu regulariter non vtuntur verbis indicantibus ſolùm Simoniæ vitium , ſed actionem Simoniacam; ergo ex vi talium Iurium non incurruntur pœnæ illorum per Simoniam merè conuentionalem. Antecedens declaratur optimè in Extrauag.2.de Simon.qui textus,vt videbimus,eſt præcipuus inter omnes , qui de pœnis Simoniacorum loquuntur. In illo ergo punitur Simonia in ordine hoc modo : *Qui Simoniacè ordinati fuerint,&c.*qui autem fecit conuentionem de recipienda ordinatione Simoniacè, quandiù non ordinatus eſt,non delinquit formaliter,& cõpletè cõtra illam legem.Simili modo punitur Simonia in beneficio,directè exprimẽdo actionẽ.*Per electionem,poſtulationem,confirmationẽ,&c.*Et infrà de vtraque. *Qui quomodolibet dando,vel recipiendo Simoniam cõmiſerint, &c.* Et ſimiliter in Extrauag.1.circa ingreſſum Religionis priùs prohibentur actiones exigendi,vel petendi aliquid pro ingreſſu, & ſubditur.*Sed eas potius cum omni pietate recipiat*, & poſteà , *qui ſecùs egerit* ; donec ergo intercedat receptio non gratuita, non fit formaliter, & completè contra illam legem.

12. *Non incurritur ipſo facto.* C *Extrau.1.* D *Extrau.1.*

Similiter loquuntur antiqua Iura 1.q.1.c.*Presbyter ſi per pecuniã Eccleſiam obtinuerit*,& c. *Quiſquis per pecuniam ordinatur*:& c.*Quos conſtitertt,&c.Sacram mercatos eſſe pretio dignitatem*.In c.autem *Reperiuntur*,cum dictum eſſet , multos velle mercari gratiam Spiritus S.ita ſtatim explicatur : *Dum vile pretium donant , vt Pontificalis ordinis ſublime culmen accipiãt*,& infrà:*Quicunque propter accipiendam Sacerdotij dignitatem*(vtique quam de facto habet)*quodlibet præmium fuerit detectus obtuliſſe*. Quod magis infrà declaratur , dum dicitur: *Ille,qui hunc ordinem munerum fuerit datione lucratus*,& cap.ſequent. *Si quis Epiſcopus per pecuniam ordinationẽ fecerit*,& infrà:*Aut promoueri per pecuniam, diſpenſatorem,aut defenſorem, &c.* & cap.100. *Nullus Epiſcopus, aut Presbyter, aut diaconus,qui ſacram diſpenſat communionem*,& infrà : *Siquis ab eo , qui Sacram communionem diſpenſat , aliquod pretium exegerit,&c.* Et multa in q. ſimilia ſunt in Decretis ſequent.& 1.q.2.per totam,& etiam 3. præſertim cap. 1. *Qui ſub munerum datione, vel acceptione Dei Eccleſias,vel earum ſibi beneficia vſurpant.*& cap. Saluator. *Qui eaſdem res ad propria lucra largitur,vel adipiſcitur*,& cap.*Ex multis.Hoc malum inualuiſſe*

13. *Cap. Presbyter.* *Cap. Quiſquis.* *Cap. Quos conſtituit.* *Cap. Reperiuntur.* E *C. Saluator.* *Cap. Ex multis.*

ualuiſſe cognouimus,vt nulli beneficium Eccleſiaſticum cōcederetur, niſi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet. Neque aliter loquuntur Iura Decretalium de Simonia.Licet enim interdum vtantur verbo vendendi, attentandi, vel ſimilibus; quando veniunt ad pœnas imponendas etiam per ſententiā,vtuntur his, vel ſimilibus verbis. *Tam ille,qui dederit,quàm ille, qui receperit,*c.*Nō ſatis.*vel,*ſi qui fuerint,quos in prædictis Eccleſiis publicum, ac notoriū ſit Simoniacè intraſſe,*vt dicitur in cap.*Inſinuatum.* Et in alio dicitur.*De Simouiaco ordinatis.* De Simon. Et ſimilia multa ſumi poſſunt ex aliis, ex quibus ſatis conſtat, Ius punire directè actiones ipſas Simoniacas, non puros contractus,per B quæ Iura explicanda ſunt alia, ſi aliis verbis loquantur.

Cap. Non ſatis. Ca.Inſinuatum.

14. Prima verò conſequentia probatur,quia pœna per legem impoſita non incurritur, donec actio mala eo modo, quo per legem exprimitur, & punitur, committatur, & compleatur,ſed actio prohibita,& pnnita per hæc Iura,non completur in ſola conuentione, ergo per illam ſolùm non incurruntur pœnæ Simoniacorum. Et hæc ipſa eſt ratio à priori concluſionis, quia leges pœnales ſunt ſtricti Iuris,& ideò in eis,vt pœna incurratur, non attenditur ſola culpa, vel malitia apud Deum, ſed etiam actio ipſa materialis peccati,quatenùs per verba legis ſignificatur,imò ſi verb. ſignificant actionem cum effectu conſummato, non intelligitur pœna incurri, donec effectus ſubſequatur;ergo etiam in præſenti materia leges pœnales ita C interpretandæ ſunt, nam eſt eadem ratio. Oſtenſum eſt autem, verba legum non tantùm ſignificare culpam Simoniæ, ſed poſtulare etiam determinatas actiones, quæ vltra conuentionem dicunt executionem; ergo ſola conuentio Simoniaca nō eſt materia talium pœnarum. Conſequentiæ ſunt claræ.Primum verò antecedens in ſe includit probationem,ſcilicet, quia hæ leges ſunt odioſæ, ideóque reſtringendæ. Et quoad pœnas, quæ ipſo Iure incurruntur, vt ſunt Cenſuræ, irregularitates, & ſimiles, in tom. 5. de Cenſuris oſtenſum eſt; éſtque quaſi commune axioma ab omnibus receptum. Hac enim ratione non fit irregularis, qui ex parte ſua vulnus ad mortem ſufficiens intulit, donec effectus re ipſa ſequatur,& ſic de D aliis.

15. Soluitur fundamentum cōtrarium. Atque ita facilè ſolutum eſt fundamentum prioris ſententiæ. Verum enim eſt, Simoniam conuentionalem poſſe ab Eccleſia puniri, dicimus tamen, hactenus non eſſe punitam ſaltem per pœnas ipſo facto incurrendas, quia verba legum non loquuntur de Simonia, aut peccato Simoniæ vtcunque, ſed ſub verbis ſignificantibus executionem Simoniacā,vt oſtenſum eſt.Quoad pœnas verò per iudicem imponendas (licet hoc ad nos non pertineat)non eſt dubium,quin poſſit iudex Eccleſiaſticus conuentionem Simoniacam, ſi publica ſit, vel ad eum deferatur,& probetur prius,quàm executioni mandetur aliquo iuſto modo punire, quia illud eſt graue delictum, & contrarium moribus honeſtis Eccleſiæ, & ſcandaloſum, & ideò E per Eccleſiaſticum iudicem corripi, & puniri poteſt, iuxta ca.1.de offic. ordin.Tamen non poterit pro illo imponi ordinaria pœna Simoniacorum, ſed arbitraria, iuxta qualitatem, & circunſtantiam delicti, quia illud delictum non eſt conſummatum in ratione Simoniæ Eccleſiaſticæ(vt ſic dicam) ſed quaſi attentatum, ſeu inchoatum, pro delictis autem huiuſmodi non debet imponi ordinaria pœna niſi vbi lex id exprimit, vt conſtat.

16. Non ſufficit datum pretium ad pœnas incurrendas ipſo facto. Imò vlteriùs ex dictis infero, quòd licet Simonia conuentionalis ad executionem proceſſerit ex parte ementis, & non ex parte vendentis rem ſpiritualem, id eſt, licet datum ſit pretium, ſi res ſpiritualis non- A eſt data, vel accepta, nondum eſt ſufficiens ad pœnas Simoniæ ipſo facto incurrendas. Ita etiam docent Caiet. Sot.Nauar. & plures alij infrà referendi, neque in hoc eſt iam controuerſia. Poteſtque ex dictis probari, quia talis Simonia ſimpliciter cenſetur tantùm conuentionalis, vt ſuprà vidimus, ſed per conuentionalem Simoniam non incurruntur pœnæ, vt proximè diximus. ergo. Secundò videtur probari efficaciter ex dictis Iuribus, ſemper enim requirunt traditionem rei ſpiritualis, vt patet ex illis verbis: *Qui ordinati Simoniacè fuerint,qui pretio Eccleſiam obtinuerint,* & ſimilia: vnde quoties dicitur, *dantes*, vel *accipientes*,intelligitur maximè de dantibus, vel recipientibus ſpiritualia,vt ex contextu conſtat,& ex directa intentione Iuriū,quæ eſt impedire hanc ſacrilegam acquiſitionem rerum ſpiritualium, eámque punire. Et ratio etiam poteſt ex ſuprà dictis reddi; quia donec res ſpiritualis contractetur(vt ſic dicam) non eſt ſatis completa irreuerentia, quæ contra illam fit. Sicut in percuſſione Clerici,licet actio ad percuſſionem tendat, vel iaculatio in eum directa ſit, ſi cum effectu illum non attigit,licet ſit ſacrilega,non ſufficit ad pœnas Canonis, ita ergo eſt cum proportione in præſenti.

Caiet. Sot. Nauar.

Maior verò difficultas eſt, quando è contrario Simonia eſt conſummata ex parte vēdentis,ſeu ex parte rei ſacræ,nō verò ex parte pretij,quia nimirum ordo, aut beneficiū collatum eſt ſub pacto; & promiſſione rei temporalis, pretium autem nondum eſt ſolutum. Nam ſi ex vtraque parte ſit conſummata, extra omnem controuerſiam eſt, illam eſſe propriā Simoniam punibilem, ſeu cum effectu punitam ab Eccleſia,quia nihil ampliùs deſiderari poteſt. Et quia tunc verba legis integrè, & ſecundùm completam, & rigoroſam ſignificationem applicantur, & executioni mandantur. Imò addit Nauar. & omnes, qui ex vtroque capite complementum poſtulant, ſufficere, quamcunque partem pretij eſſe ſolutam ad complementum Simoniæ punibilis, etiamſi nondum totum pretium ſolutum ſit. Et ratio reddi poteſt. Quia ad actionem completè Simoniacam ſatis eſt,quòd pro pretio fiat, ſiue paruo, ſiue magno,quod enim ſpiritualis res cariùs, aut viliùs vendatur,id nō variat rationem eius, maximè in ordine ad Eccleſiaſticas pœnas, quando autem pretium cœptum eſt ſolui, etiam pro minima parte,& res ſpiritualis eſt tradita,iam vendita eſt pro aliquo reali pretio accepto: conſummata ergò eſt ex vtraque parte Simonia,non minus quàm ſi à principio conuentum eſſet de ſola illa minima quantitate pecuniæ, & ſoluta eſſet tanquam integrum pretium. Sicut è contrario ſi pactio eſſet facta de conferendis ſeptem ordinibus pro centum aureis, & illis ſolutis, inciperet odinatio fieri, ſtatim in primo gradu eſſet conſummata Simonia, & pœnæ incurſæ, non minùs, quàm ſi pro illo ſolo totum illud pretium eſſet receptum. Igitur Simoniam realem ex vtraque parte conſummatam quoad totam materiam,vel quoad quamcunque eius quantitatem ex vtraque parte, certum eſt ſufficere ad pœnas, quæ ipſo facto imponuntur. Tota ergò difficultas quoad hoc punctum verſatur circa Simoniam realem ex parte ſolius rei ſpiritualis, quæ tradita eſt, pretium autem non eſt numeratum cum effectu,ſed promiſſum.Hæc verò difficultas maximè pendet ex verbis legum Eccleſiaſticarum, & ex vſu Eccleſiæ, & ideò non poteſt commodè tractari, niſi deſcendendo ad particulares pœnas; quod in ſequentibus capitibus faciemus,ibique rem totam meliùs explicabimus.

17. Vtrum rei ſpiritualis datio ante pretij acceptionem ſufficiat ad Simoniam.

Sufficit quęcunque particula pretij accepta.

In tertio puncto de Simonia ex parte pretij, ſeu permutationis potiſſima dubitatio occurrit, An Simonia, quę in permutatione beneficiorum committi 18.

An Simoniacus contra prohibitio-

[Ecclesiæ / ipſo facto incurrat pœnas.]

poteſt, & in vniuerſum omnis illa quæ ſolùm eſt cõtra prohibitionem Eccleſiæ, ſubiiciatur pœnis contra Simoniacos latis. Aliqui enim Doctores negantem

Pars negatiua.

partem defendunt, maximè quoad pœnas ipſo Iure latas. Citantur pro hac ſententia Caſador. deciſ. 5. de

Nauarr. *Couar.* Mai. 4. d. 25. qu. 2. Parali. lib. 4 Conſt. 29 & 30.

Conſtit. Nauar. in c. *Si quando*, de Reſcrip. Excep. & in Manual. c. 23. n. 105. in fine. Et Couar. lib. 5. Var. c. 5. n. 4. in fine, & n. 5. Sed omnes hi malè citantur. Quia Caſador. ſolùm ibi defendit pœnas non incurri ipſo facto, niſi per Simoniam realem. An verò neceſſe ſit, illam Simoniam committi per largitionem rei temporalis, vel ſufficiat permutatio ſpiritualis pro ſpirituali prohibita, non tractat. Couar. autem ibi non agit de pœnis, ſed ſolùm obiter dicit, per renunciationem ſub conditione, vel in fauorem cõſanguinei, non committi veram Simoniam, quod alterius quæſtionis eſt, vt ſuprà vidimus c. 35. & infrà de pœna illius nonnihil dicam. Nauar. autem apertè docet contrarium, vt ſtatim oſtendam. Sequuntur ergo hanc

Aragon. *Petr.* *Nauar.*

partem Aragon. citans dictos Auctores, 22. q. 100. art. 7. dub. penult. Petr. Nauar. lib. 2. de Reſtit. c. 2. n. 436. Et probabilem putant aliqui moderni, licet fateantur eſſe contra communem Doctorum. Dicunt ergo hi Auctores, non eſſe excommunicatos, aut priuatos beneficiis ipſo Iure permutantes beneficia ſine licentia Superioris, etiam ſecuta traditione ex vtraque parte. Imò addit Petr. Nauar. idem eſſe de reſeruantibus ſibi penſionem ſine Papæ auctoritate. Fundamentum eorum eſt, quia verba legis pœnalis reſtringenda ſunt ad ſignificationem omninò propriam & rigoroſam; ſed dictæ permutationes beneficiorum, & ſimiles lapſus contra Ius poſitiuum non ſunt Simonia in omni proprietate, & rigore: ergo.

19. Reiicitur pars negatiua.

Hæc verò ſententia mihi non videtur probanda. Non poteſt enim pro generali ſtatui pœnas generatim latas Iure contra Simoniam, ſiue ſint ferẽdæ, ſiue latæ ſententiæ, non comprehendere Simonias ipſo Iure prohibitas. Imò contrarium cenſeo pro regula ſtatuendum, & addendam eſſe exceptionem niſi ex verbis legis aliud conſtare poſſit: ſicut è conuerſo, cum generalis regula ſit, pœnas maximè cadere in Simoniam contra Ius diuinum, nihilominùs talia eſſe poſſunt verba legis, vt puniant aliquam Simoniam contra Ius humanum, vel impropriam, & ad alias propriiſſimas non extendantur. Probo ſingula. Et in

Gloſſ.

primis regulam illam tradit Gloſſ. communiter ibi probata in c. *Ex parte*, 1. de offic. deleg. loquens in particulari de renunciatione Simoniaca. Et in pœna irritationis collationis Simoniacæ hæc eſt cõmunis ſententia Doctorum, vt infrà videbimus. Et de pœna

Redoan.

excõmunicationis apertè id docet Redoan. referens plures 3. p. c. 8. Denique ſententiam hanc clarè ſup-

Nauar.

ponit Nauar. in d. c. *Si quando*, except. 4. nam Ius principio illius proponit factum Simoniacum contra Ius tantùm Eccleſiaſticum, nimirum, pactum conſentiendi in regreſſum factum in fauorẽ vnius ſub obligatione conſentiendi in ſimilem regreſſum alterius præbendæ in fauorem alterius perſonæ, quam conſtat eſſe permutationem beneficiorum cum admixtione renunciationum in fauorem tertij, quæ omnia ſunt tantùm contra Ius humanum. Et tamen n. 2. concludit, talem Simoniam puniri in Extrauag. 2. Pauli II. & in nu. 3. addit doctrinam, quòd illæ pœnæ non habent locum in conuentionali Simonia non completa ex vtraque parte. Et explicat n. 5. excuſationem non cadere in factum, de quo tractat, *quia deuentum fuit* (inquit) *ad dationem promiſſorum, quia cum effectu data ſunt beneficia.* Et in n. 6. obiicit ferè fundamentũ contrariæ ſententiæ, quia ibi non eſt datum temporale pretium, ſine quo non eſt Simonia realis, & reſpondet, negando minorem, nam quando Simonia eſt per

A illicitam permutationem ſpiritualium, per traditionem vtriuſque partis fit realis, & capax pœnarum. Et addit (quod notandum eſt) *Et hoc Iure ſacræ pœnitentiariæ prætorium vtitur.* In alio item loco ca. 23. a. 105. nihil dicit repugnans: imò generalem doctrinam tradit omnes has Simonias comprehendentem, & ſimiliter de illis generaliter ait in d. Extrauag. Et ſpecialiter dicit, renunciationem nõ valere ex vi dictæ Extrauag. At renunciatio ſolo Iure Eccleſiaſtico prohibita eſt, vt ſuprà vidimus: ergo ſentit, Extrauagantem extendi ad ea, quæ ſunt prohibita Iure Eccleſiaſtico: ídque multis exemplis euidẽtiſſimè declarat n. 107. §. *Ad tertium*, & ſequentibus. Reliqui Doctores vel in-

B diſtinctè loquuntur de Simonia reali, quando dicũt, per Iura, & potiſſimè per illam Extrauagantem puniri, vel ſupponunt, illam Simoniam, quæ eſt in permutatione beneficiorum, & ſimiles eſſe veras Simonias, vt ſuprà vidimus.

Poteſt igitur ſuaderi hæc ſentẽtia ex Iure antiquo, quatenus in eo ſimpliciter damnantur hæc pacta vt 20.

continentia labem Simoniæ, cap. *Cùm olim* ca. *Quæſitũ*, de Rerum permutatione. Item non parum vrget cap. *De hoc* de Simonia. Vbi perpetua depoſitione punitur Simonia commiſſa per promiſſionem beneficij, pro ſuffragio in electione ad Epiſcopatum, tanquam *grauiſſimum ſcelus*, vtique Simoniæ, & tamen illa Simonia eſt, quia prohibita. Et licet in his antiquis Iurib⁹ hæc Simonia non puniretur cenſura lata ipſo Iure, tamen

Cap. *Cùm olim.* Cap. *Quæſitum.* Ca. *De hoc.*

C rectè oſtendunt, de qua cenſura loquantur nouiora Iura, quæ illam imponunt. Vnde probatur ex d. Extrauag. 2. de Simonia, quæ ſic incipit. *Cùm deteſtabile ſcelus Simoniæ tam diuinorum, quàm ſacrorum Canonum auctoritas abhoreat, atque damnet.* Loqui ergo intendit ibi Pontifex de Simonia non ſolùm diuino Iuri, ſed etiã ſacris Canonibus contraria. Deinde ſtatim confirmat omnes pœnas à Romanis Pontificibus contra Simoniacos *quomodolibet latas.* Sacri autem Canones indifferenter puniunt Simonias contra Ius diuinum, & humanum, vt patet ex capitibus allegatis, & aliis, quæ habentur 1. q. 3. Et aduerbium illud *quomodolibet*, multùm ampliat. Denique, eiſdem verbis vtitur, fe-

Extraua. 2.

D rendo pœnas, ait enim. *Qui quomodolibet, dando, vel recipiendo, Simoniam commiſerint*, item, *Quas contigerit Simoniaca labe fieri.* His enim verbis vtuntur alia Iura ad explicandã hanc Simoniam: ergo ex vi verborũ comprehenditur ſub pœnali lege, ſed nec conſuetudo, nec ſtylus Curiæ, nec antiqui Doctores talem exceptionem fecerunt, ergo non eſt admittenda.

Ratione deinde confirmatur, primò quia licet Simonia ſit contra ſolùm Ius Eccleſiaſticum, nihilominùs eſt vera Simonia, & ſimpliciter talis: ergo in omni rigore cõprehenditur ſub generali lege puniente Simoniam in tali materia, quantum ex parte vocis Simoniæ, ſi aliunde non colligatur limitatio. Sicut lex lata generaliter contra committens ſacrilegium 21.

E in loco ſacro, non minùs comprehenderet committentes ſacrilegium cõtra legem Eccleſiaſticam ſolam quàm contra diuinam. Secundò ſiue ſpeculariuè illæ Simoniæ diſtinguãtur ſpecie, ſiue non, & ſiue vna ſit magis propria, quàm alia, tamen ad intelligendas leges magis eſt attẽdendus vſus Iurium, quàm illa ſpeculatio, at verò Iura Canonica indifferenter vtuntur illa voce, & eiſdem verbis deteſtantur, & exaggerant contractus Simoniacos contra Ius Eccleſiaſticum, & contra Ius diuinum, vt ex ſæpè allegatis cõſtat; ergo. Tertiò, etiam Durandus, qui negat Simoniam contra Ius Eccleſiaſticum veram quoad culpam, dicit ita vocari, quia ſubiicitur pœnis veræ Simoniæ. Denique ſub opinione eſt, An pecuniam exigere pro Eccleſiaſtico beneficio ſit Simonia contra Ius diuinum, vel humanum, & nihilominùs certum eſt, illam eſſe in

Iure

Iure propriam Simoniam,& maximè puniri: ergò nõ poteſt cum fundamento illa regula cõſtitui,ſed quòd pœnæ latæ contra Simoniam generatim, nõ comprehendant Simoniam prohibitam;ſed contraria potiùs regula ſtatuenda eſt,contra quam nihil obſtat fundamentum contrariæ ſententiæ,vt ex dictis patet.

22. Exceptio in aſſertione poſita declaratur.

Addidi verò exceptioné,niſi ex verbis aliqua talis reſtrictio colligatur:nam tunc clarum erit, legiſlatores non voluiſſe,talem Simoniam comprehendere,vt v.g. in lege puniente Simoniam in beneficiis rectè dicimus, non extendi pœnam ad venditionem penſionis, non quia illa venditio ſit contra Ius poſitiuũ, hæc enim ratio non ſufficeret, ſed quia penſio non eſt ſtricte beneficium,nec propriè, & lex pœnalis reſtringenda eſt ad proprietatem vocis,& ita illa exceptio ſit ex parte materiæ, non ex qualitate Simoniæ contra Ius diuinum,vel humanum.Qui modus exceptionis non habet locum in permutatione beneficiorum,vt conſtat,multóque improbabiliùs eſt,excipere Simoniam, quæ committitur, dando beneficium pro penſione ex pacto priuato, quia illa Simonia,& eſt in beneficio, & contra Ius diuinum, quia reuera datur beneficium pro pecunia,vt ſæpè dictum eſt. Similiter in lege puniente Simoniam in officiis Eccleſiaſticis, eſt probabile,non comprehendi officia temporalia,vt Oeconomi, Aduocati, quia non videntur eſſe officia Eccleſiaſtica rigoroſè,& propriè,quãuis res ſit dubia. Certius exemplũ eſſet de Iure Patronatus quod ſub tali lege non comprehenditur, non quia ſit Simonia contra Ius Eccleſiaſticum,illud vendere,ſed quia non eſt officium Eccleſiaſticũ. Simili modo potuiſſet dubitari de lege puniẽte Simoniam in Ordine,An comprehenderet primam tonſuram,etiamſi talis Simonia ſit contra Ius diuinum,quia tonſura in rigore nõ eſt Ordo,de quo infrà.

23. Tandem addidi ad maiorem explicationem, etiam poſſe è contrario contingere,puniri per legem Simoniam contra Ius humanum,& nõ contra diuinum, vt conſtat in excommunicatione lata contra Simoniam confidentialem,quæ tota contra Ius humanum eſt,vt ſuprà eſt declaratum, & tamen illa pœna non extenditur extra illam materiam. Idem eſt de cẽſura lata à Pio V. contra renunciantes beneficia aliter quam ab ipſo præſcriptum fuit, & ſic de aliis.Et ratio eſt,quia interdum Iura puniunt grauiùs quædam delicta contra Ius humanum, quàm alia contra diuinum, quia frequentiùs committuntur, vel pernicioſiora ſunt communitati.Concludimus ergò,non eſſe diſtinguẽdam Simoniam punibilem,vel punitam ex parte pretij,ſeu doni,pro quo ſpirituale commutatur,ſi prohibita eſt commutatio,nec ex parte Iuris, quo prohibetur,ſed ex actu prohibito, & materia circa quam verſatur Simonia,conſideratis verbis legis pœnam ferẽtis.Et hæc videntur in generali ſufficere, iam ad particularia deſcendamus.

CAPVT LVI.

De cenſuris, vel Canonicis impedimentis, quæ propter peccatum Simoniæ, ipſo iure incurruntur.

1. Omnes Simoniacorum pœnas, licet variæ numerari ſoleant, ad duo capita reuocamus, ſub quibus omnes comprehendemus, quas in particulari numerabimus. Primum caput,eſt cenſurarũ, ad quas reuocamus alia impedimenta Canonica,vt ſunt irregularitas,infamia,& ſiqua alia ſunt huiuſmodi.Secũdum caput, eſt priuatio omnium bonorum, ſiue ſpiritualium, ſiue temporaliũ per Simoniam acquiſitorum,ſub quo etiam complectimur priuationem aliorum beneficiorum,ſi fortaſſe hæc per aliquam Simoniã incurritur.Nec verò nunc affirmamus, omnes has pœnas per aliquam Simoniam induci,id enim in diſcurſu examinandũ eſt, ſed dicimus,omnes pœnas Simoniæ,de quibus inquirere oportet,ſub his capitibus contineri,nam aliæ,quæ per ſententiam iudicum imponi poſſunt ad nos non ſpectant, & ordinariè arbitratiæ ſunt,ſi fuerint verò in Iure poſitæ,eas nõ omninò prætermittemus. In hoc ergo capite de Cenſuris,in ſequentibus de aliis priuationibus dicemus.

2. Primò ergo dicẽdum eſt,per Simoniam in ordine, in beneficio, & in ingreſſu Religionis, incurri excõmunicationem maiorem, Papæ reſeruatam. (1.Aſſertio.) Probantur ſingulæ partes. Et primùm de Simonia in ordine dubitari poteſt, An in Iure antiquo lata ſit hæc excommunicatio.Aliqui enim affirmant:Primo ex cap. *Reperiuntur*,7.qu.1. (C. Reperiũtur.) Vbi contra ordinatum Simoniacè dicitur,*Ex eodẽ tempore ſe nouerit anathematis opprobrio condemnatum*.Sed in primis Ius illud non eſt Pontificium,ſed ex Ambroſio ibi refertur,habetur autem in Conc. Tol.8.c.3. (Conc.Tolet.) Prætereà, in eo non de omni ordine,ſed de ſolo Epiſcopatu videtur eſſe ſermo. Nam in principio ſic dicitur, *Vile pretium donant, vt Põtificalis ordinis ſublime culmen accipiant*. Infrà verò dicitur *Quicunque deincepsſpropter accipiendam Sacerdotij dignitatem os*. Videntur autem hæc verba iuxta priora eſſe intelligenda, rectè enim pontificatus Sacerdotij dignitas appellatur. Ex illo ergo textu non colligitur vniuerſaliter hæc cenſura. Deinde Gloſſ.ibi dubitat, An ibi nomen anathematis propriè ſumatur pro excõmunicatione,aut pro ſola *remotione à participatione corporis, & ſanguinis Domini*;nã hæc fere verba in textu adduntur ad explicandam illam pœnam,quã Gloſſa vocat *ſeparationem à corpore,& ſanguine Chriſti*.Præpoſitus autem ſuſpenſionem vocat, & ita dicit,illum eſſe Canonem latæ ſententiæ, contra Simoniacos, quantum ad ſuſpenſionem, non quantum ad excommunicationem,& prętereà, illam etiam ſuſpẽſionem ait non incurri,donec delictum publicum ſit,propter illa verba textus *Ex quo conſtet, execrabile Chriſto præparaſſe flagitium*. Et eandem ſententiam ſequitur ibi Turrec.nu.3. referens Hugonem Raymund. & Vlricum. (Turrec.) *Et concordant* (addit) *alij Doctores*.Ex hoc ergo textu parùm probatur.

3. Poteſt tamen illa cenſura tam pro ordinante,quàm pro ordinato,ſaltem quoad ſacros ordines,ſumi ex c. *Quicunque ſacros* 12.1.q.1. (C.Quicunq; ſacros.) Quod creditur eſſe Gregorij aut Paſchalis,& in eodem dicitur.*Scriptum eſt anathema danti, anathema accipienti,hoc eſt Simoniaca hæreſis*. Sed vt verba ipſa præ ſe ferunt, & omnes exponunt,rectè intelligitur anathema ferendum, vt idem ſit,*anathema danti*,ac ſi diceretur,*anathematizetur dãs*, idémque de accipienti.Præterquàm quòd citati Doctores per anathema,intelligũt ſeparationem à Clericali munere, ſeu officio altaris. Et eodem modo intelligitur cap. *Placuit* 1. aliàs 22. eadem cauſa, & quæſtion. (Ca.Placuit.) Ex Concil. Brachar.2.capit.3. (Cõnc. Brac.) quod eſt antiquius Gregorio, & Paſchali, & tamen in eo etiam antiqua Patrum definitio allegatur, quæ ita ſtatuit, *anathema ſit danti,& accipienti*. Vbi Turrecremata dicit,Patres illos fuiſſe Concilij Niceni, ſed locum nõ deſignat. Ego ſolùm reperio in Canon.80.illius Cõcilij ex Arabico tranſlatis in 49. ſic haberi. (Conc.Nicę.) *Vt nullus audeat ordinare Epiſcopum,aut Sacerdotem, aut diaconũ, pro quauis re data,ſiue ante ordinationem,ſiue poſt,& qui ſecùs fecerit,deponatur, & quicunque contradixerit,Synodus eum excommunicat*.Et hic Canon cenſetur allegari in capit.*Peruenit*, 4.quæſtion. 3. & 16. quæſtion. (C.Peruenit.) 7.Vbi contra Epiſcopos, qui beneficia, ſeu Iura Decimarum, & oblationum Laicis conferunt, dicitur. *Sicut Nicena ſynodus,de Simoniacis cenſuit, & qui dat Epiſcopus, & qui recipiunt ab eo Laici ſiue pretio,ſiue beneficio, æterni incendij ignibus deputetur*. (Synod.Nic.) Ex quibus

vltimis

vltimis verbis clarè conſtat, nullam excommunicationem pro illa ferri. In prioribus autem verbū, *Deponatur*, clarè ſignificat pœnam ferendam, illud verò, *ſynodus eum excommunicat*, magis videtur continere ſententiam latam: ſed expendo, non ferri contra ſic ordinantem, ſed contra eum, *qui contradixerit*, quo verbo ſignificari videtur, qui per hæreſim, vel ſchiſma damnationi illius criminis contradixerit. Præterquàm quòd ille Canon vſu receptus non eſt: imò non eſt omninò certus. Cōcludo igitur, ex ſolo Iure antiquo non ſatis probari hanc excommunicationē ipſo Iure latam, & ideò in tomo de Cenſuris inter excommunicationes in Decreto latas hanc non poſuimus, ſecuti Nauar. Caiet. Syluest. & alios. Et ita etiam docuerunt expreſsè Præpoſit. & Turrec. cum aliis ſuprà citatis, & ſentit Innoc. in cap. *Tanta*, de Simon.

Præpoſit. *Turrec.* *Innoc.*

4. *Extrauag. Pauli 2.* Probanda eſt ergo hæc aſſertionis pars ex Iure nouo, quod habetur in Extrauag. Pauli II. *Cum deteſtabile* de Simonia inter communes. Vbi poſtquàm de Simonia in ordine mentionem fecerat, ſubdit cenſuram excommunicationis latæ ſententiæ, & Papa reſeruatæ contra omnes, *Qui quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam cōmiſerint, aut quòd illa fiat, mediatores extiterint, ſeu procurauerint*. Quæ verba iuxta communem interpretationem cadunt in vtramque materiam præcedentem, vt latiùs diximus in 5. tomo diſp. 22. ſect. 5. numero 25. Et optimè confirmatur ex dictis, & allegatis in cap. præced. ſolùm poteſt hîc inquiri, quid nomine Ordinis in hac materia intelligatur. In quo ſolùm de prima tonſura poteſt eſſe dubium, quia de ſeptem Ordinibus nullum eſt, nec de Epiſcopatu eſſe debet: tum quia probabilius forte eſt, eſſe verū ordinem: tum etiam quia Iura maximè de illo loquuntur, cum de Simonia tractant; vt ex citatis conſtat, & in eodem ſenſu loquūtur nouiora Iura: tum etiam ratio huius prohibitionis non minùs, imò quodammodo magis vrget in conſecratione Epiſcopi, quàm in aliis ordinationibus.

5. *An prima tōſura ſpectet ad Simoniam.* *Leſſius.* *Vgol.* De Tonſura verò prima videtur eſſe poſſe dubium, quia non eſt verus ordo, & pœnæ ſunt reſtringendę. Et ita videtur ſentire Leſſius d. cap. 35. dub. 23. Contrarium verò ſine vlla probatione, vel allegatione affirmat Vgolinus, Tab. 1. cap. 3. n. 2. & cap. 4. num. 1. Et mihi videtur verum, quia per primam tonſuram ſimpliciter conſtituitur aliquis in ordine Clericorum, & hoc ſolet intelligi in Iure nomine ordinationis, & in hoc ſenſu, tonſura eſt ordo. Item quia Simonia in ordine quoad alias pœnas, comprehendit Simoniam in collatione, vel acceptione tonſuræ, vt ſtatim videbimus. Denique quia verba illius Extrauagantis valdè generalia ſunt, quomodolibet dantes, & accipientes. Addit verò Vgolin. extenſionem ad Notarium, vel miniſtrum, qui pro literis dimiſſoriis, vel ſigillo, aliquid accipit, quam ſumpſit ex Salzedo id additione ad pract. Bernard. cap. 91. ver. *Quinto*: Qui dicit, ita eſſe diſpoſitum in Concil. Tridt. ſeſſ. 21. cap. 1. Sed Concilium ibi nullam talem extenſionem ponit, ſed concludit. *Qui ſecus fecerint tam dantes, quam accipiētes vltra diuinam vltionem pœnas à Iure inflictas ipſo facto incurrant*. Vbi non imponit pœnam nouam, ſed confirmat pœnas à Iure inflictas, vt benè expendit Leſſius ſuprà dub. 24. Non eſt ergo veriſimile, incurrere hanc cenſuram, qui abſque Simonia ordinem ſuſcepit, etiamſi poſteà det aliquid pro titulo, cum ex vi dictæ Extrauagātis illam non incurrat, quia non poteſt dici ordinem Simoniacè ſuſcepiſſe, nec pro illo aliquid dediſſe, & idem cenſeo de Notario, & ſimilibus. Imò ſi Epiſcopus purè ordinem dedit, licet poſteà aliquid gratis oblatum accipiat, & peccet contra Concilij præceptum, non tamen hanc excommunicationem incurret, quia à Iure inflicta non eſt pro illo crimine. Et ſi Concil. voluiſſet de nouo illam imponere, certè clarius expreſſiſſet, cum ſit grauiſſima pœna, & valdè dura pro tali delicto.

Leſſ.

Secunda pars aſſertionis, quæ eſt de Simonia in beneficio facilis eſt, nam licet pro illo crimine, antiquo Iure non fuerit impoſita excōmunicatio ipſo facto, in nouo prædictæ Extrauag. 2. de. Simonia expreſsè lata eſt, & confirmata per dictam Conſt. 5. Pij V. & non indiget noua declaratione, præter traditam in materia de Cenſuris. Solùm poſſet interrogari, quid nomine beneficij in illa materia intelligendum ſit, ſed hoc explicabimus ca. ſeq. tractando de nullitate collationis. Nunc ſolam hanc generalem regulam ſtatuimus, per illam Simoniam in beneficio, excommunicationem illam per ſe incurri, quæ ſufficit ad irritandam beneficij acquiſitionem, nam vtraque pœna in eandem materiam cadit, vt ex contextu conſtat, & ibi ampliùs explicabimus. Dico autem per ſe, quia ſine peccato nō incurritur excommunicatio, & ideò ſi ignorantia excuſet à culpa, excuſabit ab excommunicatione, eſto, non faciat collationem eſſe validam, vt videbimus. Denique quoad perſonas, extenditur illa cenſura ad quoſcunque conferentes, & acquirentes, atque etiam ad mediatores: ſicut etiam extendunt in Simonia in ordine, vt ex textu conſtat, & notauit Caiet. in Summa ver. *Excōmunicatio*, cap. 72. Addunt prætereà Syluest. & Anton. extenſionem huius cenſuræ ad ſcientes, & non reuelantes, ſed hæc extenſio non habetur in illa Extrauag. ſed ſolùm præceptum, de quo in 5. tom. latiùs dixi. Proponit item Nauar. Conſ. 52. de Simonia, nouam quæſtionem (vt ait ipſe) An hæc excommunicatio incurratur per Simoniam, quæ videtur eſſe parua ex parte pretij. Sed nobis non videtur dubium, quin incurratur, quia illa ſimpliciter eſt peccatum mortale, vt ſuprà definitum eſt, & ideò eſt cauſa ſufficiens talis cenſuræ, vt ipſe etiam reſoluit. 6.

2 Pars concluſionis circa beneficia. *Extrauag. 2.* *Pius 5.* *Caiet.* *Syluest.* *Anton.* *Nauar.*

Tertia pars aſſertionis, erat de Simonia in Religione, quæ probatur Extrauag. 2. inter communes de Simonia, quam latè explicui in d. 5. to. diſ. 22. ſect. 5. nu. 5. & hîc ferè nihil addēdum occurrit. Prǽſertim quia quoad Moniales, & conuentus earū, reuocata eſt illa pœna, vt ibi notaui. In Religionibus autem virorum rarò hæc Simonia committitur, & pro caſibus, in quibus committi poteſt, ſufficiunt, quę ibi ſūt adnotata. Solùm aduerto, ibi ſolùm ferri hāc cenſuram, quando Monaſterium aliquid exigit ab ingreſſuro: non verò, quando ipſe ſponte illud offert, vt expreſsè ibi declaratur. Et meritò, quia tunc nō eſt Simonia. Neque etiam incurritur, quando è conuerſo ingrediēs aliquid exigit à Monaſterio, vt ingrediatur, etiamſi in hoc Simoniam committi contingat, quia de hoc modo Simoniæ nulla ibi mentio fit, & lex pœnalis non extenditur vltra caſum expreſſum. Notari etiam poteſt, cenſuram hanc incurri, non ſolùm ſi tempore profeſſionis Simonia committatur, ſed etiam in ipſo ingreſſu, & receptione ad habitum, quia textus abſolutè loquitur de volentibus ingredi. Probabile autem eſt, licet culpa Simoniæ etiam in receptione ad habitum pro pretio committatur, vt ſuprà diximus; nihilominùs, quia receptio ad Religioſum ſtatum, & traditio rei ſpiritualis, quæ ibi præcipuè emitur, non conſummatur vſque ad profeſſionem, non incurri hanc cenſuram vſque ad profeſſionem, ita vt licet receptio ad habitum fuerit Simoniaca, ſi poſteà factum retractetur, & pecunia vel non recipiatur, vel reddatur, & profeſſio merè gratis admittatur, non incurratur hæc excommunicatio. E conuerſo autem licet receptio ad habitum, gratis facta fuerit, ſi tempore profeſſionis aliquid exigatur, illud ſufficiet, quia ibi actus plenè conſummatur. 7.

De ingreſſu Religion. *Extrauag 1.*

De

De ſuſpenſione.

8. Secundò dicendum eſt, ſuſpenſionem aliquam ipſo Iure imponi propter Simoniam in tribus dictis materiis cõmiſſam. Et primò (quia, breuius expediri poteſt) in eadem Extrauag. 1. de Simon. ſuſpenſio imponitur Cõuentui conſentienti in talem Simoniã, circa quam ponderari poſſunt omnia, quę de excommunicatione diximus, & non indiget noua expoſitione, vt etiam dixi in cit. loco 5. tom. ſect. 6. in vltimis verbis. Solùm videri poteſt obſcurum, quia non declaratur in illo textu, à quo fiat talis ſuſpenſio, ſed ſimpliciter dicitur: *Suſpenſionis ſentẽtiis eo ipſo decernimus ſubiacere.* Sed hoc declarandum eſt iuxta generales regulas ſuſpẽſionum traditas in d. tom. 5. diſp. 25. à ſect. 2. num. 7. & diſp. 26. ſect. 1. per totam. Ex quibus probabilius videtur ſuſpendi ibi Capitulum ab omni actu, ſeu officio capitulari, quod iuriſdictionem, vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam requirat; nam illud ſubiectum non eſt capax alterius ſuſpenſionis, & tota illa in rigore comprehẽditur ſub abſoluta ſentẽtia ſuſpenſionis. Dicere verò poſſet aliquis apparenter limitari illam ſuſpẽſionem ex materia, de qua lex illa fertur, ita vt cenſeatur ſuſpendi capitulũ à ſola receptione Religioſorum, quod eſſet probabile, ſi in textu daretur aliquod iudicium huius limitationis, vel relationis pœnæ ad talem materiam. Quia verò textus nimis abſolutè loquitur, & ſuſpenſionem illam imponit Capitulo, loco excommunicationis maioris, cuius Capitulum non eſt capax, ideò priori expoſitioni omninò ſtandum videtur.

9. Secundò, imponitur hæc cenſura ſuſpenſionis ipſo Iure recipientib. ordines Simoniacè, vt expreſsè habetur in d. Extrauag. 1. de Simon. De qua re ſufficiũt dicta in d. 5. tom. diſp. 35. ſect. 4. à n. 31. Vbi etiam explicui, quando ordinatus maneat ſuſpenſus recipiendo ordines à Simoniaco Epiſcopo, etiamſi ordinatio ipſa Simoniaca non ſit. Item, declaraui hanc ſuſpenſionem requirere culpam ex parte ordinati, & nõ incurri ab eo, qui bona fide ordinatus eſt, interueniente pretio per aliquem tertiũ, ipſo inuincibiliter ignorãte, quia hæc ſuſpenſio eſt pœnalis, & ideò non incurritur ceſſante culpa: nec ex Iure aliud colligitur, vt ibi oſtendi. Nec videtur probabile, quod quidam dicunt, verba illa dictæ Extrauag. *Qui Simoniacè ordinati fuerint*, &c. intelligenda eſſe ſcienter, ſiue ignoranter, quia ſi in ipſa ordinatione Simonia cõmittitur ab ordinante, re ipſa alius ſimoniacè ordinatur, licet ignoret. Hæc, inquam, ampla interpretatio probabilis non eſt: tum quia eſt contra generalem regulam interpretandi leges odioſas, & pœnales; tum etiã quia manifeſta intentio Põtificis per illa verba fuit punire culpã ordinati: tum deniq; quia falſum ſubſumit, & malè colligit; nam ſimoniacè ordinari eſt ordinari, committendo Simoniam, & ideò non ſequitur, ſi collator ſimoniacè ordinat, alterum ſimoniacè ordinari.

10. Quia verò in illo loco hanc ſuſpenſionem ſolùm expoſuimus, quatenus in corpore Iuris continetur, hic addere oportet, quæ extra corpus Iuris circa illam ſunt à Pontificibus addita. *Pius. 5.* Primò ergo Pius V. in d. Conſt. 5. circa ordinatum ſimoniacè ſic ſtatuit. *Quicunque deteſtabile vitium Simoniacæ prauitatis conuictus fuerit commiſiſſe in conſequendis ordinibus, eo ipſo ab illorum executione per decennium ſine ſpe diſpenſationis ſit ſuſpenſus, & per annum carceribus mancipetur.* Vbi eſt notandum, ſuſpenſionem hanc ex vi Iuris antiquioris perpetuam eſſe, niſi abſolutio eius à Pontifice Summo obtineatur; non fuit ergo mens Pij, illam reducere ad ſolum decennium, non enim voluit pœnam lenire, ſed augere, vt ex verbis eius conſtat. Addidit ergo hoc grauamen, vt pro decennio

A careat ſic ſuſpenſus ſpe diſpenſationis: ita vt ordinario Iure ſeruato, non ſit ei danda licentia, vt tali ſuſpenſione abſolui valeat. Hoc autem grauamen non incurritur, niſi poſt ſententiam declaratoriam Iudicis, vt ex ipſis verbis conſtat. Vnde ſi aliquis non eſt conuictus nec condemnatus, poterit ante illud tempus abſolutionem impetrare; poſtquàm verò conuictus eſt, non eſt diſpenſandus per decennium, & illo tranſacto, incipiet quidem habere ſpem diſpenſationis, ſeu abſolutionis, non tamen ſtatim manebit liber à cenſura; ſed indigebit abſolutione, Pontificis auctoritate conferẽda; tum ex vi antiqui Iuris, vt dixi, B tum ex vi poſterioris à Sixto V. lati in Bulla contra malè promotos, quæ incipit, *Sanctum, & ſalutare.* *Sixtus 5.* In qua extendit omnes pœnas ibi latas contra Clericos aliis modis malè promotos ad promotos per Simoniam: Pœna autem ſuſpenſionis ibi fertur his verbis: *Clericos poſthac malè promotos ab executione, miniſterio, & exercitio ordinum ſuſceptorum, & ab omni ſpe, & facultate aſcendendi ad alios ſuperiores perpetuò ſuſpenſos declaramus.* Per quæ verba, non augetur in ſe hæc pœna vltra id, quod ex Iure communi habet, ſed exaggeratur difficultas obtinendi diſpenſationem eius, præſertim ad aſcendendum ad ſuperiores ordines. Et quamuis pœnæ illæ fuerint per Clementem octauum moderatæ, & ad Ius commune reuocatæ quoad alios defectus, *Clem. 8.* non tamen quoad Simoniæ vitium, vt in ea continetur. C Et hæc quoad ordinatos.

11. *Circa cõferentes ordines.* Supereſt, vt dicamus de conferentibus ordines: de quibus quidam dicunt, per Iura antiquiora, quàm dicta Extrauagans, non incurri ſuſpenſionem ipſo Iure, ſi fuit Simonia occulta, donec per notorietatem rei, vel per confeſſionem in iudicio, aut iudicis ſententiam, crimen ſit publicum. Et in hoc conſtituunt differentiam inter ordinatos, & ordinantes, quòd illi ſtatim manent ſuſpenſi ex vi ordinationis vitioſæ, quam Canones *Irritam*, hoc ſenſu vocant, quia non dat vſum, ſeu executionem ordinum, & ideò ordinatus ſuſpenſus manet, ſiue occultus, ſiue publicus ſit: ordinans verò minimè, donec ſit publicus Simoniacus. Quæ differentia colligi poteſt ex D cap. *Siquis Epiſcopus*, primò, quæſtione prima. *Cap. Siquis Epiſcopus.* Vbi de ordinatore dicitur. *Proprij gradus periculo ſubiacebit*, De ordinato verò. *Nihil ex hac ordinatione proficiat.* Sic etiam in capit. *Ordinationes*, 113. ordinationes falſæ dicuntur: *Cap. Ordinationes.* & capit. *Siquis*, 108. tales ordines ſcienter ſuſcepti à Simoniaco dicuntur irriti. *Cap. Siquis.* Et ſimilia ſunt multa Iura, quæ de ordinatis tantùm loquuntur, & ad ordinantes extendi non debent, quia nec eſt omninò ſimilis ratio, nec ſi eſſet, in tali materia haberet locum extenſio. Et in hanc ſententiam videtur inclinare D. Thom. quæſt. 100. artic. 6. ad 1. vt ſequitur ibi *D. Thom.* Sot. quæſt. 8. art. 1. ad 1. dum diſtinguunt inter ordinatum, & ordinantem, & primum dicunt eſſe ſuſpenſum quoad ſe & quoad alios, ſecundum verò tantùm quoad ſe, donec publicum ſit crimen. Qua diſtinctione E vſi ſunt etiam aliqui ex Canoniſtis, vt Præpoſitus *Præpoſit.* in cap. *Statuimus*, 2. 1. q. 1. n. 4. & indicat Innoc. in ca. *Innoc.* Penult. de Sim. ſequitur Syluest. ver. *Suſpenſio*, q. 7. & *Syluest.* ſentit etiam procedere poſt Extrauag. Paul. 2. quod etiam ſentit Sot.

12. *Triplex tẽpus diſtinguitur.* Dico tamen, nunc non poſſe admitti diſtinctionem hanc. Poſſunt autem diſtingui tria tempora. Primum antiquius illorum Iurium, quæ habentur in Decreto; & pro eo tempore eſt probabilis illa diſtinctio licet dubia. Vt ſentit Gloſſ. per textum ibi cap. *C. Quicunq; ſacros.* *Reperiuntur* in 1. quæſt. 1. Nam cap. *Quicunque ſacros*, ibidem æquè dicitur. *Qui ſacros ordines vendunt, aut emunt, ſacerdotes eſſe non poſſunt*, vendũt autem ordinãtes pro pretio, emunt ordinati. Et in cap. *Quibuſdam*, *Ca. Quibuſdam.* 117. ſicut

117. ſicut de ordinatis dicitur, *Cum Sacerdotalis ordo in his cecidit* (id eſt , in ipſa receptione) *Foras quoque*(id eſt, in vſu) *diu ſtare non poterit*. ita infrà de ordinantidus dicitur. *Qui in templo Dei , columbas vendere præſumpſerunt, eorum, Deo iudice, Cathedræ ceciderunt.* Vbi Gloſſa dicit , ipſos etiam occultos eſſe ipſo Iure ſuſpenſos.

13. 1. Tempus. Secundum tempus , eſt Iurium , quæ habentur in Decretalibus , & de illo tempore non dubito , quin hæc ſuſpenſio Iure ipſo incurratur , tam in ordinante, quàm in ordinato. Nam id expreſsè probatum eſt cap. penul. de Simon Ibi enim ordinator dicitur manere ſuſpenſus , & nihil diſtinguitur inter occultum, & publicum , in dicto loco 5. tomo latius expendi. Et ita ſimpliciter docuerunt ibi Innoc. Panor. & alij. Item Abb. Anan. & Felin. in cap. *Per tuas*, eod. Præpoſit. cum Gloſſ. in c. *Siquis à Simoniacis*, 1. quæſt. 1. & Gloſſa expreſsè in cap. *Præter. §. verum*, verb. *Officium*, 32. diſtin. Nauar. in dicto cap. 23. num. 111. verb. *Secundò*, idem ſentit , quatenus indiſtinctè loquitur de Simonia in ordine , & adducit cap. *Tanta* , & alij citant cap. *Per tuas*, de Simon. quæ non tam clarè mihi probant, ſicut d. cap. penult. Propter quod in cit. loco cenſui, ex vi Decretalium ſuſpenſionem hanc , quæ ab ordinante ipſo Iure incurritur, tantùm eſſe triennalem, quia in d. cap. vlt. non ponitur diuturnior; & in alio non videtur ſatis clarè imponi ſimpliciter , & ipſo Iure, etiamſi Innoc. & Panor. aliter ſentiant. Dicunt verò aliqui , illam ſuſpenſionem eſſe ſpecialem in caſu illius textus, & nō eſſe extendendam ad alios. Sed non placet, quia lex illa non nititur in illo caſu materiali (vt ſic dicam) ſed in Simonia in Ordine, quę leuior in illo caſu apparet. Vnde potiùs Canoniſtæ ibi frequenter dicunt, in illo caſu ſuſpenſionem fuiſſe triennalem , propter diminutam rationem Simoniæ, alioqui verò eſſe perpetuam. Quod etiam nobis non placuit cit. loco , quia non ſunt pœnæ augendæ ſine maiori fundamento.

Innoc. Panor. Abbas. Anan. Felin. Præpoſit. Gloſſ Nauar.

14. 3 Tempus. Tertium tempus, eſt à tempore Pauli ſecundi, & de hoc cenſent aliqui , hanc ſuſpenſionem ſimpliciter, & ſine limitatione temporis eſſe impoſitam ordinātibus æquè, ac ordinatis Simoniacè. Sed obſtat, quod in d. Extrauang. ſolùm dicitur. *Declaramus, quod omnes illi , qui Simoniacè ordinati fuerint , à ſuorū ſint ordinū executione ſuſpenſi.* Reſpondent aliqui, verba illa *qui Simoniacè ordinati ſunt*, non paſſiuè tantùm, ſed etiam actiuè eſſe intelligenda. Sed non eſt veriſimile, quia eſt contra proprietatem verborum; vt per ſe patet, & contra rationem legis pœnalis: quæ reſtringenda potiùs eſt. Apparentiùs poſſet hoc colligi ex illis prioribus verbis generalibus , in quibus confirmantur pœnæ antiquæ. Et additur. *Tam manifeſtum, quàm occultū, quas ipſo facto incurrere volumus.* Sed iā ſuprà dixi, per hæc verba non eſſe factum , vt cenſuræ Simoniacorum, quæ anteà erant tantùm ferendæ, nunc ſint latæ ſententiæ. Qui autem dicunt, ſecundum Ius antiquius ordinantem occultum non manere ſuſpenſum ipſo Iure , vel dicunt ſolùm per ſententiam fuiſſe ſuſpendendum, vt dicit Sotus, vel certè licet dicant, quando delictum eſt publicum, fuiſſe ſuſpenſum quoad alios, non intelligunt de ſpeciali cenſura propria Simoniæ, ſed de impedimento , quod olim naſcebatur ex quouis enormi delicto publico , quod non erat propria cenſura, vel ſuſpenſio, vt cap. præced. tactum eſt. Ergo ex vi illorum generalium verborum , nulla ſuſpenſio ipſo Iure inducitur. Accedit, quòd ſi hoc factum eſſet per illa verba, cur paulò poſt potiùs de ordinatis, quā de ordinantibus lata eſſet ſuſpenſio ab vſu ordinum ſimpliciter, & ipſo Iure incurrenda? Vnde vel probabilius eſt , ex vi illius Extrauag. non eſſe auctam, nec mutatam prædictā ſuſpenſionem quoad ordinantes,

A vel ſaltem valdè dubium. Pius etiam V. in d. Conſt. 5. licet ſuſpenſioni ordinatorum Simoniacè aliquid addiderit, de ordinantibus nihil dixit. *Pius 5.*

At verò Sixtus V. in dicto Motu proprio valdè illam auxit. Declarat enim ibi, ordinantem in illo caſu manere *eo ipſo ſuſpenſum à collatione quoruncunque ordinum, atque adeò ipſius tonſuræ , & ab executione omnium munerum Pontificalium.* Vbi tres ſunt partes , quarum prima eſt eadem cum communi Iure præter perpetuitatem, vt viſum eſt. Secunda poteſt eſſe declaratio eiuſdem communis Iuris: nam ſatis probabile eſt, abſolutam ſuſpenſionem à collatione ordinū, includere etiam primam tonſuram , nam vt ſuprà dixi, ſub hac B conſideratione ſolet ſub ordinibus comprehendi. Tamen quia hoc poterat eſſe dubium ex illo principio, quòd pœnæ ſunt reſtringēdæ, ideò Sixtus id declarauit, vel etiam addidit. Tertia verò cōtinet ſatis rigoroſam, & amplam additionem pœnæ; nam ſuſpenditur collator ab omni conſecratione, Sacramenti Cōfirmationis collatione, omnique ſolenni, & Pontificali benedictione, & ſimilibus, quæ Epiſcopi propria ſunt ordinaria poteſtate, vt videri poteſt in Gl. vlt. in c. *Tranſmiſſū*, de Elect. & in Iuribus. quæ allegat, & in c. primo diſt. 25. & has pœnas etiam non reuocauit Clem. VIII. in Bulla anni 1596. In qua pœnas à Sixto latas in præd. Conſtit. abſtulit; nam expreſsè addidit Clem. *præterquam contra ſimoniacè ordinantes, & ordinatos inflictas.* Ex quo obiter notari poteſt, pœnā latam C contra mediatores Simoniæ in ordine in dicto c. pen. de Simon. ſcilicet ſuſpenſionem ab executionē ſuorum ordinum per triennium non eſſe auctam per hęc noua Iura , de qua videri poſſunt, quæ dixi, in dicto quinto tomo vbi ſuprà. 15.

Gloſſ. vlt. Clem 8.

16. Aduertendum. Deniq; poteſt hîc etiam obiter aduerti, ex eodem Motu Sixti colligi ſpecialem caſum , in quo propter Simoniacam ordinationem incurritur cenſura interdicti non ſimpliciter, ſed ab ingreſſu Eccleſiæ, quæ etiam ſic limitata diſtincta eſt à ſuſpenſione , vt declaraui in dicto 5. tom. diſp. 35. ſect. 4. vbi latè de hac cenſura diſſerui. Hanc ergo addit ibi Sixtus reſpectu ordinantis, non verò reſpectu ordinati. Et in nullo alio caſu incurritur hæc cenſura propter aliquam Simoniacam actionem, quia in nullo alio, quod ego D ſciam, inuenitur in Iure impoſita, & non incurritur, niſi in caſib. in Iure expreſſis, vt conſtat. Superat etiā hîc dicendum, an propter Simoniacam collationem, vel receptionem beneficij, aliqua ſuſpēſio ab officio, vel beneficio incurratur : tamen hoc etiam tractaui ſufficienter in dicta ſect. 4. à n. 42. vbi oſtendi , nullam ſuſpenſionem ipſo Iure latam, nec ab ordine, nec ab aliquo beneficio incurri per hoc genus Simoniæ, quia in nullo Iure inuenitur , vt tradit etiam Nauar. dict. c. 25. n. 111. verb. *Tertio*, cum Innoc. in ca. *Tanta*, de Simo. quem ibi Abbas, Ananias, & alij ſequuntur. An verò collatio Simoniaca beneficij valeat, & an ex illa ſequatur priuatio aliorum beneficiorum, infrà dicetur.

Nauarr. Innoc. Abbas.

17. An per Sim. in ordine incurratur ſuſpenſi. Quæri verò poteſt vlteriùs , an per Simoniam in Ordine incurratur ſuſpenſio à beneficio , aut ab alio officio iuriſdictionis , aut Eccleſiaſticæ adminiſtra- E tionis , vel à Simoniacè ordinante , vel ab ordinato, ſi tale beneficium habeat. Quidam enim viri docti dixerunt , etiam incurri ipſo facto per hanc Simoniam ſuſpenſionem ab officio , & beneficio , quæ ampliſſima eſt , & ſuſpendit ab omni vſu iuriſdictionis, & à perceptione fructuum , vt ſuo loco diximus. Fundamentum eorum eſt, quia licet hæc ſuſpenſio non fuerit ipſo Iure impoſita per antiqua Iura, fertur tamen vt imponenda per iudicis ſententiā, vt ſtatim ex Iure allegabimus. At verò Extrauagans Pauli per illa verba generalia, *Quas ipſo facto incurrere volumus*, omnes

anti

antiquas, ferendas fecit eſſe latas: ergo. Sed hæc ſententia ſingularis eſt, & noua, & præter communem ſenſum, & conſuetudinem Eccleſiæ, & ex illa ſequuntur multa abſurda, vt de depoſitione, infamia, & aliis ſtatim videbimus: ſequitur etiam, ſic ordinatum non facere ſuos fructus beneficij, nec poſſe illos retinere tuta conſcientia, quantumuis crimen occultum ſit, quia hic effectus ſuſpenſionis à beneficio, vt ex propria materia ſuppono. Conſequens verò eſt contra ipſam Extrauagantem, vt in ſimili ſtatim dicam.

18. 1. Aſſertio.

Dico ergo; ſolam ſuſpenſionem ab executione ſuorum ordinum incurrere illum, qui Simoniacè ordinatur; nam expreſsè ita limitatur hæc ſuſpenſio in dicta Extrauagante. Et certè ſi per priora verba incurreret ſic ordinatus ſuſpenſionem ab officio, & beneficio; & ſuperfluè, & non ſine magna obſcuritate, & ſpecie contractionis illa poſteriora verba addita fuiſſent. Item, Sixtus V. non imponit aliam ſuſpenſionem ſic ordinatis: ſed addit, vt ſi ſic ſuſpenſi miniſtrauerint, fiant irregulares, & priuati beneficiis, quoad ſeculares, quoad religioſos verò, vt ſint priuati voce actiua, & paſſiua: ergo ſignum eſt, ex vi ſolius ordinationis Simoniacæ non eſſe ſuſpenſos ab officio, vel beneficio; aliàs nec eligere poſſent, nec fructus beneficiorum facere ſuos. De ordinantibus autem addit quidem (vt dixi) ſuſpenſionem ab omni functione Pontificali, non tamen à iuriſdictione, quæ Pontificalem ordinationem, ſeu conſecrationem non requirit, neque ab adminiſtratione Eccleſiæ propter eandem rationem, nec etiam à beneficio. Vnde poſteà ſubdit: *Quod in præmiſſis ſe ingreſſerint, ſpreta ſuſpenſione, & interdicto, ſuſpenſionem incurrant à regimine, & adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ, & perceptione fructuum.* Ergo euidens eſt, per ſolam ordinationem Simoniacam, non incurrere has poſteriores ſuſpenſiones.

19. An per Simoniam in beneficio aliqua ſuſpẽſio incurratur.

Similiter expediendum eſt aliud dubium hic occurrens, an propter Simoniam in beneficio aliqua ſuſpenſio incurratur. Nam moderni, qui modo ſuprà dicto opinantur de Simonia in ordine, idem dicunt de Simonia in beneficio, non propter antiqua Iura, ſed propter eandem Extrauagantem in eiſdem verbis generalibus, quæ hîc eodem etiam modo applicantur; quia Iura antiqua ponunt has pœnas ferendas propter Simoniam in beneficio, vt colligitur ex cap. 2. de Confeſſis, cum aliis ſtatim referendis: ergo nunc incurruntur ipſo facto ex vi prædictorum verborum. Sed hoc etiam nouum, & improbabile eſt. Quoad ſuſpenſionem ergo ab ordine certum eſt, non incurri per Simoniam in beneficio, quia nullibi lata inuenitur, & verba illius Extrauagantis non habent hanc vim, vt ſæpè dixi: nec ita recepta ſunt communi conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres. Quoad ſuſpenſionem verò à beneficio, de conferente Simoniacè beneficium nullibi inuenitur talis pœna ipſo iure illi impoſita, & ideò illam non incurrit. Idémque in rigore verum eſt de recipiente beneficium. Sed in illo diſtinguendum eſt, aliud eſſe, non conſequi beneficium, vel illo priuari, aliud ſuſpendi ab illo: nam ſuſpenſio ſupponit proprietatem, & verum titulum beneficij, & priuat vſu, & vſufructu. Item, diſtinguendum eſt de beneficio Simoniacè obtento, vel de aliis, quæ contingit licitè habere illum, qui in vnius receptione ſic delinquit. Quoad beneficium ergo Simoniacè obtentum, verum eſt per talem receptionem beneficij non acquiri Ius in illud, nec percipi validè fructus eius, vt expreſsè dicitur in d. Extrauag. & in ſeq. capite latiùs videbimus. Illa verò non eſt ſuſpenſio, ſed pœna alterius rationis, quæ tollit radicem (vt ſic dicam) & non relinquit locum ſuſpenſioni, vt dixi. Quoad alia verò beneficia de ſuſpenſione, ab illis nulla eſt mentio in Iure, & in d. Extrauag. ſolùm dicitur, illum non facere ſuos fructus beneficij Simoniacè acquiſiti, & ideò verius eſt in aliis non incurri ſuſpenſionem, vt latiùs dixi d. tom. 5. diſp. 31. ſect. 4. à n. 42. An verò priuatio aliorum beneficiorum inde incurratur, infrà in proprio cap. videbimus. Præter dictas ergo cenſuras nulla incurritur lata propter dicta crimina Simoniæ.

Supereſt autem breuiter explicandum, an incurrantur aliæ pœnæ Canonicæ, nam de aliis pœnis quaſi temporalibus poſteà dicemus. Et quantum colligere poſſum ex Auctoribus, qui has pœnas recenſent, de tribus poteſt tractari, de Irregularitate, infamia canonica, & diſpoſitione, vt videre licet in Hoſtienſ. in Sum. tit. de Simon. & Præpoſit. in d. cap. *Statuimus*, num. 3. & 4. in cap. *Presbyter*, 1. quæſt. 1. & Redoan. 4. p. cap. 9. num. 9. & ſequentibus, & Bernard. Diaz in Pract. cap. 9. Sylueſt. d. q. 19. Primùm ergo de Irregularitate dicendum eſt, non incurri per crimen Simoniæ immediatè, & per ſe. Quod addo, quia mediante infamia, ratione illius poterit incurri irregularitas, vt ſtatim dicam; vel etiam ſi ſic ordinatus, aut ordinans miniſtret contra ſuſpenſionem, fiet irregularis, tum ex Iure communi tum per dictam Bullam Sixti, vbi alias etiam pœnas inhabilitatum, & priuationum in ſic celebrantes congerit. Quòd autem immediatè non incurratur irregularitas, probatur; quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus à Iure expreſſis; hic autem expreſſum non eſt, vt latè probaui in 5. tom. diſp. 43. ſect. 4. & docet Turrecr. in c. *Præter*, d. 32. art. 1. n. 4. in fin. cum Gloſſ. in c. *Nullus*, ead. diſt. Nam licet loquantur de publico concubinario, illi cenſent æquiparari Simoniacum. Neque contra hoc inuenio textum habentem difficultatem aliquam, vt in loco cit. latiùs ſum proſecutus. Dicit tamen Nauar. Conſ. 97. de Simon. n. 10. quem ſequitur Vgol. Tab. 4. cap. 4. ordinatum Simoniacè fieri irregularem ſtatim, quia recipit ordines excommunicatus. Sed non rectè, quia priùs recipit ordines, quàm ſit excommunicatus, ideò enim excommunicatur, quia Simoniacè ordinatur, & prius debet compleri Simonia realis, quàm cenſura incurratur; ergo non poteſt inde ſubſequi irregularitas. Vt ſæpè in ſimili dixi in tom. de Cenſur. & eodem vitio laborat exemplum, quo vtitur Nauar. de illo, qui furtiuè ſuſcipit ordines contra prohibitionem ſub cenſura latæ excommunicationis, de quo etiam dixi in d. tom. Neque etiam quicquam probat ratio Nauar. ſcilicet, quòd eodem momento, & per eundem actum poteſt quis fieri excommunicatus, & irregularis, nam eſt hoc verum, ſi pro eodem crimine ſit lata vtraque pœna; hic autem non ita eſt, ſed diſtinguenda ſunt duo crimina, vnum Simoniæ, propter quod incurritur excommunicatio, aliud celebrandi, vel recipiendi ordinem ligatum excommunicatione, propter quod irregularitas eſſet incurrenda: hoc autem delictum reuera non committitur in illa ordinatione, quia iam ordo receptus eſt, quando excommunicatio incurritur. 20.

(Margin: Hoſtienſ. Præpoſit. Redoan. Bernard. Diaz. Sylueſt. De irregularitate. Turrecr. Gloſſ. Nauar. Vgolin.)

21. De infamia.

Infamia, inter Simoniæ pœnas ponitur à dictis Auctoribus, Præpoſit. Redoan. Sylueſt. Bernar. Diaz, & Angel. *Simonia*, 6. n. 8. Gloſ. in cap. *Ex diligenti*, de Simon. verb. *Infamia*, vbi Panor. à num. 6. & alij Doctores, & in cap. *De Simoniacè*, eod. Poteſtque colligi ex cap. *Sanè*, 5. quæ. 3. vbi ſolùm eſt ſermo de Simonia commiſſa in obtinenda ſede Epiſcopali, & in conferendis ordinibus, & in eligendo; quæ ſolùm pertinent ad Simoniam in ordine, & beneficio, non tamen ad omnem modum vtriuſque Simoniæ. Citatur etiam ad hoc cap. *Inquiſitionis*, de Accuſ. quod parum probat. Expreſſiùs, & generalius id probat cap.

(Margin: Præpoſit. Redoan. Sylueſt. Bernard. Diaz. Angel. Gloſſ. Panor. Cap Sanè.)

vlt.2.q.3. vbi non tantùm de Simonia in ordine, aut beneficio, ſed de multis aliis ſermo eſt. Verba autem ſunt. *Emptor,venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur.* Ex quibus verbis,& ex dicto cap.*Sanè*, & ex ſententia omnium Doctorum conſtat, pœnam hanc non incurri ipſo facto,ſed per ſolam iudicis condemnationem. Imò in d.cap.*Sanè*, dicitur debere accuſationem præcedere,& ſubſequi condemnationem.Hęc ergo pœna non pertinet ad eas, quæ in conſcientia incurruntur, nec nouum affert impedimentum ante ſententiam, quia licet ante illam infamia facti poſſit interuenire, illa non eſt pœna Eccleſiaſtica, ſed effectus,qui ex facto ipſo, præſertim aliis noto naſcitur: infamia autem,quæ eſt pœna,eſt infamia Iuris,& illa eſt, quæ impedimentum canonicum inducit, vnde poſt ſententiam talis infamiæ inducit irregularitatem, quæ tandiù durat, quandiù durat infamia, de qua latè diſputatum eſt in d.5.tom.diſp.49.& de hac pœna probabile eſt, pro quacumque graui Simonia in quacumq; materia potuiſſe ſemper ferri; ſicut de ſuſpenſione,& excommunicatione colligitur ex citatis Iuribus,& de depoſitione dicere aggredimur.

22. *De depoſitione.* De depoſitione igitur multa ſunt Iura, quæ illam ad puniendos Simoniacos deſignant, vt de Simonia in beneficio, eſt textus clarus in c.2.de Confeſſis,vbi explicatur depoſitio ab omni officio, & beneficio, *Cap.De hoc.* quæ videtur eſſe maxima. In cap.autem *De hoc*, de Simon. pro quadam Simonia in beneficio imponitur depoſitio perpetua ſolùm ab altaris miniſterio, *Gloſſ.* ſed Gloſ. ibi eandem eſſe reputat, de quo aliàs. In cap.autem *Per tuas*, 1. eod. ſermo eſt de depoſitione ab ordine, & abſolutè de Simoniaca prauitate. At *Cap. Erga Simoni.* verò in cap. *Erga Simoniacos*, 110.1.q.1.abſolutè dicitur: *Erga Simoniacos nullam miſericordiam in dignitate ſeruanda habendam eſſe, decernimus*, & infrà: *Deponendos eſſe, Apoſtolica auctoritate ſancimus.* Non eſt ergo dubium,quin hæc pœna Simoniacis imponenda ſit. Similiter autem certum eſt, ex vi illorum Iurium non incurri ipſo Iure, ſed per ſententiam imponendam eſſe, vt ex verbis citatis conſtat, & omnes Auctores docent. Nec verò per Extrauag. 2. de Simon. hæc pœna incurritur ipſo facto; id enim nullus Doctorum auſus eſt dicere; & qui de aliis pœnis hoc dicere tentauerunt, hanc cenſent excipiendam, ex benigna interpretatione propter eius grauitatem. Quid autem ſit hæc depoſitio, & an ſit idem, quòd generalis ſuſpenſio perpetua, tractauimus latè in 5. tom.diſp.30. An verò ſemper ſit imponenda à Iudice, ſiue via inquiſitionis, ſiue via accuſationis procedatur, & an æqualiter in omni materia Simoniæ, vel quæ circunſtantiæ obſeruandæ ſint, tractatur ab *Hoſtienſ.* Hoſtienſ.& aliis Canoniſtis locis citat. Et videri poteſt *Abbas.* Abbas in d.c.*Inquiſitionis*,& Redoan.d.c.9 à num.25. *Redoan.* Item ad hanc pœnam ſolent reuocare ſimilem aliam, quæ imponitur propter Simoniam in ingreſſu religionis commiſſam, in c. *Quoniam*, de Simon.de qua *Cap.Quoniam.* dicemus commodiùs cap. ſeq. Præter has ergo nullæ ſpirituales pœnæ latæ ſententiæ,vel ferendæ circa Simoniam occurrunt.

23. *Quando incurrantur hæ pœnæ.* Vnum verò ſupereſt dubium circa dictas cenſuras excommunicationis, & ſuſpenſionis, quando incurrantur; nam licet ſit certum, incurri ſtatim, ac conſummatur delictum, ſiue occultum, ſiue publicum; tamen hoc ipſum inquirimus, quando conſummetur delictum, quod per has cenſuras punitur. Quod eſt quærere, per quam Simoniam realem incurrantur; nam quòd per mentalem, vel purè conuentionalem non incurrantur, ſupponimus ex cap. præced. Et ex eodem certum eſſe credo, non incurri per realem inchoatam per ſolutionem pretij, ſi ordo, aut beneficium collatum non eſt. Id enim euidenter

A probari poteſt ex verbis d. Extrauag. & aliorum Iurium,quæ ſatis in præced.cap. ponderata ſunt. Et de pœna ſuſpenſionis euidens eſt, non poſſe incurri ab eo, qui ordinandus eſt Simoniacè, donec ordinetur, licet priùs ſoluerit pecuniam, quia donec aliquis habeat potentiam ad actum, non poteſt ſuſpendi ab actu, quia ſuſpenſio ſupponit potentiam, vt conſtat. Solùm poteſt pro illo tempore intelligi quæ damdiſpoſitio ad ſuſpenſionem, quia ſiquis in tali diſpoſitione recipiat ordines, eo ipſo manebit ſuſpenſus, quod eſt clarum,quia tunc eſt conſummata Simonia quoad vtramque partem. Idemque cenſeo de ſuſpenſione ex parte ordinantis,quia ſemper fertur in ordinantem,vt patet ex cap.vlt.de Simonia,quod incipit: *Siquis ordinauerit*, & infrà: *Ordinator, &c.* vtique actuali,id eſt,qui ordines contulit,& ſimiliter loquitur Sixtus V. donec ergo ordines contulerit, ſuſpen- *Sixtus V.*
B ſus non eſt. De præſentante verò, ſeu mediatore ad ordinationem Simoniacam,poſſet nonnihil dubitari, quia in d.cap.vlt. ſub diſiunctione dicitur: *Siquis ordinauerit,vel ad ordines præſentauerit.* Ergo qui recepta pecunia aliquem ad ordines præſentauit, eo ipſo ſuſpenſus manet, etiam antequam ordinatio ſit ſubſecuta,quia quoad illam perſonam,actus prohibitus, & punitus eſt ex vtraque parte completus. Nihilominùs cenſeo,non incurrere ſuſpenſionem,donec cum effectu ſequatur ordinatio. Quia non cenſetur præſentatio conſummata perfectè, donec effectum conſecuta ſit, debet enim eſſe (vt ita rem declarem) præſentatio ad actualem ordinationem. Item quia textus ille apertè hoc ſupponit, & connectit præſentantem cum
C ordinato.

De excommunicatione etiam certum eſſe exiſtimo, non incurri, donec cum effectu Simoniaca collatio,vel receptio rei ſpiritualis,id eſt,ordinis,beneficij,aut officij Eccleſiſtici ſecuta ſit: quia etiam rigoroſa ſignificatio,& proprietas verborum illius Extrauag.hoc poſtulat,ait enim,*Qui quomodolibet dando,vel recipiendo*,(vtique ordines,aut beneficia,vel officia,de quibus Pontifex locutus fuerat)*Simoniam commiſerint.* 14.
Non committitur autem Simonia dando,& recipiendo, niſi per actualem ordinationem, vel collationem beneficij,aut electionem,vel quid ſimile.Illa ergo excommunicatio non eſt impoſita, niſi propter talem
D modum committendi Simoniam; non ergo incurritur,donec datio,vel acceptio intercedat. Et inde etiã clarè conſtat, mediatores non incurrere eandem excommunicationem, donec traditio ſpirituali materiæ facta ſit;nam de illis ſubditur: *Aut quòd illa fiat, mediatores extiterint. Illa*, ſcilicet, quæ per acceptionem, & dationem deſcripta fuerat. Ante hanc ergo traditionem non incurritur cenſura.At verò ſi traditio pecuniæ præceſſit, & ſequatur datio,vel acceptio: in vtraque cenſura, & in quolibet caſu eius, certum eſt incurri ſtatim,ac ſpirituale datur,quia tunc eſt Simonia maximè realis,& completa ſecundùm omnem
E rigorem verborum legis.

Difficultas ergo eſt,quando non præceſſit pecunia numerata, ſed promiſſa, & ſubſecuta eſt ordinatio, vel beneficij collatio, an ſtatim incurratur cenſura, vel quando incurratur. Prima opinio eſt,non incurri ſtatim. Ita tenet Nauar.in d.cap.23.num.103.cap.25. num.68.Couar.in Reg.*Pecatum* 2. p.§.8.num.7. & 8. Vgol.Tab.3.cap.5.Salzed.in Pract. Bernard.capit.91. §.*Sexto.* Et pro hac parte citantur Gomez, & Caſad. de quibus infrà dicam. Citatur etiam Gloſ. in cap. *Emendari* 1.qu.1. quia dicit, interdum committi Simoniam,quando pecunia datur ante ſpiritualem functionẽ vel in ipſa,quæ non committeretur,ſi pecunia poſt rẽ ſpiritualem acceptã daretur. Sed nõ eſt ad rẽ, quia nec de culpa vera,nec de pœna Simoniæ loquitur, 15. *Vtrùm non dum numerata pecunia poſſit incurri cenſura? 1 Opinio. Nauar. Couar. Vgolin. Salzad. Caſad.*

tur, ſed de præſumptione, quando non conſtat pa-
ctum præceſſiſſe, nam ſi pactum interceſſit, vt in no-
ſtro caſu ſupponimus, & pecunia datur in executio-
nem illius, non eſt dubium, quin datio ſit Simoniaca,
ſiue anteà, ſiue poſteà detur. Potiſſimum ergo ſolet
hæc opinio probari ex vſu: nam ita dicitur ſeruari in
Romana Curia, vt Nauar. refert. Poteſt verò ſecundò
confirmari ex Extrauag. quæ dicit, *dando, vel recipien-
do*, hæc enim verba reſtringenda videntur, cum lex ſit
pœnalis, ergo intelliguntur de dando, vel recipiendo
tàm rem ſpiritualem, quàm pecuniam: quod poteſt
roborari ex c. *De hoc*, de Sim. ibi *ſi manifeſtum eſt, &c.
promiſſa recepiſſe*. Præterea tertiò poteſt confirmari à
paritate rationis, quia non eſt perfectior venditio, in
qua fit traditio rei anticipata pro pecunia credita,
quàm quæ fit, anticipata pecunia cum obligatione
tradendi rem poſt aliquod tempus, ergo ſi hæc poſte-
rior non ſufficit ad cenſuras Simoniæ, nec prior ſuffi-
ciet. Denique addi quartò poteſt generalis ratio, quia
pœnæ, quando iniunguntur pro aliquibus actibus, in-
telliguntur de actibus plenè, & ex omni parte con-
ſummatis cum effectu, vt de Irregularitatibus, & Cen-
ſuris, ſuis in locis diximus: ergo hæc regula eſt hic
etiam applicanda. At non eſt Simonia plenè conſum-
mata donec realis ſit dicto modo. Propterea enim vt
ſuprà indicaui iſti Auctores non vocant Simoniam
realem niſi quæ ex vtroque capite conſummata eſt, &
omnem aliam vocant conuentionalem, quæ ad pœ-
nas non ſufficit: ergo.

26. His non obſtantibus, eſt ſecunda ſententia affir-
2. Opinio. mans, de rigore Iuris ſufficere traditionem rei ſpiri-
tualis ſub promiſſione, ad incurrendas pœnas, & di-
ctas cenſuras, licet nondum pretium ſolutum ſit, nec
aliqua pars eius. Hæc ſententia ex Theologis, & Ca-
D. Thom. noniſtis ſumi poteſt. Primum ex D. Tho. dicta q. 100.
art. 5. & 6. in ſolutione argumentorum, ſi attentè le-
gantur, & inter ſe conferantur; nam in art. 5. dicit eſſe
Simoniacam ordinationem, vel collationem bene-
ficij, quæ fit cum promiſſione dandi aliquid ex fru-
ctibus beneficij, vel exhibendi aliquod obſequium,
in art. autem 6. dicit, per ordinationem Simoniacam
incurri ſuſpenſionem, & in ſolut. ad 6. ſolùm exci-
Caiet. pit mentalem Simoniam. Eandem tenet Caiet. d. art.
6. & in ſum. verb. *Simonia*. & opuſc. de Simon. quæ. 2.
Sotus. Sot. lib. 9. q. 8. art. 1. Idem ſentiunt in 4. d. 25. Richard.
Richard. art. 3. quæſt. 3. in fin. Supplem. Gab. q. 3. Palud. quæſt. 5.
Palud. Conc. 2. quatenus ab his pœnis ſolùm excipiunt Si-
moniam mentalem, in qua pactum tacitum, vel ex-
preſſum non præceſſit, extendunt autem illas ad Si-
moniam, quam pactionalem vocant, quando ſcili-
cet ex vi præcedentis pacti, & promiſſionis, res ſpiri-
Abbas. tualis data, vel accepta eſt. Sumitur etiam ex Abbat.
in c. *Cum ad noſtram*, de Elect. n. 4. licet enim hi Au-
ctores loquantur de aliis pœnis, ſeu priuationibus,
de quibus poſteà; tamen de cenſuris eſt eadem ratio.
Gloſſ. Idem videtur fuiſſe Gloſſa in dicto capit. *De hoc*, vbi
ad verbum illud, *Si conſtiterit promiſſa recepiſſe*: ad-
dit, *maximè*, ſentiens, promiſſionem ſuffeciſſe; ta-
men ſi impleta fuit, augeri cauſam pœnæ, præſer-
tim vt per ſententiam poſſit ad perpetuam depoſitio-
nem procedi, vt in textu dicitur. Prætereà in eandem
Anan. ſententiam inclinat Anani. in c. *Nobis*, de Simon. qua-
tenus dicit, ita reprobari electionem, quando promiſ-
ſio pecuniæ præceſſit, ſicut quando præceſſit ſolu-
tio, & datio, quod etiam ſentit ibi Abbas, & in ca-
pite *Veniens*, de Simonia, loquens de Simonia in in-
greſſu Religionis, & in ordine ad pœnas notat ex
textu, ex ſola conuentione dandi ſpirituale pro tem-
porali, *Simoniam committi ſpirituali recepto, licet non tra-
datur temporale promiſſum*. Et multa in hanc ſenten-
tiam congerit Redoan. dicto 4. punct. cap. 9.

A Poteſt autem hæc ſententia probari duobus mo- 27.
dis, textibus ſcilicet, & rationibus. Et prior modus eſt Probatur
efficacior, qui ſimpliciter loquendo potuit Eccleſia 2. opinio.
has cenſuras facere eo modo, quo Nauar. aſſerit, quia
modus ille nec repugnantiam, nec indecentiam cla-
râ inuoluit, & ex voluntate legiſlatoris pendet. Quod
ergo non ita factum ſit, non poteſt ratione ſola con-
uinci; præcipuè ergo petendum eſt ex verbis Iuris, &
addi potuerunt congruentiæ. Primò ergo probatur ex
verbis dictæ Extrau. Nam de ſuſpenſione ſic habet;
*Apoſtolica auctoritate declaramus, quod omnes illi, qui Si-
moniacè ordinati fuerint, a ſuorum ſint ordinū executione
ſuſpenſi*. Sed omnes, qui ſub pacto, & promiſſione dā-
di aliquid temporale, ordinati ſunt, ſunt Simoniacè
B ordinati; ergo ex vi illius declarationis ſtatim ſunt
ſuſpenſi, ſiue ſoluerint pretium, ſiue non. Conſequen-
tia probatur, quia Pœna legis extenditur ad omne de-
lictum, quod ſub verbis legis in omni proprietate, &
rigore intellectis comprehenditur. Minor autem pro-
batur, primò quia illi non ſunt gratis ordinati; ergo
Simoniacè ſunt ordinati. Patet conſequentia, & to-
tum argumentum ex cap. *Gratis*, 1. 1. q. 1. Vbi inter alia Cap Gratis.
dicitur. *Qui non gratis accipiunt gratiam, quæ maximè in
Eccleſiaſticis ordinibus operatur, illam non accipere, nec
illam dare poſſe*, quia nimirum vſum non recipiunt,
& in cap. *Gratiam* 15. *Gratiam* (dicitur ibi) *cum or-
dinareris, non ſuſcepiſti, quia gratuitò eam non metuiſti.*
C Facit etiam cap. *Siquis neque* 115. ibi, *vel ſordidis preci-
bus oris*, illæ enim preces ſordidæ dicuntur, quæ pro-
miſſionem temporalem, & pecuniariam clarè, vel re-
ctè continent, & hæc dicuntur ſufficere ad ingreſſum
Simoniacum. Et ſimilia licet colligere ex diſcurſu
illius quæſt. & ſequentium. Vnde Gratian. in fine q. 6. Gratian.
§. *Si autem*, pro eodem reputat *pecuniam eſſe promiſſam,
vel ſolutam*.

Hoc ipſum poteſt ex Decretalibus ſuaderi ex ca- 28.
pit. penult. de Simonia ibi: *Promiſſionem, vel iura-
mentum ab illo recipiens*. Et tamen ſubditur id ſuffice-
re, vt tàm ordinans, quàm ordinatus, eo ipſo ſuſpen-
ſionem incurrant. Nec eleuat efficaciam huius tex-
tus, quod aliqui Iuriſtæ dicunt, illam non fuiſſe pro-
D priam Simoniam, ſed ſecundum quid, quia non fuit
promiſſio dandi aliquid, ſed tantùm non petendi
prouiſionem, ſeu alimentum ab ordinante, vel præ-
ſentante: nam præterquàm quòd mihi falſum videa-
tur (vt in tom. 5. dixi, quia ad veram Simoniam ſuf-
ficit remiſſio debiti etiam futuri, vt in ſequentibus
declaraui) licet id admittatur, potiùs auget vim il-
lius textus. Nam illa non dicitur à Iuriſtis impropria
Simonia ratione promiſſionis, ſed ratione rei pro-
miſſæ, quæ non videtur fuiſſe proprium donum, ſi
ergo remiſſio illa tantùm promiſſa, fuit ſufficiens ad
Simoniacum ingreſſum dignum ſuſpenſione ipſo fa-
cto, à fortiori promiſſio pecuniæ, vel alterius pro-
prij doni erit ſufficiens. Et in cap. *Nobis* eodem, dici- Cap. Nobis.
tur, electionem factam ſub quadam promiſſione, e-
E tiam ignorante electo, fuiſſe reprobandam propter
Simoniacam prauitatem præſumptam, niſi conſtitiſ-
ſet fuiſſe malitioſè factam. Supponitur ergo, pro-
miſſionem cum opere ſubſecuto ex parte rei ſpiritua-
lis, ſufficere ad Simoniacam prauitatem, quam Ius
punit, vel per ſeipſum, vel per ſententiam pro ra-
tione pœnæ. Et idem colligitur ex cap. *Ex diligenti*, &
expreſſiùs ex cap. 2. de Confeſſ. ibi. *Quingentorum Sa-
racenorum obligationem receperat*. Vbi Gloſſa notat ſo-
lam obligationem ſufficere ad Simoniam, licet non
ſit ſecuta receptio: oportet autem intelligi de Simo-
nia, quia per Canones punitur, nam ibi depoſitio
ab officio, & beneficio pro illo crimine impoſita eſt,
ergo à fortiori ſufficit ad incurrendam pœnam ſuſ-
penſionis ipſo facto.

Atque hæc omnia, quæ de ſuſpenſione adduximus, applicari poſſunt ad excommunicationem, nam eſt eadem ratio. Sed ponderanda etiam ſunt verba Extrauagantis, in qua primum lata eſt talis excommunicationis pœna, priùs enim locutus fuerat Pontifex de ordine Simoniace recepto, & de prouiſionibus quas Simoniaca labe fieri cõtigerit, & poſteà ſubdit: *Statuentes, quòd vniuerſi, & ſinguli, qui quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam commiſerint, ſententiam Excommunicationis incurrant.* Ergo quam Simoniam voluerat eſſe ſufficientem ad ſuſpenſionem ordinum, vel ad irritationem prouiſionum, voluit etiam eſſe ſufficientem ad excommunicationem ipſo facto incurrendam, nam eodem tenore verborum loquitur, & vt ſuprà dixi, illa excommunicatio ex præcedentibus clauſulis, & materia determinatur, denique eſt eadem ratio. Ad verba autem, quæ in Extrauaganti habentur, & Nauar. ſæpè vrget, *dando, vel accipiendo,* quæ intelligenda eſſe cenſet ex vtraque parte, cum non ſit maior ratio de vna, quam de alia. Reſponderi poteſt, quòd illa diſtinctio non cadit, niſi in rem ſpiritualem, & poſita eſt ad comprehendendum tàm ordinantem, quàm ordinatum, conferentem, & recipientem beneficium. Et ideò qui dat, vel accipit aliquid huiuſmodi per Simoniam, excommunicatur. Vnde ex parte pretij nulla alia datio, vel receptio poſtulatur, niſi illa, quæ ſufficeret ad reddendam Simoniacam dationem, vel acceptionem rei ſpiritualis. Declarari hoc poteſt ex his, quæ Gomez. tradit in Regul. de Trien. poſſeſ. quæſt. 12. Vbi illa verba Regulæ Cancel. *abſque Simoniaco ingreſſu*, dicit intelligenda eſſe tam de Simonia reali, quàm etiam de conuentionali: ergo idem dicendum eſt cum proportione de dicta Extrauag. Nam verba æquè fauent, vt ponderauimus, & rationes ſunt eædem, vt legenti conſtabit. Imò ideò illa regula ſic extenditur, quia Simoniacus tam vno, quàm alio modo non habet coloratum titulum beneficij, vt ipſe ibi proſequitur; ergo ſignum eſt vtroque modo incurriſſe pœnas.

Gomez.

30. His accedunt coniecturæ: primam ſumo ex ratione textus in dicto cap. 2. de Confeſſis. ibi: *Quoniam vitium huiuſmodi proſequi volumus, & debemus.* Vnde ſic argumentor: nam Iura intendunt proſequi, & impedire ordinationem, prouiſionem Simoniacam, non ſolùm quando in eis præcedit pecuniæ datio, ſed etiam quando præcedit promiſſio, ergo quando imponunt cenſuram ipſo facto incurrendam, intendunt ſtatim, in ipſamet origine (vt ſic dicam) factum illud irritare, & delere, ac punire, quantum per tales pœnas poſſunt, non expectata ſolutione pretij. Secundò quia probabiliſſimum eſt, hanc Simoniam verè, & ſimpliciter eſſe realem, vt ſuprà capit. 41. tractatum eſt, quia eſt datio rei ſpirituali non gratuita: nam in eo, quod dicitur datio rei ſpiritualis, ſatis oſtenditur eſſe realis ex parte materiæ propriæ Simoniæ, in quo differt multum à datione ſolius pretij, cum verò additur, non gratuita, completur ſubſtantia, & iniquitas Simoniæ. Vnde parum videtur referre, quòd ciuili, vel humano modo loquendo emptio, & venditio non ſit omninò completa quoad executionem ex vtraque parte, quia ad completam rationem Simoniæ, hoc non eſt neceſſarium, ſed quod ſit datio rei ſpiritualis non gratuita. Tertio quia omnes fatentur, non eſſe neceſſarium ad incurrendas has pœnas, vt totum pretium pro ſpirituali re promiſſum, ſit ſolutum, ſed ſufficere, quòd ſit ex parte ſolutum: nam tunc iam aliquid ex vtraque parte traditur, vt in d. c. 41. declaraui, ſed qui promittit rem temporalem, eo ipſo dat aliquam rem temporalem, & alius acceptando aliquid, etiam moraliter recipit aliquid temporale, ſcilicet eius ad talem rem: ergo.

Caput 2. de Confeſſis.

31. Sed inſtat Nauarrus in Commentariis cap. vlt. de Simonia, n. 29. in fine quòd talis promiſſio eſt irrita, & nullius momenti, & ideò nihil dare videtur, etiam ſi per publicum inſtrumentum illam faciat. Sed contrà, quia ſi ratio hæc eſſet alicuius momenti nec Simonia vera illa eſſet, quia nihil æſtimabile datur, vel promittitur, quia non validè promittitur. Item, idem argumentum fieri poteſt de datione pecuniæ, quia etiam illa eſt irrita, vt infrà videbimus. Ergo in omni ſententia neceſſariò dicendum eſt, ibi dari verè temporale, & validè, quantum eſt ex parte dantis, quòd autem Ius irritet actum, non tollit malitiam Simoniæ, nec rationem oneroſi contractus, & dationis non gratuitæ. Denique confirmatur, quia multæ ſunt obligationes Simoniacæ, quæ licet ex Iure poſitiuo ſint nullæ, ſufficiunt ad veram Simoniam, vt obligatio ad gerendum negotium Epiſcopi ordinantis, vel dantis beneficium, obligatio non petendi alimenti neceſſaria eo caſu, quo Epiſcopus dare tenebatur, vel obligatio non petendi debitum. Et præterea in his vix poteſt aſſignari tempus, in quo completur Simonia realis, quæ punitur, ſi in ipſa datione rei ſpiritualis ſub tali obligatione non conſummatur. Quando enim obligationis actus eſt negatiuus, vt non petendi alimenta, quando illa negatio ſufficit? Idem eſt, ſi eſt de non petendo debito; quòd ſi dicatur, ibi ſtatim fieri remiſſionem, & ideò ſtatim ſequi pœnam, inſtabimus ad hominem, quia illa remiſſio fuit nulla, & irrita, ergo nihil per illam datum eſt. Denique etiam quando eſt actus poſitiuus, videtur incredibile, quòd recipiens beneficium ſub obligatione famulatus, non maneat excommunicatus, & ſeruiendo per diem, vel vnum opus ſeruitij inchoando, iam ſit excommunicatus.

Inſtantia Nauarri.

Expeditur.

32. In hac controuerſia quid ſentiendum ſit quoad priuationem beneficiorum, vel nullitatem collationis Simoniacè, in cap. ſeq. dicam, nunc enim ſolùm de cenſuris agimus. In illis verò aliter de ſuſpenſione, aliter de excommunicatione cenſendum arbitror. Dico ergo primùm ſuſpenſio de ordine, de rigore Iuris incurritur ipſo facto in ipſamet ordinatione, etiamſi datio pecuniæ non præceſſerit, ſed tantùm promiſſio. Hanc aſſertionem quantum ad ſuſpenſionem de Iure antiquo mihi probat ſufficienter cap. penult. de Simonia. Quoad nouum verò Ius, videtur efficaciter probari verbis ponderatis in dicta Extrauag. adiunctis aliis antiquis Iuribus, & doctrinis, quid autem nunc ſentiendum ſit ſtatim dicam.

1. Aſſertio.

33. Dico ſecundò, quoad pœnam excommunicationis licet dubia videantur verba dictæ Extraua. & poſſint facilè in vtramque partem trahi, nihilominus veriſimilius eſt ex vi etiam verborum non incurri excommunicationem illam, donec vtraque ex parte completa ſit Simonia. Hæc aſſertio quoad priorem partem ex relatione dictarum opinionum conſtat. Vltima verò pars ſuaderi poteſt ex his, quæ tractat Caſador. deciſ. 5. de Conſtit. Vbi de pœna priuationis beneficij ex profeſſo diſputat, refértque multa argumenta cuiuſdam Aduocati conſiſtorialis pro ſecunda ſententia quoad illam pœnam, & nihilominùs tam ipſe, quàm Aduocatus & (vt indicat) etiam Rota, vt manifeſtum ſupponebant, excommunicationem illam non incurri vſque ad pecuniæ traditionem, ſupponentes, verba illa, *dando, vel accipiendo*, in pretium cadere. Et ſic etiam Gomez in Regul. de Trien. quæſt. 12. refert, abſolutè voluiſſe Rotam, Extrauag illam ſolùm habere locum in Simonia reali, per quam intelligit vtrinque completam, nam aliam conuentionalem ibi vocat. Cum ergo illa

2. Aſſertio.

Caſad.

Gomez.

interpretatio non ſit aliena à verborum proprietate, & ſit mitior, & magis euitet animarum pericula, præferenda eſt. Accedit, quòd vt Caſad. præcipuè teſtatur, Simoniam vtrinque realem puniat, quod creditur eſſe receptum, vidente, & conſentiente Pontifice, quod ſufficeret ad derogandum etiam rigori Iuris, ſi oporteret, quia ſtylus Curiæ vim habet Iuris. Vnde licet, quod diximus, de ſuſpenſione, ſit verum ex vi verborum, nihilominùs conſuetudo videtur ampliaſſe illam derogationem, ſeu limitationem, non credo tamen reſtrinxiſſe Ius commune antiquum, quoad ſuſpenſionem in ipſo latam.

34. Vltimò verò eſt aduertendum, poſita hac interpretatione, & moderatione, nihilominùs Nau. ſuprà adiungere, quando Simonia priùs incompleta per traditionem rei ſpiritualis, poſteà completur per traditionem pecuniæ, incurri cenſuras, non ſolùm ab illo tempore, ſed etiam à die commiſſi criminis, per traditionem rei ſpiritualis ſub promiſſione, ita vt cenſura retrotrahatur. Et ideò dicere ſolent aliqui Auctores in traditione ſolius rei ſpiritualis, nec fuiſſe cenſuram incurſam, nec omninò non fuiſſe, ſed fuiſſe quaſi ſuſpenſam, vt ex tunc incurreretur, ſi poſteà realis Simonia compleretur. Sed in primis hæc retrotractio non habet in Extrauag. fundamentum: nam ſi illa loquitur de Simonia reali vtrinque completa, profectò non infert cenſuram vſque ad complementum delicti cum effectu, & extunc inducit illam, & nõ anteà. Sicut irregularitas ex homicidio tunc contrahitur, quando mors conſummatur, & non retrotrahitur ad tempus inflicti vulneris mortiferi. Quare ſi talis retrotractio vera eſt, nouo aliquo Iure, vel ſtylo Curiæ introducta eſt, de quo mihi etiam non ſatis conſtat: nec Gomez, aut Caſadorus de illo expreſsè loquuntur, maximè pro cenſuris.

Ex quo tẽpore incurratur cenſura.

35. Secundò, ſentio illam retrotractionem non cadere verè, & propriè in cenſuram, neque in illos effectus, qui ab ipſa cenſura verè, & realiter contracta eſſentialiter pendent, ſed ad ſummum poſſe pertinere ad quoſdam effectus, qui ſine cenſura poſſent incurri, qui in præſenti vix poſſunt inueniri. Prima pars clara eſt, quia ſi cenſura hæc non imponitur niſi propter Simoniam vtrinque realem, quandiù ordinatus, vel beneficiatus Simoniacè non ſoluit pretium, in re ipſa, & coram Deo non fuit ſuſpenſus, vel excommunicatus, vt Nau. & omnes fatentur, & eſt euidens, poſita hypotheſi, quia in toto illo tempore non erat completum delictum, pro quo erat cenſura lata: ergo impoſſibile eſt, vt pro illo tempore cenſura vnquam incurratur, quia ad præteritum non eſt potentia.

36. Secunda pars declaratur inductione, nam ille ſic ordinatus, vel beneficiatus celebrans toto illo tempore, irregularis non fit, vt Nauar. etiam fatetur, & bene confirmat. Item, ſi ordinatus ille abſoluat ſacramentaliter, valida eſt abſolutio, ſempérque erit: item, ſi beneficiatus ille iuriſdictionem exerceat, actus ſunt validi, neque vnquam retractantur: ergo quoad hos effectus non retrotrahitur cenſura. Ratio verò eſt, quia hæc retrotractio ad ſummum eſt ſecundum quandam fictionem Iuris, illi autem effectus requirunt realem exiſtentiam cenſuræ, vt irregularitas ex celebratione non oritur, niſi ſuppoſita vera, & reali cenſura, & ex peccato violandi illam, vt conſtat, quod peccatum non eſt, quando abſque cenſura celebratum eſt; ergo nec irregularitas; ergo nec poſteà pullulare poterit, cum delictum, quod eſt adæquata eius cauſa non præceſſerit. Similiter nullitas ſententiæ, vel abſolutionis oritur adæquatè in hoc caſu ex reali ſuſpenſione, ſeu ablatione iuriſdictionis, hæc autem ficta non fuit toto illo

A tempore Simoniæ realis non completæ. Nec verò illi effectus priùs validi poſſunt poſteà annullari propter complementum Simoniæ additum, quia nec Sacramentum ſemel validum eſt irritabile, nec ſententia iuſtè, & validè lata debet annullari, hæc enim iam non eſſet pœna Simoniaci, ſed aliorum innocentium. Eadémque ratio eſt de ſimilibus effectibus.

Tertia verò pars in ſuſpenſione ab ordine, eſt clara, nullus enim effectus in ea cogitari poteſt, vt per illã retrotractionem fingi poſſit pro tempore antecedente. In excommunicatione verò inuenitur priuatio fructuum beneficij v. g. vel inhabilitas ad beneficia acquirenda, &c. Et quoad hos effectus poteſt retrotrahi pœna, quando conſummatur Simonia per traditionem pecuniæ: tamen hoc ipſum fieri poſſet ſine cenſura, vt conſtat, & ideò nullam retrotractionem, 37.
B quoad hoc, fingere neceſſe eſt in cenſura, ſed ſolùm in priuatione beneficij, de qua poſteà dicemus. Vnde licet Nauarr. multis exemplis declarare conetur, habere locum hanc retrotractionem in excommunicatione, in illis non immoror, tum quia licet ſit poſſibilis, in præſenti non eſt neceſſaria, tum etiam quia ſi quando videtur fieri hæc retrotractio, re vera non eſt in cenſura, ſed in aliquo extrinſeco, vel temporali effectu, qui poteſt induci per legem, vel ſententiam ſine cenſura, vel loco illius. Supponendo ergo in praxi, hanc ſententiam poſteriorem obſeruandam eſſe, non oportet fingere retrotractionem pro cenſuris, nec rem obſcuriorem reddere, ſed ſimpliciter fateri, non incurri cenſuram, do-
C nec pretium ex parte aliqua ſoluatur, & extunc tantùm incipere: de aliis autem priuationibus poſteà dicemus. Vnde etiam concedendum eſt, eſſe in poteſtate Simoniaci, accipere Simoniacè ordinem, vel beneficium, & nunquam incurrere cenſuram, non ſoluendo pretium. Neque hoc eſt inconueniens, quia eſt in manu eius non conſummare peccatum omninò. Quòd ſiquis dicat, per hoc dari licentiam hominibus liberiùs committendi Simonias conuentionales vſque ad obtentionem ſpiritualium? Reſpondetur, licentiam non dari, ſed non tam rigoroſè vindicari delictum, quod potuit aliis rationibus conuenire.

D

CAPVT LVII.

Vtrùm actio ſacra, vel collatio beneficij Simoniacè facta, ſit valida, & quo Iure?

PRæter cenſuras, alteri pœna ipſo Iure lata, & potiſſima in Simonia, eſt irritatio actus, ſeu contractus Simoniaci, & obligatio, quæ ex illa naſcitur, vel ad non retinendam rem Simoniacè comparatam, vel ad pretium reſtituendum, ideóque de his dicere ag- 1.
E gredimur: & priùs dicemus de re ſpirituali, poſteà de pretio. Poſſunt autem hi effectus intelligi vel ex natura rei, vel ſolùm per modum pœnæ, vtrumque tractandum eſt. Atque hinc fit, vt licet ſuprà diximus, pœnas Simoniæ ſolùm habere locum in Ordine, & Religione, beneficio, ſeu officio Eccleſiaſtico, nihilominùs de hac irritatione, vt ex natura rei eſſe poteſt abſque pœna, dubitari poſſit, an habeat locum ex natura rei in aliis ſpiritualibus rebus, vel actionibus, quæ per Simoniam conferuntur, aut fiunt. Vt ergo generales de omnibus proponere poſſim, aduerto, omnes res, quæ poſſunt eſſe materia Simoniæ, ad duo capita reduci poſſe. Primum eſt actionum, ſeu functionum ſpiritualium, quæ interdum relinquunt poſt ſe effectum per illas denuò factum,

Prænotanda.

factum, & poſt illas permanentem phyſicè, vel moraliter, vt ſunt ordinatio Sacerdotum, conſecratio Epiſcoporum, benedictio Abbatum, aut aliarum rerum ſacrarum. Et in hoc Ordine numerari poſſunt actiones Sacramentorum,& profeſſio Religioſa. Interdum verò nullum relinquunt effectum proprium, præter impetrationem aliquam apud Deum,vt benedictio nubentium,vel ciborum,aut oratio,& ſimiles. Secundum caput,eſt rerum permanentium ſacrarum, ſeu ſpiritualium,quæ non de nouo fiunt, ſed ab vno in alium transferuntur, vel alicui de nouo conferuntur cum anteà vacarent. Nam per vacationem non deſtruuntur, vt poſteà fiant de nouo, ſed manent in ſe,ſeu in bonis Eccleſiæ, & per collationem tali perſonæ applicantur;& ad hunc ordinem reduci poſſunt omnes res ſacræ, etiam corporales, & permanentes, quatenus aliquomodo ſpirituales ſunt, vt Reliquiæ, Calix, &c.

2. *1. Concluſio.* Dico ergo primò, Actiones, & functiones ſacræ ratæ, & validæ ſunt, etiamſi factæ ſint Simoniacè, ſuóſque habent effectus, niſi vel irritabiles ſint per Eccleſiam, & lata ſit lex irritans illas, vel talem habeant effectum, qui per prauam diſpoſitionem, ſeu obicem operantis impediri poſſit. Probatur, quia ſola culpa Simoniæ non poteſt ſola vi & naturâ ſua irritare actiones ſacras,vel impedire effectus earum, pluſquàm alia peccata mortalia grauiſſima,quia nulla eſt maior ratio Simoniæ,quàm aliorum peccatorum; ſed peccata per ſe, & vi ſua non irritant actiones ſacras peccaminosè factas, ſi alioqui omnia, quæ ſunt de ſubſtantia earum adhibeantur,maximè ſi non ſint irritabiles per Eccleſiam.Vel etiam ſi ſint irritabiles, ſi de facto non eſt lata lex irritans : nec etiam poſſunt impedire omnes effectus earum, ſed ſolùm illos, qui ex diſpoſitione, vel obice operantis pendent, quia aliàs ratio culpæ, ſeu concomitantia eius per accidens ſe habet ad talem effectum; Ergo idem eſt de Simonia ſentiendum. Hæc tamen generalis regula meliùs intelligetur ad particularia deſcendendo, & illam applicando.

3. *Ordinatio Simoniacè facta valida eſt.* Sequitur ergo, primò ordinationem Simoniacè factam ratam & validam eſſe, quoad ſubſtantiam ſuam, & quoad effectum characteris. Probatur,quia, non obſtante culpa Simoniæ,intercedunt omnia,quæ ſunt de ſubſtantia,& valore talis actionis,& effectus. Nec talis actio, quoad hoc, eſt irritabilis per Eccleſiam,nec ille effectus pendet ex culpa recipientis,vel miniſtrantis ordines. Vnde quoties Iura dicunt ordinationes Simoniacas eſſe irritas, Doctores exponunt quoad vſum, & executionem ordinum, ſeu quantum per Eccleſiam irritari poſſunt, quod idem eſt, ac ipſo facto ſuſpendi,vt ſuprà dictum eſt.

4. *Idem dicendum de Sacramentis.* Secundò,ſequitur hoc extendi poſſe ad omnia Sacramenta, quia omnia per ſe ſunt valida,licet Simoniacè conferantur. Vt de Baptiſmo, & Confirmatione eſt euidens, imprimunt enim ſuum characterem. Cõſecratio item Euchariſtiæ ritè facta,licet pro pretio,ſine dubio valida eſt, & quamuis ſumatur Simoniacè Euchariſtia, verè recipitur realiter, & Sacramentaliter Chriſtus;non enim recedit Chriſtus propter peccatum ſuſcipientis,vt ex Fide conſtat;& latis clarè docuit Paul.1.Corint.11.Idem eſt ſuo modo de extrema vnctione, licet non imprimat characterem; nõ enim iteranda eſt propter Simoniacam receptionem,vel collationem,ſed agenda eſt pœnitentia peccati. Vnde cauendus eſt lapſus (qui calami fortaſſe fuit potiùs,quam mentis)apud Vgolin.Tab.1.cap.17. §.1.num.4. Vbi ait, extremam vnctionem receptam à Simoniaco non eſſe validam, quia Sacramentum datum perſeueranti in peccato mortali nullum eſt, quia gratiam non confert, in qua tota vis eius poſita eſt, & ideò illa ablata, nullum eſt Sacramentum, quia,ablato fundamento, reliqua adeſſe non poſſunt. Certum verò eſt,valorem Sacramenti non pendere ex effectu, & gratiam non eſſe fundamentũ Sacramenti, ſed effectum,ideóque Sacramẽtum verè recipi à peccatore,licet non recipiatur effectus;imò pium,& probabile eſt, poſſe illud Sacramentum poſteà habere effectum recedente fictione. Denique etiam matrimonium, licet emeretur in ratione Sacramenti,validum eſſet,vt conſtat De his enim omnibus manifeſtũ eſt,non eſſe irritabilia per Eccleſiam,nec ratione indiſpoſitionis, ſi ſubſtantia illorum adhibeatur.Idémque eſt ſuo modo in confeſſione, & abſolutione pœnitentiæ. *Circa pœnitentiam aduertendum.* Sed in hoc Sacramento ſunt duo ſpecialia: Vnum eſt, quòd ſubſtantialis materia pendet aliquo modo ex diſpoſitione pœnitentis,& ex hac parte erit irritum, ſi actu committendo Simoniam recipiatur: ſed hoc commune eſt cuicunque actuali peccato mortali, & ita hoc accidentarium eſt ad rationem Simoniæ.Vnde ſi ponamus à pœnitẽte ipſo non committi Simoniam, ſed à tertio, qui pecuniam dedit ignorante alio:tunc ex parte recipientis,validum erit Sacramentum.Aliud eſt proprium huius Sacramenti, quòd poteſt irritari per Eccleſiam, auferendo à miniſtro iuriſdictionem, veruntamen propter peccatum vendendi abſolutionem, non eſt talis pœna inflicta ab Eccleſia, & ideò ex hoc capite nulla etiam eſt irritatio. Igitur abſolutè Sacramentorum collatio licet Simoniacè fiat,valida eſt,& illos habent effectus, qui ex gratia ſanctificante non pendent; gratiam autem non conferent propter obicem peccati; quod per ipſam Simoniam maximè apponitur. Si tamen ponamus, recipientem Sacramentum excuſari à culpa propter ignorantiam, vel licet prius peccauerit, tunc ſufficienter pœnitere, habebit Sacramentum totum ſuum effectum quia nihil eſt, quod impediat.

1. Cor. 11. — *Vgoli.*

5. *3 Illatio.* Tertiò, infero idem dicendum eſſe de conſecratione Eccleſiæ, vel Calicis, ac denique de omnibus functionibus ordinum cum proportione, & de omnibus benedictionibus Sacramentalibus, quia in omnibus eſt eadem ratio : nam hæc omnia vel non ſunt irritabilia per Eccleſiam, ſtante tali inſtitutione, vel nullibi inueniuntur irritata propter Simoniam in eis commiſſam,cum nulla pœna ipſo Iure afficiantur, vt dictum eſt:imò etiamſi præceſſiſſet ſuſpenſio ab Ordine, vel à muneribus Pontificalibus propter aliud crimen Simoniæ, per ſuſpenſionem non irritarentur talus actiones,vt ex materia de Cenſuris ſuppono, & quia nihil tale in Iure inuenitur expreſſum. Obiici poteſt c.*Eccleſia*,1.q.4.vbi ſic dicitur.*Eccleſia, quæ per pactionem conſecrata fuerit, potiùs execrata, quam conſecrata dici debet.* Eſt ergo irrita talis conſecratio. Gloſſ. ibi dupliciter reſpondet,1.conſecrationem illam non fuiſſe factam iuxta formã Eccleſiæ,& ideò reprobari. Sed hoc dicitur ſine fũdamento in textu, imò contra illum,quia ratio execrationis non ponitur niſi in pacto,& alioqui dicitur conſecrata Eccleſia: 2 ergo reſpondet,illud eſſe dubium in odium,& deteſtationem criminis. Sed non explicat, quomodo verè dicatur. Debet ergo intelligi, quantum eſt ex parte ſic conſecrantis: conſecratio enim ex poteſtate,& auctoritate Eccleſiæ, cuius officium exercetur, valida eſt, quia verò conſecrans,quantum eſt ex ſe polluit Eccleſiam, & vt profanum locum illam contrectat,ideò ex parte ſua execrare illam dicitur.

Cap. Eccleſia. — *Gloſ.*

6. *4. Illatio.* Quartò infertur, Actus Eccleſiaſticæ iuriſdictionis per Simoniam factos non fieri inualidos ipſo facto ratione Simoniæ, extra prouiſiones beneficiorum,de quibus poſteà. Ratio eſt eadem, quia nullibi inuenitur facta ipſo Iure talis irritatio. Dixi autem,

ratione

ratione Simoniæ, quia de illa tantùm nobis ſermo eſt. Alia enim quæſtio eſt de generali ratione venditionis, An ſententia venalis, id eſt, ob pretium facta, inualida ſit, non ratione Simoniæ, ſed venditionis in quacunque materia, etiam temporali, quæ ad præſentem conſiderationem non ſpectat. Viderique poteſt Vgolinus Tab. 1. c. 16.

7. 5. Illatio. Nauar. Cōment. 4 de Regu. n. 25. Sot. q. 8. art. 2. Vgolin. Fab. 1. c. 4.

Quintò, infero profeſſionem Religionis per Simoniam factam, eſſe validam, vt omnes pro indubitato habent, & in Iure clarè ſupponitur, vt ſtatim videbimus. Et ratio eſt, quia licet hæc profeſſio potuerit per Eccleſiam irritari, factum non eſt, nec inuenitur, nec fuiſſet expediens. Et hic effectus talis eſt vt non pendeat ex gratia, vel diſpoſitione operantis, ſi intentionem profitēdi habeat. Eſt tamen aduertendum, quòd licet Eccleſia non irritauerit talem profeſſionem, vetuit nihilominùs Religioſum permanere in eo Monaſterio, in quo profeſſus eſt, aut habere in illo Ius ad ſuam ſuſtentationē, quam aliqui vocant Religioſam præbendam. Et olim quidem præcipiebatur trāſferri in alium locum Religioſum, & arctiorem; ſic enim dicitur in c. *De regularibus*, de Simon. *Reſpondemus vt locum, quem taliter adepti ſunt, omninò dimittant, & ſolitudines, vel alia ſtrictiora Monaſteria adeant.* Et additur, quòd licet, ignorante Religioſo, fuerit Simonia commiſſa in eius ingreſſu, nihilominùs cogatur Religioſus loco renunciare, & poſteà auctoritate Prælati, vel illuc reduci, ſi abſque ſcandalo fieri poſſit, vel in alio Monaſterio eiuſdem ordinis collocari. Item in cap. *Quoniā*, eod. de Monialibus dicitur; *tam recipiens quam recepta* (vtique Simoniacè) *ſine ſpe reſtitutionis de ſuo Monaſterio expellantur, & in locum arctioris regulæ, &c. collocentur.* Et extenditur in futurum ad omnes Religioſus. Denique in c. *Veniens*, eod. ſolùm dicitur, præcipiendum eſſe tali Religioſo, vt in alio Monaſterio ſtudeat in habitu monaſtico Domino deſeruire; & additur, illi eſſe reſtituendam pecuniam, non quidem ſibi retinendam, ſed alteri Monaſterio tradendam, de quo textu plura inferiùs. Ex his ergo Iuribus ſatis apertè conſtat, profeſſionem talem eſſe validam, pœnam verò illā quaſi relegationis à Monaſterio à Iure humano eſſe impoſitam. Et ita ſentiunt ibi communiter Doctores, Innocen. Abb. & alij, quamuis nonnulli in re clara dubitationem mouere voluerint.

Cap. *Quoniam.* Ca. *Veniens.* *Innoc. Abbas.*

8. An illa pœna ſit latæ ſententiæ. Ca. *Veniens.* Cap. *De regularibus.*

De illa verò pœna dubitari poteſt an ſit latæ ſententiæ, vel ferendæ. Nam in cap. *Veniens*, & *Quoniam*, ſolùm eſt ferendæ, quia manifeſtè poſtulatur actus hominis, ſcilicet præceptum, vel ſententia: at verò in cap. *De regularibus*, indicatur, ipſum Religioſum teneri in conſcientia recedere; id enim ſignificare videntur verba illa. *Locum omninò dimittant.* Et fauet Extrauagans prima de Simonia, vbi dicitur, neceſſariam eſſe diſpenſationem, vt ſic receptus poſſit in Monaſterio eodem manere. Sed nihilominùs dicendum eſt, hanc pœnam non obligare in conſcientia, donec per Superiorem legitimè imponatur, quia priora Iura apertè loquuntur, & poſteriora non declarant aliud ſufficienter; nam ſub illis verbis; *Locum omninò dimittant*, rectè ſubintelligitur, quando illis præceptum fuerit, vel ſi conuicti, & condemnati fuerint. Diſpenſatio autem vel neceſſaria eſſe poteſt poſt condemnationem, vel anteà erit vtilis, vt hominem liberet à periculo illius pœnæ, & condemnationis. Et ita tenent Vgolin. ſuprà §. 4. Leonard. Leſ. d. cap. 35. dub. 23.

Extraua. 1. Reſpondetur negatiuè. *Vgoli. Leſſius.*

9. Nauarri opinio.

Contrarium tamen indicat Nauar. d. n. 25. diſtinguit enim duo in Religioſo. Vnum eſt ſubſtantia ſtatus Religioſi, aliud eſt Ius ad Religioſam ſubſtētationem, & locum in domo, Choro, & in Capitulo cum voce actiua, & paſſiua. Et ait, licet Religioſus acquirat primum per Simoniacam profeſſionem, A non tamen ſecundum, quia eſt quoddam Eccleſiaſticum beneficium, vt ibi ex multis refert, & ita non poteſt illud retinere, vel illo vti, aut frui, niſi diſpenſationem obtineat. At ſi non acquirit illud Ius, profecto tenetur in conſcientia ante ſententiam illud dimittere. Sed nihilominùs priorem ſententiam cenſeo veram, tum quia Monachatus non eſt propriè beneficium Eccleſiaſticum, ſed largo modo, & per quandam imitationem, vnde ſine dubio non eſt irritum illud Ius ex vi Decretorum irritantium collationes beneficiorum Simoniacè factas; vel acquiſitas, quia neque vox illa beneficiorum extendenda eſt in lege pœnali, neque alia Decreta de profeſſione Religioſa loquuntur, vt patebit. Neque etiam irritum illud Ius per propria Decreta punientia Simoniam in Religione, B quia nullum verbum continent ſufficienter irritans, vel inhabilitans perſonam ad tale Ius acquirendum. Alioqui incurreretur illa pœna, & obligatio etiam per delictum occultum, & cogeretur quis in ſe ipſo exequi pœnam relegationis, & diſceſſionis à ſuo Monaſterio, nullo cogente: vel manendo in illo, non poſſet tuta conſcientia frui commodis, & Iuribus profeſſorum, cum excuſare non poſſit onera eorum, quæ duriſſima ſunt, & non imponenda ſine expreſſis, & ineuitabilibus verbis legis. Reiicitur.

10. 6. Illatio.

Sextò, poſſumus è contrariò inferre. Omnem actionem iuriſdictionis, vel adminiſtrationis, ſeu Iuris Eccleſiaſtici, quæ ordinatur ad conferendum officium, vel beneficium Eccleſiaſticum, irritam eſſe ipſo facto, nullúmque Ius vel effectum conferre. Hoc conſtat de Iure Eccleſiaſtico in d. Extrauag. 2. vbi in C particulari nominantur electiones, poſtulationes, confirmationes, prouiſiones, ſeu quæuis aliæ diſpoſitiones, & additur vt viribus omninò careant. Vnde non eſt dubium, quin ipſo Iure ſint irritæ. Sed quia hæc irritatio eadem eſt cum priuatione beneficij Simoniacè acquiſiti, ideò ſimul cum ſequenti regula, hæc pars explicabitur. *Extraua.* 2.

11. 3. Aſſertio.

Dico ergo ſecundò. Acquiſitio ſpiritualium rerū, bonorum, aut beneficiorum, ſeu officiorum Eccleſiaſticorum Simoniacè facta ex natura rei valida eſt, ſuumque habet effectum, niſi per Ius Eccleſiaſticum irrita facta ſit, vt in Eccleſiaſticis beneficiis & officiis factum eſt. Ratio regulæ eſt, quia effectus huius acquiſitionis eſt, vt ex vi talis actionis, qui rem ſpiri- D tualem tradit, dominio, aut Iure, quod illam habet, ſe ſpoliet, & illam in alium transferat quantum in ſe eſt, & ita alius illam, & Ius in illam acquiret, acceptando largitionem alterius, & hoc ipſum eſt, acquiſitionem eſſe validam. Sed totum hoc habet locum ex natura rei, non obſtante Simonia: ergo. Probatur minor, quia illa abdicatio, & acquiſitio fit per voluntarium conſenſum contrahentium; ſed hic conſenſus interuenit, vt ſupponimus, non obſtante Simonia: ergo Simonia vt ſic, non poteſt impedire talem valorem, & effectum. Dices. Hoc ad ſummum habere locum in rebus omninò propriis, de quibus E poteſt quis priuata voluntate diſponere, non verò in Eccleſiaſticis beneficiis, quæ niſi per Canonicam inſtitutionem dari, vel acquiri non poſſunt. Sed hoc non obſtat, tum quia poterit committi Simonia cum ipſo collatore, cuius voluntas de ſe efficax eſt ad cōferendum; voluntas autem Simoniaca voluntas eſt: ergo ex natura rei eundem habebit effectum, tum etiā quia licet inter priuatos intercedat pactio Simoniaca, vt qui poſſidet beneficium pro pecunia præſtet conſenſum, vel renunciet: nihilominùs collatio fieri poſſet per Prælatum: tunc ergo valida eſſet collatio, ſi Ius Eccleſiaſticum non interueniret, quia conſenſus renunciantis validus eſt, & voluntas collatoris ſufficeret, nec tunc cenſeretur ſurreptitia, aut

Obiectio. Expeditur.

inuoluntaria, ſi Ius non irritaret, quia cenſetur conferens ſecundum Ius conferre. Atque hæc etiam regula ad particularia deſcendendo comprehendetur.

12. Sequela ex hac doctrina.

Ex illa ergo ſequitur 1. ſi res ſacræ permanentes Simoniacè acquirantur, validè acquiri; ita vt non teneatur in conſcientia ille, qui ſic eas acquiſiuit, à ſe abdicare, vel dimittere, aut reſtituere. Exempla ſunt ſiquis emat grana benedicta, vt talia ſunt augendo pretium eorum propter indulgentiam, quam habent: idem eſt de calice conſecrato, & illo titulo clariùs empto, vel de reliquiis Sanctorum, & ſimilibus. Iſta enim, & ſimilia validè acquiruntur, licet turpiter, & Simoniacè acquirantur. Ratio eſt, quia nullum eſt Ius Eccleſiaſticum irritans talem acquiſitionem, irritatio enim illa eſſet pœna quædam ipſo Iure lata; Simoniæ autem in his materiis commiſſæ non puniuntur ab Eccleſia talibus pœnis, vt cap. 54. poſitum eſt; non eſt ergo talis irritatio in Iure. Nec etiam eſt ex ſola rei natura, quia illa acquiſitio non eſt cum iniuſtitia alteri facta, qui talem rem vendit, imò ex parte eius intercedit ſufficiens cauſa tranſlationis dominij, quæ eſt voluntas eius, quia ſupponimus diſpoſitionem talium rerum ſubeſſe liberæ voluntati eius, & potuiſſe illas liberè donare, ſi vellet; ergo ex hac parte datur ſufficiens cauſa tranſlationis dominij, vel quaſi dominij talis rei. Nec eſt aliqua cauſa, quæ illam impediat; ſi enim eſſet aliqua, maximè voluntas Dei: hæc autem non; quia licet prohibeat illum modum acquirendi tales res, non tamen prohibet acquiſitionem ſimpliciter, & ideò non irritat factum, vt paulò inferiùs ſoluendo quandam obiectionem, magis declarabimus; ergo nullo ex capite eſt irrita talis acquiſitio. Et conſequenter ex illa non naſcitur in conſcientia obligatio reſtituendi, vel dimittendi talem rem, nunquam enim res acquiſita, eſt per ſe, & quaſi ab intrinſeco obnoxia reſtitutioni, niſi quando per talem acquiſitionem non comparatur Ius in ipſa re. Denique vbi non intercedit iniuſtitia, licet interueniat turpitudo, non naſcitur intrinſeca obligatio reſtituendi, quia reſtitutio eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, vt ſuppono ex propria materia, ſed in hoc caſu talis res ſine iniuſtitia acquiritur, vt conſtat, ergo.

13. 2. Sequela.

Secundò infero, eum, qui acquirit Ius Patronatus Simoniacè, ſpeciali pretio ſoluendo illud, nihilominùs verè illud acquirere, nec teneri in conſcientia ad dimittendum illud. Ita ſentiunt communiter Doctores infrà citandi. Et ratio eſt, quia talis acquiſitio nõ eſt irrita ex vi Iuris naturæ propter rationem factam, quæ eodem modo in quacunque materia ſimili procedit. Nec inuenitur ipſo Iure irritata per Eccleſiam, ergo eſt valida; & conſequenter non obnoxia de ſe reſtitutioni. Minor conſtat ex ſuprà dictis, quia Ius Patronatus non eſt ex materiis ſpiritualibus, quarum Simoniacas tranſlationes Eccleſia pro Iure punit, quia non eſt officium Eccleſiaſticum. Atque idem eodem modo, & ratione dicendum eſt de penſione acquiſita Simoniacè interuentu pecuniæ, ſiue detur pecunia Prælato imponenti penſionem, ſiue beneficiato, vt in illam conſentiat, ſiue tertiæ perſonæ, vt pro illa obtinenda intercedat. Et idem procedit, quamuis penſio Clericalis ſit, quia in rigore non eſt beneficium Eccleſiaſticum, & ita non comprehenditur ſub lege Eccleſiaſtica iritante, & ex natura rei nõ datur talis irritatio. Idem eſt de Vicaria, quæ ad tempus, ſeu ad nutum conceditur ſine titulo beneficij propter eãdem rationem, quia licet ſit quid ſpirituale, non eſt beneficium, & ita in illa procedit ratio proximè facta.

14. 3. Sequela.

Tertiò, idem dicendum videtur de officiis Eccleſiaſticis merè temporalibus, quæ ex natura rei vendi A poſſent, & Iure Eccleſiaſtico prohibentur in c. *Saluator*, & cap. *Ex multis*, 1. q. 3. C. Saluator C. Ex multis. Nam horum acquiſitio per pecuniam non eſt irrita ex natura rei, vt conſtat: etiam eſt irrita ex vi illius prohibitionis Eccleſiaſticæ, qua ſimpliciter vendi prohibentur, quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent quando ſcilicet lex prohibens non habet verba irritantia actum, talis autem eſt lex prohibens vendi hæc officia, vt ex citatis capitibus conſtat. Item, non habet maiorem vim ad irritandam illam acquiſitionem prohibitio illa Iuris Eccleſiaſtici ſimpliciter facta, quam habeat lex naturalis prohibens Simoniam per ſe malam in aliis materiis, ſed ad ſummum facit, vt cum proportione illa ſit Simonia, quia prohibita; ergo ex vi illius ſolius prohibitionis non impeditur acquiſitio. Nec etiam ex vi dictæ Extrauag. Ergo ex nullo alio Iure Eccle- B ſiaſtico, quia nullum adduci poteſt, vt conſtat. Minor probatur ab aliquibus, quia venditio illorum officiorum tantùm eſt Simonia quia prohibita, & valdè impropria, & ideò non comprehenditur ſub illa lege pœnali. Sed hæc ratio nobis non placet: nam cap. præced. oſtendimus, pœnas illius Extrauagantis extendi ad Simoniam contra leges Eccleſiaſticas, idem paulò poſt oſtendemus. Et in contrarium poteſt obiici cap. *Conſulere*, de Simon. vbi hæc Simonia vt vera reprobatur, & grauiter punitur. Cap. Conſulere. Nihilominùs tamen cenſeo, non comprehendi in illa Extrauaganti, quia loquitur tantùm de officiis Eccleſiaſticis, quæ ſunt beneficia, & conſequenter habent aliquam ſpiritualem adminiſtrationem, functionem, vel iuriſdictionem, vt cum Nauarro, & aliis paulò poſt explicabimus.

15. 4. Sequela.

Quartò, principaliter infertur ex dicta regula, beneficia Eccleſiaſtica acquiſita per Simoniam, ſecluſo Iure Eccleſiaſtico, & ſtando in puro Iure diuino, ac C naturali, validè acquiri, & tuta conſcientia retineri potuiſſe, ſine oblatione in conſcientia dimittendi illa, vel reſtituendi fructus vſque ad iudicis condemnationem. Hanc aſſertionem tractat Sot. d. q. 8. art. Sot. 1. in principio corporis, & ad 6. Et miratur non tractari in ſpecie à Doctoribus quæſtionem hanc, an acquiſitio Simoniaca beneficij ſit nulla ex vi Iuris diuini. Et ipſe in vtramque partem ponit argumenta, & dubius eſt, magis tamẽ in hanc aſſertionem inclinat. D Eodem fere modo procedit Couar. in Regul. *Peccatum*. p. 2. §. 8. n. 7. vbi oppoſitum attribuit D. Thomæ, Couar. Henric. de quo ſtatim dicam. Contra hanc verò Aſſertionem tenet clarè Henr. Quodlib. 6. q. 26. & Adrian. Quodlib. 9. art. 3. Adrian. Imo Armach. lib. 10. de q. Armen. cap. 13. & 25. dixit, obtentionem beneficij per quodlibet peccatum eſſe nullam ipſo facto ex vi Iuris diuini. Ioan. Ioan. 10. 10. *Qui non intrat per oſtium, ille eſt fur, & latro.* Sed eſt erronea ſententia contra communem ſenſum Eccleſiæ; accedítque ad errorem VVicleph, qui dixit, Prælatum exiſtentem in peccato mortali non eſſe Prælatum: item eſt contra omnem rationem, vt à fortiori patebit ex dicendis. Nec verba Ioannis quicquam efficiunt; tum quia non afferuntur in ſenſu E intento per parabolam, tum etiam quia poteſt quis per oſtium intrare, & non ſine peccato intrare; per oſtium enim intrat ad beneficium, qui à Prælato illud recipit, licet non pura mente, vel conſcientia illud recipiat.

16.

Aſſertio igitur poſita, vera eſt, & conformis communi ſententiæ Doctorum, qui ferè illam non diſputant, quia tanquam claram ſupponunt. Palud. Tenet in ſpecie Palud. 4. d. 15. q. 5. num. 9. Syluest. Syluеſt. verb. *Simonia*. quæſt. 20. Caiet. Caiet. eod. Victor. 2. p. Relect. de Simon. num. 4. & 5. Victor. Redoan. p. 3. cap. 8. num. 4. Redoan. Rebuff. in Praxi tit. de Simonia in reſignatione, num. 15. Rebuff. D. Thom. Auguſt. Probari poteſt 1. & à priori ex regula poſita, quia Chryſoſt. propter

propter peccatum Simoniæ non ſit perſona incapax beneficij ex vi Iuris diuini, nec etiam conferens ſit impotens ad conferendum, ſed ex parte conferentis (vt ſupponimus) concurrit voluntas vera,& abſoluta conferendi,& ex parte recipientis intercedit etiã voluntatis conſenſus;ergo tenet datio, & acceptio, ſi Ius humanum illi non obſtet. Maior videtur euidens, quia Simonia nec ex natura rei habet illum effectũ, eo quòd peccatum mortale ſit; hoc enim damnatum eſt ab Eccleſia in Vviclepho, nec etiam quia tale peccatum eſt: quia non habet maiorem repugnantiam ex natura ſua cum capacitate beneficij, vel poteſtate conferendi illud,quàm alia peccata. Minor verò ſupponitur ex facto.

17. *Reſponſio.* Sed reſponderi poteſt, Simoniam ex peculiari ratione opponi valori collationis,quia excludit gratuitam donationem, ad quam ſolam data eſt à Chriſto poteſtas,qui dixit, *Gratis accepiſtis,gratis date.*Et ita ſi propriè loquamur, Simonia non aufert poteſtatem conferendi beneficium, ſed ſupponit in Prælato impotentiam ad ſic conferendum, quia ſolùm poteſt conferre modo ſibi commiſſo à principali Domino tanquam diſpenſator eius. Et ſimiliter in recipiente non ponit nouam incapacitatem quaſi in pœnam delicti, ſed ſupponit, ex vi Diuini Iuris neminem eſſe capacem ad talem modum recipiendi, quia ſolùm data eſt facultas hominibus ad recipienda hæc gratis, non verò ad emenda illa. Et ideò talis emptio ex natura rei inualida eſt,vtpotè contraria voluntati principalis Domini; ergo per illam nihil acquiri poteſt. Quæ ratio ſi valida eſt, in vniuerſum probat de omni acquiſitione Simoniaca rei ſpiritualis, ſiue ſit beneficium, ſiue quodcunque aliud ſpirituale donum quod permanenter (vt ſic dicam) acquiri poſſit. Et huic rationi vires adiicit auctoritas D. Thomæ in d. art. 6. *D.Thom.* Nam illa ratione præcipuè probat in corpore ea, quæ acquiruntur per Simoniam, dimittenda eſſe, & loquitur maximè de ſpiritualibus,vnde videtur ſentire,de Iure Diuino eſſe dimittenda,vt Couar.voluit eſſe de mente D. Thomæ. *Couar.*

18. *Refutatur reſponſio.* Sed contra hoc eſt 1. quia lex illa, vel Chriſti,vel naturalis,*Gratis date*,non prohibet ſubſtantiam dationis, ſed præſcribit modum, vt ex forma verborum conſtat, non fuit enim voluntas Chriſti, vt ſpiritualia non darentur, ſed vt non darentur tali modo; ſed naturalis lex concedens actionem, & prohibens modum non eſſentialem, non irritat ſubſtantiam actionis, licet modus illi deſit; ergo ex vi illius legis non irritatur largitio, nec impeditur acquiſitio rei ſpiritualis ſic comparatæ, etiamſi in modo committatur defectus. Maior per ſe nota eſt ex verbis legis.Minor autem etiam eſt nota in materia de Legibus. Et explicatur breuiter, quia lex prohibens non irritat actũ niſi vel expreſſis verbis id declaret (quod nec in illis verbis Chriſti ſit,nec in lege purè naturali locum habet)vel ex materia legis,& ex natura rei conſtet,modum eſſe de ſubſtantia,& eſſentia actus,vt eſt in matrimonio, quòd traditio ſit perpetua, vel aliquid ſimile; nam ſi modus ſit accidentalis, non eſt,cur defectus illius irritet actum,quando lex ſpecialiter non exprimit. In præſenti autem modus ille gratis dandi poſtulatur non propter ſubſtantiam actionis dandi,& acquirendi talem rem; nam hæc reuera poſita eſt in voluntaria largitione,& acceptione, ſed propter decentiam,ſanctitatem rei, vt dignè tractetur;ergo talis defectus non eſt irritans acquiſitionem rei ſpiritualis ex natura rei.

19. Confirmatur 1. quia etiam lex naturalis dictat, gratis eſſe mutuandum, & tamen licet quis emat mutuum ſoluendo vſuras, nihilominùs verè acquirit pecuniam mutuatam, & poteſt illa vti eodem modo, A ac ſi fuiſſet gratis mutuò data, quia ille modus non eſt contra ſubſtantiam mutui vt ſic, licet ſit contra ſubſtantiam venditionis ipſius mutui, de qua eſt alia ratio. Poteſt etiam id declarari, quia lex illa gratis mutuandi, eſt in fauorem mutuatarij, & non debet conuerti in detrimentum eius; magnum autem eſſet detrimentum, ſi emendo beneficium mutui, impediretur acquiſitio pecuniæ mutuatæ, & ideò valet mutuatio quoad hanc partem,licet non valeat quoad aliam;ergo ſimiliter in præſenti.Simile eſt aliud exẽplum, quod adducit Sot. *Sot.* nam ſi hæres, qui tenetur gratis pia legata implere, nolit id facere, niſi pretio B accepto,& ideò pauperes, vel Eccleſia emant ab ipſo talia legata, verè acquirunt illa, & quoad illam partem tenet cõtractus,& largitio;ergo ſimiliter in præſenti. Et propria materia ſunt multa exempla, nam Baptiſmus Simoniacè collatus,&Ordo validus eſt,licet detur cõtra illud,*Gratis date*.Et electio digni prætermiſſo digniore,valida eſt,licet in modo ſit contra Ius naturale.

Præterea confirmatur, quia aliàs etiam Simoniacus mentalis teneretur reſignare beneficium ſic adeptum,contra capit.vltim.de Simonia. 20. Sequela patet, quia obligatio naturalis cadit in occulta, & interna delicta, ſi iniuſta ſunt, & habent eundem effectum. Item confirmatur, quia aliàs etiam obtinens rem ſpiritualem, data pecunia ad redimendam vexationem, C & abſque Simonia ex parte ſua, non conſequeretur illam ex natura rei, quia alter Simoniacè dedit; conſequens eſt planè abſurdum:ergo.Sequela patet, quia etiam ille non dat iuxta commiſſionem Domini, & ita non vtitur poteſtate ab illo conceſſa (vt illa ſententia falsò aſſumit:) ideò autem hoc non ſequitur, quia licet ille malè vtatur poteſtate, illa tamẽ vtitur; ita ergo eſt in præſenti. Simile argumentum fieri poteſt, quia ſiquis bona fide recipiat beneficium Simoniacè collatum, quia alius dedit pecuniam collatori, vel in odium alterius, vel ipſo contradicente, valida eſt collatio, & non tenetur reſignare,cap.*Nobis*, & cap. *Sicut*, de Simon. *Cap. Nobis. Cap. Sicut.* Et tamen collator tunc non gratis dedit, vt conſtat; ergo ſignum eſt, ratione illius modi non fieri irritam collationem ex vi ſolius D Iuris Diuini. Idem argumentum ſumi poteſt ex electione Papæ, quæ valida eſt, etiamſi fiat Simoniacè, vt infrà dicetur, non poſſet autem eſſe valida iuxta contrariam ſententiam,quia non gratis fit.

Denique incredibile eſt, quòd ſi quis emat grana 21. benedicta vt talia, vel reliquias, & ſimilia, non poſſit illa retinere, teneatur à ſe abdicare, nulla enim ratione hoc fulcitur, quia ille nullam iniuſtitiam fecit contra commutatiuam, ſed tantùm irreuerentiam rebus ſacris: non enim fecit iniuriam ei, à quo illa emit, vt videtur per ſe notum, quia ille voluntariè contraxit, & vendidit; imò ſi aliquis paſſus eſt iniuriam, fuit ille,qui pretium dare coactus eſt, vt capit. 56. dicemus,nec etiam Deo fecit propriam iniuriam, quia non inuito Deo accipit (vt ſic dicam)quoad acceptionem, E ſed ſolùm quoad modum irrelihioſum, & ideò peccatum illud reuera non eſt contra iuſtitiam, vnde non habet, vnde ex natura rei ad dimiſſionem rei obliget: nec etiam deſignari poteſt, cui eſſet reddenda, quia non debetur illi, qui dedit,ſeu primo poſſeſſori, & non eſt cur alteri debeatur ex aliqua lege naturali. Nec etiam eſt cur dimitti deberet in manibus Prælati, ſi eſſet beneficium: nam ſi collatio Simoniaca non eſſet valida ex natura rei, etiam reſignatio Simoniaca non fuiſſet valida,vnde maneret beneficium apud renunciantem, eique eſſet reddendum, quod dici non poteſt, vt oſtenſum eſt. Contra hanc verò aſſertionem inducũtur aliqua Iura, quibus in ſequenti puncto ſatisfaciemus, ſimulque

que

que ad D. Thomam reſpondebimus.

22. Quartò, principaliter infertur, acquiſitionem be-
4. *Sequela* neficij Eccleſiaſtici Simoniacam, ex Iure Eccleſiaſtico nullam eſſe: nullúmque Ius, aut verum titulum ac-
Palud. Medin. Felin. quirenti conferre. Sententia eſt D. Thom. d. artic. 3. ad 3. vbi, Vbi omnes, & in 4. diſtin. 15. & 25. Paludanus, & alij relati præcedenti aſſertione Medin. Codice de Reſtit. quæſt. 100. 20. ad 3. Eadem eſt communis Iuriſtarum, & videri poteſt Felinus capit. *In*
Rebuff. Redoan. *noſtra*, de Reſcription. numer. 13. & alij infrà citandi. Rebuffus. & Redoanus ſuprà illam probant, quia committens Simoniam in beneficio eſt excommunicatus, collatio autem beneficij facta excommunicato, nulla eſt. Sed hæc ratio parùm probat, quia priùs fit collatio beneficij, ergo non annullantur collatio à tali excommunicatione. Ratio ergo propria eſt, quia expreſsè annullatur in Iure: maximè in dicta Extrauagant. de Simonia. Vbi in diſtinctis clauſulis hæ pœnæ feruntur, & priùs irritantur collationes, prouiſiones, electiones, &c. Et poſteà fertur generalioribus verbis excommunicatio, tanquam quid etiam poſterius. Et hanc pœnam confirmat
Pius 5. Pius Quintus in ſua quinta conſtitutione diſtinctè illam explicans in dignitatibus, & beneficiis. Ratio eſt optima, quia meritò quis punitur in eo, in quo deliquit; & punitur ipſo Iure, quia pœna eſt in acquirendis, non in acquiſitis, & delictum eſt grauiſſimum.

23. *An hæc pœna ſit antiquioris Iuris Canonici?* Quæri verò poteſt, An hæc pœna ſit antiquioris Iuris canonici. In quo ſententia communis affirmat. Probarique ſolet ex cap. 1. & capit. *Gratiam*, 1. quæ. 1. Vbi fit hæc illatio. Gratis non accepiſti, ergo gratiam non accepiſti: quæ videtur fauere opinioni dicentium, hoc eſſe de Iure Diuino: ſed ibi eſt ſermo de
Sententia communis affirmat. Simonia in Ordine: vel ſupponitur ſuſpenſio iam tūc lata ab Eccleſia, vel ſolùm inde concluditur, ordinem ſic acceptum non dare gratiam & ſanctitatem, vt Ordines ſanctè adminiſtrentur. Meliùs probatur ex cap.
Ca. Si quis Epiſcop. *Si quis Epiſcopus*, ead. ibid. *Nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ eſt per negotiationem facta, proficiat, ſed ſit alienus a dignitate.* Sed hæc etiam verba poſſent in ri-
C. Presbyter Cap. Erga. gore exponi de depoſitione, vel priuatione facienda, vt expreſsè præcipitur in cap. *Presbiter*, & in cap. *Erga*. At verò capit. *Si quis neque*, non videtur pati expoſitionem, nam in eo dicitur, quòd ſi tali modo dignitatem acceperit, *& in vita ſua non ſpōte reliquerit, &c. in æternum peribit.* Sed nihilominùs nō probat. tum quia videtur loqui non tantùm de Simoniæ vitio, ſed etiam de qualibet indigna acquiſitione Eccleſiaſticæ dignitatis; tum quia poſſet intelligi, illum periturum ſi manens ita indignus, retineat dignitatem, non propter pœnam priuationis, ſed quia eſt in malo ſtatu, cum ſit indignus. Vnde niſi vel indignitatem tollat, vel dignitatem relinquat, & ita impœnitens moriatur, (vt dicitur in fine textus) damnabitur. Tum etiam quia clarè loquitur de Simonia in Ordine, vnde ad ſummum probat ſuſpenſionē ipſo facto propter Simoniam in Ordine, vt ibi
Gloſſ. Cap. Si quis. Greg. Gloſſa exponit, quod an ſit verum, ſuprà dictum eſt. Adducitur etiam caput *Si quis dator*, prima, quæſt. tertia. Vbi de hoc Simoniaco ait Gregorian. *Beneficio accepto fruſtratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuſtè receperit, reſtituere.* Sed expendenda ſunt antecedentia verba. *Perpetua mulctetur damnatione.* Eodem ergò modo fruſtratur beneficio, & cogitur illud, vel pecuniam (vt Gloſſa vult) reſtituere. Quod verò dicitur, *Rationis vigore*, non ideò dicitur, quia hæc pœna ex vi ſolius rationis incurratur, ſed quia iuſtiſſima ratione imponitur.

14. Melius probatur hæc ſententia ex cap. *Matthæus*,
Cap. Mat. de Simon. Vbi clarè dicitur, illum, qui ingreſſum Simoniacum habuit ad beneficium etiam occultum, teneri in conſcientia conſulere animæ ſuæ, dimittendo illud. Et licet Pontifex videatur dare conſilium, cum dicit, *Conſilium petiſti*, non eſt quia non iudicet, id eſſe neceſſarium ad ſalutem, ſed quia non imponit ipſe nouum præceptum, cum res eſſet occulta; ſed tantùm declarat obligationem, quæ in re ipſa inerat, vt *Gloſſ.*
ibi notat Gloſſ. Optimè etiam probatur ex illius iuribus, quæ diſponunt, etiam illum, qui bona fide recepit beneficium Simoniacè collatum, non poſſe illud retinere, niſi in certis caſibus, vt ſtatim dicetur: nam illa Iura clarè ſupponunt, talem collationem ir- *Reſolutio.*
B ritam eſſe ſaltem ex ordinatione Eccleſiæ. Videtur ergo dicendum in antiquioribus Iuribus Decretorum, non eſſe hanc pœnam ipſo facto ſatis expreſſam: tamen in Decretalibus ſatis clarè contineri, vt ſentiunt Canoniſtæ citatis locis, & in capit. vltimo de Simonia, ex quo textu per argumentum à contrario id colligitur: nam in Simonia mentali vt ſpeciale dicitur, non oriri obligationem reſignandi; ergo *Abbas.*
ſupponitur in reali oriri. Et ita docent ibi Abb. Anto- *Anton.*
nius, & alij in cap. *Quod in dubiis*, de Renunciationi. *Redoan.*
Et videri poſſunt Redoanus 2. par. cap. 10. numer. 33. Burgas, de Irregularitate titul. de Simonia num. 74. Eſt ergo pœna inſinuata in antiquioribus Decretis, poſteà verò in Decretalibus quaſi completa eſt, in dicta autem Extrauagant. expreſſiùs propoſita, & declarata eſt.
C

Ampliatur autem, & declaratur hœc pœna multis modis. Primus eſt, quia tenetur is, qui ſic beneficium 25. *Ad quid teneatur talis Simoniacus?*
accipit, ad relinquendum illud cum omnibus fructibus ab illo perceptis, vel ſua culpa non perceptis ſponte, & in conſcientia ante omnem condemnationem, deductis expenſis factis in vtilitatem Eccleſiæ, vel beneficij, vel in colligēdis fructibus, iuxta generales regulas reſtitutionum, vt notauit D. Thom. *D. Thom.*
d. art. 6. ad 3. dicunt omnes, & benè explicat Caſſad. *Caſſad.*
deciſ. 6. de Præben. Nauarrus Conſil. 9. de Simonia. Et *Nauar.*
ratio prioris partis eſt clara, quia ille nō acquirit Ius aliquod in beneficium, vt expreſsè dicitur in illa Extrauagante, nullus autem poteſt retinere in conſcien-
D tia rem alienam, in qua nullum habet Ius: ergo. Et inde ex natura rei ſequitur altera pars, quia contra iuſtitiam eſt percipere fructus rei nōn ſuæ. Et prætereà, id eſt expreſsè declaratum in d. Extrauagan. Quocirca licet hæc priuatio, ſeu irritatio, ſit de Iure Eccleſiaſtico, tamen illa ſuppoſita, obligatio relinquendi beneficium cum omnibus ſuis fructibus eſt de Iure Diuino naturali, quia naſcitur ex naturali præcepto reſtituendi alienum.

Solùm eſt aduertendum, ſermonem eſſe de fructi- 26. *Declaratio traditæ doctrinæ.*
bus beneficij, qui ſunt omnes illi qui competunt ratione tituli, licet mediante miniſterio aliquo competant. Solent autem habenti beneficium prouenire alia emolumenta occaſione illius, vt ſtipendia Miſſarum, quæ tali perſonæ commendātur, vel quæ extraordinariè dantur ſuffragiis, & hæc non veniunt
E reſtituenda: quia non ſunt fructus beneficij, ſed ſtipendia perſonalium laborum, vt benè Caſſadorus, & Nauarrus ſuprà. Qui idem dicunt de diſtributionibus quotidianis, quod eſt probabile, & benignum, *De diſtributionibus.*
quia videntur competere ratione perſonalis laboris, non caret tamen ſcrupulo, quia non reſpondent illi labori vtcunque, ſed vt fundato in tali titulo, cur enim non debentur intruſo, qui ſine titulo vult Choro adeſſe, & cantare, ſicut alij, & cum eadem remuneratione. Certè hoc videtur in rigore verius: maximè quia etiam diſtributiones ſuo modo inter fructus beneficij computantur, de quo aliàs. Addendum eſt, quòd quia Summus Pōtifex ſupremus eſt diſpenſator tàm beneficiorum, quàm fructuum, licitum eſt compoſitionem

poſitionem à Summo Pontifice obtinere, qua obtenta ſine ſurreptione, & fraude tutus erit in conſcientia. Si autem compoſitio non fiat cum Pontifice fructus reſtituendi ſunt Eccleſiæ beneficij, iuxta commune Ius: quia in illa ſemper manet Ius ad illos. De quo Sylueſt. *Reſtitutio*, 4. quæſtion. 1. Nauarrus capit. 17. numer. 18. & Conſ. 72. de Simonia, & tractatu de Spoliis §. 12. numer. 4. Vi addit, poſſe etiam reſtitui hos fructus proximè ſuccedēti in beneficio. Sed intelligendum hoc puto, vbi fuerit conſuetudo, vt fructus beneficij vacantis reſeruentur ſucceſſori, alioqui ſucceſſor nullum habet Ius, ſed Eccleſiæ, vel illi, ad quem pertinerent, ſi vacaret beneficium, ſunt reddendi. Alij dicunt ex conſuetudine reſtitui Curiæ Apoſtolicę: quæ ſeruanda eſt, vbi de illa conſtiterit.

Niſi cōpoſitio fiat fructus reſtituendi ſunt Eccleſiæ. *Sylueſt.* *Nauar.*

27. Hæc pœna locum habet tàm in publica, quā in occulta Simonia. *Couar.* Cap. *Mat.*

Secunda ampliatio eſt, hanc pœnam habere locum non ſolùm in publica Simonia, ſed etiam in occulta. In quo, vt Couarru. ſuprà notat, verb. *Apud veteres*, antiqui Doctores ſolebant diſtinctione conſtituere: ſed reuera immeritò. Nam dict. capit. *Matthæus*, apertè loquitur de occulta Simonia, & in Iure nulla fit talis diſtinctio. Sed per nouum Ius extrauagantis ablatum eſt omne dubium, nam in ea dicitur. *Et eorum quemlibet, tàm manifeſtum, quàm occultum.* Nam licet hæc verba ſint in principio, & cadant immediatè in generalem renouationem, & ampliationem antiquarū pœnarum, tamen à fortiori cadunt in pœnas particulares in illamet lege ſpecialiter declaratas. Deniq; licet nulla eſſet de hoc ſpecialis declaratio, ex ipſa natura talis pœnæ, ſequitur intrinſecè, ac neceſſariò hic effectus. Quia irritatio collationis efficaciter fit per legē, & lex eſt abſolutè, ac ſine diſtinctione irritans; ergo ſiue occultè, ſiue publicè fiat Simonia, ſemper collatio eſt irrita. Sed obligatio dimittendi, & reſtituēdi, quæ ex collatione irrita naſcitur, intrinſecè etiam ſequitur ex natura rei, & nullitate acquiſitionis; ergo ad illam nihil refert, quod delictū ſit occultum, magis quàm publicum. Quod ſiquis obiiciat, contra naturam eſſe obligare aliquem vt ſe probat. Reſpondemus non obligari huiuſmodi Simoniacum ad ſuum delictum prodendum, nec ad infamandum, ſed ad renunciandum beneficio, quod poteſt facere aliquo honeſto colore, non declarando ſuum delictum, & ad reſtituendos fructus, quod poteſt facere occultè.

Nō cogitur Simoniacus ſe prodere cū cogatur reſtituere.

28. Tertia ampliatio aſſertionis.

Tertiò ampliatur aſſertio, vt locum habeat, non ſolùm quando Simonia commiſſa eſt ab eodem, qui ſic conſecutus eſt beneficium, ſed etiam ſi per tertium interuentorem commiſſa ſit. Quod poteſt contingere variis modis, ſcilicet vel ſciente prouiſo, ſeu prorepugnante, & contradicente electo, vel tacente, & uidendo de beneficio, vel ignorante. Et rurſus vterque modus ſubdiſtinguendus eſt, nam eſſe poteſt, vel non repugnante, nec etiam poſitiuè concurrente. Primò ſi alius dederit pecuniam, ſciente illo cui electio vel beneficium procurabatur, & non contradicente; tunc eſt certum, collationem eſſe inualidam, quia ille ſciens Simoniacam intentionem, deberet reſiſtere; vnde non reſiſtendo, tacitè conſentit. Item à fortiori hoc conſtabit ex dicendis: nam etiam reſpectu ignorantis, qui nullam præmiſit contradictionem, collatio eſt infirma, vt dicemus: ergo multò magis ſi ſciuit, & non contradixit, quia ille non fuit particeps culpæ, iſte verò non poteſt excuſari, quia tacens, & non reſiſtens, cum poſſet, & deberet, conſentire cenſetur. Et ita ſentit Gloſſa in c. *Sicut tuis* ver. *Præbere* tradunt Vgolin. Burgas. & alij citati.

Varij interueniēdi modi pro tertio. 1. Modus.

29. 2. Modus.

Secundò, ſi prouiſus ſciuit Simoniam, quæ committebatur, & contradixerit, ac declarauit, ſe illi nō conſentire, dicunt aliqui, illi non nocere quominùs validè conſequatur beneficium. Ita ſentit citata Gloſ. & Burgas ſuprà, & Vgolin. Tab. 4. capit. 6. numer. 3. & videtur poſſe colligi ex dicto capit. *Sicut tuis.* Quatenus priùs videtur ſupponere ſcientiam, ibi. *Cum hæc fieri pro extorquenda pecunia comperiſſes, &c.* Et poſteà ſubdit, aliud eſſe non conſentire, aliud cōtradicere, & qui contradicit, non debere pati ob peccatum alterius, ergo ex mente Pontificis non obeſt ſcientia delicti, ſi contradicat eligendus. Contra hoc verò obſtat idemmet textus, qui duas illas conditiones coniungit, *contra prohibitionem, & voluntatem tuā, & te penitùs ignorante.* Et ita videtur illas requirere, vt delictum non imputetur, nec pœna. Et ratione declaratur: nam ſi quis ſciat, Simoniam eſſe commiſſam, quantumuis ipſo contradicente commiſſa fuerit, nihilominùs voluntariè ſuſcipit beneficium per collationem, quam ſcit Simoniacè fieri; ergo non conſequitur validè beneficium, ſicut nec obtineret executionem ordinum, ſi ita Simoniacè ordinaretur. Diſtinguendum ergo mihi videtur de ſcientia: nam poteſt quis ſcire electorem, vel prouiſorem beneficij affectare pecuniam, & habere prauam intentionem, ignorare tamen quod aliquis eam dederit, & tunc ſi prohibitio, & contradictio eius intercedat, & poſtea bona fide neſciens, largitionem fuiſſe factam, beneficiū acquirat, validè acquirit. Et hic eſt caſus dicto c. *Sicut tuis.* Aliter verò accidere poteſt, vt ſciat non obſtante ſua contradictione, largitionem eſſe factam, & ita collationem Simoniacè fieri, & tunc credo, non excuſari, recipiendo beneficium à ſic conferente, vt probant rationes poſteriori loco factæ, quia ille reuera Simoniacè recipit, non ignorans, ſed ſciens, & cooperans aliquo modo Simoniæ ſaltem quoad executionem eius.

Gloſſ. *Vgoli.* *Burgenſ.*

Diſtinctio ad rei intelligentiam.

Ex his ergo conſtat tertiò quando ex parte recipientis beneficium, non interuenit ſcientia delicti, & pręcedit cōtradictio, & repugnantia ex parte eius, quia licet non præſcierit delictum, potuit illud timere, vel ſuſpicari, & ideò, quantum in ipſo fuit, illi contradixit, tunc collationem eſſe validam, & firmam, ita vt nihil vnquam poſſit nocere ſic prouiſo aliorum peccatum, ſi ipſe nunquam illi conſenſerit. Hæc enim eſt expreſſa definitio dicti c. *Sicut tuis.* Vbi ratio redditur, quia aliàs contingeret, quod vnius factum fortaſſe inimici, & inſidias parantis alteri, ei noceret, cui penitùs diſpliceret, & ſic aliquis de fraude ſua commodum reportaret. Quamuis autem in hac ratione fiat mentio inimici parantis inſidias, id factum eſſe credendum eſt, vt clariori exemplo vis rationis intelligeretur: idem autem dicendum eſt, etiamſi mediator ille, qui pecuniam dedit, ex humano, & indiſcreto affectu, & amicitia id fecerit, nam ita factum fuerat in caſu illius textus, vt ex narratione facti apertè colligitur in illis verbis. *Sed quidam de fratribus, te in conſulto, & ignorante.* Et tamen in illo etiam caſu non potuit aliorum delictum innocenti, & contradicenti nocere, qui motiuum aliorum odij, vel amoris, parùm refert, quia fundamentum illius deciſionis non eſt, niſi innocentia, & contradictio ex parte alterius. Quamuis quoad præſumptionem exteriorem faciliùs credatur non conſenſiſſe, vel repugnaſſe, quādo pecunia datur ab extraneo, quam ſi detur à conſanguineo: & ideò in illo textu imponuntur illa verba. *Præſertim cū nulla ſit tibi conſanguinitate coniunctus:* non quia id pertineat ad veritatem rei, ſed ad præſūptionem. 30. 3. Modus.

Adduntur verò in illo textu hæc verba. *A qua poſt modum non receſſiſti*, ſcilicet à voluntate contradicendi, & iterùm, *niſi poſteà conſenſeris, pecuniā ſoluendo promiſſam* 31.

promiſſam, aut reddendo ſolutam. Circa quæ conſiderandum eſt, poſſe mutationem hanc accidere, vel ante obtentum beneficium, vel poſt. Quando præcedit, manifeſtum eſt, per eam reuocari priorem contradictionem, & præberi conſenſum, & influxum, ac cooperationem ad Simoniam, ac ſubinde reddere inualidam collationem, non minùs, quàm ſi contradictio non præceſſiſſet. Et propter hoc videntur addita illa verba priora: *A qua poſtmodum non receſſiſti*, & tunc conſtat, eandem culpam, & pœnam incurri. At verò quando conſenſus ſubſequitur; quærunt in primis Gloſſa ibi, & Abbas, An illa ſit propria Simonia, nec ne. Et reſoluunt cum Tancred. non eſſe, quia ille ſoluens pecuniam non emit beneficium, ſed conſentit venditioni iam factæ. Nec ibi habet locum retrotractio, quia priùs delictum non fuit factum nomine, & auctoritate conſentientis poſteà, ſed abſolutè peractum fuit. Sed diſtinguendum eſt, nam vel ille ſoluit pecuniam amico, verbi gratia, qui pro ſe dedit, non intendens approbare factum eius interiùs, vel exteriùs, ſed ſolùm liberali animo, ne ſua cauſa detrimentum illud patiatur, & tunc clarum eſt, non committere Simoniam, vt in ſimili ferè dixit Nauar. Conſil. 10. de Simonia, vel ſoluit quaſi approbando, & gratificando factum, & tunc planè inuoluitur vitio Simoniæ: quia quoad intentionem illud habet pro obiecto, & ex illa intentione imperat talem ſolutionem pecuniæ. Quamuis ergo nō poſſit dici propria cauſa illius Simoniæ, quo ſenſu aſſeritur, nō habere ibi locum ratihabitionem, eſt tamen approbator Simoniæ, quod ad malitiam illius ſpeciei ſufficit. Et ad vtramque optimè induci poteſt cap. *Cum quis*, de ſententia excommunicationis in 6.

Gloſſ. Abbas. Tancred. Nauar. Cap. Cum quis.

32. Dubiū ſuboritur, & reſoluitur. Tunc verò oritur optimum dubium circa pœnam illius deiicti, An ille ſic cōſentiens priuetur ipſo facto beneficio acquiſito. In quo licet poſſint eſſe opiniones, mihi quidem videtur, non incurrere talem pœnam ipſo facto. Primò argumen. d. capit. *Cum quis*. Vbi in ſimili caſu dicitur, non incurri pœnam excommunicationis, & ita credo, neque hic incurri. Secundò, quia ille conſenſus ſubſequens iam ſupponit collationem validam, vt conſtat, quia bona fide, & cum contradictione perſeuerante receptum eſt beneficium, ideóque non exiſtimo, per ſubſequens peccatum amitti ipſo Iure beneficium, nec collationem fuiſſe dependentem ex futuro euentu, vt incipiat eſſe inualida eo ipſo, quòd peccatum committitur, quia nullum eſt fundamentum ad tantum rigorem præſumendum. Illa ergo verba ſecundo loco poſita ad denotandam nouam culpam poſteà commiſſam, addita ſunt, quæ in tali facto præſumitur, niſi oppoſitum clarè probetur, vt ſentit Nauarus ſuprà. Et ideò probabile eſt, propter illud delictum poſtea commiſſum, poſſe per iudicem irritari priorem electionem, aut priuari illum beneficio, quia nouum illud delictum tali pœna dignum eſt. Quod verò hæc pœna ipſo facto incurratur, ex illo textu colligi non poteſt: tum quia proximè ante illa verba dictum fuerat. *Nihil debet tibi ad pœnam, vel culpam imputari*. Et poſteà ſubiungitur exceptio, *Niſi poſteà conſenſeris, &c.* Vnde in rigore ſolùm concluditur, tunc imputari ad culpam, vel pœnam, non verò quod ad vtrumque ſimul imputetur. Tum etiam quia licet demus, imputandum eſſe ad pœnam, non tamen ad eandem eodem modo incurrendam, cum delictum ſit longè diuerſum, & ſtatus cauſæ, & materiæ etiam variatus ſit. Et hæc fuit opinio Tancredi, vt refert Gloſſa in dicto capit. *Sicut*, à qua ipſa nō recedit. Clariùs tenet Adrianus dicto Quodlib. 6. artic. 3. Panormitan. etiam in d. cap. *Sicut*, in fin. ſolùm ſub diſtinctione dicit, quòd iſte tenetur dimittere beneficium, vel poteſt priuari. D. Thom. autem d. quæſtion. 100. artic. 6. ad 3. abſolutè dixit. *Non tenetur ad renunciandum, niſi poſt modum pacto conſenſerit ſoluendo, quod fuit promiſſum.* Sed intelligēdum videtur cum limitatione dicta, ſi per ſententiam ad hoc obligetur.

Nauar. Tancred. Adrian. Gloſſ. Panor. D. Thom.

33. Vlt modus. Tandem contingit, vt Simonia committatur prorſus ignorante illo, quia conſequitur beneficium, & non contradicente, qui nullam occaſionem, vel ſuſpicionem habuit ad contradicendum. Et tunc etiam diſtinctione vtitur D. Thomas ſuprà, quia vel illa pecunia data eſt in odium talis perſonæ, vt quando datur ab inimico ſolùm ad impediendum ne ille conſequatur beneficium. Tunc enim ratio poſtulat, vt Eccleſia non patiatur, innocentem iniuſtè pati, ne detur occaſio peſſimis hominibus iniurias inferendi innocentibus, & dignis, & impediendi promotiones alioqui ritè faciendas. Quæ ratio habetur in dicto capit. *Sicut tuis*, vt ſuprà retuli, & ita hæc pars ſatis in illo inſinuatur: & expreſſiùs habetur illa exceptio in cap. *Nobis*, eodem, quibus locis Gloſſ. & omnes illam admittunt. Vel pecunia data fuit in fauorem, & beneficentiam perſonæ prouiſæ, ipſa ignorante, & non contradicente: & tunc ait D. Thomas teneri prouiſum ſtatim, ac fuerit de Simonia conſcins, relinquere beneficium, & fructus receptos reſtituere, his exceptis, quos bona fide perceperit. Quam ſententiam referunt Couar. & Nauar. Et non audent illi contradicere, tamen quia in fundamento eius non conueniunt, non ſatis conſequenter loquuntur in aliis, vt iam dicam.

D. Thom. Cap. Sicut tuis. Cap. Nobis. D. Thom. Couar. Nauar.

34. An collatio Simoniaca ſit valida ignoranti. Dubitari ergo poteſt, An collatio beneficij per Simoniam facta ſic ignoranti, valida ſit. Nauar. Conſil. 95. de Simonia hoc ex profeſſo diſputans dicit, non eſſe irritam ipſo facto, ſeu irritandam; eumque ſequitur Vgolinus, Tab. 4. capit. 7. Fundantur, quia non explicatur hæc pœna in Iure per verba, quæ denotent, ipſo facto, vel ipſo Iure incurri, ſed per verba de futuro, quæ ſolent poſtulare condemnationem. Aſſumptum patet ex capit. *Nobis*, de Simon. Vbi de hac collatione dicitur, *Eſt penitus reprobanda*, id eſt, irritanda: & in capit. penult. de Electione. Idem probatur ibi. *Si contigerit reprobari*, quia non reprobatur, niſi quod aliquomodo ſubſiſtit, malè tamen factum eſt. *Poſt liberam reſignationem*, quia nō reſignatur, niſi quod habetur. Denique in Extrauagant. 2. de Simonia ſolùm irritantur collationes, præſentationes, &c. *dando vel recipiendo* factæ, ac ſubinde à ſcientibus receptæ, non ab ignorantibus. Couarruuias etiam in Regul. *Peccatum* 2. part. §. 8. numer. 7. & 8. fatetur ex Iure poſitiuo non haberi talem irritationem ipſo facto. Tamen quia credit iuxta doctrinam Diui Thomæ neceſſarium eſſe fateri, talem collationem eſſe irritam ipſo facto, ideò recurrit ad Ius diuinum, dicens talem collationem ex vi Iuris Diuini non tenere. Sed hoc iam oſtenſum eſt, eſſe falſum in re ipſa. Vnde non credimus etiam, fuiſſe hanc intentionem Diui Thomæ: ſed ſuppoſuiſſe Ius Eccleſiaſticum, quod adducit in argum. *Sed contra*, & in corpore reddidiſſe congruentem rationem illius Iuris, non quia per ſe ſufficiens eſſet ad inducendam irritationem, niſi acceſſiſſet Eccleſiaſticum Ius, vt iterùm in fine corporis concludit, & iuxta hanc mentem procedit in ſolutionibus argument. In quibus vtitur diſtinctionibus ſumptis ex Iure Eccleſiaſtico, vt ſi ignorans contradixit, vel nō contradixit; ſi pecuniæ largitio facta eſt in odium, vel fauorē prouiſi, quæ certè non

Nauar. Vgoli. Cap. Nobis.

non poſſunt in ſolo Diuino Iure fundari, loquitur ergo ſecundum Ius humanum.

35. Concluſio. D.Thom. Abbas. Caſſador. Gomez. Nauarr.

Dico ergo, collationem factam ſic ignoranti, eſſe ipſo facto nullam, & conſequenter habere hoc ex Iure poſitiuo. Ita ſentiunt, mea ſententia, reliqui Theologi cum D. Thom. & ſumitur etiam ex Canoniſtis ſuper Iura citata, quæ nunc ampliùs ponderabimus, præſertim ex Abb. in cap. Penult. de Elect. Caſſador. & Ludou. Gomez. apud Nauar. ſuprà. Probatur ergo aſſertio ex tribus effectibus ab omnibus receptis. Primus eſt, quia iſte ignorans, cum primùm ſciuerit vitium ſuæ collationis, tenetur in conſcientia ſtatim relinquere beneficium, nulla expectata condemnatione, vel ſcientia, ſeu ad Superiorem legitimum recurrere, vt de remedio prouideat. Hoc docet D. Thom. clarè; ſequuntur Caietan. Sot. & alij, & Couarru. non audet negare, nec Nauarr. qui expreſsè hoc docet Conſ. 97. de Simon. in principio, & idem ſenſit in Conſ. 95. Fatetur etiam Vgolin. d. cap. 7. §. primo. Et colligitur clarè ex cap. *Ex inſinuatione*, de Simon. Vbi id notant Gloſſ. verb. *Reſignaſti*, Abb. & alij. Et expreſſiùs ex d. cap. *Sicut tuis*, ſic dicente. *Quamuis ſecundùm ſacrorum Canonum inſtituta, etiam paruuli, qui cupiditate parentum Eccleſias per pecuniam ſunt adepti, eas demittere teneantur.* Et habetur in cap. *Quicunque*. 1. quæſtion. 1. *Poſtquam illas omninò dimiſerint.* Tenentur ergo eas dimittere in conſcientia, etiamſi non cogantur exteriùs. Hic autem effectus non aliunde prouenit, niſi quia rem alienam, inuito domino, retinere non poſſunt, vt etiam Nauar. & Vgolin. expreſsè fatentur, ergo beneficia ſic accepta non fiunt recipientis, quia non ſunt ſua, ſed aliena, ideò enim tenetur ea dimittere; ergo collatio fuit nulla: tunc enim dicitur nulla, quando per eam non fit beneficium recipientis. Quæ ratio videtur mihi demonſtratio moralis. Nam ſiquis dicat, beneficia fuiſſe verè ſic poſſidentis, quandiù durauit ignorantia, ſtatim verò, ac cognouit vitium, amiſiſſe illa (quod inſinuare videtur Nauarr. d. Conſ. 95. num. verb. *Tertiò*, in vltimis eius verbis) hoc profectò nulla probabilitate dicitur, tum quia multò difficiliùs quis beneficio ſemel obtento validè, & quod verè fuit ſuum ſpoliatur, quàm impediatur eius acquiſitio. Tum etiam quia nullum eſt Ius declarans magis illam nullitatem ab illo tempore, quàm anteà, tum etiam quia noua ſcientia non attulit per ſe maiorem culpam, vel rationem priuationis beneficij, quàm anteà fuiſſet, ſed oſtendit defectum, qui inerat, & obligationem, quæ ignorabatur. Nec enim dici poteſt, interueniente ſcientia, illum fieri dignum priuatione, quia non dimittit, quia vt hæc ſit culpa, oportet ſupponere, quòd ante commiſſam talem culpam, ipſe teneatur dimittere, & quòd adueniens ſcientia ſtatim oſtendit talem obligationem, aliàs non peccaret non dimittens: ergo ſcientia oſtendit, beneficium non eſſe ſuum, non facit: ergò à principio non fuit ſuum.

Qui ſcit collationem ſibi factam fuiſſe Sim. tenetur ſtatim ſe habere pro non habente. D.Thom. Caiet. Sotus. Couar. Nauar. Vgolin. Cap. *Ex inſinuatione*. Gloſſ. Abbas. Cap. *Sicut tuis*. Cap. *Quicunque*.

Reſponſio. Refutatur.

36. Non ſolùm beneficium, ſed fructus eſt reſtituendus.

Secundus effectus, ex quo id euidentiùs oſtenditur, eſt quia tenetur iſte talis reſtituere fructus omnes, non ſolùm à die vitij cogniti, ſed etiam à principio obtentionis beneficij, cum hac differentia, quòd fructus prioris temporis tenetur reſtituere tanquam bonæ fidei poſſeſſor, & ideò non tenetur reſtituere, quos bona fide conſumpſit, nec quos recipit tanquam condignum ſtipendium ſui operis, ac miniſterij, etiam ſimediante titulo beneficij obtineantur, vt ſunt diſtributiones quotidianæ, aut perſonales, quia bona fides totum hoc indubiè operatur, eſtque maximè conſentaneum rationi, & iuſtitiæ: tenetur tamen reſtituere fructus alios extantes, vt D. Thom. dixit. At verò fructus poſterioris temporis, ſeu præceptos à ſcientia vitioſi ingreſſus, & à mora culpabili in dimittendo beneficio, tenetur reſtituere tanquam malæ fidei poſſeſſor, vel ſicut diximus de illo, qui ſcienter acquiſiuit Simoniacè beneficium, in qua doctrina omnes etiam cum D.Tho. conueniunt, Couar. ſuprà, Nauar. d. Conſ. 90. 95. & 97. Caſſador. deciſion. 6. Vgolin. dicto capit. 7. §. 2. Hæc autem obligatio reſtituendi antiquiores fructus, non poteſt fundari, niſi in hoc, quòd licet poſſidens naturaliter beneficium, illos receperit bona fide, tamen reuera recepit ex re non ſua, & ideò non fecit illos ſuos, ac ſubinde nec retinere illos poteſt; ergo ſignum clarum eſt, collationem à principio non fuiſſe validam. Nam ſi fuit valida, ergo recipiens verè poſſidebat beneficium ſuum, ergo faciebat ſuos omnes fructus eius, quo ergo Iure obligatur poſtea partem eorum extantem reſtituere, vel potiùs à ſe abdicere (cum ſit ſua) nullo cogente. Quin potiùs nec per ſententiam poſſet illis iuſtè priuari, ſi ſtatim dimiſit beneficium, quia puniretur in re verè ſua ſine culpa, & ſine illo Iure. Nullum enim Ius ſpeciale eſt poſitiuum, quod de tali reſtitutione, vel ablatione horum fructuum diſponat, vt fatetur Nauarrus dicto Conſ. 95. numero 3. §. *Quartò*. Vbi videtur negare, eſſe neceſſariam hanc reſtitutionem, cum nihil de hoc diſponatur. Cum verò poſteà, & ſæpè aliis locis fateatur eſſe neceſſariam cum communi, & certa ſententia, videtur ibi intelligere, non eſt neceſſariam ex ſpeciali diſpoſitione Iuris; eſt ergo neceſſaria ex neceſſaria illatione alterius Iuris, quod non poteſt eſſe aliud niſi annullans collationem, vt oſtenſum eſt. Tunc autem reſtitutio facienda eſt Eccleſiæ iuxta ſupra dicta. Sed retorquet argumentum Nauarrus. Nam ſi collatio beneficij à principio fuiſſet inualida, non tantùm extantes fructus, ſed omnes ſimpliciter eſſent reſtituendi; quia nulla (inquit) ratione excuſari poſſet ab aliqua parte, ſi collatio non valuiſſet. Sed hoc nullius momenti eſt, nam quando obligatio reſtituendi non ex acceptione, ſed ex re accepta oritur, illa non extante, & bona fide conſumpta, ita vt ex illa non ſit aliquis factus ditior, excuſatur reſtitutio, vt eſt vulgare, & ſatis per ſe notum.

D.Thom. Couarr. Nauarr. Caſſiodor. Vgolin. — Nauar.

37. Accipiẽs beneficium Simoniacè, ſi ignoranter, manet inhabilis ad illud.

Tertius effectus eſt, quia non obſtante ignorantia, recipiens beneficium Simoniacè, manet inhabilis ad illud idem denefieium obtinendum, indiget enim diſpenſatione, vel Papali in dignitatibus, & curatis beneficiis, vel ſaltem Epiſcopali in ſimplicibus, vt dicitur in cap. Penult. de Elect. in 6. ergo ſignum manifeſtum eſt, relictum fuiſſe impedimentum ad tale beneficium obtinendum, etiam de nouo; aliàs cur diſpenſatio, & cum tanto rigore, ac diſtinctione poſtularetur. Ergo multò magis erat inhabilis talis perſona ad obtinendum validè à principio tale beneficium tali modo, ſcilicet per Simoniacum ingreſſum, etiam à ſe ignoratum. Probatur conſequentia, quia longè minùs videtur iterum recipere beneficium liberè dimiſſum ſtatim poſt cognitum defectum ab eo, qui aliàs poteſt illud conferre gratis, & ſine vllo nouo vitio, quàm obtinere illud validè per vitioſum ingreſſum etiam ignoratum: ſed ille ingreſſus (non obſtante bona fide) reliquit impedimentum ab ſubſequentem collationem validè obtinendam, quantumuis aliàs honeſtam, & legitimam; ergo multò magis impediuit, ne prior valida extiterit.

38. Neque obſtant motiua contraria; imò ex eis hoc ipſum confirmari poterit. Nego enim, hoc non eſſe ſatis expreſſum in Iure. Primò quia ſæpe hæ pœnæ per effectus explicantur ſicut dicemus in-

Ca. *De hoc.* Cap. *Nobis*

frà de pretio ex c. *De hoc*, de Simon. Secundò verbum *reprobandi* magis indicat declarationem nullitatis, quàm irritationem nouam, præſertim cùm in ipſam electionem cadat: in dicto cap. *Nobis*. Et cum additur: *penitùs reprobanda*, ſatis indicatur, ab ipſa origine reprobandam eſſe, ac ſubinde declarandam eſſe nullam. Ex verbis autem *reſignationis*, aut *renunciationis* malè colligitur, validam fuiſſe collationem; nam executionem, & factum ſignificant ſæpiſſimè, etiam in materia Simoniæ, vt patet ex cap. vlt. de Simon. vnde alia Iura vtuntur verbo *dimittendi*, cum dicunt, *teneri ad dimittendum*, &c. Denique circa Extrauag. *Cum deteſtabile*, primùm nihil referret, quòd in ea non contineretur hæc annullatio, quia ex antiquiori Iure prouenit, quod per illam ſaltem non eſt ſublatum, vt conſtat, imò confirmatum, & auctum per generalem clauſam primam. Deinde etiam hæc annullatio videtur ſufficienter comprehenſa in illis verbis, *Per electiones, &c. quas contigerit Simoniaca labe fieri*. Nam collatio hæc, de qua tractamus, Simoniaca labe facta eſt, vt conſtat. Et infrà dicitur. *Vt per eas, cuiquam Ius nullatenus acquiratur*. Vbi non diſtinguit inter ignorantem, & ſcientem, ſed abſolutè dicit, *cuiquam*, nihil ergò excipi poteſt, niſi quod aliàs Iure eſt exceptum, ſcilicet, de contradicente, vel per iniuriam circumuento. Quod verò poſtea dicitur de *dante & recipiente*, ponitur in alia clauſula pertinente ad excommunicationem, quam conſtat ab ignorante non poſſe incurri, & ibi non dicitur, ad alios effectus neceſſarium eſſe, vt ipſe, qui recipit ſpirituale beneficium, det pecuniam, ſed ſufficit, vt Simonia dando, & recipiendo perfectè completa ſit. Ille ergo textus potiùs confirmat poſitam ampliationem, quam veriſſimam cenſeo.

39. *Differentia inter ignorantem, & conſciū Simoniæ.*

Eſt tamen differentia notanda inter hunc ignorantem, & alium, qui ſcienter Simoniacè accepit beneficium. Quòd ille prior, ſi bona fide illud poſſideat per triennium, non poteſt contra illum admitti actio, nec lis ſuper beneficium, iuxta regulam Cancellariæ de Triennali poſſeſſore, quamuis res dubia ſit, an veram præſcriptionem in conſcientia acquirat. At verò poſterior, qui ſcienter eſt Simoniacè ingreſſus, non gaudeat fauore illius regulæ, vt in ea expreſsè declaratur, & extenditur iuxta probabiliorem ſententiam ad Simoniam conuentionalam ex parte pretij non ſoluti, vt latè videri poteſt in Ludou. Gomez. q. 12. in eandem regulam, & in Vgolin. Tab. 4. c. 6. §. 9.

Ludou. Gomez. Vgoli.

40. *De Simonia cū ignorantia collatoris.*

Sed quid ſi collatio ſit Simoniaca, ignorante ipſomet collatore, quia nimirum cum mediatore interceſſit, ignorante collatore. Reſpondeo breuiter, ſine dubio etiam eſſe nullam; & in primis ſi recipiens beneficium, illam non ignorauit, ſed expreſsè, vel tacitè conſenſit, res eſt clara, quia tunc ille Simoniacè acquirit. Veruntamen etiamſi ipſe ignoret, dummodo non contradixerit, nec in odium eius facta ſit, idem eſt dicendum: quia irritatio directè fertur in omnem prouiſionem, quam contingit Simoniaca labe fieri, & nihil dicitur de culpa conferentis, ſcientia, vel ignorantia; illa autem acquiſitio ſimpliciter fit per Simoniacam labem; ergo nullas habet vires, nec Ius aliquod confert.

41. *5. Aſſertionis ampliatio.*

Quintò principaliter ampliatur aſſertio, vt locum habeat tàm in Simonia contra Ius Eccleſiaſticum, quàm contra Diuinum. De hac poſteriori parte nemo dubitat. De priori verò aliqui dixerunt, vt ſuprà retuli, pœnas à Iure latas non habere locum in Simonia quia prohibita, hæc autem nullitas acquiſitionis vna eſt ex pœnis, illa ergò non incurritur. Et ſpecialiter refertur pro hac ſententia Pariſien. lib. 4. Conſ. 29. & 30. dicens, non eſſe nullam acquiſitionem beneficij factam per pactionem, vel permutationem Simoniacam inter ſpiritualia, quæ ſolùm eſt mala, quia prohibita. Fundamentum eſt, quia in pœnis benignior interpretatio facienda eſt, & ideò ſunt coarctandæ ad delictum maximè proprium, ac naturale. Item quia Iura nunquam annullant in ſpecie, & in particulari acquiſitionem beneficiorum per Simoniacam permutationem, aut alias ſimiles pactiones. Tandem ponderatur cap. *Conſtitutus*, de Tranſact. Vbi propter Simoniam in tranſactione commiſſam non fit priuatio beneficiorum, quia erat Simonia tantùm in hac ſpecie, & contrà Ius humanum, vt ibi Innocentius exponit, & ſequuntur Hoſtienſis, Abbas, & alij.

Pariſ. Cap. Conſtitutus. Innoc. Hoſtienſ. Abbas.

42. *Cap. Cum vniuerſorū. Abbas. Præpoſit. Rebuff. Redoan.*

Nihilominùs ampliatio poſita, conformis eſt communi ſententiæ Doctorum in cap. *Cum vniuerſorum*. de Rer. per. vbi Abb. expreſsè num. 6. Idem Præpoſit. in c. *Ordinationes*. 1. q. 1. n. 34. & ſequentib. Vbi plures alios refert. Rebuf. in Praxi, Tit. de Simon. in reſignat. num. 14. Redoan. 3. p. cap. 8. referens plures. Et poteſt ex Iure antiquo confirmari hæc ſententia ex cap. *Cum olim*, de Rerum permut. Vbi quidam ſpoliantur beneficiis propter Simoniacam permutationem. Nec eſt mihi veriſimile, quod quidam dicunt, illos fuiſſe ſic punitos, non propter ſolam Simoniam, ſed etiam quia ſine Canonica inſtitutione permutationem conſummarunt, beneficia permutata recipiendo. Hoc enim nullum in textu habet fundamentum, ſed oppoſitum potiùs colligitur, Tum quia pro ratione pœnæ ſolùm redditur, quia de vno conſtabat, ſuum præſtitiſſe permutationi conſenſum, licet ipſe id negaret, & alter id confeſſus fuerat, de alio verò delicto in intruſione propria auctoritate nihil dicitur. Tum etiam quia ſi tale delictum commiſiſſent occupando beneficia propria auctoritate, & ſine inſtitutione, poſſet de illo euidentiſſimè conſtare, oppoſitum autem colligitur ex textu: nam potiùs pars quædam allegabat reſignationem ſimpliciter factam, & Canonicam receptionem, quæ non reiiciuntur, niſi tantùm quoad negationem pacti Simoniaci. Et ita egregiè intellexit ibi Panor. num. 4. Verum eſt tamen, ibi non dici fuiſſe priuatos beneficiis ipſo iure, ſed *Curauimus* (inquit Pontifex) *ſpoliare*, ſed tamen ibi non excluditur, quin illa fuerint declaratiua ſententia criminis, & executio pœnæ, quam Ius imponit. Nobis verò ſatis eſt. Quòd in Iure illa punitur vt vera, & propria Simonia, comprehenſa ſub Iuribus punientibus Simoniam. Tunc enim neceſſariò ſuccedit Ius Extrauag. 2. annullantis omnes collationes, & prouiſiones Simoniaca labe confectas, vt latiùs ſuprà expendimus.

Cap. Cum olim. Panor. Extrau 2.

43. Ad fundamentum contrariæ ſententiæ ibidem reſponſum eſt, benignam interpretationem habere locum ſalua verborum proprietate, maximè iuxta vſum Iurium. Vnde ad ſecundum dicitur, non oportere, vt Iura in particulari exprimant Simoniam contra Ius poſitiuum, ſed ſatis eſt, quòd puniant tali modo Simoniam in beneficiis commiſſam, quia qui omnia punit, nihil excludit, quod ſub genere illo propriè comprehenditur. Aliàs verti poſſet in dubium, an collatio beneficij, pecunia recepta, facta, valida ſit: quia ſub opinione eſt, an talis Simonia ſit contra Ius Diuinum, vel humanum tantùm? Ad tertium ego facilè dicerem in illo capit. *Conſtitutus*, Simoniam fuiſſe tantùm conuentionalem, & non proceſſiſſe ad realem, vt ex caſu conſtat; Nam poſt tranſactionem pars quædam retroceſſerat, & ideò non merebatur ordinariam pœnam. Item, ibi non fuerat aliquod beneficium ex vi illius tranſactionis acquiſitum, ſed ſolùm fuerat lis ſopita, & ideò nō poterāt litigātes ſpoliari beneficiis vt Simonicè acqui-

ſitis

ſitis, ſed oportebat ſpoliari beneficiis legitimè acquiſitis, quæ pœna grauior eſt, & non imponitur propter quamcunque imperfectam Simoniam, imò in Iure expreſſa non inuenitur, vt infrà dicam, & pœna depoſitionis excedebat grauitatem illius delicti. Et in hoc ſenſu loquuntur ibi Innocentius, & Abbas, fortaſsè non aliud ſenſit Pariſius in dictis Conſiliis.

44. Sexta ampliatio. Sextò ampliatur ſimul, & reſtringitur prædicta regula, vt locum habeat in omnibus beneficiis Eccleſiaſticis, & in illis ſolis. Prior pars manifeſtè conſtat ex dicta Extrauagante. Vbi priùs in ſpecie numerantur Eccleſiæ, Monaſteria, dignitates, perſonatus, & officia eccleſiaſtica: & poſteà additur generalis clauſula: *Et quibuſlibet beneficiis*, nihil ergo licet excipere, quod propriè beneficium ſit. Ex contextu autem, & materia conſtat, ibi eſſe ſermonem de beneficiis infrà Summum Pontificatum de quo ſtatim dicemus. Infrà illum ergo omnia beneficia etiam ſimpliciſſima & infima, & ſumma comprehenduntur: & à quocunque dentur, vel recipiantur, etiamſi ſint Cardinales, Patriarchæ, &c. vt ibidem dicitur: Et patet, quia Ius illud eſt ſuprà omnes illos. Declaratur etiam ibidem, id extendi ad omnes actiones ordinatas per ſe ad collationes beneficiorum, vt ſunt præſentationes, nominationes, &c.

45. Poſterior verò pars poſita eſt ad excludenda Iura, vel munera Eccleſiaſtica, etiam ſpiritualia, quæ non ſunt propriè beneficia. Et ratio generalis eſt, quia verba legis pœnalis, ſtrictè intelligenda ſunt. Vnde excludunt primò penſiones, quæ in titulum beneficij erectæ non ſunt: nam illæ iam ſunt beneficia, vt ſæpè dixi, & eadem ratione non excluduntur præſtimonia, quia ſunt verè beneficia, excluduntur ergo propriè penſiones. Et de temporalibus, ſeu Laicalibus non eſt dubium. De ſpiritualibus autem aliqui oppoſitum ſentiunt, quia ſunt ſimillimæ beneficiis, maximè poſt Motum Pij. Sed cum omnes doceant, per Simoniam commiſſam circa penſionem non incurri excommunicationem, quia penſio non eſt beneficium, eadem ratione dicendum eſt, acquiſitionem eius non irritari ex vi illius Extrauag. propter eandem rationem. Non eſt enim penſio cenſenda beneficium quoad vnam clauſulam pœnalem, & non quoad aliam; maximè cum generaliùs quoad verba feratur excommunicatio, quàm irritatio, vt ex textu conſtat. Et ita docuit Nauarrus abſolutè loquendo de penſionibus, etiam poſt Motum Pij dicto capit. 23. num. 111. & Conſ. 60. & 63. de Simonia, Vgolin. Tab. 4. capit. 5. & Salzed. ſuprà. Qui idem aſſerunt de omni commiſſione Eccleſiaſticæ functionis ad tempus facta, vel ſine titulo beneficij, vt eſt in vicario ad tempus, vel ad nutum amouibilis, ſiue Epiſcopi, ſiue Parochi, ex eodem principio, quòd non eſt beneficium. *Nauar. Pij Motus. Vgolin. Salzed.*

46. Difficultas ſuboritur. Sed in hoc ſpecialis difficultas occurrit, quia in dicta Extrauagante non irritantur ſolùm penſiones beneficiorum, ſed etiam officiorum Eccleſiaſticorum, hæc autem videntur eſſe officia ſpiritualia, licet non ſint beneficia, vt patet ex titulis de officio Vicarij legati, &c. In quo puncto Nauar. d. num. 111. verb. *Septimo*, dicit, verba illa, *In officiis Eccleſiaſticis*, intelligenda eſſe de officiis, quæ ſunt beneficia; quod nulla ratione probat: ſed allegantur in margine cap. *Cum acceſſiſſent*, de Conſtit. & cap. *De multa*, de Præb. Sed in hoc capite poſteriori nulla fit de officiis mentio, ſed de dignitatibus, perſonalibus, & beneficiis: in priori autem Primiceriatus dicitur dignitas, perſonatus, & officium; ex quo aliqui colligunt, illas voces eſſe ſynonymas: vnde in hoc ſenſu videntur à Nauarro allegati: ſentit ergo, in illa Extrauag. officium, & beneficium tanquam ſynonyma accipienda eſſe. Et hanc ſententiam alij multi Modetni ſecuti ſunt, Salzedo ad Bernard. Diaz in Pract. cap. 91. §. *Quartò*, Vgolin. Tab. 4. c. 5. n. 2. Leſſius d. cap. 35. dub. 25. Fundamentum eſſe poteſt illud vulgare, quòd lex pœnalis reſtringenda eſt, quantum verba permiſerint; verba autem illa optimè admittunt dictam reſtrictionem, cum ſæpè ſoleant officium, & beneficium Eccleſiaſticum pro eodem ſumi, vt in d. ca. *Cum acceſſiſſent*, & in cap. *De multa*, Panor. & Doctores notant: ergo. *Nauarr. Cap. Cum acceſſiſſent. Salzedo. Vgolin. Leſſius. Panor.*

Hæc verò ſententia non caret dubitatione, & aliqua explicatione indiget. Nam in primis certiſſimum eſt, ſpiritualia officia Religionum, vt Prioris, Abbatis, Guardiani, Prouincialis, Generalis, & ſimilia, quæ habent iuriſdictionē ſpiritualem ordinariam comprehendi ſub illa Extrauagante, quoad hanc nullitatem, & conſequenter etiam quoad excommunicationem, iuxta regulam ſupra poſitam. Ratio eſt, quia hæc ſunt propriiſſimè officia eccleſiaſtica. Item quia illa verba Extrauag. *Electiones, Poſtulationes, Prouiſiones, &c.* Item *in Eccleſiis, Monaſteriis, &c.* manifeſtè comprehendunt hæc officia. Et ita dixit Caiet. exponens illam Extrauagantem quoad excommunicationem, in Summ. verb. *Excommunicatio*, cap. 72. & Armil. cap. 59. Et reuera ratio prohibitionis eſt eadem, quia hæc officia ſunt maximè ſpiritualia, & ex eorum venditione non minora detrimenta Eccleſiæ ſequuntur. Neque exiſtimo, hoc voluiſſe negare Nauarrum, ſed hæc officia comprehendiſſe ſub officiis, quæ ſunt beneficia, quia hæc etiam habent ſuum modum præbendæ: ſic enim etiam ſtatus Religioſus ſolet à multis beneficium appellari. 47. *Caiet. Armil.*

Deinde, ſunt quædam officia Eccleſiaſtica ſpiritualem iuriſdictionem habentia, quæ non ſunt reuera beneficia ſecundum loquendi morem, & ſecundum propriam rationem beneficij, quia non habent propriam præbendam annexam, vt ſuprà dicebamus de Auditoratu, vel Clericatu Cameræ Apoſtolicæ. Simile cenſeri poteſt officium Inquiſitoris; nam Eccleſiaſticum eſt, & valdè ſpirituale, & quamuis cenſeatur habere iuriſdictionem delegatā potiùs quàm ordinariam, vt dixit Eymeri. in 3. p. Director. quæſt. 4. cuius ſententia communis eſt, vt ibi latè refert Penna, Comm. 53. nihilominùs, (vt ipſe paulò poſt ſubiungit) parùm ab ordinaria diſtare videtur, quia Inquiſitores in ſua materia valdè vniuerſalem habent iuriſdictionem, & ſatis permanentem, & ita vt illam committere poſſint; videtur ergo illud eſſe propriè officium Eccleſiaſticum: imò etiam officium Legati, Delegati, & Vicarij ſimpliciter in Iure vocantur Eccleſiaſtica officia, licet non ſint beneficia, in his ergo acquirendis certum eſt, poſſe Simoniam committi, ſiue habeant iuriſdictionem ordinariam, ſiue delegatam, vt ex ſuprà dictis conſtat. Meritò ergo dubitari poteſt, an Simonia talis ſub hac clauſula derogatoria comprehendatur. Quia ſimpliciter ſunt ſpiritualia officia; & Extrauagans non ſine cauſa diſtinctè de officiis, & beneficiis loquitur. Nec eſt verum, voces illas Officij, & Beneficij eſſe ſynonymas ſecundum proprias ſignificationes; licet enim aliquando lato modo pro eodem ſumantur, vt notant Panorm. & alij ſuprà, tamen officium de ſe latiùs patet, quàm beneficium, vt exempla adducta oſtendunt; beneficium autem dici poteſt includere officium, quatenus beneficium propter officium datur. Solet etiam officium Eccleſiaſticum dici, quod habet aliquam iuriſdictionem, vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam, & ſic beneficium ſimplex non tam propriè dicitur officium. Eſt ergo vtraque vox accipienda in illa Extrauagante in tota ſua latitudine, & 48. *Officia eccleſiaſtica quæ nō ſunt beneficia. Penna. Etiā in his acquirendis interueniet Simonia.*

& proprietate, & ideò etiam coniunctæ videntur, vt omnia includerentur.

49. *Nauar.* *Quod nõ incurratur.* Nihilominùs Nauarrus d.num.111.§. *Ad decimum tertium*, generaliter loquens de quærente per pecuniam temporalem vicariam, & quamuis iuriſdictionem, vel poteſtatem ſpiritualem etiam ad tempus Epiſcopi, Parochi, vel cuiuſcunque alterius beneficij, ſentit non incurrere in pœnam illius Extrauag. dicit enim, non manere excommunicatum, quia illa non eſt Simonia in beneficio. Et hoc ſequuntur Auctores ſuprà citati: & videntur ſupponere antiquiores, qui abſolutè dicunt, illas pœnas tantùm incurri in Simonia in ordine, & beneficio, vt Syluester, Caietanus, Sotus, & alij, quos ſuprà retuli. *Syluest.* *Caiet.* *Sot.* Quæ ſententia practicè ſequenda eſt, nam eſt benignior in materia pœnali, & quia conſiderando verba dictæ Extrauagantis, ſemper videtur loqui de officiis ordinariis Eccleſiarum, & Monaſteriorum, quæ per Canonicam electionem, aut collationem prouideri ſolent. Et poſt illa officia, addita ſunt illa verba. *Quibuſuis beneficiis*, ad comprehendenda omnia beneficia, etiam ſimplicia, & quæcunque alia, etiam minima, quæ non ſolent officia appellari. Illa ergo officia, quæ ſolùm ſunt commiſſiones pendentes ex arbitrio delegantis, non cenſentur ibi comprehenſa, etiam ſi ſit vicaria Epiſcopi, & ſimilia. Solùm de officio Inquiſitoris mihi ſupereſt aliquis ſcrupulus, quia videtur iam habere quaſi ordinariam inſtitutionem, & prouiſionem; ſed nihilominùs cum tantùm ſit delegatio quædam, & non ſit beneficium, non oportet ſine maiori ratione, vel auctoritate exceptionem facere. Secus verò eſt de vicaria perpetua, quia illa eſt beneficium, vt omnes aduertunt.

50. *Notabile.* Addit verò Nauarr. ſuprà vnum valdè notandum, ſcilicet, vicariam etiam temporalem ſic emptam re vera non acquiri, & teneri quemlibet ad illam relinquendam, vt iuſtè poſſit pœnitere, quia *contractus* (inquit) *eſt nullus*. Sed hoc mihi non videtur conſequenter dictum, quia ſi vicaria illa temporalis non comprehenditur ſub illa Extrauagante, quoad excommunicationem; ergo neque quoad annullationem acquiſitionis eius; ergò etiam non comprehenditur ſub Iuribus antiquioribus, nam etiam loquuntur de beneficiis, vt viſum eſt. Dices, id ſequi ex eo, quòd contractus eſt nullus, iuxta cap. vlti. de Pact. *Euaſio clauditur.* Sed contra; nam ex nullitate contractus ad ſummum ſequitur, non inducere obligationem ad perſeuerandum in contractu, non verò ſequitur, quòd voluntas Epiſcopi, verbi gratia, committentis ſuam iuriſdictionem tali modo irritetur, vt non habeat effectum, nec verè committat vires ſuas. Nec etiam ſequitur ex vi illius nullitatis, quòd partes teneantur reſcindere contractum, ſi velint in illo permanere; ſicut infrà tractantes de pretio iterùm dicemus. Exiſtimo ergò, talem commiſſionem, ſeu delegationem non eſſe nullam ipſo Iure, quamuis teneatur delegans illam reuocare, ſi ratione pretij illam conſeruare, & continuare intelligatur, etiamſi neceſſe ſit, vel pretium totum, vel partem eius reſtituere, nulla interueniente ſententia, ſed reſcindendo pactum iniquum. *De licentia eligendi cõfeſſorem data pro pretio.* Sicut etiam licentia verb. grat. data à Parocho ſuo ſubdito ad eligendum confeſſorem, non eſt irrita ipſo facto, etiamſi propter pecuniam data ſit, quia nullo iure facta eſt talis irritatio, licet quandam delegationem iuriſdictionis contineat. Idem ergò cenſeo, etiamſi delegatio fiat directè ex parte Sacerdotis.

51. *Septima ampliatio.* Septimò ab aliquibus ampliatur hæc pœna ad Simoniam conuentionalem, & ſemirealem ex parte beneficij conſecuti, etiamſi non ſit completè realis, quoad traditionem pretij, vt ſcilicet, etiam tunc collatio ſit ipſo Iure nulla. Ita ſentiunt Caiet. Sot. & alij ſuprà relati. *Caiet.* *Sotus.* Tamen iuxta ſuperiùs dicta, conſequenter aſſerendum eſt, collationem illam tenere, & eſſe validam, ſi pretium re ipſa non ſoluatur, licet fuerit promiſſum. Ita Nauar. & alij allegati cap præced. in ſimili puncto de excommunicatione. *Nauar.* Et fundamentum eſt idem, ſcilicet, ſtylus Curiæ, & conſuetudo: nam in rigore Iuris aliud dicendum videretur, vt ibi tractaui. Tunc autem inſurgit difficultas ſuprà etiam cum proportione tacta, quid dicendum ſit, quando poſt aliquod tempus pecunia ſoluitur ab habente beneficium, an extunc maneat ipſo facto priuatus beneficio; & an irritatio retrotrahatur: & ſi retrotrahitur, qualis fuerit collatio toto illo tempore antecedenti. In quo puncto Nauar. d. cap. 23. n. 104. & in Comment. cap. fin. de Simon. num. 31. quem alij Moderni ſequuntur, dixit collationem Simoniacam factam ante pretium ſolutum, nec validam eſſe, nec inualidam, ſed pendentem ex futuro euentu: nam ſi pretium nunquam ſoluatur, manebit valida, ſi verò ſoluatur erit inualida à die factæ collationis. Fundamentum eſt, quia ita habet ſtylus Curiæ, qui habet vim legis, & potuit derogare regulæ Iuris communis quæ habet, collationem beneficij non debere eſſe pendentem ex futuro effectu, ſed ſtatim, ac fit, aut eſſe validam, vel inualidam iuxta cap. 2. de Elect. in 6. Neq; reputant, hoc eſſe inconueniens, quia per leges humanas multa ſimilia fiunt, vt variis exemplis declarat Caſſadorus deciſ. 3. & 4. de Locato. & Nauarr. ſuprà, & Vgolin. Tab 4. cap. 6. §. 3. *Caſſiodor.* *Nauar.* *Vgolin.*

52. *Valida probatur collatio ante pretij ſolutionem.* Sed contra hãc doctrinam obiicere poſſumus ſpeculatiuè, quia ex duabus contradictoriis neceſſarium eſt, alteram eſſe veram; ergò in inſtanti, in quo fit illa collatio, aut eſt valida, aut non eſt valida; non enim poteſt cogitari medium, alioqui darentur contradictoria ſimul falſa. Deinde, cum collatio pendere dicitur, interrogo, an ſuſpenſa maneat, quaſi pendens ex futuri euentus conditione; & ſic verum eſt dicere, nunc collationem non eſſe factam, & conſequenter adhuc eſſe inualidam; ſicut matrimonium factum per conditionatum conſenſum, pendente conditione inualidum eſt, id eſt, non factum. Si verò ſolùm pendere dicitur, quia ſemper eſt obnoxia nullitati, ſi realis Simonia compleatur, tunc dicendum erit, fuiſſe validam à principio, infirmam tamen, & retractabilem ipſo facto, etiam à die, quo facta fuit per retrotractionem nullitatis: non ergo dici poteſt à principio ita pendens, vt nec valida fuerit, nec inualida. Tandem, aliàs nunquam illa collatio poterit eſſe valida, quod videtur abſurdum. Probatur ſequela, quia ſolùm dicitur futura valida, ſi non ſoluatur pretium promiſſum; at hæc conditio ſemper pendens eſt, nam ſemper ſolui poteſt, etiam ſi per annum, vel duos, aut plures non fuerit ſolutum, & ita etiam collatio ſemper eſt pendens. Denique, moraliter magis rem inquirendo, oſtendo, illam collationem à principio fuiſſe validam; quia ille, qui ſic eſt conſecutus beneficium, ſciens, & videns, tuta conſcientia, illud retinet; ergo verè poſſidet tanquam ſuum, quia rem non ſuam non poteſt, tuta conſcientia, retinere; ergo collatio fuit valida, quia non facit quis beneficium ſuum, niſi per collationem validam. Item, ille etiam verè facit fructus ſuos, & tuta conſcientia illos expendit cum propoſito nunquam ſoluendi pretium Simoniæ; hoc autem etiam videtur apertum ſignum collationis validæ. Item, ille poteſt renunciare gratis tale beneficium in fauorem alterius in manibus Pontificis, & valebit renunciatio, & collatio alteri facta; at renunciatio vera ſupponit validam obtentionem beneficij: ergo.

53. *Prima ſuppoſitio.* In hoc puncto nõ eſt de nominibus contẽdendum, ſed

ſed in primis attendendum, quid intendatur per illum modum loquendi, & quos veros effectus habeat illi pœna ſic explicata. Primò ergo ſupponitur, eum, qui ex promiſſione Simoniaca beneficium accepit, quandiù promiſſionem non implet, nec realem Simoniam conſummat, non teneri in conſcientia relinquere beneficium, vel fructus eius, donec condemnetur, quia eadem ratio eſt de hac pœna, & de excommunicatione, & ideò hoc ſuppoſitum eodem modo credendum eſt, quo ſuprà diximus idem de excommunicatione. Secundò hoc non obſtante, quamprimùm talis beneficiarius ſoluit pretium, incipit obligari in conſcientia, & ipſo facto, ad relinquendum beneficium, nulla expectata condemnatione. Ratio eſt, quia tunc eſt Simonia realis completa, & ideò incipit habere effectum lex irritans in d. Extrauag. Vnde fit, vt extunc mala conſcientia, recipiat fructus beneficij, & vt teneatur illos reſtituere tanquam perceptos de re non ſua; quod eſt clarum ex dicta hypotheſi. Tertiò verò addunt dicti Auctores, illum non ſolùm teneri ad reſtituendos fructus perceptos à tempore ſolutionis pretij, ſed etiam à tempore collationis, ſeu receptionis beneficij, & in hoc ſenſu dicunt, retrotrahi hanc pœnam vſque ad diem collationis. Hoc autem ſupponunt ex ſtylo Curiæ, & ita hoc ex fide illorum credendum eſt; nec alia eſt expectanda lex, vel ratio: nam ſtylus valet pro lege. Quartò addunt alium effectum; quia ſi intra illud tempus acquiratur aliud beneficium modo legitimo, & poſteà compleatur prior Simonia, irritabitur collatio alterius beneficij tanquam facta excommunicato, & inhabili, quia etiam quoad hos effectus retrotrahitur pœna, & ita etiam illa acquiſitio alterius beneficij non fuit omninò valida, & firma. Quod etiam ex ſtylo, & vſu ſupponitur.

54. His ergo in re ſuppoſitis ſolùm ſupereſt quæſtio de nomine, quomodo ſit vocanda collatio prima, an valida, vel inualida, vel pendens; & videtur quæſtio ſimilis illi de hæretico, An amittat dominium bonorum quoad proprietatem à die commiſſi criminis, licet non perdat poſſeſſionem, & vſum. Et certè non videtur poſſe negari, quin illa prima collatio valida fuerit aliquo modo, vt rationes factæ probant. Poteſt ergo dici valida, ſed infirma, ſicut aliqui dicunt dominium hæretici non amitti ſimpliciter, ſed infirmari à die criminis, item dici poteſt collatio valida pro tunc, non tamen abſolutè, ſed dependenter à futuro euentu ſolutionis, ita vt illo poſito deſtruatur: hic enim effectus non eſt impoſſibilis, nec ſuperat efficaciam legis humanæ, quam ita explicuit, vel induxit ſtylus Curiæ. Neque eſt inconueniens, quod illa collatio ſemper maneat ita pendens, ſeu infirma, quandiù effectus non impletur, & nihilominùs habere poſſit ſemper omnes effectus, quos habet vera, & firma collatio, ſi realis Simonia non impletur, nec conuentionalis facta in iudicium deducitur. Et hic videtur mihi clarior modus explicandi hanc pœnam.

55. *Dubia circa iſtã traditã doctrinam.*

Semper tamen relinquitur ſcrupulus, quia videtur iſte Simoniacus propter aſtutiam, vel humanam infidelitatem fieri melioris conditionis. Nam conceditur illi, vt poſſit retinere beneficium, illóque frui, & non ſubire onus ſoluendi pecuniam, in quo ditior fit, & melioris conditionis. Item quia vel ille, qui accepit beneficium, tenetur ſoluere pecuniam promiſſam, vel non tenetur: ſi tenetur, peccat non reddendo, & ita eſt perplexus, quia ſi reddat, Simoniacus eſt, ſi verò non ſoluat, contra obligationem facit. Si verò non tenatur (vt reuera non poteſt) tenebitur dimittere beneficium, quia iniuſtum videtur, quòd vtrumque retineat, vel ſaltem ab omni ratione

A alienum. Ad hoc in primis dico, ſimile incommodum inferri poſſe, quando aliquis fictè promiſit, & ſinu animo ſoluendi, & cum effectu conſequitur beneficium: nam tunc valida eſt collatio extra omnem controuerſiam, & non tenetur implere promiſſionem, nec damnum alterius reparare, quia res accepta non poteſt temporali dono reſtitui. Concedo igitur, illum non teneri ad ſoluendum pretium, quia non poteſt teneri ad faciendam rem illicitam; nec etiam poteſt dici, quòd teneatur ad abdicandam à ſe illam pecuniam, & dandam pauperibus, verbi gratia, vel quid ſimile; quia hoc nullo Iure fundari poteſt, & ſine poſitiua lege, illa obligatio ex natura rei non ſequitur. Quòd autem is, qui dedit beneficium, vtroque maneat priuatus, nullum eſt inconueniens, quia ſua culpa contraxit, & meruit. Quòd verò alius temporale commodum, aut lucrum conſequi videatur, B per accidens eſt: nec poſſunt leges morales ſingulis incommodis occurrere, ſatíſque reputatur, quòd ille pœnis maneat obnoxius, ſi in iudicium deferatur.

Qui Simoniacè pretiũ promiſit nõ tenetur ſoluere, vt neque qui fictè.

56. *Ante ſolutionem pretij non ſunt fructus reſtituendi iuxta aliquos.*

Imò graues Moderni Auctores cenſent hunc Simoniacum conuentionalem, quamuis ſoluat pretium, non teneri in conſcientia ad reſtituendos fructus ante ſolutionem pretij perceptos; nec ad relinquenda beneficia in illo tempore intermedio aliàs benè obtenta, donec condemnetur. Quod ſumi poteſt ex Nauarr. dicto num. 104. ver. *Non ignoro.* Ait enim, ibi facilius eſſe dicere, nullitatem tituli incipere à tempore Simoniæ ex vtraque parte perfectæ, *Niſi contrarium ſeruaret* (inquit) *ſtylus antiquus, cui ſtandum eſt.* C At verò ſtylus non eſt de interiori foro, ſed de exteriori; ergo ſentit, in illo tantùm obligare. Et ita ſequitur Leſſius dict. cap. 35. dub. 27. in fin. Et ſumitur in ſimili ex Henric. lib. de excommun. cap. 19. Vgolin. autem dict. cap. 6. in fine vult, illam retrotractionem in vtroque foro obligare. *Quia fictio hæc (inquit) in vtroque foro locum ſibi vendicat, nam à lege fit, quæ Ius hoc habet facienda.* Et ſumit argumentum à præſcriptione, quæ in conſcientia habet effectum. Sed hoc illi probandum erat, nimirum, fictionem illam hoc ſenſu eſſe introductam per legem, vt re ipſa auferat dominium talium fructuum ante ſententiam, hoc enim ex ſolo ſtylo non videtur ſatis colligi poſſe: nec D etiam habemus legem ſcriptam, vnde id colligamus. Nam Extrauag. 2. (vt ſupponitur) non operatur ſuum effectum toto illo tempore, quia non eſt completum delictum, quod ipſa punit, & ideò non inducit excommunicationem, nec verò ipſamet poſteà operatur, retrotrahendo ſuum effectum (quia hoc non eſt in illa expreſſum) ſed ſolùm effectum irritandi collationem ſtatim, ac Simonia realis completa eſt, ergo nullo iure conſtare poteſt illa obligatio in conſcientia, donec per ſententiam imponatur.

Nauar.

Leſſius.

Henric.

Vgoli.

57. *Vltima ampliatio.*

Vltimò ampliari poſſet prædicta regula etiam ad E electionem Summi Pontificis, vt ipſa etiam Simoniacè facta nulla ipſo Iure ſit, iuxta cap. *Si quis pecunia.* 79. diſtinct. Vbi de inthronizato per pecuniam dicitur. *Non Apoſtolicus, ſed Apoſtolicus habeatur.* Sed ſiquis rectè conſideret, non ſola pecuniæ largitio ibi ſufficere dicitur, ſed additur. *Sine concordia, & Canonica electione cardinalium, &c.* Itaque ex illo textu non ſatis probatur, propter ſolam Simoniam electionem illam eſſe irritam. Veruntamen id poſteà expreſsè ſtatuit Iulius Secundus, anno milleſimo quingenteſimo tertio, Conſtitutione ſecunda, *Cum tam diuino.* Vbi & irritat electionem, & concedit, vt contra electum opponi poſſit de Simonia, ſicut de hæreſi; & plures alias pœnas imponit tam electo, quam eligentibus. Verumtamen Iure communi ſtatutum eſt pro

Cap. *Si quis pecunia.*

Iulius 2.

Cap. *Licet de euitanda, de election.*

Cap *Vbi periculū*, eod. in 6. Cle. *Ne Romani.* eod.

propter vitandum maius periculum ſchiſmatis, vt contra illam electionem Canonicè factam nulla exceptio admittatur; quod eſt ſpeciale in ipſa, vt ibidem dicitur, quia Pontifex nullum habet in terra Superiorem, per quem emandari poſſit error in eius electione commiſſus. Et hoc Ius nunc ſuam vim retinet, non obſtante Conſtitutione Iulij Secundi, quæ nunquam videtur fuiſſe recepta, & per Conſtitutionem

Pius IV.

octuageſimam quintam Pij IV. derogata intelligitur. Et ita hæc potiùs debet eſſe reſtrictio, ſeu exceptio à generali regula.

CAPVT LVIII.

An recipiens beneficium, vel ordinem Simoniacè, priuetur ipſo facto beneficiis priùs ritè obtentis, & fiat inhabilis ad futura?

1. Diſpoſitio Iuris antiq. Cap. *Presbyter.* Cap. *Erga.* Cap. *De cætero.* Cap. *Sicut.* Cap. *De hoc.*

MVlta Iura antiqua diſponunt, vt committens Simoniam, beneficiis priuetur, præſertim Iura illa, quæ Simoniacum deponendum eſſe tradunt, vt ſuprà citatum eſt, & habetur in cap. *Presbyter*, cap. *Erga*, cap. *De cætero*, 1. q. 1. & cap. 2. de Confeſſis, & cap. *Sicut*, & cap. *De hoc*, cum aliis de Simonia, in quibus interdum eſt ſermo generalis de Simonia, interdum etiam in particulari de Simonia in acquiſitione beneficij, & ordinis, depoſitio autem ab homine lata ſolet includere priuationem à beneficiis, vel illam habere coniunctam, iuxta varias opiniones, de quibus diximus in 5. tom. diſp. 30. ſect. 1. num. 13. & ſequentibus. Hîc verò, vt ſæpè dixi, non tractamus de pœnis ferendis per ſententiam condemnatoriam, quia ad hoc forum conſcientiæ parùm ſpectat. Difficultas ergo eſt, an hæc pœna incurratur ipſo facto.

2. Opinio affirmans amitti. *Felin.* *Rebuff.* *Bernard. Diaz.* Hæc opinio non poteſt intelligi ipſo facto.

Aliqui Canoniſtæ id affirmarunt, citatur Gloſſ. 1. in cap. *Presbyter.* 1. q. 1. ſed malè; nam expreſsè loquitur de priuatione per iudicem, & requirit vt talis Simoniacus ſit accuſatus, & coniunctus, citatur etiam Felinus in cap. *In noſtra*, de Reſcriptione Corol. 2. num. 13. ſolùm tamen videtur loqui de beneficiis Simoniacè acquiſitis, quia ſolùm loquitur iuxta Extrauag. Pauli Secundi. Illam tamen opinionem tenet Rebuffus de pacificis poſſeſſoribus, num. 265. & in practica beneficiali, titul. de modis amittendi beneficia num. 33. & ſequentibus. Tenet etiam Bernardus, Diaz in Practica cap. 131. qui alios referunt. Hæc verò ſententia inprimis non poteſt intelligi de priuatione ipſo facto, ad quam exequendam in ſe ipſo aliquis obligetur ante ſententiam ſaltem declaratoriam criminis: tum quia pœna, quæ priuat bonis acquiſitis, & legitimè poſſeſſis, non ſolet cum tanto rigore per legem ferri; tum etiam quia ad ſummum poteſt Simonia in hoc hæreſi comparari, vt Rebuffus vult; ſed hæreticus non priuatur illo modo ſuis bonis ante ſententiam declaratoriam, licèt illa poſteà data retrotrahatur iuxta cap. *Cùm ſecundùm leges*, de hæreticis in 6. ergo multò minùs id poteſt affirmari in vitio Simoniæ.

3. Reiicitur vlterius tradita opinio, niſi certis caſibus. *Iulius II.* *Concil. Lateran.* *Concil. Trident.*

Addo verò vlteriùs, etiam iſto modo non eſſe talem pœnam ipſo facto incurrendam latam per aliquam Eccleſiaſticam legem. Hoc pro regula generali accipiendum eſt, vt excludamus caſus ſpeciales, vt eſt ſuprà tractatum de Simonia confidentiali. Item poſſet eſſe exceptio de Simonia commiſſa in electione Papæ iuxta Bullam Iulij II. in vlt. Concil. Later. ſeſ. 5. ſed illa vel non eſt in vſu, vel reuocata eſt, vt ſuprà dixi. Alia exceptio eſt in Concil. Trident. ſeſ. 24. cap. 18. de Reformat. de examinatoribus ad beneficia, Simoniam in examinatione committentibus; nam priuantur beneficiis, quæ quomodocunque anteà obtinebant, ita vt abſolui nequeant, niſi illis dimiſſis, & ad futura inhabiles fiunt. Extra hos verò caſus non incurritur dicta priuationis pœna etiam per ſententiam declaratoriam criminis. Imò quamuis illa prolata ſit, ſi in ea nulla ſit mentio de priuatione beneficiorum, non manet illis priuatus ille, qui punitur.

Hæc eſt ſententia communis Canoniſtarum, vt 4.
patet ex Abb. in c. *Cùm clerici*, de Pactis num. 2. Felin. in cap. *Inſinuatum*, de Simon. Anton. in cap. *Niſi cum pridem*, de Renunc. n. 6. & Præpoſit. in d. c. *Presbyter*, num. 6. Rebuf. in Practica c. de Simonia in reſignat. num. 13. & alij, quos refert, & ſequitur Vgolin. Tab. 1. cap. 19. Et ratio euidens eſt, quia nullum inuenitur decretum in quo talis pœna feratur, addito verb. *Ipſo Iure*, vel *Ipſo facto*, aut alio æquiualenti, ſine quo nulla pœna cenſetur lata, niſi in ordine ad ſententiam condemnatoriam, vt eſt regula receptiſſima omnium Theologorum, & Iuriſtarum, vt ex materia de Legibus conſtat, & videri poteſt latè per Tiraquellum in leg. *Si vnquam* verbo *reuertatur* à num. 206. Afferri tamen poſſet in cap. *Inquiſitionis*, de accuſation. Vbi de Simonia in adeptione beneficij dicitur, impedire retentionem beneficij, etiam poſt peractam pœnitentiam; imò etiam videtur idem dici de Simonia in ordine ſuſcepto. Et videtur intelligendum ipſo Iure, quandoquidem beneficium retineri non poteſt poſt peractam pœnitentiam. Sed hic textus nihil probat, quia etiamſi intelligeretur de priuatione ipſo facto, ſufficienter exponeretur de beneficio Simoniacè recepto, ſicut ibidem dicitur de Simonia in ordine, impedire executionem ordinis, vtique Simoniace recepti, quantum eſt ex vi illius Iuris. Et ita illæ duæ pœnæ ſuſceptionis, & priuationis, non ſunt ſimul applicandæ ad ſingulas Simonias, ſed cum partitione accommoda, vt rectè Panorm. notauit. Vel certè poſſet intelligi de priuatione beneficiorum per ſententiam facienda, nam ibi fit æquiparatio cum homicidio, per quod non incurritur ipſo facto talis priuatio, vt ſtatim dicemus. Sed dici vlteriùs poteſt, virtute contineri hanc pœnam in alia, quæ imponitur ipſo Iure propter Simoniam, ſcilicet in ſuſpenſione perpetua ab officio, ſeu ab altari iuxtà cap. *Tanta*, de Simon. Sed reſpondetur, & falſum eſſe, propter Simoniam in beneficio incurri ſuſpenſionem ab ordine, vel ab officio, vt ſuprà viſum eſt, & falſum etiam eſſe, ſuſpenſionem ab ordine etiam perpetuam includere priuationem à beneficiis, cum neque irregularitas illam includat, vt in 5. tom. ſuis locis oſtenſum eſt.

Abbas. *Felin.* *Præpoſit.* *Vgolin.* *Tiraq.* Cap. *Inquiſitum.* *Panor.* Cap. *Tanta.*

Neque etiam obſtat æquiparatio illa Simoniæ cum hæreſi; tum quia quoad culpam re vera non æquiparantur quoad æqualitatem; multò enim grauior eſt hæreſis, ſed æquiparantur vel ſecundum quandam imitationem, vel ſecundum originem Simoniæ vt in principio huius materiæ diximus. Tum etiam quia æquiparatio in pœnis non habet locum, niſi vel in particulari, vel ſaltem per clauſulam generalem ſit expreſſum Iure, neutro autem modo inuenitur in Iure facta talis æquiparatio; nam licet quoad aliquas circunſtantias ſpeciales interdum æquiparentur in modo procedédi circa punitionem vtriuſque delicti, iuxta cap. *Tanta*, de Simon. & cap. 1. de Teſtibus in 6. non licet tamen inde extenſionem facere ad æquiparationem in omnibus pœnis. Poſſumúſque huic æquiparationi aliam opponere, nam Simonia etiam ſolet æquiparari homicidio; ſed homicidia non priuatur ipſo Iure beneficiis, vt eſt magis recepta ſententia, & ſumitur ex cap. *Clericis*, Ne clerici, vel C. *Clericis.*

5. De æquiparatione Simoniæ cum hæreſi.

Mona

Monachi, ibi, *honore priuentur* (de quo alibi latiùs) ergo.

6. Aliquorum placitum.

Dicunt verò aliqui licet hæc ſint vera de Iure antiquo, nihilominùs de Iure nouo hanc pœnam incurri ipſo facto per Extrauag.2.de Simon.quatenus renouat omnes pœnas Simoniæ antiquorum Canonum, & diſponit vt ipſo facto incurrantur. Nam hæc pœna erat ferenda ex vi Canonum antiquorum, ergo nunc eſt latæ ſententiæ ex vi illius nouæ diſpoſitionis. Sed ſimilem illationem ſæpiùs negauimus, & improbauimus in ſuperioribus, & in præſenti maiori ratione admittenda non eſt. Tum quia pœna priuationis ipſo facto beneficiorum legitimè obtentorum eſt vna ex grauiſſimis pœnis Iuris, vnde non eſt veriſimile, fuiſſe de nouo impoſitam ſine ampliori explicatione. Tum etiam quia illa pœna formaliter, & expreſsè non inuenitur impoſita Iure antiquo, etiam vt ferenda, ſed quatenus in pœna depoſitionis perpetua vel formaliter, vel radicaliter includitur; ſed pœna depoſitionis non incurritur ipſo facto propter ſola illa verba generalia dictæ Extrauagant. vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & iidem Doctores fatentur ſaltem ex benigna interpretatione Iuris: ergo multò minùs ſufficiunt illa verba, vt priuatio beneficiorum ipſo facto incurratur. Accedit prætereà, quod in eadem Extrauagant. ſpecialiter declaratur, incurri priuationem beneficiorum Simoniacè acquiſitorum, & Pius V. in diſp. Conſtitution. 5. ponens priuationem, priùs reſtringit illam ad beneficia Simoniacè acquiſita, & poſteà ſpecialiter extendit ad beneficia in poſterum acquirenda, vt mox dicemus: ergo ſatis indicat circa beneficia priùs legitimè acquiſita nihil eſſe innouatum. Ac tandem vſus ipſe ſatis hoc cõfirmat, & dictam Extrauag. interpretatur. Nemo enim dubitat, quin Simoniacus in beneficio priuſquam de illo crimine condemnetur, poſſit priora beneficia, quæ legitimè habebat, reſignare, & adminiſtrare tanquam verum Ius in illa retinens. Et ita expreſsè tenet Nauar. concil. 92. de Simon. & Vgolin. Tab. 4. cap. 6. §. 6. num. 3.

Pius V. *Nauar.* *Vgoli.*

7. Per ſequentem actionem Simoniacam nõ annullantur prior recta.

Vnde obiter colligo eodem modo, ac ſeruata proportione iudicandum eſſe de actionibus ordinatis ad perfectam eiuſdem beneficij obtentionem, & inter ſe ſubordinatis, vt ſunt Electio, Confirmatio, collatio. Nam licet quælibet illarum Simoniacè facta nulla ſit, iuxta dictam Extrauag. 2. tamen ſi prior. v.g. electio ritè facta ſit, & confirmatio Simoniacè fiat, nihilominùs ſola confirmatio erit nulla, & electio rata manebit, donec per iudicem annulletur. Quamuis contrarium ſentire videatur Vgol. Tab. 4. cap. 6. num. 5. §. *Ad quid*, citans Felinum, & alios in cap. *Sicut tuis*, de Simon. quos intelligendos exiſtimo de irritatione per condemnationem iudicis, nam in pœnam Simoniæ commiſſæ in confirmatione, meritò poteſt electio aliùs valida irritari. De irritatione autem ipſo facto non credo, id eſſe verum, quia nullo Iure eſt expreſſum, & alioqui ex natura rei poteſt electio eſſe valida, etiamſi confirmatio ſit irrita iuxta cap. *Si confirmationem*, de elect. in 6. quia prius non pendet ex poſteriori. Item quia per electionem acquiſitum eſt aliquod Ius, ſubſequens autem Simonia non priuat ipſo facto Iuribus prius ritè acquiſitis, ſicut non priuat prioribus beneficiis, nam eſt eadem ratio. Secùs verò eſt è cõtrario, ſi Simonia præcedat in actu priori, vt in electione; tunc enim confirmatio nulla erit, etiamſi abſque Simonia fiat. Et idem reſpectu confirmationis. Ratio eſt, tum quia deeſt fundamentum, ſine quo non poteſt eſſe validus ſubſequens actus: Tum etiam quia per priorem Simoniam manet quis inhabilis ad nouas obtentiones beneficiorum, vt ſtatim dicemus.

Vgolin. *Felin.* *Cap Si confirmationẽ.* Secùs ſi Simonia ſit in actu priori.

8. Simoniacus in vno beneficio nõ tenetur reſtituere fructus alteri9 perceptos.

Secundò, colligo ex dictis non teneri Simoniacum in vno beneficio reſtituere fructus, quos ex beneficiis antea legitimè obtentis percepit, ſiue illi extent, ſiue conſumpti ſint quocunque modo, quia cum retinuerit Ius in ſua beneficia etiam fecit fructus ſuos, quia vt ſuprà dixi, Simonia in beneficio non inducit ſuſpenſionem in prioribus beneficiis; ergo Simonia ſubſequens non impedit quominùs is faciat illos fructus ſuos; ergo nec eſt, vnde obligatio reſtituendi illos oriatur. Quærunt autem Iuriſperiti, an per ſententiam poſſit priuari Simoniacus illis fructibus etiam antea perceptis; quaſi retrotrahendo priuationem beneficij, de quo videri poſſunt Bernardus Diaz, & Rebuff. vbi ſuprà, & quos ipſi allegant. Ego (quia res eſt aliena) dico breuiter, ex vi ſententiæ, qua quis declaratur Simoniacus in beneficio, non priuari illis fructibus, hoc enim aperrè ſequitur ex dictis. Item etiamſi per ſententiam expreſsè condemnetur in priuatione priorum beneficiorum, ſi de fructibus priùs perceptis nulla fiat mentio, non teneri ad reſtituendum illos, nec ſub tali condemnatione illos comprehendi. Ratio eſt, quia illæ ſunt pœnæ valdè diſtinctæ, & ideò talis extenſio eſſet cõtra omnem rationem pœnæ, vt per ſe conſtat. At verò ſi condemnatio iudicis expreſsè extenditur ad priuationem talium fructuum, non poſſumus dicere talem condemnationem ſemper eſſe iniuſtam, quia tãta poteſt eſſe grauitas delicti, vt omnem illam pœnam mereatur, cum etiam ad pœnas corporales procedi poſſit: vt Pius V. in dicta conſtit. expreſsè ſtatuit; ergo multò magis poterit imponi in pœnam priuatio illorum fructuum. Si tamen res attentè conſideretur, illa ſolùm eſt tanquam noua quædam pœna pecuniaria, quæ in bonis, etiam quocumque alio modo acquiſitis iuſto arbitrio iudicis imponi poſſet. Per ſe tamen loquendo, & ſolùm ex eo titulo, quod illi fructus percepti ſunt ex beneficiis poſt commiſſum delictum conſecutis, non exiſtimo poſſe, vel debere quempiam illis fructibus priuari, quod in generali copioſè tractat Felin. in cap. *De quarta*, de præſcript. num. 32. & 33.

An per ſententiã poſſit illis priuari. *Bernard. Diaz. Rebuff.* Reſolutio. *Pius V.* *Felin.*

9. De inhabilitate per Simoniam.

Vltimò addendum eſt, Simoniacum in beneficio fieri inhabilem ad obtinenda beneficia. Hoc quidem indubitatum eſt de ipſomet beneficio Simoniacè obtento; nullo enim modo poteſt illud retinere, etiã per nouam conceſſionem, vel collationem ſine ſpeciali diſpenſatione, vt colligitur clare ex cap. penult. de electione, vbi id notant Panor. & alij expoſitores, & in cap. *De Simoniacè*, de Simonia. De aliis autem beneficiis Nauar. conſil. 91. de Simonia num. 5. & conſil. 93. num. etiam 5. ex profeſſo probat hunc inhabilitatẽ ad futura beneficia non incurri ipſo Iure, donec aliquis condemnetur. Et conatur in hunc ſenſum adducere conſtitutionem Pij V. Sed aliquantulum confusè loquitur, nihil diſtinguendo inter beneficium Simoniacè acquiſitum, & alia. Et ideò Vgolin. Tab. 4. cap. 6. §. 6. reprehendit Nauar. ac ſi dixerit Simoniacum in beneficio nõ manere inhabilem etiam ad illud beneficium obtinendum, & quaſi ſenſerit, Pium V. in hoc derogaſſe Iuri communi; quod meritò ipſe impugnat, cum in conſtitutione Pij V. nullum ſit verbum reuocans antiqua Iura, imò confirmans, vt expreſsè conſtat ex verbis eius, quæ etiam oſtendunt potiùs intentionem augendi pœnas, quàm minuendi. Non exiſtimo tamen Nauarrum docuiſſe contrarium, ſed ſolùm ex vi Motus Pij V. non induci nouam inhabilitatem ipſo Iure, quod videndum ſupereſt, quo ſenſu verum eſſe poſſit.

Panor. *Nauar.* *Vgolin.*

10\. Quod ergo attinet ad alia beneficia, difficultatem ingerer, quia Pius expreſsè dicit tam de acquirente dignitates, quàm beneficia Simoniacè, *illis ſit ipſo Iure*

priuatus, & perpetuò ſit inhabilis ad ea, & quæcunque alia A *beneficia Eccleſiaſtica obtinenda.* Cum ergo expreſsè dicat *ipſo Iure*, neceſſe eſt, vt particula illa aliquem effectum habeat. Et ideò certum exiſtimo, & hanc pœnam eſſe impoſitam per illam legem, & incurri ante ſententiam condemnatoriam: aliàs illa particula nullum haberet effectum. Sed dubitari poteſt, an incurratur etiam ante ſententiam declaratoriam. Nam Vgol. ſuprà affirmat ante omnem ſententiam incurri. Tum quia inhabilitas talis pœna eſt, vt ſine actione hominis per ipſam legem immediatè inferri poſſit; nam eſt veluti quædam irregularitas, quæ incurritur ex vi legis. Tum etiam quia eodem modo dicit Pius V. *Ipſo Iure ſit inhabilis ad illa, & alia beneficia acquirẽda.* Conſtat autem ad illa beneficia, quæ Simoniacè obtenta ſunt, inhabilitatem incurri, ipſo facto, abſque vlla ſententia; ergo etiam ad alia. Contrariam nihilominùs ſententiam tenet Nauarrus d. conſil. 92. quam præcipuè fundat in illo verbo eiuſdem Conſtitutionis. *Quicunque deteſtabile crimen Simoniacè prauitatis cõmiſiſſe conuictus fuerit in conſequendis ordinibus:* Nam hæc verba manifeſtè requirunt præuium iudicium. Quod ſi reſpondeas, illa verba tantùm eſſe poſita in Simonia in ordine. Contra hoc obiicit, quod cum ibi ſint tres clauſulæ, ſcilicet, de ordine, dignitate, & beneficio, limitatio in vna poſita, intelligitur poſita in aliis, quia clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis intelligitur extendi ad totam diſpoſitionem, quando eſt eadem ratio.

An inhabilitas incurratur ante ſententiam declaratoriã.

Nauar.

16. Sed certè in rigore illius Iuris videtur probabilior prior opinio, nam potiùs ipſa mutatio verborum, & diuerſus modus puniẽdi vnam, vel aliam Simoniam, indicat, verba illa non generaliter pro tota diſpoſitione, ſed ſpecialiter pro Simonia in ordine fuiſſe poſita in prima clauſula: nam in ea adducitur pœna incarcerationis per annum quæ manifeſtè requirit executionem per hominem, quæ pœna non ponitur pro Simonia in dignitate, vel beneficio, & ideò illa limitatio ibi omittitur, & factum ipſum immediatè punitur ipſo Iure priuationibus, & inhabilitatibus, ad quas non requiritur factum hominis. Et de priuatione beneficij, & dignitatis Simoniacè acquiſitæ, & inhabilitatè ad illa, certum eſt, incurri ante omnem ſententiam; ergo ſignum eſt, priorem limitationem nõ cadere in poſteriores clauſulas. Denique in quarta cauſula, quia contra illos, qui ſæpius committunt hoc crimen, voluit Pontifex eandem limitationem habere locum, illam repetiuit; ergo ſignum eſt, non poſuiſſe illã in principio pro tota diſpoſitione. Dixi autem, *in rigore illius Iuris*, quia Nauarrus ait, illam pœnam, quoad hunc effectum, non eſſe vſu receptam, quod mihi etiam ex his, quæ intelligere potui, eſt valdè veriſimile, quo poſito, non incurretur illa pœna ſaltem ante ſententiam declaratoriam, etiam ſi aliæ incurrantur, quia poteſt conſuetudo derogare vni parti legis, & non aliis, eò vel maximè quòd aliæ pœnæ nituntur etiam Iure antiquiori, quod derogatum non eſt, vt dixi. Inhabilitas autem ad omnia alia beneficia in futurum acquirenda, omninò noua eſt, & ideò vbi clare non conſtiterit Conſtitutionem Pij Quinti eſſe receptam in priori rigoroſo ſenſu, exiſtimo poſſe in praxi ſeruari tuta conſcientia opinionem Nauarri, & non eſſe neceſſariam diſpenſationem ad alia beneficia, quando delictum non eſt ad forum contentioſum deductum, & in eo declaratum.

CAPVT LIX.

Vtrùm pretium Simoniacè obtentum ex Iure Diuino, & naturali reſtituendum ſit?

VLtima pœna Simoniæ eſſe poteſt, vt accipiens temporale pretium pro re ſpirituali, non poſſit pretium retinere, ſed illud reſtituere obligetur: quia verò hic effectus interdum conſequitur ad actionem ex naturali obligatione abſque ratione pœnæ, ideò priuſquàm de illo ſub ratione pœnæ dicamus, videndum eſt an ſequatur ex Simonia, naturali obligatione. Hæc autem quæſtio non habet locum, niſi in Simonia reali ex vtraque parte, quia ſi pretium non eſt ſolutum, clarum eſt, non poſſe obligari eum, qui rem ſpiritualem ex Simoniaco pacto tradidit, ad aliquid reſtituendum, quia nihil temporale accepit; tenebitur tamen illud non recipere, vel ex iuſtitia, vel ſaltẽ ex Religione, ne Simoniacam actionem perficiat, & conſummet, & ne in cenſuras incidat, iuxta ſuperiùs dicta. Si verò pretium anticipatum accepit, & rem ſpiritualem nõ tradidit, certum eſt apud omnes obligari ex Iure naturali ad pretium illud reſtituendum, quia nec poteſt dare beneficium, quia ſemper tenetur non complere Simoniam, & multò magis ex parte rei ſpiritualis, nec etiam poteſt, retento ſuo beneficio, retinere etiam pretium, quia nullum habet iuſtum titulum retinẽdi. Quia qui illud dedit, non abſolutè, vel liberaliter donauit, ſed ex pacto oneroſo, & ſub conditione, vt ſibi daretur beneficium, quæ conditio, licet turpis ſit, dum non impletur, ſufficit, vt voluntas non habeat abſolutum effectum transferendi pecuniam in dominium alterius, ſed tantùm ſub conditione, & ſub onere reſtituendi, ſi conditio non impleatur: & hoc tanquam indubitatum ſupponunt Doctores omnes. 1.

B

Qui dedit ſacrũ tenetur non recipere pretium. Pretium ante acceptũ eſt reſtituendũ.

C

Ex quo eſt conſequenter inferendum in eo caſu, & in eo genere Simoniæ reſtitutionem pecuniæ eſſe faciendam eidem, qui illam contulit, & non pauperibus, vel Eccleſiæ. Ita Caiet. in Sum verb. Simonia. Victor. 2. part. Relect. num. 6. Sot. quæſt. 8. art. 5. Et idem ſentit Nauarrus num. 104. Et eſt res clara ſtando in Iure naturali. Probatur, quia ſemper in illo manſit Ius ad tale pretium recuperandum, ſi res promiſſa ei non daretur. Hoc enim Ius ex vi dominij, quod habebat in illam pecuniam ei conuenit, & nunquam illum à ſe abdicauit, quia voluntas dandi, quam habuit ad hoc non fuit efficax, vt explicatum eſt. Prætereà ex vi ſolius Iuris naturalis, aut diuini, pecunia illa non debetur Eccleſiæ, vel pauperibus. Vbi enim eſt, vel vnde colligi poteſt tale Ius? Certè nõn niſi gratis confingi poteſt, vt in ſequentibus etiam dicemus, ergo cùm non poſſit retineri à recipiente, vt oſtenſum eſt, reſtituenda eſt danti, ex vi Iuris naturalis. Sed nec per Eccleſiaſticum Ius eſt ille, qui dedit tale pretium, priuatus Iure ſuo ad talem rem recuperandam: quia vt ſuprà oſtenſum eſt per hanc Simoniam conuentionalem completam tantùm ex parte pretij, nulla pœna Eccleſiaſtica ipſo Iure incurritur, illa autem priuatio eſſet pœna: non ergo incurritur ipſo Iure. 2.

Cui ſit reſtitutio faciẽda. Caiet. Victor. Sot. Nauarr.

D

E

Poteſt verò contra hoc obiici, quia illa datio pecuniæ fuit turpis ex vtraque parte tam dantis, quàm accipientis, ergo non eſt reſtituenda danti, iuxta quandam communem doctrinam Iuriſtarum; quod turpe lucrum, ſi reſtituendum ſit, non eſt reddendum danti, quando ille turpiter dedit, iuxta leg. 1. 2. & 3. & leg. *Si ob turpem* ff. de Condict. ob turpem cauſam. Et lege 2. Codice eodem. Sed de intellectu 3.

Obiectio.

Couarr. Medin. Sot. Nauarr.

tellectu huius regulæ latè diſputatur in materia de Reſtitutione, & videri poteſt Couaruuias Regula *Peccatum* 2. parte §. 2. numer. 7. Medin. codice de Reſtitutione quæſtion. 19. & 20. Sot. libr. 4. de Iuſtitia quæſtion. 7. articulo 1. Nauarrus in Manual. capit. 17. numero. 30. & ſequentibus. Nunc breuiter dico, illam regulam ad ſummum procedere poſt ſententiam iudicis, quia non poteſt fundari in ſola rei natura, ſed in pœnali lege, quæ inducat talem priuationem, quæ ordinariè non obligat ipſo facto, ſed poſt ſententiam, & in præſenti eſt certum ex dictis. Per ſententiam autem, ille, qui ſic dedit pecuniam, poſſet quidem puniri, & conſequenter priuari ſua pecunia, præcipi etiam poſſet, vt daretur pauperibus, ſed hoc nihil ad rem ſpiritualem ſpectat: ſolùm ergo ſupereſt quæſtio de Simonia reali.

4\. 1. Opinio aſſerens vẽdentem Simoniacè teneri ad reſtit. pretij. D.Thom. Sot. Caiet. Adrian. Henric. Medin. Nauarr. Couarr. Panor.

In qua prima opinio abſolutè, & vniuerſaliter affirmat, vendentem Simoniacè rem ſpiritualem, teneri ex Iure naturali ad reſtituendum pretium. Hæc ſententia ſolet attribui D. Thomæ dicta quæſtion. 100. articul. quatenus in corpore probat, obligationem reſtituendi oriri ex diuino Iure, quia contra voluntatem domini videtur res ſpiritualis, & ideò quod pro illa accipitur, retineri non poteſt: Et ita illam acriter defendit Sot. tanqnam D. Thomæ ſententiam dicta quæſtio. 8. artic. 1. & videtur conſentire Caietan. in illo artic. 6. ſaltem quoad Simoniam realem, nam reſpondendo ad obiectionem primam videtur in hoc conſtituere differentiam inter Simoniam mentalem, & conuentionalem. Abſolutè tenet illam Adrian quodlib. 9. artic. 3. Item Henric. quodlib. 8. quæſtio. 26. qui excipit Simoniam quia prohibitam, quando mentalis tantum eſt; de qua ſtatim. In hac ſententia videtur eſſe Medina, Cod. de Reſt. quæſtio. 2. quatenus ait, obligationem reſtituendi oriri ex eo, quòd pretium accipitur pro ſpiritualibus, quæ nullam æſtimationem habent. Quod etiam approbant Nauar. capit. 17. num. 32. Couarru. in Regul. *Peccatum*, 3. part. §. 2. nu. 32. Couar. in eam propendet Panormitan. in capit. vltim. de Simon. in vltimis verbis.

5\. Fundamentum.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia illud pretium iniuſtè accipitur, & ideò ex natura rei eſt reſtitutioni obnoxium, conſequentia clara eſt ex materia de iuſtitia. 1. Antecedens probatur primò, Quia contractus ille venditionis eſt iniuſtus, nam Simoniacus vendit rem non ſuam contra voluntatem Domini qui gratis dare præcipit; ergò committit iniuſtitiã vendendo. ergò & accipiẽdo pretium. 2. Secundò, ille, qui ſic vendit, accipit pretium pro re, quæ non eſt pretio æſtimabilis, ſed hoc eſt cõtrà æqualitatem iuſtitiæ, vt conſtat; ergo. 3. Tertiò, ideò in vſura obligatio reſtituendi naſcitur ex intrinſeca rei natura, abſque alia pœna, quia venditur in ea aliquid, quod proprio pretio æſtimabile non eſt, ſed hoc inuenitur in Simonia; ergo. 4. Quartò, quia aliàs licet quis exigeret centum aureos pro Miſſa dicenda, vel conferendo Baptiſmate, non teneretur ex natura rei aliquid reſtituere. Probatur, quia ſi non tenetur propter pretium, ideò eſt, quia res quam dat, alicuius æſtimationis eſt, & ideò non cenſetur facere contra iuſtitiam, vendendo illam; ergo nec propter quantitatem pretij tenebitur, quia etiam non facit iniuſtitiã in illo. Quod probatur, quia res illa maioris æſtimationis eſt, quàm totum illud pretium. Quod ſi dicas, in æſtimatione humana actionem illam non ita æſtimari, eadem ratione, ne pro vllo pretio poteſt iuſtè dari.

6\. Secunda opinio contraria negat.

Secunda opinio, extremè contraria negat in vniuerſum, ſequi ex natura rei obligationem reſtituen- A di ex venditione Simoniaca. Hæc eſt ſententia communis Canoniſtarum in cap. vltim. de Simon. vt aſſirmat, & ſequitur Nauarrus, d. cap. 23. num. 103. & latius in comment. eiuſdem cap. num. 12. Tenet Victor. 2. part. Relect. num. 4. Syluest. verb. *Simonia*, quæſtio. 20. diſtin. 1. Armil. num. 58. Caietan. eod. ver. circa finem. Sumitur ex Diu. Thoma, diſp. quæſt. 100. artic. 6. ad 6. vt videbimus. Probatur primò. Quia Simonia mentalis, etiam opere ſubſecuto, non obligat ad reſtituendum; ergo nec Simonia realis obligat ex vi Iuris diuini. Antecedens habetur in cap. vlt. de Simon. Conſequentia probatur, quia ſi ex reali Simonia oritur illa obligatio ex natura rei, oportet vt ſequatur ex vi ipſius actionis ſecundum ſe, & ex iniuſtitia in illa inuenta, ſed eadem eſt actio, & iniuſtitia in opere ſubſecuto ex Simonia mentali, & ſolùm B differunt in modo, quia in vna Simonia intercedit pactum explicitum, vel implicitum, & non in alia, quod parùm refert ad reſtitutionem, ſi iniquitas eſt eadem. Et confirmatur, nam hac ratione vſura mentalis cum opere ſubſecuto obligat ad reſtitutionem iuxta capit. *Conſuluit*, de Vſur. quia habet eandem malitiam, quam vſura realis: ergò idem eſt in præſenti.

Nauar. Victor. Syluest. Armil. Caiet. D Thom. Primum argumentum.

7\. Secundũ argumentum.

Secundò, probatur, quia pretium Simoniæ ex natura rei non eſt reſtituendum ei, qui illud dedit; ergo nulli; ergo nec reſtituendum eſt. Secunda conſequentia eſt euidens, quia reſtitutio eſt actus iuſtitiæ. quæ eſt ad alterum, vnde ſi non datur alter, cui tale pretium debeatur, ſignum eſt nõ eſſe reſtitutioni obnoxium. Prima item conſequentia probatur, quia na- C turalis obligatio reſtitutionis, ſecluſa lege poſitiua, per ſe tendit ad illũ, qui eſt, vel fuit, & eſſe debet dominus rei reſtituendę, & ſi illi nõ debetur, nemini debetur ex viiuſtitię, quia nõ eſt vnde oriatur talis obligatio: in præſenti autem dominus pretij fuit, qui illud dedit, & non alius: ergò ſi illi nõ debetur, nemini debetur ex natura rei. Probatur ergò antecedens, quia ille voluntate ſua abdicauit à ſe dominium talis rei, & tranſtulit in aliud; ergo iam non debetur illi ex iuſtitia. Dices inuoluntariè dediſſe, quia non potuit aliter habere ſpiritualem rem. Sed contrà, nam hoc modo omnis, qui emit inuoluntariè dat pretium, quia non poteſt aliter obtinere merces, nam ſi poſſet, mallet certè eas ſine pretio habere: ergo hoc inuolunta- D rium non impedit tranſlationem dominij.

Reſponſio refutatur.

8\. Tertium argumentum.

Vnde argumentor tertiò. Nam alter, qui vendit, factus eſt dominus illius pretij ex natura rei loquendo, idque ex voluntate prioris domini abſolutè largientis illud, vt nunquam reddendum, dummodò cauſa largitionis impleatur; ergo qui recipit, non tenetur illud reſtituere, quia nec ratione acceptionis, quoniam à vero domino voluntariè largiente accipit, nec ratione rei acceptæ, quia eſt ſua. Antecedens probatur, quia recipiens eſt capax talis dominij, per nullam enim legem inhabilis factus eſt, vt ſupponitur, & acceptat illud ab eo, qui dare poteſt, quid ergò impedire E potuit dominij acquiſitionem? Vltimò (in quo ſolo eſt punctum difficultatis) accipiens pretium, nullam fecit iniuriam danti, ergo non tenetur reſtituere. Conſequentia ſupponitur vt clara. Antecedens probatur, tum, quia Simonia vt ſic, non eſt iniuſtitia, ſed irreligioſitas: tum quia ibi nulla vis, aut deceptio interuenit, ſed voluntaria commutatio. Dices in hoc eſſe iniuſtitiam, quòd res pretio non æſtimabilis pro pretio datur, talis enim eſt iniuſtitia vſuræ. Sed contrà, quia res ſpiritualis nõ ideò dicitur pretio inæſtimabilis, quia nihil valeat; ſicut eſt mutuum in vſura, ſed quia eſt maioris æſtimationis, & valoris, quàm ſit omne temporale pretium.

Vltimum.

Tertia opinio, diſtinctione vtitur inter Simoniam 9.

in

3. Opinio reſpondet cum diſtinctione. Angel. intrinſecè talem, vel ſolùm quia prohibitam, & de A priori affirmat eſſe de Iure diuino reſtitutionem, de poſteriori verò minimè. Hæc diſtinctio ſumitur ex Angelo verb. *Simonia*, 7. numer. 1. quatenus dicit, Simoniam mentalem contra Ius diuinum obligare ad reſtitutionem, non verò contra Ius humanum. Rationem differentiæ hanc ſignificat, quia Ius humanum in dicto cap. vltim. de *Simonia*. noluit obligare ad reſtitutionem in Simonia mentali, quando eſt tantùm mala, quia prohibita; ergo ſignum eſt, reſtitutionem in illa materia ſolùm oriri iuxta id, quod præſcriptum eſt de Iure poſitiuo. Quod autem in illa materia non pendeat reſtitutio ex poſitiuo Iure, non tàm probat, quàm ſupponit, fortaſsè ex fundamentis primæ ſententiæ. Pro hac ſententia citatur Panormitan. in dicto capit. final. Sed ille non adhæret firmiter illi ſententiæ, ſed in primam magis inclinat, vt B ſuprà dixi. Tenuit autem hanc ſententiam Hoſtienſ. ibi, & ſequuntur Antoninus, & Calderus, & Sylueſter tribuit illam Innocentio, quod tamen Nauarrus negat. Veruntamen Innoc. in cap. *Tua nos*, de Simonia contra Ius diuinum ſolam voluntatem facere Simoniacum, nō verò in Simonia quia prohibita, quod intelligi non poteſt abſolutè de culpa, eſſet enim intolerabilis error, intelligit ergo de Simonia obligante ad reſtitutionem, ſeu punita ab Eccleſia. In cap. autem vltim. ego non inuenio expoſitionem, quam Nauarr. allegat. Eodem autem modo, quo de Innoc. diximus, poteſt pro hac ſententia allegari Gloſ. in c. C *Ex parte*, 1. de Offic. deleg. ver. *Dimittere*. Ac denique Henric. in dicto Quodlib. videtur idem ſentire. Hæc verò ſententia communiter reiicitur, tanquam improbabilis, ſed fortaſſe magaa ex parre veritatem continet, licet non integrè.

Panor. Hoſtienſ. D. Anton. Calder. Syluest. Innoc.

10. Suppoſit. 1. ad reſolut. Pro ſolutione ſuppono, illam pendere ex vnico principio, videlicet, An Simonia contineat iniuriam contra iuſtitiam commutatiuam ex parte vendentis, reſpectu ementis. Nam ſi illam continet, ſine dubio obligat ad reſtitutionē ex diuino Iure naturali: ſi verò talem iniuſtitiam non continet, talem obligationem nō includit: & vtraque pars tàm in Simonia naturali, quàm prohibita locum habet. Quia reſtitutionis obligatio non oritur, niſi ex iuſtitia commutatiua: vnde ſupponit inæqualitatem factam contra eandem iuſtitiam; ergo in præſenti regula reſtitutionis, ſecluſa lege poſitiua, ſumenda eſt ex iniuſtitia com- D miſſa.

2. Suppoſitio. Suppono autem vlteriùs ex dictis ſuprà, quamuis ratio Simoniæ formaliter opponatur Religioni, & ideò malitiam hanc formaliter, & inſeparabiliter habeat; nihilominùs habere poſſe frequenter malitiā iniuſtitiæ adiunctam, quamuis non ſemper, nec neceſſariò illam habeat, vt illo loco declaraui.

11. 1. Cōcluſio. Iuxta hæc ergo principia duabus regulis propoſitam quæſtionem definiendam cenſeo. Dico ergo primò. Quoties Simoniacus iniuſtè agit, rem ſpiritualem vendendo; ex diuino, ac naturali iure tenetur reſtituere pretium pro tali re acceptum; non formaliter ratione Simoniæ, ſed ratione iniuſtitiæ. Hæc aſſertio data hypotheſi, ſcilicet, quod venditio hæc E fiat cum iniuſtitia, eſt euidens ex principiis poſitis: ſuppono enim, ſemper eſſe ſermonem de iniuſtitia contra commutatiuam iuſtitiam. Ex tali enim iniuſtitia ſemper naſcitur obligatio reſtituendi, per ſe loquendo. Et declaratur, nam ſi ille peccat contra iuſtitiam, vendendo; ergo exigendo pretium, iniuſtè agit; ergo & retinendo, quia eadem eſt vtriuſque ratio. Qui autem non poteſt iuſtè rem tenere, tenetur illam reſtituere, vt per ſe conſtat; ergo. Solùm ſupereſt, vt in particulari explicemus, modos, caſus, & rationes huius iniuſtitiæ, ſic enim, & regula, & ratio eius notior fiet.

Primò ergo committit quis hanc iniuſtitiam Simoniacam (vt ſic dicam) quando pro functione ſpirituali, ad quam præſtandam ex iuſtitia tenetur, pretium exigit. 12. Primus modus iniuſtitiæ. Vt ſi Parochus qui ratione ſui officij, & præbendæ, tenetur ex iuſtitia confeſſionem audire ſuorum ſubditorū, vel Miſſam facere, & ſimilia, ipſamet miniſteria ſuis ſubditis vendat, & ſic de aliis. Tunc ergo clara eſt obligatio reſtitutionis, quia clara eſt iniuſtitia. Addo præterea, in tali caſu non ſolùm ex vera Simonia contra Ius diuinum, ſed etiam ex præſumpta, vel vera contra Ius eccleſiaſticum, oriri obligationem reſtituendi. Nam ſi ille nō exigat nouū illud emolumentum, vt pretium ſpiritualis miniſterij, ſed vt ſtipendium, formaliter, & ex vi intentionis non committit veram Simoniam, ſed vel præſumptam, vel contra Eccleſiæ prohibitionem; & nihilominùs quia iniuſtus eſt, tenetur reſtituere, quod ſic extorquet. Vt ſi miles, vel famulus, qui accepit integrum, & ſufficiens ſtipendium pro malitia, vel ſeruitio, nolit poſteà militare, vel ſeruire, niſi nouum ſtipendium accipiat, non erit Simoniacus, ſed iniuſtus, & retinere non poterit, quod ſic extorquet: ita ergo erit in præſenti, etiam ſi per modum ſtipendij duplicati, vt ſic dicam, illud extorqueatur. Ergò à fortiori quando exigitur per modum pretij, eadem naſcetur obligatio: nam adiectio malitiæ Simoniæ non poteſt excuſare obligationem ex iniuſtitia ortam, vt per ſe conſtat. Et hæc aſſertio procedit in Prælatis petentibus aliquid pro diſpenſationibus, conſecrationibus, & ſimilibus, quæ ex vi ſui muneris, & officij præſtare tenentur, tam eſt eadem ratio. Neque oberit, quod fortaſſe dans pecuniam, etiam Simoniam committat, quia deberet potius carere ſpirituali miniſterio, quàm illud emere, quia in hoc non peccat contra iuſtitiam, ſed contra Religionem, & alioqui iniuriam patitur, & qui illam facit, non fit melioris conditionis propter peccatum alterius; ergo illud nihil obſtat, quominùs exigens tale pretium, ad reſtitutionem maneat obligatus.

Secundò, ſequitur Prælatum Eccleſiæ, qui vendit beneficia, vel officia Eccleſiæ, quorum non eſt Dominus, ſed diſpenſator, vel diſtributor, teneri ex diuino, ac naturali Iure reſtituere pretium Simoniacè acceptum. 13. 2. Modus. Probatur, quia ille non tantùm contra Religionem, ſed etiam contra iuſtitiam peccat. Probatur, quia ille non eſt Dominus beneficij, vel officij, neque habet Ius aliquod in illis, ſed qui vendit rem non ſuam, peccat contra iuſtitiam: ergo. Item Oeconomus, qui à Patre familias haberet poteſtatem gratis conferendi officia domus ſuæ, peccaret contra iuſtitiam, illa vendendo, & teneretur ad reſtituendum pretium. Similiter hæres, qui ex voluntate teſtatoris teneretur diſtribuere dotes Virginum, vel alia legata pia, prudenti arbitrio ſuo: contra iuſtitiam peccaret, aliquid exigendo à talibus perſonis, ſolùm pro eligendis illis, ad implendam hæredis voluntatem: ſed ita ſe habent Prælati Eccleſiæ in hac diſtributione, nam ſunt meri diſpenſatores, & nullum habent Ius in illis beneficiis, & officiis, nec ad præoccupandum aliquo modo fructus illorum. Imò hic etiam habet locum ratio facta in præcedenti puncto, quia ex vi ſui muneris, & officij tenentur hæc omnia gratis diſpenſare. Ergo.

Atque hæc ratio concludit, non ſolùm oriri hanc obligationem ex venditione beneficiorum, aut officiorum ſpiritualium, ſed etiam ex venditione officiorum temporalium, quæ communi Iure vendi prohibentur, ſiue in illorū venditione committatur Simonia vera, ſiue impropria, quia ſatis eſt, quod committatur iniuſtitia, vt reuera committitur. 14. Quia Prælati nullum habent Ius ad vendendum talia officia, vnde

vnde pretium illorum iniuſtè accipiunt, & per quandam anticipatam extorſionem, priuant recipientes illa officia, vtilitate, & ſtipendio integro ipſis debito, iuxta talem Eccleſiæ inſtitutionem, pro muneribus, & functionibus eorundem officiorum. Et eadem ratione electores ad beneficia, quando ratione alicuius muneris tenentur ad eligendum, ad reſtitutionem tenentur, ſi quid accipiunt pro eligendo digno, & non indigno, quia ad illud ex iuſtitia commutatiua tenentur. Aliqui verò cenſent, non eſſe idem, quando aliquis accipit pecuniam, vt eligat digniorem, prætermiſſo digno, quia ad id non tenetur ex iuſtitia commutatiua, ſed ex ſola diſtributiua, cuius ſola violatio non obligat ad reſtitutionem. Quod quidem ex hoc capite probabile eſt; tamen oportet conſiderare, illum ex officio teneri ad iuſtam electionem faciendam, & ideò ex eo capite, quòd munus ex officio debitum vendit, contra iuſtitiam commutatiuam peccare videtur, & ideò probabilius cenſeo, tunc etiam ad reſtitutionem teneri.

15. 3. Modus. Tertiò infertur, eum qui vendit functionem ſpiritualem, ad quam ex officio, vel iuſtitia non tenetur, nihilominùs ſi vendat illam, vt talis eſt, ſeu propter effectum ſpiritualem, quem habere poteſt, teneri ad reſtituendum pretium pro illa acceptum ex vi iuſtitiæ, & naturalis legis. Hæc aſſertio in primis declaratur, quia hæ functiones, prout inter homines commutari poſſunt, nunquam ſunt adeò ſpirituales, quin inuoluant aliquam actionem materialem, ſeu corporalem, ac merè humanam, quæ ſecundum ſe conſiderata eſſet pretio æſtimabilis, ſi non eſſet eleuata ad eſſe ſupernaturale, ſeu ſpirituale, ratione cuius Simonia eſt, illam vendere, vt ſuprà dictum eſt. Aduertendum primò. Nihilominùs tamen exiſtimo, quod ſi de facto vendatur talis actio, non tamen pluris, quàm ratione ſui laboris, vel operis, valere poſſet, ſi tantùm eſſet quoddam corporale ſeruitium, licet venditio ſit Simoniaca, nihilominùs ex illa nõ oritur obligatio reſtituẽdi, quia in effectu, & in re ipſa interuenit æqualitas inter actionem illã materialiter ſpectatam, & pretium, quod pro illa datur. Nam licet coniunctio ſpiritualis cum illa functione materiali efficiat, vt ſecundum rectam rationem, illa materialis actio iam non debeat pretio æſtimari, quia eſt ſacra effecta: nihilominùs non poteſt efficere, quin illa materialis actio ſuam materialitatem, vt ita dicam, retineat, & conſequenter ſuam æſtimabilitatem intra latitudinem iuſtitiæ; eſto, illa non poſſit exerceri ſine ſacrilegio, ſeu Simonia. Hinc ergò fit, vt ſi in pretio nõ excedatur vltrà illam materialem æſtimationem, non fiet iniuſtitia, & conſequenter nec obligatio reſtituendi oriatur.

16. Aduertendum ſecundò. Deinde aduerto ex ſuperioribus, pro his functionibus poſſe aliquid accipi per modum ſtipendij, licet non per modum pretij, ſi ergo ponamus, aliquem poſtulaſſe pretiũ ſub ratione pretij, non tamen in quantitate, quæ excederet iuſtum ſtipendium: dico illum, quamuis Simoniam commiſerit, in rigore non teneri ad reſtituendum, ſed tantùm ad mutandam intentionem, & poſſe retinere illud idem emolumentum per modum ſtipendij, & eum; qui dedit, non poſſe eſſe in hoc rationabiliter inuoluntarium, quia in re ipſa non fuit facta inæqualitas inter dantem, & recipientem, ſed error fuit in intentione, & modo, ex qio non oritur obligatio reſtituendi, vt conſtat.

17. In quibus verſetur quæſtio. Procedit ergo aſſertio, quando in pretio exceditur vltrà valorem materialis actionis præciſè, & ſecundum ſe ſpectatæ, & vltrà omnem conſiderationem iuſti ſtipendij Et ſic probatur aſſertio, quia in tali actione nulla relinquitur iuſta ratio exigendi tale pretiũ; ergò eſt iniuſta exactio; ergo ex illa oritur ex natura rei obligatio reſtituendi. Antecedens patet, quia ſola ſpiritualitas actionis nõ facit illam æſtimabilem maiori pretio materiali, & humano: ſed nullus alius titulus augendi pretium ibi interuenit, vt conſtat; ergo ſine iuſto titulo fit talis exactio. Maior patet duplici ratione ſæpe tacta. Vna eſt, quia illa ſpiritualitas eſt res alterius ordinis ab omni humano commercio, & conſequenter ab omni collatione, & cõparatione cum temporali pretio, vt in ea poſſit ſeruari iuſtitiæ æqualitas. Vnde nec per legem taxari poſſet pretium pro tali re, ita vt eſſet iuſtum, neque per prudentem hominis æſtimationem, quod eſt ſignum materiam illam eſſe prorſus incapacem talis æſtimationis, ac ſubinde eſſe inuendibilem, non ſolùm ratione Religionis, ſed etiam ratione iuſtitiæ. Quod poteſt confirmari exemplo vſuræ, ideò enim ex illa oritur obligatio naturalis reſtituendi, quidquid vltrà capitale exigitur, quia capitale non plus valet ratione ſolius mutuationis, eo quòd mutuatio ſecundùm rectam, & prudentem rationem, non eſt proprio pretio æſtimabilis.

18. Reſponſio. Sed reſponderi poteſt, eſto ſpiritualitas illa non habeat certam æſtimationem per legem, vel communem vſum: nihilominùs ex conuentione partium contrahentium poſſe pretium conſtitui, ac deſignari mutuo conſenſu, nec fiet iniuria ementi, quia res, quæ illi datur, re vera eſt magnæ æſtimationis, quæ licet ſit in valore alterius ordinis, ex conuentione partium ad humanam æſtimationem reducitur. Nec erit ſimile de vſura, quia ibi mutuatio præciſè ſpectata, nõ eſt aliquid pretio æſtimabile, nec res alicuius valoris proprij, quia non eſt aliquid diſtinctum ab ipſa pecunia, quæ mutuò datur; hic verò ſpiritualis actio, vt talis eſt, aliquid eſt magni momenti, & æſtimationis, quæ licet tanta ſit, vt non debeat pecunia comparari, nihilominùs ſi comparetur, non videtur fieri iniuria ei, cui propter pecuniam datur. Vt ſi Deus daret homini licentiam vendendi has functiones, vel gratias gratis datas, ſicut fieri poſſe in ſuperioribus diximus: tunc certè non faceret ille homo iniuriam aliis, petendo pecuniam, & conuentionem cum illis faciendo de certo pretio, non obſtante excellentia rei venditæ.

19. Propter hanc replicam addendum vlteriùs cenſeo, hæc officia ſpiritualia vt talia ſunt, nõ eſſe ſub dominio humano, ſed ad ſolum Deum, vt ad verum dominum pertinere, ipſum autem ſolùm dediſſe hominibus poteſtatẽ illa gratis diſpenſandi, & transferendi, & ideò vendentes tales functiones ratione ſpiritualitatis iniuſtè agere contra diuinum, & naturale Ius. Sicut peccat cõtra idem Ius diſpenſator, aut eleemoſynarius Epiſcopi, aut hæres, qui pia legata, aut eleemoſynas, quas Dominus, ſeu Prælatus miſericorditer fieri iubet, vendit, & tenetur ex iuſtitia totum pretium receptum reſtituere, vt eſt in confeſſo apud omnes: eſt enim in præſenti omninò eadem ratio. Declaratur hæc conſecutio, quia Chriſtus Dominus ita inſtituit has ſpirituales functiones, vt Sacramenta, ſacrificium, & ſimilia, vt omnibus conceſſerit Ius ad illa gratis obtinenda, ſolúmque illis impoſuit onus alendi miniſtros, & ipſis miniſtris non conceſſit Ius niſi ad ſtipendium ſuſtentationis poſtulandum, iuxta modum ab Eccleſia præſcriptum, vel præſcribendum, & ipſa Eccleſia eodem modo inſtituit alias actiones ſacras, quæ ex illius proxima inſtitutione aliquã vtilitatem ſpiritualem habent, ergo ſi aliud pretium exigant, hi, qui hæc ſpiritualia adminiſtrant, iniuriam faciunt fidelibus, quia & excedunt Ius ſibi datum, & priuant fideles Iure ſibi à Chriſto conceſſo, ergo tenentur ad reſtitutionem talis pretij ex vi iuſtitiæ, quia ſine

ſine iuſto titulo, imò contra iuſtitiam illud exigunt. Vnde obiter conſiderari poteſt magna differentia inter dantem ſpiritualem functionem, & dantem pretium, quòd dans ſpirituale, exigendo pretium, facit iniuſtitiam: qui autem recipit ſpirituale petendo illud gratis dandum, non facit iniuſtitiam. Item qui pretio emit, non facit contra ſubſtantiam (vt ſic dicam) voluntatis Domini rei ſpiritualis, ſic recipiendo illam: qui autem illam vendit, agit contra ſubſtantiam voluntatis Domini, qui non dedit talem facultatem, ſed potius vetuit acceptionem pretij. Hoc ergò eſt præcipuum fundamentum reſtitutionis ex natura rei in talibus rebus, ſeu actionibus.

20. *Euaſio.* Dices, hoc ad ſummum procedere in illis miniſtris, qui ex officio teneatur miniſtrare hæc ſpiritualia, nam alij cum ex iuſtitia non teneantur illa miniſtrare, non faciunt iniuſtitiam, pro illis exigẽdo pretium conueniens, licet peccent contra Religionem; ac ſubinde non tenebuntur reſtituere. *Reſpondetur.* Reſpondeo, rationem factam, vniuerſalem eſſe. Nam omnes hi miniſtri tenentur ex officio, & ex iuſtitia gratis miniſtrare, ſed diuerſo modo, nam præbendati, ſeu ſtipendiati ab Eccleſia ad tale munus, tenentur ex iuſtitia ad exercitium actus, & ad ſeruiendum gratis, non ſolùm prout gratis opponitur pretio, ſed etiam vt excludit nouum ſtipendium. Alij verò, qui non ſic habent ab Eccleſia ſtipendium, non obligãtur ex iuſtitia ſimpliciter ad exercitium actus, id eſt, ad miniſtrandum, obligantur verò ex iuſtitia quaſi ad ſpecificationem actus, id eſt, vt ſi miniſtrare voluerint, gratis id faciant, nec poſſunt exigere niſi iuſtum ſtipendium. Nam veluti ſub hac conditione, eſt illis conceſſa poteſtas miniſtrandi, & ita non habent Ius aliquod ampliùs exigendi. Sicut ſi Reſpublica crearet tabelliones, vel iudices arbitros, & illos non obligaret ex iuſtitia ad ſuum officium exercendum, conſtitueret tamen illis, & præſcriberet, quid deberent exigere, & recipere, quando illud exercere vellent, contra iuſtitiam peccarent, ſi plus exigerent, etiamſi abſolutè poſſent officium non exercere: ſic autem Chriſtus omnibus ſuis miniſtris ſiue neceſſariis, ſiue voluntariis præſcripſit, vt ſuſtentationem poſſent recipere, & non aliud, vtrique ergo contra iuſtitiam peccant, ſi plus exigant. Et hoc etiam confirmari poteſt ex ſenſu, & vſu Eccleſiæ, nam ſine dubio iniuſtus cenſeretur Sacerdos, qui ad ſuum arbitrium peteret exceſſiuum ſtipẽdium pro vna Miſſa, vel pro vno Baptiſmo, vel ſimili fortaſſe propter inopiam Sacerdotum, vel aliam ſimilem cauſam, cenſereturque vexationẽ iniuſtam facere; ergò multò magis ſi vltra ſtipendium peteret pretium.

21. *Vtrùm hæc doctrina locum habeat in rebus ſacris permanentibus? Reſpõdetur affirmatiuè.* Sed quæres, An hoc etiam habeat locum in rebus ſacris, ſeu ſpiritualibus permanentibus, quæ non habent annexam conſequenter aliquam temporalitatem, ſed tantùm antecedenter, vt ſunt vaſa ſacra, grana benedicta, agnus Dei, & ſimilia. Reſpondeo maximè habere in illis locũ, proportione ſeruata. Nam ſi ratione ſpiritualitatis (vt ſic dicam) cariùs vendantur, quàm alias valeant, non ſolùm Simonia, ſed iniuſtitia committitur, & ideò ille exceſſus Iure naturæ reſtituendus eſt. Ratio eſt eadem cum proportione applicata, quia conſecratio, vel quid ſimile ſpirituale, non auget valorem rei temporalem, ſeu pecunia æſtimabilem. Tum quia hæc eſt prudens æſtimatio omnium hominum prudentum, à qua ſolet valor rerum ſumi, maximè quando lex illam non taxat. Tum etiam quia ſpiritualitas illa non cadit per ſe ſub dominium hominis, vt ab eo vendi poſſit, ſed ſolùm ratione materiæ, cui veluti affixa eſt, & ideò ſolùm poſſunt tales res iuſtè vendi ratione materiæ. Dices: ergo reliquiæ v.g. quę ratione materię nihil valẽt, pro nullo omninò pretio vendi poterunt ſine iniuſtitia, quod videtur inconueniens, quia non tenetur quis gratis illas dare, cum verè ſint ſuæ. *De reliquiis.* Ad hoc aliqui fatentur, illam eſſe Simoniam, non iniuſtitiam, ſed certè ſi Religio obligat ad dandum illas gratis, ſi dentur, quamuis abſolutè non obliget ad dandum, non video cur non ſit idem dicendum de iuſtitia, ſi illæ res non ſunt in ſe dignæ pretio. Sicut iuſtitia non obligat ad mutuandum, obligat tamen ad gratis mutuandum, ſiquis mutuare velit. Reſpondeo ergo concedendo ſequelam, ſi verè ſupponitur, illas res materialiter ſpectatas non habere vllum valorem temporalem; hoc tamen non videtur ſemper ita eſſe, nam ſub aliqua ratione poſſunt ſine iniuſtitia aliquo pretio æſtimari, vt declarabitur ſtatim.

22. *De illo qui dat ad redimẽdam vexationem.* Vltimò conſtat à fortiori ex dictis quoties Simonia committitur per vexationem, quia nimirum is, qui dat pecuniam, ſolùm dat ad redimendam vexationem, ſiue det, quando licitè poteſt dare, ſiue illicitè contra Religionem, alium teneri ad reſtitutionem quia iniuſtè extorquet, & ab inuito recipit. Atque tota hæc doctrina huius aſſertionis, & omniũ, quę ex illa intulimus, eſt conſentanea menti D. Thomæ 2.2. quæſt. 23. art. 7. *D. Thom.* Vbi apertè ſentit, hanc obligationem reſtituendi in hac materia eſſe ex natura rei, & ex iuſtitia diuinæ legis, vbi etiam Caiet. id latè docet, *Caiet.* & idem ſentiunt id nimirũ Auctores primæ ſententiæ, quorum rationes illam etiam ſuadent, & confirmant. Difficile autem eſt, quod in dicto loco D. Thomas ſubiungit, tunc non debere reſtitutionem fieri ei, qui dedit, ſed debere in eleemoſynas erogari: nam ſtando in ſola lege diuina, non videtur hoc poſſe ſubſiſtere, quia dans pretium, eſto peccet contra Religionẽ, non facit iniuriam alteri, cui dat, ſed potiùs eam patitur ab illo, vt explicaui, ergò ex vi ſolius rationis naturalis, non poteſt iniuſtè priuari re ſua.

23. *Reſtitutio facienda eſt, qui pretium dedit.* Quartò ergo, infero ex dictis quoties reſtitutio Simoniaci pretij eſt facienda ex obligatione mera legis diuinæ ac naturalis, ei, qui dedit illud, faciendam eſſe, non aliis. Ita aſſeruit Sot. ſuprà, & rectè loquendo, *Sot.* & ſequitur Bannez 2. 2. quæſtion. 32. artic. 7. *Bannez.* Fauet etiam Nauar. in Man. cap. 17. n. 30. *Nauarr.* quatenus generaliter docet, id, quod ratione iniuſtæ acceptionis reſtituendum eſt; & à quo ſumptum eſt, eſſe reſtituendum per ſe, & ex vi legis naturalis. Et probatur ſufficienter ratione proximè facta, quia ille qui dedit pecuniam, paſſus eſt iniuriam, ergo illi faciẽda eſt reſtitutio, item quia pauperes, vel Eccleſia non habẽt vllum Ius ad illud pretium, neque vnquam eſt obligatio reſtituendi illis, niſi vel ratione legis poſitiuæ applicanti illis talem pecuniam, (quod non fit niſi per modum pœnæ, & ita non habet locum in pura lege naturæ, vt loquimur) vel in locum veri domini, quando ille haberi non poteſt, vt illi fiat reſtitutio (quod eſt per accidens, & ex interpretatiua volũtate eius; ergo per ſe loquendo priori domino, qui pecuniam dedit, reſtitutio facienda eſt, & non alteri, niſi quatenus eius perſonam gerit. Et confirmatur, quia reſtitutio eſt actus iuſtitiæ quoad æqualitatem reducitur inæqualitas priùs facta, vel reſpectu pauperum, vel Eccleſiæ nulla eſt facta inæqualitas, ergo ex vi iuſtitiæ illis nihil debetur, ergo vel nulli debetur, vel debetur ei, à quo extorta eſt. Reſtitutio ergo vt ſic propriè, & per ſe non fit pauperibus ex præcepto iuſtitiæ, vt dixi, *Sed illis donat vnuſquiſque quæ ſunt ſua, quæ autem rapuit reſtituit à quo accepit*, vt dixit Auguſtinus, Epiſtola 54. ad Macedoni. *Aug.* & habetur capit. vltim. 14. quæſt. 5. [illegible]

Sed

24. Obiectio prima. Sed obiici contra hoc ſolet in primis cap. *Cum ſit*, de Iudæis. Vbi bona turpiter acquiſita, præcipiuntur reſtitui pauperibus, quia illi etiam, qui dederant turpiter dederant; ergo ſimiliter in præſenti dicendum eſt. Secunda. Secundò, quia is, qui dedit pecuniam pro re ſpirituali voluntariè dedit, & habuit intentionem verè dandi, & abdicandi à ſe dominium talis rei, & transferendi in alium; ergo alius acquiſiuit verè dominium illius rei, ergo non eſt reſtituenda danti, quia iam non eſt dominus, & quia, vt ſupponimus, impleta eſt cauſa, propter quam dedit, nam rem ſpiritualem conſecutus eſt. Tertia. Tertiò, eadem eſt ratio de dante pretium pro re ſpirituali, & de dante iudici pro iudicio iuſto, vel teſti pro veritate dicenda; ſed iudex, vel teſtis recipiens tali titulo pecuniam, non tenetur illam reſtituere danti, ſed (vt ſentit Auguſt. loco proximè citato) ***Si conuertatur ad meliorem vitam, illam pecuniam dat pauperibus***, vt ſuam, & ex conſilio, non ex præcepto, vt ſentit Aug. ergo idem eſt in præſenti. Quarta. Quartò, ille, qui pecuniam dedit, turpiter dedit, vt conſtat; ergo indignus eſt, vt illi reddatur, quod dedit, ſic enim D.Thom. ſuprà colligit, quem multi Doctores imitantur, ergo non eſt illi reſtitutio facienda. Quinta. Quintò, qui rem ſpiritualem accepit, data pecunia, non tenetur illam reſtituere iuxta dicta in cap. 57. ergo nec qui accepit pecuniam tenetur illam reſtituere. Probatur conſequentia, quia videtur eſſe contra rationem, vt reſtitutio pretij fiat danti, & ipſe nihilominùs retineat rem ſpiritualem, quam accepit; tum quia aliàs commodum ex iniquitate reportaret, turpiter enim egit, emendo rem ſpiritualem, recuperando autem pretium, & illud, & rem emptum retinebit. Tum etiam quia, vel contractus fuit validus, ſtando in lege naturæ, vel non: ſi fuit validus, certè non tenetur emptor pretium reſtituere: ſi non fuit validus, ſicut venditor non comparauit temporale pretium, ita nec emptor acquiſiuit rem ſpiritualem, & conſequenter tenebitur illam dimittere, quod eſt cōtra ſuprà dicta. Vnde poſſumus ſextò argumentari, quia qui dedit rem ſpiritualem non voluit dare, niſi ob talem cauſam, ſcilicet, vt ipſe fieret pecuniæ dominus, ergo ſi hæc cauſa non habuit effectum, nec datio rei ſpiritualis valuit. Cum enim aliquid datur ob cauſam, quæ de Iure non poteſt habere effectum, non cenſetur voluntariè, ac ſubinde validè datum, argument. cap. *Et ſi neceſſe*, de donatio. inter vir. & vxor. & leg. 1. de condict. ob cauſ. ergo vel pretium reſtituendum non eſt danti, vel ipſe rem ſpiritualem retinere non poteſt ex Iure naturæ.

25. Reſpōdetur ad primam obiectionē. Ad primum reſpondetur, textum illum non eſſe ad rem, quia ibi non præcipitur reſtitutio propter iniuſtitiam actionis, nec propter naturalem obligationem reſtituendi, ſed eſt pœna quædam, & onus impoſitum Iudæis ſubditis Chriſtianis exercentibus publica officia cum poteſtate, vel iuriſdictione ſuprà ipſos Chriſtianos. Præcipiuntur enim conuertere in vſus pauperum Chriſtianorum omnia lucra tantùm officiorum, etiam ſi aliàs iuſta fuerint, nam ſi aliqua fuiſſent iniuſta, & conſtaſſet à quibus accepta fuiſſent, illis ſine dubio eſſent reſtituenda, quia tamen ordinariè ſunt incerta, poſſent etiam reſtitui pauperibus, vt ibi Gloſſa, & Doctores notant, hîc verò non agimus de pœnali lege, ſed de naturali iuſtitiæ obligatione.

26. Adſecundā. Ad ſecundum, dico in primis, diuerſam eſſe quæſtionem, An rei dominium acquiratur, vel an res ſit obnoxia reſtitutioni: nam in vſu, Scot. & alij multi tenent vſurarium acquirere dominium, & nihilominùs teneri ad reſtitutionem, quia licet dominium acquiſierit ex voluntate dantis, nihilominùs per iniuriam obtinuit illud, & ratione iniuriæ manet res illa reſtitutioni obnoxia, & aliter, qui dedit ſemper retinuit Ius iuſtitiæ ad illam, cui Iuri non ceſſit quando rem dedit. Sic ergo dici poſſet de Simonia, perinde enim in vtraque eſſe quoad hoc iudicandum cenſuit Gloſ. in cap. *Si quis vſuram* 14. quæſt. 4. Secundò, ſicut in vſura verior opinio habet, vſurarium non acquirere dominium, ita hîc dicimus de Simoniaco iniuſto. Et ratio eſt, quia ille, qui dedit, non voluit donare, ſed dare quātum iuſtitiæ ratio poſtularet, nec plus voluit à ſe abdicare, quàm ex iuſtitia deberet, & quia pretium illud, nec ex iuſtitia debebatur, nec iuſtè exigi poterat, imò voluntas illa dandi, non habuit effectum, & hîc meliùs applicantur illa Iura, quæ dicunt, vbi cauſa dandi non ſubſiſtit, nec donationem ſubſiſtere. Cum autem inſtatur, quia cauſa eſt impleta, quandoquidem emens conſecutus eſt rem ſpiritualem; reſpondeo, cauſam dandi non fuiſſe illam, quaſi materialiter tantùm ſumptam, ſed illam vt tali pecunia æſtimabilem, & vt ſufficientem ad iuſtificandam exactionem talis pretij, ſaltem intra rationem iuſtitiæ. Hæc enim eſt vera cauſa, ob quam vſurarius non acquirit dominium vſurarum, & eadem habet hîc locum, & applicari poteſt ad omnem iniuſtam extorſionem.

Sotus. Gloſ.

27. Ad tertium. Ad tertium reſpondetur æquiparationem illam inter Simoniacum, & iudicem vendentem iuſtum iudicium, ſeu teſtem vendentem verum teſtimoniū, eſſe cum proportione faciendam: nam fieri poteſt vt iudex contra iuſtitiam peccet, talem extorſionem faciendo, & tunc procedit æquiparatio; & dico, tunc etiam iudicem teneri ad reſtituendum ei, qui dedit. Aliquando verò fieri poteſt, vt licet iudex turpiter accipiat, non tamen iniuſtè, quia ſponte oblatum accipit, quando, vel quomodo non deberet accipere ſecundum honeſtatem legalem, & tunc non obligatur ad reſtituendum munus acceptum ei, qui dedit, nec etiam pauperibus ex præcepto, ſed tantùm ex conſilio, & in hoc caſu locutus eſt Auguſtinus; & in hoc non comparabitur iudex cum Simoniaco iniuſto, ſed cum alio, qui ſine iniuria Simoniam facit, vt ſtatim dicetur. Ad quartū. Ad quartum reſpondetur, Simoniacum emptorem eſſe quidem ita indignum recuperatione ſui pretij, vt illo priuari mereatur in pœnam ſui delicti; tamen hæc indignitas neque illum obligat ad exequendum in ſe hanc pœnam, priùs quàm per iudicem puniatur, ſtando in ſolo Iure naturali, nec etiam dat facultatem ei, qui tale pretium recipit ad puniendum illum ſua authoritate, quia punire eſt actus iuriſdictionis, quam ipſe non habet in alium, & ideò non poteſt ſua authoritate illum priuare re ſua, nec illam dare pauperibus, ſed eidem, à quo illam extorſit.

28. Ad quintū. Ad quintum reſpondetur, non eſſe eandem rationem de accipiente rem ſpiritualem, vel pretium, nam prior non peccat contra iuſtitiam; poſterior autem iniuſtitiam committit, & ideò nihil mirum, quòd prior non teneatur reſtituere, licet teneatur ſecundus. Item vendens agit contra abſolutionem Chriſti non recipiendi pretium, hæc enim negatio includitur in verbo illo, *Gratis date*: emens autem non agit contra prohibitionem abſolutam Chriſti circa acceptionem rei ſpiritualis, ſed ſolùm contra prohibitionem in modo accipiendi, & ideò receptio pretij eſt in ſe inualida, non autem receptio rei ſpiritualis. Negatur ergo conſequentia argumenti, & ad primam probationem reſpondetur, illud non eſſe inconueniens, ſed potiùs per illam reſtitutionem reuocari rem ad ſtatum, in quo futura erat ſecundum voluntatem Chriſti, qui eſt ſupremus Dominus rerum ſpiritua-

ritualium, quæ voluntas eſt vt hæc bona ſpiritualia gratis habeantur,& donentur. Vnde,inquam,non eſt inconueniens, quod non obſtante reſtitutione pretij retineatur, quia tunc incipiet haberi gratis. Neque hoc commodum reportatur ex priori iniquitate, ſed ex liberali voluntate principalis Domini,quæ voluntas poteſt ad effectum perduci, non obſtante priori culpa ementis quandiù per eccleſiaſticam legem non impeditur, vel perſona ſit inhabilis ad illud bonum retinendum in odium talis criminis. Ad ſecundam autem probationem, reſpondetur contractum fuiſſe validum, quoad id, quod debuit gratis donari, non verò quoad pretij exactionem, vel collationem, quia in primo, nulla inuenitur iuiuria, ſicut in ſecundo. Explicatur exemplo adducto de hærede,qui pro danda dote virgini pauperi, pretium extorquet cum ex voluntate teſtatoris deberet illud dare gratis,quia ille tenetur reſtituere,quod accepit,& nihilominùs datio dotis valida permanet,quia in datione dotis nulla eſt iniuſtitia,imò per illam voluntas teſtatoris impletur: iniuſtitia verò fuit in modo,& vt ille reuocetur, & tollatur, pecunia reſtituenda eſt. Et hoc magis declarabitur in ſequenti reſponſione.

29. Ad ſextum reſpõdetur primo.

Ad ſextum ergo reſponderi poſſet, negando antecedens,quia dans,vel miniſtrans rem ſpiritualem abſolutè vult illam dare, vel miniſtrare, etiam ſi ad volendum moueatur ſpe pretij, licet fortaſsè non eſſet voliturus, ſi talem ſpem non haberet: quod patet apertè,quando pecunia non actu datur, ſed promittitur, quæ promiſſio ſine dubio non obligat in conſcientia etiam ex vi Iuris naturæ, quia eſt de re turpi, & nihilominùs ordo Simoniacè collatus,validus eſt; ergo ſignum eſt voluntatem dandi ordinem abſolutam fuiſſe,& non dependentem à valore conditionis, quæ non eſt propriè conditio, ſed modus, ſeu motiuum. Idem ergo eſt etiam ſi tradatur pecunia,& traditio ex natura ſua,vel valida non ſit,vel obnoxia reſtitutioni.

30. Secundò.

Secundò (quidquid ſit de antecedenti) negatur conſequentia, quia conditio illa turpis eſt,& iniuſta, & ideò habetur pro non adiecta, ideóque illa non obſtante tenet datio rei ſpiritualis,non verò acceptio pretij,quia eſt iniuſta.Iura autem illa quæ ſignificant donationem ob certam cauſam non tenere,cauſa non ſubſiſtente, intelliguntur, quando cauſa eſt honeſta, vel ſaltem non iniuſta. Vt eſt cauſa matronij, de qua loquitur dictum caput, *Et neceſſe*, nam licet in caſu illius textus matrimonium eſſet contractum inter conſanguineos, & ideò turpis cauſa, ſcilicet ſtuprum videri poſſet:tamen fortaſsè cõtrahentes ignorabant impedimentum, (vt Gloſſa ibi inter alia reſpondet) vel licet non ignorarent, nihilominùs ratio dandi non fuit tale matrimonium vitioſum, ſed matrimonium ſecundum ſe,vt honeſtum, & validum eſſe poteſt. Et ſimiliter de matrimonio loquitur lex illa Codicis,& plures aliæ ibi,& ff.eodem.Confirmatúrque hæc reſponſio optimè ex lege vlt. ff. de condict. ob turpem cauſam, quatenus habet pretium datum pro recuperanda re propria,& alteri commodata,quę gratis eſſet reddenda,condictione repeti poſſe. *Quamuis enim* (inquit) *propter rem datum ſit, & cauſa ſecuta ſit, tamen turpiter datum eſt.* Sic ergo in præſenti dicimus, pretium rei ſpiritualis iniuſtè receptum reſtituendum eſſe,etiam ſi cauſa ſit ſecuta: & è contrariò acceptionem rei ſpiritualis validam manere poſſe, etiamſi acquiſitio pretij valida non fuerit, quia turpiter,& iniuſtè poſtulatum eſt.

31. Diſcrimen inter dantẽ, & accipientem Simoniacè.

Vnde ad hoc magis declarandum conſidero, licet vterque Simoniacus emens,& vendens rem ſpiritualem turpiter agat, & velit dare pro cauſa inuoluente A turpitudinem,longè tamen diuerſo modo. Nam qui dat pretium,vt rem ſpiritualem habeat, non dat pro cauſa ſecundum ſe mala, ſed ſolùm modum habendi reddit malum per ipſammet dationem pretij; ipſe autem per ſe potiùs vellet, rem illam gratis habere, ſed ab alio, quodammodo cogitur ad volendam rem turpem, ſcilicet conſecutionem illam per modum venditionis, & non per modum gratuitæ largitionis. Et ideo licet illa datio, & acceptio non teneat in ratione emptionis,& venditionis;tenet tamen in ratione dationis, & acceptionis. At verò qui dat rẽ ſpiritualem cauſa pretij,dat pro cauſa per ſe turpi & iniuſta,& ideò nec datio, nec acceptio pretij valida, aut firma in conſcientia eſſe poteſt. Cuius ſignum eſt, quia ſi venditor rei ſpiritualis poſſet alio titulo accipere rem temporalem, vtique ſub ratione ſtipendij, mutata intentio (vt dixi) poſſet temporale illud B retinere, & ita illius acceptio permaneret valida ſub honeſta ratione, licet non fuiſſet valida ſub ratione pretij. Denique conſidero,hæc ſpiritualia bona, licet per miniſtros Chriſti conferantur, magis pendere ex voluntate, & diſpoſitione eius, quàm ex priuata intentione miniſtrorum, ſi ſit intentioni Chriſti contraria,Chriſtus autem voluit, vt hæc bona gratis darentur fidelibus,& ideò licèt miniſtri illa vendere intendant, ipſe ratam habet largitionem, quantum ad ſubſtantiam eius (vt ſi dicam) venditionem autem vt ſic, relinquit inualidam, quia natura ſua talis eſt tanquam iniuſta, ſine voluntate Domini, & ſine poteſtate miniſtri vendentis facta.Vt facilè intelligi poteſt exemplo hæredis ſuprà poſito,illud cum proportione C applicando.

32. Applicatur hæc doctrina variis materiis.

Declaratur prætereà applicando prædictam doctrinam ad varias materias Simoniæ, poſſunt enim eſſe aut functiones ſacræ,aut res ſacræ permanentes, aut beneficia:de his vltimis nunc non loquimur,quia magis pertinent ad regulam ſequentem. Functiones autem ſacræ, cum ſolùm habeant eſſe tranſiens, poſtquàm factæ ſunt, infectæ eſſe non poſſunt: oſtendimus autem Simoniam miniſtri operantis per ſe, & ex natura rei nihil obſtare; quominus tales actiones validæ ſint, & apud Deum ſuos effectus ſpirituales habeant,qui ex merito, ſeu ſanctitate operantis, vel D recipientis non pendent,vnde ſi ſint Sacramenta,valida ſunt, & firma. In his ergo non habet locum reſtitutio,nec reciſio contractus ex parte eius, qui rem ſpiritualem accepit, etiam ſi is, qui talia opera fecit, & contulit propter pretium, ad reſtitutionem eius teneatur. Et in his conſtat, quòd licet intentio conferendi Sacramentum, vel faciendi opus ſacrum, ſit neceſſaria in miniſtro ad valorem operis, non tamen refert, quòd illa intentio ſit de vendendo Sacramento, & quod habeat pro cauſa acquiſitionem pretij, quæ in re ipſa non ſubſiſtat, quia Deus,qui eſt principalis author talium operum illa intentione miniſtri contentus eſt, quia quoad opus faciendum abſo- E luta eſt, etiam ſi ex relatione ad pretium habeat cauſam iniuſtam.

33. Difficultas circa res ſacras permanentes.

At verò in rebus ſacris permanentibus, poteſt eſſe nonnulla maior difficultas, quia & poſſunt eſſe magis ſub proprio dominio, vel Iure vendentis illas,& poteſt quoad illas reſcindi contractus,quia cum permaneant, poſſunt vendenti reddi, quando ille pretium reſtituit, nec videtur ille obligandus alter ad pretium reſtituendum, cum non teneatur gratis rem illam donare. Sed in his etiam rebus conſidero ſpiritualitatem earum ſemper eſſe quaſi adiacentem alicui rei materiali, quæ dicitur annexa antecedenter rei ſpirituali, & ideò iuſto pretio vendi poſſe;erit autem iuſtum, ſi non creſcat ratione ſpiritualitatis, vt dixi.

dixi. Dico ergo ex natura rei loquendo, contractum manere validum ex hac parte, nec poſſe compelli, qui rem ſacram cariùs, & Simoniacè emit, reſcindat contractum, quoad emptionem illius materialitatis, vt ſic dicam, empta autem re illa materiali, ſpiritualitas cum illa tranſit, tanquam affixa illi, & neceſſe eſt vt tranſeat gratis, quia vendibilis non eſt, & licet vendens cogatur reſtituere pretium, quod pro ſpiritualitate accepit, nō poteſt exigere rem ſacram, ſed ſolùm retinere pretium, quod pro illa materiali re non poteſt iuſtè accipere. Contingit autem materialem illam rem, vel tam paruæ eſſe æſtimationis, vt quaſi pro nihilo reputetur, vt granum benedictum, vel reliquia alicuius Sancti, ac ſubinde moraliter loquendo nihil poſſe de pretio retineri propter illam conſiderationem: ſed hoc per accidens eſt, quia natura, ſeu conditio illius ſpiritualitatis eſt, vt cum tali re tranſeat ſine vlla pretij conſideratione, quia vt ſic, magis pertinet ad bona propria Dei, quàm ad temporalia bona. Et certè ſi res ipſa materialis, vilis eſt, & ferè pro nihilo æſtimatur, nullum eſt inconueniens, vt pretium pro illa acceptum ſit reſtituendum, etiam ſi res data non recuperetur. Interdùm verò res ſacra, licet ratione materiæ non videatur æſtimabilis temporali pretio ſecundum ſe ſpectata, propter aliquos reſpectus humanos poteſt æſtimari, & hac ratione poſſet aliquid temporalis pretij pro illa retineri, quod maximè videtur habere locum in reliquiis Sanctorum, quę ad vſus humanos parùm valent, tamen propter aliquos effectus temporales, quos poſſunt habere annexos, vt honoris, ſalutis, &c. poſſunt ſine iniuſtitia æſtimari, quamuis non ſine irreuerentia, & Simonia, vt in ſequenti regula declarabitur.

34. Addi etiam poteſt limitatio, ſeu diſtinctio vt hæc procedant quando aliquis ſciens rei qualitatem, & ſe non poſſe iuſtè illo titulo eam vendere, nihilominùs voluit illam vendere ſub tali ratione. Nam tunc virtute videtur voluiſſe vendere duo, & materiam, & formam, & tenet contractus quoad id, quod vendere potuit, & non quoad aliud, quia vtile per inutile non vitiatur, ſicut qui mutuat ſub vſuris, & verè mutuat, & validè, tamen quatenus vendit ipſum mutuandi beneficium, contractum facit nullum, & tenet primus ſine ſecundo. Et ideò in dicto caſu amittit ſpirituale, quia reuocabile non eſt ſine materiali. At verò quando venditor ignorabat conditionem illius qualitatis, & ideò credidit illum fuiſſe iuſtum volorem illius rei; tunc probabile eſt, reſcindendum eſſe contractum, quia inuoluntariè fuit factus, ac ſubinde ita illum teneri ad reſtituendum pretium, vt illi ſit res ſacra reddenda, ſi extet, & poſſit reddi.

35. 2. Regula. Secunda regula principalis ſit, aliquando poſſe Simoniam committi ſine propria iniuria, vel inuſtitia commiſſa contra commutatiuam inter vendentem, & ementem, & tunc ex natura rei non oriri obligationem reſtituendi pretium. Quoad hanc partem ſequimur ſecundam ſententiam. Ratio autem eſt clara ſtante hypotheſi in ipſamet regula poſita, quia obligatio reſtituendi, præſertim in contractu mutuo conſenſu facto, non poteſt oriri niſi ex iniuſtitia commiſſa in eodem contractu, quia nulla alia malitia, vel deformitas obligat ad reſtitutionem: ergo ſi iniuſtitia non committitur, nec obligatio reſtituendi relinquitur. Quòd autem poſſit eſſe Simonia ſine iniuſtitia ex parte vendentis, ſuprà cap. 4. oſtenſum eſt, & deſcendendo ad particularia exempla, & corollaria, clariùs conſtabit: poſſunt autem exempla facilè inueniri in Simonia tantùm, quia prohibita: tamen etiã inueniũtur in illa, quæ eſt prohibita, quia mala, & in aliqua, quæ poteſt eſſe dubia, quatenus vtriuſque materia poteſt habere aliquam temporalitatem annexam conſequenter.

Primò ergò ſequitur, illum, qui habet officium temporale Eccleſiæ tanquam proprium, cui eſt annexum temporale commodum, licet Simoniam committat vendendo illud, non obligari ad reſtitutionem pretij. Probatur, quia officium illud ſecundum ſe eſt æſtimabile pretio, & qui illo ſe ſpoliat, temporalem incommoditatem ſuſtinet ob eam cauſam, alter verò illam acquirit: ergo licet ratione prohibitionis eccleſiaſticæ peccent contra religionem, & Simoniam committant: qui illud officium vendit, non tenetur pretium reſtituere. Locutus ſum autem de illo qui habet tale officium tanquam proprium, & illo ſe ſpoliat propter alium: quia ſi Epiſcopus, vel Prælatus Eccleſiæ illud vendat, puto committere iniuſtitiam, & teneri ad reſtituendum pretium ex natura rei, & conſequenter eſſe reſtituendum illi qui dedit, niſi aliàs per iuſtum iudicium illo priuetur in pœnam. Ratio eſt, quia Epiſcopus non eſt Dominus illius officij, nec habet Ius peculiare in illud, nec poteſt temporale emolumentum ex miniſterio eius accipere, & ita non habet illum iuſtum titulum exigendi pretium pro illo, quem priuatus poſſeſſor habet. 36. 1. Corollarium.

Secundò infero, Simoniam, quam committere poteſt beneficiarius vendendo ſuum beneficium, ex ſola lege naturæ non obligare illum ad reſtituendum pretium, ſi in illo ſeruata fuit debita moderatio, comparatione facta ad emolumentum temporale beneficij. Hæc aſſertio probari poteſt ſatis probabiliter ex c. vlt. de Simon. vt ſtatim patebit. Probatur deindè ratione, quia emolumentum illud temporale, quod in beneficio eſt annexum ſpirituali officio ſecundum ſe ſpectatum, pretio æſtimabile eſt; ergo licet æſtimari non debeat, ne illa occaſione vendatur ſpirituale officium, nihilominùs licet vendatur, non venditur aliquid inuendibile, ſeu inæſtimabile pretio, ſed Simonia contra Ius diuinum ibi conſiſtit in hoc, quod ſimul cum temporali venditur ſpirituale, vel potiùs quia ad vendendum temporale venditur priùs ſpirituale. Tamen quia in effectu vtrumque ſimul ſpirituale & temporale non pluris venditur, quàm temporale valere poſſet, ſi per ſe eſſet, vel ſi eſſet annexum temporali officio, ideò in tali venditione non committitur propria iniuſtitia, & conſequenter nec eſt obligatio reſtituendi pretium ex ſola rei natura. Nam de ſtatuto Eccleſiæ, cap. ſeq. dicemus. Et ideò appoſui conditionem, & limitationem, vt ſeruari debeat moderatio in pretio, quia aliàs committeretur iniuſtitia. Hæc verò moderatio prudenti arbitrio præſcribenda eſt, penſata temporali commoditate accipientis, & incommoditate dantis beneficium, & penſato etiam onere, labore, & obligatione, quam vnus ſuſcepit, & alius relinquit. Quæ conſideratio licet nunc ſpeculatiua videatur in ordine ad Simoniam realem, quia leges Eccleſiaſticæ circa illam aliud diſpoſuerunt, vt videbimus; nihilominùs in ordine ad Simoniam mentalem, poterit eſſe neceſſaria, quia obligatio reſtituendi in illa locum non habet, vt dicemus. 37. 2. Corollarium.

Locutus etiam ſum in hac illatione de beneficiario, qui eſt ſuo modo dominus beneficij, quia ille eſt, qui habet proprium Ius in illud, & qui ſentit incommodum, relinquendo illud, iuxta dicta in præced. corrollario. Et eadem ratione exiſtimo, non habere hoc locum in Prælatis conferentibus beneficia, quia nullum habent Ius proprium in illis, nec patiuntur temporale incommodum, dando illa, nec poſſunt alteri vendere commoditatem, quam gratis dare tenentur. 38. Epiſcopi nõ poſſunt pretium accipere pro collatione.

nentur. Nam (vt dixi de aliis rebus ſpiritualibus) licet non teneantur dare huic potiùs, quàm illi, tamen cui dederint, tenentur ex iuſtitia dare gratis. Nec pro collatione ipſa poſſunt aliquid exigere, quia per ſuas præbendas ſufficiens ſtipendium accipiunt pro toto ſuo miniſterio: & illa collatio, ac diſtributio eſt pars quædam ſui miniſterij. Nec ab hac regula excipio Summum Pōtificem, quia licet ab aliquibus Canoniſtis dominus beneficiorum vocetur, reuera non eſt dominus, ſed diſpenſator, & ideò in rigore, illa vēdere non poteſt iuſtè; aliquid accipiendo per modum pretij. Poſſet tamen in alio ſenſu fieri exceptio, quatenus ille poteſt partem fructuum beneficiorum ad ſuum emolumentum per modum ſtipendij applicare, & in recompenſationem illius emolumenti, quod poſſet accipere, aliquid poſſet exigere, ſed illud non eſſet vendere beneficium, vt ſæpè dictum eſt.

Nec Sūmus Pontifex.

39. *Inſtantia.* Dices: Beneficiarius etiam non eſt dominus beneficij, nec poteſt illud transferre in alium; ergo non poteſt iuſtè vendere illud etiam ratione emolumenti temporalis, quia vt venditio ſit iuſta, non ſatis eſt, quòd res tanti valeat, ſed etiam neceſſe eſt, vt qui illam vendit, dominium, aut Ius habeat ad vendendum illam. *Soluitur.* Reſpondetur, non deeſſe plures Auctores, qui cēſeant, Clericos beneficiarios, eſſe dominos ſuorum beneficiorum, quia licet non habeant omninò liberam, & abſolutam poteſtatem vtendi illis, vel diſponendi de illis ſuo arbitrio: habent tamen Ius in illis, & ſpecialem poteſtatem vtendi illis. Sed non eſt hærendum in vocabulo, vocātur enim (ſi placet) vſufructuarij, vel adminiſtratores perpetui: ſatis ergo eſt, quòd ad illos pertinet temporale emolumentum beneficij, vt priuare ſe illo, ſit ex natura rei pretio æſtimabile, ſi per ſe, ac præcisè ſpectetur: ex hoc ergo cap. ceſſat iniuſtitia. Quòd verò non poſſit transferre immediatè beneficium in alium, non obſtat, quia ipſa renunciatio proprij commodi temporalis in fauorem alterius, ſeu incommoditas temporalis quæ inde renuncianti reſultat, æſtimabilis pretio eſt. Eò, vel maximè quòd is, qui emit, non plus exigit à venditore, quàm ipſe poſſit conferre, & ſecundum talem rei qualitatem debet etiam pretium eſſe moderatum.

40. Sed inſtari poteſt, quia ille, qui emit beneficium, nunc non acquirit cum effectu ipſum beneficium, ergò iniuſtè ab illo exigitur pretium pro emolumento, quod ille reuera non conſequitur. Propter hoc aliqui diſtinguunt, an emens beneficium, ſciat collationem eſſe nullam néne. Nam ſi ſciat, voluntariè emit illud ſolùm, quod de facto fieri poteſt, ſiue iure teneat, ſiue non teneat: & hoc videtur clarum. Si autē ignoret vitium collationis, dicunt reſtituendum eſſe illi pretium, attenta rei natura, quia tunc inuoluntariè dat, quia non eſſet daturus, ſi ſciret, ſe non poſſe conſequi beneficium. Ita ſentit Vgolin. Tab. 4. cap. 2. §. 1. in fine. Et poteſt ſumi ex Gloſſa, & Doctoribus, iuncto textu, in l. vltim. ff. de condictione ob turpem cauſam. Sed nihilominùs in præſenti materia non placet diſtinctio, quia principalis cauſa accipiendi pretium in præſenti materia, eſt incommoditas, quam patitur, qui beneficium relinquit, & licet alterius acquiſitio non ſit valida, dimiſſio de facto valida eſt, & ita verè ſubſiſtit cauſa accipiendi pretium, quam alter ignorare non potuit, vel non debuit, & licet omninò ignorauerit, ſibi imputet, nam alter iuſtè poſſet ſe conſeruare indemnem, ſi ſolum naturale ius inſpiciamus.

41. *3. Corollarium.* Tertiò, principaliter infero, Monaſterium recipiens Simoniacè aliquem ad religionem, non teneri ex natura rei ad reſtituendum pretium. Hoc probatur ex d. cap. vlt. de Simonia, vbi declaratur, talem Simoniacam receptionem, ſi mentalis ſit, non obligare ad reſtitutionem, quod ideò eſt, quia reſtitutio illa non debetur ex Iure naturæ. Ratio verò eſt, quia illa receptio, licet ſpiritualis ſit, habet adiunctum temporale onus æſtimabile pretio, ſcilicet ſuſtentationem corporalem Religioſi; ergo hac ratione non ſit iniuſtitia, licet alias fiat Simonia, ſiue illa ſit ex natura rei, ſiue quia prohibita, iuxta varias opiniones. Declaratur etiam, quia ſi is, qui dedit pretium, eſt ipſe Religioſus, præter alias rationes interuenit illa, quòd omne Ius eius tranſit in religionem, ſi verò ſit tertia perſona, vel ipſe Religioſus ante profeſſionē reliquit bona ſua, & Iura in alium tranſtulit per teſtamētum, nihilominùs Monaſterium poteſt illud pretium, non vt pretium, ſed vt ſtipendium ſuſtentationis recipere, ergo non tenetur reſtituere, ſed ad ſummum intentionem mutare. Subintelligenda verò hic eſt moderatio æquitatis, vt pretium non ſit exceſſiuum, vltra æquam æſtimationem temporalis oneris, ſeu alimentorum, nam tunc exceſſus eſſet reſtituendus, quia pro re ſpirituali, & ſine alio iuſto titulo extorqueretur, iuxta dicta in priori regula.

Quartò infertur, qui vendit fundum habens coniunctum ius Patronatus, & eó titulo cāriùs vendatur, reſpectu habito ad temporales commoditates, quas ſecum offerre ſolet tale Ius, & quibus priuatur qui illud in alium transfert, non teneri ad reſtituendum pretium ex vi naturalis iuſtitiæ. Probatur eiſdem rationibus, quia illa etiam incommoditas, vel commoditas eſt ſecundum ſe pretio æſtimabilis, licet propter annexionē æſtimari non debeat ex virtute Religionis, quæ ad reſtitutionem non obligat. Idem cenſeo dicendum de quacunque re ſacra, quæ antecedenter habet annexam rem materialem æſtimabilem pretio, & vendi non poteſt, etiam ratione materiæ ſine Simonia, propter poſitiuam prohibitionem. Nam ſi de facto vendatur, & committatur Simonia, dummodo non excedatur in valore materiæ, non oritur obligatio reſtituendi, vt in Chriſmate, vel oleo ſancto, ſi ſupponamus, prohibitam eſſe venditionem etiam materiæ. Idem cenſeo dicendum de quacunque re ſacra etiam vt ſacra eſt, ſi poſſeſſio eius habeat temporalem commoditatem adiunctam, ſiue illa commoditas conſiſtat in lucro, vt ſolet eſſe in miraculoſa imagine; ſiue conſiſtat in aliquo ſpeciali honore humano, vel voluptate peculiari, quam aliquis capit ex aliquo vſu, vel poſſeſſione talis rei. Nam ſi pro donatione talis rei aliquid exigat intuitu illius commoditatis, qua ſe priuat propter alium, eſto, ſit Simonia, non erit iniuſtitia, nec obligatio reſtituendi oritur, propter eandem rationem cum proportione applicatam. 42. *4. Corollarium.*

Maius mihi dubium eſt, An pro ſola incommoditate ſpirituali, quam quis patitur priuando ſe reliquia, verbi gratia, vel grano benedicto, poſſit ſine iniuſtitia aliquam recompenſationem poſtulare, eſto, non poſſit ſine Simonia; & conſequenter ad reſtitutionem non teneatur, ſi illam acceperit. Aliquibus enim videtur non eſſe iniuſtitiam, quia incommoditas illa eſt aliquid diſtinctum à re ſpirituali, & videtur eſſe compenſabilis pretio. Declaratur: Nam ſi ego habeam plura grana benedicta eiuſdem rationis, vel plures agnos, licet multa ex illis donem, non patior incommodum, & ideò nec pro re, nec pro incommodo poſſum aliquid accipere, ſi autem vnum tantùm habeo, & à me petatur, patior incommodum, ſi me illo ſpoliem; ergo hoc titulo poſſum aliquid poſtulare ſine iniuſtitia, licet non pro re ipſa, nec inde ſequetur, quod poſſum ſine Simonia aliquid 43. *An pretium accipi poſſit pro incommoditate carendi reliquia v.g.*

petere

petere pro illo incommodo, quia propter annexionem non licet, cedit enim in irreuerentiam rei ſacræ. Nihilominùs oppoſitum cenſeo ſecuriùs,& veriùs, quia ſi incommoditas purè ſpiritualis eſt,natura ſua non eſt pretio æſtimabilis, alioqui non eſſet iniuſtitia Miſſam vendere, diſtincto pretio ab ſtipendio,propter incommoditatem,quam patior, priuando me illo fructu, quem alteri applico. Et ſatisfactiones propriè de ſe eſſent vẽdibiles ſine iniuſtitia,quod non videtur probandum. Vnde etiam cenſeo, non poſſe aliquem,ſi per vim, vel furtum reliquiæ, grana benedicta,vel alia huiuſmodi ſibi ſurripiuntur, temporalem compenſationem pro illis exigere, vel occultè facere,ſi alia via non poſſit,quia eſſet Simonia, & non careret iniuſtitia,quia illa eſſet virtualis quædam venditio.

An fieri poſſit compenſatio temporalis pro furto ſacrorum.

43. An Simonia mentalis obliget ad reſtitutionẽ. *Maior. Henric. Adrian. Sot. Ioan. Medin. D.Thom. Caiet. Nauar. Couar. Victor. Redoan. Petrus. Nauar.*

Vltimò ex dictis reſoluitur facilè illa quæſtio valdè controuerſa,an Simonia mentalis obliget ad reſtitutionem. In qua Maior. Henr. Adrianus,& Sot. indiſtinctè affirmant. Et ad illos accedunt Ioan. Med. C. de reſtitut. Tract. de vſur. quæſt.4. §. *Iam ad rationem*, & Barth. Med. in Sum. cap. 14. §. 21. Contrarium autem docet D. Thomas diſtinct. art. 6. ad 6. & ibi Caiet. & in Summ. verbo, *Simonia.* Vbi alij Summiſtæ, præſertim Sylueſter. Item Nauarrus, Couarruuias, & Victoria cum multis Canoniſtis, locis ſuprà citatis in 2. opin. & Redoan. 1. par. cap. 3. Petrus Nauarra lib. 2. de reſtit. cap.2. difficult.11. à num. 390. Fundamenta verò vtriuſque ſententiæ in his continentur, quæ in principio pro duabus ſententiis relatis adduximus: & ideò neceſſarium non eſt, illa repetere.

44. 1. Aſſertio.

Nos autem breuiter ſub diſtinctione data reſpondendum eſſe cenſemus.Primò enim dicimus;Quando pretium Simoniæ ſine iniuſtitia accipitur, mentalis Simonia non obligat ad reſtitutionem pretij. Probatur clarè, quia talis Simonia etiam ſi realis ſit, non obligat ad reſtitutionem ex vi legis naturalis,vt oſtẽſum eſt; ergo multò minus obligabit, ſi ſit tantùm mentalis. Vnde etiam obiter addere poſſumus, talem Simoniam ſimpliciter, & abſolutè, nullo Iure obligare ad reſtitutionem. Probatur,quia non obligat ex vi Iuris naturalis,vt oſtenſum eſt,nec etiam ex vi Iuris Eccleſiaſtici, quia vbi Ius Eccleſiæ imponit hanc obligationem vltra naturalem obligationem id non facit niſi per modum pœnæ; at verò pœnæ Eccleſiaſticæ, contra Simoniam non cadunt in Simoniam mentalem, vt ſuprà oſtenſum eſt. ergo. Atque hæc ratio probat vlteriùs, Simoniam, in quacunque materia ſit,& ſiue iniuſtitiam inuoluat, ſiue non, ſi tantùm mentalis ſit cum opere ſubſecuto, non obligare ad reſtitutionem ex vi Iuris Eccleſiaſtici, quidquid ſit de alio Iure. Et ſimili modo ſi contingat, ex alio Iure habere obligationem, illam non immutari, nec alterari per leges Eccleſiaſticas,vt, verbi gratia quod huic potiùs,quàm illi fiat reſtitutio,vel aliquid ſimile. Totum hoc patet, quia omnes diſpoſitiones pœnales circa Simoniam,quæ ſunt de Iure Eccleſiaſtico, non cadunt in Simoniam mentalem, vt ſuprà oſtenſum eſt,omnes autem hæ diſpoſitiones pœnales ſunt, vt conſtat: ergo totum hoc. Et ad minimum probat cap.vlt. de Simon. de quo ſtatim plura. Idémque ſumitur ex c. *Tua nos*,eod. vbi de dantibus,& recipientibus intentione Simoniaca dicitur. *Sine dubio apud diſtrictum iudicem (qui ſcrutator eſt cordium,& cognitor ſecretorum) culpabiles iudicantur.* Et priùs dictum fuerat. *Nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo iudicare.* Idem ſumitur ex cap. *Sicut tuis.* Eod.in fin.ibi. *Si exceſſus eſſet Eccleſiæ manifeſtus,quæ non iudicat de occultis, pœna eſſent Canonica feriendi.*

Cap. Tua nos.

45. 2. Aſſertio.

Dico ſecundò. Quando Simonia includit iniuſtitiam, etiam ſi mentalis ſit cum opere ſubſecuto (vt loquimur) obligat ad reſtitutionem ex lege naturali, licet non obliget ex lege Eccleſiaſtica. Probatur primò, quia omnis acceptio exterior de ſe iniuſta, & procedens ex intentione iniuſta, obligat ad reſtitutionem, ſed talis eſt illa Simonia etiam ſi mẽtalis ſit, quia procedit ex intentione iniqua proportionata materiæ,& conſequenter,ex iniuſta intentione, & in re exequitur actionem iniuſtam, & infert nocumentum,accipiendo pecuniam contra iuſtitiam; ergo obligat ad reſtitutionem. Secundò probatur exemplo vſuræ mentalis,quæ ad reſtitutionem obligat in conſcientia,& ex Iure naturali,vt definitur in c. *Cõſuluit*, de vſur. Vbi Vrbanus III. ſatis declarat, ſe loqui in foro conſcientiæ, dicens: *In animarum iudicio.* Ergo idem eſt in Simonia,de qua loquimur.Probatur conſequentia. Quia ratio cur vſura obligat, eſt propter iniuſtitiam, ſed hæc locum habet in tali Simonia:ergo.Ad quam rationem aliter Canoniſtæ,aliter Caiet. Nauar. & Couar. reſpondent, ſed omnes ſolutiones, & differentiæ,quę aſſignantur,neceſſariò ſupponunt, receptionem Simoniacam non eſſe iniuſtam, etiam ſi aliàs turpis ſit, receptionem autem vſurarum eſſe iniuſtam. At ſuppoſito contrario fundamento,ex parte Simoniæ, vt nos ſupponimus, nulla differentia aſſignari poteſt.

Vrban. Caiet. Nauar. Couar.

46. Nõnullorũ opinio. *Sot. Richard. Couar.*

Scio aliquos Theologos tentaſſe negare, vſuram mentalem obligare ad reſtitutionem,vt Scot. 5. diſt. 15. quæſt. 2. artic. 2. concl. 4. & ibi Richard. artic. 5. quæſt. 5. & alij, qui videri poſſunt apud Couarr. in Regul. *Peccatum*, 2.part. in princip. num.4. & ſequentibus. Sed hi Auctores intelligendi ſunt, quando vſura ita eſt mentalis, vt exteriùs nulla probabilis ſuſpicio appareat, quod aliquid detur pro mutuo; ſed vel mutuans ex conſcientia erronea putat ſibi dari pro mutuo, & nihilominùs vult accipere, vel certè, licet ſciat ſibi liberaliter dari, ita eſt affectus, quòd ſi non daretur etiam pro mutuo, non mutuaret, tunc enim vſura eſt purè mentalis, & reuera non habet opus externum, & ideò in re non obligat ad reſtitutionem, ſed in priori caſu obligabit ex conſcientia erronea, donec deponatur conſcientia; in poſteriori autem caſu ſimpliciter non obligabit: & idem eſt cum proportione in Simonia. Nos autem non de hac vſura, vel Simonia mentali loquimur, ſed de illa, quæ imperat actum externum, quia nimirum probabiliter aliquis credens dari pecuniam vt pretium iniuſtum mutui, vel rei ſacræ, illud accipit. Et de hac dubitari non poteſt, quin vſura mentalis obliget ad reſtitutionem, id enim conuincit, & textus allegatus,& ratio facta, & in hoc dicimus, eandem eſſe rationem de mentali Simonia iniuſta.

47.

Et hinc obiter intelligitur,hanc obligationem habere locum in pretio,non in acceptione rei ſpiritualis; & ideò fortaſsè Auctores quæſtionem hanc mouerunt in pretio, & non in re ſpirituali, quia acceptio rei ſpiritualis, etiam ſi Simoniaca ſit, nunquam eſt iniuſta in accipiente reſpectu dantis, vt diximus, deberet enim gratis recipere; & ideò non facit iniuſtitiam, recipiendo pro pretio, ſed potiùs illam patitur. Et ideò nunquam tenetur ad reſtitutionem ex vi Simoniæ realis, ne dum mentalis; ſed tenetur, interdum rem dimittere, ex Iure poſitiuo, quod non obligat in Simonia mentali: qui autem recipit pretium, iniuſtitiam committit, & ideò obligatur ex natura rei ad reſtitutionem; ac ſubinde talis obligatio cadit etiam in mentalem Simoniam, qualem explicuimus.

48. *Explicatur textus cap. vlt. de Simo.* Solùm poteſt contra hanc reſolutionem applicari cap. vlt. de Simon. quia in eo abſolutè, & ſine diſtinctione negatur, Simoniam mentalem obligare ad reſtitutionem. Ad quem textum variè reſpondent Auctores. *Adrian.* Primò reſpondent Adrian. & Sot. potiùs ex illo textu colligi, ex mentali Simonia oriri obligationem reſtituendi, imò & reſignandi ſpirituale acceptum Simoniacè, quia ibi dicitur, *mandatum diſpenſandi, extendi ad Abbates, & ad reſignationes ſpiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affectu animi vtrinque acquiruntur.* Ita enim dicti Auctores conſtruunt literam textus, imò Sot. intelligit, illam extenſionem *Ad abbates* actiuè, id eſt, vt ipſi diſpenſare poſſint, non paſſiuè; ſcilicet, vt cum eis diſpenſari poſſit.

49. Sed totum hoc repugnat cum verbis, & ſerie textus. Conſultatio enim facta Pontifici videtur fuiſſe, an mandatum legato commiſſum, vt cum Monachis diſpenſaret in ingreſſu Simoniaco, extenderetur ad Abbates, & de qua Simonia eſſet intelligendum. Et reſpondet Pontifex in duabus clauſulis: & in priori ait, extendi ad Abbates, non vt ipſi diſpenſent, non enim illis mittebatur mandatum, ſed vt cum eis diſpenſaretur, erant enim participes criminis: in ſecunda verò declarat, pro Simonia mentali eos ad reſignandum ſpiritualia, vel temporalia non teneri. Vnde non poſſunt illæ duæ clauſulæ in vnam confundi; nec verbum *extendi*, referri ad ſequentia verba, ſcilicet, *& ad reſignationes*, quia aliàs vltima verba textus, ſcilicet, *eos pro Simonia huiuſmodi non teneri*, ſuperflua eſſent, nec poſſent cum ſuperioribus conſtrui. Igitur illæ ſunt duę declarationes, quæ diuerſis verbis explicantur. Prior eſt, mandatum extendi ad diſpenſandum cum Abbatibus: Alia eſt pro Simonia ſine pacto commiſſa non teneri, &c. Et hoc conuincit ratio, quæ per parentheſim interponitur, *In quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere creatori.* Ad quæ verba reſpondet Adrianus excluſiuā, *ſolam*, non excludere reſtitutionem, ſed mutationem loci, & ordinationis, quam fieri oportet iuxta Decretum Concil. Lateranenſ. *Concil. Lateran.* ſed repugnat contextui, & deſtruit rationem, quia expreſsè in textu dicitur, in eo caſu non teneri ad reſignationem, & pro ratione redditur, quia ſola pœnitentia ſufficit; ergo ſi ly *ſola*, non excludit reſignationes, inepta eſt ratio: illæ ergo potiſſimum excluduntur.

50. *Bartol. Medin.* Hinc Barthol. à Medina, ſupra dixit, breuius reſponderi dicendo, Pontificem ſecutum eſſe opinionem probabilem, ſed probabiliorem eſſe contrariam. Breuior quidem, ſed non prudentior expoſitio, quæ profectò à temeritate excuſari non poteſt. Tum quia eſt contra torrentem omnium Doctorum, qui in omni opinione ſemper ſtuduerunt, definitionem illam ſuſtinere. Tum etiam quia ibi Pontifex reſpondet vt Pontifex, & de re morali pertinente ad ſalutem animarum; ergo nullo modo poteſt dici falſum reſpondiſſe. *Medin.* Apparentiùs profectò alter Medin. reſpondet, Pontificem ibi locutum eſſe in ordine ad forum externum. Et ponderat differentiam inter illum textum, & cap. *Conſuluit*, de vſur. *Cap. Conſuluit.* Nam in cap. *Conſuluit*, fuit conſultus Pontifex *in iudicio animarum*, id eſt, in foro conſcientiæ, in dicto autem cap. vltim. fuit conſultus in foro Eccleſiæ, ſcilicet, in ordine ad diſpenſationem Eccleſiaſticam: Et ita in priori reſpondit Pontifex declarando obligationem in conſcientia: in poſteriori ſolùm declarat, quando Simonia fuit ſine pacto in ſolo affectu, etiam ſi opus fuerit ſubſequutum non indigere delinquentes diſpenſatione, ſed ſola pœnitentia. Quæ expoſitio ſi neceſſaria eſſet, non careret probabilitate: Verumtamen neceſſaria non eſt, & aliquam vim facit textui, quia ſimpliciter dicit ad reſignationem non teneri; vnde per ſolam pœnitentiam videtur excludere omnem reſtitutionem. Maiorem verò vim infert textui Maior. ſuprà; *Maior.* nam in ſumma exponit Pontificem loqui de illo, qui prius habuit affectum emendi rem ſpiritualem, & poſteà mutauit mentem, & licitè illam conſecutus eſt. Quæ reſponſio & facit ridiculam deciſionem, & eſt contra vim illorum verborum: *Nullo pacto, ſed affectu animi præcedente vtrunque acquiruntur*: quæ apertè intelliguntur de acquiſitione ex illo affectu proueniente. Item ad quid eſſet neceſſaria pœnitentia de tali acquiſitione, ſi abſque culpa facta eſſet?

51. *Hoſtienſ.* Hoſtienſis ergo, quem aliqui ſecuti ſunt, reſpondet, illam deciſionem habere locum in mentali Simonia contra Ius humanum, non verò in ea, quæ eſt contra Ius diuinum. Contra quam expoſitionem obiiciunt Caiet. & alij, *Caiet.* quia textus ille loquitur in Simonia commiſſa in ingreſſu Monaſterij, quæ eſt contra Ius diuinum. Sed hæc impugnatio non vrget, quia licet Simonia commiſſa in emptione, aut venditione ipſius profeſſionis, aut ſtatus Religioſi, ſit contra Ius diuinum, tamen aliquid recipere in illo ingreſſu prætextu paupertatis non eſt contra Ius diuinum, & prohibitio contraria eſt de Iure Eccleſiaſtico, & de Simonia, ſeu acceptione illi Iuri cõtraria, loquitur apertè Gregor. IX. in dicto cap. vlt. vt patet *Gregor.* ex illis verbis: *Secundum conſtitutionem generalis Cõcilij diſpenſares*: Igitur ex hac parte non eſt reiicienda illa expoſitio. Imò in rigore (vt etiam Maior fatetur) ſufficeret, illam deciſionem veram eſſe in materia, de qua loquitur, quia non dicit Pontifex idem eſſe in omnibus aliis, nec de aliis fuerat conſultus. Nihilominùs tamen verum credo, quod Hoſtienſ. ait, in omni Simonia mentali in materia, quæ ſolùm eſt mala, quia prohibita, habere verum illam deciſionem, quia ſola prohibitio titulo Religionis non facit, actionem eſſe iniuſtam, quæ de ſe talis non erat, vt ſupponitur. Poſſet tamen fieri iniuſta, ſi lex Eccleſiaſtica non ſolùm prohiberet actum, ſed etiam annullaret receptionem: tamen hoc etiam in præſenti non obſtaret, quia hæc annullatio non comprehendit Simoniam mentalem, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ideò vniuerſaliter eſt verum Simoniam mentalem in materia ſolùm mala, quia prohibita, non obligare ad reſtitutionem. Quòd autem omnis Simonia mentalis contra Ius diuinum ad reſtitutionem obliget, non credo eſſe vniuerſaliter verum, quia poteſt interdùm committi ſine iniuſtitia, vt in materia beneficiali. Vnde etiam de Simonia reali in tali materia diximus, non obligare ſemper ad reſtitutionem ex ſolo Iure naturali, ſed ad ſummum ex Eccleſiaſtico, vt dicemus capite ſequenti; ergo mentalis in eadem materia nullo modo obligabit, quia non ex Iure naturali, eadem, ſeu maiori ratione, nec Eccleſiaſtico, quia non punit Simoniam mentalem, vt ſæpè dictum eſt.

Oportet ergo reſpondere, deciſionem illam habere locum, & in materia, in qua data fuit reſponſio, & in quacunque alia, in qua fuerit ſimilis ratio, non autem vbi fuerit diſſimilis. 52. In ingreſſu ergo Religionis licet Simonia committatur, non tamen habet neceſſariò iniuſtitiam annexam, & ideò ſi mentalis ſit, nullo modo obligat ad reſtitutionem, etiam ſuppoſitis legibus Eccleſiæ, quod in illa deciſione maximè intenditur. Idem ergo erit in omni Simonia non inferente iniuriam ei, à quo pecunia recipitur, ſiue ſit contra Ius humanum tantùm, ſiue etiam contra diuinum. Vbi autem fuerit receptio pretij non tantùm

Simoniaca, ſed etiam iniuſta, licet mentalis Simonia ſit, orietur obligatio reſtituendi, non ex lege Eccleſiaſtica (quod in illo cap.& in aliis negari potuit) ſed ex naturali Iure, quod nullibi negatur. Vel aliter (& in idem redit) in illo caſu de Simonia in Religione, etiamſi intentio fuerit praua, retineri poteſt pecunia, quia nõ deeſt titulus iuſtus ad retinendũ ſcilicet, & ad alendum Religioſum, & ad ſuſtentanda onera ſtatus illius, & ideo mutata intentione tollitur prauitas, & ita per ſolam pœnitentiam poteſt venia delicti comparari. Idem ergo erit in omni Simonia mentali, quæ ſimilis rationis fuerit, vt re vera eſt, quoties receptio pecuniæ non eſt iniuſta. Eritque talis Simonia ſimpliciter immunis à reſtitutione, non obſtantibus etiam legibus Eccleſiaſticis. Hoc enim eſt ſemper addendum, & præ oculis habendum, tum vt aliquid ſpeciale dicatur de Simonia mentali, quod non ſit commune reali, tum etiam vt intentioni illius capitis vltimi ſatisfiat. At verò quando Simonia eſt iniuſta, nullus ſupereſt titulus iuſtus ad retinendam pecuniam, & ideò obligat ad reſtitutionem, & ad illam non extenditur deciſio illius cap. vlt. niſi quoad hoc quod illa etiam ſub legibus Eccleſiaſticis punientibus non comprehenditur, ſed per Ius naturale metienda eſt.

CAPVT LX.

An pretium Simoniacè comparatum ex Iure Eccleſiaſtico, ſit in conſcientia reſtituendum ante ſententiam, & cui?

1. HÆc quæſtio ſolùm habet locum in illis caſibus, in quibus diximus pretium hoc non eſſe obnoxium reſtitutioni ex vi ſolius naturalis Iuris, quia vbi Ius naturale obligat ad reſtituendum, clarum eſt non eſſe expectandam ſententiam iudicis; nam ipſa conſcientia ſatis eam profert. Vnde neque eſt neceſſaria lex Eccleſiaſtica id præcipiens, quia naturalis obligatio ſatis, ſupérque eſt, cum ſit diuina. Atque hinc colligo, ſolùm habere locum præſentem quæſtionem in Simonia in ordine, beneficio aut ingreſſu Religionis, nam ſi hæc obligatio reſtituendi, interdùm naſcitur ex ſolo Iure Eccleſiaſtico, ſolùm eſt per modum cuiuſdam pœnæ per illud Ius impoſitæ, vt per ſe conſtat: dictum eſt autem ſuprà, Eccleſiaſticas pœnas, quæ ipſo facto, & ante ſententiam incurruntur propter Simoniam, ſolùm habere locum in illis tribus materiis, ergo idem dicendum eſt de hac reſtitutione. Vnde licet aliqui dicere voluerint, hũc obligationem reſtituendi pretium, inductam eſſe per Eccleſiam in omni reali Simonia in quacunque materia, nullo Iure probare id poſſunt, & ex dicendis à fortiori conſtabit non ita eſſe. In aliis ergo materiis ſupponimus vt veram partem negantem, & de cæteris inquirimus, & primò ac præcipuè dicemus de materia beneficiali, & inde facilè conſtabit de reliquis.

2. *Prima opinio abſolutè negat.* Eſt igitur prima opinio abſolutè negans venditorem Simoniacum beneficij teneri in conſcientia ad reſtituendum pretium acceptum, donec per iudicem priuetur. Pro hac ſententia refertur *D. Anton.* D. Anton. 2. par. tit. 3. ca. 5, quia ibi generaliter dicit, turpiter acquiſita non eſſe neceſſariò reſtituenda, ſed tantùm ex cõſilio, quando non ſunt per iniuſtitiam accepta. Quod etiã *Nauar.* aſſeruit Nauar. in Manual. cap. 17. num. 30. cum aliis, quos allegat, ſed immeritò adducitur Anton. nam expreſsè addit exceptionẽ, *niſi in caſibus à Iure expreſſis,* & adiungit, *vt in Simonia.* Et idem ſenſit Nauar. & alij ab ipſo relati, vt videbimus. Quocirca opinio hæc

A deſtituta eſt Auctoribus, quantum enim reperire potui, ſolus Vgol. illam defendit ſub quibuſdam diſtinctionibus (de quibus infrà) Tab. 4. cap. 2. §. 1. in fin. *Vgoli.* & ſuadetur primò, quia nullum eſt Ius Eccleſiaſticum obligans ipſo facto ad hanc reſtitutionem; ergo non obligat in conſcientia ante iudicis cõdemnationem. Probatur cõſequentia ex generali principio, quod lex pœnalis non obligat ad pœnam ante iudicis condemnationem, niſi expreſsè declaret; hæc autem lex, ſi datur, pœnalis eſt quoad hanc partem, vt conſtat ex dictis cap. præcedenti. Antecedens autem probatur, quia tria Iura adducuntur pro illis tribus materiis, quæ non videntur ſatis probare. Primum eſt cap.

B *De hoc*, de Simon. Vbi Papa dicit, Principes, vel Patronos, qui pecuniam acceperant, non potuiſſe illam retinere tuta cõſcientia, id autẽ nõ probat, quia illud dictum non videtur fundatum in culpa Simoniæ, ſed in hoc quòd bona illa fuerant data de bonis Eccleſiæ ab illo, qui Epiſcopatum eius ambierat, vt ex textu colligitur. Et ſimiliter non probat cap. *Veniens*, eod. *Ca.Venien.* nam ibi præcipitur reſtitui pecunia ei, qui dederat, quod non præciperetur, ſi ille verè Simoniam commiſiſſet; præcipitur ergo illi reſtitui, quia per deceptionem, & potentiam fuerat extorta. Denique nõ probat cap. vlt. eod. nam ex illo ad ſummum ſumitur argumentum à contrario ſenſu, quod non eſt efficax, præſertim ad inducendam tam grauem pœnam *Cap.vlt. eodem.* ante ſententiam, cum etiam poſſit textus ille commo-

C dè intelligi de obligatione mediante ſententia. Secundò argumentor, quia non apparet cui facienda ſit illa reſtitutio ex ſola conſcientiæ obligatione, quia non debet fieri ei, qui dedit, vt omnes fatentur. Et ratio eſt, quia ille, qui dedit, quantum eſt in ſe, voluntate ſua abdicauit à ſe dominium talis pecuniæ: ergo niſi impediatur per aliquam legem, voluntas illa habuit ſuum effectum, quandoquidẽ (vt ſupponitur) impleta fuit cauſa, propter quam dare voluit illam pecuniam, & alter voluntariè illam acceptauit. Lex autem Eccleſiaſtica non impedit quominùs voluntas largientis ſit efficax quoad hunc effectum abdicandi à ſe dominium, quia hoc cederet in fauorem Simoniaci, quem Eccleſia non præſtat, nec intendit, vt per

D ſe conſtat. Ergo cum ille voluntariè abdicauerit à ſe dominium, non poteſt manere obligatio ex iuſtitia ad reſtitutionem illi faciendam; ergo neque ad reſtituendum alicui alteri, vt Eccleſiæ, vel pauperibus, &c. quia neque alij habent Ius ad talem pecuniam; neque obligatio ad reſtituendum alteri, ſolet oriri niſi in caſibus, in quibus res erat reſtituenda priori domino, & illi fieri non poteſt, vel quia ignoratur, vel propter aliud legitimum impedimentum, vt ſuprà dictum eſt.

Nihilominùs dicendum eſt primò, pecuniam acceptam pro venditione beneficij, ſeu electionis, aut præſentationis, &c. in foro conſcientiæ reſtituendam eſſe ante omnem ſententiam. Vnde cum hæc obligatio non ſit ex vi ſolius Iuris naturalis, concluditur eſſe ex inſtitutione, ſeu lege Eccleſiaſtica. Hæc 3 *1. Aſſertio.*

E Aſſertio ſumitur ex D. Thoma d. art. 6. ad quartum, *D.Thom.* vbi eodem modo loquitur de pecunia, ſicut de fructibus Simoniacè acceptis, & principalem partem fundamentalem eius ſupponunt omnes citati in cap. præced. pro vtraque ſententia: nam omnes admittunt hanc obligationem: vnde qui negant eſſe de Iure naturali, neceſſario ſentiunt eſſe de Iure poſitiuo, & expreſsè id docet Anton. ſuprà, & tit. 1. cap. 5. *D. Anton.* §. 7. Et Sylueſt. verbo, *Simonia*, quæſt. 20. & Nauarr. *Sylueſt.* d. cap. 17. num. 32. Palud. d. quæſt. 5. Medin. Cod. *Nauarr.* de reſtitut. q. 20. ad 3. Burg. tract. de irregular. ſexta *Palud.* parte tit. de Simonia num. 91. Redoan. 1. par. cap. 3. *Medin. Burg. Redoan.* & 4.

Gloſſ. Ca. De hoc. & 4. & 4. part. cap. 8. Gloſſ. & Doctores in d. c. *De hoc,* & de cap. *Veniens.* Probari autem ſolet hæc ſententia ex illo generali principio, quod turpiter recepta à dante etiam ob turpem cauſam, non debent manere apud recipientem; ſed talia ſunt accepta per Simoniam: ergo qui recipit pecuniam, non poteſt illam retinere: debet ergo illam reſtituere. Maior ſumitur ex Iure ciuili in leg. 3. & leg. *Si ob turpem.* ff. de condict. ob turpem cauſam, & in leg. 2. Cod. eod. & Leg. In hæredem. in l. *In hæredem*, in princip. ff. de calumniator. Quod ciuile Ius non contradicit canonico, imò cedit in fauorem eius, & ideò etiam in Simonia locum habet. Hæc autem ratio licet optimè probet, iuſtè poſſe puniri Simoniacum in amiſſione pecuniæ, quam accepit, imò in dupla quantitate vt dicitur in cap. *Audiuimus*, de Simonia, non tamen probat, ipſo facto eſſe Cap. Audiuimus. B illa priuatum propter ſolam turpitudinem receptionis: nam in illis legibus ſolùm dicitur eſſe ab illo extorquendam, vtique per fiſcum ſeu iudicium iuxta l. Fiſcus. leg. *Fiſcus*, ff. de Iure fiſci, nunquam verò illi imponitur onus illam offerendi, ſeu ſponte à ſe abdicandi. Vnde hæc pœna in omni Simonia locum habet; ſignum ergo eſt, ex hoc titulo tantùm eſſe ſententiæ ferendæ, non latæ per legem.

4. Secundò probari poteſt ex cap. vlt. de pactis, quatenus ibi dicitur pactiones, & conuentiones omnes in ſpiritualibus nullius omninò eſſe momenti, hinc enim fit, vt contractus Simoniacus, quatenus eſt emptio quædam, & venditio, nullius momenti ſit. Ergo ex vi illius non poteſt trásferre dominium pretij in venditorem, ſicut non poteſt ipſe transferre dominium beneficij in emptorem, ergo qui accipit pre- C tium, tenetur in conſcientia: illud reſtituere, quia non poteſt apud ſe retinere rem alienam, cuius non eſt factus dominus. Quæ ratio ſi efficax eſſet, in omni materia Simoniæ locum haberet, quia cap. illud vlt. abſolutè loquitur de pactione in ſpiritualibus; quod verum eſſe non credimus, nec ex illo textu probari. Imò exiſtimo, Decretum illud, ſi reſpiciat obligationem pacti in futurum, non contingere legem inducentem irritationem Iure poſitiuo, ſed declarationem pacti irriti ex natura ſua, vtpote exiſtentis de re turpi, & illicita, quod patet: tum quia pactiones de rebus ſpiritualibus pro temporalibus cōferendis, huiuſmodi ſunt. Tum etiam quia ſtatim ſubiungitur, D idem eſſe de aliis conuentionibus dicendum, *quæ obſeruatæ vergunt in animæ detrimentum*; & ita videntur intelligere ibi Gloſ. & Doctores. Eſt enim obſeruandum aliud eſſe loqui de actionibus, vel traditionibus factis ex pacto Simoniaco, vel de pactionibus ipſis, ſunt enim hæc valdè diuerſa; nam pactio conſiſtit in mutua obligatione, & quia nemo poteſt obligari ad actum turpem, ideò tales pactiones ex natura rei inualidæ ſunt: at verò executio obligationis conſiſtit in traditione rei vel pretij, quæ poteſt eſſe valida, & habere ſuum effectum, etiam ſi turpiter fiat, vt cōſtat in mercede meretricis. Et in præſenti materia licet pactio de vendendo baptiſmate nulla ſit, nihilominùs baptiſmus traditus etiam Simoniacè validus eſt; ita ergo poterit eſſe valida traditio pecuniæ, etiamſi E conuentio fuerit nulla, quoad inducendam obligationem.

5. Tertiò ergo ſpecialiter probatur Aſſertio ex d. ca. Ca. De hoc. *De hoc:* vbi in fine eius dicitur, temporalia ſic recepta pro dando aſſenſu electioni Eccleſiaſticæ, non poſſe ſine graui ſalutis periculo retineri. Quod planè intelligitur ex vi conſcientiæ, etiamſi nulla coactio, vel ſententia iudicis intercedat, quamuis oppoſitum indicet Vgol. dict. §. 1. n. 1. Nam quod dixi ex ipſis verbis, & contextu manifeſtum eſt. Et ideò Pontifex in Vgolin. illa poſtrema parte textus nullam diſtinctionem facit, ſicut fecerat in priori, de delicto publico vel occulto, probato, vel non probato, ſed ſimpliciter dicit, Regem, & principes monendos fuiſſe, obligatos eſſe in conſcientia ad reſtituendum, ſi quid receperant: & ita ſentiunt Gloſſ. Hoſtienſ. Anton. Abb. & alij communiter ibi. Dicere autem, obligationem de qua ibi Pontifex loquitur, nō fuiſſe ortam ex receptione Simoniaca, ſed ex receptione iniuſta, quia fuerat de bonis Eccleſiæ, omninò voluntarium, & improbabile mihi videtur. Primò, quia nullum fundamentum habet in textu. Secundò quia eſt contra abſoluta verba textus, *vt ſi qua receperunt*, nō enim dicit, *vt ſi qua bona Eccleſiæ*, nec de illis mentio præceſſerat, vt referri videantur per particulam, *ſi qua*, ergo voluntariè limitantur, & contra generalem regulam, quod vbi Ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. Tertio, quia non habet veriſimilitudinem, nam ille Epiſcopus dederat Regi, & principibus aliquid, vt eius electioni præſtarent aſſenſum, dedit ergo antequam eſſet Epiſcopus; nō eſt ergo veriſimile dediſſe de bonis Eccleſiæ. Vnde notari poteſt differētia inter priorem, & poſteriorem partē illius textus; nam in priori tantùm promiſſio ſpiritualium præceſſerat, quæ promiſſio optimè fieri poterat à nondum Epiſcopo ſub ſpe, & conditione futuræ electionis, in poſteriori verò non promiſſio, ſed traditio temporalium interueniſſe dicitur, & ideò (vt dixi) præſumi non poteſt, eum, qui nondum Epiſcopus erat, de bonis eiuſdem Eccleſiæ, ad quam eligi optabat, largitiones illas feciſſe.

Gloſſ. Hoſtienſ. D. Anton. Abbas.

Atque ita eſt intellecta deciſio illius textus à Iuriſperitis, & Theologis, & conuicit illos, vt pro certo haberent, pretium Simoniacum ſaltem Iure Eccleſiaſtico tuta conſcientia retineri non poſſe. Quia Ius ipſum impedit acquiſitionem dominij talis pretij, quod optimè facere potuit in pœnam tam grauis delicti, ſicut de acquiſitione beneficij diximus. Quia verò textus ille in ſola materia beneficiali loquitur, ideò de ſola illa videtur nobis probare, quia in his pœnis non habet locum extenſio ab vna materia ad alias, vt ex hactenus dictis conſtat, quia Iura ipſa non eodem modo puniunt Simoniam in beneficio, vel in ordine, &c. 6.

Sed explicandum ſupereſt, cui tunc facienda ſit reſtitutio, nam Sot. dict. quæſt. 8. artic. 1. dicit, eſſe reſtituendam pecuniam ei, qui illam dedit ante ſententiam, & ſequitur Banhes 3. 2. 2. quæſt. 32. art. 7. dub. 2. ſaltem quoad hoc, vt liceat pretium reddere ei, qui dedit, quam etiam ſufficiat, illud dare Eccleſiæ, vel pauperibus. Fundantur in hoc, quia putant dominium pretij ſemper manere apud dantem ex natura rei, & per legem pœnalem non priuari illo ante ſententiam. Sed exiſtimo fundamentum eſſe falſum, quia ille contractus ex natura ſua ſufficiebat ad transferendum dominium in alium, & conſequenter ad ſe ſpoliandum illo. Conſecutio etiam non eſt neceſſaria; tum lex pœnalis poteſt per ſe ipſam priuare tali domino, quando id ſufficienter exprimit, & maximè quando aliquis contra legem ſe ipſum ſpoliat poſſeſſioue pretij, tum etiam quia potuit lex præcipere recipienti pecuniam, vt ampliùs illam non reddat largienti, ſed in pios vſus expendat. 7. Cui ſit reſtituenda talis pecunia. Sot.

Dicendum ergo eſt pretium illud reſtituendum eſſe Eccleſiæ. Ita D. Thom. 2. 2. quæſt. 62. art. 5. ad 2. Caiet. verbo, *Simonia*, Victor. p. 2. num. 6. Syluest. dict. quæſt. 20. Nauar. cap. 17. num. 36. & plures alij, quos refert Couar. Reg. *Peccatum*, 2. p. §. 2. num. 6. & communiter Doctores in d. cap. *De hoc*, vbi hoc videtur expreſsè 8. Deciſio. Victor. D. Thom. Caiet. Victor. Syluest. Nauar. Couar. Ca. De hoc.

expreſsè definitum, dicitur enim ibi reſtitutionem eſſe Eccleſiæ faciendam. Rationem argumentando ſuprà poſuimus, eſtque optima, & eandem indicat D. Thom. quia dans voluntatem habuit, & habere debuit ex vi contractus, abdicandi à ſe illam pecuniam, & transferendi illam in alium, ſecuta cauſa: Eccleſia autem licet conſecutionem dominij in recipiente impediuerit, non reſtitit abdicationi alteriùs, ſed potiùs acceptauit illam in pœnam eius, & applicauit Ius illius pecuniæ eccleſiæ, quæ paſſa eſt iniuriam,& ideò illi dicitur facienda reſtitutio in prædicto textu. Ergo de Iure communi cum proportione facienda eſt reſtitutio illi Eccleſiæ, in qua beneficium, circa quod Simonia commiſſa eſt, & ita etiam docuit Diuus Thomas dicta quæſt. 100. artic.6. ad 3. Vbi ſolùm addit de arbitrio Superioris ex cauſa iuſta poſſe interdum fieri pauperibus, & idem docent communiter Doctores ibi, & in cap. *Veniens*, cap. *Conſulere*, de Simon. Syluester, & Sūmiſtæ eod. verb. Dicunt verò aliqui, conſuetudine receptum eſſe; vt pauperibus dari poſſit, & multi ex Doctoribus allegatis, præſertim à Couarru. hanc licentiam præbere videtur,& fauet Diuus Thomas 2.2. quæſt. 32. art.7. ad 2. Sed ibi generaliter loquitur de Simonia, vt ſuprà dixi. In illa verò, quæ committitur in beneficio, ex rigore Iuris ſeruandum eſt, quod diximus: conſuetudo autem conſulenda eſt, eſſetque magis tolerabilis, ſi pauperibus eiuſdem Eccleſiæ eleemoſyna fieret; nam bona Eccleſiæ quodammodo ad illos pertinent; tamen vt ordinariè fiat, per Prælatum Eccleſiæ diſpenſanda eſt, vt rectè Diuus Thomas dixit. Alij etiam dicūt, ex conſuetudine applicari cameræ Apoſtolicæ, vt attigit Sot. dicta quæſt.8. artic. 1. ad 4. & Vgolin. referens Quintilianum Mandoſium, Tab.4. cap.2.§.1. num. 7. Quod credo intelligi, quando applicatio fit per compoſitionem, vel per condemnationem ipſiuſmet Pontificis, aut miniſtrorum eius, vel etiam ſi quis velit propria ſponte reſtitutionem facere Cameræ Pontificiæ; nam ſine dubio ſatisfaciet, non credo tamen ad hoc teneri, ſed ſatisfacere in foro conſcientiæ, reſtituendo propriæ Eccleſiæ, & à propriis Prælatis poſſe ad hoc cogi in foro exteriori, quando compoſitio cum Pontifice non præceſſit.

Ca. Veniens. Cap. Conſulere. Syluest. D.Thom. Couar. Sot. Vgolin.

9. 2. Aſſertio. Dico ſecundo: In Simonia commiſſa in ingreſſu religionis non eſt obligatio in conſcientia reſtituendi pretium, priùs quàm per ſententiam religioſus Simoniacè receptus à Monaſterio excludatur. Ratio huius aſſertionis eſt, quia nihil aliud inuenimus in Iure expreſſum. Declaratur autem ex ſuprà dictis in hunc modum. Quia dupliciter poteſt hæc Simonia committi. Primò, ſi pecunia detur ingreſſuro, vt velit monachari. Secundò, ſi ipſe det pecuniam Monaſterio, vt illum recipiat. In priori modo Simoniæ, nihil inuenio in Iure diſpoſitum, & ideò cauſa ſubſecuta, cenſeo illum, qui pecuniam recepit, non teneri ad reſtituendam illam: quia ex Iure naturæ non tenetur iuxta d. cap. præced. & nullum eſt Ius, quod illum impediat, ne dominium illlius pecuniæ acquirat. Igitur vel accipit pecuniam illam à Monaſterio, vel ab alio. Si ab alio: clarum eſt non eſſe illi faciendam reſtitutionem, neque eſt cur fiat pauperibus, quia nullo Iure cauetur, nec ex ratione naturali ſequitur. Vnde ſi ante ingreſſum Monaſterij pecuniam illam conſumpſit, vel donauit, nihil in hoc peccauit, & donatio rata manebit. Si verò permanet in bonis eius, cum perſona ipſius poterit ad monaſterium redire, non titulo reſtitutionis, ſed Iure conſecutionis; nam bona ſequuntur perſonam. Idémque cum proportione erit quando pecunia à Monaſterio accepta eſt. Quia per hoc, Monaſterium non eſt impeditum quominùs Ius in talem perſonam, & in bona eius acquirere poſſit validè, etiam ſi fortaſſe ipſummet Monaſterium talē Simoniam commiſiſſet, quia illud impedimentum non inuenitur Iure introductum in tali ſpecie Simoniæ, vt dixi, & per extenſionem, vel ſimilitudinem extendendum non eſt, quia in pœnis hoc locum non habet, præſertim vbi non eſt identitas rationis, vt in præſenti reuera non eſt, quia hæc Simonia, & eſt rarior, & minùs deformis, & in Iure minus prohibita, ſolúmque per generales regulas damnatur.

10. De altero modo Simoniæ in religione, habemus expreſſam deciſionem textus in c. *Veniens*, de Simon. vbi in ſimili facto ita decernitur, *Abbatem, & Monachos ad reſtituendam pecuniam præfato F. tàm indignè acceptam compellas.* Vbi hoc eſt ſingulare, quod pecunia Simoniaca eidem, qui illam dedit, reſtitui mādatur; de cuius ratione, & ſenſu multum à Doctoribus dubitatum eſt. Breuiter tamen duobus modis poteſt ille textus intelligi. Primò vt ille F. preſbyter ante factam profeſſionem, Pontificem conſuluerit de conuentione cum Monaſterio facta: quod (vt ſuprà dixi) inde aliqui colligunt, quod ei mandatur pecunia tribui, cuius non fuiſſet capax, ſi profeſſus fuiſſet. Hoc ergo ſuppoſito mandatur illi pecunia reſtitui, quia deceptus à Monachis bona fide illam dederat, vt notauit Couarr. ſuprà numer.8. & poteſt colligi ex illis verbis, *Aſſerentes hoc eſſe de conſuetudine Monaſterij.* Nam quod à religioſis aſſerebatur, bona fide credi poterat, & exiſtimari honeſtum, quod ab eiſdem in conſuetudine habebatur. Et iuxta hunc ſenſum nihil poteſt ex illo textu colligi ad rem præſentem, quia dici poteſt pecuniam illam ex iuſtitia fuiſſe reſtituendam illi presbytero tanquam vero domino; quia & deceptus fuit, & cauſa non fuit impleta, vt ſupponitur.

Couar.

11. Sed nihilominùs, vt ſuprà tetigi, ſenſus hic cum fine textus non bene quadrat; nam præcipitur illi, vt in alio Monaſterio in habitu Monaſtico viuat, quod non præciperetur, niſi eſſet religioſus. Nam quod quidam dicunt, illud fuiſſe conſilium, nō præceptum, repugnat proprietati verbi, *Præcipuas*, quo vtitur Pontifex, vt Gloſſa notauit, quam omnes approbant. Et ideò verius exiſtimo, illum presbyterum factum eſſe religioſum, & propter ingreſſum Simoniacum, ſiue bona, ſiue mala fide ab ipſo factum, compelli tranſire ad aliud Monaſterium, & ideò præcipi pecuniam illi reddi, non in gratiam eius, ſed Monaſterij, ad quod transfertur; quæ eſt communis intelligentia. Iuxta quam, ſi illa dicenda eſt reſtitutio (& non potiùs ſubuentio rationabilis alterius Monaſterij) illa non fit propriè illi, qui dedit pecuniam, ſed religioni, atque ita fit Eccleſiæ, proportione ſeruata. In hoc tamen conſiderandum eſt, quod ſuprà diximus, Monachum Simoniacè ingreſſum non teneri ad relinquendum monaſterium, donec per ſententiam in aliud transferatur. Sic ergo dicendum cenſeo, quandiu ibi Religioſus permanet non teneri Monaſterium ad reſtituendam pecuniam, quam accepit, quia cum reſtitutio illa ordinetur ad expulſionem Religioſi ſic ingreſſi, & ad ſubſidium alterius Monaſterij, in quod transfertur, quandiu hæc translatio executioni non mandatur, ceſſat ratio reſtitutionis, imò non eſt illi locus. Nam reſtitutio debet fieri danti iuxta illū textum, ipſe autem non eſt capax proprietatis in ſe ipſo, ſed datum illi transferetur in Monaſterium; ergo perſeuerante ibi perſona, poteſt etiam Monaſterium retinere quod accepit. Et ita Vrbanus IV. in Extrauag. 1. de Simonia, concedendo diſpenſationem circa aliquas Religioſas perſonas ſic receptas in Monaſteriis, con-

Quandiù Religioſus permanet non tenetur reſtitui pecuniā Simoniacè ob ingreſſum.

Vrban.4.

conſequenter conceſſit, vt Monaſteria poſſent retinere, quæ receperant, dummodo ad communem vſum applicata fuerint. Ita ergo fieri poſſe dicimus in foro conſcientiæ, quandiu perſona à Monaſterio non amouetur. Et ita conſtat ratio, & probatio aſſertionis, quia ex vi illius cap. *Veniens*, non oritur obligatio ante ſententiam, ſed ex alio Iure non oritur: ergo.

Ca. Veniens.

12. Sed quid ſi Religioſus ipſe Simoniacè ingreſſus ſponte, & abſque vlla coactione ſententiæ, vellet locum relinquere; & canones exequi tranſeundo ad aliud, nunquid tenebitur Monaſterium reſtituere illi pecuniam? Diximus enim non teneri ante ſententiã, ibi autem non interuenit ſententia; ergo nõ tenetur. Reſpondeo ſine dubio teneri, primum quia illud eſt quaſi alimentum talis perſonæ, & ille Iure ſuo vtitur, & honeſtè facit tranſeundo, vnde aliud Monaſterium haberet actionem repetendi ex vero, & iuſto titulo, ergo priùs Monaſterium habet obligationem dandi: denique prior cõtractus fuit nullus quoad temporalem conuentionem, ergo Religioſus habet Ius irritandi illum, ergo etiam poteſt repetere in conſcientia id, quod dedit, quandoquidem ipſe etiam tollit à Monaſterio onus alendi ipſum, ratione cuius dedit. Atque ita hæc obligatio in eo caſu magis oritur ex natura rei, quàm per modum pœnæ. Concluſio autem intelligitur in rigore pœnæ.

13. Dico tertiò. Pretium receptum in aliis materiis Simoniæ etiam in ordine non eſt obnoxium reſtitutioni in conſcientia, ipſo facto, ex vi Eccleſiaſtici Iuris, donec per ſententiam reſtitui præcipiatur. Probatur prior pars, quia nullum Ius tale inuenitur; nam præter Iura citata nullum adducitur. Et cap. vlt. de Simonia non probat ſufficienter hanc generalem obligationem in omni Simonia reali, nam ſolum dicit in mentali non eſſe talem obligationem, de aliis autem ſupponit quidem eſſe poſſe; an verò ſit in aliquibus, vel in omnibus, vel qualiter, aut quomodo ſit non declarat. In cap. autem *Audiuimus*, præcipitur duplicata reſtitutio, ſed illa pœna eſt, quæ non obligat donec per iudicem exigatur; vt ibidem etiam ſignificatur, ibi, *Exacta duplicata reſtituat*, & nullum habet verbum quod indicet obligationem ipſo facto, vt ibi Abb. notauit, quem alij ſequuntur. Aliqui verò ex illo textu colligunt, pretium Simoniæ ſemper eſſe reſtituendum Eccleſiæ, quia ibi dicitur pecuniam illam duplicatam conuertendam eſſe, *in vtilitatem locorum, in quorum fuerint ſoluta diſpẽdium*. Sed oportet aduertere, ibi non de Simonia in omni materia, ſed in inſtitutionibus Parochorum, & ingreſſu Religionis, & in ſepultura apud Religioſos, ſermonem eſſe, & ſimiliter non de quocunque modo Simoniæ, ſed de ſpeciali exactione, & extorſione iniuſta Epiſcoporum in illo triplici genere rerum, tractari. Quia ergo illæ exactiones fiebant in iniuriam Eccleſiarum, & locorum Religioſorum, ideò ſpecialiter præcipitur, vt pœna iiſdem locis applicetur. Inde autem non licet colligere, pecuniam acceptam pro ingreſſu Religionis ſemper eſſe reſtituendam ipſi Monaſterio; nam ſi ab ipſomet Monaſterio recepta ſit, ſeruanda eſt regula cap. *Veniens*, ſuprà explicata. De aliis verò Simoniis nihil inuenio in Iure ſtatutum, ſed arbitrio iudicis poterit applicari pœna vel Eccleſiæ, vel pauperibus, ante condemnationem verò non videtur eſſe obligatio, niſi in caſibus in quibus ex natura rei naſcitur, vt dictum eſt.

3. Concluſio. Cap. Audiuimus. Abbas. Ca. Veniens.

CAPVT LXI.

De diſpenſatione circa Simoniam.

DVobus modis intelligi poteſt, quod diſpenſatio cadat in Simoniam, ſcilicet, vel quoad culpam, vel quoad pœnam. De priori genere diſpenſationis nihil ferè dicere neceſſe eſt; nam ſi ſit ſermo de Simonia contra Ius naturale, manifeſtum eſt, non eſſe capacem diſpenſationis humanæ; nam de diuina, alia ſpeculatio eſt, quam in ſuperioribus ſufficienter tetigimus. Si verò ſit ſermo de Simonia lege tantum Eccleſiaſtica prohibita, duo breuiter dicenda ſunt. Vnum eſt, nullum Prælatum Eccleſiæ infra Summum Pontificem poſſe in illa diſpenſare, quia omnis Simonia huiuſmodi, per ipſos Pontifices prohibita eſt: nullus autem inferior poteſt in lege Superioris diſpenſare, niſi fortè ex commiſſione eiuſdem Superioris vel expreſſa, quæ in hac materia data non legitur; vel tacita, ſeu interpretatiua, quæ ex graui aliqua neceſſitate oriri ſolet; nam hæc etiam in præſenti materia locum habere non poteſt, nam eſt valdè odioſa, & vix poteſt cogitari vtilitas talis diſpenſationis, nedum neceſſitas, vt in ſequenti aſſertione magis declarabitur. 1.

1. Aſſertio.

Secundò dico; Pontificem Summum in rigore poſſe in hoc genere Simoniæ diſpenſare, nunquam tamen id facere, moraliter loquendo. Prior pars probatur; quia Pontifex poteſt diſpenſare in Eccleſiaſticis legibus; ergo poteſt diſpenſare in hac prohibitione, ergo poteſt diſpenſare in hac Simonia quoad culpam. Non quidem faciendo, vt maneat Simonia, & non ſit culpa; hoc enim repugnat, quia Simonia ex proprio conceptu ſignificat rem inordinatam, & malam, ſed faciendo vt emptio, vel venditio, quæ obligante lege eſſet Simoniaca, ablata oblatione, non ſit. Vnde hic etiam habet locum generalis regula de legibus humanis, quia licet talis diſpenſatio concederetur, ſine rationabili cauſa: & fortaſſe cum culpa diſpenſantis, nihilominùs eſſet valida, & ſufficiens ad excuſandam culpam Simoniæ, quidquid de alia ſit. Addidi verò in poſteriori parte aſſertionis, Pontifices non ſolere has diſpenſationes facere; quia ſibi non ſunt neceſſariæ, & aliis, vel Eccleſiæ non poſſunt eſſe vtiles, ſeu conuenientes. Dico autem illis non eſſe neceſſarias, quia quando expedit dare, vel accipere temporalia pro ſpiritualibus, non eſt neceſſe id fieri per modum pretij, nec vnum pro alio commutando, ſed alio ſuperiori prouidentiæ genere, vnum auferre, & aliud dare ad ſuſtentationem perſonæ, vel ex alia ſimili cauſa. Quando verò neceſſe eſt permutationes inter ſpiritualia facere, vel permittere, id ex ordinaria poteſtate fieri poteſt à Pontifice ſine vlla diſpẽſatione; ergo ad nullum effectum eſt Pontifici neceſſaria talis diſpenſatio. Quòd verò moraliter loquendo aliis non ſit vtilis, nec Eccleſiæ: probatur, quia expedire non poteſt, vt res Eccleſiaſticæ venales fiant, neque priuata auctoritate liceat aliquibus beneficia permutare, aut ſimiles negotiationes facere: & ita non conſtat nobis, tales diſpenſationes fieri, quamuis interdum contingat, renunciationes aliquas, vel permutationes quæ ordinario Iure fieri non poſſunt, niſi in manibus Pontificis, committi inferioribus Prælatis, vt ab eis approbari poſſint, quæ non eſt propriè diſpenſatio, ſed delegatio Pontificiæ iuriſdictionis, quæ multis in caſibus poteſt eſſe expediens. 2.

2. Aſſertio.

Præcipuè verò hîc agimus de poſteriori modo diſpenſationis, ſcilicet quoad pœnam, de qua ſupponendum eſt ex ſuprà dictis, ſolùm habere locum in Simonia commiſſa in ordine, beneficio, aut ingreſſu Religionis; quia diſpenſatio in pœna ſolùm habet locum, ſuppoſita pœna, ſed in illis tãtùm tribus mate- 3.

De diſpenſatione quo ad pœnam

riis

riis interuenit pœna,ergo & diſpenſatio.Quapropter immeritò dixit Armil.verbo,*Simonia*,num. 53. Epiſcopum diſpenſare cum Simoniaco circa officia mortuorum,benedictiones nubentium,ſepulturas,Chriſma, & ſimilia, poſt peractam pœnitentiam, referens hoc ex Hoſtienſ. Et hoc dixit, eſſe tutius Præpoſ. in cap. *ſtatuimus vt ſicut* 1.quæſt.1.in fin.& latius 1.q.5. in princip. num.5. Vbi refert Raymun. Gofred. Hoſtienſ. & Archidiac. Sed hi Authores vel ſupponunt falſum, ſcilicet, per has Simonias incurri cenſuram, vel aliam pœnam ipſo facto: vel intelligendi ſunt de pœna ferenda,in qua fortaſſe poterit diſpenſare Epiſcopus ex iuſta cauſa, ſaltem vt mitior ſit. Quod ad nos, non ſpectat. Solùm ergo agimus de pœna ipſo Iure lata, & in ea diſtinguendum eſt inter abſolutionem,& diſpenſationem,hæc enim duo diſtincta ſunt. Abſolutio enim propriè cadit in cenſuras,diſpenſatio verò in alias inhabilitates, ſeu priuationes, aut ſimiles pœnas.

Armill. *Hoſtienſ.* *Præpoſit.*

4. Primò ergo de abſolutione breuiter dicendum eſt,contra vitium Simoniæ omnes tres cenſuras latas inueniri in diuerſis caſibus, vt ex diſcurſu præced. cap. conſtat.Nam excommunicatio fertur tàm in Simoniam in ordine,quàm in beneficio,& in religione quoad ſingulares perſonas dantes, vel accipientes pecuniam, & tàm in dantes, quàm in recipientes ordinem, aut beneficium,& cum reſeruatione ad Summum Pontificem, vt conſtat ex d. Extrauag. 1. & 2. de Simon.Et idem in excommunicatione lata pro Simonia conuentionali, vt ſuprà viſum eſt. Imò idem inuenitur in excommunicatione lata contra committentes Simoniam in curia datis,vel promiſſis pro gratia, vel iuſtitia: de qua videri poteſt latè Nauar. in Commentar.de hac re ad Bullam Gregor. X I I I. quæ incipit,*Ab ipſo*,& Vgolin. Tab.1.cap. 21. per totum,& videri poteſt etiam Abb.in cap. *Cum eſſent*,de Simon.num.3.& Ioan.Andr.in cap.*Nemo*,eod. & Felin.in cap. *De cætero*, de re iudicata, qui eiuſdem excommunicationis meminerunt iuxta antiquam Extrauag. Bonifacij VIII. Eſt autem illa cenſura non propria Simoniæ,ſed generalior, & ideò plura de illa dicere in præſenti non eſt neceſſe, & aliquid de illa attigimus in 5.tom.diſput.22.ſect.5.num.36. Quamuis autem abſolutio cuiuſcunque excommunicationis propter Simoniam incurſæ Iure ordinario à ſolo Pontifice auferri poſſit, eius abſolutio intelligitur cõmiſſa per illas Bullas,aut priuilegia,in quibus cõceduntur caſus Pontifici reſeruati, niſi in particulari excipiatur,quia non cenſetur habere ſingularem aliquam rationem, ob quam ſub generali conceſſione non comprehendatur. Eſt ergo de illa iudicandum per generales regulas cenſurarum reſeruatarum Pontifici,de quibus in 4. & 5.tom.dictum eſt

Extraua. 1. & 2. *Nauarr.* *Vgolin.* *Abbas.* *Ioan. Andr.* *Felin.*

5. Notabile. Secundò, fertur ſuſpenſio ab ordine ſpecialiter propter Simoniam in ordine commiſſam: circa cuius abſolutionem, & diſpenſationem notandum eſt, in d.Extrauag.2. de Simon. nullam addi rationem, ſed ſimpliciter dici,*vt Simoniacè ordinati à ſuorum ſint ordinum executione ſuſpenſi*,& ideò dubitari poſſe an inferiores Prælati ex vi Iuris communis poſſint illam ſuſpenſionem auferre. Et ratio dubij ſumitur ex cap. *Nuper*, de ſententia excommunicationis. *Vbi conditor Canonis,abſolutionem ſibi ſpecialiter nõ retinuit,eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.* Sed dici poteſt hanc reſeruationem factam eſſe in Iure antiquiori in cap. penult. de Simon.& ideò non fuiſſe à Paulo 2.repetitam.Sed contra hoc eſt, quia in d.cap. ſolùm eſt ſermo de ſuſpenſione ab ordine Simoniacè recepto: & quoad hanc partem certum eſt,hanc diſpenſationem eſſe Pontifici reſeruatam, vt ibi Gloſſa, & Doctores notarunt, & in capit. *De Simoniacè*,& in capit. *Per tranſlationem*, de renunciat. Vnde fit, neminem propter Pontificem, poſſe cum ſic ordinato diſpenſare, vt ad ſuperiores ordines aſcendat, quia non poteſt aſcendere, niſi priùs à ſuſpenſione in inferiori ordine abſoluatur. Imò exiſtimo, in præſenti hanc eſſe vnam diſpenſationem, quia vnum eſt tantùm vinculum per ſe impediens vſum ordinum, & conſequenter aſcenſum. Solus ergo Romanus Pontifex in hoc vinculo diſpenſat, imò difficilè ſolet in hac pœna diſpenſare,vt Ab.& alij in cit.locis dicunt. *Abbas.*
Quin etiam referunt, quoſdam dixiſſe,non poſſe Põtificem in hoc impedimento diſpenſare, quia character à principio fuit vitioſus, & mutari non poteſt. Sed hoc ridiculum eſt,nam character ſicut ſemel impreſſus,immutabilis eſt,& indelebilis,ita etiã à principio integer, ac perfectus imprimitur, & fortaſse in ſe indiuiſibilis eſt, & non poteſt diminutus fieri, & longè certius eſt, de facto non imprimi diminutum propter hominis peccatum, vel Eccleſiæ cenſuram. Illud ergo vitium non fuit aliud à principio niſi morale impedimentum per Eccleſiæ cenſuram impoſitum, quod ſicut à Iure poſitiuo manauit, ita indubitatum eſt,poſſe per Pontificem auferri.

Gloſſ.

Adhuc verò ſupereſt dubium de iſta ſuſpenſione, 6. Dubium.
quatenus aucta eſt per dictam Extrauag. quoad vſum inferiorum ordinum priùs legitimè receptorum,nam antiqua reſeruatio non poteſt ad hunc effectum extendi. Tum quia in pœnis non habet locum ſimilis extenſio. Tum etiam quia non eſt ſimilis ratio, nam quoad ordines priùs receptos multò facilior eſt diſpenſatio, vt conſtat,quia per illam reſtituitur homo ad ſtatum, quem legitimè acquiſierat: per hanc verò conceditur illi, quod vel non acquiſierat, vel non benè.Cum ergo hæc ſuſpenſio quoad hunc effectum in illa Extrauag.reſeruata non ſit, videtur inferioribus Prælatis eius facultas conceſſa. Nihil enim impedit eandem cenſuram, vel pœnam eſſe reſeruatam quoad vnum effectum, & non quoad alium,maximè quando illi effectus ordinario Iure ſeparabiles ſunt. Hoc dubium pendet ex quodam principio generali, Reſoluitur.
An ſuſpenſio ſimpliciter lata pro delicto commiſſo eo ipſo ſit reſeruata auctori Canonis,etiam ſi ſpecialiter non reſeruetur. In quo puncto probabilius cenſeo, ſi conſtet ſuſpenſionem eſſe puram pœnam vindicatiuam (vt ſic dicam) non poſſe tolli, niſi ab illo, qui eam poſuit,vt dixi in 5.tom. diſputat. 19. ſect.1. num.18.& ſequentibus.In præſenti autem,& ex verbis, & ex intentione prædictæ Extrauagantis videtur valdè veriſimile, illam ſuſpenſionem eſſe puram pœnam pro peccato commiſſo, ideóque ſolùm Pontificem poſſe in illa diſpenſare.Hanc verò reſolutionem certiorem reddit Sixtus V. in conſtitutione ſua con- *Sixtus 5.*
tra malè promotos,vbi vult, hanc ſuſpenſionem eſſe perpetuam, & ſine ſpe aſcendendi ad ſuperiores ordines, & poſteà abſolutionem ſibi reſeruat etiam in foro conſcientiæ,& cum tanto rigore,vt facultas abſoluendi in hoc caſu non poſſit cenſeri comprehenſa ſub quocunque generali indulto. Quæ reſeruatio hodie perſeuerat quoad Simoniam, quia Clemens *Clemen.*
VIII. non reuocauit conſtitutionem illam quoad hanc partem, ſed potiùs confirmauit. Aliqui addunt limitationem ad hanc regulam, vt procedat in eo, qui ſcienter ſic ordinatur, nam cum eo, qui vitium Simoniæ ignorauit, dicunt poſſe Epiſcopum diſpenſare. Sed veritas eſt, illum qui bona fide ordinatur, non indigere diſpenſatione,vt dixi in 5.tom.diſp.31. ſect.4.num.40. & ita nulla limitatio, vel declaratio neceſſaria eſt,quia loquimur de ſuſpenſione, quando verè incurritur.

Atque

7. De ſuſpenſione incurſa ab ordinãtibus Simoniacè.

Atque hinc conſtat, quid dicendum ſit de ſuſpenſione, quam incurrunt ordinantes Simoniacè. Nam loquendo de Iure communi in d.c.penult.de Simon. illa ſuſpenſio, vt ego opinor, erat præciſè triennalis, ac ſubinde pura pœna propter delictum commiſſum, & conſequenter ex vi eiuſdem Canonis auferri non poterat, niſi ab eius auctore, iuxta generalia principia de ſuſpenſione. Et idem cum proportione dicendum de ſuſpenſione ibidem lata pro mediatore, ſeu præſentatore ad talem ordinationem; circa quam nihil eſt innouatum. At verò circa ordinantem autem eſt ſuſpenſio, vt ſuprà dictum eſt, & cum eadem reſeruatione ad Summum Pontificem, & ideò quoad hoc, eadem eſt ratio de ordinante, & de ordinato. Tandem de ſuſpenſione impoſita Capitulo, vel Conuentui regulari propter Simoniacam receptionem, conſtat etiam eſſe reſeruatam, ita vt auferri nequeat abſque ſe- B dis Apoſtolicæ licentia, vt dicitur in Extrauag. 1. de Simon. ſolus ergò Papa poteſt in ea diſpenſare. De pœna autem, quæ Religioſo Simoniacè ingreſſo imponitur expulſionis ab illo Monaſterio, cum dictum ſit, non incurri ipſo facto, non erit neceſſaria diſpenſatio ante condemnationem: poſt illam verò ſolus Papa poterit diſpenſare, niſi in caſu ignorantiæ, iuxta formam præſcriptam in c. *De regularibus*, de Simonia, vel in caſu neceſſitatis iuxta c. *Quoniam* eodem.

Extrauag. 1. De ingreſſo monaſterij Simoniacè.

8. De interdictis.

Tertiò, de interdicto in duobus tantùm caſibus Simoniæ inuenitur poſitum ipſo Iure, & in vtroque eſt tantùm interdictum perſonale ab ingreſſu Eccleſiæ, C vt ex ſuprà dictis conſtat. In primo fertur cum reſeruatione in conſtitutione Sixti V. ſæpè citata; eſtque contra ordinantes Simoniacè, & reſeruatio fertur cũ eodem tenore, quo de ſuſpenſione dictum eſt, & ita nihil de illa ſupereſt addendum. Alter caſus interdicti eſt in Simonia cõfidentiali, fertúrque in Bulla Pij IV. contra Cardinales, & Epiſcopos, ac ſimiles Prælatos recipientes beneficia quæcunque, vel pẽſiones, & ſimilia in confidentiam, reſeruatúrque Summo Põtifici ſimpliciter, & ſine vlla additione. Et ita licet Iure ordinario non ponit ab inferioribus relaxari, ſequitur tamen, quoad Iubilea, & indulta generalem regulam caſuum reſeruatorum.

9. De pœnis pro collatione, vel obtentione beneficij.

Vltimò, dicendum ſupereſt de diſpenſatione in aliis pœnis ipſo Iure latis, quarum prima eſt irritatio collationis, ſeu obtentionis beneficij. Et in hanc propriè non cadit diſpenſatio, niſi fortaſſe cogitetur D antecedenter (vt ſic dicam.) Nam ſtante lege, & efficacia eius neceſſarium eſt vt collatio, vel electio ſic facta, ſit inualida: ſi autem ſemel nulla eſt, per nullam diſpenſationem fieri poteſt, vt valida ſit, aut fuerit, quia ſicut habet regula Iuris, *Nõ firmatur tractu temporis, quod de Iure ab initio non ſubſiſtit*: ita dicere poſſumus, nõ firmari diſpenſatione, quod à principio nullum fuit, licet poſſit iterum conferri, vt ſtatim dicemus. Antecedenter autem poſſet diſpenſatione concedi, vt beneficia validè obtineantur, etiam ſi interueniat Simonia. Sed hoc magis poteſt cogitari, quam fieri: nam adeò eſt iniqua, & indecens talis diſpenſatio, vt timendum non ſit, poſſe aliquando cum effectu E concedi, quamuis poteſtas non deſit.

10. De inhabilitate ad beneficium.

Secunda pœna numerari poteſt, inhabilitas ad obtinendum idem beneficium, quod fuerat per Simoniam obtentum. Et in hac pœna ſolus Papa poteſt diſpenſare, ſi is, qui beneficium recipit, Simoniam nõ ignorauit, & ad illam cooperatus eſt, vel expreſsè, aut tacitè conſenſit. Hæc reſeruatio colligitur ex c.penult. de electione, vt ſtatim declarabitur. Sequitur etiam ex natura talis pœnæ, quæ ipſo facto per legem Pontificiam imponitur, & non eſt cenſura. Nam in his pœnis non poſſunt inferiores Prælati diſpenſare niſi A in caſibus ſibi conceſſis, hic autem caſus non legitur conceſſus Epiſcopis, ergo eſt Papalis. Dixi autem, ſi recipiens beneficium Simoniacè, ſit particeps criminis; nam ſi per ignorantiam bona fide illud recipiat, diſtinctione vtendum eſt iuxta d. cap.penult. de electione. Nam ſi beneficium ſit ſimplex, poſt liberam eius reſignationem, poteſt Epiſcopus diſpenſare cum tali perſona; & iterùm illud beneficium eidem conferre. At verò ſi beneficium ſit maius, non poterit Epiſcopus pro illa vice cum illo diſpenſare. Ita enim intelligo priorem partem illius capituli: nam licet de prælatione tantùm loquatur, inter quam, & beneficium ſimplex, ſunt alia beneficia, quaſi mediæ conditionis (vt ſic dicam) nihilominùs quia ſolùm beneficium ſimplex excipit; quoad reliqua omnia regulam firmare videtur. Atque ita ſentiunt Doctores ibi, B & in cap. *De Simoniacè*, de Simon. Eſt autem ponderanda illa particula *illa vice*: nam ex illa colligitur, quod ſi beneficium illud ſemel alteri detur, & poſteà iterùm vacet, tunc poterit Epiſcopus diſpenſare cum priori, qui per ignorantiam Simoniacè illud receperat, vt ad illud eligatur, vel in illo prouideatur: nam hoc ſufficienter ſignificatur per illam limitationem, vt omnes intelligunt. Atque ita etiam conſtat, extra caſus ibi conceſſos Epiſcopo, ſolùm Papam poſſe in hac inhabilitate diſpenſare, vel per argumentum ab ſpeciali, vel à contrario ſenſu; vtrumque enim eſt efficax in tali materia, in qua lex ipſa veluti ex natura C ſua ſecum affert talem reſeruationem, vt dixi.

C. *De Simõ.*

Tertia pœna eſt inhabilitas ad alia beneficia, de qua tractant Doctores in cap. *De Simoniacè*, de Simõ. 11. vbi Abb. Felin. & alij dicunt, quando Simoniacus in beneficio voluntariè renunciat beneficio male acquiſito ante condemnationem, Epiſcopum poſſe diſpenſare cum illo ad alia beneficia obtinenda. Secùs verò ſi antequam renunciet, de Simonia condemnetur, & ideò beneficio priuetur; nam tunc aiunt non poſſe Epiſcopum diſpenſare ad alia beneficia obtinenda, & hoc ſequitur Vgol. Tab. 4. cap. 6. §. 7. num. 2. Veruntamen hi Auctores ſupponunt, hunc Simoniacum ante condemnationem indigere diſpenſatione, ad noua beneficia obtinenda, & conſequenter ſupponunt, eſſe inhabilem, ipſo facto, ad obtinenda noua beneficia, quod non cenſeo verum, ſtando in Iure communi, quia nullibi inuenitur talis pœna lata ipſo D Iure, vt ſuprà viſum eſt. Habere autem poſſet id locum iuxta Conſtit. 5. Pij V. quia per eam impoſita eſt talis pœna, vt ſuprà dixi. Et tunc illa ſuppoſita, non crederem poſſe Epiſcopum in illa diſpenſare, quia eſt pura pœna Papalis, & præciſè impoſita propter delictum commiſſum, & cum illa adiectione, *Sit perpetuò inhabilis*: maximè, quia in Iure communi, Epiſcopo non eſt conceſſa talis facultas. Quia verò ſuprà cum Nauar. diximus, hanc pœnam non eſſe vſu receptam, ideò in rigore non credimus eſſe neceſſariam hanc diſpenſationem, vt receptio aliorum beneficiornm valida ſit. Eſſe tamen poterit vtilis, vt poſteà non poſſit quis per ſententiam illis priuari E propter Simoniam in alio commiſſam: & ad hoc meritò exigitur, vt beneficium priùs malè acquiſitum ſponte reliquerit, argum. c. *Quicunque*, 1. quæſt. 1. ibi, *Poſtquam eas omninò dimiſerit*, & ibi, *Cum ea quæ emerunt, dimiſerint*. Quapropter ſi per ſententiam priùs deponantur, & inhabiles reddantur, meritò dicitur, non poſſe Epiſcopum cum eis diſpenſare, argum. cap. *Nobis*, de Simon. & aliorum, quæ dicti Authores allegant. Circa has verò pœnas, ſeu cenſuras, in quibus diximus non poſſe Epiſcopũ diſpenſare, addenda eſt limitatio de caſibus occultis, & ad forum contentioſum non deductis, iuxta facultatem datam Epiſcopis in

De inhabilitate ad alia beneficia. *Abbas.* *Felin.* *Vgoli.* *Pius 5.* Cap. *Quicunque.* Cap. *Nobis.*

Conc. Trid. in Trident. ſeſſ.24. c.6. quæ extenditur ad excommunicationem, & ad quamcunque ſuſpenſionem occultam, quæ propter Simoniam incurritur, quia eo ipſo quod non excipitur, ſub generali includitur, vt dictum eſt. Dubitari etiam poteſt an extendatur ad inhabilitatem ad beneficia, quæ ipſo Iure per Simoniam incurritur; nam videtur eſſe irregularitas quædam, vel ſaltē partialis quidam effectus irregularitatis. Sed veriùs eſt non extendi facultatem illam ad hanc inhabilitatē, quia illa non eſt irregularitas, ſed peculiaris pœna. Concilium autem non dat facultatem generalem diſpenſandi in omnibus pœnis occultis Papæ reſeruatis, & ita de hac pœna in particulari declaratum eſt à Cardinalibus in congregatione Romana. Duas autem declarationes in hoc inuenio, vna ſic habet; *Non poteſt Epiſcopus habilitare ad beneficia in poſterum obtinenda, quæ per Simoniam occultam quis obtinuit.* Alia ſic. *Non tamen ad beneficia, quibus pro Simonia priuatus fuiſſet, nec ad obtinenda.* Quod vltimum verbum abſolute probatum videtur extendi ad omnia beneficia, & non tantùm ad acquiſita Simoniacè. Quod verum eſſe cenſeo, ſi ſupponatur, Motum pij V. inducentem hanc pœnam obſeruari: tum quia etiam illa inhabilitas non eſt verè irregularitas: tum quia etiam illa pœna fuit introducta poſt Concilium, & illa facultas non extenditur ad caſus noua lege Pontificia reſeruatos poſt Concilium, iuxta quādam declarationem *Greg. XIII.* Gregorij XIII. audita prædicta congregatione, quæ inter reſponſa eius refertur.

12. Tria dubia. Tria verò dubia ſuperſunt explicanda. Primum eſt, an in reſtitutione pretij Simoniacè accepti poſſit Papa diſpenſare? In quo diſtinguendum eſt, aut enim reſtitutio illa debita eſt ex naturali Iure, vt in caſibus ſuprà tractatis; aut eſt tantum debita ex lege Eccleſiaſtica. Primum. In priori caſu dicendum eſt, per ſe loquendo non poſſe Pontificem diſpenſare. Ratio eſt, quia tunc reſtitutio debetur certæ, & determinatæ perſonæ, non ratione pœnæ, ſed ratione iniuriæ, ergo non poteſt illa obligatio per diſpenſationem auferri: tum quia eſt de Iure naturali, tum etiā quia non poteſt alter priuari Iure ſuo ſine cauſa. Dixi autem per ſe, quia ſi is, qui pecuniam dedit, Simoniam commiſit, etiamſi non fuerit ex illis, quæ habent illam pœnam ipſo Iure annexam, poſſet per Pontificem priuari illa pecunia, in pœnam ſui delicti, & mediante hac pœna poſſet Pontifex cum alio diſpēſare, ne illam ſolueret; oporteret tamen, vt præcederet ſufficiens probatio, & condemnatio delicti. At verò quādo reſtitutio ſolùm debetur, vt Eccleſiaſtica pœna, tunc facilè poteſt Pontifex in illa diſpenſare, vel compenſationem facere: tum quia poteſt diſpenſare in Iure poſitiuo, tum etiam quia illa pecunia iam pertinet ad Eccleſiaſtica bona, nam Eccleſiæ adiudicata eſt.

13. 2. Dubium. Secundum dubium pertinet ad modum, quo poteſt, aut ſolet hæc diſpenſatio cōferri. An in ea præſtanda debeat certa forma ſeruari? In quo breuiter diſtinguendum eſt inter Pontificem, & inferiores Prælatos. Et de inferioribus dicendum eſt, quāuis non habeat perſcriptam fotmam verborum ad di- E ſpenſationem cōcedendam, neceſſarium nihilominus eſſe, vt expreſſis verbis ſufficienter declarent voluntatem diſpenſandi, & vt poſt cauſam cognitam id faciant, quia diſpenſant in lege Superioris, & ideò ſi abſque iuſta cauſa diſpenſent, non eſt valida diſpenſatio. Atque hinc inferunt authores ſtatim referendi, Epiſcopum conferendo beneficium Simoniaco, etiamſi ſcienter id faciat, nō propterea diſpenſare, licet aliàs poſſit diſpenſare ordinato modo; ſicut alibi diximus, Epiſcopum commu-
A nicando cum excommunicato, non abſoluere illum, etiamſi velit in tom.5.diſp.7.ſect.9.n.13.

De Summo verò Pontifice dubitari ſolet, an cōferendo beneficium ei, quem ſcit fuiſſe Simoniacum in eodē beneficio, cenſeatur cum illo diſpenſare, etiamſi id non declaret: nam ſi exprimat ſe velle diſpenſare, non eſt dubium quin diſpenſatio teneat, quia ſiue data ſit ſine cauſa, ſiue cum illa eſt valida, & Pontifex non obligatur ad certā formam in ea ſeruandam, quod à fortiori probari poteſt ex Clem. vnic. de ſenten. Excomm. Ex eodem *Clem. vnic.* verò textu oritur difficultas quādo Pontifex talem voluntatem non exprimit: nam ibi dicitur, Pontificem ſcienter communicando cum excommuni- B cato, non cenſeri abſoluere illum, niſi id exprimat, ergo ſimiliter conferendo beneficium Simoniaco, non cenſetur diſpenſare. Et eadem quæſtio eſſe poteſt de quocunque inhabili. Sed nihilominus probabilius cenſeo, tunc cum ipſo diſpenſare per tale factum, quantum neceſſe eſt ad validitatem eius. Ita Panor. in c. *Cum in cunctis* §. *Inferiora*, de Elect. *Panor.* n.8. & Felin. in c. *Præterea*, de teſtibus cogendis n.7. *Felin.* Vbi alios plures auctores refert, & in additione alij allegantur, & idem ſentiunt auctores ſtatim referendi. Ratio eſt, quia non cenſetur Princeps ſupremus fruſtrà beneficium conferre, fruſtrà autem daret ei, quem nouit inhabilem, niſi ſimul vellet, illum habilem reddere, maximè quia decet, vt conceſſum à Principe beneficium, ſemper ſit manſu- C rum, vt habet Regula Iuris 16.n.6. Ad dictam autem Clem. reſpondeo, quòd licet Pontifex non abſoluat excommunicatum communicando cum illo, & nihil ampliùs exprimendo, nihilominus ſi ſcienter conferat illi beneficium, diſpenſare quantum neceſſe eſt ad valorem illius effectus, idem ergo in præſenti dicimus, ex vno facto non inferri diſpenſationem ſimpliciter, & in omni pœna, inferri tamen quoad habilitatem neceſſariam ad valorem illius conceſſionis.

Et iuxta hæc, expedienda eſt alia interrogatio, 15. quæ hîc fieri ſolet, an Romanus Pontifex vendens alicui beneficium, & committens cum illo Simoniam, cenſeatur cum illo diſpenſare, ſaltem quoad pœnas Iuris? *An Papa vēdens beneficium cenſeatur diſpenſare cū emptore.* Nam quidem ita negant, vt dicant illum manere excommunicatum, & incurrere cæ- D teras pœnas. Ita ſenſit Adrianus Quodl.6.ar.3.ad 4. *Adrian.* Panor. non ſatis ſibi conſtans in cap.1. de Simon. n. *Panor.* 8. Vbi refert Ioannem Andr. & in additione citantur idem Abb. in c. *Extirpandæ*, de Præbend. Felin. *Abbas. Ioan. Andr. Felin.* in c. *De cætero* de re iudicata, & alij. Tenuit etiam Maior. in 4.d.25.q.3.ad 4. Fūdatúrque in dicta Clement. *Mai.* & inclinat Caiet. d. q.100. art.6. Contraria *Caiet.* verò eſt communis ſententia, quam tenet Palud. d. *Palud.* diſt.25.q.4.& Sot. lib.9. de Iuſt. q.5.art.2.& q.8.art. *Soto.* 2. Syluest. verb. *Simonia* q.4.& 19. Turrecr. in c. *Latorem* 1.q.1.num.4. Couar. in regula *Peccatum* 2.p.§. *Syluest. Turrecr. Couar.* 8. n.9. vbi plures alios refert. Et videtur ſententia magis rationi conſentanea. Et in primis quoad pœnam nullitatis talis collationis, id eſt manifeſtum ex dictis in præcedenti puncto. Deinde quoad pœnam excommunicationis, certè non poteſt dici contumax contra legem Papæ, qui cum ipſo committit actum per legem prohibitum, & ſine contumacia non incurritur excommunicatio. Præterea non eſt veriſimile, Principem velle punire opus, quod ipſe ſimul efficit, vel fortaſſe ad illud incitat. Denique ſi Simonia eſſet contra Ius tantùm poſitiuum, etiam quoad culpam cenſeretur diſpenſare cum illo, & ſubditus ipſe ita deberet exiſtimare, quia non deberet præſumere, velle Papam Simoniam committere. Et ita ſenſit Felin. in d.c.

d.c. *De cætero* n.18.Imò licet Simonia aliàs videretur contra Ius diuinum, ſi tamen excuſari poſſet in Papa per mutationem materiæ (iuxta ſupra dicta) ita etiam deberet ſubditus præſumere, & bona fide vitare culpam. Quando autem talis eſſet Simonia, vt Papa illam vitare non poſſet, inuolueretur quidem ſubditus cum ipſo in crimine, cum eodem tamen à culpa excuſaretur.

26. Vltimum dubium. Vltimum dubium eſſe poteſt, an per conſuetudinem poſſit induci diſpenſatio in Simonia? Sed nulla ferè indiget noua expoſitione: nam per conſuetudinem propriè hîc non introducitur diſpenſatio, ſed interdum ſolet conſuetudo abrogare legem humanam, vel in totum, vel ex parte. Et interdum poteſt illam abrogare, etiam quoad vim directiuam, & conſequenter tollere rationem culpæ quæ ex ſola prohibitione naſcebatur, aliquando verò poteſt abrogare legem ſolùm quoad pœnam. Quod poteſt contingere, etiamſi delictum, A quod per eam punitur, contra Ius diuinum ſit, quia pœna ſolùm naſcitur ex lege humana, quam conſuetudo abrogare poteſt. De conſuetudine ergo, quæ in hac materia poteſt interdum excuſare culpam ſuprà cap. 48. ſufficienter dictum eſt. De illa verò quatenus in hac materia poteſt leges pœnales abrogare, vel mitigare, nihil peculiare adnotandum occurrit, ſed conſulendæ ſunt generales regulæ de conſuetudine, & de conditionibus neceſſariis, vt contra legem præſcribat: nam eædem B ad hanc materiam applicandæ ſunt. Et quoad vſum, obſeruare oportet vt de facto ipſo ſufficienter conſtet, talem pœnam non eſſe vſu receptam, vt tuta conſcientia poſſit quis ab illa hoc titulo excuſari: conſtare autem poterit, vel communi ſenſu Doctorum, vel ex praxi Prælatorum, & prudentum Confeſſorum, maximéque ex vſu Romanæ Curiæ, & ideò tam de hoc dubio, quàm de tota materia Simoniæ hactenus dixiſſe ſufficiat.

Finis huius tractatus, & primi voluminis.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Prior numerus capita, poſterior verſuum numeros deſignat.

GENESIS.

C.1.v.14. *ET ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* Id eſt, vt ſint in ſigna temporum, quæ tempora ſunt dies, & anni: vel aliter, vt ſint ſigna æſtatis, & hyemis, ita vt alia tempus ſeminandi, alia metendi, alia nauigandi indicent. p. 342.1.25

2.3. *Benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illum.* Non poſuit obligationem obſeruandi illum vt feſtũ, ſed poſuit fundamentum talis ſanctificationis. 173.2.3

4.4 *Abel quoque obtulit, &c.* Non conſtat hoc ex loco vtrum Abel fuerit Sacerdos. 418.1.5

15.8. *Vnde ſcire poſſum.* Per hæc verba petit ſignum extraordinarium ad explorandam veritatem. 286.2.10

22.12. *Non cognoui.* Id eſt, feci, vt omnibus notum ſit. 286.1.1

24.14. *Puella, cui ego dixero, inclina hydriam tuam vt bibam, &c. Ipſa eſt, quam paraſti ſeruo tuo Iſaac.* Nullam in hoc commiſit Eliezer diuinationis ſuperſtitionem, latè oſtenditur. 334.2.9

24.50. *Non poſſumus extra placitum eius quicquam aliud loqui.* Extra placitum, id eſt extra obiectum ab eius voluntate approbatum. 234.1.8

28.16. *Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam.* Non in ſomno iudicium tulit de ſomnio præterito, ſed poſtquam euigilauit. 357.1.23

31.10. *Vidi in ſomnis aſcendentes mares ſuper fœminas, varios, maculoſos, & diuerſorum.* Rei futuræ formalis imago fuit hoc ſomnium, & ſignificabat ferè vt oues parerent varios, & maculoſos fœtus. 355.1.16

44.15. *An ignoratis quod non ſit ſimilis mei in augurãdi ſcientia?* Augurandi verbum latè ſumitur hîc prout eſt indifferens ad honeſtam, & prauam cognitionem. Explicatur latè. 335.2.12

EXODVS.

12.26. *Quæ eſt iſta Religio victimæ.* Id eſt, quæ eſt iſta cæremonia ſacra & actio Religioſa? 6.c.1.n.5

19.22. *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum.* Hinc non probatur Sacerdotes eſſe primogenitos, ſed fuiſſe tantùm in populo Dei, ante inſtitutum Leuiticum Sacerdotium. 418.1.6

20.3. *Non habebis Deos alienos coram me.* Id eſt me ſolum habebis tanquam verum Deum, neque aliud conſortium Deitatis tibi propones. 54.1.14

20.8. *Memento vt diem Sabbathi ſanctifices.* Sabbathi dies ſanctificatur per opera Religionis, quæ in eo exercenda ſunt. 54.2.16

20.9. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, ſeptimo autem die Sabbathum Domini eſt, non facies omne opus in eo.* Vt extra Sabbathum externa ſeruilia permittuntur, ſic in eo ſola hæc prohibentur, & non alia, ſiue abſque peccato fiant, ſiue cum illo. 212.2.11

21.13. *Conſtituam tibi locum, in quem fugere debeat.* Locus iſte ex multorum ſententia tẽplum erat. 266.2.10

22.18. *Maleficos non patieris viuere.* Per maleficos omnes intelliguntur, qui pactum habent cum dæmone, & aliquid ex illo operantur. 382.2.1

22.29. *Decimas tuas, &c. Non tardabis reddere.* Ex verbo *tuas* probatur Decimas eſſe in dominio illorum, à quibus ſoluuntur, donec eas tradant. 146.25

29.9. *Erúntque Sacerdotes mihi Religione perpetua.* Id eſt lege ſtabili ad Religionem pertinente. 6.1.5

34.26. *Primitias frugum terræ tuæ offeres.* Nomine frugum etiam fructus arborum comprehenduntur. 73.1.10

LEVITICVS.

2.14. *Si obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino de ſpicis adhuc virentibus.* Sermo eſt de Primitiis, quæ offerebantur ex fructibus ante generalem collectionem eorum. 73.1.11

7.36. *Quæ præcipit, &c. Religione perpetua.* Id eſt lege ſtabili ad religionem pertinente. 6.1.5

16.29. *Affligetis animas veſtras.* Pœnitentiam interiorem de peccatis ſignificat. 207.1.14

19.31. *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid ſciſcitemini.* Arioli, diuinatores propriè dicuntur: Magi ab illis videntur diſtingui tanquam præſtigiatores in operibus faciendis, vel tanquam malefici. 358.2.4

NVMERI.

12.6. *Si fuerit inter vos Propheta, per ſomnium loquar ad eum.* Id eſt, per conceptus vocum in phantaſia dormientes Prophetæ ita formatos, ac ſi eas voces per auditum corporis perciperet. 355.1.15

19.12. *Omnem medullam Olei, Vini, ac frumenti quicquid offerunt primitiarum, tibi dedi.* Medulla vocantur Primitiæ fructuum per metaphoram, vel quia multum ſolent æſtimari, vel quia ordinariè ſolent eſſe præcipui hi fructus. 71.1.1.

23.23. *Non eſt augurium in Iacob, nec diuinatio in Iſraël.* Diuinatio ſumitur hîc pro prædictione rerum occultarum per media indebita. 321.2.2

DEVTERONOM.

12.32. *Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino,*

neque addas quidquam, nec minuas. Nihil addendum, vel minuendum præcipitur legi traditæ contrarium; non tamen prohibebantur omnia, quæ non erant præcepta. 303.2.10

14.22. *Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis.* Ex verbo *tuis* indicatur omnes fructus eſſe poſſidentis quandiu ſunt permixti, illúmque teneri ex iis ſeparare Decimam. 146.2.5

13. 3. *Tentat vos Deus vt palàm fiat vtrùm diligatis eum. Tentat*, id eſt, tentatione examinis, *vt palàm fiat*, non ipſi Deo, ſed aliis. 285.1.1

REGVM LIBRI.

1.Reg.c.6.9. *Siquidem per viam finium ſuorum aſcenderit contra Bethſamos, ipſe fecit nobis hoc malum.* Sacerdotes Philiſtinorum augurandi peccatum in hac ſigni obſeruatione cõmiſerunt, & Deum ſimul tentauerunt. 335.1.11

14.9. *Si taliter loquuti fuerint ad nos, Manete, &c. Stemus.* Ionathas in hoc nullum commiſit peccatum diuinationis, vel tentationis Dei. Latè oſtenditur. 335.1.10

15. 22. *Melior eſt obedientia, quàm victima.* Licet obedientia præferatur externo ſacrificio, non ideò præfertur toti Religioni, ſed præfertur ſacrificium internum, externo. 48.1.15

20.7. *Si dixerit, Benè pax erit ſeruo tuo; ſi autem fuerit iratus, &c.* Hoc non fuit omen, ſed humana coniectura prudens, quia ex vultu, & verbis cognoſcitur affectus. 335.1.11

28.15. *Dixit autem Samuel ad Saul, quare inquietaſti me vt ſuſcitarer?* Latè diſputatur an vera Samuelis anima ad corpus rediret nécne. 335.1.11

2.Reg.20.5. *Moratus eſt extra placitum, quod ei conſtituerat Rex.* Id eſt vltra terminum à Rege præfinitum. 234.1.8

3.Reg.13.33. *Fecit de nouiſſimis populi, & quicunque volebat, implebat manum, &c.* Non de manu Ieroboam, ſed de manu Sacerdotis eſt ſermo. 415.2.10

4.Reg.1.13. *Nunquid non eſt Deus in Iſraël vt eatis ad conſulendum Beelzebub?* Quaſi conſulendo Beelzebub, contemnerent Deum, ac ſi nullus eſſet. 327.2.17

PARALIPOMENON.

2.Paral.6.30 *Redde vnicuique ſecũdum vias ſuas, quas noſti eum habere in corde ſuo.* Cogitationes, & affectus vocantur viæ hominum. 325.1.8

32.17. *Epiſtolas quoque ſcripſit plenas blaſphemiæ:* Blaſphemia non ſolùm in verbis prolatis, ſed etiam in ſcriptis datur. 291.2.4

ESDRAS.

2.Eſdr.18. *Feceruntque blaſphemias magnas.* Non in factis blaſphemiæ conſiſtebant, ſed in verbis adiunctis. 291.2.3.& 292.1.5

IOB.

36.32. *In manibus abſcondit lucem.* Id eſt in ſua libera poteſtate. 336.1.15

37.7. *Qui in manu omnium hominum ſignat.* Id eſt, qui per temporum varietates ſæpe homines impedit, & quaſi claudit manus eorum, ne laborare poſſint. *Vt nouerint oculi opera ſua.* Id eſt, vt curam habeant ſuorum operum, nec opportunum tempus laborandi amittant, &c. Explicatur latè. ib.d.

PSALMI.

18.1 *Opera manuum eius annunciat firmamentum.* Id eſt, opera Diuinæ omnipotentiæ. 336.1.15

35.2 *Sẽper laus eius in ore meo.* Laudis Diuinæ actus non niſi in ore reperitur. 291.2.4

43.21. *Si expandimus manus noſtras ad Deum alienũ.* Significat hanc manuum eleuationem eſſe proprium ſignum adorationis veri Dei. 56.2.8

77.19. *Et malè loquuti ſunt de Deo: dixerunt. Nũquid poterit Deus parare menſam in deſerto?* Blaſphemia eſt in dubium reuocare, quæ pertinent ad aliquã perfectionem Dei, vt ad potentiam, &c. 291.2.8

77.41. *Et tentauerunt Deum.* Tentauerunt, id eſt, ad iracundiam prouocarunt. 285.1.2

83.3. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuũ.* Nomine *cordis*, ſpiritualis appetitus, nomine *carnis*, ſenſitiuus appetitus intelligitur. 19.2.8

94.4. *In manu eius omnes fines terræ.* In manu, id eſt, in Diuina potentia. 336.1.15

95.5. *Omnes dij gentium, dæmonia.* Appellat ita Deos Gentium, quia dæmones Idolis ſe inſinuabant, vt ab hominibus deceptis colerentur. 312.2.9

117.24. *Hæc dies, quam fecit Dominus.* Diem Reſurrectionis intelligit, quam, per Antonomaſiam, Dominus feciſſe dicitur. 163.2.1

PROVERB.

10.52. *Labia iuſti conſiderant placita. Placita,* id eſt, quæ à Deo decreta, & ſtatuta ſunt. 234.1.8

14. 22. *Errant qui operantur malum.* Errant errore practico. 293.1.9

23.23. *Veritatem eme, & noli vendere ſapientiam.* Id eſt, acquirere ſapientiã quantumuis magnis ſumptibus, & poſtquam acquiſiueris, eam noli perdere. 431.1.3

ECCLESIASTES.

5.6. *Vbi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates.* De ſomniis quæ dæmonum opere fiunt, hoc eſt intelligendum. 354.2.18

SAPIENTIA.

14.12. *Initium fornicationis eſt exquiſitio Idolorum.* Id eſt, ab Idolis artefactis principium habuit idolatria. 316.2.13. *Et adinuentio illorum corruptio vitæ eſt.* Corruptionem vitæ appellat idololatriam, quia illa eſt radix omnium vitiorum, vel per modum finis, vel per modum occaſionis. 319.2.16.

ECCLESIASTICVS.

18.23. *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Id eſt, ne loco placandi Deum per orationem, illum ad iram prouoces. 285.1.2. Vel locus hic de tentatione Dei interpretatiua intelligendus eſt. 290.1.7

34.7. *Multos errare fecerunt ſomnia.* De ſomniis dæmoniacis, & vanis intelligendum eſt. 355.2.18

21. *Immolantis ex iniquo, oblatio eſt maculata.* Immolare ex iniquo eſt idem, quod ex iniuſtè acquiſitis. 67.2.6.& 308.2.20

ISAIAS.

9.1. *Duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius.* Significabant Seraphin velãtes capita, & pedes reuerẽtialis timoris affectũ erga Deum cuius maieſtatem contemplari formidabant. 53.1.7

34.4. *Complicabuntur, ſicut liber cœli.* Id eſt iam tunc poſt diem iudicij non ſignificabunt, quod naturaliter ſignificare poſſunt, ſerenitatem ſcilicet, & pluuiam, ver, & hyemem, &c. Vel aliter. *Complicabuntur, ſicut liber cœli*, quia vſus eorum, & miniſteria ceſſabant ſicut liber, qui tunc complicatur, quando iam vſui non eſt. explicatur latè. 342.1.25

41. 23. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dij eſtis vos.* Oſtenditur infallibilem cognitionem futurorum contingentium, propriam eſſe Dei. 322.2.9

46. 10. *Ego Deus, &c. Nec ſimilis mei annuntians ab exordio nouiſſimũ, & ab initio quæ necdum facta sũt.* Ex certa cognitione, & prædictione futurorum probat

probat ſuam Diuinitatem. 326.1.10

47.13. *Stent, & ſaluent te augures cœli.* Augures cœli Aſtrologos appellat, qui ex aſtrorum curſu res humanas regi arbitrantur, & ex aſtris eas prædicunt. 339.1.13

55.1. *Emite abſque argento.* Non eſt hæc vera emptio humana, ſed aliud genus acquiſitionis in qua licet aliquid ab homine petatur, res tamen datur gratis. 522.1.5

IEREMIAS.

10.2. *Iuxta vias gentium nolite diſcere, & à ſignis cœli nolite metuere.* Idololatrias, vias gentium appellat, & diuinationem per aſtra, ſigna cœli vocat. 339.1.13

EZECHIEL.

22.26. *Inter ſanctum, & prophanum non habuerunt diſtantiam.* Prophanum omne illud appellat, quod ſanctum, & religioſum non eſt. 252.1.1

DANIEL.

3.17. *Ecce Deus noſter, quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis, &c. Quod ſi noluerit, notum tibi ſit, ô Rex, quia deos tuos non colimus.* Deum non tentabant, ſed ita ſperabant miraculum, vt parati eſſent ad credendum etiam, ſi illud non acciperent. 285.2.13

ZACHARIAS.

11.17. *O paſtor, & Idolum.* Quia cum paſtoris officium non exerceat, nomine ſolùm, non re paſtor eſt, ſicut idolum nomine Deus vocatur, cum talis non ſit. Vel ſceleratus Paſtor idolum dicitur, dum (teſte Hieron.) ſe appellat Deum, & vult ab hominibus adorari. 310.1.4

MALACHIAS.

1.8. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt?* Eſt contra reuerentiam Deo debitam offerri illi cæcum, aut claudum, vel quia Deus contemptui habetur ita; vel quia per talem oblationem non ſignificatur eius perfectio in efficiendis operibus ſuis. 70.2.22

1.14. *Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat debile.* Per maſculum intelligendum eſt integrum, & ſine vitio. 70.12.21

3.10. *Inferte omnem Decimam, &c. Et probate me ſuper hoc.* Id eſt ſoluite Decimas, & penuriam non ſentietis. 96.2.15

Teſtamentum nouum.

MATTHÆVS.

4.5. *Tunc aſſumpſit eum Diabolus in ſanctam ciuitatem.* Hoc totum per motum localem factum eſt. 368.2.4

4.6. *Mitte te deorſum.* Hac tentatione Dei, non petebat dæmon vt Chriſtus probaret potentiam Diuinam, ſed affectum Dei erga ipſum. 288.1.4

9.13. *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Per miſericordiam omnia charitatis opera intelliguntur. Et ſenſus eſt, quod Deus non velit ſacrificium externum ſine interno; vel quod internum præferat externo. Vide alias expoſitiones, 47.2.14. Vel etiam eleemoſynam docet anteponendam ſacrificio, quando neceſſitas proximorum vrget. 67.2.7

10.8. *Gratis accepiſtis, &c.* Latè exponitur à 411.1.4

12.5. *Sacerdotes in templo ſabbathum violant, & ſine crimine ſunt.* Violant (inquit) non quoad præceptum (alioqui non eſſent ſine crimine) ſed quoad quietem. 220.2.9

22.35. *Interrogauit eum vnus ex eis, legis Doctor, tentans eum.* Hæc tentatio potuit non eſſe in malam partem, tanquam volentis decipere inimicum, ſed cauta, volentis experiri ignotum. 286.2.9

24.36. *De die illa nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, &c.* Chriſtus diem iudicij abſolutè non ignorabat, ſed ſolùm certa quadam ratione, quia non ex humanitate ſciebat, loquitur tamen cum tanta exaggeratione ad retundendam curioſam interrogatiõe diſcipulorum. 322.1.6

27.19. *Blaſphemabant eum mouentes capita ſua, & dicentes, vah.* Non ratione facti dicuntur blaſphemiæ iſtæ iniuriæ, ſed ratione verborum quæ proferebantur. 291.2.3

MARCVS.

13.32. *De die illa nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, ſed ſolus Pater.* Chriſtus diem iudicij abſolutè non ignorabat, ſed ſolùm certa quadam ratione, quia non ex humanitate ſciebat; loquitur tamen cum hac exaggeratione ad retundendam curioſam interrogationem diſcipulorum. 322.1.6

LVCAS.

19.7. *Edentes, & bibentes, &c. Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Stipendium vocatur hic cibus, quia datur in ſuſtentationem, appellatur etiam merces, quia debetur ex iuſtitia. 483.1.10

14.26. *Siquis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, &c. Propter me, non eſt dignus.* Significatur maius eſſe debitum honorandi Deum, quam parentes. 34.2.17

Vlt. 47. *Oportebat in nomine eius prædicari pœnitentiam in remiſſionem peccatorum.* His verbis Sacramentum regenerationis ſignificatur. 166.1.14

IOANNES.

2.16. *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Reprehendit ad literam irreuerentiam, quę per illas negotiationes templo fiebat. 257.1.19

4.24. *In ſpiritu, & veritate.* Id eſt, ſine vlla ſuperfluitate, vel falſitate: falſitas enim veritati opponitur, ſuperfluitas ſpiritui. 304.2.2

15.12. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.* De amore amicitiæ ſermo eſt, quo ille nos etiam diligit vt amicos. 38.1.13

20.21. *Sicut miſit me viuens Pater, & ego mitto vos.* Per hæc verba, Euangelij tubam, & prædicandi officium acceperunt Apoſtoli. 165.2.14

ACTA APOST.

1.18. *Poſſedit agrum de mercede iniquitatis.* Iudas Simoniacus fuit, quia mercede ad iniqua perpetranda inductus fuit. 415.2.9

1.26. *Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam.* Latè explicatur, quæ fuerit hæc ſors. 349.1.22

4.32. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.* Hic amor ex charitate fuit veráque, & propria amicitia. 38.1.13

7.7. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta.* Reiicit Chriſtus interrogationem de re futura tanquam ineptam, & appetitum ſciendi, vt curioſum. 322.1.5

8. *Date mihi hanc poteſtatem.* Spiritum ſanctum temerè tentaſſe oſtenditur. 407.2.13.403.2.10

12.12. *Ad ſe reuerſus dixit: Nunc ſcio verè, quia miſit Dominus Angelum ſuum, &c.* Videtur priùs non perfectè vigilaſſe, ac proinde non tuliſſe iudicium de ſomnio niſi perfecta vigilia. 357.1.22

19.19. *Qui fuerant curioſè ſectati contulerunt libros, & combuſſerunt eos coram omnibus.* De libris ſuperſtitioſæ diuinationis per aſtra, hoc eſt maximè intelli

intelligendum. 339.3.13

20.7. *Vna autem Sabbathi. Vna*,id eſt prima, *Sabbathi*, id eſt, poſt Sabbathum, quo dies Dominica ſignificatur. 161.1.16. *Cùm veniſſemus ad frangendum panem*, id eſt ad Miſſæ ſacrificium, & communionem. 161.1.2

20.16. *Feſtinabat,&c.vt diem Pentecoſtes faceret Ieroſolymis*; id eſt, feſtum Pentecoſtes, & aduentum Spiritus ſancti à Chriſtianis celebratum. 179.1.2

AD ROMANOS.

1.21. *Quia cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificaaerunt.* Significat inexcuſabiles eos eſſe, qui cognoſcentes verum Deum alios deos cum illo coluerunt. 316.2.2

2.4. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt*,id eſt, ad ea obligantur naturali lege,quæ in lege ſunt præcepta. 157.2.3

10.10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* De cultu Religioſo poteſt explicari,per quem exteriùs homo ſe præbet veri Dei ſeruum,& cultorem. 54. 1.13. Vel etiam oſtenditur non ſolùm internam fidem, ſed etiam externam illius confeſſionem, eſſe de neceſſitate ſalutis. 317.2.5

AD CORINTHIOS.

1.Epiſt.5.12. *Quid enim mihi de his, qui foris ſunt iudicare.* Infideles foris eſſe dicuntur. 93.2.2

8.4. *Scimus quia nihil eſt Idolum in mundo.* Nihil eſt, ſcilicet in ratione, qua Deum, vel perſonam ſummo honore dignam repræſentat. 310.1.4

9.11. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus,magnum eſt,ſi carnalia veſtra metamus?* Id eſt,æquum eſt,vt qui laboramus vobis ſpiritualia miniſtrando, à vobis etiam corporaliter alamur. 74.2.2

10.20. *Quæ immolant gentes,dæmoniis immolant. Dæmoniis*, quia Idolis ſe inſinuabant,vt ab hominibus deceptis colerentur. 312.2.9

12. *Paſtores,& Doctores,&c.* Paſtores idem ſunt,qui Doctores, vt oſtendatur populum Dei docere, ad paſtores Eccleſiæ pertinere. 265.9.13

13.13. *Nunc autem manet fides,ſpes,charitas,tria hæc.* His tribus virtutibus quaſi per Antonomaſiam, tribuit excellentiam virtutis. 45.2.1

16.1. *De collectis autem,quæ fiunt in Sanctos.* Eleemoſynas intelligit, quæ in Cleri, & pauperum ſuſtentationem colligebantur. 127.25

16.8. *Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten.* Per Pentecoſten, feſtiuitatem celebrem apud Chriſtianos intelligit. 179.1.2

AD GALATAS.

4.10. *Dies obſeruatis,& menſes,& tempora.Timeo vos.* De obſeruationibus Iudaicarum feſtiuitatum ſermo eſt.162.1.4. Vel etiam loquitur,(vt multi dicunt) de obſeruatione harum rerum, vt ſunt ſigna futurorum. 331.1.10

AD EPHESIOS.

5.5. *Auarus (quod eſt Idolorum ſeruitus)* Per ſimilitudinem hoc dicitur, quia vt idololatra ſubiicitur Idolo ad cultum, ita auarus ſubiicitur pecuniæ ad vſum. 390.1.1

AD PHILIPPENSES.

2.10. *In nomine Ieſu omne genu flectatur,cæleſtium,&c.* Hanc adorationem exhibuerunt Angeli ad Præſepe deſcendentes Chriſto nato, atque illum in cœlum tendentem comitantes. 53.2.10

3.19. *Quorum Deus venter eſt.* Quia totum affectum in eſca habent, ideò ventrem tanquam Deum colere videntur. 309.1.1

AD COLOSSENSES.

2.16. *Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti.* Id eſt,nemo vos reprehendat,quòd non diſcernatis inter cibos mundos, & immundos, nec in ea parte temporis, quæ ad feſta Iudaica deputata erat. 155.1.6

2.18. *Nemo vos ſeducat volens in humilitate, & Religione Angelorum, quam non vidit ambulans, &c.* Docet Apoſtolus cauendam ſuperſtitionem legalium cæremoniarum,& deceptores, qui illam ſub ſpecie humilitatis, & Religionis per Angelos traditæ inducere volebant. 303.2.10

AD TIMOTHEVM. 1. Epiſt.

5.12. *Habentes damnationem, qui primam fidem irritam fecerunt.* Primam fidem à viduis irritam fuiſſe factam aſſerit per violationem voti caſtitatis. 390.2.4

5.17. *Qui bene præſunt preſbyteri duplici honore digni habeantur.* Tripliciter explicatur ex Patribus, quid per duplicem honorem ſit intelligendum. 76.2.10

AD HEBRÆOS.

1.6. *Adorent eum omnes Angeli Dei.* Hanc adorationem exhibuerunt Angeli, vel quando nato Chriſto ad præſepe deſcenderunt, vel quando aſcendentem in cœlum comitati ſunt. 53.2.10

5.1. *Omnis namque Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his,quæ ſunt ad Deum, vt offerat.* Significat præcipuum munus Pontificis eſſe ſacrificium offerre. 57.2.4

12.14. *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam.* Per ſanctimoniam,gratia ſignificatur, qua propriè ſancti efficimur. 29.1.14

12.16. *Prophanus vt Eſau.* Cur prophanus appelletur exponitur. 419.2.14

EPIST. IACOBI.

1.13. *Deus neminem tentat.* Id eſt, tentatione inductionis, quia neminem ad malum inducit. 284.2.1

1.27. *Religio munda, & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas,&c.* Non quod ij actus Religionis ſint,ſed quia Religio illos imperat. 3.1.1 Vel Religio hîc non virtutem Religionis, ſed dotatum Religioſum ſignificat, cuius proprij ſunt actus in hoc loco numerati: vel etiam magis ad mentem Iacobi intelligi poteſt Religio Chriſtiana. 21.1.10

EPIST. PETRI.

2. Epiſt. 2. num.15. *Sequitur Balaam, qui mercedem iniquitatis amauit.* Simoniacus amare mercedem iniquitatis ideò dicitur ſicut Balaam, quia tanquam Ariolus mercede ad iniqua perpetranda conducitur. 415.2.9

APOCALYP.

6.14. *Et cœlum receſſit ſicut liber inuolutus. Receſſit* motu locali,ſed ab oculis hominum, vt recedere ſolet liber inuolutus, quia literæ eius videri non poſſunt. 342.1.25

INDEX CAPITVLORVM

IVRIS CANONICI QVÆ IN HOC VOLVMINE PRÆCIPVE EXPLICANTVR.

Ex decreto.

CAP. *Non oportet* 2. diſt. 42. pag.260.col.2.num.7
Cap.*Oblationes* d.90.18.2.10.
Cap.*Tua nos* 1.q.1.latè 546.1.6
Cap. *Eos* 1.q.1. 402.2.5. 414. 1.5.415.2.10. 432.1.2.441. 2.8
Cap.*Cito* 1.q.1.408.2.3.414.1.5
Cap.*Dictum eſt* 1.q.1.449.2.4
Cap.*Si quis neque* 1.q.1.550.1.7
Cap.*Gratiam*,cum aliis eadem 634.1.23
Cap.*Quiſquis* 1.q.1 402.2.5.408.2.2
Cap.*Pueri* 1.q.1.562.1.3
Cap.*Quicquid* 1.q.1.436.1.7
Cap.*Latorem*,Cap.*Filium* eadem q.ibid.n.4
Cap.*Qui ſtudet* 1.q.1.419.1.10.4.2.1.2.ad 433.1.5
Cap.*Ordinationes* 1.q.1.563.2.10
Cap.*Reperiuntur* 1.q.1.408.2.3
Cap.*Sunt nonnulli* eadem 564. 1.12
Cap.*Placuit*,& ſeq.1.q.6.546.1.4.449.2.4.454.2.23
Cap.*Iudices* 1.q.1.416.1.12
Cap.*Sunt quidam* 1.q.1.486.1.4
Cap.*Quam pio* 1.q,2.527.2.20
Cap.*Sicut Epiſcopum* eadem 592.2.7
Cap. *Saluator* 1.q.3.510.2.13.15.519.2.14.520.2.18
Cap.*Siquis dator*,eadem 634 1.23
Cap.*Eccleſia* 1.q.4.630.2.5
Cap.Vlt.1.q.7.408.2.2.
Cap.*Euphemium* 2.q.3.595.2.15
Cap.*Nullus Epiſcopus* 1.q.5.465.2.13
Cap.*Quiſquis* 2.q.8.585.1.13
Cap.*Quam periculoſum* 7.q.1.418.2.8.9
Cap.1.8.q.2.562.1.3
Cap.*Ea enim* §.*Hoc Ius*,10.q.2.452.2.15
Cap.*De viro* 12.q.2.p.98.2.10
Cap.1.13.q.1.112.2.4
Cap.*In Eccleſiaſtico* 13.q.2.453.2.20.455.1.21
Cap.*Clerici* 13.q.2.66.2.25
Cap.*Qui obliniones* 1.& 2.eadem ibid.
Cap.*Nullus* 13.q.2.265.2.7
Cap.*Sanè* 15.q.3.408.2.2
Cap.*Nouerint* 16.q.1.511.1.2
Cap.*Quæſt.*16.q.1.100.2.13.104.1.30
Cap.*Siquis Laicos* 16.q.1.102.2.22
Cap.*Decimas* 1.q.1.105.1.3.108.2.8
Cap.*Eccleſiæ* 19.q.1.& cap.*Quicunque* ead.119.2.6
Cap.*Moderamine* 16.q 2.latè 147.2.9
Cap.*Siquis Laicus* 16.q.1.154 1.9
Cap.*Primo* 16.q.7.128.1.6
Cap.*Decimas* 16.q.7.73.2.14
Cap.*Nemini* 16.q.7.514.1.16
Cap.*Miror* 17.q.4.68.2.10
Cap.*Id conſtituimus* 17.q 4.269.2.9.272.2.3
Cap. *Definiuit* 17.q.4.276.1.3
Cap.*Quiſquis* 17.q.4.latè 278.2.7
Cap.*Conſtituit* 17.q.4.388.2.3
Cap.*Siquis ſuadente* 17.q.4.389.1.6.295.2.2
Cap.*Luminoſo* 18.q.2.279.1.10
Cap.Vlt.22.9.2.481.1.3
Cap.*Mouet* 22.q.1.297.2.à n.13
Cap.*Siquis* 699.2.2
Cap.Vlt.23.q.6.459.1.7
Cap.*Epiſcopus* 26.5.374.1.26
Cap.*Sortes* , & cap. *Siquis Ariolus* eadem 382. 2. à n.2
Cap.*Admoneat* 26.q.7.384.2.12
Cap.*Nuptiarum* 27.q.1.436.1.7.& 2.9
Cap.*Honorantur* 32.q.2.437.1.9
Cap.*Connubia* 32.q.2.436.2.9
Cap.*Latorem* 33.q.2.68.2.10
Cap.*Conſideret* de Pœnitentia d.5.213.2.17
Cap.*Raptoribus* 36.q.1.275.1.17
Cap. *Sacerdote* de conſecratione diſtinct. 1. 206. 1.8
Cap.*Omnis Chriſtianus* de conſecratione d. 1. 206. 2.11
Cap. *Didicimus* de conſecratione diſtinct. 2. 61. 1.6
Cap.1.de conſecratione d.3.159.2.11.164.2.4.178. 2.1.187 2.20.190.1.3.191.2.8
Cap.*Crucis* de conſecratione diſtinct. 3. 181. 1. à num.10

Decretales.

Cap.*Statutum* de reſcriptis 793.1.7
Cap.*Quia propter* de electione 346.1.9.& 10
Cap.*Penultimo* eodem 636. 2. 34. & 660.2. 10. per totum.
Cap.*Ad audientiam* de his quæ vi.552.1.16
Cap.1.*de feriis*,213.2.17.234.1.8
Cap.2.*de feriis*,1.4
Cap.*Licet* eodem 160.1.15.189.1.4.215.2.7
Cap.*Vltimo de feriis* latè exponitur 171.2. à num.2. 178.2.1.185.2.20.& 21.191.2.8.233.2.8.& 242. 1.7
Cap.*Cauſam,quæ* de præſcriptionibus,86.1.17
Cap.*De quarta* eodem 128.2.à 9
Cap.*Cum Apoſtolica* de his quæ fiunt à prælatis,&c. 125.1.10
Cap.*Significatum* de præbendis 484.2.17
Cap.*Maioribus* de præbendis 525.1.8
Cap.*Niſi* eod.606.1.17.& 2.8
Cap.*Dilecto* eodem 540.1.3
Cap.*Quæſitum* de rerum permutatione 537.1.10
Cap.*Quam pio*,eod.458.2.5.462.2.1
Cap.*Ad quæſtiones*,eod.537.2.13.538.16
Cap.*Cum olim*,eod.637.2.42
Cap.2.cap.*Super eo*,cap.*Conſtitutus* de tranſact.605. 1.12.538.2.43
Cap.*Veniens* eod.607.2.23
C.*Vnico*,vt Eccleſiaſtica beneficia,&c.latè 555.2.10

Cap.vlt.de pactis 656.4
Cap.2.*De Decimis* 101.1.14.102.1.19
Cap.*Peruenit* de Decimis 153.1.4
Cap.*Nuntios* eodem 140.2.4
Cap.*Cum homines* eodem 129.1.11
Cap.*Dilecti* eodem 108.1.8
Cap.*Ex parte* 3.eodem, latè exponitur 117.25
Cap.*Quoniam* de Decimis latè 120. 1. 9. & 128. 2.9
Cap.*De terris* eodem 94.2.6
Cap.*Quamuis* eod.132.2.10
Cap.*Cum ſint homines* eod. 103.1.5
Cap.*Prohibemus* eod.123.1.3.& 124.1.7
Cap.*Ad Apoſtolicæ* eod.115.2.7
Cap.*Non eſt* eod.136.2.8.& 139.2.4
Cap.*Ex tranſmiſſa* eod.95. 2. 1. 2.& 136. 1.7.138. 1.7
Cap.*Tua* 1. §. vltimo eodem, latè exponitur 117. 1.5
Cap.*Tua* 2.eodem 99.1.8
Cap.*Paſtoralis* eod.latè exponitur 139.1.2.144.2.9. 149.1.15.& 154.2.9
Cap.*In aliquibus* §. Ille eodem 84. 2. 10. & 154. 1.9
Cap.*Cum non ſit* eod.147.2.20
Cap.*Nuper* eod.106.2.10.107.2.7
Cap.*Quoniam* de iure patronatus 511.1.2
Cap.*Quia Clerici* eod.511.2.5
Cap.*Præterea* 2.eod.ibid.
Cap.*Quod autem*. cap. *Illud*. cap. *Nullus*. cap. *Laici* eod.514.1.16
Cap.*Ex literis* eodem 514.2.18
Cap.*Relinqui* de Cuſtodia Euchariſtiæ,259.2.1
Cap.1.de Immunitate Eccleſiarum,265.1.4
Cap.*Inter alia* eod latè 466 1.à n.9
Cap. vlt. de Rebus Eccleſiæ non alienandis. 193. 1.2
Cap.*Et ſi neceſſe* de Donationibus inter virum, & vxorem,650.1.30
Cap.*Inquiſitionis* de Accuſationibus,642.1.4
Cap.*Quia in omnibus* de Vſuris,67.2.6
Cap.*Conſuluit* eodem 654.1.50
Cap.*Quanto* eod.94.2.6
Cap.*Primo*,de Homicidio,384.1.à n.10
Cap.*Statuimus*,de Maledictis,299.2.2
Cap.*Eccleſia*,de Sortilegiis,345.1.5.& 346.1.9
Cap.*Cum ſit* de Iudæis,649.1.24
Cap.*Ad audientiam*,de Simonia,64.1.12
Cap.*Matthæus* eod.594.1.7
Cap.*Dilectus*,1.& cap.*Quæſitum* eodem 193.2.2
Cap.*Sicut tuis*, & cap.*De hoc* eod.408.2.3.& 411.1. 5.ad 415.2.9.& 599.1.28
Cap.*Nemo*,eod.534. 1. 10. 486.2.2.550.1.7.563.2. 10
Cap.*Cum in Eccleſia*,eodem 436.1.6. 453.1.17.454. 2.23
Cap.*Ad noſtram*,446.1.2.456.1.3
Cap.*De Regularibus*,eod.463.2.13
Cap.*Tua nos* 765.2.10
Cap.*Penult*.eod.660.1.7
Cap.*In tantum*,eod.567.1.10
Cap.*Conſulere*,eod.518.1.6
Cap.*Dilectus*,eod.465.1.12.547.2.11
Cap.*Et ſi quæſtiones*,eodem 553.2.2
Cap.*Matthæus*,eodem 634.2.23
Cap.*Sicut tuis*,eodem 635.2.29
Cap.*Veniens*,eodem 655.2.10.657.1.10
Cap.*De hoc*,eodem 655.2.3.& 2.5
Cap.*Audiuimus*,eodem 650.2.3.658.1.13
Cap.*De Simoniacè*,eodem.
Cap.*Vltimum*,eod.655.2.2.latiùs 654.1.48
Cap.*Dudum*,de Priuilegiis,106.2.3
Cap.*Si de terra*,& cap.*Antecedentibus*,eodem 110.2. 3.4
Cap.*Nuper*,de Sententia excomm.659.1.5
Cap.*Nam,& ego*, de Verborum ſignificatione 199. 1.17
Cap.*Quod non licet*,de Regulis Iuris,232.1.10

Ex lib.6.

Cap. *Cum Epiſcopus*, de Officio Ordinarij, 279.1. 10
Cap.1.de Præſcriptionibus,86.1.1.
Cap.2.§.*Sanè*,de Decimis,latè 124.1.6
Cap.*Vnico*,de Iure patronatus,515.1.16
Cap.*Vnico*,de Rerum permutatione,529.1.2.7.531. 1.14.540.13
Cap.*Decet*, De Immunitate Eccleſiarum, 247. 1.7. 255.2.9.260.2.6.279.2.13
Cap.*De cenſibus.*
Cap.*Cauſam*,§.*Sanè*,de Hæreticis,383.2.7
Cap.1.de Priuilegiis,279.1.10

Ex Clementinis.

Clementina vnica, de Rerum permutatione, 529. 1.540.1.3.4
Clement.vnica, de Reliquiis, & veneratione Sanctorum,179.1.3.187.2.22

Extrauagantes.

Extrauagans 1.de Simonia,465.2.15.466.2.17.618. 2.12
Extrauagans 2. de Simonia, 572.1.15. 623. 1.9.& 636.2.34. 638.1.38. 643.1.6. & latè, 616.2.4. & 659.1.5

Motus proprij.

3.Motus Sixti V.contra Aſtrologos exponitur,339. 1.12.& 2.12.
Motus Pij V. Ex proximo, qui eſt 138. Exponitur 503.1.3
1. Motus eiuſdem. Quanta Eccleſia Dei, 543. 1. 17
Motus eiuſdem, & Pij IV. de Simonia confidentiali.680.1.5.7
Gregorius XIII. Omni certe ſtudio,45.1.1.10

Ex Concilio Tridentino.

Seſſione 4. in fin. contra abutentes Scripturis in prophanis libellis.298.2.17
Seſſione 5. cap. 2. de Ref. circa obligationem Paſtorum ad concionandum,205.2.7
Seſſione 15. capite tertio de Statu regulari. 466.1 17
Seſſione 22. capite de Obſeruandis in Miſſa, 206. 2.10
Seſſione 24.cap.4.Ibid. & 205. 2. 7. de Reformat. 478.2.14
Eadem ſeſſione capite decimo octauo.421.2.4.563. 1.7
Seſſione 25. Circa decretum de veneratione Sanctorum,398.2.8
Eadem Seſſ. cap.12.153.1.3.c.16. de Regular. 466. 2.18.& c.18.de Reform.478.2.14
Ex Iure Ciuili.
§. Item pretium Inſtit.de emption.& vendit. 553. 2.1

Auth.

Auth. de Mandatis princip. §. Publicorum. 272. 2.3
Leg.1.C.de His qui ad Eccleſiam confugiunt. 271. 2.9. 272.1.3
L.Si ſeruus eod.270.1.7
L.Præſenti,eod.276.1.2.& 2.4
L.vlt.eod.170.1.2.Cum autem,272.2.3
L.Vt in die, C. de Feriis, 234.2.1. 236.1.7. 237.1. 11
L.vlt.eod.236.1.7.237.1.11
L.Quiſquis,C. Si cert.pet.555.1.7
L.Pretij,C.de Reſcind.vendit.554.1.3
L.Ex placito C.de Rerum permut.525.1.9
L.Si duobus,C.Communia,de leg.354.2.4
Auth.Siquis ei,C.Ad l.Iul.de adulſt.277.2.1
L.Eorum, C.de Maleficis, & Mathematicis, 385.1. 14
Leg.Aut ficta,ff.Quæ in frau.cred.486.1.3
L.Aut facta,ff.de pœn.258.1.2
L.Non poſſunt,ff.de Iure fiſci.260.2.12
L.In ſumma.ibid.
L.Siquis,ff.de Pollicitationibus.430.2.30.31
L.Qui non facit,ff.de Regulis Iur.486.1.4
L.In tantum,ff.de Rerum diuiſ.245.1.1
L.1.§.Sed excipiuntur,ff.de Feriis,238.2.19
L.2.& 3.eod.ibid.
L.Diuus,eod.231.2.7.232.2.1
L.Sed etſi.§.Conſulit,ff.de Petit.hæred.578.1.5

INDEX RERVM QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, ſecundus columnam, tertius §. indicat.

ABRAHAM.

ABraham quas ob cauſas Decimas ſoluerit Melchiſedech. 75.1.5
2. Non tentauit Deum dicendo (vnde hoc ſciam.) 286.1 à n.10
3. Vtrum Simoniacus fuerit eum Ephron, vide Simoniam in lege naturæ.

ABEL.

Abel non conſtat Sacerdos fuerit, necne. 416.1.6

ABSOLVTIO.

Vide Simoniam in eius materia.

ACTIO.

Vide Simoniam. ibid.

ADMIRATIO.

1. Spectat ad voluntatem. 52.2.7
2. Admiratio Diuinæ excellentiæ propriæ ſpectat ad adorationem. ibid.

ADORATIO.

1. Poteſt eſſe, & intellectus, & voluntaris actus. pag. 52.1.4
2. Genuflexio ex intentione habet, quod ſit adoratio latriæ, vel duliæ. 52.2.5
3. Adoratio in intellectu, vel per modum cognitionis, vel per modum locutionis datur. 52.1.4
4. Qualis ſit adoratio per modum locutionis. 52.2.6
5. Qui actus voluntatis ſpectent ad adorationem. 52.9.7
6. Qualem adorationem Seraphin apud Iſaiam exhibuerint. 53.1.7
7. Quibus corporis actibus Deum adorare debemus. ibid. n.8
8. Naturæ ſpiritualis, & corporeæ actibus Deum adorare debemus. 53.1.9
9. In lege naturæ, ſcripta, & in lege gratiæ hoc fuit vſitatum. ibid.
10. Spiritus ſeparati per corpora ſumpta poſſunt adorationem ſimilem noſtræ Deo exhibere. 53.2.10
11. Hoc illis Deus poteſt præcipere. ibid.
12. Animæ purgatorij poſſunt Deum adorare. ibid. 11
13. Adoratio Dei tam ſpiritualis, quàm corporalis eſt de præcepto naturali. ibid. n.12
14. Quotuplex ſit. ibid.
15. Quare adoratio purè externa ficta ſit. ibid.
16. Adoratio purè ſpiritualis non eſt in hac vita præcepta hominibus 54.1.12
17. Mixta eſt homini præcepta, etiam ex lege naturæ. 53.1.13
18. Vtile eſt exercere animum in adoratione purè ſpirituali. ibid.
19. Præceptum adorandi Deum in primo præcepto decalogi indicatur, & à n.3. 54.2.14
20. Non fuit opus expreſsiùs tradi in Scriptura. 55.1.17
21. Quo cultu interno teneatur homo Deum adorare ex vi legis naturalis. 55.2.2
22. Per adorationem mixtam poteſt homo ſatisfacere naturali præcepto. 55.2.4
23. In adoratione mentali nulla determinatio quoad exercitium præcepta eſt. ibid. n.5
24. Ex lege naturali non eſt determinatus externus cultus adorationis. 56.1.6
25. Datur tamen præceptum, & quale illud ſit. ibid.
26. Externæ adorationes ſunt indifferentes ad Deum, & homines. 56.1.1.7. & ſeq.
27. Numerantur varia ſigna externæ adorationis. ibid. n.7. & 8
28. Adoratio externa priuata per actum internum determinanda eſt. 57.1.10
29. Adoratio priuata quæ. ibid.
30. Quid in eo obſeruandum, quando fit occultè. ibid.
31. Quid obſeruandum, quando fit publicè. ibid. n.11
32. Adoratio publica qualis ſit. 57.2.13
33. Requirit externum ſignum. ibid. 13
34. Duo modi adorationis publicæ ſunt in vſu, ſacrificium, & oratio publica. 57.2.14

ÆQVINOCTIVM.

1. Duplex Æquinoctium aliud naturale, aliud Eccleſiaſticum. 277.2.27
2. Greg. 13. Æquinoctij, & kalendarij errorem correxit. ibid.
3. Vel in Æquinoctio vernali, vel poſt illud mundus fuit conditus. 175.2.17

AFFECTIO PIA.

1. Habitus piæ affectionis manet in voluntate peccatoris. 9.1.2
2. Quo pacto pia affectio tendat in Deum. 9.1.5
3. Habitus piæ affectionis eſt virtus moralis. 9.1.5
4. Habitus fidei, & habitus piæ affectionis poſſunt dici vna virtus Theologica. ibid.
5. Pia affectio voluntatis eſt perfectior Religione. 45.2.2

AGNVS DEI.

Vide Simoniam in eius materia.

AMICITIA.

1. Probabile eſt non dari aliam amicitiam per ſe infuſam inter homines præter charitatem. 38.2.15
2. Ex natura rei ſunt homines capaces naturalis amicitiæ inter ſe. ibid.
3. Amici inæquales, quando ſe diligunt, obliuiſcuntur quodammodo inæqualitatis. 401.2.1
4. Amor amicitiæ, vide verb. Amor à n.1

AMOR.

1. Amore concupiſcentiæ res irrationales poſſumus amare, non verò amicitiæ. 38.1.12
2. Deus amat nos amore amicitiæ. ibid. n.13
3. Amor amicitiæ, quid ſit? 38.1.14
4. Amor amicitiæ fundatur in aliqua vnitate. 40.1.22

ANGELVS.

1. Neque iuſtitia, neque Religio ad Angelos ordinatur. 6.2.3.
2. Verè Deum adorant. 52.1.2
3. Qualem adorationem apud Iſaiam Deo exhibuerint. 53.1.7
4. Angeli in aſſumptis corporibus corpoream adorationem Deo poſſunt exhibere. 53.2.10
5. Hanc illis Deus poteſt præcipere. ibid.
6. Ex duobus feſtis Angelorum incertum eſt, quod ſit antiquius. 184.2.6
7. Quod celebratur in menſe Septembri, ſeruatur ſub præcepto, non ita quod in Maio. ibid.
8. Multi Philoſophi credebant ſubſtantias ſeparatas non fuiſſe ab alio factas. 312.1.7
9. Angelus non poteſt ſpecies ſenſibiles per ſe efficere. 324.2.4
10. Quas vires Angelus habeat naturales, vide verb. Dæmon. à n.1
11. Angeli ex ſolis aſtris non poſſunt cognoſcere effectus caſuales. 343.2.28
12. Angelus cuſtos minimus, cur poſſit totius inferni potentiæ reſiſtere. 398.1.2
13. Quid Angeli poſſint circa corpora, vide verb. Dæmon. à n.16
14. Inferiores Angeli non ſunt ſubordinati Dæmonibus naturæ ſuperioris. 368.1.2

ANIMA.

1. Anima ſeparata in corpore aſſumpto poteſt Deum adorare adoratione externa. 53.2.10
2. Quomodo anima Purgatorij poteſt Deum adorare. 53.2.11
3. Effectus Magiæ non poſſunt tribui, animis mortuorum. 359.2.7
4. Non verſantur inter nos. ibid.
5. Probabile eſt animas ſeparatas ſua virtute nihil poſſe circa corpora. ibid.
6. Mortuorum animas non verè euocat Dæmon ad corpora. 371.1.14
7. An Samuelis anima verè apparuerit. 371.2. à n.15. & 372.1.18

ANNE

ANNEXIO ET ANNEXVM ſpiritualibus.

1. Annexio ſpiritualibus conſiſtit in aliquo vinculo cauſalitatis. 490.2.1
2. Annexorum tria genera,antecedenter ſcilicet, conſequenter,& concomitanter. ibid.n.2
3. Quæ ſint annexa antecedenter. 491.1.3
4. Functiones Sacerdotij,non ſunt annexa antecedenter. ibid.
5. Non ſolùm inter materiale , & ſpirituale , ſed etiam inter ſpiritualia,datur connexio cauſalis. ibid.n.4
6. Materialia ſolum ſunt propriè ſpiritualibus annexa. ibid.
7. Ex his annexis , non ſunt ſpirituales functiones Eccleſiæ. ibid.c.2.n.5
8. Vaſa ſacra,ſunt ſpiritualia,& non annexa ſpirit. ibid.n.6
9. Beneficium ratione præbendæ,eſt annexum ſpirit. 491.2.6
10. Annexa concomitanter verè datur , & quæ ſint. 492.1.7
11. Vendi non poſſunt vllo modo. ibid.n.8
12. Annexum antecedenter per ſe ſpectatum , vendi poteſt. ibid.c.2
13. Annexnm conſequenter,vendi non poteſt. ibid.

ANNVS.

1. Annus lunaris obſeruabatur à Iudæis in Paſchate. 175.1.15
2. Cur quarto quoque anno,vnus biſſextilis ſit. 177.2.27

APOSTOLI.

1. Feſta obſeruarunt Apoſtoli,& aliqua inſtituerunt. 261.2.2
2. Apoſtolorum feſta antiquiſſima. 185.1.9
3. Feſta Apoſtolorum principalia , ſub præcepto celebrantur, non ita acceſſoria. ibid.
4. Feſta ſingulorum Apoſtolorum , vide ſub particularibus nominibus.

APPETITVS.

1. Quo pacto in appetitu conſurgant motus proportionati affectui voluntatis. 19.2.9
2. Aliquando applicatur appetitus ad res Diuinas directè à voluntate. ibid.
3. Appetitus ſenſitiui motus qualiter ad cultum Religionis ſpectent. 19.2.10
4. Qualis Religionis habitus detur in appetitu. 26.1.12

ARTEFACTA.

Vide verb. Simonia in materia eius.

ASCENSIONIS FESTVM.

1. Aſcenſionis feſtum ab Apoſtolis manauit. 178.2.1
2. Generale eſt in tota Eccleſia. ibid.

ASTRA, ASTROLOGIA.

1. Aliqua prædictio futurorum ex aſtris licita eſt. 336.2.1
2. Aſtrologiæ diuiſio in naturalem,& iudiciariam. ibid.n.2
3. Quod munus habeat. ibid.
In aſtronomia facilè datur error. ibid.c.2.n.3 & 337.2.6
4. Non eſt malum coniectare ex aſtris effectus naturales. 337.1.5
5. Quomodo peccat , qui pro certo effectus ex aſtris prædicit,quod non eſt peccatum diuinationis. 337.2.7
6. Non eſt malum coniectare ex aſtris naſcentis pueri inclinationem,non tamen certò. 338.2.à n.8
7. Diuinatio ex aſtris quomodo ſit illicita,vide verb. Diuinatio ex aſtris,à n.1.
8 Hæreſis eſt dicere, caſtra eſſe cauſas futurorum contingentium liberorum. 340.1.17
9. Si aſtra determinarent ad vnam noſtram voluntatem , eam neceſſitarent. ibid.c.2.n.19
10. Imagines aſtronomicas defendit Caietan. impugnatur tamen. 365.à n.18
11. D.Thom.eas damnat. 366.1.21

ATTRIBVTA DEI.

1. Excellentia Diuina quatenus coaleſcit ex omnibus attributis,eſt actio ob quam Religio colit Deum. 10.1.4
2. Ratio primi principij , non eſt diſtinctum attributum ab aliis. ibid.
3. Ex pluribus attributis coaleſcit ratio primi principij, ibidem.

AVDITORATVS.

1. Auditoratus rotæ,vide Simoniam,n.8.1.149.150.2
2. Auditoratus,& Clericatus Cameræ conueniunt cum beneficiis in Iure ſpirituali,& temporali. 498.1.27

B.

BALAAM.

1. An Balaam vocatus fuit vt Ariolus,non vt Propheta. 415.2.9
2. Balaam,vide Simoniam. 59

S. BARNABAS.

1. S. Barnabæ feſtum Iure communi non obſeruatur. 185.2.10.

BEATVS.

1. Religio in Beatorum voluntatibus reperitur. 25.1.7

BEATITVDO.

1. Beatitudo,quando comparabilis pecunia. 25.2.7

BELLVM.

1. Si ſegetes comburantur in bello iuſto,an teneatur ad ſoluendas Decimas,qui combuſſit. 149.2.17
2. Bellandi actio an poſſit in feſto fieri. 231.2.7

BENEFICIVM.

1. Vniones perpetuæ beneficiorum difficiles. 117.1.3
2. Beneficium quid ſignificet. 492.2.1
3. In eo datur Ius miniſtrandi,& præbenda. ibidem.
4. Deſcriptio illius. 493.1.2
5. Beneficia diſtinguuntur per titulos. ibid.
6. Titulus beneficij ſemper eſt ſpiritualis. ibid.n.5
7. Beneficium eſt ſemper annexum gradui Clericali. ibid.
8. Eſt materia Simoniæ Ius Diuinum. ibid.n.3.
9. Si dentur reditus Eccleſiæ, ſine titulo hoc non erit beneficium. ibid.c.12
10. Quod ſpirituale eſt in beneficio,eſt de Iure Diuino quoad ſubſtantiam. 493.2.5
11. Nec Pontifici licet vendere beneficium ſecundùm Ius ſpirituale. ibid.
12. Quod eſt temporale in beneficio , non poteſt vendi nunc ſine Simonia. ibid.n.6
13. Sententia aſſerens, hanc Simoniam eſſe contra Ius diuinum. 494.1.7
14. Oppoſita ſententia proponitur. 495.1.12
15. An Ius ſpirituale poſſit ſeparari in venditione , & non in traditione. 496.1.15
16. Tertia opinio diſtinguens inter beneficium ſimplex , & curatum.497.1.20. impugnatur. c.2.22.
17. Quando præbenda eſt annexa officio merè temporali poteſt dari Laico. ibid.n.21
18. In beneficio ſimplici, & curato datur Ius ſpirituale. ibid. n.22
19. Papa poteſt ſeparare præbendam ab officio , & ſic eam vendere,vel dare Laico. ibid.n.23
20 Poteſt vendere beneficium quod hactenus fuit ſpirituale, extinguendo ſpirituale officium. ibid.
21. Poteſt dare beneficium cum onere ſoluendi ſibi,vel aliis partem fructuum. ibid.n.24
22. Hoc non eſt pretium accipere. 498.1.24
23. Probabile eſt poſſe Papam æſtimare valorem penſionis, & eum ſimul accipere. ibid.n.25
24. Hoc non eſt vendere beneficium. 408.2.30
25. Nunquam hoc fecerunt Pontif. 499.1.31
26. Quomodo Pontifex media ſeparatione poſſit exigere pecuniam dando beneficium. ibid.n.32
27. Concilientur opiniones de venditione beneficij. ibid.
28. Prælati inferiores non poſſunt ſine Simonia vendere , aut vllo titulo pro beneficio pecuniam petere. 500.1.35
29. Si non daretur Ius poſitiuum poſſent pecuniam petere. ibid.
30. Ex Iure Diuino prohibitum eſt priuatis perſonis vendere beneficium. 500.2.38
31. An beneficiatus ſtando in Iure Diuino poſſit locare fructus ſeparando illos à titulo benefic. ibid.n.29
32. Simonia eſt in priuata perſona petere quid ab eo cui benef.confert. 501.1.41
33. Probabile eſt non eſſe hoc intrinſecè malum , probabilius tamen oppoſitum. ibid.n.42
34. Præſtimonia ſunt beneficia Eccleſiaſtica,& materia Simoniæ. 502.2.4
35. Epiſcopus non poteſt facere diuiſionem in beneficio.538.1.16.
36. Indignus peccat ſibi petendo beneficium. 562.2.6
37. Peccat etiam qui petit ad alterum indignum. 463.1.6
38. Non eſt neceſſaria paupertas, vt dignus poſſit petere beneficium ſimplex. ibid.
39. Si quis moraliter ſe reputat dignum, non peccat petendò beneficium curatum. ibid.n.7
40. Non eſt neceſſe , vt ſe præferat poſitiuè aliis, ſed ſatis eſt, quòd non habeat principia,vt alium iudicet digniorem ibi.
41. Petere beneficium pro indigno ſacrilegium eſt , ſed non Simoniacum. ibid.n.8
42. Beneficij poſſeſſor redimere poteſt iniuſtam expulſionem. 600.1.34
43. Quando liceat tranſactio in materia beneficiorum, vide verb.Tranſactio à n.9.
44. Simoniaca actio ordinata ad beneficium, quomodo irritetur,vide verb.Simoniaca actio,quæ valida à n 9.& ſeq.
45. An recipiens beneficium priuetur benefic. obtentis , vide verb.Simoniæ pœna à n.46.

BENEFICIORVM PERMVTATIO.

1. Ex ſola conuentione partium facta,licet ſit iniqua,non eſt Simonia contra Ius diuinum. 524.1.4
2. Eſt Simonia contra Ius Eccleſiaſticum. ibid.c.2.n.6
3. Licet nulla pecunia interueniat. 525.1.8

4. In

4. In permutatione benef. auctoritate priuata non diſtinguitur illicitum quia prohibitum,& Simoniacum. 525.2.11
5. Commutatio benef. priuata auctoritate meritò eſt prohibita. ibid n.12
6. Quando permutatio fit auctoritate Epiſcopi,non diſpenſat in lege Pontif. 526.1.13
7. Permutatio cum pactione auctoritate priuata occultè facta eſt Simonia. ibid.
8. Commutationes facere in prouiſione beneficiorum,eſt Simonia. ibid.n.14
9. Simonia eſt, ita pauiſci, tu elige hunc, & ego tibi eligam illum. ibid.
10. Simonia eſt, permutare beneficium pro iure inchoato ad aliud. ibid.
11. Cedere præſentationi, vt alius ſibi cōferat expectationem, quam habet à Pontif.eſt Simonia. 526.2.17.& ſeq.
12. Poteſt fieri auctoritate Prælati. 527.2.19
13. Permutatio beneficiorum, & eorum, quæ illis ſunt annexa,eſt prohibita. ibid.
14. Extra materiam beneficiorum, non eſt iure prohibitum commutare ſpiritualia. 527.2.20.21
15. Simonia eſt, ſi quis in permutatione ſoluat omnes ſumptus bullarum niſi id Pontifici aperiatur. 539.1.19
16. Omnia beneficia propriè poſſunt inter ſe permutari. 534.2.1
17. Quid requiratur, vt qui habet plura beneficia ex diſpenſatione poſſit permutare cum habente vnum. 535.1.1
18. Quando inæqualitas beneficij eſt in ſpirituali, non licet illam ſupplere per temporale. ibid.n.3
19. Quot modis ſint beneficia inæqualia. ibid.n.2
20. Benefic. dignius, & tenuius quomodo poſſit commutari propinquiori minus digno ſine Simon. ibid.n.3
21. Quando ſunt inæqualia in fructibus, non licet compenſatio per pecuniam. 535.2.4.& 536.2.9
22. Permutatio beneficiorum, eſt materia odioſa, non fauorabilis. 533.2.8

BENEFICIORVM PERMVTATIO cum penſione.

1. Permutatio cum penſione non poteſt fieri auctoritate priuata. 532.1.1
2. Penſio in titulum beneficij erecta, poteſt permutari cum beneficio in manibus Epiſcopi. ibid.c.2.n.2
3. Pro alia ſpirituali penſione ſolùm Papæ auctoritate poteſt permutari beneficium. ibid.n.3
4. Hoc etiam probabilius eſt, licet quis habeat licentiam Pontificis ad transferendam penſionem. ibid.
5. Penſio non extinguitur, quando ille qui renuntiat ſub conditione,vt in alium transferatur. 533.1.6
6. Penſio tranſlata in alteeam perſonam,eſt eadem. ibid.c.2.n.6
7. Cur non extendantur Iura de permutatione beneficiorum, ad eam quæ fit cum penſione. 533.2.7
8. Nec penſionum permutatio, nec collatio poteſt fieri ex auctoritate Epiſcopi. ibid.
9. Penſio merè temporalis non poteſt mutari cum beneficio ſine Simonia contra Ius diuinum. 534 1.9
10. Non poteſt fieri à Pontifice per modum permutationis quamuis ab eo poſſit fieri idem effectus aliter. ibid.
11. Aſſignantur duo modi,quo idem effectus fiat. ibid.à n.10
12. Permutare beneficium ex prælati auctoritate, impoſita penſione ex proprio arbitrio eſt Simonia. 538.1.15
13. Si penſio exponatur ex conſenſu Prælati inferioris Pontifici,ſimiliter. ibid.n.16
14 Permutatio beneficiorum cum penſione,poteſt fieri auctoritate Pontif. ibid.c.2.17
15. Si beneficium vnum ſit dignius, videtur Simonia,ſi in illa, penſio ponatur à Pontif.in commutatione. ibid.n 18.
16. Hoc non eſt intrinſecè malū,nec per ſe damnandum.ibid.
17. An legatus Papæ poſſit imponere penſiones. 544.1.21

BENEFICIIS COMMVTANDIS QVÆ auctoritas prælati neceſſaria.

1. Auctoritas ſuperioris requiritur, vt permutatio licitè fiat. 528.1.2
2. Per eam non ſolùm fit perſonarum tranſlatio, ſed etiam beneficiorum commutatio. ibid.c.2.n.4
3. Licet partibus tractare permutationem inter ſe cum ordine ad conſenſum prælati. 529.1.6
4. Non ſolùm tractare, ſed etiam mutuò ſe obligare poſſunt. ibid.c.2.n.7.
5. Poſſunt ſe obligare ad perſeuerandum in conuentione, ſi Prælatus conſenſerit. ibid.
6. Item ad non reuocandam conuentionem donec Prælatus conſenſum neget. ibid.n.8
7. Epiſcopus poteſt dare hanc licentiam ſi non adiungatur onus ex altera parte. 530.1.9
8. Qui prælati comprehendantur hic ſub nomine Epiſcopi, ibid. à n.10
9. Quando actus pertinet ad iuriſdictionem ſi nominetur Epiſcopus,pertinet ad omnes habentes talem iuriſdict.ibid. n.11
10. Non ita quando iuriſdictio committitur Epiſcopo ex delegatione Pontif. 530.2.11
11. An ad permutanda beneficia ſufficiat auctoritas inferioris Prælati,ad quem collatio beneficij ſpectat.ibid.n.13.& 531.1.4
12. Permutatio beneficiorum licet differat à tranſlatione perſonarum,ordinariè non fit ſine illa. 531.1.14
13. Tranſlatio perſonarum ſpectat ad Epiſcopum. ibid.
14. Nulla poteſt fieri permutatio ſine ſuperioris auctoritate. ibid.c.2.n.1
15. Nullus item poteſt ſe priuare titulo beneficij ſui ſine conſenſu Prælati. ibid.n.16
16. Quid dicendum de præbendæ commutatione, & de fructibus,& de poſſeſſione annexa. 532.1.17
17. Non poteſt Pontificis auctoritate permutari commenda, vel officium temporale cum beneficio. 534.1.11
18. Quomodo idem effectus præſtari poſſit à Pont. ibid.
19. Permutare ſine auctoritate beneficium pingue cum tenui data pecunia,quæ Simonia ſit. 536.2.9
20. Factum hoc in manu prælati inferioris Pontifici eſt Simonia. ibid.n.10.& 537.2.11
21. Quomodo à Pontifice hoc poſſit fieri mutando materiam. 537.1.11

BENEFICIORVM RENVNCIATIO.

1. Quid ſit. 339.1.1
2. Vt ſit valida,debet fieri in manibus prælati. ibid.
3. Quatuor modis poteſt fieri. ibid.
4. Si fiat ſub conditione vt detur Petro beneficium non eſt Simonia contra Ius Diuinum. ibid.c.2.n.2
5. Communis opinio fert eſſe Simoniam contra Ius poſitiuum. ibid n.3
6. Sub conditione rigoroſa, quæ inducat obligationem prælato,non poteſt fieri niſi in manibus Pontificis. 540.2.6
7. Si fiat in manu Epiſcopi interueniente tali pacto Simoniaca eſt. ibid.n.7
8. Probabile eſt non dato pacto dari Simoniam, oppoſitum tamen probabilius. 541.1.8
9. Non erit Simoniacus prælatus acceptans renunciationem, & dans perſonæ aſſignatæ libera voluntate. ibid.n.9
10. Non poteſt tamen id licitè facere ſine licentia Pontificis. ibid.n.11
11. Renunciatio illa ex vi prohibitionis Eccleſiæ eſt nulla. ibidem.
12. Non poteſt Epiſcopus acceptare reſignationem tanquam abſolutam reiecta conditione, nec validè dare beneficium alteri. ibid.c.2.n.12
13. Nec Pontifex poteſt acceptare renuntiationem, quæ fit in gratiam tertij,niſi donando beneficium. 542.1.13
14. Idem dicendum de Legato Papæ. ibid.
15 Quando poſſit renuntiatio ſub conditione facta ab Epiſcopo validè acceptari. 543.2.15
16. Quomodo renuncians poſſit peccare in hoc caſu. ibid.
17. Poteſt renuntians facta libera renunciatione rogare Prælatum,vt huic det beneficium. ibid.n.16
18. Et Iure nouo Pij V. quæ renuntiationes prohibeantur. 543.1.18.
19. Prohibet date beneficium conſanguineis renuntiantium. ibid.
20. Intentio interior renuntiantis non prohibetur à Pio V. ibidem.
21. Renuntiationes reciprocæ non poſſunt fieri coram Ordinariis titulo permutationis. ibid.n.18
22. Cum fingitur permutatio vt renuntiatio acceptetur ab Epiſcopo,actio eſt nulla. ibid.c.2.19
23. Renunciatio in fauorem tertij, ſi addatur penſio non poteſt fieri niſi in manibus Pontif. 544.1.21.
24. Simonia eſt contra Ius Diuinum renuntiatio facta cum penſione in manibus Epiſcopi. ibid.n.22
25. Qui fecit expenſas pro beneficio litigioſo, non poteſt renunciare in manibus Epiſcopi ſine Simonia, ſub conditione vt ſibi ſoluantur expenſæ. 544.2.24
26. Neque ſub titulo ſoluendi expenſas,poteſt hoc fieri à Pontifice, poterit tamen ſi ea occaſione alius indigere. 645.1,26

BLASPHEMIA.

1. Ad irreligioſitatem ſpectat. 284.2.8
2. Quid ſit. 290.1.1
Definitio eius. 291.1.2
3. Diuiditur in internam,& externam. ibid.
4. Affectus blaſphemiæ diſtinguitur à blaſphemia interna.ibi.
5. Blaſphemia datur ſolùm in verbis,& non in aliis ſignis externis. 291.2.4
6. In ſcriptis etiam reperitur. ibid.
7. Signum blaſphemum in facto non datur, ſi daretur reduceretur

retur ad blaſphemiam. 292.1.
8. Vti Euchariſtia vt pane communi non eſt blaſphemia, ſed ſacrilegium. ibid.
9. Varij modi blaſphemiæ. 292.2.8
10. Blaſphemia eſt dubitare de aliquo quod pertinet ad perfectionem Diuinam. ibid.
11. Nominare ignominioſè aliqua, quæ Deo conueniunt ſecundum partes obſcœniores humanitatis, blaſphemia eſt. ibid & 597.1.2
12. Falſitas,non eſt de ſpeciali ratione blaſphemiæ. ibid.
13. Blaſphemia,vel eſt contra Deum,vel contra Sanctos. 293.2.4
14. An blaſphemia in Sanctos, ſit diſtincta à blaſphemia in Deum. 294.2.7
15. Blaſphemia diuiditur in hæreticalem, & ſimplicem. ibid. 8.& 297.1
16. Vulgares blaſphemiæ expenduntur. ibid.n.8.& 297.1.
17. Blaſphemia,mortale peccatum eſt. 294.2.1
18. Ad illam neceſſe eſt, quod verba seriò proferantur. ibid.
19. Ex leuitate materiæ nunquam eſt venialis, poteſt tamen eſſe ex indeliberatione. 265.1.2
20. Eſt maximum peccatum inter omnia Religioni oppoſita. ibid.n.3.
21. Nec eſt infidelitas,nec illam ſupponit. 295.2.5
22. Diſtinguitur ab odio Dei. 296.2.9
23. Diſtinguitur à deſperatione. ibid.
24. Ab irreligioſo iuramento diſtinguitur, ſæpe tamen ſunt coniuncta. 296.2.à n.10
25. Ad eam non eſt neceſſaria formalis indignatio in Deum. 297.1.11
26. Nominare in iuramento corpus,& ſanguinem Chriſti non eſt blaſphemia. ibid.
27. Blaſphemat qui veritatem humanam Diuinæ æquat. 297.2.12
28. Iurare per falſos deos eſt blaſphemia. ibid.
29. Item per creaturam,vt creatura eſt. ibid.
30. An ſit grauius peccatum iurare verum per falſos Deos, quàm iurare falſum per verum Deum. 197.2.à n.13
31. Quando in eodem actu datur periurium, & blaſphemia ſemper ſunt malitiæ diſtinctæ. 298.1.17
32. Blaſphemus eſt,qui promittit peccatum facere in Dei honorem. 298.2.18.
33. Et qui ad laudandum Deum turpi vtitur verbo. ibid.
34. Aliquando poteſt eſſe blaſphemia abuti verbis Scripturæ. ibid.
36. An blaſphemiæ omnes ſint eiuſdem ſpeciei. ibid.n.18
37. Blaſphemia contra Sanctos, alteram malitiam habet in Deum,alteram in Sanctos. 299.1.19
38. Malitia blaſphemiæ quomodo explicanda in confeſſione. ibid.
39. Nulla eſt blaſphemia irremiſſibilis. 299.1.1
40. Non incurritur cenſura ipſo facto, propter blaſphemiam. 299.2.2
41. Quæ pœnæ in iudicio humano pro blaſphemia imponuntur. ibid.n.3

BONVM.
1. Quæ bona extrinſeca intellectuali perſonæ ſint vtilia. 11.2.4
2. Virtus principalius intendit bonum licet verſetur circa deſtructionem mali. 41.1.3
3. Bona fortunæ,& corporis,vide verb.Simon. 11

C.

CAIN.
Quæ fuit eius oblatio,& quare Deo diſplicuit. 60.1.1
Capellanus,vide Simoniam.151.

CASTELLANVS.
Caſtellanus non poteſt veſci extremis animalium Sabbatho, dum per Luſitaniam tranſit. 201.2.17

CATECHVMENVS.
Qui cathecumeni teneantur ad Decimas. 94.1.3

CHARITAS.
1. Charitatis,& ſpei eſt Deus obiectum,quod. 8.2.1
2. Eadem charitatis virtute Deum, & proximum diligimus. 37.2.11
3. Deum, & proximum diligit charitas amore amicitiæ. 38.1.12
4. Quomodo à Religione diſtinguatur. 27.2.5.& ſeq.
5. Inter homines non dari aliam amicitiam per ſe infuſam præter charitatem probabile eſt. 38.2.15.
Amicitiam per ſe infuſam non diſtingui à charitate valde probabile eſt. ibid.
6. Diſcrimen inter charitatem, & Religionem, prout circa Deum,& proximos verſantur. 39.2.20.
7. Deteſtatio peccati propter Deum,poteſt eſſe actus charitatis. 51.2.5
8. Ad amandum Deum tenetur homo ex Iure Diuino. 55.1.2
9. Charitatis actus obedientiam neceſſariam ad ſalutem continet. 55.2.3
10. Dilectionis Dei actus,non imperatur in feſto. 207.1.12

CHRISTVS.
1. Religio in Chriſto locum habet. 25.17.7
2. An eadem virtute Chriſtus,& eius Vicarius colatur. 36.2.7
3. Chriſti feſta,vide feſtiuitates ſub particularibus titulis.

CHRISMA.
Vide verb.Simonia. 82.152

CISTERSIENSES.
Ciſterſienſibus quæ priuilegia conceſſa circa Decimas. 105.1.5

CIRCVNCISIO.
1. Circuncisionis feſtum perantiquum. 168.1.8
2. Eſt Chriſto,& Virgini dicatum. 168.2.8
3. In illo celebrabantur olim duæ Miſſæ. ibid.

CLERICVS.
1. Clerici per modũ præſcriptionis acquirunt Ius oblationum. 65.2.20
2. Ille,cui oblationis donatio fit proximè, neceſſe eſt, vt ſit Clericus,vel perſona cultui Diuino dicata. 69.2.2
3. Conſuetudine poteſt introduci, vt in aliquo feſto Clerici dent aliquid Laicis. 70.1.20
4. An teneantur Clerici ad Decimas, vide verb. Decimas à n. 74.& 81
5. Clerici ſimplices non habent Ius ad Decimas. 132.1.6
6. Clericus obligatur ad officium diuinum non debito iuſtitiæ,ſed Religionis. ibid.
7. An peccata carnis in Clericis ſint ſacrilegia, vide verb. Sacrilegium contra perſonas à n.6
8. Clerici quando Simoniam committant,vide verb. Simoniæ cauſa efficiens.à n.18

CLERICATVS.
Cameræ. vide Simoniam. 83 135.

CŒMETERIVM.
1. In cœmeterio placitum facere,eſt ſacrilegium. 255.1.5
2. An intra cœmeterium ſit admittenda particularium ſuppellex. 259.2.1. vide Simoniam.155.ad 157

COMMENDA ET COMmendatarius.
1. Quid ſit. 507.2.1
2. Commendæ aliæ perpetuæ,aliæ temporales. ibid.2
3. Aliæ ſpirituales, aliæ militares. 508.1.2
4. Spirituales omnes, ſunt materia Simoniæ contra Ius diuinum. ibid.n.3
5. Simonia eſt, vendere Commendam datam, vt quis fruatur bonis ſeruiendo per aliam. ibid c.2.n.4
6. Commendæ militares non ſunt materiæ Simoniæ. ibid.n.9
7. Profeſſio Religionis non eſt titulus Commendæ, ſed conditio,ſine qua non. 509.1.7
8. Precum obligatio in Commendatario, ex profeſſione oritur. ibid.
9. Non omnes Commendæ habent Ius præſentandi. 509.1.7
10. Licet illud habeant,non venditur vendita Commenda.ibi.
11. Commenda datur in præmium laboris militiæ. ibid.n.8
12. Non eſt Simonia etiam contra Ius humanum vendere Commendam,eſt tamen iniuſtum. ibid.c.2.n.9
13. Vendere eam virtualiter,non eſt iniuſtum. ibid.n.10
14. Quomodo poſſit vendi ex licentia Pontificis. ibid.
15. Non eſt Simonia procurare Commendæ obtentionem per pecuniam. ibid.

COMPOSITIO.
1. Compoſitionis,& tranſactionis diſcrimen. 602.2.1
2. Variis modis poteſt fieri compoſitio de re ſpirituali. 509.1.3
3. In compoſitione ſuper beneficia,in qua alter cedit Iuri ſuo non committitur Simonia. ibid.

CONCILIVM.
1. Concilium generale poteſt decernere feſta vniuerſalia.163.1.2

CONCIO, ET CONCIONATOR.
1. An infideles teneantur ad Decimas pro ſuſtentatione ſuorum concionatorum. 95.2.10.& ſeq.
2. Non obligantur fideles in feſto ad concionem. 205.2.5
3. Paſtores Eccleſiæ tenentur ex officio ad prædicandum per ſe,vel per alios. 205.2.7
4. Non relinquenda Miſſa propter concionem in feſto. 206.2.20
5. Concionator non eſt ſuperſtitioſus vtens falſis miraculis, & teſtimoniis ad fidem confirmandam. 307.1.12
6. Concio, vide Simoniam 14.

CONFESSOR, ET CONFESSIO.
1. Facultas eligendi Confeſſorem conſuetudine non comparatur,ex ea tamen legitima probatur. 126.1.5
2. Mendacium in confeſſione,ſi ſit in materia partiali,& non neceſſaria,vel totali. 306.2.10
3. Licentia à Parocho per pecuniam ſubdito conceſſa ad eligendum

gendum Confeſſorem,non eſt irrita. 640.1.50

CONFRATERNITAS.

Vide Simoniam.84.154.

CONSILIVM.

Vide Simoniam. 12. 122.212

CONSANGVINEVS.

Vide verb.Simoniæ pretium à n.15

CONSVETVDO.

1. Quam obligationem inducat conſuetudo Oblationum,vide verb. Oblatio à n.25
2. Quid poſſit conſuetudo circa Decimas, vide verb. Decimas à n.36
3. In quo differant conſuetudo & præſcriptio. 86.2.3
4. In præſcriptione requiritur bona fides, non ita in conſuetudine. 87.2.8
5. Quando præſumatur bona fides in conſuetudine, & quando mala. 87.8.& 9
6. Facultas eligendi Confeſſorem, conſuetudine non comparatur. 126.2.5
7. Quo pacto conſuetudo Eccleſiæ poſſit inducere feſta vniuerſalia. 163.1.2
8. Conſuetudo Laicorum,& Clericorum non introducit diem feſtum. 193.2.5
9. An conſuetudo queat honeſtare exactionem temporalium pro ſpiritualibus. 588.1.1.& ſeq.
10. Laudabili conſuetudine miniſtrantes ſpiritualia ex officio, poſſunt Ius acquirere ad Oblationes extraordinarias. 588.1.2.& ſeq.
11. Diſcrimen inter ſtatutum,& conſuetudinem. 588.2.3
12. Quæ conſuetudo honeſta, & pia iudicanda ſit in exactione temporalis pro ſpirituali. 589.1.6.& ſeq.
13. Si aliqua eſt Iuri contraria,non poteſt eſſe honeſta. 589.1.6

CREATVRA.

1. Creatura, prout eſt in Deo non tam dici poteſt Deo alligata,quàm ipſe Deus. 4.2.7
2. Creatura rationalis per naturale debitum ad colendum ſolùm Deum ligata eſt. ibid.

CRVCIS FESTVM.

1. Feſtum inuentionis ſanctæ Crucis. 179.2.5
2. Crux quo pacto inuenta,ibidem.
3. Cauſæ celebrandi feſtum Crucis. 180.1.7
4. Ad decernendum feſtum Crucis, ſatis fuit certitudo humana de eius inuentione. 180.2.9
5. Inuentio Crucis non fuit Euſebij tempore. 181.1.10
6. Hoc feſtum veriſimile eſt incepiſſe à tempore Sylueſtri. 181.2.12
7. Feſtum exaltationis Crucis non præcipitur obſeruari. ibid.

CVLTVS DEI.

1. Qui Deum colunt aliquo modo inter ſe ligantur. 4.1.6
2. Creatura rationalis per uatutale debitum ad cultum Dei ligatur. 4.2.7
3. Cultus Dei eſſet exhibendus etiam ſine præmio. 10.2.6
4. Ablata Dei prouidentia auſertur cultus Dei. ibid.
5. In cultu Dei non diſtinguuntur actus,quo ſignificatur æſtimatio Dei,& ipſa æſtimatio. 11.2.7
6. Non ſolùm cultus debitus Deo,ſed etiam indebitus redditur per Religionem. 13.2.1.& ſeq.
7. Quales actus interni poſſint dici cultus,& quales non. 18.2.2
8. Exiſtimatio Diuinæ excellentiæ quomodo contineat cultum Dei. 16.2.3
9. Deum colimus, vel exhibendo illi aliquid, vel nobis aſſumendo aliquid Diuinum. 19.1.6
10. Quotuplex cultus aſſignetur ad bona. 28.2.10
11. Cultum Dei,qui Philoſophi abiecerint. 51.1.1
12. Varij errores,circa cultum Deo debitum. ibid.
13. Cultus Dei per ſacrificium, eſt hominum naturæ conformis.

D.

DÆMON.

1. Non poteſt ſenſibiles ſpecies per ſe efficere. 324.2.4
2. Quomodo illas ſenſibus obiiciat. ibid.
3. Non cognoſcit futura contingentia libera, nec cogitationes internas, nec myſteria ſupernaturalia. 324. 2. 6. & 325.1.8
4. Futura, quæ pendent à ſolis cauſis naturalibus cognoſcit. ibid.
5. Cognoſcit ſuam voluntatem,& poteſt prædicere. 325.1.7
6. Ex indiciis cognoſcit probabiliter cogitationes hominis. ibid.
7. Non omnes effectus præteritos cognoſcit. 325.2.8
8. Dæmon ſemper intendit decipere,& nocere. 328.1.20
9. Qui credit reſponſum Dæmonis infallibile, implicitam idololatriam,& hæreſim committit. 229.2.23
10. In conſultatione Dæmonis,quæ ſint malitiæ. 328.1.20
11. Qui petit à Dæmone cognitionem rerum per ſe occultarum,recognoſcit in illo Diuinam excellentiam. 326.1.à n.10
12. Error negantium dari Dæmones. 359.1.5
13. Poteſt dari pactum inter Dæmones,& homines. ibid.n.6
14. In Dæmone manſit poſt peccatum eadem virtus naturalis, quæ antea erat. 368.1.2
15. Dæmones naturæ ſuperioris non habent ſubordinatos Angelos inferiores. ibid.
16. Dæmones poſſunt multa facere circa corpora. ibid. n. 2. & 4
17. Cur Dæmon non poſſit inuertere ordinem vniuerſi. ibid. n.4
18. Non poteſt mouere corpus cuiuſuis magnitudinis. ibidem.
19. Plures maius corpus mouere poſſe, quàm vnum ſolùm probabile eſt. ibid.
20. Applicando actiua paſſiuis inducunt formas, & qualitates in corpora. 269.1.5
21. Formationes rerum, quæ per agentia naturalia fieri non poſſunt apparenter tantùm Dæmones faciunt. ibid.
22. Non poteſt hominem ſuſcitare,nec generare. 370.2.13
23. Quo pacto generari poſſit homo ope Dæmonis. ibid.
24. Non poſſunt generari à Dæmone animalia perfecta. 369.1.6
25. Tranſmutatio hominis in belluam apparenter ſolùm fit à Dæmone. 369.1.6.& 371.1.14
26. Verè efficit animalia imperfecta. 369.2.7
27. Non poſſunt ſtriges à Dæmone per ianuam clauſam intromitti. ibid.
28. Dæmon non poteſt ſubitò infundere ſcientiam. 370.2.12
29. Quo pacto liberet corpus à læſionibus vulnerum. ibidem.
30. Mortuorum animas non verè euocat ad corpora. ibid. n.13
31. Quo pacto poſcit cognoſci Dæmon quando ſe in Angelum lucis transfigurat. 372.2.20

DAMNATVS.

1. Voluntas damnati eſt Religionis incapax. 25.1.8

DANIEL.

Danie, vide Simoniam.61

DEBITVM.

1. Quale ſit debitum legale,& quale morale. 14.1.4
2. Debitum Relig.cur dicatur legale. 14.2.6
3. Eſt quodammodo infinitum. 15.1.7
4. Ipſa ſolutione creſcit. ibid.
5. Non tam in exercitio, quàm in ſpecificatione actus intelligitur. 152.8

DECIMÆ.

1. Ante Decimarum computrationem ſoluebatur aliquid pro Primitiis. 73.1.12
2. Præceptum Decimarum eſt in Eccleſia, & ad Religionem ſpectat. 74.1.1
3. Suſtentatio miniſtrorum Eccleſiæ fuit primarium fundamentum illarum. 74.2.2
4. Quæ Decimæ dicantur reales. 75.1.4
5. Præceptum Decimarum non eſt de puro Iure naturali.ibid. n 5
6. Ante legem ſcriptam non dabatur. 75.1.5
7. Duas ob cauſas Gentiles aliquando ſoluebant Decimas. ibid.
8. In lege veteri datum eſt Diuinum præceptum Decimarum, & quale illud fuerit. 75.2. 6
9. Decimarum ſolutio non poteſt dici cæremonia. 76.2.9
10. Quid Decimæ in lege veteri ſignificarent. 76.1.7
11. Quid modo. 76.2.9
12. Dari præceptum Decimarum Chriſtianis de fide eſt. 76. 2.10.
13. Determinatio Decimarum quoad quotam eſt de Iure Eccleſtico. 77.2.3
14. Præceptum Decimarum Eccleſiæ,non eſt idem,quod legis veteris. 78.1.5
15. Illud enim non obligat in lege gratiæ. ibid.
16. Præceptum Decimarum in lege veteri de Prædialibus non de Perſonalibus Decimis fuit. 75.2.6
17. Explicantur Iura quæ dicunt Decimas eſſe de Iure Diuino. 78.2.7
18. Poſſunt dici de Iure diuino, non actu, ſed poteſtate. 78. 2.8
19. Determinatio earum quoad quotam, pertinet ad poteſtatem Eccleſiæ ſpiritualem,non ad temporalem. ibid.
20. Cauſæ Decimales ſunt Eccleſiaſticæ. ibid.
21. Determinationis quoad quotam, poteſtas competit ſoli Pontifici immediatè. 79.1.9
22. Quando poſſit Epiſcopus facere determinationem Decimarum in ſua diœceſi. ibid.

23. Conuenienter facta fuit in lege gratiæ Decimarum determinatio. 79.2.3
24. Hæreticorum errores in hac materia. 79.2.2
25. Probatur ex Patribus conuenientem eſſe determinationem hanc. 79.2.3
26. Congruenti ratione explicatur. 80.1.5
27. Quotam Decimalem non eſſe rigoroſam ex iis, ad quæ fuit inſtitura probatur. 80.1.6
28. Antiqua diſtributio Decimarum in quatuor partes. ibid.
29. Benè poſſet Eccleſia Decimas inſtituere, vt ſubueniret pauperibus. 80.2.7
30. Sacerdotibus licet alias diuitibus ſoluendæ ſunt Decimæ. 81.1.11
31. Qui dixerint Sacerdotes diuites eſſe ſolùm Decimarum diſpenſatores. 81.1.11
32. Decimæ in dominium Eccleſiæ, & Sacerdotum, transferuntur abſolutè. 81.2.13
33. Quæ perſonæ ex Decimis ſuſtentantur. 81.2.14
34. Decimæ datæ Clericis habent reſpectum ſubuentionis pauperum. 82.1.15
35. Decimarum partes poſſent à Pontifice variis rebus applicari. 82.1.16
36. An obligatio ſoluendi Decimas poſſit auferri, aut minui per conſuetudinem. 82.2.1.& ſeq.
37. Vnde poſſit introduci talis conſuetudo. 84.2.9
38. Cur detur contra Decimas præſcriptio, & non contra tributa Regia. ibid.
39. Quo ſenſu verum ſit non tolli Decimas per conſuetudinem. ibid.n.10
40. Eccleſia poteſt ponere Decimam de nouo etiam contra conſuetudinem. 84.2.11
41. Hoc ad ſolum Pontificem ſpectat. 85.2.11
42. Non ſe poteſt priuare Pontifex poteſtate condendi Decimas. ibid.
43. Explicatur locus D.Thom. circa non ſoluentes Decimas. 85.1.12
44. Quando ſint in ſtatu peccati mortalis, qui non ſoluunt Decimas. ibid.
45. Circunſtantiæ Decimarum poſſunt variari per conſuetudinem. 85.2.15
46. Poteſt aliqua perſona per conſuetudinem liberari à Decimis ſine iniuſtitia. 86.1.16.& 18
47. Laicus non poteſt acquirere Ius,vt Decimæ ſibi ſoluantur. 86.1.17
48. Quantum tempus ſufficiat ad præſcriptionem in Decimis. 86.11.& ſeq.
49. An Pontifex poſſit capere Decimas relinquendo Eccleſiaſticis ſufficiens ſtipendium. 88.1.2
50. An Pontifex poſſit liberare à Decimis aliquos. ibid. & 90.1.11
51. Opinio Canoniſtarum in hac materia refellitur. 88.2.5. 89.1.6
52. Quo pacto Pontifex poſſet Decimas tollere validè. 89.2.9
53. Quomodo non poſſit Pontifex legem Decimarum abrogare. 89.2.10
54. Diſpenſatio in Decimis requirit iuſtam cauſam. 90.2.12
55. Data ſine iuſta cauſa adhuc eſt valida. 90.2.13.& 91.1.2
56. Exemptio à Decimis poteſt facilè concedi Eccleſiaſticis. 90.2.13
57. Quomodo Laicis concedi poſſit.ibid.n.14
58. Pontifex poteſt applicare partem Decimarum Eccleſiaſticis,vel Laicis. 91.2.3
59. Facta Eccleſiaſticis ſine cauſa valida eſt,non ita facta Laicis. 91.2.4
60. Hæc applicatio iniuſta,& nulla omninò eſt ſi miniſter ſuſtentione priuatur. 92.1.7
61. Prælati inferiores non poſſunt Ius Decimarum mutare. 93.1.11
62. Quæ perſonæ obligentur ad Decimas. 93.2.1
63. Infideles non obligantur.ibid.n.2
64. Hæretici obligantur. 93.2.3
65. Qui catechumeni teneantur ad Decimas. 94.1.3
66. Iudæi ad quas Decimas obligentur. 94.2.6
67. Eccleſia dupliciter acquirit Ius reale in Decimis. 94.2.7
68. Gentiles vbicumque degant Decimas Eccleſiæ debere quidam falsò dicunt. 95.1.8
69. Quid dicendum quando habitant Regiones,quæ aliquando fuerunt Chriſtianorum. 95.1.89
70. An teneantur ad Decimas pro ſuſtentatione ſuorum prædicatorum. 95.2.10.& ſeq.
71. Qui pauperes teneantur ad Decimas. 96.2.15 & 16
72. Probabile eſt excuſari à Decimis, qui eſt in grani neceſſitate. 97.1.18
73. Qui ex neceſſitate Decimas non ſoluit extra illam poſitus tenetur ad reſtitutionem. ibid.
74. An Clerici teneantur ad Decimas. 96.1.13.& 97.1.1.& ſeq.
75. An Papa obligetur ad Decimas. 98.1.4.&99.1.8
76. An Clerici debeant Decimas de reditibus Eccleſiaſticis. 98.1.5
77. Epiſcopi debito reali,non perſonali tenentur ad Decimas. 100.1.21
78. Parochus ſimiliter. 101.1.16
79. Non debet Decimas ex prædiis Eccleſiaſticis. ibid.
80. Epiſcopus non poteſt Parochos ſibi ſubiectos ad Decimas obligare. 101.2.19
81. Clerici ſimplices tenentur ad Decimas reali, & perſonali debito. 102.1.21
82. Quid dicendum de Clericis inſeruientibus alicui Eccleſiæ. 102.2.22
83. Religioſi ex vi Iuris communis tenentur ad Decimas. 103.1.25
84. Aliqui ex Iure obligati ad Decimas poſſunt ab eis liberari. 104.2.1
85. Tres modi eximendi à decimis. 104.2.2
86. Priuilegium non ſoluendi Decimas odioſum eſt. 105.2.6
87. An ex bonis emphyteuticis debeat Monaſterium Decimas. 108.2.11
88. Coloni Religioſorum non eximuntur per priuilegia Monaſterij. 109.1.13
89. Quatuor modi amittendi priuilegium non ſoluendi Decimas. 110.2.1.& ſeq.
90. Primus eſt, ſi cedat in læſionem enormem alterius. 110.2.1
91. An in hoc caſu ipſo Iure amittatur priuilegium. 110.2.1 & 2
92. Secundus modus eſt vſus priuilegio contrarius. 110.2.3
93. Tertius modus eſt conuentio partium. 111.1.5
94. Quartus modus amittendi priuilegium circa Decimas eſt alienatio prædiorum. 111.2.6
95. Ex priuilegio poſſunt Decimæ ſolui extra Parochiam. 116.2.1
96. Hæc diſpenſatio difficilior eſt ad Eccleſias alterius territorij ibid.n.2
97. An Decimæ ſoluendæ Eccleſiæ baptiſmali, vel Parochiali. 118.2.3
98. Ius petendi Decimas ſpirituale eſt. 120.1.1
99. Decimæ vt tales non debentur Laicis per ſe. 120.2.3
100. Hoc neque per præſcriptionem, neque per humanam conceſſionem poteſt mutari. 120.2.3
101. Laici poſſunt licitè percipere fructus Decimarum. 121.1.6.
102. Quibus modis hanc facultatem poſſint accipere. 121.1.7
103. Regula diſcernendi an Laici iuſtè accipiant fructus Decimarum. 121.2.8
104. Clericus ad breue tempus poteſt Laico Decimas locare, non ad longum.ibid.n 9
105. Laici pro ſtipendio poſſunt Decimas accipere. 122.1.10
106. Decimæ poſſunt dari per liberales donationes. 122.1.31
107. Epiſcopi propria auctoritate poſſunt Laicis Decimas ad tempus dare. 122 2.1
108. Olim etiam in perpetuum feudum dabant. 123 1.2
109. A quo tempore ſint irritæ tales conceſſiones. 123.1.3
110. An Laici, qui Decimas in feudum habent,poſſint illas transferre. 124.1.7.8
111. Quando extinguitur linea,quid faciendum. 124.2 8
112 Ante mortem vltimi poſſeſſoris poteſt fieri hæc tranſlatio,de conſenſu Epiſcopi. ibid.
113 Poſt illius mortem poſſe etiam fieri eſt probabilius. 124.2.9
114. An Laicus poſſit feudi Decimas cuicunque Eccleſiæ date. 125.1.10
115. Quando requiratur ad hoc Epiſcopi conſenſus. ibid.
116. An Laici poſſint præſcribere Decimarum perceptionem. 126.1.1
117. Quo pacto ad hoc conducat conſuetudo. 126.1.3
118. Decimæ cuiuſque Diœceſis ad illius Clerum ſpectant. 127.2.4.5
119. Decimæ cuiuſque Parochiæ ad illius Clerum pertinent. 128.1.7
120. Decimæ,quàm antiquæ. 127.2.3
121. Decimas mediante Parochia deberi Epiſcopo,qui dicant. 128.2.10
122. Pontifex poſſet accipere partem Decimarum in Parochiis. 129.1.11
123. Quibus miniſtris Eccleſiæ debeantur Decimæ. 129 2.12
124. An ad Eccleſiæ fabricam etiam ſpectent. 130.2.18
125. Primò debentur Epiſcopo. ibid.n.1
126. Poſt Epiſcopos debentur Parochis. 131.1.2
127. Quibus aliis debeantur. 131.1.3
128. Debitum Decimarum non ſolùm ad Religionem, ſed etiam ad iuſtitiam ſpectat. 131.2.4
129. Clericis etiam diuitibus,& malis ſoluendæ Decimæ. 131.2.5
130. Ciſterſienſibus,Templariis,& Hoſpitalariis, quæ priuilegia

gia fuerint conceſſa circa Decimas. 105.1.5
131. Clerici ſimplices non habent Ius ad Decimas. 132.1.6
132. Religioſi non habent Ius Decimarum. 132.1.7
133. Religioſi auertentes alios à Decimis excommunicantur. 132.2.8
134. Decimæ poſſunt conferri Religioſis variis modis etiamſi Laici ſint. 132.2.9.& ſeq.
135. Eccleſiaſtici poſſunt præſcribere Ius Decimarum. 133.1.1
136. Ius retinendi Decimas poteſt præſcribi,& à Religioſis, & à Laicis. 133.2.6
138. Religioſi poſſunt præſcribere Decimas Eccleſiæ ſuſcipiendo illius onera. 134.1.7
139. Quo pacto à præſcriptione præſumi poſſit priuilegium circa Decimas. 134.1.8.& ſeq.
140. Non poteſt quis præſcribere Ius Decimarum ſine Parochia. ibid.
141. Non tantùm ex Religione,ſed ex iuſtitia debentur Decimæ. 145.2.1
143. An Decimæ ſint ſub dominio Eccleſiæ, quandiu non ſunt ſeparatæ. 146.1.3 & ſeq.& 147.1.8.& 148.2.14
144. Numerantur varij effectus dominij, quod Eccleſia habet in Decimis,antequam illas percipiat. 147.1.9
145. Qua actione petendæ ſint Decimæ in iudicio. 147.2.9
146. Eccleſia poteſt petere Decimam,à quocunque poſſidente fructus non decimatos. 147.2. 10
147. In poſſeſſionibus non eſt Decima pars Eccleſiæ. 149.1.15
148. Decimæ ſoluendæ ſine mora,etiam non petitæ. 150.2.1
149. Vt mora ſit culpabilis non eſt neceſſaria Parochi monitio. 151.1.2
150. Non tenentur fideles deferre Decimas Parocho ſuis ſumptibus. 152.1.7
151. Eccleſia ſemper habet Ius petendi Decimas, quandiu non remittit,vel alius bona fide præſcribit. 152.2.1
152. Parochus non poteſt ſua auctoritate accipere Decimas per vim. 152.2.2
153. Qui eas non ſoluit non eſt excommunicatus ipſo facto. 153.1.2
154. Poteſt tamen excommunicari. 153.1.3
155. Quomodo Prælati teneantur cogere non ſoluentes Decimas.ibid.n.4
156. Poſſunt facere cum illis compoſitionem. 153.2.6
157. An Decima pars agri empti pecunia obnoxia Decimis ſit Eccleſiæ. 155.2.13
158. Qui negotiatur cum pecunia non decimata, non debet lucrum Eccleſiæ. 135.2.14
159. Cauſa Decimarum pertinet ad forum Eccleſiaſticum. 155.2.15

DECIMÆ DE QVIBVS rebus ſoluendæ.

1. Ex quibus lucris ſoluendæ ſint Decimæ. vide verb. Decimæ perſonales à n.11
2. De apum examinibus non ſoluitur Decima. 140.2.4
3. Ex venatione quæ Decimæ ſoluendæ. 141.2.7
4 Ex partu ancillæ non debentur Decimæ. 141.2.7
5. De herba paſta à propriis ouibus debentur. 142.1.5
6. Qualiter ſoluendæ Decimæ ex duobus lucris, quæ ſunt in pecore. 142.1.5
7. An minutæ Decimæ ſoluendæ ſint. 142.1.7
8. Semen non decimatur bis, licet non auferatur ante Decimationem. 144.1.7

DECIMÆ MIXTÆ.

1. Decimæ mixtæ impugnantur. 74.2.4
2. Cui ſoluendæ Decimæ mixtæ, quando dominus habet domicilium in vna Parochia, & pecus paſcitur in alia. 113.2.7
3. Quot annis requirantur ad præſcribendum in Decimis mixtis. 116.2.11
4. Animalium Decimæ quando ſoluendæ. 152.1.6

DECIMÆ PERSONALES.

1. In lege veteri non ſoluebantur. 78.2.7
2. Cur in lege noua imperentur. 82.2.7
3. Iudæi non obligantur ad Decimas Perſonales. 94.1.5
4. An Clerici teneantur ad Decimas perſonales. 97. 2. 4. & 103.1.24
5. Qui in communi viuunt à Decimis perſonalibus eximuntur. 105.1.3
6. Decimæ perſonales Parochiæ propriæ ex Iure communi debentur. 112.1.1
7. Sunt ſoluendæ in Parochia, in qua quis habet domicilium, licet extra illam negorietur. 112.1.2
8. Quid faciendum ſi duo habeat domicilia.ibid.
9. Decimæ perſonales ferè ſunt ſublatæ.ibid.
10. Decimæ perſonales ad Eccleſiam Parochialem ſpectant. 118.2.3
11. Decimæ perſonales ſoluendæ ex omnibus lucris ſtando Iure communi. 134.2.2
12. Conſuetudine ferè ſublatæ ſunt. 135.1.4
13. Ex iis, quæ per donationem acquiruntur non debentur. 135.2.6
14. Ex eleemoſynis item. 136.1.9
15. Quando res donatur cum fructibus de his ſoluendæ Decimæ. 136.2.10
16. De lucris omnibus per actionem comparatis ſoluendæ ſunt Decimæ. 137.1.1
18. Item ex præda in militia capta. 137.1.3
19. Quid dicendum de rebus immobilibus bello captis. ibid. n.4
20. Ex ludo licito debentur Decimæ. 137.2.5
21. De rebus iniuſtè acquiſitis, non debentur Decimæ. 137. 2.7
22. Ex pretio homicidij,& adulterij debentur. 138.1.7
23. Idem dicendum de omnibus acquiſitis turpiter,ac non iniuſtè. 138.2.9
24. Meretrix non tenetur dare pauperibus Decimam turpis lucri ab Eccleſia non acceptatam. ibid.
25. Quando poſſit Decima turpis lucri accipi ab Eccleſia.ibi.
26. An publicus peccator poſt conuerſionem teneatur dare Decimam omnium priorum lucrorum. 138.2.10
27. In Decimis perſonalibus deducendæ ſunt expenſæ. 139.1. 2.& 130.1.6
28. Decimæ perſonales ſingulis annis ſoluendæ. 151.2.3

DECIMÆ PRÆDIALES.

1. Decimæ prædiales in Eccleſia ſunt ad imitationem legis antiquæ,perſonales vero additæ ſunt. 78.2.7
2. Cur Iudæi obligentur ad Decimas prædiales. 94.2.6
3. An Clerici teneantur ad Decimas prædiales. 97.2.3
4. An prædia vnius Eccleſiæ debeant Decimas alteri. 103.2 27
5. Probabile eſt eximi Religioſos ab aliquibus Decimis prædialibus. 105. 1.3
6. Priuilegium non ſoluendi Decimas prædiales liberat à debito reali. 106.1.1.& ſeq.
7. An extendatur etiam ad noualia. 107.1.4.& ſeq.
9. Hæc priuilegia ad quæ prædia extendantur. 107.2.7
10. Si agri ſint conducti,tenentur Religioſi ad Decimas. 108. 1.8
11. An ex bonis emphyteuticis debeat monaſterium Decimas. 108.2.11
12 Coloni Religioſorũ non eximuntur à Decimis. 109. 1. 13.
13. Quando Religio vendit prædium, vt aliud emat, emptum liberum eſt à Decimis. 111.2.6
14. Cur prædiales Decimæ ſoluendæ, cum quis habet prædia in vna Parochia,& habitat in alia. 112. 2.3.& ſeq.
15. Probabilius eſt requiri 40. annos ad præſcriptionem in Decimis prædialibus. 115.2.7
16. An præſcriptio hæc extendatur ad noualia antea non poſſeſſa. 116.1.9
17. Decimæ prædiales ad Eccleſiam Parochialem ſpectant, etiamſi baptiſmalis ſit cathedralis. 119.1.14.& 120.1.8
18. Decimæ noualium eidem parochiali ſoluendæ. ibid.
19. Prædiales Decimæ ad Epiſcopalem menſam ſpectant cum prædia nõ ſunt intra territorium alicuius Parochiæ. 120.1.9
20. In Decimis prædialibus non deducendæ expenſæ. 139.2.4. & 142.2.1
21. Decimæ prædiales ſoluendæ ex fructibus omnium rerum. 140.1.1.& ſeq.
22. Neque penſiones,neque tributa ante decimationem deducenda ſunt. 144.2.10
23. Quando ager colitur per colonos,vel mercenarium, à quo Decima ſolui debeat. 145.1.13
24. Qui pro pecunia transfert agrum in colonum, non tenetur ad Decimas. 145.1.13
25. Decimas prædiales poteſt Eccleſia ab eo petere, qui ſegetes combuſſit. 149.1.16.& ſeq.
26. Quid dicendum, ſi ſegetes comburantur in bello iuſto. ibid.n.17
27. Eccleſia quomodo habeat actionem contra dominum fundi,ſi eius cauſa pereant fructus. 149.2.18
28. Quid Eccleſia ſit factura, ne fraudetur Decimis, quando Dominus non vult ſeminare agrum. 150.1.12
29. Decimæ prædiales ſoluendæ ſimul ac fructus colliguntur. 151.2.5
30. Fructus non condendi ſunt in horrea indecimati ſine conſenſu Clericorum. 152.1.7
31. An Decimæ præteritæ non ſolutæ poſſint peti ab alio, qui modò agrum emit. 154.1.8
32. Quomodo Clerici poſſint Decimas prædiales recuperare, quando eis non ſoluuntur.vide verb.Decima à n.151

DELINQVENTES.

Vide ver. Eccleſiæ Immunit.erga delinquentes à n.1

DEVS.

Vide Relig.obiectum.

1. Qui Deum colunt,inter ſe manent ligati. 4.1.6
2. Ad Deum colendum creatura rationalis ligata eſt per naturale debitum. 4.2.7

3. Quarum

3. Quarum virtutum ſit obiectum. Quod. 82.1.3
4. Religio non poteſt in Deo dari. 24.2.4
5. Voluntas, quam Deus habet, vt ſibi detur cultus, non ſpectat ad Religionem. 25.1.5
6. Dei bonitas, & excellentia quomodo communicetur creatis perſonis. 39.2.20
7. D. Thomæ locus, in hac materia difficilis explicatur. ibid. n.21
8. Placare Deum ne nobis iratus ſit, ex quo affectu procedat. 42.2.6
9. Duplex Ius in Deo datur. 43.1.1
10. Deus non eſt finis particularis iuſtitiæ legalis. 47.1.11
11. Stultum eſt exiſtimare nullum eſſe verum Deum. 51.1.1
13. Laus Dei, ſola mente poteſt fieri. 52.2.6
14. Quibus corporis actibus poſſimus Deum adorare. 53.1.8. & ſeq.
15. Genuflexio ad Deum, vtroque genu fit. 59.2.8
16. Soli Deo vero ſtrictè eſt offerenda oblatio. 69.2.1
17. Mundum à Deo animari, quidam dicebant. 311.2.5
18. Plato vnum ſummum Deum, & alios minores colebat. 312.1.6
19. Futurorum contingentium cognitio propria eſt Dei. 323.1.11
20. Solus Deus cognoſcit hominum cogitationes, & affectus. 326.1.à n.10

DIACONVS.

Vide verb. Simonia. 140

DII GENTIVM.

1. Quomodo Gentiles ſe habebant circa ſuos deos vide verb. Gentiles à n.7
2. Ignorantia inuincibilis circa multitudinem Deorum, vel nunquam datur, vel rariſſimè. 316.2.2

DISPENSATIO.

1. An Pontifex poſſit diſpeſare in Iure Diuino poſitiuo. 89.1.7
2. Diſpenſatio in Decimis requirit iuſtam cauſam, data tamen ſine illa adhuc eſt valida. 90.2.12.13
3. De diſpenſatione ad laborandum in feſto, vide verb. Feſti diei laborem, quæ excuſent à n.7.
4. Prælati diſpenſatio ſine cauſa valida eſt in lege propria, ſecus in lege Superioris. 242.2.3
5. Non omnis cauſa ſufficiens ad diſpenſationem ſufficit ad tollendam per ſe obligationem. ibid.
6. Non eſt neceſſarium, vt Prælatus ſemper quando diſpenſat, cognoſcat cauſam. 244.1.13
7. Poteſt Prælatus, quando diſpenſat ad laborandum in feſto obligationem eleemoſynæ imponere, id tamen non eſt opus. 243.2.10
8. Diſpenſatio Dei an poſſit cadere in præceptum naturale. 410.1.10
9. Diſpenſatio, vide Simoniam. 85.ad 86
10. Diſpenſatio circa Simoniam. vide verb. Simoniæ Diſpenſatio, à n.1
11. Diſpenſatio, & abſolutio, in quo diſtinguantur. 660.2.3

DIVINATIO.

1. Quid ſit. 321.1.2
2. Eſt peccaminoſa, & prohibita. 321.2.3.& 323.1.11
3. Eius malitia conſiſtit in requirenda occulta cognitione interuentu Dæmonis. 322.1.5
4. Cognitio per diuinationem à Dæmone petitur. 322.1.10
5. Varij modi petendi à Dæmone cognitionem, & diſcendi ab illo. 323.2.2
6. Per Pythones ſolent homines conſulere Dæmonem. 324.1.2
7. Cæremoniæ, quibus Dæmon futura pronuntiat, ſunt ab eo traditæ. 324.1.3
8. Varia diuinandi genera explicantur. 324.1.à n.3
9. Quo pacto Dæmones varias ſpecies diuinationi conducenter ſenſibus obiiciant. 324.2.4
10. Alia diuinandi genera explicantur. ibid.n.5
11. Poſtulare à Dæmone ſcientiam rerum per ſe occultarum eſt grauiſſima inter diuinationes. 326.1.10
12. Qui hoc petit recognoſcit in dæmone diuinam excellentiam. ibid.
13. Quancunque ſocietatem cum Dæmone inire eſt graue peccatum. 328.1.19
14. In conſultatione Dæmonis quæ ſint malitiæ. 328.1.à n.20
15. Quando in diuinatione committatur idololatria. 328.2.22
16. Ad diuinationem ſufficit implicitum pactum. 329.1.1
17. Quando detur pactum implicitum in diuinatione. ibid.n.2.& 331.1.10
18. Quale debeat eſſe medium inquiſitionis, ne illa ſit diuinatiua. 329.1.2
19. Cognitio occultorum à Deo indita non dicitur diuinatio, ſed prophetia. 321.2.2
20. Species diuinationis quomodo diſtinguantur. 329.2.5
21. Siquis vtatur ſigno diuinationis otioſè, non cum animo adhibendi fidem, peccat venialiter. 331.1.11
22. Solus Dæmō eſt auctor impoſitionis ſigni diuinatorij. 332.1.15
23. Doctrinam hanc in libris ſcriptam, qui addiſcunt, docentur à dæmone. ibid.
24. Qui vtitur ſignis diuinatoriis expreſsè intendendo non habere pactū cum dæmone, habet illud implicitè. 332.1.17
25. Qui crediderit hæc ſigna eſſe à Deo excuſatur ex ignorantia. ibid.à n.17
26. Artes diuinandi poſitiuæ probantur eſſe à Dæmone. 332.2.17
27. Diuinatio per pactum expreſſum non differt ſpecie ab ea, quæ fit per implicitum 332.2.1
28. Obſeruationes vanæ rerum occurrentium reducuntur ad diuinationem. 333.2.5
29. Sunt peccata mortalia, licet aliquando ex ignorantia poſſint eſſe veniale. 334.1.6
30. Diuinationes ſunt extrinſecè malæ. 334.2.8
31. Eliezer ſeruus Abrahæ non commiſit peccatum diuinationis. 334.2.9
32. Neque Ionathas, neque Dauid. 335.1.10.11
33. Chyromantia, alia bona, alia vana eſt. 333.2.14
34. Prædicere futura, quæ pendent à libertate, eſt peccatum in Scriptura maximè prohibitum. 339.1.13
35. In Iure prohibetur, & à Patribus reprehenditur. ibid.c.2.n.14

DIVINATIO EX ASTRIS.

1. Error aſſerentium hanc artem fuiſſe licitam vſque ad tempus, quo Chriſtus fuit à Magis adoratus. 340.1.13
2. Cognoſcere euentus liberos per aſtra, vt ſigna, eſt ſuperſtitioſum. 341.1.21
3. Cur non poſſit quis vti artę diuinandi per aſtra à Dæmone docta poſſit tamen vti philoſophia ab eodem tradita. ibid. c.2.n.22
4. Error aſſerentium aſtra eſſe ſigna à Deo impoſita. ibid. à n.23
5. Ex aſtris non poteſt prædici voluntas Diuina. 342.2.26
6. Præterita etiam, vel præſentia non cognoſcuntur ex aſtris. ibid.à n.27.
7. Effectus caſuales non liberos ex aſtris prædicere, eſt ſuperſtitio diuinatiua. 343.1.28
8. Non ſolùm non poſſunt prædici vt certi, ſed nec vt probabiliter euenturi ex ſolis aſtris. 343.2.30
9. Qui ita prædicit Iure Eccleſiaſtico damnatur, & grauem culpam diuinationis committit. ibid.n.30.& 31

DOCTRINA.

Doctrina ſupernaturalis quæ. 466.1.1

DOMINICA DIES.

1. Poteſtate humana mutari poteſt ſpatium 24. horarum in die Dominica. 159.1.9
2. Vbi approbetur ſeptimi diei requies in nouo teſtamento. 160.2.16
3. Cur dies Dominica ita appelletur. 163.1.1
4. Eius obſeruationem antiquiſſimam eſſe probatur ex Scriptura, & Patribus. ibid.à n.1
5. Dominica die ieiunium fuit prohibitum. 164.1.6
6. Obſeruatio illius non eſt de Iure Diuino. ibid.n.7
7. Quo pacto dici poſſit immutabile præceptum ſeruandi diem Dominicam. 164.2.à n.9
8. Diei Dominicæ excellentiæ, & cur potiùs quam alia celebretur. 165.1.à n.11.& 166.1.15
9. Epiſcopi non niſi die Dominica conſecrantur. 166.1.14
10. Dies Dominica in Dei, ac Trinitatis cultum dicata. 166.1.16
11. Reſurrectionis feſtum ſemper Dominica die celebrandum. 171.2.3

DOS.

Dos vide Simoniam. 89

DVLIA.

1. Duliæ cultus non fundatur immediatè in excellentia increata. 35.1.5
2. Cultus Duliæ non formaliter, ſed virtualiter excellentiam Diuinam reſpicit. 36.2.6
3. Dulia reſpicit diſtinctionem inter honorantem, & honoratum. 40.1.22
4. Actus externi ex intentione habent, quod ſint adoratio latriæ, vel duliæ. 52.2.5

E.

ECCLESIA.

1. Oblationes Eccleſiis factæ ſunt licitæ. 61.1.6
2. An debeantur ex præcepto. 62.1.9
3. Determinatio Decimarum pertinet ad poteſtatem ſpiritualem Eccleſiæ non ad temporalem. 78.2.8
4. Eccleſia poteſt ponere decimam de nouo, etiam contra conſuetudinem. 84.2.11
5. Dupliciter acquirit Ius reale in decimis. 94.2.7

6. Quæ ſit Eccleſia Baptiſmalis. 118.1.1
7. Cui Eccleſiæ ſoluendæ ſunt Decimæ, Patochiali ne an Baptiſmali. 118.2.3
8. An Decimæ ad Eccleſiæ fabricam ſpectent. 130.2.18
9. Eccleſia non habet decimam partem in poſſeſſionibus. 194.1.15
10. Eccleſia impoſuit præceptum feſtorum. 161.2.3
11. Poteſt decernere feſtiuitates vniuerſales. 163.1.2
12. Hæreticum eſt dicere non eſſe peccatum agere contra Eccleſiæ præceptum. 249.1.7
13. Cultus illicitos poſitiuè non poteſt Eccleſia approbare. 181.2.2
14. An ſit ſpeciale præceptum colendi Deum in Eccleſia. 246.1.4
15. Præceptum colendi loca ſacra, eſt negatiuum. 246.2.7
16. Ius prohibet Chriſtianos Laicos in Eccleſia ſepeliri, conſuetudine tamen id eſt introductum. 266.1.7
17. De Eccleſiaſtico Iure eſt aliquid vel in radice, vel immediatè 410.2.2

ECCLESIÆ VT EST LOCVS ſacer, quæ ſint contraria.

1. Omnis actus exterior continens irreuerentiam in templo, vitandus 247.1.9
2. Quæcunque actio directè facta in contumeliam templi, eſt peccatum mortale. ibid.
3. Infans, & catechumenus, ante baptiſmum non ſunt in Eccleſia ſepeliendi. 251.1.14
4. Actus indifferens, non eſt contra Eccleſiæ ſanctitatem. 252.1.1.
5. Vtrùm omne peccatum in Eccleſia factum, ſit ſacrilegium. 253.1. à n.6
6. Placitum in Eccleſia facere eſt ſacrilegium. 254.2.5
7. In Cœmeterio item. 255.1.3
8. Qui placitum in Eccleſia facit, non manet ipſo Iure excommunicatus. 255.1.6
9. Placita Eccleſiaſtica, poſſunt in Eccleſia fieri. 255.2.10
10. Moraliter peccat, qui Placitum in Eccleſia facit. 216.1.12
11. Placitum in Eccleſia factum, irritatur. ibid.n.13
12. In domibus Eccleſiæ, non poteſt fieri. 255.1.6
13. In eis factum, non irritatur. 256 1.13
14. An actus iuriſdictionis voluntariæ prohibeantur in Eccleſia, & facti irritentur. ibid.
15. Doctoralis gradus poteſt in Eccleſia conferri. 256.2.15
16. Concilium ſeculare, non poteſt ibi fieri. ibid.n.16
17. Eccleſia non poteſt conuerti ad vſus belli, extra neceſſitatem ibid.n.17
18. Mercatus in templo fieri prohibetur. 257.1.18
19. Contractus mercium in templo facti, non irritantur. ibid.
20. Furtum in Eccleſia prohibetur Iure Eccleſiaſtico. 257.2.1
21. Quæ in Eccleſia facta, ſint ſacrilegia. vide verb. Sacrilegium, à n.3
22. Intra Eccleſiam non admittenda particularium ſupellex. 259.2.1
23. An id de cœmeterio intelligendum. ibid.
24. Seditio prohibetur in Eccleſia ſub mortali. 260.1.4
25. Qui ludi in Eccleſia prohibeantur. ibid.
26. Quæ Concilia ſecularia in Eccleſia facere, non eſt mortale. ibid.n.5
27. Non omnia colloquia in ea prohibentur, ſed aliquo modo mala. 260.2.6
28. Conuiuia prohibentur. ibid.n.7
29. Aliqua de ſe non mala naturæ Iure, in templo fieri prohibentur. 261.1.1
30. Quæ ſint contra Eccleſiæ immunitatem. vide verb. Eccleſiæ immunitas, à n.1

ECCLESIÆ POLLVTIO.

1. Quinque actus Eccleſiam polluunt. 248.1.2
2. Quod homicidium Eccleſiam polluat. 248.1.3
3. Sanguinis effuſio Eccleſiam polluit. ibid.n.3
4. Humani ſeminis effuſio Eccleſiam polluit. ibid.
5. Sepelire excommunicatum in Eccleſia ſimiliter. ibid.
6. Paganum in Eccleſia ſepelire, item. ibid.
7. Quando crematur Eccleſia, non propriè polluitur. ibid.n 4
8. Quando crematur Eccleſia conſecrationem amittit, non benedictionem. 284.2.4
9. Corpus Pagani, & excommunicati extrahendum ab Eccleſia, & poſtea purganda. ibid.n.5
10. Graue peccatum eſt agere aliquid in Eccleſia, ex quo polluatur. 249.1.5
11. Actus ex eo ſolùm quod polluat Eccleſiam, an ſit peccatum mortale.
12. An actus, polluentes Eccleſiam, ſint ſacrilegi, quia prohibiti. 250.2.10
13. Eccleſia poteſt tollere prohibitionem, ne excommunicatus ſepeliatur in Eccleſia. 150.2.10
14. Ex ſepultura excommunicati vitandi non polluitur Eccleſia ex natura rei. ibid.n.11
15. Non polluitur Eccleſia per ſepulturam hominis perſonaliter interdicti. 251.1.13
16. Interdicti hominis corpus in Eccleſia ſepultum exhumandum. ibid.
17. Eccleſia non polluitur ex ſepultura peccatoris publici, qui impœnitens moritur. 251.2.15
18. Hic tamen non poteſt in ea ſepeliri. ibid.
19. Eccleſia non polluitur per actus qui fiunt ſuper tectum, vel in turri. 269.1.7

ECCLESIÆ IMMVNITAS.

1. Immunitas Eccleſiæ duplex. 164.2.1
2. Eccleſiam confringere, eſt contra immunitatem. ibid.n.3
3. Item violare Eccleſiæ confinia. ibid.
Hæc immunitas, reſpectu Eccleſiæ, eſt de Iure diuino naturali, extenſio ad confinia non ita. 265.1.3
4. Alia quæ ad hanc immunitatem pertinent. 265.1.4
5. Eccleſia diruta non poteſt ad prophanos vſus conuerti. ibid. n.5
6. Ex lapidibus prophanæ domus, poteſt fieri Eccleſia. 265.2.5
7. Ex prophanis veſtibus poſſunt fieri ſacra. ibid.
8. Immunitas Eccleſiæ quoad officium loci. ibid.n.6
9. Excommunicati maiori excommunicatione, non poſſunt in Eccleſia ſepeliri. ibid.
10. Excommunicatus minori, poteſt. ibid.
11. Vſurarij, in Eccleſia non ſepeliuntur. ibid.n.7

ECCLESIÆ IMMINVTAS erga delinquentes.

1. Delinquentes non poſſunt extrahi ab Eccleſia. 266.1.à n.9
2. Hoc non eſt de Iure diuino naturali, nec poſitiuo. ibid.
3. A templo Iudæorum probabile eſt poſſe delinquentes abſtrahi. ibid.n.10
4. Quo tempore cœperit hæc immunitas Eccleſiæ. 267.1.12
5. Eccleſia ab Epiſcopo conſecrata, aut benedicta, ea gaudet. 267.2.1
6. Etiam antequam celebrentur in ea Diuina myſteria. ibid.& 268.1 4
7. Eccleſia non conſecrata, nec benedicta ea gaudet, ſi in ea celebrentur Diuina myſteria. 267.2.2
8. Eccleſia interdicta, vel polluta, ea gaudet. 268.2.6
9. Tota Eccleſiæ fabrica, habitatio, & cœmeterium, gaudet hac immunitate. 269.1.7
10. Eccleſiæ portæ clauſæ qui adhæret, non poteſt inde abſtrahi. ibid.n.8
11. Neque qui eſt ſuper tectum. ibid.
12. Ab Hoſpitali non poteſt abſtrahi delinquens. 269.2.9
13. An Epiſcopi domus habeat hanc immunitatem. ibid.
14. Oratoria priuata non illam habent. ibid.n.10
15. Delinquens ſi apprehendat Sacerdotem ferentem corpus Chriſti non poteſt inde abſtrahi. ibid.
16. Omnes Chriſtiani baptizati gaudent hac immunitate. 270.1.1
17. Seruus Dominum timens, ſi ad Eccleſiam fugiat, quid faciendum. ibid.n.2
18. Fidelis excommunicatus hoc gaudet Eccleſiæ priuilegio. ibid.n.3
19. Interdictus etiam. 270.2.3
20. A Monaſterio toto non poſſunt abſtrahi delinquentes. 271.1.6
21. Clerici poſſunt abſtrahi à templo per iudicem Eccleſiaſticum non per ſe ſecularem. ibid.à n.6
22. Laici poſſunt abſtrahi pro criminibus de quibus corripiuntur ab Eccleſiaſticis iudicibus. ibid.n 8
23. Infidelis fugiens ad Eccleſiam, ſi petat baptiſmum non abſtrahendus. 271.2.à n.11
24. Hæreticus gaudet hoc priuilegio in aliis criminibus, non in hæreſi 272.1.13
25. In cauſis ciuilibus, an ij gaudeant hac immunitate. 272.1.3
26. Propter nullum crimen extrahendus eſt reus ab Eccleſia, niſi in caſibus à Iure exceptis. 273.1.4
27. Qui fures non gaudeant hoc priuilegio. ibid.
28. Delinquentes grauiter in Eccleſia, poſſunt abſtrahi ab ea. 273.1.6
29. Item, qui exiſtens in Eccleſia ferit alium exiſtentem extra illam. 273.2.7
30. Similiter, qui exiſtens in Eccleſia mandat vulnerati alium extra illam. ibid.
31. Qui exiſtens extra Eccleſiam ferit permanentem in Eccleſia, non gaudet immunitate. ibid.
32. An Eccleſia defendat latronem cum furto ad eam fugientem. ibid.n.8
33. Qui delinquit propè Eccleſiam ſpe fugiendi ad illam, non abſtrahendus. ibid.n.9
34. Occidens per inſidias, poteſt abſtrahi à templo. 274.1.11
35. Qui per induſtriam occidit, non abſtrahendus. 274 2.12.
36. Vulnerans ex inſidiis, gaudet priuilegio templi. 275.1.14

37. Vtrùm aſſaſſini poſſint abſtrahi ab Eccleſia. 275.1.15
38. Mandans inſidioſè interficere, ſi effectus ſequatur, poteſt auferri à templo. ibid.n.16
39. Qui hoc facit per aſſaſſinos, probabile eſt non gaudere priuilegio,etiam effectu non ſecuto. ibid.
40. Raptores virginum,an poſſint abſtrahi. ibid.n.17
41. Fugiens ex carcere non poteſt ſeparari ab Eccleſia. ibid. n.18
42. Qui vinctus ducitur per Eccleſiam,an poſſit ab ea ſeparari. ibid.
43. An gaudeat Eccleſiæ priuilegio, qui ſub iuramento redeundi exit à carcere. 276.1.20
44. Non poteſt in Eccleſia ligari, vel vllam pati violentiam delinquens. 276.1.2
45. Non poteſt ſpoliari in Eccleſia bonis iuſtè delatis.ibid.n.3
46. Fugiens ad Eccleſiam cum armis prohibitis, poteſt illis ſpoliari. 276.2.3
47. An Eccleſia obſideri poſſit quando delinquens ad eam fugit. ibid.n.4
48. Quando ſolùm veſtis pars eſt extra terminos Eccleſiæ, non poteſt delinquens per eam apprehendi. ibid.
49. Dum eſt in Eccleſia, nec ad mortem, nec ad corporalem pœnam poteſt damnari. ibid. n. 5
50. Quibus pœnis poſſit mulctari. 277.1.6
51. Ad ſeruitutem triremis, & exilium non poteſt damnari. ibid.
52. In caſibus à Iure exceptis poteſt iudex ſine licentia Prælati extrahere delinquentem ab Eccleſia. 277.1.1
53. Iudex per blanditias extrahens ab Eccleſia reum,non peccat. 277.2.2
54. Contra Eccleſiæ immunitatem, ſi reum abducat, ſacrilegium committit. ibid.n.4
55. Quomodo poſſit Eccleſia reſiſtere iudici conanti abſtrahere reum. ibid.
56. Tenetur iudex reſtituere Eccleſiæ reum. 277.1.6
57. Quam pœnam incurrat propter hoc ſacrilegium. ibid.n.7
58. Iudex extrahendo reum, non ſolùm peccat contra Eccleſiam,ſed etiam contra reum. 278.2.à n.8
59. Hoc peccatum eſt contra iuſtitiam commutatiuam. 279. 1. 10
60. Comprehenſio delinquentis iniuſtè in Eccleſia facta, eſt irrita. 279.2.12
61. Quando teneantur iudices reo reſtituere damnum ſecutum ex comprehenſione. 280.1.15.n.15
62. Iudex licitè comprehendit extractum ab Eccleſia ab alio particulari per fallaciam. 280.2. 17

ELECTIO.

1. Electio per ſortes ad beneficium Eccleſiaſt. vide verbum Sortes. à n.4
2. Secularis electio non prohibetur fieri per ſortes. 347.1.14
3. Electio Matthiæ qualis fuerit. 349.1.21
4. In Pontif. electione Simonia non eſt redimere vexat. cum indignus,vel euidenter minus dignus eligitur. 600.2.35
5. Pecuniam dare,vt eligatur dignus in communi,non eſt illicitum.ibid.n.36.& ſeq.
6. An Eccleſia habeat Ius, vt eligatur digniſſimus è pluribus. 601.2.40
7. Non licet,moraliter loquendo, redimere hanc vexationem per pecuniam, inducendo electores, vt hanc perſonam determinatè eligant,quòd illa ſola ſit digna. 601.2.41
8. An dicta de Pontificatus electione ad inferiores electiones accommodentur. ibid.n.42
9. Quæ electio ſit inualida, vide verb. Simoniaca actio, quæ valida à n.17

ELISEVS.

Cur noluit pretium Naaman. 415.1.7

EPIPHANIA.

Epiphaniæ feſtum ab Apoſtolis inſtitutum. 168.2.7

EPHRON.

Vide Simoniam.65.66.

EPISCOPVS.

1. Quid facere debeat quando Parochiali non poſſunt Parochum ſuſtentare. 63.2.9
2. Quando poſſit facere determinationem Decimarum in ſua Diœceſi. 79.1.9
3. Non poteſt Ius Decimarum mutare. 93.1.11
4. Cura pauperum ſpecialiter Prælatis commiſſa eſt. 80.2.7
5. Epiſcopus non poteſt obligare ad Decimas, Parochos ſibi ſubiectos. 63.2.9
6. Tenetur ad Decimas debito reali,non perſonali. 100.1.11
7. An Epiſcopus poſſit Laicis Decimas dare,vide verbum,Decimæ,à n.107
8. Epiſcopi Diœceſis ad Clerum cuiuſcunque Parochiæ aliquo modo pertinent. 128.1.8
9. Decimæ primò debentur Epiſcopo. 130.2.1
10. Bona Prælati ſunt obligata Eccleſiæ, pro mala adminiſtratione. 154.2.11
11. Quomodo Epiſcopi teneantur cogere non ſoluentes Decimas. 153.1.3
12. Epiſcopus nonniſi Dominica die conſecratur. 166.1.14
13. Poteſt inſtituere feſtum in ſua Diœceſi ſine auctoritate Pontificis. 190.2.4 & ſeq.
14. Non poteſt canonizare Sanctum. 190.2.5
15. Quid olim in hoc poſſent. ibid.
16. Quid ſupponendum, vt ab Epiſcopo queat feſtum Dei præcipi. 190.2.6
17. An à domo Epiſcopi poſſint abſtrahi delinquentes. 269. 2.9
18. Quæ Epiſcopi licentia ſit neceſſaria ad permutanda beneficia. vide verb.benefic. commut. Quæ auctoritas neceſſaria,à n.1
19. Prælati inferiores Pontifici non poſſunt diſpenſare bona Eccleſiæ,niſi iuſta conceſſione Canonum. 538.2.17
20. An Cathedraticum Epiſcop.perſoluendum. 585.2.3
21. Epiſcopis viſitantibus,procurationes à Iure conceſſæ perſoluendæ. ibid.
22. Quomodo inferiores Prælati, & eorum officiales Simoniam committant,vide verb.Simoniæ cauſam efficientem à n.7

ESAV.

1. Quæ peccata commiſit. 419.2.13
2. Prophanus dicitur non propter ſpiritualis venditionem,ſed propter contemptionem. ibid.n.14
3. Primogenituram eius Sacerdotio annexam eſſe ſummo, certum eſt. 418.1.6
4. Vtrùm Simoniacus,vide Simoniam. 67

EVCHARISTIA.

1. Abſtinere à frequentia Euchariſtiæ, poteſt eſſe actus Religionis. 27.2.5
2. Sacrificium Euchariſtiæ,eſt de Iure diuino. 59.2.9
3. Eius præceptum datum eſt Eccleſiæ. ibid.n.10
4. Quomodo per Sacerdotes, & per alios fideles offeratur. ibid.
5. Vtrùm omnes audientes ſacrum communicarent olim. 87. 1.2
6. A Sacerdote Euchariſtiam deferente non poteſt abſtrahi delinquens. 269.2.10
7. An liceat ſumere Euchariſtiam ad purgationem criminis. 290.1.15
8. Vti Euchariſtia vt pane communi,non eſt blaſphemia, ſed ſacrilegium. 292.1.5
9. Euchariſtiæ Sacramento debetur ſuprema adoratio latriæ. 395.1.1
10. Contra eam committitur grauius peccatum quàm ſacrilegium,concomitanter tamen datur ſacrilegium. ibid.n.2
11. Propter crimen iniiciendi manus in Euchariſtiam non incurritur excommunicatio. ibid.
12. Euchariſtiæ feſtum quando inſtitutum. 179.1.5
13. Vide Simoniam. 90

EXACTIO.

Vide verb.Simonia conuentionalis, à n.8

EXAMINATOR.

Vide verb.Simonia.147

F.

FERIÆ.

1. Tria genera feriarum in Iure conceduntur. 170.1.15
2. Feriæ paſſionis qualiter obſeruandæ,vide verbum paſſio.à n.2

FESTI DIES.

1. Obſeruatio dierum feſtorum habet aliquid ex Iure naturali,aliquid ex poſitiuo. 157.1.1
2. Præceptum feſtorum partim morale, partim cæremoniale eſt. 157.1.2
3. Quid morale, & quid cæremoniale habeat tertium præceptum. 158.2.7.& 157.1.2
4. Poteſtate humana mutari poteſt ſpatium 24. horarum in die feſto aſſignatum. 159.1.9
5. Conueniens eſt feſtorum obſeruatio in lege noua. 161.1.2
6. Chriſtus feſtos dies non inſtituit. ibid.
7. Apoſtoli feſta obſeruarunt, & aliqua inſtituerunt. 161. 2.2
8. Eccleſia impoſuit præceptum feſtorum. 161.2.3
9. Poteſt decernere dies feſtos vniuerſales. 163.1.2
10. Hæc poteſtas eſt in ſolo Papa. 163.1.3
11. Quo pacto conſuetudo Eccleſiæ poſſit inducere feſtum vniuerſale. ibid.
12. Concilium generale hoc etiam poteſt. ibid.
13. Feſti dies dicati Virgini,vide verbum Maria. à n.1
14. Feſti dies dicati Chriſto,vide eius feſtiuitates ſub titulis particularibus.
15. Feſta Sanctorum,vide verb.Sancti.à n.1
16. Feſta Angelorum,vide verb.Angelus.n.6.& 7
17. Feſta Apoſtolorum,vide verb.Apoſtolus.n.3.& 4

18. Feſta S. Lucæ, & S. Marci Iure communi non obſeruantur. 185.2.10
19. Feſtum S. Bartholomæi diuerſo die Romæ colit. 187.1.18
20. Qui Sanctorum dies ſunt feſti, & obſeruandi, vide Sanctorum feſta à n.5
21. Dies ex præcepto ſeruandi ſunt. 188.2.1
22. In magnitudine temporis quæ feſta ſint æqualia. ibid.2
23. Aliqua inæqualitas intenſiua in eis reperitur. 189.1.3
24. In ſolemnitate, & in difficultate relaxandi obſeruationem, inæqualia ſunt. ibid.n.4
25. Aliquod feſtum poteſt obſeruari in vno loco, & non in alio. 189.2.2
26. Epiſcopi poſſunt inſtituere feſta in ſuis Diœceſibus ſine auctoritate Pontificis. 190.2.4.
27. Feſta particulari præcepto imperata aliquando obſeruantur per meridiem. 192 1.11
28. Principes Laici non poſſunt inſtituere dies feſtos. 193. 1.2
29. Sola conſuetudo Laicorum, & Clericorum non introducit diem feſtum. 193.2.5
30. Peregrini dum ſunt extra Parochiam, vel Epiſcopatum non tenentur ad feſtum illius. 194.2.2
31. Peregrini obligantur ad feſta, & leges loci, in quo inueniuntur. 195.1.1.& 197.1.7
32. Qui ſolùm in tranſitu alicubi ſunt, probabile eſt non teneri ad feſta, & lege loci, contrarium tamen certius. 199.1.17
33. Vagi homines, qui nulliбi habent domicilium, tenentur ad feſta loci, vbi inueniuntur. 199 2.19
34. Quo pacto obligetur peregrinus ad feſta generalia, quando conſuetudine non ſeruantur in eius patria, vel in loco vbi eſt. 201.1.27
35. Neque ad communionem, neque ad orationem tenetur quis ex præcepto colendi feſtum. 204.2.3
36. In die feſto non obligantur fideles ad oblationes. 206 2.11
37. Ex præcepto non eſt elicienda in feſto dilectio Dei. 207.1.12
38. Neque pœnitentiæ actus. 207.1.14
39. Quàm antiquum præceptum ceſſandi ab opere ſeruili in feſto. 208.1 2
40. An in die feſto ſpecialiter prohibeatur peccatum mortale. 210.1.1
41. Probabile eſt peccatum in feſto factum habere peculiarem malitiam venialem. 213.1.14
42. Feſti præceptum violare, eſt mortale. 239.1.1
43. Ex limitata materia, poteſt eſſe veniale. ibid.n.2
44. Quantum tempus laboris ſatis ſit ad mortale. ibid.
45. Dies feſtus à media nocte vſque ad mediam noctem, ſeruandus. 239.2.4
46. Si transfertur feſtum, quoad officium, in alium diem, non transferuntur aliæ obligationes. 240.2.7
47. An violatio feſti diei ſit ſacrilegium, vide verbum Sacrilegium contra loca, &c. à n.1

FESTO DIE QVÆ LICEANT, vel non liceant.

1. Probabile eſt peccatum in feſto habere peculiaré malitiam venialem. 213.1.14
2. Probabile eſt copulam coniugalem non eſſe omninò licitam in feſto. ibid.
3. Poteſt pro mercede fieri opus non ſeruile in feſto. 216.1.10
4. Si occurrat neceſſitas faciendi opus ſeruile in feſto, poteſt fieri pro mercede. 215.2.9
5. Poteſt accipi pretium, quando datur diſpenſatio laborandi in feſto. 215.1.7
6. Scribere pro mercede, nec ſeruile, nec in feſto prohibitum eſt. 217.1.16
7. Comedere, & alia opera naturalia non ſunt prohibita in feſto. 219.1.2
8. Opera, quibus tibi parantur, licet ſeruilia, non prohibentur in feſto. 219.1.3
9. Opera curandi proximam ſimiliter. 219.2 5
10. Opera cultui Diuino intrinſeca, & ſi grauia, licent in feſto. 220.2 9
11. An opera mundandi templa, & ſimilia, ſint ſeruilia, & in feſto prohibita. 220.2.11
12. Quid de aliis operibus mechanicis dicendum. 221.1.12
13. Quo pacto opera ſeruilia ex miſericordia facta liceant in feſto. 221.1.14
14. Qui dicunt non licere ſtudium in feſto, impugnantur. 222.1.2.& 5
15 Liberalia opera non prohibentur in feſto. 222.1.3
16. Quamcunque ſcientiam docere licet in feſto. 222.2.6
17. Opus ſcribendi non eſt prohibitum in feſto, neque ex mercede factum. 224.2.3
18. Neque tranſcribendi opus licet ex mercede fiat. 226.2.3 & ſeq.
19. Pingere eſt opus ſeruile, & prohibetur in feſto. 228.2.5
20. Imprimere ſimiliter. 227.2.8
21. Quomodo excuſentur, qui recreationis gratia in feſto depingunt breui tempore. 228 2 5
22. Iter agere non eſt ſeruile, nec per ſe prohibitum in feſto. 229.1.2
23. Quo pacto ſit prohibitum iter incipere cum beſtia onuſta. 229.2.3
24. Cantare, & ſaltare non ſunt in feſto prohibita. 389.1.4
25. Quæ venatio, & piſcatio prohibeantur in feſto, & quæ liceant ex conſuetudine. 231.1.5
26. Bellandi actio eſt ſeruilis, & de ſe in feſto prohibita. 231.1.7
27. Ex neceſſitate ſit licitè. 232.1.10
28. Exercitationes militares in die feſto licent. ibid.n.12
29. Quæ opera liberalia Iure prohibeantur in feſto. 232.1.1
30. Nundinæ non licent. 232.2.2
31. Conſuetudine quo pacto liceant. 233.1.4
32. Placitum non liceat. 233 2.6
33. Quæ actiones iudiciales prohibeantur in feſto. 234.1.9
34. Actiones iudiciales in feſto factæ, ſunt irritæ. 234.2.2
35. Contractus in mercatu facti in die feſto, non ſunt. ibid.
36. An citatio licita, & valida fiat. 234.2.3
37. Iuramentum iuridicum, non poteſt exigi in feſto. 235.2.6
38. Nec teſtes examinari, ſiue cauſa ſit temporalis, ſiue ſpiritualis. 236.1.8
39. Sententia excommunicationis, & abſolutio non prohibentur in feſto. 236.2.9
40. Executio ſententiæ prohibetur, & irritatur in feſto. 237.1.11
41. Appellatio poteſt fieri, licet non poſſit proſequi. 237.1.13
42. Aduocato licet informari iudicem die feſto. 237.2.15
43. An iudicium arbitrij ſit in die feſto prohibitum. ibid.
44 Quæ iuramenta ſint in feſto prohibita. 237.2.16
45. Quæ neceſſitas ſatisfit vt cauſa iudicialis in feſto tractetur. 238.1.18
48. Cur hæretici in feſto publicè iudicentur. 236.2.19
49. Ob pietatem licet in feſto iudicialem cauſam tractare. 238.2.20
50. Alecia poſſunt in feſtis minoribus piſcati. 242.2.5
51. Omnes item piſces, in quibus datur eadem ratio. ibid.n.6
52. Qui piſcantur in feſto hos piſces ex ipſo Iure diſponente, tenentur ad aliquam eleemoſynam. ibid.n.7

FESTI DIEI LABOREM quæ excuſent.

1. Propria neceſſitas excuſat laborem in feſto. 241.1.2
2. Pauperes excuſantur in feſto laborantes ad ſuam ſuſtentationem. ibid.n.3
3. Famulus item, qui cogitur præcepto domini. 241.1.4
4. Neceſſitas Reipublicæ excuſat laborem in feſto. 241.2.5
5. Neceſſitas proximi item. ibid.n 6
6. Pietas vel in Deum, vel in proximum. 242.1.7
7. Diſcrimen inter diſpenſationem, & excuſationem à labore in feſto. 240.2.1
8. Diſpenſatio ad laborandum in feſto poteſt dare, & Papa, & Epiſcopus. 242.1.2
9. In abſentia Epiſcopi quomodo poſſint etiam Parochi. ibid.
10. An voluntas præſumpta Prælati ſatis ſit, vt quis laboret in feſto. 242.2.4
11. Conſuetudo diſpenſationem ad laborandum in feſto inducit. 243.1.12
12. Ad hanc conſuetudinem, neceſſarius eſt conſenſus Prælati. ibid.
13. Ex conſuetudine licent in feſto multa alioqui prohibita. 244.1.14.
14. Non licet ex vi Iuris, perſonæ particulari operari in feſto, ne amittat lucrum notabile. 243.1.8

FEVDVM.

1. Epiſcopus poterat olim in perpetuum feudum dare Decimas Laicis. 123.1.2
2. Quomodo tale feudum poſſit transferri. vide verbum Decimæ, à n.110

FINIS.

1. Diſcrimen inter finem, & pretium. 573.1.4
2. Multis modis ex parte operantis aliquid, eſt finis proximus reſpectu intentionis eius. ibid.c.2.à n.6
3. Omnibus modis finis principalis de ſe abſtrahit à ratione pretij. ibid.n.6

FIDES.

1. Eſt ſimul ſpeculatiua, & practica. 5.2.1
2. Voluntas credendi, eſt virtus. 8.2.2
3. Quo pacto tendat in Deum. 9.2.5
4. In quibus conueniat, vel differat habitus fidei cum Religione. 27.1.3
5. Habitus fidei, & piæ affectionis, poſſunt dici vna virtus Theologica. 30.2.7
6. Ad fidem tenetur homo ex Iure diuino. 55.1.2
7. Aſſenſus fidei, eſt eiuſdem ſpeciei, licet res à Deo reueletur per varia ſigna, verborum ſcilicet, Scripturæ, &c. 333.2.3

FOR

FORNICATIO.

Fornicatio ſimplex in Eccleſia occultè facta,eſt ſacrilega. 261.2.4

FORVM.

1. Cauſa Decimatum, ad forum Eccleſiaſticum pertinet. 155.1.15
2. Spiritualia, & ſpiritualibus annexa,pertinent ad forum Eccleſiaſticum. ibid.

FRATER.

Frattum diſſidentium non ſunt acceptandæ oblationes.68.1.9

FRVCTVS.

1. De fructibus arborum ſoluebantur Primitiæ. 73.1.11
2. Qui fructus dicantur à Iuriſtis, naturales, & qui induſtriales. 74.2.4

FVNERALIA.

Quos actus habent ſpirituales. 456.2.7

G.

GRÆCVS.

Græcus ad Latinorum ritus cur non teneatur, quando inter eos eſt. 201.1.26

GENTILES.

1. Falſa Religio apud eos eſt. 5.2.3
2. Gentiles,ſacrificia ſemper habuerunt. 58.2.4
3. Aliquando ex voto, vel gratiarum actione Decimas ſoluebant. 75.2.5
4. Gentiles an teneantur ad Decimas,vide verbum Decimæ. à n.68
5. Dies ſeptima Religioſè obſeruata, etiam apud Gentiles. 157.2.3
6. Non eſt certum, non fuiſſe Euangelium gentibus prædicatum ante reuelationem Petro factam. 186.1.14
7. Plato,& alij vnum Summum Deum,& alios minores colebant. 312.1.6
8. Quid Gentiles ſub Dei nomine intelligerent. 313.1.10
9. Non ſtatuas nudas adorabãt,ſed ratione alterius rei.ib.n.11
10. Quomodo exiſtimare poſſunt dari plura numina. c.2.n.11
11. Qui Gentiles philoſophi commiſerint idololatriam ſolùm externam. 318.1.7
12. Eccleſia non poteſt ſtatuere pœnam hominibus non baptizatis pro idololatria. 320.2.20

GENVFLEXIO.

1. Ordinariè fit ad hominem vno, ad Deum verò vtroque genu. 56.2.8
2. Vtrumque genu Pontifici flectitur. ibid.

GIEZI.

Vide Simoniam.62

GRATIA.

1. Ad actum Relig. naturalem non requiritur, per ſe gratia. 17.1.6
2. Gratia,ſanctitas dicitur. 29.1.14
3. Gratia reddit perſonam, cui ineſt dignam aliqua excellentia. 36.2.6
4. Poteſt vendi,& emi de facto,non de Iure. 407.1.10.433.2.8.ad n.10
5. Cur in hoc nunquam datur materiæ leuitas. 918.1.5
6. Gratiam non cadere ſub creatum dominium probabilius eſt. 406.2.8

Vide Simoniam 94

GRATITVDO, ET GRATVITA donatio.

1. Gratitudinis obligatio intrinſecè ſequitur ex vi beneficij. 57.1.10.11
2. Gratitudo affectum potius,quàm datum reſpicit. 576.2.7
3. Donatio antidoralis gratuita eſt,licet non ſit omnibus modis liberalis. 578.2.6
4. Donatio gratuita non excludit omnem obligationem, ſed debitum iuſtitiæ. 910.2.14

GREGORIVS.

1. Gregorius 13.Æquinoctij, & Kalendarij errorem correxit. 177.1.27
2. S.Gregorius M. ſolus Simoniacam hæreſim ſumpſit pro Simonia. 580.2.14

H.

HABITVS.

1. In habitibus, finis proprius, terminus, & obiectum idem ſunt. 6.2.3
2. Habitus non eſt principium per ſe, ſed ſolùm coadiuuans. 20.1.1
3. Quomodo habitus vnius potentiæ faciliter ad actionem alterius. 20.2.6

HÆRETICVS.

Obligatur ad Decimas. 93.2.3

HÆRESIS.

Hæreſis,Simoniaca quæ. 401.1.2

HELI.

De filiis eius,vide Simoniam.62

HISPANIA.

Cur Hiſpania celebrer feſtum S.Iacobi vide verb. Sanctus Iacobus à n.1

HOMICIDIVM.

Ex pretio homicidij,& adulterij debentur Decimæ. 138.1.7

HOMO.

1. Homo phyſicè à Deo diſtinctus eſt, moraliter tamen eſt quaſi vnus cum illo. 33.1.10
2. Poteſt iniuriam Deo facere infinitam, recompenſare autem ad æqualitatem nec per ſuas vires nec per auxilium gratiæ poteſt. 43.2.12
3. Externæ adorationes ſunt indifferentes ad Deum,& homines. 56.2.7
4. Genuflexio ad hominem ordinariè fit vno genu. 56.2.8
5. Manuum eleuatio non ſolùm ad Deum, ſed ad homines etiam fit. ibid.

HONOR.

1. Non eſt bonum intrinſecum eius,qui honoratur. 10.2.7
2. Honor, & fama pro eodem reputantur in materia Relig. 11.2.6
3. In nobis non ſunt idem,& ita etiam in Deo conſiderantur. ibid.

HOSPITALARII.

Hoſpitalariis,quæ priuilegia conceſſa circa Decimas. 105.2.5

HOSPITALE.

1. Hoſpitalia Laica non ſunt materiæ Simoniæ. 510.1.11
2. Hoſpitalia Eccleſiaſtica,quæ ſint. ibid.
3. Quæ habent adminiſtrationem ſpiritualem, ſunt materiæ Simoniæ. ibid.
4. Quæ ſolùm temporale regimen habent, non ſunt materiæ Simoniæ contra Ius diuinum. ibid n.12
5. Sunt tamen materiæ Simoniæ contra Ius poſitiuum. ibid. n.13

I.

S. IACOBVS.

1. Quibus ex cauſis Hiſpania ſolemniter celebret feſtum S.Iacobi Maioris. 186.1.13
2. Iacobus ante Martyrium adiit Hiſpaniam. ibid.
3. Beata Virgo adhuc viuens apparuit Iacobo in vrbe Cæſar-Auguſtana. 186.2.16
4. Iacobi corpus in Hiſpania eſt ſepultum. 187.1.17

IDOLOLATRIA.

1. Hæreticorum error non diſtinguentium inter idololatriam & ſuperſtitionem. 301.2.3
2. Idololatriæ nomen variis rebus accommodatur. 389 1.1
3. Idololatria dicitur,qui mortaliter peccat. ibid.
4. Quomodo actus latriæ concurrat in adoratione Idoli.310.2.1
5. Idololatria alia vera,alia ficta. 311.1.3
6. Omnis eſt falſa adoratio ex parte rei adoratæ, non ita ex parte adorantis. ibid.
7. Ad idololatriam veram,ex parte colentis requiritur exiſtimatio Diuinæ excellentiæ in Idolo. 311.2.5
8. Ad falſam idololatriam,non eſt neceſſaria exiſtimatio Diuinitatis in Idolo,ſecus ad veram. 313.2.13
9. Idololatria falſa contra Religionem eſt. ibid.n.14
10. Aliqua ſunt ſigna determinata ad colendum Deum, quæ ſi Idolo præbeantur,committitur idololatria. 314.1.15. alia non ita. ibid.
11. Cultus ab Eccleſia exhibitus Sanctis, non inuoluit Idololatriam. ibid.
12. Idololatria ſine Idolis,incipit ab ignorantia veri Dei. 514.1.2
13. Quæ cum Idolorum cultu eſt, ex nimio affectu mortuorum orta fuit. 314.2.3
14. Enos non fuit idololatra. 315.1.5
15. Neque ab eo incipit idololatria. 315.2.à n.8
16. In prima mundi ætate non idololatria. ibid.
17. Incertum eſt,quando cœpit. ibid n.9
18. Fueritne prior idololatria cum imaginibus, an ſine illis. 316.1.11
19. Hoc peccatum eſt grauiſſimum. 316.2.1.& 318.2.9
20. Sacrificium offerre creaturæ,idololatria eſt. 317.2.3
21. An grauior ſit idololatria,quæ ſupponit mentis infidelitatem,an quæ ſupponit ſcientiam veri Dei. ibid.n.4
22. Primus modus idololatriæ datur cum errore intellectus.3.6.2.1
23. Secundus non inuoluit errorem mentis,habet tamen effectum verum colendi. 317.1.3
24. Tertius ſolùm habet effectum exhibendi externum ſignum,& hic leuior eſt. 317.2.5
25. Qui Philoſophi hanc Idololatriam commiſerint. ibid.
26. Probatur illam eſſe intrinſecè malam. ibid.n.6
27. Tragœdus fictè Deo offerens in theatro ſacrificium, non eſt

eſt idololatra. 318.1.6
28. Odium Dei,& infidelitas,ſunt grauiora peccata,quàm idololatria. 319.1.12
29. Idololatria non includit formaliter odium Dei,neque infidelitatem. ibid.n.13
30. Non eſt tam graue peccatum, quàm peccata contraria Theologicis virtutibus. 319.2.15
31. Excedit peccata oppoſita virtutibus moralibus. ibid.
32. Quomodo ſit cauſa omnium vitiorum. ibid.n.16
33 Qui facit ſe coli vt Deum,cauſaliter eſt idololatra,& qui idololatriam alteri conſulit. 320.1.17
34. Graues pœnæ à Deo infliguntur pro idololatria. 320.1.19
35. Quæ pœnæ ſtatuantur ab Eccleſia homini baptizato pro idololatria. 320.2.20
36. Non incurrit cenſuras latas contra hæreticos,qui idololatriam committit ſine interna infidelitate. ibid.
37. Idololatria quando committatur in diuinatione. 321.1.1
38. Idololatriæ cur nihil verè ſacrum habere poſſunt. 430. 1. 27. vide Simoniam.6.

IDOLVM.

1. Quid ſit Idolum. 309.2.9
2. Imago peccatoris quæ colitur vt imago Sancti, eſt idolum. ibid.n.4
3. Omnis res creata, quæ tanquam Deus adoranda proponitur,ſimiliter. 312.1.5
4. Non Idola nuda adorabant Gentiles, ſed ratione alterius rei. 303.1.10
5. An Ninus primum fabricauerit Idolum. 314.2.4
6. Quæ fuerit prior idololatria, cum Idolis,an ſine illis. 316. 1.11

IEIVNIVM.

Dominica die ieiunium fuit prohibitum. 164.1.6

IGNORANTIA.

Vide verb.Simonia. 38.ad 40

IMAGO.

1. Imagines Aſtronomicas defendit Caiet. 616.c.2.n.17. impugnatur. 617.c.1.n.18

INCARNATIONIS FESTVM.

1. Incarnationis feſtum eſt Chriſto, & Virgini dicatum. 166. 2.2
2. Bis in Eccleſia celebratur. ibid.2
3. Quo die ſub præcepto ſeruandum fuerit propoſitum, non conſtat. 167.2.4

INIVSTITIA.

1. Iniuſtitia ſemper eſt venditio rei ſacræ,vt ſic. 413.1.7
2. Iniuſtitia. vide Simoniam 15.& 41.à 43

INTELLECTVS.

1. Intellectui attribuerunt aliqui Religionem. 5.1.1
2. In intellectu poteſt dari adoratio, vel per modum cognitionis,vel per modum locutionis 52.1.4

IOANNES BAPTISTA.

1. Eius natiuitas de Iure communi obſeruatur. 185.1.7
2. Cur natiuitas Baptiſtæ potiùs quàm mors,præcepto ſeruetur. ibid.

IOANNES EVANGELISTA.

1. Eius feſtum Iure communi obſeruatur. 185.2.12
2. Eſt antiquiſſimum. ibid.

IOSEPH.

1. Ioſeph,qui petiit auxilium à pincerna Pharaonis.420.1.16
2. In eo non diffiſus eſt Deo ſecundum Auguſtinum. ibid.
3. Venialiter peccauit. ibid.
4. Vtrùm Simoniacus. vide Simoniam. 68

IRRELIGIOSITAS.

1. Irreligioſitas ſignificat omnia vitia Religioni oppoſita. 282 1.1
2. Habet vnitatem genericam. 282.1.à n.32
3. Irreligioſitatis diuiſio. 383 1.5
4. Habet oppoſitionem cum Religione per defectum.383.2.7
5. Blaſphemia ad irreligioſitatem ſpectat. 284.1.8
6. Infidelitas ad Deum in promiſſis, & ingratitudo ſimiliter. 284.1.8.9
7. Malitia,quæ in omni peccato includitur,non ſpectat ad irreligioſitatem. 284.2.11

IVDÆI.

1. Iudæorum cur modò ſit falſa Religio. 5.2.3
2. Iudæi non obligantur ad Decimas perſonales. 94.1.5
3. Cur obligentur ad prædiales. 94.2.6
4. Iudæos perdere ſeptimam vitæ partem colendos Sabbathum credidit Seneca. 149.2.10
5. Feſta Iudæorum ceſſarunt in lege gratiæ, quoad cæremonialia. ibid.n.11
6. Quo die Iudæi ſuum Paſcha celebrarent. 175.1.15

IVDAS.

Iudas,vide Simoniam.61

IVDEX.

1. Quo pacto ſe debeat habere circa reum fugientem ad Eccleſiam. vide ver.Eccleſiæ immunitas erga delinquentes. à n. 52
2. Quam pœnam incurrat, & ad quam reſtitutionem teneatur,ſi reum extrahat. ibid.n 57.& 61
3. Iudex ſecularis Clericum comprehendens non ſolùm ſacrilegus,ſed etiam iniuſtus eſt. 473.1.11

IVDICIALIS ACTVS.

Qui actus iudiciales in feſto ſint prohibiti. vide verb. Feſto die,quæ opera prohibeatur,à n.32

IVRAMENTVM.

Quæ iuramenta blaſphemiam contineant. vide verb.blaſphemia à n.26

IVRISDICTIO.

1. Quibus actibus exercetur. 473 2.5
2. Quibus confertur.n.2
3. Quotupliciter poteſt in iuriſdictione ad confeſſionem peccati.ibid.n.2. Vide Simoniam.n.137.& 138.

IVRAMENTVM.

Quæ iuramenta blaſphemiam contineant. vide verb.Blaſphemia à n.26

IVS.

Vide Simoniam.44.ad 49.& 53.ad 58

IVSTITIA.

1. Ordinatur iuſtitia ad homines,& non ad Angelos. 6.2.3
2. Multipliciter diuiditur. 32.1.5.& ſeq.
3. Iuſtitia legalis,eſt propriiſſima virtus. 32.2.7
4. Iuſtitia, quæ inter homines datur, quas conditiones debet habere. ibid.2.8
5. Iuſtitia formalis, habet ſub ſe legalem, diſtributiuam, & commutatiuam. ibid.
6. Iuſtitia potentialis,quas habet partes. ibid.n.9
7. Partes potentiales iuſtitiæ in aliquo deficiunt, & in aliquo habent maiorem eminentiam. 32.2.9
8. Religio ponitur inter partes potentiales iuſtitiæ. 33. 1.10
9. Falsò Durand.dixit pœnitentiam eſſe iuſtitiam commutatiuam. 33.2.13
10. Iuſtitia exceditur à pietate in ratione debiti. 34.1.17
11. Iuſtitiam excedit Religio ex ſuo genere. ibid.
12. Diuiditur iuſtitia communiſſimè ſumpta. 35.1.22
13. Errauit Durand.cùm dixit dari identitatem inter iuſtitiam humanam,& Diuinam. 42.2.7
14. Ad iuſtitiam humanam non ſpectat placare perſonam, ne ſibi amplius ſit offenſa. ibid.
15. Iuſtitia ad Deum, diuiditur in Religionem, & pœnitentiam. 43 1.10
16. Inter iuſtitiam, & Religionem datur diſcrimen in ſolutionis inæqualitate. 43.2.12
17. Iuſtitiam legalem Religioni præfert Caietan. 46.1.5
18. Quale ſit obiectum Cui,& Quod iuſtitiæ legalis. ibid.
19. Non comparatur ad Religionem,vt totum ad partem. 46. 2.6
20. Non tam propriè imperat virtutibus moralibus, & Theologicis,quam Religio. 46.2.7
21. Ordinatur à Religione in ſuum finem. ibid.
22. Aliquando Religionem ordinat. ibid n.8
23 Deus non eſt finis particularis iuſtitiæ legalis. 47.1.11
24. Recipiens pecuniam, vt ab iniuſta vexatione deſiſtat, iniuſtus eſt 596.1.16
25. Iudex vendens iuſtum iudicium, & teſtis verum teſtimonium,poſſunt contra iuſtitiam peccare. 650.1.27

L.

LABOR.

1. Diſcrimen inter laborem per ſe ex parte operis,& ex parte ſubiecti. 481.2.7
2. Labor per ſe,& per accidens qui. 484.1.14
3. Per accidens qui non ita; ſed tantùm caſualiter, & ratione circunſtantiarum. ibid.n.1.5
4. Vide Simoniam. 95

LAICVS.

1. Res oblata quando poſſit in Laicorum vſum cōuerti. 70.1.18
2. Conſuetudine poteſt introduci,vt Laici in aliquo feſto accipiant aliquid à Clericis. ibid.c.2.n.20
3. Laicus non poteſt acquirere ius, vt Decimæ ſibi ſoluantur.
4. Exemptio à Decimis quomodo Laicis cōcedi poſſit 90.2.14
5. Applicatio Decimarum facta Laicis ſine cauſa eſt inualida. 91.2.5
6. An Laici poſſint licitè Decimas percipere.vide verbum Decimæ. à n.99
7. An Epiſcopos poſſit Laicis Decimas dare. vide verbum Decimas,à n.107
8. Quo pacto Laicus Decimas, quas in feudum habet, poſſit transferre.vide verb.Decimas,à n.110
9. Laici Chriſtiani in Eccleſia ſepeliri prohibentur, conſuetudine tamen hoc licet. 266.1.7

LATRIA.

1. Actus externi ex affectu, & intentione habens, quod ſint adoratio latriæ,vel duliæ. 52.2.5

2. Latria,eſt adoratio ſoli Deo debita. 310.2.6
3. Quos actus internos,& externos includat. ibid.n.7
4. Quomodo actus latriæ concurrant in adoratione Idoli. 310.2.1

LECTIO.

Vide Simoniam. 96

LEGATVM.

1. Eſt ſufficiens titulus oblationis debitæ. 62.2.5

LEGITIMATIO.

1. Legitimatio.vide Simoniam. 145

LEX DIVINA.

1. An Pontifex poſſit diſpenſare in lege, de Iure diuino poſitiuo. 89.1.7

LEX GRATIÆ.

1. In lege gratiæ, eſt præceptum ſoluendi Primitias. 73.2.14
2. In lege gratiæ, conueniens eſt determinatio Decimarum. 79.2.3
3. Cur in ea imperentur Decimæ, non ita in lege ſcripta. 82.1.17
4. In lege gratiæ, ceſſarunt feſta Iudæorum, quoad cæremonialia. 159.2.11

LEX HVMANA.

1. Non datur de actibus merè internis. 56.1.5
2. Diſcrimen inter abrogationem legis, & præſcriptionem. 65.1.19
3. Priuata perſona non eximitur ab obligatione legis, licet diu illam non ſeruet. 87.1.6
4. Diuturnus vſus communitatis habet vim introducendi, & abrogandi legem. 87.2.7
5. Quando Princeps non poteſt ferre legem,neque poteſt pro illa pœnam exigere. 194 1.7
6. Princeps Laicus poteſt leges condere in ſua terra, etiam in ordine ad peregrinos. 198.1.12
7. Leges poſitiuæ non extenduntur per ſimilitudinem. 212.1.11
8. Lex Principes non obligat,cum ex peculiari habitudine ad inferiores,vt tales ſunt,pertinet. 609.1.4
9. Non eſt improbabile Principem ſine cauſa ſecum validè non poſſe diſpenſare. 610.1.8
10. Quid requiratur, vt lex in Romana Curia abrogetur. ibid.c.2.n.11
11. Lex prohibens quando actum irritet. 633.1.18
12. Legis tranſgreſſio,quoad genus,inobedientia eſt. 422.29
13. Rem poteſt mutare moraliter,licet non phyſicè. 423.1.11

LEX NATVRALIS.

1. Lex naturalis in rigore non obligat hominem ad adorationem purè mentalem. 551.2.24
2. In lege naturali fuit vſitatum Deum colere vtriuſque naturæ actibus. 53.1.9
3. Per adorationem mixtam poteſt homo ſatisfacere naturali præcepto. 55.2.4
4. Ex lege naturali non eſt determinatus externus cultus adorationis. 56.1.6
5. Datur tamen præceptum Deo,& quale ſit. ibid.
6. In lege naturali non erat præceptum Decimarum. 75.1.5
7. Lex naturalis vel puræ fidei lumine illuſtrata. 417.1.2

LEX SCRIPTA.

1. In lege ſcripta ſæpe fuit latum præceptum de Primitiis offerendis. 72.2.10
2. Quæ conditiones in lege ſcripta fuerint additæ Primitiis. ibid.
3. Lex ſcripta,quoad præcepta iudicialia,& cæremonialia ceſſauit. 73.2.15
4 In lege hac datum eſt Diuinum præceptum de ſoluendis Decimis. 75.2.6
5. Solum fuit de Decimis prædialibus,non de perſonalibus. ibid.
6. Quid Decimæ in lege ſcripta ſignificarent. 76.1.7
7. Præceptum Decimarum non eſt idem in lege ſcripta, & in lege noua. 78.1.5
8. Cur Decimæ perſonales in lege ſcripta non ſoluebantur. 82.2.17.
9. Cur lex vetus ſit mortua,& cur mortifera. 159.2.12
10. Feſtum Pentecoſtes, prout fuit in lege ſcripta, erat de Iure diuino. 179.1.2
11. Purgationes aliquæ in lege ſcripta licebant. 491.2.16

LIBERALE OPVS.

1. Liberalia opera non prohibentur in feſto. 222.1.3
2. An detur opus quod nec ſeruile ſit,nec liberale,vide ſeruile opus.n.5.

LIBERALITAS.

1. Datur in nobis erga homines,non erga Deum. 14.1.3
2. Non reſpicit vllam conditionem debiti. ibid.

LIBERTAS.

Quo pacto dicatur de Iure naturali. 89.1.7

LITANIÆ.

Tres dies,quibus ſolemnes Litaniæ fiunt,non ſunt feſtiui.178.2.1

LVDVS.

Ex ludo licito debentur Decimæ. 137.2.7

M.

MAGIA, ET MAGVS.

1. Magia ſumitur pro Philoſophia naturali. 358.1.1
2. Magia alia naturalis,alia ſuperſtitioſa. ibid.n.2
3. In quo differat Magia ſtrictè ſumpta à diuinatione. ibid.c.2.n.3
4. Diſcrimen inter Magiam,& maleficium. ibid.n.4
5. Quidam Magiam,& dæmones dari negant. ibid.n.5
6. Hoc contra Fidem eſt. 359.1.5
7. Effectus Magiæ non poſſunt tribui animis mortuorum. ibid.n.7
8. Magia eſt ſuperſtitio,& tacita idololatria. 360.1.10
9. Peccata diuinationis,& Magiæ eiuſdem ſunt rationis. ibid.
10. Magia poteſt habere varias malitias adiunctas contra aliàs virtutes. ibid.n.11
11. Graues iniuſtitiæ in ea committuntur, & magi tenentur ad reſtituenda damna. 360.2.12
12. Applicans medium inutile,vt res fiat, tacitè vult, vt illa à Dæmone fiat. ibid.n.13
13. Magia ex parte effectus in tres ſpecies diuiditur. 361.1.2
14 Notoria ars,ad quam ſpeciem pertineat. ibid.c.2 n.4
15. D.Thom.ſentit hanc artem ad Magiam pertinere,eiúſque mendoſus locus corrigitur. 362.1.5
16. Si quis ex ignorantia Notoriam artem à Deo peteret, non committeret magiam,ſed tentaret Deum. ibid.n.6
17. Omnis ars dicendi ſcientiam ope Dæmonis, ſpectat ad primam ſpeciem magiæ. ibid.c.2.n.7
18. Quæ res ſpectent ad ſecundam ſpeciem magiæ, quæ dicitur ſanitatum. ibid 2.8
19. Nulla opera Magiæ,ſunt vera miracula. 369.1.8
20. Opera Magiæ,nec ſemper vera,nec ſemper falſa. 370.2.11
21 Diuitiæ per Magiam datæ,ordinariè vanæ ſunt. 371.1.13
22. Quæ per Magiam acquiruntur, quando poſſint retineri. 375.1.2
24. Magis conuerſis remedium contra deſperationem adhibendum. ibid.c.2.n 4
25. Non opus eſt, vt Chirographus à Mago datus Dæmoni iterum reſtituatur. ibid.
26. Cur Magi in Ægypto Ciniphes facere non potuerit. 369.2.7
27. Mago pœna impoſita,vide verbum Magiæ pœna à n. 1
28. Quo pacto cognoſci poſſint Magi ſuſpecti de hæreſi. 384.1.10

MAGIA PROVT EFFICIT SANITATEM.

1. Quæ res ſpectent ad Magiam effectricem ſanitatis.362.2.8
2. Ars magica eſt, quando effectus ab ea promiſſi ſunt ſuprà vires cauſarum creaturarum. ibid.n.9
3. Effectus ſeruandi corpus à læſionibus,eſt magicus. ibid.
4. Et ſi res, & verba ſint ſacra, ſi cum impertinentibus ſignis fiant,committitur magia. 363.1.10
5. Euangelium,aut verba ſacra ferre, ſperando certum auxilium non caret ſuperſtitione. ibid.
6. Quomodo cognoſcendum, an verba adhibita ſint ſuperſtitioſa. ibid.c.2.n.11
7, Signa,quæ adhibentur præter ſignum crucis,ordinariè continent ſuperſtitionem,& frequenter idololatriam.ibid.n.12
8. Ad magiam ſpectant effectus ſubitò, vel loco diſtanti, vel facilè exerciti. 364.1.14
9. Hi effectus non communicantur ab anima, imaginatione, vel effectu operantis. ibid.c.2.n.15
10. Neque cœleſtibus influentiis. ibid n.16
11. Caietanus in hac materia, defendit imagines Aſtronomicas.365.1.17.impugnatur. ibid.1.à n.18
12. Quid dicendum de his, qui curant per verba, & panniculi applicationem. 366.2.23.367.1.26
13. Quid de ſalutatoribus,ibid.& 367.1.25
14. Facientes hos effectus per herbas accommodatas, quas ſubtiliter applicant,non committunt magiam, 366.2.24
15. Quomodo aliquando peccent. ibid.
16. Niſi herbas oſtendant ſaltem magiſtratibus, non ſunt publicè admittendi. ibid.
17. Poteſt quis vti poſteà herba à Dæmone oſtenſa. ibid.
18. Confeſſores non debent abſoluere eos,qui curant per verba,& panniculi applicationes. 567.1.26
19. Non poteſt præſumi, quòd Deus hanc gratiam alicui ſancto conceſſiſſet. ibid.c.2.n.27

MAGIA EFFECTRIX MALEFICIORVM.

1. Maleficium ad magiam ſpectat. 367.2.2.8
2. Effectus maleficiorum ſunt ſemper veri. 373.1.22
3. Remedia ſupernaturalia ad tollẽda maleficia vtilia.376.1.7

4.Licitum

4. Licitum eſt ſigna deſtruere, ad quorum præſentiam fiunt maleficia. 376.2.7
5. Si hæc ſigna tollantur ex mala intentione, actio erit mala, ſed non ſuperſtitioſa. 377.1.11
6. Hæc ſigna non ſolùm licitè ſed ex præcepto auferenda. 377.2.12
7. Quæ ſigna poſitiua licitè fiant, vt Dæmon ceſſet à maleficio. 378.2.16
8. Non licet vti magia ad tollendum maleficium. 379.1.1
9. Non licet petere à Dæmone, vt ceſſet à maleficio. 380.2.5
10. Non licet cogere minis maleficium ad tollenda maleficia per alia maleficia. ibid.n.7
11. Non licet petera à mago licet parato, vt tollat maleficium per aliud. 379.2.2
12. Poteſt petere à malefico, vt tollat maleficium ſi ille ſciat licito, & illicito modo tollere, etiamſi illicito vti debeat. 381.2.9

MAGIÆ PŒNÆ.

1. Diuini, magi, & malefici eadem pœna afficiuntur. 382.1.1
2. Nullam cenſuram ipſo facto incurrunt. 382.2.3
3. Explicatur caput, ſiquis Ariolos. 383.1.4
4. Quando datur hæreſis in mago, ratione illius manet ipſo facto excommunicatus. 384.1.à n.8
5. Per quamcumque actionem externam ſuæ artis, hanc pœnam incurret. ibid.
6. Ad quod forum pertineat hoc delictum. 384.2.11
7. Quæ pœnæ pro hoc crimine ſint imponendæ Clerico in iudicio Eccleſiaſtico. ibid.n.12
Quæ laico.2.n.13. 385.1.13
8. Quæ pœna à Iure Ciuili imponatur. ibid.n.14

MAGISTER.

Ab Eccleſia conductus, vide Simoniam. 91

MALEFICIVM.

1. Diſcrimen inter magiam, & maleficium. 358.2.4
2. Vide verb. magia effectrix maleficiorum à num.1.

MANVS.

1. Manuum eleuatio ad cœlum, quid ſignificet. 56.2.8
2. Non ſolùm ad Deum, ſed ad homines etiam fit. ibid.

BEATA VIRGO
Maria.

1. Incarnationis feſtum, eſt Chriſto, & Virgini dicatum. 166.2.2
2. Circuncıſionis feſtum, ſimiliter, & Præſentationis. 168.1.8.& 169.1.10
3. Conceptio Virginis potuit ab Eccleſia ſub præcepto conſtitui. 181.2.2
4. Non eſt huc vſque, hoc præceptum impoſitum. 182.1.3
5. Hoc feſtum initium habuit in Anglia. 182.1.7
6. Natiuitas Virginis ſub præcepto vniuerſali obſeruatur, ibid.n 4
7. Quando celebrari cœperit. ibid.
8. Feſtum Præſentationis, non eſt præcepti, ſed deuotionis. 182.2.11
9. Viſitationis feſtum quando cœperit. 182.2.12
10. Non obſeruatur ſub præcepto vniuerſali. ibid.
11. Purificatio numeratur inter quatuor præcipuas Virginis ſolemnitates. ibid.
12. Aſſumptionis feſtum de Iure communi obſeruatur. 183.1.13
13. Non eſt de Iure diuino. ibid.n.14
14. Ab Apoſtolis manaſſe probabile eſt. ibid.
15. Feſtum B.Mariæ ad Niues. 183.2.15
16. Expectationis feſtum proprium eſt Hiſpaniæ. ibid.
17. Deſcenſionis ſimiliter. ibid.
18. Nulli Sanctorum, excepta Virgine, duo dies ſub præcepto ſeruantur. 185.1.8
19. Beata Virgo adhuc viuens, apparuit Iacobo in vrbe Cæſar-Auguſtana. 186.2.16

MARTYR, ET MARTYRIVM.

1. Paſſio Martyris non effectiuè ab eius voluntate, eſt tamen obiectiuè voluntaria. 58.1.11
2. An Martyrium ſit actus deſignatus ad cultum Dei. 58.1.1

MATHEMATICVS.

1. Mathematicorum coniectura circa puerorum natiuitatem, debilis eſt. 338.2.11
2. Sixtus V. non prohibuit omnino illorum iudicium circa puerorum inclinationem. 339.1.12

MATRICIDA.

1. A matricida non eſt accipienda oblatio. 68.1.9

MATRIMONIVM.

1. Illius notanda differentia à reliquis ſacramentis. 448.2.6
Vide Simoniam. 89.133.148

MATTHIAS.

1. Sors, qua electus fuit, non habuit imperfectionem. 348.2.21
2. Probabile eſt, datum fuiſſe aliquod ſignum Diuinum in hac electione. 349.2.23

MERCES, ET MERCENARIVM OPVS.

1. Quid ſit opus mercenarium. 213.2.1
2. Lucrum, & merces in quo differant. 214.2.3
3. Vtrùm opus, ex mercede fiat ſeruile. 214.1.2.& 215.6

MERETRIX.

1. A publica meretrice, non eſt accipienda oblatio. 68.1.8
2. Non tenetur dare pauperibus Decimam ab Eccleſia non acceptatam. 138.2.9

MIRACVLVM.

1. Quid ſit miraculum. 625.1.8
2. Nulla opera Magiæ, ſunt vera miracula. ibid.

MISERICORDIA.

1. Eſt propria Religioſa. 21.1.10
2. Cedit Religioni. ibid.
3. Quibus virtutibus præſtet. ibid.
4. Miſericordia. vide Simoniam. 17

MISSA.

1. Materia oblationis, quæ fit in Miſſa, eſt ſolùm Panis, & Vinum Aqua mixtum. 61.2.8
2. Vtrùm omnes audientes Miſſam communicarent olim. 60.1.2
3. Circuncıſionis die duæ Miſſæ olim celebrabantur. 168.2.8
4. Præceptum audiendi Miſſam quomodo poſſit dici Iure diuino. 202.1.2
5. An ſit in Iure. ibid.n.3
6. An peregrini obligentur ad Miſſam, quando breui tempore ſunt in loco, vbi dies eſt feſtus. 200.2.22
7. Antiquitas audiendi Miſſam in feſto. 202.2.2
8. Hoc præceptum Miſſæ, ſub mortali obligat. 203.1.5
9. Pro quo tempore obliget præceptum hoc in die feſto. 203.2.7.& ſeq.
10. An qui manè diſcedit à loco, vbi feſtum agitur teneatur priùs ad Miſſam. 204.1.9.& ſeq.
11. Non relinquenda Miſſa propter concionem in feſto. 206.2.10
12. Cùm non poteſt quis Miſſam audire, non tenetur ad alias preces. 207.2.16
13. Qui in Miſſa, vel officio accidentales ritus non ſeruat, ſuperſtitionem committit venialem. 380.1.18

MVNDVS.

1. Mundus, vel in æquinoctio vernali, vel poſt illud fuit conditus. 175.2.37
2. Mundum à Deo animari quidam credebant, & ita illum, vt Deum adorabant. 311.2.5

MVTVVM.

1. Emens mutuum, ſoluendo vſuras, verè acquirit pecuniam mutuatam. 633.2.19

N.

NATALIS DIES.

1. Natiuitatis feſtum ab Apoſtolis inſtitutum. 168.1.6

NECESSITAS.

1. Qui in extrema neceſſitate aliena conſumit, non tenetur poſtea reſtituere. 96 2.17
2. Quo pacto neceſſitas grauis excuſet à Decimis. vide verbum Decimæ.num.72.& 73.

NOTORIA ARS.

1. Notoria ars pertinet ad primam ſpeciem magiæ. 361.2.4
2. Si quis ex ignorantia notoriam artem à Deo peteret, non magiam committeret, ſed tentaret Deum. 362.1.6
3. Quid D.Thomas de hac arte ſenſerit. ibid.n.5

NOTARIVS.

1. Quando committat Simoniam, vide verb. Simoniæ cauſa efficiens à num.9

NOVALIA.

1. An priuilegium non ſoluendi Decimas prædiales, extendatur ad noualia. 107.1.4
2. An præſcriptio contra Decimas, extendatur ad noualia anteà non poſſeſſa. 116.1.9
3. An noualia comprehendantur, quando conceduntur vni Eccleſiæ Decimæ prædiorum alterius. 117.1.7.& ſeq.

O.

OBEDIENTIA, VIDE
Religionem.

1. Quo pacto Deum attingat. 9.1.5
2. Obedientia diſtinguitur à Religione. 40.2.3
3. Obedientia immediatè circa præceptum verſatur, & aliquo etiam modo circa auctorem præcepti. 41.1.4
4. Quomodo obedientia ſoluat debitum Deo. ibid.n.5
5. Eadem obedientia Deo, & hominibus obtemperamus. 41.2.7.
6. Obedientia præceptorum poteſt imperari à cauſis ſpecie diſtinctis. ibid.
7. Cedit obedientia Religioni. 48.1.15
8. Actus obedientiæ neceſſarius ad ſalutem in perfecta dilectione

ctione Dei continetur.55.2.3. ſub ſpeciali formalitate virtutis moralis non eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem. ibid.

OBLATIO.

1. Oblatio,& ſacrificium differunt tanquam genus, & ſpecies. 57.2.1
2. Quid ſit propria oblatio. 58.1.2
3. Variæ eius diuiſiones, ibid.
4. Oblatio non eſt de lege naturali. 59.1.7
5. Explicatur D.Thom. in hoc ponit diſcrimen inter ſacrificium,& oblationem. ibid.
6. Oblatio eſt actio minus ſacra, & publica, quàm ſacrificium. 59.1.8
7. Eius vſus magis voluntarius ſemper fuit, quàm ſacrificiorum. ibid.
8. Eſt legi naturali conſentaneus. 59.2.1
9. Quæ oblatio Cain,& quare Deo diſplicuit. 60.1.1
10. Oblationum vſus in lege gratiæ licitus,& ſanctus eſt. 60.1.2
11. Panis,& Vini oblatio antiquiſſima in Eccleſia. ibid.
12. Oblationes Deo immediatè factæ ſunt licitæ. 61.2.7
13. Eccleſiis,vel piis locis factæ,licitæ ſunt. 61.1.6
14. Quædam Sacerdotibus fiunt ad eorum ſuſtentationem. ibid.n.7
15. Hæ non continent immediatum cultum Dei. ibid.
16. Materia oblationis,quæ fit in Miſſa ſolùm eſt Panis,& Vinum Aqua mixtum. 61.2.8
17. Oblationes legales, vt tales,ceſſarunt in lege noua. ibid. n.9
18. An oblationes Eccleſiæ debeantur ex præcepto. 62.1.1.2
19. Quo pacto hic ſumenda oblatio. 62.2.3
20. Quatuor tituli ex quibus poteſt oriri oblationum obligatio. ibid.
21. Primus eſt ex conuentione. ibid.n.4
22. Secundus ex voto,vel legato. ibid.n.5
23. 3. cauſa ſuſtentandi miniſtros Eccleſiæ. 63.1.6
24. Hic non datur ſi Decimæ ſint ſufficientes ad ſuſtentationem miniſtrorum. 63.1.7
25. Nec cùm Parochiani ſunt ita pauperes, vt non habeant vnde faciant oblationes. 63.2.9
26. Quid in hoc caſu ſit faciendum ad ſuſtentationem miniſtri. ibid.
27. Quartus titulus oblationum eſt conſuetudo. 63.2.10
28. Conſuetudinem inducere obligationem oblationum, eſt communis ſententia. 64.1.12
29. An conſuetudo oblationum in principio conſentanea,vim habeat obligandi,ſi ex conſcientia erronea ſub obligatione continuetur. 64.2.16
30. Conſuetudo oblationum, poteſt obligare per modum præſcriptionis. 65.1.19
31. Ad hanc præſcriptionem ſufficit continuatio decem annorum. 65.2.21
32. Ad illam non eſt opus continuatio oblationum in eadem perſona,ſed ſufficit in diuerſis. ibid.
33. An poſſit negari Sacramentum non ſoluendi oblationes. 66.1.23
34. Poſt inductam conſuetudinem oblationum non poteſt populus contra illam aliquid ſtatuere. 66.1.24
35. Qui oblationes non ſoluunt,an incurrant aliquam cenſuram,vel pœnam. 66.2.15
36. Quæ circunſtantiæ ad oblationes requirantur. 66.2.1
37. Qualis debeat eſſe perſona offerens. ibid.n.2
38. Excommunicati poſſunt facere oblationes. 67.1.3
39. A re pro re non eſt accipienda oblatio. 67.1.4
40. Ab vſurario non eſt accipienda oblatio. ibid.n.6
41. A quibus peccatoribus non eſt accipienda oblatio. ibid.
42. Oblatio rei iniuſtè poſſeſſæ,non eſt accipienda. ibid.
43. Quando peccatum oblationem maculat, illa non eſt accipienda. ibid.
44. Quando vitium eſt perſonæ, & non rei oblatæ, poteſt recipi oblatio à peccatore, dummodo non ſit ſcandalum. 67.2.8
45. A publica meretrice non eſt accipienda. 68.1.8
46. A fratribus decidentibus ſimiliter. 68.1.9
A matricida item. ibid.
47. Ab illis,qui ſpeciali Iure prohibentur offerre non eſt acceptanda oblatio. ibid.
48. Hæc prohibitio intelligenda ſolùm de oblationibus factis ad altare. 68.2.10
49. Non ſolùm intelligenda de oblationibus ſpontaneis, ſed etiam de neceſſariis. 68.2.11.12
50. An expectanda condemnatio, & declaratio peccatoris, vt oblationes non accipiantur. 69.1.14
51. Prohibitio,vel ſit peccatoribus,ne offerant,vel miniſtris ne accipiant. 69.1.23
52. Neceſſe eſt vt ſit verus Deus is, cui directè ſit oblatio. 69.2.1

53. Quomodo homini ſit immediatè, adhuc ratio offerendi eſt Deus. ibid.n.2
54. Hic homo neceſſe eſt vt ſit Clericus,vel alia perſona cultui diuino reputata. ibid.
55. Ius ad oblationes ſolis Eccleſiaſticis conuenit. 69.3
56. Res oblata quando poſſit conuerti in vſus Laicos. 70.1.3
57. Tribus modis ſunt Religioſi oblationum capaces. 79.1.19
58. Quas conditiones habere debeat res oblata. 70.2.21
59. Qualis res offerenda,quando obligatio cadit in rem abſolutam,vel quando oblatio eſt ſpontanea. 70.2.21.22
60. Offerre cæcum, aut mancum in oblatione ſpontanea, non videtur ex ſe graue peccatum. ibid.

OBLIGATIO.

Vide verb.Simonia.99 100

OBSEQVIVM.

Vide verb. Simoniæ pret. dictum munus ab obſequio à numer. 1

ODIVM

1. Odium Dei, eſt omnium peccatorum grauiſſimum. 319.1.12
2. Omne peccatum mortale includit odium Dei interpretatiuè. 319.1.13

OFFICIVM DIVINVM.

1. Clericus obligatur ad officium diuinum non debito iuſtitiæ,ſed Religionis. 132.1.6

OMISSIO.

1. Omiſſio,actus iuriſdictionis ſpiritualis poteſt eſſe. 487.1.9. ad 489
2. Omiſſio. vide Simoniam.20.& à 101.ad 104

OPINIO.

1. Quando dicenda opinio tutior. 214.1.5

OFFICIA TEMPORALIA.

1. Officia temporalia, & eorum actus, ſtando in Iure diuino non ſunt materiæ Simoniæ. 516.1.1
2. Actio diſtribuendi officia Eccleſiaſtica, non eſt vendibilis. 516.2.2
3. Officia Eccleſ. vendi non poſſunt ſine Simonia, propter prohibitionem. ibid.2.3.& 317.1.5
4. Diſpenſatoris officium vendi prohibetur. 518.2.8
5. Eccleſiæ defenſor non poteſt pecunia conſtitui. ibid.n.9
6. Qui Eccleſiæ aduocatus,non poſſit pecunia conſtitui. ibid.
7. Qualis item index. ibid.n.10
8. Quid ſit manſionarius. 419.1.10
9. Officium Sacriſtæ vendi prohibetur. ibid.
10 Officium Primicerij vendere, eſt contra Ius Canonicum. ibid.n.12
11. Vendere functiones horum officiorum, non eſt Simouia. ibid.c.2.n.13

ORATIO.

1. Quomodo ſpectet ad Religionem. 8.1.6
2. Oratio interna,vt eſt materia Religionis,primam honeſtatem à diuino cultu habet. 13.1.5
3. Oratio publica, & ſacrificium, ſunt adorationes publicæ vſitatæ inter homines. 57.2.14
4. Oratio Dominica non eſt inſtituta, vt in perſona tantùm Eccleſiæ dicatur,ſed vt pro tota Eccleſia fiat. 307.2.16
Vide Simoniam. 106

ORDINES.

1. Ordines quatuor minores.vide Simoniam.141
2. Quomodo in recipiendis ordinibus committatur Simonia vide verb.Simoniæ.

P.

PACTVM.

1. Ad diuinationem ſufficit implicitum pactum cum Dæmone. 329.1.1
2. Pactum implicitum in quo conſiſtat. 331.1.11
3. In confeſſione aperiendum, an diuinatio fuerit ex pacto expreſſo. 333.1.1
4. Inter dæmones,& homines poteſt dari pactum. 559.1.6

PANIS.

1. Panis benedicti vſus. 60.2.3
2. Panis,& Vini oblatio,antiquiſſima in Eccleſia. 60.1.2
3. Materia oblationis, quæ fit in Miſſa, non poteſt eſſe niſi Panis,& Vinum Aqua mixtum. 61.2.8

PAPA.

1. An eadem virtute Chriſtus,& eius vicarius Summus Pontifex colatur. 36.2.7
2. Vtrumque genu Pontifici flectitur. 56.2.8
3. Quid poſſit Papa circa Decimas. vide verb. Decimæ à numero 49
4. Poteſtas determinandi quotam Decimæ, de Iure diuino competit ſoli Pontifici immediatè. 79.1.9
5. Poteſtas iuriſdictionis ſpiritualis, in ſolo Pontifice eſt immediatè,in aliis communicata. ibid.
6. Ponere Decimam de nouo ad ſolum Pontificem ſpectat. 85.1.11

7. Non ſe priuare poteſt poteſtate condendi Decimas. ibid.
8. An Pontifex poſſit diſpenſare in Iure diuino poſitiuo. 89. 1.7
9. An Papa obligetur ad Decimas. 98.1.4.99.1.8.& ſeq.
10. Attento Iure diuino naturali poſſet ab Epiſcopis quoram aliquam ſuorum redituum petere. 100.1.11
11. Quomodo in electione Pontificis poſſit redimi vexatio. vide verb.electio,à n.1
12. An Papa poſſit committere Simoniam.vide verb. Simoniæ cauſa efficiens,à n.1
13. Pontifex non ita pertinet ad Clerum cuiuſcunque Parochiæ,vt Epiſcopi. 128.1.8
14. Solus Papa poteſt decernere feſtiuitates vniuerſales. 163.1.3
Vide Simoniam.85

PAROCHVS.

1. Quando Decimæ non ſufficiunt ad ſuſtentationem Parochi,quid faciendum. 63.1.7.& 9
2. An poſſit negare Sacramentum non ſoluenti oblationes. 66.1.23
3. Peccatori occulto publicè petenti Sacramentum debet dare. ibid.
4. Si nec Pontifex,nec penſionarius alat Parochum,an populus ad id teneatur. 92.2.8.& 93.1.10
5. An Parochus teneatur ad Decimas. vide verb. Decimæ. n. 78.& 79
6. Parochus tenetur ex officio ad concionandum vel per ſe, vel per alios. 105.2.7
7. Parochus quomodo in abſentia Epiſcopi poſſit dare licentiam ad laborandum in feſto. 242.1.2

PASCHA.

1. Paſchatis feſtum ab Apoſtolis inſtitutum. 171.1.1
2. Non eſt de Iure diuino. ibid.
4. Paſchatis feſtum ſemper Dominica die celebrandum. 171.2.2
5. Hæreticum eſt, ſentire illicitum celebrare Paſcha die Dominica. 172.2.5
6. Ioannes Euangeliſta celebrauit Paſcha 14. luna ſine obſeruatione diei Dominicæ. 173.2.9
7. Poſt Eccleſiæ decretum,hoc iam non poteſt fieri. 173.1.7
8. Paſcha die Dominica celebrari conuenientius eſt. 173.2.10
9. Oppoſitum ſentire eſt temerarium. ibid.
10. In Decima quarta luna non celebratur Paſcha, ne eum Iudæis celebretur. ibid.n.11
11. Cur non celebretur ſemper certo die menſis. 174.1.13
12. Celebrandum Paſcha proxima Dominica poſt Decimam quartam lunam primi menſis. 174.2.14
13. Annus lunaris obſeruabatur à Iudæis in Paſchate. 175.1.15
14. Iudæorum Paſcha quo die celebrabatur. ibid.
15. An aliquando ſit noſtrum Paſcha celebrandum in 15. luna. 176.1.22
16. Intra quot dies poſſit Paſcha celebrari. 176.2.23 & ſeq.
17. In toto orbe eodem die celebratur. 178.1.28

PASSIO CHRISTI.

1. Feſtum paſſionis.p.169 2.n.15
2. Iudicia ceſſant per ſeptem dies Paſſionis. 170.1.15
4. Probabile eſt coli hos dies olim ſolitos operum ceſſatione. ibid.n.16
5. Non ita modò. ibid.
6. An ab officio Miſſæ feriæ quintæ vſque ad finem officij feriæ ſextæ ſit ceſſandum ab opere ſeruili. 170.2.16
7. Feriæ paſſionis cur ſolennes appellentur. 170.2.18

PATRONVS, ET IVS Patronatus.

1. Aliud Ius Patronatus Ciuile,aliud Canonicum. 510.2.1
2. Cur honorificum,vtile,& oneroſum dicatur. ibid.
3. Patronus habet Ius præſentandi perſonas ad ſuas Eccleſias. ibid. 2.n.2
4. Ius Patronatus quoad honorem,vtilitatem,& defenſionem non eſt materia Simoniæ. 511.1.3
5. Simoniæ eſt vendere Ius Patronatus prout eſt Ius præſentandi. ibid.c.2.n.5
6. Hæc Simonia eſt contra Ius diuinum naturale. 512.1.7
7. Ius Patronatus intrinſecè eſt ſpirituale,dicitur tamen partim temporale. ibid.7.& 8
8. Ius præſentandi quod eſt in Patrono Laico eſt materia Simoniæ. 512.2.10
9. Præſentatio ad beneficium eſt materia Simoniæ in Patrono. 513.1.11
10. Ius Patronatus licet vendi non poſſit, tranſire poteſt cum re vendita. ibid.c.2.n.12
11. Propter illud non poteſt res vendi cariùs. ibid.13
12. Ius Patronatus non poteſt in alium transferri niſi modis à Iure expreſſis. ibid.n.15
13. Primus modus eſt per Ius hæreditarium. 514.1.15
14. Non ſolùm ad hæredes neceſſarios, ſed etiam ad voluntarios poteſt tranſire. ibid.
15. Per liberalem donationem etiam transfertur. ibid.n.16
16. Quando ad hanc donationem requiratur Epiſcopi licentia. ibid.
17. Ius patronatus transfertur etiam cum re vendita. ibid. n.17
18. Diuiditur in reale,& perſonale. ibid.
19. Quando Ius patronatus per ſe donatur , eget conſenſu Epiſcopi,non cum donatione villæ. ibid.
20. Simoniaca non eſt venditio,quod in ea nominetur Ius patronatus ſi pretium non excedit valorem villæ. 514.2.18
21. Si Ius patronatus eſt perſonale non tranſit ex vi venditionis,ſi vendatur pars bonorum à patrono. ibid.n.19
22. Neque ſi vendat omnia bona. ibid.
23. Cur tranſeat ad hæredem. 415.1.20
24. Ex donatione quomodo poſſit dari ementi. ibid.
25. Quid dicendum , quando Ius patron. non adhæret bonis, ſed bona Iuri à n.21

PAVPER.

1. Intuitu ſubuentionis pauperum, benè poſſet Eccleſia Decimas inſtituere. 80.2.7
2. Cura pauperum ſpecialiter Prælatis commiſſa eſt. ibid.
3. Decimæ datæ Clericis habent reſpectum ad ſubuentionem pauperum. 82.1.13
4. Qui paupetes teneantur ad Decimas. 96.2.15
5. Cur Decimæ ad pauperes non pertineant. 129.2.14

PECCATOR.

1. In voluntate peccatoris manet habitus piæ affectionis. 9.1.2
2. Religionis infuſæ habitus non manet. ibid.
3. Actus Relig.infuſæ poteſt in eo dari. 25.2.11
4 A quibus peccatoribus non eſt accipienda oblatio. vide verb.oblatio, à n.37
5. Non eſt expectanda declaratio peccatoris, vt oblationes ab eo non accipiantur. 69.1.13
6. An publicus peccator teneatur poſt conuerſionem ſoluere Decimas omnis prioris lucri. 138 2.10
7. Idololatra dicitur, qui mortaliter peccat. pag.308. col.2. n.1

PECCATVM.

1. Omne peccatum eſt contra perſonam rationalem, aut intellectualem. 6.2.3
2. Pœnitentia non ſupponit præceſſiſſe peccatum in ſubiecto, in quo eſt. 42.1.4
3. Deteſtatio peccati poteſt eſſe actus charitatis. 52.2.5
4. An peccatum ſit ſpecialiter prohibitum in die feſto. Vide verb.feſti dies.n.40.& 41
5. Malitia,quæ in omni peccato includitur,non ſpectat ad irreligioſitatem. 284 2.11
6. Omne peccatum mortale includit odium Dei interpretatiuè. 319.1.14
7. Probabile eſt peccare in die feſto, eſſe ſacrilegium veniale. 398.2.2

PECVS.

1. Pecorum Decimæ quando ſoluendæ. 152.1.6

PENSIO.

1. Probabile eſt poſſe Pontif. æſtimare valorem penſionis, & eum ſimul accipere. 498.1.25
2. Epiſcopis non poteſt imponere penſionem , niſi in caſibus à Iure conceſſis. 500.2.37
3. An penſio ſit res ſpiritualis. 502.2.1
4. Penſionum quædam conferuntur omnibus,aliæ ſolis Clericis. 303.1.3
5. Priores non ſunt materia Simoniæ. ibid.n.5
6. Secundum Ius nouum Pij V. penſiones ſunt ſpirituales , & inuendibiles. ibid.c.2.n.8
7. Tenentur ad recitandum officium Virginis,qui eas habent, ibid.
8. Penſionarius habens licentiam transferendi penſionem, Simoniacus erit ſi pro pretio fiat. 504.1.9
9. Qui habet licentiam transferendi totam , poteſt transferre partem,retento ſpirituali titulo. ibid.
10. Qui accipit partem tenetur ad explendam obligationem Pij Quinti. ibid.
11. Ante Pium Quintum non erat contra Ius Diuinum , penſiones redimere. ibid.n.10
12. Suppoſito Iure Quinti redimere penſiones , eſt Simonia contra Ius Diuinum. ibid.n.12.& 505.n.14
13. Penſio iniuſta valida redimi non poteſt , inualida poteſt. 505.1.15
14. Penſiones temporales vendere,eſt Simonia ex ſtylo Curiæ. ibid.n.16
15. Si penſio redimatur , manente penſionario obligato ad penſum ſpirituale,non ſit Simonia. ibid.c.2.n.17
16. Hæc non eſt venditio ſed locatio penſionis. ibid.
17. Penſionarius poteſt renunciare penſioni,manendo liber ab onere ſpirituali. ibid.n.18

18 Penſio Clericorum vel datur in ſtipendium, vel ratione beneficij. 506.1.19
19 Stipendiaria, nec vendi, nec redimi poteſt. ibid.n.21
20. Penſionarius retento officio, pro quo datur penſio, poteſt paſciei de illa. ibid.n.20
21. Epiſcopus non poteſt ſine Simonia date munus, cui eſt annexa penſio, cogendo ad redemptionem. ibid.
22. De penſione ſtipendiaria perſonali, poteſt Prælatus paciſci. ibid.n.21
23. Poteſt eam imminuere quantum poterit, ſi officium non habet certum pretium taxatum. ibid.
24. Penſio alia datur in titulum beneficij, alia pro beneficiis. 506.2.23.
25. Prima, beneficium eſt. 507.1.23
26. Penſio pro beneficiis, triplex eſt ibid.
27. Opinio aſſerens poſſe illa vendi, & redimi. ibid.n.24
28. Opinio aſſerens, neque modo, neque vnquam vendi potuiſſe. 507.1.25
29. Conſulendus ſtylus Curiæ, an penſiones ex Iure antiquo eſſent vendibiles, vel irredimibiles. ibid.c.2.n.26
30. Ex nouo Iure Pij V. non poſſunt vendi. ibid.
31. Vel eſt temporalis, vel ſpiritualis. 533.1.1
32. In titulum beneficij erecta eſt præſtimonium. ibid.
33. Neque penſionum permutatio, neque collatio poteſt fieri authoritate Epiſcopi. 533.2.7
34. Penſio tranſlata in aliam perſonam, eſt eadem numero. ibid.n.6
35. Beneficiorum permutatio cum penſione, qui fieri poſſit. vide beneficiorum permut. cum penſ à n.1

PENTECOSTES.

1. Pentecoſtes cur numeretur inter Chriſti feſta. 178.2.2
2. Prout fuit in lege veteri, erat de Iure diuino. 179.1.2
3. Non ita in lege gratiæ. ibid.

PEREGRINVS.

1. An peregrini dum extra Parochiam, oppidum, vel Epiſcopatum verſantur, teneantur ad feſta, & leges illius, vide verbum feſti diei à n.30
2. Peregrinus debet ceſſare à ſeruilibus, etiam ſi breui tempore maneat in loco, vbi eſt dies feſtus. 200.1.21
3. De Miſſa quid dicendum. 200.2.22
4. Quæ mora obliget peregrinum ad præceptum negatiuum, & quæ ad poſitiuum. 200.2.24

PERFECTIO SIMPLICITER ſimplex.

1. Religio non dicit perfectionem ſimpliciter ſimplicem. 24.2.4

PERMVTATIO.

1. Vide verb. Beneficiorum permutatio. à num. 1

PERSONA DIVINA.

1. Vna perſona Diuina non poteſt aliam colere. 25.1.5
2. Relig. in perſona increata poteſt dari, vt in Chriſto. 25.1.17

S. PETRVS.

1. Petri, & Pauli feſtum, à die martyrij eorum cœpit. 185.2.11
2. Non eſt certum non fuiſſe Euangelium Gentibus prædicatum ante reuelationem Petro factam. 186.1.14

PHILOSOPHI.

1. Qui cultum Dei abiecerint. 51.1.1
2. Variæ philoſophorum opiniones circa ſuos Deos.
3. Multi credebant ſubſtantias ſeparatas non fuiſſe ab alio factas. n.7
4. Triplicem Theologiam diſtinxerunt, Phyſicam, Ciuilem, & Fabuloſam. 311.2.à n.5

PISCATIO.

1. Prohibetur in feſto. 231.1.5
2. Quæ liceat, ex conſuetudine. ibid. à n.5

PLACITVM.

1. Placitum non licet in feſto. 233.2.6
2. Qui actus ad Placitum pertinentes liceant in feſto. Vide verb. feſto die quæ liceant à n.32
3. Placitum quomodo ſit prohibitum, & irritum in Eccleſia. vide verb. Eccleſiæ, quæ ſint contraria. à n.6

PŒNITENTIA.

1. Non eſt iuſtitia commutatiua, vt falsò Durand. dixit. 33.2.3. 42.1.4
2. Pœnitentia, vt ſit in ſubiecto ſupponit non præceſſiſſe in eo peccatum.
3. Recompenſatio pro iniuria facta Deo, ad pœnitentiam ſpectat. 42.1.5
4. Pœnitentia æquiparatur iniuſtitiæ, in aliquibus. 42.2.7
5. Pœnitentiam non diſtingui à Religione, probabile eſt, contrarium tamen probabilius. 43.1.10
6. Iuſtitia ad Deum, diuiditur in Religionem, & pœnitentiam. ibid.
7. Debitum pœnitentiæ, eſt reſtrictius, quàm Religionis. 43.2.10
8. Pœnitentia an neceſſariò exerceat actum poſitiuum erga Deum in effectu, vel affectu. 43.2.11
9. Nobilior eſt, quàm Religio. 43.2.17
10. In conſtituenda æqualitate magis deficit, quàm Religio. ibid.
11. Ad pœnitentiam ex Iure diuino tenetur homo, ſi mortaliter peccauit. 55.2.2
12. An neceſſaria ſit ad ſalutem per modum ſpecialis actus virtutis moralis. 55.2.3
13. Pœnitentiæ actus non eſt in feſtis imperatus. 207.1.14

POLLVTIO ECCLESIÆ.

1. Per quos actus Eccleſia polluatur. Vide verb. Eccleſiæ pollutio à n.1

PRECES.

1. Vide verb. Simoniæ pretium, dictum munus à lingua. à n.2

PRÆCEPTA DECALOGI.

1. Præceptum adorandi Deum, in quo Decalogi præcepto contineatur. 54.1.14
2. Tertium præceptum quoad determinationem Sabbathi eſt cæremoniale, quoad ſubſtantiam tamen eſt morale. 54.2.16
3. Quale fuerit tertium præceptum Decalogi. Vide verb. feſti dies à n.2.

PRÆSCRIPTIO.

1. An conſuetudo oblationum poſſit obligare per modum præſcriptionis. 65.1.19.20
2. Præſcriptio, non requirit conſenſum ex parte eius, ſuper quem cadit. ibid.
3. Diſcrimen inter abrogationem legis, & præſcriptionem. ibid.
4. Ad præſcriptionem in oblationibus, qualis continuatio actus requiratur. 65.2.21
5. Cur datur contra Decimas, non ita tamen contra tributa Regia. 84.2.9
6. Quantum tempus ſufficiat ad præſcriptionem in Decimis. 86.1.2.& ſeq.
7. In quo differant conſuetudo, & præſcriptio. 86.2.3
8. In præſcriptione requiritur bona fides, non ita in conſuetudine. 87.2.8
9. Quantum tempus requiratur ad præſcribendum in decimis. vide verb. Decimæ prædiales. n.15.& 16
10. An Eccleſiaſtici, vel Laici poſſint præſcribere Ius Decimarum. vide verb. Decimæ à n.135

PRÆSENTATIONIS FESTVM.

1. Chriſto ſimul, & Virgini celebratur. 169.1.10
2. Quando incepit. ibid.n.11
3. Romæ celebratum ad abolenda ſupercalia. ibid.n.12

PRÆSTIMONIVM.

1. Præſtimonia non ſunt quæ dantur Laicis. 501.2.2
2. Sunt perpetua, & Clericorum propria. ibid.
3. Non ex hoc ſolùm quod Clericis dentur, ſunt materia Simoniæ. ibid.n.3
4. Habent titulum ſpiritualem, cui temporale commodum eſt annexum. ibid.
5. Sunt beneficia Eccleſiæ, & materia Simoniæ. ibid.c.2.n.4

PRETIVM.

1. Pretium, dicitur per ordinem ad æſtimationem operis. 483.1.10
2. Vide verb. Simoniæ pretium à n.1

PRIMITIÆ.

1. Sunt primi fructus frugum terræ. 71.1.1
2. Non optimos fructus, ſed tempore primos ſignificat hoc nomen. ibid.n.2
3. Primitiæ non ſunt de Iure diuino naturali. 71.2.4
4. Earum vſus antiquiſſimus. ibid.
5. Quomodo poſſint dici de Iure naturali. 71.2.5
6. An ſint de Iure naturæ, prout à ſacrificio diſtinguuntur. 72.1.7
7. Per vnam Actionem ſatisfit obligationi Primitiarum, & ſacrificij. 72.2.8
8. Conſentaneum eſt tamen, vt præter ſacrificium, Primitiæ offerantur. 72.1.9
9. In lege veteri ſæpius latum fuit præceptum Primitiarum. ibid.10
10. Quales circumſtantiæ in ea ſint additæ Primitiis. ibid.
11. De fructibus arborum etiã Primitiæ ſoluebantur. 73.1.11
12. Quædam Primitiæ offerebantur ante collectionem fructuum, aliæ poſt illam. ibid.
13. Ante Decimarum computationem ſoluebantur. ibid.n.12
14. Earum quantitas non erat certa, qualis tamen eſſet in vſu. ibid.
15. Quo pacto ex collectis fructibus deducentur Primitiæ. ibid.
16. Quæ cauſæ eſſent Primitiarum in lege veteri. 73.2.13
17. Cur Aaron, & aliis Sacerdotibus fuerint applicatæ. ibid.
18. In lege gratiæ, eſt præceptum ſoluendi primitias. ibid. n.14
19. Præceptum hoc non durat in Eccleſia, ex vi præcepti veteris legis. ibid.n.15

20. Quantitas Primitiarum, quæ erat in lege veteri, non durat in Eccleſia. ibid.
21. Obligatio Primitiarum poteſt conſuetudine variari, & auferri. ibid.

PRIMVM PRINCIPIVM.

1. Ratio primi principij non eſt in Deo, attributum ab aliis diſtinctum. 10.1.14
2. Formaliter ex pluribus attributis coaleſcit. ibid.
3. Primum principium concipi poteſt, vel in potentia ad ſe communicandum, vel in actu. 10.2.5
4. Sub vtroque modo eſt Religionis fundamentum. ibid.n.6

PRIVILEGIVM.

1. Priuilegium non ſoluendi Decimas eſt odioſum. 105.2.6
2. Diſcrimen inter priuilegium reale, & perſonale. 109.1.14

PROCESSIO.

1. Proceſſio habet rationem officij Eccleſiaſtici. 456.2.7
2. Vide Simoniam.108.

PROMISSIO.

1. Vt eſt materia Religionis, primam honeſtatem à diuino cultu habet. 13.1.5
2. Promittere actus Religionis, & illos implere ad Religionem pertinet. 28.2.11
3. Promiſſio facta Deo, maius debitum legale, & morale inducit, quàm facta homini. 34.1.17
4. Quo pacto tollatur obligatio promiſſionis. 83.24

PRVDENTIA.

1. Quomodo Religio diſtinguatur à prudentia. 31.2.1
2. Prudentia non tantùm moralis, ſed intellectualis eſt virtus. 48.2.19

PVSILLVS.

1. Bona tutoris ſunt obligata pupillo pro mala adminiſtratione. 154.2.11

PVRGATIO CRIMINIS.

Purgationes vulgares quo pacto non liceant. vide verb. Tentatio Dei, à n.19

R.

RAPTOR.

1. A raptore non eſt accipienda oblatio. 67.2.6
2. An Virginis raptor poſſit ab Eccleſia auferri. 275.1.17

RELIGIO.

1. Religio non ſolùm ſignificat cultum Dei, ſed etiam officium hominibus exhibitum, teſte Aug. 3.1.1
2. Religio quid propriè ſignificet. ibid.c.2
3. Solum Deum, & eius cultum reſpicit. ibid.
4. Eius Etymologiæ variæ referuntur. ibid.
5. Religio dicitur, quia ligat homines Deo. 4.1.5
6. Diſcrimen inter Aug & Lact. de ſignificatione nominis Religio. ibid.n.7
7. Hoc nomen ſpecialiter cui ſtatui quadret. 4.2.8
8. Cur apud Latinos Religio ſumatur pro anxia cura. ibid. n.9
9. Sumitur pro ſcrupulo conſcientiæ. ibid.n 9
10. In veram, & falſam diuiditur. 5.1.1
11. Aliqui eam in intellectu, alij in voluntate conſiſtere dixerunt. ibid.
12. Aliquando Religio ſapientia dicitur, & vice verſa. ibid.n.2
13. Vera, vel falſa formaliter dicitur ſecundùm id, quod in intellectu ſupponit 5.2.2
14. Quibus modis falſitas in Religione reperiatur. ibid.n.3
15. Apud Gentiles, qualiter falſa fuerit. ibid.
16 Qualiter apud Iudæos. ibid.
17. Prout ſpectat ad affectum voluntatis, eſt formaliter Religio. ibid c.2.n.4
18. Illa vera eſt, quæ in vera fide fundatur, & falſa, quæ in errore. ibid.
19. Falſa, non eſt virtus. ibid.
20. Non ſolùm actus internus, ſed externus, quo Deus colitur, Religio dicitur. 6.1.5
21. Quæ honeſtas ſit in rebus, quæ participant nomen Religionis. ibid.n.6
22. Hæc vox æquiuoca eſt. ibid.n.7
23. Eccleſia etiam Religio dicitur. ibid.
24 Religio ad Angelos non ordinatur, ſed ad Deum. 6.2.3
25. Petitio quomodo ſpectet ad Relig. 8.1.6
26. Religio infuſa non manet in voluntate peccatoris. 9.1.2
27. Refert in Deum totam ſuam materiam. 9.2.6
28. Datur vna ratio, ſub qua Religio tendit in Deum. 10.1.4
29. Qualiter excellentia Diuina ſit ratio, ob quam Religio colit Deum. ibid.
30. Religio honorem, & gloriam Dei intendit. 11.2.6
31. Religionis vſus, per ſe eſt conueniens, propter ſolam Dei gloriam. 12.1.9
32. Non ſolùm reddit Deo cultum debitum, ſed etiam non debitum. 13.2.1
33. Adæquatum munus Religionis eſt reddere Deo cultum debitum. 14.1.2
34. Religio quomodo habeat efficientiam in actum exteriorem. 20.2.5
35. Quomodo diſtinguatur à Spe. 27.1.4
36. Quomodo diſtinguatur à Charitate. 27.2.6
37. Benè D. Thom. aſſeruit actus Theologicarum virtutum poſſe à Religione imperari. 28.2.11
38. Promittere actus, & implere ad Religionem pertinet. ibid.
39. Religio, ſanctitas dicitur. 27.1.19
40. Non eſt virtus Theologica. 30.1.3
41. Non attingit Deum immediatè, vt obiectum Quod. ibid. n.5
42. Eſt virtus moralis. 30.2.6
43. Durandus aſſeruit partim eſſe moralem, partim quaſi Theologicam. ibid.
44. Religio quod medium reſpiciat. ibid.
45. Religio gloriam Deo præbet propter iuſtitiæ æquitatem. 31.1.10
46. Quomodo diſtinguatur à prudentia. 31.2.1
47. Sub qua conſideratione dici poſſit iuſtitia. 32.1.4
48. Quæ conditiones ei deſint, vt ſit vera iuſtitia. 33.1.10
49. Quomodo diſtinguatur à fortitudine, & temperantia. 31.2.1
50. Vnde colligatur excellentia Religionis inter alias virtutes morales. 36.1.4
51. Quomodo verſari poteſt circa rem creatam, tanquam materiam immediatam. ibid n.5
52. An eodem modo ſe habeat erga Deum, & Sanctos, quo Charitas erga Deum, & proximum. 37.1.8
53. Diſcrimen inter Religionem, & Charitatem, prout verſantur inter Deum, & proximum. 37.2.11
54. Religio reſpicit diſtinctionem inter honorantem, & honoratum. 40.1.22
55 Diſtinguitur ab obedientia. 40.2.3
56. Immediatiùs tendit in Deum, quam obedientia. 40 2.4
57. Cur eadem obedientia circa Deum, & homines verſetur non ita eadem Religio. 41.2.7
58. Recompenſationem pro iniuria Deo facta pertinere ad Religionem quidam dicunt. 42.1.5
59. Religionem non diſtingui à pœnitentia probabile eſt, contrarium tamen probabilius. 43.1.10
60. Religio ex parte obiecti poſtulat poſitiuos actus Diuini cultus. 43.2.11
61. Inter Religionem, & iuſtitiam datur diſcrimen in ſolutionis inæqualitate. ibid.n.12
62. Religio ex ſententia D.Thom. virtutes morales longè ſuperat. 46.1.3 & ſeq.
63. Reiicitur opinio Caiet. iuſtitiam legalem Religioni præferentis. ibid n.6
64. Religio non ſolùm moralibus, ſed etiam Theologicis virtutibus poteſt imperare. 46.2.7
65. Ordinat iuſtitiam legalem in ſuum finem. ibid.
66. Quomodo aliquando per iuſtitiam ordinetur. ibid.n.8
67. Perfectior eſt, quàm miſericordia. 47.1.13
68. Quomodo pœnitentia nobilior ſit, quam Religio. 48.1.16
69. Religio antecedit obedientiam. 48.1.15

RELIGIONIS ACTVS.

1. Inter actum internum Religionis, & Deum, ſemper mediat aliqua actio. 7.1.5
2. Religio nullum habet actum, quo verſetur circa Deum, vt obiectum Quod. 8.1.5
3. Velle petere eſt actus ab habitu Relig. elicitus, non ipſa petitio. ibid.
4. Alij actus Relig. ſunt primarij, alij ſecundarij, & quomodo Deus per eos colatur. ibid.n.8
5. Actus, quibus Sanctos colimus, non ſunt Relig. ſi in eorum excellentia ſiſtant. 8.2.9
6. Actus, quo Deus colitur in Sanctis, Religionis eſt. ibid.
7. Qui actus Relig. habeant rationem ſigni, ex impoſitione. 12.2.1
8. Quando debeat eſſe publicum, & quando priuatum ſufficiat ſignum in actu Relig. ibid.
9. Qui dicantur interiores, & qui exteriores Relig. actus. 16.1.1
10. Actus Relig. naturalis poſſibilis eſt. 16.2.5
11. Ad eum per ſe non requiritur gratia. 17.1.6
12. Voluntas perfecta colendi Deum fideli cultu, eſt ſupernaturalis. ibid. n.7
13. Ex triplici capite poteſt conſiderari huius actus ſupernaturalitas. ibid.n. 7
14. Ex ſolis principiis non eſt ſupernaturalis actus Religionis. 17.2.9
15. Actus Relig. naturalis, & ſupernaturalis ex diuerſo modo tendendi in obiectum diſtinguuntur. ibid.n. 10
16. Voluntas non periurandi, eſt actus Religionis, & non iuſtitiæ. 18.1.12

17. Actus Relig. diſtinguuntur etiam ex parte proximi motiui. ibid.n.14
18. Omnes actus exteriores, circa quos verſatur voluntas colendi Deum ſpectant ad Religionem. 28.2.1.& 2.
19. Idem actus ſolitariè ſumptus non poteſt eſſe affectus colendi Deum, & cultus ipſe. ibid.n.3
20. Poterit, ſi fiat reflexio in eum per alium actum. ibid.
21. Quomodo actus interiores Religionis inter ſe diſtinguantur. 12.1.5
22. Impugnatur opinio aſſerens, quoties externi actus diſtinguuntur ſpecie, diſtingui etiam internos. 11.2.3
23. A formali diuerſitate, quæ in actibus externis datur diſtinguuntur ſpecie actus interni circa illos verſantes. 12.2.8
24. Actus Religionis diſtinguūtur inter ſe non ſolùm per materialia, ſed etiam per formalia obiecta. 23.2.11
25. Actus Religionis infuſæ, poteſt dari in peccatore. 25.2.11
26. Abſtinere à frequentia communionis poteſt eſſe actus à Religione elicitus. 27.2.5

RELIGIONIS HABITVS.

1. Religionis habitus, Religio etiam dicitur. 6.1.5
2. Dari hunc habitum oſtenditur. ibid.n.7
3. Velle petere, eſt actus elicitus ab habitu Relig. non ipſa petitio. 8.1.5
4. Habitus Religionis certum eſt dari in nobis. 24.1.1
5. Vel eſt acquiſitus, vel infuſus. ibid.
6. Eſſentialiter eſt virtus. ibid.n.2
7. Proprius eſt naturæ intellectualis, vel rationalis. 24.2 4.& ſeq.
8. Non poteſt in Deo dari. ibid.
9. Non dicit perfectionem ſimpliciter ſimplicem. ibid.
10. Habet pro immediato, & proprio ſubiecto, voluntatem. 25.1.6
11. In Chriſto locum habuit. ibid.n.7
12. Poteſt dari in perſona increata. ibid.
13. In Beatorum voluntatibus reperitur. ibid.
14. Voluntas damnati eſt incapax huius habitus. ibid.n.8
15. Viator quilibet eſt capax illius. 25.2.8
16. Habitus Religionis infuſæ non datur in peccatore. 25.2.11
17. In appetitu qualis habitus Religionis detur. 26.1.12
18. Quas cauſas habeat habitus Religionis. ibid.n.13
19. Quos effectus habeat. ibid.n.14
20. Diſtinguitur ſaltem ſpecie ab habitu fidei, ſpei, & charitatis. 26.2.1
21. In quibus conueniat, vel differat cum habitu fidei. 27.1.3
22. Religio quomodo habeat efficientiam in actum exteriorem. 20.2.5
23. Opinio aſſerens Religionem eſſe vnam genericè ſolùm. 44.1.2
24. Opinio aſſerens Relig. habitum eſſe ſpecie vnum. 44 2.5
25. Vtraque probabilis iudicatur. 45.1.8
26. Quando genus eſſe aſſeritur, quas ſpecies ſub ſe habeat. ibid.
27. Cedit omnibus virtutibus Theologicis. 45.2.1
28. Imperfectior eſt, quàm pia affectio voluntatis. ibid.n.2

RELIGIONIS OBIECTVM.

1. Deus ad obiectum Religionis pertinet. 6.2.2
2. Quo ſenſu Deus ſit obiectum proximum Religionis, & quo remotum. 7.1.5
3. Deus poteſt dici obiectum proximum Religionis, ſed indirectum. 7.1.6
4. Quomodo Deus non ſit obiectum Quod, ſed Cui Religionis. ibid n.7
5. Quæ requirantur, vt Deus ſit adæquatum obiectum Cui Religionis. 7.2.1
6. Religio nunquam attingit Deum vt obiectum Quod, ſed vt Cui. ibid.n.4
7. Nullum habet actum Religio, quo verſetur circa Deum, vt obiectum Quod. 8 1.5
8. Deus eſt obiectum Cui adæquatum Relig. ibid.n.8
9. Neque Religio aliud obiectum, neque Deus aliam virtutem ſub eadem habitudine reſpicit. 8.1.1.& 9.1.4
10. Quid ſit obiectum Quod Religionis. 11.1.1
11. Sacra inſtrumenta quomodo ad obiectum Relig. ſpectent. ibid.n.3
12. Omnes actus humani, quibus Deus coli poteſt, continentur intra obiectum Relig. ibid.n.4

MATERIA RELIGIONIS.

vide obiectum.

1. Qui actus cadant ſub materiam Religionis in ratione ſigni. 12.2.1
2. Interna Dei æſtimatio, & actus quibus ſignificatur, comprehenduntur in materia Relig. ibid.
3. Tam interni, quàm externi actus, poſſunt eſſe materia Religionis. ibid.n.2
4. Quales eſſe debeant hi actus. ibid.
5. Quilibet actus honeſtus, eſt apta materia Relig. ibidem num.5
6. Vnde actus externi habeant conuenientem ſignificationem vt ſint materia Relig. 13.2.5

RELIGIONIS DEBITVM.

1. Debitum Relig. cur legale dicatur. 14.1.6
2. Debitum Relig. eſt rigoroſius, quàm iuſtitiæ. 33.2.13
3. Qualis impotentia reddendi æquale debitum variet rationem iuſtitiæ. ibid.n.14
4. Religio in ratione debiti, magis rigoroſa eſt, quàm propria iuſtitia. 34.1.16
5. Superat item omnes alias virtutes, quæ ſunt ad alterum. 34.2.18.19
6. Non eſt faciendum contra Religionem, ad ſoluendum alterius virtutis debitum. ibid.n.20
7. Non ſemper præferendum Religionis opus aliis obligationibus. ibid.
8. In Religione quomodo inueniantur duæ conditiones neceſſariæ ad iuſtitiam. 35.1.23
9. Religio re, & eſſentia diſtinguitur à Dulia. 36.1.4

RELIGIO SVMPTA PRO ſtatu Religioſo.

1. Peculiariter quadrat nomen Religio huic ſtatui 4.2 8
2. Status Religioſus non conſtituit miniſtros Eccleſiæ. 132.2.8
3. Religionis ingreſſus in Iure alter ad probationem, ad profeſſionem alter. 463 1.4
Vide Simoniam.109
4. Religionis ingreſſus pro pretio, vide verb. Simoniæ pretium an reſtituendum n.28

RELIGIOSVS.

1. Religioſi propria eſt miſericordia 21.2.10
2. Tribus modis ſunt Religioſi oblationum capaces. 70.1.19
3. Qua tales non recipiunt oblationes. ibid.
4. An Religioſi, & eorum coloni teneantur ad Decimas prædiales, vide verb. Decimæ prædiales.n.5
5. Priuilegium non ſoluendi Decimas etiam Religioſis conceſſum odioſum eſt. 105.2.6
6. Qui in communi viuunt à Decimis perſonalibus eximuntur. 105.1.3
7. An religioſi poſſint accipere, vel præſcribere Ius Decimarum, vide verb Decimæ.n.132
8. An Simoniam committant. vide verb. Simoniæ cauſa efficiens.n.21
9. Eorum pœnæ. vide verb. Simoniæ pœna.n.28
10. An validæ eorum profeſſiones Simoniacæ, vide verb. Simoniaca actio, quæ valida.n.6
11. An pœna Simoniacè Religionem ingredientibus, ſit Papæ reſeruata. 580.1.7

REGNVM.

1. Si Rex non ſoluat ſtipendium ſuis miniſtris, non tenetur Regnum illa ſoluere. 39.2.10

RELIQVIÆ

1. Qui falſas reliquias ſupponit, qualiter peccet. 307.2.17
2. Reliquiæ, & imagines Sanctorum ſunt materia ſacrilegij. 454.2.24
3. Colere reliquias Sanctorum cultu publico, ſi nondum canonizati, neque beatificati ſunt, eſt ſacrilegium.

RENVNTIATIO.

Vide verb. benefic. renunciatio.n 1.

RESTITVTIO.

1. Maleficus corporaliter punitus, tenetur adhuc ad reſtitutionem, & eius hæredes, ſi ille bona reliquit. 360.2.12
2. Nulla eſt obligatio reſtituendi ex re accepta, ſi illa bona fide fuerit conſumpta. 641.2.36
3. Turpe lucrum tam ex parte dantis, quàm ex parte recipientis, ſi debeat reſtitui, cui ſit dandum. 644 2 3
4. Cùm Ius naturale obligat ad reſtitutionem, Iudicis ſententia non eſt expectanda. 655.1.1
5. Pretium beneficij electionis, aut præſentationis, reſtituendum eſt, ante omnem ſententiam. 655.2.3.& Cui.656.1.7.& ſeq.

REVERENTIA.

Quid ſit, & à qua virtute procedat. 27.2.6

REX.

1. Si Rex non ſoluat ſtipendium ſuis miniſtris, non tenetur Regnum illa ſoluere. 39.1.10
2. Reges accipiunt Decimas à Pontifice, per liberalem donationem. 112.1.11
3. Non poſſunt inſtituere dies feſtos. 193.1 2
4. Poſſunt præcipere ſubditis feriari à laboribus. ibidem, n.3
5. Non poſſunt immediatè proceſſionem publicam præcipere. ibid.
6. Quando Princeps non poteſt ferre legem, neque poteſt pro illa pœnam exigere. 194.1.7
7. Poteſt leges condere in ſua terra, etiam in ordine ad peregrinos. 198 1.12

S.

SABBATHVM.

1. Præceptum ſeruandi Sabbatum, non obligabat ante legem Moyſis. 157.2.3
2. Dies ſeptima etiam à Gentilibus religioſe obſeruatur. ibidem.
3. An præceptum Sabbathi fuerit poſitiuum, vel negatiuum. 158.1.5
4. Sabbathi quies, quid ſignificabat. 159.1.8
5. Sabbathum fuit determinatum à Deo, per peculiarem reuelationem. ibid.
6. Malè Seneca credidit Iudæos perdere ſeptimam vitæ partem colendo Sabbathum. 159.2.10
7. Præceptum Sabbathi ceſſauit in lege Gratiæ quoad cæremoniale. 159.2.11
8. Sabbathi obſeruatio, mortifera modo eſt. 160.1.13
9. Sabbathi obſeruantiam excitabit Antichriſtus. 159.2.11
10. In lege veteri, inæqualiter prohibebantur opera externa in Sabbatho, & in aliis feſtis. 209.1.8

SACERDOS, VIDE Parochum.

1. Sacrificium Euchariſtiæ, qualiter per Sacerdotes fiat. 59.1.10
2. In ſuſtentationem Sacerdotum quædam oblationes fiunt. 61.1.7
3. Cur Primitiæ Sacerdotibus fuerint applicatæ. 73.2.13
4. Cur Sacerdotes nouæ legis, maiori Decimarum ſumptu indigeant, quàm veteris. 80.2.8
5. Illis ſoluendæ ſunt Decimæ, licet aliàs diuitibus. ibidem. n.9
6. Sacerdotibus non debentur alimenta ex iuſtitia, eo quòd tales ſunt, ſed quia ex officio miniſtrant. ibid.
7. Sacerdotes diuites ſolùm Decimarum diſpenſatores, quidam aſſerunt. 81.1.11
8. Suſtentatio Sacerdotum eſt de Iure naturali, non tamen modus, quo illis prouideatur. 82.2.18
9. Caſtitas, Sacerdotibus maximè commendabatur, etiam ab ethnicis. 391.2.9
10. Probabile eſt peccata carnis in Sacerdote eſſe ſacrilegia grauia, etiam præſcindendo à voto. ibid.

SACERDOTIVM.

1. Sacerdotium Summum, vide Eſau.
2. Sacerdotium vide Simoniam 9

SACRAMENTVM.

1. Sacramenti duplex materia, proxima, & remota. 438.1.3
2. Illius emptio, intrinſecè eſt mala contra Sotum. 441.1.7
3. Cuius opinio ſingularis, & improbabilis. 443.2.16
4. Sacramenti emptio poteſt eſſe contra charitatem. 436.1.6

Vide Simoniam, à 110. vſque ad 118

SACRAMENTALIA.

1. Quæ dicantur. 448.1.1
2. Quæ tranſeuntia, quæ permanentia. ibid.

SACRIFICIVM.

1. Sacrificium, & oblatio, differunt tanquam genus, & ſpecies. 57.2.1
2. Quid ſit ſacrificium. 58.1.2
3. Licet non ſit in rigore de lege naturali, eſt quaſi de Iure gentium. ibid n.3
4. Frequenter Patriarchæ, in lege ſcripta ſacrificium obtulerunt. ibid. c 2 n.4
5 Gentes etiam, ſacrificium ſuper habuerunt. ibid.
6 Modus colendi Deum per ſacrificium, eſt honeſtus. 58.2.5
7. Eſt conformis hominum naturæ. ibid.n.6
8. Circunſtantiæ neceſſariæ, vt ſacrificium honeſtè offeratur. 59.1.6
9. Eſt actio magis ſacra, & publica, quàm oblatio. ibid.n.8
10. Non omnes fideles eodem modo ſacrificarunt. ibid.
11. Sacrificiorum vſus non ita voluntarius ſemper fuit, vt oblationum. ibid. n.2
12. Sacrificium in lege noua, eſt de Iure Diuino à Chriſto inſtituto. ibid.n 9
13. Celebratur in myſterio Euchariſtiæ conficiendo. ibid.
14 Præceptum ſacrificij huius, datum eſt Eccleſiæ. ibid.n.10
15. Quomodo per Sacerdotes offeratur, & quomodo per alios fideles. ibid.
16. Sacrificium an ſit offerendum diſtinctum à primitiis. vide verb. Primitiæ. n.7
17. Sacrificium ſub Sacramentis comprehenditur. 730.2.3

SACRILEGIVM.

1. An peccatum omne in Eccleſia factum, ſit ſacrilegium. 258.1.3. 262.2.6 & 263.1.9
2. Quomodo ex prohibitione Eccleſiæ fiant actiones aliquæ ſacrilegæ. 254.1.1
3. Furari rem non ſacram de loco ſacro, eſt ſacrilegium mortale. 258.2.7. & 259.1.9
4. Ex ſolo Iure diuino, non eſſet mortale. 259.1.8
5. Quando ex leuitate materiæ ſit veniale. ibid.
6. Fornicatio ſimplex in Eccleſia occultè facta, eſt ſacrilega. 261.2.4
7. Probabile eſt peccata mentalia in templo facta, non eſſe ſacrilegia. 262.2.7
8. Actus impudici grauiores in Eccleſia, mortalia, ſacrilegia ſunt. 263.2.11
9. Aſpectus turpis, & ſimilia venialia, ſunt ſacrilegia, ſi fiant in Eccleſia ibid.
10. Quid ſit ſacrilegium. 386.1.1
11. Diuiſio ſacrilegij in tres ſpecies. 383.1.6
12. Sacrilegium, peccatum mortale eſt ex ſuo genere. 397.2.1
13. Poteſt eſſe veniale, ex leuitate materiæ, vel inaduertentia. ibid n.2
14 An malitia ſacrilegij, poſſit eſſe ſola in actu. 398.2.9
15. Multiplicatio prohibitionum circa ſacrilegia, eſt in confeſſione aperienda. 389.1.7
16. Species ſacrilegij, quo pacto inter ſe diſtinguantur. 393.2.2
17. In tribus caſibus incurritur cenſura ipſo facto, pro ſacrilegio. 399.2.11
18. Pœna pecuniaria eſt impoſita pro ſacrilegio. ibid.
19. Sacrilegium, vide Simoniam. 25. & 26

SACRILEGIVM CONTRA perſonas.

1. Perſona quomodo fiat ſacra, vt contra eam committatur ſacrilegium. 388.1.1
2. Sacrilegium, non eſt iniuria facta Chriſtiano, vel homini iuſto. ibid.c.1.n.3
3. Quot ſacrilegiorum genera dentur contra perſonas ſacras. ibid n 4
4. Iniicere manus violentas in has perſonas, ſacrilegium eſt ex Iure poſitiuo, non ex natura rei. ibid.
5. Exigere tributa à Clerico, eſt ſacrilegium. 389.2.8
6. Violatio voti caſtitatis, ſimiliter. ibid.n.1
7. Ordinibus minoribus initiati peccando contra caſtitatem, vel nullum, vel ſolùm veniale ſacrilegium committunt. 391.1.8
8. Idem dicendum de Diaconatu, & Subdiaconatu præſcindendo à voto. ibid.
9. An peccata carnis in Sacerdote ſint ſacrilegia præſcindendo à voto. ibid.c.2 n.9

SACRILEGIVM CONTRA LOCA, & alias res ſacras.

1. Violatio feſti non audiendo Miſſam, non eſt ſacrilegium. 309.1.1
2. Violationem feſti per opus ſeruile, probabile eſt eſſe ſacrilegium. ibid 2.n.2
3. Peccare in die feſto, probabile eſt eſſe ſacrilegium veniale ibid.
4. Cur ſacrilegium contra tempus non conſtituat ſpeciem ſacrilegij particularem. ibid.
5 Opinio negans per violationem temporis, ſacrilegium committi. ibid.n.3
6. Contra Euchariſtiam cur non committatur ſacrilegium. 395.1.2
7. An irreuerentia facta imaginibus, & reliquiis, ſit ſacrilegium. ibid & 396.2.7
8. Impugnatur opinio, aſſerens percuſſionem Clerici non eſſe ſacrilegium. 396.1.5
9. Quæ res in materia ſacrilegij numerentur. ibid.c.2.n.8
10. Peruertere Scripturam ſacram, eſt ſacrilegium. 397.1.9
11. Abuti Scriptura ad res turpes, graue peccatum ibid c.2.n 3
12. Adorare imaginem Sancti cultu latriæ, an ſit ſacrilegium per exceſſum. 398.2.7
13. Colere in Miſſa vel cultu publico Sanctum nondum canonicatum, vel beatificatum, ſacrilegium eſt per exceſſum ibid.
14. Sacrilegium committi poteſt per exceſſum, & per defectum. ibid n.8

SAMVEL.

Samuelis anima an verè apparuerit. 215. & 372.1.18

SANCTI.

1. Contra Sanctos etiam datur blaſphemia. 293.1.1
2. In blaſphemia contra ſanctos; altera malitia eſt contra Deum, altera contra Sanctos. 299.1.19
3. Cultus ab Eccleſia exhibitus Sanctis non inuoluit idololatriam. 514.1.15
4. Sancti poſſunt coli Religionis vel duliæ actu. 396.2.6
5. Adorare imaginem Sancti adoratione latriæ, quod ſacrilegium ſit. 398.2.7

SANCTORVM FESTA.

1. Sanctorum feſta quàm antiqua. 183.2.1
2. Finis illorum. 184.1.2
3. Dupliciter errant hæretici circa Sanctorum feſta. ibid. n 4
4. Nulli Sanctorum, excepta Deipara, duo feſta ſub præcepto ſeruantur. 185.1.8
5. SS. Innocentium feſtum Iure communi celebratur. 185.1.9

6. Sancti Laurentij feſtum iuris præcepto ſeruatur. ibid.
7. Nullus alius dies Martyrum iuris præcepto colitur. ibid.
8. Confeſſorum feſtum nullum ſeruatur generali præcepto. ibid c.2.n.20
9. Sancti Syluestri feſtum non obſeruatur ex præcepto. ibid.
10. Similiter dicendum de feſto S.Martini. ibid.n.21
11. Sanctorum Doctorum feſta non obſeruantur iuris præcepto. ibid.n.22
12. Similiter feſtum S.Nicolai. 188.1 12
13. Quid de Sancti Franciſci feſto dicendum. ibid.
14. Nullum feſtum Sanctarum mulierum ſeruatur ex præcepto generali. ibid.n.23
15. Feſtum omnium Sanctorum generali præcepto ſeruatur. ibid.n 24
16. Cœpit tempore Bonifacij IV. ibid.

SANCTITAS.

1. Vox Sanctitas, quid ſignificet. 29.1.14
2. Gratia,& charitas ſanctitas dicitur. ibid.& c.2.n.15

SAPIENTIA.

1. Aliquando Religio dicitur ſapientia,& vice verſa. 5.1.1

SCANDALVM.

A peccatore publico poteſt aliquando accipi oblatio ſi non detur ſcandalum. 67.2.8

SCIENTIA.

1. Cur pecunia pretioſior,& qui? 431.1.43
2. Cur eam Sapiens emere,non vendere,conſulit. ibid.
3. Qui poteſt de facto vendi. 426.1.11
4. Propter ſolam aliquam excellentiam licitè venditur.ibid.c.2.n.13
5. Hoc ſi abſit,carius illam vendere iniuſtum eſt. 427.2.16
6. Eſt ab Spiritu ſancto, non vt Auctor eſt gratiæ, ſed naturæ. ibid.n.15
7. Quando contra charitatem eſt eam gratis non docere, etiam in pura natura. 431.2.33
8. Vide Simoniam 67

SCRIBERE, ET SCRIPTA.

1. Scribere eſt opus liberale,& nunquam eſt in facto prohibitum. 124.2.3
2. Tranſcribere ſimiliter licet ex mercede fiat.382.1.à n.2 & ſeq.
3. In verbis ſcriptis reperitur blaſphemia. 291.2.4

SCRIPTVRA SACRA.

Abuti verbis Scripturæ poteſt eſſe aliquando blaſphemia. 298.2.17

SENECA.

1. Malè credidit Iudæos perdere ſeptimam vitæ partem colendo Sabbathum. 159.2.10
2. Quam grauiter peccauit colendo idola. 318.1.8

SEPVLTVRA.

Quibus in Eccleſia negetur ſepultura, vide verb. Eccleſiæ immunitas à n.9

SERAPHIM VIDE ANGELVM.

Qualem adorationem apud Iſaiam exhibuerint. 53.1.7

SERVILE OPVS.

1. Quæ ſint opera ſeruilia,& quæ liberalia. 109 2.10
2. Opus non fit ſeruile ex mercede. 214.1.2.& c.2.5. & 216.2.13
3. Variæ deſcriptiones operis ſeruilis. 218.11 & ſeq.
4. Quæ opera ſeruilia liceant in feſto,vide Feſto die quæ opera prohibeantur à n 8
5. An dentur opera quæ nec ſeruilia ſint,nec liberalia.223.1.1. 224.1.7.
6. Impugnatur opinio Caiet.affirmatiua. ibid.
7. Opus non ſeruile,non fit ſeruile ex corporis labore.223.2.6

SIGNVM.

1. Quando ſignum habet impoſitionem à Deo,obſeruatio illius non eſt ſuperſtitioſa. 330.2.7
2. Qui ex Iride cognoſcit non futurum diluuium ſanctè, diuinat. ibid.
3. Quo pacto cognoſcenda Diuina impoſitio in ſignis. 330.2.8
4. Origenes credidit ſigna cœleſtia eſſe à Deo impoſita ad ſignificandum. 331.1.16
5. De ſignis maleficiorum,vide verb. Magia effectrix maleficiorum à n.4

SIMONIA IN COMMVNI.

1. Duplex eſt vel contra infuſam,vel acquiſitam Religionem. 408.2.1.& 431.1.32
2. Hæc duo membra à Religione ſic differunt, vt priuatio ab habitu. ibid.
3. Inter ſe tantum,quantum hæ Religiones inter ſe. ibid.
4. Quæ auctoritas Prælati ſit neceſſaria,vt permutentur beneficia ſine Simonia. Vide Beneficiis commutandis quæ auctoritas neceſſaria à n 1
5. Permutatio beneficiorum qui fieri poſſit ſine Simonia. vide Beneficiorum permutationem à n.1
6. Quomodo beneficia cũ penſione permutentur ſine Simonia vide Beneficiorum permutationem cum penſione a n.1
7. Quando detur,vel non detur Simonia in renunciatione beneficij.Benefic.renunt.à n 4
8. Simonia diuiditur in mentalem, conuentionalem, & realem. 563.1.1
9. Alia bimembris diuiſio proponitur. ibid.c.2.n.2
10. In hac diuiſione,diuiſum eſt Simonia externa. 566.1.3
11. Qualis Simonia ſit dare ſtatim rem ſpiritualem, & promittere pretium. 566.2.5.& ſeq.

SIMONIA CONTR ACQVIſitam Religionem.

1. Qui poſſibilis in pura natura,vel paganis.429.2.27.ad 431.2.24
2. Quando erit eo ſtatu poſitiuo tantum. 431.1.13
3. Qualis inter idololatras. 430.1.27
4. Diſtinguitur ſpecie ab ea, quæ nunc eſt. 430.1.27. & 431.1.32

SIMONIÆ HVIVS MATERIA.

1. Sunt Religioſa omnia naturalia. 430.1.17.ad 431.2.4
2. Vt Sacerdotium,ſacrificium,& ſimilia ſacra.430.1.27.28.29
3. Idque intrinſecè,& indiſpenſabiliter. 430.1.31
4. Non bona corporis,& fortunæ. 424 1.1
5. Conſilium,etiam in foro conſcientiæ. 428.2.21.& 22
6. Doctrinæ veritas etiam directè vendita. 426.1.11
7. Exhortatio moralis publica,ſeu priuata. 429.1.23
8. Iniuſtitia ſiue in politicis,ſiue in moralibus. ibid.c.2.n.24
9. Intellectualis practica,& ſpeculatiua. 425.2.8. ad 429. n.16
10. Miſericordiæ opera,aut ſimilia. 429.1.24
11. Spirituale morale. 428 1.20
12. Teſtimonium ferendum. 429.2.25
13. Vitij,aut virtutis omiſſio. ibid.n.26
14. Quæ annexa ſpiritualibus ſint materia Simoniæ, vide verb. annexum ſpirit à n.11
15. Beneficia ſunt materia Simoniæ,vide verb.benef.à n.8
16. Quomodo Pontifex poſſit ſeparare præbendam, & ſic eam vendere,vide Benef a n.19
17. Præſtimonia ſunt materia Simoniæ. 502.1.3.& 4
18. Quæ penſiones ſint materia Simoniæ, vide verb. Penſio à num.5
19. Epiſcopus Simoniam committeret, ſi quid acciperet, vt vnum potius,quam alium in Vicarium ſumeret. 506.2.21
20. Simoniacus eſſet,qui pecuniam tertio daret,vt beneficium ſibi ab Epiſcopo obtineret. ibid.
21. Non eſt Simoniacus, qui à clerico pretium accipit, vt illi potius quàm alteri det ſtipendium pro Miſſis dicendis. 506.2.22
22. Tertia decimarum data Regi vendi poteſt ſine Simonia. 503.1.5
Ius Patronatus non ita. ibid.
23. Priuilegia clericorum vendi non poſſunt. ibid.c.2.n.7
24. Quæ Commendæ ſint materiæ Simoniæ,& quæ non. vide Commendam à n.4
25. Opus ex eo quod ſolùm fiat ex voto, non redditur materia Simoniæ. 509.2.8
26. Coadiutoriæ ſunt materiæ Simoniæ. 508.2.5
27. Quæ hoſpitalia ſint materiæ Simoniæ, & quæ non, vide Hoſpitale à n.3
28. Ius patronatus quomodo ſit materia Simoniæ. vide Patronum,& Ius patronat,à n.4
29. Character baptiſmalis eſt materia Simoniæ. 513.1.10
30. Simonia eſt præſentare aliquem, in caſu litigioſo, vt ſuis expenſis litiget. 510.c.2 n.14
31. Non ita ſi conditio ponatur à patrono in caſu litigioſo vt alius à ſe præſentetur, niſi ad tempus ſtatutum præſentationem proſequatur. ibid.

SIMONIA CONTRA RELIgionem infuſam.

1. Quid ſignificat vitium. 401.1.1
2. A Simone cur denominatur. 401.2.3 & ſeq.
3. Simoniaca hæreſis,& Neophytorum cur dicitur. 402.2.5
4. In eam cur Simon ex concepta hæreſi cecidit. ibid.c.1.n.4
5. Eius definitio,ſacrilegium,&c. 402.2 7
6. Vſitata vero,voluntas ſtudioſa,&c. 404.1.9.ad 408.1.15
7. Nulla amplius deſideratur particula. 404 1.1
8. Datio ſufficit,quod ſit quaſi pretium. 424 1.1
9. Non opus vt quid ab alio recipiat emens. 461.2.18
10. Sufficit quod factũ tantum in alio tradat vendens 434.1.10 In qua.
11. Hi cõtractus quas ſacrilegas ſignificant actiones. 404 1.13
12. Simonia per ſe fidei non eſt contraria. 402 2.6
13. Verum ſacrilegium. 386.2.3
14. Peccatum mortale grauiſſimum. 408 1.2]
15. Cur,& qui ſuper omnia exaggeratur in Iure. ibid. Venialis
16. Ex leuitate materiæ. 409.1.5.ad 410.1 9 nunquam.
17. Ex parte pretij. 409.1 6]
18. Ex ſubreptione,vel indeliberatione. ibid.n.7
19. Erit tamen ex ignorantia vel facti,vel Iuris. ibid.n 7

20. Ignorantia iuris Diuini in illa dabitur raro. ibid.
21. Cum iniuſtitia ad Deum omnibus modis eſt idē 411.2.2 3
22. Iniuſtitiam proximi non habet per ſe. 412.1.4.5
23. Niſi quando ſpirituale æſtimatur vt ſic. 413.7.8
24. Eſt vel contra ius Diuinum, vel Eccleſiaſticum. 404.2.1
25. Contra Diuinum naturale probatur de facto dari. 406. à n. 6 ad 407.1.11
26. Hoc ius fundamentaliter eſt poſitiuum, formaliter naturale 411.1.14
27 Contra Eccleſiaſticum etiam verè, ac propriè de facto datur à 420.2.2 ad 423
28. Non quod contra illud ſit in radice, ſed quod immediatè. 421.2 4
29 Idque tripliciter. 422.1.6. ad 9
30 Eſt peccatū mortale ex vi ſuæ ſpeciei, & materiæ. 423.2.13
31 Eiuſdem ſpeciei cum Simonia contra ius naturæ. ibid.
32 Simoniæ qui poteſt aliquid eſſe incapax. 413.2.3

SIMONIA IN LEGE NOVA.

1. Nulla contra ius Diuinum poſitiuum tantum. 407.1.11
2. Quæ eſſet ſimul contra naturale, fuit à Chriſto Domino explicatum. ibid. n. 12. ad 408.15
3. Gratis accepiſtis præceptū continet poſitiuum. 407.2.13.14
4 Illud eſt etiam naturale. 408.1.15
5. Simonia contra ius Eccleſiæ huius legis eſt tantum propria. 423.2.12
6. Simon legis nouæ hæreſiarcha primus Simoniam inuenit. 401.2 3 ad 402.1.6. 432.2.3

SIMONIA IN LEGE VETERI.

1. Contra ius Diuinum naturale de facto fuit. 414.1 4
2. Baalam Saule & eius puero. 415.2.9. ad 414.1.12
3. Ieroboam, & vxor eius. 415.2.10. ad 416.12
4. Naaman, Daniele, & Iuda vendente Chriſtum. 414.2.7. ad 416.1.12
5. Filiis Heli, & Giezi. 415.1.8. 416 2.14
6. Iaſone, ac Menelao. 416.1.11

SIMONIA IN LEGE NATVRÆ.

1. Qui poſſibilis? 417.2.3
2. Illa ſi tunc in Ephron eſſet, eſſet etiam in Abraham. ibid. n. 4
3 Nulla tamen fuit ratio præſumendi illam. ibid.
4. Nec in Eſau tam de iure, quam de facto. 419.1.11
5. Nec in Ioſeph. 420.1.16

SIMONIÆ MATERIA ABSOLVTE.

1. Debet eſſe purè creata. 432.2.4
2. Circa quam poſſit negotiari exterius. 433.2.7
3. Duplex vel ſpiritualis, vel ſpirituali annexa. 432.2.1
4. Per accidens eſt, quod ex eo præſentatur, ad litigandum obligetur. ibid.
5. Quæ officia temporalia Eccleſiæ ſint materiæ Simoniæ, vide officia temporalia, à num. 1
6 Lex Eccleſiæ poteſt facere pactum Simoniacum licet alioqui non eſſet. 517.2.5
7. Vendere bona Eccleſiæ iniuſtè non eſt Simonia, etiam ſacra bona ſi non vt ſacra vendantur. 420.2.18
8. Non omnis electio digni prætermiſſo digniori eſt materia Simoniæ. 550.1.7
9 A quo dicitur, quod ſignificati. 403.2.11
10. In tria membra diuiditur. 431.2.1
Spiritualis. 11. Ferè ſemper hæc membra coniunguntur in idem. 432.1.1
12. Spirituali annexa quæ, & quotuplex. 404.1.12

SIMONIÆ MATERIA
ſpirituale non eſt.

1. Abſolutio vide Simoniam. 37.38
2. Dominij, ab Eccleſiaſtico, prout eſt dominus temporalis. 479.2.19
Actus. 3. Virtutis quoad ſeruitium corporale. 457.1.10
4 Agnus Dei quoad induſtriam. 453.1.16
5. Artefacta ſacra, quoad artificium. ibid.
6 Auditoratus Rotæ de iure naturæ quoad temporale. 476.2.6
7. Chriſma quoad expenſas de iure naturæ. 454.2.23
8. Clericatus Cameræ. Vide Simoniam. 81
9. Confraterniras quoad eleemoſynam. 457.1.7
Diſpēſatio. 10. Apud Romanam Curiam. 477.2.10. & ſeq.
11. Apud inferiores titulo ſtipendij pro officialibus ſi ſit conſuetudo. 479.1.15
12. Tirulo commutationis pro eleemoſyna. ibid.
13. Dos, vt matrimonium commutatio eſt temporalis. 438.1.10.11. & 438.2.5
14. Euchariſtiæ redemptio ab infideli. 445.1.20
15 Exactio pretij à diſcipulis per magiſtrum ab Eccleſia conductum. 427.2.17
16 Fundus emptus ad Eccleſiam, ſeu ſepulchrum. 453.1.17
17. Funeralia quoad ſtipendium in non obligato ad illa. 456.2.6
18. Gratia vnionis. 433.1.2.3.4.5
19 Labor ſpiritualium ab extrinſeco non neceſſarius. 482.1.5. & ſeq.

20. Lectio, aut lectionis vacatio quocunque die. 428.2.18
21. Licentia quoad ſcientiam aliquam docendam, aut addiſcendam. 428.2.29. 479.2.18
22. Materiale, cui eſt annexum ſpirituale de iure naturæ. 451.1.11. & 2.12
23. Ad ſpiritualia quoad ſubſidium. 484.2.17
24. Quoad laborem ab extrinſeco non neceſſarium. 485.1.17
Obligatio. 25. Actus ſpiritualis debiti ex officio. 488.1.13
26. Non prouenientis à iuriſdictione ſpirituali. 487.2.11
27. Prauæ illius tantum circunſtantiæ, cum ab ſpirituali prouenit. 486.2.8
28. Denuntiandi publicum peccatorem. 488.1.14
29. Oratio priuata quoad eleemoſynam, ſeu ſtipendium. 457.1.9
Omiſſio. 30. Ornamenta reliquiarum Sanctorum. 454.1.24
31. Primogenitura ſacerdotio annexa in lege naturæ. 418.2.9
32. Proceſſiones quoad ſtipendium. 456.2.7
33. Religionis ingreſſus quoad temporalem ſuſtentationem, etiam de iure Eccleſiæ. 463.2.6.7
Sacramentum. 34 Quoad remotam materiam. 438.1.2. & 4
35. Redimendam vexationem vel tollendum prohibens. 443.1.13 ad 745.2.2
36. Extremam paruuli, vel adulti neceſſitatem. 443.1.13.14
37. Nolentem iniuſtè abſoluere etiam extra neceſſitatem. 474.2.8
38. Securius tamen in graui tantum neceſſitate. ibid.
39. Petitum, & non datum iuxta intentionem petentis. 443.2.15
40. Sub iuramento æquiuocè promiſſum, in re denegatum. ibid. n. 16
Pretium. 41. Inflectens odium miniſtrare nolentis. 444.1.17
42. In quibus Sacramentis hoc procedat? ibid. n. 19
43. Quoad licentiam ad eam docendam. 469.2.14
44. Doctrinam eius etiam in beneficiatò ad id obligato. 468.2.9. & 470.2.17
Theologia. 45. Magiſterium in quacunque perſona. 470.2.15.16
46. Conſilium in foro externo. 470.2.18
47. Conſilium doctrinale in interno. 471.19
48. Catechiſmum ad memoriam tantum. 472.2.24
49 Quoad remouens prohibens. 457.2.2
Virtutis exercitium. 50. Quoad donum per modum eleemoſynæ, aut amicitiæ. 450.1.3
51. Spem donantis vt actus fiat. ibid. n. 4
52. Recipientis vt munus detur. ibid.
53. Quoad pretium de præſenti, vel futuro. 460.2.12.13
Nō obligatorium. 54. Quoad promiſſionem libertatis ſeruo. 461.1.15.16
53. Vel vitæ mortis reo. ibid. n. 16
56. Quoad ſponſionem matrimonij cum infideli. ibid.

SPIRITVALIS, MATERIA
Simoniæ ſunt.

1. Prædicta omnia boni ſpiritualis intuitu. 489.2.18
2. Abſolutio vide Simoniam. 30
3. Actio factiua gratiæ. 434.1.11
Actus. 4. Poteſtatis ordinis ex iure naturæ. 746.1.2.3
5. Communicandi iuriſdictionem ſpiritualem. 476.1.4
6. Iuriſdictionis voluntariæ, & inuoluntariæ quoad ſpirituale & temporale. 477.1.8. 479.1.15
7. Virtutis, vt eſt alteri meritorius. 457.2.10
8. Diaconi, & ſubdiaconi à quocunque factus. 447.1.6
9. Quatuor minorum ordinum. ibid. n. 7. & 448.1.8
10. Actus dominij temporales ab ſpirituali. 478.2.14
11. Licentia ſtudendi, ſeu docendi à grammatica ad Theologiam. 428.1.19
12. Cauſæ merè Ciuiles inter clericos. ibid.
Vt 13. Legitimatio habilitans ad temporalia. ibid.
14. Agnus Dei quoad conſecrationem, & materiam ceræ. 451.1.10
15. Approbatio examinantis ad Eccleſiaſticas dignitates. 489.1.17
16. Aſſiſtentia parochi in matrimonio ſuorum. 475.1.12
17. Rotæ quoad ſpirituale de iure naturæ. 476.2.6
Auditorat⁹. 18. Quoad temporale de iure Eccleſiæ. ibid.
19. Capellania vide Simoniam. 216
Chriſma. 20. Quoad expenſas de iure Eccleſiæ. 454.2.23
21. Quoad oleum in vnctione conſumptum de iure Diuino. ibid.
22. Clericatus Cameræ vide Simoniam. 149
23. Confraternitas quoad pretium. 457.2.7
Cæmiteriū. 24. Quoad benedictionem de iure naturæ. 453.2.18
25. Quoad terram de iure Eccleſiæ reſpectu Domini. 454.2.1
26. Reſpectu clericorum de iure naturæ. ibid.
27. Auditionem eius. 473.1.2
28. Electionem confeſſoris in habente facultatem. 474.1.5
29. Procurationem electionis in confeſſore. ibid.
30. Abſolutionem cuicunque, & quocunque modo. 473.1.2
31. Negationem illius propter pretium ab illo acceptum. ibi. num. 3

32. Dele

Confeſſio. 32. Delegationem à proprio parocho ad non proprium. 473.2.5
33. Pœnitentiæ leuis impoſitionem. ibid.n.4
34. Indulgenriarum conceſſionem. 474.2.9
[35. Iubilæi fauorem pœnitenti communicationem. ibid.n.10
36. Diſpenſationes (extra Papam) in bonum præcipuè diſpenſantis. 478.2.14
37. Epiſtolæ cantatio in choro per laicum. 447.2.6
[38. Fides eo modo quo vendibilis. 467.1.2
39. Spirituales actiones. 456.2.7
Funeris. 40. Pretium in non obligato ad ea. 456.2.6
41. Stipendium iure naturæ,& Eccleſiæ in obligato. ibid.
42. Sanctificans, etiam vt noſtro arbirrio ſubiacet. 406.2.7. 433.1.7.ad 435.1.2
[43. Gratis data eſt fidem propagandam,&c. 467.1.1
Gratia. 44. Sanctam Scripturam bene intelligendam. ibid.
45 In fide vel moribus non errandum. ibid.
46. Intellectualia per accidens infuſa ad ſalutem animorum. 484.2 16
[47. Quod ſit potius ſacra quam profana. 454.1.16
[48. Quod Virginis ſit potius quam Franciſci. ibid.
Imago. 49. Iuriſdictio vide Simoniam à 137.ad 146
50. Ius eligendi ad dignitates Eccleſiaſticas conferendi, &c. 478.1.7
[51. Intrinſecus ſacro operi de iure naturæ. 480.2.2.482.1.8 9.10
Labor. 52. Ab intrinſeco moraliter neceſſarius. 484.1.14
[53. Licentiæ vel quaſi diſpenſationes parochi cum ſubditis. 475.1.11
54. Locus honoratior ſepulturæ. 454.1.22
55. Materiale ſpirituali annexum,& concomitans.451.1.12.13
56. Matrimonium vt Sacramentum eſt. 436.1.8
57. Miſſæ adminiſtratio per quemlibet. 447.2.7
58. Negatio iuſtæ licentiæ eligendi confeſſorem 489.1.16
59. Negotiatio profana etiam quoad materiale ſpiritualium. 455.1.24
[60. Locare vaſa ſacra,v.g.pro faciendo ſacro. ibid.
Vt 61. Permittere facere ſacrum in ſua parochia. ibid.
[62. Negatio iniuſta eligendi confeſſorem. 547.1.20
63. Obligatio ad ſpiritualia quoad pretium. 484.2.17
[64. Officia Diuina. 456.1.3
Omiſſio. 65. A poteſtate ſpirituali proueniens. 587.1.9.10
66. Non proueniens ſub reſpectu ſpirituali ſumpta. 527.2.20
[67. In parocho non denuncianre publicum peccatorē.488.2.15
68. Aliæ poſſunt eſſe de iure Eccleſiæ. 20.82
69. Oratio priuata prout cauſa gratiæ vel temporalis etiam. 417.1.9.10
70. Perſona ad Prælationem Eccleſiaſticam. 462.2.2
71. Prima tonſura. 448.1.8.9
72. Religioſus ſtatus quoad pretium de iure naturæ. 463.2.5
[73. Reliquiæ Sanctorum. 454.2.24
Sacramentum. 74. Sacramentalia tranſeuntia & permanentia. 448.2.2
75. Quoad actionem factiuam ipſius. 434.1.11.& 438.1.5
[76. Materiam proximam. 435.1.3.ad 437.2.2
Pro illo pretiū petitū. 77. Pretium datum pro illo vt ſic. 443.2.15
78. Ex contemptu Religionis quamuis non datur iuxta intentionem petentis. ibid.
Theologia. [79. Ex odio ſub iuramento, & æquiuocè non negatum. 444.1.16
[80. Quoad concionem publicam,& priuatam. 471.2.22.13
81. Doctrinam Chriſtianam catechizando, vel concionando. 462.1.24
82. Supellex ſacra ſolùm quod melior, mundior, pretioſior. 455.1.26
83. Vicaria,Capellania,& ſimilia. 8.1.5
[84. Obligans quoad pretium de præſenti vel futuro. 460. 2.12.13
Virtutis exercitium. 85. Promiſſionem libertatis ſeruo, vel vitæ mortis reo. 461.1.15.16
[86. Sponſionem matrimonij cum infideli. ibid.
87. A prædictis de potentia ordinaria malitia inſeparabilis. 411.1.15
88. Hæc malitia proportionata eſt, & naturalis ipſi Simoniæ. ibidem.
89. De potentia tamen abſoluta poteſt auferri. 410.2.12.13
90. Quamuis non ſit æqualis decentia. 411.1.16

SIMONIA CONVENTIONALIS.

1. Quæ ſit. 566.1.4
2. Quando traditur ſolum pretium, & non res ſit Simonia conuentionalis. ibid.c.2.n.6
3. Simonia non eſt deducere in pactum ſtipendium ſuſtentationis pro ſpirituali functione ex officio non debita.581.1.1
4. Exigens aliud ſtipendium pro miniſterio ſpirituali debito peccat contra iuſtitiam.583.2.9.præſumitur Simoniacus.ib.
5. Stipendium miniſtrorum Eccleſiæ non eſt pretium.ibi.n.10
6. An ſit Simonia ſtipendium exigere pro functione ſpirituali debita ex officio. 585.1.1
7. An Cathedraticum Epiſcopis perſoluendum,& procurationes. ibid.c.2.n.3
8. Temporale ſtipendium pro miniſterio ſpirituali petere, cū exactio iure prohibetur,eſt graue peccatum. 586.1.5.& ſeq.
9. An conſuetudo queat honeſtare exactionem temporalium pro ſpiritualibus. 578.1.1.& ſeq.

SIMONIA CONFIDENTIALIS.

1. Quando committatur. 569.1.2
2. Qualis ſit eius regreſſus,& qualis ingreſſus. ibid.
3. Prohibentur collationes beneficiorum ſub confidentia recipiendi certo tempore. ibid.n.3
4. Materia Simoniæ confidentialis ſunt omnia beneficia Eccleſiæ. ibid.c.2.n.4
5. Penſiones non ſunt materia illius. ibid.
6. Hæc Simonia ſpectat ad ius poſitiuum. ibid.
7. Si confidentia extendatur ad commutationem ſpiritualis pro temporali,erit contra ius Diuinum. ibid.
8. Quale ſit pretium interueniens in Simonia confidentiali. 570.1.5
9. Per Bullas Pij V. & Pij IV. fuerunt prohibitæ confidentiæ Simoniacæ,ſed non omnes. ibid.& n.6
10. Ad Simoniam confidentialem ſatis eſt quod tibi,vel alteri ius reſerues recuperandi benef. ibid.n.6
11. Hæc confidentia committitur in renuntiatione benef.quæ fiunt cum pacto tacito,vel expreſſo. 570.2.9
12. Pro Simonia confidentiali,quæ pœnæ incurrantur.371.2.13
13. Pœna priuationis benef.legitimè prius obtenti non ita incurritur ipſo facto,vt teneatur quis ſe ſpoliare. ibid.
14. Ad pœnas incurrendas non opus eſt, vt vtrinque incurratur Simon. 572.1.14
15. Cur grauioribus pœnis afficiatur hæc Simonia cum non ſit grauiſſima. ibid.
16. Mediatores in ea,quo pacto excommunicentur ipſo facto ibid.n.15
17. Ad hoc debet confidentia vtrinque compleri. ibid.

SIMONIA FICTA.

1. Quæ ſit. 567.2.1
2. Opinio aſſerens non eſſe Simoniam. ibid.n.2
3. Opinio dicens comprehendi ſub Simonia conuentionali. 568.1.3
4. Quando fictio datur ex parte dantis rem ſpiritualem non ſit Simonia exterior. ibid.n.4
5. Tunc datur mendacium ſcandaloſum, & ſacrilegum. ibid.
6. Ex parte promittentis temporale,animo implendi datur Simonia mentalis. ibid.
7. Quando fictio ex vtraque parte datur vera Simonia non ſit ibi.
8. Quando fictio eſt ſolum ex parte promittentis pecuniam non datur Simonia neque incurruntur pœnæ. ibid.c.2.n.5
9. Qui promittit centum aureos pro beneficio intentione dādi illos ex aurichalco Simoniam committit. 559.1.13

SIMONIA MENTALIS.

1. Poteſt ſumi pro deſiderio peccandi, etiamſi non detur Simonia externa. 565.2.3
2. Simonia mentalis quæ ſit propriè. 566.1.3
3. Aliquando ex vna,aliquando ex vtraque parte datur. ibid.
4. Quale propoſitum requiratur ad Simon. mentalem. 572.1.1
5. Quale debeat eſſe obiectum huius propoſiti. ibid.
6. Ad eum non ſufficit ita intendi temporale, vt ſine eo non fieret ſpirituale. ibid.c.2.n.2
7. An ſufficiat,quod temporale præcipuè intendatur. ibid.
8. Diſcrimen inter finem,& pretium Simoniæ. 573.1.4
9. Simonia externa mentalis per quid conſtituatur. 574.1.8
10. Quomodo ſine exteriori pacto expreſſo, vel tacito detur intentio dandi ſub habitudine pretij in Simonia mentali. ibid.c.2
11. Ad Simoniam mentalem quæ intentio ſufficiat. ibid.
12. Simonia mentalis quomodo fiat externa. ibid.n.9
13. Concionari propter laudem non eſt Simonia. 575.2.12
14. Diſtinctio inter cauſam impulſiuam, & finalem nihil refert in Simonia mentali. ibid.n.13
15. Exponitur D.Tho. explicans mentalem Simoniam per intentionem rei temporalis,vt finis principalis. 576.1.à n.14
16. Simonia ment. non ſolum datur in Simonia prohibita ex natura rei,ſed etiam in prohibita ab Eccleſia. ibid.c.2.n.16
17. Quomodo lex Eccleſiæ poſſit internū actum reddere malum. ibid.n.17
18. Habere propoſitum emendi rem ſpiritualem eſt Simonia purè mentalis. ibid.
19. Si ex illa intentione imperetur actus externus ſine pacto, datur Simon.externa mentalis. ibid.
20. An ſit Simonia mentalis intentio remunerandi ſpirituali dono,antidoralem obligationem ortam ex temporali. 577.à n.1
21. Obſequium intuitu remunerationis per ſpirituale donum ex pura gratitudine non eſt Simonia. 580.1.11

22. Simonia non eſt dare ſpirituale beneficium animo explendi obligationem, nec poſtulare remiſſionem. 580.2.13

SIMONIA REALIS.

1. Addit vltra conuentionalem rei traditionem. 566.1.5
2. Quando datur traditio pretij, & rei ſpiritualis, tunc fit Simonia maximè realis. ibid.
3. An poſſit committi vera Simonia ſaltem prohibita per gratuitam largitionem. 591.1.1
4. Secluſa Eccleſiæ prohibitione nequit dari Simonia realis ſine conuentionali. ibid.n.2
5. Gratuita largitio in miniſterio ſpirituali canonica lege poteſt prohiberi, ita vt ſit vera Simonia. 592.1.5
6. Ad veram Simoniam non requiritur vera venditio rei ſpiritualis, ſed poteſt ſufficere præſumpta cum prohibitione. ibid. n.6
7. Redemptio vexationis quando excuſat à Simonia. 593.1.1. & ſeq.
8. Quando ſit Simoniacus qui pecuniam recipit, vt à vexando ceſſet. 595.2.14
9. Iure nondum acquiſito in beneficio Simonia eſt, pecunia redimere vexationem, ab eo qui daturus eſt ſpirituale. 596.2.18. 598.2.27. 599 2.9
10. Non tamen ab eo, qui non poteſt conferre ſpirituale. 597.2.23 & ſeq.
11. Si eo tendat, vt ſubornans non tantùm ceſſet, ſed in contratium officium inducatur, Simonia fit. 598.2.26
12. Simonia non eſt per ſe, & coram Deo redimere vexationem ab eo, qui impedit, non vt elector, ſed vt priuata perſona. 599.1.28
13. Iure acquiſito per collationem licet vexati facti circa poſſeſſionem acquirendam redimere. ibid.c.2.n.31
14. In Pontificis electione Simonia non eſt redimere vexationem, quæ ſit vt indignus, vel euidenter minus dignus eligatur. 600.1.35
15. Pecuniam dare vt eligatur dignus ſaltem in communi nõ eſt illicitum. ibid.n.36. & ſeq.
16. In actibus non beneficialibus non ſemper eſt prohibita vexationis redemptio. 601.1.43
17. An tranſactio ad terminandam litem habeat locum in ſpiritualibus abſque Simonia, vide verbum tranſactio à n.1
18. In compoſitione ſuper beneficia quando reperiatur Simonia. vide verbum Compoſitio à n 1

SIMONIÆ PRETIVM.

1. Ad rationem pretij quid requiratur. 521.1.1
2. Vt detur Simonia ſtando in iure Diuino pretium debet eſſe temporale. ibid.c 2.n.4
3. Commutare ſpirituale pro ſpirituali non eſt Simonia in iure Diuino. 522.1.5
4. Quod dominium habeamus in rebus ſpiritualibus. ibid.n.6
5. Non eſt Simonia dare modo ſpirituale cum obligatione, vt aliud ſpirituale detur poſtea. ibid.c.2.n.7
6. Calicem pro beneficio commutare eſt Simonia. ibid.n.8
7. Roſarium benedictum pretioſum pro benedicto viliori ob maiores indulgentias commutare eſt Simonia. 523.1.8
8. Calicem pro calice commutare licèt, & pecunia recompenſare alicuius exceſſum in materia. ibid.
9. Sacrum pro ſacro licet commutare quando temporale eſt annexum antecedenter. ibid.
10. Quando commutatur ſpirituale pro ſpirituali, in quo eſt temporale, cur debeat eſſe temporale, vel in vtroque antecedenter, vel in vtroque conſequenter annexum. 523.1.8
11. Petere à Deo aliquid offerendo aliqua dona non eſt Simonia. ibid.n.9
12. Commutare ſpiritualia inter ſe non eſt ſpecialiter prohibitum extra materiam beneficiorum. 527.2.20.21
13. Pretium Simoniæ diuiditur in munus, à manu, à lingua, & obſequio. 548.2.1
14. Obſequium & preces, quando pecuniæ æquipollent, pretij rationem habent. ibid.n.2
15. Qui dat beneficium propter conſanguinitatem, non dat propter pretium, nec Simoniacè. 549.2.6
16. Idem dicendum de motiuo amicitiæ vel fauoris. ibid.
17. Per prohibitionem Eccleſiæ non fieri poteſt, vt ſit Simonia dare beneficium conſanguineo, licet aliter fiat illicitum. 550.1.7.8
18. Dare beneficium conſanguineo alioqui digno non eſt Simonia, nec iniuſtitia. ibid.n.18. etiamſi illum præferat aliis ea cauſa. ibid.
19. Dare quid ſpirituale propter timorem mali nõ eſt Simon. contra ius Diuinum. ibid.c 2.n.10
20. Neque contra ius poſitiuum. 551.1.13
21. Dare beneficium ad acquirendam, vel conſeruandam amicitiam non eſt Simonia. ibid.n.12
22. Neque ex motiuo ſedandæ iræ. ibid.
23. Dare rem ſpiritualem inimico ne noceat non eſt Simon. 551.2.14. licet intentio verbis exprimatur. ibid.
24. Simonia eſt dare beneficium, vt alius ſe obliget ad non nocendum in futurum. 551.1.6
25. An ſit Simonia dare beneficium ad petitionem Principis ne offendatur. ibid.n.17
26. Simonia non eſt dare beneficium debitori, vt tibi ſoluat debitum. ibid.c.2.n.8
27. Si daretur nouum pactum, & obligatio ſoluendi eſſet Simonia contra ius Diuinum, & humanum. ibid.
28. Iniquum eſt dare beneficium filio Iudicis, vt mitiget pœnam rei pluſquam poteſt. ibid.n.19
29. Simonia eſt ſi interueniat pactum ſub tali conditione. 553.1.19
30. An ſufficiat ſola intentio. ibid.
31. Pretium promiſſum in generali ſufficit ad Simoniam, & quomodo per hoc non conſtituatur aliud mẽbrum. ib.n.20
32. Diſcrimen inter finem & pretium. 573.1.à num.4
33. Omnibus modis finis principalis de ſe abſtrahit à ratione pretij, & ſi res, quæ intenditur vt finis ſit temporalis. 574.1.6
34. Ratio pretij non poſtulat, vt intendatur tanquam bonum propter ſe amabile. ibid.n.7
35. Non eſt de ratione pretij, vt aliquid propter ipſum intendatur tanquam propter finem. ibid.
36. In quo conſiſtat ratio pretij Simoniaci. ibid.
37. Ad rationem huius pretij per accidens eſt ratio finis. 574.2.10
38. Poteſt aliquid intendi vt pretium, & ſecundario. ibid.
39. Licet principaliter intendatur per ſpirituale ſi non intenditur vt pretium, non datur Simonia. 575.1.11
40. Sacerdos in mortali faciens ſacrum, ne perdat ſtipendium præcipuè illud intendit, & tamen non eſt Simoniacus. ibid.

SIMONIACVM PRETIVM quale donum temporale ſit.

1. Quibus modis poſſit dari temporale donum danti ſpirituale ſine Simonia. 545.1.1
2. Si gratis detur ſiue ante, ſiue poſt datam rem ſpiritualem acceptetur non ſit Simonia. ibid.n.2
3. Dona antecedenter oblata cauenda propter præſumptiones. ibid.c.2
4. Donum aliquando datur non in commutationem, ſed in ſuſtentationem, & ſtipendium debitum. ibid.n.3
5. Poteſt aliquid dari per modum pretij pro re comitante donum ſpirituale, & non eſſe pretium ſpiritualis rei. ibid.
6. Quomodo donum conſtituatur in ratione pretij. 546.1.4
7. In foro exteriori malitia Simoniæ pendet ex intentione operantis. ibid.n.6
8. Intentio vel poteſt eſſe formalis vel virtualis. ibid.c.2.n.6.7
9. Non ſat eſt ad Simoniam Miſſam applicare pro dante ſtipendium, quam non applicaret ſi non daretur 546.1.12
10. Simonia eſt petere ſtipendium pro Miſſa alioqui debita. ib.
11. In foro externo ſatis eſt ad Simoniam, quod datio & acceptio ſit prohibita intuitu Religionis. 547.1.8
12. Licet deſit intentio in Eccleſiaſtico foro præſumitur Simonia. ibid.
13. Si donatio non ſit contra legem poſitiuam, non ſat eſt pactum, vt actio ſit Simoniaca. ibid.
14. Si ſit cauſa in tali pacto, quæ illud honeſtet non eſt præſumendum Simoniacum. ibid.n.9
15. Quando factum eſt capax bonæ, & malæ intentionis, quomodo ſit cognoſcendum an ſit Simoniacum. ibid.n.10
16. Si detur titulus aliquis probabilis inducens obligationem non præſumendum dari dolũ propter rem ſpiritualem. ib.c.2
17. Quæ coniecturæ adhibendæ quando donum datur vt gratuita donatio. ibid.n.11
18. Si detur pactio de qua conſtet, non poteſt præſumi gratuita donatio. ibid.
19. Item ſi detur taxatio, vel exactio. ibid.
20. Quando hæ circunſtantiæ deſunt vtendum inſtructione. Cap. Et ſi. ibid n.12
21. Doli quantitas ſpectanda, & hæc ſumenda per ordinem ad perſonam. 548.1.12. & 13
22. Temporis circunſtantia expendenda cum aliis ibid.14

SIMONIÆ PRETIVM dictum munus à manu.

1. Pecunia eſt præcipuum inter munera à manu. 553.1.1
2. In quacunque minima quantitate ſat eſt ad rationem pretij Simoniæ. ibid.n.2
3. Erat ad graue peccatum Simoniæ, licet ignorantia excuſari poſſit. ibid.c.2
4. Inter munera à manu comprehenditur quæuis res temporalis pretio æſtimabilis. ibid n. 2.3
5. Simonia eſt, ſeu res ſpiritualis dicatur pretium temporalis ſiue è contra. ibid.
6. Qui pro re ſpirituali debitũ remittit Simoniacus eſt. 154.1.4
7. Item promittens remiſſionem futuri debiti. ibid.
8. Conſtituere titulum alicui ex ſuis bonis ad ordines ſub promiſſione, quod nihil petet Simonia. ibid n.5
9. Item ſi quis petet eligi in Canonicum promittens ſe remiſſurum partem redditũum. ibid c.2

10. Ad

10. Ad manus à manu,pertinet mutatio pecuniæ ibid n.7
11. Non eſt Simoniacus, qui Epiſcopo indigenti mutuum dat, vt beneuolum habeat ad beneficium. 554.1.7
12. Nec qui petit mutuum ab eo, cum quo beneficium permutat ad expediendas Bullas. 555.1.7
13. Si pactum præcedat ad hoc Simonia dabitur. ibid.
14. Maior iniuria fit rei ſpirituali cum datur pro vili, quàm pro magno pretio. ibid.
15. Multæ conuentiones licent in vſura, quæ non licent in Simonia. ibid.
16. Non licet petere dilationem debiti pro re ſpirituali. ibid. c.2.n.8
17. Simonia eſt, dare ſpirituale pro anticipata ſolutione debiti. ibid.
18. An ſit Simonia dare ſpirituale pro ſolutione debiti in tempore debito ex iuſtitia. ibid.
19. Ad munus à manu ſpectat penſio, quam ſibi, vel conſanguineo reſeruat dans beneficium. 555.2.10
20. Poteſt Epiſcopus reſeruare fructus beneficij vacantis antequàm illud det, non verò paciſci cum accipiente de penſione. ibid.
21. Promiſſio penſionis admittendæ pro fauore, & admonitione ad beneficium,eſt munus à manu 556.1.10
22. Procurare beneficium digno, ſiue indigno per munus à manu,eſt Simonia. 563.1.8

SIMONIÆ PRETIVM DICTVM munus ab obſequio.

1. Diſcrimen inter obſequium ſpirituale, & temporale. 556.1.1
2. Obſequium temporale eſt ſufficiens pretium Simoniæ.ibid. n.2.
3. Non ita ſpirituale. ibid c.2.n.3
4. Multæ commutationes rerum ſpiritualium inter ſe prohibentur Iure Eccleſiaſtico. ibid.
5. Dare beneficium in ſolutionem præteriti obſequij, vt pretium ex iuſtitia, Simonia eſt. ibid.n.5
6. Non eſt Simonia moueri ex obſequio præterito ad dandum beneficium gratis. ibid.& 557.1.6
7. Dans beneficium Vicario, ne ſoluat ſalarium debitum ex miniſterio ſpirituali,Simoniacus eſt. ibid.
8. Vt ſine Simonia conferatur beneficium obſequenti famulo, debet accipere temporale præmium pro obſequio. ibid.
9. Non eſt opus diſtinguere de obſequio ad Simoniæ rationem. ibid.
10. Deciditur an detur Simonia diſcurrendo per duo genera obſequentium Prælatis. ibid.c.2.n.7
11. Si beneficium detur cum onere obſequij temporalis, non annexi beneficio,Simonia eſt ibid.n 8
12. Dare beneficium cum onere vt ſibi doceatur ſcientia, eſt Simonia. 558.1.8
13. Dare beneficium cum vacat, illi annectendo aliquod obſequium Eccleſiæ licitum eſt. ibid.n.9
14. Tale onus tunc non eſt pretium, ſed eſt opus, propter quod datur ſtipendium cum ſpirituali miniſterio. ibid.
15. Hæc annexio obſequij temporalis, ſolùm habet locum vbi res ſpiritualis habet annexum temporale. 558.2.10
16. Imponere penſionem pecuniariam ſuper Ius ſpirituale nullos habens reditus,eſt Simonia. ibid.
17. Epiſcopus non poteſt facere annexionem obſequij temporalis in ſuam commoditatem,ibid.Pontif.poteſt. ibid.
18. An obſequium ſpirituale iam exhibitum poſſit habere rationem pretij Simoniæ. ibid.n.11
19. Obligari ad obſequium ſpirituale pro beneficio ſpirituali, eſt Simon. contra Ius Eccleſiaſticum, non contra naturale. ibid.12
20. Dare beneficium cum obligatione dicendi Miſſas, ad quas beneficium,non obligat,eſt Simon. ibid.n.13
21. Si electores conueniant, vt nunc vnius amicum, poſtea alterius eligant,Simoniam committunt. ibid.
22. Si obſequium ſpirituale ſit annexum beneficio ſpirituali,non eſt Simon.conferre beneficium ſub tali onere. 460.1.15
23. Ad Epiſcopos,& Prælatos habentes iuriſdictionem Epiſcopi, ſpectat addere beneficiis noua onera ſpiritualia. ibid. n.17
24. Res temporalis poteſt Eccleſiæ relinqui ſub conditione præſtandi aliquid ſpirituale ex iuſtitia.ibid.col.2 n.18.

SIMONIÆ PRETIVM DICTVM munus à lingua.

1. Munus à lingua temporale eſt, & merè humanum. 561.1.1
2. Comprehendit preces, ſupplicationem, laudes humanas, & ſimilia. ibid.
3. Dare beneficium ob preces in ſua natura manentes, non eſt Simonia,ſecus ſi tranſeant in rationem pretij. ibid.c.2.n.2
4. Poſtulare à Prælato,vt conferat beneficium alicui ſine aliqua promiſſione,non eſt Simonia. 562.1.3
5. Et aliis, & ſibi poteſt quis petere beneficium ſine Simonia. ibid.2.5
6. Indignus peccat ſibi petendo beneficium. ibid.
7. Petere beneficium pro indigno ſacrilegium eſt, ſed non Simonia. 563.1.8
8. Cur D. Thomas dicat Simoniam dare beneficium indigno pro precibus. ibid.
9. Non eſt Simonia petere à potente, vt mihi à Papa impetret beneficium. ibid.n.9
10. Secus ſi pecunia eum conducam, vt preces fundat ad beneficium mihi conſequendum. ibid.
11. Qui per collationem beneficiorum intendit obligare alium ad preces fundendas,recipit munus à lingua. 564.1.12
12. Si ſub pacto implicito precum recipiatur beneficium,committitur Simonia. ibid.
13. Si Epiſcopus cum petente beneficium ita paciſcatur, fac vt Paulus petat,& ego dabo,Simonia fit. ibid.c.2.13
14. Quomodo hoc applicandum ad laudes, & cætera verborum genera. ibid n.14
15. Qui dat beneficium nobili tacitè paciſcens,vt ſe profiteatur ſuum conſanguineum,Simoniam committit. 565.1 14
16. Quomodo munus à lingua diſtinguatur ab obſequio 565.1.15

SIMONIÆ PRETIVM AN reſtituendum.

1. Pretium accipiens pro re ſpirituali ante eius traditionem, illud tenetur reſtituere. 644.2.1
2. An vendens Simoniacè, ex Iure naturali teneatur pretium reſtituere. 645.1.4
3. Simonia, iniuſtitiæ malitiam poteſt habere adiunctam 646.1.10
4. Simoniacus iniuſtè pretium accipiens, ex naturali Iure tenetur reſtituere. ibid.n.12
5. Quando Simoniacus ſit inſtitutus. ibid.c.2.n.12
6. Vendens beneficia, vel officia Eccleſiæ, quorum eſt diſpenſator,tenetur ex naturali Iure pretium reſtituere. ibid.n.13
7. Electores ad beneficia ſi tenentur ex officio, & pro eligendo digno, vel digniori pecuniã accipiunt ſunt iniuſti, & tenentur reſtituere. 647.1.14
8. Vendens functiones ſpirituales, vt tales, pretium acceptum tenetur reſtituere ex vi naturalis legis. ibid.n.15
9. Non verò, ſi tantum vendat actionem materialiter ſpectatam pro pretio. ibid.
10. Deus poteſt homini concedere, vt vendat functiones ſpirituales,vel gratias gratis datas. 647.2.18
11. Vendentes ſpiritualia cur iniuſtè agant,& ad reſtitutionem obligentur. ibid.n.19
12. Omnes miniſtri Eccleſiæ tenentur gratis miniſtrare, ſed non omnes eodem modo. 648.1.20
13. Res ſacræ permanentes habentes annexam temporalitatem antecedenter ſi cariùs vendantur ratione ſpiritualis exceſſus,reſtituendus eſt Iure naturæ. ibid.n.22
14. An pretium pro reliquiis acceptum ſit reſtituendum. ibid.
15. Pretium datum ad redimendam vexationem, eſt reſtituendum. ibid.2.22
16. Pretium Simoniacum, reſtituendum ex obligatione legis Diuinæ præciſè ei, qui dedit, eſt reſtituendum, non aliis. ibid.n.23
17. Recipiens pro pretio rem ſpiritualem,ſtando in Iure naturæ,illam non tenetur reſtituere. 649 2.28
18. Quod ſit diſcrimen inter dantem, & accipientem Simoniacè. 650 1.31
19. Aliquando continget,vt pretium totum reſtituatur ementi, quia ille rem acceptam teneatur reſtituere. n 31.& ſeq.
20. Dum in venditione Simoniaca non violatur iuſtitia commutatiua ex natura rei non datur obligatio reſtituendi. 651.1.35
21. Vendens Eccleſiæ officium, aut beneficium, cui eſt annexum temporale commodum, ſi illud habet vt proprium, non tenetur pretium reſtituere. ibid n.36.c.2
22. Prælatus beneficium, aut officium vendens ex lege naturali,ad reſtitutionem obligatur. ibid.& n.38
23. Summus Pontifex beneficium vendens ex natura rei, pretium tenetur reſtituere. 652.1.38
24. Monaſterium Simoniacè aliquem ad Religionem recipiens,non tenetur ex natura rei pretium reſtituere.ibid.n.41
25. Vendens rem ſpiritualem, ex qua temporale commodum prouenit,ſtando in Iure,nihil tenetur reſtituere. ibid & ſeq.
26. Ex mentali Simonia ſi ſit ſine iniuſtitia non oritur obligatio reſtituendi. 653 2.45
27. Secus quando includit iniuſtitiam, nam tunc opere ſubſecuto obligat ad reſtitutionem. ibid.
28. Simoniæ pretium in Religionis ingreſſu, non eſt in conſcientia reſtituendum ante ſcientiam, niſi Religioſus ad alium tranſeat. 657.1.9 & ſeq.
29. Cùm pecunia datur ingreſſuro Religionem, cauſa ſubſecuta nulla eſt obligatio reſtituendi. ibid.

30.Pre

30 Pretium receptum in aliis materiis Simoniæ, non eſt reſtituendum ex vi Iuris Eccleſiaſtici ante ſententiam. 658. l.13

SIMONIÆ DISPENSATIO.

1. In Simonia lege tantùm Eccleſiaſtica prohibita nullus Prælatus infrà Pontificem poteſt diſpenſare. 654.2.1
2. Summus Pontifex poteſt in rigore, moraliter tamen loquendo, id nunquam faciet. ibid.n 2
3. Diſpenſatio ſuſpenſionis ab ordine Simoniacè recepto, Pontifici eſt reſeruata. 659.1.5
4. De ſuſpenſione, quam incurrunt Simoniacè ordinantes, idem dicendum, quod de ordinatis. 660.1.7
5. Suſpenſio capitulo, vel conuentui impoſita, eſt Sedi Apoſtolicæ reſeruata. ibid.
6. An pœna Religioſo Simoniacè ingreſſo impoſita, ſit Papæ reſeruata. ibid.
7. In duobus tantùm caſibus Simonia, interdictum eſt poſitum ipſo Iure, & cui ſit reſeruatum. ibid.n.8
8. An diſpenſatio habeat locum in irritatione collationis, vel obtentionis beneficij. ibid.n.9
9. In pœna inhabilitatis ad obtinendum beneficium per Simoniam obtentum, quando ſolus Papa, & quando alij Prælati diſpenſare poſſint. ibid.n.10
10. Ad alia beneficia qui, & quando poſſint diſpenſare. ibid.c. 2.n.11
11. In reſtitutione pretij Simoniacè accepti, & debiti naturali Iure, non poteſt Papa diſpenſare per ſe loquendo. 661.1.12. ſecus in reſtitutione pœnali. ibid.
12. An in præſtanda diſpenſatione, debeat certa forma ſeruari. ibid.n 13
13. Epiſcopus Simoniaco conferens beneficium, ſcienter non diſpenſat, licet aliàs poſſit. ibid.
14 Pontifex, conferendo beneficium Simoniaco, cenſetur cum illo diſpenſare. ibid c.2.n 14
15. Pontifex alicui vendens beneficium, & committens cum illo Simoniam, eo ipſo cum eo diſpenſat quoad ea, quæ poteſt. 661.2.15
16. An per conſuetudinem poſſit induci diſpenſatio in Simonia. 662.1.16

SIMONIÆ PŒNA.

1. In Iure antiquo nulla pœna fuit ipſo Iure lata contra omnes Simoniacos 616 2 3. quid de Iure nouo. ibid.n.4.
2. Pro Simonia ſolùm in ordine, beneficio, & Religionis ingreſſu, incurritur pœna ipſo Iure. 617.1.5.& ſeq.
3. Per quam Simoniam hæc pœna incurratur ipſo facto. 618. l.10
4. Simonia conditionalis, non punitur pœnis Iuris ipſo facto latis. ibid.col.2.n 12
5. Poſſet tamen puniri. 619.1.15
6. Si ad executionem proceſſit ex parte tantùm ementis ſpirituale, pœnis ipſo facto incurrendis non punitur Simonia conuentionalis ibid n.16
7. Poſt acceptionem rei ſpiritualis, quæcunque pretij ſolutio efficit Simoniam realem ipſo Iure puniendam. 619 2.17
8. An Simonia commiſſa in permutandis benefic. quæ ſolùm eſt contra Ius Eccleſiæ, ſubiiciatur pœnis in Simoniacos latis. ibid.n.18
9. Pœnæ generatim in Simoniacos à Iure latæ, ſiue ſint ferendæ, ſiue latæ ſententiæ, Simonias comprehendunt ipſo Iure prohibitas, niſi contrarium ex lege colligatur. 620.1.19
10. Lex puniens Simoniam in beneficiis, non extenditur ad puniendum venditionem in penſionibus. 621.1.22
11. Lex puniens Simoniam in officiis Eccleſiaſticis, probabile eſt non comprehendere officia Œconomi, Aduocati, &c.ibid.
12. Lex poteſt punire Simoniam contra Ius humanum, & non contra Ius diuinum. ibid.n.23
20. Per Simoniam in ordine, in beneficio, & Religionis ingreſſu incurritur excommunicatio maior Papæ reſeruata. ibid.c.2.n.2. non Iure antiquo.n.3. ſed nouo. n.622.1.4
21. Non incurrit excommunicationem qui abſque Simonia ordines ſuſcepit, licet poſtea det aliquid pro titul. 622.1.5
22. Notarius, vel miniſter pro literis dimiſſoriis aliquid ſuſcipiens excommunicationem non incurrit Epiſcopus qui purè ordinem dedit licet poſtea aliquid accipiat, & peccet, non incurrit excommunicationem latam contra Simoniam in ordine. ibid.
23 Per Simoniam in beneficio, incurritur excōmunicatio ipſo facto. ibid c.2.n 6
24. An extendatur ad ſcientes, & non reuelantes. ibid.
25. Vtrùm incurratur per Simoniam paruam, ex parte pretij. ibid
26. Monaſterium aliquid exigens ab ingreſſuro, Simoniam committit, & excommunicationem maiorem incurrit, non ita ſi ſponte oblata accipiat. ibid.n.7
27. Ingrediens à Monaſterio aliquid exigens, Simoniacus eſt, non punitur tamen cenſura. ibid.
28. Qualia ſuſpenſio in Religionis ingreſſu incurratur. 613. l. 8
29 Suſpenſio recipientium ordines Simoniacè, culpam requirit ex parte ordinati. ibid.n.9
30. Qualis ſit. 613.1.10.& 613.1.18
31. An conferens ordines Simoniacè, ſit ſuſpenſus ipſo Iure 613.2.11.& 12
32. Ordinans Simoniacè, interdicitur ab Eccleſiæ ingreſſu. 614.2.16
33. Per Simoniam in beneficio, an ſuſpenſio incurratur. 615. l.19
34. Irregularitas non incurritur per crimen Simoniæ. ibid.c.2. n.20
35. Ordinatus Simoniacè, non ſit irregularis ratione excommunicationis, quàm incurrit. ibid.
36. Vtrùm infamia, inter Simoniæ pœnas ſit numeranda. 615. 2.21
37. Depoſitio, pœna eſt Simoniacis imponenda non ipſo Iure lata. 626.1.22
38. Non incurruntur cenſuræ per Simoniam, inchoatam per pretij ſolutionem, ſi ſpirituale non eſt collatum. 626.2.24
39. Præſentans ad ordinationem Simoniacam, non eſt ſuſpenſus, niſi ordinatio ſubſequatur. ibid.
40. Suſpenſio, de rigore Iuris incurritur ipſo facto in ordinatione, licet tantum præceſſerit pecuniæ promiſſio. 628.2.32
41. Excommunicatio non incurritur ex vi Iuris ſi tantum pecuniæ promiſſio præcedat, etiamſi ordo ſuſcipiatur. ibid.n.33
42. An cum Simonia completur ſolutione pecuniæ antequam tradatur res ſpiritualis, cenſuræ ſint retrotrahendæ vſque ad diem commiſſi criminis per traditionem ſpiritualis. 629. l.34.35
43. Accipiens beneficium Simoniacè, licet ignoranter, eſt inhabilis ad illud idem beneficium. 637.1.13
44. Si bona fide per triennium poſſideat, non poteſt contra illum admitti actio. 638.1.39
45. Si ſcienter Simoniacè acquiſiuit, non fruitur hoc priuilegio. ibid.
46. Per Simoniam commiſſam in beneficij acquiſitione, non priuatur quis beneficiis anteà poſſeſſis. 642.1.1.& ſeq.
47. Examinatores Simoniam in examine committentes, priuantur beneficiis antea obtentis. ibid.n.3
48. Simoniacus in vno beneficio, non tenetur fructus reſtituere ex beneficiis antea legitimè obtentis. 643.2.8
49. Quando poſſit iudex punire Simoniam, priuatione fructuum prius perceptorum. ibid.
50. Acquirens beneficium Simoniacè, ipſo facto fit inhabilis ad illud. ibid n 9.& alia poſt ſententiam declaratoriam non antea. 644.1.10.& ſeq.

SIMONIÆ CAVSA EFFICIENS.

1. Simonia contra Ius diuinum, poteſt à Pontifice committi. 608.1.1
2. Simoniam contra Ius poſitiuum, facilè vitare poteſt Pontifex 609.1.4
3. Ad Leges Eccleſiaſticas poſitiuam Simoniam prohibentes Pontif. non obligare, eſt probabile. ibid.n.5.6
5. Etſi Pontifex Simoniam committat, pœnas non incurret. 610. 1.9
6. In Romana Curia poteſt committi Simonia contra Ius diuinum, & Eccleſiaſticum. ibid.n. 10
7. Quomodo inferiores Prælati, & eorum officiales, & interceſſores, apud eos Simoniam committant. 611.1.1.& ſeq.
8. Ab omnibus perſonis Simonia poteſt committi contra Ius diuinum, & humanum. ibid.
9. An pro ſacris ordinibus conferendis poſſit Epiſcopus, miniſter, notarius, Archidiaconus, aut alius, aliquid accipere. ibid.c.2.n.5
10. An notarius ſit Simoniacus aliquid contra legem accipiendo. ibid.n.6.& ſeq.
11. Aduocato licet patrocinium ſuum vendere, & in cauſa ſpiritualis ſit. 612.1.9
12. Teſtes in cauſa ſpirituali, ſi pecunia corrupti teſtimonium ferant, Simoniam committunt. ibid c.2.n.10
13. Dans pecuniam teſti ad veritatem dicendam, ſi eam aliter nolit aperire, non committit Simoniam. Teſtis verò Simoniacus eſt, & iniuſtus. ibid.n.11
14. Notarij, & ſimiles, quando poſſint eſſe Simoniaci in collationibus beneficiorum. ibid.n.12
15. Simonia eſt contra Ius diuinum, & humanum, dare pecuniam amicis Prælatorum ad beneficia, vel diſpenſationem obtinendam. ibid.n.13
16. Familiaris, vt aditum faciliorem præbeat oſtium aperiendo, Simoniam non committit, pecuniam accipiens. 613.2.17
17. An interceſſor propter puram informationem pecuniam accipiens, ſit Simoniacus. ibid.
18. Clerici omnes qua Clerici, poſſunt Simoniam committere. 614.1.2
19. Recipiens primā tonſuram per pecuniā, eſt Simoniac. ibid.

20. An

20. An peccet vt Clericus,vel vt Laicus. ibid.
21. Religioſi vt tales poſſunt Simoniam committere. ibid.n.3
22. In profeſſione Religioſa, vel habitus ſuſceptione poſſunt Simoniam committere. 614 2.4
23. Infideles etiam poſſunt Simoniam committere ibid. n.5. & 615.2
24. Quibus modis à Laicis non infidelibus committitur hoc vitium. 615.1.5.& ſeq.
25. Capitula, ſeu collegia poſſunt etiam Simoniam committere. ibid c.2.n.9.
26. Cùm Capitula in Simoniam incidunt, non eſt opus vt omnes capitulares coram Deo Simoniacè peccent. ibid. num. 10

SIMONIACA ACTIO, VEL ACQVISITIO quæ valida, vel inualida.

1. Actiones, & functiones ſacræ validæ ſunt licet Simoniacè fiant. 630.1.2
2. Sacramenta Simoniaca collatè valida ſunt ibid.n.4.& 633. 2.19
3. Eccleſiæ vel Calicis conſecratio Simoniaca,valida eſt.630. 2. 5
4. Idem dicendum de aliis functionibus ordinum, benedictionibus Sacramentalibus,& conſecrationibus. ibid.
5. Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ actus,non ſunt inualidi ipſo facto,ratione Simoniæ,exceptis beneficiorum promiſſionibus. ibid.n 6
6. Profeſſio Religionis per Simoniam facta, valida eſt. ibid. n.7
7. Religioſus Simoniacam emittens profeſſionem, non poteſt permanere in monaſterio, in quo profeſſus eſt,nec habet in illo Ius ad ſuſtentationem. 631.1.7
8. Hæc pœna in conſcientia non obligat, donec per Superiorem legitimè imponatur. ibid.n.8.& 9
9. Actio iuriſdictionis, vel adminiſtrationis ordinata ad collationem beneficij, vel officij Eccleſiaſtici Simoniacè exercita,ipſo facto eſt irrita. 631.2.10
10. Acquiſitio rei ſpiritualis per Simoniam,ex natura rei, valida eſt, per Ius autem Eccleſiaſticum irritatur in officiis, & beneficiis Eccleſiæ. ibid.n.11
11. Res ſacræ permanentes, Simoniacè acquiſitæ non ſunt reſtituendæ,vel abdicandæ. 632.1.12
12. Acquirens Ius Patronatus Simoniacè non tenetur dimittere. ibid.n.13
13. Acquiſitio Simoniaca Vicariæ conceſſa ſine titulo beneficij,licet Simoniaca ſit,valida eſt. ibid.
14. Officij Eccleſiaſtici temporalis acquiſitio Simoniaca, irrita non eſt. ibid.2.14
15. Erroneum eſt aſſerere beneficij acquiſitionem,per quodlibet peccatum eſſe nullam ipſo facto ex vi Iuris. ibid.n.15
16. Lex prohibens,quando actum irritet. 633.1.18
17. Electio digni,prætermiſſo digniori valida eſt.ibid c.2.n.19
18. Simoniacus mentalis non tenetur reſignare beneficium ſic adeptum. ibid n.20
19. Pontificis electio valida eſt, & ſi Simoniacè fiat. ibid. & 641.2.57
20. Simoniacè emens grana benedicta, & ſimilia licitè poteſt retinere. 633.2.21
21. Simoniaca beneficij acquiſitio Iure Eccleſiaſtico nulla eſt, & verum titulum non confert. 634.1.22
22. Secus Iure naturali,& Diuino. 635.1.21
23. Licet acquiſitionis beneficij irritatio ſit de Iure Eccleſiaſtico,illa ſuppoſita obligatio relinquendi beneficium, cum fructibus eſt de Iure diuino. 634.2.25.26
24. Simoniaca beneficij acquiſitio, ratione alicuius tertij, quando ſit nulla. 635.1.51.& ſeq.
25. Quando ſit Simonia poſt beneficij acquiſitionem pecuniam ſoluere amico, quam poſt aliam acquiſitionem ſciui mei gratia fuiſſe donatam. 636.1.31
26. Hæc Simonia non punitur priuatione beneficij, neque excommunicatione ipſo facto. ibid n.32
27. Collatio Simoniaca facta ignoranti, ipſo facto eſt nulla Iure poſitiuo. 637 1.35
28. Fructus omnes tenetur reſtituere à principio beneficij. ibid n.36
29. An fructus bona fide conſumptos teneatur reſtituere ibid. c 2
30. Collatio Simoniaca,ex parte mediatoris,quando inualida. 638.1 40
31. Electio Simoniaca ad ſpiritualia officia Religionum, nullitate punitur,& excommunicatione 639.2.47
32. Quid ſit intelligendum nomine officij, aut beneficij Eccleſiaſtici. ibid n 45 & ſeq.
33. Licentia à Parocho per pecuniam ſubdito conceſſa ad eligendum confeſſorem,non eſt irrita. 640.1.50
34. Beneficij collatio ratione pretij promiſſi nondum perſoluti,valida eſt. ibid.n.5 & ſeq.
35. Vtrùm ſit nulla,ſi pecunia poſt aliquod tempus ab habente beneficium perſoluatur. ibid.c.2.n.52
36. Facta pecuniæ ſolutione, obligatur ipſo facto ad relinquendum beneficium. 641.1.53
37. Electio ritè facta non eſt irrita, propter confirmationem Simoniacam. 643.1.7
38. Poteſt tamen per iudicem irritari. ibid.
39. Electio Simoniaca nullam reddit confirmationem, idem dicendum de confirmatione,reſpectu collationis. ibid.
40. Baptiſmus traditus Simoniacè validus eſt. 656.1.4

SOMNIVM.

1. Quid ſit. 351.2.1
2. Ex ſomnio non poteſt aliquid colligi, tanquam ex cauſa. ibid.n.2
3. Sed cauſæ ſomniorum expenduntur 352.2.8
4. Somnia vnde naturalia,animalia, diuina, & dæmoniaca dicantur.
5. Per ſomnia inueſtigare eorum cauſas, malum non eſt, vix tamen probabiliter hoc cognoſcitur. ibid.n.6 & 7
6. Ex ſomnio tanquam ex effectu, non poteſt cognoſci alius effectus futurus. 354.1.12
7. Ex eo, neque influentia cœli, neque aliquid aliud ab ea pendens certò cognoſcitur. ibid.n.13
8. Hæc inquiſitio, non eſt ſuperſtitioſa, ſi ad effectus liberos non extendatur. ibid.n.14
9. Somniorum vſus, prout ſigna ſunt, quomodo detur. ibid. n.15
10. Somnia,quæ ſignificant, vt imagines, neque naturalia, neque animalia poſſunt eſſe. 355.1.17
11. Et à Deo,& à dæmone poſſunt immitti. ibid.2 18
12. Somnia diuina,aliquando Ethnicis communicata. ibid.
13 Quomodo eis fides eſt habenda. 356.1 19
14. Non licet ea ordinariè petere à Deo. ibid.
15. Dæmoniacis ſomniis fidem dare,ſuperſtitio eſt. ibid n.20
16. Quoties adhibetur fides ſomniis ſine ſufficiente ratione, vt credatur illa eſſe à Deo,ſuperſtitio committitur. ibid.c.2
17. Indicia ad diſcernendum vtrùm ſomnia ſint à Deo. 357.1. à n.12
18. Iudicium de ſomnio non in ſomnio, ſed in vigilia ferendum. ibid.n.23
19. Somniis temerè credere,grauis culpa eſt. 357.2.25
20. Excuſatur à graui culpa, qui aliquid operatur non malum propter ſomnium,non tamen illi credens omninò. ibid.

SORTES.

1. Quæ ſint ſortes diuiſoriæ, conſultatoriæ, & diuinatoriæ. 344.1.2
2. Sortes diuiſoriæ,per ſe malæ non ſunt. ibid.c.2.n.3
3. Sortes,aliquando approbantur. ibid.n.4
4. Prohibentur in electionibus Eccleſiaſticis, & in compromiſſariis eligendis. 345.1 5
5. Sortes, non poſſunt mitti inter duos habentes paria ſuffragia ad dignitatem Eccleſiaſticam. ibid.à n.6
6. Non poſſunt plures eligi,vt poſtea inter eos mittantur ſortes. ibid c.2.n.8
7. An electio per ſortes facta,ſit irrita. 346 1.9.& ſeq.
8. Litigantes de aliquo beneficio, qua auctoritate poſſunt inter ſe mittere ſortes. ibid.c 2.n.12
9. Peccatum in ſortibus commiſſum contra Iura, non ſpectat ad diuinationem. 347.1.13
10. Secularis electio,non prohibetur fieri per ſortes. ibid.n.15
11. Varia peccata poſſunt interuenire in ſortibus diuiſoriis. ibid.c.2.n.16
12. Quando liceant hæ ſortes. 348.1.17
13. Sortium vſus ad cognoſcendum occultum,illicitus eſt, niſi fiat inſpiratione Dei. ibid.n.18
14. Per expreſſum mandatum Dei,cognouit Ioſue malefactorem,per ſortes. ibid.c.2
15. De Saule quid dicendum. ibid.n.19
16. Sors,qua electus fuit Matthias, non habuit imperfectionem. 348.2.21
17. Non ſolùm diuiſoria, ſed etiam conſultatoria fuit. 349. 1.22
18. Probabile eſt datum fuiſſe aliquod ſignum Diuinum in hac electione. ibid.c 2.n.23
19. Graue peccatum eſt vti ſortibus conſultatoriis temerè,non eſt tamen diuinatio. 350 1 25
20 Quando licitæ ſint. ibid.n.26
21. Sortes diuinatoriæ,vel ſunt per expreſſam ſocietatem cum Dæmone,vel per tacitam. 350 2.27
22. Iure prohibentur. ibid.n 28
23. Aliæ ad cognitionem ſolùm, aliæ ad operationem ordinantur. ibid.
24. Per ſortes, iniuſtè punitur nocens, etiamſi talis ſit. 351. 1.29

SPES.

1. Spei,eſt Deus obiectum Quod. 8.2.1
2. Quomodo diſtinguatur à Religione. 27.1.3
3. Quomodo immediatè Deum attingat. 30.2.7

4. Ad

4. Ad ſpem tenetur homo ex Iure diuino. 55.1.2

SPIRITVALE.

1. Naturalia quotuplicia in homine intelliguntur. 424.2.4. 425.1.7
Eorum venditio licita eſt,niſi ſint Religioſa. 425.2.9
2. Spirituale naturale vide Simoniam.12.ad 20
3. Spirituale ſupernaturale.vide Simoniam. 70.ad 76.98

S. STEPHANVS.

1. Eius feſtum antiquiſſimum. 587.1.19
2. Iure communi celebratur. ibid.

STIPENDIVM.

1. Stipendium dicitur per ordinem ad ſuſtentationem perſonæ. 483.1.10
2. Stipendium miniſtrorum Eccleſiæ,non eſt pretiū. 583.2.10
3. Poteſt lege taxari,& conſuetudine definiri. 524.1.à n.12.& ſeq.latè.

STRIGES.

1. An verè deferantur in loca diſtantiſſima, & intra domos. 369.2.8.& 373.2.23
2. Aliquando verè deferuntur, aliquando ſolùm per illuſionem phantaſiæ. 374.2.25
3. Explicatur cap.Epiſcopus de hac materia. ibid n.26
4. Dari Dianam deam, quædam Striges credebant. ibid.n.27

STVDIVM.

1. Qui dicunt non licere ſtudium in feſto, impugnantur. 222 2.5

SVBDIACONVS.

Vide verb.Simoniam.140

SVFFRAGIA.

Suffragia mortuorum.vide Simoniam 93

SVPERSTITIO.

1. Quid ſuperſtitio ſignificet. 301. 1.1
2. In triplicem ſpeciem diuiditur. ibid c.2 2
3. Inter idololatriam, & ſuperſtititionem malè hæretici non diſtinguunt. ibid n.3
4. In cultu veri Dei,poteſt dari ſuperſtitio per exceſſum. 302. 1.5
5. In ſigno, quo Deus colitur, poteſt dari ſuperſtitio. ibid.2. num.6
6. Zelus indiſcretus pro Deo,eſt ſuperſtitio. 303.1.6
7. Iudæus filium circuncidens, & Gentilis vitulum offerens Deo,ſunt ſuperſtitioſi. ibid n.7
8. Hæreticorum error dicentium omnem cultum,qui à Deo, vel Euangelio non præcipitur,eſſe ſuperſtitioſum. ibid c.2. n.9
9. Ex parte Dei,non poteſt dari exceſſus in cultu,ſi ille ſit rationi conſentaneus. 304.1.11
10. Quomodo ſuperſtitio ſit vitium per exceſſum. ibid.n.2
11. Diuiditur in pernicioſam,& ſuperfluā. 304.2 2 & 305 2.6
12. Cultus ſuperſtitioſus,quam falſitatem contineat. 305 2.6
14. Superſtitio pernicioſa alia habet facultatem ex parte rei ſignificatæ,alia ex parte colentis. ibid.n.7
15. Circuncſio facta ex intentione ſe conformandi Chriſto, in eo vulnere,eſt ſuperſtitioſa. 306.1.8
16. Omnis ſuperſtitio, quæ in re ſignificata falſitatem habet, eſt pernicioſa. ibid.n.10
17. Superſtitio pernicioſa,non ſemper eſt mortalis. ibid.
18. Quando detur falſitas pernicioſa, ex parte colentis. ibid. c.2.11
19. In quo ſit ſuperſtitioſus,qui ſacrificium offert,cùm Sacerdos non ſit,vel cùm ſit depoſitus. ibid.
20. Abuſus cæremoniarum Eccleſiæ,non eſt ſuperſtitio. ibid. n.12
21. Concionator,falſis teſtimoniis, & miraculis vtens, non eſt ſuperſtitioſus. 307.1.12
22. An ſuperſtitio pernicioſa, ex parte colentis ſit ſolùm in cultu communi,vel etiam in priuato. ibid.n.14
23. Superſtitio pernicioſa falſa,ex parte colentis,mortale peccatum eſt. 308.1.18.& 19
24. Quando poſſit eſſe veniale. ibid.
25. Qui in Miſſa,vel officio accidentales ritus non ſeruat, vel adiungit alios, ſuperſtitionem committit venialem. ibid. n.28
26. Superſtitio ſuperflui cultus, in turpem, & leuem cultum diuiditur. ibid.n.20
27. Superſtitio turpis cultus,ſemper eſt mortalis. 308.2.21
28. In ſuperſtitione, variæ ſunt malitiæ, in confeſſione declarandæ. ibid.n.23
29. Superſtitio diuiditur in diuinationem, & Magiam. 321. 1.1

SVSPENSIO.

1. Vide verbum Simoniæ pœna à n.19

T.

TEMPERANTIA.

1. Temperantia. vide Religio.à num 49

TEMPLARII.

1. Templariis Religioſis,quæ priuilegia conceſſa circa Decimas. 105.2.5

TENTATIO DEI.

1. Variis modis tentatur Deus ab omnibus. 285.1.2
2. Tentatio,vel eſt probationis,vel inductionis. 284.2.1
3. Deum tentat,qui ab eo petit auxilium,ad malum. 285.1.2
4. Et qui petit ad ſumendum experimentum. ibid n.3
5. Tentare Deum, ex formali intentione eſt per ſe malum,& peccatum mortale. ibid.c.2.n 4
6. Hoc peccatum,eſt Religioni oppoſitum. ibid.à n.5
7. An in factis detur. 286.1.8
8. Quando,& quomodo liceat petere à Deo ſignum,& inſtructionem. 287.1.11.& 13
9. Quando Sancti petunt aliquod miraculum, id faciunt ex particulari motione Spiritus ſancti.ibid.
10. Explorare voluntatem Dei de aduentu futuro, eſt tentare Deum. 287.2.14
11. Petere à Deo commodam inſtructionem etiam miraculoſam,non ſemper eſt malum. ibid.
12. Explorare voluntatem Dei de euentu futuro, mortale eſt ex ſuo genere. 288.1.14
13. Tentatio Dei, non ſolùm eſt ex dubitatione Diuinæ perfectionis,ſed etiam amoris erga homines. ibid.
14. Tentatio Dei interpretatiua,quæ ſit. 288.2.1
15. Tentatio Dei eſt,vti miraculoſo experimento,& probatione veritatis. ibid.
16. An tentatio Dei interpretatiua, habeat ſpecialem malitiam contra Religionem. ibid.n.2.& 289.2.5
17. Vt detur,neceſſe eſt vt fiat opus, in quo illa conſiſtit cum reſpectu ad Deum. 289.1.4
18. In quo differat à tentatione formali. ibid.c.2.n.6
19. Purgationes vulgares prohibentur. 290.1.8
20. Cur Deus aliquando miraculosè illas confirmauerit. ibid. n.15
21. In lege veteri aliqua licebat. ibid.c.2 n.16
22. An liceat ſumere Euchariſtiam ad purgationem. ibid. n. 15.& 16

DIVVS THOMAS.

1. Rectè aſſeruit actus Theologicarum virtutum poſſe à Religione imperari. 28.2.11
2. Explicatur locus difficilis D. Th. quomodo Diuino excellentia,& bonitas communicetur creaturis. 9.2.21
3. Explicatur alius circa non ſoluentes Decimas. 85.1.13 & ſeq.
4. Diui Thomæ locus mendoſus corrigitur circa notoriam artem. 362. 1.5
5. Sentit hanc artem ad Magiam pertinere. ibid.
6. D.Thom.imagines Aſtronomicas damnat. 366.1.21
7. Diui Thomæ rationes circa Simoniam de Iure naturæ, defenduntur. 405.1.2.ad 407.1.11
8. Explicatur latè circa venditionem veritatis. 436.1.12

THEOLOGIA.

1. Theologiam, in phyſicam, ciuilem, & fabuloſam diſtinxerunt Philoſophi. 311.2.5
2. Diſcrimen inter ciuilem, & naturalem Theologiam. 312. 2.9
3. Qualis fuerit Theologia fabuloſa. ibid.n.10
4. Theologicus aſſenſus perfectus, ſupernaturalis poteſt eſſe. 469 1 11
5. Hunc hæreticus habere non poteſt. ibid.12
6. Ad eum non eſt opus gratiæ ſpeciali auxilio diſtributiuè, ſed collectiuè. ibid.4.1.3
Vide Simoniam à 119.vſque ad 124.

TIMOR.

Timor reuerentialis,poteſt elici à Religione. 27.2 5

TRANSACTIO.

1. Vtrùm tranſactio,vel pactio ad terminandam litem habeat locum in ſpiritualibus,abſque Simonia. 602.2.1
2. Tranſactionis,& compoſitionis diſcrimen. ibid.
3. Quæ requirantur ad propriam tranſactionem. ibid.
4. Tranſactio, in qua res ſpiritualis pro aliqua temporali remittitur,vel retinetur,eſt Simoniaca. 603.2.6
5. Simonia eſt, tranſigere in ſpiritualibus, dando pecuniam. 604.1.7
6. Tranſactio in materia ſpirituali, non beneficiali cum ſpirituali tantum compenſatione,non eſt Simoniaca. ibid.n.8. & 9
7. Ad quid requiratur Prælati Auctoritas, in tranſactione. 604.2.10
8. Tranſactio facta cum Laicis ſuper Decimas, indiget Pontif.confirmatione. ibid.
9. In materia beneficiali illicita eſt tranſactio, auctoritate litigantium facta, & ſi ſpirituale pro ſpirituali tranſigatur. ibid.n.11
10. Solùm eſt illicita poſitiuo. ibid.& 606.1.12
11. Quibus modis fieri poſſit in materia beneficiali. ibid.
12. Tranſactio in materia beneficiali,ſi Prælati auctoritas interueniat.

teruenіat licita eſt. 606.1.16. Etiam impoſita penſione, & quomodo ibid.n.17.& ſeq.
13. Permutatio, vel renunciatio benef cum penſione, regulariter Summi Pontif. indiget auctoritate, cauſa tamen tranſactionis fit aliquando per Epiſcopum. 607.1.20
14. Tranſactio in materia beneficiali quomodo ex conſenſu tantùm litigantium ad arbitrium priuatorum iudicum poſſit fieri. 608.1.24 & 25

TRANSFIGVRATIONIS FESTVM.
Quàm antiqua ſit hæc ſolennitas. 169.2.13

TRIBVTA.
1. Cur detur contra Decimas præſcriptio, non ita tamen contra tributa Regia. 84 2.9
2. Tributa, & penſiones non ſunt ante Decimationem deducenda. 144.2.10
3. Exigere tributa à Clerico eſt ſacrilegium, non ita tamen furari eius bona. 389.2.8

TRINITAS.
Dies Dominica in Trinitatis cultum dicata. 166.1.16

TVTOR.
Bona tutoris ſunt obligata pupillo pro mala adminiſtratione. 154.2.11

V.

VENATIO.
1. Venatio eſt opus ſeruile. 230.2.3
2. An ſit in feſto prohibita. 231.1.5

VICARIA.
Vide verb.Simonia.n.216

VERITAS.
1. Veritatem directè vendere, cur eſt graue peccatum. 426.1.12
2. Veritas.vide Simoniam.13

VEXATIONIS REDEMPTIO.
1. Vide Simoniam realem, à n.7
2. Vexationem iuſtam redimere non licet. 594.2.10
3. Litem futuram, quæ eſt euidenter iniuſta, licet per pecuniam remouere. 595.1.1
4. Conditiones neceſſariæ, vt redemptio vexationis illatæ, in Iure acquiſito ſit licita.ibid.n.12
5. Recipiens pecuniam vt ab iniuſta vexatione deſiſtat, iniuſtus eſt, & tenetur reſtituere. 596.1.16

VIRTVS SVMPTA PRO habitu.
1. Religio falſa, non eſt virtus. 5.2.4
2. Morales virtutes aliæ ordinant paſſiones, aliæ operationes circa alterum perficiunt. 6.2.2.
3. Aliquæ virtutes ſunt in voluntate attingentes Deum vt obiectum cui. 9.1.4
4. Dupliciter ſpectat Deus ad obiectum alicuius virtutis. 6.2.5
5. Actus externi ſunt materia, & obiectum virtutum moralium. 11.1.2
6. Diſcrimen inter virtutes quæ ad ſolum operantem, & quæ ad alterum pertinent. 14.2.5
7. Virtutum moralium actus, vel interni, vel externi ſunt. 16.1.1.
8. Virtutes, quæ ſunt ad alterum in voluntate ſunt. 25.1.6
9. Omnis virtus habet puram naturam virtutis moralis, vel Theologicæ. 30.2.6
10. Virtus moralis conſiſtit in medio. ibid.
11. Habitus piæ affectionis.eſt virtus moralis. ibid.n 7
12. Virtutes appetitiuæ, vel ſunt ad alterum, vel ad ſe. 31.2.2
13. Virtutes ad alterum, diuerſam habent honeſtatem à virtutibus ad ſe. ibid.
14. Subiecto differre qui dicant. ibid.
15. Omnes virtutes ad alterum conueniunt genericè. ibid.n.3
16. Virtus non reſpicit effectum, ſed affectum. 33.2.14
17. Virtutes, quæ ſunt potentiales partes iuſtitiæ, aliæ reddunt debitum propriè ſumptum, aliæ latè. 34.1.16
18. Vnde colligatur differentia excellentiæ Religionis, ab aliis virtutibus. 39.1 4
19. Duobus modis poteſt aliqua virtus eſſe per ſe infuſa. 38.2.15
20. Nulla virtus ita verſatur circa deſtructionem mali, quin principaliùs intendat bonum. 42.1.3
21. Diſtinctionem, vel vnitatem ſpecificam virtutem difficile eſt cognoſcere. 44 1.1

VIRTVS SVMPTA PRO ACTV.
1. Eadem differentia conſtituit actum in tali eſſe virtutis, & in ſuo eſſe entitatiuo. 21.2.2
2. Duas poteſt habere vtilitates, corporalem ſcilicet, & ſpiritualem. 457.2.10
3. Ad eum exercendum mater poteſt licitè filium inuitare donis. 460.2.13
4. Exceſſus liberalitatis ſi cogat, peccatum eſt. 458 1.4
5. Virtus.vide Simoniam.20. & à 125.vſque ad 133.139

VIRTVS THEOLOGICA.
1. Actus virtutum Theologicarum poſſunt à Religione imperari. 28 2.10
2. Poſſunt eſſe ſignum reuerentiæ. ibid.n.11
3. Religio non eſt virtus Theologica. 30.1.3.4
4. Quid requiratur, vt aliqua virtus ſit Theologica. 30.1.4. & ſeq.
5. Non in omnibus actibus operatur, quatenus Theologica eſt. 31.1.9
6. Poteſt amare Deum finem, vel obiectum alicui. 39.1.17
7. Solùm de tribus virtutibus Theologicis certum eſt eſſe per ſe infuſas, de cæteris opinio ſolùm probabilior. 45 2.1
8. Theologicis virtutibus peccata contraria ſunt grauiora, quàm Idololatria. 319.2.15

VIRTVS PER SE INFVSA.
1. Duobus modis poteſt aliqua virtus eſſe per ſe infuſa. 38.2.15
2. Probabile eſt dari amicitiam, quæ ſit virtus per ſe infuſa. ibid.
3. Theologicas virtutes certum eſt eſſe per ſe infuſas, alias non ita. 45.2.1

VOLVNTAS.
1. Intellectui aliqui Religionem attribuerunt, alij voluntati. 5.1.1
2. Voluntas, vel directè, vel indirectè ordinat motus appetitus, per affectum in Deum. 19.2.9
3. Quo pacto per ſympathiam inſurgant in appetitu motus proportionati affectui voluntatis. ibid.
4. Qui actus voluntatis ſpectent ad adorationem. 52.2.7
5. Admiratio ad voluntatem pertinet. ibid.
6. Si aſtra determinarent ad vnum noſtram voluntatem, eam neceſſitarent. 340.2.19
7. Deus non determinat noſtram voluntatem ad vnum, influxu ab eo ſolùm procedente. ibid.

VOLVNTARIVM.
1. Paſſio Chriſti, vel Martyris non erat à voluntate effectiuè, erat tamen voluntaria obiectiuè. 53 1.11
2. Ad voluntarium indirectum ſatis eſt, quod potuerit, & debuerit res cogitari. 294 1.9

VOTVM.
1. Religio ſpecialiter illi ſtatui quadrat, qui habet vinculum voti. 4.2.8
2. Votum eſt ſufficiens titulus oblationis debitæ. 62 2.5
3. Probabile eſt violationem voti ſolam malitiam perfidiæ habere. 390.2.5
4. Opus ex eo quod fiat ex voto, non redditur inuendibile. 509.1.8

VSVRA, ET VSVRARIVS.
1. Ab vſurario non eſt accipienda oblatiò. 67.2.6
2. Vſurarius non tenetur reddere lucrum, quod comparauit negotiando cum pecunia vſurarij. 155.2.12
3. Non eſt vſura, nolle mutuare pecuniam, niſi ſibi vendatur triticum. 499.1.30
4. Dare mutuum de præſenti cum obligatione accipiendi mutuum de futuro, eſt vſura. 522.2.7
5. Emens mutuum ſoluendo vſuras verè acquirit pecuniam mutuatam. 633.1.19
6. Pecunia ex vſura accepta cur ſit reſtituenda. 647.2.17.18
7. Vſurarius dominium non acquirit pecuniæ per vſuram acceptæ. 649.1.26
8. Vſura mentalis, ad reſtitutionem obligat in conſcientia ex Iure naturali. 653.1.45.& 46

Z.

ZELVS.
Zelus indiſcretus pro Deo, eſt ſuperſtitio. pagina 303. col.1. n.6

FINIS.

ALMA 99110989040001021

1785446

ALP# 1 02-28559 v.1

99693